„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 153 ● 12-18 ianuarie 2007 ● 24 + 8 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„O cafea în Europa“
pagina **3**

Anchetă
Cel mai bun film românesc din 2006
pagina **13**

Ce facem în Uniunea Europeană?
un supliment editat în colaborare cu EurActiv.ro şi Hotnews.ro

Ca românul la mall

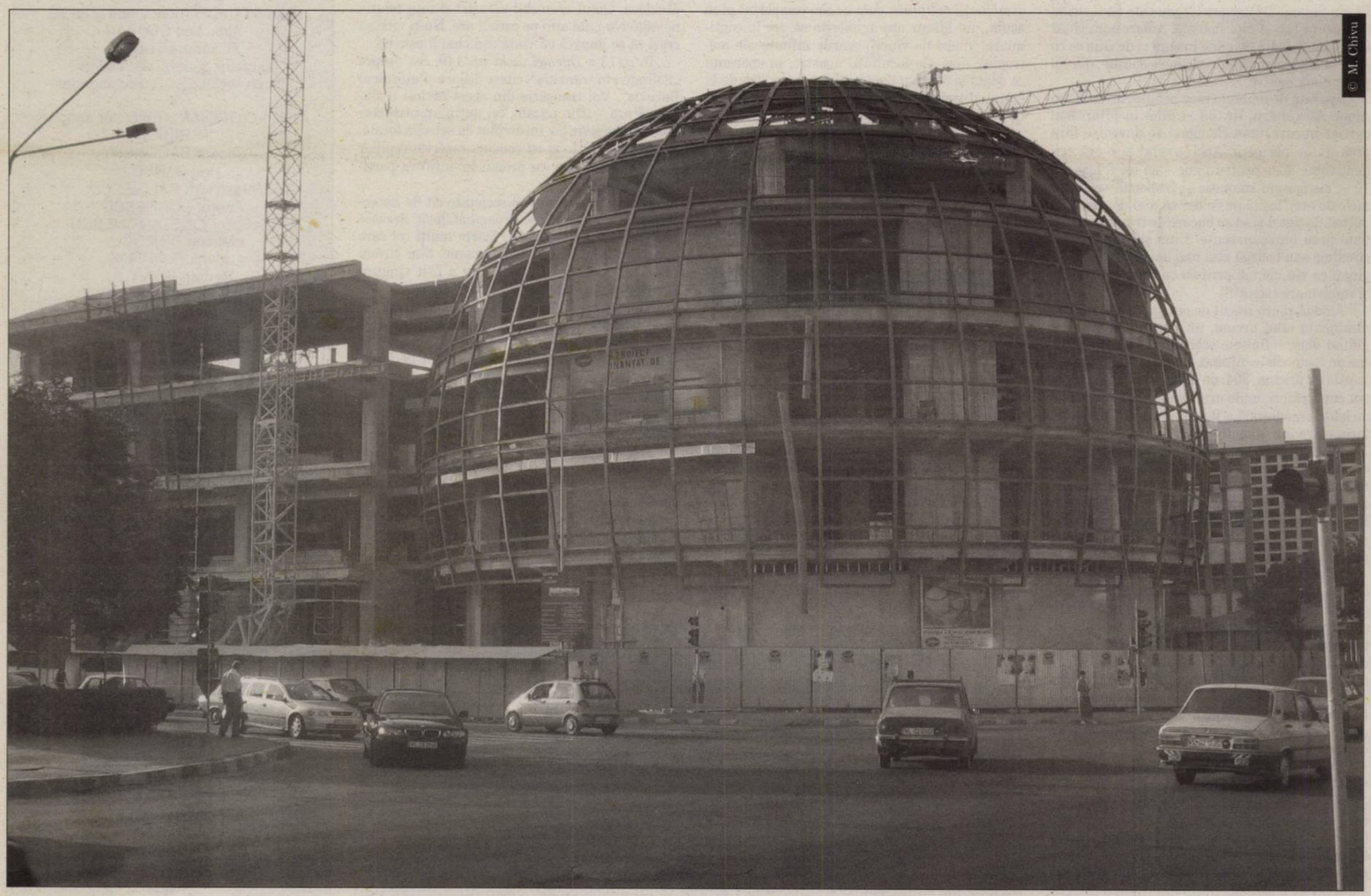

© M. Chivu

„…acest delir, această lume nebună a gadgeturilor, a fetişurilor care încearcă fiecare să imprime eternităţii o valoare şi să facă dovada unei mîntuiri prin lucruri şi a lipsei mîntuirii prin har.“

JEAN BAUDRILLARD

5 948467 000155 01

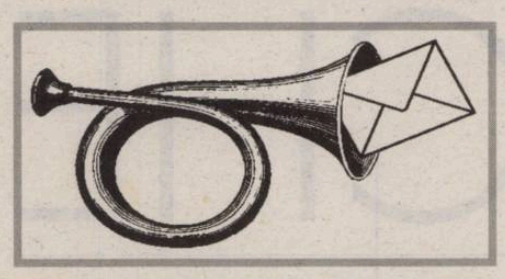

Nr. 151: *„Persoanele cu dizabilităţi“*

Despre studenţi cu dizabilităţi culturale

Se făcea că eram într-o dimineaţă de vineri foarte friguroasă (şi ca şi cum n-ar fi fost suficient, mai era şi ora şapte şi jumătate) cînd urcam grăbită scările metroului. Cu o seară înainte reuşisem să ajung, cu harta în mînă şi spiritul de orientare la mine (mai era şi o umbrelă, cred), la conferinţa despre Revoluţia anticomunistă din Ungaria anului 1956, la Institutul Cultural Român, susţinută de clasicul deja într-ale comunismului, Vladimir Tismăneanu, şi invitaţii săi: Ioana Boca şi Adrian Cioroianu.

Chiulisem pentru asta de la cursul de psihologie şcolară, lucru care contează poate mai puţin (sau mai mult pentru viitorii mei elevi). În tot cazul, fusese o seară extrem de plăcută în care pînă şi ploaia care se încăpăţîna să cadă cu găleata părea a avea în ea ceva „instituţional-cultural“...

Adormisem tîrziu, ca orice respectabil proaspăt student, în patul meu surprinzător de confortabil, dintr-un cămin ce respira prin toţi porii (a se citi pereţii şi cele patru etaje) Nicolae Guţă, Florin Salam (?) Parizeru'(?) sau cum i-o fi zicînd mămicuţa lui, şi alte manele. Adormisem chiar foarte mulţumită de mine însămi şi de ziua ce cu greu se sfîrşea sub gîndurile mele obosite, din cel puţin două motive.

Apărată de umbrela mea neagră, drumul din Aleea Alexandru, nr. 38 şi pînă în pitorescul cartier bucureştean Crîngaşi se dovedise fără prea multe peripeţii. Apoi, sosind la o oră evident tîrzie doar pentru mine – să tot fi fost ora 10 –, cîştigasem simpatia şi respectul vecinelor mele de etaj, ieşite pe culoar să mai dea gata un pachet de ţigări şi să se bucure de trilurile maneliste prea binecunoscute. Cine ştie de prin ce cîrciumă sau bodegă zisă mai nou „club“ îşi imaginau că vin, de mă priveau cu atîta seninătate şi confirmare tacită?!!!

A doua zi era trecut de ora şapte şi jumătate dimineaţa cînd urcam, nu mai puţin grăbită, gîfiind deja, infinitele scări ale facultăţii mele, cea de toate zilele. Ajunsă într-un final dramatic la sala cu pricina, 304, de la etajul al treilea pentru cunoscători, unde urma să se ţină seminarul de istorie medievală a României, m-am aşezat la întîmplare într-una din bănci.

Nu-mi amintesc acum exact în care bancă, şi oricum nici nu contează, pentru că toate sînt la fel de prăfuite şi de ponosite încît mă îndoiesc sincer că *Mizeria Istoricismului* a fost scrisă de Popper şi nu de vreun nefericit student român la istorie, cu plămînii sufocaţi de praf „istoric“ neşters de cel puţin cîteva secole.

Şi pentru că anunţatul moment al discuţiei despre nişte unguri ceva mai mulţumiţi de conducătorii lor – sau, în orice caz, ceva mai supuşi şi mai conformi cu realitatea lor politică din ultimele două secole ale primului mileniu creştin, decît cei despre care se vorbise cu o seară în urmă – se lăsa aşteptat din motive obiective (undeva, departe în lumea dezlănţuită profesorul nostru se lupta cu traficul bucureştean), mi-am adus aminte că apucasem totuşi în graba mea să cumpăr *Dilema veche*.

Stimulată de proaspăta experienţă culturală trăită, am deschis plină de entuziasm *Dilema* şi am început să o citesc, cu nostalgia vinerilor în care mă găseam făcînd acelaşi lucru, dar pe alte bănci – băncile liceului, şi aşteptînd un alt profesor. Entuziasm şi nostalgie ce aveau să dureze mai puţin decît mă aşteptam. Nu pentru că *Dilema veche* ar fi fost mai puţin interesantă decît de obicei. Sau pentru că profesorul meu ar fi scăpat victorios din lupta cu traficul. Ci pentru că o oarecare colegă aterizată într-un oarecare moment lîngă mine (mă refer la cea din stînga, cea din dreapta fiind oricum mult prea ocupată să doarmă) mă întrebă plină de interes complice: „Ce este? Mi-o dai şi mie? Are horoscop, nu?“. Nu-mi amintesc ce i-am răspuns, asta presupunînd că i-am şi răspuns ceva. Probabil că ea n-a înţeles mare lucru din fistîceala mea; a rămas cu dilema ei (avea sau nu revista horoscop, şi dacă avea de ce nu i-am dat şi ei, ca să ştie fata dacă în acea zi sorţii i-au hărăzit să întîlnească vreun june gen José Armando), iar eu, cu dilema mea.

S-au făcut deja două luni de cînd sînt studentă. Avertizată de multe cunoştinţe, dar şi de propria mea experienţă liceală, nu-mi făcusem prea multe iluzii în privinţa viitorilor mei colegi. Presupuneam că voi avea colegi care citesc *Dilema veche* şi cu care voi avea ce discuta (în sensul că voi avea ce discuta şi altceva decît ce scrie în revista cutare despre cutare vedetă etc., ce s-a întîmplat aseară în cutare telenovelă), colegi care încă se mai cred la şcoala primară („Doamna, Doamna!“, adică tobă de date şi de evenimente, dar care nu sînt în stare să construiască un enunţ coerent care să implice mai mult de cinci, şase cuvinte) şi, inevitabil, colegi care din diverse motive (paraleli cu matematica, teama de plictis sau curiozitate gratuită, împinşi de sponsorul principal, tătucu', să facă şi ei, acolo, o facultate, etc.) au venit şi ei, ca tot omul, la Facultatea de Istorie.

Gustul amar al confirmării aşteptărilor a rămas, cu toate acestea, acelaşi. Patrioţi fervenţi sau sceptici veşnic nemulţumiţi, calculatoare ambulante sau şoricei de bibliotecă care neagă istoricismului orice urmă de spirit critic şi de toleranţă, cu toţii vom termina aceeaşi facultate şi vom practica mai mult sau mai puţin aceeaşi meserie. Integraţi, şi la rîndul nostru promotori ai unui sistem care nu ştie să creeze decît false valori, indivizi conformişti lipsiţi de orice miză civică şi de orice implicare socială...

„Ce vom fi în Europa?“ era dilema de vinerea trecută. Orice, aş răspunde, numai *persoane cu dizabilităţi culturale*, cum ne-am comportat pînă acum, nu! Măcar aşa ar merita să urc în continuare, vineri de vineri, scările infinite ale metroului, apoi ale facultăţii noastre, în speranţa că odată şi odată tot voi întîlni în sala 304, de la etajul al treilea, pentru cunoscători, un dilematic ca mine.

Ceea ce nu v-am spus însă este că în acea dimineaţă de vineri, peste Crîngaşi, Facultatea de Istorie şi Aleea Alexandru, nr. 38, ningea uşor, în acest an, pentru prima oară...

Andrada Iulia BĂLAN
andrada_iulia_balan@yahoo.es

Actualităţi

Din Oneştii unde „Perchiul este ca Fuji la japonezi“

Se termină anul, începe anul. Aşa hotărăşte calendarul. Anul se schimbă, dar multe vor rămîne cum au fost. Bune adică în răutatea lor. Se poate vorbi oare de civism în ţara aceasta? Se poate, pentru că de vorbit se poate despre orice. De schimbat e mai greu.

La intrarea în parc, pe dreapta, sîntem anunţaţi că este interzisă plimbarea cu biciclete şi motoscutere. Sînt anunţate amenzi. Mari. Dar niciodată încasate. Posesorii de biciclete şi motoscutere aleargă nestingheriţi, încălecaţi pe sus-numitele vehicule. Am vorbit cu un consilier prezentînd problema şi dorind luarea unor măsuri (adică amenzi). Mă gîndesc că nişte amenzi încasate, fie şi sporadic, ar descuraja plimbarea cu motoscutere lîngă cărucioarele conţinînd bebeluşi.

Perchiul (rezervaţie naturală), dealul tutelar al Oneştiului, este ca Fuji pentru japonezi. Şi oneştenii au grijă să urce dealul lor tutelar. Unii, o dată în viaţă, alţii – săptămînal, alţii – după posibilităţi. Vara, acoperit cu un minunat covor floral şi uşor de urcat, este o încîntare. La poalele lui, se aduc ofrande la grătar zeilor micilor şi cîrnaţilor, arzînd pielea delicată a maicii Terra. Dar, stupoare, la poalele dealului, poţi vedea cîini omoriţi, cîini care au fost frumoşi cu blană lucioasă. Faptele oribile rămîn nepedepsite. Dorinţa de a evada în natură e drastic curmată şi vezi că în frumoasa patrie întîlnirea cu abominabilul este de neocolit.

Mergem la Slănic Moldova. Acolo, lîngă un izvor şade într-un cărucior un om fără picioare. Omul nu cere nimic, dar, dacă îi oferi un ban, nu refuză. Îi oferim 2 lei şi îl întrebăm ce i s-a întîmplat. În război a fost rănit şi i s-au amputat picioarele complet. La 22 de ani. S-a întors acasă la soţie şi copil. Acum are 85 de ani. Soţia lui este bolnavă la pat. O hrăneşte cu lingura şi are nevoie de pampers. El se poate deplasa cu ajutorul căruciorului. Locuieşte la parter în Slănic Moldova. Omul are ochii albaştri şi faţa relativ netedă. Nu-i dai anii pe care îi are. Nu-ţi vine să crezi că se împacă cu viaţa aşa cum îi este ea.

În p. 13 a *Dilemei vechi* nr. 149, cea despre „Politeţea în tranziţie“, citesc despre „Puternicul Bacovia“. Voi transcrie din acest articol o singură frază – „Din păcate, cel puţin un inspector şcolar din provincie, însărcinat cu selecţia locală, s-a asigurat că la acest concurs rezervat copiilor cu dizabilităţi (dar cu premii în euro) va participa propria fiică“.

Putem construi noi o societate cît de cît suportabilă, cu o mulţime de oameni lipsiţi de orice însuşiri etice? Sînt mulţi, foarte mulţi cei care doresc doar să fie lipsiţi de omenie. S-ar cuveni să-i atenţionăm. Prietena mea a fost singura spectatoare în sală la *Hîrtia va fi albastră*.

Au murit oameni tineri lăsînd în urma lor copii. Mamele primesc pensii foarte mici pentru copiii aflaţi în creştere şi îngrijire. Ele nu pot picheta guvernul, prefecturile, nu pot declanşa greve. Tăcute, îşi văd de creşterea copiilor. Dar statul nu îşi vede de treburile sale aşa cum se cuvine. Aştept o relativă depolarizare a societăţii româneşti. O impozitare pe măsură a marilor averi şi a construcţiilor faraonice. Tocmai terminînd de scris, aflu că preţul gazelor naturale va creşte în 2007 cu 12%. Poate totuşi se va urni ceva şi în bine în a 7-a ţară ca mărime a UE.

La urmă, doresc redactorilor, colaboratorilor şi cititorilor *Dilemei vechi* ani mulţi cu sănătate şi veselie!

Maria NICULESCU
Oneşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Discriminarea după vîrstă**

Mulţumim tuturor celor care ne-au felicitat cu prilejul Anului Nou, urîndu-le ca în 2007 să rămînă la fel de proaspeţi şi de prompţi în a ne transmite opiniile lor.

Abonamente la *Dilema veche* se contractează:

- La sediul Adevărul Holding, P-ţa Presei Libere nr. 1, corp C, etaj 3, sector 1, Bucureşti;
- Plătind contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. SATIRICON SRL, CUI 18006758 în contul RO08BRDE 445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, expediind o copie după documentul de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament *Dilema veche*“;
- La oficiile poştale din toată ţara;
- La sucursalele Rodipet din toată ţara.

Informaţii abonamente: telefon: 021-407.54.64, 021-407.54.65; fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro. Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru un an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni. Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C Rodipet S.A., P-ţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti, telefon: +4021 3187060, fax: +4021 3187020, e-mail: export@rodipet.ro.

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director distribuţie: Dana ZAMFIR
tel.: 021-407.54.57, 021-407.54.58, 021-407.54.62
fax: (004021)318.22.04
e-mail: dana.zamfir@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.300 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

În Europa, la o cafea

Pentru mine, cea mai încurajatoare, mai tandră, mai adecvată reacţie autohtonă la evenimentul integrării europene a fost replica unor ardeleni care, întrebaţi de un reporter, la graniţa cu Ungaria, de ce se grăbesc să facă, între primii, experienţa suspendării formalităţilor de frontieră, au răspuns cu un soi de sfială veselă: „Mergem să bem o cafea şi ne-ntoarcem!“. E o declaraţie memorabilă. La prima vedere, ai zice că ea reduce „momentul istoric“ la derizoriu. De-aia am luptat atît? De-aia ne-am străduit să îndeplinim, gîfîind, atîtea condiţii? De-aia s-au strofocat mai toate guvernele postdecembriste? Ca să meargă cutărică din Arad la o cafea în Szeged? Ei bine, da! Pentru cetăţeanul obişnuit, cele 80.000 de pagini ale birocraţiei europene nu contează decît în măsura în care devin viaţă cotidiană, gest firesc, reflex de civilizaţie. *Acquis*-ul comunitar e treaba tehnicienilor şi a oamenilor politici. Adică a unei minorităţi experte. Versiunea publică, am spune chiar versiunea *populară* a integrării trebuie să aibă un chip uman, imediat accesibil, imediat perceptibil în detaliul, fie şi minor, al traiului zilnic. De pildă, în savoarea tihnită a unei cafele, băută unde vrei, cînd vrei, cu cine vrei. O bei şi te-ntorci! Am suportat, aproape cincizeci de ani, un regim care sabota cafeaua şi decimase cafenelele. De aceea, cînd prindeam ocazia, plecam după cafea spre Vest şi nu ne mai întorceam niciodată. Acum putem să plecăm şi să ne întoarcem după bunul nostru plac. E, poate, un pas mic pentru Europa de Est, dar uriaş pentru individul de rînd. În plus, cafeaua ne introduce în inima însăşi a simbolicii europene. George Steiner, într-o conferinţă despre cultura continentală, vedea în distanţele relativ mici (astfel încît a le parcurge cu piciorul nu e neverosimil) şi în obiceiul răgazului de cafenea – semne caracteristice ale europenităţii, fără echivalent în *pub*-ul insular sau în *bar*-ul transatlantic. Cafeneaua e un spaţiu de cultură. În plus, ea asimilează o fărîmă de Orient, în stilul specific, deschis, bucuros de alteritate, al europeanului adevărat.

Fermecătoare, în replica ardeleanului de la fosta graniţă, e şi o anumită componentă de *gratuitate*. Îmi amintesc de un comentariu al lui Petre Ţuţea despre coborîrea pe Lună a cosmonauţilor americani: „E de necrezut! S-au cheltuit atîţia bani şi atîta inteligenţă, ca să se afle că pe Lună nu se poate pune ceapă!“. Dar aşa sînt oamenii! Recurg la orice mijloace pentru performanţa pură sau pentru a-şi satisface stricta curiozitate. A intra în UE ca să bei o cafea, cu alte cuvinte ca să-ţi faci o plăcere, dincolo de orice calcul lucrativ, e o dovadă de stil. O marcă discretă de noblețe. Nu ştim încă în ce fel şi cînd vom profita de calitatea de membri ai comunităţii europene. Deocamdată, sîntem mulţumiţi să ne oferim o mică bucurie, fie şi pe cheltuială proprie...

Am putea, într-o cheie relativistă, eventual cinică, să interpretăm povestea cu cafeaua şi altfel. Ca pe o formă de înţelepciune (desigur „milenară“). Nu mergeţi spre UE ca spre pomul lăudat. Nu desfăşuraţi un amplu front de aşteptări isterice. Ziceţi mersi dacă vă alegeţi cu o cafea. Lucrurile vor arăta mai simplu decît aţi crezut. Veţi trece graniţa fără paşaport, vă veţi aşeza dinaintea unei ceşti aburinde la Budapesta sau la Viena şi veţi face planuri de împuşcat francul. E mult? E puţin? O să vedem. Dar, oricum, în mintea şi în sufletele noastre va fi, de aici înainte, ceva mai mult loc pentru îndrăzneală şi pentru speranţă.

cu dilema la croitor

Ce părere aveţi despre „naţionalismul luminat“ pe care îl pregătesc electricienii Corneliu Vadim Tudor, Jorg Haider şi ceilalţi?

Cred că în curînd vor provoca un scurtcircuit de toată frumuseţea, care va întrerupe lumina în toată Europa.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

„Noi“ sîntem „ei“

Abia a trecut momentul festiv al „Revelionului integrării“, cu jocuri de lasere şi focuri de artificii în Piaţa Universităţii văzute de tot poporul la faţa locului sau la televizor, şi ne-am şi apucat să ne exprimăm indignarea, împiedicaţi în realităţile neaoşe: „cum este posibil aşa ceva într-o ţară membră a Uniunii Europene?“. Micile sau marile neajunsuri ale vieţii cotidiene, cu care sîntem obişnuiţi de ani întregi, ne-au devenit brusc insuportabile: blocurile cu tencuiala căzută, drumurile proaste, cozile la impozite, funcţionarii incompetenţi, taxele de intrare în Giurgiu şi hîrtiile aruncate pe jos au început să ne calce pe nervii noştri de cetăţeni europeni.

Aparent, există o veste bună în această spontană trezire a poporului român în Uniunea Europeană. Înseamnă că ne luăm în serios; că aderarea formală la UE ne va zgîndări civismul şi demnitatea de contribuabili; că, dacă pînă acum am mai închis un ochi la dificultăţile tranziţiei, de acum înainte vom fi intratabili atunci cînd autorităţile vor încerca s-o scalde şi vom cere tratament „demn de o ţară europeană cu acte-n regulă“. (Că autorităţile nu vor fi capabile să ne asigure un asemenea tratament, e o altă poveste). Bineînţeles, n-ar fi deloc rău dacă s-ar întîmpla aşa: identitatea noastră europeană ar cîştiga o componentă civică absolut necesară. Mă tem însă că această repede convertire la „moravuri“ europene este şi efectul unor aşteptări copilăreşti: multora dintre noi le-a trecut prin cap că Europa vine peste noi asemenea lui Moş Crăciun, în puterea nopţii, cînd noi sîntem cuprinşi de binemeritatul somn, iar dimineaţa găsim darurile – mai multă civilizaţie, respectul pentru reguli, o administraţie publică mai bună şi aşa mai departe. Ceea ce încă n-ar fi chiar atît de rău: mai devreme sau mai tîrziu, toţi copiii află că Moş Crăciun nu există şi, după mică traumă a trezirii la realitate, se obişnuiesc cu ideea că la maturitate îşi vor cumpăra singuri darurile. Dar toate aceste atitudini sînt adesea generate sau stimulate de mass-media: discursul public şi multe elemente ale identităţii noastre sînt ţesute la războiul ştirilor şi comentariilor din ziare şi de la televiziuni. Acest prim „val“ de vorbe despre cum ne va fi în UE a apărut în zilele de după Sărbători, în atmosfera de semivacanţă dintre Anul Nou şi Sfîntul Ion, şi ne-a ţinut loc de siestă. Telejurnalele au dat tonul spunîndu-ne cum vor creşte şi vor scădea preţurile, cum va fi cu importul de maşini *second hand*, cîte mărci româneşti vor putea pătrunde în supermarket-urile europene, şi alte asemenea lucruri, fără îndoială, utile. În orice caz, faţă de vremea cînd ni se spunea, fatalist, că nu vom mai putea tăia porcul şi că nu vom mai putea face ţuică, e un mic pas înainte. Dar amestecul de informaţii utile (care ar fi trebuit să intre în telejurnale mai de mult, nu acum, „după“), de retorică festivistă şi de euroindignări devine cam indigest. Pe de o parte, sărbătorim intrarea în Europa, iar pe de altă parte, privim cu ochi severi (europeni?) problemele pe care le ştim de mult. Este, cred, o mică schizoidie care le va produce dezamăgiri tocmai acelora care au avut prea mari aşteptări. Pe aceste dezamăgiri se va putea întemeia „discursul eurosceptic“, tot mai la modă printre intelectuali şi gazetari, care va sfîrşi prin a convinge o parte a cetăţenilor. Nu va fi însă un discurs compact şi raţional, întemeiat pe argumente, ci o simplă „verbalizare“ a emoţiilor, eventual pe un ton cîrcotaş. Pînă acum, aproape în orice împrejurare

se recurgea, stereotip, la comparaţia cu „Occidentul“, cu „ei“: eram convinşi că „la ei“ e mai bine şi ne doream ca lucrurile să meargă şi „la noi“ la fel. Acum însă „noi“ sîntem „ei“, cel puţin formal: prin aderare, am pierdut principalul punct de reper la care să ne raportăm. În timp, impulsul (în esenţă, pozitiv, sau măcar tonic) de a ne compara cu „Occidentul“ şi de a-i prelua modelul se va transforma în nemulţumirea că, deşi am aderat, tot nu sîntem „ca ei“.

Probabil că nu ne-ar strica o schimbare de substanţă şi de ton a discursului despre Uniunea Europeană. Formal, am aderat, deci ne-am luat o grijă de pe suflet. Faptul că putem umbla cu buletinul prin Europa ne poate da o idee concretă despre libertate, scutindu-ne de complexul de inferioritate al celui care a făcut, ani întregi, cozi pe la consulate. Prezenţa mai amplă în presa europeană (România şi Bulgaria au fost, într-un fel, „vedetele mediatice“ ale ultimei săptămîni) ne oferă, şi ea, posibilitatea de a mai domoli veşnica obsesie a „imaginii României în lume“. Am putea profita de ocazie pentru a schimba felul de a ne privi pe noi înşine şi pentru a deveni mai interesaţi de „ceilalţi“. Dar probabil că asta nu se va întîmpla decît după ce ne vom epuiza indignările că, şi după aderare, problemele ne sînt aceleaşi...

© S. Ivanoschi

ținerea de minte

„Eram certaţi – o ceartă, chiar dacă ar fi fost să nu ne mai ştim la faţă, nu înseamnă mare lucru, doar un alt fel de a trăi împreună fără a ne pierde din vedere în această lume strîmtă de care avem parte. Aceasta nu mă împiedica să mă gîndesc la el, să-i simt privirea pe pagina unei cărţi, a ziarului pe care-l citea şi să-mi spun: „Ce zice? Ce zice ÎN ACEST MOMENT?... El era în acest secol – în răspăr cu Istoria – moştenitorul la zi al acelui lung şir de moralişti a căror operă constituie probabil tot ce a dat mai original literatura franceză. Umanismul său tenace, strict şi pur, auster şi sensual, lupta contra evenimentelor masive şi diforme ale acestui timp. Dar, invers, prin încăpăţînarea refuzurilor sale, el reafirma, în miezul epocii noastre, existenţa faptului moral, împotrivindu-se machiavelismelor şi realistului viţel de aur.“

(Jean Paul Sartre, la 4 ianuarie 1961, în necrologul său la dispariţia lui Albert Camus)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

De la SF la trivial

Niels Jørgen Thøgersen este un blogger ceva mai special. Pe la începutul anilor '70 din secolul trecut, a condus campania pro-UE în referendumul de aderare a ţării sale, Danemarca. Apoi a lucrat cîteva decenii în Comisia Europeană. În ciuda acestui fapt, este la fel de euroentuziast ca la început, deşi acum e doar un pensionar foarte activ şi implicat în diverse acţiuni oengistice legate de Uniune. Imediat după revelion, domnul Thøgersen a postat pe blogul său un mesaj personal de bun venit în Uniune pentru România şi Bulgaria (www.simplesite.com/kimbrer/5741898). Mesajul e remarcabil în întregul său, dar mi-a atras atenţia o amintire personală. În 1990, domnul Thøgersen lucra la direcţia de informaţii a Comisiei. Şi povesteşte: „Personal, simt o bucurie specială văzînd că cele două ţări au intrat în UE. Am făcut parte din delegaţia UE care a fost acolo la numai cîteva zile după execuţia lui Ceauşescu. Erau o mulţime de incertitudini. Uitaţi-vă unde sînt acum??!! Era în primele zile ale lui ianuarie 1990. Comisarul pentru relaţii externe, domnul Frans Andriessen, a vrut să arate că UE vrea să susţină şi să lucreze cu noile guverne. Şi a făcut asta vizitînd cele două capitale în fruntea unei mici delegaţii. Situaţia era foarte tensionată, mai ales în Bucureşti. Peste tot se vedeau tancuri şi soldaţi înarmaţi. Chiar şi în biroul primului-ministru. (...)".

Încerc să mi-l închipui pe blîndul domn Thøgersen în Bucureştiul lui ianuarie 1990. Mineriade, nu ne vindem ţara, salam cu soia, democraţie originală, Tîrgu-Mureş, 20 mai. Ideea unei Românii într-o Uniune a Europei în acea vreme (atunci se numea Comunitatea Europeană) părea science-fiction.

Ţin minte că la fel de SF părea chiar şi prin 1997-1998, cînd un profesor ne vorbea la facultate despre Comisie, Consiliu, diferenţa între împărţirea şi punerea în comun a suveranităţii, despre încercările timpurii ratate de a crea o uniune politică (avea profesorul o ciudă pe francezi, ceva de speriat!). În acea vreme, România intrase abia în acordul CEFTA, un spaţiu de liber schimb est-european pe care unii l-au considerat un fel de pregătire pentru apropierea de Uniunea Europeană, dar realiştii zîmbeau superior cînd auzeau de aşa ceva, cam cum zîmbesc acum cînd aud de integrarea Republicii Moldova în UE. Şi atunci pesimiştii au trecut drept realişti şi optimiştii drept visători.

Apropo de CEFTA, scăderea taxelor la importuri a făcut ca alimentele importate din ţările est-europene, mai ales Ungaria, să fie mai competitive decît cele româneşti. Atunci, Adrian Păunescu tuna la televizor şi acuza Guvernul de trădare. Imagini cu porcii de la Comtim (pentru cine era prea mic: un fel de mamut cu sute de mii de porci, se purta pe vremea aceea) rozînd barele de fier erau arătate în reluări obsesive, ca dovadă că Guvernul e incompetent pentru că nu dă de mîncare la porci. Pînă la urmă, marile complexe zootehnice au fost înlocuite de firme mici şi medii, flexibile şi eficiente, astfel încît în cîţiva ani procentul de alimente importate a devenit nesemnificativ, în ciuda taxelor mici pentru importuri. S-a demonstrat încă o dată că protecţionismul economic nu face decît să fure bani de la consumatori şi să-i dea unor agenţi economici nătîngi. Dar cantitatea de prostii care s-a spus atunci în spaţiul public despre un biet acord de liber schimb cu vecinii a fost impresionantă. Aderarea la Uniunea Europeană înseamnă mult mai mult, pe toate planurile. Şi parcă se respectă principiul proporţionalităţii: cantitatea de prostii debitate public este mai mare.

Cum spuneam, învăţam prin 1998 despre Uniunea Europeană şi părea ceva cu totul bizar. În spaţiul public, UE era ceva la Vest de noi, care suna vag şi bine. Acum a ajuns loc comun într-o asemenea măsură încît „euro" tinde să devină un prefix banal în limba română. Un magazin are euroofertă. O marcă de bere ne îndeamnă să sărbătorim integrarea europeană prin... băutură. O ştire despre troiene pe şosele spune că... ne-am integrat în zăpadă. „Uite ţară europeană!" înjură taximetristul pe 1 ianuarie, trecînd peste o baltă pe care o ştia acolo şi în decembrie, dar acum are alt farmec. Revelioanele au fost fie ale integrării, fie direct eurorevelioane. Imediat după integrare, oamenii se îmbulzesc să obţină card european de asigurat, deşi nu e nici obligatoriu, şi nici măcar funcţional încă. Dar e gratis şi european.

La televizor, trei platitudini sînt la modă. E destul să le spui şi treci garantat drept om deştept. Platitudinea 1: politicienii sînt de vină pentru că nu au informat populaţia; (despre ce? şi ce ar fi făcut populaţia altfel informată? dar populaţia s-a vrut informată? şi ce procent din populaţie are direct de-a face cu fonduri, reguli sau altceva legat de UE de trebuie să ştie toată, dar neapărat toată populaţia, detalii despre UE, altfel se consideră că avem o mare problemă?). Platitudinea 2: nu am fost informaţi despre costurile integrării (care mereu sînt mai mari decît le ştim, deşi părem că nu le ştim deloc). Platitudinea 3: aderarea formală nu

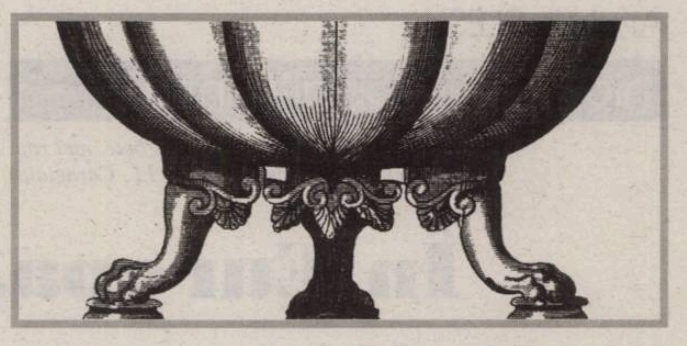

este totuna cu integrarea, aceasta mai durează (da, şi ce-i cu asta?). Fiecare dintre aceste propoziţii are un sîmbure real, dar prin repetare papagalicească au ajuns să nu mai însemne nimic (primii care le-au zis probabil că aveau ceva clar în minte, epigonii au pierdut ideea, au păstrat metafora). Fiecare din aceste platitudini poate fi combătută ca irelevantă sau contextualizată ca interpretabilă, dar, cum sînt la mare modă, pică prost să le combaţi. Mai ales că cei care le emit au un aer grav, acel aer al realiştilor care prognozau deunăzi că nu avem nici o şansă să intrăm în UE. Realiştii ştiu mereu mai bine.

Una peste alta, partea bună este că UE a intrat profund în cultura populară. Acolo unde, invariabil, realităţile sînt interpretate şi schingiuite în toate felurile. Nu vom mai avea prea curînd un subiect despre care să vorbim cu toţii, în toate mediile şi regiunile. De revelion, de acum înainte, fiecare se va integra în ce va dori.

presa despre...

O democraţie mahmură

La o masă rotundă organizată la Paris de către Centrul de Studii şi Cercetări Internaţionale, s-a discutat despre democratizarea din ţările vecine UE (statut tocmai depăşit de România). Expansiunea democraţiei în această regiune are de luptat cu populismul şi cu influenţa rusă, dar şi cu percepţia Uniunii Europene ca un fel de refugiu pentru elite şi un bun punct de plecare pentru cariere. Am preluat din ziarul Le Monde *(24-25 decembrie 2006) un fragment din interviul acordat pe această temă de către Ivan Krastev, politolog, preşedintele Centrului pentru Strategii Liberale din Sofia.*

„(...) Nu există nicăieri pe lume o regiune unde scepticismul faţă de democraţie să fie mai răspîndit decît în Europa centrală şi orientală. Unde este anunţatul triumf al democraţiei? Unii au crezut în el, alţii mai cred încă, dar discuţiile par a se duce într-o sală de bal unde oamenii continuă să danseze deşi muzica e oprită. Intensitatea speranţei democratice, în anii de după căderea comunismului, a fost determinată de dimensiunea profundă a mişcării antitotalitare din aceste societăţi. Şi impregnarea marxistă a avut rolul ei: toată lumea credea că democraţia este noul viitor luminos. Şi apoi, Occidentul era singurul model disponibil, cu cele două variante, Statele Unite care spuneau «fiţi ca noi» şi Europa care spunea «fiţi unul dintre noi».

Şi credeţi că aceste ingrediente au dispărut?

Cred că asistăm la sfîrşitul unui lung deceniu, cel început în 1990. Şi Statele Unite, şi Uniunea Europeană, cei doi sponsori ai democratizării în Europa de Est, îşi pierd din prestigiu. Puterea americană a fost delegitimată de intervenţia în Irak şi democraţia a fost percepută ca un proiect american. În ceea ce priveşte Uniunea Europeană, scepticismul e determinat de sfîrşitul extinderii. Toată lumea crede că, în deceniul următor, UE nu va mai primi noi membri şi ţările acţionează în consecinţă. Mă refer la cele din Balcani şi la cele din fosta Uniune Sovietică, Ucraina, Georgia, chiar Turcia. Condiţiile puse de Europa nu sînt la fel de bine acceptate din momentul în care perspectiva aderării se estompează.

Credeţi că atracţia exercitată de democraţie s-a diminuat?

Sentimentele sînt complexe. Să luăm exemplul Balcanilor. Ţările mici de aici nu au alt pol de orientare decît Europa. Europa a investit masiv în regiune, îşi menţine aici o puternică forţă militară şi exercită un cvasiprotectorat în Bosnia Herzegovina şi în Kosovo. Dar, în această regiune există o contradicţie profundă între două proiecte istorice: construcţia naţională, pe de o parte, şi democraţia, pe de altă parte. Nici astăzi, sîrbii nu prea înţeleg de ce au fost blamaţi: ei vroiau să devină un stat naţiune aşa cum sînt cele din Vest şi li se reproşează că au folosit în acest scop mijloacele tradiţionale. Pe de altă parte, puterile democratic alese nu sînt cele pe care şi le doreau marii tutori. Naţionalismul rămîne dominant şi fiecare îi spune vecinului său: fii o minoritate la mine, pentru că eu nu vreau să fiu o minoritate la tine. Pacea e precară, în pofida presiunii europene." (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Despre biţi şi oameni

De ce la tîrgul de computere şi electronice nimeni nu expune şi un aparat care să ne dea un motiv. Orice motiv, că nu mai avem pretenţii mari.

La tîrgul de biţi e la fel ca la cel de vite: lume multă, cumpărători, gură-cască şi ţărani veniţi la oraş cu vaca bolnavă, să scape de ea. Lumea se înghesuie cu teamă de hoţii de buzunare şi transpiră cu gîndul la coada la apă. Între două tarabe, picioarele ţi se împleticesc de oboseală, însă tot mai găseşti putere pentru încă un drum, la încă un stand, al încă unui expozant cu nume mare şi produse din ce în ce mai mici. Poate, poate, de data asta îţi va ieşi în cale Obiectul Minune, cel pentru care mîine copilul te va trage de mînecă şi va da glas acelei propoziţii cumplite, despre care pot să vă spun doar că începe cu „Tata, te rog..."

Oraşul e Las Vegas, tîrgul e unul de electronice şi calculatoare. La doi paşi, lumea îşi pierde banii, cu nonşalanţa omului care oricum i-a împrumutat. Veniţi cu sindicatul, să se distreze prin cine ştie ce mecanism masochist, oamenii care joacă n-au nici o legătură cu cei care bîntuie cetatea de biţi ridicată în grabă, cu oaste de strînsură, la nici doi paşi de cazinouri. Sînt mai mulţi bani aici decît în toate seifurile hotelurilor, însă un soi virtual: doar 1% din tehnologiile pe care le vezi îşi vor scoate pîrleala şi costurile de dezvoltare. Restul sînt greşeli: „am crezut că oamenii or să vrea televizor pe telefon" sau „ne-am imaginat o lume în care familia îşi va lăsa mesaje pe computerul din frigider". Asta ne-a mai rămas în materie de progres, după ce aproape tot restul a fost inventat.

De fapt, nimic nu e mai greu decît să fii explorator cînd totul a fost descoperit. În spatele vorbelor despre *excitement* şi *breakthrough* e de fapt o durere istorică, aceea a bătrîneţii industriei IT. Liderii ei au burtică şi (deşi departamentul de PR va nega vehement) artroză. Au mai fost aici şi-acum 10 sau 20 de ani, cînd computerele mergeau mai greu, însă ei puteau să alerge pînă în Los Angeles şi înapoi. Au fost aici cînd lumea îi credea nişte zei sau nişte hoţi de tehnologii extraterestre. Astăzi, sînt întrebaţi dacă telefonul X e compatibil cu softul Y şi îţi răspund blazaţi, cu conştiinţa dureroasă a faptului că omenirea tot n-a ajuns pe Marte. Şi că foloseşte procesoarele la care ei au muncit o viaţă pentru flecăreală, furt de muzică şi *download* de filme porno...

IT-ul a ajuns o afacere matură, asta e banalitatea oficială. Neoficial, e ca siderurgia: combinate mari, care produc la tonă, nu la cantitatea de fericire pe care produsele ei o emană. E încă o tehnologie care ar fi trebuit să ne facă mai buni, mai distraţi, mai productivi, mai solemni sau mai veseli, mai puternici sau mai slabi în faţa minunilor lumii. Ai crede, dacă n-ai şti că promisiunea asta e chiar mai bătrînă decît cei care o fac: prima oară s-a întîmplat la naşterea telegrafului, dacă nu cumva la cea a buciumului... Evident, nici o tehnologie n-a modificat mintea umană, cu excepţia lobotomiei şi a prozac-ului.

După o tură prin tîrg ai un sentiment de îmbuibare:

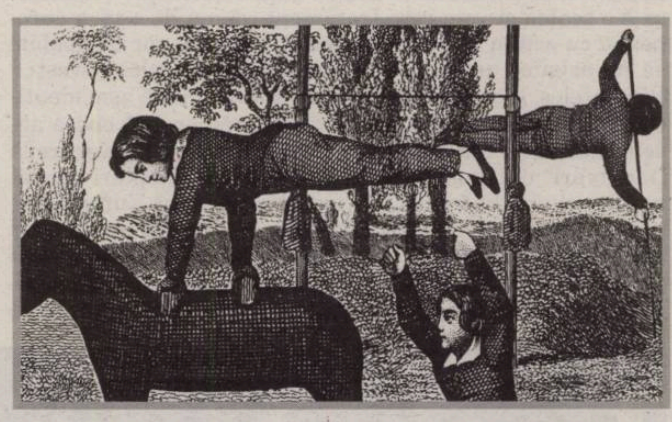

totul e aici, tot ce-a făcut mai bun şi mai deştept omenirea. La îndemînă. Cu excepţia unei cafele espresso, unde e coadă prea mare. Şi totuşi, dacă ai văzut măcar un episod din *Star Trek*, nu poţi să nu te miri: asta e tot ce e, acum, de vînzare? De atît am fost în stare? O mie de computere şi nici un bătrîn înţelept, care să ne spună, prin staţia de amplificare, ce să facem cu ele? Un milion de soft-uri şi nici o instrucţiune cum să schimbăm lumea, odată cu sistemul de operare? Cum ne schimbăm existenţa prin comanda, simplă şi poate tocmai de aceea inexistentă, *format c: viaţa mea?*

De la tîrg, am ieşit cu două trăiri în cap, care s-au bătut pînă cînd una dintre ele a renunţat şi-a plecat acasă:

Sînt prost că n-am făcut şi eu aşa ceva;

Sînt deştept că pot să-mi dau aere ieftine în revistă, pe munca unor oameni cu mult mai inteligenţi.

Acum ghiciţi şi dumneavoastră cine-a cîştigat.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Ziua cekistului

Începînd din 2006, pe 20 decembrie, în fiecare an în Rusia se va serba Ziua cekistului, pentru a cinsti rolul important jucat de „lucrătorii din organe" în protejarea cetăţenilor. Desigur, nu pot fi protejaţi chiar toţi, iar nesupuşii se bucură de o protecţie specială. Se cercetează în continuare împrejurările morţii şi se spune că se caută vinovatul în cazul Litvinenko, fostul ofiţer al Securităţii ruse mort într-un spital londonez intoxicat cu polonium. În celălat caz recent, nu e clar dacă se mai cercetează cine a comandat şi cine a executat-o pe ziarista Ana Politkovskaia în holul de pe scara locuinţei ei moscovite. Ştirile despre interogatoriile comune ale detectivilor britanici şi ale colegilor lor ruşi, proces unde s-a amestecat şi poliţia germană, au de ce să stimuleze umorul moştenitorilor Ceka, KGB şi ale altor denumiri din trecut ale FSB-ului de azi.

În zilele marelui şef al spionajului sovietic, generalul Pavel Anatolievici Sudoplatov, aşa ceva ar fi fost de rîs. Sudoplatov a scris: „Nu consideram că uciderea lui Troţski sau a oricărui alt fost tovarăş care s-a întors împotriva noastră a pus o oarecare problemă morală. Noi consideram că toate ţările occidentale ne urăsc şi doresc distrugerea noastră". În acest spirit continuă tradiţia crimelor-spectacol cînd „trădătorul" este pedepsit în aşa fel încît moartea lui să fie un avertisment vizibil, adresat tuturor celor tentaţi să i se alăture.

Transmiterea puterii de la fostul activist comunist Elţin la locotenent-colonelul KGB Putin a fost etapa unui proces cu un scop, acum, evident. Oamenii FSB ocupă toate posturile-cheie: în administraţia prezidenţială, în Guvern, în organele regionale. Cei mai mulţi guvernatori au epoleţi şi rămîn „membrii unei rezerve active". Ei primesc în continuare soldă şi, în comparaţie cu colegii lor civili, au o singură obligaţie suplimentară: lunar, ei sînt obligaţi să scrie un raport pentru instituţia din care provin (Olga Kriştanovskaia – *Anatomia elitei ruse).* Biografiile sumare ale oamenilor cu funcţii importante conţin – toate – un segment mai vechi KGB sau unul mai nou FSB. În efortul său de a asigura ordinea şi stabilitatea pe verticala puterii, preşedintele Putin a apelat la oameni obişnuiţi să asculte de ordin, datori cu supunere pentru scoaterea lor din anonimat. Întrucît biografiile acestor oameni nu sînt secrete şi majoritatea cetăţenilor ruşi acceptă această piramidă a puterii, observatorii străini n-au decît să înregistreze noua realitate pe care nimeni din afară nu o poate modifica. Mai neliniştitor e că această ierarhie îşi propune să modifice realităţile din afară. Pe lista persoanelor implicate în afacerea Litvinenko a apărut şi numele lui Evgheni Limariov, 41 de ani, fost agent al Serviciilor secrete, stabilit din 2000 la Cluses (Haute-Savoie), cu bune legături în ceea ce se numeşte nebuloasa Berezovski. El a mai circulat şi sub numele de Limanov sau Holodov, tatăl lui ocupa o funcţie înaltă în KGB, a fost profesor într-o instituţie de învăţămînt închisă pentru spionii care urmau să acţioneze în străinătate, pe urmă s-a lansat în comerţul de zahăr. În 1999, era la Geneva, secretar general al Organizaţiei pentru dezvoltarea durabilă a Europei (ODDE). Apoi a devenit consultant în probleme de securitate. În 2002, s-a oferit să ajute organizaţia umanitară „Médecins sans frontières" în tratativele duse pentru eliberarea unui colaborator, Arjan Erkel, ostatic în Daghestan. I-a luat-o înainte Vladimir Veliciko, preşedintele organizaţiei veteranilor KGB „Demnitate şi onoare", acuzată acum de Limariov că ar fi responsabilă de moartea lui Litvinenko.

Ar mai fi de adăugat că Biroul Procurorului General din Rusia a dat un comunicat unde a afirmat că investighează eventualul amestec al foştilor conducători executivi ai firmei petroliere Iukos în asasinarea lui Litvinenko. Activele firmei Iukos au fost preluate de firmele de stat Gazprom şi Rosneft, iar fostul patron, Mihail Hodorkovski, e „protejat de organe" într-un lagăr de muncă forţată în Siberia. Din 2006, prim-vicepreşedintele Gazprom este Valeri Golubev; el a intrat în KGB în 1979 şi doar în 1990 a reapărut în viaţa civilă. Preşedintele Rosneft este Igor Secin, fost traducător militar în Africa, fost şef de cabinet al viceprimarului Putin, apoi fost şef al administraţiei prezidenţiale. Decizia din 7 ianuarie de a opri furnizarea petrolului prin conducta Drujba din Belarus urmează să afecteze Polonia, Germania şi Ucraina. Lucrătorii din organe se ocupă acum şi de protecţia cetăţenilor europeni.

globul cubic

La graniţă

Pe vremea imperiului comunist, graniţa dintre Slovacia şi Ucraina, situată pe rîul Lastorica, şerpuind printre păduri sălbatice, era marcată prin turnuri de pază între gardurile de sîrmă ghimpată. Uniunea Europeană nu acceptă o asemenea soluţie, dar nici nu a furnizat echipament modern – pe bani sau pe gratis – pentru instalarea unui sistem de urmărire discret. Echipamentele primite sînt fie neadecvate, fie într-o stare de uzură morală care le face ridicole. La nord, unde multe zone întinse sînt protejate, nu există nici un sistem de radiocomunicaţii, construcţia unui emiţător fiind puternic contestată de ecologişti. Călăuzele şi contrabandiştii şi-au împărţit zonele de frontieră în sectoare de activitate: în nord trec oamenii, în sud, la cîmpie, ţigările (în Ucraina, ţigările sînt de trei ori mai ieftine). Un reportaj semnat de Andrej Ban în hebdomadarul *Tydzen* de la Bratislva descrie procedeele: „Ucrainenii ambalează ţigările în containere de polistiren şi le aruncă să plutească pe apă. Complicii lor din partea slovacă le pescuiesc de pe malul celălalt. Dacă sînt prinşi în flagrant delict, spun că tocmai au prins ceva şi se pregătesc să ducă obiectul la poliţie". Poliţiştii de la frontieră au un salariu ceva mai mare decît poliţiştii obişnuiţi, dar diferenţa nu este enormă, şi e legitimă întrebarea dacă 15.000 de coroane slovace (422 de euro) pe lună pot deveni o asigurare anticorupţie. Uneori, chiar viaţa lor este în pericol, mai ales dacă poliţistul e cinstit şi incoruptibil: „Ne e frică. Un asemenea salariu nu stimulează joaca de-a eroul. Recent, un coleg a capturat un contrabandist ucrainean şi a vrut să-l ducă la post. Contrabandistul i-a arătat o fotografie a soţiei poliţistului şi a copiilor, în picioare, în faţa casei lui. Sîntem la mîna lor, ştiu totul despre noi... Cadavrul unui coleg de-al meu a fost găsit cu trei gloanţe în inimă... Ancheta a ajuns la concluzia că s-a sinucis! Recent, o patrulă a interceptat un Mercedes negru înţesat cu ţigări de contrabandă. Contrabandiştii erau escortaţi de poliţişti. Pur şi simplu uitaseră să-şi prevină colegii să nu patruleze prin zonă." Cît ar trebui să fie un salariu de erou, ca să poţi pretinde celor care-l primesc să fie indiferenţi la graţia automobilelor Mercedes bucşite cu ţigări de contrabandă? (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Politice

● Stabilitate. Cuvîntul-fetiş al tuturor celor de la putere atunci cînd simt în zare vîntul schimbării. La noi, stabilitate sună încă şi mai sacrosanct. Paradoxal, după deceniile de împietrire comunistă. Decenii care ar fi trebuit să ne arate la ce duce stabilitatea cronicizată. Nu facem alegeri anticipate pentru că e nevoie de stabilitate. Chiar şi Europa ne vrea stabili şi cine sîntem noi să comentăm ce vrea Europa? Identificarea stabilităţii cu perpetuarea unui anume grup la putere este o mîrşăvie politică fără seamăn. Stabilitate în democraţie înseamnă un singur lucru: administrarea paşnică a treburilor ţării indiferent de numele celui care o face şi indiferent de natura acestor probleme.

● Moartea lui Gerald Ford îmi provoacă o neaşteptată milă. Da, chiar milă. Sînt eu însumi surprins, pentru că omul politic care a fost nu mi-a stîrnit niciodată vreun sentiment puternic şi nu cred că am luat răgazul să reflectez vreodată la „moştenirea sa". Vizita la Ceauşescu, afirmaţia că nu există nici o dominaţie sovietică asupra Estului Europei, cu care a stîrnit rîsete în timpul confruntării televizate cu Jimmy Carter (a făcut-o, mai ales, pentru a contracara criticile vehemente ale grupului conservator din propriul partid, adunat în jurul lui Ronald Reagan, care îl acuzau că, semnînd Actul Final de la Helsinki, a cîntat în strune Moscovei şi a validat politica URSS de înrobire a ţărilor de la Estul Cortinei de Fier), graţierea deplină a lui Nixon şi alte cîteva evenimente politice pe care le-a patronat ca preşedinte m-au făcut mereu să îl privesc cu mefienţă, aşa că acum, la moartea sa, mi se pare că mila pe care o simt e bizară. Acum, cînd aflu că a murit, mă gîndesc că acest om, în timpul scurtului său mandat, a fost ţinta a două tentative de asasinat petrecute la trei săptămîni una de cealaltă (de fiecare dată, degetul de pe trăgaci a fost feminin – ah!) şi că a ajuns preşedine fără să fi fost ales nici ca preşedinte, nici ca vicepreşedinte (iarăşi, caz unic în istoria constituţionalismului american). Conştient de acest handicap politic, Ford a spus, în prima sa cuvîntare ca preşedinte, că, deşi nu are votul americanilor care să îl legitimeze, speră să aibă rugăciunile lor, care să îl ajute. Mai notez, doar, legătura cu totul specială între administraţia sa şi actuala administraţie Bush. Donald Rumsfeld a fost secretarul apărării (la vremea aceea, cel mai tînăr din istoria Americii), Dick Cheney a ocupat extrem de influenta funcţie de Chief of Staff şi a condus, apoi, campania electorală a lui Ford din 1976, iar George W.H. Bush a devenit director al CIA tot în timpul administraţiei Ford. În general, politicienii generaţiei sale îi păstrează o amintire caldă, evocîndu-l ca pe un om decent.

● Mă uluieşte reacţia lumii la execuţia lui Saddam Hussein. Condamnarea spînzurării tiranului pare a fi norma reacţiilor lumii civilizate. Maliki, la rîndu-i, ripostează enervat. Human Rights Watch, poate cel mai prestigios ONG de profil, acuză Guvernul de la Bagdad că nu îşi respectă angajamentele în privinţa drepturilor omului. Dar actuala putere irakiană nu s-a angajat niciodată că va exclude pedeapsa cu moartea din dreptul penal irakian.

● Un prieten, mare colecţionar de perle politice, îmi pune în faţă cu citat din George W. Bush: „Acum, sînt foarte tentat să negociez cu mine însumi, dar îmi spun imediat că nu am de gînd să negociez cu mine însumi". Rîd cu poftă. Preşedintele Bush pare a fi ferm pe poziţie. El refuză orice negociere cu două entităţi: cu teroriştii şi cu sine însuşi. Apoi, prietenul îmi tot livrează citate ridicole din recenta culegere a lui Radu Paraschivescu. Terminăm rîsul tot cu un citat, de astă dată din Henry Kissinger: „90% dintre politicieni transferă o proastă reputaţie asupra celorlalţi 10%".

● Văd un documentar remarcabil despre Ioan Paul al II-lea şi lupta lui pentru eliberarea Poloniei natale de sub comunism. Imagini emoţionante şi grăitoare. În 1981, Jaruzelski impune legea marţială în Polonia. Liderii Solidarităţii sînt arestaţi şi sindicatul interzis. În 1983, ca să arate că Polonia este pe drumul cel bun şi că legea marţială a liniştit ţara, Jaruzelski acceptă vizita Papei Ioan Paul al II-lea, cu o condiţie: să nu rostească niciodată numele sindicatului Solidaritatea. Papa acceptă şi vine în Polonia. La aeroport, imediat după sosire, Papa ţine o scurtă alocuţiune în care spune „mă rog pentru toţi cei aflaţi în închisori şi le cer scuze că nu-i pot vizita, aşa cum aş vrea". Liderii comunişti, strînşi la aeroport pentru întîmpinarea Suveranului Pontif, încremenesc. La întîlnirea oficială cu Jaruzelski, îl vedem pe dictatorul polonez pierdut, speriat, ca un şcolar înţepenit în faţa dirigintelui. Papa e calm, îl priveşte egal, îşi freacă, încet, bărbia cu mîna şi ascultă cu răbdare un discurs pe care, din spatele ochelarilor săi fumurii, Jaruzelski îl citeşte cu gura uscată. Peste ani, Jaruzelski va spune că i s-au tăiat genunchii de emoţie cînd s-a trezit faţă în faţă cu Papa. Apoi, imagini de la slujba în aer liber – sute de mii de oameni. În mulţime, apar steagurile şi însemnele Solidarităţii. Papa vorbeşte fără să pomenească de sindicat, dar pronunţă de zeci de ori, intenţionat de exagerat,

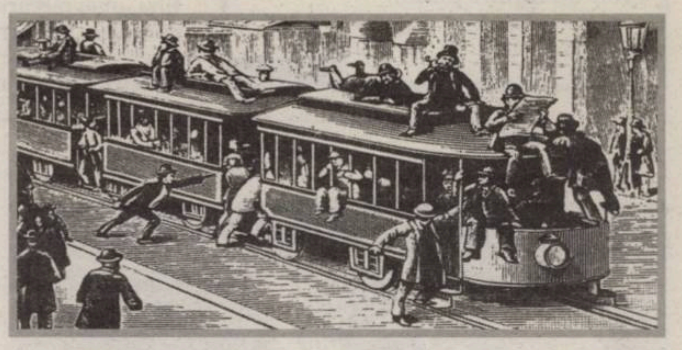

cuvîntul „solidaritate", ca substantiv comun. Oamenii înţeleg şi aclamă frenetic ridicînd două degete în sus: „Victorie". Numai un naiv nu vede că regimul se clatină serios. Apoi, Papa îi spune lui Jaruzelski că nu pleacă pînă nu îl vede pe Walesa, aflat în arest la domiciliu. Întîlnirea e secretă şi are loc într-o staţiune montană, unde Walesa este adus cu un elicopter militar. Camera în care cei doi se văd este, bineînţeles, plină de microfoane. Amîndoi ştiu asta şi, totuşi, Walesa îi spune Papei: „Legea marţială e ultimul cui în coşciugul comunismului. Sînt terminaţi!". Papa îl binecuvîntează.

● La finele unui interviu pe care l-a luat recent dlui Traian Băsescu, Dana Deac îi oferă cadou o mică tabacheră şi îl întreabă: „Cui i-aţi oferi ultima ţigară?". Preşedintele răspunde: „Nimănui. Am oferit recent ultima ţigară comunismului".

ready made

„1. Una rochie de satintur lucrată anevato.
2. Una malotea de ghiermesut îmblănită cu sangeap.
3. Una pereche paftale argint suflat cu aur, cu cincisprezece pirozele pe fiecare, avînd în mijloc un bob de mărgăritar de-ăl mare.
4. Una rochie de cors pembè, lucrată în flori de aur.
5. Una altă rochie de belacoasă, cu mucavale tighelite cu fir pe dînsa.
6. Una scurteică de moar gros ciadiriu, căptuşită pe de-a-ntregul cu cacom de-ăl adevărat."

(Al. Macedonski, *Opere,* vol. VI, Editura Minerva, 1973)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

24°

Piticul nostru din grădină,

bătrîn, bărbos, isteţ,

se supără cînd vreo găină

scăpată din coteţ,

în căutarea ei, prin iarbă,

de rîme şi alţi viermi,

li se găinăţează-n barbă

confraţilor inermi

ai lui, – dintr-un acelaşi ipsos,

numai că mult mai mici,

mai scunzi, şi care, *eo ipso*,-s

greu de numit pitici.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

De ce oare se prostituează dragii noştri artişti?

Înghesuiţi ca vitele pe stadioane pe care urma să aterizeze N. Ceauşescu, cu elicopterul. Sau chemaţi la repetiţii prin săli neîncălzite şi obligaţi să dirijeze, să recite sau să cînte cu paltonul pe umeri – în paralel, vreun secretar adjunct cu propaganda dîndu-le asigurarea că, totuşi, cînd *to'a'şu'* va fi de faţă se va da şi căldură în calorifere. Sau aduşi cu maşini negre cu şoferi muţi prin case de protocol în care Gheorghiu-Dej dădea vreo recepţie, cu sarcină precisă – de exemplu – să cînte la urechea lui Tito sau să facă ochi dulci lui Nikita Hruşciov. Sau puşi în programul vreunei gale de *folclor contemporan* (100% politic) a Festivalului „Cîntarea României" şi avertizaţi prietenește de către vreun protector de la Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste că *to'a'şa Elena va fi cu ochii pe dvs., să aveţi grijă cum vă îmbrăcaţi şi cum vă coafaţi*. Sau aduşi cu arcanul sau cu promisiuni la vreun Revelion al lui Dej sau Ceauşescu, obligaţi să mimeze veselie patriotică şi bucurie partinică, şi încărcaţi cu sarcina de onoare de a-i distra pe *iubiţii conducători*. Sau chemaţi la telefon de vreun vice de la agenţia unică de impresariat a statului, pe numele ei ARIA, şi avertizaţi prietenește că *dragă, dacă vrei să mergi la anul în turneu cu teatrul în RDG, poate ar fi bine să reciţi tu, cu vocea ta minunată, poezia asta în spectacolul omagial* etc.

Cam aşa erau supuşi presiunii artiştii români în regimul trecut. Nu vreau să spun că erau toţi victime-fecioare, aflate sub vremi. Nu vreau nici să spun că erau toţi nişte canalii, capabile de orice în schimbul unui rol într-un film, unei plecări în străinătate sau unui cîştig oarecare. Dar cert e că, în schimbul unor avantaje – de la bani la notorietate –, mulţi dintre artiştii români au cauţionat şi ei, în felul lor, regimul comunist. Unii spun că astfel ei s-au prostituat. Alţii cred că ei nu prea aveau ce face, din moment ce li se trasa o sarcină de către regimul totalitar. Cert, e nevoie de nuanţe în această judecată.

De ceva vreme, caut, cu mintea mea de neofit într-ale showbiz-ului, nuanţe pentru a înţelege – nu spun a judeca! – comportamentul unora dintre artiştii de azi, dintre cei care apar des la televizor, în emisiuni de larg consum.

Mă gîndesc, bunăoară, la cîntăreaţa Maria Dragomiroiu. Îmi plăcea de ea fără să fiu un fan al muzicii populare. Părea distinsă, sobră şi, cu bun-simţ, stăpînă pe arta ei. Mai nou pare abonată la tot soiul de emisiuni TV, unele dintre ele vulgare peste poate. E drept, n-a egalat-o încă în poante deocheate şi în subînţelesuri de gang pe colega sa de breaslă Nicoleta Voica – altă cîntăreaţă de *populară* tentată de şantan –, dar e pe drumul cel bun.

Legitimări la graniţa dintre rîsete, răgete şi rîgîieli

Mă mai gîndesc la actorul care e Claudiu Bleonţ. Pentru generaţia mea, acel Bleonţ din *Concurs* sau *Pas în doi* era o gură de aer într-o ceaţă fetidă, era o voce a libertăţii, era o inteligenţă rebelă. Şi, mai ales, era un om normal într-o lume anormală. Peste ani, ajuns şi eu la Bucureşti, l-am cunoscut – nu într-atît încît să fim chiar prieteni, dar suficient ca admiraţia să-mi sporească. Bate-mă, omoară-mă, dilematicule – dar eu tot nu-mi pot explica de ce şi cum a ajuns el invitat permanent al emisiunilor cu urlete şi scălămbăieli, ţopăind cu îndîrjire, dansînd cu toate starletele cu vedere la buric şi, în genere, autoparodiindu-se cu sîrg!

Sau actorul Valentin Uritescu. Cu cîteva zile înainte de Crăciun, într-o emisiune TV, dînsul era într-un juriu căruia, la un moment dat, i-a revenit uriaşa sarcină de a-l judeca pe guristul Adrian Minune – prilej pentru artist de a-l felicita pe manelist pentru „profesionalism" şi de a-l lăuda pentru stăpînirea în faţa camerei (sau cam aşa ceva). Ce anume îl poate duce pe un om respectabil într-aşa fundătură?

Mă gîndesc, în fine, la ultima mărgică picată pe şiragul acestor jalnice exhibiţionisme: actriţa Maia Morgenstern. Sătulă, pesemne, să-i fie numele alăturat unor Mel Gibson sau Monica Bellucci, artista a aterizat şi ea, recent, în lumea largă a show-rilor în care Pepe, Zăvoranca, Rică Răducanu şi alte „vedete" autohtone se simt acasă. Ce-i trebuia, mă întreb, artistei? Popularitate? Stima telespectatorului român submediu şi, eventual, spărgător de seminţe? Banii să fie cauza? Sau efectul?

În cîteva rînduri am fost relativ dur, aici, cu televiziunile. Nu greşeam foarte mult. Totuşi, acum n-o mai pot face. Televiziunile te invită, dar nu te pot obliga să apari într-o postură anume. Nimeni nu te mai poate forţa, de fapt. Nu mai sînt scenarii obligatorii, scrise de politruci, aprobate de ştabi şi băgate pe gît artiştilor. Înainte de 1989 ne obliga regimul la compromisuri – OK, să zicem. Cine însă-i obligă pe artiştii de azi să se prostitueze atît de intens în emisiuni penibile, în companii dubioase, pe un fundal plasat la graniţa dintre rîsete, răgete şi rîgîieli? Şi, mai ales, care-s acele valori pe care aceşti artişti, astfel, le legitimează?

Nu vreau să par patetic, dar, sincer, mi-e mie ruşine de ruşinea pe care ei, cred, ar trebui s-o simtă.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Printre boierii de altădată

Modernizarea de la începutul secolului al XIX-lea aduce, pe lîngă multe alte dorinţe de schimbare, de progres, de imitare, şi pe aceea de a „poza". Portretul devine aproape o necesitate, o pasiune ce cuprinde societatea românească ce vrea acum nu numai să defileze în haine de gală pe uliţele oraşelor sau să le etaleze la baluri şi serate, ci şi să-l „atîrne" deasupra şemineului, în salon sau cabinet. Datorită pictorului Miklos Barabàs, ni s-a păstrat o întreagă listă de boieri şi negustori ce s-au grăbit, între 1831-1833, să facă apel la talentele sale artistice pentru a avea portretul mult dorit.

Vă voi introduce în acea lume, subtil, cu ajutorul chipurilor regăsite la Muzeul Naţional de Artă al României.

Pe la 1810, marea logofetească Smaranda Catargi îşi face apariţia la bal într-o încîntătoare rochie albă de muselină cu mici trandafiri roşii, cu fireturi din fir de aur, cu umerii goi, cu mănuşi albe, zulufii îi încadrează chipul şi pentru prima dată a ales să renunţe la orice bijuterie şi să-şi completeze toaleta doar cu un minuscul trandafir roşu. O altă tînără boieroaică (1839) alege tot o rochie albă, cu mînecile ample şi o asortează cu bijuterii astfel încît să-i pună în valoare frumuseţea, dar şi bunul gust: o coroniţă c-un mare diamant în mijloc îi reţine zulufii, cerceii din aur cu picioare de bălaşuri îi subliniază delicateţea gîtului, broşa, brăţara şi inelele sînt simple, cît mai simple, în timp ce evantaiul portocaliu o detaşează de restul mulţimii. Două tinere ce ştiu să îmbine bunul gust cu simplitatea. Boieroaicele mai bătrîne însă nu ratează nimic. Iat-o pe Zinca Samurcaş, personajul meu preferat, ce pozează unui pictor pe la 1806: şalul din mătase de India, brodat cu fir de argint aurit, se aşază peste o rochie cu horbote, de sub bonete din dantelă cu panglici albastre ies buclele mari, după moda europeană, dar eternele mătănii din agate numără timpul oriental. Sau o boieroaică, de mult trecută de prima tinereţe, care asortează unei rochii albastre un superb „turban" din mătase roşie, brodat în culori vii şi împodobit cu o enormă broşă bătută cu diamante; cercei imenşi din diamante cu smarald atîrnă spre umeri, iar de cele 10 şiruri de mărgăritare este ataşată o floare din aur cu diamante; aceeaşi bogăţie se revarsă pe degete, dar în locul mătăniilor femeia preferă o micuţă „poşetă" la rîndul ei brodată cu fir de aur şi ornamentată cu paiete. Hătmăneasa Sultana Mavrogheni adoptă şi ea elemente ale costumului oriental, zulufii împodobiţi cu flori din mătase albastră şi boneta din dantelă, şal oriental aruncat peste o rochie de velur verde, iar în mînă preferă să ţină o carte. Alături, soţul ei, hatmanul Manolache Manu ce, în plină epocă a transformărilor, 1841, rămîne fidel costumului său oriental în care calpacul cît mai mare şi barba cît mai lungă simbolizează clar rangul şi statutul social al acestui boier ce nu vrea cu nici un chip să renunţe la hainele lui pentru „hainele nemţeşti" ce l-ar fi amestecat cu mulţimea şi l-ar fi coborît printre negustori şi meşteşugari, printre parveniţi şi ciocoi. Aşa pozează şi marele ban Grigore Brâncoveanu, într-un superb costum albastru, cu o lungă barbă albă şi ochii atît de plini de lumină; sau boierul al cărui nume s-a pierdut în umbra timpului, dar figura lui poartă amprenta unor vremuri pe cale să apună: taclitul din mătase de Brusa, brodat cu fir de aur se aşază peste un anteriu, giubeaua îmblănită, calpacul, mătăniile, barba vestesc poziţia sa în societate; sau tînărul Constantin Cantacuzino ce şi-a aşezat, în joacă, un turban, asortat giubelei roşii; sau Ion Manu la 1820 cînd are 17 ani, turban, taclit, hanger, mătănii şi giubea; sau negustorul Tudor Dancovici, înnobilat şi adept al taclitului, alături Anica Dancovici, cu rubine pe degete, cercei de diamante cu picioare de safire sau bălaşuri şi trandafiri în păr. Vremea lor se stinge, femeile s-au grăbit să schimbe portul, tinerii s-au îndreptat şi ei spre portul „franţuzesc" şi „nemţesc" sau spre uniforma militară. Principele Barbu Ştirbei (1849-1856) poartă uniforma Miliţiei pămîntene şi decoraţiile epocii, fie ele turceşti, ruseşti sau imperiale (austriece), Cuza, înainte de a deveni domn, pozează tot în uniformă; sau principele Carol... Apoi Burada în costumul european, Asachi în cabinetul său de lucru, Nicolae Golescu într-un frumos costum de vînătoare etc.

Că lucrurile s-au schimbat ne-o arată clar portretul familiei Vasile Alecsandri de la 1837: trei generaţii în trei costume diferite, tatăl în giubea şi taclit ne duce cu gîndul spre trecut, femeile cu umerii goi şi zulufi, alături de pian, reprezintă prezentul, în timp ce tînărul, în haine militare, nu este decît viitorul. Cînd, pe la 1860, pictorul Anton Chladek îl portretiza pe poetul Alecu Văcărescu în costum oriental nu făcea decît să păstreze memoria unui trecut ce devenise deja nostalgie.

Lanterna magică a trecutului vă oferă şansa de a trăi prin aceste personaje într-o lume de mult apusă şi care ni se oferă graţie unei dorinţe umane, fireşti, de a „poza".

Muzeul de Artă ascunde şi alte comori, inclusiv o colecţie de artă medievală românească uimitoare, eu v-am povestit doar puţin din ceea ce urmează să descoperiţi dumneavoastră.

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

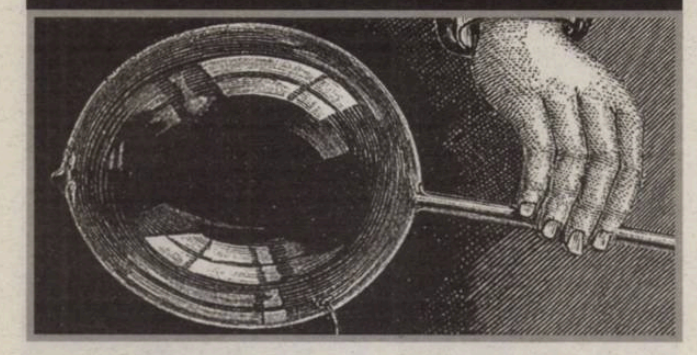

Liberalism în Iran

La Teheran nu se citeşte numai *Lolita*. Se citeşte, de asemenea, şi Hannah Arendt, Karl Popper, Jurgen Habermas şi Richard Rorty. În Iran are loc o Revoluţie de Catifea inspirată de filosofii liberali occidentali. Regimul teocratic al ayatollah-ului reprimă cu violenţă demonstraţiile studenţeşti în favoarea libertăţii de exprimare şi a drepturilor femeilor. Disidenţii sînt închişi, bătuţi, torturaţi şi apoi li se pierde urma. Noi auzim foarte puţine despre acestea, iar din partea liberalilor americani şi europeni s-a auzit doar un răspuns prea stins. Tinerii iranieni mor pentru valorile liberale pe care noi, în Statele Unite, le considerăm un dat: democraţie, libertate de exprimare şi de adunare, drepturile femeilor, pluralism de idei, dreptul la opoziţie paşnică.

O carte nouă şi înflăcărată de Danny Postel, *Citind „Criza legitimităţii" la Teheran,* îi atacă pe liberalii americani pentru lipsa lor de vlagă. Miza este acum tot atît de mare pe cît era în Bosnia şi Kosovo în anii '90. Iranul este tot atît de copt pentru schimbare, pe cît era Cehoslovacia în 1989. Parte a problemei – argumentează Postel – este că neo-şarlatanii lui Bush au furat agenda liberalismului american cu retorica lor despre democraţie şi libertate, un discurs care pare idealist, dar care, evident, nu este, aşa cum se vădeşte în Iran.

Intelectualii iranieni văd lucrurile mai limpede decît noi. Ei doresc sprijinul intelectualilor şi ONG-urilor, dar nu acceptă orice ingerinţă din partea Guvernului şi, cu siguranţă, nu o intervenţie armată. Există o linie foarte subţire, pe care Shirin Ebadi, laureata iraniană al Premiului Nobel pentru pace, a evidenţiat-o, făcînd apel la „apărătorii drepturilor omului, profesorii universitari, organizaţiile neguvernamentale internaţionale" să sprijine lupta pentru drepturile omului în Iran. „Toţi apărătorii drepturilor omului – a spus ea – sînt membrii unei aceleiaşi familii". Şi Akbar Ganjo, un alt eminent disident, a folosit termeni fără echivoc: „Nu vrem o intervenţie, vrem sprijinul moral al comunităţii internaţionale faţă de lupta noastră".

Drama iraniană este o mare ocazie pentru liberalii americani de a-şi reafirma mîndra tradiţie de apărărtori ai drepturilor omului, într-un moment în care radicalii de dreapta şi de stînga nu pot vedea mai departe de ura lor reciprocă. Stînga ignoră mişcarea democratică din Iran, aşa cum a ignorat şi mişcările democratice din Europa de Est, care au dus la căderea acelor regimuri tiranice. Dreapta face uz de retorică pentru a-şi argumenta opţiunea pentru război. Filosoful liberal Ramin Jahanbegloo, un disident iranian care a fost întemniţat şi care trăieşte acum în exil, i-a spus lui Postel că „libertatea este posibilă chiar şi într-o lume a poliţiilor secrete sau a domniei autocraţilor. Libertatea este o posibilitate universal-umană. Într-o ţară ca Iranul, care are o societate civilă vibrantă, în afara domeniului politic se întîmplă cele mai incredibile lucruri".

Mie îmi sună extrem de cunoscut: este vocea filosofiei, artei şi libertăţii care au dărîmat Zidul Berlinului. Acolo nu a existat invazie militară, ci doar un apel unanim la respectarea drepturilor omului.

Liberali, scuturaţi-vă de praf cărţile de John Stuart Mill şi Tom Paine şi nu vă mai ascundeţi după lătrăturile şarlatanilor, neo sau nu. Spuneţi cu voce tare „Sînt liberal şi sînt mîndru de asta", şi în Iran va fi libertate, şi nu război.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Ultima noapte de sarmale, prima zi de după...

Gata, e ultima oară cînd mai scriu despre sărbători, Crăciun, Revelion, sarmale & Co.! Nu că m-aş fi plictisit (de sărbători şi sarmale n-o să mă plictisesc niciodată!), ci pentru că nu mai am despre – sau de ce... – să scriu. *Acele* sărbători, despre care îmi plăcea să povestesc de fiecare Sfîntu' Ion cînd mă întorceam acasă, ei bine, acele sărbători s-au cam terminat. Sau cel puţin aşa mi s-a părut mie anul acesta...

M-am uitat peste „pilulele" scrise de-a lungul timpului pe această temă. Prima este o adevărată „Cîntare a Sarmalei", o juisare estetic-gustativă cu fiori patriotici: *Miroase a sarmale peste Munţii Carpaţi!* Ce poate fi mai înălţător?

Au urmat ani buni de sărbători paideice din ciclul „învăţaţi sărbătorile româneşti mîncînd", dedicat masteranzilor în antropologie. Cele 2-3 zile şi nopţi de cursuri intensive se încheiau, firesc şi apoteotic, cu ciorba de potroace, în care novicii căutau, la fel de invariabil, potroacele, spre deliciul „cunoscătorilor". Spiritul strămoşesc, dar bine temperat, al sărbătorii era astfel transmis mai departe.

La un moment dat, şi-a făcut însă apariţia în meniul de sărbători, pe nepusă masă, mîncarea indiană. Nişte foşti studenţi, actualmente vegetarieni, au vrut să ne convingă de calităţile deosebite ale bucătăriei indiene. I-am făcut loc, cu prudenţă, într-o pauză de sarmale. Nu a fost rău! Ceva era însă pieziş: ce-a căutat indianul în sărbătoarea românului? Tot atunci am aflat de la nişte studenţi, pe care îi pusesem să spioneze în interes ştiinţific ce mai mănîncă românul de sărbători, că o întreagă categorie din populaţia ţării noastre comandă în afară mîncarea de sărbători, la restaurantele chineze şti, de pildă. Ar fi trebuit să-mi dau seama de atunci...

© S. Ivanoschi

Au mai trecut apoi anii şi, în locul sarmalelor, pe primul loc al plăcerilor de sărbători au urcat petardele. Lumea nu mai avea răbdare să vină Anul Nou, să bată ceasul de 12, nimic. Cu mic, cu mare ieşeau în stradă şi aruncau în aer cu muniţia din dotare. În ultimii 2-3 ani mirosea a petarde peste Munţii Carpaţi de nu se mai vedea crucea de pe Caraiman! Ieşirea în stradă a Sărbătorii nu s-a făcut deci cu surle şi trîmbiţe, ci cu petarde. Adică mai degrabă gălăgios decît festiv. Iar, în timp ce spectacolul se încingea afară, înăuntru, pe mese, se sleiau sarmalele. Parol, am văzut cu ochii mei!

Anul acesta, ce să zic? Desigur, a fost Revelionul Integrării, deci cu totul altceva, alte mize, alte aşteptări, alte pregătiri. Lumea a ieşit în pieţe, sărbătoarea s-a mutat pe stradă ca să vadă artificiile pregătite de alţii. Anul acesta nu mai mirosea a petarde peste Munţii Carpaţi. Dar nici a sarmale...

Ceea ce m-a alertat pe mine în primul rînd a fost însă faptul că propriii noştri copii, altminteri bine educaţi în spiritul sfintei indigestii-cea-de-două-săptămîni, au refuzat anul acesta, timid, sarmalele. *Şi cîrnaţi?* – am întrebat eu cu o voce stinsă. *Dacă vreţi voi...* – au răspuns ei, bine crescuţi şi cu dragoste de părinţi. Nu, nu făceau cură de slăbire şi nici nu erau preocupaţi dacă sarmalele fac bine la sănătatea lor. Pur şi simplu, pentru ei sărbătoarea nu mai era legată de pathosul culinar, excesul, fie şi mimat, al mîncării nu mai semnifica împlinire comunitară, iar relaţia dintre familie şi sărbătoare nu mai trecea prin oala cu sarmale. Pentru ei, masa nu mai avea acelaşi *spaţiu* şi acelaşi *timp* – adică, de fapt, nu mai era legată de mult de un spaţiu şi timp anume şi cu atît mai puţin de plăcerea comensalităţii.

Pentru ei, adică pentru ei şi prietenii lor, şi generaţia lor...

De Sfîntu' Ion ne-am întors astfel acasă cărînd în spate un sac de vreo 15 kilograme de cărnuri. Ne-am aşezat apoi la televizor şi am privit o retrospectivă a Anului Nou. M-am pomenit spunîndu-i soţiei mele că, poate, la anul mergem şi noi în Piaţă să petrecem Revelionul „cu lumea".

Categoric lucru, de acum înainte – cum ar spune Kundera – *sărbătoarea este în altă parte!...*

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa Holban

Din casa cu nr. 28 din strada Nicolae Filipescu n-a mai rămas decît o faţadă laterală, destul de banală, pe care proprietarii, care vor construi altceva, au primit indicaţia s-o păstreze. Restul terenului, acum ras ca în palmă, mai cuprindea dependinţele din fundul curţii, mizeroase. Fusese acolo grădina cu gazon şi flori, altădată, demult. Casa însăşi era orientată, ca şi cea din spatele său, a doctorilor Daniel, cu intrarea principală spre curte. Lipseşte din lista monumentelor istorice, deşi, în 1990, cînd Andrei Pleşu era ministrul Culturii, a existat o încercare de a-i acorda statutul de casă memorială.

În vara anului 1877, cînd în Bucureşti era un du-te-vino al trupelor ruseşti în trecere spre Dunăre, aici a fost găzduit generalul prinţ Obolenski. Acesta era comandantul regimentului Preobrajenski şi fusese trimis să inspecteze depozitul de furnituri al armatei ţarului. În noaptea următoare sosirii sale, depozitul de la Cotroceni a luat foc, ca să acopere fraudele din cauza cărora venise inspectorul. Casa era nouă pe vremea Războiului de independenţă.

După primul război mondial, a intrat aici o altă familie: părinţii, cu un băiat şi o fată (cealaltă copilă mi se pare că murise). Noul locatar îşi avea numele pe cutia de scrisori: „General Holban". Ştefan Holban (1869-1939) fusese în 1910-1912 ataşat militar la Sankt-Petersburg, luase parte la luptele din Dobrogea în 1916 şi comandase o divizie în Transilvania, doi ani mai tîrziu. Despre acele zile îşi amintea cu mîndrie Maria Holban, întrebată, după mai bine de şaizeci de ani, cînd a fost prima oară la Cluj: „În 1918, cu tata, ca să instalăm autorităţile româneşti"! Generalul avea să fie chiar guvernator militar al Budapestei, fiind apoi, la rugămintea personală a regelui Ferdinand, ministru de Război în efemerul Guvern Take Ionescu.

Fiica lui, frumoasa tînără de pe scara de la Cetăţuia, în fotografia Congresului de studii bizantine din 1924, era acolo ca elevă a lui N. Iorga, cu care-şi va trece şi doctoratul în 1939, la întoarcerea de la Paris, unde a făcut cercetări asupra Renaşterii şi Prereformei. Numele Mariei Holban (1901-1991) evocă o personalitate unică în peisajul intelectual românesc. Prin preocupările de istorie a umanismului, desigur, cărora li s-au adăugat, după război, şi alte direcţii de investigaţie: Evul Mediu ardelean şi muntean, dar, mai ales, călătorii străini, ale căror relatări despre ţările române, cu un îmbelşugat comentariu critic, au format pînă la urmă zece volume. O operă trainică stă înaintea ochilor noştri. Ceea ce o deosebeşte şi mai mult pe „domnişoara Holban" – cum i s-a spus întotdeauna – de ceilalţi învăţaţi în mijlocul cărora a trăit, este sensibilitatea literară, căreia îi datorăm traduceri din poeţii francezi sau englezi, precum şi cea mai desăvîrşită versiune a poeziei populare româneşti în limba franceză (antologia pe care a publicat-o în 1937).

În casa spulberată azi, Maria Holban a locuit aproape toată viaţa. Urcînd de la intrare cîteva trepte, pătrundeam într-un hol ticsit de biblioteci, de unde se deschideau patru uşi: una dincolo de care bănuiam existenţa unei familii introduse acolo de Spaţiul Locativ, două spre o baie glacială şi spre scara dărăpănată care cobora în pivniţă. Un „glasswand" era graniţa către salonul cu trei ferestre, dincolo de care mai era numai o cameră, unde se refugiaseră comandorul Ştefan Holban-fiul şi soţia sa. „Domnişoara" primea în salonul transformat în birou şi dormitor, dominat de o uriaşă sobă de Meissen. În teribila iarnă 1984-1985, doamna Clementina Holban îşi punea un cojoc, zicînd că „pleacă în pădure", şi se ducea în pivniţă ca să taie cu toporul mobila de sufragerie cu care avea să încălzească soba.

Cîndva, la bilanţul cel drept care va arăta că adevărata valoare intelectuală şi morală n-a fost învinsă de greul şi amarul unei vremi nemiloase, se va căuta şi casa în care a

lucrat Maria Holban. N-au s-o mai găsească. Dacă nu se iau măsuri pentru a opri distrugerea caselor – după cum se vede, cade cîte una în fiecare săptămînă –, această rubrică va fi ocupată numai de necroloage. Avînd în vedere că s-a recomandat păstrarea faţadei, probabil că în acest caz s-a obţinut o autorizaţie. De acum înainte, trebuie găsit un mod de a impune, înainte de orice asemenea aprobare, o evaluare conştiincioasă şi onestă. Altfel, ce mai este în Bucureşti patrimoniul arhitectural al epocii lui Carol I se va pierde cu totul.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

Amurgul zeilor

M-a intrigat, de fiecare dată, respectul cvasireligios cu care erau citate, de către unii postmodernişti autohtoni, contribuţiile teoretice ale lui Lyotard. M-a iritat, deasemenea, admiraţia necondiţionată, frizînd – din nou – adoraţia mistică, faţă de Foucault şi Derrida. Dar nu despre rezervele sau idiosincraziile mele vreau să vorbesc, ci despre o carte care radiografiază, necruţător, ceea ce universităţile americane au consacrat sub numele de *French Theory*. Titlul cărţii, *Filosofia canibală* (La Table Ronde, 2006), intrigă şi – de ce să n-o recunoaştem – stimulează apetitul nostru pentru senzaţional. Adevăratul şoc vine însă odată cu subtitlul: *Teoria minciunii, a mutilării, sau aproprierea totalitară la Derrida, Deleuze, Foucault şi Lyotard*.

Se vede imediat că autorul, Lucien Oulahbib, nu are nici un fel de complexe: textul său, impecabil documentat şi împingînd analizele în profunzime, capătă pe alocuri alura unui pamflet vitriolant. Oulahbib, profesor de ştiinţe politice la Paris X, a publicat şi alte lucrări (despre nihilismul francez contemporan, despre minorităţile islamice etc.) la edituri mai puţin cunoscute. Cum, de data aceasta, tipăreşte la un editor cu prestigiu, normal ar fi ca studiul lui să fie comentat; e foarte probabil însă că mulţi se vor preface că nu l-au citit şi că nici măcar n-au auzit de el.

Demonstraţia vizează, desigur, *French Theory* în dimensiunea ei filosofică, dar reamintirea unor lucrări de poziţie politice ale reprezentanţilor ei nu e deloc lipsită de interes. Foucault a fost un admirator al revoluţiei islamice iraniene şi a declarat, în mai multe rînduri, că atenţia pe care au acordat-o el şi colegii săi lui Nietzsche şi Bataille însemna „singura cale de acces către ceea ce noi aşteptam de la comunism". Pentru Derrida, 11 septembrie a reprezentat o „maladie autoimună" (!), iar Bin Laden – un fenomen de „reactivitate". Deleuze şi Guattari şi-au manifestat deschis sprijinul faţă de Brigăzile Roşii şi faţă de Fracţiunea Armatei Roşii (pe scurt, faţă de terorism).

Oulahbib insistă şi asupra influenţei (ideologice) pe care Blanchot şi Bataille au exercitat-o asupra celor patru. Blanchot era convins că „trebuie (...) scris *Capitalul* şi nu *Război şi pace*", iar într-un text (stupefiant) din *L'Amitié* (1971) dez-

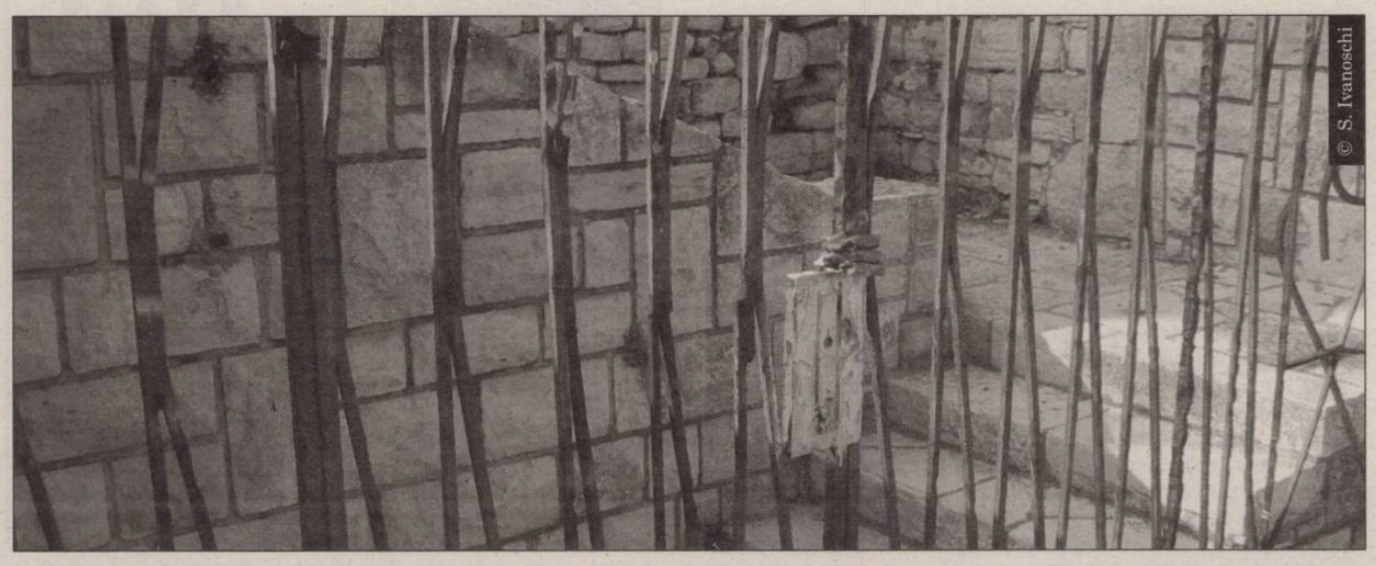

voltă o întreagă strategie neoleninistă. Nici Bataille nu s-a lăsat mai prejos, reuşind turul de forţă de a justifica – în *La Part Maudite* – lagărele sovietice.

Dar problema şi mai gravă e în altă parte. Aceşti filosofi – consideră Oulehbib – au fost în primul rînd teoreticieni ai nihilismului, lucrînd tenace pentru a distruge orice sistem de valori şi orice ordine morală sau/şi socială. Jubilează punîndu-şi semnătura pe condamnarea la moarte a lumii şi a sensului. Platon, Heidegger şi Austin sînt greşit înţeleşi sau deturnaţi pentru a legitima, între altele, *„deconstrucţia"*. Omul e văzut drept victimă sigură şi produs pasiv al puterii (de unde, îndeosebi la Foucault, obsesia azilului şi a închisorii). Nebunia? Maladie mentală „construită", aşa cum sexualitatea nu ar fi decît simulacru şi convenţie („diferenţele vizibile între organele sexuale masculin şi feminin sînt o construcţie socială": această frază de neuitat a fost emisă de Pierre Bourdieu). Se face, în schimb, apologia *mixităţii*, a *confuziei sexuale*. La Deleuze, masochismul apare ca mijloc de a distruge eul (scop nobil, se înţelege). Dorinţa este exaltată în defavoarea plăcerii, fascinaţia morţii însoţeşte dezgustul de viaţă, libertatea n-ar fi decît o iluzie, ceea ce contează sînt eşecul, *„deriva"*, anti-arta – într-un cuvînt, negativitatea. Nu am curajul să reproduc, la rîndul meu, elogiul siderant pe care Foucault îl aduce pedofiliei*, voi aminti ce credea el despre meseria de scriitor: „Nu-mi place scrisul. A fi scriitor mi se pare cu adevărat derizoriu".

„Gherilă mentală", *„jeep de semne"*, *„sicriu al scriiturii"*, moştenitori ai lui Lîsenko, staruri ale *„bricolajului ideologic"* şi ale *„gîndirii de-a gata"* – Oulahbib nu-şi drămuieşte cuvintele, sprijinindu-se însă pe citate incontestabile. Voi reţine, apoi, apărarea şi reabilitarea anilor '60, epocă despre care s-a zis că ar fi dat, prin cei patru filosofi, pe moştenitorii ei emblematici. Dimpotrivă – scrie autorul – cu Derrida, Deleuze, Foucault şi Lyotard ne aflăm mai degrabă în universul din *Eyes Wide Shut*, filmul lui Kubrick.

Unii vor găsi, cu siguranţă, această critică excesivă. În ce mă priveşte, o socotesc salutară. Orice idol traversează, la un moment dat, o pasă proastă. Care, cîteodată, riscă să dureze.

* Dar, în definitiv, de ce nu: *„Sînt copii care la zece ani se aruncă asupra adulţilor – şi ce-i cu asta? Sînt şi copii care consimt, încîntaţi (...). Din moment ce copilul nu se refuză, nu există nici un motiv pentru a sancţiona vreo culpă"* (1977).

Texte şi opinii de: ● *Ovidiu BUTA (critic de modă)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Bogdan IANCU (antropolog)* ● *Horia MARINESCU (arhitect)* ● *Alexandru MATEI (critic literar)* ● *Cristi NEAGOE (jurnalist)* ● *Radu PARASCHIVESCU (scriitor)* ● *Bogdan VOICU (sociolog)* ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

DILEMA VECHE

Ca românul la mall

Mall-ul de pe bancnotă

Îmi place mall-ul şi îl detest în egală măsură. Mall-ul mă scindează, îmi divulgă binaritatea consumeristă: mă simt bine la cumpărături în mall (de ce să fiu ipocrit), dar mă simt agresat de ceilalţi cumpărători.

Îmi plac mall-urile pentru că, în primul rînd, au desţelenit nişte terenuri virane ce poluau chiar centrul oraşului, apoi pentru că sînt curate, civilizate şi, mai ales, pentru că îmi satisfac absolut toate nevoile de cumpărător pentru două-trei luni în numai două-trei ore şi asta doar mutîndu-mă doi-trei metri de la un magazin la altul sau urcînd nişte scări rulante. Iar cînd obosesc, beau un suc, mănînc o clătită sau o pizza şi o iau de la capăt. E un tur de forţă, dar unul complet şi comprimat, prea puţin redundant, satisfăcător inclusiv în dimensiunea lui psiho-socială: cardul îmi dă siguranţă şi încredere, îmi flatează ego-ul economic, pentru un timp fac parte din comunitatea cumpărătorului constant, nu a celui ocazional şi, eventual, profitor de solduri. Aşadar, îmi place mall-ul în dimensiunea lui practică, economică, de spaţiu şi chiar instituţie supremă a shopping-ului modern şi civilizat. Apoi, de ce să n-o spun, mall-ul e singurul loc în care îmi permit să-mi joc, din cînd în cînd, potenţialul (inerent şi benign) de snobism. Iar acest lucru e, într-un fel, şi sănătos, şi distractiv.

Dacă nu-mi plac mall-urile, atunci e din cauză că, în primul rînd, sînt nişte construcţii centrale ultraurîte (arhitectul mall-ului din Eroii Revoluţiei ar trebui torturat) şi din cauza preţurilor uneori mai ridicate decît la Londra sau la Zürich; nu-mi plac din cauza aglomeraţiei, a zgomotului şi a luminilor orbitoare (în mall Învierea are loc în fiecare weekend) şi, nu în ultimul rînd, nu-mi plac din cauza inflaţiei de cupluri băieţi macho în maieuri cu paiete, veniţi direct de la sală, şi păpuşi-blonde-shoppaholice-liposucte-silicon-style care mă descumpănesc prin aroganţa, fiţoşenia, artificiozitatea şi prostul lor gust. Din păcate, mall-ul este un laborator care produce (şi atrage) astfel de specimene de o indecenţă şi de un snobism stilistic desăvîrşit. Pe scurt, mă agresează înregimentarea în etichetă şi existenţialismul de brand şi nu-mi place mall-ul cînd shopping-ul devine o practică secundară loisir-*ului; detest mall-ul ca esplanadă a exhibiţionismului social (parte din cultura imaginii de sine), mall-ul ca simulacru de mediu ce privilegiază ritualul consumerist de împerechere...*

*Mă consolez însă mereu cu ideea că, dincolo de toate păcatele sale, mall-ul măcar îi adună la un loc pe toţi snobii şi „ţăranii" şi lasă oraşul să respire în week-end: multiplex-urile fac lejer accesul la Cinema Studio sau la „Elvira Popescu"; în timp ce cafenelele de mall gem de lume, poţi savura liniştit un desert la Chocolat sau la Salzburg Café ş.a.m.d. Altfel, mi-am luat un sacou Zara Man de la reduceri şi mi-am propus ca prima dată să-l îmbrac – simbolic – la un concert la Ateneu. Aşa, mă voi împăca cu dilemele mele (candid) consumeriste. (**M. C.**)*

Horia MARINESCU

O fiţă, un pol şi-un pall mall

Mall-ul nu ar fi nimic nou în esenţă, mai ales dacă urmărim originea cuvîntului: vine din italiana secolului al XVI-lea, în care exista un *palla di maglio,* denumirea unui fel de cricket ce presupunea o pistă lungă de joc. Jocul era popular şi a determinat în multe oraşe apariţia unor străzi lungi, cu piste de pall mall. În Londra există şi acum strada Pall Mall. Mai tîrziu, o stradă lungă şi dreaptă a devenit generic „a mall", fie bordată de magazine, fie tăiată printr-un parc. Dar chiar şi această istorie e una recentă. Mall-ul îşi are originea funcţională în bazarurile arabe şi turceşti, cel mai vechi fiind probabil Bazarul din Isfahan (Iran) datat pe la 750 d.C. Bazarul are, ca tip de spaţiu, un element esenţial al mall-ului de mai tîrziu: e o construcţie cu străzi acoperite, dedicată comerţului. Cineva definea urbanitatea ca fiind determinată nu de mărimea aşezării omeneşti, ci de prezenţa comerţului. De aceea, bazarul e atributul unei urbanităţi puternice în lumea arabă a ultimilor 1300 de ani. Faţă de comerţul din lumea antică, practicat, în general, pe străzi cu spaţii deschise şi colonade, bazarul e întotdeauna acoperit şi cumva închis în sine. În centrul oraşelor dense ale Europei de după 1800 apar „galeriile" (în Italia) şi „arcadele" (în Anglia), construite similar cu „pasajele" pariziene sau bucureştene din zona veche a Căii Victoriei. Prima piaţă de acest tip pare să fi fost Oxford Covered Market (1774), dar faimoase vor rămîne GUM-ul din Moscova, cu un acoperiş de sticlă absolut revoluţionar, şi Galleria Vittorio Emanuele din Milano (1859). Ele fiind, în esenţă, „mall"-uri în sensul originar al cuvîntului.

Înapoi în Europa via *America*

Mall-ul american, aşa cum îl ştim noi astăzi, e inventat de un arhitect austriac, Victor Gruen, fugit în timpul fascismului în SUA. Diferenţele dintre mall-ul creat de el şi pasajele vechi europene sînt două: mall-ul e construit la periferia oraşului şi are parcaj, deci e gîndit pentru acces exclusiv cu automobilul. Mall-ul devine, practic, un tip de construcţie şi un program funcţional complet noi: e o maşinărie autonomă, adesea închisă şi introvertită, aşezată în afara oraşului, simulînd în universul ei interior un centru de oraş. Mall-ul este un program adaptat perfect situaţiei americane, unde automobilul joacă un rol esenţial, iar centrelor urbane le lipseşte structura istorică şi densitatea, fiind adesea erodate pînă la golirea completă din cauza schimbărilor economice cu efect mult mai rapid, decît în Europa, asupra mediului construit.

Rezultatul obţinut de Victor Gruen e însă cu totul altul decît cel intenţionat; nu e prima oară cînd o cultură preia din ideologiile importate exact ce are nevoie, transformînd adesea complet scopul iniţial al doctrinei. Victor Gruen venea din Viena, oraş cu o mare tradiţie a planificării urbane şi a unui control cît mai eficient al dezvoltării oraşului. Întîlneşte însă în SUA o situaţie diametral opusă: o mare volatilitate a construcţiilor în oraşe, care apar şi dispar odată cu necesităţile unei economii foarte dinamice şi neiertătoare cu spaţiile oraşului. Îngrozit de imaginea periferiei oraşelor americane („străzi ale groazei, flancate de cea mai mare colecţie de vulgarităţi") – altfel decît astăzi, cînd arhitecţii contemporani admiră caracterul întîmplător, peisager, al imaginilor suburbane –, el propune de fapt nişte planuri de sistematizare urbană completă, ale căror centre ar fi fost noile mall-uri. America îşi ia însă doar ce are nevoie: mall-ul propus de Gruen este construit, preluat şi transformat într-un surogat de urbanitate, iar cartierele noi, cu şcoli, grădiniţe, parcuri şi zone de locuit, în mijlocul cărora mall-ul ar fi trebuit să fie integrat, nu vor fi niciodată realizate.

Dezvoltat amplu în SUA (unde la ora actuală există peste 43.000 de mall-uri) şi avînd originea într-o gîndire sistematizatoare europeană, mall-ul e exportat înapoi în Europa, unde devine tot mai important după anii '80. Mall-ul capătă astfel conotaţia unui import pur american, liberal, care ameninţă să distrugă comerţul tradiţional din centrele vechi ale oraşelor, prin absorbirea întregii puteri de cumpărare a oraşelor către periferia ieftină, atrăgătoare, distractivă, cu locuri de parcare la discreţie. Probabil că mall-ul nu e singura idee a cărei istorie suferă această pendulare între America şi Europa: emisă de Europa, trecută apoi prin amplificatorul nemilos al unei Americi dinamice şi liberale, reîntoarsă în Europa cu acea potenţare a laturii ei sălbatice, „naturale", de piaţă liberă, şi curăţată de latura ei sistematizatoare şi intervenţionistă. Europa luptă, în special din anii '90 încoace, cu efectele negative ale noilor mall-uri de la periferii, care reprezintă de fapt doar un aspect al transformării oraşelor în epoca postindustrială. Industria dispare, serviciile sînt descentralizate, munca devine şi ea tot mai puţin legată de un loc anume, iar comerţul găseşte căi de a-şi reduce costurile imobiliare prin fuga către periferii, unde un mall poate fi construit rapid şi pe terenuri foarte ieftine, oferind răsfăţul locurilor de parcare la discreţie, în opoziţie cu centrul, unde orăşeanul e nevoit să folosească mai degrabă transportul în comun. Iau naştere aşa-numitele *„donut cities",* oraşele cu centre depopulate, dar dezvoltate la periferie.

Un cityland *comod*

În Europa există la ora actuală două tipuri de comerţ, cel de tip „zonă pietonală" şi cel de tip „mall". „Zona pietonală" se află totdeauna într-un centru vechi şi cere publicului să lase maşinile în parcările subterane sau să vină cu transportul în comun (care a devenit foarte elegant, comod şi rapid) şi să se plimbe apoi pe străzile pietonale, unde se grupează, mai puţin programatic ca într-un mall, magazinele. Tradiţia culturală, arhitectura veche pusă în valoare, peisajul urban în care magazinele sînt integrate cu mici evenimente pe străzi (tîrguri, circ, muzică) sînt atracţiile acestui model de comerţ urban, derivat din tradiţia europeană a oraşului. Centrul oraşului devine un „muzeu urban cu comerţ" şi marşează pe valori europene: autenticitate, tradiţie, organicitate, identitate locală.

„Oraşul" e acum în rolul universului imaginar, iar mall-ul – realitatea care materializează acel imaginar şi îl face palpabil.

Mall-ul, în schimb, oferă alte avantaje (pe scurt, ele ar putea fi numite „macdonaldisme"): e vorba în principal de comoditate – poţi merge cu maşina pînă în mall, o parchezi gratis şi te plimbi apoi într-o zonă complet acoperită, a cărei ambianţă e un simulacru de urbanitate, un fel de „selecţie de imagini urbane de oriunde", care nu îţi pune mintea la nici un fel de încercare. E un fel de Disneyland care nu imită lumea lui Disney, ci chiar lumea oraşului, un „cityland". Rezultă o inversiune stranie: „oraşul" e acum în rolul universului imaginar, iar mall-ul – realitatea care materializează acel imaginar şi îl face palpabil.

Mall-ul e şi interşanjabil: este, mai mult sau mai puţin, acelaşi peste tot. Exact aşa cum şi burger-ul este peste tot acelaşi, şi nu îţi creează probleme de adaptare culturală la nuanţele unei fripturi sau alteia.

Organizatoric vorbind, mall-ul este conceput pe principiul numit *„dogbone":* două mari magazine cu succes garantat la public sînt folosite ca „magneţi" ai mall-ului, aşezate la capetele străzii interioare. Între cele două magazine se închiriază spaţii comerciale altor firme mai mici, care încearcă să profite de efectul de magnet al celor mari. În plus, în afară de cuplarea mall-ului cu cinematografe, se mai organizează şi spectacole gratuite sau se construiesc atracţii speciale în „pieţele" străzii interioare, care transformă tot mai mult mall-ul într-un surogat de „loc de vacanţă". În marile mall-uri americane (MoA – Mall of America, din Bloomington) sau în cele din China sau Dubai (unde se aşteaptă finalizarea unui mall de aproape 1 milion de mp!) există acvarii uriaşe, luna-parc-uri, pîrtii de schi, dar şi hoteluri, astfel încît vizitatorii vin adesea de la mari distanţe, uneori şi de pe alte continente, pentru a le vizita. Şi rămîn acolo într-o minivacanţă de cîteva zile, închişi în burta postmodernă a mall-ului, care le oferă, ca într-un uter turistic sau ca într-o *brave new world,* tot divertismentul de care au nevoie. Nici partea spirituală nu a fost neglijată: există capele şi biserici de mall. Dacă tot e vorba de biserici: un mall ca MoA are o suprafaţă în care ar intra de douăzeci de ori catedrala Sfîntul Petru din Roma.

Mall-ul a devenit, ca şi Las Vegas, un simbol al postmodernităţii, al jocului cu iluzii ca motor al comerţului. Dacă în bazarul medieval avem încă o comasare funcţională a comercianţilor pe bresle şi pe domenii de producţie, mall-ul perfecţionează ideea existentă deja în peisajul urban de secol XIX – o punere în scenă a comerţului ca spectacol, mai mult, un spectacol care, aparent, doar secundar este şi comerţ. Într-o piaţă saturată, cu produse tot mai specializate, se mizează pe stimularea unui *„impulse buying"* – cumpărăturile se fac de plăcere, colateral unor vizitări de spectacole, evenimente mondene, deci după poftă, emoţional, nicidecum din necesitate şi opţiune raţională.

Magneţi de dezvoltare urbană

Din punctul de vedere al integrării lor în oraş, mall-urile bucureştene au – fără să vrea şi probabil din pură întîmplare – o conotaţie mai europeană decît înseşi mall-urile europene: sînt aşezate în mijlocul oraşului, nu la periferie, şi uneori chiar foarte central. Cauzele vor fi două: pe de-o parte, posibilitatea de a obţine de la stat, cu preţ mic, acele temple ale foamei din anii '80; pe de altă parte, problema transportului – bucureşteanul nu este interesat de periferia îndepărtată. Un mall aşezat central are garanţia fluxului mare de clienţi. Se întîmplă însă deja ca mall-urile să sufere de pe urma congestiei circulaţiei din centrul oraşului şi/sau viceversa. Oricum e de remarcat că mall-urile bucureştene, prin poziţia lor relativ centrală, au alt efect în echilibrul de forţe urbane decît un mall de la periferie. Ele sînt potenţiali magneţi de dezvoltare urbană a zonelor în care au fost implantate – şi vor juca probabil un rol interesant în Bucureştiul anilor viitori. Rămîne de văzut în ce măsură Bucureştiul, atît de îndărătnic în a accepta sisteme mari, va cuprinde cu ludicul lui dezordonat, dar atît de pitoresc, şi mall-urile.

Bogdan VOICU

Mall-ul, ca un soi de UE

În mod hotărît nu îmi plac mall-urile. Mă refer la cele româneşti. Sînt zgomotoase şi rareori găsesc uşor ceva de cumpărat. Despre zgomot am o observaţie interesantă: cu cît mergi mai la Est, cu atît creşte numărul decibelilor care zburdă anapoda prin atmosfera mall-urilor, hipermarket-urilor, bazarurilor şi altor aşezăminte de acest gen. Dacă eşti turist în Coreea de Sud, acest lucru s-ar putea să ţi se pară interesant. Dacă încerci însă să trăieşti acolo pentru mai mult timp, venind dintr-o cultură europeană, precum cea română, s-ar putea să acumulezi rapid o cantitate impresionantă de frustrări. Pe de altă parte, ca român sau ca turc, te poţi descurca mult mai lejer decît un belgian sau un suedez prin străzile comerciale coreene, unde vînzătorii îşi laudă marfa strigînd din răsputeri cu ajutorul unor boxe imense. La noi este mult mai zgomot decît în Vest, venit în principal de la volumul extrem de ridicat al muzicii care se revarsă pretudindeni din tavan, ca un fel de ploaie măruntă şi deasă, imposibil de evitat. Dacă petrec mai mult de o oră într-un mall românesc, am şanse mari să simt o durere acută de cap, să fiu agitat şi să nu prea mai ştiu ce vreau să cumpăr. Aşa că probabil fie nu cumpăr nimic, fie cumpăr ceva ce ulterior mă va dezamăgi. Pentru shopping aş prefera, asemenea unui număr în creştere de conaţionali, aşezămintele similare din Vest. Nu doar pentru preţ şi zgomot, dar şi pentru varietate. La noi, în hărmălaia omniprezentă, nici nu prea ai mai multe tipuri de produse din aceeaşi gamă, între care să alegi. Poate de aia şi bagă ăştia zgomot, să fie siguri că nu observi ce săraci sîntem!

Ştiu că aceste două neplăceri ale mele cu mall-ul românesc nu sînt împărtăşite de prea mulţi români. Există totuşi, din cîte am observat, o opoziţie snoabă la răspîndirea mall-urilor, invocînd faptul că acestea ar genera subcultură, în loc să promoveze adevăratele valori, oamenii pierzînd prea mult timp în mall-uri, la cumpărături şi în restaurante fast-food şi nemaiapucînd să meargă la teatru, la filarmonică sau să citească o carte (exceptînd, eventual, scriitorii de... supermarket). Poziţia, elitistă prin definiţie, mi se pare mai degrabă nesănătoasă: e vorba de o societate despre a cărei viaţă socială şi viaţă culturală (în sensul satisfacerii nevoii de frumos, de artă) se reduce cel mai adesea la privitul televizorului şi la o masă servită acasă lunar sau mai rar, împreună cu rudele apropiate. Din acest punct de vedere, a merge la mall poate reprezenta un pas către detradiţionalizare (nu zic modernizare, ştiind că tindem să avem credinţa – parţial întemeiată – că, cel puţin în mediul urban, trăim într-o lume deja modernă). Atitudinea dominantă a societăţii faţă de mall-uri este însă cît se poate de pozitivă. Este uşor de văzut suportul popular ridicat, un entuziasm uşor de remarcat mai ales în oraşele în care acestea abia apar, cu oamenii îngrămădindu-se la intrare şi efectiv bucurîndu-se că devin, în fine, parte a unui comerţ civilizat. Nimic mai firesc pentru o societate care în mai bine de jumătate din ultimii 30 de ani nu a avut decît puţine magazine şi încă şi mai puţine lucruri de cumpărat. În plus, mall-ul nu are doar magazine, ci şi cîteva locuri de petrecut timpul liber împreună cu prietenii, dar mai ales cu familia. Şi cum familia este în România mai importantă decît orice altceva...

În România, mall-urile devin centre de gravitaţie ale localităţii sau zonei în care sînt amplasate, crescînd valoarea proprietăţilor, generînd apariţia altor servicii destinate unor nevoi din ce în ce mai diversificate, înzestrînd totul cu un suflu nou. Lucrează ca un catalizator fără a se implica în mod direct.

Din acest punct de vedere pare firesc să aclami mall-ul, calitatea sa pragmatică de loc în care poţi să şi faci cumpărături, să şi mănînci, să vezi şi un film, să bei şi o cafea sau o bere. O cultură a mersului la mall poate conduce în timp scurt la emergenţa unei culturi a întîlnirii prietenilor, a diversificării gusturilor, a plăcerii pentru discuţie, a accesului la informaţie, a rafinării nevoilor. Mall-ul poate fi un soi de UE, un instrument care te face să devii, fără a acţiona în mod necesar. O mixtură de chestii adunate toate la un loc, puse cap la cap, într-o relativă neorînduială, permiţîndu-ţi să alegi cam ce îţi place în acel moment, ce e drept dintr-o gamă cu oarece pretenţii de rafinament, garantată prin branduri recunoscute, unele mai luxoase, altele mai sărăcăcioase, precum ţările adunate în confederaţia la care tocmai ne-am asociat. A fi la mall este, în unele grupuri (cum ar fi tinerii din Bucureşti), o recunoaştere a status-ului tău de individ cu năzuinţe civilizatoare. La fel a fost şi cu aspiraţia noastră aproape disperată de a accede în Uniunea Europeană. Ca o recunoaştere a apartenenţei noastre la lumea civilizată, a capacităţii de a fi civilizaţi.

Departe de a fi un simbol al americanismului, mall-urile sînt astăzi o marcă a raţionalizării, a unui utilitarism răspîndit în lumea consumeristă de pretutindeni. Îţi oferă ocazia să cumperi fără a mai avea nevoie să alergi bezmetic de la un capăt la altul al oraşului. Este o atitudine raţională, modernă, de a economisi timpul. Totul este să ai ce face mai apoi cu timpul astfel economisit.

Pentru o bună parte dintre români, mall-ul constituie pentru moment locul în care se desfăşoară consumul ostentativ. Pentru mulţi, dacă îţi cumperi haine din altă parte, nu eşti de bonton, ca într-un soi de *American Psycho* în miniatură. Hainele se cer arătate în public undeva, iar în absenţa unui corso sau a unui forum roman, mall-ul poate reprezenta un substitut emergent. În România, unde mall-urile se ivesc adesea în interiorul oraşelor, în locuri aparent moarte din punct de vedere al vieţii sociale, ele devin centre de gravitaţie ale localităţii sau zonei în care sînt amplasate, crescînd valoarea proprietăţilor, generînd apariţia

© S. Ivanoschi

unei mulţimi de alte servicii destinate unor nevoi din ce în ce mai diversificate, înzestrînd totul cu un suflu nou. Lucrează ca un catalizator fără a se implica în mod direct. Într-un fel, UE procedează în mod similar. Contrar părerii multor tehnocraţi, nu directivele de la Bruxelles sau legile impuse de la Bucureşti ne schimbă, ci faptul că începem să avem alte aspiraţii, alte trebuinţe, că împrumutăm din comportamentele altor europeni.

Mall-ul contribuie şi el indirect la schimbare. Arată că există şi altceva, creează un alt mod de consum, dar schimbă şi oamenii. O parte din funcţiile sale vor fi probabil înlocuite în timp – pe măsură ce cultura spaţiului public este recreată, evoluează, se schimbă – de aşezăminte pe care este greu să le intuim astăzi, aşa cum probabil ideea unui mall era greu de închipuit în urmă cu o sută de ani.

Cristi NEAGOE

Gruen Transfer

În 2006 s-au împlinit 50 de ani de la deschiderea primului mall american modern, prototipul celor mai multe centre comerciale de acest gen. Totuşi, pînă în 1999 eu habar nu am avut ce e acela un mall. Auzisem de shop de la ai mei, care povestesc deseori, plini de mîndrie, despre aventurile lor ilegale prin shop-uri, despre experienţele lor rebele din care nu lipseau băieţii răi cu ochi albaştri. Mai apoi, cînd am ieşit din ţară, am văzut cu ochii mei supermarket-ul şi hipermarket-ul, iar prefixele lor gargantueşti m-au găsit într-o atitudine de prosternare, de abandon total. Dacă ieşi din ţară cu autocarul, ghidul angajat de o agenţie românească de turism va include invariabil în traseu (şi, uneori, chiar în prezentarea sa!) cîteva hipermarket-uri plasate strategic pe autostradă, la marginea marilor aglomerări urbane. Bănuiesc că, orice destinaţie ai alege, se întîmplă la fel, atîta vreme cît acolo unde mergi există astfel de paradisuri atificiale, pe care generaţiile anterioare le-au visat cu jind. Fără îndoială că acelaşi miraj al consumului nelimitat, al îmbuibării totale, al „marii crăpelniţe“ s-a manifestat în toate ţările fost-comuniste.

Îndrăznesc să afirm că economia românească a trecut, la rîndul ei, de pubertate. Cred că sînt puţini cei care, odată ajunşi într-un supermarket, mai experimentează fascinaţia aceea naivă, puţini cei care mai rămîn cu gura căscată şi cu degetul întins spre rafturile nesfîrşite, doldora de culori şi de sclipiri şi de bunătăţi inimaginabile. Cuvîntul „supermarket“ a intrat în vocabularul nostru curent. Nici nu-l mai scriem cu italice. Pînă la urmă, supermarket-ul nu-i mare lucru – e doar o piaţă ceva mai bine organizată. Experienţa calitativă e chiar mai slabă decît în pieţele tradiţionale, interacţiunea cu alţi oameni fiind redusă aproape la zero. Discuţiile despre vreme cu „ţăranii“, negocierile de preţ, tatonările nu-şi mai au locul aici: pui în coş, stai la coadă, plăteşti şi ieşi.

Nu acelaşi lucru se poate spune despre sentimentul religios încercat în faţa unui mall precum cel din Timişoara. Aici totul mizează pe grandoare şi pe experienţa calitativă, iar mijloacele aruncate în joc pentru ca tu să ai impresia că eşti „născut pentru cumpărături“ (după cum sună sloganul Iulius Mall), nu sînt deloc evidente pentru un consumator de-abia trecut prin „salivaţia feerică“ (Baudrillard) stîrnită de flirtul cu obiectele. „La cele peste 210 de magazine, supermarket, FoodCourt, Cinema Multiplex, KidsLand, se adaugă o impresionantă ofertă de *entertainment*, perete de alpinism, patinoar, piscină, spaţii verzi, fîntîni, oglinzi şi căderi de apă, grădină cu portocali şi un atrium special conceput pentru organizarea de evenimente speciale, toate acestea oferind unicitate mall-ului“ – citim în prezentarea de pe site-ul Iulius Mall, despre care se spune că ar fi cel mai mare din Sud-Estul Europei. O adevărată desfăşurare de efecte speciale pentru a crea mediul ideal în care să-ţi cheltuieşti toţi banii. Pînă la ultimul.

Cînd a ajuns în SUA, Victor Gruen, arhitectul primului mall modern, avea la el „o diplomă de arhitect, opt dolari şi nici o boabă de engleză“. Şi-a dorit să creeze centrul comercial perfect. Însă pentru el, „perfect“ nu însemna „născut pentru cumpărături“. Socialist convins, el vedea mall-ul ca pe un spaţiu în care să graviteze comunităţi insulare şi care să funcţioneze ca model la scară pentru societatea capitalistă ideală. „Aceste spaţii utopice au fost modelate în aceeaşi măsură de doi factori: temerile stîrnite de războiul rece şi visurile capitaliste. Rezultatul a fost că mall-urile au ajuns să scoată în evidenţă tensiunile dintre imperativele comerţului (care au făcut posibilă existenţa acestor spaţii) şi idealurile de cooperativă (aflate la baza unor proiecte cu mult mai utopice)“ – observă Timothy Mennel, profesor la Universitatea din Minnesota. De cealaltă parte a Cortinei de Fier, Ceauşescu a încercat să construiască spaţii utopice întrucîtva similare, dar cu o funcţionalitate răsturnată. „Circurile foamei“ ar fi trebuit să fie „complexe agro-alimentare“ care să monopolizeze distribuţia hranei către populaţie. Lipseau însă tocmai „imperativele comerţului“ care să le facă necesare. Lipseau şi mărfurile. Reciclarea lor simbolică sub formă de mall-uri este poate cel mai vizibil şi mai ironic efect al schimbării paradigmei politice de după ’89.

(Gruen Transfer *este denumirea dată de psihologi efectului straniu pe care îl are asupra cumpărătorilor designul unui univers ce se conţine integral pe sine, cum este mall-ul.)*

Stela GIURGEANU

(A)ere de mall

Vitan. Cum intri, din praful bulevardier al Vitanului, în mall, în primul rînd ţi se schimbă aerul. Condiţionat, vara ţi se dă cu răcoare, iarna cu căldură, cît să simţi că ai părăsit capriciile realităţii de afară. Mai apoi, cu cît înaintezi pe pardoseala lucioasă şi impecabil de curată, printre şirul de magazine de firmă, care ademenesc bietele buzunare, ca nişte harpii de meserie ce sînt, cum colinzi aşa cu ochii la balonaşe şi iluzii de *high life,* dacă eşti predispus la slăbiciune de înger, ţi se poate schimba, încet, încet, şi aerul lăuntric. Care devine unul uşor absent, de om cu prea mulţi bani şi doar o bucurie: să se plimbe; buzele încep să ţi se întredeschidă (asta accentuează mina de plictiseală) şi chiar mersul să devină altul de ajungi să păşeşti niţel altfel decît cum o faci în lumea din afară, cu capul dat uşor pe spate, cu ochii semiînchişi, judecînd pe toată lumea. Cum păşeşti şi mai înlăuntrul mall-ului, dacă eşti de gen feminin, vei observa că unghiile îţi devin dintr-odată lungi şi false şi capătă o ciudată nevoie de a tot înlătura şuviţa impecabilă şi blondă de pe frunte; dacă eşti masculin şi îmbrăcat la costum fără cravată, îţi va tot veni să scoţi, într-un impuls necunoscut, mobilul (chit că ai sau nu nevoie de el).

Cînd intri în mall-ul din Vitan trebuie s-o faci cu evlavie; în definitiv, este primul care a lansat metamorfoza instantanee a omului de rînd în brandul „mall-istului". Aici nu se mai merge oricum şi, dacă întrebi vînzătoarele de după tejghelele lucitoare, care sînt cele mai contaminate, n-ar trebui să o facă oricine. (Mai de mult, venind de la o sală de fitness din apropiere, îmbrăcată sport, am avut tupeul să cer o brăţară într-un magazin de bijuterii de parter*: e de aur alb, doamnă, nu de argint!)*

Dincolo de uşile turnante, se deschide aşadar mai mult decît un centru comercial de lux, se deschide un mic orăşel, cu legi proprii şi chiar cu o comunitate, în care, dacă vrei să te integrezi, trebuie să respecţi în primul rînd ritualul aerului: să dai senzaţia aşadar că de-abia ai coborît din merţan (chiar dacă eşti, toată ziua, un RATB-ist convins).

Cînd vii la mall-ul din Vitan, dacă nu eşti turist păgîn care pîngăreşte întreaga creaţie cu meschinării gen „cumpărături" sau „mîncare", trebuie să ştii cum să mergi în cerc, fără să ameţeşti. În definitiv, sub cupola din Vitan, *cat-walk*-ul aparenţelor este circular.

Militari. Tramvaiul 41 şerpuieşte agale pe cheiul Dîmboviţei, pe sub beculeţele multicolore de sărbătoare. E a doua zi de Crăciun, de fapt seară, spre şapte, iar el este plin de domnişoare şi domnişori de liceu, guralivi şi împrăştiind de jur împrejur aromele exotice ale unor parfumuri de supermarket. Domnişoarele au hăinuţe scurte şi cizme lungi, domnişorii – blugi peticiţi şi pantofi sport, cum se poartă acum. Şi toţi coboară buluc la prima după pasaj. Sar, cu toată eleganţa hainelor, gardurile galbene din staţie, aleargă pe ultima sută de verde, se iau la înjurături cu cîţiva şoferi, rîd zgomotos şi intră la mall.

Iar aici sînt deja acasă, în elementul lor, cunoscînd fiecare cotlon, dînd impresia că, dacă ar vrea, ar putea cumpăra pe loc tot ce sălăşluieşte în magazinele luminoase.

E a doua seară de Crăciun, totuşi mall-ul, plin. Mai ales ultimul etaj, etajul fast-food-ului. Tinerii din tramvai dau o roată, întîi pe la celelalte etaje, intră prin magazine, fetele se uită cu jind la cîteva haine, apoi la etichetele lor, se parfumează gratuit cu testerele unor parfumuri de marcă, după care urmează o pauză de Mac. Se cumpără sucuri cu acid, se aprind ţigările şi se încep poveştile tari.

„Mac-ul e doar un pretext." Şi mai e pentru că e cel mai ieftin. Îi abordez pur şi simplu. Puştii nu mai au de mult inhibiţii şi mă servesc cu răspunsuri directe la toate întrebările. De venit, vin la mall pentru că e frumos. Şi e cald. Iar fetele pot să poarte toc *(păi, arată-mi tu un bulevard din centru pe care să mergi cu toc şi să nu-ţi rupi gîtul!),* îşi pot expune bluziţele minione şi fustele minuscule, în toiul iernii. Ce fac ei aici? Se plimbă pentru că în altă parte nu au unde. Se uită pe la magazine, chiar dacă nu cumpără. Într-un cuvînt... socializează.

La mall vin foarte mulţi tineri, să mai vadă „lumea bună" şi poate că „lumea bună" să-i mai vadă pe ei. În definitiv, la prima după pasaj, sub cupola din Militari şi în formă concentrată, esenţa visului românesc: să ajungi să te faci remarcat. Pe urmă, toate vin de la sine.

Radu PARASCHIVESCU

În conserva cu sclipici

Era de aşteptat: mall-ul (românesc, dar nu numai) a încetat să fie un complex comercial şi a căpătat o nouă identitate. Acum el e mai degrabă o unitate geografico-administrativă, o provincie cu frontiere de nichel, un minioraş şi – peste toate – martorul unui mod de viaţă deviat. În mall nu mai cumperi, ci trăieşti. Asta explică fugar şi fără adîncime herghelia de ghiduşii semantice la care se pricepe atît de bine românul dinaintea, din timpul şi din urma tranziţiei. Românul acela care nu mai e molcom, ci mallcom. Care a înlocuit Moldova cu Malldova şi s-a apucat să fabrice cocteiluri Mallotov. Românul care s-a integrat în consumism înainte să intre în NATO sau în Uniunea Europeană şi care acum ţine morţiş să nu se înece ca ţiganul la mall.

În conserva cu sclipici pe care am botezat-o mall a început să se petreacă un fenomen care ţine de pubertatea vieţii sociale. Doar în primele zile ale primului mall lumea a dat importanţă spaţiului central, unde populaţia de cumpărători se aproviziona gospodăreşte cu pamperşi, cîrnaţi ambalaţi sub vid, detergent, napolitane, apă minerală, vrăbioară, cafea, hîrtie igienică, avocado, fistic decojit şi cotlet. După asaltul inaugural asupra rafturilor cu produse de uz mai mult sau mai puţin casnic, românul a făcut un pas înapoi, a dus degetul la tîmplă şi s-a pus pe chibzuit. Din căpşorul lui doldora de idei nevaccinate, una s-a înfipt în faţă şi n-a mai putut fi ocolită: mall-ul ca magazin e vacs. (Corecţie: mall-ul ca magazin e valabil doar în măsura în care cumperi la preţuri triple mărfuri identice, pe care le găseşti unde vrei şi unde nu vrei.) Rostul lui adevărat e de spaţiu unde trebuie să fii văzut cînd trebuie de cine trebuie. Mall-ul nu e o arteziană de legume şi fructe, ci o condică de prezenţă în care se feresc să semneze doar inadaptaţii, inconştienţii sau cei pe care nu-i preocupă propria imagine.

Ideea vieţii la mall a prins contur pe mai multe paliere. Ştiu oameni de la posturi TV care îşi fac periodica baie de mulţime în acest spaţiu, tocmai ca să pară populari, fără nazuri, „de-ai noştri". Despică massa de gură-cască, vorbesc preocupat la mobil şi surîd fără ţintă, în timp ce poporul se freacă de ei, sedus de perspectiva de-a respira acelaşi aer. Pe de altă parte, ştiu familii care, înstărite fiind, se consideră în clasa de mijloc şi pentru care statul în mall ţine loc de vizită la prieteni, trai monden sau concediu în străinătate. Familiile cu pricina sînt compuse din oameni pentru care mersul la mall e mai util decît controlul medical. Din soţi care nu acceptă să nu-şi plimbe din trei în trei zile (uneori chiar mai des) soţia prin faţa vitrinelor strălucitoare unde se răsfaţă parfumul X, pantofii Y sau etola produsă de Z. Există şi cazuri limită – tot mai des, din păcate. E vorba de cei pentru care deplasarea cu familia la mall are aerul unei internări ritualice, iar asta mai ales în week-end. Atunci Fane, Sanda şi copiii se duc la mall cum ar ieşi la iarbă verde, cu singura şi modesta diferenţă că sub cupolă, în incinta somptuoasă unde forfoteşte atîta lume, n-ai voie să faci grătar. Odată ajuns, echipajul familial combină cumpărăturile cu statul în cafenea şi intratul la film cu luatul mesei la unul din puzderia de fast-food-uri. Totul este acolo, la îndemînă: socializare, antren, preaplin papilar, comerţ, cultură şi *loisir*. O singură pată pe acest tablou perfect: viaţa trăită astfel nu mai are nimic natural. Se fac nişte gesturi, se parcurg nişte trepte şi se mimează febrilitatea citadină. Numai că produsul finit are gust şi miros de plastic.

„Iubi, mă duci la mall să-mi iei un parfum?", „Tati, hai la mall, să vedem *Eragon*", „Auzişi, soro, c-au băgat brazi din ăia mari la mall?"... Trei variaţiuni pe aceeaşi temă: îndepărtarea de ritmurile vieţii naturale şi căderea în capcana unei forme fără fond, unde poleiala străluceşte şi ascunde un gol mare ca o măcelărie ceauşistă. N-are rost să cauţi semne de sănătate mintală acolo, fiindcă nu le vei găsi decît accidental. De fapt, asta şi este viaţa la mall: un accident organizat, pregătit cu minuţiozitate şi repetat pînă atinge perfecţiunea în nonsens. Un mod expeditiv şi sigur de satisfacere a unei goange. Un vis care nu se va preschimba în coşmar, ci doar în caraghioslîc ambalat după ultima volută a modei. Deocamdată, încă o veste proastă: viaţa la mall a devenit subiect de serial TV. *Centro vetrine* (mai puţin) şi *Life on a Stick* (mai mult) sînt doar două probe la dosarul unei sminteli care – nu-i departe ziua – va deveni epidemică.

Ovidiu BUTA

Mall, mode şi personaje

Mall-ul joacă, pentru o categorie foarte bine definită, rol de revistă de modă, casă de modă, ideal de frumuseţe, sursă de inspiraţie etc. Cumva, sub maiestuoasele cupole de sticlă, s-a dezvoltat o societate paralelă, cu regulile ei nescrise, dar foarte clare pentru „iniţiaţi", cu o ierarhie bine stabilită şi mai ales cu o imagine bine conturată.

Apariţia primului mall în România (alternativă modernă a străzii comerciale) a echivalat, ca impact, cu deschiderea primului McDonald's pe tărîm mioritic. Puşi în faţa unei noutăţi absolute, a unei experienţe servite fără un set de reguli de „bună purtare", oamenii au reacţionat în mod firesc, combinînd imagini preluate din filme sau alte experienţe personale. Românii sînt încă, din fericire, adepţii unei vestimentaţii croite pe tiparul ocaziei pentru care este purtată. Intrînd în McDonald's ei au realizat că hainele lor, cele pe care le purtau în mod firesc cînd ieşeau la restaurant, erau total deplasate şi aproape bătrînicioase în decorul vesel şi minimalist, de grădiniţă, al McDonald's-ului. Acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu mall-ul, iar cei ce i-au trecut pragul, probabil, s-au simţit cumva stingheri îmbrăcaţi în vestimentaţia lor practică şi comodă, folosită în general pentru şedinţele clasice de *Sunday Window Shopping*. Probabil aceasta este şi una din cauzele care a dat naştere la ceea ce eu numesc „vestimentaţia de mall", o uniformă care să se potrivească cu noul decor.

Hainele extrem de colorate, paietele şi strasurile, potrivite mai degrabă pentru discotecă sau club, nu fac altceva decît să transpună, sub formă de veşmînt, ideea vitrinelor colorate ale magazinelor, strălucirea puternică, nefirească a luminii din mall, a firmelor luminoase care sînt peste tot. Latura total nepractică a acestei vestimentaţii (tocuri foarte înalte, fuste foarte scurte, ochelari de soare purtaţi în interior etc.) demonstrează că cei care cu mîndrie îşi poartă această uniformă folosesc mall-ul doar ca pe un podium de modă şi nu neapărat ca pe o zonă de shopping. În mod paradoxal vestimentaţia de mall nu este alcătuită din mărci care sînt distribuite aici. Pentru o anumită categorie, mall-ul impune modă şi mai puţin vinde modă. Vitrinele mari şi sugestiv decorate sînt folosite doar ca puncte de reper pentru „generaţia mall". Atitudinea imobilă, aroganţa studiată şi machiajul nefiresc, amintind ca execuţie (mult şi atent desenat) de măştile din teatrul japonez, sînt în mod evident inspirate de manechinele de plastic. Poveştile care se încheagă prin cafenele respectă perfect intrigile din revistele lucioase vîndute la intrarea mall-ului, iar idolii acestei noi generaţii sînt decupaţi fie din posterele publicitare, fie desprinşi din filmele care rulează prin multiplex-uri.

Personajele care populează mall-ul sînt destul de predictibile şi uşor de citit (şi) datorită uniformei lor. Bărbaţii sînt fie „business", fie „macho" (exact ca cele două direcţii ale ofertei comerciale din mall), iar fetele oscilează între rolul de „star" şi cel de „top model". Modificările care apar în vestimentaţia lor, de multe ori insesizabile pentru ochiul profan, respectă incredibil de bine ciclul modei: idee – *trend-setter* – difuzie pe scară largă – banalizare – din nou idee şi tot aşa. Ideea, dată în acest caz de vitrină, este preluată de cîteva fete curajoase, copiată în scurt timp de o parte din lumea care îşi trăieşte viaţa la etajul trei al mall-ului, iar mai apoi purtată de toţi cei care se îmbracă special pentru a ieşi... la mall. Banalizarea modei. *And the show goes on and on!*

Total paralel cu acest fenomen social, mall-ul îşi trăieşte rolul pentru care a fost creat, cel de zonă comercială şi *leisure*. Trecînd peste confuzia existentă (amestecul nefiresc de mărci *up market* şi *mass market),* brandurile existente în mall îşi cunosc cu exactitate cumpărătorul şi ştiu cum să-l atragă. Nostim este că tocmai consumatorii „targetaţi" sînt consideraţi de către personajele mall-ului intruşi în lumea lor perfectă, iar diferenţa dintre cele două categorii nu ţine numai de uniformă, ci şi de... lipsa sacoşelor, această „staţie" firească a modei în drumul ei către consumator.

DILEMA VECHE
Ca românul la mall

Bogdan IANCU

Malling Romania

Nu pot să scriu despre mall fără să amintesc următoarea întîmplare: era iarna lui 2000, lucram alături de amicul A. la PRO TV, cîştigasem o grămadă de bani (încasasem o consistentă – şi meritată – primă de Crăciun). Era seară, ne-am întîlnit în centru, la Universitate. Nu mai ştiu care dintre noi i-a spus taximetristului să ne ducă la mall-ul din Vitan, unde mai fusesem o singură dată de cînd se deschisese, mînat de acea curiozitate cu care te duci pentru prima oară la circ să vezi elefanţii. Ne-am plimbat ore în şir prin magazinele frumos luminate, am cumpărat cîteva nimicuri, am mîncat la un fast-food foarte scump, am intrat şi la film, am văzut *Snatch,* la cîteva gaguri din film am împrăştiat zeci de floricele pe covorul imaculat al multiplexului, lovit de convulsiile unui rîs exagerat. După film am nimerit la jocurile mecanice pe care copii zăpăciţi le mînuiau profesionist şi am rămas fascinaţi în faţa simulatorului de schi. A. a arătat o îndemînare ieşită din comun, eu n-am reuşit după cinci curse să duc vreuna pînă la capăt, dar am reuşit să subţiez considerabil prima de Crăciun de la PRO şi să cad într-o depresie direct proporţională cu entuziasmul care mă adusese la mall.

Au trecut cîţiva ani de-atunci, un alt „circ al foamei" s-a transformat peste noapte în mall, apoi au răsărit în fiecare din oraşele mari şi de curînd şi în oraşele mai mici din România. Acum mă uit la mall ca la un animal ciudat, în fiecare an citesc măcar 3-4 lucrări despre „fascinaţia/forţa de atracţie a mall-ului" ale studenţilor pasionaţi de antropologie. Unul dintre ei, Adrian Dimcea, studiind graficul ofertelor imobiliare din zona limtrofă mall-ului Plaza România observa un lucru interesant, acela că proprietarii asociau explicit în anunţurile publicitare zona de rezidenţă cu proximitatea mall-ului, cu mult înainte ca acesta să fi fost construit, pentru a putea justifica preţul crescut al apartamentelor.

Ori de cîte ori ajung în mall, pierd măcar jumătate din timp ca să mă uit la oameni. Mă fură peisajul. Ascult zilnic discuţii deştepte – cele mai multe sînt pline de reducţionisme plictisitoare – despre *mall-eri,* o specie care se configurează pe retina imaginarului colectiv urban cam aşa: băieţi şi fete tunşi, frezaţi, îmbrăcaţi de fiţe, veniţi să-şi etaleze ultimele achiziţii. Pe lîngă ei, cohorte de părinţi care îşi duc copiii să se joace în ţarcurile special amenajate, unde una din regulile de utilizare a accesoriilor menite să consume cît mai mult din energia preşcolarilor este „să nu fie pictaţi". Odraslele nu sînt pierdute o clipă din ochi, li se fac fotografii, sînt filmate. Alte cohorte se năpustesc spre rafturile magazinelor de haine şi încălţăminte de firmă. Cei mai mulţi ating tricourile, cămăşile şi pantofii-sport, cu un fel religiozitate, le recunosc pentru că le-au atins şi săptămîna trecută, apoi trec mai departe. Peisajul este completat de o masă enormă de enoriaşi ai restaurantelor fast-food şi cafenelelor.

La fel ca şi lanţul de restaurante McDonald's, mall-ul (varianta scurtă a shopping-center-ului) este un produs exportat din SUA şi a fost adoptat cu aceeaşi veselie în întreaga lume. „Egiptenii au piramide, chinezii au marele zid chinezesc, germanii au castele impresionante, olandezii au canale, italienii au catedrale. Americanii au centre comerciale. Ele reprezintă una din caracteristicile noastre naţionale, cele mai bune simboluri care demonstrează abundenţa în care ne răsfăţăm" – punctează ironic Kenneth T. Jackson într-un articol intitulat sugestiv „Toată lumea e un mall". Imagine completată simpatic pe aceleaşi coordonate de criticul Michael Crosbie în revista *Progressive Architecture:* „Se merge astăzi la Mall of America cu aceeaşi religiozitate devotată cu care catolicii merg la Vatican, musulmanii la Mecca, jucătorii de ruletă la Las Vegas şi copiii la Disneyland".

„Născut ca să cumperi!", „Cumpără pînă cazi!", „Cumpăr deci exist!"

Stereotipul consumatorului prins fără (dorinţa de) scăpare în cleştii *animallului* face parte din arsenalul cu care sociologii scîrbiţi de fervoarea consumistă defilează prin piaţa speculaţiilor teoretice, de prea puţine ori completate cu date empirice.

George Ritzer, starul vizionar al sociologiei americane a consumului, autor al best-seller-ului *Mcdonaldizarea societăţii,* vede mall-ul ca pe o componentă definitorie a societăţii raţionalizate şi afirmă că „mall-urile şi reţelele mcdonaldizate se completează fericit unele pe altele" în măsura în care mall-urile asigură spaţii previzibile şi profitabile pentru astfel de reţele. Tot Ritzer observă faptul că, în mod ironic, mall-ul a devenit un „centru comunitar" în care publicul este asigurat de categorii sociale şi generaţionale foarte diferite între ele: „oamenii în vîrstă vin aici la cumpărături, dar şi să socializeze, iar adolescenţii sînt atraşi la sfîrşit de săptămînă sau după orele de şcoală, în căutarea contactelor sociale, a distracţiilor de masă şi a ultimei mode".

Literatura dedicată centrelor de consum este cu precădere centrată pe observaţii legate de shopping, văzut ca cea mai importantă activitate socială a societăţii contemporane. Jon Goss afirmă că semnificaţia „existenţială" a shopping-ului poate fi citită în unele dintre cele mai populare slogane transmise publicului prin intermediul televiziunilor americane: „Născut ca să cumperi!", „Cumpără pînă cazi!", „Cumpăr deci exist!". Goss speculează şi pe marginea felului în care creatorii de mall-uri, mizînd pe nostalgia modernă după *comunităţile autentice,* îşi pun la bătaie toată imaginaţia pentru a face din mall un substitut pentru pieţele tradiţionale de odinioară, al căror rol social, economic şi uneori geografic îl mimează pînă în cele mai mici detalii. Consumatorul modern a pierdut conotaţiile docilului cumpărător vizat de strategiile marketingului tradiţional, pentru că în propriile strategii de achiziţie se inserează dorinţa de a-şi satisface în acelaşi timp experienţe personale care să confirme propria sa *unicitate,* dar şi nevoia de a se *integra* prin intermediul obiectelor cumpărate, care îl califică drept membru al unui grup.

Dar să ne întoarcem pentru final la mall-urile noastre. O privire de pe scara mobilă, care duce către etajul superior al mall-ului românesc, ne arată un public perfect adaptat culturii specifice a centrelor de consum occidentale, cu o notă aparte dată de furia de a etala excesiv. Viitorul mall-ului în România este asigurat: urmaşii celor care erau pregătiţi să se „răsfeţe" cu deliciile din circurile foamei fac shopping pe rupte.

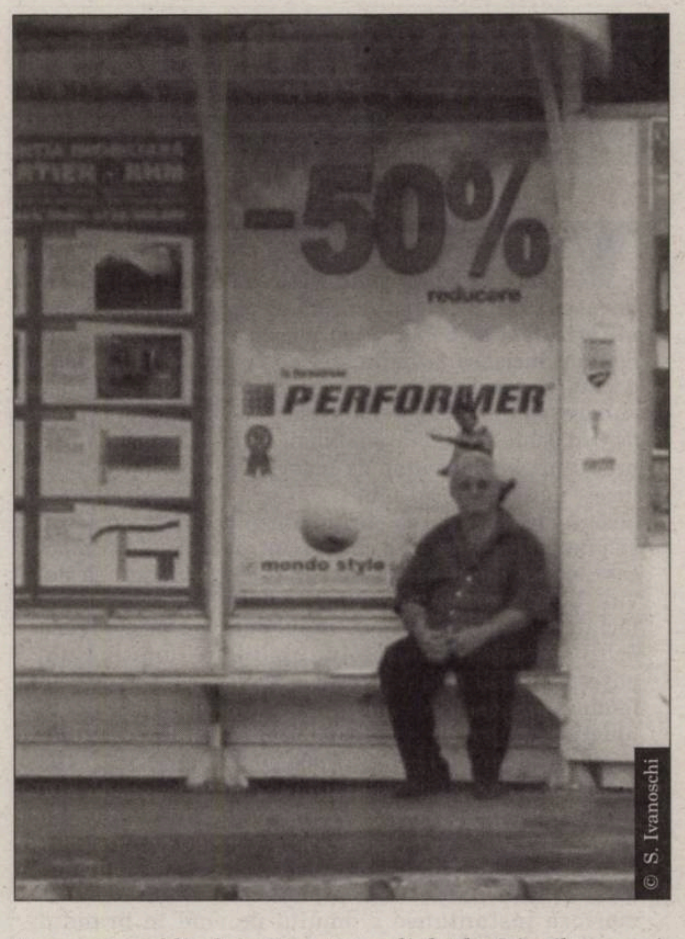

© S. Ivanoschi

Alexandru MATEI

Totul

Cred că cel mai inteligent titlu dat vreodată în literatura română contemporană a fost *Totul*, al lui Mircea Cărtărescu, în 1985. În primul rînd, e un intertext politic: clişeul cuvîntărilor lui Ceauşescu. Dar mai important este că „totul" numeşte cu precizie idealul de exhaustivitate al modernităţii: obiectul Dorinţei şi supralicitarea fantasmată a negativităţii pe care se fundamentează – dacă pot spune astfel, şi pot – modernitatea. Atîta vreme cît numeşte, totul nu există. Adică rămîne „totul", pe altarul căruia se jertfesc acum-uri parţiale, acolo-uri strîmte, un „este" meschin de care n-ai nici un chef. Totul înseamnă nu numai capul de acuzare al lui Heidegger pe lista lui Levinas – în fond, asta e o răfuială în registru filozofic cu un destin –, dar o formă terminologică infinită care digeră rapid adevărul, eternitatea, transcendenţa în toate determinările ei, posibilul şi, definitoriu pentru modernitate, terţul inclus în toate ipostazele lui.

Mall-ul este unul dintre instrumentele capitaliste inventate pentru a nu pierde din vedere totul. Despre asimilarea transcendenţei prin simulare a vorbit suficient Baudrillard. La urma urmei, el era unul dintre mulţii intelectuali francezi rămaşi cu buza umflată după mai 1968 şi a reuşit să se defuleze foarte eficace. Despre posibil ar fi putut vorbi fenomenologii germani, dacă n-ar fi dispreţuit spaţiul urban. Dar aici lucrurile se pot tranşa printr-o ierarhie: mall-ul e un *avoir-là*, nu un *être-là*. Despre terţul inclus voi vorbi eu, pornind de la două concepte marxiste.

Din anii 1970, de pe vremea lui Baudrillard, mall-ul nu prea s-a mai transformat. Ne-a transformat el pe noi, dar nici măcar n-a pornit totul de la el. Dacă putem vorbi despre o cultură cu mall, şi nu a mall-ului este pentru că un anume motor a început să zbîrnîie mai tare. Eu sînt marxist, cred în suprastructuri şi infrastructuri şi în determinismul care le leagă. Aşadar, văd mall-ul ca pe o sinteză între infra- şi suprastructură. Să explic: mall-ul e un magazin plus ceva. Ca magazin, mall-ul e o infrastructură: loc de desfacere şi loc de achiziţie a produselor, o piesă dintr-un sistem. Ca ceva în plus, mall-ul e o suprastructură: o instituţie culturală. Or, e limpede, cultura mall-ului nu putea apărea decît în momentul în care viteza de rotaţie a vieţii economice a crescut şi dinamica ei s-a fixat într-o anumită previzibilitate. În acest moment, care în România extremurbană apare prin 2000, o parte tot mai însemnată din retribuţia individului poate fi cheltuită ca supranumerar, în sărbători publice, pe – cum ar veni – spaţii de expunere. Pentru că mall-ul este locul construit anume pentru a face din cumpărături un spectacol: un teatru unde te duci să te uiţi şi, nu în ultimul rînd, să ai. Dar ca să poţi avea un fetiş mall-esc, trebuie să ai. Să ai cu ce. La mall te duci ca să te uiţi la tine într-o oglindă „cu privighetori", să te vezi ca personaj, pe scenă, să te acoperi cu masca satisfacţiei şi să-ţi validezi faptul că meriţi.

Mall-ul a fost pionierul societăţii-viteză: el e un jolly-joker, asemănător întrucîtva hipermarket-ului, dar cu un plus de insistenţă în dimensiunea festivă, adică identitară.

Ar fi desigur absurd să susţin că mall-ul ca cultură vine să oculteze mall-ul ca tejghea. Cred că nici ceva-ul nu stă pe tejghea şi că nici tejgheaua nu este doar un simplu accesoriu al scenei pe care eşti invitat să evoluezi în pielea unui fantasm. Văd în mall reuşita unei incluziuni de terţ, altminteri exclus, care face din el un instrument de adaptare: ceea ce se numeşte banal îmbinarea utilului cu plăcutul sau, altfel spus, de simultaneizare. Societatea postindustrială oferă numeroase exemple de simultaneizare. Unul dintre cele mai evidente este programul universitar de învăţămînt la distanţă. El nu-ţi oferă atît formare, *bildung,* cît simultaneitate: timp de a lucra, de a sta acasă şi de fi student în acelaşi timp. Altul este telefonul portabil, iar exemplele ar putea continua: tocmai acum, în timp ce redactez articolul acesta, vorbesc şi pe messenger.

Mall-ul a fost pionierul societăţii-viteză: el e un jolly-joker, asemănător întrucîtva hipermarket-ului, dar cu un plus de insistenţă în dimensiunea festivă, adică identitară. La mall te duci să cumperi pentru că meriţi şi să meriţi pentru că poţi cumpăra de acolo. La mall te duci să te distrezi pentru că vrei şi te distrezi pentru că poţi să faci ce vrei. La mall găseşti cele mai sexi gagici, iar cele mai sexi gagici îi găsesc pe cei mai bazaţi gagii, pentru că şi unii, şi altele vor şi pot să vrea tot. E fals să credeţi că, de fapt, te alegi cu nimic. Fals. Odată ieşit din mall, rămîi cu ce cumperi, în primul rînd, dar, mai ales, cu idealul „totului" neştirbit, dimpotrivă chiar, mai copleşitor. Singurul antidot al mall-ului este, ca în cazul oricărei ipostaze a totului, un alt mall.

Întrebare: există un alt mall?

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 12 ianuarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

CE FACEM ÎN UE?

un supliment editat de Dilema veche în colaborare cu EurActiv.ro şi Hotnews.ro

Alina MUNGIU-PIPPIDI

Popeye şi echipajul intră în portul european

Capricorn One Revisited

Problema aderării României în Europa are două etape. În prima, care s-a încheiat la 1 ianuarie, totul a fost permis şi totul a trebuit făcut: inventarea unei alternative politice în 2004 capabile să ne ducă pînă la aderare, lupte semisuicidare cu corupţia (pentru a spune că există acum o „dinamică internă“ şi pot să ne primească în siguranţă), contracte oferite unor mari firme de stat europene (economia noastră e de fapt a voastră, aşa că aveţi tot interesul să ne primiţi), pînă şi masacre de mistreţi şi pînze de valoare transportate la Bruxelles în valiza diplomatică. Etapa asta aş numi-o „Capricorn 1“, după un film în care astronauţii făceau transmisia de pe Lună dintr-un hangar de pe Pămînt şi spuneau că e Luna. Diferenţa faţă de film este etapa a doua, pentru că, după ce decizi că trebuie să aranjezi Luna în studio ca să iasă bine, vei ajunge totuşi să trăieşti pe Luna adevărată şi să faci, de bine, de rău, realitate din propriile tale semificţiuni.

Avantajul comparativ combinat cu interesul naţional

Pe Lună nu eşti însă singur. Şi odată ajuns acolo, vei descoperi repede că valorezi cam a treia parte din media celorlalţi, cît te ţine PIB-ul. Şi intelectul, dar acolo cred că stăm chiar mai prost, fiind noi o ţară celebră incapabilă să extragă din resursele sale umane ce e mai bun, cum s-a văzut (şi) cu ocazia nominalizării comisarului european. Regula nu e obligatorie la toate capitolele, însă la unele poţi fi mai aproape de medie. Interesele membrilor variază, ca şi expertiza, ca şi resursele. *Ce faci cînd ai resurse şi expertiză puţină, iar interesele tale, prea speciale, nu sînt bine acoperite de interesul comun cu ceilalţi?* Răspunsul meu la această întrebare care sintetizează problema principală a politicii noastre externe ca membru al UE este că trebuie să restructurezi: adică să reduci drastic resursele din zonele unde nu ai nici expertiză, nici interes, lăsînd acele zone pe seama europenilor şi să concentrezi toate resursele în zona intereselor speciale, pentru a-ţi crea acolo un oarecare avantaj faţă de ceilalţi. Or, la ora asta noi nu avem avantaj comparativ aproape pe nimic, poate doar la capitolul rezolvat răpiri pentru bani în Orientul Mijlociu şi import gresie din China fără taxe vamale. În zonele definite de interes naţional, cum ar fi Marea Neagră sau Balcanii, restructurarea trebuie să creeze resurse prin care expertiza să fie importată de pe piaţa liberă la un nivel mult peste ce avem azi, pentru a ridica resursele noastre intelectuale peste nivelul PIB-ului.

Yes, President!

Nu am nici o îndoială că vom fi cîţiva ani buni nişte europeni destul de incompetenţi în multe privinţe. Cît de incompetenţi, vom şti la finele anului viitor, cînd vom socoti cu cît mai mult am plătit la bugetul Uniunii decît am primit. Nici politica externă nu stă prea bine: nici un material de poziţie decent pe politică externă nu a fost publicat sau circulat de vreo autoritate în ultimii doi ani. Elaborarea lor în secret, cu sprijin prin consultanţi *twinning* (programe de colaborare directă între instituţii din ţări diferite – *n. red.),* a reuşit să ne treacă din stadiul de *bad concept, bad English* la cel de *weak concept, fair English*. Oamenii noştri din domeniu nu au ajuns încă la *rutina contemporană* a gîndirii despre Europa şi lume (ceva rutină iliebădescian-miloşevicianâ mai persistă), deci originalitatea lor e ca atare periculoasă mai mult decît interesantă. De asta se feresc să scrie ceva oficial şi bine fac. Asta ne-ar mai lipsi!

Populaţia României, de 22 de milioane de locuitori, reprezintă 4,4% din numărul cetăţenilor UE (de 460 de milioane). PIB/capita este la noi de 8100 de euro, o treime faţă de media UE (raportat la paritatea puterii de cumpărare). Salariul mediu anual brut de 3864 de euro reprezintă 12% din media UE. Statul român investeşte în protecţia socială 7% din PIB, faţă de nivelul de 28% în Uniune.

Problema începe însă, ca întotdeauna, de sus. Preşedinţii României au o răspundere în slaba dezvoltare a resurselor noastre umane în această zonă. Ei nu ar trebui să ceară MAE să stea drepţi la toate ideile lor. Au nevoie de un partener competent şi stabil pe care să-l cheme să îi spună: *Asta e obiectivul. Cum ajungem la el?* Dacă preşedintele spune, să zicem, că vrea să facă opinie separată de restul europenilor în chestiunea Kosovo, băieţii de la MAE ar trebui, ca în serialul BBC *„Yes, Minister!“*, să se ţină tari şi să-i spună că *americanii,* nu europenii presează să se treacă o rezoluţie cu independenţa Kosovo cît de curînd, şi că *dacă nu îi convinge pe americani, nu are rost să şi-i înstrăineze pe europeni de pomană!* Vreau să ştiu, aşa fac? Sau tot ce se aude pe acolo este *Yes, President!* Vă las să ghiciţi.

Ce vom promova şi cum?

Moldova. Hai să nu ne mai unim în scăpări verbale. Ne pierdem orice credit. Moldova se transformă prea lent, şi nu e de mirare; depinde, nu doar energetic, ci şi comercial, de Rusia. Ce, le cumpărăm noi vinurile? Despre Transnistria am scris, acum vreo 15 luni, să nu mai presăm să se rezolve urgent, pentru că rezolvarea acum nu poate fi decît nefavorabilă Moldovei, cu actuala dependenţă energetică a Europei de Rusia. Dl. Dungaciu a strigat că dau Moldova la ruşi, iar dl. G. Andreescu mi-a atras atenţia că rezolvarea Transnistriei e iminentă. Uite că n-a fost iminentă şi nici nu e, şi îmi menţin părerea că e o prostie să împingi un subiect mai sus pe agenda internaţională dacă nu ai resurse să-l rezolvi favorabil. Ca şi atunci, sînt de părere că noi trebuie să susţinem un scenariu „cipriot“, să ajutăm Moldova să se consolideze şi fără Transnistria (de unde, că veni vorba, provine jumătate din familia mea, chit că azi este răspîndită din Siberia în România; cealaltă jumătate este de pe malul Prutului, dar tot partea basarabeană). În Europa să continuăm să cerem ca Moldova să fie tratată ca Balcanii de Vest, dar dacă nu ajutăm Moldova să progreseze mai repede, nici asta nu o să ajute, chiar dacă în mod miraculos o băgăm în Balcani pînă la urmă. Trebuie să găsim măcar încă o ţară membră căreia să îi „vindem“ Moldova, ce să mai vorbim de propriii noştri investitori.

Kosovo. UE are o politică comună faţă de Balcani, şi de a noastră se teme. Recent, am fost întrebată cu mare îngrijorare la Ministerul de Externe german (începe preşedinţia germană a UE), unde mă cheamă din cînd în cînd pentru consultări (ca expert pe Balcani), dacă România va face opinie separată faţă de restul Europei în chestiunea Kosovo. Poziţia noastră a apărut contra dinamicii internaţionale, mai tîrziu cu vreo doi ani decît ar fi trebuit ca să aibă un efect. Am uneori impresia că multele noastre servicii externe nu ajung nici în jumătate din locurile în care ajungem noi, nişte particulari, astfel încît să poată spune: „Asta am auzit la *State Department,* asta am auzit la preşedinţia finlandeză, mergem contra curentului exact cînd curentul se transformă în cascadă“. Traian Băsescu se teme pe bună dreptate de crearea unui precedent care va fi folosit de Putin. Dar dacă Putin nu folosea asta, folosea altceva, şi nu poţi face din Transnistria subiectul principal după care orientezi politica balcanică. Întîrzierea unei soluţii în Kosovo blochează progresul Balcanilor, dacă avem resurse, să venim cu soluţii punctuale (să construim, de exemplu, capacitatea poliţiilor de frontieră ale acestor ţări ca să fie tratate în chestiunea vizelor Schengen exact cum am fost noi şi Bulgaria, altfel Kosovo şi Macedonia nu au şanse de redresare economică), nu să cerem să se întoarcă cursul unui întreg proces din cauza noastră. Nu se va întoarce, şi ne alegem cu reputaţia că sîntem dificili.

Politica de vecinătate, Marea Neagră. Pledaţi să nu mai aruncăm banii contribuabililor europeni, deja şi ai noştri, pe programe-fantomă care ajung, ca în Belarus, după ce s-au terminat alegerile. UE este un excepţional stimulent al tranziţiilor, dar un prost consultant pentru ele. Dintre cele două soluţii, creşterea capacităţii proprii contra birocraţiei proprii şi externalizarea, a doua e preferabilă. Problema e că UE a comisionat întotdeauna unor fundaţii special create care s-au dovedit ineficiente şi corupte. Pentru ajutorul dat vecinilor ar trebui recurs la donatori tradiţionali, aleşi după specialitatea lor, cărora să li se dea pe mînă toată asistenţa pe un domeniu, Comisia Europeană păstrînd doar aprobarea planurilor strategice şi controlul. Astfel, fundaţiile de partid germane ar putea face asistenţa pentru partide, UNDP pentru dezvoltare, MATRA administraţie, DFID sectorul privat, Balkan Sea Trust şi Soros societatea civilă etc.

În materie de ***energie***, nu vor exista resurse semnificative la nivel de Comisie pentru traseele noastre alternative. Hai să lucrăm mai degrabă stat cu stat şi să încercăm să atragem sectorul privat.

Politica faţă de Rusia. În materie de Rusia, sugerez să ţinem strîns cu Ţările Baltice, mai ales Estonia, nu cu Polonia. Europa e terorizată de Lolek şi Bolek, iar Lolek, Bolek şi Popeye ar fi un coşmar pentru europeni. Că veni vorba, chestia cu *Popeye the Sailor* am auzit-o la *Foreign Office,* nu e de la mine. Mi s-a părut o poreclă simpatică, aşa că am reţinut-o. Balticii ştiu ce fac, au găsit combinaţia justă dintre interes şi principiu, au cincisprezece ani de războaie ale gazului la activ şi o mică elită de mare calitate în Externe (începînd cu preşedintele lor, care a fost vicepreşedintele Comisiei de Politică Externă a Parlamentului European, un prieten al nostru şi fan al Mării Negre).

Politica fiscală. Faceţi un pol liberal cu alte ţări şi pregătiţi-vă să rezistaţi la asalturi contra cotei unice, taxei pe profit etc. Apăraţi-le pînă la moarte, că acolo e sursa avantajului nostru comparativ faţă de vechea Europă.

Imigraţia. Să pledăm pentru azil politic universal şi cît mai liberal, dar imigraţie mai ales din ţări compatibile cultural.

Resursele umane. Nu mai fiţi sectari pe extern, că nu ne putem permite! Susţineţi-l pe orice român care e popular şi bine plasat să obţină vreo poziţie internaţională, indiferent de partid sau non-partid. Avem nevoie de *network*. Dacă abordăm Europa cum am făcut cu comisariatul, reducînd slabele resurse la un singur partid, vom sta veşnic pe la copiatoare şi traducători.

Agenda Lisabona. La cum stăm, mai sigur să nu avem nici o părere.

Politica externă şi de apărare comună. Hai să votăm cu cine trage de timp!

Aceste rînduri nu reprezintă nici una dintre organizaţiile internaţionale pentru care am consultat vreodată, ci doar opinia mea personală. Unele dintre aceste idei le-am avansat în convorbiri private cu oficiali, dar cu rezerva că le pot face publice oricînd, ca în textul de faţă.

Românii din instituţiile europene – România trimite la Bruxelles 35 de euro-parlamentari români, un comisar european (Leonard Orban a fost desemnat recent cu portofoliul Multilingvism), precum şi un reprezentant la Curtea Europeană de Conturi (Ovidiu Ispir).

134 de români lucrează deja la Comisia Europeană, pe contracte cu durata determinată. Pentru perioada 2007-2011, 698 de posturi vor fi scoase la concurs, de data aceasta pe durată nedeterminată.

AGRICULTURA

Daniela GIURCA

O politică agricolă comună şi pentru România

RECOMANDĂRI:

● *Se pune din nou problema reformării politicii agricole comune (PAC). România va trebui să urmărească şi să aibă un cuvînt de spus în această dezbatere.*

● *Propunerile de simplificare a PAC nu pot fi decît benefice unei societăţi româneşti care abia învaţă să se descurce în complicatele reglementări actuale.*

● *Chiar dacă pare prematur încă, ar trebui să reflectăm la probleme de genul eliminării cotelor de producţie (la lapte, la zahăr, la tutun).*

În cei aproape 50 de ani de viaţă, Politica Agricolă Comună a trecut printr-un proces continuu de adaptare şi metamorfoză, suferind reforme importante. Obiectivele s-au schimbat şi s-au extins de la autosuficienţă şi stabilitatea pieţelor produselor agroalimentare, în primii ani, spre asigurarea unui standard de viaţă corespunzător fermierilor şi procesatorilor. La sfîrşitul anilor '80, această politică a devenit „victima propriului său succes", distorsionînd puternic piaţa, prin stimularea producţiei intensive peste puterea de absorbţie, creînd stocuri considerabile de produse şi afectînd puternic mediul înconjurător, bunăstarea animalelor şi calitatea alimentelor.

Necesitatea unor schimbări radicale a fost evidentă, iar paşii spre acest obiectiv s-au făcut treptat din 1992 încoace, prin trei reforme majore. Dar după 2004, dificultatea aplicării PAC într-o uniune cu 25 de membri, aflaţi în diferite stadii de dezvoltare economică, a arătat nevoia unor noi schimbări, iar asta este deja o temă pentru oficialii europeni. Deocamdată, schimbările propuse nu sînt foarte îndrăzneţe, vorbindu-se practic doar de „simplificare", fără o schimbare de fond. Chiar şi aşa, obiectivul „simplificării" PAC nu e uşor de atins. Experienţa reformelor anterioare a dovedit că orice schimbare cere un proces decizional lung şi anevoios.

România va fi implicată în noua reformă PAC după ianuarie 2007. Arta negocierii e importantă, afilierea la grupurile cu aceleaşi interese nu este facilă, dar va fi indispensabilă. Cei desemnaţi să participe activ la acest proces trebuie să fie bine pregătiţi, să cunoască şi realităţile agriculturii noastre, dar şi rigorile legislative europene.

Propunerile curente de simplificare a PAC sînt percepute diferit la nivel european. Unii specialişti europeni consideră că „simplificarea" trebuie să se concretizeze printr-un „exerciţiu tehnic" de proporţii, care să conducă la reducerea numărului şi a complexităţii *acquis*-ului comunitar în domeniu, reducerea la minimum a birocraţiei şi a monitorizării excesive, fără a schimba major substanţa PAC. Alţii ar dori însă o reformare mai profundă, care să vizeze schimbarea radicală a politicilor actuale specifice fiecărui produs în parte (21 de politici de piaţă diferite pentru culturi arabile, lapte, carne etc.) într-una singură, ceea ce ar schimba practic filozofia PAC.

Pînă în prezent, specialiştii au formulat 20 de propuneri de reformă, deja supuse dezbaterilor publice. Aceste propuneri sînt mai degrabă modeste, fără schimbări majore. Totuşi, există unele idei pentru reforme mai radicale. Cel mai îndrăzneţ proiect e acela prin care se propune o singură Organizare Comună de Piaţă care să înlocuiască şi să omogenizeze pas cu pas cele 21 de politici mai sus pomenite.

Pentru România, simplificarea PAC nu poate fi decît benefică. Oricum, administraţia şi societatea noastră abia învaţă să se supună complexelor reglementări actuale. *Din acest punct de vedere, probabil că simplificarea tehnică va reprezenta o oportunitate pentru sectorul agroalimentar românesc care ar trebui să susţină acest demers.*

Avînd în vedere structura sectorului agroalimentar românesc şi viteza de reacţie a acestuia la cerinţele UE, probabil că ar trebui să gîndim mai departe şi să ne orientăm spre partenerii cu aceleaşi interese şi aici probabil că vom găsi voci printre noile state membre cu aceleaşi interese. Chiar dacă pare prematur încă, ar trebui să reflectăm la probleme de genul eliminării cotelor de producţie (la lapte, la zahăr, la tutun) şi la efectele acestora asupra fermierilor din România. Aceste instrumente de politică agricolă au menirea de a evita supraproducţia, iar în România încă nu este cazul să se aplice, deoarece nu ne confruntăm şi probabil că nu vom avea supraproducţie în viitorii ani. Ar putea fi mai avantajoasă înlocuirea acestui sistem de susţinere cu un sprijin direct, condiţionat de îndeplinirea unor cerinţe legate de bunăstarea animalelor, păşunat sau respectarea condiţiilor de mediu şi calitatea produselor. Care ar fi alternativa la piaţa sigură pe care un astfel de sistem de sprijin o asigură? Acestea sînt doar cîteva dintre problemele pe care le-ar putea ridica o nouă filozofie a PAC, iar România trebuie să fie pregătită să aibă răspunsuri alternative la aceste probleme şi să ia deciziile cele mai bune la momentul potrivit. Este important să începem să conştientizăm că putem influenţa deciziile de schimbare a PAC.

Daniela Giurca, *fost cercetător principal la Institutul de Economie Agrară al Academiei Române şi coordonator pentru studiile de impact în domeniu elaborate de Institutul European din România, în prezent, este coordonator al cercetării agricole în proiectul MAKIS, finanţat de Banca Mondială.*

Lucian LUCA

Absorbţia fondurilor şi bunăstarea agricultorilor

RECOMANDĂRI:

● *Prioritatea trebuie să fie acum nu accesarea banilor în sine, ci folosirea lor adecvată structurii agrare româneşti.*

● *Avem multe ferme de subzistenţă, mici şi ineficiente. Trebuie să le ajutăm să se integreze pe piaţa agricolă.*

● *Buna funcţionare a Agenţiei de Plăţi şi Intervenţie în Agricultură (APIA) este esenţială.*

Succesul integrării europene a agriculturii româneşti depinde, într-o mare măsură, de utilizarea corectă şi adaptată condiţiilor locale a instrumentelor Politicii Agricole Comune (PAC). În condiţiile în care sumele alocate României pentru aplicarea PAC sînt considerabile (circa 12 miliarde de euro pentru perioada 2007-2013), mecanismele de gestionare a acestora devin la fel de importante ca destinaţiile propriu-zise. În plus, contează şi pe ce obiectiv se pune accentul: pe absorbţia ca atare (caz în care funcţionarea instituţiilor este esenţială) sau pe creşterea bunăstării agricultorilor (caz în care trebuie avut în vedere ceea ce se va întîmpla la nivelul fermei).

Ţinînd seama de experienţa pozitivă a programului SAPARD, care a reuşit să absoarbă fondurile, se poate spune că România a depăşit faza în care problema era cum luăm banii şi că ne permitem să ne concentrăm pe găsirea acelor modalităţi de utilizare care să fie şi potrivite cu specificul agriculturii româneşti şi care să-i şi permită modernizarea.

Sprijin pentru modernizare

De la 1 ianuarie 2007, agricultorii români vor fi în acelaşi timp fraţi cu agricultorii europeni (dar fraţi mai săraci) şi competitori cu aceştia (dar competitori mai slabi). Structura agrară a României diferă substanţial de structura medie a vechilor membre, dar şi de media noilor intrate. Avem mult mai multe exploataţii, mult mai mici şi mult mai ineficiente. Exploataţiile ţărăneşti de subzistenţă şi semi-subzistenţă, dominante după retrocedarea proprietăţilor funciare din 1991, trebuie integrate pe pieţele agricole, iar acţiunea trebuie să se concentreze nu numai asupra sprijinului pentru investiţii (prin facilitarea creditelor şi prin programe gen SAPARD), ci şi asupra reglementării pieţelor agricole.

După aderare, sprijinirea fermei familiale comerciale în România devine şi mai importantă, cîtă vreme modelul european de agricultură mizează pe acest tip de exploataţie.

Cît...

Concret, cele trei tipuri de sprijinire cu fonduri comunitare a agriculturii româneşti sînt: 1) plăţile directe – în funcţie de suprafaţa deţinută – de circa 50 de euro/hectar; 2) intervenţiile pe piaţă, de tipul achiziţiei de produse agricole în caz de scădere a preţului şi al restituţiilor la export; 3) finanţarea, alături de statele membre, a măsurilor de dezvoltare rurală.

Cum plăţile directe vor fi iniţial sub nivelul celor din vechile state membre (deşi într-o apropiere graduală), la acestea se adaugă sprijinul naţional (plăţi complementare), care poate juca un rol important, după cum arată unele studii de impact. Astfel, plăţile complementare pe culturi şi cele pe cap de animal pot face ca sprijinul total pe o exploataţie de 3-5 ha cu activitate mixtă, vegetală şi animală, să fie cuprins între 400 şi 1700 de euro/exploataţie/an, cu sume mai mari pentru exploataţiile cu un sector zootehnic mai dezvoltat. Măsurile de dezvoltare rurală pot aduce alte sume: 1500 de euro/exploataţie/an pentru fermele de semisubzistenţă care vor să se îndrepte spre piaţă; rambursarea a jumătate din banii investiţi în modernizare; sprijin pentru înfiinţarea grupurilor de producători; susţinerea formării profesionale a agricultorilor. Tot prin măsurile de dezvoltare rurală va fi sprijinită îmbunătăţirea mediului (împăduriri, de pildă) şi a calităţii vieţii în mediul rural.

...şi cum

Modul în care România va folosi fondurile comunitare şi cele naţionale va avea rezultate pozitive asupra agriculturii şi spaţiului rural dacă se va ţine cont de următoarele aspecte: 1) pregătirea poziţiilor României în interiorul mecanismelor comunitare, atît în ceea ce priveşte formularea obiectivelor politicilor, cît şi regulile de aplicare a acestora; 2) organizarea internă a instituţiilor implicate în derularea fondurilor europene, cu deosebire a Agenţiei de Plăţi şi Intervenţie în Agricultură (APIA), pentru care momentul adevărului abia va veni, atunci cînd APIA va trebui să deruleze plăţile directe şi să facă intervenţiile de piaţă necesare; 3) transparenţa în luarea deciziilor strategice interne, prin asigurarea unei consultări largi cu protagoniştii diferitelor subsectoare.

În concluzie, este previzibilă o situaţie postaderare asemănătoare Poloniei, cu agricultori mulţumiţi de sprijinul acordat în cadrul european. Totuşi, pentru România, valorificarea producţiei asigurate de buna funcţionare a pieţelor agricole rămîne cel mai important aspect în creşterea bunăstării fermierilor, deoarece valoarea adăugată potenţială a unei exploataţii medii este de circa cinci ori mai mare decît sprijinul primit prin plăţile directe ale PAC, iar acest potenţial rămîne să fie valorificat.

Lucian Luca *este cercetător ştiinţific la Institutul de Economie Agrară al Academiei Române.*

COMENTARIU

Cristian PANTAZI

UE ne-a dat peştele. Dar avem undiţă?

Fondurile uriaşe canalizate de Uniunea Europeană către agricultura României sînt esenţiale pentru dezvoltarea acestui sector al pieţei interne. Nu pot decît să fiu de acord cu opiniile celor doi experţi, care au subliniat necesitatea găsirii celor mai bune soluţii pentru gestionarea celor aproximativ 12 miliarde de euro care vor iriga agricultura României.

Situaţia îmi aminteşte de fabula în care unui flămînd i se dă o undiţă, nu peştele aşteptat. De data aceasta, se pare că UE ne-a dat peştele şi nouă ne mai rămîne să meşterim undiţa cu care să-l prindem.

Şi aici intervine şi marea provocare. E adevărat că la nivel instituţional (ministere, agenţii etc.) există o sumedenie de specialişti extrem de bine pregătiţi în realizarea de proiecte, accesarea şi gestionarea de fonduri. Problema, din punctul meu de vedere, e în altă parte. E în lanul de porumb. Acolo unde nu stă ministrul (după cum chiar Domnia sa ne-a anunţat), ci agronomul. Care agronom ori e contemporan cu filmele comuniste în care juca deseori rolul principal, ori nu prea e deloc. La fel ca şi veterinarii, la fel ca şi ceilalţi muncitori calificaţi din agricultură.

Între 1990 şi 2000 (cu prelungire spre momentul actual), în învăţămîntul agricol românesc a existat un hiatus. Cererea de posturi reducîndu-se zdravăn, puţine „cadre" de calitate au ales această specializare. Şi acest hiatus începe să se simtă acum. Lipsa de forţă de muncă mediu şi înalt calificată începe să fie o problemă. Pînă acum nu am prea văzut vreun program – fie el guvernamental sau ne – care să încerce să astupe golul apărut. În lipsa acestor oameni, tare mi-e teamă că atingerea ţintelor asumate va fi extrem de dificilă.

Va fi o problemă cu atingerea cotelor de producţie asumate de România. Or, un eşec în atingerea acestora va complica mult lucrurile. Sînt absolut de acord cu faptul că fermierii români vor fi într-o perpetuă competiţie cu cei europeni. Nu ştiu însă în acest moment în ce măsură „antrenorii" noştri (de la veterinari şi agronomi pînă la directori de agenţii şi ministere) sînt la fel de buni ca ai lor. Aici ar putea fi marea miză.

Cristian Pantazi *este redactor-şef la portalul Hotnews.ro. A condus, timp de doi ani, publicaţia* Ziarul agricol.

BANII EUROPEI

Mihai MOIA

Competiţia regiunilor

– unde şi cum vor merge banii europeni pentru Dezvoltare –

România accede în Uniunea Europeană la momentul finalizării reformei politicii regionale. Astfel, conform noilor reglementări, actualele obiective 1, 2 şi 3, precum şi cele patru iniţiative comunitare (Interreg III, Leader+, Equal şi Urban II) vor fi reorganizate în doar trei obiective: *convergenţă* (stimularea creşterii economice şi a ocupării forţei de muncă în regiunile mai puţin dezvoltate, pentru care se alocă 264 de miliarde de euro, adică 78,5% din total); *competitivitate regională şi ocupare a forţei de muncă* (urmăreşte creşterea competitivităţii regiunilor, altele decît cele mai dezavantajate, pentru care sînt alocate 57,9 miliarde de euro); *cooperare teritorială europeană* (încurajarea cooperării transfrontaliere şi interregionale, fiindu-i alocată suma de 8,7 miliarde de euro).

Noua politică de coeziune constituie circa o treime din bugetul UE, prioritatea fiind acordată regiunilor şi statelor mai puţin dezvoltate, ceea ce nu poate decît să ne bucure din perspectiva unui stat membru cu un decalaj semnificativ de dezvoltare.

Reformarea politicii de coeziune a UE a fost realizată pentru a creşte capacitatea de absorbţie în rîndul statelor mai puţin dezvoltate, dar şi pentru că alte state, care deja s-au dezvoltat, nu vor mai beneficia de aceste fonduri. De exemplu, Spania nu va mai beneficia de circa 12,4 miliarde de euro din cauza efectelor statistice ale extinderii Uniunii Europene. Aderarea a două state mai puţin dezvoltate a scăzut PIB-ul mediu al Uniunii, astfel încît PIB/locuitor al Spaniei a sărit peste nivelul de 90% din medie (sub care un stat membru poate beneficia de Fondul de Coeziune).

În noua arhitectură a politicii de coeziune, România va fi eligibilă sub două obiective: Convergenţă şi Cooperare Teritorială Europeană, beneficiind de toate cele trei fonduri (FEDER, FSE şi Fondul de Coeziune). Suma totală alocată pentru România pentru 2007-2013 este de 17,2 miliarde de euro, reprezentînd circa 5,9% din totalul bugetului.

Ce putem învăţa de la alţii?

Care sînt implicaţiile pentru România ale schimbărilor politicii europene de coeziune? Practic, miza nu va fi dacă vom primi destui bani din partea UE (după cum majoritatea populaţiei vede în UE un portofel din care trebuie să iei cît mai mulţi bani), ci mai degrabă capacitatea de absorbţie şi modul în care vom utiliza aceste fonduri, în vederea reducerii decalajelor economice dintre România şi restul UE. În contextul în care Fondurile Structurale se alocă de la bugetul Uniunii în regim de cofinanţare din partea statului beneficiar, România trebuie să înveţe din experienţa celorlalte ţări. Mai ales, trebuie să evite situaţia de a deveni, din beneficiar net, contributor net, din cauza capacităţii de absorbţie redusă.

În acest sens, un studiu elaborat pe tema gestionării fondurilor structurale *(Cerinţe specifice ale gestionării instrumentelor structurale şi implicaţiile pentru România,* IER, 2004) a arătat că, de exemplu, mare parte din problemele ivite în cazul Poloniei pot fi valabile şi pentru România. Astfel, aspecte precum disponibilitatea unei cofinanţări suficiente, mai ales în mediul rural, dezvoltarea unor indicatori de monitorizare şi evaluare a stadiului derulării proiectelor, clarificarea distribuţiei responsabilităţilor între nivelul central şi cel local, utilizarea cît mai extinsă a unui sistem informatic unic de management al datelor, dar şi lipsa de informare a potenţialilor beneficiari cu privire la asistenţa din fondurile postaderare reprezintă provocări cu care se confruntă şi România. De exemplu, în anumite regiuni, în special în zonele rurale, au apărut probleme legate de cofinanţare, fie din partea autorităţilor care nu au avut suficiente resurse financiare de a susţine anumite proiecte de infrastructură, fie din partea antreprenorilor care, de asemenea, nu dispuneau de bani pentru a promova proiecte de anvergură. Lipsa unei baze de date informatizate cu privire la proiectele finanţate şi la monitorizarea acestora a dus deseori fie la dublarea unor activităţi, fie la lipsa de evaluare a atingerii obiectivelor. Experienţa a demonstrat că, fără prezenţa unor măsuri riguroase de control şi monitorizare, impactul real al proiectelor poate fi minim. Exemplul cel mai bun sînt pensiunile româneşti în zone cu potenţial turistic, sub umbrela cărora mulţi şi-au construit vile de vacanţă.

Săracii vor atrage mai multe fonduri

În România, disparităţile regionale sînt foarte accentuate. Cea mai bogată zonă este Bucureştiul, cu 55% PIB/locuitor faţă de media UE. De remarcat că regiunea de nord-est a României e cea mai săracă regiune din UE-27. Totodată, şapte din cele opt regiuni ale României se numără printre cele mai sărace 15 regiuni ale Uniunii. De cealaltă parte, avînd în vedere ritmul de dezvoltare, există riscul ca Bucureştiul să devină neeligibil după 2013, PIB/locuitor în această regiune depăşind probabil pragul de 75% din media UE-27.

Din experienţa avută cu fondurile PHARE şi SAPARD, regiunile sărace sînt mai bine poziţionate decît cele bogate în cursa atragerii de fonduri, în principal datorită experienţei în atragerea fondurilor de preaderare. În zonele sărace, nevoile sînt mai mari şi, în acelaşi timp, în regiunile bogate – gen Bucureşti –, deşi se concentrează investiţii mari, numărul celor care doresc să obţină finanţări supunîndu-se complicatelor condiţii de finanţare este mult mai redus. Realist vorbind, nu toate regiunile vor beneficia de proiecte de autostrăzi, şi nu toate regiunile pot beneficia de proiecte de turism. Astfel, cele mai bine poziţionate dintre acestea vor atrage mai multe fonduri pe anumite sectoare specifice. Legea avantajelor comparative îşi va spune cuvîntul şi la nivelul regiunilor.

Modelul spaniol – Spania şi Irlanda sînt statele care au folosit cel mai eficient resursele comunitare alocate. Spania a atras fonduri europene de 211 miliarde de euro. Astfel, PIB/capita a crescut de la 8000 de euro în 1985 (71% din media UE la acea dată), la 23.000 de euro în 2005 (astăzi 99% din media Uniunii extinse). Cei mai mulţi bani s-au dus către dezvoltarea regiunilor mai sărace. Rata bună de absorbţie a fondurilor s-a datorat în mare parte bunei funcţionări a instituţiilor, precum şi campaniilor de informare. *(Sursa: EurActiv.ro)*

Pe ce vom da banii?

Cadrul Strategic Naţional de Referinţă (CSNR) este principalul document programatic, elaborat pe baza Planului Naţional de Dezvoltare (PND), care justifică şi prioritar eşalonează investirea fondurilor europene de coeziune în România. Priorităţile tematice sînt următoarele (pentru perioada 2007-2013):

- Dezvoltarea Infrastructurii de Bază la Standarde UE – 60%.
- Îmbunătăţirea competitivităţii pe termen lung a economiei româneşti – 15%.
- Dezvoltarea şi folosirea mai eficientă a capitalului uman din România – 20%.
- Crearea unei capacităţi administrative eficace – 5%.

Atingerea obiectivului strategic al CSNR, şi anume acela de a reduce disparităţile faţă de UE prin generarea unei creşteri suplimentare de 10% a PIB pînă în anul 2015, va depinde de modul în care vor fi abordate principalele provocări: cum se va putea asigura capacitatea de absorbţie şi modul în care se vor cheltui aceste fonduri.

În opinia mea, succesul va depinde de modul de gestionare şi monitorizare a acestor fonduri. Este deosebit de importantă selecţia celor mai bune proiecte de investiţii de anvergură, impactul economic, social şi de mediu, cu alte cuvinte, potenţialul de creştere durabilă, reprezentînd criteriul de selecţie cel mai important.

Evident, responsabilitatea cade în cea mai mare măsură pe umerii autorităţilor, atît pentru faza de selecţie a proiectelor de investiţii, cît şi pentru cea de monitorizare a implementării. În cazul în care fondurile nu sînt utilizate corespunzător, banii trebuie rambursaţi, lux pe care România nu şi-l va permite. Totodată, trebuie evitată adoptarea unor proiecte care deja au fost implementate în anumite regiuni sau industrii (precum ferme de struţi, crescătorii de ciuperci etc.), dar a căror cerere de piaţă a scăzut semnificativ sau nu mai există. În acest sens, un rol deosebit de important îl va juca sistemul informatic unic de management al datelor, care trebuie să devină în totalitate operaţional în cel mai scurt timp.

Mihai Moia *este coordonator de proiect în cadrul Departamentului de Studii Europene, Institutul European din România.*

România va beneficia de fonduri structurale de circa 28-30 de miliarde de euro în perioada 2007-2013. Ar urma să fie cheltuiţi 8,5 milioane de euro pe zi, în medie.

Peste 11 miliarde de euro vor merge spre agricultură şi dezvoltare rurală şi peste 17 miliarde spre dezvoltare şi coeziune. Pot primi finanţare următoarele domenii: cercetare-dezvoltare tehnologică, informatizarea societăţii, transport, energie, protecţia mediului şi prevenirea riscului, turism, cultură, regenerare urbană şi rurală, suport pentru companii şi antreprenori, acces la locuri de muncă stabile, incluziune socială pentru persoane defavorizate, dezvoltarea capitalului uman, investiţii în infrastructura socială, inclusiv în cea de sănătate şi educaţie, promovarea dezvoltării parteneriatului. *(Sursa: EurActiv.ro)*

COMENTARIU

Ioana SPETEANU

Prăjitura finanţărilor europene se împarte între cei care şi-o permit

Banii trag rareori la cei care au nevoie de ei doar pentru că această nevoie există. Este o regulă ce funcţionează de minune şi în viaţa privată, şi în absorbţia finanţărilor europene. Teoria finanţărilor structurale spune că cele mai mari şanse de contractare şi cheltuire a fondurilor le au regiunile sărace ale unei ţări. Le califică principiul „nevoia te învaţă". Altfel spus, regiunile cu nevoi mari au o mulţime de proiecte menite să acopere aceste nevoi. Doar pentru simplul fapt că nevoia este mare, se presupune că şi determinarea, inventivitatea şi spiritul de cooperare la nivel local şi central sînt la fel de mari. Avînd în vedere, totuşi, că nu vorbim despre finanţări nerambursabile sau gratuite şi că pentru a primi nişte bani trebuie să şi cheltuieşti ceva în avans, presupunerea anterioară nu trebuie neapărat să se concretizeze.

Cei mai buni „risipitori" ai banilor europeni sînt cei care ştiu să facă bani, iar dacă ştiu să facă bani, înseamnă că nu sînt şi cei mai săraci. Faptul că un antreprenor, un român cu iniţiativă şi idei, are deja cheag, nu înseamnă că va renunţa, din start, la încercarea de a şi-l întări. Nici vorbă. El nu va lăsa baltă afacerile pe care le are la Timişoara, de exemplu, pentru a-şi deschide un *business* finanţat din fonduri europene în cea mai săracă localitate a Moldovei. Va încerca, în schimb, să atragă şi să cheltuiască banii europeni acolo unde ştie el să se descurce cel mai bine: la el acasă. Diferenţa dintre el şi un compatriot din cea mai săracă regiune este că acesta din urmă nu îşi permite costurile contractării finanţărilor, nu are bani de consultanţi, garanţii pentru eventuale credite de cofinanţare sau capital. El poate fi eligibil sub aspectul clasificării regiunii din care provine în topul sărăciei naţionale şi al nevoii locale pe care o poate acoperi proiectul său. Cu toate acestea, dacă nu dispune de *know-how* şi de capital iniţial, şansele de a contracta o finanţare europeană sînt dramatic subminate.

În pofida acestei realităţi, există state membre ale Uniunii Europene în care fondurile structurale şi-au atins scopul, contribuind la diminuarea reală a decalajelor de dezvoltare dintre regiuni. Miliardele de euro au ajuns acolo unde nevoia era într-adevăr uriaşă. Meritul reuşitei nu a fost însă exclusiv al antreprenorilor locali, dotaţi cu toate armele supravieţuirii în bătălia pentru banii europeni. Autorităţile publice locale au jucat un rol decisiv, i-au ajutat pe antreprenori să vadă unde şi care este potenţialul de dezvoltare real. Le-au facilitat accesul la cel mai preţios capital, informaţia. Este ceea ce şi administraţia publică centrală şi locală din România ar trebui să fie capabilă să facă.

Ioana Speteanu *este editor la EurActiv.ro.*

REPUBLICA MOLDOVA

George DURĂ

Rolul României în configurarea politicii UE faţă de Moldova

RECOMANDĂRI:

● *România trebuie să facă oferte de asistenţă concrete pentru implementarea Planului de Acţiune UE-Moldova.*

● *România trebuie să insiste pentru includerea Moldovei în grupul de state cu perspective de aderare la UE şi să se alieze cu statele care pledează pentru noi extinderi (statele baltice, Polonia, Cehia, Germania, Suedia şi Marea Britanie).*

● *Piaţa muncii din România ar trebui să fie pe deplin deschisă pentru muncitorii sezonieri din Moldova.*

● *Mai multe schimburi culturale, academice şi investiţii în societatea civilă moldovenească.*

● *Reducerea numărului de documente necesare pentru obţinerea vizei şi simplificarea procesului de redobîndire a cetăţeniei româneşti.*

După alegerile parlamentare şi prezidenţiale din România din 2004, relaţiile dintre România şi Republica Moldova s-au îmbunătăţit simţitor. Această îmbunătăţire a fost şi rezultatul unui nou consens al clasei politice de la Chişinău în ceea ce priveşte integrarea Moldovei în UE, care a devenit principalul scop al politicii sale externe, culminînd cu semnarea Planului de Acţiune UE-Moldova în cadrul Politicii de Vecinătate a UE, în februarie 2005. Partidul Comuniştilor din Moldova, condus de preşedintele Vladimir Voronin, a cîştigat alegerile parlamentare din martie 2005 cu o platformă proeuropeană.

În ciuda acestor progrese, relaţiile bilaterale se află într-o nouă fundătură în ultima vreme, în parte ca rezultat al recentelor apropieri dintre Chişinău şi Moscova, ce au urmat anunţului din 29 noiembrie 2006, conform căruia Rusia ar putea ridica blocada economică impusă exportului de vinuri moldoveneşti. Mişcarea Moscovei a venit deloc întîmplător cu cîteva săptămîni înainte ca România să fie primită în Uniunea Europeană. Aceeaşi mişcare a venit după aşa-zisul referendum privind proclamarea independenţei Transnistriei şi chiar cu cîteva zile înainte de aşazisele alegeri parlamentare din 10 decembrie 2006 din aceeaşi regiune separatistă. Din cauza influenţei considerabile pe care o are Rusia asupra autorităţilor transnistrene, această mişcare vizează să-i determine pe liderii moldoveni să fie mai sensibili la poziţia Moscovei privind aplanarea conflictului cu separatiştii transnistreni. În plus, iarna bătea la uşă şi era programată o nouă rundă de negocieri pe tema preţului gazelor între Gazprom şi Guvernul moldovean. De aceea, autorităţile moldovene s-au simţit obligate să se distanţeze faţă de orice deschidere venită din partea Guvernului de la Bucureşti.

În plus, o dată cu intrarea României în Uniunea Europeană, moldovenii vor înfrunta noi restricţii în privinţa comerţului şi a liberei circulaţii în România. Zona de liber schimb între România şi Moldova a încetat să existe după integrarea României în UE, iar cetăţenii moldoveni au nevoie de vize pentru a trece Prutul. Să menţionăm şi faptul că, numai în ultimele luni, în jur de 300.000 de moldoveni au făcut cerere pentru obţinerea cetăţeniei române, datorită atractivităţii statutului de membru al Uniunii, şi devine clar faptul că relaţiile dintre cele două ţări se îndreaptă spre un drum înfundat.

Poziţia oficială a României cu privire la Republica Moldova este aceea redată de sintagma „o singură naţiune, două state", justificată de istoria, limba, cultura şi tradiţiile comune. O astfel de poziţie implică a relaţie specială şi privilegiată de parteneriat, care nu se împacă cu poziţia pragmatică promovată de autorităţile comuniste moldovene. Poziţia României în ceea ce priveşte Moldova va fi determinată de următoarele principii generale:

● *Moldova este un stat european avînd legături foarte strînse cu România şi viitoare legături cu Uniunea Europeană prin intermediul României.* România va face neîncetat lobby pentru o viitoare integrare a Moldovei în Uniunea Europeană, în ciuda climatului în majoritate nefavorabil altor extinderi. Oferindu-se să acţioneze ca „avocat" al Moldovei în cadrul UE şi în alte foruri internaţionale, România a promis şi alte forme de asistenţă (economică, financiară, energetică şi în ceea ce priveşte adoptarea *acquis*-ului comunitar).

● *Moldova ar trebui inclusă în grupul Balcanilor de Vest în Procesul de Stabilizare şi Asociere* (SAP), state care au o perspectivă pentru aderare. În acest moment, Moldova este parte a Politicii de Vecinătate a UE, care nu prezintă o astfel de perspectivă.

● *Moldova ar trebui să se alăture tuturor celorlalte organizaţii europene regionale pentru a-şi mări şansele de aderare la UE.* De pildă, România a făcut lobby cu succes pentru includerea Moldovei în Zona de Liber Schimb Central-Europeană (CEFTA) de la 1 ianuarie 2007.

● *În ceea ce priveşte conflictul transnistrean, România sprijină integritatea teritorială şi unitatea statului moldovean şi pledează pentru implicarea Uniunii Europene ca garant al etapei de post-soluţionare.* România va fi capabilă să influenţeze efectiv politica Uniunii Europene pentru Moldova, după propria aderare.

România şi UE rămîn relativ slabe comparativ cu Rusia în ceea ce pot oferi Moldovei: accesul pe piaţă şi pe piaţa muncii, livrări de energie şi influenţă în conflictul transnistrean. Toate acestea apar în momentul în care Moldova este tot mai izolată, din cauza aderării României la Uniunea Europeană. Apropierea tacită a Moldovei de Moscova în toamna lui 2006 a demonstrat că Politica de Vecinătate a UE nu se poate compara cu presiunile politice şi economice ale Rusiei asupra Moldovei. În cadrul acestei politici, UE oferă beneficii cu impact imediat limitat şi nu poate anula efectele blocadei economice impuse de Rusia asupra principalelor produse de export moldoveneşti, inclusiv a celor agricole şi a vinurilor. Dîndu-şi seama de acest lucru, UE şi-a dublat asistenţa financiară acordată Moldovei la 254 de milioane de euro pentru perioada 2007-2010, în timpul conferinţei donorilor din decembrie 2006. Moldova devine astfel a doua beneficiară *per capita* a ajutorului UE, în cadrul Politicii de Vecinătate, după Autoritatea Palestiniană.

Ce e de făcut?

Acestea fiind zise, cum ar putea România, ca nouă membră a UE, să-şi configureze politica externă în ceea ce priveşte Moldova, astfel încît s-o facă mai consecventă?

● Angajamentul Moldovei pentru integrarea sa europeană a deschis noi căi de acţiune pentru România. România ar trebui să facă oferte de asistenţă concrete pentru implementarea Planului de Acţiune UE-Moldova (mai ales în domeniul reformelor economice, justiţiei şi afacerilor interne şi al controlului frontierelor) şi să propună proiecte de *twinning* şi pregătire a oficialilor, precum şi alte ajutoare financiare.

● România ar trebui să insiste pe lîngă instituţiile europene în favoarea includerii Moldovei în grupul de state cu perspective de integrare. Ar trebui să colaboreze intens cu acele state membre ale UE care sînt active în politica de vecinătate şi care pledează în favoarea unor noi extinderi (statele baltice, Polonia, Cehia, Germania, Suedia şi Marea Britanie).

● Europarlamentarii români vor fi de asemenea în măsură să contribuie la creionarea dezbaterii europene asupra extinderii şi asupra Politicii de Vecinătate.

● România ar trebui să transmită mesajul „Moldova" în preşedinţia germană a UE, într-un mod simplu, structurat şi inteligibil.

● România ar trebui să-şi întărească politica externă tradiţională privind Moldova, prin creşterea nivelului de asistenţă, prin proiecte comune şi schimburi.

● Moldova trebuie să-şi diversifice comerţul, iar România este bine plasată pentru a furniza asistenţă partenerilor săi moldoveni prin intermediul camerelor de comerţ.

● România ar trebui să investească mai mult în economia Moldovei, mai ales în sectoarele energetice şi bancare.

● Piaţa muncii din România ar trebui să fie pe deplin deschisă pentru muncitorii sezonieri din Moldova.

● Ar trebui să existe mai multe schimburi culturale, academice şi investiţii în societatea civilă moldovenească.

● Mass-media de limba română în Moldova ar trebui ajutată şi revigorată.

În plus, România ar trebui:

● Să reducă numărul de documente necesare pentru obţinerea vizei pentru cetăţenii moldoveni.

● Să pună în practică o procedură eficientă care să permită moldovenilor să obţină cetăţenia română în cele mai bune condiţii cu putinţă.

● Să lanseze o dezbatere publică în societatea românească privind relaţiile cu Moldova, astfel încît să explice şi să legitimizeze o politică mai costisitoare faţă de Moldova.

România va trebui să fie un membru pro-activ, fără complexe, al familiei europene, mai ales în conturarea politicii externe a UE în privinţa Moldovei. Actualele eforturi privind politica externă ce vizează Moldova, făcute atît de România, cît şi de UE, nu sînt suficiente pentru a asigura o democratizare ireversibilă a Moldovei şi continuarea reformelor economice. Moldova trebuie să simtă beneficii vizibile ale reformelor. Doar printr-un efort comun şi concertat alături de partenerii săi europeni, România îşi va atinge obiectivele, aducîndu-i împreună pe toţi românii în interiorul UE.

***George Dură** este cercetător la Centre for European Policy Studies din Bruxelles şi doctorand la Universitatea Catolică din Louvain.*

traducere de Iulia BĂDESCU

COMENTARIU

Stanislav SECRIERU

Europenizarea Moldovei

Ultimul val de extindere a UE consfinţeşte o nouă realitate în raporturile dintre Bucureşti şi Chişinău. Astfel, frontiera de la Prut devine, în sens politic şi economic, una europeană, iar România, în calitate de stat membru, capătă posibilitatea de a influenţa din interior politica UE faţă de Moldova. În contextul acestor mutaţii, din partea României se impune elaborarea unei strategii în vederea atingerii obiectivelor Politicii Europene de Vecinătate în Moldova. Raţionamentul care sprijină un astfel de demers este cît se poate de pragmatic. Datorită proximităţii geografice, este în interesul naţional al României de a se învecina cu o Moldovă aflată sub imperiul valorilor democratice şi principiilor economiei de piaţă, cu şanse de a deveni membru al UE. Alternativa la acest scenariu reprezintă un regim semiautoritar corupt, o confederaţie teleghidată de la Moscova şi o sursă constantă de ameninţări nonconvenţionale.

La nivel social, există toate premisele pentru o implicare activă a României în realizarea destinului european al Moldovei. Potrivit ultimelor sondaje din Moldova, 48% din cei chestionaţi pun speranţă în sprijinul României în vederea aderării ţării la UE. În acelaşi timp, factorii decidenţi de la Bucureşti trebuie să fie conştienţi de numeroasele obstacole, printre care se regăsesc tendinţele autoritare ale regimului de la Chişinău şi întărirea factorului rusesc, din cauza noii apropieri tactice a Guvernului moldav de Moscova. Luînd în considerare aceste elemente, cum poate contribui România la europenizarea Moldovei?

Pentru a avea succes, strategia României trebuie să se bazeze pe o viziune pragmatică cu bătaie pe termen lung. Un prim pas în acest sens ar fi adoptarea unui discurs politic european, orientat spre viitor, prin care România şi-ar reafirma angajamentul de a sprijini orice demers european al Moldovei. Schimbările de la nivelul retoric trebuie să fie urmate de o serie de acţiuni menite să genereze o presiune reformatoare de jos în sus, dar şi de sus în jos asupra autorităţilor de la Chişinău. O presiune multietajată poate fi realizată de România (individual sau prin vocea comună a UE) prin susţinerea presei libere şi a societăţii civile, derularea programelor de instruire în politici europene a funcţionarilor publici, prin facilitarea circulaţiei oamenilor de afaceri şi studenţilor în spaţiul european, prin monitorizarea exigentă din partea Comisiei Europene (cu implicarea Parlamentului European) a realizării planului de acţiune UE-Moldova, prin deschiderea asimetrică graduală a Pieţei Europene în schimbul reformelor politice şi economice şi printr-o poziţie negativă tranşantă faţă de o posibilă reînviere a planului Kozak ca soluţie la conflictul din Transnistria.

În final, atitudinea pragmatică trebuie să se reflecte şi în recunoaşterea limitelor unei strategii faţă de Moldova. România cunoaşte, din propria experienţă, că reformele nu se fac prin declaraţii de intenţii, ci prin efortul susţinut al întregii societăţi. Privite astfel, măsurile sugerate pot contribui la formarea unui mediu favorabil transformărilor interne pozitive, dar nu pot substitui volumul de muncă pe care trebuie să-l depună însăşi cetăţenii Moldovei pentru europenizarea ţării.

*Originar din Republica Moldova, **Stanislav Secrieru** este doctorand la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative din Bucureşti.*

POLITICI ENERGETICE

Traian BĂSESCU

„UE trebuie să devină solidară în problema energiei“

La momentul cînd am proiectat acest supliment, declaraţiile preşedintelui Băsescu cu privire la sectorul energetic tocmai făceau valuri în presă. Cum solicitasem Preşedinţiei un interviu pentru publicaţia euROpeanul, *editată de EurActiv.ro şi Chelgate (pentru Ministerul Integrării Europene), i-am adresat preşedintelui şi o întrebare referitoare la relaţia energetică dintre UE şi Rusia în contextul încercării de a avea o politică energetică comună. De vreme ce a reieşit un răspuns concis din care rezultă cîteva propuneri pentru viitor, l-am ridicat pe preşedintele Băsescu „la rang de expert“ pentru această temă. Avantajul este că decizia politică a fost deja luată, acum e doar explicată. Am solicitat şi un comentariu independent referitor la opinia preşedintelui.* (**M.P.**)

Cum aţi rezuma, în cîteva cuvinte, viziunea preşedintelui României cu privire la esenţa relaţiei energetice pe care o vedeţi între UE şi Rusia?

Eu am susţinut încă de la summitul din decembrie 2005, de la Londra, nevoia unei politici energetice comune a statelor Uniunii Europene în ceea ce priveşte asigurarea resursei energetice. Elementele fundamentale pentru securitatea aprovizionării cu energie, ce trebuie îndeplinite simultan şi care au nevoie de susţinere politică din partea statelor membre, inclusiv în relaţia cu Rusia, sînt:

- predictibilitatea aprovizionării cu energie;
- interdependenţa dintre furnizor şi consumatori;
- transparenţa preţurilor;
- securitatea infrastructurii de transport.

Avem nevoie de predictibilitate pentru a nu ne confrunta cu situaţii critice similare celei din iarna precedentă, cînd livrarea de energie către Europa a fost afectată de tensiunile dintre Federaţia Rusă şi Ucraina, sau cazul sistării aprovizionării cu ţiţei a unui stat baltic, provocată de spargerea unei conducte de aprovizionare.

Interdependenţa trebuie să meargă pînă la acceptarea investiţiilor în zona de extracţie şi în infrastructurile de transport, iar aceste investiţii trebuie făcute de firme europene. Ştim foarte bine că în zonele de origine ale energiei este nevoie de îmbunătăţirea tehnologiilor de extracţie pentru diminuarea nivelului de poluare. Ştim foarte bine că infrastructura de transport, conductele au în unele zone mai bine de 30 de ani vechime şi înlocuirea sistemului de infrastructuri este necesară. Aici ar putea fi acea interdependenţă între furnizorul proprietar al resursei şi al infrastructurii şi beneficiarul sau piaţa care cumpără energie. Acceptarea de către deţinătorul de resurse a investiţiilor beneficiarilor ar însemna o implicare a capitalului privat în infrastructura, deocamdată, a unicului mare furnizor de energie din Estul Europei. Acest tip de interdependenţă se poate constitui într-o garanţie a aprovizionării cu energie a statelor membre ale UE. Acest pas de încredere între beneficiarul şi posesorul de resursă se poate face doar în cadrul unui parteneriat Uniunea Europeană – Federaţia Rusă.

Transparenţa în formarea preţurilor este, de asemenea, foarte importantă. În momentul de faţă, dată fiind diversitatea de preţuri plătite de state, este evident că există şi o puternică componentă politică în formarea preţurilor de către furnizorul de energie. Apoi, securitatea infrastructurii de transport ca element care garantează aprovizionarea cu energie. Reţeaua de transport trece pe teritoriul unor state care se confruntă cu conflicte îngheţate, precum Georgia, Azerbaidjanul sau Armenia. Orice conflict îngheţat poate evolua negativ şi poate pune sub semnul întrebării integritatea infrastructurilor de transport. Orice regim instabil, orice conflict din regiune pot întrerupe aprovizionarea Europei cu petrol şi gaze. În acelaşi registru intră şi securitatea instalaţiilor portuare şi a rutelor maritime. UE trebuie să devină solidară în problema energiei, pentru că numai aşa se va reuşi ca Uniunea să devina unită în faţa unei probleme reale. UE este, în momentul de faţă, dependentă de importul de energie în proporţie de 48%, iar pînă în 2030, importurile energetice vor însemna 72% din energia consumată în UE. Este clar că o componentă strategică a politicii externe europene trebuie să fie legată de energie şi de asigurarea energiei pentru statele membre ale UE.

(fragment din interviul acordat Manuelei Preoteasa pentru publicaţia euROpeanul)

Politica energetică europeană

În momentul de faţă, obiectivul politicii energetice europene este de a se apropia cît mai eficient de piaţa resurselor energetice ruse. Dar la fel de importantă pentru UE devine cooperarea economică cu statele transportatoare de resurse energetice, cum ar fi Ucraina şi Belarus.

Summit-ul de la Lahti (Finlanda) a reprezentat un început al dialogului 27+1, *alias* UE (inclusiv România şi Bulgaria) plus Rusia. Anterior acestui summit, liderul de la Moscova a mai avut întrevederi cu omologii săi din UE pe tema energetică, cu ocazia unor vizite oficiale, dar, spre deosebire de altele, această întrevedere a decurs într-o atmosferă puţin tensionată.

Poziţia autoritară a Rusiei în chestiunea energetică a devenit o temă polemică pentru liderii europeni. Stabilirea cu Moscova a unei înţelegeri economice transparente şi de lungă durată de import al petrolului şi gazului natural rusesc ar crea pentru UE acele premise necesare securităţii energetice. Realizarea acestui lucru ar fi posibilă dacă Rusia ar ratifica Carta Energiei, pe care a semnat-o în 1994.

Summit-ul de la Lahti a reprezentat şi o încercare de a stabili rolul Rusiei pe piaţa energetică europeană. Au fost puse în joc credibilitatea UE şi interesul politic al Kremlinului cu privire la piaţa energetică europeană. La Summit-ul de la Lahti a devenit clar un lucru: compromisul pentru UE şi Rusia se regăseşte în respectarea condiţiilor specificate în Carta Energiei. Rămîne de văzut dacă Rusia ar accepta condiţiile Cartei, posibil cu unele amendamente (...).

Germania rămîne partenerul major al Rusiei în UE. Dublarea exportului de gaze naturale – conform propunerii Kremlinului – ar permite Germaniei să devină pe piaţa energiei centrul de bază, prin redistribuirea gazului de la Ştokman spre alţi destinatari ai UE (rezerva de gaze naturale de la Ştokman, aflată în Marea Barents, este estimată la 3700 miliarde de metri cubi de gaz). Astfel, Germania, dacă ar accepta propunerea Rusiei, ar deţine prioritate economică la capitolul energetic în UE.

Franţa obţine 75% din electricitatea pe care o produce din centrale nucleare. Ministrul francez al Economiei şi Finanţelor, Thierry Breton, a înaintat propunerea de a relansa politica energetică europeană, accentul punîndu-se pe energia nucleară. Marea Britanie este producător şi exportator de energie. Piaţa britanică de energie fiind cea mai liberă din Europa, Regatul nu cunoaşte monopolul asupra producerii şi exportării petrolului şi a altor resurse energetice. Italia are o capacitate minimă de producere a energiei, importînd în special din Algeria şi Rusia. Conform datelor experţilor, Algeria satisface 37,7% din nevoile de gaz ale acestei ţări, iar Gazprom – 31,7% (...).

Principiul politicii energetice unitare a UE este evident: stabilirea unui parteneriat cu Rusia în domeniul energetic. Acest parteneriat va contribui la lărgirea interesului economic din ambele părţi şi va reglementa politica tarifară la gazele naturale livrate din Rusia în UE. Aceste principii vor contribui la menţinerea securităţii energetice a UE. Deşi respectarea acestora lasă de dorit, dacă luăm în considerare faptul că, la întrunirea din martie 2006 a Consiliului European de primăvară de la Bruxelles, liderii celor 25 de state ale UE nu au ajuns la un consens să transforme aceste principii în obiective reale trasate pentru menţinerea securităţii şi stabilităţii energetice pe piaţa UE.

(fragmente din articolul „Uniunea Europeană şi politica energetică“, Viorica Antonov; Centrul Strategikon – www. strategikon.ro, noiembrie 2006)

Negocierea unui nou parteneriat strategic UE – Rusia a fost blocată prin veto de către Polonia în noiembrie 2006. Polonia a dat astfel replica unor măsuri economice luate de Moscova cu un an înainte, cînd a blocat importul de carne şi alte produse alimentare poloneze, pe motiv că au fost găsite certificate veterinare false. Varşovia a interpretat acest gest ca pe unul politic. Consecinţele s-au reflectat la nivelul întregii Uniuni Europene, prin blocarea unui parteneriat-cheie, de strategie energetică. *(Sursa: EurActiv.ro)*

COMENTARIU

Matei PĂUN

Avem nevoie de o politică energetică realistă la nivel naţional

Nu cred în bătălii pierdute. Să ştii ce bătălii să duci este la fel de important precum a cîştiga o bătălie. Să forţezi Rusia să îşi deschidă sistemul de conducte şi să te implici în conflicte îngheţate sînt bătălii pierdute.

Vînzarea unor părţi a reţelei lor de conducte este ultimul lucru pe care l-ar face ruşii, pentru motive lesne de înţeles. În loc să risipim bruma de bunăvoinţă existentă în relaţia bilaterală pentru chestiuni pe care nu avem nici o şansă să le rezolvăm, ar trebui să ne concentrăm pe a stabili relaţii cordiale, dar nu prin servilism, ci printr-o adevărată codependenţă economică.

Dacă preşedintele Băsescu este cu adevărat preocupat de dependenţa noastră economică faţă de Rusia, atunci ar trebui să se concentreze pe stimularea interacţiunii economice cu Rusia. Fructele şi legumele româneşti trebuie vîndute în întreaga Rusie, unde aceste produse au în mod tradiţional o reputaţie bună. Vinul şi lactatele ar trebui să curgă înspre Rusia, la fel cum petrolul şi gazele lor curg către noi. Ruşii trag din plin foloase de pe urma nevoii noastre de energie, de ce nu am cîştiga şi noi de pe urma populaţiei lor de 170 de milioane de oameni? Petrolul şi gazele nu vor umple un stomac gol.

Opiniile domnului Băsescu nu vor schimba realitatea

Majoritatea covîrşitoare a energiei ruseşti ajunge în Europa *via* Belarus şi Ucraina – acestea sunt cele mai ieftine şi directe rute. De ce să ne amestecăm în situaţia, nămoloasă de secole, din Caucaz? Ştim cu adevărat dedesubturile a ceea ce se întîmplă în Nagorno Karabak, în Ossetia de Nord sau de Sud? De ce trebuie să ne pese? Ruşii cu siguranţă ne vor vinde energia lor atîta timp cît noi le-o plătim. Să-i lăsăm pe ei să investească şi să se frămînte cum o transportă pînă la noi. În cele din urmă, toate aceste chestiuni se regăsesc în preţ – preţul care este internaţional prin natura sa şi subiect al cererii şi ofertei.

Europa îşi ia cea mai mare parte din energie din patru regiuni geografice: Marea Nordului, Rusia, Orientul Mijlociu şi Africa de Nord. Cele mai multe dintre rezerve sînt exploatate de companii de stat, Statoil în Norvegia, Aramco în Arabia Saudită, Sonatrach în Algeria etc. De fapt, cea mai mare parte dintre companiile energetice din lume este în mod covîrşitor deţinută de stat şi, prin urmare, controlată de stat. Opiniile domnului Băsescu nu vor schimba această realitate.

Dl Băsescu prezintă sectorul energetic rusesc ca utilizînd tehnologie de exploatare antediluviană, cu conducte care explodează sau se fisurează în mod frecvent, cu modele opace de preţuri şi sub o constantă ameninţare a comandourilor de gherilă sau teroriste. Nu e nici pe departe adevărat. Mi-e teamă că viziunea d-lui Băsescu cu privire la energie este puternic influenţată de antagonismul său faţă de Rusia şi de un proamericanism vizibil. Dar nu aşa se obţine independenţa energetică. Măsurile populiste nu ne vor face niciodată nici mai puternici, nici mai bogaţi.

RECOMANDĂRI:

Ar trebui să ne concentrăm pe politici pe care le putem controla şi care au o şansă rezonabilă de succes:

- *sprijin pentru exportatorii români către Rusia şi către ţările CSI;*
- *sprijin pentru programele de economisire a energiei şi susţinerea dezvoltării unor surse de energie alternativă pe piaţa internă;*
- *revizuirea relaţiei cu OMV, care controlează o parte semnificativă din resursele noastre de gaz;*
- *să ne asigurăm că Romgaz are suficiente resurse umane şi financiare pentru a atinge maximum de eficienţă.*

***Matei Păun** este managing partner la BAC Investment şi cofondator al Romania Think-Tank.*

traducere de Manuela PREOTEASA

EXTINDEREA SPRE TURCIA

Magdalena BOIANGIU

Ispita superiorităţii

RECOMANDARE:

● *Fără a se situa într-o anume tabără (pentru că nici nu vom înclina balanţa într-o parte sau alta, dar am stimula ostilitatea celorlalţi), România ar trebui să fie de partea acelor turci care vor să intre în UE.*

Tentaţia e mare: după toate emoţiile care au însoţit accesul României în Uniunea Europeană, ar fi o mare satisfacţie să explici dinăuntru, cu un aer superior, celor de la uşă că mai au de muncit, de legiferat, de implementat, că standardele... că baremele... O asemenea poziţie faţă de Turcia ar gîdila nu doar orgoliile politicienilor, ci şi ale cititorilor de manuale bucuroşi că au dobîndit superioritatea împotriva unui adversar învins mai mult în filmele lui Sergiu Nicolaescu decît în realitate. Desigur, România are un motiv meschin pentru a fi rezervată faţă de viitoarele extinderi: cu cît creşte numărul membrilor cu mediocre rezultate economice, banii rezervaţi în bugetul Uniunii Europene dezvoltării se împart între mai mulţi, fiecăruia îi revine mai puţin. Pe de altă parte, promisiunea extinderii a fost făcută ţărilor europene (Croaţia, Macedonia) cînd România însăşi era candidată, iar tratativele cu Turcia au început cînd Uniunea Europeană nu era nici măcar un vis cu replici româneşti.

Cînd România s-a integrat, s-a integrat într-o Uniune care ducea tratative cu Turcia şi nimeni n-a spus „noi nu intrăm pentru că nu ne convin turcii". Şi s-ar putea ca turcii să ne convină. Dificultatea opţiunii vine din altă parte: ţările cu vechime în UE sînt scindate cu privire la accesul acestei ţări musulmane cu 80 de milioane de locuitori: criza Uniunii declanşată prin respingerea Constituţiei de către Franţa şi Olanda riscă să devină dramatică prin concesiile făcute în domeniul criteriilor de aderare; perspectiva unui vehicul dinamic apt să asigure coerenţa economică a continentului şi o anume mentalitate omogenă în acceptarea economiei de piaţă şi a statului de drept se poate modifica dacă majoritare vor fi ţările pentru care modul de viaţă european este suspect, impus de străinii cu acces la bani.

Diplomaţia românească intră într-un sistem de relaţii în care va trebui să dovedească supleţe: în ceea ce priveşte accesul Turciei în UE, există sceptici moderaţi (Germania, Danemarca, Belgia, Luxemburg, Olanda), sceptici decişi (Austria, Franţa), sceptici tactici (Grecia, Cipru), entuziaşti decişi (Anglia, Spania, Finlanda, aici, după *Open Democracy*, ar intra şi cuplul România-Bulgaria), entuziaşti moderaţi (Suedia, Portugalia, Irlanda, Italia) şi ezitanţii (Malta şi ţările Europei Centrale). În sine, perspectiva aderării Turciei prezintă avantaje pentru România: conducte de petrol şi gaze trec sau sînt proiectate să treacă prin Turcia, diversificînd astfel sursele de aprovizionare energetică. Factori geostrategici, poziţia de pivot între Europa, Orientul Mijlociu, Balcani, Asia Centrală şi Caucaz, prezenţa militară a Statelor Unite justifică interesul cu care ţările preocupate de securitate privesc aderarea Turciei.

Militanţii pentru continuarea tratativelor constructive subliniază că Turcia este singura ţară musulmană pe drumul democratizării, singura dovadă practică a presupunerii teoretice că Islamul e compatibil cu democraţia. Adversarii argumentează că Turcia, nefăcînd parte din lumea arabă, nu este un stimul pentru politica acestor ţări. Există, de fapt, tot atîtea argumente pentru continuarea tratativelor, cît şi pentru sistarea lor.

Luna trecută, în pragul anunţului oficial prin care Uniunea Europeană amîna *sine die* negocierile cu Turcia, oficialii de la Ankara au anunţat o concesie, parţială şi minoră, deschizînd în Cipru un port din partea ocupată de Turcia. E greu de spus dacă e o concesie minoră sau o mărturie a disponibilităţii de a se adapta la cerinţele clubului. După cum însă oficialii români ştiu, e nevoie doar de puţină bunăvoinţă pentru a transforma o concesie minoră într-una majoră. Fără a se situa într-o anume tabără (pentru că nici nu vom înclina balanţa într-o parte sau alta, dar am stimula ostilitatea celorlalţi), România ar trebui să fie de partea acelor turci care vor să intre în UE.

FEDERAL *VS.* NAŢIONAL

Luciana GHICA

Ce fel de Europă vrem?

RECOMANDARE:

● *România nu trebuie să intre cu foarte mare avînt în dezbaterile despre interguvernamentalism şi federalism (sau mai degrabă supranaţionalism), pentru că riscă să fie prinsă în discuţii care nu îi aduc nici un avantaj, dar creează numeroase tensiuni interne. Desigur, o tendinţă uşor federalistă în discursul public i-ar prinde foarte bine, mai ales pe termen scurt şi mediu, permiţînd o adaptare mai rapidă la un model de organizare a comunităţii mai rafinat şi mai flexibil. Cultura politică românească, dominată încă de un concept rigid de naţiune, va favoriza probabil o abordare interguvernamentală.*

Indiferent din ce colţ al Uniunii Europene am privi, vrem o Europă în care să trăim mai bine şi în care să ne simţim în siguranţă. În termeni strict teoretici, nici federalismul, nici interguvernamentalismul nu pot oferi o soluţie acestei probleme. Diferenţierea între cele două este utilă pentru că prin crearea acestor tipuri ideale se pot descrie în mod coerent unele situaţii istorice sau modalităţi de decizie pe baza cărora se pot genera politici publice, precum şi strategii, inclusiv de *lobby* sau *advocacy*. Totuşi, în practică, foarte rar o opţiune politică la nivel comunitar poate aparţine exclusiv uneia din variante. Pe termen lung, federalismul, într-o formă mult mai avansată decît cea prezentă, ar putea fi într-adevăr strategia cîştigătoare pentru pacea Europei. Pe termen scurt şi mediu, interacţiunile de tip interguvernamental pot însă facilita procesul de integrare. Supranaţionalul şi interguvernamentalismul trebuie deci privite mai degrabă ca opţiuni politice complementare. În caz contrar, dezbaterea despre viitorul Europei va continua să rămînă în zona etichetelor lingvistice şi mai ales a clişeelor mentale.

În spaţiul public românesc, discuţiile pe această temă sînt rare. Atunci cînd apar, ele sînt superficiale sau extrem de plictisitoare, neglijînd întrebările fundamentale şi insistînd pe chestiuni de ordin tehnic, fără prea multă reflecţie critică asupra subiectului.

Pe fondul dificultăţilor de adaptare ce se vor resimţi în primii ani de după aderare şi din cauza faptului că România va fi pentru multă vreme stat de graniţă al Uniunii, există riscul ca discursul naţionalist şi xenofob să cîştige tot mai mult teren. De asemenea, la fel ca şi în celelalte noi state membre, este foarte probabil că va exista o puternică dezamăgire în faţa confirmării faptului că Uniunea, ca orice regim politic real, nu poate fi raiul pe pămînt. Astfel de tendinţe nu trebuie confundate însă cu euroscepticismul. Acesta desemnează orice manifestare care sprijină menţinerea procesului de consolidare a integrării europene la un nivel scăzut, dar nu respinge cooperarea în toate domeniile în care acţionează în prezent UE. Din acest punct de vedere, nu există încă un curent eurosceptic real în noile state membre şi probabil că nu se va coagula nici în România în următorii ani.

Dat fiind că într-o oarecare măsură interguvernamentalismul implică ideea unei comunităţi închise şi identitar omogene, o astfel de poziţie nu ar face decît să încurajeze manifestările naţionaliste şi xenofobe. Totuşi, promovarea ideii federaliste europene, fără o acceptare a principiilor autonomiei locale şi a dreptului la autodeterminare, ar avea efecte similare, pentru că în mare parte populaţia României nu e pregătită încă să accepte astfel de transformări în imaginarul identitar naţional. Aşadar, înainte de a provoca o dezbatere publică despre interguvernamentalism şi supranaţional, este necesară mai degrabă o dezbatere nuanţată şi cît mai puţin înverşunată despre comunitate şi naţiune.

În acelaşi timp, România trebuie să se implice în dezbaterea privind soarta Tratatului Constituţional, pe care de altfel l-a semnat, pentru că, în interiorul Uniunii, aceasta este cea mai importantă discuţie legată de viitorul Europei. Un nou tratat va fi dificil de negociat. De aceea, la fel cum s-a mai întîmplat în istoria Uniunii, este posibil ca actualul document să fie resupus atenţiei publice într-un moment politic mai prielnic, eventual într-o formă uşor modificată. Acest lucru s-ar putea întîmpla după 2010, cînd va avea loc un important schimb de generaţie la nivel de lideri politici. Pe de altă parte, problemele sociale şi economice generate de ultimele extinderi ar putea provoca o nouă discuţie privind reforma Uniunii. Aceasta ar putea duce la crearea unui nou tratat, care, foarte probabil, ar prelua majoritatea prevederilor Tratatului Constituţional.

Luciana Ghica *predă cursuri dedicate problematicii Uniunii Europene şi relaţiilor internaţionale, la Facultatea de Ştiinţe Politice a Universităţii din Bucureşti. Este autoarea unui volum privind relaţiile dintre România şi Uniunea Europeană, precum şi a mai multor articole din* Enciclopedia Uniunii Europene *(Ed. Meronia, 2005), pe care a şi coordonat-o.*

COMENTARIU

Ana Maria DOBRE

O viziune statală confuză

A scrie despre Uniunea Europeană şi despre viitorul complicat al acesteia presupune o cunoaştere întemeiată a subiectelor şi o capacitate de a prezenta tehnicităţile într-un mod cît mai accesibil şi mai solid argumentat.

Constituţia europeană a fost blamată din mai multe puncte de vedere, uneori chiar contradictorii. De exemplu, în Franţa, unul dintre argumentele pentru a vota împotrivă a fost legat de faptul că Franţa urma să piardă un grad important din suveranitatea naţională şi din importanţa sa în cadrul Uniunii, în timp ce în Olanda se credea exact contrariul, şi anume că, prin aprobarea Constituţiei, se va impune dominaţia statelor mari precum Franţa şi Germania, în detrimentul statelor mici, precum Olanda. Aceleaşi considerente se regăsesc şi în domeniul politicii sociale, unde unele state consideră că nu se fac paşi importanţi prin Constituţie, în timp ce alte state vehiculează ideea că textul constituţional permite o prea mare comunitarizare a unui domeniu de pură competenţă naţională.

Argumentele reflectă aşadar, într-o mare măsură, dihotomia care există între viziunea interguvernamentalistă şi cea federalistă, care se află la baza construcţiei europene. Şi, de aceea, chiar dacă sînt de acord cu ideea că România nu trebuie să se lase prinsă în discuţii sterile şi contradictorii despre federalism şi interguvernamentalism, o asemenea dezbatere nu trebuie totuşi în totalitate neglijată.

Fără o astfel de discuţie argumentată nu se pot înţelege nici istoria, nici funcţionarea formală şi informală a Uniunii şi nici compromisurile instituţionale care asigură viabilitatea acestui sistem supranaţional. Un punct de plecare constructiv în această dezbatere ar fi, de exemplu, analiza poziţiei României în cadrul Convenţiei care a redactat textul constituţional şi în contextul Conferinţei Interguvernamentale de la Roma din octombrie 2004. Este foarte interesant de remarcat că România a promovat o politică mixtă, ceea ce poate fi interpretat ca fiind o viziune statală confuză. Astfel, pe de o parte, România a susţinut importanţa argumentelor de tip interguvernamental precum păstrarea competenţelor statelor membre şi a suveranităţii naţionale. Iar, pe de altă parte, România a aderat la ideile de inspiraţie federalistă: lărgirea domeniilor în care se aplică votul cu majoritate calificată şi reducerea progresivă a votului prin unanimitate, conferirea de personalitate juridică pentru Uniune, creşterea rolului Parlamentului european, intensificarea cooperării în domeniul politicii externe şi de securitate comună, extinderea rolului Uniunii în domenii de competenţă naţională precum energia, protejarea sănătăţii publice etc.

Luînd în considerare poziţia României cu ocazia redactării Constituţiei şi situaţia ei de stat mediu (stat de talie mijlocie), este important ca România să demonstreze o flexibilitate specifică arenei europene la nivelul luării de decizii şi al alianţelor în Consiliul UE. România nu trebuie să se cantoneze numai în cadrul unor alianţe cu statele medii sau cu statele din regiunea central-estică, ci trebuie să negocieze pentru adoptarea unor decizii care reflectă atît interesele sale de dezvoltare internă, cît şi respectul concepţiilor de integrare europeană la care am aderat.

Ana Maria Dobre *este doctorand al Universităţii Catolice din Louvain, Belgia; editor şi coordonator (împreună cu Ramona Coman) al Colecţiei „Studii Europene" care apare la Institutul European din Iaşi.*

POLITICA EXTERNĂ ŞI DE SECURITATE COMUNĂ

Sever VOINESCU

Parfum românesc de PESC

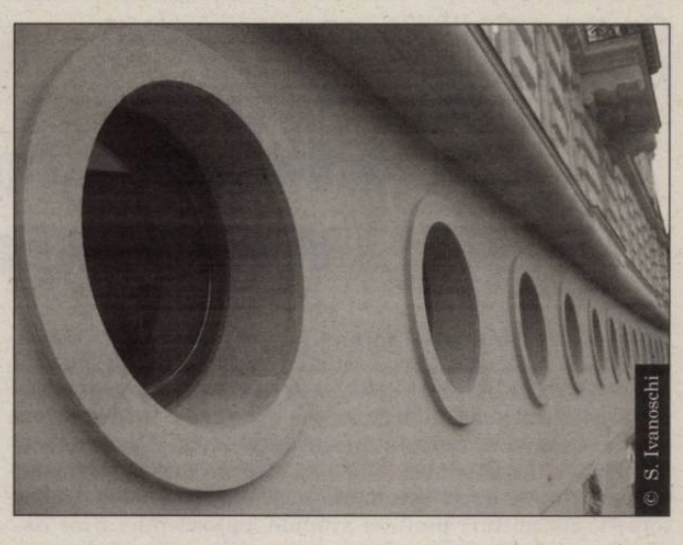

RECOMANDĂRI:

● *România trebuie să aducă regiunea Mării Negre pe agenda PESC (Politica Externă şi de Securitate Comună).*

● *România şi ţările din Est trebuie să schimbe filosofia rolului Europei în lume: trebuie să spulbere iluzia că Europa se poate configura ca putere globală fără SUA ori chiar împotriva SUA. Europa poate deveni actor global doar prin NATO şi doar împreună cu SUA.*

Dintre cei trei stîlpi *(pillars)* ai Uniunii Europene, probabil că cel la ale cărui politici România poate contribui cel mai semnificativ este Politica Externă şi de Securitate Comună (PESC). Întîi, pentru că este, de departe, cel mai puţin coagulat mănunchi de politici, dar şi pentru că România chiar poate aduce o contribuţie sensibilă în acest domeniu, spre deosebire de mai toate celelalte politici, unde distanţa dintre România şi ceilalţi membri este prea mare pentru a putea emite pretenţii de iniţiator.

UE se află în căutarea propriului profil de „actor global", iar politicile membrilor în materia „externelor şi apărării" sînt, probabil, printre cele mai puţin integrate din întreg ansamblul de politici publice pe care, natural, un stat suveran le dezvoltă. Prin urmare, UE se află într-o fază contradictorie a dezvoltării propriei identităţi politice şi strategice, căci, după ce a dobîndit într-o manieră unică în istorie profilul de spaţiu al prosperităţii (prin politicile de „piaţă comună") şi de spaţiu al libertăţii (prin asumarea la nivel pan-european a principiilor statului de drept), acum Uniunea are serioase dificultăţi în coagularea unei expresii internaţionale unice.

Obiectivele PESC, aşa cum sînt ele redactate în Tratatul de la Maastricht, sînt generoase şi îmi imaginez că nu a fost greu deloc să strîngi acordul membrilor în jurul lor. Cine în Europa ar putea să nu dorească „prezervarea păcii şi întărirea securităţii internaţionale în conformitate cu Carta ONU, cu Actul Final de la Helsinki sau cu obiectivele Cartei de la Paris" ori „dezvoltarea şi consolidarea democraţiei şi a statului de drept, respectarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale"? Problema PESC nu ţine de obiective, ci de realizarea lor.

Dar să fim optimişti, căci aşa au stat lucrurile cu mai toate politicile Uniunii şi, iată, cele mai multe dintre ele sînt acum integrate şi eficiente. Cele două mecanisme pe care Tratatul le oferă pentru realizarea PESC sînt „acţiunile comune", care *obligă* statele membre la o anumită atitudine internaţională, şi „poziţiile comune", care sînt, mai degrabă, linii generale de comportament internaţional într-o anumită problemă cu direct impact asupra intereselor externe sau de securitate ale Uniunii. Dar, configurarea PESC este fragilă, pentru că legislaţia Uniunii permite membrilor un amplu spaţiu de manevră individual, fără să „preseze", practic, în nici un fel pentru o acţiune integrată. În acest context, cred că România poate contribui la PESC pe cel puţin trei direcţii.

Întîi, prin participarea la *construirea mecanismelor instituţionale* ale acestei politici, aspect serios avariat de respingerea proiectului de tratat constituţional. Aici este suficient loc de contribuţii şi ar fi păcat ca România, ca nou membru, să rateze această oportunitate.

În al doilea rînd, România trebuie să aducă în cadrul PESC *o nouă dimensiune geopolitică,* ce trebuie să devină un domeniu privilegiat de reflecţie şi acţiune europeană – Marea Neagră.

În al treilea rînd, trebuie să aducem *o nouă substanţă,* pornind de la principiul clar că PESC în afara relaţiei transatlantice e o aberaţie. Europa şi SUA trebuie să formeze un tandem care să domine lumea în secolul care abia a început. Iluzia că Europa se poate configura ca putere globală *fără* SUA ori chiar *împotriva* SUA trebuie spulberată. Ţările est-europene („Noua Europă") sînt cele chemate să construiască în sînul UE o nouă viziune a acestei relaţii. Experienţa lor istorică şi mai ales greutatea europenităţii lor le dau acest drept. În acest sens, una dintre marile probleme care vor trebui rezolvate tocmai pentru a avea o PESC eficientă este relaţia UE – NATO. În cadrul NATO, România are acum un cuvînt serios. În cadrul NATO, mulţi aliaţi vor să-şi asume obiective globale. Ţările europene care se opun o fac pe ideea că trebuie lăsat loc de manifestare globală Europei, care pare capabilă să facă minuni cu al ei *soft power*. E o idee greşită. O Europă care este în competiţie cu SUA, o Europă care abandonează NATO satisface direct interesul altor actori globali, care sînt cu adevărat competitorii Europei, precum China, ţările arabe sau Rusia. Din punctul de vedere al PESC, UE trebuie să devină o forţă globală, cel puţin în dimensiunea sa de securitate, împreună cu NATO şi nu în afara sa, iar România este membrul cel mai potrivit care trebuie să-şi asume acest proiect şi să-i convingă pe ceilalţi membri că asta e direcţia.

AGENDA LISABONA

Dragoş PÎSLARU

Tropa, tropa... am intrat în Europa

Ar fi tare bine dacă în aceste zile am lăsa festivismul la o parte şi ne-am concentra pe ce avem de făcut în viitor. Nimeni nu poate trece cu vederea progresele certe făcute de România în ultimii ani. Eforturile depuse pentru îndeplinirea condiţiilor de aderare nu au fost deloc uşoare. Economia a înregistrat o creştere medie de peste 5% după anul 2000, inflaţia a scăzut considerabil, mediul de afaceri s-a îmbunătăţit vizibil. Importul de instituţii europene a determinat o mai bună aşezare a cadrului legislativ, iar regulile jocului au devenit mai puţin subiective. E drept că piatra de încercare rămîne respectarea acestor reguli.

România de azi nu se compară cu cea de ieri. Trecînd peste profunzimea discutabilă a acestei afirmaţii, nu ar trebui să considerăm acceptarea în UE ca pe un sfîrşit glorios al efortului nostru de dezvoltare, ci, din contră, ca pe un început. Acum trebuie să ne comparăm în performanţe cu membrii unui club select, nu cu Albania sau Muntenegru.

În decembrie 2006 a fost lansat un studiu actualizat privind modul cum se raportează România la Agenda Lisabona, elaborat de o echipă din cadrul Grupului de Economie Aplicată (www.gea.org.ro). Ce numim Agenda Lisabona reprezintă o viziune de dezvoltare a economiei europene. Să nu se creadă că în spatele acestui document există un consens total. Strategia lansată în 2000 în capitala lusitană a fost şi încă este contestată ca fiind prea idealistă, în condiţiile în care statele membre au interese şi niveluri de dezvoltare atît de diferite.

Ceea ce face însă ca proiectul european să fie atît de valoros e exact puterea de a crede în obiective dificil de atins. Cu jumătate de gură, de voie, de nevoie, statele europene au dezbătut şi au lansat programe interne de reformă pentru a atinge obiectivele strategiei de la Lisabona, care sînt focalizate în jurul a două politici centrale: creşterea economică şi mai buna ocupare a forţei de muncă. Procesul fiind transparent, ideile de reformă au circulat repede, iar statele membre s-au impulsionat reciproc. Ţintele asumate intern au ridicat ştacheta în ceea ce priveşte impulsionarea investiţiilor în cercetare-dezvoltare, simplificarea cadrului de reglementare sau flexibilizarea pieţei de muncă.

La o primă vedere, obiectivele Agendei Lisabona pot părea cu adevărat un lux pentru România. Noi avem problemele noastre – abia merge în sfîrşit economia cît de cît şi vrem să ne şi comparăm cu aşii Europei. Dar poate că, din contră, avem nevoie tocmai de o ridicare a ştachetei.

Ce obiective trebuie să avem? Cum ar trebui să ne imaginăm, spre exemplu, România anului 2015? Formal, am pregătit documentele pentru a justifica primirea banilor din partea UE, a deja celebrelor fonduri structurale, care conţin o serie de ţinte mai mult sau mai puţin concrete. În general, poziţia oficială este că vrem să prindem din urmă ţările mai dezvoltate ale Uniunii. Vrem să fim mai competitivi, vrem infrastructură de mediu şi de transport, vrem să investim în resurse umane, vrem o administraţie mai profesionistă şi o ţară cu dezechilibre regionale mai reduse.

Parcă nu vizualizăm autostrăzi de-a lungul şi de-a latul ţării. Parcă ne e greu să credem posibilă apariţia unor funcţionari publici competenţi, transparenţi şi responsabili.

Obiectivele formale ale României sînt de bun-simţ şi creează un cadru disciplinat pentru un marş cadenţat pe un drum ascendent, pe deplin compatibil cu instrucţiunile riguroase primite de la Bruxelles. Poate prea compatibil. Dar, în fond, ce ar fi rău în asta? Nimeni nu cere ca România să fie mai cu moţ decît alte state membre. Am văzut ce a însemnat o bună bucată de vreme originalitatea democraţiei autohtone şi ne-am lecuit. Dar toate aceste ţinte respectabile sînt extrem de reci, de impersonale. Ne lipseşte asumarea lor colectivă de către societate. Parcă încă nu credem în calitatea produselor „made in Romania". Parcă nu vizualizăm autostrăzi de-a lungul şi de-a latul ţării. Parcă ne e greu să credem posibilă apariţia unor funcţionari publici competenţi, transparenţi şi responsabili. Parcă nu ne putem imagina fabrici bazate pe tehnologie înaltă create pe loc gol în Vaslui sau Botoşani.

Este momentul să avem încredere în noi. Chiar avem o oportunitate istorică de a păşi cu dreptul în rîndul ţărilor dezvoltate şi de a abandona eterna tranziţie postrevoluţionară. Avem nevoie de oameni capabili – îi putem atrage pe tinerii noştri care excelează în străinătate, dacă le oferim motivaţii şi recunoaştere şi-i dăm la o parte pe cei care se ţin cu ghearele îmbătrînite de scaune. Avem nevoie de o dezbatere a soluţiilor optime – putem lăsa orgoliile politice sau ştiinţifice şi asculta ce spun ceilalţi. Avem nevoie de o capră a vecinului cît mai grasă şi frumoasă – trebuie să înţelegem că binele celui de lîngă noi este şi binele nostru în cele din urmă. Iar poate cel mai important lucru este să punem osul la treabă, întrucît nimeni nu va munci în locul nostru, dacă într-adevăr vrem să realizăm ceva valoros. Fiecare dintre noi este insignifiant individual, dar împreună putem face diferenţa în Europa.

Dragoş Pîslaru *este lector la Academia de Studii Economice (ASE-REI) şi membru fondator al Grupului de Economie Aplicată (GEA).*

Ce este Agenda Lisabona?

Este o strategie de dezvoltare pe zece ani aprobată de Consiliul European reunit la Lisabona în primăvara anului 2000. Principalul scop este să promoveze creşterea economică şi competitivitatea UE, pentru a transforma economia Uniunii în cea mai dinamică şi competitivă economie din lume, în special în relaţia cu SUA.

Agenda Lisabona a fost adoptată ca reacţie la stagnarea îndelungată a economiilor statelor membre. Priorităţile iniţiale au fost modelate pe parcurs. Astfel, în 2004, Agenda Lisabona redefinea direcţiile de dezvoltare astfel: investiţii şi slujbe, cunoaştere şi inovare pentru creştere economică, crearea de locuri de muncă mai multe şi mai bune. În prezent, Agenda Lisabona acordă o atenţie deosebită creşterii investiţiilor în educaţie şi cercetare, sprijinului pentru întreprinderi mici şi mijlocii, ocupării forţei de muncă şi, nu în ultimul rînd, unei politici energetice comune în cadrul UE. Pe baza Agendei Lisabona, statele membre adoptă programe la nivel naţional, adaptate nevoilor fiecăruia.

Recomandări pentru România: consolidarea capacităţii de a absorbi fondurile UE, bani pentru cercetare şi dezvoltare, prevenirea abuzurilor de concurenţă loială, ţinerea sub control a inflaţiei, reducerea costurilor nonsalariale. *(Sursa: EurActiv.ro)*

Cristian GHINEA *(Dilema veche)*
Manuela PREOTEASA *(EurActiv.ro)*

Strategia noastră de postaderare

În 2004, în aceeaşi formulă de parteneriat – *Dilema veche* şi *EurActiv.ro* – realizam o analiză a programelor electorale ale celor două forţe politice importante. Am avut mai multe reacţii decît ne-am aşteptat şi am arătat că politica înseamnă mai mult decît violenţă verbală şi promisiuni goale. Acum sîntem convinşi că integrarea europeană este mai mult decît revelioane festiviste, articole sărbătoreşti, euromituri profund stupide, eurosceptici uşor defazaţi – apăruţi după aderare – şi titluri tîmpiţele care încep cu euro-orice. Se termină o etapă istorică: aceea în care România nu mai este ţinută de mînă de Comisie şi va trebui să acţioneze ca un stat membru al Uniunii. Un stat chiar semnificativ, cu populaţie şi pondere de vot mai mare decît ale Olandei, de pildă. Vom fi întrebaţi ce părere avem despre aderarea Turciei, despre politicile energetice. Şi se aşteaptă opiniile noastre. Nu e chiar simplu.

Am încercat prin acest experiment jurnalistic să propunem păreri pentru România. Am selectat cîteva teme importante. Unele importante pentru Europa (Constituţia, extinderi viitoare), altele importante pentru România şi legate de UE (absorbţia fondurilor), şi altele pe care sperăm să le facem importante pentru Uniune (Republica Moldova).

Guvernul a lansat spre dezbatere publică un proiect de strategie postaderare (v. mai jos). Noi am rugat diverşi experţi, unii buni şi cunoscuţi, alţii doar buni, să vină cu idei. Pentru că sîntem la stadiul de dezbatere publică, pentru unele teme am cerut altor experţi să comenteze ideile celor dintîi.

Vedem acest supliment ca pe o platformă, o legătură între expertiză şi spaţiul public şi politic. După ce materialul era gata, am avut la dispoziţie şi strategia Guvernului. Nu a fost chiar o surpriză să vedem că sîntem pe alocuri mai articulaţi, dar şi mai îndrăzneţi decît propunerile oficiale.

Au reieşit cîteva idei bune din acest experiment. Recomandările sînt uneori de bun-simţ, de aşteptat, alteori surprinzătoare, pe alocuri conservatoare, pe alocuri radicale. Uneori, colaboratorii noştri au crezut că e mai sigur ca România să nu aibă păreri în chestiuni unde oricum nu poate să facă diferenţa. E şi acesta un semn de înţelepciune, cîtă vreme lipsa unei păreri nu echivalează cu incapacitatea de a gîndi.

O sumă de idei rămîn după acest efort. Dacă vom vedea unele dintre ele într-o strategie finală şi unică postaderare, asumată de Guvern şi de opoziţie, înseamnă că *Dilema veche* şi *EurActiv.ro* au trecut graniţa dintre jurnalismul de bună calitate şi *think-tank*-ul incisiv.

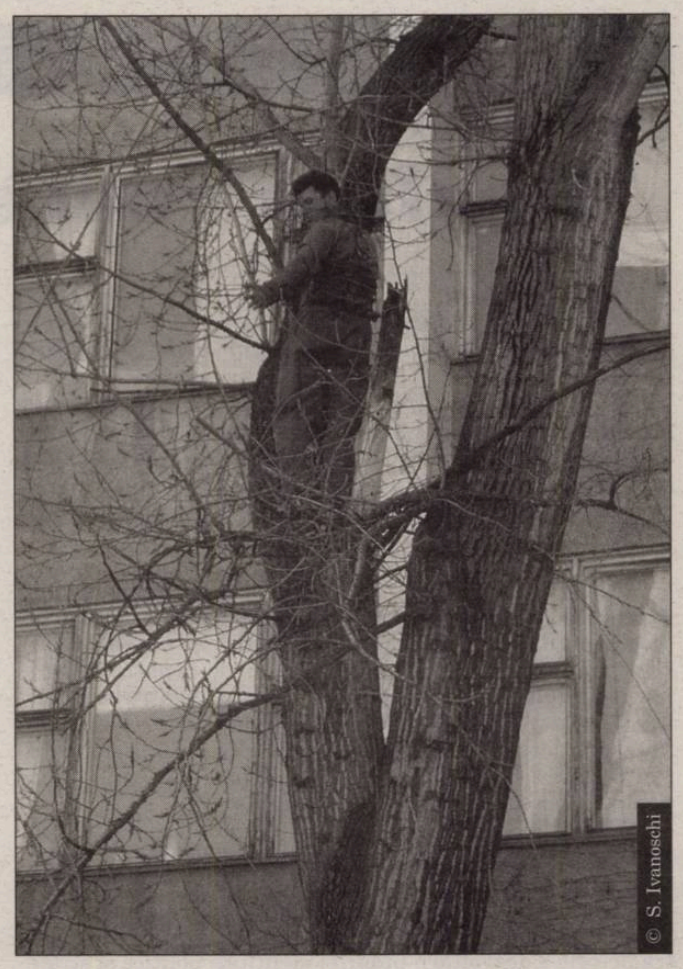
© S. Ivanoschi

Ce vrea Guvernul?

*Guvernul României a lansat în dezbatere publică „Strategia postaderare 2007-2013". Întrucît acest supliment era deja aproape finalizat la data cînd primul-ministru Tăriceanu anunţa Parlamentul că va distribui spre dezbatere „Strategia" Guvernului, experţii consultaţi nu s-au putut referi la el. Documentul este inegal. Cele mai multe dintre capitole sînt simple proiecte interne, practic un program de guvernare extins pînă în 2013, şi nu este clar dacă România ar fi desfăşurat acele proiecte şi fără UE, de pildă obiectivele din sănătate sau mediu. Cu alte cuvinte, ne protejăm mediul pentru că am intrat în UE sau pentru că aşa face orice stat civilizat şi noi vrem să devenim unul? Este o confuzie majoră şi tot mai frecventă şi din păcate Guvernul o prelungeşte prin această strategie. Alte capitole reprezintă balast logoreic, cum este cel privind campaniile de informare despre UE (da, vor fi şi alte campanii, nu am scăpat!) sau cel despre crearea brandului de ţară (cînd cineva se plictiseşte prin Guvern se pare că prima idee la îndemînă este aceasta: să ne facem un brand!). Dar documentul are şi părţile sale bune şi măcar oferă nişte răspunsuri la întrebarea majoră despre rolul României în Uniunea Europeană. Fragmentele selectate mai jos provin din cel mai interesant capitol, intitulat chiar aşa: „Definirea strategică a rolului şi poziţiei României în cadrul UE". Sublinierile şi subtitlurile aparţin Guvernului. (**C. G.**)*

România trebuie să aibă o contribuţie pozitivă la consensul şi acţiunea comunitară şi la promovarea obiectivelor comune ale statelor membre. Reputaţia României va trebui să impună recunoaşterea acesteia atît ca *stat adaptabil şi flexibil, cît şi ca stat capabil de a influenţa deciziile comunitare.*

În plus, *România va trebui să aibă iniţiative proprii* la nivel comunitar şi să se remarce printr-o *poziţie proactivă* atît prin *formularea de propuneri noi* (de ex. iniţierea unui program european destinat romilor – aceştia fiind o problemă europeană şi nu una naţională), precum şi prin *diseminarea unor iniţiative româneşti de succes* (de ex. implementarea protocolului de la Kyoto, modelul de integrare a minorităţilor etnice, altele decît cea romă).

România va promova o orientare a Uniunii spre exterior, spre provocările globalizării, în vederea construirii unei Uniuni dinamice, capabile de adaptare, unitare şi puternice în toate domeniile: economic, relaţii externe şi securitate.

Proiectul constituţional

România este un ferm susţinător al Tratatului constituţional pe care l-a ratificat deja prin Tratatul de aderare. Astfel, România consideră că este necesară continuarea procesului de reflecţie şi de ratificare a Tratatului constituţional de către statele membre. În acelaşi timp, România este conştientă de necesitatea fluidizării procesului decizional astfel încît să se asigure funcţionarea eficientă a Uniunii. România se va asocia grupului de SM care *promovează implementarea de proiecte cu rezultate concrete* în domenii specifice: energie, PESC, cercetare, cooperare în învăţămîntul superior, migraţie, intervenţie în caz de catastrofe naturale, poliţia de frontieră comună.

Extindere sau aprofundare

Avînd în vedere faptul că, la nivelul Uniunii, se constată mai degrabă tendinţa de amînare a extinderii, *poziţia României faţă de extinderea UE va fi una rezervată. România nu urmăreşte să blocheze aderarea statelor candidate UE, dar susţine respectarea cu stricteţe, de către acestea, a tuturor condiţiilor impuse, condiţie necesară pentru asigurarea unei consolidări instituţionale a Uniunii.*

Obiectivul României este de a contribui la stabilirea unui nou consens în rîndul statelor membre asupra viitorului procesului de extindere, plecînd de la *premisa unităţii şi a capacităţii de funcţionare a UE*. Astfel, România va promova necesitatea unei etape preliminare de aprofundare a integrării UE27, înaintea unui nou val de extindere.

Metoda interguvernamentală sau metoda comunitară

Ambele metode oferă oportunităţi. În timp ce prima se bazează pe administraţii naţionale puternice, eficiente, capabile să producă rezultate acolo unde Comisia Europeană nu are expertiză sau competenţe, a doua presupune partajarea suveranităţii, respectiv transferul unor competenţe de la nivel naţional la cel supranaţional, al instituţiilor comunitare. România ar putea fi mai avantajată de *metoda comunitară, întrucît răspunde cel mai bine poziţiei de stat cu dimensiune şi putere de vot medii şi, în acelaşi timp, de net beneficiar pentru o lungă perioadă de timp de fonduri comunitare.*

Politica agricolă comună

Avînd în vedere tendinţa de liberalizare a comerţului cu produse agricole, dar şi ponderea mare a agriculturii în PIB-ul României (12%; în plus, peste 40% din populaţia ţării trăieşte în mediul rural), o abordare favorabilă României ar fi *evitarea reducerii severe a bugetului PAC, în special a fondurilor pentru dezvoltare rurală.*

Energie

România va susţine eforturile UE de formulare a unei *politici energetice comune*. În acest sens, România recunoaşte importanţa dimensiunii externe a politicii energetice şi necesitatea ca UE să vorbească cu o „singură voce" pe scena mondială. Pentru *asigurarea securităţii alimentării cu energie,* România va acorda atenţie deosebită diversificării rutelor de transport şi a surselor de alimentare cu hidrocarburi. În acest sens, pentru creşterea securităţii în aprovizionarea UE cu gaze naturale, România subliniază importanţa regiunii pontice ca rută majoră de tranzit a hidrocarburilor către Europa. România susţine eforturile UE de definitivare a pieţei interne de energie. Ca etapă intermediară, România subliniază necesitatea *întăririi pieţelor regionale de energie* şi a dezvoltării interconectărilor dintre statele membre, care să contribuie la integrarea pieţelor regionale în piaţa internă de energie a UE. România susţine aplicarea principiului suveranităţii naţionale în *alegerea mixului de energie,* context în care, în dezbaterile la nivel european privind viitorul energiei nucleare, va susţine că energia nucleară reprezintă o soluţie pragmatică pentru asigurarea securităţii alimentării cu energie, creşterea competitivităţii şi combaterii schimbărilor climatice. România susţine politica europeană de *promovare a eficienţei energetice şi de utilizare a surselor regenerabile,* acestea contribuind substanţial la securitatea alimentării cu energie şi la reducerea impactului negativ al factorilor poluanţi asupra mediului. În conformitate cu *politica europeană de vecinătate,* România va susţine, de asemenea:

- extinderea Tratatului Comunităţii Energetice în regiunea Europei de Sud-Est la noi parteneri, context în care România va sprijini aderarea Republicii Moldova ca membru cu drepturi depline în cadrul tratatului;
- promovarea unei politici comune pentru zona pontică, avînd în vedere potenţialul acestei regiuni în diversificarea surselor de alimentare şi în dezvoltarea infrastructurii de transport;
- consolidarea parteneriatului UE-Rusia, în cadrul căruia să fie promovate principiile transparenţei şi ale modelului european de piaţă.

Stabilirea direcţiilor strategice de politică externă

România se va afirma ca *un stat european mediu,* cu *potenţial de specializare în anumite domenii de politică externă*. Avînd în vedere că, în mod tradiţional, s-a concentrat pe domeniul securităţii şi, în prezent, pe relaţia transatlantică, este necesar ca în viitor să echilibreze poziţia aceasta cu o dimensiune economică şi să o acomodeze cu doctrina de *putere soft*.

Ţinînd cont de interesele particulare la Est, în Marea Neagră şi în Balcani, România va acţiona pentru a determina *nuanţări ale poziţiilor UE pe aceste teme.*

România va încuraja consolidarea Politicii Europene de Securitate şi Apărare (PESA) şi va participa, într-o manieră activă, la dezvoltarea şi implementarea acesteia, *urmărind a deveni un catalizator* al PESA. *Se va urmări promovarea principiului complementarităţii dintre UE şi NATO* în domeniul securităţii şi apărării şi se va sprijini consolidarea parteneriatului celor două organizaţii.

(Propunerea de strategie postaderare este disponibilă pe site-ul Guvernului – www.guv.ro)

Cel mai bun film românesc din 2006

Au fost multe, bune şi foarte bune, au fost comentate, criticate, ridicate în slăvi, iar, unele dintre ele, au fost premiate peste tot şi au făcut din nou să se vorbească de bine despre cinematografia românească. Însă, care a fost, cu adevărat, cel mai bun film românesc din 2006?!

Iulia BLAGA

A fost sau n-a fost? & Hîrtia va fi albastră

Mie mi-au plăcut cel mai mult două filme şi nu le pot departaja: *A fost sau n-a fost?* de Corneliu Porumboiu şi *Hîrtia va fi albastră* de Radu Muntean. Mi-aş fi dorit să spun trei şi să includ şi filmul lui Cătălin Mitulescu, ca să iasă un triptic echilibrat şi complet, cu trei ferestre spre aceeaşi epocă. Trei priviri aruncate de cineaşti de vîrste apropiate, care în momentul Revoluţiei aveau între 15 şi 17 ani. Cele două filme merg împreună (eu aş recomanda să fie văzute la pachet), deşi sînt diferite ca subiect sau stil. Amîndouă se inspiră însă din evenimente reale legate de Revoluţie. La *A fost sau n-a fost?* mi-a plăcut dozajul de comedie şi dramă, însiropat într-o mare autenticitate. Găselniţele foarte simple şi de mare efect – de pildă, emisiunea TV şi mişcările aparatului – şi faptul că spune lucruri grave, neplăcute, discrete, pe limba oricărui spectator. Că nu e apucat, răzbunător, isteric. Că dovedeşte multă înţelepciune din felul în care se raportează la trecut. Că e deştept şi cu umor – combinaţia ideală – pentru că mi se pare că una nu merge fără cealaltă, ca la oameni. *Hîrtia va fi albastră* e foarte onest şi foarte adevărat, pînă în cele mai mici detalii. Lucrul care mi-a plăcut cel mai mult la el este faptul că din aceste detalii mai mari sau mai mici recompune exact atmosfera – sau mă rog, una din atmosferele – Revoluţiei. Spaţiul dintre două plăci tectonice umplut cu umori confuze – fericire fără margini, ură necontrolată, nebunie şi lipsă de control, poate mai ales inconştienţă şi inocenţă la cei care au crezut că lucrurile sînt pe bune şi că istoria se scrie cu mînuţele lor. Filmul lui Radu Muntean e de departe cel mai adevărat film despre Revoluţie (cea concretă) de pînă acum. Pentru mine, şi Porumboiu, şi Muntean au un foarte bun simţ al istoriei şi, deşi nu şi-au propus să afle cine-a tras în noi (tra-la-la), au reuşit nişte filme care ne pot ajuta la fel de mult ca o anchetă bine făcută. Pentru că ne lucrează pe alte planuri, mai profunde.

P.S. Poate nu e relevant ce spun, dar mă bucur şi sînt, aşa, mîndră că Porumboiu şi Muntean sînt din aceeaşi generaţie cu mine. Filmele lor ne reprezintă cumva şi pe noi.

Laurenţiu BRĂTAN

A fost sau n-a fost?

Ceea ce impresionează, în primul rînd, la filmul lui Porumboiu sînt inventivitatea şi măiestria cu care a ştiut să găsească soluţii artistice pentru a eluda lipsa de mijloace financiare (filmul e producţie independentă). Un stil minimalist, cu camera fixă, un umor coroziv, dialoguri savuroase (scenariul semnat tot de Corneliu Porumboiu), accente grave cînd şi cînd, o atmosferă dezolantă, de capăt de lume şi de sfîrşit (sau poate de neînceput) de istorie – toate fac din *A fost sau n-a fost?* unul din cele mai profunde şi mai convingătoare filme din România postcomunistă. În plus, foarte bine jucat: Mircea Andreescu, Teodor Corban, Ion Sapdaru, Mirela Cioabă, Luminiţa Gheorghiu... Simţul deriziunii (în sens ionescian) e pronunţat la Porumboiu (şi-n scurtmetrajele mai vechi, şi-n filmul de faţă) şi-l înrudeşte, pe undeva, cu Cristi Puiu. Cu diferenţa că la Puiu lipseşte partea „comică", sarcasmul. Acest simţ al deriziunii, bine susţinut şi bine argumentat, face din Porumboiu unul din cei mai interesanţi regizori români la ora actuală, care cu siguranţă că va avea multe de spus în cinematograful românesc din următorii ani.

Mihai CHIRILOV

Legături bolnăvicioase

Cel mai bun film românesc din 2006 ar trebui să se cheme *A fost sau n-a fost albastru sfîrşitul lumii?*, dar cum acesta nu există decît în imaginaţia mea şi e făcut din tot ce-i mai bun în triada cine-revoluţionară alcătuită din *A fost sau n-a fost?*, *Hîrtia va fi albastră* şi *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii*, sînt tentat să privilegiez *Legăturile bolnăvicioase* ale lui Tudor Giurgiu. Imperfect şi acesta, dar teribil de proaspăt şi de neobişnuit în peisajul cinematografic postrevoluţionar, un film de gen onest, cum nu găseşti în arhiva noastră recentă. *Legături bolnăvicioase* e o dublă poveste de dragoste, tandră şi dureroasă, aproape solară, dar nu lipsită de penumbre, în care apetitul pentru provocare e dublat, ba chiar anulat, de refuzul manifest al regizorului de a exploata pînă la capăt senzaţionalismul inclus al celor două relaţii amoroase despre care vorbeşte: una între doi fraţi, alta între două fete. Pe de-o parte, poate părea o autosabotare motivată de teama de a merge pînă la capăt, şi tocmai de aceea frustrantă, pe de alta, o strategie de a deturna atenţia înspre agenda ascunsă a filmului, poate chiar mai provocatoare decît premisa. De oriunde ai privi, e un cinema al controversei suave, dar mereu cu acoperire, pe principiul că apele liniştite sînt adînci. În plus, e epurat de cenuşiul social care parazitează filmul românesc de ani de zile şi nici nu vrea să spună sau arate mai mult decît o face – aşa cum se întîmplă îndeobşte cu filmele de debut, pîndite de tentaţia epatării. Nu e genial şi nici nebun. Dar e binevenit de emoţionant şi de normal – genul de normalitate pe care nici măcar eroul din *Balanţa* n-ar împuşca-o cu mîna lui. Asta da, revoluţie.

Marius CHIVU

Hîrtia va fi albastră

M-am gîndit îndelung de ce prefer, totuşi, filmul lui Muntean celui al lui Porumboiu (iar asta numai şi numai pentru că a trebuit să mă conformez regulilor topului). Motivul principal ar fi acela că, deşi partitura lui este mai complexă, Muntean nu se complică aşa cum face Porumboiu spre final (altfel, singurul defect al filmului) cînd devine patetic şi didactic. Spun complexă pentru că este într-adevăr o provocare să rezişti tentaţiilor temei şi să construieşti/să filmezi, fără cusur şi tot în cheie minimalistă, o poveste şi o atmosferă de haos şi absurd revoluţionar în care pornirile inocente/inconştiente de eroism, frica, ura, suspiciunea, incertitudinea şi paranoia se concurează în fiecare scenă şi (aproape) în fiecare personaj. *Hîrtia va fi albastră* are tensiune şi suspans – şi nu acel suspans brut al violenţei din *Furia* (de la care Muntean face un salt, în opinia mea, admirabil, şi asta se datorează, mai ales, excelentului cuplu de scenarişti Baciu-Rădulescu) –, te implică şi te solicită emoţional cadru cu cadru, pentru ca în final să-ţi lase în suflet ditamai frustrarea. Recunosc însă că nu ştiu care destin este, uman vorbind, mai dramatic. Cel al personajului lui Porumboiu care a făcut revoluţie cum a putut şi a supravieţuit, însă trebuind acum să suporte exigenţele minimalizatoare ale unui alt context, sau destinul personajului lui Muntean care *doar* a murit cum nu trebuia!? În fine, *Hîrtia va fi albastră* este nu doar cel mai adevărat film despre Revoluţia română, dar şi singurul posibil.

Andrei GORZO

A fost sau n-a fost?

Corneliu Porumboiu a făcut un film despre lucruri mari văzute de la nivelul cel mai prăpădit cu putinţă (un talk show despre Revoluţie la un post de televiziune dintr-un oraş în care, după toate aparenţele, n-a fost revoluţie) şi de la nivelul acela (un fel de „culmea minimalismului", dacă vreţi) a ştiut să scoată atît spectacol (mai mult şi mai savuros decît în orice alt film românesc de anul acesta), cît şi adevăr universal (mai reverberant decît al oricărui alt film românesc de anul acesta). Viziunea lui înţeleaptă asupra destinului comico-melancolic al lucrurilor mari (e inevitabil ca, de la nivelul nostru, să vrem să punem mîna pe ele, fără să ne dăm seama că nu vom reuşi decît să le coborîm la nivelul nostru) şi respectul lui tandru pentru lucrurile mici (cu alea rămînem) fac din *A fost sau n-a fost?* cel mai bun film românesc al anului.

Carmen MEZINCESCU

A fost sau n-a fost?

Cel mai bun film românesc al anului, adică. Şi, de fapt, unul dintre vîrfurile cinematografice ale lui 2006 – realizarea cît se poate de independentă a lui Corneliu Porumboiu nu are nevoie de eterna dublă măsură care-ţi cere suspendarea unei bune părţi a facultăţilor critice, atunci cînd judeci producţiile neaoşe. E o bucurie probabil egoistă, oricum imensă, cînd cineva în care ai crezut de la început (scurtele de şcoală *Pe aripile vinului* şi *Călătorie la oraş)* ajunge brusc pe buzele tuturor. Votul meu merge la *A fost sau n-a fost?* nu pentru grămada de premii (deşi îi ţin pumnii la Independent Spirit), ori pentru cronicile laudative. Ci pentru aparenta simplitate, perfect construită şi condusă, a istoriei celor trei indivizi anodini pe care mai nimeni nu s-ar fi ostenit să îi observe altminteri. Pentru maturitatea extraordinară (şi atît de rară în rîndul tinerilor cineaşti) a regizorului care n-a vrut să epateze vreo secundă, alegînd în schimb exact stilul minimalist şi tonul empatic care serveau povestea. Pentru că nu îşi judecă personajele, lăsîndu-le să

A fost sau n-a fost?

ţi se dezvăluie în toată umanitatea lor, cu tot ridicolul, micimile şi candoarea aferente. Fiindcă într-adevăr mai nimănui nu-i mai pasă de răspunsul la întrebarea din titlu, dar era nevoie exact de o astfel de abordare, lipsită de încrîncenare şi la suprafaţă detaşată, în fapt devastatoare prin ceea ce nu spune, ci doar implică, despre nepăsarea şi furiile noastre revanşarde. Un portret lucid şi impecabil al României provinciale şi, pînă la urmă, al oricărui loc „în care nu s-a întîmplat nimic" la care rîzi cu lacrimi pînă spre finalul în care realizezi tragedia care a colcăit tot timpul în spatele ironiei.

Alexandra OLIVOTTO

A fost sau n-a fost? & Hîrtia va fi albastră

Dacă anul trecut era dominat fără putinţă de a crîcni de *Moartea domnului Lăzărescu*, 2006 are nu unul, ci doi aşi în mînecă: *A fost sau n-a fost?* şi *Hîrtia va fi albastră*. Mie, una, mi-e imposibil să-l pun pe unul înaintea celuilalt într-un clasament, mai ales că, la anumite nivele, partiturile lor scenaristice rezonează (cel mai evident, în structura ciclică, dar şi în faptul că ambii lucrează excelent cu actorii). Fiecare manipulează convenţiile unui gen, defamiliarizîndu-se cu respectivul, dar şi exploatîndu-l. Comedia lui Porumboiu, încadrată de două secvenţe care îi alterează sensul, are un umor amar şi te lasă cu un surîs formulat cu jumătate de gură. La Radu Muntean, genul e şi mai greu de definit, umorul verbal nu are aceeaşi concentraţie ca în *A fost sau n-a fost?*, dar apar „procedurile" filmului de acţiune, golit de toată finalitatea fermă care serveşte de obicei drept piatră unghiulară acestei categorii. Ambele filme sînt, într-un sens, postmoderne pînă în vîrful unghiilor, deoarece proclamă penuria unui sens totalizant, ultim. La Porumboiu, te lasă cu gura căscată modul în care încorporează, într-un comic spumos, un concept abstract care a generat deja destule tomuri de filosofia istoriei. La Muntean, e fenomenal cum readuce în perimetrul Revoluţiei, epuizat de teorii ale conspiraţiei, de toate, de la suprarealism la eroism şi, nu în ultimul rînd, natura existenţială a confuziei/inconştienţei, pe care am resimţit-o atunci şi n-am recuperat-o pînă acum.

Alex. Leo ŞERBAN

Hîrtia va fi albastră

Cele mai bune filme româneşti ale anului trecut mi s-au părut *A fost sau n-a fost?* şi *Hîrtia va fi albastră*. OK, ştiu că trebuie să mă fixez asupra unuia. Aşa că va fi... *Hîrtia va fi albastră*, filmul lui Radu Muntean. *(A fost sau n-a fost?* rămîne cel mai bun debut românesc!) De ce n-am ales filmul lui Corneliu Porumboiu – marele cîştigător (pe secţiunea lui) la Cannes, la TIFF, în presa scrisă şi orală, oriunde a fost proiectat? Pentru că, în ciuda popularităţii sale „transfrontaliere", a umorului său contagios, a actorilor şi a virtuozităţii lui Porumboiu ca regizor şi scenarist, *A fost sau n-a fost?* are o problemă de final. Filmul (care se ţine, şi te ţine îndoit de rîs pînă aproape de minutul 80) mută turaţia pe „slow poetic" la intervenţia Cocăi Bloos despre-ninsoare-bla-bla şi continuă cu un deconcertant comentariu din off al operatorului de televiziune... Imaginile sînt frumoase, dar concluzia sună didactic. Filmul lui Radu Muntean, în schimb (pe scenariul acestuia, al lui Răzvan Rădulescu şi Alex. Baciu), este impecabil cap-coadă! Inteligenţa şi rigoarea construcţiei („începutul" = finalul, cu suspansul aferent care ţine tot filmul), excelenţa interpretărilor şi a imaginii, amestecul de umor şi emoţie şi, mai ales, tonul deloc sentenţios fac din *Hîrtia va fi albastră* cel mai curat şi mai adevărat film despre adevărul uman din spatele Revoluţiei.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Teatrul şi viaţa reală

Comentînd, rîndul trecut (adică anul trecut!), o dezbatere pe tema dramaturgiei „noi“ şi a regiei „tinere“, găzduită, în timpul Festivalului Naţional de Teatru din noiembrie, de Teatrul Act, încheiasem relatarea cu observaţia că filmul proiectat la finalul întîlnirii – film unde se ilustra foarte artistic experienţa cîtorva studenţi la Regie şi membri ai grupului dramAcum, în contact (teatral) cu nişte „homleşi“ din Rahova – se remarca prin totalul său ermetism: nu se vedea aproape nimic şi nu se înţelegea aproape nici un cuvînt. Nu este o alegorie; imaginea era literalmente înecată în beznă, coloana sonoră era literalmente „mîncată“ de paraziţi. Aşa a arătat filmul, oricum, cît am stat eu în sală (cam şapte minute din cele zece ale proiecţiei), pentru că, la un moment dat, mi s-a părut caraghios să mai rămîn. Am ieşit, de altfel, în urma unui şirag mărişor de alţi dezertori. Deşi îmi dau seama că afirmaţia nu va fi crezută de către cei interesaţi, mărturisesc că nu mi-a făcut plăcere ca, ieşind, să trec chiar pe sub nasul autorilor: la urma urmei, oamenii munciseră; că munciseră degeaba e altă poveste. O poveste care, însă, trebuie spusă.

Nu ştiu (chiar aş fi curioasă să aflu) cum li se face proaspeţilor studenţi la Regie educaţia în arta (şi meseria!) pentru care se vor pregăti vreme de patruzeci-cincizeci ani, ca să o practice vreme de patruzeci-cincizeci. Ce li se spune, oare, despre teatru? Află băieţii şi fetele (din ce în ce mai multe în această meserie, de cîtva timp încoace) în vîrstă de 19-20 de ani, abia ieşiţi din liceu şi din coşmarul extemporalului la chimie, că teatrul este arta cu cea mai largă suprafaţă socială şi cu cel mai rapid impact psiho-fizic? Află că, de-ar fi şi numai pentru acest motiv, teatrul trebuie să fie înţeles de cît mai mulţi oameni şi că înţelegerea lui trebuie să meargă de la datele acţiunii (cine cu cine şi de ce) pînă la vorbele în sine care ies din gura actorilor? Că regizorul, afară de cazul cînd îşi confecţionează personal textul spectacolului, este ţinut să facă vizibile pe scenă caractere şi relaţii umane „văzute“, înaintea lui, de un altul (autorul) şi pe care mulţi alţii (cititorii/spectatori) le-au „văzut“ prin ochii aceluia? Că originalitatea, în regie, constă nu în a o transforma (de pildă) pe Cordelia din fiică bună în fată rea, ci în a-i găsi acestei bunătăţi nuanţe sufleteşti cît mai subtile şi expresii vizuale şi sonore cît mai plastice? Dar cu asta am intrat deja pe teritoriul rafinamentelor maturităţii...

Am ajuns să (îmi) pun aceste întrebări din trei motive. Primul este intensa corespondenţă electronică, cu tematică „de profil“, pe care o întreţin, de la un timp, cu o regizoare română contemporană şi care mă aruncă, periodic, în perplexitate. Al doilea, o apăsată pledoarie pentru „întoarcerea spre viaţa reală“, desfăşurată de un profesor de regie prezent la dezbaterea de la Act. Al treilea, o întîmplare urmînd îndeaproape episodului cinematografic evocat la început.

În ultimele zile ale lui noiembrie, insistente invitaţii primite pe toate căile m-au adus la un „eveniment“ gestionat de către noul teatru Metropolis (născut din cenuşa – metaforică – a lui Theatrum Mundi) şi de către (din nou) UNATC, prin persoana profesoarei Ludmila Patlanjoglu: o serie de „ateliere“ cu tineri actori şi cîteva reprezentaţii cu *Aşteptîndu-l pe Godot* de Samuel Beckett, unele denumite „spectacol interactiv“ (şi fiind, de fapt, repetiţii deschise), altele botezate „spectacol integral“ (şi chiar asta fiind). Totul, datorat regizorului David Esrig. (Pentru cine nu ştie ori a uitat: David Esrig, astăzi septuagenar, este un regizor român care a emigrat acum mai bine de treizeci de ani în Germania, unde, în momentul de faţă, are o şcoală de teatru şi o companie numită Athanor Theater, cu care, de altfel, a şi produs spectacolul prezentat la Bucureşti. El a rămas celebru prin cîteva montări – printre care *Troilus şi Cresida* de Shakespeare, *Nepotul lui Rameau* de Diderot, *Trei gemeni veneţieni* de Collalto – realizate în teatre bucureştene, între 1961 şi 1973.) Am izbutit să ajung nu doar la spectacolul propriu-zis, ci şi la unul dintre „interactive“. Regizorul, care urmărea împreună cu publicul desfăşurarea repetiţiei, îi oprea din cînd în cînd pe actori, cerîndu-le să reia schimbul de replici. Făcînd asta, explica pe larg, alternativ, în germană (pentru ei) şi în română (pentru noi), de ce şi cum: era vorba despre diferenţe, imperceptibile aproape, de gest, de ton, de intensitate a vocii, de plasare a accentului în frază, menite să exprime mai limpede, mai fin, mai pregnant, un gînd sau o intenţie a autorului. Nu se emiteau sentinţe definitive, nici aserţiuni cutremurătoare şi nici meditaţii insondabile. Regizorul vorbea simplu şi clar, omeneşte, despre lucruri simple şi clare. Omeneşti. Despre singurătate, frică, dragoste, ură, speranţă, disperare, viaţă, moarte, credinţă, zădărnicie. Despre toate astea – spunea el – a vorbit, în piesa lui, Beckett; iată cuvintele lui; noi vom încerca să vi le înfăţişăm cît mai convingător. Şi încercau. Şi izbuteau. Iar noi, spectatorii, priveam, ascultam şi înţelegeam de ce şi cum izbutesc ei să facă acest lucru. Totul părea foarte simplu. Atmosfera era destinsă şi agreabilă. Şi inteligentă – dacă pricepeţi cum vine asta.

Curînd, în primele două rînduri ale unuia dintre parterele de gradene i-am observat pe studenţii făcători de teatru şi de film din întîlnirea de la Act. Era şi greu să nu-i observe cineva: stăteau tolăniţi în fotolii, se aplecau din două în două minute unul spre altul, către vecinul din dreapta ori din stînga, din faţă ori din spate, şuşotind, gesticulînd, exclamînd. După o vreme, au început să caşte demonstrativ, să-şi consulte cu mişcări largi ceasurile şi telefoanele mobile, să se scarpine insistent în cap, pe spate, pe burtă. Evident, ideea era să vadă toată lumea cît de rău se plictisesc. Păi, nu? Pentru nişte viitori artişti educaţi, să se implice atît de vîrtos în „viaţa reală“ este, neîndoielnic, o reacţie firească.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Gloria eternă a unui hit de vară

● **Gnarls Barkley, *St. Elsewhere*, Downtown, 2006.**

S-ar putea să nu existe un procedeu mai perfid de aruncare a unui album în derizoriu decît tragedia de a da naştere unui mare hit. Gloria unei astfel de melodii este de cele mai multe ori fulgerătoare şi găunoasă şi riscă să deraieze percepţia publicului înspre o suprafaţă neatentă, cochetă şi superficială, fără prea mare legătură cu sensul, conţinutul sau datele de fond ale problemei. Se întîmplă uneori ca pînă şi numele formaţiei să devină un obiect de importanţă secundară, un adaos inutil al unui refren obsesiv, suficient sieşi ca să-şi danseze celebritatea iluzorie la adăpost de amănunte, istorii sau pasiuni detaliate. În devoţiunea grăbită a ascultătorilor se ascunde suficientă cruzime ca să garanteze artistului nu doar faimă efemeră şi fonduri consistente, ci şi o periculos de grabnică uitare sinonimă cu funeraliile fără fast. La fel cum o bună parte a vajnicului popor român descoperă cu stupoare, an de an, că excesul de şorici la ceas de sărbătoare cauzează intoxicaţii nu tocmai plăcute, tot aşa este în firea lucrurilor ca o suprasaturaţie estival-auditivă să genereze în final un refuz categoric asortat, pentru nuanţe, cu ceva lehamite, plictis şi hai sictir. Pe de altă parte, nu trebuie pierdută din vedere acea categorie de cetăţeni responsabili care, din spirit de frondă sau nonconformism jucat, respinge din start ideea de şorici naţional, boicotînd sistematic şi cu un cert aer jignit orice producţie în măsură să suscite adeziunea necondiţionată a maselor. Este cunoscut îndeobşte faptul că, pentru aceştia din urmă, hitul de vară se transformă într-un fel de duşman personal la dispariţia căruia vor arbora acele zîmbete cinice de satisfacţie traduse de obicei prin expresia „v-am spus eu“.

În fine, dacă în această vară aţi devenit „Crazy“ la cap din cauză celor de la Gnarls Barkley, ar fi timpul să vă reconsideraţi sentimentele şi să ascultaţi pe îndelete *St. Elsewhere*. Incontestabil hitul verii, votat în consecinţă de majoritatea revistelor de specialitate drept melodia anului, „Crazy“ cu toată distincţia sa elegantă, insinuantă şi retro nu a făcut pînă la urmă altceva decît să treacă în umbră unul dintre cele mai îndrăzneţe şi insolite albume care au apărut în acest mileniu. Alături de *Whatever People Say I Am, That's What I'm Not* al celor de la Arctic Monkeys şi de prima realizare solo a *frontman*-ului de la Radiohead, Thom Yorke, *Eraser, St. Elsewhere* este, fără îndoială, cel mai spectaculos şi binevenit debut al defunctului (odihnească-se în pace!) an 2006. Îndărătnic la clasificări grăbite, refractar la platitudini şi combinaţii sterile, acest disc este mai curînd genul de bijuterie postmodernă, clasică şi avangardistă totodată, un melanj de bizarerie şi nostalgie, de inventivitate nestatornică şi scotocitoare şi tradiţie patinată, armonioasă şi hîrşită. Un posibil corespondent muzical, cu ceva grade de rudenie bine stabilite, de vreme ce jumătatea instrumentală din Gnarls Barkley, Danger Mouse, a fost cooptată de Damon Albarn în realizarea din 2005 a fermecător-contradictoriului *Demon Days*, ar fi de găsit în proiectul Gorillaz. Pînă la un punct, ecuaţia parodic sofisticată, jovial dificilă, melodic eclectică, bizareria tandră sau preţiozitatea lipsită de snobism funcţionează în tandem cu povestea postmodernă din *Demon Days*. Acolo însă unde Gorillaz se vădeşte o trupă cu alibi britanic, Gnarls Barkley virează înspre inima muzicii *soul* americane, într-o descendenţă protocolară şi deferentă din acel alambic de esenţă tare al distileriei de rhythm & blues autentic. Dacă veţi întîmpina uneori dificultăţi de receptare a avalanşei de sunete electro, ocazional excesive, vă garantez că cealaltă jumătate Gnarls Barkley, vocalul Cee-Lo Green, v-a întins o plasă de siguranţă pop, perfect maleabilă pentru orice nevoie de rafinament, căldură şi senzualitate simplă. Am certitudinea că, în ciuda oricăror deservicii aduse de un hit de vară, cu sau fără un album care să urmeze după *St. Elsewhere*, Gnarls Barkley şi-au îndeplinit cu prisosinţă menirea.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Evgheni Zamiatin, *Năvala apelor*, traducere din rusă de Gabriela Russo, Colecţia „Cartea de pe noptieră“, Editura Humanitas, 2006**

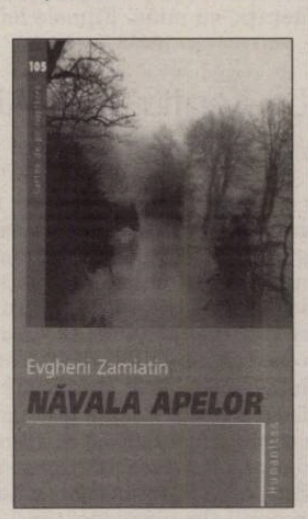

Sîntem undeva la îngemănarea Petrogradului cu Leningradul, adică pe teritoriul fostului şi actualului Sankt Petersburg, în anii '20 ai veacului cu acelaşi număr. Apele Nevei, insula Vasilievski, vîntul bătînd dinspre mare, clinchetul tramvaielor, războiul care fusese mai întîi şi revoluţia care fusese pe urmă asta ne spun – că sîntem acolo, atunci, deşi numele exact al oraşului nu va fi pomenit niciodată.

Probabil că în primele două pagini ale cărţii ne aflăm în Petrograd, după care intrăm în perioada Leningradului, la fel cum numele personajului masculin al nuvelei e, preţ de două pagini, Trofim Ivanovici, iar de-acolo şi pînă la sfîrşit – Trofim Ivanîci.

Un lucru e totuşi cert: că paragraful care face trecerea de la Ivanovici la Ivanîci prinde tocmai scînteia poveştii, scena-revelaţie, cea care declanşează criza. E vorba de o criză conjugală – criza cuplului fără copii. De îndată ce Ivanovici o înţelege, devine Ivanîci, şi Ivanîci va rămîne pînă la capătul acestei istorii despre adopţie, adulter, crimă, naştere, meteorologie şi hidrologie.

Adevărata nebunie nu stă însă în succesiunea „faptelor“, ci în tehnica de maestru a acestui scriitor, capabil de un joc atît de strîns al imaginilor, încît proza sa să fie şi expeditivă, şi halucinant de plastică. Pe de o parte, decorul e laconic şi laocoonic, auster şi sugrumant, semnele citadine sînt vagi, fantomatice, predomină încremenirea de cătun siberian şi naturile moarte cu cartofi, pîine, lemne de foc, laviţe. Pe de altă parte, totul e prins în detalii fulgurante, în cadre rapide, în lucirea de blitz a viziunilor onirice, în tăietura de brici a comparaţiilor – pe scurt, în mecanismul unei scrieri care ştie să se mişte vioi şi provocator chiar cînd e vorba de inerţii, paralizii sau tăceri înnebunitoare.

Simona SORA

puzzlecturi

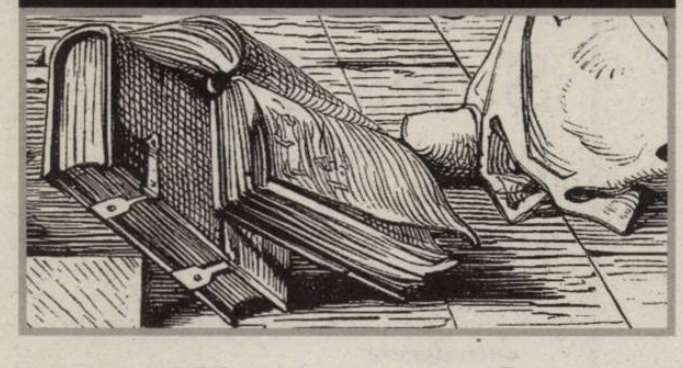

Corpuri româneşti

● ***Caiete de antropologie istorică*, anul II, nr. 2 (4), Editura Accent, 2003**.

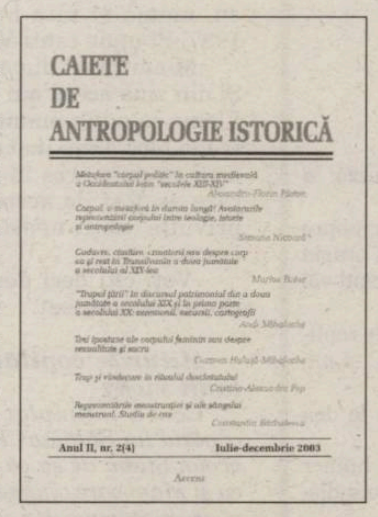

Mă plîngeam nu demult că trupul, corporalitatea, corpul trăit nu sînt astăzi teme la modă în România. „Corpul neîndoielnic", „trupul sufletesc", „trupul singur" mi se păreau a fi considerate concepte slabe, umbrele bune pentru defulări teoretice, subiecte de seminar franţuzit pe care se exersează mai ales cercetătorii şovăielnici,-în căutare de zone marginale, amatorii ambigui de graniţe interdisciplinare şi de despicare a firului în patru. Cred şi acum că subiectele „tari" şi la modă sînt din altă zonă (mecanismele represiunii şi cenzurii în comunism, rezistenţa prin cultură, memoria şi (anti)nostalgia, reeducarea şi prigoana, asumarea şi refuzul ideologiei, oglinda idilică şi fragmentară a perioadei interbelice), dar şi că unele dintre cele mai importante cărţi din ultimii ani au abordat, totuşi, subiectele centrale printr-o grilă mai „omenească", revelatorul abjecţiei, al curajului dementţial, al reprimării fizice sau psihologice, al laşităţii sau al interesului, al meschinăriei sau egotismului fiind chiar *corpul fizic*, reduta ultimă a supravieţuirii tangibile. Şi totuşi, de cînd m-am plîns de slabul interes al studiilor româneşti pentru una dintre cele mai la *îndemînă* macrometafore culturale, dau pretutindeni de cărţi despre corp. Merg la bibliotecă şi descopăr un raft de achiziţii recente despre corp. Intru într-o librărie şi văd, pe lîngă trei cărţi româneşti de anul trecut despre corporalitate, o mulţime de traduceri „exotice" despre imaginea corporală, istoria corpului sau... tăcerea sa.

În plus, lista „corporatiştilor" români (Gheorghe Crăciun, Alexandru Ofrim, Corina Ciocârlie, Diana Adamek, Marius Lazurca, Constantin Bărbulescu, Constantin Enăchescu, Constanţa Vintilă-Ghiţulescu ş.a.), atît de diferiţi între ei şi ca abordare, şi ca stil, s-a dublat aproape de cînd am primit, de la Cluj, numărul despre istoria şi antropologia corpului uman coordonat de Constantin Bărbulescu. Nu e o lectură de sîmbătă seara, ci o antologie de studii serioase, care schiţează mai degrabă premisele academice ale chestiunii. Istoricul ieşean Alexandru Florin Platon analizează metafora „corpului politic" în cultura medievală a Occidentului latin, în cinci texte din secolele XIII-XIV, comparînd sistematic diferitele ocurenţe ale corpului ca metaforă a Statului şi Bisericii, şi ajungînd la concluzia că trupul omenesc nu era, încă din acea vreme, doar o figură de stil, ci chiar „modalitatea privilegiată de *cunoaştere* a unei lumi". Pentru Simona Nicoară, conferenţiar la Facultatea de Filozofie din Cluj, reprezentările corpului în teologie, istorie şi antropologie, atent (deşi cam exclamativ-retoric) urmărite, de la Aristofan la Foucault, refac o istorie a filozofiei la fel de îndreptăţită ca oricare alta. De remarcat în studiul cu pricina o încercare de schiţare a naşterii antropologiei româneşti prin inventarierea unor metafore corporale din cărţile ce circulau la noi în secolul al XVII-lea, insuficient structurate însă şi adesea retoric-întîmplătoare. Voi trece rapid peste articolul semnat de cercetătorul Marius Rotar de la Alba Iulia despre „Cadavre, cimitire, crematorii" în Transilvania secolului al XIX-lea (deşi meseria de „vizitator de morţi", practic necunoscută înainte sau după această perioadă, are un iz kafkiano-sábatian), ca să ajung la, practic, cel mai bine scris text din volum, cel semnat de Andi Mihalache, cercetător la Institutul de Istorie „A.D. Xenopol", despre „trupul ţării". Repovestind o călătorie pe Dunăre, de la Severin la Galaţi, a familiei regale în primăvara lui 1904, Andi Mihalache urmăreşte modul în care se produce – simbolic şi retoric – „teritorializarea timpului" şi reluarea în posesie a graniţelor, a „trupului ţării", oferit privirii celorlalţi prin persoana regelui.

Extrem de interesant este şi studiul semnat de Carmen Huluţă-Mihalache, cercetător la MŢR, despre cele trei ipostaze ale corpului feminin (fecioara, femeia fertilă şi femeia iertată) în cultura tradiţională. Tot în cultura populară se fixează şi studiile Cristinei Alexandra Pop, lingvistă clujeană, despre ritualurile de vindecare, sau cercetarea (de teren) a antropologului Constantin Bărbulescu despre... sîngele menstrual.

Dacă punem la socoteală şi interviul „sangvinar" cu sociologul Paul H. Stahl, avem, cu bune şi cu aproximative, manifestul de relansare a studiilor româneşti despre corporalitate. E o zonă de care avem nevoie în vremurile astea care-ţi cer mai ales „să ai sînge-n tine" şi stomacul tare...

Dilema veche vă recomandă

● *Bucureştii în imagini în vremea lui Carol I* (trei volume, ediţie îngrijită de Stelian Ţurlea, privire istorică de Ion Bulei, selecţia şi prezentarea fotografiilor de Emanuel Bădescu, Editura Fundaţiei PRO, 2006). Desfătarea mea în timpul sărbătorilor a fost această carte „cum nu s-a mai făcut şi cum probabil nu se va mai face", precum stă scris, fără dram de exagerare, pe coperţile ei. Trei volume somptuoase, în care, pagină cu pagină, respiri într-un Bucureşti tot mai straniu în lumina de crepuscul matinal a clişeelor alb-negru. Comentariile fiecărei fotografii sînt extraordinare în concizia, erudiţia şi poezia lor. „Cîţi îşi mai amintesc de strada Puţul cu Apă Rece?", întreabă Emanuel Bădescu. Dar de un Sărindar, iarna, străbătut agale de care cu boi? Mai sîntem cîţiva îndrăgostiţi, cîţiva cetăţeni inflexibili ai naţiei bucureştene. (Radu Cosaşu)

● Dacă vreţi să ştiţi care sînt cele mai bine vîndute 5 albume lansate anul trecut, cele mai sexy 10 videoclipuri pop în viziunea postului VH1, ce mai înseamnă astăzi muzica pop şi ce ne rezervă anul tocmai început, citiţi materialul lui Paul Breazu „Let's make pop tonight!" din numărul pe decembrie al revistei *Re:Publik*. (Marius Chivu)

● Emisiunea lui Neculai Constantin Munteanu, duminica la prînz, pe TVR 1, intitulată (cum altfel?) *Să auzim numai de bine,* capodoperă de ironie, autoironie şi nostalgia aia bună, pe cît de rară, pe atît de... kunderiană. (Simona Sora)

● Site-ul celor doi cehi Jakub Dvorsky şi Vaclav Blin, amanitadesign.com, unde puteţi găsi, pe lîngă cîteva filmuleţe de animaţie total atipice, nişte joculeţe de tipul *quest* absolut delicioase, premiate pe la festivaluri internaţionale. Vă asigur că nu vă veţi pierde timpul dacă veţi intra în lumea virtuală din „Samorost 2", oarecum science-fiction, cu o grafică cum n-aţi mai văzut, descoperind soluţiile ingenioase propuse de realizatorii jocului, o mică operă de artă. (Adina Popescu).

Andrei GORZO

dilematograf

Un primitiv

● ***Apocalypto* (SUA, 2006), de Mel Gibson.**

Cît de tare e cazul să vă temeţi de reputaţia sîngeroasă a lui Mel Gibson? Hai s-o luăm aşa: dacă, la un film de Gibson, auziţi un personaj spunînd despre alt personaj: „O să-l jupoi şi o să-l pun să se uite la mine cum mă îmbrac în pielea lui", e mai bine să fiţi pregătiţi. În *Apocalypto* – care recreează marea civilizaţie maya în ultima fază a declinului ei –, inimi sînt smulse din piepturi pentru a îmbuna zeii, ţeste se rostogolesc pe treptele piramidelor în ovaţiile unui public pe lîngă care amatorii de crucificări din *Patimile lui Hristos* par amatori de operă şi de balet. Aici, o măciucă în cap nu e o măciucă în cap dacă nu face *chisăliţă* capul respectiv. Dacă e ca un om să fie mîncat de jaguar, păi *să fie* mîncat de jaguar – începînd cu faţa. În astfel de momente, nu poţi să nu te întrebi ce-i cu Gibson: de unde-i vine înclinaţia asta spre detalierea stupefiantă a atrocităţii? Din scrupul ştiinţific (acelaşi scrupul care cere ca filmul să fie vorbit în mayaşă, de amerindieni adevăraţi) sau dintr-un interes mai personal şi mai tenebros? Dar, oricît de chestionabilă vi s-ar părea violenţa lui Gibson, un lucru trebuie precizat despre ea: e oricînd preferabilă violenţei *cool,* ca-n-desenele-animate-dar-cu-oameni, a unui Quentin Tarantino sau Robert Rodriguez. Ce mă plictiseşte la filme ca *Sin City* sau *Kill Bill* e uşurinţa infantilă cu care autorii lor – ca şi spectatorii (evident, foarte tineri) cărora li se adresează – separă violenţa de suferinţă, aproape ca şi cînd nici n-ar fi descoperit vreodată conexiunea dintre ele. Pe cînd despre Gibson se poate spune orice, dar nu se poate spune că nu-l interesează suferinţa. Îl interesează situaţiile şi epocile în care umanitatea poate fi găsită la un pas de animalitate – de ceva mai rău, de fapt, pentru că-l interesează şi Răul (în accepţiunea religioasă – cea mai încărcată – a termenului). Îl interesează calvarurile, testele de anduranţă (de fapt, cred că în termenii ăştia vede şi regia de film: junglă, deşert, limbi moarte – condiţii cît mai grele) şi miracolele – învierea, înălţarea – care se pot petrece după ce s-a trecut şi ultima limită. Imaginaţia lui e medievală, deşi limbajul lui e îndatorat filmului de acţiune modern. De-aici problema penultimului său film, *Patimile lui Hristos*. Nu m-am îndoit nici o clipă de buna credinţă cu care a optat pentru *acel* tip de reprezentare (felul în care a marketat-o e o cu totul altă discuţie şi cine nu acceptă faptul că, în cinema, angajamentul artistic total poate coexista cu cele mai joase instincte negustoreşti, n-ar trebui să-şi piardă timpul cu filmele), dar filmul tot mi s-a părut respingător, iar problema era elementară: la cinema, dacă vezi un om torturat cu atîta energie, cu atîta atenţie la detaliul de senzaţie, vrei ca omul acela (indiferent dacă-l cheamă Iisus sau Rambo) *să dea şi el;* dacă asta nu se întîmplă, experienţa nu face decît să te ameţească de cap şi să te încarce negativ – de-aici acuzaţiile de instigare la ură. Şi de-aici vestea bună legată de *Apocalypto:* cu toată intensitatea şi acurateţea antropologică şi cadenţa lentă, natural-gravă, el *este,* în esenţă, un simplu film de acţiune. Un tînăr vînător e capturat (laolaltă cu mulţi alţii din satul lui) de nişte războinici aflaţi în căutare de tinere talente care să se evidenţieze în sclavie sau în cadrul sacrificiilor umane de la marile piramide; reuşeşte să scape; e vînat prin junglă; se transformă din vînat în vînător. Atît.

Unora dintre dumneavoastră li se va părea incredibil (în sensul de „aberant") faptul că un film atît de ambiţios poate fi şi atît de simplist: „ideea filmului" e că decadenţa e nasoală (mersi, Mel). Dar vă invit să-l vedeţi pe Gibson drept ceea ce este: nu un intelectual, ci un foarte bun artist primitiv. Nu face greşeala pe care o fac de obicei regizorii sofisticaţi atunci cînd vor să facă filme despre „sălbatici": nu-i abordează solemn, nu-şi transformă personajele pozitive în statui. Încă de la început, cînd un vînător care nu poate face copii se lasă îmbrobodit de prietenii lui să mănînce testicule crude de tapir, Gibson e alături de ei, una cu ei, savurînd gluma. Îşi concepe personajele exclusiv ca prezenţe fizice şi deciziile lui de casting, intuiţiile lui despre ce şi cît poate să exprime un corp sau altul, sînt excepţionale. Uitaţi-vă la cel mai crud dintre războinicii în mîinile cărora cade eroul: are un fel al lui, de neuitat, de a lăsa umerii să-i cadă atunci cînd ticluieşte o nouă grozăvie sau atunci cînd cineva îi strică distracţia şi în ochii lui vezi cum se naşte în chinuri fiecare gînd barbar; ţi se proţăpeşte pe un colţ de memorie, la fel de autoritar ca unul dintre demonii ăia grimasanţi dintr-o pictură medievală. Gibson n-o fi avînd nici ţinută intelectuală, nici rafinament stilistic, nici simţ al măsurii (presupun că, după ce-l baţi pe Iisus două ore, nu te mai inhibă nimic), dar e foarte bun – foarte perspicace şi expresiv – pe tot ce înseamnă instinctualitate (de la problema teritoriului pînă la legăturile dintre taţi şi fii), barbarie, terori şi extaze primare – atît de bun încît te face să te întrebi dacă filmele nu s-au civilizat prea tare, dacă în fond nu sînt ca umbrele pe care le urmăreau sălbaticii pe pereţii grotelor.

trecerea prin reviste

Poetica feminităţii clasice

Revistele *Burda* erau, în copilăria mea, un etalon al eleganţei medii de neatins. Deja se întrevede un paradox în afirmaţia de mai sus: dar, în realitate, nu e vorba de nici unul, pentru că la respectivele ţinute vestimentare chiar se ajungea greu, fiindcă nu se găseau în România, ci puteau proveni doar din diversele pachete ale rudelor. Pe de altă parte, genul de femeie pe care o promova *Burda* (şi încă o promovează), spre deosebire, de pildă, de *Vogue,* era una mai cuminte şi aşezată, clasică, poate şi sexy, dar într-un mod implicit, discret: o doamnă de carieră, cu responsabilităţi, care nu şi-a pierdut *sex-appeal*-ul, dar nu face caz de el.

Burda de astăzi (1/2007, redactor-şef Ana Maria Nica) a rămas cam aceeaşi, cu deosebirea, esenţială, că acum e accesibilă. Şi e în limba română. Rămîne o revistă pentru femeia medie, cu puţin text, multe poze şi tot atîtea tipare. O revistă *how-to-do-it,* pentru o reprezentantă a sexului slab cu venituri medii, dar şi cu o minte practică şi o mînă îndemînatică, aptă să-şi rezolve nevoile cotidiene de una singură.

Am fost mereu o admiratoare a acestui tip de femeie, cît şi a poeziei fruste din textele de prezentare a modelelor şi tiparelor, care nu încetează să mă fascineze: „Prospeţime în galben citron! Datorită cusăturilor rafinate, jacheta se mulează frumos pe corp, în vreme ce croiala rotundă a gîtului mîngîie pielea. Fusta are o lungime pînă la genunchi şi o betelie clasică". În fraza pe care tocmai am citat-o se îmbină nesperat imagistica plastică (evident, galbenul, nu oricare, ci citron) cu figurile de stil ale feminităţii mediatice aşteptate (aţi ghicit, chestia cu mîngîierea pielii...) şi cu pragmatismul învingătoarei (precizările finale legate de lungime şi betelie (?), care ne aduc cu picioarele pe pămînt şi ne atrag atenţia că trebuie să ne şi croim respectivul costum, nu doar să-l privim).

În alte cazuri sînt prezente aforismele: „Detaliile mici, dar fine dau compleului o notă specială. (...); Rochia dreaptă este perfectă: culoarea roz şi maroul ciocolată alcătuiesc o combinaţie de vis! (...); Este adevărat: dungile verticale subţiază! Mai ales dacă jacheta este lungă, iar pantalonii sînt drepţi. Marginea cu dungi oblice asigură jachetei o notă de originalitate. (...) Cît se poate de feminină! Un aspect pe care bluza gen cămaşă îl obţine datorită materialului de şifon, moale. Purtată cu fusta cu volane, formează un compleu absolut fermecător".

Citatele de mai sus alcătuiesc un *puzzle* al feminităţii de tip *Burda:* epitetele preferate sînt „fină", „specială", „perfectă", „de vis", „originală", „moale", „feminină", „fermecătoare". Iată, deja conturat, un portret al femeii medii, obiect şi subiect al consumului, dar şi cu capul pe umeri şi mereu în acţiune. Nu i se spune frumoasă sau sexy: accentele se pun pe nota ei personală (e specială, originală etc...) şi pe cea de distincţie suavă (fină, feminină...). Nu e o femeie vulgară, care îşi etalează senzualitatea, ci una care ştie, în termenii tradiţionali, să-şi păstreze nurii ca să-i poată fi ghiciţi. Şi, în acelaşi timp, impecabilă şi zveltă în silueta ei bine drapată, şi la fel de corect călcată şi apretată, se pricepe să trebăluiască eficient şi curat la bucătărie, aspirator, maşina de spălat sau de cusut, fără ca vreun fir de păr să i se mişte din coafura-i perfectă. Un ideal feminin pe care eu, una, cu siguranţă nu-l voi atinge vreodată. **(I. P.)**

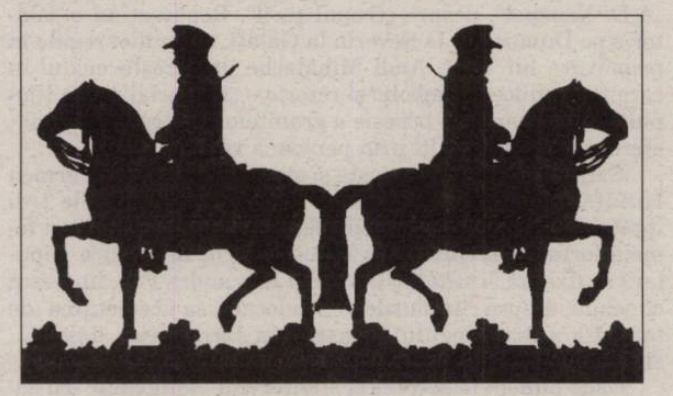

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Ultimele note informative pe 2006

– de la 24 la 31 decembrie –

Mă trezesc de dimineaţă fredonînd aria lui Don Juan, de aseară, pe Mezzo: *la ci darem la mano.*

Pe mobil, îmi găsesc un unchi – singurul meu unchi în viaţă – în drum spre Marea Moartă, în excursie prin deşert, alături de prietena sa; îl felicit cu ocazia împlinirii a 90 de ani, e foarte bucuros, îmi/îşi urează să mă poată felicita cînd voi face şi eu 90 de ani, ne auzim bine.

Chipul de o imperceptibilă ironie al lui Helmut Kohl cînd îşi aminteşte de replica dnei Margaret Thatcher în timpul unor dure tratative anglo-germane: „i-am bătut de două ori şi acum iată-i din nou..."

Urarea unei femei de o maximă blîndeţe la adresa duşmanilor ei: să le dea Dumnezeu o sănătoasă durere de dinţi!

Fraţii Marx, tîrziu, la 1946, într-*O noapte la Casablanca,* gaguri obosite, humor chinuit, spontaneitate, nebunie zero, dar, ca de obicei, cînd îi văd îmi apare indiscutabil că educaţia mea a fost, este şi va fi marxisto-iudeo-creştină.

Mă culc şi nu pot adormi – cine a scris despre „dulcile foloase ale nenorocirilor..."?

Socratic, în Piaţa Matache: sînt prea multe obiecte între ei pentru ca oamenii să se mai înţeleagă unii pe alţii.

Telefon de dimineaţă către o prietenă care aseară nu şi-a putut aduce aminte (transmiţîndu-mi şi mie lapsusul) cum o cheamă pe cîntăreaţa aceea minunată: „Barbara... Barbara..." Barbara Hendriks!

În 2007, Mihai Tatulici – îl caut la birou şi nu-l găsesc – ar trebui să-şi desăvîrşească opera realizînd un top fără precedent, de un irefutabil succes: „Cei mai mari 10 megalomani români". Sub brandul: *Megalomania salvează România.*

Mi-a murit (oh, imponderabilul dativ etic al limbii române!) Ioan Comşa, la 92 de ani, prietenul lui Sebastian, ultimul rămas în viaţă din *Jurnal;* mi-a murit Pierre Delanoë, la 88 de ani, cel care a scris *„Et maintenant...",* imnul bărbaţilor care mai au curajul unei disperări în amor; îi comunic lui Leo Şerban că ne-a murit Claude Jade, zîna noastră, a truffaldienilor, de cînd ne-a topit în *Baisers volés...* „Vai, da' era tînără!" „58 de ani!"... „Da' ce a avut?" „Cancer la ochi!" „Nu am auzit de cancer la ochi!" „Stai liniştit, Léaud, Eugène Ionesco şi-a visat odată un cancer la inimă!"

Mi re re, mi re re, si!... – începutul simfoniei *Praga* a lui Mozart, fredonat de Benedict Adamescu la BBC. Şi un supravieţuitor al „Primăverii de la Praga", om la peste 80 de ani, mărturisindu-i redactorului-şef al lui *Lettre internationale,* B. Elvin: „Mă simt bine, încă joc tenis, uneori uit de ce urc la fileu..."

Victor Erofeev în *Stalin cel bun:* „Eu am devenit scriitor din nimic". Îl înţeleg perfect şi mă extind – cred că deloc deplasat – la următoarea întrebare: după *Viaţă şi destin,* capodopera interzisă ani de zile sub Brejnev ca antisovietică, i-a pus cineva pe masă, lui Vasili Grossman, romanul lui stalinist *Pentru o cauză dreaptă,* din 1952, reportajele lui de la Stalingrad pînă la Berlin, din ziarul armatei sovietice...? A existat vreun apucat care să-l acuze de oportunism?

Momentul muzical de un comic intens: Karajan dirijînd în transă uvertura zglobie la *Cavaleria uşoară* cu toate clişeele gesticii sale somptuos patetice la Beethoven şi Brahms. Karajan într-o parodie la Karajan.

Completare la Grossman, antistalinistul fost stalinist: în viaţa şi destinul unui scriitor adevărat, există un moment beethovenian cînd, după ce a încheiat *Eroica,* şterge dedicaţia către împăratul Napoleon.

Întrebare la Radio Bucureşti a unei ascultătoare ce se vrea, din glas, ageră la minte: „Uniunea asta Europeană nu va fi o Uniune Sovietică?". Moderatorul tace, în loc să-i spună clar: „Da, doamnă, va fi o Uniune unde la radio veţi putea pune cele mai antieuropene probleme fără să fiţi ridicată noaptea de acasă".

Lung impuls – să-l caut pe Volodea Tismăneanu şi să-i supun, pentru o discuţie pur teoretică, ideea lui Martin Subrow, specialist în problemele STASI: „Tendinţa intransigenţei morale aplatizează complexitatea istoriei". E corectă? E abuzivă? O decupasem din *22...* Renunţ, aducîndu-mi brusc aminte de o asistentă care, vara trecută, m-a sfătuit cum să stau cuminte la tomograf, şoptindu-mi: „Urăsc aparatul ăsta fiindcă nu poate spune decît adevărul".

Regăsit printre bileţelele abundente de pe birou: „De fapt, nu se poate povesti o viaţă de om în mai mult de două-trei rînduri" – Ivan Bunin.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Şulea 31, bloc N3, scara 2

Introducere

Într-o seară de octombrie 2004 mi-a sunat telefonul. „Sînt tanti Vicky, Genuţu! Te-am ţinut în braţe cînd erai mic! Cînd treci pe la mine să vorbim?"

Nu putea fi nimic periculos. Îmi spusese „Genuţu".

Vocea lui tanti Vicky, timp de doi ani de zile, din acea seară, m-a tot dus înapoi pe drumul copilăriei. În Bucureşti, la staţia RATB Voluntarilor, în blocul N3, la scara 2, pe bulevardul Camil Ressu, fostul Şulea 31, acolo unde eu, mama şi tata am stat din 1967 pînă în 1987. Şi unde tanti Vicky locuieşte şi astăzi.

M-am văzut după cîteva zile cu tanti Vicky. Şi din ziua aceea am hotărît ca, ajutat de tanti Vicky, să adun amintirile legate de traiul nostru în bloc. I-am luat ei interviu în primul rînd, apoi ea mi-a scos în cale locatari de pe scară, care au fost de acord să depună mărturie în privinţa vieţii noastre din vremea lui Ceauşescu.

Veţi citi deci despre tantile lîngă fustele cărora am crescut.

Miturile copilăriei mele, povestite cu tanti Vicky

Ce s-a întîmplat cu livada de nuci de la capătul lui Sălăjan? Pe mine nu mă lăsa mama acolo. Ştiam de ea că se grozăveau Nicu Bunescu şi Mani care ajungeau acolo. Se urcau pe tampoanele tramvaielor şi veneau cu pieptul plin.

Să fiu sinceră, nici nu am mai trecut pe acolo. Da, era pe la Macaralei. Acum ceva timp, aşa am rămas cu ideea, cineva a luat locul şi a tăiat-o.

Nici chioşcurile din faţa blocului nu mai sînt. Luam ziare, sirop cu sifon, borcane cu iaurt, lapte, ţigări, îngheţată, statuete cu fete în costume populare, pe care le dădeam de ziua ei, mamei.

Da, ce bune erau! Fiecare îşi făcea relaţii la tutungiu la anumite ţigări, la ziare. Erau nişte moşi la îngheţată. În faţă la N4 era chioşc de dulciuri. Şi, cu timpul, se făcea ţuică fiartă acolo. Eu ştiu mai bine din astea, de ce? O dată că am fost mai implicată, plus că am fost mai observatoare de cînd mă ştiu... eu trebuia să văd tot, să aud tot, nu, nu curiozitatea aia bolnăvicioasă ca să mă duc să-ţi spun ţie. Eu vroiam să ştiu.

Unde e caisul din faţa blocului?

L-a tăiat domnul doctor stomatolog de la parter, mutat acum vreo trei ani... erau caisele alea mici. Dar nu era cais, era vişin. Au venit la defrişatori cu plîngere că nu e bine amplasat acolo şi a căzut un copil de acolo acum *n* ani. A căzut şi fata lui Florenţa, aia mică, poate greşesc. Copacul o fi de vină că nu a avut nişte mînuţe să-i prindă pe copii sau să calmeze spiritele. Uscat nu era, fusese smuls cu totul, i s-a căşunat rău pe el unuia.

Şi eu am căzut din cais. Ştiu că era cais. Am căzut într-o seară. Am căzut pe spinare şi m-am dus clătinîndu-mă pînă sus, acasă. Nu i-am spus mamei, nu i-am spus lui tata. M-am aşezat la televizor, la Cei trei muşchetari, *ţin minte şi acum. Doar că se întîmpla ceva ciudat cu filmul: era invers aşezat pe ecran. Nu i-am spus mamei, ea era prinsă şi fuma. Atunci, am realizat că prăbuşirea din cais m-a făcut să văd filmul invers. Pe ecran, cavalerii stăteau în cap. Caii abia se ţineau să nu se prăbuşească în cap. M-am dus la culcare.*

Hahaha.

(fragmente din volumul în curs de apariţie)

libertatea de impresie

Fără muncă

Mă uitam zilele trecute pe străzile Bucureştiului şi mă gîndeam ce bine ar fi să fie tot anul cum e de Sărbători. Aşa cum scria Creangă: „...cîte alte petreceri pline de veselie nu se făceau pe la noi, de-ţi părea tot anul zi de sărbătoare! Vorba unei babe: Să dea Dumnezeu tot anul să fie sărbători şi numai o zi de lucru, şi atunci să fie praznic şi nuntă“. În primul rînd, traficul s-a liniştit (deşi a înnebunit pe Valea Prahovei). E adevărat şi că şoferii rămaşi în capitală mi-au părut din aceia care scot maşina din garaj doar la Crăciun şi la Paşti. Nişte molcomi neîndemînatici, dar simpatici prin surpriza, regretele şi politeţurile pe care le afişază după ce observă că au făcut o manevră incorectă. În ansamblu însă, străzile deveniseră acelea ale unui oraş în care merită... chiar şi să locuieşti. Însorite şi pline de taxiuri galbene. Cu oameni rari, destinşi şi îmbrăcaţi frumos, în ton cu vremea şi cu sărbătorile. Bărbaţi scrobiţi şi bărbieriţi, cu buchete de flori în mîini, femei cu mărgele în decoltee, mirosind a parfumuri bune. Zîmbete şi voie bună, în loc de scrîşneli şi de alergătură. Steaguri ale României şi ale Uniunii Europene fluturînd pe bulevarde, dar, mai ales, steagul albastru cu steluţe galbene arborat de taxiuri şi automobile particulare (de cîte ori aţi văzut steagul României arborat de particulari?) Un moment în care, spre deosebire de altele „interesante“ din istoria recentă a Bucureştiului (de tipul: Noi muncim nu gîndim!), părea că oamenii ştiu exact ce vor: civilizaţie europeană, asigurare împotriva abuzurilor autorităţilor interne şi pentru un viitor prosper, libertate de mişcare şi de lucru în străinătate. Cînd vorbesc de „lucru“ mi-aduc aminte de spusele unui amic, şi anume că totuşi omenirea ar trebui să-şi recunoască singurul ei mare obiectiv şi să-şi canalizeze toate eforturile în această unică direcţie: să atingă stadiul la care nimeni să nu mai muncească. Ce atîta muncă! Adică, exact ce spuneam la început: o lume ideală, frumoasă, calmă şi politicoasă, aflată într-o veşnică sărbătoare şi veselie. Aşa cum a fost Bucureştiul timp de aproape două săptămîni. Ţin minte că odată chiar un fost ministru al Muncii mi-a spus că munca e *pedeapsa dată omului*. Apoi nu şi-a mai recunoscut vorbele. Ducă-se ipocriziile şi ideea că timpul liber e apreciat numai după ce munceşti. E şi zicala că *dacă munca era bună, o luau boierii*. Aşadar, vacanţa permanentă ar trebui să fie dezideratul suprem al omenirii. Acel visat sfîrşit al istoriei. Sînt însă perfect convins că, în asemenea condiţii, multul timp rămas pentru gîndire ar fi folosit de unii pentru a inventa metode prin care să-i facă pe alţii să muncească.

Andrei MANOLESCU

Duminica, 14 ianuarie, ora 19.00

CREATORUL DE TEATRU

de Thomas Bernhard
în românește de Alexandra Zoicaș

cu:

MARCEL IUREȘ
VALERIA SECIU
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
AFRODITA ANDRONE
VITALIE BANTAȘ

regia: Alexandru DABIJA

O ipocrizie, domnule. Și tocmai de aceea este teatru. Interpretarea este o falsitate. Și noi iubim falsitățile interpretate. Așa mi-am scris eu comedia: ipocrit. Așa o interpretăm: ipocrit. Așa este receptată: ipocrit. Scriitorul este ipocrit. Actorii sunt ipocriți. Și spectatorii sunt și ei ipocriți. Și totul la un loc este o întreagă absurditate. Să nu mai amintesc că e vorba de o perversitate care durează deja de mii de ani. Teatrul este o perversitate de mii de ani după care omenirea este înnebunită. Și de aceea este atât de înnebunită după ea: pentru că este înnebunită după propria ei ipocrizie. Și nicăieri altundeva nu poate fi ipocrizia mai mare și mai fascinantă decât la teatru.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998

ABB · DILEMA VECHE · Gândul · 24 FUN · PORT.ro · www.online gallery.ro · MOBEXPERT

Pentru informații și rezervări de bilete vă rugăm să sunați la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieți la bilete@teatrulact.ro.

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaționale

îți deschide

"Pofta de lectură"

împreună cu

DILEMATECA și DILEMA VECHE

MIX FM Radio de știri

BUCUREȘTI 100.6 FM | CLUJ NAPOCA 92.2 FM | CONSTANȚA 102.9 FM | BRAȘOV 91.2 FM | GALAȚI 104.8 FM | PLOIEȘTI 93.9 FM | SIBIU 89.8 FM | TG. MUREȘ 98.4 FM | ARAD 92.7 FM | ORADEA 98.2 FM | SATU MARE 94.8 FM | SUCEAVA 107.7 FM | BOTOȘANI 104.8 FM | BACĂU 96.0 FM | TÂRGU JIU 91.2 FM | DEVA 94.4 FM | GIURGIU GHEORGHE 91.8 FM | ALEXANDRIA 91.2 FM | DISTRIȚA 92.0 FM | ALBA IULIA 94.0 FM | SLOBOZIA 88.8 FM | BRĂILA 99.2 FM | MANGALIA 99.9 FM | SIGHIȘOARA 107.0 FM | FĂGĂRAȘ 88.8 FM | MIERCUREA CIUC 99.3 FM | ZALĂU 96.4 FM | SINAIA 104.7 FM | PREDEAL 99.4 FM | AGNITA 88.6 FM | DRĂGĂNEȘTI 93.8 FM

Iaromira POPOVICI

bazar

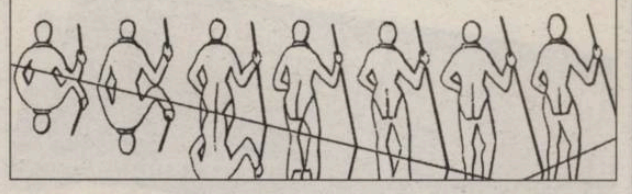

Bilanţ post-Sărbători

Brazii, pe care i-am avut anul acesta, au fost trei: doi în Bucureşti şi unul la Sinaia, fiecare în felul lui, foarte diferit. Cel din aşa-zisa sufragerie a fost imens, ireal: mulţi dintre cei veniţi în vizită m-au întrebat dacă e artificial – ácele lui, daneze probabil, aveau un soi de perfecţiune cerată. A fost adus cu mari sacrificii, şi pe jos, tocmai din Obor. Mitologia lui continuă pe linia urieşească: trunchiul era atît de mare, încît nici un cuţit de bucătărie nu a reuşit să i-l potrivească în vreun suport. În cele din urmă, a intrat într-un ghiveci şi a fost împodobit pe măsura lui, cu nişte globuri imense, ca nişte mingi. Celălalt brad, din camera copilului, a fost, din start, rar şi uscat. L-au salvat doar, parţial, decoraţiunile idilice, din paie, cu îngeraşi. Cel de-al treilea brad a fost la Sinaia, nici prea mare, nici prea mic, nici prea cu stil, nici prea kitsch: cel mai normal, şi tradiţional, în sensul Crăciunurilor de pînă acum, citadine şi amestecate.

● Moş Crăciun a venit la noi în fiecare an, cînd mai reuşit, cînd mai puţin. În primul an era prea slab şi i se vedeau cizmele prea negre; în anul următor era rubicond şi cînta colinde; în al treilea an a venit însoţit de clownul Bombonel, nici acum nu am înţeles de ce...; anul acesta a fost un moş intelectual, cu o viziune – eufemistic spus – cinică asupra lumii: le-a povestit copiilor că, dacă vor sta prea mult la computer, vor putea chiar muri, s-au întîlnit cazuri... E adevărat, au existat şi situaţii mai puţin grave, în care respectivii copii dependenţi de computer doar au făcut pipi pe ei... Altfel, Moş Crăciun era la curent cu soarta lumii, folosea termeni neologistici şi părea destul de citit. Copiii au fost destul de pătrunşi de moment, dar au spus că avea degetele prea tinere...

● Luminile oraşului continuă să aibă farmecul lor: cînd te plimbi noaptea, lumea e alta, are mai multe mistere, dar parcă şi mai mult potenţial, necesara doză de neaşteptat. Pe cele din Bucureşti, unii le-au catalogat drept urîte, chiar mai urîte decît în toţi anii; alţii, dimpotrivă, drept cele mai frumoase... Artificiile din noaptea de Anul Nou au fost cu adevărat frumoase, le-am văzut chiar deasupra capului, parcă gata să se prăbuşească deasupra mea....

● Mulţimile, în care m-am integrat, vrînd-nevrînd, au fost mai puţin plăcute: m-am simţit ca la o variantă soft spre derizoriu a lui 21 decembrie '89, sau a Pieţei Universităţii... Variantei *entertainment* de acum îi lipseşte, evident, fiorul eroic al manifestărilor de atunci... De asemenea, în mulţimile în cauză se citea şi doza mai mult sau mai puţin permisă de agresivitate: cînd venea cîte un grup proaspăt din cartiere, îşi făcea loc cu coatele să ajungă cît mai în faţă, călcînd, dacă nu peste cadavre, măcar peste cioburile de la paharele de şampanie aruncate nonşalant, la sfîrşit, ca în Grecia...

● Mulţimea de case noi, proaspăt-construite, din Cumpătu, majoritatea în stilul montagnard, albe cu bîrne de lemn pe dinafară, unele cu clasicii pitici de grădină în faţă; de astă dată, în sfîrşit, populate, pline de indivizi agitaţi, în general cu mobilul în mînă, „ţinînd aproape“ de sărbători. Pentru prima dată de cînd a dispărut Casa de creaţie, Cumpătu nu mai îmi pare ca un loc uitat de lume, în care oamenii s-au terminat... Oameni erau chiar şi în pădure, pe drumul spre poiana numită Poligon. Împreună cu un avocat pensionar, întîlnit acolo, care plătise 30.000.000 lei revelionul la noul hotel local Piatra Şoimului, am avut o conversaţie vizionară despre noul cartier ce va transforma sălbăticia pădurii într-un deliciu cvasidomestic...

● Capra, urîtă şi improvizată, într-un costum din blană murdară şi hîrtie, însoţită de o ceată de ţigani, a sosit şi ea prin Cumpătu. Scurtul ei ţăcănit a fost cel mai frumos şi mai viu moment al şederilor mele în zonă, de-a lungul timpului.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Eterna întoarcere

În prag de integrare europeană, economia românească depăşeşte aşteptările, iar politichia se chinuie să ridice, pe rîu în jos, un pod mai trainic şi mai frumos. Tineretul candidat la emigrare s-a mai subţiat pentru că oferta internă de pe piaţa muncii s-a îmbunătăţit. „Generaţia expirată" complotează pe bază de superglu, în timp ce masele de pensionari continuă să o ducă prost. Ne integrăm. Clasa de mijloc sporeşte. Nu mai avem doar contraste sud-americane între miliardari şi şomeri famelici. A ieşit la iveală „poporul de la supermarket".

Acum 15 ani, cînd am dat piept cu parfumurile, culorile şi calitatea comerţului occidental, am simţit că pătrund într-o lume onirică. Chiar că totul părea un vis. În afară de sex *(so to say),* nu mă deosebeam prea mult de „fetiţa cu chibrituri" care, după ce s-a congelat pe trotuar, e poftită să dea iama printre cadourile de sub brad. Am locuit apoi la Paris, unde mi-am disciplinat cu greu inocentele „pasiuni" capitaliste. Depindeam de cumpărături. Rîvneam *obiecte* şi mă identificasem cu stilul vestimentar al studenţimii de pe Sena. Trăiam, abia la 27 de ani, ceea ce junimea de azi trăieşte deja la 12, atunci cînd ierarhia mărcilor începe să-şi spună cuvîntul definitoriu. Singura mea scuză pentru acea formă de idolatrie retardată ţinea de orgoliul consumului cultural. Parcă e altceva să cumperi cu precădere cărţi şi CD-uri. Sau să-ţi canalizezi pulsiunile spre universul tehnologiei.

Oricum, timpul a tămăduit asemenea excese. Am cunoscut de atunci încoace o mulţime de societăţi din afara Europei, precum şi medii solid implantate în opulenta lor tradiţie continentală. Ţări unde sărăcia desfide imaginaţia, dar şi pliuri secrete, din care „adevăraţii bogătaşi" nu se mai chinuie să „apară": preferă să-şi umple viaţa cu sens, amintindu-şi cît e aceasta de scurtă şi de repede trecătoare.

Pricep aşadar că sîntem condamnaţi să repetăm, la scara noastră balcanică, tot ce a trăit „Occidentul" cu cîteva decenii în urmă. Nebunia achiziţiilor de Crăciun, care a cuprins delirant magazinele româneşti, era normală în orice capitală europeană de la începutul anilor '60, cînd paupera lume postbelică îşi oferea, din nou, satisfacţiile „creşterii". Mi se pare aşadar perfect explicabilă această explozie a „ratelor", pe temeiul căreia omul obişnuit devine simultan mai avut decît poate şi mai dator decît crede.

Îmi înţeleg compatrioţii. Cu toţii n-am obţinut ce ne-am dorit cîndva şi nici măcar ce ne-ar fi trebuit pentru a trăi decent. Ce nu înţeleg e suficienţa egoistă şi inconştient condiţionată a tipului (antropologic) de care te loveşti la mall. E clar, bunăoară, că populaţia aninată de scările rulante se împarte cam aşa: jumătate „ling vitrinele" (cum ar spune francezii). Se plimbă doar prin templul dorinţelor şi socializează fantasmatic. Cealaltă jumătate e făcută din „mijlocaşii" cu venituri net peste mia de euro, care cumpără masiv şi extrag din respectiva practică iluzia desăvîrşirii. Prea puţini dintre exponenţii acestei categorii realizează că se îmbracă exact ca manechinele din buticuri şi că din asta rezultă cea mai bună ocazie de a te depersonaliza. Prea puţini ştiu că patronii magazinelor *trendy* sînt îndeobşte nişte relativ sărmani turci sau arabi, posesori de franciză. Prea puţini au călătorit în străinătate, unde ar fi putut descoperi plăcerile retro, snobismul autoironiei, luxul veritabil sau măcar virtutea de a respinge „tendinţele" dominante. Prea puţini mai pot evada din halucinaţia epistemologică a confuziei dintre posesiune şi competenţă.

Vederea acestui mimetism deopotrivă anonim şi ostentativ îmi dă ameţeli. Secta despre care vorbesc nu mai are nevoie să înveţe ceva şi, tocmai de aceea, produce virtuală carne de tun pentru orice măcel demagogic. Membrii săi ilustrează utopia consumului fără rest. Se identifică mercantil cu ceea ce li se pare a fi *„the real thing"*. Pontiful acestei noi Românii este domnul acela care scoate fişicul dacă reciţi pînă la capăt Crezul. Nu e Crezul Bisericii, dar e ca şi cum ar fi.

Anca MANOLESCU

Pseudo

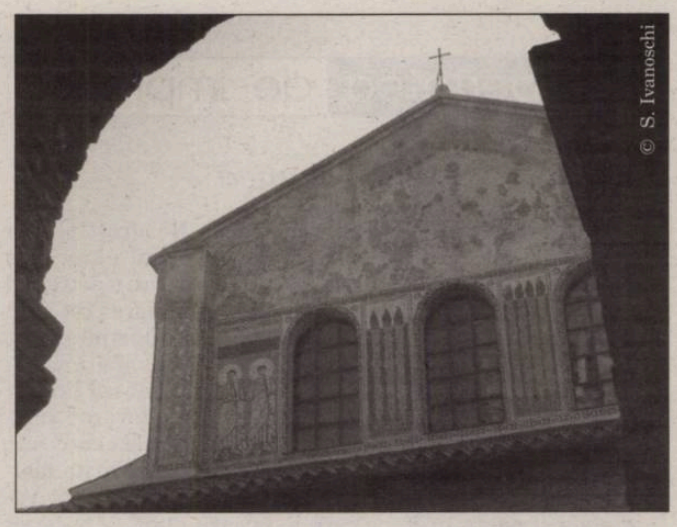

De cîte ori întîlnesc numele Dionisie Areopagitul scris ca „Dionisie Pseudo-areopagitul", am o mică stînjeneală, parcă m-aş poticni de o inadecvare. Ştiu, desigur, că este vorba despre un autor creştin de prin secolele V-VI, unul dintre cei mai mari, prin care tema ierarhiei angelice – răsfrînte în ierarhiile lumii şi instituţiilor ei – a modelat, în egală măsură, Răsăritul şi Apusul creştin. El sau corpusul de texte care stă sub numele lui reprezintă, de asemenea, unul dintre canalele prin care platonismul şi neoplatonismul au fost asimilate de gîndirea creştină. Tot lui Dionisie sau textelor areopagitice li se datorează una dintre cele mai îndrăzneţe expresii apofatice a divinului, despre care se spune chiar, uneori, că ar fi uşor dezechilibrată în radicalismul ei. Dumnezeu nu poate fi gîndit, cunoscut, apropiat decît prin depăşirea hotărîtă a oricăror determinaţii şi categorii afirmative. Dacă atributelor sale li se mai potrivesc, întrucîtva, calificările prin *hiper,* El însuşi este învăluit în tenebra luminoasă, într-un mister orbitor, spre care poate orienta doar calea paradoxurilor mistice între o perspectivă afirmativă şi una negativă.

Ştiu aşadar – aşa cum ştie toată lumea – că Dionisie Areopagitul nu este nicidecum discipolul apostolului Pavel, de cînd acesta şi-a ţinut discursul în areopagul atenian. Redat în Faptele Apostolilor (17, 16-32) şi perpetuat de tradiţie, episodul poate fi socotit la limita dintre istoricitate şi legendă. Dar mai importantă decît aşezarea lui într-o categorie ori alta este „situaţia simbolică", semnificaţia exemplară pe care o conţine şi o transmite. În ciuda unor referinţe avizate şi a unei retorici prietenoase faţă de cultura elenă, Sfîntul Pavel nu a prea avut succes în faţa filosofilor atenieni. Ei au răspuns vestirii lui cu o evazivă politeţe. „Te vom asculta despre acestea şi altădată." Doar cîţiva, „alipindu-se de el, au crezut, între care şi Dionisie Areopagitul şi o femeie cu numele Damiris, şi alţii împreună cu ei". Acest Dionisie – spune tradiţia – va fi primul episcop al Bisericii din Atena, iar unele legende hagiografice îl poartă chiar pînă la Lutetia, unde va deveni patronul abaţiei-necropolă a regilor Franţei.

În orice caz, „alipirea" petrecută la Atena simbolizează, în mod evident, unul din actele majore prin care revelaţia creştină e sădită în solul culturii elene, urmînd a rodi potrivit geniului acestei culturi. Conformîndu-se cutumelor intelectuale ale cetăţii, Dionisie va întemeia – se spune – o şcoală unde doctrina christică, vestită de Pavel, va atrage şi forma adepţi. Primul Dionisie ar fi aşadar discipolul foarte grec al Sfîntului Pavel, iar întîlnirea lor stă în *orizontul simbolic* al „Dumnezeului necunoscut" care, revelîndu-se, nu-şi păstrează mai puţin aura apofatică.

Faptul că un scriitor din secolele V-VI, foarte creştin şi foarte grec în teologia şi metafizica lui, preia acest nume – sau că un ansamblu de texte şi o gîndire apofatică sînt puse sub egida lui – nu este aşadar, în ordinea gîndirii teologice, a tradiţiei, a experienţei spirituale, o incongruenţă, un „fals". Cînd critica istorică şi filologică a textelor îl menţionează pe autorul din secolele V-VI drept Pseudo-areopagitul, ea vrea să marcheze doar faptul că, din punct de vedere istoric, cele două personaje diferă. Posibilele filiaţii de doctrină între ele nu sînt nicidecum eliminate, ci devin obiect de studiu, aşa cum devine obiect de cercetare modul în care tradiţia creştină, ori anumite comunităţi creştine îşi construiesc – pentru a-şi reprezenta propria creştere, continuităţile intelectuale, autorităţile spirituale sub care se aşază sau, în sfîrşit, propriul prestigiu – asemenea filiaţii simbolice.

Şi totuşi! Cînd rigoarea ştiinţifică alege să vorbească despre „Pseudo-areopagitul", ea declară implicit că modelul dominant sub care se cuvine să fie încadrată problema este cel istoric: critică istorică a textelor, istorie a gîndirii, a mentalităţii, a culturii creştine. Scena pe care se joacă întreg jocul cercetării, scena pe care sînt situate personajele, ca şi fenomenul legăturii dintre ele e scena istorică. Identitatea între cei doi Dionisie este acceptată cel mult ca o metaforă culturală – pusă la locul ei prin avertismentul particulei „pseudo".

Dacă asculţi însă ceea ce spun tradiţiile spirituale însele, fie că e vorba de creştinism, de islam ori de tradiţiile Orientului, asemenea filiaţii nu pot fi reduse la liniaritate temporală şi istorică. Pentru aceste tradiţii, istoria este într-adevăr una dintre scenele unde se joacă jocul lumii. Dar ea este inclusă într-o ierarhie de niveluri de realitate care comunică pe verticală. Evenimentele petrecute pe niveluri superioare – „hiero-evenimente" şi „hiero-istorii", le numea Henry Corbin – îşi au desigur proiecţiile lor pe nivelul terestru, istoric, temporal; dar acest nivel nu le impune toate determinaţiile lui, nu le poate situa aşadar integral şi total adecvat.

Tradiţia sau filiaţia spirituală nu se rezumă la o trecere liniară. Pornind de la termenul grecesc pentru tradiţie – *parádosis* –, André Scrima spunea că trecerea tradiţiei de la o persoană la alta implică, de fiecare dată, o „trecere prin zenit", prin dincolo, *para,* inclusiv paraistorică. Există, în culturile spirituale, conştiinţa unui nivel intermediar între lumea terestră, istorică, temporală şi lumea divină, absolută: un nivel intermediar unde au loc, locul lor propriu, evenimentele contemplative, verigile filiaţiilor spirituale, întîlnirile între maestru şi ucenic ori între „colegi spirituali" depărtaţi în timp. Acest nivel noetic – care acceptă imagini şi întrupări de tip subtil – e un nivel mai înalt şi mai tare, ca realitate, decît cel sensibil; e un nivel nesupus succesiunii temporale. Personaje îndepărtate în timp se întîlnesc acolo „faţă către faţă" nu în virtutea unor pioase ori culturale metafore, ci pur şi simplu din pricina *afinităţilor ori chiar a identităţii de stare* intelectuală şi spirituală. Pe acest nivel, fiinţa este eliberată de particularităţile ei individuale şi temporale. Ceea ce face posibilă întîlnirea este o comună viziune, efectiv consumată, un acelaşi adevăr contemplat de intelectul celor ce se întîlnesc.

Pe acest nivel îşi întîlneşte, de pildă, într-un dialog direct, prinţul Abd el-Kader (sec. XIX), maestrul spiritual: pe Ibn 'Arabî, autoritate a sufismului din secolele XII-XIII, a cărei doctrină prinţul şi misticul algerian a comentat-o şi a dezvoltat-o cu originalitate. Dar asemenea situaţii se pot recolta din orice tradiţie, fac parte din „normalul" unei viziuni, al unei revelaţii, al unei întîlniri cu îngerul, al unei transmiteri. În *Apologia doctae ignorantiae,* Nicolaus Cusanus declară că, în viziunea prin care a primit „ştiinţa de a atinge în mod de necuprins de-necuprinsul", nu l-a întîlnit nici pe Dionisie, nici pe alţi maeştri, ci că a primit acea ştiinţă direct de la Dumnezeu. Cardinalul a fost unul dintre puţinii intelectuali ai secolului al XV-lea, sensibili la argumentele filologice prin care Lorenzo Valla demonstra neidentitatea între Dionisie din secolul I şi autorul textelor areopagitice. Dar, dacă accepta deosebirea din punct de vedere istoric, modul cum înfăţişează lucrurile în *Apologia* arată totuşi că asemenea „întîlniri" în viziune cu alţi vizionari nu erau tratate de minţi strălucite, riguroase, precum a cardinalului, drept fantasmagorii ori metafore. Pentru asemenea minţi, lumea are – prin natura ei – mai multe niveluri şi este nelegitim să reduci un nivel superior de realitate la legile unui nivel inferior. Cînd icoana Schimbării la faţă îi înfăţişează pe cei trei apostoli – Iacob, Petru şi Ioan – la poalele Taborului, iar în partea de sus a imaginii, alături de Christos, pe Moise şi pe Ilie, nimeni nu va fi tentat să îi desemneze pe cei din urmă drept „Pseudo-moise" ori „Pseudo-ilie", sub cuvînt că nu pot fi contemporani cu Iisus.

Nimeni, de asemenea, n-ar putea nega pertinenţă, beneficiile, necesitatea unei cercetări care să situeze atent faptul religios din punct de vedere istoric, social, cultural. Dar a-l *reduce* la aceste coordonate înseamnă totuşi a-l amputa de dimensiunea lui proprie. Fiindcă Mircea Eliade s-a străduit să propună o hermeneutică nereductivă a sacrului, fiindcă a refuzat să situeze faptul religios într-un cadru explicativ care să ajungă să-şi impună pînă la urmă propriile categorii asupra materiei cercetate – fie acest cadru cel istoric, social, ori altul –, mulţi critici i-au reproşat că a construit o istorie anistorică a religiilor, că nu propune atît o metodă ştiinţifică, cît „vehiculul unei anumite viziuni asupra lumii". I s-a reproşat, cu alte cuvinte, că nu orizontalizează faptul religios, că nu îl situează ca un fapt oarecare printre alte fapte istorice, sociale, cognitive, că refuză să „facă metafizica inofensivă", pentru a relua o expresie a lui Henry Corbin. Dar – observa Leszek Kolakowski în preambulul volumului său *Religia* – a explica credinţele religioase prin stricte funcţionalităţi mundane nu constituie, la rîndul său, o atitudine ştiinţifică obiectivă, ci e obiectul unei alegeri – filozofice, ideologice – a cercetătorului, e „vehiculul unei anumite viziuni asupra lumii".

Lucrul care mă pasiona cel mai mult în muzeografia lui Horia Bernea era tocmai faptul că izbutea să sugereze ierarhia nivelelor de realitate, că găsea mijloace muzeale pentru a situa religiosul într-o lume ordonată pe verticală. Ici şi colo, în expunere, straturile acumulate în timp, de un obiect, erau apăsat marcate – ca o menţiune a dimensiunii lor istorice. Dar nu ea constituia cadrul dominant al expunerii, perspectiva globală. Dincolo de empiria obiectelor şi a observării lor, Horia Bernea voia să expună, fără reducţii, logica unei culturi spirituale.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

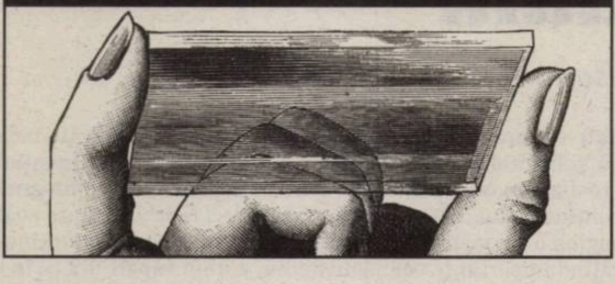

Euroturma

Comportamentul televiziunilor noastre se aseamănă foarte mult cu cel al oilor în turmă: se duce una într-un loc şi apoi toate dau năvală după ea. De cele mai multe ori, după cum spune şi vorba din popor, se duc „de rîpă“ sau în zone mlăştinoase şi pestilente. Descoperă PRO TV deliciile ştirilor de la ora cinci, cu babe violate, amante hăcuite şi beţivi înjunghiaţi la cîrciuma satului? – se iau toate după ea. Prinde mare drag aceeaşi televiziune de manelişti? Personajele cu ghiul, lanţuri de aur şi unghia degetului mic lăsată, şic, să crească, invadează mai toate micile ecrane. Promovează postul lui Adrian Sîrbu un oier devenit în urma unor matrapazlîcuri cu terenuri mare afacerist şi patron de club de fotbal? Toate celelalte oiţe se lasă păstorite şi mulse de personajul respectiv. Aşa se face audienţa, aşa se stabileşte „ce cere publicul“. Ce putem face noi, dacă asta vrea publicul să vadă? Iar publicul se adună şi el cuminte într-o altă turmă, creată după modelul celei care-i este dată de exemplu.

Mai nou, cu ocazia aderării, televiziunile se întrec în titluri care folosesc particula „euro“ sau care fac trimitere la UE. Avem materiale la ştiri despre „eurobeluşi“, „eurolăutari“, „europorci“, iar cînd ninge mai mult se numeşte că „ne-am integrat în zăpadă“. Prin urmare, pentru a fi în ton cu tendinţa generală, vom vorbi despre euroturmă.

Ce face euroturma? În ultimele săptămîni ale anului 2006, înaintea marelui moment, behăie la unison pe tonuri optimiste. Dacă ar fi vorba de cîini, am zice că dau din coadă să cîştige simpatia. Ştirile sînt pline de materiale care prezintă realizările revoluţionare ale poporului român în drumul spre cele mai înalte culmi de construire a societăţii europeano-capitaliste multilateral dezvoltate. Combinele şi tractoarele muncesc de zor, iar pe fundal se aude o muzică revoluţionară. Aşa ai ocazia să vezi mai multe poveşti de succes, în principal ale românilor stabiliţi şi realizaţi în Europa. Cu toţii au luat-o de jos, au dus-o o vreme greu, dar acum au ajuns să fie respectaţi de vecini şi – ce e mai impresionant pentru telespectatorul român – să cîştige foarte bine. Telespectatorul, din fotoliul său, face ochii mari cînd vede cît cîştigă ţăranca plecată din Maramureş să facă menajul la Paris sau ce maşini au nişte nuntaşi români care petrec în Spania – şi zice în sinea lui: „românu' e dat dracului!“. Mesajul acestor materiale a fost exprimat foarte bine, „la cumpăna dintre ani“, de dl Meleşcanu, care i-a spus lui Teo Trandafir, clipind cu subînţeles: „O să-i facem noi pe ăştia!“. Şi, oricum, Europa să facă bine să se bucure şi să fie mîndră că primeşte aşa oameni de ispravă, descurcăreţi şi buni la toate. C-aşa-i românu'...

A urmat Revelionul, iar televiziunile au dat glas euforiei aderării. Artificii, discursuri entuziaste, hora bucuriei. Mare sărbătoare mare, de început de lume.

Cum a început lumea pentru televiziuni, încă de a doua zi? Aşa cum înainte de 1 ianuarie fusese moda ştirilor cu români realizaţi peste hotare, după noaptea aderării televiziunile au schimbat la unison placa şi au început să dea materiale cu sate rupte de lume, neelectrificate, aflate în urmă cu cel puţin un secol (pe care le numeau ironic „sate europene“), cu ţărani necivilizaţi care fac baie o dată la cîteva luni şi care, atunci cînd se îmbăiază, se spală pe cap cu detergent de rufe. Televiziunile au apăsat pe un buton şi şi-au transformat cu toate discursul heirupist pozitiv într-unul la fel de heirupist, dar de semn schimbat. Pentru ele nu există nuanţe, ci doar extreme.

Gata! Le-am arătat cît de tari sîntem noi, i-am convins pe europeni să ne accepte, am ţopăit de bucurie, acum a venit însă vremea să le aruncăm crudul adevăr în faţă. Iar adevărul e că sîntem o ţară în care oamenii se spală pe cap cu detergent. Vorba fostului ministru de Externe: i-am făcut!

Lucian POPESCU

Sezonul lămîilor

– de ce mediocritatea se vinde mai bine decît excelenţa –

Reprezintă jurnalismul de calitate *(„quality journalism“)* o afacere bună? Este o întrebare pe care o punea acum trei ani, cu oarecare optimism, *Newspapers Research Journal*, într-un număr special (vol. 25, nr. 1, 2004). Concluziile erau însă dezamăgitoare. Nu existau date suficiente şi nici studii sau cercetări pe baza cărora să poată fi formulat un răspuns clar (ceea ce – observau unii jurnalişti – arată că instituţiile de presă ori nu sînt cele mai transparente, ori au o problemă cu comunicarea). Se putea spune, cel puţin, că jurnalismul de calitate şi profitul financiar nu se exclud în mod necesar.

De atunci, felul în care a evoluat piaţa de media în Occident lasă şi mai puţin loc unui răspuns optimist. S-a scris destul de mult pe această temă şi nu fac decît să enumăr îngrijorările cele mai acute: a) „monopolizarea“ media, fuziunile şi achiziţiile marilor trusturi de presă au determinat o scădere a calităţii editoriale, odată cu sporirea considerabilă a profitului; b) explozia, în 2006, a cotidienelor distribuite gratuit mai ales pe piaţa europeană (27 de milioane de exemplare, distribuite în 39 de ţări), cu costuri editoriale minime, ce ameninţă serios publicaţiile de prestigiu; c) marşul către tabloidizare, transformarea cu orice preţ a unor publicaţii de renume, dar cu încasări minime, în publicaţii profitabile; d) Internetul, care prin avalanşa de informaţii oferite obnubilează publicaţiile ce-şi păstrează standardele jurnalistice etc.

Audienţa prostului-gust

Sînt îngrijorări valabile şi pentru piaţa de media din România; din ce în ce mai multe voci acuză slăbirea standardelor jurnalistice şi a calităţii materialelor de presă, sub presiunea audienţelor. Mai mult, ultimele investiţii şi achiziţii de pe piaţa mediatică românească vor spori competiţia şi foamea de puncte de rating, ceea ce – iar acesta e doar un paradox aparent – ar putea duce, din mai multe motive, la un jurnalism cu standarde şi mai scăzute decît pînă acum. Acest lucru s-a putut observa în anii trecuţi, cînd investiţiile în posturile de televiziune au avut ca efect scăderea calităţii programelor, deşi audienţele au fost mai bune.

De ce oare se uită atîţia oameni la Gigi Becali, la Irinel Columbeanu sau la familia Prigoană, de ce au atîta succes topurile lipsite de orice relevanţă, de ce are *Libertatea* un tiraj atît de mare, comparativ cu alte ziare, de ce prostul gust învinge adesea în puncte de audienţă bunul-gust, de ce muzica prost făcută continuă să aibă succes, de ce, în genere, mediocritatea se vinde mai bine decît excelenţa? Cum să răspunzi la asemenea întrebări? Poţi da vina pe public, pe popor, pe condiţiile istorice şi sociale, pe educaţie sau pe efectele perverse ale democraţiei etc.

Mecanismele pieţei

Un alt răspuns ar fi acela că piaţa de media pare să funcţioneze în ultima vreme asemănător cu o „piaţă de lămîi“. Expresia îi aparţine lui George A. Akerlof, laureat, în 2001, al Premiului Nobel pentru economie, care a folosit-o pentru a descrie o piaţă unde cumpărătorul are mult mai puţine informaţii despre calitatea unui produs decît vînzătorul. *(The Market for Lemons: Quality Uncertainty and the Market Mechanism,* 1970). Pe o astfel de piaţă, vînzătorul e stimulat să ofere produse proaste – „lămîi“ – în locul produselor de bună calitate. Cumpărătorul ia în seamă atît impulsul vînzătorului, cît şi nesiguranţa în privinţa calităţii produsului, aşa că alege, de obicei, produsele medii. Treptat, cumpărătorul e dispus să scoată din ce în ce mai puţini bani din buzunar pentru aceste bunuri. În schimb, produsele de bună calitate, dar mai scumpe, sînt eliminate de pe piaţă, producătorii nemaiavînd motive sau stimulente să le fabrice. La un moment dat, numărul schimburilor pe acea piaţă scade sub un prag critic şi reapar produsele de calitate, sau piaţa dispare. Invers, în situaţia în care cumpărătorul este bine informat asupra produselor pe care le cumpără, vînzătorul primeşte un preţ bun pe marfa sa, iar producătorul e motivat să ofere marfă de calitate. De aici şi dictonul: un consumator mai informat înseamnă un consumator mai bun.

De pildă, dacă teoria se aplică, o televiziune ce promovează jurnalismul de calitate şi propune la vînzare o „lămîie“ precum un top ca *Zece pentru România* va înregistra după o vreme un recul de audienţă, spectatorul simţindu-se dezamăgit cînd totul se va fi terminat. Scăderea în audienţă, ulterioară evenimentului, va determina probabil nevoia de a vinde o altă lămîie, şi mai ieftină, care să atragă din nou audienţa pierdută, şi tot aşa. De aceea, cei ce se încăpăţînează să facă jurnalism de calitate au nevoie să-şi declare intenţiile cît mai clar, mai explicit şi mai tare, prin vocea unor buni PR-işti, pentru a nu fi nevoiţi să coboare din ce în ce ştacheta. O metodă bună ar fi, de exemplu, dezbaterile pe marginea a ceea ce înseamnă presă serioasă.

Semne bune anul are

Care ar fi totuşi speranţele de îmbunătăţire a mass-media româneşti în următorii ani? Mai întîi, faptul că presa a început să discute mai mult despre sine, ceea ce-i poate aduce consumatorului de media o conştiinţă mai clară asupra a ceea ce înseamnă jurnalism de calitate – şi ce nu (vezi studiul realizat de Centrul pentru Jurnalism Independent şi Agenţia de Monitorizare a Presei: „Tendinţe în Mass-Media“ – august-septembrie 2006).

O altă speranţă o reprezintă site-urile televiziunilor, care s-au transformat în site-uri de ştiri, adresîndu-se unui public specific Internetului, cel puţin pînă în prezent, adică mai bine informat, mai puţin predispus să ingereze informaţii gata mestecate şi cu un simţ critic mai ascuţit.

Intrarea trusturilor străine pe piaţa locală de presă este şi ea o speranţă de deştelenire a unui peisaj deseori buruienos şi nefiresc de bogat în nume de publicaţii. Se mai poate întîmpla ca noile companii ce vor intra pe piaţa românească să dorească să-şi lege numele de jurnalele de bună calitate, aşa cum se întîmpla frecvent acum două-trei decenii, fie şi din simplul motiv că în România, în ciuda aparenţelor, prestigiul încă vinde bine. Din păcate, deseori e vorba de prestigiul personal, mai degrabă decît de prestigiul unui brand.

NU RATAŢI!

În numărul viitor,

vă oferim un supliment special,

cu ocazia împlinirii

a 14 ani de dileme.

Pagini din numărul 1,

14 ianuarie 1993,

al revistei

Dilema

Anul I
Nr. 1
joi
14 ianuarie 1993
16 pagini
50 lei

DILEMA

● SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ●

DIRECTOR: ANDREI PLEŞU ● EDITOR: FUNDAŢIA CULTURALĂ ROMÂNĂ

DIN SUMAR:

MIRCEA IORGULESCU
MIHAI BOTEZ
OCTAVIAN PALER şi IOAN GROŞAN
Z. ORNEA şi PETRU IONESCU
ILIE ŞERBĂNESCU şi RADU NICOLAU
SILVIU BRUCAN
ANCA MANOLESCU
MARIANA CELAC şi DORIN ŞTEFAN
RADU COSAŞU
ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

Europa trebuie să fie mai unită şi mai activă în politica internaţională

– interviu cu Federico LOMBARDI, purtătorul de cuvînt al Papei Benedict al XVI-lea –

Radio Vatican are 75 de ani de existenţă în slujba transmiterii către toate popoarele lumii a mesajului Papei, dar şi misiunea de a conferi o viziune creştină în legătură cu evenimentele politice actuale. Centrul său de interes este fiinţa umană înţeleasă, asemenea metaforei filmului omonim al lui Bergman, în calitate de „persona", *astfel încît în transmisiunile sale îmbină într-o armonioasă simbioză informarea pur profană cu cea religioasă. Astăzi, peste 59 de naţionalităţi sînt reprezentate în cadrul postului de Radio Vatican, în cadrul secţiilor de trasmisie în 45 de limbi ale globului.*

La dorinţa expresă a Papei Benedict al XVI-lea, directorul postului de Radio şi al Centrului de Televiziune de la Vatican, părintele Federico Lombardi, a fost recent numit purtător de cuvînt papal în locul lui Joaquin Navarro Valls. Astfel, în mîinile preotului iezuit este concentrată întreaga putere mediatică a Sfîntului Scaun. Subtil diplomat şi cu mari abilităţi de comunicare, cu studii de filosofie şi de teologie (dar laureat şi în matematică), Federico Lombardi se bucură, de asemenea, de o ereditate spirituală copleşitoare. Este nepotul lui Riccardo Lombardi, denumit în perioada postbelică „microfonul lui Dumnezeu": strălucit orator, el şi-a dedicat existenţa reconstruirii unei noi societăţi creştine, denunţînd cu vehemenţă „comunismul fără Dumnezeu": „Anticristul roşu din Estul Europei".

În spiritul tradiţiei familiei, Federico Lombardi a arătat o sensibilitate deosebită pentru renaşterea spirituală a bătrînului continent, fiind făuritorul programului „Europa senza muri" *(„Europa fără ziduri"), menit să susţină cauza integrării şi, îndeosebi, să cultive atitudini de deschidere, cunoaştere şi dialog între cetăţenii din Occident şi cei din sud-estul Europei. Astfel au luat naştere programe în limbile croată, română, slovenă, ungară, bulgară şi albaneză, în cadrul cărora lucrează echipe de jurnalişti, avînd o bună cunoaştere a mentalităţii şi a problemelor din zona balcanică. Consideră Sfîntul Scaun că Turcia este pregătită pentru aderarea la UE, din punct de vedere al respectului drepturilor omului, al libertăţii religioase, avînd în vedere situaţia dificilă a creştinilor în această ţară? Iată viziunea lui Federico Lombardi: „Sfîntul Scaun nu are nici puterea şi nici competenţa politică de a interveni în chestiuni precum aderarea Turciei la Uniunea Europeană. Consideră însă acest lucru ca fiind pozitiv şi încurajează itinerarul în sensul dialogului, al apropierii, precum şi al integrării în Europa, pe baza principiilor şi a valorilor comune". A se citi, descifrînd limbajul diplomatic al Sfîntului Scaun: „Desigur, însă cu condiţia respectării drepturilor omului, a libertăţii religioase a minorităţilor creştine şi a principiului reciprocităţii".*

Ioan Paul al II-lea, promotor al Europei Unite

Prin intermediul programului „Europa senza muri", *Vaticanul s-a implicat ani de zile în procesul de integrare europeană. Părinte Lombardi, cum v-a venit ideea de a înfiinţa acest program în plină desfăşurare a războiului din Kosovo?*

În timpul crizei din Kosovo, ca urmare a dorinţei exprimate de către diverse autorităţi ecleziastice, am decis realizarea unui program cotidian. Intenţia iniţială era aceea de a direcţiona ajutoarele umanitare, precum şi de a crea un cadru organizat pentru furnizarea unor posibile informaţii utile (din punct de vedere sanitar, de asistenţă, precum şi referitoare la situaţia exactă din zonă) pentru cei care se aflau în dificultate în timpul conflictului: refugiaţi, familii separate. Iniţial, limbile de difuzare a programului erau italiana şi albaneza. După încheierea crizei şi revenirea la o situaţie mai senină, deşi serviciul radiofonic respectiv a fost extrem de eficient pentru încheierea conflictului, am considerat că ar fi preferabil să ne implicăm mai degrabă în sensul evitării războaielor. Am considerat că, dincolo de a ajuta oamenii aflaţi în plină situaţie de criză, este esenţial să ne implicăm în viitor în sensul evitării conflictelor. Şi, reflectînd la situaţia tensionată din sud-estul Europei, m-am gîndit că am putea încerca să dăm un semnal, un exemplu de bunăvoinţă, de deschidere către dialog, între aceste popoare cu o istorie atît de zbuciumată în secolele trecute. Acum postul de Radio Vatican se bucură de o bogată prezenţă a persoanelor care provin din sud-estul Europei. Avem programe în limbile croată, slovenă, ungară, bulgară, română şi albaneză şi echipe de jurnalişti care transmit zilnic în aceste limbi. Chiar dacă nu sînt reprezentate toate popoarele din această zonă, în general jurnaliştii din cadrul acestor programe au o viziune amplă în legătură cu situaţia politică şi ecleziastică din sud-estul Europei. Ideea era de a depăşi aria formaţiei noastre specifice (şi, în definitiv, de autoizolare, fiecare dintre noi lucrînd din perspectiva limitată a unei anumite naţiuni, limbi, culturi şi deci a unui anumit tip de public) şi de a încerca să ne extindem perspectivele, orizontul de percepţie, de cunoaştere. Am căutat apoi diverse titluri, precum „De la Dunăre la Marea Egee", „Propuneri de pace", „Europa fără ziduri"; ultimul, cu o conotaţie mai bogată, tocmai în perspectiva integrării europene. Ipoteza de lucru rezidă în a pregăti săptămînal o echipă pentru a aborda un evantai de teme – de la cîmpul social la politic, cultural, ambiental sau istoric, pînă la aspectele specifice, tradiţionale ale postului nostru de radio, şi anume tematica religioasă. Fără ambiţia de a avea ultimul cuvînt sau de oferi mari soluţii, am fost însufleţiţi de ideea de a cultiva o atitudine fundamentală de reciprocă ascultare, înţelegere şi dezbatere în legătură cu teme de interes comun. Intenţia noastră era de a favoriza crearea unei anumite dispoziţii sufleteşti în măsură a permite o convieţuire constructivă, paşnică. Desigur, nu este un obiectiv întotdeauna uşor de atins, este nevoie de creativitate pentru a găsi căi paşnice de rezolvare a diferendelor. Am contribuit la acest demers fiind convinşi de importanţa valorizării diferenţei, a bogăţiei pe care o reprezintă diversitatea. Mai ales în Europa, care are o mare istorie în acest sens.

Din cîte am aflat, acest program se va metamorfoza într-o transmisie dedicată Europei Unite...

Ideea de Europa din ultimele decenii, îndeosebi în perioada de după cel de-al doilea război mondial, este aceea a unui continent în evoluţie. Persoanele care aparţin generaţiei mele (noi, cei care eram tineri în primii ani de după război) împărtăşesc ideea transmisă de către marii părinţi ai Europei moderne, precum De Gasperri, Schumann şi Adenauer, şi anume aceea a unui continent al reconcilierii dintre popoarele care au participat la cel de-al doilea război mondial (de exemplu, dintre Franţa şi Germania). Ulterior realizării acestui obiectiv (a fost un imens succes faptul de a se fi reuşit aplanarea conflictelor şi animozităţilor dintre cele două ţări apusene), orizonturile au început să se amplifice. Papa Ioan Paul al II-lea, îndeosebi, a fost plăsmuitorul ideii unei Europe cu doi plămîni. Suveranul Pontif ne-a ajutat să înţelegem faptul că, deşi Europa Apuseană unită şi pacificată constituia deja o imensă realizare, nu reprezenta nici pe departe bătrînul continent întreg, neamputat. Existau încă multe alte ţări care ar fi trebuit considerate ca fiind părţi importante ale Europei şi pe care Uniunea (care fusese realizată pînă în acel moment) le ignorase cu desăvîrşire. Deci, graţie îndeosebi intuiţiei Papei Ioan Paul al II-lea, a avut loc o extindere a viziunii în legătură cu „ideea de Europa". Ioan Paul al II-lea a fost, fără putinţă de tăgadă, unul dintre principalii promotori culturali şi morali ai Europei Unite. Karol Wojtyla ne-a ajutat să cunoaştem şi să dobîndim o vastă percepţie despre Europa, un teritoriu care cuprinde şi popoarele de origine slavă sau latină (precum cel român) din centrul şi din estul Europei. Pe aceste popoare, pînă în anii '60-'70, noi nu eram prea obişnuiţi să le considerăm ca fiind membrii concreţi şi posibili ai unei comunităţi de naţiuni cu care aveam prea multe în comun. Acum, cînd am realizat o parte din obiectivele propuse (întrucît nu toate ţările de pe bătrînul continent sînt membre ale Comunităţii Europene), ne propunem un nou ţel: de a continua procesul de reconstrucţie europeană, de la o bază mai solidă şi mai profundă. Mă refer la ideea Constituţiei şi la realizarea unor etape de integrare foarte importante. Este o idee atît de ambiţioasă, încît este, evident, greu de realizat. Am fi naivi dacă am crede că va fi posibilă înfăptuirea ei în scurt timp. Sînt deja extrem de uimit să constat cît de multe progrese s-au înfăptuit pînă acum. Gîndiţi-vă numai că, între 1915-1918 sau 1940-1945, cetăţenii Europei s-au ucis între ei într-un mod abominabil. Desigur, în ultima vreme au fost tensiuni grave şi războaie sîngeroase, mai ales în Balcani, însă, în alte părţi din Europa, acest lucru a devenit astăzi, din fericire, de neconceput. Deci s-au realizat multe progrese. Dar trebuie să avem răbdare şi consecvenţă pentru a putea înfăptui ţeluri importante. Fiecare dintre noi trebuie să-şi împlinească misiunea proprie, datoria sa, contribuind în măsură mai mică sau mai mare (însă semnificativă) la salvgardarea valorilor de natură spirituală, culturală sau morală. Aspect esenţial pentru ca o comunitate să nu rămînă limitată la nivelul utilitarismului, al comerţului sau al tutelei unor interese pur materiale. Nouă, jurnaliştilor de la Radioul Papei ne revine misiunea de a continua să luptăm (utilizînd instrumentele pe care le avem la îndemînă: cele radiofonice) pentru menţinerea acestor valori.

„Nu există un european abstract"

Imediat după instalarea sa pe tronul Sfîntului Apostol Petru, Papa Benedict al XVI-lea a declarat ecumenismul ca fiind prioritatea absolută a pontificatului său. România va fi prima ţară ortodoxă care va găzdui, în 2007, o reuniune ecumenică la nivel înalt. Care este relevanţa mişcării ecumenice în ceea ce priveşte viitorul acestui continent extins, misterios, tot mai secularizat şi tot mai mult cuprins de un puternic euroscepticism?

Desigur, ecumenismul (în special dintre Biserica Catolică şi Bisericile Ortodoxe) reprezintă una dintre principalele dimensiuni ale reconstrucţiei europene. Ortodoxia, definită printr-o mare tradiţie de bogăţie spirituală, de reflecţie teologică şi de profunzime culturală, este în mod absolut esenţială în realizarea unei panorame spirituale şi religioase, integrale, a continentului. Este absolut evident deci faptul că nu se poate imagina o reconstrucţie spirituală şi creştină a unui continent omiţînd importanţa ecumenismului, a unui raport din ce în ce mai strîns de dialog şi de înţelegere dintre membrii Bisericii Catolice şi reprezentanţii celorlalte confesiuni creştine de tradiţie occidentală şi orientală.

Cît priveşte secularismul şi euroscepticismul?

Se poate remarca, cu ocazia tuturor întîlnirilor dintre diverse personalităţi ale bisericilor creştine, o profundă armonie de viziuni şi totodată o îngrijorare în legătură cu secularizarea în climatul cultural european, secularizare înţeleasă ca o pierdere a valorilor, a înţelegerii importanţei tradiţiei creştine. În legătură cu aceste aspecte, ortodocşii sînt foarte sensibili. Cu alte cuvinte, nu sînt mai puţin conştienţi decît catolicii în legătură cu faptul că dezvoltarea societăţii europene riscă să piardă teren în materie spirituală şi din punctul de vedere al valorilor tradiţionale creştine.

Cum a evoluat, în viziunea dumneavoastră, figura europeanului de astăzi? Şi cum apreciaţi eurocentrismul actual în lumina problemelor urgente şi grave din Africa, Asia ori America Latină?

Aceasta mi se pare a fi în vremurile actuale o temă esenţială. Dacă ar trebui să devină o construcţie care să se închidă în sine însăşi, o protectoare a intereselor proprii, încetînd de a mai fi deschisă, sensibilă în legătură cu chestiuni care privesc pacea, justiţia sau dezvoltarea armonioasă în lumea întreagă, Europa ar adopta un itinerar greşit. Este esenţial ca bătrînul continent să pună la dispoziţie bogăţia sa spirituală, culturală şi tehnică, precum şi capacităţile sale ştiinţifice şi de organizare în folosul unei dezvoltări mondiale paşnice şi echilibrate. S-a simţit prea mult, în istoria recentă, efectul unei absenţe a Europei, a unei implicări mai active în politica internaţională. Este esenţială prezenţa unei Europe mai autoritare şi mai unite în ceea ce priveşte marile obiective de politică internaţională. De pildă, acordarea de sprijin Africii pentru a ieşi din condiţia sa de mizerie, implicarea sa activă în realizarea păcii în Orientul Mijlociu reprezintă mari obiective pe care Europa va trebui să şi le propună şi să le înfăptuiască. Însă aceste ţeluri presupun consens şi unitate, o viziune comună. Cu alte cuvinte, ideea unei Europe înţeleasă ca o comunitate capabilă să devină un subiect politic unitar pe scena politică internaţională. Este dificil să vorbesc despre cetăţeanul european în sine; europenii vorbesc multe limbi diferite şi găsesc fundamentală această diversitate. Deşi cred, în acelaşi timp, că ar fi bine să-şi înveţe reciproc limbile pentru a se putea astfel înţelege, cunoaşte, dialoga. Nu există un european abstract, există italieni, francezi, englezi, nemţi, români şi bulgari. Slavă Domnului! Însă cred că numai însuşirea unei capacităţi de deschidere, de dialog şi de convieţuire paşnică poate determina reuşita proiectului european. Trebuie găsit un numitor comun. Iar acesta trebuie să aibă un caracter cultural, să nu se limiteze la interesele economice. Este deci esenţială existenţa unei baze de valori comune, precum: respectul libertăţii, al demnităţii umane şi spirituale a persoanei.

După o viaţă în mass-media, aţi fost numit purtătorul de cuvînt al Sanctităţii Sale. Care este povara acestei responsabilităţi? Credeţi că se poate face, într-adevăr, opinie publică în Biserică?

Responsabilitatea mea rezidă în a ajuta în procesul de informare, de comunicare, de a-i ajuta pe colegii jurnalişti să poată avea acces la o informaţie corectă în legătură cu activitatea Sfîntului Scaun şi de a deveni, astfel, instrumentul unei bune comunicări între Biserică şi lumea în care trăim. Jurnaliştilor le revine responsabilitatea comunicării, a informării atît în Biserică, cît şi în societate. Sînt convins că o bună comunicare ecleziastică contribuie la realizarea dialogului şi a comuniunii. Vorbesc mereu cu colaboratorii mei despre această idee a comunicării ca o *comuniune*. Comunicarea pentru comuniune, ca o împărtăşanie. Menirea actului de comunicare rezidă în a contribui la cunoaşterea şi înţelegerea reciprocă dintre toţi oamenii, precum şi la crearea unui raport armonios între Biserică şi societatea în care aceasta este integrată. Dacă persoanele care sînt implicate în procesul de informare acţionează în spiritul respectului reciproc şi al iubirii de adevăr, sînt convins că roadele nu pot fi decît pozitive. Rezultatele sînt negative atunci cînd actul de comunicare este instrumentalizat pentru realizarea unor interese particulare, meschine. Deci cînd nu se urmăreşte o comunicare a adevărului, ci apărarea unor teze preconcepute sau obţinerea unor avantaje.

Vatican, decembrie 2006

a consemnat
Claudia STĂNILĂ

Alex. Leo ŞERBAN

Cum i-am luat premiul lui Porumboiu

– Salonic 47 –

Una din secţiunile cele mai interesante ale Festivalului internaţional de film de la Salonic (TIFF-ul *lor*, care e mai bătrîn decît al nostru: a ajuns la a 47-a ediţie) este aceea intitulată „Balkan Survey". „Survey" se poate traduce în mai multe feluri („expertiză", „inspecţie", la rigoare „privire asupra"), dar mie îmi place mai mult „releveu"... Ştiu că sună ca dracu', şi ca atare nu vă place, aşa că o să-i spun „bilanţ" – pentru că asta este, de fapt: un bilanţ al cinematografului balcanic din anul respectiv. Aici vezi „în bloc" ceea ce nu poţi vedea nicăieri în altă parte, decît răspîndit în nenumărate secţiuni şi festivaluri. Între timp, cinematograful din această parte a Europei a-nceput să capete o recunoaştere nesperată la marile festivaluri (*Grbavica*, autoare bosniacă, „Ursul de Aur" la Berlin 2006; *Das Fräulein*, autoare croată, „Leopardul de Aur" la Locarno, acelaşi an...), dar, pînă să se ajungă acolo, a fost nevoie de entuziasmul şi expertiza unor oameni precum Dimitris Kerkinos – curatorul secţiunii „Balkan Survey" –, care au făcut vizibil acest cinema în mod insistent, dar calm, cu pricepere şi metodă.

Kerkinos m-a solicitat – pentru ediţia 47 – să scriu un text despre cinematograful balcanic, pentru un supliment editat de *International Herald Tribune*. (Suplimentul mai conţinea şi un articol scris de directoarea propriu-zisă a TIFF-ului, Despina Mouzaki; poate că n-ar fi o idee rea ca şi TIFF-ul nostru să încerce asemenea colaborări cu publicaţii străine prestigioase...) Am scris că cel mai faimos film balcanic văzut în România a fost acel film bulgăresc difuzat pe 4 martie 1977, cînd a-nceput cutremurul... Lăsînd gluma la o parte (şi filmele lui Kusturica în panteonul lor special), nu cred că puteţi numi prea multe filme balcanice. Mie îmi vin în minte două: *Marshal Tito's Spirit* – o delicioasă farsă politică de prin anii '90, cu fantoma lui Tito care revine pe insula natală, dînd peste cap viaţa localnicilor nevoiţi să reconstituie totul ca pe vremea mareşalului (un fel de proto-*Good-bye, Lenin*!) şi *Tirana Year Zero* – un „bilanţ" al capitalei Albaniei regizat, cu vervă grotescă, de un fel de urmaş al lui Pintilie, Kusturica şi Abuladze, Fatmir Koci pe numele său (care a primit „Alexandrul de Aur" chiar la Salonic, în 2001).

În „Balkan Survey" au fost prezentate 4 (patru) filme româneşti: *Tertium non datur* de Lucian Pintilie, *A fost sau n-a fost?* de Corneliu Porumboiu, *Hîrtia va fi albastră* de Radu Muntean şi *Marilena de la P7* de Cristian Nemescu. Mai mult, Dimitris Kerkinos (care venise la TIFF-ul clujean în 2006) a dedicat întreaga secţiune celui care a fost Cristian Nemescu – al cărui scurtmetraj *Poveste de la scara C* fusese văzut tot aici, în urmă cu trei ani. „Balkan Survey"

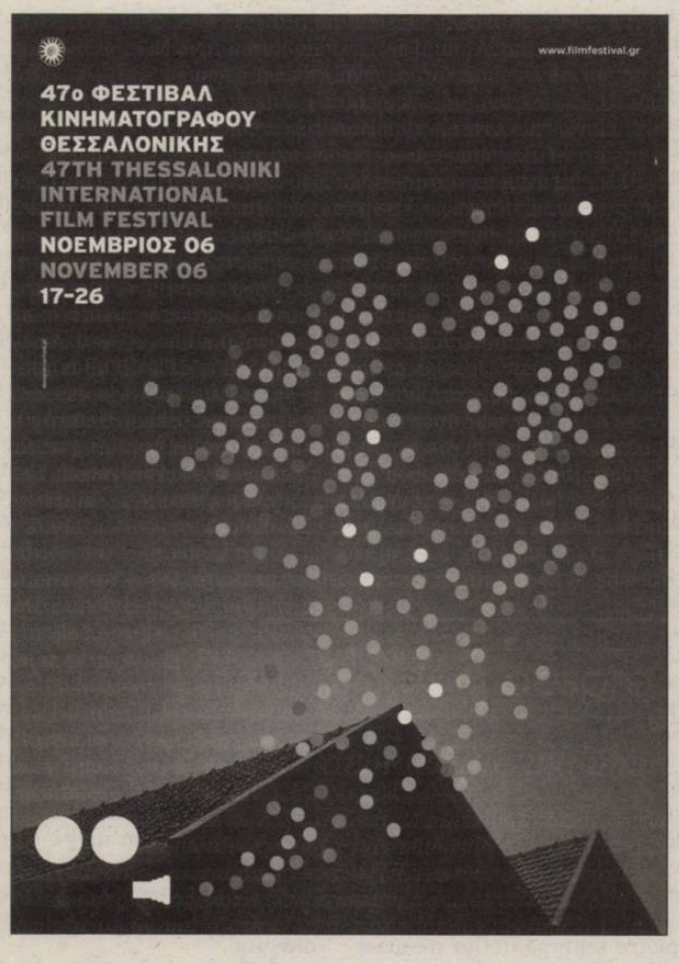

nu este o secţiune competitivă, dar există un premiu al publicului – pe care, la această ultimă ediţie, l-a primit Porumboiu pentru irezistibilul său *A fost sau n-a fost?*. Şi, cum vasluianul nu era la Salonic să-şi ridice premiul, am fost rugat de Kerkinos să urc eu pe scenă să-l primesc, în numele lui...

L-am sunat, aşadar, pe Cornel să-i dau vestea cea bună şi să-l întreb ce ar vrea să le transmit grecilor. Mi-a zis: „Spune-le că le mulţumesc şi că nu am distribuitor în Grecia!". În seara galei, sala cinematografului Olympion (locul tradiţional unde se decernează „Alexandrul de Aur") era atît de plină că nu aveai unde să arunci un ac. Schimbarea de direcţie la cîrma festivalului de la Salonic (cu dna Mouzaki în locul lui Michel Demopoulos şi cu Georges Corraface – actor stabilit la Paris şi devenit preşedinte de festival la Salonic – în chip de „interfaţă" sexi-glamoroasă) a-nsemnat, printre multe altele (gen: număr incalculabil de filme, imposibil de cuprins în cele 4 zile în care eşti invitat!), şi un glanţ meseriaş aşternut, cu rîvnă, peste blazonul TIFF-ului. Pe scenă au urcat – ca să ofere premii – Juliette Lewis (fosta rebelă din *Natural Born Killers,* acum rebelă muzicală: are o formaţie rock, The Licks, cu care colindă lumea – a cîntat şi la Salonic 47), Sandrine Bonnaire (actriţă prodigioasă la Chabrol, Pialat, Varda şi ceilalţi) şi, *last but not least,* Wim Wenders (Palme d'Or 1984 pentru *Paris, Texas*)... Fiecare s-a remarcat (dacă mai era nevoie) prin ceva: Lewis, că a uitat să dea premiul după lungul *speech* autopromoţional, în care mai că nu ne-a spus să-i cumpărăm albumul, de vînzare la ieşire; Bonnaire, printr-o modestie, inclusiv vestimentară (arăta ca o casieră de supermarket invitată la o serbare şcolară), care a făcut şi mai caraghioase rochiile lungi purtate de Lewis şi de cohortele de doamne „no-name" care populau sala; iar Wenders, în fine, pentru că, într-un acces de inspiraţie calculată – de nemaigăsit în filmele sale, cam de la *Lisbon Story*, 1994, încoace... –, s-a aşezat în spatele sud-coreeanului premiat cu trofeul suprem (Kim Tae-yong, pentru *Family Ties)* şi, în poza oficială, i-a pus „aripi" (brand wendersian prin excelenţă!) filfîind, pur şi simplu, palmele deasupra umerilor acestuia...

În ce mă priveşte, am fost scurt şi la obiect; le-am spus că regizorul tocmai a devenit tătic, deci stă lîngă mămică şi *baby*-ul lor, că se bucură de premiu şi le mulţumeşte şi că – pauză de efect! – *nu-are-distribuitor-în-Grecia* (rîsete şi aplauze). Şi am adăugat: Deci, cine vrea să-l contacteze, să o facă neîntîrziat – *he's a very nice guy*... (alte rîsete, alte aplauze).

Am luat trofeul (un fel de „statuia aviatorilor" cu aripi imitînd celuloidul), m-am tuflit de greutatea lui (cred că are pe puţin cinci kile!) şi l-am adus la Bucureşti, trecîndu-l prin vămi şi filtre, fără probleme... Acum stă frumos (vorba vine) pe o etajeră, privindu-mă în timp ce scriu – şi întrebîndu-se, de bună seamă, ce naibii caută în casa mea, şi nu a proprietarului de drept: se ştie că, 1, criticii nu primesc premii, şi 2, dacă totuşi primesc, în general sînt diplome care imită vechi pergamente de la Marea Moartă – nicidecum „statui ale aviatorilor".

Cornel, dacă citeşti asta, sună-mă să-ţi dau premiul!

Cristi LUCA

exerciţii de admiraţie

Pasolini

Comentariul uzual ale cinefililor de pretutindeni, atunci cînd e rostit numele lui, e următorul: nu e Fellini, nu e Antonioni. Argumentul suprem e faptul că numele său nu a devenit adjectiv. Se prea poate, dar să fii autorul celui mai şocant şi transgresiv film din istoria cinematografiei *(Salo sau cele 120 de zile ale Sodomei)* nu e deloc puţin lucru. Hulit de unii, adorat de alţii, *Salo* a reuşit să împartă cinefilii în două tabere adverse cărora le-a lipsit mereu moderaţia. La fel cum nu e deloc puţin lucru să faci cel mai emoţionant, sublim şi discret film despre Iisus. Poet, romancier, regizor, actor, critic, teoretician de film, dramaturg şi scenarist, Pier Paolo Pasolini (1922-1972) a fost una din vocile cele mai marcante şi revoluţionare ale culturii italiene. Din nefericire, personalitatea seducătoare a lui Pasolini şi opera sa fascinantă sînt prea puţin cunoscute în România şi nu numai. Un frumos omagiu a reuşit să-i aducă Fundaţia ITAROARTE (condusă de doamna Veronica Lazăr) şi Institutul Italian de Cultură, în noiembrie anul trecut, prin retrospectiva filmelor sale din cadrul Zilelor filmului italian. O retrospectivă ce a cuprins lungmetraje celebre: *Mama Roma, Evanghelia dupa Matei, Medea, Păsăroi şi păsărele,* scurtmetraje: *Ce sînt norii* şi *Caşul* şi cîteva documentare inedite, date în premieră: *Mitinguri de amor, Note pentru o Orestiadă africană, Note pentru un film despre India.*

După debutul controversat cu *Accattone,* Pasolini a realizat în 1963 un tulburător film neorealist despre dragostea maternă. Onest, cinstit, *Mamma Roma* e povestea unei prostituate, jucată magnific de Anna Magnani, care încearcă să se rupă de trecut pentru a-i oferi băiatului ei, Ettore, şansa unui viitor mai bun. Construit impecabil, cu o atenţie la detalii ce ţine de geniu, filmul nu e decît o fugă disperată ce se întrerupe brusc. Secvenţa cu tînărul legat de pat în închisoare, strigînd după ajutorul mamei, filmată elegant, pe un fundal de muzică clasică, e o mostră de cinema dur şi rafinat, în acelaşi timp.

Mult mai bun decît *Iisus din Nazareth* al lui Zeffirelli sau decît *Patimile lui Hristos* al lui Gibson, *Evanghelia după Matei* e capodopera lui Pasolini. Impecabil estetic, unde imaginea se împleteşte cu muzica (Bach, Mozart, Prokofiev, blues) într-un mod halucinant, e uimitor cum naraţiunea devine poezie. Poezia unor imagini. Cadrele de o frumuseţe ce-ţi taie respiraţia (chipul Sfintei Fecioare în momentul crucificării, alaiul regilor, Iisus în momentul botezului) fac din acest film minimalist o operă sublimă.

În 1969, Pasolini realizează cel mai disperat film al său, *Medea* (un lung strigăt de violenţă împotriva societăţii moderne). Un film unde interpreta (Maria Callas) şi personajul se confundă total cu peisajul brutal, pustiit. Dialog puţin, cu scene construite ca nişte secvenţe de operă, totul e de o cruzime dincolo de real. Societăţii laice şi tehnocrate, reprezentată de Iason, i se opune religia îndepărtată şi subterană, un univers plin de feroce obiceiuri primitive. Callas e redată în toată frumuseţea ei uimitoare (principesă barbară, sculpturală, cu părul despletit şi cu cele mai frumoase braţe din lume).

Caşul, gîndit iniţial ca un lungmetraj, a fost transformat ulterior într-un episod din *Rogopag,* unde alături de Pasolini mai figurează Rosellini, Godard şi Gregoretti. De un haz nebun, filmul despre making of-ul unui film despre Iisus a provocat, pe bună dreptate, critici vehemente: actriţe care fac striptease sub cruce, figuranţi ce cad de pe scară în scena Coborîrii şi, nu în ultimul rînd, unul din cei doi hoţi de pe cruce, murind de indigestie. *Caşul* e povestea caraghioasă a acestuia din urmă („răstignitul") ce apucă să mănînce după o serie întreagă de întîmplări nefericite şi are proasta inspiraţie să-şi dea duhul tocmai în momentul unei „vizite oficiale". În rolul regizorului filmului, mereu acid, cu replici brici („Bietul Stracci a murit... nu putea să ne amintească mai bine că era în viaţă", „Fellini, un dansator", „Patronul filmului meu este şi patronul ziarului dvs.") nu e nimeni altul decît Orson Welles.

O adaptare inedită după Othello, *Ce sînt norii* e o şotie graţioasă în care personajele tragediei shakespeariene sînt bruscate pe scena teatrului de către public, indignat de turnura ce o ia povestea. O fabulă tristă, de un comic picaresc.

Mitinguri de amor (1964) e un documentar inedit, în care Pasolini, împreună cu prietenii săi Alberto Moravia şi Cesare Musatti, strînge şi analizează preferinţele sexuale ale italienilor. Realizat sub forma unui reportaj, *Mitinguri de Amor* nu se sfieşte să atace cu dezinvoltură subiecte tabu, aberaţii şi prejudecăţi ale unei Italii urbane sau rurale, conformistă şi naivă, de cele mai multe ori. O critică socială făcută cu eleganţă.

Note pentru o Orestiadă africană e schiţa unui proiect despre lupta a două culturi opuse, una primitivă, plină de ritualuri fermecătoare ale unor africani fericiţi „ce acceptă viaţa ca pe o sărbătoare", şi una tehnologizată, consumistă, lipsită de orice sevă. O degradare antropologică ce constituie un motiv de îngrijorare diperată pentru Pasolini. În aceeaşi notă e făcut şi *Note despre un film despre India,* în care procesul de democratizare a unei lumi rurale arhaice şi violente e unul dureros. Succint, prin interviuri, reflecţii sau peisaje, regizorul reuşeşte să facă un documentar complet edificator al lumii a treia.

Toate aceste filme fac portretul unui imens autor, rafinat, extrem şi lucid. Clasic.

Cristina STRUȚEANU

Povestea unei case

Vai, săraca fetiță, ce plină de viață era! Dar întîi murise sau era cît pe ce. Gata să se ducă pe copcă. Abia cafeaua de ghindă a pornit-o spre lume. O băbuță de la mînăstirea Sinaia, auzind că piere copila, că se ferfenițește în scutecele, i-a dat mamei un praf negru într-o cutiuță poleită, coclită. Asta a fost de mult, destul de multișor.

Fetița era și este de vîrsta casei. Așa că acum, casa e coaptă spre răscoaptă. Trozneşte, pîrîie, mai ales noaptea, fiindcă-i din bîrne de lemn și a luat-o binișor spre vale, într-o dungă, s-a înclinat spre un pîrîu furișat prin curte. Iar în pîrîul ăsta se strecoară zeama unor grajduri și un canal spart, dar tot pîrîu este. Și terenul e fugitiv, așa se zice. Fundațiile sînt fisurate în diagonală. Pe o latură a balconului ai rău de mare, pe cealaltă nu, e bine. Dar acolo unde e bine, se clădesc îndesat trei, patru, cinci vile, una-ntr-alta, cu trei, cinci, șapte etaje. Fiind mai sus pe pantă, juri că vin peste tine, în formație strînsă. Ce nu înțelege fetița-bunică, și veșnic nu înțelege cîte ceva, e cum de sînt așa făloase vilele ce se înalță în forță, cu garaj pe două niveluri și restaurant, cînd Primăria a dat cu licitație mici loturi pentru „defavorizați“, foști chiriași, să-i ajute, cu rate pe 25 de ani....

La naționalizare, fetița se dădea-n leagăn și un oribil șurub i-a perforat genunchiul. De-a latul. Se vedea osul. Dar niște copii mari i-au spus: „trece pîn' te măriți!“. Cicatricea e grozavă și acum. Deci n-a trecut, nimic nu trece. Se întipărește undeva.

Domnii care-și spuneau tovarăși, de la Sfatul Popular sau de la IGO (Întreprinderea de gospodărire orășenească), au venit și au transformat casa. Pentru că ei n-o vedeau ca pe-o casă, ci ca pe-un "spațiu locativ", care trebuia împărțit multora. În timp ce puneau tocăria sus, au demontat frumos șemineul de jos. Cum de nu s-a șters din mintea fetiței? Păi... Cînd ploua, și la munte plouă des, stătea cuibărită și urmărea cu privirea, așa, de parc-ar fi plimbat degetul pe deasupra, urmărea micile scene de dans de pe cahle. Pe fiecare pătrat de ceramică, un băiat și o fată, cu costume de Tirol, făceau tot felul de plecăciuni, salturi și rotiri. Soba era gălbuie, ca mierea, iar siluetele, bleumarin închis. Foarte închis. Și vicele a zis: „pe asta o demontați, o încărcați și o duceți aici“. Le-a dat un bilet. Cu adresa lui.

Bunicul și bunica

Dacă e să-i înșiri pe toți cei care s-au perindat prin casă, ai albi. Iar fetița-bunică, hotărît lucru, a albit. Întîi a fost bunicul. Și bunica. El a făcut casa. Și în casă, aici, tîrziu, a fost scris un roman. Ce-o zice despre asta bunicul? Puștiul ăla, întîiul lui strănepot, cu genunchi scrijeliți, firește, el a scris romanul, după ce n-a mai fost puști. La mansardă, cu geamul spre șantiere.

Bunicul n-a spus celor de la IGO că și la mansardă urmau să fie camere, așa că a rămas așa: pod. Lung timp. Și, după ce și-a recumpărat (!) etajul, în calitate de chiriaș-locatar în fosta lui casă, prin nouăsuteșaptezecișiceva, a zidit scara dinspre parter și a făcut o alta pe afară. Gata cu locuirea în comun. Iar bunica s-a mutat în pod. Au trișat. Nu știa nimeni că locuiau și în pod! Camera de sus era din hîrtii maronii de „împachetat brînză“. Nici măcar din placaj. Dumnezeule, ce aventură era să stai acolo! Copiii se băteau pe camera aia. Era un privilegiu spăimos, fascinant. Hîrtioaiele foșneau la orice boare și, cînd era furtună, fîlfîiau cu pocnete, se străluminau de fulgere, ploaia îți răpăia pe cap, pe piele, o simțeai, te pișca și fetița se credea în *Oz* cu vrăjitoarea, aștepta să se desprindă, să se rotească. Oricînd, acum, acum. Iar bunica-vrăjitoare citea între perne și broboade, să se încălzească, și o ademenea: „vino, sobița mea, godinașul meu, bagă-te-n pat lîngă mine!“. Dar nu s-a dovedit lup bunica Scufiței. Citea cu umbrela-n pat că-i picura pe cap. Nu părea să-i pese. Fusese ditamai cucoana. Cînd au trecut cu tava milei, la biserica Zlătari, vizavi de Cecul Mare, cerînd ajutoare pentru front, bunica a pus acolo, spre uluirea tuturor, cerceii și colierul cu briliante. Tîrziu, la Sinaia, cînd mergea la mînăstire, pe Furnica, alergau în calea ei copiii de peste tot. Ea se oprea și le vorbea. Fetița a pîndit-o. Credea că le împarte bomboane. De unde le avea? Unde le pitise? Dar nu, nu erau dulciuri, scotea de la piept o cruce mare și le-o dădea să o sărute. Iar ei o pupau cu sîrg.

O ducea și pe fetiță la biserică. La denii. Se întorceau noaptea, pe vînt tăios de martie. Lîngă mînăstire, era o răscruce unde brazii întindeau crengile (brațe lungi, cu gheare) s-o înhațe. Șuierau. Fetița întorcea mereu capul în urmă. Felinarele se zbăteau. Lumînările din mîini le lungeau umbre pe fețe. Pîlpîiau, palpitau. Nimeni pe stradă. Doar vîntul. Brrr...

În camera din pod era o nebunie. Ca-n Arcă. Sau ca într-o nacelă de balon. Cînd pe stradă trecea rar vreo mașină, luminile măturau hîrtiile-pereți și umbrele de ramuri mișcau... Iar cînd răsărea luna, Dumnezeule... Și-apoi, mirosea aiuritor. Bunica aprindea tămîie. Și avea o vitrină la care orice copil ar fi rămas împietrit. Înăuntru, o cheie uriașă, aurită, credeai cu tărie că-i a Raiului. Și o machetă colorată a acelei biserici Zlătari. Bisericuța bunicii avea și turle, cea adevărată nu mai avea, se prăbușiseră la cutremurul din '40. Pe gemulețe se vedeau strane minuscule, candelabre lucind, omuleți. Era și ieslea de Crăciun, cu păpușele și oițe, cu magii și Pruncul pe paie, cu îngeri, dar fetiței nu-i era îngăduit să le atingă. Se aflau acolo și un potir uriaș cu pietre scumpe (fetița n-auzise de Graal), și alte obiecte magice care au dispărut din amintire, le-a rămas doar un soi de aură. Un abur.

Pe scara ce duce la pod, tronau două uriașe picturi pe pînză, în ulei de culori azurii, cu un Iisus duios și cu Maica Domnului regină, amîndoi cu inimile arzînd. Ca niște grenade gingașe. Le vedeai de jos și urcai înghițindu-ți răsuflarea. Le-a înghițit pe toate nădejdea bunicii de a fi primită la o mînăstire. Le-a donat stareței de la Țigănești. Cînd a venit o nouă stareță, a dat-o însă afară: „ce, aicea e azil?“. Și s-a-ntors bunica la Sinaia. Bunicul, în schimb, făcea vin de măcеșe într-un borcan de murături. Bolborosea îmbietor. Cu un mic furtunel, fetele îl gustau pe ascuns (și puneau în loc apă). Ce mîrșăvie! Le-o ierta bunicul?

Viețile fetiței

Acolo-aici, fetița a trăit mai multe vieți. Cea numită copilărie, cu casa păpușilor sub o rădăcină de brad unde scurmau adînc găinile, cu o colibă într-un pom pe post de cabină de avion, cu salturi de pe balustrada balconului în căpițe, cu multe și mărunte care s-au dus pe apa pîrîului din curte. Apoi, în viața care se chema adolescență, e de mirare că prin jur pășteau cai. Noaptea. Și nechezau! Bunicul sforăia de tremurau pereții și fetița-donșorică se cobora ușor-ușor de pe balcon (că ușa ar fi scîrțîit și ar fi prins-o bunica), se lăsa să alunece pe un dulap cu alimente (un fel de cămară în aer liber). Era ceva de sărit, nu era chiar ușor și, cu alți copilandri, despiedicau caii mai blînzi și călăreau. Sub clar de lună. De se mirau stăpînii dimineața că nu li-s caii odihniți și bine păscuți (ca-n „Limir Împărat“, doar că acolo erau de vină ielele).

Doamne, cîți locatari au mai fost! Pe lîngă noi, o soră, o mătușă, unchiul, veri și verișoare, s-au perindat o mulțime de suflete, nu din voia Domnului, ci din vrerea Sfatului Popular. Dar fierturi mai scîrbavnice decît ale lui Timofte nici c-au existat. Timofte era gunoier, mereu beat și pus pe harță cu muierea. Aducea acasă resturi din tomberoane, mortăciuni și zoaie de la o cantină, pe care le fierbea pe pirostrii, într-un cazan uriaș, să hrănească nutriile și porcii de sub balcon. Era om bun. Alături, tot într-o casă naționalizată. Timofte a murit aici, la noi, la parter. De ciroză. Fetița-mamă nu înțelegea – deși era clar, acum vede că era clar – nu înțelegea de ce tatăl ei părea atît de lovit de moartea lui Timofte. Tatăl ei care iubea munții. Se strecurase deja în el Străinul. Și-l locuia încet, încet, îl înlocuia. Un Străin împietrit, cu fața gri ca cimentul. Simțea că e rîndul lui chiar după Timofte? Chiar după?

Mai înainte, în casă a murit bunicul. Și bunica. S-a topit și mătușa, tanti Suzi, delicată, cu inocență.

Radioul lui portativ, învelit în vinilin verde, stropit cu sosuri și prăjeli, hîrîia la bucătărie. Vocea Americii. Bunicul nu-l dădea încet că locatarii, nu se știe de ce, îl simpatizau cu toții și nu-l turnau. Duminica, mergea și el la biserică, așa, de fason. Plus că „deh, nu se știe, o fi ceva“, zicea. Purta pălărie Eden, bej, și ac de cravată cu perlă. În rest, jerpelituț și cu bască. Dar tonic. „N-am plesnit de supărare ca frații mei, că eu pun totu' la spate. Nu-mi fac sînge rău. Și, uite, sînt ăl mai bătrîn din Sinaia. Am trecut de adînci bătrîneți, am intrat în longevitate“. Auzise chestia asta la radio și-i plăcuse. Zicea că are 95 de ani, dar avea 93.

Toate fetițele (fetița-fetiță, fetița-donșorică și chiar fetița-mămică) au stat pe rînd, nopțile, vara, cu tatăl lor pe balcon. Și el căuta și numea planetele, sateliții, constelațiile. Îi spunea incantatoriu (ei, fetiței, mereu una singură, după vîrste) „Cîntul XI“ din *Iliada*, cu Ahil Peleianul și îmbujorata Brizeis, îi recita din Vergiliu și Horațiu, în latină, din Bacovia, îi povestea și repovestea despre Războiul celor două roze și Revoluția franceză, despre Beethoven și Amundsen, despre Tolstoi, Voltaire și Lipatti. Acum nu s-ar mai putea. Nu pentru că el, tatăl, nu mai e pe balcon (și nici în lumea asta), ci pentru că noaptea însăși nu mai e cum era. Vilele noi s-au înconjurat cu zeci de becuri și felinare, iar stelele se destramă. Poate păsărelele mai cîntă – cine știe – dar nu se aud de zgomotele orașului.

Într-o vreme, fetița-adolescentuță lega cravata de pionier pe sîrma de rufe de pe balcon, să știe prietenii că e acasă și să fluiere. Mergeau în pădure, la Stînca Cerbului, unde cîte nu se întîmplau.... I-a fost spart și capul, cu piatra, de-un băiat care o curta pe vara ei, premianta întîi la liceul din Sinaia și frumușică foc. Ca la biliard. Poc. Iar alt băiat și-a rupt mîna cățărîndu-se pe fața inaccesibilă a stîncii, ca s-o impresioneze chiar pe ea. Oricum, bunica îi dezlega mereu cravata, indignată. Ea o lega din nou, pe ascuns, bunica o desfăcea, ea o lega iarăși. Și ăsta era război, nu al capacelor, al cravatei roșii. Plus că bunica o trimitea după ouă, în cotețul de sub terasă, unde ar fi trebuit să fie garajul bunicului, dacă nu venea naționalizarea. Era plin de căpușe între găini și fetița se scărpina cu năduf. Dar ouăle erau gustoase și banii erau puțini, ține minte bine. Ca și puii congelați de mai tîrziu, de la alimentara de pe Furnica. Unchiul, fost ofițer de intendență în armata regală, student la Politehnică pe la cincizeci de ani, un șoim al piețelor, bubuia în ușă la trei noaptea: „hai, că ți-am ținut rînd“. Fetița – mămică de acum – se ducea pe întuneric, gata să adoarmă pe drum. Iar sîrma de rufe era plină cu scutece. Copilașii fiind cam bolnăvicioși, îi purta una-două la spitalul de jos, din oraș.

Mai tîrziu, mult mai tîrziu, cînd a venit vremea fetiței-bunici, nepotul cu pamperși, stră-strănepotul celui care a ridicat casa, tot alerga împiedicat să alunge găinile vecinilor (acei vecini, bătrîni, care încă mai cresc găini, nu ceilalți, din vilele cu trei, cinci sau șapte etaje). Păsările scurmau florile îngrijite de părinții lui. Piciul a înțeles între timp că nu găinile sînt cel mai mare rău din lume.

Fetița-fetiță și celelalte, chiar și cea care își așteaptă Străina ei, toate la un loc, au priceput și ele despre casa din Sinaia că una este pe dinăuntru și alta pe dinafară. Din atîtea amintiri, de la cîți au locuit-o (și au mai fost un inginer forestier, o croitoreasă – copiii ei se jucau cu mii de ace de gămălie și asta o terifia pe fetiță –, un fotograf, o taxatoare, o bucătăreasă, un lăcătuș, o infirmieră, toți cu familiile lor), e de mare mirare cum casa nu se surpă, împovărată cu povești. Cît o atîrna oare o poveste?

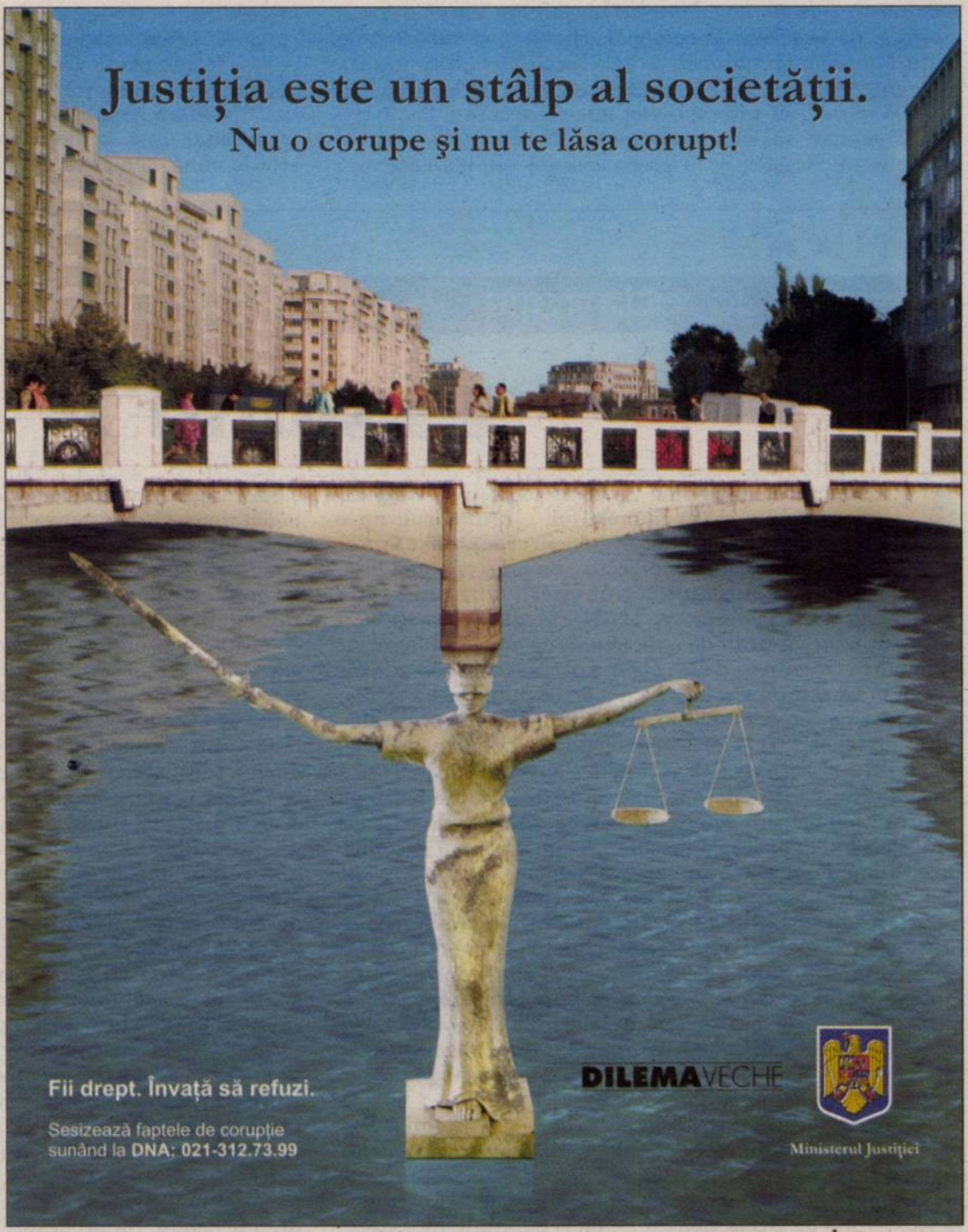

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Mitul presei libere

– Cînd un cîine muşcă un om, asta nu e o ştire, dar cînd un om muşcă un cîine, asta e o ştire, amice! Şi aşa a început nebunia.

Ce înseamnă o presă liberă? Şi, de fapt, a fost vreodată liberă presa? Răspunsul categoric e NU. Priviţi cu atenţie mass-media din jur: în spatele celor mai puternice trusturi de presă se află oligarhi cu puternice interese politice şi financiare, declarate, parţial observabile, sau, din contră, foarte bine ascunse. Dar ele există. Constatarea ţine de bunul-simţ sau de cercetarea atentă a structurii acţionariatului din majoritatea acestor fabrici media care se ocupă de colectarea, editarea şi difuzarea ştirilor. În ţările cu democraţii avansate, SUA spre exemplu, unele trusturi media au ajuns la concluzia că e onest, chiar dacă mai puţin profitabil, să-şi declare orientarea ideologică sau susţinerea faţă de anumiţi candidaţi în perioadele electorale, şi chiar şi în afara lor. Spre deosebire de ceea ce se întîmplă de ani buni în România, în SUA, Marea Britanie sau Franţa, publicul ştie de o lungă perioadă de timp care dintre ziarele influente sprijină dreapta sau stînga politică. Conservatorii sau democraţii. Popularii sau social-democraţii. Ceea ce la noi este încă atributul acelei foarte mici părţi a publicului înzestrată cu abilităţi detectivistice, ţine de domeniul evidenţei, în statele menţionate mai sus. Dar, salvarea presei libere nu se face punînd pe frontispiciul ziarului orientarea lui politică. E o dovadă de onestitate faţă de cititor, nicidecum o declaraţie de independenţă editorială. Iar ca să complicăm lucrurile, am putea muta cursorul introspecţiei spre televiziuni. Unde schimbările de acţionariat sînt mult mai frecvente şi, odată cu ele, se modifică, adeseori, şi aşa-numita orientare politică.

Pomeneam mai devreme de oligarhiile politico-financiare din spatele unor trusturi de presă. Avem şansa, în România, de a putea vedea acum, relativ uşor, care sînt interesele politice sau economice ascunse sau potenţate de majoritatea mijloacelor de comunicare în masă. Scandalurile din ultimii ani avînd ca subiect finanţările cu publicitate de la stat ale unor ziare, televiziuni sau radiouri obediente faţă de puterea politică, ne-au arătat, în mod clar, că regele e gol. Că iluzia presei libere trebuie să dispară. Concluzia e perfect valabilă la noi sau aiurea. Numai că în statele în care exerciţiul democratic are o istorie mai îndelungată, metodele prin care se fac jocurile sau aranjamentele de

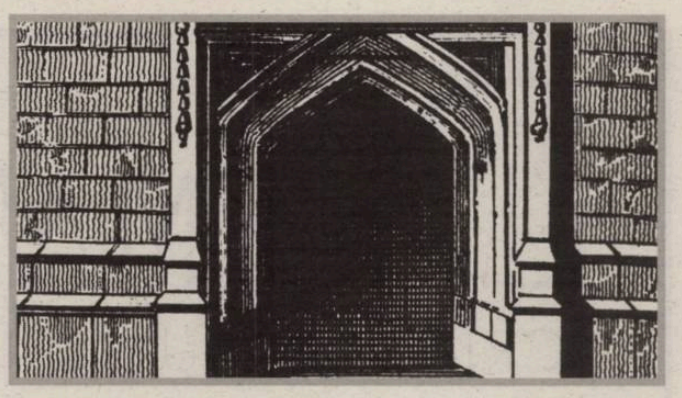

acest tip s-au rafinat în timp. Fie, aşa cum spuneam, prin declararea manifestă a orientării politice, fie prin mecanisme şi înţelegeri oculte care transformă relaţia dintre mass-media şi deţinătorii de putere politică ori financiară într-o relaţie de tip mafiot, guvernată de legea tăcerii şi a profitului reciproc. Într-o asemenea ecuaţie tare aş fi curios să aflu dacă Thomas Jefferson şi-ar mai menţine azi declaraţia de la 1787 în care afirma că dacă ar fi să aleagă între o guvernare fără presă sau o ţară în care să existe presă, dar să nu existe Guvern, n-ar ezita în a prefera cea de-a doua variantă. Pe modelul omului politic recent, dacă ar trăi în zilele noastre probabil că şi Jefferson ar prefera să tacă.

Cu ochii-n 3,14

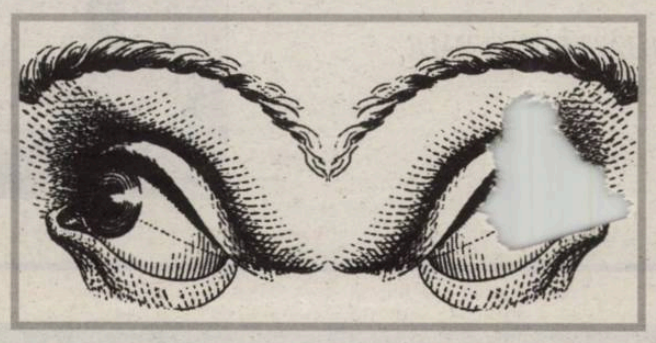

DIVERSE CHESTII FĂRĂ ADĂPOST DE PIELE, VĂZUTE FEERIC (ADICĂ ILEGAL) ÎN PEISAJ, DIN VÎRFUL SEZONULUI GRAV

● Ce aud, pe drum, din gura unei gospodine care se lăuda (în gura mare) cu isprăvile sale unei vecine de vorbă? Aud că dumneaei a făcut, de Sărbători, diverse chestii de-ale gurii: *Checuri, plăcinturi...* (**D. S.**)

● Fotbalul nu se poate juca fără minge şi nu poate exista fără corupţie. E un adevăr care se verifică pe toată întinderea planetei. În Portugalia, noul procuror general, doamna Maria José Morgado, şi-a făcut o bună reputaţie anul trecut, cînd l-a atacat pe fostul preşedinte al clubului Benfica Lisabona, şi se speră că în noua funcţie va izbuti „să lichideze lumea putredă a fotbalului. Dacă nu, va trebui să ajungem la concluzia că trăim în Sicilia şi să ne comportăm ca sicilienii: să emigrăm“ *(Expresso)*. Unde? În România? (**M. B.**)

● Poate să apară cam fistichiu, dar la Paris, de Sărbători, de un anume succes mediatic s-a bucurat acţiunea unei organizaţii civice, apolitice, care propunea celor cît de cît înstăriţi să doarmă noaptea în corturi, pe malul Senei, ca să înţeleagă şi ei drama mulţimii de nenorociţi fără de adăpost. Destui au dat curs acestei chemări. Organizaţia se numeşte, nici mai mult, nici mai puţin, „Copiii lui Don Quijote“. Scrisesem în ultimul număr pe 2006 al *Dilemei vechi* un articol despre *Don Quijote*-ul lui Pabst. Mă temusem că sînt anacronic. Nu, nu poţi fi anacronic cînd scrii despre Don Quijote. (**R. C.**)

● În preajma Sărbătorilor, în vecinătatea cui credeţi că am onoarea să beau o cafea!? A lui Cătălin Botezatu, îmbrăcat în pantaloni negri de piele, geacă lucioasă argintie trasă peste un maieu gălbui cu glugă şi încălţat cu pantofi cu blăniţă roz... Nu, nu eram în Soho, ci într-un bar pe Aeroportul Otopeni. (**M. C.**)

● Una dintre cele mai nostime chestii văzute/auzite cînd cu aderarea a fost spusă de o doamnă oficială din Suedia, pe numele ei ceva gen Maelstrom. Dînsa părea să fi fost arvunită de Realitatea TV să zică de bine despre România (a apărut două zile succesive pe acest post – cînd ca „şi“ oficialitate europeană, cînd ca „şi“ simplă cetăţeană petrecîndu-şi sărbătorile la o familie de români în Maramureş, blabla)... Ce a zis dna suedeză despre poporul român? Că – cică – ar fi „muncitor şi cinstit“! (Rîsete în off, vă rog...) După capul meu, „Imnul aderării“ ar trebui să fie hitul celor de la Simplu: „Oficial îmi merge bine!“. (**a. l. ş.**)

● Ajunul Crăciunului poate fi seara soluţiilor inventive. Vorba lui Toma Caragiu: „Dacă bradul este prea înalt în sus, aranjăm cu vecinul ca să primească vîrful prin tavan!“. Ce poţi face dacă instalaţia electrică cedează şi rămîi fără lumină? Cauţi pe net un electrician „urgenţe non stop“. Primul nu răspunde, al doilea nu poate fi contactat, al treilea îţi vorbeşte cu limba împleticită: „În situaţia stresantă în care sînt io' acuma, vin şi vă iau 2 milioane!“. Nu pricep de ce este atît de stresat domnul, dar pînă la urmă te hotărăşti să „legi“ singur două fire, cu riscul „de a lumina feeric“, asemenea aceluiaşi brad al lui Caragiu. (**A. P.**)

● Poate să-mi spună cineva ce-i cu băiatul ăla care vorbeşte cu obiectele, din reclama la ziarul *Ziua?* (Care-i spune unui capsator că e băiat deştept si ameninţă o vază că va repeta „povestea aia cu cioburile“.) Adică tot aşa de ciudaţi sînt şi jurnaliştii de la *Ziua?* (**C. P.-B.**)

● Cică în Alaska este legal să omori urşi, dar este ilegal să-i trezeşti din hibernare pentru a-i fotografia. Dar îi poţi împuşca în timp ce hibernează!? (**M. C.**)

● În Viena, oamenii de vîrsta a treia nu sînt păsări rare şi jerpelite ca în Bucureşti: pe străzile paşnice şi distinse ale oraşului se plimbă multe asemenea cupluri elegante, chiar în blănuri, care se integrează fără eforturi în peisaj, în acordul, cel puţin aparent, al opiniei publice generale, care nu-i trimite nicidecum acasă, unde să-i aştepte ce-i mai rău (conform unei zicale neaoşe, vulgară şi crudă). (**I. P.**)

● Caricatura sfîrşitului de an, inspirată de controversa în jurul moscheii ridicate de curînd în fostul Berlin de Est. În *Le Monde* din 4 ianuarie 2007, Pessin desenează un muezin care, din vîrful moscheii, exclamă (precum J.F. Kennedy cîndva, tot pe aceste meleaguri): „Ich bin ein Berliner!“. (**R. C.**)

● Din perlele pe care, casnică fiind în vacanţa care tocmai s-a terminat, le-am auzit pe la TV, le menţionez pe următoarele: Raluca Lăzăruţ (prezentator ştiri sportive, Antena 1, dorind să dea un răspuns deştept la o întrebare aşijderea: „Şi? Cu *Big Brother* – show-ul la care domnişoara Lăzăruţ a participat în trecutul său zglobiu – cum te-ai simţit?“). „Ştiţi... aşa... straniu, erai urmărit tot timpul, cam ca în romanul acela al lui Orwell, *1881!*“. Daniel@ Györfi (cică vedetă, chipurile cîntăreaţă), apropo de femeile care arată bine: „Ce... adică dacă ai picioare lungi, păr frumos şi *două* perechi de sîni se cheamă că eşti o tipă uşoară?“!!! O reporteră PRO TV al cărei nume nu l-am reţinut, apropo de puzderia de „împătimiţi ai sporturilor sezonului alb“ de pe pîrtiile de schi: „Un lucru este cert. La mare modă este acum *placa de* snow*board!*“. Vorba lui Leo, „Rîsete în off, vă rog!“. (**R. T.**)

● Primul sfat pe care l-am primit pe 1 ianuarie, spre dimineaţă, s-a referit la sinceritatea sentimentelor. Nu e bună, ca ţigările, dăunează grav sănătăţii. Şi cu toate că interlocutorul meu miza pe exemple empirice, fiind numai bun de crezut şi urmat, mi-am rezervat, cu curaj, încă un an de autenticitate. Şi de fumat. (**S. G.**)

PENTRU CEI CARE NU ÎNTREABĂ: DE CÎTE ORI ŢESĂTURA VITEZEI POATE REZOLVA TRANZIŢIILE?

● În timp ce asamblam dulapuri şi birouri la noul nostru sediu (pentru cei care nu citesc caseta redacţională: Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1, Bucureşti), sporovăind noi una-alta pentru ca utila activitate să ne fie şi plăcută, am ajuns la următoarea concluzie: şurubelniţele cu cap în cruce ar trebui interzise, căci sînt discriminatorii. Ce, a auzit cineva de şurubelniţe cu cap în semilună? (**M. V.**)

● „Să trăiască cine-a făcut-o!“ – spune un pensionar, vizitator la Casa Poporului. „Cine a făcut-o?“ – întreabă reporterul de la Realitatea TV. „Ceauşescu.“ – răspunde omul. De unde se vede că nu numai Elvis trăieşte, dar şi Nicolae Ceauşescu. (**C. P.-B.**)

● Duminica trecută, PRO TV-ul a reluat a n-şpea oară *Ziua cîrtiţei*. Chiar aşa, oare de cîte ori poţi revedea *Ziua cîrtiţei!?* (**M. C.**)

● Deşi a trecut cam mult de atunci, nu mă lasă inima să nu includ aici, în ţesătura acestei rubrici, un anunţ peste care am dat, răsfoind nişte ziare mai vechi, în *Adevărul financiar* (supliment al ziarului *Adevărul)* de miercuri, 22 noiembrie 2006: „Prin sentinţa civilă nr. 1161 din 16.10.2006, pronunţată la Judecătoria Strehaia, [...] s-a dispus desfacerea căsătoriei dintre Stanciu Alina Ramona şi Stanciu Antonel şi dispune ca Stanciu Antonel să revină la numele avut anterior căsătoriei, acela de Gagiu“. (**D. S.**)

● O particularitate a felicitărilor de Anul Nou de anul ăsta: am primit sms-uri prin care mi se mulţumea pentru urări... pe care uitasem să le trimit! Văd în asta un simptom al secolului vitezei – cînd efectul precedă cauza. (**a. l. ş.**)

● Mi-a venit o idee despre cum se poate rezolva traficul în Bucureşti: să se interzică circulaţia prin centru celor cu maşini pe care nu le-au achitat integral. (**M. C.**)

● Mă întreb, cu toată responsabilitatea, dacă, după integrare, *Dilema veche* se mai poate numi „săptămînal de tranziţie“. Deşi, vorba unui prieten, „integrările trec, tranziţiile rămîn“. (**S. S.**)

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 22 decembrie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 8.
Doar 5,5 lei.

Din cuprins:

● INTERVIU cu Andrei Pleșu:
„Umorul este, în cazul meu, o strictă formă de politețe“

● DOSAR: *Viciul lecturii,* de Alexandru Ofrim

● ANCHETĂ: *Ce necazuri v-a adus critica literară?*

● FRAGMENTE: *Indigo,* de Florin Iaru

● REPORTAJ: *Despre destinul literar al porcului „de bătătură“*

● *RECOMANDĂRI* ● *RECENZII* ● *NOUTĂȚI EDITORIALE*

Dilemateca
Îți dă de citit

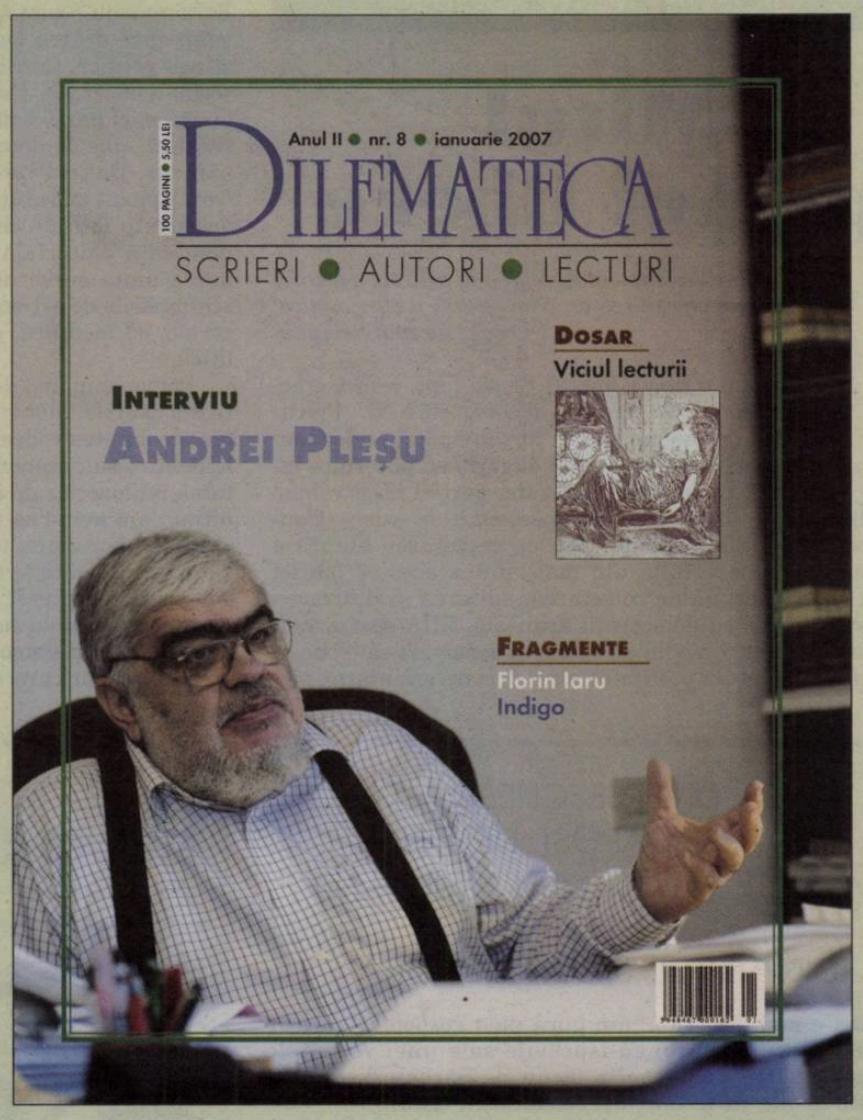

Ca să afli Adevărul în fiecare zi,

Abonează-te!

Obții un preț mai bun și scapi
de 30 de drumuri pe lună la chioșc!

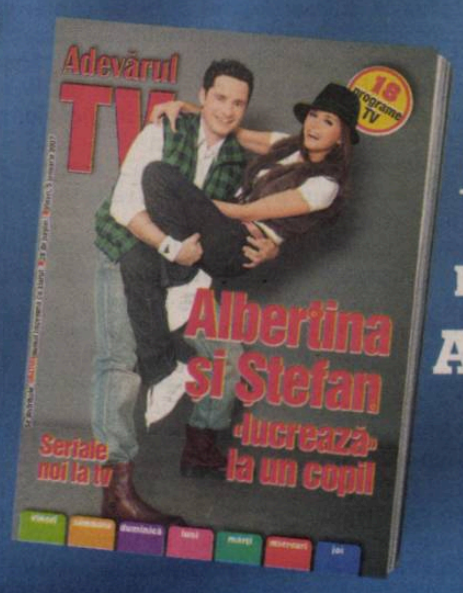

NOU

Din 15 decembrie
Adevărul TV
în fiecare vineri

- Economisești timp.
- Primești ziarul acolo unde îți dorești.
- Beneficiezi de o reducere de până la 50%.
- Ai acces la metode de abonare moderne și facile.

De acum înainte,
ADEVĂRUL
înseamnă mai mult!

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 154 ● 19-25 ianuarie 2007 ● 24 + 4 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Dilema
cea de toate zilele“

pagina **3**

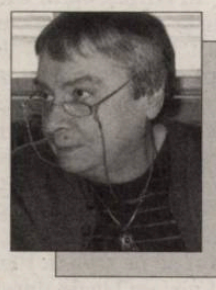

Magdalena Boiangiu
„Fraţii
întru petrol“

pagina **5**

DILEMA
cea mai veche

(supliment)

Discriminarea după vîrstă

© S. Ivanoschi

„Cînd eram tînăr, mi se spunea: «Aşteaptă să ajungi la cincizeci de ani şi-ai să vezi tu». Am ajuns la cincizeci de ani şi n-am văzut nimic.“

ERIK SATIE

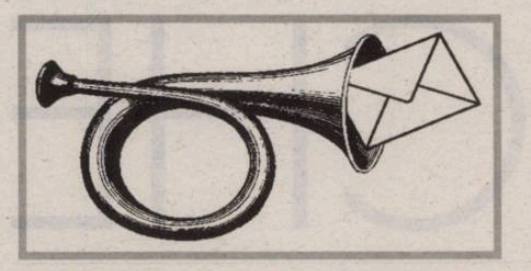

Actualităţi

O nouă epocă de aur în TVR?

„Sîmbătă seara, la televizor“ (cum suna un refren lansat de „Şcoala vedetelor“), sîntem serviţi cu doză de miraj, surîsuri profesionale, lacrimi convingătoare, dans aproape „tematic“ pe refrenul cunoscut, voie bună de afiş, glume incerte, mini-jupuri, decolteuri, culori de vis şi feerie... Cireaşa de pe tortul TVR-ului este o vedetă dezgheţată, cu un inconfundabil rîs cristalin, amabilă, prevenitoare, sufletistă la nevoie, presărîndu-şi discursul cu spirite de glumă şi urecheli colegiale, săritoare, inimoasă, eroină a unei „telenovele“ TVR-iste cu suspansul răsuflat, dar care o ţine înainte, cu un optimism ireversibil, într-un zîmbet festivist care ne aminteşte de divertismentul „oficial“ al „Cîntării României“ unde tare ne mai „distram“; ea se bucură de o susţinere financiară atentă, de o regie de cofetărie, mînuind graţii feminine provocatoare, pe un platou imens, invidiat, de bună seamă, de celelalte vedete mai modeste, trădînd o manie a grandilocvenţei cam de tristă amintire. Toţi aplaudă, toţi tac la un semn. TVR ameninţă să inoculeze poporului un diabet pe care diete grele nu vor reuşi să-l taie. Paradoxul este că un spectacol cu efecte artistice ieftine se construieşte cu bani mulţi, căci curg din belşug mobiliere, DVD-uri, frigidere, aragaze, ba chiar de-a dreptul CEC-uri onorabile care iau ochii telespectatorului în plină formare televizuală... Nu simte, oare, imperturbabila TVR nici o îndoială în reiterarea aceluiaşi spectacol al „cîrpirii“ unor suferinţe, care nu mai distrează pe nimeni? Ceea ce rezultă este o întronare a rozului-bombon la fel de bizar cum era cenuşiul promovat de „epoca de aur“... Mereu proaspătă, dulce pînă la durerea de dinţi, aromată şi apetisantă ca o îngheţată, fataroz, fata-copil, suavă ca Albă ca Zăpada, ţine acelaşi afiş cu o longevitate pe care nu ştim dacă să i-o admirăm... Mi s-ar putea reproşa că atentez la o emisiune cu „suflet mare“, cu un incontestabil spirit de caritate... Mi se pare însă că cei mai mulţumiţi de reţeta asta sînt cei „surprinşi“, cum se zice, căci e simplu să trimiţi o scrisoare duioasă şi să te prezinţi, liniştit, spre a-ţi ridica premiul... În cursa pentru audienţă, TVR are aerul unui politician care îngraşă porcul în ajun, împărţind daruri celor săraci şi umiliţi, lucru meritoriu, fără îndoială, dar nu neapărat şi estetic... Acum, putem ierta TVR că îşi cumpără fără perdea audienţa, de o perioadă bună de timp: o fac şi alte televiziuni, sub forma unor concursuri „la mintea cocoşului“... Jenant însă este că nu mai are alţi aşi în mînecă, exasperîndu-ne cu un superprevizibil fără scăpare, cu un zîmbet de poză, cu „şiretlicuri“ care nu mai păcălesc pe nimeni... Nu ştim cît a ţinut figura asta a reîntîlnirilor aranjate în Franţa, de unde a venit celebra idee, dar se pare că TVR nu are accese de plictiseală şi ne oferă, invariabil, praline care au căpătat un iz ciudat de obişnuinţă...

prof. Gina AFRASINEI

gina_afrasinei@yahoo.com

N.red.: Aşteptaţi-vă să fiţi acuzată – cum se zice în limbajul nostru becalizat – de răutăciune.

Reamintiri

Cu maşina prin sat

Ah, ce fermecătoare era viaţa! Nu mă plictiseam niciodată coborînd scările, pereţii erau acoperiţi de ultimele ştiri din viaţa comunităţii, aveam ocazia să văd cine cu cine se mai iubeşte, cine ia mue şi cine rămîne cîine roşu pînă la moarte.

La ieşirea din bloc, îmi exersam condiţia fizică sărind peste micii derbedei care poşteau o ţigară şi-un pet cu bere.

Dădeam un ocol maşinii ca să mă conving că roţile-s la locul lor, apoi urcam şi-i dădeam cheie, aşteptînd cu sufletul la gură să văd dacă porneşte. În general maşina pornea, doar de vreo cîteva ori mi s-a întîmplat să-mi dispară bateria, delcoul sau injectoarele. Îmi montam apoi casetofonul, dădeam drumu“ la muzică, verificam indicatorul de la rezervor, să văd dacă mi-au mai lăsat benzină cît să ajung pînă la Peco şi porneam, făcînd slalom printre cioburi, gropi şi cetăţeni turmentaţi.

Aşteptînd momentul prielnic ca să pot ieşi de pe străduţa mea, scriam o scrisoare unui prieten, citeam cîteva capitole din *Mieii tunşi zero rămîn repetenţi* şi ascultam ultimul album al lui Stratan. În general opream motorul; ştiam, din proprie experienţă, că trebuie să treacă aproximativ 337 de maşini pînă să găsesc un şofer amabil care să mă lase şi pe mine să ies de pe străduţă.

În sfîrşit, după 45 de minute, reuşesc să mă strecor în trafic. Nimeresc, ca de obicei, în plină congestie: o Dacie, roşie de data asta, a rămas în pană în mijlocul drumului. Blocat după un TIR, ascult cu interes înjurăturile şi claxoanele celui din spatele meu, care mă încurajează să trec pe sub TIR-ul respectiv. Nu-i fac pe plac.

În sfîrşit, omul cu Dacia şi-a curăţat bujiile şi ne punem în mişcare; dar nu pentru mult timp: unui troleu tocmai îi săriseră captatoarele, care captatoare spărseseră geamul unui Jeep. Barosanul-proprietar de Jeep ieşise din maşină şi urla în mijlocul străzii, agitînd o sabie şi-o puşcă.

După cîteva minute, vine un miliţian care îi mulţumeşte barosanului pentru simţul civic dovedit şi-i scrie o amendă şoferului de pe troleu. Plecăm. Ajung la muncă. Nu găsesc loc de parcare.

Parchez maşina pe trotuar, dar astfel încît să nu barez trecerea; la plecare, găsesc maşina zgîriată cu cheia. Simţul meu estetic se revoltă deoarece zgîrietura e strîmbă. Nici măcar nu seamănă cu zgîrietura de pe partea cealaltă, cu care m-am procopsit ieri. Maşina pe care tocmai o spălasem cu două zile în urmă arăta de parcă nu ar fi cunoscut niciodată apa. Pe lunetă, tronează un elegant „spală-mă“.

Mă înscriu în trafic fără să semnalizez, am observat că, dacă semnalizez înainte de a coborî de pe trotuar, ceilalţi domni participanţi la trafic se străduiesc din răsputeri să mă împiedice.

Într-un tîrziu, ajung acasă. Pe stradă e chef, aşa că nu reuşesc să trec. Cioclaşii din cartier stau pe mijlocul străzii, în jurul unei sticle de vodcă, şi aşteaptă curioşi să vadă dacă am tupeu să cobor la ei. Nu cobor, mă întorc şi intru prin celălalt capăt al străzii. Bineînţeles că nici aici nu găsesc loc de parcare. Ar fi vreo două, da“ un şmecher a parcat de-a curmezişul şi le-a ocupat. Ies cu maşina ca să o parchez pe strada principală. Cobor şi mă uit cu drag la ea, să mi-o întipăresc în minte: ar putea fi ultima oară cînd o văd.

Cam asta ar fi, deocamdată; vă mulţumesc pentru timpul acordat şi sper să ne auzim; eu vă „aud“ săptămînal, oricum.

Adrian BENEA

adrian.benea@gmail.com

N.red.: Şi toate astea v-au venit în minte, acolo, la Montréal? Mai aveţi? Vă aşteptăm cu interes, conform şlagărului nemuritor: „Fie pînea cît de rea / Eu am canadiana mea...“

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Încălzirea globală**
- **Cum se mai moare**
- **Cine ne duce la teatru**

Mesaje

O bună speranţă

Sînt un tînăr student la Facultatea de jurnalism din Sibiu. Citesc *Dilema veche*, mi se pare un ziar de opinie destul de interesant care merită citit.

Nu ştiu dacă comentariile cititorilor de la rubrica „Dilematici de pretutindeni, vă ascultăm“... sînt legate exclusiv de articolele scrise de cei din redacţie, însă eu vin cu o experienţă reală, personală, şi pe care aş vrea să v-o prezint.

Am speranţa că va fi şi ea luată în considerare – dacă nu, mă mulţumesc şi cu gîndul că măcar se bucură de atenţia cuvenită.

Primiţi aşadar urările mele de bine şi un An Nou fericit!

N.red.: Fireşte că ne interesează experienţa dvs. „reală şi personală“. Nu vă sfiiţi, relataţi-ne-o, dar nu uitaţi să o şi semnaţi; nu luăm în considerare „anonimele“, oricît de tari, pecare nu aveţi curajul să le semnaţi.

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director distribuţie: Dana ZAMFIR
tel.: 021-407.54.57, 021-407.54.58, 021-407.54.62
fax: (004021)318.22.04
e-mail: dana.zamfir@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 14.300 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche* se contractează:

- La sediul Adevărul Holding, P-ţa Presei Libere nr. 1, corp C, etaj 3, sector 1, Bucureşti;
- Plătind contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. SATIRICON SRL, CUI 18006758 în contul RO08BRDE 445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, expediind o copie după documentul de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament *Dilema veche*“;
- La oficiile poştale din toată ţara;
- La sucursalele Rodipet din toată ţara.

Informaţii abonamente: telefon: 021-407.54.64, 021-407.54.65; fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro. Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru un an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni. Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C Rodipet S.A., P-ţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti, telefon: +4021 3187060, fax: +4021 3187020, e-mail: export@rodipet.ro.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Dilema cea de toate zilele

Recitesc articolul programatic din nr. 1 al revistei (pe care îl reproduc mai jos) și îmi dau seama că Dilema veche *e neschimbată în bine.*

Într-o lume normală, orice opțiune e precedată de un episod deliberativ. În lumea noastră însă, opțiunile sînt *anterioare* deliberării. Sînt opțiuni gata făcute, care nu apelează la realitate decît pentru a-și găsi, la nesfîrșit, confirmarea. Așa stînd lucrurile, nici nu se poate vorbi de opțiuni, ci de tropisme, de efectele dezordonate ale unei lumi tulburi, care s-a dezvățat, în 45 de ani de dictatură comunistă, să cîntărească liber oamenii și ideile. O lume în care opțiunile nu se bizuie pe deliberare e o lume în care dialogul e imposibil. Dialogul e un schimb de argumente. Dar ce argumente poate invoca cineva care a ales fără relexie, printr-o mișcare spontană a umorilor proprii? Pentru cei care „au hotărît" că reprezentanții puterii sînt buni, reprezentanții puterii devin inatacabili: ei nu greșesc, sau greșesc numai din vina altora, sau, oricum, greșesc mult mai puțin decît „ceilalți". Invers, pentru cei care „au hotărît" că reprezentanții puterii sînt răi, fiecare mișcare a lor e un chip al erorii: ei nu pot avea niciodată dreptate, sau, dacă, accidental, au, e pentru că sînt abili și vor să ne păcălească. La fel, opoziția e ori sublimă, veșnic îndreptățită, depozitară a tuturor virtuților neamului, ori trădătoare, destabilizatoare, un soi de mașină infernală, plasată în mijlocul nostru, de unguri, evrei sau masoni. În primul caz, a critica opoziția echivalează cu a vîna îngeri. În al doilea caz, a lăuda opoziția e a complota împotriva țării. Exemplele pot continua. Pentru monarhiști, monarhia e o soluție *absolută:* se instalează prin miracol și rezolvă, prin miracol, toate dramele românești – de la corecta distribuție a zahărului, pînă la renașterea morală și reîntregirea neamului. La rîndul lor, antimonarhiștii, desfigurați de resentimentara lor ignoranță (sau rea-credință) sînt incapabili să depășească injuria și mitocănia. De o parte și de alta – chiar dacă statistica diferă – discursul e exaltat, năbădăios, ultimativ. El nu exprimă raționamente, ci *stări.* Sîntem cu toții „porniți", „apucați", patetici; nimeni nu reflectează, pentru că toți *știm deja.* Manevrați de pasiuni, luăm discernămîntul drept o concesie și analiza drept pasivitate elitistă. Pe scurt, după înghețul totalitar, ne topim într-un dezmăț al emotivității, reacționînd prin ură sau iubire acolo unde n-ar fi nevoie decît de judecata noasră limpede. Știu, firește, cît de importante sînt sentimentele și cîtă *dreptate* poate avea iubirea. Dar sînt și lucruri aflate în inadecvare cu categoriile inimii, lucruri pe care iubirea le compromite. Uitînd asta, riscăm să reinventăm, prea devreme, „partidul iubit", „conducătorul iubit" și toate celelalte („dușmanul care veghează", „sfînta ură" etc.).

Trăim într-o lume neclară, „amfibie" (ca și cea care s-a format în România modernă, în veacul al XIX-lea): oameni vechi se amestecă, fatalmente, cu oameni noi (de fapt, *fiecare* e un amestec, inanalizabil, de vechi și nou). Sîntem, simultan, prematuri și senili. Avem de experimentat o „tranziție" pe care nimeni n-a mai experimentat-o înaintea noastră. Avem de reparat o mașinărie pe care nu noi am stricat-o. Avem de reînvățat un joc – jocul politic – pe care nu l-am mai practicat de 50 de ani și avem de corijat o defazare istorică (față de restul Europei) la care am fost condamnați prin calculul cinic al marilor puteri. Nu avem – pentru nici una din soluțiile pe care le încercăm – garanția succesului. Sîntem, cu alte cuvinte, în plină *dilemă,* dar incapabili să ne-o asumăm. Căci în chip curios, nimeni (nici guvern, nici opoziție) nu adoptă în România de azi stilul pe care ar trebui să-l impună confruntarea cu o dilemă. Realitățile sînt nebuloase, dar noi ne comportăm tranșant. Plutim în perplexitate, dar arborăm programe cristaline. Nu înțelegem nimic, dar oferim explicații pentru orice. Refuzăm să luăm notă de dilema cotidiană, ca și cum am ști exact *încotro* și *prin ce mijloace.* Am reușit o performanță stranie: să fim în același timp depășiți de împrejurări și siguri de noi înșine, rătăciți, dar cu un aer de iluminați...

De aceea preferăm să optăm fără deliberare. Deliberarea ne-ar obliga să admitem evidența dilemei, să ne micșorăm glasul și să ne dezumflăm piepturile. Deliberarea ne-ar obliga să deblocăm, prin reflexie, ceea ce blocăm zilnic prin tonul prea categoric al unor oarbe partizane.

Socotim că, pe un asemenea fundal, o gazetă care *să reabiliteze deliberarea,* care să amîne opțiunea pentru a o pregăti și întemeia poate fi utilă. Ar fi o gazetă a dezbaterii nepărtinitoare, o gazetă care își permite să cadă pe gînduri într-un context în care toți cad în afara lor, grăbiți să taie adevărul (și oamenii) în două, pentru a ajunge la verdict și intoleranță.

Există un chip tragic al dilemei (orice am face, iese rău!) și unul tonic (orice am face, nu poate să iasă decît bine!"). În spațiul dintre aceste extreme va căuta să se așeze, socratic, gazeta noastră: ea nu va pretinde vreun monopol asupra adevărului și, în convingerea că mediul optim al prostiei e proasta dispoziție, va aspira la cordialitate și umor. Dilemele se depășesc, adesea, nu prin manevre solemne și prin ieremiadă, ci prin identificarea a ceea ce, în țesătura lor, e îngustime fudulă și caraghioslîc.

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre războiul brînzei?

Dacă-mi îngăduiți, o să vă răspund cu o strofă în dulcele stil clasic:

„Intrăm în Europa cu oile pe-o pînză
de Grigorescu, fiindcă-n decembre am fost beți
și-n țara *Mioriței* nu se găsește brînză
și-n putina bulgară nu-i loc de castraveți."

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Telemeaua, prima victimă a UE

„Luați, domnul meu, acuma, că de miercuri nu mai avem voie să vindem. Brînza de Sibiu n-o să se mai vîndă nicăieri", mi-a spus, duminică dimineața, „ciobănița" de la care cumpăr telemea de cîțiva ani, într-o piață din București. Așa se adresează ea clienților, cu „domnul meu" și „doamna mea". Seara, am văzut la televizor o știre din Mărginimea Sibiului: îmbrăcați frumos, cu cojoace și căciuli de miel, ciobanii se adunaseră să vadă ce-i de făcut. Spuneau că vor veni la București, se plîngeau că n-au știut din timp, că „mecanizarea" pe care le-o cer normele UE nu se poate aplica la oile lor, căci „unele dau o lingură-două de lapte, n-are rost să le pui mulgătoarea". Luni seara, altă știre, plus ceva mici reportaje prin piețe: „noi așa facem din tată-n fiu, noi nu știm altfel", spunea o vînzătoare; „asta e norma europeană, noi nu putem face altfel, pentru că România este monitorizată de Uniunea Europeană", spunea un șef de la Agenția Sanitar-Veterinară.

Este primul caz de confruntare deschisă între „noi" și normele europene, iar semnificația lui este, cred, mai importantă decît pare. Numai că actualitatea românească, ocupată pînă peste cap cu melodrama bilețelelor (e inutil să-l mai invocăm pe Caragiale, Maestrul a prevăzut totul), a ratat încă o ocazie de a căpăta sens. La ora la care scriu (marți spre prînz), brînza încă „n-a explodat": naționaliștii încă n-au început să verse lacrimi pe umărul ciobănașului român, social-democrații au pierdut ocazia de a critica guvernul de dreapta că îi lasă muritori de foame pe bieții oameni, guvernul de dreapta (ocupat cu platformiștii) n-a apucat să amintească poporului că de vină este fostul guvern care n-a negociat cum trebuie capitolul „Agricultură", tradiționaliștii n-au spus nimic în apărarea Tradiției, progresiștii n-au spus că vor progresul și numai progresul, iar societatea civilă nu se ocupă de brînzeturi. Peste toți și toate, Gigi Becali – orișicît, din branșă – tace; și nici nu cred că are de gînd (cum a făcut în Ferentari cu plata curentului) să se ducă la Sibiu să le cumpere ciobanilor, scoțînd din buzunar un teanc de euro, toată telemeaua rămasă nevîndută. Poate că pînă la apariția articolului vor apărea unele reacții, dar semnificația „cazului" nu se va schimba.

Într-o societate așezată, toate reacțiile înșirate mai sus (și încă altele) ar fi fost firești și legitime (sau măcar explicabile). Există exemple de-a lungul și de-a latul Europei, în aproape fiecare țară care și-a simțit amenințat specificul atunci cînd normele Uniunii Europene au intrat în contradicție cu felul de a prepara vreo mîncare ori vreo băutură sau cu vreun obicei străvechi. Mai toate țările au obținut tot felul de excepții de la regulă invocînd cuvîntul magic: *diversitatea.* În numele diversității culturale, Spania a obținut dreptul de a organiza în continuare *corrida,* deși sînt încălcate normele europene privind comportamentul față de animale, Cehia a obținut permisiunea de a ține fazanul la afumat mai mult decît prevăd regulile europene ș.a.m.d. (alte exemple, pe EurActiv.ro, cel mai bun site dedicat temelor europene). România n-a fost în stare să obțină nimic *la timp* (sau *din timp),* deși după 1990 s-a tot bătut apa-n piuă pe ideea de „specific", iar excepționalismul românesc a fost invocat la tot pasul. Guvernul Năstase, grăbit să se laude cu încheierea negocierilor în 2004, a „bifat" rapid ce i s-a cerut, fără să se împiedice în fleacuri. Guvernul actual n-a fost în stare să organizeze o campanie de informare: au dreptate ciobanii să spună că n-au știut, că nu li s-a spus din timp. Pe de altă parte, ciobanii înșiși și-au văzut (prea) liniștiți de treabă, fără să caute o minimă adaptare la schimbările din jurul lor, deși sînt oameni umblați prin țară, deci nu tocmai izolați în mijlocul unei tradiții care nu comunică cu lumea. Pe vremea lui Ceaușescu, apăruseră tot felul de zvonuri și legende (urbane?) despre ciobanii din Mărginimea Sibiului: că sînt putred de bogați, că au și elicopter, că tratează direct cu Ceaușescu (de-aia sînt lăsați să vîndă „în stil capitalist", cînd tot comerțul e de stat), că au pașapoarte cînd vor etc. Un amestec de invidie (pentru că nu erau cooperativizați), de aversiune (pentru că vindeau de cîteva ori mai scump decît „la stat"; problema era că „la stat" nu se găsea nimic) și de admirație pentru spiritul lor întreprinzător și pentru încăpățînarea de a păstra obiceiurile în Mărginimea Sibiului, făcuse din ciobani, în percepția comună, niște personaje care reprezentau „un alt fel de România", necotropită cu totul de lipsurile și dezumanizarea sistemului comunist. Oricum, consecvența lor era apreciată. Acum, aceeași consecvență de a face cum au apucat „din tată-n fiu" îi transformă în primele victime vizibile ale aderării.

Situația nu este totuși tragică. Cuvîntul *diversitate* va fi totuși invocat, o soluție se va găsi, normele de păstrare, etichetare și ambalare vor fi adaptate: și în piețele din Italia, de pildă, *mozzarella di buffala* (adică de bivoliță) se ține într-un fel de putină și se ambalează „artizanal", sub ochii clientului, nu cu cod de bare și alte minuni tehnologice. Și la marginea Vienei, în Grinzing, există localuri populare *(Heuriger)* în care proprietarii vînd vin făcut de ei în via din spatele casei și mîncăruri tradiționale pregătite „ca la mama acasă", nu neapărat după stufoasele reguli europene. Problema este că, ani la rînd, cohorte de politicieni ori de intelectuali au invocat la tot pasul „specificul" și „excepția românească" în tot felul de

împrejurări, dar în mod concret tocmai specificul a căzut pradă, rapid, statutului de țară membră a UE. Niște proceduri aplicate la timp și o mai bună informare ar fi evitat această situație. Numai că la proceduri – de acord, greoaie, birocratice, plicticoase – stăm prost de tot. *Aici* se vede deficitul de modernizare: sîntem buni de gură întru apărarea „diversității", dar slabi la făcut cereri și completat formulare. Ne simțim încă bine în artizanat și oralitate, în schimb ne cam repugnă reglementările și procedurile-standard.

Pe la începutul secolului trecut, din autoexilul său berlinez, Caragiale le cerea prietenilor din țară, pentru a-și mai ostoi dorul, cîte-o putinică de telemea. În Europa de atunci, plină de granițe, putinica putea face drumul București-Berlin cu Orient Expresul. Azi nu se mai poate: în epoca aviarei, nu mai poți umbla creanga prin UE cu alimentele în traistă. Dar nu nostalgia după trecut e soluția, ci capacitatea de adaptare la prezent.

ținerea de minte

„Nu există romantici mai mari decît cei care nu au pe nimeni cu care să fie romantici. Abia cînd ne aflăm în străfundurile singurătății, nederanjați de muncă sau prieteni, sîntem în poziția de a înțelege natura și necesitatea dragostei. Doar după un week-end în care telefonul nu s-a «agitat», în care fiecare masă a fost scoasă din conservă și consumată în prezența reconsolatoare a unui crainic cu voce gravă de la BBC – ce schițează obiceiurile de împerechere ale antilopei kenyene – putem aprecia de ce Platon a declarat *(Banchetul,* 416 î.Ch.) că un bărbat lipsit de dragoste e ca o creatură rămasă cu numai jumătate din membre."

(Alain de Botton, *Despre farmecul lucrurilor plictisitoare,* Editura Humanitas, 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

În topul anticorupţiei

În urmă cu trei luni am scris aici o serie de trei articole despre problema corupţiei. Atingeam şi chestiunea măsurării fenomenului şi a percepţiei corupţiei. Criticam atunci Indexul Percepţiei Corupţiei făcut de Transparency International pentru că dă eşecuri spectaculoase la nivel comparativ. Reiau exemplele de atunci (nr. 137 al *Dilemei vechi):* în indexul pe 2005, Polonia e mai coruptă decît Tunisia, Columbia şi Cuba, iar România e chiar mai coruptă decît Ruanda şi China. Problema cu indicele TI este că spune multe despre starea de spirit a populaţiei şi foarte puţine despre starea de fapt. Astfel încît fiecare scor în sine este interesant pentru modul în care o populaţie se raportează la propriul sistem politic, dar în context comparativ punem alături opinii diferite despre fenomene diferite (corupţia din Cuba şi cea din Polonia sînt foarte diferite). Vorbeam în articolul din septembrie şi despre un instrument concurent dezvoltat de organizaţia Global Integrity (www.globalintegrity.org), care nu măsoară corupţia în sine, nici percepţia ei, ci anticorupţia, adică ce anume instituţii şi reguli dezvoltă o societate pentru a contracara fenomenul. Anunţam că România a fost pentru prima dată inclusă în cercetarea pe 2006 şi anticipam întrebarea dacă România se va situa mai bine în indexul anticorupţiei decît în cel privitor la percepţie. Cer scuze cititorilor pentru lungul periplu printr-un articol vechi, dar astăzi urmează chiar continuarea: Global Integrity Index 2006 a fost dat publicităţii zilele trecute (poate fi consultat pe site-ul organizaţiei).

Indexul ţine cont de 290 de indicatori, notaţi de un sistem de raportori şi recenzenţi anonimi. Au fost acoperite 43 de ţări, majoritatea state democratizate de curînd, sau care încă nu au demarat procesul de democratizare (Vietnam). Excepţia o constituie Statele Unite şi Israelul, două democraţii consolidate, incluse şi ele în studiu.

Surpriză: România (86 de puncte) se situează în categoria *Strong Rating*, alături de SUA, Israel şi Africa de Sud (peste 80 de puncte din 100). Bulgaria ne urmează îndeaproape, cu un scor ghinionist de fix 80 de puncte, care o plasează în categoria imediat următoare – *Moderate Rating* – alături de Argentina (79), Brazilia (73), Georgia (78), India (75). La categoriile inferioare aş mai remarca scorurile obţinute de: Rusia (63), Serbia (64), Pakistan (69), Mexic (65), Congo (44), Egipt (57), Vietnam (49).

Dacă despărţim pe categorii de indicatori, la „Societate Civilă, Acces la Informaţii Publice şi Media", România are 84 de puncte (egal cu Bulgaria), Serbia are 81, Rusia 60, Vietnam 28). La categoria „Alegeri" (participare, corectitudine, reglementarea finanţării), obţine în mod neaşteptat un scor de 90 de puncte, fiind întrecută doar de Israel (97). În schimb, obţinem un rating mic la „Responsabilitatea Administraţiei" (*Government Accountability* – ambele cuvinte au echivalente proaste în română, nu întîmplător). Aici, România pică în categoria ratingului moderat, cu 78 de puncte. E drept că scorurile scad aici pe întreg eşantionul de ţări, doar SUA şi Israel rămînînd la peste 80 de puncte. Dacă ne încălzeşte, Bulgaria este iar în urma noastră, cu 73.

În schimb, obţinem 83 de puncte la categoria „Administraţie şi Funcţionari Publici" (reglementări administrative, măsuri pentru protecţia avertizorilor de integritate, reglementarea achiziţiilor publice şi a privatizărilor). Un alt scor bun obţinem la categoria „Anticorupţie şi domnia legii".

Ar fi multe de comentat, mă rezum la cîteva idei. Nu este, de fapt, o surpriză că România se situează mult mai bine în indexul anticorupţiei decît în cel al percepţiei. Aş remarca că Indexul GI este mult mai util pentru comparaţii decît pentru analiza fiecărei ţări în parte, invers decît în cazul celui de la Transparency International. În context comparativ deci, se remarcă faptul că România şi Bulgaria se situează mult mai bine decît alte democraţii recente. De ce au construit cele două ţări antidoturi mai puternice la corupţie decît alte ţări din al treilea val al democratizării analizate aici (America Latină, Filipine ş.a.)? Explicaţia este dată de presiunea exercitată de UE pentru ca guvernele acestor ţări să construiască instituţii, să scrie proceduri şi legi şi să le dea un impuls de funcţionare. Acest proces a început în România înainte de a deschide măcar negocierile (de pildă, statutul funcţionarilor publici), a continuat chiar sub guvernarea Năstase care a creat instituţii formale, deşi le-a faultat politic. Şi încă nu s-a încheiat, Comisia poate activa în martie clauza de salvgardare pe domeniul Justiţie, dacă Agenţia Naţională de Integritate nu este votată de Parlament şi înzestrată cu puteri serioase.

Din păcate, Indexul nu analizează nici un alt membru UE. Ar fi fost interesant de comparat noile venite cu statele care au aderat în 2004 la Uniune şi chiar cu membri mai vechi.

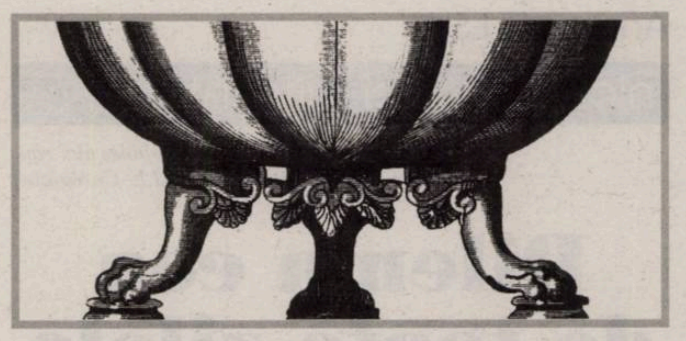

După cum vedem, *Global Integrity Report* se axează mai ales pe latura formală: agenţii, legi, proceduri. Poate de aici o uşoară tendinţă de supraevaluare a României, pentru că la reglementări stăm bine prin comparaţie, chiar şi fără ANI. Sub presiunea UE şi beneficiind şi de contribuţia Monicăi Macovei, guvernele României au forţat schimbarea de sus, acolo unde progresele pot fi uşor de raportat şi de pus în practică: la legi şi la creat instituţii. Rămîne ca aceste instituţii să se şi umple de substanţă. Unele dau semne bune, cum este cazul cu PNA, altele fac paşi înapoi – CSM.

Rămîne de văzut dacă scăderea presiunii dinspre Comisia Europeană va însemna şi un regres. Deja se vede o majoritate parlamentară, incluzînd aici şi PNL, care spune că legea ANI a fost mai degrabă un moft al ministrului Macovei pe care a ştiut să îl vîndă la Comisie (pe lîngă că e stupid, argumentul e şi tardiv: România a intrat în UE acceptînd ultimul raport de monitorizare, care stabilea clar obiectivul ANI pînă în martie, sub ameninţarea clauzei).

Cît priveşte percepţia corupţiei, aceasta se va schimba doar în timp şi doar dacă standardele etice vor fi serios şi consecvent aplicate. De pildă, miniştrii s-ar putea abţine să ia mai multe salarii de pe urma privatizării.

presa despre...

Automulţumire

„După două zile de congres şi zeci de discursuri, concluzia e una singură: liberalii nu mai vor nimic de la viaţă. Le este aşa de bine acum! La guvernare sînt, funcţii are toată lumea, «mercenarii, turnătorii şi persoanele care stau prost cu nervii» au plecat, PNL creşte în sondaje, zice Tăriceanu, şi, garantat, tot el va fi prim-ministru şi în 2008.

Atîta automulţumire la un partid aflat în plin proces de sciziune, care nu creşte, ci scade în sondaje, căruia europarlamentarele îi bat la uşă şi inamicii, în coaste, este greu de găsit. Nici o umbră de îngrijorare pe feţele congresmanilor liberali, ameţiţi parcă de refrenul «Guvernăm bine şi răsplata electorală vine de la sine», fredonat de Tăriceanu, înainte de a fi votat. Aşa se face că nici o temă spinoasă nu a fost abordată la congresul fericirii. Cum va guverna PNL pînă în 2008, dacă îi pleacă partenerii? Cum va amortiza costurile guvernării, într-o eventuală retragere a PD? Candidează singur sau îţi caută aliaţi la alegerile generale? Cum va diminua pierderile electorale după apariţia PLD? Ce campanie va duce la scrutinul din mai pentru Parlamentul European? Fiindcă nimeni nu a pus întrebările, nu s-au auzit nici răspunsurile şi există serioase îndoieli că vreun lider liberal le-ar cunoaşte. Lipsa oricărei strategii – măcar una de supravieţuire, dacă nu de devenire – i-a determinat pe unii liberali să-l urmeze pe Theodor Stolojan. Măcar acesta are cîteva obiective, perverse, dar clare: să înlocuiască PNL şi în Alianţă, şi în Guvern, să adune resturile din partidul-mamă şi, apoi, să fuzioneze cu PD, de al cărui sprijin deja beneficiază din plin.

Aşadar, acţiune şi oportunităţi! Tăriceanu are doar un ţel mărturisit: să-şi ducă pînă la capăt mandatul de premier. Un test de rezistenţă mai curînd, decît un obiectiv politic." (Rodica Ciobanu, *Gândul,* 15 ianuarie) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Patria ca loc de veci

Acum 20 de ani, vecinii mei de la ţară visau să cumpere trei case în sat, pentru fiecare dintre copii. Sondor sau tractorist erau carierele considerate sigure: cum să se lase statul de petrol sau agricultură? În vremea aceea, capul familiei, de meserie electrician, avea un statut asemănător cu cel al fizicianului atomic la oraş: el stăpînea misterele ştiinţei, aplicate la bec. Un corifeu.

Astăzi, la numărătoarea copiilor, lucrurile s-au complicat rău faţă de planul iniţial: unul e în Spania, altul – în cel mai apropiat oraş, şef într-un depozit privat de materiale nemţeşti, iar ultimul – casier la un Peco, unde vinde benzină scoasă de alţi sondori, din Golf sau Siberia.

În sat n-a mai rămas nici unul dintre fiii electricianului – însă locuiesc acum acolo porcii lor, pe care bătrînii îi cresc pentru sărbători. Sondorii s-au împuţinat, la fel ca petrolul, iar rangul tractoriştilor a rămas cu mult în urma birtaşilor. O meserie re-apărută la marginea însetată a satului românesc, odată cu rachiul ieftin şi prost şi pe datorie (căruia îi datorăm, între altele, răscoala de la 1907). Păi, ce altceva ai dè ales? Beţie sau revoltă: meniul e fix de cîteva sute de ani.

Între toţi plecaţii din sat, cazul căpşunarului e cel mai curios. Îl ştiu de cînd s-a născut. Era băiatul cel mic, mereu smiorcăit, mereu purtător de muci amestecaţi cu nisip de la desele trînte pe care le lua la joacă. Prima oară a purtat chiloţi pe la şase ani, apoi pantaloni, pe la zece. Am jucat fotbal în praful de pe uliţă aproape o veşnicie, pînă cînd a venit vremea să mergem fiecare la treburile lui. Şi-am mai auzit de el cînd s-a întors în ţară, îmbrăcat cu geacă de piele din mall-ul spaniol şi convins că „pentru noi, ăştia amărîţii, acolo e soluţia".

Dintre toţi fraţii, pare cel mai relaxat. Ceilalţi, rămaşi aici, cu nevastă şi copii, au deja sprîncenele aduse spre nas, în încrîncenarea aceea a omului de la ţară, hotărît să-i scoată din competiţie pe figuranţii de la oraş. El însă s-a adaptat nu doar vieţii de acolo, ci şi expresiei faciale: îi e mai uşor să zîmbească şi la fel de uşor să ofteze. Trăirea, mă gîndesc, o fi o chestie preţuită în Spania.

Cei mai mulţi dintre căpşunari au un plan simplu: să strîngă ceva bani şi să se întoarcă aici, la o afacere. Din nefericire, ceea ce nu ştiu ei este că fiecare an petrecut departe îi îndepărtează de planul ăsta, chiar dacă banii se strîng undeva într-un cont (în cazurile rare). Şi asta pentru că România pe care o ştiau se schimbă poate mai repede decît Spania în care s-au adaptat. Nu contează în ce direcţie: important e că locul ăsta are reguli noi (nu neapărat legi, cît cutume) la fiecare doi-trei ani...

Mulţi dintre cei care au plecat în anii '80, în special peste Ocean, nu s-au mai întors niciodată. Pentru ei, schimbarea e atît de mare încît anulează chiar argumentele pe care le-au avut ca să plece. Ştiu cazuri ale unor oameni care s-au operat pe suflet, fără anestezie (OK, cu un pic de Jack Daniels!), ca să devină americani. Au scos de acolo copilăria, blocul vecin văzut pe geamul bucătăriei, mărţişoarele, mirosul de asfalt încins în august şi-o mulţime de alte lucruri cu care România ne ţine legaţi. Pentru ei, ţara nu mai

e decît originea, iar America a devenit patria. „La noi" înseamnă Cleveland, nu Pantelimon.

Căpşunarii sînt diferiţi. Ei pleacă la serviciu. Se întorc după şase luni şi pleacă din nou. Cel mai important lucru: muncesc acolo ca să se laude aici. Uitaţi-vă la casele ridicate în satele de emigranţi. De ce nu le-au făcut în Spania? Pentru că acolo nu i-ar fi băgat nimeni în seamă, pentru că acolo n-au nici un vecin care trebuie neapărat să moară de oftică. Şi pentru că cei mai mulţi dintre ei visează să se retragă aici.

Ceea ce ne aduce la definiţia modernă a patriei: *ea e acolo unde te simţi bine să mori, nu neapărat să trăieşti.* Iar dacă vecinul meu simte acelaşi lucru, probabil că visul tatălui se va împlini cumva, la final. Nici nu va fi nevoie de vreo mare investiţie în sat. Nu locuri de casă. Doar cîteva locuri de veci.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Fraţii întru petrol

Au un duşman comun, Statele Unite ale Americii, şi un mijloc de şantaj, preţul petrolului, cu care îşi pot consolida poziţia în lume. În rest, e greu de înşirat ce l-ar putea lega pe preşedintele Iranului, Mahmoud Ahmadinejead, şeful unui stat musulman fundamentalist, de Hugo Chavez, preşedintele reînscăunat al Venzuelei, marxist, şi ca atare materialist laic. Şi totuşi, vizita preşedintelui iranian la Caracas s-a încheiat cu fierbinţi declaraţii de prietenie; Chavez a spus că vede în omologul său „un luptător pentru cauzele drepte, un revoluţionar şi un frate". În întîlnirea lor, „fraţii" au ajuns la concluzia că pe piaţa mondială a petrolului se găseşte un surplus de marfă şi că este cazul ca organizaţia mondială a producătorilor de petrol să-şi reducă producţia pentru a opri căderea preţurilor. Venezuela susţine Iranul, în dorinţa sa de a deveni o putere nucleară.

Cu cîteva zile în urmă, la instalarea sa oficială în cel de-al doilea mandat, Chavez a anunţat că va naţionaliza „întreg sectorul de energie şi electricitate, comunicaţiile, totul, absolut totul". Prin „absolut totul" se înţelege că vor fi preluate rafinăriile deţinute de firmele americane Chevron, Conoco Phillips, Exxon Mobil, Statoil şi BP. „Dacă vrea cineva să rămînă ca partener, uşa e deschisă, iar dacă nu vrea să rămînă ca partener minoritar, să ne dea terenul petrolifer şi la revedere." Un oficial venezuelean a recunoscut că acest „la revedere" poate fi extrem de costisitor şi că s-ar putea să se traducă în amenzi de sute de milioane de dolari. Nu e o perspectivă care să-l înspăimînte pe continuatorul revoluţiei bolivariene, devenit marxist: nimeni nu-i poate pune sechestru pe ţară dacă nu achită amenzile datorate unor imperialişti. În acest context se poate pune întrebarea dacă opoziţia a avut o viziune corectă asupra viitorului cînd a boicotat alegerile: Chavez are susţinerea integrală a Parlamentului şi domină sectorul judiciar. Mandatul inaugurat pe 10 ianuarie va dura pînă în 2013 şi în acelaşi discurs inaugural a promis că va modifica în aşa fel Constituţia încît să poată fi prelungit. De asemenea, Chavez a anunţat că toate partidele proguvernamentale se vor uni într-un singur bloc, care probabil va controla instituţiile de stat şi miliardele de dolari, venituri petroliere. La cele mai importante niveluri de conducere au fost numiţi militari, şi-a supus Curtea Supremă şi ameninţă că va lichida autonomia Băncii Centrale. O bună parte din veniturile petroliere au fost folosite pentru finanţarea programelor pentru săraci: educaţie, alimentaţie, asistenţă medicală. Promite că va aloca bani şi pentru săracii din alte ţări latino-americane, ba chiar şi celor din Statele Unite, neglijaţi de guvernul lor conservator.

În urmă cu ani, Chavez spunea că nu l-a citit pe Marx şi că nu doreşte decît „îmbunătăţirea capitalismului". Nu a mai făcut nici un fel de mărturisiri publice în legătură cu lecturile lui, dar între timp a devenit comunist: „Nu voi cunoaşte odihna, îmi voi da viaţa pentru construcţia socialismului în Venezuela, pentru construcţia unui nou sistem politic, social şi economic". Pentru Venezuela opţiunea e limpede: „Patria, socialismul sau moartea". Retorica latino-americană însufleţeşte şi nu prea: „doar o minoritate a populaţiei din Venezuela e interesată de adevăratul socialism. Sondajele arată că populaţia, într-o proporţie de 80%, respinge modelul cubanez". *(Newsweek,* 22 ianuarie 2007)

Pe plan intern, preşedintele se pregăteşte adunînd în mîinile lui toate mijloacele prin care poate acţiona fără să ţină seama de ce vrea poporul, iar pe plan extern, se consolidează alianţe cu prietenii ajunşi la putere în Bolivia (1010 dolari pe cap de locuitor), Nicaragua (910 dolari pe cap de locuitor) şi Ecuador (2630 dolari pe cap de locuitor; pentru comparaţie, România – 3830). Pelerinajul preşedintelui Iranului, Ahmadinejead, în America Latină asigură acest grup de ţări sărace că vor fi sprijinite material, dacă vor continua să se sustragă influenţei Statelor Unite. Preşedintele Bush pare mai nesigur decît oricînd, situaţia din Irak domină discursul public de la Washington şi sînt preferaţi analiştii care susţin că dracul nu e chiar atît de negru, că Hugo Chavez nu crede ce spune, că populaţia nu-l va urma.

Rezultatul lecturilor lui Lenin din Marx s-a soldat cu milioane de morţi pe întreaga planetă, din Cambogia pînă în Cuba. Combinaţia dintre Marx – fie şi necitit – şi fundamentalismul musulman poate fi chiar mai productivă.

globul cubic

Ceaiul

Fără înţelegere şi fără compasiune descrie Peter York, în *The Guardian,* păţania vedetei de televiziune Joan Rivers care n-a găsit un loc în salonul de ceai de la Hotelul Ritz din Londra. Ilustra refuzată l-a rugat pe *maître d'hotel* să-i caute, prin telefon, un loc în alte saloane celebre: Claridge Connaught, Dukes, Fortnum& Mason sau Barnu's. Cea mai rapidă programare a fost peste şase săptămîni. Moderatoarea emisiunii *Late Show* a cerut ceaiul în cameră. Nu e vorba – desigur – de o ceaşcă unde a fost scufundat un pliculeţ, ci de întreaga tradiţie renăscută: ceaiul pregătit după metoda descrisă în romane, însoţit de stativul pe trei nivele cu mici sandviciuri cu castraveţi, ouă cu maioneză şi fursecuri. La relansarea ceaiului nu participă doar hotelurile, ci şi evenimentele mondene: lansările de colecţii de modă sînt însoţite de ceremonii ale ceaiului; bancherii îşi sărbătoresc la o ceaşcă de ceai loviturile de bursă, mari investitori s-au coalizat pentru relansarea reţelei de saloane de ceai Betty's, imortalizate de Agatha Christie. „În lumea cafelei expres dată repede pe gît, ritualul ceaiului ascunde ceva languros, o plăcere pe care ţi-o permiţi, refuzul cursei pentru succesul profesional" – detaliază Peter York. El vede în resurecţia ceremoniei o reacţie la cafenelele Starbucks şi la sandviciurile aseptice vîndute pe străzile oraşelor. Mai mult chiar, el consideră că în această epocă a individualismului dezlănţuit, ceremonia ceaiului aduce aminte că mult timp – înainte de venirea thatcherismului la putere, în 1979 (ziarul *The Guardian* este făţiş anticonservator) – în acest regat obligaţiile colective erau mai importante decît confortul personal.

„Apărut în secolul al XVII-lea în Anglia, din Ţările de Jos şi India, ceaiul are o lungă istorie, strîns legată de măreţia şi decadenţa Imperiului. Să bei un ceai complet după-amiaza este simbolul a ceea ce britanicii au pierdut şi a ceea ce ei nu mai sînt" – i se explică jurnalistului la Consiliul Ceaiului *(Tea Council)* din Regatul Unit. Nu e totul pierdut, dacă – deşi Imperiul s-a dezmembrat – Consiliul Ceaiului mai există. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Noua strategie a vechiului Bush

În zilele în care la Washington era aşteptată anunţarea noii strategii americane în Irak, se putea citi pe bara de protecţie a multor automobile care circulau prin capitala americană: *„We are creating enemies faster than we can kill them".* Strategia preşedintelui Bush în Irak ar fi trebuit să fie o aplicaţie particulară a unei soluţii la această problemă generală. Nu a fost aşa. Deşi ştie foarte bine că războiul din Irak va fi cîştigat de cei care cîştigă inimile irakienilor, aproape nimic din strategia preşedintelui Bush nu se referă la acest aspect, cu excepţia cîtorva fraze care spun, mai degrabă, ce trebuie să facă Guvernul irakian ca să fie simpatic propriilor cetăţeni, decît ce trebuie să facă America pentru a avea cît mai mulţi aliaţi împotriva inamicilor tot mai redutabili şi numeroşi. În plus, o nepotrivită campanie de relaţii publice – capitol la care cele două administraţii Bush pot fi socotite cele mai slabe din istoria postbelică – a creat o mare aşteptare în privinţa acestei noi strategii. Din aceste două motive, mai toată lumea a simţit grade diferite de dezamăgire după ce, miercurea trecută, preşedintele Bush a expus liniile generale ale noii sale strategii în Irak. Mai toate vocile experte sau autorizate au fost critice sau doar triste, mulţi lideri au tăcut semnificativ, dar, paradoxal, tocmai în lumea arabă (acolo unde nimic nu se spune pe faţă, ci totul se şopteşte în condiţii de anonimat) se pare că există o neaşteptat de largă susţinere pentru această strategie. De fapt, era de aşteptat ca această nouă strategie să nu fie diferită de atitudinea pe care George W. Bush a avut-o constant în chestiunea irakiană. Preşedintele Bush nu se poate schimba. Instinctul său de luptător şi, mai ales, convingerile sale din specia tare a idealismului evanghelic îl fac să fie de o consecvenţă admirabil-înspăimîntătoare. Preşedintele Bush a gîndit, încă o dată, ca un luptător, şi nu ca un diplomat.

A plecat de la cîteva realităţi din teren. 80% dintre violenţe au loc într-un perimetru de 50 de km în jurul Bagdadului, iar în provincia Anbar, al doilea loc fierbinte al insurgenţei, se află, probabil, centrul de comandă Al-Qaeda din Irak. Insurgenţii primesc sprijin logistic şi ideologic, dar şi instrucţie, din Iran şi Siria. De asemenea, analiza din teren spune că eşecul operaţiunilor militare din Irak are două cauze: prima, nu au existat suficient de multe trupe americane şi irakiene care să asigure zonele curăţate de insurgenţi, astfel că aceştia operează din spaţii care au fost o dată sau chiar de mai multe ori „curăţate" şi, a doua, ordinele date militarilor americani le limitează posibilitatea de acţiune. În plus, preşedintele Bush a reţinut din întregul Raport Baker-Hamilton un singur aspect: trupele irakiene luptă mai eficient decît trupele americane şi eficienţa lor creşte sensibil cînd sînt consiliate şi sprijinite logistic de americani. Plecînd de aici, decizia unui preşedinte luptător nu putea fi alta: suplimentarea trupelor în zonele fierbinţi, irakienii sprijiniţi de americani să preia sub controlul lor Bagdadul mergînd din uşă-n uşă şi lărgirea libertăţii de acţiune a trupelor americane – cel mai recent exemplu fiind ordinul preşedintelui Bush de anihilare a reţelelor străine, în special iraniene, de pe teritoriul irakian, ordin urmat imediat de raidul american din Erbil, acolo unde iranienii spun că se pregăteau să deschidă un consulat, dar informaţiile americane arătau că era un punct nodal al reţelei iraniene care alimentează insurgenţele şiite.

Există cel puţin două reproşuri majore care se pot aduce acestei strategii. Primul, şi cel mai frecvent, formulat mai ales în mediile europene, este că această strategie nu asumă nici un moment al dialogului, ci doar confruntarea. Punctul crucial al Raportului Baker-Hamilton este acela că Iranul şi Siria trebuie incluse în orice aranjament de pacificare a Irakului. Preşedintele Bush ignoră această recomandare. Vorba unui cunoscut analist german: „Diferenţa dintre europeni şi americani este aceea că noi avem exerciţiul dialogului cu regimuri care nu ne plac, în vreme ce ei, nu". Corect.

Al doilea reproş este că logica „suplimentăm trupele americane ca să responsabilizăm Guvernul irakian" e discutabilă. Americanii mai dau un ultim şi amplu raid de curăţare a Bagdadului şi pun trupele irakiene să asigure, în urma lor, oraşul. Apoi pleacă, lăsînd Guvernul irakian sub presiunea „dacă nu te implici mai mult, noi plecăm şi te mănîncă insurgenţii din stradă". Se mizează pe faptul că Guvernul va reacţiona, logic, în direcţia în care îl va împinge presiunea aceasta. Însă anticipările din Washington, mai ales în privinţa reacţiei irakiene la anumite acţiuni americane, s-au dovedit a fi incorecte de prea multe ori. Din ignoranţă sau din orbire produsă de lumina intensă a idealismului neoconservator, liderii americani au dovedit clar că nu cunosc mare lucru despre complicatul suflet irakian.

Într-adevăr, irakienii sînt greu de convins că trebuie să îşi asume responsabilitatea ordinii în propria ţară şi, în fond, aceasta este marea problemă a întregului haos sîngeros de acolo.

Adevărul este că e nevoie de o suplimentare a trupelor în Irak, dar nu de trupe americane, ci de trupe irakiene. În vară, cînd s-a declanşat o amplă ofensivă împotriva insurgenţilor din Bagdad, Guvernul irakian a putut contribui doar cu două divizii, după ce promisese ferm şi în repetate rînduri că va mobiliza opt. Efectul acestei neputinţe (sau lipse de voinţă?) este exact cel constatat de preşedintele Bush: cartierele „curăţate" de americani erau imediat repopulate de insurgenţi pentru că nu mai rămînea acolo nimeni care să le păzească, soldaţii trecînd la „curăţarea" altei zone. Nivelul de frustrare american este, de aceea, foarte ridicat. Atît de ridicat încît unul dintre cei mai puternici susţinători ai noii strategii Bush, senatorul McCain, a spus cu năduf că acest război va rămîne în istoria Americii ca unul dintre cele mai prost conduse, dar că, chiar şi aşa, America nu îşi poate permite să îl piardă.

ready made

„Macedonski avea mereu nevoie de bani. Îi căuta şi-i obţinea prin toate mijloacele, fie ca să-şi întreţină numeroasa familie, fie ca să călătorească, fie ca să perfecţioneze invenţii abracadabrante, în genul hîrtiei sidefate a fiului său, Nikita. Nu se sfia să trimită bileţele emfatice puternicilor zilei, mecenaţilor, negustorilor bogaţi, linguşind pe unii, ameninţînd pe alţii. Însura sau numai împerechea pe unii discipoli cu femei mature şi bogate şi le estorca pecunii."

(Victor Eftimiu, *Portrete şi amintiri,*
Editura pentru Literatură, 1965)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

25°

Ca ghid, într-astfel să-ţi începi
excursul: iată cula
din care-şi arunca în ţepi
protivnicii Dracula, –

ce,-n calitatea-i de bampir,
s-a înhăitat cu-o vampă,
ce mai trăia-n *le Seconde Empire*,
cu frică de-acea lampă

a soarelui. – Or, cu-ăştia doi
avea să joace poker,
în ceaţa Londrei, într-un toi
de noapte, Sir Bram Stoker, –

căruia doamna Bathory
a vrut să-i sugă scula
în contul unei dàtorii,
dar s-a opus Dracula,

care pohtea să-l tragă, el,
în ţeapă, nu comtesa,
mai înainte ca,-n castel,
să reîncepă mesa

(cea neagră, bineînţeles).
Ci doamna,-ntretăiată,
în pofticiosu-i interes,
se cere îmbăiată

în sînge june. – Or, în nurci
şi pal ca albul cerii,
Dracula-i hăcuie pre turci,
dar lasă ienicerii,

copii de suflet ai lu-Allah,
în viaţă, şi-o cadînă, –
spre-a-i suge,-apoi, pe sol valah,
el şi cu-a lui păgînă.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Euro-(par)lamentări

Cum mi-am dat seama cît de european sînt

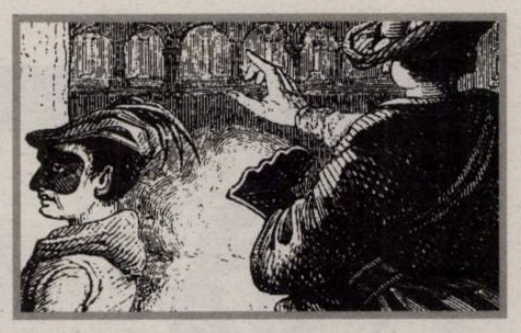

Dle preşedinte al Senatului, vă scriu, iată, în chiar ziua de naştere a poetului naţional, luni, 15 ianuarie a.c. – dar evident că nu despre asta vreau să vorbim, ci despre ce mai facem noi pe-aicea, pe la Strasbourg, unde observatorii români şi bulgari au devenit azi parlamentari europeni cu drepturi depline. Numai şi scriind aceste biete cuvinte, şi un fel de emoţie mă încearcă: ca ieri parcă veneam aici, pe la Bruxelles, pe la Strasbourg...; ca alaltăieri parcă vă scriam prima scrisoare... Trecu un an şi mai bine... Vorba strămoşilor, *tempora non captat muscam!*

Ei bine, aflaţi că tocmai acum, în această zi nepereche, mi-am dat seama cît de european sînt; abia azi am priceput, pentru ultima, categorica şi definitiva dată, cît de mult ne seamănă occidentalii. Iată cum au decurs lucrurile. În această zi de luni am plecat dis-de-dimineaţă de la Bucureşti spre Frankfurt cu o cursă Lufthansa – companie germană, desigur. Din cinci drumuri cîte am făcut eu cu ea în ultimul an, în trei am pierdut legătura la destinaţie din cauza întîrzierii decolării la plecare. Povestea cu nemţii şi punctualitatea cred că e o frumoasă rămăşiţă a Imperiului Habsburgic. Sau se balcanizează şi ei cînd ajung la noi.

De la Frankfurt am luat o maşină pînă la Strasbourg – peste 200 de kilometri. La coborîre, cei trei pasageri care eram i-am dat şoferului (în afara costului călătoriei, pe care oricum îl încasa) o mică atenţie. Genul de mică atenţie pe care, la Parlamentul European, îl primeşte *fiecare şofer* la *fiecare cursă* de la *fiecare eurodeputat* pe care-l are client: un euro sau doi. Să-i spun bacşiş? Să-i spun *pourboire?* Oricum i-aş spune, n-am văzut vreun şofer să refuze sau să fie jignit de gest. Sînt oameni şi ei. Ca şi şoferii noştri.

Ajunşi la Strasbourg, găsim ceaţă mare. Mă întîlnesc în faţa unei săli de şedinţă cu colegii noştri bulgari şi, ca-ntre europeni, le spun *dobăr deni,* iar ei răspund *bona dziua*, ba încă Tcetin Kazak – liberal bulgar de etnie turcă, cel care mi-a fost coleg de birou timp de un an şi mai bine la Strasbourg şi care era foarte mîndru că avea pe telefon o sonerie cu o manea românească (nu glumesc!) – îmi şuieră vesel, a cîta oară, rimele pe care Dumnezeu ştie de unde le-a învăţat, *Pace şi prietenie, să trăiască Românie!*

De la ora 18 – sau 19 la Bucureşti – avem festivitate mare: în plenul adunării parlamentare sîntem primiţi pe rînd, mai întîi vecinii de la Sud apoi noi, Josep Borell ne aşteaptă în mijlocul sălii şi ne strînge mîna, cîteva sute de martori aplaudă etc.

A 26-a epistolă, aderată şi integrată, către dl Văcăroiu

Apoi ne aşezăm în noile noastre fotolii, introducem un card personalizat într-un divais şi dintr-odată ne apare numele pe un mic ecran (e aparatul la care vom vota de acum încolo). Am locul 33, chiar în josul rîndurilor dispuse ca-n amfiteatru. În stînga mea, pe locul 34, e bruneta Pîrvanova, lidera liberalilor bulgari. În dreapta mea, la 32 – ca să vezi, ce potriveală, de necrezut, chiar v-am mai scris nu de mult despre el! – e chiar Daniel Cohn-Bendit, verde-ecologistul francez, ex-lider al studenţimii pariziene de la 1968! Nici nu se termină bine discursul festiv al lui Borell, şi Cohn-Bendit strigă, vociferează, face *Buuuu* – pariez că doi ani şi mai bine de-acum încolo, cît o să am locul ăsta, o să am ce vă scrie!

Dar încă asta nu era tot, dle Văcăroiu. Pentru că spuma cremei zilei abia acum se separa de zaţul clipelor. Iată: undeva în stînga mea (adică în dreapta sălii), mai sus, e aşezat noul grup parlamentar autointitulat *Identitate – Tradiţie – Suveranitate*. Pe locul 691 se află aşezat Jean Marie Le Pen, naţionalistul francez, liderul grupului. Alături, locotenentul său, Bruno Gollnisch. Ei, şi pe cine văd lîngă ei? Altfel spus, cine e noua colegă a lui Le Pen & Comp., cine e noua voce şi noul vot al radicalismului european, pe cine vor prinde cu zoom-urile lor fotografii de la Reuters sau cameramanii de la Euronews sau CNN atunci cînd vor dori să ilustreze materiale despre extrema europeană? Ei bine, fix în stînga lui Le Pen, puţin mai în spate, se afla tunetul Carpaţilor, răcnetul Camerei Deputaţilor bucureştene sau, mai nou, spaima balcoanelor patapieviciene: dna Daniela Buruiană *ot* PRM.

Ei bine, şi privind eu spre dna Buruiană cum se reazămă insensibilă de umbra veteranului Le Pen (cu acea încruntătură pe care numai G. Liiceanu o are atunci cînd combate la TV idei din cărţi pe care nu le-a citit), dintr-odată o pace de nespus mi-a inundat sufletul. *Iată-ne ajunşi printre ei!* – mi-am spus eu –, *iată aruncat sîmburele integrării!* Dar gîndul acesta n-apuca să-mi traverseze mintea că, dintr-odată, auzeam în dreapta mea urcînd spre cer o irepresibilă lavă umană: Gollnisch doar ce spunea că la anul, pe vremea asta, Le Pen va fi preşedintele Franţei... şi, de lîngă mine, Cohn-Bendit îi striga (cu un ton cît să-mi fiarbă cerneala-n stilou): *Ba bunicămea o să fie preşedinte la anul pe vremea asta!*

Cum vă spuneam, dle Văcăroiu: presimt că acesta-i începutul unor luuungi ani de prietenie cu UE!

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Cu „norodul“ la muzeu

Nu ştiu cum explică sau argumentează istoricii sau oamenii de cultură existenţa muzeelor astăzi. Ceea ce ştiu este că atunci cînd ajungi într-o altă ţară, turist sau student, profesor sau cu alte treburi, îţi propui, ca în cele cîteva ore, zile sau luni petrecute într-un oraş anume, să nu-ţi scape cumva vizita la muzeu. Vizitele se fac din raţiuni diferite: să faci fotografii, să te dai mare că ai trecut pe acolo, din plictiseală, din curiozitate, din dorinţa de a învăţa ceva, din nevoia de a completa o cercetare etc. Toate aceste motive se regăsesc pretutindeni în lume şi le-am regăsit şi în această efervescenţă „muzeală“ ce ne-a cuprins la cumpăna dintre integrare şi aderare.

● 30 decembrie 2006 a fost trîmbiţată în mai toată presa ca fiind noaptea albă a muzeelor, evenimentul cultural deosebit, susţinut de Guvern, trebuia să aibă o conotaţie simbolică importantă. Dar în cazul Muzeului de Artă Naţională al României s-a dovedit pe jumătate păcăleală. Deh, ca la noi! Cînd am ajuns acolo pe la 8 seara îmi imaginam că mă voi plimba în deplină linişte şi pe îndelete printre boierii mei de la începutul modernizării. Credeam că mulţi îşi vor vedea de sarmale şi ţuici, iar eu, în misiune de cercetare, mă pot documenta sau numai admira lucrări deja cunoscute, deja ştiute, că tot era gratuit. N-a fost să fie aşa. Lume şi îmbulzeală, aşa cum întîlneşti în marile muzee ale Parisului, indiferent dacă este sau nu este ceva de văzut. M-am bucurat, aşadar, spunîndu-mi că, uite, măcar arta îl mai poate interesa pe românul copleşit de circul politic. Am întîlnit toate tipurile de personaje şi am auzit multe din limbile pămîntului, călătorind prin timpul nostru istoric alături de minunatele exponate de artă medievală religioasă ce, pe mine personal, m-au purtat către un Şerban Cantacuzino, întemeietorul mănăstirii Cotroceni, sau spre vremea Mavrocordaţilor şi a mănăstirii Văcăreşti. Incursiunile mele şi ale celorlalţi s-au oprit însă aici, mezaninul reprezentînd „toată noaptea albă a Muzeului de Artă“. Muzeul a pierdut şansa de a oferi o bucurie celor care n-au bani şi poate nici timp pentru a-i descoperi comorile, dar mai ales nu s-a ţinut de cuvînt, ceea ce este mult mai blamabil. Dar la fel de blamabilă mi s-a părut atitudinea unora dintre vizitatori. Mi-a rămas în minte isteria colectivă a unei familii, ce s-a declanşat în momentul în care custodele a spus că nu se pot vedea şi celelalte săli, întrucît „aşa a hotărît conducerea“, oprind înaintarea familionului ce, decis, se îndrepta spre cucerirea următorului pavilion. Refuzul, oricît de politicos ar fi fost, a descumpănit. Cum adică, ei ieşiseră cu copii, bunici, căţel, purcel, pe un aşa frig şi mai ales cînd erau atîtea de făcut acasă, doar pentru nişte icoane? Ce-ai asta? Şi coana mare se puse pe-njurat: „Jegoşilor, am ieşit dîn casă pentru voi şi ne trîntiţi uşa-n nas? Să le spuneţi că sînt cu toţii nişte jegoşi....“ Şi dăi şi urlă şi împroaşcă pe toţi cu de toate... Şi spectacolul se transformă în grotesc sub privirile celorlalţi, la fel de indignaţi, dar mult mai rezervaţi în a-şi exprima opinia atît de categoric, iar custozii umiliţi privesc în pămînt, neştiind ce ar trebui să spună.

● 6 ianuarie 2007 am revenit la Muzeul Naţional de Artă al României. De data aceasta pe buzunarul meu. Muzeul era aproape gol şi-am zăbovit mai bine de şase ore în cele cîteva săli ce-mi fuseseră refuzate cu o săptămînă în urmă. La urma urmei, costul unui bilet nu-i o avere şi cred că şi-l poate permite oricine vrea într-adevăr să cunoască cîte ceva dintr-un trecut căruia i se acordă atît de puţin în cotidianul nebun în care trăim. Dar şi de astă dată am avut experienţa a cît de mult ştim să preţuim arta şi pe cei ce o slujesc, indiferent că sînt doar simpli angajaţi sau profesionişti. Un tătic, atenţionat, politicos bineînţeles, că ar trebui să păstreze o oarecare distanţă faţă de tablouri, chiar şi atunci cînd oferi informaţii amănunţite copiilor tăi, s-a pus şi el pe ţipat, supărat foc „că i se încalcă intimitatea cu astfel de intervenţii“. Şi dăi şi luptă şi „vă ştiu eu pe voi“, şi „mama voastră“, şi... Halal lecţie de bună purtare de faţă cu propriii copii şi a unui public puţin numeros, e adevărat.

● Aşa că ceea ce s-a întîmplat, tot în acele zile, la Casa Poporului, nu mă miră absolut deloc. Optimismul transmis de doamna cu organizarea mi se părea suspect, imaginile susţineau contrariul. Chiar dacă este o „oroare“, chiar dacă astăzi adăposteşte oameni politici „detestabili“, pe care, vai, uităm că noi i-am ales, Casa Poporului ar fi trebuit tratată ca un muzeu. Şterpelirea lucrurilor ce puteau fi uşor ascunse, „lăfăirea“ cu infatuare în fotoliile parlamentarilor, mîzgălirea băncilor sau a pereţilor, lipirea gumei de mestecat pe scaune sau birouri reprezintă în fapt „respectul“ faţă de valorile bunului-simţ. Or, şi într-un caz, şi în altul se vede că ducem lipsă.

● Nu spun că astfel de lucruri nu se vor fi întîmplat şi prin alte părţi ale Europei (deşi prin peregrinările mele n-am prea văzut aşa ceva), dar vizitele noastre la muzee prea seamănă a înghesuiala din ziua de Bobotează, la luat agheasmă.

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

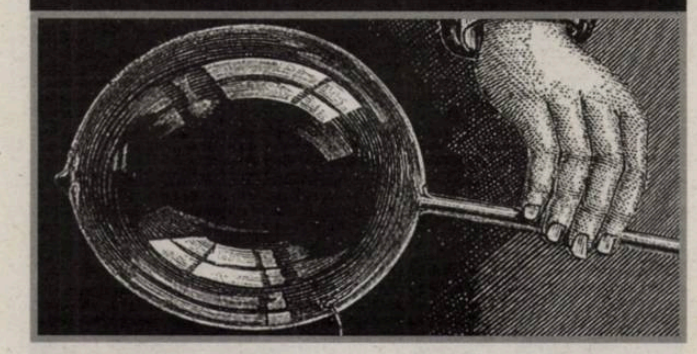

Zis-a Cassandra: *La Mulţi Ani!*

În 2007 am să-mi deschid o afacere menită să-i mîntuiască pe oameni. Se numeşte „Sistemul de Alarmare Creştină". Oamenii vor putea cumpăra Clopoţel de alarmare în caz de Ridicare la Cer, la 29,95 dolari, Alerta pentru Apocalipsă, la preţul de 37,99 şi, cel mai tare din toate, Clopoţei muzicali care anunţă A Doua Venire a lui Iisus, pentru 66,66 dolari. În 2007, oamenii vor trebui să fie avertizaţi în ceea ce priveşte siguranţa lor spirituală, fiindcă au devenit prea leneşi pentru a mai auzi semnele.

Peste tot, în jurul nostru, natura trece la acţiune. Leii de mare muşcă oameni, balenele lovesc cu coada vasele, scufundîndu-le, rechinii au reintrat în scenă şi tigrii îşi clănţăne dinţii prin grădinile zoologice. Să urzească animalele aşa zaveră generală? Să fie 2007 anul în care, în fine, animalele, sătule să tot fie pe cale de dispariţie, or să-şi scoată fantomele în oraş şi or să-şi ducă *„the Chevy to the levee"?* Se prea poate ca alarma de pe urmă să fi sunat deja în regatul fiarelor: săriţi în gîtul oamenilor înainte de a fi prea tîrziu! Numai că este deja prea tîrziu.

Marile forme de viaţă geologice şi meteorologice sînt şi ele în mişcare: furtunile, tsunami-urile şi cutremurele din ultimii doi ani constituie salva de început a unei planete sătule să tot vadă că Bush refuză să semneze tratatele privind încălzirea globală. Calota arctică stă gata să se prăvale şi nivelul mărilor va creşte, iar apele vor inunda ţărmurile. S-ar putea să fie prea tîrziu deja şi oamenii să nu mai poată face nimic altceva decît să privească şi să se minuneze şi să voteze Natura, ca fiind Omul Anului, şi s-o pună pe coperta revistei *Time*.

De bună seamă, toate acestea vor părea vane celor care au auzit de prea multe ori strigîndu-se „ţeapă" în mijlocul pîrjolului. Dar aşa îşi face lupul bîrlog în casa lui Petrică: de fiecare dată cînd nu se arată, se întrupează un pic mai mult în faţa şemineului. Castanele alea pocnind sînt, de fapt, strămoşii noştri care strigă „lupul". În cursul lungii mele vieţi, în zilele alarmiste ale veacului al XX-lea, mi s-a dat de multe ori vestea pieirii mele iminente şi a prăduirii popoarelor şi mi s-a arătat dovada de netăgăduit că aşa va fi, şi nu altcum. Pînă acum, am primit aceste dovezi cu oarece îndoială, ca fiind temeri mascate în bulane de poliţist, dar în zilele din urmă am început să mă clatin. Mă clatin chiar şi acum cînd scriu, căci licorile de Crăciun încă îmi sînt aproape.

Semnele din urmă sînt prea nostradamice pentru a nu ţine seama de ele. Petrolul de sub pămînt stă gata să explodeze *à la* Meyrink, iar străvechile regate din Africa de Nord sînt bune de tipar. Profeţiile nu mai sînt în ciornă. Al doilea, ba poate şi al treilea bizon alb s-au născut în Vestul Mijlociu.

Cît e încă început de ianuarie, apucaţi-vă să puneţi pastrama la uscat. Umpleţi ulcioarele de lapte cu apă, ulei şi vin. Burduşiţi-vă iPod-urile cu cîntece care să vă ţie memoria vie. Prindeţi-vă un generator la cingătoare. Purtaţi cu voi veste de salvare. Nu mai băgaţi în seamă presa. Pe la finele lunii, vă veţi bucura că aţi făcut toate acestea. Nu sînt paranoic, dar abia am deschis ochii.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Bate tarantula să priceapă căluşul

În 1959, Ernesto de Martino îşi începe studiul său etnografic faimos în Salento referitor la „tarantism": ritual de posesie provocată, conform folclorului local, de muşcătura unui păianjen. Victimele sînt – nu întîmplător – doar femeile. Iar cura de vindecare presupune dansuri şi muzică specifice. Totul se petrece pe 29 iunie, de ziua Sfîntului Paul, cînd toate cele „posedate" de spiritul păianjenului *(tarantate)* merg în biserica Sfîntului Paul din Galatina, se tăvălesc pe jos ca orice posedate, după care, cu ajutorul sfîntului – dar şi al muzicii şi dansurilor – se vindecă. Cel puţin pentru o vreme...

Povestea este veche. Încă din Evul Mediu, cînd medicii oscilau între o cauză fizică atribuită veninului unui păianjen real şi una psihică provocată de o boală mentală, Biserica Catolică a introdus figura Sfîntului Paul, transformînd treptat ritul (păgîn) de posesie într-un cult catolic de vindecare. O primă „marketizare", după spiritul vremii, a unei practici de o vechime indeterminată. Lucrurile se aşază apoi în cursul firesc al cutumelor vieţii de provincie. După ce a apărut *La terra del rimorso,* cartea în care De Martino a prezentat rezultatele cercetărilor sale, tarantismul intră însă în atenţia lumii academice, apoi a celei mediatice, pentru ca după 1990 să devină o modă extrem de răspîndită şi complexă. Numai în aceste cîteva zile petrecute la Perugia am aflat de trei teze de doctorat susţinute recent pe această temă, prietenul meu Giovanni mi-a arătat, în biblioteca sa, vreo sută cincizeci de volume despre tarantism, în librării am găsit o carte de cîteva sute de pagini dedicată bibliografiei tarantismului din 1945 pînă în 2000 – ca să nu mai pun la socoteală pliante, filme, fotografii etc. Marketizarea tarantismului atinge astăzi cote greu imaginabile.

Evoluţia este, în linii mari, următoarea. După ce De Martino îşi publică studiul, puţini rămîn cei care mai cred în muşcătura unui păianjen real, în timpul muncilor cîmpului. Pentru De Martino este vorba despre un eveniment simbolic ce pune în scenă şi dramatizează suferinţa socială a femeii, în această lume ţărănească particulară. De aici pînă la a sublinia particularismul local al acestei practici şi, astfel, valoarea sa identitară pentru Saleno, nu a fost decît un pas. Apoi, pe fondul fascinaţiei pentru Sudul „exotic" al Italiei (dar şi al posesiunii şi exorcismului, se pare), tarantismul nu a întîrziat să devină o *tradiţie bună pentru turişti*. Şi, ca orice tradiţie pregătită pentru vînzare, tarantismul se desprinde de ritul originar de posesiune, se desface în părţile componente şi se reproduce mai departe doar prin acele părţi care pot avea o existenţă de piaţă independentă: dansul şi cîntecul.

Toată această metamorfoză nu poate avea loc însă, în mod paradoxal, decît însoţită de o grijă excesivă pentru autentic. Tineri experţi entuziaşti reconstituie cu grijă paşii de dans, căutînd şi observînd cu atenţie ultimii bătrîni dintr-un sat sau altul, care mai ştiu să danseze aşa cum se dansa altădată. Apoi îi învaţă pe tinerii locali sau pe turiştii străini interesaţi: sînt nişte paşi mici, într-un ritm lent, dar susţinut, foarte caracteristici – explică aceşti păstrători ai tradiţiilor autentice. Un etnolog îşi bagă însă nasul şi constată că aceşti paşi erau mici şi lenţi nu pentru că aşa era dansul ritual în vechime, ci pentru că „informatorii" actuali erau bătrîni şi de abia îşi mai trăgeau picioarele...

Cu muzica se întîmplă ceva similar. Diluată în tot felul de „tarantele", muzica şi-a pierdut autenticitatea. Este desprinsă atunci o singură variantă, acreditată ca autentică: *pizzica*. Toată lumea o studiază şi o reproduce aşa cum trebuie. O poţi asculta astfel şi la metrou, în Paris, alături de alte ipostaze de *world music*.

Grija pentru autentic şi aceea pentru turism se întîlnesc în organizarea unui festival de proporţii din ce în ce mai mari, „Noaptea tarantei", în mica localitate originară a tarantismului autentic. Municipalitatea este foarte mîndră şi îl evocă, doct, pe Sfîntul Ernesto de Martino, patronul acestei noi sărbători populare. Ca la noi la Sighişoara, cu ocazia festivalului „medieval", localnicii se retrag însă în casele lor şi privesc sceptici entuziasmul turistic care le invadează anual străzile.

Ce legătură au toate acestea cu noi şi cu căluşarii noştri? Păi, dansul practicat în Apulia pentru a scăpa de muşcătura tarantei, şi cel practicat, pe vremuri, de căluşari sînt cam singurele dansuri rituale de posesiune din Europa, despre care s-au întreţinut, la vremea lor, şi De Martino cu Mircea Eliade. Pe de altă parte, ambele au devenit în prezent *spectacole identitare*. Ambele fac parte astfel din *patrimoniul imaterial* acreditat sau pe cale de a fi acreditat în autenticitatea sa naţională de către UNESCO. Pentru a ajunge aici, ambele au fost cercetate şi puse în lumină de etnologi reputaţi – pentru a fi preluate apoi de activişti culturali pasionaţi. Vorba îngrijorată a unui antropolog de pe alte meleaguri: *ca să vezi ce se întîmplă cînd Ei citesc ceea ce scriem Noi!...*

Povestea Căluşului începe înainte de război, dar cunoaşte o ascensiune spectaculoasă în comunism, cînd experţii Oficiului Naţional de Turism şi ai „Cîntării României" fac din căluş un dans popular şi din căluşari, emblema noastră naţională. Cîteodată, transformarea vechiului ritual în spectacol sare peste cal – să spunem aşa – ca de pildă atunci cînd, ca să elimine discriminarea burgheză a femeii, un înalt activist de partid de la Cluj a comandat alcătuirea unei echipe de „căluşăriţe". Ca ritual, dansul căluşului era totuşi apanajul strict al bărbaţilor – şi aceasta, din motive mult prea puţin burgheze!...

Povestea căluşarismului ca marcă identitară continuă, după căderea comunismului, cu ajutorul unor experţi cît se poate de anticomunişti, care pregătesc – cu binecuvîntarea competentă a UNESCO – patrimonializarea (imaterială) a Căluşului. Şi cum televiziunea nu putea lipsi din această poveste, TVR va pune în scenă, cu ocazia celor 50 de ani ai săi..., 50 de căluşari.

Nimic nou sub soare, se întîmplă şi la alţii, după cum am văzut! Ceea ce mă intrigă însă este faptul că mulţi dintre exegeţii şi promotorii actuali a căluşarismului se revendică sau fac măcar apel la marele etnolog care a fost Mihai Pop, care stătea de-a dreapta lui Greimas la primul congres de etnologie europeană, cînd acesta a ironizat vehement acest gen de folclorism şi ideea periculoasă de „patrimoniu imaterial". Dar ce să-i faci, între timp atît Greimas cît şi Pop au devenit, şi ei, patrimoniu imaterial...

Andrei PIPPIDI

SOS București

Cărți vechi

Identitatea unui oraş este dată şi de anticariatele lui. Cine nu asociază Parisul cu buchiniştii de pe cheiurile Senei? E adevărat că, de la o vreme, în cutiile lor, cărţile, bune sau rele, sînt toate învelite în celofan, aşa că nu mai poţi să le răsfoieşti. S-a pierdut astfel plăcerea de a intra cînd într-o lume, cînd într-alta, şi de a aprecia pe loc interesul unui autor necunoscut sau al unui subiect încă nou. S-a săvîrşit o crimă culturală de mari proporţii. Din fericire, Parisul a păstrat destule alte repere secrete ale unui pelerinaj al cititorilor. Ei trebuie, de pildă, să se oprească la „Shakespeare & Co.", anticariatul englezesc din apropiere de Notre Dame, unde, urcînd o scară şubredă, cineva se trezeşte în interiorul în care Sylvia Beach îl primea pe Hemingway. La „Samuelian", pe *rue* Monsieur le Prince, trei generaţii au adunat cărţi despre Orient şi despre Balcani. Londra are anticariatele de pe Charing Cross, Amsterdam şi Bruxelles aşteaptă vizitatorul străin, cu tainiţe pline de volume de toate vîrstele şi limbile. Însă nicăieri în Europa nu se găsesc cărţile vechi atît de multe, variate şi ieftine, ca la Boston sau New York. Ca şi cum ai intra într-o pădure vrăjită, cu poteci nesfîrşite. Calitatea fondului de carte care se desfăşoară sub ochii eventualului cumpărător este mărturia cea mai grăitoare despre viaţa culturală din oraşul acela, aşa cum a fost sau cum încă mai vrea să fie.

Dar la Bucureşti? De cînd preţurile în librării au crescut peste orice limită rezonabilă, fără să împiedice editorii să pompeze necontenit cărţi noi pe piaţă, chiar dacă sînt traduceri ale literaturii de sală de aşteptare, la gară sau la dentist, ne încercăm norocul la anticariate, cîte au mai rămas.

Altădată, erau multe. Cel de lîngă „Scala", în locul căruia a apărut un magazin de bijuterii, a fost, vreme îndelungată, cel mai bun. Mai era cel de peste drum de „Nestor", dispărut odată cu tot grupul de case scunde din care făcea parte, pentru a fi înlocuit întîi cu o cofetărie – aceea se mutase acolo după cutremurul din „77 –, iar în ultimii ani cu vitrine strălucitoare la care nici nu mă uit (mi se pare că expun îmbrăcăminte de lux). Acolo, unde, iarna, duduia un godin fierbinte, cărţile ticseau rafturile de pe pereţi sau erau aruncate pe masa lungă din centrul încăperii. Printre ele am găsit un volumaş franţuzesc cu ex-libris-ul cabinetului de lectură (adică de împrumut) C.A. Rosetti şi Winterhalder, deci din ajunul Revoluţiei de la 1848. Alt anticariat era pe strada Polizu, aproape de întîlnirea ei cu Calea Griviţei: o bătrînă ursuză dormita în mijlocul mormanelor de cărţi. Cîtva timp, a mai fost unul pe Calea Moşilor, mergînd spre Obor, pe stînga. Dar să nu uit, dintre cele vechi, pe acela în care intram cel mai des, în fundul galeriei Kretzulescu, unde s-au vîndut pe rînd ultimele biblioteci boiereşti. Era pe cînd mobilele din aceleaşi case luau drumul „Consignaţiei". La acest anticariat, un domn înalt şi gros (Weinberg?) arăta cu competenţă şi orgoliu stampe japoneze sau albume de artă, prea scumpe pentru mine, care, în schimb, am cumpărat, frumos legată, traducerea franceză a unei piese de Ibsen, cu subiectul din istoria medievală a Norvegiei.

Acum, avem comerţul privat, care a început cu prăvălia

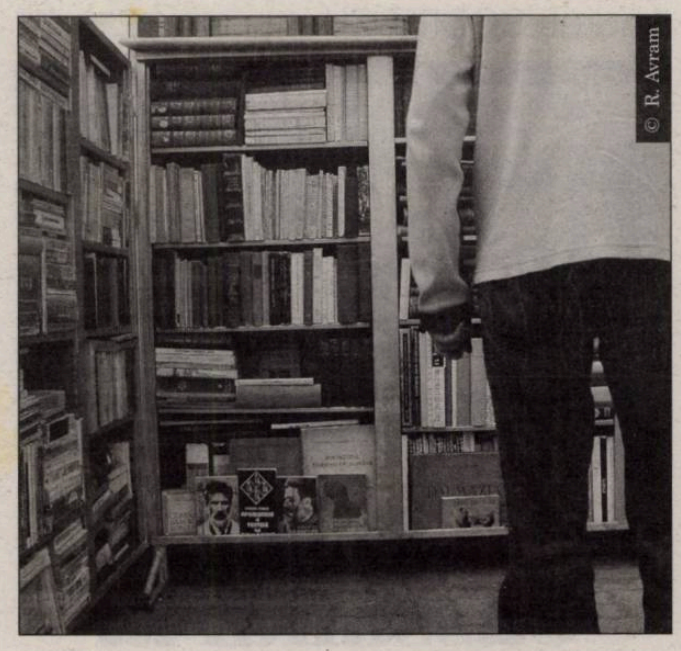

din colţul străzii Corbeni cu Calea Moşilor: „Artis" este o firmă serioasă. La Dalles („Noi") şi la intrarea în Teatrul Naţional sînt şanse să descoperi ce căutai sau, mai ales, ce nici nu-ţi închipuiai că există, dar, adesea, după ce te-ai uitat la preţ, suspini şi pui cartea la loc. La fel se întîmplă şi la anticariatul care şi-a luat, nu ştiu cu voia cui, numele lui Ion Brătianu, la parterul clădirii unde PNL îşi avea sediul în 1990, cînd îl asedia o mulţime înverşunată ca la Bastilia. Pe Calea Moşilor, după răspîntia cu Pake şi cu Mîntuleasa, altă prăvălie, care avea o legătură de neînţeles cu PD, atunci cînd acesta era condus de Petre Roman, a fost, pentru scurtă vreme, o adevărată binefacere pentru clienţi ca mine. Pe strada Academiei, pe strada Doamnei şi în pasajul subteran de la Universitate, cineva se poate opri, cu ceasurile, şi nu pleacă niciodată cu mîna goală.

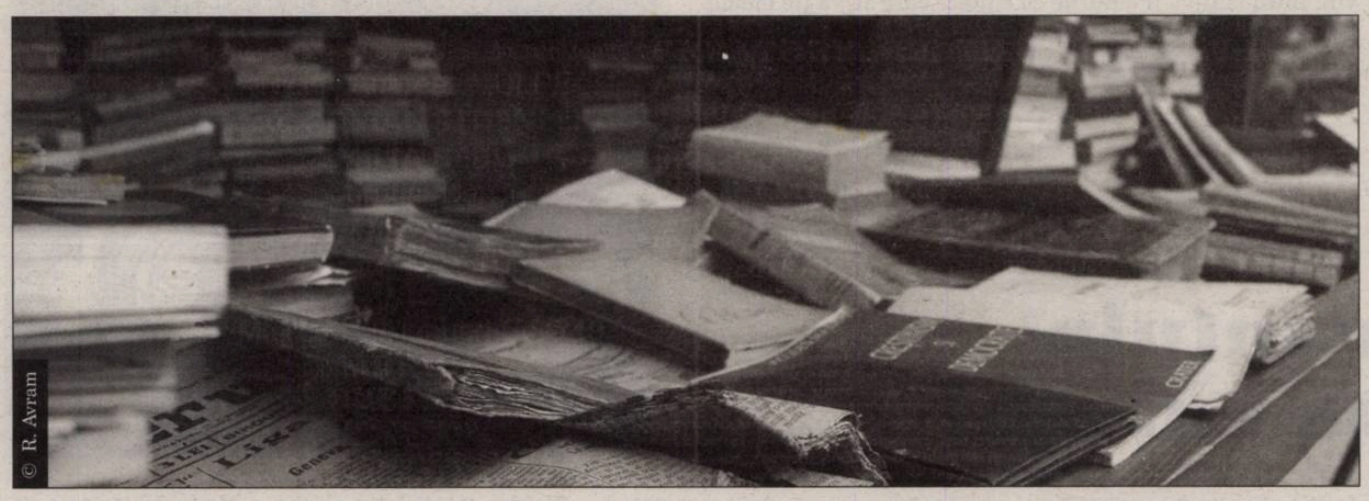

Celălalt comerţ cu carte veche, nelegiuit ca o tabără de beduini în deşertul irakian, este acela întins de-a lungul întregii faţade a Universităţii. Aceste tarabe sînt frecventate de cei mai aleşi oameni de carte – am văzut acolo şi zîmbetul însorit al dlui Şora –, dar a încăput pe mîna unor analfabeţi. Ani de zile s-au vîndut acolo cărţile furate din depozitele Bibliotecii Academiei (îmi închipui că fără ştiinţa preşedintelui de pînă ieri). A venit şi rîndul altor colecţii, particulare. Rechinul e invizibil şi transmite preţul, pe telefonul mobil, unor vînzători care or fi crezînd că hîrtia tipărită se vinde la kilogram. Pentru un volum greu, ca *Istoria comunei Bogdana din Tutova,* mi s-a cerut un milion şi jumătate.

Faţă de cărţi ca şi faţă de case, s-a dezlănţuit o lăcomie oarbă. Cu rezultatul că trecutul, şi aşa erodat, se fărîmiţează şi zboară ca pulberea împrăştiată de un vînt rău.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

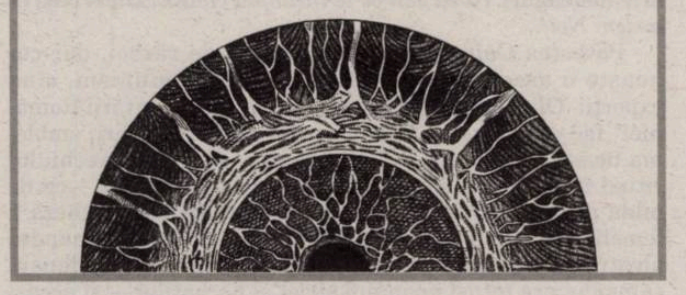

Totul despre sex?

Conform unui mai vechi obicei al editurilor autohtone, nu găsim nici o notiţă de prezentare a lui Rodger Streitmatter, autorul cărţii *Sexul vinde* (traducere de Irina Popa, Editura Tritonic, 2006). Din postfaţă reiese că Streitmatter a predat, în 2001, un curs despre Mass-media şi Sexualitate într-un institut de învăţămînt superior american, curs din care a scos şi cartea de faţă. Subtitlul cărţii e mai explicit: „Aventura mass-media de la reprimare la obsesie", cu precizarea că termenul „obsesie" nu trebuie luat în conotaţiile lui negative, Streitmatter considerînd că, în a doua jumătate a secolului al XX-lea, în America a avut loc o adevărată Revoluţie Sexuală (majusculele îi aparţin) al cărei bilanţ este, în esenţă, pozitiv.

Să vedem ce evenimente notabile reţine autorul. Gama lor e largă, de la anchete sociologice la concerte rock şi de la emisiuni TV la scandaluri politice. Ideea (previzibilă) de la care se pleacă este că, înainte de 1950, americanii erau, în materie de sex, pudibonzi şi ipocriţi. Data debutului emancipării poate fi stabilită, după Streitmatter, foarte precis: 1948, anul apariţiei Raportului Kinsey, raport care inventaria comportamentele sexuale, frustrările şi fantasmele bărbaţilor americani. Mai departe, lucrurile încep să se amestece. Urmează descoperirea pilulii anticoncepţionale (care a oferit – în limbajul de lemn de care autorul se serveşte nu o dată – „destule oportunităţi"), apariţia revistei *Playboy,* filmele cu James Bond şi mai ales o scenă memorabilă în care strălucea Ursula Andrews, concertele lui Jim Morrison (cu pantalonii lui strîmţi de piele mulaţi pe corp), serialele de televiziune, în care se vorbeşte despre sex şi se face sex *(Sex and the City, Queer as Folk),* revista *Cosmopolitan* (care le-a arătat femeilor „cum să-şi elibereze libido-ul"), talk-show-ul lui Phil Donahue unde şi-au găsit loc minorităţile sexuale şi unde s-a vorbit fără reţineri despre avort, erotizarea publicităţii (un mare pas înainte: în reclamele lui Calvin Klein bărbatul devine obiect sexual), videoclipurile Madonnei ş.a.m.d. Capitole aparte sînt consacrate, firește, deculpabilizării homosexualităţii şi lesbianismului precum şi schimbării de imagine în prezentarea sexualităţii afro-americanilor.

Curioasă este tratarea afacerilor Paula Jones şi Monica Lewinski, adică a „scandalului Zippergate". Importantă i se pare autorului depăşirea unor interdicţii verbale tacite: atît rapoartele oficiale cît şi comentariile din mass-media folosesc din abundenţă termeni „tehnici" care trimit la jocurile erotice dintre Monica şi Bill precum şi la pata de pe rochia Monicăi. Teza lui Streitmatter devine tot mai evidentă: omniprezenţa sexului în mass-media a avut o funcţie educativă fundamentală. Autorul e favorabil filmelor imbecile de genul *American Pie* şi este surprinzător de tolerant faţă de site-urile pornografice. Valoarea lor educativă ar sta în aceea că avertizează asupra maladiei Sida şi recomandă sexul protejat. Metodele de convingere a publicului sînt de o simplitate dezarmantă: personajele negative din *Queer as Folk* nu folosesc prezervativul, spre stupoarea şi indignarea personajelor pozitive.

Dacă, aşa cum ne asigură Streitmatter, „alfabetizarea sexuală" e înfăptuită de personaje precum „prinţesa pop Christina Aguilera" înseamnă, totuşi, că ceva nu e în ordine. Pe de altă parte, omniprezenţa sexualităţii nu e numaidecît (scuzaţi banalitatea) semn de dezinhibare şi de normalitate. Jubilaţiei corect-politice a lui Streitmatter i-am putea opune poziţia unui „neoreacţionar" ca Philippe Muray, după care erotismul a murit din momentul în care a fost promulgată o lege ce asociază cuvintele „hărţuire" şi „sex".

Oare cum ar arăta o intreprindere similară ce ar urmări emanciparea sexuală a societăţii româneşti după '89, adică după decenii de interdicţii şi de ipocrizie? Cum s-a produs întrepătrunderea dintre sex, mass-media şi politică? Şi fiindcă în această chestiune seriozitatea excesivă riscă să te arunce în ridicol, propun o primă listă de personaje şi situaţii emblematice: Petre Roman – prim-ministru („Nu vrem Kent, nu vrem valută" etc.); Zippergate românesc: protagonist – ministrul Culturii Petre Sălcudeanu; căsătoriile şi divorţurile dintre Adriana Bahmuţeanu şi Silviu Prigoană; Monica şi Irinel Columbeanu; imnul PRO TV din 31 decembrie 2001, cu ocazia suprimării vizei Schengen pentru români („Vin flăcăi din România / Care ştiu cum să iubească / Europei să-i aducă / Gena noastră româneaască"); Nicoleta Luciu; cazul doctor Ciomu; fotografiile şi apariţiile TV ale Elenei Udrea; intrarea Oanei Zăvoranu în PRM; interviul dat de Ion Iliescu revistei *Playboy;* naşterea fetiţei Monicăi Columbeanu care, pînă cînd vor apare aceste rînduri, se va fi produs la TV, în direct şi la o oră de vîrf.

Lista rămîne deschisă.

Texte şi opinii de: ● *Mirel BĂNICĂ (cercetător EHESS, Paris)* ● *Sabin DĂNIŢĂ (jurnalist)* ● *Marina DUMITRESCU (jurnalistă)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Tudor GIURGIU (regizor, preşedintele TVR)* ● *Liviu ORNEA (matematician, publicist)* ● *Ioana PÂRVULESCU (scriitoare)* ● *H.-R. PATAPIEVICI (scriitor, preşedintele ICR)* ● *Adina POPESCU* ● *Iris SPIRIDON (scenaristă)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Alex. Leo ŞERBAN*

Cred că nimeni nu se mai îndoieşte că trăim într-o cultură a tinerilor. Afirmaţia poate părea paradoxală în condiţiile în care „tinerii cineaşti" sînt nevoiţi să se (z)bată pentru a face filme. Doar că acolo nu este vorba – atît – de generaţii şi vîrste, cît de energii şi scleroze. De valori şi de non-valori. De talent: se ştie că acesta „nu aşteaptă numărul anilor", dar nici (aş adăuga) nu trage linia după o anumită vîrstă (vezi – ca să rămînem în registrul cinematografic, atît de „fierbinte" – Manoel de Oliveira, cineast entuziasmant la 96 de ani!). Şi apoi, Cristi Puiu împlineşte anul acesta 40 de ani... Şi de fapt, „vîrsta nu contează": nu cred că există actor român (tînăr sau bătrîn) care să nu vrea să joace într-un film de Puiu (sau Porumboiu), după cum ştiu o grămadă care nu joacă la Nicolaescu decît pentru bani... Şi-apoi, nu este oare semnificativ că un regizor „încă tînăr", cum se spune (e vorba tot de Puiu), a făcut cel mai empatic şi mai emoţionant film post-'89 despre un bătrîn care moare?

Unde tragem linia

Şi atunci, despre ce este vorba în numărul de faţă?

Aş spune că, domeniul artistic şi, nu întîmplător, cel medical puse deoparte, lucrurile stau cu totul altfel în aproape toate celelalte. Aşadar: trăim *într-o cultură a tinerilor. Ei dictează modele, limitele, licenţele şi limbajele. De la reclame („targetate" către aceştia) la industria muzicală, modă,* loisir *şi sport, totul este făcut pentru a atrage acest public mobil, stabil şi din ce în ce mai solvabil. La televizor, bătrînii nu apar decît în jalnice reportaje de „ora 5", surprinşi zăbăuci prin pieţe sau la cozi – şi ca statistici. Acasă, cînd nu mor de singurătate, se ocupă de nepoţi în calitate de bunici – acest „job" de slugă neplătită. Spre diferenţă de* seniorii *din ţările civilizate – care-şi toacă pensiile în croaziere de lux –, bătrînii noştri stau la cozi ca să prindă bilet la revelioanele lui Vanghelie. Au început prin a fi – la-nceputul anilor '90 – masă de manevră electorală pentru PSD şi Iliescu. Acum, nici ei nu ştiu ce mai sînt... Probabil că nu mai sînt nimic: doar statistici, cum spuneam.*

Desigur, există şi excepţii – precum „seniorii" (cu bani) din cluburile „de fitze", despre care vorbeşte Stela Giurgeanu în reportajul său de la p. 11. Dar ele nu fac decît să confirme regula. Astăzi, parcă un vis de „tinereţe veşnică" a-nceput să bîntuie mai peste tot în lume. Dacă ai bani (mulţi bani!), poţi recurge la operaţii estetice, la „feişăluri", fitness-uri şi alte finesuri; dacă nu, chiar şi o dietă ruptă de prin reviste e bună... Ideea e că lumea nu se mai suportă îmbătrînind! *Acest proces (firesc) este declarat „indezirabil" şi „reversibil". Apar formule gen „60 este noul 50", „50 este noul 40", „40 este noul 30"... Ceasurile sînt date înapoi, într-un heirup general anti-vîrstă. De cine, şi mai ales de ce, fuge toată această lume? Nu neapărat de îmbătrînire, desigur – deşi, s-o recunoaştem, e un atu să fii frumos. Lumea fuge, de fapt, de moarte. Încearcă să se autosugestioneze că, împingînd limitele biologice, îndepărtează şi moartea. Toţi trăim un fel de basm subliminal, în care există „tinereţe fără bătrîneţe" şi – fireşte – „viaţă fără de moarte". Doar că, oricît de „subliminal", e totuşi numai un basm...*

Şi atunci, care să fie explicaţia discriminării de vîrstă („age-ismul", cum se spune prin alte părţi)? Disconfortul de a vedea chipuri care desfigurează frumosul basm autoamăgitor? Protecţia inconştientă împotriva terorii de a îmbătrîni, la rîndul tău? *Teama de moarte? Cine ştie... În orice caz, îmi permit o sugestie: uitaţi-vă atent la toate imaginile care ne înconjoară – de la televiziuni la reclame. Sînt oglinzile inocente ale acestei temeri.* ***(a. l. ş.)***

Mirel BĂNICĂ

Intrarea în *adulescenţă*

„Generaţia" este un concept din ştiinţele sociale, extrem de folosit şi, în acelaşi timp, extrem de opac. „Generaţia" reprezintă şi rezumă principiul de egalitate fondator din care ea însăşi este născută, elementul temporal, dar care în acelaşi timp o predispune tendinţelor de utilizare radicală, simplificatoare de sens. Anul de naştere şi vîrsta devin adesea veritabile repere ale existenţei. Să ne amintim, de exemplu, de mîndria cu care bunicii noştri revendicau „contingentul" militar din care făceau parte. Aşa după cum remarcă istoricul Pierre Nora, „generaţia este acel mijloc de a te simţi liber aparţinînd însă la ceva".

Raporturile dintre generaţii nu au fost niciodată armonioase, nici definite clar. Fiecare generaţie are propria sa dinamică, propria manieră de a-şi exprima revolta şi prezenţa pe scena socială. Astăzi, problema raportului dintre generaţii se complică din cauza contextului demografic dificil (creşterea speranţei de viaţă, dublată de scăderea natalităţii). Generaţiile sînt obligate să „coexiste" împreună în condiţii complexe. Demografii cred că, la orizontul anului 2050, circa o treime din populaţia Europei Occidentale va avea mai mult de 65 de ani. Cum femeile au o speranţă de viaţă mai ridicată, tot atunci 10% dintre femei vor avea mai mult de 80 de ani, doar o cincime dintre ele avînd încă un soţ în viaţă.

Dincolo de cifre se ascunde o veritabilă discriminare generaţională bazată pe vîrstă: informaticieni care la 35 de ani sînt consideraţi uzaţi pentru profesiunea lor, spaima de a fi licenţiat în jurul vîrstei de 50 de ani – lista este mult prea lungă pentru a fi expusă în întregime. Cauzele acestei discriminări nu se explică doar prin demografie. Ne vom opri doar asupra a doi dintre factorii ce provoacă „dereglarea" raportului intergeneraţional, dintre cei care ni se par cei mai semnificativi din punct de vedere al impactului imediat.

Avem în vedere, în primul rînd, ruptura ce s-a produs la nivelul tradiţiei şi al *savoir-faire*-ului tradiţional. Persoanele vîrstnice nu mai sînt depozitarele unor cunoştinţe transmise de la o persoană la alta, în vederea perpetuării şi supravieţuirii anumitor arte şi meserii. Tradiţia se autogenerează, inovînd în acelaşi timp în interiorul sistemului în care operează. În era automatizării şi a reproducerii mecanice a *gestului* creator, bătrînii nu mai sînt veriga necesară în transmiterea informaţiei. Inutili, dar din ce în ce mai longevivi, bătrînii sînt percepuţi doar ca o povară în plus, îngreunînd teribil bugetul familiei, al asigurărilor de sănătate, cel al statului. Ipocrizia bine ambalată merge pînă la a-i desemna ca „sursă de venituri", din cauza locurilor de muncă ce vor fi create în viitor în sistemul de azile cu mare capacitate.

Un alt factor important al dereglării raporturilor intergeneraţionale este mass-media, aflată în întregime sub tirania şi controlul publicităţii. Tinereţea a devenit criteriul de frumuseţe preponderent. Considerată în trecut un cadou divin şi asociată doar unei vîrste privilegiate, astăzi frumuseţea se poate cumpăra şi vinde ca orice bun de consum. Tehnicile de înfrumuseţare cele mai performante (medicină şi chirurgie estetică) se banalizează, mitul tinereţii veşnice este omniprezent.

Mai mult, printr-un straniu „efect de retur", conştientizarea faptului că frumuseţea devine „constructibilă" şi evolutivă are ca efect o creştere a individualismului contemporan. Societatea îmbătrîneşte, dar valorizează din ce în ce mai mult frumuseţea, asociată performanţei şi reuşitei, seducţiei şi vieţii pline de potenţial. Expresia „a profita de viaţă" devine stringentă, iar „devenirea personală", fundamentală, asociată fiind grabei de a trăi cît mai mult experienţe. Sub semnul fondator al acestor repere ale postmodernităţii, corpul este suprainvestit ca reper fundamental al identităţii. Or tocmai corpul, *carnea* este cea care dă primele semne de oboseală şi firească bătrîneţe...

Legată de mitul eternei tinereţi este şi apariţia unor categorii subgeneraţionale, necunoscute pînă acum. Cea mai bună ilustrare este *adulescentul,* amestec de adult şi adolescent, individ în jurul vîrstei de 30 de ani. Un adult care nu vrea să îmbătrînească, dorind să conserve la infinit, prin dietă şi exerciţiu fizic savant dozat, o alură de adolescent şi libertatea proprie acestuia din urmă, mai ales în ceea ce priveşte dorinţa de a fi inconstant, versatil şi teribil de egoist. Plus o susţinere acerbă a luptei împotriva fumatului, tendinţe ecologice pronunţate şi excursii cît mai exotice şi depeizante, susţinute în general de un buzunar bine garnisit.

Această tendinţă sociologică a fost extrem de rapid recuperată de vînzătorii de mode şi de iluzii din marketing, din cauza potenţialului financiar al indivizilor *adulescenţi.* Ideea de bază este lansarea pe piaţă a unor produse cu puternic potenţial nostalgico-regresiv, pentru a aduce consumatorul în contact cu produse ale copilăriei. O vîrstă de aur nedefinită devine astfel o valoare sigură şi universală pentru mărcile care vînd ideea unei tinereţi veşnice, a unui stil de viaţă croit pe măsura, după dorinţa fiecăruia. Bătrînii vor să fie tineri, tinerii se comportă ca nişte bătrîni.

Toate sectoarele industriei de consum sînt astfel marcate de această tendinţă, începînd cu moda, acolo unde graniţa dintre vîrsta adultă şi copilărie-adolescenţă devine din ce în ce mai firavă (a se vedea linia promovată de lanţul de magazine de confecţii H&M şi succesul nebun al acestora – doar un exemplu printre alte mii posibile). Dincolo de copaci se ascunde însă pădurea: este vorba mai degrabă de un fenomen sociologic legat de angoasele unei societăţi marcate de individualism exacerbat, instabilă, nesigură de viitorul ei şi de perpetuarea stilului său de viaţă actual. Eliberată de povara destinului colectiv, dar depăşită de problemele ridicate de individul lăsat singur în faţă destinului.

Întreruperea transmiterii ciclului tradiţiei şi recompunerea acesteia în forme schimonosite, îndepărtate de matricea de origine, precum şi apariţia unor categorii „parazite", intermediare, aşa cum este *adulescenţa,* vor conduce la o şi mai mare ruptură între generaţii. Preţul plătit? Absenţa veritabilelor repere de memorie generaţională, cu adevărat colective, şi adîncirea rupturii dintre generaţii, sub semnul solicitărilor venite din exterior, din lumea modelor de moment. Vom încheia citînd iarăşi din Pierre Nora, ce subliniază faptul că memoria generaţională nu este legată doar de psihologie individuală, ci se exprimă mai ales în locuri comune, în momente de participare colectivă şi intensă la diverse evenimente.

Din ce în ce mai individualiste, generaţiile de mîine vor avea din ce în ce mai puţine lucruri de împărţit fiind împreună. Poate cu excepţia blogurilor şi a ciaturilor, în aşteptarea marii pene mondiale de Internet care să ne aducă cu picioarele pe pămînt.

Paris

Sabin DĂNIŢĂ

Generaţia expiratată

Nepotî'miu are şase ani şi e cinic. N-a auzit de Antistene (habar n-are cine-a fost Socrate), iar din fabuloasa poveste a lui Diogene a reţinut doar partea vulgară şi *funny:* „un nene despuiat care umblă tîrînd după el un butoi şi face caca rîzînd pe unde apucă".

Pe de altă parte, *ştie,* ca nimeni altul, să ucidă monştrii din *Spyderman* sau să căsăpească radios cohortele de terorişti debusolaţi din *Counter-Strike.* Pe mine (nefericitul său unchi) mă desconsideră total. Şi o face din două motive: primul, pentru că prefer, structural, alt tip de jocuri. Şi al doilea, pentru că atunci cînd abordez jocurile lui preferate, sfîrşesc mereu fie omorît de monstru, fie ciuruit de terorişti. Adică penibil şi dezabuzat. N-am nici o îndoială că, dacă ar putea citi fluent, ar avea un nivel de înţelegere mai ridicat şi ar fi la curent cu polemicile culturale iniţiate de ziarul *Cotidianul,* n-ar ezita să mă numească *unchiul expirat.*

Motivele dezbinării noastre sînt însă mult mai profunde. Şi (o spun cu tristeţe) ireconciliabile. Să mă explic: Nepotul meu are doi prieteni buni. Pe Dănuţ şi pe Denis. Dănuţ e grăsun, erudit (pentru vîrsta lui) şi puţin pîrîcios. Dacă faci ceva, te pîrăşte. Dacă nu faci nimic, inventează ceva şi tot te pîrăşte. Pîrîtul e pasiunea lui ludică, viciul lui infantil. Denis, în schimb, e sadic şi poliglot: ştie germană, engleză, turcă şi română. De fapt, nu stăpîneşte cu adevărat nici o limbă, iar faptul că are doar cinci ani nu e o scuză. Cînd se enervează, face crize isterice, se tăvăleşte penibil pe jos şi muşcă pe toată lumea. De buză. În ceea ce mă priveşte (ca exponent al unei generaţii mai vîrstnice), predispoziţia către gratuit şi violenţă a pre-puberilor mi se pare simptomatică. *Pe vremea mea* supremul protest faţă de dictatura vîrstnicilor era să le scoatem limba. E drept că uneori îi mai şi scuipam, dar o făceam (nu ştiu cum să spun) cu... tandreţe. Oricum, faptul că Denis îşi muşcă cu aceeaşi poftă şi segmentul lui de vîrstă îmi serveşte de minune drept argument unei teze care spulberă definitiv mitul conflictului între generaţii. Umorile vîrstelor aflate într-un perpetuu şi vertical conflict, cinismele lor cardinale, lupta eternă şi oarbă *între* generaţii nu reprezintă altceva decît un monstruos poncif atîta timp cît, iată, conflictele se poartă şi *în* interiorul generaţiilor. Cînd însă lupta vîrstelor se poartă *clasic,* cei trei îmi reproşează în esenţă (şi tălmăcit în limbajul mai elevat al generaţiei mele) că sufăr de aceeaşi osteoporoză conceptuală de care suferă orice generaţie vîrstnică: că fac parte, adică, dintr-o tagmă retrogradă, hegemonică şi represivă. Sînt *retrograd* pentru că nu agreez jocurile lor mai noi, *hegemonic* pentru că patronez camera unde se află computerul şi *represiv* pentru că îi iau de urechi. De fapt, toată tensiunea se reduce la un raport de putere. Pentru nepotul meu, pentru Dănuţ şi pentru Denis (e timpul să o spun) sînt o chestie abstractă care vine din cînd în cînd dintr-un loc la fel de abstract, numit Bucureşti, ca să ia în posesie, într-un mod brutal şi reprobabil, lucrul lor cel mai de preţ: camera şi computerul. La mine vin prieteni la fel de abstracţi, din generaţia mea abstractă, care joacă aceleaşi jocuri abstracte pe care le joc şi io, şi împreună formăm un fel de *grup de prestigiu* care ostracizează nepoţi cu alte valori, cum sînt, bunăoară, ei. Care vor să aibă acces necondiţionat la computer. Uneori, pentru că reveriile lor puciste dau greş, încearcă să-mi submineze autoritatea printr-un război de gherilă, prin şantaj sentimental, atacuri şi delaţiuni furibunde către mamaie. Care e mama mea. Dănuţ şi Denis au şi ei mamele lor care, la rîndul lor, au mamele lor care sînt bunicile celor dintîi şi care fac parte din altă generaţie. Care nu e a mea. Dar cu care intru, invariabil, în conflict şi căreia îi reproşez că e retrogradă, hegemonică şi represivă. Ei bine (şi aici voiam să ajung), toate aceste lucruri mă obosesc enorm!

Liviu ORNEA

Muzici şi fraze

Acum doi ani am găsit, într-un magazin dintr-un orăşel californian, cu numai un dolar *(plus tax),* vinilul *Lucky Man* al lui Emerson, Lake & Palmer. Maamă, cît aş fi vrut să-l am în liceu! Acum mă uit cu nostalgie la el, ca şi la colecţia Pink Floyd (completă!, dar copiată pe CD-uri), sau la viniluri vechi Led Zeppelin (ce coperţi!), cu nostalgie şi cu teamă: oare mai am voie să le-ascult? Că doar e „muzică pentru tineri".

Ţin s-o spun răspicat: greu îmi imaginez stupizenie mai mare decît muzică pentru tineri.

De fapt, ce înseamnă asta? Nimeni n-a definit precis „conceptul". Pare să fie vorba despre o muzică simpluţă, lejeră (nu uşoară: Angela Similea e pentru moşi), cu versuri asemenea şi neapărat, ritmată. Jazzul deci nu e pentru tineri. Nici rockul, pentru că, iată, eu încă îl ascult. Sau, poate, pentru tineri e doar o anumită parte a rockului, Vama veche, de exemplu? Sigur muzica populară nu e pentru tineri (deşi, la ţară, la nunţi, dansează şi tinerii pe ea). Dar manelele? Cunosc studenţi manelişti.

Ce ştiu sigur e că Bach nu e pentru tineri. Pare să fie doar pentru matorei. De ce ar fi asociată muzica clasică numai cu plictisul şi înmormîntarea? De la ce vîrstă e potrivit Chopin, mă rog frumos? Într-a IX-a, elev la „Bălcescu", fost şi actual „Sf. Sava", mergeam cu colegii, joi seara, după ore, la concertul de la sala Radio. Ceea ce nu ne împiedica să dansăm pe ABBA şi Boney M (scuzaţi, ale tinereţii valuri) şi să ascultăm rock progresiv. La concerul Jethro Tull de la Sala Palatului, acum cîţiva ani, era plin de *oldies* ca mine (ba şi mai rău), cu copiii lor adolescenţi de mînuţă, aduşi pentru culturalizare. Şi se pare că le-a plăcut. Cred că fiecare dintre noi – cu excepţia unor, puţini, *dandies* rafinaţi! – rămînem cu moda şi cu muzica din adolescenţă şi prima tinereţe. Ce se adaugă după aceea nu mai contează foarte mult.

Sigur, o să spuneţi, Jethro Tull, Yes, Genesis: numai babalîci. Aiurea! Ce mare diferenţă între rockul de acum (tineresc!) şi cel de-atunci? Mă rog, în afară de faptul că trupele de-acum sînt evident mai slabe...

Altă prostie pe care o aud cam des e „teatrul pentru tineri". Cehov, pasămite, nu e pentru tineri. Pentru tineri sînt doar piesele cu subiect luat direct de pe stradă, eventual americană, şi vorbite tot ca pe stradă, vulgar şi cu prune-n gură, scrîşnit. Dacă nu-i o p...ă în fiecare frază nu-i pentru tineri? Iubire, gelozie, frică de moarte, de ratare – astea nu-s subiecte pentru tineri? La tinereţe nu iubim, doar ne fu***em? La tinereţe sîntem mai proşti, ne duce mintea mai greu la subtilităţi? Sau, poate, tinerii sînt mai febrili, n-au timp, n-au răbdare, le trebuie *action,* vor ca lucrurile să se-ntîmple repede şi să fie spuse pe şleau, ca în filme. Filme care, şi ele, trebuie să aibă decupaj alert, cadrele lungi nu mai ţin. O fi! Dar să fie la ei acasă.

Oricum, pare că am descoperit elixirul tinereţii. Ca să mă menţin tînăr pare suficient să înjur non-stop şi să mă uit pe MTV. Nu-i greu, dar e plicticos. *J'en passe.*

Iris SPIRIDON

„Stelele aprinse"

Nu ştiu sigur dacă eu sînt un caz tipic. Înclin mai degrabă să cred că nu. Am avut noroc să cresc şi să trăiesc mereu alături de oameni mult mai „mari" decît mine. Dar niciodată n-am făcut diferenţa. Mereu am crezut că oamenii se înţeleg între ei la un alt nivel decît cel care ţine de vîrstă. Sau cred că au o vîrstă secretă, diferită de cea biologică, care îi face să existe în aceeaşi etapă.

Am în acelaşi timp noroc şi de o perioadă în care oamenii tineri contează cel mai tare. După cum se exprima şi „prietenul meu", Oscar Wilde: „nu mai pun preţ decît pe părerea oamenilor mult mai tineri ca mine..."

Eu însă aş spune: mai bine că diferenţele între oameni nu se fac după vîrstă, ci după felul în care ei gîndesc. Iar din păcate, în ţara asta oameni care gîndesc bine se pot număra pe degete. Nu cred că sîntem o ţară cu repere culturale reale. Adică una în care cei obişnuiţi merg la teatru sau la film şi pricep pe bune ce văd acolo. Nici măcar nu cred că-şi pun problema să înţeleagă. Nici măcar nu aleg să meargă la cinema pentru a înţelege de ce acei regizori au făcut filmul întocmai ca el să fie vizionat pe marele ecran (şi nu piratat şi vizionat pe un ecran infim de computer). Ce să mai vorbim, nici măcar nu-şi pun problema că există un regizor, darmite să se gîndească la concepţie sau la rezoluţie... Cît despre oamenii care se ocupă de artă la noi, atît „vechii" cît şi „noii" cred exact acelaşi lucru, un pic la alt nivel, însă nesemnificativ. Dacă eşti tînăr nu înseamnă neapărat că eşti şi proaspăt sau că eşti şi bun. Iar dacă eşti bătrîn nu înseamnă că eşti sau că ai fost vreodată bun. Tot ce se spune este legendă şi vorbărie inutilă.

Eu, personal, ca artist la categoria *wannabe,* nu prea ştiu cum să iau lucrurile, în momentul de faţă. Credit nu pot să spun că nu mi se dă, la capitolul ăsta iarăşi am avut noroc de oameni care m-au iubit. Şi asta în cel mai frumos sens al cuvîntului. Am zis tot timpul, mai în glumă, mai în serios, că dacă o să ajung la 80 de ani să iau vreun premiu la UNITER, pentru întreaga activitate, bineînţeles, o să mă sprijin în baston demnă şi o să-i mulţumesc lui Radu Afrim. Asta pentru că m-a făcut să rîd cînd trebuia, nu pentru altceva... Şi pentru că mi-a mai spus cu un aer melancolic (el, care nu pare depresiv) că „timpul trece". Şi asta tocmai cînd eram la mare în apă şi trecea un nor care i se părea lui că e prea frumos şi că n-o să mai fie. Şi în mod misterios (nu credeam atunci) timpul chiar a trecut şi nici n-am mai ajuns vreodată în locul ăla, la mare.

Deci eu chiar am beneficiat de multe lucruri de la ăia mai „mari". Chiar dacă Radu, vorbind de vîrsta aia secretă, e de vîrstă cu mine, de fapt. L-am pus în discuţie nu numai pentru că mi-e foarte drag şi o să-mi fie întotdeauna (chit că n-o să mai facă spectacole şi o să se retragă vreodată în munţi), ci pentru că am avut de-a lungul anilor un exemplu de om tînăr care s-a luptat foarte mult să se impună şi să se exprime liber. E drept că nu prea mai avem ce să comentăm de cînd i-au dat şi premiul UNITER, dar numai noi ştim cît de greu i-a fost pînă să fie recunoscut. Aşa că singurul meu răspuns posibil în legătură cu vreo posibilă discriminare este unul singur: Să le dai în bot cu valoarea. Asta am învăţat eu de la Radu.

Să ne amintim de Cristi Puiu, căruia i-au dat 4 cu succes în celebrul concurs naţional, iar Jim Jarmusch la Cannes i-a cerut dvd-ul cu *Un pachet de Kent...* şi i-a zis: „Wow, man, I'm honored!". Asta dacă cumva membrii CNC ştiu cine e Jim Jarmusch. Sau dacă le pasă. Aşa că, *again* la Oscar Wilde: „Adevăratul artist nu ţine seamă de public. Pentru el publicul este inexistent. El nu trebuie să facă prăjituri cu mac sau miere cu care să adoarmă sau să întreţină monstrul".

Pornind de la aceste teorii îmi propusesem la un moment dat să fac un spectacol pe texte de Salinger la care să scriu pe afiş: „Numai pentru oameni cu două facultăţi". O să văd dacă mă ţine s-o fac. Merg pe ideea că publicul trebuie cultivat încet-încet, chiar dacă e greu, chiar dacă pare imposibil. Am învăţat de la Cristi Puiu că orice lucru pe care îl trecem cu vederea naşte alte lucruri proaste pe care ne obişnuim să le acceptăm. Şi dacă am învăţat de la el să gîndesc cum trebuie, nu pot să cred că pentru alţii ar fi imposibil asta. Ceea ce este trist este că Puiu nu se poate împărţi pentru toată lumea. Ar ajuta să mai fie încă unii identici cu el. Măcar doi-trei. M-aş mira însă chiar şi aşa să-i ia cineva în serios.

Deci problema e discriminarea de gusturi, nu de vîrstă.

Aici ar trebui să se oprească sistemul. Să fie în centru cei care gîndesc bine şi să se ajungă cumva să fie clar ce înseamnă un gust bun. Din toate punctele de vedere. Aici intervine şi „ochiul critic" care sînteţi voi şi care contaţi cel mai tare ca noi să contăm. Dacă n-ar fi existat Leo şi Chirix (tot cum zice Afrimache), eu n-aş fi ştiut niciodată (şi nici nimeni din ţara asta) ce înseamnă alte filme. Alea care nu se aduc la noi şi care sînt şmechere... Şi nici ce înseamnă „Ocolul pămîntului în 80 de festivaluri" n-aş fi ştiut, şi n-aş fi ştiut nici ce culoare de pantaloni are David Lynch sau că el chiar există şi că cineva dintre ai noştri putea să dea mîna cu el superrelaxat. Şi asta, de pe vremuri. Nu de ieri-de-azi.

Am mai prins în realitate şi cum Vlad Mugur (cît trăia) îi dădea lui Sorin Leoveanu să joace Hamlet la 26 de ani, în timp ce noi văzuserăm numai Iureşi şi Caramitri superuzaţi. Şi, întîmplător, nu este o legendă asta, pentru că l-am văzut pe viu pe Leoveanu în *Hamlet.* Şi este şi mai pe bune că domnul Vlad Mugur spunea: „Nu eu l-am «făcut» pe Leoveanu, ci mama lui". Aici, bun-gust şi modestie!

Pentru că acei oameni care sînt cu adevărat „mari", şi de care avem nevoie să ne îndrume, ştiu să pară foarte, foarte „mici" în unele momente şi să ne dea senzaţia că noi strălucim în locul lor. Eu cred în întîlniri care trebuie să se întîmple într-adevăr şi în care vîrsta nu mai contează. Tot domnul Vlad Mugur spunea că el crede în actorii mari, fie că au 20 sau 80 de ani. De aceea comunicarea cu cineva mai în vîrstă, chiar dacă este vorba de o diferenţă de 30 de ani, cum se întîmplă în cazul meu cu domnul Alexa Visarion, cu care am colaborat la scenariul *Luna Verde,* nu poate exista decît dacă se sparg nişte bariere. Dacă ne dăm seama că sîntem împreună „acelaşi" om, dar în perioade diferite ale existenţei şi ale exprimării sale. Iar între oamenii mai speciali se poate întîmpla asta. Există avantaje de ambele părţi. Cel în vîrstă înţelege ce s-a mai schimbat în viaţă de cînd el a trecut de acea perioadă, iar cel tînăr înţelege ce nu se schimbă niciodată şi e important pentru el să ştie.

Desigur că există şi secrete. Şi lucruri care nu se spun. Secrete pe care un om trecut prin viaţă nu le spune unui om tînăr, pentru a nu-i lua „andrenalina" necesară. Şi există şi tăceri. Multe, multe şi bune. Nu cred că este un compromis din nici un punct de vedere. Mai degrabă este o deschidere.

Cu acest film ne propunem şi să promovăm oameni tineri şi „mari". Pentru rolul principal avem în cap un actor de la Brăila, Emilian Oprea, descoperit şi promovat tot de Radu Afrim. Însă un actor pe care publicul nu îl cunoaşte şi îl va cunoaşte cu ocazia asta. Cum am ajuns să lucrez cu un regizor din vechea generaţie este o posibilă întrebare. Şi nu se referă la faptul că el îmi este întîmplător (deşi eu zic că nu întîmplător) şi profesor. Iar el este întrebat probabil la rîndul lui cum a ajuns să scrie scenarii cu studentele.

Eu mă arunc mereu cu capul înainte şi poate mă grăbesc, dar în principiu simt bine ceea ce fac. Şi cred că şi dînsul la fel. Dacă noi nu ne punem întrebări de ce am făcut-o, nu văd de ce şi le-ar pune alţii. Lucrurile importante nu se spun niciodată. Singura întrebare care ar trebui să ni se pună este una sugerată de domnul Salinger într-una dintre cărticelele sale: „Un artist ar trebui să fie întrebat doar un lucru înaintea «Judecăţii de apoi»: dacă în momentul în care s-a apucat de lucru era sigur că avea toate stelele aprinse".

Stela GIURGEANU

Cu (b)anii, vîrsta dispare

Ca atunci cînd dai cu cremă cu Q10. Scoţi ochiul dracului din portofel şi toată lumea (bună) îţi zîmbeşte. Scoţi banul şi nu numai că nu mai eşti bătrîn (eşti în etate), nu te-ai pensionat, ci te-ai retras din activitate. Pentru că, dacă reduce ridul, de ce n-ar reduce banul şi multele nuanţe peiorative pe care le cam înghite personalul românesc al vîrstei a treia?

...Aşa am fost provocată să descopăr, în lumea celor bogaţi şi dornici de *party-all-the-time, via* lumea cluburilor de fiţe din Bucureşti, cum sînt priviţi şaizeciştii (şi peste) de către treizecişti (şi sub).

Bună seara, domnişoară, unde vă duc? Taximetristul de firmă serioasă îşi făcea treaba, cu o morgă la fel ca firma. Şi profesională. Pînă i-am dat adresa, care i-a aruncat dintr-odată, într-o exclamare insinuantă, tot profesionalismul pe apa sîmbetei: *Aa! Te duci la club, păpuşă?*

Şi ştiu cam ce crede el despre oamenii (mai ales cei cu fustă scurtă) care îi dau, sîmbătă seara, *acea* adresă. Dar mă împrietenesc cu el, îl fac să mă audă, dincolo de stereotip.

Ce oameni îi duce maşina galbenă *acolo?* Oameni cu bani, mai multe nu ştie despre ei... nu se prea împrieteneşte cu oamenii ăştia. Nici ei cu el. Tineri, bătrîni? Şi din cei în vîrstă sînt o grămadă... să stau eu liniştită, dar – adaugă repede şoferul, ca nu cumva să înţeleg greşit – niciodată, absolut niciodată într-un club de fiţe, un senior, de trece de al treilea prag de vîrstă, nu va fi tratat ca atare. Adică? Fără respect. „De ce?“ e o întrebare retorică.

Totuşi un angajat de *acolo* îmi răspunde.

Una la mînă: seniorul de fiţe nu e în nici un caz dintre cei ce îngroaşă rîndurile pensionarilor la coadă la compensate (iar ideea că un asemenea pensionar ar veni *aici* e absurdă – ăştia n-au nici cu ce să treacă strada) şi doi la mînă:

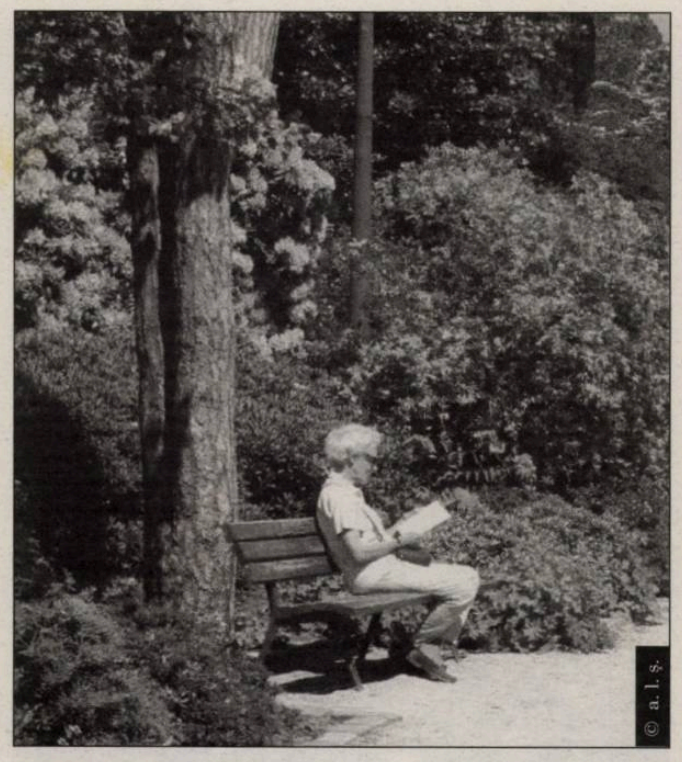

cu cît mai bătrîn, cu atît mai bine.

Cum aşa? Păi, ăia de abia de le-a dat mustaţa, n-au ei banul lor, ci pe al sponsorului, iar dacă sponsorul vrea, sponsorul poate să taie cordonul ombilical. Uite „aşa“, şi pocneşte din degete. *Aici,* aşadar, seniorul are avantajul vîrstei...

Cu toate că, dacă e bătrîn şi îşi permite *high life* şi *fiţe,* nu mai e deloc „bătrîn“. E babac, patron sau sursă, denumirile sînt cu duiumul, respectul, unul singur. Niciodată, nici măcar între ei, n-ai să auzi un lucrător într-un club de fiţe spunînd despre un client în etate, „tataie“ sau „moşneag“.

Dacă ai de-a face cu o asemenea persoană, te duci la el cu fluturi în stomac, nu cu privirea în privirea lui, te duci imediat ce apare, cu un respect din ăla, că abia îndrăzneşti să ridici ochii din tavă. Că adică „ăla“ e „cineva“. (Antagonic, taman pe-ăştia mai tineri îi iei la mişto. Le mai dai şi peste bot... ţi-am mai zis, *ăia din sponsorizări trăieşte* şi cînd te dai mare pe banii altuia, nu îndrăzneşti mai mult.)

Şi mă uit puţin în jur. La mese, cîţiva domni în etate, „sponsori“, „surse“ sau pur şi simplu „domni“, privesc relaxaţi, pe deasupra ochelarilor subţiri şi a rotocoalelor de trabuc, tinerii care se zbenguie disperat pe ringul de dans. Cu superioritate, fără melancolie. Că au cu ce.

O întrebare pentru Tudor Giurgiu

De ce nu vedem şi la TVR prezentatori de ştiri trecuţi de 45 de ani, aşa cum vedem la toate marile televiziuni publice (BBC, France 2 etc.)?

Cred că lipsa de credibilitate istorică de care încă mai suferă TVR-ul (mai ales în zona ştirilor) nu vine doar din cauza aservirii politice şi a jocurilor de culise din trecut, ci şi din lipsa unor figuri „pe sticlă“ care să inspire încredere, bun-simţ, eleganţă, inteligenţă. Ani la rînd s-au căutat (preluînd cumva un model de succes al televiziunilor comerciale) fete simpatice, trupeşe, cu forme OK, în jur de 25-30 de ani, iar acum e greu să întorci balanţa cu 180 de grade şi să propui altceva unui public „formatat“ într-o anume direcţie. Mai mult, aflîndu-mă în Suedia anul trecut am putut vedea emisiuni, jurnale (la televiziunea publică SVT) prezentate de către oameni cărunţi sau femei distinse, una dintre ele aducînd chiar cu Delia Budeanu a anilor ’80, deci se poate... Din păcate, modelul suedez (invocat de altfel prin anii ’90 în varii contexte) ne e atît de departe, încît refuz să mă mai gîndesc la el. Prefer să mă gîndesc cum poate TVR-ul să găsească oameni luminoşi şi deştepţi (mai mult sau mai puţin cărunţi) pe o piaţă inundată de silicoane şi agramaţi.

Adina POPESCU

Vînătoarea de job-uri

Dacă ai sub 30...

„Da, am terminat o facultate. Psihologia. Mi-am luat diploma, licenţa, tot... Ce fac mai departe?“, se întreabă **Iulia.** Îţi deschizi un cabinet particular... Am sugerat mai mult în glumă, dar m-a privit cît se poate de serios. Are două foste colege care au făcut-o deja. „De fapt, ar fi putut termina orice altă facultate. Medicină, ASE sau Informatică... Oricum erau amîndouă nişte tute!“ E rea. „Nu. Nu sînt. Una, şi acum, la douăşcinci, visează să fie fotomodel...

ce legătură are asta cu psihologia?“ N-are. „Problema e că a marcat tăticu’ banu’ şi le-a rezolvat! Unde vrei să-ţi închiriezi spaţiul, păpuşă? Cum unde? În buricul tîrgului! Nu au muşterii, dar au cabinet... Îşi practică meseria!“ „Şi tu?“ Ea nu are tată. De fapt, nu ştie pe unde este. Ultima oară l-a văzut cînd avea cinci ani. Iar maică-sa e învăţătoare. Datorită ei a lucrat vreo trei luni la o şcoală. „De probă.“

Voluntariat. Este un cuvînt pe care Iulia l-a învăţat pe de rost de cînd a terminat facultatea. Are mai multe nuanţe. „Uneori e voluntariat pe faţă... Măcar ştii despre ce e vorba. Munceşti pentru un scop nobil. Ajuţi un copil, doi. Depinde... Alteori ţi se promite că, dacă îţi faci treaba cum trebuie, vei fi angajat. Tu ţi-o faci şi aştepţi. Am aşteptat şi un an. Ca să ţi se spună, dup-aia, că nu mai au nevoie. Că a fost o cioacă. Dar poţi să ţi-o treci la CV. Am lucrat pentru Marele Proiect al Marii Fundaţii Umanitare care se numeşte... Se mai întîmplă să ţi se promită că te vor recomanda. Îţi faci relaţii, nu? Şi te duci plin de speranţă, cu relaţia în băţ, la viitorul tău loc de muncă. Acolo mai sînt cinci, cu pilele lor. Şi aici începe competiţia: care pilă e mai mare? Ştiţi, deocamdată avem pe cineva, însă vă trecem în baza noastră de date...“

Ce a mai făcut Iulia? Şi-a periat CV-ul. Şi l-a (re)inventat după modelul altor CV-uri mai şmechere. Chestii greu de verificat, dar care „dau bine“. Doar cîteva, ca să nu sară calul. Şi l-a trimis prin e-mail sau s-a dus cu el în mapă. La interviuri.

Compania are nevoie de oameni tineri. Dinamici. Pe care să-i formeze. „Ştiţi, don’şoară, pentru postul ăsta avem nevoie de cineva cu experienţă!“ E dispusă să înveţe, să stea peste orele de program, să... „E adevărat, am terminat facultatea acum doi ani, însă vă rog să-mi spuneţi şi mie cum pot acumula experienţă dacă nu muncesc?! E un cerc vicios!“ – i-a spus individului în costum impecabil, de la celălalt capăt al mesei, aflat la ani-lumină distanţă de ea. Tipul i-a zîmbit politicos, însă uşor ironic şi s-a ridicat de la masă. „Cred că aţi făcut bine că aţi ales psihologia!“ Şi atît.

Dacă ai peste 50...

E inginer şi s-a decis să-şi schimbe profesia. La 57 de ani. Mediul în care lucrează de mai bine de zece ani îl sufocă. Subingineri cu pretenţii şi fufe fără şcoală. Oameni mărunţi. „Dorinţa mea e justificată. Am un CV bun. Am terminat o a doua facultate. Filologia. În trecut am mai lucrat ca redactor. De ce nu?“ I-am dat dreptate. Atunci, „ţara“ l-a vrut inginer. Acum, e firesc să încerce şi altceva. Ce dacă are 57? Bărbaţii ies la pensie la 64, iar experienţa poate fi un atu în plus.

S-a înscris la un concurs pentru un post. La o instituţie publică din domeniul mass-media. Mai erau încă trei concurenţi, toţi sub 35 de ani. După proba scrisă, inginerul era pe primul loc. După interviu, i-au spus că „le pare rău!“ şi că „s-a luat în calcul în primul rînd vîrsta“.

A continuat să participe la încă trei concursuri ale aceleaşi instituţii. Pur şi simplu din perseverenţă. La al treilea concurs, cineva „din interior“ i-a şuşotit la ureche: „conducerea e interesată de un om tînăr“. „Cu alte cuvinte: să o las baltă! Ei bine, n-am lăsat-o. Le-a spus în glumă: Nu veţi scăpa de mine! Cît timp veţi avea concursuri care să corespundă pregătirii mele, voi participa. Chiar şi de o sută de ori!“

Postul în sine nu mai conta. Era deja o problemă de ambiţie personală. În urmă cu douăzeci de ani, cînd tinereţea lui putea încă reprezenta o valoare în sine, nu-i încuraja nimeni ambiţiile. Înainte de al patrulea concurs a primit un telefon. „Mi-au comunicat că nu mă mai puteam înscrie. Inventaseră o nouă specializare, un curs de sociologie sau ceva de genul ăsta pe care eu nu îl aveam. Părerea mea este că au vrut să mă uşuiască! Am înţeles că sînt prea bătrîn pentru *ei* şi că nu-mi acordă nici o şansă!“

Aşa că inginerul a încercat să se obişnuiască cu ideea că va ieşi la pensie de la actualul loc de muncă. Totuşi, încă trimite CV-uri pe Internet. Şi scrisori de intenţie, cu precizări: „Nu luaţi în considerare anul naşterii pentru că nu are nici o importanţă care este!“. Susţine că se simte ca la 30 de ani. Dar crede că societatea îl vrea la 60.

Marina DUMITRESCU

Vîrste şi dimensiuni

Motto retoric: „Numai un chip fără riduri oglindeşte frumuseţea adevărată?" (text publicitar)

În orizont bidimensional...

...adică din perspectiva performanţei *văzute,* vîrsta a devenit pentru omul civilizaţiei occidentale o teroare. Fitness, jogging, lifting, body-building, dietă ecologică, make-up ş.cl sînt ipostaze ale luptei cu trupul. Mai exact, cu *timpul* – considerat nu un dar, ci un duşman. Fără a ne întreba decît prea rar „cine mi-a dat timpul?", „cui îi datorez vremea vieţii mele?" sau „ce am de făcut cu ea?" noi, oamenii (post)-moderni, am intrat într-o cursă sinucigaşă şi fără miză reală. Cum altminteri să califici o raportare la timp şi la trecerea lui, aproape exclusiv în termeni vizibili, vizuali, televizuali sau fotografici? „A întinerit cu zece ani", „...pare cu zece ani mai bătrîn", „...nu-şi arată vîrsta!", sau, dimpotrivă, „e trecut, ofilit, rablagit...", toate acestea şi altele similare au devenit obsesive abordări (fără drept de apel) ale semenilor – pe care ne mulţumim să-i privim ca pe nişte carcase sau, în cel mai bun caz, ca pe nişte producători de succese vandabile.

Dacă vechile tradiţii de îngrijire corporală sau cultivare sportivă a trupului aveau (sau încă au, acolo unde persistă) practic întotdeauna *şi* o dimensiune verticală (implicînd transcendentul sau ierarhiile... nevăzute), azi fitness-ul, jogging-ul sau aerobics-ul limitează dezbaterea la diagonala Ecranului (TV sau monden) unde îşi etalează roadele. Obligaţia (acerb-subînţeleasă în orizont bididmensional) de a arăta mult mai tînăr decît vîrsta reală generează implicit spectacolul grotesc al *refuzului* de a îmbătrîni – în condiţiile în care pînă şi *interiorul* trupului ne interesează preponderent în partea sa vizibilă, anatomică, organică şi prea puţin în latura inefabilă. Mitologiei tradiţionale a *tinereţii fără bătrîneţe* (ancorată şi într-un orizont al înţelepciunii) îi corespunde, în lumea noastră măcinată de consum, idealul *strictei sănătăţi fizice* prelungite *sine die,* pentru care sînt puse la bătaie toate resursele şi care ignoră senin igiena sufletului, doar pentru că... nu se vede. *Absenţa bolii trupeşti* este obiectivul suprem al omului care, prin amînarea îmbătrînirii, respingerea suferinţei şi a morţii, se înstrăinează de propria umanitate. În lumea industrializată, profilaxia a devenit templul medicinei, iar războiul cu maladia, una din formele de exprimare a aşa-zisei supremaţii omeneşti. Cum însă societatea de consum nu e generalizată, o călătorie antropologică în străfundul Indiei, al Africii sau chiar în satele noastre din munţi ne-ar putea dovedi că limitarea la *bidimensional* (deşi ia ochii) nu e covîrşitoare. Nu peste tot bătrîneţea e un stigmat, iar vîrsta nu mai e o teroare atunci cînd se trăieşte...

...în orizont tridimensional, adică şi pe verticala realului nevizibil

Cu cît vremea şi vîrsta se adaugă, pragul dintre ani devine mai puţin formal. Cumpărăturile sună a gol, automatismul urărilor oboseşte, atrăgîndu-mi atenţia că relaţia cu semenii e plină de fisuri.

De la un timp, învăţ să citesc *invers*... semnele pe care pana lui Dumnezeu le lasă împrejurul şi peste egocentrismul meu...

Mă interesează, bunăoară, *dacă un rid e doar un rid.* Dacă o zbîrcitură în plus e doar un pas inexorabil spre urîţire. Reflectînd astfel, îmi apare într-o bună zi această imagine invers proporţională: fiecare nou rid – echivalent cu umbra unei noi nuanţe în mozaicul interior... Să mai lupt, aşadar, cu metamorfozele epidermei, sau să accept în sfîrşit, odată pentru totdeauna, că zbîrcitura apare ca să imprime *înlăuntrul* meu... ceva inexistent pînă atunci?!

Opţiunea mea e subînţeleasă: niciodată nu e tîrziu să te trezeşti la *realitatea*... nevăzută, dispreţuită. Şi îmi spun: sfîrşitul fiecărui an este, de fapt, sinonim cu sfîrşitul fiecărei luni, al fiecărei săptămîni, al fiecărei zile şi al fiecărei ore – punînd sever în balanţă: ce am *adăugat (sau nu)* fiinţei mele, respectiv: ce *am luat (sau nu încă)* egocentrismului meu.

În cartea sa *Europa şi întîlnirea religiilor,* Anca Manolescu scrie: „Modelul lumii noastre e un model plan şi, în consecinţă, un model superficial, redus la suprafaţa imediată a realităţii sau la stratul subţire din realitate pe care îl pot percepe capacităţile de ordin individual ale fiinţei noastre. Cunoaştem, stăpînim şi utilizăm, din ce în ce mai complex, o porţiune foarte limitată a universului şi a umanităţii noastre. Tot restul, imens, din registrul realului, rămîne doar ceţos-bănuit sau pur şi simplu ignorat: fie cu suficienţă, fie din neajutorare... Religiile însele pătimesc, împreună cu noi, din pricina platitudinii în care ne-am înghesuit..." Privesc atent în jur şi în mine: văd riduri, văd obiecte, văd gesturi, aud vorbe, accept invazia orgoliului, aştept răsplată pentru orice. „Merit totul" – îmi spune, reducţionist, un zvon obsesiv. Dar a treia dimensiune, cea verticală, unde zace?... Căutînd răbdător, o aflu, de pildă, în acurateţea perfectă a unei gînditoare precum Simone Weil: „Smerenia constă în a şti că ceea ce se numeşte EU nu oferă nici o sursă de energie care să permită înălţarea. Tot ce e preţios în mine, fără excepţie, vine de altundeva decît din mine, nu ca dar, ci ca împrumut ce trebuie fără încetare înnoit. (...) Orice formă de recompensă constituie o degradare de energie..." Revin apoi (pentru a cîta oară?!) la Cuvîntul Athonitului Siluan şi reîntîlnesc aceeaşi taină: „Smerenia este lumina întru care noi putem vedea Lumina. Tot omul care se va smeri pe sine va fi *înălţat* de către Dumnezeu. (...) O, smerenie, cît de dulci sînt roadele tale, căci ele nu aparţin pămîntului..."

Privesc atent în jur şi în mine: oricît de apăsate ar fi contururile vieţuirii exterioare, sînt şi rămîn... 90 la sută – mister. Aşadar, *cred* că orice rid are, undeva, un ecou şi că nici cel mai flamboaiant revelion nu poate înlocui, la pragul dintre ani, sărbătoarea ascendentă a bilanţului interior, la care se referă Sf. Grigorie de Nyssa atunci cînd spune: „Nu sînteţi ceea ce nu aţi devenit" – închipuind a treia dimensiune sub forma unui traseu care merge neapărat: „dintr-un început, într-alt început, prin începuturi care nu au niciodată capăt"... Aşa cum, pe de altă parte, nimic nu poate înlocui bijuteriile duhovniceşti ale Pustiei, atît de limpezi încît să poată fi rememorate chiar şi în plină şedinţă de fitness. Cristale ca acesta: *dacă nu mergi în lăuntru, mergi în afară.*

Două întrebări pentru H.-R. Patapievici

Ce mai face „omul recent"? S-a integrat cu bine?

Că în lumea asta recentă omul recent se integrează bine – el, în fond, nu face decît să adere (fapt contrar spiritului, credea Valéry) la asemănător, pentru a se asemăna cu ce seamănă – e un fapt. Dacă o va face şi cu bine e nesemnificativ, şi pentru el, şi pentru mine (care sînt un *vecchio),* căci lui, noţiunile de bine, adevăr, frumos îi sînt străine, iar mie, din cauza lumii lui, nostalgice. Dar omul recent român, care nutreşte o robustă încredere inadvertentă în progres şi care îşi imaginase că a fi recent reprezintă triumful trofic al democraţiei apusene (un neo-darwinist adaptat la discursul *moale,* nu-i aşa?), va descoperi curînd, cu neplăcere, că omul recent al Uniunii Europene este şi precar, şi fragil, şi nesigur, şi că faptul de a fi recent, deşi întruneşte, în lumea de azi, un consens confortabil, nu e garanţia a nimic. Omul recent în curs de parvenire va descoperi banalitatea valorilor omului recent ajuns la putere, şi va dispera de ele, căci el se luptase pentru recentitate ca pentru o ideologie progresistă, cînd, în fond, a fi recent, pentru europeanul ajuns, este doar o formă impersonală a pierderii bucuriei de a asuma complexitatea, dificultatea şi paradoxul vieţii.

Ce este mai grav – să ai o memorie care falsifică trecutul (proprie oamenilor de o anumită vîrstă) sau să nu ai nici o memorie (cum au tinerii)? „Tertium non datur"?

Nu cred că, în principiu, memoria oamenilor de o anumită vîrstă falsifică, ori că a tinerilor e neapărat carentă. Cred însă că memoria vîrstnicilor e mai preţioasă decît a tinerilor, pentru că faptul de a îmbătrîni implică o formă de împlinire, pe care tinereţea o snobează, dar care îi lipseşte, ei în primul rînd, mai mult decît ea, celui care îmbătrîneşte. Cultura recentă exaltă în chip imatur tinereţea (grecii, erotic, o cultivau în chip matur): mi-ar plăcea să îmbătrînesc în mijlocul unei culturi care să dea dreptatea ei, care e preţioasă, bătrîneţii – fără să-i facă apologia. Mi-ar plăcea să trăiesc într-un timp care preţuieşte, non-ideologic, seninătatea antică (pietatea lui Epicur, care nu e un oximoron, combinată gurmand cu egalitatea de spirit a scepticilor). Într-un fel, e soluţia ta, din *Dietetica lui Robinson.* Aş reaminti doar că, etimologic, călugăr înseamnă bătrîn frumos şi că a crede în sfinţenia călugărilor e un fel de a crede în sfinţenia frumuseţii.

Ce e grav e să nu mai preţuieşti memoria; iar să nu mai ştii să te bucuri de ea e o descalificare. Să nu o mai ai e un blestem – şi o condamnare..

Elogiu maturităţii

Într-unul din multele lui panseuri pline de viaţă, Alexis Zorbas, eroul lui Kazantzakis, spune la un moment dat cam aşa: cînd eram tînăr, împărţeam oamenii în greci şi turci. Grecii erau buni, turcii erau răi. La maturitate n-am mai împărţit oamenii decît în buni şi răi. Acum, la bătrîneţe, spun doar atît: *Bieţii oameni!*

În rest, tot vorba lui Zorbas: „Viaţa e o taină, iar omul e o brută".

Ioana PÂRVULESCU

P.S. Aş fi vrut să scriu un adevărat elogiu maturităţii, vîrstă în genere neatrăgătoare, estompată, în timp ce extremele (copilăria sau tinereţea, pe de o parte, şi bătrîneţea, pe de alta) sînt subliniate, scrise cu majuscule, atît în cărţi, cît şi în viaţă. Dar ar fi sunat probabil ciudat, ca orice elogiu. De aceea am preferat acest minuscul *trompe-l'oeil:* se uită la tine din oricare colţ al vieţii l-ai privi. Fiecare îl poate considera un elogiu adus propriei vîrste.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 19 ianuarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Spectacolele de teatru ale anului 2006

Cel mai bun spectacol sînt mai multe, dispersarea exprimînd fireşti diferenţe de gust. Aproape toate sînt spectacole care au dat naştere unor polemici în paginile ziarelor sau pe la colţuri, sentimentul adoraţiei a avut a face faţă refuzului de a valida sensibilităţi, procedee, viziuni. Argumentele alunecă pe suprafaţa discuţiei: de fapt, creatorii de teatru renunţă la „public", în general, şi îşi caută un public specific, persoane pregătite intelectual şi emotiv să primească un mesaj adecvat pregătirii şi sensibilităţii lor intelectuale. Au dreptate autorii lor: nici la cîrciumă nu te aşezi la masă cu oricine, doar pentru că e un loc liber la masă. Din păcate, critica nu e cu un pas în faţa acestui fenomen, cronicile, atîtea cîte mai există, înregistrează, laudă, înjură în cuvinte atît de meşteşugite încît uneori e mai complicat să înţelegi cronica decît spectacolul. Se simte nevoia unei viziuni integratoare, a unei fotografii din elicopter, a desluşirii tendinţelor comune, posibil de enunţat şi după ce purtătorii diverselor programe etice sau estetice se ceartă între ei. Spectacolele recomandate în această pagină merită să fie văzute. Chiar dacă nu o să vă „placă", dialogul propus vă va stimula, veţi pleca mai inteligenţi decît aţi venit. ***(M. B.)***

Andreea DUMITRU

Purificare de Sarah Kane, regia Andrei Şerban, Teatrul Naţional din Cluj

Judecînd după reacţiile stîrnite de *Purificare,* nici Sarah Kane nu scapă, iată, penibilului tangaj *prea devreme – prea tîrziu* care defineşte atît de bine climatul teatral românesc din „90 încoace. Deşi tradusă prompt, *Blasted,* prima ei piesă nu a lăsat vreo urmă în repertoriile autohtone, după cum nici *4:48 Psychosis* nu a făcut valuri, mult mai tîrziu, la Teatrul ACT. În schimb, întîlnirea lui Andrei Şerban cu un text precum *Purificare* a reuşit să scurtcircuiteze percepţii. De la *Oedip*-ul aceluiaşi regizor, nu am mai avut spectacol atît de viu comentat, detestat, revendicat. Faptul în sine valorează enorm într-un mediu teatral diluat şi afazic. Mai mult, spre deosebire de alte cîteva montări *hors du commun* din 2006 – voi numi doar *Elizaveta Bam* a lui Tocilescu şi, nu doar de dragul contrastului, *Telefonu", omleta şi televizoru"* a lui Alexandru Dabija –, *Purificare* mai are o calitate rară: nu închide cu brio un drum, oricît de riscant şi ingenios estetic, ci anunţă pentru prima dată un dialog productiv – fie şi unul al autodelimitării prin negaţie – cu noua generaţie de regizori. Coerenţa spectacolului rezidă exact în ceea ce pare să-l fragilizeze: echipa de actori – constituită „ad-hoc", dar cea mai performantă din cîte am văzut în ultima vreme; rupturile stilistice – cînd atrocitate tratată *à la légère,* cînd ingenuitate dublată de sentimentalism „ieftin"; ritmul, deliberat lent, dar extrem de dens – evident, un ritm al acumulării de energie, nu al risipei. Suferinţa-limită descrisă de Sarah Kane – în fond, infernul înseamnă să nu mai iubeşti – poate da contactului cu acest text turnura unei *„personal affair". Purificarea* lui Andrei Şerban ţinteşte însă mai sus: frizează, poate, scandalul, în datele de suprafaţă (vizualizarea torturii, şocul nudităţii, inconfortul marginalităţii), dar înglobează o dimensiune mistică profundă şi mediază – fără vorbe mari – o experienţă metanoică.

Alice GEORGESCU

Copilul îngropat de Sam Shepard, regia Vlad Massaci, Teatrul „Sică Alexandrescu" din Braşov

Cel mai bun spectacol pe care l-am văzut eu în România anul trecut a fost, de fapt, un spectacol din Ungaria: *Ivanov* de A.P. Cehov, montat de Tamás Ascher la Teatrul „József Katona" din Budapesta şi invitat la Festivalul Naţional de Teatru de la Bucureşti. Mi s-a părut foarte bun pentru că piesa (a cărei desfăşurare fusese mutată, după cum sugerau costumele şi ilustraţia muzicală, în prima parte a anilor '60) era „citită" scenic inteligent, sensibil şi coerent. O lectură ce amănunţea deruta personajului titular (un „om fără calităţi", obosit de viaţă şi de propria lui lipsă de entuziasm), exprimînd – cred – deruta intelectualului depăşit de realitatea socială (şi politică: a nu se uita că în 1956 în Ungaria a avut loc o revoltă anticomunistă sfîrşită tragic şi urmată, altminteri, de boom-ul economic care se „abătuse" asupra întregii lumi), deruta individului onest, dar slab, capabil cîndva de mari avînturi sufleteşti, dar eşuat într-un fund de provincie iremediabil închis şi meschin. Iar dimensiunea „ideologică" a montării era susţinută şi argumentată printr-o analiză atentă a dimensiunii umane a personajelor, o analiză milimetrică – aş zice – împinsă pînă la cruzime aproape, şi care izbutea să descopere şi să expună concomitent sublimul şi ridicolul fiinţelor din acea lume – din această lume. La desăvîrşirea acestei analize contribuiau toate cele ce se vedeau şi auzeau pe scenă: decorul, costumele, luminile, coloana sonoră – dar în primul rînd, firreşte, actorii; nişte actori perfect antrenaţi, care evoluau impecabil şi „ca solişti", şi „în echipă", etalînd o actorie pe care aş numi-o, pur şi simplu, de calitate superioară. Ei

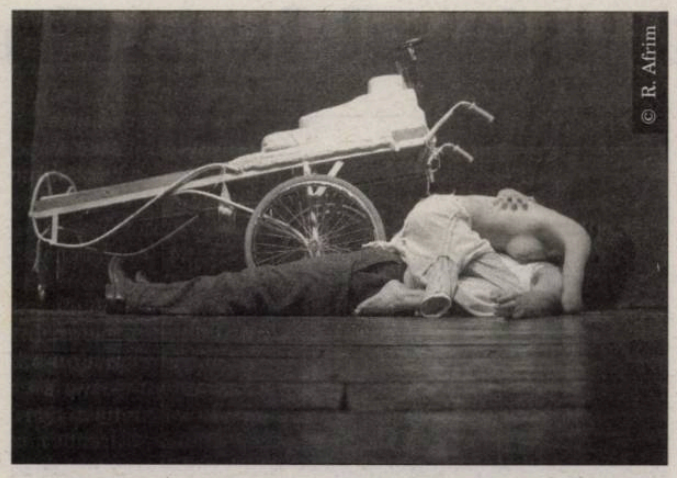

Inimi cicatrizate

bine, acest spectacol foarte bun mi s-a părut şi cel mai bun prin contrast cu nouăzeci şi nouă la sută din mizanscenele româneşti ale anului 2006 (şi nu numai). Dacă însă ancheta are în vedere, în mod drastic, exclusiv producţiile autohtone, aleg *Copilul îngropat* de Sam Shepard, montat de Vlad Massaci la Teatrul „Sică Alexandrescu" din Braşov. Pentru că seamănă cel mai mult cu spectacolul maghiar.

Mihaela MICHAILOV

Inimi cicatrizate de Max Blecher, regia Radu Afrim, Teatrul Naţional din Constanţa, Compania „Ovidius"

Inimi cicatrizate e spectacolul extremelor. Tuberculoza osoasă – boală contorsionantă, care te încremeneşte în fîşii de ghips – şi pasiunea răvăşitoare, detonată în sanatoriul de la Berck, sînt împinse de Radu Afrim în zona senzorialului dramatic. Tăieturile pe os afectiv se fac fără nici un fel de anestezie. Corpurile sînt tărgi de carne vie care încearcă să se ridice în capul oaselor ca să se poată atinge. Iubirea devine singura boală contagioasă din spectacol, iar dependenţa de ea este psihedelică. Comunitatea bolnavilor întinşi pe paturi, care au ataşate oglinjoare, formează un fel de *underground* al vieţii obişnuite. La Berck, timpul trece prin corp. Fragilitatea e sursa instalaţiei bolii concepute de regizor. Afrim dezvoltă pe orizontală ghipsul-pe-corpul-dinpat. Vitalitatea bolii, demenţa cu care din suferinzi ţîşneşte prin ghips iubirea dau spectacolului o tensiune de contrapunct extraordinară. Cu corpul împăturit în ghips, bolnavii trăiesc la limita morţii sfidate halucinat. Rîsul convulsiv al lui Quintonce înainte să moară, bucuria cu care Eva (copil îmbătrînit printre „salopete" de ghips – excelentă Lana Moscaliuc în rolul acestei îngrijitoare cu degete scîlciate) scoate din şorţ minuscule gramofoane de ghips sînt doar cîteva flash-uri dintr-o lume obsedată să fure vieţii cît mai multe clipe pline. Crusta exterioară încearcă să-i reducă pe toţi la corpuri-legumă. Pe dinafară corp *tare,* pe dinăuntru corp vulnerabilizat, *moale* pînă la descompunere, pînă la transformarea în corp-zdrenţe afective. Slabii lui Afrim – *complex vizual* în care regizorul investeşte enorm în toate spectacolele sale – oricît de storşi de viaţă ar fi, au forţa perforării obstacolelor. Pe ei, supravieţuirea îi maturizează.

Cristina MODREANU

Elisaveta Bam de Daniil Harms, regia Alexandru Tocilescu, Teatrul „Bulandra" din Bucureşti

Avem un avangardist dedicat în teatrul românesc, un fel de Robert Wilson sută la sută românesc, dar în mod ciudat ne e destul de greu să-l identificăm ca atare, tocmai fiindcă e greu de inclus în vreo categorie, fiind el însuşi una: „categoria Alexandru Tocilescu". Ceea ce mă fascinează pe mine în opera lui Tocilescu este libertatea deplină pe care şi-o ia artistul, provocarea ce vine firesc din creaţia lui, fără ca autorul să se fi chinuit să o construiască în termeni epatanţi. Iar provocarea autentică e un lucru rar în lumea (artistică) de azi. În plus, Tocilescu se comportă ca un artist al lumii, refuzînd să-şi „acordeze chitara" după ritmurile de la Bucureşti, nu întotdeauna foarte noi, şi inovînd prin raportare la propriile criterii. Nu toate spectacolele create de el produc impresii la fel de puternice, dar cea mai nouă producţie semnată de Alexandru Tocilescu, *Elisaveta Bam,* la Teatrul „Bulandra", este, după mine, evenimentul anului teatral care tocmai s-a încheiat şi asta fiindcă reuşeşte să spargă un număr fără precedent de bariere. Decorul suprarealist, imaginat de Dragoş Buhagiar, urmează un desen fantastic, punîndu-se în acord cu melanjul muzical alcătuit de Irinel Anghel în dispreţul oricărei reţete. În plus, are actori calificaţi pentru Broadway: care joacă, dansează şi cîntă impecabil – Crina Mureşan, Vlad Ivanov, Virginia Mirea, Mihai Constantin, Şerban Cellea, cărora li se alătură Irina Petrescu. Rezultatul este un spectacol deconcertant, ce dă peste cap toate prejudecăţile, instalîndu-se definitiv în memoria spectatorului, fie că acesta este unul ajuns pentru prima dată la teatru, sau deja sătul de experienţe mai mult sau mai puţin reuşite în materie. Şocant în sensul bun al cuvîntului, cu un conţinut sofisticat aşezat într-o formă mai mult decît îndrăzneaţă, spectacolul *Elisaveta Bam* are un singur defect: e cu cîţiva paşi înaintea mişcării teatrale în mijlocul căreia a apărut. Totuşi, el este semnul că bătaia de inimă a avangardei româneşti încă se mai aude.

Iulia POPOVICI

Inimi cicatrizate de Max Blecher, regia Radu Afrim, Teatrul Naţional din Constanţa, Compania „Ovidius"

Unii oameni îşi joacă la cărţi averea, cariera sau nevasta. În *Inimi cicatrizate,* Isa joacă pe zile din viaţă, zile cîştigate, pe trişate, din viaţa infirmierei Eva. Care infirmieră numără şi ea, pe degetele-i strîmbe de boală, zilele care-o despart de-un gramofon mult prea iubit. Eva nu mai e seaca infirmieră cu nume biblic din romanul lui Blecher: în ea se amestecă bătrîna cu un fiu internat la sanatoriul de boli osoase de la Berck („Ai abces?", „E fistulizat?"), blînda Celina, soră de pescar şi îngrijitoarea Isei, Eva însăşi şi pasagere personaje secundare blecheriene. Are o minte de 10 ani şi o inimă pe măsură. Necicatrizată. Singura inimă care mai poate sîngera. Căci inima lui Emanuel se strînge în ţesuturi moarte mai repede decît vertebra-i atacată de tuberculoză osoasă, iar Ernest cel sănătos, vindecat, condamnat la veşnica purtare a unei platoşe de ghips, şi-a împlătoşat şi sufletul pentru lupta cu marea lume a celor sănătoşi. Lecţia lui Solange, fostă bolnavă, fostă iubită: cei cu inimi necicatrizate sînt sortiţi la moarte prin exsangvinare. Lecţia lui Quintonce, fost amant, mereu bolnav: corpul uman, cea mai fragilă materie a universului, nu-i poate niciodată supravieţui unei inimi refugiate într-un ciob de vertebră. Lecţia Isei, poezia unei flori de putregaiuri: să nu-ţi joci niciodată inima la cărţi, cine-o cîştigă o va păstra dincolo de moarte. Lecţia Wandeskăi, prinsă între *aici,* printre tuberculoşi, cărora nu le mai e teamă de bolile sufletului, şi *acolo,* printre sănătoşii asasini cotidieni: viaţa e în acel loc în care inimii tale cicatrizate îi răspund cicatricile altei inimi. Lumea lui Radu Afrim: tarată de bolile trupului, luptîndu-se cu nevoia vitală de a iubi şi supravieţui (morţii şi iubirii). *Inimi cicatrizate* nu e cel mai bine jucat spectacol din România şi nu e nici una din acele montări care copleşesc prin măreţie. E un spectacol făcut din mici detalii (la fel de mici precum gramofoanele Evei) care emoţionează pînă la sînge. E spectacolul unui om care vrea să iubească şi nu poate. Pentru că, la fel ca mulţi dintre noi, are o inimă prea plină de cicatrici ca să mai poată sîngera.

mergi pe mîna mea

Altfel decît a fi sau dincolo de esenţă

Emmanuel Lévinas demonstrează în *Altfel decît a fi sau dincolo de esenţă* (traducere de Miruna Tătaru-Cazaban, Bogdan Tătaru-Cazaban şi Cristian Ciocan, Editura Humanitas, 2006), ca un filozof evreu autentic, ce cunoaşte „dinăuntru" starea de graţie a pasivităţii absolute, necesitatea de a comunica cu „celălalt", dar nu iubindu-l „ca pe tine însuţi" – enunţ ce s-a dovedit utopic şi incomplet, nerealist –, ci comunicînd cu el ca şi cînd tu ai fi celălalt, suprimînd în totalitate retorica comunicării. Comunicarea, ca spirit, reprezintă, în viziunea autorului, „răsuflarea cu cea mai lungă bătaie posibilă", deoarece nu poţi comunica în afara înţelegerii celuilalt ca fiind tu însuţi. Or, aceasta te pune în ipostaza de a deveni un „ostatic" al necesităţii de a te întoarce, cu faţa desfigurată de înţelegere, către „celălalt". Un ostatic pasiv, neîndemînatic, cu „respiraţia tăiată" de copleşitoarea responsabilitate a unei iubiri ce este, mai degrabă, un „deranj" pascalian, susţinut de simptomul unei dependenţe faţă de celălalt (fără de care nu poţi fi tu însuţi). Pentru o aşa-zisă literatură de preponderenţă lirică, obsedată de limbaj, cartea lui Lévinas este „un curs de filozofie ca un concert rock" deleuzian, în care nu faci euristică scolastică, cît „trăieşti" pe propria-ţi piele explicaţia de rigoare filozofică. Această carte, pe care o consider un poem iudaic şi francez totodată, este apogeul concertului rock deleuzian, pentru că te face dependent de un anumit fel de limbaj, acela al înţelegerii şi iubirii „celuilalt". Devii un prizonier aprioric, pasiv pînă la ultima consecinţă a pasivităţii, aceea de a fi intoxicat cu limbajul înţelegerii celuilalt, limbaj gata drogat, făcut praf şi pulbere pînă la extaz, neputincios, vulnerabil pînă la sensibilitatea unei răni deschise. Şi cu atît mai mult deschis comunicării.

Angela MARINESCU

Vasile Dem. ZAMFIRESCU

Românul la volan

Ştim din ziare şi mai ales de la televizor ce face românul la volan: dacă eşti primul la stop, cei din spate te asurzesc cu claxoanele, în caz că nu ai demarat imediat; cînd încerci să intri de pe o stradă secundară pe artera principală, foarte aglomerată, eşti privit ca un infractor periculos căruia trebuie să i se refuze convieţuirea cu oamenii cinstiţi; dintr-un diferend minor izbucneşte imediat nu numai violenţa verbală, ci şi cea fizică, exacerbată uneori pînă la adevărate „conflicte armate"; regulile de circulaţie, lipsite de orice sacralitate, pot fi oricînd desconsiderate. Şi multe altele...

Ce ştim mai puţin sau deloc sînt motivele unor astfel de comportamente. Eu, unul, nu cred că graba e cea care îi animă pe cei care claxonează la stop. Şi ştiţi de ce? Pentru că am observat în mai multe rînduri că agresiunile sonore vin, de regulă, fie de la cei cu maşini sub medie, fie de la cei cu maşini peste medie.

Frustrările proprii unei condiţii sociale modeste de nedepăşit, concretizată într-un automobil urît şi nefiabil, produc agresivitate. Dacă ea nu poate fi descărcată social sau sublimată, pusă la lucru pentru ascensiune socială, atunci va fi reprimată, aşa cum ne-a învăţat comunismul. Supapele se deschid doar cînd – aşa cum se întîmplă în circulaţie sau pe stadion – anonimatul ne scapă de frica urmărilor.

Deşi cei cu maşini peste medie par să-şi fi rezolvat problemele de condiţie socială, ei se comportă adesea asemeni automobiliştilor de rînd, presîndu-te psihologic de la înălţimea jeep-urilor şi suv-urilor. S-ar părea că bogaţii României nu au scăpat nici ei de complexele de inferioritate generatoare de agresivitate. Doar material ei sînt liniştiţi, în timp ce în sufletul lor profund se agită sentimentele negative ale unor oameni de condiţie modestă, care vor fi fost odinioară.

Ei se ştiu frustraţi în plan sufletesc şi spiritual. Altfel nu s-ar comporta asemeni celor săraci.

Într-una din seri, să fi fost ora 19, am făcut greşeala să mă întorc de la facultate, dinspre Unirea, pe bulevardul Magheru. Din nefericire, nu mă aflam pe benzile centrale, ci pe cele laterale, aşa că, pentru a vira la stînga, la Universitate, am încercat, înainte de Colţea, să pătrund pe firul principal. Maşinile, bară la bară, mai mult stăteau decît înaintau. Las geamul din stînga şi, cu toată graţia şi umilinţa necesare, dau de înţeles prin semne unei şoferiţe aflate într-un Peugeot 206 că doresc să intru în rînd în spaţiul din faţa ei. Impasibilitatea doamnei nu mi-a spulberat toate speranţele. Însă cînd viermele uriaş al coloanei s-a pus din nou în mişcare, a strîns din dinţi şi, fără să se uite la mine, a accelerat hotărît. Cum nu mă cunoştea şi nu avea nimic de împărţit cu mine, presupun că mi-a plătit o poliţă din ostilitatea pe care o avea faţă de toţi bărbaţii tiranici din viaţa ei şi pe care nu reuşea s-o exprime direct nici acasă, nici la firmă. Iată încă un conflict românesc legat de agresivitate, care, în absenţa unei mişcări feministe, se descarcă impropriu la adăpostul anonimatului.

Ceea ce surprinde la numeroasele violenţe automobilistice este prăpastia dintre miza neînsemnată a înfruntării şi mijloacele utilizate. Disputa pentru un loc de parcare, o depăşire mai îndrăzneaţă, împiedicarea unei depăşiri sau alte incidente de acest fel conduc nu numai la cunoscutul schimb de înjurături neaoşe, ci şi la violenţe majore unde beligeranţii folosesc arme: bîte de baseball, spray-uri lacrimogene, chiar pistoale „neletale" sau „letale". De aici nu se poate deduce decît existenţa unei uriaşe acumulări de agresivitate din surse diverse care se descarcă prin deplasare asupra colegilor de trafic.

Acumulările de agresivitate şi descărcările necontrolate la volan arată că, deocamdată, pentru mulţi români reprimarea rămîne, ca în comunism, principala modalitate de gestionare a instinctului agresiv. Astfel se pierd energii considerabile, care, dacă ar fi puse la lucru prin sublimare, ar produce minuni pentru individ şi comunitate.

Alexandru MATEI

bon de lectură

Heidegger psihedelic

● **Martin Heidegger, *Probleme fundamentale ale fenomenologiei*, traducere de Bogdan Mincă şi Sorin Lavric, Editura Humanitas, 2006.**

S-ar putea spune că Editura Humanitas a făcut o manie din Heidegger: o poate confirma orice cititor pentru care piaţa de carte occidentală nu există. La cît de puţine titluri non-fiction şi non-practic se traduc în România, Humanitas-ul pare într-adevăr să exagereze în traduceri din, sau despre autorul *Fiinţei şi timpului*. Dar există şi oameni care ştiu că, din 1975, a început editarea operelor complete ale filozofului din Messkirch – în mai mult de 70 de volume – şi că, pe alte meridiane, traducerile din opera unui filozof de talia lui Heidegger abundă.

Apoi, chiar aşa, de ce ar fi Heidegger un filozof de mare calibru? Nu e vorba oare despre snobism? O fi „mare" Heidegger pentru că, aşa cum spun unii, obscurizează de-la-sine-înţelesul cuvintelor prin care înţelegem lumea? Lucrurile pot sta şi altfel, iar această ultimă traducere în limba română de la Humanitas mărturiseşte, pentru cine are dispoziţia şi, consecutiv, timpul să înregistreze depoziţia, că nu numai din snobism sau din vanitate merită să porneşti o discuţie cu prietenii de la versiunea heideggeriană a fenomenologiei.

Fascinaţia pentru Heidegger există, într-adevăr, dar ea vine în primul rînd dintr-un ritm absolut unic al demonstraţiei, un ritm pe care l-aş numi psihe(del)ic, în sens propriu, adică unul aproape erotic, înnebunitor pentru oricine fuge de nebunie şi, desigur, răpitor pentru oricine fuge de nebunie în ideea că se va împiedica în curînd pentru a încerca s-o recunoască. În sprijinul validării acestei percepţii vine chiar Heidegger însuşi care, în introducere la *Problemele fundamentale...*, ia pe cont propriu refuzul lui Hegel de a accepta bunul-simţ ca instanţă ultimă a filozofiei. „În raport cu bunul-simţ, lumea filozofiei este o lume pe dos" – scrie autorul *Fenomenologiei spiritului*. Acest *pe dos* trebuie că desparte apele încă şi astăzi. Pentru că, pe de o parte, n-are nici un rost să accepţi sau chiar să explorezi existenţa unei lumi pe dos, adică fără rost. Pe de altă parte însă, mulţi dintre cei care fug de Heidegger fugind astfel de un stil, admiră producţii ale avangardei care, vedeţi bine, sînt tocmai opere *pe dos*. De unde deducem că *pe dos*-ul filozofiei nu este totuna cu *pe dos*-ul avangardist. Această inegalitate ar putea fi uşor explicată în funcţie de raportul *pe dos*-ului faţă de ideea de progres. *Pe dos*-ul filozofiei înseamnă altceva: o altă metodă, un alt parcurs al unei aceleiaşi distanţe, de la nimic la adevăr sau de la confuzie la înţelegere.

În acest punct al raţionamentului nostru merită inserată lectura *Problemelor fundamentale...* ale lui Heidegger şi înţeles un stil de gîndire care „scoate în bătaia vederii", nu care obscurizează. Heidegger este un filozof de calibru pentru că duce reflexia la ultimele consecinţe, ultimele permise – totuşi – de fidelitatea faţă de o anumită tradiţie. *Pe dos* nu înseamnă, astel, *cu fundul în sus*, ci se referă la o manieră de investigaţie. Aceasta este fenomenologia: „Fenomenologia este numele pe care îl poartă metoda ontologiei, adică metoda filozofiei ştiinţifice". Desigur, cititorul poate zîmbi la parcurgerea acestei egalităţi dintre *ontologie* şi *filozofia ştiinţifică*, în măsura în care atributul „ştiinţific" nu pare foarte adecvat în context. Şi, într-adevăr, aici influenţa lui Husserl este determinantă, ca unul care a încercat să construiască filozofia ca „ştiinţă riguroasă". Însă nici măcar acest atribut nu trebuie luat ca de-la-sine-înţeles, ci mai degrabă ca sinonim al lui „corect", „adevărat", „autentic" (după gust). Fenomenologia nu este aşadar o temă, ci o metodă, fapt pentru care titlul volumului trebuie înţeles ca „problemele fundamentale ale lui *cum gîndim?*". De aceea, din sumarul analitic tocmai termenul „fenomenologie" apare foarte rar.

O altă întrebare care se poate naşte în mintea cititorului contemporan este cea privitoare la *ce*-ul obiectului filozofiei. Este – şi asta o spune un diletant, desigur – singura întrebare pe care Heidegger o lasă în remă, o abandonează pentru a fi învinsă în polemica cu întrebarea *cum?* Un răspuns gata-dat acestei întrebări există, firește: fiinţa. Pentru a înlesni înţelegerea sensului fiinţei, şi-a scris filozoful german opera. Dar faptul că îmi este imposibil să definesc fiinţa – în primul rînd pentru că sensul ei fuge de definiţie – nu înlătură această problemă fundamentală a gîndirii, sesizată de gîndirea postmodernă şi, în felul lui, inclusiv de Heidegger, care este aceea a numirii. Oricît de mult am spaţializa şi temporaliza fiinţa pentru a transforma întrebarea asupra ei în metoda filozofică prin excelenţă şi pentru a evita astfel tematizarea ei discursivă – a cărei consecinţă ar fi transformarea ei în obiect de discurs, lucru pe care Heidegger încearcă să-l evite din răsputeri – rămîne cuvîntul şi rezistenţa intelectului la negarea evidenţei: de ce fiinţă, de ce ceva atît de abstract sau, va spune Levinas, atît de totalitar? În acest punct problematica *Problemelor fundamentale* devine una strict culturală. De ce? Pentru că, în introducere, filozoful alege pentru expunere patru teze istorice despre fiinţă, legate, firește, metodologic. Întrebarea care nu se pune, aşadar, cea care face ca Heidegger să aparţină astăzi, în mare parte, istoriei filozofiei şi să fie execrat de adepţii pragmatismului este cea *referitoare la* întrebarea asupra fiinţei.

Intenţia lui Heidegger este aşadar să expună şi să aplice totodată metoda fenomenologică asupra fenomenologiei înseşi. El nu o face pentru prima oară. *Problemele* sînt redactate în 1927, an în care apăruse deja *Sein und Zeit*, acolo unde metoda fusese deja anunţată şi aplicată, dar nu fusese tratată, ea însăşi, cu atît de mare atenţie. *Problemele*, interesante desigur pentru orice istoric al filozofiei, devin pasionante pentru modul în care critica întrebărilor despre fiinţă, luate în considerare (Ev Mediu, Descartes, Kant şi pragmatiştii anglo-saxoni), devine pretext pentru explicitarea fenomenologiei, astfel încît aceasta apare în acelaşi timp metodă expusă şi aplicată în propria ei expunere. Există în orice demonstraţie heideggeriană un *tertium datur* care, iar, trimite la logica postmodernă, dar ar trebui să ne lăsăm furaţi de tangajul îmbătător al cuvintelor pentru a nu observa că Heidegger nu este, de fapt, un gînditor care rupe cu tradiţia. El şi-o asumă, găseşte în operele de artă ale romantismului german – printre altele – o metodă de investigaţie: Hölderlin inspirator de metodă? Da, dacă desprindem chiar şi cuvîntul acesta, „metodă", de cătuşele carteziene. Să nu uităm, în acelaşi timp, că ne adresăm unui cititor generalist sau reticent la orice vine dinspre Heidegger. Cum să-l conving pe el? Este vorba despre metoda de a întrebuinţa cuvinte ciudate astfel încît adecvarea lor la realitate şi, respectiv, la locutor, să ajungă să *bată la ochi*. Desigur, cu rezerva menţinerii unui tabu: acela al „fiinţei". Asta este însă o poveste fără sfîrşit...

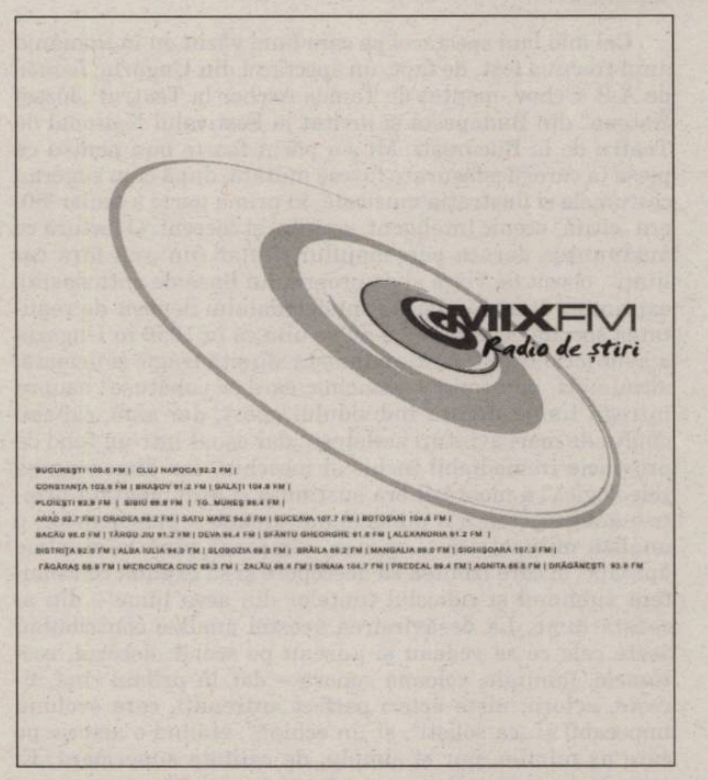

Simona SORA

puzzlecturi

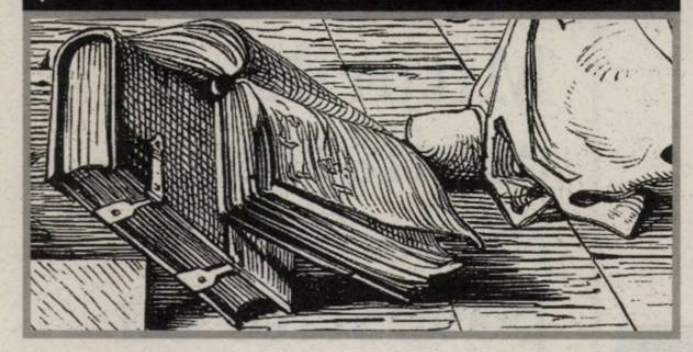

O biografie romanţată

● **Victoria Comnea, *Manuc*, prefaţă de Bogdan Creţu, Colecţia „Ego Proză", Editura Polirom, 2006.**

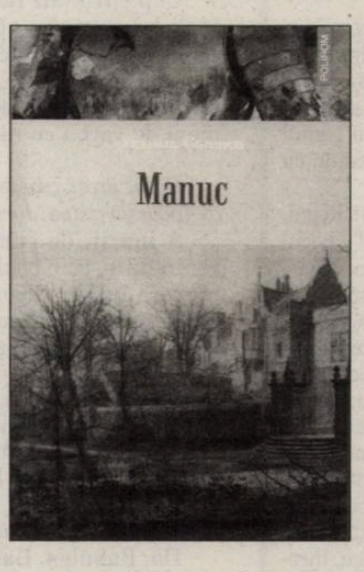

Zilele trecute, o anchetă din *Cotidianul* încerca, printre altele, să facă o statistică despre romanul actual, întrebînd ce specii de roman ne lipsesc, ce romancier actual ar putea *ilustra* cutare sau cutare zonă, ce personaj sau situaţie s-ar preta unui tip de roman sau altuia. Întrebările, puse aşa, conţin în subtext mai multe supoziţii discutabile: aceea că speciile pure ar fi mai mult decît o amintire a istoriei literare, că anumiţi scriitori au în fişa postului romanul istoric, romanul psihologic sau pe cel de moravuri, că personajul în sine sau situaţia fac romanul, şi nu invers.

Mi-am amintit de aceste întrebări citind ultima carte a Victoriei Comnea. Iniţial poetă, Victoria Comnea a debutat cu un jurnal de călătorie, urmat de cîteva volume de proză, cel mai cunoscut fiind *Ultima adoratoare* (Editura Herald, 2003), proză mistică defăşurată în Egipt şi în „paratimp". *Manuc* e altceva, o istorie romanţată localizată în Bucureştii începutului de veac XIX, ce are în centru figura controversată a negustorului armean Emanuel Mîrzian (înnobilat, se pare, de paşa de Rusciuc, Mustafa Bairactar), supranumit Manuc Bei. Cunoscut mai ales în legătură cu hanul ridicat în colţul de sud-est al Curţii Domneşti, Manuc a fost şi un puternic agent de influenţă între marile puteri ce aveau interese politice în Principate. Dacă am lua de bune întrebările din ancheta ziarului *Cotidianul,* romanul *Manuc* ar ocupa acum o nişă puţin frecventată la noi în ultimele decenii, cea a romanului istoric, minuţioasa documentare vizibilă în carte recomandînd-o pe autoare ca pe-o scriitoare dedicată genului, iar figura lui Manuc Bei sau momentul ales (semnarea Păcii ruso-turce din 1812) fiind subiecte cum nu se poate mai interesante.

Şi totuşi, cartea Victoriei Comnea este mai degrabă o corectă biografie romanţată decît un roman. Şi asta nu pentru că noi, cititori hîrşiţi în inginerii textuale şi teoreticale, n-am mai gusta romanul genuin, ci pur şi simplu pentru că romanul nu se ţine la nivel de construcţie, personaje şi coerenţă internă. El poate fi „odihnitor", aşa cum i se pare prefaţatorului entuziast al cărţii, dar într-un mod unidimensional, colportativ şi informativ, care nu este cel al literaturii. Dacă am vrea neapărat să-l situăm într-un context românesc, el ar sta mai aproape de *Cavalerii* lui Ioan Dan decît de rafinatul roman cu pretext istoric al Danei Dumitriu, *Prinţul Ghica,* sau (blasfemie!) de minunatul *Tache de catifea* al lui Agopian. A compara un onest romanţ de secol XIX (cu toate stîngăciile, anacronismele şi inevitabilele pretenţii) cu *Război şi pace,* cum face Bogdan Creţu în prefaţă, nu foloseşte la nimic, iar efectul este contrar celui scontat. Dacă citim biografia lui Manuc Bei fără mari problematizări şi (trebuie să recunosc) uneori cu plăcere, de îndată ce cartea vrea să fie mai mult decît e (prin prefaţă, prin încadrarea hazardată într-o colecţie de cu totul altă factură, dar mai ales prin supărătoarele „intermezzo-uri informative" ale autoarei, care ba „ficţionalizează" strident, ba istoricizează didactic), ne piere tot cheful.

În loc să-şi ţină firea într-o poveste fără mari adîncimi, dar bine documentată şi curat scrisă, despre Bucureştii de acum 200 de ani, cu un prim-plan ocupat cînd de armeanul Manuc, cînd de boierul Iancu Văcărescu (exilat de generalul Kutuzov, în urma unei dispute amoroase), cînd de însuşi Tratatul de pace ruso-turc de la Bucureşti – autoarea vrea să „sondeze" motivaţiile personajelor şi fatalitatea istorică. Însă istoria, oricît se repetă, nu ajunge literatură... Vrînd prea mult, autoarea ratează tocmai romanul liniar (cam anacronic, adică netrecut prin lentila unui scriitor de secol XXI) care s-ar fi legat prin cronologia istorică fără mari pretenţii literare, dublată de ample desfăşurări anecdotice, cum sînt menajul consulului francez Ledoulx (cu maltezul lui cu tot), aventura dansatoarei Nanone cu boierul Văcărescu, frigiditatea Alexandrei Marioritza, povocată de un satir corsican (ca învinsul Napoleon) şi vindecată (desigur) de virilitatea duioasă a armeanului Manuc. Ce strică e tocmai sonda aruncată în vidul unor pesonaje fără interioritate prealabilă. Căci aventurierul Manuc nu capătă consistenţă prin amorurile celor trei femei care şi-l dispută, nici prin lipăitul pe duşumele al micuţei Gaitané, fiica asemănătoare, sau prin lungile tăceri diplomatico-melancolice. Schimbările rocambolești de situaţie, utopia construirii unui oraş şi neverosimilul *happy end* amoros nu aduc nici ele mai multă viaţă panopticumului derulat previzibil. „Taina lui Manuc", deşi enunţată, n-o vom afla, cel puţin în acest roman. Mă tem însă că nici autoarea...

Mai sînt unii care cred, împreună cu autoarea *Memoriilor lui Hadrian,* că orice roman ar trebui să fie „o scufundare într-un timp regăsit, luarea în stăpînire a unei lumi interioare". Fără asta nu e altceva decît istorie romanţată, cronică actualizată sau reportaj.

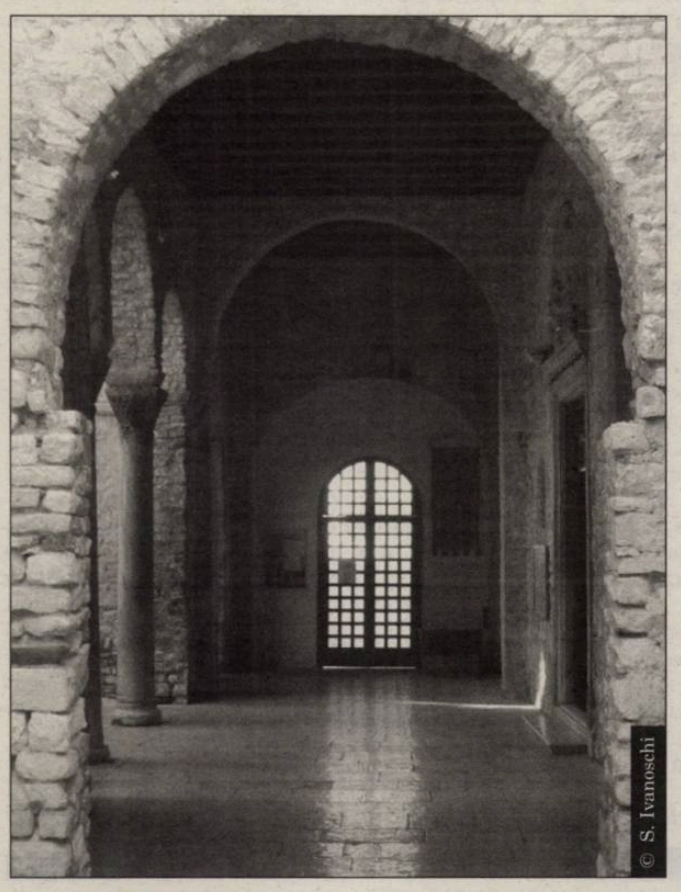

Dilema veche vă recomandă

● În *România literară* (nr. 1, 12 ianuarie 2007), spusele medicului chirurg Cătălin Vasilescu de la Spitalul Clinic Fundeni (într-un interviu realizat de Ioana Pârvulescu), pline la tot pasul de o adîncă prospeţime ştiutoare. (Dan Stanciu)

● Pentru cei care – cîţi or mai fi – vor să-şi mai liniştească privirea şi chiar gîndurile, de miercuri seară, 24 ianuarie, începe (la TVR 2 şi Eurosport) Europenele de patinaj artistic. Şi pentru a merge cu apolitismul mai adînc, duminică, 21 ianuarie, pe Eurosport, la ora 22, finala maeştrilor în jocul ăla chiznovatic, *snooker.* (Radu Cosaşu)

● Nu rataţi: *Little Miss Sunshine (Fiecare se crede normal)* – un „american independent" absolut adorabil – şi *Scandalos:* pe exact acelaşi subiect ca şi oscarizatul *Capote*, acesta este filmul mai bun! (Alex. Leo Şerban)

● Dacă vă e dor de Deep Purple şi de Black Sabbath, deşi acum ascultaţi The Darkness, dacă nu l-aţi uitat totuşi pe Jimmy Page, de cînd cu Tom Morello, şi ezitaţi între vocea lui Ozzy şi cea a lui Matt Bellami, există trei rockeri australieni care v-ar putea rezolva toate aceste dileme şi nostalgii. Wolfmother cîntă un hard rock-progresiv, despre gnomi, unicorni, hoţi şi mere, dar au în sînge energia primară (şi cam pierdută) a rock-ului, numai bună de copleşit boxele. Deşi un debut anacronic, cronicarii de la *Kerrang* şi *Uncut* s-au văzut totuşi nevoiţi să le dea 4 stele din 5. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Reverie regală

● ***Marie Antoinette* (SUA, 2006), de Sofia Coppola.**

Primul film al Sofiei Coppola, *Sinuciderea fecioarelor,* era povestea unor fete rătăcite în zona crepusculară a adolescenţei. I-a urmat *Rătăciţi printre cuvinte,* a cărui eroină era o fată rătăcită în Extremul Orient – dar şi în zona crepusculară a adolescenţei. Şi acum vine *Marie Antoinette,* un film despre o fată rătăcită în Versailles-ul secolului al XVIII-lea – şi, bineînţeles, în zona crepusculară a adolescenţei. O vedem sosind din Austria în 1770 (cînd avea 14 ani) şi lăsîndu-se deposedată, la graniţa franceză, de hainele ei austriece, de domnişoarele ei de companie, pînă şi de căţelul ei („Poţi să ţii oricîţi căţei *francezi* doreşti."). O vedem depunîndu-şi semnătura de şcolăriţă pe certificatul de căsătorie cu prinţul moştenitor – viitorul Ludovic al XVI-lea (Jason Schwarzman), care pare încă şi mai depăşit de situaţie decît ea. Atunci cînd se suie în pat cu el, toată curtea de la Versailles e prezentă (cardinalul îi mai binecuvîntează o dată înainte de a se retrage). Atunci cînd deschide ochii de dimineaţă, prima persoană pe care o vede este înfricoşător de pompoasa contesă de Noailles (Judy Davis), venită să se asigure că peste noapte au început activităţile cuvenite de perpetuare a monarhiei franceze. N-au început şi nici nu vor începe pînă hăt, peste vreo şapte ani – din motive ţinînd nu de impotenţa Delfinului, ci de pasiunea lui mult mai intensă pentru lăcătuşerie. Evident că toată lumea dă vina pe *ea:* doamnele şuşotesc pe coridoare, scandaloasa Madame du Barry (Asia Argento), amanta bătrînului rege, o priveşte cu dispreţ, propria ei mamă, împărăteasa Maria Tereza, îi cere, în numele alianţei franco-austriece, să depună mai mult efort pentru a-şi inspira soţul. Cu ditamai farsa jucîndu-se noapte de noapte în dormitorul regal şi cu atîtea cutre şi hahalere aristocrate pe margini, aceasta e partea cea mai simpatică a filmului. După care regina începe să petreacă: şampania curge zi şi noapte, proliferează modelele fantastice de pantofi, prăjituri, căţei şi coafuri, din dragostea ei pentru viaţa la ţară se naşte un sat nou-nouţ şi perfect (adică fără ţărani: aceştia nu apar decît ca personaje în programele artistice realizate de regină şi de suita ei). Viaţa pe care o găsise Marie Antoinette la Versailles era toată numai formă – derizorie şi totuşi grea, rigidă – şi ce-i lipsea acestei forme nu era fondul (Doamne, fereşte! Auzi, *fondul!* Ce-i aia?), ci un pic de farmec, un pic de zvîc, un pic de libertate şi informalitate modernă. Alura interpretei principale, Kirsten Dunst, e cu siguranţă modernă (o detaşare graţioasă, uşor narcotizată) şi, cu atîtea muzici mişto (Aphex Twin, Gang of Four, Bow Wow Wow...) defilînd pe *soundtrack* şi părînd destul de mîndre de *sound*-ul lor anacronic, e puţin probabil ca publicul tînăr să nu prindă ideea: ce *cool* trebuie să fi fost să fii adolescentă şi să ai la dispoziţie toată vistieria Franţei ca să-ţi satisfaci capriciile!

Dar cine e adolescenta? În trecut am admirat-o pe Coppola pentru talentul ei de a recaptura „stări poetice" adolescentine, dar acum încep să cred că starea asta de desprindere, pe undeva dureroasă, pe undeva delicioasă, ah, cît de fragilă!, oh, cît de preţioasă! (scuze pentru versuri, dar cred că se potrivesc), e singura pe care o cunoaşte realizatoarea – n-a ieşit niciodată din ea. De la un punct încolo, *Marie Antoinette* arată şi sună ca reveria unei eleve pretenţioase care leagănă pe genunchi manualul de istorie deschis la capitolul despre eroina ei preferată, în timp ce ascultă muzica ei preferată. Problema mea cu genul ăsta de reverie nu e că stă în calea oricărei prospectări istorice sau psihologice (deşi *stă:* filmul are la fel de multă forţă de penetrare ca tînărul rege), ci că e fundamental banală. Iar atunci cînd e curmată brutal – cînd realizezi că mai există pe-acolo şi un popor şi că poporul ăsta o urăşte pe regină –, efectul de şoc urmărit de Coppola nu funcţionează, pentru că autoarea nu e nici atunci prea dispusă să rupă vraja; nici ea nu e mult mai convinsă decît eroina ei că pe lume există şi altceva în afară de baluri mascate, sate idilice şi „stări" din astea de ameţeală languroasă, de dezorientare fermecătoare. În esenţă, Coppola a făcut încă un film despre farmecul trăirilor adolescentine. Acuma, nu e clar că adevărata Marie Antoinette a fost o persoană mult mai interesantă decît adolescenta ameţită pe care o vedem în film (deşi hainele negre pe care le-a purtat zi şi noapte în detenţie, sfidînd cenzura cromatică practicată de revoluţionari, şi hainele albe, obţinute pe căi miraculoase, pe care le-a purtat la propria ei execuţie, mărturisesc un instinct dramatic şi o voinţă care nu se văd nicăieri în *Marie Antoinette),* dar e clar că viaţa ei putea să ofere unui film multe lucruri mai interesante. După mine, viaţa ei e un subiect ideal de comedie crudă (la 14 ani eşti băgată într-o lume absurdă şi închisă, timp de aproape 20 de ani n-ai nimic de făcut decît să-ţi cumperi haine şi la un moment dat vin nişte supăraţi şi-ţi taie capul), iar filmul lui Coppola nu e nici pe departe destul de spiritual, destul de crud, destul de treaz.

trecerea prin reviste

Un dialog „academicomic“

Dacă citiţi numărul 21 al revistei clujene *IDEA,* veţi da peste ceea ce numesc – în materie de dialog cu o personalitate – sindromul „Ia uite cu cine mă dialoghez!“. În numărul respectiv, aşadar (la care mă-ntorc, tocmai pentru că este semnificativ – dar şi pentru că, deşi revista a ajuns între timp la nr. 24, despre dialogul cu pricina nu s-a scris la *D.v.*), colaboratorul Ovidiu Ţichindeleanu stă de vorbă cu un important teoretician şi artist vizual, Victor Burgin. Interviul propriu-zis ocupă 10 pagini (mari, tipărite mărunt) ale publicaţiei, care cuprind şi versiunea engleză a întrebărilor-şi-răspunsurilor. (Burgin mai este prezent şi cu un excepţional eseu, „Privind fotografiile“, care este un capitol al unei cărţi scrise în 1982: *Thinking Photography;* redacţia mulţumeşte – aşa cum se cuvine – autorului pentru permisiunea de a reproduce acest text seminal.)

Dialogul lui Ţichindeleanu cu Burgin a fost făcut, după toate semnele, pe e-mail. Nimic rău în asta, firește. Numai că ceea ce ar fi trebuit editat sau, şi mai bine, ar fi trebuit să rămînă *extra*-dialog propriu-zis, lăsat în mesajul de abordare (firitiselile sagace, „periuţele“ stîngace, mantra-invocările tenace de cărţi şi opinii ale respectivului...), se etalează copios în întrebările puse bietului Burgin. Senzaţia este destul de comică – şi trebuie să fi fost foarte comică, nu mă-ndoiesc, pentru acesta, pus în faţa unui student silitor care i-a citit opera, drept care-i întoarce citate mai vechi şi-l pune să le recomenteze. Grafic, lucrurile stau cam aşa: o „întrebare“ lungă-luuuungă, cam de cîte-o coloană, în care – de fapt – intervievatorul *ştie,* şi ştie că ştie, este urmată de cîte-un răspuns care, în cazurile fericite, este la fel de lung; de obicei însă, este mult mai scurt. Or, asta este eventual OK atunci cînd interlocutorii sînt ambii personalităţi marcante, stînd pe picior de egalitate la o şuetă. Cînd însă unul dintre interlocutori este un simplu învăţăcel, „torenţialitatea“ întrebărilor şi uscăciunea răspunsurilor creează un dezechilibru vizibil cu ochiul liber.

Este imposibil să dau un exemplu de „întrebare“: ar ocupa toată coloana aceasta (ba chiar, s-ar întinde şi înspre Istodor...)! Aşa că prefer – pentru restul recenziei – să citez din răspunsurile lui Victor Burgin, mai ales că (multe dintre ele) trebuie să-i fi rămas între dinţi „activistului ideologic“ Ţichindeleanu, fiind în răspăr cu *doxa* în vigoare din zona artelor vizuale „angajate“: „Într-un mediu guvernat de atractivitatea tinereţii şi a noutăţii pentru piaţă, trecutul trebuie ignorat sau deturnat, în general reprezentat greşit, pentru a susţine pretenţiile – în cea mai mare parte excesive – ridicate în numele prezentului.“ (ar putea fi motto-ul temei noastre, „Discriminarea după vîrstă“!); „Scena artistică actuală pare, în mare măsură, incoerentă şi oportunistă. Pare să existe aşa o goană frenetică după noutate, încît nici unui lucru nu i se dedică destul timp pentru a-i permite să devină suficient de complex pentru a fi interesant.“; „În anii 1950, BBC-ul s-ar fi adresat, să spunem, lui Bertrand Russell dacă ar fi dorit un comentariu pe marginea unei chestiuni politice majore – acum e mai probabil să se adreseze lui Bono. Actualmente, există o modă a lucrărilor «politice» şi «documentare», foarte răspîndită în lumea artistică. În mod potenţial, acestea ar putea oferi o alternativă la media. (...) însă mi se pare că lucrările pe care le-am văzut... repetă, pur şi simplu, televiziunea.“; „Există la ora actuală o modă a artei ca activism social. În general, şi riscînd o generalizare pripită, o consider o şarlatanie. Văd o mulţime de oameni, în special din clasa de mijloc, folosindu-i pe cei mai puţin privilegiaţi decît ei, pe post de materie primă pentru operele de artă. Ca «activism» este condescendent şi, pentru că nu este precedat de vreo analiză politică reală, este impotent din punct de vedere politic. El adaugă carierismului din lumea artistică un confortabil factor autoamăgitor de corectitudine politică. Sînt gata să admit că ar putea exista lucrări care m-ar putea face să-mi schimb părerea, dar încă nu le-am văzut.“ (Alex. Leo Şerban)

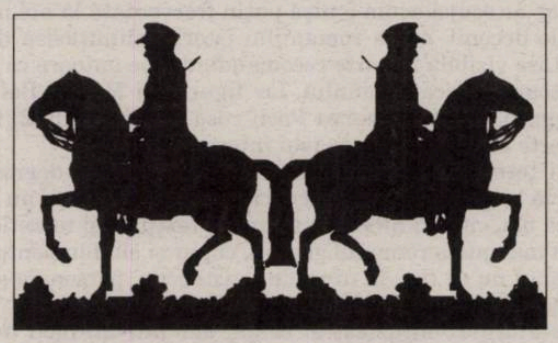

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Acum 10 ani, *Jurnalul*

– din „Exerciţii de oarecare posteritate“ –

Mă îmbrac şi plec la lansarea *Jurnalului,* după 53 de ani de la prea expresiva sa încheiere (la 31 decembrie 1944, venind de la Diham, unde schiase cu Lucreţiu Pătrăşcanu, Harry Brauner, Lena Constante). Ultimele rînduri – „nu am regăsit la munte exuberanţa mea de altădată, mai mult melancolic, aproape trist, mi-e ruşine să fiu trist, este totuşi anul care ne-a redat libertatea“... – au geniul aranjamentelor clarobscure sub raza morţii; el ar fi „căzut“ în grupul Pătrăşcanu, cu care schiase la Predeal, în primele zile de libertate perfidă.

Trec prin piaţa care pune faţă în faţă fostul Comitet Central şi fostul Palat Regal. Toposul suferă de elocvenţă; îmi spun neted: „ai prins şi ziua asta, norocosule!“. Locul lansării e la fostele galerii Kretzulescu – toposul e şi sentimentalist: camilian, ionescian, eliadist, alicevoinescian. I-ar fi plăcut. E tandreţea realului la *Jurnalul* său.

Începe, ascult, mă uit şi urc (cu privirea) pe pereţi – sînt acolo Eliade, Noica, Blaga, Cioran, un portret mare, dominator, al lui Ionesco, bună idee a regiei involuntare în teatrul pe care-l jucăm mai mult sau mai puţin oneşti. „Eugen“ e singurul care l-a înţeles deplin pe Iosif Hechter, dovadă e lunga lui scrisoare către Tudor Vianu, care îi anunţase moartea lui Sebastian strivit de un camion, în mai „45; „camionul“ acela îl decisese, aşa scria, să rămînă la Paris; pentru o prietenie nu se argumentează mai mult, decît poate la psihiatru. Erau (şi rămîn!) amîndoi singurii dintre cei importanţi pe care-i pot lua ca model intelectual pentru ultimele trei sferturi de veac în oraşul din care s-au ridicat animalele totalitar de emblematice, Gorila şi Rinocerii. Singurii care nu au cedat – în „priză directă“, *„live“, „sur le vif“* – terorii de dreapta şi de stînga, înregimentărilor culpabile şi veşnic explicabile, oportunismelor în maniheism care vor pulsa necurmat în ideile dominante de la această răscruce nu numai a unor imperii – ele nu lămuresc totul –, ci şi a *Scrisorii pierdute* complementare cu *Luceafărul.* Sebastian şi Ionesco – şi prea caragialieni, şi prea recalcitranţi la a sta ca icoane – nu vor fi modele de democraţi, fiindcă nu democraţia e obsesia pedagogiei la care e supusă această ţară aflată mereu în criză de model şi în regim de educaţie politică abruptă. Cînd nu e vis sau lux, democraţia la noi e o problemă de haz între oameni isteţi, veseli şi exageraţi. Dacă Cioran a instituit autoritatea eşecului, Sebastian impune (cui? doar cîtorva!) autoritatea distanţei, a individualismului care refuză înregimentarea. Nu poate avea „succes“, nu ne priveşte; nu avem ochi decît spre autorităţile poliţieneşti pentru a le trage în piept.

Ascult şi mă fixez pe pereţi: „Sebastian e un martor... Sebastian e un scriitor evreu din România...“, nu, Sebastian nu e un martor, ci parte ironică, Sebastian nu e doar un scriitor evreu, el, brăileanul, el care-i scria lui Comarnescu: „sînt mai român ca Polihroniade“... şi aud – somat de autoironia ancestrală – versurile nemuritoare ale obscurului Steuerman-Rodion de la 1900: „Tu nu mă vrei, o, ţară / Eu totuşi sînt al tău“. Ideea cea mai consistentă e aceea a lui Gabriel Liiceanu: „veţi citi în *Jurnal* pagini greu suportabile pentru noi, cei de azi...“ Poate că de aici începe sensul oricărui Jurnal – de la greu suportabilul.

Mă despart repede de tumultul nesuferit al oricărei lansări şi cum ajung acasă deschid la *1937, 2 Martie,* ştiu pe dinafară pagina aceea, de cînd am citit-o în *Anii „30* a lui Z. Ornea; e una din scenele fără de pereche din ceea ce noi, aceştia, numim „romanul literaturii“, noi, aceştia care ţinem la *Huliganii* mai mult decît la proza fantastică a lui Eliade, păcătoşii care înţelegem bine de ce Sebastian n-a renunţat la prefaţa lui Nae Ionescu „fiindcă i-am promis şi mi-a promis-o...“ Iat-o:

„Lungă discuţie politică ca Mircea, la el acasă. Imposibil de rezumat. A fost liric, nebulos, plin de exclamaţii, interjecţii, apostrofe... Din toate astea nu aleg decît declaraţia lui – în sfîrşit leală – că iubeşte Garda, speră în ea şi aşteaptă victoria ei. Ioan Vodă cel Cumplit, Mihai Viteazu, Ştefan cel Mare, Bălcescu, Eminescu, Hajdeu au fost la timpul lor gardişti. Mircea îi cita de-a valma. Altminteri nu aş putea spune că n-a fost amuzant... (urmează 6 rînduri într-adevăr insuportabile – *n. mea).* S-ar putea să recitesc cîndva aceste rînduri şi să nu-mi vină a crede că ele rezumă cuvintele lui Mircea. De aceea e bine să spun încă o dată că nu am făcut decît să redau întocmai vorbele lui. Asta ca nu cumva să le uit. Şi poate într-o zi lucrurile vor fi destul de liniştite pentru ca să-i pot citi această pagină şi să-l văd roşind de ruşine. Să nu uit, de asemenea, explicaţia pentru care el aderă cu atîta inimă la Gardă: Eu întotdeauna am crezut în primatul spiritual! Nu e nici farsor, nici dement. Este numai naiv. Dar există naivităţi aşa de catastrofale!“

Faţă de intensitatea de aici care stinge orice pamflet, orice caricatură – cu aceşti 3 timpi: amuzamentul în faţa enormităţii, rigoarea în neuitare, speranţa în ruşinea care-i va mîntui prietenul căruia îi mai dă şansa naivităţii – toate studiile, articolele, polemicile acestor zile în jurul „Culpei“, îmi apar reci, de o raţionalitate veştedă şi vlăguită, de un patetism revanşard, mişcat de superiorităţi false şi inutile, menţinînd catastrofa petrecută în sensibilitatea noastră, a celor care nu putem gîndi şi scrie fără Sebastian şi Eliade, fără Ionesco şi Cioran.

(Dilema, la 24 ianuarie 1997)

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Miturile copilăriei mele (2) povestite cu tanti Vicky

Bucureşti, Bdul Şulea 31, scara 2 este adresa unde am copilărit între 1967 şi 1987. M-am întors acolo după douăzeci de ani. Veţi citi discuţiile cu tantile sub fusta cărora am crescut.

Dar acolo lîngă cais era mult spaţiu verde.

Copacii s-au făcut pădurice. Gardul viu? Unii l-au smuls, alţii l-au stricat. În general, copii. Pe vremea de care vorbim, băbuţele stăteau pe gardul ăla, „la şanţ“. S-a bătătorit totul, au pus sîrmă ghimpată. Acum nu mai stă nimeni de vorbă cu nimeni.

Bine, erau „nişte sperietori“ care aveau grijă de locurile astea. Iordănescu ce mai face?

A murit, de curînd, şi soţia lui a murit de seninătate, cu o boală foarte grea a creierului, şi mai era Iulian, doamna Iulian, care stătea unde stă dentistul acum. Ei doi erau grădinari şi făceau locul din faţa blocului.

Ungureanu de la scara 3? Îi puneau copiii craniul în uşă. Îi dădeau clanţa cu pipi.

Ăla avusese şi funcţie militară. Şi copiii trebuiau să fie ostaşii lui. A murit.

Ţiganii de la scara 4 mai sînt?

Da, Babulea. Babulea a murit, era la contrabas. El era atîtica şi căra contrabasul ăla cu el. Era muncitor. Ei au fost pînă la Mia, fii-sa, cu conceptul ăsta să munceşti indiferent ce, de a fi om. Nu furînd. Pînă la Mia. Mia a luat un tip care se ocupa cu probleme din astea... interlope, droguri, fetiţe, aşa. A fost prins. Ea e cu afacerea aceeaşi, merge în continuare, cu fetiţe foarte proaste... ziceau nişte persoane... Ştiu că mi se spunea cînd era Florin tînăr... hai, bă Vicky, te mai ţii după Florin. Da, de ce nu... avea 18 ani, stătea la mine în casă, nu?... răspund pentru el. Eu vreau să stau liniştită cu capul pe pernă, nu să stau să-l păzesc, şi strigam *Florin, Florin.* Mi-era că intră în colimator din asta. La 12 noaptea, „aoleo“, strigam, şi el imediat, „sînt aici, ce strigi aşa, aude tot blocul... treci în casă imediat. Vii în casă sau eu ştiu unde, nu să stau cu frică şi a doua zi să vină poliţia şi să spună: «doamnă, unde e copilul dvs.?»“. Acum aici e altfel. Fetiţele stau pînă la trei noaptea în faţa blocului, fetiţele sînt călare pe ei, pe cuvîntul meu, zici că sînt copaci. Eu mai bine zic: „ce vreţi, bă, veniţi toţi la mine... vă fac eu o ladă de ceai, să văd eu ce gînduri aveţi“. Mia aşa a crescut, copilul ei, tot la fel. Şi să vezi cum sînt blindaţi de aur. Din ce? Că ea nu munceşte. Nu are loc pe uşă să intre, dacă o bagi pe cant, şi cînd o bagi pe cant trebuie s-o împingi...

Mai avea surori, parcă...

Era Gina cea urîtă, dar ea şi-a făcut familie bine închegată, ea nu şi-a schimbat profilul. Anca, aia frumoasă, cu o coadă superbă, era un Făt-Frumos, a învăţat foarte bine, dar s-a plafonat, s-a măritat de două ori, cu un tip l-a avut pe Orlando, dar nu a fost căsătorită. A luat-o unul, dar a căzut din lac în puţ, cu ea. Orlando e boxer, dar e liniştit. Ar fi putut să umble cu droguri, nu, nu... Chiar ei în familie au marginalizat-o pe Mia. Mia îi drăcuia, că mi-aş da, le-aş făcea... Viitorul lor e la puşcărie, la facultatea vieţii, Doamne, fereşte, nu doresc nimănui.

(fragmente din volumul în curs de apariţie)

libertatea de impresie

Jocuri diferite

Acum vreo doi ani scriam despre snooker, despre liniştea din timpul competiţiilor, despre postavul verde care-ţi ia ochii cu bilele roşii de pe el, ca nişte ouă de Paşti, despre pocnetul discret dintre ele, despre eleganţa şi fair play-ul jucătorilor. Recent am văzut şi un campionat de biliard (bila 9), ruda populară a snooker-ului. Turneul Spaniei. Postavul era de o culoare nedefinită, un fel de gri-bleu cu nuanţe mov, sau cel puţin aşa îl arăta televizorul meu. Găurile în care intră bilele par indecent de mari, pe lîngă cele ale snooker-ului în care bila parcă abia are loc. Bilele însele au culori diverse la biliard şi pe masă apar, la această variantă de joc, şi unele dungate. Şi jucătorii sînt îmbrăcaţi colorat în tricouri cu mînecă scurtă, pline de reclame (burţile le trec uneori peste curea), faţă de snooker, unde ţinuta tradiţională este în cămaşă cu mîneci lungi, vestă şi papion la gît. Creta nu se mai ţine în buzunarul de la vestă din care, la snooker, se scotea cu două degete pentru a freca discret vîrful tacului. La biliard ea se pune pur şi simplu pe marginea mesei, iar frecarea tacului produce mult mai mult zgomot în difuzoarele televizorului (şi vîrful instrumentului e mai gros). Loviturile sînt de obicei mai bruşte şi mai puternice, instinctul pare mai important decît calculul. Dacă la snooker, „spargerea" iniţială a bilelor se face cu multă fineţe, aşa încît să nu fie deranjate prea tare din poziţia originală, la biliard, pentru această lovitură se foloseşte un tac mai greu, iar izbitura, cu cît mai sănătoasă, cu atît mai bună. Pregătirea loviturilor se face la biliard prin cîteva mişcări repezi de du-te vino ale tacului şi rar se observă concentrarea şi pregătirea similară momentului dinaintea unui „atac" la snooker. Figurile jucătorilor sînt ceva mai puţin pregnante, din cauză că nu e destul timp să fie filmaţi mai de aproape în timp ce se concentrează. Sînt ca nişte jucători de ping-pong faţă de unii de tenis. Deşi, se pare că raportul cîştigurilor e invers, la biliard se poate cîştiga, mai ales în America, mult mai mult decît la snooker. O partidă la bila 9 se termină în cîteva minute, în vreme ce la snooker poate depăşi o jumătate de oră. Îţi închipui că un jucător de snooker pleacă după meci într-un Jaguar, în vreme ce pe jucătorul profesionist de biliard ţi-l poţi imagina mai degrabă într-un Hammer. În sfîrşit, am prins şi momentul de încheiere al finalei turneului Spaniei. A cîştigat un italian, care după ultima bilă a început să sară în sus, bucurîndu-se ca un luptător. Apoi, am observat că în timpul sărituri lor de bucurie, mai făcea un gest: le arăta spectatorilor care nu-l susţinuseră... fundul. Întîi o fesă, apoi cealaltă. Le bătea pe rînd cu palma. Comentatorii spuneau că e simpatic şi nimeni nu părea să se supere. Şi în fond (sau în fund) de ce s-ar supăra!?

Andrei MANOLESCU

Sâmbătă, 20 ianuarie, ora 19
Oleanna
de David Mamet
traducerea: Andreea Vulpe şi Cristi Juncu
regia: Andreea VULPE
cu: ADRIAN TITIENI şi EMILIA BEBU
scenografia: Dan Titza
O productie Asociatia PERSONA, & AT

Miercuri, 24 ianuarie, ora 19
AMERICAN BUFFALO
de David Mamet
cu:
VLAD ZAMFIRESCU
GHEORGHE IFRIM
MARIUS FLOREA VIZANTE
regia: Cristi JUNCU
O productie Asociatia PERSONA,
cu sprijinul AT

Luni, 22 ianuarie, ora 19
CREATORUL DE TEATRU
de Thomas Bernhard
cu:
MARCEL IUREŞ, VALERIA SECIU
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
AFRODITA ANDRONE
VITALIE BANTAŞ
regia: Alexandru DABIJA

Marcel Iureş, Premiul UNITER 2001 pentru cel mai bun actor în rol principal

O ipocrizie, domnule. Şi tocmai de aceea este teatru. Interpretarea este o falsitate. Şi noi iubim falsităţile interpretate. Aşa mi-am scris eu comedia: ipocrit. Aşa o interpretăm: ipocrit. Aşa este receptată: ipocrit. Scriitorul este ipocrit. Actorii sunt ipocriţi. Şi spectatorii sunt şi ei ipocriţi. Şi totul la un loc este o întreagă absurditate. Să nu mai amintesc că e vorba de o perversitate care durează deja de mii de ani. Teatrul este o perversitate de mii de ani după care omenirea este înnebunită. Şi de aceea este atât de înnebunită după ea: pentru că este înnebunită după propria ei ipocrizie. Şi nicăieri altundeva nu poate fi ipocrizia mai mare şi mai fascinantă decât la teatru.

O productie AT

Calea Victoriei, Nr. 126 www.teatrulact.ro

www.teatrulact.ro

TEATRUL AT Aplaudat din 1998

ABB

DILEMA VECHE Gândul 24-FUN PORT.ro www.onlinegallery.ro MOBEXPERT

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

Cu fiecare click,
121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale
îţi deschide "Pofta de lecturã"
împreunã cu
DILEMATECA şi DILEMA VECHE

2% dintre **români gustă** muzica
sufletul simte muzica, mintea o gustă
radiofrance internationale rfi românia | ne cunoaştem?
Bucureşti **93.5**fm Iaşi **97.9**fm Craiova **94**fm Cluj **91.7**fm Chişinău **107.3**fm

Iaromira POPOVICI

bazar

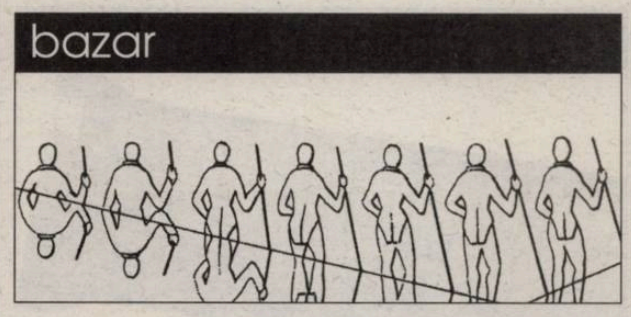

Mici trăiri vieneze

Am plecat, asemenea, se pare, multor români, la Viena în perioada Sărbătorilor de iarnă, mai exact, după Anul Nou. În prima zi, uşor ameţită, m-am trezit în centrul oraşului, condusă de cineva care ajunsese cu o zi mai devreme, deci se putea considera pseudoiniţiat. M-a dus pe nişte străzi mari, armonios împărţite, pline, dar, în acelaşi timp, calme, din care nu am înţeles mare lucru, decît poate esenţialul: că am intrat într-o lume în care lucrurile par să fie mai la locul lor, în care fiecare amănunt contează şi frumosul pare să fie ceva obişnuit, integrat în normalitate. Nici nu mai ştiu exact pe lîngă ce am trecut, în drumul meu spre Stephansdom, dar ştiu că mă uitam la clădiri şi nu mi se părea nici una urîtă sau lăsată acolo la voia întîmplării. Nu ştiu dacă tradiţia imperială e de vină sau un amestec, oarecum mai *soft*, de spirit aristocratic implicit şi neostentativ, amestecat cu unul sănătos şi mai *terre-à-terre*, burghez; cert e că, atunci cînd te uiţi, de pildă, la oricare din clădirile din Josephplatz, fie Palatul Palffy, fie Pallavicini, fie Biblioteca naţională sau Şcoala de echitaţie, nu se poate să nu-ţi rămînă ochii pe un amănunt care să însemne ceva (Atlas purtînd cerul şi Geea cu globul pămîntesc, pe faţada bibliotecii, de pildă) sau să fie, pur şi simplu, frumos.

Dar departe de mine gîndul de a mă transforma într-un ghid amator al Vienei. Am pomenit de Josephplatz pentru că mi s-a părut reprezentativă pentru spiritul de care vorbeam mai înainte, rafinat, distins, într-un mod neostentativ, dar constant; dar şi pentru că am trecut de nenumărate ori pe acolo, în rătăcirile mele de turist încă bezmetic, şi de fiecare dată am observat ceva diferit. Şi am fost surprinsă de cantitatea de frumos, dacă şi asta se poate estima: Braşovul şi Sibiul nostru, pe care le consideram etaloane ale stilului – să-i zicem – habsburgic, mi s-au părut nu doar multiplicate, ci proiectate la cu totul alte proporţii în Viena. Ba, mai mult, de atît – şi aici depăşesc graniţele abordării cantitative – clădirile vieneze mi s-au arătat ca rudele mai centrale, dar şi mai pline de substanţă, ale suratelor lor din oraşele româneşti menţionate. Ideea de cantitate, pe care tot insist, presupune şi o latură unitară, pe care Bucureştiul, maestrul alăturărilor neaşteptate sau de-a dreptul şocante, a pierdut-o.

În tot acest context se integrează mănuşă tramvaiele vieneze, care dau ocol Ringului, şi trăsurile cu cai, cu staţii peste tot prin centru. Şi, nu în ultimul rînd, oamenii, pe care i-am găsit tot imperiali: eleganţi, mulţi în blănuri, în acelaşi spirit între burghez şi aristocratic, asortaţi, şi calmi – capabili să-ţi dea lungi indicaţii minuţioase; şi, în acelaşi timp, în postura de şoferi, mult mai relaxaţi şi toleranţi, aşteptîndu-te aproape infinit să treci, fără să te urască făţiş, chiar dacă nu te afli pe trecerea de pietoni.

Ca orice capitală care se respectă (şoferul de limuzină neagră care ne-a dus la aeroport, el însuşi într-o neagră eleganţă, considera Viena chiar un fel de capitală a lumii, şi oricum a Europei), Viena îşi are şi latura comercială bine pusă la punct. Trăsurile cu cai, deja pomenite, sînt unul din punctele de atracţie de acest fel (cursele cu ele sînt destul de costisitoare şi mai curînd formale). Maria Theresa, Franz Joseph, Sissi, Mozart, Strauss şi Klimt sînt prezenţi, sub diverse forme, mai mult sau mai puţin kitsch, în industriile de toate felurile, de la pictură şi muzică la suveniruri, dulciuri, insigne, pungi... Nu m-au deranjat, ba chiar mi-au devenit simpatici, aşa (dez-)umanizaţi, dar solid constituiţi în branduri de ţară (aşa cum la Londra se întîmpla cu regina, autobuzul roşu sau ursuleţul Paddington), ceea ce României îi lipseşte. Aşa că m-am lăsat dusă de val şi m-am întors nu doar fascinată de puterea de seducţie implicită a Vienei, ci şi cu bomboane Mozart, poze cu Sissi, „Viaţa lui Franz Joseph" din perspectivă personală şi „Sărutul" lui Klimt în variantă felină.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Infernul regăsit

În vreme de tranziţie, cînd canonul suportă rescrieri, clasamentele se răstoarnă, iar importul nedigerat dictează mode superficiale, o cultură relativ slăbită, precum aceea din care descindem, îşi toceşte simţul evenimentului. Aşa că, pe lîngă raritatea sa, lucrul cu adevărat important mai riscă şi să treacă neobservat. N-am consemnat nici jumătate dintre ecourile pe care le-ar fi meritat, bunăoară, întîia ediţie critică a *Descrierii Moldovei,* capodopera cantemiriană pe care ne-a restituit-o, sub o nouă haină, mult învăţatul clasicist Dan Sluşanschi. Să ne mai mire faptul că o atare performanţă filologică – efect al erudiţiei pe cale de dispariţie – nu şi-a găsit sălaş la Academia Română, ci la tot mai serioasa Editură a ICR?

Tot în afara Academiei, deşi în strictul respect al spiritului ce s-ar cuveni să anime acel for, s-a consumat deunăzi o altă premieră editorială: apariţia noii tălmăciri din *Infernul* lui Dante, pe care i-o datorăm lui Răzvan Codrescu (Bucureşti, Christiana, 2006, 527 p.). Dacă în cazul profesorului Dan Sluşanschi, indolenţa presei culturale poate fi explicată numai prin comoditatea unor exegeţi nepregătiţi, aici, ocultarea momentului ar putea fi stimulată, în plus, de eticheta pe care stînga culturală a lipit-o, dogmatic, pe fruntea traducătorului. Dat fiind că Răzvan Codrescu e un „stîlpnic" al dreptei naţionaliste, darurile sale de eseist, poet şi traducător au fost ignorate de-a valma, astfel încît „erezia" opţiunilor politice a devenit mormînt al recunoaşterii sale publice. Impur provincialism...

Eu, care-l cunosc de mult pe Răzvan Codrescu, îl ştiu de mare caracter, de tragic iubitor al tradiţiei româneşti autentice şi de visător impenitent, care şi-a dobîndit, din pricina temperamentului său polemic, o mulţime de adversari neconsolaţi.

Acum, acest scriitor cu venin în stilou, dar nu şi în sufletul său de cavaler, îşi dă măsura de stilist şi adnotator laborios. Noua sa versiune a *Infernului* vede lumina tiparului într-o inovantă ediţie bilingvă, îmbogăţită cu note, comentarii, o postfaţă şi abundente repere bibliografice. Un veritabil festin, din meniul căruia se vor înfrupta, sper, şi mai tinerii cititori, aflaţi la prima descoperire a *Divinei Comedii*. Dar nu doar ei: am redescoperit eu însumi partea cea mai sumbru palpitantă a poemului dantesc, gustînd întinderile şi adîncimile limbii române (de care voitul manierism al prezentei recenzii s-a molipsit, uitîndu-şi lipsa de har).

Deşi nu pot compara proaspăta versiune Codrescu decît cu aceea semnată cîndva de Eta Boeriu, simt că ea îşi depăşeşte precursoarele atît prin plasticitate, ritm şi adecvare teologală, cît şi graţie diversităţii semantice, alternînd arhaismul şi neologismul în folosul celei mai temerare prozodii. Lucrul e atît de temeinic în nuanţe şi variat în sunet încît lectura decurge cu o jubilatorie şi, aş spune, necucernică plăcere. *Infernul* de acum poartă accente insolite, evocînd anacronic parfumul pieselor shakespeariene. Textul românesc preia ceva din tonul oracular al sonetelor voiculesciene, distribuie ludice accente ce amintesc îndrăznelile unui Şerban Foarţă şi îngînă, pe alocuri, solemnitatea orfică a liricii lui Doinaş. E o sinteză judicios închinată lui Marian Papahagi, singurul care, de-ar mai fi trăit, s-ar fi putut măsura cu atare subtilitate. Papahagi, ilustrul romanist, ar fi dat poate la iveală o traducere mai livrescă, mai seacă în accepţia bibliotecară şi emfatică a cuvîntului, pe cînd Codrescu ne îmbie cu o versiune respectuoasă faţă de latura suculent-orăşenească a dantescului *dolce stil nuovo*. Un spaţiu de locvacitate goliardică, în care trama scolastică a geografiilor extramundane se domesticeşte prin ireverenţă şi libertinaj sublimat.

Sper, firește, ca Răzvan Codrescu să ne dăruiască, la rînd, *Purgatoriul* şi *Paradisul,* nu doar pentru a desăvîrşi acest monumental efort creator, ci şi pentru a ne făgădui noi delicii ziditoare. Va fi astfel cîştigată însăşi cultura naţională, dezvăţată de aerul tare al măreţiei, cu care se deprinsese odinioară, şi pe care numai proba universalului i-l mai poate reda.

Mirel BĂNICĂ

În oglindă: mass-media şi religia

Cel mai bun exemplu al modului în care faptul religios contemporan se reflectă în mass-media: emisiunile satirice. Ele furnizează informaţii despre imaginarul religios al publicului, precum şi opinia creatorilor acestor emisiuni despre publicul larg. Satira televizată indică ceea ce este *permis* să prezentăm ca obiect al deriziunii şi *modul* de realizare. De exemplu, în Franţa, ţară de tradiţie anticlericală, celebra, longeviva şi mult imitata emisiune de marionete, *Les Guignoles de l'info,* atinge prin glumele sale nu doar persoana Papei, ci şi Biserica Catolică în ansamblu, ca instituţie. Acţiunea de „desacralizare" astfel operată se răsfrînge asupra unor ritualuri catolice de bază, chiar asupra unor aspecte sensibile ale dogmei. Cu toate acestea, autorii emisiunii au avut întotdeauna o distanţă respectuoasă faţă de Biserică, încercînd să nu atingă în mod direct sensibilitatea religioasă a unei anumite părţi dintre spectatori. Ca o paranteză, ar mai trebui menţionat şi faptul că Occidentul înregistrează în acest moment o anumită reticenţă faţă de utilizarea simbolurilor religioase în mass-media, consecinţă directă a hipersensibilităţii musulmane faţă de subiect. În România, situaţia nu este radical diferită, în ciuda a ceea ce am fi tentaţi să credem la o primă evaluare. Grupurile umoristice deja consacrate, cu mare vizibilitate televizuală, instrumentalizează, în vederea producerii comicului, figura preotului ortodox, aşa cum se găseşte ea prezentă în imaginarul colectiv naţional: mare iubitor de plăceri ale vieţii, de o vitalitate excesivă, darnic în sfaturi morale, dar avar cu aplicarea lor în conduita personală. Cu toate acestea, este evident că există o anumită limită a „permisivităţii", care nu a fost depăşită; nimic din ce este reprezentat nu este imprevizibil. Nu putem vorbi de o „deconstrucţie" a instituţiei ortodoxe ca atare, discursul practicat fiind mai degrabă o ironie la adresa *status*-ului social al preotului ortodox.

● Datele problemei se schimbă în cazul publicităţii. Între cele două războaie mondiale, imaginea preotului ortodox şi a Bisericii Ortodoxe era cvasiabsentă din mesajele publicitare. După anii de plumb ai comunismului, situaţia se schimbă radical. Avînd drept scop propagarea unor virtuţi adesea inexistente şi, în unele cazuri, contrare perceptelor morale propăvăduite de Biserică, publicitatea acţionează pe mai multe planuri în raportul cu religia. Propagînd adesea un sistem complet de „credinţe" în valorile comerciale, explorînd şi inspirîndu-se masiv din valori şi idei religioase, publicitatea are tendinţa de a recupera şi recicla simbolic teme, idei, principii religioase, în goana sa după noi subiecte de inspiraţie. România este încă departe de a se vedea invadată de panouri publicitare gigant reprezentînd „Cina cea de taină" remasterizată în variantă feminină. Nu pentru că cei care lucrează în domeniu s-ar jena să o facă, ci pentru că nu există încă un public suficient de receptiv să o accepte. Pentru moment, putem vorbi mai degrabă de mesaje publicitare naive, imagini de călugări fiind asociate produselor de patiserie de post sau cărţilor de bucate „mănăstireşti". La un alt nivel, charisma personală a unor personalităţi sportive de prim rang a fost recuperată de publicitate şi proiectată în sfera religioasă, pentru a vinde cărţi de credit. Aşadar, au fost create şi afişate pe panouri publicitare gigant reuniuni de „călugări" avînd o apartenenţă religioasă imposibil de precizat. Sincretismul religios contemporan este extrem de vizibil în acest caz. Definirea noţiunii de imagine publicitară religioasă este prea laborioasă pentru a fi descrisă în cîteva linii. Dorim doar să introducem ideea că, în viitor, publicitatea şi mesajele publicitare vor constitui unul dintre vectorii cei mai activi ai prezenţei Bisericii în spaţiul mass-media. Biserica însă nu va putea exercita nici o formă de „control" (cu necesare ghilimele), decît cu riscul provocării unor scandaluri publice de proporţii, ceea ce pînă la urmă convine acţiunii publicitare – a se vedea de exemplu afişul filmului *Amen* al lui Costa Gavras.

● Marea majoritate a studiilor de audienţă ale televiziunii au ca subiect principal mesajele politice şi publicitare, cu alte cuvinte, alegătorul şi consumatorul. Studiile de audienţă ale emisiunilor religioase sînt aproape inexistente. De aceea, este foarte dificil de analizat unde începe şi unde se termină sentimenul apartenenţei la un anumit grup religios, la un anumit fel de practică religioasă, reflectate în emisiunile TV. Cu toate acestea, pentru „mediologi" (termen inventat de Regis Debray) este evident faptul că televiziunea este cel mai puternic agent de ştergere a diferenţelor ce structurează atît identitatea „normală" a individului, cît şi relaţiile sociale cu familia, vecinii, dar şi cu partidele şi Biserica. Televiziunea tinde să devină o contracultură dominatoare şi exclusivă? Fără a idealiza „satul românesc" ca rezervor tradiţional al Ortodoxiei, credem că expansiunea masivă a reţelelor de televiziune prin cablu va da o lovitură mortală ultimelor urme de civilizaţie tradiţională. Televiziunea nu este altceva decît un operator de desacralizare şi dezarticulare cognitivă şi normativă a sistemelor culturale modelate (şi) de religia ortodoxă. În ipoteza cea mai pesimistă, „urmele" creştine pe care le vedem la televizor nu sînt altceva decît modalităţi de expresie a „religiei ieşirii din religie", dacă ne este permis să parafrazăm celebra formulă a lui Marcel Gauchet.

● În Occident, Biserica şi mass-media sînt supuse unei opoziţii cvasipermanente. Pe de o parte, Biserica, purtătoare a unui Adevăr revelat şi a unei Tradiţii care impune anumite reguli de conduită, adesea contradictorii stilului de viaţă actual. Pe de altă parte, mass-media, metaorganism funcţionînd sub imperativul evenimentului imediat, al simplificării extreme a mesajului, al spectacolului. Or, tocmai acest travaliu de simplificare, de ştergere a nuanţelor, are darul de a-i indispune pe oamenii Bisericii. Cum să explici, de exemplu, că ingineria genetică, operată asupra unor embrioni umani *deja* constituiţi, ridică enorme probleme de etică unui public larg obsedat de mitul tinereţii veşnice, educat în spiritul progresului absolut, fără a ţi se aplica infama şi descalificanta etichetă de „fundamentalism"? Islamul complică o situaţie deja tensionată pentru că el a explodat pe scena mediatică în modul cel mai brutal cu putinţă, iar mass-media a devenit prin ricoşeu extrem de sensibilă la orice nuanţă de opoziţie fundamentată religios. Nu este sigur că asistăm astăzi la un retur al religiei în societăţile occidentale, dar asistăm, în orice caz, la un retur mediatic al acesteia, asociat individului şi marilor întrebări ale situaţiei actuale.

● România, ţară majoritar ortodoxă din punct de vedere al apartenenţei confesionale, prezintă diferenţe fundamentale faţă de situaţia evocată mai sus. După valul de entuziasm religios şi de (re)descoperire a existenţei religiei liber exprimate în public după 1989, relaţia Bisericii cu mass-media s-a dovedit uneori a fi fundamental diferită faţă de modelul occidental. Mai multe caracteristici principale sînt predominante. În primul rînd, mutaţia fundamentală ce s-a produs în reprezentarea faptului religios ca atare: mass-media se interesează mai mult de fenomenul de contestare a prezenţei religioase în spaţiul public (vezi recentul proces al icoanelor) decît de opera socială a Bisericii, care există în mod real, aducînd mare ajutor celor copleşiţi de nevoi. Marile sărbători religioase, ocazie pentru feţele politice de a intra în contact mediatic cu feţele bisericeşti, folclorul bisericesc sau derapajele nefericite, gen „Tanacu", interesează mai mult decît *esenţialul* încarnat de Biserică. În al doilea rînd, mediatizarea forţată a unei biserici care pierduse obiceiul de a fi prezentă în spaţiul public a avut ca rezultat o „deteritorializare" a imaginii acesteia, precum şi o „dereglare" îngrijorătoare a prezenţei în spaţiul mediatic. „Deteritorializare", în sensul utilizării abuzive a imaginii religioase în cele mai neaşteptate locuri cu putinţă – chiar şi „vrăjitoarele" ce pululează în marginea centrelor urbane se legitimează simbolic, afişînd ostentativ imagini religioase, fără o minimă acţiune de cenzură din partea celor ce le publică reclamele prin diverse publicaţii. „Dereglare", în sensul confiscării agresive a religiei ortodoxe în manifestările politice. A cere tinerilor din discoteci, loc prin excelenţă a-religios, recitarea „Crezului", în schimbul unor recompense materiale, constituie un formidabil stimul al secularizării. Mediatizarea excesivă a unor astfel de situaţii contribuie la crearea unei situaţii de anomie religioasă, favorizînd un ritualism lipsit de conţinut, accentul fiind pus pe spectacol, pe clipa imediată în detrimentul „memoriei lungi" reprezentată de Biserică. În postmodernitate, sentimentul religios individual se găseşte din ce în ce mai puţin încadrat instituţional. Ne este din ce în ce mai greu să ne orientăm într-un univers spiritual pluralist şi complex, să găsim o coerenţă simbolică aspiraţiilor noastre religioase. Contrar a ceea ce am fi înclinaţi să credem la prima vedere, identitatea religioasă nu este un dat („sîntem născuţi ortodocşi"...), ci ea se construieşte progresiv, fapt ce predispune individul la tot felul de manipulări, inclusiv prin intermediul mass-media, aceasta din urmă alegînd întotdeauna calea cea mai uşoară şi spectaculoasă de a prezenta religia.

Fără nici o îndoială, mass-media a contribuit după 1990, sub diferite forme, la o mai bună cunoaştere a religiei ortodoxe. În acest moment însă, Biserica trebuie să ia în calcul o soluţie faţă de noile manipulări ale comunicării generalizate, faţă de tendinţa demagogică la scară largă de reflectare a unui *anumit fel* de religiozitate (emoţional, superficial şi folcloric), pe care chiar mass-media îl creează în beneficiul unei logici comerciale. Între o atitudine dură, condamnînd mass-media secularizantă ca fiind expresia unei lumi corupte şi atee, şi tendinţa de vedetizare şi colaboraţionism ieftin, drumul care rămîne de făcut este lung şi plin de surprize. Atitudinea evanghelică şi noile forme de transmitere a memoriei şi tradiţiei ortodoxe depind de răspunsul ce va fi furnizat, dar care deocamdată întîrzie.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

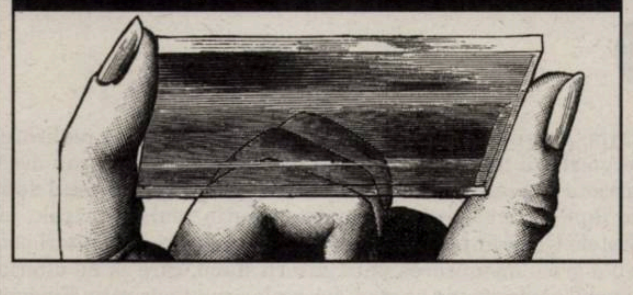

Este trist...

Scriam, săptămîna trecută, despre mania postaderare a televiziunilor de a da la ştiri materiale cu sate izolate româneşti, în care oamenii trăiesc ca acum o sută de ani. Cum se dau peste cap să găsească vreun cătun neelectrificat sau ţărani care nu au auzit de şampon, şi apoi îţi arată totul făcîndu-ţi cu ochiul: „Iată, şi ei sînt acum europeni! Iată cu cine am intrat în Europa!".

În paranteză fie spus, acum şi-au făcut curaj să apară şi „euroscepticii" (Realitatea TV are chiar o emisiune cu titlul acesta), care ne atrag atenţia sentenţios că Europa nu e ceea ce credem noi, naivii, că o să vedem ce-o să tragem de-acum încolo. Că nimeni nu ne spune ce rău ne va fi şi ei sînt singurii care ne deschid ochii. Alţii ne ţin discursuri docte despre fiinţa neamului care nu trebuie pervertită de Occident, despre faptul că trebuie să ne păstrăm demnitatea sau că străinii nu ne vor ajuta niciodată pe degeaba şi că există de bună seamă nişte interese necurate la mijloc. În fine, discursuri unde-l întîlnim, de exemplu, pe un om instruit cum e Cătălin Avramescu, lîngă deputaţi PRM. Interesante mezalianţe naşte rromânismul verde!

Dar nu despre acestea voiam să vorbesc, ci, plecînd de la schematicele şi tendenţioasele ştiri cu satele neelectrificate ce au făcut sumarul cîteva zile după momentul aderării, să aplaud difuzarea unui documentar care ar putea face pandant cu acestea, dar care a prezentat în mod profesionist şi complex o situaţie de viaţă, consecinţă a europenizării şi globalizării. Este vorba de documentarul *Salariul 110 euro,* coprodus de Arte France şi TVR şi difuzat pe TVR 1.

Filmul, realizat de Stéphane Luçon şi Nora Agapi, porneşte de la un episod care a stîrnit un scandal în presa franceză: în aprilie 2005, directorul unei întreprinderi din oraşul alsacian Schirmeck şi-a anunţat angajaţii că-şi deschide o filială în România şi i-a invitat pe aceştia, dacă vor să-şi păstreze locul de muncă, să se mute la Mediaş şi să fie plătiţi cu 110 euro pe lună salariu brut. Scandalul a trecut, indignarea muncitorilor şi ea, iar directorul şi-a văzut nestingherit de afacere. Cinic pentru angajaţii săi, firesc pentru el, ca afacerist.

Vocile tuturor părţilor au fost prezente în documentar: angajaţii denunţă aberaţia unei astfel de propuneri (au familii, copii la şcoală, nu pot fi strămutaţi aşa, la comandă; pe de altă parte, sînt siguri că nimeni nu poate trăi cu un salariu aşa de mic), iar managerul îşi justifică decizia spunînd că este obligat să aibă un cost de producţie mai scăzut, ca să vîndă produsele mai ieftin, că altfel iese de pe piaţă. Eşti tentat să le dai dreptate tuturor.

Dar mişcarea de maestru în acest documentar de-abia acum vine. O franţuzoaică disponibilizată este invitată împreună cu soţul său în România, să le cunoască pe angajatele care lucrează pe acel incredibil salariu.

Întîlnirea e de gradul trei. Două lumi total diferite intră în contact: lumea unor oameni amărîţi dintr-o ţară civilizată (pentru care sărăcia presupune totuşi un anumit standard, fără privaţiuni majore şi cu cel puţin o călătorie în vacanţe) şi cea a corespondenţilor lor din România, care se mulţumesc cu foarte puţin şi-şi asigură supravieţuirea crescînd cîte o orătanie în ogradă. E adevărat, un paralelism similar face şi excelenta emisiune *Un european ca mine* a Irinei Păcurariu, dar de data aceasta lumile chiar se întîlnesc, faţă în faţă. Cînd asişti la o asemenea întîlnire, te trec fiorii şi te cuprinde apoi o mare tristeţe.

Spre sfîrşitul documentarului, o altă surpriză, foarte bine pusă în pagină, în economia filmului: apare din nou managerul, care ne spune că e foarte mulţumit de cum îi merge afacerea în România, dar că, după ce o va dezvolta îndeajuns şi va ajunge la 200 de angajaţi, intenţionează să-şi mute fabrica iarăşi, de data aceasta în India. Gong final...

Ce-ar mai fi de zis? Cu Europa sau fără ea, vorba poetului nostru, *totuşi este trist în lume.*

Adina POPESCU

Cine este fata de la pagina 5?

Un popor „vizual"

Conceptul nu este o invenţie de tabloid autohton, cum probabil că îşi închipuie cititorii ziarului *Libertatea* care a lansat rubrica „Fata de la pagina 5", în urmă cu şapte ani. Din paginile altor ziare bulevardiere ale lumii, cum ar fi *The Sun* (la pagina 3), ne privesc fetele *lor*. Care ar fi diferenţa? Lipsa unei selecţii, la noi, şi publicarea unor fotografii „de amatori", al căror penibil poate deveni, la un moment dat, excitant, pentru cei cu gusturi mai fistichii? Sau lărgirea ariei din care sînt alese fetele, nu doar manichiuriste din Focşani sau asistente medicale din Deva, „frumuseţi" locale pe cale de a se ofili înainte de vreme, din cauza lipsei de şansă, dar şi eleve de liceu (minore din toate punctele de vedere, deşi vîrsta lor din ziar pare uneori „umflată", pentru a atinge un prag decent de 17 ani) care „pozează" în dormitorul (şi cu acordul) părinţilor? Toate acestea par detalii lipsite de importanţă pe lîngă „fenomenul" pe care l-a generat în România „fata de la pagina 5". Modul în care „a prins" conceptul la noi este diferit şi reprezentativ pentru preferinţele publicului în materie de mass-media. Facem parte dintr-un popor „vizual", iar din acest punct de vedere ne putem compara poate doar cu italienii care dintotdeauna au gustat show-urile de divertisment cu fete dezbrăcate. Cuvintele şi aluziile obscene, limbajul colorat nu ne spun mare lucru, de aceea emisiunile care mizează pe beep-uri nu au cine ştie ce succes. Preferăm imaginea. Şi nu orice tip de imagine. Cea care sugerează. Mai mult decît nudul în sine, contează poziţia lui. Mai mult decît nurii cîntăreţei blonde, invitată la „Ziua judecăţii", contează modul în care pipăie, cu ochii legaţi, un dovlecel pentru a ghici ce obiect este. Iar fetele de la pagina 5 din *Libertatea* atrag privirile cititorilor şi îi pot însoţi oricînd „în intimitate" pentru că de cele mai multe ori sugerează, chiar fără intenţie, lejeritatea.

După şapte ani, *Libertatea* continuă să-şi promoveze fetele, deşi conceptul a fost deja împrumutat şi de alte publicaţii, cum ar fi *Averea* sau revista *Maxim*. „Cea mai popularizată Eva autohtonă" apare şi în versurile cîntecelor de petrecere. „Blonde, brunete şi roşcate/ Dau toţi bărbaţii pe spate/ Zi de zi fete fierbinţi/ Toate de la pagina 5", cîntă Elena Zambilă care a fost, de altfel, încurajată de către soţul său, Marian Viteză, să apară şi ea la rubrica respectivă.

„Fata de la pagina 5" a fost sculptată în ciocolată de către maestrul cofetar Silvian Miron şi prezentată la primul Festival al Ciocolatei şi Cafelei. Şi dacă nu ştiaţi, cel mai popular cocktail din complexul studenţesc Regie poartă acelaşi nume. Cîteva dintre fete au pozat ulterior pentru Răzvan Voiculescu în pictorialele din *Plai cu boi* (fie vorba între noi, au făcut-o aproape gratis şi acesta a fost unul dintre criteriile selecţiei). Au apărut în *Playboy*. Au cîştigat titluri de Miss. Au devenit vedete. Editorii de la *Libertatea* susţin că rubrica lor este cu adevărat o rampă de lansare. Cu toate acestea, de cele mai multe dintre numele care au apărut în ziar nu veţi mai auzi niciodată. Flori-Daniela, Liliana, Nicole, Susana, Isabela, Lucica, Graţiela, Noemi, Ionela, Polina-Valentina şi-au trăit unica clipă de glorie, după care au alunecat înapoi, în anonimat. Pentru cititorii interesaţi de soarta lor, vor rămîne un mister. Cine este, de fapt, fata de la pagina 5?

Fata şi aspiraţiile ei

Alături de fiecare fotografie publicată, există şi o scurtă prezentare a fetei. Cîteva date şi informaţii despre personajul din spatele trupului standard 90-60-90, cu mici variaţiuni. De obicei, numele, vîrsta, locul de unde provine fata, care este de multe ori Bucureşti, Timişoara, Cluj, dar şi Ţăndărei, Adjud, Tecuci sau comune şi sate ca Ciolpani, Afumaţi, Dobroieşti. Dacă ai noroc, vei descoperi din poze, prin intermediul cîtorva indicii care fac parte din decor, cum se trăieşte în aceste localităţi. Mai poţi afla uneori „ocupaţia" fetei: ospătăriţă, coafeză într-un salon de frumuseţe din Buzău, mămică, studentă la o facultate de drept, agent de pază şi protecţie, asistentă medicală la Spitalul de Urgenţă Floreasca, profesoară de engleză, elevă la liceul din oraşul Băicoi, elevă la Colegiul „Hermes" din Bucureşti etc. Multe dintre fete se declară sfioase din fire sau pur şi simplu pudice, aşa că au trimis fotografiile la insistenţele prietenelor mai puţin frumoase, dar cu iniţiativă, şi ale iubiţilor, ca să aibă şi ei cu ce se lăuda la o bere cu băieţii. Cîteva au fost încurajate de către părinţi. De exemplu, **Graţiela** a pus poza la poştă la îndemnul mamei sale. Fotografia e sugestivă în acest sens: fata din Piteşti pozează cu o mutriţă inocentă, pe un recamier, posibil chiar patul conjugal al părinţilor, înconjurată de jucării din pluş.

Mai departe, fetele ne dezvăluie cîte ceva despre temperamentul lor, zodia, bărbatul ideal, idoli, pasiuni. De regulă, pasiunile sînt aceleaşi. Cele mai multe iubesc muzica, dansurile „moderne", marea, petrecerile, moda, plimbările în natură, călătoriile în locuri exotice. Cîteva, literatura şi istoria. Vreo două, ca să pară romantice, îl plac pe Eminescu. Majoritatea detestă minciuna şi ipocrizia. Pe unele le sperie singurătatea şi monotonia. Şi, apropo de lejeritate, aproape toate adoră „să se lase pozate".

„Sînt o fată sexy", se autocaracterizează **Florentina.** „Sînt o olteancă foarte fierbinte", se descrie **Mihaela. Laura,** care e şahistă, se laudă că-l face „mat" pe orice adversar. **Adriana** se declară o persoană ambiţioasă care atunci cînd îşi propune ceva este „aproape imposibil să nu-i reuşească". „Trăieşte-ţi clipa!", este motto-ul **Ancăi.** Fetele „pozează" în femei puternice, îndrăzneţe, că aşa e la modă, sigure pe „farmecele" lor şi nu numai. Totuşi, ele lasă să se întrevadă şi latura lor sensibilă, romantică, vulnerabilă şi, fără să-şi dea seama, ne divulgă frustrările şi neîmplinirile tinereţii lor anodine. Este cît se poate de clar că rîvnesc la o altă viaţă, cea pe care o văd la televizor, la ştirile mondene şi prin telenovele.

Toate fetele, indiferent de meseria pe care o au deja, sau de cea la care aspiră, îşi doresc cu ardoare să devină fotomodele, să aibă o carieră în lumea modeling-ului sau măcar să pozeze în *Playboy*. Şi cîtind scurtele prezentări, la un moment dat uiţi că rubrica este doar un *entertainment* frivol şi te năpădeşte tristeţea. Unele mesaje afişează o sinceritate dezarmantă. Fetele ştiu că nu au nimic de pierdut. Sînt de-a dreptul disperate. **Liliana** se consideră o persoană pudică, dar urmărind rubrica din ziar şi-a zis: „De ce nu?!". **Susana** nu măsoară mai mult de 1,60 înălţime, însă speră că într-o zi cineva o va remarca şi visul ei de a ajunge fotomodel se va împlini. **Maria** spune că „orice se va întîmpla nu va înceta să viseze". **Lidia** a trimis fotografiile la redacţie „ca să arate celor din jurul ei că poate avea şi ea succes". **Laura** crede că această rubrică „o va scoate şi pe ea din anonimat. Cel care a trimis fotografia este chiar iubitul ei".

Decor şi atitudini

Fetele de la pagina 5 nu sînt fascinantele femei ale lui Pedro Almodovar, simple în aparenţă, însă sofisticate prin însăşi natura lor. Sînt pur şi simplu nişte fete care arată bine. Şi care cred că trupurile lor, mai mult sau mai puţin dezgolite, reprezintă „marfa". „Uniforma" obligatorie care le va asigura succesul. De aceea, multora nu li se mai pare necesar să aibă o atitudine. Sau nu ştiu cum. Consideră că e suficient să-şi arate un sîn sau să-şi dea jos fusta, ca să fie remarcate. Ele nu pozează. Aşa cum spun şi prezentările, „se lasă pozate".

Fotografiile din 2007, majoritatea realizate de neprofesionişti, nu diferă cu mult faţă de cele din 2001, semn că viaţa românilor, mai ales a celor din provincie, nu s-a schimbat mai deloc. E adevărat, au mai apărut şi poze prelucrate în Photoshop. Însă cele mai multe sînt instantanee. Fete pe jumătate goale surprinse în intimitatea apartamentelor lor de bloc. În încăperile standard de şaisprezece metri pătraţi – sufrageria, respectiv doisprezece – dormitorul. Iar decorul, rareori unul „creat" sau „contrafăcut", reprezintă chiar ambianţa în care aceste fete trăiesc zi de zi. Obiectele care au fost „montate" în cadru pentru că dau bine sau care apar întîmplător acolo, spun mai multe despre viaţa lor decît prezentările.

Andreea, îmbrăcată într-o lenjerie de un alb imaculat, care te duce cu gîndul la faimoşii chiloţi tetra, pozează, stînd pe vine, cu un genunchi sprijinit pe sol, mai exact pe covoraşul „cu motive". În spatele ei se află un şifonier lăcuit, cu două uşi, şi o măsuţă acoperită cu o muşama, în care se reflectă lumina lustrei din tavan. **Florentina** pozează în picioare, lîngă un perete. Pe perete, remarcăm o fotografie înrămată cu un oraş de munte, din cele pe care le vedeam în holul de la ONT, posibil Buşteni, precum şi un tablou cu un peisaj în tonuri blînde, cafenii, ce înfăţişează o cabană, un brad şi perechea alcătuită din cerb şi căprioară, achiziţionat probabil într-un concediu de mult uitat, al părinţilor ei. **Liliana** s-a cocoţat pe măsuţa de servit cafea şi s-a înconjurat de ghivece cu plante ornamentale „de apartament", printre care şi nelipsitul ficus. **Susana** ne zîmbeşte din pat, printre aşternuturi, ascunzîndu-şi timidă sînii cu mîinile. În spate, pe perete, se poate observa partea de jos a unei carpete. Să fie „Răpirea din Serai"? Nu vedem decît picioarele unui cal în galop. Mister! **Alina** e pudică, lîngă „mobila pentru tineret". Pe rafturi surprindem cîteva bibelouri, printre care şi Lebăda (v-o mai amintiţi?) aşezate pe mileuri, precum şi un televizor color de mici dimensiuni. La picioarele ei este o sticlă de Coca-Cola de doi litri, pe trei sferturi plină. **Adelina** este întinsă leneş şi senzual pe covorul persan din sufragerie, chiar lîngă fotoliul cu husă roşie. Cîteva vaze cu garoafe completează decorul. **Naomi,** veselă şi ghiduşă, lipăind desculţă pe linoleumul bej din bucătărie, şi-a acoperit sînii cu steagul Americii. O altă **Florentina** are o atitudine *jungle,* stînd în patru labe pe canapeaua acoperită cu o cuvertură maro, chinezească. Iar **Veronica** şade pe vine cu mîinile în păr, unde credeţi? Chiar lîngă „agentul termic". Elementii caloriferului strălucesc de curăţenie. **Adina,** încălţată în şlapi, însă cu unghiile de la picioare date cu ojă roşie, sprijină uşa de la baie. Iar **Mariana** îşi arată atît nurii, cît şi jumătate din sufragerie. Remarcăm comoda din lemn pal unde se află o combină muzicală cu boxele sale argintii, precum şi televizorul încremenit pe imaginea unui apus de soare de pe Discovery.

În final, kitsch-ul deloc ostentativ al acestor decoruri, asemănătoare între ele, devine înduioşător. Trupurile fetelor se „decupează" timid de pe cartonul unei vieţi pe care nu au trăit-o, dar ale cărei rămăşiţe le-au marcat definitiv destinul. Obiectele dragi, „de valoare", procurate cu pile şi „pe sub mînă", ce alcătuiau inevitabil „decorul" traiului în comunism. Şi care nu au putut fi înlocuite cu unele noi, nu neapărat din cauza unui ataşament nostalgic. Pînă la urmă, în ansamblu, fotografiile îţi inspiră cu totul altceva decît şi-ar fi dorit fetele de la pagina 5: sărăcia.

Jon LEVY

Baker încearcă să-l atenţioneze pe Bush (din nou)

Pe 6 decembrie, Grupul de Studiu pentru Irak – o comisie bipartizană formată din zece foşti oficiali americani – a dat publicităţii mult aşteptatul său raport privind situaţia din Irak. Raportul conţine o serie de idei care au reprezentat subiecte de discuţie la Washington şi s-au bucurat de sprijin atît din partea unor republicani cît şi al unor democraţi. Documentul a încercat să-i creeze preşedintelui Bush motivaţia politică pentru adoptarea unor schimbări moderate în strategia pentru Irak.

Recomandarea din raport care a atras cel mai mult atenţia este aşa-numita „nouă ofensivă diplomatică". Potrivit acesteia, ar trebui să se iniţieze negocieri cu Siria şi cu Iranul. Unul dintre scopurile acestor negocieri ar fi acela de a determina cele două state să-şi exercite influenţa asupra grupărilor din Irak, „atît asupra liderilor politici, cît şi asupra miliţiilor înarmate", pentru a pune capăt violenţelor şi a susţine eforturile de găsire a unei soluţii politice în rezolvarea crizei din Irak.

Această recomandare este revoluţionară doar în lumina refuzului de pînă acum al administraţiei Bush de a iniţia orice demers diplomatic care să implice Siria sau Iranul. Dar în contextul intelectual mai larg al politicii externe americane, aceasta este o recomandare deja veche. O echipă de cercetare creată de *Council on Foreign Relations,* cel mai important think-tank bipartizan în domeniul politicii externe, a susţinut dialogul politic cu Iranul, încă din urmă cu mai bine de doi ani – inclusiv în chestiunea Irakului. Robert M. Gates, un fost membru al Grupului de Studiu pentru Irak, pînă cînd a fost desemnat să-l înlocuiască pe Donald Rumsfeld ca secretar al Apărării, a fost co-preşedinte al acestei echipe.

Revenirea realiştilor?

Toţi membrii Grupului de Studiu pentru Irak sînt personalităţi bine-cunoscute, afirmate mai ales în contextul politicii interne americane. Unii dintre ei nu prea au experienţă în problemele de securitate sau în politica din Irak şi din Orientul Mijlociu.

Ceea ce nu se poate spune însă despre James Baker, co-preşedintele grupului. Om cu multă experienţă internaţională şi în zona Orientului Mijlociu, Baker a fost secretar de stat între anii 1989-1992, în timpul preşedintelui George H.W. Bush. Grupul de Studiu s-a identificat repede în percepţia publică cu figura lui Baker, iar acesta a susţinut ferm recomandările grupului.

© S. Ivanoschi

În dezbaterea privind situaţia din Irak, Baker este adesea identificat cu curentul realist. În contextul din Irak, realişti sînt cei care au pus sub semnul întrebării invadarea Irakului, din cauza modului în care s-a făcut şi din cauza implicaţiilor mai largi privind Orientul Mijlociu şi situaţia internaţională în general. Realismul pune pe primul loc interesul naţional imediat al Statelor Unite. Critica realistă în privinţa Irakului a fost clar exprimată într-un editorial al lui Baker, publicat de *New York Times* în august 2002, în care sugera că orice efort de schimbare a regimului din Irak ar trebui să implice şi un angajament din partea Naţiunilor Unite, folosirea unei forţe militare destul de importante şi un plan serios de reconstrucţie pentru perioada de după conflict. Baker nu excludea invadarea Irakului, dar preciza anumite condiţionări.

Critica realistă, orientată acum asupra situaţiei din teren, are implicaţii importante asupra viitoarei doctrine americane în Irak, asupra structurii militare şi a mecanismelor politice de acolo. Totuşi, dezbaterea oferă puţine soluţii clare; în privinţa Irakului consensul e minimal: sîntem în căutarea celei mai puţin proaste soluţii pentru Irak. Ideea radicală privind trasformarea politică şi socială a Orientului Mijlociu, o imagine în oglindă a Europei de după războiul rece, nu se mai bucură de o audienţă serioasă în acest moment.

Stabilitatea politică în Irak este „şi a fost întotdeauna" un ţel de atins

Grupul de Studiu pentru Irak consideră că „violenţa sectară", mai ales cea din interiorul şi din jurul Bagdadului, este „principala provocare pentru stabilitatea din regiune". Detaliind motivaţiile recomandărilor oferite, grupul a declarat că violenţa este rezultatul „absenţei reconcilierii naţionale".

Astfel ajungem indirect la concluzia că există în Irak o competiţie virulentă pentru putere, însoţită, de cele mai multe ori, de conflicte între diferite grupări etnice, secte sau alianţe politice. Această competiţie este prezentă pe mai multe niveluri. Pe lîngă conflictul evident între grupările sunnite şi şiite, există şi un conflict în interiorul acestor grupări.

O astfel de evoluţie ar fi putut fi prevăzută încă dinaintea începerii războiului. Chiar în comentariul său din 2002, Baker aducea în discuţie multe dintre riscurile devenite între timp pericole reale. Aceste riscuri au reprezentat miezul criticilor apărute ulterior. De exemplu, ideea de a folosi mai multe forţe militare provine din faptul că înfrîngerea armatei irakiene în război era doar un prim pas, ce ar fi trebuit urmat de asigurarea securităţii pe scară largă. Sau, ca să luăm alt exemplu: colaborarea cu Naţiunile Unite ar fi putut implica statele vecine Irakului pentru a contribui, pe cît le stă în putere, la instaurarea stabilităţii şi a „reconcilierii naţionale".

Analiza realistă asupra Irakului sugerează că drumul urmat de administraţia Bush a diminuat mult capacitatea Statelor Unite de a-şi atinge anumite scopuri acolo. Totuşi, Statele Unite rămîn un factor important, poate cel mai important, în configurarea puterii de la Bagdad, deşi o dependenţă prea mare de Washington poate fi un semn de vulnerabilitate pentru orice guvern local. Există îngrijorări tot mai persistente în ce priveşte costurile suportate de Statele Unite. Aceste costuri, fie ele omeneşti, financiare sau strategice, nu sînt acceptabile la infinit.

Grupul de Studiu pentru Irak respinge o retragere imediată din Irak. Dar este de părere că principala misiune a trupelor militare americane ar trebui să devină antrenarea şi susţinerea forţelor de securitate irakiene. Dacă legăm această recomandare de opinia că „reconcilierea naţională" poate fi atinsă în Irak, atunci concluziile raportului par logice. Şi sînt şi acceptabile, politic vorbind, la Washington. E drept că logica funcţionează cumva în cerc, de vreme ce toate recomandările grupului par să se structureze plecînd de la realizarea reconcilierii naţionale. Nu este însă prea clar cum (sau dacă) aceasta se poate realiza. Poate că Teheranul şi Damascul deţin de fapt puterea de a influenţa evoluţia reală din Irak, iar Statele Unite ar putea acţiona împreună cu aceşti jucători pentru a grăbi instaurarea unui guvern stabil, care să fie ulterior capabil să destrame pe rînd diversele armate private. Evident, se pune întrebarea cum ar putea acest guvern să împartă plăcinta, astfel încît să satisfacă toate grupurile care se înfruntă acum.

Grupul de Studiu pentru Irak a fost o voce politică puternică pentru cîteva recomandări şi concluzii de bun-simţ. Nu vine însă cu nimic nou şi s-ar putea tot, la fel de bine, ca nici una din aceste recomandări să nu funcţioneze, chiar dacă ar beneficia de un efort serios şi organizat din partea Statelor Unite. Întreaga poveste ne face să ne întrebăm cum ar fi evoluat lucrurile dacă preşedintele Bush ar fi dat atenţie scurtului editorial pe care Baker l-a scris acum mai bine de patru ani. Unii republicani regretă acum eficienţa cu care Baker s-a bătut să cîştige disputa electorală din 2000 *(James Baker era atunci consilier juridic al candidatului Bush şi a supravegheat renumărarea voturilor din Florida* – n.red.). Poate regretă chiar şi Baker, care în 2002 avea o concepţie despre Irak mai degrabă similară cu cea a fostului vice-preşedinte Al Gore, decît cu cea adoptată de Bush.

traducere de Iulia BĂDESCU

***Jon Levy** a lucrat ca adjunct al consilierului pe probleme de securitate în campania electorală a lui John Kerry, participînd la formularea politicilor candidatului democrat pentru Irak, NATO şi relaţiile SUA-UE. În prezent este analist la Eurasia Group, firmă de consultanţă şi prognoză politică din New York. Articolul scris pentru* Dilema veche *reprezintă punctele de vedere personale ale autorului.*

Noua strategie Bush

Preşedintele Bush a lansat la 10 ianuarie noua strategie privind Irakul, intitulată „The New Way Forward in Iraq". Potrivit comunicatului Casei Albe, strategia cuprinde obiective de securitate, politice, economice şi regionale.

- *din punctul de vedere al asigurării securităţii:* noi forţe ale Coaliţiei vor ajuta la pacificarea capitalei Bagdad (20.000 de trupe suplimentare); creşterea numărului de soldaţi irakieni în Bagdad şi protejarea lor de interferenţe politice; planificarea şi finanţarea unor programe de demobilizare a miliţiilor; creşterea susţinerii pentru triburile dispuse să lupte cu Al-Qaeda în provincia Anbar; acţiuni mai hotărîte împotriva brigăzilor de ucigaşi profesionişti; creşterea numărului de unităţi ale armatei irakiene şi reformarea Ministerului de Interne.
- *din punct de vedere politic:* Guvernul irakian trebuie să ofere tuturor comunităţilor aceleaşi beneficii şi să dea posibilitatea forţelor Coaliţiei să urmărească TOATE facţiunile extremiste *(subliniere oficială* – n.red.); Coaliţia va susţine liderii moderaţi din toate cele trei comunităţi importante şi va urmări reconcilierea naţională; va oferi mai multă flexibilitate de acţiune comandanţilor militari şi liderilor civili din afara Bagdadului; va fi stabilit un parteneriat clar cu prim-ministrul irakian, cu obligaţii şi aşteptări precise de ambele părţi.
- *din punct de vedere economic:* distribuirea resurselor economice către toate comunităţile; adoptarea şi aplicarea legilor hidrocarburilor; focalizarea ajutorului economic asupra zonelor sigure.
- *din punct de vedere regional:* Guvernul irakian va prelua iniţiativa organizării unui forum regional care va oferi susţinere din partea statelor vecine; coaliţia va intensifica eforturile de contracarare a influenţei Siriei şi Iranului în interiorul Irakului; va creşte prezenţa militară în regiune şi va solicita menţinerea angajamentului ONU în Irak, mai ales în ce priveşte organizarea alegerilor şi procesul constituţional.

(selecţie de Cristian Ghinea)

Lecţiile Vietnamului

Richard Nixon a fost învestit în funcţie în 1969 după ce a promis să pună capăt războiului din Vietnam. A cerut comandanţilor militari să vină cu propuneri. Şi-a dat rapid seama că nu exista un consens despre cum se poate obţine victoria, aşa că şi-a propus să găsească doar o cale de ieşire. A numit-o „pace cu onoare" şi a început politica de „vietnamizare", înlocuind soldaţii americani cu vietnamezi şi derulînd o retragere în etape. Astăzi în Irak, diferenţa este că am avut o politică de irakizare înainte să căutăm o soluţie de ieşire. Şi trebuie să aşteptăm să vedem dacă funcţionează. (...)

În volumul său *Abandoning Vietnam,* James Willbanks analizează seria de decizii ale administraţiei Nixon care au dus în final la căderea Saigonului în 1975. El arată că Nixon s-a concentrat mai mult pe terminarea războiului, decît pe cîştigarea lui, şi că Statele Unite au fost mult mai aproape de victorie decît îşi imaginează astăzi cei mai mulţi dintre noi . Motivaţia pentru ofensivele militare de amploare dinspre Nord era aceea că politica americană de pacificare a zonei rurale dădea rezultate şi, după ofensiva Tet din 1968, insurgenţii locali din Sud erau practic distruşi ca forţă de luptă. În definitiv, nord-vietnamezii erau forţaţi să ducă exact tipul de război care se potrivea mai bine armatei americane: lupte de infanterie dure şi intensive. Dar, la acel moment, războiul fusese deja pierdut acasă, în America.

Willbanks arată că înfrîngerea insurgenţilor presupune o perioadă îndelungată, necesară pentru a pune pe picioare forţe locale capabile să reziste pe cont propriu contra unui inamic bine motivat. Crearea unei armate locale capabile prespune mult mai mult decît înzestrarea cu echipament şi arme. Cînd Vietnamul de Sud s-a prăbuşit, Nordul a capturat arsenale întregi, tancuri, camioane şi alte echipamente americane care zăceau în depozite. Armata SUA beneficia într-adevăr de cele mai moderne mijloace de luptă, dar adevărata sa tărie nu venea de aici, ci din tactica şi antrenamentul necesare pentru a folosi aceste mijloace de luptă. (...)

Saddam este mort, dar problema creării unui guvern stabil şi democratic la Bagdad nu e încă rezolvată. Este încurajator faptul că preşedintele Bush este decis să facă o schimbare semnificativă de strategie. Creşterea numărului de trupe în Irak ar putea fi elementul ce înclină balanţa în favoarea victoriei.

(fragmente din articolul „Lessons of Vietnam", scris de Brendan Miniter pentru pagina editorială din Wall Street Journal, *2 ianuarie)*

Mihail NEAMȚU

Război (cultural) şi pace (religioasă)

O presă gregară

Pe cît de greu îi este istoricului Dinu C. Giurescu să-l compare pe naţionalistul autarh şi fanaticul religios Oliver Cromwell (1599-1658) cu proaspătul cruciat al bîlciului dîmboviţean, dl George Becali, pe atît de uşor îi vine presei româneşti să abandoneze standardele tradiţional britanice ale argumentaţiei. Nasc şi la noi gazetari, dar nu prin travaliul reflecţiei şi decenţa judecăţii etalate de *Weekly Standard* sau *The Economist,* ci din spuma resentimentului şi graba invectivei. Puţinătatea şi lipsa de adîncime a ideilor cu iz teologico-politic, discutate de agora românească, sînt uneori şocante.

Doar ultimele săptămîni care au prefaţat momentul integrării păreau să întreacă măsura. Am asistat la polemici vesele, pătimaşe sau inculte pe marginea raportului stat-religie. Cele mai vinovate sînt, cred, spectacolele media dominate de rea-intenţie vădită şi sterilitate programatică. Pe platourile de emisie, adesea, adevărul şi minciuna rămîn ingredientele divertismentului şi siropul celebrei noastre aflări în treabă. După bizara dosariadă din vară, cînd cei vrednici au ieşit şifonaţi, iar cei nevrednici au fost nesocotiţi, ne-am trezit cu tezele iconoclaste din noiembrie, pentru a sfîrşi anul 2006 cu isteria din jurul legii cultelor.

„Liderii de opinie" au făcut turul argumentelor epidermice expuse deja – fără expertiză istorică, teologică sau juridică – cu ocazia lansării piesei *Evangheliştii* de Alina Mungiu. Teatrul smintelii naţionale a dovedit însă că poate dramatiza banalităţi mult mai deprimante. Cristian Pârvulescu, un editorialist previzibil şi îndeobşte rezonabil, a reuşit performanţa să vorbească despre instalarea iminentă a unei „noi inchiziţii;" Sabina Fati a cerut mazilirea consilierilor preşedintelui pentru faptul de a fi sprijinit o lege votată, de altfel, cu o zdrobitoare majoritate, de „sfatul ţării"; ziarul *Cotidianul* a redactat un imaginar *index prohibitorum* ieşind în apărarea lui Cioran, fiu de preot, sau Arghezi, monah vagabond... Pavel Şuşară se simte în plin regim antonescian instrumentat de Biserică, în timp ce militantul Remus Cernea se teme că *Jesus Christ Superstar* – iubit cu umor şi candoare de monahul Nicolae Steinhardt – ar risca excluderea din cinematografe. E oare ceva serios în asta?

Miopiile interpretării

Care să fie atunci statutul psalmilor de blestem recitaţi în orice sinagogă tradiţională? Dar semantica acelor tulburătoare fragmente coranice despre virtuţile săbii în jihadul contra necredincioşilor? Cine mai salvează metaforele sangvine şi încruntarea despotică a zeilor din Homer? Vom condamna religiile Cărţii drept bastioane ale discriminării apriorice? Vom interzice predarea Ortodoxiei pentru că discriminează femeia (Eva) în faţa bărbatului (Adam)? Vom cere preoţilor să aşeze Ierusalimul ceresc în proximitatea paşnică a Gomorei? Doar o persoană lipsită de orice sensibilitate hermeneutică şi memorie istorică – pe scurt: accesul la context, subtext, metatext – poate fagocita atîtea false pericole. Găsim la asemenea excese de miopie literalistă un număr egal de rateuri exegetice. Să fie oare pentru că oamenii citesc – în zilele noastre – tot mai puţin şi mai prost? După dezbaterea asupra statutului blasfemiei în spaţiul public, generată în primăvara lui 2006 de scandalul caricaturilor, regăsim cu uşurinţă maidanul unde, în locul silogismelor pertinente şi al observaţiilor nuanţate, zburdă numai părerile vagi şi fluierăturile stridente. Mediile româneşti par să fi descalificat diferenţa între expresia spontană a unei „simple opinii" şi construcţia miezoasă a unui argument teoretic – acest canon al decenţei discursive promovat de voci precum Andrei Pleşu, Horia-Roman Patapievici, Teodor Baconsky *et alii*.

Întrebările decisive – cele legate de posibilitatea teoretică şi practică a privatizării identităţii religioase, multiplicitatea modelelor de laicitate, mitologiile consensului modern (liberalism *vs* comunitarism), viciile ingineriilor sociale – s-au retras în faţa discursului apocaliptic al ONG-urilor alarmiste şi confuze. Ni s-a spus că spaţiul public nu poate tolera simbolistica religioasă explicită: troiţele, praporii, clopotele, toaca şi, pesemne, orice crucifix urmează să fie expropriate. Dar cimitirele cu liniştea morţilor împăcaţi în veac – nu trebuiesc oare obliterate şi ele din orizontul vederii colective? Groparii interiorităţii vor contesta probabil nu doar relieful cruciform, ci chiar porozitatea – i.e., adîncimea micronică – a lespezilor funerare. Campania de nivelare a diferenţelor de matrice stilistică între numeroasele regiuni culturale şi comunităţi religioase ale ţării nu trădează aici decît uluirea tovărăşească a inteligenţei înstrăinate de reflexele conservatoare ale majorităţii ortodoxe. Într-adevăr: românii – ca şi brazilienii, ciprioţii sau portughezii de astăzi – au o demonologie complexă. Ca

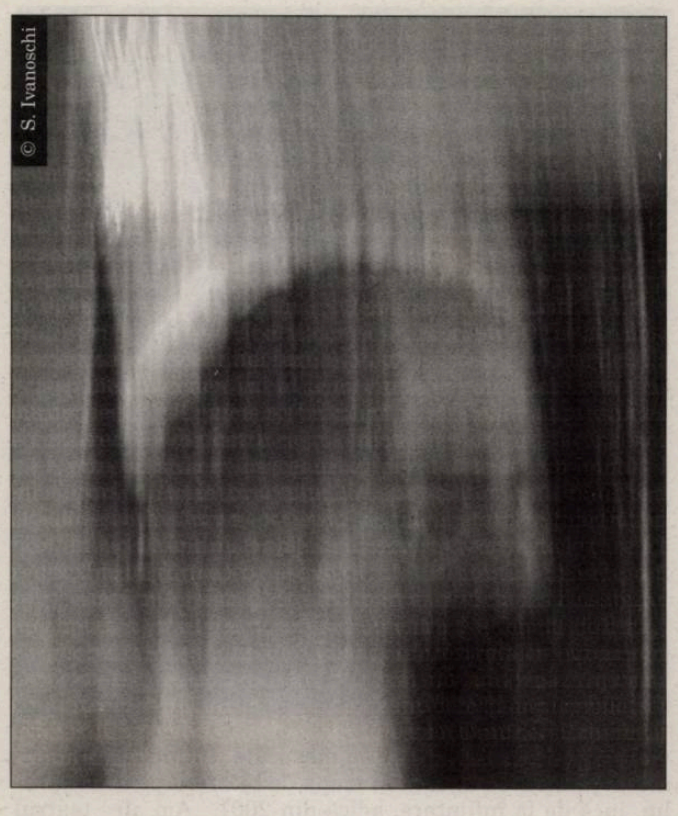
© S. Ivanoschi

atare, pot fi văzuţi făcîndu-şi semnul crucii în faţa unei biserici, înaintea unui examen de bacalaureat sau în pragul unui meci fotbalistic. Sufletele evlavioase poartă chiar mătănii la mînă, ţin regula postului în mijlocul cetăţii, se roagă înainte sau după masă. „Precaritate catehetică, dezorientare civică, bigotism deviant" – declară la bară purtătorii de vid răzvrătiţi, în plin complex al persecuţiei, împotriva a ceea ce Jean-Luc Marion numea „crucea vizibilului".

De ce n-am recunoaşte însă că excese sau carenţe a înregistrat şi discursul Bisericii? Puţini au amintit faptul că trecutul, prezentul şi viitorul comunităţilor creştine nu au fost scrise cu peniţa politrucilor statali. Esenţialul se ascunde, tainic, în altă parte. Pentru omul religios al modernităţii, rolul educaţiei etatizate nu poate fi decît foarte limitat. S-a accentuat prea puţin dimensiunea mistagogică presupusă de lectura icoanei înăuntrul şi nu în afara spaţiului cultic. Nici invazia de tip industrial a artizanatului naiv, cu reprezentări necanonice sau pur şi simplu *kitsch,* n-a fost cenzurată cu sobrietatea cuvenită. Panouri întregi de icoane cu aspectul unui ghiveci cromatic şi al unei babilonii tematice au ajuns să troneze în dependinţe şcolare lipsite, constitutiv, de vocaţia sfinţeniei. Pe scurt: inflaţia de reprezentare imagologică n-a putut suplini deficitul de prezenţă senină şi formatoare. Or, excelenţa reprezentării teologice şi artistice ar trebui să preocupe oamenii Bisericii, nu multiplicarea necontrolată a produselor unei subculturi neobizantine. Scandalul icoanelor ar fi trebuit să ofere comunităţilor religioase ocazia unei autopurificări.

Necesitatea unei legi

Toate speţele discutate în ultimii ani de presă – de la pseudognoza din *Evangheliştii* sau dosarele prelaţilor pînă la manualele şcolare de „religie" ori scandalul icoanelor – au evocat absenţa unor reglementări juridice limpezi între statul secular şi cultele religioase. Această clarificare conceptuală a venit sub forma Legii nr. 489/2006, care anulează Decretul nr. 177/1948, impus de regimul comunist. Documentul recunoaşte aportul important al comunităţilor religioase la coeziunea socială. Ar fi oarecum monstruos să validezi secta religioasă a dlui Gregorian Bivolaru – refugiat politic în Suedia şi membru pe viaţă al *Consiliului Mondial Yoga* – în termenii egali de apreciere faţă de tradiţia liturgică, intelectuală şi culturală a Bisericii Catolice. Din fericire, riscul unei asemenea egalitarism formal a dispărut. S-au eliminat şi multe ambiguităţi care persistau în discursul public: regimul de finanţare e bazat acum pe descentralizare, transparenţă şi subsidiaritate, statutul patrimoniului religios al comunităţilor e mai bine statuat, împreună cu noile cadre ale învăţămîntului confesional.

Pe scurt, avem o lege menită să departajeze rolurile asumate de autorităţile statale în dialogul laicităţii cu valorile religioase. Puţini s-au întrebat de ce, la urma urmei, era nevoie de o nouă lege a cultelor? Din toată legea, presa n-a reţinut decît faimosul art. 13/alin. 2 care spune: „în România sînt interzise orice forme, mijloace, acte sau acţiuni de defăimare şi învrăjbire religioasă, precum şi ofensa publică adusă simbolurilor religioase". Acest paragraf nu face decît să întărească art. 29/alin. 4 din Constituţie care prevede că „în relaţiile dintre culte sînt interzise orice forme, mijloace, acte sau acţiuni de învrăjbire religioasă". Ca orice stat modern, România încurajează aşadar moderaţia în dezbaterea religioasă şi recomandă prudenţa în dezbaterea culturală. Statul îşi păstrează neutralitatea epistemologică prin faptul că nu decide aprioric augmentarea sau reducerea numărului de simboluri religioase.

Cenzurînd „ofensa publică adusă simbolurilor religioase", statul nu face – în opinia mea – decît să extindă conceptul iluminist de „bune moravuri" într-o sferă existenţială postkantiană. Cu alte cuvinte, statul recunoaşte dreptul subiectului politic la demnitate, într-un sens mai larg, care include şi sentimentul religios. Acte fizice, precum profanările de cimitire, îşi vor rări poate ocurenţa, deşi numărul de liber-cugetători metafizici ar putea creşte în relevanţa pitagoreică. O singură analogie e poate suficientă.

„Interdicţia ofenselor" şi „bunele maniere"

Deşi reprezintă, *prima facie,* un simplu act biologic, practicarea copulaţiei între oameni nu este – deocamdată – liberă de orice restricţii în spaţiul public. Drepturile de exprimare liberă ale celorlalte mamifere au, paradoxal, întîietate. Şi totuşi: fără aceste îngrădiri nu s-ar fi născut poate psihologia lui Caravaggio, biografia lui Oscar Wilde, filmografia Pasolini, cărţile Editurii Trei sau romanele de tip „letopi*deţ". Sînt şi la noi, deci, unele cupluri care – plecînd chiar de la locul copulei şi contra-sensul copulaţiei – au contestat „bunele moravuri" protejate oficial de art. 26/alin. 2 din Constituţia României. Chiar dacă indecenţa e monitorizată de CNA, calitatea programelor TV atinge adesea pragul abisalităţii lubrice. Fireşte, nu doar cei şapte ani de acasă, ci şi cei doisprezece ani de şcoală bugetată au fost achiziţiile contestate de operele publice ale unor compatrioţi. Şi totuşi. Sînt şi la noi standuri de literatură pornografică în toate variantele: homo-, hetero-, trans-, bi- şi metro-sexuale. De asemenea, se pot găsi în Bucureşti, prin grija edililor, baruri de noapte ori „sex-shops" legiune situate mai aproape de bisericile Patriarhiei decît, eventual, de sediile rezistenţei postmoderniste. Pe scurt: oricît de constituţionale, „bunele moravuri" nu ne-au făcut contemporani cu Erasmus.

Ne întoarcem, astfel, dinspre domeniul dreptului către sfera culturii. Ceea ce societatea românească descoperă cu adevărat astăzi nu este pericolul iminent al insurgenţei religioase, ci lipsa de consens civic la care modernitatea – ca epocă istorică – îşi predispune adepţii. Deocamdată, nu Biserica este instituţia capabilă să fixeze amenzi, ori să fabrice cătuşe pentru delictul de opinie al unui anonim. Militanţii ONG sînt, mai degrabă, grăbiţi să regleze etatist valorile, contestînd – printr-o etică specific revoluţionară – legitimitatea naturală a ideii de reprezentare politică şi decizie parlamentară. Un stat neprotejat de vigilenţa cetăţenească este capturat prin retorica autovictimizantă a unei imaginaţii delirante. Dialectica violenţei prezumată la intersecţia oricărei minorităţi cu majoritatea impune, pesemne, soluţia compromiterii politicului însuşi. Este iluzia neomarxistă a reconcilierii din care, peste capetele plecate ale puterii executive, legislative şi judecătoreşti, s-a născut şi instituţia *Consiliului Naţional pentru Combaterea Discriminării*.

Kulturkampf, über alles

Animale simbolice, oamenii – oricît de civilizaţi – vor distinge mereu între valori, ideologii sau religii, vor alege şi vor construi ierarhii, trăind mai ales tensiunea evidenţei de a nu coincide mereu cu propriul lor sine. O „nouă inchiziţie" la orizont, aşadar? Nu tocmai, ci doar ieşirea din infantilitatea unei stupide melodrame. Trăim, cred, doar adevărul lumii lui Otto von Bismarck, acel *Realpolitiker* care a aşezat Germania sfîrşitului de veac XIX sub paradigma lui *Kulturkampf*.

Ieşind din sumbra eră a luptelor confesionale, modernitatea europeană nu poate evacua războaiele inteligenţei. Distincţia între „prieten" şi „duşman" este greu de evaluat în construcţia identitară, deşi rămîne ca aceste calificări tradiţionale – reţinute în confruntările dintre şcolile filozofice ale Antichităţii, de pildă – să nu depăşească registrul demn al conversaţiei. Castrarea societăţii civile prin anexarea acestor polemici unei agende monopoliste a statului va însemna decesul raţiunii, apusul libertăţii şi renaşterea barbariei la noi acasă.

Raluca BRODNER

Ultima stagiune a unui actor încătuşat

La Penitenciarul de Maximă Siguranţă Iaşi, porţile înalte de tablă albastră se deschid de cîteva ori pe zi vizitatorilor şi se trîntesc mînios în urma lor, cu zgomot de zăvor greu. E dimineaţă de noiembrie somnoros, cu soare blînd şi animaţie pe străzi. În dreptul penitenciarului oamenii trec mai grăbiţi ca de obicei, aruncă priviri scurte santinelelor şi îşi văd de drum, frămîntînd în linişte gînduri de oameni liberi. E aceeaşi linişte zbuciumată pe care am găsit-o în privirile femeii planturoase, cu o sacoşă de franzele şi borcane cu zacuscă, venită în vizită la fratele ei. Din spatele zidurilor se aud voci groase de bărbaţi, amestecate laolaltă cu sudalme înfundate, asemenea horcăitului unei creaturi fioroase. Pentru unii dintre ei zăvorul greu de la intrare nu va mai deschide vreodată poarta spre libertate.

Detinuţii ieşeni sînt păziţi cu străşnicie de pesonalul instituţiei, nu degeaba i se spune de „maximă siguranţă". Uniforme croite la perfecţie pe siluete impunătoare te întîmpină încă de la intrare şi cer socoteală prezenţei tale acolo, în cele mai mici detalii. După ce intri, le zăreşti peste tot. Stau de veghe ca nişte ochi de soacre arţăgoase, gata oricînd să acţioneze la nevoie. Conştient sau nu, sînt condamnate să suporte sălbăticia carcerei, la fel ca oricare alt deţinut.

Cu atîta securitate în preajmă, nu te poţi gîndi decît că în spatele gratiilor lenevesc cei mai fioroşi criminali pentru care cuştile şi cătuşele sînt singurele metode care îi pot îmblînzi. Printre ei însă sînt şi oameni care-şi recunosc cu părere de rău vinovăţia şi îşi blestemă neîncetat zilele ferecate între ziduri, cînd se gîndesc la lumea pe care au lăsat-o afară. Sînt oamenii care se luptă cu ei înşişi să înăbuşe pornirile delicvente şi să păstreze speranţa într-un colţ al sufletului, ferit de urîciuni. Aceştia sînt artiştii puşcăriei.

„Teatrul e o joacă"

– Ghenea este?

– Nu? Ah, e la instanţă... – se adresează gardianul unuia dintre angajaţii de la Club. Primeşte răspunsuri dintr-o cameră alăturată, de unde se aud sunetele hodorogite dintr-un casetofon. Acordurile muzicale umplu camera Clubului (locul unde se defăşoară diverse activităţi artistice), ornată cu mobilier masiv, lustruit, cu multe icoane, lucrări de grafică şi afişe cu spectacolele de teatru susţinute de propriii actori. În mijloc, stau aranjate soldăţeşte cîteva bănci din lemn lăcuit, cu care se improvizează o sală de spectacol, ori de cîte ori se desfăşoară activităţi artistice în penitenciar. Într-un colţ, numit şcolăreşte „magia naturii", se înşiră pe cîteva poliţe suspendate oale de lut de diferite mărimi şi forme. Sînt creaţii ale celor închişi, care vorbesc, fără cuvinte, cel mai bine despre cum sînt ei cu adevărat, lăsîndu-i să evadeze, măcar imaginar, în lumea cea mare şi liberă.

– Da' de Bulgaru ce ştii?

– Şi ăsta-i la instanţă.

– Parcă şi Voicu, nu?

– Da, şi ăsta e plecat.

Şi totuşi, parcă ar mai fi un membru al trupei care...

– Ia vezi, mă, e la cameră Butnaru?

Sorin Butnaru îl urmează cu capul plecat pe gardianul care-l însoţeşte şi se apropie stingher de masa masivă cu două scaune tapiţate, din Club. Cu mîna dreaptă îşi înlătură de pe nas ochelarii mici, cu rame aurii, şi acceptă să se aşeze pe locul oferit. Nu pare cu nimic diferit de un om obişnuit pe care-l întîlneşti pe stradă. Ascultă atent întrebările

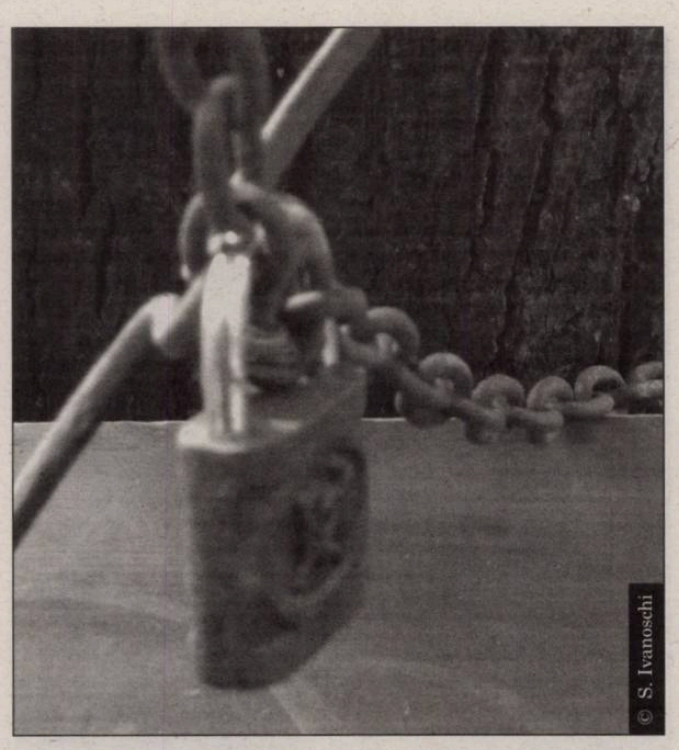

şi răspunde calm, cu cuvinte măsurate. E unul dintre primii deţinuţi care a jucat în trupa de teatru a penitenciarului, încă de la înfiinţare, adică din 2001. „Am ales teatrul pentru că mă scoate din gîndurile care mă apasă. În penitenciar sînt multe nopţi nedormite, te gîndeşti cum ai ajuns aici, de ce ai ajuns. Aşa, mai uit de timp."

Îmi mărturiseşte cu ochii aţintiţi în podea că atunci cînd era liber „n-aveam nici o tangenţă cu teatrul, aici mi-am descoperit veleităţile de actor. Am jucat, am încercat să joc, mai bine zis, în aproape toate piesele. Pentru scenă îmi rup din timpul meu (?!) peste 10 ore săptămînal. În fond, teatrul e o joacă". În *Titanic Vals* a interpretat rolul unui avocat şi, preţ de cîteva momente, cît a durat piesa, s-a simţit mai puternic.

Goethe şi poezia franceză

Gardianul adulmecă cu ochii închişi boarea dimineţii strecurată pe unul din geamurile cu zăbrele vopsite în alb. Se gîndeşte cine ştie unde, nu e atent la conversaţie. Aşa pare.

Butnaru nu e stingherit de prezenţa acestuia, începe să-mi vorbească ca unui prieten vechi despre cît de mult îl adoră pe Goethe, pe care i-ar plăcea să-l joace, doar că „nu se poate pune în practică aici, pentru că nivelul de înţelegere al deţinuţilor este sub mediu", de tracul fantastic pe care îl simte ori de cîte ori se urcă pe scenă, pentru ca într-un exces de sinceritate să lămurească, odată pentru totdeauna, că „noi, cei de aici, scursura societăţii, că asta sîntem, avem anumite fapte şi sînt anumite personaje din piese care ne prind".

Pentru o clipă doar, cît să se audă banda reportofonului derulînd în gol, se lasă tăcere. Gardianul se trezeşte din torpeală şi ne priveşte încruntat. Reînnodăm firul vorbelor cu discuţii despre poezia franceză, pe care o preferă. De fapt, poezie scrie şi el. „Să nu vă aşteptaţi să vă spun că scriu despre garduri de sîrmă ghimpată, ziduri şi cătuşe. Eu scriu despre dragoste. Dacă nu iubeşti, nu poţi să fii poet. Aici, eu iubesc şi soarele dimineaţa." Şi rămîne cu privirea pierdută la geamurile scobite în pereţi sus, sus, aproape de tavan.

Gustul libertăţii – paharul de coniac

Aflu că a ispăşit toţi cei cinci ani care i s-au dat pentru înşelăciune, mai are o lună pînă iese „în jungla de afară, care e mai dură decît cea de aici", „nu prea am la cine să mă întorc, o să iau viaţa de la zero". Îmi povesteşte despre fata lui de care nu mai ştie nimic de un an, bănuieşte că e plecată în străinătate, „ca mai tot tineretul din ziua de astăzi". Era singura care îşi aducea aminte de el şi mai trecea să-l vadă. În rest, nimeni. Deşi se declară un optimist incurabil şi se încurajează cu vorbele unui prieten – „o să fie bine!" –, totuşi se gîndeşte cu strîngere de inimă la ce-o să se întîmple cu viaţa lui. „Nu ar fi o problemă să muncesc şi să cîştig bani, dar cînd nu ai pe nimeni lîngă tine pentru care să faci efortul ăsta, să împarţi bucurii şi necazuri, parcă totul e în zadar. Te laşi purtat de val c-o fi bine, c-o fi rău... Mă mai uit la televizor şi văd că oamenii ca mine sînt trataţi într-un anumit fel de ceilalţi. Nici nu-şi mai dau silinţa să te cîntărească, să vadă ce poţi, ce ştii, ce simţi, te cataloghează, te pun în raft şi gata." Îmi spune că primul lucru pe care o să-l facă cînd o să privească soarele drept în faţă e să caute un loc doar al lui, să-şi poată aranja gîndurile şi să bea un pahar de coniac, singur. „Toţi sîntem singuri, unii mai mult, alţii mai puţin. Şi-afară sînt oameni singuri, poate mai singuri decît sîntem noi aici." Cînd o să plece pentru totdeauna, o să simtă lipsa prietenilor pe care i-a cunoscut în penitenciar, „oameni în adevăratul sens al cuvîntului. Cînd spun asta, mă gîndesc la felul lor dezinteresat de a fi, cu toate că aici e o mică junglă. Cînd o să iasă şi ei o să încerc să-i găsesc".

O noapte furtunoasă în penitenciar

„Desfăşurăm o serie de activităţi creative în penitenciar: atelierele de pictură, sculptură, ceramică, avem un cenaclu literar care editează o gazetă literară, gazetă volantă, şi chiar o trupă de teatru. Avem şi o formaţie muzicală cunoscută. Ceea ce face unu', nu poate face altu'. Vrem să-i punem în valoare pe cei care au înclinaţii, aptitudini, talent şi să le ocupăm timpul cu ceva constructiv" – explică inspectoarea-şefă din cadrul Serviciului Educaţie, **Gabriela Pătraşcu.**

Continuă să vorbească despre trupa de teatru de care se simte mai ataşată, deoarece o coordonează, împreună cu alţi colegi. „A fost o dorinţă de-a noastră de a ne încadra în anul aniversar Caragiale. Am început să montăm scene şi schiţe după Caragiale, cu deţinuţii tineri şi, treptat, văzînd că merg, am montat *O noapte furtunoasă*. Am avut premiera în penitenciar." În următorul an a venit rîndul piesei *Gaiţele*, montată în travesti pe scena Casei de Cultură din bătrînul parc Copou, care a avut succes la un public numeros, atipic, format din reprezentanţi ai justiţiei (judecători, procurori, magistraţi) şi studenţi. „Însuşi Mircea Dinescu ne-a încurajat, indirect, ne-a trimis felicitări şi ne-a susţinut moral de la distanţă" – adaugă Gabriela Pătraşcu, cu un zîmbet schiţat.

În anul 2003, deţinuţii au „evadat" în pielea personajelor Tache, Ianche şi Cadîr, apoi şi-au demonstrat veleităţile actoriceşti în *Titanic Vals*, iar acum se pregătesc intens pentru *O scrisoare pierdută*.

Pe urmele actorilor profesionişti

Numărul membrilor trupei oscilează între 12 şi 15, în funcţie de piesa aleasă. Sînt selectaţi cei care au cît de cît talent, capacitate de memorare şi dorinţa de a se implica într-o muncă de echipă, de durată. Perseverenţi, actorii din penitenciar se pregătesc un an de zile, ca să prezinte o piesă, şi repetă zilnic aproape două sau trei ore la Club, la care se adaugă cîteva ore bune de studiu în celule.

În timp, o parte din membrii echipei au plecat. Au fost eliberaţi. Seniorii ce fac parte din rîndul celor care au primit pedepse cu o durată mai mare, au căpătat cu timpul experienţă şi împărtăşesc secretele „meseriei" celor nouveniţi. „Sigur, au existat şi mici divergenţe, unii au avut tendinţa de a se situa deasupra celorlalţi, dar am încercat să le explic că nu sîntem artişti profesionişti. Avem doar dorinţa de a ne pune în valoare părţile bune. Spre deosebire de restul deţinuţilor, aceştia sînt serioşi, îşi respectă cuvîntul dat, se angajează în activităţi altfel decît ceilalţi" – adaugă inspectoarea.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Mitul mass-media

Discuţiile despre libertatea presei durează de ani mulţi şi comportă nuanţări tehnice, dar mai ales filosofice. Ceea ce îmi doresc însă cu orice preţ este să ieşim din ipocrizie. A rămîne prizonierii unui mit narcotizant despre libertatea presei înseamnă a trăi în braţele unei minciuni gogonate. Asta vrem? Dacă asta vrem, e simplu: ne aşezăm în faţa televizorului sau a paginii de ziar şi înghiţim în continuare pseudoinformaţiile livrate de mass-media. Dar, în acest caz, n-ar trebui să ne mire şi nici să ne enerveze diferenţele enorme dintre ceea ce se întîmplă în lumea reală şi ceea ce ne furnizează sub formă de realitate mediată ecranul televizorului sau pagina tipărită a ziarului. Alternativa o reprezintă consumul raţional de media. Din păcate, nu e o alternativă uşor de accesat şi nici uşor de acceptat. Apariţia televiziunii ne-a demonstrat că oamenii preferă să se uite la orice altceva decît unul la celălalt. Dincolo de ironia amară cuprinsă în această frază, iese la iveală un adevăr dureros: mass-media a devenit o industrie alienantă capabilă să producă o ruptură teribilă între ceea ce *se întîmplă* cu adevărat şi ceea ce *ni se spune* că s-a întîmplat. Pe de altă parte, dezvoltarea tehnicilor de cercetare şi marketing media a permis celor ce fixează astăzi politica editorială a mijloacelor de informare în masă să stabilească aproape cu exactitate ce vrea şi ce aşteaptă marele public. Sună excelent, nu-i aşa? Ziare, radiouri şi televiziuni din care poţi afla doar ceea ce te interesează! O lume media perfectă! Şi atunci, dacă aşa se întîmplă, de unde marea dezamăgire a publicului faţă de calitatea majorităţii produselor mass-media furnizate astăzi?

Un consumator de droguri nu devine dependent imediat. Începe, de obicei, cu droguri uşoare: tutun, alcool, cannabis, marijuana, metadonă, opium, haşiş. Pe măsură ce organismul îşi ridică nivelul de toleranţă, cresc dozele şi, mai apoi, se schimbă categoria halucinogenelor. Drogurile uşoare sînt înlocuite de cocaină sau heroină. Dependenţa devine majoră şi, de cele mai multe ori, mortală.

Produsele media livrate astăzi marelui public seamănă în bună parte cu drogurile. În marea lor majoritate, pseudoinformaţiile care ţin prima pagină a ziarelor sau înregistrează audienţe record la televiziune sînt alcătuite după o reţetă atentă, menită să creeze dependenţă: ele furnizează experienţe vizuale la limita oniricului, îndemnînd la emoţie, visare sau amuzament. Succesul telenovelelor sau al tabloidelor poate fi explicat în bună măsură prin această

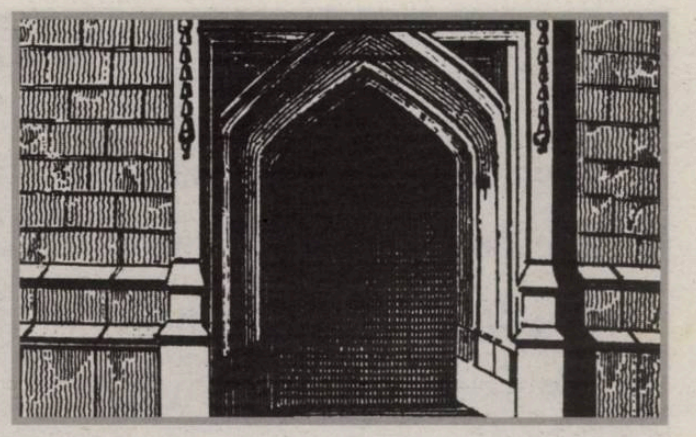

evadare din realitate sau prin exhibarea unor fragmente de realitate decupate atent după atributul determinant al neobişnuitului. Nu vedem, nu auzim şi nu citim în media ceea ce am avea nevoie, ci ceea ce ne place. Sîntem într-un moment în care, parafrazînd spusa lui John Bogart, butonăm telecomanda sau răsfoim taraba cu ziare, în căutarea cîinilor muşcaţi de oameni. Şi, împingînd parafraza mai departe, nu ne mai interesează cum am putea să ne ferim de muşcătura cîinelui.

SOMNUL MÎNCĂTORILOR DE PARDESIU NAŞTE PANTALONI BOLNAVI

● Cea mai frumoasă ştire a începutului de an: aceea despre cercelul Marlenei Dietrich, găsit pe fundul unui lac englezesc după 73 de ani... Somnul adîncurilor naşte perle. (**a. l. ş.**)

● Viaţa şi principiile postaderare ale mîncătorilor de brînză telemea cumpărată de la ţăranii din piaţă păreau total compromise: o directivă europeană interzicea comercializarea acesteia pe tarabe, de la 17 ianuarie. Însă, chiar intraţi în Europa, trăim totuşi în România, aşadar directiva a fost îmblînzită de o chichiţă mioritică: brînza va putea fi comercializată în continuare dacă e înregistrată ca „marcă tradiţională“. Cu alte cuvinte, să ne trăiască brînza, naţia şi mărcile! (**S. G.**)

● Ştiţi, desigur, cum e să cauţi un anumit articol de îmbrăcăminte, eventual de o anumită culoare, în oraşul Bucureşti. N-ai nici o şansă: dacă vrei sacou, găseşti pardesiu, dacă vrei fustă, găseşti bermude cu talia joasă. Într-o incursiune de genul ăsta am mai observat ceva: majoritatea magazinelor de gen au înlocuit vînzătoarele blazate cu fete sau băieţi pînă în 25 de ani care ascultă muzici sinistre cu sonorul la maximum. N-ai cum urla vreo întrebare şi e chiar mai bine să n-o faci: lehamitea de altădată e o dulce nevinovăţie pe lîngă ura neagră care poate ţîşni din ochii încercănaţi ai vreunei fete atinse în egalitatea ei de şanse... (**S. S.**)

● Radu Berceanu, ministru, îi ameninţă pe cei care vor să-l corupă că va fi „sînge pe pereţi“. Încă o mostră de guvernare în stilul „descheiat la pantaloni“. (**M. B.**)

● Fuga inenarabilului Rică Răducanu din Spitalul Militar, unde era internat – „fiindcă nu suport oamenii bolnavi“ –, i-a amintit lui Alin Buzărin *(Gazeta Sporturilor,* 14 ianuarie) de celebra replică a portarului giuleştean către Eugen Barbu care, cîndva, ca vicepreşedinte la Federaţie, le imputa jucătorilor noştri că „nu mor pe teren, ca englezii“. Rică fusese franc: „Păi ce, nea Jenică, dumneata scrii ca Shakespeare?“. În orice campionat mondial de humor fotbalistic, noi mergem la titlu. (**R. C.**)

SOMNUL UNUI JUNE CU O PERECHE DE ARIPI MEDIEVALE ÎN BUZUNAR NAŞTE MINUTE BUNE

● Michael Perham, un june licean englez de 14 ani, a traversat recent Atlanticul, la bordul unui vas pe care l-a condus *en solitaire*. Prima declaraţie a mamei sale după acest remarcabil record: „Între timp s-au adunat pe biroul lui cam multe teme pentru acasă, nefăcute!“. (**A. C.**)

● Pe smashingames.com, printre joculeţe online de tipul „Batman“, „Spiderman“ şi „Ninja 2“, poţi găsi şi jocul „Manole“. Compatriotul nostru animat, în iţari şi opinci şi cu o pereche de aripi prinse de spate, se aruncă de pe turla bisericii, iar tu trebuie să stai cu mîna pe mouse şi să dai click pentru ca personajul să zboare cît mai mulţi metri, pînă în momentul inevitabilei prăbuşiri. Pe cînd un joc de strategie pe tema bătăliei de la Călugăreni, un *adventure* cu Toma Alimoş şi un *shooter* cu Revoluţia română? (**A. P.**)

Cu ochii-n 3,14

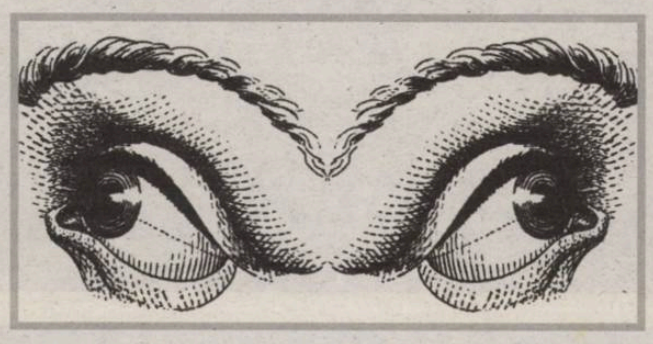

● Documente date acum publicităţii arată că, în 1956, prim-ministrul francez Guy Mollet i-a propus omologului său britanic o uniune între cele două state. Franţa avea mari probleme în Algeria şi era provocată de Egipt prin naţionalizarea canalului Suez, aşa că dorea o uniune a celor două state, care aveau interesul comun să apere ce era de apărat din fostele imperii. Propunerea a fost primită cu răceală la Londra, aşa că Mollet a sub-licitat: ce-ar fi dacă Franţa ar intra în Commonwealth-ul britanic? Ar fi fost cam dificil, pentru că francezii trebuiau să o accepte pe regina Angliei ca şef de stat. Mă rog, pînă la urmă nu s-a întîmplat. Dar ideea nu e aşa bizară cum pare. Pe lîngă războaiele medievale în care diverşi regi doreau tot un fel de unificare peste Canal, în 1940 Winston Churchill a propus şi el Franţei învinse de Hitler o unificare a celor două ţări, pentru a continua lupta. Revenind la propunerea din 1956, întrebat pe stradă ce părere are despre ideea lui Mollet, un parizian zice: „Ar fi fost o mare prostie, nu mai puteam să-i batem în fiecare an la rugby“. Ceea ce, pînă la urmă, explică foarte bine de ce nu s-a făcut. (**C. G.**)

● În atenţia dlui Mugur Isărescu, guvernatorul BNR: *euro* circulă liber în magazinele din România. Să mă explic. Am luat pîine şi am primit rest cîteva monede dintr-acelea roşcate, pe care le-am băgat în buzunar fără să le dau prea mare atenţie. Cînd m-am dus să-mi cumpăr ziare, am scos mărunţişul din buzunar. Cînd colo, ce să vezi? Vînzătoarea de la pîine îmi dăduse trei monede de cinci bani şi o monedă de cinci cenţi bătută în Spania (adusă, cu siguranţă, de vreun căpşunar venit acasă de sărbători). Am păstrat moneda de cinci cenţi ca dovadă vie a faptului că *euro* a început să circule pentru cumpărarea produselor de bază *(recte,* pîine şi ziare) şi ca probă că lucrătorii români din Spania aduc bani acasă. Prin urmare, domnule guvernator, rog respectuos să întreprindeţi cele necesare pentru ca în curînd să circule liber prin magazinele noastre şi celelalte monede, şi în special bancnotele alea mari... (**M. V.**)

● Cel mai odios serial TV despre nimic care bîntuie de ceva vreme postul Prima TV este *Celularul*. 4 duduiţe pline de fiţe şi îndelung preocupate de kilogramele în plus şi 2 băieţi cu coafuri *sauvage* şi nimic în cap discută, preţ de minute bune, tot soiul de idioţenii de genul (reproducerea este aproximativă): „Fată, tot cu telefonul ăla. Măcar mergi şi tu cu *hands-free*-ul“, „Lasă-mă, mă, să vorbesc aşa, singură, ca nebuna!“, „Fată, mai fă şi tu nişte exerciţii, o sală, ceva... O să vezi tu cînd n-o să se mai uite ăla la tine. Stai că mă mai sună cineva, te pun pe *hold,* să nu închizi. Alo, ce faci, *honey?!*“. (**R. T.**)

SOMNUL ÎN PÎLNIA UNUI ORGOLIU RIDICAT NAŞTE ŞI CONŢINE ÎN ACELAŞI TIMP

● Stînd în apropierea Pieţei Lahovary, mi s-a întîmplat de nenumărate ori să aud – în pîlnia telefonului cînd chemam un taxi sau în alte împrejurări – pronunţia „lahovari“, de parcă ar fi pluralul de la „lahovar“, iar „lahovarul“ aşa, un fel de faianţar... Mă gîndesc că, poate, dacă numele s-ar scrie numai *Lahovary*, nu s-ar mai pronunţa cu „i“ stins: în fond, Sony se pronunţă „Sonii“, nu?! (**a. l. ş.**)

● Am cunoscut un tip al cărui orgoliu orbitor este pe măsura laşităţilor sale; este şi explicaţia pentru care se laudă tot timpul că e un om demn. (**R. C.**)

● Românii pot fi, cu siguranţă, socotiţi europeni, măcar la superficialul nivel turistic: în restaurantele şi magazinele vieneze, tonul lor mai ridicat, specific, răsuna în toate ungherele, iar la parter erau singurii pionieri ai roţii şi maşinuţelor care se ciocnesc. (**I. P.**)

● Pe ambalajul unui cozonac produs de S.C. Dobre & Fiii S.R.L. din Constanţa, un avertisment întrucîtva neliniştitor: „Poate conţine urme de particule din nucă“. (**D. S.**)

● Una din televiziunile Antena, nu mai ştiu care, a dat zilele trecute două ştiri una după alta: prima despre creşterile de preţuri odată cu aderarea, a doua despre scăderile de preţuri datorate aceleiaşi aderări. Preţurile cresc şi scad în acelaşi timp, după cum şi multe alte lucruri se petrec în toate sensurile. O să ne fie şi mai bine, şi mai rău. O să primim bani, dar o să şi cotizăm cu mai mulţi bani. Putem ieşi din ţară cu buletinul, dar e bine să avem şi paşaportul. Avem nevoie de cardul european, dar putem să nici nu-l avem, la plecarea în altă ţară. Se măreşte libertatea de circulaţie, dar se interzic sarmalele şi cozonacul din portbagaj. Nu mai plătim taxe spre Bulgaria, dar mai plătim taxe spre Bulgaria. Avem reprezentanţi cu drepturi depline în Parlamentul European, dar ei încă nu ştiu cum să le folosească. Am intrat într-un grup select, dar ne mai tentează şi golăniile cu care eram obişnuiţi. Ne-am pus fracul, dar avem încă tenişi în picioare. (**A. M.**)

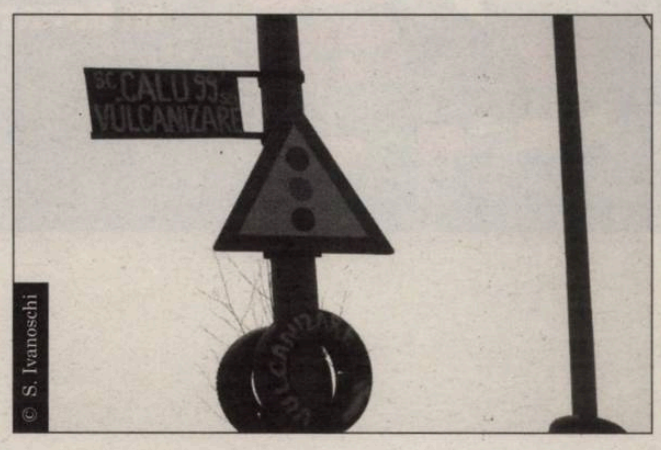

© S. Ivanoschi

Felul de «literatură» practicat de Zoltán Rostás şi mult regretatul Sorin Stoica are un caracter extraordinar. Nu e uşor să asculţi atent: un căpşunar, un latin lover, un hoţ de buzunare, o baby-sitter şi o femeie de patruzeci şi cinci de ani care îngrijeşte o bătrână de optzeci şi cinci bolnavă de demenţă senilă căreia nu-i ştie limba, şi să transpui aceste înregistrări de istorie orală în şase sute de pagini. La sfârşitul lecturii îţi vine să crezi că eroii timpului nostru sunt aceste femei şi aceşti bărbaţi, de toate vârstele, plecaţi în necunoscut, să îndure foame, singurătate, dor de familie, teamă şi umilinţe, pentru a depăşi sărăcia, lipsa de orizont şi privaţiunile din propria ţară.

Curtea veche
începi să afli
www.curteaveche.ro

Seria ACTUAL

ZOLTÁN ROSTÁS
SORIN STOICA
Tur-retur (vol. I şi II)
Convorbiri despre
munca în străinătate

Ca să afli Adevărul în fiecare zi,
Abonează-te!
Obţii un preţ mai bun şi scapi
de 30 de drumuri pe lună la chioşc!

NOU
Din 15 decembrie
Adevărul TV
în fiecare vineri

- Economiseşti timp.
- Primeşti ziarul acolo unde îţi doreşti.
- Beneficiezi de o reducere de până la 50%.
- Ai acces la metode de abonare moderne şi facile.

De acum înainte,
ADEVĂRUL
înseamnă mai mult!

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **IV**, nr. **155** ● 26 ianuarie – 1 februarie 2007 ● 24 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Un «duel» imposibil“

pagina **3**

Mircea Dinescu
despre copiile lui Adrian Năstase

pagina **3**

Benita Ferrero-Waldner
„Cadouri legale“

pagina **24**

Încălzirea globală

„În toate epocile, inclusiv a noastră, există adevăruri ignorate sau contestate și, invers, erori sau iluzii care fac carieră.“

LUCIAN BOIA – „OMUL ȘI CLIMA“

5 948467 000155 03

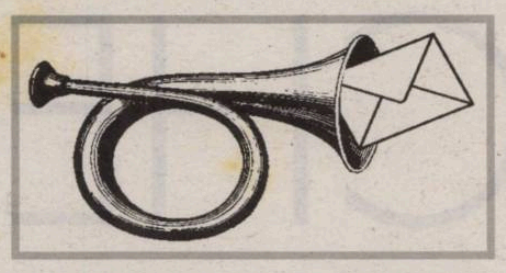

Nr. 148: Articolul lui Andrei Pleşu, *„Libera cugetare“*

De ce mă consider liber-cugetător

Scrisoare deschisă domnului Andrei Pleşu

Începînd cu campania civică, derulată cu succes, pentru salvarea Parcului Carol unde autorităţile doreau să impună, în dispreţul legii, Catedrala Mîntuirii Neamului, acţiunile asociaţiei noastre privesc tema, mai largă, a statului secular şi respectarea drepturilor tuturor cetăţenilor, indiferent de opţiunile lor religioase sau filosofice. Acesta este şi motivul pentru care sîntem susţinuţi de ortodocşi, atei, catolici, protestanţi, agnostici sau neoprotestanţi. Contează argumentele principiale şi legale pe care le afirmăm, şi mai puţin convingerile şi credinţele noastre personale. Totuşi obiecţiile ridicate de dumneavoastră în articolul „Libera cugetare“ *(Dilema veche,* nr. 148) faţă de faptul că, într-o emisiune televizată, m-am declarat liber-cugetător, cred că trebuie să primească un răspuns. Nu atît pentru a apăra persoana mea, cît ideea de a te declara astfel, într-o ţară în care simplul fapt de a nu fi ortodox poate atrage antipatii şi oprobriu public.

Liber-cugetătorul are o atitudine sceptică faţă de pretenţiile de întîlnire sau familiaritate cu supranaturalul. Înclinaţiei mistice îi opune o examinare critică a problemelor metafizice. Nu este neapărat un sceptic absolut, însă afirmă, cel mult, modestele *adevăruri provizorii* pe care ştiinţa şi cunoaşterea în general ni le prezintă fără pretenţia de răspuns final. Preferă să îşi pună întrebări şi să dea preocupat roată Adevărului, cu lupa şi echerul, dacă se poate, pentru a se dumiri cum de fiinţează pe lume o aşa minunăţie. Chiar dacă ar stîrni rîsul sau furia unora, omul nostru alege să facă acest efort, decît să se numere printre primii amăgiţi ai unui Adevăr sclipicios, proclamat cu pioşenie calculată şi care promite mîntuirea, viaţa veşnică şi răspunsul definitiv la orice întrebare, eventual contra unei taxe modice cerute la intrare.

Sînt însă momente de cumpănă ale vieţii, cînd sensurile pe care le căutăm pentru a ne ghida existenţa, ruginesc sau dispar şi cînd sinuciderea poate părea ultimul abis ispititor. Mărturisesc că, în momentele mele de disperare şi prăbuşire interioară, nu am găsit leac în mai nimic. Pînă şi muzica sau filosofii nu au fost, uneori, decît perfuzii inutile. Dar suferinţa şi situaţiile-limită sînt convertibile în înţelegerea mai profundă a dificultăţii de a ne păstra echilibrul şi luciditatea, de-a lungul unei vieţi în care sîntem loviţi de forme diferite şi, adesea, surprinzătoare, de rău. Pentru un liber-cugetător religia nu este autentica şi nici singura cale de supravieţuire, rezistenţă şi tămăduire. El îşi suportă şi oblojeşte arsura fără apelul la rugăciune. Pentru mulţi alţii, religia este izvorul salvării în momentele critice. Ambele convalescenţe se cade să fie însă respectate.

Domnule Pleşu, dacă are sens noţiunea de agnostic, atunci aceea de liber-cugetător este mult mai cuprinzătoare decît cea de ateu. Agnosticul este acel sceptic faţă de supranatural care, cu precauţia celui conştient de limitele cunoaşterii noastre, se abţine să nege existenţa divinului, lăsînd o portiţă deschisă acestei eventualităţi. În timp ce ateul face pasul, imprudent pentru agnostic, de a susţine că Dumnezeu şi supranaturalul nu au realitate obiectivă. Îi respect pe Augustin, Anselm, Toma d'Aquino sau Pascal, dar aşa cum preţuieşti o persoană al cărei punct de vedere ţii să îl consulţi, nu neapărat să ţi-l însuşeşti. Ei nu m-au convins că există vreun Zeu. Iar Kant arată suficient de convingător că *argumentele raţionale* pentru existenţa lui Dumnezeu ale lui Toma sînt eronate. Mai mult, conceptul însuşi de *dumnezeu* este problematic. Filosoful Rudolf Carnap critică folosirea în metafizică a unor termeni care sînt, în opinia lui, lipsiţi de semnificaţie logică, printre care şi conceptul de *dumnezeu*. Obiecţia venită dinspre analiza logică a limbajului nu e nici agnosticism, nici ateism, ci *altceva*...

Atitudinea agnostică e justă, dar puţin *prea cuminte* pentru mine. Uneori, în viaţă, prudenţa excesivă blochează. Mi se pare *comod* să decretezi că tema e insolubilă şi să te retragi suveran în fotoliul călduţ al înţelepciunii care nu se pronunţă. Mă simt agnostic, însă pînă la un punct. Eu consider religia, paranormalul, astrologia produse fascinante ale imaginarului uman, fără ancore în solul realităţii obiective. Dar asta nu mă transformă automat într-un ateu, deşi nu cred că e rău să te declari astfel. Mi se pare însă puţin prea limitată aria de cuprindere a noţiunii de ateu. Găsesc mai interesantă păstrarea unei marje de speculaţie, deschidere şi joc al minţii pe tema asta. Mi-a plăcut, spre exemplu, ideea unei povestiri citite cîndva: În viitor, oamenii construiesc un calculator gigantic. Lucrează decenii la el şi rezultă un computer mare cît luna, căruia i se pune întrebarea: „Există Dumnezeu?“. Computerul se gîndeşte şi se gîndeşte, după care răspunde: „Da... *acum* există!“.

Aşadar, termenul de *liberă cugetare* mi se pare mai acoperitor. Sfera liberei cugetări include ateismul, dar şi agnosticismul, deismul, chiar credinţa, în formele ei liberale şi nedogmatice.

Tema emisiunii TV la care m-aţi văzut era prezenţa simbolurilor religioase în şcolile publice, dar şi Legea Cultelor recent adoptată de Parlament şi promulgată de preşedintele Băsescu, al cărei art. 13 (2) reintroduce cenzura în România. Libertatea de conştiinţă şi libertatea de exprimare sînt drepturi fundamentale pentru care cred că merită militat. Numeroasele încălcări ale acestora şi violenţa reacţiilor împotriva noastră contrazic afirmaţia că problema pe care o semnalăm ar fi neglijabilă. Rosturile educaţiei vizează cultivarea acelor calităţi prin care tinerii să fie în măsură să aleagă liber în privinţa valorilor şi a drumului în viaţă. A-i uniformiza înseamnă a le răpi acest drept, înseamnă a-i mutila cultural. Nu este nimic rău, cu excepţia formelor extremiste de manifestare, în a fi religios sau nereligios, atîta timp cît alegerea îţi aparţine. Frauda apare cînd statul decide că, în şcolile publice, finanţate din banii unor contribuabili cu opţiuni diferite, valorile ortodoxe sînt cele corecte, bune, româneşti, iar *ceilalţi* trebuie să accepte sau... să facă bine să tacă sau... – de ce nu? – să plece, doar nimeni nu-i opreşte... Icoana ortodoxă nu are nimic rău în sine, dar cînd înlocuieşte portretul tovarăşului Ceauşescu pe peretele clasei, împrumută ceva din privirea autoritară a Fratelui cel Mare.

Domnule Andrei Pleşu, sînteţi o voce publică recunoscută şi unul dintre intelectualii legaţi de legenda „Şcolii de la Păltiniş“. V-am iubit pentru articolele dilematice, pentru *Minima Moralia,* dar şi datorită *Jurnalului de la Păltiniş,* a *Epistolarului* sau a altor cărţi, alături de Gabriel Liiceanu, Sorin Vieru, Andrei Cornea sau Vasile Dem Zamfirescu, cu toţii profesori de excepţie la facultatea pe care am urmat-o şi toţi protagonişti ai acestei legende culturale. Aproape orice poziţie exprimaţi pe teme de interes, este comentată în presă, cafenele, medii universitare şi forumuri pe Internet. În ampla dezbatere declanşată privind statul secular aţi face un imens bine democratizării României dacă aţi spune *o vorbă bună* pentru efortul depus în apărarea neutralităţii confesionale a instituţiilor publice.

Remus CERNEA

director executiv

Solidaritatea pentru libertatea de conştiinţă

www.humanism.ro

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cum se mai moare**
- **Cine ne duce la teatru**
- **Să trăiţi, şefu'!**

Pasaje

O picătură de Tournier

Am dat peste un pasaj în *Picătura de aur* a lui Michel Tournier. Se zice aşa: „Regele domneşte şi regele guvernează. Sînt două funcţii foarte diferite, chiar total opuse. Căci regele care guvernează, în fiecare zi, în fiecare ceas se luptă cu mizeria, cu violenţa, cu minciuna, cu trădarea, cu lăcomia. Teoretic, el este cel mai puternic; în realitate, el are de înfruntat duşmanii de temut şi, pentru a-i învinge, este constrîns să întoarcă împotriva lor aceleaşi arme nedrepte, violenţa, minciuna, trădarea. Şi în această luptă ajunge să se mînjească şi pe el, după cum mînjeşte şi coroana. În timp ce regele care domneşte străluceşte ca soarele şi, la fel ca soarele, răspîndeşte în jur lumină şi căldură. Regele care guvernează este secundat de o şleahtă de călăi hidoşi care se numesc mijloace de guvernare. Regele care domneşte este înconjurat de un alai de femei tinere şi frumoase, albe şi înmiresmate, care se numesc scopurile domniei. Se spune uneori că aceste tinere justifică existenţa călăilor, dar nu-i decît o minciună printre atîtea altele scornite de călăi. Mai trebuie oare să adaug că eu îl prefer pe regele care domneşte, şi nu pe cel care guvernează?“

E clar, la noi se guvernează pe brînci, deşi se spune că ţara e de neguvernat. Cît priveşte scopurile domniei, acele femei tinere şi frumoase au la noi buricul prea gol, fiţele prea mari.

Sorin PETRESCU

Sorin.Petrescu@lafarge.ro

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director distribuţie: Dana ZAMFIR
tel.: 021-407.54.57, 021-407.54.58, 021-407.54.62
fax: (004021)318.22.04
e-mail: dana.zamfir@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1, 012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.000 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche* se contractează:

- La sediul Adevărul Holding, P-ţa Presei Libere nr. 1, corp C, etaj 3, sector 1, Bucureşti;
- Plătind contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. SATIRICON SRL, CUI 18006758 în contul RO08BRDE 445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, expediind o copie după documentul de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament *Dilema veche*“;
- La oficiile poştale din toată ţara;
- La sucursalele Rodipet din toată ţara.

Informaţii abonamente: telefon: 021-407.54.64, 021-407.54.65; fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro. Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru un an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni. Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C Rodipet S.A., P-ţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti, telefon: +4021 3187060, fax: +4021 3187020, e-mail: export@rodipet.ro.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Un „duel" imposibil

În *Evenimentul zilei* din 22 ianuarie, dl Bucurenci a publicat o scrisoare care mi se adresează. Supratitlul paginii suna, gazetărește, „Dragoș Bucurenci se duelează cu tandemul Andrei Pleșu – Gabriel Liiceanu". În ce mă privește, n-am de gînd să ridic mănușa. Și iată de ce.

Scrisoarea îmi parvenise, într-o formă mai amplă, imediat după o emisiune TV, în care, împreună cu Gabriel Liiceanu, comentasem cu surprindere un alt text al dlui Bucurenci, apărut în aceeași publicație. Textul cu pricina se străduia să dovedească (mai curînd să proclame) că una e condamnabilul comunism sovieto-român și alta e comunismul ca filosofie a stîngii, „umanist, ușor utopic", dar imaculat. Luasem în discuție acest punct de vedere nu întrucît aveam ceva cu susținătorul lui, ci întrucît ni se păruse caracteristic pentru o anumită tendință de generație. Cu alte cuvinte, dl Bucurenci nu era decît un simptom, un exponent, un prilej. Domnia sa, oarecum euforic, s-a simțit vizat *personal*. Pe plicul în care mi se adusese scrisoarea sa (prin cineva care se recomanda ca „asistentă" a expeditorului) scria „Dragoș Bucurenci, *public enemy number 1*"). Am trecut surîzînd peste acest mic acces de vanitate juvenilă și l-am invitat pe preopinent la o discuție. Întîlnirea a fost agreabilă și, pînă la un punct, lămuritoare. În final, mi s-a făcut propunerea să reacționez în scris la epistola proaspăt primită, așa încît tînărul amic și cu mine să apărem, în aceeași pagină de ziar, în poziție, cochetă, de luptă. Care va să zică duel! Eram invitat, cu grație, să pun umărul la consolidarea „*brand*-ului Bucurenci" și la coregrafia unei „dezbateri", al cărei rezultat era anticipat: ...mi-aș dori foarte mult – spunea interlocutorul meu – să fiți de acord cu mine că nu putem fi de acord". Interlocutorul meu poate fi liniștit. Dorința îi este îndeplinită și, în consecință, dezbaterea e lipsită de sens. Admit că dintr-o dezbatere trebuie să lipsească orice componentă de vexațiune, de orgoliu belicos, admit că nu trebuie să vrei victoria cu orice preț, dar mi se pare ridicol să-ți propui, de la bun început, un deznodămînt neutru. Dacă dintr-o dezbatere ieși cum ai intrat, dezbaterea a fost una falsă: simplă pierdere de vreme. Sigur că nu e cazul să adopți neîncetat postura celui care are dreptate; dar e esențial să dialoghezi *în vederea unei soluții,* în speranța unui pas în plus spre adevăr. Ideea, foarte la modă, a „respectării opiniei celuilalt" nu stimulează dezbaterea, ci, în cel mai bun caz, o tăcere politicoasă din care nimeni nu are nimic de cîștigat. Bineînțeles că fiecare are dreptul la opinie, dar asta nu înseamnă că toată lumea are dreptate.

Sînt și alte motive pentru care nu angajez un „duel" cu dl Bucurenci. Întîi, pentru că îmi e, în continuare, foarte simpatic. Nu degeaba l-o fi preluat, în echipa ei, Irina Nicolau (care, între noi fie vorba, se întoarce în mormînt dacă-l citește...). Omul are farmec, e o precoce vedetă de televiziune, scrie bine și se îmbracă șic. Are, așadar, toate datele să devină periculos. Un alt motiv al desistării mele e faptul că, nu doar din motive de generație, avem linii de start diferite. Eu am *trăit* comunismul, dl Bucurenci îl *comentează*. Eu nu pot socoti declarația lui Sartre cu privire la necesitatea lichidării fizice a anticomuniștilor ca pe o mică „trivialitate" anecdotică. Eu nu pot separa marxismul de teoria (și practica) terorii revoluționare și a urii de clasă, eu nu pot decupla comunismul de experiența partidului unic, a suspendării democrației parlamentare, a proprietății, a libertății și a drepturilor individuale. Pentru mine „stînga" nu e același lucru cu comunismul, pentru mine Lenin și Stalin n-ar fi fost posibili fără Marx și Engels. Cît despre sărăcia din lumea a treia, am văzut mult mai multe acțiuni de intervenție salutară din partea țărilor capitaliste și a unor organizații religioase decît din partea vreunui stat (sau partid) comunist. N-o să-mi spuneți că Maica Tereza era marxistă. Am probleme (nerezolvate) mult mai interesante și mai complicate decît „teoria capitalului", iar dacă e vorba de „filosofia istoriei", Gioacchino da Fiore mi se pare mai subtil și mai provocator decît materialismul dialectic. Nu. Nu pot să-l văd pe Marx „cu alți ochi". E prea tîrziu. Fiecare vîrstă își are limitele ei. Sînt însă sigur că dl Bucurenci o să-l vadă, curînd, cu alți ochi. Și mai e ceva: nu știu de ce, nu-l pot lua pe tînărul meu amic prea în serios. Îmi cer iertare dacă divaghez, dar percep, în voioșia *trendy* a opțiunii sale, un aer de tricou Che Guevara, un strop de *dandysm* „branșat", o atmosferă de *déjà-vu,* în genul „comunismului caviar". Îngrijorarea față de sărăcia fostelor colonii nu pare, deocamdată, decît un *hobby* teoretic. Dar, slavă Domnului, săraci nu sînt doar în Africa, sînt și la colțul străzii. Sînt sigur că dl Bucurenci are deja planuri concrete, comuniste, pentru ajutorarea lor. Și îmi pot închipui că, de cîte ori se urcă la volanul elegantului său *Smart,* sub ochii serviabili ai „asistentei" sale, se simte stingherit. Inegalitatea economică e, orice s-ar zice, greu de suportat.

cu dilema la croitor

Ce părerea aveți despre faptul că Adrian Năstase a scos la licitație copiile unor tablouri celebre?

Am impresia că Adrian Năstase încearcă să intre în armonie cu sine însuși de vreme ce și domnia sa nu-i decît o copie palidă a arogantului de odinioară.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Extremiștii noștri, extremiștii lor

Am trăit s-o vedem și pe-asta. Alessandra Mussolini, nepoata Ducelui, este colegă de grup parlamentar *european* cu Daniela Buruiană și cu ceilalți peremiști „ai noștri", descinși de sub pulpana unui fost poet de curte al Marelui Conducător. Face parte și asta, fie că ne place sau nu, din efectele „Europei Unite".

În anii '80, cînd Corneliu Vadim Tudor se dezlănțuia împotriva „Europei Libere" în paginile revistei *Săptămîna* și îi dedica poeme femeii-savant Elena Ceaușescu, Alessandra Mussolini se bucura din plin de libertatea din Europa și avea un alt concept despre feminitate, pozînd în ediția italiană din august 1983 (apoi și în cea germană, în noiembrie) a revistei *Playboy* și emițînd „cugetări" precum aceasta: *„Cînd ești actriță, lucrezi cu corpul. Fiecare actriță face topless și lucruri dint-astea; trebuie s-o faci".* În ciuda acestui „ideal al transparenței" și a faptului că mai avea o rudă celebră, pe mătușa Sophia Loren, juna Alessandra n-a făcut mare lucru ca actriță. Așa că s-a apucat de politică, înscriindu-se în Mișcarea Socială Italiană (MSI), un mic partid cu descendență declarat mussoliniană, care pe la începutul anilor '90 încă își mai începea reuniunile cu salutul roman și cu omagii aduse Ducelui, așa cum, la noi, Corneliu Vadim Tudor și ai săi îi aduceau omagii lui Ceaușescu. Numai că MSI s-a transformat, sub conducerea lui Gianfranco Fini, în Alianța Națională, un partid de dreapta onorabil, eliberat de trecutul fascist. Alessandra și-a dat demisia din partid după ce Fini a făcut o vizită în Israel și a condamnat public fascismul. La alegerile europene din 2004 a devenit europarlamentar în numele unui mic partid, Alternativa Socială, care în Italia nu prea contează. Acum, datorită intrării în UE a României și Bulgariei, fosta *playmate* împărtășește idealurile de transparență, suveranitate și identitate cu francezii Le Pen și Bruno Gollnisch (amîndoi condamnați pentru negarea Holocaustului), cu flamanzii din Vlaams Belang (fost Vlaams Blok, desființat prin hotărîre judecătorească pentru că programul său extremist încălca principiile constituționale din Belgia) și, bineînțeles, cu rrromânii verzi și bulgarul care au permis crearea unui grup parlamentar distinct al celor mai de dreapta politicieni europeni. Cum remarca un jurnalist francez, ironia soartei face ca Le Pen și ceilalți să fi reușit constituirea unui grup tocmai datorită aderării României și Bulgariei, după ce militaseră deschis *împotriva* extinderii Uniunii Europene.

Din acest grup amestecat, Alessandra Mussolini e partea „cea mai soft", dacă se poate spune astfel: o mică oportunistă care, după ce și-a exploatat înzestrările de la Mama Natură fără să ajungă cu adevărat actriță (în ciuda „pilelor" puse de mătușa Sophia), și-a exploatat numele rămas de la bunicul Benito. „Ai noștri" sînt și ei mici oportuniști, aflați încă la faza „dă-mi, Doamne, ce n-am avut, să mă mir ce m-a găsit": zic mersi că, din simpli spectatori la discursurile Tribunului, au ajuns ditamai politicienii europeni, cu diurna aferentă. Nucleul dur e reprezentat de francezii lui Le Pen (care cîștigă voturi de la muncitorii industriali speriați de șomaj și de străinii care le iau locurile de muncă) și de belgienii care vor separarea Flandrei de Valonia și care dețin deja majoritatea în consiliul local din Antwerpen. Bineînțeles, toate aceste mișcări își vor menține scopurile politice naționale și locale, pe care le-au exprimat suficient de vocal și pînă acum; dar prin constituirea unui grup în Parlamentul European, ideile lor vor căpăta mai multă vizibilitate și un teren de manifestare mai prielnic. Vor avea dreptul la mai multe minute de intervenție în dezbaterile parlamentare, vor avea dreptul să propună teme pe ordinea de zi, vor beneficia și de alte proceduri rezervate grupurilor și, nu în ultimul rînd, vor primi un milion de euro din fondurile Parlamentului. Aparent, totul e în regulă: acestea sînt legile democrației, parlamentarii naționaliști au fost aleși prin vot (ca și toți ceilalți), iar acuzațiile de extremism nu pot avea consecințe decît dacă sînt validate prin hotărîri ale justiției. În esență însă, unirea naționaliștilor într-un grup compact (în ciuda harababurii ideologice și politice din interiorul lui) va avea efecte pe termen mediu, mai ales că idealul construcției europene este în criză. În primul rînd, fiecare formațiune din noul grup își va specula legitimarea europeană pe plan intern, în alegeri: vor căuta să-și impresioneze electoratul insistînd pe ideea că, iată, pînă și Europa îi bagă în seamă. Apoi, radicalismul antieuropean are șanse să facă pui și în alte țări, exploatînd tendințele eurosceptice manifestate în diverse ocazii și pe diverse subiecte: austriecii, de pildă, sînt cei mai nemulțumiți de Uniunea Europeană, astfel încît Partidul Libertății, chiar fără Jorg Haider, poate oricînd să adune un număr tot mai consistent de voturi. Cu „prestigiul" dobîndit de prezența tot mai consistentă în Parlamentul de la Strasbourg, naționaliștii de toate felurile se întorc acasă și combat tocmai instituțiile europene care i-au legitimat.

„România exportă naționalism" – scria *The Guardian* după ce, datorită parlamentarilor din PRM, s-a putut constitui un grup parlamentar al naționaliștilor. Nu-l exportă, el era deja acolo. Îl pune mai bine în valoare și apoi îl re-importă, ca produs finit, ambalat și lustruit europenește. De acord, „curentul" reprezentat de acest grup e deocamdată marginal. Dar simpla lui prezență în Parlamentul European e obscenă. E ca și cum Elena Ceaușescu ar fi pozat în *Playboy*.

ținerea de minte

„Vlăguită, noduroasă, cu picioare strîmbe ca ale unui pitic și pleșuvă ca un vultur, Bătrîna Bonaparte era foarte respectată prin împrejurimi ca făcătoare de farmece. Multora le era frică să treacă prin umbra ei. Pînă și Royal se temea de ea, și se bîlbîi cînd îi spuse că a adus acasă o nevastă. Făcîndu-i semn lui Ottilie să se apropie, bătrîna o ciupi peste tot, lăsîndu-i urme vineții, și apoi își informă nepotul că nevasta lui e prea slabă; avea să moară la prima naștere.

În fiecare noapte, tînăra pereche aștepta întîi ca Bătrîna Bonaparte să adoarmă, ca să facă dragoste. Uneori, întinsă pe salteaua de paie luminată de lună, pe care dormeau, Ottilie era sigură că Bătrîna Bonaparte e trează și îi pîndește. Odată zări chiar un ochi urduros, cu o steluță de lumină în el, lucind în beznă. Nu folosea la nimic să se plîngă lui Royal, el se mulțumea să rîdă: ce era rău în faptul că o bătrînă, care văzuse atîtea în viață, dorea să mai vadă ceva în plus?"

(Truman Capote, *Mic dejun la Tiffany și alte povestiri,* traducere de Constantin Popescu, Colecția „Cotidianul", Editura Univers, 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Un *Blitzkrieg* prea lung

Scandalul bileţelului nu este un eveniment singular, ci o parte a crizei politice care a început în decembrie cu retragerea Partidului Conservator de la guvernare, de cînd avem oficial un Guvern Tăriceanu minoritar. Criza continuă acum cu recunoaşterea publică a rupturii totale dintre şeful statului şi şeful Guvernului. România se află sub efectul a ceea ce putem numi „sindromul oalei de presiune", o boală ciudată care loveşte statele ce tocmai au aderat la Uniunea Europeană. Boala se manifestă sub diverse forme: Estonia, Polonia, Cehia au suferit crize guvernamentale după aderare. În alte ţări, guvernele care au reuşit aderarea au suferit imediat eşecuri electorale majore, care au adus la putere formaţiuni antisistem (Polonia din nou, Slovacia). De ce? Fie că aderarea s-a dovedit o mişcare catastrofală şi politicienii au trebuit să plătească (nu este cazul), fie că este vorba despre un sindrom vizibil al unei boli mai adînci: absenţa obiectivului. Aceste ţări manifestă dezorientarea succesului, acea stranie stare de angoasă ce urmează între constatarea unui succes şi stabilirea unui nou obiectiv. Dorinţa de a intra în UE a oferit acestor ţări un scop major şi i-a forţat pe politicieni să coopereze. Nici unul dintre ei nu dorea să fie arătat cu degetul ca acela care a pus în pericol obiectivul naţional. Odată bifat succesul, oala aflată sub presiune a explodat. Scandaluri băgate sub preş au fost scoase la iveală, frustrările reprimate şi cuţitele ţinute la spate au fost puse pe masă.

Însuşi Traian Băsescu explică actuala criză prin sindromul oalei sub presiune, atunci cînd spune că nu a făcut public bileţelul trimis de Călin Popescu Tăriceanu, pentru a nu pune în pericol integrarea. Dacă nu era bileţelul, era altceva. Preşedintele s-a săturat de Tăriceanu şi ţine să înţelegem foarte clar acest lucru. E drept că are şi muniţie, premierul a comis două erori: 1) a solicitat o intervenţie prezidenţială nelegitimă într-un caz unde are evidente interese politice şi personale şi 2) a făcut-o în scris. Un om politic experimentat ca Băsescu nu putea scăpa ocazia care i-a fost trimisă în plic, prin curier oficial. A ţinut biletul şi, cu integrarea în buzunar, „pac la *Războiu*".

Dacă România nu ar fi fost o ţară atît de neglijent-nevrotic în materie de standarde etice în comportamentul public, Tăriceanu şi-ar fi dat demisia imediat cum s-a aflat conţinutul biletului. Am asistat la îndelungi analize stilistice, celebra frază de pe bilet a fost întoarsă pe toate feţele, pentru a se găsi faţa unde nu spune ceea ce spune. Acest nelimitat apetit de stilistică într-un caz limpede arată că, de fapt, indignarea publică nu a fost atît de mare încît să-l determine la un gest de onoare.

Dar asta e deja istorie. Tăriceanu nu şi-a dat demisia, stabilind un nou precedent periculos: în România poţi cere în scris intervenţia în justiţie şi nu ţi se întîmplă nimic. Se prea poate ca aceasta să fie moştenirea istorică a lui Călin Popescu Tăriceanu: în România, prim-miniştrii nu demisionează. Niciodată.

Discuţia despre imposibila demisie ne readuce la o Constituţie parcă făcută să declanşeze crize şi să le facă de nerezolvat. Un preşedinte ales direct, dar fără puteri reale; un premier puternic şi ales de Parlament, în nici un fel subordonat preşedintelui; un Parlament aproape imposibil de dizolvat. Va fi o criză politică lungă.

Dacă Traian Băsescu şi-a dorit un *Blitzkrieg* declanşat de bileţel, deja a ratat. Luni seară am văzut la TVR un preşedinte care nu mai lasă loc de „bună ziua" cu şeful executivului şi joacă totul pe cartea „apărătorul-poporului-contra-sistemului care-nu-s-a-schimbat-prea-mult". Băsescu pare că joacă doar pentru viitoarele alegeri. Are grijă să semnaleze: acesta nu mai este Guvernul meu, nu mă mai reprezintă, aveţi grijă data viitoare la vot, să faceţi diferenţa între ei şi mine.

Altfel, se confirmă faptul că avem prea mulţi jucători şi prea puţini strategi. Ne lipsesc cei care planifică doi, trei, cinci paşi înainte. Avem doar jucători amatori, care dau lovituri sau au reacţii, apoi se opresc şi se întreabă ce trebuie să mai facă.

Băsescu este spontan şi asta îl ajută în vremuri de criză. Dar nu îi e de folos în rezolvarea crizelor. Să fi fost atît de sigur că, odată scos bileţelul la iveală, Tăriceanu va demisiona? Şi dacă nu? Odată declanşată criza, cu un PNL total ostil, cu un Parlament dominat de inamicii săi, care au un singur element în comun (adversitatea faţă de el însuşi), ce urmează să facă preşedintele? Apeluri la popor? Slabă strategie. Mai degrabă acţiune la nervi.

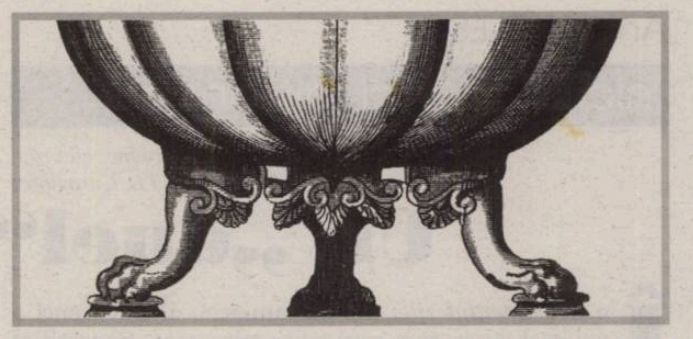

Dar Băsescu nu este singurul strateg slab. Tăriceanu i-a dat afară din partid pe Stolojan, Stoica, Flutur, apoi s-a mirat că îşi fac alt partid. Acum, PNL umblă pe la tribunal să împiedice noul partid să se înscrie. Tăriceanu pare a fi lipsa de planificare în persoană, el doar contrareacţionează. Ultima s-a contrareacţie majoră va fi să-l acuze pe Băsescu pentru că PNL nu a intrat în Parlament în 2008.

PSD pare pe cai mari pentru că pune la cale procedura de suspendare a preşedintelui. Cel mai probabil, Curtea Constituţională va spune „pas". Deja a decis că preşedintele poate exprima păreri politice (tot mai multă lume inventează constrîngeri constituţionale special pentru Băsescu, de gen: nu are voie să facă declaraţii politice, nu are voie să meargă la restaurant doar cu pediştii. Nici unul dintre ei nu citează concret articolele constituţionale cu pricina pentru că nici nu există). Oricum, demersul PSD ar trebui aprobat printr-un referendum. Ocazie perfectă pentru Traian Băsescu să caute sprijin de la popor împotriva sistemului ticăloşit. PSD pune la cale o strategie perfectă de legitimare a preşedintelui.

presa despre...

Parlamentariada

„Decizia PSD de a lansa procedura de suspendare a preşedintelui României şi destituirea prim-ministrului este o tentativă de destabilizare a statului şi o formă de puci, soft, dar nu mai puţin periculos. O parlamentariadă.

Pe de altă parte, alegînd să dezvăluie biletul trimis lui de către prim-ministrul Tăriceanu acum doi ani, dl Băsescu a pus degetul într-o maşinărie periculoasă pe care, acum, nu (se) ştie cum o va putea opri. A spus-o chiar d-sa, miercuri seara, la Cotroceni: biletul pe care i l-a adresat dl Tăriceanu nu are un conţinut prea important. Iar explicaţiile dlui prim-ministru din aceeaşi seară au fost convingătoare: era normal ca şi preşedintele ţării să ia cunoştinţă de memoriul «Petromidia». Ca mediator între instituţiile statului, preşedintele are dreptul şi chiar obligaţia să se intereseze de activitatea Parchetului. Deci trebuia ţinut la curent. Toate acestea nu reprezintă decît o furtună într-un pahar cu apă, speculată însă de PSD." (Ion Vianu, *România liberă*, 22 ianuarie)

„Bileţelul lui Tăriceanu s-a întors împotriva lui Băsescu. În numai o săptămînă, centrul de greutate al dezbaterii publice s-a mutat pe necesitatea suspendării şefului de stat periculos pentru democraţie. Bileţelul lui Tăriceanu – degradat ca interes şi de hotărîrea PD de a rămîne la guvernare – este cel mult subiect de ironii, în nici un caz de moţiuni sau de anchete.

Percepţia preşedintelui luptător cu mafiile este ameninţată de aceea a preşedintelui semănător de dezordine şi dictator. Deznodămînt previzibil, evitabil doar prin păstrarea secretului asupra misivei premierului. Ceea ce ar fi frînt cariera politică în floare a Elenei Udrea, aspirantă la conducerea supremă a Partidului Democrat, şi ar fi pus sub semnul întrebării onestitatea preşedintelui. Băsescu se aştepta probabil la o altă reacţie din partea clasei politice, de sancţionare a gestului imoral al premierului. O naivitate uimitoare pentru un animal politic, în condiţiile în care majoritatea parlamentară, aşa cum remarca şi liberalul Paul Păcuraru într-o emisiune TV, îi este ostilă lui şi nu premierului." (Ioana Lupea, *Evenimentul zilei*, 23 ianuarie) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Memoranda Supplexa Onac

Ţineţi minte numele ăsta. De fapt, cum aţi putea să-l uitaţi? La noi în Regat pare o bizarerie: cine îşi mai aduce aminte de *Memorandum?* Cine mai ştie cuvintele magice *Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae?* Cine îşi poate închipui că a fost o vreme cînd mergeam la Viena cu rugăminţi către Împăratul, nu cu schiuri şi clăpari? Doar copiii de şcoală, de la mînă pîn' la teză.

Şi totuşi, chiar şi în deplină cunoaştere a *paperwork*-ului istoric românesc, e uluitor c-a mai rămas un părinte atît de patriot încît să-i dea copilului un astfel de nume. Ce mai înseamnă azi nişte hîrtii prin care românii îşi cereau drepturile acum, stai, nici nu mai ştiu cîte sute de ani...?

Hîrtii. Ţineţi minte cuvîntul ăsta, că e interesant. Fata cu numele Memoranda se ocupa şi ea cu hîrtiile. Era jurnalistă. Articolele produse de ea (dacă e să credem procuratura) călcau în picioare tocmai cîteva dintre drepturile pentru care strămoşii ei se căciuleau la Buda, la Pesta şi la cîteva dintre castele.

Mai clar, ca să citez rechizitoriul: „În general, articolele porneau de la fapte sau împrejurări reale, dar care au fost distorsionate în mod voit şi prezentate tendenţios, de cele mai multe ori, prin intervenţia directă a învinuitei Onac Memoranda Supplexa. Au existat şi situaţii în care articolele nu au avut nici o bază reală, fiind pure invenţii".

În caz că n-aţi înţeles, Memoranda e acuzată în dosarul grupului de ziarişti de la Cluj, arestaţi pentru c-ar fi şantajat lumea cu articole murdare, ca să încheie contracte de publicitate. După cum arată rechizitoriul, Memoranda Supplexa se ocupa cu întărirea conţinutului de acid al acestor producţii: mai cu invenţii, mai cu informaţii culese prin metode specifice de jurnalişti/spioni puşi pe fapte mici, dar bine remunerate. Ea era, dacă e adevărat ce zice ancheta, un fel de şefă a găleţii cu lături care se aruncă în capul oamenilor, pînă cînd ăştia se predau şi scoteau portofelul. „Învinuita, la rîndul ei, era cea care exercita efectiv presiunile mediatice, conducînd campaniile denigratoare la adresa acestora, sau oprindu-le atunci cînd inculpaţii Man Liviu Aurel sau Mureşan Aurel îi confirmau că părţile vătămate au cedat şantajului."

Cum ai putut, Supplexa?

Cum, cu un nume ca al tău? Cum ai putut tu, botezată după cele mai frumoase rînduri scrise vreodată în Ardeal, să le pui pe hîrtie pe cele mai urîte? Nu zic mincinoase, că nu le-am verificat, dar urîte! E ca şi cum Mihai Viteazul ar scoate sabia şi-ar unge-o cu miere, să se lipească bancnotele de ea!

Eu cred c-ai făcut-o ca să te răzbuni. Cu un astfel de nume, e ca şi cum ai fi trimis la călugărie de mic. Numele ăsta promite mai mult decît ar putea livra orice copil, oricît de înzestrat şi patriot. Cînd te cheamă ca pe jumătate din istoria patriei, fii sigur c-o vei da în bară şi la alte materii. Presiunea e prea mare. E ca şi cum părinţii te-ar boteza Neil Armstrong şi te-ar trimite pe Lună. Cum naiba să ajungi acolo, doar cu buletinul?

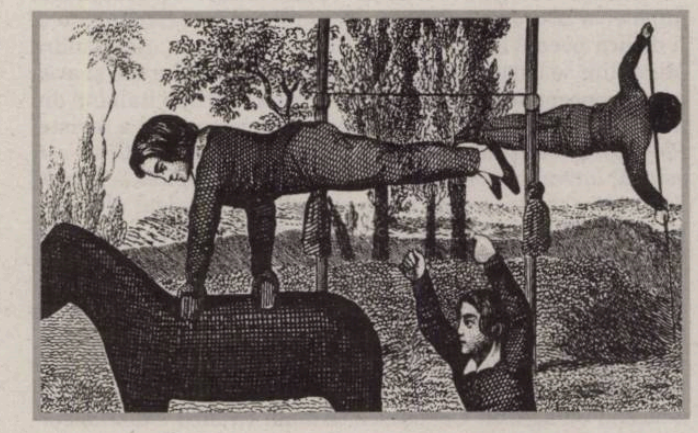

Pentru cine n-a apucat, recomand lectura rechizitoriului (www.ziuadecj.ro/rech.doc). E o gură de aer proaspăt într-o meserie care a ajuns, prin reprezentanţii ei, să se îmbălsămeze de-atîtea vorbe despre chemare, misiune nobilă şi cîine-de-pază-al-democraţiei-care-preferă-wiskas. Şi, pentru cine n-a apucat (şi-aici mă număr şi eu) să treacă peste tot *Supplexul*, iată ceea ce românii îşi doreau acum cîteva sute de ani să li se întîmple:

„Ca numirile odioase şi pline de ocară: toleraţi, admişi, nesocotiţi între stări şi alte de acest fel, care ca nişte pete din afară, au fost întipărite fără drept şi fără lege (pe fruntea naţiunii române), acum să fie cu totul îndepărtate, revocate şi desfiinţate".

Eu zic să mai dăm o fugă la Viena. Cu un geamantan de tabloide şi reviste de scandal, ca dovadă. *Împărate, scapă-ne de noi acum, că deja cu ungurii am rezolvat!*

Doru COJOC

Jocul raţional al schimbării de regim

– de ce, cînd şi cum îi omorîm pe dictatori? –

Anul trecut, Saddam Hussein a fost spînzurat de irakieni, chiar batjocorit în ultimele clipe de cei care l-au executat. În schimb, Augusto Pinochet a murit de bătrîneţe, fără a fi în mod serios deranjat de justiţie în timpul vieţii. Diferenţa de tratament acordat acestor dictatori li s-a părut multora nedreaptă, la fel ca şi pedeapsa barbară aleasă pentru Saddam. Dar este oare aşa? Pentru a înţelege situaţia dictatorilor, e interesant să examinăm nişte fiinţe mai puţin abjecte: infractorii de drept comun. Să luăm situaţia în care un suspect de jaf e clar vinovat, dar dovedirea lui în justiţie e costisitoare şi riscantă, suspectul putînd fi găsit nevinovat. În această situaţie, în America procurorul ajunge de obicei la o înţelegere cu suspectul: dacă acesta recunoaşte delictul comis şi scuteşte societatea de costul dovedirii acestuia la proces, va primi o pedeapsă mai uşoară decît cea obişnuită. Să zicem că jefuitorul acceptă înţelegerea şi se declară vinovat. Nu ar fi o idee bună să îi dai pedeapsa care i se cuvine, din moment ce e vinovat şi şi-a recunoscut fapta? Poate, numai că un procuror care nu îşi ţine cuvîntul acum nu mai poate face înţelegeri în viitor. Următorul suspect în aceeaşi situaţie ar vrea şi el o înţelegere, dar nu are încredere în procuror: înţelegerea nu are loc, spre paguba ambilor.

Situaţia dictatorilor e similară. Majoritatea dictatorilor nu sînt ahtiaţi după putere, ci doar o folosesc pentru a se îmbogăţi. După o vreme la putere, dictatorii ar fi foarte fericiţi să plece, şi la fel ar fi şi societatea. În ultimii ani de dictatură, românii au pierdut mult mai mult decît a cîştigat Ceauşescu. Dacă ar fi fost posibil, românii l-ar fi preferat pe „cîrmaci" în exil, cu o parte din pradă, decît în funcţie, chiar dacă asta ar fi însemnat să renunţe la răzbunare pentru umilinţele şi lipsurile îndurate. Problema dictatorilor, ca şi a suspectului de mai sus, e că nu au cu cine să facă o înţelegere benefică pentru toate părţile, pentru că promisiunile nu sînt credibile. Odată ce dictatorul renunţă la puterea absolută, nimic nu îi împiedică pe noii conducători să îi facă neplăceri: să îl acţioneze în justiţie, să îi ia din pradă sau chiar să îl asasineze.

Însă în anumite situaţii, o înţelegere se poate materializa. Nu discutăm aici despre asemănările şi deosebirile dintre personaje sau dintre situaţiile istorice, aplicăm doar o grilă de analiză din teoria jocurilor, la decizia de a renunţa sau nu la putere.

Romanii, de la care am moştenit cuvîntul, facilitau renunţarea la putere acordînd dictatorului imunitate absolută, după ce acesta îţi depunea mandatul. Ferdinand Marcos al Philipinelor şi Idi Amin Dada al Ugandei au negociat o înţelegere cu supuşii, sau nu s-au opus foarte tare cînd aceştia s-au răsculat, primind în schimb un exil confortabil, cu o parte a averii acumulate ilegal în timpul dictaturii. Pinochet a renunţat la putere după ce a pierdut un referendum. Nu se aştepta să-l piardă, dar oricum are marele merit că a convocat referendumul, a permis manifestările opoziţiei, care l-a şi cîştigat, şi a acceptat rezultatul final.

Mulţi au deplîns situaţia prin care un dictator vinovat pentru grave abuzuri împotriva drepturilor indivizilor scapă de justiţie. Un magistrat spaniol l-a dat în judecată pe Pinochet, o măsură mai mult simbolică, avînd în vedere că Pinochet nu dădea prin Spania şi era oricum prea bătrîn ca să mai facă faţă unui proces. E însă înţelept să îi acţionăm în justiţie pe cei ca Pinochet? Probabil că nu: de cele mai multe ori, putem să scăpăm de dictatori doar în măsura în care înţelegerea prin care le iertăm crimele trecute, pentru a-i determina să renunţe la cele viitoare, e credibilă. Hărţuirea dictatorilor după ce au renunţat la putere face orice promisiuni viitoare mai puţin credibile. Deşi e benefică pe termen scurt, pe termen lung ne aduce dictaturi mai lungi şi mai brutale.

Dar, dacă renunţăm la răzbunare în cazul lui Pinochet, nu ar fi fost înţelept să o facem şi pentru Saddam sau Ceauşescu? În definitiv, executarea unui dictator înlăturat de la putere e tardivă şi jalnică: dictatorul e inofensiv şi executarea lui aduce de cele mai multe ori a linşaj, cum s-a întîmplat cu Saddam, Mussolini, Ceauşescu sau Antonescu. Din nou, analogia cu situaţia penală e folositoare: dacă suspectul ar primi aceeaşi pedeapsă şi cînd îşi recunoaşte vina, şi cînd e găsit vinovat în urma unui proces, de ce şi-ar mai recunoaşte crima? Dacă dictatorii primesc acelaşi tratament şi cînd renunţă benevol la putere, şi cînd sînt răsturnaţi, de ce ar renunţa? Dacă vrem să îi convingem pe dictatori să renunţe la putere, ei trebuie să ştie că pedeapsa, dacă nu cedează acum şi sînt răsturnaţi împotriva voinţei lor mai tîrziu, e mult mai substanţială.

Cazul lui Saddam e ilustrativ. Înaintea invaziei Irakului, ca parte a efortului diplomatic al administraţiei Bush de evitare a războiului, lui Saddam i s-a oferit o înţelegere pe care a respins-o: dacă renunţa la putere şi părăsea ţara, războiul ar fi fost evitat. Poate Saddam a crezut că americanii nu vor invada. Poate a învăţat din micile hărţuieli împotriva lui Pinochet că un dictator în exil nu e absolut imun, sau poate că a crezut, corect sau incorect, că americanii nu îi vor acorda pînă la urmă imunitate. E de asemenea posibil ca Saddam să-şi fi făcut socoteala că, odată capturat, nu va fi condamnat la moarte. Să fi crezut că pedeapsa maximă va fi una „civilizată", ca închisoarea pe viaţă, în urma unui proces îndelungat şi a nenumărate apeluri, ca în SUA şi UE. Dacă Saddam ar fi crezut mai probabile atacul american (dacă de exemplu americanii s-ar fi ţinut de cuvînt ultima dată cînd au ameninţat dictatori) sau pedeapsa cu moartea, poate că războiul ar fi putut fi evitat, deşi probabil că nu şi violenţele sectare de după răsturnarea sa.

Concluzia: o politică bună în ce-i priveşte pe dictatori ar fi o pedeapsă cruntă, în cazul în care sînt înlăturaţi de la putere, şi o aministie credibilă, dacă renunţă, adică ce s-a întîmplat cu Saddam şi Pinochet. Însă obiectivul societăţii ar putea să nu fie neapărat acela de a-i face pe dictatori să renunţe la putere; un obiectiv alternativ ar fi să-i determine pe dictatorii potenţiali să nu preia puterea de la bun început. Pedeapsa cruntă pentru dictatorii care nu renunţă la putere serveşte ambelor obiective. Însă amnistia îi încurajează pe potenţialii dictatori să preia puterea şi să facă abuzuri. Prin urmare, amnistia ar trebui rareori acordată, dar cînd e acordată, ea trebuie să fie extrem de credibilă; pedeapsa maximă pentru dictatorii răsturnaţi ar trebui însă să se aplice în toate cazurile.

***Doru Cojoc** e lector în Economie la Stanford University, SUA.*

Rayyan AL-SHAWAF

Lumea arabă şi cotele pentru minorităţi

Există speranţe mari că regimul militar care a preluat puterea în Mauritania şi l-a dat jos pe longevivul dictator Mouawiya Ould Al-Tayie, a intrat într-o nouă eră marcată de reformă democratică. Istoric vorbind, ţările arabe au o experienţă amară în legătură cu loviturile de stat. Totuşi există motive să credem că Mauritania, o ţară bogată în petrol, dar săracă, oscilînd între lumea arabă şi Africa neagră, poate fi pe picior de schimbare. Partidele politice au fost legalizate, s-au ţinut alegeri, libertatea de exprimare apare timid în presă, iar subiecte tabu, precum sclavia ilegală, fac acum obiectul discuţiilor deschise. Noua Constituţie, reconstruită pe baza versiunii moarte în faşă în 1991, prevede o limită de 2 ani, în loc de 5 ani, pentru preşedinţie. Şi, chiar mai important, junta militară a promis că va organiza alegeri prezidenţiale în martie 2007. Nici unul dintre cei 17 membri ai conducerii militare nu va candida. Alegerile senatoriale sînt programate pentru 21 ianuarie, iar cele municipale au avut loc în noiembrie anul trecut şi au fost declarate libere şi corecte de către observatorii internaţionali. Una dintre cele mai remarcabile clauze ale noii Constituţii, aprobată de un referendum popular, stabileşte un număr minim de femei parlamentar. Deşi neaşteptată, această iniţiativă vine ca urmare a unor măsuri similare adoptate în alte ţări arabe, pentru a asigura reprezentare pentru femei. Marocul a alocat recent 10% din fotoliile parlamentare femeilor, în timp ce în Irak administraţia americană a stipulat iniţial ca o treime dintre candidaţii nominalizaţi de către o grupare să fie femei. Procentul a fost ulterior redus de irakieni la 25%, fiind totuşi cel mai mare din lumea arabă. Cote de reprezentare în Parlament, pentru femei, există în Tunisia, Djibouti şi Iordania – Teritoriile Palestiniene au cote de reprezentare pentru minorităţi. Acolo unde nu există cote, reprezentarea femeilor şi a minorităţilor este insignifiantă.

Să luăm ca exemplu alegerile parlamentare din Egipt, din 2005. Din 444 de parlamentari aleşi, doar unul a fost creştin copt, şi doar 4 femei, deşi copţii reprezintă 10-15% din populaţie, iar femeile – majoritatea. Totuşi, foarte puţini creştini şi femei sînt propuşi de partidele egiptene. Frăţia Musulmană, partid aflat în opoziţie, a propus doar o femeie şi un creştin din 150 de candidaţi, în timp ce Partidul Naţional Democratic al lui Hosni Mubarak, aflat la conducere, a propus 6 femei şi 2 creştini. Partidele mici – chiar şi cele care se proclamau liberale şi „progresiste" – nu s-au situat mai bine.

Adevărul trist este că, în Egipt, şi în alte naţiuni arabe, mulţi musulmani pur şi simplu nu ar vota creştini. În mod curios, un număr mare de bărbaţi şi *femei* din ţările arabe nu votează pentru femeile candidate, văzîndu-le ca slabe, ineficiente, emoţionale şi nepotrivite în general pentru munca politică. Ca urmare, partidele politice ezită să riste să piardă prin includerea femeilor pe listele electorale.

Totuşi este crucial pentru reprezentarea reală a femeilor, cu cote sau fără, ca această problemă să nu devină una de partizanat politic. În Tunisia, partidul Adunarea Constituţională Democratică, aflat la putere, foloseşte cota parlamentară pentru femei pentru a-şi asigura majoritatea. În Siria, unde femeile se bucură de reprezentare politică fără cote, nu există opoziţie politică, aşa că femeile parlamentar sînt toate membre ale partidului Baath sau ale aliaţilor săi. În Egipt, Hosni Mubarak a încercat să redreseze inegalitatea creată de alegerea a numai 4 femei şi a unui creştin, prin numirea a 5 femei şi a 5 creştini pe locurile destinate celor numiţi de preşedinte. Acest lucru înseamnă că majoritatea femeilor şi a creştinilor din Parlamentul egiptean sînt la dispoziţia unui preşedinte văzut ca nedemocratic şi corupt. Această dilemă se va rezolva doar prin alegeri democratice, dublate de prevederea ca toate partidele participante să menţină cotele interne pentru femei, o practică care a devenit standard în Irak. Acest lucru ar putea aduce în discuţie aplicarea aceluiaşi lucru pentru creştini şi alte minorităţi.

Ar trebui să fie un motiv de ruşine pentru arabi faptul că, dacă femeile au fost dintotdeauna prea puţin reprezentate, creştinii erau mai bine reprezentaţi în timpul administraţiilor coloniale franceze şi britanice, decît sînt în prezent. Atunci cînd independenţa a fost acordată, iar naţionaliştii au venit la putere, cotele au fost abolite ca fiind în opoziţie cu ideea naţionalistă de unitate a poporului. Declinul naţionalismului şi creşterea influenţei democraţiei nu au modificat această poziţie.

În Egipt, politicienii de diverse orientări au negat, pentru o lungă perioadă, că cei de religie coptă ar fi o minoritate. Nu vorbim acum despre o dezbatere academică, ci de o bătălie politică asupra identităţii. Dacă egiptenii ar recunoaşte creştinii ca minoritate etnică şi religioasă, aceasta ar echivala cu recunoaşterea specificităţii acestora, care ar conduce în mod inevitabil la presiuni din partea lor pentru o reprezentare mai mare, politică şi culturală. Pentru acei arabi care mai cred încă în obsesia naţionalistă a unităţii desărvîrşite, recunoaşterea copţilor ca minoritate este o linie peste care nu se poate trece.

Totuşi, ideea că democraţia poate coexista cu omogenitatea forţată este în mod clar absurdă. Democraţia creează cadrul politic în care diferenţele etnice, religioase şi de altă natură sînt exprimate în mod deschis. Hannah Arendt a observat că anihilarea diferenţelor între diferitele segmente de populaţie este unul din scopurile principale ale totalitarismului, care urmăreşte să creeze o masă nediferenţiată acolo unde exista o inflaţie de grupuri distincte, pentru a controla şi manipula mai bine întreaga populaţie. Democraţia, prin contrast, creează cadrul pentru exprimarea diferenţelor.

Cotele parlamentare pentru femei şi minorităţi vor stimula procesul democratic timid care are loc în multe state arabe. Dacă parlamentarii din ţările arabe vor să fie într-adevăr reprezentativi pentru populaţie, trebuie să includă femeile şi membrii minorităţilor, ca o mişcare de frondă împotriva presupusei incapacităţi a acestora de a face faţă funcţiilor politice. În loc să se aştepte schimbarea prejudecăţilor, ar trebui să se acţioneze pentru a demonstra lipsa lor de sens. Cotele, împreună cu mai multă putere parlamentară vor asigura femeile şi minorităţile că au un cuvînt de spus în transformările care au loc în lumea arabă, unde puralismul înlocuieşte încet uniformitatea ideologică impusă forţat.

***Rayyan Al-Shawaf** este jurnalist* freelance *în Beirut, Liban. Articolul a apărut în cotidianul libanez* Daily Star *şi este publicat de* Dilema veche *cu acordul autorului.*

traducere de Cristina GHINEA

O A M E N I Ş I F L O R I

La finele anului trecut am participat la un workshop *desfăşurat în cadrul proiectului „Va urma", care s-a dorit a fi „o mişcare de regenerare urbană şi culturală" pentru zona mărginaşă a Bucureştiului, cuprinsă între Uranus şi Rahova. Dorind să „scoată oraşul din anonimat" şi să îi redea „strălucirea" de odinioară, acest proiect (la care au participat patru echipe interdisciplinare, formate din tineri sociologi, artişti şi arhitecţi) a însemnat mai mult decît un simplu cumul de exerciţii culturale şi artistice – o (re)descoperire şi o inventariere a unor comunităţi şi a unor obiceiuri formate şi dezvoltate în timp şi cuprinse în perimetrele zonei respective.*

Unul dintre aceste perimetre vizate a fost Piaţa de flori, un loc despre care cei mai în vîrstă îşi amintesc că ar fi fost, odinioară, înspre „Unirea", dar care acum sălăşluieşte lîngă Piaţa Chirigiu. Aveam să aflu, din proiectul celor patru, că piaţa în care se comercializează acum exclusiv flori ar fi devenit un spaţiu comunitar, cu un statut aparte care depăşeşte imaginea exterioară a unui simplu en-gros *florar. Avea să devină o întreagă paletă de personaje şi obiceiuri, cu legi proprii şi un anumit stil de viaţă. Tinerii arhitecţi, artişti şi sociologi au realizat astfel nu numai un portret social al zonei, ci şi al oamenilor din spatele florilor. Am descoperit atît din proiectul „Va urma" cît şi din reportajul Ruxandrei Tudor, „Un domn", că florarii sînt o „specie" aparte de vînzători, adevărate „enciclopedii" pentru care florile nu sînt doar simple produse care trebuie vîndute cu orice preţ. Exerciţiul de explorare a Pieţei de flori a implicat o echipă formată din: Gabi Albu (arhitect), Simona Branişte (sociolog), Raluca Genoiu (arhitect) şi Raluca Ionescu (artist vizual).* (**S. G.**)

Simona BRANIŞTE Raluca GENOIU Raluca IONESCU

Mapping Rahova – Piaţa de flori

Dimineaţă gri de noiembrie în apropiere de Piaţa Chirigiu, vizavi de ceea ce a fost odată Bursa de Mărfuri. Piaţa de flori din Rahova pare îngheţată, dar „locuitorii" săi – „ferigarii", detailiştii şi angrosiştii – îşi văd de treabă, alert şi fără oboseală, ca în oricare altă dimineaţă. De fiecare dată cînd apare un trecător, din mai multe direcţii se aude: „hai să vă dau o floare?". Sînt detailiştii care vînd în faţa pieţei florile cumpărate din „spate", de la angrosişti. În piaţă este o animaţie permanentă: noaptea se descarcă şi se distribuie florile care vor fi comercializate pe tot parcursul zilei următoare. În imediată apropiere, viitorul centru comercial în culori fondante, de pe locul fostei fabrici de bere Rahova, contrastează violent cu vecinătăţile sale.

Piaţa George Coşbuc e ca o nucă tăiată în două: de o parte, economatul primarului Vanghelie, de cealaltă, piaţa de flori, cu firma ei ştirbă, într-o alăturare eterogenă de termopane şi corturi, supraveghere video şi priviri suspicioase, Eugenii şi flori, aer condiţionat încălzit şi frig de toamnă.

Lăsată în paragină, piaţa e „salvată" doar de frumuseţea florilor. Într-un context arhitectural ce urmează a fi transformat, te întrebi ce rol va avea spaţiul acesta şi mai cu seamă ce se va întîmpla cu piaţa, florile şi, cel mai important, cu cei care le vînd – majoritatea localnici din apropiere.

Oniţa are 28 de ani şi locuieşte pe Calea Rahovei, are ochii verzi, *piercing* în nas şi se află în proces de divorţ. Vinde flori „zi-lumină" la taraba amplasată în faţa pieţei şi cîştigă cam cît să poată trăi de pe o zi pe alta. Îi plac trandafirii şi nu se dă în vînt după zambile – „miros prea tare" şi lalele – „se înmoaie prea repede". **Rica Luca** are 53 de ani şi face parte din numerosul clan al ferigarilor, toţi din zona localităţii Moroieni-Sinaia. Ferigarii se autointitulează „ţăranii" pieţei şi consideră că fac parte dintr-o categorie defavorizată. Ei adună din pădure ferigă, crengi de brad şi „statică" – o floare uscată vopsită alb, iarna, sau violet, vara (pentru că „movul nu prinde iarna"). Ferigarii sînt cei mai săraci; de fapt, sînt femei care au coborît de la munte, împreună cu rudele lor. Femei care luptă pentru subzistenţă, pentru copiii de acasă sau pentru cei care stau cu ele în Bucureşti. Sînt nostalgice după vremurile lui Ceauşescu şi deplîng faptul că „oamenii cumpără mai degrabă pîine decît flori". Viaţa lor nu are deloc strălucirea florăreselor celebre ale pieţei.

Angrosiştii fac parte din neamul ţiganilor „boldeni" (numele vine de la localitatea Bold de lîngă Bucureşti şi desemnează în mod generic ţiganii florari) şi transmit tradiţia vînzării florilor din tată în fiu. Sînt cunoscuţi după porecle – Cici, Oaie, Versace sau Bambina. **Doina VIP(era)** are 56 de ani şi, împreună cu alţi cinci membri ai familiei sale, se ocupă în principal cu comerţul *en-gros* cu crizanteme şi garoafe. Porecla ei variază în funcţie de dispoziţia soţului, care vorbeşte mult şi frumos despre relaţia sa cu florile: „cu floarea se cere răbdare, floarea e ca o femeie, cu cît o răsfeţi mai mult, cu atît e mai frumoasă". Comerţul cu flori impune un program draconic – 24 din 24 trebuie să fii la tarabă – altfel florile rămîn nevîndute şi se ofilesc – *bad for business*. Astfel, florarii lucrează cu familia în schimburi, ziua femeile şi copiii, iar noaptea bărbaţii. În familie, copiii învaţă comerţul şi învaţă despre flori. **Petre,** de 19 ani, lucrează de la 13, chiar dacă acum nu-i mai plac florile. Acum lucrează la un butic unde se vînd accesorii pentru flori, stă noaptea cînd vin TIR-urile din străinătate (Thailanda, Olanda, Turcia, Italia) şi zice că „în ziua de azi afacerile se fac la telefon" şi că în piaţa lor de flori vin şi din provincie florari să se aprovizioneze.

Piaţă mare, piaţă *en-gros,* loc important pentru florarii de pe străzile Bucureştiului. Boldenii au făcut o Asociaţie a Florarilor din Bucureşti, aici în Rahova e un fel de centru de informaţii pentru toţi comercianţii de flori.

Bambina este liderul recunoscut al pieţei şi preşedinta Asociaţiei Florarilor şi nu vine tot timpul pe la „serviciu", de aceea nu am cunoscut-o personal. Despre ea, *am auzit* că e cunoscută de toată presa, pînă şi Adrian Minune (celebru cîntăreţ de manele) i-a închinat o manea, e bogată şi are vilă în Drumul Taberei. Am putut totuşi s-o şi vedem, pe pagina de Internet a unui post de televiziune, dansînd la propria-i nuntă în compania primarului Onţanu – e blondă, frumoasă şi ca mireasă, purta o rochie roşie ce lăsa la vedere spatele gol decorat cu un dragon din paiete roşii şi argintii.

Am mai auzit că primăria ar vrea să închidă piaţa, măcar temporar, pentru a o renova, dar cei din piaţă nu ştiu nimic despre asta, aşa cum nu au informaţii nici despre proiectata străpungere a cartierului prin noul bulevard Uranus. Ei consideră piaţa „monument istoric", cea mai veche piaţă de flori din Bucureşti şi singura unde acestea se comercializează *en-gros* şi în consecinţă nu cred într-o posibilă demolare. Totuşi, dacă îi întrebi despre strămutarea pieţei, îşi pun problema valorii terenului şi nu sînt foarte siguri că, odată transferaţi, primăria le-ar mai crea condiţii ca să vîndă flori ci, mai degrabă, ar vinde terenul unor „investitori".

Mirosurile pieţei

Sînt variate şi surprinzătoare. Florile puternic colorate (unele dintre ele cu cerneală) parcă n-ar avea miros, în schimb, apa din găleţile în care aşteaptă să fie cumpărate, are iz de tutun şi mirosul mîncării pe care cei de acasă le-o aduc caldă rudelor rămase să vîndă la tarabe. Dormitoarele amenajate în corturi, cu aşternuturi cu imprimeu floral, reşou, televizor şi icoană, miros a intimitate şi a provizorat. În percepţia vînzătoarelor de la florăriile „cu ştaif" de pe Calea 13 Septembrie, care se aprovizionează direct din import, piaţa miroase foarte urît, din cauză că „acolo stau toţi, claie peste grămadă şi aruncă gunoaiele pe jos".

Oamenii speră că poate într-o viitoare campanie primarul îşi va aminti şi de faţa nevăzută a „lunii" şi va avea în vedere toate amănuntele acestea (aparent neînsemnate): pentru taxa achitată, oamenii trebuie să aibă chiar în piaţă o anexă cu dormitoare încălzite şi ventilate natural, duşuri, vestiare, toalete. Dacă piaţa va căpăta un aspect civilizat, nu ar mai deranja nici o vecinătate, atîta vreme cît va asigura facilităţile necesare traiului minim. „La urma urmei, avem nevoie şi de flori, nu numai de Eugenii."

Frigul şi căldura

În piaţă, *am simţit* frigul. Florile sînt reci şi în aparenţă inodore, bate vîntul şi e curent, iar oamenii sînt suspicioşi şi nu vorbesc de la bun început. Puţină căldură mai vine de la cărbunii cu care se încălzesc vînzătorii, sau atunci cînd se încinge conversaţia şi încep să povestească despre viaţa lor şi despre piaţă. Şi se mai încălzesc atunci cînd se uită la filme indiene în rulota uneia dintre angrosiste.

De ani buni florarii au adus viaţa lor în acest spaţiu. Totul e viu şi în mişcare. Se face comerţ, se discută, se doarme, se priveşte la televizor, se rîde, se face dragoste. Piaţa e făcută din bucuriile oamenilor şi din necazurile lor. Dacă intri în piaţă şi reuşeşti să închegi o conversaţie cu ei, înţelegi şi simţi că ai intrat într-o comunitate formată din oameni, de fapt, foarte diferiţi, separaţi şi prin putere economică, dar şi prin apartenenţa la neam. Iar tradiţia de neam e privită cu mult respect aici.

Ce reprezintă, aşadar, Piaţa de flori, ca spaţiu economic şi social, atît pentru oamenii care vînd şi trăiesc aici, cît şi pentru cartier? În primul rînd, ea face parte din imaginea locului. Fiind unică în Bucureşti, este recunoscută în tot oraşul. Am găsit aici o comunitate legată prin relaţii comerciale, etnie, rudenie, tradiţie din neam, prin încrîncenarea zilnică de a supravieţui. Aici găseşti florari pricepuţi, aici găseşti tradiţie. Piaţa are mirosurile ei, culori, multe poveşti şi e plină de viaţă. O piaţă care nu este ca oricare alta. O piaţă din Bucureşti, o piaţă veche, cu o identitate proprie, identitate pe care i-o dau oamenii, cei care vînd, cu meşteşug din neam de boldeni, flori dintre cele mai frumoase.

Ruxandra TUDOR

Un domn

Frunze şi ierburi, uleiuri şi pietre, ghivece şi vaze. Flori mari şi mici, plante exotice, garoafe, crizanteme. Pitici de grădină, bulbi şi seminţe, broşuri, stropitori, plante agăţătoare, eprubete. Roşu, portocaliu, verde deschis, violet. Panglici, trandafiri şi un miros copleşitor. Deasupra uşii, un clopoţel al cărui sunet aduce cu sine din micul depozit al florăriei un bărbat de statură mijlocie, elegant îmbrăcat şi mereu bine dispus. El este florarul sau „nea Geo"; altfel să nu-i spui. „Eu sînt doar «nea»! «Domni» sînt cei cu carte, cu facultăţi. Eu am numai zece clase. Nu mi-a plăcut deloc cartea, iar părinţii se certau des din acest motiv. În clasa a III-a, tata m-a dat la vioară în speranţa că o să-mi găsesc vreodată un loc într-un grup de lăutari cu care să colind ţara. «Sau măcar să-ţi găseşti o soaţă pe care să o înnebuneşti cu cobza asta şi care să-ţi pună şi ţie un blid cu mîncare în faţă!» Dar nici «cobza», cum zicea tata, nu mi-a plăcut. La 16 ani, m-am îndrăgostit de o ţigancă foc de frumoasă, care vindea flori la marginea pieţei. Cînd a auzit tata, m-a ameninţat că mă omoară, iar mama a început să plîngă şi să se vaite că o s-o bag în pămînt... Din păcate, pe fată am pierdut-o; i-a sucit minţile un trubadur – ştia el, tata, ce ştia, cînd mă bătea la cap cu «cobza»! –, dar n-am uitat poveştile ei despre flori şi comerţul ăsta." Nea Geo vorbeşte amuzat de toate „drăciile" din copilărie, dar, de fiecare dată cînd clopoţelul sună, îşi întrerupe ideea, ia poziţie de drepţi, îşi drege vocea şi aşteaptă *semnul* din partea clientului: „Fiţi amabil, vă rog! Aş dori şi eu...". Nu contează că ai intrat în florărie doar ca un simplu privitor, atras de mirosurile ameţitoare ale florilor, sau că eşti un client mai vechi. N-are importanţă că vrei doar un ghiveci de plastic, o pungă de pămînt, o singură garoafă sau un braţ de trandafiri. Florarul îşi tratează la fel toţi clienţii, cu toţi stă de vorbă şi glumeşte. „Decît «domn», prefer să fiu cunoscut drept «florarul priceput care ştie multe poveşti cu flori»." Poveşti despre culori, teorii despre forme, lecţii despre combinaţii de flori şi ierburi, idei de buchete pentru diverse ocazii, gratis pentru toată lumea. „De ce să nu punem cală într-un buchet de mireasă? Doar pentru că unii spun că este semn rău? Nici gînd! Oamenii nu se despart din cauza unei flori. Alte probleme îi dezbină, nu o floare atît de elegantă." L-am întrebat într-o zi dacă există ceva legat de florile din magazinul său de care să nu ştie: „Întrebaţi-mă, să facem un test!". Am bătut palma, am pierdut şi am primit o frezie, ca înfrîngerea să nu-mi pară atît de grea – florarul este o „enciclopedie". Ar putea să îţi vorbească ore în şir despre fiecare tip de floare din mica sa „grădină botanică", despre proprietăţile terapeutice şi legendele fiecărui firicel, oricît de exotic sau de banal ar fi el. Timp să ai să îl asculţi! Am pierdut, dar am rămas „amici". De fiecare dată cînd intru în magazinul său, mă întîmpină cu „Ce faci, prinţesa mea? Ce minunăţie mai vrei să pun astăzi în scenă?". Într-adevăr, nu ratează nici o ocazie să „se dea în spectacol" cu florile sale. În regia lui, „florăria de la colţ" devine un spectacol la scenă deschisă în care anemonele, tuberozele, daliile şi crinii, cu miresmele lor copleşitoare, devin personaje principale. Chiar şi o banală frunză de ferigă, la „indicaţiile scenice" ale florarului, îşi duce pînă la capăt cu succes rolul secundar. „Dacă aş fi obligat doar să vînd flori, mîine m-aş lăsa. Eu nu pot să concep să scot din vază floarea pe care şi-o doreşte clientul, să o trîntesc pe un celofan şi să-i arunc o fundă de decor. Aşa ceva este de neconceput pentru mine. Florile au şi ele personalitatea lor!"

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

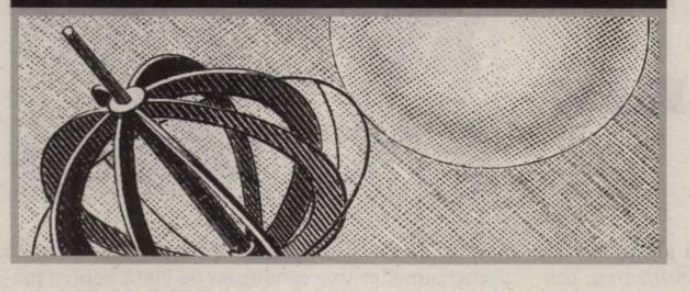

Cel mai puţin rău

Într-o campanie electorală începută cu mult înaintea sorocului, candidaţii Partidului Democrat sînt favorizaţi de neputinţa preşedintelui în exerciţiu de a obţine un succes în Irak. Bush jr. refuză să facă paşii înapoi recomandaţi de raportul Backer-Hamilton, dar decizia de a avansa nu se materializează în paşii înainte. Cei doi democraţi care şi-au anunţat candidatura – Hillary Clinton şi Barack Obama – reprezintă, deocamdată, alt electorat, cu alte aşteptări de la politică, decît cele ale majorităţii republicane de la precedentele alegeri. Vor trebui să se întreacă întîi între ei – şi probabil şi cu alţi pretendenţi – pentru a obţine nominalizarea propriului partid şi de abia apoi cu adversarul din partidul advers.

Amîndoi au farmecul unei premiere: primul candidat de culoare şi prima candidată femeie pentru Biroul Oval. Se consideră că Obama are prea puţină experienţă politică – cu un singur termen în Congres de senator de Illinois –, dar are o bună reputaţie dobîndită, în Senatul statului, prin ştiinţa de a organiza acţiuni politice cu rezultate la bază, prin mobilizarea celor săraci şi marginalizaţi, în acţiuni eficiente în modificarea situaţiei lor. În Senatul statului Illinois a fost un bun negociator. Povesteşte cu haz, cum în prima sa zi din Senatul Statelor Unite, unde ocupă locul 99 pe scala vîrstei, unde n-a apucat să voteze sau să introducă un amendament la vreo lege, înainte de a se aşeza la locul lui a fost întrebat de reporter: „Domnule Obama, care e locul dumneavoastră în istorie?“. În 1985, a condus un proiect non-profit de ajutorare a bisericilor locale în programele lor de instruire ale locuitorilor din cartierele sărace. În 1988, a intrat la Harvard, iar în 1990, a fost primul afro-american ales preşedinte al *Harvard Law Review*.

Absenţa vizibilităţii naţionale poate juca în favoarea lui în disputa cu Hillary Clinton: americanii n-au uitat vremea cînd viaţa ei intimă de soţie de preşedinte era subiect de prima pagină. Faptul că a ales să rabde valurile murdare ale acelei poveşti cu rochii pătate şi minciuni prezidenţiale a coborît-o în ochii apărătorilor demnităţii feminine, fără să o ridice în ochii celor care au o soartă asemănătoare: nimănui nu-i place să-şi contemple imaginea propriilor compromisuri. Soţiile stoice, vulnerabile şi rău tratate sînt minunate în seriale, nu la actualităţile din politică. Hillary a cîştigat totuşi, aparent fără probleme, după aceea, campania pentru un loc în Senatul Statelor Unite. Percepută ca o activistă radicală pentru drepturile femeii, pentru acoperirea universală a securităţii sociale, ea a făcut în ultimii ani mari eforturi pentru a-şi îndulci imaginea: în timp ce-şi schimba coafura, machiajul şi ochelarii, aluneca de la stînga partidului său spre dreapta. A început să vadă în întreruperile de sarcină mai curînd o tragedie decît un drept al femeii, a votat pentru războiul din Irak şi pentru Patriot Act (reglementările impuse de lupta împotriva terorismului limitează drepturile individuale). Hillary moderata le-a dezamăgit pe susţinătoarele ei radicale: „Nu e mai rea decît alţi politicieni, dar speram că o să fie mai bună“, a declarat recent într-un interviu actriţa Susan Sarandon.

A început campania pentru nominalizare într-o tonalitate minoră; la o clinică a comunităţii din Manhattan, a venit cu un anturaj minimal, fără membrii de familie, chiar fără sistem de amplificare. Nu a folosit retorica de campanie, s-a ocupat de felul cum pot fi îmbunătăţite asigurările de sănătate pentru copii. Se prezintă drept mamă a fiicei ei, ca o cercetătoare a fenomenului politic, ca senator de New York. În timp ce-şi caută sprijin la centru, Hillary pierde voturile celor pe care conta în orice ocazie. Pe măsură ce se apropie de focarul puterii, idealismul politic al persoanei – bărbat sau femeie – îşi pîrleşte aripile. S-ar putea ca Hillary să fie percepută ca o „candidată a mamelor“, în timp ce oamenii serioşi, candidaţii republicani şi bărbaţii democraţi se ocupă de lucrurile serioase, cum sînt securitatea naţională şi încălzirea globală. Oricît de prudenţi ar fi acum Barack Obama şi Hillary Clinton în pregătirea candidaturii reale, participanţii la cursa electorală nu vor putea evita dezbaterea despre imaginea globală a Americii, despre implicarea forţei ei – economice şi militare – în felul cum merge lumea. Aici e răspunsul la întrebarea curiosului reporter despre rolul unuia sau altuia în istorie.

globul cubic

Miros urît

Anul trecut, în noiembrie (în plină campanie despre primejdia invadatorilor români şi bulgari), Peter Preston publica în *The Guardian* un articol în care observa – cu haz şi cu exemple concrete – cît de amatori sînt britanicii să descopere şi să ridiculizeze defectele altor popoare, şi cît de susceptibili sînt cînd obiectul criticii este propria ţară sau propriul popor: huliganii adolescenţi, răspîndirea drogurilor şi criminalitatea, situaţia puşcăriilor şi rateurile Serviciului Naţional de Sănătate, minciunile dinspre reşedinţa prim-ministrului Blair pot fi subiecte de primă pagină pentru ziarele britanice, dar străinii n-au voie în nici un caz să se refere la ele. „Adorăm parodia, atîta timp cît ţinta ei nu este Marea Britanie“.

Un incident recent – reflectat de toate ziarele – confirmă ambiguitatea sentimentelor faţă de străini. Într-o emisiune *Big Brother* rezervată celebrităţilor – nu atît de celebre încît să nu caute popularitatea pe această cale – Jade Goody, cîştigătoarea unei ediţii anterioare, rezervată muritorilor de rînd – a vorbit urît despre o parteneră de joc, vedetă de la Bollywood, actriţa indiană Shilpa Shetty. I-a pocit numele, i-a spus să se întoarcă în mahalaua de unde a venit că miroase urît... Politicienii, spectatorii, comentatorii, reporterii au reacţionat; în vizită la Mumbai, cancelarul Brown s-a pronunţat în public în favoarea lui Shetty. La început, actriţa indiană a spus că s-a simţit jignită de atitudinile rasiste, apoi şi-a retras acuzaţia. Goody a spus că ea nu e rasistă, s-a scuzat şi a îmbrăţişat-o pe cea de al cărei miros era nemulţumită. Urma votul: cine va fi eliminat, Jade sau Shetty? Deşi, conform regulamentului, legătura dintre ceea ce se petrece în studio şi opinia publică este întreruptă, participanţii la emisiune au ştiut ce valuri au provocat: votul telefonic a eliminat-o pe autoarea insultelor. Cu cariera zdrobită, ea a revăzut – filmate – replicile care au provocat scandalul şi a declarat: „Sînt dezgustată de mine însămi pentru că am spus ceea ce am spus. Nu aprob nici una dintre acţiunile mele şi nici unul dintre cuvintele care mi-au ieşit pe gură“. Dacă vorbeşti despre tine ca despre un străin e acceptabil să dezaprobi. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Femeia semită

– gînduri de la faţa locului –

„Frumoasă eşti, iubita mea, frumoasă eşti ca... Ierusalimul, dar şi ca oastea în război temută“
(Cîntarea Cîntărilor 6,4)

Pe străzile din Tel Aviv sau din Ierusalim, femeile sînt stăpîne. Bărbaţii par consumaţi de un fel de transă mistuitoare care îi apasă cu greutatea strivitoare a unor fenomene precum istoria sau Dumnezeu. Ei par a fi ostaticii fără şansă ai unei datorii supreme, care nu-i lasă să fie altfel decît luptători. Aici, bărbaţii sînt captivi în orizontul îndepărtat al eroismului, ei au de rezolvat lucruri imense şi se proiectează, viguros, în misiuni înalte. De trăit în real, trăiesc femeile – ele sînt actuale şi vii, puternice şi frumoase, prezenţe marcante. Le privesc uluit, ca şi cum descopăr un nou regn, sublim şi irezistibil. Pe străzile Israelului, feminitatea capătă, pentru mine, un sens în plus.

Mi se spune că în Israel nu mai există, practic, evrei puri, descendenţi din triburile originare. Israelul este o ţară construită de diaspora revenită – răspîndiţi prin toate zările lumii vreme de mai bine de 80 de generaţii, evreii care s-au întors în ţara lor poartă zestrea genetică a ţinuturilor pe unde soarta le-a aruncat strămoşii. Evreitatea a rămas, evident, numitorul comun, numai că produsul compus al acestui numitor e policrom, vast, amestecat, mărturisind însăşi lumea. Ca un fel de martori ai diversităţii noastre, evreii din Israel poartă pe chip, altoite, trăsături ale tuturor locurilor. Acest amestec generos se exprimă într-un tip feminin uluitor. Prima impresie e frapantă. Semitele cu care mă întîlnesc privesc direct în ochi şi, nu mă îndoiesc, au darul de a citi gîndurile. Abia mă abţin să nu încep fiecare conversaţie pe care o am cu o femeie de aici, cu o invitaţie la dans. Au, toate, siluete şi rîsuri muzicale. Una are pielea de abanos, părul de un negru intens îi cade pe umeri în încreţituri graţioase şi păşeşte ca o gazelă – reiau şi eu „metafora“ aceasta, atît de folosită cînd vine vorba despre mersul femeilor de aici, pentru că pur şi simplu aşa e. Nu e metaforă. E adevăr. Cealaltă e blondă, minionă, cu vorbă dulce ca mierea şi mîini cu însuşiri miraculoase, mîini care potolesc orice delir, vindecă orice nebunie, sting orice pojar. A treia are părul castaniu, „ca un cîrd de cerbi care coboară muntele“, cum zice la Carte, sprîncene arcuite după geometria sacră a arcadelor Vechiului Oraş, şi glezne ca de vis. Veţi spune, probabil, că femei cu asemenea însuşiri poţi găsi oriunde. Aşa cred şi eu, dar femei care să poarte asemenea însuşiri *în acest fel*, femei care să poarte *această* lumină în ochi, poţi găsi doar aici.

Ştiu, firește, legende încîntătoare despre femeia semită, venerată în Cartea Sfîntă şi am, prin cultul marinic, de care mă simt profund ataşat, respect şi adoraţie faţă de partea feminină a acestui mare popor. Dar cînd o văd, la colţ de stradă aşteptînd să traverseze, într-o cafenea savurînd o licoare, pe trotuar mergînd zvelt sau în faţa mea, ascultîndu-mă, e un ceva în plus care face diferenţa dintre abstract şi viaţă, dintre trăirea cu creierul şi trăirea cu palpit şi respiraţii repezite. Dintre toate legendele despre femeia semită, una, pe care o ştiu din textul masoretic, îmi vine mereu şi mereu în minte. În vremea profeţilor, mai precis în vremea cînd Joram era rege (cam 800 de ani înainte de Christos), profetul Elişa, împreună cu ucenicul său Gehazi treceau din cînd în prin Şunem. Acolo, ei locuiau în gazdă la o femeie bogată care îi primea, de fiecare dată, cu generozitate. Cum sosirile lui Elişa se îndeseau, femeia i-a făcut acestuia chiar o cameră a lui, deasupra casei. Impresionat, Elişa l-a întrebat pe Gehazi ce crede el că şi-ar dori femeia, cel mai mult. „Un copil“, a sosit răspunsul, „dar nu-l poate avea pentru că soţul ei e prea bătrîn“. Elişa a chemat-o la el pe femeie şi i-a spus: „La anul pe vremea asta vei avea un copil“. „Nu înşela o credincioasă, om al lui Dumnezeu!“, i-a răspuns ea. Totuşi, prorocirea s-a împlinit şi, un an mai tîrziu, femeia era mama unui băiat. Crescut măricel, copilul a suferit un accident la cap şi a murit în braţele mamei sale. Atunci, femeia a plecat să-l caute pe Elişa. L-a găsit pe muntele Carmel, s-a aruncat îndurerată la picioarele lui şi i-a spus: „Ţi-am cerut eu să am un copil? Nu ţi-am spus să nu dai speranţe false unei credincioase?“. Aflînd ce s-a întîmplat, Elişa i-a poruncit lui Gehazi să ia lucruri de-ale sale, să meargă neîntîrziat la Şunem şi să le aştearnă pe faţa copilului mort. Mama copilului însă nu l-a lăsat: „Nu te las pînă nu vii tu cu mine“ şi l-a convins pînă la urmă să vină. Gehazi a făcut precum i-a spus Elişa, dar copilul a rămas mort. Ajuns în încăperea în care zăcea trupul copilului, Elişa a trimis pe toată lumea afară, a rămas singur cu tînărul cadavru, a spus rugăciuni şi l-a atins ritualic, cu mîna i-a atins mîna, cu buzele i-a atins buzele, cu ochii i-a atins ochii, apoi s-a aşezat peste copil şi trupul micuţului a început să se încălzească. Copilul a înviat şi a fost predat în braţele mamei sale.

Această poveste nu este, de fapt, despre profetul Elişa şi nici despre o minune, ci despre o femeie. Despre un gen de femeie. Despre o femeie care pare că ştie mai bine decît profetul ce se va întîmpla şi asta este, cu adevărat, uluitor. Ea îl roagă pe Elişa să nu o amăgească, simţind mai bine decît profetul că va veni clipa

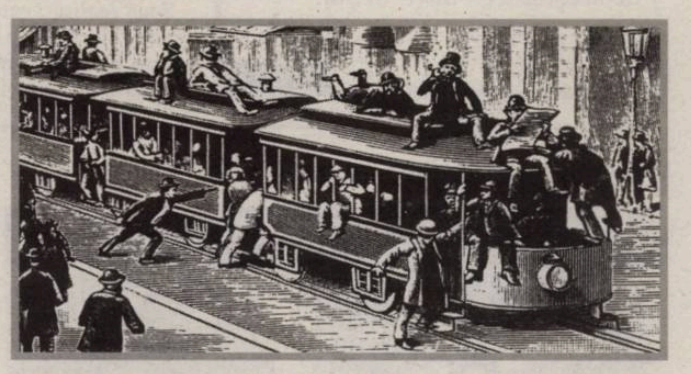

tragediei. În al doilea rînd, ea ştie că doar prezenţa fizică a lui Elişa, şi nu lucrurile sale duse de Gehazi vor învia copilul, căci de-aia insistă ca profetul să vină în persoană. Ei bine, ea nu poate face minuni, dar ea *ştie* mai bine decît cel care poate face minuni. Textul nu îi dă numele, ceea ce mi se pare semnificativ. Gîndul te poate duce la orice femeie semită, dar nu la orice femeie în general, de vreme ce se indică, totuşi, locul unde locuieşte femeia, la Şunem, un orăşel nu departe de muntele Tabor. Este, clar, o femeie semită. Această femeie, nenumită, dar pe care ajungem să o cunoaştem atît de bine, nu cere nimic, deşi oferă, cu generozitate, totul. Primeşte cel mai de preţ dar, ceea ce ea chiar îşi doreşte, dar problema ei nu este bucuria darului, ci administrarea speranţei care vine cu promisiunea darului şi se prelungeşte, frumos, cu darul însuşi. Ea îl face pe Elişa să „comită“ o minune pentru că moartea copilului este, la urma urmei, o greşeală a lui – i-a dat speranţa unei fericiri care, cu moartea pruncului, se curmă tragic şi ea, femeie credincioasă, ştie că nu merită asta. Femeia semită, femeia Israelului de azi, poartă cu sine legenda aceasta undeva în adînc. Şi eu nu mă mai satur privind-o.

ready made

„Trimes-ai la Delmary ca să iei căţeluşa? Acum trebuie să fie mărişoară şi ai putea să-i faci educaţia pentru ca să semene lui Mocofloşnicoşniţu.“

(V. Alecsandri către Paulina Alecsandri,
în V. Alecsandri, *Opere*, vol. IX, Corespondenţă
[1861-1870], Editura Minerva, 1982)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

26°

Destui se vor fi tras în poză
(din care nu lipsesc un curs
de apă şi,-n apoteoză,
albaştrii munţi) lîngă un urs

în propria-i blană încă groasă,
dar care are trăsături
de veche şubă semiroasă
de molii, pe la cusături.

Atîtora, dintr-o carlingă
de plexi, cu un singur loc
(bravi şi, pe umeri, cu o chingă
de paraşută,-n caz că foc

ia aripa sau alte pese
ale avionului din pap
şi mucava kaki), le ese,
pe cerul patrii, propiu cap.

Ferice d-ăi de se îmbarcă,-n
studioul foto, pe un trans-
atlantic, şubred ca o barcă,
dar botezat pompos LA FRANCE,

ca,-n mai sau iunie noo sute
şi paişpe, soţii Picabia
cu-Apollinaire, – pornind pe rute
nici cel puţin, un pic, abia,

de-aceştia trei, întrevăzute.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Socialismul, o variantă de modernizare

Indubitabil, sistemul socialist de tip sovietic aplicat în economie şi în societate, în România de după 1948, a fost *o variantă* de modernizare. Una dintre multele posibile.

Uşurinţa cu care s-a impus se explică prin cîteva motive. Pe de o parte, esenţa net politică a tuturor acestor reforme. Cîtă vreme regimul era implicat direct în succesul acestei variante de modernizare (ce păruse a se verifica cu bune rezultate în Uniunea Sovietică), a te opune ei însemna a intra în luptă cu un regim ce controla cu mîna înarmată o jumătate de continent şi era în plină expansiune pe alte continente. Apoi, succesul aparent, în primele decenii, al acestei modernizări comuniste a părut cu atît mai palpabil cu cît etapele modernizatoare anterioare comunismului, cu toate progresele făcute într-un timp istoric relativ scurt, nu fuseseră parcurse în întregime în România. Tocmai lacunele modernizării capitaliste româneşti antebelice au permis pseudomodernizării comuniste să pară, începînd cu anii '60, ca fiind un dat al istoriei, valid, legitim şi ireversibil. Firesc, această modernizare comunistă şi-a găsit subiecţii şi clienţii săi; pentru o populaţie anterior preponderent rurală şi deloc pretenţioasă, confortul relativ al unei locuinţe la bloc şi facilitatea la fel de relativă a aprovizionării dintr-un magazin aflat în drum spre serviciu, într-un oraş el însuşi în expansiune, reprezenta saltul optim ce se putea spera, ca nivel de trai, în decursul unei vieţi de om.

De la un capăt la altul al regimului comunist, momentul folosit ca reper în analizele comparative a fost anul 1938, anul de maximă dezvoltare a României interbelice. Această operaţie reprezintă, în sine, un fals premeditat. Sînt comparate două realităţi care nu aveau nimic în comun: de o parte (în 1938), o *economie liberă, concurenţială,* în care cererea şi oferta făceau legea pieţei necontrolate de stat, iar de cealaltă parte (în timpul regimului comunist) o economie ale cărei trei principii de existenţă erau *naţionalizarea, centralizarea* şi *planificarea*. Este, practic, vorba despre două Românii. A le compara în funcţie de un criteriu unic înseamnă a te situa mai aproape de retorica propagandistică decît de analiza ştiinţifică – adică, a repeta practica de decenii a statisticii conduse după o ideologie.

Interesant e altceva: chiar dacă în cifre statistice avîntul economic în primele două decenii ale comunismului românesc este spectaculos, în termenii reali ai „puterii de cumpărare, venitul muncitorului fusese în 1938 de 1,9 ori mai ridicat decît cel al muncitorului din 1963. Teoretic, populaţia consuma [în 1963] mai multă pîine albă şi neagră, mînca mai multă carne, zahăr, lapte, ulei, unt decît în 1938, dar toate aceste produse nu s-au găsit multă vreme decît pe cartelă, cantităţile alocate fiind minime". (Vlad Georgescu)

Astăzi, Nicolae Ceauşescu ar fi împlinit 89 de ani

Unei societăţi precomuniste al cărei cuvînt de ordine era egalitatea de şanse (dar nu şi de statut), regimul instalat în noiembrie 1946 i-a propus principiul „socialist" al uniformizării prin *retribuirea după muncă*. Pe acest teren fertil pentru plantarea unei utopii precum justiţia socială de tip comunist, ideea legitimării prin muncă (dublată de fidelitatea faţă de partidul unic aflat la conducere, care oferă acest drept de muncă în funcţie de proiectele sale de anvergură) a părut – mai ales cetăţenilor care fuseseră marginalizaţi în regimul anterior – a fi o idee corectă. În fondul său, România a devenit o ţară în care modelul sovietic al statului-patron a permis, pe termen scurt, ameliorarea condiţiilor de viaţă pentru majoritate, cu preţul sacrificării deliberate a unei minorităţi văzute ca profitoare a deceniilor precomuniste. Stăpîn pînă acum prin teroare, după începutul anilor '60 regimul Dej încearcă să-şi atragă supuşii prin ridicări succesive ale nivelului de trai mediu, oferite parcimonios unei populaţii atomizate şi care pierduse speranţa revanşei. Încă un deceniu după venirea la conducere a lui Ceauşescu (1965), acest miraj al statului furnizor de facilităţi a părut să aibă un fundament. Apoi, criza economică a devenit un simptom al sistemului.

Am reluat mai sus, cu regret, fraze publicate, în 2005, în cartea mea *Pe umerii lui Marx. O introducere în istoria comunismului românesc* (Editura Curtea Veche, pp. 77-90). Regretul pleacă din faptul că a mă autocita nu mi se pare o mare victorie. Dar nici nu-mi place să fiu „citat" după ureche – aşa cum a făcut-o în două rînduri dl G. Liiceanu, punîndu-mi în seamă idei de care-s străin. Ideile mele datorează mult unor Vlad Georgescu, J.F. Brown sau Martin Malia – şi nu unor *intelectuali de stînga francezi* – cum presupunea, greşit, un prieten al dlui Liiceanu.

Cartea mea s-a vîndut în cîteva mii (nu foarte multe) de exemplare; în ceva mai multe mii, revista în care, acum, apare această cvasi-replică. În raport cu o *urecheală* venită prin TV, e infim. Drept care invit la a ne cita abia după ce ne citim; şi la a ne feri, pe cît posibil, de tendinţa de a citi şi „aprecia" doar cărţile pe care le primim cu supuse dedicaţii. *Altfel,* ne purtăm necinstit – şi faţă de idei, şi faţă de oameni. De-atîta fugă de comunism, să nu ajungem să-i împrumutăm paşii şi ticurile!

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Marele boier între calpac şi joben

Deschiderea către Europa după 1774 a însemnat şi începutul procesului de modernizare pentru societatea românească. Chiar dacă femeile şi tinerii se află în fruntea acestui proces, adoptînd fără reticenţe tot ceea ce venea din Occident, tot ceea ce era sinonim cu *à la mode,* nu se poate spune că boierii de rang înalt s-au lăsat la fel de uşor „ademeniţi" de toate acele tentaţii ce năvăleau acum în Principate. Mulţi dintre ei nu se opuneau progresului în sine, ci încercau doar să păstreze valorile care îi defineau şi care îi impuseseră pînă atunci pe scena socială şi politică. Costumul oriental era una dintre aceste valori.

Pentru un mare dregător, meştiii şi ceacşirii, papucii galbeni sau roşii, anteriul, giubeaua, binişul, dulama, taclitul, blănurile şi bijuteriile, dar mai ales forma şi mărimea calpacului purtau prestigiul şi locul ocupat în ierarhia socială. Cu cît un costum era mai bogat ornamentat şi mai scump, cu atît el dădea seamă de poziţia socială a marelui boier, de importanţa dregătoriei deţinute în aparatul administrativ. Giubeaua, barba şi calpacul îl individualizau în peisajul cotidian, dînd posibilitate tuturor să-l recunoască foarte uşor, să-i acorde respectul cuvenit şi mai ales să i se închine cu teamă, cu umilinţă, să-l venereze. Cum ar putea marele ban Grigore Brâncoveanu să renunţe la frumuseţea costumului său, anteriu de mătase brodat cu fir, încins cu un şal înflorat în aceleaşi culori, la brîu hangerul al cărui mîner este încrustat cu rubine şi diamante, cealmau în roşu şi verde (turbanul de şal) îi înfăşoară tîmplele, iar giubeaua din postav albastru îi subliniază frumuseţea unei bărbi albe bine îngrijite, bine pieptănate? Sau mai tînărul Constantin Cantacuzino, ce prin anii 1820 poza unui pictor anonim într-un costum oriental de o frumuseţe şi o bogăţie neregăsită în „veşmintele egalităţii": anteriu de culoarea cerului, încheiat cu nasturi, taclitul din mătase, în combinaţie de roşu şi verde, giubeaua din postav roşu, turbanul la fel de înflorat ca şi taclitul, mătăniile nepreţuite şi, mai presus de toate, o barbă neagră, de o rară frumuseţe, îi încadrează chipul? El mai are încă timp să se schimbe, să renunţe la giubea pentru frac, la turban pentru cilindru, să-şi radă barba şi să-şi pună cizme sau ghete de glanţ în locul papucilor.

Dar pentru încă o vreme n-o va face, pentru că a accepta toate acestea ar însemna a se amesteca cu negustorii şi meşteşugarii înstăriţi ce s-au grăbit către prăvăliile din oraşe şi şi-au cheltuit banii pe hainele „franţuzeşti" sau „nemţeşti" atunci la modă. Costumul oriental nu este decît o „piesă" dintr-o amplă „recuzită" ce pune în evidenţă întreaga măreţie, întreaga grandoare a unui mare dregător. Un mare boier nu merge niciodată pe jos şi niciodată singur. Dacă pleacă la Curte sau la slujbă, are cel mai frumos şi mai scump cal, harnaşamentul este la fel de bogat ornamentat ca şi costumul, iar pietrele preţioase, aurul şi argintul se risipesc peste tot. Arnăuţii în costum ţesut cu fir de aur şi argint sau numai robii săi ţigani, îmbrăcaţi în livrea, îl urmează. Dacă iese la plimbare, butca sa, adusă de obicei de la Viena, este cît mai frumos decorată şi, de obicei, poartă blazonul familiei; vizitiul, arnăuţii, ţiganii în livrele formează alaiul. Defilarea pe uliţele mahalalelor este parte din acest scenariu atît de necesar în menţinerea prestigiului. Luxul ruinător, atît de blamat de călătorii străini şi pe care unii domni încearcă să-l stopeze prin numeroase interdicţii (aşa-numitele legi somptuare), nu este decît un mod de viaţă fără de care această categorie socială nu ar avea cum să supravieţuiască. Cheltuielile de prestigiu sînt o necesitate, chiar dacă ele se fac de cele mai multe ori „pe răboj", chiar dacă ele implică pierderea unor moşii, prăbuşirea economică a unor familii. Aparenţa socială este mult mai importantă decît realitatea imediată. Rangul, prestigiul, apartenenţa la o anumită categorie socială cer susţinerea lor vizuală, iar această vizibilitate aduce privilegii, onoare, dregătorii, respect, admiraţie. Or, în prima parte a modernităţii noastre, calpacul, barba, giubeaua transmiteau unui public toate aceste valori, mult mai mult decît ar fi putut-o face pantalonii şi jacheta.

O generaţie care şi-a dorit atît de mult să facă parte din „Europa", care a scris memorii către marii împăraţi şi regi ai timpului, care a pledat cauza Principatelor risipindu-şi averile în antecamera celor puternici şi care, ironia sorţii, nu s-a mai bucurat atît de mult odată ajunsă acolo.

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

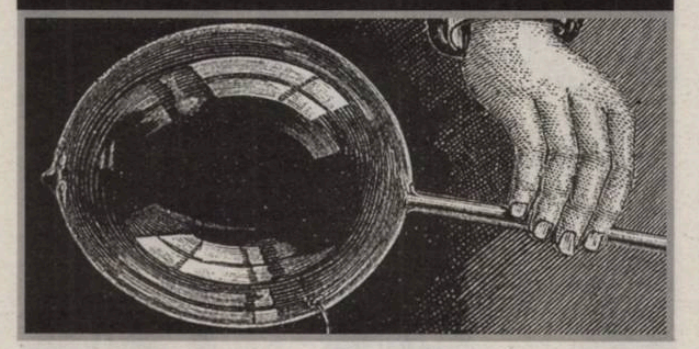

Să te scufunzi odată cu vaporul

Am aşteptat la bar, la „Coop's", nişte Fetuccini Alfredo cu pui pané şi o porţie de orez cu fasole roşie. Mîncarea a venit destul de repede, în vreo zece-cincisprezece minute, am luat-o şi am pornit spre casă cu vaga senzaţie că ceva nu e în regulă. De exemplu, puteam să respir. Apoi m-a trăsnit: nu era fum! Pe vremuri, zece minute la „Coop's" mă făceau să tuşesc ca un motor de rablă. Aerul era atît de gros de fum încît oamenii semănau cu nişte strigoi. Basta!

Acum cîţiva ani, nu prea mulţi, m-aş fi prăpădit de rîs la ideea unui bar fără fum în New Orleans. Am făcut mutre cînd am auzit că au făcut din San Francisco un oraş cu fumatul interzis, dar în fond era de aşteptat. Nu am crezut niciodată că o să le iasă figura cu New York-ul, un oraş cu oameni nevrotici, care comunicau prin semnale de fum şi care utilizau ţigările (şi cafeaua) să se calmeze. Şi s-a-ntîmplat. Spaţiile publice din New York au devenit nefumătoare peste noapte şi n-a fost nici o zaveră. Dreptu-i, străzile au început să duhnească precum duhneau cîndva barurile. Oamenii se zgribuleau în temperaturile de sub zero grade ca să mai tragă dintr-un chiştoc. Noi prietenii s-au cimentat, între împătimiţii aceluiaşi viciu. Dar interdicţia a rezistat. Sfîrşitul fumatului în baruri şi cluburi a marcat totodată şi moartea speluncilor. Toate fundurile de iad, întunecoase şi negre de fum din New York, au început să capete ifose. Preţul băuturilor s-a dublat. Şi-au făcut apariţia sendvişurile cu avocado. Au început să se perinde rase mai avute de oameni. Găşti mai tinere. Bătrînii decrepiţi au dispărut. Poate că au murit. Sau poate că au şters-o către Jersey. Nimeni nu ştie.

Următorul bastion al rezistenţei, care avea să cadă, a fost Dublin-ul. Dacă m-ar fi întrebat cineva care urma să fie ultimul loc în care fumătorii ar fi dat mai degrabă ochii cu plutonul de execuţie decît să se predea, aş fi numit Dublin-ul. Irlandezii sînt gură-mare şi băutori neîntrecuţi. Aş fi zis că aceste două lucruri sînt de neconceput fără „tiutiun". Istoria Irlandei moderne, cu toată literatura şi toţi teroriştii ei, ar fi dispărut fără de ţigări. Fără ţigări, Irlanda ar fi fost Olanda. Dar au căzut şi ei, locuitorii Dublin-ului, urmăriţi în regatul sănătăţii şi în veacul XXI de privirea ironică a domnului Joyce.

Ce-ar mai putea urma, zisu-mi-am. Parisul? Ca popa! Parisul a fost următorul care a căzut, în uralele maniacilor ăstora cu sănătatea. Parizianul burduşit cu „Gauloises", cu pielea ca burta şopîrlei, s-a tîrît afară dintr-un secol de filosofie, din cauza lipsei de fum. Colţul gurii pariziene, unde atîrna flegmatic o ţigaretă înainte de lansarea unui şrapnel iute ca fulgerul, s-a curbat acum în jos a tristeţe, ca un capac de cutie de sardine goală. Cafeneaua franceză, cîndva pîntecele matern în care adolescentul era primit, cu o ţigară, în lumea adulţilor, a devenit tristă ca o pompă de benzină.

După căderea Parisului, am fost sigur că New Orleans-ul va rămîne neatins de vînturile schimbării igienice. New Orleans se întemeia pe un strat solid de viaţă de bar afumată, ca o barjă uitată de timp, împotmolită în nămolurile Mississippi-ului. Aici, la New Orleans, fumul din pipa lui Mark Twain s-a întîlnit cu trabucul butucănos, îmbibat de rom, al piraţilor. Aici, ţigara de dandy se amesteca fără ruşine cu arabescurile de la capătul portţigaretului damei. Aici, pufăitoarea Lume Veche a dat faţă-n faţă cu bravada tivită cu fum a cartoforului american de pe cazinoul plutitor. Dar de ce s-o ţinem tot aşa? Cu toţii ştiam că aşa se va întîmpla.

Personal, mă simt uşurat. Cultural, nu pot spune că sînt deosebit de încîntat.

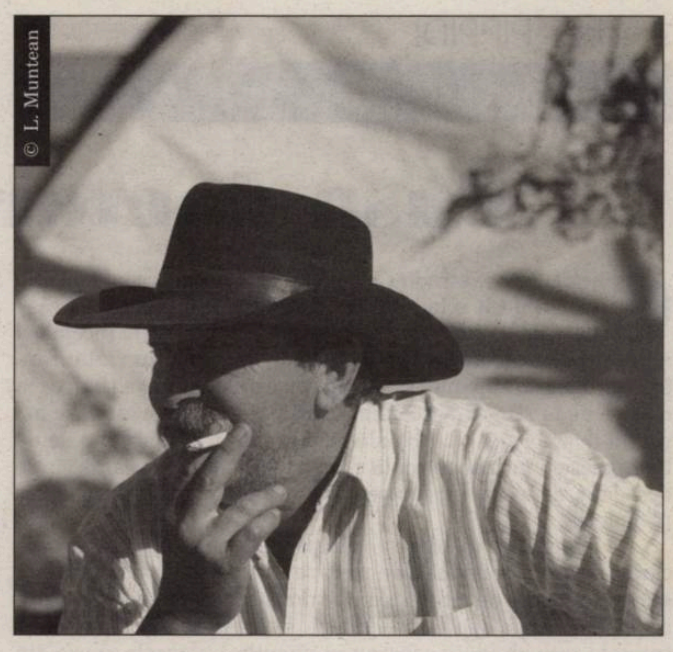

traducere de Ioana AVĂDANI

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Excepţionalism românesc

În timp ce Mircea Vasilescu scria un articol întreg despre brînză, iar Mircea Dinescu îi dedica o poezea, o prietenă belgiancă îmi povestea în Italia următoarea întîmplare cu un cioban român şi brînza sa:

Înainte de 1 ianuarie 2007, înainte de scandalul brînzei, un cioban care avea clientela sa bine stabilită de ani de zile, a aflat că nu mai are (nu va mai avea) voie să-şi vîndă produsele sale pe piaţă, deoarece nu corespund normelor de siguranţă alimentară. Ciobanul a mormăit ceva şi şi-a văzut de treabă. Data următoare cînd s-a dus să-şi vîndă marfa la piaţă, pe taraba sa stătea scris cu litere mari BRÎNZĂ PENTRU CÎINI. Clienţii săi vechi au rîs şi au continuat să cumpere brînză, aşa cum făceau de ani de zile.

Prietena mea belgiancă era îngrijorată pentru soarta ţăranilor români odată integraţi în Europa, dar era şi în admiraţia inventivităţii de ceasul din urmă a ciobanului nostru. Întrebase chiar un avocat la Bruxelles ce ar putea păţi acesta. Cam perplex, avocatul nu a găsit nici un articol de lege care să-l incrimineze pe cioban. *Poate doar vreo societate de protecţie a animalelor...* – a mai bîiguit acesta. În ceea ce mă priveşte, mi-am imaginat Piaţa Pet-Matache ticsită cu tarabe cu brînză pentru cîini, cîrnaţi pentru pisici, ţuică pentru papagali, vin prefiloxeric pentru broaşte ţestoase şi alte alimente tradiţionale pentru animale de companie.

Rîdem noi, rîdem, da' brînza-i moartă în coteţ! O ştiau toţi specialiştii – şi oricine îşi dădea osteneala să se intereseze – încă din 1990. Au ştiut-o toţi miniştrii Agriculturii, cu toate cabinetele lor de-a lungul anilor, guvernărilor şi grelelor moşteniri. Au ştiut-o (sau ar fi trebuit să o ştie) toţi politicienii care ne-au condus ţara pe lungul drum al tranziţiei. N-au ştiut-o (şi s-a făcut tot posibilul ca să n-o ştie) doar împricinaţii, adică ţăranii. Dacă ar fi ştiut, poate că ar fi fost mai puţin eurooptimişti, poate că ar fi cerut cine ştie ce în negocierile dosarului „Agricultura" cu Uniunea Europeană, pe scurt, poate că ar fi început să aibă pretenţii. Ceea ce ar fi creat probleme politicienilor, prea ocupaţi cu ale lor. Aşa, şomerii produşi de trecerea la economia de piaţă au fost orientaţi cu grijă spre sate, ca să nu încurce cu grevele lor circulaţia coloanelor oficiale prin oraşe, iar de acolo, mai departe, spre căpşuni sau femei în vîrstă din Spania sau Italia. Care nu a putut a rămas în sat şi s-a ocupat cu „economia domestică". Rezultatul a fost că în 1996 s-a inversat, pentru prima dată în secolul al XX-lea, balanţa fluxurilor de migraţie dintre sat şi oraş, iar satele noastre, îmbătrînite demografic de industrializarea şi urbanizarea comuniste, au început să întinerească (sau să îmbătrînească pînă la dispariţie).

O foarte mare parte dintre aceşti oameni trăiesc – nu neapărat rău – din ceea ce tocmai am numit, pentru simplificare, „economie domestică". Adică produc în casă o bună parte a alimentelor, îşi asigură „întreţinerea" şi au în gospodărie o mică sursă de bani, pe care trebuie să o completeze însă prin vînzarea mai mult sau mai puţin sistematică a altor bunuri rezultate din gospodărie: o brînză pe colo, un godac pe dincolo, o ţuică la caz de jale etc. Teoretic, de la 1 ianuarie 2007 toate aceste surse suplimentare de lichidităţi, fără de care o bună parte a populaţiei rurale devine muritoare de foame, devin ilegale. Adică, teoretic, ar trebui să fie interzise. Precum brînza, cu care nici ciobanii, nici legiuitorii nu ştiu ce să facă. Ca şi în cazul recurent al iernii, brînza ne-a prins nepregătiţi...

Toate acestea se vor petrece însă doar teoretic, pentru simplul motiv că aplicarea integrală şi instantanee a regulamentelor europene ar echivala cu un genocid. Pur şi simplu nu poţi să faci aproximativ jumătate din populaţia unei ţări să-şi schimbe modul de viaţă, de producţie şi consum, de la o zi la alta. Cu atît mai mult cu cît nici nu prea ştii bine cum şi în ce fel să realizezi acest lucru – după cum s-a văzut din plin în cazul brînzei, cînd din două în două ore mai apărea vreun „factor de decizie" prin presă, pentru a anunţa ce e voie şi ce nu.

Dar asta s-a întîmplat şi în celelalte state europene! – veţi spune. Desigur, nu sîntem noi victimele integrării. Nu voi pune acum în discuţie nici ce se ascunde în spatele tuturor acestor reglementări sau ce interese mondiale uriaşe sînt implicate în politicile de *food safety* (aceasta este o altă discuţie, în sine, care nu prea a pătruns în spaţiul public românesc). Ceea ce ar trebui să ne îngrijoreze însă pe toţi – şi ar fi trebuit să o facă de mult! – este modul în care se desfăşoară toate acestea la noi. Polonia, de pildă, s-a luptat de la început pentru drepturile ţăranilor săi, a cerut acceptarea unor „excepţii" pentru anumite produse, a reuşit chiar să blocheze, de curînd, un esenţial tratat european pentru a-şi impune interesele sale în domeniul agriculturii, şi tot n-a scăpat de nemulţumiri masive şi conflicte în lumea rurală. În locul tuturor acestor politici agricole, negocieri, compromisuri etc., politicienii români au preferat strategia vizionară „după noi, potopul!". Lăsat de capul său, ciobanul român se scarpină în mioriţă şi inventează brînza pentru cîini. Nici legal, nici ilegal, ci doar întrucîtva *meta*... Excepţionalismul românesc nu are limite!

Dacă aş fi om politic, m-ar îngrijora rău de tot scandalul brînzei. Valurile de naţional-populism au lovit, imediat după integrare, toate statele vecine şi prietene, mult mai bine pregătite decît noi!

Din Bulgaria în plin scandal al rachiului,
Al dumneavoastră Vintilă Mihăilescu

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa doctorului Istrati

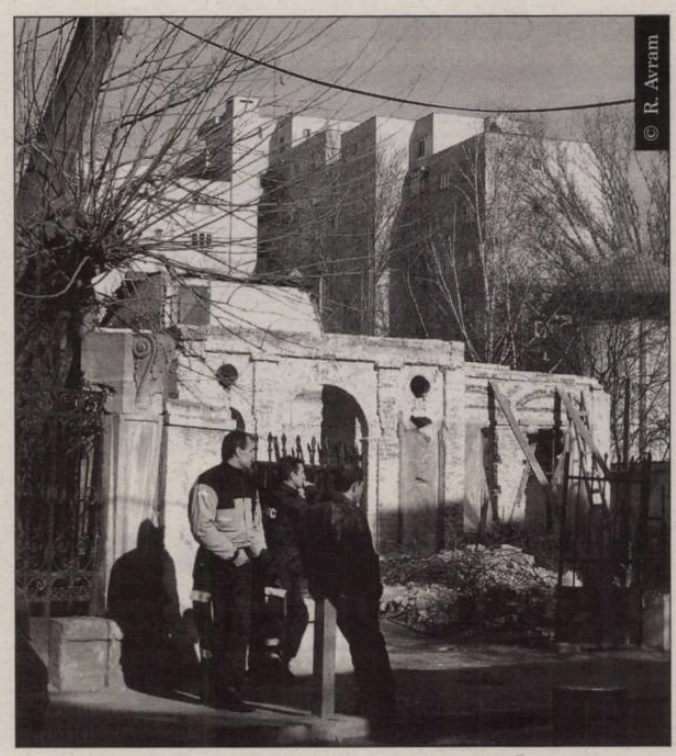

Cine trece pe strada George Enescu nu mai poate găsi la nr. 13 decît scheletul de cărămidă al faţadei unei case neoclasice, pe care o vedeam întreagă pînă la începutul anului trecut. Atunci a fost distrus de un incendiu restaurantul, aproximativ spaniol şi scump, care ocupase cîtva timp acea clădire de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, căreia-i stricase aspectul doar printr-o tencuială colorată şi prin umbreluţele de lîngă mesele întinse în toată curtea. Aţi băgat de seamă cît de dese sînt, de la o vreme, incendiile în Bucureşti? Ce dracu' fac pompierii?

Acum, printre maldăre de lemnărie sfărîmată şi grămezi de cărămizi vechi, e un maidan pe care a rămas doar peretele singur ca un decor de teatru, cu cîte două arcade de fiecare parte a intrării, iar în spate este groapa scobită pînă la temelie, cu treptele care altădată coborau în pivniţă. Vulgarele anexe din fundul curţii erau noi, sau fără vîrstă, şi sînt încă locuite. Terenul, pătrunzînd adînc spre Piaţa Amzei, între alt restaurant şi o casă înaltă, impunătoare, aşteaptă să fie curăţat pentru a se ridica acolo o construcţie mai rentabilă.

Ce fusese aici odinioară n-a interesat pe nimeni, deşi cred că lipsa de pe lista monumentelor istorice era încă una din greşelile numeroase din cauza cărora acest document oficial este provizoriu. Planurile cadastrale întocmite de Institutul geografic al armatei în anii 1895 şi 1911 ne dau lămuriri neaşteptate. Aici începea Uliţa Herăstrăului, pe care o cunoaştem ca Dorobanţi. Tronsonul care leagă Calea Victoriei de piaţeta cu statuia lui Lahovary s-a numit întîi Biserica Albă, avînd la colţul cu Podul Mogoşoaiei ctitoria popii Dîrvaş din veacul al XVIII-lea, şi a primit numele de Alexandru Lahovary după moartea omului politic conservator (1897), care locuise chiar în capătul străzii, adresa din 1885 fiind Calea Dorobanţilor, 5. A purtat mai tîrziu un nume sovietic, pe care l-am uitat, a devenit apoi „strada Cosmonauţilor" şi, recent, George Enescu. Ce spun planurile? Casa pe lîngă care o alee se strecoară printre blocuri către Piaţa Amzei era a doctorului Buicliu. Locatarii de astăzi, cei mai bătrîni, ţin minte că fusese a unui „doctor de la Palat", dar, intrînd înăuntru, am văzut iniţialele C.M. în mozaicul pardoselii, deci ar fi Manicatide, medicul personal al reginei Maria, care a preluat probabil succesiunea unui coleg mai vîrstnic. Identificarea ruinei de alături nu mai e o problemă: acolo a fost casa doctorului Istrati.

Aşadar, nimeni altul decît Constantin Istrati (1850-1918),

profesorul de chimie organică la Facultatea de Medicină, unul dintre întemeietorii şcolii româneşti de chimie, descoperitorul unei clase de coloranţi fără azot, fondatorul Societăţii Române de Ştiinţe şi al Asociaţiei Române pentru Înaintarea şi Răspîndirea Ştiinţelor. La alegerea sa ca membru titular al Academiei, în 1899, Istrati declara cu mîndrie: „23 de ani de muncă din trecutul meu stau dovadă faţă cu viitorul că, pe cît Dumnezeu m-a înzestrat, am făcut totul pentru a fi util ţării mele şi ştiinţei". Încrederea în viitor a acelei generaţii care deschidea drumuri n-a fost îndreptăţită. Alegerea ca preşedinte al Academiei, de trei ori succesiv, din 1911 pînă la 1916, dovedeşte că cel puţin contemporanii săi îi arătau respectul cuvenit. A fost şi comisarul expoziţiei jubiliare din 1906. Interesul său pentru arheologie s-a manifestat prin alcătuirea unei colecţii pe care a donat-o Muzeului Naţional. Pentru oameni ca el, mulţumirea de a-şi fi făcut datoria era îndestulătoare.

După ce a închis el ochii, societatea românească a fost ruptă în bucăţi de confruntarea politică, apoi adaptarea ei la condiţiile regimului din care încercăm abia astăzi să ieşim a şters memoria oamenilor şi a locurilor. Între noi şi trecut legătura e din ce în ce mai subţire sau mai falsă, fiindcă discursurile de aniversări, în formalitatea lor seacă, nu se mai sprijină pe o amintire adevărată. Mărturiile de felul casei care a dispărut ar fi fost mai grăitoare decît această retorică de calendar. Tradiţia de care sîntem despărţiţi nu mai poate supravieţui fără reperele vizibile pe care le păstrează încă Oraşul.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

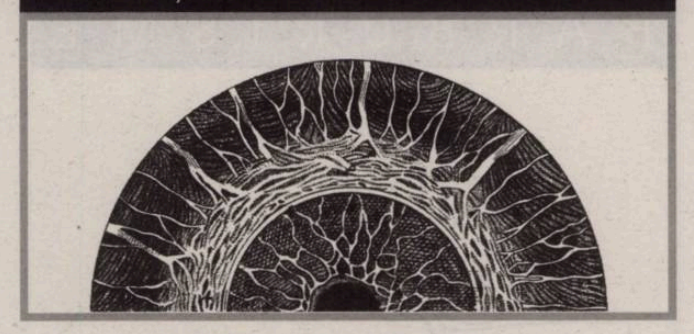

In vino felicitas

Nu ştiam (sau uitasem) că Bernard Pivot a debutat editorial, în 1959, cu un roman (intitulat *Iubirea în vogă).* A rămas singura încercare de pînă acum în genul romanesc a actualului academician Goncourt; a publicat de altfel puţine cărţi, acaparat fiind de jurnalismul cultural. Cu un an înainte de a fi „comis" romanul fusese angajat de *Figaro littéraire,* în împrejurări neobişnuite, care nu lăsau să se întrevadă strălucita lui carieră de mai tîrziu.

Avea 23 de ani, tocmai terminase servicul militar şi a descins, venind din Lyon, în Paris, unde s-a dus glonţ la Centrul de formare a jurnaliştilor, al cărui elev fusese. Centrul se ocupa şi cu găsirea locurilor de stagiari şi Pivot a întrebat dacă era cumva vreun post liber la *L'Equipe* (era pasionat de fotbal, pasiune pe care n-a trădat-o niciodată). Nu, *L'Equipe* n-avea nimic liber, în schimb *Figaro littéraire* propunea un post de stagiar. Tînărul Pivot se duce la impozantul sediu al ziarului (aflat, atunci, în Rond-Point des Champs-Elysées) şi este primit de redactorul-şef al revistei, Maurice Noël, prieten al lui Claudel, admirator al lui Valéry, om de o statură fizică şi intelectuală impresionante. Micul interogatoriu la care îl supune Noël se îndreaptă, vertiginos, spre dezastru. Bernard Pivot mărturiseşte că nu auzise niciodată de *Memoriile lui Hadrian* de Marguerite Yourcenar, nici de *Iubirea şi Occidentul* a lui Denis de Rougement. Aceeaşi recunoaştere a ignoranţei cînd vine vorba de Valéry (cu *Domnul Teste)* sau de Paulhan (cu *Les Fleurs de Tarbes).* Noël îl întreabă, cu asasină ironie, dacă i se întîmplă totuşi să citească, şi ce anume; răspunsul e anemic, cu citarea a două-trei nume (printre care Antoine Blondin şi Félicien Marceau). Ca să nu încheie prea brutal conversaţia (şi poate şi din curiozitatea de a afla de unde a apărut acest june de o incultură crasă), Noël îl întreabă dacă e parizian sau vine din provincie. Aflînd că semidoctul e lyonez, Maurice Noël se lasă purtat de amintiri şi evocă perioada de la începutul Ocupaţiei, cînd *Figaro*-ul se refugiase la Lyon, în „zona liberă", şi mai ales evocă bucătăria lyoneză, cîrnaţii şi mezelurile stropite cu un încîntător *beaujolais.* Iar aici, destinul intervine în chip decisiv: descoperind că lui Noël îi place *beaujolais*-ul, Pivot îi spune (mai mult ca să anime şi el discuţia) că părinţii lui au o mică proprietate în Beaujolais şi că produc un vin ce este apreciat de adevăraţii amatori. Redactorul-şef (fără să se teamă că va fi acuzat de corupţie şi de însuşire de bunuri necuvenite) îi comandă un butoiaş de zece litri şi îl angajează pentru o perioadă de probă de trei luni. Şi cum după aceea Pivot a devenit redactor „plin", inutil să mai spunem că vinul era, într-adevăr, foarte bun.

Povestea se găseşte (la articolul „Beaujolais", bineînţeles) în noua carte a lui Pivot, *Dicţionar îndrăgostit al vinului (Dictionnaire amoureux du vin,* Plon, 2006; în seria de „dicţionare îndrăgostite" au mai apărut volume semnate Llosa, Yves Berger, Michel del Castillo, D. Fernandez etc., iar pentru *Dicţionarul îndrăgostit al bucătăriei* s-a făcut apel la faimosul „chef" Alain Ducasse). O carte pe cît de savuroasă pe atît de instructivă, deoarece Pivot este realmente un expert în materie, nu numai graţie tradiţiei familiale, ci şi printr-o lungă, temeinică şi jubilatorie familiarizare cu vinul, pe care autorul îl consideră inseparabil de aventura umană, de civilizaţie şi de cultură. Cartea lasă loc, aşa cum am văzut, confesiunilor şi evocărilor. Cu umorul pe care i-l ştim, Pivot arată cum vinul i-a marcat, într-un fel sau altul, momentele de vîrf ale existenţei. Cînd a plecat de la *Figaro,* în ziua de 19 iunie 1974, a oferit tuturor colegilor *beaujolais „à volonté";* pe uşa holului de la intrare lipise un mic afiş cu un citat apocrif din Confucius: „Dacă trebuie să pleci, să nu-ţi fie teamă că vei face drumul «pe uscat», să te sperie mai curînd setea celor care rămîn". La ultima emisiune din seria *Apostrophes* a oferit invitaţilor din platou (Georges Charpak, Jean d'Ormesson, Eric Orsenna, Isabelle Huppert) un *bourgogne* de clasă, un *volnay* din 1989. De altfel, de cîte ori l-a invitat pe Georges Charpak, Premiu Nobel pentru Fizică, mare amator de *bourgogne,* discuţia s-a desfăşurat cu o sticlă (desfundată) alături. Cînd a încheiat *Bouillon de culture* a adus elogiu unui vin rar, *Romanée-Conti* („cel mai bun vin din lume", vinul pe care-l bea Ludovic al XIV-lea la Versailles). Intrarea la Academia Goncourt s-a supus şi ea forţei irepresibile a destinului: a ocupat fotoliul pe care s-a aşezat prima oară Léon Daudet, mare amator de *beaujolais;* pe acelaşi fotoliu a mai stat şi Colette, eclectică în gusturi (îi plăceau şi vinurile albe din Provenţa, şi vinurile roşii din Beaujolais şi Bourgogne), al cărei ultim domiciliu se găsea, lîngă Palais-Royal, pe... Rue de Beaujolais.

Nu putea lipsi, firească, evocarea istoricei emisiuni *Apostrophes* din 22 septembrie 1978, cînd invitatul principal era americanul Charles Bukowski. Romancierul, a cărui sulfuroasă reputaţie (era poreclit *„Buck the puke")* nu mai avea nevoie de prezentare, ceruse imperios să i se aducă vin. A golit, fulgerător, două sticle de *sancerre,* fără măcar să arunce o privire paharului pus alături, la îndemînă. Au urmat mormăituri, sughiţuri, rîgîieli, iar la un moment dat scriitorul a început să pipăie coapsele altei invitate, romanciera Catherine Paysan. A părăsit platoul doar fiindcă a fost obligat, după atîta lichid, să meargă la toaletă. A ieşit şi din studio, nu înainte de a ameninţa un om de ordine cu un cuţit. Bukowski se îmbăta de regulă – sacrilegiu! – cu bere. Vinul era rezervat creaţiei: o sticlă în două ore (după o sticlă şi jumătate se ridica de la maşina de scris).

Despre alţi scriitori prezenţi (nu numaidecît pentru isprăvile lor bahice), în *Dicţionarul* lui Pivot, vom vorbi săptămîna viitoare.

Texte şi opinii de: ● *Roxana BOJARIU (climatolog, ANM, membru al Intergouvernmental Panel on Climate Change)* ● *Sorin CHEVAL (meteorolog, ANM)* ● *Adrian STĂNICĂ (cercetător la Institutul de Geologie Marină)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

Omenirea faţă cu încălzirea

Mai ales într-o iarnă neobişnuit de blîndă, cum s-a dovedit cel puţin prima parte a acesteia, ne vedem potopiţi de informaţii privind fenomenul încălzirii globale. Una dintre ele ar fi că peste 40 de ani s-ar putea ca, în timpul verii, gheaţa de la Polul Nord să dispară complet. De altfel, clima planetei a oscilat destul de mult faţă de situaţia pe care noi o considerăm normală. Cu 18 mii de ani în urmă, gheţurile ajungeau pînă către mijlocul Europei. Nivelul mării era cu 130 de metri mai jos. Schimbările regimului de temperatură erau foarte mari şi se petreceau uneori rapid (şi 20 de grade în zece ani). Oscilaţii de amploare mult mai mică s-au petrecut şi în timpul istoriei omeneşti cunoscute, şi chiar în ultimele decenii. În anii '70 se vorbea despre revenirea unei perioade glaciare, dat fiind că temperaturile medii înregistrau o uşoară scădere. Foarte recent însă, în ultimele luni, NASA a descoperit prin satelit că banchiza polară perenă se topeşte mult mai repede decît înainte (14% din suprafaţă în ultimul an, faţă de 7% în zece ani, cum reieşea din calculele anterioare). Iar micşorarea ei conduce, într-un cerc vicios, la o creştere şi mai mare a temperaturii pentru că, prin topire scade aşa-numitul albedou, *adică suprafaţa albă care reflectă căldura soarelui. Ca atare, razele lui încălzesc mai tare zonele în care nu mai există strat alb de gheaţă şi zăpadă care să le reflecte. Nimeni nu poate spune însă dacă topirea mai rapidă, petrecută în ultimul an, este ceva temporar sau dacă acest ritm se va permanentiza. Asemenea măsurători din satelit se fac din 1978, ceea ce înseamnă că, statistic, relevanţa lor e încă discutabilă. Pe de altă parte, aceiaşi savanţi americani, de această dată împreună cu cei ruşi, au constatat că* permafrost-*ul din nordul Siberiei, adică stratul de pămînt îngheţat de zeci de mii de ani, a început să se topească. Un fenomen care poate duce la eliberarea în atmosferă a unor mari cantităţi de gaze care la rîndul lor sporesc efectul de seră şi încălzirea globală. La prima vedere, pare să fie o situaţie într-adevăr alarmantă, creşterea fiind exponenţială.*

Posibile „supraîncălziri"

Să nu uităm însă că în paralel cu fenomenul încălzirii globale poate apărea şi fenomenul încălzirii *mass-media. Care, pe lîngă contribuţia la trezirea conştiinţei că trebuie luate nişte măsuri, îşi poate trezi şi propriul interes de a face cît mai mare tiraj sau audienţă, pe baza unor ştiri prezentate cît mai apocaliptic. Conştient sau din instinct, jurnaliştii preiau de multe ori selectiv informaţiile ştiinţifice. În lumea presei, disputa dintre adepţii ideii că încălzirea globală este gravă, că poate şi trebuie să fie combătută, şi scepticii care văd în toată povestea doar o nouă gogoriţă de speriat omenirea, pare cîştigată, deocamdată (fie şi din raţiuni economice), de cei dintîi. Oamenii de ştiinţă sînt şi ei tot mai preocupaţi de fenomen şi lucrează sub presiunea opiniei publice şi în mediul informaţional de care aminteam. Fenomenului încălzirii care se pare că are loc în sine, i se adaugă moda care poate influenţa obiectivitatea. Pentru că la mare preţ sînt dovezile în sprijinul unor scenarii cît mai alarmante. Constatări ştiinţifice disparate pot fi înhămate, mai mult sau mai puţin forţat, la căruţa aceleiaşi teorii. Se urmăresc acum cu avionul norii de poluare ridicaţi în China şi se constată că, în timp destul de scurt, ei ajung deasupra Statelor Unite şi, evident, se face legătura şi cu încălzirea globală. Se sugerează că aceşti nori „imigranţi" nu existau înainte (pornindu-se doar de la ideea că economia Chinei nu era aşa dezvoltată). Rezultatul este că întreaga Californie e revoltată împotriva Chinei, aflate dincolo de Oceanul Pacific, la 12 mii de kilometri. Alţi savanţi încearcă să facă o întortocheată legătură între ciuma bubonică de la jumătatea secolului al XIV-lea, care a decimat populaţia Europei, şi aşa-numita* mică perioadă glaciară, *care a început cam odată cu ciuma şi s-a încheiat pe la 1800.*

Dovezi ştiinţifice şi ipoteze

Trebuie neapărat să spunem că datele meteo de bază, de la care se porneşte, sînt destul de simple şi aparent nu atît de alarmante. În ultimii o sută de ani, temperatura medie pe glob a crescut cu aproximativ 0,6°C. Nu pare mult, dar creşterea nu a fost liniară, iar meteorologii avertizează că nu atît încălzirea este cel mai periculos fenomen, cît dezechilibrele atmosferice pe care aceasta le provoacă, cum ar fi ridicarea nivelului mării, secetă prelungită în unele zone, furtuni şi uragane mai puternice şi mai dese etc. De aceea poate şi termenul de încălzire globală *este tot mai mult înlocuit cu* schimbări climatice. *Care sînt însă cauzele încălzirii globale? Se constată că schema dezvoltării industriale mondiale, avînd ca rezultat creşterea cantităţilor de gaze cu efect de seră aruncate în atmosferă, se suprapune, în mare, peste graficele care arată creşterea temperaturilor globale. Circa treizeci de gaze, ca metanul sau dioxidul de carbon, se acumulează în aer, provocînd efectul de seră şi deci încălzirea. Concentraţia dioxidului de carbon din atmosferă ar fi crescut cu o treime de la începutul revoluţiei industriale – spun savanţii –, ajungînd la 380 de părţi pe milion. Adică o concentraţie care ar mai fi existat, potrivit studiilor, doar acum 500 de mii de ani. Cum se explică totuşi anterioarele încălziri ale atmosferei terestre, cînd nu putea fi vorba de activitate umană? Se pare că erau cauzate de variaţii ale axei de rotaţie a Pămîntului, de schimbarea distanţei faţă de Soare sau de variaţia activităţii solare. Mulţi oameni de ştiinţă spun că şi încălzirea de acum este efectul combinat al unor cauze naturale suprapuse peste creşterea activităţii umane. Dar care sînt cauzele naturale acum, ce pondere are activitatea umană în procesul încălzirii şi în ce mod ar putea evolua lucrurile? Nimic în acest domeniu nu e foarte precis. Comitetul Interguvernamental ONU pentru Schimbări Climatice (IPCC) a estimat, într-un raport, o creştere a temeraturii medii globale, pînă la sfîrşitul acestui secol, între 1,4° şi 5,8° C. Diferenţa dintre cele două cifre este însă de la acceptabil la insuportabil.*

Dispute politice şi Tratatul de la Kyoto

În urmă cu o lună, cîteva mii de savanţi din Statele Unite, printre care 15 laureaţi ai Premiului Nobel, au semnat un act prin care protestau împotriva interferenţelor politice în chestiuni ştiinţifice. Semnatarii spuneau că unele date ştiinţifice ar fi prezentate incorect, aşa încît să servească unor interese politice. La loc de frunte între exemplele lor figurau date cenzurate sau greşit interpretate despre schimbările climatice. Iniţiativa a fost criticată imediat, ca aparţinînd de fapt unor organizaţii de stînga şi deci situate politic, din principiu, în opoziţie faţă de politicile Casei Albe. Tot atunci, un senator republican a declarat că povestea cu încălzirea globală ar fi cea mai mare farsă în care e atrasă omenirea. Disputa dintre savanţi şi administraţia Bush s-a reflectat şi în modul subtil de prezentare a unor observaţii ştiinţifice. De exemplu, celebra constatare că, într-un an, din banchiza polară s-a topit o suprafaţă egală cu cea a statului Texas (Texas, şi nu Franţa sau Afganistan), ne îndreaptă automat cu gîndul la locul de baştină al preşedintelui american. Se ştie că George Bush a retras semnătura dată anterior de Bill Clinton pe protocolul de la Kyoto din 1997. Acest acord internaţional, semnat de circa 150 de ţări, presupune o schemă de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră în atmosferă. Tratatul a intrat în vigoare de-abia în 2005. Fără să fie un adevăr strict, există totuşi impresia că, în general, stînga socialistă şi ecologistă e mai înclinată să dea importanţă problemei încălzirii globale şi măsurilor care trebuie luate pentru combaterea ei, în vreme ce dreapta conservatoare tinde să tempereze lucrurile, considerînd că mulţi oameni de ştiinţă, împreună cu socialiştii, încearcă să sperie oamenii şi, în cele din urmă, să le direcţioneze taxele către cauze utopice. Salvarea săracei Africi de la noua ameninţare a încălzirii globale, care riscă să afecteze acest continent mai tare decît alte zone ale globului, ar putea fi o cauză foarte potrivită pentru socialiştii din întreaga lume. Există însă şi extrem de multe contraexemple la impresia că schimbările climatice îi preocupă pe cei de stînga, şi nu pe cei de dreapta. Unul este guvernatorul republican al statului California, Arnold Schwarzenegger, care a acceptat măsuri de reducere a emisiilor de gaze. De asemenea, vicepreşedintele Dick Cheney, care militează pentru măsuri de combatere a încălzirii globale. Cancelarul Germaniei, creştin-democrata Angela Merkel, a vorbit în Parlamentul European (în urmă cu nici două săptămîni) despre nevoia sporirii eforturilor de combatere a schimbărilor climatice şi a spus că, pentru europeni, aceasta ar fi una din cele două mari provocări ale secolului (a doua fiind asigurarea resurselor energetice ale continentului). Pe de altă parte, preşedintele George Bush a motivat opoziţia sa la semnarea protocolului de la Kyoto, nu prin considerente politice sau ştiinţifice, ci economice: „acordul de la Kyoto ar fi distrus economia americană" – a spus el într-un interviu acordat unei televiziuni americane în anul 2005. El a admis însă că schimbările climatice reprezintă o problemă „semnificativă, de durată şi pe care trebuie s-o rezolvăm". Tot considerente economice, legate de dezvoltare, au determinat ţări ca India sau China, poluatori mondiali importanţi, să nu-şi asume reducerea emisiilor de gaze. Rusia a fost ţara care, în cele din urmă, prin adoptarea protocolul de la Kyoto, în 2004, a înclinat balanţa, făcînd posibilă intrarea lui în vigoare. Aceasta, după ce iniţial preşedintele Putin glumea, vorbind despre binefacerile pe care încălzirea globală le-ar putea aduce ruşilor din Siberia. Rusia nu-şi permite reducerea emisiilor de gaze, dar se foloseşte de o altă prevedere a acordului, şi anume contrabalansarea emisiilor, cu suprafaţa vastelor sale păduri. Motivele pentru care Rusia a semnat par a fi tot de natură economică: ar fi mizat pe această semnătură ca monedă de schimb pentru primirea ei în Organizaţia Mondială a Comerţului.

În sfîrşit, chiar şi fără acordul Americii, bătălia politică mondială pare să fi fost tranşată în favoarea celor care cred că sînt necesare măsuri serioase pentru combaterea schimbărilor climatice. Iar fostul secretar general ONU, Kofi Annan, a sintetizat ideea într-o declaraţie răsunătoare făcută chiar înainte de a-şi părăsi postul: „Cîţiva sceptici incurabili continuă să nege că încălzirea globală are loc. Ar trebui luaţi drept ceea ce sînt, persoane depăşite de vremuri şi lipsite de argumente".

Reacţii economico-financiare

Încălzirea globală a încins politica mondială, care se face însă, în bună măsură – aşa cum am văzut – în funcţie de interesele economice. Dar, mai nou, şi mediile economice reacţionează direct la alarmele privind încălzirea globală. De exemplu, băncile elveţiene nu mai acordă împrumuturi staţiunilor de schi cu instalaţii aflate la altitudini mai joase de 1500 de metri, pentru că au observat că zăpada e tot mai puţină în ultimii ani, iar staţiunile sub altitudinea menţionată sînt la limita a 100 de zile anuale cu zăpadă. Limită sub care se consideră că o staţiune axată pe sporturi de iarnă devine nerentabilă. De asemenea, cu peste un an şi jumătate în urmă, o asociaţie a companiilor de asigurări din Marea Britanie a publicat un raport din care reieşea că schimbările climatice vor duce la scumpirea primelor de asigurare. Era vorba de asigurările împotriva pagubelor produse de mari furtuni, inundaţii sau alte asemenea manifestări puternice ale naturii. Raportul avertiza că asigurările de acest tip vor creşte mai ales în Statele Unite, pentru că estimările arată că acolo, în mod special, pagubele produse de uragane vor fi tot mai mari. Doar două luni după publicarea raportului, coastele americane şi oraşul New Orleans au fost măturate de uraganul Katrina, cel mai păgubitor – se pare – din istoria Statelor Unite. Zilele trecute, şi Europa a fost lovită de marea furtună Kyrill (cea mai puternică din ultimii 17 ani) care a produs, la rîndul ei, ceva pagube oamenilor şi, bineînţeles, şi agenţiilor de asigurări.

*Prima soluţie pusă în discuţie, cînd se vorbeşte de combaterea sau diminuarea unor asemenea fenomene, este reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră. Se spune că odată cu reducerea gazelor ar scădea şi efectul de seră şi implicit încălzirea globală şi, în cele din urmă, şi fenomenele naturale periculoase asociate acesteia. Lanţul acesta de cauze este lung şi poate insuficient demonstrat. Există şi o cale mai scurtă. Poate că reducerea emisiilor de gaze nu înseamnă neapărat potolirea furtunilor sau a inundaţiilor, dar cu siguranţă înseamnă reducerea poluării şi un aer mai curat. Şi pentru asta, poate ar merita efortul. (**A. M.**)*

Adrian STĂNICĂ

Ce-ar putea urma?!

Deşerturi imense, arse de soarele necruţător care lasă arareori loc norilor aducători de ploi catastrofale. Iată cum ne apare viitorul planetei, ca rezultat al modificărilor climatice globale. E însă această imagine corectă?

Răspunsul – cel puţin din cîte ştim în acest moment – este negativ. Dar acest fapt nu înseamnă că va fi mai bine, ci, din nefericire, mai rău. Şi asta pentru că modificările rapide ale climei vor afecta practic toate ecosistemele planetei. Topirea banchizei polare arctice nu ne mai apare drept o ameninţare dintr-un viitor foarte îndepărtat. Studii recente arată că veşnicia gheţurilor arctice are un termen limită – 2040 (sau chiar mai devreme). Dar apa dulce, principala resursă a vieţii, va deveni o materie primă foarte valoroasă.

Încetinirea curenţilor oceanici (al căror motor este variaţia de temperatură a apei Oceanului Planetar) va atrage după sine şi modificarea drastică a climei pe toate continentele. Iar exemplele au început să apară, dovada cea mai recentă fiind tornada care a măturat acum cîteva săptămîni Londra.

Schimbarea climei va duce şi la schimbarea arealelor faunelor şi florelor caracteristice. Specialiştii înregistrează deja migrări spre nord ale unor specii caracteristice – încă – zonelor subtropicale.

Unde sînt însă oamenii în această sumbră imagine globală? Ei bine, omenirea se va confrunta în curînd cu probleme pe cît de grave pe atît de inedite – cel puţin în ultimele secole.

Creşterea nivelului Oceanului Planetar va duce la apariţia primilor „refugiaţi de mediu“. Sînt urmaşii locuitorilor de azi ai atolilor din Pacific, care vor trebui să-şi părăsească insulele, ale căror înălţimi maxime nu se ridică cu mai mult de un metru şi jumătate peste nivelul actual al Oceanului. Multe insule din Vanuatu sau Arhipelagul Marshall vor înceta a fi „paradisul terestru“ (ceea ce nu înseamnă că nu vor putea deveni un paradis acvatic).

Resursele de apă, din ce în ce mai rare şi greu accesibile, vor deveni cauza unor adevărate războaie ale apei. Iar bătăliile s-ar putea extinde la controlul din ce în ce mai rarelor cîmpii mănoase.

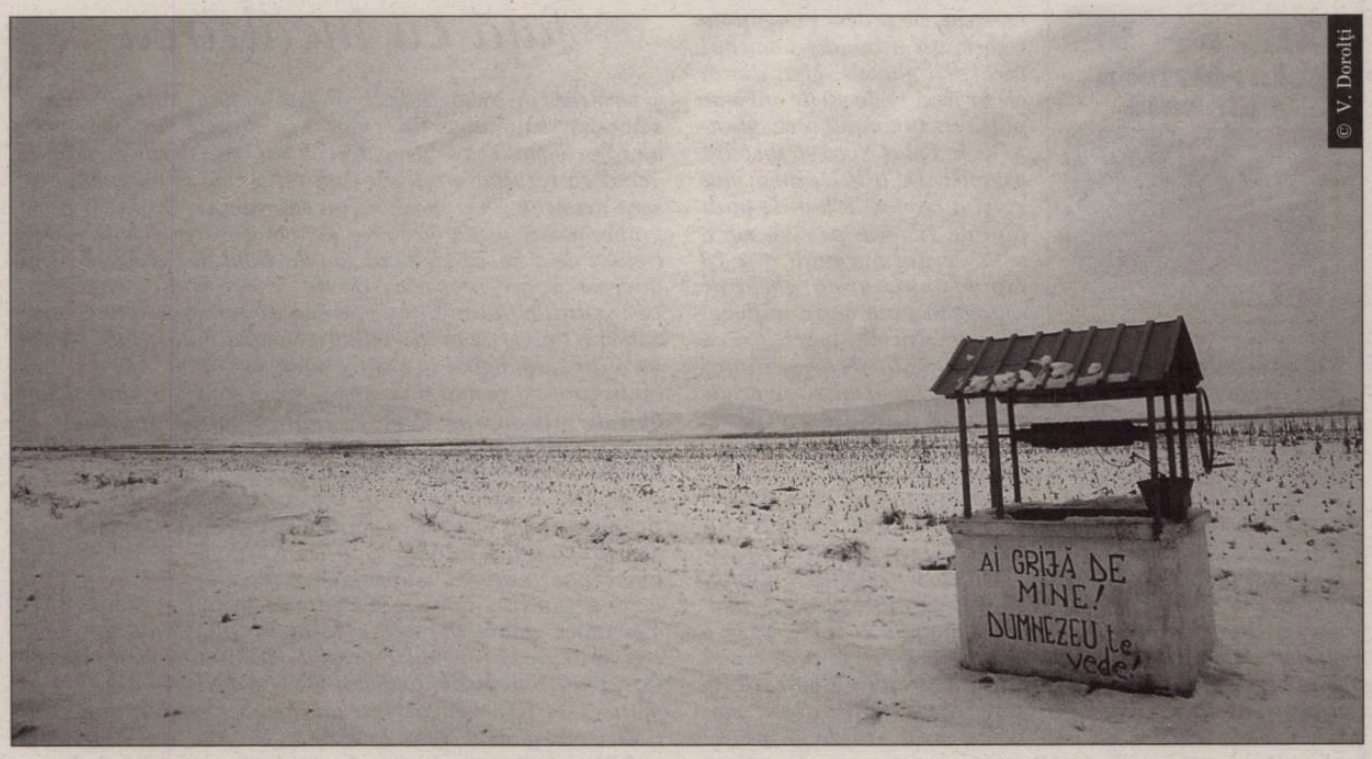

© V. Dorolţi

Vor fi oare fericiţi cei din zonele mai apropiate de poli? Care, prin încălzirea climei, vor beneficia – poate – de ierni mai blînde? Specialiştii presupun că nu. Şi asta pentru că aspectele negative ale încălzirii climei sînt estimate a fi mai numeroase faţă de cele pozitive. Topirea – accelerată deja – *permafrost*-ului, solul îngheţat care ţine captive numeroase gaze, precum dioxidul de carbon şi metanul, va duce la accelerarea modificărilor climei. Iar topirea solului îngheţat ar putea duce la transformarea taigalei nordice într-o gigantică mlaştină, în care vor fi încetat să existe căile de comunicaţie pe care circulă în prezent oamenii şi mărfurile nordului.

La nivel global, multe economii s-ar întoarce astfel la stadiul de subzistenţă, ceea ce va duce la creşterea consumului resurselor naturale, fapt care, la rîndul său, va accentua şi mai mult sărăcia. Ar fi doar primul tur al unei spirale a decăderii. Iar asta e doar o primă schiţă a unui viitor sumbru, greu de anticipat în toate detaliile sale negative.

Cine e de vină? Putem pune totul doar pe seama modificărilor climatice? Evident că nu. Iar climato-scepticii aduc drept principal argument faptul că evenimente extreme au existat şi în trecut. Diferenţa este că atunci nu avea cine să le înregistreze.

Un lucru este însă cert. În ultimul secol omenirea a devenit mult mai fragilă în faţa dezastrelor naturale, din mai multe motive.

În primul rînd, sîntem mult mai mulţi locuitori ai planetei. De la 3 miliarde la finele anilor 1960, populaţia globului numără în prezent mai bine de 6 miliarde. Iar numai asta înseamnă o dublare a riscului de producere a unor dezastre. Apoi, cum aproape tot satul global a prins gustul turismului, victimele unor dezastre naturale pot fi mai multe şi de pe mai multe continente, iar tsunami-ul de acum doi ani, chiar dacă fără legătură cu shimbarea climei, este o dovadă clară.

Dar, poate că în primul rînd, omenirea a început să distrugă sistematic natura. Un pic mai mult de un secol de dezvoltare industrială a fost de ajuns ca să ne pierdem reflexele dobîndite timp de milenii. Două exemple sînt semnificative. Tăierea rapidă şi sistematică a pădurilor, care sînt rezervoare ale dioxidului de carbon, se face simţită nu doar în modificarea climei, ci şi în amplificarea efectelor unor dezastre naturale. Torenţii care mătură totul în cale erau pe vremuri încetiniţi de copaci – astăzi transformaţi în mobilă, hîrtie sau lemne de foc.

Un alt exemplu – suprapopularea zonelor costiere, unde s-au mutat două treimi din locuitorii planetei. Zonele mlăştinoase sau pădurile au fost înlocuite de vile şi blocuri, ale căror fundaţii sînt săpate în imediata apropiere a mării. Iată de ce, prin dispariţia unor teritorii naturale care jucau rolul unui tampon între mare şi uscat, aproape orice furtună puternică (şi nu trebuie să ne gîndim doar la uragane) ajunge să distrugă ceva construit de mîna – dar din păcate fără mintea – omului.

Sîntem însă condamnaţi definitiv şi irevocabil? Evident, nu. E şi motivul pentru care cei mai mulţi membri ai comunităţii ştiinţifice care se ocupă cu studierea climei, dar şi a dezastrelor naturale, spun că trebuie să acţionăm cît mai rapid posibil. Şi asta pentru că o intervenţie mai rapidă va fi şi mai puţin costisitoare.

Există însă două modalităţi de acţiune pentru a combate efectele negative ale schimbării rapide a climei. Dacă stabilizarea emisiilor de gaze cu efect de seră este o sarcină extrem de dificilă şi de complexă, ale cărei rezultate se vor vedea, poate, în timp, există şi o altă cale, veche de cînd lumea.

Omenirea a putut evolua şi a reuşit să scape de nenumărate pericole, în timpul istoriei sale, prin adaptare. Iar noi astăzi trebuie să ne adaptăm cît mai rapid noilor pericole care ne ameninţă. Renaturalizarea unor terenuri şi recrearea unor zone tampon, care să absoarbă o parte a furiei naturii, sînt doar cîteva soluţii care cer costuri minime, pe lîngă sumele mult mai însemnate pe care omenirea le-ar avea de plătit, peste cîteva decenii, pentru a rezolva aceleaşi probleme, ajunse atunci mult mai grave.

Omul şi clima

Într-o carte intitulată *Omul şi clima,* apărută la Editura Humanitas în 2005, istoricul Lucian Boia face o întreagă trecere în revistă a percepţiei umane legate de climă, o istorie culturală a climei, din cele mai vechi timpuri şi pînă la recentele teorii ale încălzirii globale. Ne aminteşte, între altele, că doar acum vreo trei decenii se vorbea de posibilitatea unei aşa-numite ierni nucleare, că în anii '70 avea prevalenţă teoria venirii unei noi glaciaţiuni şi aşa mai departe. În privinţa încălzirii globale, sintetizează cinci scenarii care s-au evidenţiat după cum urmează: „1) Omul responsabil pentru încălzire şi efectele acesteia riscă să fie catastrofale (dacă nu ne schimbăm sistemul de civilizaţie); 2) Omul este responsabil pentru încălzire, dar efectele aşteptate vor fi suportabile, mai ales dacă le abordăm cu abilitate; pînă la un anumit punct şi pentru unele regiuni, efectele ar putea fi chiar mai degrabă favorabile; 3) Omul nu este responsabil pentru încălzire; 4) Nu există încălzire; 5) Anumite indicii ne fac să ne gîndim la o răcire iminentă, ducînd la o nouă eră glaciară.

Nu este mai puţin adevărat că teza care are cel mai mare impact, mergînd pînă la a crea un fel de psihoză, este cea care figurează la numărul 1)“.

În aceeaşi carte, Lucian Boia sintetizează cîteva teorii ştiinţifice ale glaciologilor, din care reiese că topirea gheţurilor de la poli şi inundaţia universală reprezintă o imagine exagerată. Potrivit acestor teorii, chiar dacă toată banchiza arctică s-ar topi (ultimele estimări spun că peste 40 de ani, pe timpul verii ar putea să nu mai existe această gheaţă), nivelul mărilor n-ar creşte pentru că acolo e vorba de o cantitate prea mică de gheaţă, care pluteşte pe ape. Problema ar fi dacă s-ar topi calotele glaciare din Groenlanda sau Antarctica. Calota ajunge în Antarctica la grosimi de pînă la 5 km şi reprezintă 85% din gheaţa de pe întreg globul. Unele părţi ale gheţii sînt formate acum 60 de milioane de ani. Dacă s-ar topi complet aceste calote, nivelul mărilor ar creşte cu 70 de metri, ceea ce ar fi catastrofal. Dar temperaturile coboară acolo pînă la minus 70° C iarna, şi minus 50° C vara. Deci nu se poate topi. Sau, pentru a se topi toată gheaţa, temperaturile ar trebui să crească atît de mult pe întreg globul, încît pînă să apuce inundaţia universală, oamenii ar muri arşi de vii. Ba mai mult, teoriile sintetizate de Lucian Boia spun că încălzirea ar putea chiar contribui la creşterea calotei Antarcticii, pentru că ar însemna mai multă evaporare a apelor şi deci mai multe căderi de zăpadă în acea zonă.

Gaia

Recent, un profesor britanic, pe nume James Lovelock, a lansat un scenariu, sumbru şi în acelaşi timp nostim, înfăţişînd efectele încălzirii globale. El este autorul teoriei „Gaia“ care susţine că Pămîntul ar fi ca un sistem organic care se autoreglează. Lovelock susţine că, deşi puterea imperiului britanic s-a destrămat, noul fenomen al încălzirii va face ca Marea Britanie să devină iarăşi un centru al civilizaţiei, pentru că va rămîne una din puţinele zone locuibile în condiţii acceptabile. Potrivit lui, încălzirea globală va determina milioane de oameni să se mute mai la nord, în vreme ce în zonele ecuatoriale nu se va mai putea face agricultură şi vor deveni deşert. Insulele britanice – susţine el – vor rămîne destul de răcoroase pentru a suporta o populaţie avansată cu tehnologii moderne, chiar dacă temperatura medie va creşte cu 8° pînă în 2100. Printre altele el mai spune că agricultura din China va fi compromisă, în vreme ce, mai la nord, Siberia va deveni foarte propice şi atractivă, dar se îndoieşte că ruşii vor primi cu braţele deschise un miliard de imigranţi chinezi. El se declară totuşi optimist şi conchide (citat de *Times):* „Nu toţi sîntem condamnaţi. O mulţime de oameni îngrozitori vor muri, dar nu cred că specia noastră va dispărea“. Nu ştim cum se situează România din punct de vedere al teoriei „Gaia“. Cu alte cuvinte, dacă ne ia şi pe noi Gaia...

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 26 ianuarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Roxana BOJARIU

Terra în epoca omului modern

Clima unui loc, a unei ţări, a globului terestru, în întregul lui, poate fi definită ca o sinteză pe termen lung a mersului măsurabil, de zi cu zi, al vremii. Termenul *climă* provine din limba greacă unde însemna, la origine, pantă *(klima)*. Grecii antici credeau că diferenţele în caracteristica vremii, de la rece la torid, apar datorită curburii suprafeţei terestre, pe direcţia nord-sud. Recunoaşterea faptului că structurile climatice nu sînt simple benzi latitudinale, ci sînt caracterizate de configuraţii spaţiale complexe, determinate atît de influenţa circulaţiei generale a atmosferei, cît şi a proceselor oceanice şi continentale, a început odată cu epoca marilor descoperiri geografice. Astăzi, înţelegerea climei porneşte de la definirea unui sistem global format din atmosferă, ocean, criosferă, biosferă şi litosferă. Altfel spus, clima este starea fizică medie a acestui geosistem. Dacă la începutul anilor '70 în mass-media se discuta mai ales de răcirea la nivel planetar, anii '90 aduc în centrul atenţiei încălzirea globală şi creştera necontrolată a concentraţiei gazelor cu efect de seră, ca rezultat al activităţilor umane. Invocată de climato-sceptici ca argument al netemeiniciei tezei schimbării climatice, modificarea în percepţia publică este legată de complexitatea geosistemului care a făcut ca progresele în înţelegerea lui să fie condiţionate de posibilitatea de a folosi resurse de calcul din ce în ce mai mari. Practic, evoluţia din ultimele decenii a ştiinţei schimbării climatice a mers în paralel cu dezvoltarea explozivă a calculatoarelor.

Gazele cu efect de seră, împreună cu aerosolii (particule solide sau lichide) din atmosferă şi caracteristicile suprafeţei terestre, determină cît din energia solară incidentă rămîne în geosistem şi alimentează motorul climatic. Există un efect de seră natural, care sporeşte temperatura medie globală la suprafaţa terestră. Activităţile umane generează cantităţi adiţionale de gaze cu efect de seră şi de aerosoli şi modifică caracteristicile suprafeţei terestre (prin despădurire, de exemplu). Principalul gaz cu efect de seră emis prin activităţile umane este dioxidul de carbon. Spre deosebire de alte gaze radiativ-active, acesta nu e distrus de reacţii chimice sau fotochimice, iar timpul său de rezidenţă în atmosferă este mare (de ordinul sutelor de ani). Cantitatea de dioxid de carbon din atmosferă a crescut cu peste 35% faţă de epoca preindustrială, ca urmare a activităţilor umane. Simultan cu creşterea accelerată a concentraţiei dioxidului de carbon şi a altor gaze cu efect de seră, la nivel global s-a înregistrat o creştere accelerată a temperaturii aerului la suprafaţă (în jur de 0,6°C, în ultimul secol). Creşterea nu a fost liniară: după o încălzire semnificativă ce a durat pînă pe la sfîrşitul anilor '30, a urmat o perioadă de relativă răcire pînă în anii '70, după care încălzirea globală şi-a reluat accelerat cursul.

Perioada de relativă răcire este azi interpretată, în parte, ca un efect al cantităţii sporite de aerosoli emişi în atmosferă în perioada de intensificare rapidă a activităţilor industriale de după cel de-al doilea război mondial. Aerosolii au redus o parte din radiaţia solară incidentă la suprafaţa Pămîntului, efectul lor depăşind, temporar, pe cel de încălzire indus de gazele cu efect de seră. În acest context, e important de reţinut că timpul de rezidenţă al aerosolilor în atmosfera terestră este mult mai mic decît cel al dioxidului de carbon. Fluctuaţiile naturale care au existat şi vor exista în geosistem, independent de acţiunile umane, reprezintă cealaltă parte a explicaţiei referitoare la tendinţa globală de răcire din a doua parte a secolului al XX-lea.

La nivel global, în unsprezece din ultimii doisprezece ani s-au înregistrat cele mai ridicate temperaturi, iar anii 1998 şi 2005 au fost cei mai călduroşi din întreg şirul de observaţii sistematice (care începe din a doua jumătate a secolului al XIX-lea). Cantitatea de vapori de apă din atmosfera joasă şi medie creşte şi ea. În zonele oceanice tropicale, intensificarea evaporării alimentează furtunile şi există studii care relevă o tendinţă de creştere a intensităţii observate a ciclonilor tropicali. În anul 2005, numărul uraganelor din Atlanticul tropical a înregistrat un record absolut, iar sezonul lor activ s-a prelungit neobişnuit de mult. În multe regiuni continentale, frecvenţele fenomenelor de secetă, ale valurilor de căldură şi ale inundaţiilor au crescut. Au fost observate schimbări în criosferă, consistente cu creşterea temperaturii aerului la suprafaţa Pămîntului. Observaţiile au indicat o reducere generală a masei şi a extinderii micilor gheţari continentali, o diminuare a stratului de zăpadă în emisfera nordică şi a gheţii marine arctice, mai ales în sezonul cald. Învelişul de gheaţă ce acoperă Groenlanda şi Antarctica se modifică. Simultan, se înregistrează o scădere accelerată a ariei *permafrost*-ului – solul permanent îngheţat care este o rămăşiţă a trecutelor epoci glaciare. Întregind tabloul coerent al încălzirii globale, un studiu recent a estimat o creştere a nivelului Oceanului Planetar de aproape 19,5 cm, pe perioada 1870-2004. Identificarea schimbării climatice, folosind doar datele instrumentale, e limitată la intervalul de o sută şi ceva de ani. Datele de tip paleoclimatic pot extinde analizele bazate pe observaţii instrumentale directe. Analiza inelelor trunchiurilor de copaci furnizează informaţii pentru intervale temporale care ajung pînă la 10.000 de ani, iar cele mai multe probe de gheaţă oferă informaţii pentru ultimul milion de ani. Sedimentele oceanice oferă o fereastră de timp extinsă pînă la 100 de milioane de ani. Chiar în context paleoclimatic, încălzirea globală pare a fi mai mult decît o fluctuaţie climatică naturală.

Privind în viitor, conform estimărilor realizate pe baza rezultatelor mai multor experimente numerice, prezentate în ultimul raport publicat al Comisiei Interguvernamentale pentru Schimbări Climatice – IPCC („Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change 2001": The Scientific Basis, J.T. Houghton et al., Eds., Cambridge Univ. Press, Cambridge, 2001) –, temperatura medie globală va creşte pînă la sfîrşitul secolului XXI, faţă de perioada actuală, cu valori cuprinse în intervalul 1,4° C – 5,8° C, în funcţie de scenariul de emisie folosit pentru concentraţiile atmosferice ale gazelor cu efect de seră. Modele numerice sugerează că în multe regiuni ale globului va creşte intensitatea şi frecvenţa secetelor, a inundaţiior, furtunilor de la latitudinile medii şi ale ciclonilor tropicali. Proiecţiile în viitor, realizate cu modele climatice, ne avertizează că, pe timpul verii, Oceanul Îngheţat va deveni Oceanul Albastru – gheaţa arctică va dispărea total în acest anotimp. În comunitatea ştiinţifică există o recunoaştere cvasigenerală a faptului că efectele activităţilor umane, modificînd compoziţia atmosferei terestre, intensifică efectul de seră şi induc o schimbarea climatică globală. Dezbaterile ştiinţifice se concentrează acum asupra incertitudinilor referitoare la magnitudinea schimbării şi la proiecţia sa regională. Un nou raport al IPCC care va actualiza starea cunoaşterii despre schimbarea climatică şi impactul ei socio-economic, urmează să fie publicat în 2007.

Ce ne rămîne de făcut? Martor al răspunsului politic, încă incoerent la nivel global, Paul Crutzen, deţinător al Premiului Nobel pentru studii privitoare la chimia atmosferei, propune o soluţie radicală. Cercetătorul olandez a elaborat o metodă de salvare a Terrei *in extremis* prin injectarea continuă şi controlată de aerosoli în stratosferă care să echilibreze efectul creşterii concentraţiei gazelor cu efect de seră. Însuşi autorul metodei speră să nu se ajungă la această soluţie care poate funcţiona doar pe termen scurt. În opinia celor mai mulţi experţi, promovarea resurselor energetice alternative pentru înlocuirea combustibililor fosili, în cadrul unor înţelegeri politice şi economice globale, este o soluţie mult mai sigură pentru adaptare şi diminuarea efectelor încălzirii globale.

Pilonii strămoşilor

În urmă cu doi ani, mai mulţi prieteni organizau o expoziţie care reconstituia viaţa într-un sat din lunca Dunării, acum mai bine de 7000 de ani. Organizatorii, pasionaţi arheologi, dar şi geologi şi biologi, de la Centrul de Cercetări Pluridisciplinare de pe lîngă Muzeul Naţional de Istorie a României, îşi dedicaseră mai bine de 10 ani din viaţă studierii aşezărilor străvechi din zona Dunării de Jos.

În 2005 fiind, expoziţia nu avea însă mari şanse de a fi remarcată de către mass-media, care naviga atunci pe prea multele valuri ale inundaţiilor care măturau întreaga ţară. Ceva însă ar fi trebuit să atragă atenţia celor implicaţi în organizarea acţiunilor de salvare a sinistraţilor. Ceva legat de modul în care erau construite pe atunci casele. Dar – cum arătau casele locuitorilor din lunca Dunării acum 7 milenii? Prietenul arheolog îmi spune că locuinţele nu erau foarte diferite atunci, faţă de cele de acum. Cu o excepţie. Casele străvechi erau suprainălţate pe piloni de lemn, pentru a nu cădea pradă inundaţiilor. Iar această tehnică a construcţiilor s-a menţinut în zonă pînă în perioada recentă. Adică pînă cînd învăţătura ultimelor decenii ne-a făcut să credem că putem stăpîni natura.

Învăţăturile din bătrîni au fost uitate, iar digurile, barajele, devierile de rîuri, desecările de lunci şi multe alte asemenea „îndrăzneţe" intervenţii ne-au făcut să credem că nici un dezastru natural nu ne mai poate atinge.

Tristă iluzie, care a durat pînă la primul torent care, venind la vale pe dealurile defrişate, a măturat totul în cale. Chiar şi casele construite în luncă. Care nu mai erau însă pe piloni.

Aşa că, o fi clima în schimbare şi natura nemiloasă, dar nici noi nu mai sîntem cum eram. (**A. S.**)

E ceva la mijloc, problema secolului

E trecut de jumătatea lunii ianuarie, afară sînt 16° C în zona Pieţei Obor, condiţii în care i-am întrebat pe cei care au vrut să răspundă, ce părere au despre încălzirea globală.

Un tip foarte înalt: Nu mă pricep la lucrurile astea, dar se pare că trebuie să fie ceva la mijloc pentru că eu n-am mai pomenit aşa o vreme în ianuarie.

O femeie cu o căciulă tricotată, cu ochiuri mari: Nu ştiu eu, mamă, ce e asta, de ce mă întrebi? E ce zice ăştia la televizor că e prea cald şi o să fie şi mai cald? Asta e?

Un pensionar cu ochelari stil „John Lennon": E un fenomen meteorologic şi care se pare că se datoreşte poluării ăsteia. Globul pămîntesc, adică mai degrabă atmosfera, se încălzeşte. E aşa-numitul efect de seră. Credeaţi poate că vă răspund prostii?

Un bărbat cu părul alb, nebărbierit şi cu o scurtă de stofă ţepoasă: Pot să spun că pînă acum, iarna asta, dacă despre încălzirea de afară vorbim, eu am consumat mult mai puţine lemne decît altădată. Am ieşit mai bine la capitolul ăsta. Pe de altă parte, nu cred că e bine dacă or să înmugurească plantele şi apoi o să vină gerul din urmă.

O femeie tînără cu ochelari groşi: Sînt acuma tot felul de sisteme, centrale pe gaze, pe motorină... tot felul.
Reporterul: Încălzire globală, nu centrală.
Femeia: Aaaa!... Asta e altceva, parcă am auzit, trebuie să fie ceva mai nou.

Un bărbat cu palton, costum şi cravată: Dilema dilemelor, se încălzeşte, uite, se face iarna mai plăcută, dar cică nu e bine. Se mută africanii, mor urşii polari.

Un adolescent slab cu şapcă: E problema secolului. Se încălzeşte Pămîntul şi ăştia nu-i dau de capăt. Şi cică o să fie inundaţii, o să fie furtuni, n-o să mai fie iarnă, o să fie cutremure şi mai ştiu eu ce. O să vedem!

Activitatea omului se adaugă cauzelor naturale

– interviu cu meteorologul Sorin CHEVAL –

De la ce date concrete pornim în România cînd vorbim de încălzire globală sau de schimbări climatice? Ce creşteri de temperatură s-au înregistrat şi cît de relevante sînt ele?

Oriunde am discuta despre modificări climatice, ne bazăm pe două tipuri de informaţii concrete, ambele la fel de relevante: cele rezultate din măsurători efectuate pe platforme meteorologice, din imagini satelitare etc., pe de-o parte, şi cele provenite din informaţii derivate, cum sînt calotele glaciare, arhivele istorice sau dendrocronologia, pe de altă parte. Ambele tipuri de informaţii sînt disponibile şi pentru România, aşadar putem vorbi în cunoştinţă de cauză, pe date concrete.

Analizele de temperatură se referă la mai multe caracteristici ale acestui parametru, cum ar fi valorile medii, maxime, minime, zile consecutive foarte calde sau foarte reci etc. Aşadar, atunci cînd ne referim la „date concrete", trebuie să avem în vedere mai multe aspecte: despre ce fel de temperaturi vorbim, pentru ce areal şi pe ce perioadă sînt ele disponibile etc.

Administraţia Naţională de Meteorologie are în prezent o reţea de peste 150 de staţii meteorologice, care monitorizează permanent starea vremii. Pe baza datelor de la 110 din aceste staţii, care acoperă tot teritoriul naţional, vă pot spune că în perioada 1961-2005 tendinţele de creştere a temperaturii aerului sînt remarcabile şi semnificative la mai multe elemente. De exemplu, pentru cea mai mare parte a României, se poate vorbi de o tendinţă de creştere a numărului anual de zile şi nopţi tropicale (zilele tropicale sînt cele în care temperatura aerului depăşeşte 30°C, iar nopţile tropicale sînt cele în care temperatura nu coboară sub 20° C). Acelaşi lucru se întîmplă cu valurile de căldură, acestea tind să aibă o incidenţă tot mai mare asupra teritoriului naţional, în toate regiunile. Dacă luăm în considerare faptul că avem tot mai puţine nopţi geroase şi reci, iar temperaturile minime din timpul zilelor tind să aibă valori tot mai mari, tabloul devine chiar îngrijorător.

Situaţia se reflectă şi în valorile medii. Figura de mai jos arată evoluţia temperaturii medii anuale la Staţia meteorologică Bucureşti-Filaret, de la mijlocul secolului al XIX-lea pînă în 2006, şi tendinţa de evoluţie a acestui parametru. Astfel de tendinţe sînt valabile pentru majoritatea regiunilor, chiar dacă panta de creştere este în unele cazuri mai redusă, nefiind influenţată de o creştere urbană de aceeaşi magnitudine ca Bucureştiul.

Relevanţa unor astfel de concluzii este susţinută de cel puţin două aspecte: analizele pe date s-au dovedit semnificative din punct de vedere statistic, pe de-o parte, şi rezultate similare vin şi de la nivel regional şi continental, pe de altă parte.

Încă ceva: corect şi prudent este să vorbim pentru România de variaţii climatice, şi nu de schimbare climatică. Sigur, tendinţele par să ducă la o schimbare a climei, dar pînă acum clima României se încadrează în ceea ce ştiam, avem o climă temperată continentală, cu diferite nuanţe regionale.

Sînt zone în ţară în care temperaturile medii au crescut mai mult, există o hartă a acestui fenomen pe regiuni ale ţării?

Tendinţele de evoluţie spre creşterea temperaturii apar în toate regiunile, cu o intensitate ceva mai mare în cele sudice. Nu există însă o regiune care „să sară" mult în afara tendinţei generale. Administraţia Naţională de Meteorologie realizează în mod curent hărţi cu ajutorul cărora se monitorizează starea şi tendinţele de evoluţie a tuturor elementelor climatice de pe teritoriul României.

Ce alte schimbări climatice au fost observate şi pot fi asociate încălzirii globale? În ce măsură e vorba de legături demonstrate ştiinţific între aceste fenomene şi încălzire, şi cît sînt simple ipoteze?

Precipitaţiile atmosferice reprezintă un alt element climatic care ne afectează în mod nemijlocit. Şi în acest caz sîntem în faţa unor evoluţii îngrijorătoare, şi mă voi limita la cîteva aspecte cu impact imediat: scăderea cantităţilor totale de precipitaţii, creşterea intensităţii precipitaţiilor, mai puţine zile cu ninsoare şi durata mai redusă a stratului de zăpadă. Toate acestea sînt lucruri extrem de grave, care costă mulţi bani şi vieţi. Gîndiţi-vă că avem cantităţi de precipitaţii anuale nu foarte diferite de ceea ce se înregistra acum 10-15 ani, dar că aceste cantităţi cad într-un număr mai mic de evenimente. De aici, o intensitate mai mare şi o violenţă mai mare a precipitaţiilor şi a fenomenelor asociate, cum ar fi inundaţiile şi alunecările de teren.

Referitor la faptul că sînt ipoteze sau nu, cred că ar trebui spus lucrurilor pe nume deoarece în întrebările jurnaliştilor persistă acest clişeu. Atît tendinţele de evoluţie a unor elemente meteorologice, cît şi legăturile dintre acestea şi restul elementelor componente ale mediului sînt demonstrate ştiinţific de ani buni. Avem încă probleme în privinţa stabilirii conexiunilor cantitative sau mai sînt lucruri de făcut acolo unde legăturile sînt foarte complexe, dar relaţiile – legiferate.

Credeţi că aceste fenomene (încălzirea sau alte schimbări climatice) sînt provocate în mare parte sau în special de activitatea umană? În ce măsură consideraţi că poate fi vorba şi de cauze naturale?

Clima este un sistem natural complex, cu o evoluţie departe de a fi lineară. Ea a evoluat încă de la formarea Terrei ca planetă, deci este firesc să ne gîndim în primul rînd la cauze naturale. Totuşi, creşterea accelerată a temperaturii aerului şi toate celelalte modificări se suprapun perfect cu creşterea populaţiei şi cu intensificarea activităţilor industriale, respectiv cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Aşa încît, cred că formularea cea mai corectă ar fi că avem de-a face cu o tendinţă naturală de creştere a temperaturii aerului la nivel planetar, peste care se suprapune o intervenţie antropică agresivă şi consistentă.

Care ar putea fi efectele acestor fenomene asupra României în următoarele decenii?

La nivel planetar ar putea exista regiuni în care schimbarea climei ar putea avea (şi) efecte pozitive. De exemplu, veri mai însorite şi mai calde ar putea determina o creştere a turismului estival în Marea Britanie, în detrimentul regiunilor din jurul Mediteranei, devenite insuportabil de fierbinţi. Pentru România, tendinţele climatice actuale nu sînt cîtuşi de puţin de natură să ne liniştească. Avem resurse de apă tot mai sărace, în ciuda unor perioade mai darnice cu această resursă. Seceta este un fenomen care pare să se instaleze tot mai des, cel puţin în regiunile sudice, iar învelişul vegetal natural se adaptează greu la evoluţii rapide. Se vorbeşte despre deşertificare, mai ales în sudul ţării, s-a elaborat chiar o Strategie naţională de combatere a deşertificării. Verile mai calde şi iernile mai blînde înseamnă şi o modificare a consumului energetic naţional spre intervalul din an cînd întreaga economie are nevoie de apă, vara. Adăugaţi la toate acestea aşteptările privind creşterea intensităţii şi frecvenţei fenomenelor extreme şi veţi obţine un tablou destul de îngrijorător.

Cum vi se pare implicarea presei în această chestiune? Transmite informaţii corecte, deformează datele ştiinţifice, speculează senzaţionalul, e prea indiferentă, îşi face datoria de a atrage atenţia asupra riscurilor, sau mai degrabă creează psihoze colective?

În primul rînd, trebuie spus faptul că, fără nici o exagerare, presa are un rol extraordinar de important în transmiterea informaţiilor legate de ceea ce se întîmplă cu vremea, cu clima, cu dezastrele naturale asociate. În al doilea rînd, trebuie spus, tot fără exagerare, că pe cît de important este rolul presei, pe atît de lamentabil este el jucat. Este inadmisibil ca un subiect de o importanţă infinit mai mare decît războiul lui Gigi Becali cu întunericul sau decît masa de revelion a familiei Columbeanu, să fie tratat de presă ca subiect care umple paginile de weekend. Pentru că asta este. Cu excepţia cazurilor cînd se întîmplă ceva care nu poate fi evitat de *prime time* sau de prima pagină, cum ar fi revărsarea Dunării sau lipsa zăpezii de Crăciun, mass-media nu pare să priceapă importanţa fenomenului. Lipsa de preocupare constantă, numărul foarte mic de ziarişti de mediu, căutarea patologică a senzaţionalului cu orice preţ fac ca atunci cînd se produc evenimente naturale extreme, dezastre, presa să reacţioneze cu stîngăcie, uneori penibil, creînd emoţii nefireşti sau amplificînd nepermis de mult ceea ce se petrece de fapt. Şi asta în condiţiile în care, repet, presa are un rol absolut esenţial în astfel de situaţii. Toate prognozele din lume, cercetarea şi studiile de vîrf, deciziile politice şi manageriale perfecte în caz de dezastru sînt egale cu zero, dacă informaţia nu ajunge la cel care poate face ceva şi la cel care poate fi salvat. Iar asta este în foarte mare măsură responsabilitatea presei. Şi să nu vină nici un patron sau mare expert în gazete să spună că moartea porcului prin împuşcare face o audienţă mai mare decît încălzirea globală. Sigur, depinde şi cum e spusă povestea...

a consemnat Andrei MANOLESCU

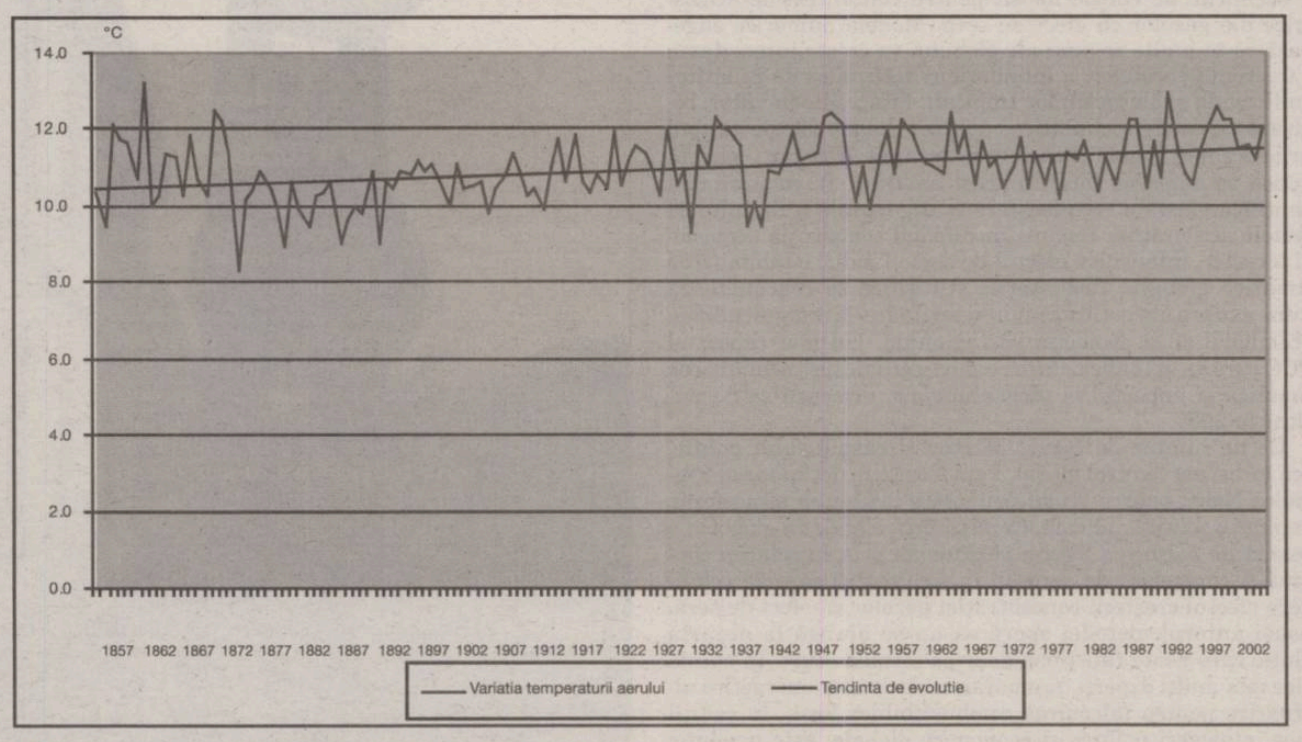

Evoluţia temperaturii medii anuale la Staţia meteorologică Bucureşti-Filaret şi tendinţa lineară de evoluţie
(Datele provin din Arhiva Administraţiei Naţionale de Meteorologie)

Cît costă inundaţiile

● 11,8 miliarde de euro, aceasta este valoarea pagubelor produse în Germania de inundaţiile fluviului Elba, în 2002. Firmele de asigurări nu au plătit atunci decît aproximativ 15% din costuri: foarte puţini germani erau pe atunci asiguraţi împotriva dezastrelor meteorologice.

● În Germania se vorbeşte deja despre o posibilă „asigurare elementară împotriva dezastrelor". În Elveţia, acest tip de asigurare este obligatorie, iar după inundaţiile din 2005, firmele au plătit poliţe de două miliarde de euro din valoarea totală a pagubelor, care s-au ridicat la trei miliarde. (după *Die Welt)*

● Naţiunile Unite pornesc de la premisa că pagubele anuale produse de catastrofele naturale vor creşte de la 210 miliarde de dolari (cît era prevăzut în 2005) la peste 1000 de miliarde de dolari în 2040.

● Estimările sînt îngrijorătoare pentru firmele de asigurări, care au deja dificultăţi în a corela primele şi costurile asigurărilor pentru dezastre. Inundaţiile din 2005 de la New Orleans au provocat pagube de 60 de miliarde de dolari, lăsînd numeroase firme de asigurări descoperite. Uraganul Katrina a fost pentru asiguratorii din Statele Unite ale Americii o lecţie care a condus la o reevaluare a riscurilor sociale şi economice ale schimbărilor climatice.

● Această reevaluare a condus pînă la urmă la concluzia că riscul şi pagubele potenţiale sînt de fapt de două ori mai mari decît se estimase iniţial. Pentru ca valoarea poliţei să acopere într-adevăr pagubele provocate, este acum necesar ca asiguraţii să plătească rate mult mai mari, pe durate mai lungi de timp: chiar dacă riscurile sînt mari, condiţiile mai dure de încheiere a asigurărilor ar putea să îi îndepărteze pe clienţii potenţiali – se tem analiştii. Pe de altă parte, firmele de asigurări pot cîştiga din dezvoltarea unor produse noi, cum ar fi asigurarea împotriva secetei.

Expoziţiile de artă vizuală ale anului 2006

În interviuri acordate Dilemei vechi, *Jonathan Scheele era plăcut impresionat de numărul mare de galerii de artă pe care le are Bucureştiul, însă curatorul Radu Dumitriu considera că, dimpotrivă, nu sînt suficiente şi nici destul de receptive la fenomenul artistic actual. În aşteptarea dinamitării Monumentului Ţepei Eroilor din Piaţa Revoluţiei, am invitat cîţiva critici, curatori şi galerişti – din Bucureşti, dar şi din ţară – pentru o minimă retrospectivă printre cele mai interesante expoziţii de artă vizuală de anul trecut.* (**M. C.**)

Alin ARGEŞEANU

Iosif Tasi – *Hrana* (instalaţie), Galeria Helios din Timişoara

Într-o vreme cînd, mult prea des, experimentul eşuează în triste reluări, extinse justificări ori plictisitoare stridenţe, Iosif Tasi reuşeşte să-l păstreze, incitant, în limitele spaţiului plastic. Iar spaţiul plastic îl definesc prin dimensiunea sa materială, guvernată de forme, proporţii, culoare, materiale, tehnici, dar şi prin dimensiunea etică, înţeleasă ca acceptare naturală a publicului în definirea completă a proiectului artistic. Tehnica lui Tasi apelează la elemente de *art-povera, pop-art, land-art,* ori mişcări plastice de inspiraţie ecologistă, dar numai la nivelul materialelor alese: hîrtie, lemn, cuie, seminţe, borcane, sîrme, nisip, textile. Proiectele lui nu pot fi înscrise nici în minimalismul unora, nici în antiestetismul altora. Tema din proiectul *Hrana* a propus o instalaţie realizată din douăsprezece siluete de păsări de curte banale, cele cărora le este interzis zborul, o carte obiect, toate plasate într-un cîmp cromatic realizat cu boabe de grîu şi de porumb. Intervenţiile de culoare la nivelul hîrtiei din care sînt realizate siluetele pasărilor au fost controlat reduse, reuşind doar evitarea monotoniei. Hrana este adusă la esenţele materiale. Lanţul trofic se minimizează şi el: grăunţe, păsări, oamenii din public ce participă implicit la închiderea cercului. Doar cartea ne era lăsată, ca o uşă secretă. Puteam astfel să rupem cercul, să depăşim aparenţa determinismului. Dar puteam la fel de bine să ne imaginăm o carte de bucate. Ca de atîtea ori, Tasi lasă publicului toate concluziile, toate comentariile. Credeţi-mă, le-am auzit pe toate: remarci subtil metafizice, exaltat ecologice ori acid ironice. Măcar pentru a ne descoperi în toate aceste ipostaze, şi tot merită să nu-i ratăm expoziţiile.

Matei BEJENARU

Ştefan Constantinescu – *Pasaje* (video), Festivalul de film documentar social cARTier de la Iaşi; **Daniel Knorr – *Străine, vino să votezi!*** (happening), Galeria Protokoll din Cluj, şi **Lavinia German, Alex Grigoraş, Bogdan Vatavu, Andreea Hajtajer şi Bianca Simionescu – *Bulevardul Independenţei*** (video, fotografii, carte), Centrul Goethe din Iaşi

Cred că sînt mai multe moduri de a judeca importanţa unei expoziţii de arte vizuale. Unul ar fi acela de a „măsura" impactul mediatic. În acest caz, promovăm ierarhii şi personalităţi construite după reguli deja cunoscute: productivitate, vizibilitate şi, evident, succes, fără a mai avea timp ori interes să analizăm straturile mai profunde ale proiectului. Un alt mod de a privi lucrurile ţine tocmai de conceptul şi ideile puse în discuţie şi viitoarele dezvoltări ce pot apărea. Din această perspectivă, menţionez trei proiecte diferite, realizate în 2006. Primul este filmul video *Pasaje* al artistului român Ştefan Constantinescu, ce trăieşte la Stockholm. Autorul a documentat povestea tristă a unui intelectual chilian cu vederi de stînga, avocat în ţara natală în timpul regimului socialist al lui Salvador Allende, azilant politic în România lui Ceauşescu, unde a studiat regia de film şi, în prezent, mecanic de locomotivă în Suedia. Al doilea proiect important este redeschiderea Galeriei Protokoll de la Cluj, un spaţiu al gîndirii critice şi a problematizării statutului social al artei contemporane. Curatorul Attila Tordai l-a invitat pe artistul german de origine română, Daniel Knorr, să expună *Extranjero ven a votar!,* un proiect despre situaţia politică din Mexic, după alegerile prezidenţiale din 2006. În fine, aş menţiona proiectul unor tineri artişti vizuali ieşeni care, timp de un an, au colaborat cu un grup de sociologi şi au încercat, prin interviuri, filme video şi fotografii, să ne spună povestea bulevardului Independenţei din Iaşi, construit în anii '70, în timpul naţionalismului-comunist al lui Ceauşescu. Proiectul, concretizat într-o carte şi o expoziţie la Centrul Goethe, e important pentru mine deoarece artiştii au analizat relaţia complexă dintre spaţiul public şi cel privat, din perspectivă ideologică.

Aurelia MOCANU

Gherghina Costea – *Grădini selenare* (ceramică, porţelan, gresie), Muzeul Ţăranului Român din Bucureşti

Se spune despre cei care seamănă, răsădesc sau altoiesc cu prinos că au „mînă verde". Ceramista Gherghina Costea are „mînă albă" pentru că ridică din caolin, de aproape trei decenii, înfiorate grădini lunare. Artistă de o exigenţă, de o distincţie şi o pasiune care-mi evocă, şi fizic, feminitatea experimentatoare ilustrată de Marie Curie, Gherghina Costea elaborează, cu continuitate ascendentă, prin ecuaţiile ei tehnologice, o poetică minuţioasă a fragilităţii vegetalului mineralizat în porţelan. Caolinul devine, sub ştiinţa esoterică a arderilor din propriul cuptor, prototipul pastei imaginative. Frămîntare, modelare, atingere se transformă la Gherghina Costea în gesturi incantatorii pentru forme care surprind ecloziunea, lăstărirea, înflorirea. Un lut imaginat ca ţesut vegetal trece prin umezeală, prin dexteritatea mîinii şi prin foc pentru a încremeni ca lujer al unui vis pur de plantă albă, nemuritoare. Cochilii de muguri, scoici-petală, un regn inedit coraliform, adică cu acel pasaj insesizabil între vegetal-mineral-marin-zoologic, s-a instalat ca orizont imaginar al artistei. De la o expoziţie la alta, formele propuse de Gherghina Costea sînt din ce în ce mai învolte în spaţiu, mai ample, mai provocatoare, ca fragilităţi, la proba incandescenţei. Marele recif horticol, propus unei ample săli a Muzeului Ţăranului Român, a avut piese parietale pe lîngă ansambluri vibratile cu glazuri inedite din pămînt rar de peşteră, lucrări petaliforme din gresie şlefuită cu piatra şi porţelanuri dure, fosfatice, visînd înmuguriri opalescente.

Dan POPESCU

Dumitru Gorzo – *Salve fiat romuli nepos* (pictură), MNAC din Bucureşti

Fără ezitare cred că cea mai bună expoziţie din anul trecut a fost *Salve fiat romuli nepos* a lui Dumitru Gorzo, prima expoziţie atît de amplă a unui artist român la MNAC. Gorzo este rebelul artei contemporane româneşti, care poate irita, enerva sau entuziasma, însă un lucru este cert: a devenit de neocolit. În artă orice gest este obiect al unui comentariu şi într-un fel lucrul acesta ţine de natura artei care este, înainte de toate, comunicare. Ştiu de asemenea că există artişti care au ca singură obsesie vitală căutarea gestului „fără rest". Gestul care spune totul şi care nu mai suportă comentarii. Aceşti artişti sînt de fapt şamani. Nu cred că în generaţia tînără sînt mulţi. Eu ştiu de trei. Gorzo e unul dintre ei. La MNAC, Gorzo se lua la trîntă cu spaţiul imens şi-l domesticea. Totul era transformat într-o arenă unde „nepoţii lui Romulus" (seria de tablouri cu ţăranii din Ieud plasaţi în subpantă) priveau lupta continuă din bestiarul individual de la primul nivel (femei cu penis, zburători imenşi înzăuaţi, o moarte minunată şi mare cît casa, lupte între femei pentru balauri, cavaleri implauzibili în plin fuleu, lupte ciclopic-ţărăneşti, un înger cu aripi de împrumut care urinează în culorile curcubeului, o babă cu o grenadă în gură care asistă la o hierofanie, sau jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop). Restul expoziţiilor din anul 2006 – cu excepţia *Mit technik* a lui Gili Mocanu de la H'art Gallery – par doar nişte lucruri bine făcute pentru un gust pseudoburghez de duminică. În altă ordine de idei, sînt de părere că *Ţeapa* din Piaţa Revoluţiei trebuie dărîmată cu bila.

Pavel ŞUŞARĂ

Salonul oficial interbelic (pictură) şi ***1945-1965, realism socialist?*** (pictură), Galeria Pogany din Bucureşti

Chiar dacă pare ciudat şi, la o privire superficială, de-a dreptul arogant, afirm că cele mai importante expoziţii din 2006 au fost organizate la Galeria Pogany, sub propriul meu curatoriat: *Salonul oficial interbelic* şi *1945-1965, realism socialist?,* şi ele s-au adresat deopotrivă mediului cultural şi pieţei de artă, au fost susţinute exclusiv din fonduri private şi s-au sprijinit în totalitate pe lucrări din colecţii particulare. Prima expoziţie a reunit 159 de lucrări, iar cea de-a doua, 123, constituindu-se, astfel, în primele încercări sistematice de a face o radiografie a două epoci bine individualizate, îndelung comentate şi înţelese cu totul aproximativ: perioada interbelică şi aceea a comunismului radical şi dogmatic, socotită, îndeobşte, ca realist-socialistă. Dacă în cazul *Salonului oficial interbelic,* intenţia era aceea de a demonstra că în afară de G. Petraşcu, N. Tonitza, C. Ressu, Th. Pallady, L. Grigorescu, N. Dărăscu şi încă vreo cîţiva, de calibru apropiat, care pot fi număraţi pe degetele unei mîini, mai există încă zeci, poate chiar sute, de artişti cu totul remarcabili, dar ignoraţi din pricina simplă că sîntem încă nepermis de ignoranţi, în privinţa celeilalte, *1945-1965 – realism socialist?,* lucrurile se schimbă radical. Aici nu mai este vorba de ignoranţă şi de estropiere prin receptare îngustă, ci, pur şi simplu, de stupiditate, iar efortul curatorial nu a mers către precizarea unor nuanţe, ci spre dizlocarea unei prejudecăţi; anume aceea că epoca de referinţă era una exclusiv dogmatică. Demonstraţia implicită pe care expoziţia a făcut-o este aceea că realismul socialist nu era decît o componentă, un simplu accent în epocă – e adevărat, unul supralicitat –, însă epoca, în ansamblul ei, nu era cu nimic mai prejos, atît ca valoare, cît şi ca tendinţe estetice, faţă de cea interioară. Dogmatismul şi avangarda au coexistat, paradoxal, în toată această perioadă, iar în intervalul dintre cei doi poli radicali interbelicul era într-o profundă şi legitimă continuitate.

Ştefan TIRON

Ciprian Mureşan – *Choose...* (pictură, video), Galeria Plan B din Cluj

Dacă am învăţat ceva anul trecut e că nu are rost să facem, cu fiecare nouă ocazie, un *hit parade* de expoziţii şi nici un panteon nou de artişti ajunşi la punctul culminant. Altfel totul se transformă într-un fel de vînătoare de capete din expoziţie în expoziţie, din galerie în galerie. Am ratat multe anul trecut, dar nu şi *Choose...,* expoziţia lui Ciprian Mureşan. Aici am văzut pentru prima dată copilăria tratată nu ca un stadiu incipient, simplă vîrstă depăşită, ci un fel de ligatură, explicaţia esenţială, absentă din orice manual şcolar sau carte de istorie contemporană. Ciprian Mureşan are o pictură care descrie lupta intestină a cleptocraţiei româneşti predate şi învăţate cu sîrguinţă, de protagonişti; o multitudine de pionieri vajnici într-o hîrjoneală greco-romană în jurul unei ciocolate Milka aruncate pe jos şi destinată premianţilor istorici. Acesta este tabelul relaţiilor de putere rămase în curtea şcolii, supremaţia teoriei jocurilor şi promisiunea primelor bogate în zaharuri, rămase jos pe caldarîmul laboratorului social. Îţi iau gîtul sau o să-ţi ia gîtul în curînd. Aceasta e ameninţarea fetei tinere dintr-o lucrare video. Execuţia-a fost odată joacă de copil, dar ea este îndeplinită acum prin atitudine şi uitătură. Acesta este noul determinism vizual impus şi de casetele cu execuţii la ştiri – cert e că eşti depăşit de noua situaţie. Totul este un experiment. Cînd îi dai de ales copilului tău între două opţiuni care nu sînt opţiuni, el o să-ţi demonstreze asta. În video-ul „Alege" este vorba de simularea opţiunii în societatea de consum. Dar mai evidentă este posibilitatea colapsării acestei opţiuni în lipsa totală de opţiuni, falsele opţiuni politice sau falsele opţiuni gustative: Coca-Cola şi Pepsi sînt turnate de copil în acelaşi recipient. Ciprian Mureşan pregăteşte un nou exerciţiu, o temă de casă prin care se leagă şi mai mult de rezolvarea îndatoririlor şi, indirect, de mecanica preluării şi imixtiunii funcţiilor tatăfiu: timp de un trimestru o să facă toate temele copilului lui.

colţul scurt

Covoare orientale, grafică abstractă, medalii masonice...

- Vineri, la Studioul „Mihai Jora" al SSR, de la ora 19, concert simfonic cu violonistul Alexandru Tomescu, Orchestra Naţională Radio, dirijor Horia Andreescu (lucrări de C-tin Silvestri, Paganini şi Dvorak).
- Sîmbătă, la Studio Martin, party Booka Shade.
- La MNAR, Sălile Kretzulescu, expoziţia „De la Mihrab la Grădina Paradisului" – covoare orientale din Turcia, Iran, Caucaz şi Asia Centrală, sec. XVII-XX; iar în Corpul Ştirbei, expoziţia „Artă abstractă italiană (1910-1960)" – pictură, sculptură şi grafică semnate de cei mai importanţi artişti italieni ai secolului XX.
- La Galeria HT003, expoziţie de fotografie Bogdan Iorga.
- La Muzeul Ţăranului Român, expoziţia multimedia „D-touch".
- La H'art Gallery, expoziţia de pictură „Evanghelia după Moş Crăciun" – Roman Tolici.
- La Galeria Posibilă, expoziţia de pictură „Cărţi cu desene" – Ştefan Câlţia.
- La Muzeul Naţional de Istorie, expoziţia „Medalii şi însemne masonice. Istorie şi simbol".
- La Galeria Nouă, filmul video şi instalaţia „Last supper / last words" – Bigert & Bergstrom. (**M. C.**)

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Panglici colorate

Cum s-a născut teatrul? Ce legătură există între aşa-numitele manifestări parateatrale (la noi, ar fi, de pildă, obiceiurile de Anul Nou: Pluguşorul, Capra etc.) şi spectacolul „cult"? Dar între teatru şi religie? (Orice religie.) Unde se situează, pentru „performator", graniţa dintre mimare şi trăire? Dar pentru privitor, unde se termină observarea detaşată şi unde începe identificarea înflăcărată?

Presupun că întîmplarea la care am luat parte cu ocazia unei scurte şederi profesionale în Coreea, acum cîteva luni, se pretează unor multiple exfolieri şi interpretări semiotice, sociologice, structuraliste, psihanalitice şi aşa mai departe. Am meditat îndelung la acea întîmplare, am răsucit-o pe toate feţele şi... nu am găsit nimic adînc sau înalt de spus despre ea. Pînă la urmă, m-am hotărît să o descriu ca atare.

Ultima zi a Congresului mondial al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru (AICT), desfăşurat anul trecut, în octombrie, la Seul, a fost rezervată de gazde unei reprezentaţii oferite de o celebră şamaniţă (sau cum o fi femininul de la şaman). Cel puţin, aşa suna, în traducere englezească şi franţuzească, acel punct al programului. Subiectul era dezvoltat într-o prezentare în acelaşi timp foarte amplă şi complet ceţoasă, pentru că se furnizau o sumedenie de amănunte despre persoana respectivă – o personalitate (re)cunoscută în toată lumea şi, mi s-a părut mie, temeinic exploatată pe linie de imagine – şi despre „etapele" întîlnirii cu ea, dar toate aceste detalii plecau, în chip evident, de la presupunerea că lectorul e solid iniţiat în fenomenul şi formele de manifestare ale şamanismului (coreean). În ce mă priveşte, cunoştinţele asupra chestiunii erau mai mult decît modeste: pe şaman îl plasam undeva între preot şi vrăjitor şi mi-l închipuiam oficiind în adîncul pădurii ritualuri păstrate strict secret; nici nu ştiam că şi femeile pot „profesa".

Drumul pînă la insula unde se petrecea ceremonia a început cu emoţii: cînd să iasă din parcare, autobuzul nostru s-a ciocnit cu un automobil. Apoi, aproape de destinaţie, şoferul a ales greşit calea la o intersecţie şi am rătăcit vreo zece minute, nimerind într-o zonă păzită de soldaţi, care – îmbrăcaţi în uniforme de camuflaj, cu căştile mascate cu ramuri înfrunzite şi obrajii vopsiţi în dungi verzi şi maro – au răsărit brusc de după arbori (era în toiul incidentului cu rachetele Coreei de Nord). În fine, am ajuns.

La poalele unei coline stîncoase, pe un platou bine bătătorit, şiruri de scaune aşezate în semicerc delimitau o „suprafaţă de joc" pe care era instalată o mică orchestră (instrumente de suflat şi de percuţie) şi un cort cam ca al florăreselor noastre, împodobit cu o mulţime de panglici, flamuri şi cocarde viu colorate; pe sub şi pe lîngă el îşi făceau de lucru cîţiva bărbaţi şi foarte multe femei, de vîrste diferite – toţi îmbrăcaţi într-un soi de cămeşoaie albe aproape ascunse sub aceeaşi profuziune de panglici şi cocarde ţipătoare; pe cap aveau nişte pălăriuţe negre, rotunde, semănînd cu ale oierilor noştri, dar şi cu ale muntenilor *indios* sud-americani. Muzica, pătrunzătoare şi monotonă, răsuna fără întrerupere. Mirosea a pămînt, a iarbă şi, surprinzător, a mîncare. Surpriza s-a lămurit repede: abia ne aşezasem, că ajutoarele oficiantelor au şi început să ne împartă prăjituri de orez, calde încă, fructe şi băuturi răcoritoare – o licoare indigenă preparată din orez şi trestie de zahăr, dar şi inevitabilele fante, coce şi sprairuri (din sticle cu eticheta corespunzătoare). În acest timp, de la un microfon, un tînăr ne urla, într-o engleză aproximativă şi mereu acoperită de sunetele muzicii, informaţii legate de mersul ceremoniei. Aceasta era structurată în „numere" avînd, fiecare, alt protagonist (majoritatea, protagoniste) şi alt subiect: invocarea timpului frumos, conjurarea sănătăţii şi belşugului tuturor celor prezenţi, convocarea spiritului unui dispărut (şaman, şi el) întru apărarea celor de faţă de relele posibile ş.a.m.d. Muzica devenea, prin intensitate şi sonorităţile repetitive, răscolitoare: o simţeai în plexul solar. Din cînd în cînd, ni se oferau, iar şi iar, dulciuri, fructe, băuturi. Cîte un spectator era invitat să i se ghicească destinul – de fapt, să şi-l aleagă... – extrăgînd, pe nevăzute, din snopul de beţe înfăşurate în fişii multicolore şi ţinute strîns de şaman, unul singur; rezultatul era primit cu ovaţii sau cu suspine: contrar simbolisticii cromatice europene, verdele exprimă necazul, restricţia, pericolul, pe cînd complementara sa, roşul, ilustrează fericirea deplină. (Eu sînt, se pare, purtătoarea unui destin ambiguu: panglicii verzi pe care am scos-o din morman – culoarea mea preferată! – i-a urmat, la a doua extragere ce mi s-a oferit, una roşie, dar n-aş jura că vrăjitorul nu a tras iţele în numele soartei.) Un moment superb a fost acela cînd trecerea hotarului suprem a fost figurată printr-o imensă pînză albă pe care şamaniţa o despica, în lung, cu propriul trup, luptînd cu rezistenţa ţesăturii. (Demonul critic din mine a ricanat pe dată: bine că nu-i nici un regizor român de faţă, altfel cinci stagiuni la rînd numai aşa am fi „văzut" moartea pe scene!) Străpungerea cu nenumărate săbii scurte a leşului unui porc uriaş – metaforă modernă a jertfei umane din timpuri, pare-se, nu foarte îndepărtate –, pentru ca spiritele rele să ne ocolească, trezea fiori; în bezna care cobora stătea, parcă, la pîndă Împăratul muştelor... Finalul i-a aparţinut vedetei: o femeie fără vîrstă (avea peste 75 de ani) şi fără rasă (trăsăturile perfecte puteau fi ale unei asiatice, ale unei europence ori ale unei americance indigene) a desfăşurat, cu simplitate şi calm, un fel de balet complicat ce presupunea şi urcarea în echilibru, la vreo trei metri de sol, pe lamele unor pumnale, cu tălpile goale; de sus a aruncat asupra asistenţei pumni plini de boabe de orez. Şi ne-a chemat pe toţi – dar absolut pe toţi – să-i stăm alături, la coborîre, într-un dans dezordonat la început, dar care, sub imperiul muzicii tot mai puternice şi mai rapide, căpăta treptat reguli şi formă. Zîmbind, rîzînd – şi dansînd fără oprire –, şamanii, cu ea în frunte, ne îndemnau să ne strîngem mîinile şi ne dăruiau, mereu şi mereu, fructe: portocale, banane, mandarine, curmale, smochine... Apoi, şamanii au început să-şi strîngă recuzita neconsumabilă, iar criticii s-au urcat în autobuz şi au plecat. Criticul care (zice-se că) sînt nu a reuşit să extragă din acea după-amiază neverosimilă nici o concluzie. Mă întreb doar care panglică o fi fost mai lungă.

Cu fiecare click,

121.ro comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide "Pofta de lecturã"

împreunã cu

DILEMATECA şi DILEMAVECHE

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

O chestiune de vreme şi uitare

● **Iron Maiden, *A Matter of Life and Death*, EMI, 2006.**

Se întîmpla demult. În epoca de aur a Mihaelei Runceanu sau a Mirabelei Dauer. Cînd muzica de atunci era şi uşoară, şi oficială, şi lipsită de tot hazul postmodern cu care e ascultată astăzi. Cînd melodiile se înscriau pe o linie tristă, trasată rigid şi fără speranţă de albumele duminicale, de festivalurile de la Mamaia sau de cerinţele sentimentale ale unui popor fictiv. Cînd cealaltă muzică, oricare ar fi fost ea, exceptînd tezaurul folcloric, se transforma automat într-un act subversiv, de subminare a valorilor de ţară şi de neam, într-o complicitate ilicită cu faţa nevăzută a realităţii, într-o tentativă iluzorie de eliberare, de refuz, de nesupunere.

Se întîmpla atunci, printre blocurile acelea liniştite şi gri, păzite de pensionari vajnici şi căţei de treabă, în care aparatele de radio erau sinonime cu veşnicia, iar emisiunea *Fotbal minut cu minut* devenea temeiul statorniciei şi al echilibrului, să apară, mai întîi timid şi neconvingător, apoi mai clar şi fără greşeli de ortografie, însemnele ciudate, iniţiatice, ale unor denumiri de proveniență occidentală. Inaccesibile prin bizareria lor intraductibilă cetăţenilor socialişti, pricepute parţial de cîteva minţi luminate de liceeni şi studenţi, clandestine pînă la Dumnezeu, însemnele conţineau, cu siguranţă, un cod mistic şi ascuns, pe care noi, ăştilalţi, şoimii patriei şi pionierii timpurii, visam în taină să-l putem descifra odată. Orice încercare abruptă de dezlegare a enigmei se lovea de intransigenţa aristocrată, de inflexibilitatea autoritară, de refuzul fără echivoc al celor ce deţineau secretul. Fie că voiau să lase impresia unui teribil interzis, fie că doreau ca la adăpostul misterului să facă paradă de extravaganţă, fie din dispreţ sau rea-voinţă, fie că, pur şi simplu, habar n-aveau despre ce era vorba şi le era prea ruşine ca să recunoască, răspunsurile fiinţelor trecute de 16 ani ne restricţionau drastic orice cale de acces spre inima şaradei. Cu mici variante de frazare, topică sau vocabular, toate acele replici acide aveau în comun o singură idee care, transpusă în cuvinte, spunea „eşti prea mic ca să înţelegi ceva". Era clar ca lumina zilei că acele însemne nu erau doar profund destabilizatoare şi dintr-o altă lume, ci conţineau şi ceva din acel elixir magic de înţelepciune şi maturitate spre care un copil va tînji din clipa în care va avea impresia că pe strada lui se află oameni mai mari sau mai deştepţi, adică, mai mult sau mai puţin, din totdeauna. Dacă exista vreo modalitate de spargere a acelui cod, atunci trebuia să te înarmezi cu răbdare şi s-o iei pe ocolite.

Tîrziu, cam pe vremea cînd Loredana Groza zicea „Bună seara, iubite", am aflat că acele litere de vopsea ar desemna, de fapt, nişte formaţii de muzică. Numai că, în lipsa oricărei noţiuni despre ce va fi însemnînd această muzică, chestiile alea – AC î DC, Metallica, Iron Maiden – rămîneau pe mai departe o enigmă.

A fost nevoie de o revoluţie, de un post de radio şi de o melodie, „No Prayer for the Dying", ca să înţeleg că lucrurile de atunci există cu adevărat, că fascinaţia unei taine se traduce cu Iron Maiden, că pentru aşa ceva merită să aştepţi o viaţă, că subversivitatea de odinioară poate să renunţe la conotaţiile ei politice, fără să i se ştirbească nimic din esenţa ei rebelă. Descifrasem un cod şi aflasem eroism, zgomot, furie, agresivitate, melodie, glorie, patetism şi onoare. Cam toată recuzita de care are nevoie un adolescent ca să-şi proclame – mîndru, însingurat şi victorios – neînţelegerile războinice. În conformitate cu adevărul acelor zile, proclam albumul *A Matter of Life and Death*, în ciuda anacronismului său şi a temelor inevitabil datate, o chestiune de viaţă şi de moarte, un act de o consecvenţă rară, un regal de chitare metal bine armonizate, un triumf al unei recuzite prăfuite, un tribut, demn şi onorant, adus unor copii şi adolescenţi ce au existat demult.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Félix de Azúa, *Povestea unui idiot spusă de el însuşi sau conţinutul fericirii*, traducere din limba spaniolă şi note de Ion Creţu, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2006**

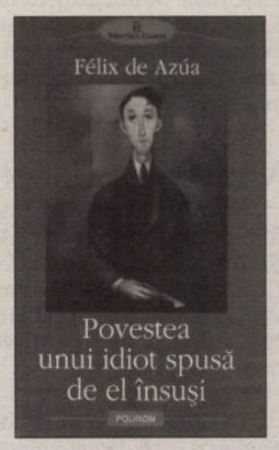

Acesta este debutul ca romancier al catalanului Félix de Azúa (n. 1944): o efervescentă poveste-eseu, sarcastică în referinţele sale livreşti, în încrunţările ei scrutătoare şi în edificatele ridicări de sprînceană. Ceea ce trăieşte protagonistul cărţii nu este propria biografie, ci monografia unei idei, cu ironice superbii doctorale. Are mult umor Félix de Azúa – mai mult, în orice caz, decît congenerul său la fel de barcelonez Enrique Vila-Matas (tradus, în ultimii ani, la RAO), care construieşte tot în spirit livresc şi tot pe muchia dintre roman şi eseu.

Personajul cărţii lui Azúa e un nefericit care a „ieşit în lume bombănind", dar care afişează un zîmbet permanent, simulînd „o fericire îndărătnică şi constantă". Scatoalca pe care o încasează în pruncie îl face conştient de această simulare şi îi orientează brusc existenţa pe direcţia unei anchete – nu atît nihiliste, cît ipohondre – asupra conţinutului fericirii în general. Prin urmare, el nu va trăi, ci va investiga, grăbit să parcurgă cît mai multe dintre „locurile comune" ale aşa-zisei fericiri omeneşti: copilăria, sexul, iubirea, „cunoaşterea absolută", arta, „fericirea planetară" promisă ipocrit de extrema stîngă revoluţionară. Veţi asista, astfel, la un spectacol plin de nerv, cu sumedenie de analize isteţe, care trec Spania postbelică prin sita satirei de moravuri.

O fi personajul acesta un dezabuzat, dar povestea sa fuge de sobrietatea neutră, căutînd un fel de ebrietate ludică. Panseurile lui nu sînt plate, ci acidulate – iar asta nu după tipicul şpriţului, prin adăugări şi diluări, ci din interior, consubstanţial, ca după metoda *champenoise*.

Păcat că finalul romanului e atît de net şi de neted în morala sa. Protagonistul, ajuns un mort în viaţă, onorează dedicaţia cărţii – unde e pomenit şi Fernando Savater –, trăgînd concluziile acestuia referitoare la aflarea fericirii în lucrurile minore, în ceea ce găseşti, nu în ceea ce cauţi. Ideea aduce cu mai vechiul sfat al lui Coşbuc de a nu cerceta astfel de legi, că nu e bine. Ar fi mers, parcă, o altă încheiere.

Simona SORA

puzzlecturi

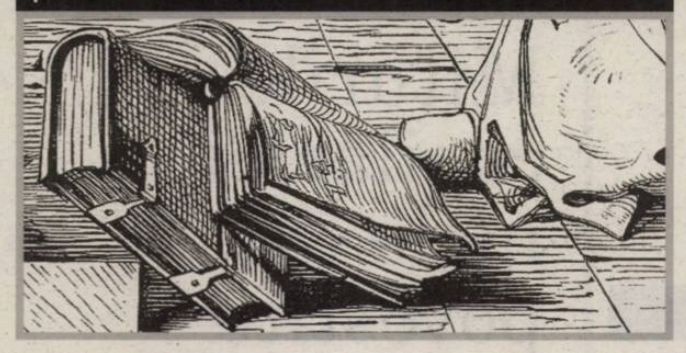

Frumuseţea obligatorie

● **Georges Vigarello, *O istorie a frumuseţii. Corpul şi arta înfrumuseţării din Renaştere pînă în zilele noastre*, traducere de Luana Stoica, Editura Cartier, 2006.**

Vigarello este unul dintre cei mai importanţi istorici ai corporalităţii. Coautor al masivei *Istorii a corpului*, alături de Alain Corbin şi Jean-Jacques Courtine, Vigarello este şi autorul unor volume de referinţă *(Le corps redressé, Le Propre et le sale, Une histoire culturelle du sport, Histoire du viol)* privind istoria practicilor şi reprezentărilor corporale. Aşa încît, apariţia acestei istorii a frumuseţii din 2004 era cumva previzibilă, ca şi perspectiva unei estetici... fizice. Neaşteptată e însă premisa istoricului. Pentru Vigarello, spre deosebire de alţi istorici (la care, în diferitele epoci, diferă mai ales valorizarea diferitelor forme de frumuseţe), „istoria se înscrie în corp: siluetele şi formele se schimbă în timp". Frumuseţea (cu tot ce înseamnă ea de-a lungul modernităţii: model divin revelat în Renaştere, dezvăluire a sensibilităţii în lumea clasică, descoperire de sine în Romantism sau formă de democratizare a identităţii în secolul XX) nu este, la Vigarello, o ficţiune. Ea poate fi o „invenţie", însă una întemeiată în arte (vizuale sau ale scrisului), în psihologie şi sociologie, în istoria vieţii private şi a instituţiilor. Ca invenţie, frumuseţea înseamnă, pentru Vigarello, o sporire a atenţiei faţă de dimensiunea fizică (în Renaştere), o importanţă nouă acordată unei anumite părţi a corpului (partea de sus în lumea clasică, cea de jos începînd cu sfîrşitul secolului al XIX-lea) sau inventarea unor noi contururi corporale („imaginarul aroganţei" burgheze, „imaginarul eficienţei" sportive în secolul trecut).

Este cu totul spectaculoasă adaptarea istoricului la sursele potrivite – tratatele de frumuseţe şi „blazoanele corporale" ale secolului al XVI-lea, portretele literare din secolul al XVII-lea, literatura de toate felurile şi revistele pentru femei ale vremurilor noastre. Definind frumuseţea feminină animată, evolutivă, mişcătoare din zorii modernităţii pînă în postmodernitate, Vigarello nu surprinde doar schimbarea de paradigmă între frumuseţea medievală („chipul simetric şi alb, sînii marcaţi, talia mică") şi cea modernă (marcată de senzualitate, plăcere şi eficienţă), ci şi nuanţele greu perceptibile ale modificării canoanelor în interiorul modernităţii. Senzorii cei mai sensibili ai schimbărilor sînt moda, atitudinea faţă de machiaj, igiena şi îngrijirea sănătăţii.

Surprinzătoare în această istorie *longue durée* a unui (totuşi) sentiment cultivat şi întreţinut este brusca accelerare de după primul război mondial. Dacă între frumuseţea funcţională a secolului al XVIII-lea şi frumuseţea romantic-cambrată a secolului următor există mai multe apropieri decît diferenţe, între canonul fumuseţii la 1900 şi cel din decadele următoare saltul este uimitor. Mutaţia care a început în anii '20 şi care a dus, în linie dreaptă, la „corpul liană cu picioare interminabile" *(Le Monde)* a fost o reală ruptură de nivel faţă de întreaga modernitate anterioară. Constatarea empirică dintr-un număr al revistei *Vogue* din 1934 („Toate femeile dau impresia că au crescut") este susţinută de Vigarello prin statistici sociologice şi măsurători ale vremii. E adevărat: între 1900 şi 1920 femeile nu doar că şi-au schimbat silueta voluptuoasă în formă de S într-una liniară, în formă de I, dar s-au şi alungit enorm: „lungimea de la talpa piciorului la talie, rămasă multă vreme dublul celei a trunchiului în revistele de modă ale secolului al XIX-lea, atinge acum, în aceleaşi reviste, triplul acestei distanţe". Dincolo de antropometrie însă, trecerea de la o lume la alta poate fi reconstituită în celebrul portret al Odettei din *La umbra fetelor în floare*.

Estetica feminină marchează „evoluţia accelerată a civilizaţiei", iar moda *à la garçonne* confirmă mutaţia. La fel cum Werther modificase destine la vremea lui, romanul lui Victor Marguerite, *La Garçonne*, vîndut între 1922 şi 1929 într-un milion de exemplare, influenţează comportamente. Odată cu generalizarea machiajului (chipul străin) şi cu linia prelungă, femeile anilor '20 renunţă la una dintre tradiţionalele arme de seducţie: pletele. În *Rîsul naiadei* (1935), prinţesa Bibesco îşi retorizează stupefacţia: „Cărei ameninţări neformulate i s-au supus oare femeile vremurilor noastre care, în deplină libertate, fără vreo condamnare, fără vreo vocaţie şi aproape simultan, au renunţat la această armă de seducţie, cea mai sigură a tuturor timpurilor?". Femeile vremii „îşi cumpără zveltеţea" îmbrăcînd ţinute Chanel, dar, pe de altă parte, renunţă la orice ţinută, dînd „atingerii soarelui" (Montherlant) un privilegiu fără precedent. Ele părăsesc căminul, „ies" la ore fixe, iar băile de soare – considerate, în urmă cu 10 ani, o formă sigură de urîţire – ajung să fie o formă de „înflorire a frumuseţii" *(Votre beauté,* 1935). Deşi condamnată de unii medici ai timpului, moda bronzului, lansată de Marthe Davelli, cîntăreaţa de la Opera Comică, va ajunge în scurt timp „o urcare a melaninei la suprafaţa corpului social". Toate femeile vor să strălucească!

Modificarea radicală a modelului de frumuseţe în perioada interbelică a fost legată direct de apariţia „uzinei de vise" hollywoodiene. Revistele de cinema vor deschide moda confidenţelor făcute de staruri. În 1930, *Cinémonde* decretează: „vizita săptămînală în sălile obscure te învaţă mai multe lucruri decît orice institute de frumuseţe". Şi cine se vede în sala obscură la 1930? Greta Garbo în rolul reginei Cristina (1933), Marlene Dietrich, întruchiparea *glamour*-ului, „calitate misterioasă îmbinînd lumina cu densitatea prezenţei", Louise Brooks jucînd o *garçonne,* în *Loulou* (1928), Jean Harlow („dorinţa blondă", 1936) sau roşcata Nancy Carrol (1933). Femeia deceniului 3 este adepta hotărîrii şi a voinţei. Revistele de femei practică – pe scară largă, încă de atunci – această politică a emancipării Cenuşăresei şi a democratizării frumuseţii, exprimată în formule memorabile: „O fată drăguţă este un accident; o femeie frumoasă este o reuşită".

O dată cu „brigidismul" anilor '60, cu consumismul şi modelele impuse de televiziune în anii '80, sau cu *Jurnalul* anorexic al lui Bridget Jones în anii 2000, frumuseţea obligatorie a mai trecut prin cîteva derive, inclusiv cea, puţin caraghioasă, a corectitudinii politice. La urma urmelor, fără cei cîţiva graşi, cîteva urîte şi o serie de nasuri impozante proiectate peste decolteuri plate – vestigii rare în democraţiile noastre estetice –, ar fi mult mai plictisitor pe lume... Dar cine poate şti cum vor evolua canoanele?

Dilema veche vă recomandă

● Orice-ar fi, duminică, pe HBO, la ora 20, *A fost sau n-a fost?* al lui Corneliu Porumboiu, despre care, de curînd, în *Le Monde,* într-o pagină întreagă consacrată acestui *12,08 la est de Bucureşti* (titlul în franceză), am putut citi o cronică în termeni fără precedent pentru un film românesc: „Descoperim aici geniul unei ţări capabile să producă un humor de o subtilitate atroce. (...) În privirea sa asupra micimii umane, acest film admirabil de modest pecetluieşte întîlnirea dintre Beckett şi Gogol". (Radu Cosaşu)

● Eseul de antropologie culturală „Cum pot greşi 250 de milioane (de dolari)" scris de Traian Ungureanu, în nr. 3 al revistei *22,* la plecarea lui David Beckham de la Real Madrid la LA Galaxy pentru fabuloasa sumă din titlu: „Fotbalul e, pur şi simplu, un joc prea lent, prea lung şi prea liniar pentru America... Un meci de fotbal punctează rar, iar un spectator competent poate gusta pe deplin un meci încărcat de ratări. Viteza de joc a fotbalului nu respectă media americană, care presupune tirul rapid al cuceritorului educat de Goana după Aur şi de Bursă. Fotbalul e mai lent, prea atent la circumstanţe şi pierde, astfel, timp şi ritm. Pentru noi, adîncimea înceată şi şlefuită a fotbalului e un dar, un fapt de stil superior." (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Iluzia cea mare

● ***Prestigiul / The Prestige* (SUA, 2006), de Christopher Nolan.**

Prestigiul e un film despre magie şi magicieni, dar, dacă vă închipuiţi că e vreun rest din programul de Sărbători, vă înşelaţi amarnic. Ideea de-aici este că iluzioniştii buni sînt la fel de serioşi – la fel de posedaţi de vocaţia lor – ca practicanţii cei mai serioşi ai oricărei alte arte şi că artiştii, oamenii posedaţi de o vocaţie, nu sînt de felul lor nişte oameni prea drăguţi. Ca să creezi o iluzie nouă şi măreaţă, una pentru care să fii ţinut minte, trebuie să lucrezi la ea nu doar pe scenă, ci oriunde ai fi, 24 de ore din 24, o viaţă întreagă – aşa crede Profesorul (Christian Bale), care mai adaugă, privind în jurul lui cu silă: „E singura cale de a scăpa de toate astea.". El şi rivalul lui, Marele Danton (Hugh Jackman), sînt unul mai absorbit de sine, mai autodevorator şi mai ascuns decît celălalt; sînt oameni care trăiesc din secrete şi minciuni, din manipularea şi subversiunea a ceea ce restul lumii acceptă ca fiind „realitatea", oameni care în esenţă nu merită încrederea şi iubirea nimănui, versiuni extreme ale unei concepţii despre artişti pe care presupun că am putea s-o numim „stereotipă" – dacă atîţia artişti nu s-ar înghesui s-o adeverească.

Realizat de Christopher Nolan şi plasat la Londra (cu o fugă pînă în America), la sfîrşitul epocii victoriene, filmul are un aer greu, închis, otrăvit şi important şi presupun că unii dintre dvs. ar putea să miroasă ceva afectat, arogant şi antipatic în aerul ăsta – în văduvirea deliberată a magiei de dimensiunea ei jubilatoare, în prezumţia unei meniri mai înalte decît aceea de a ne încînta pe noi. Dar eu nu pot să nu respect un divertisment care, în principiu, vizează un public cît mai mare şi totuşi îşi trage seva, cu atîta nesaţ, dintr-un filon de emoţii atît de urîte: pe lîngă faptul că nu sînt genul de magicieni care cresc iepuraşi, Profesorul şi Danton nu se plac *deloc*. Războiul începe în epoca uceniciei lor, în ziua în care soţia lui Danton moare pe scenă dintr-o greşeală de-a Profesorului, şi, pînă la un punct, filmul e un fel de comedie neagră (prea crîncenă ca să fie într-adevăr de rîs) în care cei doi duşmani se tot infiltrează deghizaţi unul la spectacolele celuilalt, ca să se saboteze. Sînt atît de buni la treaba asta (un sabotaj de-al lui Danton îl costă pe Profesor două degete) încît începi să te întrebi cum vor reuşi să se afirme *ca magicieni* înainte de a se nenoroci definitiv unul pe celălalt. Şi, într-o seară, Danton e atît de uimit de un nou număr de-al Profesorului, încît uită să-l mai nenorocească. În acel număr, intitulat „Dispariţia şi reapariţia omului", Profesorul intră într-un dulap şi iese aproape instantaneu din alt dulap. Din momentul acela, singurul gînd al lui Danton este să-i fure secretul. În opinia experimentatului său inginer de recuzită (Michael Caine), secretul e banal: o sosie bună. Danton îşi procură cea mai bună sosie posibilă, dar tot nu e perfect; trebuie să existe o altă soluţie. Ceva mai devreme îi văzuserăm pe amîndoi la o expoziţie de invenţii la care marele inventator, vizionar şi (la vremea aceea) renegat Nikola Tesla (David Bowie – nici că se putea casting mai stilat) vorbise despre ultimele lui cercetări în domeniul electricităţii şi condamnase „campania de discreditare" dusă împotriva lui de Thomas Edison: o secvenţă superbă, care pe de-o parte crea o paralelă „la înălţime" la rivalitatea celor doi magicieni şi pe de altă parte mergea drept la esenţa momentului istoric – fuziunea unei capacităţi ancestrale şi încă viguroase de mirare copilărească în faţa fenomenelor „magice" cu un entuziasm de dată recentă, fără precedent, pentru cuceririle ştiinţei. (Merită amintit că din fuziunea asta s-a născut şi cinematograful.) Filmul e, printre altele, o celebrare a acelui moment, deşi Christopher Nolan nu e un celebrator vesel: ce ne rămîne – mai puternică decît amintirea luminilor modernităţii, revelate prin Tesla – e amintirea magherniţelor victoriene sumbre şi deocheate în care Danton şi Profesorul sînt siliţi să-şi practice arta înainte de a accede la teatrele mari; tot aşa, ce ne rămîne din arta lor e mai ales partea prozaică, de „meserie", cu detalii uneori sordide cum ar fi acela că în scamatoriile de tip „uite păsărica, nu e păsărica" se folosesc două păsărele identice, dintre care una e sacrificată. N-o să vă mai spun decît că detaliul acesta (ca orice alt detaliu din acest film ultraelaborat) e mai important decît pare – e un *indiciu* – şi că scamatoria narativă care la final ne ia piuitul e de fapt o versiune de mari dimensiuni (şi de mare tupeu) a scamatoriei despre care ni se vorbise tot filmul – „Dispariţia şi reapariţia omului" – şi despre care (culmea tupeului) *ni se spusese* cum se face. *Prestigiul* e o asemenea performanţă de iluzionism încît unele dintre misterele sale par, la momentele lor cele mai ameţitoare, să dea direct în Marile Mistere Ale Existenţei. Efectul ăsta de profunzime abisală e, desigur, un simplu efect, echivalentul intelectual al unei iluzii optice (cum era şi în *Memento,* primul mare succes al lui Nolan), dar iluzia e atît de frumos lucrată (în special variaţiunile la tema dublului, care l-ar fi amuzat pînă şi pe Nabokov), dă atît de bine pe ecran, încît profunzimea autentică ar fi fost de prisos.

trecerea prin reviste

Mize şi cazuri

OBSERVATOR CULTURAL

* anul VII * serie nouă nr. 97 (584) * 11-17 ianuarie 2007 * 32 pagini * 2,5 lei * săptămînal de informaţie şi analiză culturală

Observator cultural a început anul 2007 „împărţindu-şi" privirile spre ce a fost semnificativ în 2006 şi ce se întîmplă în prezent. În numărul 97 (11-17 ianuarie), Paul Cernat recapitulează apariţiile editoriale ale anului trecut şi mizează, între altele, pe *Teodosie cel Mic* de Răzvan Rădulescu („o capodoperă"), pe *Luminiţa, mon amour* de Cezar Paul-Bădescu („controversat şi crud"), pe „masivul şi ambiţiosul *Derapaj* al lui Ion Manolescu, de pe acum abonat la premiul USR pe 2006", pe „două romane foarte frumoase, cu o atmosferă pe alocuri apăsătoare extrasă din anii '80", şi anume *Băiuţeii* de Filip şi Matei Florian şi *Fata din casa vagon* de Ana Maria Sandu. Putem merge cu încredere pe mîna lui Paul Cernat. Cîteva pagini despre „începutul de drum" al României în UE au mai degrabă un aer scepticamărui. Sabina Fati consideră că României nu îi va fi uşor să impună pe agenda Uniunii Europene problema Mării Negre („mai cu seamă că preşedintele Băsescu nu a învăţat încă să jongleze subtil între Bruxelles, Washington şi Moscova"). Alexandru Hâncu scrie despre „Sfîrşitul Lumii" printr-un montaj interesant de veşti proaste, inclusiv aceea privind scăderea dramatică a natalităţii: „toate societăţile vesteuropene au hotărît să se sinucidă. Lin şi fără durere: nu mai fac copii". Ştefan Borbely („Antinoocraţia") crede că trăim într-un „moment social negativizant", în care „norma valorică o reprezintă căpşuna şi mistria, munca la negru, eludarea legilor, subcalificarea şi mica delincvenţă"; prin urmare, „pornim spre Europa cu un acut complex de inferioritate la purtător". Într-o convorbire realizată de Fabian Anton, torţionarul Franţ Ţandără descrie cu lux de amănunte şi fără să clipească tehnicile de tortură folosite de comunişti („Era o plăcere să torturezi. Era o distracţie. Asta recunosc, nu pot să mă dau înapoi"). Două pagini de „dosar" cu opinii semnate de Valerian Sava, Tudor Giurgiu şi Sorin Ilieşiu arată „Cum deturnează CNC şansele filmului românesc". În numărul 98 (18-24 ianuarie), „cazul CNC" este reluat, cu alte opinii şi argumente. Alex. Leo Şerban: „De fapt, CNC-ul este ca Vama Giurgiu: un loc în care se iau decizii provinciale şi proaste, «stat în stat» – chipurile, «european» – care opreşte maşinile de curse aşteptate pe pistele de la Monza şi Monte Carlo, în schimb lasă să treacă fără probleme ditamai TIR-urile poluante pe care nu le aşteaptă nimeni şi care-s interzise în Europa. Ba, chiar, le mai dă şi primă... Păi, la cîte noxe au băgat şoferii ăstora, eu zic că mai bine le-am da bani să nu mai facă filme!". Stere Gulea: „Însuşi faptul că juriul a promovat un proiect de genul comisarului Moldovan este o greşeală de evaluare şi de situare în actualitatea filmică extrem de gravă! Indiferent dacă scenariul este, să zicem, bun, a reînvia un personaj care este un fals istoric şi a finanţa din bani publici, în 2007, reînvierea unei fantome este inacceptabil!" Cristi Puiu: „Voi continua să mă lupt cu CNC, indiferent de ce vor spune unul sau altul. Voi continua să mă lupt. Atenţie: eu m-am întors în 1996 în România, din Elveţia, ca să trăiesc în România, în ţara mea, vreau să fac film aici, vreau să fac film în limba română, şi cu asta basta. Dacă oamenii ăştia se gîndesc că protestez o săptămînă şi apoi voi tăcea sau mă voi plictisi, se înşală. N-am să tac. Avem obligaţia de a controla şi monitoriza felul în care funcţionează cinematografia română şi cine primeşte bani pentru filme, unde se duc banii, ce se întîmplă cu ei". **(M. V.)**

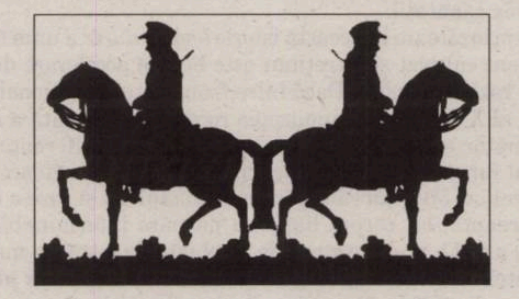

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Jurnalul în ziarul meu strict personal

Februarie 1997. Mă sună Horia-Roman Patapievici, „mă simt rău, sînt zguduit, Radule, după *Jurnal*, nimeni nu mi-a spus vreodată că evreii, sub Antonescu, aveau raţia de pîine cu o sută de grame mai mică decît românii... Mi-e ruşine ca român şi creştin... Îţi cer iertare!" „Dar nu e asta problema, Horia, în 1997..." Dar care e? Pleacă pentru o lună în străinătate şi vom discuta cînd se întoarce. „Dar încă o dată, Radule, iartă-mă"...

Eugen Negrici, la TVR: „*Jurnalul* îmi distruge mitul democraţiei interbelice. Pentru prima oară mi s-a făcut ruşine de poporul meu, de intelectualii lui, de şovinismul lor".

Lena Constante, tot la TVR: „Sebastian avea o extraordinară capacitate de iubire... l-au nenorocit Nae Ionescu şi dragostea lui (ca şi a soţului meu) pentru România".

Dan C.-ul aduce în discuţie un tînăr care nu mai vrea să audă de Eliade, atîţia camilieni sînt în stare de şoc, cioranişti şi rebrenişti „nu-şi revin". Cea mai tare situaţie – un anticamilian notoriu mă ţine – pe stradă – de un nasture al paltonului, extrem de încîntat: „Ce ziči ce face Sebastian din Camil al dumitale?". „Orice ar face, Ladima iese foarte bine... (şi la ochii lui stupefiaţi)... Camil i-o spune odată: «E în tine ceva din Ladima» şi Sebastian nu scrie decît atît: «Camil ştie ceva»." Cu Ionescu e cel mai simplu: el iese atît de bine fiindcă mama lui e evreică! Există un asemenea partid de gînditori. Hemiplegică între dreapta şi stînga – singura problemă a culturii noastre politice – blocată între legionarii care au stat „doar 4 luni la putere" şi „comuniştii care au stat 40 de ani", cititorimea nu e frapată de continuitatea vieţii intelectuale româneşti în ultimii 70 de ani, de acest spectacol al oportunismelor isteţe şi al maniheismelor patetice în care conştiinţele mai mult sau mai puţin bolnave caută, pe culmile exagerării, soluţia acomodantă la „melo"-ul care aspiră mereu la tragic, pentru a sfîrşi în farsă. Cu deosebire democratismul lui Sebastian nu pasionează. Aceasta e problema pe care aş vrea s-o discut cu H.-R.P.

Aprilie 1997. La o serată a lui Iosif Sava, H.-R.P. – întors din călătorie – nu poate trece peste atitudinea lui Sebastian faţă de Armata Roşie eliberatoare; cum a fost posibil să vadă în ochii unui soldat sovietic „o sălbăticie candidă"? – e inacceptabil. Postdatăm totul? Prost datăm. Să nu fi ajuns la ziua de 31 august 1944 cînd Sebastian intră în redacţia *României libere* şi nu o suportă? „În trei zile, am înţeles că intru într-o redacţie terorizată de conformism. Nu, nu. Mai bine scriu piese de teatru... Imbecilitatea îndoctrinată e mai greu de suportat decît imbecilitatea pură şi simplă." Nici un scriitor român – indiferent de mărimea talentului şi de „rasă" – nu a avut instinctul şi tăria lui în a refuza prompt conformismele de dreapta şi stînga, imbecilitatea îndoctrinată, strămoşescul antidemocratism. Evreitatea lui să obscurizeze această dimensiune? La 16 septembrie 1944 stă scris „singurul adevăr": „E un înspăimîntător spirit de conformism, nou ca orientare, vechi ca structură psihologică. Dar, peste toate astea, rămîne singurul lucru adevărat, singurul care valorează şi acoperă tot restul: nemţii au crăpat". În 1997, după 50 de ani, e un adevăr incomplet – dar şi vinovat? Deranjant? Pînă la ignorarea lui? Un adevăr, înţeleg, fără vibraţia celuilalt, la zi: a crăpat URSS-ul! Dar sînt incompatibile? O veche structură psihologică rezistă pînă azi: oportunismul în maniheism... Şi să nu se fi ajuns la ziua de 20 septembrie, cînd „Vivi" (C. Vişoianu, prietenul său liberal...) îi explică – proaspăt întors de la Moscova – între patru ochi, căci nu îndrăzneşte s-o facă publică, „amărăciunea": „Acolo nu e libertate... Nivel material şi intelectual scăzut. Mare ignoranţă – şi mare mizerie." Şi urmează o frază-cheie: „Înclin să-i dau dreptate lui Vişoianu – şi pe urmă mă opresc". Iată tangajul celor două idei: „E o lume (în URSS – *n.mea)* fără rafinament. Tot ce am iubit, discreţia, eleganţa morală, ironia, respectul ideilor, sentimentul estetic al vieţii sînt imposibile într-o asemenea lume care rezolvă alte probleme mai imediate: foamea, frigul..." Aşa credea el, în '44, că acolo, unde nu ar fi putut trăi, oamenii totuşi „urcau greu din mizerie spre oarecare civilizaţie elementară". Scepticul rafinat nu se dă învins; el emite, normal, imediat un „poate": „Poate că ne şi amăgim cînd credem că setea noastră de libertate este una şi aceeaşi cu a marilor mulţimi. Nouă ne trebuie libertatea lui Montaigne: o libertate de intelectual care îşi apără singurătatea. Ţăranii, muncitorii – oamenii „din gloată – au cerinţi mai simple, mai tari". „Naivul!" – e tot ce-mi vine să-i spun, sever, aşa cum şi el era sever cu naivii. Încă punem prea multă duioşie cînd numim naive atîtea inteligenţe, pentru a le ocroti inocenţa. Nu mai e cazul, după cîte am trăit în vremurile care au făcut şi din inocenţă o vinovăţie. Un camion, la nici un an după discuţia cu Vivi, i-a îngăduit, strivindu-l, să nu măsoare cît de catastrofică urma să devină şi naivitatea lui. Cît a mea, cît a noastră, a celor care, de pildă, am plîns la moartea lui Stalin (precum el, la dispariţia lui Nae Ionescu). „Cum ai putut să plîngi la moartea lui Stalin? De neiertat ar fi să plîng a doua oară." Pentru mine, defanatizarea antimaniheistă e cea mai fertilă experienţă din tot ce am trăit.

În *Orizont* nr. 2/97, Vasile Popovici semnează un articol extraordinar, intitulat „Evreitatea mea": „Citind *Jurnalul* e imposibil să rămîi acelaşi. Problema evreiască devine problema ta". E exact, e admirabil spus, unde să-l caut pe Vasile Popovici, să-l îmbrăţişez? Hai, hai, termină cu sebastianismele!

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Miturile copilăriei mele (3) povestite cu tanti Vicky

Am făcut un pas în trecut: m-am întors în blocul în care am copilărit, Bucureşti, Şulea 31, Bloc N3, scara 2, sector 3, şi am stat de vorbă cu tantile sub fusta cărora am crescut.

Sînt sîmbete cînd am mirosul ăla de cîine ars în nări, de la abator. Era mirosul de sîmbăta seara.

Acum nu s-a mai dat mirosul ăsta. Era un abator special de cîini şi se făcea săpunul la „Stela". Acum sînt mirosuri de grătare. Îşi fac pe balcoane şi pe terasa de la gunoi. Eu fac sus pe terasa blocului, că am grătar mare, dar mai bine fac în vasele Zepter. Acum cu carnea nu mai ai încredere. Erau două la „Pîine"... vînzătoarea şi o altă colegă... „dar nu mai mănînc, dragă, carne, nu mai mănînc şi gata, ce! Uite, mănînc legume de două săptămîni şi fructe şi să ştii că şi colesterolul mi-a scăzut"... era haioasă rău... dar se fac grătare. Fac unii şi în faţa blocului... mirosuri, zici? Mirosuri aşa erau de benzină. Mult miroseam şi de chimicale din astea de la „Policolor", că e aproape. Mai ales cînd erau probleme şi s-a ars ceva acolo că veneau pompierii.

Mai este, lîngă Complex, restaurantul „Ucigaşul"? Mamei îi era frică de locul ăla. E adevărat că a fost bătaie mare acolo?

Da, că l-a bătut pe Colonelu', dar el nu a murit din asta... a reuşit să iasă din asta după cinci luni de comă. A fost o chestie cu fraţii Mara, nu ştiu în amănunt de la ce a pornit, dar acest băiat, Colonelu', era un bişniţar, dar nu bagabonţel, îl cunoşteau oamenii mai de respect şi de frică, iar ceilalţi, Mara, nişte laşi, nişte figuranţi, o familie, de stai, bă, că te bat, dar îl împinge pe altul în faţă. Aşa procedau Mara, scoteau castanele din foc cu mîna altuia. Un prieten de-al lui Colonelu' a fost atacat, cred... cert este că a ieşit un scandal imens cu nişte ţigănci cu fuste multe şi nişte bîte de ziceai că sînt din *Fred şi Barney,* că nu se mai ţinea cont de nimic... a fost măcel în masă. Întîmplarea a fost să fiu cu o prietenă, mai mult colegă de servici şi cunoştinţe de bloc, Rodica Păunică de la scara 3, cu ea şi soţul ei. Şi au luat ei cîte o bere şi mi-au dat să gust de la ei şi ne-am trezit cu o halbă pe sub ochi. Bărba-su, cum era nevricos din fire, a rupt-o la fugă. Eu am rămas cu Rodica să ne apărăm. Rodica zicea hai să mergem, hai să mergem, dar eu, pur şi simplu, cum am curiozitatea asta care te omoară, dar care pînă acum nu m-a omorît... eu am rămas blocată să văd ce se întîmplă. Am văzut doar masa aia de tuciurii cu fustele mari. Cu un ochi vedeam pe unde să fug, cu altul, cum se întîmpla... vreo doi se tîrau pe jos, altul, Mucea, era o putoare din asta, ca a lui Pacu, dar Mucea era ca o şopîrlă din aia să scape vie şi Mucea a sărit peste tejghea şi s-a băgat în sacul de făină. Pe cuvînt, aşa a scăpat, că se ştia că e prietenul lui Colonelu'. Pe Colonelu' l-a prins în momentul în care a venit unul... să dea cu bîta, Colonelu' a luat scaunul şi cînd a ridicat scaunul i-au băgat cuţitul pe la spate. I-a perforat plămînii, era băiat frumos, înalt, mulţi îl iubeau pe Colonelu' ăsta... Coloneii ăştia sînt mai buni decît un sergent... că e şi gradul de cultură. Era un băiat deştept, învăţase bine la şcoală, dar ajunsese băiat de cartier că aşa e, cîteodată la cîte unul prinde grupul... bun, avea ale lui, nu fura şi-i ştiau alţii de frică. I-a fost fatal. În momentul cînd a fost asta, am fugit şi noi că altfel ne-o dădeau la căpăţînă. Toate geamurile, toate uşile erau zdrenţe. De aici, numele „Ucigaşul". Bine, a mai fost un caz cu fraţii Mara, că e şi acum unul la puşcărie. Au omorît pe unul cu un drug de fier. Noi în bloc nu am avut nişte Mara, noi am avut nişte întreprinzători în ale şmecheriilor.

(fragmente din volumul în curs de apariţie)

libertatea de impresie

Profesori şi elevi

Aud că unii profesori mai aplică elevilor prin şcoli pedepse fizice. Chiar şi celor mai mici sau poate în special lor. Îi pun, de exemplu, să stea cîte o oră în picioare, îi bat cu linia la palmă sau îi ţin la colţ. Cred că totdeauna a fost o serioasă dispută legată de asemenea metode de educaţie, cu destule argumente de ambele părţi. Ce-i drept, am auzit în ultima vreme şi de multe situaţii inverse, cînd profesorii sînt umiliţi de elevi. Chiar a fost un caz filmat cu telefoanele mobile din clasă, cînd elevii i-au dat jos pantalonii profesorului, în timp ce el scria ceva pe tablă. Dar nimic nu-i nou. Cînd eram în şcoală, înainte de 1989, ţin minte că am asistat de nenumărate ori la pedepse aplicate colegilor şi uneori am fost eu însumi în postura pedepsitului. Ţin bine minte senzaţia cînd eram ridicat din bancă de cîteva fire de perciuni, alese cu o oarecare tandreţe de profesoara de engleză. Sau cînd nu mai puteam să ţin bine în mînă pixul pentru că aveam palmele umflate de linia profesorului de istorie. Cred însă că maltratările cele mai grave erau de natură psihică. Nu o uit pe „tovarăşa“ de rusă din liceu care avea o bucurie specială să ne terorizeze tot anul cu lucrări de control şi note între 2 şi 5, iar înaintea examenelor de treaptă sau bacalaureat ne ameninţa, pe mai bine de jumătate din elevii din clasă, că ne lasă corijenţi. Situaţie în care puteam pierde aceste examene. De cele mai multe ori lucrurile se rezolvau însă, la cererea profesoarei, cu cîte o atenţie în bani „pentru dotarea cabinetului de limba rusă“. Ponderea profesorilor „terorişti“ era destul de mare, aşa încît o bună parte dintre noi căpătasem un fel de aversiune, mai mult sau mai puţin conştientă, de tipul: profesorii – duşmanii noştri. Şi ne răzbunam şi noi pe cine puteam. Dar, de obicei, victime cădeau nişte bieţi dascăli care erau prea cumsecade şi incapabili să reacţioneze la măgăriile noastre. De exemplu, orele profesoarei de biologie erau un fel de circ. În timpul lor intram prin dioramele cu animale împăiate şi jucam leapşa sau turnam cîte o pungă întreagă cu purici de baltă în acvariu, iar peştii mîncau pînă crăpau, la propriu. Unui bătrînel blînd şi caraghios care ne preda filozofie îi lipeam cu gumă de mestecat bileţele pe spatele hainei. Pe ele scriam simplu: „Prostul“. Am auzit că seria care a venit după noi a trecut la lucruri mai serioase. Adică, i-au dat un şut în fund cînd trecea pe hol. De atunci, omul a devenit „o fiară“ şi a început să lase corijenţi şi repetenţi. Dar am auzit şi că un elev, lăsat corijent de profesoara de rusă înaintea examenului de treaptă din clasa a X-a, s-a spînzurat. Erau bineînţeles şi profesori normali sau foarte buni şi de-a dreptul fascinanţi, dar impresia generală cu care am terminat şcoala a fost aceea a unei relaţii antagonice între elev şi profesor. Acesta din urmă era un fel de zbir care impunea elevilor lucruri inutile şi pe care ei le făceau mai mult de frică. Nu ştiu în ce măsură, genul ăsta de atmosferă e încă răspîndit prin şcoli. Dacă este ar însemna că de pe băncile lor ar putea ieşi, în loc de cetăţeni liberi, demni şi responsabili, o mulţime de rebeli sau inhibaţi.

Andrei MANOLESCU

Vineri, 26 ianuarie, ora 19

ORAŞUL
de Evgheni Grişkoveţ
în româneşte de Vlad Massaci & Cristi Juncu
cu:
VLAD ZAMFIRESCU
FLORIN ZAMFIRESCU
NADIANA SĂLĂGEAN
GHEORGHE IFRIM
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
scenografia: Cosmin Ardeleanu

Sâmbătă, 27 ianuarie, ora 19

BASH.
O trilogie contemporană
de Neil LaBute
cu:
MIHAI CĂLIN
IOANA FLORA
VLAD ZAMFIRESCU
MIHAELA SÎRBU
regia: Vlad MASSACI
scenografia: AndU DUMITRESCU

Marţi, 30 ianuarie, ora 19

THE SHAPE OF THINGS
(forma lucrurilor)
de Neil LaBute
cu:
MIHAELA SÎRBU
VLAD ZAMFIRESCU
IRINA VELCESCU
ANDI VASLUIANU
regia: Vlad MASSACI

Miercuri, 31 ianuarie, ora 19

Oleanna
de David Mamet
traducerea: Andreea Vulpe şi Cristi Juncu
regia: Andreea VULPE
cu: ADRIAN TITIENI şi EMILIA BEBU
scenografia: Dan Titza

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998

ABB

DILEMA VECHE Gândul 21 24-FUN PORT.ro www.onlinegallery.ro

MOBEXPERT

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 26 ianuarie, găsiţi la chioşcurile de presă numărul 9.
Doar 5,5 lei.

Din cuprins:

● INTERVIU cu Adriana Bittel: *„Mi-e greu să comunic cu oamenii lipsiţi de umor“*
● DOSAR: *Mitul lui Eminescu, contemporanul nostru*
● ANCHETĂ: *Animalele de companie ale scriitorilor*
PROFIL: Luminiţa Munteanu
● FRAGMENTE: Bogdan Popescu, *Omul fără poreclă*
● DOCUMENTE: N. Bagdasar, *Însemnări*
● *RECOMANDĂRI* ● *RECENZII* ● *NOUTĂŢI EDITORIALE*

Dilemateca
Îţi dă de citit

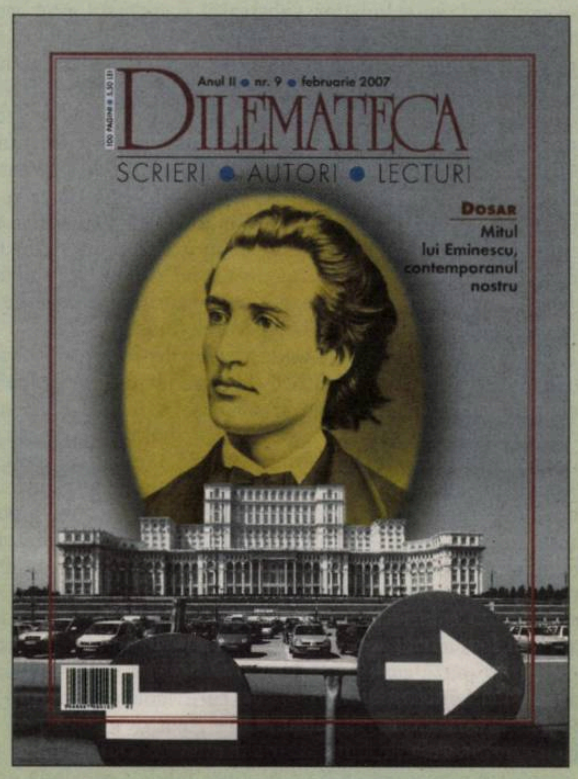

Iaromira POPOVICI

bazar

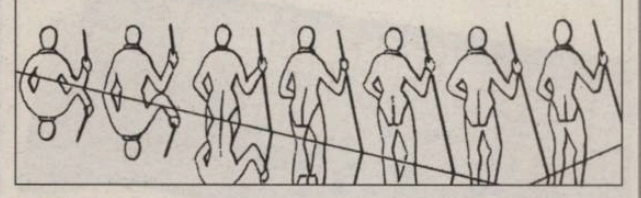

Instanţe de turist pseudoîncercat

În aeroportul „Henri Coandă“ s-a nimerit să fiu două zile consecutive, pe la orele 6,30 dimineaţa. Brusc, aeroportul nu mi s-a mai părut un loc misterios şi inaccesibil, ca pînă acum. În primul rînd, sînt expertă în ordinea curselor de dimineaţă, şi cam ştiu la ce ghişee se face *check-in*-ul: întîi e Londra, pare-mi-se, apoi Madridul, şi, în cele din urmă, Viena. Cozile nu mi s-au mai părut atît de inumane, odată pentru că am învăţat, în sfîrşit, cum să stau la ele fără emoţii, şi apoi pentru că în România oamenii continuă să fie vorbăreţi şi neregulaţi în mişcări, ba chiar, ades, însoţiţi de numeroşi copii de toate vîrstele – deci nu te plictiseşti niciodată. Funcţionarii de la bagaje şi paşapoarte nu mai pun întrebări, nu mai sînt înspăimîntători şi bănuitori, pur şi simplu te lasă să treci: deşi am mai plecat, abia acum reuşesc să mă bucur de un sentiment de indiferenţă firească pe care, probabil, căpşunarii l-au atins acum vreo 10 ani. Nici măcar femeile de serviciu ale aeroportului, care par că te privesc critic, ca şi cum ţi-ar spune că nu faci altceva acolo decît să le dai lor de lucru şi să te afli în treabă, ori chelneriţele de la sandvişurile foarte scumpe, nu mă mai stresează: li s-a dus mitologia de spaţiu dintre, nu mai sînt decît nişte oameni care au găsit un loc de muncă, probabil mai bun decît altele...

● La hoteluri, de cînd eram mică şi mergeam la celebrul (pentru unii) „Mangalia“, visam la *room-service*. E drept că în camerele respectivului stabiliment, care nu ştiu cum funcţiona în colaborare cu „Siemens“ şi avea mulţi turişti străini, existau tot soiul de butoane tentante în camere. În fapt, nu funcţionau. Cel puţin nu în camerele noastre. Puteai primi micul dejun în pat, dacă unul din colocatari se ducea şi-l aducea de la restaurant, unde îţi dădeau orice pînă sus, dacă te cunoşteau. (Sau dacă îţi aducea Zîna Mării, care, în perioada copilăriei mele, mai punea pe lampă, printre altele, şi ceainice de argint...) Apăsarea funcţională a butonului a rămas, ca atare, un mit şi un deziderat (mărunt, ştiu) pentru mine. Minibarul din cameră a suplinit, şi el, pentru un timp, acest vis. La „Eurohotelul“ din Baia Mare, m-am apropiat (după cum am scris deja) mai mult de el: recepţionera ne-a adus cafelele în cameră, dar le comandasem jos, la recepţie. Abia la Viena am reuşit să-mi înfrîng complexele, adînc – se pare – înrădăcinate, ale unei prost-înţelese modestii cu rădăcini socialiste şi ale luptei de clasă teoretice cu consecinţe practice. Am pus mîna pe telefon şi am comandat în cameră, deşi, în sinea mea încă îmi spuneam că fac un lucru care nu mi se cuvine şi care îmi depăşeşte condiţia (care o fi aceea). Nu s-a întîmplat nimic, nu m-a întrebat nimeni dacă vin dintr-o ţară a fostului lagăr socialist şi nici care e salariul mediu la noi: pur şi simplu, un chelner neutru a venit cu o tavă cum văzusem în filme, cu şervet alb şi platouri argintii, le-a adus şi s-a mulţumit cu un bacşiş de 1 euro (de care am fost foarte mîndră că ştiu să-l dau fără să mă ruşinez). Ba mai mult de atît, cu această ocazie am aflat că orice comanzi dimineaţa nici măcar nu trebuie să plăteşti, că e inclus în micul dejun, la care, oricum, nu ţi se taie accesul nici după.

● Toată această poliloghie de est-european greu ieşit în lume şi, deşi nici el însuşi nu s-ar fi aşteptat, plin de prejudecăţi economico-ideologice, m-a făcut să-mi dau seama că lumea nu poate fi cunoscută nici în profunzime, nici în totalitate, dacă baţi, de-o viaţă, Bd Magheru în lung şi-n lat, între Romană şi Universitate (cu ocol prin Piaţa Amzei), te întîlneşti cu aceiaşi oameni pe care îi ştii dintotdeauna, iar seara vezi lumea idilic (chestie de selecţie) filtrată prin filmele de pe laptop.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

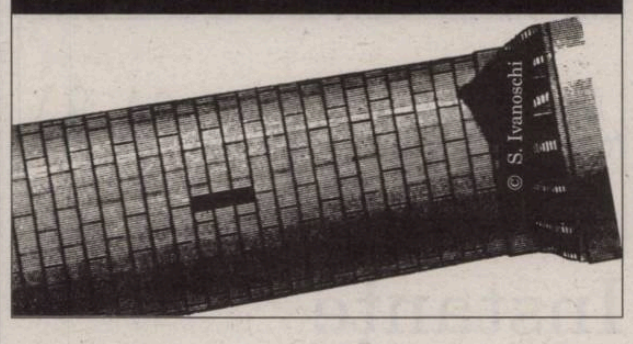

Răsăritul amînat

Am căutat să-mi analizez obstinaţia de a încuraja „binele comun". Ea nu porneşte dintr-o datorie profesională (de vreme ce nu sînt preot). Nici dintr-un interes material, dat fiind că pledoaria mea e strict „gratuită". Mi-e greu să văd într-o asemenea pornire doar supravieţuirea „intelectualului", care visează o tribună de unde să le spună „maselor" ce, cum şi cînd să îndeplinească. Tot aşa, nu i-aş stabili originea într-o vocaţie filantropică, întrucît iubirea mea de semeni se limitează, prea omeneşte, la cei pe care-i cunosc şi îi prefer: nu mă pot lăuda cu intensitatea caritativă a celor duhovniceşte remarcabili, care compătimesc întreaga lume, participă pe viu la drama umanului sau izbutesc măcar să se roage pentru necunoscuţi. Poţi propovădui un model cu ameţeala superiorităţii morale: departe de mine. O poţi face din fanatism. Greşit, căci nu am o cauză unică, obsedantă, pe care să o urmăresc împotriva tuturor celorlalţi. Dimpotrivă, pe măsură ce vîrsta mă atinge, înţeleg mai deschis pluralitatea opiniilor, diversitatea convingerilor şi spaţiul interpretărilor, dar şi propriile mărginiri, fie în cunoaştere, fie în fugitivul domeniu al virtuţii. Şi atunci, să admit că-mi lipseşte un răspuns cît de cît justificator pentru fidelitatea arătată faţă de noţiunea „binelui comun"? Nu-i chiar aşa.

Fireşte că nu m-am născut cu această idee în minte. Am preluat-o din Italia catolică, unde am trăit cîţiva ani. La Roma, ochii mei au văzut mai puţin „Occidentul" consumerist, cît o societate modelată etic şi spiritual de forţa Evangheliei. Nu funcţionam acolo doar ca diplomat. Eram de asemenea, sau speram să fiu, ortodox. Nutream chiar superbia moştenirii „bizantine", un tezaur nepervertit prin compromisul aristotelic al scolasticii. Mă uitam cu o îngîmfare obtuză la „papistaşii" aceştia decăzuţi în trivialitatea sociologică a modernismului la început repudiat, dar exaltat apoi ca refugiu, de parcă secularizarea comunitar-civică a credinţei ar fi rămas unica „scîndură de salvare" a Bisericii lui Hristos.

După ce şocul aculturaţiei interconfesionale s-a transformat în acomodare cordială, mi-am schimbat optica. Mi-am adus aminte, de pildă, că omul se cunoaşte după roade şi că, fără fapte, credinţa este „moartă". Or (mai înainte) dispreţuiţii „papistaşi" îmi arătau de fapt ceva nemaivăzut: zîmbetul fericit al celor ce se simt bine laolaltă. Disponibilitatea şi naturaleţea solidarităţii zilnice. Seriozitatea de a te implica pozitiv, ajutător şi fără pretenţii de recunoştinţă, în soarta celui de lîngă tine, care are mereu nevoie de ceva şi aşteaptă un semn, fie că-l sprijini cu bunuri trebuitoare, fie că-l vizitezi, ca să nu se mai simtă singur. Mişcîndu-mă printre locuitorii acelei peninsule bogate în monumente şi sfinţi, am descoperit geniul convieţuirii, dar mai ales diferenţa dintre a face cît de puţin pentru aproapele tău şi a nu face nimic. Vedeam cum italienii aceştia vulcanic-meridionali au interiorizat revelaţia, cu tot cu poruncile sale. „Strămoşii noştri de astăzi" se ciondăneau uneori, însă era de ajuns să-i vezi cu cîtă răbdare se tolerează reciproc în absurdul lor trafic, pentru a înţelege că, la Roma, creştinismul circulă pe stradă. Ca să nu mai vorbesc despre bisericile pline, chiar dacă „stratificate" social (cu parohiile periferice, mult diferite de burghezia celor centrale, unde missa prilejuieşte, alături de împărţirea ostiei, somptuoase defilări de vizoane).

Noi ignorăm practic această stare (nu mă refer la vizoane, desigur, ci la jubilaţia „binelui comun"). Trei sferturi din energia societăţii în care ne-a fost dat să vieţuim se cheltuieşte pe polemici, înjurături, calomnii, bîrfe, nimicuri „senzaţionale" şi „poliţe" plătite setos. Grija pentru aparenţă (în descendenţa funestelor „forme fără fond") nu e depăşită decît de patima acumulării, iar de „salvat", ne salvăm cu precădere „imaginea". Aşa că nu mai e nevoie să ne înfricoşăm de pedepsele iadului, pentru că iadul e ceea ce am făcut din vieţile noastre, combinînd ingenios rămăşiţele comunismului cu parodia unui Răsărit amînat.

Silviu LUPAŞCU

Infinitul fiecărui suflet

Faptele Apostolilor, 16, 6-8 conţine unul dintre cele mai misterioase pasaje din *Noul Testament:* „Şi ei au străbătut Frigia şi ţinutul Galatiei, opriţi fiind de Duhul Sfînt ca să propovăduiască cuvîntul în Asia. Venind la hotarele Misiei, încercau să meargă în Bitinia, dar Duhul lui Iisus nu i-a lăsat. Şi trecînd dincolo de Misia, au coborît la Troa". De ce îi împiedică Duhul Sfînt pe Pavel, Sila şi Timotei să propovăduiască *Evanghelia* în Asia şi le porunceşte să se întoarcă de la hotarele Asiei în Europa? Divinul Infinit a instaurat o altă ordine religioasă pentru spaţiul asiatic? O ordine religioasă în cadrul căreia se manifestă o altă economie a salvării decît mîntuirea creştină? O altă economie a salvării, vegheată şi prezervată deopotrivă de Duhul Sfînt? Sau poate, mai curînd, Divinul Infinit a instaurat un principiu universal al mîntuirii, transcendent şi imanent spaţiilor religioase, transcendent şi imanent timpului istoric, cu scopul de a salva propria Sa creaţie de rău şi păcat prin lucrările salvatoare ale Mîntuitorilor? Infinitul adevărului biblic-evanghelic aneantizează, în mod necesar, întotdeauna, orice tentativă hermeneutică.

Talmudul Babilonian, *Pessahim*, 54 a, afirmă că Dumnezeu a creat şapte lucruri înainte de a crea lumea: *Torah,* căinţa, grădina *Eden*-ului, *Gehenna,* Tronul Gloriei, Templul, numele lui Messia[1]. *Baba Metsi'a,* 85 b, menţionează că profetul Ilie obişnuia să frecventeze academia rabbinică pe care o conducea Rabbi, Yehudah ha-Nasi. Într-o zi, se făcuse tîrziu şi Ilie nu-şi făcea apariţia. După ce a venit, în cele din urmă, Rabbi l-a întrebat care a fost cauza întîrzierii sale. „A trebuit să-l trezesc pe Avraam şi să-i spăl mîinile. Am aşteptat să-şi spună rugăciunea, iar apoi l-am ajutat să se culce. Ulterior, am procedat la fel cu Isaac şi cu Iacov." – a răspuns Ilie. „De ce nu i-ai trezit pe toţi trei în acelaşi timp?" – l-a întrebat Rabbi. „S-ar fi gîndit să-şi unească rugăciunile într-un singur glas şi astfel ar fi putut să determine venirea prematură a lui Messia." – s-a justificat Ilie[2].

În spaţiul religios creştin, Iisus din Nazaret este Unsul lui Dumnezeu, *mashiah*[3], Fiul Omului şi Fiul lui Dumnezeu[4], Mielul lui Dumnezeu[5], Dumnezeu-Fiul, Cel care ia asupra Sa păcatele lumii prin moartea Sa pe Cruce şi prin Învierea Sa. Apostolul Pavel Îl recunoaşte pe Iisus drept Arhiereu, *ha-kohen ha-mashiah,* Mare Preot Uns, după rînduiala lui Melchisedec, „Regele cel drept", *ha-melek ha-tsedek*[6]. Iisus întruneşte deopotrivă atributele de Mesia-Preot şi Mesia-Rege, acordate de Dumnezeul Unic şi Viu, Tatăl ceresc, prin oncţiunea divină cu „untdelemnul bucuriei". În ultima parte a *Predicii de pe munte,* Iisus descrie calea mîntuirii, îi îndeamnă pe apostoli, ucenici şi credincioşi să intre prin „poarta cea strîmtă": „Şi strîmtă este poarta şi îngustă este calea care duce la viaţă şi puţini sînt care o află."[7] Acest enunţ, coroborat cu *Ioan*, 14, 6, descrie închiderea-deschiderea vastei perspective a mîntuirii creştine: „Eu sînt Calea, Adevărul şi Viaţa. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decît prin Mine".

Katha Upanishad, I, III, 13 *(cca* 700-300 î.d.H.), descrie *Laya-Chintana* sau metoda realizării-de-sine prin involuţie, prin disoluţia efectelor în Cauza Ultimă: „Fie ca înţeleptul să-şi absoarbă limbajul în minte, mintea în intelect, iar intelectul în Marele *Atman* şi Marele *Atman* în *Atman*-ul Păcii!" Retragerea limbajului şi a organelor trupului în minte se realizează prin procesul de reducere-de-sine *(Pratyahara)* şi restrîngere-de-sine *(Dama).* În felul acesta, mintea se contopeşte cu intelectul, intelectul se contopeşte cu Inteligenţa Cosmică, *Hiranyagarbha,* iar *Hiranyagarbha* se contopeşte cu *Atman*-ul Păcii *(Santa Atmani),* care este *Para Brahman,* pur şi non-condiţional, neschimbător, substratul şi suportul a tot ceea ce există, Sinele Lăuntric a tot ceea ce există, Martorul Tăcut al tuturor modificărilor intelectului. Prin introspecţie şi analiză-de-sine se instaurează controlul minţii superioare asupra minţii inferioare. Activitatea simţurilor este anihilată şi conştiinţa-de-sine este fixată asupra minţii. Ulterior, conştiinţa-de-sine este retrasă din minte şi este fixată asupra intelectului. Ulterior, conştiinţa-de-sine este retrasă din intelect şi este fixată asupra Inteligenţei Cosmice, *Hiranyagarbha.* În cele din urmă, conştiinţa-de-sine este retrasă din Inteligenţa Cosmică şi este fixată asupra Conştiinţei Absolute, *Brahman,* Absolutul. La capătul involuţiei sinelui spre absolut, *Brahman,* înţeleptul trăieşte experienţa beatitudinii veşnice şi a păcii nelimitate, atinge *Moksha*, eliberarea finală[8].

Lotusul Legii bune, text buddhist al Şcolii *Mahayana* sau *Marele Vehicul (cca* 100-250 d.H.), exprimă idealul mîntuirii buddhiste prin parabola omului bogat şi a casei cuprinse de incendiu. Într-un oraş dintr-un anumit regat trăia un bărbat bătrîn, de rang înalt, extrem de bogat, cap de familie şi tată a numeroşi copii, proprietar al unei imense case degradate, parţial căzută în ruină, care nu avea decît o singură poartă de intrare-ieşire, o poartă strîmtă. Într-o zi, casa este cuprinsă de un incendiu devastator, iar bătrînul aristocrat se gîndeşte care ar fi cel mai eficient mijloc de salvare a copiilor săi ignoranţi, inconştienţi, care continuă să se joace în casa cuprinsă de flăcări, să rîdă şi să alerge în toate colţurile, fără a acorda nici o atenţie primejdiei iminente. Stăpînul casei le adresează copiilor săi un discurs plin de înţelepciune, menit să-i îndemne să iasă din casa care continuă să ardă, dar copiii nu dau ascultare cuvintelor sale. Apoi se gîndeşte că ar fi mai bine să încerce să-i ia pe copii în braţe şi să-i scoată cu forţa din casă, dar realizează că îi va fi imposibil să-i cuprindă pe toţi în braţele sale şi să-i treacă prin poarta cea strîmtă, deoarece numărul copiilor este prea mare, iar mişcările lor haotice şi agitaţia neîncetată, determinate de entuziasmul şi inconştienţa jocului, l-ar împiedica să-i salveze pe toţi. Bătrînul înţelept cunoaşte însă, în mod desăvîrşit, stările sufleteşti, înclinaţiile şi dorinţele copiilor săi, ştie prea bine care sînt jucăriile pe care ei le iubesc cel mai mult. Prin urmare, le spune că a pregătit pentru ei, înafara casei, jucării de mai multe feluri şi de mai multe culori, care trase de boi, capre şi antilope. Atunci, ispitiţi de promisiunea bătrînului, copiii ies imediat din casa incendiată, plini de energie şi cu puteri reînnoite, se împing unii pe alţii prin poarta strîmtă şi în timp ce aleargă spre jucăriile promise îşi recîştigă, de fapt, darul propriilor vieţi. După ce îi vede ieşiţi din casa cuprinsă de flăcări, în deplină siguranţă, bătrînul cap de familie îşi mărturiseşte iubirea neţărmurită pentru copiii săi şi le dăruieşte opulente care trase de boi, împodobite cu metale preţioase şi diamante. Cele trei vehicule promise sînt, de fapt, unul singur, un singur vehicul al salvării, triplu ipostaziat... Prin asemănare, Prea-fericitul Buddha este tatăl atotputernic al lumii, care s-a născut în edificiul celor trei lumi (celestă, pămînteană, subpămînteană) cu misiunea de a salva fiinţele de incendiul suferinţelor şi durerilor, al naşterilor şi morţilor, al patimilor şi urii, al iluziei şi ignoranţei. Aflate sub influenţa dorinţelor care le îndeamnă să caute diverse obiecte ale plăcerii, fiinţele cad pradă diferitelor ipostaze ale răului, transmigrează spre treptele inferioare ale stărilor de existenţă, pînă la nivelul stărilor infernale. Cu toate acestea, fiinţele nu înţeleg că, pe parcursul imersiunii în abisul plăcerilor, sînt covîrşite de incendiul suferinţei. Deşi sînt ameninţate de marea masă a durerilor, fiinţele nu au conştiinţa ideii de durere. Pentru a salva fiinţele, Buddha, în calitate de părinte iubitor al fiinţelor, trebuie să recurgă la folosirea îndemînatică a mijloacelor de salvare. Expunerea înţelepciunii lui Buddha nu se dovedeşte eficientă, deoarece fiinţele nu-i ascultă cuvintele şi nu le pun în practică. Salvarea îndeplinită exclusiv prin puterile supranaturale ale lui Buddha nu ar fi o salvare desăvîrşită, deoarece nu numai că fiinţele nu şi-ar folosi liberul arbitru în direcţia salvării, dar liberul lor arbitru, fixat în domeniul plăcerilor simţurilor, ar fi îndreptat împotriva efortului salvator săvîrşit de Buddha. Prin urmare, Prea-fericitul Buddha promite salvarea fiinţelor din ansamblul celor trei lumi cuprinse de incendiul suferinţei prin cele trei vehicule: vehiculul pentru *Sravakas*[9], vehiculul pentru *Pratyekabuddhas*[10], vehiculul pentru *Bodhisattvas*[11]. Odată ieşite din construcţia celor trei lumi, îmbarcate într-unul din cele trei vehicule, eliberate de primejdiile suferinţei, iluziei, damnării, fiinţele vor trăi experienţa imensei voluptăţi a desăvîrşirii spirituale a simţurilor, vor cunoaşte meditaţiile, contemplaţiile şi eliberările care caracterizează starea de *Bodhi*, vor trăi fericirea supremă şi calmul desăvîrşit al spiritului, vor trece pragul spre *Nirvana*. Cu condiţia preliminară de a acţiona, prin puterea liberului arbitru, în direcţia idealului salvării, promis de Buddha, de a ieşi din spaţiul celor trei lumi şi a urca într-unul dintre cele trei vehicule ale salvării[12].

Identificarea fiecărei fiinţe omeneşti cu realitatea reală a mîntuirii, eliberării, salvării este, poate, singurul ideal în măsură să învestească straniul interval dintre naştere şi moarte cu sens, cu sensul imersiunii beatifice a sufletului, *post-mortem,* în realitatea reală a împărăţiei Divinului Infinit. Cine pe cine salvează, atît timp cît fiinţele salvatorilor şi salvaţilor sînt învăluite în adevăr şi mister? Configuraţii efemere ale creaţiei, fiinţele de salvat urmează traiectoriile deşarte ale rătăcirii-de-sine, în spaţiul vast al universului, în spaţiul incomprehensibil al sufletului şi întîlnesc harul inestimabil al mîntuirii, traversează experienţa traumatică a mîntuirii deoarece Divinul Infinit, Mîntuitorul Semit şi Mîntuitorul Arian locuiesc, deopotrivă, prin adevărul-misterul Prezenţei atotputernice, omnisciente, prin ubicuitatea armoniei şi iubirii, în întregul univers şi în spaţiul inefabil al fiecărui suflet. O luciditate cronică, incurabilă, de sorginte thanatologică, ne constrînge să ne recunoaştem, adeseori, străini şi singuri, în vidul trupului şi al raţionalităţii, în timpul vid al dezintegrării printre iluzii temporale, iar singura speranţă care promite triumful îndepărtat asupra răului şi păcatului este aşteptarea unor Mîntuitori care nu vin niciodată îndeajuns, a căror iubire neţărmurită nu ne vindecă simfonia suferinţei de a fi vii. Venirea Mîntuitorilor este o Venire-în-Sine a Divinului Infinit, în neînţelegerea lumii pămînteşti, în spaţiul necunoscut al creaţiei, în spaţiul infinit al fiecărui suflet.

---

[1] Cf. Arlette Elkaim-Sartre (trad.), *'Ein Yaakov. Aggadoth du Talmud de Babylone*, Paris, Verdier, 1982, pp. 300-301.

[2] Cf. Elkaim-Sartre, *'Ein Yaakov. Aggadoth du Talmud de Babylone*, pp. 904-905.

[3] Cf. *Evrei*, 1, 8-9.

[4] Cf. *Matei*, 16, 13-17.

[5] Cf. *Apocalipsa*, capitolele 5, 7, 11, 19, 21-22.

[6] Cf. *Evrei*, capitolele 5-8.

[7] Cf. *Matei*, 7, 13-14.

[8] Cf. Sri Swami Sivananda, *The Principal Upanishads, Katha Upanishad*, I, III, 13, Shivanandanagar, Tehri-Garhwal: The Divine Life Society, 1983, pp. 110-111.

[9] Discipoli.

[10] *Buddhas* tăcuţi, care nu îşi rostesc în public învăţătura, ci trăiesc în linişte şi singurătate.

[11] Fiinţe superioare, aflate în intervalul ultimei stări de existenţă în spaţiul celor trei lumi, înainte de a atinge starea de *Budhha*, ajunse pe pragul spre *Nirvana*, dar care se întorc în lume, datorită iubirii pentru fiinţe, pentru a contribui la salvarea fiinţelor.

[12] Cf. Eugène Burnouf (trad.), *Le Lotus de la Bonne Loi*, Paris, Librairie d'Amérique et d'Orient Adrien Maisonneuve, 1989, pp. 46-62.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

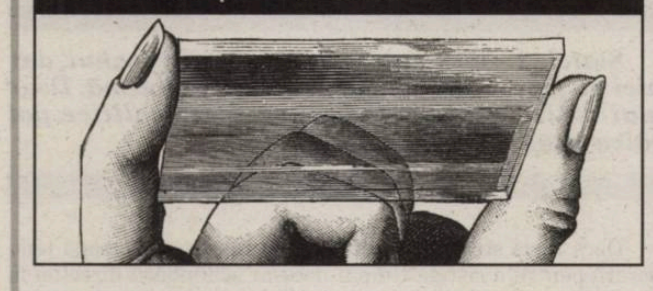

Păruiala politică televizată

Jucăria preferată a politicianului e televiziunea. Asta nu de ieri, de azi. Interesant e că, în perioade diferite, politicianul s-a jucat mereu altfel cu ea. La începutul anilor '90, yo-yo-ul era numai în mîna cîtorva. Erau niște copii egoiști, care nu voiau să le dea jucăria și celorlalți, ba, mai mult, se foloseau de ea să-i pocnească în cap pe cei de pe margine. Era vremea cînd demonstrațiile antiguvernamentale de stradă nu puteau fi filmate din cauza ceții, cînd se întrerupea emisia postului unic fiindcă televiziunea națională era atacată de elemente dușmănoase (ceea ce făcea ca niște vașnici domni cu lămpașe să-i sară în ajutor), cînd zîmbetul unui președinte, despre care se spunea că e „pentru liniștea noastră", invada tot ecranul.

După 1996, jucăria a fost luată și de tabăra adversă, care stătuse pe tușă pînă atunci și se uitase cu jind la cum se distrează privilegiații. CDR-iștii, nevorbiți, au descoperit de la început deliciile guvernării de la televizor. Îi vedeai cum trec în fiecare seară de la un talk-show la altul și ne povestesc ce mare lucru urmau să facă (fascinația vorbitului la televizor a fost atît de mare, încît au uitat să mai și facă ceva).

În fine, astăzi jucăria s-a democratizat, ca să nu mai vorbim de faptul că între timp au și apărut mai multe jucării. Sînt mingiuțe, lopățele și găletușe pentru toată lumea, nu trebuie nimeni să se mai bată pe ele. Cu toate acestea, puternicul zilei ia în continuare partea leului.

Iar puternicului zilei de astăzi chiar îi place să facă asta. Președintele Traian Băsescu este un mare fan al camerei de luat vederi și adoră să fie filmat în toate pozițiile: cum dansează cu doamna, cum mănîncă la restaurant, cum se dă cu snowmobil-ul, cum conduce, cum dă mîna cu alegătorii, cum se pupă cu alegătorii, cum se lasă fotografiat, cum se lasă filmat etc. Nu-i ajung, după cum se vede, momentele oficiale, cînd oricum este în lumina reflectoarelor. Iar televiziunile satisfac poftele exhibiționiste ale președintelui, fără să crîcnească. Unii ar putea să spună: „Bine-bine, dar ce vină are el, dacă reporterii și cameramanii sînt tot timpul pe urmele lui?". Să fim serioși: dacă ar vrea, președintele Băsescu ar putea foarte bine să scape de oamenii televiziunilor și să se dea, de exemplu, cu snowmobil-ul, fără să fie văzut de nimeni. Dar nu vrea. Dacă nu ar fi văzut de nimeni, atunci ce rost ar mai avea toate acestea? Omului îi place să se dea în spectacol, nu să-și facă treaba neștiut de nimeni.

Ultima modă în comunicare este transformarea televiziunii în videotelefon. Politicienii au ajuns să vorbească unii cu alții numai pe această cale, dînd comunicate și declarații la televizor. Recent, comunicarea între ei a împrumutat stilistica de la *local kombat*. Politicienii nu-și mai transmit amabilități, ci se altoiesc unul pe altul cu hărnicie. Totul a luat foc de cînd Băsescu și-a trimis prelungirea blondă să facă o declarație belicoasă la un talk-show. După ceva timp, a intrat și el în arenă. (S-a văzut, după desfășurarea ulterioară a ostilităților, că Elena Udrea nu e altceva decît purtătoarea de cuvînt neoficială a lui Traian Băsescu și că nimic nu spune „de la ea".) Și gata: totul a degenerat în bastonadă. Nu mai punem problema că nimeni nu se mai gîndește acum la strategii de postaderare sau la programe de absorbție a banilor comunitari, ci că, mai întîi de toate, această gîlceavă televizată ne face de rîs pe toți. Politicienii noștri și-au pierdut cu totul simțul penibilului. De altfel, se vede că sînt mari fani ai emisiunilor cu amanți care se păruiesc.

Vedeam zilele trecute, la TVR 1, un film cu Jeff Bridges, în care eroul, supraviețuind unui accident aviatic și conștientizîndu-și astfel moartea, se schimbă fundamental, refuză să mai mintă și se ține departe de toate prostioarele traiului cotidian. După ce s-a terminat filmul, am zapat pe alte canale. *Back to reality!* Peste tot, politicienii noștri își dădeau la gioale într-o fericire. ...Și atunci am realizat că oamenii aceștia se cred nemuritori.

Tudor Călin ZAROJANU

În bătaia vîntului, în taverna sîrbului...

Am intrat în presă, în 1992, la *Zig zag*, publicație patronată de un omuleț agitat, pe nume Octavian Mitu. Era greu să-l suporți, să te înțelegi cu el, și toate zvonurile privind trecutul și anturajul său duceau într-o anumită direcție. În plus, ne-a făcut mult rău, neplătind dările către stat și provocînd o gaură neagră în cărțile noastre de muncă. „Această perioadă nu se ia în calcul la vechime."

Dar, ce-i drept, nu se băga niciodată în conținutul revistei. Nu-i prea plăcea ce scriam noi, tovarășilor săi nici atît, însă ne lăsa în durerea noastră. O singură dată ne-a cerut ceva. După catastrofa aviatică de la Baloteşti, a vrut să tragem pe ideea că se profită de nenorocire pentru a se încerca scoaterea TAROM-ului de pe piață! Înclin să cred că nu avea nici un interes în companie, ci era doar o inflamare naționalistă. Ni s-a părut benign și, în definitiv, nu era un scenariu exclus, așa că am marșat.

Ulterior, Mitu a ajuns deputat PSD, apoi a emigrat în SUA, unde aud că ar fi masterand în ceva. Orice e posibil.

Erau acele vremuri romantice în care cele vreo mie de publicații românești și doar cîteva zeci de posturi de radio și TV însemnau cam tot atîtea firme și, implicit, patroni. Mai buni sau mai răi.

Astăzi, a fi ziarist în București – și poate nu numai – înseamnă, în linii mari, a-ți răspunde la întrebarea tranșantă: Vîntu, Sîrbu sau Voiculescu? Patriciu încă tatonează. Trustul media al fraților Micula e subțire. Ar mai fi elveției, adică mai mult *Evenimentul zilei*, că în rest – doar dacă vrei să faci presă de scandal sau de nișă!

În provincie nu știu exact cum stau lucrurile, dar am impresia că în cam fiecare județ se bat între ele cîte două mici trusturi de baroni locali – unul mai de dreapta, altul mai de stînga. Oricum, e limpede că îi ajunge și pe ei din urmă „trustizarea". N-ar fi de mirare ca în cîțiva ani să nu mai existe în România decît trei-patru patroni de presă. După care nu le mai rămîne decît să facă un cartel, că și-așa concurența e de ochii lumii.

O fi bine, o fi rău că am ajuns aici? Prima problemă este că marii magnați români de presă – cum să spun mai pe ocolite, să nu mă pască vreun proces de calomnie? – au oarece probleme de imagine. Bunăoară, Sorin Ovidiu Vîntu tocmai ce-a fost condamnat la închisoare. Sigur, în primă instanță, cu drept de apel, recurs, CEDO, tribunal intergalactic, între timp se prescrie și mama faptei, mor toți cei implicați etc. Dar, orișicît, măcar teoretic, pușcăriabil. Or, cînd te gîndești că tatăl FNI-ului plătește oameni precum Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Mircea Dinescu, Stelian Tănase, Emil Hurezeanu, Cristian Tudor Popescu – parcă simți, așa, un fior. Ultimul dintre cei numiți, președinte al Clubului Român de Presă și *number one across the nation* de ani buni încoace, a explicat cum a ales între Sîrbu și Vîntu atunci cînd s-a consolat că ziarul său nu mai poate supraviețui fără o umbrelă mare: mogulul din Pache Protopopescu (vorba vine, că e mai mult în cele străinătățuri) măcar e om de presă. Mă rog! Și Vîntu a făcut un ziar la Roman încă din 1990. Și-apoi, e chiar așa de mare diferența între a fi asociat, salariat, respectiv, colaborator? Se schimbă oriunde banilor pe care-i iei?

Să ne înțelegem: vorbesc despre noi toți. Sîntem toți în aceeași oală. E drept, pe oricare dintre noi îl vei întreba, îți va spune că nu are nici o problemă de conștiință, s-ar prea putea ca prin ziarul lui să se rezolve unele chestiuni mai necurate, dar nu prin el personal, el personal e liber să spună ce vrea, nimeni nu-i taie și nu-i adaugă nimic, cel mult un cuvînt-două, de pildă, în loc de „A mințit", propoziția e stilizată la forma „Nu a mințit". De altfel, a avut grijă să semneze un contract-beton, n-are voie nimeni să-i ceară să scrie, ori să nu scrie ceva.

Dar să-l dea afară?

Marea majoritate a ziariștilor, pe care îi cunosc, au lucrat în cel puțin cinci locuri în ultimii zece ani. Ca loc de bază – nu vorbesc despre colaborări! În multe cazuri au fost plecări voluntare, la mai bine, și-au găsit oamenii un loc superior, ca leafă și/sau din oricare alt punct de vedere. Dar nu puține sînt situațiile în care oamenii au fost siliți să plece din – să zicem cu delicatețe – nepotrivire de caracter. Inclusiv jurnaliști de top. Inclusiv oameni aflați pe poziții de conducere. De pildă, Corina Drăgotescu, ex-*Adevărul*. A rămas cînd a ajuns patron fata lui Dumitru Tinu (dacă doamna aceea va fi fost vreodată adevăratul patron), dar nu a rezistat și sub Dinu Patriciu. Și a plecat fără să aibă ceva aranjat!

Îndeobște, cînd se vorbește despre (ne)independența presei și, implicit, despre posibila cenzură, ne gîndim la subordonări politice. Care, surprinzător, în destule cazuri s-ar putea chiar să nu existe. Dar economice? Poți să „dai" în patronul tău? Absurd. Doar plecînd imediat după aceea.

Dar în partenerii lui de afaceri? Nu. Dar în Băncile – de regulă nu numai una – prin care își rulează banii? Nu. Dar în societatea lui de asigurare? Nț. Firma de *leasing*? Ei, aș! Firmele care deservesc în vreun fel trustul – de la curățenie și *catering* pînă la sejururi turistice? Cam greu. Cele care plătesc publicitate în ziarul/pe postul respectiv? Imoral. Cele cu care aveți felurite bartere? Inelegant. Rudele, prietenii, vecinii tuturor celor de mai sus? Mai rar. Școlile unde învață copiii lor? Ei, uite, ăsta chiar ar fi un gest urît!

Păi, cam asta-i treaba.

Or, cîtă vreme ești sub o umbrelă mică, ai de închis ochii la puține lucruri. Dar dacă ai deasupra capului ditamai „cupola" – sînt mult mai multe subiecte, persoane și entități de ocolit. Sînt trusturi în care există liste de nume tabu. E un preț. Că și salariul e mai mare, nu?, başca acțiuni, mașină, căsuță, vacanțe exotice, telefon cu *bluetooth*, vorba reclamei.

P.S. Firește, cele de mai sus îi privesc mai puțin pe cei care asigură cronici artistice – exceptînd cazul în care vreo amantă de-a patronului are veleități de pictoriță –, care scriu horoscoape ori semnează rubrici de tipul „Grădina mea", „Cum să devii fericit?", „Curierul inimilor frînte". Dar – să fiu iertat – jurnalismul fierbinte, jurnalismul pe bune e cel de investigație. Afaceri, politică, infracțiuni. Care se scrie foarte greu, dacă îți dă tot timpul cineva peste mînă.

despre putere și dreptate

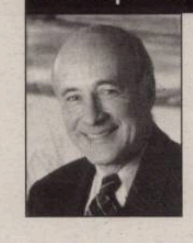

Joseph S. NYE

Noul plan vechi al lui Bush

Alegerile pentru Congres, din noiembrie anul trecut, l-au pus pe preşedintele George W. Bush în faţa unui refuz dur al politicii lui în Irak. Imediat după alegeri, Grupul de Studiu pentru Irak a înaintat o propunere bipartizană pentru o retragere graduală din Irak. Însă Bush a respins-o şi continuă să vorbească de o victorie în Irak – deşi nu e prea clar ce înseamnă asta. Poate pentru că Irakul va fi legat de imaginea sa viitoare, Bush s-a arătat reticent în a abandona în momentul în care situaţia este aproape de un dezastru.

Bush va mări numărul trupelor americane în Bagdad şi în provincia Anbar şi va încerca să stopeze atît războiul civil sectar, cît şi insurgenţa sunnită. I-a înlocuit pe generalii John Abizaid şi George Casey, care erau sceptici faţă de o creştere a numărului de soldaţi, şi l-a schimbat din funcţie pe ambasadorul Zalmay Khalizad, despre care se credea că negociază o înţelegere politică în Irak. O parte dintre legiuitorii democraţi care deţin majoritatea în noul Congres nu sînt de acord cu această abordare. Unii dintre aceştia caută retragerea imediată şi presează Congresul să taie fondurile pentru război, însă e puţin probabil să se întîmple aşa ceva. Congresului îi este frică să nu pară că abandonează soldaţii aflaţi în teren, aşa că nu va bloca strategia lui Bush, chiar dacă o va critica.

Bush a declarat de multe ori că numărul trupelor din Irak a fost o decizie militară şi că el a urmat doar sfatul generalilor săi, dar acum e clar că nu s-a întîmplat aşa. Ironia face că a existat un anumit moment în care o mărire substanţială a trupelor chiar ar fi putut să conteze. În aprilie şi mai 2003, sondajele arătau o majoritate în rîndul irakienilor care se bucura de înlăturarea lui Saddam Hussein. Însă administraţia Bush nu a reuşit să controleze revoltele, a desfiinţat armata irakiană şi a permis ca securitatea în zonă să se deterioreze.

Într-un astfel de haos, era greu să duci o muncă de reconstrucţie şi dezvoltare, care ar fi putut îmbunătăţi viaţa irakienilor şi astfel să le atragă sprijinul. Nu este uşor pentru un soldat sau un puşcaş marin să construiască o şcoală sau un spital în timp ce se trage asupra lui. Nici pentru moderaţii irakieni nu e uşor să-şi rişte viaţa sprijinindu-i pe americani, atîta timp cît nu sînt protejaţi de atacurile insurgenţilor.

Mulţi specialişti militari au prevăzut această problemă. Şeful Statului Major, Eric Shinseki, a avertizat că, deşi este posibil să cîştigi războiul cu cei 160.000 de soldaţi trimişi de Donald Rumsfeld, pentru obţinerea păcii era nevoie de o dublare a numărului acestora. Dar, pentru că Rumsfeld a vrut să-şi impună punctul de vedere în ceea ce priveşte strategia militară, iar consilierii săi neoconservatori aveau o ideologie inflexibilă care le distorsiona imaginea despre realitatea din Irak, sfatul lui Shinseki a fost respins. Secretarul adjunct al Apărării, Paul Wolfowitz, a spus Congresului că estimarea lui Shinseki, privind numărul de trupe necesare, era „văzduhistă". De fapt, s-a dovedit că Rumsfeld şi Wolfowitz erau „văzduhişti". Acum, cei doi nu mai sînt în funcţii, iar Bush măreşte numărul de trupe în Irak.

Prea puţin şi prea tîrziu. Există vreun motiv să credem că cinci brigăzi suplimentare vor reuşi să stabilizeze Bagdadul acum, de vreme ce eforturile similare din trecut au eşuat? Noul comandant al operaţiunilor din Irak, general-locotenent Raymond Odierno, a declarat că noile intervenţii militare vor fi mult mai bine conduse, iar trupele americane vor rămîne cu trupele irakiene în zonele curăţate de insurgenţi. El speră că în cîteva luni va putea să retragă trupele americane la marginea Bagdadului şi să lase controlul forţelor guvernamentale irakiene. Dar acest scenariu presupune ca forţele irakiene să fie pregătite pentru această misiune şi ca Guvernul prim-ministrului Nouri al-Maliki, care se bazează pe sprijinul miliţiilor şiite, să poată fi competent şi imparţial.

Oficialii administraţiei Bush declară că noua strategie „nu înseamnă un angajament nelimitat: venim cu cereri şi aşteptări realiste şi specifice, către executivul irakian". Printre altele, Guvernul irakian trebuie să se ocupe de: alegerile regionale, adoptarea unei legi a petrolului care să prevadă distribuirea unei părţi din venit şi către sunniţi, precum şi reforma politicii de de-baathficare, care i-a costat scump pe oficialii din timpul lui Saddam. Însă ar putea să fie prea tîrziu pentru un compromis politic, iar Guvernul lui Maliki să nu fie capabil să ducă o politică non-sectară.

Statele Unite nu pot părăsi în grabă Irakul, dar nici nu pot rezolva singure această problemă. Doar mai multă diplomaţie şi negocieri politice pot salva situaţia.

Dacă noua strategie militară a lui Bush este o etapă temporară pentru a cîştiga timpul necesar schimbării direcţiei în sensul propunerilor Grupului de Studiu pentru Irak (antrenarea forţelor irakiene şi o retragere graduală), ar putea fi considerată ca o ultimă şansă pentru Bush, dar numai dacă este însoţită şi de o strategie diplomatică, aşa cum a sugerat şi raportul Grupului de Studiu.

E prea tîrziu pentru crearea unei democraţii în Irak. În cel mai bun caz, se poate spune că răsturnarea lui Saddam a înlăturat un dictator ameninţător şi a înlocuit tirania unei minorităţi cu tirania majorităţii. Însă preţul a fost prea mare din punct de vedere al miilor de irakieni care şi-au pierdut viaţa în confruntările dintre diferitele grupări.

Scopul care trebuie urmărit acum e stabilitatea regională. Fiecare dintre vecinii Irakului are propriile interese în zonă, dar nici unul nu are de cîştigat de pe urma unei violenţe necontrolate în Irak: ar creşte influenţa Iranului în regiune, i-ar încuraja pe separatiştii kurzi, spre îngrijorarea Turciei, şi ar favoriza mişcările teroriste sunnite, care s-ar prelungi şi în Iordania, Kuweit, Siria şi Arabia Saudită.

Statele Unite nu pot părăsi în grabă Irakul, dar nici nu pot rezolva singure această problemă. Stabilirea unui grup de contact cu statele vecine Irakului ar putea duce la stabilirea unor foi de parcurs pentru stabilitatea în zonă. Irakul nu pare să se supună unei soluţii militare. Doar mai multă diplomaţie şi negocieri politice pot salva situaţia.

***Joseph S. Nye**, fost asistent al Secretarului Apărării, este profesor la Universitatea Harvard, şi autor al volumului* Soft Power: The Means to Success in World Politics.

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

traducere de Iulia BĂDESCU

Alin FUMURESCU

Cine n-are Tocqueville...

Adurat ceva mai bine de un secol, dar a meritat. În cele din urmă, americanii s-au văzut nevoiţi şi ei să admită ceea ce ştia deja tot satul – pînă în ziua de azi, cea mai pertinentă analiză a Statelor Unite rămîne în continuare cea făcută de un francez în 1835. Alexis de Tocqueville – căci despre el este vorba – a vizitat America cînd avea doar 26 de ani, sub pretextul studierii sistemului penitenciar american. În cele cîteva luni petrecute acolo – fără sondaje de opinie, analize demografice sau alte metode sociologice mai mult sau mai puţin sofisticate –, tînărul Tocqeville a reuşit să înţeleagă America mai bine decît au făcut-o (şi o vor face încă multă vreme) americanii înşişi. Într-o vreme în care SUA erau încă privite ca un soi de rudă mai necioplită a bătrînului continent, iar democraţia era încă un experiment de un succes îndoielnic, Tocqueville a reuşit să descifreze liniile de forţă care vor domina lumea în secolul al XX-lea. A înţeles democraţia cu bunele şi relele ei, i-a lăudat meritele şi nu s-a sfiit să-i scoată la iveală defectele. Mai toate profeţiile făcute de Tocqueville în 1835 despre arena internaţională, în general, şi despre America, în particular, s-au împlinit între timp – inclusiv aceea conform căreia secolul al XX-lea va fi martorul înfruntării dintre două superputeri: America şi Rusia.

Celebritatea cărţii sale, *Democraţia în America,* face foarte posibil ca ea să fi fost parte din bagajul teoretic al consilierilor preşedintelui Bush care au conceput planul de democratizare a Irakului. Cel puţin din afară – vorba bancului – aşa se vede. Democraţia în Irak a fost gîndită după modelul democraţiei americane – pornind, probabil, de la ipoteza că democraţia e una şi bună: ceea ce funcţionează la Washington va funcţiona, mai devreme sau mai tîrziu, şi la Bagdad. Ipoteza pare cu atît mai credibilă cu cît majoritatea neoconservatorilor – Bremer, Wolfowitz, Kristol etc. – se prezentau ca neo-straussieni, iar apetenţa lui Leo Strauss pentru clasici (inclusiv Tocqueville) e mai presus de orice îndoială. Înainte însă de a începe să aruncăm cu ouă stricate în Tocqueville, făcîndu-l indirect responsabil pentru eşecul din Irak, se cuvine să mai dăm încă o raită prin bibliotecă. (Apropo de aruncatul cu ouă stricate, a devenit o modă împroşcarea cu noroi a numelui lui Leo Strauss, după logica lui Nietzsche-responsabil-de-nazism.) Am putea avea atunci surpriza să constatăm că, la urma urmei, nu alegerea lui Tocqueville a fost păguboasă, ci alegerea textului. Francezul ştia foarte bine că „democraţia în America" nu e tot una cu democraţia în Irak.

Ce-i drept, Alexis de Tocqueville n-a scris niciodată o carte cu un asemenea titlu – şi în general n-a scris nimic despre Irak. A scris, în schimb, despre ocuparea Algerului de către francezi, două scrisori deschise şi un raport oficial, iar Laurent Tessier s-a lăsat pradă tentaţiei de a prezenta textele lui Tocqueville despre acest subiect sub titlul-parafrază „Democraţia în Algeria". Paralelele dintre cele două situaţii sînt, uneori, într-atît de izbitoare încît devine de mirare cum de au fost trecute cu vederea pînă acum. „Imaginaţi-vă, domnule, că împăratul Chinei, debarcînd în Franţa în fruntea unei preaputernice armate, ne cucereşte cele mai importante oraşe şi capitala" – aşa îşi începe Tocqueville „A Doua Scrisoare despre Algeria" (1837, doi ani după publicarea primului volum al *Democraţiei în America).* Scenariul continuă după modelul irakian: registrele publice sînt distruse înainte de a fi citite, administraţia – decimată, oficialii – răspîndiţi în cele patru vînturi. „Nu credeţi, domnule, că un asemenea mare prinţ, în ciuda preaputernicei sale armate, a fortăreţelor şi averilor, se va găsi repede în situaţia de a nu putea administra ţara astfel cucerită? (...) Veţi constata, domnule, că ceea ce noi am făcut în Algeria e exact ceea ce presupuneam că va face împăratul Chinei în Franţa". Şi preşedintele Americii, în Irak, am putea adăuga.

„Pentru a guverna o naţiune, nu e de ajuns să o învingi" – spune Tocqueville. În Algeria, francezii au distrus administraţia turcă „pînă la rădăcină", încercînd să o înlocuiască peste noapte cu una franceză. În Irak, americanii au distrus administraţia baathistă, încercînd s-o înlocuiască peste noapte cu una democrată, după model american. În Algeria, francezii au intrat, cunoscînd „mai bine limbile clasice, ce nu se mai vorbesc acum" decît dialectele locale. În Irak, americanii au intrat sperînd că toată lumea vorbeşte engleza. N-a fost să fie. Francezii n-aveau idee de „împărţirea tribală sau de ierarhiile dintre diferitele triburi". Nici americanii n-au avut. Şi unii, şi altii au subestimat „plăcerile nemateriale" pe care arabii le obţin prin practicile lor religioase. N-au prevăzut înălţarea unor lideri locali care să umple golul lăsat de îndepărtarea vechii administraţii şi lipsa de eficienţă şi credibilitate a celei noi. „Anarhia le-a alimentat [acestor lideri locali] necontenit puterea şi, prin graţia Domnului şi a Noastră..., o va face şi mai puternică decît guvernarea turcă pe care a înlocuit-o". Şi aşa mai departe. Paralelele continuă pagină după pagină.

„Dar acum, cînd aceste greşeli sînt deja comise, ce se mai poate face?" – se întreabă Tocqueville. Soluţia – spune el – constă în „flexibilizare". Administraţia franceză trebuie să ţină seamă de particularităţile locale; să nu mai încerce să înlocuiască triburile ca unitate politico-administrativă „de bază"; să înţeleagă indestructibila relaţie din Islam între religie, politică şi administraţie şi să o folosească în interes propriu; să respecte spiritul, nu litera principiilor franţuzeşti – ceea ce presupune atît să „închizi ochii", în cazul unor aparente încălcări ale drepturilor, cît şi să reprimi fără cruţare încălcările drepturilor fundamentale; să transfere în bună parte responsabilitatea guvernării liderilor băştinaşi cu legitimitate în ochii localnicilor, avînd totodată grijă ca autoritatea locală să rămînă „rezonabil divizată" (federalizată, am putea spune noi). Ş.a.m.d.

Dacă vă sună cunoscut e pentru că raportul Grupului de Studiu pentru Irak reproduce, aproape pas cu pas, recomandările francezului făcute acum mai bine de o sută cincizeci de ani. Cine n-are Tocqueville îşi „cumpără" o comisie Baker-Hamilton.

Ce-ar mai fi de adăugat, în afara constatării că istoria are o tendinţă aproape vicioasă de a se repeta? Poate doar un detaliu: „A Doua Scrisoare" a fost scrisă la şapte ani (!) după ocuparea Algeriei. Ce-i drept, în următorul raport, Tocqueville se arată ceva mai optimist. Între timp însă mai trecuseră alţi zece.

***Alin Fumurescu** este jurnalist şi dramaturg şi trăieşte în Statele Unite ale Americii, Bloomington, Indiana.*

Parte din textele la care face referire Alin Fumurescu au apărut în limba română în 2004 la Editura Tritonic, sub titlul *Războaiele cu arabii,* care menţionează că traduce originalul francez *Travail sur l'Algérie.* Din păcate, editorul român nu face mai multe precizări. În schimb, se lansează în lungi digresiuni şi note despre cum anume trebuie să-l citim pe Tocqueville, cam cum erau pe vremuri intervenţiile de gen: autorul exprimă aici un punct de vedere burghez, fiind marcat de concepţiile clasei căreia îi aparţine ş.a.m.d. Motiv pentru care vă îndemn să citiţi cartea şi aş propune ca îngrijitorul volumului să ia un posibil premiu pentru cea mai abuzivă editare a unui clasic. **(C. G.)**

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Jumătate-om-călare-pe-jumătate-de-integrare

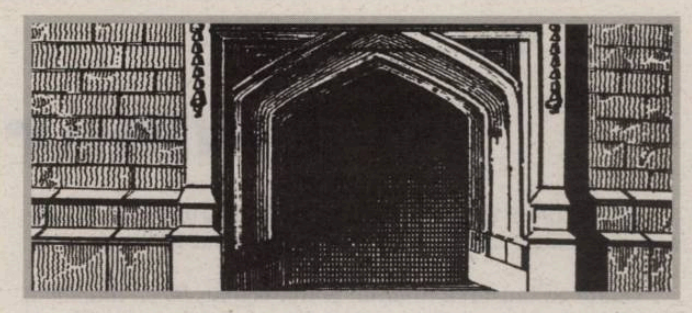

Am văzut şi-am auzit, în ultimele săptămîni, tot felul de reacţii legate de intrarea noastră în UE. Pe fondul scandalurilor politice interne, integrarea europeană le-a smuls unor amici zîmbete ironice din categoria „mare şmecherie, monşer!“ sau exprimări resemnate de genul „ei cu ale lor, noi cu ale noastre, la anul şi la mulţi ani!“. Dezbaterile despre a fi sau a nu mai fi brînza vîndută în pieţe mi-au dat ocazia să văd alte grimase care pot fi încadrate, lejer, în spaţiul generos care adăposteşte rezervorul băşcăliei naţionale. Mai nou, de cînd se discută, aproape ameninţător pentru unii, despre interzicerea fumatului în locurile publice, inclusiv restaurante sau baruri, s-au găsit deja cîţiva românaşi consumatori de iarba dracului care să ameninţe cu declanşarea unei revoluţii a fumătorilor.

De fapt, integrarea într-un sistem guvernat de reguli clare este testul suprem pe care-l dă România în următorii ani. Şi avem 17 ani de repetenţie. Iar, dacă ne uităm la felul în care se discută, se negociază şi se interpretează, încă, noul Cod rutier, avem imaginea clară a ceea ce va fi judecata românească asupra normelor impuse de UE sau autoimpuse în următorii ani. Fie că vorbim de brînza vîndută de producători în pieţe, fie că dezbatem interzicerea fumatului în locurile publice, se va găsi întotdeauna o cale de negociere pe modelul „mai dă, stăpîne, mai lasă, jupîne“. Teoretic, pentru cei care vor să amortizeze şocurile adaptării la norme şi reguli, negocierea în stil balcanic e binevenită. O luăm cu uşurelul, cum s-ar zice, să nu se sperie poporul. Azi, o lege dură despre circulatul pe şosele, mîine, o dezbatere televizată şi, pac!, se mai îndulceşte amenda sau chestionarul, după caz. Pun prinsoare, încă de pe acum, că disputa pe tema interzicerii fumatului în locurile publice va avea parte de o negociere şi mai dură, al cărei rezultat, previzibil de altfel, va fi echivalentul unui compromis ce n-a văzut Europa.

România nu e ţara deciziilor rapide şi nici a măsurilor radicale. Aici s-a născut şi a crescut mare tranziţia, aici e pămîntul în care se plantează şi cresc iniţiative – dar numai pînă la jumătate! –, aici e locul unde încep multe şi se sfîrşesc puţine. Acestea fiind zise, privesc deja cu interes procesul integrării noastre europene pentru că, sînt convins, el va fi unul atipic sau chiar inedit de-a dreptul. Fără nici cea mai mică ironie, mă aştept ca, pe modelul democraţiei originale promovate de Ion Iliescu la începutul anilor '90, să inventăm, şi în ceea ce priveşte UE, o manieră proprie de integrare.

Într-un articol recent, domnul Pleşu vorbea despre şansa de a putea bea o cafea la Paris, la Berlin sau la Budapesta ca despre marele cîştig al momentului 1 ianuarie 2007. E adevărat, dar mă tem că, într-o primă fază, plecăm şi cu ibricul de acasă.

POŢI CONVERSA CU DOUĂ INSULTE ETALATE PE O NAVĂ DE GRĂDINĂ, POŢI SĂ VORBEŞTI IRONIC DIN AMBALAJ?

Cu ochii-n 3,14

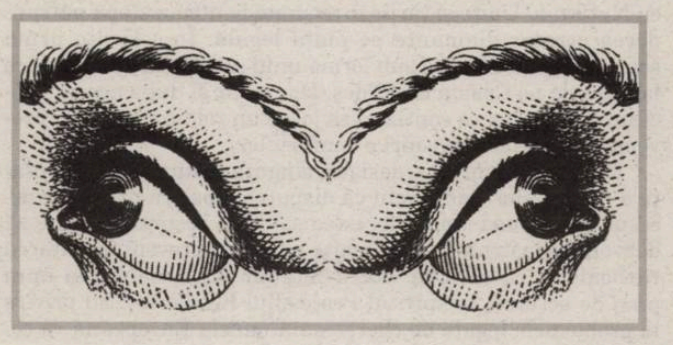

● Poţi avea un *déjà-vu* de două ori? (**M. C.**)

● Amabilitatea celor două femei din Maramureş care vînd brînză şi smîntînă, în fiecare sîmbătă, în Piaţa Obor te umple de bună dispoziţie pentru o săptămînă întreagă. După ce te îmbie să guşti şi din cîrnaţii de casă sau din pălincă şi îţi fac discount-uri serioase, îţi lansează şi o invitaţie: „Dacă veniţi pe la noi, vă ospătăm pe gratis!“. Mă întreb ce o să ne facem în momentul în care producătorii „neasociaţi“ nu vor mai avea voie să-şi vîndă produsele decît pe o rază de cîţiva kilometri în jurul satului lor? Ne vom conversa cu ciobanii din Voluntari, ne vor zîmbi oare ţărăncile din Ciolpani şi ne vor invita la ei acasă crescătorii de pitici de grădină din Săftica? (**A. P.**)

● Pe 30 decembrie anul trecut, organizaţia separatistă bască ETA planta o bombă pe aeroportul din Madrid, a cărei explozie producea două victime umane. Sau trei, dacă-l punem la socoteală şi pe premierul spaniol, José Luis Rodriguez Zapatero, care, cu fix o zi înainte, pe 29 decembrie, se felicita pentru îmbunătăţirea relaţiilor dintre Guvernul pe care-l conduce şi ETA. Unii lideri politici europeni au un simţ al previziunii cu totul special. (**A. C.**)

● La San Francisco s-au înmulţit crimele declanşate de criza parcărilor: cei care nu găsesc locuri trag în cei care tocmai au găsit unul şi, într-o variantă ceva mai paşnică, paznicii din parcări sînt mulţumiţi cînd se aleg doar cu insulte: la ei se zbiară, sînt scuipaţi, primesc pumni şi ameninţări. Totuşi soluţia cu crimele pare a fi mai eficientă: ies din circulaţie două automobile, cel al victimei şi cel al criminalului, şi astfel rămîn mai multe locuri libere de parcare. (**M. B.**)

● Dintre ofertele de servicii etalate pe maşina unei firme, mi-a atras atenţia una: „Colantări taxi“. Să reţinem, aşadar, pentru dicţionarele viitorului, verbul *a colanta* (care vine, presupun, de la „colant“) şi efectul concret al acestuia, *colantarea*. (**D. S.**)

● Cuvîntul mi-a rămas în cap de cum l-am auzit pe preşedintele Trăian Băsescu zicînd: „Geoană este manipulat de bătrînul edec, de Ion Iliescu“. Edec. Bătrînul edec. Fără să ştiu ce înseamnă cuvîntul „edec“, propoziţia m-a dus totuşi cu gîndul la personajul din *Stăpînul Inelelor,* cel cu „my preciouusss!!“. Şi atunci m-a lovit asemănarea cu Ion Iliescu. Nu vi se pare? Apropo, *DEX*-ul zice că „edec“ înseamnă: 1) Odgon lung cu care se lega de catarg sau de babalele din proră o ambarcaţie sau o navă pentru a fi remorcată de pe mal împotriva curentului unui curs de apă. Expr. *A fi la edecul cuiva* = a depinde cu totul de cineva, a fi la remorca cuiva. 2) Lucru care se găseşte de multă vreme într-o gospodărie; lucru necesar, *p. ext.* persoană (indispensabilă) care se găseşte de multă vreme undeva. Adevărul este că Ion Iliescu se găseşte de multă vreme în gospodărie. Ca să vezi cu ce metaforă marinărească ne pricopsirăm! (**C. G.**)

● Revoltaţi de primăvara de iarnă pe care o avem, acum cîteva zile, în faţa Institutului de Meteorologie, un grup de tineri înfofoliţi cu pulovere, fulare şi mănuşi, înarmaţi cu snowboarduri şi sănii, demonstrau vehement contra lipsei de iarnă şi zăpadă, scandalizînd şi aruncînd în derută conducerea Institutului. Şi mi-am amintit cu drag de mişcarea pariziană de eliberare a piticilor de grădină şi de agenţia germană de voiaj pentru păpuşi. Şi-am simţit, pentru prima oară, că *acestei* Europe îi aparţin cu tot sufletul. (**S. G.**)

● Poţi medita despre nimic? (**M. C.**)

● Poţi publica o erată din greşeală? (**M. C.**)

● Am urmărit cu mare interes polemica, dacă se poate numi aşa, între Andrei Pleşu şi Dragoş Bucurenci. Acesta din urmă tot aminteşte, în scrisoarea deschisă publicată luni de *EVZ,* despre generaţii. Ba că generaţia de 25 ani ar trebui să fie apucată de greaţă în faţa distribuţiei de tip Pareto, ba că trebuie să menţinem deschisă comunicarea între generaţiile vechi, care au o pată pe comunism, şi cele noi, care nu ar mai trebui să o aibă, şi tot aşa. Dragoş dragă, cu toată simpatia pe care ştii că ţi-o port, nu vrei tu să ne laşi generaţia în pace şi să vorbeşti doar în numele tău? Mulţumesc frumos. (**C. G.**)

● Mi-am lăsat maşina complet aiurea pe Dorobanţi, vizavi de BRD, blocînd o Dacie albă şi am alergat la bancomat. A durat mai mult decît prevăzusem, iar la întoarcere Dacia avea şoferul la volan. Am dat să explic, spăsită, cînd aud, literal: „Nu vă faceţi probleme, doamnă, am stat doar cîteva minute“. Nu era ironic, nu rînjea, nu voia să bem o cafea. Iată un *jamais vu* de proporţii, cel puţin în Bucureşti! (**S. S.**)

● A murit, pe 5 ianuarie a.c., în vîrstă de 96 de ani, japonezul Momofuku Ando. Poate nu ştiaţi: dl Momofuku are şi în România fani dedicaţi – mai ales printre celibatari şi studenţi. Frazele care l-au făcut celebru pe venerabil sînt (cf. *The Economist*, 20 ian. a.c.): *Scoateţi produsul din ambalaj. Puneţi apă fierbinte. După trei minute, mestecaţi bine şi gustaţi*. Dl Momofuku este cel care a inventat, în 1957, supa instant cu tăiţei chinezeşti şi cu aromă de pui sau crevete. (**A. C.**)

POŢI SPUNE CĂ A NAŞTE NATURAL PE O ŞOSEA LA MODĂ E MAI DEGRABĂ GREŞIT, DACĂ MICUŢA POATE LĂMURI ÎNTREBĂRILE?

● Poţi ezita să ai îndoieli? (**M. C.**)

● Poţi fi exhaustiv pe tema infinitului? (**M. C.**)

● O frază mişto dintr-un editorial al lui Costi Rogozanu din *Cotidianul:* „Ce mi-a plăcut în scandalul «bileţelul» este tocmai antetul de pe bileţel – e un fel de a spune că «pila» e o formă instituţionalizată de dialog în politica românească“. (**a. l. ş.**)

● Cu surle şi trîmbiţe, cu camere de luat vederi, cu fiţe şi replici de tot felul, tînăra dnă Columbeanu a născut, în sfîrşit! Salut opţiunea ei de a naşte natural şi îi doresc să-i trăiască fetiţa de 3,350 kg şi 53 de cm, să fie înaltă şi frumoasă ca ea şi bogată ca tatăl său. Ce m-a enervat însă la culme a fost atenţia exagerată (şi să nu-mi spună nimeni normală!) acordată de medicii de la Spitalul Elias cuplului Columbeanu. Sînt foarte curioasă dacă oricărei alte femei i-ar fi dat tîrcoale aceeaşi armată de doctori şi asistente, dacă oricărui soţ i s-ar fi permis să fie alături de soţia sa în sala de naşteri, dacă orice cuplu de părinţi ar fi putut să beneficieze de o rezervă „apartament“ cu patru camere şi alte asemenea „luxuri“. Acum aproape cinci ani, un membru al familiei mele a avut nevoie de o complicată operaţie la stomac. Cu greu, cu pile şi cu şpăgi de neimaginat am reuşit să îl internăm într-un spital din Bucureşti. În ziua operaţiei, nu ne-a fost permis accesul în spital. Ca să putem intra în „rezerva“ în care sufereau alţi 6 bolnavi am dat alte şpăgi. Însumat, am dat atunci cam cît s-a spus că a plătit cuplul Columbeanu acum; pe noi însă nu ne-a băgat nimeni în seamă. (**R. T.**)

● S-a prăpădit într-un accident, pe o şosea din Bulgaria, Maria Cioncan, medaliată cu bronz la ultima Olimpiadă, în proba de 1500 m. Paginile gazetelor de specialitate consacrate acestei nenorociri au fost vizibil mai multe decît cele inspirate, cîndva, de triumful ei olimpic. *C'est la vie!* (**R. C.**)

● Iată cîteva dintre jocurile copiilor neaoşi de 10-11 ani, observate cît se poate de întîmplător: descoperirea unei seringi, probabil, a unor drogaţi, în părculeţul de lîngă şcoală, urmată, la intervenţia unei bunici, de îngroparea ei; găsirea, tot pe jos, a unor beţe, folosite mai tîrziu pentru a-i da în cap cu ele, curtenitor, unei colege; discutarea ultimelor etape din cele mai la modă jocuri pe computer şi PSP, toate pentru cei în vîrstă de peste 18 ani, în care un erou sau altul, fie el un poliţist sau celebrul cîntăreţ 50 Cent, omoară, cu exces de sînge, cît mai mulţi oameni. (**I. P.**)

● Petre Stoica, stînd de vorbă încîntător cu Iolanda Malamen, în *Ziua* (11 ianuarie): „Sînt un bolnav de presă. Îmi place să frunzăresc întîi, să văd titlurile, apoi să citesc, să rumeg, să compar. Zilnic citesc 4-5 cotidiene, care mă costă o avere. Nu mai vorbesc de săptămînale. *Dilema* şi *Caţavencu* vin cu regularitate, dar sînt alte reviste culturale care vin cînd dă Dumnezeu. Am şi abonament la *România literară,* la *Cotidianul*. La mine cutia poştală e plină tot timpul. Fiind pasionat al presei zilnice, pe mine mă interesează să-mi vină dimineaţa, la prima oră, nu la prînz“. Află, domnule Petre Stoica (acolo, la Jimbolia), că dimineaţa, la prînz şi seara, 24 din 24, sîntem cîţiva bucureşteni care ţinem enorm la poezilele dumitale. (**R. C.**)

● Bîlbîiţii sînt mai degrabă redundanţi sau logoreici? (**M. C.**)

● Cum ştii dacă un cuvînt e scris greşit în dicţionar? (**M. C.**)

● Hillary Clinton vrea să candideze la preşedinţia SUA. Dacă o să cîştige, Bill va fi pe post de *first lady?* (**M. V.**)

● Aflu, de pe coperta unei reviste pentru femei căreia i se face reclamă pe Antena 1, că micuţa Cleopatra Stratan este numită „fetiţa de diamant“. Maneliştii îşi numesc progeniturile dresate să cînte şi să cîştige bani „copilul minune“ sau „copilul de aur“. Aceeaşi exploatare a celor mici, aceeaşi afacere bănoasă pentru părinţii care i-au scos la produs. (**C. P.-B.**)

● Din seria „Anomalii“: 1) în agenţiile de bilete SNCF *nu* există aparat pentru carduri! Dacă vrei, care va să zică, să-ţi iei bilet internaţional, musai să te duci cu purcoiul de bani la ghişeu; 2) pe formularele pentru schimbarea buletinului există şi rubrica „Religia“: mă poate lămuri cineva ce treabă are credinţa (intimă şi personală) cu calitatea de cetăţean?; 3) cînd a fost să fie declarată la Ministerul Culturii petiţia online (de peste 2000 de nume) în sprijinul lui Cristi Puiu, funcţionara de la ghişeu a cerut „numele semnate în clar“!! Oamenii ăştia în ce secol trăiesc?! (**a. l. ş.**)

● Ce ne-am face fără întrebările retorice? (**M. C.**)

Benita FERRERO-WALDNER

Cadouri legale

Filmul *Blood diamond* (Diamantul sîngeriu) ne aminteşte motivul pentru care avem nevoie de Procesul Kimberley.

Odată cu lansarea filmului hollywoodian *Blood diamond*, mulţi vor face cunoştinţă cu o legătură posibilă între cel mai strălucitor produs din lume şi o parte din cea mai teribilă violenţă a acesteia. Nimeni nu îşi doreşte să aibă pe deget un inel care a fost folosit ca răsplată pentru vărsarea de sînge şi pentru suferinţă. Dar extrem de preţuite la purtare, deosebit de valoroase şi uşor de făcut contrabandă cu ele, diamantele nu sînt numai „cel mai bun prieten al fetelor", aşa cum spunea Marilyn Monroe, ci pot fi şi un bun prieten al celor care provoacă conflicte violente în Africa.

Aceasta este problema pe care o prezintă în mod grăitor filmul *Blood diamond* şi care a dus la crearea Procesului Kimberley. Filmul ne poartă în Sierra Leone în anul 1999, către unul dintre cele mai brutale războaie civile din Africa şi ne prezintă ororile finanţate prin comerţul ilicit cu diamante: violenţă, distrugere, răpirea şi drogarea copiilor smulşi de la şcoală şi transformaţi în criminali. Filmul ilustrează grafic motivele pentru care în anul 2003 comunitatea internaţională a decis să intervină pentru a reduce comerţul ilicit cu diamante, stabilind o schemă unică internaţională.

Procesul Kimberley funcţionează pentru a preveni pătrunderea diamantelor comercializate ilegal pe piaţa internaţională legală. Cele 71 de state membre se angajează să îşi exercite controlul asupra producţiei şi comerţului lor cu diamante. Toate transporturile internaţionale de diamante brute trebuie să se efectueze în containere nesigilabile şi să fie însoţite de un certificat emis de Guvern, care să garanteze originea licită a acestora. Respectarea acestor cerinţe este verificată prin inspecţii pe teren şi prin analizele rapoartelor anuale şi ale statisticilor legate de producţie şi comerţ. Dacă o ţară nu respectă aceste cerinţe stringente, ea poate fi exclusă din schemă şi astfel i se poate interzice să vîndă diamante pe piaţa internaţională – un stimulent puternic pentru a respecta regulile şi a împiedica violarea lor. Kimberley constituie un parteneriat fără precedent între: societatea civilă care, împreună cu Naţiunile Unite, a atras atenţia pentru prima dată asupra problemei, industrie, care a contribuit cu multă expertiză şi alte resurse, şi Guverne, care au lucrat împreună pentru a pune schema pe picioare. Procesul depinde de angajarea activă a tuturor celor trei părţi.

UE a susţinut Procesul Kimberley încă de la înfiinţarea sa, iar în acest an Comisia Europeană, reprezentînd toate statele membre UE, asigură preşedinţia Procesului.

Este Procesul Kimberley un succes? Eu cred că da şi aşa consideră şi membrii Naţiunilor Unite, ai Organizaţiei Mondiale a Comerţului şi chiar membrii Procesului Kimberley. După cum constată filmul, astăzi este pace în Sierra Leone, ca şi în majoritatea celorlalte ţări care au suferit de pe urma conflictelor finanţate parţial prin diamante: Angola, Liberia şi Republica Democrată Congo (RDC). Desigur, predomină încă situaţii fragile şi nimeni nu ar trebui să facă greşeala de a-şi slăbi atenţia faţă de ele doar pentru că au amuţit focurile de arme.

Kimberley înseamnă că în aceste ţări există acum potenţialul ca bogăţia naturală a diamantelor să contribuie la pace şi prosperitate, şi nu la conflicte. 2006 a fost cel mai bun an al RDC pentru exportul de diamante de la descoperirea acestora de acum 100 de ani, înregistrînd aproximativ 700 de milioane de euro din exporturile oficiale, ceea ce reprezintă aproape 80% din exporturile sale totale. Numai în Sierra Leone exporturile legale au crescut de 100 de ori de la sfîrşitul războiului, aducînd beneficii evidente procentului estimat de 10% din populaţie care depinde de industria diamantelor.

Astăzi, singurul loc în care forţe rebele mai controlează zonele producătoare de diamante se află pe Coasta de Fildeş. Aceste diamante pentru conflicte reprezintă mai puţin de 0,2% din producţia mondială. Procesul Kimberley cooperează cu Naţiunile Unite şi ţările învecinate pentru a stopa pătrunderea acestor diamante pe piaţa legală. În cele din urmă soluţia trebuie să vină sub forma unui acord politic cu privire la criza de pe Coasta de Fildeş. Dar chiar şi după aceea, Procesul Kimberley va continua să joace un rol important în prevenirea unei noi izbucniri a conflictelor.

Diamantele nu sînt, desigur, singura resursă de alimentare a conflictelor. Indiferent că disputele apar cu privire la accesul la terenuri, apă, cherestea sau alte resurse, trebuie să dezvoltăm instrumente eficiente pentru a preveni finanţarea războaielor cu acestea. UE á început implementarea unui plan de acţiune, în spiritul Procesului Kimberley, cu privire la problemele legate de cherestea. Comisia Europeană va opera cu alte părţi ale comunităţii internaţionale pentru a găsi soluţii practice pentru prevenirea alimentării conflictelor cu alte resurse naturale.

Unde îl situează toate acestea pe cumpărătorul care caută un cadou special sau un inel de logodnă? Astăzi consumatorii pot şi trebuie să pună întrebări înainte de a cumpăra diamante, cerînd detalii legate de lanţul de furnizare şi dovada originii lor licite. Presiunea lor poate face diferenţa şi poate aduce o schimbare în acest domeniu. Poate că nu sîntem în stare să punem capăt complet utilizării ilegale a diamantelor, dar atîta timp cît regulile Kimberley sînt aplicate de către fiecare participant la acest proces, consumatorii care cumpără de la furnizori legali pot fi siguri că nu alimentează violenţa şi nu finanţează războiul.

***Benita Ferrero-Waldner** este comisar european pentru Relaţii externe şi Politica europeană de vecinătate.*

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Institutul Cultural Român
cu sediul în Bucureşti,
aleea Alexandru nr. 38, sector 1

angajează în regim de colaborare
CONSILIERI JURIDICI

pentru următoarele domenii:
- achiziții publice;
- finanțări nerambursabile;
- contracte de drepturi de autor şi conexe.

Relații se pot obține
la sediul Institutului Cultural Român
şi la telefoanele: 0317100605; 031710061

HUMANITAS
BIBLIOTECA ITALIANA

Antologia de poezie a laureatului premiului Nobel pentru literatură Eugenio Montale acoperă întreaga creație a poetului, întinsă pe mai mult de șase decenii.

Scrise în temnițele Inchiziției, atât *Cetatea Soarelui*, cât și poeziile lui Campanella reprezintă o reflecție acută asupra condiției omului în univers, ca și asupra avatarurilor pe care le suferă îndată ce se lasă prins în istorie.

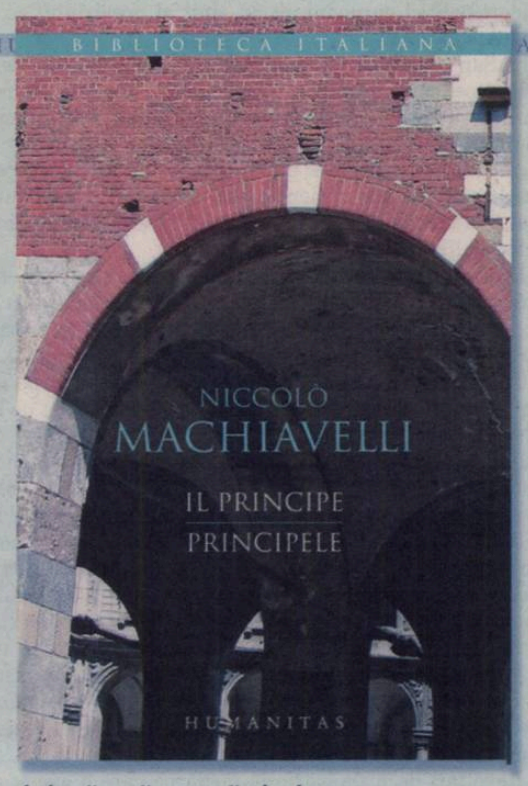

Adevărată piatră de hotar în domeniul scrierilor politice, cu o covârșitoare influență asupra gândirii politice postrenascentiste, această carte își păstrează și astăzi neștirbită actualitatea și, deopotrivă, caracterul neliniștitor.

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Pentru comenzi prin poștă; 021 311 23 30; cpp@humanitas.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 156 ● 2-8 februarie 2007 ● 24 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Despărţirea de problemă“
pagina **3**

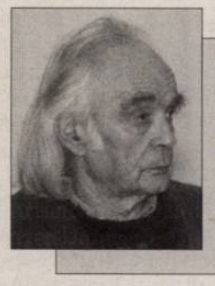

„Trebuia să ajung un genial portar de fotbal“
interviu
cu **Emil Brumaru**
pagina **13**

Radu Pavel Gheo
„Ghidul incorect politic al Europei Unite“
pagina **20**

CUM SE MAI MOARE

5 948467 000155 04

„Obișnuiește-te cu moartea și vei ști ce este viața.“

JEAN KLEIN – „CINE SÎNT EU? CĂUTAREA SACRĂ“

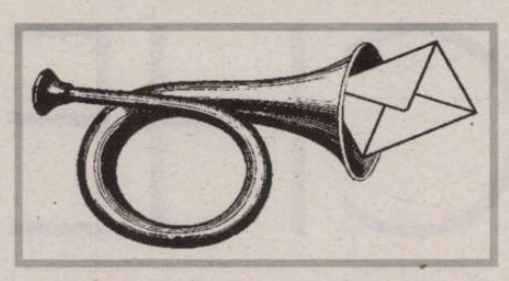

Actualităţi

Intelectualii faţă cu reacţiunea

Am asistat săptămîna trecută la o scenă tragi-comică în care jupîn Dumitrache şi Ipingescu observă cu stupefacţie că Rică Venturiano nu a mai combătut atît de bine ca de obicei. Mai mult, acesta din urmă, încarnat în contemporanul Dragoş Bucurenci, a îndrăznit să se îndoiască de anatemizarea doctrinei politice care a mîncat din sudoarea poporului timp de 50 de ani: comunismul.

Din păcate, Andrei Pleşu şi Gabriel Liiceanu fac un număr de confuzii pentru care nu îmi permit să îi trimit în bibliotecă. Mai repede i-aş invita la un dialog spre a explica de ce confruntă un Marx din paie pe care ei înşişi l-au creat spre a-l dărîma cu cîteva truisme şi vorbe de duh. Confuzia cea mai mare este între criminalul experiment al bolşevismului şi teoria marxistă. Cele două entităţi diferă, „pe ici, pe colo, prin punctele esenţiale", ceva mai mult decît diferă economia de piaţă reală de imaginea creată de Adam Smith, şi nazismul, de ideile lui Nietzsche. Ca să urmez modelul istoriei contrafactuale prezentat în emisiune, cred că în decembrie 1989 Karl Marx ar fi fost pe partea baricadei care vroia distrugerea unui regim totalitar ce sufoca orice formă de autoactualizare a umanităţii.

Energia intelectuală formidabilă a lui Marx a subminat claritatea şi sistematizarea ideilor sale, îngreunîndu-ne interpretarea a ceea ce este marxismul. De această inerentă carenţă a meta-naraţiunilor profită cei care aleg o frază ce îl transformă pe Marx fie într-un revoluţionar însetat de sînge, fie într-un antisemit, ceea ce pare grotesc pentru un cititor, chiar şi novice, al textelor marxiste. Domnul Andrei Pleşu se declară plictisit de textele lui Marx. A avut însă răbdarea de a selecta dibaci cîteva citate ce servesc de minune discursului său. Şi totuşi... Dictatura proletariatului în imaginea lui Marx se apropie cel mai mult de Comuna din Paris, bazată pe democraţie directă, şi nu de monstruozitatea „avangardei proletariatului", a cărei contradicţie internă a fost anunţată de Roza Luxemburg. De ce comunismul a fost îmbrăţişat de un număr disproporţionat de mare de evrei, dat fiind „antisemitismul" lui Marx? Poate pentru că „naţiunea" sau „etnicitatea" reprezentau concepte ale falsei conştiinţe în paradigma marxistă, menite să ascundă adevăratele clivaje din structura economică?

Argumentaţia pe care am urmărit-o în emisiune este dogmatică şi emoţională. Trecînd din registrul „trimiterii la surse" (însă nu la toate sursele, ci la „ai noştri", printr-un *name-dropping* de efect), pînă la trimiterea la părinţi pentru etnografii trăite, nimic nu este cruţat spre a feri generaţia tînără de pericolul stafiei. Să fie oare această generaţie atît de infantilă mental încît să îi lipsească discernămîntul? Şi dacă ar fi aşa, nu ar trebui ca elitele intelectuale să le deschidă mintea şi să educe capacitatea de alegere, în loc să execute, fără drept de apel, doctrine politice în piaţa publică?

Din păcate, domnii Pleşu, Liiceanu, Mihăieş *et al.* se raportează la marxism prin lumina experienţelor proprii, ca efect de cohortă. Cu siguranţă că perioada în care materialismul istoric era paradigma unică de înţelegere a realităţii, iar întruchiparea pe pămînt a comunismului era testată pe subiecţi umani, a lăsat urme adînci în conştiinţa unei generaţii sacrificate. Trebuie să fim recunoscători celor care au trăit în România comunistă şi au avut puterea de a reconstrui după Revoluţie o şcoală de gîndire liberală. Drama personală nu poate justifica însă inchiziţia scolastică la care este supus cel care se întreabă „ce este încă bun în comunism?". Este explicabil ca mulţi să privească spre ororile trecutului şi să avertizeze împotriva uitării şi a repetării greşelilor, însă paternalismul ideologic nu poate fi apărat, chiar dacă este mînat de intenţiile cele mai nobile. În acest caz, *vendetta* dă sens vieţii răzbunătorului, cu preţul înţelepciunii. Ţinînd cont de trecut, generaţiile tinere privesc spre viitor şi caută uneltele cu care să înţeleagă societatea şi să îşi ghideze practicile.

De ce societăţile industriale sînt încă divizate în clase sociale care au tendinţa de a se reproduce inter-generaţional? De ce „şansele egale" cu care pornesc indivizii în viaţă există doar în discursul repetat *ad nauseam* de către liberalism? De ce inegalităţile sociale persistă sau se măresc în ţările capitaliste? De ce creşterea *obiectivă* a standardelor de viaţă nu se reflectă într-o creştere *subiectivă* a stării de bine? De ce există o elită endogenă a puterii în capitalism (ca şi în comunism)? De ce capitalul se poate mişca liber pe pieţele internaţionale, dar forţa de muncă, nu? De ce contractele externe poartă riscuri doar pentru ţările sărace care se împrumută, dar nu şi pentru băncile private occidentale care profită de dobînzi supradimensionate, fără a risca falimentul debitorului, spre deosebire de dreptul civil naţional? Ca să răspundem la aceste probleme contemporane, ne putem îndrepta spre Pierre Bourdieu, Immanuel Wallerstein, C.W. Mills, E.O. Wright, Anthony Giddens, Theodor Adorno sau chiar Amartya Sen, cîţiva dintre cei care nu l-au anatemizat pe Marx, ci l-au recuperat din gheare le bolşevismului, l-au criticat sau l-au susţinut, dar l-au citit, au încercat să îl înţeleagă şi îl păstrează ca punct de reper esenţial pentru înţelegerea modernităţii. Probabil că încă nu au aflat ticurile conversaţionale ale lui Marx.

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune..."*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"*

Comunismul şi liberalismul sînt proiecte utopice. Este greu să ne imaginăm acum o societate comunistă care să servească binelui individului. În egală măsură, o societate liberală în care interesul individual este singurul motor al existenţei pare sortită eşecului prin imposibilitatea teoretică a acţiunii colective. De asemenea, piaţa perfectă şi alegerea perfect raţională sînt concepte empiric falimentare. Locul cel mai potrivit pentru aceste doctrine îl reprezintă ideal-tipul la care ne raportăm şi ne actualizăm credinţele, mereu cu mintea deschisă la alternativele cele mai bune pentru practică.

Societatea deschisă nu poate exista dacă regii-filozofi îi aruncă afară din cetate pe opozanţi (fie ei comunişti sau anarhişti) profitînd de violenţa simbolică ce stă la îndemîna noii intelectualităţi hegemonice, ci înfruntîndu-i în agora, cu argumente, şi nu cu trimiteri la bibliotecile liberale şi anecdote ieftine.

Ca un gînd de final, mă întreb de ce inteligheţia din România este oripilată de nostalgia populară după „epoca de aur", dar înăbuşă din faşă orice şansă de autoreflexie critică a intelectualilor de stînga pornind chiar de la Marx, care ar avea o legitimitate sporită de a denunţa crimele stalinismului. În acelaşi timp, lasă pradă stînga politică unui partid născut din eşalonul doi al nomenclaturii ceauşiste, socialişti cu palate de maharajahi. Singura ironie asemănătoare din istorie ce îmi vine în minte este *coincidentia oppositorum* ce a adus împreună mişcările fasciste şi bolşevice din Spania în distrugerea grupărilor anarho-sindicaliste din timpul războiului civil.

Radu Gabriel UMBREŞ
radu.umbres@new.ox.ac.uk

P.S. Pentru a vedea cum se priveşte opera lui Marx *sine ira et studio*, categoria „bucurencilor"(?!?) ar putea căuta în bibliotecă lucrarea lui Jon Elster *Making sense of Marx*, ce analizează metodic teoriile acestuia, încercînd să culeagă ceea ce rămîne valoros din ceea ce se dovedeşte a fi falimentar, construind, şi nu distrugînd.

N. red.: Andrei Pleşu răspunde corespondentului în editorialul său din pagina 3: „Despărţirea de problemă".

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cine ne duce la teatru**
- **Simboluri religioase**
- **Cultura import-export**

Abonamente la *Dilema veche* se contractează:

- La sediul Adevărul Holding, P-ţa Presei Libere nr. 1, corp C, etaj 3, sector 1, Bucureşti;
- Plătind contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. SATIRICON SRL, CUI 18006758 în contul RO08BRDE 445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, expediind o copie după documentul de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament *Dilema veche*";
- La oficiile poştale din toată ţara;
- La sucursalele Rodipet din toată ţara.

Informaţii abonamente: telefon: 021-407.54.64, 021-407.54.65; fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro. Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru un an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni. Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C Rodipet S.A., P-ţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti, telefon: +4021 3187060, fax: +4021 3187020, e-mail: export@rodipet.ro.

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director distribuţie: Dana ZAMFIR
tel.: 021-407.54.57, 021-407.54.58, 021-407.54.62
fax: (004021)318.22.04
e-mail: dana.zamfir@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.200 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despărțirea de problemă

Mă dau bătut. Am constatat că în materie de comunism și marxism dezbaterea e inutilă și, de fapt, imposibilă. Dialogul nu este recomandabil, cînd interlocutorii sînt oameni cu convingeri inflexibile, „adepți“ de tip religios ai propriului punct de vedere. Am constatat, de-a lungul anilor, că poți spune aproape orice despre figuri culturale celebre, fără ca cineva (cu excepția unor restrînse cercuri de fanatici) să sufere isteric. Poți spune că Platon e fascist, că Immanuel Kant e prea prusac, că Wittgenstein nu știe carte, că filosofia britanică e o filosofie de prostănaci, care nu cred decît în ce se poate pipăi, sau că gîndirea medievală e obscurantistă. În tinerețea mea nătîngă, i-am spus, odată, dlui Noica, ceva de genul: „N-am ce face cu Hegel!“. A devenit melancolic, dar nu m-a dat afară din camera și din generozitatea sa. Poți să-l conteşti pe Dumnezeu, poți lupta împotriva icoanelor, poți defini islamul ca pe o simplă introducere la terorism. Unii se mai supără, dar ceea ce prevalează, în cele din urmă, este toleranța flască a lui *anything goes*. Ei bine, cînd e vorba de Marx și de comunism, nivelul sensibilităților crește amenințător. Tineri și bătrîni, estici și vestici, deștepți și proști, oameni fini și derbedei politici reacționează prompt, cad în fandacsie și te invită să fii nuanțat, echilibrat, „deschis“. Dacă rezişti, treci într-o categorie umană infamantă. Ești scolastic, inchizitorial, dogmatic, emoțional, obsedat, subiectiv, Jupîn Dumitrache, răzbunător, incult, destructiv, poate chiar extremist de dreapta. Dai citate – ești vinovat că le-ai ales cu rea-credință; vorbești de locul violenței în filosofia politică a corifeilor, afli că iei, răuvoitor, drept doctrină, o simplă formă de temperament sau că ignori „contextul“; invoci antisemitismul lui Marx, ți se spune că faci asocieri grotești și ești încuiat, cu întrebarea: „De ce atunci comunismul a fost îmbrățișat de un număr disproporționat de mare de evrei?“. (Nu știu! Aș vrea și eu să aflu.) Urmează vechi reflexe de propagandă: comunismul e bun, dar a fost greșit aplicat sau sabotat de capitalism, marxismul a fost deformat (sau „întinat“) de urmași nepricepuți, mari gînditori din Vest au înțeles, nepărtinitor, contribuția materialismului dialectic la înțelegerea lumii. Îl pomenești pe Furet, ți se dă la cap cu Bourdieu, vorbești de J.F. Revel, Aron și Besançon, ești amendat cu Sartre și cu o serie de neo- sau semi-marxiști. Alți *topoi* inevitabili: creștinismul și inchiziția, racilele liberalismului „burghez“, colonialismul și neocolonialismul etc. În cele din urmă – apogeu! – ți se atrage atenția că reproșurile tale cu privire la comunism sînt de factură comunistă. (Dar parcă nu era chiar așa de rău să fii comunist!) Mă dau bătut. Îmi rămîne doar speranța discretă că „adepții“, analiștii „fără prejudecăți“, campionii discernămîntului nu vor reuși iarăși să „pună în practică“ o ideologie pe care ei o analizează la rece, dar care pe alții i-a costat viața.

Rămîn naiv și posac. N-am nevoie de argumente pentru a spune că nu e admisibil să construiești castele de cristal pe cadavre de copii (oricum, cadavrele se văd, castelele nu). Cînd spun că o sută de milioane de morți e prea mult pentru o „idee generoasă“ nu mi se pare că stau prost cu „argumentele“ și că trebuie să mă ocup asiduu cu „părțile bune“ ale asasinatului. Dar Marx e nevinovat – mi se spune. El e o „energie intelectuală formidabilă“. Evident. Dar e la fel de evident că toți criminalii dictaturilor comuniste îl invocă smerit. Cu citate. Nu-mi amintesc de vreo referință la Nietzsche în discursurile lui Hitler. Da, dar rămîne gîndirea economică a lui Marx. Se poate. Pînă și Lenin a trebuit să recunoască însă lipsa totală a oricărei referințe la economia „socialistă“, în scrierile lui Marx. În locul soluțiilor, cîteva sloganuri agitatorice. Karl Popper (comunist în tinerețe, dar vindecat ulterior, ceea ce dovedește – vezi și cazurile Koestler, Orwell, Panait Istrati – că acest tip de traseu nu e chiar imposibil) îl declară pe tenebrosul gînditor din Trier „un fals profet“. „Dar mult mai important – spune Popper – este că a indus în eroare o mulțime de oameni inteligenți...“ Un corespondent inteligent și citit al *Dilemei vechi* poate ajunge, de pildă, să pună întrebări aiuritoare, din care rezultă că liberalismul și comunismul sînt proiecte *la fel* de utopice, că, spre deosebire de capital, forța de muncă nu se mișcă liber pe piața internațională (aviz căpșunarilor!), sau că în capitalism se accentuează inegalitățile. (Dar în comunism? Dar dacă se compară definiția „sărăciei“ din Vest cu cea din Est?) De departe cea mai tare întrebare este însă aceasta: „De ce creșterea *obiectivă* a standardelor de viață nu se reflectă într-o creștere *subiectivă* a stării de bine?“. Aici, dl Umbreș (acesta e numele corespondentului nostru) devine metafizic. I-aș răspunde, mai întîi, că statele n-au a se ocupa de registrul subiectivității, iar apoi, că problema marxismului e tocmai aceea de a fi evacuat din spațiul reflecției orice expresie a vieții interioare. E unul din motivele pentru care nu-l frecventez. El are răspunsuri numai la întrebări pe care eu nu le am. Mi-e greu să-mi închipui că m-aș trezi într-o dimineață prost dispus, sau locuit de frica morții, sau chinuit de problema răului (nu cel strict social), sau îndrăgostit, sau obsedat de întrebări necomplezente asupra sensului meu și al lumii și aș recurge, pentru a mă vindeca, la o pagină „științifică“ din *Capitalul* sau din *Manifestul Partidului Comunist*. Individul uman are și alte probleme, și alte nelinişti, decît problema circulației forței de muncă și a inegalității sociale. Despre toate acestea, Marx tace suveran. Încă ceva. N-am citit (și probabil n-o să citesc) literatură neomarxistă. Dar pentru a semnala răul adus pe lume de Marx, prin comunism, pot depune mărturia experienței mele de viață, ca și pe aceea a milioane de semeni ai mei. Aș fi satisfăcut dacă, pentru a semnala „ce e bun“ în comunism mi s-ar pune pe masă nu „idei“ și „argumente“, ci tot *fapte de experiență*. Vreau să văd, oriunde în lume, soluțiile *concrete,* fericite, aduse de comuniști crizelor pe care le descriu *„ad nauseam“,* privind de jur împrejur. În această privință sînt marxist. Vreau să verific teoria prin practică. Nu marele rezervor de idei mărețe ale unei doctrine mă interesează. Dați-mi *cîteva* fapte bune. Pînă atunci, mă despart de problemă și de dezbaterile sterile care nu opun cearcănelor mele decît o „corectă“ vioiciune mentală. Și dacă îmi cereți să dau jos icoanele de pe pereți, dați-mi voie să dau jos și portretul lui Marx, sub care am trăit, fără să fiu întrebat, mai mult de jumătate din viață.

cu dilema la croitor

Ce să caute un poet la reuniunea Academiei Internaționale de Gastronomie de la Paris?

Ca un bătrîn contrabandist care a trecut cu nonșalanță granița dintre literatură și sosul provensal, trebuie să recunosc, cu o totală lipsă de modestie, că pe vremea cînd mulți autori români se chinuiau să facă rezistență prin cultură, eu chiar am făcut rezistență prin bucătărie.

Din această pricină, la Hotelul Ritz, unde marii degustători europeni au votat intrarea Poloniei, a Andorrei și a României în Parnasul savorilor, n-am suferit cîtuși de puțin de complexul neamțului în Bulgaria.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Se va adopta Constituția Europeană?

Președinția germană a UE și-a stabilit ca prioritate relansarea dezbaterii asupra Tratatului constituțional. Și-a făcut, nemțește, calendar de activități întru relansare și a discutat și cu țările care urmează la președinția UE în semestrele viitoare, pentru a se asigura că procesul va continua. Deocamdată însă, dezbaterea tinde să se relanseze singură.

La Madrid a avut loc o reuniune a celor 18 state care au aprobat Tratatul constituțional. S-a încheiat cu concluzia că proiectul Tratatului nu trebuie abandonat, ci îmbunătățit. Ministrul de Externe al Spaniei, Miguel Angel Moratinos, a spus chiar că textul actual trebuie lărgit, urmînd să conțină capitole referitoare la subiecte precum imigrația, lărgirea Uniunii, energia sau schimbarea climatului. Așadar, stufosul document – de necitit pentru un cetățean mediu – ar urma să devină și mai stufos. Or, mulți analiști au spus că semi-eșecul Constituției Europene se datorează, printre altele, și dificultății de a o face „comunicabilă“ și digerabilă pentru cetățeanul obișnuit. În virtutea acestui fapt, unele țări solicită tocmai simplificarea lui: Cehia, Polonia și Marea Britanie (care încă nu au aprobat Tratatul) s-au și pronunțat în acest sens. Se profilează, așadar, două tabere: una a „amicilor Constituției“, care vor ca actualul Tratat să-și continue drumul spre adoptare, și una a „revizioniștilor“, care sînt de părere că, dacă oricum procesul e blocat, trebuie profitat de ocazie pentru a simplifica lucrurile.

Dar la această formă a Tratatului s-a ajuns în urma unor lungi negocieri, în cadrul unei comisii din care făceau parte nume grele și cu vechime ale politicii europene (fostul președinte francez Valéry Giscard d'Estaing, fostul premier italian Giuliano Amato, fostul premier belgian Jean-Luc Dehaene și alții). La terminarea lucrărilor, și Giscard d'Estaing, și Romano Prodi (președintele de atunci al Comisiei Europene) au afirmat că cu greu s-ar fi putut obține un rezultat mai bun. În cuvintele lor se citea însă mîndria față de *proceduri,* față de *stilul* tratativelor, nu față de „produsul finit“. Ce-i drept, în atîtea decenii de existență și după atîtea extinderi, politica europeană a perfecționat la maximum arta tratativelor, tehnica pertractărilor, subtilitatea procedurilor, capacitatea de a împăca toate caprele și toate verzele imaginabile, prezente și viitoare. Germania va reuși, probabil, să readune în jurul mesei energiile politicienilor europeni, pentru a-i determina să împingă înainte proiectul constituțional. Dar se joacă ultima șansă: un nou eșec va fi ultimul și „ideea de Constituție Europeană“ va intra în adormire pentru mulți ani, dacă viitorul apropiat nu va aduce un pas înainte.

Or, viitorul apropiat e la fel de neclar ca și în 2005, cînd referendumurile din Franța și Olanda au blocat procesul de adoptare. Chiar mai mult: euroscepticismul crește chiar și în țări altădată „optimiste“, iar moneda euro – semnul cel mai clar și mai concret al Europei Unite – stîrnește nemulțumiri în majorități semnificative de cetățeni din țări importante (Germania, Franța, Italia etc.). Tendința cetățenilor este de a pune insatisfacțiile vieții de toate zilele pe seama Bruxelles-ului, cu procedurile și normele sale greoaie, cu politicieni și birocrați rupți de realitate, departe de oameni și de nevoile lor. Cu alte cuvinte, atmosfera din opinia publică e mai proastă decît acum cîțiva ani. Și va fi greu pentru politicieni să le explice cetățenilor nemulțumiți că adoptarea Constituției nu le-ar fi făcut viața mai grea, ba chiar ar fi ajutat poate Uniunea să funcționeze mai bine. Ce-i drept, nici politicienii nu se grăbesc să-și cheltuiască energiile pentru a le vorbi cetățenilor despre viitorul luminos și îndepărtat pe care îl poate asigura Constituția. Dimpotrivă: de cîte ori se apropie campania electorală, politicienii se pliază pe „cerere“ și le vorbesc oamenilor despre durerile locale și naționale. Vezi cazul Franței, care se pregătește de prezidențiale: cei doi candidați vorbesc mai mult despre „întărirea rolului Franței în lume“ decît despre „dizolvarea“ Franței în suprastatul european. Iar Berlusconi le-a vorbit italienilor în campanie despre ieșirea țării din zona euro: asta voia publicul, asta i-a dat.

Devine interesant. Dacă nici rigoarea nemțească nu va reuși să planifice și să organizeze adoptarea pînă la capăt a Tratatului constituțional, atunci nu mai e nimic de făcut. Problema e că, după aceea, cetățenii vor avea ce să arate cu degetul și vor trage rapid concluzia definitivă că Europa asta unită nu le aduce nimic bun.

tinerea de minte

„Am de gînd să călătoresc prin Europa, Aleoșa. Vreau să plec de aici; știu că mă duc într-un cimitir, dar nu pot să-ți spun cît îl iubesc și ce înseamnă pentru mine cimitirul ăsta! Atîția răposați dragi zac în pămînt acolo, fiecare piatră de mormînt vorbește despre o viață apusă ca o flacără ce s-a stins, despre credința pătimașă în eroismul lor, despre lupta pe care au purtat-o în numele adevărului și al științei lor! Parcă mă și văd cum am să cad în genunchi și am să sărut pietrele, stropindu-le cu lacrimi, deși în inima mea sînt convins că nu-i decît un cimitir, și nimic mai mult. Nu vor fi lacrimi de disperare, fiindcă, vărsîndu-le, mă voi simți fericit. Înduioșarea ce mă va cuprinde va fi o voluptate pentru mine. Mi-s dragi mugurii cleioși ce se deschid primăvara, cerul albastru, asta este! Nu mai e vorba nici de rațiune și nici de logică – iubești cu toate măruntaiele și cu tot sufletul tău, îți iubești clocotul primei tinereți... Pricepi ceva din toată poliloghia asta, Aleoșka, sau nu pricepi nici o iotă? îl întrebă brusc Ivan, rîzînd.“

(F.M. Dostoievski, *Frații Karamazov,*
traducere de Ovid Constantinescu
și Izabella Dumbravă, Editura Univers, 1982)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Care sînt „faptele grave“ ale preşedintelui?

PSD a anunţat săptămîna trecută că a strîns semnăturile necesare pentru procedura de suspendare a preşedintelui. În acelaşi timp – spunea Mircea Geoană – juriştii partidului căutau motivele suspendării. Te umflă rîsul: un partid îşi pune parlamentarii să semneze în alb pentru suspendare şi apoi caută motive. Ca miliţienii care te umflau şi apoi căutau motiv.

De ce se poate suspenda un preşedinte? Constituţia spune: „În cazul săvîrşirii unor fapte grave prin care încalcă prevederile Constituţiei, preşedintele României poate fi suspendat din funcţie de Camera Deputaţilor şi de Senat“ (art. 95). Vorbim deci despre fapte, nu vorbe, nu declaraţii, nu opinii. Fapte, evident comise în exerciţiul funcţiei sale, care încalcă Consituţia. Deci, nu îl putem suspenda pentru că a condus beat sau pentru că îşi înşeală nevasta, teoretic vorbind. O fi imoral, dar nu e anticonstituţional.

Ce „fapte“ face un preşedinte în exerciţiul funcţiei? Semnează acte sau emite ordine (chiar verbale). PSD trebuie să demonstreze că Băsescu a produs un act sau a emis un ordin prin care a atentat (şi încă în mod grav) la prevederile constituţionale. Asta trebuiau să caute juriştii PSD. Cînd scriu acest articol, opera lor nu a fost făcută publică. Dar să vedem ce au declarat prin presă.

Acuzaţia 1: „Nu îşi îndeplineşte rolul de mediator“. Suspendarea este o sancţiune juridic-constituţională care poate fi aplicată pentru ceva (fapte grave) ce a făcut preşedintele, nu pentru ce nu a făcut.

Acuzaţiile 2-4: „Încălcarea separaţiei puterilor în stat“; „Reprezintă o ameninţare la adresa ordinii constituţionale“; „Prin comportamentul său, pune în pericol autoritatea instituţiilor constituţionale“. Opinii şi păreri. Nici o faptă concretă, darămite gravă. Nu avem pe ce să discutăm aici.

Acuzaţia 5: „Dosirea bileţelului de la prim-ministru“. În sfîrşit, o faptă. Într-un punct au fost de acord şi Băsescu, şi Tăriceanu în această afacere: bileţelul nu a avut efecte. Dacă putem vorbi despre fapta anticonstituţională de tentativă de a influenţa justiţia (săvîrşită de Tăriceanu), Băsescu nu i-a dat curs, deci nu a încălcat Constituţia. Tăinuirea faptei poate avea un aspect penal (deşi e discutabil, în acest caz), dar nu anticonstituţional, tocmai pentru că intervenţia în justiţie nu s-a finalizat.

Acuzaţia 6: „Se erijează în putere legislativă, concepe legi la Cotroceni“.

Cititorii poate îşi amintesc că am criticat aici legile Siguranţei naţionale în varianta propusă de Cotroceni. Erau proaste şi emanau spirit militarist. Dar asta nu înseamnă că experţii Preşedinţiei nu pot să participe la formularea unor proiecte de legi. De fapt, oricine poate concepe proiecte de legi sau poate contribui la dezbaterea publică. Eu am contribuit în activităţile mele civice la scrierea a două proiecte de legi. Înseamnă că am încălcat Constituţia? Sau preşedintele ales al ţării nu poate participa la formularea proiectelor de legi nici măcar atît cît pot şi eu, simplu cetăţean?

Preşedinţia a propus nişte proiecte de legi. Nu scrie pe nicăieri că nu are voie. Parlamentul e liber să le accepte sau nu. Marii jurişti PSD confundă dreptul de iniţiativă legislativă (pe care preşedintele nu îl are) cu dreptul de a propune proiecte de legi, ce pot fi apoi preluate de anumiţi parlamentari sau de către guvern şi propuse pe agenda legislativului. Dacă Băsescu a comis în acest punct o faptă ce a încălcat grav Constituţia, atunci trebuie arestat grupul de activişti civici care a propus legea accesului la informaţii sau grupul de lucru care a formulat legea publicităţii de stat în 2005, preluată apoi de Guvern (ca să dau doar două exemple pe care le ştiu).

Acuzaţia 7: „Creează instituţii paralele ale statului. Din CSAT a făcut un al doilea guvern. A încălcat Constituţia creînd, printr-o decizie a CSAT, Consiliul Naţional al Informaţiilor.“ Articolul 92 spune că preşedintele îndeplineşte şi funcţia de preşedinte CSAT. Faptul că l-ar fi tranformat în al doilea guvern este o opinie, trebuie demonstrată; deşi nu ştiu cum poţi demonstra juridic-constituţional aşa ceva. CNI este o structură internă de lucru a CSAT. Constituţia nu spune nimic de organigrama CSAT. CNI poate încălca Constituţia prin ceva ce face, nu prin simpla sa existenţă. Aşa cum Antonie Iorgovan încalcă logica prin ideile emise, nu prin simpla sa existenţă (deşi...).

Acuzaţia 8: „A creat stări conflictuale între putere şi opoziţie, cerînd alegeri anticipate, revocarea preşedinţilor Camerelor sau dictînd unui partid cum să voteze“. Aici este vorba despre o problemă mai generală. Se răspîndeşte tot mai mult o interpretare a Constituţiei după care preşedintele nu are voie să spună nimic despre politica internă, ar trebui să fie un bibelou în vitrină şi să pară echidistant. Este o interpretare. Doar o interpretare. Singura restricţie reală din Constituţie este aceea de a nu fi membru de partid. Ar fi trebuit să nu ia masa la restaurant doar cu membrii PD? Unde scrie asta? Dacă genialul părinte al Constituţiei dorea aşa ceva, trebuia să o scrie clar acolo.

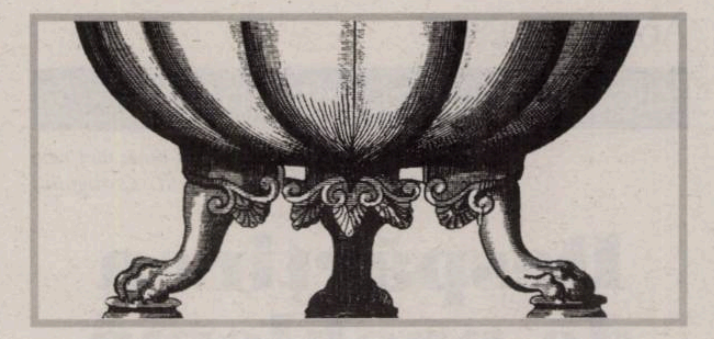

Mai mult chiar (un fapt puţin discutat): Constituţia nu doar că nu interzice preşedintelui declaraţiile politice, dar îi acordă imunitate pentru aceste declaraţii. Aş paria că puţini cititori ştiu acest lucru, atît de mult li s-a repetat la TV prostia cu preşedintele-interzis-la-declaraţii. Să citim Constituţia, articolul 84, referitor la imunităţile preşedintelui (al. 2): „Preşedintele României se bucură de imunitate. Prevederile articolului 72 alineatul (1) se aplică în mod corespunzător.“

Deci sîntem trimişi la articolul 72 (referitor la imunitatea parlamentară). Care spune aşa: „Deputaţii şi senatorii nu pot fi traşi la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului.“ Deci, preşedintele se bucură de aceeaşi imunitate pe care o au parlamentarii, şi anume au libertatea de a exprima „opinii politice“. Libertatea este extinsă şi asupra preşedintelui. Aceasta nu este o interpretare a textului fundamental, ci o formulare explicită.

Motivaţiile declarate presei de PSD sînt glume juridice. Pe lîngă căderea în ridicol, acţiunea e periculoasă pentru că împămînteneşte ideea că nu contează ce scrie, de fapt, în Constituţie, contează ce anume spunem noi că scrie sau ce ni se năzare nouă că scrie.

presa despre...

Sufocare

„Traian Băsescu a făcut, pe 16 ianuarie, o vizită fulminantă la Chişinău. I-a smuls lui Voronin acceptul pentru deschiderea a două birouri consulare la Bălţi şi Cahul, care să dezamorseze criza vizelor, a avansat termene de execuţie («cel mult două săptămîni»), a făcut promisiuni generoase legate de o nouă lege a cetăţeniei pentru basarabeni. Şi a fost aclamat la scenă deschisă, ca un preşedinte al tuturor românilor. La doar două zile după întoarcerea sa din Basarabia, dl Băsescu a scos din buzunar bileţelul care a pus pe jar toată clasa politică. Aoleu, mi-am zis, urmărind avalanşa reacţiilor antiprezidenţiale, cum va reuşi dl Băsescu să se ţină de cuvînt? Pentru că tot Guvernul Tăriceanu va trebui să rezolve problemele consulare din Moldova, tot actualei majorităţi îi revine sarcina să voteze o nouă lege a cetăţeniei române, dar şi modificarea legislaţiei care îngreunează în chip absurd derularea proiectelor culturale cu românii de peste hotare! Politica înseamnă negociere şi, adesea, eşti obligat să-ţi calci pe inimă în numele unor interese superioare. Pe de altă parte, dacă observă disfuncţii grave, dacă grupurile de interese ameninţă să surpe statul de drept şi procesul de europenizare, nu e dator preşedintele să tragă semnale de alarmă, să vegheze asupra instituţiilor? Căci nu poţi guverna în dispreţul propriilor promisiuni electorale...

Încerc să mă dumiresc unde e adevărul şi deschid televizorul. Basarabenii nu prind toate posturile româneşti: nu văd, de pildă, Antenele lui Dan Voiculescu, şi nici televiziunea „de apartament“ a celuilalt Dan (Diaconescu). Ei bine, în ultimul timp am ajuns să mă bucur că aceste posturi nu emit în Moldova, pentru că ne-am fi sufocat. Scenariul e mereu acelaşi: preşedintele sau premierul declară ceva sau ripostează, instantaneu explodează partidele, se îmbulzesc analiştii. Replica este, de regulă, disproporţionată afirmaţiei care a provocat-o, replica se vrea de fapt o filipică devastatoare, menită să desfiinţeze oponentul, să-l anihileze moral“. (Vitalie Ciobanu, *România liberă*, 27 ianuarie) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Domnule ucigaş, vă caută victima

Cel mai bun lucru la meseria de ucigaş plătit e că, dacă eşti bun, victima nu te poate suna niciodată. N-ai s-o auzi plîngîndu-se la telefon. N-ai să ştii, de fapt, cum îi sună vocea şi dacă e, pînă la urmă, om. În meseria asta, dacă o faci bine, nu există decît oameni mulţumiţi: ăia care plătesc. Sau cei deja decedaţi. La jurnalişti, chiar şi la cei din *Dilema veche*, întîlnirea cu victima e însă oricînd posibilă şi, pe alocuri, îngrozitoare.

Am păţit-o săptămîna trecută, cînd m-a sunat Memoranda Onac. Dacă n-aţi citit ediţia precedentă, Mema (poartă totuşi un nume mai scurt decît cel dat de tata) e unul dintre jurnaliştii implicaţi în dosarul arestaţilor pentru şantaj. Evident că în acel articol n-am putut rezista tentaţiei să folosesc aşa un nume, Memoranda Suplexa Onac, în combinaţie cu extrase din rechizitoriu. Poate aţi rîs. Mulţumesc.

Ce nu m-am gîndit e că victima modestelor mele săgeţi poate avea nu doar părinţi, rude şi prieteni – ci chiar şi dreptate. Nu m-am gîndit la asta pînă cînd n-am auzit-o pe victima mea, la telefon. Ea a sunat, fără să-mi ceară ceva, doar să mă audă. Şi, evident, că doar ştie ceva meserie, să-mi aducă aminte de cadavru.

Care cadavru? Nu mă fac că nu ştiu de el. Cel pe care îl am pe conştiinţă (aşa modestă cum e) a pamfletului. Cel pe care l-am lăsat în drum, după ce l-am călcat cu maşina de scris şi-am uitat să anunţ. Sau să-mi cer iertare pentru deranjul de a-i reteza picioarele, cu firul de la mouse.

O fac acum, chiar fără să ştiu dacă victima era pe trecerea de pietoni sau prin loc nepermis. Cu aceste dubii cu tot, îi dau cuvîntul Memei:

Pentru numele meu e «vinovat» tata. Pentru ceea ce am făcut sau n-am făcut eu sînt singura responsabilă.

Vă provoc la un exerciţiu de imaginaţie... Dumneavoastră, editor general la un cotidian regional... Care crede, ca un prost, în presă şi-şi face munca cu dăruire. Şi are convingere că nu greşeşte cu nimic. Nici în faţa părinţilor care i-au dat o şansă (cum spuneaţi dumneavoastră, un paşaport), nici în cea a cititorilor...

[...] Seara, după aproape zece ore, sînteţi dus la Parchet. «Dl procuror vrea să vorbească cu dumneavoastră.»

...Întrebări... răspunsuri... «Nu sînt bune răspunsurile.» Nu daţi răspunsul corect. Aţi greşit... Sînteţi pus sub învinuire... Nimic nu faceţi bine. Aşa zic procurorii. Nu v-aţi ridicat la nivelul aşteptărilor lor... Se pare că nici ale altora...

Uşor, fără prea mare efort, ajungeţi un «şef peste o găleată cu lături», «şantajist», membru într-un «grup infracţional organizat». Condamnat. Pentru cei din jur, pentru care singurul reper este documentul de acuzare al procurorilor... În timp ce vă scriu îmi «trage cu ochiul» Şeicaru... «Ne rămîne doar să pierdem iar... Domnule, maior, sînt gata!»“

Acestea sînt vorbele colegei Memoranda. Alte opinii, culese de pe forumuri, pun o faţă mai degrabă umană peste numele ei istoric:

„Sînt convins că a fost doar, cel mult, o unealtă în mîinile «şobolanului» şi a celorlalţi. Muncea prea mult pentru ziarul ăsta

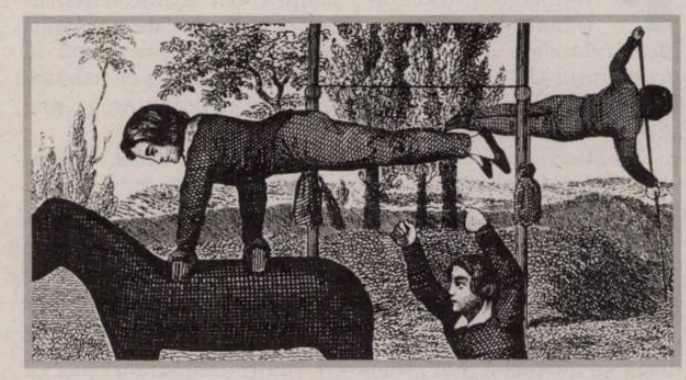

nenorocit. A ajuns la spital, dar după două zile a fugit de acolo. Spitalizarea costa bani, şi «şobolanul» nu îi asigurase, prin acel amărît de contract de drepturi de autor, asigurările sociale.

Mema e sinceră, e sufletistă şi nu merită ce i se întîmplă. E o ziaristă bună, cu multe idei, care a scris despre toţi şi toate. Mulţi şi-ar dori să aibă resursele ei. E un om minunat. Nu e drept să fie acuzată alături de Mureşan, o canalie, sau să fie judecată înaintea altora.

Îmi pare sincer rău pentru fosta noastră colegă Mema, sînt convinsă că a fost prinsă în acest joc fără să aibă nici cea mai mică vină [...]“

Acestea sînt vorbele. Fapte, găseşte fiecare după puteri. Poliţia are faptele ei, jurnaliştii – pe ale lor. Chiar şi tatăl Memei, un domn istoric, are faptele lui şi fata lui pe care nu şi-o recunoaşte în ce scriem.

Poate tocmai de aceea, ziarul se numeşte *Dilema*. Iar noi n-apucăm să fim niciodată siguri. Ascuţim vorbele şi cîteodată uităm că şi cuvîntul taie în carne. Dar tu, Memoranda, ştii asta oricum cu mult mai bine ca mine.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Un muzeu

27 ianuarie 1945 a fost ziua cînd, în timpul celui de-al doilea război mondial, Armata Roşie a eliberat lagărul de exterminare de la Auschwitz (Polonia). Autorităţile germane ale lagărului se retrăseseră, conducîndu-şi prizonierii, un fel de zdrenţe ale fiinţelor umane care fuseseră cîndva, spre teritoriul încă necucerit de aliaţi. Mulţi dintre supravieţuitorii lagărului au pierit pe drum. Nu mai aveau ce să facă din sau cu ei, dar se străduiau să distrugă urmele, martorii. În timp ce armata sovietică se apropia, naziştii au aruncat în aer camerele de gazare şi crematoriile. La Auschwitz au murit un milion de evrei (Hilberg, *Exterminarea evreilor din Europa).* Exterminarea celor 5.100.000 de evrei se numeşte Holocaust sau Shoah.

Lagărul de la Auschwitz a fost vizitat de-a lungul anilor de urmaşii celor dispăruţi acolo, dar şi de cei care vroiau să se convingă cu ochii lor că oroarea a existat. Anul acesta se aniversează/comemorează pentru a treia oară în mod oficial ziua eliberării şi iarăşi trecutul irumpe în prezent, tulburînd conştiinţa generaţiilor marcate de alte drame: amintirea îşi dispută cu istoria învăţămintele acestei catastrofe. Cel mai simplu mod de a o evita este cel folosit de preşedintele Iranului: Holocaustul nu a existat în trecut, în prezent ceea ce a fost denumit aşa este întrebuinţat pentru a anula legitimitatea palestiniană asupra teritoriului statului Israel. O conferinţă internaţională ţinută la Teheran, la care au participat şi istorici europeni şi americani, „analizează" această versiune, se contestă cifre, nume, prin participare şi mediatizare, negaţionismul (se neagă adevărul Holocaustului) capătă legitimitate ca ipoteză ştiinţifică şi, pentru că i se adaugă şi perspectiva armei atomice iraniene, devine o problemă politică delicată. Ce e mai important şi mai util, ca preşedintele Iranului să admită că Holocaustul a avut loc sau să renunţe la înarmarea nucleară? Nu e mai prudent să fie lăsat să spună ce vrea, dar să fie împiedicat să facă rău? Deocamdată această murmurată rezolvare „realistă" e amînată.

La ONU s-a adoptat prin consens o rezoluţie care respinge orice negare a Holocaustului, accentuînd datoria de a îndemna viitoarele generaţii să-şi însuşească lecţiile acestui genocid. Se vor adăuga şi altele: concurează cele din Cambodgia, Ruanda, Darfur. Rezoluţia ONU nu prevede sancţiuni pentru încălcarea ei, dar e de la sine înţeles că întăreşte poziţia ţărilor unde negaţionismul este un delict penal. Acestea sînt: Austria, Belgia, Republica Cehă, Franţa, Germania, Lituania, Polonia, România şi Slovacia. Aşa cum observa şi Timothy Garton Ash, „lista coincide cu cea a ţărilor unde există cele mai puternice partide de dreapta xenofobe, începînd cu Frontul Naţional al lui Le Pen, continuînd cu Vlaams Belang din Belgia, NPD din Germania şi Partidul România Mare". *(The Guardian,* 18 ianuarie 2007) Aceste partide nu au apărut din cauza legilor care interzic doctrinele propagate de ele, dar nici legea n-a reuşit să le desfiinţeze. Existenţa lor se revendică de la principii fundamentale ale democraţiei – libertatea cuvîntului şi libertatea de asociere – şi în numele acestora extremiştii îşi recrutează publicul. Răul se ascunde în neputinţa majorităţilor democratice de a impune un cod politic şi civic care să excludă extremismul, pentru că e nociv şi ridicol, în acelaşi timp. Faptul că el este tolerat la nivelul indivizilor dă impresia că toţi gîndesc aşa, toţi îi urăsc pe străini, toţi i-ar lichida pe cei care sînt de altă părere, dar există unii oameni destul de curajoşi ca s-o spună.

Antisemitismul şi negaţionismul sînt doar simptomele unei boli mai profunde, în unele societăţi nici nu e nevoie de evrei pentru a se manifesta. Oricît se va strădui ONU, memoria Holocaustului nu va dăinui mult dincolo de cei care l-au cunoscut direct. Muzeul de la Auschwitz are mari probleme: zidurile se degradează în continuare („din cauza intemperiilor, eroziunii şi gravitaţiei" – Piotr Cywinski, noul curator al muzeului), lemnul gheretelor de pază şi al barăcilor putrezeşte, sîrma ghimpată a fost înlocuită de cîteva ori pentru că ruginește. Se discută intens despre modernizarea muzeului, dar asta înseamnă că viitorii vizitatori vor vedea obiecte elaborate după model de meşterii secolului XXI. Şi viitorii negaţionişti vor putea să spună că totul e doar propagandă, construită special pentru a-i prosti pe ei.

Memoria nu luptă doar cu reaua voinţă, ci şi cu intemperiile, eroziunea şi gravitaţia.

globul cubic

Consilierii şi cîntăreţul

Pe vremea cînd Berlinul era un oraş împărţit în două de un zid, numele lui Wolf Biermann era purtător de scandal. A trăit în Germania de Est nu pentru că aşa s-a nimerit, ci pentru că aşa a vrut. S-a născut la Hamburg în 1936. Tatăl lui a murit la Auschwitz. În 1957, a decis să se instaleze în Germania de Est. Student la filosofie, a refuzat să devină membru al partidului unic şi, după ce a ascultat motivele refuzului, comisia care s-a ocupat de el a fost edificată: „dl Biermann confundă cîteva fenomene negative cu esenţa socialismului". Prima piesă din micul teatru pus de el pe picioare urma să discute despre Zid. Sala a fost închisă înainte să se dea măcar o reprezentaţie. Wolf Biermann avea totuşi ceva de comunicat şi a început să compună balade despre birocraţii regimului. I s-a interzis să le cînte în public, să le publice şi de asemenea i s-a interzis plecarea în străinătate, chiar şi în „ţările frăţeşti". Cîntecele circulau prin reţelele informale şi Biermann devenise cunoscut, deşi pentru autorităţile din ţara lui era o non-persoană.

Cu prilejul unui vremelnic dezgheţ, în 1976, i s-a permis un turneu în Germania Occidentală. În concertul de la Köln, a cîntat tot ce i se interzisese în celălalt punct cardinal: critica sistemul comunist, cerea libertatea expresiei, apăra Israelul. A doua zi i s-a retras naţionalitatea pentru că „a violat grosolan datoriile cetăţeneşti". Prietenul lui, filosoful Robert Havemann, a reuşit să organizeze manifestaţii de protest şi comentatorii consideră că acesta a fost momentul rupturii între intelectualii partidului şi regimul comunist.

Instalat la Hamburg, Wolf Biermann rămîne un etern disident. Critică societatea occidentală, e entuziast în momentul reunificării şi, în 2003, în opoziţie cu stînga Germaniei unificate, găseşte că războiul din Irak are motive bine întemeiate.

În urmă cu cîteva săptămîni *(Le Monde,* 24 ianuarie, 2007), Senatul oraşului Berlin, prin consilierii creştin-democraţi, verzi şi liberali a decis să-i acorde titlul de cetăţean de onoare. Majoritatea – social-democraţi şi socialişti, coaliţia roşu-roşu – s-a opus. Discuţiile zgomotoase s-au încheiat în favoarea artistului. Cu sau fără ceremonie, onoarea lui Biermann durează. În ceea ce-i priveşte pe consilieri, stăruie un dubiu. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Relativism şi democraţie

Relativismul este trăsătura esenţială a gîndirii occidentale actuale. Unii, precum Biserica Catolică, cred că e o boală a epocii (vezi celebra enciclică papală „Veritatis Splendor" din 1993, dar şi ultimele discursuri ale papei Benedict al XVI-lea). Alţii cred că e o binecuvîntare, precum cred cei mai mulţi dintre filozofii moderni şi postmoderni. Relativismul consacră axiomatic legitimitatea supremă a contextului. Orice judecată, orice idee, orice gest depind de un întreg context cultural (limbă, epocă etc.) şi, ca atare, aşa şi trebuie apreciate, căci un adevăr ultim, absolut, un reper gnoseologic sau etic fix nu există. Spre deosebire de relativismul metafizic, care are origini asiatice (religiile dharmice), care e mai radical şi care apare spiritului european mai degrabă ca o excentricitate, relativismul raţional este, dimpotrivă, un fel de cod esenţial de maniere pentru lucrul în lumea ideilor. Sîntem, adesea în timpul vieţii noastre, exasperaţi pînă la lacrimi sau chiar disperaţi că nu avem certitudini. Lipsa certitudinilor duce la debusolare, la forme variate de alienare şi la serioase derapaje etice. Lipsa certitudinilor este, în cele din urmă, principala cauză a păcatului, căci credinţa religioasă este o certitudine. Dar, lumea relativismului nu este integral rea şi periculoasă, căci din ea sau cel puţin împreună cu ea s-a născut democraţia, cu efectul ei cel mai important: libertatea individului.

Democraţia şi relativismul raţional se originează cam în acelaşi timp şi în acelaşi loc: în vechea Grecie, cu cinci secole înainte de Christos. Se poate spune că minţile care au rafinat democraţia greacă – adevărat mit pentru toţi cei care, milenii după aceea, vor purta democraţia ca pe un ideal scump – sînt tot aceleaşi care au descoperit subiectivitatea, care au cultivat dubiul ca pe o virtute şi care au arătat că, cu puţina ascuţime a minţii şi cu o bună cunoaştere a naturii umane, orice se poate justifica. Dacă explicăm orice prin relaţie cu alte lucruri de acelaşi ordin, dispare verticala tablei de valori şi, topindu-se într-un spectru infinit, de tot mai complicate contexte, condiţia devine cauză, apoi devine scop şi, în final, deplină legitimitate. Secolul al V-lea î.Ch. a fost magnific. Era epoca sofiştilor, dar şi a lui Pericle, era secolul care va începe cu suirea pe tron a lui Alexandru Macedon, va fi străbătut de războiul peloponesian şi se va încheia cu o cupă de cucută băută de Socrate. Un secol plin, un secol care a influenţat mintea europeană, mai mult decît oricare altul. Din rărunchii acestui secol, Protagoras a decis: „Individul e măsura tuturor lucrurilor; a celor ce există întrucît există şi a celor ce nu există întrucît nu există". Ironia supremă este că această frază ne-a parvenit complet ruptă din context. Axioma relativismului ajunge la noi complet lipsită de relaţia cu textul în care s-a aflat. Unii spun că vorba lui Protagoras e un manifest al umanismului, căci se referă la om în genere ca măsură a tuturor lucrurilor, consacrîndu-l ca centru al lumii. Alţii spun că e un manifest al individualismului şi o consacrare deplină a domniei subiectivităţii. Cuvîntul-cheie e *antropos* şi, orice traducere i s-ar da, mai largă ori mai restrînsă, zeii sînt detronaţi, adevărul unic e exilat, totul în jur e la scara individului. Oamenii mari dau lucrurilor o măsură amplă, gîndesc imens, simt pe măsură şi văd lumea încercuită de orizonturi intangibile, în vreme ce pentru cei mici, lumea e meschină, buchisită, aglomerată şi îngustă ca o celulă penitenciară. Dar fapt este că fiecare are dreptul inalienabil la propria viziune, construită după propriile-i dimensiuni interioare.

Să alăturăm ideile democratice cu relativismul raţional, nu cred că e o pură speculaţie. Poate că relaţia dintre ele nu este aceeaşi cu cea pe care Max Weber o vede între capitalism şi protestantism, dar e un fapt lesne de observat că, pe parcursul evoluţiei ei, democraţia a cultivat relativismul, şi invers. Aş zice chiar că, unei minţi relativiste, nu îi putea corespunde decît o lume exterioară democratică, iar pentru o democraţie nu există o altă gîndire mai potrivită decît cea relativistă. Ca şi relativismul, democraţia se fundamentează pe ideea că nimeni nu deţine adevărul ultim (relativismul a mers pînă acolo încît a spus că nici nu există un asemenea adevăr), că ceea ce contează în primul rînd e individul, adică subiectul, şi că voinţa cetăţii trebuie să fie suma aritmetică a voinţelor subiectelor care populează, cu drept de rezidenţă, cetatea. După secole de evoluţie, rafinare şi sofisticare, democraţia a ajuns, astăzi, să fie exact acest lucru, o ridicare a subiectivităţii la rang suprem. Moftul devine drept, deranjul naşte obligaţii juridice, părerea ajunge literă de Evanghelie.

Pe de altă parte, dacă plasăm relaţia relativism-democraţie în binom logic cu relaţia certitudine-totalitarism, rezultatul e bizar. Mărturiile tuturor celor care au prins, într-o viaţă, şi epoci totalitare, şi epoci democratice, spun ceva foarte interesant. În totalitarism, canalele de informare publică erau închise, prin urmare incertitudinea domnea în minţile oamenilor, căci ei pur şi simplu nu ştiau ce (li) se întîmplă. Totuşi, din punct de vedere moral, certitudinea era aproape maximă. Se ştia clar cine sînt cei răi şi cine sînt cei buni, cine este de partea opresiunii şi a puterii totalitare şi cine i se opune, cine e victimă şi cine e călău. Odată intraţi în post-totalitarism, în vremuri de democratizare profundă, informaţia a început să circule liber şi să fie la îndemîna oricui, ceea ce ar fi trebuit să ducă la sporirea gradului de certitudine. Însă, cel puţin din punct de vedere moral, peisajul s-a tulburat. Amestecul dintre rău şi bine s-a complicat enorm, luminile şi umbrele se compun baroc în chipuri care se schimbă de la o clipă la alta şi gradul de incertitudine a crescut, căci identificarea „bunilor" şi a „răilor" a devenit aproape imposibil de realizat în aceşti termeni. Cu democraţia, am coborît în infernul dulce al nuanţei infinite, al lucrului determinat nu de propria cauză, ci de propriile condiţii, am coborît în lumea relativismului. Mă mîngîi cu ideea că nici nu se putea altfel.

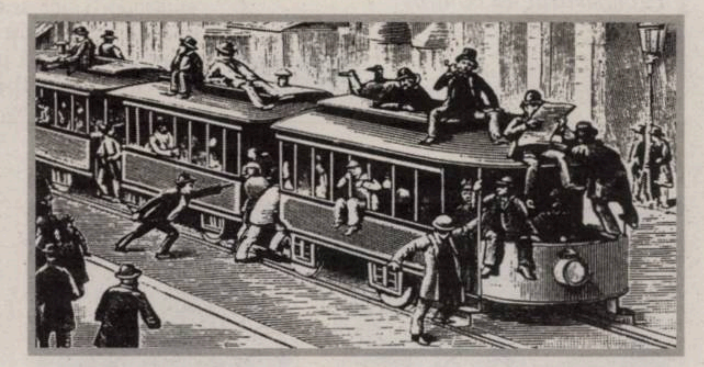

ready made

„Nicole Thigpen este o fetiţă din Florida care locuieşte de aproape un an de zile la Cluj. A dorit să devină «şoim al patriei» şi fiindcă nu s-a putut şi-a cumpărat totuşi o uniformă din banii strînşi în puşculiţă şi o poartă ilegal prin casă la marile sărbători ale familiei, cînd recită versuri româneşti învăţate la grădiniţă."

(Luminiţa Doja, *Ţara dintre două columne,*
Editura Sport-Turism, 1981)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

27°

Ţi-aduc, de ziua ta, un tort
pe care-am scris cu nucă:
Prosperitate & confort! –
aminte să-ţi aducă,

nu azi, cînd îl consumi cu noi
ce-ţi sîntem, iată, oaspeţi
la onomastică, – ci joi,
după ce micii proaspeţi,

şi zupele de tăiţei,
piftelele şi-atîtea
sarmale reci în foi de tei,
plus altele din cîte-a

făcut nevastă-ta, s-au dus
pe esofag la vale,
şi sîntem la purcelu-adus,
în cinstea zilei tale,

pe-o tavă extra, de import,
ce ne-a stîrnit mirarea, –
atunci să-ţi aminteşti de tort,
adică de urarea

Prosperitate & confort!

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Cei pe-ai căror umeri cresc dictaturile

Prin '999 sau 2000 – june ins din *societatea civilă,* cum mă aflam – iată-mă în biroul unui ministru al timpului. Stăteam, vorbeam, sorbeam cafele. Deodată, sună telefonul. Ministrul, galanton, dă telefonul pe şpicher şi vorbeşte. Vreme de trei-patru minute, cît a durat convorbirea, trei sferturi din fermele mele convingeri despre România postcomunistă s-au făcut ţăndări. Pentru că la celălalt capăt al firului se afla un distins intelectual al vremilor noastre (cînd îmi voi scrie memoriile rosti-voi oare mai lesne numele lui?) care, în aurite acolade, dorea să-i aducă aminte ministrului... că-l rugase... ca la rîndul lui ministrul să roage... pe un alt ministru... pentru un împrumut peste rînd la o bancă, o sumă în dolari nu măricică, ci chiar mare.

Nu rugămintea era problema – ci tonul celui care-o făcea. Vocea altfel dîrză a pretendentului era acum moale şi plină de ecouri, ca burduful cimpoiului, la ultimele note. De fapt, nu cerea – ci emitea o implorare cînd stinsă, cînd palid reanimată, aidoma unui însetat prins de nisipuri în mijlocul deşertului, departe nu numai de ape, ci şi de orice posibile maluri, şi care deodată, în faţa beduinului salvator, se teme să ridice glasul, ca nu cumva să spargă vedenia.

Ferice de cel ce nu ştie sau nu află – cam asta e morala. Dacă la ora aia, în ziua aia, eram în altă parte şi nu în biroul ministerial, măcar o parte a frumoaselor mele iluzii despre oameni ar fi rămas intactă. Pentru cei din tagma mea, acel intelectual era o garanţie de intransigenţă; iar eu doar ce-l auzisem scîncind şi gudurîndu-se pentru un favor. Acest gen de episoade-ţi sleiesc solidarităţile, te fac suspicios şi relativist (chiar şi unde nu-i cazul) şi, mai grav, îţi certifică predilecţia unor români (altfel, cu pretenţii) spre reverenţe, linguşeli şi pomeni (materiale sau simbolice).

Un alt exemplu: dna Columbeanu, vedeta *reality show*-ului omonim, a născut. E, desigur, ceva ce li se întîmplă multor femei. Dar unor puţine femei li se întîmplă şi eflorescenţa de salamalecumuri şi temenele pe care echipajul medical al clinicii respective a furnizat-o pacientei, soţului ei şi noului lor produs. Mai cu seamă doctorul respectiv, aflu, era agitat şi încins la culme, excesiv de vorbăreţ şi excesiv de îndoit de şira spinării – de parcă nu i se ceruseră favoruri (aşa cum li se mai întîmplă, medicilor), ci tocmai i se promiseseră. Un naiv ar fi în stare să întrebe: Dom' doctor, aşa sînteţi cu orice femeie care vă trece prin saloane? Aşa, plin de zîmbete, o încurajaţi? Aşa, plin de solicitudine, daţi detalii rudelor de pe hol la fiecare cinci minute? La fel, cu acelaşi alai, o conduceţi la plecare, îi sărutaţi mînuşiţele şi-i dezmierdaţi soţul? Sau e doar o pură, nealterată, evidentă şi totuşi nerecunoscută chestie de tarif?

O pură, nealterată, evidentă şi totuşi nerecunoscută chestie de tarif.

Tot la tarif pesemne a ajuns, în chiar noaptea de Revelion, şi o doamnă directoare a şcolii din Ciolpani-Ilfov. Jalnica reprezentaţie se petrecea tot în curtea celei mai *reality* perechi din istoria contemporană a României. Cei doi şi nenăscutul lor copil se aflau sus, la un balcon al casei. Jos, în curte, o duzină de elevi strigau colinde, sub privirile aburite ale cîtorva învăţătoare. Din guriţele strînse pungă de răcoarea umedă a nopţii ieşeau versuri banale şi, din fericire, greu inteligibile. Vreo doi elevi, mai mărişori, pocneau din bice, pentru atmosferă. Ceva mai tîrziu, după ce pe ecran va fi fost scris *Discursul familiei Columbeanu de la reşedinţa din Snagov* (semn că în mulţi dintre noi zace cîte un mic Ceauşescu, flămînd să arunce cu discursuri televizate peste ţară!), după ce gazda chiar va fi îngăimat cîteva cuvinte (blege şi cu o logică suspect de precară pentru un om care are pretenţia că a făcut avere cu creierul) şi după ce Columbeanu senior (veteran încercat al „Pluguşoarelor" de altădată din curtea CC-ului) va fi lăcrămat discret, iată că a ieşit la lumină şi (pesemne) scenarista şi regizoarea tristului kitsch dedicat haitei de *nouveaux riches* în căutare de senzaţii tari şi proaspete – cum spuneam, doamna directoare a şcolii din Ciolpani. Aferim, madam! Ce lecţie de viaţă reuşit-ai să dai, dintr-un foc de artificie şi din trei pocnete de bici, acestor bieţi minori care-au început colindul ca (încă) elevi şi l-au terminat ca iobagi în devenire!

Ce-i leagă pe domnul doctor (alături de asistentele sale dornice să se vadă la TV) şi pe doamna directoare (alături de învăţătoarele ei, dornice să fie privite de sus *by Monica C.)?* Exact ce-l leagă, de aceştia, pe prea lesne cumpărabilul artist ce l-a pictat recent pe Becali în chip de sfînt, cu crucea în mînă; exact ce-l leagă alături, cu dolarii săi luaţi din bancă, pe intelectualul nostru de mai sus; exact ce-i leagă, în aceeaşi chită, pe toţi figuranţii ce juisează ori de cîte ori vreo vedetă a zilei (fie ea o efemeră starletă, fie el un meritoriu ministru) le dă atenţie: o stranie beatitudine, de care pesemne numai cei ce pupă-n dos la adăpostul unui tarif preferenţial au parte. Pe umerii lor se ridică, dacă vremurile o permit, dictaturile.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Cronica morţii

– în Bucureştiul secolului al XIX-lea –

Moartea este o „prezenţă" cotidiană pe uliţele mahalalelor bucureştene, prilej de jale pentru apropiaţi, indiferenţă pentru trecători, bucurie pentru săraci şi cerşetori. Se moare de „inimă rea", de „răceală", de „damla", „de dureri de cap", de „ohtică", de „periplevmonie", de „holeră", de „junghi", de „boală veche", de „tetanos", de „boala trînjilor" (hemoroizi), „din facere", de „lepădătură", de „stenos" (astm) etc. Se moare în miez de noapte sau în zori de zi, „la patru ceasuri din noapte, marţi spre miercuri", „în săptămîna brînzii", „seara pă la un ceas din noapte", „în zioa Sf. Vineri", „la trei zile după Sf. Paşti", „luni, la zece ceasuri din zi", „cînd bea ciubuc", „la slujbă", „pe pat" sau „în mijlocul uliţii" etc.

Însemnările serdarului Grigore Andronescu din mahalaua Protopopului pot fi citite ca un fel de cronică a morţii în care relaţiile de sociabilitate se descifrează în funcţie de „timpul" acordat decedatului. Serdarul desenează astfel o reţea ce depăşeşte cu mult graniţele mahalalei sau ale rudeniei, structurîndu-se în jurul raporturilor „afective" întreţinute cu cei din jur. Astfel, moartea unui protector devine mai importantă decît moartea unei rude apropiate, decesul unui prieten drag îi reţine mai mult atenţia decît cea a unui mahalagiu, fie el chiar şi vecin. Acum la capăt de drum, serdarul se apleacă asupra unor analize pe care altminteri nu le-ar fi făcut: „1824, sept<emvrie> 10, pă la zece ceasuri din zi, au răp<osat> întru Domnul *dulcele mieu* prieten Manolache Ralea stolnic". Moartea „dulcelui prieten" îi trezeşte nostalgii – „acesta din copilărie de la dascăl mi-au fost prieten şi vecin, petrecînd totdeauna bine" –, invidii reţinute – „noroc au avut mai frumos decît al mieu în cîştiguri de cin şi bani" –, regrete – „ce folos că, cînd era să trăiască să se bucure, s-au dus, tînăr fiind de 46 de ani, din răceală". Decesul *„bunului prieten"* („din copilărie") Scarlat Brătăşanu este şi el consemnat cu grijă, chiar dacă „din pricina soţii sale" („fămeie foarte iute") „ne cam rărisem adunarea, dar tot cu drag". În timp ce moartea fratelui este consemnată sec: „1834, mai 21, pă la 6 ceasuri din zi, au răp<osat> în Domnul, frate-mieu Alecu". Chiar şi moartea „mamei Ancuţa, vecină şi maha<la>gioaică, prietenă bună şi de ispravă, cu care am petrecut foarte bine", îl sensibilizează mai mult decît acest frate vitreg cu care se pare că n-a fost în relaţii prea strînse.

Dar moartea este un eveniment de readuceri-aminte, de căinare a celui plecat, lăsînd copiii şi soţiile în sărăcie – „au răp<osat> în Domnul, Costandin terzibaşa, ce au fost polcovnec de tîrg, mah<a>lagiul mieu şi i-au rămas soţie şi o copilă i o fată de suflet în vîrstă, *Dumnezeu să le ajute"* –, de iertare – „au răp<osat> preotul popa Stanciu, carele era să mă omoare cu barda din puţină pricină, *ieu însă nu i-am făcut răsplătire"* –, de introspecţie asupra propriului trecut, prezent, viitor – „au răp<osat> întru Domnul nenea Iancu Ştefănescu de boala holerii şi nu s-au găsit nimeni din boieri, cu care au trăit în vremile care avea oareşcare stare, să dea ajutor a-l îngropa la biserică, *ci au lăsat de l-au îngropat cioclii"* –, de teamă în faţa unui destin incontrolabil – „au răp<osat> în Domnul, Oprea, copila lui Costandin cobzar al mieu, fată în casă-mi fiind, la vîrstă ca de 10 ani, de boala cum zic a holerii, bolnăvindu-să dimineaţa la un ceas din zi după ce au grijît păn casă şi noaptea de Vineri spre Sîmbătă dăspre zioă s-au dat sfîrşitu şi am îngropat-o în grădină. *Milostivul Dumnezeu pă dînsa să o pomenească şi pă mine cu ceilalţi ai casii să ne ferească de urgie"*.

Decesele unor notabilităţi reţin atenţia mai mult decît moartea unui oarecare, datorită spectacolului grandios pus în scenă, căci cel ce a trăit în măreţie trebuie „să-şi organizeze" funerarii pe măsură. Prin moartea marelui ban Grigore Brâncoveanu, pierde nu numai serdarul un protector ce l-a promovat şi susţinut în orice împrejurare, ci ţara întreagă care se adună în Bucureştiul anului 1832, la mănăstirea Sfîntul Gheorghe cel Nou, pentru a-l cinsti şi jeli pe „adevăratul stîlp al ei". Dricul, tras de şase telegari, împodobit cu „semnele darurilor împărăţii Austriei", era urmat de „toate mădularele slujbaşe, toţi neguţătorii şi lumea cea mai multă, ostaşii ţării, pedestrime şi călărime cu muzică rusească, toţi ofiţerii şi ghenerarii [...], cu toţi consulii". La groapă s-au slobozit „puşcile" în semn de preţuire. Asemenea alai, cinstire şi cheltuieli nu s-au mai văzut pînă atunci, la nici o altă îngropare.

Moartea nu poate trece neobservată, întrucît se moare „cu public", sub privirile rudelor, prietenilor, vecinilor, mahalagiilor, cunoscuţilor. Îngropăciunea şi pomenirile o aduc în mijlocul evenimentelor importante din viaţa unei comunităţi, obligînd pe fiecare să reflecteze asupra „vremilor dilicate" şi „atotputernicii milostivului Dumnezeu".

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Laptop-ul precum Grecia

Punctele vulnerabile ale oamenilor şi-au tot schimbat, prin veacuri, locul. În cazul lui Ahile, era vorba de călcîi. Pentru noi, este laptop-ul. Şi nici măcar tot laptop-ul, ci măruntul *chip* de memorie din măruntaiele sale. Punctul nostru slab nu mai este, iată, în trupul nostru, ci într-un accesoriu. Dintotdeauna oamenii şi-au cărat odoarele cele scumpe într-o pungă a cărei pierdere ar fi fost devastatoare. Dar nicicînd n-am avut vreo punguţă mai cuprinzătoare, mai totală, mai dezvăluitoare ca laptop-ul nostru, precum nicicînd n-a avut vreo pungă, miez mai degrabă detaşabil. În el se află memoria noastră, legăturile noastre cu lumea, istoria relaţiilor noastre şi înregistrările oficiale ale vieţii noastre. Chiar şi simţămintele noastre, în măsura în care pot fi ele articulate, sînt grămădite în *chip*-ul care sălăşluieşte în laptop. Singurul lucru care nu se află în *chip* este carnea, dar chiar şi asta ar putea fi numai o aparenţă. Acum, furtul *chip*-ului este o lovitură aproape la fel de mortală ca şi o pălitură de halebardă.

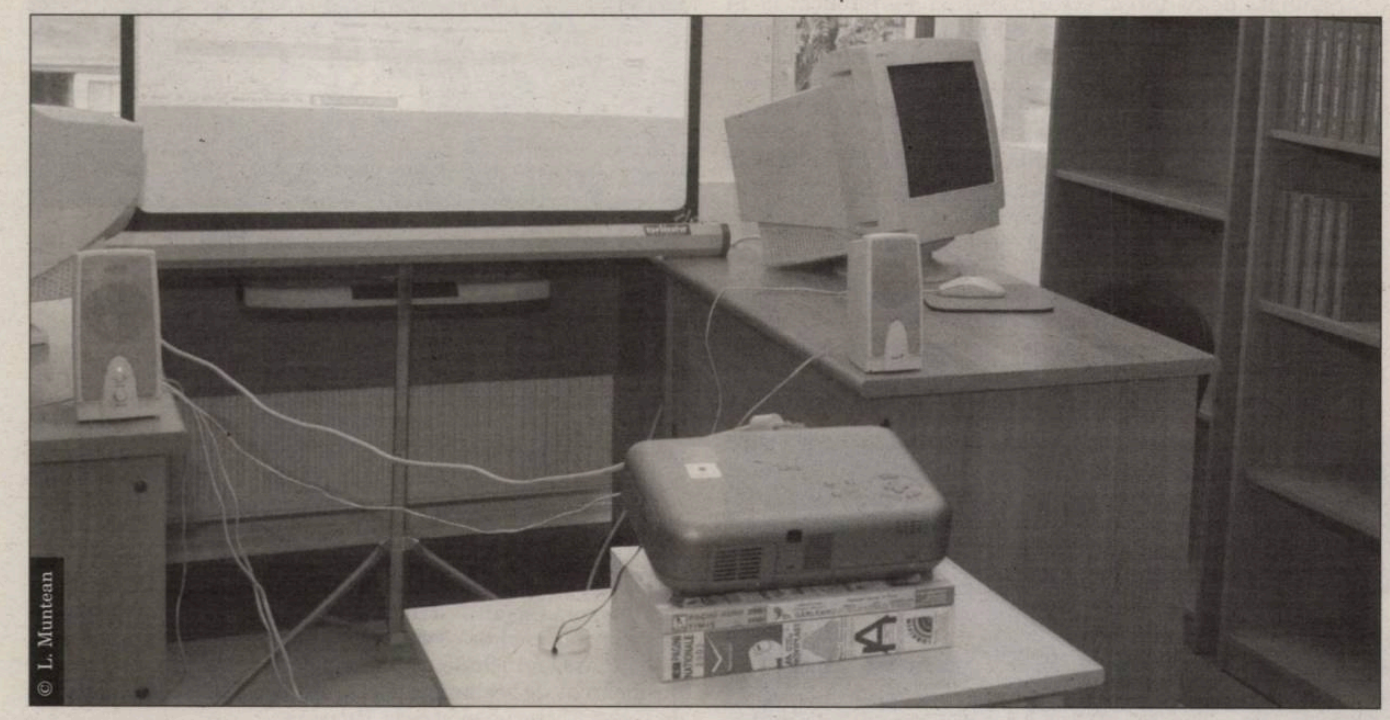
© L. Muntean

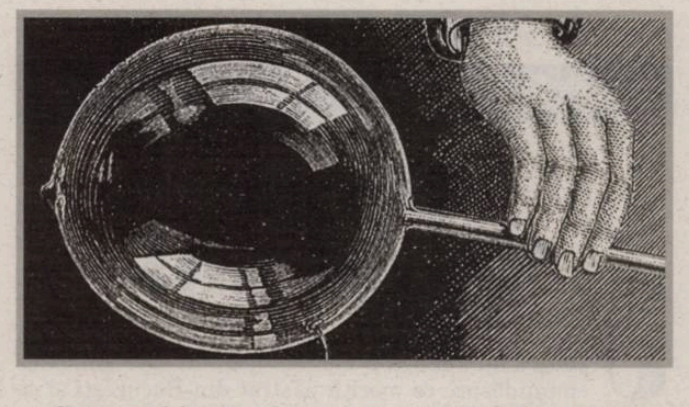

Strămoşul laptop-ului a fost carneţelul, dar pierderea lui, deşi devastatoare, nu era totuşi mortală. Am pierdut două carnete de notiţe în viaţa mea, şi-am bolit după primul – un an, iar după al doilea – şase luni. După ce l-am pierdut pe primul, la 16 ani, am crezut că nu voi mai scrie în veci. După al doilea, m-am gîndit că s-ar putea să mai scriu, însă doar călugăr fiind, legat de pupitrul meu din *scriptorium*. Am uitat de carneţele cînd m-am vărsat în laptop. Singura diferenţă dintre mine şi Ahile este că el avea propria vulnerabilitate, în schimb a mea este generală. Ce vreau să spun: dacă cineva îmi atacă *chip*-ul, pot să îl atac şi eu pe al lui. Nimeni nu este imun la *acest* călcîi al lui Ahile. Cel mai rău coşmar al agenţiilor noastre secrete şi al laboratoarelor secrete este furtul laptop-urilor. Cînd computerele erau mari, erau mai greu de furat. Azi, chiar şi un gîndac, bine instruit, poate tîrî un *chip* supersecret afară dintr-un laptop lăsat la întîmplare. De fapt, gîndacul ar putea fi el însuşi un *chip,* un nanobot tîlhar.

Ca să ne ţinem *chip*-urile în siguranţă, nu vom avea altă soluţie decît să ni le implantăm, în cele din urmă, în propriile trupuri. Pînă acum, locul favorit pentru atari implanturi este ceafa sau încheietura pumnului, dar pentru raţiuni ce ţin de frumuseţea mitică, eu aş sugera călcîiul. Cu *chip*-ul acolo, întregul nostru trup se va transforma în laptop, revenind la condiţia de zeu, a lui Ahile. Această întoarcere la vulnerabilitatea dintîi nu va aboli istoria, aşa cum ar fi unii tentaţi să creadă, dar ar putea demonstra că timpul însuşi nu s-a scurs. Călcîiul lui Ahile s-ar fi putut să adăpostească un *chip,* de la bun început, şi acel erou, ca toţi eroii, să fi fost un laptop.

traducere de Ioana AVĂDANI

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Francezii şi italienii minţii

Zilele acestea am primit un bileţel de mulţumire de la domnul J. Erau doar cîteva rînduri, dar îl reprezentau sută la sută. M-au făcut să zîmbesc şi să mă gîndesc la el cu drag: ce om!... Apoi, nu ştiu de ce, mi-a evocat Italia.

Am mai spus-o o dată: dacă Franţa ***are*** cultură, Italia ***este*** cultură. Dar nu despre o judecată estetică sau despre vreun argument istoric este vorba, ci pur şi simplu despre o impresie pe care am avut-o în repetate rînduri mergînd pe stradă în Italia şi vorbind cu oamenii. În primul rînd, mă impresionează de fiecare dată nu atît dezinvoltura cu care vorbesc doar italiană, cît arta şi răbdarea cu care te fac şi pe tine să comunici în această limbă, chiar dacă n-ai învăţat-o niciodată. Franceză ştiu binişor, dar nu există caz în care să nu fiu întrerupt, la un moment dat, cu un *„vous dites?“,* manieră cu parfum de superioritate care să mă pună, politicos dar ferm, la locul meu: oricît de bine aş fi învăţat franceza, se vede că nu sînt francez ca şi *ei* şi că ceva ne desparte în mod iremediabil. Italiană nu am învăţat niciodată, mă descurc doar ca tot românu', dar am traversat Italia cu trenul şi cu autobuzul şi nimeni nu mi-a sugerat vreodată în vreun fel că n-aş fi italian, că n-aş fi ca şi *ei*. Dimpotrivă, vorbind jovial şi cu răbdare italiana, îmi devenea şi mie evident că nu aveam cum să nu ne înţelegem: eram doar oameni inteligenţi şi unii, şi alţii!

Am spus şi acest lucru: am înţeles această diferenţă cînd am intrat pentru prima dată în casa unei colege de la Perugia. Prin bucătărie trecea un zid etrusc, pe un perete rămăsese de la vechii proprietari un tablou din Renaştere (fără valoare, mi s-a spus), iar în grădiniţa suspendată de unde se vedea toată Umbria zăceau nişte resturi de amfore romane folosite cu gust la aranjamente florale. Acolo, în acea grădiniţă, sorbind un *vino santo,* am priceput povestea etruscilor şi a urmaşilor lor pe aceste meleaguri. O am şi acum în faţa ochilor. Spre ruşinea mea, nu mai ţin minte însă mare lucru din lecţiile de istorie ţinute de un coleg francez care m-a dus să văd, prima dată, minunăţiile de pe valea Loarei.

Mi-am adus aminte de toate acestea cu gîndul la domnul J. Imaginea lui s-a asociat în mintea mea cu această impresie pe care mi-au lăsat-o italienii şi am murmurat de unul singur, spontan şi amuzat: este un adevărat *italian al spiritului!* Într-adevăr, deşi spune lucruri interesante ori de cîte ori deschide gura, domnul J. nu are nevoie să dea lecţii, el *este* o lecţie. Te uiţi la el, îl asculţi şi înveţi ceva. Dacă vrei, dacă ai chef, atît cît vrei şi ai plăcerea să o faci. Mai există cîţiva precum el în cultura română actuală, dar puţini...

Nu m-am putut împiedica să cuget apoi şi la *francezii spiritului* din lumea noastră actuală. Nu sînt mulţi nici ei, dar mult mai vizibili şi mai zgomotoşi. De cîte ori vorbesc cu tine, nu vor rata ocazia de a te întreba, mai devreme sau mai tîrziu, politicos, dar apăsat: *Vous dites?*. Între tine şi ei va rămîne totdeauna o distanţă care trebuie marcată pentru că aşa stau lucrurile de cînd lumea, pentru că ei au căpătat cultura în dar, deoarece ei sînt moştenitorii de drept ai acesteia, precum cei cîţiva aristocraţi (uneori scăpătaţi...) care îmi explicau istoria Franţei în castelele de pe Loara ale strămoşilor lor. Şi, apropo, cînd ai de-a face cu „francezii spiritului“, trebuie să ştii la perfecţie „franceza“, adică limba civilizaţiei, adică limba *lor*. Orice altă preferinţă este suspectă din start.

Sînt cîrtitor? Nu! Nu neapărat... Măcar de-ar fi plină ţara de „francezi ai spiritului“! Atîţia cîţi sînt fac o treabă extraordinară şi va fi totdeauna nevoie de cineva care să ne aducă aminte „franceza spiritului“. Dar, cum spunea Tagore stînd de vorbă cu pe atunci prea tînărul Mircea Eliade: „De ce sînteţi cu toţii aşa de încruntaţi?“. Poate am eu ceva probleme oedipiene nerezolvate, dar atîta cunoaştere apodictică îmi face rău şi, ca să fiu sincer, la limită mă cam scoate din sărite.

Cînd nu te-ai născut italian şi nu eşti nici francez de baştină, măcar puţin esperanto, cît să comunici în voie cu oamenii de lîngă tine, cred că nu are ce să strice...

BARBURISME

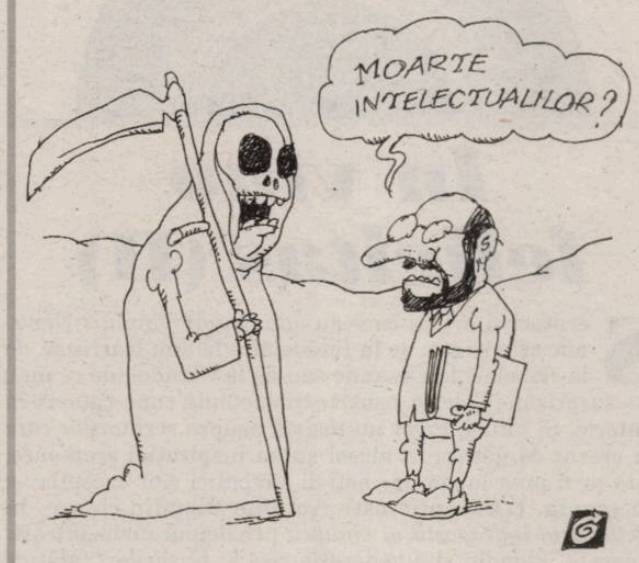

Desen de Ion BARBU

Andrei PIPPIDI

SOS București

După 80 de ani

Un vechi articol de ziar mi-a căzut sub ochi prea tîrziu pentru a-l adăuga acelei antologii în care am cules opinii despre ce merită păstrat din Bucureşti şi ce trebuie sacrificat, ca dezvoltarea urbanistică a Capitalei să corespundă exigenţelor moderne în numele higienei, al economiei sau al unei estetici care nu se lasă îngenunchiată de trecut. Volumul de acum cîţiva ani contrapunea părerile conservatorilor sau ale nostalgicilor şi pe acelea rostite prin anii '30 de arhitecţii tineri, a căror insurecţie a găsit mijloacele de a moderniza centrul şi de a face experienţe îndrăzneţe. Atunci era o dezbatere publică, pe cînd în zilele noastre transformarea radicală a peisajului bucureştean se face pe tăcute, din iniţiativă privată, ca şi cum moştenirea istorică a oraşului ar fi inexorabil condamnată.

Ce prezicea autorul articolului nu s-a îndeplinit şi nici toate ideile sale nu se întîlnesc cu acordul nostru. Totuşi, citindu-l, ni se trezeşte regretul că împrejurările au împins înnoirea oraşului pe un drum fără întoarcere, altul decît cel recomandat atunci. Iată deci textul:

„Cine-şi închipuie că Bucureştii vor ajunge cîndva un oraş ca acelea din Apus, după care li place să se ieie, cu înaltele case sure lipite una de alta de-a lungul largilor străzi drepte, cu pieţele circulare purtîndu-şi în centru statuia sau fîntîna, cu singurele grădini publice, bine îngrijite, pentru aerisirea şi primblarea locuitorilor lui, se înşeală tot aşa de mult ca şi cel care crede că aşa ar fi mai bine.

Nu, întinsa Capitală a României va purta oricînd urmele colecţiei de sate ce a fost, fiecare cu biserica şi enoriaşii lui, la care s-au adăugat, străbătîndu-le, un număr de strade de comerţ, cu prăvăliile, tejghelele şi bărătcile lor. Curtea, grădina e pentru noi o nevoie, *şi anume:* o nevoie de acasă.

Numai cît curtea trebuie să fie o curte, adecă să fie împrejmuită, şi grădina o grădină, adecă să aibă flori.

Mult timp însă am avut numai locuri virane şi bătături.

Casa Pădurilor, al cării creator nu poate fi îndeajuns felicitat, caută să dea exemplul întoarcerii la iubirea de flori tradiţională, care făcea la poporul nostru din fiecare geam o mică seră.

Cişmegiul, grădina Ateneului, straturile din faţa Universităţii presintă o măreaţă risipă de trandafiri de toate colorile, cari încîntă şi îmbălsămează. E o frumuseţă şi o mîndrie, e mai ales un semn de cea mai bună şi mai gingaşă civilisaţie.

Unii particulari încep a imita. Cînd vin ceilalţi?

Numai astfel Capitala României ar redeveni ceia ce e menită a fi: oraşul-grădină."

(Neamul Românesc, XXI, nr.106)

Semnată de N. Iorga, această pagină s-a publicat la 14 iunie 1926. S-au împlinit deci 80 de ani de cînd viitorul Capitalei mai putea fi încă imaginat ca o continuare a tradiţiei. Despre cum arăta atunci oraşul, nu ni se spune decît că în faţa Universităţii (şi la Ateneu) erau partere de flori. Unde era „faţa Universităţii"? Aşa cum se vede acum, ea ar fi spre Bulevard. În realitate, se intra de pe strada Edgar Quinet, fiindcă nu exista aripa nouă de la Arhitectură şi, pînă la construcţia lui Cerchez, aşezată pieziş, şi pe locul unde a apărut apoi fîntîna, era o grădină.

Schiţînd chipul cetăţii ideale, Iorga îl dorea curăţit de maidane, dar fără blocuri. Nu-i plăceau fronturile de faţade gri, întinse vertical şi orizontal, pe care le văzuse în străinătate. Ceea ce năzuia să apere era „străvechiul nostru individualism", al cărui elogiu îl va face chiar într-un articol din 1939, cenzurat deoarece viza regimul dictatorial. Nici măcar parcurile vaste, ca la Paris sau Madrid, nu i se păreau o soluţie. Profuziunea de flori, ca acelea care înecau căsuţa modestă a copilăriei sale, ar fi trebuit să înconjoare fiecare locuinţă.

Oraşul însă nu s-a dezvoltat individual, ci colectiv, pentru a ajunge la pachetele de populaţie din cartierele noi, care formează astăzi un alt Bucureşti, de jur împrejurul celui pe care-l cunoştea Iorga. Iniţiativele personale ale acestuia, în materie de urbanism bucureştean, au fost sistematizarea accesului la Patriarhie, cu aleea care mai există, deşi nu mai duce la Camera Deputaţilor, şi un mic spaţiu verde plantat în capul şirului de case dintre Calea Victoriei şi bulevardul Lascăr Catargiu. Cei doi copaci din faţa casei Caribol, care fuseseră sădiţi în 1931, au fost tăiaţi în 1989, cînd asaltul demolator a distrus şi casa Olănescu şi, de partea cealaltă a Căii Victoriei, a fost dinamitată casa Balş. Piaţa se închide acum prin cortina compactă a blocului încărcat de reclame care s-a ridicat pe terenul mărginit de Calea Victoriei şi strada Buzeşti.

Numai prospectele turistice mai vorbesc de „oraşul-grădină". Chiar oazele de verdeaţă protejate pînă acum de lege se micşorează din ce în ce, încălcate de lăcomia speculanţilor şi de o încîlcită reţea de complicităţi. Cazul parcului Bordei este extrem de grăitor în această privinţă.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

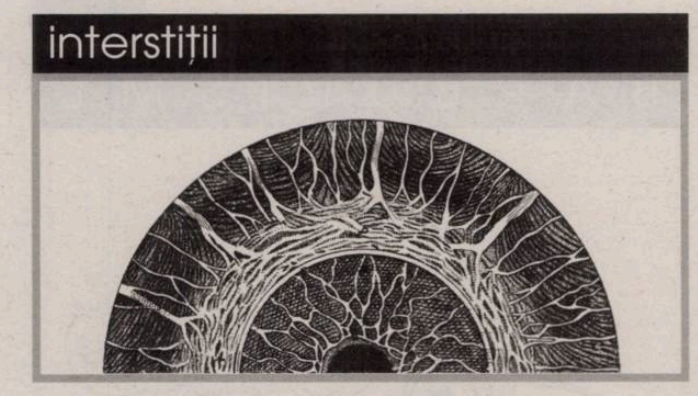

In vino felicitas (II)

Scriitori şi artişti care au adus laudă vinului? Nenumăraţi, firește: de la Baudelaire la Jim Harrison, de la Rabelais la Cézanne sau de la Claudel (de ce nu?) la – surpriză! – Colette, o foarte competentă cunoscătoare în materie. Şi totuşi, Pivot nu insistă asupra scriitorilor care au crezut că găsesc în alcool sursa inspiraţiei creatoare: lista ar fi prea lungă, iar beţivii simpatici sînt excepţia, şi nu regula. O excepţie este Antoine Blondin ce are, în *Dicţionarul îndrăgostit al vinului,* privilegiul unei „intrări" separate. Blondin, din generaţia zisă a „husarilor" (alături de Roger Nimier, Jacques Laurent – romancieri admirabili, lansaţi în anii '50 şi, în consecinţă, puţin cunoscuţi la noi), cronicar fidel al Turului Franţei (competiţie ciclistă la a cărei transformare în mit a contribuit substanţial), omul care – se zice – nu era niciodată treaz şi care a declarat că nu va reuşi niciodată să intre la Academia Franceză decît oarece între locuinţa lui şi sediul Academiei se aflau nu mai puţin de cinci bistrouri; unul ar fi fost de ajuns – comentează Pivot – din moment ce vorba favorită a lui Blondin era „încă un rînd..."

Sînt prezenţi, în schimb, scriitori celebri care au fost – şi nu doar din capriciu – cultivatori, ceea ce nu înseamnă că erau numaidecît şi amatori rafinaţi. Montesquieu a trăit în bună parte graţie veniturilor obţinute din recoltele sale de vinuri *Bordeaux.* Voltaire, care cumpăra în fiecare an măcar două butoaie cu vin (de preferinţă *Bourgogne),* a încercat în 1757 să planteze, la reşedinţa lui de lîngă Geneva, viţă burgundă; culmea e că a şi reuşit. Paul-Louis Courier, celebrul pamfletar, era un viticultor cu acte în regulă, profesionist ireproşabil; nu-i cam pria însă vinul – era tăcut, singuratic, ursuz (a sfîrşit asasinat de unul din paznicii săi). Lamartine însă, consecvent în megalomanie, spera că prestigiul de poet şi de om politic îl va ajuta să vîndă mai uşor vinurile sale de Mâcon, după toate aparenţele destul de mediocre. În fine, Mauriac, absorbit de dilemele lui religioase, n-a manifestat nici cel mai mic interes pentru vinul produs în proprietatea lui de la Malagar, un excelent *bordeaux.*

Paginile consacrate şampaniei sînt un regal (nici n-ar mai fi cazul să spun că Pivot detestă whisky-ul şi că e un inflexibil „hidrofob" – cuvîntul apare la Diderot, în *Jacques Fatalistul).* Cea mai veche marcă de şampanie? *Ruinart,* creată în 1729. Cea mai rafinată, generînd un adevărat cult? Probabil *Krug,* şampania pe care „jurau" Julien Green, Hemingway şi Paul Morand. Cea mai celebră? *Veuve Clicquot.* Doamna Clicquot a existat în carne şi oase, a rămas văduvă la 27 de ani, iar meritul de a impune marca de şampanie îi revine exclusiv. În *Casablanca* – aminteşte Pivot – Bogart recomandă şampania *Veuve Clicquot* din 1926, dar cînd o sărută prima oară pe Ingrid Bergman, pe masă e o sticlă de *Mumm Cordon Rouge.* În filmele de început, James Bond bea *Dom Pérignon,* după care optează pentru *Veuve Clicquot.* Oscar Wilde, provocator ca de obicei, susţinea că la cuplurile căsătorite bei foarte rar şampanie bună. Aşa să fie? În schimb, cum să nu-i dai dreptate marchizei de Pompadour: şampania „este singurul vin care, odată băut, o lasă frumoasă pe o femeie".

Să spicuim mai departe. Cele mai bune vinuri seci din lume? *Chassagne-Montrachet, Puligny-Montrachet, Aloxe-Corton, Meursault:* sînt patru sătucuri din Bourgogne. Inventatorul tirbuşonului? Britanicul Samuel Henshall, *clergyman,* în 1795; curioşii pot vizita Muzeul Tirbuşonului, din localitatea Ménerbes, în regiunea Luberon. Extraordinară e povestea faimosului vin *Mouton-Rothschild,* creaţie a baronului Philippe de Rothschild, personaj ieşit diň comun, traducător din Marlowe, director de teatru, producător de filme, autor – alături de Darius Milhaud – al unui balet, candidat nefericit la Academia Franceză; a avut ideea genială de a comanda desenele de pe etichetele sticlelor unor mari artişti, Dali, Chagall, Picasso, Delvaux etc. Tradiţia familială e strălucit continuată de Philippine de Rothschild, fostă actriţă la Comedia Franceză şi în compania Renaud-Barrault.

Era de aşteptat ca o asemenea avuţie naţională să stîrnească pofte aprige. După căderea lui Napoleon, 600.000 de sticle de şampanie *Moët et Chandon* au trecut graniţele, ajungînd pînă la Moscova. Pivniţele din Champagne au fost golite şi în anii Ocupaţiei: Ribbentrop era un avizat cunoscător (se căsătorise, în paranteză fie spus, cu fiica proprietarului vinului spumant german *Henkell),* Goering prefera vinul de *Bordeaux,* Goebbels pe cel de *Bourgogne.* Rezistanţa franceză nu stătea însă cu mîinile încrucişate: André Terrail, patronul marelui restaurant parizian „La Tour d'Argent" a ascuns mii de sticle preţioase, după un perete fals.

Bachus şi Venus – notează Bernard Pivot – sînt singurii zei antici care au supravieţuit. Pe coperta dicţionarului e reprodus de altfel un detaliu din tabloul lui Nattier „Alianţa dragostei cu vinul". Paginile despre relaţia dintre sex şi vin sînt pe cît de dense pe atît de explicite. Rezumate, ele şi-ar pierde farmecul. Reţin doar acest proverb lyonez: „Pentru ca vinul să facă bine femeilor, trebuie ca bărbaţii să fie aceia care îl beau". Femeilor, am văzut mai înainte, le reuşeşte şampania...

Texte şi opinii de: *Xenia BACINSCHI (medic, Institutul Oncologic „Alexandru Trestioreanu", Bucureşti)* ● *Constantin BĂRBULESCU (lector dr., Facultatea de Istorie şi Filosofie, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj)* ● *Ştefan BORBÉLY (eseist)* ● *Adrian DARABANĂ (producător media, Macondo Music)* ● *Alexandru OFRIM (lector univ. dr., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Adina POPESCU* ● *Ioana POPESCU (etnolog, Muzeul Ţăranului Român)*●
Coordonatoarea temei: *Simona SORA*

DILEMA

Prefaţa uneia dintre multele ediţii franceze ale Cărţii tibetane a morţilor *pleca de la comparaţia, cel puţin neaşteptată, dintre viziunile lumilor intermediare din* Bardo-Thödol *şi un best-seller american din anii '60 –* Life after life *de Raymond A. Moody. Mai aşteptate ar fi fost, fără îndoială, comparaţiile* Cărţii tibetane*... cu viziunile creştine ale Paradisului pierdut, cu viziunile mitice ale Edenului, cu* Cartea egipteană a morţilor *sau cu judecata din* Cartea legilor *a lui Manu. Dincolo de introducerea în Occident a unei cărţi stranii în termenii unei stranietăţi deja asimilate, comparaţia mai are, cred, două motivaţii: în primul rînd, în ambele cărţi, descrierile – lumina nelimitată, starea intermediară a corpului mental, „transferul de conştiinţă" – sînt aproape tehnice; apoi, ambele cărţi sînt compendii de experienţe trăite – la nivelul unei întregi tradiţii, în cazul* Cărţii tibetane*, pe un eşantion reprezentativ de americani, în cazul celeilalte.*

Dar mai era ceva: ambele cărţi răspundeau unei decisive (şi actuale) fiziologizări a morţii în Occident. Groaza noastră de subiect ţine, în fond, de slaba pregătire personală în faţa unui examen care, inevitabil, ne priveşte. Şi la care nu pot răspunde mulţumitor nici ideologia atee a finişului total, nici marşul triumfalist al mîntuirii cu orice preţ. Iată unica dilemă din care – mai devreme sau mai tîrziu – vom ieşi cu siguranţă. ***(S. S.)***

Ştefan BORBÉLY

Ars moriendi

Despre sintaxa culturală a morţii nu pare să ştim prea multe, deşi efectele ei le resimţim ocazional, cînd drumurile ne poartă prin faţa cîte unui catafalc. Nu ştim, fiindcă *nu vrem să ştim,* ignoranţa subsumîndu-se, aici, unei logici a exorcizării spaimei: nu vorbim de moarte, o îndepărtăm, o ţinem la distanţă, o izolăm. Pentru cei mai mulţi dintre noi, moartea este un fenomen ocazional, lipsit de logică repetitivă. Ţinem cu tot dinadinsul să fie aşa, fiindcă în acest fel facem din ea un *eveniment,* adică o circumscriem, scoţînd-o în afara vieţii noastre curente. Caracterul epifanic al morţii ocazionale este dat de convingerea noastră că ea *vine* pe neaşteptate, ne surprinde, făcîndu-ne să ieşim din ritmurile obişnuite. Prin cultura noastră creştină – observă Philippe Ariès în *Omul în faţa morţii* –, noi *„am izgonit moartea din viaţa cotidiană",* ceea ce ne face să o receptăm ca pe un eveniment accidental, terifiant, dar în mod necesar străin – ca pe o realitate care nu aparţine vieţii noastre, ci vine doar s-o „tulbure" din afară, s-o dezarticuleze.

Atunci cînd procedăm în acest fel, recurgem la un reflex arhaic, a cărui sintaxă mai poate fi zărită, estompat, prin preajma ceremoniilor funerare. Lui Ariès îi aparţine şi o altă formulă frapantă, aplicabilă nu numai la burghezie, potrivit căreia omul european *a înlocuit conştiinţa morţii cu aceea a înmormîntării,* ceea ce înseamnă substituirea fiersculului cu ceremonialul. Pentru noi, moartea este, în primul rînd, un spectacol: negru, trist, plin de suferinţă, dar în mod esenţial un *spectacol*. S-a ajuns aici prin ritualizare: socializarea spaimei provocate de moartea subită, „nedreaptă" face parte din ceremoniile de expulzare prin enclavizare, laolaltă cu toate gesturile pe care le facem atunci cînd sîntem în preajma unui cadavru.

În legislaţia spontană, de sorginte mitică, a multor popoare arhaice, omul încetează să „existe" în momentul în care moare, ceea ce înseamnă, dincolo de aparenta tautologie, că trupul neînsufleţit nu are statut juridic, fiind doar „ceva" de care se cuvine să scapi rapid, pentru a reintra în logica echilibrului de sacralitate. În concepţia multor comunităţi umane – în Evul Mediu, vestigiile convingerii arhaice erau păstrate, încă, extrem de pregnant –, cadavrul împarte un statut juridic neutral cu nebunul de curte, care era şi el doar o „umbră" a regelui, a suveranului pe care îl dubla. Atunci cînd evocăm „umbrele" sălăşluind pe tărîmul „de dincolo" – cum sînt, de pildă, *eidola* la grecii antici –, trebuie să avem în vedere şi diferenţele de regim juridic, nu numai pe acelea de consistenţă: un *eidolon* – care seamănă cu fiinţa din timpul vieţii, reproducîndu-i conturul şi fizionomia – nu mai putea fi *zoon politikon,* încetînd să mai fie cetăţean al *polis*-ului.

Sub aspect arhaic, dorinţa unei comunităţi de a scăpa de cadavrul de care dispune indică faptul că moartea e receptată prioritar drept stigmat, care se extinde, aproape imperceptibil, asupra tuturor celor care vin în contact cu cadavrul. În concepţia multor popoare arhaice, acolo unde moare cineva se deschide o *„poartă a morţii",* prin care pătrunde în comunitate un exces de sacralitate negativă. În consecinţă, familia căreia îi aparţine cadavrul trebuie să fie circumscrisă, izolată de restul comunităţii, scoasă în afara timpului, pentru ca efectele sacralităţii negative să se localizeze, să nu se disperseze asupra celor din jur. Astfel, înmormîntarea, cu întreg ansamblul de gesturi ceremoniale pe care ea îl presupune, reprezintă un rit social de extrateritorializare: enclava funerară funcţionează *altfel* decît restul comunităţii, are spaţiul şi timpul său propriu, dispune de un sărbătoresc specific, al cărui rol este acela de a izola cadavrul, de a-l scoate din viaţa obişnuită.

Pentru noi, înmormîntarea reprezintă, cu precădere, un rit de cinstire a mortului şi a faptelor sale bune din timpul vieţii. Foarte expeditivă în general – obicei care se păstrează la musulmani –, pentru cei din vechime ea însemna un ceremonial de expulzare, ceea ce o apropie de riturile arhaice de lustraţie. Simbolistica nodurilor, omniprezentă în ceremoniile arhaice de înmormîntare, confirmă perspectiva: mortul este „legat" de tărîmul negru în care urmează să intre, „trimis" în lumea de dincolo, pentru a nu mai reveni vreodată. Devoţiunea şi cinstirea vieţii joacă aici un rol secundar, esenţială fiind „fixarea" cadavrului în lumea „de dincolo", certitudinea expedierii sale într-o „viaţă" din care nu se va mai întoarce.

Se pare însă că tot izolînd mortul pentru a ne feri de efectele negative ale sacralităţii pe care el o emană, noi am pierdut o dimensiune esenţială pe care cei din vechime o trăiau în proximitatea cadavrelor, şi anume estetizarea. La un mort – spune Priam în *Iliada,* privind sfîşiat la Hector, răpus de către Ahile –, *„totul e frumos":* dispar defectele anatomice, zgîrieturile sau cicatricile, rămînînd doar un spectru perfect, ca un soi de aură. În consecinţă, Hadesul grecilor – în accepţiunea sa homerică, cel puţin – ne apare ca fiind un tărîm al sufletelor frumoase: aproape un deziderat, dacă ţinem cont de vicisitudinile pe care le întîlnim în viaţa noastră terestră, deşi umbra lui Ahile, întîlnită de către Odysseus cu prilejul unei incursiuni psihopompe din *Odiseea,* ar putea fi de altă părere.

Contrar convingerilor cu care sîntem învăţaţi, la grecii antici nu înţelepciunea pare să fi jucat rolul pietrei unghiulare care le-a marcat civilizaţia, ci concepţia despre moarte. Nu există autor care să nu se fi ocupat de ea, de la Homer, pentru care toţi merg în Hades, indiferent de merite, la Hesiod, care le rezervă eroilor o fantasmatică „insulă a fericiţilor". În *Republica* lui Platon, Socrate decide că pasajele despre moarte din textele lui Homer trebuie să fie extirpate în momentul articulării unei ideologii citadine, fiind pesimiste şi deci nemotivante pentru luptători.

Există însă şi o altă dimensiune culturală a morţii la grecii antici, lansată de către orfici, pentru care ştiinţa morţii este o artă pe care *o înveţi* încă din timpul vieţii, familiarizîndu-te cu ea, lăsînd-o să te pătrundă. Tulburător este cum urcă-n timp această concepţie, pînă la stoici, pentru a se întîlni în cele din urmă cu disciplina funerară creştină. Cleanthes din Assos, succesorul lui Zenon, susţine că sufletele supravieţuiesc pînă la sfîrşitul ciclului cosmic, resorbindu-se în dumnezeire împreună cu tot ceea ce există. Pentru Chrysipos – cu care sînt de acord Vergiliu şi Seneca, la romani – supravieţuirea este asigurată numai sufletelor elitare, superioare, rafinate, celor pregătite pentru moarte încă din timpul vieţii. Mai subtil este însă Posidonius, pentru care sufletele, *post-mortem,* se distribuie în univers după greutate: cele curate, mai uşoare, se înalţă la cer, pe cînd cele păcătoase rămîn în proximitatea pămîntului, fiind incapabile să se elibereze de noxele greoaie care le ţin captive.

De aici derivă atît estetizarea, cît şi histrionismul funerar: trăirea morţii ca rafinament – *ars moriendi* –, concepţie fatalmente păgînă, decadentă, pe care creştinii se vor grăbi să o resemantizeze.

Alexandru OFRIM

Carta europeană a morţii

Pe lîngă normele UE legate de tăierea porcului, fabricarea ţuicii şi a brînzei telemea, românilor li se mai pregăteşte ceva. Preocuparea europeană pentru igiena publică nu are în vedere doar securitatea alimentară, ci şi tratamentul corpului uman după moarte. Cadavrul este resimţit, în primul rînd sub aspectul său impur, un potenţial pericol care trebuie eliminat rapid, aseptic şi discret. Începînd cu anul acesta, şi la noi, după constatarea decesului, corpul va trebui depus în cel mai scurt timp la capela din cimitir, fiind interzisă privegherea lui acasă, timp de trei zile, aşa cum cere obiceiul.

Se prevede că transportul şi manipularea cadavrului vor fi efectuate numai de către firme autorizate, mortul nemaiputînd fi dus la groapă cu camionul, Dacia-papuc sau căruţa, ci doar cu maşini speciale, dotate cu geamuri fumurii. În cadrul cortegiilor funerare, mortul nu mai poate fi expus, el trebuie ascuns privirilor, învelit cu giulgiu biodegradabil, în sicriul închis. Este de aşteptat că noile norme vor întîmpina rezistenţe, mai ales în lumea satului. Probabil, cel mai greu se va renunţa la priveghi, secvenţă rituală importantă în ceremonialul funerar tradiţional. Familia o să accepte cu greu înstrăinarea imediată a corpului decedatului, întrucît acesta face obiectul unor practici rituale care nu sînt încă abandonate.

Spre deosebire de societatea românească, în care cutumele tradiţionale legate de moarte şi-au păstrat încă valabilitatea, în Occident, acestea s-au destrămat de mult. Istoricul francez Philippe Ariès, în cunoscuta sa carte, *Omul în faţa morţii,* arată că în secolul al XIII-lea, după marea ciumă, s-a petrecut o schimbare esenţială în atitudinea faţă de moarte. Înainte, cadavrul nu inspira groază, moartea era asimilată somnului, iar chipul decedatului rămînea descoperit pe tot parcursul ceremoniei funerare. Treptat însă, corpul mortului devine insuportabil la vedere: imediat după deces era cusut în linţoliu şi închis în sicriu. Ocultarea cadavrului s-a petrecut mai întîi în ţările nordice, în timp ce în ţările mediteraneene, obiceiul de a lăsa descoperită faţa s-a perpetuat pînă în a doua jumătate a secolului al XX-lea. În anii '70, ţările occidentale au adoptat legislaţii care reglementează strict desfăşurarea funeraliilor, interzicînd păstrarea corpului decedatului la domiciliu şi purtarea lui spre cimitir, cu sicriul deschis.

Corpul neînsufleţit devenit privelişte repulsivă n-a fost decît amorsa unor schimbări importante în atitudinea faţă de moarte, produse în societatea occidentală a secolelor XIX-XX. Vechea atitudine tradiţională, în care moartea era „îmblînzită", familiară, acceptată cu seninătate ca făcînd parte din ordinea firească, va fi înlocuită progresiv de o altă percepţie a morţii. Răspîndită mai întîi în mediile urbane, apoi în cele rurale, noua atitudine neagă moartea, o interzice şi o transformă într-un mare tabu social. Moartea este trecută sub tăcere, se încearcă exilarea ei în afara cotidianului, fiind alungată în spitale şi azile.

În comunitatea tradiţională, moartea unui om are o dimensiune colectivă, îi priveşte pe toţi, este o ocazie pentru reafirmarea solidarităţilor locale. În societatea modernă, moartea nu mai este un moment împărtăşit de întreaga comunitate, ci un eveniment al vieţii private, de familie. Desocializarea şi desacralizarea morţii simplifică practicile funerare: riturile de separare şi de integrare a defunctului în lumea de dincolo sînt suprimate şi înlocuite cu servicii specializate.

Negarea morţii în societatea modernă şi raţionalizarea practicilor funerare înseamnă evacuarea rapidă a cadavrului şi transformarea înmormîntărilor în ceremonii discrete. Chipul dezgolit al mortului este inacceptabil, devine obscen, provoacă dezgust şi frică. Astăzi, în Occident, expunerea corpului decedatului în spaţiile publice este interzisă. La noi, chiar în Bucureşti, încă mai putem vedea cortegii funerare ce însoţesc mortul descoperit, pe ultimul său drum, chiar dacă, pentru unii, această privelişte este un spectacol macabru, o agresiune vizuală.

Acoperirea cadavrului, izolarea lui cît mai rapidă, sub pretexte igieniste, maschează stîngaci obsesia modernă de a alunga suferinţa şi de a limita impactul emoţional al morţii. Ca şi cum odată cu îndepărtarea cadavrului ar dispărea şi moartea.

Ioana POPESCU

Bune purtări şi bune maniere la moarte

Cu ani în urmă, am cumpărat de pe teren o cruce ţărănească de fîntînă, pictată în culori vii. Acasă, am înfipt-o în pămînt lîngă gura furtunului din grădină. Cu prima ocazie, cînd am chemat doi muncitori să schimbe vechea instalaţie ruginită, m-am confruntat cu un refuz respectuos; nu puteau săpa tocmai în locul în care îmi îngropasem cîinele!?! E drept că grădina noastră e o adevărată hecatombă (fără cruci), care constituie un pomelnic în sine – sub forsiţia zace Zdreanţă, sub brad zace Dona, sub prun – Wurst şi lîngă el – Izabela. Dar nu sînt deloc convinsă că oamenii aceia erau atît de sensibili la animalele de casă, ba chiar cred că nu se sfiau să alunge cîinii vagabonzi cu pietre. Şi oricum, nu aveau de unde şti despre necropola cîinească. Acea prudenţă respectuoasă era pur şi simplu o reacţie retractilă general omenească în faţa morţii.

Mărturisesc că ideea de a scrie despre moarte, fie chiar şi o jumătate de pagină, nu îmi produce nici mie un mare entuziasm. Între atitudinea adultă, cel puţin rezervată în faţa oricărei atingeri de funest, şi fascinaţia infantilă a morţii pare să nu existe nici un fel de continuitate. De pildă, îmi amintesc că una dintre ocupaţiile predilecte de la vîrsta preşcolară era joaca de-a moartea şi, mai ales, de-a înmormîntarea. Părinţii mei nu erau foarte duşi la biserică (în sensul propriu al cuvîntului), pînă la vîrsta aceea nu murise nimeni apropiat în jurul meu, iar singura mea relaţie directă cu *ale mortului* era mersul nemărturisit la biserica din apropiere, în fiecare sîmbătă, ca să mă înfrupt din coliva împărţită de pomană. Şi totuşi, împreună cu copiii vecinilor organizam înmormîntări ale unor fiinţe pe care eram nevoiţi să le îngropăm de vii. Mai precis, închideam într-o cutie de chibrituri cîţiva gîndăcei „ochiul Domnului" şi apoi îngropam pe maidanul de peste drum micul sicriu *sui generis,* ceea ce ne dădea ocazia, cîteva zile în şir, să bocim şi să organizăm pomeniri şi parastase. Ca să nu mai menţionez ritualul complex prilejuit de tragedia morţii accidentale a căţelușei Una, pe care vara mea o îngropase sub o salcie în parcul Cerchez (teren peste care apasă astăzi clădirile Televiziunii Române). Atunci am construit pentru prima şi ultima dată în viaţă un monument funerar, din piatră cubică de caldarîm, vopsită cu alb, şi am plantat flori pe care le-am îngrijit o vară întreagă, cu sentimentul că o facem pentru bucuria Unei, în raiul căţeilor. Îmi amintesc că din cînd în cînd ne şi rugam, dar sînt incapabilă să refac în minte textul.

Aşadar, indiferent că e vorba despre euforia sau despre angoasa morţii, a fi în preajma ei impune o reacţie activă. Reacţia poate fi asumarea în cunoştinţă de cauză a tradiţiilor moştenite şi punerea lor în practică, pentru că presupun comportamente cu putere simbolică verificată în timp la nivel social, sau atenuarea gravităţii evenimentului prin exprimări machiate, ca *trecere în nefiinţă, părăsire* etc., prin eludarea oricărui contact direct, chiar şi vizual, cu cel mort şi prin trecerea acestuia în sarcina exclusivă a profesioniştilor – medicii legişti, morga (cu tot ce presupune ea, inclusiv pregătirea estetică a mortului), firme de pompe funebre şi chiar specialişti responsabili cu *regia artistică* a înmormîntării (începînd cu ferpare şi sfîrşind cu muzica şi cuvîntările). Gama de soluţii şi rezolvări – exclusiv europene – cuprinde desfăşurări diferite, de la privegherea şi bocitul mortului acasă cu familia, prietenii şi vecinii, sărutul de despărţire, înhumarea cu oasele dezgropate ale strămoşilor la picioare, parastase şi *sărindare* cu pomană de haine, mobile şi pereţi de casă, mîncatul simbolic pe groapă sau alături de locul mortului la masă, cu ocazia marilor sărbători religioase, la păstratul cenuşii mortului în urne decorative preţioase amplasate pe mobila de reprezentare din salon, sau la mici reprezentaţii artistice de familie în aer liber, cu ocazia răspîndirii resturilor trupeşti (sub formă de cenuşă) în aer sau pe apă.

În ultimă instanţă, toate aceste diferenţe ar trebui să constituie sursa unui dialog intercultural şi să genereze curiozitate de cunoaştere şi înţelegere reală a tradiţiilor spirituale. Şi totuşi de cele mai multe ori ele generează scandaluri, ca cel legat de dezgroparea moroiului (larg mediatizată) dintr-un sat din Oltenia. Pentru cel care a înţeles mecanismele mentalităţii tradiţionale rurale, lucrurile sînt limpezi, era vorba pur şi simplu despre o terapie simbolică, care nu face rău nimănui, în schimb, de cele mai multe ori, are efectul benefic scontat asupra unor indivizi foarte bolnavi. Pe cît este de adevărat că această practică magică este neigienică şi contrară dogmei creştine, pe atît era ea de rară, de locală şi de secretă. Şi în ultimă instanţă, era alegerea exclusivă a familiei mortului, care încerca în acest fel să corecteze greşelile rituale care generaseră apariţia moroiului. Prin acele practici simbolice, mortul îşi găsea în sfîrşit odihna, familia se însănătoşea, iar echilibrul grupului era restabilit. Judecate în afara contextului şi a mentalităţii tradiţionale care le-au generat, aceste practici devin scandaloase. Şi pot să mai adaug posibile „tradiţii de scandal", cum ar fi îngroparea mortului în gospodărie, departe de cimitirul proaspăt amenajat cu construcţii solide de beton, sau privegherea mortului cu mascaţi şi cu jocuri. Mă opresc aici cu o listă care ar putea fi mult mai lungă, adăugînd că e de ajuns să crezi, ca ţăranul român, că mortul e însetat şi speriat de întuneric pe parcursul călătoriei către *dincolo,* ca să ai grijă să pui la fereastră, în primele trei zile după moarte, o cană cu apă proaspătă şi o lumină, chiar dacă te afli la oraş.

În ce mă priveşte, cred că e bine să faci ceea ce ştii că trebuie făcut, pentru că au făcut-o ai tăi înaintea ta şi ai lor înaintea lor, şi în felul acesta lumea a mers înainte fără crize sau dezechilibre majore. Dacă gesturile simbolice se bazează şi pe suportul credinţei, cu siguranţă moartea poate face parte în mod firesc din viaţă. Şi pentru că vorbeam de percepţie, din această perspectivă poate părea scandalos să ascunzi moartea de privirile celor apropiaţi, ca pe ceva impudic, şi să o laşi pe seama unor profesionişti aseptici şi estetizanţi. Sau mai precis, scandalos sau nu, cu cît moartea devine mai ascunsă şi mai puţin familiară, cu atît naşte mai multă angoasă; cînd nu stăpîneşti bunele purtări, poţi deveni foarte fragil.

Adrian DARABANĂ

Sinuciderea pentru toţi

Exact acum 16 ani l-am văzut pe prietenul meu, Popicanu, aruncîndu-se în gol de la etajul IV al căminului D din Grozăveşti. Eram cinci în cameră, patru băieţi şi o fată, iubita lui. Era o băută veselă cu vin roşu moldovenesc, cumpărat din cămin, cu bidonul.

Practic, doar l-am auzit spunînd c-o să se arunce. Cum l-au auzit şi ceilalţi. Se certa cu fata aceea, cu iubita lui. Îi reproşa ceva şi o ameninţa că se sinucide. Firește că era o glumă! „Aruncă-te!" – a zis unul, şi Popicanu a deschis fereastra. Îmi turnam în pahar şi, cînd m-am întors cu faţa spre el, i-am mai zărit doar adidaşii albi dispărînd după pervaz. Popicanu a ieşit pe geam cu faţa înainte şi a căzut.

N-a murit atunci. S-a ales cu coloana fracturată şi a rămas în cărucior. Şi-a continuat studenţia la Matematică, înşirînd formule, golind pahare şi vrăjind fete. Şi, mai ales, înconjurîndu-se de prieteni. Avea o soră mai mică şi o mamă la Focşani. Era fan King Crimson. Îşi dăruia cărţile, cămăşile şi ideile oricui se întîmpla. O iubea, ca şi noi, pe Maria Răducanu. Maria trecea pe la el şi îi cînta. Ultimele fete care au stat lîngă Popicanu se numeau Ludmila şi Ioana. Nu le-am mai văzut de atunci. Popicanu s-a prăpădit în America, plecat cu o bursă, cîţiva ani mai tîrziu. Asta e tot ce îmi amintesc.

Vrei să scrii. Vrei să fii autor! Şi dacă ai, aşa, o spaimă de roman sau nu-ţi vine (mai bine!) să scoţi de la congelator poemele din adolescenţă, ce te faci? Cum ajungi celebru? Îl întrebi pe fratele Google, că el le ştie pe toate. Vestea bună: sînt încă la modă ghidurile! Dacă *Ghidul leneşului* şi cel *al nesimţitului* fac aşa succes, de ce n-ar prinde *Ghidul îndrăgostitului?* Cum, a apărut deja? În românește? Trebuie să mai cauţi. Dai de ghidul mecanicului, ghidul miresei, al blogger-ului şi al petiţionarului. Ghidul crescătorului de iepuri. Ghidul icoanelor făcătoare de minuni. Ghidul salariatului. Ghidul biciclistului şi ghidul diabeticului. Ghidul românului în UE. Ghidul farmacistului. Ghidul perfecţiunii. Şi, firește, ghidul cetăţeanului argeşean! S-au cam dat toate! Ce-ţi mai rămîne ţie, biet autor necunoscut? Poate doar o sinucidere de succes...

How to kill yourself – A Practical Guide to Suicide. Ai titlul. Îţi cumperi şi domeniu, că o să dea bine la promovare. Şi te asiguri pentru cazul în care te refuză toate editurile din România. Adică îţi faci *site. Românica.ro.* Pardon, *sinuciderea.ro!* Vrei bibliografie? Lista scurtă – Durkheim, Cioran, Georges Minois. Dar fratele Google i-a citit deja pentru tine. Şi, mai mult, îţi pune pe tavă cel mai bun dicţionar al veritabilelor prăbuşiri. Găseşti descrieri amănunţite despre spînzurare, electrocutare, hipotermie, înecare. Citeşti despre cum te poţi împuşca, cum să-ţi tai venele (arterele, mai ales), cum să te arunci în gol. Despre cum să ingerezi, să-ţi injectezi sau să inhalezi una-alta (de la antigel la monoxidul de carbon, trecînd prin barbiturice, cianuri şi tot soiul de otrăvuri). Despre trenuri şi maşini. Zeci de oferte pentru o ultimă călătorie. Încet, încet devii expert. Vrei să scrii *Ghidul sinucigaşului de succes?* Intră în pielea personajului. *Sinuciderea e treabă serioasă şi nu e indicat s-o tratezi superficial. E foarte uşor să ratezi sau să faci greşeli de începător. Ca şi în alte domenii, cele mai bune rezultate se obţin după o cercetare minuţioasă şi o pregătire atentă.* În plus, e de dorit să nu iei, din greşeală, şi pe alţii cu tine (cînd îţi bagi capul în cuptor sau te arunci de pe bloc)!

Afli că peste un milion de omuleţi sfîrşesc aşa în fiecare an. Şi că rata tentativelor de suicid e de douăzeci de ori mai mare ca anul trecut. E bine să te asiguri că nu ratezi! Nu-ţi divulga metoda, mai ales cînd iei pastile! Vor şti ce să-ţi facă dacă te găsesc înainte să termini. Adică după ce te sinucizi şi înainte să mori de tot. O să te pomeneşti că ţi-au băgat pe gît suficiente vomitive ca să-ţi scuipi şi inima! Aşa că nu pomeni nimic despre cum o s-o faci. Dacă ţi-ai propus să-ţi dai foc în piaţa centrală sau să te îneci în rîul oraşului, ultimul lucru pe care ţi-l doreşti e să apară vreun binevoitor care să te întrerupă. Sau, mai rău, să te salveze!

Afli despre sinuciderile online. Afli cum poţi să-ţi găseşti parteneri de sinucidere. În Japonia e un loc comun. Sînt cluburi de sinucigaşi pe net, încă dinainte să apară *Suicide club (Jisatsu saakuru,* 2002). Îl aveau piraţii DVD la Universitate.

Cum se scrie o scrisoare de adio... *The following tips are provided for people who want to leave a real impression.* Chiar asta vrei, să spui cît mai clar care-i treaba cu tine. O scrisoare de adio corectă e scurtă (că de-aia se şi cheamă scrisoare, iar nu roman!). De fapt, sinucigaşii lasă, de obicei, un bilet. *Famous suicide notes* – de la Virginia Woolf la Kurt Cobain. Nu-i de-ajuns? Tastezi *Suicide Note Generator.* Selectezi un motiv şi un *post-scriptum,* îţi completezi numele şi clichezi pe *write note.*

Şi tot aşa. Surfezi, te documentezi, faci conspecte. Suicide, Samoubistvo, Sebevražda, Selvmord, Selbsttötung, Enesetapp, Αυτοκτονία, Suicidio, Sinmortigo, Itsemurha, Suicide, Samoubojstvo, Bunuh diri, Suicidio, Savižudybė, Zölfmoord, Zelfmoord, Selvmord, Samobójstwo, Suicídio, Samoubistvo, Samomor, Vetëvrasja, Självmord, Întihar, Tu sát, Sinmortigo, Sinucidere. N-o să scrii niciodată *Sinuciderea pentru toţi.* Gluma asta a făcut-o altcineva, în locul tău, acum 16 ani. Şi nu i-a ieşit nici lui.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 2 februarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Adina POPESCU

Sicrie, *made in UE*

Fabrica „de odihnă veşnică“

În trecut, viaţa oamenilor din Vălenii de Munte, un orăşel de aproape paisprezece mii de locuitori, depindea, într-o oarecare măsură, de o fabrică de armament. La uzina „Mecanica“ aveau un loc de muncă asigurat peste două mii de „vălenari“ care în timpul liber îşi vedeau de treburile lor gospodăreşti, cum ar fi fabricarea ţuicii. Şi, conform planului de industrializare, fuseseră aduşi aici specialişti din alte părţi. Desigur, ingineri. Rămăşiţele fostei uzine se mai văd şi astăzi în perimetrul noului parc industrial. Cîteva fragmente de gard din sîrmă ghimpată, buncăre dezafectate, chiar şi un tanc printre buruieni. Un soi de bodyguard, cu o staţie de emisie-recepţie la brîu, păzeşte un „obiectiv“ al nimănui. Peste o jumătate de oră va fi ameninţat cu concedierea de către superiorii săi, pentru că ne-a lăsat să admirăm priveliştea. Relicvele. „După Revoluţie, nici NATO, nici o altă structură militară occidentală nu a fost interesată de ce se făcea aici.“ – ne spune Sorin Constantin, un inginer de-al locului. La începutul anilor '90, din cele 2000 de angajaţi mai rămăseseră 300, în şomaj tehnic. Apoi, s-a „inventat“ parcul industrial. Un experiment. De altfel, primul de acest gen din România. Mai exact, cele 23 de hectare care aparţineau uzinei au fost împărţite unor firme şi firmuliţe cu capital român, străin sau mixt. O afacere locală. Povestea de succes a oraşului Vălenii de Munte, în tranziţie, spune aşa: „prin înfiinţarea parcului industrial, rata şomajului s-a redus, în mai puţin de un an, de la 38% la 5%“. Ne uităm în jur, aşteptîndu-ne să-i vedem pe cei 33% dintre foştii şomeri mişunînd. Locul pare pustiu. Totuşi, în parcul industrial se produce acum aproape orice: brichete din rumeguş, tricouri pentru Disneyland, mobilier din lemn curbat, inclusiv sicrie pentru export. Sicrie? Inginerul rîde. „Da, sicrie. La normele europene. Am transformat o fabrică care înainte aducea moarte, într-o fabrică care acum aduce odihnă veşnică.“

Mergem să vedem sicriele. Din scînduri de lemn uscat, fără noduri, cu o grosime de trei centimetri. La normă. Asistăm la întreg procesul tehnologic. În hală e un zgomot infernal, aşa că auzim doar frînturi din explicaţiile inginerului. Ecologice... căptuşeală biodegradabilă... prevăzute cu epuratoare. Preţul: în jur de douăsprezece milioane de lei vechi. Mă îndoiesc că vreunul dintre angajaţii fabricii îşi permite să-şi cumpere din salariul său măcar jumătate de sicriu. Poate că din cînd în cînd primesc cîte unul gratis, cum se dădeau pe timpuri bibelouri la fabricile de porţelanuri.

Munca de aici nu pare mai grea decît într-alte părţi. Şocul însă e altul: majoritatea angajaţilor sînt femei. Femei în vîrstă, în pragul pensiei, care probabil că au muncit pe vremuri la uzină. Şi multe femei tinere, cochete, rujate, cu unghiile date cu ojă. Îşi dau la o parte şuviţele care le cad pe frunte în timp ce îndepărtează de pe sicrie ultimele aşchii. Ne zîmbesc în momentul în care aşază capacele lustruite. Un job ca oricare altul. Le priveşti şi ai senzaţia că fac curat în propria ogradă. Calităţile lor de bune gospodine îşi pun amprenta asupra produsului finit. Sicriele nounouţe seamănă cu nişte cutii de bomboane neîncepute. Pe un perete atîrnă o pînză cu un desen: o floare. Şi dedesubt: „8 Martie. La mulţi ani!“.

Ce preferă doamna?

Unde să mergem mai întîi? La „Drumul veşniciei“? Sau la „Efemer SRL“? Mai avem de ales între „Rai“-ul lui Eugen, adică „Eugen Ray SRL“ şi „Nosferatum“. Poate dăm o raită şi pe la „Laleaua neagră – lenjerie funerară“. Categoric, patronii magazinelor de pompe funebre au imaginaţie. Deşi încă nu ne-am lămurit în ce direcţie se îndreaptă sufletele celor care nu mai sînt: spre „Miazănoaptea SRL“ sau spre „Apus“? În nici un caz nu vom intra într-un stabiliment care se numeşte „Galant Frigo-Star“. Mai degrabă, la „Caritabil SRL“, deşi nu-mi vine să cred că e pe gratis. Sau la „Pietate“? Îl ocolim pe meşterul „Gepeto“ şi ne încercăm norocul la unul fără nume, dar non-stop, care are încă „marfa“ la vedere, în vitrinele căptuşite cu catifea roşie. Nu respectă normele, căci geamurile ar trebui să fie fumurii ca să nu întristeze trecătorul.

Înăuntru, linişte şi pace. Nici un client. Doar un individ mic şi chel, posibil patronul care şade picotind, ca la priveghi, în dreptul unui exponat. O prietenă mă sunase de dimineaţă să-mi propună o mică „excursie“, destul de morbidă. Le-a murit o bătrînă în bloc şi n-are cine să o îngroape, aşa că au strîns toţi vecinii bani pentru înmormîntare. Misiunea ei: să achiziţioneze obiectul principal fără-de-care-nu-se-poate. Cît mai ieftin. Adică să nu depăşească cinci milioane. Pe drum spre „Tartar“ sau „Thanatos“ sau, în fine, nu mai contează, îi zic că n-are nici o şansă. Astea europene sînt peste zece milioane. „Dar ce, nu putem să o punem într-unul din ăla dinainte de aderare? Ne amendează cineva?“. Nu ştiu ce să-i răspund. Din cîte ştiu, legislaţia încă e zăpăcită rău. Aşa zice şi chelul. „Mai întîi le vindem pe astea vechi, că doar n-o să le punem pe foc, şi dup-aia respectăm normele, că altfel nu se poate! Ce preferă doamna?“ Adică, decedata. Nu ştim, că n-am cunoscut-o prea bine. Ne recomandă un stejar, dar e şapte milioane şi ceva. „Arată bine!“ – zice prietena mea studiindu-l. Dar e prea scump pentru bugetul ei. Omul, cît se poate de amabil, ne prezintă şi unul la patru milioane, cu o scîndură subţire ca o coajă de ou. „Uf, în ce situaţie nasoală m-a pus! Dacă nu-i iau ceva mai ca lumea, dup-aia îmi merge rău, nu-i aşa?“ E nehotărîtă. Mai bine s-ar duce acasă să dea nişte telefoane. Colegii ei, doctorii de pe Salvare mai ştiu una, alta. Unii chiar au afaceri personale. Între timp, chelul tot deschide la capace şi ne explică că „mortul chiar dacă nu ne e rudă sau prieten ar trebui respectat“. Simte el că „stejarul“ e tocmai ce-i trebuie unei doamne în vîrstă. Aşa „simte“ şi prietena mea, aşa că pînă la urmă se îndură să dea cele două milioane în plus. Zîmbesc. Chiar *îi plăcuse* sicriul. Un epurator nu vrei? Ce-i ăla? O chestie ca să nu miroasă. „Oricum miroase. Au găsit-o după cinci zile. O îngropăm mîine rapid. Ce să mai dăm banii pe epurator?“ Patronul dă trist din cap. E clar că nu respectăm mortul cum trebuie. Deşi, după părerea lui, „epuratorul e un moft. Ar trebui pus numai atunci cînd mortul se duce într-altă ţară“. Pare însă fericit că ne-a băgat pe gît „stejarul“. „Şi mai poftiţi pe la noi!“

Constantin BĂRBULESCU

Moartea eroică şi moartea tăcută

– micro-eseu de thanatologie animală rurală –

Prima experienţă a copilului (mai ales în mediile ţărăneşti) cu fenomenul morţii este intermediată, de cele mai multe ori, de animalele domestice. Ele mor primele, dar ar fi greşit să ne închipuim că mor la fel. Putem decela o taxonomie a morţii animalelor domestice: porcul este ucis, înjunghiat: „înjunghiat ca un porc“ – cum se zice; păsările de curte sînt decapitate; cîinii cad pradă lupilor sau, cînd încalcă flagrant regulile sociale, se transformă în mod simbolic în strămoşul lor comun – lupul – şi sînt pur şi simplu împuşcaţi. Aceasta în cazul fericit cînd nu cad pradă violenţei dezlănţuite a vreunui sătean sau agresivităţii copiilor. Iată deci aici, amestecate, toată măreţia şi toate ororile morţii!

Porcul şi moartea tăcută

Pentru cine cunoaşte cît de cît lumea ţărănească şi a bătut cu piciorul satele în săptămîna dinaintea Crăciunului, subtitlul de mai sus poate părea paradoxal. În acele zile, dis-de-dimineaţă liniştea este spartă de *guiţăturile* disperate ale porcilor tîrîţi din coteţe şi înjunghiaţi de „măcelari“. Căci nu oricine ştie să ia viaţa unui porc, „aşa cum trebuie“. Adică repede, ca să nu chinuie animalul, dar mai ales să se scurgă sîngele, căci altfel carnea ar rămîne prea roşie, semn al unui sacrificiu prost executat. Numai nătîngii chinuie porcul o jumătate de oră şi nu mai reuşesc să-l omoare, sau – oroare supremă şi topos narativ în comunitate – încep să îl pîrlească cît încă mai trăieşte şi numai ce se trezesc cu porcul în flăcări alergînd prin curte! Cu alte cuvinte, moartea porcului pare mai degrabă rapidă, decît tăcută.

În Feiurdeni, sat din apropierea Clujului, între criteriile care definesc un „porc bun“ intră nu numai pofta de mîncare a animalului, care este în proporţie directă cu potenţialul său de creştere în greutate, ci, surprinzător poate, şi comportamentul său: e bun *„cînd mîncă şi doarme, mîncă şi doarme. Ala să şi face bine şi ala e şi porc cuminte şi bun. Al meu aşa urlă, pînă-i lume tăt urlă! (...) Porcu' de slănină să ţine numa' închis: mîncă şi doarme, mîncă şi doarme“*. Aici porcul exemplar este cel de peste două măji (două sute de kilograme), porc care, datorită masei sale, „abia se poate ţine pe picioare“ şi care sacrificat fiind, nu scoate aproape nici un sunet. Cu alte cuvinte, acel porc care îmbracă perfect rolul social ce îi este atribuit atît în viaţă cît şi în moarte. Căci moartea porcului nu trebuie să fie un moment de tristeţe; cei care au legat relaţii afective cu animalul – copiii şi femeile – nu participă la momentul fatal al înjunghiatului – îndeletnicire strict masculină, de altfel – cu credinţa că răposatul o să treacă mai uşor în Lumea de Dincolo.

© L. Muntean

Cîinele şi moartea eroică

Dacă porcul exemplar moare rapid şi tăcut, cîinele exemplar nu moare niciodată de bătrîneţe. Un cîine bun – la Râşca (judeţul Cluj), zonă de munte cu un habitat risipit şi unde gardurile dintre proprietăţi lipsesc aproape cu desăvîrşire – trebuie să se hrănească singur, trebuie să fie mai aproape de animalul salbatic decît de animalul de curte. Iar genul acesta de cîini invariabil mor ucişi de lupi, dar s-o lăsăm mai bine pe lele Măriucă să ne povestească: *„Trii hulpi o prins, dup-olaltă. Tulai, ce cîne o fost ala! Cînile ala tăt lupii l-o mîncat. Lupii l-o prins, c-apăi ce-o făcut odată? Băte săracu' de cîne, c-o vinit pe-acolo, pe drum în jos o haită de lupi. Mulţ', şi Petrea, că Petrea i-o fost numile, o ieşit cînd o auzît lătrînd cînile, şi cînile, după ce o auzît ca bate, s-o dus cătă vale şi eată vale o gîndit... no: hoţ de lup. Şi cînile cînd s-o dus acolo numa' bine să adunară ceilalţi lupi, viniră de păste vale şi zup! Îl prinsără ca p-o mireasă şi-l dusără pînă... ştii că este o fîntână acolo, de la noi din jos? O fîntînuţă şi este un pădureţ acolo, pă vale-n jos. Acolo, la pădureţ, o avut o curea bună, de trii dejete la grumaz, avea o cureauă, îl legam de grumaz şi avea cureluţă la grumaz. Numa' cureaua o rămas, tă-tă-tăt l-o mîncat. Pă cînile ala, Doamne ce ne-am bănuit!“*

Sau se transformă din vînător în vînat, în urma încălcării unor interdicţii: *„L-o puşcat, l-am dezlegat şi s-o dus la o gudă acolo, la Centru, şi guda era de vînătoare şi o adus un căţăloi de ăsta de vînătoare să să-mperechească acolo cu ea, no: să facă cîni de vînătoare. Şi aiesta l-o mîncat pe căţălu' ala, atîta l-o bătut pînă l-o omorît. Ş-apăi l-o puşcat ăsta“*.

Moartea animalelor de curte, în versiune ţărănească, se conformează rolului social al acestora. Porcul, animal crescut în gospodărie tocmai pentru a fi sacrificat şi deci ucis, trece „dincolo“, rapid şi fără mare zarvă. Iar cîinele – jumătate animal de casă, jumătate animal de pradă – moare fie eroic, apărînd gospodăria de rudele sale, lupii, fie moare de mîna omului atunci cînd natura sa sălbatică devine mai puternică decît cea domestică. Fie-le ţărîna uşoară!

„În oncologie se întîmplă tot timpul minuni“

– interviu cu Xenia BACINSCHI, medic la Institutul Oncologic „Alexandru Trestioreanu“ din București –

Cum v-ați ales specializarea de medic oncolog?

N-a fost o alegere, eu am ales doar să fac medicina. Fac parte dintr-o familie în care îngrijirea bolnavilor și satisfacția pe care ți-o dă vindecarea unui pacient era subiect frecvent, membrii familiei mele fiind în proporție de 100% „muncitori sanitari“ – cum se zicea înainte de 1989. Am ajuns la oncologie din pricina legislației din „epoca de aur“. Eram medic la țară, trebuia să ajung înapoi acasă, nu voiam să rămîn legată pe viață de dispensarul din satul unde-mi fusese impus domiciliul. Concursul de intrare în specialitate s-a dat tîrziu, după ani de așteptare; a fost în domeniul radiațiilor, unde lucrez și astăzi. În anii de facultate mi s-ar fi părut de neacceptat să lucrez în oncologie; astăzi știu că domeniul poate da satisfacții la fel de mari ca oricare altă specialitate. Obiectivele sînt însă cumva altele; lupta este cu o boală complexă, perfidă, ținta fiind o supraviețuire cît mai lungă și în condițiile unei calități bune a vieții.

În Occident se vorbește despre mai multe forme de cancer curabil. La noi boala mai este privită cu un fatalism incurabil?

Toate progresele făcute în lume în domeniul oncologiei reușesc să obțină supraviețuiri îndelungate și vindecări în proporție mare. Condiția vindecării este însă depistarea precoce a bolii; iar secretul acestei depistări este doar controlul periodic, analize de *screening* făcute înainte de orice semn suspect. Aș zice că nu multe boli au caracterul perfid al cancerului; aș folosi chiar cuvîntul mai puțin elegant, dar mai sugestiv, „parșiv“. Cei mai mulți dintre pacienții mei spun „n-am făcut în viața mea o injecție, n-am luat în viața mea un algocalmin, n-am avut niciodată concediu medical“.

Cum suportați cazurile extreme, de pildă cele în care sînt implicați copii?

Să vorbesc despre cazurile de cancer la copii? M-am surprins și am surprins-o și pe colega mea, specializată în oncopediatrie, punîndu-i întrebarea „cum suporți?“. Dar multe cazuri se vindecă, bolile neoplazice sînt mai sensibile la tratament în cazul copiilor. Citostaticele și tehnicile de radioterapie lasă reacții tardive, din ce în ce mai puțin handicapante. Rămîne riscul de recidivă, mai tîrziu.

În cazurile fără speranță, le spuneți bolnavilor diagnosticul real și adevărul complet? În funcție de ce, hotărîți aceste lucruri?

Felul în care le spun pacienților diagnosticul, amănunte despre evoluția bolii – „adevărul“ îl aleg în funcție de personalitatea pe care o intuiesc; grija mea este să nu-i descurajez, să nu le iau speranța și, în orice caz, să iau pacientul ca partener în lupta cu boala. În general pacienții se încadrează în tipologia de tip latin: povara bolii este preluată de familie, cel în cauză este ocrotit, protejat, susținut moral de cei apropiați și de echipa care asigură tratamentul. Pacienții noștri sînt diferiți de cei de tip anglo-saxon, la care adevărul spus în întregime este regula. Certitudini nici nu se pot furniza; boala este a fiecăruia, reacțiile sînt ale fiecărui organism, eu pot să comunic date statistice, evoluții teoretice. Importantă este însă lupta. Ce se întîmplă cînd se ajunge la ultima parte? E nevoie de speranță și de o calitate bună a vieții, de medicamente care să asigure lipsa durerii, a greței, a constipației, a altor efecte neplăcute pentru organism, susținerea psihologică.

Cum priviți tratamentele naturiste în oncologie?

Metodelor naturiste nu li s-a descris nicăieri în lumea științifică un rol curativ în oncologie. Unele pot influența pozitiv efectele adverse ale tratamentelor citotoxice; toate asigură susținerea moralului pacientului, inclusiv prin faptul că acei ce le prescriu susțin că fac miracole.

Se întîmplă minuni în oncologie? Ne puteți povesti una?

Se întîmplă tot timpul minuni în oncologie. Li se întîmplă celor care au încredere, celor care luptă cu boala, celor care nu se lasă doborîți de reputația maladiei sau de disperare. Li se întîmplă celor ce cred în ajutorul divin, în minunea supremă făcută de cel de deasupra noastră, la care recurgem în momentele extreme ale existenței, și celor care se gîndesc la viață, celor înconjurați de dragostea familiei sau a prietenilor. N-o să uit un caz de la începutul activității mele în oncologie, prin 1993. Aveam două paciente, colege de salon; una dintre ele era veselă, cu machiajul perfect, interesată de tot ce se întîmpla în jurul ei; cealaltă avea privirea tristă, ochii în lacrimi și se întreba tot timpul: „De ce mi s-a întîmplat tocmai mie?“, fără să mai acorde vreo șansă luptei. Cea cu „starea pozitivă“ era într-un stadiu mai avansat, o boală mai gravă. Trăiește și acum.

a consemnat Simona SORA

„Viața viitoare va fi o duminică fără sfîrșit sau paradisul regăsit și eschatologia inaugurată, clipa aurorii cu al ei minunat «deodată» și lumina fără asfințit a zilei a opta în care Dumnezeu va fi totul în toate.“

Dumitru Stăniloae,
Teologia Dogmatică Ortodoxă

Stela GIURGEANU

Dreptul de a dispărea

Ni se trage de la grecii care au denumit-o „moarte bună“ (adică *eu*, „bun“, și *thanatos*, „moarte“). Pentru că, pe scurt și strict teoretic, este o moarte la cerere. Tehnic, e o metodă medicală, prin care moartea precoce și fără chinuri poate fi provocată unui bolnav incurabil, pentru a-l scuti de o suferință grea și prelungită, la capătul căreia există tot moarte. Este, așadar, o punte de trecere peste un episod inutil și dureros, către același final iminent. Tot tehnic, dreptul fiecăruia de a dispărea, în propriii termeni, s-ar exercita doar la cererea pacientului suferind, a rudelor sau a medicului. Din acest punct de vedere, este *activă* (cînd se intervine direct prin medicamentație), *pasivă* (cînd se suspendă menținerea artificială a vieții), *voluntară* (cînd pacientul o revendică) sau *non-voluntară* (cînd decizia vine din exterior: rudele sau medicul).

„...Celor care sînt împotrivă le-aș recomanda filmul *Mar adentro*.“ Are 32 de ani, o carieră de jurnalist și un fel de a percepe viața ca pe o libertate continuă. La fel și moartea. Îmi vorbește de Ramón Sampedro, de drama omului prins în temnița corpului său și păzit de principiile morale ale celorlalți. Cu ce drept – mă întreabă colegul jurnalist – societatea îți impune o existență pe care tu nu o mai vrei? Sînt de acord, dar Sampedro e un exemplu de om conștient, el *voia* să moară și-și putea exprima dorința... Dar Terri Schiavo? Cazul femeii aflate în comă profundă, în imposibiliatea de a alege... Viața și moartea i s-au hotărît de Justiție, după lungi procese între părinți și soț. Chiar dacă i s-a decis moartea pasivă, prin deconectare, Terri a mai trăit. Două săptămîni. Și-l întreb – la rîndul meu... – inerție fiziologică sau dorință lăuntrică?

Dacă n-ar fi vorba de viață, totul ar fi simplu, logic și normal, ar fi un drept ca celelalte, a cărui lipsă ne-ar revolta pe bună dreptate. Dacă n-ar fi vorba de viață, am putea cita definiții, cuvinte golite de morala creștină, de sentimente contradictorii, și, de ce nu, puterea exemplelor, puține, dar reale, ale acelor pacienți cărora știința nu le garanta nici o șansă de supraviețuire, dar care, printr-o nișă a acesteia, au fentat moartea.

Cine îți poate hotărî *in absentia*, dreptul de viață și de moarte?

...Cînd bărbatu-său a avut accidentul și a intrat în comă, doctorii i-au spus, senin și pe față, că nu mai are șanse și că, pînă la urmă, asta e viața: să înceapă să facă aranjamentele de înmormîntare. Unul a fost mai milos (a văzut-o înlemnită lîngă „condamnat“): cică existau 1% șanse ca bărbatul să mai poată exista independent de aparate, dar că tot o legumă o să rămînă. Și atunci nu a mai știut să facă altceva decît să spere. Să spere într-un Dumnezeu în care credea de mică și într-un procent miraculos. Că miracole – auzise ea – încă mai există. (Bărbatu-său a murit după cîteva luni, un infarct, dar ea și-a putut continua viața, fără conștiința încărcată. Un miracol s-ar fi putut totuși întîmpla...)

...Cînd tatăl ei era pe ultima sută de metri, bolnav de cancer, s-a rugat să moară. Acum îmi povestește și-mi pare detașată și-mi pare rece și cinică. I-o spun din priviri. „Știu asta... dar, gîndește-te, tatăl meu devenise, din cauza medicamentelor și a suferinței, dintr-un om extraordinar de activ, un cineva pe care nu-l mai cunoșteam. Îl simțeam pierdut de noi și de sine... dacă acest drept ar fi depins în clipa aceea de mine, mi l-aș fi asumat fără regret; pentru că i-aș fi scutit, pe el și pe mama, de o suferință inutilă...“ O întreb ce s-ar fi întîmplat dacă mama ei s-ar fi opus. „Uneori – îmi răspunde – ești obligat să devii deținătorul adevărului absolut. Să știi ce e mai bine pentru celălalt.“

Însă cei „mari“, cei a căror părere decide, pînă la urmă, albul și negrul de nuanțe, se opun. Biserica creștină, atît cea ortodoxă cît și cea catolică, își exprimă atitudinea defavorabilă prin ideea că, deși viața e „primul și cel mai important dar făcut de Dumnezeu omului“, e tousi un dar în arendă și numai Dumnezeu are dreptul asupra ei. Articolul 3 din Declarația Universală a Drepturilor Omului spune că „orice ființă umană are dreptul la viață“, iar un articol din Convenția pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale precizează: „moartea nu poate fi aplicată în mod intenționat“.

...A.I. este doctor. Și el îmi dă exemplul unui bolnav de cancer... în metastază... chinurile îi sînt atît de înfiorătoare încît nici morfina nu-și mai face efectul; suferința? deasupra oricărei imaginații omenești. Te doare tot și simți că te rupi din toate părțile. „Ca medic, ești obligat, prin lege, să îi prelungești agonia, mizînd pe minunile științei; se spune: e imoral să grăbești moartea. E însă moral să prelungești viața dincolo de orice limită a demnității și rațiunii?“

Astăzi, la noi, ca în mare parte a lumii, eutanasia e interzisă prin lege.

Raiul și iadul

„Nu știm unde se află raiul și iadul, dar Biserica afirmă că ele reprezintă locuri și stări precise, pentru care omul s-a pregătit din viața aceasta. Sînt locuri de taină: raiul e locul unei fericiri inefabile, iar iadul al nefericirii extreme. Criteriul fericirii sau al nefericirii este *iubirea* și modul în care fiecare om s-a raportat la iubire. Dacă aici, pe pămînt, ai făcut din iubire norma ta de viață printr-o egală raportare la tine însuți, la semeni și la Dumnezeu, în viața de dincolo *iubirea aceasta* va primi dimensiunile eternității. Dacă absolutizîndu-ți iubirea pentru tine însuți, te-ai rupt de Dumnezeu și de semeni sau i-ai folosit pentru satisfacerea propriului tău egoism, egoismul va fi cel care, în viața de dincolo, va căpăta dimensiunile eternității.“

Vasile Răducă, *Ghidul creștinului ortodox de azi*,
Editura Humanitas, 2006

„Trebuia să ajung un genial portar de fotbal“

– interviu cu Emil BRUMARU –

De curînd, Institutul Cultural Român a găzduit lansarea, pe www.liternet.ro, a volumelor 2 şi 3 ale integralei poetice în format electronic Emil Brumaru, cu ilustraţii de Devis Grebu şi Mihaela Şchiopu.

Vă plac mondenităţile sau jucaţi à contre coeur?

Nu îmi plac mondenităţile, în ultimul timp chiar le evit, am prea mari emoţii. Iau xanax! Şi nici nu-mi place moaca mea...

De ce aţi optat pentru Editura Liternet şi ce avantaje aduce poeziilor dumneavoastră lectura online?

Pentru că e accesibilă mai multor categorii de cititori; pentru cei grăbiţi sau pentru cei fără bani să cumpere o carte...

Cît despre avantaje, ştiu şi eu!? Mai întîi, să nu uităm grafica excepţională a lui Devis Grebu şi a tandrei Mihaela Şchiopu. Unde i-aş mai fi prins împreună?

Cîte ore pe zi petreceţi în faţa calculatorului?

În ultimul timp tot mai puţine. Mă seduceau, pînă acum vreun an, numele interlocutoarelor de pe Yahoo Messenger: Fetiţa otrăvitoare, Zuza Junglobuza, Paraşutista, Delia_Cordelia, Decăzuta, Mulatra, Sînt_a_ta, Bokăncel, Închideochiişipuneţiodorinţă, Zmeurici, Shtrumfulina... A fost o vreme cînd stam cu nopţile, trecîndu-mi de pe un computer pe altul şi „revizuindu-le“, nişte scrisori scrise direct la calculator, prin 2002-2003, un soi de halandalism suav, proliferat în draci, pentru o împuşcată-n cap amică, pictoriţă la viaţa ei.

Care este cea mai recentă carte sau revistă pe care aţi citit-o cu plăcere?

Carte? *Mirii nemuririi* de Radu Aldulescu. Îmi place să mă bălăcesc în limbajul folosit de autorul ăsta, care e, neîndoielnic, unul din cei care rămîn; mare, dom'le! Cu mulţi ani în urmă l-am văzut la televizor. Era un om foarte simplu, nu umbla cu farafastîcuri, îi plăcea, culmea, Ion Creangă! Mi-am propus să citesc tot ce scrie, să învăţ de la el... Din păcate îmi lipseşte o carte de-a lui: *Îngerul încălecat*. Aş fi bucuros să-l cunosc, să vorbesc cu dînsul, să-mi dea sfaturi şi, bineînţeles, să-mi dăruiască cartea cu pricina. Cît despre reviste, ce să spun, foarte hrănace e *Dilemateca*.

Cum arată, de fapt, o zi din viaţa lui Emil Brumaru?

Plină de căni enorme de cafea – cisterne – pînă pe la şase după-masă. Cu lecturi plănuite în stil pantagruelic şi neduse decît rar la capăt... Am socotit că mi-ar trebui sute de ani de lectură, nemaipunînd la socoteală faptul că în momentul în care intru în cîte un scriitor drag, îmi vine să stau la infinit în textul lui. Cititul e patimă grea, gravă, se lasă cu ochelari tot mai bombaţi în dioptrii, cu divorţuri din cauza ambelor părţi, cu zile de năuceală completă, cînd Nastasia Filippovna mă are la mînă doar arătîndu-mi, într-o dulce demenţă, cîte găurele are ea-n dotare, cu amante abandonate-n păturele, chiar şi dacă-s goale puşcă... Nu-mi pot stăpîni pofta de a cumpăra noi şi noi volume; îmi geme casa de rafturi, mă năpădesc şi-n pat cărţile, mă înghesuie, mă împung cu cotoarele cartonate în coaste... Frazele se încheagă clipocitor, uneori citesc cu glas tare, ca să prind mai bine nuanţele cuvintelor. Ador să reiau romanele imediat după ce le-am terminat, intrînd într-un soi de lectură extatică, ceva asemănător unei rugăciuni a inimii, şoptite mereu, mereu, adulmecînd duhul adevărat al prozei, miezul suculent al literelor...

Mai scrieţi poezii?

Poeziile vin cînd nici nu te aştepţi.

E mai bine să fii poet acum decît înainte de 1989?

Nu-i bine să fii poet nicicînd! Mă incomodează enorm, mai ales în ultima vreme, cînd se umblă prin viaţa mea, aşa, cu întrebările, precum cu polonicul prin ciorbă, mai căutîndu-se o legumă, mai agăţînd o bucată de carne grasă... Posibil că din cauza vîrstei: ori îmi vine să spun numai din cele de nespus, ori mă blochez şi stau ca bombalăul la poartă nouă.

Aveţi vreun regret legat de viaţă?

Nenumărate! Trebuia să ajung un genial portar de fotbal.

Intrasem într-o secetă dureroasă...

Ce are Bucureştiul şi nu are Iaşiul? Şi viceversa.

După atîţia ani petrecuţi în Iaşi, mai că nu îmi vine să mai vorbesc şi despre alte oraşe. Barem de l-aş cunoaşte pe ăsta ca lumea. Iaşiul mi-e oarecum la îndemînă. Nu mă mai pot rătăci prin el! În 1975, cînd m-am reîntors în Iaşi, după 12 ani de stat la ţară, la Dolhasca, umblam ca bezmeticul pe la periferii, descoperind tot alte şi alte străduţe ce-mi intrau direct în suflet... Acum, sosit din orice călătorie, am senzaţia că pătrund într-o încăpere cunoscută, într-o sufragerie uriaşă cu miros de mere bune puse la păstrare pe

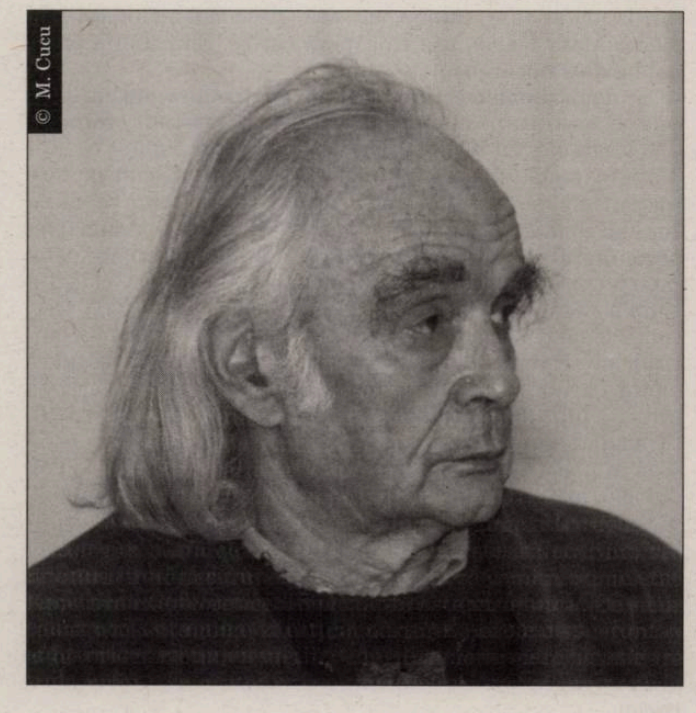
© M. Cucu

dulap... Şi femeile îmi zîmbesc leneş din şolduri.

Chiar aşa, cum a fost cînd aţi făcut dragoste prima dată?

M-a dezvirginat o rudă, o mătuşă, soţie de ofiţer. Cred că se îndrăgostise de mine; eu eram prin anul II la Medicină. Mătuşa aceea era subţirică, drăguţă, ochioasă, cu sînii ascuţiţi, ca de căţea, cu fundul harnic în mişcări imprevizibile, ea m-a învăţat cum se fac opturi cu dublă frînă, le executa cu măiestrie, rîzînd gîlgîit. M-am trezit cu dînsa în pat, într-o noapte de pomină. Desăvîrşirea amorului nostru a avut loc într-o staţiune balneară, undeva pe lîngă Tîrgu-Ocna, într-o vară, şi tot acolo a luat sfîrşit. Se pare că nu i-am fost credincios prea mult timp. Invitasem la cinematograf o altă femeie, chiar acolo, în staţiunea aceea mică, pusă pe bîrfe. Mătuşa mea m-a blestemat şi a plecat. Normal, a trebuit să mă întorc şi eu acasă... cu coada între picioare.

Ce asemănări sînt între o femeie şi un poem?

Asemănări? Mai degrabă o deosebire care sare-n ochi oricui: poemele nu au p....!

Aţi fost căsătorit de două ori; credeţi că viaţa în cadrul cuplului conjugal favorizează sau nu, erotismul?

Cuplul conjugal e un nesecat prilej de erotism. Doar să nu fii cap pătrat, să îţi iubeşti şi să-ţi preţuieşti soţia ca pe „o comoară din o mie şi una de nopţi“. Intimitatea e dătătoare de idei fermecător de deşuchiate în naivitatea lor divină; trebuie să fii stupid să nu le pui în practică, mai ales cu nevestica ta cea dulce şi ascultătoare!

Dezinhibarea din vocabularul dvs. ţine şi de formaţia de medic? Medicii trec mai repede peste anumite tabuuri.

Poate. Totuşi eram un copil care nici în gînd nu spunea „porcării“. La mine – cred – a fost mai mult o experienţă de „limbaj“. Era prin 1979, aveam 40 de ani, intrasem într-o secetă dureroasă, nu mai puteam scrie nimic... Tocmai plecaseră toţi de acasă, şi părinţii, şi soţia, şi copilul, se duseseră la Curtea de Argeş. Singur, cu lecturile împotmolite în spaima că n-o să mai scriu niciodată, mi-am dat drumul la cuvintele nefolosite pînă atunci, în sonete ce se făceau parcă singure, cam 2-3 pe zi. Căutam să le prind din aer, neatent decît la rotunjirea lor în mare, amănuntele lăsîndu-le să se rezolve de la sine prin transcriere. Transcrierea, am observat, e foarte importantă, cel puţin la mine: uneori schimbă în întregime rîndul, strofa. Multe sonete au rămas netranscrise pentru că, datorită vitezei, textul devenise ilizibil. Nu m-am gîndit că aş putea publica aşa ceva, nici nu-mi propusesem, fusese doar un exerciţiu, o şansă de a mai scrie şi de a recăpăta „plăcerea“ scrisului. Mult mai tîrziu a venit Mircea Dinescu şi mi-a propus (căci ştia de dînsele) să le public în *Plai cu boi*. Şi mai tîrziu, după ce *Plai cu boi* nu mai apărea, Robert Şerban, Şerban Foarţă şi Radu Pavel Gheo au hotărît şi m-au convins că ar merge să scot un volum: *Infernala comedie*. „Dezinhibarea“ mea a avut la bază disperarea de a nu mai reuşi să încheg un rînd ca lumea.

Dacă într-o zi corespondenţa dvs. va fi adunată în volum, nu credeţi că va deveni una din operele importante ale literaturii române?

Nu-mi dau seama. Uneori descopăr vechi scrisori care mă încîntă prin naturaleţea, prin fluenţa lor jucăuşă, însoţite de desene, de îngeri încălţaţi în bocanci sau femei subţiri aplecate de povoara celor trei sîni, sau melci cu talpa lată şi cu coarnele împrăştiind raze, sau cuţite cu lama fină şi cu mînere de lemn, sprijinite de fire de iarbă lungi, bătute de vînt (asta am şi visat cînd eram la Belceşti, pe la vreo 7-8 ani), sau paralelipipede transparente... I-am scris imens lui Florin Mugur, la un moment dat a vrut să-mi dea scrisorile mele înapoi, cam o valiză. Nu le-am luat din tîmpenie. Se pare că sînt pe undeva, la cineva, la o cunoştinţă sau chiar la o rudă de-a lui. Aş fi bucuros dacă mi le-ar înapoia. Apoi sînt scrisorile către Tamara, sute, pe care nu mă încumet să le public, deşi ameninţ permanent cu asta. Dar cine nu are măcar cîteva scrisori de-ale mele? Se pare că mi-am asigurat posteritatea. Cel puţin aşa bănuiesc.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

Adina RĂDULESCU-TUDOR

Drumul de covoare spre Mecca

Muzeul Naţional de Artă prezintă, pînă în aprilie, „De la mihrab la grădina paradisului“ – expoziţie de covoare orientale, curator Mircea Dunca.

Prezenţa arcului cu formă rotunjită sau unghiulară, uneori cu margini în trepte, asemeni *mihrab*-ului, nişa care indică în orice moschee direcţia oraşului sfînt, reprezintă pentru covoarele orientale elementul de bază ce sugerează întrebuinţările rituale. Lucrate în manufacturi renumite din mediul urban sau chiar în triburi, aceste piese care obişnuiau să delimiteze spaţiul pur, fără de care rugăciunea în afara moscheei nu ar fi fost posibilă, au fost supuse unor influenţe culturale care, începînd din secolul al XVII-lea, le-au transformat în obiecte preferate în negoţul cu Occidentul. Totuşi, cîteva elemente simbolistice rămîn neşterse în ritualul rugăciunii musulmane: lampa (care evocă un verset coranic ce spune că „Dumnezeu este lumina cerurilor şi a pămîntului. Lumina Sa este asemenea unei firide unde se află o lampă...“), ibricul (un *aide-mémoire* privind obligaţia abluţiunii premergătoare rugăciunii), bordura din şapte dungi ce alternează cromatic, reprezentînd cerurile străbătute de Muhammad, în timpul călătoriei nocturne către Dumnezeu, atunci cînd a negociat numărul de rugăciuni pe care ar trebui să le facă fiecare credincios.

Adesea, ceea ce pare a fi la prima vedere reprezentarea bidimensională a *mihrab*-ului nu este decît faţada unei moschei, care conţine numeroase detalii arhitecturale, caz în care nu se mai poate vorbi despre vîrful care indică direcţia spre Mecca. Dificultatea de a sesiza aceste diferenţe este şi urmarea influenţelor culturale ale altor popoare. Motivele decorative specifice marii culturi chineze au pătruns în cultura orientală odată cu obiectele aduse de mongoli, îmbogăţind astfel valoarea simbolică a covoarelor. În timp, a crescut şi interesul occidentalilor pentru aceste piese, forţînd adaptarea la gusturile acestora, dar şi pierderea semnificaţiilor unor reprezentări. Cel puţin în domeniul artei confecţionării covoarelor de rugăciune, nişa care arăta drumul spre Mecca a dus firesc către poarta paradisului, simbolizată de arbore, pentru ca apoi să se deschidă într-un paradis miniatural, cu faună şi vegetaţie bogată. Deşi uzează de simboluri religioase şi forma arcului este prezentă, aceste covoare nu mai au nici un rol în rugăciunea rituală, religia islamică interzicînd chiar reprezentările animalelor şi mai ales ale oamenilor, în spaţiile sacre. Grădina pare să fie, în spaţiul arid în care se manifestă această cultură, întruchiparea paradisului, mai mult ca oriunde altundeva. De aici şi grija organizării şi împărţirii grădinii persane ce se aseamănă cu un covor paradisiac, creînd posibilitatea ca cele două imagini să se substituie una alteia. Covorul „de cimitir“ este considerat un covor special din categoria covoarelor de rugăciune, decorat cu şiruri paralele de chiparoşi. Deşi iniţial simbolurile lui au fost interpretate drept indicii potrivit cărora covorul era folosit la rugăciunea pentru cei morţi, mai tîrziu s-a renunţat la această teorie. Ignorînd aceste ipoteze ale specialiştilor, covorul de cimitir pare un capăt al aducerilor-aminte, mai curînd în culori optimiste decît sumbre.

Semnificaţia religioasă a covoarelor orientale roade cîteodată din cromatica covoarelor de rugăciune. Cu toate acestea, tensiunea culorilor nu poate fi pe deplin subminată, ci mai degrabă pare să fie starea pe care dreptunghiul pur o transmite gradual celui care îl priveşte. Nodurile turceşti sau persane cu miile, în mătase, bumbac sau lînă, din secolul al XVII-lea pînă în secolul trecut, manufacturile urbane sau rurale, simbolurile pierdute, recreate şi recîştigate, discuţiile netrebuincioase despre stricteţea islamului stau în muzeul bucureştean, cu vîrful îndreptat spre Mecca, sugerînd că pornesc de aici pe drumuri necunoscute nouă.

Cătălin AVRAMESCU

Despre marxism: două erori

V-ar trece prin minte, la farmacie, să vă certaţi cu spiţerul? Să luaţi reţeta şi să-i dictaţi să înlocuiască cutare ingredient cu altul? Nu, pentru că aproape în orice domeniu înţelegem că e nevoie să ne bazăm pe experţi. Pasagerii nu votează, în avion, ruta de zbor; nu comentăm definiţiile lingvistului, iar o dispută între un matematician şi Ţaţa Mărioara, pe tema ecuaţiilor diferenţiale, ar fi greu de conceput să se întîmple cu adevărat. Cu ştiinţele politice şi morale se petrece însă ceva cu totul ieşit din normal. Nici o măsură de competenţă sau de erudiţie nu te scuteşte să asişti la scene în care ignoranţi perfecţi se încăpăţînează să îţi demonstreze ceva despre care nu ştiu nimic.

Ultimul venit pe scenă, cu voia dumneavoastră, este domnul Dragoş Bucurenci. Să fi fost jucat în picioare, la o oră de vîrf, de Liiceanu şi de Pleşu, este, din cîte cunosc, singurul merit cultural al domniei-sale. Cineva cu simţul măsurii şi-ar fi pus nişte întrebări şi s-ar fi potolit. Dl Bucurenci însă lucrează în *show-business,* aşa încît insistă. Şi-a făcut *blog,* şi-a luat *Smart* şi scrie o misivă către „Dragă domnule Pleşu", pentru a-l lămuri pe acesta cum e cu minunatele valori ale stîngii şi ale comunismului, care ar fi fost „maculate" de dictatura ceauşistă.

Nu m-aş fi oprit la „cazul Bucurenci" dacă el nu ar fi, într-o anumită măsură, exemplar pentru genul de confuzie care domneşte azi cu privire la acest domeniu, al doctrinelor politice şi morale. Nu ne apucăm să dăm lecţii de chimie după ce am citit cîteva articole şi nu emitem păreri în materie de sociologie după cîteva cărţi răsfoite. Dar sînt numeroşi aceia care, ca dl Bucurenci, fac presupuneri după ce au citit o mînă de bucoavne de memorialistică sau cîteva inscripţii pe tricouri. Aşa încît, vrînd-nevrînd, trebuie să lămurim cîteva chestiuni.

Dl Bucurenci crede, alături de mulţi alţii, că marxismul ori socialismul ar fi un fel de egalitarism. Pentru domniilelor, capitalismul este, cel puţin în rezultatele sale, generator de inegalitate. Socialismul, mai ales cel de extracţie marxistă, ar fi un remediu la această inegalitate care împarte societatea în clase. Din păcate, această impresie e falsă. Teoria marxistă a claselor şi a revoluţiei este departe de a predica egalitarismul. Dimpotrivă. Conform teoriei istoriei, aşa cum o vede Marx, există o diferenţă calitativă între proletariat şi celelalte clase (ca să nu mai vorbesc despre diferitele facţiuni ale proletariatului). Iar „egalitatea" despre care vorbea Marx nu este imaginabilă în interiorul statului, ci tocmai în afara lui. Unde şi cum anume, nu ne-a precizat niciodată nici măcar Marx însuşi, aşa că aştept, curios, contribuţia originală a dlui Bucurenci.

A doua problemă ţine de percepţia asupra ordinii liberale. E o caricatură obişnuită să prezinţi această ordine ca una fundamental injustă. „Pareto a remarcat demult că 20% dintre oameni consumă 80% din resurse. E un fapt pe care liberalismul se mulţumeşte să-l constate, în vreme ce marxismul îl condamnă explicit." – crede dl Bucurenci. Acum, trec peste faptul că aşa-numita „distribuţie Pareto" nu are deloc interpretarea pe care şi-o imaginează dl Bucurenci, ci este o simplă regulă statistică (ea descrie, spre exemplu, şi frecvenţa inegală a unor cuvinte într-un text, ori mărimea particulelor de nisip dintr-o grămăjoară). Trec şi peste faptul că bietul Pareto, un gînditor revendicat de regulă de fasciştii italieni, probabil că se răsuceşte în mormînt, el fiind un critic acid al marxismului şi socialismului, precum şi un campion al liberului-schimb. Problema e că liberalismul, la rîndul său, are o importantă dimensiune etică, fiind preocupat, în unele din versiunile sale influente, de temele egalităţii şi re-distribuţiei. Adam Smith, spre exemplu, care era profesor de filozofie morală la Glasgow, elaborează teza „mîinii invizibile" tocmai pentru a arăta că piaţa liberă efectuează o redistribuţie care este mai echitabilă decît oricare alta, la nivelul unei societăţi. Argumentaţia din *Avuţia naţiunilor* sau din *Teoria sentimentelor morale* nu încape, din păcate, pe un tricou.

În rest, despre „stînga" celor de pe *blog*-uri eu nu am de spus mare lucru pentru că nu mă ocup cu psihologia. Mă ţin la ale mele, spre exemplu la David Hume, care remarcase odată despre Rousseau: „A făcut atîta pe nebunul încît la urmă a înnebunit de-adevăratelea". Se întîmplă şi la case mai mari.

Iulia ALEXA

Post-postcolonialism

Kiran Desai este laureata din 2006 a prestigiosului Man Booker Prize, un premiu considerat, neoficial, mai important şi mai liber de criterii extraliterare de selecţie decît Premiul Nobel. Este fiica altei scriitoare celebre, Anita Desai, la rîndul ei de trei ori în *shortlist* pentru Booker Prize. Cu asemenea nobilă ascendenţă, Kiran Desai nu a surprins pe nimeni cîştigînd partida doar cu a doua carte. Prima, *Hullabaloo in the Guava Orchird,* a apărut în 1998. S-a născut în India, a trăit acolo pînă la 14 ani şi apoi şi-a continuat studiile în Anglia şi SUA.

The Inheritance of Loss, cartea premiată, vorbeşte despre India, America şi Anglia, cele trei patrii spirituale ale scriitoarei, în termenii deja consacraţi ai literaturii postcolonialiste. Din acest punct de vedere, cartea nu e o mare surpriză. Însă cum dilemele identităţii etnice nu obosesc să se reformuleze, *The Inheritance of Loss,* chiar dacă nu produce revelaţii, este o carte care particularizează temele generale în alt fel.

Pe scurt, în anii '80, un judecător indian, pe nume Jumubhai Patel, încearcă să îşi găsească liniştea bătrîneţii la poalele maiestuosului Kanchenjunga, într-o casă ce vag mai aminteşte de bunăstarea fostei epoci coloniale. Sai, nepoata lui adolescentă, s-a întors de la un pension de maici, ca un închizitoriu şi îşi petrece zilele în intemporalitatea montană alături de unchiul ei mofluz, de cîinele lui preaiubit şi de vechiul bucătar al familiei, ţinut mai mult pentru prestigiul apus, decît pe bani. Bucătarul are un fiu plecat să-şi găsească un rost în America, Biju. Sai îşi desăvîrşeşte educaţia cu o domnişoară bătrînă foarte *british* care citeşte *Jane Eyre* şi îl comentează pe Naipaul, pînă cînd domnişoara nu mai poate acoperi cunoştinţele generale de fizică, şi fetei i se angajează un alt profesor, de 20 de ani. Cei doi se îndrăgostesc. Nu se întîmplă în mod real nimic în acest roman pînă cînd un grup de tineri naţionalişti nepalezi cer independenţa. Conflictul se augmentează, îl angrenează şi pe Gyan, profesorul fetei, nepalez şi el, cei doi se despart, fiind exponenţii unor lumi opuse şi incompatibile. Lumea intemporală de la poalele Himalayei se dezintegrează, bătrînului judecător i se fură cea mai iubită fiinţă, căţeaua Mutt, Biju se întoarce din America şi este jefuit pe drum de tot ce a adunat.

Fiecare din cele trei personaje pare a fi exponent al cîte unei lumi, aproape stereotipizate, deşi autoarea îşi mărturisea într-un interviu dezgustul faţă de clişee etnice. Judecătorul bătrîn vine dintr-o Anglie imperialistă şi puternică, şi-a făcut educaţia la Cambridge în anii '30, şi-a renegat originea indiană. Refuză ritualul de plecare atunci cînd părăseşte India, îşi uită soţia în vîrstă de doar 14 ani, în Regat suferă acum drama discriminării şi ajunge să-şi urască pînă şi mirosul de indian. Foarte europenizat, revine şi îşi torturează nevasta. O femeie rămasă neevoluată, pur indiană, cu o senzualitate explozivă, profund orientală, care pe el îl scoate din sărite. Acest personaj episodic, aproape o plantă tropicală, cu acea senzualitate inconştientă a orientalelor, devine unul din cele mai bune personaje ale cărţii, deşi autoarea îl creionează voit prost şi murdar.

Sai este *alter-ego*-ul autoarei: adolescenta inteligentă, între două lumi, sărbătorind şi Crăciunul, şi *purga*. În căutare, învăţînd durerea, pierderea. Nu ştie dacă frumuseţea ei indiană e într-adevăr frumuseţe. Pînă la final, rămîne cel mai ambiguu personaj, deşi este singurul în ale cărui gînduri cititorul pătrunde, restul sînt descrişi din perspectiva biografiilor şi acţiunilor lor. Sai este India enormă, fără formă, tînără după experienţa colonizării. Însă cea mai percutantă reprezentare este cea a Americii, prin ochelarii lui Biju, un tînăr foarte sărac, ce nu poate sări peste condiţia de ajutor de bucătar, de *delivery boy* în frigul crîncen din New York, de emigrant frînt de sărăcie şi de iubirea pentru un tată bătrîn şi inocent, bucătarul judecătorului. America are toate stereotipiile cu care a fost încărcată: multiculturalism, consumism, terorism, individualism şi tot restul *ism*-elor. Însă, dacă romanul ar fi numai atît, probabil că nu şi-ar justifica Booker-ul. America este de fapt *no man's land*-ul disperării, al imposibilităţii inserţiei sociale pentru cei dintr-o rasă inferioară (stilistica inferiorităţii etnice este crudă şi barocă, în acelaşi timp, la Kiran Desai), al afluxului interminabil de veri şi vecini pe care cei de acasă îi trimit la cei plecaţi să-i căpătuiască şi ajung să doarmă cu zecile în promiscuitate şi mizerie, dar, ca să nu cadă în maniheisme, Desai creează un personaj haios, un african sănătos şi vesel din Zanzibar care seduce toate albele, se însoară pentru *green card,* se angajează cinic la Banana Republic (numele simbolic al exploatării) şi divorţează ca să se însoare cu o fecioară din ţara lui, cu care să facă nuntă ca la carte, la moschee. Dincolo de haosul şi degradarea adaptării în globalizare şi postcolonialism, există caricatură şi răspăr. Temele grave s-au „degrevat". Postcolonialismul, ca grilă de interpretare sociologică şi istorică a literaturii, îşi anunţă oboseala. *Long live esthetism!*

Ioana BOT

Despre răgaz

● **Alexander Baumgarten, *Şcoala răgazului. Studii de filozofie antică şi medievală*, Editura Galaxia Gutenberg, Tîrgu-Lăpuş, 2006.**

Alex. Baumgarten contrazice, încă o dată (şi, cred, cu ironică plăcere) stereotipul despre filosoful medievist izolat – spaţial – între cărţi şi discursiv – într-o retorică accesibilă doar specialiştilor. Nu numai pentru că scrie fermecător, limpede, inedit, cu o bogăţie a informaţiei bine temperate. Ci pentru că reuşeşte să determine, într-un concept aristotelic revizitat, o dimensiune definitorie pentru paradigma noastră culturală: studiul central al volumului – „Conceptul de răgaz şi unitatea tematică a *Politicii* lui Aristotel", e o bucurie a lecturii. Deşi autorul nu îşi linişteşte cititorii – dimpotrivă, şi încă la un nivel etic articulat surprinzător de răspicat. În oglinda *...Politicii* lui Aristotel, de-a lungul axului dat de problematica *răgazului,* cartea impune o interogaţie – aş spune – nemiloasă: dacă ştim să ne trăim înţelept viaţa, dacă ritmurile noastre sînt destinate a ne realiza, ca oameni, ...sau ne condamnă la ratarea tocmai a dimensiunii noastre antropologice, definitorii? Celelalte cinci studii adaugă nuanţe exegezei (rafinate) a răgazului, dar şi neliniştilor noastre. Ele au fost – avertizează autorul – elaborate sub „o dispoziţie afectivă comună" – ceea ce conferă cărţii un etos cu totul particular.

Reluînd cunoscuta situare aristotelică a omului între zeu şi fiară, filosoful arată cum, la fel, între „lenea zeilor şi agitaţia permanentă a vieţuitoarelor iraţionale", timpul omului este timpul răgazului: „Mai mult decît o etică sau o formă de viaţă alternativă, răgazul pare a fi împlinirea însăşi a umanului, aşa cum este el inserat în lume ca fiinţă dotată cu intelect". De răgaz (gr. *scholé)* se leagă (etimologic) şi *şcoala,* dar răgazul mai este şi – deloc indiferent pentru paginile de faţă – timpul *...dilemelor* – adică al prezenţei efective a omului în cetate: „Instaurarea dreptăţii în cetate este naturală, dar dilematică, deoarece nu există nici o reţetă pentru a obţine gratuitul [necesar realizării dreptăţii, *n. I.B.],* ci doar o posibilă descripţie a prezenţei lui în viaţa cotidiană. [...] şi prezenţa în cetate a omului este naturală, dar dilematică" – pledoaria aristotelică făcîndu-se „în favoarea facultăţii de raţionare practică a omului", dilematic instaurator al dreptăţii.

Toposului despre ritmurile nebuneşti ale vieţii noastre (post)moderne, cartea îi opune răgazul, ca „forma autentică de inserţie în lume a omului, de asumare a sciziunii sale interioare, de instaurare a dreptăţii şi de vieţuire fericită în interiorul comunităţii de prieteni". Acordaţi-vă răgazul acestei lecturi.

PUBLICITATE

Cu fiecare click,
121.ro
comunitatea femeilor senzaţionale
îţi deschide
"Pofta de lectură"
împreună cu
DILEMATECA şi DILEMAVECHE

Simona SORA

puzzlecturi

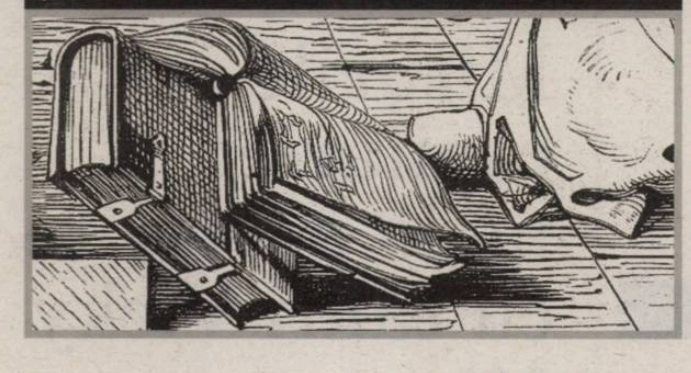

Fiziologia mitocanului cultural

● **Alexandru Muşina, *Scrisorile unui fazan (Epistolarul de la Olăneşti)*, Editura Cartier, 2006.**

Epistolarul de la Olăneşti al lui Alexandru Muşina, din revista *Vatra,* a fost una dintre cele mai discutate rubrici din presa culturală a ultimilor ani. Publicate între 1998 şi 2003 şi adresate criticilor de la *Vatra,* Al. Cistelecan şi Virgil Podoabă, scrisorile lui Muşina au contrariat, au aprins (prin francheţe, radicalitate, luciditate) spiritele şi au alimentat activa „cultură de bucătărie" de pe lîngă redacţii, grupuri şi grupuscule. Transferînd o mulţime de lucruri „care se spun", în zona celor „care se scriu", şi denunţînd astfel schizoidia moştenită din vremea cenzurii, Muşina a încălcat o primă regulă a amiabilei convieţuiri. Dîndu-şi demisia din generaţia '80 şi ironizînd pînă la pulverizare postmodernismul românesc, a călcat-o şi pe cea a solidarităţii de corp generaţional, în faţa duşmanului comun: ceilalţi. Neoficiind retoric şi eventual eseistic bolile culturii române, ci azvîrlindu-le capricios şi subiectiv (epistolar, nu-i aşa?) în faţa preopinenţilor, Muşina a nesocotit şi cea de-a treia bună regulă, a profeţiilor acceptabile: asumarea unui rol, a unei măşti, cultivarea ifosului vizionar. În plus, prin renunţarea la titlul rubricii din *Vatra* – trecut în subtitlu – Muşina mută ironia devastatoare în autoironie.

Epistolarul de faţă trimite la alte epistolare celebre, care au făcut şi şcoală, fixînd totodată istoricul şi anamneza patologiei avute în vedere: sechelele comunismului în lumea culturală românească. Din Olăneşti, fosta patrie a vacanţelor balneoclimaterice sindicalizate, Alexandru Muşina trimite scrisori terapeutice, scrise în pauzele „tratamentului". Cînd adună epistolele în volum, Muşina o ia însă înaintea receptării: el ştie foarte bine că a rămas, într-un fel, singur, că – fiind polimorf, dilematic, fără morgă (ca în viaţă!) – a „căzut de fazan". *Scrisorile* sale pun luciditatea de cursă lungă deasupra subiectului conjunctural. Muşina îşi asumă astfel şi inutilitatea diagnosticului – autism, retardare, ţîfnă provincială – pus culturii române. Încă un strigăt în pustiu!

Cred că trei lucruri ar trebui înţelese în legătură cu epistolarul lui Muşina, înainte de a cădea în anecdotica personajelor şi a pitorescului. În primul rînd, că războiul lui nu e nici „cu toată lumea", nici cu cineva în particular, ci cu anumite marote, idei de-a gata, ierarhii de carton. Principala marotă este, desigur, cea a postmodernismului fără un modernism dus pînă la ultimele sale consecinţe: „problema postmodernismului românesc îmi apare ca o problemă tipic post-mioritică: o existenţă literară *după* ce ai încetat să mai fii viu ca scriitor. «Iar la nunta mea / a căzut un *text*! Şi-am avut nuntaşi / lingvişti structurali / preoţi, munţii mari / studii-culturali». Atîta obsesie a postmodernismului, atîta dor de existenţă post-istorică la nişte indivizi cărora le-a fost frică sau/şi n-au ştiut să trăiască în istorie, să şi-o asume...". Ardelean şi profesor de literatură, Alexandru Muşina are o predilecţie pentru tipologii sarcastice cum ar fi cea (kunderiană) a omului de cultură (vînător sau agricultor, cu subdiviziunile păstor, culegător şi liborg, omul literar cibernetic) sau dura (şi conjuncturala) clasificare a criticilor români postbelici după criteriile celei mai vechi meserii din lume: „La început, după 1948, în prim-plan erau curvele proletare, prostituatele de gară reciclate în folosul întregii clase muncitoare, sau cele venite pe tancurile sovietice... lor li s-au alăturat cîteva «fete» ambigue, «intelectualele» de stînga, curve din convingere, dar şi fete de la ţară care aşa-şi găseau un loc la oraş. După 10-15 ani, lumea (proletară?) a început să se îmburghezească, au crescut pretenţiile, au apărut noi generaţii, mai rafinate şi cu prestări diversificate: simple traseiste, fete elegante, cu ştaif sau call-girls; deasupra tuturor, un grup de demimondene adevărate... şi perla perlelor...". Fiecare categorie e ilustrată cu nume. Vă las plăcerea descoperirii lor...

În al doilea rînd, avem de-a face, în pseudoepistolarul lui Muşina, cu nişte scrisori adevărate, adică unele care aşteaptă răspuns. Alexandru Muşina este înainte de orice un *comunicator*, un om de dialog. Poet al vremurilor sale (de aici dispreţul pentru anacronism, mimare retorică, inadecvare în poezia de dragoste), profesor socratic (mereu surprins de ingratitudinea elevilor), Muşina este un om care aşteaptă răspunsuri atunci cînd pune întrebări, cineva care se răzgîndeşte bucuros dacă poate fi convins, cineva care trăieşte „deadevă" dialogul. Numai că scrisorile sînt unidirecţionate, se transformă fatalmente într-un umanist „mesaj fondator de prietenie, transmis la distanţă..." după modelul lui Sloterdijk. Într-o carte excelentă şi adevărată, dar – inevitabil (în lipsa dialogului) – o carte despre adevărurile unui singur om.

În al treilea rînd, cartea lui Muşina este o fiziologie a mitocăniei în cultura română. Deghizată într-o teorie a marginalităţii (etimologic, *mitocan* vine de la *metoc*, o clădire, un cătun subordonat, marginal în raport cu centrul) care – asumată – devine centralitate, fiziologia cu pricina e zona cea mai memorabilă din epistolar. Una dintre cele mai aplicate epistole conţine toată „poetica" lucidităţii contrariate: „problema nr. 1 a culturii (literaturii) române contemporane e această *marginalitate genialoidă, ţîfnoasă*... junii poeţi din Cluj n-au altă treabă, cînd se adună, decît să se plîngă de bucureşteni... O mentalitate de margine resentimentară, obidită, pe care – la un alt nivel şi cu un alt orizont de referinţă – o găsim şi la... Bucureşti... Cum să scapi de margine dacă te raportezi tot la o Margine (ceva mai centrală)?". Care e soluţia lui Muşina? Asumarea acestei *drame,* a acestei *fisuri* existenţiale, şi scrierea lor: „Abia aşa, dintr-o exterioritate anume poţi pătrunde în magicul centru, care nu e dat o dată pentru totdeauna, ci se instituie zilnic, acolo unde se află maximum de trăire, de tensiune, de creativitate". Strategia utopică a lui Muşina (căci bolile nu se tratează doar cu diagnostice exacte, ci şi cu tratamente acceptate!) vizează trecerea unui prag, cel al scrisului, ieşirea dintr-o pubertate culturală, asumarea vîrstei reale şi a accidentelor de parcurs (ideologic) ale culturii noastre. Penultima scrisoare, „O literatură inconştient de tînără", e partea de diagnostic cultural „european" a teoriei de bun-simţ pe care o face Muşina.

Cît despre pacotila pestriţă a marginalităţii devenite mitocănie crasă, aici ar fi de aşteptat încă un volum, abia schiţat în *Scrisorile unui fazan*. Ar intra, în fiziologia mitocanului cultural, nu doar junii bîntuiţi de voinţa autorlîcului şi de putinţa scandalului, nu doar zona ariviştilor „critici" care n-au trecut de gramatica elementară, ci şi – mai ales! – neo-fauna de activişti culturali, născuţi ieri şi consacraţi alaltăieri, care scriu cărţi copiind din *Reader's Digest* şi îşi calibrează „prestaţiile" în funcţie de tarif şi de *brand*-ul ţintit. Să fie fericit Alexandru Muşina că în lumea din care ne scrie – universitară, braşovean-editorială – nu-i prea vede pe aceşti veseli bricolangii.

În fond, adevărul cărţii lui Muşina ţine de atenţia sa faţă de ceilalţi (mai ales cei criticaţi) şi de un soi de generozitate exasperată. Oricît de enervat ar fi, Muşina contextualizează, demonstrează, tipologizează. Nu vorbeşte (doar) de oameni, ci de fenomene sociale, nu de boli, ci de patologii, nu de literatura română, ci de literatură pur şi simplu. El este un „franctiror" al tranziţiei noastre, un *hacker cultural* veritabil care încearcă, periodic, destabilizarea sistemului *metoc*. Faptul că nu i se poate răspunde cu aceeaşi monedă ar trebui să ne pună pe gînduri.

Dilema veche vă recomandă

● Sîmbătă, 3 februarie, pe PRO TV Cinema, la ora 22, *Piesă neterminată pentru pianină mecanică* – minunăţia aceea cehoviană a lui Nikita Mihalkov, pe care (nu o ascund) o recomand somat şi de acest recent telefon, aproape conspirativ, al unui amic: „Măi, Relache, ştii de ce mi-e dor? Să nu rîzi de mine... De un film sovietic bun". (Radu Cosaşu)

● Luni şi marţi, de la ora 14,35 şi de la 17,30, puteţi urmări pe TVR Cultural înregistrarea unui concert extraordinar susţinut anul trecut, la Sibiu Jazz Festival, de World Saxophone Quartet, unul dintre cele mai importante grupuri din jazz-ul contemporan şi „cea mai originală şi importantă formaţie apărută după ce Miles Davis, Ornette Coleman şi John Coltrane au redefinit improvizaţia de grup de la sfîrşitul anilor '50", conform celor de la *Times*. Şi ca şi cum asta n-ar fi fost de ajuns, concertul de la Sibiu a fost inspirat de muzica lui Jimi Hendrix!!! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Reţetă de succes

● ***Fiecare se crede normal / Little Miss Sunshine* (SUA, 2006), de Jonathan Dayton şi Valerie Faris.**

În comedia *Little Miss Sunshine* (nominalizată la Oscarul pentru Cel mai bun film), o familie din Albuquerque – tata, mama, băiatul, fetiţa, bunicul, unchiul – călătoreşte, cu multe eforturi şi peripeţii, pînă în California, pentru un concurs de Miss pe care fetiţa (care are şapte ani) visează să-l cîştige. Concursul se dovedeşte a fi o afacere sinistră, setată la cote everestiene de ambiţie şi profesionalism şi, pe lîngă toate mini-Miss-ele alea cu nume gen Charisma, programate pentru performanţă, optimizate genetic, androidizate, fetiţa noastră (Abigail Breslin) pare, ei bine, o fetiţă care se joacă. Cu alte cuvinte, are zero şanse de succes. De altfel, succesul nu e chiar trăsătura cea mai marcantă a familiei ei. Fratele ei adolescent (Paul Dano) se pregăteşte pentru o carieră de Pilot Supraom (inspirat de Nietzsche, n-a mai rostit un cuvînt de nouă luni), dar pînă la sfîrşitul călătoriei va suferi o deziluzie cruntă. Unchiul (Steve Carell) e un specialist în Proust care tocmai a încercat să se sinucidă după ce s-a văzut învins, atît pe frontul exegezei proustiene, cît şi pe frontul iubirii (homosexuale), de un coleg mai bazat. Cît despre tată (Greg Kinnear), situaţia lui e cea mai tristă, întrucît e un specialist fără succes în reţete de succes (exemplu de reţetă de-a lui: „Refuză să pierzi!") – adică un fel de banc, un popa-prostu' al culturii pe care o promovează. O cultură care – în opinia scenaristului Michael Arndt şi a realizatorilor Jonathan Dayton şi Valerie Faris – a devenit atît de isteric de devotată ideilor de competiţie şi succes, încît îi lasă pe oameni de două ori mai expuşi la eşec. Filmul polemizează blînd, în numele omeniei şi al bunului-simţ, cu discursul culturii dominante – cultura concursului de Miss, a broşurii *Cum să...* şi, bineînţeles, a Hollywood-ului. E ceea ce trece astăzi drept un film independent şi, în orice caz, e binevenit. E ceea ce-a fost *Sideways* acum doi ani – filmul micuţ şi tăşor hacana care, surpriză, are trecere şi la Hollywood, şi la marele public – şi succesul lui n-are de ce să mire: a fost făcut ca să meargă la inima oricărui spectator care a simţit vreodată pe pielea lui *tirania* obligaţiei de a reuşi.

Trebuie să mărturisesc că inima mea s-a chircit ca un melc în cochilie cînd am aflat ce gen de film e *Fiecare se crede normal: road-movie* independent cu ciudaţi. E genul de film care primeşte laude pentru galeria-sa-memorabilă-de-personaje-excentrice-şi-totuşi-ataşante, or tocmai asta mă deranjează pe mine la atîtea filme independente: latura de paradă de ciudaţi. Mă deranjează năravul independenţilor de a-şi supraechipa personajele cu excentricităţi şi de a ne încuraja să ne uităm la ele ca la nişte animăluţe „interesante"; mi se pare un alt fel de a face acelaşi lucru pe care-l face Hollywood-ul, adică de a evita să dea piept cu banalul – pe care ei (spre deosebire de Hollywood) chiar sînt datori să-l recupereze şi să-l valorifice. Deci m-am uitat o dată pe lista personajelor strînse de realizatori sub acoperişul unui microbuz *(übermensch* adolescent aflat sub un legămînt al tăcerii, intelectual fandosit şi sinucigaş, bunic bodogănitor interpretat de Alan Arkin) şi mi-am zis că nu e bine. Dar *este* bine. De exemplu, Steve Carell (care i-a conferit aşa o demnitate neaşteptată personajului titular din *Virgin la 40 de ani)* e minunat de sobru, de *discret*-nefericit în rolul proustianului. El şi Greg Kinnear (care punctează optimismul găunos şi reflex, propriu colportorului de baliverne motivaţionale, cu semne precise, tuşante, de uzură) sînt genul de actori comici care insistă să fie actori înainte de a fi comici: pun personajul înaintea gagului. Cu alte cuvinte, personajele „pline de culoare" ale acestui film nu sînt atît de pline de culoare încît să nu te poţi uita la ele, după cum nici aventurile lor ţăcănite nu sînt obositor de ţăcănite (deşi eu m-aş fi lipsit cu plăcere de întîlnirea cu poliţistul *connaisseur* de porno). Cuplul de realizatori (soţ şi soţie) nu uită nici o clipă despre ce e vorba, de fapt, aici: despre o familie americană normală (crescută în credinţa că succesul e condiţia ei firească) ale cărei vise sînt atacate la un moment dat din toate părţile şi care se uneşte la greu. Nu e mare artă (vrea prea tare să placă; nu pătrunde prea adînc – aşa cum pătrundea *Sideways* – în substanţa acră a ratării), dar are asta în comun cu marea artă: recunoaşte că eşecul nu e un păcat împotriva naturii sau împotriva Americii, ci un fenomen natural. Proust, desigur, ştia asta; ştia că eşecul – al inimii, al minţii, al întregului organism – e la fel de natural ca apusul soarelui sau ca venirea iernii şi că tot ce putem spera să dobîndim pînă ne expiră timpul e o minimă cultură a eşecului. De puţină cultură *din aceea* – sugerează filmul – am avea nevoie acum, nu de o armată de evanghelişti ai succesului care să ne înveţe cum să ne descurcăm în viaţă. În domeniul ăsta există o singură reţetă valabilă – cea prescrisă de Fred Astaire acum 70 de ani şi demonstrată triumfător, la sfîrşitul filmului, de întreaga familie: *face the music and dance.*

trecerea prin reviste

15

LETTRE

NUMĂRUL 60

Cu numărul de iarnă 2006-2007, revista *Lettre Internationale* a ajuns la nr. 60 şi a împlinit 15 ani de cînd apare şi în variantă românească (pentru a marca momentul, 15 scriitori prieteni şi colaboratori ai revistei scriu 15 texte la liber, într-un grupaj special). Fără a intra în concurenţă directă cu nici o altă revistă de la noi, notorietatea semnăturilor, calitatea şi importanţa literară a textelor, standardele intelectuale ridicate ale materialelor selectate în *Lettre Internationale* concurează însă conţinutul şi ţinuta tuturor revistelor culturale. La mulţi ani, *Lettre*! Iată şi patru citate pe post de recomandare, contextul îl veţi descoperi singuri:

● „Astăzi asistăm la neliniştitoarea revoltă populistă încarnată de politica gemenilor Kaczynski şi de partidul lor Dreptate şi Justiţie care s-a aliat pentru a guverna cu două mici formaţii de extremă dreapta, ultra-catolice, hipernaţionaliste şi xenofobe. Singurul cuvînt de ordine care le uneşte este «împotriva elitelor», fie acestea politice, financiare sau intelectuale. Iar Radio Maria nu încetează să-i «înfiereze» pe «jefuitori», propagînd un discurs de ură antisemită, eurofobă, integrist-catolică şi dezvoltînd în fel şi chip teoria unui complot intern şi extern contra Poloniei eterne. Polonia s-a rupt în două. Pe de o parte, o Polonie europeană şi civilizată, şi pe de alta, o Polonie arhaică şi revanşardă. Cel mai dureros pentru mine este că heralzii acestui populism greţos sînt adesea vechii prieteni cu care am creat Solidarnosć. Polonia luminată şi Polonia «populară» nu mai comunică între ele.“ – Karol Modzelewski

● „Pentru că văd la televizor meciuri de baschet american, tinerii din China exersează pe teren mişcări *à la* NBA, un contrast puternic, aproape subversiv, faţă de jucătorii robotizaţi care repetă toate mişcările în şcolile de educaţie fizică şi sport. Establishmentul baschetului chinezesc se teme de «cultura individualistă hip-hop» din NBA, dar suporterii chinezi o iubesc. Rechinii din Shanghai de-abia mai reuşesc să atragă public; oamenii preferă să stea acasă şi să se uite la meciurile din NBA.“ – Jonathan Mirsky

● „Cînd scriitorul se închide în camera sa pentru a-şi pune la treabă meşteşugul – pentru a crea o lume nouă –, şi îşi foloseşte rănile acelea tainice ca punct de pornire, el dovedeşte o mare încredere în umanitate. Încrederea mea vine de la convingerea că toate fiinţele umane se aseamănă între ele, că şi alţii poartă aceleaşi răni ca ale mele şi că, prin urmare, vor înţelege. Toată literatura adevărată se naşte din această convingere copilărească, plină de speranţă, anume că toţi oamenii seamănă între ei. Gestul sciitorului de a se închide în camera lui timp de ani de zile sugerează o singură omenire, o lume fără centru.“ – Orhan Pamuk

● „Amintirea iubeşte jocul copiilor de-a v-aţi ascunselea. Ea se piteşte. Înainte de orice, se lasă ispitită de cuvintele frumoase şi-i place să împodobească, adeseori fără să fie nevoie. Ea contrazice memoria, care se dă pedantă şi, pusă pe ceartă, vrea întotdeauna să aibă dreptate. Atunci cînd este asaltată de întrebări, amintirea se aseamănă unei cepe care ar dori să fie decojită, ca să se scoată la iveală ceea ce stă scris acolo şi poate fi citit literă cu literă; arareori lipsit de echivoc, adeseori scris în oglindă ori încifrat în cine ştie ce fel...“ – Günter Grass

(**M. C.**)

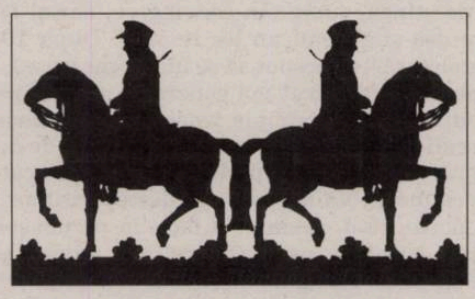

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O nenorocire (curs scurt)

Nu a fost o frază oarecare şi nu a fost rostită pe un ton lugubru: „Nenorocirea noastră este aceea că am rămas doar patru...“ – aşa a diagnosticat recent prietenul meu, doctorul, cel care, pe lîngă previziunea sa corectă cu privire la boala mea instalată de mic (puberilitatea), m-a învăţat şi acest joc cu totul aiuritor – belota. În ziua aceea, nu ne puteam juca fiindcă unul dintre noi făcuse o indigestie postrevelionară; nu o să explic acum ce e belota, e aproape imposibil chiar pentru oamenii cît de cît culţi care ştiu că asul e cea mai mare „carte“... (În belotă, nu e decît într-un singur caz, în celelalte valetul e peste as!) Dar nu acesta e subiectul.

Sînt încă discuţii dacă de atunci, de cînd doctorul ne-a explicat scara de valori în belotă, s-au împlinit 50 de ani, sau 51, de nu chiar 52. În mintea mea, îmi fixez debutul în domeniu cam prin revoluţionarul an 1956 cînd, belit pentru adevărul integral, avusesem mintea deschisă ca să prind primele noţiuni ale belotei. (Nu-s singurul vinovat pentru acest joc de cuvinte: belit-belotă!) Dintotdeauna am avut grijă să nu fac în public – doar în nuvele! – vreo legătură între Ungaria şi un joc de cărţi. Oamenii gravi, hotărît antiludici, nu se joacă în faţa unor asemenea amintiri frivole. Indiferent însă de vechimea noastră în acest cîmp al muncii cu levata, e sigur că la început am fost 5, cu doctorul 6; 4 luau loc la masă, formînd două cupluri adverse, ceilalţi 2 aşteptau pe margine şi, prin rotaţie, toţi ajungeam să jucăm cu toţi; sigur că belota se poate juca şi în 3, şi în 2, dar nu are farmecul şi mai ales tensiunea unui meci în 4, adică 2 contra 2, cu tot ce înseamnă asta ca (ne)înţelegere între doi oameni, ca urlet şi vinovăţie în eşec, ca pace „între cele două dobitoace“, conform expresiei puerile. Pe unul dintre noi – debut în nenorocirea adultă – l-am pierdut prin '64; a căzut cu avionul pe ruta Timişoara-Bucureşti, cam în zilele cînd la Moscova, la Kremlin, cădea Hruşciov. (Nu pot desprinde belota de istorie...) Din '65 – exact după dispariţia lui Dej... – am început să-i convertim la belotă şi pe alţii, simţeam nevoia unei extinderi în joacă şi distracţie, nu analizez de ce. Erau „obiectiv“ – cuvînt magic – condiţii grele. În România democrat-populară şi nu prea ludică, nu se mai juca belotă după '48. Poker, da – toţi 5 ştiam poker, dar era prea scump pentru buzunarele noastre şi nu eram noi oamenii să jucăm pe fasole. Şi bridge se juca, dar acolo aveai în mînă 13 cărţi, era prea complicat pentru noi care abia ne descurcam cu cîte 8, după împărţirea celor 32...

Cu un tot mai vag şi mai vesel sentiment al denunţului, pot zice că am convertit la belotă persoane de prim rang în viaţa noastră literară, insuflîndu-le devotament, pasiune şi bucurie faţă de acest joc inaccesibil celor *simples d'esprit*. Cred că ne încerca un rudimentar spirit elitist; l-am făcut belotist pe Laurenţiu Ulici, nici nu era greu, Lulu avea geniul ludic, putea juca foarte bine orice, de la „chibrituri“ la şah, avînd un noroc de te scotea din minţi, pe măsura lui nefiind decît ghinionul dispariţiei sale; l-am corupt la belotă pe un pinaclist şi pokerist perfect, de grandoarea şi farmecul lui Roger Cîmpeanu; l-am făcut „partener de întrecere“ pe thomasmann-istul Gelu Ionescu, fiinţă elegantă şi fragilă în toate cele, mai puţin la belotă, unde ajunsese să fie chichiricios, suspicios cu şanse, ofticat la ghinion. Democraţi prin excelenţă, am cooptat şi cîteva doamne, mai mult sau mai puţin dotate, dar capabile să se enerveze şi să strige de la egal la egal cu noi, la comiterea vreunei tîmpenii; ne-am dezvoltat pînă la a avea două mese a cîte 5 combatanţi, trăind astfel anii de glorie ai ultimilor belotişti din Bucureşti, din România, dacă nu chiar din sud-estul Europei. Pe scurt, dacă e voie să folosesc acest verb pentru epoca aceea: ne plăcea! Poate că am rezistat la ce trebuia să rezistăm, şi prin plăcerea asta de doi bani (căci nu jucam pe salariile noastre, pe existenţă...). Dacă fraza asta poate apărea prea politică, să precizez că politica s-a ţinut bine de noi; am trăit, la masa de joc, mari evenimente, istoria, draga de ea, nu ne-a ocolit. Augustul din '68 l-am făcut la 2 Mai, jucînd pe o prispă, la lumina unei gozorniţe, căci satul era în întuneric, o debarcare a sovieticilor la Mangalia fiind iminentă. Prin '82 am aşteptat, crispaţi, cu cărţile în mînă, să ni se confirme, la telefon, de către Mircea Martin, că Gelu a plecat cu bine de la Otopeni... Prin '88 am avut parte de un denunţ. Preşedintele Uniunii ne-a şoptit amical că a primit o sesizare prin care i se comunica apăsat că Roger Cîmpeanu şi amicii lui joacă, nopţi întregi, cărţi, pe sume mari. Turnătorul era un biet poet căruia Ivaşcu şi Roger nu voiau să-i publice odele prea imbecile la adresa „Cîrmaciului“. Momentul istoric de maximă intensitate a fost acela cînd, în noiembrie '89, am fost siliţi să întrerupem jocul pentru a-l asculta pe unul dintre oamenii noştri de bază – absent motivat în ziua aceea, căci lucra la Radio... – sosit intempestiv ca să ne povestească ce s-a întîmplat la Congres cu Pîrvulescu.

După Revoluţie, oricît şi-a făcut politica de cap, belota nu a murit, ca altele. Doar ne-am rărit; s-au dus Lulu şi Roger, au dispărut două doamne, am rămas 5, dar de curînd a mai plecat încă unul şi am rămas doar 4; nu mai jucăm decît o dată la două săptămîni şi atunci luăm un *time-out* de 15 minute – cine? Noi, cei care nu ştiam ce-i pauza, noi, cei care ne-am legat să jucăm pînă cînd vom trece strada, ţinîndu-ne de mînă, spre locul nostru de muncă, masa de joc. Dar atîta timp cît poţi face dintr-un joc o măsură a plăcerii de a trăi, nu-i totul pierdut.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Miturile copilăriei mele povestite cu tanti Vicky (4)

Am făcut un pas în trecut: m-am întors în blocul în care am copilărit, Bucureşti, Şulea 31, Bloc N3, scara 2, sector 3, şi am stat de vorbă cu tantile sub fusta cărora am crescut.

Mai ştiţi crimele alea din cartier? Mi-era frică, cu mama de mînă fiind, să nu dau de coletele alea cu femei tăiate bucăţi, pe la brutăria din Titan. Mă trimitea mama la brutărie, miroseam bine pîinea... să văd... nu e o bucată de femeie în pîine?

Hahahahahahaha. De Tamtam îţi aminteşti? *Tamtam a existat cu adevărat?*

Era diplomat, tătar, era căsătorit, avea o fetiţă parcă, locuiau la etajul opt, scara 5, pe exterior, pe partea mică a blocului, faţă în faţă cu şcoala. Soţia lui plecase. Tamtam îl chema. Cînd se striga *Tamtam* în faţa blocului, toţi fugeam. Tamtam! Tamtam! era o sperietoare. Şi tu fugeai, fugeai cum fugeai tu, în vîrfuri, aşa. Nevastă-sa adusese o nepoată de la ţară... era frumoasă, minionă, piele albă, cu un păr tuns scurt şi cu permanent, cum se purta atunci, şi nepoata trebuia să aibă grijă de fata lui Tamtam. Erau plecaţi şi Tamtam, şi soţia, normal, dar el s-a întors, şi ea nu ştia, şi Tamtam a vrut să-şi bată joc de fata asta, de nepoata lui nevastă-sa. Fata, săraca, s-a luptat, a ajuns la balcon. Ea, acum, de frică, a pus piciorul şi a vrut să se dea pe scurgerea aia jos la şapte şi nu a putut, a alunecat. Eu spun ceea ce a văzut martorul ocular cînd s-a uitat în momentul ăla din blocul de lîngă şcoală. Venise Securitatea, cei în costume, că Tamtam era diplomat. Şi eu stăteam pe lîngă ei, ca James Bond, am ascultat să vorbească. Ea a alunecat, în cădere a strigat *salvaţi-mă*, el tocmai se uita după ea, că el a vrut s-o prindă, nu vroia o nenorocire şi, uitîndu-se pe balcon, a fost văzut de martori şi l-au descris. Nu spun ce a fost după aceea, că el a fugit. Au pus securişti, Doamne, ţin şi acum minte, şi Mariana vedea, şi stăteam cu toţii şi vedeam... erau băieţii cît uşa asta de mari şi Tamtam nu era mai mare ca mine. Tamtam a coborît cu o toporişcă de pe bloc şi acum îi văd faţa... el vroia să intre să vorbească cu nevastă-sa... venise nevastă-sa între timp, iar nevastă-sa stătea de vorbă cu un securist şi Tamtam a venit tiptil, cu pantofii în mînă, era în ciorapi, şi i-a dat securistului cu toporişca în cap. Eu l-am văzut pe securist jos, tîrît de securişti cu capul în cearceaf şi plin de sînge... îl duceau la maşină. Ea a început să ţipe să nu fie lăsată singură în casă că o s-o omoare el, că aşa i-a promis. Unde credeţi că l-au prins? În cimitir, la un cavou. După cîteva luni, cu nevastă-sa momeală. Unde a dispărut atîta timp nu ştiu, că de exemplu eu eram la scara 1, liftul nostru nu mergea şi urcam pe la 1 ca să o iau pe terasă şi să ajung la scara 2. Cînd am deschis liftul, Tamtam era în lift, Dumnezeu a fost cu mine în clipa aia, fiindcă am intrat şi m-am uitat în oglindă, cum fac fetele la 16 ani, şi cu coada ochiului l-am văzut pe Tamtam. Am ieşit repede cu spatele şi am fugit şi am început să strig: „Era Tamtam în lift, era în lift Tamtam!“. S-a aflat cumva, lumea a început să umble după el, au început şi împuşcăturile că erau securiştii peste tot la urmărire. El avea o faţă de mongol, de atunci nu puteam să mai dorm. Pînă să-l prindă, eram tot timpul cu frica, aşa. L-au prins cu soţia nadă la cavou. Soţia venea să-i aducă paşaportul şi banii... iar ea era înfricoşată că-i promisese moartea. Aşa l-au prins, dar l-au prins omorîndu-l că era foarte rău... cînd eşti la ananghie, ca să scapi...

(din volumul în curs de apariţie)

Istodor – http://www.facemcatavencu.ro/blog.php?id=20

libertatea de impresie

Şi străinul e om

Pînă în 1989 cei mai mulţi dintre noi aveam rareori sau deloc de-a face cu străini. Mie, cînd eram copil, mi se păreau, ca probabil multor altora, nişte fiinţe cu totul speciale, pe care le admiram şi invidiam, în acelaşi timp. Percepeam şi că orice prietenie cu ei era subversivă. Legile de atunci făceau riscantă orice apropiere. Primul străin pe care l-am cunoscut era un ceh. Eram la mare, eu aveam vreo opt ani, el vreo unsprezece, şi făceam plajă în acelaşi loc. Îl chema Jara. A venit la mine pentru că m-a văzut jucîndu-mă cu nişte cowboy şi indieni de plastic. Curios, mi-a dat de înţeles că pe la ei nu există aşa ceva. S-a mirat să afle că nu sînt aduşi din altă ţară (evident occidentală). La despărţire, la îndemnul mamei, i-am făcut cadou vreo doi, nu fără o oarecare părere de rău. Vorbeam într-o engleză mediată de părinţi. Eram foarte încîntat de aşa un prieten, care nu vorbea limba mea. Mi-a scris apoi, de la Praga, o ilustrată cu un ceas pe ea şi eu i-am răspuns. După aceea, legătura s-a pierdut. Apoi, tot la mare, vreo doi ani mai tîrziu, m-am împrietenit cu un băiat mai mic decît mine, din Kuweit. Ne jucam în holul hotelului. Avea părinţi cu haine tradiţionale arăbeşti cu voaluri atîrnînde. Maică-sa abia dacă îndrăznea să se uite către mine, taică-su făcea doar un gest cu mîna şi copilul (parcă îl chema Ahmed) i se supunea imediat. Erau mai multe familii şi aveau nişte maşini enorme cu perdeluţe la geamuri şi botul înalt, cu masca radiatorului argintiu strălucitoare.

Tot de la mare şi tot copil, am făcut odată o excursie de o zi în Bulgaria, cu mama. Era un tur clasic (apropo, doar cu buletinul) la Balcic, Nisipurile de Aur şi Varna. Nu-mi mai aduc aminte decît orele petrecute în vamă, în autocarul rău mirositor a gaze de eşapament. Am înţeles atunci că trecerea dintr-o ţară în alta trebuie să fie întotdeauna ceva complicat şi traumatizant. Şi am mai avut ocazia să-mi întăresc părerea asta. Pe la sfîrşitul anilor '70, am fost într-o excursie în URSS. Am stat ore în şir la graniţă aşteptînd să ne schimbe boghiurile trenului pe ecartament sovietic. Leningradul de atunci mi s-a părut o adevărată bijuterie. Dar am aflat că lumea stătea la coadă la chibrituri, ceea ce însemna că era mai rău decît în România. Purtam nişte blugi româneşti (cu totul altceva decît blugii originali Lee sau Wrangler care erau atunci marfă de contrabandă) tăiaţi şi transformaţi în bermude. La nu ştiu ce mauzoleu al eroilor sovietici pe care l-am vizitat şi unde ghida noastră, Vera, plîngea de îi sălta cămaşa pe ea, nişte copii ruşi s-au apropiat de mine dîndu-şi coate şi uitîndu-se cu admiraţie la aşa-zişii mei blugi, pe care încercau chiar să-i pipăie, considerîndu-i probabil proveniţi din lumea liberă cea plină de haine bune şi jucării fantastice. La rîndu-mi, am crezut că l-am apucat pe Dumnezeu de un picior, la sfîrşitul anilor '80, atunci cînd un român, stabilit în Suedia şi întors în vacanţă în România, mi-a cumpărat o bere la cutie de la shop (tot la mare).

La puţin timp după Revoluţie, am fost invitat la masă la nişte oameni obişnuiţi unde, prin nu ştiu ce întîmplare, a venit şi un călugăr francez care se trata în România la băi. Gazdele îl priveau cu un respect de-a dreptul comic şi nu ştiau nici ce apelativ să folosească. În acelaşi timp, se mirau teribil cînd francezul făcea cîte o glumă. Se asigurau întîi că au înţeles bine traducerea şi apoi dădeau din cap cu buzele răsfrînte: „Uite, domnule, că face şi el bancuri, ca omu'".

Andrei MANOLESCU

PUBLICITATE

Vineri, 2 februarie, ora 19
AMERICAN BUFFALO
de David Mamet
cu:
VLAD ZAMFIRESCU
GHEORGHE IFRIM
MARIUS FLOREA VIZANTE
regia: Cristi JUNCU
O productie Asociatia PERSONA,
cu sprijinul TEATRUL AT & FlexClub

Duminica, 4 februarie, ora 19
THE SHAPE OF THINGS
(forma lucrurilor)
de Neil LaBute
cu:
MIHAELA SÎRBU
VLAD ZAMFIRESCU
IRINA VELCESCU
ANDI VASLUIANU
regia: Vlad MASSACI
O productie TEATRUL FĂRĂ FRONTIERE & TEATRUL AT

Luni, 5 februarie, ora 19 &
Miercuri, 7 februarie, ora 19
CREATORUL DE TEATRU
de Thomas Bernhard
cu:
MARCEL IUREŞ
VALERIA SECIU
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
AFRODITA ANDRONE
VITALIE BANTAŞ
regia: Alexandru DABIJA
Marcel Iureş, Premiul UNITER 2001
pentru cel mai bun actor în rol principal

O ipocrizie, domnule. Şi tocmai de aceea este teatru. Interpretarea este o falsitate. Şi noi iubim falsităţile interpretate. Aşa mi-am scris eu comedia: ipocrit. Aşa o interpretăm: ipocrit. Aşa este receptată: ipocrit. Scriitorul este ipocrit. Actorii sunt ipocriţi. Şi spectatorii sunt şi ei ipocriţi. Şi totul la un loc este o întreagă absurditate. Să nu mai amintesc că e vorba de o perversitate care durează deja de mii de ani. Teatrul este o perversitate de mii de ani după care omenirea este înnebunită. Şi de aceea este atât de înnebunită după ea: pentru că este înnebunită după propria ei ipocrizie. Şi nicăieri altundeva nu poate fi ipocrizia mai mare şi mai fascinantă decât la teatru.

O productie TEATRUL AT

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126
www.teatrulact.ro

TEATRUL AT Aplaudat din 1998
ABB
DILEMA VECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
www.onlinegallery.ro
MOBEXPERT

PUBLICITATE

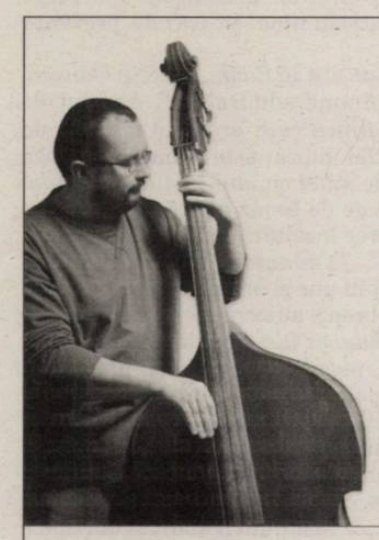

2% dintre români gustă muzica

sufletul simte muzica, mintea o gustă

radiofrance internationale rfi romania ne cunoaştem?

Bucureşti 93.5fm · Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm Chişinău 107.3fm

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Im Haarknoten wohnt eine Dame
În coc locuieşte o damă
întâlnire cu
Herta Müller
Lectură însoţită de proiecţie de
colaje
Vor citi: Herta Müller,
Nora Iuga
9 februarie 2007, ora 18,
Institutul Cultural Român, Aleea Alexandru nr. 38

rfi · Observator Cultural · DILEMA VECHE · Time Out Bucureşti · Radio Romania Muzical 97,0 FM 104,6 · www.onlinegallery.ro · SAPTESERI

Iaromira POPOVICI

bazar

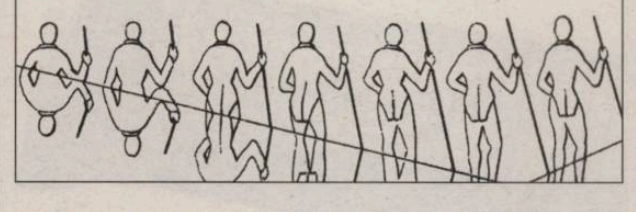

Muzee mari şi mici

Mi-au plăcut întotdeauna muzeele, deşi sînt o persoană nerăbdătoare. Explicaţii se pot găsi cu duiumul: mai întîi, probabil, pentru că nu-mi place să arunc nimic, să mă despart de lucruri în general. Tatăl meu mi-a explicat, cîndva, că fiecare lucru, oricît de urît sau nereuşit ni se pare nouă, e rezultatul unei munci îndelungate a cuiva. (Acest lucru se poate verifica *in extremis* la obiectele manufacturate de persoanele cu dizabilităţi, urîte, poate, disproporţionate, de cele mai multe ori kitsch, dar mari depozitare de eforturi şi sentimente). Apoi, pentru că, de mică, mi-a plăcut să aranjez jucăriile în diverse scene tematice (barul iepurilor, de pildă) şi să le las aşa, în poziţiile lor, zile în şir, doar pentru plăcerea de a le admira, fără să permit nimănui să le mişte. Şi pentru că mă simt bine în atmosfera liniştită din sălile de muzeu, în care se aud puţine zgomote şi poţi medita în voie. Şi, nu în ultimul rînd, îmi plac muzeele tocmai datorită scopului lor de bază: simplist enunţat, acela de a păstra istoria.

Întrebarea care se pune este ce fel de istorie vrei să păstrezi: o istorie grandioasă, care înregistrează doar faptele de glorie, mai mult sau mai puţin mitologizate şi stereotipizate, ale „marilor" conducători şi formatori de naţiuni, sau şi mica istorie cotidiană din diverse epoci, secundară şi marginală, dacă simţim, neapărat, nevoia unui fir principal, dar la fel de importantă pentru viaţa oamenilor din alte vremi. Muzeele româneşti, cu puţine excepţii (una dintre ele fiind, cu siguranţă, MŢR) au mers, cel puţin pînă în '90, pe „filonul principal". Există, şi la noi, muzee, să le spunem, de viaţă cotidiană, dar ele sînt axate, în general, pe domenii: Muzeul tehnic, Muzeul militar, Muzeul aviaţiei, Muzeul farmaciei... Mai sînt, prin ţară, diverse iniţiative private, care se chinuie să se instituţionalizeze, de muzee mici, care să adune, într-o casă de om, obiectele importante pentru satul sau tîrgul respectiv, păstrate în familiile locale, de generaţii. La Feteşti, şeful Casei de Cultură a adunat într-un mic sediu, care a fost al unei bănci şi arată ca un magazin, diverse obiecte vechi din localitate. La fel a făcut, într-o încăpere din şcoală, unul dintre locuitorii satului Sericu, din Teleorman; sau inginerul Grigore Cuţuliga, din Novaci, în propria casă.

Nu au apărut, decamdată, la noi, muzee pe teme mai neconvenţionale. Vorbind, mai demult, cu Ioana Popescu, de la MŢR, despre un muzeu al jucăriilor, pe care ea visa să-l înfiinţeze, mi se părea un lucru absolut de domeniul fantasticului. Discutînd, aveam senzaţia ca sîntem două vizionare care pun lumea la cale. După ce cercul nostru strîmt s-a mai spart, am avut stupoarea ca, în străinătate, să găsesc destule muzee de acest fel: la Paris am fost la Muzeul păpuşilor, în care puteai vedea, cu exemple concrete, istoria jucăriilor de la bebeluşii chelioşi din porţelan, pînă la teleghidatele din ziua de azi; la fel, în Viena, la Schönbrunn, există un Muzeu al copiilor, cu jucării vechi şi regale, ba chiar şi cu o cameră în care micii vizitatori se pot îmbrăca în haine de epocă şi pavoaza cu peruci. Dar pe lîngă astfel de muzee, există multe altele, pe teme la fel de originale, pe care mintea noastră obişnuită cu istoria-bloc a neamului, cu greu le-ar fi putut imagina: Muzeul caleştilor, tot la Schönbrunn; serele şi grădina zoologică, tot de acolo, care întrec în bogăţie, veridicitate şi atmosferă orice muzeu de istorie naturală; Muzeul închisorilor, în Londra, care, deşi nu are destule exponate, e interesant ca temă şi exploatare specializată a laturii comerciale pe linia morbidă; tot în Londra, Muzeul grădinăritului, care, deşi suferă de aceleaşi hibe ca şi cel dintîi, e o mostră a spiritului specific *country-side*-ului englezesc. Acestea nu sînt decît puţinele muzee din lume, văzute de mine, nesupuse prejudecăţilor şi lipsei de imaginaţie în alegerea tematicii şi a modului de prezentare. Sper să le călcăm, măcar cu paşi înceţi, pe urme.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

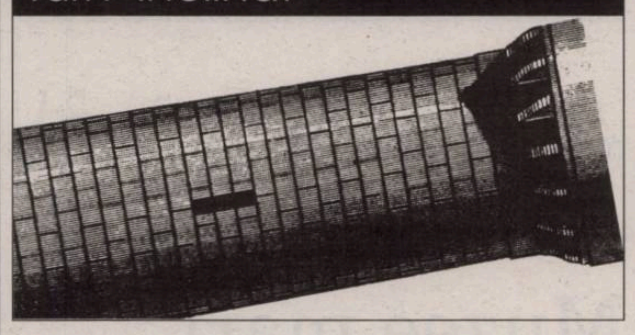

Parfum de morgă

Pesemne că nu avem o istorie „sinceră“ a presei româneşti de după ’89, însă ea ne-ar livra cel mai percutant document referitor la mentalităţile autohtone. Ar scoate la iveală – nemilos ca un reflex de oglindă veneţiană – sterila frămîntare a unei societăţi incapabile să-şi decanteze valorile...

Spun asta sub neplăcuta impresie că jurnaliştii noştri au cam pierdut partida cu exponenţii capitalismului securistic. Drăguţii de ei au ajuns să scrie mai ales la porunca proprietarilor de trusturi media! În primul deceniu de tranziţie, personalitatea semnatară avea prioritate simbolică. Unul ştia ce spune. Altul scria bine. Venea al treilea cu o dezvăluire imparabilă. Cititorul obţinea sentimentul că presa e diversă, competentă, credibilă: te informează şi te convinge că democraţia are sens. Fireşte că nu idealizez acea etapă, în care presiunea banilor şi ingerinţa politicii erau deja detectabile. Numai că mercenarul de presă ocupa atunci periferia. Acum, gaşca mardeiaşilor s-a mutat în centru, unde se execută partitura dominantă.

Ce-i drept, experienţa socială a ziariştilor se cuvine preţuită. Aceşti oameni au fost – alături de editori – pionierii „privatizării“. Au dovedit dinamism, flexibilitate, s-au adaptat schimbărilor şi, adesea, le-au provocat oportun. Munca lor a triat figurile perindate pe noua scenă politică. Pe retina lor de călători, bursieri sau însoţitori ai delegaţiilor oficiale s-au întipărit primele exemple de „bune practici“ preluate din ţările „civilizate“. Breslei nu i-au lipsit aşadar eroii, conştiinţele active şi nici profesioniştii respectabili. Însă locul acestora s-a restrîns treptat, din pricina tabloidizării şi a competiţiei exacerbate, în detrimentul calităţii. Din păcate, vocea celor mai buni s-a lăsat distorsionată, de îndată ce piaţa a dictat fuziuni monopoliste, generînd totodată regula navetei între pagina tipărită, microfonul FM şi platoul TV. Salariile au crescut – uneori astronomic. Redacţiile au căpătat cu totul alt ştaif logistic: angajatul primeşte mobil şi maşină de serviciu, i se decontează şederea la hoteluri cochete, e îmbiat cu prime şi tichete de masă... În acelaşi context sindical, bonus-urile oferite de moguli – un concediu prin insule greceşti, vreo fină sindrofie aniversară – îndulcesc şi ele, pînă la un punct, amărăciunea libertăţii „negociate“... Natural că îmburghezirea descrisă n-are (în principiu) de-a face cu mîlul presei de scandal şi atac la persoană. Unica separaţie încă valabilă. Dar ceva esenţial s-a alterat în comportamentul jurnalistului de meserie. Nu prea mai există boemă, nici revoltă, nici dubiu detectiv, transformat în adevăr care „supără“. Am notat sporadicele mişcări de gherilă, pe fondul cărora echipe întregi migrează de la un patron la altul. Asemenea ventilaţii nu au însă forţa de a sparge lacătul închisorii. Ele pot fi mai degrabă comparate cu achiziţionarea unui nou aparat de aer condiţionat.

Ar fi culmea să credem că „dincolo“ – care va să zică, la noi, în Uniunea Europeană – lucrurile s-ar petrece taman pe dos. Şi totuşi, persistă suficiente diferenţe notabile. Trusturile media sînt onest polarizate: ai ziarul de dreapta, ai ziarul de stînga, poţi alege din start perspectiva. Nu eşti obligat să asişti la grotescul unei prese zgribulite după cum bate vîntu‘... Ziaristul e cetăţean, iar cetăţeanul chiar îşi exercită drepturile. Nimeni nu-şi permite (fără serioase riscuri) să-i dea mutarea în plic. Există justiţie, procurori, anchete anticorupţie capabile să fundamenteze un verdict. Nu e la mijloc doar frica de sancţiuni. Mai funcţionează şi onoarea de a nu-ţi compromite numele în făcături dubioase. Ca să nu mai vorbim despre publicul însuşi, care se dovedeşte greu de îmbrobodit cu alba-neagra comisionului mafiot. În asemenea ţări, demnitatea personală şi destinatarii produselor media atîrnă mai greu decît ordinul „patronului“...

Mai e ceva de făcut? Sigur că da. Întrebaţi-l pe Cristian Tudor Popescu! Domnia sa ne-a demonstrat, salutar, că se numără printre foarte puţinii gazetari care nu ezită să iasă din combinaţie atunci cînd mirosul devine prea puternic.

Indra Kagis McEWEN

Imaginea lui Anaximandru despre *Kosmos*

Fragmentul B1, precum şi alte surse, atestă că Anaximandru vorbea despre ordine. În măsura în care el *vorbea* (în loc să cînte, aşa cum făceau poeţii), el a fost primul prozator grec, în sensul că scria în limba vorbită cotidian. Altfel spus, mediul său, pentru a-l parafraza pe Heraclit, implica transcrierea unui *logos* comun, sau împărtăşit. Discursul comun, sau împărtăşit (limbajul cotidian), transcris e proză.

Anaximandru nu doar a vorbit despre ordine. El a şi construit ordine, pare-se: un model, despre care puţine se ştiu, dar ale cărui părţi par să fi inclus o sferă celestă, o hartă a lumii şi un *gnōmōn*. „Anaximandru... fu cel dintîi care a descoperit un *gnōmōn,* el a instalat cadrane solare în Sparta... spre a marca solstiţiile şi echinocţiile; şi tot el este cel care a construit orologii. El este cel dintîi care a desenat conturul *(perimetron)* al pămîntului şi al cerului, dar a construit, de asemenea, un glob celest *(sphairan)*“.

Acum: am putea să procedăm precum toţi comentatorii şi să judecăm cele trei artefacte luate separat, fiecare drept o dovadă a activităţii proto-ştiinţifice a lui Anaximandru: respectiv cea proto-astronomică, proto-geografică şi proto-cronometrică. Dar, aşa cum am încercat să demonstrez, experienţa ordinii articulate în fragmentul B1 al lui Anaximandru este încă esenţialmente compactă şi, prin urmare, aş sugera, este vorba despre o singură ordine manifestă în toate activităţile sale ştiinţifice disparate. Modelul lui Anaximandru, deşi compus din părţi, era, în chip intenţionat, o întreprindere unică.

Chiar dacă fragmentul B1 constă din doar cîteva cuvinte care să poată fi atribuite lui Anaximandru însuşi, această scurtă citare pare să fi fost parte dintr-un corpus considerabil de lucrări scrise, cîtă vreme lexicograful de secol X Suda scria că Anaximandru „primul a descoperit echinocţiul şi solstiţiile şi ceasurile, precum şi faptul că pămîntul şade în centru. El a introdus *gnōmōn*-ul şi, în genere, a făcut cunoscută geometria. A scris *Despre natură (Peri physeōn), Circuitul pămîntului (Gēs periodos)* şi *Despre stelele fixe (Peri tōn aplatōn)* şi un *Glob celest (Sphairan*, „sferă“) precum şi alte opere“.

Bazîndu-se pe ipoteza că, în Milet, cca 560 î.H., noţiunea de *physis* (natură, lumea trăită) era sinonimă cu noţiunea de *genesis* (generare, emergenţă, în-născare), W.A. Heidel a argumentat strălucit că toate aceste opere, presupus separate ale lui Anaximandru, ar fi fost, de fapt, o singură carte. Altfel spus, dacă *physis* este *genesis,* atunci cosmologia (sau „astronomia“), geografia şi istoria (sau „cronometria“), fiind toate *peri physeōs,* sînt toate despre venirea-în-fiinţă şi sînt, aşadar, în chip esenţial similare.

O unitate analoagă de conţinut poate fi presupusă şi pentru părţile construite ale operei lui Anaximandru – „modelul“ său, cum l-am numit, chiar dacă părţile care îl compun vor fi fost construite la scări diferite şi, probabil, construite în perioade diferite, în locuri diferite, lucru pe care citatul anterior din Diogene Laertius îl implică.

Anaximandru nu a inventat, pare-se, harta; nici *gnōmōn*-ul şi nici sfera celestă. Cei din Babilon, cu care ionienii erau în strîns contact, fuseseră mult dinainte activi în astronomie şi vor fi existat precedente babiloniene atît pentru *gnōmōn,* cît şi pentru harta lumii. Dar ordonarea babiloniană a lumii era despotică şi ierarhică, iar activitatea cosmologică de rînduire era, aşa cum a scris Jean-Pierre Vernant, parte integrantă din rolul regelui. Pe de altă parte, aşa cum explorarea anterioară a fragmentului B1 o sugerează, Anaximandru proiectează o ordine care emerge dintr-o înţelegere reciprocă, nu ierarhică, a relaţiei dintre cele cereşti şi cele lumeşti.

Anaximandru a făcut o imagine a *kosmos*-ului, ai cărui constituenţi erau o sferă celestă, o hartă a lumii şi un ceas solar *(gnōmōn*, „orologiul“, echinocţiile şi solstiţiile). Imaginea completă, asamblată din bucăţi disparate provenind din diferite surse, era aceea a unor ceruri sferice făcute din traiectorii circulare pentru planete, stele fixe, luna şi, la marginea extremă, soarele. Pămîntul era configurat ca un tambur de coloană suspendat în centru. Acest pămînt plat şi cilindric, cu un diametru de trei ori înălţimea, şedea în centru în virtutea simetriei şi a echilibrului, echidistanţa sa faţă de marginile exterioare ale lumii împiedicîndu-i căderea.

Theōria

Imaginea aceasta a lumii, ca imagine, pentru prima oară a prezentat *kosmos*-ul drept un spectacol, o *theōria*. Că o asemenea imagine spectaculară expunea ordinea – ca să zicem aşa – e un fapt cu putinţă de fi interpretat drept o subminare a viziunii care îl aşază pe Anaximandru în fruntea genitorilor acestei *theōria*. Ar fi aşa dacă se acceptă perspectiva modernă comună care pune accept pe latura speculativă, non-participativă, a acestei *theōria* şi interpolează, citind invers, o presupusă evoluţie de la teoria-contemplaţie la teoria-opusă-practicii. Dar mai există o dimensiune a întregii probleme, cîtă vreme, la naşterea teoriei, Anaximandru nu a fost doar moaşa primă, ci şi nou-născutul.

În viaţa conştiinţei colective, mişcarea de la caracterul compact la diferenţiere e comparabilă cu naşterea şi creşterea fiinţei umane individuale, care abandonează viaţa compactă *in utero,* unde pruncul e mama şi mama e prunc, spre a dobîndi o înţelegere din ce în ce mai diferenţiată asupra lumii. În întunericul absolut al pîntecului, pruncul poate, cel mult, avea doar patru simţuri – gust, auz, miros şi pipăit. Numai la naştere, cu prima şi cea mai netă separaţie, primeşte nou-născutul al cincilea simţ şi începe să *vadă*.

Această vedere, precum şi separaţia pe care o presupune, poate fi luată drept emblematică pentru naşterea teoriei, întrucît, aşa cum etimologii recente au arătat, se pare, cu destulă forţă de convingere, sensul primar şi original al cuvîntului *theōros* era acela de spectator. Această presupoziţie modernă se bazează pe derivarea lui *theōros* din *théa* („vedere, spectacol“) şi *horaō* („eu văd“). Mai mult încă, *theōroi* erau ambasadori la festivaluri sacre care părăseau (i.e. erau separaţi de) oraşul natal spre a participa la festivităţi altundeva, iar presupoziţia era că ambasadorii observau, dar nu participau. Dar o privire mai atentă la sursele antice arată că mulţi *theōroi* chiar participau prin oferirea de sacrificii şi implicare în dansuri şi jocuri.

Merită, de asemenea, să ne amintim că, în vreme ce *théa*, cu accent pe prima vocală, înseamnă „privire“ sau „spectacol“, *theá,* cu accent pe vocala finală, însemna „zeiţă“. Într-adevăr, străvechii etimologişti, de la Plutarh înainte, presupuneau frecvent că prima parte a cuvîntului *theōros* era *theos* şi că un *theōros* era cineva care performa servicii sau avea în grijă/grijă de un zeu. Mai mult încă, vechii etimologişti, prea repede uitaţi de lingviştii moderni, erau mult mai aproape de experienţa antică decît sîntem noi. Aspectul „grijii faţă de zeu“ din *theōria* este în chip particular vădit de faptul că sursele antice folosesc cuvîntul *theōros* cu referire la o persoană care se duce să consulte un oracol. Etimologia nu este, în formele ei superioare, decît un ghid şi este posibil să afirmăm – aşa cum o face Hannelore Rausch – că e loc deopotrivă pentru zei şi pentru privire în *theōria* (...).

Întîia privire a copilului este una de uimire. La Homer, verbul *theaomai,* pentru care substantivul *theá* („spectacol“) este un derivativ, înseamnă „a privi ceva cu uimire“, „a te minuna de ceva“. Verbul *thaumazein* („a te minuna de ceva“) şi substantivul *thauma* („o minune, o minunăţie“) sînt foarte strîns înrudite cu *theaomai,* pentru că în Homer aproape invariabil ceea ce este vizibil este admirat, sau admirabil: *ochii* sînt cei ce se minunează. Vorbind la modul general, ochii homerici se umplu de uimire cu cîteva ocazii: prima, cînd spectacolul sugerează o nevăzută prezenţă divină; şi a doua, cînd ceea ce încîntă privirea este făcut din ceva meşteşugit cu măiestrie. Cele două instanţe nu sînt străine una de cealaltă. Aşa se face că, în *Iliada,* Priam se minunează de Ahile cîtă vreme acesta era „de privit ca pe zei“ şi, în *Odiseea,* cînd, în cartea XXIV, Odiseu iese din baia în care zeiţa Atena l-a restaurat, făcîndu-l mai înalt şi mai puternic decît înainte, „dragul său fiu se minuna de el, întrucît era asemenea zeilor nemuritori“. Divina prezenţă ascunsă de care se minunează Telemachus, atunci cînd e impresionat de „zidurile casei, de grinzile şi de stîlpii ei... (care) strălucesc în ochii săi precum lumina unui foc dezlănţuit“ e a zeiţei Athena; casa bine făcută străluminează (ca) de prezenţa nevăzută a unei zeiţe.

O frază uzuală, care revine atît în *Iliada,* cît şi în *Odiseea,* este *thauma idesthai,* o „minune admirabilă“. Absolut de fiecare dată cînd Homer califică ceva drept „o minune de privit admirativ“, lucrul astfel indicat este frumos, sau ceva făcut în chip dumnezeiesc de mîna omului. Astfel, în *Iliada,* este carul Herei, cu roţile sale de bronz ale căror spiţe sînt din aur nepieritor, roţi a căror încălţări de bronz sînt „o minune de privit în admiraţie“. „O minunăţie“ este armura lui Rhesus „splendid îmbrăcată în aur şi argint“ şi cea a lui Patrocle, precum şi tripozii de bronz, autocinetici, care se mişcă pe roţi, ai lui Hefaistos. *Thauma idesthai,* în *Odiseea,* sînt zidurile oraşului phaecian, veşmîntul Afroditei, precum şi plasele purpurii pe care naiadele le ţes „pe lungile dale de piatră“ într-o peşteră din Ithaca. În *Theogonia* lui Hesiod, vălul Pandorei este „o minune de admirat“ după cum de admirat este coroana sa de aur, „o lucrare tare curioasă *(daidala polla)*“ pentru Hefaistos, care o făcuse, punînd pe ea cele mai multe dintre creaturile „ce răsar din pămînt şi din apă... ca şi cînd ar fi creaturi vii, grăitoare“.

traducere de Augustin IOAN

(fragmentul face parte din volumul *Străbunul lui Socrate – Eseu despre începuturile arhitecturii,* în curs de apariţie la Editura Idea din Cluj)

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

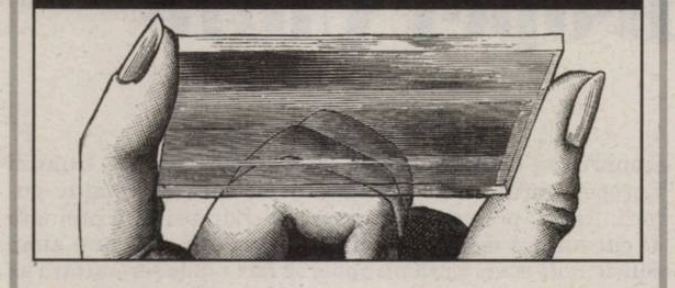

Cum intrăm în Europa, ca telespectatori

Credeţi că fotbalul este sportul preferat pentru toţi telespectatorii din Europa, aşa cum e pentru majoritatea românilor? Nu este. Sondajul de televiziune pan-european ale cărui rezultate au fost date publicităţii la începutul anului, efectuat la solicitarea UPC, de către compania Research International, şi care a studiat obiceiurile de consum ale telespectatorilor europeni*, ne spune că, într-adevăr, fotbalul este „sportul rege“, dar că există şi ţări în care nu e prima opţiune a telespectatorilor. De exemplu, în Republica Cehă şi în Slovacia, pe primul loc între preferinţe se află hockey-ul pe gheaţă (48% şi 46%), iar în Belgia vedeta este tenisul (49% dintre respondenţi au optat pentru acesta, faţă de 37% pentru fotbal). În România, fotbalul este preferat de 64% dintre români, în special de bărbaţi. De altfel, sondajul a arătat că telespectatorii din Europa de Est sînt mai mari consumatori de fotbal decît cei din ţările occidentale.

Desigur, există nenumărate explicaţii pentru acest rezultat. La o primă ochire, am putea să avansăm una dintre ele: fotbalul este un sport al proletariatului şi, oricum, nu mai e de mult unul de *gentlemen*. Nu întîmplător, cel mai mare succes îl are în ţările sărace, cum se întîmplă în cele din America Latină, unde e de-a dreptul divinizat. Faptul că celebritatea lui în rîndul publicului este invers proporţională cu nivelul de trai se verifică, iată, şi în cazul ţărilor din Europa. Pe de altă parte, se poate face o apropiere şi între pulsiunile joase pe care le alimentează fotbalul şi cele tribale, în special naţionaliste. De altfel, mariajul dintre acest sport şi naţionalism se vede foarte clar atunci cînd joacă echipa naţională – cînd suporterii ajung să urască de-a dreptul poporul reprezentat de echipa adversă şi sînt dispuşi să-şi impună „punctul de vedere“ şi cu bîta. În anii trecuţi, meciul cu cea mai mare *încărcătură emoţională* pentru români a fost de fiecare dată cel cu reprezentativa Ungariei...

Un alt rezultat interesant al sondajului este cel care vorbeşte despre preferinţele publicului în funcţie de categoriile de program. Telespectatorii europeni (52%) preferă să urmărească filme, spre deosebire de români, care sînt mai interesaţi de ştiri (68%). Dacă, în privinţa rezultatului cu fotbalul, ne-am lansat în pure speculaţii, de data aceasta explicaţiile sînt relativ simple. Pe de-o parte, oferta subţire a televiziunilor în cazul filmelor, pe de altă parte, natura ştirilor şi interesul popular pentru actualitate, clădit pe un univers de aşteptări favorabile.

Într-adevăr, televiziunile stau foarte prost în privinţa ofertei de film. Posturile comerciale (în special PRO TV, de la care telespectatorii s-au obişnuit să aştepte „filmele tari“) au făcut în ultimii ani din ce în ce mai puţine investiţii în achiziţionarea de filme noi, astfel încît acum au ajuns să dea numai reluări. Campioana filmelor pe micul ecran, televiziunea din Pache Protopopescu, este acum de fapt campioana reluărilor şi dă aceleaşi titluri chiar şi pentru a treia sau a patra oară. La ora actuală, televiziunea care difuzează cele mai multe filme bune şi în premieră este TVR. Din păcate însă, postul public nu are o strategie a autopromovării aşa de agresivă ca a PRO-ului, şi acest lucru trece neobservat.

Pe de altă parte, formatul tabloid al ştirilor difuzate de posturile comerciale e făcut să ofere, la pachet, şi telenovelă, şi horror, şi acţiune, şi soap-opera de tipul „şi bogaţii plîng“. La toate acestea se adaugă telenovela vieţii politice româneşti şi speranţa oamenilor de a afla că lucrurile încep să meargă din ce în ce mai bine. Desigur, ultimele două lucruri nu prea se împacă, dar ce mai contează? Rating să fie!

* S-au efectuat peste 6000 de interviuri în 13 ţări europene: România, Olanda, Slovenia, Slovacia, Polonia, Irlanda, Ungaria, Cehia, Elveţia, Belgia, Austria, Franţa şi Germania. În România, studiul a fost realizat pe un eşantion de 465 de respondenţi.

Florin DUMITRESCU

Păstorel de plastic, Villon de silicon

„Consumul excesiv de alcool dăunează grav sănătăţii.“ Deja nici nu mai băgăm în seamă avertismentul care încheie orice calup conţinînd măcar un strop de spot la vreun produs cu minim de conţinut alcoolic. Nu mai băgăm de seamă poate nici că spoturile pentru tării sînt programate doar hăt, după ora 22. Sînt restricţii în sensul protecţiei consumatorului, cu care plătitorii de publicitate s-au obişnuit, convieţuiesc şi continuă, de cîţiva ani buni, să ne propună spre vînzare licori fel de fel. Sînt restricţii venite de la CNA, ANPC, pe calea legilor, a recomandărilor, a directivelor europene – şi încă de pe vremea *acquis*-ului.

Sînt unele restricţii pe care nici nu le mai sesizăm. De pildă, reclamele nu au voie să prezinte consumul de băuturi ca agent seducător; ca aducător de avantaje libidinale. Îl ţineţi minte pe Piersic senior, înconjurat de dudui care-l sorbeau din ochi, pe cînd el se pregătea să soarbă din paharul de Hopfen? Dar pe Bodochi ademenind-o pe nudista aceea enigmatică, printr-o simplă defilare cu un pahar de Couture în mînă? Toate aceste situaţii şi ipostaze ar fi azi de neconceput! E o mirare cum de a putut rusofonul băutor de Kreskova să reziste în ultimele sezoane, înconjurat cum e de atîtea *devuşki* semidezbrăcate, giugiulindu-l şi ademenindu-l cu atîta abnegaţie: să fi fost de ajuns privirea lui fixă, impasibil autistă, de ajuns să îi înduplece pe intransigenţii CNA-şti? Cine ştie?! Ce se ştie e că marii negustori de băuturi au ştiut să întoarcă prevederea în favoarea lor. De la italieni ne vin simpaticele spoturi cu *macho*-ul care se crede imbatabil în faţa unor *ragazze* parcurse de fiori: în realitate, acestea doresc de la el numai sticla de Angelli! Gagul a fost împrumutat de Stalingrad, vodca smulsă de iubită iubitului în pragul casei, unde acesta rămîne, neconsolat, pe dinafară. Iar dacă proaspăt tatuatul din spotul Hanul Ars smulge ocheadele unor codane de pe uliţă, faptul trece drept un gag rural fără urmări.

Dar poate cea mai stimulantă constrîngere a fost aceea de a interzice gestul de a bea ca atare, de a sorbi, de a introduce băutură în organism. Catonii publicităţii europene or fi avut de stăvilit valuri întregi de reclame arătînd băutori în extaz, sorbitori în orgasm, degustători în stare de nirvana; ceea ce i-ar fi indus, chipurile, bietului telespectator inocent ideea că băuturile cu pricina îi aduc beneficii extraordinare şi i-ar fi cauzat astfel dependenţă... Aşadar: faceţi orice cu sticlele şi paharele, cănile şi can-urile; numai nu beţi din ele pe parcursul spotului! Gata cu sorbitul, gîlgîitul şi rîsul scurt care străbăteau calupurile nouăzeciste ca un leitmotiv bahic.

Un bun motiv deci să ridicăm paharul! Să cinstim! Să închinăm! Să facem din publicitatea TV un imens toast, atoatecuprinzător. Ciocnesc cu diversele recipiente berăreşti prietenii, colegii şi resemnaţii. Ciocnesc şantieriştii cu păhăruţe de muştar. Ridică pocalul Ştefan şi curtenii (anunţînd o promoţie la sfîrşit de bătălie şi un „sigiliu“ cu hologramă de trecut „în hrisoave“). Aduc ample libaţii oamenii muncii adepţi ai „imperialismului“. Ciocnesc în faţa focului gamelele cu Stalinskaya supravieţuitorii lupilor, avalanşelor şi iernii de pe munte. Şi cîţi şi mai cîţi, şi cîte

Reclamă din 1935 la Dubonnet

şi mai cîte. Pe care... le-au... bbb... ciocnit!!!

Nimic mai avantajos pentru cine vrea să îşi prezinte licoarea din galantar nu ca procuratoare de plăceri fizice imediate, ci ca sevă esenţială a valorilor etern umane; ca spirit (cu *i* între *r* şi *t)* pur, metafizică şi transsubstanţial. Adică, practic, toţi...

Cu unele excepţii, care ce-i drept, respectă regula şi evită reprezentarea explicită a actului băutului. Şi dacă arătăm un lucrător încălzit după o zi de muncă la „spor de temperatură“, cum duce o sondă de bere în dreptul bărbiei, ridicînd-o apoi progresiv, pe un fundal de gîl-gîl prelung, pentru ca apoi s-o readucă, golită, în cadru? Nu-l arătăm cum bea ca atare. Poate că aruncă bunătate de bere Noroc peste umăr şi că gîlgîitul se aude de la un vecin. CeNe Are ce să zică!? Şi dacă arăt doi oameni care stau în aer, pe nişte scaune invizibile, la o masă inexistentă, şi mimează că mănîncă? Vine ospătarul şi le toarnă vin în pahare insesizabile, pe care convivii le duc în dreptul gurii. Vinul e singurul obiect vizibil în acel spot la Beciul Domnesc care se încheie cu nişte siluete care dau pe gît ceva prea inefabil ca să poată fi identificat de ochelarii (de cal) ai eurocenzurii.

Ce va urma? Ce interdicţii ne va aduce aderarea în materie de publicitate la alcool? Nu se ştie. Dacă această nişă va suferi va fi din pricina greutăţilor la nivel de producţie.

Pe piaţa tăriilor, jucătorii se împuţinează. Rezistă deasupra mesei numai – vorba aceea – „cei puternici“.

Marile vinării româneşti resimt ameninţarea vinurilor bune şi ieftine din Europa şi din lumea largă. Cea mai tînără podgorie a fost – se pare – şi cea mai suplă în materie de marketing. Iar cine a dispreţuit fasonul, poate prea berăresc, cu care murfatlarioţii şi-au clădit branduri durabile într-o lume care ştie tot mai puţin despre soiuri şi denumiri controlate – acum are de ce să-nghită-n... sec.

Golden Bräu

Stalinskaya

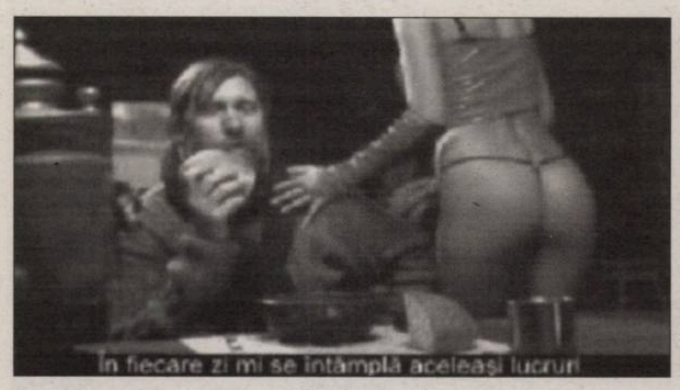

Kreskova

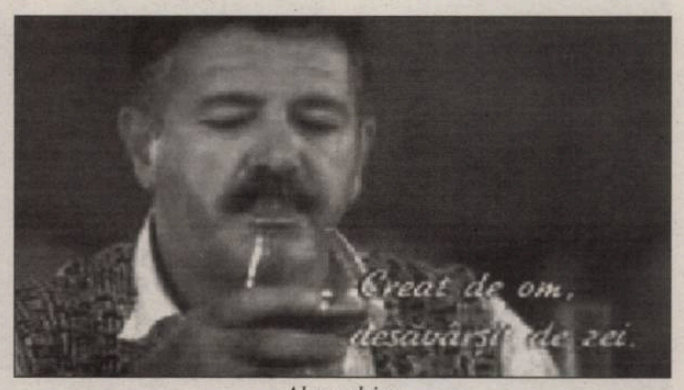

Alexandrion

Radu Pavel GHEO

Ghidul incorect politic al Europei Unite

(prima parte)

Ghidul de față este el însuși un avertisment. Nu e menit să ajute pe nimeni să se descurce în Europa – nici măcar pe europeni. Scopul lui e să arate jumătatea goală a paharului, iar cînd ea nu există, să mai golească intenționat din conținut. Ghidul incorect politic al Europei Unite *va face dracul european mai negru decît e, ca să le fie mai ușor europenilor cînd or să dea într-adevăr de dracu'. (Sau – ce știu eu?! – cînd or da de bine.) Astfel, bucuria celor ce-l vor citi va fi cu atît mai mare dacă vor vedea o lume mai bună decît cea descrisă aici. Și-apoi, după atîtea ghiduri triumfaliste despre Uniunea Europeană, nu-i bine să mai tăiem din porția de miere oficială? Ca să nu ni se acrească prea repede. Ideea de la care pornește lucrarea de față este una banală: fiecare grup social relativ unitar (regional, etnic, național, dar și urban, rural, rasial etc.) are tendința de a privi cu circumspecție grupurile diferite de el, descoperindu-le trăsături negative și făcînd apoi judecăți generalizatoare, ce se aplică, precum o etichetă, la nivelul întregului grup aflat în vizor. Astfel, nemții sînt mărginiți și războinici, italienii – scandalagii, irlandezii – bețivani, românii – hoți și așa mai departe.* Ghidul incorect politic al Europei Unite *încearcă să adune la un loc astfel de clișee și stereotipuri naționale cu tentă negativă sau denigratoare. Ideea fondatoare a lucrării este opusă abordărilor de la nivelul discursurilor oficiale. În esență însă scopul este unul identic: să arate cît de asemănători sîntem (chiar și atunci cînd sîntem răutăcioși cu ceilalți) și să evite ierarhizările sau categorisirile radicale, maniheiste. Nu sîntem toți atît de minunați cum ne place să ne vedem, dar nici atît de răi cum am putea fi văzuți. Fiindcă, indiferent de gradul de dezvoltare sau de poziția ocupată în mentalitatea colectivă, nu există națiuni bune și națiuni rele. Există doar priviri înțelegătoare și priviri răutăcioase.* Ghidul incorect politic al Europei Unite *se oprește la privirea răutăcioasă, la „ochiul cel rău", încercînd să adune clișeele stupide, generalizările nedrepte și prejudecățile „noastre" legate de „ceilalți". Doar să nu uităm nici o clipă un adevăr simplu: că la un moment dat fiecare din noi devine „celălalt".*

1. Europa Unită

Atunci cînd vă hotărîți să călătoriți prin Germania, Franța, Italia sau alte țări de pe continentul care se pune în mod tradițional în centrul hărții planetei, ba poate chiar să trăiți și să munciți acolo, ca să le luați pîinea de la gura localnicilor asistați social, e bine să știți că de fapt vizitați un fel de stat federal proaspăt apărut, numit Uniunea Europeană, în care se adună cam tot Occidentul european tradițional. Lipsește Norvegia, dar ea nu contează așa de tare. Oricum, oamenii o confundă adesea cu Danemarca sau Suedia și nimeresc acolo mai mult din întîmplare – motiv pentru care s-a născut și fericita sintagmă „țările nordice". Mai lipsește și Elveția, ceea ce sună liniștitor pentru mulți oameni serioși, cu conturi în băncile elveției. În rest, Europa – orice ar însemna Europa – e unită, orice ar însemna unirea asta.

Construcția politică numită Uniunea Europeană (Europa Unită) este o structură de tip federal, construită după modele prestigioase din istoria omenirii. Adică – deși europenilor nu le place s-o recunoască – după modelul federal american, cu diferențele de rigoare. Cum EU e formată din mai multe țări cu trecut, limbi și culturi diferite și chiar cu capital de prestigiu diferit, orice călător prin țările membre trebuie să aibă grijă la sensibilitatea și orgoliile fiecărui cetățean european obișnuit, căci fiecare se simte mai european decît ceilalți. Deocamdată Europa Unită e în stadiul de șantier – în sensul clasic al cuvîntului, căci se construiește cam haotic, iar echipele aflate la lucru se șicanează din te miri ce scîndură cu nume iugoslav aruncată aiurea prin titulatura Macedonia, sau nu știu care salată crescută în grădina Franței, pe banii Uniunii.

Europa Unită a pornit ca un proiect generos, inspirat de Jean Monnet și declanșat de Robert Schuman, ministrul de Externe al Franței, la începutul anilor '50. Apoi, cu timpul, ca orice proiect politic atrăgător pus în aplicare de oameni politici veritabili, ideea a încăput pe mîna unei birocrații extinse, concentrate mai cu seamă la Bruxelles, care a reușit să complice lucrurile într-un hal care poate fi trecut printre trăsăturile specifice ale Europei moderne.

Teritoriul Europei Unite este flexibil. În general, se consideră că el acoperă spațiul geografic al continentului numit Europa, dar, desigur, nimeni nu știe exact unde se termină Europa. Flexibilitatea aceasta îi dă dreptul aproape oricui să-și asume calitatea de european, deși încă nu se știe la ce folosește ea, în afară de faptul că atunci cînd treci o frontieră, te scutește să stai la o coadă interminabilă cu tot felul de americani și amărîți din lumea a treia neeuropeană.

În orice caz, Uniunea Europeană se învecinează la vest cu Oceanul Atlantic, iar la sud cu Marea Mediterană. Înspre est și nord lucrurile sînt mai complicate, dar există un reper infailibil: indiferent de limbile vorbite în jur, călătorul este îndemnat să fie atent la apariția limbii ruse. Acolo unde începe să se vorbească limba rusă, se termină Europa Unită. (Unii comentatori cred chiar că acolo unde începe limba rusă se termină și Europa.)

Europa Unită există mai mult pe hîrtie, decît cultural, politic și geografic, așa că, în cazul unei excursii în această federație, e mult mai indicată folosirea denumirilor tradiționale: Germania, Spania, Marea Britanie ș.a.m.d. Structura de conducere a federației e și ea destul de ambiguă. De exemplu, dacă o navă spațială extraterestră ar ateriza în Statele Unite și omuleții verzi din ea ar spune „Duceți-mă la șeful vostru!", nimeni n-ar ezita să se îndrepte, cu omulețul de mînă, spre președintele SUA. În Europa Unită însă, ipoteticul omuleț verde ar fi plimbat pe la Consiliul Uniunii Europene, apoi pe la Comisia Europeană, pe la Parlamentul European și pe la alte instituții interesante, astfel încît pînă la urmă tot la americani ar ajunge. În funcție de intențiile ipoteticului extraterestru, asta poate fi bine sau rău. Pînă la urmă, tot nu contează: ca în orice formă de organizare socială europeană din ultimele cîteva secole, tot Germania, Franța și Marea Britanie dau tonul la cîntec, doar că acum o fac în cadrul unui mecanism democratic. Dar și-ar dori cineva să lase continentul pe mîna... României, să zicem? Sau a Greciei?

Mai mult, ca și alte organizații cu prestigiu ridicat și scopuri vag definite, conducerea aproximativă a Uniunii Europene utilizează principiul democratic al rotației puterii. Astfel, președinția Consiliului Europei este preluată de cîte un stat membru pe cîte o perioadă de șase luni, timp suficient de scurt ca să nu apuci să faci nimic serios (fără să fii considerat vinovat de asta) și chiar să lași pe seama următorului președinte problemele prea spinoase. O asemenea abordare pragmatică a problemei ierarhiilor are, după cum se vede, destule avantaje.

Deși majoritatea copleșitoare a țărilor membre ale Uniunii Europene au o tradiție istorică și culturală creștină, religia oficială a UE este corectitudinea politică moale, după cum o dovedește și reținerea birocratică de a plasa moștenirea culturală iudeo-creștină printre valorile Europei Unite. Corectitudinea politică moale, în combinație cu alte caracteristici ale cetățeanului european (despre care vom vorbi altădată), a susținut crearea unei pepiniere de islamiști extremiști și de teroriști islamici, numiți în Europa „insurgenți" și „luptători pentru libertate". Europa e plină de luptători pentru libertate.

Europa Unită nu are o limbă oficială, așa că mai mănîncă și bieții translatori o pîine. Evident că, la o adică, lupta s-ar duce între germană, franceză și engleză (britanică), dar oricine poate merge aproape la sigur cu *lingua franca* planetară, care este engleza. Engleza americană. Funcționează chiar și în frustrata Franță.

Una dintre marile realizări ale Europei Unite este piața comună, care a permis invazia democratică și uniformă, fără discriminare, a produselor *Made in China,* pe toate piețele țărilor membre. Prin Europa Unită mai circulă și o idee cam avangardistă, cea a liberei circulații a forței de muncă. Abia aici se vede că, spre deosebire de mărfurile propriu-zise, produse fie în China, fie în Coreea sau uneori chiar în Europa, ființele umane pun tot felul de probleme. Fiind produși în mai multe locuri, europenii sînt de mai multe feluri. Europeanul francez, de exemplu, are mari probleme să-l primească să lucreze în Franța pe europeanul maghiar sau polonez, iar europeanul britanic se teme de invazia muncitorului european român sau bulgar.

Pe ansamblu, UE (sau EU) este o federație cu perspective, iar eforturile sale de a întrece Statele Unite, fără a părea că ar voi să întreacă Statele Unite, și să nu se lase dominate de puterea economică a Chinei (dar, desigur, fără a da impresia că s-ar teme de dominația economică a Chinei) merită urmărite îndeaproape.

Mai interesanți sînt însă cetățeanul european, care nu există decît în retortă, și cetățenii țărilor membre, ale căror trăsături pozitive sînt exaltate autoreflexiv de fiecare stat membru în parte. Scopul acestui ghid este exact acela de a atrage atenția asupra micilor surprize neplăcute care pot apărea în contactul cu – altfel – minunații, democraticii și toleranții cetățeni europeni de toate felurile, națiile și regiunile. Dat fiind cadrul geopolitic descris mai sus, pun pariu că o să dăm de genuri umane interesante.

(va urma)

© S. Ivanoschi

PUBLICITATE

Marius CHIVU

Ocolul Londrei în 100 de detalii

în memoria lui Dan Goanță

ambientale: arhitectural vorbind, e uimitor cum Londra monarhică, a ceainăriilor, a caselor datînd de la 1700, a cabinelor telefonice roşii de lemn, se îmbină atît de armonios cu Londra modernă a zgîrie-norilor de sticlă, a podurilor futuriste peste Tamisa, a cluburilor posh din Soho; la distanţă de cîteva străzi există un teatru unde se joacă muzicaluri, un pub unde se vizionează meciuri din Premier league, un club unde cîntă Franz Ferdinand şi British Museum;

cîteva vechi abaţii din Chiswick au fost transformate în apartamente moderne cu chirii mici pentru tineri;

Londra e plină de parcuri (Kensinghton Park este, practic, o pădure în mijlocul metropolei de 7 milioane de oameni), iar maşinile nu circulă prin tot Centrul – pentru unele străzi există taxe, altele, pur şi simplu, sînt restricţionate: doar taxiurile şi autobuzele circulă pe Oxford Street –, vara plouă o dată pe oră (dar numai 10-15 minute) după care dă soarele; prin urmare, aerul e atît de curat, încît imediat ce ajungi în Bucureşti ţi se pare că toate străzile miros – pardon – a pipi;

în St. James Park creşteau brînduşe la mijlocul lunii august, în Ravenscourt Park era plin de veveriţe, în Trafalgar Square şi în St. James Park, de porumbei, iar în Kensinghton Park, de raţe, lebede şi iepuri;

vor să preîntîmpine răspîndirea şobolanilor, astfel că, peste tot în oraş eşti sfătuit să nu arunci mîncarea pe jos, iar la cinema, înaintea filmului, rulează un clip cu un scenariu SF în care străzile şi clădirile Londrei sînt „invadate" de miliarde de şobolani;

cu un singur Oyster-card poţi circula cu autobuzul, cu metroul şi cu trenul metropolitan; metrourile circulă pe nu mai puţin de 13 magistrale şi vin la fiecare două minute în staţii existente la fiecare mare intersecţie; autobuzele sînt etajate, au scaune tapiţate şi sînt supravegheate cu minicamere; vara un afiş te sfătuieşte: „Stay cool in the heat", iar „My other car is a bus" este un sloganul care încurajează mersul cu transportul în comun;

pe asfalt, la fiecare trecere de pietoni scrie „Look right!", pentru ca turiştii să nu uite;

comerciale: au şi ei comerţ stradal, în cartiere, cu ceasuri la preţ de o bere; aproape orice cumperi din Londra poartă eticheta Made in China, inclusiv suvenirurile cu simbolurile Albionului care se vînd în Trafalgar Square; există şi magazine cu preţ unic: „Crazy pound" unde „each item 1 pound";

kebabul şi shaorma sînt peste tot, iar Mcdonald's şi Burger King sînt cele mai ieftine locuri unde poţi mînca; altfel, găseşti la Londra restaurante cu bucătării din toată lumea, mai ales indiană, ultracondimentată; în restaurante, aproape fără excepţie, la fel şi în majoritatea pub-urilor, nu se fumează; în faţa clădirilor cu birouri din zona financiară poţi vedea zeci de funcţionari şi de oameni de afaceri care fumează, pur şi simplu, în stradă (abia aştept şi la noi dictatura nefumătorilor!);

slogane, semne, panouri, afişe, anunţuri, etichete: „Don't follow the fashion, we have things already out of date" (în vitrina unui store cochet), „If our fish could be any fresher then you should slap it" (restaurant cu specific marin); „Don't become the victim of a crime!" şi „Criminals operate 24 hours a day" (în cartiere); „I think an albatross is... Once extinct you can only imagine" şi „Thailand, stop orangutan exploitation! Send them back home!" (militanţii ecologişti); „Keep Britain tidy", „Don't soil it for everyone. Clean up your dog!", „Don't feed the pigeons!" (ca să nu umple cu găinaţ squareurile); „Mind the Gap" (un anunţ de metrou brănduit pe tricouri, şepci, brelocuri, magneţi de frigider); „Enjoy responsible drinking!" şi „Drinking control area" (no comment), „Dolphins friendly" (pe sandvişurile cu ton); „Are you killing with kindness?" (acţiuni de caritate); „Please no junk mail" (promoţii, oferte de supermarket, reclame care vin în cutiile poştale);

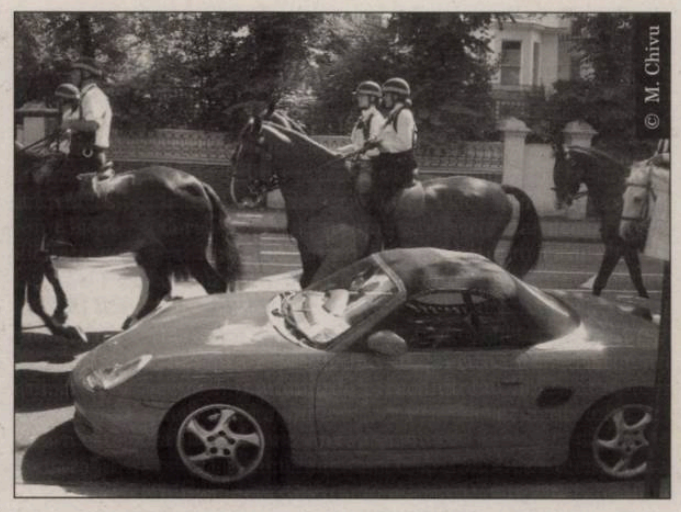

berea costă între 3-6 lire (1 liră = 5 lei), e alcoolizată 6-8% şi e revoltător de proastă; iată cîteva mărci englezeşti (ca să le fac de rîs): Hydes, Landlord, John Smith, Carling, Tribute, Treakston, SA Gold, London Pride; Coca-Cola e mai bună acolo, de fapt, oriunde în Europa, Coca-Cola e mai bună decît la noi;

Marks & Spencer, Gap şi Zara sînt mărci accesibile, populare, pentru adolescenţi cu bani puţini; numai la noi au preţuri uriaşe şi (poate de-asta) fac ravagii printre snobi; o cămaşă de la un Marks & Spencer de pe Oxford Street e mai ieftină decît la Marks & Spencer din Carrefour Orhideea;

culturale: multiculturalismul britanic e de-a dreptul agresiv: există un China Town, Notting Hill este plin de africani, musulmanii, indienii, pakistanezii şi turcii sînt peste tot (Hammersmith, de pildă, unde se află reşedinţele Hamlet Gardens, pare Orientul Mijlociu: bazar lîngă bazar, şaormerii după şaormerii), plus polonezii;

5 lire costă cel mai ieftin bilet (în picioare chiar în faţa scenei) la concertele simfonice de la Albert Royal Hall, în holul căruia se află înrămată o fotografie din spectacolul *Aida* jucat acolo de Opera Naţională Română în 1996;

toate muzeele (şi Tate Modern, şi British Museum, şi National Gallery ş.cl.) au intrarea gratuită (dar şi cutii pentru donaţii); la fel, toaletele publice, mai puţin cea de la Westminster Abbey, considerată o ruşine naţională;

teatrele mor, spun ziarele, aproape nimeni nu mai merge la teatru, în schimb, mai ales datorită turiştilor, muzicalurile îşi trăiesc a doua tinereţe cu actori americani de pe Broadway şi de la Hollywood şi la preţul de 65 de lire biletul; iată muzicalurile lunii august (în ordine alfabetică; unele se joacă neîntrerupt de zeci de ani): *Blood Brothers, Chicago, Dirty Dancing, Evita, Footloose, Girls and Dolls* (cu Patrick Swayze), *Les Misérables, Mary Poppins, Monty Pyton & The Holy Graal, The Phantom at the Opera, Seven Wives for Seven Brothers, Sinatra, The Lion King, The Producers* (regia Mel Brooks), *The Sound of Music, The Wicked, We Will Rock You* (operă Queen);

în Chelsea există cocheta librărie „John Sandoe" cu cărţi ieşite din circuitul curent (şi care nu e, totuşi, anticariat) de unde cumpără Maggie Smith (una dintre marile actriţe britanice) sau Elton John care, ultima dată, şi-a luat de aici cărţi în valoare de 1000 de lire sterline (aşa s-a lăudat librarul); pe lîngă Tate Modern există un anticariat unde librar este chiar nepotul lui Beckett;

cel mai bine vîndut gen literar al anului trecut a fost „misery memoirs", cărţi (auto)biografice cu copilării nefericite, abuzuri de tot felul şi destine de emigranţi, un fel de telenovele social-istorice pe hîrtie; într-o librărie am văzut o sacoşă pentru cărţi ce avea imprimată cel mai mişto citat posibil: *„Outside the dog the book is the best friend, inside the dog is too dark to read"* – Groucho Marx;

Virgin Megastore e un hipermarket de două etaje cu CD-uri, DVD-uri, jocuri pe calculator, cărţi cu muzici, muzicieni, filme şi actori; există o stradă numită Charing Cross numai cu anticariate şi magazine cu discuri de vinil second-hand; sub Bishop's Bridge am asistat la un concert de hip-hop creştin al trupei Amazing Grace;

gazetăreşti: ştiri de pe prima pagină a tabloidelor şi la TV: un tată şi-a ucis familia, un fiu şi-a ucis familia, o crimă în suburbie, o fetiţă ucisă şi îngropată, o alta dispărută, o profesoară a agresat sexual un elev; însă *Daily Telgraph* de week-end are următoarele suplimente: program TV, sport, artă şi cultură, mediu, travel, home, job, business, garden, family şi style, un pachet cam de grosimea *Paginilor aurii;*

despre posturile TV tot ce pot să vă spun e că numai BBC are vreo 10 canale şi mai sînt vreo 80 private, dintre care 7 numai de sport şi vreo 12 numai de muzică;

în august, prima pagină a ziarelor şi a ştirilor a fost ţinută vreo 10 zile de scandalul unei partide de cricket – dinainte tensionate, din motive politice – dintre Anglia şi Pakistan; primul episod: arbitrul a întrerupt partida pe motiv că pakistanezii au deteriorat intenţionat învelişul mingii, pentru ca aceasta să le creeze englezilor greutăţi la respingere; al doilea episod: cum decizia arbitrului le dădea automat cîştig de cauză englezilor, pakistanezii au invocat discriminări politice şi alte maşinaţiuni prin care sînt împiedicaţi să ia titlul; al treilea episod: după cîteva zile, federaţia pakistaneză a oferit presei o înregistrare în care arbitrul englez le cerea 50 de mii de lire ca să-şi schimbe decizia; episodul patru şi următoarele: s-a constituit o comisie care trebuia să ancheteze cazul şi să-l sancţioneze pe arbitru ş.a.m.d.;

„Am o lacrimă în colţul ochiului, dar pînă la urmă trebuie să definim Sistemul Solar aşa cum e" – a fost declaraţia lui Iwan Williams, directorul International Astronomical Union, la anunţarea veştii că Pluto va pierde statutul de planetă;

mondene: am învăţat două cuvinte tare drăguţe: „shabby", sinonim pentru „vintage", şi „chichi", adică „fashionable & cheep"; englezii n-au echivalent pentru „Să-ţi fie de bine!";

Carnavalul din Notting Hill (17-20 august) este cel mai mare din Europa; prin anii '60, cînd Notting Hill era cartierul imigranţilor jamaicani, au existat o revoltă şi cîteva intervenţii dure ale poliţiei, ei bine, în semn de aducere aminte a acelei revolte sociale, jamaicanii organizează anual acest carnaval din Notting Hill, un cartier căruia celebritatea adusă de filmul din 1999 al lui Roger Michell, cu Julia Roberts şi Hugh Grant, i-a prins bine: acum e mai curat şi mai elegant, iar preţul caselor a crescut cu 100 de mii de lire; în timpul carnavalului, comunitatea foarte mare de imigranţi jamaicani vinde cam tot ce poate purta culorile tradiţionale galben-verde şi, evident, imaginea lui Bob Marley: şepci, brelocuri, tricouri, steaguri, căciuli, fulare, brăţări, inele, coliere; se dansează continuu pe afromusic printre poliţişti călări cu portavoci şi hărţi la brîu, gata să-ţi indice strada unde are loc o petrecere, anume trecută în ghidul de evenimente al carnavalului, care, astfel, timp de trei zile, învăluie Notting-Hill-ul în reggae şi balegă de cal;

englezoaicele sînt mai degrabă skiny, şatene spre blond, albicioase cu pistrui, buze subţiri şi I-Pod-ul în urechi; accentul british mi se pare însă sexy (dar, ce ştiu eu, mie şi croata şi greaca şi portugheza mi se par limbi erotice), cît despre băieţi, din zece întîlniţi pe stradă, vreo trei sînt chrişi martini, vreo doi, oaşişi, şi alţi doi, eltoni johni;

într-una din zilnicele mele călătorii cu metroul, am tot privit la o fată care mușca cu poftă dintr-un măr pînă ce n-a mai rămas din el decît codiţa pe care, înainte de a coborî la Marble Arch, a strecurat-o delicat în poşetă pe la colţul fermoarului; pe mîna cu care ţinea mărul purta un frumos inel de logodnă; m-am dus acasă şi am ascultat James Blunt, Marillion şi Rufus Wainwright;

Thank You, England!

Iaromira POPOVICI

Minunea de la Feteşti

Prin Feteşti trecem în drumul nostru spre mare şi, pentru majoritatea dintre noi, rămîne doar atît: o localitate de tranzit, un punct pe hartă. Puţini am coborît din tren să-l vizităm. De altfel, trenul şi instituţiile sale reprezintă un punct important pentru oraş, mulţi dintre locuitorii săi găsind aici un loc de muncă.

Dacă totuşi ne-am opri să-l vedem, am ajunge pe un bulevard lung, cu blocuri cenuşii, pe o parte şi pe alta, specifice, am putea spune, oraşelor de provincie medii româneşti. Nimic care să ne atragă în mod special atenţia, cu excepţia, poate, a fostei Case de cultură „Lumina". Acum se numeşte Galeriile de Artă, director este Gigi Preda, el conduce tot soiul de cercuri şi festivaluri locale (printre care Gala Umorului – „Un bob de veselie"), şi a amenajat şi un muzeu local; mai este şi organizaţia „TREBUIE", care se ocupă de copiii şi adulţii cu nevoi speciale.

Motorul experienţei personale

Organizaţia „TREBUIE" nu este prea vizibilă: ca să dai de ea, e necesar să fii informat dinainte, pentru că e ascunsă printre blocuri, în sediul unei foste creşe. **Dana Schnel,** preşedinta ei, s-a hotărît s-o înfiinţeze în 2002, dintr-un motiv personal: este mama unei fete cu handicap gradul 1, cel mai grav cu putinţă. Pentru fiica ei, la momentul respectiv, pe vremea lui Ceauşescu, nu s-a putut face nimic. Pînă-n clasa a IV-a a învăţat la o şcoală normală. Apoi nu a mai făcut faţă. În anii următori, dna Schnel a încercat încadrarea ei într-o clasă specială: de acolo, „copilul a ieşit călcat în picioare şi cu un tratament administrat total eronat: ce-i dădeam eu într-un an, a înghiţit acolo într-o lună, pentru a evita conflictele".

Modelul ei este acelaşi cu al mai multor persoane care au înfiinţat ONG-uri: motorul personal. Sau, mai tranşant spus, al exasperării personale în faţa neputinţei de a rezolva problemele cuiva apropiat, pe căi normale, legale şi limpezi. Termenul de „exasperare" poate căpăta, în acest context, o conotaţie nu numai pozitivă, ci şi constructivă: persoanele întreprinzătoare şi ajunse la limita posibilităţilor existente pot, dinamizate de această stare, să întreprindă ceva nou, care – speră ele – va rezolva sau măcar îmbunătăţi situaţia lor, dar va schimba şi sistemul. Principiul pe care acest tip de iniţiative par să funcţioneze, este unul de la particular la general, dar, în mod evident, benefic şi mobilizator pentru societate: găsind o soluţie problemei tale, perpetuezi modelul, şi pentru alte situaţii similare. Poate că tocmai acest mecanism stă la baza creării unei societăţi civile reale.

Dna Schnel, modestă de felul ei, consideră că, pentru a face aşa ceva, trebuie să fii sufletist şi să ai vocaţie. Nu-ţi trebuie neapărat pregătire de specialitate; a întîlnit destui specialişti care nu păreau să înţeleagă deloc problemele celor cu dizabilităţi: „Este inadmisibil ca, ducîndu-te cu copilul cu handicap gradul 1, care e tot timpul agitat, la Comisia de expertiză, psihologul de acolo să-ţi spună: «Ieşi, mămico, afară, şi stăm de vorbă cînd se linişteşte»".

Ea însăşi, funcţionară la CFR, este cît se poate de sufletistă: legislaţia şi restul, le-a învăţat din mers, de nevoie. „TREBUIE" – organizaţie pentru copii şi adulţi cu nevoi speciale – şi-a început activitatea în 2002. Dna Schnel a bătut, pur şi simplu, pe la mai multe uşi, pentru a realiza şi în Feteşti un centru care să ocrotească copiii cu dizabilităţi. Li s-a dat un sediu: în clădirea destinată unei creşe, etajul 1 era nefolosit (nimeni nu s-a gîndit cum pot ajunge cei cu probleme locomotorii acolo...). Centrul de zi s-a putut constitui cu o finanţare a Fondului Român de Investiţii, şi sala de kinetoterapie, cu o alta, de la fundaţia „Smile".

O sursă de venit pentru familie...

Dna Schnel ne descrie diversele etape ale luptei pentru înfiinţare – căci tot proiectul poate fi considerat o bătălie cu mentalităţi depăşite, prejudecăţi şi interese: „La o întîlnire pe care am avut-o cu părinţii, gîndindu-mă ce trebuie să fac, am rămas uimită că aceşti oameni nu s-au gîndit niciodată la recuperarea copiilor lor. Tot timpul erau interesaţi de ajutoarele din partea statului. Întrebările de la întîlnire au fost: dacă ofer ajutoare, dacă le ofer posibilitatea să se angajeze, dacă, venind aici, copiii primesc un surplus la alocaţie. Dar nimeni nu m-a întrebat dacă există vreo posibilitate ca acei copii să se recupereze într-o oarecare măsură". Trist, dar adevărat: în multe familii, persoanele cu dizabilităţi reprezintă o sursă de venit. În momentul în care acea persoană ajunge la un grad de recuperare – explică dna Schnel – multora dintre membrii familiei le e teamă că pierd ajutorul de la stat, şi sistează venirea la centru. Alte familii îi folosesc la muncile cîmpului pe tinerii cu dizabilităţi, deşi suferă de un handicap gradul 2: mentalitatea este, probabil, că astfel îşi justifică mîncarea pe care o primesc.

La respectiva şedinţă din 2002, doar două persoane au fost interesate de iniţiativa dnei Schnel, dar nu erau genul de oameni care să te împingă să faci ceva – îşi continuă povestirea interlocutoarea noastră. Aşa că tot ea s-a descurcat, bătînd pe la diverse uşi în domeniu: organizaţia naţională „TREBUIE" i-a acceptat ca filială independentă.

Metode de supravieţuire

Din 2002 încoace, „TREBUIE" s-a chinuit să supravieţuiască prin proiecte proprii, nimeni n-a oferit spontan vreo sponsorizare. Dana Schnel a învăţat să umble de colo-colo pentru a „cerşi" finanţări. Aşa a reuşit să colaboreze cu Autoritatea Naţională pentru Persoanele cu Handicap, cu Ministerul Muncii, cu United States Agency for International Development (USAID), din nou cu Fondul Român de Dezvoltare Socială (FRDS), dar şi cu Coca-Cola, Tuborg, ba chiar cu întreprinzători locali: pentru atelierul de tîmplărie, au contract de parteneriat cu o unitate din zonă, care le livrează materialul necesar. O altă societate locală a promis să-i preia pe „absolvenţii" atelierelor de tîmplărie şi croitorie.

Pentru a junge aici, organizaţia a contactat o mulţime de întreprinderi. Unii nici nu au catadicsit să-i primească, deşi nu cereau, la o fabrică de confecţii, decît resturile din materialele lor. Alţi directori şi-au exprimat deschis părerea despre „handicapaţi": în rezumat, aceştia nu ar trebui să se nască şi, în cazul în care totuşi o fac, ar trebui suprimaţi.

Deşi „TREBUIE" lucrează în regim de voluntariat, a găsit totuşi o cale să-şi plătească asistenţii sociali: prin Legea 34/1999, salariile acestora sînt achitate de Ministerul Muncii, atîta timp cît organizaţia plăteşte cheltuielile adiacente către stat. Specialişti au avut de la început – observă dna Schnel: logopezii, psihologii, kinoterapeuţii au venit, crezînd că vor fi plătiţi, dar şi, poate, pentru că le-a plăcut munca pe care o făceau. Copii erau, slavă Domnului, destui – 40 –, care veneau zilnic, în ciuda lipsei unui mijloc de transport oficial (acum îi aduce o maşină a Primăriei). De altfel, Feteştiul „stă bine" la persoane cu dizabilităţi, existînd cam 400 de astfel de persoane în localitate, dintre care în jur de 190 cu gradul 1 de handicap.

Istorie şi rezultate

La început, Centrul era ca un fel de grădiniţă: copiii cu dizabilităţi veneau aici şi socializau. Mulţi dintre ei, care pînă atunci nu vorbeau, au început s-o facă: acum copiii din jur îi priveau cu aceiaşi ochi, nu mai rîdeau de ei... Era un băieţel, de pildă, de 7 ani, autist, care imediat ce venea la Centru, rupea un codru de pîine şi se băga cu el sub pat. După un an şi ceva, la serbarea de 1 Iunie, în faţa unui auditoriu respectabil, acel copil a fost în stare să spună o poezie.

Proiectul cu FRDS a urnit bolovanul. Cu cei 20.000 de dolari de la ei, Dana Schnel a reuşit să plătească oamenii, să amenajeze spaţiul, să cumpere materialele necesare. Finanţarea s-a terminat în 2004, după care au urmat mai multe cu Autoritatea Naţională pentru Persoane cu Handicap, dintre care cea mai importantă este pentru miniateliere, şi de la Ministerul Muncii, care a contribuit la achiziţionarea materialelor didactice pentru copii, la igienizare...

O altă realizare importantă a organizaţiei este obţinerea unei clase speciale, aprobată de Ministerul Educaţiei. După multe alte „lupte", dna Schnel a obţinut aprobarea pentru această clasă în anul şcolar 2005-2006. Bătăliile s-au datorat faptului că toţi cei la care se ducea considerau că trebuie să fie vreo afacere la mijloc, dacă se zbate atîta pentru „handicapaţi", dar şi mentalităţii generale din învăţămînt faţă de aceşti copii: cei cu probleme repetau de trei ori, să zicem, clasa I, apoi li se făcea un referat că nu se pot încadra, că nu se adaptează, şi erau scoşi din statistici. Asta era mai de mult: acum – continuă dna Schnel – se pare că noile prevederi ale Ministerului sînt ca aceştia să promoveze, chiar dacă nu ştiu nimic.

© I. Popovici

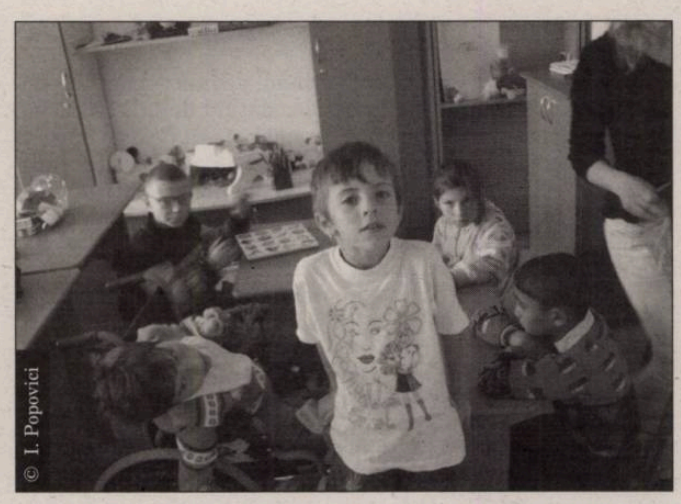
© I. Popovici

După aprobarea clasei speciale (cu 15 copii în loc de 8, cît e legea pentru cei cu dizabilităţi), Inspectoratul a trimis la Centru un învăţător. Alegerea se pare că nu a fost cea mai fericită, pentru că domnul în cauză nu ştia să lucreze cu copiii cu nevoi speciale. El a încercat să-i înveţe alfabetul într-un semestru şi să le dea autodictare, lucruri pe care un copil cu un coeficient de inteligenţă de 30-40 nu-l poate face... Pe lîngă inadecvarea programei, respectivul învăţător ţipa la copii, ba chiar îi bătea. Deşi dna Schnel a spus aceste lucruri, nu a fost luată în seamă, pe motiv că nu e de specialitate.

Acum, în sfîrşit, cu chiu, cu vai, au obţinut o învăţătoare cu pregătire specială pentru copiii de la centru.

Copii şi adolescenţi

Sînt 65 de copii şi adulţi asistaţi. Ei „se pot recupera" (aceasta e formula consacrată), dar nu fără contribuţia familiei. Cei de la organizaţie îmi dau exemplul unei fetiţe, **Maria Ristea,** cu pareză spastică: era adusă de bunica ei, într-o perioadă, zilnic, de la 4 km, cu căruţul de butelie. Reuşise să stea în fund nesprijinită, să recunoască, pe plăcuţele cu imagini, diverse lucruri, pe care să le arate cînd îşi dorea ceva, pentru că nu putea să vorbească. La un moment dat, mama a luat-o de la bunică şi nu a mai adus-o la Centru. Acum stă acasă, dar numai culcată pe spate.

Copiii de aici pot evolua – ni se explică –, dar numai cu ajutorul familiilor: îşi pot menţine progresele atîta timp cît şi părinţii lucrează cu ei acasă.

În clasele speciale, copiii stau liniştiţi în bănci. Alături de învăţătoare şi de asistenta socială. Unii desenează – „Un copac cu mere", „O piscină", „Animale" – îmi destăinuie un băieţel. Ştiu să facă bastonaşe, linioare, să deseneze, să cînte... Ba chiar, cei mai avansaţi pot copia după carte „cuvinte întregi" – după cum îmi spune **Maria Dogan,** de 16 ani... Căci clasele astea le pot face aproape la orice vîrstă...

Dana Constantin, învăţătoarea, îmi relatează că cei mai mari pot face propoziţii, pot scrie la tablă, pot face adunări şi scăderi... Se ajunge pînă la transcriere şi la citirea pe litere...

Sigur că aici e mai greu decît într-o clasă normală... Mai ales că progresele nu sînt constante, o zi poate fi mai bună, alta mai puţin...

Există şi unele impresionante, precum **Daniela,** care suferă de disartrie: nu se poate exprima, are şi afecţiuni locomotorii... în schimb, asimilează foarte bine prin limbaj non-verbal, non-corporal, al semnelor. Nu are complexe şi, în felul ei, participă, cu bucurie, la activităţile celorlalţi copii. Cît am fost eu acolo, tocmai scrisese „mama" pe tabla cu litere.

Aceeaşi bucurie par s-o aibă şi băieţii de la miniatelierul de tîmplărie. La 20 de ani sînt foarte mîndri că pot face mese, scaune, cuiere sau case şi pătuţuri de păpuşi. Nu le fac la întîmplare, ci conform unor planuri ale meşterului care îi învaţă, sau chiar ale lor personale. O dată la 3 sau la 6 luni, se organizează expoziţii cu produsele lor. Deocamdată sînt afişate, vioi colorate, pe rafturile încăperii. Măcar cei de aici au şansa unui viitor loc de muncă.

Ceilalţi, cei mai mici, o au pe cea a unor ore petrecute plăcut, dacă e să ne rezumăm la atît şi să nu privim în perspectivă.

Deocamdată, Dana Schnel consideră că persoanele cu dizabilităţi sînt luate în seamă numai cînd e vorba de vreo campanie electorală sau de Uniunea Europeană. Exemplul ei personal dovedeşte însă că se pot face lucruri, dacă nu „mari", măcar normale, şi cu mijloace puţine, dar destulă dăruire.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Ping-pong

Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu, cînd mă gîndesc la felul nostru românesc de a judeca oamenii, simt că mă cuprinde jalea. Şi-o lehamite soră cu cheful de a pleca departe.

– Domnu' ziarist, hai domnu', recunoaşteţi, al cui sînteţi?

Mă uit să văd dacă despre mine e vorba. Eu trebuie să fiu, că nu mai e nimeni în preajmă.

– Cum adică al cui sînt?!

Omul clipeşte des, apoi închide ochiul drept şmechereşte:

– Cu Băsescu sau cu Tăriceanu?

Luaţi-vă un răgaz de cîteva secunde şi încercaţi să daţi un răspuns. Nu există. Vreau să spun că nu există un răspuns acceptat. Omul din faţa ta are convingeri clare, el îl sprijină fie pe Băsescu, fie pe Tăriceanu şi, de fapt, aşteaptă o validare a opţiunilor pe care le are. Vai şi-amar dacă nu pici cu el pe aceeaşi lungime de undă! Cum ar fi să ţii cu Tăriceanu cînd, de fapt, el îl venerează pe Băsescu. Sau invers.

– Dar de ce-ar trebui să fiu de-al lui Băsescu sau de-al lui Tăriceanu?

– Da' de-al cui să fii?!

Nu ştiu. De-al nimănui, să zicem. Nici aşa ceva nu există. După cum, în România anilor din urmă, nu mai există Putere şi Opoziţie. Polarizarea politică a suferit o mutaţie bizară din care au luat naştere doi poli: Băsescu şi Tăriceanu. Alternativa la guvernare, lupta politică, replicile dure, toate se duc cu armele scoase din balcoanele palatelor Victoria şi Cotroceni. Opoziţia are un rol decorativ, ea nu captează atenţia şi nici nu se vede ca variantă bună de luat în seamă. E sublimă, dar în calculul electoral lipseşte cu desăvîrşire.

– Nu se poate, ţineţi cu Tăriceanu, că Băsescu vrea să-l bage pe Vîntu la puşcărie şi, dacă intră Vîntu la puşcărie, se închide Realitatea!

Poţi zîmbi amar sau poţi să-i tragi o palmă să se trezească. Ca un ecou, de undeva din apropiere, se aude o altă voce de acum o jumătate de an, care-ţi ţipa în faţă „vina" de a lucra la un post controlat de Băsescu. Pe atunci, eram toţi, pînă la unul, oamenii preşedintelui.

– Las' că vine Vadim şi vă potoleşte!

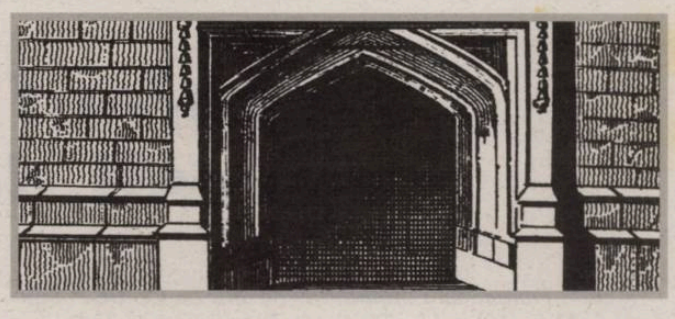

Sau Becali. Nimeni nu vorbeşte însă de Geoană. (Cîteodată mă întreb dacă cel care pozează în lider al Opoziţiei înţelege morala întîmplării că a ajuns în fruntea unui mare partid şi tot nu-l vede nimeni!)

– Deci, domnu', al cui sînteţi?

Chiar aşa, eu cu cine votez? De-al cui sau al cui sînt? Şi trebuie să fiu neapărat al cuiva? Ar folosi o declaraţie de independenţă? Nu s-ar găsi imediat un alt Gheorghe care să strîmbe din nas a neîncredere?

– Nu răspundeţi, las' că ştiu eu...

De fapt, aici e totul: orice ai spune, ei ştiu, oricum, răspunsul. Iar dacă taci – vorba unui recent clip publicitar –, tăcerea ta le spune multe...

PENTRU DEZ-ÎNCĂLZIREA ENIGMEI
ÎN FELUL NOSTRU, S-A ÎNFIINŢAT
(ACOLO ÎN SPATE)
CUPLUL EXECUTIV SUPER-INDIVIDUAL

Cu ochii-n 3,14

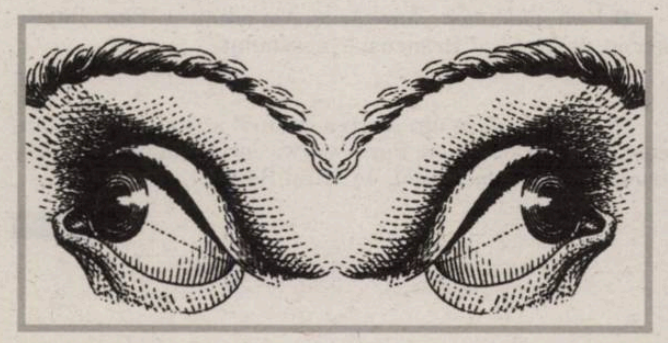

● Se poartă revoluţiile prin publicitate. Pe clădirea TVR, un banner mare le spune trecătorilor anglofoni: „The Revolution will not be televised". Nu era mai bine *broadcasted?* În schimb, Enel (compania italiană de energie) a găsit un slogan foarte potrivit în plină luptă pentru protejarea mediului şi pentru dez-încălzirea climei: „Adevărata revoluţie este să nu schimbi lumea". (**M. V.**)

● În Miami, Florida, s-a înfiinţat deja un comitet, citäm, „de organizare a unei ceremonii pe Orange Bowl în cazul că s-ar petrece în Cuba anumite evenimente aşteptate". Ce să fie, ce să fie? O posibilă cheiţă pentru dezlegarea enigmei: Orange Bowl este stadionul pe care, în 1961, preşedintele J.F. Kennedy a promis că nu e departe ziua cînd Cuba va fi liberă. (**A. C.**)

● În fine, am auzit, duminică seară, în filmul lui Corneliu Porumboiu, răspunsul cel mai convingător, chiar dacă nu foarte riguros ştiinţific, la neistovita întrebare *A fost sau n-a fost?* – „Am făcut şi noi o revoluţie cum am putut, în felul nostru". O sută de istorici, într-o sută de ani de-acum încolo, nu vor putea răspunde mai bine. (**R. C.**)

● Probabil ca urmare a reclamei la Clicknet (aia cu „Sînt singuuur!"), s-a înfiinţat Partidul Digital Nonliniar. Mă întreb: dacă eşti membru, îţi instalează XP-ul gratuit? (**S. S.**)

● Un control legat de respectarea legii care pretinde despărţirea fumătorilor de nefumători în spaţiile publice descoperă că în localuri continuă devălmăşia. Ştiindu-se în culpă, mai toţi patronii promit, pe un ton slugarnic, că se vor ocupa de spaţiile pentru nefumători: „acolo, în spate, o să punem nişte mese...". În curînd, acolo în spate, or să se facă şi spaţii speciale pentru cei care nu fură sau nu omoară, consideraţi o minoritate plicticoasă şi stupidă. (**M. B.**)

● A doua zi după naşterea în direct, cuplul Columbeanu a primit jurnaliştii să-i filmeze şi să-i fotografieze cu fetiţa. Jurnaliştii intrau pe rînd şi proaspătul tată le punea tuturor placa cu cerceii pe care i-a adus (şi-i scotea de fiecare dată, ca din întîmplare). În fine, foamea de publicitate în presă a celor doi nu cunoaşte limite. E atît de mare, încît pune în paranteză chiar şi sănătatea copilului – un nou-născut, după cum se ştie, nu trebuie expus la lumina blitz-urilor. Dar, pînă la urmă, ce mai contează? Ei să fie sănătoşi! (**C. P.-B.**)

● Mare, mare bucurie naţională: preşedintele Federaţiei Române de Fotbal a fost ales ditamai membrul în comitetul executiv al Uniunii Europene de Fotbal. Prima reacţie a antrenorului echipei naţionale, Victor Piţurcă: „Odată cu alegerea lui Mircea Sandu la UEFA, nu vom mai fi dezavantajaţi de arbitri în meciurile cu echipele mari". Degeaba a rîs Cioran de Noica, există indiscutabil un sentiment românesc al fiinţei, oricît ar fi ea de mioritică întru fotbal. (**R. C.**)

● Într-o frumoasă zi de iarnă, m-am îndreptat spre un taxi de la o firmă pe care am întîlnit-o rar, *Quite Pretty*. Şoferul, un domn în vîrstă, aproape că nu m-a observat, fiind adîncit într-o profundă contemplaţie: în apropierea lui se afla o super-maşină de lux, americană, cred (niciodată nu am ştiut mărcile şi nici nu m-au prea impresionat), argintie şi cu o formă... aerodinamică. Din ea au ieşit un bărbat mic şi negricios şi o fată frumoasă, cu picioare lungi. Remarca şoferului extaziat, dar şi revoltat, a fost: „Cum se face, dom'le, că ăştia aşa mici de înălţime pot avea asemenea maşini? Unde e dreptatea pe lumea asta?". (**I. P.**)

● Dl administrator iar s-a supărat pe noi, locatarii blocului pe care îl păstoreşte. Dacă înainte îşi începea „comunicările" de la avizier cu „Dragi vecini" sau, în cel mai rău caz, cu „stimaţi locatari", de două zile stă scris cu litere mari şi îngroşate, parcă în ciudă, un afiş care începe cu „Cetăţeni". Nesuferitul (afişul, nu dl administrator!) ne ameninţă că „este STRICT INTERZIS să se mai facă citirile individual" şi că sîntem obligaţi ca din această lună să primim în casele noastre un individ, „cititorul", asta ca să nu mai sărăcim, chipurile, blocul, cu citirile noastre „improprii şi în totală neconcordanţă cu realitatea". (**R. T.**)

PENTRU CREŞTEREA UNEI ALTE LUMI
LA FIECARE OCAZIE, O VARIANTĂ
A DOUĂ FELII DE PÎINE
ULTRA-CUTREMURĂTOARE

● Mediafax: Duţu (PD) – *Pentru demiterea preşedintelui s-au asociat un prostănac, un Felix ciudat şi un nebun.* Flutur (PLD) – *PLD este jandarmul care veghează nucleul dur al Alianţei, în timp ce PNL s-a orbanizat.* Stolojan (PLD) – *Declaraţiile Laviniei Şandru reprezintă doar fantezii de duminică.* Preda (PD) – *Nu e corect, moral şi cinstit ca PD şi PNL să guverneze unul fără altul.* Puşcaş (PSD) – *Scena politică din România nu se poate adapta stilului european de a face politică.* (**A. M.**)

● Cică salariul profesorilor va creşte anul acesta cu 22%. Însă creşterea va fi eşalonată în trei etape: 5% începînd cu 1 ianuarie, 2% de la 1 aprilie şi 15% de la 1 octombrie. Era mai de mult un banc cu Bulă (parcă): iarna, Bulă (ca să se simtă un părinte desăvîrşit) vrea să-i îndeplinească *orice* dorinţă copilului bolnav. Fiu-său însă poftеşte, în toiul iernii, la căpşuni. Ca să nu-şi ia vorba înapoi şi să-l dezamăgească, Bulă se roagă: „Ţine-i, Doamne, boala-n oase, pîn-or ieşi căpşuni frumoase". Cam aşa şi cu ministrul Hărdău şi salariile profesorilor. (**S. G.**)

● Era în dimineaţa zilei de 24 ianuarie 2007 şi nimic nu părea să-mi arate, cînd am ieşit pe uşa blocului în care stau, că voi primi mesajul unei alte lumi. Dar el era acolo, pe sticla uşii, cu toate înţelesurile lui obscure la vedere: „S.C. Apa Nova Bucureşti S.A. / AVIZ DE TRECERE / Cod client ..... / Turneu *24164* / În data de *24.01.2007* ne-am deplasat la domiciliul dvs. din str. *Bl A2* pentru a vă citi contorul cu seria ..... / Motivul necitirii indexului dvs. de apă de către agentul ANB este: ABS / BLCC / BLCI / BLCR / CA / CAI / CPG / CPN / DET / DETI / DETV / FC / FCC / NL / IL / REF / BLCM / *Verso Aviz = explicaţia codurilor de observaţie / CITITOR / Nume în clar *Sorin I.*". (**D. S.**)

● Acum poţi, în sfîrşit, să-ţi faci un card lunar comun pentru RATB şi Metrorex, dar eşti sfătuit ca la fiecare urcare în tramvai să-l validezi. Păi, asta e ca şi cum ar trebui compostat abonamentul! (**M. C.**)

● Ce utilaje de ocazie pentru cariere oferă ETC Consult România, în paginile de publicitate ale *Evenimentului zilei* de vineri, 26 ianuarie 2007? Printre altele, „instalaţii de spălare agresate". (**D. S.**)

● Doi americani din Philadelphia au arătat la propriu o variantă la sînge a ecumenismului: numitul Karen Onesti i-a donat un rinichi numitului Andrew Bossov. Primul este pastor metodist, al doilea e rabin. (**A. C.**)

● Probabil l-aţi văzut la ştiri pe acel fomist care l-a pictat pe Becali în postura de proroc cu toiag primind pe o stîncă binecuvîntarea divină sub forma a două felii de pîine. De ce nu o fi ţesut direct o carpetă!? Oricum, aştept ca Becali să-l inspire pe Dumitru Gorzo. (**M. C.**)

● Sorin Roşca Stănescu spune într-un articol de săptămîna trecută: „Dacă PNL nu rupe Alianţa şi nu rămîne la putere sub forma unui guvern ultra-minoritar şi monocolor...". Mi-a plăcut cuvîntul „ultra-minoritar". Nu înţeleg dacă e bine sau e rău să fii ultra-minoritar. Adică eşti mai mic într-un mod mai mare? De pildă, o fi bine sau o fi rău să fii mega-falit? Sau super-incompetent? Sau ultra-analfabet? Sau hiper-prost? (**C. G.**)

● În numărul trecut, tot la această rubrică, două dintre colegele mele povesteau despre situaţii fireşti dintr-o ţară, în sfîrşit, europeană. O manifestaţie a doritorilor de zăpadă şi un şofer surprinzător de politicos. Primele dovezi ale normalităţii. M-am bucurat. Între timp însă, am întîlnit-o pe bătrînica în doliu, extrem de curat şi de îngrijit îmbrăcată, în baston, cerşind în faţa magazinului Bucur Obor. „Pentru înmormîntarea soţului", avea scris pe o foaie de hîrtie. Nu ştiu dacă era adevărat sau nu, şi nici nu mă interesează. Ideea în sine e cutremurătoare. Şi am realizat că m-am bucurat degeaba. (**A. P.**)

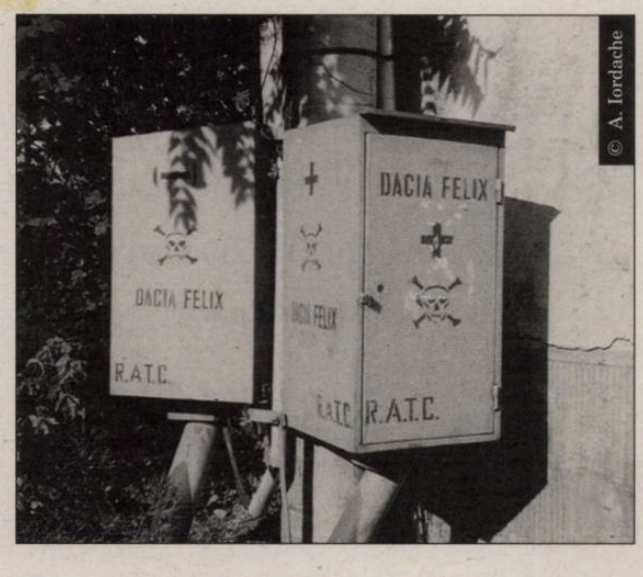

Titanicul Brâncuşi: impresii de vizitator

Centre Pompidou a împlinit 30 de ani. La Centre Pompidou se află şi atelierul lui Brâncuşi. El este vizitat (şi) de compatrioţi de-ai noştri, care îşi lasă impresiile în cărţulia special destinată acestui scop. Vă oferim cîteva dintre ele.

● *Stigmat naţional:* „În afară de ţiganii cerşători, există în Paris şi un lucru pozitiv pentru România. Mulţumim unui astfel de Român, îi mulţumim că a existat!"

● *Stigmat naţional indignat:* „Am vizitat cu emoţie spaţiul dedicat lui Brâncuşi. Consider că marele român are dreptul la explicaţii în limba română." (P.G.)

● *Admirativ-ezoteric:* „Brâncuşi este un ZEU în sculptura mondială, UNIC şi inimitabil, deschizător de căi astrale, îi datorăm enorm!"

● *Francofonie:* „Un mare român într-un mare oraş, două popoare înrudite peste veacuri, în pace şi prietenie." (E.P., Alexandria)

● *Brâncuşi, prietenul nostru:* „Mulţumim, nea Brâncuşi! Eşti cel mai tare român!" (semnat, laconic, „Focşani")

● *Brâncuşi, intermediar european:* desen simplist, România aureolată de stelele europene şi „România, de la 01 ianuarie 2007, intrăm în UE!" (nesemnat, scris apăsat)

● *Bilingvism didactic:* „Preocupat de esenţă. Forma pură ce te îndeamnă să fii curat." (Ro/Eng.)

● *Admirativ bis:* „De mic copil am descoperit arta TA. Astăzi am vizitat muzeul TĂU." (Ionică din Italia)

● *Inscripţie pe un copac:* „Pe aici au trecut Gabi şi Şerban să-l vadă pe marele Brâncuşi."

● *Stigmat bucureştean:* „Ruşine Bucureştiului, că nu a fost în stare să creeze acest loc minunat în România."

● *Misterul creaţiei:* „Doamne, oamenii nu au înţeles ce a transmis artistul!"

● *Geriatrice I:* „Mă bucur că măcar la 74 de ani am reuşit să vizitez Parisul şi am vizitat atelierele Brâncuşi."

● *Geriatrice II:* „La 64 de ani cu ajutorul lui Dumnezeu am reuşit să văd o părticică din tezaurul apreciat în Franţa. Să te odihneşti în pace, Domnule Brâncuşi, în ţară străină unde v-aţi găsit liniştea sufletească în timpul vieţii. Fie-ţi ţărîna uşoară!"

● *Naţionale I:* „Sînt mîndră că aparţin poporului român!" (semnat „Timişoara")

● *Naţionale II:* „Un român cu care ne mîndrim, un artist cunoscut în întreaga lume."

● *Veni, vidi, vici*: „Am văzut. Am admirat. Plec. Impresionat de *titanicul* Brâncuşi." (nesemnat)

(Impresii culese din „cartea de aur" a Atelierelor Brâncuşi, Centre Pompidou, Paris, www.centrepompidou.fr, pentru cititorii *Dilemei vechi,* de Mirel Bănică)

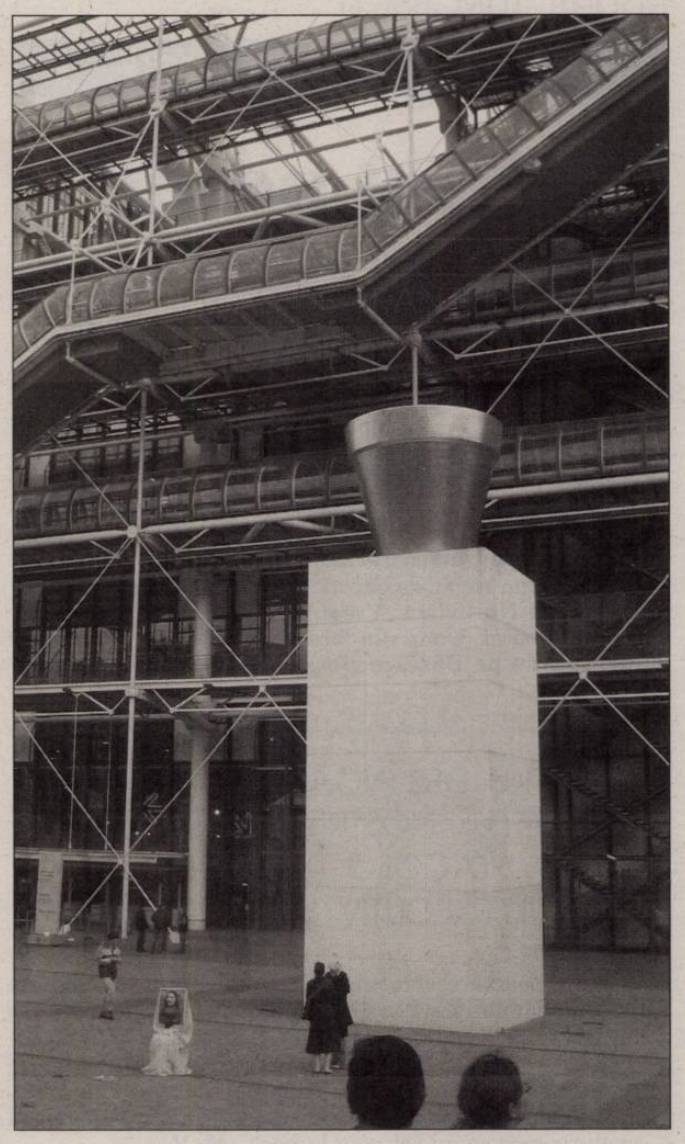

PUBLICITATE

DILEMATECA
SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 26 ianuarie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 9.
Doar 5,5 lei.

Din cuprins:

● INTERVIU cu Adriana Bittel: *„Mi-e greu să comunic cu oamenii lipsiți de umor"*
● DOSAR: *Mitul lui Eminescu, contemporanul nostru*
● ANCHETĂ: *Animalele de companie ale scriitorilor*
PROFIL: Luminița Munteanu
● FRAGMENTE: Bogdan Popescu, *Omul fără poreclă*
● DOCUMENTE: N. Bagdasar, *Însemnări*
● *RECOMANDĂRI* ● *RECENZII* ● *NOUTĂȚI EDITORIALE*

Dilemateca
Îți dă de citit

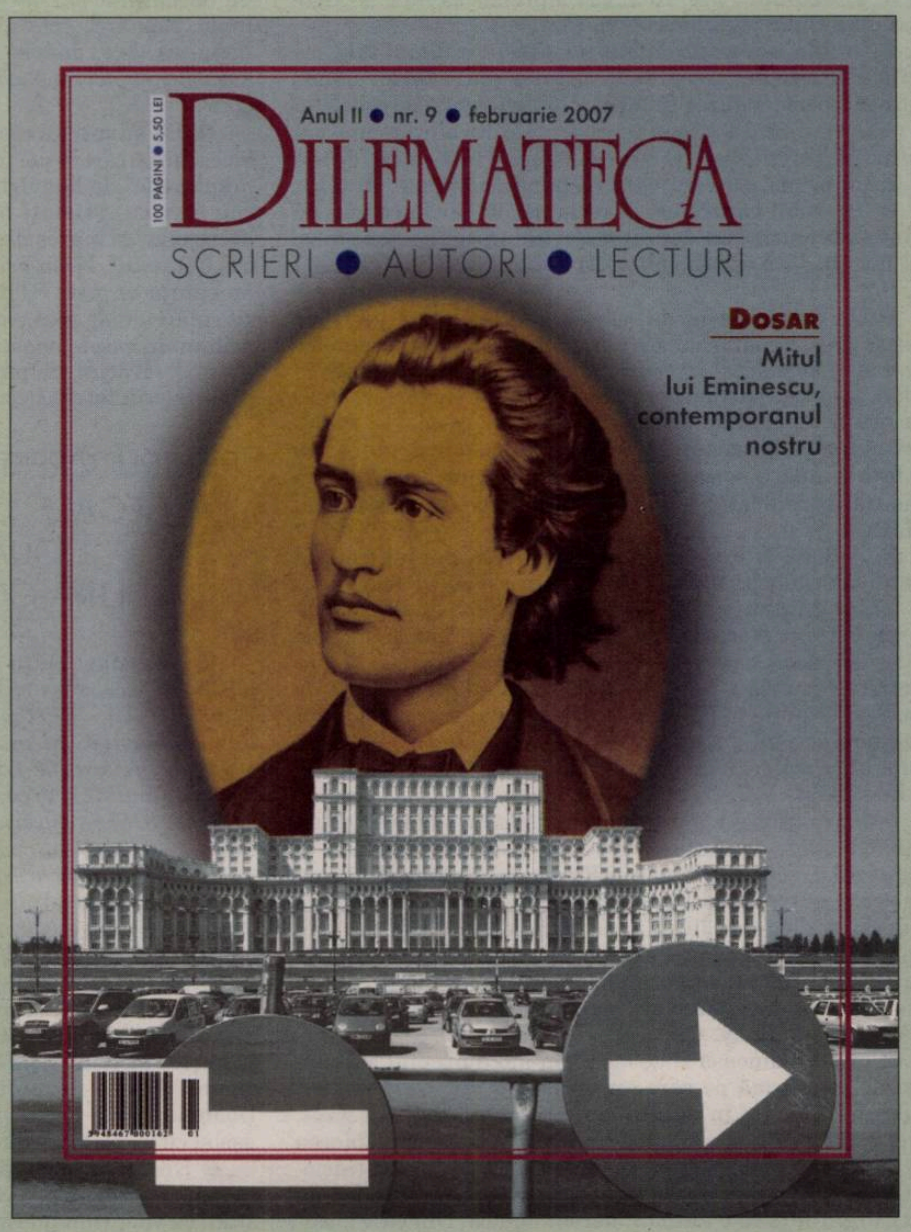

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **IV**, nr. **157** ● 9-15 februarie 2007 ● 28 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Pentru o politică mai feminină“
pagina **3**

Sever Voinescu
„Problemele doamnei Rice“
pagina **5**

Alex. Leo Şerban
Festivaluri: Solothurn şi Clermont-Ferrand
pagina **24**

CINE NE DUCE LA TEATRU

„Poate să ne placă teatrul fără să avem gustul destul de fin şi destul de gingaş ca să-l apreciem bine, şi putem avea gustul destul de bun ca să apreciem bine teatrul, fără ca teatrul să ne placă.“

LA ROCHEFOUCAULD – „MAXIME ŞI REFLECŢII“

5 948467 000155 05

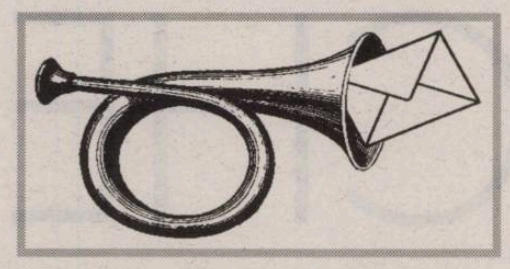

Nr. 150: Articolul lui Radu Cosaşu, „Expirată sau nu, amintirea unui fotbalist“

Nu uitaţi de tripleta Puskaş-Di Stefano-Kopa!

Stimate domnule Radu Cosaşu,

În nr. 11/2007 al revistei *22,* un număr de domni îşi exprimă dorinţele pentru dulcea Românie, nu ce au făcut sau ce fac pentru ea, ci cam cum să fie. Domnul Péter Demény doreşte: „să fii locul unde..., driblingul lui Dobrin, inteligenţa lui Bölöni şi Chivu...“. Măi, să fie, dar de la regele Hagi, de ce nu doreşte? Poate pentru că acest fotbalist a demonstrat lipsă de caracter, înhăitîndu-se cu Ion Becali la eliminarea naţionalei din competiţiile majore. Îmi vin în minte acţiunile perturbatorii produse la echipa naţională, antrenată şi calificată de către Piţurcă, pentru campionatul european din 2000, pentru că acesta nu introducea în echipă marfa propusă de Ion Becali. Şi cum s-a jucat acest turneu final, cu antrenorul înlocuit. Cum Hagi a fost suspendat la meciul care ne-a calificat pentru jocul cu Italia, şi cum, mai apoi, Hagi l-a distrus, printr-un fault îngrozitor, pe Conte, care era cheia jocului italian. Aşa au cîştigat francezii campionatul împotriva Italiei privată de coordonatorul de joc. Conte a fost terminat ca jucător, dar Hagi a zburdat printre suspendări în campionatul turcesc.

În „Expirată sau nu, amintirea unui fotbalist“ aţi adus un omagiu lui Ferenc Puskaş, „cel mai cunoscut ungur din secolul XX“, conform aprecierilor prim-ministrului Gyurcsany.

Analiştii politici ungari au admis că echipa pe care o aveţi în memorie a devenit, în acel timp, pentru unguri, un cult, căpitanul echipei la naţională şi la Honved fiind Puskaş.

La 9 decembrie 2006, la Budapesta, înmormîntarea fotbalistului a prilejuit ceremonii la nivelul a 180 de milioane de forinţi. Mitingul de doliu a avut loc pe stadionul Ferenc Puskaş, unde au participat conducerea de stat şi reprezentanţii lumii fotbalistice şi sportive europene. Omagiu la catafalc au adus şi spaniolii pentru cetăţeanul lor adoptiv, prin ambasadorul Spaniei şi preşedintele V. Calderon împreună cu steagul clubului Real Madrid. Armata a asigurat onorurile militare pentru fostul ei „căpitan“. Sicriul acoperit cu drapelul maghiar a fost purtat pe afet de tun tras de cai, pînă la bazilica unde a avut loc serviciul religios şi unde a fost înmormîntat, în subsolul acesteia, ca un fiu de seamă al naţiunii.

Bineînţeles că printre vorbitori, precum preşedintele Ungariei, Blater, Bekenbauer, Platini şi mulţi alţii, a fost şi celebrul crainic maghiar Szepessy.

Cînd ungurii intraseră în derivă cu fotbalul, au considerat ca punîndu-l preşedinte al federaţiei pe Szepessy, apreciindu-i probabil comentariile fotbalistice patriotarde, o să redreseze situaţia. A fost un fiasco. De atunci nu mai au fotbal competitiv. În echipele lor joacă şi români mediocri, cu excepţia lui Miriuţă. Situaţia mi-a amintit de echipa noastră de handbal, cînd a cîştigat un campionat mondial şi, la recompensare, jucătorul Birtalan a fost distins cu „Medalia muncii“, iar crainicul Ţopescu – cu „Ordinul muncii“.

Salman Rushdie a luat contact, în direct, pentru prima dată, cu fotbalul în 1961, la un meci Arsenal-Real Madrid, în care printre protagonişti se găseau Ferenc Puskaş şi Alfredo di Stefano. Neplăcîndu-i jocul lui Arsenal, l-a rugat pe tatăl lui să găsească o echipă de valoarea lui Real Madrid şi prin recomandări a ajuns la Tottenham Hotspur, club de care s-a legat pe viaţă. Nici dvs., nici Rushdie nu v-aţi adus aminte de celebra tripletă Puskaş, Di Stefano, Kopa, care a făcut carieră şi a adus glorie la Real Madrid.

De altfel la Indicele volumului *Dincolo de limite* nu se regăsesc Puskaş şi Di Stefano, fiind probabil subînţeleşi prin Real Madrid, în timp ce tot felul de fotbalişti ai cluburilor engleze sînt menţionaţi. După cum, dintre români, în acelaşi volum se regăsesc Eugène Ionesco şi Răducanu Andreea, dar la Indice este menţionată numai Răducanu Andreea, considerîndu-se mai importantă, probabil, prin acţiunea de dopaj, decît ilustrul dramaturg...

Vă invidiez pentru posibilitatea vizionării programului TV5 prin reţeaua de cablu, la noi a dispărut de mulţi ani, ca de altfel şi RTI-ul şi multe altele. Trăim sub liberul arbitru al societăţilor de difuzare prin cablu şi plătim abonamente, pipărate, pentru proliferarea unor posturi care, comercial, fără reclame, nu pot exista.

Cu toată simpatia,

Petru VODĂ

str. D. Cantemir nr. 77, ap. 15

Oradea

Răspunsul lui Radu Cosaşu

Chiar dacă nu vă împărtăşesc toate punctele de vedere, am reţinut imputarea dvs. prin care mă alăturaţi lui Salman Rushdie în amnezia privitoare la tripleta aceea într-adevăr formidabilă: Puskaş-Di Stefano-Kopa. Recunosc că scriind despre Ferenc Puskaş nu mă aşteptam să găsesc printre cititorii noştri asemenea competenţe în ale fotbalului. Vă mulţumesc pentru atenţia cu care citiţi *Dilema veche*.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Prezenţe româneşti peste hotare

La Bruxelles ca „La Motor“

Săptămîna trecută a fost „săptămîna României“ la Comisia Europeană. În cadrul ei, miercuri a fost programat filmul *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii,* la care am avut plăcerea de a fi invitat. Nu, nu de către preşedintele Barroso, ci de către o amică franţuzoaică, stagiară la Comisie şi în preparative înfiorate de vizitare a noilor şi exoticelor plaiuri europene. Deocamdată, la nivel declarativ.

Evident, nu despre film şi reacţiile produse vreau să povestesc, că s-a tot povestit, ci despre public şi atmosferă. Din motive nedesluşite, majoritatea celor prezenţi se pare că erau stagiari, de prin toate colţurile Europei, însă grosul, desigur, era reprezentat de români: dorinţa de a mai descoperi puţin din propriile „realităţi“ româneşti? Poate. Este un sport postrevoluţionar cu un succes uriaş, în special printre tinerii cineaşti români. Cu atît mai performant, cu cît în public se află „observatori“ străini, desigur specialişti de necontestat.

Ne forţăm de 17 ani să scăpăm de un coşmar şi cea mai bună metodă e să săpăm după realitatea îngropată sub pămîntul scos cu sila din Canal, baraje şi fundaţii de biserici. Iar realitatea este, iată, un vapor numit Europa, unde lumina şi curăţenia parcă se generează reciproc. Unde oamenii sînt reali, dintr-o bucată adică, la fel şi munţii de „Toblerone“ de la Carrefour sau show-urile TV. Sînt sigur că în magazinele TV unde acum putem citi cît la sută e violenţă, sex sau romantism în filmele cu Steaven Seagal, în curînd se va trece la calcularea dozei de realism din aceleaşi filme (unii ar putea obiecta că se sare peste cubism sau dadaism).

Trebuie totuşi ştiut că prin Europa („veche“) de mult circulă curente noi, care pe alocuri au depăşit realismul. Cum ar fi constructivismul, care zice că toate eforturile României de a-şi descoperi originea europeană nu-s decît un castel de cărţi de joc, pe care nici Ana lui Manole în frac şi cu joben, ca la „Lido“, n-ar putea să-l facă realitate, oricît am pune-o la zid.

Să revin însă la publicul românesc şi sala de proiecţie de la Comisie. Mă rog, o sală de conferinţe în realitate, cu microfoane şi căşti pe fiecare pupitru, şi cu clasicele cartoane pe care le-am văzut toată viaţa la ştiri: „President“, „France“, „Secretary“, „Romania“ etc. Şi printre ele, ei bine, viitorii sau actualii lucrători ai Comisiei Europene, tinerii români! Uşor de recunoscut: „Victoreee!“ strigă unul lăbărţat între două europence, către amicul aflat la extremitatea opusă a sălii. „Vino aicea, frate, ţi-au ţinut fetele un loc cald, hehehe!“. Victor apare discret-grandios şi impregnat de moft (ca pe terasa „La Motor“, ca să vă faceţi o idee). Dă mîna neglijent cu doi-trei de-ai noştri, scrutînd sala în căutarea norocoasei sau poate doar aiurea. Şi aruncă în treacăt: „Ce-au zis belgiencele, se bagă la un shpritzeanu cu noi în seara asta?“.

Eu n-aş acuza românismul de constructivism. L-aş lăuda pentru asta. Cu puterea unui vis originar, românii transformă românismul în *reality* şi intră în Europa ca-n brînză.

O nouă certitudine mi se arată: peste cîţiva ani, finlandezi şi danezi vor veni şi-n ţara noastră, în grupuri turistice organizate, la un tur Drumul Taberei-Lehliu-Vama Veche, la spart seminţe la derby-ul Steaua-Rapid şi la degustat ţuica pe care-o face nea Aurică de la 3 în garajul de beton, pînă nu i-l ridică în sfîrşit băieţii de la secţie, că încalcă legislaţia europeană în (şi cu) vigoare.

Trăi-ne-ar familia noastră europeană!

Cristian DRAGNEA
kristian_dragnea@yahoo.co.uk

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Simboluri religioase**
- **Cultura import-export**

Abonamente la *Dilema veche* se contractează:

- La sediul Adevărul Holding, P-ţa Presei Libere nr. 1, corp C, etaj 3, sector 1, Bucureşti;
- Plătind contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. SATIRICON SRL, CUI 18006758 în contul RO08BRDE 445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, expediind o copie după documentul de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament *Dilema veche*“;
- La oficiile poştale din toată ţara;
- La sucursalele Rodipet din toată ţara.

Informaţii abonamente: telefon: 021-407.54.64, 021-407.54.65; fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro. Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru un an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni. Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C Rodipet S.A., P-ţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti, telefon: +4021 3187060, fax: +4021 3187020, e-mail: export@rodipet.ro.

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director distribuţie: Dana ZAMFIR
tel.: 021-407.54.57, 021-407.54.58, 021-407.54.62
fax: (004021)318.22.04
e-mail: dana.zamfir@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.000 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Pentru o politică mai feminină

Sînt o fire conservatoare. Nu-mi plac ideologiile de ultimă oră, activiștii modelor corecte politic, fundamentalismul ateu și feminismul militant. Din cînd în cînd, mă văd constrîns totuși la unele retractări. De pildă, în ultima vreme, sînt excedat de abuzul de testosteron de pe scena noastră politică. Guvernul, Președinția și partidele s-au convertit la musculatură. Se vorbește răstit, se fac amenințări, se proferează insulte. Cînd privește în sus, spre putere, poporul vede o ploaie de înjurături și de pumni. Cu alte cuvinte, conceptul „puterii“ a ajuns să nu mai aibă decît accepțiunea lui cea mai joasă: forța brută. Actorii publici nu mai au decît un singur țel, o singură preocupare, o unică specie de interogativitate: „care pe care?“. Scuipatul a devenit o formă de dialog, datul la gioale – o metodă. În peisajul imperfect, dar decent al Uniunii Europene, facem figura unei rezervații de caftangii. Știu, și „la centru“, în țări cu democrații stabile, există conflicte, replici dure, nervi. Dar la noi ele au devenit pînea zilnică. *„Bărbații* de stat“ nu mai vor să fie decît bărbați. Bărbați vajnici, virili, păroși, nespălați, crunți, campioni ai dosului de palmă și ai sudălmii groase. Problemele statului se amînă. Pînă și cele cîteva femei care traversează, la răstimpuri, peisajul și-au luat maniere de mascul. Sînt ofensive, contondente, necruțătoare. Evident, nimeni nu așteaptă de la Traian Băsescu o gracilitate de menuet. Dar și personaje resimțite pînă mai ieri ca băieți fini s-au apucat brusc de *bodybuilding*. Trăim un ev aprins. Oamenii bine crescuți se grăbesc să învețe cursul scurt de mitocănie, iar bădăranii pot, în sfîrșit, să-și dea în petic. Becali a dat lovitura: s-a multiplicat în zeci și sute de exemplare, a devenit muzica de fond a vieții noastre publice. Am văzut parlamentari anonimi, absenți pînă acum din spectacol, căpătînd glas, ieșind la rampă, pentru a exersa răgetul și huiduiala. Ziariștii și analiștii nu puteau nici ei rămîne imuni la această epidemie de trivialitate și parapon. Se înfurie, trag din toate pozițiile, savurează participativ desfrîul. Nimeni nu e dispus să rateze prilejul de a se înnămoli. Faptul că, în asemenea condiții, țara își menține totuși linia de plutire e un miracol, un dar nemeritat și, probabil, un accident trecător.

E drept, la originea acestui tămbălău e malversațiunea unei doamne, care a lăsat să-i cadă din poșetă, la momentul inoportun, un bilețel otrăvit. Bărbații au întotdeauna nevoie de ocheada provocatoare, de gestul stimulator al unei femei, ca să-și mobilizeze resursele războinice, strîngînd din fălci și jucîndu-și bicepșii. Femeile, dimpotrivă, au instinctul de a urmări efectele cruzimii cu un soi de îngerească „obiectivitate“. Au oricînd la îndemînă surîsul inocent și stupoarea ipocrită. Dar nu ne-ar prinde bine o mică injecție de grație feminină? Și de vreme ce s-a găsit femeia care să ne coboare, nu vom găsi și una care să ne ridice? De ce n-am încerca să cultivăm, măcar un sezon, virtuțile feminității? O voce mai scăzută, o umoare mai răbdătoare, o minimală preocupare pentru flirt și seducție. Am avea multe de învățat de la partenerele noastre: cum se valorifică un compromis, cum se profită dulce de pe urma unui conflict consumat, cum se fentează galeș încăpățînarea adversarului, cum se tace, cum se vorbește în dodii, cum se înjură cu zîmbetul pe buze, cum se ucide din priviri, cum se mimează umilitatea, cum se exercită puterea cu consimțămîntul tandru al victimei, cum se obține compasiunea, cum se cere iertare, cum se smulge o promisiune, cum se calcă o promisiune, cum se salvează un mariaj surpat, cum se poate obține orice pe bază de blîndețe și farmec. Misterul feminității – care include, între altele, misterul discreției, al slujirii, al sacrificiului – ar trebui să se reverse dincolo de sfera domestică, pentru a modela nițeluș moravurile comunitare. Așadar, stimați compatrioți con-sexuali, țineți în frîu, un timp, gorila din voi, amînați manifestările taurinei potențe care vă agită. Dați o șansă harismelor feminității. În definitiv, înțelepciunea – *Sophia* – e o doamnă.

cu dilema la croitor

Credeți că „monstruoasa coaliție“ îl va răpune pînă la urmă pe președintele Traian Băsescu?

Zarva bătăliilor politice de la această oră nu face altceva decît să creeze, în fundal, atmosfera necesară pentru ca Traian Băsescu să-și desăvîrșească lucrarea începută acum un an: de a-l învinge pe Traian Băsescu.

Oricum, la ce oaste de strînsură liberalo-pedistă mai are în jurul său, președintele României ar putea juca rolul țiganului sărac care, întrebat cîte capre are, a răspuns: „Una singură“. Dar oi? „Ceva mai puține.“

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Diferențe culturale

Cînd te numești Bill Gates, te poți trezi oricînd pe prima pagină a oricărui ziar din lume. În schimb, nu-i ușor să ajungi în *Corriere della Sera* (pe orice pagină) cînd ești președintele României. (În ultimul an, despre Romînia au fost, în *Corriere,* doar vreo cinci știri.) Și totuși, pe 1 februarie 2007, pe pagina economică a ziarului au apărut amîndoi, în poză, strîngîndu-și mîinile: Bill Gates și Traian Băsescu. Subiectul – deschiderea unui Centru de Suport Tehnic Global la București – trecuse pe planul al doilea. În titlu se „scosese“ altceva: „Președintele român face elogiul hackerilor în fața lui Gates“. Supratitlul spunea și el ceva: „70% din software-ul existent în țară este de origine ilegală“. Abia în subtitlu apărea o referire la evenimentul din București, urmată însă de un nou „accent“: „Șeful Microsoft inaugurează la București un centru de asistență: Băsescu laudă pirateria informatică“. Știrea începe cu descrierea stării lui Bill Gates: „A rămas fără cuvinte. De altfel, nu ți se întîmplă în fiecare zi să te afli în fața unui șef de stat care face elogiul pirateriei informatice. Mai ales cînd te numești Bill Gates și ești șeful Microsoft, cea mai mare companie de *software* de pe planetă“. Apoi sînt citate cele cîteva fraze rostite de președintele Băsescu (acelea cu programele piratate care i-au ajutat pe tineri să intre în lumea calculatorului) în fața unui *„esterrefatto* Bill Gates“, care *„non ha proferito parola“. Esterrefatto* se poate traduce prin „foarte surprins“, „stupefiat“ sau, și mai bine, *siderat,* iar *non ha proferito parola* înseamnă „n-a mai scos nici o vorbă“. Ocupată cu „războiul dintre palate“ și cu celelalte subiecte arzătoare la ordinea zilei, surprinsă *(„esterrefatta“!)* să constate că „în ciuda așteptărilor, Bill Gates s-a comportat ca un om obișnuit“ (care așteptări? Gates e recunoscut pentru comportamentul său firesc, relaxat, „fără fumuri“), presa română a ratat ocazia de a țipa că președintele Băsescu a stricat „imaginea României în lume“. Dar nu imaginea e problema, ci „confruntarea între culturi“. Președintele Băsescu a exprimat o trăsătură culturală care ne e specifică, o variantă frivolă a preceptului „scopul scuză mijloacele“: sigur, programele au fost și sînt piratate, dar ce mai contează dacă rezultatele sînt pozitive – și anume, familiarizarea românilor cu calculatorul, „împrietenirea“ cu *software*-ul? În această logică, se poate spune la fel de bine: sigur, cutare a furat, dar ce mai contează, din moment ce cu banii furați a deschis o fabricuță unde a creat 500 de locuri de muncă? Pe scurt, cuvintele președintelui Băsescu se înscriu în aceeași paradigmă cu declarația fostului președinte Iliescu că proprietatea privată ar fi „un moft“. Cu diferența că acum proprietarul furat – Bill Gates – era de față, cuvintele îi erau adresate chiar lui, iar Microsoft duce de ani buni o campanie împotriva pirateriei informatice. Dar președintele Băsescu nu poate fi acuzat pentru această inadecvare: pur și simplu, a dat glas unui mod de gîndire specific național, care mizează pe acomodare, pe tranzacționare, pe descurcat, nesocotind *regulile* sau măcar încercînd să se „împrietenească“ pe din dos cu ele. De prisos să adăugăm că Bill Gates provine dintr-o cultură a contractelor, a pactelor și regulilor care *trebuie respectate*, în care nu se pot inventa scuze și acomodări pentru a justifica orice.

Veți spune că România e prea ocupată acum cu „criza politică“, pentru a acorda atenție unor chichițe numai bune de dat ca exemple în manualele de comunicare interculturală ori la cursurile de antropologie și sociologie. Dar o parte a crizei se datorează, în profunzime, *tocmai* acestei trăsături culturale. Demisia ministrului de Externe a pornit de la doi români care au făcut fotografii într-o bază militară americană, în vreme de război, deși orice om care a făcut armata știe că nici în timp de pace nu e permis să fotografiezi într-o unitate militară. Caz banal și nesemnificativ: în stilul lejer-național al lui „merge și-așa“, cei doi au încălcat o regulă. Dar în ciorba politico-mediatică națională, acest incident a fost întors pe toate fețele, timp de mai multe zile: analiștii neamului au avut încă o ocazie de a se indigna că aliații americani „ne arestează oamenii“ (făcîndu-se că uită că americanii îi arestează și „pe-ai lor“ în astfel de situații), moderatorii de *talk-show*-uri s-au întrecut în

© S. Ivanoschi

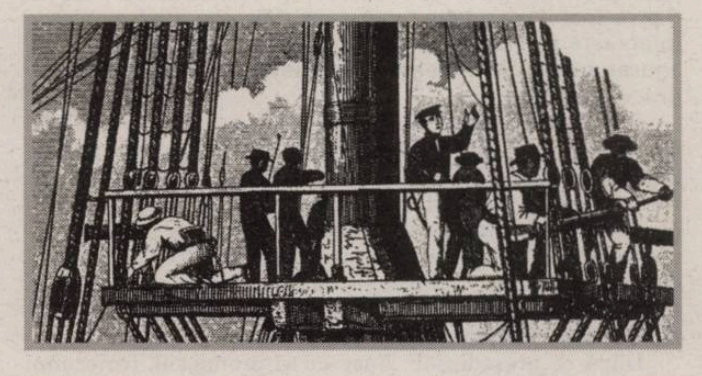

invitarea liderilor politici pentru a dezbate nimicul, conducerea liberală a mai făcut un gest sinucigaș. După ce, acum cîteva luni, a fost „redus din schemă“, tot din inițiativa premierului, postul de secretar de stat al lui Teodor Baconsky (un excelent diplomat, cu *vocație* pentru această profesie), acum s-a renunțat la un ministru foarte bun și performant. Motivul invocat – că nu l-ar fi informat pe premier – este o simplă gogoriță scoasă de după piersicul conflictului „dintre palate“. Dacă, după zile întregi de vorbe, ne întoarcem totuși la fapte, realitatea e dezamăgitor de simplă: doi românași bezmetici au dus la demisia unui ministru de excepție.

În toată această peltea, am avut însă ocazia de a urmări o lecție. Ne-a oferit-o chiar ministrul Mihai-Răzvan Ungureanu, în toate aparițiile sale publice din ultimele zile. Pe fundalul zbieretelor naționale, atitudinea sa a părut „dintr-o altă cultură“: una a demnității, a eleganței și a *stilului*. De fapt, premierul a fost consecvent: a făcut să plece un ministru bun, *prea bun* pentru acest Guvern.

ținerea de minte

„La o întîlnire internațională, Ilya Ehrenburg mi-a povestit o întîmplare la care nu încetez să mă gîndesc. În 1956, unui realizator de filme care-l glorificase pe Stalin i s-au pus cîteva întrebări. Încercînd să se apere, el a dat la iveală scenariile care-i fuseseră impuse. Undeva putea fi citită această indicație de regie: «Stalin iese». Dar Stalin, cu mîna lui, făcuse această corectură: «Marele Stalin iese». Cred că dacă această poveste ne uimește este din cauză că ea reduce oroarea unei epoci la o mizerabilă dimensiune. Ea mai pune cîteva probleme. Și nu de ordin medical.“

(Ștefan Heym, autorul extraordinarei cărți *Relatare despre regele David,* într-o conferință din 1964, ținută în Berlinul de Est)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Alianţa D.A. – fără viitor, dar cu prezent

Luni pe la prînz, PD soma PNL să declare public dacă are de gînd să se alieze cu PSD. Scena era destul de comică, pare că fiecare dintre cele două partide este convins că celălalt va trăda. O variantă a dilemei clasice a prizonierului: doi învinuiţi, ţinuţi separat, fiecare primeşte oferta de a-l trăda pe celălalt, pentru o pedeapsă mai mică. Dacă şi-ar ţine amîndoi gura, nu ar putea fi condamnaţi. Dar fiecare calculează că e mai bine să accepte oferta, pentru că nu are încredere în celălalt. Decizia e raţională pentru fiecare în parte (scap eu cu mai puţin), deci se denunţă reciproc. Suma deciziilor raţionale ale fiecăruia = condamnarea maximă pentru amîndoi. PD şi PNL par a cădea în logica prizonierilor şi de aici înainte trebuie să ne aşteptăm la alianţe spectaculoase în viitor şi la căderi la fel de spectaculoase, deşi paşii de pînă la cădere vor putea părea raţionali şi calculaţi, luaţi în parte. Va fi o cursă de tip „cine trădează primul", deşi trădarea nu va fi în aceeaşi direcţie. Probabil că PNL se va redefini mai clar în tabără anti-Băsescu.

Spuneam într-un articol precedent că scena publică (politică, media) este fragmentată acum în funcţie de pivotul Băsescu: lumea este pro- sau anti- Băsescu. Discuţia despre suspendare a eclipsat celelalte teme, în aceste zile. PNL alunecă uşor spre alianţa cu PSD şi PC. Problema sa va fi că va ajunge acolo ca jucător de mîna a doua. PSD va fi principalul partid din tabăra anti-Băsescu. PNL va pierde în această configuraţie, aşa cum a pierdut şi în 1992, cînd a jucat ambiguu, în vreme ce societatea se împărţise clar în pro- şi anti-iliescieni.

PD are mai puţine opţiuni de trădare, dar nici acolo nu sînt excluse mişcări spectaculoase. Dar PD va face mutări importante doar după alegeri. Deocamdată, partidul e pe val în sondaje, aşa că nu are interes să intre în alianţe. În plus, cu cît societatea se va scinda în jurul suspendării preşedintelui, pro-băsescienii vor veni spre PD. Dilema partidului este alta: ce se întîmplă dacă va cîştiga alegerile fără să poată forma Guvernul?. Potenţialul electoral al PD este mare, potenţialul de alianţe este mic.

După ce preşedintele Băsescu şi premierul Tăriceanu, primul la PRO-TV, al doilea în *Jurnalul Naţional*, şi-au aruncat cuvinte foarte grele, partidele lor s-au văzut seara la Palatul Victoria pentru a discuta „punctele care au dus la disensiune", cum sună ştirea. „Nu putem vorbi de marea împăcare, dar putem vorbi despre conştiinţa faptului că merită să încercăm să relansăm această Alianţă" – a declarat Crin Antonescu după întîlnire. Unde nu s-a discutat problema poziţiei PNL faţă de suspendarea preşedintelui, nici înlocuirea lui Mihai Răzvan Ungureanu, mai zice ştirea. Dar ce s-o fi discutat? Nu e clar, păreau că nu au vorbit ceva anume. Au discutat să mai discute şi săptămîna viitoare.

Aceste întîlniri devin aproape comice. Se bălăcăresc toată ziua pe la televiziuni, apoi se întîlnesc şi spun că e bine, că merg mai departe. Comic este în primul rînd faptul că şefii *de facto* ai partidelor din Alianţă se atacă mai ceva ca adversarii în campania electorală, dar adjuncţii lor se întîlnesc şi dau mesaje de pace. De parcă ar spune: nu îi luaţi în serios, se mai aprind şi ei, aşa este în politică. Doar că pînă acum era un fel de harţă mocnită: diverşi guralivi de prin partide se atacau reciproc, dar măcar liderii erau cei care dădeau semnalul de pace. Acum, e invers: liderii dezgroapă securea războiului, diverşi guralivi se chinuie să arate publicului că poate sta îngropată.

Cînd li se spune că sondajele arată că scad în popularitate, liberalii se enervează: sondajele sînt manipulate sau sînt tendenţios interpretate. A nega sondajele e o tactică de autolinişitire, dar cu cît se apropie testul electoral real, PNL pare că neagă sondajele în declaraţii şi ţine tot mai mult cont de ele în comportament. Deja joacă pe post de partid mic, plîngăcios şi supărat că amicul mai corpolent l-a părăsit la alegerile europarlamentare. Văzînd că nu îi răzgîndesc pe democraţi, liberalii au ameninţat: asta înseamnă o aruncare în aer a Alianţei D.A. Apoi, l-au trimis pe durul Antonescu să asigure lumea că Alianţa mai are şanse. Complicată poveste.

De fapt, Alianţa D.A. este o fantomă. Nimic nu se mai decide acolo, în afara faptului că Alianţa încă există. Ca să recapete formă, ar fi necesar un pact politic, în care cele două partide să stabilească obiectivele guvernării împreună, atît cît a mai rămas. E clar că, în situaţia atît de complicată politic, vor trebui să mai guverneze împreună măcar o vreme. Criza politică nu mai poate fi înăbuşită, deşi se va prelungi. Ce poţi face cînd nu te suporţi cu cineva, dar trebuie să lucrezi cu el? Să faci clar cadrul de lucru pentru proiectul comun. PD şi PNL trebuie să pună pe masă problemele încă nerezolvate din programul de guvernare şi să facă un calendar de lucru pentru rezolvarea lor. Este tot ce mai putem aştepta de la Alianţa D.A.

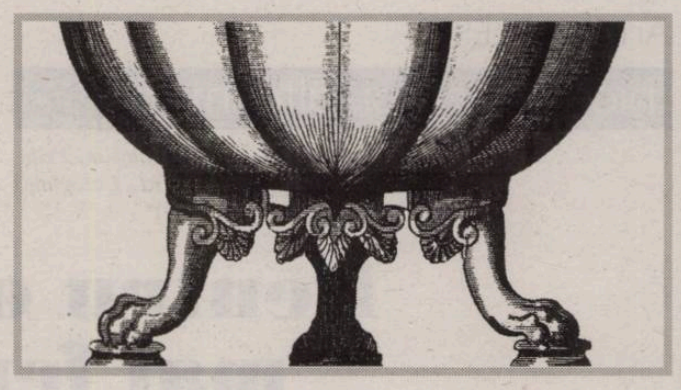

Dar pentru asta trebuie recunoscut de ambele părţi că Alianţa D.A. a încetat să mai fie o uniune electorală, ci rămîne doar o alianţă de guvernare. Adică limitată în timp atît cît va dura Guvernul Tăriceanu. Astfel, cele două partide se pot concentra pe guvernare acolo unde este cazul şi fiecare îşi poate vedea liniştit de viitoarea campanie electorală. În situaţia de criză de acum, oricum fiecare îşi vede de viitoarea campanie, dar nici nu mai există o agendă comună a guvernării. Aşa cum s-a văzut în cazurile Ungureanu şi Bodu. E timpul să se renunţe la iluzia că Alianţa D.A. mai are viitor şi să se accepte că are doar un prezent. Măcar aşa politicienii ar avea ce să discute cînd se întîlnesc în fiecare luni seara. De pildă, cum să guverneze.

presa despre...

Echilibrist

„Fostul ministru de Externe, Mihai Răzvan Ungureanu, a fost nevoit în ultimul său an de mandat să facă echilibristică între cele două palate aflate în război. Umblînd pe vîrfuri pentru a nu-l supăra nici pe preşedinte, nici pe premier, şeful diplomaţiei române a reuşit totuşi să păstreze direcţia cea bună şi să rezolve onorabil cîteva probleme complicate, inclusiv intempestiva demisie cerută în regim de urgenţă de şeful său direct pe linie guvernamentală şi de partid.

Mihai Răzvan Ungureanu i-a răspuns premierului politicos, curtenitor şi chiar afectuos, fiind probabil primul ministru demis care rosteşte un discurs îndatoritor la adresa celui care i-a cerut capul. În acest fel, fostul şef al diplomaţiei române demonstrează că ştie să lase deschise toate uşile posibile, că ştie să-şi folosească abilităţile pentru a negocia tot ceea ce se poate cîştiga într-o situaţie-limită şi că poate transforma un dezavantaj de pornire într-un avantaj de parcurs" (Sabina Fati, *România liberă*, 5 febr. 2007)

„Numirea unui diplomat de carieră sau a unui politician moderat în postul de ministru de externe este exclusă în condiţii de război politic, iar PNL nu va rata oportunitatea de a-l înfrunta pe Traian Băsescu pe terenul lui preferat, politica externă. Cu Teodor Meleşcanu, instalatorul de fire roşii între Bucureşti şi Moscova, proiectul Mării Negre al şefului statului va fi probabil jucat la ruleta rusească, spre marea bucurie a petroliştilor internaţionalişti. Ungureanu spune că a încercat să protejeze politica externă a României, dar rezultatul demisiei poate fi la fel de vătămător ca o criză prelungită a funcţiei ministeriale". (Ioana Lupea; *Evenimentul zilei*; 6 febr. 2007) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Chilotul. A se spăla în public

Chiloţii. 60 de centimetri pătraţi de înţeles. De sens. De... conţinut. În chiloţi e tot ce are neamul românesc mai scump. Ei ne apără de rele, de gînduri strîmbe şi nelalocul lor, de toate opintirile străinilor, care ne vor stricaţi, ca ei. Chiloţii sînt motivul pentru care sîntem aici, de 2000 de ani, aşa cum ne vedeţi. Ne vedeţi bine, da? Să-i dăm jos?

Aoleu, nu! Ce, e zi de baie?

Hai că m-am dus cam departe la faza cu baia. Chiloţii sînt şi trebuie să fie o pavăză pentru orice om responsabil. Am desfiinţat poate graniţele cu Europa, însă graniţa dintre trup şi mediu trebuie să rămînă. E subţire, de bumbac, poate tetra. Dar e a noastră. Chiar dacă românul e frate cu codrul, între el şi copac, luminiş, zăvoi, trebuie să rămînă cumva, stabil şi statornic, bumbacul.

„Pe lîngă plopii fără soţ / fără chiloţi / adesea am trecut..." Cine mai ştie versiunea asta a nemuritoarei poezii a lui Eminescu? Zău, nici nu ştiu unde să găsesc locuri mai comune, cuvinte mai goale, să mă mir de ea... Poetul şi co-autorul anonim care a introdus în versuri chiloţii fac cumva echipa cea mai naţională pe care o ştiu. Un *dream-team* al desuurilor literare, pe care orice bărbat şi femeie cititori le dă la o parte, cu respiraţia întretăiată, pentru a ajunge repede, repede, la fiorul liric. „Fără chiloţi / tu nu m-ai cunoscut". Superb!

Unii îi preferă cu mînecuţă (adică mai coborît pe crac). Alţii aşteaptă de la chilot o punere în valoare a masculinităţii. Unora le place albul virginal, altora, mai practici, un negru de cursă lungă (nici o aluzie la Marinar!). Mai demult, Botezatu ne-a propus chiloţii cu paiete, cu care zău dacă înţeleg cum poţi dormi pe burtă...

Iar săptămîna trecută, ziarul *Gândul* a ieşit pe piaţă cu chiloţii de la Facultatea de Filosofie. Grăbiţi să salveze naţiunea pînă la închiderea ediţiei, jurnaliştii de acolo au organizat un transport umanitar de chiloţi de hîrtie, aruncat taman pe blogul unui profesor. Dacă aţi fost plecaţi din ţară, un domn lector de la Universitate are pe site-ul propriu poze în pielea goală, personală şi a soţiei. Îngrozitor! – cam asta e esenţa articolului. Şi-are şi link de la Universitate, ruşine!

Chiloţi. Dacă nici ei nu vînd ziarul, atunci ce? Aşa şi-au făcut probabil socoteala jurnaliştii. Ştiu ei ceva: publicul vrea să vadă dedesubturi, indignare şi morală publică: şi unde le mai găseşti pe toate trei decît într-o poveste ca asta? La Cotroceni? Naah, asta era anul trecut!

Din păcate, vorbind foarte serios, jurnaliştii trebuie să apere minoritatea, tocmai pentru că ei sînt una. Trebuie să apere diferenţa, tocmai pentru că ei îşi cîştigă existenţa fiind mai creativi, deci diferiţi de cititorii lor. Trebuie să-i apere pe oamenii fără chiloţi, pentru că experienţa nazistă şi cea comunistă ne-au arătat că, după punerea lor la zid, urmează şi cei cu ochelari. Sau barbă. Sau maşină de scris roşie, verde, violet.

În loc de asta, fără nici un motiv, fără nici o justificare, au aruncat pe bietul om întreaga greutate a tonelor de babe obeze şi moşi hipertensivi pe care se sprijină morala lui „n-ai voie fără chiloţi la Universitate".

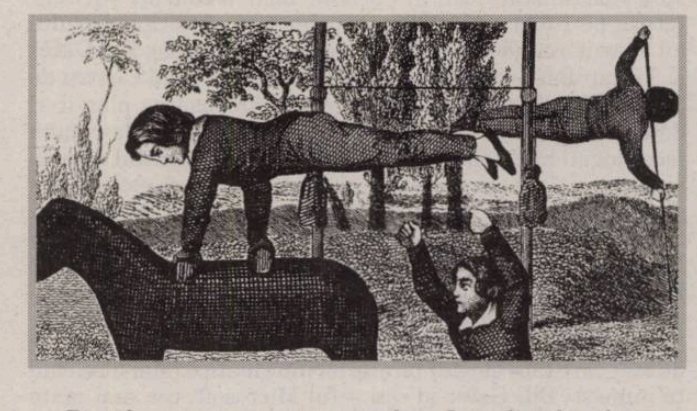

Pînă la un punct, pot să înţeleg. Jurnalistul trebuie să vîndă ziarul unor oameni. Care au nişte convingeri. Pe care e bine să le întăreşti, nu să le contrazici, că nu te mai cumpără mîine. Din punct de vedere comercial, morala ta trebuie să fie morala publicului. Dar mă aşteptam de la *Libertatea* la aşa ceva – că ea are logica cifrelor mari. Nu de la o echipă care vrea să construiască un ziar pentru ziua (şi publicul) de mîine.

O vorbă şi despre Universitatea pe care ne prefacem c-o divinizăm. Pînă la urmă, şi ea e o instituţie publică. Adică aparţine publicului. Ăştia sîntem şi eu, şi tu, şi domnii de la *Gândul*, şi publicul lor, şi domnul profesor. Dar nu, *dacă e de Stat, e din Ceruri – să n-o atingă simpli muritori!* Trista Universitate, aia în care nu se mai întîmplă nimic...

Altminteri, daţi-mi voie să fiu şi eu ticălos şi să propun sloganul pentru noul produs lansat pe piaţa culturală. E vorba desigur de chilotul din hîrtie de ziar. *Făcut să te respecte lumea, nu să te... Da' ştii, chiar deloc!*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Dincolo de cuvinte

Raportul elaborat de finlandezul Martti Ahtisaari, mediator ONU pentru regiunea Kosovo, este o performanţă diplomatică: prin recomandările sale, se deschide drumul spre independenţa regiunii, cerinţă fermă a populaţiei albaneze, fără să se folosească deloc acest cuvînt; nici minoritatea sîrbă de la faţa locului, nici sîrbii din Serbia nu consideră secesiunea regiunii Kosovo drept o perspectivă dezirabilă. În textul Constituţiei votate în toamna anului trecut în Serbia, regiunea Kosovo este considerată parte integrantă a teritoriului sîrb. Dar, fără a folosi cuvîntul, raportul Ahtisaari acordă regiunii atributele unui stat independent: controlul Guvernului local, o forţă înarmată de securitate proprie, alcătuită din 2500 de persoane active şi 800 de rezervişti, dreptul de a face parte din instituţii internaţionale, drapel. Celor şase oraşe, locuite de o masă compactă de sîrbi, li se acordă o largă autonomie de decizie financiară. Administraţia Naţiunilor Unite va fi înlocuită de un consiliu civil care va avea putere de veto aspra deciziilor Guvernului din Kosovo. Urmează elaborarea unei Constituţii de către o comisie alcătuită din 21 de membri, ea va putea fi aprobată cu o majoritate de două treimi de către Parlamentul din Kosovo. Sîrbii din Kosovo şi alte minorităţi vor fi consultate, dar includerea obligatorie a reprezentanţilor lor în Comisie nu este prevăzută în raportul Ahtisaari.

Liderii albanezi au acceptat formal prevederile documentului. La Belgrad, unde rezultatul recentelor alegeri nu a permis încă alcătuirea unui guvern cu susţinere majoritară, raportul este respins: „I-am spus domnului Ahtisaari că nici Serbia, nici eu, ca preşedinte, nu vom accepta niciodată un Kosovo independent" – a declarat Boris Tadici. În campania electorală, nici un partid, începînd cu cel al radicalilor, al căror lider Seselij se află la Haga pentru a fi judecat, şi terminînd cu partidele democratice, nu a acceptat nici măcar tratative pentru un Kosovo independent. Miza electorală a fost decisivă: pentru sîrbi, acest teritoriu este centrul identităţii lor culturale, leagănul şi, începînd din 1389, de cînd a fost cucerit de turci, mormîntul marelui lor imperiu medieval. Se presupune că disponibilitatea la concesii a oricărei formaţiuni politice ar scoate-o din jocul electoral. În preajma alegerilor şi după, sîrbii au fost categorici în respingerea oricărei tentative de despărţire, dar stăruie senzaţia că ei se referă la un spaţiu imaginar, unde păsările care trec pe cerul capitalei Pristina şi se cuibăresc noaptea în copaci sînt sufletele celor căzuţi în bătălia din secolul al XIV-lea, cînd creştinii au pierdut lupta cu Imperiul Otoman, musulmanii din Kosovo fiind semnul acelei înfrîngeri. Un asemenea conflict emoţional nu poate fi rezolvat prin raţionamentele funcţionarilor internaţionali.

Ameninţările cu violenţa în Kosovo, extinderea ei în Bosnia şi secesiunea provinciei din nord, locuită de sîrbi, se iţesc de dincolo de documente şi declaraţii. Dar, într-un articol publicat în *Transition Online,* Tihomir Loza emite o ipoteză liniştitoare: ameninţarea cu violenţa poate fi mult mai eficientă decît violenţa însăşi. În Kosovo, bătălia demografică este de mult pierdută: „S-ar putea ca din această cauză (paşii spre independenţă ai regiunii Kosovo) să se amîne formarea Guvernului fiindcă partea cea mai naţionalistă a blocului democratic îşi va executa dansul ritual în jurul propunerilor planului Ahtisaari, ca să-şi exprime dezgustul şi şocul. Nu sînt excluse demonstraţiile din Belgrad în faţa ambasadelor ţărilor occidentale. Dar nu mai mult de atît. Mulţi ani, Serbia nu va recunoaşte independenţa Kosovo şi probabil va scînci şi va cere compensaţii, dar nu va merge la război şi procesul de reformă nu va fi modificat semnificativ din cauza evoluţiilor din Kosovo".

Ahtisaari pare a fi mai îngrijorat: el avertizează Consiliul de Securitate ONU să ia o decizie în privinţa statutului regiunii, altfel „securitatea va avea de suferit". E de aşteptat ca, în Consiliul de Securitate, Rusia să nu accepte oficializarea traseului spre independenţă, elaborat de Ahtisaari. Rusia dispune de dreptul de veto. Pe de altă parte, un statut semi-independent pentru Kosovo va stimula acţiunile secesioniste din Transnistria, Abhazia, Osetia de Nord – perspectivă contrară mişcărilor de integrare europeană.

Istoria serveşte drept pretext experienţei contemporane a suspiciunii: după războiul din 1999 şi violenţele din martie 2004, sîrbii nu cred că vor fi bine trataţi de o majoritate albaneză, iar albanezii nu mai vor să trăiască într-un stat majoritar sîrb. Şi această neîncredere nu poate fi acoperită de un document care nu are curajul să susţină ceea ce propune.

globul cubic

Sandaliştii

În urmă cu cîţiva ani erau cîteva sute, acum vin cu miile. „Vin în Venezuela, singuri sau în grupuri organizate, să cerceteze această Mecca a stîngii care promite justiţia socială sub forma «socialismului secolului XXI»." Pentru că poartă sandale au căpătat porecla de „sandalişti" şi sînt consideraţi urmaşii celor din anii '80 veniţi în Nicaragua să-i vadă la faţa locului pe sandiniştii lui Ortega. Oameni serioşi, în general sindicalişti, sandaliştii nu se duc la plajă, ei vizitează cooperativele agricole, clinicile medicale din cartierele periferice sau locurile unde se desfăşoară programele de alfabetizare. „Am văzut copii sănătoşi, bine îmbrăcaţi, fericiţi, care urmează cursuri cu profesori calificaţi, cu un salariu decent. Înainte de Chavez, săracilor nu li se ofereau asemenea posibilităţi" – insistă Kate Young, venită în Venezuela cu sprijinul lui Rotary Foundation. „Bach, în cartierele sărace lucruri pe care nici nu îndrăzneai să le visezi" – se entuziasmează Rod Finlayson, responsabil sindical la uzinele „Ford" din Dagenham (regiune a Londrei). Au fost sau şi-au anunţat vizita celebrităţi ca Danny Glover, Harry Belafonte, Cindy Shennan (o mamă americană. Ea a transformat moartea fiului ei într-o campanie anti-război cu vizibilitate). Sînt aşteptaţi primarul Londrei, Ken Livingstone, şi militantul politic american Hunter „Patch" Adams.

În Venezuela, banii obţinuţi din vînzarea petrolului permit propagandei din subordinea preşedintelui Chavez să creeze o ţară de vis, paralelă cu cea reală. Nu este limpede de ce banii cheltuiţi pentru a construi minciuna nu sînt folosiţi pentru îmbunătăţirea adevărului. S-au scris tone de mărturii despre aceste vizite: la Soljeniţîn în *Primul cerc* e descrisă o vizită a Crucii Roşii într-un penitenciar sovietic, un penitenciar de vis. După ce-şi consumă entuziasmele, vizitatorii se duc la ei acasă şi îşi văd de treabă, încălţîndu-se cu ce au şi cu ce-şi doresc. S-ar putea ca gazdele lor să rămînă în sandale. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Problemele doamnei Rice

În controversata sa carte *State of denial,* partea a treia a unei trilogii intitulate *Bush at War,* Bob Woodward – o legendă vie a jurnalismului american – scrie negru pe alb că George Bush sr. este dezamăgit de Condoleezza Rice. „E o dezamăgire pentru mine. Nu s-a ridicat la nivelul funcţiilor pe care le-a avut" – i-ar fi spus jurnalistului, tatăl actualului preşedinte. Imediat după ce cartea a ajuns în librării, secretarul de stat american i-a telefonat bătrînului Bush ca să-i ceară explicaţii. Fostul preşedinte, ani de zile diplomat şi director al CIA, a negat cu abilitate: „Nu am spus *aşa ceva* şi nu gîndesc *în aceşti termeni*". Am subliniat cuvintele-cheie, pentru a înţelege că, în limbaj diplomatic, fostul ambasador al SUA în China i-a transmis ceva destul de grav şefului diplomaţiei americane. De atunci relaţiile dintre cei doi s-au răcit considerabil. În orice caz, cartea lui Woodward, apărută în toamna anului trecut, este primul document credibil care arată că există un criticism serios la adresa actualului secretar de stat american, în chiar sînul familiei care domină Partidul Republican la această oră. Doamna Rice are, desigur, fanii ei. Există un site dedicat ei, în care admiratorii semnează continuu o petiţie prin care o roagă să candideze la prezidenţialele din 2008, prestigioase reviste de profil o declară cea mai elegantă femeie de lume, iar materialul publicat recent despre ea în *Vanity Fair* are un număr record de cititori. Totuşi, politica e mai dură decît realitatea. Acum cîteva zile, Condoleezza Rice a fost ţinta unor contestări vehemente în Senat, venite, pentru prima dată, din ambele tabere politice. Chiar şi senatorul McCain, ultima speranţă a republicanilor că vor păstra Casa Albă la alegerile de peste doi ani şi susţinător devotat al războiului din Irak, a fost printre cei care au criticat virulent politica externă americană. Comentatorii sînt de acord că, după plecarea lui Donald Rumsfeld din cabinet, Condoleezza Rice devine ţinta predilectă a opozanţilor lui George Bush jr. Pînă acum cîteva luni, Rumsfeld, probabil cel mai antipatizat secretar al Apărării din era postsovietică, era „băiatul rău". Acum, dna Rice este cea mai apropiată colaboratoare a preşedintelui Bush, prima purtătoare a mesajului prezidenţial şi cea mai devotată prietenă politică.

În plus, stilul ei spartan, dur are efecte colaterale negative. Obişnuieşte să se scoale la 5 dimineaţa, merge la sala de fitness, ia micul dejun şi la 6,30 intră în biroul ei de la Departamentul de Stat. A adus în Departament o disciplină strictă, iar salariaţii povestesc experienţe tari de la şedinţele de lucru zilnice cu secretarul de stat. Una dintre replicile pe care le serveşte cît se poate de des cîte unui diplomat american, care îi prezintă o anumită situaţie, este: „Bine. Şi acuma doar nu o să stai aici în faţa mea ca să-mi spui că ai făcut tot ce ai putut, şi cu asta basta. Poţi mai mult decît ai făcut". Singurul apropiat adevărat, vechiul ei prieten şi cel mai de încredere consilier, Philip Zelikow, a plecat din Departament în ianuarie, iar pînă la numirea lui John Negroponte acum cîteva săptămîni, a stat fără adjunct. Lipsa unei echipe Rice la vîrful Departamentului se simte şi este principalul reproş managerial care i se aduce de către analişti.

Anticipînd, probabil, că va deveni principala ţintă a criticilor unei administraţii care nu excelează deloc la capitolul politică externă, Condoleezza Rice a recurs la un nou limbaj, pentru a sugera o nouă viziune, în cursul turneului pe care l-a făcut luna trecută în Orientul Mijlociu. Tonul idealist neoconservator a fost schimbat şi o bună doză de realism kissingerian s-a simţit în noua ei viziune. A spus că regimurile cu care SUA lucrează în regiune pentru a opri ascensiunea Iranului sînt „responsabile", evitînd să le critice din nou pentru lipsa de democraţie. A afirmat că SUA se vor implica din nou, în mod direct, în dialogul dintre palestinieni şi israelieni, ceva ce Washington-ul nu a făcut deloc de cînd George Bush a devenit preşedinte în 2001. Ba mai mult, a transmis liderilor cu care s-a întîlnit că preşedintele Bush este absolut hotărît să vadă un stat palestinian pînă la sfîrşitul mandatului său. Această schimbare sensibilă de viziune este, evident, forţată de realitate, dar şi de obiectivele misiunii sale. Unul dintre scopurile majore ale vizitei în Orient a fost obţinerea de sprijin pentru noua strategie a lui George Bush în Irak.

Practic, Condoleezza Rice are două teme fierbinţi pe agendă şi de felul în care le va rezolva va depinde bilanţul ei ca secretar de stat. Prima este Iranul. Zvonurile privitoare la o acţiune militară menită să blocheze traseul Iranului spre arma nucleară se înteţesc, deşi toate declaraţiile oficialilor americani exclud aproape explicit această soluţie, şi nici logica nu o poate susţine. Totuşi SUA trebuie să dea Iranului semnalul clar că gîndirea strategilor de la Teheran – „America e prinsă în două războaie sîngeroase, în Irak şi în Afganistan, pe care nu se ştie dacă le poate cîştiga şi pe care opinia publică, dar şi clasa politică de la Washington aproape nu le mai susţin, asta înseamnă că nu vor ataca Iranul" – e greşită. Recentele reaşezări de trupe americane din zona Golfului îi arată Iranului că America poate lovi, chiar şi în aceste condiţii. Condoleezza Rice speră că o combinaţie de acţiuni îl vor face pe Ah-

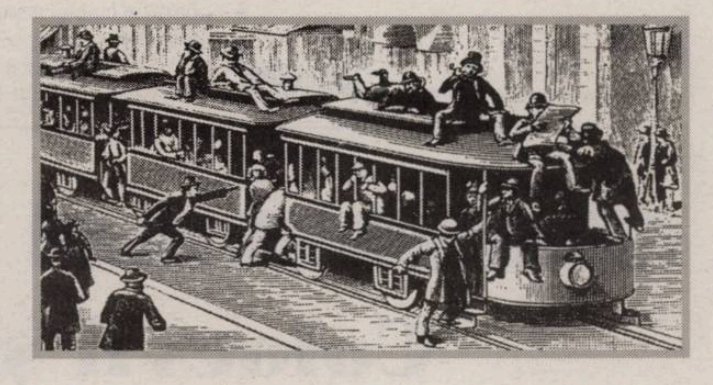

madinejad să piardă puterea şi va reorienta factorii de putere iranieni: flexarea muşchilor militari americani, plus un set de sancţiuni dure din partea Consiliului de Securitate, plus oprirea investiţiilor occidentale în resursele energetice iraniene, plus continuarea negocierilor euro-iraniene, plus promisiunea unui dialog direct între Iran şi SUA pot constitui elementele unei politici eficiente în chestiunea iraniană. Avînd şi susţinerea multor membri ai Ligii Arabe, ei înşişi îngrijoraţi de agresivitatea cu care Iranul îşi asumă un rol strategic dominator, se poate presupune că o asemenea acţiune combinată va putea reuşi. A doua temă este Palestina. Condoleezza Rice vrea să îi aducă împreună, peste cîteva săptămîni, pe premierul Olmert şi pe preşedintele Abbas, într-o conferinţă care se vrea istorică la Ierusalim. Problema este că atît Olmert, cît şi Abbas au serioase probleme interne şi e greu de anticipat în ce măsură au libertatea de a negocia larg, dar şi în ce măsură contestatarii celor doi vor ţine seama de înţelegerile lor.

ready made

„Scumpe Domnule Ciudin,

Am sosit în ţară mai devreme chiar decît credeam. Ce veşti, cu sănătatea, cu agricultura şi, implicit, cu sărăcia? În raport cu ultima, aşi avea nevoie, pentru a nu schimba moneda străină, de cîteva mii de lei, pentru a mă-nvîrti, pîn-la noi ordine."

(George Enescu către Gheorghe Ciudin, administratorul terenurilor sale agricole de la Cracalia şi Dorohoi, în George Enescu, *Scrisori,* vol. II, Editura Muzicală, 1981)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

28°

O turtă dulce-i inimioara
cu,-n miez, oleacă de oglindă,
în care se reflectă Mioara
şi Nelu, craiul ei de ghindă.

O inimioară e şi poza
din drepta patului, în ramă
de scoici şi melci, – în care roza
boia a Mioarei se destramă

treptat, pe lîng-a lui Ionel
mai bine dat pe chip cu roşu,
chiar cînd îi pune,-n deşti, inel
de nuntă damei lui de roşu.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Februarie, Balcanii, uitarea şi setea

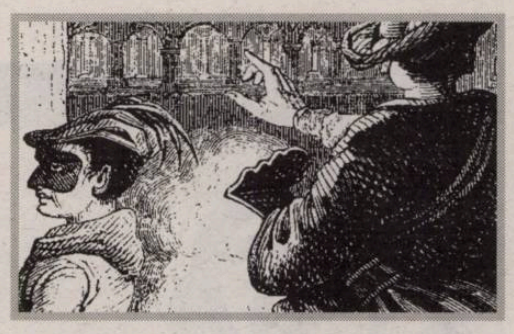

Cei care nu au poftă, acum, de un scenariu mai curînd pesimist se pot opri aici din citit. În cele ce urmează vorbesc despre marea capacitate a omului de a crede în lucruri pe care generaţia următoare le va nega – sau, altfel spus, despre incapacitatea omului de a învăţa mare lucru din istoria sa.

Să vă ocolesc puţin. Să admitem, încă o dată, că secolul al XX-lea a fost unul constant promiţător – privit, cît s-a putut, din cîte un punct al său. La 1900, cel mai mult se vorbea despre dreptul naţiunilor libere din Europa de a trăi în pace – şi asta chiar părea o dorinţă a tuturor. Pînă nu de mult, se luptaseră ruşii cu turcii, francezii cu germanii, englezii cu spaniolii. Economiştii spun că niciodată economiile Marii Britanii şi ale Germaniei nu au fost atît de interconectate precum se aflau ele la începutul anului 1914. Şi totuşi, pe acest fond promiţător, s-a ajuns la Marele Război.

Mare război care s-a sfîrşit cu multe speranţe şi cu o mare psihoză. Speranţele erau legate, evident, de regăsirea păcii şi fraternităţii. Mai mare măcel decît cel tocmai încheiat nu era nici măcar imaginabil. Şi un spectru al neliniştii îi făcea vigilenţi pe toţi foştii combatanţi, de sub toate cele patru (ş.cl.) steaguri: amintirea gazelor de luptă! A fost oribil, drept care aşa ceva nu poate să se mai petreacă vreodată! – îşi vor fi spus cele mai luminate capete ale epocii. Şi totuşi, peste abia o generaţie, spre disperarea lui Einstein şi spre uşurarea întregului *establishment* politic american (şi el dornic să aducă băieţii naţiunii înapoi acasă – deci doritor, cum s-ar spune, de pace), două bombe ceva mai speciale cădeau peste Japonia. În comparaţie cu ele, gazele de la Verdun erau *vent de printemps*.

S-a terminat şi războiul doi şi, cu greu, cu eforturi şi cu bani de la americani, toată lumea cu ceva pretenţii s-a apucat să producă oţel. Şi maşini grele. Părea evident că *aceasta* e cheia succesului. Totuşi, generaţia imediat următoare – spre 1970, să spunem – începe să vorbească despre tehnica de calcul, *soft* şi *high-tech*. În 1945, India – ca să dăm un exemplu – era o ţară a lemnului de santal, a vacilor sfinte, a băilor rituale şi a independenţei clamate. Peste două generaţii, cel mai mare trust producător de oţel din lume aparţine unui indian şi, simultan, în India, aproape la fiecare trei ţarcuri de vite găseşti cîte un parc tehnologic.

Anii '60: frumoşi ani! *Flower-power*, JFK zîmbind, Hruşciov bătînd cu pantoful galben în masă la ONU, *beatlesmania* şi alte droguri uşoare. Într-o lume altfel tulbure, dar haioasă, cuvintele magice ale deceniului sînt *coexistenţa paşnică*. Peste abia o generaţie, stabilitatea relativă a acestui război fundamentat ideologic, între principiul pieţei libere şi principiul revoluţiei permanente, s-a terminat aparent brusc; de-atîta coexistenţă paşnică, unul dintre combatanţi şi-a dat duhul.

Fie pîinea bună, rea / Ea va veni din Scandinavia

Anii '70. La Londra, sub ceaţă, undeva, în birouri anoste, se agită o femeie uscată şi care vorbeşte uscat. Ea e ministresă a Educaţiei în Guvernul Marii Britanii; numele ei, Margaret Thatcher. Prin 1973, într-un cor de proteste generale, pune capăt unui program de distribuţie gratuită a laptelui în şcoli, spunînd că nu vrea să crească o generaţie care să stea cu mîna întinsă la stat. Cea mai serioasă presă londoneză o numeşte *Iron lady* (parafrază de la *Iron maiden*, un instrument de tortură din Evul Mediu) şi o consideră terminată politic. Şi totuşi, peste un an, ea preia conducerea Partidului Conservator şi-l duce la victorie. Presa o va mai considera o dată terminată – atunci cînd, în 1984, sindicatele minerilor din Regat intrau într-o grevă ce va dura un an. Madam Thatcher nu cedează. Peste o generaţie, *Doamna de fier* va fi mîndria Angliei, iar puştii cărora ea „le-a luat laptele de la gură" în '73, odată deveniţi adulţi, se întreabă dacă nu cumva *Margie* a fost, în secolul XX, mai benefică decît Churchill.

Anii '80 (şi aici vă vorbesc din proprie experienţă): se luptă, intens, pentru pace. Pe toate meridianele lumii, de la New York la Tirana, se cere dezarmarea nucleară. Peste o generaţie, de-atîta denuclearizare, Coreea de Nord a devenit a 10-a putere atomică a lumii, iar Iranul dă semne c-ar vrea să fie a 11-a.

În anii '90, aproape căzusem de acord că asistăm la sfîrşitul istoriei. Liberalismul triumfa. Comunismul, naţionalismul şi alte *-isme* agonizau. Ca să n-o mai lungesc: peste o generaţie, pariez că se va spune că istoria abia a început în septembrie 2001.

Şi am făcut toată această lungă digresiune pentru a vă anunţa că, săptămîna trecută, Bulgaria a anunţat raţionalizarea consumului de apă în unele dintre principalele sale oraşe, alarmiştii opinînd că 2007 va fi cel mai secetos an din istoria cunoscută a ţării. Secetă în Balcani, în februarie! Cauza? Încălzirea globală – un concept care acum cinci ani nu exista decît într-o mînă de lucrări de doctorat de la Harvard.

Şi credeţi că omul va învăţa ceva din această păţanie? N-aş paria. Mai curînd pregătiţi-vă psihologic să includeţi Islanda pe harta marilor producători de cereale.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Colocvii şi colocvii

Colocviile au devenit o obişnuinţă a lumii academice, şi nu numai. Dar există colocvii şi colocvii, deşi am fi tentaţi să credem că nu ar mai fi mare lucru de inventat în domeniu, pentru a le face atrăgătoare şi că, pînă la urmă, ele rămîn într-un cerc închis al unei lumi ştiinţifice căreia i se adresează. Uneori însă putem fi surprinşi de ingeniozitatea umană capabilă să creeze pentru a atrage un public cît mai larg şi cît mai divers.

Pentru trei zile (18-20 ianuarie), Rennes a fost gazda unui colocviu internaţional dedicat „Costumelor regionale, mutaţiilor vestimentare şi «modurilor» *(modes)* de construcţii identitare". Organizatorul, Jean-Pierre Lethuillier, conferenţiar la Universitatea Rennes 2, şi echipa sa au pornit de la ideea că o manifestare ştiinţifică nu trebuie să se adreseze numai unui public ultraspecializat şi ultrarestrîns, ci tuturor, indiferent de vîrstă sau profesie. Dar ca să atragi un public cît mai divers şi cît mai numeros, inevitabil trebuie să gîndeşti sau să inventezi lucruri care să-i stîrnească curiozitatea, care să-l facă să părăsească comodul şi călduţul fotoliu din faţa televizorului, să înfrunte ploaia (a plouat fără întrerupere pe tot parcursul colocviului) şi să-şi dorească să nu scape o astfel de ocazie. A fost pentru prima dată cînd am văzut peste 150 de „spectatori" la o manifestare ştiinţifică: doamne şi domni, trecuţi bine de 60 de ani, eleganţi, decenţi, atenţi, studenţi, conservatori şi muzeografi, profesori şi cercetători veniţi de pe întreg teritoriul Franţei, simpli cetăţeni ai oraşului. Pot spune că ei au fost cei care au animat discuţiile din jurul fiecărei tematici, cu întrebări pertinente şi inteligente, cu comentarii la subiect sau pe lîngă subiect (se mai întîmplă), cu incursiuni comparative sau invocarea unor amintiri personale, cu relevanţă sau fără.

Dar cum au reuşit organizatorii să transforme un colocviu tematic într-un eveniment cultural citadin? În primul rînd, subiectul ca atare interesa: veşminte, costume, modă, regionalism, naţionalism, identitate. Intervenţiile participanţilor au reconstituit istoria costumului şi „instrumentalizarea" acestuia în procesul de construire a unei identităţi regionale sau naţionale. Intervenţiile au fost susţinute de imagini, oferind „spectatorilor" posibilitatea de a vizualiza şi, mai ales, de a se familiariza cu diferitele piese vestimentare transformate în embleme identitare şi „manipulate", de pildă, în nebunia publicitară. Bineînţeles că, oricît de interesante ar fi fost aceste comunicări, nu ar fi atras un public, dacă n-ar mai fi fost şi altceva. Colocviul a fost însoţit de inaugurarea unei expoziţii „itinerante" (se va deplasa în principalele oraşe ale Franţei) – *„Des habits et nous – vêtir nos identités"* – avînd ca obiect principal, cum era şi firesc, evoluţia costumului breton. Multe dintre piesele acestui muzeu au fost refăcute cu migală după gravuri, stampe, litografii, tablouri, căci aşa cum se ştie „haina" nu este decît un obiect perisabil. Alături de celebrele bonete bretone, vizitatorul a descoperit procesul de fabricare a „costumelor", accesoriile inevitabile sau modalităţile diferite de promovare a unor „produse bretone" cu ajutorul pieselor vestimentare specifice. Şi toate acestea la „Champs Libres", un centru cultural nou (deschis doar de nouă luni) care adăposteşte Muzeul din Bretania, o bibliotecă municipală complet computerizată, un amfiteatru modern, spaţii pentru manifestări artistice etc. Efortul financiar a venit (după cum apare în catalogul expoziţiei, căci fiecare participant a primit un astfel de catalog realizat în condiţii grafice excelente) în mare parte din partea statului, fie că este vorba de Consiliul Regional, de Universitatea din Rennes, de Ministerul Cercetării, completat de principalele bănci din regiune. Or fi fost şi „defecte" sau „disfuncţionalităţi" – nu zic nu –, eu însă am fost plăcut surprinsă şi interesată de tot ceea ce mi s-a oferit. Dacă ar fi să vă mai vorbesc şi despre impresiile unora dintre participanţi cu privire la România, aţi afla că nu întotdeauna sîntem priviţi doar ca cei care fură sau dau năvală în Europa în căutare de locuri de muncă....

Poate că n-ar fi rău să lansăm un astfel de proiect şi în partea noastră de Europă „balcanică". Vom fi surprinşi de cîte lucruri asemănătoare vom regăsi.

Participarea mea la acest colocviu a fost susţinută de Colegiul Noua Europă şi de Universitatea Rennes 2.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

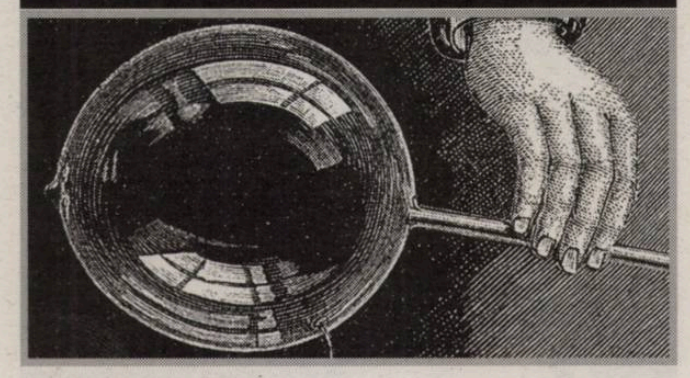

Trupuri

Am văzut expoziţia *„Bodies“ („Trupuri“)*, o întreprindere controversată care a făcut ocolul ţării, deprimînd mii de oameni. „Trupurile“ expuse sînt leşuri de oameni adevăraţi, care ar putea prea bine să fie chinezi condamnaţi la moarte şi executaţi. Utilizînd o tehnică de conservare nouă, pe bază de polimeri, curatorii expoziţiei au pus în evidenţă tot ce poate fi văzut într-un trup uman. Poţi să-ţi vezi fabuloasa ţesătură a nervilor, ca nişte meduze, kilometri întregi de maţe, muşchii minunat de precişi, miriadele de oase, vasele de sînge, inima prin care, la fiecare minut, trece fiecare strop din sîngele tău, creierul, care e în cea mai mare parte apă, şi multe alte mecanisme delicate şi complexe învelite în cele 20 de kilograme ale organului numit piele.

Fiul meu Tristan, care studiază ca să devină doctor chinez, a privit totul pe îndelete şi cu atenţie, dar eu am trecut ca o săgeată prin mulţime, zicîndu-mi că mă aflu într-un bizar salon de pompe funebre, uitîndu-mă la oameni morţi care au fost făcuţi bucăţi dintr-un motiv obscen. După ce am petrecut ceva timp, străbătut de fiori şi cu părul măciucă, în faţa unor borcane cu fetuşi, am giugiulit un creier de care se ocupa, cu grijă, un docent. Am ajuns la capătul expoziţiei şi m-am întors să-l caut pe Tristan, dar el era de-abia la camera oaselor şi verste întregi de maţe şi mărunţaie se întindeau în faţa lui, înainte de a ajunge la capăt. M-am aşezat cu cartea de impresii, să citesc comentariile vizitatorilor. „Cînd am venit, mi-era foame – scrie unul dintre ei –, dar acum nu-mi mai e.“ Mda. Altcineva mulţumea personalului pentru că i-a dat apă cînd era să leşine în camera fetuşilor, am văzut şi eu cîţiva oameni cam şovăielnici, aşa că a fost un lucru foarte bun că personalul era treaz. Alţi oameni au scris chestii precum „Uau!“, „Grozav“, „Nu-i aşa că Dumnezeu este uimitor?“, dar au existat şi unele reclamaţii; „Nu e interactiv“ – a scris un bărbat – „Nu se mişcă“. Am încuviinţat din toată inima. Dacă nu se mişcă, nu sînt decît mortăciuni.

Primul leş din viaţa mea l-am văzut cînd aveam vreo 7 ani, vecinul de-alături. Zăcea în coşciug, îmbrăcat într-un costum negru şi costumul îl făcea să arate ciudat, pentru că nu-l văzusem niciodată altfel decît în izmene şi cu o cămaşă murdară. Am fost foarte uşurat să-l văd, căci îmi imaginasem tot felul de lucruri despre strigoi. De îndată ce i-am zărit formele trupului, mi-am dat seama că omul nu mai era acolo. Lăsase în urmă chestia aia, dar tipul, cel adevărat, cel care se mişca (chiar dacă alene) era dus. Această impresie mi-a fost întărită pe tot parcursul vieţii: dintotdeauna am găsit că morţii şi cimitirele aduc alinare şi calmează nervii. Orice formă de viaţă ar fi sălăşluit în leşurile acelea, fugise undeva, lăsînd în urmă o grămăjoară de piese stricate, minunate, dar care nu se mai îmbucă.

Cînd a terminat şi Tristan, am discutat despre modul în care, în ciuda tuturor detaliilor foarte amănunţite, expoziţia

nu relevă nimic despre viaţă, despre spiritul care făcea acele trupuri să se mişte. Mi-am adus aminte că am auzit o studentă la Medicină care se minuna, după prima sa disecţie, dacă nu cumva exista şi altceva, ceva care ei să îi fi scăpat. Ei, bine, există, doar că nu-l poţi vedea cu ochiul.

După *„Bodies“*, am fost la vernisajul unei galerii unde doi dansatori burleşti şi-au oferit trupurile publicului, să scrie comentarii pe ele, iar prietenul meu Pablo ne-a arătat o sîrmă, pe care o puteai îndoi în toate felurile posibile şi apoi s-o faci să revină la forma dintîi, pentru că îşi „amintea“ această formă iniţială. Dansatorii erau calzi şi plini de cuvinte şi chiar şi sîrma răspîndea un soi de căldură. Aproape că am revenit la forma pe care o aveam înainte de a vedea *„Bodies“*, o formă tremurătoare şi fremătătoare. O afacere cu mult mai bună.

traducere de Ioana AVĂDANI

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Lecţiile unui atlas

„Cu 10 milioane de rurali şi 3 milioane de activi în agricultură, România are un caracter rural, ţărănesc şi sătesc, în ciuda violentului episod socialist, care a dorit sfîrşitul ţăranilor prin colectivizarea terenurilor şi prin sistematizarea localităţilor rurale. (...) În 2006, ruralitatea agricolă este semnul cel mai distinctiv al României în cadrul Europei.“ Cu această afirmaţie începe capitolul dedicat „lumii rurale şi agricole“ din noua ediţie a *Atlasului României* coordonat de Violette Rey la Editura RAO. Şi urmează o cartografiere riguroasă şi ingenioasă a acestei stări de fapt. Ce s-a întîmplat cu satul şi agricultura după 1990? Iată cîteva repere pentru cei interesaţi:

● „Singularitatea României agricole postsocialiste nu a fost decolectivizarea funciară, generalizată de altfel în toată Europa de Est, ci distrugerea imediată a infrastructurii productive din cooperative; legea din 1991 asociază restituirea proprietăţii, lichidării CAP-urilor. Fragmentării funciare i se adaugă aşadar existenţa micilor exploataţii agricole puţin echipate. Reapariţia aproape generală a ogoarelor individuale, sub forma parcelelor înguste şi alungite, a condus la renaşterea unui peisaj agrar caracteristic Europei secolului al XIX-lea.“ O hartă dedicată „traiectoriilor decolectivizării“ plasează în spaţiu „bastioanele agriculturii ţărăneşti“ (Maramureş, Suceava, Bistriţa-Năsăud, Caraş-Severin, Hunedoara, Gorj şi Vîlcea), avînd la cealaltă extremă „bastioanele agriculturii de stat“ din Dobrogea, Călăraş, Buzău, Brăila şi Timiş. O altă hartă, în care ponderea populaţiei active în agricultură la nivel de comună este prezentată în nuanţe de la galben spre verde, arată precum o pădure în plină vară.

● „Începînd cu 1990, structura recentă a fluxurilor interne (de migraţie) arată trei faze, cu un fenomen puţin aşteptat – «replierea» oraşenilor spre sate: 1) pînă în 1995 o creştere a mobilităţilor între oraşe şi sate pe fondul opririi exodului rural; 2) spre sfîrşitul anilor '90 o fază de stabilizare a celor patru tipuri de fluxuri, fiecare cu cîte 60.000 – 80.000 de migranţi; 3) din 2000 relansarea unei puternice diferenţieri între tipuri: în prezent cele mai importante deplasări sînt cele între oraşe, urmate de cele dinspre oraşe către sate.“ Urmează hărţi. Şi o concluzie: „după 1990, (agricultura) a jucat rol de refugiu economic, populaţia ocupată în acest sector cunoscînd o creştere de peste o jumătate de milion de persoane“. O altă hartă, expunînd distribuţia în spaţiu a „presiunii agricole“ (adică a numărului de activi în agricultură la 10 ha de teren agricol), se întunecă îngrijorător pe toată întinderea Moldovei (unde depăşeşte bine ponderea de 4 persoane la 10 ha), în părţi din nord şi doar pe alocuri în Muntenia. Iar la p. 46, două hărţi arată în nuanţe de roşu ponderea femeilor în populaţia totală a comunelor, în 1992 şi în 2002: a doua hartă „păleşte“ în mod îngrijorător, mai ales în aceste zone de presiune agricolă maximă. Pe scurt, în loc să se diminueze, pentru a se apropia cît de cît de dimensiunile europene, lumea rurală s-a extins la noi după 1990. Satele nu au mai îmbătrînit ci, dimpotrivă, au cîştigat tineri – dar pierd tot mai mult femei, care pleacă la muncă în străinătate.

● Cine vrea să afle cum stăm cu diversele producţii agrozootehnice în diferitele colţuri ale ţării, are la dispoziţie o serie întreagă de hărţi şi cifre în acest sens. Personal, reţin doar atît: „Turmele şi crescătoriile de animale sînt cele care au pierdut cel mai mult în urma recompunerilor productive în curs, iar importul de produse de origine animală creşte constant. Cantitatea de carne produsă a scăzut de la 83 kg/locuitor la 76 kg/locuitor. Numai laptele a reuşit să depăşească din nou nivelul din 1987“. Rămîne de văzut ce vom face cu el...

● Calcule complicate şi o hartă simplă ne prezintă apoi „tipurile de agricultură“: „Se găsesc în opoziţie structurală şi geografică, pe de o parte, tipul 1, al agriculturii ţărăneşti exclusiv de subzistenţă, montană sau de podiş (din Maramureş în Vîlcea) şi varianta sa colinară în care activitatea rurală nu este decît agricolă (tipul 2, cu Botoşani, Vaslui etc.) şi, pe de altă parte, tipurile 5 şi 6, ale agriculturii de întreprindere din Banat şi din sud-est“. Restul sînt forme diverse de „agricultură eterogenă“, combinînd mica exploatare individuală cu asociaţii mai mici sau mai mari, ce se întind, oblic, din Satu Mare pînă la Giurgiu. „Pe această eterogenitate spaţială se vor desena probabil clivajele viitorului“ – conchid autorii.

● În final, o concluzie: „Două aspecte majore însoţesc «reîntoarcerea la ţară». Pe de o parte, noile peisaje agrare sînt arhaice, necesită enorm de multă muncă şi împiedică realizarea unei agriculturi productive. Pe de altă parte, întoarcerea la agricultură măreşte presiunea agrară. Mai departe, această creştere a numărului de activi din agricultură pe unitatea de suprafaţă agricolă înseamnă, de fapt, o presiune suplimentară asupra mediului: parcelele sînt dispuse în fişii în lungul pantelor, în condiţiile în care, prin colectivizare, au dispărut taluzurile care atenuau eroziunea; cuvertura forestieră este degradată prin tăieri iraţionale; construirea de fîntîni individuale compromite rezervele freatice. Gestionarea terenurilor de către ţărani nu respectă şi nici nu conservă mai bine, în mod automat, patrimoniul natural“. Şi o cauză a acestei stări de fapt: „Nefinanţînd agricultura, neformînd *ţăranii* pentru a deveni *agricultori*, neorganizînd pieţele comerciale şi funciare, clasa politică a lăsat ţăranilor sarcina să amortizeze şocul celorlalte schimbări socio-economice din ţară“. Şi să se descurce de capul lor. Or, exact aceasta este problema: neavînd încotro, se vor descurca după cum îi va tăia capul...

Violette Rey mi-a povestit că unul dintre miniştrii prezenţi la lansarea oficială a *Atlasului* i-a declarat, intrigat, că a aflat dintr-o singură hartă mai mult decît află de la subalternii săi cărora le tot cere rapoarte în acest sens. Ciudat, toate aceste hărţi se bazează pe date existente în acel minister şi alte instituţii româneşti similare. Nu datele îi lipseau deci domnului ministru şi angajaţilor săi, ci viziunea. Poate şi interesul...

Lecţia îngrijorătoare a acestui atlas constă în faptul că el prezintă clar, limpede şi cu poze colorate – astfel încît să priceapă chiar şi oamenii politici – că nu am avut şi nu avem încă o *politică agricolă* coerentă şi consecventă. Şi că lipsa cronică a unui *model agricol* a devenit de acum geografie, adică şi-a înscris deja consecinţele pe solul patriei! Ele continuă să fie greu de perceput din birourile oamenilor politici, dar sînt uşor vizibile din satelit...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei PIPPIDI

SOS București

Parcul Bordei

Cînd scriu aceste rînduri nu ştiu încă soarta Parcului Bordei, pe care era vorba să o decidă ieri Consiliul municipal, la a treia reexaminare a unei situaţii extrem de încîlcite. Cu alte cuvinte, de această hotărîre depinde dacă bucureştenii vor continua să se bucure şi în viitor de oaza de verdeaţă pe care au format-o pînă acum, pe malul lacului Herăstrău, cele 33 000 de metri pătraţi revendicate de Costică Constanda.

Pe lista monumentelor istorice din 2004 figurează Parcelarea Jianu-Bordei (Uzinele Comunale Bucureşti), care se întinde între str. Armindenului, str. Jean Monnet, B-dul Mircea Eliade şi B-dul Aviatorilor. Acesta este cartierul construit în 1936 după planurile arhitectului Octav Doicescu şi pentru care s-a sacrificat partea de sud a parcului numit în 1923 „Herăstrău vechi". Restul, care se întindea pe ambele laturi ale şoselei ce aleargă spre Băneasa, a făcut parte din Parcul Naţional purtînd numele lui „Carol al II-lea", înainte de a se chema „I.V. Stalin". A fost atunci ultima oară că s-a redus suprafaţa destinată unui parc, pentru a extinde zona rezidenţială.

Ideea de a asana terenurile prin care şerpuia Colentina, de la o baltă la alta, şi de a constitui astfel un spaţiu de recreere pentru locuitorii Capitalei, era mult mai veche. Legea în acest scop datează din 1910 şi lucrările pentru aplicarea ei, conduse atunci de arhitectul Süsskind, au început imediat după aceea. De fapt, era o adevărată tradiţie, cunoscută din diverse mărturii din secolul al XIX-lea, ca bucureştenii să vină să petreacă acolo, cu prilejul sărbătorilor de primăvară. Cum scrie Ferdinand Lassalle în 1857: „Pe amîndouă părţile şoselei, parc verde, în care cîntă muzica militară". Obiceiul se păstrase cumva pînă în vremea noastră: cine n-a fugit de la defilarea de 1 Mai, ceea ce era mai uşor după ce treceam de piaţa tribunelor, ca să coboare spre lac pe una din aleile de lîngă Studioul „Sahia"? Cazanele de „crenvurşti" şi cîte o tejghea improvizată, la care erai îmbiat să-ţi tragă bileţelul de zodie un şoricel alb („şoricelu' american"!), refăceau atmosfera de petrecere populară. Copacii ale căror crengi se bolteau deasupra perechilor de tineri care se refugiau acolo, zac acum grămezi.

Unul din parveniţii de astăzi, poate un om de paie pentru cine ştie ce alte forţe financiare, apare în 2003, cumpără de la descendenţii proprietarilor dreptul încă litigios pentru o suprafaţă de 18 ha, în zona unde avea să se construiască Satul Francez, şi cîştigă procesele de retrocedare. Dîndu-şi seama că afacerea e interesantă, Primăria generală îi propune un schimb. Încep acum peripeţii judiciare ciudate, cel puţin aşa cum le-a relatat presa. Ca să plece din Satul Francez, investitorul acceptă un teren relativ echivalent în Parcul Bordei, unde are de gînd să clădească un ansamblu de vile de lux şi un hotel. El se pune pe treabă ca să despădurească malurile lacului. Victimele acestui masacru sînt deocamdată o sută de arbori tăiaţi (atenţie, vă rog!) cu aprobare de la Direcţia de Protecţie a Mediului de la Primăria Bucureşti. Semnătura este a dnei Sulfina Barbu, care, pentru competenţa întru ecologie dovedită astfel, a devenit apoi ministru al Mediului. Deşi n-are dreptul să defrişeze mai mult de 15% din suprafaţa proprietăţii, Constanda pretinde 30% pentru construcţii şi declară că 70% vegetaţie e destul, ca şi cum n-am şti cît valorează asemenea asigurări. Faţă de ideea nefericită cu schimbul, proteste şi procese s-au ţinut lanţ. La sfîrşitul anului trecut, s-a căutat o soluţie de compromis: ca să se oprească distrugerea parcului, Costică Constanda e trimis înapoi de unde a venit, adică binevoieşte să ia înapoi o parte din Satul Francez, cu o răscumpărare la care municipalitatea ar consimţi, din care s-ar scădea despăgubiri pentru investiţiile pe care ea le-a făcut între timp acolo (nu şi pentru tăierea copacilor, fiindcă omul era în dreptul său de proprietar).

© R. Avram

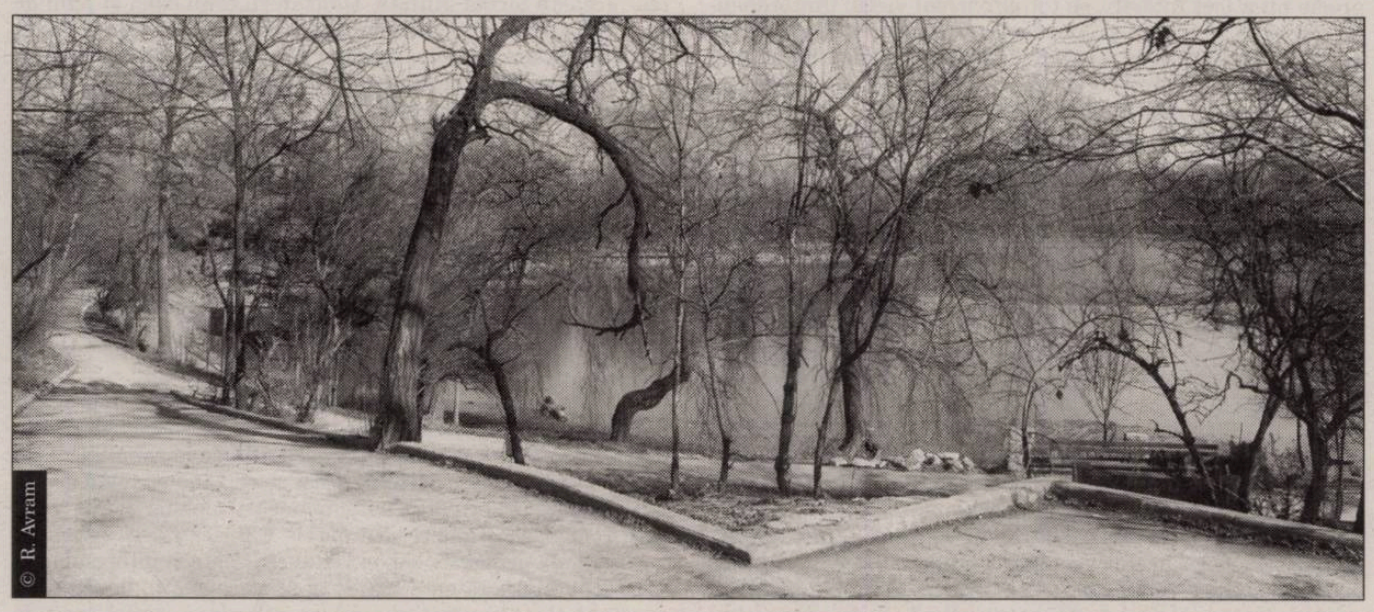
© R. Avram

Aşadar, Primăria generală are de ales între a cheltui o sumă enormă, pentru prostia din 2003, sau a lua decizia impopulară de a ceda definitiv unul din cele mai vechi parcuri ale oraşului. În ultima vreme, PNL Bucureşti a propus exproprierea pentru cauză de utilitate publică a tuturor terenurilor aflate în proprietate particulară în parcurile Florească, Bordei şi Herăstrău, preţul acestora avînd a fi evaluat în instanţă. Altă propunere a fost clasarea ca sit istoric, ceea ce se poate justifica prin vechime şi prin valoarea urbanistică/peisagistică. Orice s-ar alege pînă la urmă, rămîne că, în Bucureşti, ca şi în toată ţara, lupta pentru interesul comunităţii nu izbuteşte să descleştеze menghina unor interese particulare care, de cele mai multe ori, sînt ale unora care au descoperit doar azi ce dulce e proprietatea.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

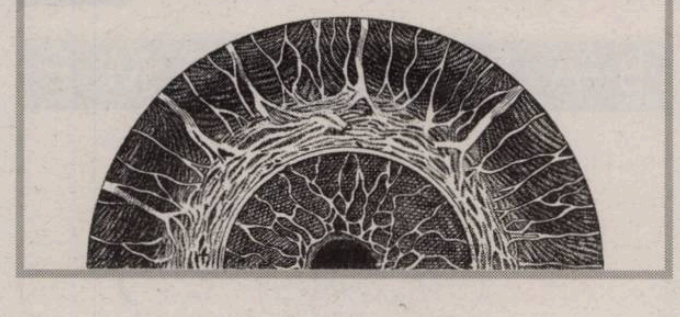

Pasolini şi lupta de clasă

Cinematograful se numea, la început, Studio Cujas, după numele străzii pe care se află (în plin Cartier Latin, între Sorbona şi grădina Luxembourg). A fost deschis în 1957 şi transformat în sală *art et essai* de grupul condus de François Truffaut. La trei decenii de la inaugurare, cinematograful a fost renovat şi i s-a dat numele Accatone, după titlul primului film (1961) al lui Pasolini. Este cunoscut drept un „spaţiu pluricultural", etichetă excesiv de generoasă: „librăria" înseamnă de fapt o măsuţă pe care sînt aşezate cîteva cărţi, barul – aflat la cîteva case mai sus – nu e deschis decît la amiază. Cinematograful propune, de ani de zile, cam aceleaşi filme, programate în zile şi la ore fixe. Preferaţii se numesc Ken Russell, Zanussi, Pasolini, Oshima. Acolo, la Accatone, am văzut, la mijlocul anilor '90, *Salò* al lui Pasolini. Efectul de şoc a fost puternic şi am resimţit şi eu acel „malaise" de care vorbesc toţi comentatorii. M-au frapat şi pe mine brutalitatea imaginilor şi evacuarea erotismului. Îmi amintesc însă foarte puţin de film. Curios, oricît de violente, marea majoritate a secvenţelor nu mi-au rămas în minte. De aceea, probabil, şi nu din cochetărie proustianofilă, am simţit impulsul să vorbesc mai curînd despre sala unde filmul era proiectat (îmi sînt foarte prezente, de asemenea, şi reacţiile unor spectatori la scenele mai tari). Cu puţin timp înainte de premiera filmului, Pasolini a fost, se ştie, asasinat în împrejurări încă neclare. Tot atunci, în 1975, apărea şi prima ediţie din *Scrieri corsare*, traduse acum (de Oana Boşca-Mălin şi Corina Anton) la Editura Polirom.

În legătură cu *Salò*, am citit ulterior că secvenţa în care o tînără mănîncă excremente umane era o metaforă a societăţii de consum şi că Pasolini considera *Carmina Burana* a lui Carl Orff (muzică ce însoţeşte o parte din film) drept „fascistă în spirit". Aceste obsesii traversează, de la un capăt la altul, *Scrierile corsare*. A vedea la tot pasul fascişti era un leitmotiv al discursului stîngii occidentale în anii '60–'70 („lupta antifascistă" redevenise, de altfel, o prioritate a Kremlinului). Iar dacă pînă şi în Italia, după cum admite Pasolini însuşi, fascişti erau doar cîteva sute, poate mii de oameni, atunci ei, fasciştii, trebuiau inventaţi. Este ceea ce reuşeşte cineastul stabilind o legătură pe cît de acrobatică, pe atît de neconvingătoare între (neo)fascism şi societatea de consum. Pasolini, continuîndu-i pe Adorno şi – mai ales – pe Marcuse, denunţă consumismul frenetic al lumii occidentale, victimă a unei ideologii hedoniste de tip american. Tema va deveni mai tîrziu un loc comun, formule precum „euforia perpetuă" sau „fericirea obligatorie" fiind astăzi de largă circulaţie. Pentru Pasolini însă, avem a face cu un *neofascism*, cu un „cataclism antropologic" dirijat de la un „Centru Consumist" (iată şi teoria conspiraţiei), pe scurt – cu un „genocid", pe care Marx şi Engels l-au anticipat, cu precizie, încă în *Manifestul Partidului Comunist*. Societatea de consum, constituită în urma unui sinistru complot al burgheziei, ar fi *cea mai rea, cea mai crudă, cea mai violentă, cea mai totalitară* dintre formele de represiune pe care le-a cunoscut istoria omenirii. Aceste enormităţi sînt repetate insistent, articol după articol (cartea reuneşte texte apărute în ziare, îndeosebi în *Corriere della Sera*, considerat a fi vocea capitalismului italian, ziar – se spune în prefaţă – „burghez, patronal şi antimuncitoresc": aşa se sinucide neofascismul capitalist!). Pentru Pasolini, anticomunismul e „suspect", la fel ca orice „revoluţie non-marxistă". Burghezia urmăreşte un plan „diabolic", pragmatismul Bisericii e şi el „diabolic", cuvîntul valori (familie, disciplină, moralitate etc.) este pus între ghilimele ironice, familia este o emblemă a consumismului, libertatea sexuală a ajuns o „erotomanie socială" (oricum, „copularea este politică"), Partidul Comunist Italian nu e numai partidul „cel mai curat", dar şi singurul apărător al democraţiei ş.a.m.d. Cauza crimelor lui Stalin? Aţi ghicit: idealurile erau bune, dar au fost întinate: „«crimele» (iarăşi ghilimele! – *n.m.*, A.C.) lui Stalin sînt rezultatul raportului dintre alegerea politică (bolşevismul) şi cultura precedentă lui Stalin".

Nenumăratele trimiteri la viaţa politică italiană şi la protagoniştii ei rămîn obscure, în ciuda notelor de subsol. Nu ştiu cine, la noi, va avea răbdarea să citească acest volum care, în ce mă priveşte, mi se pare ilizibil (faptul că eu am reuşit – cu mari eforturi – să-l citesc n-are nici o relevanţă). Cea mai aiuritoare afirmaţie din carte este aceea care priveşte chestiunea uniformizării, văzută comparativ, în URSS şi în Occident. În Uniunea Sovietică, scrie Pasolini, uniformizarea mulţimii (îmbrăcăminte, atitudine, comportament) este frapantă, dar se traduce, semiotic (Pasolini analiza totul dintr-o dublă perspectivă: marxistă şi semiotică), prin propoziţia: „Aici nu mai există nici o diferenţă de clasă". Un lucru minunat şi care te entuziasmează, continuă autorul: „În ciuda tuturor erorilor şi involuţiilor, în ciuda delictelor politice şi a genocidului lui Stalin (la care este complice întregul univers ţărănesc rus) faptul că poporul a învins în 1917, odată pentru totdeauna, în lupta de clasă şi că a instaurat egalitatea între cetăţeni este ceva care dă un puternic şi înălţător sentiment de veselie şi de încredere în oameni". Dimpotrivă, în Occident uniformizarea este „un fenomen negativ, care îţi induce o stare de spirit la limita dezgustului şi a disperării". Fraze care merită, într-un top al orbirii politice, să stea alături de declaraţia lui Sartre (de prin anii '50) conform căreia libertatea de exprimare era, în Uniunea Sovietică, totală.

Texte şi opinii de: ● *Alice GEORGESCU (critic de teatru)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Ludmila PATLANJOGLU (critic de teatru, preşedintele secţiei române AICT)* ● *Răzvan PENESCU (coordonator Liternet)* ● *Iulia POPOVICI (critic de teatru)* ● *Alina MANG (critic de teatru)* ● *Matei MARTIN* ● *Mircea MORARIU (critic de teatru)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Magdalena BOIANGIU*

Gusturi şi criterii

Dacă a ratat dintr-un motiv sau altul spectacolul de premieră şi vrea totuşi să fie la curent cu ce se întîmplă, cronicarul de teatru merge la o reprezentaţie obişnuită, stînd alături de plătitorii de bilet care vor satisfacţii pe măsura acestui preţ. Dacă unele persoane au venit să rîdă, apoi rîd, indiferent de ce se întîmplă pe scenă. Dacă alte persoane nu vor să piardă legătura cu agenda telefonică, lasă mobilul deschis şi răspund chemărilor. Cei veniţi să se amuze consideră că întîmplarea face parte din spectacol şi beneficiază de o porţie de rîs suplimentar. Unii spectatori şi-au făcut educaţia privind televizorul, ei şopocăiesc tot timpul, comentează, emit ipoteze cu privire la ceea ce se va întîmpla. Unii oameni merg la teatru din instinct de conservare: pentru că îşi aduc aminte de emoţiile încercate odată, alţii – pentru că în mediul unde funcţionează acest mod de petrecere a timpului liber este valorizat, există şi o categorie gata să repete o experienţă agreabilă, există şi amatori de noi experienţe, iar dialogul cu scena poate fi una dintre ele, altora drumul spre scenă li se pare o scurtătură spre glorie care nu presupune în mod necesar alfabetizarea... Se mai pot adăuga fel şi fel de motive şi impulsuri, dar stăruie senzaţia că s-a întrerupt circuitul normal, cel care leagă informaţia despre teatru cu cronica teatrală şi cu realitatea scenică.

Cînd facem lista spectacolelor de succes (vîndute pînă la ultimul loc, indiferent de ziua săptămînii cînd sînt programate), observăm că ele nu au decît o vagă legătură cu Premiile UNITER, cu selecţia de la festivalurile naţionale sau locale, cu premiile, cu topurile stabilite de critici, cu instituţiile formale sau informale producătoare de ierarhizări. Criteriile care ţin spectacolele pe afiş – în sălile mari, să le zicem burgheze – se leagă de bursa actorilor, de propaganda din gură în gură. Pentru spaţiile neconvenţionale funcţionează zvonul despre caracterul şocant al evenimentului, atrăgător dintotdeauna, deşi a dispărut un puternic stimul de propagandă teatrală: faima celui interzis de cenzură.

Şapte seri, 24-FUN, TimeOut

Sînt greu de inventariat căile parcurse de actualii şi viitorii amatori de teatru pentru a face cunoştinţă cu oferta. În Bucureşti există trei reviste, cu o bună răspîndire, dedicate exclusiv recomandărilor pentru timpul liber: Şapte seri, 24-FUN *şi* TimeOut. *În primele două, este prezentă informaţia strict necesară: autorul, titlul, sala, cu adresă şi număr de telefon, ziua săptămînii şi ora de începere a spectacolului, preţul biletului. Rubricile dedicate explicit sau implicit fenomenului sînt comentarii fără prea mare legătură cu viaţa curentă a scenei. Cea mai ambiţioasă este* TimeOut: *bilunar, în afară de o cronică de specialitate, teatrului i se dedică lista exhaustivă a spectacolelor din intervalul de timp dat, listă împodobită cu steluţe şi dotată cu ceea ce ar trebui să fie scurte recomandări. Criteriile acordării numărului de steluţe – şase posibile, în mod real cel mai prost spectacol are două, cel mai bun, cinci – sînt greu de descifrat, dar ceea ce se vede cu ochiul liber este desăvîrşita neconcordanţă între nota acordată şi caracterizare: despre* Noiembrie *(spectacol al Naţionalului bucureştean) ni se pune că „Olga Tudorache radiază de energie", iar „dialogul despre adevăr şi iubire este condus cu fineţe de marea actriţă". Atunci de ce doar două steluţe? Mai sînt şi alte nedumeriri, şi din nou inevitabilul* Take, Ianke şi Cadîr *încurcă orice încercare de concluzie raţională: în recomandare ni se spune că e o comedie perfectă pentru ieşire la teatru cu familia, dar i se dau nişte biete trei steluţe. Atîta tot pentru perfecţiune?! Ori prezenţa familiei coboară nivelul estetic? Recomandarea în acest context ar trebui să se limiteze la o scurtă şi obiectivă relatare a subiectului (gen jurnalistic extrem de pretenţios), fără imposibile aspiraţii de exprimare a personalităţii criticului.*

În presa cotidiană, cronica teatrală – cu cîteva notabile excepţii: Gândul, Cotidianul, Ziua *– e absentă. Abundă „informaţia" teatrală, uneori departe de adevăr: pentru a se demonstra eşecul lui Ion Caramitru ca director al Naţionalului bucureştean, i se atribuie acestui teatru un spectacol al Teatrului „Sică Alexandrescu" din Braşov* (Evenimentul zilei). *Cînd nu e o înşiruire de titluri şi autori, ni se povesteşte viaţa celor consideraţi a fi vedete – uneori persoane fără nici un trecut, dar mai ales fără nici un viitor teatral –, se fac jocuri de cuvinte, bancuri, se promit trupuri dezbrăcate şi alte „surprize" de gen. Cînd te aştepţi mai puţin, la capătul unei fraze unde ni se spune care e felul de mîncare preferat de regizor, apare o apreciere referitoare la structura de imagini a spectacolului. E o combinaţie indigestă şi atît informaţia cît şi aprecierea îşi ratează scopul: nu-i informează pe eventualii spectatori la ce să se aştepte cînd merg la un spectacol sau altul. La acest capitol rămîne de adăugat că posturile de radio şi de televiziune, cînd se ocupă de teatru, îi invită în studio pe autori şi urmează „laudă-mă, gură!" pe diverse voci; în emisiunile specializate, relicve ale unor preocupări sistematice, discuţia se duce între cunoscători, uneori legaţi prin indestructibile relaţii de prietenie. Cînd aceste relaţii se năruie, ele sînt înlocuite cu altele, la fel de indestructibile. În teatru, oamenii singuri nu au o viaţă creatoare lungă.*

Cristina Bazavan şi cronicarul de la The New York Times

Descrierea a ceea urmează să vadă sau eventuale explicaţii în legătură cu ce au văzut, aşteaptă spectatorii şi de la criticii (cronicarii) teatrali. Pe la colţuri, toată lumea e nemulţumită de prestaţia lor, dar a existat un om care şi-a exprimat public nemulţumirea, Cristina Bazavan: „Mă duc rar la teatru pentru că m-am fript cu montările româneşti şi suflu-n orice piesă, dar şi pentru că, rareori, găsesc în cronicile de specialitate ceva care să mă convingă să intru în sălile de teatru. E motivul pentru care astăzi, în ziua deschiderii Festivalului Naţional de Teatru, vreau să vă spun dvs., criticilor de profil, oful meu. Nu sînt din lumea teatrului, nu am studii de specialitate, nu ştiu mai mult de 10 nume de actori şi regizori de acum 50 de ani. Sînt un spectator obişnuit, care merge la teatru de bucurie, ca să simtă o energie specială, ca să se minuneze cum între el şi cei de pe scenă se creează un flux prin care se transmit, în dublu sens, emoţiile. Dar sînt un spectator care, din cauza „scrierilor" dvs., nu are repere ca să poată alege unde să meargă" (Liternet). *Mai departe ea reproşează criticilor că opiniile lor sînt determinate de relaţiile prieteneşti cu artiştii şi că folosesc neologisme cum ar fi „abulic", „aprehensiune", „soporifică". Ar fi trebuit să fie emoţionat. Nu prea e. Că n-are studii de specialitate e, probabil, adevărat. Că nu e din lumea teatrului e un fel de a spune. Cristina Bazavan scrie în* Jurnalul naţional *cronici de film, pe* Liternet *pot fi citite cronicile ei de teatru, recent a semnat tot acolo un jurnal de creaţie al spectacolului* Pescăruşul *de Cehov, elaborat de regizorul Andrei Şerban la Sibiu. Ne informează că răspunde de felul cum este oglindit teatrul în revista* Tabu. *Minunat. În revista* Tabu. *teatrul nu este oglindit. (Teatrul în general, nu Andrei Şerban personal.) Toată zarva cu scrisoarea a fost o modalitate de a-şi anunţa prezenţa într-un spaţiu nefrecventat, dar detestat.*

Ceea ce nu înseamnă că absenţa autorităţii criticii de teatru nu este un factor care contribuie la ruperea legăturilor dintre teatru şi public. Este frecvent evocat cronicarul legendar de la The New York Times: *se spune că prin cronica apărută a doua zi după premieră el distrugea sau dădea certificat de existenţă unui spectacol. Mă sîcîie o întrebare din amonte: care e în România ziarul de mare tiraj cu autoritatea politică şi intelectuală necesară pentru acceptarea şi susţinerea unor asemenea opinii tranşante? În susţinerea sau desfiinţarea unui spectacol nu intră doar considerente legate de ego-ul permanent inflamat al creatorilor, ci şi chestii cu bani. Pe urmă: nu cred că scopul vieţii unui cronicar este o asemenea acţiune directă în cotidianul teatral. Omului obişnuit să meargă la teatru ar trebui să i se ofere posibilitatea ca, în ziarul citit, nu în primul rînd de dragul cronicii teatrale, să afle ce crede cutare despre un spectacol şi să aibă posibilitatea să verifice dacă se potrivesc în gusturi şi opinii. Celui care nu are acest obicei, să i se stîrnească acum curiozitatea pentru un gen de distracţie care uneori te poate pune pe gînduri. Are dreptate Cristina Bazavan cînd îi cerea cronicarului de teatru să scrie inteligibil şi să-şi formuleze limpede opiniile. Nu e un rezultat uşor de atins în absenţa studiilor.*

*Din acest punct ar trebui să înceapă discuţia importantă şi serioasă despre prezenţa noii dramaturgii româneşti şi străine, despre obsesiile şi viziunile regizorale, despre limbajul teatral, despre tradiţie şi inovaţie, despre actorii minunaţi care stau stagiuni de-a rîndul pe margine, despre aptitudinea cronicarului de a deosebi un spectacol bun de unul gustos, despre puterea de a duce bunele intenţii spre un final public verificabil. Altădată. (**M. B.**)*

Ce se vinde

Pentru a afla şi gustul publicului în materie de spectacole de teatru, am cerut departamentelor – Secretariat literar, Marketing, Organizare spectacole sau Casa de bilete (după caz) – cîtorva teatre din Bucureşti şi din ţară să ne spună titlurile spectacolelor care se vînd cel mai bine. Am obţinut următoarele informaţii care ne-au permis să constatăm că titlurile de succes la public nu coincid aproape deloc cu cele selectate în topul celor 14 critici, publicat în *Ziarul de duminică*. Cu majuscule cele care – dintr-un motiv sau altul – sînt pe unul dintre primele locuri în lista de anul acesta sau în cea de anul trecut.

Teatrul Naţional din Bucureşti
Egoistul de Jean Anouilh, regia: Radu Beligan
Take, Ianke şi Cadîr de V.I. Popa, regia: Grigore Gonţa
INIMĂ DE CÎINE după Mihail Bulgakov, regia: Yuriy Kordonskiy
Cinci femei de tranziţie, un spectacol de Rodica Popescu Bitănescu
Menajeria de sticlă de Tennessee Williams, regia: Cătălina Buzoianu

Teatrul „Bulandra"
Unchiul Vanea de A.P. Cehov, regia: Yuriy Kordonskiy
Cafeneaua de Sam Bobrik & Ron Clark, regia: Horaţiu Mălăele
Măscăriciul, după A.P. Cehov, regia: Horaţiu Mălăele
Triumful dragostei de Marivaux, regia: Alexandru Darie
Şase personaje în căutarea unui autor de Luigi Pirandello, regia: Liviu Ciulei

Teatrul „Odeon"
Portretul lui Dorian Gray, după Oscar Wilde, regia: Dragoş Galgoţiu
Un tango mas, un spectacol de Răzvan Mazilu, regia: Alexandru Dabija
JOI.MEGAJOY de Thuróczy Katalin, regia: Radu Afrim
Marchizul de Sade de Doug Wright, regia: Beatrice Rancea
Veronika se hotărăşte să moară după Paulo Coelho, regia: Gelu Colceag

Teatrul de Comedie
Revizorul de N.V. Gogol, regia: Horaţiu Mălăele
Chiriţa of Bîrzoieni de Vasile Alecsandri, regia: Iarina Demian
Poiana boilor de A.P. Cehov, regia: Horaţiu Mălăele
Ferdinand al VIII-lea Regele Spaniei de N.V. Gogol, regia: Iarina Demian
Poker de Adrian Lustig, regia: Alexandru Tocilescu

Teatrul Mic
Alex şi Morris de Michael Elkin, regia: Gelu Colceag
O zi din viaţa lui Nicolae Ceauşescu de Denis Dinulescu, regia: Alexandru Tocilescu
Cum iubeşte cealaltă jumătate de Alan Ayckbourn, regia: Sanda Manu

Teatrul Foarte Mic
Fluturii sînt liberi de Leonard Gershe, regia: Diana Iliescu
Vitamine de Vera Ion, regia: Ana Mărgineanu
89.89... FIERBINTE DUPĂ '89, scenariu de Ana Mărgineanu, pe texte de Ştefan Caraman, Peca Ştefan, Petre Barbu, Paul Cilianu, Călin Blaga, regia: Ana Mărgineanu
mady-baby.edu de Gianina Cărbunariu, regia: Gianina Cărbunariu

Teatrul „Radu Stanca" din Sibiu
Pescăruşul de A.P. Cehov, regia: Andrei Şerban
Vremea dragostei, vremea morţii de Fritz Kater, regia: Radu Alexandru Nica
Am angajat ucigaş profesionist de Aki Kaurismäki, regia: Radu Alexandru Nica
Aşteptîndu-l pe Godot de Samuel Beckett, regia: Silviu Purcărete

Teatrul „Mihai Eminescu" din Timişoara
Autobahn de Neil LaBute, regia: Radu Apostol
Krum de Hanoch Levin, regia: Radu Afrim
Imagine Show (spectacol de cabaret)

Teatrul „Toma Caragiu" din Ploieşti
Gaiţele de Alexandru Kiriţescu, regia: Lucian Sabados
PLASTILINA de Vasili Sigarev, regia: Radu Afrim
O noapte furtunoasă de I.L. Caragiale, regia: Lucian Sabados
Trei surori de A.P. Cehov, regia: Alexandru Dabija.

a consemnat Alina MANG

Ludmila PATLANJOGLU

Deontologie profesională

„Acum trăim o stare de haos şi ciumă şi astea sînt tot timpul producătoare de artă şi joacă" – mărturiseşte regizorul Silviu Purcărete. Fenomene ca globalizarea, invazia mass-media, clonarea, terorismul, obsesia Apocalipsei ne fac să resimţim mai puternic teatralitatea vieţii. Faţă în faţă cu această realitate, pe scenă au explodat reperele şi frontierele, haosul devenind, de multe ori, rege.

În acest context, teatrul se înfruntă nu cu „publicul", ci cu „publicurile". Criticul – punte între sală şi scenă – a fost şi el obligat să-şi reconsidere rolul. Nu întîmplător, anul acesta, la Congresul Mondial al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru, tema a fost „Critica şi noua teatralitate". Concluzia? Azi, criticul este nu „doar" mediator între artist şi spectator, prin cronica de după reprezentaţie, ci şi ca autor de cărţi, consilier al unor instituţii, animator al unor manifestări şi promotor al unor artişti şi producţii de anvergură.

Este criticul un om important?

În România postdecembristă, revistele de cultură s-au împuţinat, tirajele au scăzut, difuzarea lor se face tot mai greu, criticii dispun de puţine publicaţii de specialitate, iar acestea se luptă şi cu cenzura financiară. În presa cotidiană, în condiţiile unui adevărat *boom* publicitar, rubricile de teatru sînt insuficiente şi au fost ocupate, de multe ori, de neaveniţi. În pofida acestor „sincope", breasla criticilor este puternică – atît prin prezenţe individuale, cît şi ca grup, în cadrul Secţiei Române a Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru (AICT). Fapt remarcat şi de colegii de pe alte meridiane, prezenţi la Congresul Mondial AICT, organizat în 2003 la Bucureşti.

Criticii au reuşit să promoveze o elită a valorilor, în pofida climatului colegial uneori în suferinţă din cauza vanităţilor dictatoriale, a ranchiunelor omeneşti, confuziei valorilor sau a partizanatelor de grup. Totuşi, deontologia profesională a funcţionat, critica impunîndu-se ca o cenzură estetică, fiind recunoscută de spectatori şi artişti ca o autoritate.

Am simţit că demersul meu critic are o finalitate – atît personal, cît şi în situaţii care au presupus solidarizarea cu colegii de breaslă. Aş da cîteva exemple ale acestui raport viu între scenă, critic şi publicuri: ca organizator al Festivalului Naţional de Teatru „I.L. Caragiale" (ediţiile 2002 şi 2003) şi ca iniţiator al proiectului artistic „David Esrig şi Avangarda în teatru"; cînd am intrat în polemică cu unii dintre confraţi, susţinînd valoarea unor capodopere scenice (*O trilogie antică* – regia Andrei Şerban, *Phaedra* – regia Silviu Purcărete), a unor montări novatoare (*A douăsprezecea noapte* şi *Oedipe* – regia Andrei Şerban, *...au pus cătuşe florilor* – regia Alexander Hausvater, *O noapte furtunoasă* – regia Felix Alexa, spectacolele lui Dan Puric). Acelaşi lucru s-a întîmplat cînd am acţionat în sprijinul unor tineri creatori şi în afirmarea originalităţii demersului lor artistic (Sorin Leoveanu, Claudiu Goga, Teodora Herghelegiu, grupul „dramaAcum"). De asemenea, prin impactul celor două volume de autor: *La vie en rose cu Clody Bertola* şi *Regele Scamator Ştefan Iordache*.

Cred că un critic conştientizează importanţa rolului pe care îl joacă între creatori şi spectatori, nu numai din „victorii", ci şi din „înfrîngeri de moment". Privind din perspectiva timpului şi a modului în care a evoluat arta spectacolului, simt că m-am înşelat cu diagnosticul negativ categoric pe care l-am pus montării *Antigona* de la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" (regia Alexandru Tocilescu). Atitudinea mea severă, de refuz – în calitate de cronicar şi selecţioner în cadrul Festivalului Naţional de Teatru „I.L. Caragiale" – a maculat destinul spectacolului în relaţia cu spectatorii. Astăzi, privesc această întîmplare ca pe un apel la luciditate, la responsabilitate – garanţii ale unei relaţii vii, creatoare, în triada artişti-critici-publicuri...

Informaţii teatru

„Scenele din Bucureşti şi din ţară primesc o infuzie de muzică, poveşti de dragoste şi drame. Mircea Daneliuc îşi montează propriul text, la Craiova. Florin Călinescu revine la Teatrul Mic, în rol de arheolog. *Sergentul* Tudor Chirilă dă ordine într-un musical, la Teatrul de Comedie. La Iaşi, soţia şi o amantă îşi fac destăinuiri înainte de o crimă. Ce s-a mai rumenit în cuptoarele teatrelor? Piesele proaspete şi calde nu pot lipsi din meniul cultural al acestei săptămîni." *(Adevărul,* 16 ian. 2007)

„Arta alternativă la un pahar de vin şi o ţigară" *(Evenimentul zilei,* 16 dec. 2006)

„Week-end cu teatru, film şi comedie live" *(Evenimentul zilei,* 21 oct. 2006)

„Petreceri, Festivalul berii şi concerte în capitală" *(Adevărul)*

Alice GEORGESCU

Păs în doi

La o reflecţie atentă – noroc că, în general, ne abţinem de la aşa ceva –, profesia de critic de teatru apare ca o bizarerie perfectă: unor oameni care „fac totul" pentru a-şi convinge semenii de realitatea unor irealităţi, un alt om le aduce elogii sau mustrări, în funcţie de gradul sporit sau redus în care ei izbutesc să „mintă", să „păcălească", să „înşele". Cu cît regizorul şi actorii înfăţişează mai abil – ficţiunea, iluzia, *nimicul* – drept adevăr concret, palpabil – cu atît criticul – în virtutea experienţei acumulate în lunile şi anii cît a privit la persoane care se ocupă cu asemenea „deturnări" – îi felicită, îi laudă şi-i îndeamnă să continue pe această cale. Cu cît, dimpotrivă, ei mint mai prost şi se prefac mai neconvingător, cu atît el îi ceartă mai tare. Pentru cine scrie, aşadar, criticul? Şi cine are nevoie de el?

Important sau nu, criticul e un om singur.

Dacă e să ne luăm după ce se învaţă la şcoală (la şcoala de teatru, unde viitori artişti ai scenei şi viitorii critici sînt, în România, colegi), cronicarul – denumire întrucîtva peiorativă a persoanei în chestiune – este „un spectator avizat". Această definiţie vagă îl situează, din capul locului, pe critic în tabăra adversă creatorilor, în rîndul cărora, înăuntrul echilibrului energetic de forţe, le revin caracteristicile de tip yin: pasivitate, întuneric, răceală. Desigur, povestea cu „avizat" complică un pic lucrurile; nu suficient însă pentru ca artiştii să-l socotească pe critic, măcar cît de cît, partener. Partener în dorinţa ca spectacolul (orice spectacol) să fie o operă de artă sau, cel puţin, un foarte bun divertisment; partener în priceperea la sufletul omenesc şi la găsirea celor mai elocvente modalităţi de a-l arăta pe scenă; partener în desăvîrşirea lor profesională; partener în iubirea pentru teatru; partener – de ce să n-o recunoaştem? – în strălucirea de sub reflectoare şi admiraţia ce se revarsă dinspre privitorii neavizaţi. Din acest(e) motiv(e), criticul suferă adeseori – şi, cînd suferă prea tare şi nu reuşeşte să-şi aline suferinţa cu bucuriile pe care i le poate aduce propria profesie (prin rafinarea instrumentelor de analiză şi a mijloacelor *sale* de expresie, de pildă), devine un critic prost, adică nedrept, părtinitor, neatent, nepăsător, încifrat, ilizibil. Ajuns în această nefericită situaţie, el începe să vorbească, de obicei, în numele maselor, al publicului ca întreg omogen şi coerent, al „cetăţii". Încearcă, adică, să se întoarcă, metaforic, printre cei de-o făptură şi de-o seamă cu el, în definiţia care îl aruncă – definitiv – de cealaltă parte a rampei. Numai că...

Numai că nici spectatorii „ceilalţi" nu-l recunosc ca frate. În general, habar nu au că el există şi, dacă există, cu ce se ocupă exact. Iar atunci cînd iau act de prezenţa şi de prestaţia lui este, îndeobşte, pentru a le contesta. Fiindcă spectatorul neavizat vine la teatru, în 90% din cazuri, pentru a se distra, a se „simţi bine", a se destinde după orele de serviciu, a-i vedea de-aproape pe actori (şi mai ales pe actorii-vedetă), a se delecta cu poveşti frumoase, interesante şi care, eventual, să-i sugereze soluţii la propriile necazuri, probleme şi dileme, a-şi „scoate în lume" consortul/consoarta (prietenul/prietena) sau ultima achiziţie vestimentară, a se întîlni cu prietenii într-un loc mai „distins", a-şi trece două-trei ore libere într-un spaţiu (relativ) elegant, climatizat, comod şi, cum-necum, *social*. În aproape toate aceste împrejurări, spectatorul neavizat se poate lipsi perfect de opinia şi de sfatul criticului. Sigur, preferabil ar fi ca spectacolul la care intră să fi fost „verificat" înainte de cineva, iar acel cineva să-l fi prevenit dacă acolo „e de plîns" sau „nu se înţelege nimic", dar, oricît de slabă ar fi reprezentaţia, spectatorul neavizat tot zăreşte pe scenă ceva care, într-un fel sau altul, să-i salveze seara: o croială de rochie, un aranjament de interior (doamnele), un sîn dezgolit, o coapsă atrăgătoare (domnii); după ce a dat bani pe bilet şi a mai şi bătut drumul pînă aici, renunţînd la ştiri, la meci sau la serial, ar fi aproape inuman şi de-a dreptul imoral să nu găsească absolut nimic de care să se bucure. De aceea, întotdeauna, spectatorul neavizat aplaudă, la sfîrşit, sărind în picioare – şi nici că-i pasă ce părere are despre toate astea semenul său avizat. Pe care, de altfel, oricum nu-l citeşte.

Firește, există şi persoane care consultă rubricile de cronică dramatică din ziare şi săptămînale, ba chiar şi revistele de specialitate (cîte, cînd şi cum apar ele), dar aceste persoane fie au un interes direct – trecut, prezent sau viitor – legat de scenă şi de profesiunile ei, fie (mai rar) sînt acei pasionaţi/devotaţi (teatromani, li s-ar putea spune, prin similitudine cu melomanii) care ajung să se priceapă într-atît de bine în domeniu încît ar putea da lecţii nu doar de istorie, ci şi de percepţie a teatrului, multora dintre criticii „cu patalama". De regulă, spectatorii din urmă citesc cronicile spre a-şi confrunta opinia personală cu aceea „autorizată" şi nu rareori îi abordează pe critici prin foaiere, pentru a-şi comunica acordul ori dezacordul cu „diagnosticul" acelora.

În afară de aceşti pătimaşi, pe critic îl mai citesc doar practicienii teatrului; mai ales cei care pretind că nu-i interesează cronicile. Şi, de fapt, în ciuda retoricii populiste pe care o dezvoltă de regulă în legătură cu misiunea sa de „ecou al conştiinţei publice" şi de „curea de transmisie" între scenă şi sală, criticul pentru ei scrie. Tot aşa cum, în ciuda agresivităţii „antiteoretice" pe care o afişează, actorii şi regizorii muncesc cu gîndul (şi) la reflectarea specializată a muncii lor. Pentru că, în clipele cînd reflectează la meseria pe care o practică, şi criticul, şi artiştii scenei ştiu că, în bătălia inegală dintre Frumosul absolut şi Urîţenia cotidiană, dintre Ideal şi Real, dintre Artă şi Viaţă, ei sînt – împreună – singuri.

*Sanda Toma şi Ion Lucian în **Comedie roşie** de C. Turturică, regia Alexandru Tocilescu, Teatrul Naţional Bucureşti*

Răzvan PENESCU

Tolontan – criticul de teatru

Am vrut să conving un amic să meargă la *Purificare* şi n-am reuşit. Mai întîi mi-a zis că nu e iubitor de teatru, că preferă filmul. Apoi, că n-are timp. În cele din urmă, a mărturisit că, pe vremuri, mergea la teatru, dar că în nici un caz nu s-ar duce să vadă o piesă de Sarah Kane, nicăieri, pentru că-l oripilase o montare mai veche din Bucureşti. Spectacolul, şi nu textul.

Mulţi dintre oamenii pe care îi ştiu merg măcar o dată la 6 luni la cinema, prea puţini merg însă cu aceeaşi (i)regularitate şi la teatru. De ce se-ntîmplă asta e greu de spus. Povestea de mai sus e una din explicaţii. Un măr stricat strică toate merele de pe farfurie, o piesă proastă te ţine departe de teatru măcar o vreme. Altă explicaţie e că informaţia teatrală e din ce în ce mai puţină. Mai toate cotidienele şi siturile de informaţii îşi restrîng rubricile culturale, „pentru că nu vînd". Sau poate pentru că rubricile respective nu se mai numesc „Cultura", ci „Cultură"/„Mass media", „Procult" sau chiar „Showbiz and Fun" (e din România, da!) şi au şi titluri absolut culturale, ca, de exemplu: „Prinţesa Diana, schizofrenică?" sau „Clubberul Tăriceanu".

Se mai spune şi că ar fi vina PR-ului din instituţia teatrală că nu face suficient pentru promovarea spectacolelor. De cele mai multe ori, PR-ul trimite informaţia pe fax sau e-mail, celor pe care îi crede interesaţi. Un comunicat de presă simplu, în stil de ştire: cine?, ce?, cînd?, unde?. Jurnaliştii se mărginesc să-l copieze întocmai, în ziarul la care lucrează, astfel că trei cotidiane dau ştiri absolut identice despre acelaşi lucru, uneori chiar cu greşelile de ortografie, stîngăciile de stil şi inadvertenţele din comunicatul de presă original.

Cineva ar trebui să ne trimită la teatru şi n-are cine. Nu că n-am merge de bună voie, dar ne-ar plăcea să ştim dinainte ceva despre ce am putea vedea, să putem alege, să ne spună cineva pe înţelesul nostru ce e frumos şi bun şi merită văzut. Dar cronicarii de teatru încearcă, de cele mai multe ori, doar să ne arate cît de inteligenţi sînt ei, confundînd deseori inteligenţa cu exprimarea alambicată. Aşa că destule din cronicile de teatru sînt pline de „rafale de imaginaţie", „personaje bîntuite de angoasa vîrfului artei declamatorii", „ticăloşi cheflii care se văd miraculaţi", „vidul pleonastic din scenă" şi multe alte asemenea. Motive de amuzament, dacă n-ar fi îngrijorătoare.

Aş vrea să văd actorii şi regizorii aşteptînd, ca în filmele americane vechi, ziarul de a doua zi, pentru a vedea ce a spus despre ei cronicarul de teatru. Iar cronica aceea să determine succesul sau căderea unui spectacol. De ce nu e aşa?

Fotbalul – model pentru teatru?

Ştiu că, la cele ce vor urma, cronicarii de teatru or să strîmbe din nas şi or să zică: „Teatrul nu e pentru tot ţopîrlanul". Dar mi-aş dori ca la teatru să fie acelaşi număr de oameni ca pe site-ul *Gazetei Sporturilor,* de exemplu: www. gsp.ro are cîteva zeci, chiar sute de mii de cititori pe zi, care văd goluri în reluare, citesc articole, se enervează, scriu comentarii şi ce or mai face ei acolo. Vin pentru că acolo e viaţă, există opinii (şi nu doar despre fotbal, nici măcar doar despre sport), există poveste care comunică o idee şi nu doar un deget ridicat şi un monolog destinat doar iniţiaţilor. OK, grafica e teribilă, culorile prea agresive şi bannerele din abundenţă, dar sînt şi Radu Cosaşu, şi Radu Paraschivescu, şi Traian Ungureanu, şi Radu Naum, şi Adrian Cioroianu, şi Cătălin Tolontan, şi toţi ceilalţi.

joi.megaJoy de Kathrin Türoczy, regia Radu Afrim, Teatrul Odeon

Tolontan e ca un critic de teatru: vede piesa şi le spune cititorilor ceva despre ea. Spune ce-a fost bine şi ce nu, ce e de ţinut minte şi poate şi cu ce altceva mai seamănă, care au fost scenele principale şi personajele. Şi nu se mărgineşte doar la sport, l-am văzut comentînd în exact acelaşi mod, cu exact acelaşi gen de discurs şi cu exact aceleaşi reacţii prompte şi vioaie din partea publicului, şi politică, şi publicitate, şi film. Şi, normal, i-am cerut (şi ne-a şi dat) din textele lui să postăm pe LiterNet.

Cititorii www.gsp.ro sînt un grup eterogen, la fel ca spectatorii de teatru: unora le place o echipă, altora – alta. Sînt însă tot mai mulţi, pe zi ce trece, şi nu pentru că sportul ar fi ceva facil şi „pentru mase" şi departe de cultură, aşa cum cred cei care se strîmbă cînd le spun că şi eu vizitez site-ul măcar o dată pe zi. E vorba de conţinut şi de cei care ţin site-ul viu şi le vorbesc oamenilor direct şi elegant despre Steaua, Dinamo, Adrian Porumboiu şi Corneliu Porumboiu, care a fost premiat la Cannes cu *A fost sau n-a fost?*. Tolontan e sincer şi vorbeşte despre ce-i place, cu oamenii care-i plac, îşi iubeşte cititorii. Cititori care nu sînt ideali, care nu ţin mereu cu echipa lui favorită, care îl contrazic, ba chiar mai şi înjură... Îi place să le dea cuvintele lui, în fiecare zi, imediat după meci, chiar dacă meciul se termină la miezul nopţii şi-ar putea să se ducă la o bere, în loc să scrie. Îi place să ia idei de la ei, ba chiar fraze, să scrie articole împreună cu cititorii. E acolo, în mijlocul celor care îl citesc, îi ascultă cînd spun ce îi interesează şi le răspunde cu texte coerente şi provocatoare.

Am auzit un critic de teatru spunînd că nu vrea să scrie pentru semiretardaţii care se uită la filme americane şi scriu comentarii pe forumuri. Mie mi se pare că *pe ei* trebuie să-i facem să meargă la teatru. Cei care merg deja n-au nevoie de persuasiune, ci doar de spectacole bune, care să nu-i facă să se îndepărteze. Nu poate fi foarte rău ca galeria Stelei să treacă şi pe la teatru. N-o să le facă rău, nu mai rău decît o altercaţie cu galeria lui Dinamo sau cu jandarmii.

Iulia POPOVICI

Globalizarea galopantă

În (nu foarte, dar destul de) lunga listă a *plus-valorii* româneşti la excepţia culturală europeană, şoriciul de porc, palinca de Zalău şi telemeaua stau comod alături de triada Cioran-Eliade-Ionescu, Damian Drăghici *and Brothers* lîngă Pintilie şi noul val din cinematografie, iar cimitirul vesel de la Săpînţa lîngă Matei Vişniec şi Purcărete.

Succesul european şi transatlantic (ori, cel puţin, accesul la aceste spaţii culturale) a devenit, în ultimii ani, o prioritate pentru artiştii români de teatru (mai ales cei tineri, şi mai ales pentru dramaturgi). O prioritate mai stringentă, judecînd după ultimele semne, decît cea a „satisfacerii" propriului public, în măsura în care el există sau ar putea fi dezvoltat. Raţiunile sînt destul de complexe: pe de o parte, cultura organizaţională a sistemului teatral românesc, unde raporturile şi relaţiile dramaturg-regizor-producător (director de teatru) sînt deficitare şi cu precădere frustrante pentru artiştii în curs de afirmare, pe de altă parte, fascinaţia respectuoasă pentru cultura occidentală şi paradoxala înclinaţie a artei româneşti de a se autoimporta (mulţi creatori ajung să fie recunoscuţi în propria ţară abia după ce/ şi pentru că au succes în străinătate).

Ombilicală cum e *(apud* Silviu Mihai), cultura românească trăieşte într-o admiraţie tălîmbă faţă de un Occident pe care-l cunoaşte mult prea puţin şi pe care-l preferă, *per se,* construirii unor forme autohtone alternative şi personale. Rezultatul e fie calchierea fondului de export – excentrismul local, *y-compris* palinca de Zalău, sarmalele, Dracula, minoritatea romă şi tinerii care vor să fugă în Vest (în esenţă, *a vinde România* e tema din piese precum *madybaby.edu* de Gianina Cărbunariu – *Kebab* în versiunile ei internaţionale –, *România, te pup* de Bogdan Georgescu, *Vitamine* de Vera Ion) pe forme inventate în alte spaţii, în alte tradiţii, pentru alte nevoi culturale şi mentale, fie, la polul opus, pur şi simplu preluarea formelor şi convenţionalizarea mărcilor identitare specifice ale fondului (a se vedea, tot în dramaturgie, *The Sunshine Play* a lui Peca Ştefan).

În ce priveşte dramaturgia (pe filiera rezidenţelor Royal Court, devenite o escală cvasiobligatorie în traiectoria profesional-personală a autorilor de teatru români) şi, în oarecare măsură, şi regia, momentul la care asistăm e unul al globalizării galopante, înţeleasă nu ca acces şi comunicare interculturală, ci ca uniformizare a formei, temelor şi mijloacelor. O reacţie interesantă a fost cea a unui critic american, spectator la *The Sunshine Play,* care-şi mărturisea dezamăgirea de a fi venit să vadă teatrul de regie european şi de a se fi găsit, pe neaşteptate, dinaintea unei montări (cu text cu tot) flagrant de similară celor din *off-Broadway*-ul newyorkez. Ceea ce pentru cultura teatrală românească reprezenta structurarea, în sfîrşit, a unui discurs dramaturgic şi regizoral al spectacolului de divertisment elegant pentru adolescenţi şi tineri, pentru un cronicar familiarizat cu evoluţia şi prezentul scenelor de dincolo de Atlantic trimitea invariabil la un topos teatral de genul *been there, done that*.

Whisky de Maramureş sau piese de Gianina Cărbunariu.

Probabil că receptabilitatea largă a unei opere de artă (în artele spectacolului, măcar) ţine în proporţii egale de gradul de recognoscibil al situaţiei date (uimitor cît de multe paralele cu National Health System-ul britanic a iscat la Londra *Moartea domnului Lăzărescu)* şi concreteţea ei specifică, inclusiv în modul de tratare. De la un nivel în sus al forţei creative, e vorba de capacitatea unui artist de a naşte „mitologii subiective" (Serge Daney, nu Barthes, despre film, după Alex. Leo Şerban), de a „produce" o viziune personală asupra lumii în care trăieşte, fie ea (sau de cele mai multe ori) şi în răspăr cu normele dictatoriale ale canonului de succes vestic.

Pe nepregătite, pentru unii, succesul – în egală măsură românesc şi occidental al unui spectacol/text ca *Stop the Tempo* – s-a datorat tocmai faptului că impulsul său iniţial era o stare precis identificabilă şi „locală" de disconfort estetic şi social, iar *adrisantul* lui ideal era în mod precis un public de *aici şi acum*. Efectul de manifest era extrem de personal şi asumat-căutat, exportarea lui, nu. Ceea ce l-a făcut un reper pentru teatrul românesc al ultimului deceniu a fost tocmai viziunea subiectiv developată asupra unui instantaneu de umanitate.

A încerca să clonezi, pentru ca tot ei să consume, ceea ce alţii au produs, pe cale naturală, într-o lungă tradiţie culturală, nu poate decît să se transforme într-o plictisitoare spirală a repetării la absurd a aceloraşi scheme, iar asta se vede deja în direcţiile pe care a început să le ia dramaturgia tinerilor.

Ideea de a vinde ceea ce deja se caută (modelul Royal Court luat ca atare, nu ca o şcoală în care se „predă" o metodă, din multele posibile, de alfabetizare dramaturgică, de pildă) poate fi eficientă pe termen scurt, deşi oferta e oricum destul de mare; însă pe termen lung, cine-şi imaginează că lumea va cumpăra whisky de Maramureş cînd magazinele sînt pline de Jim Beam-ul cu certificat de marcă de tradiţie?!

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 9 februarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Stela GIURGEANU

Ghizii din subterană

Deocamdată în România nu putem vorbi de un gen al teatrului underground stabilizat. Cluburile de teatru sînt prea puţine pentru a isca o concurenţă reală între ele. Tinerii artişti le folosesc mai mult ca pe o rampă de lansare personală şi mai puţin ca pe un spaţiu alternativ al libertăţii de expresie. Chiar dacă deschizătorul de drumuri, Green Hours-ul din Bucureşti se află la zece ani de la prima producţie originală, putem vorbi de teatrul de subterană ca de un experiment aflat încă la început.

Cu toate acestea, cluburile de teatru underground reprezintă la noi mai mult decît instaurarea unui alt gen de teatru. Cum tineri din România, conform unui sondaj Pro Youth realizat la finele anului trecut, nu mai merg la teatru, fiind mai atraşi de televizor, de lumile virtuale alè jocurile pe calculator sau ale reţelelor de Internet, clubul de teatru a devenit o „momire" a tînărului către această zonă. Şi, după cum toate cluburile şi spaţiile alternative, care oferă acest gen de spectacol, sînt neîncăpătoare, e la îndemîna oricui să-şi dea seama că este mult mai uşor să ademeneşti un tînăr la un spectacol de teatru, oferindu-i-l, nu sub forma unui bilet la un Teatru-Instituţie, ci ca pe un fel de „bonus", la o cafea şi la o ţigară.

Cum a început?

Cu Green Hours 22 jazz-cafe. Iniţial un club de jazz, înfiinţat în 1994, într-o clădire veche de pe Calea Victoriei, clubul a devenit în prezent şi un fel de iniţiator al teatrului underground, fiind şi un deschizător de drumuri. Nu a apărut însă ca rezultat al unui plan îndelung pus la cale, ci dintr-o joacă. În pauzele dintre concertele de jazz, tineri actori şi studenţi la teatru, unii dintre ei clienţi ai barului, înjghebau scurte scenete de cîte 5-7 minute, scenete care „au prins" la public din ce în ce mai mult. Cum a alunecat Green Hours de la acele scheciuri înspre panta teatrului, ajungînd în prezent să aibă spectacole premiate la gala UNITER şi să fie printre promotorii teatrului underground în România?

Voicu Rădescu, directorul Green Hours, îmi spune că totul a început de fapt prin întîlnirea cu Maia Morgenstern şi Dorina Crişan Rusu, întîlnire care a dat naştere primului spectacol produs la Green, *Chantan au lait,* cu premiera pe 1 decembrie 1997 şi, în acelaşi timp, Teatrului LUNI. Faptul că a continuat producerea acestui gen de spectacol mă face să întreb: ambiţie artistică sau idee de afacere?

„Green Hours nu a fost niciodată şi nici nu va fi o afacere." Iar tonul dlui Rădescu mă face să înţeleg că alăturarea termenului „afacere", Teatrului LUNI, a fost aproape o blasfemie.

„Chiar dacă au fost artişti care au venit aici gîndind că vor face bani" şi „chiar dacă în prezent, la zece ani de la primul spectacol original Green Hours, spectacolele sînt premiate la Gale importante din lumea teatrului", chiar dacă „în primii ani, tot ce însemna *teatru* însemna *costuri",* iar acum „reprezentaţiile au ajuns să se susţină prin ele însele", despre teatrul underground în România, „încă mult timp de acum înainte, nu se poate spune că are multe şanse de cîştig material".

Lăsînd la o parte ideea blasfemiatoare, în afara spaţiului alternativ, ce este teatrul underground?

„Este un alt fel de teatru, poate şi datorită infuziei imense de tinereţe care îl străbate. În general, tinerii sînt cei care ţîşnesc pe aceste scene, unii – pentru că şi-o doresc, alţii – pentru că în alte părţi nu au loc. Pe de altă parte, teatrul underground ţine şi de o altă atmosferă: fiind un spaţiu liber, mai decontractat, stă la baza naşterii unor acte artistice care nu ar avea cum să ia fiinţă în zone rigide, convenţionale şi organizaţionale."

Mă uit în jur. La momentul interviului mai era o oră pînă să înceapă spectacolul. Se amenaja „spaţiul", se aranjau reflectoarele. Cîţiva tineri şi-au făcut apariţia, s-au salutat cu cei de la bar, apoi între ei. Au pînă în 25 de ani, blugi evazaţi, genţi enorme şi lungi. O tînără, în faţa mea, cu părul blond şi *sauvage,* comandă o cafea, îşi aprinde o ţigară şi deschide o carte. *Mă numesc Roşu.* La altă masă, trei tineri, doi băieţi şi o fată (fata poartă mănuşi fără degete, iar unul dintre băieţi – un cercel în nas) discută aprins dacă Metallica, şi nu Manowar, deţine supremaţia în muzica hard.

Publicul de la Green are o personalitate absolut distinctă. Şi se poartă ca şi cum ar fi fiinţe superioare. Chiar dacă, iniţial a fost privit cu suspiciune, „publicul de bere" s-a dovedit în timp a fi, de fapt, şi un mare iubitor de teatru. „Mulţi vin special pentru spectacole. Puştii, pe care îi ştiu de cînd erau în liceu, sînt azi oameni «respectabili», cu slujbe şi familii, şi continuă să vină. Vin şi noi găşti de liceeni care se interesează de evenimente, ne dau adresele lor de e-mail şi ne roagă să îi anunţăm de premiere. Formatori de public? Cu siguranţă, şi chiar mă laud că am transformat deja o bună parte din clientela de bar în public de teatru."

Spaţiul de risc

Adriana Zaharia, una dintre fondatoarele Teatrului „Desant", îmi spune de la bun început că underground-ul e specific fiecărei culturi, fiind un fel de reacţie la cultura de masă.

Teatrul underground ar trebui să fie „zona de risc maxim, în ceea ce priveşte expresia artistică. Ar trebui să fie factorul de inovaţie permanentă. Însă acum nu avem aşa ceva pentru că, deşi inovaţie puternică poţi întîlni, expresiile nu sînt încă aşezate, nu sînt coerente din punct de vedere al discursului artistic. Nu există o strategie, iar lucrurile sînt destul de întîmplătoare."

Sediul „Desant"-ului, un fost magazin de telefoane, 270 de metri pătraţi, jumătate din el, la subsol, jumătate, la parter. Spaţiile de joc sînt trei, dar pînă acum s-a folosit mai mult underground-ul. Este prins într-o atmosferă desăvîrşit urbanizată şi industrială, creată, pe lîngă ţevile din tavan ale blocului care îl găzduieşte, şi de o atitudine pe care, ca spectator, ţi-o induci de unul singur, venind pînă acolo, din decorul fostului bulevard 1 Mai. Imaginea lui e de „burtă a oraşului", după cum o denumeşte fondatoarea acestui spaţiu de teatru alternativ.

Mircea MORARIU

În provincie, cine ne mai duce la teatru?

Însăşi inserarea adverbului *mai* în întrebarea ce prilejuieşte reflecţiile următoare, arată că *ab initio* se presupune că schimbarea de sistem politic de la sfîrşitul lui 1989 a adus cu sine modificări de identitate a agenţilor ce determină oamenii să cheltuiască bani şi cîteva ore din viaţă pentru a petrece o seară la teatru. Există, aşadar, şi în acţiunea banală de a merge la teatru un *înainte* şi un *acum,* cu nuanţa că, dacă *înainte* are un aer de glorie, *acum* e termenul ce acoperă nenumărate dispute, cu factură de element generator de cezură, între teatralo-optimişti şi teatralo-pesimişti. Indiferent că e vorba de *înainte* ori de *acum,* nu critica teatrală a însemnat factorul prim-determinant în stimularea mersului la teatru. Şi asta, pentru simplul motiv că în spaţiul cultural românesc impactul ei a fost relativ limitat, cu toate că, cel puţin *înainte,* în interiorul lumii teatrale se exercitau personalităţi reale ce „făceau legea", iar discursul critic era *per total* mai profesionalizat decît cel de azi. Firește, nu pun la socoteală pretinşii critici „cu rubrici", dar şi cu condicuţă la „servicii". Dar critica şi cronica apte să determine scoaterea unui spectacol catastrofal de pe afiş nu au existat niciodată în România. De ce nu critica a avut întîietate în provocarea succesului de public al unui spectacol e o problemă complexă, cu multe ramificaţii şi explicaţii, care se întind de la faptul că, deşi mai citite decît azi, publicaţiile culturale cu rubrici de teatru consolidate se adresau mai cu seamă elitelor culturale, iar la teatru nu se duceau doar elite, în vreme ce cotidienelor de mare tiraj la care, în perioada comunistă, abonamentele erau obligatorii, li s-a interzis, la un moment dat, publicarea de cronici de teatru. Azi, cele mai multe cotidiane nu mai sînt interesate de cronici de teatru, fiindcă acest gen de articole consumă spaţiu tipografic, fără a duce şi la creşterea tirajului.

Aşa încît înainte de orice, atît în Bucureşti cît şi în provincie, existenţa spectacolului bun, *înainte* ca şi *acum,* funcţionează drept principală explicaţie a afluxului în sălile de teatru. Despre spectacolul bun se afla din cronica orală a spectatorilor. În ambele spaţii de referinţă, *înainte* absenţa alternativei, dublată de preţul scăzut al biletului amplifica apetitul pentru mersul la teatru. În plus, spectacolul bun, nu neapărat excepţional e semnul sănătăţii vieţii teatrale, iar incidenţa acestui spectacol bun era ceva mai mare decît azi.

De aici începe diferenţele. La Bucureşti, spectacolele bune şi foarte bune erau *înainte* produse mai cu seamă de vedete şi de teatre cu statut de lider.

În provincie, producerea lor cădea în sarcina vedetelor în devenire, care astfel îşi pregăteau plecarea la Bucureşti. Cum din înalt ordin a fost interzisă repartizarea tinerilor absolvenţi în Capitală, directorii cu vocaţie din provincie pîndeau vedetele în devenire şi se băteau cu decidenţii locali, ca acestora să li se asigure condiţii de viaţă (casă şi butelie), dar şi de creaţie. Aşa s-a născut „fenomenul" Piatra Neamţ sub directoratul lui Ion Coman. Aşa s-a întîmplat că la Teatrul din Oradea se asigura succesiunea vedetelor în devenire. Aici au înfăptuit primele lor spectacole bune regizorii Radu Penciulescu şi Valeriu Moisescu, Alexandru Colpacci şi Sergiu Savin, Alexandru Darie şi Victor Ioan Frunză. Existenţa binomurilor a avut importanţa ei căci implica subliminal concurenţa. Azi e mai greu de vorbit de vedete în devenire, în teatrele de provincie. Cu toţii vor să debuteze în Bucureşti. Dar cu toate astea, numeric, cele mai bune spectacole se nasc în provincie.

Dincolo de criteriul axiologic, odinioară mersul la teatru, în province, era stimulat de mijloace extraestetice. Existau difuzorii voluntari a căror importanţă a crescut, cînd în 1984 a apărut decizia autofinanţării. Reprezentanţii locali ai conducerii de partid, implorați de directori, aproape că obligau oamenii, prin intermediul acestor difuzori, să cumpere bilete. Şi dacă tot dădeau bani pe ele, şi tot din lipsă de alternative, oamenii mergeau la teatru. La Bucureşti, se practica formula potrivit căreia 400 de bilete la *Dimineaţa pierdută* însemnau şi cumpărarea a 200 la *Întîlnire la metrou,* bunăoară.

După 1989 au dispărut atît obligativitatea achiziţionării biletelor, cît şi cumpărarea condiţionată. Nu cred că era neapărată nevoie să dispară şi difuzorii voluntari, care puteau fi cu uşurinţă reorientaţi. Rezultatul e că în provincie nu mai există nici un adjuvant care să promoveze spectacolul bun. El se promovează de la sine. Adulţii asigură publicul de premieră. Asta nu înseamnă că ei au trecut obligatoriu şi pe la casa de bilete. Mai apoi, fie că se joacă cu săli pe jumătate goale, fie că se aduc elevi de către profesori inimoşi, indiferent de faptul că spectacolul a fost gîndit pentru un alt public-ţintă. Directorii se lamentează, uitînd că din pricina lacrimaţiei în exces au omis să verifice dacă s-au lipit afişe. Despre strategii mai agresive de promovare, aproape că nu s-a auzit. La Oradea e acuzat de indiferenţă publicul. La Teatrul Naţional din Timişoara lucrurile stau ceva mai bine, în sensul că s-au transferat modele din alte domenii, se practică „ofertele speciale", ceva de genul „2 în 1". Adică plăteşti un bilet şi vezi două spectacole.

Aşa că îmi apare tot mai evident că dusul la teatru a căzut exclusiv în sarcina spectacolului bun, rămas singur şi neconsolat. Asta în ciuda înaltului randament funcţional al utilizării cuvintelor *management* şi *marketing.* Cum mă număr printre teatro-sceptici, mă abţin să formulez vreo profeţie legată de timpul cît această lipsă de strategie nu va aduce la zero „minoritatea retroactivă" a celor care mai merg la teatru în provincie.

„A fost mişto"

Vineri seara. La Teatrul „Odeon" se joacă *joi.mega.Joy,* de Katalin Thuroczy, în regia lui Radu Afrim. Un spectacol despre „futanţi" octogenari şi despre nostalgia unor vremuri trecute: nu neapărat mai liniştite, nu neapărat mai bune, dar vremuri mai... tinere. Puţin peste două sute de spectatori, la vreo trei sute de locuri disponibile pe gradenele montate pe scenă. Publicul, nu prea departe de vîrsta personajelor, urmăreşte cu sufletul la gură traseul trecut-prezent. Cei mai mulţi par să fi venit la sigur – piesa se joacă de un an şi a avut cronici bune.

Sîmbătă seara. La Teatrul „Arca" din clubul La Scena, pe Calea Călăraşi, se joacă *Eu, tu şi Costică.* Spectacolul e un triptic de monologuri realizat de Theodora Herghelegiu cu o piesă scrisă de ea însăşi, alta de Rodrigo Garcia şi a treia de Vladimir Erofeev. *Eu* este un argentinian, un actor ratat care vrea să se răzbune pe sistem, otrăvind hamburgerii de la McDonald's. Pînă la urmă, ceva îl împiedică să recurgă la acest gest. *Tu* este o duduie de la Academie, a cărei profesie constă în inventarea definiţiilor pentru cuvintele noi; în viaţa particulară – practic inexistentă – dă nume de oameni situaţiilor concrete pentru a le face mai inteligibile. *Costică* este Costea, un rus cu o inimă largă şi cu alcool în sînge care a luat trenul ca să se întîlnească cu iubita. Nu ajunge la destinaţie, dar tot drumul ne bate la cap cu păţaniile lui. Cam o sută de locuri pe gradenele montate în sala de la mansardă, din care aproape şaizeci sînt ocupate.

Alina şi gaşca ei au venit la cîrciumă, dar au nimerit la teatru. Şi prietenul ei, Andrei, pare deranjat de situaţia asta: „M-am înţeles cu ea că nu mai mergem la nici un film, la nici un spectacol, că stăm pur şi simplu la bar şi bem o bere. De-aia am şi venit cu prietenii (patru inşi, între 20 şi 25 de ani, toţi îmbrăcaţi în trening), că dacă ştiam, nu le mai spuneam. Şi acuma i-a convins şi pe ei să intre în sală, şi nu mai am ce face". Alina, care ar fi vrut să se facă actriţă, dar părinţii au trimis-o la ASE, nu ratează nimic. Ei i-a plăcut, prietenilor din gaşcă, mai puţin: dovadă că în timpul primei părţi, care durează cam o oră, au coborît, pe rînd, la bar, ca să-şi ia băutură, şi la a doua parte n-au mai urcat.

Alţii au ales spectacolul din oferta zilei, din ghidul *24-FUN.* „Mi-a plăcut titlul şi eram curios să văd despre ce e vorba. A fost mişto" – spune Melania, care, la 24 de ani, nu a văzut mai mult de cinci spectacole de teatru. „Oricum, mult mai bine decît plicticoşeniile la care m-au dus cu clasa."

Radu şi prietena lui au venit la spectacol pentru că au mai văzut alte cîteva regizate de Theo Herghelegiu: „Tipa e talentată rău, face nişte comedii super, am rîs de fiecare dată".

Un week-end cu teatru. A fost mişto! (**Matei Martin**)

Berti BARBERA

Sighişoara Blues Hospital

Blues-ul s-a clasicizat şi se întîmplă ca spiritul unei culturi născute pe plantaţiile de bumbac să se propage prin sunet şi emoţie în colţuri nebănuite ale lumii. Durerea, dorul şi autoironia pot fi la fel de clar expuse şi pe durata a douăsprezece măsuri, şi pe anvergura a trei acorduri. Sighişoara s-a remarcat prin tradiţia unui festival medieval cu un succes remarcabil mai ales în rîndul celor care vara mai doresc şi altceva decît nudism. Dar iată că, începînd din anul 2005, iarna adună în cetate şi în Casa de Cultură „Mihai Eminescu" oameni interesaţi de blues. O sală de 500 de locuri, hotelul din cetate şi mult aşteptatele seri de jam session*, cu vin fiert şi palincă, asigură atmosfera intimă pe care mulţi o aşteaptă ca pe o eliberare. Sau ca pe o cură. Nu degeaba organizatorii Festivalului Internaţional de Blues din perioada 15-17 februarie s-au întrunit sub titulatura de Asociaţia Culturală „Sighişoara Blues Hospital".*

Discuţiile aprinse ale primei ediţii despre dileme organizatorice, buget, program, detalii tehnice, toate au fost clarificate la începutul lui 2005 cînd cîteva afişe şi anunţuri radiofonice sau folclorice (din gură-n gură) au adunat suficienţi oameni pentru a declara lucrările deschise. Vali Răcilă şi-a prezentat poveştile cu eroi trecuţi prin dobro şi muzicuţă, Midnight Express au declanşat valul sonor bogat în teme celebre şi prelungi momente de virtuozitate, iar Crossroads şi-au reconfirmat originea vestică printr-un recital demn de anii de graţie ai blues-ului urban. După ce s-au mai legat cîteva prietenii la gura sobei şi a paharului, a doua seară a început cu Alex Tomaselli şi grupul lor de prieteni, care au molipsit întreaga sală, încălzind atmosfera pentru Blue Family, veniţi din Serbia să impresioneze prin acurateţe şi naturaleţe, iar Quo Vadis au dus greul unui recital cu un sunet masiv, ţintuind publicul de scaune pînă după miezul nopţii. A treia zi, atmosfera era ca într-o staţiune unde toţi se cunoşteau, îşi zîmbeau şi se pierdeau în cozerii pe teme muzicale. Seara, Bela Kamocsa a mai adus cîteva note albastre de pe Bega, iar ultimul act al primei ediţii a festivalului s-a desfăşurat sub amprenta celor de la Nightlosers care au încheiat festinul cu o porţie consistentă de „rhythm and bulz." S-au vîndut CD-uri, s-au schimbat multe impresii şi toată lumea se întreba dacă această poveste frumoasă se va repeta.

Şi s-a repetat. Anul trecut, Hary Tavitian şi-a mărturisit din nou plăcerea de a cînta blues, Florin Ochescu a oferit, de ziua lui, un show de mare greutate chitaristică, iar sîrbii de la Blue Family au mai tras o cîntare consistentă. George Baicea a încercat iarăşi limitele amplificatorului, iar Raw Hide ne-au asigurat că în Serbia muzica de acest gen e luată foarte în serios. Nimeni nu s-a mai uitat la ceas, cînd Crossroads au început să cînte, la fel cum, după încheierea celei de-a doua seri, nimeni n-a mai ştiut dacă românii sau sîrbii au cîştigat concursul de băut palincă, prelungit pînă dimineaţa. A treia seară a consemnat prima apariţie cu adevărat americană din festival: Chris Tofield Band, un power trio impecabil. Recitalul Blues Opened Version a fost suficient de deschis şi de interesant pentru a fi încadrat de două recitaluri străine, iar Blues Company au asigurat un final pe măsura unui eveniment deja respectabil. Din nou, lumea a cîntat, a dansat şi a plecat zîmbind. S-au legat alte prietenii, iar Doru Ionescu şi-a lansat primul volum din *Timpul Chitarelor Electrice*.

O tradiţie se păstrează cu efort, dar şi cu mîndrie, astfel că anul 2007 nu poate începe cu adevărat la Sighişoara fără Festivalul Internaţional de Blues. Fiecare dintre cele trei seri va conţine cîte două recitaluri, pe scenă urcînd din nou: Vali Răcilă, Ferenczi György, Hary Tavitian, Blues Café, Al Cook şi A.G. Weinberger. Sala va fi, cu siguranţă, la fel de plină, precum şi crama, participanţii se vor bucura, din nou, de intimitatea caldă a bucuriilor simple, iar Sighişoara va fi, o dată în plus, gazda excelentă pentru sărbătoarea blues-ului şi a altor plăceri lumeşti.

colţul scurt

Seară de lecturi cu Herta Müller şi Nora Iuga

- Vineri, la ICR, de la ora 18, întîlnire cu scriitoarea Herta Müller, lectură însoţită de proiecţie de colaje, vor citi: Herta Müller şi Nora Iuga;
- La MNAR, expoziţia „Arta abstractă italiană (1910-1960)";
- La Muzeul Municipiului Bucureşti – Palatul Şuţu, expoziţia „Luchino Visconti 100 de ani" – fotografii, rochii de bal, bijuterii;
- La UNA Galeria, expoziţia colectivă „În peisaj la Baia Mare";
- La Anaid Art Gallery, expoziţia de pictură inspirată de Roşia Montană „Pădurea de cenuşă" – Ioan Sbârciu;
- La Galeria „Grigore Mora" (nr. 39), expoziţia „Urban Traces" – Grupul FocAR (Alina Tudor şi Răzvan Neagoe);
- Joi, 15 februarie, de la ora 20,45, pe TVR Cultural, spectacolul *Electra după Sofocle şi Euripide* – Teatrul de Stat din Oradea, regia Mihai Măniuţiu, cu Marian Rîlea, Mariana Presecan, Suzana Macovei, Ion Mâinea, Doru Fârte ş.a.
- La MNAC, expoziţia de fotografie şi artă video „Self-Timer", curatori René Block şi Brigit Eusterschulte;
- Miercuri, 14 februarie, în Club Event, concert Teodora Enache şi invitaţii săi;
- Joi, 15 februarie, la Sala Agronomia, concert Laibach.
- Vineri, 9 februarie, de la 19,30, la Centrul Naţional al Dansului, spectacolul-instalaţie susţinut de Compania Orion Balet *Bloody Body*, concept, coregrafie, colaj muzical: Sergiu Anghel; dansează: Sandra Mavhima, Raluca Botez, Elena Păun, Bordas Attila, Arcadie Rusu, Gabriel Luca şi Petrică Voicu. (**M. C.**)

Andreea DUMITRU

Telefonu', omleta şi televizoru'

Pentru creatorii de teatru, Rîmnicu Vîlcea nu e un loc prea ispititor. Recunoscut cîndva pentru spectacolele lui Dan Micu şi Silviu Purcărete, Teatrul „Anton Pann" pare de ani buni învăluit într-o tăcere politicoasă. Chiar şi în centrul oraşului, cu greu poţi găsi trecători care să fi auzit de el, darmite să-ţi arate drumul spre (e)terna Casă a Sindicatelor, care îl adăposteşte încă, împrumutîndu-i sala de spectacol, cel puţin pînă la inaugurarea noului sediu aflat în construcţie, pe locul fostului Cinema Modern. La „Anton Pann", critica acelor „ovaţii" care-i exasperează pe mulţi în teatrele bucureştene, ar părea complet deplasată. Aici, premierele proprii se pierd printre turneele unor producţii cărora numele mari de pe afiş nu le scuză calitatea precară, publicul e dezorientat şi sălbăticit, actorii ies la aplauze cu un aer stingher, apoi pleacă spre casă în grabă. Cu toate acestea, nu e exclus ca regizorului Alexandru Dabija, care a ales să monteze „basme populare românești", şi încă sub titlul deconcertant Telefonu', omleta şi televizoru', *tocmai climatul inconfortabil să-i fi stîrnit pofta de risc şi gustul pentru experiment.*

Ideea de a face să funcţioneze în acelaşi context, dar în absenţa unui dialog concret, niveluri de realitate aparent incompatibile, ţine, în fond, de experiment. De o parte – cîteva basme selectate de regizor din splendida antologie a Vioricăi Nişcov, *A fost de unde n-a fost*. Poveştile sînt inedite, savuroase – sub presiunea suflului lor proaspăt, abia ai timp să recunoşti teme, personaje, motive. În plus, intervenţiile asupra textelor „originale" sînt extrem de discrete, cît să asigure fluenţa receptării de către o ureche „străină": simple racursiuri, comice actualizări la nivelul lexicului (de pildă, atunci cînd nu „rămîne *bouche bée*", Împăratul îl repede pe virtualul său ginere: „Bine, mă, tu ai *capacitatea* să-mi păzeşti mie fata?"). De cealaltă parte – povestitorii, inşi banali, surprinşi în situaţii comune de viaţă, în miezul cărora *povestea* irumpe brusc, torenţial, însă pe tonul cel mai firesc. Deşi actorii sînt încurajaţi să-şi personalizeze, dialectal sau temperamental, naraţiunile-„arii", imaginea care se impune, în cele din urmă, e cea a unui povestitor cu mai multe capete.

Absorbit de acest du-te-vino halucinant între fabulosul familiar şi cotidianul inert, ajungi să te simţi, la un moment dat, precum eroul dintr-o variantă a basmului *Tinereţe fără bătrîneţe*... Ţi se pare că ai „durnit un somn" de cîteva ceasuri, cînd, de fapt, te-ai aflat pe tărîmul celălalt sute de ani. Odată întors *din* poveste, nimic din ce era nu mai seamănă. Nici personajele care se mişcă hipnotic pe scenă nu sînt altceva decît oameni *absenţi*, fără prezent. Că încearcă, zadarnic, precum în episodul telefonului, să închege o conversaţie ca de la părinte la fiice; că se adună în faţa televizorului, butonînd telecomanda, în transă; că se întîlnesc în jurul mesei, rumegînd rămăşiţele zilei – pentru ei, *povestea* e singura şansă de a petici pustiul cotidian. Spectacolul confirmă, într-un fel, spusele lui Jean-Claude Carrière, celebrul colecţionar de poveşti filozofice: „Cel care le inventează nu este ferit de primejdia de a prefera lumea lor celei în care trăim". Pe scena Teatrului „Anton Pann", „cercul mincinoşilor" se închide cu o istorioară (poloneză), în care un orb izbuteşte, din întrebare în întrebare, să descopere „forma zăpezii". Iar asta te face să crezi că pentru Alexandru Dabija nu e departe clipa în care pînă şi amintirea poveştii se va topi sub apatia din jur.

in memoriam

GHEORGHE CRĂCIUN

8 mai 1950 – 30 ianuarie 2007

„În general, oamenii devin monstruoşi atunci cînd îşi scapă natura de sub control şi depăşesc cadrele prescrise ale moralei publice. Însă noi ştim bine că această morală e de cele mai multe ori conformistă, filistină, depersonalizatoare. Raportate la ea, «eroi» ca Hamlet sau Doamna Bovary vor fi percepuţi întotdeauna ca nişte monştri umani. Omul comun respectă convenţiile date, viaţa în colectivitate e o luptă pentru echilibru interior şi o cît mai bună imagine exterioară, deci un continuu compromis existenţial. Or, scriitorul nu are dreptul la aşa ceva. Grija de a-ţi confecţiona o imagine publică, «de defilare», e un semn că vrei să te minţi, că eşti dispus să renunţi la o parte din autenticul tău şi că, de fapt, nici nu-ţi pasă prea mult de precarităţile, complexele şi crizele tale interioare... În orice scriitor adevărat se ascunde atît un Hamlet, cît şi o Doamnă Bovary. Şi din «suferinţa» monstruoasă a scriitorului se naşte o nouă viaţă. Şi scriitorul e un arivist ratat. Şi e firesc ca această condiţie de ins care-şi «plantează negi pe figură» (vezi opinia lui Rimbaud despre rostul poetului) sau de *performer* care-şi taie negii cu lama – cum mi s-a întîmplat să afirm eu la un moment dat – să se hrănească în bună măsură din maleficul şi negativitatea socială a vieţii. Răul din tine este răul cunoaşterii negative. Scrii şi vrei să-l elimini. Modernitatea literară e, printre altele, construită pe o propoziţie fundamentală în care n-am încetat să cred: «Eul e ceva demn de a fi urît». De aici apare probabil monstruozitatea celui care scrie..."

(Gheorghe Crăciun în dialog cu Marius Chivu,
Dilemateca *nr. 4/2006)*

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Utopiile vindecării

● **Jean-Jacques Wunenburger, *Imaginaires et rationalité des médecines alternatives*, Les belles lettres, Paris, 2006.**

Înainte de a căuta remediul şi de a formula un prognostic, cel învestit cu rolul de a vindeca trebuie mai întîi să găsească o explicaţie, să identifice cauza răului, cel mai adesea neavînd la dispoziţie decît semne indirecte, repere ambigue, date interpretabile. Nu este de mirare că ipotezele asupra bolii, prin recurs la variate modele explicative, sînt multiple şi extrem de diferite, în funcţie de fundalul cultural şi de utilajul mental al celui ce dă răspunsul. De aici şi evantaiul de practici vindecătoare, aflate în concurenţă sau în totală contradicţie, cu toate că se adresează aceleiaşi realităţi, corpul uman.

Nu întîmplător Jean-Jacques Wunenburger îşi începe cartea cu observaţia că niciodată medicina nu a aparţinut în mod exclusiv medicilor. Dacă odinioară erau chemaţi în ajutor preoţi, regi sau vrăjitori, astăzi medicina oficială, legitimată academic, se află în faţa unei redutabile concurenţe ce vine din partea puzderiei de medicini alternative. De la acupunctură la yoga, lista de referinţă include 150 de practici medicale alternative admise de Ministerul Sănătăţii din Franţa.

Miza cărţii este încercarea de a înţelege actuala ascensiune a terapiilor neconvenţionale, în spaţiul occidental, într-un moment în care medicina savantă, cu toate că anunţa succes după succes în domeniul chirurgiei de vîrf şi în biotehnologii, se află totuşi în faţa unei crize fără precedent. Practica medicală oficială, aflată în pierdere de credibilitate, cunoaşte contestări violente. Dincolo de neputinţa în faţa maladiilor incurabile şi de eficienţa relativă a conduitei terapeutice în cazul suferinţelor cronice, medicinei oficiale i se reproşează felul în care ratează întîlnirea între medic şi pacient, contactul uman fiind înlocuit cu un contract strict birocratic, absolut depersonalizat. Medicul abia dacă mai priveşte bolnavul, nu îl mai palpează, întreabă, ascultă sau observă. Examinează doar teancul de buletine medicale şi imaginile de înaltă rezoluţie produse de maşinării complicate. Bolnavul nu mai este decît o sursă de date necesare identificării bolii. Prin formaţia sa instituţională ce îl obligă la o specializare îngustă, medicul îşi propune doar să elimine o boală, ignorînd cu desăvîrşire că misiunea lui ar fi să vindece un om bolnav, să readucă într-o stare de echilibru un ansamblu mult mai complex decît organul izolat a cărui disfuncţie încearcă să o înlăture printr-o intervenţie punctuală. Tratamentul standardizat recurge la produse chimice de sinteză, alese deseori sub presiunea industriei farmaceutice interesate în primul rînd de cifra de afaceri. Efectele secundare sînt ignorate sau trecute cu cinism în categoria unor inerente pagube colaterale. La limită, expresia „operaţia reuşită, pacientul mort“ defineşte cum nu se poate mai bine traseul schizoid al medicinei savante, angajată într-un delir al progresului tehnic faustic, şi care pierde din vedere tocmai dimensiunea umană a demersului său.

Viziunea mecanicistă asupra corpului uman, impusă în secolul al XVII-lea odată cu descoperirea, de către Harvey, a circulaţiei sanguine, a devenit paradigma dominantă a medicinei ştiinţifice. Această imagine a corpului, văzut ca o maşinărie alcătuită din aparate şi sisteme, a alimentat principiile şi mijloacele de constituire a cunoaşterii medicale savante.

Acestei analogii corp-artefact tehnic i se opune paradigma vitalistă, conform căreia înţelegerea corpului este mediată de natura exterioară, de fapt de întregul cosmos. Astfel văzut, corpul individual reflectă „corpul“ lumii. Corpul-microcosmos este ipoteza de lucru a imaginarului medicinilor alternative, este resursa multiplelor simbolizări care conturează remedii după o cu totul altă logică decît cea la care predispune imaginea corpului-maşină. Succesul actual al acestor practici este explicat de mutaţiile în epistemologia contemporană, de continua negociere a criteriilor de raţionalitate şi de forţa imaginarului de a angaja fiinţa umană dincolo de imediat.

Wunenburger vorbeşte despre toate acestea în registrul fin al filosofiei şi cu harul cărturarului care ştie să puncteze esenţialul în formulări memorabile. Observaţia lucidă, instrumentarul complex al analizei şi buna distanţă faţă de orice partizanat conduc la un text de referinţă. El invită la anularea frontierei de netrecut între medicina oficială şi remediile alternative, propune asumarea limitelor reciproce şi adoptarea unei politerapii flexibile, capabile de un reglaj subtil, individualizat, care să ţină seama de complexitatea dezechilibrului produs. Autorul acestei cărţi nu este doar un învăţat ce dezvăluie concepţiile fundamentale şi viziunile divergente din care decurg terapii atît de variate, ci şi un înţelept care atrage atenţia asupra excesului de încredere, atît în metode considerate ştiinţifice, cît şi în miracole de ocazie.

Dar cine mai stă azi să asculte un înţelept?

Jean-Jacques Wurenburger este profesor de filozofie la Universitatea „Jean-Moulin“ Lyon-3 şi fondator al Centrului de cercetare a imaginarului şi raţionalităţii „Gaston Bachelard“ la Universitatea Bourgogne. A publicat numeroase lucrări, dintre care următoarele au fost traduse în româneşte: *Viaţa imaginilor*, Editura Cartimpex, 1998; *Omul politic între mit şi raţiune. O analiză a imaginarului puterii*, Editura Alfa Press, 2000; *Utopia sau criza imaginarului*, Editura Dacia, 2001; *Filozofia imaginilor*, Editura Polirom, 2004; *Sacrul*, Editura Dacia, 2005; *Raţiunea contradictorie*, Editura Paideia, 2006; *Imaginariile politicului*, Editura Paideia, 2006.

Alexandru MATEI

Traducere literară şi traducere filozofică

Acum ştiu: nu numai cît e de pasionant să traduci texte scrise altfel decît pur şi simplu meşteşugăresc, sau de-a dreptul inept – scrieri care scînteiază dintr-un declic estetic sau intelectual – dar că există două feluri de traduceri adevărate, de traduceri care nu doar schimbă un cod, ci care îmbogăţesc, adăugîndu-i-se, originalul şi, însoţindu-l, se propun cititorului ca un alt original.

Este vorba despre traducerea literară şi despre cea filozofică. Să nu ne facem iluzii că una ar fi mai grea decît cealaltă, că una ar merita ceea ce celeilalte trebuie să i se refuze; că – prejudecata literaţilor – traducerea literară solicită creativitatea şi simţul limbii mult mai cuprinzător, deplin chiar, în raport cu cea filozofică; că – prejudecata filozofilor – traducerea filozofică este cea care reuşeşte să pătrundă în creierul lingvistic al autorului, atingînd o profunzime pe care literatura încearcă s-o compenseze prin întindere şi varietate. În ambele situaţii, traducătorul are de desfăşurat un travaliu de empatie care-l solicită diferit. Traducerea literară ca şi cea filozofică cer o extraordinară cunoaştere a limbii de destinaţie. De aceea, faptul e patent, cei mai buni traducători de literatură nu sînt profesorii universitari, cei care vorbesc foarte bine limba străină, dar dedicaţi unui registru lingvistic standardizat, diferit de cel literar. Traducătorul de literatură trebuie să traducă dintr-o limbă în alta, dar în acelaşi registru de limbă: cerşetorul român este fratele cloşardului francez, ţăranul german devine un ţăran român – muntean, dacă se poate –; muncitorul de la Ford înjură în americană cum trebuie să înjure cel de la uzinele „Dacia Piteşti“, în româneşte. Capacitatea traducătorului de se transpune în reprezentarea lingvistică a personajelor este esenţială şi echivalează cu talentul unui actor de a putea interpreta partituri cît mai variate.

Despre traducerea filozofică am aflat lucruri foarte interesante cu ocazia primei reuniuni organizate la Casa „Lovinescu“ miercuri, 31 ianuarie, unde invitaţi au fost Sorin Lavric, Bogdan Mincă şi Cătălin Cioabă – ultima generaţie de traducători din Heidegger: primii doi fiind cei care au realizat versiunea românească a *Problemelor fundamentale ale fenomenologiei*, iar ultimul, alături de Gabriel Liiceanu, pe cea a *Fiinţei şi timpului* (ambele publicate de Editura Humanitas). Cătălin Cioabă a deschis una dintre cele mai vii şi aplicate discuţii despre ce înseamnă să traduci, cu o constatare tranşantă: nu avem o adevărată filozofie. Pentru un filozof în formare, traducerile înseamnă un prim pas, cel prin care caută, găseşte şi înţelege disponibilităţile intelectuale ale limbii în care traduce. O altă remarcă importantă îi aparţine lui Bogdan Mincă: lectura unei traduceri dintr-o operă autarhică, aşa cum este cea heideggeriană, asigură cititorului distanţa critică absentă în cazul unei lecturi în original. Heidegger, în Germania, este sursa adoraţiei sau a urii, a atracţiei sau a respingerii – ca Noica în România. Tradus, Heidegger apare în faţa cititorului străin în bătaia unei alterităţi care, ea, se cere înţeleasă înaintea oricărei înţelegeri a textului. Şi aici ajungem la performanţa traducătorului de filozofie. El nu-şi asumă diferite identităţi lingvistice echivalente, dar ia calea interminabilă a refacerii unui mod de gîndire care este totodată un fel de a fi al limbii. Infidelităţile faţă de original pot fi scăpări, dar pot crea sens prin deturnare, pot spune altfel ceea ce spune originalul – altfel şi deci altceva. Un exemplu excelent este cel al lui Luther, în tălmăcirea căruia prima invocaţie din *Tatăl nostru* nu-L mai plasează în „ceruri“, ci în „cer“, eliminînd printr-un gest grafic o întreagă ierarhie celestă care face faima, de pildă, a lui Dionisie Areopagitul. Traducerea filozofică este uşa pe care o limbă primeşte obiecte de gîndit şi, mai ales, *know-how*-ul pentru a le gîndi.

Dacă traducerea literară de calitate reia limba pentru a ne îndrăgosti de ea, cea filozofică o re-produce *în cunoştinţă de cauză*: o gîndeşte. De aceea, dacă există deja o şcoală de traducere heideggeriană, e urgent ca altele – hegeliană, kantiană, ca să nu mai vorbesc de cea psihanalitică – să înmugurească.

Vasile Dem. ZAMFIRESCU

Actele ratate ale politicienilor

Cînd se întîmplă să ne trădăm gîndurile ascunse, popular se spune „gura păcătosului adevăr grăieşte“. Psihanaliza numeşte acelaşi fenomen „act ratat“. În termeni diferiţi, ideea este identică: ceea ce se află în subteranele sufletului izbucneşte la suprafaţa conştiinţei asemeni unui vulcan de o clipă. Este suficient un moment de neatenţie sau de oboseală şi secrete păstrate cu grijă străpung barierele cenzurii psihice, pentru a ne da în vileag faţă de alţii. Uneori şi faţă de noi înşine.

Dacă victima unei astfel de autodemascări este un politician, situaţia devine mai dificilă. Imaginea, atît de importantă pentru el, este pusă în pericol. Eforturi îndelungate se pot nărui pe neaşteptate. Ion Iliescu n-ar fi pierdut, poate, preşedinţia PSD dacă, la penultimul congres nu ar fi scăpat porumbelul: în loc de „domnule“ Năstase a spus „tovarăşul“ Năstase. De sub fardul atitudinii democratice şi-a făcut apariţia vechiul activist comunist, ceea ce a provocat ilaritate generală. Şi cum ridicolul ucide, mult rîvnitul fotoliu de preşedinte PSD a fost luat de cel pe care Ion Iliescu îl calificase drept „prostănac“. Mai bine „prostănac“ decît comunist, îşi vor fi zis colegii de partid.

La rîndul său, dl Geoană a produs de curînd un act ratat de o transparenţă cristalină. Întrebat de ziarişti despre numărul ofiţerilor de informaţii din România, actualul preşedinte al PSD s-a inclus cu seninătate printre ei: „Nici nu ştiu cîţi sîntem“. Desigur, o astfel de scăpare nu are nici valoare juridică, nici morală. Din simplu indiciu problematic, ea s-ar transforma în certitudine doar dacă dl Geoană ar face o mărturisire asumată. Pînă acum însă, persoanele suspectate că ar fi aparţinut într-un fel sau altul Securităţii au început prin a nega şi au continuat prin a contesta în justiţie verdictul CNSAS...

Nici dl Traian Băsescu, preşedintele României, nu lipseşte din clubul creatorilor de acte ratate. De Sărbători, adresîndu-se celor prezenţi, a pronunţat „vă udrez...“ în loc de „vă urez...“. Putem presupune că gîndul charismaticului om politic a fugit în timpul discursului sărbătoresc la fosta colaboratoare apropiată, dna Elena Udrea, pînă nu demult consilier prezidenţial, şi că cele două gînduri s-au unit, fără voia sa, într-un singur cuvînt, cît se poate de concludent, însă.

Pe firul timpului înapoi găsim actul ratat al dnei Boagiu, care, deşi foarte transparent, reţine atenţia prin prezenţa de spirit a autoarei. La sfîrşitul intervenţiei la o întîlnire PD, ministrul Integrării Europene l-a anunţat astfel pe dl Boc: „Şi acum urmează preşedintele partidului nostru, dl Traian Boc“. Deloc deranjată de faptul că a mai dezvăluit încă o dată secretul cunoscut de toată lumea că PD e condus de Traian Băsescu, dna Boagiu a făcut o remarcă care nu are nevoie de nici un comentariu: „Gura păcătosului adevăr grăieşte“.

Un act ratat mai greu de înţeles a produs dl Iliescu în timpul campaniei electorale din 1996. În discuţia finală cu Emil Constantinescu, i s-a adresat cu „dle Ceauşescu“! E greu de spus, fără colaborarea autorului, ce a provocat greşeala. În nici un caz, cred, personalitatea reală a domnului Constantinescu. Poate ştiinţa sau presupunerea că acesta va cîştiga alegerile l-au determinat pe Ion Iliescu să proiecteze asupra sa ura şi frica nutrite faţă de Ceauşescu.

În sfîrşit, din lista actelor ratate memorabile nu poate lipsi perla din discursul de învestitură a dlui Văcăroiu ca prim-ministru. Printre mulţumirile adresate parlamentarilor s-a strecurat, în loc de „cînd este vorba de România nici un efort nu este prea mare“, contrarul ideii intenţionate, şi anume „nici un efort nu este prea mic“! Cea mai la îndemînă supoziţie este că, îngrijorat de dificultatea misiunii pe care şi-o asumase, proaspătul prim-ministru şi-ar fi dorit un efort mult mai mic.

Dacă oamenii politici doresc ca imaginea să nu le mai fie modificată de propriile mărturisiri nedorite, soluţia nu este sporirea autocontrolului, deoarece cu cît presiunea asupra „umbrei“ sau inconştientului este mai mare, cu atît tendinţa sa de a se manifesta creşte. Unica soluţie este sinceritatea.

Simona SORA

puzzlecturi

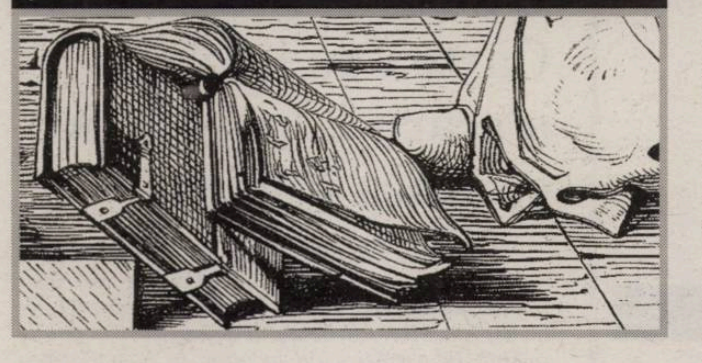

Trupul ştie mai bine

● **Gheorghe Crăciun, *Teatru de operaţiuni*, Editura Paralela 45, 2006.**

Cum să scrii despre ultima carte a unui scriitor? Cum să-ţi asumi, netulburat, faptul că, de săptămîna trecută, volumul de eseuri şi interviuri intitulat *Teatru de operaţiuni* a devenit ultima carte publicată de Gheorghe Crăciun în timpul vieţii sale? Această ultimă apariţie e – ca toate celelalte, de la romane, la *Aisbergul poeziei moderne* sau la manualul de teorie literară – o carte serioasă şi temeinică, o carte asumată pînă la ultimele ei consecinţe. Subiectele abordate – în eseuri, interviuri sau răspunsuri conjuncturale la diverse anchete jurnalistice – vizează mai ales destinul nostru cultural în postcomunism, „scorbura culturală" în care ne-am trezit fără să înţelegem prea bine de ce, provincialismul generalizat al culturii române, cu literatura copiată la indigo după modele vestice, cu memoria subiectivă transformată pe nesimţite într-un „covor plin de acarieni" sau cu Universitatea – pepinieră a mediocrităţii şi favoritismelor. Nu poţi – citind aceste eseuri ale lui Gheorghe Crăciun, publicate din 1990 încoace – să nu-i auzi vocea profesorală, tonul demonstrativ şi grav, uneori stupefiat, alteori ironic. Devenea, în discursuri, ca şi în scris, intransigent şi sarcastic; cînd venea vorba despre generaţia '80, comunta brusc discursul teoretic sau prozastic într-unul înalt administrativ, vorbind despre „proiecte culturale, proiecte literare, proiecte artistice, proiecte instituţionale, proiecte de integrare europeană prin traduceri, expoziţii, întîlniri, prezenţe". Proiecte din care a început o mulţime, cu tenacitate şi cu o profundă cunoaştere a istoriei noastre culturale. Dar despre aceste lucruri trebuie vorbit la rece, pe îndelete, cu luciditate şi pragmatism.

Ce m-a surprins, acum, la cald, cînd am recitit textele din volumul proaspăt publicat, a fost includerea în zona „constructivă" a cărţii („Planuri de sistematizare") a unui eseu despre corp – „Din carne se defineşte cultura", publicat parţial în revista *Cuvîntul* în 2006. Ceea ce părea dus pînă la capăt în volumul *Trupul ştie mai mult* a mai fost spus o dată, bref, rezumativ, clar, ca un epitaf. Mi-am dat seama astfel că, de fapt, ultima carte a lui Crăciun este *Pupa russa*. Falsul jurnal care i-a urmat (publicistic) a fost scris înainte şi în timpul romanului, ca şi acest volum de eseuri publicat recent. Pe toate le uneşte o obsesie (surprinzătoare din multe puncte de vedere) a corpului care trăieşte (şi scrie), a corpurilor personajelor, inubliabile adesea, a cărnii care suferă şi distilează.

În *Pupa russa* Leontina încearcă să capete trup, să se diferenţieze corporal şi fiziologic din materia cenuşie şi din corpul autorului pentru care tot ce-a scris „a însemnat... o aventură a căutării trupului, a fantasmelor din care se alcătuieşte consistenţa sa zilnică, o căutare disperată a unei corporalităţi reductibile... chiar la persoana" sa. Cine a citit romanele lui Gheorghe Crăciun ştie cît de puţin trup e totuşi în pagină, în ciuda acestei căutări obstinate, blocate adesea de recunoaşterea minciunii de fond a literaturii. Căci Crăciun ştia la fel de bine ca Barthes şi Kristeva că limita dintre trup şi lume e adesea insuficientă pentru a susţine greutatea (imponderabilă) a literaturii. Felul în care se *întrupează* Leontina în acest excelent roman textualist – care, vrînd să-şi automineze mecanismul textuant, dă, după douăzeci de ani de la apogeul optzecismului, capodopera românească a genului – este însă uimitor şi irepetabil. Leontina se face din cuvintele altora, din discursuri, texte paralele, necomunicante, din obnubilări şi reflexe lingvistice. Ea trăieşte într-o simultaneitate de vinovăţii şi fatalităţi nerumegate. Nu are profunzime omenească, aşa cum nu are un corp propriu, independent, ci doar unul posedat, zdrumicat, îmbăloşat şi abandonat de tot ce mişcă (masculin/feminin) prin roman, inclusiv de cel mai realist şi mai consistent dintre manipulatori, George din *Frumoasa fără corp,* care lasă maşina de scris, în *Pupa russa,* şi trece *corporal* la atac. Adevărul e că, dacă cineva are deplină consistenţă în romanul *Pupa russa,* acesta e George (Crăciun) – cel din notele auctoriale dure şi autointerogative, profesorul de textualism organic care-i descoperă Leontinei propria-i ariditate amoroasă şi care scrie, odată cu ea, concentrate compuneri cu paralele inegale despre naşterea Republicii Populare România, despre „satul meu cel iubit", despre patria socialistă, despre cum „înnebuneau de fericire" cuvintele în România. E George (Crăciun) cu toate amintirile grădinii de la Tohan, ale internatului de la Sighişoara, cu teoreticalele organicizate şi cu organicitatea teoretizată din celelalte romane, duse pînă la o virtuozitate amară în *Pupa russa*.

Obsesia corpului care (se) scrie, coordonata de fond a scrisului lui Gheorghe Crăciun, este analizată pînă la ultimele ei consecinţe (personale) în pseudo-jurnalul numit *Trupul ştie mai mult*. De fapt, avem de-a face nu doar cu un fals jurnal (viaţa trupului fiind urmărită, pîndită, exploatată mai ales în perspectiva scrisului, ca declanşator sau blocaj al acestuia), ci şi cu un fals tratat de impudoare. Căci ce se scrie aici despre trup nu ţine nici de întîmplările acestuia, nici de zona lui de contact cu celelalte corpuri (erotice, sociale), ci mai ales de posibilităţile sale de a descrie realitatea (proprie) şi de a fi o *coordonată* a scrisului. Impudoarea lui Gheorghe Crăciun este aceea de a da valoare precarului corporal, abstractului sensibil, iluziei de unicitate a propriului *eu* fizic – în fond, o imensă pudoare a etalării de sine, a autonumirii, a elaborării (prin povestire) a eului propriu.

Trupul ştie mai mult este, într-un fel, lema întregului scris al lui Gheorghe Crăciun, formulată la începutul anilor '80, cînd îşi scria prima carte, şi repetată, convingător şi argumentat, în ultimele sale trei cărţi: un roman, un jurnal şi o carte de eseuri, care se completează fericit. Trupul fragil şi sălbatic, trupul care ştie cel mai bine cum să trăiască, să scrie, să iubească şi să moară.

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● În fiecare luni, de la ora 22,30, pe MTV (altfel, un post comercial tot mai plicticos), desenele animate *Where my dogs at?* unde sînt parodiate fiţele vedetelor de la Hollywood şi din industria muzicală. Vă recomand să ascultaţi replicile în engleză, căci traducerea pierde din nuanţele ironice ale intertextelor. (Marius Chivu)

● După tot ce-am teletrăit, televăzut şi teleauzit în ultimele zile, pe plan politic, sportiv, oral, moral, cioclopedic, îmi permit să recomand doar acest cuvînt de-o mare putere sistemică şi sintetică, lansat de Emil Brumaru în interviul acordat Roxanei Călinescu în *Dilema veche* nr. 156. Se poate spune că ne mişcăm într-un *„halandalism* proliferat în draci"! (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Fără greutate

● ***Diamantul sîngeriu / Blood Diamond* (SUA, 2006), de Edward Zwick.**

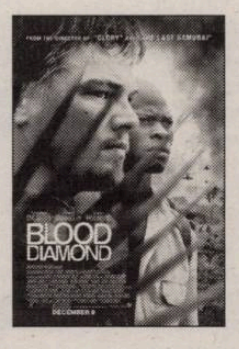

„Eu aici am o mică problemă", îi spune Leonardo DiCaprio la telefon lui Jennifer Connelly, în timp ce stă rezemat de o stîncă, sub soarele Africii, cu un glonte în el şi cu un comando de mercenari nemiloşi pe urmele lui. Galanteria lui DiCaprio e în marea tradiţie hollywoodiano-hemingwayană a „graţiei în situaţii limită" (vitejii hiperbolice expediate cu un eufemism, probleme de viaţă şi de moarte tratate ca nişte probleme de stil) şi, în principiu, ar trebui să-i meargă la inimă oricărui spectator care vrea să vadă gesturi de efect şi vrea să audă replici flamboaiant-laconice şi nu vrea să se maturizeze – care, cu alte cuvinte, chiar *are* organ pentru cinema. La originea acestei tradiţii stă, desigur, Bogart (deşi Sergiu Nicolaescu v-ar spune, probabil, că la origine stă el, cu a sa replică „Un fleac, m-au ciuruit."), iar personajul interpretat de DiCaprio în *Diamantul sîngeriu* este un personaj bogartian – un traficant de diamante din Sierra Leone, care pretinde că n-are nici un Dumnezeu în afara propriului interes, dar care, la momentul adevărului, se dovedeşte capabil de noblеţe. Problema e că nici momentul, nici personajul, nici filmul nu conving. Explicaţia cea mai simplă ar fi că DiCaprio nu e Bogart. DiCaprio a muncit serios la rolul ăsta (pentru care e nominalizat la Oscar): a mai pus nişte muşchi pe gracila sa făptură şi pare capabil să demonteze şi să reasambleze o puşcă-mitralieră şi-n somn; atunci cînd tratează cu africanii nu vorbeşte engleza normală, ci *pidgin,* şi ochii lui se mişcă tot timpul în căutarea unei ocazii sau a unei ieşiri. E la nivelul lui maxim de energie (nivelul la care l-a ţinut Martin Scorsese pe durata a două filme întregi: *Aviatorul* şi recentul *Cîrtiţa)* atunci cînd se tîrguieşte îndîrjit cu un pescar (Djimon Hounsou) care-l poate conduce la un diamant de dimensiuni neobişnuite sau atunci cînd aleargă pe străzile din Freetown îmbrîncind pe oricine îi stă în cale, cu gloanţele rebelilor din Frontul Revoluţionar Unit, dar şi ale forţelor guvernamentale, şuierîndu-i la urechi. Dar nici atunci nu crezi cu adevărat că e de-acolo, că şi-a petrecut toată viaţa pe străzi ca acelea (personajul lui s-a născut în Rodezia). Şi în nici un caz nu crezi că a fost mercenar în Angola. Orice ar face DiCaprio, încărcătura masivă de experienţă pe care i-o atribuie scenariul pur şi simplu nu-i iese la cîntar; e prea uşor – pare mai degrabă un strengar dickensian (Artful Dodger din *Oliver Twist,* să zicem) mutat disciplinar în Africa şi te tot aştepţi ca Africa să-l înghită. Problema lui DiCaprio şi a tuturor celorlalţi prinţi ai Hollywoodului de azi, în comparaţie cu Bogart, este că nu par destul de trăiţi şi de hîrşîiţi; faţa lui Bogart părea să fi trecut prin multe, în timp ce feţele lor nu par să fi trecut decît prin multe roluri.

Dar nu numai DiCaprio e neconvingător. Neconvingător e felul în care filmul lui Edward Zwick încearcă să împace nevoile genului în care se încadrează – aventură hollywoodiană în stil vechi – cu responsabilitatea morală pe care şi-a asumat-o: aceea de a deschide ochii publicului larg la realităţile Africii; mai precis, la felul în care s-a autodistrus Sierra Leone în anii '90 (acţiunea se petrece în 1999), cu armament obţinut în schimbul diamantelor ei – deci cu asistenţa neştiutoare a multor amatori de bijuterii din lumea largă. Responsabilitatea asta faţă de lumea reală e ceva cu care vechile filme de aventuri nu se încurcau niciodată: lumea – Casablanca lui Bogart sau Caraibele lui din *A avea sau a nu avea* – nu era decît un fundal (creat în studio) pe care Hollywood-ul îşi proiecta fantasmele şi magia acelui Hollywood dispărut e inseparabilă de artificialitatea lui totală, de indiferenţa lui superbă (care bineînţeles că ar fi inadmisibilă în ziua de azi) faţă de lume. Hollywood-ul responsabil al lui Edward Zwick vrea să-şi facă datoria faţă de lume, dar vrea să păstreze şi ceva din vechea magie şi, cel puţin în mîinile lui Zwick, e o combinaţie stîngace, infertilă. Reconstituirea impresionantă din punct de vedere tehnic a tragediei africane face ca elementele glamoroase, artificiale – legătura afectivă care se dezvoltă între erou şi o jurnalistă (interpretată de Connelly), gestul lui nobil din final – să pară de-a dreptul nelalocul lor, iar aerul ăsta supărător de făcătură se extinde asupra întregii reconstituiri, anulîndu-i orice greutate. Sînt convins că realizatorii sînt cu adevărat pătrunşi de responsabilitatea lor morală de a povesti despre Africa. Pur şi simplu nu sînt pregătiţi s-o facă. Cel mai bine o dovedesc cuvintele cu care protagonistul african (pescarul acela interpretat de Hounsou) îl cheamă acasă pe fiul său, care a fost răpit de rebeli: „Mama ta te aşteaptă cu banane coapte. Te aşteaptă vaca. Te aşteaptă cîinele Babu..." Şi tot aşa. Sună ca o parodie rasistă şi, în timp ce o ascultam, parcă îl vedeam pe scenarist stînd pe marginea unei piscine din Beverly Hills, scriind această scenă la laptop şi înduioşîndu-se de propria lui viziune asupra bucuriilor simple din viaţa africanului.

trecerea prin reviste

Culturale

● *România literară* încheia anul trecut nu cu o anchetă literară, nici cu vreun top sau clasament „pe puncte", cum ne-au obişnuit alte reviste culturale, ci cu o întrebare pe cît de simplă pe atît de complicat-personală: „Ce a însemnat 2006 în biografia dumneavoastră?". Dacă n-aş revedea deloc paginile citite în decembrie şi aş face un exerciţiu de memorie voluntară, lucrurile cu care am rămas din răspunsurile la această bună întrebare ar fi: faptul că Adriana Bittel a fost în Mexic; Andrei Codrescu pregăteşte un roman despre îngeri, în care un capitol se numeşte „Ficatul", că băiatul lui Daniel Cristea-Enache a intrat la Liceul german (bravo!); Sorin Lavric a trecut printr-o experienţă de nepovestit; Dan C. Mihăilescu ţine în continuare dietă; Antoaneta Ralian are 80 de ani (ceea ce ştiam, dar nu-mi intră în cap); Alex. Ştefănescu are o căţea pe nume Lolita; Cristian Teodorescu n-a terminat nici unul dintre cele două romane pe care şi le propusese, în schimb lui Mihai Zamfir i-au apărut patru cărţi. Iar Tudorel Urian a fost la Paris cu Mihai Şora. De unde se vede că biografia (de fapt, scrisul despre ea) poate fi mai simpatică (şi simpatetică) decît orice revizuire, top sau bilanţ anual. Cum şi *Orizontul* timişorean (care nu ajunge la Bucureşti decît o dată pe an!) a publicat un număr despre biografiile scriitoriceşti ce ar trebui scrise, poate ne aduce 2007 o reconsiderare a acestei specii literare atît de rar frecventate la noi...

● În *Idei în dialog* pe ianuarie continuă polemica eterată dintre Sorin Lavric şi Ştefan Vianu despre sensurile actuale ale filozofiei. Fraza disputată în două articole ireconciliabile şi care păstrează din dialogul veritabil (care presupune luarea în considerare a argumentelor celuilalt) doar forma adresării e întrebarea lui Ştefan Vianu: „Nu cumva crede Sorin Lavric că această lume e singura realitate?". Sorin Lavric răspunde tranşant: „Ba da, Ştefan Vianu, asta e singura lume pe care o avem şi alta nu mai e, şi cînd spun asta mă bizui pe experienţa mea şi pe cît am putut eu să pricep, în mediocritatea mea patentă, din această viaţă. Cu alte cuvinte, nu am nici un motiv să cred că mai există ceva dincolo de noi, ceva pe care să-l numesc în felurite chipuri, spunîndu-i ba transcendent, ba Idee, ba universal, ba «sensuri generale» şi asta pentru că nu am nici o experienţă trăită de mine în privinţa acestei lumi... Aşadar, dacă eu sînt atît de prăpădit în cecitatea mea intelectuală, îl rog pe Ştefan Vianu să-mi spună pe ce se bazează dînsul atunci cînd vorbeşte de o altă lume". Ştefan Vianu nu face „dovada", precizînd că nu a vorbit niciodată despre o „lume de dincolo", ci despre „îmbogăţirea sensurilor *acestei* lumi prin activitatea eului", despre propria interioritate care simte altfel experienţa lumii. Parcă aş fi preferat ca Ştefan Vianu să „facă dovada" şi să-şi asume „filozofia de amvon" de care este acuzat. Altfel, cu două radicalităţi diferite (una experienţială, alta livrescă) n-avem nici dispută, nici dialog...

● În schimb, avem consens în cronica dlui Gheorghe Grigurcu (din *România literară* numerele 2 şi 3) la cartea lui Valentin Chifor, *Escale*. Un consens previzibil în chestiunea pornografiei literare. Spune autorul (şi recenzentul îl citează *in extenso*, neomiţînd în final „cauzele acestui exhibiţionism de masă"): „Multe femei, poetese scriu «poeme neruşinate», versuri menstruale, orgasmice (Floarea Ţuţuianu, Marta Petreu, Ruxandra Cesereanu, Dora Pavel), dar sînt şi destui bărbaţi închinători ai Venerei – Ştefan Agopian, Emil Brumaru H.-R. Patapievici –, iar dintre tineri, Marius Ianuş, Alexandru Vakulovski, Ioana Băeţica, Claudia Golea... care coboară dezinvolt în subsolurile literaturii într-un tip de etalare şocantă, nu tocmai convingătoare estetic, pînă la cea mai recentă carte de gen, *Băgău* de Ioana Bradea". Dincolo de vechea dispută, pe care dl Grigurcu o cunoaşte foarte bine, ar trebui spus răspicat că în enumerarea dlui Chifor de la Oradea sînt amestecaţi scriitori adevăraţi cu debutanţi mai buni sau mai răi, şi că un subiect, fie el şi sexul, nu face (niciodată) cartea. Cît despre pornografie, şi autorul, şi recenzentul se grăbesc: în nici una dintre cărţile enumerate (care n-au cum sta alături în nici o împrejurare!) n-avem pornografie. Poate dacă ar fi fost, s-ar fi vîndut mai bine... (**S. S.**)

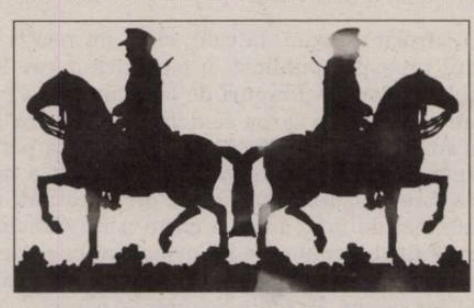

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Limbariţa ca recurs la o metodă

Mai zilele trecute – ei da, există asemenea zile! – am avut o mare plăcere, asemănătoare cu aceea, nemuritoare ca punct de reper, a domnului Jourdain, molièrescul burghez gentilom, în clipa cînd află, fermecat, că vorbind face zilnic proză. Prin *Evenimentul zilei*, am descoperit că aşa incult cum sînt în atîtea, de la algebră la informatică, semidoct în metafizică, practic de o viaţă, fără să ştiu, meseria de terapeut. Practic „terapia prin vorbe" – precum era intitulat apăsat articolul Mihaelei Năftănăilă. Cu un paragraf, de la bun început, entuziasmant: „Una dintre cele mai bune metode de a combate stresul sau anxietatea este să vorbiţi mult. Descărcîndu-vă prietenilor, familiei, colegilor sau chiar şi *în faţa unor necunoscuţi* (subl.mea) veţi putea depăşi mai uşor dificultăţile... Că terapia prin cuvînt funcţionează mai bine decît tăcerea şi închiderea în sine o demonstrează şi un studiu recent citat de publicaţia *Livescience*". Dacă am ajuns şi în *Livescience*, nimic nu mă mai împiedică să (mă) povestesc, conform acelei legi clarobscure lăsate cu limbă de moarte de o mătuşă recent decedată la 97 de ani: „Nu te lăuda, povesteşte!".

Am descoperit cu mult înainte de articolul din *Ev.Z.* – să fie aproape 40 de ani, cît durează o ieşire din deşert – terapia orală. Eram la primul meu zbor peste balta Mediteranei, cu destinaţia Tel Aviv, unde nu fusesem niciodată; urma să-mi revăd mama şi familia de mult emigrate legal acolo. Nu atît revederea mă emoţiona – cum s-ar putea crede schematic –, ci avionul. Ideea de avion – Gogol zice că există şi ideea de supă! – mă teroriza: urcam a doua oară într-un avion (mai fusesem o dată, la Sofia, în '55, aproape, în lagăr, şi mi se făcuse rău de tot în mijlocul unui cor de copii bucureşteni care cîntau tot timpul voioşi marşuri pionereşti...) şi nu aveam în măruntaie decît o groază fără adjective; eram dotat cu Emetiral, cu bancurile clasice – acela al lui Mircea Crişan: „oricîte motoare se vor defecta, stai liniştit, în aer nu rămîi!" –, cu statisticile care garantează că mai multe nenorociri au loc pe şosele, nimic, absolut nimic nu mă putea linişti. Iar ideea de a mă încredinţa hazardului mi se părea cea mai lugubră.

Ca atare, m-am aşezat în avion, conform locului de pe „belet", lîngă o călugăriţă bătrîioară şi pipernicită care, de cum au început să huruie motoarele pentru decolare, a pornit, cu de la sine putere, să-mi povestească de-ale ei: că merge a doua oară la Sfîntul Mormînt, că are un nepot de soră la biserica noastră din Ierusalim care va ajunge sfînt de harnic ce-i la minte, că acolo s-ar putea să fie mai frig decît la noi. O înregistram discontinuu, concentrat doar la zgomotul motoarelor, aşteptînd clipele desprinderii de sol, strîngînd în palmă tubul de Emetiral lipit de un zar pe care-l luasem cu mine (panica mă tîmpise încă de acasă), fiindcă, puber, cînd se dădea alarma, coboram cu el în adăpost. Şi îmi rosteam în gînd: 17! Aşa aflasem că primejdia cea mare durează 17 secunde, la decolare. De cum am simţit că ne mişcăm, că urcăm, m-am trezit vorbindu-i măicuţei de lîngă mine, fără s-o privesc, dar ştiind că mă ascultă:

cum mă duc să-mi văd mama şi familia, dar de fapt cel mai mult mă interesează o fată cu care am copilărit în Aleea Popa Nan, peste drum de biserica sfinţilor Constantin şi Elena, cum ne-a despărţit mama acelei fete, pe la 16 ani, fiindcă eu făceam o politică şi mama ei alta (măicuţa nu-mi ceru detalii), cum s-a măritat fata aceea cu un văr de-al meu, mare pianist de jazz, de ce îmi place Mozart mai mult decît jazz-ul şi nu am putut dansa mai mult de un tango, fiindcă părinţii m-au crescut foarte strîns şi nu m-au lăsat niciodată să mă dau în spectacol (nu mă interesa dacă mă înţelege, dar nici ea nu mă întrerupea...) şi de aceea m-am lăsat şi de pian, ca să nu mă dau în spectacol, şi mama mea la fel, după ce a rămas fără taică-meu nu s-a mai căsătorit, etc.etc.etc., neatingîndu-mă de mîncare, ba chiar oferindu-i-o, ea acceptînd doar un triunghi de brînză şi ascultîndu-mă nu numai atent, dar şi tăcută, parcă grijulie să-mi ocrotească fluxul naraţiunii. Pentru a descrie cum mă simţeam, voi spune că atunci cînd ni s-a anunţat să ne pregătim de aterizare, am uitat să număr cele 17 secunde la fel de periculoase – cum mi se explicase liniştitor – ca acelea de la decolare. Euforic, la coborîre i-am mulţumit pentru cît bine mi-a făcut ascultîndu-mă. La care ea mi-a răspuns: „Şi eu îţi mulţumesc, fiule".

Aşa am avut prima intuiţie a terapiei prin vorbe; am dezvoltat-o singur, am perfecţionat-o metodic, de nu „ştiinţific", în ani lungi şi grei, căci şi la mine – ca la toţi – belelele curg cu particularitatea unor atacuri de panică. Am apelat la ea oriunde eram în primejdie: cu asistentele care-mi luau sînge, cu anestezişti, cu dentişti, cu cardiologi – înainte şi după un EKG –, cu „băieţi" veniţi acasă să mă întrebe de una şi alta, în multe momente de ante- şi post-amor riscant, în cazul unor şedinţe „pe viaţă şi moarte" şi al unor violente discuţii fundamentale cu prieteni fundamentali. Pe scurt: am tratat bătăile de inimă şi de cap bătînd bine cîmpii. Cîţi m-au suportat şi cîţi nu (mai ales femeile) nu m-a interesat. E necesară o mare doză de egoism. „Metoda" însă îmi făcea bine; am numit-o în nuvelele mele, pe româneşte, limbariţă. Cred că e suficient de ironic pentru a preveni, antiironic, asupra unor dificultăţi care interzic orice euforie jurnalistică: pe lîngă egoism, e obligatoriu să-ţi asumi o tot mai conştientă impudoare. O păcătoasă indecenţă. Nu e deloc uşor. Plus, desigur, ca în toate, să ai noroc. Nu oricine găseşte o persoană – o călugăriţă, să zicem – hotărîtă să-şi trateze anxietatea la fel ca tine, povestind şi ascultîndu-te, bătînd cîmpii împreună, în căutarea acelei clipe infinitezimale în care poţi piui că te simţi ceva-ceva mai bine.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Cartea de imobil a scării 2, povestită cu Anca Romeo

M-am întors după 20 de ani pe scara unde am copilărit. Aşa că nu puteam să-l ocolesc pe Anca Romeo, locatar al scării 3, blocul N3, Şulea 31. Pe însuşi Anca Romeo, actualul deţinător al cărţii de imobil. Pe vremea cînd locuiam în bloc, deţinătorul era mama mea. De aceea, discuţia cu Anca Romeo a fost una între cunoscători.

La parter este familia Ion Iulian, apartamentul 55... Iulian s-a mutat la scara 3. Erau din Pădureţi. Şi erau pensionari. S-au mutat, dînsul a murit, dînsa mai trăieşte, la scara a 3-a. În locul lor nu mai stă nimeni, s-a făcut un cabinet de stomatologie. La apartamentul 56 a locuit dl Ciolacu Dumitru din Gruiu-Buciumeni, care şi dînsul a decedat şi s-au mutat copiii.

Eu mă jucam cu fiul lor, Mihai, nu mai e?

Nu, Mihai a plecat. Acuma e Sîrbu Aurelian. Mihai a făcut nişte ani de puşcărie... se apucase de furt.

Şi ăştia, Constantin şi Aristiţa, cine sînt? Deci, erau Dumitru şi Constanţa, cei vechi, bătrînii, bunicii lui Mihai.

Păi, Ciolacu Constanţa a murit acum două săptămîni. Şi pe urmă au rămas... Constantin şi Aristiţa, da. Şi copilul lor, Mihai. Constantin a vîndut. S-a mutat la scara 1, la etajul 3. Trăieşte.

Şi Mihai, ce s-a mai auzit de el?

Mihai şi-a luat o garsonieră nu ştiu pe unde. A venit acuma, la moartea lui bunica. La apartamentul 57 au stat dna Ungureanu Ana şi Ungureanu Gheorghe din Solca-Suceava, care s-au mutat acum o săptămînă-două, şi acum stă Petre Gheorghe. Acuma s-a mutat în locul lor. La apartamentul 58 stătea dna Iordănescu, care a murit acum trei săptămîni şi ea, şi s-a mutat un nepot al dînsei.

Şi Iordănescu, bătrînul?

A murit de mult. A murit de 20 de ani. După ce aţi plecat dvs. a murit. Şi a rămas soţia dînsului, Iordănescu Tanasa, care a murit acum trei săptămîni. 80 de ani, da. De asemenea, în apartamentul 59 stă Marinescu Filip, care e şi acuma... şi cu Marinescu Ioana, soţia. Sînt în viaţă, are trei fete, care una e în Canada şi două sînt în ţară.

Şi trăiesc amîndoi?

Da, da, trăiesc, da. La apartamentul 60 a fost un profesor, Roşu Tudor, dar s-a mutat de mult şi acuma stă familia Păun...

Nu-l mai ţin minte pe Păun.

N-a stat mult. La apartamentul 61, Tache Ion din Balaciu, care stă de mulţi ani şi cu Tache Gabriela, care locuiesc şi acuma, în prezent. Şi un băieţel era, Tache, da. La apartamentul 62, Dăniţă Petre locuieşte de mulţi ani. Sînt acuma în viaţă. Şi Dăniţă Piroşca, soţia din Avrămeşti, Harghita. Apartamentul 63, Matei Ion şi cu Matei Sava. S-a mutat de la scara 2 la scara 1, la parter.

Mi-aduc aminte că erau marochineri.

Da, păi are o fată de-o seamă cu dumneata. Pe Gena.

Şi pe Gabriel. Trăieşte?

Trăieşte, da. Şi fata stă în locul lui, la apartament 63. Şi acuma se numeşte...

Meştereagă.

Meştereagă Daniel şi Meştereagă Eugenia. La 63, da. Şi părinţii stau la scara 1, la parter. La 64 stă... Stănescu... a murit şi el, şi ea, Raisa din Chişinău, şi acuma s-a mutat Bălăşoiu Ion. Cu Bălăşoiu Elena.

Au murit şi unul, şi celălalt?

Au murit amîndoi.

Şi n-au avut copii?

O avea pe Gena şi... cum o chema?... în arhitectură lucra fata. Stănescu Eugenia. Pe Eugenia o cunoaşteţi dvs., că e de-o seamă cu dvs. Sau inginer constructor.

(din volumul în curs de apariţie)

Istodor – http://www.facemcatavencu.ro/blog.php?id=20

libertatea de impresie

Dracii

Era într-o seară pe întuneric. Se lăsase ceaţa şi eu coboram pe zăpadă printre casele rare ale unui sat de munte. La un moment dat, am văzut o flacără roşie. Două umbre îşi făceau de lucru prin jurul ei. Una lungă tot intra şi ieşea dintr-o groapă, cealaltă, mică şi îndesată, stătea lîngă flacără. Mai de aproape l-am recunocut pe cel înalt, era Gogu. Pe celălalt nu-l ştiam, dar am auzit că-i zicea Manea. Avea o căciulă trasă pe ochi şi m-a salutat, aruncîndu-mi o privire suspicioasă. Fierbeau smoală într-un cazan ca doi draci de tip Stan şi Bran. Stan, adică Gogu, îşi izola un recipient uriaş care se afla în groapă. Mai ungeau cu smoală o parte, îşi mai frecau mîinile pe lîngă foc să se mai încălzească şi vorbeau de unele şi de altele. „Mi-am făcut baie în casă şi îmi trebuie apă şi iarna" – mi-a explicat Gogu. „Ca să nu îngheţe, trebuie să izolez cazanul cu smoală. Pe urmă îl îngrop şi nu mai îngheaţă nici la minus 30 de grade."

„La minus 30, s-ar putea să îngheţe" – a intervenit celălalt. „Nu îngheaţă măi, pot să pun rămăşag cu tine" – i-a răspuns Gogu care s-a întors iarăşi către mine: „E mult mai comod cu baia în casă. Nu mai ieşi afară iarna, poţi să te speli mai omeneşte. Intrăm şi noi ca lumea în Uniunea Europeană, ce naiba. Dar, la început, cînd mă auzea lumea că vreau să-mi fac veceu în casă, zicea că-s scîrbos. Ştii cum se zice, să nu te caci în casă. Ba mai rău, de nevastă-mea ziceau că-i curvă dacă vrea baie în casă".

„Şi nu e?" – a intervenit deodată cel mic şi gras. Gogu, aflat în acel moment în groapă, s-a întors cu tot corpul spre el, încetişor, de parcă nu-i venea să-şi creadă urechilor. „Ce-ai zis, mă?" Manea a început să ţopăie şi să rîdă într-un fel răguşit, măgăresc. Gogu a dat să iasă cît mai repede din groapă, înjurîndu-l aprig şi încercînd să-l prindă. Cîinii din lanţ s-au pornit să latre. A ieşit afară din casă şi nevasta lui Gogu şi a întrebat ce-i cu zarva aceea. „Te-a făcut curvă, netotul ăsta." Auzind una ca asta, femeia a preluat ştafeta: „Cuuum? Al dracului de nemernic să fii tu, Manea! Vii la noi să îţi dăm bani şi aşa vorbeşti? Băga-te-aş în mă-ta aia, care, aia a fost curva satului. Să mă ierte domnul, da ştie toată lumea ce p...dă lungă avea. Au tăiat-o cînd te-a scos pe tine, porcule". Obosit de încercările de a-l mai prinde pe Manea care ţopăia şi se scălîmbăia în toate felurile, Gogu s-a oprit lîngă mine gîfiind: „Cred că are probleme cu capul Manea ăsta. Îmi pare rău la ce-aţi asistat".

Am plecat uşurel, ridicînd mîna a salut şi lăsîndu-i să-şi rezolve treburile. Au rămas să ţipe şi să se alerge prin jurul casei cu un potop de înjurături. De la distanţă erau trei umbre care intrau pe rînd în conul de lumină proiectat de flăcările roşii, despre care acum ştiam că încingeau cazanul cu smoală. Pe măsură ce mă depărtam, răcnetele lui Manea şi înjurăturile celor doi soţi deveneau tot mai stinse. Erau înlocuite de scîrţîitul regulat al zăpezii de sub paşii mei. Era tot mai frig. Cu gîndul la întîmplare şi uitîndu-mă mereu în urmă, m-am trezit la fornăitul unui cal, care s-a profilat brusc din beznă la cîţiva metri în faţa mea. Prin ceaţă, aşa cum stătea în mijlocul potecii cu o pătură pusă pe spinare, părea de-a dreptul uriaş. Speriat de cal, am uitat de „draci". Dar parcă am căpătat ceva înţelegere pentru superstiţiile şi credinţele în tot felul de semne, ale oamenilor de la ţară.

Andrei MANOLESCU

PUBLICITATE

Vineri, 9 februarie, ora 19
ORAŞUL
de Evgheni Griskovet
in româneşte de Vlad Massaci & Cristi Juncu
cu:
VLAD ZAMFIRESCU
FLORIN ZAMFIRESCU
NADIANA SĂLĂGEAN
GHEORGHE IFRIM
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
scenografia: Cosmin Ardeleanu

Sâmbătă, 10 februarie, ora 19
BASH.
O trilogie contemporană
de Neil LaBute
cu:
MIHAI CĂLIN
IOANA FLORA
VLAD ZAMFIRESCU
MIHAELA SÎRBU
regia: Vlad MASSACI
scenografia: AndU DUMITRESCU

Duminică, 11 februarie, ora 19
Oleanna
de David Mamet
traducerea: Andreea Vulpe şi Cristi Juncu
regia: Andreea VULPE
cu: ADRIAN TITIENI şi EMILIA BEBU
scenografia: Dan Titza

Miercuri, 14 februarie, ora 19
THE SHAPE OF THINGS
(forma lucrurilor)
de Neil LaBute
cu:
MIHAELA SÎRBU
VLAD ZAMFIRESCU
IRINA VELCESCU
ANDI VASLUIANU
regia: Vlad MASSACI

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB
DILEMA VECHE
Gândul
21
24-FUN
PORT.ro
www.online gallery.ro
MOBEXPERT

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

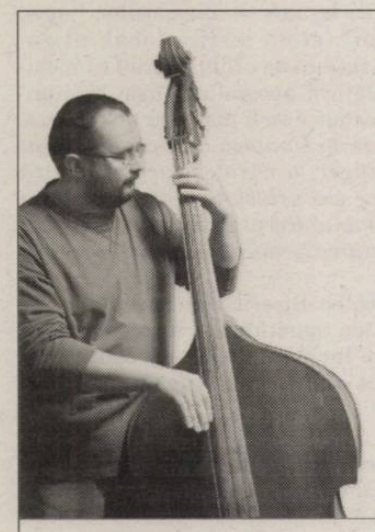

2% dintre români gustă muzica

sufletul simte muzica, mintea o gustă

radiofranceinternationale rfi romania ne cunoaştem?

Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm Chişinău 107.3fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide "Pofta de lecturã"

împreunã cu

DILEMATECA şi DILEMA VECHE

Iaromira POPOVICI

bazar

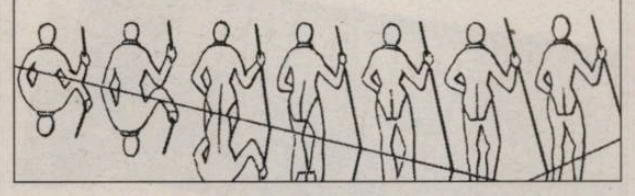

Lucruri pierdute şi regăsite

Din '90 încoace, am încercat să fiu un observator fidel al micilor sau marilor schimbări aduse de – pe atunci – timida societate de consum: primii hamburgeri, primele sticle de Cola, programe de divertisment, festivaluri de stradă, reclame... Cultura populară, căreia i-am devenit cronicar, şi faţă de care m-am lăudat cu o atitudine critică, s-a dovedit, de fapt, mai tare decît mine: m-a prins în mrejele ei facile, cu ispite drăgălaşe şi frumos colorate, şi m-a transformat în consumator al ei. Desigur, nu într-unul necondiţionat care nu-şi pune întrebări şi ia totul de-a gata: într-unul cîrcotaş, care comentează pe margine, ca tot românul, dar, de fapt, nu are curajul să iasă din sistem. Cine a văzut, în perioada de aur a anilor '90 – dar şi 2000 – mai multe filme proaste, dar cu happy-end, la proaspăt apărutele mall-uri, cine a mîncat mai mulţi McFish sau a băut mai multă Cola? Cine a fost un fidel abonat al multelor magazine de lucruri inutile, al noilor restaurante de orice profil, ca să nu mai vorbim de tarabele de la Romană? Cine ştie pe dinafară toate serialele de la PRO TV, de pe vremuri, a citit Sandra Brown, a ascultat André şi Trei Sud Est?

Răspunsurile sînt evidente, şi deja nu mai contează. Ceea ce contează este că mi-am trăit din plin faza de consumator potenţial; şi că, după atîţia ani de „dezmăţ" hedonist ieftin, simt că mă pot detaşa de ea şi că, pe lumea asta, mai există şi alte lucruri, mai simple, pentru care nu mai aveam ochi. E vorba, cumva, de lucrurile şi stările de dinaintea nebuniei consumiste, care erau mereu la îndemînă, dar nu ţineam cont de ele.

● *Liniştea*. În sine, fără alte conotaţii. Am redescoperit-o, printr-un gest simplu: stingînd televizorul. Nu e vorba de un gest de protest împotriva programelor proaste şi comerciale, ci de unul normal, de apărare contra unor lucruri care nu te interesează. E gestul invers celui pe care îl aveam, prin '95, cînd îmi cumpărasem un Samsung proaspăt, tocmai îmi pusesem cablu şi, gravidă fiind, tot zapam printre seriale cu călătorii în timp şi adolescenţi teribilişti. E gestul, cred, al adevăratului cetăţean, civilizat şi avansat, al societăţii de *consum:* cel care ajunge singur, fără să fie obligat de nu ştiu ce instanţe morale sau estetice, să renunţe la drogul vizual; sau măcar să opteze. Fiindcă, e evident, ăsta e pasul următor stingerii: alegerea, cu cap, a unor programe care să te intereseze. Nu e nevoie de un Big Brother care să-ţi limiteze timpul pierdut în faţa ecranului, nici de o divinitate strictă; ci, pur şi simplu, de Jiminy Cricket-ul firesc al fiecăruia.

● *Sentimentul naturii*. Nu e ce s-ar putea crede, aici voi avea mereu o problemă, rămînînd citadină pînă-n măduva oaselor şi oarecum speriată de spaţiile întinse. Totuşi, ceva din insensibilitatea mea organică s-a mai diminuat: reacţionez, în primul rînd, la natura animată – observ, cu plăcere, cîinii, pisicile şi păsările din jur. Mă pot uita fără să mă plictisesc la traiectoriile încurcate ale unor pisici pe acoperişurile din faţa geamului meu. Dar şi aici, veţi spune, e în spate o cultură de Tom şi Jerry, există un element simpatic, cu tentă drăgălaşă... Da, dar pot să observ îndelung şi ciorile, mai puţin prezentabile: eh, e vorba de alte influenţe livreşti, ale unui romantism întunecat, de tip *Nevermore*... Şi totuşi, mă pot uita şi la copaci, ba chiar la plantele de apartament, deloc poetice (copilul meu a sădit, printre altele, şi ceapă, ardei, mărar...). Sînt vii, în peticul lor de pămînt îşi formează un univers, apar tot soiul de microorganisme, care colcăie, dar nu într-un sens scîrbos...

Nu am epuizat, nici pe departe, lista cu lucrurile pierdute şi regăsite (mai mult sau mai puţin conştient). Cert este că, cel puţin din punctul meu de vedere, le-a revenit timpul, şi pot fi şi ele băgate în seamă, şi luate ca alternative la agitata lume consumistă, comercială şi subjugată de imagini, în care ne mişcăm.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

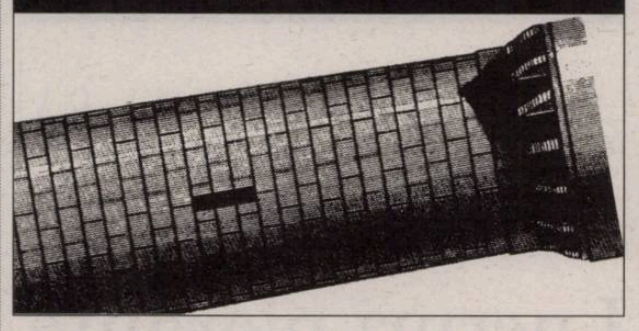

Ruptura

E clar că, după dispariţia „obiectivului naţional“, România a intrat în fibrilaţia scandenţelor ajunse la termen. Odată admişi în UE, am redescoperit, sub cea mai crudă lumină, mizeriile îndelung camuflate sub pretextul „tranziţiei“. Cred că nimeni nu le mai poate ignora.

Pentru a deschide un ciclu istoric, a fost nevoie de *ruptura simbolică* produsă la 18 decembrie 2006, cînd preşedintele Traian Băsescu a condamnat esenţa criminală şi ilegitimă a regimului comunist. Vă amintiţi grotesc de ampla secţiune a Parlamentului care a urlat atunci precum o ceată de draci, întoarsă cu furca. Alţii, aparent mai neimplicaţi, au crezut că pot să-şi vîre capul între umeri, cu gîndul că orice „minune“ ţine trei zile. Ceea ce n-au înţeles, din prima, „foştii“ (de toate categoriile partinice) priveşte forţa secretă a rupturilor simbolice. *Sîntem fiinţe simbolice*. Uităm ce şi cine sîntem, dacă simbolul nu ne cuprinde în arcul său imaterial. Această lege nu poate fi schimbată decît atunci cînd tratezi umanitatea cu măsuri animalice. Dar chiar şi atunci, simbolul este cel care, pînă la urmă, triumfă.

Şeful statului este acea persoană mandatată să *interpreteze*, o vreme, soarta unei colectivităţi organizate ca naţiune. Dacă el – bun sau mai puţin bun – decide să facă un asemenea gest, naţiunea digeră invizibil, dar cu atît mai *eficient*, semnificaţia pe care liderul său o exprimă prin ruptura simbolică. Prinşi de firul aşa-numitelor „scandaluri“, fascinaţi provincial de explozia atîtor fabule mediatice, prea puţini dintre noi au înţeles că, la sfîrşitul anului trecut, am păşit într-un timp diferit.

Nu este timpul cuiva. E timpul european, postmodern, postindustrial, secularizat şi legalist, dar e şi timpul care nu mai permite nici o formă *radicală* de batjocorire a celuilalt. Preşedintele României nu s-a răfuit, prea tîrziu, cu un sistem care se agaţă de vieţile noastre ca o iederă ucigaşă. Ne-a făcut, de la înălţimea supremului magisteriu democratic, anunţul că tipul de putere pe care s-a bazat comunismul a fost înlocuit, la adîncimea istoriei, cu altceva. Zbaterile la care asistăm depăşesc banala, meschina luptă dintre exponenţii politicii interne, cu tot cu „grupurile lor de interese“. Desluşesc în agitaţia sub semnul căreia începe 2007 tocmai brusca difuzare, în corpul social, a ştirii că *rien ne va plus*.

Asumîndu-şi ruptura simbolică, Traian Băsescu a devenit, la vîrful statului, prima ei „victimă“. Să nu ne facem însă iluzia că şi singura. Pentru că, treptat, noi toţi, cetăţeni ai acestei ţări, vom trece prin focul purgator al unei alte condiţii. Hotărîrea preşedintelui ne-a lăsat singuri exact în momentul cînd ne-a semnalat, printr-o mişcare de revoluţie, viitoarea traiectorie comunitară. Pînă acum, comunitatea ni s-a părut (în cel mai fericit caz) detestabilă. Ea ne-a ocupat, absurd, existenţa personală. A sosit vremea ca şi noi să ne ocupăm de ea: să-i dăm un chip, o expresie, ori să asistăm, ca părţi componente, la inexorabila ei putrefacţie. Nu doar preşedintele riscă „suspendarea“. Acesta e doar planul superficial, ţesut sub inerţia burlescă a complotului mioritic. Dincolo de pătrăţica intrigii politice, milioane de români se află de fapt „suspendaţi“, pînă cînd vor admite că, împreună, au vocaţia de a-şi transforma alienarea într-o formă creativă de agregare. Dacă ruptura simbolică nu s-ar fi petrecut, am fi perpetuat deopotrivă tehnica supravieţuirii în nedemnitate şi halucinaţia unei deveniri clandestine. Numai că ea s-a petrecut. Terenul e vacant. De acum înainte, jocul reîncepe. Trebuie să punem substanţă în deplorabilele noastre forme goale. Trebuie să redescoperim, oricît de lent, simţul dreptăţii, al onoarei şi al curajului de a fi noi înşine, departe de scuza cotropirilor militare sau ideologice. În plină mascaradă, decorul e suflat de rafala unei metamorfoze fără nume. Depinde acum de fiecare ce nume îi vom da. Numele unei renaşteri naţionale pe cît de mult amînate, pe atît de rîvnite. Sau numele zadarnic al cîinilor surzi, care nu răspund la nici un apel.

Marea nelinişte a Papei Benedict al XVI-lea

– interviu cu Paolo NASO, directorul revistei Confronti *–*

„Noi, europenii, avem obsesia rădăcinilor. Mă întreb, însă, dacă nu ar fi mai nimerit să vorbim despre frunze. Şi, aşa cum sugera un mare scriitor musulman, în raportul cu celălalt, cu aproapele nostru (adesea diferit de noi), să aruncăm frunzele îngălbenite, creînd astfel spaţiu celor verzi, menite a împrospăta atmosfera înconjurătoare“. În viziunea lui Paolo Naso, jurnalist şi intelectual de prestigiu din Italia, aceasta este o posibilă premisă a dialogului inter-cultural şi inter-religios. Atent analist al actualităţii politice internaţionale şi fondator al revistei *Confronti* (www.confronti.net), Paolo Naso este convins că, în aula Universităţii din Regensburg, Papa a facut un pas „răsunator de fals“ al pontificatului său. Cuvintele în legătură cu profetul Mahomet şi cu Coranul au avut efecte dramatice, generînd puternice sentimente anticatolice şi anticreştine care, la rîndul lor, au provocat acte de violenţă şi intimidări împotriva bisericilor şi a credincioşilor din numeroase parohii. „Acele cuvinte – afirmă Naso – au fost percepute de către sute de milioane de credincioşi ca un atac la credinţa şi la tradiţia lor religioasă, fapt cu atît mai intolerabil cu cît s-a facut uz de citate şi argumente considerate nu numai greşite şi improprii, dar chiar arogante. Referindu-se la un dialog (care a avut loc, probabil, în 1391, dar care a fost transcris mai tîrziu, în timpul asediului Constantinopolului) dintre împăratul bizantin Manuel Paleolog şi un erudit persan de credinţă musulmană, Papa a părut a-şi însuşi ideea conform căreia Profetul Islamului nu ar fi adus nimic nou umanităţii, ci numai lucruri rele şi inumane, precum îndemnul de a «răspîndi credinţa musulmană şi prin intermediul spadei». O judecată atît de definitivă în legătură cu profetul Islamului, caracteristică unui stil polemic, se dorea o celebrare a moralei creştine, conform căreia, după cum a adăugat Papa, «violenţa ar fi în contrast cu natura lui Dumnezeu şi a sufletului uman însuşi»“.

Refuzînd teoria unei simple gafe a Suveranului Pontif, Paolo Naso consideră momentul Regensburg elocvent în ceea ce priveşte dorinţa Papei Benedict al XVI-lea de a repoziţiona raporturile cu lumea islamică şi, în general, dialogul inter-religios într-o perspectivă total diferită faţă de predecesorul său, Ioan Paul al II-lea: „În timp ce Wojtyla avea povara angoasei determinate de ideea conflictului civilizaţiilor, neliniştea lui Ratzinger este secularizarea Europei. De aici, intenţia sa de a se implica în favoarea revitalizării rădăcinilor creştine ale Bătrînului Continent“. Însă, din fericire, cu ocazia voiajului în Turcia, Papa Benedict a părut să fi învăţat rapid din propriile greşeli, reuşind să cîştige inimile a mii de musulmani şi să încheie definitiv episodul Regensburg. “Papa şi-a dat seama – crede Paolo Naso – de necesitatea unei contribuţii active, vii a tuturor comunităţilor religioase pentru realizarea dialogului, a convieţuirii mondiale paşnice“.

Făcîndu-şi din promovarea culturii dialogului misiunea vieţii sale, Paolo Naso consideră că, în noul context geo-politic, dialogul diversităţilor nu poate fi decît ziditor, îmbogăţitor pentru partenerii implicaţi în această comunicare, pentru că „numai datorită unei comunicări însufleţite, vii, din inimă, nu uneia dictate de o curtoazie rece, dialogul va putea recăpăta forţă şi vigoare, devenind astfel un dialog autentic“.

Secularizarea Europei şi dialogul cu Islamul

Aşadar, discursul Papei de la Universitatea din Regensburg n-a fost doar o eroare de comunicare?

Nu cred că a fost vorba numai de o greşeală de comunicare. Papa intenţiona să spună exact ceea ce a spus. În ce mă priveşte, consider grav faptul ca voiajele apostolice care sînt planificate cu scrupulozitate pînă la ultimul detaliu şi ale căror discursuri sînt analizate pînă la ultima virgula ajung «să nu fie înţelese» sau «să fie înţelese greşit». Au existat în ultima vreme numeroase aspecte care au relevat o strategie pastorală a Papei Benedict al XVI-lea diferită de cea a lui Ioan Paul al II-lea. Angoasa principală a lui Wojtyla era depăşirea conflictului dintre civilizaţii. Ioan Paul al II-lea a avut intuiţia faptului că religiile ar putea juca un rol decisiv în construcţia unui noi ordini mondiale şi că favorizarea unei întîlniri între diversele tradiţii religioase, o practică a dialogului ar putea tempera curentele radicale, fundamentaliste şi violente care începuseră deja să se manifeste în toate comunităţile de credinţă şi, deci, să contribuie la procesul de pace. În acest sens, pontiful polonez a făcut numeroase opţiuni politice importante. Astfel, în 1986, la Assisi, la iniţiativa sa, avea loc prima rugăciune inter-religioasă pentru pace; în 2000, Karol Wojtyla a promovat o campanie împotriva războiului din Irak; în 2001, după atentatele din 11 septembrie, a sugerat instituirea unei zile de post cu ocazia ultimei zile de vineri a Ramadanului, în semn de prietenie şi apropiere spirituală faţă de musulmani; iar în ianuarie 2002 a convocat a doua întrunire inter-religioasă de la Assisi. Toate aceste gesturi politice au fost însoţite de legendarele *mea culpa*, inclusiv acelea în legătură cu cruciadele. Observatorii atenţi îşi amintesc faptul că Joseph Ratzinger, pe atunci cardinal, s-a ţinut la distanţă de aceste întîlniri şi – desigur, cu mare precauţie – chiar le-a criticat. Pe de altă parte, amprenta sa poate fi recunoscută cu uşurinţă în documentul *Dominus Jesus*, care are nuanţe teologice diferite faţă de practica pastorală a lui Ioan Paul al II-lea. Deci, dialogul dintre marile religii ca un itinerar în favoarea păcii a reprezentat marea temă a pontificatului lui Wojtyla.

În schimb, angoasa principală a Papei Benedict al XVI-lea este procesul de secularizare a Bătrînului Continent. Ori de cîte ori Pontiful abordează tema Europei, a Germaniei sale natale sau a Italiei, se poate observa marea sa nelinişte: ideea unui spaţiu din care Dumnezeu pare a fi fost izgonit, a unor locuri în care oamenii au pierdut simţul identităţii şi al apartenenţei religioase. În acest sens, este relevantă polemica în legătură cu relativismul. Consider că diferenţa dintre Wojtyla şi Ratzinger rezidă tocmai în aceste aspecte. În consecinţă, dacă, în viziunea celui dintîi, dialogul cu Islamul reprezenta un element de natură strategică, în cazul celui de-al doilea acesta constituie un element accesoriu. Oricum, nu prioritar. Toate cele afirmate de Papa exprimă această opţiune. Deci, intenţia sa de situa raportul cu Islamul într-o perspectivă diferită faţă de Papa Ioan Paul al II-lea este evidentă.

Cum vedeţi această strategie în lumina surprinzătoarei decizii a Papei Benedict al XVI-lea, la puţin timp de la inaugurarea pontificatului său, de a încorpora Consiliului Pontifical Pentru Dialog Inter-religios în cel al Culturii?

Deşi pare a fi o chestiune de detaliu, după părerea mea reprezintă un aspect extrem de relevant. Închiderea Consiliului Pontifical pentru Dialog Inter-Religios, prezidat în mod competent de monseniorul Michael Fitzgerald (numit ulterior nunţiu apostolic la Cairo) denotă faptul că dialogul inter-religios nu ar avea, în viziunea Papei, valenţă teologică şi nici pastorală sau spirituală. Islamul pare a nu fi, în concepţia sa, în primul rînd o tradiţie religioasă cu care să se poată confrunta la nivel teologic şi spiritual, ci, mai curînd, o realitate culturală a vremurilor noastre. Astfel, dialogul inter-religios s-ar înscrie într-un context mult mai laic, determinat de imperativul dezbaterii, al dialogului dintre culturile şi ideile vremurilor noastre. Deci, Islamul este asociat cumva gîndirii laice, Mahomet – lui Kant, musulmanii – filosofilor sau istoricilor. Or, dacă tema dialogului dintre religii este, într-adevăr, atît de importantă, necesitatea existenţei unui consiliu care să întrunească competenţe specifice acestei arii devine evidentă. Îndeosebi astăzi, cînd dialogul înseamnă colegul de bancă în numeroase şcoli europene (în Italia, de pildă, 20 % dintre copii sînt non-catolici). Deci, în actualul context pluralist, dialogul vieţii este crucial.

După călătoria în Turcia, episodul Regensburg reprezintă un caz închis?

Reprezintă un gest care poate determina închiderea cazului şi depăşirea suspiciunilor dintre Vatican şi Islam. Chiar dacă vor rămîne poate critici la adresa afirmaţiilor Papei, aşa-zisul „Islam al statelor“, acela instituţional, al guvernelor, este interesat (din raţiuni de ordin politic) să închidă cazul. Graţie acestei călătorii apostolice, însă, comunicarea dintre Islam şi lumea catolică va fi mai uşor de realizat.

Susţinerea aderării Turciei la Uniunea Europeană a sosit tocmai de la Joseph Ratzinger, a cărui poziţie contrară aderării acestei ţări islamice era arhicunoscută. Cu ocazia unui faimos interviu acordat anul trecut cotidianului francez Le Figaro, *Papa definea aderarea Semilunei ca fiind „anti-istorică“...*

Cine urmăreşte actualitatea Bisericii nu trebuie să fie surprins de nimic. Libertatea spiritului şi a conştiinţei îi permite fiecărui credincios, inclusiv Papei, să caute drumuri noi, din ce în ce mai coerente cu mesajul Sfintei Evanghelii.

Paolo Naso *este directorul revistei* Confronti *(„revistă de credinţă, politică, viaţă cotidiană“) şi profesor la Universitatea „La Sapienza“ din Roma, unde predă cursuri precum „Lecturi politice ale Apocalipsei“, „Apariţia şi dezvoltarea ideii de laicitate“, „Factorul religios în politica SUA“. A publicat, printre altele, volumele* Verde şi portocaliu. Istorie, politică şi religie în conflictul din Irlanda de Nord *(1996)*, Cartea şi sabia. Sfidarea fundamentalismelor *(2000)*, God bless America. Religiile americanilor *(2003)*, Laicitatea *(2005)*.

a consemnat Claudia STĂNILĂ

(continuare în numărul viitor)

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

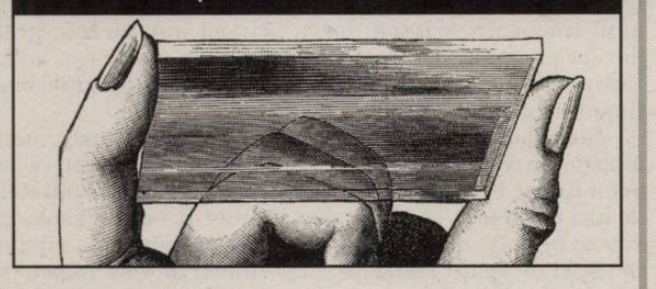

Teroare *soft*

Pe la mijlocul anilor '80, a venit în casa părinţilor mei un profesor din Dresda, pe care tatăl meu îl cunoscuse la nu ştiu ce simpozion. Era perioada cea mai neagră a ceauşismului, cînd se stingea zilnic lumina, cînd la alimentară erau pe rafturi numai borcane cu compoturi necomestibile, cînd nu se găsea nici măcar hîrtie igienică. Omul, deşi venea din RDG, părea că e dintr-o ţară capitalistă. Avea relaxarea *aceea* în ceea ce priveşte propria-i existenţă şi mirările de rigoare cînd vedea realităţile de la noi. Aceleaşi mirări, dar de semn schimbat, aveam şi noi: cum adică, la ei viaţa în socialism nu e la fel? Nu prea era. Peste ani, cînd am văzut filmul *Goodbye, Lenin!*, am avut aceleaşi revelaţii. Cel mai mult am fost contrariat de felul de-a dreptul civilizat în care se purtau cei doi ofiţeri STASI, veniţi să ancheteze fuga soţului în RFG.

Despre toate acestea mi-am amintit cînd am văzut zilele trecute pe TVR Cultural un documentar despre o închisoare STASI din Berlin. Erau filmate celulele, camerele de interogatoriu, erau aduşi în faţa aparatului de filmat foşti deţinuţi care-şi povesteau experienţele. Din cînd în cînd, o voce din *off* avea un comentariu cu tentă filozofică despre libertate şi pierderea ei.

Documentarul era şocant, dar nu prin grozăviile pe care le prezenta, ci, dimpotrivă, prin lucrurile *soft* pe care le vedeai, incredibile în comparaţie cu ce ştim că s-a întîmplat la noi sau în alte ţări comuniste.

Vocea din *off* vorbea despre experienţele inumane prin care treceau cei arestaţi. Imaginile prezentau o închisoare curată, cu celule spaţioase şi cu instalaţii sanitare OK. Toate arătau mai bine decît multe camere de hotel din România socialistă. Problema era că – ni se spune – arestaţii stăteau acolo săptămîni şi chiar luni, şi nu aveau cu ce să-şi umple timpul. Una dintre victime povestea cum, la un moment dat, a tras din pătură un fir şi a început să se joace cu el, de plictiseală. După ceva vreme, gardienii s-au prins că are o ocupaţie, au intrat în celulă, i-au luat jucăria şi, drept pedeapsă, au lăsat-o şi fără saltea trei zile.

Oamenii se plîngeau că fuseseră interogaţi. Nu existau violenţe fizice. Problema lor era că, dacă voiai o ţigară sau o cafea în timpul interogatoriului, trebuia „să te umileşti" şi să rogi frumos să ţi se dea, „aşa cum ar face un copil de grădiniţă". (Sau că primeai cafea din oficiu doar dacă semnai ce ţi se cerea.) Mai mare umilinţă decît asta – greu de închipuit!

Desigur, dreptul la libertate al individului este inalienabil, dar, în comparaţie cu ce se întîmpla în alte părţi, tonul plîngăcios al documentarului era de-a dreptul ridicol. Un occidental nu l-ar fi socotit însă nepotrivit – şi încă o dată se verifică faptul că germanii din RDG aveau un alt fel de socialism. Unul care era aberant, în raport cu standardele vieţii normale (dincolo de Zidul Berlinului, de exemplu), dar care pare o apă de trandafiri pe lîngă cel cu care am avut de-a face noi sau cei din alte ţări comuniste.

Întîmplarea a făcut să văd un documentar cu un subiect similar, cu numai o zi înainte. Un film despre deportaţii în Siberia anilor '40, difuzat tot pe TVR Cultural, în cadrul emisiunii moderate de Florin Iaru, „Tema de vineri". Fireşte că una e ce se întîmpla în anii '40-'50 şi alta în anii '70-'80, dar diferenţele sînt incredibile. Dacă în Germania oamenii fuseseră arestaţi pentru că-i ajutaseră pe alţii să treacă în RFG, cei din URSS nu făcuseră chiar nimic. Fuseseră ridicaţi pur şi simplu, suiţi într-un tren şi apoi în cala unui vapor (unde foarte mulţi au murit de sete – la propriu), „cazaţi" în nişte barăci insalubre (unde una dintre victime povesteşte cum se trezea dimineaţa cu părul îngheţat şi lipit de perete) şi erau puşi să muncească pînă la epuizare într-o mină de aur. Nu mai vorbim de torturile fizice, de mizerie şi de înfometare. Dacă în închisorile redegiste mureai de plictis, în cele staliniste mureai de-a dreptul, după ce în prealabil treceai prin chinuri greu de închipuit.

Ioana AVĂDANI

De ce mi-am făcut blog

Scriu acestea cu un oarecare sentiment de jenă. Mă simt ca un impostor. Am intrat în casta blogger-ilor de doar două săptămîni (cu *avadani.hotnews.ro)* şi acum, iată, mi se solicită „impresii". Dreptu-i că impresii am destule, căci mediul este activ, vorbăreţ şi solicitant.

Prima concluzie pe care pot s-o trag este că orice ai face, cineva te va întreba „de ce?". După ce ani de zile am fost întrebată „tu de ce nu-ţi faci blog?", iată că acum mă întreabă lumea „Dar de ce ţi-ai făcut blog?". Pentru mine, argumentele sînt în parte personale, în parte profesionale. În calitatea lui de mijloc de comunicare (de „mediu"), blogul întîmpină toate problemele de comunicare şi de libertate de exprimare ale mediilor „tradiţionale" (vă veţi fi gîndit vreodată că o să ajungem să vorbim de televiziune ca despre ceva „tradiţional"?), dar ridică şi probleme noi – care se constituie în tot atîtea provocări. Este un soi de *terra nova,* din punct de vedere al standardelor normelor şi legilor, iar exagerările, într-un sens sau altul, fac parte (încă) din joc. Tendinţele *instituţionale* (guverne, organisme internaţionale) merg, mai degrabă spre reglementarea Internetului, după modelul mediilor tradiţionale. Ceea ce ar putea să pară în ordine, dacă facem abstracţie de faptul că Internetul funcţionează după o altă logică, este expresia „globalismului", dată fiind natura sa ne-naţională şi că, încă o dată, tehnologia ne-a luat-o înainte. De partea lor, internauţii consideră spaţiul virtual ca un regat al libertăţii totale, al libertăţii prin excelenţă şi se aprind la simpla pomenire a termenului (auto-)reglementare.

Foarte important mi se pare mie feed-back-ul pe care îl primeşti de la cititori. E un feed-back direct, la fiecare „post" (adică, la fiecare articol postat pe blog). Blogger-ul are acces la o serie de date statistice şi analitice. Poţi afla, astfel, cîtă lume te-a citit la un anume moment al zilei, de unde vin aceia, cine sînt cei care-ţi scriu, de cîte ori te vizitează un anume cititor. E adictiv, te poţi sminti verificînd datele acelea, încercînd să înţelegi care ţi-e „impactul la nivel global". Dar mai importante decît cifrele sînt mesajele cititorilor tăi. Este un fel de *reality check* pentru toate ideile care ţi se par evidente, de la sine înţelese şi lesne de acceptat de fiecare. E minunat să afli că oamenii gîndesc şi altfel – şi e şi mai minunat să găseşti oameni în stare să te contrazică elegant şi cu argumente.

Este, de asemenea, interesant să recunoşti şi valoarea argumentelor prezentate cu mai puţină eleganţă – căci acestea sînt primele care te ating. Nu încerc să spun că e o mare plăcere să te expui de bună voie criticilor şi – uneori – mîrlăniilor. Spun că este un exerciţiu necesar oricui a ales să aibă o prezenţă publică şi ar putea deveni un exerciţiu obligatoriu pentru cei care, prin natura meseriei lor, sînt chemaţi să critice (jurnalişti, activişti sociali etc). Ni se pare uşor să acceptăm, la nivel teoretic, argumentele Curţii Europene pentru Drepturile Omului, conform cărora persoanele publice trebuie să accepte un grad mai mare de expunere şi o critică mai acidă. Dar, dacă este să fim sinceri pînă la capăt cu noi înşine, ar trebui să facem acest exerciţiu al expunerii – fie ea şi virtuale (căci diferenţe majore nu văd, din acest punct de vedere, între spaţiul virtual şi cel fizic).

O tentaţie căreia este oarecum uşor să-i cedezi este cenzura. Autorul blogului are drept de „avizare" asupra comentariilor care intră (sau nu) pe blogul său. Ar fi extrem de lesne să dai „delete" comentariilor mai puţin măgulitoare sau celor care pun sub semnul întrebării idei dragi inimii tale. Este fix atît de simplu. Dar atunci, la ce bun feed-back-ul? Dacă vrei să fii lăudat, fă o vizită în familie, la mătuşile care te iubesc necondiţionat. Cred că este o chestiune de onestitate să accepţi, de bună voie şi printr-un act „de voinţă", apariţia comentariilor negative pe propriul tău blog. Poate nu te pun – comentariile acelea – în cea mai bună lumină, dar mai importantă mi se pare, în acest context, „politica" de transparenţă şi de acceptare (cum se spune la carte – sau la Chartă) a ideilor „primite mai puţin favorabil" de societate. Personal, mi-am rezervat dreptul de a ţine pentru mine doar un singur astfel de comentariu, care nu se referea la topicul blogului şi care, ca să-l parafrazez pe genialul Moisil, avea legătură cu fundul meu, nu cu capul meu.

O altă tentaţie pe care am remarcat-o – cu surprindere – este „înmuierea" reflexelor editoriale. Eşti tentat să te faci comod în propria ta nişă şi să-ţi relaxezi instinctele jurnalistice, dacă le-ai avut vreodată. Ca şi cum faptul că publicaţia nu este „oficială" ţi-ar putea permite să vehiculezi informaţie mai puţin verificată sau măcar într-o formă aproximativă. Din nou, disciplina autoimpusă este cea care te menţine în formă (sau ar trebui s-o facă), precum şi respectul faţă de cei care te citesc. Chiar dacă scrii pentru „nişa de 1" (un public atît de specific descris încît profilul nu se potriveşte decît unei persoane – un fel mai elegant de a spune că vorbeşti cu tine însuţi), regulile profesionale ale jurnalismului – corectitudine în informaţie, onestitate în opinie – trebuie aplicate nesmintit.

Miza cea mare a blogului, în opinia mea, este constituirea „comunităţii". Există, deja, chiar şi pe proaspăta mea creaţie, *returning visitors,* oameni care intră pe pagina ta în speranţa că vor găsi acolo ceva care îi interesează şi care îţi îmbogăţesc informaţia sau gama opiniilor. Am înţeles, de la cei cu experienţă, că, în timp, publicul se stabilizează şi că se formează un nucleu dur de oameni interesaţi de subiect (blogurile care se respectă au o temă dominantă) sau de interacţiunea cu autorul. Această comunitate de oameni care împărtăşesc aceleaşi interese şi aceleaşi norme de comunicare are capacitatea de a dezvolta dialoguri, poate cel mai apropiat model de „dezbatere publică". Nu mi se pare neverosimil ca aceste comunităţi virtuale (create în jurul blogurilor sau altfel) să revină, la un moment dat, în „spaţiul cărnii", să se constituie în grupuri de iniţiativă pe un proiect concret sau altul, restaurînd astfel primatul realităţii asupra virtualităţii.

Una peste alta, experienţa este fascinantă, pentru că ajungi să afli despre tine lucruri la care te credeai de mult imunizat sau pe care alţii le ştiau deja. În plus, blogurile dau „voce" unor oameni de calitate, care cu greu ar putea pătrunde în mediile tradiţionale, cu agenda lor actuală. Dincolo de aspectele sale, care ţin de personal şi personalitate, blogul mi se pare un mediu care, decuplat de la servituţile profitului (şi nu voi înceta să repet că, în calitatea lor de afaceri, companiile de presă au dreptul legitim să caute să facă profit), îşi poate întoarce interesul exclusiv către „publicul" său, vizînd în principal calitatea partenerilor de dialog, şi nu neapărat numărul acestora.

© C. Şuţu

etica vieții

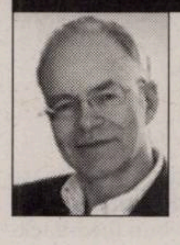

Peter SINGER

Porcii, viţeii şi democraţia americană

Printre toate ştirile care anunţau victoria democraţilor în alegerile din noiembrie pentru Congresul american, un alt scrutin extrem de important a trecut neobservat. Deşi cazul dezvăluie defectele sistemului politic american, în acelaşi timp mi-a redat încrederea în compasiunea americanilor de rînd.

Conform legii, dacă reuşesc să strîngă un număr suficient de semnături, cetăţenii din Arizona pot să supună votului popular un proiect de lege. Anul acesta, una dintre problemele supuse votului a fost un proiect prin care se interzicea ca scroafele gestante şi viţeii să fie legaţi sau închişi, astfel încît să nu se poată întoarce sau să-şi întindă membrele. Cei care nu ştiu nimic despre agricultura modernă ar putea să se întrebe de ce este necesară o astfel de lege. Conform metodelor tradiţionale folosite în agricultură, care erau universal valabile acum 50 de ani şi care mai rezistă acum doar în anumite state, toate animalele aveau la dispoziţie spaţiul necesar pentru a se mişca şi pentru a-şi întinde membrele în voie. Dar, astăzi, circa 90% din scroafele de reproducere din Statele Unite trăiesc închise în cuşti ce măsoară în jur de 0,6 metri lungime şi 2,2 metri lăţime. Nu pot să se întoarcă, să stea culcate cu picioarele întinse sau să facă mai mult de un pas înainte sau înapoi. Viţeii sînt şi ei ţinuţi închişi în staule individuale, care nu le permit să se miște. În esenţă, aceste metode sînt menite să economisească forţa de muncă – ferme cu mii sau zeci de mii de animale pot angaja mai puţini muncitori, mai puţin calificaţi. Totodată, ele împiedică animalele să-şi irosească energia mişcîndu-se de colo-colo sau încăierîndu-se între ele. Acum cîţiva ani, în urma protestelor unor organizaţii pentru apărarea drepturilor animalelor, Uniunea Europeană, prin Comitetul Ştiinţific Veterinar, a adoptat un raport privind aceste metode. Comitetul a ajuns la concluzia că animalele suferă din cauză că nu se pot mişca liber şi din lipsă de activitate pe tot parcursul zilei. Bunul-simţ ar trebui să ne conducă la aceeaşi concluzie. După acel raport, Uniunea Europeană a stabilit anumite termene de la care limitarea libertăţii de mişcare a animalelor ar trebui interzisă. Pentru viţei, această dată a fost 1 ianuarie 2007. Staulele individuale pentru scroafe, deja scoase în afara legii în Marea Britanie şi Suedia, vor fi interzise în întreaga Europă începînd cu 2013. Sînt în curs de adoptare măsuri menite să îmbunătăţească traiul găinilor, care sînt ţinute de obicei înghesuite în coteţe de sîrmă, unde nu pot să-şi întindă aripile.

În Statele Unite nu se întrevăd asemenea măsuri. Cu ceva vreme în urmă, cînd prietenii mei europeni mă întrebau de ce Statele Unite sînt în urmă faţă de Europa în ceea ce priveşte bunul trai al animalelor, nu ştiam ce să le zic. Cînd insistau totuşi pentru un răspuns, trebuia să recunosc că o posibilă explicaţie ar fi aceea că americanilor le pasă mai puţin de animale, decît europenilor. Apoi, în 2002, luptătorii pentru drepturile animalelor au propus să se supună la vot în Florida interzicerea staulelor pentru scroafe. Spre surprinderea multora, această propunere s-a bucurat de susţinerea a 55% dintre votanţi. În noiembrie anul trecut, în Arizona, legea privind interzicerea grajdurilor prea mici pentru scroafe şi pentru viţei a fost adoptată cu sprijinul a 62% dintre votanţi, în ciuda opoziţiei bine finanţate de agricultori.

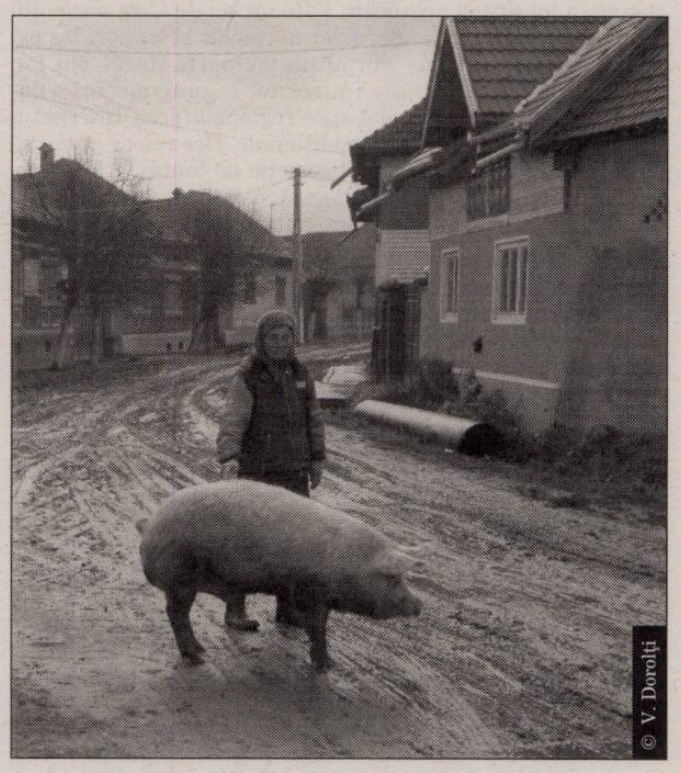
© V. Dorolţi

Nici Florida şi nici Arizona nu sînt state democrate – ambele au votat pentru George W. Bush şi împotriva lui John Kerry, în alegerile din 2004. În consecinţă, rezultatele de aici sugerează că, dacă americanilor li s-ar da şansa să voteze în chestiunea ţinerii scroafelor gestante şi a viţeilor în astfel de spaţii restrînse, majoritatea ar vota împotriva acestor condiţii. Se pare că americanilor le pasă de drepturile animalelor, în aceeaşi măsură ca şi europenilor. Deci, pentru a explica diferenţa dintre legislaţia privind drepturile animalelor din Europa şi Statele Unite, ar trebui să analizăm sistemul politic. În Europa, militanţii pentru drepturile animalelor i-au influenţat eficient atît pe membrii Parlamentelor naţionale, cît şi pe membrii Parlamentului European, dînd astfel naştere unor legislaţii naţionale şi comunitare care răspund acestor nevoi.

În Statele Unite, dimpotrivă, preocupări similare nu au avut un efect pe măsură asupra membrilor Congresului. Nu există o legislaţie federală privind drepturile animalelor. Cred că acest lucru se explică prin lobby-ul fermierilor, capabil să plătească zeci de milioane de dolari reprezentanţilor din Congres care vor să fie realeşi. Mişcarea pentru drepturile animalelor, cu toată susţinerea publică de care se bucură, nu a putut să concureze pe piaţa lobby-ului politic.

În politicile electorale din Statele Unite banii contează mai mult decît părerea votanţilor. Disciplina de partid este slabă, iar congresmanii trebuie ei înşişi să adune cea mai mare parte din fondurile de care au nevoie pentru a fi realeşi. În Europa, unde disciplina de partid este puternică şi *partidele,* nu candidaţii individuali, finanţează campaniile electorale, banii joacă un rol mai mic. În Statele Unite – o naţiune care se mîndreşte cu tradiţiile sale democratice – porcii şi viţeii nu sînt singurii perdanţi.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton şi coautor, alături de Jim Mason, al recentei lucrări* The Way We Eat: Why Our Food Choices Matter.

Copyright: Project Syndicate, 2006
www.project-syndicate.org

finanțele în secolul XXI

Robert J. SHILLER

Noii cosmopoliţi

Pe măsură ce globalizarea se adînceşte, ajutată de comunicaţiile tot mai rapide, de posibilităţile de a călători tot mai repede şi de corporaţiile multinaţionale tot mai puternice, o nouă clasă socială, *cosmopolită,* pare să se formeze. Aceşti cetăţeni ai lumii dezvoltă loialităţi unii faţă de ceilalţi, loialităţi care depăşesc graniţele naţionale.

Într-una din serile recente am fost la cină, împreună, bursierii din programul Yale World, un grup de profesionişti selectaţi cu grijă, din mai multe ţări, care îşi petrec un semestru la această universitate. A fost o experienţă neobişnuită pentru mine pentru că am început să simt că nici unul dintre aceşti oameni nu era cu adevărat un străin pentru mine. Mi se părea mai uşor să vorbesc cu ei decît cu localnicii americani care ne aşteptau să ne servească mîncarea.

O clasă de cosmopoliţi nu e ceva nou. De fapt, acum 50 de ani, în cartea sa clasică *Social Theory and Social Structure,* sociologul Robert K. Merton descria un studiu de caz privind grupul de oameni influenţi dintr-un orăşel tipic american, Rovere, din New Jersey. Ca sociolog, a ales acest orăşel pentru a arăta cum relaţionează şi cum se influenţează oamenii unii pe alţii.

Merton a descoperit un tipar. Oamenii influenţi din Rovere par să se separe în două clase: „influenţii cosmopoliţi", care privesc în general cu respect către lume în ansamblul său, şi „influenţii localnici", care se orientează spre propriul oraş. Cu cît intervieva mai multă lume, Merton era tot mai intrigat de această diferenţă.

Merton nu a spus că influenţii cosmopoliţi ar fi fost realmente influenţi în afara oraşului Rovere – se pare că nici unul dintre ei nu era. În schimb, ieşea în evidenţă cadrul lor de referinţă, identitatea lor care se raporta la exterior. Cînd Merton îi provoca pe oameni la conversaţie, cosmopoliţii se refereau la subiecte din întreaga lume, în timp ce ceilalţi vorbeau despre oraşul lor.

Influenţii cosmopoliţi – spune Merton – tind să-şi lege succesul de propriile cunoştinţe, în vreme ce „localnicii" se bazau pe relaţii şi pe prietenii. Influenţii cosmopoliţi nu erau de multe ori interesaţi să cunoască noi oameni din oraş; „localnicii" voiau să cunoască pe toată lumea. Cosmopoliţii tindeau să ocupe poziţii care reflectă expertiza lor: în domeniul sănătăţii, în comitetele de urbanism sau de educaţie. „Localnicii" tindeau să ocupe poziţii obţinute datorită popularităţii lor: consilier împuternicit cu starea drumurilor, primar sau membru al consiliului local al oraşului. Merton trăgea următoarea concluzie: „se pare că influentul cosmopolit are adepţi pentru că *ştie,* în timp ce influentul localnic are adepţi pentru că *înţelege*". Merton a descoperit că influenţii „localnici" vorbeau cu afecţiune despre oraşul lor, ca şi cum ar fi fost un loc unic şi special, şi spuneau adesea că nu l-ar părăsi pentru nimic în lume. Cosmopoliţii vorbeau despre el ca şi cum l-ar fi putut părăsi oricînd, chiar de a doua zi.

Cele spuse de Merton au devenit mai mult decît evidente în economia globalizată de astăzi. După cina luată cu bursierii de la Yale, veniţi din întreaga lume, reprezentantul Namibiei mi-a elogiat, într-o engleză impecabilă şi relaxată, frumoasele case de vacanţă pe care le-aş putea găsi (şi chiar cumpăra) acolo. Am simţit că aş putea începe cu acest om o relaţie de parteneriat, am fi aliaţi naturali, chiar şi împotriva localnicilor din Namibia, dacă ar fi cazul.

Am acest sentiment tot mai des, cu oameni din toată lumea. De ce se întîmplă asta? Evident, comunicaţiile facile uşurează acest gen de legături. Dar dincolo de aceste comunicaţii facile, am impresia că prăpastia dintre cosmopoliţi şi localnici se adînceşte. Oamenii fac conştient această alegere – de a fi cosmopoliţi sau localnici – în funcţie de talentele lor personale.

În secolul XXI, noua eră a informaţiei creează oportunităţi nu numai pentru a te simţi cosmopolit prin gîndire şi simţire, ci creează şi legături strînse cu alţi cosmopoliţi. Ei comunică direct unii cu alţii, în orice colţ al lumii s-ar afla. Împart acum şi o limbă comună, engleza, noua *lingua franca.*

Termenul de „sat global" a fost pentru prima dată popularizat la sfîrşitul anilor '60 de canadianul Marshall McLuhan, ca răspuns la puternicele mijloace de comunicare în masă existente în acea perioadă. Dar McLuhan n-ar fi putut anticipa clasa cosmopolită actuală, pentru că nu ar fi putut anticipa dezvoltatea uimitoare a mijloacelor de comunicare interpersonale, care le permit cosmopoliţilor din întreaga lume să se împrietenească unii cu alţii.

Cosmopoliţii tind să fie din ce în ce mai avuţi. Inegalitatea economică este resimţită în mod diferit în lumea de astăzi. Poate că este acceptată cu resemnare; clasa cosmopolită este prea amorfă şi vag definită, pentru a constitui ţinta vreunei mişcări sociale. Nu există nici un purtător de cuvînt al clasei cosmopolite, nici o organizaţie care să poată fi blamată pentru ceea ce se întîmplă.

Mă tem pentru viitor. Cum se va comporta clasa cosmopolită în vreme ce rolul ei în economia mondială va continua să crească? Cît de insensibilă va deveni ea faţă de oamenii cu care împarte aceleaşi cartiere? Se va structura un resentiment al localnicilor? Şi ce consecinţe politice vor rezulta de aici?

Robert J. Shiller *este profesor de Economie la Universitatea Yale, co-fondator şi director economic la MacroMarkets LLC (macromarkets.com), şi autor al lucrărilor* Irrational Exuberance *şi* The New Financial Order: Risk in the 21st Century.

Copyright: Project Syndicate, 2006
www.project-syndicate.org

traduceri de Iulia BĂDESCU

Ștefan C. COMAN

Cum scrie viitorul Bill Clinton

● **Barack Obama, *The Audacity of Hope*, Crown Publishers, New York, 2006.**

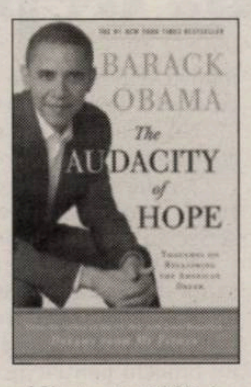

Deja se vorbeşte despre Barack Obama ca despre noul Bill Clinton al democraţilor. Senator ales în statul Illinois, este noua speranţă a democraţilor americani, în ciuda competiţiei acerbe ce se anunţă pentru preşedinţialele din 2008. A captat atenţia publicului în 2004, la Convenţia Naţională a Partidului Democrat, unde a ţinut cuvîntarea inaugurală, urmărită în direct de zeci de milioane de americani.

E relativ tînăr (născut în 1961), pentru un senator. Originea sa a fost şi subiectul unei prime cărţi pe care a publicat-o în 1995, intitulată *Visuri de la tatăl meu*. Provine dintr-o familie mixtă, mama sa a fost albă, iar tatăl de culoare, din Kenya. Tatăl i-a părăsit la scurt timp după naşterea sa şi s-a întors în Kenya. Obama a crescut fără tată pentru un timp, apoi mama s-a recăsătorit cu un ofiţer indonezian. Copilul a crescut în Hawaii, apoi cîţiva ani în Indonezia şi din nou în Hawaii şi Chicago. Mai tîrziu, a urmat cursurile Universităţii Columbia şi după absolvire devine activist comunitar într-unul dintre cartierele sărace din Chicago. După alţi cîţiva ani, se înscrie la Facultatea de Drept de la Harvard şi devine primul preşedinte de culoare al prestigioasei publicaţii *Harvard Law Review*.

După absolvire se întoarce la Chicago unde practică Dreptul civil şi constituţional şi predă şi la Universitatea Northwest. În 1996 este ales în Congresul statului Illinois. În 2000 candidează şi pierde în cursa pentru un loc în Camera Reprezentanţilor a Congresului American. În 2004 candidează din nou şi este ales senator. Este căsătorit şi are doi copii.

Noua sa carte, apărută cu puţin timp înaintea alegerilor parţiale cîştigate detaşat de democraţi, este în sine un manifest politic. A ocupat locul doi ca volum de vînzări la magazinul online „Amazon". Obama manifestă o autenticitate rar întîlnită în rîndul politicienilor. Valoarea stilului adoptat în această ultimă carte este evidenţiată de erudiţia incontestabilă a autorului şi de abilitatea sa de a transmite un mesaj simplu şi concis. Şochează cititorul prin candoarea şi puterea de a se identifica cu oamenii obişnuiţi, într-o manieră de o naturaleţe dezarmantă. Obama scrie atît de bine încît calitatea de senator pare să-i ştirbească din strălucirea de scriitor.

Remarcă lipsa de alternative reale la problemele cu care se confruntă America, cum ar fi creşterea inegalităţii între clasele sociale, dependenţa de petrol sau creşterea alarmantă a costurilor pentru asigurările de sănătate. Sistemul politic american are numeroase merite, dar şi lacune. Stabilitatea conferită de prezenţa a doar două partide pe scena politică naţională provoacă însă şi o rezistenţă la schimbare. Spre deosebire de alţi politicieni sau tehnocraţi, Obama atacă aceste subiecte într-un limbaj accesibil.

Obama scrie atît de bine încît calitatea de senator pare să-i ştirbească din strălucirea de scriitor.

Cartea este împărţită în nouă capitole, fiecare urmînd parcă o prezentare firească a „candidatului prezidenţial Obama". Primul capitol este intitulat „Republicanii şi Democraţii", în care autorul oferă o succintă istorie a evenimentelor recente, menită să sublinieze nevoia de cooperare între cele două partide, mai mult decît oricînd. Acesta este de fapt un corolar al discursurilor politicienilor americani, mesajul de colaborare transpartinică fiind promovat şi de Bush în alegerile din 2000, sau de către viitorul candidat republican din 2008, senatorul John McCain. Spre deosebire de aceştia, care una zic şi alta fac, Obama aduce argumente şi încearcă să convingă cititorul că diferenţierea dintre republicani şi democraţi trebuie să dispară cînd e vorba despre probleme de interes naţional: „Este necesară o majoritate largă a americanilor (...) care sînt dedicaţi din nou proiectului de renaştere naţională şi care îşi privesc propriul interes ca fiind inextricabil legat de interesele celorlalţi". De fapt, Obama încearcă – cu succes cred – să aducă în faţa cititorului schiţa unui plan de reinventare a Americii, aşa cum preşedintele Franklin D. Roosevelt a procedat după criza economică din anii '30.

În capitolul „Valori", Obama redă o serie de evenimente din cariera sa politică şi din viaţa de zi cu zi. Cititorului îi este prezentată o panoplie a valorilor etice şi morale pe care Obama le consideră esenţiale în viaţa sa. Titlurile capitolelor următoare sînt „Constituţia noastră", „Politica", „Oportunităţi", „Credinţa", „Rasa", „Lumea dincolo de graniţele noastre" şi „Familia".

Unul dintre cele mai interesante capitole este cel referitor la politica externă a SUA. Autorul atacă subiecte fierbinţi, cum ar fi războiul din Irak sau rolul alianţelor cu alte state. Autorul a fost chiar de la început, cînd încă era în Senatul statului Illinois, împotriva invadării Irakului, el avertizînd atunci că SUA s-ar putea confrunta cu o situaţie care astăzi este realitate.

În opinia autorului, America trebuie să îmbrăţişeze o nouă strategie privind securitatea internaţională. Această strategie trebuie să fie rodul unei cooperări strînse cu aliaţii Americii şi cu ONU. În anumite cazuri însă, SUA nu trebuie să aştepte acordul ONU pentru a-şi apăra interesele naţionale, mai ales dacă acest acord ar fi greu de obţinut. Obama crede că ONU poate fi un instrument eficient în mîinile strategilor americani, numai dacă este privit ca un mediu de consolidare a încrederii la nivel internaţional, şi nu ca un paravan pentru o politică agresivă.

Barack Obama se dezvăluie ca un candidat de excepţie, cu o credinţă religioasă adoptată mai tîrziu, după ce a trecut de ispitele tinereţii – marijuana şi cocaina. El vrea să-i aducă pe americani sub acelaşi acoperiş religios, căutînd să înlăture vălul liberal pe care maşina propagandistică republicană l-a atribuit democraţilor în ultimii douăzeci de ani. El spune că democraţii pot fi la fel de credincioşi, pe cît sînt republicanii, fără a sprijini însă războiul din Irak sau politica administraţiei Bush.

Cartea merită citită nu pentru simplul fapt că autorul are şanse reale de a fi următorul preşedinte american, ci pentru spiritul înnoitor sugerat cititorului şi pentru reafirmarea ideii că speranţa este oricînd o alternativă. Trebuie să ne aşteptăm cel puţin la o campanie extrem de dinamică, cu un discurs intelectual de înaltă clasă şi idei reformatoare, care vor revoluţiona probabil clasa politică americană.

***Ştefan C. Coman** este consultant pe probleme de democratizare. A lucrat în Afganistan în perioada 2004-2005 ca membru al misiunii ONU pentru organizarea alegerilor prezidenţiale şi parlamentare. A participat la organizarea alegerilor în Irak, Bosnia, Kosovo şi Pakistan. În prezent locuieşte la Washington, D.C.*

Iulia MOTOC

Habermas în Manhattan

– dezbateri newyorkeze despre fundamentalismul religios –

● **Jürgen Habermas, *Religion in the Public Sphere*, „European Journal of Philosophy", Polity, 2006.**

Spaţiul atenian al Academiei pare a fi înlocuit de o sală în stil minimalist din Greenwich Village, la New York University, la etajul 9, loc cu o magnifică vedere asupra Manhattan-ului. Colocviul de filosofie politică şi socială condus de Ronald Dworkin şi Thomas Nagel, cărora li s-a adăugat în acest an şi Jeremy Waldron, este unul dintre cele mai importante evenimente intelectuale ale New-York-ului. Jurgen Habermas, unul dintre invitaţii din acest an, a susţinut două prelegeri din ultima sa carte *Naturalismus und Religion, Philosophische Aufsatze*, publicată în 2005. Multe dintre ideile de acolo se regăsesc şi în *Religion and Rationality: Essays on Reason, God, and Modernity*, tradusă la MIT în 2002, şi în special în dialogul dintre Habermas şi Papa Benedict al XVI, pe atunci cardinalul Joseph Ratzinger, de la începutul anului 2004.

Observaţiile empirice de la care porneşte Habermas sînt simple şi cunoscute. Comunităţile şi tradiţiile religioase au devenit foarte importante în spaţiul public, după sfîrşitul războiului rece. Exemplele cele mai cunoscute, deseori dublate de conflicte etnice, sînt cele ale fundamentalismului religios din Orientul Mijlociu, dar şi din Africa, Asia de Sud-Est şi subcontinentul indian. În mai multe state musulmane, dar şi în Israel, dreptul familiei este fie o alternativă, fie un substitut la dreptul secular. Fundamentalismul religios – explică Habermas într-o linie de gîndire cunoscută – poate fi rezultatul unui impact de lungă durată al colonizării violente şi al eşecurilor legate de decolonizare. În această grilă de lectură, mişcările religioase din spaţiile Sudului sînt rezultatele unor schimbări radicale ale structurilor sociale şi ale unei modernizări eşuate. Ceea ce i se pare surprinzător lui Habermas este revitalizarea religiei în spaţiul vestic, în care modernitatea a avansat: Statele Unite ale Americii. Statele europene sînt singurele care continuă proiectul de secularizare început odată cu Statele Unite, în secolul al XVIII-lea. Raţionalismul occidental, pe care proiectul modernităţii îl vedea avînd o vocaţie universală, pare astăzi mai degrabă excepţia, decît regula.

În acest context, cum poate fi reconsiderat în grilă liberală raportul dintre Stat şi Religie? Habermas reia argumentele lui John Rawls din *Political liberalism* şi criticile lor. Pentru Rawls, în condiţiile unui stat secular, politicienii şi oficialii trebuie să formuleze legile, deciziile judiciare şi toate celelalte acte, numai printr-un limbaj care este accesibil tuturor cetăţenilor. În interpretarea liberală, Statul garantează libertatea religioasă, cu condiţia ca toate comunităţile religioase, fiecare din propria perspectivă, să accepte separaţia dintre Stat şi Biserică. După ce analizează principalele critici aduce lui Rawls de Weithman şi Audi, Habermas consideră că statul liberal nu poate transforma cerinţa separării instituţionale a religiei şi politicii într-o povară mentală şi psihologică pentru credincioşi. Habermas aduce două modificări importante doctrinei rawlsiene: posibilitatea ca oamenii religioşi să se exprime în propriul limbaj, în sfera publică, şi necesitatea unui proces complementar de învăţare, între cele două categorii: cei religioşi şi cei secularizanţi, o redefinire a rolului liberal al cetăţenilor.

Desigur, în statul liberal, orice cetăţean, deci şi credincioşii, trebuie să ştie şi să respecte faptul că numai argumentele seculare sînt cele care contează dincolo de pragul instituţional care separă sfera publică de parlamente, tribunale, ministere sau primării. Cei religioşi pot să recunoască această condiţie de „traducere instituţională", fără să fie necesar să facă o divizare a propriei identităţi: una publică şi una privată. În momentul în care participă la discursul public, ei se pot exprima într-un limbaj religios, cu condiţia să recunoască că în spaţiul legislativ sau de elaborare a politicilor publice, numai argumentele seculare pot fi folosite. Această nouă viziune care se îndepărtează de interpretarea rawlsiană a raportului dintre Stat şi Religie i se pare lui Habermas mai aproape de idealurile liberale pluraliste. Un alt argument în favoarea acestei interpretări a raportului între Stat şi Biserică – pe care Habermas l-a formulat deja în cartea sa consacrată religiei – este faptul că religia are puterea de a formula intuiţii morale, în special referitoare la formele de viaţă vulnerabile. Componenta de adevăr a religiei poate să intre în practica instituţionalizată a deliberărilor publice, dacă procesul de „traducere" a avut deja loc în sfera publică.

Cerinţa „traducerii" trebuie să fie concepută ca o sarcină egală pentru credincioşi şi seculari. Indiferent de modul în care credincioşii îşi prezintă contribuţiile publice în propriul limbaj religios sau în forma „tradusă", secularizanţii trebuie să-şi deschidă mintea la posibilul adevăr care poate fi conţinut de aceste prezentări şi să intre în dialog cu credincioşii, dialog din care argumentele religioase pot fi transformate în argumente general accesibile. Fără o „traducere" de succes nu poate exista o perspectivă ca vocile religioase să aibă şansa să fie luate în considerare în agenda şi negocierile din cadrul organismelor politice. Habermas îi contrazice în acest sens pe Nicholas Wolterstorff şi pe Paul Weithman, pentru care cetăţenii pot să-şi argumenteze poziţiile politice dintr-o perspectivă şi cu argumente religioase. În măsura în care nu există nici un filtru instituţional – scrie Habermas – această interpretare nu exclude posibilitatea ca legile şi politicile publice să fie aplicate în exclusivitate pe baza convingerilor religioase ale majorităţii şi să determine instalarea instuţionalizată a fundamentalismului religios.

Foarte multe chestiuni rămîn puţin clarificate, în special legate de limbajul dialogului dintre credicioşi şi secularizaţi, problema pe care Habermas a avut dificultăţi să o explice în dezbaterea din Manhattan. Ceea ce rămîne remarcabil sînt eforturile lui Habermas – filosof neomarxizant greu acceptat de spaţiul intelectual românesc de astăzi, dar una dintre cele mai importante figuri ale filosofiei politice şi a lumii intelectuale contemporane –, de a conceptualiza era postsecularã în care trăim.

***Iulia Motoc** este profesor la Universitatea Bucureşti şi Senior Fellow la Yale School of Law.*

Publicăm în acest număr alte cîteva texte despre „cultura urbană", o temă căreia revista noastră i-a dedicat un număr (v. Dilema veche *nr. 144). Sub titulatura „Cultura urbană" au avut loc, în lunile noiembrie-decembrie 2006, evenimente diverse (dezbateri, expoziţii etc.) în Bucureşti, Cluj, Iaşi, Braşov, organizate de Ambasada Franţei şi Ambasada Germaniei din Bucureşti şi desfăşurate cu sprijinul Fondului Elysée, înfiinţat în 2004, la 40 de ani de la semnarea Tratatului Elysée dintre Franţa şi Germania, cu scopul de a susţine proiectele germano-franceze.*

Florian WERNER

Pe uscat, pe apă şi în aer sau: depărtare

Omul – după cum se ştie deja – îşi doreşte ceea ce nu are sau ceea ce nu poate avea. De aceea, primul meu gînd a fost ca rezultatele obţinute pe parcursul seminarului cu studenţii/studentele din Iaşi să fie acunse opiniei publice, să le fac invizibile, rezultate care să stîrnească totuşi curiozitatea opiniei publice, dar acestea să nu fie văzute niciodată. Pentru a reuşi acest lucru, mi-au venit în minte trei idei, în prima seară cînd am sosit la Iaşi:

– în primul rînd, să imprimăm pe cărţi poştale texte, să le agăţăm de baloane şi să le lăsăm să zboare peste cele 7 coline, astfel încît să poată fi descifrate poate într-o zi de către un norocos/o persoană (care cunoaşte limba germană);

– în al doilea rînd, să rulăm textele, să le punem în sticle goale de apă minerală – Izvorul Alb – şi să le lăsăm să plutească pe Bahlui, cu speranţa că în drumul lor spre Delta Dunării sau Marea Neagră să fie găsite de cineva şi, pe această cale, să afle mai multe lucruri despre oraşul Iaşi;

– în al treilea rînd, să ascundem aceste texte într-un cufăr, să le sigilăm cu 7 lanţuri şi să le îngropăm în grădina din curtea Centrului Cultural German. În acest mod, textele ar rămîne aici, nu le-ar găsi nimeni să le citească, decît dacă el sau ea ar veni noaptea pe ascuns să dezgroape cufărul, să-l deschidă cu efort şi sub impulsul unei energii criminale.

Toate aceste idei mi s-au părut însă a doua zi prea puţin convingătoare, deoarece nu se doreşte ca textele să fie impuse, dar nici să fie ascunse.

Rezolvarea prezentată aici duce la un compromis.

Deşi, conform planului, au fost lansate în aer 20 de baloane albe şi albastre, au luat cu ele nu doar textele studenţilor/studentelor, ci şi o provocare pentru posibilii cititori, aceştia, la rîndul lor, să scrie texte despre Iaşi şi să le expedieze prin corespondenţă la Centrul Cultural German din Iaşi.

© S. Ivanoschi

O mulţime de sticle asemenea unor soli au fost de asemenea trimise într-o călătorie necunoscută, firească, numai cu copiile textelor lucrate săptămîna aceasta.

Nu am dorit să îngropăm textele, deoarece acest procedeu este frecvent.

Aşadar textele prelucrate vor fi expuse la Centrul Cultural German, dar există o mică problemă: textele sînt scrise cu caractere foarte mici.

Textele vor fi din abundenţă lipite sus pe perete la distanţa de 5 metri, direct sub tavanul camerei – lizibile doar pentru cei cu o privire de vultur.

Pentru ceilalţi, va fi pus la dispoziţie, în mijlocul sălii, un binoclu pentru de a-i ajuta la descifrarea textelor.

Despre ce este vorba?

Bineînţeles despre depărtare, dar şi despre apropiere; despre privirea din exteriorul şi interiorul oraşului Iaşi şi a locuitorilor săi. Despre ceea ce este trecutul şi ceea ce ar putea fi într-o zi viitorul.

Despre…

Nu înţelegeţi ce vrea să însemne aceasta? Veniţi doar puţin mai aproape.

Florian Werner *s-a născut la Berlin, în 1971. A studiat la Facultatea de Litere din Tübingen, apoi la Aberdeen şi Berlin, şi a absolvit cu o lucrare despre Hip Hop şi Apocalipsă. În 2002 a avut loc premiera piesei sale* Rachengold, *iar în 2005 i-a fost publicat volumul de povestiri* Wir sprechen uns noch *la editura dtv („Cărţi de buzunar"). Este textierul şi compozitorul trupei Fön, cu care a lansat în 2004 CD-ul* Wir haben Zeit *şi romanul* K.L. McCoy: Mein Leben als Fön *la editura Piper.*

Tudor IONESCU

„Mahalaua" de azi...

Incontestabil, e destul de anevoios să scrii despre ceva ce nu cunoşti, despre ceva ce nu ştii. Dar mult mai greu este să scrii despre ceva ce tu cunoşti, dar despre care nu ştii ce cunosc destinatarii tăi, despre cum şi dacă vor interpreta ei zisele tale.

Aceasta e situaţia mea acum, încercînd să scriu despre...; oare noi, toţi, interpretăm în acelaşi fel cuvintele *mahala, suburbie, periferie, cartier, bidonville...?* Care să fie criteriul de clasificare? Cel lexico-lingvistic, cel cultural, cel arhitectonic, cel geografic, cel etno-demografic, cel al infrastructurii, cel ecologic, financiar, istoric...? Care? De unde provine cuvîntul? Din turcă, din latină, din franceză, din rusă? Din anglo-americană? Unde începe, unde se termină sensul fiecăruia dintre aceste cuvinte? Ce face diferenţa dintre ele? Şi, să nu uităm *pudibonderia* mic-burgheză a limbii române! Un fel de supersfială care pe mulţi îi face să nu accepte ideea de a oferi un pahar cu apă în lipsa unei *souscoupe*, ori neapărat să răşchire degetul mic al mîinii care ţine ceaşca de cafea (aşadar, în *Enciclopedia Minerva*, 1929, nu apare decît cuvîntul **cartier** = *o subîmpărţire a suburbiilor. De ex.* **C.***-ul Băneasa etc.*).

De pildă, în franceză, ***suburbain*** (adj.) înseamnă *Qui se trouve dans les environs d'une ville* (v. Hachette) sau *Qui est près d'une grande ville, qui l'entoure* (v. Le Petit Robert). În română (DRLM, 1958), – ***suburbie*** (subst.) ar fi *Cartier mărginaş al unui oraş mare*, în DEX (1975) – *Cartier mărginaş al unui oraş (mare)*, asta în timp ce *adjectivul* românesc ***suburban*** (rar întîlnit în afara unor texte de ţinută), cu precădere, înseamnă ***mitocănesc, vulgar*** ş.a.m.d. ***Mahalaua***? (cel mai curent tradusă în franceză prin ***faubourg***), ar fi să fie *Cartier (mărginaş) al unui oraş; periferie* (DEX); *Cartier mărginaş al unui oraş; (înv. şi arh.) cartier al unui oraş.* (DRLM)! Aşadar, suburbie = mahala = cartier? Iată cum se nasc cel puţin două întrebări: ce ne facem, atunci, cu *Faubourg Saint-Honoré* din Paris şi cu „cartierele muncitoreşti" (de pe la noi) ori cu *cartierele rezidenţiale* (de mai pretutindeni)? Sau, pur şi simplu, cu **cartier** *vs* **mahala**? Aţi auzit de „cartierul Primăverii" ori de „cartierul Ferentari" din Bucureşti? Dar despre „cartierul Iris" şi despre „cartierul Andrei Mureşanu" din Cluj? Cartierul e sau nu e mahala? Mahalaua e cumva *faubourg à la roumaine*? Suburbia e periferie? Care ce/cine este, eu despre ce vorbesc? Şi, să avem în vedere faptul că în plin comunism – 1965 – în DER *(Dicţionarul enciclopedic român) nu găsim* cuvintele ***mahala, suburbie, periferie***! Iar ***cartier*** înseamnă *1. Sector dintr-un oraş (raion de locuinţe) compus din mai multe cvartale sau microraioane şi înzestrat cu edificii publice de primă necesitate (şcoli, magazine etc.).* Dar, pozna naibii, în DRLM (aceeaşi ediţie) – ***cvartal*** *(Înv.) 1. A patra parte dintr-un oraş. Cartier, mahala.* ***(1)*** *Rus* ***cvartal***! Deci: ***„cartier = sector compus din mai multe cartiere"*** sau din mai multe ***mahalale?***

Am dreptate să afirm că e foarte dificil să-ţi exprimi părerea despre ***mahala***?

Mă voi limita la ce ştiu.

Pe cînd eram tînăr-tînăr, la Cluj, de jur-împrejurul Clujului erau peste o duzină de mahalale. Nu li se spunea chiar aşa, li se spunea pe nume: Iris, Dîmb, Sinuţa, Someşeni, Bulgaria, Iugoslaviei, Mănăştur, Herbak, Pata, Rît, Marinescu, Hajongard, Donath, Hoştat, Maşiniştilor, Feleac... Fiecare constituia un fel de **fief** al celor ce locuiau acolo şi care se mîndreau cu această apartenenţă, oricînd mai altfel şi mai presus decît oricare alta. A fi „din centru", uneori, părea mutilant: nu făceai parte din vreo gaşcă, nu aveai un „domeniu", erai cam individualizat, cu toate că, în fond, fief-ul tău era tocmai centrul oraşului. Dar *centrul,* din punct de vedere social, nu exista; era locul aflat la îndemîna tuturor. Deci nu exista în sine, nu avea personalitate. Ca să te plimbi, seara, prin centru, ţinînd de mînă o tipă, îţi trebuia… tipa. Ca să faci acelaşi lucru, tot seara, prin Sinuţa ori Iris, îţi trebuia mult-mult curaj (şi, eventual, o cunoaştere amănunţită a zonei, ceea ce, asociat cu nişte picioare iuţi şi rezistente…).

„Frontierele" erau marcate cumva, niciodată vizibil, întotdeauna cunoscute. Celebră era linia de graniţă a Mănăşturului: „Pîn-aici îi Cluju', de-aici încolo-i Mănăşturu'!". Oricum, şi de nu cunoşteai Clujul, imediat observai cînd ai pătruns într-o „mahala": aproape toate casele aveau doar parter, majoritatea erau curate, îngrijite, rar lipsind din faţa lor grădiniţa de flori şi, din dosul lor, cea de legume. Arbori fructiferi, viţă-de-vie... Garduri aşa-şi-aşa; care mai pricopsite, care mai puţin. Înainte de Paşti, totul se vopsea. Nu erau case făcute din containere, din butoaie recondiţionate ori din te-miri-ce. Nu ştiu din ce erau făcute, dar arătau a căsuţe adevărate. Cu „facilităţile" îndeobşte în dosul curţii şi, adeseori, cu o cişmea pe dreapta, după intrare. Oamenii se cunoşteau între ei şi – mai puţin cei care erau certaţi – îşi dădeau zilnic bineţe. (Cunosc oameni *de la bloc,* astăzi, care, după zece ani, habar nu au cine locuieşte cu un etaj mai sus sau mai jos, care nu se salută cu vecinii pur şi simplu fiindcă nu ştiu că sînt vecini. Cineva (Solène) zicea cum că „mahalua" din Clujul de astăzi ar fi un fel de „sat pe verticală". Sintagma e reuşită, dar nu ştiu şi cît e de realistă. Eu cred că e cu neputinţă să faci *un sat (un village)* din cîteva sute/mii de ţărani provenind din zeci de sate diferite, care să nu fi avut acelaşi învăţător, acelaşi popă şi aceleaşi legende locale. Bine, de acord: nici *oraş* nu faci. Atunci… ce faci? Un „microsector al unui oraş", un „cvartal". Nici măcar o „mahala". Pentru românii de peste treizeci de ani, aş spune că obţii un „nechezol" de mahala (adică un *surogat,* dăunător ca mai toate surogatele).

© S. Ivanoschi

Dovezile, în acest sens, nu lipsesc: pe de-o parte, încercările de personalizare a zonelor de blocuri, uneori a cîte unui bloc luat în parte, a cîte unui etaj sau numai balcon. Evitarea denumirilor, definirilor de genul celor propuse de Jackson Pollock pentru picturile lui („4/1948", sau aşa ceva) ori ale nu mai ştiu cărui japonez – „14 sept. 1968", „16 oct. 1969" etc.

Fiinţă gregară au ba, totuşi omul nu pare făcut s-o ducă bine la bloc. Pînă şi în România, unde excesul de spaţiu de locuit nu e deloc exagerat, pot fi întîlnite blocuri pustii, blocuri neterminate, blocuri răvăşite înainte de a fi fost locuite. Să nu mai vorbim despre ce se întîmplă în alte ţări! După 1950, cum de-o fi putut să apară verbul franţuzesc *„squatter"?*

Blocurile, mahalalele „pe verticală" există. Nu arată bine, nu duc la nimic bun. E ceva de făcut? Ce? Eu nici nu ştiu şi nici nu voi apuca să văd ce soluţie s-a găsit. Poate că nepoţii nepoţilor celor care s-au născut „la bloc"...

Mihaela CRITICOS, Ana-Maria ZAHARIADE

Modelul francez în arhitectura românească

– perioada modernă (1830-1945) –

În devenirea conştiinţei umane, individuale sau de grup, gestul cel mai personal şi mai ne-influenţat cu putinţă este, paradoxal, alegerea influenţelor şi a modelelor (idee formulată de Petre Grant în articolul „Influenţe în artă", *Simetria*, nr. VIII, 1941, p.51). Instinctiv sau intenţionat, societatea românească, în căutarea unei identităţi moderne, a ales modelul cultural francez – sub semnul căruia s-au produs emanciparea faţă de Orientul încă medieval şi sincronizarea cu modernitatea occidentală. În virtutea unor profunde afinităţi native (originea latină comună şi un spirit meridional generic), dar şi ca opţiune conştientă, admiraţia şi simpatia pentru „marea soră latină" au înconjurat modelul cu o aură emoţională, care l-a transformat în mit fondator.

În secolul al XIX-lea, noile structuri şi instituţii, create după modelul francez, au jucat rolul de stimulent exterior al unei modernizări accelerate, care treptat a pătruns în profunzime. Transpus în stilul de viaţă al elitelor şi generalizat, prin mimetism, la nivelul păturilor mijlocii, modelul francez şi-a pus amprenta asupra ambientului, de la interiorul locuinţei pînă la atmosfera generală a oraşului – strada, magazinele, terasele, spectacolele.

Cu timpul, un decor arhitectural adecvat vine să încadreze actorii şi ritmurile unei vieţi citadine marcate de mirajul parizian. Rezultatul este o lume a contrastelor, aflată la hotarul între Occident şi Orient, în care coexistă semnele progresului şi tihna patriarhală, marile bulevarde şi mahalalele prăfoase, colonadele solemne şi pitoreştile verande cu geamlîc, cupolele monumentale ornate cu figuri alegorice şi modestele turle de tinichea, tramvaiele electrice şi carele cu boi. Desigur, se poate spune că modelul francez rămîne o parură fastuoasă, o magnifică „formă fără fond" – cea mai importantă, probabil, din vastul repertoriu de împrumuturi occidentale neasimilate complet de societatea românească. Totuşi, arhitectura sau chiar unele fragmente urbane omogene furnizează un suport real, perfect cristalizat, pentru mitul francez – întrupare a unui ideal care, în alte domenii şi la nivel global, s-a dovedit imposibil de atins.

Dacă, în literatură sau în filozofie, supremaţia Franţei este concurată de o puternică influenţă germană, iar primii pictori români studiază la München, şi nu la Paris, fenomenul arhitectural este net dominat de modelul francez, constituind dovada palpabilă a ponderii însemnate pe care acesta o deţine în evoluţia societăţii româneşti moderne. Prin impactul său nemijlocit asupra modului de viaţă şi a mentalului colectiv, cadrul arhitectural-urban va deveni, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cel mai eficient factor de exercitare a influenţei Parisului.

Pe de altă parte, modelul francez joacă un rol formativ pentru evoluţia arhitecturii româneşti moderne, nu numai în plan artistic, dar şi în ceea ce priveşte naşterea unui sistem modern de producţie de arhitectură şi consolidarea profesiunii de arhitect în sens modern.

Comanda socială, net dominată de orientarea spre Franţa, devine un factor decisiv pentru răspîndirea culturii arhitecturale franceze, alături de formaţia academică a majorităţii arhitecţilor activi în epocă – francezi şi de cultură franceză sau români cu studii fie la Paris, fie la Bucureşti. În mod natural, puterea de la Bucureşti încredinţează marile comenzi publice unor arhitecţi cu educaţie de tip Beaux-Arts, capabili să recreeze imaginea metropolei în fidela sa „colonie". Termenul de „colonie" este folosit de I.C. Brătianu în 1853, într-un memoriu prin care solicită sprijinul lui Napoleon al III-lea pentru înfăptuirea unirii Principatelor. El arată că Franţa ar putea beneficia de toate avantajele unei colonii, care i-ar pune la dispoziţie armata şi porturile sale, fără a avea cheltuielile pe care le presupune o colonie, cf. Lucian Boia, *Istorie şi mit în conştiinţa românească*. În principalele centre urbane, procesul de continuă modernizare a zonelor centrale, prin excelenţă comerciale, se situează, de asemenea, sub semnul modei pariziene, mai ales după proclamarea regatului român, în 1881. Bucureştiul, deja aureolat încă de la jumătatea secolului cu titulatura de „mic Paris", datorită atmosferei mondene şi cosmopolite, îşi transformă visul în realitate, urmat de oraşele de provincie. Hoteluri care iau locul demodatelor hanuri, bănci, magazine, pasaje comerciale, săli de spectacol, cafenele şi restaurante, la care se adaugă vitrinele şi reclamele, chioşcurile de ziare, băncile şi felinarele – toate atestă iradierea Oraşului-Lumină, resimţită de altfel în întreaga Europă. De acum şi pînă la sfîrşitul perioadei interbelice, centrul Bucureştiului va oferi imaginea luxuriantă a unui Paris al Orientului.

Mai mult, întregul sistem de bulevarde bucureştene, gîndite ca axe monumentale cu un cadru arhitectural omogen, este proiectat şi construit sub influenţa directă a intervenţiilor urbanistice de mare amploare datorate baronului Haussmann, prefect al Senei în timpul lui Napoleon al III-lea.

În arhitectură, *neoclasicismul* este primul curent stilistic occidental care pătrunde în principatele danubiene ca un sistem estetic coerent, pe vechile filiere ale imperiilor din jur, la începutul secolului al XIX-lea. Dar, în mod particular, despre o influenţă vizibilă a neoclasicismului de şcoală franceză se poate vorbi numai după 1830, prin opera şi activitatea administrativă sau didactică a arhitecţilor Michel Sanjouand, Xavier Villacrosse şi M. Singurov. Sanjouand, primul arhitect francez activ la Bucureşti, este autorul Palatului Ştirbei (1835, extins şi supraetajat în 1892 de austriacul Hartmann), remarcabil prin rigoarea arheologică a vocabularului şi prin fineţea reliefurilor. Repertoriul neoclasic se va bucura, în arhitectura românească, de un succes de durată, atît în vernacularul urban, unde intră în combinaţii adesea insolite cu elemente ale idiomului local, cît şi în practica academică, topindu-se în final în creuzetul eclectismului.

Reflexele *romantismului* francez sînt vizibile în arhitectura peisageră şi în influenţa raţionalismului romantic al lui Viollet-le-Duc, care se manifestă în două direcţii: începuturile activităţii de restaurare a monumentelor şi asocierea formelor gotice sau renascentiste cu cerinţele structurale şi funcţionale ale noilor tipuri de clădiri. Principiul sincerităţii structurii şi a materialelor, promovat de Viollet-le-Duc, precum şi aplicarea acestui principiu la edificiile destinate comerţului, transporturilor şi învăţămîntului tehnic, sînt perfect ilustrate de Şcoala Naţională de Poduri şi Şosele (ulterior Institutul Politehnic – Émile Lecomte de Nouy şi Cassien Bernard). Formula stilistică adoptată, plină de culoare şi pitoresc, combină elemente de *Rundbogenstil* şi de Renaştere timpurie.

Eclectismul de şcoală franceză, produs al academismului de tip Beaux-Arts, constituie un capitol fundamental în evoluţia arhitecturii moderne româneşti, marcînd etapa deplinei sale maturităţi. Triumful eclectismului corespunde epocii de prosperitate şi avînt economic care însoţeşte procesul de consolidare a statului naţional român; noile sale instituţii se toarnă în tiparele tipologice şi stilistice ale eclectismului francez, devenind astfel replici ale celor mai prestigioase modele pariziene. Palatul Băncii Naţionale (Cassien Bernard şi Albert Galleron, 1883-1885) este, în mod emblematic, primul dintre edificiile reprezentative ale statului român modern, construite după proclamarea Regatului. Îi urmează Ateneul Român (A. Galleron şi Leonida Negrescu), Palatul de Justiţie (A. Ballu), Ministerul Agriculturii şi Institutul de Medicină şi Farmacie (Louis Blanc), Palatul CEC şi clădirea Fundaţiilor Regale (Paul Gottereau), Poşta Centrală (Alexandru Săvulescu), Bursa (Ştefan Burcuş), Palatul Camerei Deputaţilor şi Cercul Militar (Dimitrie Maimarolu), noul corp al Universităţii (Nicolae Ghika-Budeşti), precum şi numeroase clădiri publice realizate în principalele oraşe ale ţării: la Iaşi, Universitatea „Al. I. Cuza" (Louis Blanc şi Jean Pompilian) şi Palatul Culturii (I. D. Berindei); la Craiova, Palatul de Justiţie (Ion Socolescu).

Reşedinţele de lux preiau şi diversifică limbajul oficial într-o expresie mai liberă, al cărei ecou se propagă spre cartierele mic-burgheze şi spre suburbii. Locuinţele protipendadei bucureştene oferă arhitecţilor ocazia de a etala o vervă şi o virtuozitate fără egal, într-o gamă stilistică mult mai largă: casa Algiu din Calea Victoriei, nr. 120, în stil Louis XIV (Paul Gottereau); casa Lahovary din str. Orlando, nr. 10, în stilul Renaşterii franceze, casa Niculescu-Dorobanţu din str. G-ral Manu, în stil neogotic, şi casa Manu din Aleea Alexandru, copie a celebrului Hotel Biron din Paris, în stil Louis XIV (Grigore Cerchez); vila Lahovary din Calea Dorobanţilor, nr. 39, în stil neogotic, şi casa Spayer din str. Batiştei, nr. 24A, în stil Louis XVI (Louis Blanc); casa G-ral Arion din Bd. Lascăr Catargiu, nr. 15, în stil Louis XV, şi casa Assan din Piaţa Lahovary, în stil Louis XVI (I. D. Berindei), Palatul Kretzulescu din str. Ştirbei-Vodă, în stil neogotic (Petre Antonescu) etc. Reşedinţe somptuoase se construiesc şi în provincie, de către aceiaşi arhitecţi – de exemplu, la Craiova, casa Dinu Mihail, în prezent Muzeu de Artă (Paul Gottereau), şi casa Vălimărescu (Albert Galeron).

Estetica *Art Nouveau*, cu inconfundabilul ei *air de Paris*, imprimă arhitecturii româneşti o tentă hedonistă şi vag decadentă, de la reşedinţa aristocratică (Palatul Cantacuzino – I.D. Berindei) şi locuinţa burgheză (casa Miţa Biciclista din str. Biserica Amzei – N.C. Mihăescu; casa Dinu Lipatti din Bd. Lascăr Catargiu – Petre Antonescu) la clădiri pentru comerţ (pe str. Lipscani), turism (Hotelul Athenée-Palace – Daniel Renard, remodelat de Duiliu Marcu) şi *loisir* (Cazinoul din Constanţa – Daniel Renard).

Formula care se bucură de cel mai mare succes este însă eclectismul neobaroc cu accente *Art Nouveau*, care triumfă, cu Grand Palais, la Expoziţia Universală de la Paris din 1900 şi se impune ca stil *Belle-Époque*. Pe tipologiile consacrate prin practica academică se grefează motivele recunoscute ale arhitecturii *Art Nouveau:* curbe organice ale consolelor care susţin bovindou-rile, ferestre în formă de potcoavă sau arcade eliptice, copertine transparente, asemănătoare unor aripi de insecte, frize cu proliferări vegetale, figuri feminine derivate din estetica simbolistă – suavele *femmes-fleurs* cu părul despletit, care iau locul cheilor de arcade.

Stilul naţional, numit şi *neoromânesc*, care reflectă cristalizarea conştiinţei şi identităţii naţionale, este, în mod paradoxal, profund îndatorat eclectismului Beaux-Arts. Fondatorii şi adepţii stilului naţional românesc sînt, în covîrşitoarea lor majoritate, absolvenţi ai École des Beaux-Arts (EBA) din Paris sau ai „coloniei" EBA din Bucureşti, Şcoala Românească de Arhitectură. Mai mult, preocuparea lor pentru afirmarea tradiţiei naţionale şi, legat de aceasta, pentru conservarea patrimoniului istoric, este suscitată chiar de interesul cu care aceste teme sînt dezbătute în cadrul EBA, în special în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Ion Mincu, considerat fondatorul mişcării, este primul român diplomat al EBA, un creator rafinat şi imaginativ, menit să întruchipeze ceea ce ar putea fi sinteza ideală dintre spiritul francez şi spiritul românesc. Ca şi Mincu, ceilalţi exponenţi ai curentului creează variante personale ale unui stil naţional filtrat prin grila eclectismului academic sau pitoresc.

După 1910, în Franţa se conturează o reacţie legitimă împotriva ostentaţiei academiste şi a fanteziilor *Art Nouveau*, exprimată de comandamentul „întoarcerii la ordine" formulat de Jean Cocteau. Practica eclectismului se orientează fie spre *Art Déco*, fie spre un [post-]clasicism epurat, care se va contopi în final cu clasicismul monumental generalizat în anii '30 în întreaga lume occidentală, în special în arhitectura instituţiilor publice. Tendinţa clasicizantă se manifestă în România la unison cu restul Europei, în variante diverse, rezultînd din stilizarea repertoriului tradiţional (ex. noua clădire a Băncii Naţionale – Radu Dudescu) şi din interferenţa cu alte curente paralele – *Art Déco* (ex. Ministerul de Justiţie – Constantin Iotzu; Ministerul Economiei Naţionale – Arghir Culina) sau „clasicismul structural", modern, al lui Auguste Perret (ex. Ministerul Industriilor – Duiliu Marcu).

În perioda interbelică, estetica *Art Déco*, o creaţie originală a Franţei, se răspîndeşte în Europa şi în Statele Unite sub forma unui modernism edulcorat, accesibil şi tolerant faţă de tradiţia istorică. În România, arhitectura *Art Déco* va cunoaşte un succes remarcabil datorită vocaţiei de a imprima peisajului urban o expresie în acelaşi timp modernă, monumentală şi cordială. Primele exemple de Art Déco aparţin programelor rezidenţiale, mai sensibile faţă de modă, dar şi domeniilor în care modernitatea occidentală este asimilată mai rapid – comerţul, *loisir*-ul, spectacolele, turismul. În Bucureşti, decorul arhitectural şi firmele luminoase prelungesc ficţiunea spectacolelor din cabarete şi *variété*-uri precum „Cărăbuş", „Alcazar" sau „Moulin Rouge". Se deschid baruri de noapte, cinematografe şi ştranduri, iar noile hoteluri completează silueta oraşului cu vibraţia alertă a turnurilor de colţ, a pergolelor şi a pinaclurilor, a aticurilor festonate şi a teraselor în trepte care evocă motivul tipic *Art Déco* al ziguratului.

Arhitecţii români activi în perioada interbelică, aproape fără excepţie, rămîn îndatoraţi educaţiei Beaux-Arts, ceea ce explică versatilitatea cu care operează în diferite registre stilistice. Privind spre Franţa, opţiunile lor se îndreaptă nu spre modernismul radical al lui Le Corbusier, ci spre *Art Déco* sau spre modernismul temperat practicat de Auguste Perret, Rob Mallet-Stevens, Pierre Patout, Roger-Henri Expert sau Michel Roux-Spitz. „Maeştrii" arhitecturii româneşti interbelice (Horia Creangă, G.M. Cantacuzino, Duiliu Marcu şi chiar Marcel Iancu), deşi legaţi în mod declarat de agenda modernismului, îl nuanţează în formule proprii, străine de utopiile abstracte ale Stilului Internaţional.

Adresîndu-se în principal elitei social-intelectuale, dar şi unei pături medii înstărite, *modernismul* românesc produce o arhitectură moderată şi elegantă, cu o vocaţie experimentală redusă, tributară modelelor de succes ale arhitecturii pariziene din perioada interbelică. Însă în contextul societăţii româneşti, dominate de conflictul dintre tendinţele naţionaliste şi progresiste, această arhitectură prin excelenţă urbană şi europeană capătă o semnificaţie cu adevărat revoluţionară.

Manifestarea vizibilă a afinităţilor culturale cu Franţa a fost întreruptă odată cu instaurarea regimului comunist, iar tinerele generaţii s-au lăsat cucerite de ofensiva anglofoniei. Rămîne însă un patrimoniu arhitectural impresionant, care legitimează conştiinţa unei comuniuni spirituale cu Franţa şi care păstrează nealterată, în concretul masei construite, nostalgia unui mit fondator care ar putea fi resuscitat.

(Fragmente din versiunea în limba română a lucrării Influences françaises dans l'achitecture roumaine moderne (1800-1945) *de Mihaela Criticos şi Ana-Maria Zahariade (în curs de apariţie la Editura Institutului Cultural Român, în cadrul albumului* La mémoire des murs. L'esprit français dans l'architecture roumaine*), precum şi din textele de prezentare a expoziţiei* Micul Paris – Arhitectură şi urbanitate, *organizată de Institutul Francez din Bucureşti la Sala Dalles în noiembrie 2006 – autor Mihaela Criticos)*

Alex. Leo ŞERBAN

De la un festival la altul

Petrol şi Borges la Solothurn

În aceeaşi zi în care preşedintele Bush rostea – în „Raportul despre starea naţiunii" – fraza istorică privind reducerea cu 20%, în următorii 10 ani, a consumului de petrol, vedeam – la Solothurn – un documentar „incendiar" despre secătuirea rezervelor de petrol la nivel mondial. E genul acela de documentar pe care elveţienii îl fac cu ochii închişi – şi pe care televiziunile noastre (începînd cu aceea publică) ar trebui să-l cumpere cu ochii închişi. Dar mă-ndoiesc că o vor face; deşi la Solothurn era prezentă (se pare) o delegaţie de două doamne de la TVR, acestea au fost văzute mai mult în magazine decît la vizionări.

A Crude Awakening – The Oil Crash are de ce să dea fiori reci pe şira spinării: „e foarte probabil ca nepoţii noştri să nu mai ştie ce e acela zbor cu avionul sau mers cu maşina", spune – doct şi fără glumă – un profesor de la Stanford; cei care-şi vor putea permite asemenea „luxuri" vor fi doar cei foarte bogaţi! Chiar dacă încă se extrage petrol din Marea Nordului şi din Emirate, datele comparative indică faptul că s-a trecut de *peak* – acel punct maxim, descoperit de americanul King Hubbert prin anii '50, după care începe declinul, cînd rezervele „peak out"... Documentarul lui Basil Gelpke şi Ray McCormack acoperă – la propriu – o arie geografică extrem de largă, stînd de vorbă cu oficiali, specialişti sau oameni de ştiinţă americani, irakieni, ruşi etc. Concluzia e fără compromisuri: e deja prea tîrziu! Omenirea trebuie să înţeleagă că este imperios necesar să se gîndească la surse alternative de energie. Or, problemele sînt infinite: China, India şi alte state sînt în plin avînt economic, deci folosesc din plin petrolul, iar Statele Unite şi-au bazat întreaga infrastructură şi mod de viaţă pe existenţa maşinilor. Spune-i americanului – care face naveta zeci sau sute de kilometri între casă şi serviciu – că trebuie să renunţe la maşină sau să treacă pe vehicule alimentate cu hidrogen, şi va crede că este un banc *à la* Jay Leno...

Aşadar – pe lîngă impactul ecologic (foarte „la modă") legat de încălzirea planetei, documentarul elveţian ne pune în faţă o constatare de care ar fi bine să ţinem seama: rezervele de combustibil nu sînt nelimitate! Or, omenirea s-a obişnuit cu un „golden age" care este – de fapt – în *urma* noastră: anii '50-'60. De atunci, n-am făcut decît să regresăm... King Hubbert (ridiculizat la vremea respectivă) anticipa că punctul de „peak out" se va situa în jurul anilor '70; se pare că trăim în „prelungiri"!

Un alt documentar interesant este *Monsieur Borges et moi*, care mi-a făcut cunoştinţă cu un personaj fascinant şi excentric: Jean-Pierre Bernes. Mai tînăr cu 41 de ani decît Borges, a fost apropiatul scriitorului în ultimii 15 ani ai vieţii sale, trăieşte înconjurat de o *memorabilia* borgesiană impresionantă, are zeci de casete de discuţii cu marele argentinian – care însă nu vor putea fi transcrise şi publicate decît după moartea sa *şi* a Mariei Kodama (care s-a căsătorit cu Borges cu două săptămîni înainte de moartea acestuia, la Geneva, în 1984).

În ce mă priveşte, ca vechi „borgesofil" împătimit, documentarul regizat de Jasmin Gordon mi-a oferit, în fine, prilejul de a-l *vedea* pe Borges – în cîteva imagini în mişcare – şi de a-l *auzi*! Un alt lucru pe care-l ignoram şi pe care l-am auzit din gura lui Bernes este că – se pare – cecitatea în familia lui Borges ar fi fost ereditară: folclorul para-borgesian acreditase o cu totul altă poveste... De o tristă savoare anecdotică este şi mărturisirea că, la înmormîntarea celui care a scris *El Aleph* (documentarul se deschide şi se închide cu imagini de arhivă ale acesteia), oameni care nu l-au cunoscut niciodată s-au înghesuit să fie văzuţi „în faţă": moartea celui mai enigmatic autor al ultimei jumătăţi a secolului trecut devenise prilej de pontaj monden...

Jeu

Cel care avea oroare de oglinzi şi care spunea (cu o cochetărie foarte borgesiană) că doreşte să fie uitat revine, iată – la 22 de ani după moarte –, prin intermediul acestui neverosimil filtru fidel, pios şi plin de recunoştinţă, care este aproape-"dublul" său J-P B. Pasiunea acestuia pentru Jorge Luis Borges este evidentă, definitivă şi înduioşătoare: este, cu siguranţă, cel care ar fi trebuit (şi meritat) să se ocupe de moştenirea scriitorului... Şi este – probabil – cea mai mare victorie a lui Borges asupra vieţii, să constaţi că acest Jean-Pierre Bernes pare un personaj de-al său!

Ce-am mai văzut notabil la *Solothurner Filmtage:* filmul care a primit premiul pentru „Cel mai bun lungmetraj elveţian", *Vitus* de Fredi M. Murer (irezistibil *feelgood movie* despre un precoce „geniu muzical" – românul Teo Gheorghiu –, făcut după reţeta *à l'ancienne* a filmelor cu copii supradotaţi; e de sperat ca micul Teo să aibă o carieră mai durabilă decît Roberto Benzi); cel care a luat premiul omonim pentru scurtmetraj *(Feierabend*, stupizel; dar elveţienii rîd din orice...); un scurtmetraj de animaţie absolut prodigios *(Jeu,* de Georges Schwizgebel, pe care aveam să-l reîntîlnesc în competiţia de la Clermont-Ferrand); încă un scurt care a făcut naveta de la Solothurn la Clermont *(Nouvel ordre,* frumos, tenebros şi tarkovskian, cu un final care-ţi ridică părul în cap mai ceva ca *A Crude Awakening*!); un altul, fără cuvinte şi purtînd poeticul titlu de *Amancay* (ca şi *Nouvel ordre,* despre moarte şi durerea amintirii); un alt documentar, despre artistul vizual Markus Raetz (autor de fascinante „obiecte optice", care interoghează felul în care percepem lucrurile din jurul nostru), un altul despre „la dolce vita" canneză a anilor '50-'60 văzută de celebrul fotograf Edward Quinn *(Riviera Cocktail*; Marius Chivu ar fi leşinat de plăcere în faţa pozelor cu popoul Sophiei Loren!) şi un altul, în fine, despre Sartre – dar nu documentar, ci (tele)film de „ficţiune": *Sartre, l'âge des passions,* regizat de veteranul Claude Goretta *(Dantelăreasa*, 1977, fusese foarte în vogă şi în România la vremea respectivă), cu Denis Podalydès în rolul scriitorului-filozof şi Anne Alvaro în cel al „Castorului" (Simone de Beauvoir). Sartre rosteşte – în film (cred că în al doilea episod) – fraza despre Camus citată de Cosaşu la „Ţinerea de minte", dar fraza „asasină" cu care rămîne este aceea aruncată unei ziariste cubaneze la sosirea pe aeroportul din Havana, cînd se precipitase – cu „Castorul" de mînă, fireşte – să onoreze invitaţia lui Castro de a vedea la faţa locului „binefacerile" socialismului victorios... „Ce însemnă pentru dvs. existenţialismul?" îl întreabă ziarista; „Un mod de a-mi cîştiga existenţa", îi răspunde – dezinvolt – Sartre. De unde se vede, încă o dată, că nu cinismul i-a lipsit „celui mai celebru filozof francez al secolului douăzeci", şi nici iuţimea replicii sau simţul formulei (pe scurt, inteligenţa), ci *înţelepciunea*. Aceasta era de găsit *du côté de chez* Aron – nespectaculosul, „plicticosul", rezonabilul Raymond Aron...

Tramvai şi ger la Clermont-Ferrand

Ce mică-i lumea! La Clermont-Ferrand aveam să cunosc un tînăr iranian, pe nume Masoud, în casa căruia de la Teheran a stat colegul Laurenţiu Brătan – pe care-l lăsasem la Solothurn... Acelaşi Masoud mi-a povestit (am stat în acelaşi hotel) că văzuse *A fost sau n-a fost?* (filmul lui Corneliu Porumboiu) la Sao Paolo; n-a înţeles mare lucru – era subtitrat în portugheză –, dar toată lumea din jur rîdea pe rupte!

Singurul lucru nou, la Clermont, sînt tramvaiele. Numai că, în primele cinci zile, mi-a fost imposibil să prind vreunul! Nu că aş fi avut mare nevoie (practic, ar fi însemnat să-l iau doar o staţie pînă la hotel), dar eram curios. În schimb, gerul era la „locul" lui, Clermont-Ferrand fiind un fel de Miercurea Ciuc – polul frigului în Franţa. Tot astfel, cozile la filme: cum am mai scris-o de nenumărate ori, clermontezii sînt cei mai mari consumatori de scurtmetraje din cîţi cunosc. Şi, Clermont-ul fiind cel mai mare festival de gen, se poate spune că sînt şi cei mai mari consumatori de scurtmetraje din lume.

Uneori, văzîndu-i cît de disciplinaţi aşteaptă să intre la programe, ajungi să te întrebi chiar ce se întîmplă cu ei... De unde atîta curiozitate? De unde atîta disponibilitate? Şi, mai ales, răbdare: programele franţuzeşti (12 la număr, ori 65 de filme) au fost aproape unanim considerate drept proaste. Fiind păţit, le-am evitat; este, oricum, imposibil – la Clermont – să vezi *tot*! Festivalul creşte îngrijorător de la an la an, aglomerînd programele paralele şi, în ciuda faptului că un organism precum Coordonarea festivalurilor – sau ceva de genul ăsta – nu mai primeşte subvenţii de la Comisia Europeană, se pare că membrii Asociaţiei „Sauve qui peut le court-métrage" sînt hotărîţi să transforme denumirea (metaforică) în etichetă (sau cod de bare).

Revenind la programe, nici cele 14 internaţionale (ori 75 de filme) nu m-au ambalat cine ştie ce. În condiţiile în care selecţionerii n-au catadicsit să aleagă *nici unul* din cele – zice-se – 40 de scurte româneşti trimise, eram chiar foarte curios să le văd pe acelea rămase în competiţie (da, recunosc: îi aşteptam la cotitură!)... *Dacă* am plecat, de la Clermont, cu 10! Majoritatea zdrobitoare s-a complăcut într-un cult exasperant al banalităţii, al anodinului: scurte care „prind" stări, filme în care „intri" greu – şi care nu fac nici un efort să-ţi faciliteze accesul. Am reţinut: un portughez *(Rapace) à la* Godard-prima perioadă, jubilator de relaxat şi de liber; un norvegian *(Kokos)* care povesteşte începutul unei iubiri, cu o fantezie şi un umor absolut contagioase; un foarte bun (şi provocator) scurt slovac, *Tricko,* care reuşeşte – în numai 10 minute alb-negru şi doar două personaje – să spună o poveste revelatoare despre lumea în care trăim: despre conflictul credinţelor, despre libertate şi responsabilitate. Totul – pornind de la un tricou (pe care scrie „Dumnezeu e mort. Nietzsche") şi un drapel (american) agăţat pe peretele unui magazin...

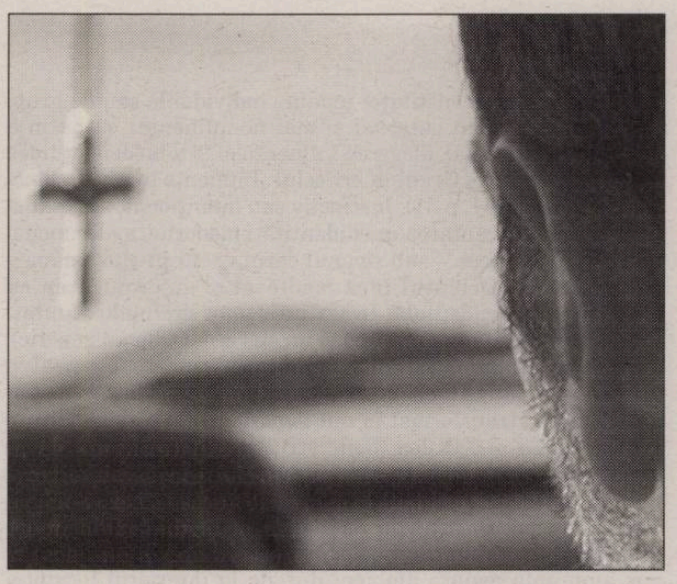

Tricko

Cea mai bună secţiune de la Clermont s-a dovedit – şi anul acesta – aceea experimentală, numită „Labo". Înfiinţată în urmă cu numai 4 ani, este (deocamdată) cea mai vie şi mai stimulativă. Scurte *chiar* scurte (media: 7-8 minute), cele mai lungi fiind acelea franţuzeşti... Multe excelente, altele „doar" bune, plus cîteva bijuterii: *D.I.Y.* al singaporezului Royston Tan („concert" *impromptu* de zgomote făcute de oameni diferiţi în locuri diferite), norvegianul *Sniffer* („Palme d'Or" 2006, o parabolă cvasiabsurdă despre oameni obligaţi să poarte bocanci de fier pentru a nu-şi lua zborul), sud-coreeanul *Couldy Rainy* (oarecum aceeaşi idee ca-n *Sniffer,* dar mai delicat-poetic), britanicul *Adjustement* (semianimaţie *work in progress,* un scurt foarte inteligent despre povestea unei despărţiri şi procesul „documentării" ei), malaiezianul *Adults Only* (emoţionant şi ingenios „P.S." la moartea unui copil de 7 ani, a cărui idee simplă a fost de a-i pune pe cei care i-au supravieţuit – familie, prieteni, angajaţii cu funeraliile – să declare ce-ar fi vrut să fie devenind adulţi...), britanicul *Mother* (vocea off a unei organizatoare de funeralii – din nou! –, povestindu-şi meseria; „noutatea" este că e vorba de un film de animaţie), canadianul *One D* (irezistibilă fabulă despre o lume într-o singură dimensiune, ale cărei personaje – animate – merg la cinema pentru a vedea un film în... 2 dimensiuni!), neliniştitoarele *Horse Territory, Dawn, Comme un lundi, Die Kneipe, Tyger, Skolzkaya Gora*, „divertisantele" *Sushi Japan, Raymond, Birds, Phobias, Interstellar Stella, Tough Guy!, Doron* – graniţele între aceste două categorii fiind destul de flue... Plus deja-brevetatele experimente cinefile *à la* Matthias Müller (prezent, el însuşi, cu *Kristall:* repertoriu de scene din filme implicînd oglinzi) sau Virgil Widrich – în savuroasele (pentru cunoscători!) *A Man's Got To Do What A Man's Got To Do* (actorii *macho* din cele mai celebre filme – plus Woody Allen! – purtînd un dialog trans-celuloid plin de echivocuri) şi *Film Noir*. Plus două surprize foarte plăcute: un scurt făcut de un român (în fine!), dar trăitor la New York, Bogdan George Apetri – *A Very Small Trilogy of Loneliness* –, filmat în România, incredibil de simplu şi de eficace: aceeaşi poveste văzută din trei perspective diferite – femeia, bărbatul şi copilul – pe un maidan moldovean unde maşinile respective opresc pentru a rezolva „tranzacţia"... Şi un scurt de animaţie făcut în Africa de Sud – *Tale of How* – care este, în ce mă priveşte, cel mai frumos lucru văzut la Clermont anul acesta! Şi, ca toate lucrurile frumoase, nu poate fi povestit... Încercăm să-l aducem la „Anonimul".

Radu Pavel GHEO

Ghidul incorect politic al Europei Unite

(partea a doua)

Cetățeanul european

Dacă Europa unită, numită oficial Uniunea Europeană, nu există numai în mod oficial, ci își manifestă cît de cît prezența în lume, cetățeanul european este deocamdată o creație exclusiv birocratică, oficială și ficțională. Europeanul este un cetățean de hîrtie. Apare în nenumărate documente, dar poți să bați luni întregi străzile Europei Unite și n-o să-l găsești nicăieri. Găsești milioane de germani, olandezi, români, unguri, polonezi, spanioli sau portughezi, dar nici picior de european. De cetățean european.

Să presupunem totuși că ar exista și că – după cum ne dorim noi toți, „europenii" – va reprezenta chintesența tuturor cetățenilor din statele care formează Uniunea Europeană. El, Europeanul, nu va ilustra pur și simplu suma valorilor naționale ale Europei Unite, ci va reprezenta o sinteză ce va aduce și ceva în plus. Dacă abordăm problema dintr-un alt unghi, care pare mai fertil, vedem că există unele trăsături comune la toți cetățenii din țările UE sau la mulți dintre ei, trăsături ce ar putea constitui baza unei ipotetice identități europene. Prin urmare, judecînd după situația din statele europene de azi și făcînd cîteva extrapolări, putem trasa măcar cîteva linii generale ale portretului europeanului, precum paleontologii care reconstituiau dinozaurii dintr-o mînă de oase disparate – cu diferența că parcursul nostru va fi orientat spre viitor, spre descoperirea unei specii pe cale de apariție.

Așadar, dacă ne uităm la oamenii ce populează țările Europei contemporane, cum este sau cum pare a fi cetățeanul european de azi?

Unul din primele lucruri care se remarcă la „europeanul aproximativ" (cum îi vom zice acestui inexistent model civic) este antiamericanismul tot mai accentuat. (Ca să fiu mai exact, ar trebui să-i spun anti-nord-americanism, dar e prea complicat și, oricum, orice european înțelege antiamericanismul cum trebuie și fără precizări suplimentare.) Odată cu dispariția Uniunii Sovietice, stat pe care europenii occidentali nu-l simțeau ca pe o amenințare atît de puternică (grație protecției americane și a prezenței lor în NATO, dar și din pricina filo-socialismului naiv în care se complăceau), cetățeanul european a început să fie tot mai sîcîit de pretențiile protectoare pe care le ridică Statele Unite. E și normal: oricît ți-ai înăbuși frustrările față de un frate mai mare, ele tot răbufnesc la un moment dat – eventual în momentul în care nu mai riști nimic dacă le lași să răbufnească. Cu timpul, chiar și țările est-europene, proaspăt scăpate de după Cortina de Fier, au învățat prin imitație retorica antiamericană. Așa se face că antiamericanismul, chiar dacă nu e un fenomen exclusiv european (îl au și socialiștii, și comuniștii din America de Sud, dar și fundamentaliștii islamici), e ceva ce poate defini ușor europeanul ideal. Explicațiile fenomenului ar fi stufoase și inutile. Pur și simplu europeanul tinde să fie antiamerican.

Paradoxal, antiamericanismul e dublat pe undeva, prin străfundurile europeanului, de convingerea că, în caz de pericol, Statele Unite vor fi mereu alături de Europa. Altfel nu se poate: e datoria lor de americani înfumurați să apere bătrînul continent. Pînă atunci însă putem să-i disprețuim, să-i urîm sau să-i ridiculizăm. Dacă se supără, le trece. Păi, nu sîntem noi bătrînul lor continent?

Europeanul aproximativ mai are și alte obsesii nu foarte cușer, dar în nici un caz – în nici un caz! – nu ar putea fi catalogat drept antisemit. Poate că prin anii 1940, cînd naziștii organizau cu eficiența lor faimoasă masacrele din lagărele pentru evrei, iar restul populației europene neevreiești fie îi susținea, fie tăcea, da, poate că atunci altfel am fi discutat. Dar lucrurile s-au schimbat. Antisemitismul nu e modern, nu e democratic, nu e șic și nici corect politic. Așadar, europeanul aproximativ nu e antisemit, după cum o declară oriunde și oricînd, uneori chiar și neîntrebat. E în schimb un susținător umanist al dreptului tuturor popoarelor de a trăi libere în propria țară, mai ales cînd e vorba de popoare nedreptățite de istorie și de statul Israel, cum e poporul palestinian. Așa se face că luptătorii musulmani din Orientul Mijlociu sînt mai tot timpul „militanți", „grupuri de rezistență", „grupări armate militante" sau chiar „luptători pentru libertate". Faptul că militanții și luptătorii pentru libertate au adesea ca scop declarat nimicirea statului Israel (pe care luptătorii ăia nici nu-l recunosc) nu influențează cu nimic opinia europeanului – spirit umanist, gata să-l apere mereu pe cel mai slab, în numele toleranței, mai ales dacă cel slab luptă împotriva Israelului. Dar ăsta nu e, desigur, antisemitism. I-am putea spune, eventual, antiisraelianism *soft*.

Din punct de vedere biologic și antropologic, europeanul aproximativ nu are o rasă anume. (Termenul e oricum controversat.) E de rasă europeană: caucazian, mai degrabă alb și mai rar negroid ori mongoloid, dar cu o culoare a pielii ce variază de la alb lăptos la tuciuriu.

Așa cum nu e antisemit, europeanul nu e nici rasist. Doar că, din cine știe ce motive, în subconștient valorizează pozitiv pielea excesiv de albă și părul blond spălăcit. Fără a face discriminări (fiindcă, vă reamintesc, el știe că toți oamenii sînt egali), cînd e pus în situații potențial periculoase – cum ar fi la urcarea într-un avion ce ar putea fi aruncat în aer de teroriști –, se uită suspicios la bărbații cu trăsături arabe, la țigani și chiar și la italienii mai bruneței.

Europeanul iubește munca mai puțin decît nord-americanii, chinezii sau japonezii. Are însă un simț al sărbătorii și al petrecerii mai dezvoltat decît ei, lăsîndu-se întrecut numai de africani și de sud-americani.

Un lucru bun, important și demn de subliniat: europeanul aproximativ mediu nu are probleme cu respectul față de sine. Europa e inima civilizației moderne. De aici începe să se calculeze ora exactă a planetei. Aici e buricul Pămîntului. Cum și ideea de egalitate între toți oamenii de pe glob a fost născocită tot în Europa, europeanul aproximativ are toată îndreptățirea să se simtă superior egalilor săi, pentru că el și-a dat seama primul de așa ceva. Toți pe lume frați sîntem, dar există frați mai mari și frați mai mici. Europenii sînt frați mai mari. De altfel, hai să nu ne ascundem după deget: Parisul e în Europa. Londra e tot aici. Marea Mediterană și Coasta de Azur sînt europene. Italia – și ea. Leagănul civilizației, Grecia, tot în Europa e. Limba engleză, cuceritoarea lumii, s-a inventat în Europa și tot în Europa s-au plămădit creștinismul, monarhismul, comunismul, liberalismul, naționalismul, fotbalul și alte repere definitorii ale civilizației globale. Așadar, de vreme ce europeanul a dat șfară planetară că toți oamenii sînt egali, trebuie să-i recunoaștem ascendentul asupra celor luminați de el.

Nici nu-i greu. Europeanul aproximativ își dovedește și astăzi spiritul egalitarist, cu toate că o face într-un fel paradoxal. În materie de politică e socialist spre comunist cînd e vorba de datoria statului față de om, deși devine ușor individualist cînd e vorba de datoria omului față de stat.

Spiritul egalitarist al europeanului se dovedește paradoxal mai ales în sînul Europei Unite, iar aici călătorii europeni prin propriul lor continent știu bine cum stau lucrurile. În interiorul continentului există un ciudat fenomen de occidentalofilie, combinat cu o ușoară estofobie. Dincolo de discursurile oficiale, orice locuitor al Europei Unite privește cu respect înspre Vest și cu dispreț spre Est. Polonezul, de exemplu, admiră Germania, Franța sau Anglia și disprețuiește Ungaria, România ori Bulgaria. Mai spre Est, românul admiră Ungaria, Cehia, Germania ș.cl., dar disprețuiește Bulgaria ori Moldova. Pentru ca lucrurile să se încurce și mai tare, pe măsură ce Europa e tot mai Unită la nivel administrativ, europeanul aproximativ devine tot mai naționalist ori regionalist.

Mîndria europeanului de a fi european (întrecută doar de mîndria națională sau regională) e accentuată atunci cînd cineva din afara Europei vine să viziteze „bătrînul continent". Pînă și sintagma de „bătrîn continent" e acceptată cu seninătate, ca un titlu de noblețe, cu toate că, practic vorbind, Europa n-are cum să fie mai bătrînă decît celelalte sloiuri mari de pămînt de pe glob. Doar nu-i Atlantida! Și totuși, cînd vin aici, turiștii americani trec cu respect dintr-un loc în altul, ca și cum s-ar plimba printr-un muzeu continental.

Condiția de fosile vii nu-i deranjează deloc pe europeni. Rasă bătrînă, semizeificată, europeanul se simte mai aproape de înțelesurile lumii. El a creat istoria. Ce Dumnezeu, el chiar a *inventat* istoria! El a stîrnit cele două mari războaie mondiale, a teoretizat rasismul, antisemitismul, naționalismul, nazismul, fascismul, comunismul și alte „-isme" dinamice, care, dincolo de distrugerile și masacrele provocate – iarăși atît de europene! –, au stimulat progresul omenirii spre epoca în care trăim azi și au făcut istoria să fie istorie. Lăsată, de exemplu, pe mîna amerindienilor, care își plimbau corturile de pe o pășune pe alta, civilizația umană n-ar fi ajuns atît de departe.

Mare minune europenitatea! Cum ne face ea să semănăm și prin ceea ce nu ne place! Ba chiar și prin antipatiile reciproce! Aștept cu mare nerăbdare nașterea cetățeanului european veritabil, pentru care schița de portret de mai sus nu va fi, desigur, decît o caricatură jalnică.

Însă cum pînă la apariția europeanului ideal descris aici mai avem de așteptat, îndrăznesc să cred că o descriere separată, incorectă politic, a fiecărei națiuni din Europa Unită ar stimula mult cunoașterea reciprocă a cetățenilor continentului, ba chiar i-ar ajuta și pe neeuropeni să ne înțeleagă mai bine. Înțelegerea creează comunicare, comunicarea stimulează colaborarea, iar colaborarea poate să ducă la... la orice: la fraternitatea planetară, la al treilea război mondial sau la mici dușmănii și alianțe tot atît de meschine ca și cele existente pînă acum. Important e să ne înțelegem mai întîi unii pe alții, nu?

Petre IANCU

Curat murdar

Între 2 și 4 februarie Parisul a intrat în centrul atenției militanților pentru protecția mediului. Prezentarea unui raport privind probabila încălzire a pămîntului, întocmit de oameni de știință sub egida Națiunilor Unite, a fost urmată, în capitala Franței, de o conferință internațională pe teme ecologice. Reuniunea ar putea avea un important impact politic și economic.

Studiul întocmit la cererea ONU de către experți prezice accelerarea încălzirii Terrei, pînă la finele acestui secol. Dacă lucrurile vor evolua așa cum afirmă numeroși cercetători, îndeosebi europeni, vremea va fi la sfîrșitul acestui veac mai caldă decît în prezent cu 1,8 pînă la 4°C. Una din consecințele catastrofale ale acestei încălziri, dacă predicția se adeverește, ar fi creșterea nivelului mării cu cel puțin 18 centimetri. Dacă nu chiar cu mai mult. Bunăoară cu peste jumătate de metru. Inutil de subliniat cum se simt oamenii din Țările de Jos cu asemenea perspective.

Cei 500 de oameni de știință și experți guvernamentali, reuniți timp de o săptămînă la Paris spre a extrage concluziile analizelor lor și-a elabora „un plan de acțiune", și-au prezentat raportul la Paris. Acest al patrulea document de felul său ar urma să servească drept temei pentru negocierile privind modul în care se va proceda după anul 2012, cînd expiră prevederile protocolului de la Kyoto. Raportul n-a întîrziat, firește, să intensifice alarma și să provoace multiplicarea cererilor de adoptare de măsuri în vederea frînării actualei evoluții climatice, în special printr-o și mai drastică diminuare a emisiunilor de gaze.

E firesc că pe mulți îi panichează încă de pe acum perspectiva unei accelerate încălziri globale. Dar nu puțini se căpătuiesc de pe urma temerilor. Fapt e că globul pămîntesc s-a răcit și încălzit de multe ori în cursul îndelungatei sale existențe. Perioadele de glaciațiune și contrariul lor, cu tot cu ample deșertificări, s-au succedat în ritm rapid. Cu toate acestea, mulți experți sînt convinși că actuala încingere a vremii, cu întregul ei corolar de efecte pernicioase pentru evoluția climei, s-ar datora omului sau mai precis industrializării și consumului exagerat. De aici și pericolul apariției unei obsesii ecologice, tinzînd, la rîndul ei, să se transforme, sub regimul corectitudinii politice, într-una anticapitalistă și antiglobalizare. În răstimp, unele dintre țări avînd la activ cele mai grave și mai frecvente păcate în domeniul poluării mediului, precum Rusia, ar putea profita din plin pe urma acestei stări de spirit. De pildă, pentru că acestor țări li s-a acordat șansa de a-și machia gros bilanțul bioxidului de carbon emis în 1990 și, ca atare, de a negocia extrem de profitabil comerțul cu dreptul de emisii de gaze, stipulat de protocolul de la Kyoto. Potrivit căruia, aceste emisii ar urma să fie reduse cu 5 %. Or, chiar dacă s-ar produce această îndoielnică reducere, financiar extrem de rentabilă pentru unii, diferența la nivelul climei n-ar reprezenta, pînă în 2050, conform savanților, decît cîteva sutimi dintr-un singur grad celsius. Cine va achita nota de plată? Nu e greu de ghicit.

Subiectul ecologic i-a dat Franței lui Jacques Chirac ocazia rarisimă pentru „la grande nation" de a străluci, în fine, la nivel planetar și de a pune într-un con de umbră deasă SUA. În cursul celor două zile ale conferinței internaționale care s-a derulat la Paris, șeful statului francez a propus, spre iritarea americanilor, crearea unei organizații ecologice a Națiunilor Unite. Respinsă de americani, această virtuală organizație ONU, care ar urma să devină, potrivit Franței, un soi de nouă „conștiință globală", riscă să se prefacă într-un nou mamut birocratic, menit să redistribuie puterea pe mapamond.

Și cum rămîne cu încălzirea climei? Curat murdar, ar spune Caragiale. Chiar dacă n-ar provoca omul catastrofa, e evident în interesul său direct și imediat să-și reducă la minumim eventuala contribuție la înfierbîntarea globului și a spiritelor. În acest scop, ar fi recomandabil să ne reducem grabnic dependența politică și economică de petrolul și gazele rusești, arăbești și iraniene și totodată de resursele murdare, pentru a trece urgent la utilizarea generalizată a energiilor curate.

Ruxandra TUDOR

Şcoala, un loc fără copii

Pe vremuri, şcoala din satul Grid (comuna Părău, judeţul Braşov) era neîncăpătoare – din poveştile sătenilor am aflat că între 1935 şi 1941 au fost înscrişi aproape 500 de copii, dintre care mai mult de 90% au promovat. Din cauza numărului prea mare de elevi şi a spaţiului nu tocmai generos din şcoală, cursurile se ţineau şi în casele sătenilor, dar mai ales în cea a învăţătorului. În sat au funcţionat de-a lungul timpului mai multe biblioteci „de stat" – la şcoală, la căminul cultural „Tinerimea" şi la biserică. În afară de acestea, preotul, învăţătorii şi ţăranii cu ştiinţă de carte aveau bibliotecă în casă, numărînd între 100 şi 500 de volume. Din an în an însă, numărul copiilor înscrişi la şcoală a scăzut. Din lipsa profesorilor calificaţi şi pentru că accesul la informaţie este aproape inexistent, tinerii din sat au plecat la oraş. Puţini dintre aceştia se mai întorc în Grid, dar numai pe perioada verii, pentru a-şi vizita părinţii şi bunicii. În restul timpului, satul este trist, iar şcoala, un loc aproape pustiu...

Dacă ar fi să-mi exprim în cîteva cuvinte părerea pe care mi-am format-o despre sătenii din Grid, aş răspunde fără să stau prea mult pe gînduri: despre gridani, numai de bine! Oameni plini de umor şi ospitalieri, care, odată ce le-ai trecut pragul casei, nu te lasă să pleci fără să-ţi povestească una din nenumăratele istorioare ale locului. Dacă ar fi să vorbesc despre trecutul lor, „superlativele" ar continua! Oameni înstăriţi şi ageri la minte, care au călătorit prin toată lumea – am aflat de la săteni că „pe vremuri nu erau în sat mai mult de 5-6 bărbaţi care să nu fi văzut America" – şi care, odată întorşi în satul natal, aplicau în propriile gospodării lucrurile bune pe care le învăţaseră „pe meleaguri străine". Deşi Gridul devenise un sat „mîndru" în Ţara Făgăraşului, erau încă multe goluri, iar pentru „umplerea lor – spun bătrînii – ar fi fost nevoie de vieţi de om". Astfel a luat fiinţă „Şcoala ţărănească", care a funcţionat între cele două războaie mondiale. În „recrutarea" elevilor, nu se ţinea cont de starea materială sau de vîrstă – pe lîngă cei 42 de ţărani înscrişi în primul an, de exemplu, au mai frecventat cursurile 17 elevi cu vîrste cuprinse între 11 şi 13 ani, cărora le plăcea mai mult „Şcoala ţărănească" decît cea primară, şi 20 de săteni care mergeau doar la cursurile teoretice. În fiecare dimineaţă, la ora 8, ţăranii se prezentau la locul de întîlnire – deoarece sălile de clasă erau ocupate de elevii şcolii primare, întîlnirile aveau de obicei loc în „ograda" unuia dintre elevi sau a unui gospodar. Se făcea apelul, se notau absenţele, după care începeau cursurile practice de agricultură, pomicultură, apicultură, medicina veterinară sau umană. Pentru „meritele deosebite" ale elevilor – ţăranii munceau fără să ceară vreo răsplată pentru munca depusă –, şcoala primară a donat o sală de clasă în care se ţineau cursurile teoretice. Unul dintre elevi se ocupa de ordine şi curăţenie, trebuia să deschidă sala la timp şi să o închidă după plecarea acasă, să cumpere gaz, să aprindă şi să îngrijească lampa. Cum „carte" nu se poate face fără disciplină, a mai fost întocmit pentru elevi un regulament „de ordine interioară". Cel care nu reuşea să respecte regulile era liber să părăsească şcoala, iar cei buni erau daţi exemplu. **Gheorghe Oancea,** un ţăran în vîrstă de 18 ani, „a găsit într-o zi stiloul notarului comunal, un lucru scump! 1700 de lei pe vremea aceea. Păgubaşul nu ştia nici unde, nici cînd îl pierduse, aşa că băietul ar fi putut să şi-l însuşească. Dar l-a restituit şi a fost dat de exemplu!".

Corpul didactic era format dintr-un un profesor de la ANEF, doi preoţi, patru ingineri agronomi, doi funcţionari, doi medici veterinari, un notar şi şase profesori ai „Şcolii ţărăneşti". Cu toate că unii veneau la şcoală de la o distanţă de peste 60 de km, se achitau de „îndatoriri" cu conştiinciozitate, fără să primească vreo recompensă materială.

Un trecut vesel şi plin de copii

În paralel cu „Şcoala ţărănească", în sat a funcţionat din 1839 şi o şcoală primară, construită „cărămidă cu cărămidă" – după spusele sătenilor – de ţărani şi de studenţii de la Societatea „Tinerimea română". **Valerica Urdea** a intrat la şcoală

în 1932. Îmi povesteşte că pe vremea aceea satul era plin de copii. În fiecare curte locuiau trei generaţii, într-o clasă învăţau 20-25 de copii, iar şcoala avea 7 clase. Învăţător era **Gheorghe Ciurilă** – un om cu har care ştia cum să le predea copiilor ca să prindă drag de orice materie –, iar profesor de religie, **Valer Boeru** – un preot foarte învăţat care a făcut liceul în Făgăraş şi Teologia la Sibiu. Valerica Urdea îşi aminteşte de excursiile pe care elevii le făceau cu învăţătorul în pădure, unde erau învăţaţi cum să o cureţe – ce anume să rupă din lăstari şi ce să pătreze – şi cum să desfunde izvoarele. De atunci a „prins drag" de plugărit care – spune ea – „nu e o meserie, ca agricultura, care se face şi pentru comerţ, şi pentru bani! Pe vremuri, lucrurile erau foarte diferite. Acum... nu ştiu ce se mai întîmplă".

Un prezent trist şi (aproape) pustiu

Acum, după cum am aflat de la **Claudia Urdea,** învăţătoarea din sat, „este îngrijorător ce se întîmplă". În cele patru clase primare ale şcolii nu mai învaţă decît 20 de copii. Doi din cei cinci elevi înscrişi în clasa I sînt analfabeţi, iar 80% din toţi elevii şcolii sînt de etnie romă. „Sînt şi copii de ţigani foarte isteţi, care învaţă bine, dar în general îi convingem destul de greu pe părinţi să-şi trimită copiii la şcoală. Singurul lucru care îi motivează este cecul lunar. Dacă nu ar fi alocaţiile, cornul şi laptele date de stat, copiii ar fi probabil pe islaz cu oile şi vitele." Cu părere de rău, învăţătoarea îmi spune că nici măcar la serbările organizate la sfîrşit de an, de Paşte sau 1 Iunie, nu prea vin, iar dacă o fac, este pentru a primi cadourile oferite de Primărie tuturor elevilor.

Aşadar, dacă nu ar fi alocaţiile şi cadourile, nu s-ar mai găsi soluţii? **Radu Muntean,** primarul comunei Şinca Veche – o comună în care, după spusele sale, 95% dintre copii provin din familii defavorizate şi de etnie romă –, ridică neputincios din umeri. „Dacă aş răspunde pozitiv, probabil ar trebui să vă şi dau o soluţie, însă nu pot. Aceşti oameni ar trebui integraţi în comunitate, dar ei nu îşi doresc acest lucru." „Nu copiii sînt problema – îmi spune **Cristinel Paltin,** primarul comunei Şercaia – ci părinţii lor care nu ştiu să îi formeze. Cum să îşi ajute copiii dacă nici măcar ei nu ştiu să scrie şi să citească? Ţiganii trebuie mai întîi să înveţe să muncească, să-şi clădească, şi după aceea să primească."

În general, copiii nu sînt, într-adevăr, o problemă – în ciuda faptului că între ei mai există mici certuri, se înţeleg foarte bine, iar profesorii nu fac diferenţe între romi şi români şi îi învaţă să fie prieteni. În particular însă, dacă nu se va face ceva urgent, dacă schimbarea nu va începe de la pragul cel mai de jos, de la oamenii tineri, situaţia va fi chiar mai gravă decît este în prezent. Copiii sînt aşadar o problemă, iar numărul lor mic în sălile de clasă este îngrijorător. Cînd am ajuns în şcoala din Grid, am găsit îngrămădiţi într-o cămăruţă destinată picilor de la grădiniţă – după jucăriile din jur şi desenele stîngace de pe pereţi – copii de diferite vîrste. Claudia Urdea mi-a explicat că, pentru a avea catedră – lucru care presupune minim zece elevi la o singură profesoară –, a fost nevoită să comaseze două clase într-una singură, astfel încît ţine orele simultan, şi cu copii din clasa I, şi cu cei din clasa a IV-a.

La fel învaţă şi cei 10 elevi din clasele a II-a şi a III-a. „Pentru nimeni nu este simplu. Nici măcar pentru profesori. Colega mea care predă la celelalte două clase şi educatoarea copiilor de la grădiniţă nu locuiesc în sat. Ele fac naveta zilnic cu un Aro care duce copiii din clasele gimnaziale la şcoală în satele vecine." În fiecare dimineaţă, învăţătoarea le dă muncă independentă elevilor din clasa a IV-a – îi pune să completeze fişe sau să răspundă la cîteva întrebări – şi, în timp ce copiii lucrează, ea predă la clasa I; după ce termină lecţiile, le dă cîteva exerciţii şi trece la copiii din clasa a IV-a. „Trebuie să mă încadrez în timp, în aşa fel încît să scriu, să citesc şi să lucrez suplimentar cu ambele clase. Anii trecuţi le-am împărţit în serii: o clasă venea de la 8 la 12, cealaltă, de la 10 la 14. Practic, nu făceam cu ei decît două ore simultan, dar era greu pentru cei care veneau de la ora 10. Avînd în vedere că se sculau de dimineaţă, pe la prînz nu mai erau atenţi la nimic. Sînt copii, obosesc repede, se plictisesc!"

Un viitor incert

În şcoală, copiii au avut întotdeauna condiţii normale de studiu. Pe vremuri clasele erau încălzite cu sobă cu lemne, iar acum, de cînd în sat a fost introdus gaz, există convectoare. În momentul în care am ajuns în sat, clădirea şcolii era în renovare şi – după spusele lui **Mihai Liviu Popeneciu**, primarul comunei Părău din care face parte şi Gridul – lucrurile mergeau destul de repede pentru că banii alocaţi pentru reparaţii trebuiau cheltuiţi pînă la sfîrşitul anului trecut. În aceeaşi clădire se va înfiinţa şi un dispensar – pînă acum sătenii primeau consultaţii într-o sală de clasă, de la un doctor care trecea prin Grid o dată pe săptămînă. În ceea ce priveşte viitorul acestui sat, primarul se declară optimist, iar „reţeta succesului", după părerea sa, este infrastructura: „Foarte simplu, iar în timp lucrurile se vor schimba". Dincolo însă de promisiuni, proiecte, ofertanţi şi bugete fiscale, pentru sătenii din Grid situaţia va fi grea în continuare. Din cauza lipsurilor, oamenii tineri au plecat, iar satul este aproape pustiu. „Din 400 de săteni, nu cred că mai sîntem 10 sub 65 de ani – îmi spune **Elena Popa,** mama lui David, un băieţel care învaţă la şcoala din sat. Cum să nu fie aşa de puţini elevi? Curînd, nu vor mai fi nici aceştia. Nu avem destui învăţători, dar mai ales calificaţi, nu avem posibilitatea să îi ducem pe copii la şcoală în satele vecine pentru că nu există transport, nu avem acces la informaţie şi, cel mai trist, nu mai avem nici timp să aşteptăm o schimbare. Trebuie să ne luăm copiii şi să plecăm." Cînd o întreb pe învăţătoare ce crede că se va întîmpla cu elevii ei, zîmbeşte şi îmi răspunde cu părere de rău: „Sperăm să se întoarcă...".

Vara la şcoală

De cîţiva ani încoace, curtea casei cu numărul 18 este plină de copii. E drept, numai pe perioada vacanţei de vară şi numai patru ore dimineaţa şi patru ore după-amiaza. În timp ce „batem" uliţele satului în lung şi-n lat, David, un puşti cu cei mai mari şi mai albaştri ochi pe care i-am văzut la un copil, îmi povesteşte chicotind că „acolo se învaţă şi se vorbesc limbi străine". Acolo, adică la „Şcoala de vară", pe unde au trecut Ileana şi Andreea (eleve în clasa a VIII-a la Liceul „Mihai Viteazul" din Bucureşti), şi Iulia (care învaţă în Codlea), şi Paul din Covasna (olimpic la engleză). Şi sora lui, Raluca (care, deşi olimpică naţională la fizică – distincţie care i-ar fi permis accesul fără examen de admitere la orice facultate de profil din ţară –, a optat pentru altă specialitate, la Timişoara, unde a susţinut examenul de admitere). Şi David care, în ciuda vîrstei, „şapte ani neîmpliniţi deocamdată!", este ghidul perfect. „Oriunde vreţi să mergeţi, eu vă duc numaidecît. Spre doamna, sînt două drumuri, unul mai scurt şi unul şi mai scurt. Şi sînt şi două poduri... Şi vă duc şi la biserica din deal, aia ortodoxă..." Ştie fiecare uliţă, scurtătură sau şanţ, fiecare pod sau podeţ şi se cunoaşte cu toţi cei care ne ies în cale. Vorbeşte neîntrerupt despre magazinul din sat, despre biserică, despre vecini, despre bivoliţe, „cam urîte şi îndrăcite", despre aproape orice. Două din subiectele sale preferate sînt „domnu' de religie care, din păcate – îmi spune mîhnit – are ore la şcoală doar o singură dată pe săptămînă", şi bunicul – „un om bun, dar cam emotiv. Nu vine niciodată la serbările noastre de la şcoală pentru că se emoţionează şi plînge". Cînd îl întreb de prieteni, David face o pauză lungă: „Aici, în sat, nu prea am. Poate colegii de la şcoală, dar nu sînt prea mulţi. Staţi să-i număr în gînd... Vara, cînd învăţăm limbi străine, sîntem mulţi copii. Vin mulţi prieteni. Şi Ionuţ, şi Cosmin, ei sînt studenţi...".

„Şcoala de vară" funcţionează în regim de voluntariat, pe sistemul „Intră cine vrea, rămîne cine poate!", lucru valabil atît pentru profesori cît şi pentru învăţăcei. Acest exemplu minor, „mediatizat" exclusiv printre copii, vorbeşte de la sine despre emulaţie, pe care am perceput-o la nivelul întregii comunităţi.

1925

2006

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Societatea civilă are fax

Aud că societatea civilă din România, retrasă încă o dată – ca în vremurile bune! – în tranşeele mobilate cu fotolii şi canapele de la GDS, propune clasei politice un armistiţiu. Cu alte cuvinte, să nu se mai certe 'mneaei, clasa politică, şi să-şi vadă de treabă cuminţică, adicătelea să-şi urmărească obiectivele asumate prin programul de guvernare, să creeze programe post-aderare, şi altele asemenea. Ei, aş, nu mă-nnebuni! Uite că s-a ridicat mortul din groapă! Despre societatea civilă, ziceam...

Pentru cîţiva naivi, dintre cei care au rămas cu imaginea imaculată şi foarte vie a GDS-ului de la începutul anilor '90, adunarea de-acum cîteva zile poate să fi însemnat ceva. Poate, o rază de speranţă, poate, un semn că, vezi Doamne, s-a deşteptat românul şi, trezit brusc din lenea care l-a cuprins ani buni, s-a gîndit că ar fi cazul să ia atitudine. Prin urmare, la război! La GDS, prieteni, pe baricade, să dăm dovezi că n-am murit, că sîntem încă vii şi chiar puternici, să dăm... Ce să mai dăm? Evident, un comunicat de presă.

Luptele pe care le poartă societatea civilă românească, în ultimii ani, încep, în 99,9% din cazuri, cu o masă rotundă şi se termină, invariabil, cu un comunicat de presă.

Din cele cîteva cadre cu care s-a ilustrat – prin unele jurnale TV – întîlnirea de la GDS, am reţinut cîteva figuri de participanţi. Printre ele, unele foarte cunoscute opiniei publice din manifestările televizate la care respectivii domni sau respectivele doamne înţeleg să participe în calitate de analişti politici sau de fini observatori ai României prezente. Ah, mi-am zis, iată-l pe domnul care, de ceva vreme, se supără tare şi mai că se ridică de la masă, dacă îndrăzneşte cineva, fie şi în discuţii informale, să-l atace pe preaiubitul lui premier Călin Popescu Tăriceanu! Şi, vai, uite-o şi pe doamna care şi-a făcut icoană din poza preşedintelui! Şi tot aşa.

Adunările aşa-numitei societăţi civile din România şi luptele pe care le dă aceasta prin comunicate de presă au ajuns, din nefericire, doar simple exerciţii retorice ori jalnice liste cu semnături adunate prin e-mail-uri, trimise de la unul la altul ca în penibilele lanţuri de scrisori pe care, dacă nu le dai mai departe, eşti ameninţat că rămîi fără noroc în viaţă.

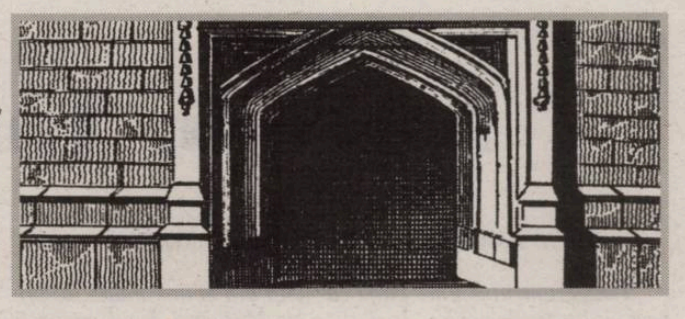

Dacă a lua atitudine în România zilelor noastre înseamnă a atinge temperatura de fierbere interioară, cînd nu mai rabzi şi te apuci de făcut şezători cu amicii, după care redactezi un comunicat de presă, eu zic că avem o problemă. Şi, din nefericire, nu prea e nimeni s-o rezolve.

Se vor găsi, desigur, figuri luminate de reflectoare care să spună că lupta societăţii civile aşa se duce în epoca modernă: cu faxul şi e-mail-ul. Poate, dar nu mă pot abţine să observ că, şi-n asemenea condiţii, luptătorii pe baricadele civismului intră doar foarte rar în priză.

Cu ochii-n 3,14

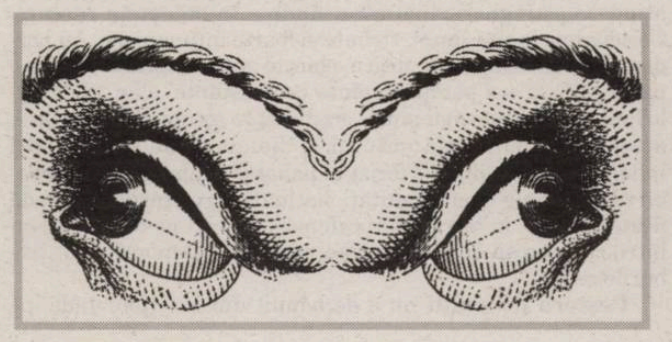

ÎNCĂ UN EROU DE CIRC (NUD LA PRIMA VEDERE), ÎNCĂ UNU' DESPRE CARE AM ÎNŢELES CĂ AJUNGE PÎNĂ LA DIMENSIUNILE UNUIA MAI DUBLU

● Berea Skol vine cu o propunere pentru băutori: „Încă un rînd, încă un gînd". Şi uite-aşa, din gînd în gînd, ajungi să cugeţi adînc, doar bînd. (**D. S.**)

● O greu admisibilă eroare a memoriei mele m-a făcut să scriu în numărul trecut că acel celebru congres al „douăsprezecelea" (în ortoepia ceauşistă), cel din 1979, cu Pîrvulescu erou principal, ar fi avut loc cu zece ani mai tîrziu, în 1989. Nu mi-o iert uşor, chiar dacă pentru tot mai multă lume nu mai are nici o importanţă. (**R. C.**)

● Conform *Pattaya Mail* din Bangkok, în nordul Thailandei, un pitic de circ pe nume Od şi-a găsit sfîrşitul executînd o săritură de pe o trambulină şi aterizînd din greşeală exact în gura unei hipopotămiţe pe nume Hilda, care căsca leneşă pe margine în timp ce-şi aştepta rîndul pentru următorul număr. Cei 1000 de spectatori au aplaudat frenetic. (**M. C.**)

● În *Gândul* din 5 februarie, articolul principal de pe prima pagină a fost despre blog-ul unui lector de la Facultatea de Filozofie, unde, printre altele, omul îşi dă nişte poze făcute astă-vară la mare, la 2 Mai. Problema celor de la *Gândul* e că imaginile cu el sînt nud. În fine, nu discut faptul că articolul şi-ar găsi mai degrabă locul într-un tabloid de tipul *Libertatea*, decît într-un ziar serios, cum se dă *Gândul*. Vreau doar să-i atrag atenţia lui Cristian Tudor Popescu (care, contrar declaraţiei sale, încă mai este preşedintele Clubului Român de Presă) că pozele au fost preluate de pe blog cu nesocotirea totală a drepturilor de autor. Altfel, CTP este, precum ştim, un om corect. (**C. P.-B.**)

● Buuun. Pe site-ul Ministerului Educaţiei s-au pus subiectele pentru examenele de capacitate şi de bac. Pînaici e bine. La proba de limba şi literatura română, sînt date vreo sută de variante de subiecte şi în fiecare apare un text literar, pornind de la care se formulează diverse cerinţe. E clar, nu? E. Dar – mă scuzaţi – s-a spus că elevii nu trebuie să tocească şi să înveţe pe dinafară rezolvarea. Şi s-a spus mai demult că, tocmai pentru a verifica nu memorarea, ci abilităţile elevilor în *aplicarea* cunoştinţelor, se va pune accent pe *texte la prima vedere*. Ei, acu' nu mai înţeleg. Dacă li se vor da textele afişate pe site, nu vor mai fi – evident – la prima vedere. Dacă li se vor da alte texte, la ce bun să mai afişezi subiectele? Aşa că propun: a) să se scoată textele de pe site sau b) site-ul să fie interzis minorilor. Nu? (**M. V.**)

● Mai mulţi poliţişti dirijau de zor circulaţia în zona Pieţei Universităţii, foarte aferaţi şi agitaţi, la vizita lui Bill Gates. Dacă am vrea să fim răutăcioşi, am putea să ne întrebăm ce li s-a explicat cînd au fost trimişi în misiune. „Vine unu', Bill Gates... Cine e? Unu' care a făcut foarte mulţi bani. Cei mai mulţi bani de pe planetă. Nu ştim care-i şmenul..." (**A. M.**)

● Am auzit că nişte ecologişti au cerut prin America nici mai mult, nici mai puţin decît incriminarea negării încălzirii globale, cam cum se întîmplă cu Holocaustul. Asta face parte din ciclul cît-de-idioată-moral-a-ajunsnoua-stîngă: să compari negarea unui eveniment istoric cu negarea unor teorii ştiinţifice. Oricum, savanţii care neagă încălzirea sau cei care spun că nu este cauzată de om, sau cei care spun că nu este atît de gravă cum ne spun Gore & comp. sînt urmăriţi şi bombardaţi cu torturi (în cel mai bun caz), de ecologişti fanatici şi înjuraţi pe unde apar. În mod oficial, declar că mă calcă pe nervi vehemenţa ecologistă. Nu mai poţi să zici nimic, că aruncă băieţii cu anateme. Parcă ar fi ayatollahi. Acum, alta: filmul *Mine Your Own Business,* despre care am înţeles că susţine compania de la Roşia Montană şi îi arată pe ecologişti cam ipocriţi, a fost proiectat într-o sală care aparţine revistei *National Geographic*. Sală închiriată pe bani. De aici proteste, patetice scuze de la revistă că a închiriat sala fără să ceară buletin de ecologist. Mă lăsaţi?! De cînd nu mai e voie să proiectezi un film dinspre cealaltă parte? Sau măcar să închiriezi, pe bani, sala ta pentru aşa o proiecţie? Ecologismul a intrat şi el în epoca în care diverşi indivizi antipatici vor să ne schimbe cu forţa şi să ne ia gîtul, dacă nu ne lăsăm de bunăvoie. Atît m-au plictisit, încît am ajuns să cred că, dacă un ecologist din ăsta susţine ceva, sigur trebuie să fie invers. Şi apropo de încălzirea globală, excelent articolul lui Alexandru Hâncu din *Observator cultural* (nr. 100), „Vine Armaghedonul sau ne sperie ecologiştii?". Sună logic. Ecologişti, şo pe el! (**C. G.**)

● Aţi auzit, desigur, că, după minuţioase secvenţieri ale genomului uman, s-a ajuns la concluzia că diferenţele genetice dintre locuitorii planetei pot ajunge pînă la 12%, ceea ce geneticienilor americani li se pare fabulos. La noi se bănuia diferenţa de specie de pe vremea în care preşedintele Iliescu se adresa alegătorilor cu „Măi, animalule!". (**S. S.**)

● Într-un reportaj pe PRO TV despre scoaterea la concurs a nouă posturi de gropar, întrebat care sînt dimensiunile standard ale unei gropi, un candidat răspunde: „Păi, lăţime şi adîncime... Şi lungime". Greu, inclusiv cu gropile! (**M. C.**)

● În momentul în care am deschis în autobuz ultimul număr al revistei, am simţit o foială în jur. De pe scaunul din faţa mea, un bătrîn prost îmbrăcat, cu o şapcă de ceferist pe cap, i se adresează unuia mai tînăr: „Ia te uită! *Cum se mai moare?!* Nu mai ştiu ce să scrie ăştia pe la ziare, ca să cîştige bani!". Ca să vezi că omul, cînd e faţă în faţă cu moartea, chiar într-o formă tipărită, tot la bani se gîndeşte! (**A. P.**)

● La ultima sa conferinţă de presă, în prezenţa a 1230 de ziarişti, preşedintele Putin a fost abordat de o ziaristă din Vladivostok, o blondă îmbrăcată în marinel, cu o neobişnuită salutare: „Bună ziua, incomparabile Vladimir Vladimirovici!". Acel dublu V rus a emis imediat: „Mă tulburaţi!". Ziarista a fost la fel de promptă: „Îmi face mare plăcere. O femeie trebuie să tulbure un bărbat". Nu ştiu ce a răspuns preşedintele, personal sînt plăcut tulburat de incomparabilele progrese ale frivolităţii la Kremlin. (**R. C.**)

PÎNĂ ACUM, NU E CLAR UNDE POŢI MERGE ÎNTR-O RAMĂ

● Într-o emisiune pe PRO TV, preşedintele Băsescu vorbeşte de „Felix... Felix, motanul", referindu-se, bineînţeles, la Dan Voiculescu. Cerînd dreptul la replică prin telefon la TVR, acesta se plînge că preşedintele „urăşte Opoziţia" şi că îi adresează „numai cuvinte grele". Trebuie să recunosc, pînă acum nu am conştientizat niciodată greutatea cuvîntului „motan". (**S. G.**)

● Exasperat de greşelile de ortografie şi de exprimare ale funcţionarilor din subordine, guvernatorul din Ulianovsk (oraşul de baştină al lui Lenin) a decis să-i supună pe toţi subalternii săi unui examen de gramatică şi ortografie. Întrebările au fost la nivel de şcoală medie, mulţi nu au obţinut nota de trecere, reporterul ziarului *Izvestia* ne informează că în rîndurile din fundul sălii s-a copiat. După ce propune ca la acest test să răspundă şi funcţionarii din eşaloanele superioare ale Puterii (miniştri, şefi de partide, parlamentari etc.), ziarul publică rezultatele unui sondaj pe Internet. Întrebaţi cît de bine trebuie să ştie conducătorii Rusiei limba rusă, 51% dintre cei care au răspuns au considerat că e necesar nivelul lui Puşkin şi Gogol, 14% – nivelul lui Babel şi Hegel (nu e clar cum a apărut această alăturare), 18% sînt mulţumiţi cu nivelul lui Cernomîrdin şi Fradkov (ambii foşti prim-miniştri, ambii celebri pentru gafe de şcoală primară) şi tot atîţia cred că este suficient nivelul unui hamal sau al unui birjar. (**M. B.**)

● Pisicile-decoraţiuni interioare se pare că au cotropit lumea: şi la Viena există un magazin specializat în aşa ceva, *Katze & Kater Geschenkartikel,* situat în centru, de unde poţi cumpăra pînă şi mîţe-îngeri. (**I. P.**)

● „Bagă-i o valentină!" – „PROpune-i-o!", ne spune un spot de promovare de pe PRO TV. Te gîndeşti pînă unde poate merge euforia găselniţelor idioate a celor de la PRO. Pînă hăt, departe!... (**C. P.-B.**)

● *Dragă redacţie, după cum se vede, rochia lui Marilyn filfiie şi peste festivalul elveţian unde mă aflu... Mai mult: în hotelul în care stau, plin de postere şi fotografii de actori, portretul* Ei *este singurul care e pus într-o ramă de pene albe! Dar nu disperaţi, Relu C. şi Marius C.: am văzut aici un film despre Sartre în care acesta rosteşte fraza despre Camus citată de R.C., plus un documentar despre un fotograf, Edward Quinn, care a pozat fundul voluptuos al Sophiei Loren! Cu drag* (**a. l. ş.**)

Ana-Maria ONISEI

Alice în Ţara Soarelui

„Eu cum îţi par? Ca Spania, i-a zis.
Pasională, aparent aridă, însă nespus de erotică."

Temperamentul unei plaje cu nisip alb spune multe despre personalitatea locurilor. În Palma de Mallorca, focul pasiunii răzbate, onest, din soarele ce-ţi dogoreşte pielea. Nici marea, nici palmierii de-o şchioapă, florile roz intens, întinse languros pe trotuarul încins, ori femeile defilînd înfăşurate în mătăsuri multicolore şi donjuanii cu pielea arămie nu-ţi tulbură fanteziile pentru vreun minut. Eşti doar tu şi insula, între căutarea legendarelor pisici mallorcheze şi a cărţilor pe care le-ai cărat prin bagaje, destinate după-amiezelor scăldate în imaginaţie. Şi rochiile vaporoase, veşminte pentru sorbit sangria pe sub umbrele din paie. Restul e decor. Un decor mistuitor, pe care o să-l transformăm, împreună, în visul unei nopţi de iarnă.

Seara, **Playa de Palma** e agitată ca valurile pe timp de furtună. Surprinzător însă, doar atunci are aerul de carnaval decadent, cu străzi îngrămădite în prea multă lume şi oameni multicolori, gălăgioşi, rîzînd, vorbind, intuindu-ţi sîngele fierbinte. Negri care fac bişniţă şi patroni care-şi strigă marfa în plină mulţime ori atrag clienţii spre grădini cu sunete de cicade artificiale. Zilele golite de oameni sînt însă cele menite desfătării în solitudine, sub căldura plăcut istovitoare a plajei, pe potecile prăfuite, la umbra măslinilor, în restaurante cu terase în plină stradă şi fripturi roşii, din carne de iepure. Puţin după ora amiezii, cînd turiştii (aici, într-o proporţie covîrşitoare, germani) se ascund de vipie prin camere de hotel cu balcoane indiscrete, ai harta insulei la picioarele tale.

Valdemosa încă deapănă poveşti despre George Sand şi Chopin, într-o mînăstire pietruită, scufundată în verdeaţă. E cocoţată pe o terasă tipic mediteraneană, mignonă precum o chinezoaică, împînzită de magazine cu suveniruri, licori onctuoase din ierburi parfumate şi castaniete „importate" din Andaluzia. Îţi lasă libertatea alegerii formelor, într-o înşiruire de obiecte prelucrate autentic, din lemn de măslin, specifice zonei. Puţinii localnici pe care îi poţi remarca pe străzile abrupte au expresia aridă, pasional-consumată, asemeni vegetaţiei arse de soare. Vorbesc catalana, te privesc cu ochi scînteietori şi îşi arată dinţii de sub buze crăpate, senzuale. La fiecare pas ai senzaţia că pasiunea te pîndeşte de după vreun colţ de clădire, iar atingerea pietrei poroase se transformă într-o binecuvîntare pentru palmele încinse.

Zecile de sortimente de măsline (verzi, roşii, brune, cărnoase, pieloase, rotunde, ţuguiate, puse la saramură, marinate, înmuiate în băi de ulei condimentat) sînt desfătare rafinată în toiul arşiţei, înainte de masă. Supa rece, tradiţională, făcută dintr-un amestec de roşii şi castraveţi proaspeţi, e răcoroasă ca o ploaie de vară. Iar cafeaua Illy, însoţită de o tartă cu ciocolată, pare – pe terasele lor cu portocali – desprinsă din răsfăţurile de odinioară ale unei curtezane cu toane.

Alcúdia, locul unde nisipul are nuanţa cea mai deschisă din Palma, se află în partea de nord-est a insulei şi e preferata englezilor. Dacă te retragi din vacarmul turistic, ignori tîrgul în aer liber cu artizanat, în favoarea arhitecturii şi a peisajului, ajungi înspre centru la vestigiile romane, într-un spaţiu-cetate, gîndit în cercuri concentrice. Zidurile masive ascund clădiri mediteraneene peste alte clădiri meditaraneene, despărţite de străzi înguste, în a căror linişte şi umbră te pierzi. Cele mai îndepărtate vise pot fi cuprinse în palmă, căci la ora cînd soarele e imposibil de arzător, locuitorii îşi lasă uşile de la case larg deschise, astfel că poţi privi (uneori şi atinge) nestingherit înăuntru, unde e întotdeauna răcoare. Coridoarele le sînt lungi, strîmte şi foarte întunecoase. Au pardoseli din lemn aproape negru, obiecte antice îngrămădite de-o parte şi de alta a pereţilor, pînze contrastante, albe, pe mesele fantezie. De cele mai multe ori duc spre o grădină interioară, descoperită, luminată natural şi diafan, unde sînt leandri înfloriţi, scaune din fier forjat şi pahare cu limonadă – probabil rămăşiţe ale unei intimităţi matinale. În colţurile de stradă ferite de raze, la intrarea în cafenele, găseşti pe bănci bătrîni hîtri, cu expresii de Don Quijote, povestind şi moralizînd „treburile cetăţii".

Peştera dracului nu e de bănuit din exterior, unde, pe

pămîntul arămiu, plantat cu arbuşti întortocheaţi, zăreşti plimbîndu-se păuni ca într-o curte domnească. Sculptată de apa de mare şi cît se poate de filigranată, peştera se transformă, în adîncime, într-o poveste veneţiană: pe suprafaţa apei netulburate, plutesc bărci alungite din care se cîntă Bach. Nu le zăreşti feţele „muzicanţilor", distingi doar contururi de trup şi instrumente, viori, o pianină amplasată grijuliu în centrul bărcii, încheieturi rotindu-se după arcuş. Nimic nu-ţi lasă senzaţia de kitsch, deşi ai fi tentat să te gîndeşti pentru o clipă la asta, cînd resimţi aglomerarea elementelor şi lipsa autenticului. Dar e atît de multă atmosferă în asta, încît scopul primează mijlocului şi, ca să-ţi prelungeşti senzaţia de plutire, cobori într-una dintre bărcile trase la mal. Apa, la atingere, e cum nu se poate de caldă.

Obloanele, în fine, căci le vezi, trase, pretutindeni. Ştiu, n-au nici o legătură cu harta insulei, dar sînt elemente ce închid în mister adevăratul clocot al locului. Nu de puţine ori m-am gîndit cum în spatele lor se revarsă aerul artificial al ventilatorului înspre aşternuturi de culoarea untului, în care spaniolii îşi trăiesc focurile şi melancoliile... La echilibrul erotic al temperaturii dinăuntru, undeva între extremele incandescenţei şi glacialului... La felul în care capătă coapsele culoarea trufei, în lumina filtrată de cel mai pasional lemn din lume.

PUBLICITATE

DILEMATECA
SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 26 ianuarie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 9.
Doar 5,5 lei.

Din cuprins:

● INTERVIU cu Adriana Bittel: *„Mi-e greu să comunic cu oamenii lipsiți de umor"*
● DOSAR: *Mitul lui Eminescu, contemporanul nostru*
● ANCHETĂ: *Animalele de companie ale scriitorilor*
PROFIL: Luminița Munteanu
● FRAGMENTE: Bogdan Popescu, *Omul fără poreclă*
● DOCUMENTE: N. Bagdasar, *Însemnări*
● *RECOMANDĂRI* ● *RECENZII* ● *NOUTĂȚI EDITORIALE*

Dilemateca
Îți dă de citit

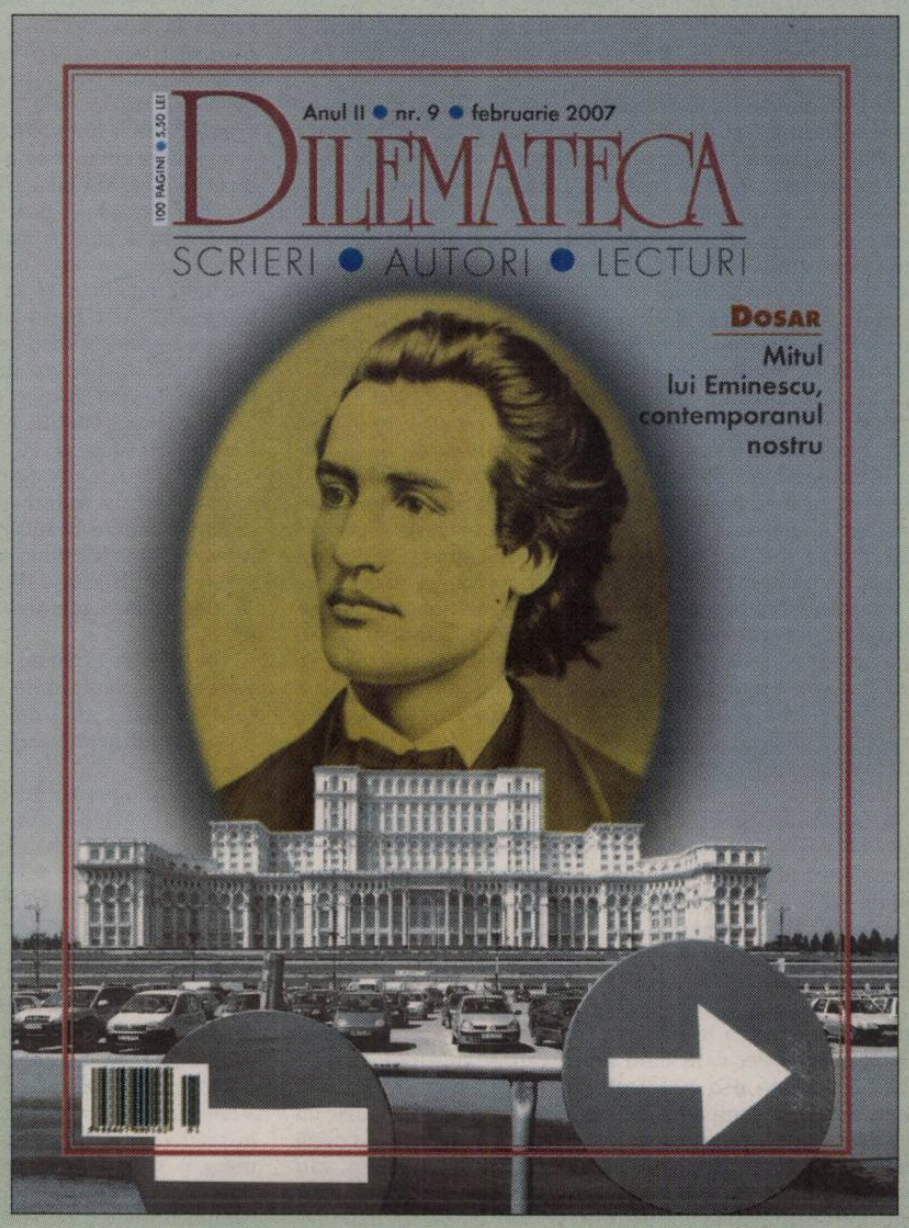

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 158 ● 16-22 februarie 2007 ● 24 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

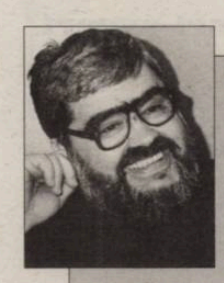

Andrei Pleşu
„Mici franjuri ale marii crize“

pagina **3**

Luminița Gheorghiu
pe Divanul *Dilemei vechi*

paginile **20-21**

Adina Popescu
„Scene şi personaje la Vălenii de Munte“

pagina **22**

SIMBOLURI RELIGIOASE

„Raţiunea este mîna stîngă a sufletului, credinţa este mîna sa dreaptă.“

John DONNE

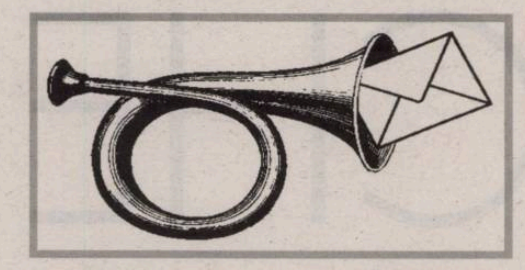

Nr. 156: *„Cum se mai moare“*

Cum se mai trăieşte?

Cum se mai moare? Dar cum se mai trăieşte? Trăim cu iubire şi speranţă, sau cu frică? Uneori se moare aşa cum se trăieşte: cu frică, cu nedumerire sau uluire, în singurătate, cu dezolare, cu tristeţea profundă că n-am fost şi nu sîntem iubiţi sau că sîntem abandonaţi în viaţă sau... în lume, în general!

Mă gîndesc uneori că toate sentimentele noastre, şi chiar unele stări sau atitutidini, sînt de fapt reductibile la acestea două: frica şi iubirea. Frica, în primul rînd, de noi înşine, de calităţile şi/sau defectele noastre, frică ce poate fi considerată, cîteodată, drept motivul eşecurilor noastre. Frica ne împiedică să evoluăm, să (ne) creăm, dar noi alegem această limită. Din acest sentiment pot proveni altele, negative, precum invidia, mînia, gelozia sau stări precum anxietatea, frustrarea, resentimentul. Toate acestea ne influenţează profund nu numai modul în care ne comportăm, în care ne raportăm la noi şi la ceilalţi, dar evident şi viaţa însăşi, modul de a trăi sau deciziile pe care le luăm. Ipocrizia, de exemplu, ar putea fi o expresie a acestui gen de frică. Mi-e teamă să spun adevărul, să spun ceea ce gîndesc despre diverse lucruri, considerînd fie că-l voi răni pe celălalt, fie bănuind că el mă va judeca şi/sau eticheta. Într-un fel, ne minţim pe noi, căci ajungem să nu mai gîndim ce spunem, ci doar să vorbim pentru a spune ceva, orice... Astfel, ipocrizia devine şi un refuz al gîndirii sau cel puţin o punere între paranteze a gîndirii. Nu avem curajul de a spune adevărul pentru că ne temem că vom fi respinşi, excluşi sau poate abandonaţi. Teama de singurătate este cu mult mai mare poate chiar şi decît frica de noi înşine.

Oamenii se tem de moarte, dar uneori se tem şi de viaţă! Ne temem să trăim (la modul autentic, nu doar să supravieţuim!), ne temem să iubim, să dăruim, să ne bucurăm, să visăm. Frica ne îngrădeşte libertatea, ne limitează opţiunile, ne taie aripile, ne închide uşile.

Uneori însă ne este teamă chiar şi de iubire! Ne temem să iubim, crezînd că vom fi părăsiţi, dezamăgiţi, că nu vom primi niciodată cît vom dărui. Şi-atunci, fie oferim cu porţia, cu jumătăţi de măsură, fie ne retragem în cochiliile noastre de melci... Proiectăm în celălalt propria noastră imagine şi cînd oglinda ne dezamăgeşte, îl blamăm şi renunţăm la iubire. Interesant este că cel care părăseşte primul într-o relaţie va găsi întotdeauna o scuză, un pretext care să-l absolve de orice vină. E inutil să mai spun că regretele sînt tardive şi că doar clipele de apropiere rămîn.

Deci frica şi iubirea sînt şi modalităţi prin care ne raportăm nu numai la propria persoană şi la ceilalţi, dar şi la existenţă în general. Prin intermediul acestor sentimente, ne reprezentăm şi fiinţa divină, şi relaţia pe care o avem cu aceasta.

Nu intenţionez să fac o pledoarie pentru credinţă. Ci doar să arăt că unele persoane nu-şi pot găsi speranţa pentru o viaţă mai bună (sau o moarte mai uşoară), nici măcar în cadrul credinţei religioase. Dacă am întreba mai multe persoane care din cele două sentimente este mai important în relaţia cu Dumnezeu, mulţi ar răspunde fără să clipească: *frica!* Problema este că, din perspectiva fricii, Dumnezeu nu pare a ne ajuta prea mult, ci pare a fi mai degrabă nemilos, din moment ce permite atîta suferinţă în lume. Mulţi se pot simţi pedepsiţi sau chiar părăsiţi, în acest tip de relaţie, repetînd parcă cuvintele lui Iisus: „Eli, Eli Lama Sabactani?“ (Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, de ce M-ai părăsit?“).

Uităm adesea că trăim în Noul Testament, că singura lege dată de Iisus este cea a iubirii şi că prin iubire ne salvăm pe noi şi pe ceilalţi. Uităm să fim recunoscători pentru ceea ce avem, şi în primul rînd pentru faptul că existăm, pentru bucuria de a fi. Aşa cum uităm mult prea des că Dumnezeu a creat lumea din iubire, dar ne-a lăsat şi libertatea de a alege, să iubim sau nu, să (ne) creăm sau nu; ceea ce înseamnă că fiecare dintre noi este responsabil pentru alegerile pe care le face, dar şi pentru o parte din suferinţa acestei lumi. A trăi înseamnă pînă la urmă a iubi, adică a fi liber, a aspira spre bine în tot ce faci, a oferi iubire, tandreţe, bucurie şi a te bucura de ceea ce oferi! Depinde numai de noi cum dorim să trăim, cu iubire sau cu frică. Dar cum spunea Micul Prinţ, rămînem mereu responsabili pentru ceea ce „îmblînzim“, pentru ceea ce alegem.

Cristina CUŢAR NEGOIŢĂ
str. Izbiceni nr 165, Bucureşti

Actualităţi

Cînd viitorul arată rău

Dragi dilematici,

Vă scriu pentru a semnala un „fenomen“ ce are loc în ultima vreme într-un oraş al cărui student sînt – Timişoara. I-am spus „fenomen“, cu ghilimelele de rigoare, tocmai pentru că evenimentele neplăcute care-l determină au apărut aproximativ în aceeaşi perioadă şi privesc acelaşi lucru – starea sălilor de lectură. Mai exact, închiderea acestora sau transformarea lor în depozite. Nu de cărţi, din păcate, ci de diverse materiale care nu şi-au găsit locul în altă parte. Nu pretind că ştiu care este situaţia tuturor bibliotecilor din oraş şi a sălilor de lectură, dar a celor de care am eu nevoie este dezastruoasă. Nu vreau să caut vinovaţi (deşi ar trebui s-o fac) sau să descopăr adevăratele cauze (administrative), ci doar să semnalez anumite aspecte ale „fenomenului“.

Ca student căminist, într-un Complex studenţesc tot mai ghetoizat (după cum semnala recent ediţia regională a unui cotidian central), şi cititor de reviste şi cărţi (nu numai în sesiune), problema sălii de lectură este „crucială“, ca să mă exprim aşa. Să plecăm aşadar de la cel mai apropiat loc – căminul. Recent a apărut o dilemă în ceea ce îl priveşte: transformarea unei săli, fie într-un loc de citit şi studiat, fie într-o minispălătorie (de ce nu cîte o sală pentru fiecare?!). Nu e greu de ghicit asupra cărei variante s-a decis, avînd în vedere nevoile (vestimentare) ale studenţilor.

Şi acesta nu este singurul caz. Căminul vecin dispune (caz fericit) de o sală rezonabilă (cu toate acestea neîncăpătoare în sesiune), însă aşezarea ei lîngă un club-bar îţi completează serile de lectură (de *Dilema veche,* spre exemplu) cu ultimele hituri manelistice. Frecvent, aceeaşi sală devine, pentru nu prea scurte perioade de timp, singurul loc (oare?) unde se depun materiale de construcţii, dulapuri sau parchet ce aşteaptă a fi instalat.

Să trecem mai departe, dar nu prea – la Universitatea de Vest. Unde, de două luni, un etaj (din două) al sălii de lectură a Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran“ a fost închis, transformîndu-se în depozitul noilor rafturi ce vor fi „mîndria“ (vom vedea!) viitoarei biblioteci universitare, ce urmează a fi inaugurată în toamnă. A fost singura soluţie, a explicat directorul bibliotecii. Aşa că sesiunea aceasta (dacă nu şi cealaltă) este una „de sacrificiu“. Pentru că singurul etaj rămas este neîncăpător pentru sutele de studenţi.

Să mai atrag atenţia asupra unui fapt legat de posibilitatea lecturării revistelor de cultură la aceeaşi bibliotecă. Dacă, spre exemplu, vreau să citesc acest număr al *Dilemei vechi,* fără a-l cumpăra sau a-l citi online, trebuie să aştept... 3-4 săptămîni, pînă este înregistrat. Aşa că se alege praful din actualitatea articolelor dlui Ghinea sau ale dnei Boiangiu, spre exemplu. Asta pentru că nici lecturarea revistei la sala de periodice a Bibliotecii Judeţene nu este posibilă pentru că, pur şi simplu, de cînd s-a „învechit“, *Dilema* nu mai ajunge şi aici.

Şi acum ajung de fapt la al treilea (şi cel mai grav) caz de „siluire“ a sălilor de lectură, care m-a determinat să vă scriu. Pentru că spaţiile în care se află acum sala de periodice şi sala de împrumut pentru adulţi ar trebui evacuate începînd cu 1 februarie. Fără să se ştie deocamdată unde se vor muta şi dacă aceste săli se vor mai deschide. Şi asta pentru că, nu-i aşa, ce beneficiu aduc ele cînd aceste locuri (situate în vechiul bastion al cetăţii) ar putea fi transformate în localuri sau sedii profitabile? Şi se zvoneşte că nici sala de lectură din Piaţa Libertăţii (un alt loc rîvnit, situat între sediul PSD şi cel al PPCD) nu mai are mult de trăit.

Nu ştiu cît de grav cu adevărat este acest „fenomen“ descris, nu ştiu care este situaţia în alte oraşe mai puţin „occidentale“ decît Timişoara, însă ştiu că este o anormalitate. Atunci cînd sălile de lectură se închid (în loc să se modernizeze) sau cînd devin depozite de materiale, viitorul arată rău. Sper şi vreau să cred că nu este decît o situaţie de moment, căreia i-am dat eu o dimensiune sumbră.

Cu simpatie,

Ionuţ MAREŞ
Timişoara
ionut.mares@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cultura import-export**
- **Politici pentru sănătate**
- **Jmekeri şi fraeri**

Abonamente la *Dilema veche* se contractează:

- La sediul Adevărul Holding, P-ţa Presei Libere nr. 1, corp C, etaj 3, sector 1, Bucureşti;
- Plătind contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. SATIRICON SRL, CUI 18006758 în contul RO08BRDE 445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, expediind o copie după documentul de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament *Dilema veche*“;
- La oficiile poştale din toată ţara;
- La sucursalele Rodipet din toată ţara.

Informaţii abonamente: telefon: 021-407.54.64, 021-407.54.65; fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro. Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru un an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni. Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C Rodipet S.A., P-ţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti, telefon: +4021 3187060, fax: +4021 3187020, e-mail: export@rodipet.ro.

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director distribuţie: Dana ZAMFIR
tel.: 021-407.54.57, 021-407.54.58, 021-407.54.62
fax: (004021)318.22.04
e-mail: dana.zamfir@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.500 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Mici franjuri ale marii crize

Pe fondul unei crize politice de anvergură, micile crize, disfuncţiile cotidiene, gafele şi inadvertenţele curente nu se mai percep: înfloresc liniştite, nebăgate în seamă, ca nişte mofturi oarecari. Cînd te doare rău capul, nu te mai ocupi de zgaibe şi bătături, chiar dacă dindărătul lor mustesc puroaie. Cînd demisionează un ministru de Externe, nu te mai uiţi că, la un moment dat, jumătate din Bucureşti a rămas fără curent electric. Cînd ministrul Justiţiei stă sub o riscantă moţiune de cenzură, ce mai contează că reîncep inundaţiile, că sistemul sanitar se fisurează sau că învăţămîntul e şubred? Cînd se cere suspendarea preşedintelui, ţara întreagă, cu Europa ei cu tot, devine un fleac. Întreaga suflare românească, în frunte cu avangarda ei, presa, se mobilizează pentru a fi la înălţimea dezastrului.

Mă încăpăţînez totuşi să fac colecţie de „mărunţişuri“. Cine mai ţine minte, de pildă, că acum vreo doi ani izbucnise, la Radiodifuziunea română, un scandal tenace, legat de persoana şi (in)abilităţile manageriale ale nou-numitei preşedinte director general Maria Ţoghină? Lucrurile au rămas, după tot tapajul, în acelaşi punct. Doamna Ţoghină continuă politica ineptului ei predecesor Dragoş Şeuleanu, cu care – corectă politic – întreţine, pare-se, relaţii cordiale. Audienţa Radioului public e în cădere liberă. Au dispărut cca un milion de ascultători. Postul cultural, oferit fără concurs unei doamne „din anturaj“, are o grilă de emisiuni tot mai anemică. Biblioteca instituţiei, exilată de Şeuleanu la Apaca, pentru a face loc unui restaurant, a fost recuperată, dar stă depozitată într-un spaţiu de trecere, aşa încît accesul la cărţi să fie exclus, iar proiectul de cîrciumă să nu fie abandonat. Cînd doamna Ţoghină a devenit şefă, Radioul avea, prin malversaţiunile înaintaşului ei, o gaură în buget de vreo cinci sute de miliarde de lei vechi. Nimeni n-a fost găsit vinovat de delapidare sau proastă gestiune. Vechiul director economic e în continuare director economic. Pe scurt, avem de-a face cu o impenitentă degringoladă, la umbra protectoare a „adevăratelor“ crize, crizele mari.

Cît despre crizele cu pricina, să-mi fie îngăduită o observaţie, care nu ţine de sibilinica lor substanţă, ci de proceduri şi forme. Prestaţia ziarelor şi a televiziunilor e atît de masivă ca, de altfel, şi prezenţa politicienilor în ziare şi la televiziuni, încît, încet-încet, totul evoluează spre ficţiune. Nu mai ştii dacă drama e de-adevăratelea sau dacă nu cumva e mai curînd un spectacol pus la cale de experţi de dragul divertismentului sau al unor efecte de suspans. Politicienii noştri par a se fi plictisit să moţăie prin Parlament sau să robotească anonim printre dosare. Nu mai vor viaţă de partid discretă, nu mai vor să se epuizeze în banale eforturi de eficienţă şi responsabilitate. Au descoperit voluptatea scenei, farmecele actoriei, răsplăţile dulci ale popularităţii. E anost să recurgi la prăfuitul dialog instituţional. Mai bine mergi la televiziune. Vrei să schimbi ziua şi ora discursului prezidenţial din Parlament? Nu pierzi timpul să redactezi o adresă oficială. O spui la televizor. Tot la televizor ceri preşedintelui să-şi ceară scuze. Tot la televizor anunţi, ca preşedinte al Camerei Deputaţilor, că *vei solicita* cutare lucru ministrului Justiţiei, aşa încît telespectatorul să nu ştie dacă solicitarea a avut într-adevăr loc şi dacă a dat vreun rezultat. Prim-ministrul anunţă, la televizor, că vrea consultări cu partidele politice pe tema suspendării preşedintelui. Partidele îşi trimit imediat reprezentanţii – tot la televizor – ca să-şi spună părerea. Preşedintele îşi exercită şi el spiritul critic, tot la televizor. Sfera politicii a ajuns totuna cu sfera mediilor. Micul ecran şi pagina de ziar înlocuiesc, pe nesimţite, spaţiile de lucru ale instituţiilor statului. Gazetarii şi politicienii devin interşanjabili: îşi dispută, zgomotos, acelaşi rol. Marile crize cad în derizoriu şi mahala, iar cele „mici“, lăsate de izbelişte, se dezvoltă tumoral. Un duh frivol pare hotărît să ne convingă că trebile ţării pot fi accesate şi rezolvate cu telecomanda...

cu dilema la croitor

Ce părere aveţi despre faptul că Patriarhia Română a trimis o echipă la Campionatul European de fotbal în sală pentru preoţi, care se desfăşoară săptămîna aceasta la Sarajevo?

Firea sportivă a Preafericitului Teoctist nu se dezminte, dacă ne gîndim că încă de pe vremea lui nea Nicu a lăsat multe goluri în spaţiul unde erau înălţate biserici.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Criza instituţiilor

Ca simplu alegător, nepriceput într-ale politologiei (acea nobilă ştiinţă care ne explică doct ce a fost, dar ne lasă în ceaţă dacă vrem să ştim ce va să vie), n-am înţeles de ce, de atîta vreme, şi analiştii serioşi, şi „editorialiştii neamului“ (pentru care datul cu părerea despre orice este o a doua natură) vorbesc cu îndîrjire despre o „criză politică“.

Să recapitulăm: preşedintele nu se înţelege cu premierul, partidele din coaliţia majoritară îşi spală rufele în public, Guvernul face gafe, premierul renunţă lejer la miniştrii performanţi, Opoziţia tropăie de colo-colo căutînd nod în papura guvernării, Partidul Conservator trece din soluţie imorală în soluţie imorală. Unde-i criza politică în toate astea? Spălatul rufelor în public de către „coaliţia majoritară“ este o practică inaugurată hăt, departe în timp, pe vremea „patrulaterului roşu“ format din FDSN-PUNR-PRM-PSD, şi perfecţionată în timpul guvernării CDR (1996-2000), pe cînd actualul preşedinte era ministru al Transporturilor, şi a provocat, printr-un interviu luat de Claudiu Săftoiu (bun jurnalist!) pentru *Evenimentul zilei*, căderea premierului Victor Ciorbea. Conflictul preşedinte-premier este şi el deja intrat în uz, de pe vremea cînd Emil Constantinescu nu ştia cum să scape de Radu Vasile, iar acesta din urmă nu se lăsa destituit, invocînd sfînta Constituţiune. În timpul guvernării social-democrate (2001-2004), cred că mai mult de jumătate din legislatură s-a tot vorbit despre „conflictul dintre palate“, numai că disciplinatul PSD ştia, după spălarea rufelor în public, să le dea cu balsam, în numele „stabilităţii politice“. Destui miniştri care păreau dornici să facă treabă au fost „trecuţi pe linie moartă“, din 1990 încoace, după o practică bine exersată în vechiul regim. Partidul Conservator îşi joacă în continuare rolul de „partener“ veşnic nemulţumit şi permanent dispus să se alieze cu „ceilalţi“, în funcţie de interesele patronului Felix. (Apropo, stimaţi analişti politici şi dragi concetăţeni: din punctul de vedere al nostru, al alegătorilor români şi europeni, se poate numi partid politic o asemenea adunare de oameni din care un cetăţean mediu educat şi informat, oprit pe stradă, nu poate reproduce două-trei nume de „lideri“, în afară de – eventual – cel al patronului? Şi care, în ciuda procentelor sub marja de eroare din sondaje, poate decide politica zilei?)

Ce e nou în toate acestea? Unde este „criza politică“? În lungile prezenţe verbale ale politicienilor în talk-show-uri dezbătînd nuanţele Nimicului? În acuzaţiile reciproce care ţintesc „în toate direcţiile“, precum teroriştii în Decembrie ’89? Toate acestea le-am văzut deja. Poate că singurul „element de noutate“ ar fi mijloacele prin care se declanşează tirul generalizat: Elena Udrea, eminenţa blondă a politicii româneşti, apare din cînd în cînd pe la televiziuni şi mai pricopseşte cu cîte un bileţel agenda publică. Dar – în ordine istoric-culturală – nici aici nu e nimic nou: „eternul feminin te poartă-n tării“, spunea Goethe în traducerea lui Blaga, dar, la o adică, te şi readuce cu picioarele pe pămîntul Patriei, al cărui preţ pe metrul pătrat creşte considerabil după intrarea în UE, devenind care va să zică o afacere de viitor. Unde este, aşadar, „criza politică“, dacă nu în însuşi modul de a înţelege politica pe malurile Dîmboviţei?

De fapt, din perspectiva mea de alegător şi contribuabil, avem de-a face cu o *criză instituţională*.

Instituţiile recentului stat de drept românesc nu doar că sînt slabe, dar se mai şi sapă reciproc, ori – cîteodată – au comportamente sinucigaşe. De la o primărie de sat pînă la Guvern, Administraţie Prezidenţială şi Parchet General, nu există instituţii în care să nu apară, cu o frecvenţă demnă de o cauză mai bună, decizii controversate sau contradictorii, scandaluri ori abuzuri. Apoi, pe lîngă faptul că atîtea instituţii care ar trebui să aibă grijă de cetăţean funcţionează cu poticneli şi inerţii, *relaţiile* instituţionale stau, în România, sub semnul relaţiilor dintre *persoanele* care conduc numitele instituţii. Permanenta hărţuială între preşedinte şi premier este de fapt o problemă de „nepotrivire de caracter“ a celor doi, pusă şi menţinută pe agenda publică de răbufnirile lui Traian Băsescu şi de contrele lui Tăriceanu, care împiedică o relaţie *instituţională* normală între Administraţia Prezidenţială şi Guvern. La fel stau lucrurile în cazul recentei moţiuni privind Justiţia, aprobate de Senat: adoptarea ei nu s-a făcut în urma unei analize obiective, după criterii clare, a funcţionării Justiţiei. Pur şi simplu, doamna Monica Macovei le stă multor politicieni ca sarea în ochi, pentru că „nu face parte din sistem“, nu intră în jocul de tranzacţii al politicii româneşti, nu vrea nimic pentru sine, ci pur şi simplu – cu o expresie pe care o rosteşte des, cu un aer firesc – „vrea să facă treabă“. Adoptarea moţiunii nu înseamnă că *instituţia* Parlamentului consideră că *instituţia* Ministerului Justiţiei funcţionează prost, ci că o majoritate parlamentară ad-hoc, formată din oameni ai Opoziţiei şi ai Puterii, a decis: „Monica Macovei n-are ce căuta printre *noi*“, ci trebuie înlocuită cu o altă *persoană*. Procesul de suspendare a preşedintelui intră în aceeaşi „logică“ strîmbă şi dovedeşte aceeaşi nepăsare a politicienilor români pentru *instituţii:* predarea arhivelor Securităţii, condamnarea publică a comunismului, faptul că e slobod la gură şi nu-şi ţine părerile pentru sine i-au enervat pe unii parlamentari, care au găsit ocazia de a-i arăta muşchii *persoanei* Traian Băsescu, pentru a-i demonstra că depinde totuşi de voinţa (politică?) altor *persoane*. Dar o asemenea încercare de suspendare este – spunea deunăzi la RFI profesorul de drept Ioan Stanomir – caracteristică mai degrabă statelor din America Latină sau din Africa, nu unei

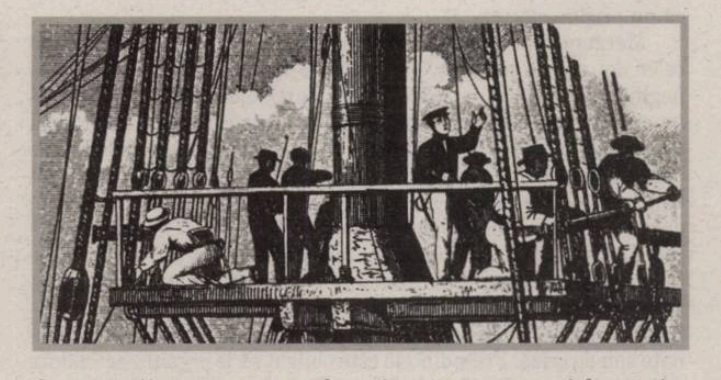

democraţii europene, unde există o anume etichetă şi o anume responsabilitate faţă de funcţionarea *instituţiilor:* nu te repezi, dintr-un război de vorbe, să dai de pămînt cu preşedintele. Pe de altă parte, nici Traian Băsescu nu se ridică, adesea, la înălţimea cerută de instituţia pe care o reprezintă: acum cîteva zile, de pildă, iar a dat telefon la televiziune, pentru a-i reproşa lui Robert Turcescu că nu l-a citat corect, şi a intrat într-un fel de polemică dezlînată şi inutilă.

Cred că sîntem într-o criză *instituţională* majoră. Democraţia românească n-a reuşit să creeze instituţii solide, ci doar nişte „structuri“ dependente de persoanele din fruntea lor. Şi, din păcate, nu cred că politicienii români se vor trezi în ultima clipă din nevricale pentru a renunţa la hărţuiala verbală, în favoarea unui comportament instituţional decent. La orizont pîndeşte Gigi Becali, care a spus că „vrea să conducă România“ şi că, în acel moment, „se va termina cu vrajba din ţară“. Un discurs cuceritor pentru poporul care e tot mai scîrbit de politică, după nici două decenii de democraţie.

ţinerea de minte

„Adevărul e că eu aveam de multă vreme planuri pe care din neglijenţă am tot amînat să le pun în aplicare, să decupez şi să colecţionez diferite ştiri din ziare, care mi se păreau surprinzătorare din cine ştie ce cauză şi îmi stîrneau interesul sau mi se păreau mie personal importante pentru o durată de timp imprevizibilă – cele mai multe erau la prima vedere doar mărunţişuri; un exemplu recent: «Beatificarea celor 22 de tineri negri creştini din Uganda» (asta am găsit-o chiar acum şi o pun deoparte). Aproape la fiecare două zile găsesc în ziar cîte o astfel de ştire, practic sortită exclusiv mie...“

(Franz Kafka, la 24 noiembrie 1912, într-o duminică, după masa de prînz, scriindu-i iubitei sale Cécilie; traducere de Mircea Ivănescu)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Ce adaugă PSD la Constituţie

În articolul „Care sînt «faptele grave» ale preşedintelui?“, publicat aici în urmă cu două săptămîni, arătam că acuzaţiile aduse prin presă de PSD lui Traian Băsescu nu sînt suficiente pentru a întruni condiţiile cerute de Constituţie pentru suspendare. Între timp, a apărut şi cererea oficială de suspendare. Nu sînt mari noutăţi faţă de capetele de acuzare discutate în articolul amintit. De această dată, voi face un demers invers: dat fiind că PSD îşi fundamentează acuzaţiile pe Constituţie, voi încerca să duc logica documentului întocmit de social-democraţi mai departe şi să reconstruiesc regulile constituţionale în viziunea PSD.

Reaminteam în acel articol că preşedintele se bucură de imunitate pentru declaraţii politice. PSD îşi bazează întregul demers pe ideea că această imunitate se aplică „ţinîndu-se seama de specificul funcţiei de preşedinte“. Şi cum PSD adaugă la Constituţie constrîngeri suplimentare pentru preşedinte, construieşte practic un argument în cerc vicios: imunitatea se adaptează la funcţie, funcţia este aşa cum interpretăm noi Constituţia, deci nu are imunitate. Al doilea fault al logicii constituţionale este următorul: PSD spune că declaraţiile preşedintelui pot produce efecte, spre deosebire de ale unui parlamentar obişnuit (preşedintele are aceeaşi imunitate ca şi parlamentarii). Deci, declaraţiile sînt echivalente cu „faptele grave“ necesare pentru a fi suspendat.

Avem aici prima regulă constituţională adăugată de PSD: preşedintele are voie să facă numai acele declaraţii care nu produc efecte. Cum aceste efecte sînt greu de măsurat, de fapt, preşedintele poate să facă numai acele declaraţii despre care opoziţia crede că nu produc efecte.

Mergem mai departe pe logica documentului: „În perioada celor doi ani de mandat, preşedintele României a refuzat sau a neglijat să organizeze consultări cu partidele politice atunci cînd au existat momente tensionate sau chiar de criză care impuneau acţiuni de mediere, de consultare cu partidele parlamentare şi de conjugare a eforturilor pentru realizarea unor obiective naţionale. După numeroase critici şi proteste venite şi din partea opoziţiei, dar şi a mass-media, Traian Băsescu a organizat, în pripă, două consultări cu partidele parlamentare care au fost pur formale, pe teme neimportante şi fără finalitate“. A doua adăugire constituţională: preşedintele este obligat să organizeze consultări cu partidele politice de cîte ori acestea cred că există momente tensionate sau de criză. Preşedintele este obligat să le organizeze înainte de protestele opoziţiei şi ale presei, fără să se pripească, iar aceste consultări au obligaţia de a nu fi pur formale, de a fi pe teme importante şi de a avea finalitate.

Alt citat: „Preşedintele României a manifestat dispreţ şi aroganţă faţă de partidele politice, indiferent că acestea erau din opoziţie sau de la putere, cu excepţia propriului său partid, Partidul Democrat“. Regulă constituţională *à la* PSD: preşedintelui nu îi este permis să manifeste dispeţ şi aroganţă faţă de partidele politice. Dacă nu se poate abţine, trebuie să manifeste dispreţ şi aroganţă faţă de toate partidele politice, în mod egal, începînd cu propriul său partid.

Alt exemplu: „Articolul 2 alin. (1) din Constituţie statuează că suveranitatea naţională aparţine poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative, iar

art. 61, alin. (1) stabileşte că Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român şi unica autoritate legiuitoare a ţării. Dintre toate faptele sale grave, ne vom referi, la acest punct, doar la două: într-o declaraţie publică Parlamentul este definit ca «o şandrama intrată în moarte clinică»; recent, la şedinţa de bilanţ a activităţii DNA-ului din 6 februarie a.c., preşedintele Traian Băsescu a afirmat că: «Nu mai departe zilele trecute, era în dezbatere o lege prin care nu ştiu ce scutiri se acordau fabricilor de bere autohtone. Sigur, legea se află la promulgare – cu certitudine o voi trimite înapoi; dar iată cum se manifestă împletirea între infractori, oameni politici care nu fac nimic altceva decît să facă legi pentru infractori, şi nu pentru interesul public». Această formulare generalizantă a preşedintelui României este o jignire inadmisibilă adusă Parlamentului în ansamblul său“.

Trebuie să spun că cele două declaraţii ale lui Traian Băsescu mi se par şi excesive şi fără altă urmare practică decît aceea de a-şi antagoniza inutil legislativul. Dar asta nu înseamnă că îi interzice Constituţia să le facă. Nu tot ce este greşit politic este şi anticonstituţional. În fond, aceasta este şi greşeala fundamentală a documentului despre care vorbim: ia la pumni Constituţia pentru a o adapta luptei politice cu Băsescu.

Să revenim la logica frazei de mai sus: Parlamentul este organul reprezentativ al poporului (documentul uită că şi preşedintele tot de popor este ales), deci Parlamentul nu poate fi criticat de către preşedinte. Dacă totuşi o face, atunci nu trebuie să folosească formulări „generalizante“ (deşi nu e clar de ce ar putea să o facă cu formulări particularizante).

Aş putea să continui aşa multă vreme, pe baza celor 25 de pagini. Preşedintele nu are voie să îl critice pe premier, preşedintele nu are voie să spună nimic despre politicile Guvernului, preşedintele nu are voie să aibă iniţiative diplomatice. Documentul PSD inovează Constituţia cu multă imaginaţie şi puţină logică. Mai este şi mincinos în unele locuri (de pildă, unde spune că Băsescu „a încercat în mai multe rînduri să organizeze un referendum pentru aprobarea unui «Parlament unicameral»“ – între a lansa ideea unui eventual referendum şi a încerca să organizezi unul este o diferenţă ca între părinţii Constituţiei americane şi părintele abuziv al Constituţiei noastre).

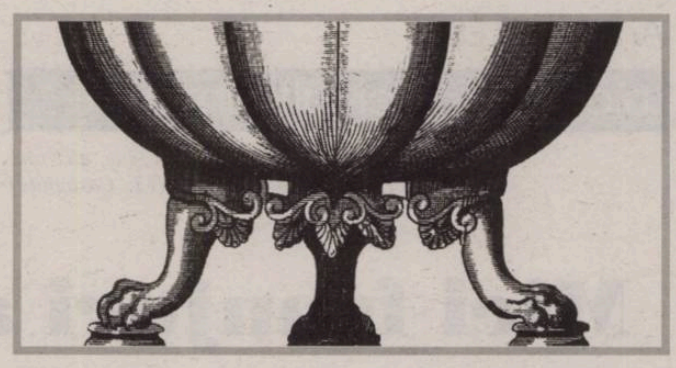

În fine, după ce îi reproşează pe pagini întregi că este prea jucător, PSD îl acuză de lipsă de acţiune în ce priveşte referendumul din Ţinutul Secuiesc.

Practic, preşedintele României în viziunea PSD nu are voie să spună mai nimic. Iar dacă spune, trebuie să se consulte înainte cu toate partidele. *Cotidianul* publica zilele trecute un articol foarte bun în care arăta că toate acuzaţiile aduse acum lui Băsescu ar fi putut fi ridicate şi împotriva lui Ion Iliescu. Standardele de comportament prezidenţial presupuse de document sînt nu doar nerezonabile, dar şi contrare comportamentului celor doi preşedinţi de dinainte.

Voi ţine acest document pentru mai tîrziu. Cînd PSD va da din nou României un preşedinte, voi republica regulile de mai sus.

presa despre...

Un fel de leafă

„Caz de corupţie nr. 1. Victima, statul american, mai precis fondurile de asistenţă în Irak. Făptuitor, Philip Bloom, american trepăduş prin diverse cercuri de afaceri la Bucureşti. Prejudiciu, cam un milion de dolari. Bloom este săltat de procurori în 2006, iar după o anchetă rapidă în stare de reţinere recunoaşte tot şi are în faţă nouă ani de puşcărie. Caz de corupţie nr. 2. Victima, statul român, proprietar la acea dată al băncii BRD. Făptuitor, Gabriel Bivolaru, deputat PDSR. Prejudiciu, în jur de 60-70 milioane dolari. După ani buni de «hai să ne facem ca sîntem proşti», de căutat cu poliţia pe la domiciliu în vreme ce el era la şedinţa de partid, de mers cu alai la procuratură, în frunte cu Adrian Năstase şi alţi lideri politici crescuţi sub pulpana lui Iliescu cel sărac şi cinstit, de recursuri şi expertize, Bivolaru primeşte în 2004 cinci ani de puşcărie.

Morala: împărţind banii obţinuţi ilegal la lunile de detenţie, reiese că Bloom s-a învîrtit de vreo 9200 de dolari pe lună, iar omul nostru a cîştigat cam 1.100.000 de dolari pe lună (am lăsat de la mine, n-am socotit eliberarea anticipată). Cu alte cuvinte, daca eşti bou şi dai ţeapă statului american, nu te alegi cu mare lucru; tipii ăia cîştigau tot cam atît şi în libertate. Dacă te duce însă capul, dă, frate, un tun statului român, că se plăteşte mult mai bine. Hai să zicem că n-or fi fost toţi banii lui, că a trebuit să împartă 50% cu băieţii din sistem, dar tot rămîne o leafă lunară de o jumătate de milion. În plus, şansa de a fi prins e mică: faptul că Bivolaru este singurul politician de top care a ajuns la puşcărie pentru astfel de fapte aproape că mi-l face simpatic (...). Asta fiind situaţia, ce vă gîndiţi dvs. că face onor clasa politică de la Bucureşti, la două luni după intrarea în UE? Că întăreşte justiţia, care a început să miste în front, găjbind oameni grei de prin partide, nu doar acari Păun? Aş. Grija lor este să o demită pe Monica Macovei şi noile conduceri ale procuraturilor, ca să fie iar linişte.“ (Sorin Ioniţă, *Evenimentul zilei*, 13 februarie) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Milos. Nu Forman

Realizator român de filme proaste, în care Binele triumfă pentru că primeşte în ultima clipă o sponsorizare de la Rău.

Se zice că şi creierul e un muşchi. Că trebuie să-l ţii umflat, cu exerciţii. Azi gîndeşti 5 minute, mîine încă 5. După cîteva luni, cei mai buni rezistă şi o oră-două de gîndit pe zi. S-ar putea şi mai mult, dar trebuie totuşi să mergem şi la serviciu.

Pe vremea adolescenţei mele, cel mai bun loc să gîndeşti era la coadă. Era ca un fel de sală, cu aparate de forţă pentru creier: gînditorii din jur. Stăteai şi te uitai la ei şi te mirai: cum e posibil să fim atît de idioţi? N-am răspunsul nici astăzi, probabil că n-am stat destul.

În aceeaşi perioadă în care noi începeam să stăm la coadă, în Anglia, Maggie Thatcher era cît pe ce să pice din funcţia de premier. Asta în momentul în care a venit cu ideea desfiinţării programului guvernamental care dădea gratis lapte în şcoli. Nu l-a desfiinţat pentru că bugetul nu mai avea bani. L-a desfiinţat pentru că nu voia să dea vreo idee elevilor că statul le e dator cu ceva. Thatcher a vrut să scape tînăra generaţie de concepţia asta ne-protestantă că mila e bună. Cum observa de curînd *The Economist*, „decreţeii“ ei, copii crescuţi cu lapte cumpărat de părinţi, nu din pomeni, sînt astăzi printre cei mai productivi adulţi din Europa.

Noi mergem în direcţia opusă. România devine cîmpul de bătălie al milei: cine e cel mai darnic, oglindă, oglinjoară, de la şapte seara? Mila e o jucărie pentru copiii celor bogaţi („Tati, îmi iei şi mie cîţiva săraci ghiftuiţi, te rog? Că-mi cere la şcoală, la educaţie civică!“). Mila e instrument de guvernare (am mărit pensiile, eu, premierul, nu Casa de pensii!). Mila e sport naţional – 100 m de parizer, aruncat din camion la Copşa. Mila ne foloseşte ca unitate de măsură pentru lungimea nasului de firmă, ţinut pe sus în comunicate: „Ne bucurăm să vă spunem că am donat Casei de copii orbi un număr de 20 de televizoare...“.

Mila de consum public a început cu *Dăruieşti şi cîştigi*. Şi s-a încheiat, în versiunea contemporană, cu „Ia, băăă, că am de unde!“. Într-o replică candidă dintr-un film cu furnici *(Dennis nu-mai-ştiu-cum)*, una dintre insecte îi vorbeşte lui, băieţelului Dennis, despre Ziua Mîntuirii la furnici: „Şi-atunci are să cadă din cer excreţie de afide“. „Adică caca de vierme, nu?“ – e replica lui Dennis.

Exact, caca de vierme. Trăim în raiul furnicilor. Super. Cine vrea să fie vertebrată? Eu, nu, e prea complicat.

Săptămîna trecută, Primăria din Constanţa a dat cîte-un pui şi alte cîteva atenţii pensionarilor. Ca televiziunile să-i vadă bine, s-a organizat un ghişeu mic, aşa încît coada să fie mare şi fotogenică. Evident că i-am filmat şi ziua, şi noaptea: aşa un subiect nu se ratează. Face *rating*.

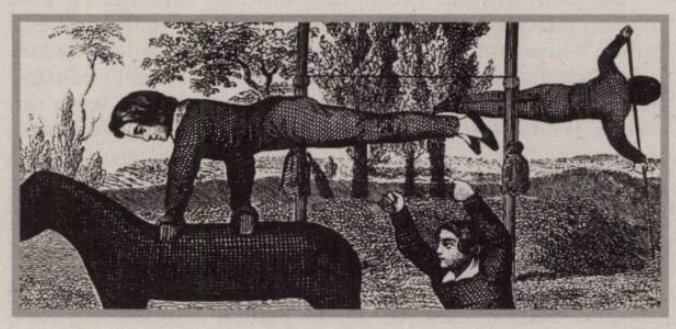

Pentru că ăia care stau acasă sînt cu ochii pe cei de la coadă. E un reflex, îl mai ţineţi minte? Doar că atunci ne uitam pe geam în spatele blocului, să vedem dacă a băgat. Acum ne uităm la televizor. Că sigur bagă.

Ştiţi ce? Dacă oamenii ăştia pot să stea la coadă 12 ore înseamnă că mai pot şi munci. La cît merge piaţa pentru stat cu copii sau curăţenie, puiul lor era cumpărat cu o zi de muncă. E drept, muncă, nu stat. O să-mi ziceţi că erau bieţi pensionari, gîrboviţi după o viaţă de efort cumplit. Mă îndoiesc. Munca generează mîndrie. Ăia care au muncit (şi rabdă acum de foame) se sinucid, nu caută milă. Ăştia de la cozi se învîrt în continuare de-un mic aranjament. Poate aţi observat cîţi graşi strigă cînd dai drumul la înregistrare: *Muriiiim de foameeee!* Cîţi? Toţi!

Pe vremea cînd demonstram în piaţă, cu Liga Studenţilor, cîte un trecător se mai pomenea că strigă la noi: *Huooo, la muncă!*

Mă bucur azi să-i întorc urarea. Jos mila, nene! Da, dumneata, ce te uiţi aşa?! Nu sînt de acord să iei gratis. Ce, mie mi-ai dat libertate degeaba?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Bomboane de ciocolată

Discursul preşedintelui rus ţinut la München n-ar fi trebuit să fie o surpriză: la orice criză de pe glob ne-am referi, vom constata că poziţia Rusiei e alta decît cea a Statelor Unite şi a eventualilor săi aliaţi. Orientul Apropiat, Iran, Irak, Coreea de Nord, Kosovo, oricare altă evocare a unei situaţii conflictuale pe cale de a se naşte sau de a se stinge dă naştere unor declaraţii care exprimă divergenţe, presupunînd fie aprovizionarea concretă cu arme, fie blocarea votului în Consiliul de Securitate. Peripeţiile contractelor de vînzare ale petrolului şi gazelor naturale, afacerea Litvinenko, rejudecarea lui Hodorkovski, presiunile asupra fostelor republici sovietice exprimă o nouă realitate a relaţiilor internaţionale: cînd la München preşedintele Putin critică într-un limbaj lipsit de orice ambiguitate puterea exersată de Statele Unite („Sîntem martorii întrebuinţării unei hiper-forţe neîngrădite în relaţiile internaţionale – forţa militară (...) – dintr-un singur centru de putere, un singur centru de forţă, un singur centru de decizie, o lume a unui singur stăpîn şi a unui singur suveran"), el nu-i apără pe cei eventual nedreptăţiţi de această putere, ci cere pentru Rusia aceleaşi drepturi de a folosi forţa. În pragul retragerii de la Kremlin (dar va fi oare o retragere?), Putin vrea să consolideze noua poziţie de putere a ţării sale: preţul materiilor prime, preluarea unor bunuri privatizate pe vremea lui Elţin, recentralizarea puterii administrative, neutralizarea partidelor şi a presei de opoziţie au permis ieşirea din criza economică, însoţită de o vizibilă restrîngere a drepturilor politice. Popularitatea lui Putin este o cifră constantă care depăşeşte 60%: după anii Elţin – criză internă şi umilinţă externă – pare că se recîştigă ceva din vechiul lustru al imperiului. Democratizarea Rusiei a fost o operaţie ratată, condiţiile privatizării, favorizînd o mînă de şmecheri care şi-au însuşit bogăţia sistemului sovietic, scoţînd din ţară 300 de miliarde de dolari, pentru a cumpăra castele şi echipe de fotbal, au creat o bombă cu ceas: marea majoritate (80%) sărăcea sub limita supravieţuirii, vîrful crizei fiind atins la sfîrşitul anilor '90. Sentimentul justiţiei sociale, noţiune în care rușii cred, a fost pansat de eforturile lui Putin de a construi o economie mixtă unde proprietatea de stat mai are de jucat un rol. Toate acestea au creat adversitatet faţă de proprietate şi în Rusia nu există o opinie publică gata să plîngă de mila lui Hodorkovski, chiar dacă toată lumea îşi dă seama că în procesul lui nu e vorba de dreptate, ci de răzbunare. Multipartidismul nu e regretat: a fost un delir al patriotismului discursiv din care Rusia s-a ales cu formaţiuni extremiste de tipul „Rusia pentru ruşi"; între timp, intelectualii continuă discuţiile lansate în secolul al XIX-lea, despre apartenenţa Rusiei la Orient sau la Occident. Acestea sînt realităţile în numele cărora Putin sfidează Statele Unite, apărînd politica opozanţilor săi. „Rusia suferă de complexul convalescentului. Ea şi-a revenit din umilinţa anilor '90 şi acum, cînd îi merge mai bine, se grăbeşte s-o spună lumii întregi" – susţine Fiodor Lukianov, redactorul-şef al revistei *Russia in Global Affairs*. Putin atacă în momentul potrivit: nu cînd Statele Unite ar fi în strălucirea exercitării funcţiilor de mare putere mondială, ci exact într-un moment cînd lucrurile merg rău. Pacificarea Irakului pare un obiectiv de neatins, Iranul îşi vede de programul nuclear, Coreea ar renunţa pe un preţ bun, dar nu e limpede dacă se va ţine de cuvînt, în Orientul Mijlociu diplomaţii americani nu mai sînt percepuţi ca negociatori în tratativele de pace, ci ca susţinători ai războiului. Stimulînd sentimentele antiamericane în floare chiar în ţările aliate Statelor Unite, Putin dă un semnal puternic într-un moment convenabil: ministrul Apărării din Rusia, Serghei Ivanov, a anunţat că „luptele din Cecenia s-au isprăvit, secesioniştii şi ajutoarele lor din 50 de ţări au fost învinşi, problema a fost rezolvată". Ca răspuns la instalarea sistemului de apărare antirachetă american în Polonia şi Cehia, Rusia îşi va spori bugetul militar cu 189 de miliarde de dolari. Se va pune la punct o nouă generaţie de rachete balistice, submarine nucleare şi avioane de transport. După cum se ştie, cînd sînt rusești, toate acestea produc bomboane de ciocolată împărţite celor îngreţoşaţi de chiftelele globalizate de la McDonald's.

globul cubic

Intonaţii electorale

Campania electorală impune nu doar ajustarea propriului program la cel al unei posibile majorităţi, ci şi ajustarea personalităţii pentru a facilita apropierea de electorat. Candidatul devine un actor al propriului rol. Din ziarul *Le Monde* (4-5 februarie) am aflat amănunte despre vocile celor intraţi în competiţia prezidenţială franceză. „Nicolas Sarkozy nu mai vorbeşte ca înainte. Vocea e mai gravă, tăcerile sînt mai bine supravegheate." Christine Giua, profesoară de dicţiune şi antrenoare a profesioniştilor din televiziune, explică: „Instinctiv, Nicolas Sarkozy vorbea pe molari. Acum, vorbeşte pe măselele de minte. Tonalitatea este diferită". Tonalitatea mai gravă e calmantă: „Politica nu mai foloseşte declamaţia, ci şoapta, Nicolas Sarkozy vrea să le şoptească la ureche francezilor" – observă un fost jurnalist, consilier al ministrului Apărării. Ségolène Royal îşi afirmă diferenţa, şi pe tărîmul vocii. Ea rosteşte despărţind cuvintele şi silabele unele de altele, impunînd o frază cu cadenţă de metronom, ritm neobişnuit în universul politic actual. Destinsă cînd e în mijlocul publicului, cu microfonul în mînă, e mai puţin sigură de ea cînd trebuie să ţină un discurs de la tribună, la mitingurile clasice. „Respiră la nivelul sternului, adică un pic prea sus" – susţine specialista, doamna Giua. Alt candidat, François Bayrou, e nevoit să-şi facă loc printre vedetele campaniei: şi-a dinamizat dicţiunea şi, acolo unde Nicolas Sarkozy rotunjeşte unghiurile, preşedintele UDF se străduieşte, dimpotrivă, să insiste asupra asperităţilor. Jean-Marie Le Pen, angajat în bătălia de cîştigare a respectabilităţii, a adoptat o voce calmă, tonul liniştit al patriarhului. Extravaganţele şi provocările sînt – provizoriu? – lăsate de o parte. S-ar părea că toate aceste artificii ar dori să dea impresia că purtătorii noilor voci şi accente vor fi şi purtătorii unui nou fel de a face politică. „Nu e simplu să lucrezi la impostaţia vocii. Trebuie s-o faci cu convingerea profundă că obiectivul e permanent, altfel firescul revine în galop" – avertizează Jean-Luc Mano. Dar, se întreabă ziarul *Le Monde,* cum va proceda cîştigătorul, îşi va păstra vocea din campanie sau va trece la intonaţiile solemne asociate funcţiei prezidenţiale?

Pînă atunci, atenţie la măselele de minte! (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Despre prăbuşirea Americii

Nimic nu e mai spectaculos în istorie decît căderea unui imperiu. Cum bine subliniază istoricii, căderea imperiilor nu a însemnat, neapărat, un recul civilizaţional şi, aproape niciodată, nu a produs catastrofe istorice, dar, fără îndoială, reprezintă momente grandioase, în care piscurile şi adîncurile naturii umane ies la rampă cu pregnanţă unică. Intelectualii simt, în general, un fel de jubilaţie proaspătă şi de satisfacţie pseudomorală comentînd prăbuşirea imperiilor. Este, pe de altă parte, corect de menţionat că în toate epocile există o minoritate conservatoare care deplînge dispariţia unor imperii, mai ales a celor care s-au dovedit a fi ocazii extraordinare de inovaţie istorică. De asemenea, e foarte interesant de observat cum evoluează conştiinţa publică a naţiunilor care au fost fondatoare de imperii. De pildă, britanicii, care aveau în primele decenii ale secolului al XX-lea cel mai întins imperiu din istorie, vorbesc emfatic despre imperiul lor chiar şi acum, cînd nu îl mai au, în vreme ce americanii, naţiunea despre care se spune că a dezvoltat un imperiu la finele aceluiaşi secol, nu sînt deloc mîndri să admită că au fondat un imperiu. Victoria culturală a stîngii a impregnat definitiv cuvîntul imperiu cu un miros leninist, incriminînd imperialismul ca pe o crimă abominabilă a capitalismului. Americanii sînt prima naţiune liberă care se ruşinează să spună că are un imperiu şi care aproape îşi cere scuze că a ajuns în poziţie hegemonică. Totuşi, America nu e hegemon, în sensul curat, de dicţionar, al cuvîntului, căci America, deşi superputere, nu pare a conduce lumea. Lumea arată cu totul altfel decît vor americanii, asta e sigur, şi prea multe planuri ale Americii eşuează în imediat, ca să se poată spune că America conduce lumea.

Situaţia din Irak şi valul generalizat de antiamericanism care a cuprins lumea duce pe mulţi la ideea că acest *imperium* american se apropie de sfîrşit. Se citează un lung şir de evenimente, precum creşterea economică a Chinei, extinderea şi consolidarea Uniunii Europene, ofensiva islamică, înmulţirea puterilor nucleare (după ce anii '90 au fost de-a dreptul glorioşi pentru dezarmarea nucleară), care toate par a duce la concluzia că SUA nu controlează, de fapt, mersul lumii, care, prin urmare, nu (mai) este o nemărginită posesiune americană. Sînt semne care spun că, deja, fără să ne dăm seama, am trecut din lumea unipolară dominată de America într-o lume multipolară şi că eşecul militar american din Irak este cea mai bună dovadă că nici măcar mult clamata superioritate militară americană nu mai poate conferi Washington-ului poziţia de incontestabil lider mondial.

Admit că trăim o vreme a contestării universale, dar nu cred că America este detronată din poziţia sa de lider mondial şi nici nu cred că acest fapt se va produce foarte curînd.

Trebuie spus, de la bun început, că forţa colosală a Americii e produsul libertăţii pe care această ţară a ştiut să o creeze în interior. America există ca atare pentru că, de vreo două secole, a putut produce progresiv o cantitate de libertate nemaiîntîlnită în istorie. America este, din toate punctele de vedere, cea mai liberă ţară a lumii. În clasamentele marilor instituţii financiare, se arată că produsul intern brut al Statelor Unite este de trei ori mai mare decît al Japoniei, a doua clasată. Ţările europene, toate 27 la un loc, unite în Uniunea Europeană, produc cu puţin mai mult decît SUA singure. În clasamentul bugetelor militare, SUA conduc detaşat – ele cheltuie pentru scopuri militare mai mult decît suma cheltuită pentru aceleaşi scopuri de următoarele 12 ţări clasate, în total. În plus, forţa politică şi culturală a Americii este, încă, cea mai mare din lume. Cred că o forţă mai mare decît cea a Americii nu poate veni decît de la o entitate (stat, grup de state, uniune de state etc.) care poate produce o cantitate încă şi mai mare de libertate pentru cetăţenii săi şi care, mai ales, este capabilă să producă un vis mai seducător pentru miliardele de oameni de pe planetă. America va sucomba în momentul în care miliarde de oameni vor înceta să o mai privească – aşa cum fac acum – ca pe un model de urmat sau ca pe un vis spre care trebuie să se îndrepte. Mi-e imposibil să găsesc acum o asemenea ţară în lume şi am dificultăţi să anticipez apariţia unei asemenea entităţi, foarte curînd. Rivalul cel mai apropiat este Uniunea Europeană, dar aici sînt încă multe de făcut, în primul rînd pentru ca cetăţeanul european să creadă în UE, aşa cum crede cetăţeanul american în SUA.

Mai mult, cred că e de-a dreptul periculos să ne gîndim la SUA ca la un imperiu căzut. În fond, în politică lucrăm cu convenţii, cu concepte care au o relaţie profundă cu credinţele noastre. Dacă vom continua să repetăm, purtaţi mai degrabă de *wishful thinking,* decît de argumente reale, că America nu mai este lider mondial şi vom ajunge să şi credem acest lucru, atunci vom concluziona că responsabilitatea SUA pentru securitatea globală nu mai e primordială. În această situaţie, apare ca o consecinţă firească o bună doză de izolaţionism şi de dezangajare a SUA şi

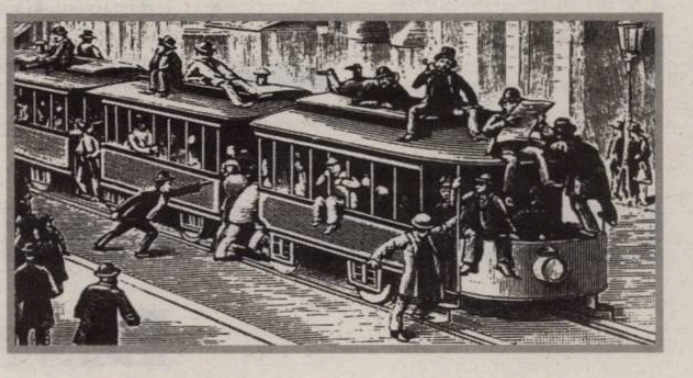

nu cred că acest fapt ar contribui la stabilitatea şi pacea lumii. Dimpotrivă. O lume în care SUA nu ar mai fi implicată ca principală forţă ci, doar, ca un competitor egal cu alte superputeri ar fi o lumea mai rea, mai nedreaptă, aşa cum a fost lumea războiului rece.

Sigur că SUA comit erori. Pe de altă parte, nu cred că există naţiune în stare să admită, să se căiască şi, aproape, să se autoflageleze mai mult pentru erorile pe care le comite. Excepţionalismul american nu este produsul gîndirii americane, ci produsul opiniilor mai tuturor oamenilor din lume despre această ţară, iar antiamericanismul masiv al timpurilor noastre nu este altceva decît dezamăgirea de conjunctură a multora că America nu se ridică la înălţimea propriului ideal, şi nu negarea idealului în sine. Atîta timp cît America rămîne produsul idealurilor sale e greu de anticipat o cădere a ei. Şi, în orice caz, e de nedorit.

ready made

„Cînd descarcă lămîile şi portocalele din corăbii, parcă descarcă cară cu fîn într-o şîră; cum şi feliurimea şi mulţimea peştelui este nesocotită, din care: sardele, peşte roşu, şchilopsar, licurini, heli, midii, stridii, raci, căride, scoici, ahivale, ctenii, supii, cracatiţă, scatharii, melanurii, rufi, mumgrii, palamide, gufari, peţude, chefali, xifii, barbuni, scorpidii, scumbrii, zmaridii, salahii, calamaruri, paguromane, pagurii, ţaganii, petalide, zvurducle, pine, stacoji."

(Dinicu Golescu, *Însemnare a călătoriii mele,*
Editura Minerva, 1977)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

29°

Iubitule, degeaba spui
că,-n bucătărioară, loc
n-a mai rămas, pe zid, să pui
vreo broderie... Ba deloc!

Tot a rămas în ea un sfert
de neacoperit perete,
cu urme de ulei răsfiert, –
pe care-o vrednică pereche

vom aşeza, de mîndri miri:
el înţolit în căpitan,
în mînă, ea, cu trandafiri,
iar naşii: el, cu găitan

de aur la chipiu, iar ea
cu mîneci negre şi bufante
la rochia de catifea, –
cu care mirele, vechi fante,

se va gini, iar propia lui
mireasă-n voaluri – cu-al lor nun,
ca să se scoată cui pe cui
şi să le fie traiul bun.

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Euro-(par)lamentări

„Ce părere are Europa despre ce facem noi?“

Dle Văcăroiu, cu emoţie vă scriu iarăşi; şi doar teama că v-aş putea inoportuna cu epistolele mele pune frîu vajnicelor porniri de a vă scrie-ntruna, săptămînă de săptămînă, aşa cum vă promisesem acu' un an juma', cînd mi-aţi dat dezlegare de-a pleca din Senatul nostru către cea Europă.

Care Europă, dle preşedinte, nici nu ştiu ce va mai fi de capul ei peste – zic unii – cam o generaţie. Aşa sînt ei, savanţii ăştia, futurologii – mereu văd nevăzute. Astfel, ei spun că prea curînd China va fi megafabrica lumii, care va face pijamale şi televizoare plasmă, creioane şi sateliţi; iar Brazilia va fi grădina lumii, ce va exporta banane şi trandafiri, rodii şi salată rucola; iar dvs. aţi putea fi – spun alţi futurologi – chiar preşedintele României, măcar cîteva săptămîni, dacă Parlamentu-l va demite pe dl Băsescu; iar India fi-va parcul tehnologic al lumii, în care indivizi bruneţei şi talentaţi vor crea *softuri* peste *softuri*; iar Statele Unite vor fi armata lumii, garantul *hard* al democraţiei planetare; ei bine, şi unde – vă întreb –, unde va fi Europa în acest peisaj? Savanţii nu pot răspunde. Prea deasă e ceaţa viitorului cînd vine vorba de acest subiect. O tăcere grea îmi amorţeşte parcă şi mie mîna ce vă scrie, că nimeni – da, nimeni – nu ştie la ce va mai fi bună această Europă care, iată, doar ce ne cuprinse-ntr-însa!

Vă scriu despre Europa azi, dle Văcăroiu, pentru că – dincolo de mai marile sau mai micile noastre aventuri la Bruxelles & Strasbourg – există un ceva despre care nu v-am pomenit niciodată. Cea mai insistentă întrebare ce mi-a fost pusă, în ultimul an, acasă, în ţară, de către ziarişti sau colegi sau prieteni sau rude sau chiar de către dl Petre Roman (înainte de a fi dînsul dat dispărut de la domiţil) a fost: *Da' ce spune Europa despre ce se întîmplă la noi?*. Ei bine, dle Văcăroiu, a venit momentul să vă zic adevărul. Sînteţi gata? V-aţi aşezat pe un scaun? Inspiraţi puternic de trei ori... iaca... vă zic...: Europa nu spune nimic!

Nu merg pînă acolo încît să sugerez că n-am interesa-o; nu vreau să dau de înţeles că i-am fi indiferenţi. Ci doar vreau să spun că Europa, ca atare, şi fiecare dintre ţările ei, în parte sînt suficient de acaparate de propriile probleme încît să nu stea cu sufletul la gură aşteptînd bulversante evoluţii din triunghiul vag-amoros Băsescu-Tăriceanu-Geoană, la care se adaugă uneori şi unghiul ascuţit Voiculescu.

A 27-a epistolă, prevestitoare, către dl preşedinte al Senatului

Franţa are alegeri; iar ministrul său de Interne (şi candidat al Dreptei la preşedinţie), Sarkozy, s-a dus să-şi facă campanie la Londra (pe motiv că-s rezidenţi acolo cca 300.000 de francezi!). În plus, culmea cataclismului, în Franţa s-a interzis de la 1 februarie fumatul în birouri – şi nimeni nu poate să spună amploaiaţilor dacă pauzele lor de o ţigară afară, în stradă, se scad sau nu din cele 35 de ore de lucru săptămînale. Britania, pe de altă parte, are şi ea probleme, nu cu francezii (deşi n-ar fi prima dată!), ci cu generaţia a doua a musulmanilor din Regat: un sondaj recent a scos la iveală că tinerii din familiile musulmane sînt net mai ataşaţi simbolurilor islamice decît părinţii lor; 36% dintre junii între 16 şi 24 de ani cred că cei care se convertesc părăsind islamul ar trebui pedepsiţi cu moartea, iar 74% dintre ei cred că femeile trebuie să poarte văl – asta, faţă de cei 19 respectiv, 28% din generaţia anterioară ce răspund aidoma. În Germania, ministrul de Externe F.-W. Steinmeier trăieşte ceva oarecum similar cu ex-omologul său român: unii îi cer demisia pentru că a ieşit la iveală că ministerul n-a făcut nimic, vreme de patru ani, pentru eliberarea unui cetăţean (german de etnie turcă) deţinut – deşi nevinovat, se pare – la Guantànamo Bay.

Vreţi să vorbim despre Spania, unde Guvernul socialist respiră greu? Sau despre Serbia, unde Bruxelles-ul pare a promite accelerarea preparativelor pro-aderare la UE, în schimbul acceptării despărţirii de provincia Kosovo? Nu vă mai încarc memoria, dle preşedinte. Fapt e că fiecare are treaba lui. Desigur, grupurile politice din Parlamentul European vor da constant semnale: euro-liberalii îl vor susţine cvasi-necondiţionat pe Tăriceanu, la fel euro-socialiştii, pe Geoană, la fel euro-popularii, pe Monica Macovei etc. Încet-încet, românii se vor obişnui cu acest euro-balet.

Dar, dincolo de el, m-ar bate Dumnezeu dacă v-aş spune că am avut măcar impresia cum că oarecui i-ar arde buza după ştiri din România. E de bine, e de rău? Sincer, eu cred că e normal. Marota asta – *Ce părere are Europa despre ce facem noi?* – e doar, cred, urmarea benignă a 17 ani în care am făcut mumos ca să trecem clasa. Iată c-am trecut-o! De la 18 ani încolo eşti matur! Şi, paradoxal sau nu, colegii europeni aşteaptă acum de la noi să fim suficient de copţi la cap încît să ne corijăm singuri, din mers, erorile. În rest, dle Văcăroiu, această temere, cum că Europa nu poate dormi, dacă nu ştie deznodămîntul la zi al caznelor noastre, e pe cît de înduioşătoare pe-atît de inutilă. Fiecare şi-o face cu mîna lui. Vorba futurologilor: *che sará, sará!*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Biserici, mănăstiri, troiţe...

Biserici, mănăstiri, troiţe, icoane, prapuri, moaşte fac parte dintr-o realitate pe care românul secolului al XVIII-lea n-o consideră nici excesivă, nici anormală. Toate acestea aparţin unei culturi şi unor valori care-l reprezintă, la care se raportează, care îi sînt alături în timp de linişte sau în vremuri tulburi. Nu acelaşi lucru se întîmplă în cazul „călătorilor străini“, atenţi pînă la detaliu la ceea ce este altceva, la ceea ce nu corespunde unei „agende“ de lucru, la ceea ce pare „straniu“, „nemăsurat“, „diferit“. Ne transmit, aşadar, situaţii pe care altfel nu am avea cum să le cunoaştem, „curiozităţi“ pentru ei, „normalităţi“ pentru români, judecăţi exagerate, critici îndreptăţite sau mai puţin îndreptăţite etc.

„Apropiindu-te de Bucureşti vezi un număr mare de clădiri şi numeroase clopotniţe, deoarece se spune că «oraşul» are 400 de mănăstiri şi biserici.“ Dacă englezul John Dallaway, ajuns în capitala munteană la 1794, îşi ia măsuri de precauţie cu privire la afirmaţiile sale, folosind neutrul „se spune“, alţii, impresionaţi de bisericile şi mănăstirile întîlnite la mai tot pasul, dau cifre exacte sau mai puţin exacte, mergîndu-se pînă la a se crede că la Bucureşti existau nici mai mult, nici mai puţin decît 365 de astfel de lăcaşuri, cîte unul pentru fiecare zi a anului. Iaşiul are doar 69, dacă ar fi să-l credem pe medicul Andreas Wolf, sau 70, după consulul Angliei, William Wilkinson. Acelaşi consul susţine că fiecare sat îşi avea biserica lui, oricît de mică sau de sărăcăcioasă ar fi fost. N-or fi fost chiar 365 de biserici în Bucureşti, dar într-un număr destul de mare în raport cu populaţia şi mărimea oraşului şi poate cu „necesităţile“ lui.

Crucile regăsite la răspîntii, pe marginea drumului sau pe lîngă fîntîni constituie o altă curiozitate: „Locuitorii ridică cruci pe lîngă drumuri; unele din acestea sînt de piatră, dar, în general, sînt făcute din lemn. Însă toate sînt zugrăvite; unele au pe Isus Hristos, unele pe fecioara Maria, altele pe cei 12 apostoli“ – notează englezul John Jackson, la 1797, în trecere prin Ţara Românească, fără a căuta explicaţia acestui „obicei“. În schimb, John Dallaway, şi el surprins de „multele cruci de pe marginea drumului“, cere explicaţii: „am aflat că au fost ridicate de locuitori pentru odihna sufletelor rudelor lor“. În aceeaşi categorie se înscriu şi aşa-numitele „aghiazmatare“ sau „izvoare sfinţite“, adică fîntînile ridicate din loc în loc pentru a oferi călătorului posibilitatea de a-şi potoli setea.

Şi în mai toate mănăstirile şi bisericile importante se află icoane poleite cu aur şi argint, moaşte ale unor sfinţi, danii domneşti, boiereşti sau negustoreşti. Moaştele Sfintei Paraschiva sînt „venerate“ la mănăstirea Trei Ierarhi, iar de praznicul Prea Sfintei „vin cu grămada femeile din Iaşi şi din tot ţinutul, ca să sărute fruntea sfintei“ – scrie croatul Feodor Káracsay la 1814. La fel de venerat este şi Sfîntul Dumitru de la biserica mitropolitană din Bucureşti, prilejuind pelerinaje, sau icoana Sfintei Marii de la Curtea de Argeş. Despre aceasta din urmă, Dominico Sestini ne informează, în mai 1780, că se păstrează într-o capelă şi se află „în mare cinste la români şi mai ales la femeile sterpe, care vin să i se închine chiar din părţile cele mai îndepărtate ale Ţării Româneşti pentru a obţine minunea fertilităţii“.

Biserici, mănăstiri, troiţe, icoane se inserează într-o civilizaţie ce trebuie cunoscută pentru a fi înţeleasă. Grăbit, călătorul străin nu are timp să ceară explicaţii, să afle, de pildă, că pentru domnii, boierii şi negustorii cu dare de mînă, ridicarea unei biserici este nu numai un act de pioşenie, un „exerciţiu“ creştin, ci şi unul de prestigiu social. Ctitorirea unei biserici sau a unei mănăstiri face parte dintr-un comportament social, circumscris în mare parte elitei. Ctitoria intră în patrimoniul familiei care se îngrijeşte de întreţinerea, înfrumuseţarea, dotarea ei sau chiar fixarea anumitor obligaţii: şcolirea unui număr de copii săraci sau înzestrarea de fete, hrănirea şi îngrijirea bolnavilor etc. Se adaugă obiceiul, căruia i se supune aproape fiecare creştin, de a lăsa ceva din avutul său Bisericii, fie pentru iertarea păcatelor, fie pentru pomenire, fie din cucernicie. Obicei ce avea să devină lege prin codul domnului Ipsilanti (1780) şi înfiinţarea Cutiei Milelor. Meşteşugarii şi ţăranii înstăriţi ridică, la rîndul lor, biserici din lemn sau troiţe. Alteori comunitatea întreagă se aliază pentru săparea unei fîntîni, lîngă care se află o cruce; gestul, pe lîngă necesitatea sa practică, are şi o explicaţie simbolică: trecătorul îşi potoleşte setea, mulţumind printr-o rugăciune ctitorului. Sfintele Moaşte şi Sfintele Icoane ocupă şi ele un loc important în credinţa românului care li se închină cu umilinţă, cu smerenie, cu încredere şi fără făţărnicie.

La 1800, Biserica este principalul reper în viaţa de zi cu zi, care îl ţine aproape pe credincios prin acceptarea, integrarea, tolerarea multor „lucruri“ judecate de alţii ca fiind „neortodoxe“ sau „necanonice“.

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

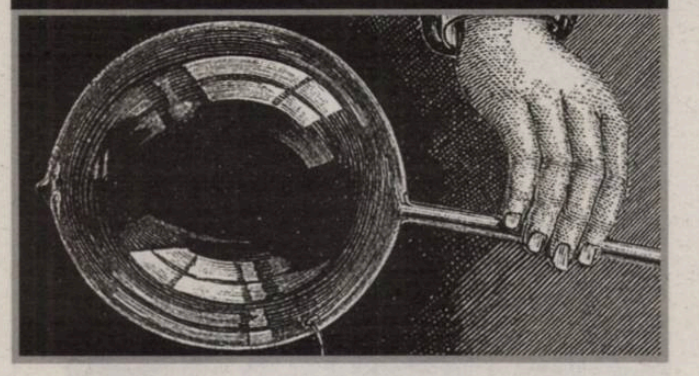

E nevoie de *shtetl*[1]

Aici Regele de Jieuxxx care vă vorbeşte din Ziua de După. Ziua de după încoronarea ca rege este momentul în care să faci inventarul potpuriului de imagini din capu-ţi şi să te scuturi de fulgii lăsaţi în urmă de fetele din atelaj, cu ale lor boa de pene cu tot. Fetele-iepşoare erau atît de înalte şi trupeşe încît unul de-alde mine se putea ascunde cu uşurinţă printre ele şi putea fi scos din ţară fără probleme. Un tip îngenuncheat putea să le venereze cam pe la înălţimea taliei, ca în statuile cele eghipţiene ale lui Nefertiti. Îndatoririle regelui de Jieuxxx sînt multe şi complicate, dar a prezida balul de la Café Brasil, după ce Panorama Jazz Band a pus mulţimile pe jar şi le-a ridicat în picioare, este unul dintre avantajele regalităţii, mai ales cum stăteam aşa, pe scenă, lîngă Laura, Regina din Shabbos, desfăţaţi fiind de o dansatoare nudă în faţa noastră, în timp ce gemenii Ramstein pozau în spate. Nu ştiu ca vreun rege din vremurile din urmă să se mai fi distrat atît de bine. Am citit un interviu cu Regele Mihai al României şi nu pomenea nimic de distracţie. Ca să găseşti vreun cîrmuitor care să se mai fi distrat aşa trebuie să mergi înapoi în timp pînă la Timur-Lenk.

The Krewe de Jieuxx este oul albastru ouat de mintea marelui L.J., un cetăţean deosebit al New Orleans-ului şi zărghitul meu avocat. Iubit de mulţi pentru stilul său „fără-prizonieri“, cam smucit, L.J. este cel ce stă în spatele încoronării regale anuale, al marşului sinuos şi îndrăzneţ, al chioşcului „Pupă-o-*shiksa*[2]“, al aruncării cu ouă albastre, al abţibildurilor de maşini pe care scrie „New Orleans Oy! Ce cămin“ (kreweDuJieux.org) şi al imensului nour de uimire care emană din spectatori la vederea unor atari Jieux. Jiuexxx-urile de anul acesta au avut trei x-uri pentru că L.J. crede cu tărie că plăcerea şi amuzamentul vor reconstrui New Orleans-ul mai repede decît geniştii armatei. Dacă armata face oraşul sigur pentru petrecăreţi, bravo ei, dar dacă nu, o să ne ducem la fund cu tot cu corabie cîntînd „Hava Nagilla“.

Am purtat coroana şi am agitat sceptrul deasupra unei mulţimi de oameni pe jumătate goi care nu se simţeau prea bine înainte ca eu să încep gesturile mele izbăvitoare de scrofule. Supuşii mei mi-au cerut să le îndeplinesc multe dorinţi, pe multe din ele chiar le-am îndeplinit, iar la altele va trebui să mă mai gîndesc. Un mare înţelept de-al locului, un tip care călătoreşte cu regularitate către alte planete, m-a rugat să scriu nişte scrisori pentru Socrate, Iisus şi Leonardo da Vinci, ca să le folosească într-un film. Lucrul acesta va pune la încercare regeasca-mi cerbicie. O să încerc să iau legătura cu ei suindu-mă pe umerii fetelor din atelajul meu regal. De acolo vezi direct în rai şi s-ar putea chiar să-i zăresc pe Socrate, Iisus şi Da Vinci.

Acum o voi lăsa pe regină să-mi citească dintr-o carte cu regi în timp ce cuptorul, încă în starea de spirit a Sabatului, coace alene o halcă sfîrîitoare de proteine întremătoare.

[1] În idiş – mic orăşel de provincie (diminutiv de la *stat)*
[2] În idiş – termen jignitor care desemnează o femeie impură

traducere de Ioana AVĂDANI

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Bigy şi păcatul originar

George Banu ne spune, în nişte minunate „fragmente despre odihnă“ publicate în recentul număr din *Lettre Internationale*, că „Brook a realizat importanţa odihnei privind fără să vrea un animal bine instalat pe fundul său. Odihnă prin reconectarea la energiile pămîntului, ale cosmosului ori ale propriei fiinţe“. Subscriu. Este ceea ce m-a fascinat de multă vreme la Bigy, cîinele nostru: are ăsta o artă de a se aşeza cu totul şi întru totul în odihna lui, profund şi diafan în acelaşi timp, că stau minute în şir să mă uit la el cu admiraţie, dar şi cu invidie de om al muncii în faţa răsfăţaţilor sorţii! Se uită şi el la mine, direct în ochi, dar nu înţelege ce mă frămîntă. După care soţia mea clatină invariabil din cap că „animalele astea sînt mai inteligente decît oamenii“ şi mergem fiecare, cu un oftat, în treburile noastre.

„Abuzul de activitate e semnul lipsei de afectivitate“ – spunea Jankelevitch. „Şi al neliniştii în faţa singurătăţii“ – adaugă Banu. Şi mai spune că „cel care-şi multiplică activităţile se teme de întîlnirea cu sine însuşi către care tinde orice repaos“. Probabil. Şi încă ceva: parcă ne-ar fi ruşine să nu ne surprindă cineva odihna, parcă ar fi cea mai păcătoasă dintre plăceri. Nu ştiu cine a băgat în cap oamenilor povestea asta cu păcatul originar, dar de atunci s-ar zice că se simt vinovaţi dacă nu muncesc – iar în pauze îşi trag sufletul după muncă sau se pregătesc de muncă. Or, după cum spune acelaşi George Banu, „suprema odihnă este exerciţiul inutilităţii“. Nu ştiu de unde ştie Bigy lucrul acesta, dar nu am descoperit niciodată în ochii lui nici o urmă de culpabilitate şi nici o ezitare în mişcările sale de a se deda întru totul odihnei atunci cînd e să fie. Cred că asta ne şi fascinează la el: este întruparea unei lumi ne-păcătoase şi care, în consecinţă, nu se frămîntă pentru a fi iertată de alţii sau pentru a se uita pe sine. (În paranteză fie spus, cu pisicile este altceva: ele *ştiu* că sînt întruparea inutilităţii pe pămînt, drept care îţi vîntură pe sub nas, cu morgă şi sîc, odihna lor. Totdeauna m-au enervat pisicile şi m-am simţit în competiţie cu ele. Cînd mă pierdeam în străfundurile patului meu pentru a-mi demonstra capacităţile de odihnă, Cănuţă se aşeza la picioarele mele şi, înainte de a apuca eu să-mi înalţ primul sforăit către tavan, începea să toarcă ironic – un fel de *ia să vedem, care ştie să doarmă mai profund?* După care pleca plin de el şi mă lăsa pradă insomniilor. Un cîine este mai ingenuu din acest punct de vedere: dacă nu este *hingherit* de om, se odihneşte fără conştiinţa inutilităţii sublime a gestului său. Şi îi lasă şi pe alţii să se odihnească, dacă ştiu cum. Comparativ, exerciţiile mele de odihnă sînt de-a dreptul meschine: în fiecare după-masă dau cu tifla tuturor oamenilor muncii din toate ţările, uniţi sau nu, şi mă scufund într-o siestă fără frontiere. Gîndul că i-am păcălit pe toţi îmi dă un îmbătător sentiment de putere şi superioritate. Omul este într-adevăr un animal inferior...)

Dacă stau să mă gîndesc bine, realizez însă că nu a fost totdeauna aşa. Ţăranul, omul tradiţional, avea date de la Dumnezeu mai multe sărbători decît zile de trudă – drept care contemporanii noştri îl consideră acum leneş... El era însă pătruns – cred – de faptul că „Dumnezeu se odihneşte, demonul se frămîntă“, după cum spune un scriitor brazilian pomenit de Banu. Odihna, care mergea mînă în mînă cu primenirea şi care nu însemna (doar) distracţie, era, de aceea, sfîntă. Ea privea deopotrivă şi natura: „«pămînt în pîrloagă» – vechi principiu ţărănesc, care-i îndemna pe cultivatori ca, astfel, să protejeze resursele solului. În zilele noastre, e nevoie de interdicţii venite de la Bruxelles şi de supraveghere cu ajutorul elicopterelor pentru ca vechiul consemn să fie respectat. Suverana productivitate interzice, face suspectă odihna! Chiar a pămîntului!“ – constată George Banu.

Alături de acest „ţăran“ istoric îmi imaginez un „boier“ stilistic şi atemporal. *Lene boierească*, spune bunul meu prieten N. *Boierii minţii* – a spus cineva, foarte frumos, doar că, neprivind niciodată un cîine în ochi, ci doar pe sine în oglindă, nu a priceput despre ce vorbeşte. „Să uiţi ce e graba şi să decretezi încetarea tuturor imperativelor“ nu înseamnă să nu faci nimic, ci dimpotrivă, să faci doar *ceea ce este de făcut*. Înseamnă să eviţi risipirea prin îmbulzeală şi pierderea sensului prin exces de căutări. „«Să încerci mereu, să eşuezi mereu» – frază care exclude repaosul pentru cineva ca Peter Stein. În schimb, Brâncuşi, el ştia să se odihnească“ – ne asigură George Banu. Iată un „ţăran“ devenit „boier“!

Aşadar, *oameni ai muncii din toate ţările, odihniţi-vă!...*

BARBURISME

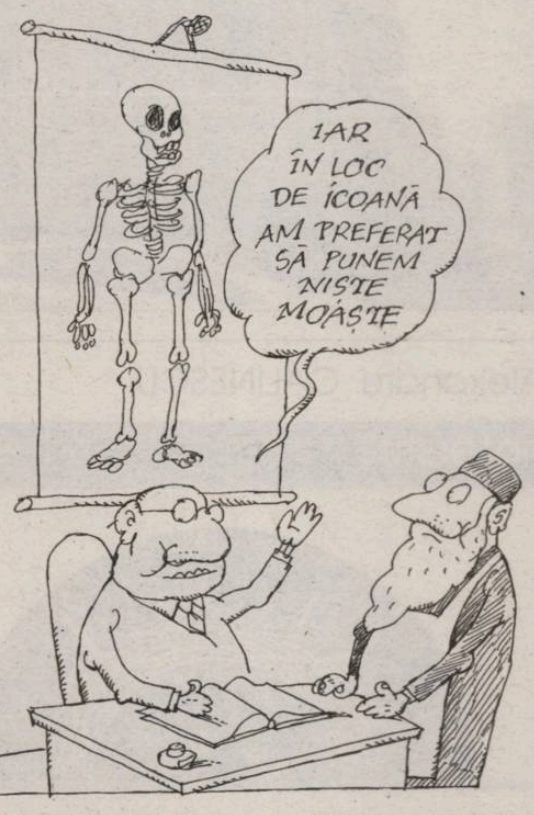

Desen de Ion BARBU

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Atenţie! pericol de prăbuşire

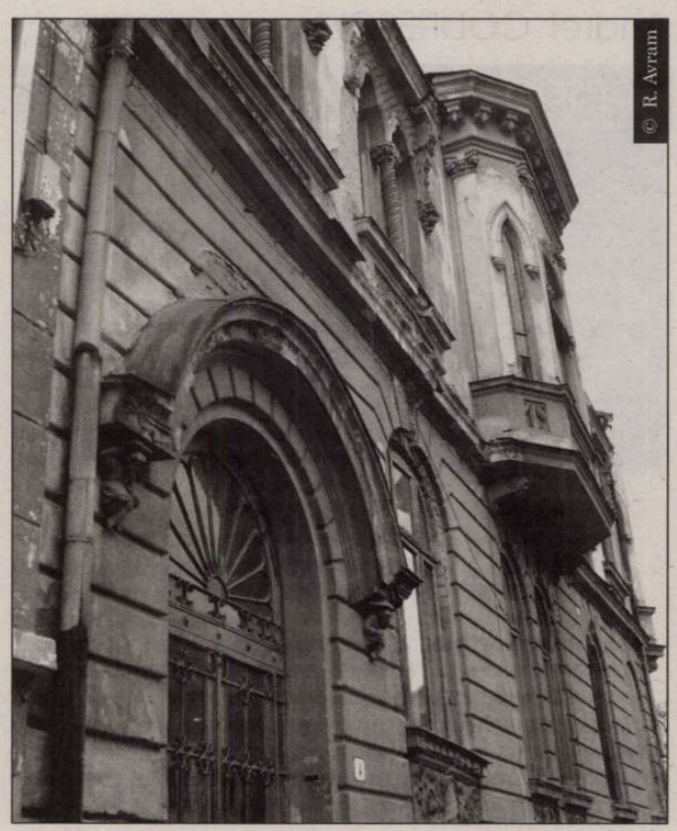

Ce-şi poate dori cineva mai mult decît să i se ridice o statuie chiar în faţa casei în care a trăit? E adevărat că, de obicei, omul nu mai e acolo ca să-şi contemple monumentul menit să-l înfăţişeze posterităţii, aşa că vanitatea îşi găseşte doar o satisfacţie postumă. Există şi excepţii: Victor Eftimiu, cînd locuia lîngă Cişmigiu, îşi pusese bustul în grădiniţa de sub fereastră, despărţită numai printr-un grilaj de tufişurile parcului, şi Agepsina Macri, actriţa cu care era căsătorit, îşi întreba servitoarea: „Azi l-ai şters de praf pe domnu'?".

După moartea lui Luigi Cazzavillan (1852-1903), recunoştinţa urmaşilor nu s-a manifestat doar prin cavoul de la Bellu, construit de arhitectul A. Clavel, ci şi prin bustul de bronz, înconjurat de o fîntînă, în mijlocul unui scuar din vechiul Bucureşti. Acea răspîntie a străzilor Transilvaniei şi Temişana – nume patriotice în România dinainte de primul război mondial, pe care N. Petraşcu se lăuda că le-a ales! – şi-a recăpătat aspectul cochet prin grija arhitectei Alexandra Chiliman şi a soţului ei, primarul sectorului 1. De jur împrejurul bazinului, tuya şi flori, pe marginea aleilor curate, străjuite de felinare, totul formează un decor bine lustruit, potrivit pentru bunici care-şi supraveghează copiii aduşi la joacă. Ba chiar, ca în străinătate, o pancartă informează trecătorii despre meritele ziaristului de odinioară. Pe coloana care susţine bustul, cuvintele „patriot activ şi binefăcător" explică inscripţia modestă: „LABOR", desigur virtutea prin care defunctul a fost vrednic de respectul nostru. Acest italian, fost soldat al lui Garibaldi, s-a stabilit aici şi, în 1888, a înfiinţat *Universul,* cotidian de mare tiraj, într-o vreme cînd în Capitală mai apăreau vreo cinsprezece gazete în fiecare dimineaţă (nu numai în româneşte, ci şi în limbile franceză, germană, maghiară, greacă şi idiş). Mîndria întemeietorului era că, spre deosebire de restul presei, care slujea ori Guvernul, ori opoziţiile, tradiţie căreia nu i-am întors încă spatele –, *Universul* – păstra o atitudine neutră, distribuind informaţii, mai degrabă decît opinii. Înainte de a i se clădi, de către Stelian Popescu, palatul din strada Brezoianu, *Universul* îşi avea sediul într-o clădire lungă, cu un singur etaj, în Calea Dorobanţilor, nr.8. Acolo erau şi birourile redacţiei şi, la început, locuinţa lui Cazzavillan.

Casa pe care acesta şi-a construit-o mai tîrziu, pentru a lăsa la vechea adresă doar jurnalul, se află la colţul străzii Temişana, la nr.4. Un măreţ palat veneţian eşuat în Bucureşti, atît de ruinat încît, peste coloanele torsadate şi ferestrele gotice, atîrnă o cîrpă bătută de vînt pe care scrie: „Atenţie! pericol de prăbuşire". Unite printr-o scară surpată, între uşi cu geamurile sparte, cele două corpuri de clădire cu faţada spre bust şi fîntînă sînt însăşi imaginea neglijenţei şi a mizeriei. Aripa de după colţ este însă locuită şi pare să fi păstrat fresce în interior. Calitatea de monument istoric, de data asta înscrisă pe listă, a apărat pînă acum casa, de demolare. Probabil, ea aparţine cuiva care n-are mijloacele de a o restaura, dar atunci datoria aceasta revine statului, care ar putea începe prin a expropria, cu o despăgubire limitată la un nivel rezonabil. Altfel, clădirea va avea aceeaşi soartă ca fosta şcoală a coloniei italiene, de partea cealaltă a piaţetei, pe care a dărîmat-o chiar proprietarul, care este Ambasada Italiei. Ar fi păcat să nu se întregească reabilitarea acestui fragment din vechiul oraş.

În încheiere, o nedumerire. Bustul este opera sculptorului Filip Marin, care a murit în 1928. Comparîndu-l cu o fotografie din 1906, am rămas perplex. Atunci avea barbă, n-o mai are, dar, în schimb, poartă mustaţa răsucită ţanţoş. Cîte se mai pot întîmpla într-o sută de ani!

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

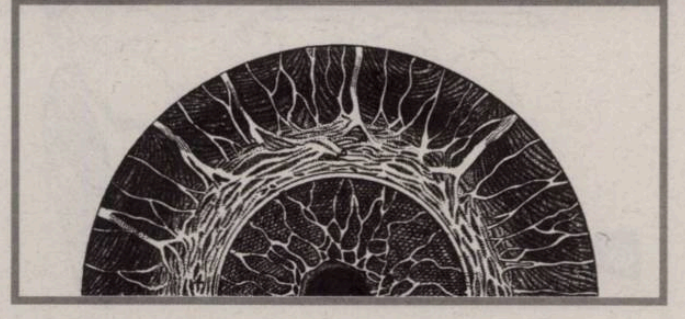

În pat

O revistă lunară (bogat) ilustrată, care se prezintă – cam ambiguu – drept „cea mai curajoasă revistă de femei", publică în numărul din luna aceasta o mică anchetă pe tema „Ce faci în pat cînd nu dormi sau nu faci sex". Un prim răspuns ne este oferit, involuntar, de postul de televiziune ce-i nemureşte pe Monica şi pe Iri şi care a lansat emisiunea „Direct în pat cu...", unde sînt invitate vedete mediatice, patul aflîndu-se pe post de înlocuitor al canapelei psihanalistului. Ancheta din revistă se limitează la prezentarea sumară a şase cupluri tinere care ar reflecta tendinţa generală, anume că „din cauza ritmului accelerat al vieţii, cuplurile petrec mai mult timp împreună în pat decît în oricare alt loc". Nu aflăm lucruri picante, nici spectaculoase: cuplurile acceptă prezenţa în pat, în scopuri ludice, a căţelului, pisicii ori copilului, se uită la televizor, îşi permit fantezii nevinovate – mănîncă stafide, fac fotografii, joacă „rîme în reţea pe telefoanele mobile" sau „întind cabluri pe deasupra patului şi fac tot felul de instalaţii ca să se audă mai bine" (?), ori pur şi simplu stau în picioare şi sar, precum copiii mici. Aceste activităţi sînt comentate de o doamnă dr. psiholog, pentru care, spre exemplu, „rîmele" şi cablurile denotă „un spirit ludic dezvoltat care întreţine relaţia"; dar, atenţie, „odată ce vor epuiza potenţialul ludic al patului, riscă să se îndepărteze, mai ales că legătura lor nu beneficiază de o comunicare reală". O singură tînără din cei doisprezece protagonişti declară că citeşte şi scrie în pat, unde îşi petrece de altfel 80% din timpul de-acasă (ea citeşte, iar partenerul ei o fotografiază, mă rog, „editează poze"). Comentariul doamnei psiholog e surprinzător: „Cei doi îşi consumă o mare parte din timp realizînd activităţi pragmatice în spaţiul intim. Patul îşi pierde valoarea pentru cuplu..."

De ce este cititul în pat o activitate pragmatică, mi-e greu să înţeleg. E drept că acest tip de mefienţă faţă de lectura la orizontală nu este o noutate. În nişte *Reguli de bună cuviinţă pentru civilitatea creştină* (1703), Jean-Baptiste de la Salle (care va fi canonizat în anul 1900) consideră că este indecent „să conversezi, să glumeşti sau să te joci în pat; nu imitaţi anumite persoane care se ocupă cu lectura sau au alte treburi (...), nu rămîneţi niciodată în pat cînd nu dormiţi" (citez după Pascal Dibie, *Etnologia dormitorului,* Grasset, 1987). Se uită aici legătura dintre lectură şi latinescul *lectus,* pat. Romanii aveau trei feluri de paturi: cele individuale, *lectuli,* cele conjugale, *lectus genialis,* şi cele cu trei locuri aşezate în încăperea unde se lua masa, *triclinia.* Dacă se trezeau înainte de ivirea zorilor, mai leneveau în pat la lumina slabă şi tremurătoare a unei feştile din cîlţi şi ceară numită *lucubrum,* cuvînt de la care au derivat *a elucubra* şi *elucubraţii* (Jerôme Carcopino, *Viaţa cotidiană la Roma,* 1939). Cert este că în *lectuli* se citea şi, după cum tocmai am văzut, se mai şi elucubra. E o practică pe care o regăsim de la Renaştere încoace, iar exemplele (celebre) sînt numeroase. O eroină a lui Chaucer – aminteşte Alberto Manguel în *Istoria lecturii* (Actes Sud, 1998) – socotea că a citi în pat e o ocupaţie mai plăcută decît jocurile de societate. În timp, lectura în pat, înainte de a adormi, devine un obicei curent. La unii scriitori, patul este şi spaţiul actului creator. Proust nu scria decît culcat, cu foile pe genunchi şi sprijinindu-se în pernă. Tot în pat îşi primea, noaptea tîrziu, prietenii; îi invita la o cină frugală, dar rafinată, cu şampanie adusă de la restaurantul Hotelului Ritz (povestind o astfel de întîlnire, Mauriac îşi aminteşte de petele de cerneală de pe cearşafuri). Edith Warton scria în pat pe un soi de platou, lăsa foile de hîrtie să cadă pe jos, iar secretara le aduna apoi şi le bătea la maşină. În ultima perioadă a vieţii, cînd locuia lîngă Palais-Royal, Colette rămînea practic tot timpul în pat („patul-plută", cum îl numea), citea (lectura ideală în această poziţie ar fi, după Colette, *Mizerabilii* lui Victor Hugo) şi scria pe o tăbliţă pe care i-o făcuse cadou contesa de Polignac. După ce vreme de decenii scrisese la o masă de cafenea, Nathalie Sarraute a ales şi ea, la bătrîneţe, patul. Asemenea unor Carlos Onetti, Antoine Blondin sau Lobo Antunes.

„A citi în pat – spune Alberto Manguel – este o activitate egocentrică, imobilă, liberă de convenţiile sociale obişnuite, ascunsă lumii şi care, pentru că se petrece între cearşafuri, în zona desfrîului dar şi a lenei vinovate, are ceva din atracţia lucrurilor interzise." Un recent sondaj (consemnat de *Evenimentul zilei)* arată, în chip neaşteptat, că „o partidă de sex păleşte şi în faţa unei cărţi bune". Acel „şi" se referă la faptul că din alte sondaje reiese că „30% dintre bărbaţi ar fi gata să renunţe total la viaţa sexuală pentru o sumă de 2 milioane de dolari, iar 9% ar renunţa dacă nu ar mai fi nevoiţi să muncească vreodată". Concluzia – această frază, sub o fotografie în care un domn (cu ochelari) citeşte, iar doamna (fără ochelari) stă alături pe canapea, cu capul în mîini, privind în gol şi respirînd prin toţi porii o imensă plictiseală: „O carte bună, un cont gras sau odihna pe viaţă bat întotdeauna sexul".

Toate speranţele ne sînt – încă – permise.

Texte și opinii de: ● *Ioana AVĂDANI (director executiv, Centrul pentru Jurnalism Independent)* ● *Remus CERNEA (director executiv, Asociația „Solidaritatea pentru Conștiință")* ● *Eugen CIURTIN (teolog)* ● *Emil MOISE (profesor de filozofie)* ● *Mihail NEAMȚU (teolog)* ● *Cristian PÎRVULESCU (președintele Asociației „Pro Democrația")* ● ***Coordonatorii temei:*** *Cristian GHINEA și Mircea VASILESCU*

Știm că nu știm?

Au fost trei cazuri îndelung dezbătute: caricaturile Profetului publicate de un ziar danez, prezența icoanelor în școlile din România și articolul 13 din Legea cultelor care sancționează „defăimarea simbolurilor religioase". În toate aceste cazuri, subsemnații s-au situat pe poziții contrare: unul a susținut libertatea deplină de exprimare, celălalt – respectul față de sentimentele religioase; unul – să se scoată, celălalt – dar de ce?; unul – că articolul 13 este grav, celălalt – că simbolurile religioase trebuie respectate, deși nu e clar ce înseamnă „defăimare". Cititorii noștri – mai inteligenți decît ai tuturor! – își vor da seama și singuri cine este „unul" și cine este „celălalt". (Oricum nu contează, că amîndoi avem dileme...)

În toate aceste dezbateri, nu ne-au plăcut: procesele de intenție („scoaterea icoanelor – atac ateo-comunist la ființa neamului"; „menținerea icoanelor – stat fundamentalist teocratic"); atacurile la persoană (multe); cuvintele tari (nu le mai reproducem); o anume superficialitate a discuțiilor axate pe chestiuni concrete și imediate, uitînd de substanța *problemei; recursul prea rapid la argumentul majorității ca decident suprem („sîntem un popor majoritar ortodox"), dublat de cereri maximaliste și imediat aplicabile ale unor reprezentanți ai minorității („retragerea neîntîrziată a icoanelor din școli, conform deciziei CNCD").*

N-am putea să dezbatem altfel o temă atît de sensibilă? Prezența și rolul simbolurilor în spațiul public nu pot fi reduse la simpla opțiune între a pune sau a nu pune icoane pe pereții claselor. N-ar trebui să discutăm mai substanțial și mai documentat despre simboluri *și despre felul cum ne influențează viața cea de toate zilele? Aplicarea unui model de stat laic modern nu poate fi expediată în formule generale precum „conform normelor europene" sau „Franța este un stat laic, de ce n-ar fi și România?". N-ar trebui mai întîi să cunoaștem mai bine* diversele *reglementări din țările europene (și nu numai) și să ne lămurim ce „model" poate fi aplicat mai eficient? Cît despre „majoritatea ortodoxă" invocată ca argument, ea există* acum. *N-ar trebui să ne gîndim la o reglementare pe termen lung? Și, în general, n-ar trebui să fim mai puțin militanți și mai dispuși să dăm crezare și argumentelor celorlalți? (**C. G.** și **M. V.** – sau invers)*

Eugen CIURTIN

Cîteva obiecții

Cu varii calibre și intensități, asistăm de cîteva luni bune la o aglomerare de opinii asupra raporturilor dintre societate și religie, iscate în jurul unui demers intens popularizat despre retragerea unor icoane ortodoxe dintr-o școală anume. Tematica a intersectat agende din cele mai diverse, un oarecare consens obținîndu-se doar cu privire la miza temei, constant în creștere. Mulți și-au descoperit vocații timid misionare, concurente pînă la adversități tăioase: în orice caz, încă unul îți poate spune cum, de fapt, stăm. Și radicalizarea s-a obținut repede: unii au văzut aici o dură campanie de abolire a religiosului, considerat nefast cel puțin în spațiul public, în timp ce alții au maximalizat șansele unei contraofensive nu mai puțin revanșarde. Pripa unor comentatori a înflăcărat subiectul, glosînd liber precum în jurul oricăror substantive generoase. Petiția unui profesor de liceu a primit un lung răspuns de la Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), pentru că terenul dezbaterii a fost instrumentat în aria discriminării, solfegiată tot mai universalist: în acest moment se vorbește despre simboluri religioase, în general, și despre societate, în general. E coerent însă raționamentul indefinit galopant la care asistăm?

Petiția pusese deja problema în termeni extrem de generali (ușor nebuloși), și nu a resimțit nici o disproporție între petent, instanțe, contexte. Larg mediatizată, Hotărîrea 323 a CNCD afirmă că „în fapt, petentul sesizează CNCD asupra faptului că afișarea simbolurilor religioase pe pereții unităților publice de învățămînt «constituie discriminare împotriva persoanelor agnostice sau de altă confesiune decît aceea căreia îi aparțin simbolurile religioase și astfel se generează o atmosferă ostilă și degradantă, afectînd dreptul la demnitatea personală al tuturor copiilor (și implicit dreptul la educație) și procesul de formare a personalității umane și creative»" (instructiv e întregul document, accesibil lawww.cncd.org.ro/documente/hotarari/Hotararea323-2006.pdf). În fapt, am asistat la alimentarea difuză a unei glisări instantanee și echivoce, de la sesizarea unui caz de discriminare, foarte bine precizat, către semnalarea unui context mai larg, iar de acolo la echivalarea acelui caz cu alte cazuri, cu *toate* cazurile (de școli cu icoane), cu orice caz posibil în genere. Reprezentat aici de școală, caracterul secular al statului e redescoperit și aprofundat cu ingenuități aurorale. Propulsor a fost aici și un anumit amatorism al ideii de discriminare, cel puțin al aceleia care intră în sarcina CNCD. Centralizarea opiniilor venite din societate e direcționată spre un stat care împărtășește, în învățămînt chiar, direcția cealaltă, a descentralizării. Cu siguranță se întîmplă încă asta în probleme de ambient, unde și ședințele cu părinții operează din plin cu tema discriminării. Întîmplător, Consiliul – care nu e totuși o ședință permanentă cu părinții din țară – are prin statut o misiune cuplată deseori, în istoria modernităților, cu critica radicală a religiei: combate. Critica cu pricina s-a desăvîrșit în echivalarea marxistă și comunistă dintre religii și obscurantism, un eșantion de stupiditate în stare pură (și, se pare, nu biodegradabil). Cum Consiliul combate, iar tema face parte din dezbaterea despre stat și religie, lista sesizării s-a încărcat cît mai mult, în timp ce calea urmată e din ce în ce mai scurtă, cu promisiunea ei de irevocabil rapid. Statutul, abia astfel discutat, al respectivelor imagini reclamă o scurtă analiză de text: atmosfera e socotită nu doar ostilă, ci și degradantă; chiar și implicit, pe lîngă dreptul la demnitate e și cel la educație (deși acesta era chiar contextul, iată cum contextele se pot aglutina); în fine, nu se deformează numai personalități umane, ci și, explicit, *creativitatea* (singura ei formă concretă fiind, în cazul dat, tocmai aceea a elevilor Liceului de Artă „Margareta Sterian", care au pictat icoanele). Detenta e asemănătoare cu aceea a unor fondatori. Ce „se generează", privit separat, pare într-adevăr strigător la cer: s-ar potrivi la o adică la fel de bine și unei școli care ar afișa nu icoane, ci explicită pornografie. Oricum, ce altceva s-ar fi reclamat dacă un copil de o altă religie ar fi fost obligat să se și închine? Cu voia sa singurul pe listă, la început cel puțin, dl Emil Moise a amestecat o platformă cu o petiție, iar rezultatul, din nenumărate pricini, a fost considerat convingător.

Nu cred că e. Rareori am asistat la tentative de inducție drapate atît de deductiv. Pentru atare generalitate, un exemplu e la fel de inutil, la start, precum o listă de spețe. În jurul cazului, previzibilul opiniilor – așa cum se întîmplă totuși torențial la noi – a produs flasce simetrii: nu întîlnești persoane apte (nu neapărat doritoare) să apere justețea suspendării icoanelor din școli și care să asocieze și un anumit regret fondat acestei măsuri, după cum nu întîlnești campioni ai introducerii și menținerii icoanelor în școli, care să se preocupe elaborat și de discriminări, și de diferențe.

Ar fi, oricum, salutar ca dialogul dintre religii și secularizări să acroșeze un atît de divers interes public. Întrunește însă el, acum și aici, condițiile minime care l-ar putea configura mai durabil în acord cu registrele sale clasice, pentru a contribui optim la un prezent și la un proiect de societate? Printre parametri clasici ai dezbaterii figurează, federator, și un principiu de omogenitate teoretică și coabitare socială: putem regăsi și legifera, în aceeași societate, un teren comun în care valorile religioase și seculare să nu producă dizarmonii și în care să nu-și conteste reciproc identitatea? Altminteri spus, în spațiul public se pot evita sau reduce la un minim tolerabil, global și punctual, acele valori care derivă din contestarea (asimilată ca fatalitate) a celorlalte? Și cum s-ar metaboliza benefic secularizarea?

Ca de obicei la noi, problema nu e ce am mai putea uita, ci tocmai ce am putea reține, dincolo de fracturile istorice multiple care au marcat tocmai secularizarea în modernitatea românească. Și atunci avertismentul prealabil e petiționarul din Caragiale, care încurca „Regia monopolurilor" cu „pensiile". În locul unor răspunsuri concentrice, actul s-a soldat, de fapt, cu o recomandare, al cărei statut e incert. Se așteaptă decizii, la nivel executiv central. Nu s-au înregistrat progrese notabile în discernerea „atmosferei ostile și degradante". Cei care ar produce-o o pot produce totuși și fără implicarea unor icoane, așa cum la Ortodoxie se pot în continuare raporta – și la fel de divers – în interiorul unor pereți goi. Autoritățile sînt în impas, între altele și pentru că religia (creștin ortodoxă) e o „materie" (ba chiar una în curs de a deveni obligatorie), și pentru că tot „materie" a devenit istoria religiilor, chiar dacă – e limpede – cei care o predau în licee nu au o pregătire adecvată. În cazul nostru, în schimb, apare senzația neplăcută că ar exista o singură soluție, globală și gordianică, a cărei legitimitate nu aparține decît instanțelor maxime. Organele competente ale statului sînt deja interpretate ca perfect providențiale și deopotrivă militante, carența de militantism urmînd a le fi îndepărtată prin vitaminizarea cu petiții. Deși lezați ar fi agnosticii, care nu pot fi mai egali decît alții în fața CNCD, aceștia par a controla un concept al providenței care scapă celor mai temerari teologi. Dar ar dori totodată să fie stipulat etatist prin planificare, chiar dacă statul se pronunță cu privire la altceva cînd produce consecințe referitoare la „atmosfere". De ce, de pildă, să implici emoțional școlari din Gorj și adolescenți din Năsăud pentru că e discriminat un copil sau o mie, dintr-o școală, la Buzău? De ce să ignori într-atît contextul local și microistoria recentă, pentru a-ți pregăti un portret cu curtea de la Strasbourg? Nu discriminarea eventuală e contestabilă, ci geografia ei, încă din start. Nu e vorba nici de simboluri eventual violente, căci nu tauroctonia mithraică e afișată triumfalist la Dorohoi, și nici la Babadag nu flutură răfuieli jihadiste. Acolo unde e vorba de militantismul unor atei, de ce să preia odraslele lor, constrîngător sau furtiv, vacanțele de Crăciun sau de Paști? Își promit părinții agnostici că nu vor discrimina „demnitatea personală" a micuților prin nici un Baubau și alte onomatopee mitologizate la fel de creativ?

Comunicatul CNCD

Colegiul Director al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării a analizat petiția domnului Emil Moise, profesor de filozofie din Buzău, avînd ca obiect două capete de cerere:

- Retragerea simbolurilor religioase de pe pereții publici ai cancelariilor, holurilor și sălilor de clasă din Liceul de Artă „Margareta Sterian";
- Retragerea simbolurilor religioase din instituțiile de învățămînt public din România.

Petentul consideră că afișarea simbolurilor religioase pe pereții unităților publice de învățămînt constituie o discriminare împotriva persoanelor atee, agnostice, indiferente sau de altă confesiune decît aceea căreia îi aparțin simbolurile religioase.

Cu privire la primul capăt de cerere, Colegiul Director a reținut Sentința nr. 157 pronunțată în ședința publică din data de 27 martie 2005 de către Tribunalul Buzău și Decizia nr. 1917 pronunțată în ședința publică din data de 20 iulie 2006 de către Curtea de Apel Ploiești. Astfel, instanța a considerat că „prin existența simbolurilor religioase pe pereții cancelariilor, holurilor și sălilor de clasă din învățămînt nu sînt încălcate drepturile fundamentale la libertatea de conștiință, gîndire și libertatea credințelor religioase, respectiv al egalității în drepturi ale elevilor și nu reprezintă o situație discriminatorie pentru fiica reclamantului, elevă la Liceul de Artă «Margareta Sterian» din Buzău, care frecventează orele de religie predate. Se reține că în cazul acestei unități de învățămînt există o situație specială în raport de celelalte școli pendinte I.S.J. Buzău, întrucît majoritatea icoanelor expuse în această instituție sînt lucrări elaborate de elevii liceului sub îndrumarea profesorilor de specialitate, fiind considerate obiecte de artă". Decizia Curții de Apel Ploiești este definitivă și irevocabilă. În consecință, Colegiul Director nu se pronunță, respectînd principiul autorității de lucru judecat.

Cu privire la cel de-al doilea capăt de cerere, Colegiul Director al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării a decis să recomande Ministerului Educației și Cercetării elaborarea și implementarea unei norme interne (circulară, instrucțiune), într-un timp rezonabil, prin care să reglementeze prezența simbolurilor religioase în instituțiile de învățămînt public. Această normă internă trebuie să se fundamenteze pe următoarele principii:

- să asigure exercitarea dreptului la învățătură și accesul la cultură în condiții de egalitate;
- să respecte dreptul părinților de a asigura educația copiilor potrivit convingerilor lor religioase și filozofice;
- să respecte caracterul laic al statului și autonomia cultelor;
- să asigure libertatea de religie, conștiință și convingeri a tuturor copiilor în condiții de egalitate;
- să afișeze simbolurile religioase doar în cursul orelor de religie sau în spațiile destinate exclusiv învățămîntului religios.

(din comunicatul de presă al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, 21 nov. 2006)

Cristian GHINEA

„Ateii iconoclaşti“ cu care aş muri de gît

– care nu sînt atei (nu că ar fi ceva rău în asta); care nu sînt iconoclaşti (nu că ar fi ceva rău în asta); şi de ce să mor? –

Au fost mai mult înjuraţi decît ascultaţi. „Atei care vor să distrugă credinţa neamului.“ „Comunişti care atacă fiinţa naţională.“ „Satanişti care ne prostesc copiii“... Etc. etc. Acest articol îi lasă să vorbească.

Remus Cernea

Director executiv la Asociaţia „Solidaritatea pentru libertatea de conştiinţă“. Figură de rocker. Vorbeşte calm. Problema religiei în spaţiul public îl preocupă de prin 1998. Era student la Filozofie, clădire comună cu Dreptul. S-a sfinţit locul pentru o viitoare biserică în curte. A scris o scrisoare de protest. S-a făcut vîlvă. Fuseseră şi altele înainte de asta. Conferinţe organizate în amfiteatru, unde se vindeau cărţi legionare. Împreună cu patru colegi, a strîns 150 de semnături împotriva construirii bisericii. Liga Studenţilor şi Asociaţia Studenţilor Creştini Ortodocşi Români au strîns o listă de contrasemnături. 3000 de contrasemnături în trei zile. În urma scandalului, rectorul a interzis orice conferinţă, o măsură care acum i se pare excesivă lui Cernea. Biserica nu a mai fost construită, icoanele au fost retrase de la Drept şi Litere.

În 2003 a înfiinţat Asociaţia pe care o conduce, împreună cu alte 26 de persoane (www.humanism.ro). Vor un stat secular. Modelul german, ungar, ceh: statul sprijină într-o măsură rezonabilă bisericile, dar separaţia între stat şi biserici trebuie să fie clară. Modelul laic francez i se pare foarte bun, „dar nu orice model funcţional pe lumea asta e bun pentru România“. Zice că Biserica are prea multe privilegii. De pildă, Catedrala Neamului. Terenuri şi fonduri date în mod ilegal. Alt privilegiu: slujbele religioase ţinute în şcoli şi în cadrul Forţelor armate. Cu toţi elevii şi cu toţi militarii, indiferent de confesiune.

E indignat că bisericile au fost persecutate de comunişti şi i se par justificate anumite măsuri reparatorii. Dar privilegiile de mai sus nu pot fi considerate astfel de măsuri reparatorii? „Nu, pentru că sînt făcute arbitrar. Anumite măsuri reparatorii, oferite prin lege, pot fi justificate.“ Vreau un exemplu de măsură reparatorie justificată. Dacă statul a dărîmat o biserică, i se pare corect să o reconstruiască acum. La începutul anilor ’90, „cererile BOR pentru reparaţii erau îndreptăţite. Numai că legăturile cu statul fiind prea strînse, cererile au devenit excesive, astfel încît s-au acordat peste tot terenuri şi sume uriaşe pentru construirea de biserici. Dacă statul ţi-a luat un apartament, nu poţi să ceri acum 10 blocuri înapoi“.

Ce vrea Remus Cernea să facă statul? Să fie neutru. „Dacă o persoană religioasă ar fi supusă unui abuz din partea unei majorităţi atee, aş fi de partea sa, pentru că mi se pare nedrept ca acelei persoane să-i fie impusă o credinţă sau valori contrare propriilor opţiuni“. E pe cale să înfiinţeze Partidul Reformist. Şi-a anunţat candidatura pentru Parlamentul European (www.tualegi.eu). Are nevoie de 200.000 de voturi. Nu i se pare mult. Îi urez succes, în loc de la revedere. Nu îi spun că nu are nici o şansă, va citi aici.

Emil Moise

Da, el. Profesorul care a sesizat Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării în legătură cu icoanele din şcoli. Vorbeşte apăsat şi convins. E greu de întrerupt. Din 2001 predă ştiinţe socio-umane la Buzău. Cînd a ajuns la şcoală, a văzut icoane pe pereţii tuturor claselor. „Am început să mă întreb dacă e corect sau nu.“ Făcea masteratul de gen şi politici publice de la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative (SNSPA). Cursuri de la cinci la opt, navetă, nu a lipsit niciodată. Icoanele îl preocupau, şi-a direcţionat masteratul pe problema interferenţelor dintre religie şi drepturile omului. A început şi un doctorat, îl va îndrepta în aceeaşi direcţie. De ce îmi spune toate astea? Nu ca să se laude. „M-am asigurat, înainte de a face pasul public, că am făcut tot ce era posbil să mă familiarizez cu problema.“ E deranjat că presa îl prezintă doar în problema icoanelor, el face mult mai multe lucruri de care ziariştii nu sînt interesaţi. Poftim, sînt eu interesat. Să-mi spună. A făcut multe acţiuni pentru drepturile copiilor. Nu are o situaţie materială strălucită, dimpotrivă. Dar a donat cărţi. Şcoala în care predă nu a primit nici o carte nouă din 1990. Asta îi aduce aminte de ministrul Educaţiei. Şi-a luat maşină de 60.000 de euro. E greu de oprit din diatribă. Să ne întoarcem la cărţi. Aşa, a pus la fiecare clasă cîte 20.000 de lei, ca să dea un exemplu. Fiecare copil care a dorit a pus cîte 5000 de lei. Au strîns 20 de milioane din care au cumpărat cărţi. A recomandat cui l-a ascultat o carte – *Revoluţia interioară. Cartea respectului de sine*, de Gloria Steinem. Mi-o recomandă şi mie, dar îmi spune că n-o s-o mai găsesc pentru că el a epuizat stocul de la Polirom. Le-a spus tuturor că le dă banii înapoi pe ea, dacă nu le place. Locurile de joacă din România nu sînt sigure, leagăne din fier,

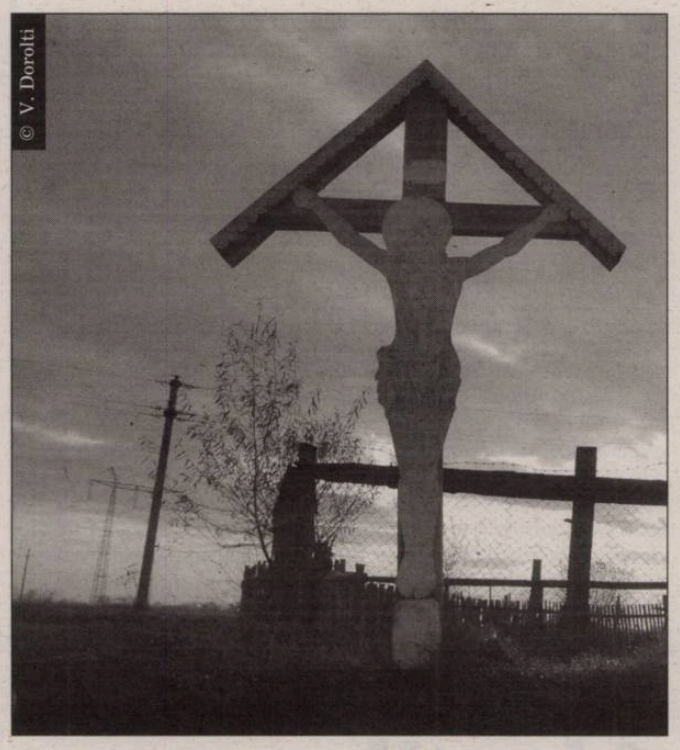
© V. Dorolti

cu colţuri. O fetiţă a şi murit la Buzău. (Cicatricea mea de lîngă ochi îl crede.) A făcut o petiţie pentru a cere locuri de joacă sigure, din cauciuc şi alte materiale. 400 de copii au strîns 8000 de semnături. Le trebuiau 20.000 ca să iniţieze proiectul de hotărîre. Vacanţa a venit prea devreme. Dar primarul a schimbat locul de joacă din cel mai mare parc din oraş. Tot e ceva. „Te-aş putea ţine pînă dimineaţă cu ce am făcut şi cîte idei am.“

Nu, lasă, să ne întoarcem la icoane. „Pînă să spun eu că sînt icoane pe pereţi, nici nu le băgau în seamă. Nimeni nu le acorda importanţa pe care o merită. Copiii copiază la examen sub icoane, profesorii iau şpagă sub icoane. Este o devalorizare a icoanelor. Pentru creştini, icoana nu este orice. Icoana face legătura cu Dumenezeu. O pui în casă într-o anumită cameră, spre răsărit, nu o pui în WC, nu? Atunci de ce o pui în şcoală peste tot? Poate o să dau statul în judecată: sînt creştin ortodox, statul îmi devalorizează simbolul meu religios, pune icoane unde vrea el. Icoana are rost la ora de religie, unde ai un călăuzitor, înţelegi ce este cu ea“. „Nu am nimic cu icoanele în sine. Eu am icoane acasă. Problema e cum le foloseşti. E ca şi cum ai spune că tu vrei să îmi dai cu icoana în cap pentru că e sfîntă pentru tine.“

Crede că şcoala din România promovează interesul superior al Bisericii, în loc să urmărească interesul superior al copilului. Religia este predată din clasa I pînă într-a XII-a. „Nu se spune nimic despre libertatea de conştiinţă. Educaţia civică se face în patru ani şi este o materie rigidă, se spune cum e împărţită puterea în stat etc. La religie se închină încontinuu. Îţi arăt un manual unde din 29 de poze cu persoane în viaţă, 28 sînt cu Patriarhul Teoctist.“

Ioana Avădani

O ştiţi sigur. Traduce la noi textele lui Andrei Codrescu, din plăcere. Şi-a făcut blog la Hotnews.ro, aţi aflat din numărul trecut de ce. Conduce Centrul pentru Jurnalism Independent. Dacă ai întrebări despre libertatea de expresie în România, nu ai cum s-o ocoleşti. În plus, mi-a fost şefă la Centru cît ne-am bătut să reglementăm publicitatea de stat. Dar nu de asta nu am ocolit-o. A semnat scrisoarea deschisă sprijinind demersul lui Moise la CNCD. De ce? „Nu mă deranjează icoanele în sine, e vorba de un principiu. Eu am icoane la mine acasă, nu icoana ca obiect mă deranjează, ci automatismul punerii ei pe perete, în spaţii publice.“

Cristian Pîrvulescu

Şi pe el îl ştiţi. Analist politic. Preşedintele Asociaţiei Pro Democraţia. Decan la Facultatea de Ştiinţe Politice, SNSPA. Tatăl său nu a fost securist, cum s-a scris în presă după ce a semnat scrisoarea deschisă pro-Moise. Şi oricum nu are legătură, nu? A fost medic. Tatăl.

Problema icoanelor i se pare secundară. Esenţială este discuţia privind neutralitatea statului din punct de vedere religios. „Prin simbolurile religioase, aduci un subiect privat, confesiunea religioasă – care nu poate fi niciodată obiect de consens – într-un spaţiu public, care este al tuturor.“; „Nu este o atitudine antireligioasă, cum vor unii să o prezinte. Problema este în ce măsură spaţiul public poate fi invadat de probleme private. Nu ne putem mîntui în colectiv, ci doar individual. Statul trebuie să fie laic pentru a fi neutru.“ Religia se face cvasiobligatoriu, fiind o materie opţională fără alternativă, douăsprezece clase. Filozofie se face doar în ultima clasă de liceu, iar acum a ajuns materie opţională, la alegere cu geografia. „Din punctul meu de vedere, icoanele sînt mult mai puţin importante decît lipsa de gîndire critică. Statul îşi ratează vocaţia, nu îşi formează cetăţeni.“ În Franţa, politicienii apără ziarul dat în judecată pentru că a publicat caricaturile cu Mahomed. În România, 220 de parlamentari votează Legea cultelor, cu articolul 13 prin care poţi să condamni orice, dacă cineva se simte lezat în sentimentul religios. A fost o abţinere. Şi un vot contra: Marian Săniuţă. De la PSD.

Faţă cu reacţiunea

Cernea a fost la Senso TV săptămîna trecută cu un preot de la Biserica Armenească, care i-a spus că e justificată crima în numele lui Dumnezeu. Cînd îţi este atacată familia, poţi să-l ucizi pe agresor. Iar Dumnezeu e mai sfînt decît familia şi, dacă cineva îl atacă, atunci este justificată uciderea lui. Aşa i-a spus preotul. Iustin Marchiş a spus că în spatele lor se află diavolul. A mai primit mesaje de ameninţare pe net.

L-a enervat Andrei Pleşu cînd a scris în *Dilema veche* că e prea tînăr pentru a fi atît de convins liber-cugetător? Nu, dar nu e un argument serios. Nu contează ce vîrstă ai. „A făcut presupuneri în legătură cu persoana mea, că am convingeri absolute.“ Ai convingeri absolute? „Maeştrii mei spirituali sînt Cioran, Nietszche, Schopenhauer. Filozofii corozivi, care dizolvă marile adevăruri, marile convingeri. Sînt mai apropiat de sceptici, dar asta nu înseamnă că nu am nişte valori.“ Dar e de acord cu Pleşu în sugestia că orice opinie e bine să fie cît mai bine fundamentată.

Emil Moise spune că, în general, copiii l-au înţeles mai bine decît profesorii sau părinţii. Au înţeles. E sigur că într-o oră poate convinge orice clasă cu argumentele sale. „Nu pot să înţeleg atunci cum oameni din elita intelectuală nu înţeleg.“ După ce a apărut la televizor, primul copil care l-a văzut i-a spus: „Domnule profesor, v-am văzut aseară. Vă rugăm să ne explicaţi“. Primul profesor întîlnit i-a spus: „Băi, Emile, tu cîţi neuroni ai!?“. Profesorul de religie i-a transmis în cancelarie, în gura mare, un mesaj din partea consilierului episcopal: îi oferă un loc de veci gratis, cu condiţia să vină să-l folosească.

Ioana Avădani a fost şocată de vehemenţă şi de reacţiile umorale. „Unde eu am văzut o problemă de principiu, alţi oameni, şi chiar unii în a căror capacitate intelectuală mă încred, au reacţionat extrem de visceral şi personal.“ Cine? Patapievici, Bălăceanu-Stolnici.

Cristian Pîrvulescu: „Cei care au respins demersul au personalizat discursul. Aştept ca bătălia de idei să înceapă, pentru că eu am argumente“.

(În p. 12, un *Ping-pong cu argumente*)

Şapte preoţi şi-un tovarăş

În raportul Tismăneanu, la pagina 610, găsim nota de subsol nr. 58, care spune: „Primul lăcaş de cult distrus a fost Biserica Enei, sub pretext că fusese avariată la cutremurul din 4 martie 1977. Pe 11 martie, putem citi în stenograma CPEx următorul dialog: Ion Dincă: «Mi-a spus tov. Verdeţ în legătură cu informaţiile care au ajuns la dumneavoastră privind cele două biserici din sectorul 5. Mai sînt cazuri unde preoţii au început să organizeze chete în rîndul enoriaşilor pentru repararea bisericilor». Ceauşescu: «Legea interzice strîngerea de bani fără aprobare. Lucrul acesta trebuie pedepsit». Vezi ANIC, CC al PCR – Cancelarie, dosar nr. 29/1977, f. 16 v.“.

Ţineţi minte numele de Dincă.

Îl regăsim în ziarul *Gândul* din 13 ianuarie 2007, unde citim următoarea ştire: „Şapte preoţi l-au condus pe Dincă-Teleagă pe ultimul drum / Fostul lider comunist, Ion Dincă, a fost înmormîntat, vineri, la Cimitirul Militar Ghencea, la slujbă participînd cîteva sute de persoane. La ceremonia condusă de şapte preoţi au participat personalităţi ale fostului regim comunist, între care Nicolae Badea, Emil Bobu – fost ministru de Interne, Mizil tatăl şi fiul, generalul Nuţă – fost şef al Securităţii, generalul Iulian Vlad. Coroane de flori cu mesaje de regret şi de recunoştinţă au fost semnate şi de familia Iliescu, de Adrian Păunescu, de familia Videanu sau de Corneliu Vadim Tudor“. **(C. G.)**

Mircea VASILESCU

„Fundamentaliști“ lîngă care merită să trăiești

– care nu sînt fundamentaliști (că ar fi *ceva rău în asta); și chiar, de ce să mori? –*

Icoanele există în şcoli de ani buni: „au apărut“ acolo pur şi simplu, nu a existat o reglementare sau o decizie a vreunei autorităţi a statului cu privire la ele. Pînă acum, nu s-a pus problema dacă e bine sau e rău să existe simboluri religioase în şcoli, iar subiectul nu a fost nicidecum un „caz“ de dezbatere naţională. A fost luat ca atare: în unele şcoli şi clase s-au pus icoane, în altele nu, în mod spontan, după cum au crezut de cuviinţă oamenii locului. De cînd a luat fiinţă, CNCD nu s-a autosesizat că Ministerul Educaţiei nu a reglementat pînă acum „printr-o circulară“ situaţia; şi ironia sorţii a făcut ca, sesizat de un cetăţean, să emită o opinie cu privire la situaţia *generală*, fără să poată rezolva cazul direct al respectivului, care primise deja o sentinţă a justiţiei. Pentru că – nu trebuie uitat – profesorul Emil Moise a ajuns la CNCD *în ultimă instanţă*, după ce depusese multe memorii la Inspectoratul Şcolar din Buzău şi după ce chemase la tribunal acelaşi Inspectorat. CNCD pare să-i fi făcut, în sfîrşit, dreptate. Dar nu în cazul particular al fiicei sale, ci în privinţa celuilalt capăt de acuzare, care solicita eliminarea simbolurilor religioase din *toate* şcolile. De-abia aici apare însă problema. Să presupunem că Ministerul Educaţiei (sau altă autoritate a statului) ar da curs recomandării CNCD şi ar interzice afişarea simbolurilor religioase în şcoli. S-ar cădea dintr-o „discriminare“ în alta: părinţii credincioşi ar sesiza CNCD că, fără icoane în clase, copiii lor trăiesc într-o „atmosferă ostilă şi degradantă“, păcătoasă şi fără repere morale, deci sînt discriminaţi. Hotărît lucru, CNCD ar avea ce face pe termen lung...

De fapt, întrebarea fundamentală care minează întregul proces se referă chiar la termenul de pornire: a avea în faţa ochilor un simbol în care nu crezi creează o situaţie de *discriminare*? Sau petiţia profesorului buzoian tocmai la CNCD a fost mai degrabă o „găselniţă“ procedurală, după ce nici Inspectoratul Şcolar, nici justiţia nu-i dăduseră dreptate?

În jurul icoanei

O mare parte a dezbaterii s-a concentrat asupra icoanei, a rolului şi efectelor sale asupra copiilor. Militanţii pentru eliminarea icoanelor au insistat asupra semnificaţiei lor religioase, aplicînd un mecanism deductiv simplu: reprezintă credinţa ortodoxă, deci afişarea lor în clase îi discriminează pe cei de altă religie sau pe atei; în plus, prezenţa lor în şcoli este în contradicţie cu caracterul laic al Statului şi al instituţiilor publice. Din „tabăra“ cealaltă (Biserica Ortodoxă Română şi unii susţinători ai tradiţiei), s-a răspuns tot pe baza semnificaţiei religioase: să păstrăm icoanele în clase *tocmai* pentru că poporul român este în majoritate creştin ortodox, iar credinţa a avut un rol important în construirea identităţii sale naţionale. S-a trecut însă foarte lejer peste faptul că icoana are semnificaţii multiple, nu este un biet „talisman“ prin care purtătorul îşi atestă apartenenţa religioasă. Andrei Cornea a atras atenţia tocmai asupra dificultăţii de a „fixa“ icoana într-o unică perspectivă: „Pînă la urmă, atitudinea faţă de icoane – anume dacă ele sînt văzute ca «obiecte de cult» sau ca «simboluri religioase» sau poate doar ca «valori de artă» – e o atitudine subiectivă. De obicei, nu poate fi nici direct controlată, nici cenzurată. Şi faptul e cu atît mai complicat în cazul icoanei ortodoxe, a cărei teologie complexă şi rafinată, decisă în urma celui de-al doilea Conciliu de la Niceea, a stabilit, atît împotriva iconoclaştilor bizantini, cît şi a latinilor favorabili în principiu imaginilor, că veneraţia arătată imaginilor sfinte se transmite în mod misterios arhetipului, ceea ce a condus la consecinţe importante nu numai pe plan dogmatic şi de cult, dar şi pe plan artistic“. (Andrei Cornea, „Simboluri religioase“, în *22*, nr. 880, 19 ianuarie 2007)

Acei reprezentanţi ai societăţii civile care au susţinut iniţiativa profesorului Moise au găsit în acest caz ocazia de a-şi etala principiile ideologice la care ţin: secularismul, egalitatea, non-discriminarea, ba chiar (unii dintre ei) contestarea religiei ca atitudine specifică modernităţii. Profesoara Mihaela Miroiu afirma, de pildă, că religia creştină pune femeia în inferioritate (pe cale de consecinţă – deduc – icoanele ar trebui interzise în şcoli pentru că le amintesc permanent copiilor de această nedreaptă şi discriminatorie situaţie care durează de mii de ani). E stranie o asemenea concluzie despre o religie care acordă atîta importanţă Fecioarei Maria, ceea ce şi un nepriceput într-ale teologiei poate constata. Poate doar dacă ne raportăm la standardele actuale ale „egalităţii de şanse“ putem trage concluzia unei „inferiorităţi“ a femeii: Fecioara Maria n-a avut, ce-i drept, aceleaşi „şanse“ ca bărbaţii din vremea ei...

Dar, indiferent de perspectiva ideologică a „iconoclaştilor“, cantonarea în semnificaţia religioasă – şi încă şi aceea tratată superficial, în ciuda complexităţii sale – este unul dintre punctele slabe ale campaniei lor. Adevărata problemă este una *culturală:* pe de o parte pentru că icoanele au şi o astfel de importanţă, pe de altă parte pentru că, într-o societate ca a noastră, cu un evident deficit de modernitate, a *asimila* organic ideile şi

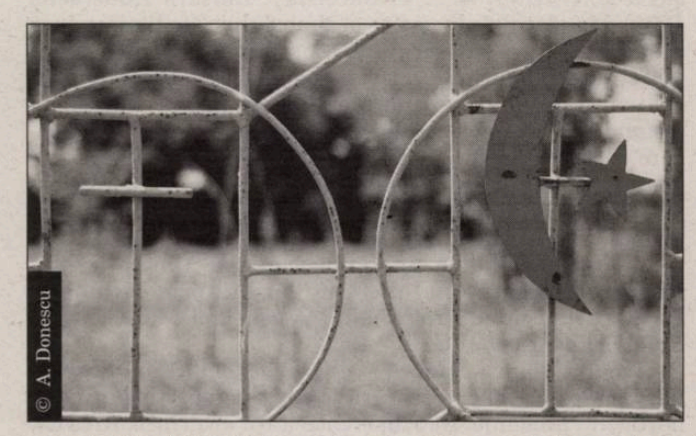
© A. Donescu

procedurile statului laic presupune un proces îndelungat, nu un decret administrativ. Iar multele referiri la spaţiul public trebuie să pornească de la realitatea acestuia, nu de la definiţia sa ideală din manual: „E firesc că spaţiul public al unui popor care e în proporţie de 85% ortodox arată într-un fel diferit de cel al unui popor care este 99% islamic şi cu totul altfel decît cel al unui popor compus în proporţie de 88% din atei. Or, chiar asta mă tem că reprezintă demersul dlui Moise: o plîngere administrativă împotriva firescului.“ (Sever Voinescu, „Iconoclaştii epocii Băsescu“, în *Cotidianul,* 30 noiembrie 2006)

Pe acest fundal zgomotos al vorbelor mari şi al principiilor fundamentale, în care concentrarea pe semnificaţia pur religioasă a icoanelor a deturnat în bună parte discuţia, punctele de vedere echilibrate şi argumentate *altfel* decît după logica taberelor au trecut aproape neobservate, deşi atrăgeau atenţia tocmai asupra semnificaţiei culturale a icoanelor: „Sfîntul Gheorghe omorînd balaurul are ceva de basm care consună cu vîrsta puştilor. Maica Domnului cu pruncul în braţe e un arhetip benign, liniştitor. Eu, personal, dac-aş fi iarăşi copil (ortodox, evreu, musulman sau animist), nu m-aş simţi prejudiciat într-o clasă unde pe pereţi, între planşele cu Vaca şi Porcul, alături de tabelul lui Mendeleev şi de o strofă din *Lucea-fărul*, s-ar afla şi o icoană frumoasă, pictată cu gust. De ce nu, în definitiv? Lucrurile de acest fel trebuie privite cu calm şi înţelepciune, cu toleranţă şi cu simţul umorului. Aplicarea oarbă a unor principii nu duce nicăieri. Dacă tot sînt în clasă icoane, dacă sînt discrete şi nu în exces, lăsaţi-le aşa. Ele nu fac cine ştie ce bine, dar măcar nu fac rău nimănui. Scoaterea lor, dimpotrivă, ar învrăjbi oameni care pînă atunci nici n-ar fi observat problema.“ (Mircea Cărtărescu, în *Jurnalul naţional*, 19 decembrie 2006)

Pînă la urmă, militanţii pentru eliminarea icoanelor din clase, în ciuda bunei intenţii de a evita o posibilă discriminare, merg pe o logică a *separării* (a Statului de Biserică, dar şi a credincioşilor de atei, a ortodocşilor de cei care aparţin altor religii), în speranţa că astfel fiecare îşi va păstra identitatea şi opţiunile. De fapt, problema nu se poate rezolva acceptabil pentru toată lumea (inclusiv pentru cei care cred) decît pornind de la o logică a *convieţuirii*. În afara ei, nu mai rămîne loc pentru nici un fel de reglementare. Sau poate doar pentru o soluţie radicală, propusă de Bogdan Enache pe un site liberal: desfiinţarea învăţămîntului public. Dacă vor fi numai şcoli private, fiecare va pune pe pereţi ce va dori (Bogdan Enache, „Stînjeneala religioasă a şcolilor publice“, http://liberalism.ro/wordpress/index.php/2006/11/24/stanjeneala-religioasa-a-scolilor-publice).

„Ca-n Europa.“ Care Europa?

Un argument puternic al celor care propun eliminarea icoanelor din şcoli este necesitatea ca România să adopte modelul statului laic european modern. Explicit sau implicit, termenul de referinţă principal a fost Franţa. În Europa însă există, de la o ţară la alta, modalităţi diferite de a reglementa raporturile dintre Stat şi Biserică (şi, în consecinţă, de a trata subiectul particular al afişării simbolurilor religioase). Cîteva exemple şi cazuri sînt rezumate chiar în Hotărîrea nr. 323 a CNCD referitoare la petiţia profesorului buzoian. Aşadar, nu poate fi făcută o comparaţie cu „Europa“ generică. În Germania, situaţia este diferită de la un land la altul în privinţa afişării simbolurilor religioase (v. Stephanie Baumann, „Tolérance à l'allemande“, în *Le Monde,* 16 decembrie 2006), dar Statul cooperează cu Biserica, creînd condiţiile pentru ca personalitatea religioasă a fiecărui cetăţean să se poată dezvolta. Statul nu este însă absolut neutru, pentru a nu avantaja astfel concepţiile antireligioase. Modelul apare şi în alte ţări ale Europei Centrale. În alte ţări (Finlanda, Grecia, Danemarca, Marea Britanie) există o religie de stat. Un exemplu interesant pentru noi ar putea fi Italia. În Constituţie scrie că Statul e laic. Dar, în urma unui decret regal din 1924 niciodată abrogat, şi ca urmare a Pactelor *(I Patti Lateranensi)* care stabilesc relaţia între Vatican şi Republica Italiană (şi care se regăsesc şi în Constituţia Italiei), prezenţa crucifixului în şcoli şi în toate instituţiile este obligatorie. Ceea ce nu se aplică întocmai: sînt şcoli şi instituţii unde nu este expus crucifixul, dar nimeni n-a fost sancţionat pentru asta. În schimb, în ultimii ani au apărut multe cazuri în care unii cetăţeni sau directori de şcoli, dar şi un judecător, tot pe baza principiului separării Statului de Biserică, au cerut scoaterea crucifixului din şcoala unde învaţă copiii lor sau din instituţia unde lucrează. Fiecare caz s-a rezolvat în justiţie, dar o decizie a Consiliului de Stat în această problemă accentuează „ambivalenţa“ crucifixului: în biserică, este un simbol religios; într-un spaţiu laic, cum este şcoala, pentru credincioşi este un simbol religios, dar pentru ceilalţi poate dezvolta o funcţie laică, educativă, bazată pe semnificaţia sa culturală. E interesant că idei asemănătoare despre crucifix pot fi întîlnite şi la un înalt prelat, precum Monseniorul Giuseppe Bettori, secretarul Consiliului Episcopal Italian („crucifixul este simbolul credinţei creştine, dar şi imaginea în care poporul italian îşi recunoaşte rădăcinile civilizaţiei sale“), şi la o scriitoare precum Natalia Ginzburg, fostă deputată din partea Partidului Comunist Italian, într-un articol intitulat „Crucea aceea ne reprezintă pe toţi“, publicat în ziarul *L'Unità* în 1988: „În afară de credincioşi şi de necredincioşi, de catolici falşi sau adevăraţi, există şi aceia care uneori cred, alteori nu. Ei ştiu bine doar un lucru: *a crede* şi *a nu crede* vin şi pleacă asemenea valurilor mării. Au idei confuze şi nesigure. Eventual iubesc crucea, dar nu ştiu de ce. Uneori nu cred în nimic. Toleranţa înseamnă să-i îngădui fiecăruia să construiască în jurul unui crucifix cele mai nesigure şi mai contrastante gînduri“.

A invoca, aşadar, necesitatea de a fi „ca-n Europa“ este simplă retorică în absenţa unei discuţii substanţiale despre „cum e în Europa“. Şi apoi, cei care susţin eliminarea icoanelor din şcoli mai au, după gustul meu, o problemă de „discurs“: prezintă „statul laic modern european“ ca pe un ultim bastion al desăvîrşirii fiinţei umane şi a societăţii în ansamblu, ca pe un ideal suprem, ca pe un fel de „sfîrşit al istoriei“. Şi dacă nu-i aşa? Şi dacă *nu va mai fi* aşa? Şi dacă este vorba, de fapt, de o „simplă“ recuperare, din partea României, a unei etape prin care alte ţări au trecut de mult, ceea nu le scuteşte astăzi de probleme şi dezbateri aprige *pe aceeaşi temă* a simbolurilor religioase din spaţiul public. Franţa – campioana laicităţii – s-a confruntat cu problema „vălului islamic“ şi a încercat o (nouă) legiferare a afişării simbolurilor. Italia, pînă acum 15 ani compactă etnic şi aproape integral catolică, încearcă să adopte din mers ideea că a devenit multiculturală şi multireligioasă. În Europa sînt milioane de musulmani care aduc în spaţiul public un alt tip de comportament religios (şi, de fapt, un alt concept de spaţiu public). Şi exemplele se pot înmulţi. A rămîne blocaţi în „simpla“ adoptare a unui model european nu ne va crea linişte pe termen lung.

O ipoteză liniştitoare?

Într-un interesant articol apărut recent în *International Herald Tribune*, autorii cred că ne aflăm într-un epocă de redefinire a rolului religiei în societate, argumentînd cu noile schimbări de perspectivă din ştiinţe şi din filozofie şi concluzionînd: „Asistăm la o reală revenire intelectuală asupra religiei, care nu înseamnă o răspîndire a fanatismului. De asemenea, devine limpede că secularismul mai degrabă consolidează decît depăşeşte atît fundamentalismul religios, cît şi ateismul militant. În noua lume post-seculară, religia nu poate fi eliminată şi, corect dimensionată, este de fapt principala noastră speranţă într-o alternativă reală la extremismele dominante“. (Phillip Blond and Adrian Pabst, „The problem with secularism“, în *International Herald Tribune*, 21 decembrie 2006)

Dar probabil că, dacă aş propune să dezbatem mai întîi chestiuni de substanţă precum rolul religiei în lumea de azi, relaţia sa cu ştiinţele şi cu societatea, „modelul“ de raport între Stat şi Biserică pe care vrem să-l adoptăm şi altele asemenea, mi s-ar răspunde că, dimpotrivă, e *urgent* şi *imperativ* să scoatem mai întîi icoanele din şcoli pentru a scăpa de „discriminare“ şi a fi în rînd cu lumea, că pe urmă mai vedem noi...

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 16 februarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Mihail NEAMȚU

Simbol, icoană, idol: disputele metafizice ale Europei

Invizibilul manifest: simbolul

Simbolul reprezintă o achiziţie imemorială a gîndirii religioase. Nici un act de semnificare a transcendenţei nu s-a produs – la Atena, Ierusalim sau Mecca – fără apelul la resursele enorme ale simbolului, înţeles ca matrice discursivă a tăcerilor sfinte. Ceea ce modernitatea contestă în rezistenţa la compromis a simbolului este raţiunea comunicării sale inefabile. Rostind un adevăr dincolo de aparenţe, simbolul descurajează abordarea analitică sau încercuirea semantică vulgară. În cuvintele lui Paul Ricœur: „a vrea să spui altceva decît ai spus, iată funcţia simbolică“ (P. Ricœur, *Despre interpretare*, trad. rom. M. Popescu şi V. Protopopescu, Editura Trei, 1998). Dacă semnul lingvistic participă ostensiv la explicarea lumii, simbolul captează rezonanţe mult mai adînci, încifrînd enigma sau învăluind misterul. Mircea Eliade defineşte simbolistica religioasă drept „rezultat al unei tensiuni existenţiale.“ (M. Eliade, „Observaţii asupra simbolismului religios,“ *Mefistofel şi androginul*, trad. Al. Cuniţă, Editura Humanitas, 1996. Tot despre simbolism, cîteva observaţii generale: vezi M. Eliade, *Imagini şi simboluri*, Editura Humanitas, 1994; *Tratatul de istoria religiilor,* 1995.) În sfîrşit, Hans-Georg Gadamer acordă simbolului o „funcţie supleantă“ *(Vérité et Méthode*, trad. fr. E. Sacré, rev. Paul Ricœur, Paris, Seuil, 1976). Cînd depăşeşte vocaţia fragmentară a citatului sau tezismul unei simple predici, simbolul devine *repræsentatio mundi*.

Crucea, de pildă, sugerează în creştinism revelaţia sacrificială a totalităţii lumii: unificarea punctelor cardinale ale universului se face prin experienţa christică a pătimirii văzutului de către nevăzut. Cu alte cuvinte, simbolul se refuză privirii imediate sau contabilităţii muzeale. De aceea, el se manifestă *naturaliter* în plastica religioasă: fără să moralizeze peremptoriu, simbolul aşterne totuşi cîteva evidenţe saturate. Semnificaţiile sale sînt mereu aproape de o parabolă – de unde accesul imediat la universalitate. Simbolul nu solicită protocolul traducerii complicate, avînd uimitoare abilităţi de transmitere a esenţialului. Foarte puţină narativitate se consumă ca surplus de elocvenţă. Întrucît omul religios aspiră firesc la completitudine, simbolul se integrează cu uşurinţă într-o sintaxă a desăvîrşirii. Numai disjuncţia între ordinea mecanică a utilităţii şi poetica infinită a simbolurilor sacre *(signa rei sacrae)* explică iritarea ochiului modern în faţa canoanelor neschimbate ale tradiţiei.

Chipul întrupat: icoana

Promovînd icoana, arta creştină depăşeşte paradoxul simbolisticii clasice mediteraneene. Reprezentările din catacombe abundă în paradigme vizuale – peştele, crucea, pîinea euharistică, excelent studiate de Jean Daniélou într-un volum devenit clasic *(Simboluri creştine primitive*, Editura Amarcord, 1995). În mod ironic, iconoclasmul bizantin, revendicat de la tradiţiile veterotestamentare, va promova simbolul într-un cadru naturalist lipsit de alte ambiţii fenomenologice. Sinodul de la Niceea II (787) a stabilit însă că însemnările de tip *graffiti* nu pot rivaliza cu greutatea plină de slavă a icoanei, menită să arate conturul personal şi locul precis al revelaţiei.

Într-adevăr: simbolul sugerează doar invizibilul, în timp ce icoana trăieşte patosul întrupării (Leonid Uspensky pledează pentru continuitatea între simbolul paleocreştin şi narativitatea iconică din arta bizantină clasică, cf. *Teologia icoanei*, trad. rom. T. Baconsky, Editura Anastasia, 1994). Mandatul de investire al simbolului este limitat, însă dinamica reprezentării iconice propune o hermeneutică înzestrată cu multiple registre. Tot ceea ce simbolul abreviază sau tatonează devine pregnant şi univoc în icoană. Icoana este arta portretului transfigurat – o meditaţie despre conturul omenesc al Dumnezeirii. Figura lui Hristos oferă modelul *par excellence* al reprezentării sau, în alte cuvinte, Prototipul oricărui chip. Fireşte, icoana există – în primul rînd – pentru a fi cinstită, iar acest spaţiu al devoţiunii are o inevitabilă amprentă eclezială. „Obiect de cult“ înseamnă receptacol al pietăţii, dăruită prin închinare, sărut şi rugăciune Prototipului (Vasile cel Mare, *Despre Duhul Sfînt*, 18.45, PG 32, 149c).

Treptat, lumea catolică s-a desprins de aceste exigenţe ale recunoaşterii reprezentării iconice: perspectiva inversă, neştirbita predanie, refuzul creativităţii arbitrare. Arta devine plauzibilă în raport cu experienţa nemijlocită a lumii. Dacă punctul de fugă al icoanei coincidea cu pupila privitorului – mai precis, a rugătorului –, tabloul propune ieşirea într-o exterioritate plină de feţe, umbre, muchii sau coridoare foarte precis trasate. Adîncimea privirii nu egalează profunzimea emoţiei. Decontextualizarea liturgică a tabloului religios – e cazul lui Massaccio, Botticelli sau Bellini – revendică un alt tip de lectură. Pasiunea pentru *mimesis* naşte imaginile „clare şi distincte“.

Febrilitatea Renaşterii nu poate fi asemuită – de aceea – tenacităţii zugravilor de la Voroneţ, Athos sau Novgorod. „Autoritatea datelor senzoriale“ (Werner Hofmann, *Fundamentele artei moderne*, trad. E. Axmann-Mocanu şi B. Stănescu, Editura Meridiane, 1977) capătă maxim prestigiu în iluzia optică a nudului anatomic. Icoana dispare într-o lume a pictorilor apăsaţi de orgoliul acelui faimos *„moi haïssable“* – cel care a generat mai tîrziu mitul romantic al genialităţii. Autonomia gustului estetic coincide cu relativitatea simţului istoric. Posteritatea imediată pare să fie tot ceea ce mai contează (dosarul acestei probleme a fost alcătuit de Luc Ferry, *Homo aestheticus*, trad. C. Popescu, Editura Meridiane, 1998). Europa pierde contactul cu limbajul icoanei şi gramatica teologică presupusă de citirea lentă – de largă respiraţie – a imaginilor sfinte.

Imaginea decorativă

La toate excesele manieriste sau baroce ale tabloului religios catolic – ceea ce marchează trecerea Bisericii latine „de la metafizică la retorică“ (A. Besançon, *Imaginea interzisă. Istoria intelectuală a iconoclasmului de la Platon la Kandinsky*, trad. M. Antohi, Editura Humanitas, 1996) – lumea protestantă răspunde cu maximă aprehensiune. Creditînd cel mult vechea simbolistică creştină printr-o artă minimalistă, Reforma a promovat un iconoclasm radical şi violent, denunţînd practicile magice legate de icoane şi statui. La instalarea modernităţii, subiectul acestei noi episteme trăieşte nemulţumirea legată „nu de arta în sine şi nici măcar de pictura ca atare“, ci de „imaginea cultului creştin, plasată într-un context bine definit (biserica) şi destinată unei receptări para-estetice (adoraţie sau chiar veneraţie). Punînd problema artei în termeni de *funcţie, receptare* şi *context,* critica protestantă întemeiază, într-o manieră dialectică, noţiunea modernă de artă“ (V. I. Stoichiţă, *Instaurarea tabloului*, trad. A. Niculescu, Editura Meridiane, 1999).

Natura moartă, corpul omenesc, peisagistica devin căile regale ale picturii europene. Iconoclasmul tolerează simbolistica vagă, uşor decorativă, dar contestă raportul metonimic din relaţia micro-macrocosmos. Omogenitatea universului newtonian şi noile legităţi ale cunoaşterii empirice fac imposibilă centralitatea simbolului. Pietatea este tot mai constrînsă de limitele metafizice impuse actului intelectual al reprezentării. Urmează conceptualismul sever al modernităţii construite mai puţin pe intuiţii, cît pe sloganuri. Definirea religiei sub arcul ideii solicită divorţul realismului artei de nostalgia simbolismului religios mocnită la marginile picturii abstracte (J. Borella, *Criza simbolismului religios*, Editura Institutul European, 1995). Avangarda contestă potenţialul creator al reprezentării perspectivale şi denunţă limitele neoclasicismului academic. „Perfecţiunea“ imaginii ajunsese – datorită excesului de adecvare – să piardă orice legătură cu invizibilul. Apariţia ulterioară a fotografiei şi mai ales odiseea cinematografului american confirmă „metafizica prezenţei“ obiectuale şi apetitul unui public mereu proaspăt pentru reveriile de tipul *libido spectandi*. Moartea icoanei şi slăbirea internă a simbolului fac posibilă, aşadar, apariţia masificată a idolului.

Voinţa de neprezentare: idolul

Idolul triumfă egoist în spectrul autoreferenţialităţii, acolo unde nimicul inventat de-o părelnică dorinţă atrage totul către sine. Pupila elevilor e deja pătimaş îndrăgostită de idolii industriei *show-business*. Ferit de tîlcul simbolurilor paleocreştine şi respiraţia solară a icoanelor bizantine, ochiul primei tinereţi va suporta pedagogia rece a pereţilor goi. Acolo se pot agăţa doar fotografii ale muritorilor *pop stars*, nu însă imaginea unei veritabile răscruci – acea limită care solicită contemplaţia materiei prin analogie.

Nu putem separa dezbaterea contemporană asupra statutului teologico-politic al simbolurilor religioase – şi al icoanelor ortodoxe, *a fortiori* – de genealogia nihilismului triumfător prin idoli. Oricît de discretă, raza icoanei sufocă subiectul lipsit de sfera interiorităţii proprie omului antic. Livrată străzii, adică maidanului cimentat cu „monştrii sacri“ ai neo-barbariei – sport, muzică, televiziune –, icoana e confruntată pervers cu forţa simulacrelor. Într-o lume în care rivalitatea mimetică secretă pofta de-a vedea fără a fi văzut, masacrarea haloului inerent simbolului religios nu cere timp, ci doar spaţiu. Un minut devorator de publicitate amuţeşte subtextul fragil al oricărei reprezentări sacrosancte.

Golirea şcolilor de aceste reprezentări pacificate acordă drept de supremaţie străzii. Acest fapt va putea deveni cîndva constituţional, din punct de vedere juridic, şi popular, din punct de vedere electoral. Despărţirea de exigenţele ramificate ale lecturii memoriei religioase aboleşte însă negoţul nostru cotidian cu invizibilul. Vom primi apoi lecţia de anarhie etică şi analfabetism estetic în vecinătatea surîzătoare a pornografiei – „onanismul privirii care împlineşte figura metafizică a monadei“ (Jean-Luc Marion, *La Croisée du visible*, Paris, 1991).

Ping-pong cu argumente

Le-am cerut celor trei „atei iconoclaşti“ (vezi p. 10) să îmi contrazică două argumente pentru rămînerea icoanelor în şcoli.

Argumentul liberal (auzit la H.-R. Patapievici): *Nu statul a pus icoanele în şcoli, ci comunitatea. Dacă nu Statul le-a pus, de ce trebuie să implicăm Statul şi să-i cerem să le dea jos?*

Ioana Avădani: „Ce valoare atribuim directorului de şcoală? Este stat sau comunitate? Pot să jur cu mîna pe inimă sau pe icoană, dacă vrei, că nu m-a întrebat nimeni dacă să pun icoane în clasele unde a învăţat fiul meu. La nivel personal, din această perspectivă argumentul mi se pare fals“.

Remus Cernea: „Nu e un argument liberal, ci unul mai degrabă libertarian. Neaplicabil în acest caz pentru că, într-o problemă care priveşte libertatea de conştiinţă, există riscul ca întotdeauna majoritatea să se impună împotriva minorităţilor“.

Emil Moise: „În educaţia publică discutăm despre legi. Legile interzic prezenţa simbolurilor religioase acolo. Legile trebuie aplicate. În plus, dacă o comunitate vrea să pună poze porno în şcoli? În varianta liberală, Statul nu ar putea să le dea jos“.

Cristian Pîrvulescu: „Şcoala nu este o instituţie a comunităţii, ci o instituţie publică. Comunitatea este restrînsă la un anumit grup de oameni. Instituţiile publice sînt ale tuturor cetăţenilor. În plus, nu comunitatea, în ansamblul ei, a pus icoanele, ci nişte persoane. Acesta nu este un argument liberal, ci un argument colectivist. Liberalismul ca doctrină a cerut separarea Statului de Biserică“.

Argumentul ultimelor consecinţe (mi l-a spus o doamnă din public la Focşani, sala a fremătat): *Dacă acceptăm ideea că simbolurile religioase prezente în spaţiul public pot afecta anumite persoane, acestea se pot simţi afectate şi de prezenţa bisericilor în oraşe. Atunci le vom dărîma?*

Ioana Avădani: „Argumentul este răuvoitor. Iar facem amestecul între valori şi simboluri. Nu a negat nimeni dreptul bisericilor de a exista. Şi atîta vreme cît orice persoană are un loc în care poate merge să se roage, este OK. Icoanele sînt într-un spaţiu comun unde fiecare copil trebuie să meargă, nu are opţiune, pentru că vorbim de şcoli publice, nu confesionale“.

Remus Cernea: „Noi nu vorbim de spaţiu public, de stradă, ci de instituţii publice. Acestea trebuie să fie neutre. Cu acest argument, este ca şi cum i-ai spune cuiva: eşti religios, asta înseamnă că vei intra cu avioane în turnurile gemene. Cineva poate fi o persoană religioasă şi să fie cetăţean model şi o persoană foarte bună. Prin analogie, un susţinător al secularismului nu are de ce să meargă atît de departe încît să ceară dărîmarea bisericilor“.

Emil Moise: „Nu este vorba despre spaţiul public, ci despre instituţii. Cel care pune o reclamă la Coca-Cola foloseşte spaţiul public, dar o face în anumite condiţii legale. Bisericile se construiesc în anumite condiţii legale. Nu putem compara cu ce se întîmplă în interiorul instituţiilor. De pildă, nu putem să punem reclamă la Coca-Cola în Primărie.“

Cristian Pîrvulescu: „Bisericile sînt spaţii ale comunităţii. Spaţiul public nu are o dimensiune topografică, nu începe cînd ieşi din casă, pur şi simplu; spaţiul public este acolo unde se aplică Constituţia, care garantează egalitatea tuturor. Bisericile se contruiesc pe spaţiul privat, al unei comunităţi, nu în spaţiul public“.

a consemnat
Cristian GHINEA

Ana M. CĂLIN Marius CHIVU

Cele mai bune concerte din 2006

Peste patruzeci de concerte cu muzicieni şi trupe străine au avut loc anul trecut în România, record absolut în istoria show-business-ului de la noi, care devine o afacere tot mai serioasă. Cine le-a organizat, ce merită povestit, care au fost cele mai reuşite concerte din 2006?

Marius Chivu: Să spunem dilematicilor că am dezbătut îndelung asupra celor zece opţiuni dintr-o listă iniţială de douăzeci şi patru de concerte văzute de noi doi. O problemă a fost aceea că la cîteva concerte am mers numai eu, iar la alte cîteva, numai tu. Apoi, avem gusturi relativ diferite, lucru care, de fapt, ne-a şi motivat să alcătuim împreună acest top a cărui subiectivitate reunită ne-o asumăm.

Ana M. Călin: Bine zis, avem gusturi diferite, şi asta numai dacă e să-mi aduc aminte de piesele pe care mi le trimiţi pe messenger! Eu zic că mai degrabă ne-am bătut la sînge pe fiecare loc, şi asta începînd de-acum o lună, de cînd te-ai gîndit să facem acest top. Şi dacă tot sîntem în faza de „deschidere", pentru mine Coverdale la München RULZ! Dar să n-o mai lungim. Iată ce a ieşit, în ordine descrescătoare:

10. Holograf (Sala Polivalentă, 5 decembrie, lansarea albumului *Taina)*

A.M.C.: Îmi place la Holografi faptul că adună oameni cît să umple Polivalenta de fiecare dată cînd au ceva de spus. Concertul de mai sus n-a făcut excepţie de la regula *sold out* şi a ieşit frumos, în ciuda faptului că Dan Bitman a căzut de pe scenă la a doua piesă, lovindu-se destul de rău. Încă n-am scăpat de clasicele baloane şi confetti, dar, cine ştie, poate la anul!

9. Apocalyptica (Arenele Romane, 31 mai, organizatori One Event şi Velvet Star)

M.C.: Am fost tare curios să-i văd live, deşi ultimele lor albume, tot mai mixate şi mai comerciale, m-au cam lăsat indiferent. Show-ul a fost însă, cu un termen clişeu, electrizant. Incredibil cît de bine sună violoncelele alea! Numere de virtuozitate instrumentală, tricouri date jos, public cîntînd versurile la cover-urile după Metallica...

8. Gotan Project (Sala Palatului, 20 iunie, organizator Fundaţia Aurel Mitran)

M.C.: Lăsînd la o parte întîrzierea de o oră şi jumătate, francezii au urcat pe scenă însoţiţi de zece muzicieni şi cinci cadrane pentru proiecţii... M-aş fi aşteptat însă la mai multă improvizaţie, concertul a fost doar corect şi curat. Şi fără deschidere.

A.M.C.: Faptul că am fost oarecum implicată în lucrul pentru acest concert m-a împiedicat să-l văd din faţa scenei. Şoferul autocarului cu artişti, care a virat înspre Bulgaria în loc să intre în România, îşi cere scuze pentru căldura îndurată în foaier.

7. Seal (Sala Polivalentă, 24 octombrie, organizator Events)

M.C.: M-am dus sceptic, căci Seal nu e totuşi nici Sting şi nici nu cîntă pentru discoteci. Dar oamenii au venit, iar histrionismul şi muzicienii lui au ridicat sala în picioare. Inutil să încerc a explica cum au sunat live „Crazy" sau „Killer/Papa was a rolling stone"! Iar „Love's divine", în semi-unplugged, a făcut fetele să plîngă.

A.M.C.: Eu n-am mers cu nici o fată la concert, aşa că n-am văzut plîngînd pe nimeni. Şi, dimpotrivă, publicul mi s-a părut destul de plictisit şi venit acolo din snobism. Ceea ce nu l-a oprit din a fluiera ca pe stadion atunci cînd artistul a amintit de nevasta Heidi Klumm. Pentru mine, o voce grozavă, voalată, caldă şi... un bărbat foarte înalt.

6. Omara Portuondo (Sala Palatului, 23 noiembrie, organizator Fundaţia Culturală Phoenix)

M.C.: Ceva mai proaspătă decît Cesaria Evora (poate marea absenţă a acestui top) şi cu o voce mult mai bună, a cîntat, acompaniată, din minunata ei orchestră, doar de pianist, o variantă la „Besame mucho" care a amuţit sala la propriu şi la figurat.

5. Lake of Tears (Sala Agronomia, 11 martie, organizator Metalfan)

A.M.C.: Un concert al cărui succes în vînzarea de bilete i-a surprins pînă şi pe organizatori. Cele aproape 1800 de bilete s-au epuizat rapid, iar pe la uşi au stat alţi o sută de oameni îndureraţi şi dispuşi să plătească triplu pentru a intra în sala supraaglomerată. O deschidere energică, asigurată de V.O.S. şi Celelalte Cuvinte şi un show halucinant (inclusiv la propriu) al celor de la LOT.

4. Shakira (Stadionul „Dan Păltinişanu" din Timişoara, 17 iulie, organizator Emagic Entertainment)

M.C.: Dacă organizatorii ar fi adus-o la Bucureşti, ar fi venit de două ori mai mulţi oameni. Oricum, ideea de a o vedea live cum îşi sprijină chitara pe coapse... Căci, da, cîntă şi la chitară, nu doar compune şi scrie versuri!

A.M.C.: Eu cred cu putere în încercarea organizatorilor de descentralizare şi mă bucur de cîte ori au loc concerte mari în afara Bucureştiului. N-am mers la Shakira, că nu m-a interesat ca artist, dar aş merge oricînd la Goo Goo Dolls în Baia Mare.

3. Duran Duran (Sala Palatului, 19 octombrie, organizator Emagic Entertainment)

A.M.C.: Dacă ai fi văzut acest concert, nu mai iubeai atîta trandafirul DM! Cum zice John Taylor: „Some like it hot", şi *hot* a fost concertul! Simon le Bon a fost într-o formă vocală perfectă, iar umorul lui englezesc a gîdilat feminitatea mea... englezească. Nu puteau lipsi „Ordinary world" şi „Come undone", două dintre cele mai bune piese new wave ale secolului al XX-lea.

2. Billy Idol (Arenele Romane, 10 iulie, organizator Events)

M.C.: Cel mai subevaluat concert al anului şi cel mai bun sunet cu putinţă. Cu legendarii Steve Stevens la chitară şi cu Derek Sherinian la clape ar fi fost şi păcat! Un show de două ore memorabil, cu improvizaţii la tot pasul (mai ales pe „Flesh for fantasy"), în care punker-ul de 51 de ani a alergat şi a sărit pe toată scena (hmm, oare, cu ce s-o fi energizat!?), s-a dezbrăcat, a flirtat cu punkăriţele, a făcut conversaţie, a cîntat unplugged „Sweet sixteen", ne-a rupt cu „Eyes without a face", a pompat sînge în noi cu „Rebel yell" şi „Dancing with myself", iar cu... „Bucharest Woman", cînd bateristul şi tehnicianul au apucat fiecare cîte o chitară, ne-a trimis extazul în prelungiri. Un singur regret: n-a cîntat „Craddle of love".

A.M.C.: Dacă la Duran am fost vrăjită pe nepregătite, la Billy Idol ştiam sigur c-o să-mi placă. Ba chiar aş fi vrut să fie mai puţină lume ca să-l savurez cum trebuie, nu în înghesuială. A fost genul ăla de concert din topor în care sar scîntei din instrumente, construit pe crescendo, fără pauze de respiraţie şi meditaţie. Un entuziasm şi o zăpăceală generale au cuprins publicul feminin. Cred că s-au făcut mulţi copii în noaptea aia.

1. Depeche Mode (Stadionul „Lia Manoliu", 23 iunie, organizator Emagic Entertainment)

A.M.C.: Cu siguranţă cel mai puternic eveniment al lui 2006, chiar dacă fără voia mea. Mie-mi plac Depeche cîntaţi de Lacuna Coil şi Rammstein (deşi nu-mi plac nici ăştia). Pentru mine, DM sînt un foc rece. M-a înfiorat vibraţia pe care am simţit-o de la cei 42.000 de oameni, dar ceva m-a făcut să nu mă abandonez ei. I-aş spune un ciudat instinct de conservare, chiar dacă tu o să-l numeşti sindromul Gică-contra.

M.C.: N-ai organ, ca să zic aşa. Pentru mine, după ce i-am aşteptat 12 ani, ce mai contau cele două ore de aşteptare pe stadion să prind loc în faţa scenei! A urmat un vis cu 42.000 de martori: căciuliţa cu pene a lui Martin L. Gore, mesajele de pe globul digital pe „A pain that I'm used to" şi pe „Suffer well", lanul de braţe ridicate şi unduite în ritmul de la „Never let me down again", flăcările şi decorul roşu pe obsedantele acorduri ale chitarei cu care începe „I feel you" (cel mai angajant cîntec de dragoste scris vreodată), dansul de pe catwalk al lui Gahan dezlănţuit, şi „Enjoy the silence" alături de un stadion întreg, dacă poţi... Două săptămîni după concert am ascultat numai Depeche, eram în sevraj, voiam să-i urmez în turneu, să-mi tatuez versurile de la „Damaged people" pe spate între două pene de înger negru... Noroc că a venit concertul lui Billy Idol şi m-a readus la realitate!

Superlative

- Cel mai bun site rock: www.metalfan.ro
- Cel mai bun post de radio: City FM
- Cele mai bune cronici de concerte: *Re:publik*
- Cele mai bune conferinţe de presă: Fundaţia Culturală Phoenix
- Cel mai bun festival rock: Peninsula (Tg. Mureş)
- Cel mai mare număr de artişti pe scenă: Therion (100 de instrumentişti şi 70 de corişti, Sala Palatului, Fundaţia Aquarius)
- Cea mai bună deschidere: AB4 (la Placebo, One Event)
- Concert care n-ar fi trebuit ratat: Deftones (Arenele Romane, în deschidere: Coma, Implant Pentru Refuz, Crize, Subscribe şi Godmode)
- Cel mai bun concert hip-hop: Killa Beez (Sala Polivalentă, Emagic Entertainment)
- Cel mai scurt concert: Europe (Romexpo, noaptea de Revelion, 4 piese)
- Cel mai lung concert: Ştefan Bănică Jr. (seria de patru concerte consecutive la Sala Palatului)
- Cea mai inadecvată locaţie pentru concerte: Sala Polivalentă
- Cea mai proastă relaţie cu presa: Emagic Entertainment
- Concertul cel mai prost organizat: Placebo (Arenele Romane, One Event)
- Concertul cu cel mai prost sunet: Placebo (idem)
- Cea mai proastă deschidere: Sistem (la Depeche Mode), Direcţia 5 (la Duran Duran)
- Cel mai dement şi mai scîrbos concert: Bloodhound Gang (Arenele Romane, Events)
- Cel mai violent concert: Exploited (Festivalul Rock La Mureş)
- Cel mai nereuşit come-back: Celelalte Cuvinte (Teatrul Naţional din Bucureşti, Asociaţia Culturală Româno-Irlandeză)
- Concertul cel mai playback: WASP (Cluj, Pro Music)

Adina RĂDULESCU-TUDOR

Săraca „epocă de aur"

Mărturisesc că m-am dus la expoziţia «Epoca de aur» între propagandă şi realitate" de la Muzeul Naţional de Istorie să mă tămăduiesc de năduful care mă apucă de cîte ori se discută cu simţ de răspundere şi importanţă despre comunism. Am sperat pînă în ultimul moment să găsesc ceva care să mă facă să nu mai resimt ca pe-o infirmitate faptul de a nu avea amintiri covîrşitoare de împărtăşit sau păreri pe măsura apăsării care anunţă subiectul. N-am găsit. Rămîne să abuzez în continuare de singura amintire cu greutate, de care am avut parte la 9 ani, momentul în care mama aproape că a zburat de pe bicicletă ca să-mi închidă gura cu o palmă cînd anunţam în sat căderea comunismului, cu puţin înainte să se fi şi întîmplat. Dar nu bag mîna în foc că nu e şi asta pură imaginaţie.

Ce mi-a lipsit. Expoziţia este restrînsă, făcută astîmpărat, din sărăcie. Îţi vine să te întrebi, mai ales dacă n-ai trăit deloc în „epoca de aur", care-i şpilul cu poveştile de groază auzite. Înţeleg că erau greu de montat uşile în care li se prindeau mîinile cetăţenilor ascultători de Europa Liberă, dar nişte poezii ale lui Corneliu Vadim Tudor ar fi fost interesante şi probabil uşor de găsit.

Familia Bărbulescu lipseşte cu totul din peisaj. În îndîrjirea mea de a găsi un semn al existenţei sale, am aflat doar numele Bărbulescu Lina – membru de Cabinet – în Cartea de evidenţă a lui Nicolae Ceauşescu. Urma mi-a îmboldit amintirile despre acea Bărbuleasca, spaima profesorilor din judeţul Olt, pentru care nu exista nici o diferenţă între istorie şi geografie, dar verifica la sînge producţia de roşii din curtea şcolii, în timp ce mai altoia cîte o profesoară.

Disidenţii nu prea sînt nici ei luaţi în seamă, poate pe bună dreptate, de vreme ce nu le-a plăcut să stea la un loc cu comuniştii. Un singur reprezentant, Paul Goma, şi un raport despre Cornea Doinea Maria. Alte cîteva documente puse la dispoziţie de CNSAS, un raport despre o relatare ostilă a postului Deutsche Welle şi o plîngere făcută de „un comunist revoltat" împotriva unui coleg de muncă, ce lucrează şi azi la muzeul în care se află „dovezile", satisfac curiozitatea celor care n-au habar cum se încheie pupincurist o „lăcrămaţie".

Ce m-a bucurat să (re)văd. Eram lîngă un rus, acum capitalist convins de Canada, cînd am văzut plasa plină cu sticle de lapte. Ne-au apucat pe amîndoi nostalgii şi îndoieri ruşinate la gîndul că acum unii dintre noi caută şi în gaură de şarpe lapte organic. Puţintel ne-am bucurat şi la suportul cu sifoane, deşi parcă ne-ar fi căzut mai bine să ne reîntîlnim cu drăcia aia de cico sau zmeurică, de care nu sînt sigură că ne-am mai putea atinge acum.

Un adevărat delir au declanşat Radio ISTRIA cu 4 lungimi de undă, asamblat la Uzina Electronică Bucureşti, colecţia „Gheorghe Mihai", Radio Carmen I şi Carmen II, cu 3 lungimi de undă, despre care cred că s-ar putea relansa cu succes pe piaţă.

M-a mîngîiat şi să văd că cineva s-a gîndit să păstreze un fragment de coloană din Mănăstirea Văcăreşti, chiar dacă altcineva a hotărît înainte să o demoleze, că oamenii aveau îndeletniciri artistice, chiar dacă arta trebuia „să servească unui singur scop: educaţiei comuniste", asta însemnînd imagini cu Elena Ceauşescu la cules de vie, că maşinile de scris arătau interesant, chiar dacă nu puteau fi obţinute decît în baza Decretului numărul 98 din 28.03.1983, privind regimul aparatelor de multiplicat, al materialelor necesare reproducerii scrierilor şi al maşinilor de scris.

Ce mi-ar fi plăcut să lipsească cu desăvîrşire. Categoric aş fi vrut ca doamnele de la intrare să nu se poarte ca în „epoca de aur" sau măcar să fi învăţat să ascundă pandaliile care le-au cuprins în faţa paradoxului că expoziţiile atrag vizitatori. Probabil că văzuseră ele multe la viaţa lor şi nu înţelegeau de ce-ar fi interesant un Congres al PCR sau o şapcă ciuruită de gloanţe.

Şi în ciuda faptului că nu pot aduce în discuţie nici toate cîte am pătimit de pe urma comunismului, nici dosare de urmărit politic, n-aş fi vrut să-i văd pe cei doi nostalgici din faţa televizorului, întîrziaţi în faţa unor cîntecele din colecţia „Copiii României trăiesc un vis de aur", sau dînd reflex din cap la apariţia unor doamne bine coafate care ştiau a da degrabă de veste despre beneficiile aduse de politica tovarăşului economist Nicolae Ceauşescu (a se vedea fişa postului).

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Poveşti adevărate

O recentă anchetă întreprinsă telefonic de un cotidian foarte atent, în genere, la chestiunile culturale (pe care, din exces de zel, le mai deformează cînd şi cînd în relatări, uneori chiar rău de tot, dar ce farmec ar mai avea un ziar dacă nu ar publica, periodic, baliverne?) m-a pus în faţa unei chestiuni fără soluţie. După ce m-a invitat să-i numesc „nişte actori buni care nu joacă“ şi după ce eu i-am produs o listă plinuţă, simpatica voce a domnişoarei însărcinate cu descifrarea misterelor vieţii teatrale m-a întrebat: „Şi de ce nu joacă?“. Cu asta m-a încuiat. I-am răspuns, bîlbîindu-mă, că există felurite motive, că întrebarea ar trebui să le fie adresată mai întîi împricinaţilor şi apoi celor răspunzători, într-un fel sau altul, de ne-jocul lor (regizori, directori de teatru), ca, pînă la urmă, să mărturisesc, sincer şi smerit, că habar nu am. Fireşte, dezamăgind-o vădit. Am închis telefonul şi – ce să vezi? – am căzut pe gînduri. Chiar, de ce există oare actori buni care nu joacă, mai ales în condiţiile cînd scena românească duce o lipsă acută de profesionişti autentici? În toiul meditaţiilor, mi-am amintit de vizita pe care mi-o făcuse cu vreo două zile mai înainte, la teatrul unde îmi cîştig bucata principală din pîinea zilnică, o tînără actriţă foarte activă în mişcarea alternativă. Cu un fir de disperare bine ascuns în glas, mi-a spus că a venit, pur şi simplu, ca să se sfătuiască: joacă mult, e implicată în tot felul de „proiecte“, dar simte că a început să îmbătrînească (are puţin peste 25 de ani) şi se teme că, încet-încet, va rămîne „pe dinafară“; nefiind angajată nicăieri, cum o să se descurce mai departe? Pe un ton cît am putut de tonic, i-am sugerat să-şi alcătuiască un CV hiper-detaliat, în care să menţioneze absolut tot ce ştie să facă în materie de artă scenică (dans, cînt, pantomimă, mai ştiu eu ce) şi pe care să-l depună apoi... hm, unde? „Cred că în orice teatru găseşti un loc – un birou, un serviciu – în care se adună informaţii de acest gen (mă întrebam dacă în propriul meu teatru ar găsi), de care regizorii au nevoie atunci cînd fac o distribuţie.“ Nu mi-a plăcut să-i văd în ochi, la auzul acestei – nu-i aşa? – preţioase poveţe, neîncredere şi descurajare.

Deşi par să nu aibă prea mult a face una cu alta, aceste două întîmplări sînt de fapt legate printr-o sumedenie de fire, vizibile şi invizibile. În teorie, tot ceea ce-i trebuie unui om pentru a ajunge actor şi apoi, eventual, vedetă este o cantitate oarecare de talent. Dacă hotărăşte să-şi treacă această cantitate de talent printr-o şcoală specializată, el capătă (iar în teorie) şi tehnică, adică setul de cunoştinţe şi abilităţi necesare pentru a-şi pune în valoare harul şi a-l folosi plenar şi cît mai înţelept. (Dacă nu – dar asta se întîmplă în România atît de rar încît aproape că paranteza nu are rost –, poate intra într-o trupă de amatori sau poate încerca să trezească interesul unui producător de spectacole „culte“, frecventînd „auditiile“ şi concursurile deschise.) După terminarea şcolii însă, toate posibilităţile îi sînt (absolut teoretic!) accesibile: el poate să se angajeze într-un teatru bugetar sau să-şi ofere serviciile unei companii independente, urmînd ca, atît într-un caz cît şi în celălalt, cantitatea sa iniţială de talent, şlefuită şi îmbogăţită prin studiu, să-l impună atenţiei publicului. Mai departe, desigur, ploaie de propuneri şi/sau angajamente, roluri mari, cronici delirante, aplauze, ovaţii, flori, triumf, celebritate, glorie!

În acest punct, sună deşteptătorul.

Coborînd din teorie în realitate, întîlnim o sumă de tineri – din ce în ce mai puţini, de la an la an – care, fie pentru că provin dintr-o familie „artistică“, fie pentru că au asistat, întîmplător, la un spectacol ce i-a răscolit pînă în adîncul fiinţei, fie pentru că au văzut prea multe filme, sînt convinşi că vor să ajungă pe scenă. Ei vin să dea examen la şcolile de teatru unde, pentru că „oferta“ e restrînsă (comparativ, oricum, cu timpurile cînd la Actorie se băteau treizeci pe un loc), iar statul subvenţionează instituţiile de învăţămînt artistic în funcţie de numărul de studenţi, sînt admişi cu toptanul, chiar dacă au defecte de vorbire (şi nu numai) frapante. Aici, în clasele-gigant cu patruzeci şi mai mult de cursanţi, profesorii (chiar şi cei foarte conştiincioşi) nu pot acorda fiecăruia decît o fărîmă de timp şi de atenţie. Presupuşii profesionişti care eclozează astfel sînt rareori capabili să se facă auziţi într-o sală normală sau să se mişte dezinvolt pe un podium luminat, aşa încît teatrele se feresc să-i angajeze ori îi iau, cel mult, pentru un „proiect“. În consecinţă, nici tradiţionala ucenicie pe lîngă maeştri nu are cînd să se împlinească şi să-şi arate, eventual, roadele. În fine, cum regizorii sînt grăbiţi să termine spectacolele cît mai repede spre a zbura către un nou contract, dacă proaspătul artist nu-i e prieten directorului de scenă sau simpatic directorului de teatru, nimeni nu stă să-şi bată capul ca să-i descopere cantitatea aceea de talent cu care el a sperat să cucerească scena şi lumea. Iar talentul, ca orice lucru viu, oboseşte, îmbătrîneşte şi, pînă la urmă, moare.

Nu e o poveste veselă cea pe care am spus-o. Din păcate, este însă adevărată.

P.S. Dintr-o iuţeală de pană redactoricească sau corectoricească, o frază (cam întortocheată, recunosc) din articolul intitulat *Păs în doi* şi apărut sub numele meu săptămîna trecută a căpătat exact sensul contrar. Ea trebuia să sune astfel: „Această definiţie vagă îl situează, din capul locului, pe critic în tabăra adversă creatorilor, în rîndul **celor** cărora, înăuntrul echilibrului energetic de forţe, le revin caracteristicile de tip yin: pasivitate, întuneric, răceală“. Altminteri, cum?

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Rodrigo Rey Rosa, *Zoo – animale sau oameni, aceeaşi junglă*, traducere din limba spaniolă de Cornelia Rădulescu, Colecţia „Babel“, Editura Nemira, 2006**

Guatemalez de felul său, Rodrigo Rey Rosa (n. 1958) scrie proză scurtă şi scurte romane. Cărţile sale sînt publicate în Spania şi traduse cam în toate celelalte limbi care au schimbat cîndva harta lumii, de la engleză, franceză, germană, pînă la greacă, italiană şi olandeză. E un scriitor reputat, recunoscut, reverenţiat – trei „r“-uri pe potriva numelui său.

Traducătoarea Cornelia Rădulescu are grijă ca şi în română să sune foarte bine. Fraza limpede, tonul temperat-continental, accentul dramatic vătuit într-un soi de discreţie nedumerită construiesc – savuros – un joc de-a firescul, căruia nimic din ce e anormal nu-i e străin.

Toate cele cinci povestiri din acest volum includ în distribuţia lor adulţi, copii şi necuvîntătoare. E un numitor comun căruia tu, cititorul, te-apuci să-i cauţi tîlcuri, stîrnit, iniţial, de însuşi titlul cărţii şi, în permanenţă, de simplitatea elaborată a scriiturii care te invită să scotoceşti după înţelesuri şi mai mari. „Jungla“ lui Rodrigo Rey Rosa e alcătuită, practic, din vietăţile care trăiesc pe lîngă casa omului, respectiv: omul, copiii omului, animalele dintr-o grădină zoologică, un miel rural, un cal de fermă, plus – dacă tot sîntem în decor guatemalez – crocodilii dintr-un iaz şi doi scorpioni ascunşi între grinzile tavanului unei case de vacanţă. Cine moare, cine omoară sau ameninţă cu moartea, cine e rău, cine e bun, cine iubeşte şi nu lasă, cine pentru cine se roagă, cum se pot strecura aici îngeri-extratereştri şi personaje biblice, abandonuri, droguri, tradiţii musulmane, încărunţiri şi sonuri din Hemingway, Salinger sau Lewis Carroll rămîne să vedeţi. R.R.R. poate povesti din orice perspectivă – adultă, infantilă, omniscientă sau de gînganie –, purtîndu-se ca un îmblînzitor de drame şi ca un expert în tristeţi duminicale. Citită într-o zi de lucru, cărticica lui este o mică, melancolică sărbătoare.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Tineret-speranţe

● **Omul cu şobolani, *Superparanoia*, A&A Records, 2006.**

În 1999, la momentul apariţiei Omului cu şobolani printre cetăţenii regulamentari angajaţi în traficul muzical românesc, programa moral educativă nu era pregătită să suporte un concept atît de generos ca cel stipulat în manifestul „Vara pe oliţă“: *Vaca îmi dă lapte, măgaru-mi cere fîn / am 7 ghivece de pămînt străbun... / combina nu-mi trebe', iar plugul l-am bulit / săptămîna-i calmă, de table-s ostenit.* Cu excepţia unor precursori în poantă şi în discurs alternativ, a se citi Timpuri noi şi Sarmalele reci, glia strămoşească s-a confruntat din timpuri imemoriale cu un deficit substanţial de materie vie, sinceră şi pertinentă, capabilă să recicleze parodic clişeul şi să submineze edificiile anacronice şi conformiste prezentate, invariabil, drept adevăr suprem. În termeni de platformă electorală, miza nu era neapărat una estetic eterogenă, cît una frustă, rebelă, mustind de adrenalină şi de accente grunge. Pe scurt, cam de tot ce era nevoie pentru ca o bună parte a adolescenţilor să aibă sentimentul că pe lume mai există nişte oameni care au luat act de existenţa lor. Însă, ori că adolescenţii cu orientări occidentale nu au fost atît de mulţi pe cît ar fi trebuit să fie, ori că dreptul lor la vot a fost drastic limitat, în cazul în care nu a lipsit cu desăvîrşire, ori că fobiile cu accent pe rozătoare ale societăţii nu dezvoltă toleranţă nici în privinţa domnului Freud, „Vara pe oliţă“ a rămas pe mai departe un manifest singular în aşteptarea unor vremuri mai bune.

În principiu, după patru albume şi un *The best of,* ar fi fost normal ca lucrurile să se aşeze la casa lor, iar crescătoria cu şobolani să devină o marcă înregistrată cu toate ştampilele în regulă. Aparent, dacă am scoate din calcul amănuntul esenţial al numărului de discuri vîndute, şi *Ne punem în cap,* şi *Mîinile sus,* şi *OCS TV* au însemnat puncte de referinţă ale istoriei – de dată extrem de recentă – rock-ului alternativ românesc. Dincolo însă de un prestigiu de casă şi de o confirmare de la an la an a unui statut de bonton şi civilizaţie, OCS a rămas un grup profund *underground* şi cu deosebire marginalizat. Inerţiile auditive se arată în continuare insensibile la nuanţe, iar muzica se încăpăţînează să bată pasul pe loc. Lipsiţi de provocări reale, de mize importante, de receptări pătimaşe sau de minime confirmări financiare, Dan Amariei, Cezar Panait, Mihnea Dobrotă şi Nicolae Aramă par să se fi desprins din povestea ciudată a unei extrem de promiţătoare echipe de tineret-speranţe uitată (sau abandonată) de ani buni într-un cantonament prelungit dintr-o regiune izolată. Între timp, deşi juniorii teribili de altădată au ajuns la maturitate, nu s-a găsit încă nimeni ca să-i anunţe şi pe ei acest lucru Dacă s-a întîmplat ceva cu adevărat important de la *Razna* la *Superparanoia* este că trupa a intrat într-un soi de adolescenţă tîrzie, ceva mai complicată ca fond muzical şi mai aşezată şi inteligentă liric. Cu voia dumneavoastră, trebuie să precizez că toate aceste schimbări sînt, pînă la urmă, formale. *Superparanoia* rămîne un album de referinţă în 2006, dar meritul nu este atît al compoziţiilor în sine, cît al ofertei dezolante, sinonime cu letargia, disponibile pe piaţa muzicală românească anul trecut. Cu excepţiile notabile asigurate de Luna Amară şi Kumm, rock-ul autohton a rămas în continuare un simplu spectator pasiv la spectacolul de gală oferit de colegii britanici sau americani. În aceste condiţii, este greu să nu regreţi aerul de provizorat în care se cantonează unele piese OCS, alternanţa între pasajele necoapte şi muzica de calitate, stridenţele stilistice sau finalizările grăbite. În orice caz, demersul lor rămîne convingător ca întotdeauna, promisiunea – la fel de valabilă, iar versurile „dacă mai e cineva viu pe afară, / îmi doresc din suflet un săpun de lux şi o sfoară... / mai am nevoie şi de un scaun banal... / o dată pe zi se spune că aşa e normal...“ parcă mai bune ca niciodată.

PUBLICITATE

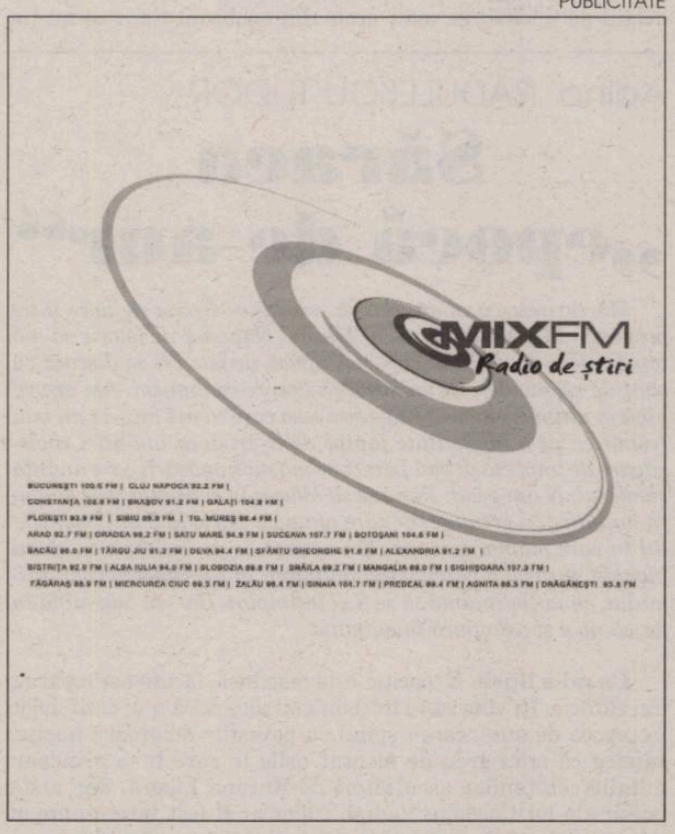

Simona SORA

puzzlecturi

Bridget Jones face sex

● ***Belle de Nuit. Aventurile intime ale unei prostituate de lux bucureştene,*** **postfaţă de Dan Sociu, Colecţia „Eroscop", Editura Trei, 2007**

Reţeta ar fi relativ simplă. Se ia un model (sau două) de succes la care se trimite direct, prin titlu şi forma diaristică (fiecare zi, fiind, nu-i aşa, prima din viaţa viitoare); se „situează" subiectul într-o actualitate autohtonă ceva mai subţire decît ştirile de la ora 5; se lărgeşte (pe la încheieturi) publicul-ţintă prin cîteva adaosuri etern valabile: nu numai sex-sex-sex, ci şi puţin sufleţel, nu numai kamasutra asezonată dîmboviţean, ci şi un pic de show-biz („dar culţi"), nu doar valuri de spermă catalogată după gradul de abstinenţă, ci şi gastronomie „fină", de hipermarket de Militari; se adaptează (jurnalier) schiţa de moravuri cu puţin misoginism şi un grăunte de mizantropie, cît să fie de ambe sexe; se îndulceşte pilula (desigur, orală) cu aşteptarea (hollywoodiană) a lui *Mr. Perfect* pe cal alb şi se foloseşte, la greu, sursa-surselor postmoderne: Internetul, cu toate găurile lui negre. Ca bonus (de PR) se trimite manuscrisul editurii nesemnat şi prin avocat, nedezvăluirea autorului fiind clauză de publicare. Rezultatul se numeşte *Belle de Nuit. Aventurile intime ale unei prostituate de lux bucureştene* şi ar fi putut fi scris de oricine din zonele Boerescu-*Playboy*, douămiişti („Ego.Proză" sau fracturişti), *Academia Caţavencu*-aripa tînără.

De altfel, nici nu prea contează cine a scris cartea. Pe mine m-ar fi interesat dacă ar fi fost evident că omul e scriitor (nu e, indiferent cum se numeşte!), dacă broşurica de articole sexoase şi inedite ar fi avut coerenţa interioară a vreunuia dintre modele *(Belle de Jour* în prima parte, *Bridget Jones* în a doua, *Sex and the city* pe alocuri), dacă nu s-ar fi văzut, cam de pe la p. 79, graba de a încheia oricum, la pariu cu editura, cu sine, cu amicii de bere... Cum bine zice însă Dan Sociu în postfaţă, o să aflăm, vrînd-nevrînd, cine e autorul, mai ales dacă refuzăm categoric să-i aflăm identitatea.

Cum nu-mi trece prin cap să fac analiză de text pe pseudoaventurile publice ale unei fufe de provincie, o să fac un exerciţiu de obiectivare, dîndu-vă trei motive să citiţi cartea şi alte trei să vă găsiţi lucruri mai bune de făcut. Să începem cu răul.

1. Cartea e un conspect, prost digerat şi la mîna a doua, de cărţi, filme şi site-uri, cluburi de fiţe povestite de alţii, întrerupt de „ieşiri la produs" ale unei foste filoloage (nu degeaba zice lumea că la Litere se întîmplă lucruri!) în curs de recalificare.

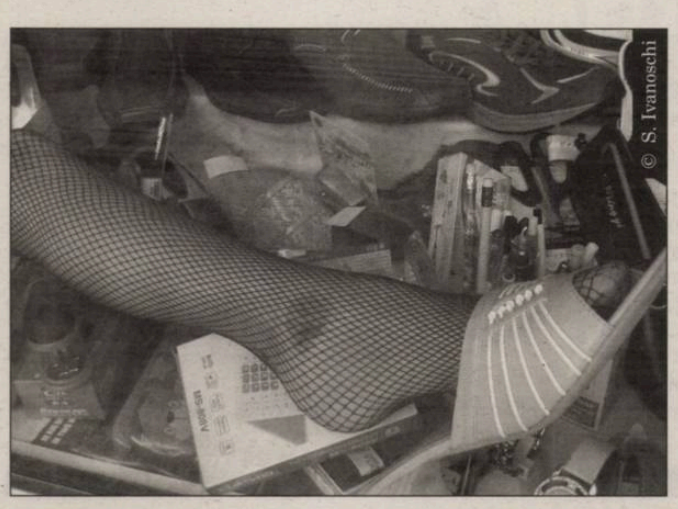

2. Personajul principal e perfect discontinuu, uită de la titlu pînă la subtitlu ce e – hippioată patetică sau curvă de profesie –, are un frigider gol puşcă, dar se vîntură prin raioane de mirodenii, urlă că îi place sexul, dar pozează (alcătuind un top 13 de impotenţi, proxeneţi şi violatori) în fetiţă abuzată fizic şi moral de tată, n-are idei şi imaginaţie, are doar preerii de zone erogene şi munţi voltaici. Dar astea nu fac o carte... Singura fantasmă cît de cît continuă a fetei e una curat masculină: lesbianismul. Odată împlinită, pînă şi asta e uitată. După realizarea triunghiului amoros (p. 168), Belle/Beau oftează şi se tînguie în continuare după femeia visată. Anonimul bucureştean uită de la un capitol la altul ce a scris şi cum stau lucrurile. Sau sînt mai mulţi *Beaux de nuit,* care n-au avut vreme de confruntare. La lectură, efectul e lamentabil.

3. Colecţia de bancuri, perle şi bloguri internautice este cam fumată. Aflat în criză de inspiraţie, autorele inventă surse, face jocuri şi articole ştiinţifice, puse de-a valma şi încurcînd pistele. Cine se aşteaptă la sex găseşte peripluri bulimice prin blocuri de cartier, cine caută viaţă mondenă primeşte cîte-o ocheadă (cam previzibilă) prin cluburi *trendy,* cine crede că va da o raită prin lumea celui mai vechi comerţ de lux va da de o gîsculiţă care abia silabiseşte denumirile produselor de firmă şi care pare că şi-a cules impresiile de pe Riviera sau de la Milano din ghidul turistic scurt, citit în charter.

Dacă vreţi totuşi şi trei motive ca s-o citiţi, iată-le:

1. E scrisă curat, cu proprietatea termenilor şi fraze scurte, poate cam jurnalistic, dar neaşteptat de lipsită de fiţe „literare". O prefer oricînd Veronicăi A. Cara, dar şi Ioanei Băieţica.

2. Are o bună zonă de reportaj, de pildă cel despre „Farmecul discret al noii burghezii", care ar fi mers la o adică (redactat la sînge) şi în *Dilema veche,* într-un dosar pe această temă. Iată o mostră despre noua noastră clasă de mijloc: „Nu sînt ce par a fi. Un pic stîngaci, nedeprinşi cu luxul, încă ezită atunci cînd trebuie să calce pragul unui magazin de firmă de pe Corso Vittorio Emanuele la Milano, neputîndu-şi reprima spaima: «Oare cît o costa ceva aici?». Apoi, brusc, îşi pierd controlul, asemeni ruşilor, şi cumpără jumătate de magazin. Nu cunosc calea de mijloc, sînt orgolioşi peste poate, nu acceptă să pice cumva pe locul al doilea".

3. Are umor, unul ba „de firmă", ba de „almanahe", dar, dacă tot sîntem în criză... merge şi aşa.

În rest, vorba folclorică: „telecomanda e la dumneavoastră".

Dilema veche vă recomandă

● Ioan Lăcustă, *Cenzura veghează. 1937-1939* (Editura Curtea Veche, 2007). În urmă cu 50 de ani, la 1 ianuarie 1957, un fost cenzor antebelic a depus la Academie o comoară: Registrul cenzurii, adică notele, zi cu zi, indicaţiile preţioase ale celui care ordona, sub domnia lui Carol al II-lea, ce să apară şi ce nu în zecile de cotidiane ale timpului. Un prozator optzecist de prim rang a studiat, cu tenacitatea unui istoric al clipei, acest Registru necunoscut pînă azi cercetătorilor, l-a însoţit cu note abundente şi temeinice, dîndu-ne un volum extraordinar, care face o concurenţă sfidătoare oricăror studii docte despre viaţa noastră politică din urmă cu 70 de ani, dacă nu dintotdeauna (conform nemuritoarei definiţii: „Cenzura e un alt nume dat istoriei"). Tot ce am citit mai pasionant în ultima vreme. (Radu Cosaşu)

● Pe www.youtube.com/watch?v=NsFTou4SPPo, un filmuleţ simpatic şi interesant despre „facerea" Institutului Cultural Român din Londra, *starring* Gabriela Massaci (directoarea institutului) şi echipa sa, avînd ca *special guest stars* arhitecţi, zidari, instalatori etc. Decorul – clădirea splendidă din Belgrave Square 1, acum numai bună de exportat cultura pe tărîm londonez. De altfel, „sloganul" utilizează inteligent, în favoarea noastră, teama britanicilor de imigranţii români: *A different kind of Romanian invasion.* (Mircea Vasilescu)

● De ce iubim Parisul? *Paris je t'aime* oferă 18 răspunsuri în filmul de 18 scheciuri cu acelaşi titlu; cele mai reuşite sînt semnate Fraţii Coen, Wes Craven, Alexander Payne, Bruno Podalydès, Nobuhiro Suwa... Iar dintre filmele care trebuie văzute neapărat, nu rataţi *Babel!* (Alex. Leo Şerban)

● Cele trei micro-romane ale lui Eric-Emmanuel Schmitt din „Ciclul invizibilului", editate elegant de Humanitas într-o casetă: *Milarepa*, *Domnul Ibrahim şi florile din Coran* şi *Oscar şi Tanti Roz* (de departe favoritul meu); trei povestiri cu copii din trei culturi diferite, candide şi înţelepte, despre descoperirea credinţei şi a darului vieţii, copleşitoare în intriga şi morala lor, mai ales ultima, din care am reţinut cea mai simplă definiţie a lui Dumnezeu (rostită de un copil bolnav): „Tu eşti infatigabil!". Mi-e şi jenă să spun că, de la *Singur pe lume* a lui Hector Malot încoace, nici o altă carte nu m-a răvăşit în aşa hal. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

„Mondo cane"

● ***Babel*** **(SUA, 2006), de Alejandro González Iñárritu**

O turistă americană (Cate Blanchett) zace, cu clavicula sfărîmată de un glonte, într-un sat marocan din mijlocul deşertului, abandonată de toată lumea, cu excepţia soţului ei (Brad Pitt). Cei doi copii ai lor, lăsaţi acasă, în California, în grija bonei mexicane (Adriana Barraza), ajung pe undeva pe lîngă graniţa americano-mexicană, singuri la marginea unui cîmp. Cei doi păstori marocani – şi ei tot nişte copii – care, ca să se amuze, au tras în autocarul cu turişti, sînt vînaţi de poliţie ca nişte coioţi. Puşca pe care au folosit-o îi aparţinuse mai înainte unui om de afaceri din Tokyo, care călătorise în Maroc după ce soţia lui se împuşcase. Fiica omului de afaceri e o adolescentă surdomută (Rinko Kikuchi), la rîndul ei disperată. La un moment dat, o însoţim într-un club şi primim impactul locului aşa cum îl primeşte ea: fără sunete – tineri unduind silenţios prin zone de lumină de diferite culori, ca nişte peşti într-un acvariu. Regizat de Alejandro González Iñárritu şi filmat de Rodrigo Prieto, *Babel* e plin de asemenea imagini ale izolării, vulnerabilităţii şi neputinţei, şi unitatea diferitelor sale poveşti, plasate pe trei continente, provine nu doar (şi nici măcar în primul rînd) din determinismul oarecum aburos, de tip un-fluture-bate-din-aripi-la-Tokyo-şi-în-California-are-loc-un-cutremur, pe care se bazează scenariul, ci mai ales din extraordinara forţă de sugestie a acelor imagini: distanţa dintre două puncte de pe mapamond, oricare ar fi ele, pare dintr-odată înfricoşătoare, insurmontabilă; circulaţia informaţiei pare cea mai jalnică şi mai futilă dintre toate activităţile – o dramă din Maroc ajunge la Tokyo sub forma unei biete ştiri la care cineva schimbă canalul; mult mai eficient circulă necazul, dat din mînă în mînă odată cu puşca aceea. E drept că bona mexicană are parte şi de puţină plăcere (la o nuntă), ca şi adolescenta japoneză (în club), dar una plăteşte scump (pierde copiii pe care-i avea în grijă), iar cealaltă rămîne şi mai frustrată ca înainte. În rest, experienţa umană pare să se reducă peste tot la aceleaşi lucruri: ghinion orb, neajutorare extremă, ignoranţă catastrofală, suferinţă fără sens. Presupun că n-ar avea nici un rost să-i aminteşti lui Iñárritu că din experienţa umană fac parte, de pildă, şi comediile cu Cary Grant, sau desenele animate cu Fetiţele Powerpuff; un autor care-şi dedică filmul copiilor lui, numindu-i „cele mai strălucitoare lumini din cea mai întunecată noapte", e dincolo de influenţa binefăcătoare a Fetiţelor Powerpuff.

Sigur că e dreptul oricărui artist să creadă ce vrea el despre viaţă; important e ce face cu aceste convingeri, în ce *formă* i le împărtăşeşte spectatorului. Dacă, de exemplu, i le împărtăşeşte sub formă de ciocan în cap, e dreptul spectatorului să se împotrivească. Încă de la debutul său, *Amores perros* (care rămîne cel mai bun, mai vital şi mai cărnos film al său), pesimismul lui Iñárritu a avut şi o dimensiune stridentă, nenutritivă – o dimensiune ciocan-în-cap. Într-una dintre cele trei poveşti care compuneau filmul acela, o manechină, posesoarea celor mai frumoase picioare din Mexico City, îşi vătăma grav picioarele într-un accident de maşină. Dar această ironie dramatică era doar începutul: de la fereastra apartamentului ei, eroina era silită să vadă cum giganticul afiş cu ea şi picioarele ei, lipit pe zidul de vizavi, se jerpelea de la o zi la alta; căţelul ei – simbolul statutului pierdut – cădea printr-o gaură din parchet şi murea încet-încet, mîncat de şobolani. Pe scurt, Iñárritu punea la lucru (cu ore peste program) toată recuzita, cu scopul de a ne înghesui şi de a ne demoraliza cît mai temeinic. Această misiune şi-o îndeplinea cu brio, dar care era, de fapt, valoarea ei? Ghinionul, în artele dramatice, nu-i acelaşi lucru cu tragedia. În viaţă, da; dacă mîine te calcă maşina, este, desigur, o tragedie – pentru tine şi pentru cei care te iubesc. Dar în artă nu e destul; oricine poate să scrie: „Ieşi din casă şi-l călcă maşina", dar nu oricine poate să creeze structuri în care personajele să păşească aparent natural, fără brînciurile unui autor grăbit să le nenorocească, spre prăpăstii care puteau şi totuşi nu puteau fi evitate. Structura lui *Babel* – în care o întreagă familie, împărţită între Africa şi America, e aproape anihilată aproape simultan de o doză masivă de ghinion de origine vag asiatică – e prea subţire şi preţioasă ca să susţină atmosfera de disperare universală creată de imagini. Mi s-ar putea răspunde că şi *Crash* (cu care *Babel* are în comun aspiraţiile globalizante şi numărul mare de nominalizări la Oscar) îşi trosnea personajele cu coincidenţe şi nenorociri ca să-şi afirme mai răspicat concepţia despre lume şi viaţă, şi că *Babel,* dacă o face, o face mai subtil – răsfirînd nenorocirile pe o aţă mai fină, conform unui model care se lasă mai greu deslușit. Dar tot *Crash* era mai consistent; dincolo de schemă, aveai ce să apuci la personajele lui şi la năpastele lor. În schimb, dacă încerci să intri mai adînc în viziunea tragică din *Babel,* dai de aer şi de fum.

trecerea prin reviste

România pitorească

„Edificiul este construit în 1377 de braşoveni, pe o stîncă – «Piatra lui Dietrich» – şi veacuri la rînd a supravegheat trecătoarea Branului. A fost, totodată, şi punct de vamă între Transilvania şi Ţara Românească. În 1412, castelul intra în stăpînirea lui Mircea cel Bătrîn (1386-1418), aparţinînd astfel Ţării Româneşti pînă în 1425."

Articolul de debut al numărului din ianuarie al revistei *România pitorească* face o scurtă incursiune în istoria Castelului Bran şi a „castelanilor" săi, pentru a ajunge la retrocedarea din prezent, retrocedare prin care – conchide articolul – castelul ar deveni o pradă atractivă pentru interese economice şi comerciale de tot felul, interese care îi ameninţă însă statutul turistic, fără de care „faimoasa zidire, alimentată şi de legenda lui Dracula, nu va face prea mulţi bani".

Aşa că m-a atras de la bun început şi am început să îi răsfoiesc şi celelalte pagini. Chiar dacă iniţial o credeam o simplă broşură turistică, din cele pe care le găseşti în agenţiile de turism, cu informaţii stricte, fade şi la obiect, aveam să o descopăr, printre sumedenia de reportaje, bine scrise şi pline de informaţii, ca pe o revistă care îşi propune descoperirea unei Românii cu adevărat pitoreşti.

Sibiul, capitala culturală a Europei, devine în paginile ei rubrică de-a lungul căreia sînt prezentate, număr de număr, împrejurimile „Hermanstadt-ului de odinioară", numărul din ianuarie aducînd cititorului la înaintare Răşinariul. „Cu acoperişurile lui roşii, din ţiglă, Răşinari pare o alcătuire de turtă dulce" care se găseşte la 12 km de Sibiu şi care este de fapt „o replică rurală a burgului". Articolul te familiarizează şi cu străduţele întortocheate ale satului, cu aspectul de „cetate" al caselor cu porţile de lemn, cu grădinile interioare, dar şi cu obiceiurile locului. Denumirea satului îşi are originea în ocupaţia de bază a locuitorilor străvechi care adunau şi vindeau la tîrg răşină. Casa memorială „Emil Cioran", cea a lui Octavian Goga, meşteşugul lemnului şi teracota smălţuită în ceramică, biserica de la 1750, toate prezentate în cuvinte şi exemplificate prin poze. Partea turistică e continuată şi de un articol biografic dedicat lui Emil Cioran.

Mai descoperi în paginile revistei trasee montane, ca Durăul, Pasul Tihuţa şi Piatra Fîntînele, dincolo de tarife şi de îndrumări cartografice, prin prismă de legendă şi poveste. La fel reuşeşti să cunoşti şi lăcaşurile sfinte din România, cele mai puţin accesibile şi cunoscute, cele care sălăşluiesc în munţi. În acest număr, Mînăstirea Caraiman şi schitul Peştera Ialomiţei.

Un alt reportaj de călătorii povesteşte istoria oraşului Azuga – „una dintre puţinele aşezări prahovehe care păstrează intact trecutul. Casele etalează influenţe saxone, venite de peste munţi, din Ardeal. Au ferestrele oblonite, faţade sobre, impunătoare, de castel în miniatură". Oraşul a fost, odinioară, un mic centru industrial, plin acum doar de poveştile localnicilor şi de fantomele fabricilor de demult. Fabrica de sticlă, clădită la 1830, Fabrica de şamotă, 1878, Fabrica de bere de la 1899.

Pe scurt, o sumedenie de reportaje, informaţii şi legende, mituri şi istorie, locuri de cazare, tarife şi fotografii, hărţi şi trasee turistice, o revistă fondată în 1933, cu 47 de pagini, color, 3,90 lei, *România pitorească*. **(S. G.)**

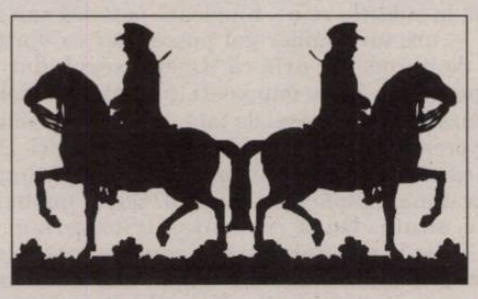

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Februarie 1965, la două de noapte

După 42 de ani de la Conferinţa pe ţară a Uniunii Scriitorilor, văd şi aud foarte bine noaptea aceea de februarie petrecută în Sala Mică a Palatului, să fi fost pe la două de noapte, cînd mai toţi cei veseli şi rezistenţi nu am plecat să ne culcăm pe la căşi, aşteptînd despuierea urnelor şi, desigur, rezultatul, prin care grupul condus de Zaharia Stancu trebuia să-l dărîme pe Beniuc. Majoritatea delegaţilor plecaseră prin apropiere, să bea la Athénée, Berlin sau Capşa, noi, de-ai dracului, rămăseserăm aici, la Palat, lîngă comisia de numărare să mai prindem pe cîte unul cînd ieşea pentru o nevoie nocturnă, pentru o chiflă la bufet, să-i smulgem ceva la un „cum merge?".

Stancu nu plecase nici el acasă, era în formă, se ţinea perfect la două de noapte, fără să bea un strop, euforic prin certitudinea victoriei, Beniuc trebuia să cadă, Bogza ceruse să se ardă scaunul prezidenţial al bătrînului haiduc, încheind cu o poezie despre puritatea zăpezii, a Blandianei. Deodată, cînd Stancu, în mijlocul nostru, spusese cuiva că nuvelele nu ştiu cui – ale lui Howard Fast, ăla cu *Cei mîndri şi liberi?* – trebuie numite „un căcat", cineva de lîngă el avu ideea să spună tare, amuţind hărmălaia, că ce-ar fi dacă ar apărea un volum chiar cu titlul ăsta?

Şi atunci, la două de noapte, urmă un dans apucat, curat spurcat, un fel de horă scatologică, toţi începînd să ne îndemnăm la a da titluri de cărţi în care unul din cuvinte era înlocuit cu „c...", cărţi ale literaturii noastre contemporane, cărţi de toate felurile, dar numai româneşti, proză şi poezie, Premii de Stat şi prostii, nu conta, totul era să se potrivească – aşa cum zicea Caragiale că trebuie să se întîmple într-o operă de talent – şi totul se potrivea, asta era nemaipomenit de excitant, toţi potriveau, cu o inspiraţie dementă şi hilară, cuvîntul acela care trecea de la unul la altul aprinzîndu-ne ochii şi mintea ca o magie, nu mai exista nimic trivial, el juca înaintea ivirii zorilor într-o incantaţie sălbatică, el îşi pierduse orice impudoare pentru o voluptate în care ruşinea ar fi fost un conformism stupid, lăsînd liberă muzica unui sarcasm mai purificator decît orice metaforă a zăpezii; se ţipa în sala aceea de marmură, cu cîteva lustre încă aprinse, în penumbra cerculeţului de nebuni care-l înconjurau pe Stancu rămas cu gura pînă la urechi de plăcere:

Să nu fugi singur prin c... (pentru „ploaie")
C... -ul (pentru „mărul") de lîngă drum
Cronică de c.... (pentru „familie")
Cetatea de c... (pentru „foc")

şi se mergea crescendo, ca într-o Ciuleandră, nu se mai preciza dacă asta-i cea mai bună potriveală căci s-ar fi pus capăt jocului, ori jocul era pentru fiecare fără sfîrşit:

Ce fel de c... (pentru „om") eşti tu?
Ţara c...ului (pentru „a fetelor")
În...catul (pentru „satul") lui Sahia.
Goarnele...-ului (pentru „inimii")
C...-ul (pentru „goarnele") inimii.

Paroxismul fu atins atunci cînd Stancu însuşi, suveranul jocului, îşi propuse, spre imolare, într-un sacrificiu suprem cerut de ritual, propriul său titlu, celebrul său *Desculţ*. Aşa, rostit nearticulat, cuvîntul magic căpătă concizia unei sentinţe feroce, dar exemplare, dînd delirului un nou avînt: fiecare îşi arunca în focul purificator propriul titlu, într-o probă mîndră de obiectivitate şi naturală modestie. Era aiuritor, niciodată nu trăisem un adevăr mai dezgustător în, totuşi, tandreţea lui confraternă, la limita dintre isterie şi caraghioslîc. Năucit, îmi vedeam titlurile mele în lumina cuvîntului acela de un har murdar, toate putînd fi „normal" exorcizate, de la debutul cu „Servim Republica..." pînă la „Nopţile tovarăşilor mei"... şi „Energii", dar exista vreun titlu să reziste acestui joc inventat de noi, noi, epigonii...? Nu puteam intra în joc, o teamă de copil prost şi bine crescut mă împiedica să-mi batjocoresc mediocritatea, dar nici nu mă puteam retrage, să fug, să dezertez dintre confraţii mei scoşi din minţi, iluzionaţi că-s mîndri şi liberi, copii nababi şi mizeri în ţara asta unde ştiau de mici că tot ce nu-i c... e p...

Cineva (aici nu-s sigur şi nu-l numesc) ţipă spre mine: „Ce face Cosaşu? Nu ne dă nimic?", la care Stancu, „cel mai frumos bărbat din cîţi am văzut în România" (după o expresie a mătuşii mele), ritmă cum numai el ştia s-o facă:

– Cosaşu? N-am auzit de Cosaşu!

În chiotul şi cantos-ul general, întinse braţele să mă îmbrăţişeze şi m-am lăsat strîns şi manipulat la pieptul lui. Spre dimineaţă aflarăm cu toţii – inclusiv cei veniţi de la Capşa şi Athénée – că Beniuc a căzut! Conferinţa îl alese pe Tudor Arghezi preşedinte de onoare al Uniunii, pe Demostene Botez – preşedinte executiv, Zaharia Stancu urmînd să fie unul dintre cei trei vicepreşedinţi. Peste exact un an, în 1966, tot într-un februarie, Stancu fu ales preşedinte al Uniunii, în locul lui Demostene, demisionar din motive de sănătate. Am încredere în tot ce ţin minte după 40 de ani – cea mai fiabilă unitate de măsurare a timpului. Totuşi nu cred că sînt de un masochism complicat dacă socotesc noaptea aceea spurcată un eveniment nu numai straniu, dar şi pozitiv, în evoluţia scrisului meu.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Cartea de imobil a scării 2, povestită cu Anca Romeo (2)

M-am întors după 20 de ani pe scara unde am copilărit. Aşa că nu puteam să-l ocolesc pe Anca Romeo, locatar al scării 2, blocul N3, Şulea 31. Pe însuşi Anca Romeo, actualul deţinător al cărţii de imobil. Pe vremea cînd locuiam în bloc, deţinătorul era mama mea. De aceea, discuţia cu Anca Romeo a fost una între cunoscători.

Deci dl Albu s-a operat de anus, la anus o infecţie cutare, hemoroizi, nu ştiu ce, şi i-au ieşit analizele bune şi omul a murit, da. Albu Catinca din Hărmăneşti-Paşcani trăieşte, s-a mutat de acolo pe Leontin Sălăjan, într-o garsonieră, că a vîndut apartamentul cu trei camere de lîngă mine, aşa, şi s-a mutat acolo.

Nu mai e decît Albu Catinca?

Da. Şi Cosma Mihai, Cosma Valeria. Nu, are doi copii – Valeria şi Mihai. Mihai s-a căsătorit cu o tipă din Grecia, nu ştiu ce, şi s-a dus acolo... În România s-a căsătorit, da. Avea nişte rude acolo şi a plecat în Grecia. Şi Cosma Valeria. S-a căsătorit şi ea... A, nu... stai puţin. Albu Dan, Dan îl cheamă pe el.

A, da, Cosma nu ştiu cine era.

Cosma Mihai, Cosma Valeria.

Stăteau la ei în gazdă?

Da, da, au fost nişte rude de-ale lor, da.

Şi-acuma cine s-a mutat?

S-a mutat familia Glăvan. Nu, a stat familia Glăvan, s-a mutat la etajul 5 şi-acuma lîngă mine stă fata ei, pe care o chema Glăvan Maria şi acuma se numeşte Paşca.

Ce fac Glăvan?

Sînt pensionari. Stau la etajul 5. S-au mutat în locul... la 5 a stat... cum o chema?... Şi-acuma, Paşca stă la 67, care e plecat în Spania cu soţia şi nu mai stă nimenea acolo. La 68 este dl Anca Romeo, eu, împreună cu Anca Constanţa, soţia, şi care stăm de 40 de ani acolo, şi fiica mea, Daniela, s-a căsătorit, s-a mutat în Aviaţiei.

Ce face?

Ea e casnică şi ginerele e operator foto şi nepoţelul e în clasa a VII-a. Sîntem bine sănătoşi cu toţii.

Şi dvs. ce-aţi făcut?

Eu am lucrat la Institutul de Fizică Atomică, 25 de ani. De meserie sînt matriţer sculer, pe urmă am făcut şcoala de maiştri şi am lucrat ca maistru. De asemenea, în ultimul timp, eram director administrativ la Fizică Atomică. Alături de mine a lucrat şi soţia, la CTC, tot la Fizică Atomică. Am angajat şi fiica mea, care era operator chimist, tot la Fizică Atomică, ginerele care a lucrat la IRMA, la Băneasa, la fabrica de avioane, l-am angajat acolo. Şi cu toţii lucram acolo. După '90, după ce am ieşit la pensie, eu am ieşit în '95 la pensie, tata a plecat că nu se mai putea colabora acolo cu institutul, că era cu desfacerea contractului de muncă, nu mai erau comenzi. Noi lucram pentru Cernavodă, multe instalaţii, pentru centrala nucleară. Ginerele, văzînd că nu mai merge acolo, la Măgurele, s-a angajat ca operator foto la Miralon, aicea. Şi acuma lucrează la un patron, unde este situaţie mai critică, că sînt multe laboratoare foto.

Bun.

Aşa, la 69 a stat... un măcelar, Ion Constantin, care a murit de vreo 10 ani de zile. După aceea a murit soţia, Roza, şi acuma nu stă nimenea acolo, stă o soră... deci, casa e pe numele unei surori care e în Germania. Se numeşte Ştefănescu Maria. Ea vine o dată la an, da. Are un fin aici care plăteşte întreţinerea. La apartamentul 70, Tocan. Ea a murit. El, Nicolae din Chişinău, a murit acum un an de zile. Dl Tocan era director la „Electronica" şi avea pe băiatul ăla cu barbă, care picta. Mihai. Care stătea pe terasă, făcea plajă pe acolo. Şi el e bolnav psihic. Îi de 25 de ani cu schezofrenie.

(din volumul în curs de apariţie)

Istodor – http://www.facemcatavencu.ro/blog.php?id=20

Victor Ieronim Stoichiță

Doctor Honoris Causa

Joi, 22 februarie, de la ora 11,00, UNAgaleria va găzdui ceremonia de acordare a titlului de *Doctor Honoris Causa* lui Victor Ieronim Stoichiţă, profesor de istoria artei moderne şi contemporane la Universitatea din Fribourg, Elveţia, titlu acordat pentru remarcabila sa contribuţie la dezvoltarea istoriografiei artistice contemporane. *Laudatio* va fi rostit de doamna Anca Oroveanu, director ştiinţific al Colegiului Noua Europă, profesor la catedra de istoria şi teoria artei a Universităţii Naţionale de Arte din Bucureşti. În încheierea ceremoniei, Victor Ieronim Stoichiţă va susţine conferinţa cu titlul „Pielea lui Michelangelo“. Reputat istoric şi teretician al artelor vizuale, Victor Ieronim Stoichiţă are o contribuţie importantă la dezvoltarea istoriografiei artistice contemporane prin volumele şi studiile sale dedicate Renaşterii, barocului şi marilor teme ale modernităţii. După studiile efectuate la Bucureşti şi Roma, şi-a sustinut doctoratul de stat la Paris I (Panthéon-Sorbonne) cu teza *Le Prémoderne. Aspects poétiques et intertextuels dans la peinture du XVIe et du XVIIe siècles*. A fost profesor invitat al unor reputate instituţii academice, ca École des Hautes Études en Sciences Sociales (în 2002) sau Harvard University (2004-2006). În februarie 2007 este pentru a treia oară profesor invitat al Colegiului Noua Europă. Dintre lucrările sale amintim *Ucenicia lui Duccio, Pontormo şi manierismul, Creatorul şi umbra sa, Efectul Don Quijote, Instaurarea tabloului, Scurtă istorie a umbrei, Experienţa vizionară în pictura spaniolă a secolului de aur, Goya. Ultimul carnaval, Efectul Pygmalion.*

PUBLICITATE

Vineri, 16 februarie, ora 19
Oleanna
de David Mamet
traducerea: Andreea Vulpe şi Cristi Juncu
regia: Andreea VULPE
cu: ADRIAN TITIENI şi EMILIA BEBU
scenografia: Dan Titza

Luni, 19 februarie, ora 19
CREATORUL DE TEATRU
de Thomas Bernhard
în româneşte de Alexandra Zoicaş
cu:
MARCEL IUREŞ
VALERIA SECIU
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
AFRODITA ANDRONE
VITALIE BANTAŞ
regia: Alexandru DABIJA

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB
DILEMA VECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
www.onlinegallery.ro
MOBEXPERT

PUBLICITATE

2% dintre români gustă muzica

sufletul simte muzica, mintea o gustă

radiofrance internationale rfi romania ne cunoaştem?
Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm Chişinău 107.3fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,
121.ro comunitatea femeilor senzaţionale
îţi deschide
"Pofta de lectură"
împreună cu
DILEMATECA şi DILEMA VECHE

Iaromira POPOVICI

bazar

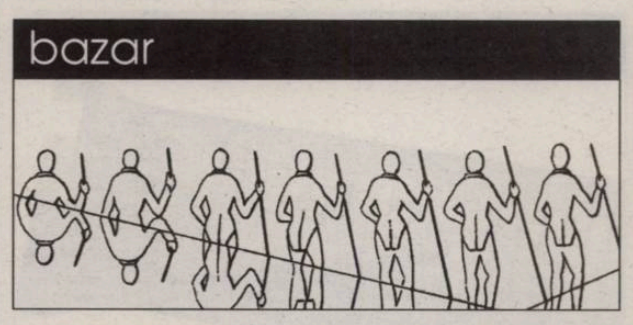

Vagi rezistenţe anticonsumiste

Am scris, în numărul trecut, despre un soi de reacţie a mea anticonsumistă, generată, probabil, de prea îndelunga studiere a fenomenului, laolaltă cu adîncirea, mai mult sau mai puţin voită, în „abisurile“ lui. Concluzia nu este că nu voi mai scrie despre fenomenele culturii populare, încă importante pentru societatea de consum românească, timidă şi în formare. Ci că voi scrie, dar numai despre cele cu adevărat relevante, şi mai detaşat: ideea este că am atins şi eu faza rezistenţei, ades citată de John Fiske *(Understanding Popular Culture,* Routledge, 1998), cea în care consumatorul, altădată fascinat şi *addicted,* poate alege sau, şi mai radical, e capabil să vadă că există şi alte lucruri în afara coliviei lui multicolore de pînă atunci. Printre care, dacă ar fi să continui firava listă începută în numărul trecut:

● *Penumbra sau semiîntunericul*. Un fel de prelungire cromatică a liniştii anterior menţionate. De departe, pentru mine, cea mai interesantă lumină a zilei – care se face noapte sau care se face din noapte, hibridă între alb şi negru, incertă şi promiţătoare: ori e cea a răsăritului, cu promisiunea unor fapte „măreţe“, şi cu cea, evidentă, a unui nou început; ori cea de seară, cu perspectiva adîncimilor unei nopţi în faţă, fie ele revelaţii sau angoase. Stînd în ea, într-o cameră liniştită, ai senzaţia că totul se poate, deşi nimic nu e pornit: e timpul dintre, cu cel mai mare potenţial, în care îţi permiţi gînduri şi răgaz. Şi un impuls pentru creativitate. Să stai în linişte şi penumbră şi să cugeţi – iată o formă de sigurătate pe care pot s-o accept, în ciuda idealurilor mele anxioaso-colectiviste de pînă acum.

● *Lucrurile vechi. Şi simple*. Asta după ce am avut mereu ceva împotriva lor, căutînd mereu, cu orice preţ, noul. Cînd eram mică şi mergeam în vizite, casele vechi, cu mobilă stil, mă speriau, şi nu le înţelegeam. Îmi dădeau un sentiment de nesiguranţă, oferindu-mi ceva diferit de familiarul meu: la mine acasă, boem şi fără vreo tentă anume, iar la bunicii mei, într-un soi de *rustic revival* fără voie, cu înduioşătoarele inadecvări de rigoare ale celor veniţi de la ţară la oraş. Cînd vizitam o casă cu – să zicem – un fotoliu dintr-un lemn închis la culoare, cu încrustaţii şi cu o pernă de catifea purpurie, în mintea mea de copil de bloc, înghesuit şi îngust în perspective, mi se părea de-a dreptul decadentă. În prelungirea acestui spirit, evident, destul de mărginit, în toate casele pe care le-am avut şi le-am făcut, am ales sau comandat numai lucruri noi, pe care le-am vrut cît mai neutre şi impersonale (evident, cu excepţia propriului vechi, de familie, pe care l-am iubit, nu doar acceptat, dar care era în cantităţi atît de mici, aproape inobservabile). La ultima casă, dacă stau şi mă uit mai bine – şi după cum mi-a semnalat un vizitator întîmplător – am exagerat cu această neutralitate: lăsîndu-mă prea mult pe mîna făcătorilor de mobilă, am pierdut din vedere mici amănunte, sub forma unui unghi sau a unui mîner, care tulbură neutralitatea propusă; şi o fac să alunece spre un kitsch ultrafuncţional, care acordă, de pildă, prioritate unui diagonale, în defavoarea clasicei drepte, sau unei suprafeţe lucioase, în detrimentul uneia mate. Vizitînd, la fel de întîmplător, casa-atelier a unor prieteni plasticieni, am regăsit liniile drepte ale vechiului lipsit de pretenţii, dar demn şi, poate, boem, pe care-l aveam în casa copilăriei mele. Dacă unele lucruri nu se pot reface rămîne, întotdeauna, măcar varianta noului conservator sau clasic, fără false pretenţii.

Detaşarea de caruselul culturii populare lasă loc şi altor obiceiuri şi atitudini uitate, mai puţin lucitoare, dar mai trainice şi mai puţin dependente de mode şi schimbări. Despre unele din acestea, poate, altădată.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Erezia inteligenţei

Ca orice religie, creştinismul a validat o elită spirituală. Nu una neapărat intelectuală. În fond, protointelectualii din era patristică au fost mai curînd martiri – sau eretici – decît modele promovate omiletic. Arhetipul este de căutat în personalităţile deranjante ale unor Evagrie Ponticul sau Origen, oameni în care erudiţia şi inteligenţa s-au asociat mai puţin cu ierarhia şi mai mult cu frenetica patimă a cunoaşterii. Biserica a încurajat enciclopedismul şi cuminţenia. I-a triat pe cei mai învăţaţi, dar nu şi pe cei mai inteligenţi. S-a produs, de-a lungul timpului, o selecţie care privilegiază transmiterea „regulilor" din vechime, respectul faţă de „predanie" şi nu investigaţia gnostică.

Firește că nu-i putem reproşa Bisericii acest punct de vedere conservator. Aşa se clădeşte liniştea dinăuntrul unei instituţii care nu e pe deplin celestă, dar nici întru totul pămîntească. Cînd Biserica nedespărţită a făcut asemenea opţiuni, ea s-a manifestat ca gestionară sacră a unui trecut idealizat. Ereticii? Odată declaraţi, să rămînă de-a pururi sub anatemă... În doctrinele lor blestemate se ascunde diavolul însuşi, marele teolog necunoscut. S-au aplicat veritabile politici ale amneziei controlate. Au fost distruse scrieri, s-au răzuit de pe tratate numele autorilor, iar Sinoadele ecumenice şi-au făcut o cutumă din a recita, înfrigurat, lista falşilor învăţători. Nu-i nimic scandalos în ce descriu. Toate corpurile sociale se purifică. Ortodoxia – cel puţin în accepţia sa religioasă – e produsul unor decantări succesive. La bază, freamătul comunităţilor generează curenţi contradictorii, opinii nesancţionate, idei răzleţe, inovaţii şi interpretări de inspiraţie personală. Pe traseul dogmatizării, această masă ideatică se subţiază, prinde contur ferm şi se converteşte în limbaj universal acceptat, sub pavăza argumentului de autoritate.

Curios este că, astăzi, Biserica funcţionează pe exact aceleaşi coordonate. Numai că giganticul freamăt cu potenţial eretic al societăţilor creştine tradiţionale a lăsat locul apatiei conformiste. Biserica e victorioasă, pe un teritoriu tot mai îngust. Clerul nu iese la rampă pentru a critica numeroasele comportamente şi mesaje sociale incompatibile cu nucleul valoric al creştinismului. Preferă să se ocupe numai de „treburile interne", care au căpătat, prin forţa laicizării, un aer de „bucătărie". Există păcate care, pentru că nu sînt comise de clerici sau de laicii propriu-ziși, sînt trecute cu vederea. N-am prea auzit episcopi care să critice, bunăoară, coruperea politicii şi a instituţiilor publice prin imixtiunea şantajistă sau mituitoare a monopolismului oligarhic.

Nemaiavînd baza comunitară din trecut, creştinismul se războieşte cu „vicii" abstracte, condamnate ritual şi fără speranţă de redresare. Biserica nu-i pune la colţ pe artiştii care abuzează pornografic de libertăţile democratice. Îi „aranjează" numai pe „ai săi", adică pe artiştii care, precum soţii Zidaru, greşesc din interiorul unui crez religios proclamat. Nu există nici o tensiune polemică între ierarhie şi elita intelectuală stîngistă, care drenează în arenă ideologia corectitudinii politice. Vinovaţi sînt – în grade diferite – numai intelectualii „cu ştate" ecleziale. Nu contează că întregi filoane cultural-mediatice desfid, în profunzime, „orînduiala" ortodoxă. Probleme ne fac Andrei Pleşu – care scrie *Despre îngeri* –, sau Sorin Dumitrescu – al cărui iconostas roman creşte, îngrijorător, din solul sterp al consensului filetist-pravoslavnic. O fi şi asta o metodă, implicită, de consacrare a elitei bisericeşti. O formă de omagiu indirect... Pentru mine, ea atestă însă chircirea BOR într-o autorepliere parohială, deopotrivă lipsită de respiraţie mistică şi de elan creativ. Cu multe secole în urmă, pînă şi vîrfurile gîndirii păgîne erau îmbisericite, măcar prin asumarea lor ca erezii. Astăzi, pînă şi „mintea lui Hristos" e trimisă la plimbare, departe, prin „întunericul cel din afara" Bisericii „oficiale". Aparatul de consfinţit adevărul a rămas fără materie primă şi fără tipare.

„Europa trebuie să parieze pe forţa diversităţii"

– *interviu cu Paolo NASO, directorul revistei* Confronti *(II)* –

Scriitorul marocan Tahar Ben Jelloun scria recent într-un interesant articol publicat în cotidianul Le Monde *despre o „fragilitate" crescîndă a lumii islamice – aspect care ar explica şi reacţiile atît de vehemente, de agresive chiar, faţă de orice atitudine critică.*

Într-adevăr, astăzi lumea islamică este mai divizată ca niciodată. Însă şi Occidentul se confruntă cu această situaţie: fragmentarea este incontestabilă, îndeosebi în legătură cu strategia care ar trebui adoptată în raportul cu musulmanii. Nu cred în exigenţa coaliţiei lumii creştine şi occidentale împotriva celei arabe şi islamice ci, mai degrabă, în necesitatea creării unei alianţe între persoanele care – indiferent căreia dintre cele două religii îi aparţin – înţeleg urgenţa promovării convieţuirii paşnice, a dialogului şi a cooperării dintre popoare şi culturi. În acest sens, consider că fundamentalismul religios are o matrice cît se poate de îndoielnică, de eronată, atît din punct de vedere teologic, cît şi în ceea ce priveşte concepţia despre Dumnezeu. Întrucît are la bază ideea unui Dumnezeu violent, exclusivist şi agresiv. Comunităţile de credinţă nu au făcut, după mine, tot ceea ce le stătea în putinţă pentru a demonstra lipsa de validitate a acestor ideologii şi curente de gîndire. Pentru a depăşi criza actuală este esenţial să privăm fundamentalismul tocmai de apa în care înoată. Căci mizeria, injustiţia şi violenţa creează un mediu propice dezvoltării fundamentalismului. În al doilea rînd, cred că trebuie să se încerce recuperarea componentei specifice mişcărilor fundamentaliste, şi anume cea tradiţionalistă. Mişcare care nu este în mod neapărat violentă şi agresivă. În al treilea rînd (şi acesta este lucrul cel mai important), trebuie să explice şi să se înţeleagă odată pentru totdeauna că Dumnezeu este Domnul iubirii şi sîntem chemaţi, în numele său, la fraternitate. Cu alte cuvinte, dialogul şi educaţia în spiritul dialogului reprezintă un instrument ideal pentru a combate orice tip de fundamentalism. Dialogul va putea recăpăta forţă şi vigoare, căpătînd atributul de „autentic", numai graţie unei comunicări însufleţite, vii, din inimă, nu printr-o comunicare dictată de o curtoazie rece.

Ce gesturi concrete ar putea fi relevante pentru realizarea dialogului dintre creştini şi musulmani?

Întrucît ne aflăm la puţin timp după luna Ramadanului, cred că acest moment reprezintă timpul ideal pentru a invita nu numai liderii lumii catolice, ci şi baza acesteia la un dialog autentic, nu la modul teoretic, ci practic, cu credincioşii musulmani în carne şi oase. De pildă, luna octombrie, vremea Ramadanului, ar trebui să fie utilizată ca un timp de întîlnire şi de cunoaştere reciprocă. Îmi place ideea unei colaborări active dintre creştini şi musulmani, în sensul îmbunătăţirii condiţiilor de viaţă ale atîtor tineri din oraşele noastre. Mă gîndesc la centrele de întîlnire adresate mai ales tinerilor, ca spaţii în care să se poată cunoaşte, dar şi să poată colabora în legătură cu iniţiative culturale şi de distracţie. Am reuşit deja să avem o intensă colaborare în domeniul universitar între facultăţile teologice creştine şi instituţiile superioare islamice, îndeosebi în Europa.

Recent, s-au împlinit 20 de ani de la prima Întrunire Inter-Religioasă de Rugăciune pentru Pace de la Assisi, dorită atît de mult de Papa Ioan Paul al II-lea.

O aniversare stînjenitoare, întrucît îi constrînge pe catolici şi pe musulmani să constate distanţa dintre Assisi şi Regensburg. Papa a precizat că faptul de a fi citat textul medieval nu exprimă în nici un caz gîndirea sa. De acord; însă, în acest caz, mă întreb: „Care era sensul acelor fraze?". Nu ar fi fost poate oportun să se amintească, de asemenea, faptul că şi creştinismul, la rîndul său, s-a „pătat" de comportamente iraţionale, violente, de abuzuri? De ce să nu pomenim nici un cuvînt despre cruciade şi Inchiziţie? Dacă ar fi făcut-o, Papa ar fi putut echilibra grosolana afirmaţie medievală, lansînd astfel un apel la înţelegere reciprocă, îndemnîndu-i pe toţi credincioşii – creştini şi musulmani – să depăşească controversele şi disputele trecutului. În absenţa acestei echilibrări, cuvintele Papei – chiar şi aşa, sub acoperirea unui citat de acum 700 de ani – au fost interpretate ca o acuzaţie directă adusă credinţei islamice: o traumă, o lovitură dură adresată lumii islamice care, cel puţin din 1986, a găsit în episcopul Romei un interlocutor şi un liman.

Care este dimensiunea rolului laicilor în Italia? Laicul reprezintă numai un cotizant în cadrul Bisericii sau transcende acest aspect, implicîndu-se în mod efectiv în contextul eclezial?

Tema laicilor reprezintă o temă extrem de importantă pentru lumea catolică, revenind în discuţie în mod periodic. Momentul în care a explodat acest subiect în Biserica Catolică l-a constituit, fără îndoială, Conciliul Vatican al II-lea. Laicii au o funcţie extrem de importantă în viaţa Bisericii, atît din punct de vedere doctrinar, cît şi al organizaţiei ecleziastice. Imediat după Conciliu, tema spaţiului laicatului a devenit extrem de relevantă, traversînd însă, în anii următori, o zonă de umbră. Se pare că elanul inovator al laicatului din anii '80-'90 s-a stins într-o anumită măsură, Biserica instituţională, episcopală, fiind cea care a căpătat întîietate. Judecînd însă la lumina recentei dezbateri cu ocazia Conferinţei Episcopale Italiene desfăşurată la Verona, putem remarca un laicat extrem de dinamic, care solicită spaţii, care doreşte să se propună nu numai în calitate de nucleu de militanţi din cadrul Bisericii Catolice, dar, îndeosebi, ca o forţă vitală, care să participe şi la nivel decizional în viaţa eclezială. În consecinţă, laicatul catolic are astăzi anumite valenţe ecleziologice (mă refer îndeosebi la modul de guvernare), constituind o temă pe care Biserica va trebui s-o abordeze cu o anumită urgenţă.

Aţi putea realiza o comparaţie între rolul laicilor în lumea catolică şi cea ortodoxă (în care rolul mirenilor pare a avea o valenţă minoră)?

Nu ştiu dacă sînt în măsură să fac o comparaţie precisă. Însă, cu certitudine, în lumea catolică şi, mai ales, în cea protestantă, tema laicatului a explodat în termeni foarte vehemenţi. Nu mi se pare că s-a întîmplat acelaşi lucru în Biserica Ortodoxă. Cu ocazia reformei protestante, laicatul s-a vădit a fi o mare temă ecleziastică; în secolul al XVI-lea, Luther a elaborat principiul sacerdoţiului universal al credincioşilor. Biserica Catolică a refuzat să accepte acest principiu în epoca contrareformei, în schimb, cu ocazia Conciliului Vatican al II-lea, centralitatea rolului laicilor a căpătat spaţiu. În acest context, sînt neîndoielnice ecourile şi influenţa temei sacerdoţiului universal din lumea protestantă. În schimb, Biserica Ortodoxă a trăit, mai ales la nivelul organizării, experienţa unor decenii de mare dificultate, iar acestea sînt teme care necesită vreme îndelungată pentru a se putea defini şi preciza. Consider însă necesar să privim cu atenţie la anumite presiuni şi semnale din ce în ce mai intense în lumea ortodoxă, în sensul unei viitoare valorizări a dăruirii, a vocaţiei şi a serviciului pe care laicii îl pot oferi Bisericii.

Ce misiune revine laicilor în Biserică, în contextul actualei Europe seculare?

Termenul „laic" este un termen ambiguu. Dacă ne referim la laici în calitate de credincioşi nehirotonisiţi, persoane care nu aparţin deci tagmei preoţeşti, este evident rolul lor decisiv în Biserică. Şi acest lucru întrucît au posibilitatea de a face să trăiască Biserica în afara Bisericii: în şcoală, în societate, în cadrul diverselor profesii. În consecinţă, laicii reprezintă însăşi Biserica, însuşi sufletul profund al Bisericii care trăieşte în oraşe, în mijlocul lumii. Cît priveşte cealaltă accepţiune a termenului „laic" – şi anume: cel care nu crede, nu se implică, nu face o opţiune de credinţă, se află în afara religiei – consider că menirea societăţii rezidă în a fi spaţiu al tuturor, atît al persoanelor care cred, cît şi al celor care nu cred. Deci, în acest sens, societatea are nevoie de reguli clare, în măsură să le confere celor din ambele categorii posibilitatea de a fi „cetăţeni". Şi, în acest sens, laicitatea reprezintă o valoare puternică, primordială în orice societate democratică.

Am luat parte acum cîteva luni la un forum în cadrul căruia participanţii – prestigioşi filozofi, economişti şi politicieni europeni – se întrebau, avînd în vedere criza „bătrînului continent", în legătură cu „o nouă raţiune pentru Europa". În ce ar consta aceasta?

Noua raţiune pentru Europa rezidă în vechea sa raţiune de a fi, şi anume: ideea unei comuniuni de destin, a unei coeziuni în jurul unor valori fundamentale, precum: democraţia, libertatea, laicitatea, respectul drepturilor umane. Europa nu trebuie să renunţe la aceste valori, ci trebuie să le interpreteze în raport cu noii cetăţeni europeni care provin astăzi din Africa sau Asia. Istoria Europei a fost dintotdeauna o istorie a întîlnirii dintre culturi şi religii diferite; o Europă a întîlnirii cu diversitatea – Nord şi Sud, Apus şi Răsărit, Europa mediteraneană şi cea continentală, Europa catolică şi cea ortodoxă sau protestantă. Originalitatea Europei a rezidat tocmai în capacitatea ei de a paria pe această forţă a diversităţii. Dacă aceste caracteristici intrinseci aveau valoare şi funcţionau în secolul al XV-lea (în pofida numeroaselor conflicte şi războaie ale religiilor), este neîndoielnică valoarea lor astăzi, într-o lume din ce în ce mai integrată şi mai globalizată.

Să înţeleg deci că pledaţi în favoarea „metisajului", concept care, în ultima vreme, a învrăjbit atît de mult taberele politice în Italia?

Îmi place mai mult conceptul de „metisaj" decît cuvîntul. Iubesc ideea conform căreia întîlnirea dintre culturi generează şi îmbunătăţeşte convieţuirea. Precum şi faptul că dialogul, întîlnirea deschid, de asemenea, noi perspective societăţilor, împrospătîndu-le, înviorîndu-le.

Credeţi că se poate vorbi astăzi de un „islam european"?

În această privinţă, consider a fi importantă promovarea unui spirit de integrare. De pildă, un islam care doreşte să devină italian trebuie să accepte legile, prevederile Constituţiei din Italia, precum şi principiile laicităţii, ale pluralismului, drepturile femeilor, libertatea de expresie: cuceriri ale civilizaţiei occidentale. Consider că, pe de o parte, a înţelege persoanele care provin dintr-o cultură diferită, iar, pe de altă parte, a se integra şi a respecta legile ţării de adopţie reprezintă mari provocări la care vremurile prezente ne obligă să răspundem, fie că sîntem cetăţeni europeni autohtoni sau imigranţi. Din nefericire, imamii din Italia sînt slab pregătiţi, nu au conştiinţa culturii Occidentului, adesea cunoştinţele lor despre Apus limitîndu-se la cruciade şi la războiul din Irak. Consider a fi un proiect interesant crearea în Italia a unor centre de formare a imamilor, pregătire care să se bazeze pe principiul universalităţii drepturilor omului.

a consemnat Claudia STĂNILĂ

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

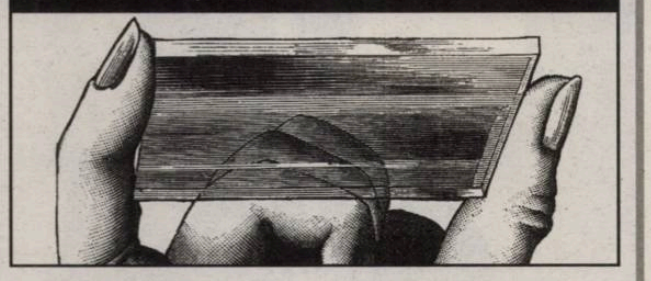

Aranjamente pe spinarea noastră

Cînd vine vorba de conţinutul îndoielnic al programelor lor şi de personajele de calitate proastă pe care le promovează, televiziunile ridică din umeri a neputinţă şi ne pun banda cu „asta cere publicul". Sînt – vezi bine – posturi comerciale şi se închină cererii pieţei.

De fapt, lucrurile stau exact pe dos: înainte să dicteze preferinţele publicului, cea care dă tonul în mod total nedemocratic şi fără să ţină cont de realităţile pieţei este însăşi oferta. Aceasta influenţează apoi şi cererea.

Sînt destule cazuri în care televiziunile, animate de raţiuni subterane, au impus publicului tot felul de indivizi care nu erau ceruţi de nimeni. Aşa s-a întîmplat, de exemplu, cu Gigi Becali, cu Irinel Columbeanu sau cu tot felul de alţi manelişti. Promovarea insistentă a acestor figuri nu a avut nici motive jurnalistice, nici legate de audienţă (într-o primă fază). Numai că, dîndu-i-se publicului în fiecare zi, cu insistenţa picăturii chinezeşti, porţia, acesta a devenit în scurt timp dependent de ea. Telespectatorii pot fi transformaţi foarte uşor în cîinele lui Pavlov, iar televiziunile ştiu asta. Prezente în fiecare zi pe micul ecran, aceste personaje au sfîrşit prin a fi vedete şi, dacă la început fuseseră băgate pe gît ca o linguriţă cu doctorie amară, după o vreme publicul însuşi a ajuns, printr-un proces firesc, să le ceară.

Dacă nu raţiunile jurnalistice, ce le-a mînat pe televiziuni în lupta promovării unor astfel de personaje? Răspuns simplu: banii. Dar nu banii care le-ar fi revenit, în mod corect, de pe urma audienţei, ci banii indivizilor promovaţi. De mult timp, a circulat zvonul că toate aceste personaje şi-au construit statutul de vedetă cotizînd pentru fiecare apariţie. Se spunea că pînă şi prezenţa maneliştilor şi a vrăjitoarelor în emisiunea lui Teo Trandafir de pe PRO TV avea la bază tot astfel de aranjamente. În fine, era secretul lui Polichinelle: toată lumea ştia de astfel de practici, dar, în lipsa unor dovezi, nimeni nu se hazarda să pună astfel problema.

Iată însă că dovezile nu au întîrziat prea mult să apară. De curînd, la emisiunea *Naşul* de pe B1 TV, lui Gigi Becali i-a scăpat porumbelul din gură. Omul a vorbit de un lanţ al datoriilor dintre el, PRO TV şi Hotelul Marriott, datorii pe care televiziunea lui Sîrbu le stingea promovîndu-i imaginea. După declaraţia lui Becali, ar fi fost vorba de o sumă de 230.000 (presupunem că de euro sau dolari). Contactat de *Cotidianul,* Fathi Taher, acţionar la Marriott, a confirmat povestea patronului Stelei. PRO TV, în schimb, a declarat *Gazetei Sporturilor:* „PRO TV nici nu infirmă, nici nu confirmă declaraţia domnului Gigi Becali. Nu discutăm contractele noastre comerciale", pentru ca apoi să revină cu un comunicat, în care afirma contrariul: „Gigi Becali nu a avut şi nu are nici un fel de contract cu PRO TV" (să înţelegem din asta că banii învîrtiţi în această afacere au fost negri?).

Instituţiile care ar trebui să se sesizeze în faţa unei asemenea practici îşi pasează răspunderea de la una la alta. Potrivit ziarului *Cotidianul,* „Consiliul Naţional al Audiovizualului susţine că nu poate interveni în chestiuni de deontologie", iar membra CNA Cristina Trepcea, admiţînd că cei de la PRO TV au încălcat grav deontologia profesională, aruncă pisica în ograda Clubului Român de Presă. Cristian Tudor Popescu, care lucrează în cadrul trustului MediaPRO, o scaldă, spunînd că datele nu sînt concludente.

Dar oare pista deschisă nu e de ajuns pentru iniţierea unei anchete, pentru a vedea cît de concludente sînt respectivele date? Şi apoi, pînă să vorbim de deontologia presei, o instituţie cum e CNA şi care veghează la respectarea Legii Audiovizualului, nu vede în toată această situaţie un act de publicitate mascată?

Aşa cum era de aşteptat, instituţiile şi firmele de la noi sînt legate prin tot felul de canale, ca vasele comunicante, şi asta face ca ele să se acopere una pe alta. Pînă una-alta, Gigi Becali a ajuns să aibă un procent foarte mare şi în curînd, din Parlament sau din altă parte, îşi va spune cuvîntul cu privire la destinul României.

Alexandra BĂDICIOIU

Supravieţuieşte cine are mai multe bule

46% sau 8,4 miliarde de dolari. În traducere publicitară, este saltul de brand Google pe parcursul anului trecut, în procente şi în bani. Imaginea care aduce profit nu este doar un truism al ultimilor ani. Analiştii de la Interbrand se încăpăţînează să ia mereu lucrurile de la capăt pentru a arăta de unde îşi trag brandurile puterea şi, mai ales, ce înseamnă ea, cînd vine proba cîntarului.

În fiecare an, compania Interbrand face ordine printre brandurile globale, aranjîndu-le în funcţie de greutatea lor în dolari. În ultimul timp însă, concluziile clasamentelor anuale se aseamănă cu premeditare: Coca-Cola priveşte senină de deasupra tuturor, ambiţia Google depăşeşte orice limită, iar SUA este omniprezentă, indiferent că e vorba de băuturi cu bule, calculatoare, bănci, ţigări, maşini sau încălţăminte.

Veteranii dorm pe lauri

La mai bine de 120 de ani de la apariţie, Coca-Cola rămîne în vîrful turnului de control, iar cele 67 de miliarde de dolari, suma la care a fost evaluată în 2006, îi asigură o supremaţie confortabilă în clasamentul mărcilor mondiale, chiar dacă anul trecut a alunecat cu 1%. „Apetitul pentru bule a scăzut" – explică analiştii mersul în jos al lucrurilor pentru gigantul carbogazos. Prevăzătoare, compania a lansat game noi de băuturi, mai în trendul „eco", ceea ce îndreaptă situaţia spre linia roz a viitorului. Tot în jos, cu 5% de data asta, Microsoft continuă să deţină poziţia a doua, iar cele 56 de miliarde îl ajută pe Bill Gates să privească optimist rivalii de pe poziţiile următoare. Aceştia nu stau degeaba însă, ba din contră, îl ameninţă cu o ambiţie perseverentă. Deşi este încă pe locul 24 în clasamentul Interbrand, Google a făcut un salt record anul trecut, de 46%, ajungînd la o estimare de 12 miliarde de dolari. Iar isteria familiei „i" (iBook, iPod, mai nou iPhone etc.) a adus un plus de 14% pentru Apple, care lansează de ceva vreme hituri peste hituri tehnologice.

Sinonimele au riscul lor

„Nimeni nu poate vedea în viitor, dar orice consultant vede că în acest moment valoarea se creează în «tehnologie», aşa cum în alte epoci s-a creat în «producţie» sau în «servicii»." Este concluzia lui **Mihai Bogdan,** director de Brand Valuation la Brandient, pentru clasamentul Interbrand din 2005, cînd Google şoca specialiştii cu o creştere record. La un an diferenţă, analiştii au de explicat acelaşi record. „Includerea în *Dicţionarul Oxford* confirmă spaima rivalilor săi. Google înseamnă pur şi simplu căutare, pentru o armată de internauţi" – spun autorii clasamentului. Google urmează însă o traiectorie bătută bine de cîţiva alţi giganţi înaintea sa. Cînd Electrolux a lansat Vacuum în Statele Unite, el era marca unei invenţii care curăţa casele americanilor. În numai cîţiva ani însă, denumirea a fost preluată de toate produsele din categorie, indiferent de marca lor. Adidas (locul 71, 4 miliarde) şi Xerox (57, 5 miliarde) sînt alte exemple pe acelaşi calapod.

Viitorul solicită arme noi

Ce nu va permite ca Google să urmeze aceeaşi soartă, în viitorul în care browser-ele îţi vor arăta, de la ele putere, un raft cu posibile motoare de căutare, care de care mai frumos colorate şi mai bine branduite? „Faptul că în continuare, în primele zece cele mai valoroase branduri, găsim Coca-Cola, Disney şi McDonald's ne completează imaginea. Nou-veniţii nu sînt obligatoriu cei care vor rămîne" –, avertiza şi Mihai Bogdan anul trecut. Pericolul le aşteaptă la colţ, pe fiecare în parte. Pentru că, deşi pentru moment lucrurile par previzibile în lumea imaginii, brandurile sărbătoresc cu frenezie fiecare an de supravieţuire în clasamentul banilor. Poziţia lor în listă e o dovadă de existenţă în viaţa consumatorului. Iar acesta devine imposibil de mulţumit. Imunitatea la reclame îi creşte proporţional cu agresivitatea cu care acestea îl urmăresc şi la toaletă. Brandurile sînt obligate să inventeze arme mult mai sofisticate decît cele care clipesc cuminţi în calupuri publicitare. Credibilitatea trebuie să le însoţească chiar de la conceperea lor în fabrică. În această privinţă, este iar la modă trendul acela plictisitor şi retro, în care imaginea depinde de realitate. Cel puţin aşa sugerează creşterea şi decăderea multimiliardarelor din lista Interbrand.

Cine dă măsura

Interbrand măsoară brandurile de 20 de ani. Analiştii companiei au reuşit să transforme notorietatea, riscurile, cultura de consum şi aspiraţiile, în bani. Pentru că puterea unei mărci se arată cel mai bine cînd e cîntărită în miliarde de dolari. Dar pentru a-şi găsi un loc în prestigioasa listă, companiile au de înfruntat o serie de condiţii bine ticluite de experţii Interbrand. Aspirantele trebuie să cîştige cel puţin o treime din venituri în afara ţării din care provin, mărcile lor să fie recunoscute şi de oameni care nu le sînt clienţi, iar statutul financiar să fie public. Aşa se explică lipsa unor mărci ca Visa, Wal-Mart, Mars şi CNN. De asemenea, specialiştii de la Interbrand nu calculează brandurile companiilor mamă, gen Procter & Gamble, şi nici mărcile liniilor aeriene. Odată nominalizate, specialiştii încearcă să separe banii care vin din brand de celelalte pîrghii financiare, la care se adaugă (se scad) avantajele şi riscurile pe următorii cinci ani. Criteriile includ, printre altele, poziţia pe piaţă, stabilitatea, răspîndirea globală şi abilitatea de a depăşi frontierele culturale. La final, tot ceea ce reiese din anevoiosul proces este capacitatea brandului de a supravieţui la nivel global.

Matei MARTIN

Dreptul la caricaturi

Fără să fie o temă electorală în sine, religia şi raportarea la credinţă devin subiect de discuţie pentru liderii politici din Franţa. De această dată, politicieni care altminteri nu se simpatizează, au făcut front comun: apărarea principiului libertăţii de exprimare pare să fie mai puternic decît antipatiile politice. Consensul politic a fost atins cu prilejul unui proces penal.

Inculpat în proces este Philippe Val, directorul *Charlie Hebdo.* El este acuzat că a permis publicarea celebrelor caricaturi daneze cu profetul Mahomed şi a unei alte caricaturi, semnată de Cabus, care înfăţişează un profet purtînd un turban ce camuflează o bombă cu fitilul aprins, în paginile săptămînalului satiric. În opinia organizaţiilor islamice care au intentat acest proces, cele trei desene sînt o formă de injurie publică: caricaturile stigmatizează o întreagă comunitate, sugerînd că toţi musulmanii ar fi terorişti. În faţa procurorilor şi a unei săli de instanţă pline ochi, Philippe Val a explicat că a decis să publice aceste caricaturi din solidaritate cu directorul ziarului *France Soir,* concediat anul trecut pentru un gest similar; dar şi pentru a lupta împotriva integrismului. Caricaturile – spune el – nu îi vizează pe credincioşii musulmani, ci pe adevăraţii terorişti. Desenele în sine nu sînt o provocare, pentru că fitilul a fost aprins cu mult timp în urmă. Şocul civilizaţiilor este o realitate a lumii contemporane, şi dacă nici de această realitate oribilă nu mai poţi rîde, nu mai e nimic de făcut sau – cum a zis el – *„on est foutu".* Mai mult, el crede că desenele ar denunţa felul în care unii musulmani îi „manipulează" pe credincioşi cu ajutorul Coranului. Citat ca martor al apărării, liderul socialist François Hollande crede că „acest proces medieval nu ar fi trebuit să aibe loc". Centristul François Bayrou, cunoscut în Franţa drept un credincios practicant, nu ar fi publicat caricaturile, dar este gata să apere dreptul altora de a face acest lucru; pentru că francezii – fie ei credincioşi, agnostici sau atei – trăiesc într-o republică în care dreptul la libera exprimare trebuie respectat. Cît despre ministrul de Interne, Nicolas Sarkozy, acesta preferă „caricaturile în exces absenţei lor". Nici unul dintre cei trei nu a fost scutit de ironiile acide ale revistei *Charlie Hebdo* şi fiecare din ei a trecut prin experienţa deloc măgulitoare a caricaturilor la adresa propriei persoane... Deocamdată, procurorul a cerut suspendarea procesului motivînd că nu au fost atacate convingerile religioase în sine. Verdictul e aşteptat pe 15 martie. În exces sau nu, francezii îşi apără, cu fermitate, dreptul la satiră.

După mintea şi sufletul meu

– dialog cu actriţa Luminiţa GHEORGHIU –

Pentru un actor este atît de firesc să se exprime prin intonaţii, mimică, limbaj gestual, încît tanscrierea cuvintelor dintr-o conversaţie nu reface decît o mică parte din înţelesurile şi farmecul convorbirii. Destinul artistic al Luminiţei Gheorghiu nu a evoluat simplu şi solar. A fost strălucirea rolurilor mici, au fost perioade de tăcere şi, brusc, datorită filmului, explozia unui talent care a existat dintotdeauna şi care acum uimeşte prin profunzime, prin felul simplu în care exprimă ambiguitatea vieţii de dincolo de personaj. Cînd a venit în redacţia Dilemei vechi *era foarte intimidată. Apoi, ca într-un bun rol de teatru, tracul nu s-a mai văzut.*

Am visat la Oscar de cînd aveam 15 ani

Magdalena Boiangiu: *Oamenii din redacţie, după cum vezi, sînt tineri şi foarte tineri, ei nu cunosc o bună parte din viaţa ta de artist pentru că nu au apucat-o. Eu ţi-aş propune să începi cu un rezumat al primilor ani de carieră sau de la momentul cînd ai realizat că asta va fi cariera ta.*

Cînd eram elevă în clasa a V-a, m-am gîndit pentru prima dată că mi-ar plăcea să fac actorie. Am recitat bine o poezie şi de atunci am început să merg la toate concursurile care se ţineau între şcoli, sectoare etc. La 15 ani, am început să mă pregătesc cu regizoarea Ileana Cîrstea Simion şi încă de pe atunci – nu ştiu de ce, pentru că nu văzusem aşa de multe filme americane – am început să mă gîndesc la Premiul Oscar. Era un vis care mi-a făcut foarte bine. Eu cred că visele te întăresc. De exemplu, dacă visezi că eşti Ileana Cosînzeana şi că Făt-Frumos va veni la tine într-o zi, te trezeşti cu un sentiment de bine. Doar nu era să mă gîndesc că sînt Muma pădurii! La 1 septembrie 1969, am dat examen la Institutul de Teatru, dar nu am intrat. A doua oară a fost cu noroc – am intrat la clasa lui Ion Cojar şi am absolvit în 1972.

Mircea Vasilescu: *V-aţi gîndit vreodată, atunci, la 15 ani sau înainte să daţi examen la Institut, ce v-ar plăcea mai mult, film sau teatru?*

Niciodată nu m-am gîndit că aş putea să fac film. Eu am făcut Şcoala de muzică – cînd eram mici, mama ne-a pus, mie şi fratelui meu, profesor de pian, dar mi s-a părut foarte complicat şi am renunţat. Muzica şi baletul sînt, după părerea mea, două dintre cele mai grele meserii. Acum îmi pare rău... În fiecare duminică mergeam cu familia la teatru şi cred că aşa m-am decis ce vreau să fac. Cît despre film – în anul III de facultate ni s-a introdus materia numită „actorie de film". La examen am primit de la regizoarea Elisabeta Bostan un mic scenariu, şi pentru rolul acela am luat 10! Un lucru extraordinar, avînd în vedere că primul 10 la actorie de teatru a venit abia în ultimul an! La teatru prima notă a fost 7: mi s-a spus că am un „fizic neconcludent"! Ăsta este teatrul: tot timpul trebuie să demonstrezi ceva! Nu în primul an sau la absolvire, ci tot timpul. În teatru e o vorbă care spune că este bine să joci cît mai mulţi regi şi că, oricît de bine ţi-ar ieşi rolurile, încă nu ai nici o garanţie că eşti bun. În teatru trebuie să demonstrezi tot timpul că eşti o personalitate, că poţi fi rege, că aduci publicului un plus de *ceva*. Nu ştiu exact cum se numeşte acest *ceva*. Poate talent, poate farmec...

Magdalena Boiangiu: *Se numeşte ceva concludent!*

Exact! Aşa a fost întîlnirea mea cu filmul. Colegii mei de la regie de teatru şi de film nu au ţinut seama de povestea cu „neconcludent". Am avut norocul să fiu alături de oameni tineri – atunci eram şi eu tînără, nu ca acum, cînd sînt foarte tînără! Am lucrat cu Mircea Daneliuc, cu Iosif Demian, cu care am făcut un film de protecţia muncii; producţia de teatru din anul IV am dat-o cu *Neînţelegerea* lui Camus, la clasa de regie a lui Radu Penciulescu; regizor-student, Adrian Lupu; în acelaşi an, am jucat în *Tinereţe fără bătrîneţe*... în regia lui Alexandru Tocilescu, un spectacol extraordinar! Cu ei mă simţeam în largul meu pentru că mă lăsau să-mi gîndesc rolurile după mintea şi posibilităţile mele. Ei îşi vedeau de partea lor de regie şi lucrurile ieşeau foarte bine.

Tăceam şi stăteam cu spatele

Cezar Paul-Bădescu: *În general, în relaţia cu regizorul, vă impuneţi punctul de vedere sau urmaţi întocmai indicaţiile acestuia?*

Personajele sînt jucate, în general, după mintea şi sufletul fiecărui actor, dar, cît timp acesta a acceptat să joace în regia cuiva, trebuie să ţină cont de ceea ce spune regizorul. Este bine ca actorul să imprime personajului ceva ce este al lui şi numai al lui, dar, pe de altă parte, nu îşi poate asuma o independenţă pe care nu o are. În filmul lui Cristi Puiu, *Moartea domnului Lăzărescu*, de exemplu, eu am avut nişte iniţiative „terminate" de el destul de repede. Primele mele impresii legate de personajul pe care urma să îl joc au fost că, deşi e permanent prezent, tace cam mult, ceea ce pentru mine este destul de greu, şi că stă cam mult cu spatele. Nu am avut foarte mult timp să pregătesc acest rol şi de aceea am preferat să mă las pe mîna lui Cristi, cu care lucrasem şi în *Marfa şi banii*. Fiind din fire o persoană optimistă, cînd am filmat scena de la tomograf în care eu primesc buletinul bolnavului, eu am vrut să joc ceva mai „rîzăreaţă", dar Cristi nu a fost de acord şi a avut dreptate.

Cezar Paul-Bădescu: *Mulţi din cei care îl cunosc pe Cristi Puiu îl consideră o persoană destul de dificilă...*

Este groaznic şi nu îmi este teamă să o spun în public! Eu îi ziceam „Hitler", însă după ce s-au terminat filmările, toată lumea – specialişti, nespecialişti, presă străină – a avut numai vorbe de laudă la adresa distribuţiei, de la rolurile de trei replici, pînă la personajul lui Fiscuteanu.

Adina Popescu: *Părerea mea este că rolul dvs. se termină cam abrupt. Nu simţeaţi nevoia de un final adevărat?*

Este scena din film în care eu stau cu spatele la cameră şi cu faţa spre Lăzărescu: după ce am văzut filmul, mi-a părut rău că nu am mai stat cîteva secunde în plus. Acolo s-a exprimat marele meu defect – precipitarea. Din fire sînt o persoană foarte energică, foarte grăbită. Dar, dacă am primit un premiu, nu mai vreau să vorbesc despre defecte!

Marius Chivu: *În ultimii ani i-am auzit pe actori plîngîndu-se de faptul că sînt prost plătiţi şi că o duc foarte greu. Ce părere aveţi despre ceea ce se întîmplă azi cu actorii de o anumită vîrstă, foarte buni de altfel, dar care rămîn pe afară?*

Nu ştiu ce să vă răspund. Eu cred că am fost foarte norocoasă. Sînt absolut de acord că sînt foarte mulţi actori prost plătiţi – banii sînt foarte importanţi. Eu iubesc banii, îmi place să îi am şi sînt foarte atentă cu ei.

Marius Chivu: *Ajungem la un aspect foarte problematic. Tot mai des apar la televizor, în emisiuni mediocre sau în telenovele fără valoare, actori mari. Ce credeţi că îi determină să se expună în acest fel?*

Numai şi numai banii. Şi este păcat că mari actori ajung să joace în seriale de nimic, fără regie şi fără un scenariu bine pus la punct.

Alex. Leo Şerban (prin corespondenţă): *Între un rol prost plătit la Cristi Puiu şi unul gras la Nicolaescu, ce aţi alege?*

Pentru Cristi Puiu aş face oricînd, orice fel de rol. Pentru mine el este regizorul cu care ştiu că nu am să dau greş. Cu Sergiu Nicolaescu nu am nimic, dar pentru mine ar fi extrem de important scenariul.

Cînd m-a năpădit frica

Magdalena Boiangiu: *Unul dintre motivele pentru care te-am invitat aici este faptul că acum eşti în plin succes. Joci mult, joci bine, ai primit un premiu, te pregăteşti să iei altul. N-a fost întotdeauna aşa, au fost şi perioade în care nu jucai pe măsura ta. Cum era atunci?*

Au fost, într-adevăr, şi roluri foarte mici, cum a fost cel din *Prea tîrziu*, în regia lui Pintilie. Îmi aduc aminte că m-a sunat într-o dimineaţă Rodica Tăpălagă care mi-a spus să cumpăr *Dilema* şi să citesc cronica pe care mi-o face Alex. Leo Şerban. Erau acolo nişte vorbe pe care îmi este greu să vi le reproduc! Duşmanul meu cel mai de temut a fost întotdeauna frica! Şi a apărut cînd mi s-a părut că nu mai e nevoie de mine. Ani de zile am avut bucuria să urc pe scenă şi să joc – scena mi se părea cel mai liniştitor loc – şi dintr-odată m-a năpădit frica! Nu mai auzeam în urechi decît o singură întrebare: „Oare o să-mi iasă?". Mi-am zis atunci că, dacă grija şi frica depăşesc bucuria de a juca, poate că ar fi cazul să mă retrag.

Cezar Paul-Bădescu: *Unde vă simţiţi mai în siguranţă? Pe platoul de filmare sau pe scenă? Mă gîndesc că, dacă într-un film se mai pot trage duble, pe scenă nu ai unde să te ascunzi.*

Nu este aşa. Nici la filmări nu este uşor pentru că, de multe ori, dacă nu nimereşti o scenă din prima, n-o mai nimereşti niciodată. Trebuie să te încrezi în text, după cum spunea Cristi.

Adina Popescu: *Cît de mult v-au ajutat replicile realiste ale lui Răzvan Rădulescu?*

Foarte mult! După ce am citit scenariul, replicile mi s-au părut – cum spun actorii – „că intră în gură", foarte simple, foarte la îndemînă. Replicile din *Moartea domnului Lăzărescu* aveau muzicalitate, dar acolo erau paranteze în paranteze, iar Cristi nu ne lăsa să schimbăm o virgulă. M-am obişnuit însă foarte uşor. Mie şi lui Fiscuteanu, care filmam noapte de noapte, ne-a fost mult mai uşor decît celor care îi jucau pe medicii de la alte spitale.

Destul un porc în familie

Marius Chivu: *Aţi spus mai devreme că în plus faţă de indicaţiie date de regizor, actorul vine în rol şi cu o mică parte din personalitatea sau viaţa sa. Întrebarea mea ar fi exact invers: dacă jucaţi un rol greu, care vă solicită mult, plecaţi acasă cu ceva din rolul respectiv?*

În timp ce pregătesc rolul respectiv, sînt foarte acaparată. Fie că sînt acasă sau în maşină, încerc să îmi vizualizez personajul, să îmi imaginez ce ar spune, ce ar face, cum s-ar purta. Încerc să îl văd puţin dinafară, ca să îmi fie mai uşor la filmare.

Cezar Paul-Bădescu: *După* Marfa şi banii *au fost diverse comentarii referitoare la limbajul de cartier şi la înjurături.*

Dvs., care sînteţi dintr-o altă generaţie, cum vedeţi această problemă?

Sînt obişnuită. Eu am două fete: Maria, în anul II la Medicină şi Alexandra, în clasa a XII-a, deci ştiu cum vorbeşte generaţia lor! Nu aş vrea să se înţeleagă că noi arătăm tot ce este mai rău, dar aşa se vorbeşte.

Magdalena Boiangiu: *Ce le spui fetelor tale cînd le auzi vorbind aşa?*

Fetele mele nu vorbesc urît. Mai scapă şi ele cîte o vorbă şi cînd le fac observaţie îmi reproşează că şi ele m-au auzit pe mine vorbind la fel. Atunci, singurul lucru pe care îl pot spune este: „Destul un porc în familie!". Şi cu asta m-am salvat!

Navigînd între orgolii

Adina Popescu: *Există vreo diferenţă între Cristi Puiu şi Haneke? Doi regizori europeni, la fel de realişti...*

Haneke a intrat într-un sistem care îţi conferă mai multă linişte. Dacă ne referim la lucruri comune, ambii sînt extrem de atenţi la detalii. *Cod necunoscut* începe pe un bulevard din Paris. Apare personajul principal al poveştii francezilor, Juliette Binoche, cu fratele iubitului ei. Conflictul se declanşează de la acest tînăr care, în loc de bani, îmi aruncă mie, care sînt o cerşetoare, o bucată de hîrtie. La prima dublă, în momentul cînd eram ridicată de poliţie, în colţul ochiului îmi apărea o urmă de lacrimă. El a oprit filmarea şi m-a rugat să reluăm totul, explicîndu-mi că aceea era o scenă care nu trebuia făcută pe plîns. Este un regizor extrem de atent la detalii: eu nu eram singură pe acel bulevard, mai erau şi poliţiştii, şi foarte mulţi figuranţi, şi totuşi el a observat lacrima mea. Nu ai ce să faci, trebuie să îl asculţi pe regizor. În *A fost sau n-a fost* eu aş fi vrut să adaug un simplu *da*, dar nu am fost lăsată de către regizor şi a trebuit să ascult de el.

Marius Chivu: *Mi se pare extraordinar că un actor de vîrsta şi de talia dvs. se lasă pe mîna unor regizori tineri, fără a avea orgolii!*

Întotdeauna m-am dus către toţi regizorii, cu mintea deschisă, gîndindu-mă că cel din faţa mea poate avea o idee mult mai bună decît a mea. Iar o idee bună te poate face ca nou, dacă eşti un actor talentat şi inteligent.

Cezar Paul Bădescu: *Care vă este cel mai drag rol de pînă acum?*

Rolul din piesa *Bigudiuri*, în regia lui Radu Nichifor – o babă nebună care crede că i se cuvine orice: îşi bate tot timpul la cap fiica şi îşi „sufocă" nepoata, are toate vîrstele în ea. Cel mai important şi mai frumos rol. Dar şi foarte greu – îmi amintesc că nici măcar înainte de premieră, de frică, mie nu îmi ieşea începutul. De frică, nu l-am lăsat pe Radu să-mi deseneze intrarea... Soţul meu chiar m-a întrebat într-o dimineaţă: „Ce ai de gînd să faci la prima scenă? E foarte prost!". În dimineaţa premierei, a venit la mine autorul Mimi Brănescu şi mi-a spus: „Luminiţa, începutul e ca o rachetă de tenis care izbeşte mingea! Ai intrat şi bum!". În secunda aceea am ştiut cum este cel mai bine să încep. După prima scenă, lucrurile veneau foarte lejer, în stilul meu de umor şi de forţă.

Magdalena Boiangiu: *Ai jucat în Teatrul Bulandra ani de zile, alături de foarte multe actriţe, toate femei talentate, iar unele dintre ele şi capricioase. Cum este viaţa între multe femei care au toate acelaşi scop, care trebuie să păstreze aparenţa unor relaţii civilizate?*

Pe mine personal, aceste capricii care au o justificare, pînă la un punct, nu mă deranjau. Eu am dat concurs în 1975, cînd Teatrul Bulandra avea o galerie excepţională de actori şi actriţe – strecoară-te dacă poţi! M-am înţeles bine cu femeile! Cu bărbaţii am avut probleme pentru că nu mă iubeau toţi! Lăsînd gluma la o parte, eu cred că mai degrabă există gelozie între actori şi actriţe, decît numai între actriţe. Orgoliul este partea ingrată a acestei meserii, dar, într-o anumită măsură, el te face să avansezi. Trebuie să-ţi doreşti mereu să avansezi, să fii primul – acest lucru îţi dă un impuls! Dacă alegi să stai în banca ta, foarte bine, este alegerea ta, dar acolo rămîi!

Marius Chivu: *Mie mi se pare trist faptul că un actor poate face un rol mare într-o piesă, rol care, dacă nu este filmat, practic dispare. Există vreun rol de care sînteţi tare mîndră, dar re-*

gretaţi că s-a pierdut şi că nu a rămas înregistrat?

Un spectacol de teatru este foarte greu de filmat – este nevoie de multe camere, mulţi operatori etc. Cineva mi-a înregistrat piesa *Bigudiuri*, dar nu mi-a plăcut ce am văzut pentru că nu era o filmare foarte bună. Îmi pare foarte rău că nimeni nu a filmat încă extraordinarul spectacol al lui Ducu Darie, *Trei surori*.

Adina Popescu: *Care este diferenţa între modul în care „dirijează" regizorul de teatru şi cel de film?*

Cred că la teatru poţi să „furi" mai mult pentru că regizorul nu stă la toate spectacolele. Actorii de bună calitate însă trebuie să menţină personajul aşa cum l-au construit cu regizorul. Nu este cinstit faţă de public să facă altfel! Nu contează de cîte ori ai jucat un rol, nu contează cîţi spectatori sînt în sală, tu nu ai voie să faci rabat. Evident că acelaşi rol nu îţi va ieşi mereu la fel, dar tu, ca actor, eşti obligat faţă de cel care pleacă de acasă – poate că multe din femeile care vin la spectacol s-au mai şi coafat! – şi să joci nu bine, ci foarte bine! Eu am o întreagă teorie despre *bine* şi *foarte bine*. Cînd mergi la stomatolog să-ţi faci o lucrare, cum preferi să iasă, bine sau foarte bine? Aşa este şi în teatru. Eu nu am voie să stric sufletul omului care este în sală, trebuie măcar să încerc să joc foarte bine.

Iaromira Popovici: *Nu simţiţi cîteodată nevoia să vă retrageţi din văzul lumii, să nu mai apăreţi în public?*

Încă nu m-a doborît vedetismul şi nici coadă pentru autografe nu se face la uşa mea!

Mircea Vasilescu: *Cum v-aţi simţit la festivalurile internaţionale, însoţind un film care a avut succes? Cum v-aţi simţit acolo, în raport cu felul în care vă simţiţi aici?*

Diferit. Nu pot să vă explic altfel decît printr-un exemplu concret. În filmul lui Haneke, eu am avut un rol mic pe care, după părerea mea, l-am făcut destul de bine. M-a surprins plăcut atenţia pe care a atras-o acest rolişor şi mai ales laudele aduse! Probabil că ei habar nu aveau că şi în România se fac filme, se joacă teatru... Avînd în vedere că în film a jucat şi Juliette Binoche, iar regizor a fost Haneke, probabil că pretenţiile au fost destul de mari şi pentru că am reuşit – îmi place mie să cred – un rol bun, aprecierile au fost sincere şi pe măsura pretenţiilor. Cînd am fost la premiera acestui film, care a participat la Palm D'or, am fost primită extraordinar. La fel s-a întîmplat şi în America, la Premiile criticilor de film, unde am fost tratată ca o vedetă autohtonă. La final, am înţeles de ce – premiul era dat de ei şi, practic, îşi onorau opţiunea. Mult timp nu am să uit limuzina, bliţurile, vedetele din jurul meu, felul în care am fost condusă pe covorul roşu şi, mai ales, momentul în care am auzit *Best supporting actress, Luminiţa Gheorghiu*.

La Morometii
nu eu am luat proba

Adina Popescu: *Nu vă pare aşadar rău că v-aţi născut în România? Nu credeţi că în altă ţară v-ar fi fost mult mai bine?*

În nici un caz. La 27 de ani am plecat în Italia la sora mamei. Unul din nepoţii ei, care era şeful inginerilor de la Primăria din Roma, mi-a propus să rămîn, promiţîndu-mi o slujbă la televiziunea naţională, Rai Uno. Nu am acceptat pentru că sînt îngrozitor de legată de ţara asta. De fiecare dată cînd plecam în turnee cu teatrul, mi-era foarte dor de casă, de familie, de ţară etc. După ce m-am întors din America, am fost întrebată dacă nu mi-am găsit şi eu un agent – ce dacă nu ştiu engleză? Aş fi pus osul la treabă! Sînt foarte legată de ţara asta!

Cezar Paul-Bădescu: Morometii *a schimbat ceva în viaţa dvs.?*

Da, după film a urmat o pauză lungă! Îmi aduc aminte de acea perioadă pentru că am început filmările la exact două luni după ce una din fetiţele mele s-a prăpădit. La probă, am jucat scena în care eu mă scol plîngînd şi spun că, orice ar fi, vînd un pogon şi dau băiatul la şcoală. M-am prezentat la concurs, am dat proba, dar nu am luat, altcineva a luat-o, care n-a mai putut filma, şi am ajuns să fac eu acest rol!

Mircea Vasilescu: *Spuneaţi că înainte să intraţi la Institut vă gîndeaţi doar la teatru, la film, deloc. Acum, după ce aţi făcut şi una, şi alta, şi le-aţi făcut bine, ce vă place mai mult?*

Iubesc rolurile din teatru şi din film deopotrivă, cu condiţia să-mi iasă, să nu îmi fie teamă de ele. Fie că joci două ore jumate sau filmezi douăsprezece nu este deloc uşor. De fapt, ce este uşor pe lumea asta? Ieri am făcut piftie pentru prima dată în viaţă. Ştiţi ce greu mi-a fost, deşi aveam cartea de bucate lîngă mine?! Prima dată mi-a reuşit, dar cine îmi garantează că îmi va reuşi şi a doua oară?

Cezar Paul-Bădescu: *Nu ştiu dacă ştiţi... Cristi Puiu are două filme româneşti preferate:* Morometii *şi* Reconstituirea. *Părerera mea este că de acolo vi se trage rolul din* Moartea domnului Lăzărescu...

Posibil! Ce bine ar fi! Cînd filmam la ...*Lăzărescu* mai veneau colegi din echipa tehnică şi îmi spuneau „Am văzut aseară *Morometii*". Credeam că glumesc, dar acest film încă se mai difuzează. Am fost foarte surprinsă de un tînăr figurant, un brancardier, pe care l-am cunoscut pe platou şi care îmi cita replici din *Morometii*. Cînd mi-a spus că este fan *Morometii*, am crezut că vrea doar să fie politicos, dar cînd l-am auzit, am rămas uimită.

Marius Chivu: *Finalul din* Moartea domnului Lăzărescu *are o dilemă. Nu se ştie dacă dvs. îl însoţiţi pe pacient pentru că trebuie să recuperaţi targa sau pentru că vă ataşaserăţi de el. Care este secretul?*

Mioara Avram spune într-adevăr că stă lîngă Lăzărescu pentru a-şi recupera targa, dar de cîte ori în viaţă nu ni se întîmplă să facem un lucru, pentru un cu totul alt motiv decît cel pe care îl declarăm?! În acest film eu am pus mare preţ pe dragoste sau pe lipsa ei. Aşa cum a creionat Cristi personajul şi cu ce am putut să adaug şi eu, după mintea şi sufletul meu, cred că Mioara este un om aşa cum ar trebui să fie orice asistentă. Acum cînd văd filmul, îmi dau seama că este o femeie destul de mămoasă.

Cezar Paul-Bădescu: *Aţi tras cu ochiul şi la cazul real?*

Am auzit că doar asistenta, săraca, face puşcărie. M-am tot gîndit cum ar fi trebuit să procedeze. Din poveştile prietenilor mei din America, am aflat că acolo medicii sînt mult mai îngrădiţi decît aici. În America nu au voie să prescrie o aspirină fără semnătură. Eu cred totuşi că uneori regulile ar trebui încălcate.

Marius Chivu: *Din cronicile străine la acest film, surprinzător, problema a părut mai degrabă una generală, decît una localizată strict în ţara noastră.*

Desigur! Am fost în Franţa, la „Săptămîna României", în care s-au prezentat mai multe filme româneşti. În pauzele dintre proiecţii se serveau diverse băuturi, cafea etc. Nu apucam să beau o gură că mai venea un francez care îmi spunea: „Ştiţi, aşa s-a întîmplat şi cu soţul meu, cu unchiul meu...". Este vorba pînă la urmă de o problemă umană.

Nu aş vrea să aveţi impresia că apăr breasla doctorilor, dar ei sînt realmente îngrădiţi. Îmi aduc aminte că mă aflam într-o zi, pe vremea lui Ceauşescu, în cabinetul stomatologic al soţului meu; un pacient, nu foarte tînăr, avea o lucrare făcută prost şi îl tot ruga pe soţul meu să i-o facă repede că pleacă la mare. Soţul meu a refuzat, spunîndu-i că în primul rînd trebuie să-şi trateze infecţia de sub lucrare şi, la insistenţele pacientului, chiar a ridicat tonul la el. Eu m-am simţit îngrozitor şi i-am reproşat faptul că, după ce că mersul la stomatolog este atît de antipatic, să se răstească stomatologul la tine este exact ce mai lipseşte! Soţul meu mi-a răspuns simplu: „Eu sînt întotdeauna responsabil pentru viaţa pacienţilor!".

Cezar Paul-Bădescu: *După părerea mea, singurul lucru care nu are nici o justificare este felul nepoliticos în care vorbesc medicii cu pacienţii, tutuiala, superioritatea! Nu au nici o scuză.*

Gîndiţi-vă puţin la condiţiile în care lucrează medicii... Acolo moartea este la orice pas... Eu cred că au o justificare!

Zodia Fecioarei

Mircea Vasilescu: *Există vreun rol pe care regretaţi că nu l-aţi făcut, un regizor cu care regretaţi că nu aţi lucrat?*

Eu nu mi-am dorit niciodată un rol anume, încît să ajung să regret că nu l-am jucat! Cred că – îmi place mie să spun în glumă – nu mai am cînd să joc femei, cum e cea din *Lombarzilor 8* care părăseşte un bărbat de dragul altuia.

Adina Popescu: *Eu cred că vi se potrivesc rolurile de mamă!*

Ei, vedeţi, v-am spus eu! Cred că din cauza vîrstei! Asta e, în curînd am să joc bunici!

Marius Chivu: *Cînd aţi fost să ridicaţi premiul, v-aţi făcut probleme referitoare la ţinută? Cu ce aţi fost îmbrăcată?*

Am avut un *deux pièces:* o fustă roşie, lungă, de tafta şi o jachetă neagră de catifea. Şi, desigur, ghetele mele de lac! Nu am avut foarte mult timp să mă pregătesc pentru acest eveniment, deci am luat ce aveam la îndemînă. Eu zic că am fost foarte bine – nu mai am revista în care am apărut pentru că i-am dat-o lui Cristi, dar a fost bine!

Marius Chivu: *Aţi fost şi la decernarea Golden Globe-ului de a doua zi? Aţi avut invitaţie?*

Nu am avut invitaţie, cu siguranţă nu aş fi avut ţinută potrivită şi nici inimă să mai aud ceva în plus faţă de *Best supporting actress!*.

© R. Avram

Mircea Vasilescu: *În ce credeţi mai mult, în inspiraţie, în tenacitatea cu care vă construiţi rolurile, în noroc?*

Eu cred foarte mult în muncă. Nimic nu se poate face fără enorm de multă muncă şi asta este valabil pentru orice profesie. Iar dacă munceşti mult, poate vine şi talentul. Eu am avut o menajeră extrem de talentată – 11 ani mi-am lăsat casa şi familia pe mîna ei. Şi am cam chinuit-o pentru că sînt din zodia fecioarei şi sînt extrem de tipicară. Nu suport să îmi fie puse lucrurile altfel decît cum vreau sau cum îmi place mie.

Cezar Paul-Bădescu: *Sînteţi autoritară de obicei?*

Cu fetele, de exemplu, am fost veselă şi drăguţă pînă au intrat la şcoală. După aceea am devenit destul de aprigă: aveau porţii de citit, le-am pus să facă cîte patru limbi străine, pe Maria am pus-o să facă chitară clasică 10 ani de zile, pe Alexandra, pian şi mandolină... Cartea nu te trădează niciodată, asta e sigur!

Ne-am întrerupt brusc. Se făcuse şapte seara şi Luminiţa Gheorghiu trebuia să plece să i se înmîneze un premiu.

Luminiţa Gheorghiu s-a născut la 1 septembrie 1949; a absolvit Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică în 1972, clasa prof. Ion Cojar.

Roluri în teatru (selecţia redacţiei):

Mărioara în *Sînziana şi Pepelea* de Vasile Alecsandri, regia Alexandru Tocilescu, 1971, Studioul Casandra; Victoriţa în *O fată imposibilă* de Virgil Stoenescu, regia Marietta Sadova, Teatrul „Mihai Eminescu" Botoşani, 1972; Vivie în *Profesiunea Doamnei Warren* de G.B. Shaw, regia Marietta Sadova, Teatrul „Mihai Eminescu", Botoşani, 1972; Mama în *Neînţelegerea* de Albert Camus, regia Adrian Lupu, Studioul Casandra, 1972; Safta în *Răceala* de Marin Sorescu, regia Dan Micu, Teatrul Bulandra, 1977; Şura în *O zi de odihnă* de Valentin Kataev, regia Valeriu Moisescu, Teatrul Bulandra, 1981; Dorina în *Tartuffe* de Molière, regia Alexandru Tocilescu, Teatrul Bulandra, 1982; O actriţă în *Cabala bigoţilor* de Mihail Bulgakov, regia Alexandru Tocilescu, Teatrul Bulandra, 1982; *O lume pe scenă,* regia Miriam Răducanu, Teatrul Bulandra, 1984; Ea în *Într-un parc, pe o bancă* de Alexandru Ghelman, regia Mircea Cornişteanu, Teatrul Bulandra, 1984; Sonia în *Unchiul Vanea* de A. P. Cehov, regia Alexa Visarion, Teatrul Bulandra, 1985; Vittoria în *Teatrul comic* de Carlo Goldoni, regia Silviu Purcărete, Teatrul Bulandra, 1992; Cocotă, înger în *A şaptea poruncă* de Dario Fo, regia Gelu Colceag, Teatrul Bulandra, 1993; Olga în *Trei surori* de A.P. Cehov, regia Alexandru Darie, Teatrul Bulandra, 1995; Prezicătoare în *Julius Caesar* de William Shakespeare, regia Alexandru Darie, Teatrul Bulandra, 1995; *Exerciţii de stil* după Raymond Queneau, regia Ileana Cârstea-Simion, Teatrul Bulandra, 1997; Bătrîna în *Tacîmuri de pui* de Spiro György, regia Gelu Colceag, Teatrul Bulandra 1998; Eugenia în *Tango* de Slawomir Mrozek, regia Gelu Colceag, Teatrul Bulandra, 2001; Portăreasa în *De Pretore Vincenzo* de Eduardo de Filipo, regia Horaţiu Mălăele, Teatrul Bulandra, 2003.

Filme de lungmetraj:

Labirintul, regia Şerban Creangă; *Secvenţe,* regia Alexandru Tatos; *Morometii,* regia Stere Gulea; *Drumul cîinilor,* regia Laurenţiu Damian; *Rămînerea,* regia Laurenţiu Damian; *Priveşte înainte cu mînie,* regia Nicolae Mărgineanu; *Prea tîrziu,* regia Lucian Pintilie; *Cod necunoscut,* regia Michael Haneke; *Moartea domnului Lăzărescu,* regia Cristi Puiu; *A fost sau n-a fost,* regia Corneliu Porumboiu.

Adina POPESCU

Scene şi personaje la Vălenii de Munte

„Loc de legendă ca o lume de vis / Cu oameni dintr-o bucată / Vălenii de Munte au cerul deschis / Străbunii veghează în vatră."
(strofă din inmul oraşului, compus de Carmen Aldea Vlad şi interpretat de Fuego)

Oraşul Vălenii de Munte nu este un caz tipic de comună devenită oraş peste noapte, în timpul regimului comunist, prin industralizare „forţată". Nici unul atipic, de localitate care s-a dezvoltat brusc după Revoluţie, datorită unui potenţial economic sau turistic deja existent. Deşi teoretic se află în circuitul turistic, oraşul nu s-a transformat într-o destinaţie de vacanţă, aşa cum ar fi sperat locuitorii săi. Rămîne în continuare un „popas" în drumul spre Cheia. Obiectivele sale „turistice" sînt puţine şi destul de anoste. Totuşi, preţul caselor şi al terenurilor a crescut, mai ales în ultimii ani. Este primul oraş de provincie unde s-a creat un parc industrial pe ruinele fostei fabrici de armament. De la gloanţe, la sicrie pentru export. Se pare că înfiinţarea parcului a redus rata şomajului. Din acest punct de vedere, oraşul are o „poveste de succes". Oare? Adevărul este că mi-era teamă să nu găsesc aici o lume amorţită, absolut banală. Nu a fost aşa. Lipsa „subiectului" jurnalistic te face să simţi altfel povestea locului. Farmecul discret al provinciei. Frînturi dintr-o Românie pe care o cunoaştem prea puţin. Şi care apare uneori la ştiri, doar ca decor al faptului divers.

Am încercat să simţim pulsul oraşului

În centru. Într-o zi obişnuită de vineri. Centrul înseamnă de fapt strada principală, intens circulată de maşini „în tranzit", cu blocuri de patru etaje, la parterul cărora sînt magazine diverse, în general cu aspect de bazar. Aici se plimbă cu un mers unduitor, de parcă tot timpul le-ar răsuna în urechi ritmuri latino, adolescentele în grupuri, îmbrăcate în jeanşi la fel şi cu telefoane celulare cu clăpiţă la care vorbesc non-stop. Nu comunică între ele decît prin chicoteli scurte, între două apeluri. Băieţii însă nu se văd pe nicăieri. Aici, la ora 14,20, o doamnă se grăbeşte cu un ghiveci mare în braţe din care se iţeşte o plantă de apartament. Un ficus. La ora 14,45, aceeaşi doamnă, ceva mai relaxată, intră într-o cofetărie şi iese cu un pachet. La 15,10, doamna plimbă un căţel în lesă. Are gesturi uşor obosite, se aşază pe o bancă din parcul central. Alături, cîţiva bărbaţi joacă table şi o femeie mărunţică, desprinsă parcă dintr-o snoavă cu iz rural, smulge nişte ierburi pe care probabil că le consideră de leac, căci le strînge într-o sacoşă din plastic. În tot acest timp, de la balconul unui bloc, o bătrînă într-o vestă tricotată a privit strada, în aceeaşi poziţie, aplecată peste balustradă. La un moment dat, şi-a mişcat doar buzele pentru a se conversa preţ de cinci minute cu o altă bătrînă, aflată jos, pe trotuar. Pe un stîlp de iluminat este fixat semnul acela rotund, albastru, care indica pe vremuri un telefon public cu fise. La telefonul public cu cartelă, două, trei persoane au format o coadă. O fetiţă ţine receptorul la ureche şi rîde. Un grup de domni cu pălării aşteaptă în faţa unui birou notarial. Vorbesc gesticulînd. Unul dintre ei agită un act. Un băiat în trening împarte un covrig cu un cîine vagabond. Nimeni nu se grăbeşte. Ai senzaţia că mereu eşti într-o nouă dublă. Sau că urmăreşti la nesfîrşit reluarea fazei, din alte unghiuri.

În gară. La Vălenii de Munte opresc acum doar două trenuri. De altfel, destinul oraşului se leagă, într-un mod ciudat, de traverse. O legendă locală spune că aici îşi are originile turnul Eiffel, datorită unei inovaţii feroviare a unui inginer de-al locului, un colaborator apropiat al faimosului Gustave. Oraşul însă nu are turnuri. Doar un monument al eroilor, alb şi kitsch, care a costat Primăria o grămadă de bani.

Un personal vine dimineaţa de la Ploieşti, iar perechea lui, de la Măneciu, după-amiaza. În preajma orelor cînd se lasă barierele, gara se animă. În rest, e complet pustie. Doar, din cînd în cînd, oameni care traversează şinele, în timp ce mănîncă covrigi calzi.

La autogară. Aici sînt cîteva bodegi veşnic pline şi un chioşc cu „pîine pe vatră". Vînzătoarea de la pîine l-a „angajat" pe unul dintre consumatorii permanenţi să mătură trotuarul din faţa chioşcului. „Îmi dă şi mie de-o ţuică!" – ne face el cu ochiul. Îşi pierde echilibrul, se împiedică. Nimereşte în gunoiul pe care tocmai l-a strîns. O ia de la capăt. Un Jaguar negru, parcă scos din cutie, dar care îţi inspiră, fără voia ta, un dric, vine în viteză şi frînează în parcarea goală, stîrnind praful. E patronul dughenelor. „Un şmecher!" – zice beţivul. O haită de cîini vagabonzi întîmpină maşina. Latră, se reped ca să muşte anvelopele. Au luat-o razna.

În piaţă. Doar duminica e zi de tîrg cu de toate. O mare de lume. Vin comercianţi cu marfă de prin satele din apropiere. Nu mai au unde să-şi „parcheze" căruţele. Miroase a grajd şi a mititei pe grătar. Primăria a interzis manelele. În faţa barului „S.C. Pilda SRL" se bea bere în picioare. „Vă dăm o mătură? Un aspirator!" – se agită un tînăr trîntind cu mătura de pămînt, ca să vadă clientul cît de rezistentă e. Un bătrîn îşi prezintă plantele medicinale. „Pentru hemoroizi!" Un altul îţi bagă în sacoşă o ştiucă proaspătă. „Uite-o pe nebuna oraşului!" – ni se atrage atenţia. E o fată într-o fustă scurtă cam şui care se hlizeşte în faţa unei grămezi cu praz. Ne abordează un maseur stradal. „Vă doare spatele? Nu vreţi un masaj? Prima oară e pe gratis!" Începe să-l maseze pe operatorul cu care filmăm. Un bonus: îi spune şi de ce boli suferă. Ceva la ficat, cu rinichii oareşce probleme, să bea multe lichide. Cu capul? Parcă, parcă. De la stres. „Sînteţi norocos! Acolo jos n-aveţi nimic!"

Chiar lîngă piaţă e casa sculptorului. E bucureştean, dar a ieşit la pensie şi s-a mutat la Văleni ca să poată lucra în linişte. Face măşti. Ni-l arată pe Andrei Pleşu. Îi spunem că nu prea seamănă. Îl şterge de praf. „Lasă, nea Pleşule, că am de gînd să te refac!" Pentru Andreea Marin a avut drept model o poză dintr-o revistă. Pe Paulo Coelho l-a sculptat, deşi n-a citit nici o carte de-a lui, pentru că îi place „modul în care abordează... în gîndire". Îl are şi pe Ion Iliescu, dar în primul moment nu-şi mai aduce aminte cum îl cheamă. Doar că a fost preşedinte. Pe Becali însă nu-l mai are, căci i l-a dat chiar lui Becali, cînd acesta a trecut prin oraş. „Am vrut să-i fac cadou masca, dar pînă la urmă el mi-a plătit-o cu zece milioane. Dup-aia s-a vehiculat că mi-a dat două sute de milioane... ei, asta nu-mi place la Văleni! Oamenii. Că sînt răi!" Colecţia de măşti se intitulează „Caracterele".

„La doi tei". Pe consumator, **nea Gheorghe,** zis Neamţu, zis Cicerone, l-am agăţat pe stradă, l-am tîrît cu forţa în cîrciumă, deşi prea treaz nu era el şi i-am făcut cinste cu ţuica pe care o primisem cadou de la un producător. Am aşteptat să i se dezlege limba. Ca să ne spună sincer şi cinstit dacă îi place să trăiască la Văleni. Prima dublă: „Păi, îmi place. Nu ştiu ce nu-mi place! E un aspect, e o privelişte... aici ai tot ce vrei!". La o altă masă, cîţiva tineri se amuză. Dubla a doua: „Ce îmi place? Ceva nu e perfect. Cît e Văleniul de-mpuţit!". Tinerii rîd şi aplaudă. Dubla a treia: „Ce nu-mi place?! Trotuarele, canalizare nu există... pe vremea lui răposatu' era mai bine!". Unul dintre tineri are o privire uşor suspicioasă. Dubla a patra şi ultima: „Păi, nu-mi place, şi ştiţi de ce? Că a venit toţi, de şi-a făcut vile, şi-a trîntit case...". Tînărul se ridică şi vine spre mine. „De ce faci mişto de tata?". Îi pusesem aceeaşi întrebare pentru a patra oară, căci mă aşteptam la răspunsuri diferite, pe măsură ce sticla se golea. Acum mă uit la băiatul dat cu gel şi presimt începutul unui conflict. Totuşi, atmosfera se destinde repede. Ciocnim cu toţii. Pace şi prune! (urare din bătrîni).

La locul de muncă. În mica hală, vreo zece bărbaţi muncesc, cu chipurile acoperite de măştile de sudură, în timp ce patronul, unul dintre foştii ingineri ai fabricii de armament, îi prezintă investitorului francez afacerea sa. S-au cunoscut pe Internet şi s-au plăcut. Apoi s-au întîlnit. În curînd vor semna şi contractul. Francezul produce în ţara sa lumînări de mari dimensiuni, iar românul, tot în ţara sa, îi va produce francezului suporţii din fier pentru lumînările lui. De ce nu-şi face francezul suporţii la el acasă? Pentru că la ei, munca manuală a dispărut cu desăvîrşire. Cel puţin aşa susţine. Sau a devenit prea scumpă. Dacă îi place la Văleni? Ridică din umeri, ca şi cum n-ar avea prea mare importanţă şi o lasă pe soţia sa să vorbească în locul lui. Soţia e relaxată de parcă s-ar afla într-o perpetuă vacanţă. Ne spune că e surprinsă pentru că în Franţa, oraşele mici sînt în general foarte îngrijite şi cochete, aşteptîndu-şi vizitatorii. La noi însă, e cu totul altfel. Ce înseamnă altfel? Nu vrea să jignească pe nimeni. Pur şi simplu situaţia e diferită.

Pe strada Ciprian Porumbescu. Un nume predestinat. „Pe strada asta toţi cîntăm... nu e unul care să nu aibă un instrument în casă!" – ne zice **Cuşurică.** Seamănă cu un *jazzman* mulatru din anii '30. Are prestanţă. Ciupeşte din cînd în cînd corzile viorii, pentru a marca un moment important din discuţia noastră. Sau pentru a se convinge că preţiosul instrument pe care îl are de la un „litier celebru" mai este încă acolo, pentru a-i susţine afirmaţiile.

Lăutarilor din Văleni li se spune japonezii. „Pentru că avem boală pe ei. Noi sîntem lăutari autentici, dar acuma au venit orgilii astea, apeşi pe buton şi cîntă singure... aşa că japonezii ne-au stricat nouă treaba!". Apare şi **Gică** al Florenţei. Ten ciocolatiu, alură de mafiot sicilian. Vorbeşte puţin. Are însă tăceri şi zîmbete semnificative. Ce ar face dacă i-ar pica din cer un milion de dolari? Ar asfalta străzile oraşului ca să fie mai frumos. Ar da la săraci. Şi-ar face o casă, două, poate că şi-ar lua şi o maşină. Dar nu ţine foarte mult la bani. Chiar şi fără ei se consideră un om fericit.

La hotelul „Ciucaş". Plantat de comunişti în centru, chiar lîngă casa memorială a lui Iorga. Vopsit într-un galben de capac de closet. Autorităţile vor să-l transforme în spital municipal. Recepţionera se uită la noi şi clipeşte des. Oare ce trebuia să facă? Aha, să ne ceară „un buletin, vă rog!". O cameră, 40 de lei noi. „Chiar avem bere Ciucaş, aici la recepţie. O ţinem la rece. Poftiţi cînd doriţi!" – încearcă un schimb de amabilităţi, cu o atitudine mămoasă.

Noaptea, în hotelul gol, începi să te simţi ca într-o carte celebră de Stephen King. Prin reţeaua de ţevi defecte auzi apa curgînd şi bolborosind. Tristeţea te cuprinde încet. Ai senzaţia că adormi în măruntaiele unui animal bătrîn, în agonie, pe care nimeni nu-l ajută să moară. Curînd toţi bolnavii din Văleni vor cădea în depresie.

La şcoală. Directorul i-a chemat pe copiii „dotaţi" ca să ne povestească despre viaţa lor la Vălenii de Munte. Au cîştigat premii pe la olimpiade. Poartă uniforma liceului, fără a se simţi stînjeniţi. Mă deranjează însă „textele". De parcă le-ar fi învăţat pe de rost, deşi nu le găsesc probabil prin manuale. Vorbesc despre Uniunea Europeană cu dicţie şi cu glas cîntat, aşa cum recitau odinioară cei mai conştiincioşi din generaţia mea poeziile dedicate partidului. Apoi, o fată frumuşică sparge gheaţa. În timp ce bîţîie din piciorul gol la glezna căruia atîrnă o brăţară, spune că nu-i place la Văleni pentru că nu are unde să se distreze. Nu sînt discoteci destul de cool. N-au decît un singur festival, şi ăla al ţuicii. Ceilalţi au şi ei încercări timide de a mărturisi că au de gînd să plece din oraş. Unul, pentru că vrea să-şi deschidă o firmă IT. (În Văleni, pînă în urmă cu doi ani nici nu exista Internet.) O fată, pentru că vrea să meargă la Facultatea de limbi străine şi dup-aia prin alte ţări. O alta speră să găsească un job la Bucureşti şi să trăiască acolo, însă ne asigură că se va reîntoarce la Văleni. Cînd va ieşi la pensie. Ce reprezintă pentru ei oraşul natal? Cei mai mulţi spun că e aer curat. Cîţiva – că nu e mediu infracţional. Că nu au tentaţii. Şi asta e bine. Majoritatea cred că oraşul lor va deveni în scurt timp „un important centru de convergenţă social şi economic", aşa cum era prezentat pe un site „oficial".

La plecare, am rămas cu senzaţia că n-am „prins" pulsul oraşului, cu toate investigaţiile şi analizele de rigoare. E ca şi cum ai încerca să pui un diagnostic unei inimi care, după cîteva bătăi puternice, posibil extrasistole, abia dacă se mai aude, apoi se opreşte de tot, ca să o ia din nou vioaie din loc, după un timp. Tensiune fluctuantă. Se recomandă un păhărel de ţuică, dimineaţa pe stomacul gol.

Un tur al oraşului

- Localitate: Vălenii de Munte, judeţul Prahova.
- Populaţie: 13.296 de locuitori.
- Prima menţiune documentară: în 1431 este pomenit ca „tîrg al secuienilor" şi vamă pe drumul Teleajenului.
- Obiectivele turistice: Casa memorială „Nicolae Iorga", Muzeul Etnografic „Valea Teleajenului", Muzeul de Ştiinţe Naturale „Cultura prunului" (amenajat în incinta fostului cinematograf), Muzeul de Artă Religioasă şi Şcoala de misionare naţionale şi morale „Regina Maria", biserica Mănăstirea, Casa memorială „Nicolae Tonitza".
- Scurtă prezentare, la zi: „Astăzi oraşul Vălenii de Munte este un centru de convergenţă social şi economic regional, fiind cunoscut printr-o mare unitate industrială de conserve din legume şi fructe, ca şi printr-o întreprindere de exploatare a nisipului cuarţos."
- Afaceri: Parcul Industrial „Vălenii de Munte", o investiţie totală de aproape paisprezece miliarde de lei (amenajat în incinta fostei SC „Uzina Mecanica Vălenii de Munte" SA – o fabrică de armament) care se întinde pe o suprafaţă de 23 ha. Aici îşi desfăşoară activitatea peste 21 de firme cu capital român sau mixt. Se produce aproape orice: de la brichete din rumeguş, la sicrie pentru export şi tricouri pentru „Disneyland". Oficialităţile spun că experimentul numit „parc industrial" a redus şomajul de la 38% la 5%, în numai un an.
- Oraşul are patru statui, un monument, un liceu, două hoteluri şi o pensiune, nici un cinematograf, nici o librărie.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Traiane, Traiane...

Nu-mi mai aduc aminte cum a început. Sau cine a fost primul după '89. Dar, la urma urmelor, ordinea nici nu contează, după cum şi inventarul sînt sigur că va fi, cel puţin, incomplet. Totuşi, ce-aţi zice dacă am începe cu Harnagea şi Georgescu? Cătălin şi Costin, cum îi strigau colegii de la *România liberă* înainte de a-i lipi Emil Constantinescu de scaunul directorial al SIE şi, respectiv, SRI. Să continuăm, apoi, cu Gilda Lazăr, transformată în purtător de cuvînt. Haină pe care au mai purtat-o, în anii din urmă, şi Iolanda Stăniloiu, Gabriela Vrînceanu Firea sau, mai nou, Oana Marinescu şi Camelia Spătaru. Dar pe Ilie Şerbănescu, bunul meu profesor de economie, lipit de fotoliul de ministru al Economiei, vi-l mai amintiţi? Sau pe colegul Dan Tăpălagă, cel care, acum cîteva luni, se punea în slujba doamnei Macovei ocupînd poziţia de prim-consilier? (La plecare i-a cedat locul unei tinere doamne, cu care am bătut, pe vremuri, praful oraşului, cărînd reportofoane grele şi întinzînd microfoanele spre mai-marii zilei, în aşteptarea unor declaraţii: Marilena Stancu.)

Adriana Săftoiu e azi mîna dreaptă a preşedintelui, pe vremuri mînuia ştirile Mediafax. Soţul, Claudiu, a ajuns director SIE după ani în care a fost ba redactor-şef la Radio Total, ba editorialist sau redactor la *Evenimentul zilei* şi *Oameni în top*. Tot din gazetărie s-au ridicat şi s-au aşezat la masa puterii şi Iosif Boda, şi Octavian Ştireanu. Anca Alexandrescu, cea devotată lui Adrian Năstase, a avut şi ea legitimaţie de presă.

Cine ar mai fi? O domnişoară al cărei nume l-am uitat de mult şi pe care a adus-o Adrian Năstase de la Cluj să împartă comunicate de presă din poziţia de purtător de cuvînt al Guvernului, plus o armată de inşi care s-au fript cu jurnalistica şi-şi încearcă norocul din poziţia de consilieri pe probleme de imagine, presă şi comunicare.

Traian Ungureanu şi Sever Voinescu vor fi ambasadori. Londra şi Washington. Să fie sănătoşi, mai ales că, în ce-l priveşte pe domnul Voinescu (căruia în particular îi spun Sever, dar pe care mă gîndesc că va trebui în curînd să-l apelez cu „Excelenţă"), cred că era vorba de o dorinţă de demult, la împlinirea căreia a pus umărul din greu şi bunul lui prieten şi coleg de bloc, Mihai-Răzvan Ungureanu. Dar Traian? Traian Ungureanu?!

Nu mă încearcă nici pe departe emoţia unui posibil eşec în diplomaţie al domnului Ungureanu. Sînt convins că se va strădui şi că s-ar putea să şi reuşească să fie un ambasador onorabil, bun sau chiar foarte bun al României. Mirarea mea nu-şi are locul nici printre falsele ridicări din sprîncene ale

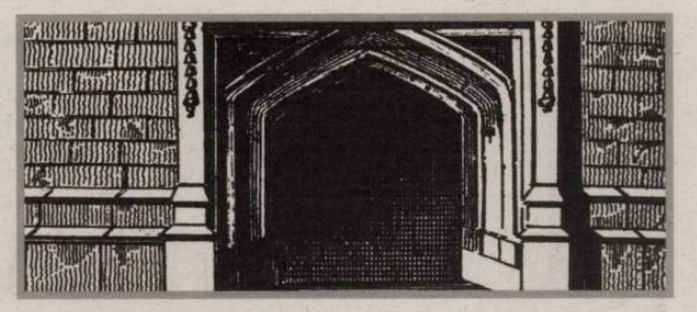

celor care îl acuză pe Traian că a făcut campanie preşedintelui din dorinţa de a prinde un ciolan sau, mă rog, un five o'clock cu Tony Blair. Eu cred că, spre deosebire de mulţi alţii, care întorc foaia după cum suflă vîntul puterii, Traian a crezut şi crede sincer în celălalt Traian. Şi, dincolo de aplauze sau înjurături, părea că şi-a asumat acest statut de susţinător înfocat al preşedintelui.

Patima cu care Traian Ungureanu l-a apărat, în anii din urmă, pe Traian Băsescu am admirat-o pentru că, deşi mi s-a părut adeseori nepotrivită, era sinceră. Din păcate, devenind ambasador, acceptînd sinecura din spatele unui astfel de post, T.R.U. pune între paranteze sinceritatea activismului său. Eu cred, în continuare, că l-a luat din dragoste, dar vecinii zîmbesc deja ironic şi pun ştampila unei căsătorii din interes.

Cu ochii-n 3,14

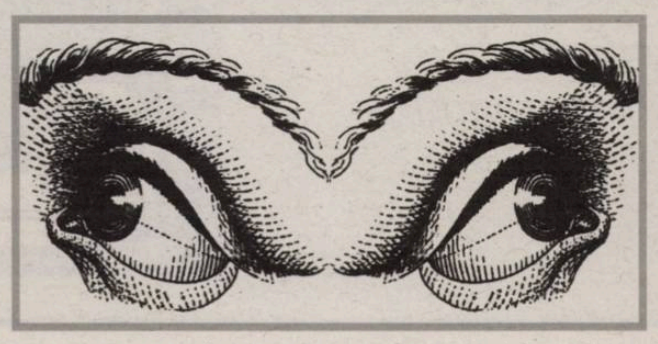

O NULITATE SEMĂNÎND PUŢIN CU VECHIUL CONŢINUT A STÎRNIT O RECALCULARE A EDUCAŢIEI, FIIND ÎN TESTE MATINALE

● Simplă observaţie de nuvelist. O nulitate morală, fie ea politiceşte anti- sau pro-Iliescu, nu e mai puţin o nulitate morală. Un tip fără caracter, fie el politiceşte pro- sau anti-Băsescu, rămîne un tip fără caracter. Politica nu salvează nimicul. (**R. C.**)

● Eram la frizer şi omul se învîrtea în jurul scaunului meu cu foarfeca şi pieptenele. Mai tăia puţin pe stînga... încă puţin pe dreapta... Foarte atent şi conştiincios. Era un domn destul de în vîrstă, semănînd puţin cu Louis de Funès. La un moment dat, printre turele din jurul scaunului, s-a uitat el însuşi în oglindă, a scos din buzunarul de la halat un alt pieptene decît cel pe care-l folosise pentru mine şi, cu aceeaşi atenţie, şi-a aranjat o şuviţă din propriul păr. (**A. M.**)

● La Manila a fost bătut recordul la sărut simultan: 6124 de cupluri s-au sărutat în acelaşi timp, vreme de cel puţin zece secunde, depăşind astfel vechiul record, stabilit la Budapesta, în 2005 (doar 5875 de cupluri). Iar sîntem ultimii în lume: la noi, nu e posibilă nici măcar o strîngere de mînă între Tăriceanu şi Băsescu... (**M. V.**)

● Eu cred că cineva de prin redacţia cotidianului *Gândul* manifestă o uşoară criză de identitate sexuală. Acum o săptămînă, l-au făcut albie de porci, pe prima pagină, pe un profesor de la Filosofie pentru că şi-a pus pe blog poze cu el făcînd nudism. Omul era îmbrăţişat cu nevasta, iar în altă fotografie i se vedea fundul. Vai mie! Prima pagină. Poze mari. Limbaj gîtuit de indignare, aproape de „Scuipaţi aici!". După nici cîteva zile, alt titlu: „Deputaţii şi vizitatorii Parlamentului pot să-şi aranjeze partide de sex". Uau! Tare, nu? De fapt, din conţinut aflai că pe un punct informatic conectat la Internet, de pe hol, cineva intrase pe un site de aranjat întîlniri amoroase. Ziaristul nu ştia nici cine, nici cînd, dar era tare supărat că a venit un paznic şi a schimbat site-ul, adică ce era normal să facă. Altfel, nu am înţeles care era ştirea: că există site-uri de genul ăsta? Că Parlamentul are Internet? Că ziaristul de la *Gândul* a văzut un sîn pe anul ăsta? Serios, cineva are nevoie de un duş rece. (**C. G.**)

● Apariţia cărţii semnate Belle de Nuit – *Aventurile intime ale unei prostituate de lux bucureştene* – a stîrnit agitaţie pe plaiurile noastre, în jurul identităţii autoarei/autorului. De curînd, Dan C. Mihăilescu a publicat un text în *Evenimentul zilei,* în care-şi dădea cu presupusul. Dincolo de detectivistică, criticul avea numai cuvinte de laudă despre carte. Cum îl ştim pe Dan C. Mihăilescu că strîmbă din nas la cea mai mică aluzie sexuală în literatură, avîntul publicitar al lui cu privire la acest volum poate fi explicat doar prin faptul că el este autorul. (**C. P.-B.**)

● „Să nu faci politică şi să nu te enervezi mai mult de cinci minute", ne sfătuieşte (în *Gândul* din 13 februarie) o doamnă în vîrstă de 104 ani, dar care de doi ani se zbate, deocamdată inutil, să obţină o recalculare a pensiei. Am încercat să calculez cam cîte „cinci minute" încap în doi ani şi mi-am dat seama că sînt prea multe, la cîţi nervi numărăm. (**R. C.**)

● Ministerul Educaţiei şi Cercetării nu găseşte studenţi interesaţi pentru cîteva burse foarte avantajoase în valoare de pînă la 3000 de euro pe lună. Asta pentru că bursele sînt în Djibouti, Somalia şi Afganistan. Oare ce doctorat îţi poţi da în Somalia? (**M. C.**)

● *Tramvaiul nu mai circulă!* stătea scris sîmbătă seara, pe un peron la Unirii, cu pix albastru pe o hîrtie A4, lipită cu bandă adezivă taman pe sistemul de afişaj electronic care nu funcţionează, fiind în teste de ani buni. Pe lîngă enervare, am răsuflat însă cu o oarecare împăcare sufletească. Sistemul electronic se pare că a ieşit din faza de teste şi a dat în sfîrşit dovadă de utilitate: dacă n-ar fi existat, nici hîrtia A4 cu anunţul vital şi albastru n-ar fi avut de ce atîrna. (**S. G.**)

● Duminică, mi-am dus copilul la matineu, la Odeon. Pentru că la teatru nu mai era nici un loc de parcare, am încercat (în ciuda experienţei) la Capşa, unde, date fiind orele matinale, ar fi trebuit să pot lăsa maşina pentru o oră. Pas! Trei gealaţi, unul cu epoleţi, mi-au făcut vînt profesionist. Locul era perfect liber, celé 11 locuri de parcare neatinse nici de roua dimineţii. Înspre Calea Victoriei, boantă şi cojită de vopsea, dormita o Dacie străveche, albastră. „Şi aia?" – întreb ca să nu plec din prima. „E a directorului nostru de vînzări" – zice gealatul cu epoleţi. Părea sincer şi vag satisfăcut. (**S. S.**)

O FI VORBA DE PROBLEMELE CU AROMĂ DE DRAGOSTE CARE NU POT EXISTA DECÎT LA SFÎRŞITUL ZILEI, PE NOILE STELE?

● De Sf. Valentin, parohiile pariziene organizează baluri dansante; pe avizierul bisericii Saint Etienne des Monts, din spatele Panteonului, primul nume pe lista celor care voiau să participe era „Laignel Lavastine", însoţit de precizarea: „avec 3 personnes". O fi vorba despre doamna *aceea*?... (**a. l. ş.**)

● Titlu în *PRO TV Magazin* de săptămîna trecută: „Florin Busuioc. Problemele sale de logică fac înconjurul lumii". Cum, Florin Busuioc are probleme de logică?... Vai, săracu'... (**M. V.**)

● Dintr-o paranoia tip „data expirării: vezi pe ambalaj" şi „excipienţi, ingrediente, *contains* etc." (+ o răceală tip dureri de cap şi gît, febră, nas înfundat etc.), am aflat cîte E-uri şi alte substanţe cu nume stranii (tip behenat de gliceril, povidonă sau siliciu coloidal) îşi introduc bolnavii în corp. O banală vitamina C – cu aromă naturală de măr şi scorţişoară! – conţine 3 E-uri (E 102, E 131 şi E 151). Tip colorant verde. (**R. T.**)

● Mi-a venit şi mie rîndul ca în anchetele culturale de la *Cotidianul* să fiu citat aiurea şi să mă compromit. În nr. din 6 februarie, fraza „romanul românesc e sublim, dar lipseşte cu desăvîrşire" nu-mi aparţine. Eu mă refeream la „romanul românesc *de dragoste*". Un detaliu cam esenţial. Drept consolare, aştept pe adresa redacţiei colecţia completă a cărţilor de miercuri! (**M. C.**)

● Cine spune că nu există predestinare, măcar una măruntă, se înşeală: la Lupeni, cetăţenii oraşului au pus-o de-o răzmeriţă (pentru că li s-a oprit curentul pe care nu l-au plătit) contra primarului... Rezmeriţă. (**I. P.**)

● Dintre toate frazele pe care le-am citit de cînd (deh, profesor fiind...) to-ot corectez lucrări de-ale studenţilor, v-o ofer pe aceasta, întîlnită alaltăieri în lucrarea unui student de anul IV: „Romantismul şi clasicismul sînt două chestii total diferite, două *Weltanschauung*-uri ce nu pot exista decît separat, altfel se calcă pe bătături". Ei bine, dragi cititori, pariez că la asta nu v-aţi gîndit: cum arată bătăturile romantismului şi, respectiv, ale clasicismului? (**M. V.**)

● 10% dintre femei au avut parte de sex în prima oră a primei întîlniri / 20% dintre bărbaţi au avut parte de sex într-un loc neconvenţional / 36% dintre femei preferă nuditatea / 45% dintre femei preferă bărbaţii bruneţi cu ochi albaştri / 46% dintre femei au experimentat sexul anal / 70% dintre femei preferă să facă sex dimineaţa / 89% dintre bărbaţi nu au experimentat relaţii homosexuale / 90% dintre femei ar dori să facă sex în pădure / 99% dintre femei nu au avut parte de sex la locul de muncă. Concluzie: statistic vorbind, ai mai multe şanse să faci sex anal dimineaţa, cu o necunoscută, în pădure, decît să faci sex la birou la sfîrşitul zilei. Morala: Nu mai sta pînă seara tîrziu la birou, NU se va întîmpla nimic! (**M. B.**)

● Ieşi în lume şi ce vezi? Un anunţ pe geamul unei prăvălii: „Au sosit găini grase". Mai faci un pas şi ce auzi? Auzi ce-i spune o vînzătoare (de la o tarabă) alteia: „Am momente cînd vreau să fiu vulgară şi nu pot". (**D. S.**)

● Nu mă sperie mesajele de pe noile pachete de ţigări. Nici cel cu cancerul, nici cel cu moartea lentă şi dureroasă. Ce mi-a atras cu adevărat atenţia: „ingredientele", la care nu mă gîndisem niciodată pînă acum, tot în chenar negru. Nicotină – 0,6 mg. Suportabil, nu-i aşa? Gudron – 5 mg?! Gîndiţi-vă doar comparativ... cît reprezintă drogul şi cît mizeria de pe lîngă! Pentru un strop de vin înghiţim tot borhotul. Am reuşit deja să le reduc la jumate. (**A. P.**)

● Pe adresa dlui Mircea Dinescu, de la confraţii săi gastronomi din Bangkok, cei care s-au întrunit sîmbăta trecută într-un local de-acolo (scrie *International Herald Tribune* din 12 febr. a.c.) şi, sub supravegherea a şase bucătari cotaţi cu trei stele în ghidul Michelin, au preparat specialitatea numită *tartar de vită de Kobe cu caviar imperial de Beluga şi stridii Belon, cu gelatină de rac împlătoşat „pattes rouges" şi cu o infuzie de ciuperci „morel"* (zgîrciobi, pe româneşte): maestre, aflaţi că minunăţia asta costă 25.000 de dolari porţia. Da, e mai ieftin ca şpaga! (**A. C.**)

PUBLICITATE

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 26 ianuarie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 9.
Doar 5,5 lei.

Din cuprins:

● INTERVIU cu Adriana Bittel: *„Mi-e greu să comunic cu oamenii lipsiți de umor“*

● DOSAR: *Mitul lui Eminescu, contemporanul nostru*

● ANCHETĂ: *Animalele de companie ale scriitorilor*

PROFIL: Luminița Munteanu

● FRAGMENTE: Bogdan Popescu, *Omul fără poreclă*

● DOCUMENTE: N. Bagdasar, *Însemnări*

● *RECOMANDĂRI* ● *RECENZII* ● *NOUTĂȚI EDITORIALE*

Dilemateca
Îți dă de citit

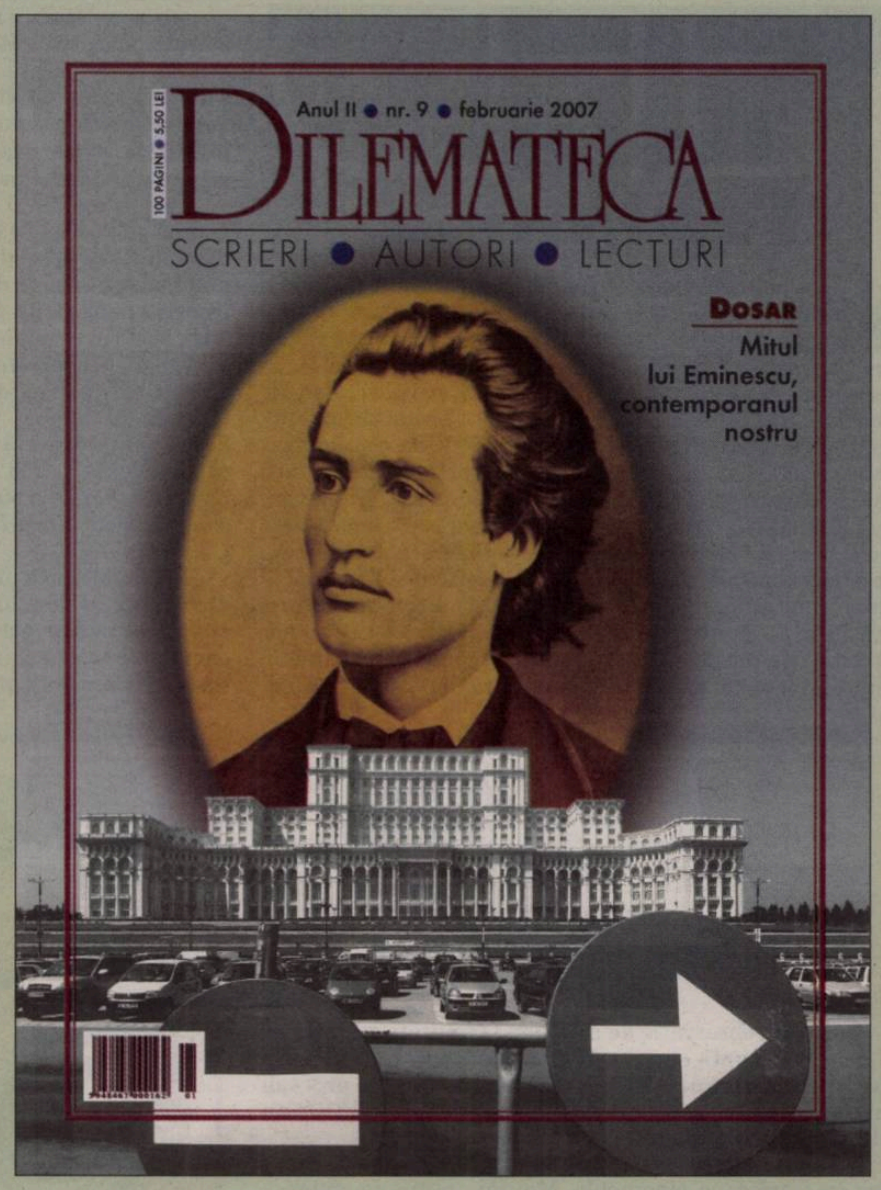

PUBLICITATE

Ca să afli Adevărul în fiecare zi,

Abonează-te!

Obții un preț mai bun și scapi de 30 de drumuri pe lună la chioșc!

Adevărul TV
în fiecare vineri

- Economisești timp.
- Primești ziarul acolo unde îți dorești.
- Beneficiezi de o reducere de până la 50%.
- Ai acces la metode de abonare moderne și facile.

De acum înainte,
ADEVĂRUL
înseamnă mai mult!

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **IV**, nr. **159** ● 23 februarie – 1 martie 2007 ● 24 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Europa noastră“
pagina **3**

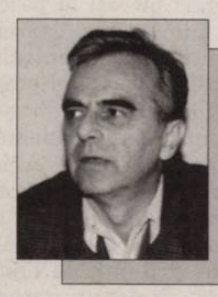

Alexandru Călinescu
„Între noi, intelectualii“
pagina **8**

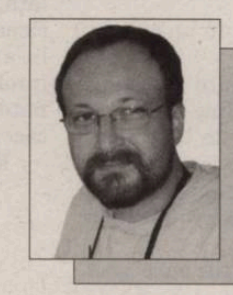

Cezar Paul-Bădescu
„Baia zilnică de sînge“
pagina **19**

CULTURA IMPORT-EXPORT

5 948467 000155 07

„Orice cultură se naşte din amestec, din întîlnire, din şocuri. Şi invers, izolarea duce la pieirea civilizaţiilor.“

OCTAVIO PAZ

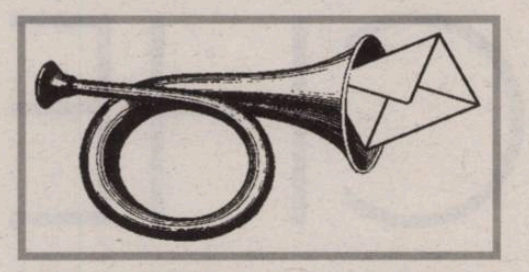

Nr. 157: *„Cine ne duce la teatru“*

Ceva

Pe mine mă duce la teatru nu un *cineva,* ci un *ceva.*

În fiecare săptămînă, fie luni sau sîmbătă, miercuri sau duminică, îmi prind cameea în alb şi negru primită de la mama, mă dichisesc frumos şi mă duc la teatru.

Nimic ciudat sau extraordinar, la prima vedere... de parcă nu mai merge lumea la teatru?

Ciudată este însă motivaţia care „mă mînă“ la teatru şi care mă deosebeşte de ceilalţi. Dincolo de pasiunea pentru teatru, de simplu amator, ceea ce mă duce la teatru este fuga de singurătate şi dorinţa de a fi împreună cu ceilalţi, în anturajul unor *oameni vii.*

Societatea în care trăim a devenit atît de mecanizată şi prefăcută, atît de virtuală şi grăbită, încît sentimentul de singurătate te cuprinde *volens-nolens* şi începi să simţi un vid interior şi o dorinţă acută, de altfel inexplicabilă, de a fi împreună cu oamenii, dar cu oamenii adevăraţi şi reali, sinceri şi vii.

În fiecare dimineaţă mă trezesc cu televizorul, apoi degetele-mi încep să caute din reflex (condiţionat sau necondiţionat, cine ştie?) butonul magic al laptop-ului care îmi deschide panorama lumii. Atunci mă iau în spate şi încep să parcurg lumea în lung şi lat, pe verticală şi orizontală cu *Le Monde* care îmi povesteşte despre confuzia în care se încîlceşte *le président* Chirac în interviurile sale, cu un *Kommersant* care *raskazîvaet* despre cum „ţarul de la Kremlin“ dă cu Europa de pămînt şi o lasă la/pe răcoare, cu *Foreign Affairs* ce constată *the end of love* dintre Bush şi Congresul american.

Ulterior îmi scotocesc în poşta electronică ca să mai aflu cîte ceva despre *how are my friends* (termen pretenţios) situaţi la distanţe de ocean şi mari... apoi ies hotărîtă din casă şi mă duc să caut oameni cu care să mă întreţin. Reali.

Îi găsesc la bibliotecă, vai, dacă aţi şti cîţi sînt, doar că se ascund în cărţile din depozit. Cu o sclipire în ochi mă aşez la masa de studiu ca în faţa unui festin regesc şi-i aştept. Mă bucur să conversez cu cei muţi care spun multe, care îmi oferă şi cărora, în consecinţă, le ofer tăcere. E o înţelegere secretă pe care o respectăm mutual.

Şi totuşi, odată cu căderea serii, mă duc să caut oamenii vii, din nou. Îi găsesc la cursurile de master. Îmi frec mîinile a mulţumire: ah, am cu cine să schimb o vorbă, poate două... dar să nu ne pripim, încetişor, Nenicule: fiecare îşi vede de hamburger-ul lui, după o zi de muncă, sau de plictisul lui, după o zi de Netot, ceea ce mă determină să-l cooptez forţat pe colegul de alături... care mă respinge cu pesimismul lui endemic, de tipul ce ştii tu despre viaţă?

Seara mă întorc resemnată şi gînditoare acasă. Îmi salut gazdele care îmi răspund printre dinţi. S-au certat din nou şi stau îmbufnaţi; se uită la OTV-ul lor, mînca-l-ar naiba...st, faceţi linişte că d Nelu a adormit între timp şi sforăie crunt. E ora 9 seara.

Mă duc tăcută în chilia mea. Cu mîna pe telecomandă, deschid televizorul pe care îl urăsc, cu alta caut din nou mecanic butonul magic ca să vorbesc cu cineva. Hopa, pe messenger „o prind“ pe sora mea pe care la fel de repede o părăsesc, căci între timp îmi pierd răbdarea, prescurtînd şi schimonosind cuvintele de tipul c f? (ce faci) sau OK, încercînd să-i împărtăşesc o stare, un gînd, un jind... Atunci mă hotărăsc să-i sun pe părinţii mei aflaţi la sute de kilometri distanţă, ca să-i aud şi, în consecinţă, să-i mint duios că sînt bine, în cîteva minute de conversaţie... şi apoi, iarăşi muţenie cruntă.

E ciudat că am ajuns să fim atît de singuri şi atît de tăcuţi, atît de aproape şi atît de departe unul de altul. Ne căutăm şi totuşi nu avem cum să comunicăm sau ce să ne spunem.

Eu îi caut continuu pe oameni, pe oamenii vii, pe cei cu care poţi să te întreţii mai mult de două minute şi mai departe de ce faci. Şi atunci merg la teatru. Mi-e atîta dor de oameni reali şi, în toată naivitatea mea, îi caut la teatru unde mă duc din nou singură.

Dar eşuez cu graţie şi de data asta: doamna de alături îmi dă semnale de *ne me dérangez-pas,* la fel de scîrţos e şi domnul din faţă, iar soţia dînsului începe să fie suspicioasă în privinţa celor două cuvinte pe care le-am schimbat cu domnul... şi iar mă întorc acasă. Şi iar îmi salut gazdele îmbufnate, şi iar mă retrag în chilioara mea şi la tăcerea mea...

Doamne, am ajuns atît de singuri!

Inessa BABAN
shadow_iness@yahoo.com

Nr. 156: *„Cum se mai moare“*

La Oneşti, avem două cimitire

O iarnă caldă, clementă, păcătoasă. Fără frumuseţe, fără ger, zăpezi (de altădată), dar cu multe viroze. A nins în sfîrşit, dar temperaturile pozitive distrug frumuseţea fulgilor pufoşi. Sărbătorile de iarnă ne-au adus o revelaţie. Dacă autorităţile vor, se poate. Adică, dacă au intervenit sever pentru a stopa comerţul cu petarde s-au cruţat degete, ochi sau chiar vieţi. Pe aleea din faţa blocului întîlnesc doi puşti care au oarece petarde. Le atrag atenţia că nu, nu e voie. Unul dintre puşti îmi zîmbeşte larg cu un „Vă rugăm să ne scuzaţi“. Am rămas ca la dentist că nu prea m-am întîlnit în ultimul timp cu lipsa de mîrlănie, mitocănie şi grosolănie. Dacă autorităţile vor, pot stopa lucrările firmei „Gabriel R“ la Roşia Montană, oricum profund dăunătoare ţării şi mediului ambiant. Pot stopa murdărirea şi urîţirea oraşelor, defrişarea pădurilor şi deşertificarea. Dar, va fi mai greu decît cu petardele. Acum vreo patru decenii, media de vîrstă în orăşelul nostru era de 26 ani. Eram foarte mîndră pentru că aveam vîrsta medie a oraşului meu. Mă tem că o am şi acum, deşi cifrele au suferit o rotaţie, înversîndu-se iremediabil.

Se moare frecvent în micul nostru orăşel. Cei tineri mor adesea în accidente, uneori colective, aşa cum a fost în vară (cei 12 pieţari plecaţi la pescuit). Cei bătrîni mor de inimă rea şi cancer. În oraş avem două cimitire, unul central, aferent bisericii Sf. Nicolae (patronul oraşului nostru) şi unul mai nou, exterior oraşului. Cred că un loc în primul atinge 20 de milioane lei vechi, dacă ai de la cine să-l cumperi. Marmora albă, granit negru sau măcar o cruce simplă şi un gărduţ împrejmuitor arată condiţia socială şi mai ales economică a celui dispărut. Am avut prilejul, de două ori într-o singură lună, să depun garoafe albe şi să aprind lumînări pentru o fostă colegă de cancelarie şi pentru o ingineră cu care mai discutam cînd ne întîlneam (la piaţă). Dacă mori bătrîn, nu te mai plînge nimeni, iar dacă mori tînăr e tragic şi neconsolarea rămîne.

Vineri seară (2 februarie 2007) am privit pe TV Cultural *Tema de vineri.* Tema era despre sinistra şi îngrozitoarea perioadă stalinistă. Am privit ambele documentare, am închis televizorul şi ne-am confruntat cu o insomnie devastatoare. Şi cu obsesii deloc plăcute. Nenorocirea a fost atît de copleşitoare încît credinţa în Dumnezeu sau gîndirea pozitivă, atît de promovate acum, au fost izgonite sau mai bine zis n-au existat nicicînd pe vastul teritoriu al fostei Uniuni Sovietice. În p. 5 nr. 156 (2-8 febr. 2007) al *Dilemei vechi* spune Sever Voinescu: „...cu puţină ascuţime a minţii şi cu o bună cunoaştere a naturii umane, orice se poate justifica“ („Relativism şi democraţie“). În documentarele mai sus pomenite despre crimele staliniste se vorbea despre extragerea aurului cu deţinuţi în peninsula Kolîma în Nord-Estul extrem al Uniunii Sovietice. Ei bine, unul dintre torţionari spunea că atunci, în vremuri staliniste, era mai multă disciplină şi se scotea aur mai mult pentru patrie.

Maria NICULESCU
Oneşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Mersul la doctor**
- **Jmekeri şi fraeri**

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni ❑ 6 luni ❑ 12 luni
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen Dincă
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.585 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Europa noastră

Extinderea și unificarea europeană sînt departe de a fi un fapt împlinit. Lucrurile sînt încă în plină desfășurare și, deși putem risca un pronostic sau altul, e imposibil să anticipăm perspectivele, ritmul și detaliile evoluțiilor viitoare. Nu știm cînd vom putea vorbi de un proces încheiat, cum va arăta, în final, Europa Unită, nu știm nici măcar – dacă sîntem eurosceptici – în ce măsură proiectul Europei Unite e unul cu adevărat realizabil, în termenii în care a fost conceput. Vă propun totuși să facem un experiment mental. Să zicem că sîntem la sfîrșitul acestui proiect. Să ne închipuim că speranțele noastre cele mai îndrăznețe s-au împlinit: s-a atins un nivel înalt și omogen al bunăstării în toate statele membre, drepturile omului sînt pretutindeni regula vieții zilnice, economia de piață a atins un nivel funcțional pe întreg continentul, legislația, administrația, finanțele sînt în perfectă coordonare. Să ne imaginăm, cu alte cuvinte, că sîntem deja locuitorii propriei noastre utopii. Ei bine, dacă nu vom fi cuprinși de dulcea somnolență a scopului atins, dacă nu ne vom mulțumi să savurăm, suficienți, beneficiile unei vieți confortabile, va trebui să ne punem noi întrebări: „ce urmează?“, „ce vom face de-aici înainte?“, „ne-am străduit să atingem această țintă, *ca să ce?*“. Pentru că, în definitiv, toate comoditățile pomenite adineauri nu sînt decît *condiții* optime de subzistență, *premise* ale unei vieți civilizate. Ele nu pot fi însă *substanță, conținut* de viață. Și traiul bun, și respectul celuilalt, și acceptarea diferenței, și eficiența instituțiilor constituie laolaltă *ambianța* normalității, *decorul* legitim și necesar al oricărui proiect existențial. Altfel spus, ele sînt „materie primă“, elemente de *context*. Întrebarea care se pune e, însă, ce *text* vom înscrie în contextul acesta? Cum vom prelucra, în plan individual și comunitar, beneficiile unei organizări favorabile? Ajungem, astfel, la problema valorilor. Problema valorilor se pune, de obicei, în mod acut, atunci cînd, avînd tot ce-ți trebuie, simți că-ți mai lipsește ceva, sau atunci cînd, nemaiavînd nimic, simți că ai, încă, esențialul: o orientare, un set de repere, un sens.

Reflectează Uniunea Europeană la valorile ei de azi și, mai ales, de mîine? În ce mă privește, aș risca să răspund că nu. Urgentă a fost – și este – obținerea unei unificări instituționale cît mai rapide și mai eficiente. Urgentă a fost lărgirea și administrarea ei, stabilirea regulilor, crearea contextului. „Textul“, substanța vitală, interogația și discursul despre valori au rămas în fază retoric-ornamentală sau au fost, deocamdată, puse între paranteze.

În ultimii ani, am fost mereu întrebat cu ce contribuție ar putea veni Estul european în marea familie continentală. Răspunsul meu este următorul: venim cu un fel de *oboseală* post-hibernală și cu cîteva *defecte* convertibile în beneficii. Nu toată oboseala noastră e cuminte și nu toate defectele noastre se pot valorifica pozitiv. Dar există oboseli și defecte care favorizează interogativitatea și ajută la identificarea răspunsurilor. Mulți dintre noi iubim Europa fără iluzii, fără eurocentrism, fără euforii de paradă. O iubim cu melancolia marginalității și nu-i cerem să semene cu Paradisul. Sigur că sperăm într-o soartă mai bună odată acceptați în club, dar știm, deopotrivă, că problemele noastre nu se vor dizolva ca prin farmec înlăuntrul noii birocrații. Sîntem pregătiți, cu alte cuvinte, să atenuăm un pic triumfalismul de care retorica lărgirii și a unificării europene se lasă, din cînd în cînd, deformate. Viitorul imediat nu va fi roz și surîzător. Vom crea probleme. Vom produce oarecare dezordine și vom întîrzia, inevitabil, marșul democrațiilor consolidate spre orizont. Îmi fac însă iluzia că, în momente de precipitare istorică, într-o lume amenințată de grabă și standardizare, un episod de răgaz reflexiv poate fi salvator. Țările Europei de sud-est ar putea aduce în omogenitatea Europei Unite o breșă fertilă de imprecizie și reevaluare. Am putea fi „întîrzietorii“ necesari, frîna temporară a exceselor de viteză, sabotorii efectelor de avalanșă. Nu voi intra în tema complicată – amplu comentată de Carl Schmitt și de alții în secolul trecut – a forțelor care țin istoria în loc, cînd ea tinde să o ia la vale prea repede. Dar despre beneficiile unei seminale dezordini, aș putea cita cuvintele lui Michael Portillo, ministrul britanic al Apărării între 1995 și 1997: „...Sînt în chip apăsat pentru o Europă mai puțin ordonată *(untidy)*. Sper ca pe lîngă binele pe care îl poate aduce noilor democrații, extinderea să producă și o Europă mai laxă“. Pentru a atinge un astfel de obiectiv, se poate conta pe noi fără rezerve.

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre reîncarcerarea lui Miron Cosma?

Păi dumneavoastră n-ați auzit de reîntoarcerea poetului la uneltele sale?

Pușcăria românească, dacă e să ne luăm după raportul Direcției Penitenciarelor, pare un soi de casă de creație altoită pe o mănăstire benedictină. Căci cine își poate permite în libertate să se dedice cu atîta fervoare artei, religiei și sportului, în același timp, precum megastarul înlănțuit al huilei?!

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Președintele și premierul la *reality show*

Cum – se mai exclamă prin peisajul nostru public – abia intrați în Europa, în loc să ne ocupăm de problemele serioase, o ținem langa cu bilețele și propuneri de referendum „la vivat concurența“? În loc să ne lămurim dacă transhumanța e sau nu e ilegală (cum oare se cresc oile în alte țări europene, că de ținut pe loc nu poți să le ții?...), înroșim butoanele telecomenzii să vedem ce-au mai zis Băsescu, Tăriceanu, Orban, Geoană, Voiculescu și ceilalți, plus editorialiștii neamului, despre referendumul de suspendare *vs* referendumul pentru „uninominal“? Și, în loc să pregătim cumsecade primele alegeri europene din istoria țărișoarei, ne dezgustăm de politică privind la scandaluri provocate de niște oameni care ne-au cîștigat voturile ca aliați, iar acum nici nu se mai suportă, dar nici nu vor să lase prea ușor din mînă avantajele de a fi la putere?

Astfel de nedumeriri sînt cu totul legitime și, de cele mai multe ori, vin din partea unor oameni care *își văd de treabă* și pentru care este de neconceput ceea ce se întîmplă în spațiul nostru public: nervozitatea politică tinde să nu mai aibă nici un sens, iar conflictele „la vîrf“ frizează absurdul. Analiștii serioși au avertizat din timp că intrarea în Uniunea Europeană va aduce o „relaxare“ a politicienilor și a instituțiilor: după ce au amînat toate ciorovăielile pentru a nu periclita „obiectivul național al aderării“, politicienii noștri au explodat rapid, odată văzuți cu sacii în car. Pe de altă parte, după aderare – tot analiștii au spus-o – mijloacele prin care Uniunea Europeană sau Comisia de la Bruxelles pot influența mersul lucrurilor în România sînt – paradoxal – mai reduse decît atunci cînd așteptam, an de an, „raportul de țară“: în afară de posibilitatea teoretică de a activa anumite clauze de salvgardare, Comisia Europeană nu prea mai are cum să-i impună unei țări membre să-și vadă de treabă și să nu slăbească reformele, decît prin complicatele proceduri birocratice și instituționale pe care le prevede legislația comunitară. Așa încît politica românească, scăpată de grija eventualelor sancțiuni de la Bruxelles, pare hotărîtă să-și rezolve niște tensiuni interne acumulate de mult timp.

Bineînțeles, astfel de analize sînt corecte și se sprijină și pe experiența post-aderare a altor țări din Est care, devenite membre ale Uniunii Europene, au căzut într-un fel de „semi-stabilitate politică“: în Ungaria au avut loc grave revolte de stradă, Cehia a stat fără Guvern luni întregi, pentru că partidele n-au fost în stare să negocieze o coaliție de guvernare, Slovacia s-a trezit cu un partid naționalist la putere, unele dintre inițiativele gemenilor care conduc Polonia produc stupori în Europa. Peste tot în aceste țări plutește o atmosferă de conflictualitate, de răfuieli cu trecutul mai vechi sau mai recent; și ele au trecut prin aceleași amînări în numele interesului superior al integrării, iar acum au explodat. Dacă privim, așadar, lucrurile de la o anume înălțime, nu ni se întîmplă altceva decît li s-a întîmplat și altora. Dacă privim și mai de sus, constatăm că nici în țările „vechii Europe“ nu lipsesc perioadele de criză, conflictele între miniștri, scandalurile în care sînt implicați demnitari. Diferența dintre „noi“ și „ei“ constă însă în proporții și în stil. În Europa, în ciuda problemelor sau crizelor politice mari sau mici, există o „masă critică“ a oamenilor care își văd de treabă; ea face ca viața în Europa să funcționeze la anumiți parametri chiar și atunci cînd miniștrii se ciondănesc sau vreun premier e prins cu vreo minciună.

În spațiul nostru public este prea puțin loc pentru „România oamenilor care își văd de treabă“. În numele audienței și al tirajelor, presa acordă atenție subiectelor *tari*. Cel mai tare – desigur – este conflictul dintre primii doi oameni în stat. Intrați în logica sistemului media, președintele și premierul își dau replici prin televizor și prin ziare. Pînă acum o făceau pe rînd, la interval de cîteva zile sau cîteva ore, asigurînd astfel lungirea telenovelei politice. Zilele trecute, au realizat un scheci televizat în direct, în care acuzațiile reciproce și cuvintele dure s-au succedat rapid. Asemenea certuri a mai văzut poporul la televizor, numai că protagonistele erau din categoria Oana Zăvoranu sau Laura Andreșan. Asemenea starlete de Dîmbovița „își văd de treabă“ cînd își expun nevricalele la TV, pentru că asta este treaba lor, din asta trăiesc. În schimb, un președinte și un premier care se acuză reciproc de minciună și de interese obscure în fața telespectatorilor dau senzația că *nu-și văd de treabă*. Pentru cetățenii cumsecade, care între scrutinuri muncesc, cîștigă bani, își repară casa, merg la film, mănîncă, dorm, visează, se plimbă cu bicicleta – au, adică, tot felul de îndeletniciri precum semenii lor din Europa –, asemenea secvențe de *reality-show* la nivel înalt creează senzația că tocmai președintele și premierul sînt cei care *nu-i lasă să-și vadă de treabă*.

După ce au ajuns să creeze ad-hoc și un *reality show*, ce mai pot face președintele și premierul întru desăvîrșirea iremediabilului lor conflict? Rațional ar fi un moratoriu – o „lege de murături“ adică, după spusa lui Leonida. Rațional, dar improbabil. Mai degrabă cred că își vor perfecționa „formatul“ show-ului, preluînd ceva din *Big Brother:* unul va părăsi „casa“, celălalt va rămîne. Spre deosebire de *Big Brother* însă, unde concurenții erau selecționați, în „casă“ sîntem toți.

ținerea de minte

„Fără îndoială că e penibil de a vedea oameni politici calomniați, de a citi acuzațiuni cari nu pot fi probate, nici justificate; imputări de furt apăsînd asupra unor inocenți, care nu sînt în măsură de a se justifica în mod complet înaintea organelor publice, dar care, dacă ar fi urmăriți penalicește și judecați, ar fi imediat arestați. Dar rezultă un rău mai mare: *acela care ar rezulta din tăcerea presei*. Fie că aceasta ar fi la ordinele celor ce guvernează, fie că ar fi monopolizată de indivizi interesați de a se proteja unii pe alții, nici o faptă rea nu ar mai fi dată în vileag, orice plagă ar fi ascunsă, criticilor violente ar urma lingușirile, actele criminale ar fi prezentate ca oneste. Acesta e marele pericol, adevăratul pericol pentru bunul mers al societății, de a ascunde orice rău dînd naștere acelei stări de fapt, numită în mod bizar, dar just, complicitatea tăcerii.”

(V.V. Pella, *Libertatea presei în noua Constituțiune,* Imprimeria Statului București, 1923; citat în *Cenzura veghează* de Ioan Lăcustă, Editura Curtea Veche, 2007)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Un Parlament de jucărie

Relaxarea ce a cuprins scena politică după aderarea la UE este doar o parte a unei relaxări ceva mai generale. În politică, relaxarea se manifestă, paradoxal, prin criză, pe principiul: ne-am văzut cu sacii în căruţă, acum ne putem da autogol. Modul în care, la nici două luni după acel revelion al integrării, Senatul dă un mesaj politic, prin votul de blam la adresa Monicăi Macovei, este relevant pentru întregul reflux ce pare că ne cuprinde odată ce a trecut euforia. Nu doar că cel mai popular ministru la Bruxelles devine cel mai nepopular membru al executivului în Parlament este îngrijorător, dar şi dezbaterea în sine a moţiunii simple a fost cu totul descurajantă pentru toţi cei care susţineam pînă acum – întrebaţi de oficiali şi jurnalişti străini – că România a făcut progrese şi a depăşit momentul de la care reformele în justiţie sînt ireversibile. De fapt, senatorii ne-au spus limpede şi răspicat că nu am depăşit nici un moment, că totul se poate schimba şi că pot cere liniştiţi de la tribună oprirea unor anchete judiciare. Votează cu o majoritate confortabilă şi anonimă, apoi se miră că din afară ni se dau semnale că se va activa clauza de salvgardare pe justiţie. O mirare care a cuprins şi largi segmente din presă, ce a redescoperit brusc că România este stat suveran, tocmai după ce ne-am bucurat de revelion că România a intrat în UE, deci nu mai este un stat chiar atît de suveran.

De altfel, mirarea este cu totul ipocrită. Statul suveran România a acceptat ultimul raport la Comisiei Europene în care se spunea negru pe alb: Comisia recomandă acceptarea României în 2007, dar va monitoriza în continuare unele domenii, printre care şi justiţia, unde trebuie făcute anumite lucruri (între care continuarea credibilă a anchetelor la nivel înalt, deja începute, şi înfiinţarea unei Agenţii de Integritate puternice şi independente). Dacă statul suveran România avea reţineri atunci, putea să trimită Comisia la plimbare, să spună că nu ne dictează nouă Bruxelles-ul ce anume avem de făcut şi că vrem să rămînem în continuare la fel de corupţi cum ne-am obişnuit să fim. Se pare că ne apucă un dor nebun de suveranitate numai cînd ne convine şi împotriva cui ne convine.

Nu persoana Monicăi Macovei este importantă aici, deşi nu văd cum am putea justifica înlocuirea ei cu argumentele din moţiunea simplă. Practic, acolo se spune că tot ce a contabilizat Comisia în ultimii doi ani ca progrese în domeniul Justiţiei reprezintă, de fapt, poliţie politică şi anchete dirijate politic. Cum bine observa Alina Mungiu-Pippidi, senatorii au dat un vot anti-Macovei fără a oferi vreo garanţie că aceste progrese vor continua, ba dimpotrivă, au spus că le vor opri. În aceste condiţii, votul dublu al senatorului PRM, Tănăsescu, devine irelevant în fapt. Dacă se va revota, majoritatea din Senat se va menţine aceeaşi. Procedural însă, nu e irelevant. Victor Ponta spune că scandalul votului dublu este foc de paie, cînd diferenţa a fost atît de mare. Să fie anulat votul lui Tănăsescu şi gata. Îmi imaginez ce ar fi spus Victor Ponta dacă moţiunea ar fi fost respinsă şi dacă un senator de la putere era prins cu ocaua mică. Fraudă, poliţie politică în Parlament etc. Altfel, termenul de „senator al puterii“ devine tot mai relativ. Paul Păcuraru, PNL, ne-a asigurat pe toate posturile TV că Tănăsescu nu putea vota dublu, doar el a împărţit împreună cu Gheorghe Funar cîte două bile fiecărui votant, deci Tănăsescu ar fi trebuit să vină cu bilele de acasă. Aşa este, a confirmat şi onorabilul Funar, sînt nebuni cei care acuză frauda. După ce s-au luat listele la puricat, s-a văzut că voturile erau mai multe decît numărul celor prezenţi, ceea ce înseamnă fie că perechea Păcuraru-Funar a distribuit mai multe bile, fie că Tănăsescu a venit totuşi cu bilele de acasă, fie că toţi sînt nebuni. Oricum, ar trebui să i se anuleze votul, total de acord cu Victor Ponta. Dar de unde ştim cum a votat? Îl credem pe cuvînt, aşa cum trebuie să-i credem pe toţi. Pentru că a fost vot secret.

Discutăm de o săptămînă despre votul uninominal şi sîntem uşor ridicoli cîtă vreme în Parlament se mai votează încă secret. Adică, la ce bun că vom putea vota uninominal dacă nu vom putea şti cum votează trimişii noştri? Cînd s-au schimbat regulamentele Camerelor în 2005, votul nominal (afişat pe site-uri) a devenit regulă. La Camera Deputaţilor chiar funcţionează, la Senat – mai rar şi la cerere. Dar parlamentarii pot decide să voteze secret cînd consideră de cuviinţă. Cu alte cuvinte, putem şti cum a votat senatorul Tănăsescu pentru legea cailor de rasă, pentru legea viţei de vie sau pentru alt act legislativ dintre cele cîteva sute pe care nu le bagă nimeni în seamă. Dar la un vot atît de important ca la moţiunea pe Justiţie nu putem şti. Şi nu doar că nu se face public votul, dar s-a hotărît să fie cu bile, adică să nici nu existe informaţia în sine: cine ce a votat. O formă perfectă de iresponsabilitate.

Parlamentul pare hotărît să nu dea nici o şansă susţinătorilor săi. Asistăm la un conflict constituţional între o majoritate parlamentară ad-hoc şi preşedinte. O constituţie prea proastă

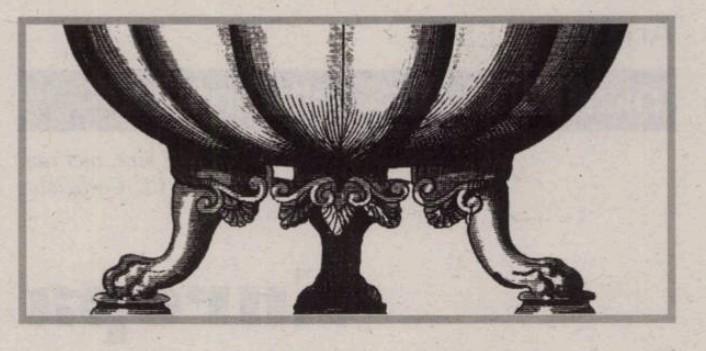

pentru a defini clar atribuţiile preşedintelui, dar şi prea laxă pentru a nu îi pune restricţii de acţiune politică (cum am demonstrat în articolele trecute) lasă, de fapt, ecuaţia puterii să fie rezolvată prin conflict politic. De aici demersurile de suspendare a preşedintelui, de aici ţîfna cu care şeful statului s-a prezentat acolo şi a spus: „consideraţi-vă consultaţi, fac referendum“.

PSD, PRM şi PC, pe alocuri şi PNL, strigă: dictatură. Să acceptăm de dragul argumentaţiei că trăim într-o dictatură. Ca în Belarus, deşi Lukaşenko ar fi fascinat să afle de la Băsescu cum a reuşit să facă o dictatură şi totuşi să fie toată ziua înjurat pe televiziunile deţinute de opoziţie (cum şi jurnaliştii din puşcării, studenţii aruncaţi peste graniţă în Lituania şi oengiştii din Belarus ar fi fascinaţi să afle de la colegii lor români cum e să trăieşti într-o dictatură din UE). Dar, să spunem că Băsescu este un tiran populist care asmute masele asupra Parlamentului, acest ultim bastion al gîndirii libere, al responsabilităţii politice şi al democraţiei aşezate. Întrebare: aşa arată un Parlament care vrea să reziste dictatorului?

Dacă există o ameninţare la adresa democraţiei din România, aceea este neputinţa acestui Parlament de fi o instituţie serioasă.

presa despre...

Dubii care nu există

„Adrian Năstase, cel pe care Traian Băsescu l-a bătut definitiv în anul de graţie 2004 şi după, împărţea România în două, după cum oamenii votaseră pentru unul dintre ei. De o vreme, România se împarte în alte două părţi: cei care ţin cu Băsescu şi cei care sînt împotriva lui. Şeful statului are darul acesta, de a nu trece neobservat. Cunosc numeroşi oameni cu capul pe umeri, maturi, echilibraţi care, atunci cînd vine vorba de Traian Băsescu, spun ori alb, ori negru, cu multă convingere. Nu există dubiu.

Cazul rezoluţiei Bucşaru e un astfel de moment. A făcut şeful statului trafic de influenţă intervenind la Ministerul Transporturilor pentru plata unei anumite firme? Sau a făcut, cu onestitate, doar ceea ce fişa de post i-o cerea, contribuind astfel la înlăturarea unui blocaj financiar dăunator economiei, în general, şi doar unor anumite firme, în special? Pînă cînd vom afla cîte astfel de memorii a transmis preşedintele mai departe, la ministere, la Cancelaria premierului sau către alte instituţii, avem trei variante: să-l condamnăm că a intervenit, să-l felicităm sau să încercăm să aflăm exact cum stă treaba.

Dacă preşedintele şi-a pus semnătura doar pe cîteva documente, aparţinînd fix unor personaje din sfera, să zicem, a fostului consilier prezidenţial Elena Udrea, atunci lucrurile devin cu adevărat grave. Ori doar acestea au ajuns la el, ori doar pe acestea le-a ales. Alte două Românii...

Iar dacă preşedintele a parcurs şi semnat pe toate documentele care au ajuns la Cancelaria prezidenţială, indiferent cine le-a trimis, tot nu e în regulă. De acord, Băsescu e preşedintele tuturor, inclusiv al lui Bucşaru. Dar există lucruri de care un şef de stat trebuie să se ocupe, sînt cu adevărat importante pentru ţară, şi altele care nu intră în fişa lui de post. Dacă vom afla că a mai dat încă o sută de astfel de rezoluţii, asta nu va însemna numaidecît echidistanţă, ci doar o foarte mare pierdere de vreme.

Atunci pentru ce plătim Cancelaria prezidenţială? Şi iar ajungem la fosta blondă de la Cotroceni, al cărei nume apare în tot mai multe scandaluri care îl agaţă pe preşedintele Traian Băsescu. E Elena Udrea punctul slab al preşedintelui? Sau tinde să devină doar un ţap ispăşitor de lux?“ (Călin Hera, *Evenimentul zilei,* 20 februarie) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Am salvat copacii...

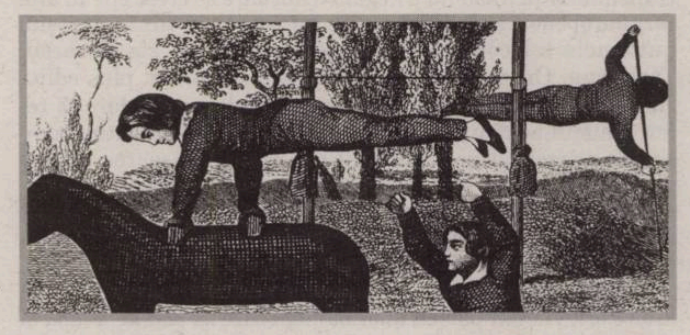

...jurnaliştii scapă singuri. Dacă pot. În ce mă priveşte, am lucrat şi lucrez în fiecare zi la salvarea pădurilor omenirii. Ultima oară am cumpărat un ziar acum 3 ani.

S-a întîmplat în ziua în care în buzunarul meu a apărut primul telefon cu Internet cu adevărat folosibil. Un Treo pe Orange, pentru amatorii de precizie. A doua zi de dimineaţă am citit *Evenimentul, Jurnalul, Cotidianul, ZF,* şi încă vreo cîteva, fără să mă ridic din pat. De atunci n-am mai trecut pe la chioşc. Şi nu, n-am cumpărat niciodată vreun produs „advertizat“ pe site. Pentru că banner-ele oricum nu se încarcă niciodată pe telefonul meu. N-am timp de ele, aşa că am bifat opţiunea „fără imagini“, ca să meargă mai repede. Şi, da, înţeleg implicaţiile morale. Pur şi simplu am profitat de atunci de munca jurnaliştilor, fără să le plătesc ceva.

Din ce or trăi oamenii ăştia? Mi-e teamă să mă gîndesc. Probabil că vînd la tarabă. Poate pun reclame în ziar, nu ştiu. În orice caz, vînd unor oameni ciudaţi, pe care nu mai pot să-i înţeleg. Oameni care se dau jos din maşină, merg pe stradă, opresc la un chioşc şi iau o hîrtie împăturită, care îţi murdăreşte bancheta din spate cînd o arunci acolo, cu mîinile la fel de murdare. Asta în condiţiile în care ziarul e şi în aer, sub formă de biţi, pe aproape toată suprafaţa continentelor civilizate. Şi gratis. OK, cu excepţia *ZF*-ului, dar un amic mi-a dat o parolă pe de-a moaca...

Cu timpul, mi-am făcut un tabiet zilnic de consum de ştiri pe net. Pe lîngă site-urile de mai sus au intrat în meniu Drudgereport, Hotnews, Tolontan, Comănescu, Zoso şi alte cîteva site-uri de ştiri sau opinie sau cum vreţi dvs. să numiţi blog-ul. În ultimul an au apărut şi Antena3 şi Realitatea, care într-un mod curios au înlocuit toate agenţiile de ştiri, care oricum îmi cereau bani să arunc o privire pe comorile lor de care aflu cinci minute mai tîrziu, prin alte locuri...

Se zice că omul nu poate avea mai mult de cinci prieteni, şi lucrul ăsta e adevărat şi în ce priveşte site-urile. Cu vremea, ce lucru curios, am început să petrec tot mai puţin timp pe site-urile ziarelor. Aceşti prieteni de net de la început s-au răcit – şi nici măcar nu mai ştiu cine a început. Să fie faptul că ele încearcă să fie tot mai multe lucruri pentru tot mai mulţi oameni, drept pentru care nu te mai alegi cu nici un subiect cu adevărat puternic şi concentrat? Sau să fie editorialiştii lor, care, la fel ca mine, au scris deja tot ce aveau de spus încă de prin 1999? Ambele sînt speculaţii, aşa că rămîn la fapte. Cititul ştirilor începe acum cu două-trei ziare, ca să văd dacă n-am pierdut ceva, şi se sfîrşeşte pe blog-uri şi site-uri foarte dedicate, unde pur şi simplu pierd vremea. Ca într-un mall, în care după ce te duci la fast-food să rezolvi cu foamea, mergi la magazinul specializat în jocuri pe calculator şi te uiţi la oameni cum joacă demo-uri. Mai stai de vorbă cu vînzătorul, mai deschizi un laptop să vezi cum se mişcă noul procesor...

Dar cea mai mare schimbare este consumul de opinie fără nume. Acum 15 ani citeam un articol pentru că îl scria Pleşu. Sau Liiceanu, sau chiar Paler. N-am abandonat grila asta de selecţie, însă astăzi citesc şi opiniile lui micutzu_15, CetateanuXXX şi alţi autori anonimi, cu mult mai împiedicaţi în metafore, însă cu avantajul incorect de a fi siguri pe ei. Şi de a avea opinii despre care ştiu un lucru sigur: *sînt ale poporului* (OK, cîteodată şi-ale agenţiilor de PR care mai postează anonim...!). Vocea naţiunii, liberă, plină de sudalme şi mizerie e de fapt cea care te cucereşte, tot aşa cum pe strămoşii moşieri i-ar fi interesat poate să audă ce vorbeau ţăranii în bordeiele lor, în ajunul răscoalei.

Internetul ăsta de opinie seamănă întrucîtva cu jurnalismul tinereţii mele de la SOTI. Lumea vrea să facă treabă, trage cu ochiul pe-afară, însă produsul e de multe ori jalnic. Sau, ca să folosesc un termen tradus prost din americană, *patetic*. Însă viitorul se găseşte de multe ori acolo unde e şi energia. Toţi oamenii ăştia care scriu acum, la 2 noaptea, gratis pe site-ul altora nu se pot înşela.

Şi-n plus salvăm şi Pădurea Băneasa. Temporar, pînă se fac mari blogger-ii şi-o taie să-şi facă case.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

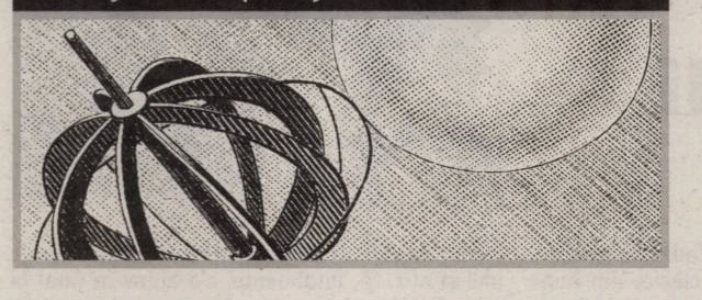

Procese

Pe 11 martie 2004, într-o gară din Madrid, bombe plasate sub vagoanele a trei trenuri au explodat, făcînd 191 de morţi şi aproximativ 2000 de răniţi. Guvernul Aznar, la putere, dar cu o săptămînă înainte de alegeri, a declarat, din primul moment, că vinovate ar fi organizaţiile secesioniste din Ţara Bascilor. Dar foarte curînd cercetările au indicat pista islamistă: 7 din principalii autori, musulmani, ai atentatelor de la Madrid s-au sinucis cînd poliţia s-a apropiat de clădirea unde se adăposteau, dar alţi 29 au apărut în faţa justiţiei, într-un proces care a început pe 15 februarie. Se presupune că procesul va dura cinci luni şi că va aduce la lumină reţelele complotului pus la cale de membrii şi complicii Al-Qaeda. S-a cheltuit mult – între 1,6 şi 2,1 milioane de euro – pentru a pune la punct ambianţa tehnologică a sălii de tribunal, unde învinuiţii vor sta faţă în faţă cu victimele şi cu familiile lor. Vor fi chemaţi la bară peste 100 de experţi şi 600 de martori. Începutul e departe de a prevesti un succes: Ahmed, primul acuzat, cunoscut şi sub numele de Mohamed egipteanul, a fost arestat la Milano, trei luni după atentatul de la Madrid. Judecătorii italieni l-au condamnat la zece ani de închisoare pentru legături dovedite cu terorismul, el s-a lăudat în faţa camarazilor săi italieni că a fost unul dintre planificatorii atacului de la Madrid. În procesul de aici, Ahmed şi-a pus jos căştile cu traducerea, iar la întrebările procurorilor, despre trecutul lui, a răspuns în arabă: „Cu tot respectul cuvenit, nu ştiu nimic despre aceste acuzaţii şi nu voi răspunde la nici o întrebare, inclusiv la cele puse de avocatul apărării. De ce? Pentru următoarele motive: ...“ *(International Herald Tribune).* Aici judecătorul, preşedinte de şedinţă, a întrerupt microfonul. Importante ar fi putut fi răspunsurile, nu explicaţiile unei „tăceri revoluţionare“. Ahmed se declară acum nevinovat, dar în înregistrările telefonice, folosite ca probe, el îşi asumă concepţia complotului.

Următorul acuzat, Youssef Belhadj, a fost identificat într-un clip video declarînd că atentatul de la Madrid a fost răzbunarea lui pentru susţinerea de către Spania a invaziile americane în Afganistan şi Irak. În 2004, reacţia neadecvată a puterii a determinat înfrîngerea Partidului Popular în alegeri. Conflictul politic nu s-a stins: purtătorul de cuvînt al Partidului Popular susţine că fundamentaliştii musulmani au avut legături cu organizaţia ETA, care le-a furnizat explozibilul. Atentatul islamic ar fi avut în vedere eliminarea PP de la putere, mesajul fiind „Dacă nu vă supuneţi, va fi mai rău“. În Spania, nu există pedeapsa cu moartea; nu e limpede dacă procesul de la Madrid va izbuti să demonstreze vinovăţia acuzaţilor şi astfel să contribuie la consolidarea sentimentului de dreptate.

În timpul ăsta, la Istanbul, 7 terorişti au fost condamnaţi la temniţă pe viaţă, pentru bombele plasate în 2003: 58 de victime la Consulatul britanic, la două sinagogi şi la filiala băncii HSBC. Deşi a negat participarea la atentat, principalul acuzat, un sirian, Loai al-Saqa, şi-a încheiat prezenţa în sala tribunalului strigînd, ca într-un film: „Hei, fraţi eroi! Nu vă temeţi pentru mine! Victoria e aproape!“ *(BBC NEWS,* 17 februarie).

În Bosnia, la Sarajevo, Gojko Jankovici a fost condamnat la 34 de ani de puşcărie, pentru crime împotriva umanităţii: uciderea, răpirea şi violul civililor musulmani în oraşul Foca. Conform unui comentator, chiar în contextul războiului din Bosnia, caracterizat printr-o violenţă insuportabilă, faptele lui Jankovici ies în evidenţă.

În procesul genocidului din Ruanda, au fost eliberaţi cîteva sute de inşi, ancheta nu a putut demonstra vinovăţia lor.

Ziarele aduc zilnic ştiri despre arestări, anchete şi procese legate de evenimente care au influenţat istoria şi politica; zilnic se dovedeşte că o crimă împotriva umanităţii e mai greu de dovedit decît una împotriva unui om şi cu atît mai dificil sînt de izolat executanţii de comanditari. Iar odată cu trecerea timpului, vinovăţia se estompează şi vinovaţii par a deveni ei victimele represiunii de stat. Tribunalul regional din Stuttgart a recomandat punerea în libertate a lui Brigitte Mohnhaupt şi Christian Klar, membri ai Fracţiunii Armata Roşie, condamnaţi la închisoare pe viaţă pentru că au participat, în 1977, la uciderea lui Schleyer, preşedintele patronatului german, şi a lui Buback, procuror general. Nu şi-au exprimat niciodată regretul pentru faptele lor, dar „statul trebuie să dea dovadă că este şi rămîne uman“ *(Die Zeit).*

globul cubic

Şi mai negru

Candidatura la preşedinţie a lui Barack Obama îi asigură Partidului Democrat din Statele Unite eticheta deschiderii insolite spre ceva care n-a mai fost, perspectiva unor soluţii politice inedite. Calculele legate de votul negru intră şi ele în planuri, problema e ca sporul cîştigat să nu fie mai mic decît ce s-ar putea pierde în voturile albilor. Dar albii americani din Partidul Democrat nu s-au arătat deranjaţi de candidatura tînărului senator, al cărui tată a fost un demnitar de culoare din Kenya, iar mama – albă.

Mai puţin decisă pare comunitatea negrilor. În comunitatea afro-americană, candidatura lui Obama a dat naştere unei dezbateri identitare. Într-un articol din *New York Daily News,* eseistul Stanley Crouch formulează limpede ceea ce „Obama nu este“: „El nu este un negru ca mine. El nu e parte din moştenirea majorităţii negrilor americani, descendenţi ai sclavilor de pe plantaţii“.

Pe Internet se dezbate problema dacă Obama este destul de negru. Profesorul Patterson, de origine jamaicană, este neliniştit de manifestările acestui protecţionism „nativist“. „Albii n-au nici o problemă cu el. Chiar acest lucru alimentează rezervele negrilor“ – scrie Patterson. El consideră că, în spaţiul public, problema rasială a fost rezolvată. Negrii sînt bine reprezentaţi în Guvern, în cultură, în afaceri. Dar segregaţia funcţionează în spaţiul privat: „copiii negri frecventează acum şcoli mai segregate decît cele din anii '60“. Dar – continuă analiza profesorul – această segregaţie este dorită de clasa mijlocie de culoare. Statisticile arată că negrii preferă să locuiască în cartierele unde sînt majoritari. Ceea ce dovedeşte că orice minoritate e tentată să-şi construiască o minoritate „mai minoritară“, tocmai bună de persecutat, mai mult sau mai puţin civilizat. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Eminem *vs* Rousseau

În *Essai sur l'origine des langues,* Rousseau spune că inventarea cuvîntului nu a venit din nevoie, ci din pasiune, pentru că, înainte de a gîndi, omul simte. Cuvîntul, instrumentul cel mai abstract, dar şi cel mai acoperitor, de comunicare, e făcut să exprime, mai ales, stări. Nimic nu mă convinge mai mult de teoria lui Rousseau, decît un produs cultural apărut, cu două secole mai tîrziu, în Bronxul newyorkez: muzica rap. Începutul noului mileniu găseşte muzica rap americană la apogeul succesului planetar, iar omul care domină această muzică este un personaj tumultuos, care, culmea, aparţine rasei caucaziene: Marshall Bruce Mathers III, cunoscut printre raperii americani ca Slim Shady, dar mai cunoscut pentru toată lumea sub numele Eminem. A crescut într-o suburbie a Detroitului, în jurul intersecţiei străzilor 8 Mile şi Schoenherr, un loc în care nu ai vrea să te prindă seara. Astăzi are 35 de ani, a depăşit 100 de milioane de albume vîndute, a ajuns un mogul al show business-ului, are un ego gigantic şi o viaţă personală răvăşită de furii haotice. Totuşi, Eminem cîntă rapul cel mai puternic sau, în orice caz, cel mai convingător. Talentul său absolut unic constă în capacitatea uimitoare de a cupla cuvintele cu ritmul *(the beat),* livrînd asonanţe, aliteraţii şi rime de o forţă năucitoare. Muzica rap redescoperă, de fapt, ceva ce ştim cu toţii de la Aristotel încoace: cuvîntul incantat este cu mult mai puternic decît cuvîntul rostit pur şi simplu. Iar Eminem duce acest adevăr la cote dureroase.

Unul dintre ultimele superhituri ale lui Eminem se cheamă „Stan“. E vorba despre un tînăr care trăieşte o viaţă tensionată în cuşca strîmtă a unei mediocrităţi de nesuportat şi care idolatrizează patologic, pînă la anulare de sine, un superstar de rap. Îi scrie repetat, dar, din motive conjuncturale, scrisorile sale nu ajung la idolul său. Lipsa de răspuns a idolului îl frustrează, îl umileşte şi, în cele din urmă, îl conduce la un gest nebun. Scrisorile sale devin tot mai furioase şi tot mai personale pînă cînd, într-o noapte ploioasă, îşi ia prietena gravidă, o închide în portbagaj, goneşte ca un nebun spre un nicăieri în beznă, imprimă o casetă cu un mesaj de ură desfigurantă pentru idolul său şi face un accident în care îşi pierd viaţa atît el cît şi prietena sa, claustrată în portbagaj. La final, starul îi răspunde, în sfîrşit, calm, poate chiar salvator, cu cîteva rînduri de încurajare şi de îndemn spre un tratament de specialitate, fără să ştie că răspunul său vine prea tîrziu şi fără să ştie, mai ales, ce a putut genera tăcerea sa. Acest cîntec este o mostră perfectă a muzicii lui Eminem. Ritmul, ploaia cu sonorităţi torenţiale, sunetul scrijelit al creionului care scrie nervos pe hîrtie scrisorile pe care vocea metalică, rece, schizoidă aproape, a lui Eminem ni le citeşte sacadat, produc un efect care ridică părul în cap.

Conservatorii americani îl socotesc direct periculos şi fac apeluri patetice, către părinţi şi dascăli, să ţină copiii departe de mesajul muzicii lui Eminem. Cunoscutul comentator Bill O'Reilly scria: „Cît de mult ne-am schimbat! Acum 40 de ani, apărea un puşti de nicăieri, care cînta despre ursuleţi, cîini de vînătoare şi despre mama lui, pe care o iubea la nebunie, şi a devenit superstar, era Elvis Presley. Acum, apare un puşti de nicăieri, care cîntă despre vomă, droguri, abuzuri sexuale asupra minorilor şi despre mama lui pe care o urăşte, numind-o adesea tîrfă, şi devine superstar – e Eminem!“. Nu voi contrazice observaţia lui O'Reilly, căci e corectă: versurile lui Elvis par zefirul cel mai diafan faţă de ceea ce cîntă, apăsat, Eminem, iar dimensiunea celor doi artişti este cu adevărat comparabilă în peisajul muzical al vremii lor.

Rapul este, în general, o întoarcere la primitivism, o regăsire a energiei distructive care zace în lucrurile simple, sărace, tocmai pentru că sînt simple şi sărace. Eminem însă se distinge printr-o capacitate unică de a injecta tragic în acest gen de muzică. Este un pesimist profund ca Schopenhauer, un revoltat din specia lui Nietzsche, deşi – sînt sigur – nu a citit vreodată un rînd din aceşti maeştri. Printre raperi, el e unic pentru că găseşte ritmul cel mai potrivit pentru fonetica versului, pe care îl muşcă pînă la carne vie cu o rostire de marcă personală, numai a lui. Unii spun că este un mare muzician, şi cei care spun asta nu sînt nişte oarecare: Elton John îl aşază printre preferaţii săi din toate timpurile, alături de Mick Jagger şi Jimi Hendrix. Mie însă mi se pare a fi mai degrabă un poet de mare forţă care îşi rosteşte versurile pe un ritm obsesiv, potenţîndu-le pînă la insuportabil.

Sînt mulţi cei care subliniază mesajul social al lui Eminem, dar chiar şi ultraliberalii americani au reticenţe în a-l lăuda pentru că el exprimă pregnant spiritul lumii rap, agresiv, homofob şi machist. Totuşi, nimeni nu exprimă mai percutant drama marginalilor ghetoizaţi din America timpului nostru. Sinceritatea sîngeroasă a tragicului din cîntecele lui Eminem este irefutabil dovedită de faptul că muzica sa este adînc autobiografică, chiar dacă, după cum mulţi îi reproşează, este mai degrabă o biografie inventată în aspectele ei abisale.

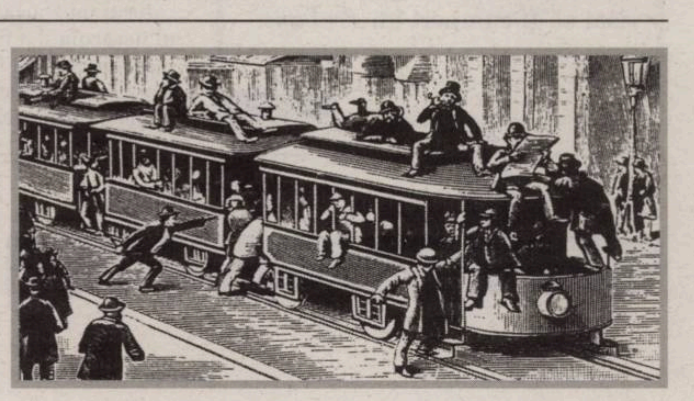

Eminem, ca un artist adevărat, se caută pe sine însuşi în toate formele de exprimare posibile. Filmul său, *8 Mile,* după numele străzii pe care a crescut, este impresionant şi îl recomand oricui. Eminem îşi crucifică, pur şi simplu, biografia şi se războieşte cu toţi cei care sînt parte a ei: părinţi, vecini, profesori, prieteni. Doar copiii mici scapă acestui tratament verbal exterminator, în numele unei duioşii poate inexplicabile, dar care dă foarte bine în context. Sigur că abundă cuvintele porcoase, vulgare, pornografia şi înjurăturile cele mai dure. Dar limita artei a ajuns deja aici şi ploaia de obscenităţi nu mai descalifică gestul estetic, de multă vreme.

Teoria lui Rousseau, pe care am schiţat-o sumar la început, continuă spunînd că, datorită faptului că vorbele sînt produsul pasiunii, limbajul figurat a apărut înaintea celui propriu. Aici, Eminem rupe teoria lui Rousseau, căci întoarcerea la primitivism – calea unică spre sinceritate pentru unul ca el – este tocmai întoarcerea la sensul propriu al cuvintelor. Nu veţi găsi nici o metaforă şi nici o comparaţie în versurile lui Eminem. Impresia că sensul originar al cuvintelor este cel propriu e covîrşitoare.

ready made

„[...]
În dorul *satului* din cursul d-stră universitar, pe care mi l-a făgăduit păr. D. Balaur, am cetit cele două broşuri despre noua viaţă a satului de Lenin şi Gheorghiu-Dej.“

(G.T. Kirileanu către Simion Mehedinţi,
în G.T. Kirileanu, *Corespondenţă,*
Editura Minerva, 1977)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

30°

Iubitule, de-ai fi golan
ca alţii, n-aş zice să-ţi pui
învelitoare la volan, –
la al maşinii, vreau să spui,

din lînă de angòra frez,
ce,-ntre culorile-mi prea-dragi
mi-i cea mai dragă, – iar tu, crez,
c-o ştii din spumele de fragi

pe care ţi le bat, – precum
ţi-aş împleti şi-nvelitoarea
volanului pe care,-acum,
l-ai strînge-n mînă, cu ardoarea

cu care mă strîngeai, făcînd
o Ghenovevă din Brabant,
iubitule, din mine, cînd
visai să-ţi cumperi un *Trabant*.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Patru intelectuali şi restul public

În penultimul său număr, săptămînalul *Le Nouvel Observateur* avea ca temă un presupus viraj spre dreapta al intelighenţiei pariziene. Franţa intră în alegeri; dacă va cîştiga socialista doamnă Royal, unii spun că intelectualii cei mai influenţi, prin spiritul critic ce-i caracterizează, vor trece „în opoziţie"; dar şi dacă va cîştiga dreapta, prin dl Sarkozy, atunci orientarea proamericană a politicii generale va spori (atît cît se poate la Paris, cu un lat de palmă), iar intelectualii ultraliberali sau creştini vor simţi ceva vînt în pînze. Discipolii altădată adulatului Jean-Paul Sartre sînt în derută; urmaşii altădată izolatului Raymond Aron par a se regrupa. Să ne înţelegem: e vorba despre Franţa. Numai în această binecuvîntată de Dumnezeu ţară atee abdicarea de la *gauchisme* a intelectualilor poate face prima pagină.

Cum e în România? Sîmbătă, 17 februarie a.c., am urmărit cap-coadă o emisiune în care păstorii oiţei generice erau, de la stînga la dreapta (pe sticlă), dnii E. Hurezeanu, G. Liiceanu, A. Pleşu şi C.T. Popescu. Doi filozofi şi doi jurnalişti. Sau trei scriitori şi un ex-om de radio. Sau patrù intelectuali travestiţi în oameni de televiziune.

Mi se mai întîmplă să urmăresc (pe posturi TV franceze sau, mai nou, anglo-saxone) dezbateri între intelectuali. La francezi, teledisputele *intello* încep solemn şi sfîrşesc destins-agreabil. Oricare dintre ei – că-s de dreapta sau de stînga – poartă costume din ultimul catalog şi sînt pieptănaţi tinereşte, indiferent de vîrstă. Polemizează zîmbind, gesticulează mult, dar neameninţător, sînt ironici, dar nu înrăiţi. Aici, moderatorul nu e arbitru – ci mai curînd un complice al fiecăruia. La final, amabilităţi şi complezenţe – ca un duel de floretă, în care dansul frazei în aer e mai important decît lovitura în sine. La anglo-saxoni, dezbaterile par plicticoase – dar numai în primele cinci minute. Indivizii conservatori în opinii poartă costume clasice din lînă pură virgină, iar liberalii de stînga vin îmbrăcaţi în sacouri din catifea raiată. Aici, bătaia se poartă în argumente. Fără floricele. Dacă e, poanta e la sfîrşitul frazei. Dacă nu e, nu e dramă. Moderatorul nu se lasă pînă nu clarifică totul. De unde te temeai iniţial că vei adormi, ajungi în final la concluzia că ai aflat o mulţime de lucruri noi.

Revin acasă. Spui intelectual român, spui om vanitos. Drept care, mă tem că ceea ce voi spune mai jos va pica fierbinte ceară pe rana susceptibilităţii unor oameni la care ţin. Am văzut – cum spuneam – emisiunea cu Mioriţa, sîmbătă, în direct.

O baladă în care n-a mai murit ciobanul, ci Mioriţa

Ciudat sentiment, la final: parcă mi-a plăcut, dar parcă mi-a şi lăsat, aşa, o acreală în nări. Am revăzut-o şi duminică, de parc-aş fi sperat în alt final. Dar nu – a fost la fel. Drept care, tocmai din preţuire pentru cei patru, voi spune ce s-a văzut la televizorul meu. În primul rînd, nu se vedea un cvartet, ci două perechi. Cîte doi-doi, numiţii se rodaseră, cît de cît, în emisiuni diferite: pe de-o parte, Hurezeanu şi Popescu, pe de alta, Pleşu şi Liiceanu. Jocul în doi creează reflexe. Cînd au ajuns în formula de patru, instinctiv ei s-au căutat din ochi, ca-ntr-o partidă de tenis la dublu. Complicităţile dădeau să se lege, dar greu; geaba pîndea C.T.P. un sprijin pe detalii ale disputei de la E.H., în van aştepta G.L. o confirmare de la A.P. Chiar şi cînd se lega, jocul perechilor funcţiona preţ de un schimb de idei şi atît. Şi, fatalmente, s-a ajuns în final la schimbul de aşi pe rever zvîcnit, pe alocuri contondent (în sfera privirilor, cît s-au văzut ele) între cei mai individualişti jucători din teren: dnii Popescu şi Liiceanu. Subiectul? Un apel. Miza? Una largă: trebuie sau nu un intelectual să cauţioneze un politician?

Pe final, emisiunea deja era greu de urmărit (de teleconsumatori) şi de jucat (de cei de pe scenă): show-ul fusese vîndut atît de bine încît pauzele de publicitate erau mai dese decît frazele duse la capăt (măcar s-a văzut că intelectualii şi capitalismul – dacă pică pe mîna unui iscusit *manager* – pot face casă bună). Şi, culmea, tot la final intelectualii au fost urecheaţi (ce inversare de roluri!) de politicienii din sală, care stătuseră pînă atunci cuminţi, pe post pe spectatori. „Cearta asta puteaţi s-o aveţi în studio, la Bucureşti" – a spus cineva. „N-aţi amintit nimic despre Sibiu, capitala culturală europeană" – a zis un altul. Doar regele Cioabă, la capăt de tot, a dat dreptate tuturor „antivorbitorilor" săi.

Aici, la capăt de poveste ajuns eu însumi, am la îndemînă două finaluri. Cu (oricum) prietenie şi complicitate îi rog pe cei patru să-l aleagă pe cel care li se pare potrivit.

Primul final (cel catastrofic): fix după emisiunea cu intelectuali, duminică, pe un alt post TV începea un teribil show pe al cărui generic scria, textual, „Amanta doctorului acuzat că şi-a violat şi aruncat pacienta pe fereastră se destăinuie". Pe lîngă drama asta, Mioriţa e mizilic.

Şi al doilea final (optimist?): categoric (şi indiferent de raţiunile pentru care întîlnirea celor patru a deraiat într-o banală ceartă în doi, cum poţi vedea oricînd la TV), e limpede că cea mai românească intelectualitate trăieşte totuşi în România.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Vinul nostru, legile lor

În secolul al XVIII-lea, Biserica este o mare „producătoare" de vin şi rachiu. Mănăstirile, mai ales, sînt înzestrate de către ctitori sau dăruite de către credincioşi cu pogoane de vii şi livezi, iar egumenii ajung să se ocupe, pe lîngă lucrurile sfinte, şi de comercializarea băuturilor alcoolice. Pentru a-şi proteja „comerţul" şi mai ales pentru a obţine beneficii mari şi imediate, mitropoliţii cer şi obţin dreptul de monopol asupra vînzării vinului şi rachiului. De exemplu, la 7 februarie 1753, Matei Ghica, domnul Ţării Româneşti, reaminteşte sătenilor din judeţul Argeş că trebuie să respecte privilegiul de care se bucură Mitropolia, şi anume dreptul de a se vinde mai întîi băuturile din pivniţele mănăstirilor: „Şi vin sau rachiu nimeni să nu fie volnic a vinde din săteni sau din alţii fără numai vinul şi rachiul sfintei mitropolii să se vînză". Abia „cînd nu va mai avea vin sfînta mitropolie să vînză, atuncea care din săteni va vrea să vînză vin, întîi să meargă să ia voe de la sfinţiia sa părintele mitropolit sau de la isprăvnicelul sfinţii sale şi dîndu-i voe, aşa să vînză". Fiecare mănăstire deţine o astfel de carte de privilegii pe care încearcă să o reînnoiască cu fiecare domnie, pe care o aduce în dezbatare ori de cîte ori ţăranii nu vor să o respecte sau încearcă să o eludeze prin metode mai mult sau mai puţin vizibile. De altfel, transformarea acestor cărţi de privilegii în porunci domneşti nu demonstrează decît nerespectarea lor, necesitatea intervenţiei puterii pentru a stinge numeroasele conflicte locale dintre oamenii Bisericii şi ţăranii de pe moşii. La 16 iunie 1756, Grigorie, egumenul de la mănăstirea Arnota, se plînge lui vodă Mavrocordat că „oamenii du pe în satele mănăstirii", rumâni răscumpăraţi, într-atîta s-au semeţit încît nu mai vor să „vază în ochi" călugări şi ţigani (este vorba de robii mănăstireşti) şi înjură şi ocărăsc „cum este mai urît", „vin şi rachiu vîndu ei pe la casele lor" fără să le pese de faptul că „vinul şi rachiul mănăstirii stă şi nu să vinde". Reclamaţiile egumenilor se adună în cancelaria domnească de cum se „limpezeşte" vinul şi tescovina se transformă în rachiu. La Cozia sau la Bistriţa, la Nucet sau la Căldăruşani, zapciii citesc cu voce tare pitacele domneşti prin care, sub aspră pedeapsă, locuitorilor li se interzice comercializarea vinului pe moşiile mănăstirii şi fără acordul egumenilor (acordul implica plata unei taxe către mănăstire). Se merge pînă la tăierea şi sigilarea cepurilor, confiscarea butoaielor, globirea răzvrătiţilor. De teama pedepsei, locuitorii promit să se îndrepte, dar odată plecat trimisul domnesc, odată tulburelul ajuns în butoaie, revin la vechile practici în încercarea de a obţine oareşce profit, încălcînd cu bună ştiinţă „obiceiul pămîntului" şi „hrisovul domnesc". Iată-i pe sătenii din Costeşti, judeţul Vîlcea, şezători pe moşia mănăstirii Bistriţa, „popriţi" prin hrisovul lui vodă Ipsilanti „a nu vinde vin şi rachiu", dar „obrăznicindu-se" au adus „cîteva vase cu vin de cumpărat" şi, fără de ştirea egumenului, s-au pus pe vîndut vin în preajma naşterii Domnului din anul 1794. Supărat, egumenul cere intervenţia ispravnicilor care, printr-un stegar de slujitori, taie „cepurile de la vase", confiscă „ţancurile" (beţişor cu crestături folosit la măsuratul vinului) şi-i ameninţă cu grea pedeapsă de nu se vor supune poruncii. Dar înainte ca stegarul să raporteze îndeplinirea poruncii, ţăranii „s-au îndrăznit iarăşi" să vîndă vin. Ridicaţi pe sus cu mumbaşir şi „înfăţişaţi la judecată cu sfinţia sa", Radu Pleşuvescu, Gheorghe cîrciumarul, Mihăilă Bădăran, Ion Mărinescu, Pătru Ciortan, Grigore Păcurariu, popa Gherman, diaconul Ion, Ion pîrcălabul, Ion Grigoraş şi Ion Fulgerescu, pentru a scăpa de căzuta pedeapsă – „ce era să ni se facă" –, se angajează ca în soroc de zece zile „să ridice toate acele vase cu vin du pă moşiia mănăstirii" şi să le vîndă unde vor şti, legîndu-se prin zapis că pe viitor nu vor mai umbla cu „împotriviri" şi că vor fi „următori hotărîrii judecăţii".

C-o fi fost bun, c-o fi fost rău, „monopolul vinului" este totuşi înscris în aşezăminte şi hrisoave domneşti, face parte din „obiceiul pămîntului", aşadar o serie de argumente care ar fi trebuit să creeze o anumită formă de supunere/respect în faţa unei hotărîri instituţionale. Încălcările repetate şi litigiile interminabile, în care sînt implicaţi pe lîngă simpli supuşi, reprezentanţii celor două puteri la nivel local – pîrcălabul şi preotul, ne arată că frontiera dintre lege şi tocmeală este destul de fragilă în societatea românească.

Asta mă duce cu gîndul către legile Comunităţii Europene şi cazanele noastre cu ţuică. Multă vreme de aici înainte mirosul de cîrpă arsă va ascunde activitatea alambicurilor care, cu complicitatea şefului de post, vor picura în străchini şi oale rachia noastră naţională poate mai puţin „igenică", dar sigur fără E-uri.

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

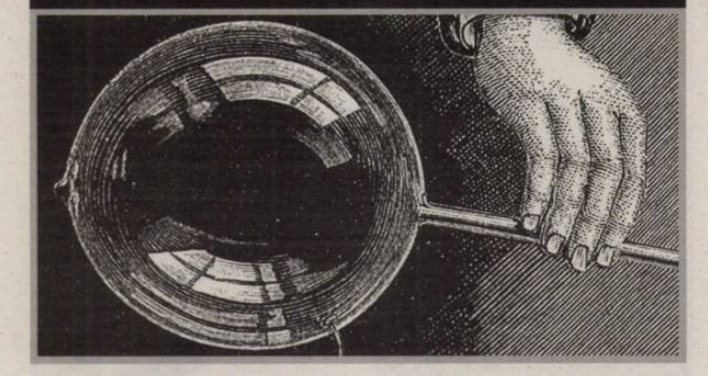

Anna Nicole Smith

Chestia asta cu Anna Nicole Smith m-a lovit tare. Nu mă aşteptam. M-a întristat, m-a întors pe dos, aproape că mi-au dat lacrimile. M-au scos din minţi scrisorile telespectatorilor către CNN. Oamenii întrebau: „De ce să faceţi atîta publicitate morţii unui nimeni? Mari oameni de ştiinţă, gînditori şi scriitori trec în nefiinţă şi de-abia dacă se pomeneşte de ei. De ce să alocaţi atîta spaţiu hertzian unei pipiţe?“. Din punct de vedere raţional, oamenii ăştia aveau dreptatea lor, dar eu n-am treabă cu raţiunea. Am rămas uimit să văd cît de adînc îmi intrase sub piele această creatură de operetă, această carne de tun pentru paparazzi. Cînd cineva a numit-o o palidă imitaţie a lui Marilyn Monroe, m-am chircit. Desigur, era şi asta, dar cîte Marilyne Monroe au mai apărut după original? Un milion de Marilyne, unele dintre ele croindu-şi propriul succes, precum Madonna, altele ducîndu-se ca spuma în jos, pe gîtiţa veşnic flămîndă a presei. Anna Nicole Smith era propria ei făcătură, unică în felul său, o fată din clasa muncitoare care s-a despuiat de ţoale pentru America, mai întîi într-un club de striptease, apoi în *Playboy* şi, la final, pentru un miliardar.

Dar cel mai mare triumf al ei a venit atunci cînd şi-a pus ţoalele la loc, pentru a începe un uimitor periplu prin sufletul nostru colectiv: s-a îngrăşat, a slăbit, a devenit un reality show, a plîns şi a vituperat şi şi-a expus sufletul în public. Trupul său, lăsat cu generozitate să se iţească prin mereu schimbătoarele haine, a început să urmeze meandrele propriei minţi, mai degrabă decît dorinţele simple ale publicului. S-a dovedit cu minte şi s-a înfăţişat cuminte la tribunale, ca să-şi apere drepturile. La un moment dat, i-a spus unui judecător, pe jumătate zîmbind şi mustind de inteligenţă subversivă: „Nu e ieftin să fii ca mine“. Adevăr grăit-a! Nici ieftin şi nici lesne. Căsniciile şi legăturile ei erau ca reflectoarele într-un teatru: bărbaţii erau acolo doar ca să pună în lumină persoana ei, de dimensiuni supranaturale. Fiul său preaiubit, poate chiar sugusat de atîta dragoste, a crescut în umbra ei şi a murit din cauza viciilor ei. În aventurile sale pe pămînt a avut grijă să zboare sus, cît mai sus, ca să fie cea mai bună Anna Nicole posibilă.

Cînd fiul ei a murit din cauza drogurilor, s-a prăbuşit din înălţimile ei către oglinda din fundul prăpastiei. Bebeluşul cel nou, pe care l-a adus pe lume, a răspuns, probabil, dorinţei de a ieşi din scenă, pentru a face loc unei fiinţe nou-nouţe. A fost o creatură de presă, dovada faptului că faima aduce faimă, că trăim în epoca buclei eternului feedback. Cînd s-a stins, presa a mărit proporţiile evenimentului, de parcă o mare halcă din presă ar fi murit, şi chiar aşa şi este. Dar dincolo de toate acestea, stătea conţinutul generos al creaturii înseşi, jumătate înger, jumătate drac, care mi s-a întipărit, ca un fier roşu, în minte.

traducere de Ioana AVĂDANI

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Show must go on...

Mila e ca şi joggingul. Nu mai ai timp şi nici nu-ţi mai vine să mergi firesc pe cele două picioare pe care ţi le-a dat Dumnezeu pentru a-ţi vedea de treabă colo sau colo, aşa că „faci mişcare“ la un moment precis şi în cantitate precisă, aşa şi atît cît să-ţi facă bine la sănătate.

Aşa şi cu mila: nu mai ai timp şi nici nu-ţi mai vine să vezi şi să te preocupi de suferinţa din jurul tău, aşa că la un moment dat şi pentru un timp determinat faci o acţiune caritabilă, aşa şi atît cît să-ţi facă bine la moral. M-am gîndit de mai multe ori la această asemănare – ca şi la altele asemenea – în timp ce pedalam dimineţile la bicicleta mea medicinală, aşa şi atît cît îmi face bine la sănătate şi la moral. Apoi tot eu îmi spuneam că, de fapt, oricît ar fi de caraghios, acest dat aiurea din picioare este benefic sănătăţii *mele,* tot aşa după cum, oricît ar fi de histrionică, această milă este benefică existenţei *lor,* a celor spre care se îndreaptă operaţiunile noastre chirurgicale de caritate.

Spectacolul public al acestei mile devine însă mai problematic. Mai ales atunci cînd suferinţa *Lor* devine mai mult un pretext pentru punerea în scenă a milostiveniei *Noastre*. Se pare însă că, într-o „societate a spectacolului“, *Noi* trebuie să ne dăm sistematic în spectacol pentru ca *Ei* să nu fie uitaţi de către toţi.

Este ceea ce s-a întîmplat, din păcate, la spectacolul UNICEF de zilele trecute. Binevoitoarea lipsă de tact a prezentatoarei nu a mai fost nici o *surpriză,* cu insistenţele sale ingenue: *spuneţi-ne, cum e să fii schilod, bolnav, suferind, infirm pe viaţă?* (Auzi, fată, tu ce crezi, cum ar putea să fie?) N-a fost o surpriză nici atunci cînd, după mai multe apeluri caritabile, „surprize-surprize“ a întrebat *Cu cine vorbim?,* iar o voce din popor a răspuns *Mă numesc Gigi Becali*. Ne-am obişnuit cu omu' lui Dumnezeu, care nu putea lipsi de la exercitarea milei creştine, taman faţă de copiii loviţi de soartă. Mai surprinzătoare a fost „provocarea“, la fel de ingenuă, a prezentatoarei: *Vă provoc să faceţi o donaţie mai mare decît celelalte donaţii de pînă acum!* – a zis ea, jucăuş. Atît a aşteptat atletul lui Dumnezeu: *Ba o să dau mai mult decît toate donaţiile la un loc!* – a supralicitat el, vesel. Spectacolul UNICEF a fost transformat astfel într-un campionat naţional al milei creştine, spre uzul şi folosinţa pugilistului *en titre* al credinţei noastre strămoşeşti. De atît exces de milă mi s-a făcut silă...

De cîte ori aud vorbindu-se despre sau mă confrunt cu discursurile şi practicile milei creştine, îmi revine în minte un mic studiu de seminar realizat cîndva de o studentă la sociologie. Observaţia ei era simplă, dar cu rădăcini şi implicaţii profunde: mergînd duminici la rînd pe la bisericile Bucureştiului, remarcase faptul că cerşitul nu se practică la fel la ortodocşi şi la catolici sau protestanţi.

În cazul acestora din urmă, pomana se face mai degrabă în mod organizat, prin instituţii, iar atunci cînd are totuşi loc direct, faţă de un cerşetor, acesta este întrebat mai întîi de ce şi pentru ce are nevoie de bănuţul cerşit. Nu de alta, dar catolicul milostiv chiar vrea să-i facă un bine aproapelui său şi atunci este important să acţioneze în cunoştinţă de cauză. Noi, ortodocşii, sîntem mai „sufletişti“, ne lăsăm impresionaţi de soarta cerşetorilor şi le dăm un bănuţ „de sufletul mamei“ – sau al nostru personal. Sau nu le dăm nimic, dacă nu ne-au impresionat îndeajuns sau sîntem într-o pasă mai proastă.

Diferenţa are o istorie veche, atît teologică cît şi socială. Rezultatul este că tradiţia occidentală a construit în timp mecanisme şi instituţii publice ale milei creştine, pe cînd la noi pomana a rămas mai degrabă o îndeletnicire privată şi de suflet. Ca atare, nu prea ştim cum să reacţionăm atunci cînd se prezintă drept „acţiune caritabilă“ – deci publică prin definiţie – şi ne emoţionăm sau ne enervăm, după caz şi caracter.

Eu, de pildă, eram deja enervat rău de spectacolul Andrea-Gigi cînd, către sfîrşitul „acţiunii caritabile“, o bătrînă pensionară a anunţat că îşi va dona un sfert din pensia ei amărîtă, pentru tot restul vieţii sale. M-a emoţionat atît de tare încît aproape că mi-au dat lacrimile. M-am gîndit chiar să dau şi eu un telefon şi să spun că-i ofer bătrînicii nu ştiu cît la sută din salariul meu, pentru gestul ei frumos. Pînă să-mi treacă însă mie emoţiile, s-a terminat emisiunea, s-a făcut tîrziu şi m-am dus la culcare. Gîndul la toată această ipocrizie a *Noastră* nu mă lăsa însă să adorm. Pe de altă parte, trebuia să accept că, din punctul *Lor* de vedere, tot acest *spectacol* a făcut cu adevărat fericiţi cîţiva oameni care merită mai mult decît *mila* noastră. Oare ce contează cu adevărat?

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Andrei PIPPIDI

SOS București

Dosarul Italiană 22

De data asta nu va fi vorba de o clădire în primejdie, pe care o intervenţie ar mai putea-o salva, ci de un imobil care a fost demolat ilegal acum zece ani, în condiţii care merită atenţie, fiindcă seamănă cu ceea ce vedem tot mai des.

Casa era recomandată de o sumă de detalii arhitectonice remarcabile ca rafinament artistic (frontonul, ancadramentele ferestrelor) şi purta un nume istoric, acela al unei vechi dinastii negustoreşti din Ţara Românească, Hagi Theodoraky. Cel puţin aşa iscălea Dimitrie, fost preşedinte al Camerei de Comerţ din Bucureşti, ale cărui amintiri le-am reeditat pentru comoara de informaţii pe care o conţin despre trecutul nostru economic. După cum el însuşi relatează, tatăl său, Tudor Hagi Tudorache, mare angrosist bucureştean, îşi avea pe la mijlocul secolului al XIX-lea prăvăliile şi depozitele în jurul bisericii Sf. Gheorghe. Din aceeaşi familie, care se trăgea de la Curtea de Argeş, doi fraţi, Ghiţă şi Iancu, fuseseră ctitori la Buda-Prisiceni, biserică zidită înainte de 1832.

Casa din strada Italiană, în „suburbia Oţetari", data probabil din anii 1850-1860; oricum, ea exista în 1882 cînd, la moartea tînărului Alexandru Hagi Tudorache, averea lui a fost împărţită între şase unchi şi mătuşi. Moştenitorul casei, Ghiţă (1828-1901), căsătorit cu Maria (1836-1926), a mai trăit douăzeci de ani. A lăsat trei moşii, „bolta" (depozitul) din Lipscani, Hanul cu Tei şi această casă, fiului său Constantin. La generaţia următoare, George Hagi Tudorache, fiind ameninţat de naţionalizare, închiriază Ministerului Silviculturii casa părintească, fără a izbuti totuşi să o păstreze. Ea trece în 1952 în proprietatea statului. Deşi familia a obţinut în 1960, de la Tribunalul Capitalei, repunerea în drepturi, sentinţa n-a fost executată şi imobilul a rămas al statului. Acolo funcţiona o grădiniţă de copii (sau o creşă, destinaţia înscrisă în contractul de închiriere pe care DAFI l-a încheiat cu spitalul Sf. Pantelimon în 1993).

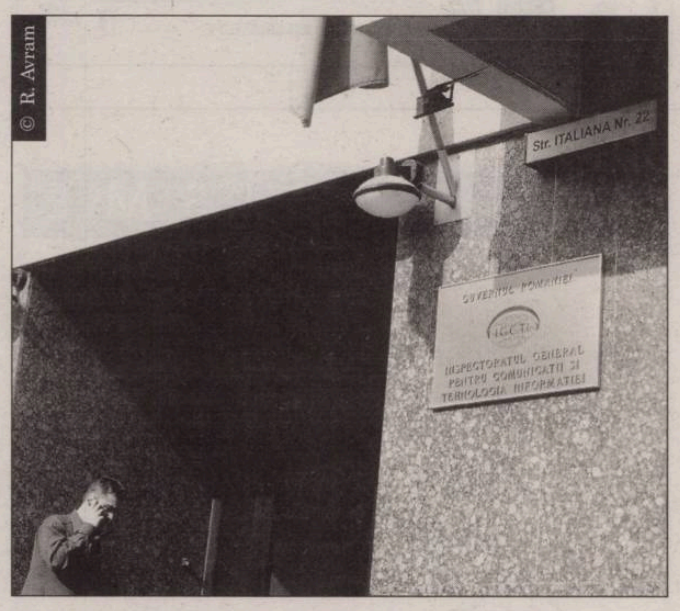

Acum, în 1994, intră în scenă descendenţii unei surori a ultimului proprietar (Boureanu Mihai, Griesbach Anca, Sterie Oana-Ruxandra şi Boureanu Şerban). La cererea lor de retrocedare, răspunsul va întîrzia un an – mai exact, pînă la 2 octombrie 1995, data dispoziţiei de restituire, semnată de primarul general, Crin Halaicu. Între timp, cei patru reclamanţi acceptaseră oferta lui Alexandru Bittner (unde am mai auzit numele acesta?). Omul de afaceri le propunea să le plătească cheltuielile de judecată, cerînd în schimb proprietatea a 25% din cele două imobile revendicate (str. Italiană, nr. 22 şi str. Biserica Amzei, nr. 19), precum şi dreptul de administrare a cotei proprietarilor, vreme de cinci ani. Aşadar, acelaşi sistem prin care, în multe alte cazuri, mînuitorii de fonduri s-au substituit moştenitorilor dreptului de proprietate, în situaţia incertă creată de întîrzierea justiţiei de a se pronunţa.

Evenimentele se precipită: la 24 februarie 1996 izbucneşte un incendiu care deteriorează grav casa, accident atribuit de pompieri unui scurtcircuit, şi impune evacuarea copilaşilor. Iarăşi sistemul cunoscut de a compromite vechea clădire şi de a elibera terenul (în acest caz, 1125 mp într-o zonă centrală, lîngă biserica Oţetari, în spatele noii ambasade a Slovaciei). Aşa se face că, la numai o lună după incendiu, succesorii lui Hagi Tudorache şi asociatul lor Bittner au încheiat un contract cu Societatea Comercială SITRACO CONIMPEX (firma dnei Gabrea, soţia arhitectului-şef al municipiului, la acea dată). Scopul lor era de a ridica un bloc de 14 etaje: „locuinţe, birouri şi spaţii comerciale", din care familia trebuia să primească 7,5 % şi Bittner, 2,5 %.

Realizarea acestei intenţii a întîmpinat unele dificultăţi, dar n-a putut fi împiedicată.

Un obstacol ar fi fost calitatea de monument istoric. Dar clădirea fusese înregistrată greşit în lista oficială: „Italiană 21" (în acelaşi fel s-a justificat demolarea casei Rosetti din str. Povernei!). Pentru a stabili valoarea culturală a casei a început o vastă corespondenţă între Direcţia Monumentelor Istorice din Ministerul Culturii şi Oficiul pentru Patrimoniul Cultural Naţional din Muzeul de Istorie şi Artă al Municipiului Bucureşti. Certificatul de urbanism, obligatoriu pentru construcţia nouă, a fost acordat pentru un bloc P + 5, sub semnătura arh. Sorin Gabrea şi fără avizul DMI. Autorizaţia de construcţie solicitată de SITRACO a fost refuzată de Direcţia de urbanism a Primăriei atunci cînd un nou arhitect-şef, Peter Derer, a arătat necesitatea conservării şi punerii în valoare a casei, chiar dacă incendiul o diminuase. Pentru a se demonstra imposibilitatea de a menţine vechea clădire, s-a declanşat „furtul de materiale de către persoane necunoscute". Cu alte cuvinte, casa a fost lăsată pradă hoţilor din cartier care au desăvîrşit ruina pînă la 90%. Termitele au lucrat toată vara, pînă cînd a rămas în picioare numai faţada dinspre stradă. SITRACO a semnalat Inspecţiei de Stat în Construcţii pericolul de prăbuşire a zidului, iar aceasta, în loc să dispună sprijinirea pînă la avizul Ministerului Culturii, a cerut demolarea. Ceea ce nu a pus capăt disputei: după ce şi ultimele resturi ale clădirii fuseseră încărcate în căruţe, încă vreo douăzeci de adrese au mai fost schimbate între instituţiile care ar fi avut datoria de a o proteja. Ba chiar, tupeu maxim, moştenitorii lui Hagi Tudorache, după ce au plătit o amendă de 3,5 milioane lei (jumătate din amenda minimă), au dat în judecată Direcţia de Urbanism, apoi pe prof. Derer care, faţă de abuzurile constatate, demisionase din funcţia de arhitect-şef. Procesul s-a mai tărăgănat încă doi ani.

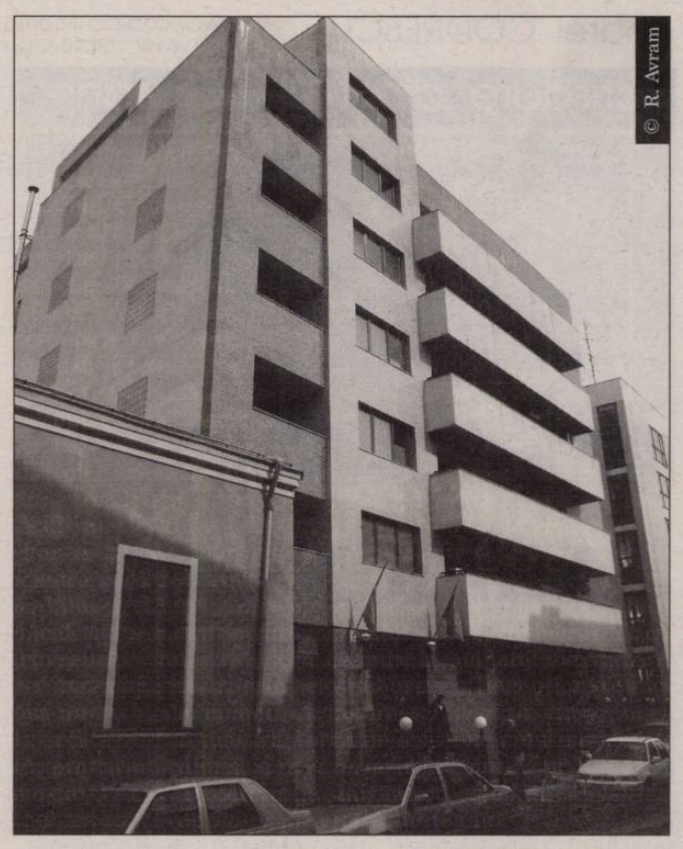

În vremea asta, la Bellu, cavoul Hagi Theodoraky mucegăieşte, înverzit de umezeală, şi, dacă cineva apasă pe clanţa uşii, pătrunde ca într-o grotă acolo unde fotografiile de familie îşi continuă veghea funebră.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

Între noi, intelectualii

Mărturisesc că, după ce Dan Voiculescu a lansat apelul către „intelectualii anonimi" (formulă inspirată, probabil, de „alcoolicii anonimi"), am fost curios să aflu mai multe despre preşedintele Partidului Conservator. Am mers pe site-ul lui Dan Voiculescu şi am aflat despre *Dom' Profesor* (aşa îi place să i se spună) nu puţine lucruri interesante. A absolvit, astfel, în 1974 Facultatea de Comerţ Exterior cu distincţia „magna cum laudae" (sic!). Se acorda în acei ani distincţia „magna cum laude" la absolvire? M-aş mira. Foarte instructivă este secţiunea „Micile secrete". Ni se dezvăluie, spre exemplu, că domniei sale „îi plac foarte mult copii" (sic!). Formulările sînt nu o dată surprinzătoare, prin concizie şi prin gustul pentru paradox: „Cartea sa de căpătîi se cheamă inteligenţa emoţională"; „Dan Voiculescu face o mare diferenţă între a avea şi a fi. Consideră că este foarte important de cît ai şi cum ai să fii tu". Profunzimea absconsă a ultimei fraze mi-a creat, recunosc, o stare de perplexitate.

Mînat de aceeaşi curiozitate firească am căutat cîteva din cărţile lui Dan Voiculescu. Una se intitulează *Psihologia negocierii contractului colectiv de muncă* şi arată mai curînd a broşură şapirografiată. Lucrarea (101 pagini) mi s-a părut iremediabil plicticoasă. E adevărat că – aşa cum declară în prefaţă – Dan Voiculescu vorbeşte uneori în numele experienţei proprii; aleg la întîmplare un pasaj: **„Principiul obţinerii de informaţii.** Acest principiu implică talentul de a vorbi puţin, a fi răbdător şi a asculta explicaţiile partenerului. Important este să nu formulăm răspunsuri şi nici întrebări pînă nu analizăm profund sensurile directe, dar mai ales indirecte ale spuselor noastre". Exemplele culturale sînt date după ureche, ca atunci cînd ni se spune că *Amintirile egotiste* ale lui Stendhal ar fi un roman. Textul pare o traducere după surse anglo-saxone. Un indiciu în acest sens este citarea în engleză a unor titluri de cărţi clasice, menţionate în capitolul „Istoria şi evoluţia sistemului de comunicare": îi întîlnim aici pe olandezul Vossius – botezat „Voussius" – cu *Institutes of Oratory* (1622) şi pe francezul Fénelon cu *Dialogues en Eloquence* (1717).

În cu totul alte condiţii grafice (copertă cartonată, hîrtie fină, literă vizibilă) este tipărit în 1999, la Editura economică, volumul *Lupta cu noi înşine. România 1989-1999*, coordonator Dan Voiculescu (printre colaboratori – Theodor Stolojan, Ilie Şerbănescu, Stelian Tănase). Dan Voiculescu are trei contribuţii: un text (din nou) complet indigest, plin de scheme şi cifre, concluziile („Concluzii la un deceniu tulbure") şi introducerea („Politică şi afaceri în anii '90: viziunea mea"). Dan Voiculescu e în largul său în paginile care combină confesiunea cu profesiunea de credinţă. Nu lipsesc aforismele fulgurante: „morbul autolatriei odată izolat, pacientul dispare inevitabil din sfera valorii creatoare". Sau sfaturi utile, de aplicat şi în politică: „Atunci cînd ai trei parteneri puternici, ei pot fi jucaţi unul contra celuilalt, în folos propriu, cu condiţia să ai abilitatea necesară în negocieri". Şi nici neologismele care dau strălucire frazei: „În consens cu reluctanţa mea faţă de angajarea iresponsabilă de credite, reluctanţă pe care o recomandam, din păcate fără folos, Guvernului încă din 1991...". Francheţea mărturisirilor ne lasă visători: „Cînd privesc înapoi în timp şi îmi aduc aminte că prima mea grijă după revoluţie a fost nu să iau, ci să dau un milion de dolari – ce-i drept, nu din banii mei – pentru a-mi întrajutora cetăţenii..." *(s.m., Al. C.)*. Şi *pour la bonne bouche*, o tulburătoare dilemă: „meditînd peste ani la aceste entuziasme repetate, îmi vine în minte butada conform căreia cel ce învaţă din experienţa altuia e inteligent, cel ce învaţă doar din experienţă proprie e mediocru, iar cel care nu învaţă nici din experienţa proprie e sărac cu duhul: să mă încadrez oare în această din urmă categorie? Nu cred, pentru că în aceeaşi situaţie se află nenumăraţi concetăţeni de-ai mei şi nu se poate să fim aşa de mulţi!"

Am spus *pour la bonne bouche?* Atunci trebuie să vorbim de cronica gastronomică a lui Peter Imre din *Ziarul financiar* (16 februarie). Aproape un sfert de cronică e dedicat apelului semnat de „învăţaţi de înaltă ţinută morală şi artistică", dar care, „din păcate, sînt mult prea sofisticaţi pentru mine". Cronicarul mimează modestia şi ignoranţa: „Nici măcar intenţia *scrisoranzilor* (s.m., Al. C.) nu mi-e foarte clară. Domnul Liiceanu e un prosper om de afaceri şi un filosof de clasă, dar eu cred că filosofii ăştia fac uneori lucruri care nu au nici o noimă şi nici vreo legătură cu universul ideilor pure în care ar trebui ei să sălăşluiască. Însă, după cum spune Maestrul, totul există dintr-un motiv, ca parte a inteligenţei perfecte care este Universul. Prin urmare, poate că, într-o bună zi, cînd mă voi lumina, o să-l înţeleg şi pe Liiceanu. Înapoi la restaurante şi la mîncare". Înţelept îndemn, veţi zice, dar nici el nu e urmat pînă la capăt. După ce se bucură de bunătăţile restaurantului (japonez), după rulouri de orez, creveţi tempura pane, wasabi, ghimbir, sos de soia, supă Miso, calamar etc., cronicarul exclamă, învins de destin: „Eu sînt fericit. Doar Liiceanu mă mai întristează".

Dacă intelectualii ne strică pînă şi pofta de mîncare, atunci e grav.

Texte şi opinii de: ● *Dan CROITORU (secretar general ICR)* ● *Dan DEDIU (compozitor)* ● *Oana GIURGIU (producător de film)* ● *Simona KESSLER (agent literar)* ● *Silviu LUPESCU (directorul Editurii Polirom)* ● *Dan POPESCU (directorul galeriei H'Art)* ● *Speranţa RĂDULESCU (etnomuzicolog)* ● *Valentina SANDU-DEDIU (muzicolog)* ● *Corina ŞUTEU (directoarea ICR New York)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Cezar PAUL-BĂDESCU*

Intrarea în normalitate

În primii ani de după '90, aşa cum se întîmpla şi în domeniile economice, nu aveam propriu-zis importuri culturale, ci mai degrabă bişniţă. Exemplul indivizilor – care mergeau la turci cu rulmenţi furaţi din fabrică şi se întorceau cu Bonibon – putea fi întîlnit, într-o formă sau alta, în toate domeniile, inclusiv în cele culturale: muzică piratată şi vîndută la tarabă sau traduceri care nu respectau nici un drept de proprietate intelectuală. După cîţiva ani însă, lucrurile au intrat în normalitate şi importurile culturale au început să se facă legal.

Totuşi, dacă păstrăm comparaţia cu domeniile economice, ne aflam în faţa unui grav deficit: exporturile culturale erau inexistente. Calibrate mult timp după modelul „Eterna şi fascinanta Românie", ele nu interesau pe nimeni în străinătate şi reprezentau doar bani aruncaţi în vînt de către statul român.

Iată însă că, în ultima vreme, lucrurile s-au pornit să se mişte şi la acest capitol: ca urmare a unor iniţiative de stat sau private, produsele culturii vii, de astăzi (filme, spectacole de muzică, dans sau teatru, romane şi lucrări ale artiştilor plastici români) au început să iasă în străinătate şi să fie cerute – chiar dacă deocamdată timid – şi de piaţă. Fireşte, sîntem departe de a echilibra balanţa importurilor şi a exporturilor, dar e un bun început şi sînt semne că situaţia e pe cale să se normalizeze. ***(C. P.-B.)***

Corina ŞUTEU

Despre exportul cultural al produselor *Men in Black*

Am fost surprinsă zilele trecute (revăzînd accidental o secvenţă din *Men in Black)* să constat că există o scenă în care extratereştrilor care stau la coadă să pătrundă pe Pămînt li se dau diverse instrucţiuni, printre care aceea că, dacă ies pe stradă, ciudat cum arată, să o facă doar noaptea şi numai în East Village. Nu, nu era vorba despre estul „satului planetar", ci despre o binecunoscută parte a Manhattan-ului în care îşi dau întîlnire artele şi artiştii *non-establishment*. Mărturisesc, e prima dată cînd am surîs la această glumă, fiindcă, spre deosebire de alte dăţi, cunoşteam East Village.

O zi mai tîrziu, văd piesa *The Fever,* scrisă şi interpretată de Wallace Shawn, un text extrem de dur la adresa mascaradei de bonomie pe care se construieşte comportamentul individual în ţările puternice, faţă de cele dominate economic, militar, geo-politic. Newyorkezii plecau din sală cu un nod în gît, aşa cum nu sînt deloc obişnuiţi să o facă, fiindcă teatrul şi artele sînt pentru ei doar *entertainment,* ele nu reprezintă în nici un caz un declanşator de lucidă introspecţie.

În fine, o *Madame Butterfly,* văzută la Metropolitan Opera şi pusă în scenă de Anthony Minghella, m-a convins că oricine doreşte să retrăiască opera în cultura ei cea mai tradiţionalistă trebuie să vină la New York!

Iată peisajul artistic direct (şi asta nu e decît o simplă, minusculă mostră) în mijlocul căreia orice propunere de conexiune culturală cu alte ţări devine un gest, pe cît de natural, pe atît de nesemnificativ, dată fiind autoreferenţialitatea de azi a domeniului artistic din America.

Cum poate exista, în aceste condiţii, noţiunea de export cultural? Cum se poate evidenţia şi singulariza o propunere artistică sau culturală venită din alt orizont?

În primul rînd, ar fi să ai o filozofie pragmatică: „dacă nu-i poţi bate, alătură-te lor!". Cultura română care îl interesează pe un newyorkez este cea care îi arată că peste tot în lume problemele sînt aceleaşi. De pildă, lectura textelor din noua dramaturgie sau prezenţa, la un teatru din New York bine intrat în circuit, a unor piese scrise de tineri români despre probleme ca: dependenţa de droguri, grotescul sufocant al culturii de supermarket, deprimanta curgere a zilelor în muncă, trafic, somn şi tot aşa... nevoia de a te deconecta de acest ritm infernal, iată un mod de a citi realitatea românească aşa cum ar citi-o orice tînăr american.

Apoi, există acea formă de export cultural care vorbeşte despre teritorii total necunoscute, cum ar fi literatura, adică existenţa unui spaţiu narativ îndepărtat şi diferit, reprezentat de scriitori pe care, nu-i aşa, pentru că nu îi cunoşti, ai încă timpul să-i descoperi, şi care sînt, tocmai de aceea, demni de interes. Deci, „spune-le despre ceva ce nu ştiu şi sînt curioşi să afle".

În fine, să te aliezi cu artişti români, al căror prestigiu internaţional este deja cucerit, e forma cea mai sigură de export cultural.

Bineînţeles că toate aceste moduri de a construi o existenţă artistică în New York par simple şi că ele sînt, în realitate, extrem de relative. Există azi zeci de feluri diferite de a conecta culturile, iar această conectare nu are întotdeauna nevoie de prezenţa unei „instanţe", schimburile artistice se petrec pur şi simplu fiindcă lumea a devenit o imensă reţea activ-interactivă.

Ceea ce însă ar trebui poate înţeles e că un gest cultural poate să fie extrem de adecvat într-un context şi total neadecvat în altul. Nu poţi reconstrui aceeaşi stare de graţie, de pildă, a unui spectacol care e de mare succes în ţara lui, pur şi simplu, fiindcă îl transporţi la New York. Aşa cum nu poţi ignora faptul că un artist ca Dan Perjovschi are expoziţie la MoMa, nu fiindcă e român (aşa cum ne-ar plăcea să credem), dar fiindcă e un artist a cărui cotă internaţională a devenit axiomatică. Inteligenţa în exportul cultural e tocmai aceea de a da unui asemenea artist (şi altora ca el) locul pe care îl merită în cultura sa naţională, cea care, de fapt, l-a hrănit şi inspirat şi faţă de care un asemenea creator rămîne aproape întotdeauna fidel.

În fine, poate că cel mai dificil examen al exportului cultural rămîne acela al imaginii pe care artele şi artiştii unei ţări îl comunică despre ea. Este România asemeni celei din filmul *Occident* sau cea din *Moartea domnului Lăzărescu* sau din *A fost sau n-a fost?* Cred că, pentru exportul cultural, e mai puţin important cît de mult e sau nu aşa „România de azi", dar este esenţial că în România există artişti care au curajul, talentul şi umorul să cîştige reputaţie internaţională spunînd despre ţara lor o poveste, chiar dacă nu cea mai tandră, cea mai omenească credibilă. Poveste care devine, tocmai de aceea, universală.

New York, 2007

Oana GIURGIU

Confecţii şi cinematografie

După Revoluţie, ambele industrii au bîjbîit o vreme, pînă cînd au început să se inspire una de la alta. Astfel a început şi cinematografia să lucreze în „lohn". Adică străinii veneau de afară cu ideea, banii, know-how-ul şi şefii de departamente, iar de aici luau doar mîna de lucru ieftină şi locaţiile, pe-atunci aproape gratis. Şi, din această prestaţie pentru export, s-au născut sau renăscut cele două mari studiouri de film din Bucureşti şi laboratoarele Kodak. Plus că românu', băiat isteţ, a furat repede meserie, şi aşa au apărut mulţi profesionişti noi.

La Fabrica de confecţii, în timp ce într-o hală se asamblau *deux pièce*-uri Chanel impecabile, alături, aceiaşi croitori făceau haine pentru piaţa internă – din materiale urîte şi prost croite. N-am înţeles niciodată cum îşi pierdeau *skills*-urile pe o distanţă de cîţiva metri. Culmea e că şi în cinematografie se întîmpla la fel. Într-o parte se făceau filme de Oscar, iar în cealaltă, nişte dezastre. Explicaţia mea personală a fost că, din păcate, regizorii, scenariştii şi oamenii de la postproducţie nu apucaseră să lucreze în „lohn".

Eh, dar vremurile au trecut şi drumurile celor două industrii surori s-au despărţit şi au început să evolueze separat. Regizorii români au început să treacă graniţa, să se remarce la festivalurile internaţionale, în timp ce designer-ii îşi dau doar aere locale. Filmele au început să arate mai bine, culorile să fie mai frumoase, actorii să pară de-acolo, vorbele să le curgă mai natural din gură şi poate cu timpul se vor auzi şi mai bine. Însă hainele care se fac în hala pentru piaţa internă au rămas la fel de urîte şi sucite. În cinematografie a început să se lucreze mai puţin în „lohn" şi poate că în timp se va lucra mai mult pentru piaţa internă.

Cîteva dintre filmele româneşti au început să se vîndă în străinătate şi să facă mai mulţi bani acolo, decît în ţară. Hainele româneşti nu au ajuns la această performanţă şi însuşi „lohn"-ul a atins noi dimensiuni, acum se aduc chinezoaice care să înlocuiască muncitoarele noastre.

Totuşi au mai rămas două asemănări, poate reminiscenţe ale perioadei de frăţie dintre cele două industrii: publicul are tot atîta chef să meargă la filme româneşti, pe cît are să se îmbrace cu hainele pocite, iar cea de-a doua asemănare este sistemul financiar-contabil care se supune aceloraşi reguli. Ori că faci şi vinzi haine, ori că faci şi vinzi filme, pentru Ministerul Finanţelor e acelaşi lucru. Probabil că cei care fac normele nu au observat încă diferenţa dintre cele două domenii de activitate.

Dar de ce aduc eu în discuţie hîrţoagele, cînd – vorb'aia – hainele şi filmul sînt de fapt artă! Chiar aşa, mi-aduc aminte că am văzut într-un muzeu de artă contemporană o rochie a lui Jean Paul Gaultier. Nu era cea mai spectaculoasă rochie pe care am văzut-o vreodată, dar probabil că deschidea un nou drum. În MNAC-ul nostru probabil că ar sta *Moartea domnului Lăzărescu*. Nu pentru că ar fi primul film românesc bun, ci pentru că şi el deschide un nou drum. Dar în muzeul despre care vorbeam nu erau o mie de rochii, era doar una, căci menirea tuturor celorlalte rochii este să se vîndă. Chiar dacă sînt mai extravagante sau mai îndrăzneţe, ele trebuie să se vîndă. Altfel nu ar putea fi plătită armata de meşteri sau chiria atelierului. Cam aşa stă treaba şi cu filmele, nu sînt toate pentru muzeu, ci şi pentru cinematograf.

Pentru că banii investiţi trebuie să se întoarcă. Cine îşi poate permite să investească la infinit, ştiind că nu i se va întoarce măcar investiţia? Şi totuşi absurdul nu e evident, atît timp cît vorbim despre „artă", nu-i aşa? Hai să încercăm din nou o paralelă. Cum ar suna: „Designer-ul Cătălin Botezatu a obţinut un credit de la Ministerul Culturii pentru noua sa colecţie. În cazul în care rochiile distinsului designer nu se vor vinde, acestea vor rămîne în proprietatea statului român"?. Am fi cu toţii brusc revoltaţi, nu-i aşa? Cu toate astea, foarte multe filme ale artiştilor români nu se vînd şi nu fac nici cariră festivalieră.

Or, pentru ca filmele să se vîndă şi să aducă înapoi banii statului, ele trebuie să nu sperie publicul şi să aibă „puncte de desfacere". Astfel regizorii ar trebui să afle că nu mai sînt locuri la muzeu sau că publicul nu mai rezistă nervos la porcării. În acelaşi timp, statul ar trebui să se gîndească serios ce face cu „punctele de desfacere", adică cu cinematografele. În ultimii şaptesprezece ani, nimeni nu s-a gîndit serios, şi rezultatul este că numărul cinematografelor s-a împuţinat. Ele – vezi, Doamne – au fost privatizate, dar nimeni nu s-a gîndit la ce se va întîmpla ulterior. Dacă îşi vor păstra obiectul de activitate şi dacă va fi cineva în stare să le administreze în consecinţă. Acum situaţia e jenantă. Un film românesc cu greu adună 20.000 de spectatori, la un număr de – să zicem – 22 de milioane de locuitori. În timp ce pe la vecinii noştri, cu mult mai puţin numeroşi, un film depăşeşte suta de mii de spectatori. Dacă lucrurile ar fi mers normal, ar fi trebuit deja să apară „managerii de cinematografe", unii care să aducă mai mult a manageri culturali, decît a administratori de clădire.

Şi mai e ceva: orice film care se face intră în cinematografele din ţară, mă rog, cele care au mai rămas, chiar şi filmele care adună doi, trei spectatori speriaţi. Ei bine, la export nu e la fel. Se cumpără doar cele care „trec graniţa" cumva, care au un *chelcăşoz* de universalitate. Şi uite cum, în timp, va trebui să ne dăm seama cum merge piaţa, ce se cere, ce vrea publicul să vadă. Cum faci un film care să-ţi satisfacă elanul creator, pe de-o parte, dar care să se şi cumpere, pe de altă parte?!

Pînă una alta, vreo trei-patru filme româneşti pleacă la export şi aduc înapoi o punguţă cu bani, oricum, puţin mai mult decît ce-au scos din vînzarea în ţară.

Şi sîc! Confecţiile nu au atins încă această performanţă.

Valentina SANDU-DEDIU & Dan DEDIU

Vin, femei şi concertmaeştri

Se mai poate vorbi de conceptele import-export la nivel muzical, în momentul în care tehnologia informatică realizează o bază de date planetară, prin Internet – Radio, prin site-uri ca *YouTube, Yahoo Music*, prin programe de *file-sharing* precum *DC++, eMule, Napster*, prin dezvoltarea telefoniei mobile şi a serviciilor prin satelit, care ajung să redefinească nu doar noţiunea de *piraterie*, ci şi pe cea de *copyright*?

Dacă da, atunci singura modalitate de „export" poate fi, în contextul tendinţei pronunţate de globalizare, tocmai cea pur geografic-naţională. Altfel spus, *ce muzică exportăm* noi, românii?

1. Paradoxal, principalul brand românesc muzical este muzica folclorică. Paradoxal, pentru că unii dintre noi se plîng accentuat, după 1990, că n-ar mai exista „folclor autentic" (acel strat arhaic idealizat şi tabuizat). Nu e locul aici unei dezbateri despre semnificaţia noţiunii de folclor autentic. Ceea ce observăm e doar faptul că occidentalii par a avea mai puţine probleme decît noi, vizavi de „autenticitate". Au, în schimb, o mare apetenţă pentru muzica de metisaj contemporană (vezi Fanfara „Ciocîrlia", chiar şi anumite manele), care sînt considerate cît se poate de autentice pentru vremurile noastre. Mai mult, numeroşi interpreţi sau ansambluri – chiar din zona muzicii „savante" – au adoptat, din anii '90 încoace, o strategie nouă în alcătuirea programelor de concert cu care circulă în străinătate: muzică românească contemporană combinată cu aranjamente după muzici folclorice sau bizantine *(Trio Contraste*, Marius Ungureanu şi *Drum*, Atelierul de muzică nouă *Archaeus)*. De unde această idee? Tocmai din legile pieţei muzicale, unii dintre noi adaptîndu-se mai flexibil la ceea ce se cere. Alţii intră pe domeniul *world music* şi „împachetează" comercial melodii şi ritmuri folclorice, în care parfumul levantin se combină cu ritmuri africane şi culori asiatice, totul într-o „zeamă" de sunete electronice ieftine, agrementate de tonuri de ţambal.

2. Un alt registru s-ar defini astfel: România este (şi a fost) o mare exportatoare de soprane, de la Haricleea Darclée, Ileana Cotrubaş, pînă la Angela Gheorghiu, Leontina Văduva, şi enumerarea poate continua cu multe alte nume celebre. Se vorbeşte, pe bună dreptate, de şcoala de canto românească, dar există cu siguranţă şi un rezervor genetic remarcabil în această privinţă, poate similar cu acela al gimnasticii feminine.

3. La capitolul pianişti, de asemenea, nu stăm rău. Celebra serie de CD-uri *Great pianists of 20th Century* conţine trei nume româneşti de „monştri sacri": Dinu Lipatti, Clara Haskil şi Radu Lupu. Iar instrumentele cu coarde sînt bine reprezentate atît la capitolul solişti, cît şi la cel al instrumentiştilor de orchestră. Există chiar un banc celebru în lumea muzicală germană, referitor la care sînt cele trei lucruri importante pe care le exportă România: *Wein, Weib und... Konzertmeister* (vin, femei şi... concertmaeştri).

Dacă am început cu „ce exportăm?", să precizăm că ţintim toate categoriile de import-export. Înainte însă de a le detalia pe celelalte (ce nu exportăm?, ce importăm?, ce nu importăm şi nici nu exportăm?), este deja necesară o nuanţare. Sînt cazuri în care „exportul" sau „importul" presupune un efort al unor instituţii româneşti sau chiar al statului. Sînt poate mai multe cazurile în care artiştii „se exportă" singuri (cazul sopranelor, pianiştilor şi concertmaeştrilor), precum şi mixturi de situaţii.

Ca imagine mediatică, sopranele şi pianiştii surclasează compozitorii. În ultima vreme, numele lui George Enescu începe să pătrundă mai accentuat în Europa vestică, parţial datorită Festivalului internaţional care-i poartă numele, parţial graţie unor iniţiative individuale de a-l face cunoscut (prin simpozioane, festivaluri în centre europene şi americane). Poate fi aşadar Enescu plasat în categoria exporturilor? În interiorul României, Enescu este un „brand de ţară", alături de muzicile tradiţionale. În exterior, nu are încă destul succes.

Despre compozitorii din generaţiile următoare, ce să mai zicem? Ei aparţin fără echivoc categoriei *ce nu exportăm?,* mai precis: muzică savantă românească în formate atractive. Nu e vorba numai de promovarea acestei muzici savante, ci şi de prezentarea ei corespunzătoare, în forme diverse şi însoţite de un discurs adecvat. Chiar dacă muzica se ascultă, această ascultare e influenţată întotdeauna de modalitatea de prezentare a ei, verbală sau scrisă . Cu aceasta, am ajuns la un alt lucru pe care nu-l exportăm: o viziune coerentă asupra totalităţii muzicii româneşti, sau chiar viziuni parţiale, care să fie susţinute de „concepte muzicale", de „etichete" pregnante. Pentru a exporta muzica românească avem nevoie de „idei forţă", conectate la piaţa ideilor muzicale internaţionale. Aceste „idei forţă" trebuie să fie percutante şi să posede acel „cîrlig" care să atragă un public spre această muzică. Contează foarte mult şi unde, în ce medii concertistice, exportăm această muzică savantă: una e să fii promovat de Filarmonica din Berlin (eventual sub bagheta lui Sir Simon Rattle), alta e să ţi se programeze o piesă în vreo şcoală de muzică berlineză.

Ce importăm? Muzici de toate soiurile şi pe toate canalele, pentru orice fel de mediu: muzică de ascultat, ambientală, funcţională, de film, de reclamă, sonerii de telefonie mobilă etc. Excepţiile le găsim, deloc surprinzător, tot în perimetrul muzicilor savante „de nişă": muzica de avangardă, muzica veche – genuri pentru care în Occident există o piaţă cu tradiţie şi public propriu, dar care la noi n-au căutare.

Aceste exemple ţin deja de categoria *ce nu importăm?*. Dar carenţa cea mai mare la „importuri" o descoperim la nivelul mentalităţii critice, care să ne diversifice discuţia despre muzică. Încă nu am reuşit să ne apropriem autenticele discuţii despre muzică, o critică muzicală la obiect, comentarii de conţinut, profesioniste, necruţătoare – dacă este cazul –, asupra creaţiilor şi interpreţilor. Pe cînd şi la noi un Alex Ross, cel care semnează splendide articole de critică muzicală în *The New Yorker?* Sau recenzenţi de talia lui Charles Rosen, din *The New York Review of Books?*

Ce nu importăm şi nu exportăm? Carte de muzică şi partituri. Se pare că România de azi nu are nevoie nici să citească despre muzică, nici să vorbească despre ea în cunoştinţă de cauză. În schimb, toată lumea are pretenţia că se pricepe la muzică şi o poate comenta (vezi concursul naţional *Eurovision* 2007). Cu cîteva infime excepţii, piaţa de carte muzicală (atît savantă, cît şi de divertisment) este o mare pată albă în peisajul editorial autohton.

Speranţa RĂDULESCU

În luptă cu birocraţia

Turneele artistice pe care le organizez în Occident cu muzicieni populari din România – în majoritate ţărani (români şi romi) – ar putea fi numite „export cultural", dacă cuvîntul nu ar fi prea pompos faţă de gesturile liliputane pe care le comit. O să vă explic cum m-am pomenit în această antrepriză şi de ce unii organizatori de spectacole occidentali au ales să lucreze cu mine, o persoană fizică fără panaş şi fără veleităţi. Publicul occidental al muzicilor lumii se împarte, *grosso modo,* în două categorii: publicul cultivat, care frecventează cuviincios concertele de muzică tradiţională programate în teatrul sau teatrele din aria lor de rezidenţă; şi publicul comun, în general mai tînăr, care se amuză copios, în jeans şi T-shirt, la festivalurile în aer liber cu muzici folclorice şi de fuziune. Cel dintîi public e competent, deschis, rafinat şi exigent; al doilea seamănă întrucîtva cu publicul marilor spectacole de folclor din România, avînd totuşi o educaţie estetică mai de calitate.

Directorii de teatre şi consilierii lor artistici selectează, cu un an-doi înainte şi cu multă îngrijire, formaţiile pe care le programează. Ei sînt bine informaţi în legătură cu muzicile orale ale diferitelor popoare şi grupuri etnice, dar – fireşte – nu sînt experţi în toate. Pentru a construi spectacole variate şi atractive, ei apelează la un cerc de colaboratori din diferite ţări, colaboratori care le-au fost recomandaţi drept pricepuţi şi dispuşi să-i ajute. Eu sînt unul din ei: cel specializat în muzicile tradiţionale din România. La solicitarea unui director artistic (solicitare care este întotdeauna destul de precisă: „aş avea nevoie" – spre exemplu – „de un mic grup ţărănesc din sudul României, cu un stil apropiat celui al tarafului «des haïdouk»"; sau: „mi-ar trebui pentru această stagiune un grup de coarde cu o muzică discretă, care să se asorteze cu..."; sau: „organizez un concert de muzică ţigănească"... etc.), eu fac una sau mai multe oferte, din care el o alege pe cea care îi convine. Urmează apoi aranjamentele administrative: avionul, hotelul, transportul instrumentelor mari, asigurările, diurnele... Impresarii mărunţi sau ocazionali, care lucrează de obicei pentru festivalurile de nivel local, sînt mai puţin pedanţi şi mai grăbiţi. În criză de idei, ei pot recurge la instituţiile oficiale din România, care le recomandă una din formaţiile lor favorite şi, ca să-şi facă oferta cît mai seducătoare, se angajează să-i finanţeze transportul – evident din bani publici.

În România nu există un echivalent al publicului occidental fin, cunoscător şi interesat de muzici tradiţionale. Oameni rafinaţi şi deschişi sînt numeroşi, fireşte – am remarcat-o la Muzeul Ţăranului, unde organizez deseori concerte, împreună cu cîţiva colegi –, dar ei n-au avut oportunitatea de a se coagula într-un public iniţiat şi stabil, pentru că impresarii nu le oferă şansa unor serii de concerte/spectacole care să-i solidarizeze în jurul aceloraşi preferinţe. În România, concertele de muzică tradiţională – din România sau de aiurea – sînt, de fapt, rarissime.

Pe cale de consecinţă, produsele culturale pe care le „exportă" – la iniţiativa şi după gusturile occidentalilor şi, mai ales, *exclusiv pe banii lor* – nu fac, după standardele ţărişoarei mele, nici două parale. Nu sînt decît bizarerii netrebnice. Succesul (inclusiv de casă) de care se bucură ţăranii „mei" la teatrul din Montreux, la Cité de la Musique din Paris, la teatrul „La Fenice" din Venezia sau la Palatul Muzicii din Atena trebuie să fie inventat; tot aşa după cum inventat va fi fiind şi triumful mondial al lăutarilor vîrstnici din Clejani, care ce sînt, în fond – nişte ţigani neinstruiţi cum se cuvine de vajnicele noastre centre de îndrumare şi şcoli populare de artă.

Am lucrat, de cele mai multe ori, pe cont propriu, fără o instituţie în spate – deşi admit că, în ultima vreme, situaţia s-a mai schimbat întrucîtva. Am devenit fără voie o alternativă specializată la instituţiile impresariale româneşti. E destul de absurd, socotind că în principiu occidentalii sînt tentaţi să se încreadă mai degrabă în instituţii decît în persoane particulare. Atunci pentru ce mă solicită? De groază că, de la o instituţie culturală din România – şi aici includ fără cea mai mică ezitare şi Ministerul Culturii –, se vor pomeni cu oferte comparabile cu cele pe care avem plăcerea să le vedem zi de zi la televizor. (În paranteză fie spus, compatrioţii noştri nu par să realizeze cît de elucubrante şi de ţopeşti sînt emisiunile şi spectacolele de folclor, cu ţăranul lor inventat de la A la Z în cheie paseisto-festivistă.)

Export – cum spuneam – un produs cultural care, în România, are valoarea de piaţă zero barat. Înfruntînd şi complicaţiile de rigoare. (Mă trec frisoanele cînd îmi amintesc, de exemplu, cozile şi umilinţele pe care le-am încasat la ambasadele occidentale pînă în anul 2000.) Păstrez în continuare măsura pentru că mai am şi altceva de făcut: de exemplu, discurile de muzică tradiţională pe care, acum şapte ani, m-am hotărît – fie ce-o fi! – să le produc în ţară. Lucrînd de data aceasta într-o echipă – minusculă, dar solidă şi devotată cauzei – sub cupola Muzeului Ţăranului şi a fundaţiei sale culturale „Al. Tzigara Samurcaş". Teoretic, discurile Colecţiei „Ethnophonie" sînt, şi ele, o marfă exportabilă: nu teribilă – piaţa discului european este în cădere liberă din pricina pirateriei, iar înregistrările de muzici tradiţionale au devenit hiperabundente; nu teribilă – spuneam –, dar competitivă. Mare noroc că nu ne-am făcut iluzii! Pentru birocraţia românească, discurile noastre cu tiraje minuscule sînt totuna cu mobilele, confecţiile şi Daciile Logan: ca să le expediezi în Occident, ai nevoie de o licenţă de export care costă mult şi se obţine cu eforturi năucitoare. Mare lucru – veţi zice –, vindeţi-vă discurile în ţară, ca să educaţi bravul popor român. Dar bravul popor român stă cam prost cu banii şi, în plus, n-are trebuinţă de broşuri bilingve şi alte fleacuri pretenţioase care umflă preţul. Dar în fine, vindem şi educăm. Numai că faptul de a nu exporta ne aduce prejudicii neaşteptate. Vom rata astfel în acest an, pentru a doua oară, Premiul Criticii germane a Discului, pentru că produsele noastre nu se află în magazinele ţării care ne onorează cu nominalizarea. Nu putem răspunde cum se cuvine nici solicitărilor de includere a colecţiei noastre de discuri în mediatecile din Belgia, de exemplu: poşta română nu ne permite să trimitem nici măcar 50 de discuri, fără blestemata ceea de licenţă. Doar cu chiu şi cu vai am expediat întreaga colecţie în Franţa, în trei exemplare: două pentru comisia de evaluare a Academiei „Charles Cros" (care ne-a şi premiat de altfel) şi unul pentru recenzentul ei în revista *Trad Musique*. Legea cu licenţa e în continuare în vigoare şi după 1 ianuarie 2007 – ni s-a spus –, dar Dumnezeu ştie dacă e adevărat....

Cînd vrei să exporţi produse la care oficialităţile culturale române stau cu spatele, te pomeneşti faţă în faţă cu cea mai fioroasă şi ticăloşită birocraţie din lume. În această situaţie dramatică, ai două posibilităţi: să-ţi investeşti tot restul vieţii într-o luptă corp la corp cu cerberii legilor şi reglementărilor reale sau inventate, sau să o laşi baltă şi să te apuci de mişcarea artistică de amatori, ca toată lumea bine din „cultură". Eu şi echipa mea de la muzeu sîntem cam deprimaţi, aşa că mă tem că o s-o lăsăm curînd baltă. Dar de mişcarea artistică de amatori promitem să nu ne apropiem.

Am scris şi eu ce mă frămîntă, ce mă îngrijorează, ce mă revoltă şi mă face cîteodată să plănuiesc emigrarea în Zanzibar, dublată de o expunere publică şi gălăgioasă de motive. Mai am o suferinţă: cea legată de exportul temporar al instrumentelor muzicale. Adică de obţinerea unor hîrtii care atestă faptul că lăutarul iese din ţară cu acelaşi Stradivarius hodorogit cu care se obligă să se întoarcă – un Stradivarius pe care, aşa cum vă puteţi închipui, vameşul îl va recunoaşte instantaneu şi fără greş! Fiecare instituţie îndrituită întocmeşte hîrtiile după cum o taie capul; dar, la graniţă, nefericitul muzician află invariabil că ele sînt „incorecte" – nu de alta, dar să-şi reamintească unde se află puterea şi cui i se cuvine peşcheşul.

Pe altă dată. Pînă atunci, exportaţi voi, dacă vă ţin nervii.

Silviu LUPESCU

„Cum stăm cu esportu' toa'ăşi?“

Proza faţă cu „deficitul“ extern

Cînd scriu aceste rînduri, tocmai s-a încheiat o săptămînă neaşteptat de bună pentru „exportul“ de prozatori. O editură din Hexagon a plătit, pentru licenţa de traducere a ultimului roman al lui Florin Lăzărescu, o sumă egală cu cea pe care o editură românească o plăteşte pentru cei mai de top autori din literatura universală. Edituri din Franţa şi Austria au solicitat drepturi de traducere pentru romanele lui Dan Lungu, am încheiat contracte pentru Doina Ruşti şi Cecilia Ştefănescu, ale căror cărţi vor fi publicate în limba bulgară, în vreme ce un alt traducător din aceeaşi ţară şi-a manifestat opţiunea pentru Cezar Paul-Bădescu şi Nora Iuga (autoare solicitată şi în Germania sau Slovenia). În fine, oferte a primit Filip Florian de la prestigioasa editură germană Suhrkamp, dar şi de peste Ocean, Harcourt Trade Publishing arătîndu-şi disponibilitatea pentru achiziţionarea drepturilor de traducere, în toate limbile, a romanului *Degete mici,* fapt ce reprezintă o premieră la noi, lăsîndu-ne să sperăm că piaţa de carte americană nu e de nepătruns şi că prozei româneşti nu-i sînt hărăzite doar editurile selecte, dar mici. Important e să existe perseverenţă în promovare, agenţi literari profesionişti şi, desigur, să avem cărţi care să trezească interesul.

Iată de ce, dacă acum doi ani credeam că am fi o Slobozie culturală a Europei, astăzi am devenit mai optimist, văzînd că trenul s-a urnit din loc, măcar cu cîţiva kilometri. „Noul val“ al literaturii, atît de contestat de unii, pare să-şi arate creasta, chiar dacă nu a devenit, cum am dori, un tsunami. Trebuie să avem răbdare, să renunţăm la a ne raporta obsesiv la Premiul Nobel, fiindcă, pînă a obţine un asemenea trofeu, mai avem oarece lucruri mărunte (dar plicticoase) de făcut acasă. Cum ar fi acela că trebuie să învăţăm să ne promovăm literatura în străinătate.

Socoteala de-acasă nu se potriveşte cu cea din tîrg

O editoare din Polonia, Beata Stasińska, pe care am întîlnit-o împreună cu Mircea Mihăieş anul trecut la Frankfurt, constata că, în vreme ce WAB traduce mulţi autori din Bulgaria, Cehia sau Croaţia, îi lipseau autorii români din portofoliu. Motivele – spunea – ar fi: lipsa informaţiilor despre literatura contemporană şi despre piaţa de carte din România, lipsa traducătorilor şi a referenţilor. Observaţii similare făcuse şi Jean Mattern, directorul Colecţiei „Du monde entier“ de la Gallimard, editorul Gabrielei Adameşteanu. Anul trecut, la Neptun, Mattern părea nedumerit cu privire la modul lipsit de pragmatism prin care promovăm opere literare cu şanse reduse de „export“ (şi cîţi bani nu cheltuiesc instituţiile noastre culturale cu asemenea „manifestări“ în străinătate, menite, mai curînd, a promova turismul autohton cultural?). În plus, spunea „gallimardul“, îi este dificil să se orienteze în faţa unei oferte făcute „în bloc“, în dauna a două-trei nume de autori contemporani cu şanse maxime de a fi traduşi.

Dar cine să stabilească acele nume? Din capul locului, mărturisesc că nu am un răspuns. În nici un caz însă, nu agreez selecţiile făcute de instituţiile statului, chiar atunci cînd fac apel la jurii independente. La noi, juriile au devenit cu adevărat o problemă. Scandalul izbucnit recent în cinematografie arată clar că, dacă eşti apreciat în străinătate, vei fi descalificat de juriul de acasă, şi invers. Romanul *Întoarcerea huliganului,* al lui Norman Manea, cea mai bună carte străină în Franţa anului 2006, a fost ocolit de toate premiile autohtone. Un respectabil critic declara de curînd că n-a auzit de Florin Lăzărescu, autor care, peste doar o lună, avea să cîştige un important premiu est-european, iar un altul afirma că s-a plictisit, de ani buni, să mai citească literatură contemporană. De prisos să mai spun: ambii critici au făcut parte din diverse jurii şi vor juriza în continuare! Despre *Zece pentru România* nu văd ce ar mai fi de spus. Păguboase sînt şi „sentinţele“ cu iz personal pe care unii „critici“ de ocazie sau realizatori *ad-hoc* de talk-show-uri le exprimă cu privire la proza contemporană, ori cei care confundă „exportul“ cu finanţările pe care diverse instituţii bugetare le acordă, falsificînd realitatea. Apar anchete ridicole în care, pe aceeaşi pagină, o carte este catalogată fie drept cea mai bună, fie, cîţiva cvadraţi mai jos, drept cea mai... proastă carte a anului. Cu asemenea jurizări şi cu un spirit critic consternant, cînd nu e de-a dreptul partizan, şansa de a oferi străinilor mînaţi de cele mai bune intenţii o imagine cît de cît reală despre ce se petrece în literatura (cinematografia etc.) contemporană românească este egală cu a celui ce ar paria pe victoria echipei Frontiera Curtici într-un eventual meci cu A.S. Roma.

„Intern“ vs „export“?

Din fericire, „exportul“ literaturii române nu depinde de capriciile unor jurii sau de instituţiile noastre culturale (unele, excesiv de politizate), ci, în primul rînd, de „producţia“ autohtonă însăşi. Nu întîmplător întrebarea cea mai frecventă pe care editorii din străinătate mi-o pun despre un autor român este „cîte exemplare s-au vîndut?“. Ocupîndu-ne excesiv şi hipnotizaţi de „exportul“ de cultură, riscăm să uităm de cititorul de acasă, diminuîndu-ne astfel, şi mai mult, şansele de a pătrunde în lume. Căci undeva cercul se închide: succesul în ţară poate da naştere unuia internaţional, iar succesul internaţional creşte vînzările în ţară. Lucrurile par a fi situate pe un cerc vicios care trebuie totuşi întrerupt. Deşi cultura globală pare să pîndească de după colţ, am avea motive întemeiate să susţinem că principalul „consumator“ a ceea ce se publică astăzi la noi trebuie să fie cititorul autohton. Cu puţine excepţii, literatura română se naşte, *aici,* în matricea ei firească.

Mici trucuri arhicunoscute şi mereu amînate

Ar trebui să sprijinim mai *eficient* formarea unei noi generaţii de traducători din română în alte limbi, al căror număr, în lume, este astăzi cu totul insuficient. Promovarea literaturii nu se poate realiza fără promovarea limbii române, fără un program naţional serios. Nu ştiu cine şi cum sprijină lectoratele de limbă română din străinătate, dar cred că sînt departe de a se bucura de importanţa pe care o merită. Să învăţăm cum să ne promovăm *eficient* prozatorii şi să-i sprijinim pentru a deveni cunoscuţi, ca individualităţi, în lume. Programul „Les belles étrangères“ a fost un bun exemplu, dar unicul remarcabil în ultima vreme. Mi-e teamă că, fără parteneriate puternice din străinătate, multe dintre manifestările noastre promoţionale, proiectate de funcţionarii culturali locali, vor continua să aibă un impact redus. Va trebui să întocmim statistici corecte privind producţia editorială autohtonă şi să înţelegem care sînt aşteptările reale ale editorilor străini. Un roman de peste 500 de pagini, oricît de bine primit în ţară, poate fi (deocamdată) un obstacol economic de nedepăşit pentru orice editor străin, oricît de bine intenţionat ar fi. Vedetismul, veleitarismul cu ifose europene sau cărţile peste care s-a aşternut praful în biblioteci au puţine şanse de transpunere în acele culturi care se vor vii şi actuale. În vreme ce instituţiile culturale din alte ţări sprijină în special promovarea în străinătate a autorilor din noua generaţie (investesc cu gîndul la viitor), la noi orientările sînt mai curînd invers – din 20 de autori propuşi de juriu pe lista operelor ale căror traduceri să fie finanţate de ICR, doar doi au sub 40 de ani! Multe lucruri ar trebui făcute cu profesionalism şi onestitate, înainte de a rîvni la „export“ sau Nobel.

În concluzie

Azi sînt cu mult mai optimist. Aşa-zisul „deficit“ al prozei româneşti va fi compensat, pe măsură ce statutul scriitorului român va deveni unul competitiv (profesionist) în ţară. Obsesia excesivă a „exportului“ a fost şi este nesănătoasă, căci întrebarea „Cum stăm cu esportu' toa'ăşi?“ am mai auzit-o cîndva, repetată ameninţător, şi zău că nu aş vrea să-mi mai aduc aminte de ea. Cu o minimă strategie, cu efortul conjugat al editurilor şi al instituţiilor culturale şi, deopotrivă, al autorilor înşişi, proza autohtonă contemporană are toate şansele de a se face (tot mai) cunoscută în lume.

Cel mai tradus autor român la această oră este Norman Manea, reprezentat de una dintre cele mai puternice agenţii literare din lume, Wylie Agency. Autori ai editurilor Polirom & Cartea Românească traduşi în ultimul an sau care urmează a fi traduşi: Gabriela Adameşteanu, Vasile Ernu, Filip Florian, Florina Ilis, Nora Iuga, Florin Lăzărescu, Dan Lungu, Cezar Paul-Bădescu, Andrei Oişteanu, Simona Popescu, Doina Ruşti, Cecilia Ştefănescu.

Cinci factori care reduc şansele de „export“ ale literaturii române

1. Ofertă relativ redusă
2. Promovare şi informare externe insuficiente
3. Dificultatea editorilor străini de a găsi traducători şi referenţi
4. Număr neconvingător de exemplare vîndut în ţară
5. Lipsa agenţilor literari în străinătate

Simona KESSLER

O grădină

În filmul antologic *Being There,* Peter Sellers joacă rolul unui grădinar sărac cu duhul, care ajunge sfetnicul unui influent om de afaceri. Dacă în film vorbele simple ale grădinarului despre „grădina şi mersul firesc al naturii“ lasă să apară lumea de afaceri şi politica într-o lumină mai caldă, prin asocierea culturii cu import-exportul se obţine, după părerea mea, efectul invers: cultura ca obiect neutru al unei tranzacţii la rece, cultura ca marfă, redusă la aspectul pecuniar şi cantitate: cît iese, cît intră, pe cîţi bani. De ce să facem această asociere reducţionistă?! La ce ar folosi să punem în balanţă marfare întregi de drepturi de traducere cu cîte o expediere *par avion* a unui pachet de literatură autohtonă?

Nu am să mă lansez într-o tiradă patetică de ce nu pot considera literatura o marfă de import-export, am să spun doar că în ultimii 16 ani în care am lucrat ca agent literar nu mi-a trecut niciodată prin cap că mă ocup cu „import de proprietate intelectuală“, şi nici foarte recent, cînd am negociat drepturile de traducere în întreaga lume pentru romanul *Degete mici* de Filip Florian, nu am considerat că am făcut un export!

Cred că rolul meu este de a ajuta un autor să-şi găsească o cale spre cititorii săi.

Discuţia despre numărul evident mai mare de traduceri în limba română, decît din limba română poate să înceapă cu cărţile bisericeşti din secolul al XVI-lea – psaltiri, evanghelii, cazanii, vieţile sfinţilor –, care tot traduceri erau, şi poate atinge o coardă foarte sensibilă cînd se ajunge la provincialismul literaturii române.

De ce ar exista interes faţă de autorii români în străinătate? Răspunsul poate fi tot o întrebare: dacă editorii români nu au încredere în talentul autohton, de ce ar avea o editură străină? Este o chestiune de gust, încredere şi angajament. Cred sincer că, atunci cînd editorii noştri vor începe să ia în serios autorii români, îi vor publica şi promova pe măsura talentului lor, atunci cînd autorul nu va mai avea acel sentiment jenant că i s-a făcut un hatîr de a fi fost publicat, ci dimpotrivă, editura va considera o onoare de a publica opera unui autor, atunci se va da un semn care poate avea şi ecou internaţional.

De-a lungul anilor, am fost contactată de numeroşi autori români cu speranţa de a-i reprezenta internaţional şi nu m-am angajat în acest demers din două motive: pe de-o parte, reprezentarea autorilor străini este mai mult decît un *full time job,* iar pe de altă parte, chiar dacă opera mă convingea, personalitatea autorului uneori se dovedea o barieră de netrecut.

Reprezentarea unui autor autohton nu este doar o chestiune de procedură formală: semnezi un contract de reprezentare, faci o prezentare, o trimiţi la cît mai mulţi, stabileşti opţiunile, faci *follow-up* şi accepţi oferta cea mai mare. Înseamnă mult mai mult: simpatie şi încredere, afinitate şi dedicare, angajament personal, iar toate acestea cer timp.

Iar acest timp mi-l pot lua numai în cazuri excepţionale, atunci cînd opera şi autorul mă conving deopotrivă. În acest moment, nici nu-mi pun problema profitabilităţii unui astfel de angajament, mă bucur nespus că două edituri de renume, Harcourt şi Suhrkamp, au inclus romanul lui Filip Florian în programul lor, că două editoare de renume internaţional, Drenka Willen şi Katharina Raabe, au susţinut romanul cu mult entuziasm şi că am obţinut termeni foarte buni pentru autor.

Prefer să compar literatura noastră tînără cu o grădină de flori rare al căror parfum bizar va ajunge pe toate meridianele, dacă le vom creşte cu încredere şi entuziasm.

Raport de activitate

Am fost 10 ani redactor de carte la Editura Meridiane, din 1992 am început să lucrez ca agent literar, iar în 1994 am înfiinţat prima agenţie literară independentă din România.

În ultimii trei ani, am înregistrat o creştere considerabilă a numărului de contracte, în momentul de faţă administrăm în jur de 2000 de contracte, ceea ce înseamnă aproximativ 3000 de titluri, iar cifra noastră de afaceri se apropie de 100.000 de euro.

Din contractele încheiate prin agenţia noastră, în 2006, aproape 60% au fost pentru ficţiune, atît literară – de exemplu: Zadie Smith, Margaret Atwood, Kiran Desai, Barry Unsworth, Jonathan Safran Foer, Sarah Hall, John Banville, Joseph O'Connor etc. –, cît şi comercială – de exemplu: Peter James, Arthur Golden, Tony Parsons, Philip Kerr, Peter Mayle, Nicholas Evans, Lee Child, Mo Hayder etc.

În 2006, tendinţa cea mai pregnantă a fost orientarea spre literatura pentru copii şi tineri, am încheiat peste 100 de contracte, majoritatea trilogii sau serii – de exemplu: Terry Pratchett, Luc Besson, Ice Age, P.B. Kerr, Joseph Delaney, Superman, Christopher Paolini, X-Men, Nancy Farmer, Spiderman etc.

Dan CROITORU

Reconstrucţia unei instituţii

În anul 2005, odată cu schimbarea conducerii şi a strategiei sale, Institutul Cultural Român s-a angajat într-un pariu ambiţios: acela de a promova, în mod real, cultura română în străinătate, cu un puternic accent pe creaţia contemporană.

Lucru deloc simplu, pentru că s-a luptat pe două fronturi: restructurare şi dezvoltarea instituţională, pe de o parte, concepere şi derularea programelor culturale, pe de alta. A fost demarată acţiunea de extindere a reţelei institutelor culturale româneşti din străinătate. Dacă în anul 2004 funcţionau 9 institute, în prezent s-a ajuns la un număr de 15 institute culturale româneşti (la Berlin, Budapesta, Istanbul, Lisabona, Londra, Madrid, New York, Paris, Praga, Roma, Stockholm, Tel-Aviv, Varşovia, Veneţia, Viena), dintre care 4 au fost inaugurate anul trecut (Varşovia, Londra, Stockholm şi Madrid), iar în primul trimestru al acestui an va fi deschis oficial Institutul Cultural Român din Lisabona. ICR şi-a propus deschiderea unor institute culturale româneşti la Kiev (cu o filială la Cernăuţi), Chişinău, Atena, Belgrad, Moscova şi Beijing. Tot în cursul anului 2007 va fi inaugurată, la Szeged, o filială a Institutului Cultural Român de la Budapesta, în contrapartidă cu deschiderea, anul trecut, a unei filiale a Centrului Cultural al Republicii Maghiare la Sfintu Gheorghe.

Echipele acestor institute au trebuit să-şi conceapă un program articulat, coerent, de prezentare a ofertei culturale româneşti, calibrat în funcţie de specificul fiecărui mediu cultural. Era important să se iasă din sediu, să se deschidă înspre public, să-i stîrnească interesul, să intre în contact cu artiştii locali, cu instituţiile locale, pentru a beneficia de mediatizarea acestora.

Cum? Pentru că era nevoie de un mecanism articulat de atragere a proiectelor „de pe piaţă", în 2006 a fost lansat *Programul CANTEMIR – Program de finanţare a proiectelor şi programelor realizate de operatori culturali şi de tineri creatori*. Programului i-a fost alocat un buget de 900.000 lei, iar proiectele s-au înscris în domeniile: arte vizuale, teatru, dans, film, muzică, literatură şi patrimoniu. Reacţia pozitivă a actanţilor culturali (reflectată în numărul de proiecte depuse) a condus, în ciuda timpului extrem de scurt de la lansare, la impunerea programului pe piaţa culturală.

Totul pentru export!

Film. Probabil că în anul 2006 cea mai promovată artă a fost cinematografia. Am mers, cum era şi normal, pe creasta valului („noului val") al generaţiei de cineaşti care a „explodat" în ultimii ani. Institutele culturale româneşti din străinătate au organizat zile ale filmului românesc la Budapesta, Varşovia, Stockholm, Veneţia, New York, Praga şi Viena. Mii de iubitori ai celei de-a şaptea arte au aplaudat, la scenă deschisă, filmele semnate de Cătălin Mitulescu, Cristi Puiu, Corneliu Porumboiu, Tudor Giurgiu, Ruxandra Zenide, Nae Caranfil, Florin Iepan, Alexandru Solomon şi alţii. Festivalul „Un cinema pentru Europa", organizat de Institutul Cultural Român din Varşovia, a fost cel mai amplu eveniment cultural românesc de pînă acum din Polonia. Proiecţiile au avut loc în cinematografe consacrate din şapte mari centre culturale ale Poloniei: Varşovia, Lódź, Toruń, Wroclaw, Poznań, Cracovia şi Gdańsk. Cu ocazia participării româneşti la cea de-a 36-a ediţie a Festivalului Internaţional de Film de la Rotterdam, una dintre cele mai importante rampe de lansare a tinerilor cineaşti, revista festivalului a dedicat un amplu articol celor trei regizori români, prezenţi cu lungmetraje: Corneliu Porumboiu, Cătălin Mitulescu, Radu Muntean. Evident, toate aceste eforturi (care vor continua în anii ce vin) au drept scop pătrunderea filmelor româneşti pe reţelele de distribuţie din Occident.

Muzică. Limbaj extrem de accesibil, muzica se regăseşte în foarte multe dintre programele ICR şi ale institutelor culturale româneşti din străinătate. În fiecare săptămînă, se organizează concerte sau recitaluri susţinute de diferiţi artişti, consacraţi sau tineri muzicieni, care abordează varii genuri, de la muzica clasică la jazz, etno-jazz, fusion etc. Nu mă pot opri să nu amintesc despre evenimentele integrate în programul *România de lîngă tine,* organizat de ICR şi MAE, în lunile noiembrie şi decembrie ale anului trecut. În mari săli din Europa au cîntat Radu Lupu, Ruxandra Donose, Mihaela Ursuleasa, Silvia Marcovici, Viniciu Moroianu, Laura Buruiană etc., acompaniaţi de Filarmonica „George Enescu", sub bagheta lui Cristian Mandeal, de Orchestra „Virtuozii din Bucureşti", dirijată de Horia Andreescu, de Orchestra Simfonică Cehă dirijată de Leoš Svárovský. O altă componentă a aceluiaşi program a constituit-o prezentarea unor interpreţi şi meşteri populari, precum şi a unei expoziţii cu obiceiuri româneşti de iarnă, la Tîrgul de Crăciun – *Marché de Noël* – de la Strasbourg. În fine, douăzeci şi patru de biserici şi catedrale din Europa au găzduit concerte ale unor ansambluri şi coruri româneşti, în cadrul programului *România în Advent,* care a cuprins concerte de muzică barocă, muzică românească de Crăciun, colinde şi cîntece bisericeşti.

Teatru. Pe lîngă organizarea unor turnee în străinătate ale Teatrului „Bulandra" (la Tel-Aviv şi Budapesta), ale Teatrului „Nottara" (în Germania, cu un spectacol destinat comunităţii româneşti) ş.a., o mare atenţie a fost acordată tinerei (şi efervescentei) dramaturgii româneşti. Numele unor Ştefan Peca, Gianina Cărbunariu, Bogdan Georgescu, Vera Ion, Ana Mărgineanu, Ioana Moldovan, Cristian Panaite s-au auzit în Europa şi America, în cadrul unor spectacole, work-shop-uri, lecturi. Totul culminînd cu includerea piesei *Kebab* a Gianinei Cărbunariu, prezentată cu sprijinul ICR, la Festivalul Internaţional al Noii Dramaturgii F.I.N.D. 2006, sub formă de lectură scenică, în repertoriul pe 2007 al prestigiosului teatru berlinez, în regia lui Enrico Stolzenburg! Iar proiectul iniţiat de ICR New York şi intitulat *Romania KISS ME! Six Short Plays from Romania's New Wave* (în ciuda celor care s-au simţit datori să-şi exhibe false pudibonderii!) a beneficiat de o cronică în *The New York Times*!

Arte vizuale. Pictură, foto/video performance, arhitectură, sculptură, grafică. Pe scurt: Dan Perjovschi, Ion Alin Gheorghiu, Mihai Sîrbulescu, Devis Grebu, George Paul Mihail, Marin Gherasim, Lia Perjovschi, Mihaela Marin, Sorin Vasilescu, Ioan Augustin, Matei Bejenariu, Alexandra Croitoru, Irina Cios, Cristian Pogăcean, Emilian Cioc, Felix Lupu, Marcel Chirnoagă, Cela Neamţu, Claudia Lazăr, Mirela Roman, Marilena Preda Sînc, Teodor Graur.

Artele spectacolului. Dan Puric, Mihai Mihalcea, Cosmin Manolescu, Răzvan Mazilu.

Introducing Romania... i-am zis noi şi a fost, la Bruxelles, în decembrie 2006 şi ianuarie 2007, *prima* campanie de publicitate *outdoor* pe tema integrării României în Uniunea Europeană, care îşi propunea să anunţe publicului larg din capitala Belgiei apropiata accedere a României în spaţiul UE la 1 ianuarie 2007. S-a recurs, aşadar, la un mijloc de comunicare cu care publicul occidental este obişnuit. În acest scop, afişele de promovare a României au fost expuse în spaţii cu vizibilitate mare: pe autobuze şi tramvaie (250), în staţiile de metrou (50) şi în interiorul metroului (290).

Literatură. ICR a iniţiat, pentru prima oară în România, două programe anuale de traducere a autorilor români în limbi străine.

Programul de traduceri de autori români în limbi de circulaţie internaţională „20 de cărţi". În prima etapă, un juriu independent a selectat douăzeci de titluri, din care au fost apoi traduse fragmente reprezentative de 20-30 de pagini şi oferite editurilor de prestigiu din ţările-ţintă (Statele Unite, Franţa, Germania, Anglia, Italia, Spania). Strategia a funcţionat, iar primele cărţi au şi apărut: *Cruciada copiilor* de Florina Ilis la Editura Nymrod (Israel), în traducerea lui Yotam Reuveny, iar în decembrie 2006, *Întîmplări în irealitatea imediată* de Max Blecher, Editura Aletheia (Spania), în traducerea lui Joaquín Garrigós. În 2007 vor apărea încă 7 cărţi (semnate de Andrei Pleşu, Stelian Tănase, Lena Constante, Nicolae Steinhardt, Ion Mureşan, Mircea Cărtărescu, Răzvan Petrescu) la edituri din Statele Unite, Franţa, Spania, Austria.

Programul de finanţare a editorilor străini pentru traducerea autorilor români – TPS (Translation and Publication Support Programme) se adresează editorilor străini interesaţi în traducerea şi publicarea autorilor români. Programul funcţionează după modelul celor derulate de instituţii consacrate din lume. Prima sesiune a avut loc în luna mai 2006, cînd finanţările au fost acordate unui număr de 5 edituri din Cehia, Polonia şi Franţa. A doua sesiune din 2006 a confirmat faptul că ne aflăm pe drumul cel bun: nu mai puţin de 17 edituri din 10 ţări (Bulgaria, Cehia, Franţa, Italia, Portugalia, Rusia, Slovacia, Spania, SUA şi Ungaria) vor primi subvenţii pentru traducerea unor autori români (de la Constantin Noica şi Mihail Sebastian, la Ana Blandiana, Gabriela Adameşteanu, Dumitru Ţepeneag, Cătălin Avramescu), finanţările acordate însumînd circa 60.000 de euro).

Totodată, derularea, în anul 2006, a programelor de promovare în străinătate a culturii române scrise a demonstrat că este absolut necesară existenţa unei structuri de contact între piaţa editorială din străinătate şi cea a cărţilor autorilor români sau a cărţilor despre cultura română. S-a luat astfel decizia înfiinţării unui Centru Naţional al Cărţii care va funcţiona astfel ca o verigă între editorii străini şi interesele culturale ale României.

Anul 2007. ICR va asigura prezenţa românească la festivaluri de anvergură consacrate, îmbrăţişînd cele mai variate forme de expresie artistică şi culturală ale muzicii, filmului sau teatrului. Şi, *pour la bonne bouche*, dacă vom primi sprijin din partea tuturor celor implicaţi, sperăm să vedem realizată, spre sfîrşitul anului, o mare expoziţie de artă românească, la Veneţia, menită să celebreze 100 de ani de cînd artiştii plastici români participă la Bienala de Artă de la Veneţia.

Probleme. O legislaţie greoaie, kafkiană în multe cazuri – ignorînd complet condiţiile cu totul aparte pe care le suportă un produs cultural – afectează grav mersul firesc al lucrurilor. Astfel, nu se pot face plăţi în avans către parteneri, decît în urma primirii unei scrisori de garanţie bancară (ceea ce se traduce prin blocarea unei sume echivalente din conturile acestor parteneri – exemplu perfect de cerc vicios). Au fost ratate unele evenimente programate iniţial, întrucît ICR s-a văzut pus în incapacitatea achitării în avans a chiriei pentru spaţiile de desfăşurare. Apoi, operatorii culturali care aplică în cadrul *Programului CANTEMIR* sînt obligaţi, potrivit reglementărilor HG 264/2004, să avanseze din fonduri proprii sumele necesare derulării proiectelor, acestea urmînd să fie recuperate de la ICR pe bază de deconturi. Nu mai vorbesc de imposibilitatea suportării cheltuielilor de transport ale participanţilor străini în cadrul programelor ICR! Cireaşa de pe tort o reprezintă însă reglementările privind achiziţiile publice în străinătate, cuprinse în „celebra" OUG nr. 34/19 aprilie 2006, cu care se luptă instituţiile publice din România. Spre exemplu, în cazul institutelor culturale româneşti din străinătate, care au ajuns în prezent la o medie de peste 50 de evenimente culturale într-un an, operaţiunile de promovare şi publicitate fac obiectul prevederilor legii şi, sînt, *de facto,* blocate pînă la finalizarea cu succes a licitaţiilor, care trebuie lansate – atenţie! – din România!!!

Evident, n-am acceptat mioritic aceste piedici legislative majore. Reprezentanţii ICR le-au semnalat în repetate rînduri, atît în intervenţii publice, cît şi pe cale oficială. Chiar zilele trecute a fost lansat un apel către toate instituţiile statului pentru remedierea acestei situaţii. Fără constituirea unui cadru legislativ adecvat, în acord cu statutul României de membru al Uniunii Europene, ne vom zbate la nesfîrşit în tentaculele unei mentalităţi pernicioase, incapabile să aprecieze dimensiunea şi resorturile faptului cultural.

Dan POPESCU

Tîrguri şi galerii

În artele vizuale, artiştii pot intra în circuitul comercial internaţional prin participarea la tîrguri internaţionale. Acolo poţi intra în contact cu alte galerii sau colecţionari importanţi. Există deja un sistem ierarhic bine pus la punct, iar cele mai importante tîrguri sînt deja evenimente anuale aşteptate cu interes (Art Basel, F.I.A.C, Art Forum Berlin, Frieze Londra, Art Cologne, Armory Show). Galeriile româneşti de artă contemporană au început, de trei ani încoace, să dezvolte politici de reprezentare care implică şi prezenţa la aceste evenimente. Principalele probleme sînt evident financiare. Taxa de participare nu e mică, iar piaţa românească nu este atît de puternică încît galeriile să-şi permită mai mult de două-trei tîrguri pe an. O politică inteligentă a Ministerului Culturii s-ar putea inspira dintr-una a instituţiei similare din Slovenia sau Polonia. Acolo, ministerul a înţeles că felul prin care un artist autohton capătă impact internaţional ţine de prezenţa lui şi a instituţiilor private care-l susţin la aceste tîrguri. Astfel, au înfiinţat un fond care susţinea participarea la cele mai importante tîrguri de profil. Iată o metodă ieftină şi eficientă prin care arta românească poate fi promovată.

În arta contemporană românească, reuşitele internaţionale reprezintă mai degrabă efort individual, şi nu unul conjugat de sistem. Artiştii români care au reuşit internaţional sînt puţini (Mircea Cantor, Dan Perjovschi sau Victor Man), iar succesul lor este haiducie personală, şi nu neapărat un efort al vreunei instituţii. Din nefericire, se poate spune că absenţa unor instituţii private, de tipul galerii de portofoliu, care să fie şi sprijinite eventual guvernamental, a dus la situaţia în care aceşti artişti sînt doar valori de export. Mai precis, ei au fost preluaţi de galerii internaţionale prestigioase şi preţul lor a crescut destul de brusc, depăşind posibilităţile de colecţionare a pieţei interne. Galeriile private reuşesc încetul cu încetul să formeze o piaţă autohtonă care să aducă cît mai mulţi bani în acest domeniu. În felul acesta, lucrările unui artist vor circula şi în România, înainte să devină exportabile. Poate pentru prima oară în istoria recentă a artelor vizuale româneşti vom evita o situaţie jenantă de care nimeni nu pomeneşte: Brâncuşi are mai puţin de 5% din lucrările sale în România. Protecţionismul patriotard cretinoid al comuniştilor a fost o ruşine care n-a „păstrat valorile în ţară", ci mai degrabă le-a aneantizat prin izolare. Partida se poate însă pierde şi altfel: să ne imaginăm în post-tranziţie că mîna invizibilă ne va distribui şi nouă o parte din bogăţia de valori simbolice care se naşte acum într-un timp în care roadele artistice s-au copt neaşteptat de bine.

În altă ordine de idei, sînt de părere că ruşinoasa „Ţeapă" din Piaţa Revoluţiei trebuie dinamitată într-un performance apocaliptic!

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 23 februarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Cristi MĂRCULESCU

Trance în sală

La Sala Polivalentă, sîmbătă, 24 februarie, de la ora 21, party cu dj-ul Armin van Buuren; în deschidere: Vania şi Remy.

The Mission – cel mai baban organizator de evenimente bazate pe muzică *house,* cu vechime, standarde, mii şi mii de fani. În alegerea artiştilor care vor cînta *house* în faţa clubber-ilor, cantitativul (numărul de potenţiali spectatori) primează, dar, dat fiind succesul giga-colosal al unor evenimente, se mai strecoară prin grila lor de programe şi programări şi ceva muzici şi artişti (electro, *trance, house* sau hibrizi mirabolanţi) fix pentru uns pe suflet oamenii care ştiu că există mai multă muzică decît se aude la Radio şi se vede la TV. Pe scurt, rudimentarul (numele mici care reflectă poziţiile fruntaşe în topuri şi inimi ale unor Fatboy Slim, Tiesto, John Digweed sau Sasha) *versus* non-comercialul (trecut cu vederea şi ascuns în Studio Martin, uneori lipsit de cea mai vagă urmă de promovare).

Armin van Buuren – unul dintre numele mari, (încă) o încarnare a conceptului de *„music for the masses",* punct de referinţă în ce priveşte *trance*-ul de radio. Mai exact, un zeu al clubber-ilor mulţi, mici şi mărunţi, care susţin din buzunarele proprii o industrie nu tot timpul letală. Cetăţean olandez de 30 de ani, aflat de 10 ani pe scena muzicală, dotat cu destulă inteligenţă (a se citi pragmatism) cît să fie implicat şi în latura financiar-managerială a fenomenului muzicii de club, decent în interviuri. Nominalizat la zeci de premii muzicale, cîştigător a zeci de trofee/ diplome/ distincţii. Pe lîngă statutul de dj, mai există şi activitatea de producător şi artist (foarte lăudatul album *Shivers),* pentru că, deh, mai nou, climaxul carierei de dj este atingerea statutului de producător. Armin van Buuren are totuşi ceva ce lipseşte de multe ori colegilor lui din vîrful topurilor dj-ilor: o linie a lui, o relaţie (mai) personală cu muzicile pe care le mixează şi produce. Deşi *trance*-ul marca van Burren mai are multe pînă la a atinge un nivel menţionabil de originalitate, autorul nu se sfieşte să implementeze în textura seturilor *sound*-uri fără prea mare legătură cu *trance*-ul mamă, de la electro la pop şi de la *dark beat* la elemente de techno. Rezultatele nu sînt zguduitoare, dar în *mainstream,* influenţele, fie ele brutal sau subtil inserate, chiar fac diferenţa.

Happening-ul de la Sala Polivalentă este parte a unui

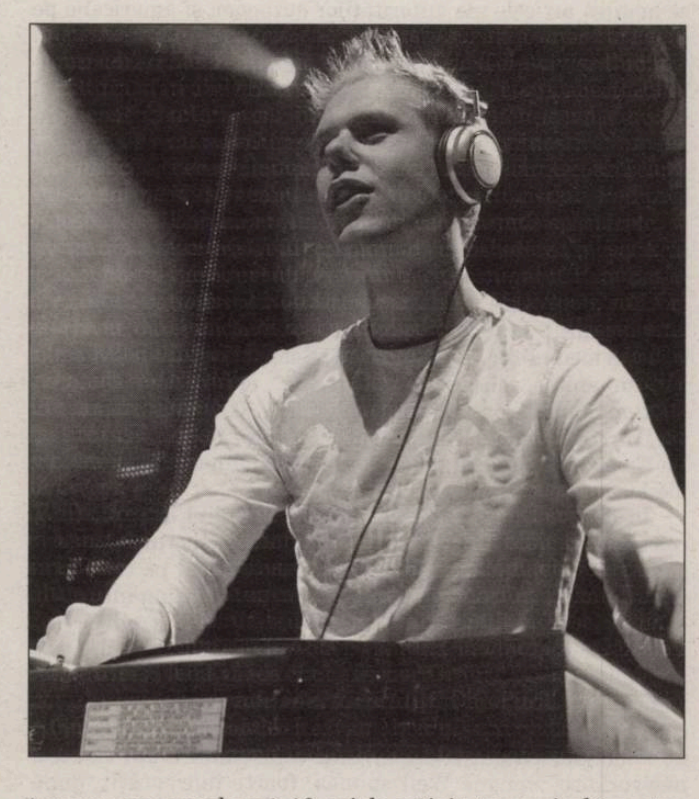

turneu care marchează 10 ani de activitate muzicală pentru Armin van Buuren. Party-ul de la Polivalentă, care este a treia aterizare a olandezului la Bucureşti, are şanse de succes: Mission-ul a cîştigat în timp, pe lîngă know how-ul în alegerea locaţiilor, şi destul respect faţă de propria instituţie şi plătitorii de bilete cît să asigure o sonorizare ne-defectuoasă, iar la ocazii festive creşte şi grija partenerilor externi şi a vedetelor pentru detalii.

P.S. Precizări (probabil ne-necesare): *trance* (doar că plafonat şi repetitiv) cîntă şi ATB; distanţa între goa / psy / hardcore / trance şi van Buuren este cea de la *cuisine* la McFish.

D'ale Valentine's Day

– dragostea în ştiri şi cifre –

● „O femeie de 52 de ani din Coreea de Sud i-a cîntat timp de 60 de ore soţului ei bolnav, care a rugat-o să-i aline durerile postoperatorii. Kim Seok-ok a cîntat 1000 de melodii şi poate că ar mai fi cîntat, dar a leşinat, răpusă de epuizare. Ea a cîntat de luni pe la prînz pînă în seara de Valentine's Day. Fără să vrea, Kim a bătut recordul mondial cu 38 de minute..." *(Adevărul)*

● „Sînteţi îndrăgostiţi în acest moment?" era întrebarea afişată pe ecran la OTV, unde nouă invitaţi stînd în fotolii şi unul în picioare vorbeau – în direct – despre dragoste. 53% răspunseseră cu Da, 47 % cu Nu.

● „De Valentine's Day, la Salonul Calypso Massage puteţi alege între un «body ikebana» (masaj floral), unul japonez şi unul futurist, precum şi un masaj de armonie asiatică a duşului." *(Evenimentul zilei)*

● „Maternitatea din Ruse a asistat la prima naştere a unui copil român în acest an. Avantajele Bulgariei sînt serviciile bune şi costurile relativ mici." *(Cotidianul)*

● „Grupuri de radicali hindi din India au ameninţat că vor fotografia cuplurile de tineri care se dedau la gesturi drăgăstoase în public şi vor transmite familiei imaginile. Studenţii afiliaţi Partidului Congresului au avertizat însă că îi vor reclama pe hinduşi pentru «hărţuirea» tinerilor." *(Adevărul)*

● „Numărul căsătoriilor a continuat să scadă în Italia, autorităţile estimînd că 500 de mii de cupluri trăiesc în concubinaj, dublu faţă de acum zece ani. Un studiu realizat de Asociaţia de Planificare Familială arată că aproape 33% dintre britanici sînt de părere că, dacă o femeie face sărituri sau urinează imediat după ce a întreţinut un raport sexual, nu va rămîne însărcinată." *(Evenimentul zilei)*

● „Peste 145.000 de căsătorii au fost încheiate în 2006 în România, cu aproape 5000 mai multe decît în 2005. De asemenea, s-au pronunţat aproape 31.000 de divorţuri, mai puţine cu 2200 faţă de anul precedent. În 2006, s-au născut 218.300 de copii, cu 2700 mai puţin faţă de anul precedent." *(Cotidianul)*

● „Arheologii din Italia au descoperit trupurile îmbrăţişate ale unor soţi care au trăit în urmă cu cel puţin 5000 de ani. Este prima oară cînd sînt dezgropaţi doi oameni din neolitic în acelaşi mormînt... Vîrsta celor doi îndrăgostiţi va fi determinată în urma unor minuţioase teste cu C14." *(Adevărul)* **(M. C.)**

Ciprian VOICILĂ

Superstiţii urbane

Instituţiile gîndesc – ne asigură Mary Douglas – iar Muzeul Ţăranului Român ne-a trimis, în calitate de comando etnologic, prin şcolile generale şi liceele bucureştene, ca să facem cît mai multe victime în rîndul adolescenţilor. În această luptă corp la corp, fiecare dintre noi îşi etalează arsenalul. Călin Torsan îi atrage în mrejele muzicilor tradiţionale, interpretîndu-le la diverse instrumente de suflat cîte o piesă, două pe oră, alături de George Turliu şi de Silviu Fologea. George nu se lasă mai prejos şi le expune puştilor fotografii cu ţărani, însoţite de comentarii menite să le ascută toate simţurile pentru orice manifestare a Diferitului. Eu încerc să le transmit ceva din curiozităţile venerabilei şi atît de puţin cunoscute mitologii tradiţionale autohtone, fiindu-mi imposibil să nu recunosc un lucru, anume că cel mai bine au prins pînă acum „lecţiile" avînd ca temă vampirismul şi dragostea, cîntată în poezia noastră la fel de tradiţională sau performată de-a dreptul în magia erotică. Şi pentru că nu puteam acţiona de capul nostru, ca nişte kamikaze, ne-am ales şi un slogan: „Venim noi la voi!".

Urmînd logica schimbului, cerem şi uneori primim de la copiii Oraşului nişte texte. De data asta, cei de la Liceul „Al. Vlahuţă" ne-au vorbit despre superstiţiile lor, urbane, personale, care se întîlnesc prin volute temporale nebănuite cu superstiţiile noastre. Şi noi vînam canalele cu număr impar de găuri, în aşteptarea coliziunii cu imprevizibilul viitor.

O zi de 13 cu Templieri. „Eu nu cred în superstiţii, dar am cîteva să vă spun. De exemplu: de ce ţi-e frică, de aia nu scapi. Dar de ce să nu vă spun istoria zilei de 13, care se consideră un ghinion. În secolul al XV-lea, regele Filip, numit şi Cel Frumos, avea multe datorii la Templieri deoarece făcea războaie cu alte ţări. Aşa că i-a arestat şi le-a confiscat banii. După părerea mea, nu cred că există moroi sau ghinion, ci Domnul, care ne hotărăşte soarta." (Vlad Cioceanu, clasa a V-a)

Probabilitatea ghinionului în nouă paşi. „Să nu întîlneşti o pisică în faţa ta. Dacă o oglindă se sparge înseamnă şapte ani de ghinion. Dacă noaptea visez urît, a doua zi îmi merge prost. Dacă te întorci din drum, îţi merge rău. Dacă calci pe gurile canalului, îţi merge rău. Dacă ies lucrurile pe dos, se schimbă vremea. Dacă eşti încălţat cu un adidas, nu te însori. Cînd intri pe un teren de fotbal, calci cu piciorul drept întîi, pentru a aduce noroc. Dacă îţi arunci dintele pe casă, îţi creşte altul mai bun." (Octavian Scarlat, clasa a V-a)

Alfabet şi superstiţii. „Cînd eram mic, nu ştiam ce sînt superstiţiile. Nu ştiam nici măcar alfabetul prea bine. Ştiu clar că atunci cînd eram mic mă temeam de numerele impare. Orice făceam, trebuia să fac de minim două ori. Încă mai am superstiţia asta. Mă tem puţin de întuneric, deoarece cînd sînt sub pătură mă simt cel mai bine şi mai în siguranţă. O altă superstiţie de-a mea este că atunci cînd mă simt obosit, trebuie să-mi învîrt o dată capul. Unii oameni mă cred nebun, dar eu le spun că asta e. Îmi place să butonez telefonul fără sens, ca şi mp3-ul meu. Îmi place să fac lucruri nebuneşti. Cum ar fi să mă bag sub un brad şi să-mi pun o pungă de cadou, mare, pe mine. Mai am superstiţii, cum ar fi: dacă trec pe sub masă (în afară de cea Sfîntă) se spune că nu mai am noroc, sau cînd dau cap în cap cu cineva, trebuie să mai dăm o dată ca să nu rămînem proşti, sau, dacă mă calcă cineva pe un picior, trebuie să-l calc şi eu pe el pe acelaşi picior şi cu acelaşi picior, ca să nu rămînem mici. Mai este un lucru. Nu trebuie să sparg oglinda deoarece se spune că am şapte ani de ghinion." (Ştefan Vlad Cristian, clasa a V-a)

O zi ca o luptă între piciorul stîng şi cel drept. „Dimineaţa, cînd mă trezesc şi mă ridic din pat, primul pas îl fac cu piciorul drept ca să am noroc toată ziua. La prînz, cînd mă duc la şcoală, ies din casă călcînd cu piciorul drept. Pe stradă trebuie să nu-mi treacă calea o pisică neagră că o să am ghinion toată ziua, iar dacă îmi trece calea o pisică albă, am noroc. Cînd ajung la şcoală şi cineva vrea să împrumute bani de la mine, eu îi dau cu mîna stîngă, ca apoi să-i iau cu mîna dreaptă, pentru că se spune că atunci cînd o să-i iei cu mîna dreaptă, o să ai noroc şi o să primeşti mai mult. Cînd mă întorc spre casă, ies din şcoală cu piciorul drept. Cînd ajung acasă şi mă aşez la masă, nu mă aşez în colţul mesei, că se spune că dacă te aşezi acolo nu o să te însori. Nu mănînc nici de pe cuţit că o să mă fac rău, dar nu mănînc nici atunci cînd îmi fac temele, că o să uit despre ce este vorba. Iar cînd mă culc în pat, ultimul pas îl fac cu piciorul stîng, în semn de sfîrşit al zilei. A doua zi, dacă aş avea un examen, mi-aş pune de cu seară cartea sub pernă ca să ştiu materia." (Dan Gaidău, clasa a V-a)

În grafia autoarei. „Ce vă pot spune? Răspuns: Sînt foarte superstiţioasă, recunosc. *Dimineaţa:* cînd mă trezesc şi mă dau jos din pat, trebuie s-o fac cu piciorul drept, altfel toată ziua va fi plină ochi de ghinion. *În timpul zilei:* cînd merg pe stradă şi văd un canal cu patru găuri, mă grăbesc să calc pe acesta, se spune din popor că aduce noroc. Sper! Dar dacă mai calc, cumva, pe vreun canal cu 5-6-7... găuri fac 9 piruete şi după spun de 9 ori «Norocul să-mi surîdă». Dacă trece o pisică neagră sau un cîine negru, fac 9 paşi înapoi, îmi retrag drumul care m-a adus acolo, fac o cruce cu piciorul drept şi scuip în sîn. *Seara (înainte de culcare):* cînd mă culc, mă urc în pat cu piciorul drept şi îmi spun rugăciunea cu mîna dreaptă mai sus un pic, decît mîna stîngă, astfel va urma o zi începută cu dreptul. *Cîteva cuvinte:* cred foarte mult în superstiţii deoarece SPER să merite sacrificiul (nu e foarte mare, dar există) pe care îl fac DIRECT după aceste mici reguli. Concluzie: Peste tot există reguli. Nu contează! Viaţa Este Plină De Reguli Care Trebuie Respectate." (Maria Mădălina Şerban, clasa a V-a)

Sfatul părinţilor. „Părinţii mei m-au învăţat să nu cred în superstiţii şi să cred într-o opinie." (Teodor Mihalcea, clasa a V-a)

Anca MANOLESCU

Tradiţiile spirituale la prezent

În 2003, Gabriel Liiceanu a avut încrederea să îmi propună coordonarea unei noi colecţii la Humanitas, pe care a numit-o „Înţelepciune şi credinţă". Ea trebuia să ofere publicului cultivat cărţi care să hrănească şi să bucure totodată, cărţi de experienţă şi de interogaţie spirituală, de frumuseţe a gîndului şi a expresiei. Mi-am spus că aceasta e, într-adevăr, o zonă mai puţin acoperită din literatura domeniului religie/tradiţii/spiritualitate, unde, după 1989, s-a publicat mult, dar mai cu seamă pe extreme. (Las deoparte tipărirea *en gros* a genului *New Age,* paranormal, poliţist-deconspiraţionist, vandabil datorită izului sulfuros sincretic ori ieftin palpitant.) Pe de o parte, edituri creştine publică literatură de evlavie sau de dogmă, dar într-o formă editorială, adesea, frustă. De cealaltă parte, apar din ce în ce mai mult volume erudite, ediţii de texte ori studii de specialitate. Între o literatură de edificare rapidă şi literatura ştiinţifică, cu subsol amplu şi vocabular tehnic pe o temă extrem de ţintită, rămîne o a treia zonă, foarte largă şi necesară. E necesitatea de a oferi unui public cu anumite exigenţe intelectuale cărţi unde tematica religioasă îşi arată înalta calitate culturală şi îndelungata istorie, precum şi îndrăzneala ideilor întrupate într-o practică, o ordine de viaţă. Mai e ceva. După ce o jumătate de secol subiectul religie a fost izgonit din spaţiul public, lipsa de orientare culturală, de cunoaştere pur şi simplu, în acest domeniu e destul de mare. Familiaritatea cu tematica spirituală – fie că e vorba de interes cultural ori de angajare spirituală – e de reînvăţat. Or, pentru un public cultivat, de toate vîrstele, literatura apologetică şi arhaizantă e, în genere, puţin atrăgătoare; literatura prea specializată e nereverberantă.

Alături de Editura Institutului Biblic al Bisericii Ortodoxe Române, cu un stil şi o adresă bine definite, există cîteva edituri care publică programatic şi avizat literatură creştină de calitate. Printre ele, Editura Anastasia îmbină varietatea tematică cu rafinamentul înfăţişării volumelor care merg de la „literatura pustiei", la neopatristică, de la autori români moderni la literatura athonită, de la teologumenă la cărţi de bucate de post. În 2004, ea a lansat o elegantă colecţie, „Biblioteca patristică", unde obiectul carte şi obiectul text, la fel de atent îngrijite, dau cititorului plăcerea unei calităţi bibliofile. Editura Deisis, de la Sibiu, îmi stîrneşte admiraţia prin felul cum sînt încadrate textele. Texte patristice şi studii celebre asupra autorilor lor, acte fundamentale ale Răsăritului sau filozofia creştină cea mai actuală (Jean Luc Marion, de pildă) sînt însoţite de introducerile consistente, înnoitoare, foarte bine informate ale lui Ioan I. Ică jr, directorul editurii, la care se adaugă articole ale autorităţilor europene şi americane pe problemă. Cititorul nu face cunoştinţă doar cu un text, ci cu o problematică atent situată. La Cluj, Editura „Galaxia Gutenberg" publică, prin entuziasmul avizat al unor tineri filozofi şi teologi, texte de doctrină apuseană; la Timişoara, Editura Amarcord a editat lucrări valoroase, printre care *Enciclopedia doctrinelor mistice* (volum coordonat de M.-M. Davy); Editura Univers enciclopedic numără între colecţii pe cea de „Filosofie medievală" şi *„Historia Religionum";* la Editura Meridiane apare Colecţia „Artă şi religie". În sfîrşit, editurile Polirom şi Humanitas au, fiecare, programe de publicaţii pe un spectru mai larg, din care amintesc cîteva direcţii. La Polirom, Colecţia „Plural. Religie", „Biblioteca Ioan Petru Culianu", „Biblioteca medievală", *„Septuaginta",* Colecţia „Tradiţii creştine". La Humanitas, colecţiile *„Terra lucida",* orientată spre *ştiinţa spirituală* a tuturor tradiţiilor, „Religie", „Gînditori ruşi", seriile „Mircea Eliade", „Kierkegaard", „André Scrima", volumele lui Nicolae Steinhardt, numeroase titluri din Colecţia „Istoria ideilor".

În ce mă priveşte, mi-am propus, pornind de la profilul colecţiei închipuit de Gabriel Liiceanu, trei lucruri. Întîi, să cuprind în ea texte „savuroase", după înţelesul pe care îl dă înţelepciunii termenul latin: texte în care te întîmpină o gîndire spirituală foarte vie, în care depozitul unei tradiţii este metabolizat de autor, interpretat cu prospeţime şi stil, făcut să iradieze dincolo de limitele explicite ale religiei, către toate valorile civilizaţiei, orientînd existenţa în întregul ei; texte în care personalitatea puternică a autorului se grefează creator pe trans-personalul tradiţiei. Într-o însemnare din *Caietele* newyorkeze, Simone Weil spunea, foarte îndreptăţit, după mine, că, aşa cum puterea unei surse luminoase se măsoară prin strălucirea aruncată asupra obiectelor neluminoase, tot aşa, o formă de viaţă religioasă ori spirituală e evaluată prin iluminarea lucrurilor *(tuturor* lucrurilor) de aici. O tradiţie religioasă autentică e capabilă să le lumineze pe toate, fără a le brusca, fără a şi le subordona, lăsîndu-le în ordinea lor proprie, pe care o face însă *transparentă.*

Apoi, am căutat cu tot dinadinsul texte care să vorbească despre religie şi tradiţii *la prezent,* cu temele, crizele, întrebările moderne, cu atitudinea proprie unei modernităţi pentru care religia nu este un trecut venerabil, ci o dimensiune umană axială, purtătoare de prezent transcendent. O asemenea atitudine revine la angajare intensă în substanţa religiei şi la interogaţie critică a fenomenelor ei, la sensibilitate intelectuală faţă de mister şi la curajul de a gîndi pe cont propriu împreună cu tradiţia. Simone Weil, André Scrima, C.S. Lewis, Romano Guardini, cu mai multe titluri în colecţie, îndeplinesc strălucit ambele criterii. În al treilea rînd, caut autori şi cărţi care înfăţişează, *în acest stil,* alte tradiţii spirituale, sau care, refuzînd orice fel de sincretism, fac punţi între tradiţii, le arată convergenţa la zenit. Aşa e, de pildă, volumul lui Thomas Merton, *Mistici creştini şi maeştri zen.* Lui Cristian Bădiliţă i se datorează volumul de dialoguri *Pe viu despre Părinţii Bisericii,* deschis printr-o convorbire cu Andrei Pleşu. Pentru el, apoftegmele pustiei creştine, istoriile hasidice ori anecdotele daoiste ne pun în faţă norma – atinsă, întrupată – a umanităţii: norma, dar şi libertatea ei ultimă, ţel pentru care fiece religie are o cale specifică. Multe din titlurile colecţiei de care mă ocup mi-au fost sugerate de Andrei Pleşu, tocmai în acest orizont al colegialităţii între călătorii spirituali ai diferitelor tradiţii sau datorită capacităţii de a iradia tematica spirituală asupra tuturor etajelor existenţei.

În sfîrşit, am dorit ca textele să fie însoţite cît mai des de o introducere care să atragă atenţia cititorului asupra savorii lor specifice. Bogdan Tătaru Cazaban a conceput, tradus, prefaţat cu acribie şi graţie volumul Sfîntului Augustin, *Despre îngeri şi oameni (De civitate Dei* XI, 28-XII, 28). Lui Teodor Baconsky îi mulţumesc pentru frumoasa introducere la volumul de viitoare apariţie: John Meyendorff, *Grigorie Palama şi mistica ortodoxă.* În ea se împletesc familiaritatea intelectuală şi existenţială cu materia volumului, un stil ales, responsabilitatea faţă de ceea ce facem astăzi cu acest depozit spiritual.

Mircea Eliade revine adesea la ideea că istoricii religiilor au datoria de a scrie din cînd în cînd *şi* texte accesibile oamenilor cultivaţi, fiindcă poeţii, psihologii, filozofii ar avea de profitat de o tematică religioasă redată, dincolo de incinta specialităţilor, culturii largi, nobilei circulaţii a ideilor. În colecţia de la Humanitas, am încercat să cuprind cărţi în care intelectuali sensibili faţă de credinţă (fie ei filozofi, teologi, specialişti în ştiinţele religiei ori monahi) fac din materia religioasă un loc de întîlnire între cult şi cultură, o piatră de şlefuire a fiinţei umane integrale.

Lucia TERZEA OFRIM

Gene şi cuvinte

● **Boris Cyrulnik, *De chair et d'âme,* Odile Iacob, Paris, 2006.**

De ce unii dintre noi par invulnerabili şi reuşesc să suporte, mult mai bine decît alţii, inevitabilele pierderi şi răni pe care ni le rezervă viaţa? Cum se face că bucuria se poate transforma instantaneu în tristeţe, dar şi invers? Ce este inconştientul cognitiv, biologic? De ce, pentru a deveni inteligenţi, trebuie să fim iubiţi? În ce fel se redefineşte astăzi bătrîneţea? Cît de importantă este muzica?

La acest gen de întrebări încearcă să răspundă, în ultima sa carte, Boris Cyrulnik, un reputat neuropsihiatru, care ştie să pună în evidenţă aspecte existenţiale, de larg interes, pornind de la date clinice şi descoperiri de ultimă oră în neurofiziopatologie. El refuză explicaţiile simplificatoare, reducţioniste, pe care le oferă atît biologia, fie ea şi sociobiologie, cît şi abordările exclusiv psihologice, deşi admite că fiecare perspectivă aduce clarificări parţiale şi adevăruri demonstrabile.

Încă o dată, acea imagine a omului, care propune un model scindat între un trup-mecanism condiţionat genetic şi un suflet autonom, se dovedeşte falsă. Cu toate acestea, ipoteza i-a sedus atîta vreme pe toţi cei încîntaţi de explicaţiile liniare, unice, care încap în prea clarele noţiuni ale fiecărei discipline ştiinţifice în parte.

De exemplu, descoperirea rolului serotoninei şi a genelor responsabile de transportul acestui neuromediator a dus la punerea tulburărilor depresive exclusiv în seama genelor care fac posibil doar transportul unor cantităţi mici de serotonină. Cei cu această înzestrare ar fi mai vulnerabili psihologic, afectaţi profund de evenimentele negative. Dimpotrivă, cei care dispun de gene favorabile circulaţiei unei cantităţi mari din aceasta, iată, adevărata substanţă a fericirii, sînt naturi senine care găsesc întotdeauna puterea de a se reface rapid în urma loviturilor, gata să ia totul de la capăt. Antidepresivele care acţionează la acest nivel încearcă totuşi zadarnic să ridice pragul toleranţei la frustrare, substitutul chimic se dovedeşte insuficient. Dificultăţile de adaptare la solicitările vieţii nu pot fi explicate exclusiv prin biochimia neuronală, deşi există o corelaţie măsurabilă între variatele substanţe prezente la nivelul sinapselor şi starea noastră psihică.

Numai că nu doar genele explică felul nostru de a fi în lume. Fiinţa umană dispune de o mult mai mare complexitate, rezultată, în mare parte, din extraordinara plasticitate a creierului, mai ales în primii ani ai vieţii. În această perioadă, se stabilesc legături interneuronale, într-un ritm de 200.000 pe oră (!). În lipsa unui mediu senzorial deopotrivă stimulativ şi securizant, reprezentat de mamă sau de un substitut afectiv, ritmul conexiunilor neuronale scade dramatic. Mai mult decît atît, noile posibilităţi de explorare a imaginilor cerebrale pun în evidenţă atrofia ireversibilă a unor zone din creier, între care cele responsabile cu gestiunea emoţiilor şi cu limbajul. Carenţa afectivă în debutul vieţii are consecinţe devastatoare. Lipsa unei securizări afective împiedică organizarea cerebrală şi dezvoltarea potenţialităţilor intelectuale. Între alte exemple este evocat cazul copiilor adoptaţi din orfelinatele ceauşiste, imediat după Decembrie '89. Celor mai mulţi dintre aceşti copii, deşi trasplantaţi într-un mediu propice, le-a fost imposibil să evolueze afectiv armonios. În plus, vidul stimulativ, în care trăiseră în primii ani, a condus la instalarea unui cert handicap intelectual şi relaţional. Nu a mai putut fi influenţat modul fundamental în care percepeau lumea. Cu toate eforturile depuse, ştergerea urmelor deşertului afectiv din prima copilărie nu a mai fost decît rareori posibilă.

Fiecare vîrstă are atuurile şi slăbiciunile ei. Cu toţii sîntem în căutarea acelui echilibru care ne-ar permite să trăim fără să ne alterăm, într-o permanentă reorganizare a tuturor disponibilităţilor noastre, unele în creştere, altele în declin. Biologii spun însă că bătrîneţea este în primul rînd o acumulare de erori. La nivel celular, de la un moment dat, refacerea periodică are loc cu abateri ce îşi găsesc expresia în diversele forme vizibile ale uzurii. Ritmul acestor pierderi depinde însă de o întreagă constelaţie de factori genetici, afectivi, culturali. De la o epocă la alta, de la o cultură la alta, bătrîneţea este asumată diferit şi trăită altfel.

Dincolo de extrem de interesantele exemple extrase dintr-o experienţă clinică semnificativă şi dintr-o bibliografie la zi, această carte este deosebit de utilă ca model de abordare a diversităţii punctelor de vedere existente într-un cîmp ştiinţific. Cyrulnik face efortul de a pune în relaţie şi de a sintetiza achiziţiile mai multor discipline care, adesea, dacă nu se dispreţuiesc reciproc, cel puţin se ignoră. Aflăm că e bine să-i evităm pe cei ce spun că ştiu exact care este cauza unică a unui fenomen, mai ales cînd e vorba de un comportament uman, în care intră în joc o mulţime de elemente, într-un dozaj indefinibil.

De altfel, bănuiam că doar ignoranţii au certitudini.

***Boris Cyrulnik** predă la universitatea din Toulon. Este autorul mai multor cărţi, care s-au bucurat de un mare succes. Iată cîteva titluri publicate la Editura Odile Jacob:* Un merveilleux malheur, *1999;* Les Villains Petits Canards, *2001;* Parler d'amour au bord du gouffre, *2004.*

PUBLICITATE

Simona SORA

puzzlecturi

Bibliotecă *à la* Cluj

● **Ion Pop (coordonator), *Dicţionar analitic de opere literare româneşti A-M*, ediţie definitivă, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj, 2007.**

N-avem încotro, trebuie să recunoaştem că, dacă în acest moment avem mai multe dicţionare literare fiabile, instrumente temeinice, metodice şi actuale, datorăm acest lucru şcolii de filologie şi literatură comparată de la Cluj. *Dicţionarul scriitorilor români* coordonat de Mircea Zaciu, Marian Papahagi şi Aurel Sasu (cu epopeile lui editoriale succesive şi incredibile de dinainte de 1989, dar şi de după), *Dicţionarul cronologic al romanului românesc de la origini pînă la 1989*, tipărit de Academie, dar lucrat la Institutul de Lingvistică şi Istorie literară „Sextil Puşcariu" din Cluj, *Dicţionarul biografic al literaturii române*, coordonat de Aurel Sasu sau *Dicţionarul analitic de opere literare româneşti*, coordonat de Ion Pop – sînt cele cîteva opere colective care pun într-o ordine posibilă literele româneşti, fără ideologizări, fără *parti-pris*-uri flagrante sau patriotisme locale.

Între ele, *Dicţionarul analitic...* a fost şi opera cea mai ambiţioasă. Publicarea sa a început în 1998 (cu volumul I) şi a continuat cu încă trei volume, în 1999, 2002 şi 2003. În 2007, într-o a doua ediţie, cele patru volume au fost reunite (cu sprijinul esenţial al Băncii Transilvania) în două volume elegante, bine legate şi uşor de mînuit, avînd în plus încă 30 de articole noi. Depăşind în mai multe feluri natura descriptivă şi informativă a unui dicţionar şi încercînd – cum ne anunţă profesorul Ion Pop în prefaţă – „conturarea unei perspective critice complexe" prin respectarea metodică a unei grile („descifrarea «mesajului», lectura universului imaginar, evidenţierea structurilor specifice ale limbajului, situarea în contextul creaţiei scriitorului, raportări la literatura... universală"), *Dicţionarul analitic...* a avut nevoie de o echipă critică relativ omogenă. Ne putem imagina cît de complicată trebuie să fi fost această armonizare metodică între cei 34 de autori ai dicţionarului, critici şi istorici literari din generaţii diferite, cu metode şi interese critice particulare, unii foarte cunoscuţi din propriile cărţi (Ioana Em. Petrescu, Liviu Petrescu, Ion Vartic, Ştefan Borbély, Sanda Cordoş, Ioana Bot, Corin Braga, Mircea Muthu, Laura Pavel, Sergiu Pavel Dan, Călin Teutişan), alţii mai puţin cunoscuţi. Pentru că, oricît de obiectivi şi echilibraţi ne putem dori să fim, într-un dicţionar de analiză critică a operelor literare, esenţială este adecvarea la subiect, felul în care metoda folosită spune ceva esenţial despre unicitatea, specificitatea şi contextul unei opere. Între idealul unei noi analize personale a operei luate în considerare şi o sinteză a celor mai importante comentarii critice – cum se întîmplă în cazul celor mai multe dicţionare literare –, articolele *Dicţionarului analitic* aleg de cele mai multe ori calea de mijloc.

De pildă, analizînd *Accidentul* de Mihail Sebastian, Călin Teutişan face o analiză naratologică comparativă preliminară pe operele canonului interbelic. Leon Baconsky analizează *Adela* lui G. Ibrăileanu făcînd o critică a receptării ce privilegiază ideea lui Al. Călinescu după care personajul Emil Codrescu este o victimă, în dragoste, a „ideilor primite"; Sanda Cordoş citeşte romanul lui Adrian Oţoiu, *Coaja lucrurilor sau dansînd cu Jupuita*, printr-o grilă tematică ce privilegiază tema morţii, dar şi pe cea a trupului agonic, iar romanul lui Sebastian, *De două mii de ani* – printr-o foarte adecvată teorie a identităţii. Ion Pop analizează dostoievskian rîsul ca semn vital în romanul lui Radu Aldulescu, *Amantul colivăresei*, privilegiind un articol al lui Ovidiu Verdeş din 2006 despre acest roman, considerat „o adevărată răzbunare artistică a clişeelor realismului socialist". Ion Vartic atacă din mai multe unghiuri *Craii de Curtea Veche* (genetic, naratologic, stilistic), considerîndu-l pe Mateiu Caragiale „ultimul reprezentant important al decadentismului literar european"; Horia Poenar face o analiză contrafactuală, în perfectă armonie cu poetica Şcolii de la Tîrgovişte, a romanului *Cvintetul melancoliei* de Costache Olăreanu; *Drumul ascuns*, romanul cel mai important şi mai modern al Hortensiei Papadat-Bengescu, este văzut de unul dintre cei mai subtili exegeţi ai prozatoarei, Liviu Petrescu, ca fiind romanul unei traume, al procesului „de demantelare a vechiului edificiu sufletesc"; Ştefan Borbély analizează *Exuviile* Simonei Popescu în paralel cu *Orbitor. Aripa stîngă* de Mircea Cărtărescu, căutînd la amîndoi o „senzorialitate mirifică echivalentă cu integralitatea"; la fel, *Frumoasa fără corp* de Gheorghe Crăciun este analizată de subtilul eseist prin conceptul (esenţial în postmodernism) de *infrarealitate;* Sergiu Pavel Dan „restituie" literaturii române fantastice romanul *Golia* de Ionel Teodoreanu, iar Corin Braga reciteşte *Jocurile Daniei* de Anton Holban printr-o critică a receptării pe două paliere temporale.

Vă puteţi face astfel o imagine despre varietatea de abordări şi perspective din *Dicţionarul analitic...* coordonat de Ion Pop. Ele sînt fatalmente inegale şi se completează într-un mozaic critic neunitar, dar fascinant ca un roman de mistere. Pe de altă parte, dacă ar fi să am vreo nedumerire în legătură cu unitatea grilei de lectură, m-aş gîndi mai degrabă la anumite titluri de articole, decît la metoda critică. Astfel, e destul de puţin evident de ce, în cazul poeziei, se iau în considerare uneori poeme unice, alteori volume, în alte cazuri antologii. O notiţă ar fi putut explica rezonurile opţiunii. La fel, mi-e greu să pricep de ce (iau un exemplu evident) *Istoriilor insolite* ale lui Ov. S. Crohmălniceanu li se dedică, în dicţionar, aproape patru pagini, iar *Întîmplărilor în irealitatea imediată* de Max Blecher mai puţin de o pagină. *Istoriile...* sînt, oricum le-am citi, o mostră de paraliteratură reuşită; *Întîmplările...*, în schimb, reprezintă una dintre indubitabilele (mici) capodopere ale tinerei noastre literaturi.

Dilema veche vă recomandă

● Duminica 25 februarie, ora 11, la Sala Atelier a Teatrului National, Gabriela Adameşteanu vorbeşte despre „Literatura si memorie", iar miercuri, 28 februarie, ora 17.00, scriitoarea se întîlneşte nu doar cu cititorii, ci şi cu criticii săi (Carmen Muşat, Gabriel Chifu, Horea Poenar, Bogdan Alexandru Stănescu si Andrei Terian,), la Uniunea Scriitorilor, în cadrul ciclului de lecturi publice „Scriitorul şi criticii săi". Nu rataţi cele două întîlniri, de după o prea îndelungată tăcere a Gabrielei Adameşteanu! (Simona Sora)

● În fiecare seară de luni, pe Mezzo, la 22,40, *Lecţia de muzică* (titlul românesc pentru *La boîte à musique)*, emisiunea lui Jean François Zygel, pe care am neglijat inadmisibil s-o recomand din timp. Fără să aibă dezinvoltura suverană a unui Bernstein, dar cu un farmec pe măsură, Zygel vrăjeşte lumea dintr-un mic studio parizian, învăţînd-o cum să asculte muzica, de la noţiunile de bază pînă la complicaţiile variaţiunilor şi improvizaţiilor. Pedagog încîntător, vulgarizînd inteligent, explicaţiile lui au un *vibrato* dus pînă la graţie şi humor. Într-o emisiune consacrată lui Chopin şi stilului său, a cîntat la pian *Marseieza* ornînd-o cu acel învăluitor *rubato* inventat de polonez şi a conchis: „Poate că multe războaie n-ar mai fi avut loc dacă *Marseieza* era cîntată aşa..." (Radu Cosaşu)

● I-aş tatua pe chip ministrului Eugen Nicolăescu articolul Florinei Pîrjol „O moarte care nu dovedeşte nimic" din *Observator cultural* nr. 102, pentru ca fiecare cuvînt scris din această rezervaţie a morţii care a ajuns Spitalul românesc să-l îngrozească de fiecare dată cînd se priveşte în oglindă. Dacă Nicolăescu ar fi un tip de caracter, ar trebui să-şi dea demisia de cîteva mii de ori pe zi, de fiecare dată cînd demnitatea amărîţilor ajunşi în spitalele patriei este aruncată la coş ca un tampon folosit. (Marius Chivu)

PUBLICITATE

AMPLUS INTERNATIONAL Ltd.
vă invită în
UNIVERSUL EUROPEAN AL CĂRŢII
la
Salonul de Carte şi Presă Bucureşti,
ediţia a XII-a
7 - 11 martie 2007
Muzeul Naţional de Istorie a României
Program de vizitare:
7 martie 2007: 14,00-19,00
8, 9, 10 martie 2007 : 10,00-19,00
11 martie 2007 : 10,00-16,00
Lansări de carte, recitaluri de poezie şi muzică, dezbateri, întâlniri cu personalităţi, manifestări omagiale, demonstraţii de măiestrie artizanală, tombole, concursuri şi... multe surprize!
Intrarea liberă!
O carte pentru orice vârstă, la preţuri promoţionale!

Andrei GORZO

dilematograf

Copil monstruos

● ***Ultimul rege al Scoţiei / The Last King of Scotland* (Marea Britanie, 2006), de Kevin Macdonald.**

Dictatorul Idi Amin Dada, care a tăiat şi a spînzurat în Uganda între 1971 şi 1979 (şi a murit de moarte bună în 2003, exilat în Arabia Saudită), trebuia să ajungă pînă la urmă subiect de film: nu numai că, după toate aparenţele (şi la fel ca mulţi alţi dictatori din Secolul Cinematografului), trăia mai puţin în lumea reală şi mai mult într-un film istoric monumental şi oligofren care rula numai la el în cap, dar la apogeul puterii lui mai era şi un fel de superstar, datorită unei prese internaţionale mai sensibile (pînă la un punct) la extravaganţele lui decît la bilanţul politicii lui interne (cca 300.000 de morţi). Uneori organiza parade pseudo-scoţiene (servise în batalionul colonial King's African Rifles) şi se îmbrăca în kilt. Alteori se îmbrăca în cowboy şi dădea cu lasoul după miniştrii săi. A obligat un grup de investitori albi să-l poarte pe o litieră şi se pare că i-ar fi adresat reginei Angliei o scrisoare care spunea aşa: „Dragă Liz, vino la Kampala dacă vrei să cunoşti un bărbat adevărat." Regina a reuşit cumva să-i reziste, dar regizorul francez Barbet Schroeder, care a semnat documentarul autorizat (din 1974) *Generalul Idi Amin Dada* (subintitulat *Autoportret)*, l-a găsit „foarte amuzant" şi charismatic. Scriitorul britanic Giles Foden, care s-a documentat extensiv pentru romanul său despre Amin, *Ultimul rege al Scoţiei* (1998), afirmă că ar mai fi existat şi un film numit *Zenga* (din păcate pierdut), în care dictatorul *juca* „rolul unui mercenar însetat de sînge". Acest moment de mare trăire artistică din viaţa lui Amin nu e inclus în filmul *Ultimul rege al Scoţiei*, adaptat după romanul lui Foden, în schimb există un moment înmărmuritor în care dictatorul *se uită* la un film: la *Gîtlej adînc*, un amărît de porno lansat în 1972 şi transformat peste noapte, ca şi Amin însuşi, într-un aberant fenomen mediatic. Amin are o problemă cu subiectul şi cu personajul principal: „Cică ar avea un clitoris în gît", îi explică el, cu un aer morocănos, medicului său scoţian. „E posibil din punct de vedere medical?" Momentul ăsta vine tîrziu în filmul lui Kevin Macdonald, prea tîrziu ca să-ţi mai treacă prin cap să rîzi. Singurul gînd care-ţi mai trece prin cap este: omul ăsta conduce o ţară.

Portretul lui Amin (Forest Whitaker) e construit prin intermediul relaţiei sale cu medicul scoţian (James McAvoy) – un băiat tînăr şi nu din cale afară de serios, venit în Africa mai mult pentru distracţie – şi mai mulţi comentatori *bien-pensants* din presa occidentală au criticat filmul din cauza asta, includzîndu-l într-o serie de producţii recente (alături de *The Constant Gardener* şi *Blood Diamond)* care pretind că sînt despre Africa, dar în care principalul rol al Africii pare a fi acela de a declanşa trezirea morală a unor specimene nu-deosebit-de-vrednice ale rasei albe. Există ceva adevăr în observaţia asta, dar, în cazul de faţă, ceva îmi spune că, dacă ar fi găsit vreo modalitate de a-l prezenta pe Amin altfel decît prin ochii unui european, filmul ar fi fost criticat *mult mai rău;* oare n-ar fi fost acuzat (şi cu mult mai multă îndreptăţire) că ignoră felia de responsabilitate care le revine fostelor puteri coloniale, că-l tratează pe Amin ca şi cum ar fi fost problema africanilor şi numai a lor? Forţa tragică a interpretării lui Whitaker provine tocmai din faptul că, fără a ne băga vreun deget în ochi, fără a împrumuta vreun accent de rechizitoriu, ne arată că Amin, cu visul lui de a fi regele Scoţiei, cu plăcerea lui de a scoate limba la regină, cu valorile lui ca nişte poze colorate (reprezentînd curajul, camaraderia, loialitatea etc.) desprinse dintr-o carte englezească pentru copii, este copilul estropiat al colonialismului britanic senil. Latura lui de copil e cea care-l atrage iniţial pe doctor (care nu-i bănuieşte monstruozitatea), iar Amin ştie asta, tot aşa cum ştie cum să se răsfeţe pe lîngă reprezentanţii presei europene – cum să le gîdile paternalismul, cum să le dea ce vor. Whitaker reproduce perfect charisma asta (cu sau fără Oscar, e o interpretare colosală): după prima lui întîlnire cu doctorul (la care îi ia tricoul cu Scoţia, îi dă la schimb cămaşa lui de uniformă şi, pac, sînt prieteni), abia o aşteptăm pe a doua – pînă la un punct, relaţia lor are o încărcătură vitală neobişnuită, fără nici o legătură cu solemnitatea bisericoasă care pîndeşte majoritatea filmelor despre Africa. Din păcate, deşi personajul doctorului a avut o serie de modele reale, relaţia e pînă la urmă prea ficţionalizată – la modul thrilleresc-senzaţional; aş fi preferat ca doctorul să nu se implice în tragedia Ugandei într-atît încît să se facă vinovat de moartea unui ministru, să se culce cu una dintre soţiile lui Amin şi, în cele din urmă, chiar să atenteze la viaţa preşedintelui. Dar, cu toate înfloriturile astea neconvingătoare, acest portret al lui Amin trebuie văzut: în interpretarea lui Whitaker, infantilismul lui e realmente radios şi realmente îngrozitor, iar ce se întrezăreşte în spatele lui – confuzia care l-a produs – îţi rupe inima.

trecerea prin reviste

And the Oscar goes to...

După părerea mea, dacă ar exista un Oscar al revistelor, numărul din această lună al revistei *National Geographic România* ar merita să fie laureat la mai multe categorii. Pe scurt, ar fi un fel de *Titanic*, cu multe premii, laude şi lauri!

„Blestemul aurului negru – speranţă şi trădare în delta Nigerului", un articol semnat de Tom O'Neill şi ilustrat cu fotografii de Ed Kashi, ar merita premiul pentru cel mai bun reportaj străin. O poveste cutremurătoare despre un paradox, despre o ţară subminată chiar de marea ei speranţă – petrolul. Avînd un ţiţei cu conţinut scăzut de sulf, jinduit peste tot în lume, Nigeria exportă pînă la 2,5 milioane de barili de petrol pe zi. Deşi este al şaselea exportator de petrol din lume şi cel mai mare producător din Africa, Nigeria rămîne în urma principalelor naţiuni petroliere în combaterea sărăciei. „Dintr-o potenţială naţiune-model, Nigeria a devenit o ţară periculoasă, dependentă de banii din petrol, cu oameni tot mai dispuşi să recurgă la corupţie, sabotaj şi crimă pentru a obţine o doză de bunăstare. Iar cea mai mare dezamăgire este că o jumătate de secol de extracţii petroliere în deltă nu i-a ajutat pe oameni s-o ducă mai bine. Dimpotrivă, ei sînt mai săraci, şi fără speranţă."

Laureată a premiului pentru cel mai bun reportaj medical ar fi Jennifer Kahn, autoarea articolului „Reparînd inimi suferinde" (cu fotografii realizate de Robert Clark în timpul unei operaţii inovatoare de implantare a unei inimi artificiale, la Institutul Cardiologic din Berlin). La nivel mondial, bolile coronariene ale inimii ucid 7,2 milioane de oameni în fiecare an. Pentru a elimina această „epidemie globală ucigaşă", cardiologii pot prescrie medicamente, îşi pot sfătui pacienţii să îşi schimbe obiceiurile sau îi pot opera pentru a rezolva o problemă imediată. Peste toate însă, majoritatea încearcă să găsească cît mai multe răspunsuri la o întrebarea esenţială: „Cine provoacă atacuri de cord şi de ce?".

„Alege orice ocean vrei. Există viermi care trăiesc în el. [...] Unii sînt cît un vîrf de ac, dar anumiţi viermi-panglică se întind pe lungimi de aproximativ 60 de metri – cele mai lungi animale de pe pămînt. Unii filtrează apa pentru a se hrăni, alţii îşi urmăresc prada, unii îşi mănîncă neamurile şi au evoluat pînă la cel puţin 18 modalităţi diferite de a se reproduce, inclusiv rupîndu-se în bucăţi. [...] Deşi rareori văzuţi, viermii şi-au găsit succesul în mare – şi fac ca marea să aibă succes." Darlyne A. Murawsky, cea care ilustrează articolul despre „Viermii nepămînteni din Hawaii", semnat de Jennifer S. Holland, ar merita cu siguranţă Oscarul pentru cele mai spectaculoase imagini!

And the Oscar (of all Oscars) goes to... Alex Găvan, cel mai tînăr alpinist român care a reuşit ascensiunea muntelui sacru Cho Oyu (30 de km vest de Everest, 8201 m, al şaselea „optmiar" ca înălţime de pe Pămînt), fără butelii de oxigen sau şerpaşi. Un lucru deloc de neglijat, avînd în vedere că 7500 este limita aproximativă pînă la care alpiniştii se pot aclimatiza. „Peste această înălţime, începe «zona morţii»... În Tabăra III, cei mai mulţi dorm deja cu mască de oxigen pe faţă. 95% dintre cei care au reuşit ascensiunea vîrfului în sezonul acesta s-au folosit de butelii de oxigen şi şerpaşi." După cum povesteşte tînărul alpinist în articolul său, Cho Oyu „nu este un loc tocmai bun pentru a zăbovi", însă este cu siguranţă o lecţie de viaţă: „Să urci munţii din exterior înseamnă de fapt să urci munţii din interiorul tău, care sînt cu mult mai înalţi şi mai greu de urcat. Tot ce poţi să speri e că fiecare ascensiune te ajută să «cucereşti» un vîrf în interiorul tău. Să crezi că ai cucerit Cho Oyu ar fi o mare, mare vanitate...". („La 24 de ani pe Cho Oyu" – text şi fotografii de Alex Găvan) (**R. T.**)

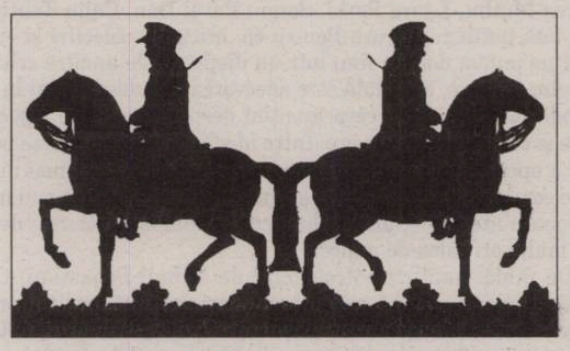

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Corespondenţă

De la fiul inexistent din Groenlanda

Domnule, presupun că îţi este cunoscută hotărîrea mea de a nu-ţi mai scrie după conflictul pe care l-am avut cu mama. Nu-mi închipui că nu ţi-a comunicat cele întîmplate în călătoria noastră la Rejkjavik. Aş fi vrut, cînd am invitat-o să ne petrecem împreună concediul, să ne simţim bine, dar a ieşit o catastrofă din cauza ideii dumitale de a-mi trimite „cele trei cărţi care ţi-au schimbat viaţa" – îţi citez dedicaţia. Nu m-au interesat şi s-a lăsat cu scandal. Sînt sigur că ţi l-a relatat. Ea e o femeie care nu ratează transmiterea unei veşti proaste.

Dacă îţi scriu azi şi îmi încalc hotărîrea, se întîmplă dintr-un motiv neaşteptat. Am primit de curînd pe Internet, de la o fostă prietenă din România, un teanc de xeroxuri trase după articole de-ale dumitale apărute în urmă cu 50-60 de ani în *Scînteia tineretului*. Ea lucrează azi într-un colectiv de documentarişti al unei edituri care pregăteşte o antologie a presei comuniste dintre anii 1949-1989, „o antologie a ruşinii", aşa se va intitula; nu mi-a explicat de ce mi le-a trimis, probabil pentru ca să mă pună la curent cu trecutul tatălui meu, cu articolele lui socotite de ea „îngrozitoare". Cît timp am fost împreună, la Bucureşti, prin anii '80, pe la 18 ani, îmi spunea tot timpul că-i place cum scrii, mai ales în revista *Cinema;* acum nu ştiu din ce i-a venit – am înţeles, tot de pe Internet, că azi în România e o mare plăcere să fie demascaţi expiraţii (am întîlnit şi termenul „dinozauri"). Din păcate, articolele acelea, vreo 20, sînt într-adevăr îngrozitoare. Nu doar pentru entuziasmul care le stă la bază. Tot ce scriai despre primele colhozuri româneşti, despre armata populară, despre eroii clasei muncitoare era de o lozincăreală incredibilă. Nu le-am putut citi pe toate, de la un cap la altul. Nu mă interesează că aveai o încredere oarbă în comunism. Te priveşte. Dar cum de scriai cu atîta lipsă de talent, în ce stil îţi susţineai convingerile – asta m-a uluit. Ştii bine că mi-au plăcut articolele despre Stan şi Bran sau cartea aceea despre blocul de gheaţă, parcă predestinată mie. Dar cum de a fost posibil să scrii atît de prost în tinereţe? Mă gîndesc că nu scriai din oportunism, îţi dau acest credit, dar nu înţeleg cum de idealurile dumitale au produs asemenea articole de necitit. Nu te enerva: erai devotat, dar scriai mizerabil. Erai sincer şi totul suna fals. Să nu-ţi fi dat seama...? Nimeni să nu-ţi fi spus nimic? Dar pe ce lume trăiaţi? Nu pot să-ţi ascund că am parcurs stocul de xeroxuri cu gîndul la dimineaţa aceea cînd m-ai luat de mînă şi ne-am dus la Cinematecă să vedem un documentar despre Nanuk, eschimosul care vîna foci ca să aibă din ce trăi familia şi cîinii lui. Aveam 10 ani şi, după ce ţi-am citit cronica din *Cinema* m-ai făcut să-l iubesc pe Nanuk ca pe Stan şi Bran. Acum sînt aici, pe locurile unde vîna Nanuk şi doar din cauza asta articolele din *Scînteia tineretului* nici nu mă copleşesc de ruşine, nici nu mă înduioşează. Îmi sînt indiferente. Te întreb deci: ce să fac cu ele? Nu-mi vine să le arunc, dar nici să le păstrez. Cred că îmi vei da un răspuns.

Răspunsul tatălui existent

Nu ai de ce să te ruşinezi şi nici de ce să te înduioşezi. Am avut o viaţă textuală dificilă, complicată, cu care nu m-am dus la psihiatru, ci am pus-o pe hîrtie în multe nuvele, după ce ai plecat. Tot ce am scris cît de cît valabil se inspiră din articolele acelea insuportabile ale tinereţii şi nu o să-ţi explic acum, aici, repede, cum de am putut să o slăvesc pe Michèle Morgan sau pe Marilyn, după ce am descris colectivizarea în Luna de Jos. Oricum, nu am ascuns, nici înainte, nici după '89, acele articole, nu le-am blestemat, le-am dat bibliografie la nuvelele mele şi nu puţini au rîs de ele sau m-au deplîns. Îmi este teamă doar de Tihon, călugărul la care a venit să se spovedească, în *Demonii* (i-ai citit?, să ţi-i trimit?), eroul principal, Stavroghin. Acela îl ascultă şi îi refuză mărturisirea, suspectîndu-i frazele prea meşteşugite cu care încearcă să explice fapta sa mîrşavă – violarea unei fetiţe. Eu nu mi-am violat decît inteligenţa. Mă înfioară gîndul că aş putea să apar exemplar în felul cum m-am căit, fără să mă reneg, adică pierzînd cîteva certitudini oarbe şi păstrînd o iluzie vitală. Problema, pentru mine, acum, nu eşti tu, nici scrisul meu. Ci fata aceea care ţi-a trimis xeroxurile. De mult nu mă mai simt responsabil pentru toate păcatele lumii, dar faţă de ea, da. Ea face parte din mulţimea de proşti – acesta e cuvîntul! – care neagă revoluţiile şi, odată cu ele, evoluţiile. Pentru ei, ce ai scris acum 60 de ani e la zi, conform sau nu cu eterna politică a clipei. Îmi poţi da adresa ei? Aş vrea să-i scriu, eventual să stăm faţă în faţă, la o cafea, desigur, nu la un tribunal.

Pe tine, apropo de Nanuk, te suspectez de literatură, de cinema. Nu-mi displace. Ca atare, îţi propun să pui toate xeroxurile într-un container, mic, dar solid, pe care să-l îngropi în blocul nostru de gheaţă, aşteptînd topirea Groenlandei.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Cartea de imobil a scării 2, povestită cu Anca Romeo (3)

Aceasta este întoarcerea mea, după 20 de ani, în blocul copilăriei mele. Aceasta este cartea vieţii mele. Citiţi discuţia avută cu actualul deţinător al cărţii de imobil.

Nu-i mai ţin minte pe Stoica.

El era doctor la Colentina. Avea un căţel rău, aşa, care lătra. Mereu. Avea unul pufos, aşa, un cîine şi lătra încontinuu cînd ieşea cu el pe afară, nu ştiu ce, şi s-a mutat. Pentru că băiatul, doctorul, a divorţat, are doi copii şi s-au mutat prin Piatra Neamţ, nu ştiu pe unde.

Şi cine s-a mutat acolo? Anghelescu...

Anghelescu Dan, da. S-a mutat de trei ani de zile acolo.

Ce sînt Angheleştii?

Nu le cunosc profesia, că toţi sînt nişte oameni retraşi, aşa. Are doi copii, dar cred că e ceva, lucrează sub acoperire, undeva, îl văd că se cam... Nu, nu, e ceva poliţie, da. Cînd m-am dus la el să-l întreb, a zis că el nu-mi dă, că nu e pe timpul lui Ceauşescu să-mi dea detalii. Am chemat sectoristul şi s-a legitimat la el şi mi-a spus cum îl cheamă. Nici nu ştiam cum îl cheamă. La 72 stă Popescu Ştefan care e în viaţă şi Popescu Ioana care, de asemenea, trăieşte, care a avut trei congestii cerebrale şi a scăpat de ele, dar e în stare precară. Şi Popescu Cristina, fata aia slăbuţă, aşa, Cristinica. Care s-a căsătorit acum cîţiva ani şi stă pe strada Libertăţii. Mai vine pe la ea din cînd în cînd.

El ce era?

Popescu? A fost tehnician în construcţii. A fost plecat în Irak vreo cîţiva ani de zile. Şi soţia era funcţionară, tot la un trust de construcţii. El era din Rîmnicu Sărat, nu era din Bucureşti. La 73, Dobre Stancu, care a murit şi el..

Rudele lui Chivu?

Lui Chivu, da. Este sora. Dobre Maria este sora lui dna Chivu şi Dobre Stancu era soţul care a murit. El e mort, dar ea trăieşte.

Nu erau cumva ei, fraţii Chivu?

Ba da, Dobre lucra la restaurantul „Bolta Rece". Acum şase săptămîni a murit şi Dănilă Nicolae, care a fost patronul acestui restaurant „Bolta Rece" şi, de un an de zile, îl preluase fiul lui, Bogdan Dănilă. Care, după această tragedie de deces al tatălui mort de congestie cerebrală, merge înainte cu prăvălia şi-şi ţine psihicul în continuare, da. La 74, Badea Anghel a murit, Badea Ioana a murit şi mai trăieşte Badea Zamfir, care şi el e bolnav, s-a pensionat... e handicapat pe caz de boală, cu piciorul, cu scleroză prin plăci, cu astea.

Fiul lor, nu?

Fiul lor, da. El a rămas acolo. La 75, Iliescu Demetra, profesoara. Are doi copii, care sînt plecaţi, căsătoriţi prin alte ţări, e singură.

Ce profesoară a fost?

Nu ştiu. Andrei Florea a murit la 76...

Din comuna Creaţa...

Din comuna Creaţa, aşa. A murit datorită unei operaţii de anus, aicea în afară, cum se numeşte?

Contra naturii?

Da, contra naturii. Anus contra naturii. A trăit după aceea vreo cîţiva ani şi, datorită vîrstei, a murit, da. Aurelia a murit înainte. Soţia lui a murit tot aşa, de congestie cerebrală, acum vreo 7-8 ani. Şi atuncea s-a mutat, deoarece Glăvan Elena şi cu Glăvan Ion au avut grijă de el în perioada asta, după ce a decedat soţia lui Andrei, cu clauză de întreţinere, cutare, şi i-a lăsat apartamentul.

(din volumul în curs de apariţie)

Istodor – http://www.facemcatavencu.ro/blog.php?id=20

libertatea de impresie

Piedici și accidente

Mi se întîmplă pentru a nu știu cîta oară, cînd vin din Occident, să mă izbească diferențele (probabil că nu sînt singurul), nu reușesc să mă reobișnuiesc imediat cu lucrurile de la noi care nu merg bine, nu pot să înțeleg de ce totul e așa de încîlcit și greu de descurcat. Am încă imprimate pe retină perfectele mecanisme nemțești cu scripeți ale zecilor și sutelor de instalații de urcare pentru schiori, din Alpi. Nările și mîinile n-au pierdut încă mirosul și senzația săpunurilor și a jetului catifelat de apă din toaletele publice de pe autostrăzile Austriei. Mai ales însă, din minte nu mi se desprinde impresia vieții așezate și pline de rosturi a oamenilor de acolo. Mă cuprinde ciuda și frustrarea la gîndul că tihna și rostul vieții noastre au fost de-a dreptul furate. Înainte de graniță prind un post de radio românesc, chiar postul național. În prima secundă mă bucur să aud din nou o limbă cunoscută. Doi invitați ai emisiunii o critică, unul mai direct, altul mai pe ocolite, pe Monica Macovei. Moderatorul le dă pe rînd cuvîntul, fără nici o problemă. Imparțialitatea nu pare să facă parte din bagajul lui profesional. Îmi revin în minte tot scandalul bileţelelor, circul televiziunilor și toate acuzațiile, speculațiile, interpretările și tîmpeniile care nu duc la nimic. Închid radioul, preferînd sunetul metalic, dar cinstit al motorului. Și mai petrec ceva timp pe șoselele patriei pentru că, în apropiere de Deva, circulația e oprită din cauza unui accident. Un bărbat s-a rănit la frunte (se pare că nu prea grav), altul a ieșit pe propriile picioare, fără probleme, iar un al treilea acuză ceva dureri în coșul pieptului, din cauza centurii de siguranță. Salvarea vine destul de repede și îi ia pe cei doi. După ea, la fața locului apar succesiv cinci-șase mașini de poliție, de toate felurile. Două televiziuni cu mașini, șoferi, operatori și reporteri se înființează și ele pentru a relata despre accident. După părerea mea, de simplu jurnalist, nu e un subiect de dat (din fericire) nici măcar la știrile de la ora cinci. De îndată însă ce operatorii încep să filmeze, mașinile de poliție pornesc sirenele și girofarurile. Evenimentul se construiește sub ochii noștri. Și e și un bun prilej de șuete între polițiști și ziariștii locali. Televiziunile adastă în zonă mai bine de o oră, adică mult mai mult decît la o conferință de presă de la palatul Cotroceni (ce-i drept, sîntem în Ardeal). Cu totul, discuțiile, interviurile, măsurătorile, mișcările polițiștilor între propriile mașini și cele accidentate, între locul unde se pune ruleta și cel unde se retrag să vorbească la mobil cu șefii, plus scărpinatul în cap pe sub caschetă, durează aproape două ore. Timp în care s-a degajat și drumul, dar în așa fel încît la pornire, sutele de autoturismele și TIR-uri, adunate în cozi kilometrice, pe ambele sensuri ale drumului european, calcă peste bucăți de parbriz, plastic și tot felul de obiecte, greu identificabile în miez de noapte. În sfîrșit, odată scăpat dintre TIR-uri și ajuns acasă, dau cu ochii de un așa numit talk-show la televizor, în reluare, al cărui titlu scris pe burtieră e sub formă de întrebare: „E Tăriceanu președintele României?“. Nu cred că pot să înțeleg așa o dezbatere încurcată. Prefer Animal Planet. Și deși nu-mi plac concluziile, am totuși una: sîntem o țară de împiedicați și ne și bucurăm să ne punem piedici unii altora.

Andrei MANOLESCU

PUBLICITATE

PREMIERA

Sâmbătă, 3 martie, ora 19

Afterplay

(După căderea cortinei)

Cu: Tania FILIP și Adrian TITIENI

Regia: Mihai Brătilă

„Am numit această piesă După căderea cortinei deoarece are în centrul ei viața a doi oameni: Andrei Prozorov și Sonia Serebreakova, personaje imaginate de Anton Pavlovici Cehov în alte două piese, acum mai bine de o sută de ani. Îi întâlnim pe acești doi oameni la aproximativ douăzeci de ani după ce viața lor anterioară s-a încheiat. Acum sunt la vârsta a doua dar nu-și pot nega originile, parcursul. O parte din Andrei este încă adolescent, confuz, orfan de mamă, ducându-și existența într-un orășel de provincie, împreună cu trei surori neliniștite. Sonia se luptă cu administrarea unui domeniu și poartă aceeași dragoste profundă și fără de speranță doctorului de țară, așa cum se întâmpla în urmă cu mulți ani. Dar în acest interval de douăzeci de ani amândoi au trăit experiențe noi. Când mă gândesc la biografia cu care Cehov i-a înzestrat pe cei doi, sunt convins că aceste vieți pot fi prelungite într-o existență ulterioară.”

Brian Friel

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL AT Aplaudat din 1998

ABB · DILEMA VECHE · Gândul · 24-FUN · PORT.ro · www.onlinegallery.ro · MOBEXPERT

Pentru informații și rezervări de bilete vă rugăm să sunați la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieți la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

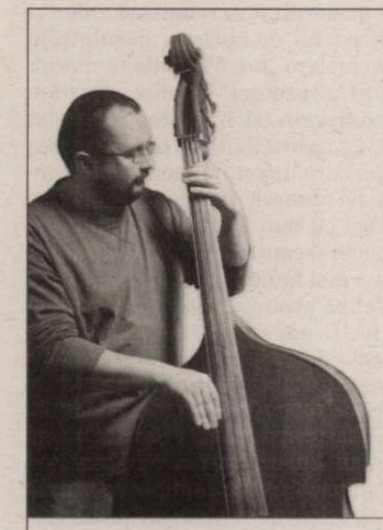

2% dintre români gustă muzica

sufletul simte muzica, mintea o gustă

radiofrance internationale rfi romania | ne cunoaștem ?

București 93.5fm Iași 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm Chișinău 107.3fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaționale

îți deschide „Pofta de lectură“

împreună cu

DILEMATECA și DILEMA VECHE

Iaromira POPOVICI

bazar

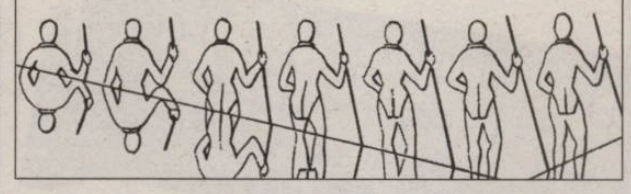

În tren, la *business*

Pare incredibil, dar multe lucruri pe care mi le-am dorit demult, în austerele vremuri totalitare, și în cele tulburi postrevoluționare incipiente, pur și simplu, se împlinesc: încet, în timpi îndelungați, dar totuși... E vorba de obiceiuri neînsemnate de viață cotidiană, dar care, prin trenanta lor imperfecțiune, dau naștere unui univers de așteptare la fel de meschin și apăsător prin imobilitatea lui.

De pildă, un foarte vechi dor de-al meu era ca, atunci cînd merg cu trenul, să pot bea sau mînca în voie. Desigur, pînă și trenurile românești socialiste aveau vagon restaurant, dar, în familia mea, exista o cultură a interdicțiilor consumului alimentar în locuri publice: pentru că nu puteai ști niciodată... De aceea, festinul în tren a rămas un deziderat posibil doar în filme gen *Crima din Orient Expres*... Toate astea pînă în anii '90 cînd, chiar pe la începuturile lor, am plecat cu o bursă în Scoția: pînă acolo s-a mers, printre altele, cu mai multe trenuri. Printr-unul din ele a trecut un domn cu o tavă pe roți plină de sucuri și dulciuri: cred că am cheltuit acolo mai mult decît pe oricare din prînzurile mele ulterioare.

Dar toate astea sînt de domeniul trecutului: fericita apariție a *Intercity*-ului din anii 2000, cu șefii lui de tren mustăcioși și vorbăreți, dar și purtători de cafele, a spălat onoarea CFR-ului. Mai ales că vagonul lor restaurant (despre care am scris cu extaz mai demult) s-a dovedit, și el, la adăpost de dezastre alimentare imaginare sau reale.

După revelația *Intercity*-urilor, nu am crezut că mai poate urma și altceva. Spiritul meu de consumator neliniștit era aproape mulțumit. Cînd, deodată, plecînd spre clasica și, iarăși, caragialesca Sinaia (chiar în formula domnul Goe, din nou...)... doamna de la agenția de unde luăm de obicei biletele ne-a oferit... locuri la clasa *Business*. De la 1 decembrie anul trecut românul poate circula, în trenurile *Intercity* – și pare-mi-se, în unele rapide – la clasa *Business exclusiv* sau *standard*.

Profund impresionată de veste, evident că am optat pentru *Business:* în entuziasmul noutății, amestecat cu atmosfera de Sărbători (s-a întîmplat cîndva înainte de Anul Nou) nu mai știu dacă am fost la *exclusiv* sau la *standard*. Ceea ce îmi amintesc este că biletele erau cam de două ori mai scumpe; că în loc de obișnuitele banchete erau fotolii mari, de piele, cu măsuțe incluse – dar, din păcate, imobile; că – și aici ajung într-adevăr la punctul forte – băuturile și mîncarea erau incluse în costul biletului. Un chelner venea, din timp în timp, să te întrebe dacă mai dorești ceva. Cu băuturile (cafele, sucuri) a trecut de vreo două ori; cu sandvișurile, destul de consistente, pînă la Sinaia, o dată. Chelnerii erau foarte politicoși, deși s-a întîmplat ca unei doamne din compartiment cu noi (am uitat să spun că sînt vreo șase fotolii de-astea la un loc) a uitat să-i pună șunca în sandviș, oferindu-i doar pîine goală. Explicația a sosit repede: de fapt, nu era vorba de nici un chelner; „prestatorii“ din tren erau tot conductorii, ușor extraspecializați. Dar nu într-atît cît să descifreze complicata funcționare a altor aparate care se aflau în clasa business: DVD și CD playere, printre altele.

Noi, călătorii, oricît de *business men* și *women* (nu) eram, nu ne-am supărat deloc: era în ajun de Anul Nou, și oamenii se străduiau... Finalul a fost că cei 5 călători (o fată cu *laptop* care lucrase tot anul și acum se recompensa cu această călătorie, un domn vesel, posibil om de afaceri real, cu două doamne și noi) s-au pus pe cîrcotit, în dulcele stil românesc, împreună cu personalul, la adresa lipsei lor de instructaj, dar și a realităților socio-economice actuale. Impresia finală a fost totuși chiar de clasă *Business:* unul din conductori, în jur de 35 de ani, avea o casă la țară, citea revista *Capital* și vroia să-și înceapă o afacere. Am coborît mulțumită, cu impresia că mult dezbătuta clasă de mijloc nu e doar o iluzie.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Mezinul interbelic

La sfîrşitul săptămînii trecute, Profesorul Virgil Cândea a fost chemat la Domnul Hristos, pe care l-a slujit o viaţă, cu mijloace maurine şi isihaste. Posesor a patru licenţe (Filosofie, Drept, Filologie şi Teologie), acest spornic erudit – şi patriot – a fost deopotrivă martorul şi victima unei epoci ostile. Nu l-am cunoscut amănunţit, adică nu l-am *frecventat,* nici în sala de curs, nici în casa bucureşteană, unde adunase o legendară colecţie bibliofilă. Am profitat însă de razele prezenţei sale intelectuale. Sub comunism, proximitatea unor Anton Dumitriu, Dumitru Stăniloae sau Virgil Cândea s-a dovedit salvatoare pentru formaţia celor de vîrsta mea. Stilul lor de a fi devenea principalul nostru aliat în tentativa, „subversivă", de a redescoperi Tradiţia. Prin simpla lor hărnicie livrescă, calitatea scrisului şi pertinenţa lor aristocratică, asemenea figuri admirabile transformau fantoma României de odinioară în cea mai vie dintre speranţe.

Mezin al generaţiei interbelice, Virgil Cândea ar fi putut realiza performanţe la fel de eminente în studiile clasice, bizantine, sud-est europene sau medievale. A sondat adîncimea fiecăruia dintre aceste cîmpuri conexe, fără să se poată fixa. N-a găsit nicăieri liniştea, protecţia instituţională ori stabilitatea profesională de care marile înzestrări au nevoie, pentru a înflori. Şi asta pentru că opţiunile sale de fond se aflau în contradicţie obiectivă cu priorităţile ideologiei bolşevice. Dacă nu s-ar fi născut în 1927, ci cu vreo zece ani mai tîrziu, comuniştii l-ar fi anexat ca produs propriu. Numai că, la instalarea terorismului de stat, tînărul acela era deja cîştigat de partea „Rugului Aprins". Întrunea toate datele „reacţionarului" care trebuie azvîrlit în gulag, sub pretextul „reeducării".

Pentru a evita necazurile „duşmanului de clasă", Virgil Cândea a comis sinuoase compromisuri. Din păcate, a fost repede claustrat într-un altfel de prizonierat: cel al pactizării cu o putere discreţionară, deşi capabilă să demonstreze sporadice flexibilităţi „tactice". Profesorul şi-a dobîndit „libertatea" de a călători. A putut cerceta marile biblioteci apusene, de unde a extras formidabile documente inedite. A devenit obişnuitul congreselor internaţionale, avînd „voie" – în schimbul unor voalate gesturi propagandistice – să abordeze teme (altminteri cenzurate) de spiritualitate şi mistică răsăriteană. Contractul s-a transcris în termenii unui schimb: caută ce vrei, descoperă manuscrise, dar produsele muncii tale vor deveni argumente „ştiinţifice", în favoarea „regimului"...

Virgil Cândea ştia, probabil, că nimeni nu-l va concura în ambiţia de a reconstitui arhiva contribuţiilor româneşti la istoria universală. S-a angajat în acest gigantic proiect, sperînd pesemne că seriozitatea travaliului va copleşi adversităţile timpului. Sînt înclinat să cred că nu s-a înşelat. Compromisul său nu a fost sterilizant, precum în cazul unor Sadoveanu sau Camil Petrescu, ale căror ultime scrieri, comandate în anii „democraţiei populare", au purtat stigmatul ratării. Iar acum, cînd opera cărturarului s-a eliberat de balastul „contextului", presupun că ea se va bucura de o posteritate inatacabilă. Şantierul cantemirian, monografiile athonite, redescoperirea iconografiei melkite din aria patriarhiilor orientale (Antiohia, Alexandria, Ierusalim), *Repertoriul general al bunurilor culturale externe ale poporului român* (cu inventarul a peste 62.000 de piese), editarea versiunilor arabe ale cronicilor muntene sau formidabila sinteză *Mărturii româneşti peste hotare. Mică enciclopedie de creaţii româneşti şi de izvoare despre români în colecţii din străinătate* sînt dovezi de pionierat, dar şi coloane „solomonice", pe care memoria culturii naţionale se va putea, oricînd, sprijini.

În vreme ce România comunistă agonizează la curtea Uniunii Europene, România lui Virgil Cândea are în faţă veacuri de creaţie nestingherită. Sper ca Dumnezeu să-i ierte omului tot ce-i va răsplăti savantului abia plecat dintre noi.

Mirel BĂNICĂ

„Catolicii sub lupă"

– despre utilitatea şi limitele sondajelor religioase –

În Franţa, ţară aflată în plină perioadă electorală, revista Le Monde des Religions, *supliment bilunar al ziarului* Le Monde, *a publicat în luna ianuarie 2007, un sondaj intitulat de o manieră simbolică „Les Catholiques à la loupe" (Catolicii sub lupă). Primele concluzii, dintre care o parte au fost preluate, ca ştiri de „senzaţie", şi de presa din România, par alarmante. „Sondajul nostru arată că astăzi doar un francez din doi se mai declară catolic. Şi numai jumătate dintre ei afirmă că mai sînt credincioşi. Imaginea Bisericii şi a Papei rămîne foarte bună, dar o mare majoritate dintre credincioşi se distanţează de dogmele religioase, rămînînd deschişi faţă de dialogul cu alte religii" – stă scris în introducerea acestui număr tematic al revistei. Sondajul poate fi consultat integral pe site-ul www.csa-fr.com.*

Una dintre sarcinile principale ale sociologiei religiilor din Franţa a fost aceea de a înregistra şi interpreta cît mai corect schimbările ce au avut loc în practica şi modul de expresie al catolicismului francez. Începînd cu celebrul studiu-pionier din 1942 „Introduction à l'histoire de la pratique religieuse", aparţinînd lui Gabriel le Bras, şi terminînd cu acest sondaj, revendicat ca „exclusiv", a existat deci o preocupare constantă în domeniu şi, într-un sens mai larg, în ceea ce ar putea fi denumit *procesul cultural global de secularizare.* Sondajul prezent nu este deci o reflectare a unei mai vechi şi constante preocupări a sociologiei religioase din Franţa şi nici un „strigăt de alarmă", aşa cum ar putea da impresia la o primă vedere, superficială.

Ce date furnizează sondajul realizat *telefonic* [s.n.] pe un „eşantion de 1021 persoane ce se declară catolice, alese dintr-un eşantion naţional reprezentativ de 2012 persoane de mai mult de 18 ani"? 46% dintre francezi nu calcă în Biserică decît de trei ori în viaţă: botez, cununie, înmormîntare – aşanumiţii „creştini pe roţi", în limbaj popular ironic, pentru că folosesc de fiecare dată un vehicul cu roţi pentru a fi aduşi la Biserică. 16% dintre cei interogaţi declară că se roagă în fiecare zi, în timp ce 30% mărturisesc că nu s-au rugat niciodată în viaţă sau nu ştiu să o facă. Surprinză, 65% din eşantion declară că „este important şi foarte important" pentru copiii lor de a primi o educaţie religioasă.

În proporţie de 26%, francezii catolici mai cred că „este probabil" ca Dumnezeu să existe, 26% sînt siguri de existenţa Sa, iar cei care declară că „nu cunosc, nu ştiu nimic despre subiect" reprezintă 31% din eşantionul interogat. Ce se petrece cu sufletul, după moarte? 10% cred în înviere, 8% improvizează (tema reîncarnării, o altă viaţă etc.), 26% afirmă că „nimic" nu mai există după marea trecere, iar 5% ştiu că „dincolo ar fi ceva", dar nu ştiu-nu pot defini cu exactitate despre ce este vorba.

În ceea ce priveşte relaţia cu Biserica Catolică percepută ca *instituţie,* raportul arată că o mare majoritate a catolicilor francezi au o bună opinie asupra acesteia, o constatare paradoxală într-o ţară unde tendinţele anticlericale sînt încă masiv prezente în mass-media. 76% din cei interogaţi declară că au o opinie „foarte bună sau bună" despre Biserică în ansamblu, scor apropiat de opinia generală despre Papa Benedict al XVI-lea (71%), cel care are totuşi un procent de 18% de opinii negative. Aproape fără surprize, s-a dovedit că 81% dintre repondenţi s-au pronunţat în favoarea căsătoriei preoţilor catolici (36% fiind „foarte favorabili", iar 46%, „destul de favorabili), în timp ce 79% dintre ei doresc ca femeile să poată deveni preoţi. Autorii sondajului ţin să remarce faptul că aceste două răspunsuri majoritar favorabile pentru două subiecte atît de controversate nu ţin cont de gradul de „catolicitate" al celor interogaţi, cei care frecventează asiduu biserica fiind tot la fel de deschişi ca şi practicanţii ocazionali. Este vorba mai degrabă de efectul de „aculturare" a fidelilor la prezenţa masivă a femeilor în posturile de „permanenţă laică" (spitale, catehism, administraţie în episcopate, cor), prezenţă încurajată de teribila criză de „vocaţii" masculine (a se citi lipsă de preoţi) pe care o traversează în acest moment catolicismul francez. „În fond, paradoxul relaţiei moderne între catolici şi Biserică este centrat pe disocierea ce s-a creat între imaginea favorabilă a instituţiei şi o adeziune masivă la evoluţii sau propoziţii contrare învăţăturilor acesteia" – scriu autorii sondajului, în încheierea secţiunii dedicate relaţiilor instituţionale.

În fine, ultima parte a sondajului a avut ca scop măsurarea gradului de „deschidere" faţă de celelalte religii prezente pe teritoriul francez. Fără surprize, 23% consideră dialogul cu celelalte religii ca o prioritate, iar 57%, ca „important". Cele mai interesante răspunsuri din această secţiune arată însă efectul relativismului religios. Numai 7% dintre catolici mai sînt convinşi că religia lor este cea „adevărată". 39% cred că *toate religiile* au valoare, dar, atenţie, 50% sînt de acord cu faptul că putem găsi „adevărul" în diferite religii, chiar dacă acestea nu sînt „egale" între ele. Un paradox pe care autorii sondajului încearcă să-l explice prin faptul că individul catolic modern are tendinţa de a stabili o ierahie informală între religii şi diferitele lor învăţături. „Această recunoaştere a culturii celuilalt ne trimite mai degrabă la eclectism şi la toleranţă, decît la sincretism religios, acesta din urmă presupunînd adoptarea anumitor aspecte pentru uz propriu", un sincretism propriu celei de a doua jumătaţi a anilor '80-începutul anilor '90, dar care acum pare a fi depăşit.

Cifrele sondajului confirmă două mari tendinţe ale catolicismului francez din ultimele două decenii. Prima dintre ele este *exculturarea* catolicismului, un termen introdus de sociologul Danièle Hervieu-Leger, odată cu publicarea cărţii *Catholicisme, la fin d'un monde* (Editura Bayard, Paris, 2003). Explicaţia pe care autoarea studiului o dă acestui neologism este bazată pe observaţia următoare: în post(ultra)modernitate, religia nu mai este trăită ca o practică cotidiană, ci mai degrabă ca o matrice culturală, un cadru de memorie religioasă în care se produce o „impregnare" catolică suficient de puternică pentru a fi încă vizibilă în spaţiul public. Chiar şi J.P. Sartre nu ezita să spună cu jumătate de secol în urmă (deja!) „Nous sommes tous catholiques" (Noi, [francezii], sîntem cu toţii catolici). Or *exculturarea* ce se manifestă în prezent introduce o nouă modalitate de a concepe raportul dintre catolicism şi modernitate, în sensul că impregnarea religioasă subzistă, dar catolicismul nu mai constituie fondul cultural „tare", liantul structurant al societăţii – a se vedea cifrele sondajului cu privire la identitatea catolică. Logica *exculturării* se manifestă, în opinia lui Danièle Hervieu-Leger, în trei mari direcţii: a) Cultura religioasă a fost expulzată în spaţiul privat, intim, inclusiv prin faptul că părinţii sînt de părere că educaţia religioasă (sondajul o verifică) nu trebuie influenţată de matricea catolică; b) Instituţia catolică a fost marginalizată, într-o societate devenită în intregime pluralistă şi profund democratică – a se vedea ignorarea aproape totală a opiniei Bisericii Catolice în chestiuni legate de etică; c) „Dizolvarea" valorilor catolice fundamentale în cadrul altor „valori" ale societăţii, un ecumenism al valorilor, aşadar, ceea ce explică faptul că Biserica Catolică nu mai este percepută de fideli ca fiind deţinătoarea aboslută a adevărului, în general.

A doua mare schimbare reflectată de sondaj este transformarea operată între „divin" şi „uman". Mai exact, este vorba de schimbările operate în gestionarea acelor *symbolic goods – biens du salut* – „patrimoniu de mîntuire" (traducerea în limba română este dificilă) – termen utilizat de Max Weber în *Economie şi societate,* pentru a caracteriza procesul de raţionalizare etică progresivă a societăţilor occidentale. Credincioşii nu mai sînt „siguri" (cu necesare ghilimele!) că religia catolică şi cea creştină, în general, este cea care asigură mîntuirea (doar 10% dintre repondenţi mai cred în învierea morţilor), o schimbare dramatică ce afectează relaţia cu divinul. Relaţia cu moartea, cu finitudinea vieţii, s-a schimbat şi ea în profunzime: ultima împărtăşanie a devenit un act profund personal, pe cale de a se pierde, aşa cum aproape că s-a pierdut definitiv practica împărtăşaniei *(la confession).* Rarefierea prezenţei la slujba de duminică a dus la o drastică reorganizare a parohiilor, dar şi la noi forme de prezenţă a faptului religios, cum ar fi, de exemplu, reuniuni lunare sau trimestriale ale credincioşilor, lipsiţi de preot, în sălile de festivităţi ale primăriilor (mai ales în mediul rural, cel mai afectat de schimbările aduse de modernitatea religioasă), dar şi la ceremonii de instalare în postul de episcop, derulate în sălile de sport ale diferitelor cartiere „sensibile" de la marginea marilor oraşe, ca semn al „prezenţei" catolice. Asistăm aşadar, în cazul catolicismului francez (şi, în parte, a celui din ţările occidentale avansate), la redistribuirea şi redefinirea acestui *patrimoniu de mîntuire* care, repetăm, nu trebuie confundat cu *practica* religioasă. Se observă, în schimb, tendinţa catolicilor francezi de a dialoga cît mai mult cu *celălalt,* deschiderea către dialogul ecumenic şi contribuţiile sociale, viaţa asociativă, dorinţa de a avea o mai bună vizibilitate liturgică a femeilor etc. Un proces în plină evoluţie, dificil predictibil.

În loc de concluzie, dorim să menţionăm că realizarea unui asemenea sondaj, dincolo de limitele de interpretare, ambiguităţile recurente şi specificul Ortodoxiei, este extrem de necesară şi pentru înţelegerea profundă a transformărilor produse în cadrul faptului religios din România, după marea schimbare din 1989. Pe de o parte, acest lucru ar ajuta la depăşirea atitudinii triumfaliste gen „Armata şi Biserica", atît de păguboase din toate punctele de vedere, iar pe de altă parte, ar permite construcţia unei strategii de răspuns la provocările prezente şi viitoare. Pînă atunci, ne vom mulţumi cu ecranul de fum al celor 80 şi ceva la sută de procente de „ortodocşi", subţiat, pe zi ce trece, de migraţie şi depopularea satelor. Sociologia religioasă din România are încă un drum lung şi greu de parcurs în viitorul apropiat.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

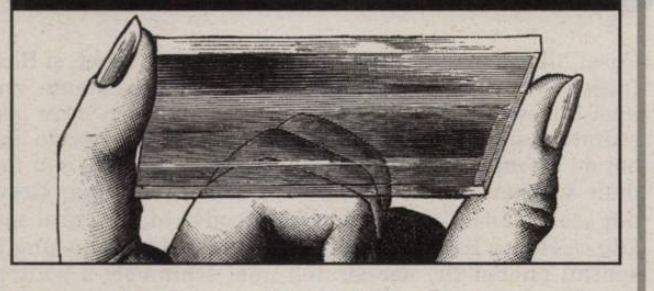

Baia zilnică de sînge

Mai conştientizează cineva grozăvia că în 99% din filmele pe care le vedem la televizor apare cel puţin un pistol?

De fapt, ce vorbesc eu? Ce mare lucru e un pistol? Pistoalele sînt de-a dreptul banale. Ne-am obişnuit cu arme mult mai *cool,* cu chestii complicate, de calibru mare, ale căror gloanţe aproape că fac să explodeze trupurile victimelor. Arme care, atunci cînd trag într-un zid, produc mai mult moloz decît nişte grenade. Arme care scuipă gloanţele în sictir, aşa cum şmecheraşul de la colţul blocului scuipă seminţe, dar care lasă în urmă adevărate catastrofe.

Ce mai e astăzi pentru noi sunetul unui pistol care se descarcă? Sîntem învăţaţi cu detunătura exploziilor care pulverizează o casă întreagă (sau chiar cu planete care sar spectaculos în aer, ca un foc de artificii). Oricum, exploziile sînt şi ele *cool* şi ştim că, atunci cînd se întîmplă, poţi oricînd să sari în ultimul moment pe geam, în timp ce locuinţa se transformă, în spatele tău, într-un nor imens de foc. Asta cînd nu pleci, liniştit, cu o tipă de mînă, în timp ce în urma ta e un infern de flăcări (ca Banderas în *Desperado).*

Oricum, dacă vorbim de pistoale, ne gîndim automat la ceva impresionant, la un tun de calibru mare, care să fie pe potriva bărbăţiei noastre plenare. Un *gun* mare, cromat, o adevărată operă de artă...

Nici sîngele nu ne mai impresionează. O rană la picior, de exemplu, e un moft. Cu o rană la picior poţi să mergi foarte bine şi să-ţi dovedeşti adversarul, în cele din urmă. Nu ne dă pe spate nici măcar o rană în stomac, care-i umple de sînge tot pieptul individului. Ce mare scofală să-i iasă cuiva borşul pe gură, ca un mic gheizer? Sau să-i susure un pîrîiaş roşu pe ureche? Noi am văzut şi capete explodînd la impactul cu glonţul, şi capete zburînd artistic şi lăsînd în urmă gîtul ca o fîntînă arteziană. Ce ne mai poate impresiona?

În realitate, ne impresionează şi dacă ne tăiem la deget, în timp ce tocăm legumele în propria bucătărie. Noi, care am asistat satisfăcuţi la scene cu valuri de sînge şi pereţi împroşcaţi, facem o tragedie cînd vedem cîteva picături căzute pe podea, din degetul nostru. Am urmărit o groază de imagini cu maşini care sar în aer sau se prăbuşesc în prăpastie, dar ni se pare un capăt de lume dacă ne găsim propria maşină, în parcare, cu aripa înfundată. Şi, de altfel, deşi în imaginarul nostru nu ne mai spune nimic deosebit o armă, oricît ar fi de sofisticată, cei mai mulţi dintre noi n-au ţinut vreodată în mînă nici măcar un pistol.

Prin intermediul televizorului, viaţa ni se umple zilnic de tone de violenţă şi mintea noastră are la fel de multă informaţie despre acest subiect ca mintea unui asasin plătit. Este impregnată de imagini cu bătăi, morţi violente sau cataclisme. Unii ar spune că sîngele din filme nu e sînge şi că nimeni nu moare, de fapt. Greşit. În mintea noastră, personajele mor de-adevăratelea, iar sîngele de pe ecran e cît se poate de real. Violenţa pe care o vedem la televizor, deşi pe platourile de filmare e doar o chestie mimată, la noi ajunge violenţă pură (căci, dacă n-ar fi aşa, am spune că filmul e prost făcut şi am schimba canalul, în căutarea unuia care nu mai are cusăturile la vedere).

În 99% din filme apare cel puţin un pistol – oare de ce? Reprezintă asta o realitate a vieţii noastre pe care filmul vrea să o reflecte?

Dacă ar fi să ne luăm după ce se vede la televizor, în filme sau în ştirile împănate cu înjunghieri, accidente şi catastrofe de tot felul, trăim o viaţă plină de violenţe, în care crima e cel mai banal lucru posibil. Din fericire, nu este deloc aşa. Ducem un trai liniştit şi, dacă e vorba de noi înşine, şi o simplă gripă o vedem ca pe o catastrofă. Asta nu înseamnă însă că nu ne place să asistăm la grozăviile care li se întîmplă altora. Stăm în fotoliu, la adăpost de orice pericol, şi imaginile violente pe care le vedem ne dau un sentiment de invulnerabilitate. Nouă nu ni se poate întîmpla nimic din ce vedem, noi supravieţuim întotdeauna. Oare aşa să fie?

Adina POPESCU

Seriale *made in Romania*

– reţete şi experimente –

La începutul anilor '90, programul de week-end al multora dintre noi era condiţionat de orele de difuzare a unor seriale ca Dallas, Moştenirea familiei Guldenburg *sau* Sclava Isaura. *„Învăţam" cu toţii rolul de telespectator, implicîndu-ne afectiv, la un mod decent, căci pe atunci eram departe de a fi ceea ce americanii numesc* couch potato. *Fără isterii, fără fun-club-uri, fără să avem habar ce-i ăla rating. Dar şi fără să avem la ce să ne raportăm.*

De la import, la export

Posturile româneşti au început să producă seriale autohtone zece ani mai tîrziu. Mult timp nu a existat nici o „strategie" în acest sens. Pe mulţi i-a speriat investiţia. Era mult mai sigur să cumperi la kilogram seriale care prin anii '80 făceau furori în Occident şi după care publicul român tînjea, căci deja se informase pe şest de prin „revistele străine".

Apoi, telenovele. TVR-ul, care avea deja o experienţă de succes cu Isaura, a perseverat, oferind telespectatorilor săi o nouă sursă de lacrimi şi suspine: *Inimă sălbatică.* Antena 1 i-a urmat exemplul şi şi-a asigurat popularitatea prin difuzarea serialului *Kassandra.* De altfel, prin 1995 încă era suficient să dai pe post o telenovelă mai veche, dar de succes, ca să te menţii în topul audienţelor. Cei din trustul PRO s-au prins destul de repede cum se fac cărţile şi au jucat „la cacialma", lansînd primul canal „de nişă" din România, care să satisfacă aproape non-stop nevoia oamenilor obişnuiţi de a trăi în vieţile altora. Şi aşa s-a născut Acasă TV. După ce şi-au asigurat „punctul de desfacere", dar şi muşterii, şi-au permis, în sfîrşit, să investească în producţia unor seriale româneşti şi să-şi inaugureze „fabrica de vedete". Ce-i drept, piaţa începuse să se mişte. O dovadă, în acest sens, o reprezenta serialul de pe Prima TV, *În familie,* un produs cît se poate de decent, însă puţin promovat, la vremea respectivă, mai tîrziu o „sursă" de actori pentru alte producţii de televiziune, dar şi pentru spoturi publicitare. Timide, au început să apară şi sitcom-urile, desprinzîndu-se de emisiunile de divertisment unde deja existau, de ceva timp, pe post de scenete umoristice. Apoi, serialele de acţiune, în general prost gîndite şi cu bugete mici (poţi face un sitcom cu un buget de 3000-4000 de euro pentru un episod, însă la un serial de acţiune ai nevoie de cel puţin 15.000 de euro pentru un episod).

În prezent, dacă eşti proprietarul unei televiziuni care se respectă, e musai să produci seriale – şi aici intervine lipsa de profesionalism. Însă rebuturile, gafele şi bîjbîielile pot fi şi ele explicabile, avînd în vedere faptul că încă vorbim despre un pionierat. Nu ştim cum se face şi, în cel mai bun caz, (vezi *La urgenţă),* copiem de la alţii. Pe de altă parte, orgoliile nu ne permit să ne lăsăm „şcoliţi". În breaslă, circula o anecdotă (care, ca orice povestioară de acest fel, probabil că are şi un sîmbure de adevăr) cum că şefii de la MediaPRO au plătit un „specialist" în ale divertismentului TV (cum e Robert McKee în materie de scenarii de film) care să le explice „profesioniştilor" noştri novice una, alta, iar membrii trupei Vacanţa Mare au refuzat revoltaţi să participe la „curs", pe motiv că „ştim noi mai bine cum să facem umor în România". Şi, nu în ultimul rînd, de cele mai multe ori, realizarea unui serial reprezintă o „afacere" personală pentru cei direct implicaţi, în detrimentul calităţii „produsului". Pornind de la modul în care se alcătuiesc echipele, de la scenarii şi distribuţie, şi sfîrşind prin neştiinţa de a administra (sau de a fura) un buget.

Dar să vă spun şi o veste bună (ca să vi se umfle inima în piept de mîndrie patriotică, mai ceva decît atunci cînd ni l-au luat pe Mutu): am început să exportăm telenovele! Un post de televiziune din Cipru deja a cumpărat *Numai iubirea, Lacrimi de iubire* şi *Păcatele Evei,* în timp ce televiziuni din Croaţia şi Slovenia s-au mulţumit să achiziţioneze doar formatul de la *Lacrimi de iubire,* urmînd să producă propriile versiuni, cu actorii lor. Şi, în sfîrşit, ne vom lua revanşa faţă de bulgari, căci în curînd Oana Zăvoranu va ciripi pe bulgăreşte pe unul dintre posturile lor.

***„La cine îi place filmul* Secretul Mariei?"**

Nu voi mai insista asupra producţiilor „telenovelistice" MediaPro Pictures, deoarece, dincolo de discuţia dacă şi la ce mod înfrumuseţează ele viaţa noastră, nu prea ai ce să le reproşezi din punct de vedere al realizării. Mai interesantă mi se pare „odiseea" lui Valeriu Lazarov în materie de telenovele autohtone. Serialul *Secretul Mariei* a fost iniţial gîndit pentru 40 de episoade, după o idee a „star"-ului argentinian Gabriel Corado. Proiectul trebuia să iasă impecabil, „ca la mama lor", aşa că o echipă de sud-americani a venit la Bucureşti ca să supravegheze treaba, însă se pare că s-a pierdut pe drum. Pe post de „vedete" de serviciu au fost recrutaţi Anemona Niculescu, fostă membră a trupei A.S.I.A., „resuscitată" (cu oareşce studii de actorie la o facultate particulară, dar cu un talent inexistent) şi Liviu de la L.A. În rest, s-a mizat pe rolurile mai mult sau mai puţin secundare jucate de diverşi „profesionişti" ai filmului de televiziune, care în viaţa lor de zi cu zi cîntă sau prezintă emisiuni. Mircea Radu, Dan Negru, Luminiţa Anghel, Aurelian Temişan – toţi au avut cîte ceva de spus cu mîna pe „corason". Şi, dacă ar fi să dăm crezare scandalurilor din presa mondenă, toţi au fost nemulţumiţi. De bani, de „producătorii tiranici", de faptul că li se dă *script*-ul cu zece minute înainte de filmare (dacă argentinienii ar fi făcut mai mulţi purici pe aici, i-ar fi informat că, la „fabrica" lor, actorii nu mai învaţă replici, în cel mai bun caz li se dau prin cască, direct pe platou).

Una peste alta, Valeriu Lazarov, proprietarul casei de producţie cu un nume predestinat, „La dolce vita", susţine că telenovela şi-a justificat costurile, un buget de peste un milion de dolari (cea mai scumpă producţie autohtonă, în momentul lansării). De aceea a perseverat şi a produs şi *Vocea inimii.* Însă, dacă ai curiozitatea să urmăreşti cîteva secvenţe din telenovelele de pe Antena 1, vei observa că banii investiţi nu se „văd" nicăieri. Serialele au un aspect neîngrijit, decorurile sînt chicioase, cadrele – şui, totul pare realizat de amatori şi „din sărăcie". Cu toate acestea, publicul care gustă acest gen nu face diferenţa, căci telenovelele lui Lazarov se adresează probabil telespectatorilor cu un nivel de educaţie şi mai scăzut decît cel al fanilor *Numai iubirea.* „La cine îi place filmul *Secretul Mariei?* E super! Ce bine că acum se dă şi luni! Îmi place faza în care Maria îl vede pe Octavian că trăieşte" – se entuziasma un anonim pe un forum.

Seriale de rîs

În perioada în care nimeni nu avea curajul să producă seriale de televiziune, Florin Călinescu, pe atunci la PRO TV, susţinea că este mult mai profitabil, din punct de vedere comercial, dar şi mai onorabil, din punct de vedere profesional, să ai propriile seriale şi sitcom-uri. De altfel, el deja introdusese în emisiunea sa, *Chestiunea Zilei,* o tentativă de sitcom cu personaje politice. Curînd a început să apară şi în cadrul altor emisiuni de divertisment aşazisul sitcom-remorcă de care s-au folosit din plin cei de la Vacanţa Mare, trupa Divertis (desigur, cu o altă „clasă") şi, ulterior, chiar şi Cîrcotaşii. Iniţial, erau un soi de scenete umoristice care aveau la bază un *script,* produse însă cu bani puţini, într-o singură locaţie – platoul de televiziune – şi cu un minimum de decor.

Curînd, atitudinea lui Călinescu a fost privită drept „vizionarism", iar lansarea serialelor de comedie a devenit un trend la fel de puternic ca şi cel al telenovelelor. Multe dintre ele, cum ar fi *Agenţia matrimonială* (Antena 1) sau *Cuscrele* (Naţional TV), în ciuda faptului că au readus pe micul ecran actori populari ca Tamara Buciuceanu, Draga Olteanu Matei sau George Mihăiţă, încă seamănă cu „dacă doriţi să revedeţi – selecţiuni din programul de Revelion" (o parte din vină o poartă tocmai actorii folosiţi, foarte buni în teatru sau pe un anumit segment cinematografic, dar pe care nu-i poţi „învăţa" peste noapte acel tip de spontaneitate care face deliciul unui sitcom bun). Printre cele mai longevive sitcom-uri de la noi se numără *Trăsniţi în NATO* de la Prima TV şi *La bloc* de la PRO TV. Primul s-a vrut o imitaţie a serialului american *MASH,* total neinspirată atît ca replică, cît şi ca joc, deşi în acest proiect ratat s-au implicat patru dintre membrii trupei de la *Chestiunea Zilei* care, iniţial, aveau ceva „date" de sitcom. Al doilea a avut ca sursă de inspiraţie *Familia Bundy,* abandonată treptat, căci serialul a reuşit să se adapteze binişor realităţilor româneşti, formîndu-şi propria personalitate.

Martorii fără voie ai băieţilor buni

Dacă cu telenovelele şi cu sitcom-urile românii s-au mai descurcat de bine, de rău, la capitolul seriale de acţiune, s-au împotmolit de tot, deşi surse de inspiraţie aveau destule. Şi poate că tocmai asta a fost problema: aici există într-adevăr termene de comparaţie, şi pretenţiile publicului cresc. Totuşi, producătorii autohtoni şi-au închipuit că le este la fel de uşor să filmeze „crima şi misterul" – părăsind prietenosul şi confortabilul platou, pentru viaţa de stradă şi întîmplarea paranormală – ca şi colegilor lor americani. Desigur, cu buget redus.

După cîteva tentative nereuşite ale TVR-ului, printre care şi serialul *Martorii,* PRO TV lansa cu tam-tam, în 2006, *Băieţi buni,* iar realizatorii săi mărturiseau că au de gînd să abordeze „probabil cel mai ambiţios gen de producţie pentru televiziune, pentru că înseamnă resurse comparabile cu cele ale unui film adevărat". O adevărată aventură, însă doar în intenţie. Se pare că era un proiect mai vechi, „în stil american," al directorului MediaPro, Andrei Boncea, pe care l-a tot amînat, din lipsă de fonduri, ca pînă la urmă să facă un compromis, reducînd costurile. Primele episoade ne-au demonstrat că avem de-a face cu un soi de struţocămilă (o combinaţie de limbaj de stradă autohton şi personaje destul de aiuristice, cu bătăi decupate din filme de serie B, însă montate aparent cool), împinsă din spate de o echipă de oameni destul de bulversată de treaba pe care o face, dovadă că „experienţa şi resursele acumulate" în timpul filmărilor pentru americani de la studiourile din Buftea nu au fost suficiente. Totuşi, audienţele mari au demonstrat că publicul-ţintă fusese bine ales sau poate că a contat doar reţeta: „sex + cafteală = *love*".

Tot un experiment şi tot „în stil american" s-a dovedit a fi şi serialul poliţist cu iz paranormal, inspirat din cazuri reale, *Martor fără voie,* difuzat de Antena 1, care a reunit cîteva poveşti destul de incoerente, într-un ambalaj atractiv de imagini, şi cam atît. Serialul l-a lansat în „industria" serialelor româneşti pe talentatul actor Marius Manole, fără să-l facă „vedetă", dar şi fără să-i pună în evidenţă valoarea.

Problema cu aşa-zisele seriale de acţiune este că publicul încă preferă modele „originale" imitaţiilor, realizate cu mijloace româneşti. Măcar ştie că orice clişeu este realizat ca la carte şi nu se poate aştepta la surprize neplăcute.

Rodica BINDER

Un război fără eroi

Adepții necondiționați ai războiului din Irak s-au baricadat într-o tăcere vinovată. Cei care, înainte de invadarea Irakului, avertizau asupra riscurilor majore ale unei intervenții militare, în absența unui plan clar de pace, și-ar fi dorit ca prevestirile lor să nu se împlinească, să nu fie considerați drept Casandre și să nu fie acuzați de-a valma cu adversarii strategiei aplicate de-a lungul celor peste trei ani de conflict, de... antiamericanism.

Cînd însă opiniile critice se fac auzite din tabăra unor foști susținători ai politicii președintelui Bush, ba chiar a unor demnitari, fie și demisionați între timp, autorii lor nu mai pot fi învinuiți de aceeași meteahnă. Iar faptul că, din motive constituționale, George W.Bush nu mai poate obține un al treilea mandat prezidențial, nu constituie principalul motiv pentru care criticile aduse politicii sale se fac tot mai sonor și mai frecvent auzite. Întrebarea este dacă le aud și cei vizați și dacă vor ține cont de ele.

Pînă una-alta, Francis Fukuyama se întreabă: *Eșuează America? O superputere la răscruce de drum* – cum sună titlul și subtitlul unei cărți recent traduse și în germană. Autorul a devenit mai precaut în prognozele sale după ce tot ceea ce s-a întîmplat după 11 septembrie 2001, i-a dat peste cap teoria sfîrșitului istoriei...

De astă dată însă, Fukuyama, care trecea și drept unul din cei mai vajnici adepți ai neoconservatorilor, pare a fi mai aproape de adevăr cînd dezvăluie și critică, între altele, erorile strategiei administrației Bush în Irak.

Mai greu de crezut este că Donald Rumsfeld ar fi citit din doască în doască această ultimă scriere a lui Fukuyama, pentru a-i adresa șefului Casei Albe, cu doar cîteva zile înainte de a arunca prosopul, un mesaj în care recomanda nici mai mult, nici mai puțin, modificarea cursului politicii americane în Irak.

În ultimul capitol al eseului său, pornind de la temerea că războiul din Irak nu se va sfîrși cu rezultatele scontate, Fukuyama redactează un fel de manifest pentru o altă politică externă americană. În prealabil însă, trece în revistă și cîteva din erorile comise de administrația Bush, la începutul celui de-al doilea mandat, începînd cu modificarea „retorică" a priorităților politicii în Orientul Apropiat, democratizarea părînd a fi mai importantă decît stabilitatea în combaterea terorismului.

Or, democratizarea Orientului Apropiat este importantă prin ea însăși, și nu datorită faptului că ea ar putea soluționa dificultățile „noastre" cu terorismul – susține politologul american, întrevăzînd în terorism un produs „derivat" al globalizării și migrației.

Cuibul de viespi din Irak

Terorismul s-a agravat și fiindcă intervenția în Irak, oricît de reușit ar fi fost debutul ei sub aspect strict militar, a nimerit într-un cuib de viespi. Dacă în Irak nu va fi instituit un guvern stabil și durabil, țara se va transforma într-un refugiu ideal pentru teroriști. Fukuyama respinge principiul războiului preventiv ca nucleu al strategiei americane, la fel ca și retorica unui al patrulea război mondial, a „războiului global împotriva terorismului". El cere, în schimb, politicii americane nu revenirea la realismul îngust, ci la un realism wilsonian, deși recunoaște că idealul democratizării întregului Orient Apropiat, fie și prin exercitarea unui așa-numit *Soft Power,* va fi dificilă. De ce? Fiindcă – își continuă politologul american ideea – Statele Unite nu mai dispun în regiune de o credibilitate intactă și de vechea lor autoritate morală, simbolul Americii nu mai este Statuia Libertății, ci imaginile de la Abu Ghraib, iar liderii politici locali prooccidentali se văd nevoiți să se distanțeze de Statele Unite, fiind atacați, sub bănuiala că ar fi primit subvenții de la diverse organizații din Apus.

Statele Unite au o prea mare pondere economică și politică, dețin o prea mare influență, pentru a renunța la marile ambiții pe scena politică a lumii; realizarea acestora nu trebuie însă făcută pe cale militară. Chiar dacă erorile Guvernului Bush se datorează nu atît principiilor în sine, cît modului de a acționa – crede Fukuyama –, faptul că ele au fost comise de unica superputere mondială dezvăluie slăbiciunile interne ale unei ordini mondiale care se bazează pe hegemonia bine intenționată a Americii. Spre deosebire de teoreticianul „sfîrșitului istoriei" care consideră că nu principiile ar fi fost neapărat cele care au dus la un eșec al politicii lui Bush și la necesitatea unei noi politici externe americane, Peter Galbright întrevede, în cartea sa *Sfîrșitul Irakului,* principala vină a administrației Bush în prioritatea acordată ideologiei. „Lumea îl urăște pe Bush mai mult decît pe oricare alt președinte american, de cînd sînt eu pe lume; el este prizonierul propriilor convingeri ideologice, ceea ce îl face într-atît de radioactiv" – scria Thomas Friedmann, editorialist al cotidianului *New York Times* și fost adept al războiului din Irak. Ar trebui adăugat însă și faptul că Bush a suferit masiv, dacă nu cumva s-a lăsat instrumentalizat de ideologia neoconservatoare. Același Friedmann vede în viitor rafturile librăriilor umplute de cărțile consacrate fiasco-ului politicii lui Bush. Editorialistul făcea această „glumă" cu mult timp înainte ca ea să se prefacă în realitate. O altă eroare fundamentală a echipei prezidențiale a fost aceea de a fi perceput Irakul nu așa cum este el, ci cum ar fi fost de dorit ca el să fie. Din această cauză, nici nu au fost luate în considerare analizele, documentația unor specialiști ai lumii arabe din Departamentul de Stat, inclusiv a unor strategi militari care prevăzuseră izbucnirea revoltelor și a haosului după prăbușirea regimului lui Saddam Hussein. Că ideologiile se bazează pe iluzii sau, și mai rău, pe minciună, istoria a dovedit-o în repetate rînduri prin tragice exemple.

Mai pot avea americanii încredere în Bush?

Cartea ilustrului jurnalist american Bob Woodward relevă încă din titlu, *State of Denial,* consecințele fatale ale negării realității. Ea se întemeiază pe investigații îndelungate, efectuate de această legendă vie a publicisticii americane: autorul și-a creat un renume internațional din dezvăluirea scandalului Watergate, ecranizat ulterior. Woodward (care cu falsă modestie se dă drept un simplu „reporter") după ce a stat de vorbă cu înalții funcționari de la Departamentul de Stat, de la Pentagon sau cu agenți ai Serviciilor secrete, dă în paginile cărții sale un verdict distrugător „erei Bush". Și mai amintește, într-un interviu, că, întrebîndu-l pe șeful Casei Albe ce va crede posteritatea despre el, acesta ar fi răspuns: „Nu știu, vom fi cu toții morți pînă atunci". Dacă americanii mai pot avea încredere în Bush? În loc să răspundă, Woodward adresează el o întrebare interlocutorilor săi: mai posedă Bush vreo autoritate morală? Întrebarea este de-a dreptul retorică pentru cei care au citit deja cartea ziaristului american (lansată într-un prim tiraj de 800.000 de exemplare), încă netradusă în germană, dar amplu prezentată în revista *Der Spiegel* și desigur, anterior în *Newsweek*.

Lumea a devenit mai nesigură în ultimii 6 ani, de cînd Bush se află la putere, echipa prezidențială (înaintea demisiei lui Rumsfeld) ar fi un tragic exemplu de incompetență, avertismentele CIA, referitoare la iminența unui atac terorist în 2001, nu au fost luate în serios, nici după ce o întîlnire secretă, dar consemnată în procesele-verbale ale Casei Albe, a avut loc între fostul șef al CIA, Tenet, și Rice. Inițial, șefa diplomației americane a negat existența vreunei întrevederi de acest fel. Stilul comunicării între președinte și subalternii săi apropiați ar fi un amestec de limbaj de cafenea, secvențe de dialog cinematografic sau formule împrumutate din jocurile de noroc. Sînt doar cîteva din „dezvăluirile" făcute de Bob Woodward. Cititorul mai află că Henry Kissinger, care susține convingător acum, în spațiul publicistic, necesitatea unei schimbări a politicii americane în Irak, a fost unul din principalii consilieri ai președintelui Bush, reușind să–i inducă ideea că America nu mai are voie să părăsească „fără victorie" un cîmp de luptă (cum s-a întîmplat în Vietnam).

Și totuși, se fac tot mai des referiri la „vietnamizarea" războiului din Irak și la „irakizarea" intervenției în Afganistan"... Rumsfeld ar fi rămas surd la avertismentele comisiei „Iraq Postwar Planning Office", la a cărei conducere îl plasase și pe ex-generalul de trei stele, Jay Garner, primul administrator civil al Bagdadului, în iunie 2003.

Decizii fatale

Reîntors la Washington, acesta i-a expus (sau reamintit) lui Rumsfeld cele trei decizii fatale luate de America în Irak: distrugerea armatei irakiene soldată cu lăsarea „la vatră" a sute de mii de bărbați în puterea vîrstei, dar fără de lucru, demiterea fără discernămînt a responsabililor politici, concedierea a 50.000 de salariați publici, doar fiindcă aceștia au fost membri ai partidului Baath al lui Saddam Hussein. Șeful Pentagonului a refuzat să țină cont de aceste informații, precum și de recomandările de a remedia situația. Iar la întîlnirea cu Bush, Garner s-a văzut bătut pe umăr și întrebat dacă nu cumva ar dori să participe la o ofensivă împotriva Iranului. Răspunsul generalului, mai în glumă, mai în serios: el și băieții lui preferă Cuba, țigările de foi sînt acolo mai bune, și femeile, mai frumoase. În pofida încărcăturii anecdotice a unor scene petrecute și a unor replici rostite la Casa Albă, reproduse de Woodward în cartea lui, situația este cu atît mai dramatică, cu cît administrația Bush a ignorat atît avertismentele celor apropiați, cît și rapoartele Serviciilor secrete. Acestea din urmă întrezăreau o escaladare a violențelor în jurul anului 2007. Bush a negat, pur și simplu, pronosticul, prin afirmația făcută în 2006 că teroriștii bat în retragere. În 2003 deja, experții se refereau la o revoltă în Irak. Singura grijă a lui Bush ar fi fost aceea ca nu cumva acest raport să ajungă în paginile cotidianului *New York Times*.

Firește, lui Woodward, un (fost) intim al Casei Albe, convins la început că Bush va ajunge un mare președinte, i se pot aduce unele reproșuri. Între altele, că ar fi putut să-și publice cartea (cea de-a treia consacrată actualului șef de stat american, după *Bush at War* și *Plan of Attack)* ceva mai devreme, mai exact înainte ca semnele șubrezirii actualei administrații americane să devină flagrante. Ar fi fost însă, într-un atare caz, crezut pe cuvînt? Dacă unui președinte, echipei sale și politicii pe care o promovează reprezentanții unicei superputeri mondiale, li se poate îngădui să greșească fiindcă nu au fost avertizați asupra riscurilor unei campanii, în schimb, erorile comise prin ignorarea, din indiferent ce motive, a unor informații fiabile, a unor recomandări fundamentate și chiar a realității rămîn de neiertat...

N.B.: Scrierile critice la care ne-am referit au fost publicate înaintea victoriei democraților în Senat și Camera reprezentanților. Ele sînt semnate mai ales de intelectuali, de jurnaliști (aceștia preluînd rolul unei autentice opoziții politice, pe care ar fi trebuit să-l dețină, în timpul administrației Bush, partidul democrat). Numai că, așa cum demonstra, întru totul convingător, Wolf Lepenies într-un eseu publicat în presa germană sub titlul „Capcana consensului", istoria democrației americane mizează dintru început puternic tocmai pe principiul consensualității, reducînd astfel considerabil spațiul vital al unei reale opoziții politice. Din acest motiv este și puțin probabil ca politica Statelor Unite să se schimbe radical după ce Bush va fi nevoit să țină seama și de părerea rivalilor săi politici. În schimb, opiniile unor susținători ai președintelui Bush și-au schimbat radical conținutul, după victoria democraților. Bernard Henry Lévy, mediaticul, modernul și mondenul filozof francez (el nu figurează printre adversarii războiului din Irak) se referă la așa-numitul „efect al bătăilor de aripă ale unui fluture" care ar putea declanșa la celălalt capăt al lumii un uragan. Istoria Statelor Unite în ultimii 40 de ani, marcată de emancipare și progres, ar releva prin contrast că „fenomenul" Bush este „comparabil" cu ultima și cumplita „ieșire din fire" a unei „bestii" care, știind că este „rănită", riscă totul. Dar – conchide filozoful în eseul publicat în traducere în revista germană de cultură politică *Cicero* – avem mai multe motive de speranță decît de îngrijorare. Ceea ce nu înseamnă ca așa-ziselor Casandre moderne să nu li se dea din cînd în cînd... și ascultare.

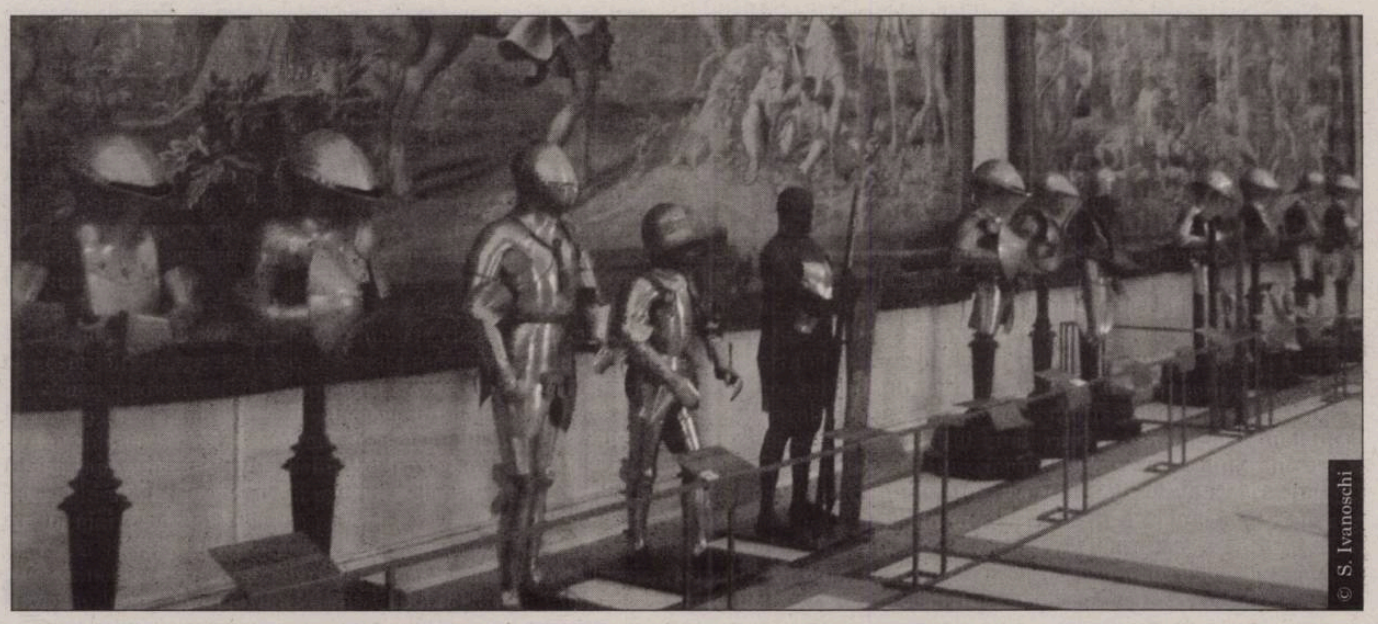

© S. Ivanoschi

Claudia STĂNILĂ

O politică tînără pentru „bătrînul continent“

– interviu cu Emma BONINO, ministru italian pentru Comerţ exterior şi Politici comunitare –

„Integrarea UE: o imensă oportunitate de dezvoltare a României“

Sosită de puţină vreme în Italia, s-a întîmplat să aud un prieten filosof iezuit vorbind în termeni extrem de elogioşi despre Emma Bonino („această femeie extraordinară“). Firească nedumerirea şi curiozitatea în legătură cu cine ar putea fi această persoană care (reprezentantă fiind a partidului radical – după cum se ştie cu viziuni nu tocmai *catolicissime)* putea să stîrnească admiraţia unui preot iezuit. Într-o Europă care, în pofida veleităţilor de spaţiu ale drepturilor omului, continuă să fie destul de patriarhală din punct de vedere al reprezentării femeilor la nivel executiv guvernamental, Emma Bonino reprezintă un mit al succesului politic la feminin. Succes politic însă mai ales, la nivel civil şi, întîi de toate, uman. Ministru italian pentru Comerţ internaţional şi totodată responsabilul Peninsulei pentru politicile comunitare (după o lungă experienţă de comisar UE şi eurodeputat la Parlamentul de la Strasbourg), Emma Bonino are o biografie copleşitoare. De peste un sfert de veac, s-a implicat la persoana întîi în numeroase campanii mondiale pentru promovarea drepturilor umane, politice şi civile. Protagonistă în 1975 în bătălia pentru legalizarea avortului în Peninsulă (arestarea sa a devenit cazul care va conduce apoi la abolirea legii contrare), în 1980 promovează diverse campanii în favoarea referendumului şi a drepturilor civile în ţările blocului sovietic. Şase ani mai tîrziu, loială cauzei anticomuniste, demonstrează la Varşovia împotriva dictaturii generalului Jaruzelski şi în favoarea sindicatului Solidarnosc, fiind arestată şi expulzată. Laica adeptă doar a religiei libertăţii se întîlneşte cu Papa Ioan Paul al II-lea şi reuşeşte astfel să implice Vaticanul în una dintre numeroasele sale iniţiative împotriva sărăciei şi pentru combaterea foametei în lume. Ulterior, în calitate de preşedintă a Partidului Radical Transnaţional, cu acelaşi spirit ardent devine prima semnatară a unei moţiuni care ulterior va implica Guvernul italian în interzicerea armelor neconvenţionale şi a minelor anti-persoană, luptă pentru instituirea unui Tribunal Penal Internaţional pentru ex-Iugoslavia şi – ulterior unei întîlniri cu Dalai Lama – mobilizează opinia publică în favoarea drepturilor civile şi a libertăţii poporului tibetan, precum şi pentru democraţie în China. Ce se mai poate adăuga? Lista cauzelor în care a crezut şi pentru care a luptat această femeie fragilă (cu o siluetă amintind-o pe Edith Piaf) este extrem de lungă, părînd neverosimil a fi cuprinse între frontierele unei singure vieţi. Desigur, ar mai fi bătăliile pentru democraţie în Afganistan (în 1997, denunţă, cu ocazia unei călătorii la Kabul, regimul talibanilor; arestarea sa provoacă un scandal internaţional), cea pentru drepturile femeilor în ţările arabe şi africane – de exemplu, împotriva barbarei practici a mutilării organelor genitale feminine (infibulaţia), abolirea toleranţei juridice faţă de asa-zisele „crime de onoare“ sau pedeapsa lapidării pentru adulter etc.

De asemenea, Emma Bonino a fost una dintre susţinătoarele fervente ale integrării României în Uniunea Europeană. Împărtăşind viziunea lui Altiero Spinelli, părintele federalismului european, politiciana italiană este convinsă că procesul de integrare este ireversibil. Căci altfel nu am asista decît la reînnoite fenomene naţionaliste, revenirea la cultul suveranităţilor naţionale absolute neconstituind un răspuns în pas cu vremurile. „Nu există problemă care să mai poată fi rezolvată în mod serios, exhaustiv, utilizînd exclusiv instrumente naţionale“ – afirma Spinelli. La rîndul său, Bonino este convinsă că în Europa rezolvarea problemelor ar trebui realizată în cadre care să depăşească graniţele statale. În alţi termeni, care să transceandă inconvenienţele statului, naţional. Pledînd, pe de altă parte, pentru definirea mai clară a apartenenţei la Uniune şi a termenului de „cetăţenie europeană“, politiciana este critică în legătură cu diluata „incisivitate“ a Europei pe plan internaţional (rămîne emblematic cazul conflictului din Iugoslavia).

Doamnă ministru Bonino, vă rog să faceţi cîteva reflecţii în legătură cu efectele aderării României şi a Bulgariei. Ce schimbări va aduce integrarea în viaţa noilor cetăţeni ai Uniunii Europene?

Intrarea în marea familie europeană şi, în consecinţă, pe piaţa unică a peste treizeci de milioane de persoane (şi de consumatori), reprezintă un aspect extrem de pozitiv pentru toate ţările „bătrînului continent“. S-a înfăptuit astfel o altă etapă în itinerarul către o Europă mai unită, mai democratică şi, de asemenea, mai stabilă. Cu consecinţa extinderii în mod considerabil a pieţei interne. Aderarea celor două ţări ex-comuniste, după arhicunoscute tratative anevoioase şi dificile, reprezintă un epilog just. Oricum însă, drumul apreciabil întreprins pînă acum de către România şi Bulgaria nu se opreşte desigur la data de 1 ianuarie. Procesul de reforme va trebui să continue, pentru a putea ajuta sistemele economice ale acestor state să devină mai puternice şi mai competitive. Din acest motiv, mă simt obligată să îndemn clasa politică românească şi pe cea

bulgară să ajute cetăţenii să înţeleagă semnificaţia profundă a acestei etape semnificative. Întrucît este neîndoielnic faptul că aderarea la UE reprezintă o mare oportunitate de dezvoltare pentru cele doua ţări, iar primii care se vor bucura de beneficiile integrării sînt cetăţenii. Pe de altă parte, economiile italiene şi ale celor două state noi membre (cea românească, în special, dar şi cea din Bulgaria – ţara unde Peninsula reprezintă, de asemenea, prima ţară ca număr de investitori străini) se întrepătrund în mod armonios. Italia a avut numeroase avantaje de pe urma schimburilor comerciale cu România. De un deceniu, Peninsula reprezintă atît principalul client, cît şi cel mai important vînzător în ţara dvs. Numai în 2006, cifra de afaceri a schimburilor comerciale italo-române a depăşit 10 miliarde de euro. În plus, deja de mult timp, opt bănci italiene, precum şi peste 4000 de întreprinderi italiene sau cu capital mixt (mai ales mici şi mijlocii) îşi desfăşoară activitatea pe piaţa românească. Este vorba deci de raporturi de schimburi şi de integrare care nu pot decît să fie profitabile atît Italiei cît şi României. Consider însă că, odată cu intrarea cu titlu deplin a României în UE, raportul economic cu Italia va trebui să dobîndească o dimensiune mai matură. Cu alte cuvinte, prezenţa întreprinderilor italiene nu va mai fi determinată de avantaje competitive de natură salarială sau fiscală, ci va trebui neapărat să se adapteze normelor de colaborare intercomunitară. În acest sens, Italia este, fără umbră de îndoială, pregătită a-şi consolida raportul său tradiţional şi privilegiat cu România.

Izolarea Europei ar favoriza nefasta combinaţie dintre naţionalism şi fundamentalismul islamic

Ce credeţi în legătură cu sentimentele de euroscepticism destul de răspîndite?

Sper că liderii voştri politici nu vor repeta erorile noastre. Cu alte cuvinte, sper că vor şti să transmită cetăţenilor un mesaj conform căruia integrarea reprezintă o imensă oportunitate, dar şi o serie de obstacole care vor trebui depăşite. Să transmită deci o viziune politică obiectivă. S-a încheiat o primă fază, începe o a doua, care, în mod analog celei precedente, va comporta, în mod ineluctabil, probleme. Şi acest lucru se datorează îndeosebi faptului că intrarea în zona euro va constrînge la reforme accelerate. Este vorba de un itinerar dificil, motivat nu de un capriciu al funcţionarului „birocrat“ sau „rigid“ de la Bruxelles, ci de faptul că procesul de reformă, măsurile impuse în perioada post-aderare reprezintă o premisă inerentă facilitării şi accelerării dezvoltării economice a ţărilor noi membre. Aceste reforme ar trebui oricum înfăptuite: ca ţară membră a Uniunii Europene sau nu. Sper – repet – ca liderii politici români să fie capabili să transmită cetăţenilor acest dublu mesaj în legătură cu consecinţele integrării.

„Este considerată rasa cea mai violentă, agresivă, capabilă să ucidă pentru o mînă de mărunţiş. Aceştia sînt românii, care de ani de zile ne terorizează ţara“ – scria recent un jurnalist italian într-un cotidian din Peninsulă. Ce părere aveţi despre din ce în ce mai frecventele şi surprinzătoarele „ieşiri“ xenofobe şi discriminatorii în presa italiană, în legătură cu imigranţii şi, în special, cu românii? Se pare că imigranţii reprezintă ameninţarea în absolut...

Fenomenele de rasism şi xenofobie înregistrează o îngrijorătoare creştere în întreaga Europă, după cum demonstrează, de altfel, recentele sondaje realizate de *Eurobarometru*. False temeri şi îngrijorări sînt adesea alimentate cu acurateţe din mai multe părţi, chiar şi printr-o rău-intenţionată utilizare a anumitor termeni. De exemplu, îndată după procesul de extindere din 2004, s-a utilizat timp îndelungat expresia „invazie în masă“. Într-adevăr, era foarte răspîndită teama unei puternice imigrări a lucrătorilor din noile ţări membre, către vechile state UE. S-a exagerat în mod voit fenomenul, utilizîndu-se expresii şi termeni de natură a îngrijora opinia publică occidentală.

Cred că adevărata problemă a Uniunii Europene rezidă tocmai în lipsa de mobilitate a lucrătorilor în interiorul său (România şi Bulgaria incluse) – cauză a blocajului dezvoltării economice. Într-adevăr, conform unui studiu realizat anul trecut, reiese că abia 4% dintre cetăţeni s-au trasferat într-o altă ţară UE. Desigur, există ţări mai mobile decît altele. Din nefericire, şi în Italia ne confruntăm cu o mobilitate scăzută. Informaţii recente demonstrează că imigranţii extracomunitari reprezintă un avantaj imens în materie de creştere economică. Deşi nu sînt încă utilizate toate instrumentele necesare depăşirii acestei situaţii, cred însă că, din punct de vedere cultural, s-a reuşit transmiterea acestui important mesaj. Şi anume, faptul că mobilitatea reprezintă o valoare, contaminarea culturilor şi a ideilor este benefică, stimulînd dezvoltarea.

Care este imaginea pe care o aveţi despre Europa? Şi acest lucru, avînd în vedere chipul actual atît de metamorfozat al „bătrînului continent“ multicultural şi multietnic.

Cred într-o Europă federală: Altiero Spinelli şi „Manifestul de la Ventotene“ au reprezentat întotdeauna modelele mele. Jumătatea de secol care a trecut nu a distrus esenţa acestei viziuni, şi anume necesitatea insistenţei privind ameliorarea aspectelor de natură instituţională. Dimpotrivă, această viziune s-a rafinat treptat, revelînd necesitatea unui Guvern federal pentru Uniune. Deci o Europă federală care să fie în acelaşi timp mai puternică, mai democratică, mai solidară. Şi, condiţie indispensabilă, care să situeze cetăţeanul (şi nu piaţa economică) în centrul procesului de integrare.

Oricum, avînd în vedere împărţirile de competenţă între diferite instituţii care, în momentul de faţă, se calcă pe picioare la conducerea UE, este evident faptul că lipseşte instrumentul de bază care să confere Uniunii posibilitatea de a-şi exprima „propria“ politică. Cu alte cuvinte, este nevoie de un autentic Guvern European. Este indispensabil ca „bătrînul continent“ să se „înarmeze“ cu o autentică politică externă şi de securitate, în măsură a-i conferi posibilitatea de a-şi face auzită vocea şi greutatea pe scena internaţională. Iar pe plan economic ar trebui create condiţiile asigurării coordonării politicilor economice naţionale, pentru a contrabalansa mai bine o uniune economică şi monetară, bazată exclusiv pe crearea monedei unice.

În 2007 se împlinesc 50 de ani de la semnarea Tratatului de la Roma: o ocazie care nu trebuie ratată, pentru a apropia opinia publică de instituţiile europene. Din acest punct de vedere, este interesant să constaţi faptul că tinerii înţeleg mai bine atît oportunităţile, cît şi avantajele apartenenţei la Uniunea Europeană. În acest sens, programul de burse *Erasmus* constituie un exemplu concret, fiind unul dintre instrumentele cele mai eficiente pentru a promova ideea şi imaginea Europei. Însă acest continent nu a fost niciodată o entitate statică, evoluţia face parte din ADN-ul său. Din acest motiv, aş evita să fac un portret al cetăţeanului european.

Ce părere aveţi în legătură cu aderarea Turciei la Uniunea Europeană, ţinînd cont şi de vizita recentă a Suveranului Pontif în ţara de pe malurile Bosforului? Europa încetează să mai fie o „fortăreaţă“ creştină, deschizîndu-se către islam?

Vizita Papei reprezintă o evoluţie semnificativă din punct de vedere al dialogului cu lumea islamică. Unele lucruri, pe care le-a afirmat Papa, se adresau mai curînd liderilor politici europeni decît celor religioşi. În calitate de persoană laică, regret faptul că Papa a fost acela care a demonstrat o sensibilitate politică vizionară şi calităţi de lider al integrării, iar nu clasa politică europeană. Consider aderarea Turciei ca fiind esenţială. După cum am reliefat, de altfel, în nenumărate rînduri, aderarea Turciei reprezintă un avantaj fundamental pentru Europa, din punct de vedere strategic. Nu există domeniu de importanţă crucială europeană – de la aprovizionarea cu energie, la controlul fluxurilor de imigraţie, la stabilitatea în întreaga arie meridională, şi pînă la capacitatea de a influenţa la nivel politic internaţional – care să nu se bucure de un enorm avantaj de pe urma aderării Ankarei. Atît Uniunea cît şi Turcia trebuie să-şi îndeplinească obligaţiile care le revin în vederea integrării ţării islamice. Guvernul italian intenţionează să susţină cu toate mijloacele procesul de aderare al Turciei.

Roma

„NOI FACEM CUM ŞTIM, EI SPUN CUM ŞTIU“

Noi, orăşenii, îi vedem la tîrguri. Prin muzee, centre culturale, hoteluri de lux, expoziţii cu vînzare. Îşi prezintă obiectele, făcute de mîna lor, socializează cu oraşul, îşi strigă marfa – cînd se poate, spun poveşti duioase, cîntă, fac radiografii politice, stau la pozat, la filmat, la înregistrat. Te cutremură frumuseţea unora, puterea şi curăţenia lor, ai vrea să-i iei acasă şi să te hrăneşti din ei cînd lumea din jur te-a golit, te-a smintit şi nu mai ai resurse. Te surprinde siguranţa altora, puterea lor de adaptare, de acumulare. Sînt umblaţi prin lume, ştiu leacuri, politică, regulile pieţei, efectele aderării şi cîteva cuvinte străine. Ştiu să „agaţe“ privitorul care-i devine rapid client. Li se dau diplome, premii, au fundaţii, festivaluri, olimpiade, uniuni, academii, broşuri tipărite şi cărţi de vizită. Alţii stau departe de formele civilizaţiei, fac obiecte, cum respiră, şi nu prea se gîndesc la clienţi şi la strategii de marketing. Şi unii, şi alţii vin cu lumea lor, aici, în miezul oraşului şi o livrează odată cu marfa. Alteori, părăseşti oraşul şi te duci tu în lumea lor, de unde ieşi uluit, amuzat, şocat sau transfigurat. Asta am făcut şi noi şi vă povestim mai jos. ***(S. C.)***

Silvia CAZACU

„Că de intrat intrăm, da’ integrat e mai greu!“

Sînt curioasă ce cred meşterii despre aderare. Cum se vede Europa din lumea lor. Mulţi au televiziune, cablu, se uită „la toate programele..., la tevereme....“. Povestesc despre opincile antiderapante, periferia din Washington, festivalul mărului, trecerea la marfă, chimicale, ameţitul porcului, muzeul viu, carte de muncă şi lucruri de decor. Unora le e teamă că nu vor mai putea duce laptele la piaţă, altul se miră cum va mulge capra cu maşina, unii că nu vor mai avea ogrăzi, „numai alei, aşa, printre blocuri, printre căşi“, ca în Germania. Majoritatea sînt însă încrezători că Europa îi va primi cu tradiţiile lor cu tot. Cîţiva dintre cei cu care am stat de vorbă au preferat să rămînă anonimi.

– Dvs. aţi fost în Occident? Şi chiar aşa e puse toate? Lună? Da’ aţi fost în periferii, să vedeţi periferiile? Păi, atunci, ce vorbiţi? Io am fost în Washington, am văzut periferia, aşa că nu poate să-mi zică nimeni....

– Şi porcul? Ne mai lasă să-l tăiem cum vrem noi?

– Ba ne lasă, nici o problemă, o zis în felu’ următor: zice să-l adoarmă. Da’ ei îl adorm? Cu ce-l adorm ei? Că ce fac ei nu-i bun nici la ei. Că trage cu pistolul ăla-n cap şi-l ameţeşte? Nu-i bun, că-l omoară pe loc... Trei porci ai dreptu’ să ţii fără aprobări, mie mi-ajunge trei porci într-o vară, să-i tai, să-i mănînc. El ştie cum îi tai io? A venit la mine să vadă cum l-adorm? Îi dau o ţîră de alcool să beie, îl tai, dîndu-i alcool să bea se face carnea mai fragedă, ca să ştiţi... Pe român nu-l păcăleşte, în curtea mea fac ce vreau, am curat, fac ce vreau, nu poate să ne oblige... Noi ne speriem că ursu-i prea mare, da’ ursu’ tot mic îi... dar va fi o sărăcie.... (***Ion Albu*** *face măşti, vorbeşte şi se îmbracă moldoveneşte, farmecă femeile de la oraş şi ştie multe lucruri.)*

– *Cum e cu tradiţia?*

– Tradiţia românească trebuie păstrată.... Vă rog..., lăsaţi-ne oleacă în pace, domnu’! *(Un meşter)*

– Bună seara, mă duc să iau şi eu o sfîntă vodcă, mai staţi? *(Domnu’ cu pricina, vizibil clătinat)*

– Hai că nu discut cu d-ăştia, cu beţivani... gata, avem treabă.... *(Meşterul)*

– Asta n-are voie să dispară niciodată! *(Voci, despre tradiţie)*

– Niciodată tradiţia românească nu va dispărea, cum n-o dispărut nici în alte părţi. În Spania, de pildă, se organizează festivalul mărului, festivalul agriculturii, bătaia cu roşii, portocale... *(Meşterul)*

– *Şi cu viaţa la ţară ce-o să se întîmple?*

– Păi cum să zic, e o poveste, zice: cine-nvaţă numai moartea-l mai dezvaţă! Eu ce mănînc atunci dacă nu ţin porcu’ sau găina? Strictul necesar trebuie să fie. Pe simplul cetăţean nu poate să-l oprească acolo în curtea lui, nu poate să-l sugrume, aşa. Atunci înseamnă că devenim iobagi! Io aşa văd, apăi nu ştiu cum văd alţii.

– Trebuie să munceşti ca să mănînci, să ai. Io dacă stau cu mîna-ntinsă, aşa, în sus: „Dă-mi, Doamne, să mănînc“, îmi dă cineva? (***Bacia Nicolae*** *e din satul Tureac, Tiha Bîrgăului, judeţul Bistriţa Năsăud. Confecţionează cojoace, pieptare, mănuşi, ornamente pentru pomul de iarnă, toate făcute din piele crudă, prelucrată de el.)*

– Că de intrat intrăm, da’ integrat e mai greu! Adică să putem să ne-aliniem la standardele lor europene – cum se spune – să fim ca dînşii, să avem salariile ca ei, să mergem în magazine, să nu mai facem nimica acasă, numai să ne odihnim, să ne plimbăm *(rîsete în jur)*, să facem mişcare pe trotuar, să fugim... Aia-i treaba... Dar tu ai un salar de trei sute pe lună şi el are de trei ori, poate. E convenabil să mă duc în magazin? Da’ dvs. aţi mîncat preparatele lor din magazin şi preparatele noastre din magazin? Cum îs? La gust? Sînt toate cu chimicale puse-n ele. Că spune că la noi, în România, era obezi. Nu-i adevărat, la dînşii-i obezitatea. Ce obezitate? Ia uitaţi, ce obezitate văd io aici? Nu-i nici o obezitate! *(tot Ion Albu)*

– Acuma e mai bine-n lume... Ăştia ştiu conduce, dragă, vai de mine! Păi veneam cu opinci şi treceam acolo peste un deal, opinci antiderapante, din cauciuc, uite-aşa ca a mele, cu ele în spate şi stam în frig... acu’ sîntem primiţi la căldură, la condiţii, avem autobuze, avem microbuze şi mîncăm pîine, nu numa’ mămăligă rece, ne-am modernizat, mîncăm pîine feliată, dragă!

– *Şi-n Europa cum o să fie?*

– Acolo nu ştiu ce-o fi, o fi Dumnezeu... zice c-o fi bine... da’ în tot cazu’, conduc bine. Ăştia ştiu conduce! (***Floarea Moldovan,*** *72 de ani, din Bistriţa Năsăud. O viaţă a lucrat opinci la Hanul lui Manuc, de-acolo s-a pensionat.)*

– Zice că vor fi nişte reguli. Ce-i cu regulile astea?

– Păi da, regulile lor şi treaba noastră, ăia rămîn cu regulile şi noi cu-ale noastre. Noi facem treaba şi ei fac reguli, care-i problema? Noi facem cum ştim noi şi ei spun cum ştiu ei şi ei rămîn cu spusu’ şi noi cu făcutu’, şi nu văd unde-i necazu’.... că altfel n-o să ne chemăm români, o să ne chemăm europeni! Aşa că noi rămînem români, restu’ o să fie europeni, toate celelalte douăzeci de state, şi noi o să fim români. (***Florin Cramariuc*** *din Suceava face obiecte din lemn.)*

Cătălina TESĂR

Economia de piaţă şi meşteşugul tradiţional

Îmi amintesc primele tîrguri organizate la Muzeul Ţăranului Român: cîţiva oameni aduşi de prin sate să vîndă aici obiecte făcute de mîna lor, după o pricepere „din bătrîni“, bucuroşi că mai au căutare, pe deasupra, novici în ale profitului economic. Negustori ad-hoc pentru tîrgoveţi de Bucureşti, împrăştiaţi care pe unde în spaţiul muzeului, mai toţi vindeau după ţinuta clientului. Mai las eu de la mine, mai pui tu de la tine, şi tîrgul se făcea ca să nu supere pe nimeni. Aşa cum îi stă bine unui iarmaroc, şi cel de la Muzeul Ţăranului era organizat după principiile comerţului neformalizat şi neinstituţionalizat, gîndit ca un loc în care şi preţurile şi relaţiile umane se negociază. Asta într-o perioadă în care în România se făcea trecerea la o economie de piaţă, al cărei cadru legislativ, incoerent şi instabil, visa timid să se „alinieze“ la „normele europene“.

Tîrgul dinaintea integrării

La Tîrgul de Sfîntul Nicolae de anul trecut, deci fix cu o lună înainte de integrare, au venit la Muzeul Ţăranului Român 140 de „meşteri“ şi 11.000 de vizitatori. Nu ştiu cîtora dintre ei le-a dat mîna să cumpere, dar oferta a fost generoasă: de la obiecte lucrate în lemn, podoabe, ceramică, haine, covoare, pînă la mîncăruri frumos mirositoare şi ademenitoare. Mai toate produsele, expuse pe tarabe, ordonate cu grijă, cu etichetă cu preţ, unele în cutii de carton vărgat în culorile steagului naţional, altele înfăşurate în celofan transparent legat cu fundiţe tricolore, altele, puţine însă, mai modeste în prezentare. Pentru cei care nu au avut bani în preajmă de Sărbători, dar şi-ar fi dorit cîte ceva de prin tîrg, sau cei care s-au gîndit serios să investească în cantităţi mai mari de obiecte „tradiţionale“, „meşterii“ au venit pregătiţi cu *leaflet*-uri, *flyere* şi broşuri de prezentare cu numere de telefon, adrese de site-uri şi de magazine de desfacere.

Instituţionalizarea meşteşugurilor

Imaginarul comun şi cel al studiilor de specialitate continuă să reprezinte „meşterul popular“ drept creator ieşit „din sînul poporului“ cu un *savoir faire* moştenit din generaţie în generaţie prin imitaţie, practicant al unei „arte“ inspirate exclusiv din valorile lumii rurale şi recunoscut ca atare, informal, de către comunitate. Ei bine, puţini, aş zice chiar un procent nesemnificativ dintre cei veniţi la tîrg şi pe a căror carte de vizită scria *meşter popular / artizan / creator,* s-ar fi identificat cu acest portret-robot. Pentru cei mai mulţi dintre ei, intelectuali de sorginte rurală sau urbană, meşteşugurile „tradiţionale“ sînt un prilej de afacere. În condiţiile în care legislaţia care „se aliniază la normele UE“ încurajează IMM-urile, AF-urile şi mai ştiu eu ce alte forme de organizare aşazis civică, care promovează producţia artizanală şi încurajează dezvoltarea prin „meşteşuguri tradiţionale“, mulţi cetăţeni cu spirit antreprenorial şi-au deschis un *business* în domeniu. Am dat la tîrg peste o doamnă din Oltenia care vindea covoare, frumos stivuite şi cu etichete unde puteai citi compoziţia materialului şi preţul pe metru pătrat. Pe cartea dumneai de vizită scria „meşter popular“, ceea ce mi-a stîrnit curiozitatea s-o întreb de-s toate lucrate de mîna proprie. Nu, doamna în discuţie era doar capul unui IMM specializat în producţia de covoare oltenesti. În cazul acesta, de ce vă spuneţi „meşter popular“? Răspunsul a venit prompt: „Pentru că eu mă ocup de toate etapele pînă la finalizarea obiectului. Femeile care doar urzesc şi ţes, sînt ţesătoare“. Pe scurt, dumneaei se ocupă cu achziţionarea materiei prime, supravegherea procesului de producţie şi, în final, vînzarea obiectelor.

Adaptarea la cerinţele pieţei

Mulţi „cunoscători“ în ale tradiţiei au plecat de la tîrg cu un gust amar şi au dat glas nemulţumirii profunde de a fi găsit aici, în formele sale cele mai exacerbate, o expunere de kitsch-uri şi obiecte „ne-autentice“. Surpriza cea mai mare a tîrgului au fost ouăle de Crăciun care puteau fi găsite la tot pasul. Înainte de ele, pe „tradiţionalişti“ i-au revoltat ouăle de struţ, despre care cineva care încondeiază ouă ne spunea: „La noi, în România, au apărut crescătoriile de struţ ca orice altă găselniţă. Aşa cum au intrat toate modernismele, au apărut şi ouăle de struţ ca o creaţie (...). Şi dacă cerinţă a existat, bineînţeles că lumea a început să deseneze şi să împestrească ouăle de struţ“. Cît despre ouăle de Crăciun, „ideea ne-a fost sugerată de un voluntar american (...) să aranjăm pe ouă motive de Crăciun“. Mai întîi au fost vîndute în America, apoi aduse pe piaţa românească unde au avut succes.

„Ţăranul român“ şi meşteşugul

Ne-am fi aşteptat poate să dăm nas în nas, la tîrgul de la MŢR, cu un „ţăran român“ de profesie meşteşugar, a cărui imagine să aducă cu cea încremenită într-un timp al muzeului. Am găsit însă adevăraţi manageri care „s-au integrat“ mai repede decît am fi crezut. Au învăţat din mers regulile pieţei şi s-au pus pe făcut comerţ. Dacă obiectele făcute de ei sînt „autentice“ sau nu (chestiune care i-a măcinat preţ de tomuri întregi pe aşa-zişii specialişti) contează mai puţin, important e – aşa cum îmi spunea cineva venit cu marfă la tîrg – „să creezi ca să fii pe piaţă“.

„Ţăranul român“ se schimbă odată cu lumea, se „integrează“ şi, mai ales, se dezintegrează imaginea lui care a dominat discursul public de la paşoptişti încoace. Ceva rămîne însă neschimbat: cu toţii continuăm să asociem ţăranul cu „tradiţiile“ şi cu obiectele de artă aşa-zis „tradiţională“. Magazinele de artizanat, tîrgurile unde se desfac astfel de produse se înmulţesc odată cu apariţia spaţiilor virtuale specializate în comercializarea de obiecte „tradiţionale“.

Prinşi în plin proces de globalizare şi în acelaşi timp confruntaţi cu o vastă problematică a afirmării identitare, cosmetizăm pe loc „tradiţiile“ şi încercăm să le vindem, frumos ambalate, ca produse reprezentative. Şi încă, le impunem ca brand de ţară pe piaţa europeană.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Hard-talk

Mă sună, deunăzi, fostul meu diriginte din liceu, profesor de matematică, om pasionat de politică. „Dom'le, ai idee că în Argeş nu există nici un spital care să aibă autorizaţie de funcţionare?“ Habar n-aveam! După cum, trebuie să recunosc, nu ştiam mai nimic nici despre lunga aşteptare la care sînt supuşi şi acum, în ceasul al 'nşpelea, unii dintre pensionarii cărora li s-a promis recalcularea amărîtelor de venituri lunare. Am aflat, din e-mail-uri venite de la contabili sau oameni de afaceri, şi despre noile aberaţii din codul fiscal. Într-o zi a sunat telefonul dintr-un sat de prin Moldova şi, cu o voce gîtuită de emoţie, o doamnă în vîrstă m-a rugat să trimit o echipă de filmare să văd cum fură primarul şi consilierii materiale de construcţie dintre cele destinate asfaltării drumului comunal. Acum două zile am primit şi o scrisoare de la un prieten care munceşte prin Irlanda şi care mă ruga să-i spun „pe bune“ dacă e cazul să se mai întoarcă în ţară. El ar vrea, dar, cînd citeşte ziarele şi vede la televizor ce se întîmplă în România, îi piere tot cheful.

Şi mie. Poate sună bizar să spun asta, în condiţiile în care o ţară plină de frisoane cum este cea în care trăim nu-ţi lasă timp nici să respiri, mai ales dacă eşti jurnalist. Ai, la minut, măcar o declaraţie politică. Agenda zilei e plină de conferinţe de presă, întîlniri ale Alianţei, declaraţii ale preşedintelui şi replici ale premierului, moţiuni, suspendări, circ în plenul Parlamentului, vot fraudat în Senat. Personaje precum Emil Boc, Crin Antonescu, Ludovic Orban, Cozmin Guşă şi, mai nou, Bogdan Olteanu, Elena Udrea sau Lavinia Şandru au ajuns să facă parte din viaţa noastră cotidiană. Sînt ubicui, lovind sticla televizorului oricînd şi din orice poziţie: stand-up-uri (unii dintre ei se descurcă mult mai bine decît reporterii!), intervenţii telefonice la orice oră din zi şi noapte, prezenţe constante în talk-show-uri.

Să ne înţelegem: da, recunosc, şi eu sînt dintre cei care contribuie la inundarea spaţiului public cu astfel de figuri. Pentru că... asta-i televiziunea! De fapt, asta-i ţara, asta-i televiziunea. Aş vrea, mîine, să vorbesc despre spitalele fără autorizaţie; poimîine, să fac o emisiune despre suferinţele codului fiscal, iar, la cîteva zile distanţă, mă gîndesc că n-ar strica să ne întrebăm ce s-a ales de condamnarea comunismului sau cum mai merge deconspirarea Securităţii

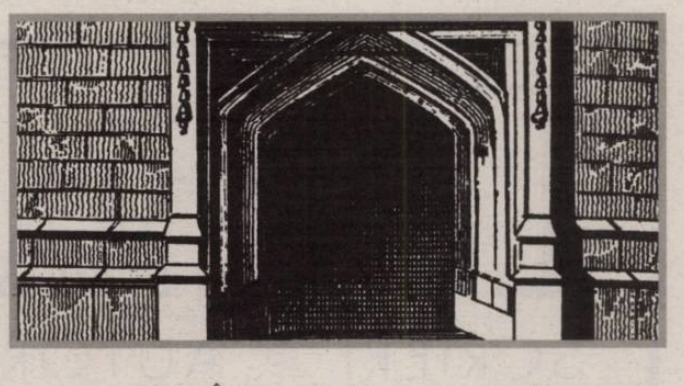

ca poliţie politică. Într-o zi mă bătea gîndul să fac chiar şi o emisiune despre integrarea europeană sau, de ce nu, una despre poluare, încălzire globală... Şi, ca să vedeţi ce idei fanteziste pot să am, mi-a trecut prin minte că aş putea să-i invit mai des în studio pe Dan Puric, Neagu Djuvara...

Răspundeţi sincer: v-aţi uita? Nu e mai captivant spectacolul scînteietor de schije care inundă România politică atunci cînd trag cu tunul Băsescu şi Tăriceanu? Dintre bileţelele Elenei şi pantomima lui Puric, pe cine alegeţi? Dar dintre spitalele fără autorizaţie şi retorica lui Jiji?

Şi eu la fel, mulţumesc!

Cu ochii-n 3,14

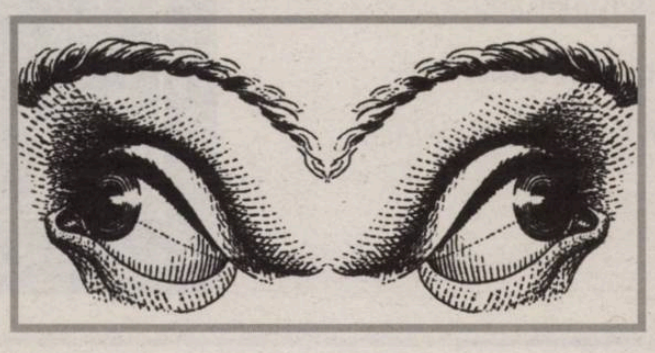

SINGURUL SUBIECT CUNOSCUT: LIBERTATEA AURIE ÎNTR-UN TURN INTRODUS ÎN CIZMĂ

● Nu vi se pare că, în rapiditatea cu care, în orice discuţii, oricît de înalte, se ajunge imediat şi invariabil la Băsescu şi Tăriceanu, e ceva din nemuritorul scheci al lui Mircea Crişan, acela cu examenul la care, orice îl întreba profesorul de botanică, el o întorcea şi turuia despre singurul subiect cunoscut, castraveţii din familia cotiledonatelor? (**R. C.**)

● Pe Sever Voinescu îl trimit ambasador la Washington, pe Adrian Cioroianu l-au urgisit la Externe, Baconsky pleacă la Paris. În acest moment, transmit un mesaj oficial din partea redacţiei: domnilor, mai lăsaţi-ne în pace! Aveţi idee cît de greu e să faci o revistă? Dar ce, alte redacţii nu mai există în România?! V-a căşunat pe noi, hodoronc-tronc. Mai căutaţi şi pe la alţii ambasadori şi miniştri. Dar redacţia de la *Libertatea* ce are? La *7 plus* ce nu vă convine? Hai, că ne-am supărat. P.S. Vi-l mai dăm pe Leo, dar, după asta, gata, potoliţi-vă! (**C. G.**)

● Două maşini oprite paralel la stop: un Nissan Micra ca o buburuză aurie, cu literele numărului de înmatriculare „PUP“, şi un BMW mare (clasa 500), negru, cu literele numărului „POT“. Şi nu păreau să se cunoască între ele. (**A. M.**)

● Citind din *Lunaticii* lui Koestler (Editura Humanitas, 1995), am realizat că şi despre oamenii „celebri“ avem mai multe prejudecăţi decît cunoştinţe: despre Copernic, de exemplu, aflu că a fost un călugăr singuratic, cu un caracter departe de a fi măreţ sau măcar plăcut, care şi-a petrecut aproximativ 20 de ani într-un turn; în ceea ce priveşte revoluţionara lui lucrare cu sistemul heliocentric, a ezitat foarte mult pînă să o publice, fiindu-i teamă de ridicol; cînd a publicat-o, a fost un *worstseller* în epocă, iar el însuşi abia s-a mai bucurat de ea, fiind foarte bolnav şi murind la scurt timp după ce aceasta a fost tipărită. (**I. P.**)

● Armatele din Belarus şi Ucraina renunţă la tradiţia sovietică a obielelor, bucăţi de pînză (35 x 90 cm) care se înfăşurau pe laba piciorului, înainte de a fi introdus în cizmă. În pofida rănilor şi a disconfortului de care s-au plîns atîtea generaţii, tradiţia era păstrată: „Sînt ieftine şi nu pătrunde apa prin ele, sînt mai bune decît şosetele occidentale“ – spuneau generalii şi furierii. În Ucraina, responsabilii armatei au vorbit despre schimbările necesare menţinerii igienei. Igiena începe deci cu picioarele. Durează pînă ajunge la cap. (**M. B.**)

UN OM COMPLET, ÎN BUNĂ TRADIŢIE IRONICĂ, A MĂTURAT FEREASTRA

● Un nou analist politic a apărut pe piaţă: Dan Chişu, solicitat din cînd în cînd de Realitatea TV să ne lumineze cum e cu preşedintele, cu Parlamentul şi cu partidele. Un om complet – specialist în film, călătorii, femei, publicitate, bucătărie şi, acum, în politică. Era o vorbă: dacă tot ai nimerit cu picioarele în ciorbă, măcar nu da din ele, ca să nu faci valuri. (**C. P.-B.**)

● În decembrie anul trecut, s-a deschis pe Dorobanţi o cofetărie franţuzească, în care torturile depăşeau cu mult majoritatea savorilor pe care le-am încercat prin părţile noastre. Am gustat (lucru care m-a costat cîteva kilograme) toate variantele: *mousse aux framboises, forêt noire, tarte aux pistaches*. În ianuarie, cînd am vrut s-o iau de la capăt (nu de una singură, desigur), a trebuit să recunosc, crunt dezamăgită, că torturile mele se îngreunaseră, în bună tradiţie, cu blaturi, făini, gelatine şi gusturi neaoşe. Se pare că şi francezii, cînd stau mai mult la Bucureşti, ajung la concluzia că „merge şi-aşa“. (**S. S.**)

● Două ştiri cu o misterioasă legătură ironică între ele au apărut în ziarele de săptămîna trecută. În prima, un şofer suedez de 79 de ani a provocat un serios accident de circulaţie din cauză că el nu aflase despre trecerea la circulaţia pe partea dreaptă, adoptată în Suedia încă din 1967. Cea de-a doua ştire spunea că autorităţile din nordvestul Angliei au instalat indicatoare rutiere în limba polonă, decizie luată din cauza numărului ridicat de accidente provocate de şoferii polonezi care nu reuşeau să se orienteze. (**M. C.**)

● Ruinele unui sat din neolitic, vechi de peste 3000 de ani, au fost descoperite în deşertul chilian Atacama, de un vînt puternic care a măturat nisipul ce acoperea aşezarea. Pur şi simplu. (**M. C.**)

● Cu trei milioane de dolari s-a vîndut fereastra, simpla fereastră de la care Lee Harvey Oswald l-a ţintit pe J.F. Kennedy. Şi cînd te gîndeşti că – Doamne, iartă-mă! – nu era nici măcar cu termopan. (**R. C.**)

PATRU VARIANTE PROPRII AU FOST ÎNLOCUITE DE TOT ATÎTEA PERSOANE TRECUTE

● În 1956, compania Zenith Radio din Chicago lansa un dispozitiv cu patru butoane, numit „Space Command“, care îi dădea telespectatorului posibilitatea de a deschide/închide televizorul, de a schimba canalele ori de a regla sunetul de la distanţă. Aşa a apărut telecomanda, care a schimbat modul oamenilor de a privi la televizor: ne-a înzestrat pe noi, telespectatorii, cu putere şi le-a creat producătorilor TV spaima de acea fracţiune de secundă în care, cu o mişcare leneşă, apăsăm pe un buton şi schimbăm canalul. Inventatorul telecomenzii, Robert Adler, a murit săptămîna trecută, la 93 de ani. Poate că, în semn de ultim omagiu, ar trebui să renunţăm o zi la telecomandă şi să lăsăm televizorul pe un singur canal. N-am rezista prea mult în faţa lui... (**M. V.**)

● Întîmplarea face să locuiesc în apropierea blocului cu „tragedia de pe Calea Moşilor“. Desigur că nu m-am putut abţine să ridic măcar o singură dată privirea spre ferestrele de la etajul 6 ca să identific locul de unde a fost aruncată fata cu pricina. Şi de două ori mi-am închipuit scena. E firesc. Românul nu s-a născut doar poet, ci şi detectiv. Am aflat însă curînd că alţii fac investigaţii mult mai serioase decît mine, pentru a reconstitui, în variante proprii, faptul divers. Într-o seară, un domn în halat şi în papuci fuma neliniştit o ţigară în faţa scării respective. Am crezut că a ieşit ca să ia o gură de aer. Dar nu: „Stau că a zis acuma la ştiri că-l aduc pe nebunul ăla ca să facă reconstituirea!“. Dacă a pierdut faza, măcar să prindă reluarea! (**A. P.**)

● În faţa bisericii Sf. Anton, în Centrul vechi al Capitalei, printre puzderia de omuleţi ai străzii, am descoperit un nou rang menit să-ţi îmbuneze inima şi să-ţi deschidă buzunarul. Depăşitele şi de mult desuetele „dă şi mie, boierule“ sau „dă şi mie, conaşule“ au fost înlocuite de mai motivaţionalul *trend* „dă şi mie, domnu' Becali“. (**S. G.**)

● M-a revoltat la culme declaraţia dlui consilier prezidenţial Sergiu Medar referitoare la faptul că, deşi legal nu avea voie, şi-a cumpărat apartamentul de serviciu pe o sumă minusculă: „Ce trebuia să fac? Să-mi vînd casele de la Buşteni şi Răcari?“. Şi Mircea Geoană s-a plîns că nu poate elibera casa RAAPPS-ului pentru că nu are unde să se mute. Am fost atunci în asentimentul colegului meu Cristi Ghinea, care îi sugera că ar putea să stea cu chirie, cum stăm foarte mulţi dintre noi. Dar cu chirie reală – adică începînd cu 200 de euro pe lună, în cel mai fericit caz –, nu cu 170 cum am auzit că plătesc unii dintre cei care mai locuiesc încă în apartamente de serviciu, deşi nu mai exercită de mult funcţia care să le permită acest lucru. Iar dacă dl Medar susţine că nu poate sta cu soţia, cu fiica şi cu ginerele într-o casă de vacanţă, mă ofer să îi explic cum tot atîtea persoane pot sta, bine-mersi, într-un apartament de două camere, alţii într-o garsonieră, iar cei mai nefericiţi nu stau deloc... Să trăiţi, dom' general! (**R. T.**)

● Zilele trecute, am asistat la un gest pe care îl credeam dispărut: şutul în cur. Un nene gras şi oacheş i l-a tras unui puradel care vindea ghiocei pe domeniul unde el era stăpîn. (**D. S.**)

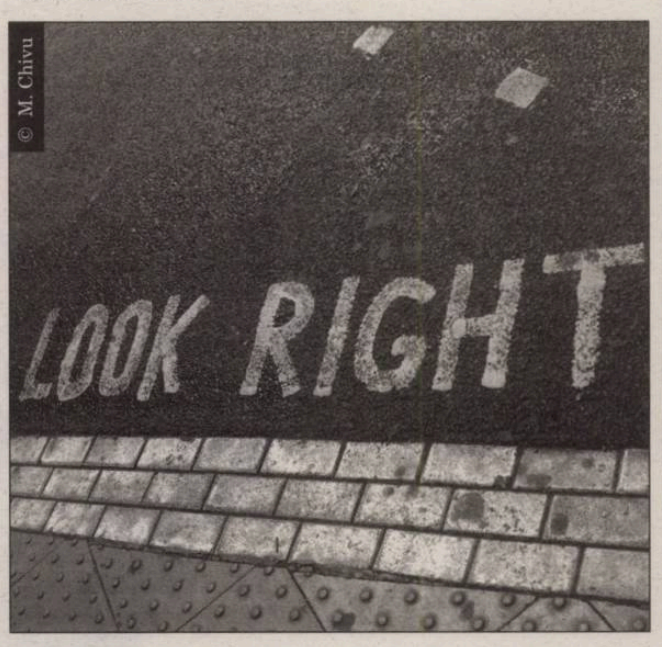

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 2 martie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 10.
Doar 5,5 lei.

Din cuprins:

● INTERVIU cu Ana Blandiana:
„În lumea literară m-am simțit adesea străină“
● DOSAR: Erotism și literatură
● ANCHETĂ: Cînd v-ați îndrăgostit ultima oară?
● FRAGMENTE: Sanda Stolojan, *O versiune a melancoliei*
● REPORTAJ: „Circuitul cărții în natură“
● DOCUMENTE: N. Bagdasar, *Însemnări*
● *RECOMANDĂRI* ● *RECENZII* ● *NOUTĂȚI EDITORIALE*

Dilemateca
Îți dă de citit

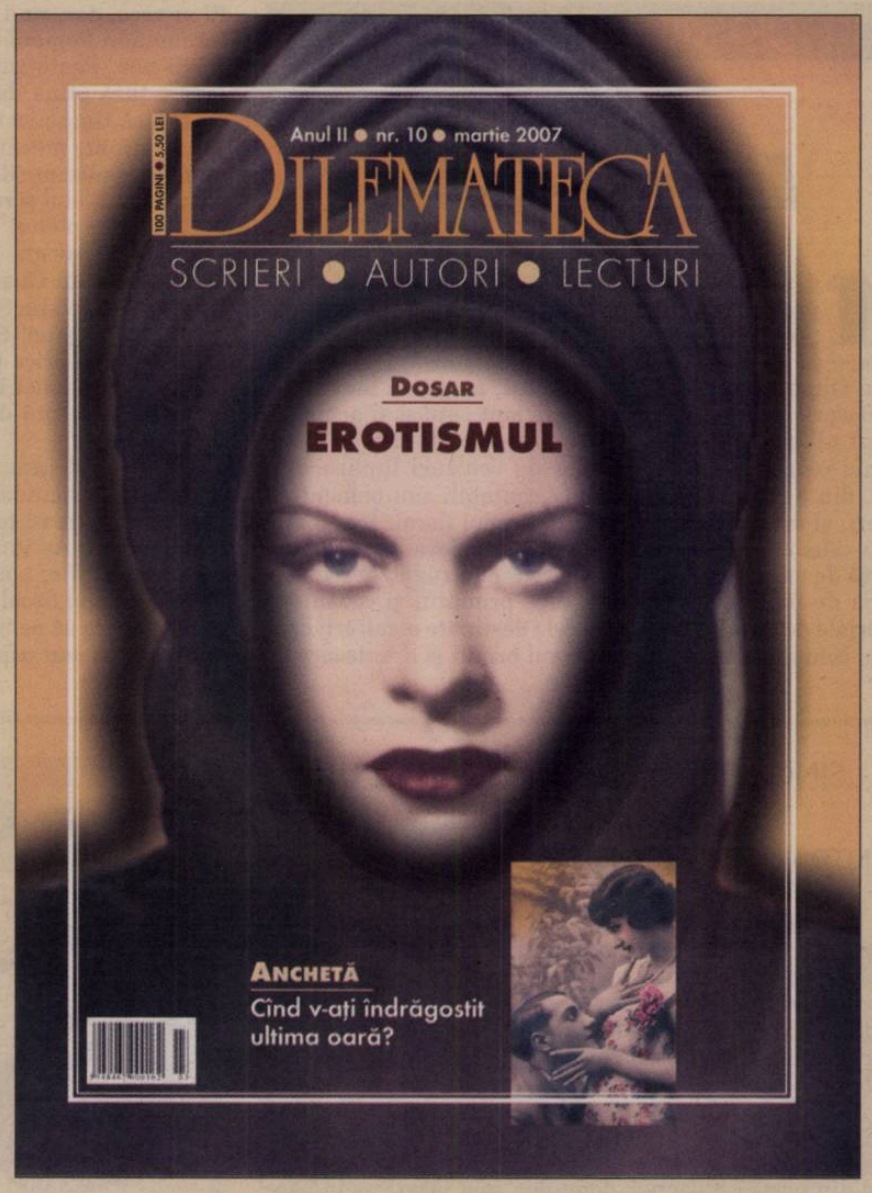

Un altfel de ziar de duminică!

Din 25 februarie

Doza ta sigură de bună dispoziție!

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 160 ● 2-8 martie 2007 ● 24 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Ţara lui Caion“
pagina **3**

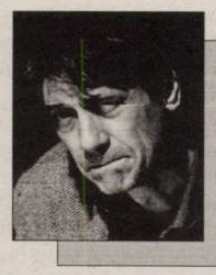

Marcel Iureş
„Am urît sistemul, dar nu l-am dispreţuit“
pagina **13**

Alex. Leo Şerban
„Berlinala 57: filme categoria pană“
pagina **21**

MERSUL LA DOCTOR

© R. Avram

„Una dintre primele datorii ale unui medic este să-i înveţe pe oameni să nu ia doctorii.“

VOLTAIRE

5 948467 000155 08

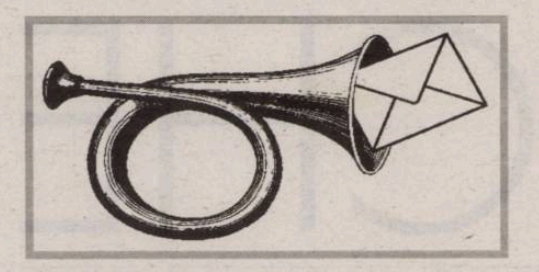

Nr. 156: Articolul lui Andrei Pleşu: „Despărţirea de problemă“

„Acest articol m-a întristat nespus...“

Stimate domnule Pleşu,

Articolul „Despărţirea de problemă“ *(Dilema veche,* nr. 156, 2 februarie/2007) pe care l-aţi publicat de curînd m-a întristat nespus. Alte articole pe care le-aţi scris mi-au plăcut, altele m-au înfuriat, unele m-au făcut să zîmbesc cu neîncredere şi detaşare, altele m-au bucurat, pe unele aş fi vrut să le scriu, şi au fost şi cazuri în care cele scrise m-au dezamăgit aproape pînă la dezgust, ca apoi să fie urmate de altele care conţineau urme de speranţă. Nici unul n-a reuşit să mă întristeze atît de mult ca cel amintit. Vorbesc de reacţii afective la produse care sînt ale minţii şi se adresează minţii, dar privesc lucruri care dor, valori cardinale, relaţii care marchează existenţa unei generaţii şi a unui popor, aspiraţii care ne îngăduie să comunicăm despre transcendental, şi întrebări care ne cutremură şi pe care nu le putem ocoli, chiar dacă răspunsurile noastre şi ale altora nu ne satisfac mai deloc.

Acest articol m-a întristat nespus. Dvs. scrieţi: *„Rămîn naiv şi posac. N-am nevoie de argumente pentru a spune că nu e admisibil să construieşti castele de cristal pe cadavre de copii (oricum, cadavrele se văd, castelele nu). Cînd spun că o sută de milioane de morţi este prea mult pentru o «idee generoasă» nu mi se pare că stau prost cu «argumentele» şi că trebuie să mă ocup asiduu cu «părţile bune» ale asasinatului... Dar pentru a semnala răul adus pe lume de Marx, prin comunism, pot depune mărturia experienţei mele de viaţă, ca şi pe aceea a milioane de semeni de-ai mei... Vreau să verific teoria prin practică. Nu marele rezervor de idei măreţe ale unei doctrine mă interesează. Daţi-mi cîteva fapte bune. Pînă atunci mă despart de problemă şi de dezbaterile sterile care nu opun cearcănelor mele decît o «corectă» vioiciune mentală“*. Impresionant! Foarte Impresionant! Dar cît de eficiente şi mai ales cît de convingătoare sînt toate acestea în contextul propriei dvs. deveniri publice?

A spune că gîndurile şi trăirile exprimate de dvs. îmi sînt mai mult decît apropiate nu vă poate ajuta în contextul în care vă exprimaţi şi în relaţie cu cei cu care dialogaţi relativ curent sau chiar co-acţionaţi în anumite intervale în care situaţia generală devine evident alarmantă. Cu unii dintre ultimii, nu trebuie să vă dau exemple, aţi întreprins acţiuni, aţi făcut parte (şi mai faceţi) din grupuri care au făcut greşeli majore evidente şi cu unii aţi semnat petiţii tardive şi gălăgioase, dar fără dinţi, şi mai ales fără de puterea exemplului. Nu se poate cere nimănui, şi ar fi o gogomănie să se ceară aşa ceva, ca într-o ciorbă care îşi modifică temperatura în funcţie de energii calorice dincolo de voinţa noastră, şi de multe ori dincolo de puterea noastră de cuprindere mentală, să se trăiască autonom, să se menţină un sistem de relaţii perfecte şi să se rămînă neatins de conţinutul lichid care scaldă, acreşte şi, la nevoie, fierbe sau îngheaţă, după schimbările umorale ale sistemului, totul. O minimă decenţă interzice a cere aşa ceva. Dar atît cît se poate înota, asta se face în stil personal şi, cînd se pot străpunge pereţii vasului, atunci această strapungere sau transcendere trebuie asumată.

Cu o megaurgie de tipul celei originale în violenţa teoretică şi ideologică marxistă, care a fost practicată la scară mondială, nu se poate lupta cu mijloacele eseului, oricît de inspirat ar fi acesta, şi nici cu o tristeţe de proporţii existenţiale, cu sau fără cearcăne. Vă amintiţi vorba lui Sorescu despre cearcăne?

Este nevoie la nivel ideatic de construcţii fluide şi continue, de reconstrucţii persistente care sînt apte să elibereze curenţi de idei blocaţi, capturaţi şi deturnaţi de îndiguirile şi asanările marxiste şi care să ofere şanse de eliberare unor noi energii. Eseurile sînt ca nişte exerciţii de virtuozitate a unor solişti acoperiţi de o uriaşă orchestră şi armată corală bine organizată pe multiple voci, care la cererea partinică poate practica înşelător falsetul, dar care cîntă, în fond, aceeaşi „Internaţională“. În acest domeniu dvs. aţi practicat şi practicaţi eseul. L-aţi susţinut şi îl susţineţi la alţii. Uneori nici măcar n-aţi răspuns sistematic la atacuri elaborate în interiorul unor discursuri pe care vi le-aţi asumat. Să vă dau cîteva exemple. Aţi avut puterea să criticaţi idei, alegeri şi comportamente ale lui Constantin Noica (dlui Noica cum scrieţi). Este meritoriu mai ales c-aţi făcut acest lucru cu obiectivitate, respect şi admiraţie. Dar aţi răspuns oare sistematic criticilor de esenţă marxistă formulate pe larg în *Epistolar* de I. Ianoşi? Aţi analizat, chiar şi după ani, în mod public, ramificaţiile ideologice şi rădăcinile partinice ale acestor critici?

Practic vorbind, aţi făcut parte din PCR pînă în al 12-lea ceas şi chiar cîteva minute istorice după. Nici nu-mi trece prin cap să vă acuz pentru asta tocmai eu, care am fost vinovat de aceeaşi boală. Am fost milioane fierţi în aceeaşi ciorbă. Dar ieşirea noastră publică şi temporală din această cămaşă de forţă diferă. În plus, dvs. aţi glumit tescanian sau dîmboviţean (alegeţi!) pe tema asta. Sînt unii care lansează apeluri mai mult decît necesare de condamnare a comunismului şi care se declară „figuranţi“ în organizaţia născută din şi fundamental bazată pe „Manifestul Partidului Comunist“. Dar putem accepta această idee de a fi fost simpli figuranţi care au plutit într-o imponderabilitate morală? Lepădarea publică în mod exemplar de această figuraţie în cămaşa de forţă ideologică făcută înainte de a se pretinde unor preşedinţi să condamne comunismul este un act de igienă morală. A glumi pe tema asta poate fi o sursă de depresie societală nu doar individuală. Aţi citit „Raportul Final: Analiză a Dictaturii...“ (cele 663 de pagini)? Este meritoriu şi necesar că s-a început aşa ceva. Discursul de condamnare a comunismului este, fără îndoială, un act exemplar. Dar vă întreb cum vi se pare conceptual „Raportul Final“? Vă satisface? Vi se pare viguros sau debil, din punct de vedere conceptual? Din punct de vedere conceptual şi ca metodă mi se pare debil. În mulţi dintre cei care au lucrat la acest raport aţi investit elogii publice abundente, aproape ca cele cu care era îmbălsămat ultimul dictator hrănit de „Manifestul Partidului Comunist“. Pînă la un punct, adică pînă la discutarea critică de substanţă, elogiile sînt necesare mai ales într-un climat unde se practică cu exasperare invidia şi injuria. Dar unde este critica?

La fel se naşte întrebarea: v-aţi exprimat critic faţă de abordarea grăbită, chiar dacă nu lipsită de anumite argumente valide şi incitante, a marxismului, făcută de H.-R. Patapievici în *Zbor în bătaia săgeţii* şi în alte lucrări? Aţi încercat, împreună cu prietenul dvs. Gabriel Liiceanu, să editaţi un volum profesionist de investigare a surselor teoretice şi ideologice ale violenţei comuniste? Aţi discutat sistematic, cu metodă şi folosind aparatul critic necesar, erorile crase repetate cu exasperare de marxişti români cunoscuţi, unii pe care i-aţi apreciat public şi publicat ospitalier (nimc rău în publicarea lor, dimpotrivă, asta este o resursă esenţială dialogului)?

V-am scris de mai multe ori. Aţi ales muţenia. Aceste rînduri nu vi le trimit pentru a fi publicate de dvs. în *Dilema veche* ca scrisoare deschisă, dar aştept răspunsul la ele. Pentru informarea dvs. vă re-trimit un studiu. Îl consider încă în fază de eseu (cam 250 de pagini la un rînd, Partea I) despre *puterea textelor orientate spre acţiune*. Sper să vă ajute să treceţi din faza de depresiune în cea maniacă a ciclului dvs. civic.

Vă scriu cu dragoste, indiferent de faptul că uneori ce scrieţi mi se pare în mod vizibil eronat şi exagerat de simplificat, şi dincolo de faptul că alteori ce şi cum scrieţi reprezintă surse de mare satisfacţie morală şi intelectuală, precum şi o invitaţie spre adîncă şi răbdătoare reflecţie. Pentru că sînteţi în starea pe care o descrieţi şi pentru că mi se pare că vă este necunoscută, vă recomand să citiţi cartea *Crossing the Threshold of Hope* de John Paul II; violenţa sistematică a marxismului este moralmente anihilată de iubirea creştină, iubire pe care brutalitatea comunistă a încercat zadarnic s-o suprime programatic, dar şi din frică şi aroganţă.

Îmi permit o predicţie: nu cred că veţi rămîne separat, divorţat prea multă vreme de problema care vă face posac. Pentru România de azi sînteţi parte a soluţiei aşteptate şi contribuabil imprevizibil la unele dintre marile neînţelegeri publice care mai persistă.

Înclin să cred că înzestrarea dvs., mai ales cea dobîndită, vă va ajuta în primul rînd la găsirea răspunsurilor pentru mai binele general.

Cu dragoste,

Cătălin MAMALI

Catalin.Mamali@loras.edu

Nota lui Andrei Pleşu

Nu simt decît nevoia unei corecţiuni minore: n-am rămas membru PCR „cîteva minute după al 12-lea ceas“. Am fost exclus în 1982.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Jmekeri şi fraeri**
- **Frontierele Europei**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen Dincă
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.650 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni ❑ 6 luni ❑ 12 luni
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Țara lui Caion

Nu-mi dau seama dacă publicul românesc de azi mai ştie ceva despre Caion, *alias* Const. Al. Ionescu, cel care l-a acuzat pe I.L. Caragiale de plagiat. Dar şi cei care ştiu ceva, ştiu, de fapt, un singur lucru: e insul care a rămas în istoria literaturii autohtone pentru o mîrlănie. Pînă mai ieri, nici de Ion Spânu sau de Constantin Barbu nu cred să fi auzit prea multă lume. De curînd, ei au dat lovitura: l-au acuzat pe Gabriel Liiceanu de plagiat. Pot aţipi liniştiţi în micul lor neant, devenit, peste noapte, un vid sonor. Caion a făcut pui. România nu reuşeşte să scape de spectrul lui firav, dar tenace. Nulitatea iniţiază cruciade: ample legiuni de acrituri sterile pîndesc, la colţuri, momentul unei salvatoare ieşiri la rampă. Conflict de idei? Idiosincrasia reciprocă dintre personalităţi de acelaşi calibru? Nu. Mici coterii, mărunte jocuri de culise, hărţuieli şmechere, în marginea unor interese de gaşcă. Bieţii Spânu şi Barbu nici nu ştiu ce joc joacă: au fost ispitiţi cu o fărîmă de notorietate pentru a sluji un şiş de duzină. Smulşi pe nepusă masă din Craiova natală, s-au trezit într-o speluncă neaerisită, a cărei regulă e obscenitatea. Pioni de provincie ai unui scenariu de mahala metropolitană. De ce a devenit Liiceanu, de-abia acum, un personaj odios? De ce ne trebuie, brusc, „licheaua“ Liiceanu, plagiatorul, omul „abaterilor“ de la moralitate? De dragul lui Heidegger? De dragul dreptăţii? Nici vorbă. Liiceanu trebuie pur şi simplu amendat (dar ce zic „amendat“? Distrus!) pentru că a semnat, împreună cu alţi patruzeci şi nouă de intelectuali, un apel neconvenabil. Apelul are un aer probăsescian, deci Liiceanu trebuie lichidat. Unde? În ziarul *Ziua,* al unui soldat din tabăra opusă, prieten cu alţi prieteni, mai mult sau mai puţin protăricenieni. Liiceanu nu e cu noi? Mişcă în front? Ia să-l încondeiem niţeluş pe onorabilul! Să-i dăm cu un pic de chinoroz pe riduri. Să-i administrăm, care va să zică, o lecţie! Ia să vedem ce-avem prin sertare! Un interviu cu Cristian Bădiliţă de-acum şase luni? Bun! Devine actual. O colecţie de insanităţi craiovene, semnate de veleitari sumbri? Excelent! Ceva-ceva tot o să rămînă din toată bălăcăreala asta! Sîntem în ţara lui Caion.

Ţara lui Caion e ţara imposturii ofensive. Ţară de malversaţiuni, de carnaval, de barbut. Alba e neagră, neagra e albă. Oricine poate spune orice despre oricine, aşa încît lucrurile să se aşeze, cît mai des, cu susul în jos. Neştiutorii iau răsturnările de bune, iar ştiutorii, oricum minoritari, nu reuşesc să facă faţă injuriei şi calomniei: n-au glas, n-au tupeu, n-au „tehnică“. Scenariul public e conceput în aşa fel încît să-ţi piară cheful să mai faci ceva, să te mai străduieşti, să construieşti cît de cît. Ţara lui Caion face totul pentru a inhiba orice elan, în afara descurcărelii lucrative. Orice ispravă sfîrşeşte prin a fi materie de deriziune pentru neisprăviţi. Ţara lui Caion, deşi greu sistematizabilă, e mereu previzibilă. E o ţară în care pramatiile trec drept „oameni bine“, iar oamenii cumsecade – drept proşti. Situaţiunea pare limpede: „răii“ României de azi, ghinionul ei, neghina pernicioasă sînt: intelectualii, foştii disidenţi, Grupul pentru Dialog Social, Societatea Academică din România, tipii cu faţă europeană şi papion, iar dacă e să dăm nume, Liiceanu (o lichea), Patapievici (fiu de finanţist prosovietic), Pleşu (securist, fesenist, mituit gras de nemţi cînd era la Externe), şi alţii, care mai de care mai vînduţi lui Soros, Comintern-ului, KGB-ului etc. Băieţii buni, speranţa ţării, sînt: „maestrul“ Cristoiu, Sorin Roşca Stănescu, Mihai Pelin, Victor Roncea şi alte figuri incerte, care se simt creştini, dar dau isteric cu piatra de dimineaţa pînă seara, se dau slujitori ai adevărului şi mint cum respiră, se dau „fini“ şi subtili şi gîndesc gîngav, ca nişte premianţi de curs seral. Vadim e la conducerea ţării, Pleşiţă e bine mersi, Becali stă la televiziune cîte ore vrea, Dan Diaconescu e o vedetă. Nici unul dintre ei nu constituie o problemă. Probleme pune Liiceanu, ca plagiator al lui Heidegger. Iar instanţa moralităţii publice e *Ziua,* „organ“ al unui fost informator, gata să te înjure şi să te pupe cu acelaşi rînjet cald. Şi pentru ca zăpăceala să fie totală, citesc pe frontispiciul gazetei: „Mentor: Constantin Bălăceanu-Stolnici“. Boierul stă, patriarhal, braţ la braţ cu sluga proaspăt îmbogăţită.

Ai greşit, dragă Gabriel Liiceanu. Nu trebuia să-ţi pierzi viaţa cu întreprinderi imposibile: cu traducerea lui Platon, a lui Heidegger şi a lui Schelling în româneşte, cu întemeierea unei edituri de vîrf, cu o angajare civică perdantă, cu lucrări despre tragic, despre limită, despre simbol, despre prietenie sau despre Cioran. Nu trebuia să faci profesorat, să scrii *Jurnalul de la Păltiniş* şi *Uşa interzisă*. Trebuia să te împrieteneşti cu vreun băiat cu bani, să-l slujeşti cinic, să-ţi faci o vilă la Snagov şi să-ţi cumperi vaporaş. N-ai mai fi fost atît de antipatic, n-ai mai fi provocat insomniacul spirit critic al domnilor Barbu şi Spânu. Ai greşit. Ai provocat un straniu consens: C. Barbu şi Bogdan Lefter pe aceeaşi baricadă. Spânu şi Sorin Adam Matei în aceeaşi tranşee. Şi ai ales şi un moment prost să-ţi expui părerile: ţara tocmai trece printr-o criză de epilepsie.

cu dilema la croitor

Ce părere aveţi despre ipoteza lansată de regizorul James Cameron cu privire la cavoul comun al Sfintei Familii, despre care se va transmite un film pe canalul Discovery?

Am sentimentul că acest post de televiziune a fost cumpărat de Dan Diaconescu şi că, după povestea înşurătorii lui Isus Hristos, vom vedea la Discovery şi partea a doua a divorţului lui Petre Roman.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Trei „crize politice“ în Europa

Săptămîna trecută, în Olanda s-a instalat un nou guvern, în Italia executivul şi-a dat demisia, România avea guvern, dar toată lumea se întreba cînd cade. Trei situaţii politice din trei ţări europene. Să le luăm pe rînd.

În Olanda au fost alegeri în noiembrie 2006. Conform procedurilor, regina Beatrix a numit un *formateur* care să purceadă la alcătuirea Guvernului: pe fostul premier Jan Peter Balkenende, liderul creştin-democraţilor, care a făcut o coaliţie de centru-stînga cu Partidul Muncii şi cu Uniunea Creştină şi s-a prezentat în faţa reginei cu noul executiv, după *91 de zile.* Cineva ar putea crede că, timp de trei luni, bietul popor olandez a stat fără Guvern. Greşit. Conform reglementărilor constituţionale, după alegeri, pînă la formarea noului guvern, cel vechi îşi vede de treabă: nu poate adopta măsuri în *chestiuni controversate* asupra cărora partidele politice au poziţii profund diferite, în rest are drepturi depline. Altcineva ar putea crede că, timp de trei luni, cele trei partide şi-au negociat posturile în Guvern. Iarăşi greşit. Au negociat pînă în cele mai mici detalii *programul de guvernare,* iar de repartizarea portofoliilor s-au ocupat abia în ultimele zile. A rezultat un program strict şi concret, care poate fi rezumat pe două pagini A4, pe înţelesul tuturor.

Aşa e la olandezi, oameni pragmatici, care au cultul eficienţei: formarea Guvernului durează mult, pentru că trebuie să se cadă de acord asupra a ceea ce este de făcut şi să se planifice riguros totul. În medie, pentru cele 19 guverne postbelice, perioada de „gestaţie“ a fost de 81 de zile. Cea mai lungă formare de cabinet a durat 208 zile, cea mai scurtă, doar 10. În aceste perioade, oamenii îşi văd de ale lor şi nu trăiesc cu senzaţia că „n-au Guvern“ sau că „e criză“. A doua zi după instalarea Guvernului, începe punerea în aplicare a programului.

În Italia, Guvernul condus de Romano Prodi, bazat pe o coaliţie de 10 partide, şi-a dat demisia pentru că nu a primit votul pe programul de politică externă prezentat de ministrul Massimo d'Alema. Două mici partide comuniste din coaliţie n-au fost de acord cu menţinerea trupelor italiene în Afganistan şi cu extinderea bazei militare americane de lîngă Vicenza. Conform procedurilor, preşedintele Italiei, Giorgio Napolitano (pe care Constituţia îl obligă să fie *super partes,* şi chiar este), s-a consultat cu toate forţele politice şi l-a trimis pe Romano Prodi din nou în Parlament pentru a cere un vot de încredere. Totul a durat două zile. Prodi a declarat că partidele din coaliţie au căzut de acord asupra unui program „ferm“ în 12 puncte. Probabil că Guvernul va primi votul de încredere. Dacă nu, se vor face alegeri anticipate.

Aşa e la italieni, oameni nu mai puţin pragmatici, dar iuţi şi dornici să clarifice totul repede şi în formule radicale: cînd un proiect propus de un ministru nu primeşte votul Parlamentului, Guvernul trebuie să cadă. În perioada postbelică, Italia a avut peste 60 de guverne: cel mai lung a durat trei ani şi ceva, cel mai scurt – o săptămînă. Silvio Berlusconi a fost singurul premier care a rezistat o legislatură întreagă, dar „din bucăţi“: şi el a avut parte de o cădere urmată de o reînvestire (cu un executiv uşor schimbat). În perioadele dintre cădere şi învestire, se vorbeşte despre „criză politică“. În restul timpului, presa scrie zilnic despre „polemici dure“ între putere şi opoziţie. După atîtea crize şi polemici, în popor circulă vorba că „Italia funcţionează şi fără Guvern, uneori chiar mai bine“. A doua zi după instalarea Guvernului, înainte ca acesta să fi apucat să facă ceva, opoziţia începe să-i ceară demisia (şi de multe ori o obţine).

În România, avem Guvern de doi ani. Premierul şi miniştrii ne spun zilnic că sînt în desfăşurare tot felul de proiecte care bifează, punct cu punct, programul de guvernare: Ministerul Sănătăţii cumpără mii de ambulanţe, Ministerul Mediului investeşte sute de milioane de dolari în ecologizare, construcţia de autostrăzi stă să explodeze (1800 de kilometri în următorii ani), pensiile se recalculează, Armata îşi cumpără avioane, securizarea frontierelor continuă cu succes, se renovează şcolile etc. S-ar părea că Guvernul funcţionează (poate nu chiar ca în Olanda, dar...). De doi ani însă, ni se vorbeşte despre alegeri anticipate. Mai nou, se propun tot felul de variante guvernamentale: fără PD, fără *anumite persoane,* fără UDMR, cu PSD, exclusiv liberal etc. Nu mai există majoritate în Parlament, există *majorităţi:* o parte a opoziţiei votează uneori cu puterea, o parte a puterii votează alteori cu opoziţia. Ministrul Justiţiei se alege cu un vot negativ în Parlament (precum ministrul de Externe în Italia); societatea civilă, Curtea Constituţională şi o parte din politicieni consideră că nu e cazul să-şi dea demisia, şeful Guvernului nici nu se solidarizează ferm cu ministrul, nici nu-l destituie: o scaldă. Preşedintele (care nu e *super partes,* ca Napolitano, ci e un preşedinte-jucător, şi încă unul singuratic) critică toate instituţiile statului, vorbeşte de doi ani despre anticipate şi dă telefoane la televiziuni, pentru a polemiza cu şeful Guvernului, după ce i-a cerut de mai multe ori, fără succes, să demisioneze. Opoziţia vrea să-l suspende pe preşedinte, preşedintele vrea să schimbe sistemul de vot, aşa că poporul e pîndit de două referendumuri, pentru a se pronunţa asupra acestor chestiuni. Dar premierul cere să fie amînate amîndouă pentru că avem alegeri europene. Se vorbeşte la nesfîrşit despre „criza politică“, dar nimeni nu pare dornic sau capabil s-o rezolve.

Aşa e la români, oameni deloc pragmatici şi puţin obişnuiţi cu procedurile democratice: toată lumea e atentă mai mult la ce se spune, decît la ce se face, şi există (încă din vremea lui Iliescu & Văcăroiu) convingerea că idealul stabilităţii politice este *să ai Guvern,* indiferent cum funcţionează el. După adoptarea Constituţiei postcomuniste, România a avut trei guverne care au rezistat cîte o legislatură întreagă, deşi în tot acest timp s-a vorbit enorm despre instabilitate, criză, declinul autorităţii statului. A doua zi după instalarea unui guvern, începe campania electorală.

ținerea de minte

„Românul – mă gîndesc la cel tîrgoveţ –, românul e născut flecar, zeflemist şi mai ales indiscret. Abia aşteaptă să afle ceva sub pecetea tainei, că îndată arde scaunul sub el, nu-şi mai află loc, aprinde şi aruncă ţigara după cîteva fumuri, înşfacă pălăria şi o tuleşte la goană pe stradă să găsească oriunde, la cafenea, pe stradă, în bodegă, un amic, un vag cunoscut, pentru a-i împărtăşi la ureche, tot sub pecetea tainei, zvonul cules fără nici un control, la care a adus un mic supliment de fantezie proprie.

...Cel care poartă cu dînsul povara unei taine oricît de fanteziste, cînd se vor închide toate cafenelele, bodegile şi berăriile, e în stare să bată după miezul nopţii la geamul unui prieten, vag cunoscut sau necunoscut, pentru a-şi potoli mîncărimea limbei şi a se duce uşurat la culcare.“

(Cezar Petrescu, la 9 februarie 1939, în ziarul *Răsăritul;* citat de Ioan Lăcustă în *Cenzura veghează,* Editura Curtea Veche 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cine e la putere şi cine e în opoziţie?

Consiliul Naţional al Audiovizualului a schimbat regula celor 30% pentru opoziţie. Vor fi 40%. Adică, realizatorii TV şi Radio vor fi obligaţi de acum înainte să aloce 40% din timpul de emisie pentru exprimarea opiniilor opoziţiei. Este una dintre acele încercări de a impune bunul-simţ prin lege, deci fără cine ştie ce efect practic. Bunul-simţ există sau nu. Dacă nu există în mod natural, birocratizarea bunului-simţ rămîne simplă birocratizare. Dar nu aceasta este principala problemă a acestei reglementări. Ci răspunsul la întrebarea din titlu.

Încerc să mă pun în pielea lucrătorilor de la departamentul de monitorizare din CNA. Acel departament care ne spunea pe vremea lui Năstase că opoziţia avea 30% din timpul de emisie, deci nu era nici o problemă cu libertatea presei în România. E drept că atunci lucrurile erau ceva mai clare. Mai clare în sens negativ. Am învăţat atunci că şi claritatea şi liniştea pot avea sensuri negative. Acum nimic nu e nici clar, nici liniştit.

Deci, ce vor măsura oamenii de la monitorizare? De pildă, Dan Voiculescu este la putere sau în opoziţie? S-ar zice că este în opoziţie. Doar depune moţiuni în Parlament. Dar Dan Voiculescu îl simpatizează pe şeful Guvernului. Este în opoziţie faţă de Traian Băsescu şi de Monica Macovei. Ba chiar, Voiculescu îi dă premierului ultimatumuri sub formă de sfat: să vină în Parlament cu un guvern format doar din miniştri liberali. Să presupunem că ar veni şi ar fi şi votat. Atunci, Dan Voiculescu ar fi în opoziţie sau la putere?

Probabil că PSD ar vota şi el un guvern pur liberal. Cînd a ieşit la iveală afacerea cu bileţelul, Mircea Goană a ieşit nervos în faţa presei şi a declarat că va depune o moţiune de cenzură împotriva lui Tăriceanu şi va declanşa procedura de suspendare a lui Băsescu. Geoană se lupta atunci cu „premierul infractor şi cu preşedintele tăinuitor". Ceea ce sună bine, oricum ai privi lucrurile. E ca un refren: premierul infractor – preşedintele tăinuitor. Îţi vine să-l repeţi, să-l pui titlu pe prima pagină. Între timp, actul de acuzare pentru suspendare a fost întocmit, deşi necesită referendum. Moţiunea de cenzură nu a fost scrisă, deşi necesită doar un vot în Parlament. Mircea Geoană spune că îi ia pe rînd. Nu e clar de ce începe cu Băsescu. Dacă unul este infractor şi celălalt tăinuitor, se presupune oricum că infractorul a comis fapta mai gravă. Aşa zice şi Codul Penal: dacă furi iei o pedeapsă mai mare decît dacă ştii de furt şi nu spui. Mircea Geoană este la putere sau în opoziţie?

În fine, Traian Băsescu este la putere sau în opoziţie? E drept că a cîştigat alegerile. Şi a adus guvernul Alianţei D.A. la putere. Apoi, a fost un critic asiduu al acelui guvern. Dacă un preşedinte îşi critică Guvernul, monitorii de la CNA vor trece spaţiul de emisie în dreptul puterii sau al opoziţiei? S-ar zice că pe spaţiul puterii se laudă puterea, iar pe spaţiul opoziţiei se critică puterea. De pildă, cînd îi spune lui Tăriceanu la TVR că are faţă de european cu papion, Băsescu îl laudă pe Tăriceanu. Atunci, trecem minutul respectiv la timpul puterii. Cînd îi spune tot atunci că este un mincinos, trecem minutul respectiv la spaţiul opoziţiei.

Deşi s-ar putea ca Geoană şi Voiculescu să protesteze faţă de această soluţie. De ce se bagă Băsescu peste timpul lor de emisie? Este încă o încălcare a Constituţiei, una gravă, de trecut la catastiful de suspendare: numai opoziţia are dreptul să-l facă mincinos pe premier.

În disputa de idei pe care o citări şi noi la rubrica alăturată, Doru Buşcu ridică şi el problema: un jurnalist este credibil numai cînd critică puterea. Cum Traian Băsescu este la putere, este dizgraţios, aproape homosexual să-l susţii. Doar ştiaţi că numai homosexualii sînt slugarnici, bărbaţii adevăraţi critică puterea. În răspunsul său, Traian Ungureanu spune că nu, Băsescu nu este la putere, de fapt, oligarhii sînt la putere, care au bani şi televiziuni. Vedeţi, pînă la urmă acroşeul fratricid Buşcu-Ungureanu nu a fost nici măcar un conflict de idei: amîndoi sînt de acord că trebuie să critici puterea. Problema este că cei doi văd puterea în altă parte. Şi dacă doi editorialişti atît de redutabili nu se pun de acord cine e puterea şi cine e opoziţia, ce va face săracul om de la monitorizarea CNA?

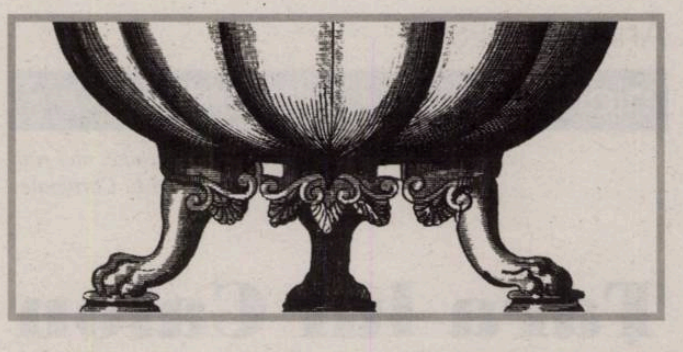

Poate că ar trebui să rafinăm monitorizarea? Conceptele de putere şi opoziţie aşa, pur şi simplu, nu mai pot cuprinde realitatea românească. Trebuie să inventăm categorii noi. Puterea moale – acea putere care se obţine prin vot, dar care de fapt nu există. Nu te alegi cu mai mult decît acces privilegiat la telefonul telespectatorului. Mai este apoi puterea tare – nu e clar cine te-a votat, dar cum nu e clar nici cine te poate da jos, atunci eşti la putere. Avem apoi două tipuri de opoziţie. Opoziţia tare – se aplică dacă este vorba despre Monica Macovei sau oricine are aerul că e susţinut de puterea moale. Şi avem şi opoziţia moale – se aplică dacă e vorba de restul lumii din Guvern. Era să uit: mai avem puterea UDMR. Care nu este nici moale, nici tare. Este pur şi simplu.

presa despre...

Cultul lui Băsescu

„Cazul «Traian Băsescu şi vocile lui» e povestea unei seducţii în grup şi prilejul unor amare reflecţii. Oameni normali au luat-o razna şi, ca sub puterea unei hipnoze, şi-au pus reputaţia să facă trotuarul. Tipi inteligenţi şi-au abandonat castitatea în mîinile unui discurs de învestire. Jurnalişti sobri, care pînă ieri au refuzat cu răceală toate farmecele politicii, au cedat la o pişcătură de fund. Şi pentru că vin dintr-o lume a raţiunii, pînă mai ieri neînfierbîntată, jurnaliştii lui Băsescu joacă, în manualul de patologie publică, cel mai dramatic episod autist. Nu sînt mulţi, dar cîţiva sînt dezamăgiri notorii. Modelul exemplar însă, liderul absolut al categoriei, este Traian Ungureanu, cel mai inspirat stilou al momentului şi cea mai scurtă idee de ambasador la Londra (...). Acesta e dezastrul: cea mai strălucită minte a paginilor noastre a ajuns să-i sărute papucii lui Băsescu. Sărutul e aproape real şi are, din afară, toată dizgraţia unui gest homosexual la lumina zilei. Atracţia e brutală ca gravitaţia şi compulsivă ca amorul fizic, iar lipsa regretului e probă criminalistică. Contrastul dintre ceea ce, de azi înainte, voi numi «incredibila slugărnicie a lui Traian Ungureanu» şi statura impozantă a omului-intelect măsoară cea mai periculoasă curbură de coloană din istoria recentă a demnităţii." (Doru Buşcu, *Cotidianul,* 21 februarie 2007)

„Subsemnatul, născut, acum 48 de ani, în România subjugată, şi sătul de propunerea de a continua tot aşa, îmi recunosc faptele. Sînt sluga lui Băsescu Traian, de profesie preşedinte şi de vocaţie coşmar al oligarhiei. Ce mă îndeamnă să îi sărut papucii – poziţia în care m-a surprins ieri un editorial al lui Doru Buşcu, refuzat mai întîi, din pudoare, de *România Mare?* Nimic (...). Cultul lui Băsescu nu e ilegal şi nu e cult. E campania pentru normalitatea de stat. Preşedintele însuşi o slujeşte, abrupt şi legal. Uneori răstit, alteori slăbit de greşeli vechi, neonorante. Însă vizibil şi concret. Preşedintele putea fi Sultan îndestulat. Nu e. Ţine să stea cu spatele la zid. Oare de ce? România e la ananghie, iar noi, slugile Mitocanului, sîntem îngrijoraţi. E grav? Care e procentul legal îngăduit de sprijin pentru Băsescu? Dar doza recomandată de interes pentru şansele de coexistenţă decentă în România? Ştiu doar care e pedeapsa aplicată de cei ce ne privesc şi de posteritate pentru delictul de pasivitate în faţa crimei de strangulare oligarhică a ţării: scîrba şi uitarea. Cunosc şi recompensele acordate de oligarhie pentru aceleaşi fapte: faimă, bani, case şi alte prime de fidelitate, pe care, desigur, organele de anchetă nu le pot aborda fără să încalce sfînta libertate a presei (...). Nu regret. Am totul înainte: mai întîi ploaia de flegme şi măscări. Voi continua să scriu aşa cum ştiu. Cu dispreţ pentru armata de mercenari care mînă România la muncă şi suspină pe tarlaua oligarhilor. Le declar război." (Traian Ungureanu, *Cotidianul,* 22 februarie 2007)

Luni, 26 februarie, Doru Buşcu şi Traian Ungureanu au apărut împreună la emisiunea lui Robert Turcescu. S-a vorbit puţin la începutul emisiunii despre amiciţie şi despre lupta de idei. Puţin. (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Familia Iisus. Scara 2, apartamentul 9

Nu ştiu dumneavoastră, dar eu de cînd am auzit că Iisus a fost căsătorit am un respect şi mai mare pentru Fiul Omului. *Însurat, cu copil, la casa lui:* în mod clar sună mai înspăimîntător ca experienţă decît *crucificat, înviat a treia zi, în prezent cu o slujbă bună în Rai.* OK, am înţeles că s-a sacrificat pentru noi pe dealul Golgotei, însă versiunea 2.0, asta a lui James Cameron, e şi mai emoţionantă: s-a sacrificat, a scăpat cumva, după care a crescut un copil în cîmpia Căsniciei, alături de o femeie cam autoritară. Piatra de mormînt zice că pe madam Iisus o mai chema şi „Stăpîna", aşa, ca să fie clar unde să ceară permisiunea pentru deshumare.

Acum că e voie să vorbim despre asta, am o mărturisire: mi-a fost destul de greu pînă acum ca şi creştin amator, să-mi pun soarta şi rugăciunile în mîinile unui burlac. E dificil să te duci în biserică duminică de duminică şi să-i explici Lui că fata iar fumează şi se joacă pe net pînă la 2 noaptea, că băiatul cel mare îşi pierde vremea pe Cartoon, iar ăla mic urlă din te-miri-ce şi-l trage de păr pe frate-su, deşi i-am zis la magazin că o să se încaiere pe jucăria aia! Ce să priceapă bietul Iisus, cel necăsătorit, din toate astea? Sigur, îţi zice că te înţelege, la fel ca popa şi colegii de serviciu, însă ştiu sigur că, în adîncul sufletului, nici unul n-are cum. Hăul care ne desparte e prea vast şi chiar dacă la fundul lui e o saltea de Pampers-i, tot rişti s-o păţeşti, dacă te arunci în el. Pentru asta îţi trebuie tăria şi experienţa unui om care a spălat suzeta cu Cola, ca apoi să se enerveze că bebeluşul nu doarme... Îţi trebuie puterea neomenească a celui care nu-şi bate copilul cînd îi cere urlînd, pentru a mia oară, un hamburger în restaurantul în care n-au decît pizza! Iartă-mă, Doamne, dar e pe bune: în Biblie chiar nu-ţi spune că trebuie să le iei aceeaşi maşinuţă, în două exemplare, amîndurora – şi zău dacă e vreo învăţătură mai înţeleaptă pe lumea asta!

Între toate întrebările care s-au pus săptămîna trecută în chestia cu mormîntul lui Iisus, una s-a distins prin absenţă în presa românească. Şi e vorba chiar de cea pe care domnii profesori de jurnalism ne-o predau în facultate, chiar în anul I: şi dacă e adevărat? Dacă Iisus e îngropat undeva în Ierusalim, iar Evangheliile sînt nişte advertoriale ale unei secte descurcăreţe, puse pe cucerit piaţa credinţei în secolul II? Unde e ruşinea? Bravo lor, c-au reuşit!

Ajunşi aici, am să vă fac o mărturisire eretică: îmi place mai mult adevărul lui James Cameron decît cel al lui Papa Benedict. Primul e mai proaspăt, mai curajos, mai disruptiv. Aduce o schimbare acolo unde nimeni nu credea că se mai poate schimba ceva: în aerul închis al altarului, acolo unde şoapta evlavioasă a gonit de mult orice urmă de viaţă.

De fapt, atît *Codul lui Da Vinci* cît şi copîrşeul lui Cameron vin să împlinească o nevoie socială: aceea de ştiri. Omul vrea să afle noutăţi despre celebrităţi: iar Iisus e din nou mai tare ca John Lennon. În fond, într-o epocă în care

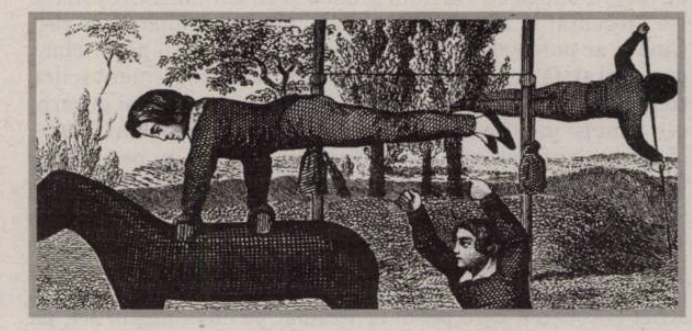

descoperim în fiecare an cîte ceva nou despre planetele care orbitează în jurul altor sori, e chiar suspect să nu apară dezvăluiri şi-n privinţa Celui de Sus! De ce-ar fi scutit? A dat reclama în presă?

Iisus acesta *rebranded* nu înseamnă neapărat sfîrşitul creştinismului, după cum nici telegraful n-a adus sfîrşitul războaielor, aşa cum credea lumea acum vreo sută de ani. E pur şi simplu un personaj pe care putem, în sfîrşit, să-l atingem, după două milenii în care, în afară de teologi, nimeni n-a ştiut să-ţi spună clar dacă e spirit, trup, băiat de Zeu gata sau ficţiune. Din păcate, presei noastre (şi nu numai) i s-a făcut frică că publicul s-ar putea supăra, aşa că a fost de un creştinism militant frate cu Inchiziţia...

Păcat. Religiile puternice n-au de ce să se teamă de erezie. O credinţă e mai utilă atunci cînd deschide mintea oamenilor, nu atunci cînd reuşeşte să conserve timp de 1736 de ani intonaţia exactă, bizantină, a lui „Doamne Miluieşte". Contrar a ceea ce crede popa, *religion is not about god.* Nu e despre Dumnezeu. E despre oameni. Chiar şi însuraţi.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

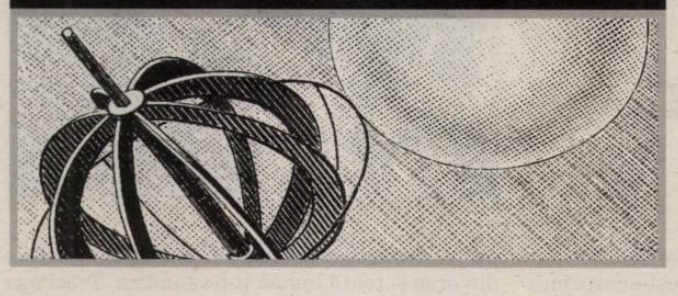

Convergenţe

Într-un reportaj înregistrat de Radio France Internationale la Lille, unde Jean Marie Le Pen îşi anunţa candidatura pentru scrutinul prezidenţial, toţi cei care se pregăteau să voteze pentru el optaseră în alegerile anterioare pentru candidaţii stîngii radicale – comunişti, troţkişti etc. Mulţi tineri şi mulţi reprezentanţi ai categoriilor defavorizate s-au simţit solidari cu Le Pen cînd acesta îi apăra pe agricultori, pe muncitori, pe cei dispreţuiţi de marii patroni; un discurs al luptei de clasă plus „preferinţa naţională". Convenţia prezidenţială s-a ţinut la Lille pentru că aici Frontul Naţional obţinuse în 2002 rezultate remarcabile: liderul Frontului Naţional, considerat extremist de dreapta, avusese un scor mai mare decît cel naţional. Iar cel naţional a scufundat ţara în criză: cu 18% din voturi, Le Pen l-a eliminat din competiţie pe candidatul socialist, Lionel Jospin, şi Jacques Chirac a obţinut cel de-al doilea mandat cu un scor de plebiscit. Politica ieşise din cadrele ei tradiţionale ale alternanţei dreapta/ stînga aducînd în prim-plan un lider extremist, exprimînd deschis programul de excludere a străinilor, de limitare a accesului lor la locurile de muncă, în şcoală, la programele de asistenţă medicală şi socială. Faptul că, la un moment dat, el a definit Holocaustul ca un „detaliu al istoriei" era un indiciu în legătură cu lucrurile serioase care-l preocupau.

La cea de-a cincea campanie electorală, Le Pen nu are nimic dintr-un *loser*, nu pare un maniac, statura lui de om politic se defineşte din ce în ce mai limpede, obţinînd o adeziune solidă, departe încă de un vot majoritar, dar suficientă pentru a modifica discursul celorlalţi candidaţi. La vedere, se desfăşoară cu dificultate campania de colectare a celor 500 de semnături necesare depunerii unei candidaturi. Cei 500 trebuie să fie notabili, primari, consilieri, persoane cu un mandat popular. De fiecare dată, în această fază, Le Pen întîmpină refuzuri. Primarii şi consilierii care acceptă să semneze explică mereu că a-i permite lui Le Pen să participe la alegeri nu înseamnă a-l susţine, dar graniţa e prea subtilă pentru ca în mintea alegătorilor să nu funcţioneze amalgamul. La Lille, Le Pen şi-a început discursul demascîndu-l pe Philippe de Villiers că s-ar fi dedat la „manevre ticăloase" sfătuindu-i telefonic pe notabili să nu semneze pentru Le Pen. Villiers este şi el un om de dreapta, întemeietorul partidului Mişcarea pentru Franţa. Ideile lui Villiers cresc pe acelaşi sol cu cele ale lui Le Pen şi, chiar dacă acuzaţia cu telefoanele este lansată pe baza unui zvon, rivalitatea e reală. Adversar al politicii „politicianiste", Le Pen îi denunţă pe „europeişti, cartelul celor patru miniştri – Sarkozy, Royal, Bayrou şi Buffet – toţi vinovaţi, toţi responsabili". El tună şi fulgeră împotriva capitalismului financiar planetar de care beneficiază cîteva mii de „prădători": ei nu au decît un singur scop – rata profitului să aibă cel puţin două cifre – şi fac parte din aceeaşi naţiune, cea a banului. După succesul din 2002, cînd acest discurs l-a adus în turul doi, comentatorii se aşteptau ca Le Pen să prezinte un program în care ceţoasele chemări la luptă revoluţionară să fie înlocuite cu propuneri politice de îmbunătăţire a realităţii. Concret, în programul expus la Lille se preconizează inversarea fluxului migrator prin suprimarea ajutoarelor sociale acordate emigranţilor şi reducerea la trei ani a duratei permisului de şedere.

Faptul că 1 din 4 (după alte calcule 1 din 5) alegători e de acord cu aceste măsuri l-a făcut şi pe Nicolas Sarkozy să adopte un ton intransigent: „Sînt primul politician de dreapta care susţine că avem nevoie de o emigraţie selectivă şi convingerea mea profundă este că nimeni nu e obligat să trăiască în Franţa, dar dacă face această alegere, trebuie să iubească Franţa şi s-o respecte". Pentru majoritatea francezilor, revolta periferiilor are chipul adolescenţilor care nu merg la şcoală şi al tinerilor fără serviciu, de religie musulmană; în aceste condiţii, programul lui Le Pen, avertismentele lui Sarkozy, propunerile candidatei socialiste Royal sînt toate semne ale voinţei de a limita numărul pasagerilor de pe Titanic. Ideile care ar putea devia traseul nu sînt luate în seamă, problema principală a alegerilor pare a fi arta oratorică a căpitanului.

globul cubic

Instinct autodistructiv

De la bun început prezenţa fraţilor Kaczynski la cîrma Poloniei nu a stîrnit entuziasmul Uniunii Europene: Polonia aducea la putere, cu o majoritate fragilă, reprezentanţii unor partide care nu prea promiteau stabilitate. În apărarea valorilor tradiţionale – familie, credinţă, naţiune – foloseau un vocabular la limita standardelor europene: „În cele 18 luni de cînd s-a instalat Guvernul Partidului Lege şi Justiţie, Polonia s-a rostogolit din criză în criză. Gemenii Kaczynski – Lech e preşedintele şi Jaroslaw e premierul – au demis cinci miniştri de Finanţe, doi miniştri de Externe, un prim-ministru, un ministru de Interne şi mai mulţi înalţi funcţionari civili (...). Cînd a ajuns la putere, partidul a făcut două promisiuni: că-i va elimina din administraţie pe foştii comunişti şi că va reforma instituţiile. Dar concentraţi asupra epurărilor, n-au prea dat atenţie reformării statului. «Nu fac nici o reformă – spune Jan Rokita, liderul adjunct al celui mai important partid de opoziţie. Avem nevoie de reforme curajoase în toată administraţia, în special în sectoarele administrativ şi judiciar. Dar Guvernul nu se ocupă de modernizarea lor. Singura lui ideologie este lupta cu dragonul comunismului»." *(International Herald Tribune* – 21 februarie 2007)

Un articol din revista *The Economist* (17 februarie 2007) consideră că realizările Guvernului – creşterea economică, atragerea fondurilor europene – sînt ameninţate de propriile instincte autodistructive. „După ce i-au concediat pe clienţii vechii puteri din posturile-cheie ale administraţiei şi din companiile proprietate de stat, în loc să liberalizeze şi să depolitizeze, fraţii Kaczynsky şi-au instalat propriii clienţi. Privatizarea e practic stopată. Procesul de achiziţii publice este încă profund corupt. Obsesia fraţilor Kaczynsky cu trecutul îi împiedică să vadă ceea ce se întîmplă sub nasul lor. În politica externă, farsa se combină cu tragedia. Fraţii Kaczynski n-au pierdut nici o ocazie să insulte Germania care, condusă de Angela Merkel, a făcut tot posibilul pentru păstrarea prieteniei. Felul cum conduc ei diplomaţia este comic de incompetent. Orice consilier cu cunoştinţe despre ceea ce se întîmplă în străinătate e suspect şi adeseori demis. De exemplu, nu prea au mai fost păstraţi oficialii care să înţeleagă Uniunea Europeană, o problemă importantă, avînd în vedere că urmează să reînceapă discuţiile despre Constituţie. (...) Resentimentar, paranoid, dependent de crize, divizat şi, în cele mai multe cazuri, incompetent, Guvernul supravieţuieşte pentru că economia e puternică şi opoziţia e slabă. Nu va fi veşnic aşa." (**M.B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Însemnări despre ipocrizie

● Orice definiţie a ipocriziei surprinde, ca element esenţial, diferenţa dintre ceea ce se afirmă şi ceea ce se crede, de fapt – o distanţă, adesea diametrală, între credinţă şi acţiune sau afirmaţie. Elementul care e trădat, deci, nu e gîndul şi nici intenţia, ci credinţa. Mai precis, cred că X este un idiot, dar îi complimentez inteligenţa (sau invers), ori cred că trebuie să acţionez într-un fel, dar fac cu totul altceva. Motivaţia ipocriziei nu contează prea mult, demisia de la ceea ce cred e suficientă pentru a fi ipocrit.

● Ţine deja de vulgata intelectuală a ultimelor secole să consideri că Machiavelli este teoreticianul prim al ipocriziei în politică. Celebra „scopul scuză mijloacele" pare a fi axioma ipocriziei, deşi – aşa cum se tot spune prin cărţile serioase –, Machiavelli nu a vrut să ne spună exact acest lucru sau, precis, nu a vrut să ne spună cu această maximă ceea ce noi credem azi că a vrut să ne spună. Florentinul nu spune nicidecum că mijloacele rele sînt acceptabile, dacă scopul e bun, căci el însuşi circumstanţiază mijloacele care sînt scuzabile prin înălţimea scopurilor. Mai mult, *Principele* nu este un tratat de morală, ci un promptuar care se limitează numai la prezentarea felului în care se cîştigă şi se păstrează puterea în stat, cu o mare grijă pentru păstrarea stabilităţii şi a păcii statului însuşi. Machiavelli e primul care rupe realismul de idealism în politică şi, de aceea, e primul care pune serios problema ipocriziei. În capitolul privitor la felul în care un principe nou ajunge la putere cu sprijinul poporului, Machiavelli face o distincţie care va face posibilă ipocrizia atît ca tehnică de menţinere a puterii, cît şi ca tehnică de supravieţuire în politică. Principele este îndemnat să distingă, între nobilii care i se opun, pe cei care i se opun pentru că au un caracter slab, de cei care i se opun pentru că au ambiţia puterii şi se vor în locul principelui. Despre primii, cei cu caracter slab, Machiavelli sugerează că ar fi utilizabili, cu condiţia să fie competenţi, spre deosebire de categoria ambiţioşilor, care vor cu tot dinadinsul să îşi aproprieze puterea şi pe care principele trebuie să îi trateze ca adversari ireductibili. Dacă ai caracter slab şi eşti competent, poţi scăpa de furia principelui căruia i te opui şi poţi, prin urmare, supravieţui. E mica ipocrizie a slujbaşului. La rîndul său, principele poate folosi competenţa celor care i se opun din slăbiciune de caracter. E înalta ipocrizie a principelui.

● Despre ipocrizie, Coranul are o analiză excelentă. Pe la începutul surei Vacii (*Surata'l Baqarah*, 7 şi urm.), se spune că ipocritul crede că înşală pe ceilalţi, însă, de fapt, se înşală pe el însuşi, fără să-şi dea seama. Victima ipocriziei nu este cel păcălit, ci ipocritul însuşi, iar rezultatul obţinut de pe urma ipocriziei este o iluzie. Mai mult, despre oamenii care profesează altceva decît ceea ce cred, se spune în Cartea islamului că „în inimile lor e boală şi Dumnezeu le măreşte boala". Şi Isus condamnă aprig ipocrizia: „Vai, vouă, cărturarilor şi fariseilor făţarnici! Că semănaţi cu mormintele cele văruite, care pe dinafară se arată frumoase, înăuntru însă sînt pline de oase de morţi şi de toată necurăţenia. Aşa şi voi, pe dinafară vă arătaţi drepţi, oamenilor, înăuntru însă sînteţi plini de făţărnicie şi de fărădelege" (Matei 23, 27-28). Şi în Talmud găsim îndemnul: „Nu te teme de farisei şi nici de cei care nu sînt farisei, teme-te de ipocriţii care se dau drept farisei" (Sota, 22b). Religiile sînt aprige cu ipocrizia. Aproape ca un jurnalist român cu ipocrizia politicianului pe care îl antipatizează!

● Ipocrizia nu este totuşi integral detestabilă. Ipocrizia cuminte, decentă, fină are un farmec discret, de bună calitate, precum acest panseu al lui La Rochefoucauld: „ipocrizia este reverenţa pe care viciul o face virtuţii". În cetate, ipocrizia are rolul ei benefic. Politeţea, de pildă, e generală asumată ca o formă necesară de ipocrizie – mai mult, politeţea face parte din datele esenţiale ale bunei creşteri, ceea ce validează etic ipocrizia în această formă. Pe de altă parte, de dragul păcii, se recomandă mereu o doză de ipocrizie pentru aplanarea conflictelor. Ce ar fi diplomaţia, una dintre cele mai prestigioase îndeletniciri din toate timpurile, fără o nuanţă de ipocrizie?

● Într-o carte dedicată istoricei vizite a lui Nixon în China din 1972, apărută recent sub semnătura lui Margaret MacMillan, istoric de serioasă reputaţie, se spune că Mao a trebuit să insiste îndelung în favoarea acestei vizite,

pe lîngă colaboratorii săi care vedeau cu ochi rău orice apropiere de SUA. La un moment dat, în timpul unei astfel de discuţii în interiorul conducerii partidului comunist chinez, Mao ar fi spus: „prefer să discut cu oameni de dreapta, că măcar ăştia spun ce gîndesc, nu ca oamenii de stînga, care una spun şi alta gîndesc". Dacă pînă şi Mao...

● Există o mare diferenţă între ipocrizie şi minciună. Ipocritul trădează propriile-i convingeri, mincinosul trădează adevărul. Sigur că şi ipocritul, şi mincinosul se înscriu în aria falsului, dar primul păcătuieşte faţă de el însuşi, în vreme ce al doilea păcătuieşte faţă de adevăr, faţă de ceva ce este, măcar ca obiect al cunoaşterii, în afara sa, ca subiect cunoscător. Ceea ce-l salvează pe ipocrit este că, spre deosebire de mincinos, poate spune adevărul, în cazul în care credinţa sa e falsă.

● „Fă ce zice popa, nu ce face popa!" – spune o vorbă românească. Este cea mai eficientă atitudine în faţa ipocriziei.

ready made

„(Iaşi) Mesopotamia, joi, 27 martie 1862. Acum însă trebuie să vină totuşi muntele la Mahomed. Mahomed locuieşte la nr. 15, Hôtel de l'Europe."

(Titu Maiorescu către Theodor Rosetti,
în Titu Maiorescu, *Jurnal şi Epistolar*, vol. III,
Editura Minerva, 1980)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

31°

Cînd intră lady-n chicinetă
la unu noaptea,-n neglijeu,
şi vede-o mare umbră netă
pe zidul dimpotrivă, eu

tresar de groază şi-mi acopăr
ochii, în cazul că nu-i ţin
închişi, simţind că dl obăr
e un posibil asasin,

din clipa-n care se-angajase
pentru magnificul dineu
de-a treia zi, cu alte şase
subrete-n şorţ, – ei bine, eu,

pe care thriller-ul mă sperie
mai înainte de-a-l vedea, –
că-l simţi pe asasinu-n serie
c-un fler pe care, să-l redea,

nu poate nici Sir Albert Hitchcock*,
ce vede-n paşnicul mîner
cu lanţ, de la WC, un mìjloc
al crimei Dnei Kitchener,

care-l înăbuşă, de groază,
cu el, pe vechiul majordom,
sfîrşit la care,-n grea angoasă,
nu se gîndise nici un om, –

doar fetele dormind pe priciuri
la demisol, cînd se-auzea,
prin pinii încărcaţi de chiciuri,
un vînt ce-aproape te-asurzea.

---

* Sau Kitschcock?!

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Deplinul paradox al învecinării

Edeseori straniu cum se aruncă vecinătăţile. Mă refer la locuri şi locuiri, la clădiri şi clăditori; legende care nu au nimic în comun, personaje străine unul de altul.

La Strasbourg, pe un perimetru restrîns, se află trei clădiri ce trimit la memorii şi istorii diferite. Din vecinătatea oricăreia dintre ele le vezi pe celelalte două. Una este clădirea Parlamentului European. Un fel de cetate modernă în care intră, patru zile în fiecare lună, cam trei mii de suflete – parlamentari, asistenţi, funcţionari, bucătari, şoferi etc. Într-un fel, acest sediu secund al PE (primul – din punctul de vedere al frecventării – e cel din Bruxelles) e mai cu seamă o piesă din arsenalul de orgolii al Franţei. Există o consistentă mişcare de *lobby* – printre europarlamentari – care cere renunţarea la *dubla adresă* şi cantonarea în Belgia. Din simplul motiv că mutarea, o dată pe lună, la Strasbourg (unde au loc doar voturile în plen) costă, într-un an, sume cu şapte cifre în euro. Evident, Franţa nu vrea să audă – chiar dacă i se propune ca impozantul sediu strasbourghez să devină o megauniversitate, un fel de MIT european etc. La doi paşi de clădirea Parlamentului se află o cazarmă – *Caserne Tourenne* –, moştenire a vremurilor în care Strasbourg-ul era oraş de graniţă, iar generaţii de francezi şi germani se educau naţionalist în şcoli, pregătite să lupte şi să moară *la datorie*. Altădată acoperită de norii urii, regiunea e azi una total cosmopolită. Francezii trec peste Rin – în burgul german Kehl – pentru a face cumpărături mai ieftine, iar nemţii vin la Strasbourg ca să vadă spectacole de operă sau meciuri de fotbal. În timpul celui de-al doilea război mondial, americanii au bombardat temeinic oraşul, pînă în pragul Catedralei din centru – vreo doi şoferi de taxi, oameni în etate, mi-au spus poveşti teribile. Exact despre acele vremuri vorbeşte cazarma Tourenne, azi incintă paşnică, împrejmuită cu un gard înalt de cărămidă roşie, cu emblemele Republicii, cu steaguri fîlfîind ş.a.m.d., dar aparent fără soldaţi. Ei bine, şi în imediata vecinătate a acestor atît de diferite clădiri – sediul unui parlament transnaţional şi o cazarmă franceză – se află, ce credeţi?, chiar sediul postului de televiziune ARTE. Pe malul unui rîuşor în care înoată raţe şi nutrii în libertate vezi clădirea oţel-sticlă a unui post TV a cărui existenţă însăşi e un mesaj în sine: Franţa şi Germania, ţările europene care s-au urît mult şi s-au însîngerat reciproc major, de vreo trei ori în ultimii 140 de ani, au făcut între ele şi către restul Europei o punte de sunete şi imagini în stare să vorbească modest, dar credibil, despre farmecul de-a trăi ca francez şi ca german în conturul vechiului imperiu al lui Charlemagne.

Cînd N. Iorga şi G. Becali devin vecini de stradă

Am şi la Bruxelles un exemplu de alteritate în vecinătate. În chiar centrul oraşului, în apropierea Pieţei Mari (principala atracţie turistică) şi chiar în faţa Bursei se află un magazin *GB Express* – o megabăcănie de cartier. Cam bănuiţi ce pune ea la vînzare – de la cămăşi la DVD-uri, ciocolată şi bere *Leffe*, creveţi proaspeţi şi scoici vîndute la kilogram, în apă de mare. Bun. La doi paşi de acest *GB* e o megabăcănie chinezească – n-aş putea să spun cum se cheamă, dar e de-ajuns să întrebi pe oricine care e cel mai mare magazin *chinois* din oraş şi toată lumea ţi-o va indica. Treci uşa şi pici în Asia: vînzătorii şi 80% dintre cumpărători au ochi migdalaţi, vezi ziare şi reviste din Hong Kong, *miso*-supe instant, sosuri *terriaki*, calupuri de brînză de soia, ceaiuri cu toate aromele imaginabile, conserve cu toate legumele şi fructele Orientului, alcooluri cu nume imposibile şi, bineînţeles, cutiuţe cu balsamuri în genul *Kao-Sao-Vang*-ului de pe vremuri, pe care-l cumpăra bunicu-meu matern ca să-şi calmeze (cică!) reumatismele. Pentru esticul care sînt, alăturarea celor două magazine – unul, curat (-murdar) occidental, simbol al consumismului vestic, şi altul, tot mare, dar mai tinerel, este o expresie a valurilor succesive de emigranţi asiatici ce vin şi vor veni în tot viitorul previzibil. Ei bine, şi ce credeţi că se află între *GB Express* şi *mega-China-store?* Se află un trotuar cu trei-patru coloane, altfel nimic extraordinar, dacă – în trecere pe-acolo – nu te-ar izbi vizual şi olfactiv ceva. Exact acolo, între magazinul european şi cel asiatic, se află cuibuşorul de nebunii diurn-nocturn al cîtorva SDF (*sans domicile fixe),* unii cu cercei în urechi, în sprîncene şi în limbă, *homleşi* ce zac zi şi noapte cu cîini pe lîngă ei, bînd bere şi – mai ales – uşurîndu-se pe toţi pereţii (nu că s-ar vedea, dar te trăzneşte în nări!).

Cazarmă şi post TV transnaţional; curăţenie asiatică şi urină de bere ieftină belgiană. Strict alăturea, fragmente din lumi diferite.

Aşa că nu te mai uimi, frate dilematic, dacă pe bulevardul Aviatorilor din Bucureşti, faţă în faţă, se află clădirea pe care odată a înălţat-o Nicolae Iorga pentru un institut naţional de istorie şi, peste drum, palatul istoric pe care l-a cumpărat recent, pentru familia sa, Gigi Becali.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

„Blîndeţea“ şi „umanitatea“ în politicile sanitare de la 1800

La 1811, medicul Capitalei, Constantin Caracaş, speriat de numărul mare de bolnavi întîlniţi pe uliţele mahalalelor, lansează o campanie de sensibilizare a concetăţenilor în vederea ridicării unui spital pentru îngrijirea săracilor. Cu ajutorul marelui agă, marele vornic Grigore Băleanu deschide o subscripţie, făgăduind „să-i caute fără plată, toată viaţa lui“ pe toţi bolnavii săraci. Ideea medicului este sprijinită de toate păturile sociale, de la creştini milostivi şi mahalagii pioşi, de la clerici şi negustori bogaţi, pînă la marii boieri şi domnul Caragea. Astfel încît, în 1815 se ridică în afara oraşului un spital, exclusiv pentru îngrijirea săracilor, care are printre efori pe cei cu mare dare de mînă, dar antrenaţi şi în alcătuirea regulamentelor de funcţionare: episcopul Buzăului Constantin Filitis, marele ban Grigore Brâncoveanu, marele ban Radu Golescu marele logofăt George Golescu, aga Constantin Golescu, vornicul Nicolae Văcărescu, hatmanul Constantin Greceanu. Spitalul se află, în mare parte, sub grija medicului Caracaş. Ştie însă că introducerea unor boieri de frunte ai politiei în eforia spitalului îi poate aduce ajutor şi sprijin în susţinerea financiară indispensabilă unei astfel de operaţiuni, bazată exclusiv pe bunăvoinţa publică. Într-un astfel de loc unde se perindă săraci, calici şi vagabonzi, purtători ai unor boli diferite şi contagioase, se impune respectarea unei discipline. Iată cîteva extrase din prevederile regulamentului de funcţionare:

„Despre bolnavi

● Bolnavul n-are voie să ceară voe să ceară elemoisină (pomană) de la vizitatorii spitalului şi chiar dacă vreunul din aceştia i-ar oferi ceva nu trebuie să primească fiindcă de la spital are tot ce-i trebuie. ● Nici un bolnav să nu îndrăznească să dăruiască cu ceva pe vreunul din servitorii spitalului, căci, dacă se vor descoperi, vor fi pedepsiţi amîndoi.

Despre îmbrăcămintea bolnavilor

● Hainele spitalului pe care le îmbracă orice bolnav, consistă dintr-un halat lung, cămaşă, ciorapi, papuci şi o scufie. ● Bolnavii care sînt în stare a avea costumul lor curat, pot să şi-l poarte în spital. ● Costumele şi aşternuturile cari se dau acelor cari sufăr de maladii venerice, să fie însemnate şi să nu se întrebuinţeze şi la alţi bolnavi.

Despre hrana bolnavilor

● Pe cît sînt de necesarii la un bolnav medicamentele, tot atîta este şi hrana. Aceasta se va fixa de medic şi se va însemna în tăbliţă. ● Toţi bolnavii vor avea dimineaţa la dejun bulion, adică supă. ● Bulionul uşor consistă din orez, fidea, arpacaş sau griş cu apă, sau zeamă de carne, după ordinul medicului. ● Se vor da bolnavilor slabi, pe lîngă bulionul arătat mai sus şi un sfert de jimblă (un fel de pîine). ● Covalescenţilor li se vor da bulion şi un fel de mîncare conţinînd 75 dramuri de carne şi vegetale la dejun, iar la prînz aceiaşi mîncare şi 150 dramuri de jimblă. Se va da şi friptură, cînd medicul va prescrie. ● Acei cari primesc vin, vor avea 100 dramuri vin şi 10 rachiu şi chiar mai mult dacă va fi trebuinţă.

Despre servitori

● Servitorii să fie cinstiţi, aşezaţi şi cuviincioşi; să se ferească mai ales de viciul beţiei şi să se poarte întotdeauna cu blîndeţe şi umanitate. ● Dimineaţa cînd se scoală, în timpul verei să deschidă ferestrele şi uşile, iar iarna, numai ventilatoarele; să potrivească aşternuturile, să le dea la spălat, să măturile odăile, să deşerte vasele de noapte, să dea medicamentele la ore fixe, asemenea la timp, hrana trebuincioasă după ordonanţa doctorului; să nu lipsească deloc ziua din odăile bolnavilor, dîndu-le ajutorul necesar de cîte ori va avea trebuinţă. ● Să nu ceară nici să primească vreun dar de la bolnavi, fără ştirea epistatului (administrator), căci dacă se va prinde sau nu va respecta regulamentele spitalului, va fi eliminat din serviciu şi-şi va pierde şi salariul.

Despre medicul secund

● Medicul secundar este obligat să se poarte către bolnavi cu blîndeţe şi omenie, iar către medicul primar să fie respectos şi supus şi cîte trei în unire, fără nici o discordie, să se îngrijească ca să se însănătoşească bolnavii cît mai repede.“

Regulamentul întocmit de medicul Constantin Caracaş are ca punct principal bolnavul şi interesele lui. Chiar dacă este un spital „public“, chiar dacă pacientul este sărac şi în imposibilitatea de a răsplăti „serviciile medicale oferite“, grija pentru trupul bolnav constituie nu numai o datorie „profesională, ci şi una creştină. „Filantropia“, „blîndeţea“, „umanitatea“, „omenia“ ar trebui să însoţească actul medical, indiferent de „obrazul“ căruia i se adresează.

Poate n-ar fi rău ca toate aceste cuvinte să capete conţinut în societatea noastră de azi, iar „blîndeţea“ şi „omenia“ să fie medicamentele prescrise tuturor „obrazelor“.

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

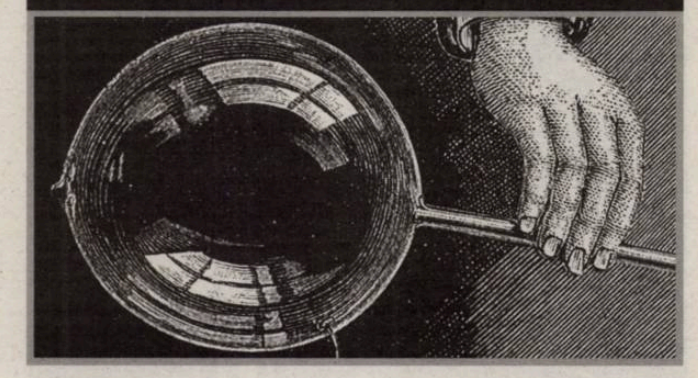

New Orleans: naşterea simbolurilor

Chiar pe cînd carele alegorice de Mardi Gras îşi roteau giganticele lor capete de zeităţi greceşti şi pseudo-clasicele alaiuri de mucava, o nouă paradă fantomatică îşi aduna forţele. Nevăzute de ochii mulţimilor orbite de mărgele, viziunile ultimilor doi ani păşeau sau pluteau pe lîngă, pe deasupra şi printre mulţimi. Am întrezărit Potopul, Pirjolul, Moartea şi Bejenia, suiţi pe caii cei negri ai Disperării, Paranoiei, Fricii şi Neîncrederii. Să nu mă înţelegeţi greşit: m-am distrat chiar şi atunci cînd mărgeluţe reci de sudoare se prelingeau pe sub şirul vesel de mărgele de la gîtu-mi. Un singur şir, aşa cum se cade unui om de-al locului. Turiştii, cocoşaţi sub greutatea mărgelelor cît oul de struţ, care devin din ce în ce mai mari an de an – de la bob de strugure la mingii de plajă – se frăsuiau pe străzi cu ochii sticloşi de uimire. În schimb, Marţile mele cele Grase s-au făcut, an după an, tot mai stricte: nu mai plec nicăieri fără de gîrbaci. Mă rog, dar chiar în timp ce tot spaţiul era umplut cu crème-de-bucurie, am băgat de seamă că oraşul meu începe să fabrice simboluri cu totul altfel decît o cere tradiţia. Pentru America şi miriadele ei de ecrane, noi reprezentăm azi Regina Catastrofă, cu întregul său Alai de Întrebări: ce este un oraş? Ce este o comunitate? O să devină New Orleans, în viitor, altceva decît o şopîrlă cu mărgele, beată, mişunînd printr-o mină de cuarţ? Nu că ar fi rău, dar ne scapă dimensiunile unui New Orleans care nu se doar curveşte. Am frunzărit – atunci cînd nu mă preumblam – două cărţi uimitoare. Prima, *Orleans-ul îmbrăţişează secretele grădinilor din Vieux Carre* (Morgana Press) este o privire interioară, foarte elegant produsă, asupra misterelor din French Quarter prin ochii şi ochelarii unor aristocraţi ai locurilor 'TJ Fisher, Roy F. Guste Jr. şi Louis Sahuc. Fiecare dintre aceste nobile personaje este o poveste în sine sau, mai degrabă, o revărsare de poveşti şi colaborarea lor poate face o măsuţă de cafea să vă fiarbă, nu doar să vă ţină cafeaua. Aceste interioare din Cartier constituie nu numai o antiteză senzuală la vulgaritatea gălăgioasă de afară, ci şi o completare a ei. Poţi vedea, din cînd în cînd, cîte un anonim rătăcit de turmă, melancolic şi fascinat, dispărînd prin grădinile şi curţile din New Orleans, pentru a ieşi zile (sau ani) mai tîrziu, cu o paloare lustruită (lustruită de lecturi), în aerul fetid. Ştiu. Iar a doua carte, *O colecţie de patruzeci de artişti din New Orleans* (Constance) clocoteşte de vitalitatea tinerilor artişti care tocmai îşi lăsau amprenta pe oraş atunci cînd asupra noastră s-a abătut furtuna. Cei mai mulţi dintre ei au plecat în bejenie, dar mulţi s-au întors. O serie de cărţi poştale din carte spun povestea: „Jeff Pastorek; revenit în oraş", Samia Saleem – „pe vremuri în Treme, acum în Seattle". Avem aici două dimensiuni ale New Orleans-ului pierdute în spaţiul dintre eternele simboluri stupide de Mardi Gras şi reprezentările întunecate ale Americii celei Nebăutoare. Eu aş paria pe Grădinile Secrete şi Artiştii Tineri, dar nu ştiu unde mi-am pus portofelul.

traducere de Ioana AVĂDANI

Primim la redacţie

În 1990, m-am aflat în fruntea unei liste publice de intelectuali care trebuiau împuşcaţi pe stadioane. După 17 ani, textul apărut în ediţia de marţi, 27 februarie 2007 a ziarului *Ziua* reprezintă simularea unei astfel de execuţii în piaţa publică. Niciodată cineva nu s-a obosit să strîngă laolaltă atîtea infamii în jurul persoanei mele. Îmi sînt batjocorite numele, familia, onestitatea profesională, relaţia cu maestrul meu, imaginea publică. A răspunde acestor batjocuri ar însemna să intru în dialog cu o publicaţie de teapa *României Mari*. Nu o voi face. Dialogul meu cu autorul articolului şi cu ziarul va fi purtat prin intermediul justiţiei.

Rămîne desigur întrebarea – la care fiecare îşi poate răspunde cum crede – de ce simplul fapt de a fi semnat un *Apel* a stîrnit împotriva mea atîta vehemenţă. În rest, cred că maturitatea unei societăţi depinde şi de felul în care ea ştie să se indigneze atunci cînd abjecţia, tolerată, ia forme care sfîrşesc prin a ne murdări pe toţi.

Gabriel LIICEANU
27 februarie 2007

Comunicat

Societatea Română de Fenomenologie a luat notă cu indignare de acuzaţia absurdă de plagiat adusă profesorului Gabriel Liiceanu, apărută în ziarul *Ziua* din 27 februarie 2007. Dat fiind că publicul larg, adesea neprevenit, poate fi indus în eroare de punerea în pagină din ziarul amintit, considerăm că este necesar, în calitate de asociaţie profesională în domeniul cercetării filozofice, să facem cîteva precizări:

- cele cîteva fraze puse faţă în faţă, în germană şi în traducere românească, nu au apărut într-un text de sine stătător semnat Gabriel Liiceanu, ci chiar într-un volum al cărui autor este Martin Heidegger, unde notele introductive ale traducătorilor aduc lămuriri de conţinut ale textelor filozofului german, folosind, în chip firesc, propriile sale ilustrări. Nu poate fi plagiat Heidegger într-un volum Heidegger.
- frazele citate şi acuzate că ar reprezenta un plagiat reprezintă un enorm „loc comun" al gîndirii heideggeriene, întîlnit în multe dintre scrierile sale şi folosit ca simplu *exemplu*. Intenţia de plagiat nu numai că nu poate fi descifrată în cazul de faţă, dar nici nu şi-ar putea avea locul într-un astfel de context. Nu pot fi plagiate simple exemplificări.

Dată fiind inconsistenţa unor astfel de acuzaţii, atragem atenţia opiniei publice asupra folosirii unor false criterii ştiinţifice, acest lucru dăunînd profund comunităţii intelectuale din ţara noastră. Sîntem uimiţi să constatăm că prin articolul din *Ziua* este murdărită tocmai imaginea celui care, printr-un efort susţinut timp de decenii şi printr-o muncă de o calitate ireproşabilă, a făcut cel mai mult pentru introducerea unuia dintre marii gînditori ai lumii în cultura română.

Societatea Română de Fenomenologie
Bogdan Mincă (preşedinte), Paul Balogh, Cristian Ciocan, Cătălin Cioabă (membri ai Consiliului Director)

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Dragotinul

Să-ţi spun drept, muică, din bătrîni ţinem Dragobetele da' acu' a venit moda asta nouă cu Valentinu' şi e bine să ne dăm şi după vremuri că vîntu' bătea din răsărit, acu' bate din apus şi săracu' om e la mijloc, la răscruce de vînturi. Eu zic că-i bine să le ţinem pe amîndouă, nu io că-s femeie bătrînă, da' fetele tinere ele au nevoie. Dacă nu le ia Dragobetele le ia Valentinu' şi tot se aleg cu ceva...

Acest interviu adevărat imaginar şi cu *positive thinking* în el l-a inspirat pe nea Şerban, bardul de la MŢR, care a rezumat cu populară înţelepciune sensul ultim al acestor zile de agitaţie comercial-identitar-amoroasă prin care a trecut naţia. Iată, spre luare-aminte, balada înfruntării dintre Dragobete şi Valentin:

– Dragobete mă numesc
Şi-s din neam împărătesc
Peste fete stăpînesc
După vechile cutume
Din strămoşi şi de la mume
Sînt valah şi românesc
Indigen, aborigen, autohton şi băştinaş
Fiu din munţi şi din imaş
Dar tu, cîine venetic,
Cu obrazul de calic
Cine eşti, cum te numeşti
Şi ce cauţi în ţara noastră
Mîndră ca o floare-n glastră?
– Valentin eu mă numesc
Sînt din neamul preoţesc
În Apus eu stăpînesc
Mii de moluri mă slăvesc
În McDonald's mă hrănesc
Cu inimi mă-mpodobesc
Dar tu, măi ţăran barbar,
Cu opinci şi cu iţari
Cum cutezi să mă înfrunţi?
– Valentine, măi străine,
Stai tu în Apus la tine
Şi io-n Răsărit la mine
Dacă vrei să-ţi fie bine.
Dar decît să ne certăm
Mai bine să ne-mpăcăm
Şi un cîntecel cîntăm.
Valentin şi Dragobete
Împart turmele de fete
Blonde, roşii şi brunete,
Jumătate tu, jumătate eu,
Jumătate eu, jumătate tu,
Să-nfrăţim şopu' cu clopu'
Şi să facem mol în codru'
Măi, tată!

Păi, nu?...

BARBURISME

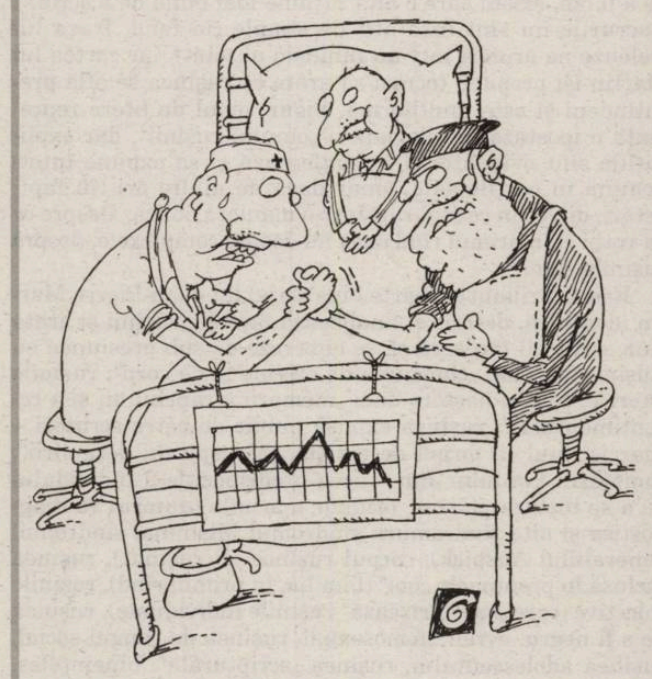

Desen de Ion BARBU

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei PIPPIDI

SOS București

În apărarea lui Mincu

În autobiografia lui, prea puţin cunoscută, N. Petraşcu, prietenul lui Eminescu şi fratele pictorului, povesteşte cum, în 1907, a cumpărat la licitaţie terenul din Piaţa Romană, colţ cu strada Primăverii: „Acolo construii, *după planurile amicului meu Mincu,* casa care se vede încă şi astăzi" – adică în 1937 – „la no.1, atît de graţioasă şi de românească ca stil". Strada Primăverii, care a purtat apoi şi numele de N. Bălcescu, se cheamă acum Mendeleev (omagiu meritat de marele chimist, dar motivat de servilismul cu care, ca într-o colonie sovietică, se botezau străzile cu nume ruseşti). Casa există pînă azi, într-o stare care justifică prezenţa ei în rubrica noastră. Petraşcu i-a comandat arhitectului Spiridon Cegăneanu, elev al lui Mincu, casa pe care a clădit-o în 1913 de partea cealaltă a pieţei şi care, nu de mult, a avut norocul de a fi splendid restaurată (lucrare datorată lui Al. Beldiman). Amîndouă casele figurează pe lista monumentelor istorice, deşi cu unele indicaţii greşite: de pildă, nr. 1 e datat „sf. sec. XIX – prima jum. sec. XX 1904".

Piaţa Romană mai are, tot din ajunul primului război mondial, casele care continuă frontul de la nr. 1 pînă la colţul următor, cu actuala prelungire a B-dului Dacia, şi peste drum, casa Lalu, astăzi închisă şi pustie, şi fosta locuinţă a profesorilor Sabba Ştefănescu (geologul şi geofizicianul). La intrarea în B-dul Lascăr Catargiu, casa generalului Eraclie Nicoleanu, cîndva prefect de poliţie al Capitalei, diformă şi acoperită de reclame hidoase, şi Academia Comercială (ASE) au apărut sub Carol al II-lea. Blocurile de pe latura de sud a pieţei au înlocuit ceea ce distrusese cutremurul din 1977 şi, cu vreo douăzeci de ani mai înainte, un incendiu. Statuia de bronz a lui Lascăr Catargiu, comandată unuia din sculptorii francezi care furnizau asemenea nemuriri oficiale – Antoine Mercié – a rămas în centrul pieţei din 1907 pînă prin 1955, cînd a fost înlăturată: am revăzut-o în spatele Casei Scînteii, cu capul turtit din căderea de pe soclu. Din motive politice se schimbase şi numele străzii, aşa că unchiul meu italian ne scria pe adresa „Lascar Ipatescu".

Casa de la nr. 1, al cărei stil „românesc" îi plăcea lui Petraşcu, este de fapt mai eclectică decît li se părea contemporanilor. E adevărat, foişorul din colţ ar vrea să trimită la tradiţia arhitecturii populare, dar ancadramentele ferestrelor se arcuiesc oriental, iar balconul de deasupra uşii, balconul care stă să se prăbuşească în capul celor care sună

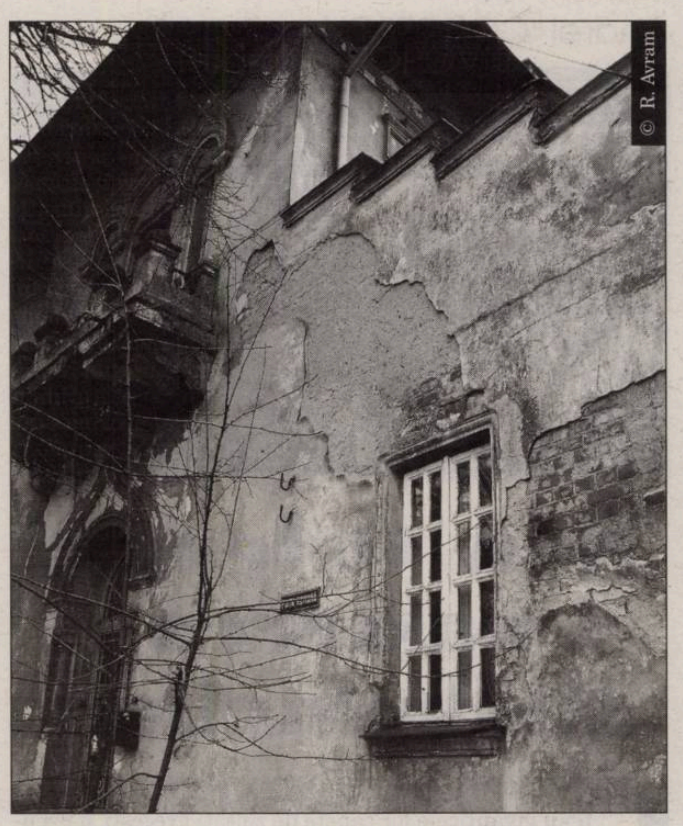

la intrare – unde aţi mai văzut un asemenea balcon în arhitectura naţional-ţărănească? La parter, draperiile totdeauna trase astupă ferestrele marelui salon, în care altădată era o copie a celebrului tablou al lui G.D. Mirea, „Vîrful cu Dor" (ilustraţie la *Poveştile Peleşului,* de Carmen Sylva!).

Acum vreo zece ani a venit la mine proprietarul casei, care, folosind ca argument tocmai faptul că e vorba de o operă a lui Mincu, dorea să protejeze monumentul său printr-o extindere pe trotuar a gardului de fier forjat. Aşadar, o încălcare a spaţiului public, cam de 1 metru, pe care am admis-o, crezînd că, în schimbul acestei concesii, domnul acela va face reparaţiile de care casa începuse să aibă nevoie. Nici pomeneală: în timp ce în curte a apărut o maşină scumpă, 4 x 4 – deci pentru ea fusese necesară mutarea gardului –, deteriorarea casei a continuat. Acum nu mai e nici maşina, dar faţada este pe jumătate jupuită de tencuială şi din burta balconului ies fiare.

Ca monument istoric, casa e scutită de impozit, prin lege. Legea nu există ca să-i permită proprietarului să-şi cumpere un automobil de lux, ci ca banii să fie folosiţi pentru repararea clădirii. Statul, oricum, nu poate să aibă grijă de ea, chiar dacă a fost construită de Mincu, fiindcă proprietăţile particulare nu sînt în sarcina sa. Deci, domnul, nu mai ţin minte cum îl cheamă, trebuie să se mute, vînzînd casa cuiva capabil să o întreţină. Altă soluţie ar fi doar confiscarea de către stat, ca sancţiune pentru neglijenţă.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

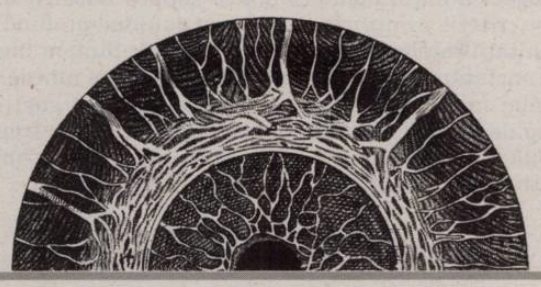

Faţetele ruşinii

Tentaţia a fost mare, trebuie s-o recunosc, să încep a vorbi aici – în locul unui comentariu mai mult sau mai puţin adecvat – de complexele mele niciodată vindecate, de traumatismele din copilărie, de momentele cînd roşeaţa care cuprinde obrajii e imposibil de stăpînit, de eşecurile mele (cum altfel decît) usturătoare, de geloziile, de fricile şi de proiectele mele avortate, pe scurt, de ruşinile mele... Şi asta pentru că eseul lui Jean-Pierre Martin *Cartea ruşinilor (Le livre des hontes,* Seuil, 2006*)* este realmente contagios; autorul nu numai că dialoghează cu sine însuşi, dar îl interpelează nu o dată pe cititor, stimulîndu-l să-i vină în întîmpinare. În plus, Martin nu ne ascunde că a contractat o mică manie, aceea de a colecţiona „ruşinile lumii", de a inventaria diferitele ipostaze ale „roşeţii". Totuşi, povestirile luate „din viaţă" şi mărturiile sînt relativ rare; le întîlnim mai ales în capitolul intitulat („Barthes oblige") „Fragmente dintr-un discurs ruşinos". Restul – dar asta înseamnă foarte mult – este literatură.

Un citat din Gilles Deleuze, ales drept motto al primului capitol, ar fi de ajuns pentru a închide discuţia: „Ruşinea de a fi om, există oare o altă raţiune mai bună de a scrie?". Lucrurile nu sînt însă atît de simple (în fond, fraza lui Deleuze ne aruncă într-un nihilism absolut), iar cartea lui Martin îşi propune tocmai să arate că ruşinea se află pretutindeni şi este multiformă. Sigur, omul de litere reprezintă o ipostază privilegiată a „omului ruşinii", dar explicaţiile sînt evidente: el se confesează şi se expune întotdeauna în cărţile sale, chiar dacă de multe ori (în fapt, astăzi, din ce în ce mai rar) într-o manieră oblică. Despre ce va vorbi el în primul rînd dacă nu despre complexele, despre ruşinile sale?

Eseul (briliant şi foarte bine scris) lui Jean-Pierre Martin identifică, descrie şi analizează faţetele ruşinii şi arată cum scriitorii încearcă să se elibereze de sub presiunea ei. Ruşinea socială, „chestiune de origine şi de corp"; ruşinile istorice, ce dau naştere unei „memorii a ranchiunii şi a resentimentului"; ruşinea expusă public de către scriitori – „narcisismul ca formă de rezistenţă", „spirala dezgolirii"; complexul Lordului Jim – acea predispoziţie a individului de a se tortura pe sine, oriunde s-ar afla (autorul va diagnostica şi alte sindromuri: sindromul Mishima, sindromul generalului Auspick); corpul ruşinos (şi ruşinat), ruşinea inclusă în pronumele „noi" (familia, în primul rînd), ruşinile colective (care „vampirizează" ruşinile individuale), ruşinea de a fi negru, evreu, homosexual, ruşinea de rangul social, ruşinea adolescentului, ruşinea „scripturală", bineînţeles, cu tot ceea ce implică ea: angoase, tatonări, renunţări, îndoieli, ambiţii refulate sau, dimpotrivă, exhibate la lumina zilei. Jean-Pierre Martin propune în final, mai mult în glumă decît în serios, zece căi de a se elibera de ruşine, graţie literaturii: evantaiul e larg, de la soluţia libertină la soluţia sinuciderii, trecînd prin soluţia bufonă sau prin voyeurism. Cel mai bun remediu împotriva ruşinii ar fi însă rîsul. Aş îmbrăţişa bucuros acest punct de vedere dacă tot ceea ce autorul a prezentat şi a comentat pînă atunci n-ar dovedi exact contrariul: rîsul nu prea se acomodează cu ruşinea şi nu aduce decît rareori consolarea dorită. Sau, cum spune Gombrowicz: „Literatura se dezvoltă la margine, în singurătate, în opoziţie, în timiditate şi ruşine, în revoltă şi aprehensiune".

Exemplele literare sînt numeroase şi convingătoare, în majoritate autori din secolul XX – Kafka, Leiris, Mishima, Zorn, Bassani, Gombrowicz, Duras, Genet, Broch etc. Dacă *Specia umană,* povestirea lui Robert Antelme, este pe bună dreptate pusă în valoare, autorul acordă prea multă atenţie romanelor lui Annie Ernaux (la fel confesiunii – destul de „subţirică", admite Martin însuşi – lui Pierre Bourdieu). Cioran este cam rapid expediat (pe baza judecăţilor emise de Alexandra Laignel-Lavastine) şi îi este opus prea brutal Blanchot, absolvit de orice păcate pentru că şi-ar fi recunoscut antisemitismul de tinereţe (ceea ce nu l-a împiedicat să aibă puseuri leniniste la maturitate). Mi-ar fi plăcut să văd citate şi comentate texte ce vorbesc despre ruşinea de a fi fost comunist (indiferent de variantă: stalinistă, troţkistă, maoistă) mai ales că autorul îi pune la un moment dat în relaţie pe Primo Levi şi pe Şalamov, sugerînd foarte limpede legătura dintre diferitele totalitarisme.

Ruşinea ar fi, prin urmare, „un alcool tare al literaturii" iar scriitorul nu are cum evita să pară, mărturisindu-se, „scandalos". La urma urmelor, ruşinea (literară) s-ar putea defini prin aceea că este un exces, o plusare. Parafrazîndu-l pe Levinas, Jean-Pierre Martin găseşte formula potrivită: „Ruşinea înseamnă (...) a-ţi aminti mai mult decît ne amintim de obicei".

Texte şi opinii de: *● Dorelian BELLU (jurnalist) ● Bogdan CHIRIŢOIU (consilier de stat în cadrul Administraţiei Prezidenţiale, Departamentul de Sănătate Publică) ● Dragoş GHIŢULETE (jurnalist) ● Georgiana GRECU (preşedinta Fundaţiei Ozone) ● Eugen NICOLĂESCU (ministrul Sănătăţii) ● Adina POPESCU ● Ruxandra TUDOR ●* ***Coordonatoarea temei:*** *Stela GIURGEANU*

Nu merg la doctor. Dacă mi-e rău, mai întreb o vecină, mai sun o prietenă, mai caut pe Internet. Dacă mă doare capul, iau algocalmin şi ştiu că-mi trece; dacă sînt răcită, nu ştiu altceva decît paracetamol şi portocale. Cît despre aspirină, asta e bună la toate. Şi nu sînt singura. Ca mine, 73% dintre români. Ne-am învăţat să ne doftoricim de unii singuri, să ne autodiagnosticăm şi, cu generozitate, să-i diagnosticăm şi pe cei din jur.

Incultură? Sau ineficienţa unui sistem sanitar aflat într-o veşnică şi neterminată reformă? Lipsa de educaţie sau lehamitea statului la cozi, a timpului irosit, a umilitoarei, dar iscusitei (în timp) mişcări din poignet, *strecurînd un plic plin, unui buzunar gol?*

Algocalmin, paracetamol şi aspirină

Dacă o fi de educaţie, în curînd vom fi educaţi cu forţa. Nu prin şcoală sau prin promovarea unui sistem permisiv de sănătate publică, ci prin lege. Din mai sau iunie, 22 de milioane de români europeni (dintre care aproape 40% trăiesc în mediul rural) vor trebui să treacă – fie că vor, fie că nu – pragul cabinetelor medicale, prin „programul naţional de evaluare a sănătăţii populaţiei". Asta în ciuda faptului că sistemul sanitar românesc este deja un sistem sufocat, a realităţii unei statistici care indică un număr total al medicilor din România de numai 47.388, dintre care aproape 42.000 în oraşe şi doar 5388 la sate (fiind judeţe în care un singur medic trebuie să aibă în grijă mai bine de 1000 de pacienţi), în ciuda migrării din ce în ce mai accentuate a personalului medical în străinătate (de la un spital din Vaslui au plecat, dintr-odată, 17 asistente), în ciuda faptului că, pînă la urmă, e absurd să impui obligativitatea mersului la doctor, dacă nu-i oferi şi un cadru normal de desfăşurare.

Lehamitea statului la cozi şi groaza de sistemul de sănătate publică se pare că vor fi rezolvate şi ele la fel de prompt ca educaţia. Pentru că, de la 1 martie, va intra în vigoare alternativa asigurărilor private. Dai un ban, dar ştii că face. Îl dai, bineînţeles, dacă ai de unde. Dacă ai un buzunar generos, vei avea, după cum declară ministrul Sănătăţii, şi o „gamă mai largă de patologie şi condiţii hoteliere mai bune". În traducere liberă: servicii normale. Ce se va întîmpla cu cei nevoiţi, financiar, să adaste în continuare la serviciile sistemului public? Ministrul spune că pentru acesta sînt prevăzute investiţii majore în următorii 5 ani...

Ce ne facem însă noi, cei 73%, pînă atunci? Ce am făcut şi pînă acum... mai întrebăm o vecină, mai mergem la un plafar, mai vorbim cu un vraci (că tot au apărut cu duiumul), ne mai uităm pe Internet... Orice am face însă, algocalminul va rămîne pentru cap, paracetamolul pentru răceală. Iar aspirina, mereu bună la toate. ***(S. G.)***

Bogdan CHIRIŢOIU

O ficţiune periculoasă

– promisiunile exagerate ale sistemului blochează dezvoltarea sănătăţii –

În discuţiile despre sistemul de sănătate, ne tot agăţăm de o ficţiune: aceea că putem avea un sistem public care oferă îngrijiri complete de sănătate tuturor şi în mod gratuit. Nu trebuie să ştii multă economie ca să înţelegi că cererea de servicii şi bunuri medicale, aparent gratuite, depăşeşte capacitatea financiară a sistemului. Soluţiile nu sînt multe şi nu trebuie să inventăm apa caldă sau să revoluţionăm teoria politicilor publice: e nevoie de atragerea unor resurse suplimentare (mai ales creşterea fondurilor private), să eliminăm din actualele inechităţi, să recunoaştem limitele sistemului şi să transparentizăm cheltuielile.

Statul român cheltuie pentru sănătate aproximativ 4% din produsul nostru intern brut. Chiar dacă Guvernul va reuşi performanţa promisă în programul de guvernare – de a creşte alocaţiile bugetare pentru sănătate la 6% din PIB pînă în 2008 –, România va continua să cheltuiască pentru sănătate atît în termeni relativi (procent din PIB), cît şi în termeni absoluţi (măsurat în euro) mult mai puţin decît celelalte state-membre ale Uniunii Europene. Vechile state membre (aşa-numitele UE 15) alocă 8-10% din PIB, iar PIB-ul per capita al României nu reprezintă decît o treime din media Uniunii. Cu cheltuieli per capita de 6-7 ori mai mari în euro decît România, vechii europeni se confruntă şi ei cu o criză a sistemului de sănătate şi încearcă să reziste presiunii creşterii costurilor.

Cum România nu are nici o şansă să aloce resurse comparabile pentru sănătate în viitorul previzibil, este evident că trebuie să facem ceva în plus faţă de necesara, dar insuficienta creştere a finanţării publice.

Un sistem ipocrit

Dacă alocăm atît de puţin, cum a făcut faţă sistemul pînă acum? Prin inechitatea accesului la îngrijiri medicale. Un fost ministru al Sănătăţii îmi spunea că sistemul supravieţuieşte doar pentru că jumătate din populaţie moare liniştită acasă, fără a-şi cere dreptul la îngrijirile promise teoretic de sistemul public. Există în mod evident o imensă diferenţă de acces la sănătate între jumătatea rurală a populaţiei şi cea urbană. Bugetarea pe bază istorică (îţi dăm în funcţie de cît ai cheltuit anul trecut) perpetuează inechităţile şi arbitrariul – s-a ajuns astfel ca raportul bugetelor per capita pentru medicamente compensate, între diferite judeţe, să varieze de la 1 la 4.

Practic, am asigurat supravieţuirea sistemului public prin instituţionalizarea tacită a ipocriziei publice. Promitem tot pentru toţi, dar nu ne ajung banii, aşa că „toţi" devine în practică „fiecare". Şi fiecare se descurcă individual. Aşa insuficiente cum sînt, resursele nu sînt raţionalizate în mod transparent, pe baza unor reguli raţionale care să asigure tratamente medicale eficace pentru cei care au cea mai mare nevoie. În realitate, relaţiile şi şpaga asigură accesul la îngrijiri de sănătate peste medie, în timp ce cei care nu posedă aceste „resurse" trebuie să se mulţumească cu servicii sub standard.

Ne salvează Europa?

Nici integrarea europeană nu va fi o binecuvîntare pentru sectorul de sănătate românesc. Politica de sănătate este în cea mai mare măsură o responsabilitate naţională, iar intervenţia directă a UE în acest sector este redusă. Există însă importante influenţe indirecte, care vor mări costurile de sănătate. Similar României, multe dintre statele membre îşi folosesc puterea mare de negociere (statul e cel mai important angajator) pentru a menţine salariile din domeniul sănătăţii la nivele relativ scăzute. Consecinţa firească este că, în timp, aceste state se confruntă cu lipsa personalului medical, din cauza atractivităţii scăzute a unei astfel de cariere – tinerii ajung să prefere unei cariere medicale, care implică în jur de 10 ani de pregătire profesională (facultate plus specializare), una în domeniul financiar, unde sînt necesari doar trei ani de facultate, iar veniturile – mult mai mari decît în medicină. Însă, oricît de neatractiv ar părea unui britanic salariul din sănătate, el este extrem de tentant pentru medicii români. În ciuda creşterilor de salarii din ultimii doi ani, salariile din sănătate rămîn în România sub media naţională, iar mulţi dintre medicii români au venituri modeste – în special medicii de familie, rezidenţii şi cei din specialităţile mai puţin tentante financiar. De aceea, mulţi medici vor fi tentaţi să plece din ţară. Situaţia va fi şi mai dramatică în ceea ce priveşte personalul mediu, faţă de care există mai puţine restricţii privind integrarea pe piaţa muncii din alte state membre. Migraţia personalului medical va obliga Guvernul să continue creşterea accelerată a salariilor.

O altă presiune financiară asupra sistemului va veni dinspre numărul în creştere de români care călătoresc în Europa. Dacă sînt salarizaţi legal într-un alt stat membru, cheltuielile lor medicale vor fi suportate de asigurările sociale ale respectivului stat membru, dar în cazul turiştilor (cu care sînt asimilaţi şi muncitorii ilegali), medicina de urgenţă va fi decontată de sistemul românesc de asigurări sociale, la preţuri europene. În plus, tot mai mulţi români vor dori să beneficieze de servicii medicale în străinătate, pentru acele prestaţii inexistente aici, care vor trebui, de asemenea, să fie plătite la preţurile lor europene. În fine, integrarea deplină a României în Piaţa Unică Europeană va forţa egalizarea preţurilor efective ale medicamentelor (care, în ciuda mitului prevalent, sînt în multe cazuri mai ieftine, deocamdată, aici). Toţi aceşti factori exercită o presiune în sensul creşterii cheltuielilor publice pentru sănătate.

Soluţii

Soluţia pentru a face faţă acestor presiuni este de a atrage fonduri private, care să suplimenteze fondurile publice. Tot mai multe firme îşi asigură salariaţii în regim privat. Deja sumele plătite direct de populaţie sînt considerabile – estimate la aproximativ 1% din PIB, deci aproximativ un sfert faţă de fondurile publice. Lipsa de transparenţă reduce însă eficienţa utilizării acestor fonduri. Ministrul Sănătăţii şi-a pus speranţa în asigurările private de sănătate, cărora le-a conferit deductibilitatea fiscală prin noul cod fiscal. Asigurările private sînt o veche speranţă a sistemului de sănătate – dna ministru Bartoş le declarase în 2001 prioritatea numărul 1 a propriului mandat! Însă au fost ţinute pe loc nu atît de lipsa stimulentelor fiscale, cît de neclaritatea a ceea ce se poate asigura. Cu alte cuvinte, oamenii plătesc în sistem privat, dar nu e limpede pentru ce anume. În acest moment, serviciile private par a se suprapune peste cele publice. Medic de familie există şi la stat, şi la privaţi. De ce plătesc oamenii pentru medici de familie la care ar avea acces prin asigurarea publică? Poate pentru că sînt trataţi prost acolo. Sau pentru că, oricum, trebuie să le ofere ceva plăţi informale.

Dar sînt puţini cei care îşi permit acum ca, după ce plătesc 13% din venit pentru asigurările publice de sănătate, să suporte costul adiţional al unei asigurări private integrale. Asigurările private îşi vor găsi clienţi numai dacă vor suporta serviciile suplimentare pe care statul nu le poate asigura (total sau parţial). În acest scop, asigurările publice trebuie să pună la punct acel pachet se servicii pe care le pot, în mod realist, asigura fiecărui pacient, din orice parte a ţării. Statul ar trebui să se hotărască ce anume poate plăti.

De pildă, în situaţia actuală, se întîmplă ca omul să ştie că are dreptul să cheme o Salvare de la stat. Tot aşteaptă, se întîmplă să nu vină cu orele. Dacă are bani, cheamă una privată. Dacă nu are bani, Dumnezeu cu mila! Situaţia este nu doar nedreaptă şi riscantă, dar şi nepredictibilă. E un exemplu de ipocrizie şi de amestec între serviciile publice, doar teoretic accesibile tuturor, în mod gratuit, şi serviciile private, accesibile doar pentru unii.

Pentru a introduce o doză de realism economic în comportamentul pacienţilor, ar trebui luată şi decizia, dificilă politic, de a obliga pacienţii din sistemul public să suporte o parte din costul tratamentului (ceea ce în prezent se întîmplă oficial doar în cazul medicamentelor şi al unora dintre analizele efectuate ambulatoriu). Ambele soluţii sînt discutate de ani de zile. Ministerul, Casa (de Asigurări Sociale de Sănătate) şi Colegiul Medicilor îşi tot pasează sarcina elaborării ghidurilor / protocoalelor terapeutice (care ar urma să precizeze ce servicii suportă statul, în cazul unui anumit diagnostic). Spaima politică a blocat, ministru după ministru, introducerea co-plăţilor (partea din cost suportată de pacient) oficiale şi a listelor de aşteptare pentru intervenţiile fără caracter de urgenţă.

Cererea practic nelimitată de servicii medicale trebuie pusă în acord cu resursele publice limitate. Dar în loc de o raţionalizare transparentă, eficientă şi, în final, mai echitabilă, sistemul de sănătate a continuat să raţionalizeze informal, pe baza relaţiilor şi a şpăgii (o co-plată netransparentă). Atît timp cît statul pretinde că acordă gratuit totul, va fi imposibil pentru firmele de asigurări să propună un pachet atractiv pentru un mare număr de români. Vom rata astfel şansa de a aduce la lumină, a eficientiza şi a creşte fondurile private, care ar putea suplimenta resursele publice alocate sănătăţii.

Bogdan Chiriţoiu *este consilier de stat în cadrul Administraţiei Prezidenţiale, Departamentul de Sănătate Publică. A absolvit Facultatea de Medicină din Bucureşti, apoi un master în Studii Europene la London School of Economics. Urmează doctoratul în cadrul Academiei de Studii Economice cu o teză despre Asigurările Sociale de Sănătate în statele Europei Centrale şi de Est.*

Adina POPESCU

Corectitudinea politică a medicului de ţară

Satul din care provin bunicii mei se află la doar cîţiva kilometri de Slatina, aşa că majoritatea locuitorilor săi au avut deseori contact cu viaţa de la oraş. Au existat dintotdeauna termene de comparaţie şi diverse argumente ale oamenilor simpli, pro sau contra traiului mai „sănătos“ de la ţară. Mulţi dintre tineri au plecat deja, preferînd confortul apartamentelor de bloc şi străzile astfaltate, lăsînd în urmă, fără prea mari regrete, uliţele prăfoase, căci aşa arată toate în Oltenia rurală, şi casele bătrîneşti cu latrina în fundul curţii. Pînă la vîrsta şcolarizării, copiii cresc la ţară, sub supravegherea bunicilor, din motive de „aer curat“, locuri de joacă puţin periculoase şi, nu în ultimul rînd, mîncare fără E-uri şi conservanţi. Dar să vedem în ce constă un mic dejun „consistent“ în Oltenia: ouă ochiuri prăjite în untură, în tigaie, alături de cîrnaţi afumaţi sau chiar carne de porc conservată prin metode naturale, aşazisa „garniţă“. Eventual, vara, se mai taie cîte o roşie. Pe parcursul zilei, cînd li se face foame, copiii mai primesc cîte o gustare care constă în pîine unsă cu untură şi cu ceapă. Degeaba tînjesc ei după „Danonino“ sau „salam săsesc“, căci „proviziile“ aduse de părinţi se termină repede, iar la magazinul mixt sătesc, mezelurile au prins mîzgă, iar în materie de dulciuri, pe rafturi zac doar napolitane ieftine, cu termene de garanţie expirate. Copiii nu se îngraşă peste măsură şi, desigur, n-au probleme cardiovasculare, însă poate fi ceea ce americanii numesc *a good start*. În privinţa vieţii adulţilor „sănătoşi“, ei îşi iau acest mic dejun cînd se crapă de ziuă, „asezonat“ cu un păhărel de ţuică, după care pleacă pe la munci. Aflaţi într-o zonă producătoare şi de ţuică, şi de vin, ţăranii de aici beau de sting de dimineaţa pînă seara, fără a fi însă alcoolici. E o tradiţie ca iarna vinul (foarte slab, e adevărat) să înlocuiască apa de băut. Dar băutura „de bază“ e ţuica. La bufetul satului, oamenii se mai cinstesc cu cîte o bere sau cu o sută de vermut, fără exagerări, căci scopul e cel al „socializării“. În ciuda acestor „obiceiuri“, oamenii trăiesc pînă la vîrste venerabile, media aproximată de mine fiind cea de 75 de ani.

Ceea ce se întîmplă în satul meu oltenesc este valabil pentru majoritatea localităţilor rurale din România. Iată ce scrie într-un raport finanţat din fonduri PHARE, în parteneriat cu Ministerul Sănătăţii Publice: „Datele referitoare la bolile cronice indică faptul că bolile cardiovasculare ocupă primul loc în topul cauzelor mortalităţii. Acest fapt vine ca o completare a consumului ridicat de tutun, alcool şi a dietelor bogate în grăsimi, înregistrate la populaţia României. Este necesară întreprinderea urgentă de campanii publice care să descurajeze consumul acestor produse de risc pentru sănătate“. „Prevenţie la sate?“ – se amuză un fost doctor de familie dintr-o comună de munte. Fost, pentru că acum tratează nigerieni, de malarie şi de alte boli tropicale, pe o platformă petrolieră. „Păi, aşa ceva e imposibil! La dispensar există nişte broşuri, dar nu le citeşte nimeni. Le iau, le duc acasă şi le dau copiilor ca să se joace cu ele, pentru că au poze colorate. Ca medic, poţi să stai de vorbă cu ei – e adevărat –, însă n-o să-i convingi niciodată să-şi schimbe obiceiurile alimentare care fac parte din tradiţiile lor“. Adică, nu-l poţi educa pe ţăran să nu-şi mai taie porcul şi să-şi cumpere de la „Alimentara“ ruladă din piept de pui „ecologică“, la trei sute de mii kilogramul. Sau să-i recomanzi, din cînd în cînd, o dietă pe bază de grapefruit şi iaurt degresat. Şi nici ca, în loc de ţuică, să deguste, numai la ocazii, cîte un păhărel de Porto, ca aperitiv. Totuşi, presupun că ai putea să-i „educi“ să respecte cîteva reguli de igienă, la limita bunului-simţ. Să se spele mai des. „Şi aici e o problemă!“ – continuă doctorul. „Degeaba îi spui lui nea Gheorghe să se spele, dacă el nu are apă curentă, e bătrîn şi îi e greu să-şi încălzească pe sobă!“ Cu toate acestea, în acelaşi raport scrie că „s-a observat o scădere constantă a cazurilor de hepatită A în România“. Asta nu înseamnă însă că sîntem mai curaţi! Poate doar că ne-a crescut imunitatea.

Cu ceva timp în urmă, am avut ocazia să-l văd pe doctor, „în exerciţiul funcţiunii“. Din primul moment m-a surprins modul în care era perceput într-o comunitate „tradiţională“. I se acorda la fel de multă importanţă ca primarului sau preotului, o dovadă că, pe lîngă tăiatul porcului şi pîinea unsă cu untură, convingerea că doctorul satului „e un om mare“ face parte din acelaşi complex de tradiţii rurale. Era salutat pe stradă cu respect şi oprit pentru a i se cere diverse sfaturi „de specialitate“. Numai că doctorul nostru era un caz izolat căci avea nişte abilităţi de comunicare ieşite din comun. Cu alte cuvinte, vorbea pe limba lor. De pildă: „Ce mai faci, tanti Ileana? Îţi mai bate inima la fel de tare?“. Adică, nu: „mai ai extrasistole la fel de puternice?“. Sau: „Cum mai e cu gîlma de pe gît a băiatului?“, care se numeşte parotidită epidemică, *alias* oreion. Sau: „Mai te scoli noaptea ca să faci pipi?“. A se traduce: „Cum mai stai cu adenomul de prostată?“. Aşadar, doctorul nu uita că stătea de vorbă cu oameni care aveau cel mult opt clase şi accepta situaţia care atare. Nu strîmba din nas, nu-i privea cu un aer de superioritate. Îşi asuma responsabilităţile, deşi, de cele mai multe ori, „ei erau cei care uitau să-şi ia medicamentele sau să vină cu copiii la vaccin“. Cum era de aşteptat, după un timp s-a plictisit şi şi-a căutat un job mai incitant.

Din nefericire, doctorii de ţară au senzaţia că se luptă cu un destin tiranic care i-a aruncat undeva într-un capăt de lume unde au de-a face cu un trib primitiv. N-au vocaţie de „martiri“ şi, de aici, frustrările de rigoare şi lipsa de interes. După un timp, li se pare că singurele îndatoriri care le revin sînt cele de a lua temperatura sugarilor şi de a semna bilete de trimitere către spitalul din cel mai apropiat oraş. Alţii se blazează treptat, acceptînd avantajele traiului la ţară: mai o găină, mai un porc, mai o afacere de sezon.

Ca să recapitulăm: la ţară, prevenţie nu se poate face, dar nici comunicare nu există. Şi să vă mai dau un exemplu, de data aceasta de la oraş (ideea mi se pare însă de reţinut): doctoriţa de familie îl primeşte oricînd pe tatăl meu în cabinetul ei, chiar şi fără programare şi chiar dacă are doar dureri închipuite, pentru că îi face plăcere să discute cu el. După douăzeci de muncitori cu lopata care cer concedii medicale şi după treizeci de „mătuşi“ care îşi povestesc viaţa, dar nu ştiu să explice care-i buba, se relaxează flecărind despre tot feluri de nimicuri. Cu alte cuvinte, „îi place să lucreze cu intelectuali“. O fi discriminare pozitivă? N-aş zice. Mai degrabă nevoia firească (de multe ori subconştientă) a unui om „şcolit“ de a comunica la nivelul său. Am auzit deseori pacienţi care se plîng că „doctorii îi tratează urît, cu un aer de superioritate“. Să fie acesta efectul unei „îndobitociri“ colective a personalului medical care intră în contact, în general, cu oameni simpli, fără educaţie, însă cu o doză mare de nesimţire (în mare parte, involuntară – „n-a avut apă caldă ca să se spele“ sau „a uitat să-şi ia pastilele“)? Acest „efect“ sau cum vreţi să-i spuneţi se vede cel mai bine la ţară. Lipsa „intelectualului“ din mediul rural, absenţa frînturilor de dialog inteligent, din timpul banalelor consultaţii, imprimă medicului de familie un anumit tip de comportament.

Voi încheia, particularizînd, cu o experienţă recentă de la un seminar despre „accesul la serviciile de sănătate în comunităţile de romi“, unde reprezentaţii romilor, în cazul de faţă cei de la organizaţia „Romani Criss“, au demonstrat că au învăţat temeinic un singur cuvînt pe care societatea civilă îi încurajează să-l pronunţe: discriminare. E adevărat, discriminarea e la modă, din moment ce aduce fonduri. „Mulţi medici ar aprecia acordarea unui sprijin în relaţia lor cu pacienţii romi. (...). Din punctul de vedere al timpului alocat, consultaţiile pacienţilor romi durează în medie mai mult decît consultaţiile efectuate pe alţi pacienţi, aceasta datorîndu-se comunicării cu aceştia. Din această cauză, unii medici susţin că, pentru astfel de activităţi ar trebui să primească un număr mai mare de puncte“ – scria în raportul pe care l-am citat. Desigur, concluzia „Romani Criss“ a fost: discriminare. În acest caz, doctorii, în special cei din mediul rural, au mari probleme legate de corectitudinea politică. Se înverşunează să-şi discrimineze aproape toţi pacienţii: pentru că n-au şcoală şi nu pricep o iotă din ceea ce se vorbeşte cu ei, pentru că nu-şi aduc copiii la vaccin, pentru că n-au bani de şpagă şi de cadouri, pentru că duhnesc a alcool şi put a grajd. Cînd i-am întrebat pe reprezentanţii organizaţiei ce li s-ar părea util să se scrie în presă pentru a surprinde tema seminarului, mi-au răspuns după un timp de gîndire: despre mediatorii noştri sanitari. Nu sînt suficient de promovaţi şi asta-i cea mai mare problemă din sistemul nostru sanitar!

Stela GIURGEANU

Zi-mi ce iei să iau şi eu

În ultimii ani s-a constatat că românii apelează din ce în ce mai des la automedicaţie. Se evită cabinetele medicale, în schimb se consumă mult mai multe medicamente cumpărate, nu raţional, după sfatul doctorului sau al unui specialist, ci, într-o veselie, după ureche sau la sfatul rudelor şi prietenilor. Înainte ca restricţionarea comercializării antibioticelor fără prescripţie medicală să se impună, situaţia era şi mai gravă, pentru că mentalitatea generală era că antibioticul se ia pentru absolut orice, considerat a fi un fel de panaceu. Restricţia la antibiotice nu a diminuat însă şi consumul de medicamente. Nu mai pot lua biseptol? Nu-i nimic, există pe piaţă zece alte produse care îi seamănă, doar că mai slabe, aşa-numitele OTC-uri, medicamentele comercializate fără prescripţie medicală. Iar cum farmaciile au fost invadate de foarte multe asemenea medicamente, cum mersul la doctor te sperie şi te dezamăgeşte, de cum te gîndeşti la el, cum bănuieşti tu cam ce ai şi cum, dacă nu ai o vecină, o mamă sau o prietenă, ai un calculator, iar în lumea virtuală n-au întîrziat să apară siteuri „vraci“, unde îţi „plîngi“ simptomele şi, ca premiu, primeşti soluţia, adică un nume de medicament (sau mai multe), românii au început să ia mult mai multe medicamente, fără să apeleze la doctor. Un sondaj naţional al Fundaţiei OZONE, derulat în colaborare cu Ministerul Sănătăţii, a stabilit anul trecut că 73% din populaţia ţării recurge la automedicaţie.

„Pentru o răceală românul nu se ducea nici înainte la doctor, nu se va duce nici acum... ideea este că noi dorim să punem accentul pe educarea lor, în ceea ce priveşte administrarea de medicamente.“

Preşedinta fundaţiei, **Georgiana Grecu,** îmi povesteşte că toată istoria OZONE a început acum doi ani, tocmai din această cauză. Automedicaţia fără educaţie. „Nu ne erijăm în rol de medic şi nu facem lobby pentru un anumit medicament. Nu spunem oamenilor ce să ia, le spunem cum să o facă. Adică în clipa cînd apelează la OTC-uri, să le ia în cunoştinţă de cauză. Să nu le ia după ureche, să citească prospectul, să ştie ce presupune faptul că ei îşi administrează singuri acel medicament.“

Care este în prezent atitudinea românilor faţă de automedicaţie?

Statistica spune că situaţiile cele mai frecvente, în care populaţia României îşi administrează medicamente cu de la sine putere, sînt legate de durerile de cap, cele de gît, febră, stări de răceală şi gripă.

„Prin programele pe care le derulăm, încercăm să le explicăm că în momentul cînd iau orice produs aparent banal – gen aspirină – este necesar să ceară sfatul farmacistului. Sau să îşi sune medicul de familie. Nu trebuie o programare la doctor, dar e necesar sfatul unui specialist. Pot apărea tot felul de reacţii şi alergii la compuşii medicamentului; este inutil şi periculos că iei două medicamente care conţin aceeaşi substanţă activă... de asemenea, în cazul femeilor însărcinate sau al copiilor mici, poate exista întotdeauna un grad ridicat de risc, chiar dacă medicamentul este comercializat fără prescripţie medicală.“

Care sînt, aşadar, primii paşi în automedicaţia raţională?

Să întrebi farmacistul şi să citeşti prospectul. Să citeşti foarte bine contraindicaţiile şi, în cazul în care ai o nelămurire, să întrebi un specialist.

„În primul proiect al fundaţiei s-a încercat educarea publicului în citirea prospectului. Oamenii ştiau în mare parte ce este un prospect, dar nu ştiau să-l citească.“ Ce e aia substanţă activă? Ce înseamnă efect advers? Oamenii citesc în special la ce e bun, pentru ce se administrează şi... data de expirare. Eventual preţul. De altfel, un alt studiu al fundaţiei relevă faptul că cel mai mult ne interesează capitolul „efecte pozitive“. După aceea vin modul de administrare, preţul, dozajul, data expirării, iar „cînd nu se administrează“ sau „efectele secundare“... atrag prea puţin atenţia. Pe ultimele locuri în clasamentul interesului unui consumator de OTC-uri stau: administrarea la copii şi efectul în timpul sarcinii.

Campania de informare derulată anul acesta în licee – „am considerat că e bine să avem ca ţintă publicul tînăr, elevul de liceu care acum îşi formează comportamentul, începe să se desprindă de familie, nu se mai duce toată ziua la mama să ceară o aspirină“ – a avut ca rezultat o nouă statistică: cei mai mulţi dintre elevi, 62%, iau medicamente sub îndrumarea părinţilor sau a buncilor, iar 36% au declarat că îşi autoadministrează medicamentele.

Automedicaţia nu este însă un fenomen strict românesc. Apanaj al consumismului, procesul este în Uniunea Europeană, ca de altfel în tot restul lumii, în creştere. Majoritatea oamenilor recurg la automedicaţie şi din cauza unui mod de viaţă foarte alert şi aglomerat. Din cîte aveam să aflu, francezii, în special, se confruntă cu această problemă şi încearcă să o tempereze. Pentru orice banală durere se duc la farmacie, îşi cumpără o pungă de medicamente şi se îndoapă cu diferitele combinaţii pe care şi le fac singuri.

„Noi am încercat să adaptăm aceste programe de educare, la nevoile şi problemele noastre care ţin de altă natură. La noi, este o acută lipsă de informaţie; apoi, e vorba de categoriile sociale defavorizate care preferă să ia medicamente după ureche pentru că au impresia că nu îşi permit să meargă la medic: cum să mă duc la doctor, că trebuie să îi dau bani? Pînă la urmă, părerea generală rămîne tot că, pînă la doctor, te mănîncă sfinţii. Aşa că mai bine mă duc la farmacie şi iau ceva ieftin, ceva ce ştiu eu că merge.“

Ruxandra TUDOR

Repetenţi la sănătate

Hai să fim serioşi! Mersul la doctor ne mai lipsea că în rest le avem pe toate! Cu atîtea griji şi probleme – na, ca fiecare! – ne mai facem sînge rău şi cu mersul ăsta la doctor. Şi măcar dacă ar fi simplu, dar trebuie să te scoli devreme, să nu mănînci nimic şi, neapărat, să renunţi la cafeluţa(ele) de dimineaţă – asta în cazul în care te duci să te „înţepe" –, să baţi drumul pînă la medic sau, mai bine spus, să răzbaţi prin traficul infernal din oraş şi să-i tolerezi pe nespălaţii din troleibuz care put aşa, de la prima oră. „Vă e greu să vă spălaţi, fir-aţi ai naibii! La muncă cu voi" – sînt veşnic apostrofaţi „împuţiţii", de către duduile din autobuze, mereu în întîrziere la serviciu. Apropo, spălatul este încă o bătaie de cap, cînd mergi la medic. Dacă s-a spart ţeava de apă caldă, toată coloana este închisă, iar tu ce poţi să faci?! Trebuie să renunţi, că doar nu te-oi duce la medic nespălat! Dacă ai rămas fără şampon şi trebuie să-ţi cumperi şi o pereche nouă de ciorapi, bătaia de cap atinge apogeul. La ce bun toată acestă zarvă, cînd poţi rezolva „criza" cu un simplu telefon la vreun prieten care ştie mai bine ce să-ţi prescrie! Dacă ai în jur de 40 de ani, nu te duci, de teamă că ţi s-ar putea găsi ceva şi, oricum, ce sens are efortul, din moment ce tu te simţi bine. Dacă eşti „în vîrstă", mergi la doctor ca să ce? Să îţi confirme ce tu ştii deja?

Dacă eşti elev de liceu şi eşti întrebat „de sănătate", mai că te umflă rîsul, iar dacă se pomeneşte şi de campanii sau de programe de sănătate pentru cei de vîrsta ta, situaţia devine hilară. Poate că există, dar nu te învaţă nimic în plus faţă de ce tu ştii deja! **Radu** (18 ani, elev în clasa a XII-a la Colegiul Naţional de Informatică „Tudor Vianu") îmi povesteşte că în clasa a IX-a a avut ca materie opţională Educaţia pentru sănătate: „«Învăţam» aproape orice: de la cum să ne spălăm pe mîini şi ce înseamnă o alimentaţie sănătoasă, pînă la educaţia sexuală. Este impropriu spus însă «învăţam», pentru că ni se spuneau lucruri pe care noi le ştiam de mult!" „Dacă avem nevoie de vreo informaţie, mai vorbim între noi, dar de cele mai multe ori căutăm pe Internet. Dar nu prea avem ce, că ştim cam tot" – îmi spune **Mihai** (17 ani, elev în clasa a XII-a la acelaşi liceu). Deşi profesorii, în speţă, diriginţii, ar trebui să mai domolească pretenţiile de atotştiutori ale elevilor, mulţi preferă să facă în ora de dirigenţie materia pe care o predau în mod obişnuit. În Colegiul Naţional „Tudor Vianu" funcţionează, de cîţiva ani, un cabinet de consiliere psihologică pe care elevii îl frecventează şi din proprie iniţiativă, dar de cele mai multe ori, obligaţi de profesori din cauza problemelor de comunicare, de comportament sau din cauza scăderii randamentului la şcoală. **Alice Popescu,** consilierul şcolar, îmi spune că în materie de sănătate elevii nu îi cer ajutorul „decît cînd le ajunge cuţitul la os. Problemele pe care le discutăm cel mai des sînt cele sexuale, dar mai au multe de învăţat, deşi au impresia că sînt foarte informaţi". **A. D.,** farmacistă, îmi spune că foarte multe fete, majoritatea la vîrste extrem de fragede, cumpără de la farmacie „pastila de după" – o substanţă activă care, administrată în decurs de o oră de la contactul sexual, inhibă implantarea ovulului în endometru. „Pare simplu, scapi repede de «problemă», dar acest medicament este puternic şi trebuie administrat cu mare atenţie. Sînt convinsă că peste 80% din fetele care îl cumpără nu au citit nici măcar o dată prospectul." Nici cabinetul ginecologic nu mai este privit altfel decît ca locul în care se rezolvă „gluma proastă pe care a făcut-o barza cu tine". „Din ce în ce mai puţine fete ajung într-un cabinet medical pentru un control de rutină! Pentru multe, sănătatea nu mai este de interes. Dacă poţi să le faci un avort, să le scapi de «puradel» – cum spun ele – este foarte bine. Dacă nu, te ignoră şi nu intră în cabinetul tău decît la următoarea urgenţă" – declară **Mădălina Moise,** medic ginecolog.

Medicul stomatolog al Colegiului Naţional „Tudor Vianu" este destul de optimist în privinţa vizitelor pe care le fac elevii în cele două cabinete medicale din şcoală. Cum la modă este corpul perfect, foarte mulţi vor să îşi albească dinţii şi să ţină diete, fapt care îi determină să treacă destul de des pe la cabinetul medical. „Probabil că, dacă nu ar fi această latură strict estetică, cabinetele ar fi goale, de aceea eu cred că este bine şi aşa. Nu aş vrea însă să înţelegeţi că noi le facem pe plac doar pentru a-i convinge să vină mai des. Am făcut cu ei o înţelegere: îi ajutăm să arate mai bine, doar dacă ne lasă să le rezolvăm problemele cu adevărat urgente." După spusele doamnei doctor, cabinetul stomatologic este dotat cu materiale de bună calitate. Singura problemă ar fi aparatul în sine, cu tot cu fotoliu şi compresor, care are o vechime de peste 30 de ani. „Şi ar mai fi ceva: nu avem oxigen. Am cerut aşa ceva, iar replica a fost: «Nu există oxigen în clinicile în care se tratează oameni bătrîni, cu probleme, şi voi vreţi unde sînt numai oameni tineri şi sănătoşi?»"

În Liceul teoretic „Ştefan Odobleja" din sectorul 5 al capitalei, condiţiile igienice sînt de nota 10. Cu toate acestea însă, grupurile sanitare sînt folosite de către elevi într-un mod barbar. „În condiţiile în care toaletele din liceu arată ca la hotel – îmi spune **Iulian Rontescu,** profesor titular de educaţie fizică şi sport –, elevii preferă să distrugă chiuvetele, să spargă uşile cu piciorul, să dărîme din perete rezervoarele de apă, să rupă racordurile de apă, şi lista vandalismelor poate continua."

Aşadar, mai putem spune că sănătatea şi igiena mai sînt „la modă" pentru elevi? „În nici un caz" – îmi confirmă **Ecaterina Rontescu,** profesoară de educaţie fizică şi sport la Şcoala nr. 112 „Titan". „Elevii nu mai au de mult cultura sănătăţii. Pentru liceeni nu există altceva decît manele, telefoane mobile şi *I-pod*-uri şi tot ceea ce îi interesează este să fie *cool*, iar părinţii celor mici greu îşi găsesc timp să discute cu copiii lor asemenea probleme. Din acest motiv, la şcoala nr. 112 «Titan» încă mai există în planificările lecţiilor de dirigenţie teme legate de sănătate." Din păcate, ora de dirigenţie nu înseamnă prea mult şi de aceea campaniile de sănătate şi igienă destinate elevilor din şcoli şi licee sînt foarte importante. Doamna profesoară îmi spune că în fiecare an se fac campanii de vaccinare pe categorii de vîrstă, iar la început de an şcolar se fac controale de igienă generală efectuate de către medicul şi asistenta şcolii. „Campaniile sînt însă privite cu spaimă de elevii şcolii primare, cu atenţie şi zîmbete de cei din ciclul gimnazial, iar în cadrul liceului, cu indiferenţă şi cu mişţouri. Cu foarte puţine excepţii, elevii nu au cultura sănătăţii."

Biroul de promovare a sănătăţii din cadrul Autorităţii de Sănătate Publică a Municipiului Bucureşti (ASPMB), în colaborare cu Agenţia Naţională Antidrog, Ministerul Educaţiei şi Cercetării, compartimentul de igienă şcolară din cadrul ASPMB, Institutul de Pneumoftiziologie „Marius Nasta", Inspectoratul de Sănătate Publică Bucureşti, Crucea Roşie şi diverse ONG-uri, a derulat pe tot parcursul anului 2006 o serie de campanii de informare, educare şi comunicare pentru elevii şi cadrele didactice din unităţile de învăţămînt gimnazial şi liceal:

- Pînă în luna noiembrie a fost derulată „Campania privind promovarea unui comportament responsabil împotriva infecţiilor cu transmitere sexuală şi a HIV/SIDA", cu sloganul „Informează-te, protejează-te, testează-te!".
- În luna februarie a fost lansată „Campania de comunicare în scopul prevenirii îmbolnăvirii de TBC", cu sloganul „Împreună pentru o lume fără tuberculoză", eveniment ce a marcat ziua de 24 martie, Ziua mondială de luptă împotriva TBC.
- „Campania de prevenire a consumului de tutun" a fost lansată pe 31 mai, odată cu marcarea Zilei Mondiale fără Tutun. Sloganul acestei campanii a fost „Orice formă de tutun ucide".
- În 26 iunie – „Ziua Internaţională împotriva Traficului şi Consumului ilicit de Droguri" – a debutat „Campania de prevenire a consumului de droguri", cu sloganul „Drogurile nu sînt un joc pentru copii".
- „Campania CSC" a debutat prin marcarea Zilei Mondiale a Sănătăţii, avînd ca slogan „Să lucrăm împreună pentru sănătate".
- „Campania de prevenire a gripei umane şi aviare" a fost promovată printr-o serie de pliante, afişe („Supravegheaţi copiii! Nu-i lăsaţi să se joace cu păsările moarte!"), fluturaşi („Cum să ne ferim de gripa aviară") şi autocolante. (**R. T.**)

Dorelian BELLU

Ce se întîmplă, doftore?

Cabinetul „doctorului" **Stelian Fulga** este undeva pe Mihai Bravu, în Bucureşti. Într-o încăpere de vreo 12 metri pătraţi, două asistente-recepţionere ocupă birourile din cameră. La vedere, pe mese, sînt două feluri de recipiente cu lichid gălbui. Le deosebeşte dimensiunea şi eticheta: „Fulgin 1" şi „Fulgin 2". Cîteva femei aşteaptă să le vină rîndul. Discută cu „asistentele" cîteva minute şi primesc mostre de fulgin, dar şi o carte semnată de „domnul doctor".

Sîntem invitaţi să luăm loc. Întrebăm cum putem scăpa de insomnie, dar gazda ne spune că nu lucrează decît „pe analizele de la medic". Totuşi, are o întrebare, îndeajuns ca să-şi dea seama ce ne trebuie: „Lucraţi mult cu calculatorul?". Adunăm, ce-i drept, multe ore de stat în faţa monitorului. Dă din cap că a recunoscut răul şi îşi strînge buzele a dojană. Dar e clar că o face empatic. Timpul anamnezei se consumă însă brusc. Ne pune în faţă recipientele cu paloare şi ne îndeamnă să luăm cîte o linguriţă: „O să aveţi scaun după ce luaţi... vă curăţă colonul... vă curăţă tot... sînt pentru detoxificare..." Ne împinge şi cartea „doctorului" Fulga ca să-i urmăm cura de acolo. Toate fac, în lei vechi, juma de milion. Sîntem planificaţi şi pentru o incizie sub limbă: „Nişte pişcături la venele de sub limbă – ni se explică... Vă eliminăm toxinele... Are legătură, cum să n-aibă legătură cu somnul". Tot juma de milion este şi afacerea asta. Nu mai întreabă dacă sîngele ni se coagulează bine-mersi. Programarea a fost făcută.

„Părintele" Anderson

Este din Buzău şi are vreo 50 de ani. Îşi spune **„părintele" Anderson** pentru că are o misiune pe pămînt: să facă o biserică ţigănească. Pe mînă are tatuat „zarul", semnul asceticilor care cîndva la viaţa lor s-au mulţumit doar cu ce-au primit prin vizetă. N-are şcoală, dar poate să rezolve multe probleme prin har: „Eu văd om care e de boala copiilor, om cu «ipotenţă», care are argint viu, boala băuturii sau care, de exemplu are stres de un accident". Legătura cu cele subtile a moştenit-o de la mama sa care „a trăit 105 ani şi care a fost cea mai mare vrăjitoare din lume!".

Pentru „ipotenţă" are ca leac o apă descîntată de la mama dumnealui: „E o apă pe care o împrospătez mereu şi îi dau să bea, dar dacă e bătrîn, nu mai putem să-i facem nimic... Pînă la 50 de ani îl ajut că apoi îi moare nervu'" – îşi mărturiseşte dl Anderson limitele.

Ne zice cum e şi cu arginul viu: „Argintu' viu e trimis de la altcineva. Atunci cînd iese omului pe piele nişte gorgoane roşii... Vine la mine şi eu îi dau o juma de lingurinţă de substanţă descîntată. Argintu' viu îl dă afară prin urină, de dispare tot ce-i pe corpul lui şi nu mai are toată viaţa aşa".

La „părintele" Anderson din Buzău vin şi oameni care au probleme cu băutura. Tratamentul şi-l articulează oarecum pe principiul „cui pe cui": „Cu harul meu şi cu o sticlă de vin descîntată îi deschid memoria şi iese alcoolismu' din om". Vrem să-l întrebăm dacă poate ajuta pe cineva care suferă de insomnie, dar nici dumnealui nu pare să stea prea bine cu repausul nocturn: „Pentru toate buruienile astea, descîntate cum nu ştie nimeni, eu mă rog pentru ele numai la ora 2 noaptea".

Dl Anderson recunoaşte că nu poate să facă treaba medicilor: „Ce ţine de doctori nu pot să mă bag: la ficat, la plămîni, la astea..." În schimb, are soluţii pentru cei cu traume psihice. Ne spune cîte ceva, deşi nu poate să-şi dezvăluie toate secretele: „Dacă un om a văzut un accident şi suferă, vine la mine şi îl fac bine, cu o inimă de porumbel negru. Se sparge porumbelul şi, cu descîntecul meu, se termină cu stresul care l-a avut".

Pe lîngă problemele de sănătate, părintele mai poate „să dea spor omului" şi „să-l dezlege". Continuă să surprindă: „După ce-i dezleg cununiile, pot să-i aduc sortita. Nu pe un ceas sau pe-o săptămînă. Pe viaţă!".

Cît despre „spor", soluţia se află tot la domnia sa: „Dacă dumneata cîştigi bani, dar n-ai parte de ei, eu am o buruiană descîntată, îi zice năvalnic. Şi cînd vine omul la mine, îi dau din năvalnic, aşa-i zice năvalnic năvălitor, care-i aduce spor omului." Năvalnicul îl culege din pădure – „nu de la drumul mare. Buruiana are o rădăcină la vreo 20 de centimetri care se scoate întreagă, că altfel n-ai rezolvat nimic".

„Părintele" Anderson ne mai roagă să reţinem că face totul gratis, ca să ajute lumea. Vrea ca în următoarele luni să-şi deschidă biserică în garajul de acasă, „din cartierul 23 August din Buzău... Da, aşa-i spune: 23 August". Lucrurile nu sînt tocmai simple, pentru că nu a făcut teologia, dar spune că cea mai importantă este credinţa: „La preoţi nu le convine să mă lase şi pe mine. Că le pleacă oamenii ţigani şi vine la mine. Dar eu am credinţă şi tot o să deschid biserica". Pentru ca enoriaşul să aibă chemare spre noul lăcaş, s-a gîndit şi la un happening: „Cînd deschid, vine Proteveu' filmează şi gata".

Marea provocare pentru „părintele" Anderson sînt „bolile de cancer şi ciroză". Natura îl ajută în încercările de acest fel: „La marginea apei este o cătină care face nişte bobiţe galbene, care din bobiţe iese interferonu', ăla de-l face şi prin fabrică". Ne dezvăluie, atît cît îşi permite, din secretul său: „Bobiţele se pun într-un kilogram de miere de albine – originală, nu din aia cu zahăr – se amestecă, se bate bine şi se ia după cum zice părintele Anderson". Tratamentul merge şi la hepatită, dar „la hepatita C, nu la oricare". Ne mai întreabă dacă putem să-i dăm numărul de telefon în revistă: „Ca să fac bine şi la alţi oameni".

Mai căutăm un „paramedic". Un anunţ într-o revistă ne spune că „Cele mai puternice leacuri şi cele mai multe reuşite se găsesc în mîinile maicii Elena pentru anul 2006-2007". Lîngă text, este poza unui preot în plin angajament liturgic şi un advertorial sub forma de interviu. Sunăm şi îi spunem femeii ce ne interesează. Ne roagă să aşteptăm şi o auzim pe „maica Elena" discutînd cu cineva din încăpere: „Zice că e de la o revistă. Ia vezi tu ce revistă e, ce tiraj are şi cît ne costă..."

„Programul naţional de evaluare a stării sănătăţii, un avantaj pentru toţi“

– interviu cu Eugen NICOLĂESCU, ministrul Sănătăţii –

La începutul lunii martie, după publicarea normelor în Monitorul Oficial, ar putea intra în vigoare ordinul care reglementează asigurările de sănătate private. Persoanele care vor încheia aceste asigurări vor plăti la impozitul pe venit mai puţin cu 200 de euro, iar în cazul firmelor, suma va fi deductibilă din impozitul pe profit.

Concret, ce beneficii va avea cel care încheie aceste contracte?

În primul rînd, aceste asigurări private sînt denumite şi „complementare, şi suplimentare“ pentru că, pe lîngă pachetul de bază de servicii medicale, pus la dispoziţia tuturor asiguraţilor din fondul naţional unic de asigurări sociale de sănătate, cei care contractează asigurări private pot beneficia de o serie de servicii medicale suplimentare, adică o gamă mai largă de patologie şi condiţii hoteliere mai bune. Aici avem de fapt o diferenţă între tarifele maximale, practicate de Casa Naţională de Asigurări Sociale de Sănătate, şi tarifele practicate de furnizorul de servicii medicale private, diferenţa fiind acoperită din asigurările private. Asta înseamnă că fiecare cetăţean, în relaţie cu firma asiguratoare, îşi va putea contracta un număr de servicii medicale, pe cîţi bani doreşte. Dacă, de exemplu, va dori un contract de asigurare medicală cu o valoare de 500 de euro pe an, el va şti că suma de 200 de euro va fi deductibilă din calculul impozitului pe venit, iar diferenţa de pînă la 500 o va plăti din buzunarul propriu. Dacă se va mulţumi însă cu o gamă de servicii medicale mai mică, adică de numai 200 de euro, poliţa de asigurare va fi, practic, gratuită. Contractul pe care îl va semna asiguratul va specifica exact tipul de servicii de care beneficiază în contul sumei pe care este dispus să o plătească.

Se va crea astfel o concurenţă între spaţiul privat şi cel de stat?

Sper în această competiţie, nu neapărat între privat şi public, ci între serviciile medicale pe care le va putea presta un furnizor de servicii medicale, acest furnizor putînd fi un spital public sau unul privat, un laborator public sau unul privat. Oricum, din această concurenţă ar trebui să cîştige pacientul. Pe de altă parte, o concurenţă reală va duce la scăderea preţurilor şi la creşterea calităţii. În toată lumea s-a petrecut aşa, iar România nu va face excepţie. Nu o să se întîmple peste noapte, vom avea probabil o perioadă de tranziţie de un an, un an şi jumătate.

În acest caz va apărea o diferenţă mare între cei care îşi permit să plătească asigurări private, beneficiind – după cum spuneaţi – atît de îngrijire mai bună, cît şi de condiţii, televizor în cameră, toaletă proprie etc., şi cei care nu au posibilităţi şi vor rămîne ancoraţi la serviciile de stat.

Aşa pare la prima vedere. Însă sistemul public va fi modernizat, se vor face investiţii. Deja există o serie de standarde pe care va trebui să le aplicăm în următorii cinci ani. E vorba de standardele de acreditare a spitalelor publice şi, în general, a oricărui spital. Vor trebui respectate, de exemplu, suprafaţa minimă pe care spitalul trebuie să o pună la dispoziţie fiecărui pacient, volumul de aer, numărul de paturi din cameră, aerul condiţionat, grupurile sanitare... Pînă atunci însă, va fi o concurenţă reală cu spaţiile private care probabil vor avea cîştig de cauză pentru ceea ce înseamnă spaţii hoteliere de mai bună calitate şi, uneori, chiar o serie de servicii medicale pe care unele spitale publice nu le pot pune încă la dispoziţie. Se ştie că există spitale publice care nu au tomograf, aparate de rezonanţă magnetică, ecografe moderne şi performante. Probabil că pacienţii vor căuta, prin asigurările medicale private, să obţină toate aceste servicii. De aici – repet – sper să crească atît calitatea serviciilor, cît şi promptitudinea şi generozitatea sistemului medical faţă de cetăţean. În cele din urmă, şi preţurile vor fi mai mici.

Ce se va întîmpla cu spitalele de provincie, dacă nu vor respecta aceste norme? Ce se va întîmpla mai apoi cu persoanele din mediul rural care, de bine, de rău, depind de serviciile medicale oferite de acestea?

Toate spitalele publice vor fi nevoite să respecte normele de funcţionare, pentru că altfel nu vor fi acreditate să funcţioneze. Indiferent că sînt din Bucureşti sau din provincie. Dacă nu vor obţine acreditarea, respectînd aceste norme, vor fi închise. Nu cred că trebuie să facem rabat la calitate. Dar trebuie spus că pe următorii cinci ani există un plan de investiţii al Ministerului Sănătăţii şi al Guvernului privind toate spitalele din România. Pe de altă parte, prin programul de descentralizare, foarte multe spitale publice din localităţile mici vor trece în coordonarea şi în subordinea directă a Autorităţilor Publice Locale, care vor fi, pînă la urmă, cele în măsură să hotărască destinele acestor spaţii sanitare publice, în corelaţie cu nevoile locuitorilor.

Ce se întîmplă cu programul de evaluare a stării sănătăţii populaţiei? Analizele obligatorii... ce analize se cer şi cît de serios ar putea fi făcute, ţinînd cont de faptul că un număr mare de cetăţeni trebuie să le facă, iar personalul medical este acelaşi?

Programul va începe prin luna mai sau iunie. Dacă ne referim strict la analizele medicale şi la investigaţiile de laborator, am hotărît ca primii care vor intra în acest proces să fie cei care fac parte din spitalele publice. Ne-am interesat şi cunoaştem deja capacităţile pe care aceştia le pot acoperi. Acolo unde nu e posibil, pe bază de selecţie, la nivelul judeţului, autoritatea publică va acredita şi o serie de laboratoare private care respectă întru totul condiţiile din spitalele publice. Spitalele publice şi toate aceste laboratoare vor asigura, pentru mediul rural, recoltarea probelor din localitatea respectivă. Fie se vor deplasa la primărie sau la cabinetele medicilor de familie, fie se vor face puncte de recoltare mobile în maşini sau la şcoli – este o problemă pe care o vom rezolva în perioada următoare. În mediul urban, toate acestea se vor realiza prin asigurarea serviciilor în trei schimburi, prin repartizarea asistentelor medicale dintr-o secţie în alta, în perioade în care nu e multă activitate, pentru a putea acoperi necesităţile. Dacă mai ţinem cont şi de faptul că fiecare cetăţean va participa la acest program în funcţie de luna cînd e născut, atunci există o distribuţie uniformă a populaţiei pe aproximativ 13-14 luni.

Ce se va întîmpla dacă nu faci aceste analize?

Pentru cei care nu se vor putea prezenta, vom prevedea o posibilitate de a se deplasa în altă zi cu programare de la medicul de familie şi poate vom prelungi cu cîteva zile campania, astfel încît toată lumea să poată intra în program. Cei care nu vor veni deloc... nu avem ce face, va trebui să îi convingem. Nu aş vrea să introducem măsuri punitive, de constrîngere, cel puţin nu într-o primă etapă. Vom încerca să îi convingem că este în avantajul lor să intre în acest program. Oricum, cred că vor fi puţini oameni reticenţi. Din sondajele pe care le-am făcut se degajă o euforie, un entuziasm de genul „de ce nu începem mai repede programul“. Aşadar, oamenii sînt interesaţi.

Potrivit unui sondaj OZONE, făcut în colaborare cu Ministerul Sănătăţii, anul trecut, 73% din populaţia ţării îşi administrează medicamente singură. Anul acesta, aceeaşi fundaţie a realizat un sondaj printre elevi – 1 din 3 îşi autoadministrează medicamentele. Ce înseamnă lucrul acesta? E vorba de incultură sau de neîncredere în sistem?

În primul rînd, oamenii nu sînt obişnuiţi să meargă la medic. Au rămas în continuare la aceeaşi mentalitate că, dacă îi doare ceva, mai întîi preferă să îl întrebe pe vecin, pe frate, pe soacră etc., ce pot lua... Acest tip de mentalitate se schimbă foarte greu, şi tocmai acest program de evaluare a stării de sănătate va însemna o cotitură remarcabilă, semnificativă, în ceea ce priveşte interesul pentru propria sănătate. Teama de doctor se manifesta şi pentru că sistemul nu a funcţionat, şi încă nu funcţionează bine. Din păcate, faptul că încă se stă la coadă la medic sau că, uneori, pentru a obţine o reţetă, se dă şpagă, sau alteori, pînă la medic, te loveşti de asistentă... toate acestea îi fac pe mulţi să fie reticenţi şi să apeleze cu mai puţină convingere la medic, recurgînd la automedicaţie.

În ceea ce priveşte asigurările private de sănătate şi analizele obligatorii, sînteţi foarte încrezător... cum comentaţi însă faptul că ne tot pleacă medicii şi asistentele pe alte meleaguri? Nu se va produce o criză de personal în sistemul românesc de sănătate?

Este, într-adevăr, o problemă la care trebuie să ne gîndim, însă nu este ceva îngrijorător. Toate celelalte ţări integrate, în ultimul val, în UE, au trecut prin probleme similare. E firesc ca omul să fie tentat să ia bani mai mulţi, să îşi dorească să lucreze în condiţii mai bune, pentru că, dacă ne referim la spitalele publice din România, ele mai au mult pînă să ajungă la nivelul de dotare al spitalelor din Occident. Dar este un pas pe care gîndim să-l facem. Cu toate că nu cred că acum fenomenul migraţiei este îngrijorător, ne gîndim ce trebuie să facem pentru a-l preveni. Deja am crescut salariile medicilor rezidenţi cu peste 40%, iar cei din anul 1 şi 2, cu peste 60%. Încercăm să asigurăm condiţii bune de lucru în spitale, construim 8 spitale regionale, 20 de spitale judeţene, toate de urgenţă, reabilităm 15 spitale judeţene de urgenţă, aducem ambulanţe, aparatură performantă, toate astea înseamnă că vom crea condiţii mai bune de muncă, iar medicii români vor putea să aibă şi aici o împlinire profesională.

...Totuşi, creşterea salarială de 60%, faţă de 5-6 milioane, înseamnă foarte puţin, faţă de o ofertă de 10-12 mii de lire sterline, iar de la un singur spital din Vaslui, 17 asistente au plecat dintr-odată.

Sigur, la acel spital este o problemă, autorităţile locale ar trebui să se implice, pentru că singur ministerul nu poate face nimic. De aceea purtăm o discuţie permanentă şi cu prefecturile, primăriile, consiliile judeţene. Pe de altă parte, unii asistenţi medicali pleacă, alţii ies de pe băncile şcolii, alţii se întorc. Sînt şi medici relativ tineri, 58-59 de ani, care au ieşit la pensie, dar se pot întoarce să lucreze în sistem, pentru că pensia e mică şi preferă să-şi completeze veniturile. Asigurările private de sănătate vor fi prestate suplimentar peste serviciile de bază, cele sociale. Ele se vor face fie cu medici sau cu asistenţi. Acei oameni vor fi mai bine plătiţi, asta însemnînd că le asigurăm o perspectivă de a rămîne să muncească în România.

Aţi amintit de activarea medicilor pensionari. Este aceasta o soluţie?

E o soluţie de moment prin care, pe de o parte, acordăm acestor profesionişti posibilitatea de a-şi desfăşura activitatea, iar pe de alta, compensăm lipsa personalului, pe perioada cînd oamenii sînt în rezidenţiat.

Există mai multe campanii de sănătate pe diverse boli. Ce înseamnă acest lucru, au vreun feed-back?

E o problemă sensibilă. Mă refer la faptul că de ani de zile în România se fac programe naţionale de sănătate, a căror eficienţă nu am evaluat-o în suficientă măsură. De aceea, din 2007, programele naţionale de sănătate vor fi dirijate prin Agenţia Naţională de Sănătate şi monitorizate printr-o serie de structuri ale ministerului pentru a putea şti exact ce se întîmplă cu banii alocaţi. Probabil că sînt şi rezultate bune, dar asta o spunem intuitiv, din speranţă, nu o facem pe date certe. Prin programul naţional de evaluare a stării de sănătate se urmăreşte, printre altele, şi aflarea unor informaţii despre perioada în care au fost încadrate anumite persoane în programele de sănătate. De exemplu, avem cca 450 de mii de persoane înregistrate în programul naţional de diabet. Specialiştii spun că ar mai fi 300-400 de mii care habar n-au că au diabet şi care, prin programul de evaluare, ar putea fi identificate. Dar asta trebuie făcut permanent şi cu tenacitate pentru că programul este – pînă la urmă – un avantaj pentru toţi.

a consemnat Dragoş GHIŢULETE

Cîţi medici avem?

La finele anului 2005, conform unei statistici a Ministerului Sănătăţii, în România erau 47.388 de medici dintre care aproape 42.000 în oraşe şi doar 5.388 la sate. În judeţul Ialomiţa există un singur medic pentru 1100 de oameni, iar în Giurgiu, unul la 861 de oameni. În judeţul Bistriţa-Năsăud, cel puţin şase localităţi nu au medic de familie. La fel se întîmplă în judeţul Buzău unde şapte localităţi nu au medic de familie. Bucureştiul stă cel mai bine, aici, raportul dintre medici şi pacienţi fiind de 1 medic la 182 de oameni.

Cum luăm medicamentele

Anul trecut, un studiu naţional al Fundaţiei Ozone, în colaborare cu GFK Romania, arată că 73% dintre români preferă automedicaţia, mersului la doctor. Anul acesta, într-un studiu privind automedicaţia printre elevii din 10 licee din Capitală, s-a descoperit că cei mai mulţi dintre elevi, 62%, iau medicamente sub îndrumarea părinţilor sau a bunicilor, iar 36% au declarat că îşi administrează singuri medicamente.

1 din 2 români oferă sfaturi cu privire la starea de sănătate şi tratamentul diferitelor afecţiuni apropiaţilor. 56% dintre români au declarat că îşi consiliază apropiaţii în legătură cu medicamentele pe care ar trebui să le ia.

1 din 7 români (14% din populaţie) îşi asumă riscul de a-şi îngriji copiii, fără a face în prealabil un consult medical.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 2 martie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„Am urît sistemul, dar nu l-am dispreţuit“

– interviu cu Marcel IUREŞ –

După rolurile din Creatorul de teatru *de Thomas Bernhard şi* Ultima bandă a lui Krapp *de Samuel Beckett, „cel mai ajuns actor al momentului“ – cum l-a numit nu de mult, cu tandreţe, Alexandru Dabija – joacă din nou în regia acestuia, la Teatrul ACT.* Capra sau Cine e Sylvia? *de Edward Albee are premiera la începutul lunii martie.*

Se întîmplă să priviţi deseori în urmă, asemenea lui Krapp?

Cred că i se întîmplă oricui...

Şi, după aproape nouă ani de la inaugurare, sînteţi mulţumit de Teatrul ACT?

Îmi place, asta pot să spun. E o plăcere să vezi că, după atîţia ani, e bine, a evoluat, oamenii au învăţat, s-au obişnuit cu el. A devenit ceva normal, firesc.

„Niciodată înapoi la un teatru de stat“ – e deviza marelui actor Bruscon pe care îl interpretaţi în Creatorul de teatru. *Cînd v-aţi surprins spunînd la fel?*

La început au fost mai mult vise sau frînturi din nişte vise, concomitente, la vremea aceea, cu supărarea, cu tristeţea. Cred că mai degrabă *îmi doream* să nu mai vreau teatrul de stat pentru că am depus eforturi teribile să „înviem“ sistemul dinăuntru. Acelaşi sistem care ne opresase, ne interzisese ideile, libertatea, accesul la orice fel de sursă de informaţie, care ne legase, practic, la ochi şi ne asigura un trai mizerabil, ca să tăcem. Dar şi mai grav era că n-aveam alt termen de comparaţie decît dezastrul din care tocmai ieşiserăm. În raport cu el voiam să ţintim sus, să ne legitimăm cumva spaimele, ruşinea, regretele.

Aţi inventat, practic, o formă: Teatrul ACT.

Nu, n-am inventat-o, pur şi simplu mi s-a părut că era singurul spaţiu în care putem s-o luăm de la capăt, să reîncepem să ne exprimăm din alte cauze, *altfel,* asta însemnînd chiar şi să tăcem. Da, să practicăm liniştea şi să ne simţim liberi. Sigur, aş putea să spun multe despre disperările noastre, despre cît ne-am jeluit, cît am urît sistemul... Dar nu l-am dispreţuit niciodată. Nu pentru că aş fi produsul lui – de fapt, nici nu sînt produsul sistemului, ci al unui efort comun, al unor generaţii. Ne-am ascultat modelele, am încercat să le imităm, să le urmăm. N-aveam sentimentul că eram bolnavi pe dinăuntru, ci doar că locuiam într-un pavilion de bolnavi, şi lupta noastră era să înţelegem de ce eram acolo, care era preţul pe care-l plăteam... Cumplit e că, în ’89, nu mai credeam că se poate schimba ceva. Pînă acolo se ajunsese şi, dacă mai dura doi, trei, cinci ani, cred că se zidea practic mormîntul în care trăiserăm cu toţii atîta vreme. A trebuit atunci, la 38 de ani, să mă gîndesc încotro o apuc: e libertate, *libertate* atunci însemnînd să poţi să găseşti BT şi Kent la tarabe ori să iei unt fără să stai la coadă şi să te treacă unul pe-o listă. Atîta tot, mai mult nu, structurile erau aceleaşi, cum sînt şi astăzi.

În ’94, demiterea lui Alexandru Dabija de la conducerea Teatrului „Odeon“ a fost un moment critic, demoralizant.

Exact. În ’94, cînd, prin forţa împrejurărilor, noi – vorbesc de actori, de artişti – încercam să dăm sens dramei din viaţa noastră, să dăm semne că nu muriserăm definitiv – asta a fost perceput ca un pericol. Abia cînd a fost ras, pur şi simplu, tot fenomenul de la „Odeon“, ne-am dat seama că trebuia să începem. Stătuserăm patru-cinci ani în confuzie, încercînd să ne facem treaba *înăuntrul* sistemului. Ne-am apucat să căutăm un alt spaţiu, am făcut o fundaţie, ne-am strîns într-un cerc, ca pinguinii, şi am zis: bate crivăţul de aici, hai să încercăm să supravieţuim cumva. În condiţiile în care n-aveam nici cariere, nici bani, nici agenţi, nici perspectiva de a intra în Europa. Nu ştiam nici măcar să cerem ajutor, cu toate că mişunau tot felul de tipi, de cetăţeni, de comisari şi raportori care pretindeau că ne învaţă cum să ne iubim, cum să ne respectăm, cum să fim împreună.

Ajutorul a venit mai mult din afară, din partea oamenilor de teatru britanici.

Nu, a venit dinăuntru. Ceea ce făcuserăm la „Odeon“ era valabil, pur şi simplu. Nu avea doctrină, nu învinsese pe nimeni, nu dăduse nici o lecţie... Ne făcuserăm treaba cu toţii. Bine, cu entuziasm, cu drag, slujindu-ne pe noi, talentul nostru, ceea ce se investise în noi. Rezolvaserăm problema suferinţei, într-un fel. Şi-au venit băieţii ăştia şi-au spus: „Dom’le, nu contează suferinţa, taci dracului din gură, vă zicem noi cînd contează“. Ei, asta m-a enervat. Cum să-mi spună un politruc care fusese plătit să ne facă să suferim, după ce muriseră atîţia oameni în stradă: „suferi şi te iau în seamă numai cînd am eu chef“? M-am enervat şi-am plecat din teatrul de stat. Ce m-a susţinut? M-a susţinut exact valabilitatea şi, cum să spun, substanţa efortului, bucuria de a fi făcut ceva bun, serios, împreună. Occidentul ne-a ajutat prin faptul că ne-a invitat, ne-a nominalizat... au şi recunoscut că nu au ce să ne înveţe în materie de Shakespeare şi de artă a teatrului. Toate astea au fost guri de aer. Intram într-o zonă a normalului care ne fusese interzisă pînă atunci, or asta însemna să poţi împărtăşi şi să primeşti un răspuns direct, nefiltrat de presă,

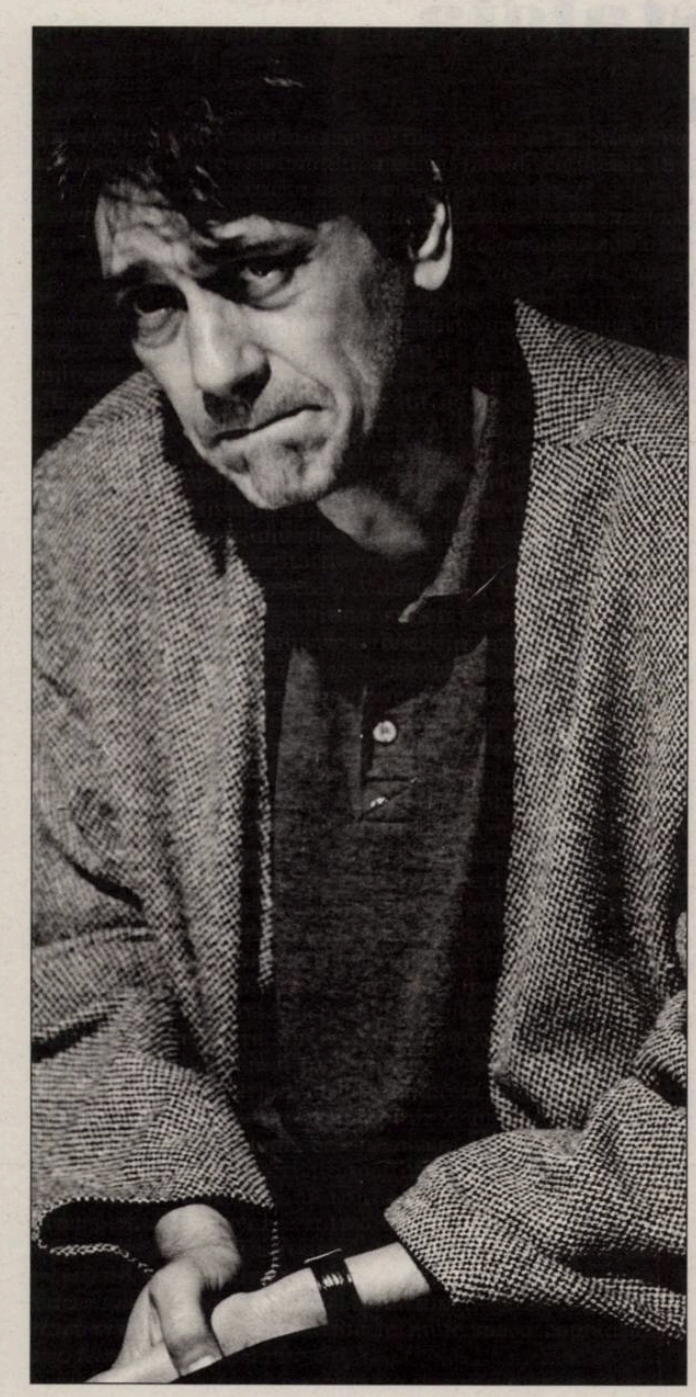

de ideologii, de stat, de teorii şi concepte...

Aţi mai simţit presiuni de atunci, le simţiţi încă?

Presiunea a venit de la mentalitatea, spaima oamenilor, autismul de tip social, politic, economic.

Şi cultural?

E greu să numeşti cultura autistă. Poţi s-o numeşti moartă, rămasă în urmă, prăfuită... După cincizeci de ani în care să aduci Jaspers, Camus, nu mai vorbesc de Berdiaev, Soloviov, de Eliade sau Ionesco, reprezenta un risc foarte mare, mi-e foarte greu să mă supăr acum pe cineva care zice: îmi place Dichiseanu sau eu vreau să joc ca Nottara – că n-are de unde să ştie. Gîndiţi-vă că 90% dintre ţăranii români trăiesc ca-n Evul Mediu. Preocuparea lor nu este să acceseze fondurile europene – nu vă uitaţi la ce e în Maramureş şi mai ştiu eu unde şi-au pus termopane, centrale pe gaz şi cocoşei de tablă pe creasta casei. Nu, 90% dintre oameni nu ştiu de unde iau apă, cum ajung la serviciu, cu ce se încălzesc la iarnă. În aceeaşi ordine de idei, un maestru de lumini sau un maşinist dintr-un teatru se desprinde foarte greu de ideea de a face efort, de a da din picioare ca Traian Vuia, de a trage de manivele... Asta se regăseşte în mentalitatea actorilor, chiar tineri, pentru care relaţia dintre actori şi regizori e ca un cîmp de bătălie. Ei sînt gladiatori, iar la mijloc e un text sau Shakespeare sau Cehov! Vor să se trîntească la pămînt, să se învingă unul pe altul şi, după ce au transpirat, şi-au julit mîinile, şi-au aruncat invective, s-au umilit, cu citate, cu ideologia, cu nivelul de trai, abia atunci au sentimentul că sînt artişti. Asta da, o zi de muncă! O imensă confuzie, care exclude ideea de colaborare, de dialog, exclude eleganţa, într-un anume fel. Nu punem la cale un complot, ci ne adunăm – aproape ezoteric –, încercînd să cădem de acord asupra unor idei. Mulţi zic: e ca la „Alcoolicii anonimi“. Nu e aşa. E cu scînteieri, cu iluminări, cu dispuţe, cu dialog.

V-aţi imaginat că după opt ani veţi fi aproape la fel de singuri, că nu vor exista alte teatre ACT?

E destul de trist, dar dacă mă gîndesc bine, nici nu e uşor. Eu am avut noroc. Am pornit de la o experienţă de aproape cincisprezece ani, nu mai cumpăram orice idee, nu mă mai clătinam aşa uşor. Tristeţea vine din faptul că gradul de simulare al oamenilor mi-a depăşit aşteptările. Eu am crezut sincer că românii, măcar din invidie, îşi vor scuipa în palme şi-şi vor sufleca mînecile: „Ce-a făcut, mă? A făcut un teatru? Cît are, 100 de locuri? Aha, facem noi unul de 200 sau de 600 de locuri! Cum îi zice? *Independent, nesubvenţionat, neguvernamental?*“. Am mai adăugat, în cîteva interviuri, şi *„nonviolent“*, pentru că percepţia din afară era aceea de dos de palmă dat autorităţilor şi comunităţii de actori. Nu, domnule, e nonviolent, nu e un scuipat, nu e o înjurătură la adresa sistemului, deloc. E ceea ce ne-a mai rămas de făcut. Mie aşa mi s-a părut atunci.

Pe cine aţi paria din generaţiile mai tinere, din „noul val“?

Mi-ar plăcea să pot paria, ăsta e un alt vis de-al meu, dar n-am destui bani. Mi-ar plăcea să am nişte subsidii ori să mă susţină o mare fundaţie, ca să pot paria, adică să aleg. Alegerea e o imensă responsabilitate. Dac-ai pus ceva în pămînt, nu poţi să te faci că nu mai e acolo şi să zici: asta e, descurcă-te.

Atunci, cui îi este deschis Teatrul ACT?

Menirea acestui spaţiu e să primească oameni care simt că-şi pierd minţile dacă nu se exprimă astăzi, cu orice risc. În acelaşi timp, trebuie să ştii să aştepţi. Ceea ce e proaspăt în teatru se naşte din cadavrul unor concepte, din ceea ce e clasic. Greutatea vine din faptul că nu poţi determina ceva important în artă, decît făcînd un efort imens, dar personal.

Aţi acceptat roluri în filme hollywoodiene, dar şi în Valizele lui Tulse Luper *al lui Peter Greenaway. E în film mai multă disponibilitate, oportunitate, decît în teatru?*

Aici e mare confuzie şi cred că m-am trezit din ea. Faci slalom printre fel de fel de jaloane: unul e cariera, altul e naţionalitatea, altul e ţara de proveniență cu regimul ei, altul e şcoala de teatru sau de film care te-a format, altul e că vrei să cîştigi bani. Iluzia că poţi să-ţi faci o carieră în teatru. Altă iluzie, şi mai mare, că poţi să-ţi faci una în film. Şi cea mai mare dintre toate e că rămîne ceva în urma ta.

Ideea de type casting, *de* job description *vă deranjează?*

Nu, pentru mine e foarte clar. N-am deloc problema naţionalităţii. Am avut problema ţării de proveniență, pentru că paşaportul meu era murdar, era cu pete de sînge pe el, cu oameni mascaţi, cu simulanţi – vorbesc de ce se întîmpla la nivelul conducerii. Puterea rînjea la noi, în loc să ne zîmbească, iar ostilitatea dintre oameni şi putere, care a şi rămas, se vedea în paşaportul meu. Serios.

Se mai vede şi acum?

S-au schimbat multe. M-am schimbat şi eu, şi nivelul la care merg în Occident. Istoria are un tăvălug care mai nivelează lucrurile. Par mai clare. Ceea ce e sigur e că nu fac prostii, lucruri de care să-mi fie ruşine. Fişa mea de *casting* spune: tip caucazian, cu posibilitatea de a juca buni, răi, semirăi, spioni, toţi străini, însă. Îmi cîştig onorariul într-un mod absolut onest, „filtrat“ de doi agenţi, unul american, celălalt britanic. Banii sînt aceiaşi, cu o grămadă de ştampile, de la toate studiourile cu care am semnat şi de la toate fiscurile din lume. Nu mă fugăreşte iluzia celebrităţii... nu-mi doresc să devin milionar. E pur şi simplu o călătorie care mă fascinează şi îmi face plăcere. Din păcate, trebuie să zbor cu avionul...

Spre deosebire de film, pe scenă nu aţi apărut încă în spectacolul vreunui student la regie. Aţi primit propuneri şi n-aţi crezut suficient în ele?

N-am avut decît propuneri foarte, foarte timide din partea tinerilor. Ca şi în cazul filmului, toată lumea crede că sînt extrem de scump. „Pînă acolo! Acolo n-avem acces.“ E motivul pentru care nu fac foarte des film în România. A fost creată imaginea asta, curentul ăsta de opinie. Fals, greşit, neadevărat.

Dar idei care să vă atragă ar avea?

Dacă m-ar chema, dacă le-am împărtăşi... Măcar simpla prezenţă: „Bună ziua, hai să colaborăm“. Ne spunem numele, punem la mijloc un text, un proiect, şi vedem dacă se leagă sau nu. Nu poţi să zici dinainte: „Nu, nici vorbă!“. Au fost nişte încercări în teatru, destul de timide... deşi vreau să joc. Joacă Vali Seciu, Constantin Drăgănescu, Şerban Ionescu, Victor Rebengiuc şi mulţi alţii, în spectacole puse de studenţi şi regizori tineri, chiar fără bani. Proiectul pe care-l facem acum la Teatrul ACT l-am început fără bani. Se pare că ArCuB ne va susţine... În fine, dacă-mi place propunerea, cum să nu? Aici e miracolul şi nebunia teatrului. Dincolo de asta, notorietatea de care se împiedică tinerii nu se bizuie pe box office, ci vine dintr-o făgăduire reciprocă de a trăi într-un anume fel: am avut noroc să lucrez cu Mihai Măniuţiu, cu Sandu Dabija. Aşa am avut aer, am putut respira.

a consemnat Andreea DUMITRU

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Antinostalgia sau lupta vieţii cu arta

Pentru oricine are de-a face, într-un fel sau altul, cu teatrul, o călătorie în Grecia echivalează cu atingerea unei fantasme. Să vezi „cu ochii tăi“ locul unde s-a născut (în Europa, cel puţin) arta pe care, cu cît afli mai multe despre ea, cu atît ajungi s-o iubeşti şi, totodată, s-o urăşti mai tare, seamănă într-un fel cu privirea febrilă prin care îndrăgostitul încearcă să străbată hainele femeii rîvnite, dar încă neştiute, ori prin care copilul vrea să descopere, în ascuns, taina dormitorului celor mari. Este în această privire curiozitate, dorinţă, nerăbdare, emoţie, teamă că vei fi dezamăgit şi speranţă că vei găsi mai mult decît îţi închipuiai. Adică, poate, răspunsul la o întrebare dublă: ce anume a făcut ca aici, anume, să apară, pe de o parte, spectacolul, dezlănţuirea instinctuală (orice ar zice Brecht) a forţelor de transfigurare, de „prefacere“, de ieşire din sine zăgăzuite în trupul şi în străfundurile spiritului celui ce va deveni, cu vremea, *actorul,* dar care la început era şi el „un simplu cetăţean“ ca toţi ceilalţi, şi, pe de altă parte, dramaturgia, expresia literară – logică şi rece, dar meşteşugit organizată întru producerea de emoţie caldă – a dialecticii, a luptei nesîngeroase dintre contrariile egal îndreptăţite? În mod ciudat, lămuririle mi s-a părut că vin nu atît dinspre blocurile de marmură genial îmbinate ale marelui amfiteatru de la Epidaur *(Epidavros,* cum sună cuvîntul, cu altă muzică, în greceşte), cît dinspre piatra bolovănoasă răsărind din orice metru pătrat de pămînt, zeci de kilometri în şir, pe drumul într-acolo, şi din marea neverosimilă, albastră ca în picturile şcolarilor, omniprezentă, chiar dacă stă adesea ascunsă dincolo de stînci şi de măslini chirciţi, şi iar de stînci, departe. Peisajul are o frumuseţe ultimă, elementară şi sălbatică, nevrînd parcă să compenseze nici el măcar, prin gentileţe, sărăcia extremă a solului. Nici urmă din amenitatea surîzătoare a litoralului italian, unde aerul pare să cînte – fireşte, cantonete. Cer, soare, piatră, apă. E imposibil să priveşti de dimineaţa pînă noaptea, zi de zi şi ani la rînd, munţii în duşmănie, parcă, sterpi şi marea care încearcă necontenit să-i muşte şi să-i sfărîme, fără să crezi (să vrei să crezi) că zăreşti pe coastele albicioase satiri dezlănţuiţi urmărind nimfe gingaşe, pe Zeus transformat în lebădă dîndu-i tîrcoale preafrumoasei Leda în timp ce soaţa divină (şi soră bună) Hera pîndeşte dintr-un nor, cu furie celestă, ori pe Dionysos, urmat de cortegiul bacantelor extaziate, înmulţind butucii viţei de vie spre tulburarea minţii muritorilor. Pînă la personaje, conflict, schimb de replici, punct culminant şi deznodămînt mai este doar un pas.

La Epidaur, teatrul e parte din imensul sanctuar al lui Asklepios (Esculap-ul romanilor), fiu al lui Apollo şi al prinţesei pămîntene Coronia, semizeul care ştia să lecuiască oamenii atît de bine încît îi scula chiar şi din morţi. Aici, în acest uriaş *spa* al Antichităţii, bolnavii veneau să-şi vindece beteşugurile văzute, cu băi şi poţiuni din plante, şi rănile secrete, cu tragedii şi drame. Teribilele istorii ale eroilor aveau probabil, prin contrast, efectul curativ scontat – ce mai înseamnă că te-a părăsit iubita cînd sub ochii tăi, spre a pedepsi trădarea necredinciosului Iason, Medeea îşi ucide copiii cu mîna ei? Magnificul semicerc în trepte oferă din toate punctele vizibilitate perfectă, iar acustica, sub cerul larg, e de-a dreptul miraculoasă: de pe ultimul şir de „bănci“, de unde, privind în jos, ai senzaţia unui hău de piatră albă care te soarbe şi vrea să te înghită, auzi perfect glasul cuiva stînd în mijlocul „scenei“ aflate la cincizeci de metri mai jos de tălpile tale. De jur-împrejur, stejarii, pinii, ierburile mici scrîşnesc, vuiesc, foşnesc sub vînt la fel ca şi acum două mii cinci sute de ani, cînd locul fremăta de viaţă, cînd oamenii mergeau la teatru pentru ca să se întoarcă acasă mai sănătoşi, mai puternici – şi mai înţelepţi, poate? Greu de crezut.

Astăzi la Epidaur se desfăşoară, vara, un festival care aduce turişti – adică bani – şi mici dezastre ce nu se văd cu ochiul liber şi despre care gazdele nu suflă o vorbă: cine se poate stăpîni să nu ia cu el măcar o pietricică din locul sfînt al asclepiazilor? Acest ultim refugiu al păgînismului a rezistat pînă prin secolul al XII-lea al erei noastre creştine, cînd fervenţii dreptei-credinţe, înrăiţi pesemne şi de epidemiile ce-i decimau în strîmtele şi murdarele lor oraşe, au hotărît că sanctuarul deschis spre cer al atotvindecătorului semizeu merită să piară. Şi au pornit să-l nimicească. Opera le-a reuşit cu templul, cu marile incinte unde erau primiţi bolnavii, dar pînă şi furia distructivă oarbă a dat înapoi în faţa perfecţiunii: teatrul a rămas, ca prin minune, aproape neatins...

...Astfel că acum contingentele de turişti descărcate zilnic din autobuze pot sălta vesel pe tăpşanul din spatele „scenei“ şi pot invada entuziast semicercul ei nisipos, strigînd, cîntînd, chiräind şi cucurigînd, ca să verifice faimoasa acustică a teatrului. La urma urmei, poate că tot aşa arăta democraţia şi în Secolul de aur al lui Pericle. Oricît de mult nu ne-ar plăcea asta, desăvîrşitele statui imaculate pe care le admirăm azi în muzee ori în albume erau pe-atunci pictate în culori vii.

Cam kitsch, te pomeneşti...

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Amélie Nothomb, *Catilinarele*, traducere din limba franceză de Maria Zarna, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2006.**

E minionă literatura harnicei Amélie Nothomb. Se joacă de-a seninătatea, oricît de grav ar fi subiectul. Scriitoarea ar putea specula cinismul acesta de fond, însă n-o face. La ea, cruzimea e mucalită, romanele au un ton nostim şi isteţ.

Dar mai au ceva: au un soi de nebunie calmă şi tenace, din care nu lipsesc nici situaţiile absurde, nici reacţiile paradoxale, nici supla suceală a logicii care leagă, amuţitor, premisele de concluzii. E o logică felină, pînă la urmă, însă felina cu pricina, mai mult ludică decît vorace, aduce binişor cu o panteră roz. Iar cînd rozul acesta îşi bagă coada într-un roman negru – cum e cazul *Catilinarelor* –, efectul nu poate fi decît spectaculos.

Există aici un pisălog taciturn – veţi vedea că se poate. E doctor. Şi mai există un fost profesor de greacă şi latină, bonom, manierat şi fericit, venit să-şi trăiască anii de pensie, împreună cu angelica-i soţie, în căsuţa de ţară pe care tocmai au cumpărat-o. Singurul lor vecin e doctorul – în rest, grădină, poiană, rîu, crîng, cer, tihnă.

Cumsecadele profesor va comite, în final, un „act de compasiune“: îl va ucide pe pisălogul taciturn. E normal, o să vă convingeţi. Deşi probabil că o să vi se pară şi grotesc, şi comic. La Amélie Nothomb însă, şi asta e normal.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Orfanii lui Tom Waits

● **Tom Waits, *Orphans: Brawlers, Bawlers & Bastards*, Anti, 2006.**

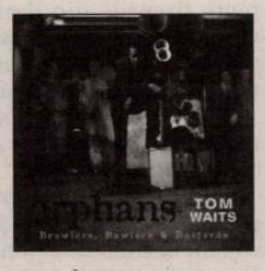

La sfîrşitul anului 2006, după mai bine de 30 de ani de carieră şi 20 de albume înregistrate, cel mai excentric şi atipic Bob Dylan pe care l-a dat omenirea de-a lungul existenţei sale zbuciumate, Tom Waits, a ajuns la concluzia că a venit timpul pentru ca anumite secrete, mai mult sau mai puţin tulburătoare, să fie, în sfîrşit, deconspirate. Ţineţi-vă bine, lăsaţi-vă de fumat şi trataţi-vă din timp afecţiunile cardiace: 56 de orfani, dintre care nu mai puţin de 30 fără vreo înregistrare prealabilă la vreun oficiu al stării civile, au fost botezaţi, împachetaţi şi livraţi lumii întregi în trei CD-uri nou-nouţe. Orice s-ar zice, avem de-a face cu un dublu eveniment: odată pentru că nu-i tocmai uşor să faci faţă, pe nepregătite, unei astfel de cohorte de progenituri marca Tom Waits; şi, mai ales, pentru că într-un caz de o asemenea amploare, dezvăluirile de dată recentă ale numitului Waits au toate şansele să intre sub incidenţa vreunei legi, să violeze vreun cod de bare, vreun cod da vinci sau vreun cod al bunelor maniere, astfel încît justiţia să se simtă obligată să solicite urgentarea unei investigaţii minuţioase în vederea pronunţării unui verdict. Aşa cum se prezintă faptele în acest moment, orice soluţionare a unei anchete ar trebui să dea răspunsuri la următoarele întrebări: Care a fost natura relaţiilor din care au provenit aceşti orfani? În ce măsură mai pot fi ei integraţi în societate, avînd în vedere alienarea pe care au resimţit-o în toţi aceşti ani? Care este gradul acestei alienări? De ce inculpatul a tergiversat atît de mult recunoaşterea lor oficială? Cît de mult au resimţit presupusele victime lipsa unui cămin sau a afecţiunii parentale? În ce relaţie se află în prezent şi cum se situează toţi aceşti orfani în raport cu odraslele oficiale, recunoscute din timp şi împroprietărite de pîrît cu un loc pe albumele sale? În lipsa unui mandat de percheziţie care să ne permită accesul la unele dovezi capabile să-l disculpe sau să-l incrimineze pe cetăţeanul american Waits Thomas Alan, născut în 1949 în Pomona, California, nu ne va rămîne decît să ne bazăm pe supoziţiile auditive aflate la discreţie pe acest album, deopotrivă litigios şi sărbătoresc.

Pentru început, se impune o constatare de ordin tehnic: cei 56 de orfani au fost repartizaţi pe suprafaţa a trei discuri, distincte ca sunet, abordare şi stil, dar unitare, privite în ansamblu. Se pare că, măcar în acest ceas al doisprezecelea, părintele lor a ţinut să fie meticulos şi ordonat cu aceste rămăşiţe consistente ale trecutului său, de unde şi impresia unei oarecare, deloc neglijabile, griji afectuoase. Dacă primul compartiment, denumit suav *Brawlers,* conţine personalităţi sangvinice, sănătoase, sincere şi convingătoare, oarecum atemporale în contextul aventuros al vieţii domnului Waits, martore a unui proces simplu şi eficace care în termeni muzicali ar fi categorisit drept „rock“, prezenţele distinse de pe *Bawlers* au o tentă ceva mai lirică şi mai feminină, desprinsă în mare măsură din portretele baladeşti spre care maestrul şi-a concentrat atenţia către sfîrşitul anilor '70. În ceea ce priveşte *Bastrads,* o bună premisă de lucru ar fi să încadrăm elementele avangardiste, înţesate de *beatbox*-uri, lirism corosiv şi excentricităţi de operetă, pe linia de maturitate tîrzie deschisă de *Black Rider* şi încheiată, cel puţin pînă acum, de efervescentul, inventivul şi distrugătorul *Real Gone.* Odată reglate toate aceste aspecte, este imposibil să nu descoperi că, în ciuda destinului lor vitreg şi a unei inerente lipse de strălucire individuală, toţi aceşti orfani compun împreună tabloul perfect al unui destin muzical de excepţie, în care banalitatea cedează în faţa evidenţei unei voci inconfundabile, sortite să transforme orice poveste într-o bizarerie excentrică, plină de har şi senzualitate aristocrată. Oricare vor fi rezultatele investigaţiei, este clar că, înainte de a reprezenta o istorie muzicală a Americii în stiluri şi detalii personale, *Orphans* este şi va rămîne un album emblematic al lui Tom Waits.

PUBLICITATE

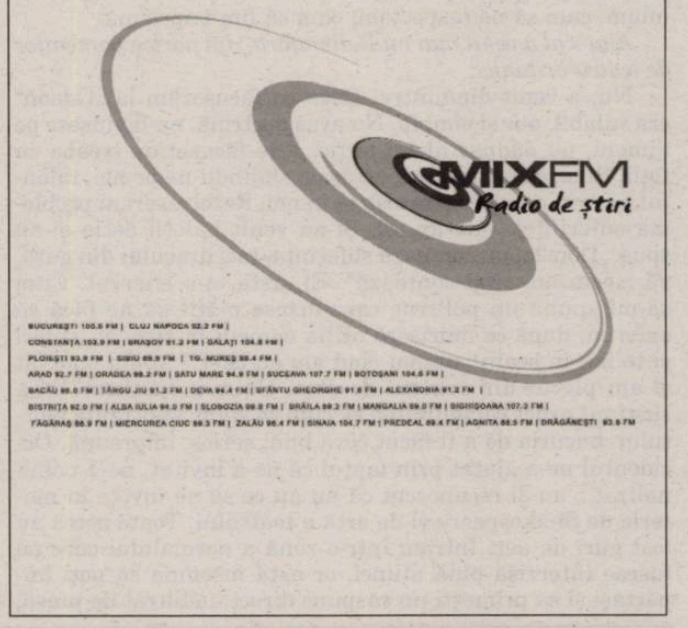

Simona SORA

puzzlecturi

Conservatorism şi literatură

● **Ion Pop (coordonator), *Dicţionar analitic de opere literare româneşti N-Z*, ediţie definitivă, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj, 2007.**

Cel de-al doilea volum al *Dicţionarului analitic...* coordonat de Ion Pop îl continuă pe primul cu aceeaşi distribuţie şi cu aceeaşi „specializare". Ion Pop se ocupă mai ales de poezie suprarealistă şi de avangardă, Ion Vartic, Leon Baconsky şi Călin Teutişan – mai ales de literatura interbelică, Ştefan Borbély – cu precădere de optzecismul canonic, Ioana Bot – de optzecişti şi romantici, Sanda Cordoş, Mihaela Ursa sau Horia Poenar – de literatura „sub comunism" ş.a. Anumite articole din dicţionar sînt fragmente din studii anterioare ale criticilor. Sigur e însă că puzzle-ul de opere literare semnificative şi abordate adecvat – fie că e vorba (rar) de pură istorie literară sau critică a receptării în epoca de apariţie ori în prezent – se constituie ca un *legato* situat atît deasupra întîmpinării la cald şi a receptării de grup, cît şi a abuliei metodice care a marcat, în diferite forme, critica românească de după 1989. Cînd critica de întîmpinare a devenit, cu puţine excepţii, o pledoarie pentru un singur fel de a scrie, cînd grupul (literar, redacţional) a ajuns criteriu de omologare critică, în fine, cînd a face critică metodică a devenit sinonim cu obscuritatea, sibilinismul şi inapetenţa vitală – desfăşurarea de forţe critice din *Dicţionarul analitic...* este de-a dreptul liniştitoare. Există, desigur, ca în orice dicţionar, vîrfuri şi văi, există analize strălucitoare şi analize cuminţi, analize inedite şi compilaţii cinstite. Cu greu însă veţi găsi inadecvare, bricolaj sau rea-voinţă ca în alte dicţionare cu pomenirea cărora n-aş ocupa spaţiul din *Dilema veche*.

Recunosc, au fost articole care m-au interesat mai mult ca altele, autori pe care i-am căutat şi i-am citit, chiar atunci cînd opera analizată nu intra în preocupările mele actuale. De pildă, lectura *Nopţii de Sînziene* a lui Eliade de către Ion Vartic prin grila „mitologiei camuflate în istoria contemporană" sau în cheie biografică şi numerologică reprezintă una dintre cele mai adecvate analize ale acestui roman cu cheie, iar abordarea învăluitor-psihanalitică a *Strajei dragonilor* de Ion Negoiţescu, un text care ar trebui să facă şcoală; articolul lui Ion Pop despre *Pupa russa* de Gheorghe Crăciun este, în mod sigur, una dintre cele mai aplicate analize la o carte esenţială a tranziţiei noastre literare; textul Sandei Cordoş despre *Prinţul Ghica* al Danei Dumitriu, una dintre cărţile „totale" ale anilor '60, este o recitire subtilă şi plină de rafinament, care comunică perfect cu romanul; ideea lui Călin Teutişan, după care artificialitatea paradoxală a romanelor lui Anton Holban este dată de toposul textual al morţii, este pe cît de neaşteptată, pe atît de fertilă; cheia prin care Leon Baconsky citeşte romanul lui M.H. Simionescu, *Nesfîrşitele primejdii*, arată (dacă mai era cazul) cît de corporal a fost totuşi, la noi, textualismul; în fine, articolele lui Stefan Borbély se citesc, precum minunatele sale eseuri, ca permanente incitări la lectură şi revizuire critică: analiza primului volum din *Orbitor* prin grila senzorială sugerată de Livius Ciocârlie, lectura romanului *Un Burgtheather provincial* de Livius Ciocârlie, prin viziunea unei istorii central-europene „adormită, ciobită, dispreţuită, scufundată în nostalgie", sau lectura romanului-cult al lui Matei Călinescu, *Viaţa şi faptele lui Zacharias Lichter*, în cheia fenomenului compensatoriu al boemei anilor '50.

Dacă ar fi totuşi să-mi găsesc cîteva rezerve (în afara fatalei insistenţe pe anumite opere şi a trecerii rapide peste altele, sau în afara opţiunii de a analiza poezia neunitar, uneori în poeme, alteori în volume sau antologii), acestea ar ţine, pe de o parte, de un soi de conservatorism paradoxal, iar pe de altă parte, de o definiţie implicită a literarului. Conservatorismul paradoxal la care mă gîndesc e răspunzător, de pildă, de neselectarea unor opere semnificative, cum ar fi *Bietele corpuri* de Sonia Larian sau *Întîlnirea* de Gabriela Adameşteanu, într-un dicţionar în care există romane precum mediocrul *Proces* de Ion Biberi sau fracturatul *Subiect banal* de Ury Benador şi chiar reportajele (literare, e drept) ale lui Brunea-Fox ori obscurul jurnal oriental al lui Camil Petrescu. Dicţionarul ignoră programatic şi curente poetice contemporane care, între timp, s-au cam epuizat, *fracturismul* fiind doar unul dintre ele.

În ce priveşte definiţia implicită a literaturii, aceasta îmi aminteşte discuţia recentă, deschisă de Florin Iaru, care excludea critica literară şi eseul din zona literarului. Singurul eseu care face excepţie, în cele două volume ale *Dicţionarului analitic...*, este *Jurnalul de la Păltiniş*. Nu însă şi *Epistolarul* care, după gustul meu, este mai „literar". În schimb, Cioran, Paleologu, Fundoianu (cel din *Conştiinţa tragică*) şi-atîţia alţii n-au parte de o perspectivă *analitică* a operelor lor *literare*. Cît despre critică, ea este sau a fost o *formă de viaţă* pentru mulţi dintre coautorii acestui dicţionar eveniment. Nu mă îndoiesc că, dacă au scos-o pentru o vreme din zona literaturii, au avut un motiv foarte bun să o facă.

PUBLICITATE

AMPLUS INTERNATIONAL Ltd.
vă invită în
UNIVERSUL EUROPEAN AL CĂRŢII
la
Salonul de Carte şi Presă Bucureşti,
ediţia a XII-a
7 - 11 martie 2007
Muzeul Naţional de Istorie a României

Program de vizitare:
7 martie 2007: 14,00-19,00
8, 9, 10 martie 2007 : 10,00-19,00
11 martie 2007 : 10,00-16,00

Lansări de carte, recitaluri de poezie şi muzică, dezbateri, întâlniri cu personalităţi, manifestări omagiale, demonstraţii de măiestrie artizanală, tombole, concursuri şi... multe surprize!

Intrarea liberă!
O carte pentru orice vârstă, la preţuri promoţionale!

Dilema veche vă recomandă

● Celor cărora li s-a părut dubios felul nevrotic în care presa a reacţionat la „Apelul intelectualilor", le recomand articolul lui Radu Pavel Gheo, *Maniheism de conjunctură*, din revista *22*, nr. 885, de departe cea mai lucidă, logică şi echilibrată analiză a subiectului. Şi de unde se vede că celebrităţile noastre jurnalistice şi analiştii politici gîndesc tot mai puţin şi trist: „Cei cu adevărat neimplicaţi sînt doar cei care tac – şi care nu contează. Cei care se implică se plasează într-o tabără sau alta. Iar cei care au impresia sau se prefac că nu se implică, ci doar comentează judicios de pe margine, se înşală sau înşală." (Marius Chivu)

● Dacă sîmbătă la prînz aveţi chef să auziţi o conversaţie inteligentă, normală, ca între oameni care au ceva să-şi spună şi (mai ales) au ceva de comunicat şi celorlalţi, ascultaţi emisiunea „Artcultura" realizată de Dan Pârvu pe RFI România. În ultimele două săptămîni, invitaţii au fost Dumitru Gorzo şi H.-R. Patapievici (ca să ştiţi ce-aţi pierdut). Notaţi, vă rog: sîmbăta, la 13,10, pe RFI România. (Mircea Vasilescu)

● Puteţi rata liniştiţi *Scrisori din Iwo Jima* al perpetuu-oscarizatului Clint Eastwood (film de război corect, curat lucrat, dar care nu-ţi smulge entuziasmul), în schimb ar fi bine să nu treceţi pe lîngă *La vie en rose* – biografia lui Edith Piaf: ca film este destul de convenţional (ca filmele dlui Eastwood), dar Marion Cotillard este devastatoare! (Alex. Leo Şerban)

● *Noua literatură*, revistă editată de Uniunea Scriitorilor, editor-coordonator Luminiţa Marcu (nr. 2/2007). Într-un număr plin de nerv (uneori – poate – prea volubil), cu un dosar captivant consacrat literaturii pentru copii, un interviu bogat în sentimente inteligente cu prozatorul T.O. Bobe: „Îmi plac Saramago şi Vila-Matas, Hrabal, Cehov, Bruno Schultz şi Salinger care n-au nici o treabă cu ce scriu eu, şi nici ei între ei... Pe la sfîrşitul anilor '80, mi-a plăcut Paul Georgescu despre care nu ştiam nimic pe atunci...". La întrebarea clasică: „Şi acum ce scrii?", un răspuns rar: „Nu se spune, că după aia nu se mai scrie. N-am crezut în povestea asta pînă nu mi s-a întîmplat". E o poveste la a cărei taină nu ajunge oricine. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Noblеţe

● ***Scrisori din Iwo Jima / Letters from Iwo Jima* (SUA, 2006), de Clint Eastwood.**

Una dintre puţinele asemănări dintre regizorii Clint Eastwood şi Quentin Tarantino este că amîndurora li s-a întîmplat să aibă nevoie de două „volume" de film ca să spună o poveste. Una dintre marile deosebiri dintre ei ţine de motivele pentru care s-au simţit obligaţi să se întindă astfel. Motivele lui Tarantino au fost dorinţa lui irepresibilă de a-l îmbogăţi pe spectator cu cît mai multe cunoştinţe de arte marţiale şi neputinţa lui de a înghesui atîta erudiţie într-un singur volum: de aici *Kill Bill – Vol. 1* (2003) şi *Kill Bill – Vol. 2* (2004). În timp ce, pentru Eastwood, decizia de a face nu unul, ci două filme despre bătălia de la Iwo Jima a fost o chestiune elementară de echitate artistică, de *noblesse oblige:* de aici *Steaguri pline de glorie (Flags of Our Fathers)*, care spune povestea învingătorilor, şi *Scrisori din Iwo Jima*, care spune povestea învinşilor. Eastwood s-a născut în 1930, Tarantino în 1963, dar diferenţa de vîrstă mentală dintre ei pare să se măsoare în secole. Tarantino e ăla mai apropiat de vîrsta mentală a cinematografului american de azi şi a publicului său ţintă; preocupările lui par alea normale şi, pentru fanii lui, preocupările „fosilei" de Eastwood pot părea la fel de arhaice ca reperele morale din spatele unui roman victorian în două volume. Dar în momentul de faţă e nevoie de fosile din astea (nu că ar mai exista prea multe); cinematograful american are mare nevoie de puţină noblеţe – şi n-o s-o găsească la Tarantino.

Filmul „japonez" al lui Eastwood a fost lansat primul pe ecranele noastre, ca să coincidă cu premiile Oscar, la care a concurat cu nominalizări pentru Cea mai bună regie şi Cel mai bun film. (Filmul „american" – primul lansat în SUA – ajunge la noi pe 16 martie.) Sîntem în 1945, pe insula vulcanică Iwo Jima, alături de soldaţii japonezi însărcinaţi s-o apere pînă la moarte. Scris de Iris Yamashita şi vorbit aproape numai în japoneză, filmul lui Eastwood e o performanţă de punere în locul celuilalt: trece aproape o oră pînă să vedem un american şi, atunci cînd îl vedem, *el* pare „celălalt" – invadatorul fără personalitate, primejdia cu o mie de chipuri, toate la fel. Excepţia e un băiat numit Sam, care cade prizonier şi, în timp ce primeşte îngrijiri, susţine o conversaţie despre Douglas Fairbanks şi Mary Pickford cu elegantul baron Nishi (Tsuyoshi Ihara), cîştigătorul medaliei de aur pentru echitaţie la Jocurile Olimpice de la Los Angeles din 1932. Eastwood, care nu şi-a propus să cosmetizeze imaginea soldatului imperial, are grijă să contrabalanseze această mostră de umanitate cu o secvenţă în care un alt soldat american căzut în mîinile japonezilor e măcelărit în cîteva secunde. La rîndul ei, această oroare îşi găseşte contraponderea în tabăra celalaltă, unde doi japonezi care s-au predat sînt împuşcaţi de paznicii lor pentru că-i încurcă. Ce e cu adevărat îngrozitor aici e faptul că ştii cît i-a costat pe cei doi să se predea: ca să-şi poată urma instinctul de conservare au trebuit să smulgă din ei o întreagă cultură. Cultura asta, cu dimensiunea ei de cult al morţii, este principalul obstacol care stă între oamenii aceştia şi artistul (sau spectatorul) occidental umanist care doreşte să se apropie de ei ca oameni. Umanismului occidental îi cam piere graiul în faţa unei scene ca aceea în care o jumătate de duzină de soldaţi japonezi se autoreduce la nimic: unul după altul scot cuiul de la grenadă, şi-o izbesc de cască, şi-o lipesc de piept şi în secunda următoare e ca şi cum nici n-ar fi existat vreodată. Soluţia lui Eastwood e să prezinte cultura asta nu în termeni de bine şi rău, ci în termeni de forţă pură: o forţă tragică, ineluctabilă, care controlează destinele personajelor. Istoria i-a oferit lui Eastwood un personaj superb echipat pentru a ne transmite această tragedie: pe generalul Kuribayashi (Ken Watanabe) – raţional, americanizat, respectuos cu vieţile soldaţilor săi şi cu viaţa în general, dar supus conceptului de onoare care-l obligă să moară pe insulă. Filmată în culori atît de desaturate încît se apropie de alb-negru, insula pare făcută din oseminte şi scrum (nisipul ei e negru). De la început arată ca şi cînd deja a fost trecută prin foc. În pofida violenţelor din a doua jumătate, principala senzaţie care-ţi revine atunci cînd reiei filmul în memorie este una de linişte. Ea se datorează ritmului extraordinar de aşezat şi limpezimii absolute a expresiei. Atunci cînd generalul Kuribayashi şi baronul Nishi stau la un whisky şi vorbesc despre cai, ai putea să crezi că te uiţi la Ozu; nu e o secvenţă căutat-intensă – pur şi simplu curge – şi totuşi are amplitudinea emoţională a unei elegii. Oricît aş căuta (în cinema sau în alte arte), nu pot să găsesc nici un termen de comparaţie pentru felul cum a evoluat Eastwood în 50 de ani de carieră. De fapt, nu pot să găsesc nici o reclamă mai bună la capacitatea umană de a evolua. La 76 de ani, Eastwood te poate face să vrei să îmbătrîneşti mai repede.

trecerea prin reviste

Intelectualii şi alegerile

În plină campanie electorală franceză, cînd candidata stîngii (Ségolène Royal) pierde în sondaje în faţa energicului candidat al dreptei (Nicolas Sarkozy), o revistă de stînga – *Le Nouvel Observateur* (15-21 februarie) – lansează de pe copertă întrebarea: „Intelectualii o iau la dreapta?“. Îngrijorarea a pornit de la un zvon răspîndit prin redacţiile importante: Alain Finkielkraut ar fi urmat să publice în *Le Canard enchaîné* susţinerea sa faţă de Nicolas Sarkozy. Articolul anunţat n-a apărut, dar într-un interviu din *Libération,* el şi-a exprimat pasional atitudinea anti-Royal. În *Le Monde,* André Glucksmann publică „De ce votez Sarkozy“. I se alătură alte nume din vitrina stîngii: Pascal Bruckner şi Max Gallo, istoric, fost mitterrandist. Statul major al lui Nikolas Sarkozy neagă orice mobilizare venită dinspre candidatul lor.

Faţă de foştii ei copii preferaţi, revista adoptă un ton relativ paternalist: nu uită să le amintească derivele de extremă-stîngă din trecut, fascinaţia pentru Mao şi duce la ultimele consecinţe propunerile electorale ale lui Sarkozy, pentru a demonstra caracterul lor conservator reacţionar, incoerenţa lor intelectuală; sînt citaţi autorii importanţi fideli stîngii şi care găsesc calităţi în discursul electoral al candidatei socialiste, Ségolène Royal. Nu li se contestă calitatea de intelectuali, nu e pusă sub semnul întrebării inteligenţa şi ironiile la adresa operei vin din partea unor cititori ai cărţilor lor; la vremea lor, le-au apreciat, iar dezacordul de azi nu ajunge la injurii, nu stinge urbanitatea relaţiilor de ieri.

De fapt, toată lumea ştie că o declaraţie a fotbalistului Zidane aduce mai multe voturi decît toţi intelectualii, fie ei de dreapta, de stînga sau de centru. Dar pentru că *Le Nouvel Observateur* este o revistă serioasă, editorialiştii sînt nevoiţi să admită că problema reală este cea a coerenţei stîngii. Jean Daniel – directorul revistei: „Persistă o întrebare: trebuie să rămîi de stînga orice s-ar întîmpla, pentru că aceasta este patria de unde nu ai voie să dezertezi?“. Jean-Gabriel Fredet explică de ce e dificil să rămîi alături de o stîngă „devenită antieuropeană, antimondialistă, antiliberală, agăţată de apărarea «ordinii» şi a securităţii obţinute desigur prin luptă, dar imposibil de conservat într-o lume care evoluează. Acesta este motivul pentru care poziţiile s-au inversat, explică Jacques Julliard în *Nenorocirea franceză (Le Malheur français).* Stînga refuză reforma deoarece e convinsă că se va face în detrimentul ei. Dar riscă astfel să piardă totul. Şi prin această mişcare paradoxală ea lasă dreptei, uneori dreptei lui Sarkozy, apărarea spiritului întreprinzător, binefacerile schimbării inevitabile şi denunţarea primejdiilor imobilismului, preludiul vitrificării“.

Schimbarea de semn într-un peisaj intelectual cu o contribuţie decisivă la definirea scenei politice în foarte multe ţări poate produce o derută nostimă: pe la periferiile democraţiei parlamentare, oamenii care jură că sînt de dreapta vor milita pentru ideile conservator-tradiţional-naţionaliste ale stîngii franceze de astăzi, şi invers. N-ar fi o nenorocire, dacă ar exista idei. (**M. B.**)

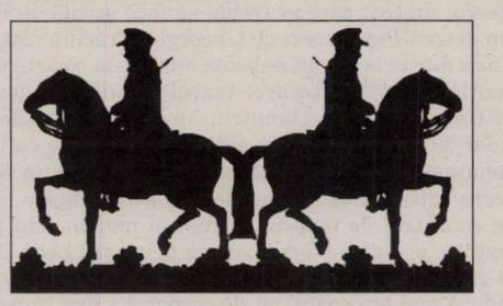

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Despre talentul lui Ion Caraion

– *din* Exerciţiile de oarecare posteritate –

Pentru mine, „cazul Caraion“, „cazul Artur“* cu toate documentele lui – duse sau neduse la „Secu“, smulse sau nu din *Jurnalul* lui, montate sau nu în birouri speciale – constituie o poveste despre un scriitor extraordinar într-o vreme extraordinară. O poveste fără de ghilimele, despre ce poate face literatura dintr-un talent – de poet, de critic, de eseist, de gazetar, în toate de primă mărime – înrobit de ea, înnebunit de ea pe măsura orgoliului său nu numai nechibzuit, dar şi îndreptăţit. Doar cei care nu ştiu cum un scriitor de mare forţă îşi scrie povestea, modelînd-o pînă a o numi destin, mă pot suspecta că prin acest termen edulcorez drama sau că o literaturizez – păcat, se ştie, groaznic, interzis oricărui tratament ironic într-o lume care, toată, din măduva oaselor şi pînă în creier, stă pe un text, pe o poveste, Veche şi Nouă.

Accept să se numească literatură, ba chiar literaturizare (de ce nu roman? acesta, cu Caraion, e mai bun decît *La vie est ailleurs* al lui Kundera, adică mai enigmatic) ceea ce argumentez aici. Dar nu înainte de a pune o întrebare: cunoaşte cineva, a citit sau a auzit de referatele literare ale lui Caraion semnate în calitatea sa de consilier la Cartea Românească pe vremea directoratului lui Marin Preda? Florin Mugur îmi vorbea stupefiat şi entuziast de ele – nu erau referate, nu aveau nimic din stilul stas, tras la indigoul indiferenţei, erau recenzii, cronichete, scăpărînd între furie, dispreţ şi îngăduinţă, bijuterii stilistice pe care le iscălea fără să se gîndească la publicare. Se poate discuta cazul acestui monstru, fără ele?

„Ion Cel Negru“ – cum îl numea Paul Georgescu, mai mult decît amical, cu o anume admiraţie, deşi îi putea face faţă oricînd în materie de sarcasm distrugător – avea o credinţă fanatică în talentul său. Îl respecta ca pe Dumnezeu. Se respecta. Nu se înşela – se înşela rar în ale literaturii. Mai mare, mai bun decît el – ca să vorbim copilăreşte, ca între poeţi – nu-l considera decît pe Arghezi, spre care (cu o stîngăcie înduioşătoare a unei invidii care, altfel, nu se umilea în faţa nimănui) tindea şi tînjea pe toate planurile, după cum dă semn formidabila lui prefaţă la ediţia în două volume apărută la Cartea Românească. Cine vrea să înţeleagă Arghezi se duce la prefaţa lui Caraion, iar pentru Bacovia nu are voie să nu ştie eseul acela inegalabil *Sfîrşitul continuu.* Politica – de la sinceritatea antifascistă de stînga, neblocată în prosovietism şi dusă pînă la dezgustul anticomunist – nu-l obseda ca pe scriitorul român obişnuit. Ar fi însemnat să se înserieze. Nu accepta. Nu accepta să fie banal, nu se integra în clişeele „solitarului“ sau „solidarului“, nu admitea să fie plictisitor – nu, printre atîtea păcate, acesta, cel mai greu în literatură, nu l-a făptuit. Nu putea scrie de mîntuială, pe orice text îşi punea semnătura cerea, imperios, atenţia maximă a cititorului, emoţia lui literară, inteligenţa lui. Putea fi acuzat de grandomanie – niciodată de calofilie. De grafomanie – nicicum de prostie. Orgoliul lui – şi el *hors série* – nu avea morală. E cel mai greu de priceput la cîtă moralină secretăm zilnic împreună cu adrenalina abundent maniheistă.

Orgoliul lui îşi căuta doar cititorul, fie şi „ipocritul frate“, primul fiind el însuşi. Nu accepta să-l dezamăgească, fie că scria referate literare de uz intern, fie că scria în jurnalul său, fie la Securitate, fie în reviste obscure, fie unui prieten, fie Diavolului însuşi. Pînă şi în Pactul cu Diavolul – Caraion era dintre cei lucizi care ştiu că acest pact e de neocolit în viaţa scriitorului de talent, în negocierile, vicleniile şi refuzurile sale – pînă şi Satanei îi scria cu inspiraţie literară, cu putere enormă de observaţie, cu bogăţie de idei, cu o viaţă luxuriantă a frazei; nici măcar Diavolului nu-i putea scrie (cum şi cît a informat Securitatea, pentru poveste e o nuanţă spre folosul ei!) în şabloanele care ştia foarte bine că-l mulţumesc. Lui însuşi sau unui general mai mult sau mai puţin (o)cult, Caraion trebuia să-i descrie – în scene de nuvele exemplare! – cum o mamă îl „terorizează“ pentru a afla de la el cine şi cum e primul soţ al fetei aflate departe; făcea cu Diavolul (sau cu sine) eseuri pline de eminente consideraţii morale, teorii perverse despre exil şi *propagit,* îl şi se „informa“ prin portrete şi schiţe fulgerătoare, prin butade, can-can-uri şi hai-ku-uri, orice situaţie era sub controlul literaturii, cu o vervă dusă pînă la penibilul dezgustător, cu o frenezie stilistică în cele din urmă fascinantă.

Da, el putea să facă literatură extraordinară pînă şi cu „Secu“. Îi era indiferent cu cine – duşman sau prieten – dacă textul lui era bine scris!

E monstruos?

E mizerabil?

E de neiertat.

Şi mai ce?

Şi mai cum? Literatura română, prea puţin dostoievskiană, nu mai cunoaşte – la acest nivel al talentului – un asemenea caz nu doar de „dublu“, ci de „posedat“. De posedat al literaturii.

(Autodenunţuri şi precizări, Editura Hasefer, 2000)

* recent a apărut volumul de documente *Cazul Artur şi exilul românesc,* Editura ProHistoria 2006

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Cartea de imobil a scării 2, povestită cu Anca Romeo (4)

Aceasta este întoarcerea mea, după 20 de ani, în blocul copilăriei mele. Aceasta este cartea vieţii mele. Citiţi discuţia avută cu actualul deţinător al cărţii de imobil.

Andrei ce-a fost?

Nici ăsta nu prea spunea ce era... a fost director pe undeva, un director, nu ştiu ce... era foarte tăcut. Am ajuns la 77, unde stă dna Botea, care... Botea Gheorghe Florin a locuit acolo o perioadă, după aceea a divorţat, are doi copii, Botea Radu... Au divorţat de 20 de ani. Nu cunosc motivele, dar copiii a rămas cu mama, care de curînd, de cîţiva ani, s-au căsătorit şi copiii şi au nişte nepoţi, dînsa toată ziua se duce la ei, să aibă grijă de nepoţi.

Erau fizicieni?

Fizicieni, da. Da, el a divorţat mai mult din cauza ei, că stătea împreună cu soacra şi nu se înţelegea. 78, Fărcăşanu, Fărcăşanu Dumitru, Fărcăşanu Titina, Fărcăşanu Ilie şi Fărcăşanu Ecaterina... sînt copiii. Şi s-au mutat de mulţi ani. Ei au plecat la ţară, au vîndut apartamentul. Acuma stă...

Bartolomei Ana Maria.

Nu, nu, nu. Nu i-am scris pe ăia. S-au mutat de curînd nişte tipi care nu şi-au făcut încă formele la poliţie, da. Fărcăşanu la „Suveica“, la „Suveica“ au lucrat amîndoi.

Din Talpaci...

Da, da, da. Oameni cinstiţi.

Citesc în cartea de imobil că majoritatea locatarilor sînt cam de aceeaşi vîrstă. Din '30, '33, cam asta e generaţia care s-a mutat în bloc.

Chiar '37-'38, da, da, da. La 79, Stăncescu Gheorghe, Stăncescu Tinca, Stăncescu Mihaela, Stăncescu Gabriela, Stăncescu Mihaela. Nu mai este decît Stăncescu Gheorghe şi Stăncescu Tinca, soţia, care pleacă pe la fete... Şi mai e o fată cu Stăncescu, Mihaela. Care pleacă pe la nepoţi, Tinca, soţia. El stă pe-acasă, se plimbă, se duce la pescuit pe baltă, acolo.

E priceput, am înţeles, la maşini.

Da. El a fost, cumva, la „23 August“, da. E foarte priceput, da. Am ajuns la ap. 80, cu ...adîncă durere, mi-aduc aminte de dna Istudor Maria, care era o adevărată vecină şi caracter. De asemenea, întotdeauna, cînd aveai nevoie de dînsa, fiind cu cartea de imobil, era o problemă pe scară, mă duceam la dînsa şi o rezolvam operativ. De asemenea, şi dl Istudor Emanuel era un inginer, este un inginer specialist deosebit, care întotdeauna ne ajuta, fiind şi preşedintele blocului, ani de zile. Şi a rezolvat toate problemele aşa, cu mult calm şi cu mult discernămînt, şi niciodată n-au fost probleme de fraudă în gestiune. Ştiţi că se ocupa şi cu gestiunea.

Da, au fost probleme, discuţii, că fura, fura taică-miu...

Au fost şi nişte probleme, dar... eu nu-mi mai aduc aminte. Eh, gura lumii, ştiţi că e slobodă. Dar noi am mers pe linia dreaptă. Eram în comitetul blocului împreună. Da, da. ....de asemenea, căuta să meargă problemele financiare ale blocului foarte bine, să nu fie discuţii între locatari şi, fiind blocul de 5 scări, cu 240 de apartamente, orice locatari trebuiau lămuriţi cu mult calm şi cu multă înţelepciune, deoarece munca cu omul e foarte grea şi cu neajunsurile şi dl Istudor preşedintele şi dna Mariana care avea o vorbă deosebită, deci un tact de a vorbi cu omul foarte calm. Niciodată n-au fost discuţii de altă natură.

(din volumul în curs de apariţie)
Istodor-
http://www.facemcatavencu.ro/blog.php?id=20

libertatea de impresie

Natură cu schiori

O sală mare cu mese rotunde şi canapele tapisate cu stofă bej, în culoarea mochetei, printre care schiori încălţaţi în clăpari îşi duc fiecare tava cu mîncare. În stînga mea e o familie de englezi: el slab şi înalt, cu obrajii plini de vinişoare roşii, ea enormă, copilul aproape la fel ca mama şi cu faţa ca o burtă. Toţi trei „sorb" spaghete bologneze. Ea are costum de schi, luat probabil de la măsuri speciale, şi bocanci de snowboard. Mă întreb cum o reuşi să se dea cu aşa ceva la cele minimum 120 de kilograme ale ei. La masa din dreapta, o nemţoaică (sau austriacă) zace răsturnată pe canapea, într-o abandonare totală a propriului trup, epuizată probabil de efort. Doi bărbaţi mai în vîrstă cu două femeiuşti după ei, îmbrăcate în costume de schi sclipitoare, cer voie să se aşeze la masă, lîngă nemţoaică. Pe tăvile luate de la autoservire are fiecare cîte o mică sticlă de şampanie şi salată cu somon fumé. Sînt ruşi. Pe geamurile cît peretele se poate admira muntele alb, cu vîrfuri de peste trei mii de metri, învăluite în ceţuri lăptoase. Mi-aduc aminte de *Muntele Vrăjit* al lui Thomas Mann şi de madame Chauchat. Sîntem la peste 2000 de metri altitudine şi afară sînt mese la care lumea mănîncă şi bea multă bere. Numai schiori. La intrarea în autoservire am văzut şi un bancomat.

Nemţoaica se scoală alene şi îşi îndreaptă bretelele peste sînii rotunzi. Picioarele în clăpari o poartă greoi către toaletă. Am băut cam multă bere şi am şi mîncat prea mult. Au însă austriecii un digestiv grozav: „Jager Maister". Ar trebui să-mi iau o sticluţă. Afară a început să ningă cu fulgi mari şi din ce în ce mai deşi. Lumea de la terasă nu se sinchiseşte. Le ninge în farfurii şi în halbele de bere, dar nu le pasă. Sînt toţi încălziţi de la schiat (sau de la alcool). Cele patru telescaune din căldare cară întruna sute, dacă nu chiar mii de oameni, spre vîrfuri sau spre alte instalaţii de urcare, în toate direcţiile muntelui. Undeva acolo, aproape de vîrfuri, se află un gheţar şi un tunel de schi, pavat cu zăpadă şi prin care poţi trece în cealaltă parte a masivului.

În telescaun e cald, spătarul e dintr-un material special care nu ţine frig. Trag şi acoperitoarea de plexiglass contra vîntului şi ninsorii. Sticluţa de „Jager Maister" se dovedeşte o bună prietenă care îmi dă încredere că voi putea face faţă coborîrii care mă aşteaptă. Aud undeva sub mine în vale: „Alinaaaa! Ţine-te, bă, pe schiuri ca lumea, nu te mai prosti". „E bine că sînt şi români" – îmi zic. Nu reuşesc însă să-i văd din cauza ceţii care s-a instalat peste tot. Mă simt transportat printr-un fel de lapte universal. Sus e alb, jos e alb, în părţi... tot alb. Nu distingi cerul de pămînt şi situaţia ar putea fi derutantă dacă n-ar exista marcajele pîrtiilor şi panourile dese şi clare cu hărţi care-ţi indică în orice moment unde te afli. Sus, la staţia de sosire a telescaunului, cîţiva „şoferi" de ratrac-uri (utilajele cu şenile care bat pîrtiile) fumează liniştiţi în ceaţă, povestind, sprijiniţi de maşinile lor. Ştiu că în cabina unui asemenea tractor e cald şi se poate asculta muzică (eventual... valsuri vieneze) şi că aproape nu există loc pe munte unde să nu poată ajunge acea maşină. Tehnologia şi organizarea fac să pară prietenoasă o natură din cele mai ostile. Şi mi-aduc aminte de telescaunele de la noi unde, de obicei, cînd era frig, după ce stăteai la cozi enorme ca să-ţi vină rîndul, ţi se arunca o pătură plină de zăpadă îngheţată, să te înveleşti. Ca la cai.

Andrei MANOLESCU

PUBLICITATE

PREMIERA
Sâmbătă, 3 martie, ora 19
Afterplay
(După căderea cortinei)
Cu: Tania FILIP şi Adrian TITIENI
Regia: Mihai Brătilă
Joi, 8 martie, ora 19
Jazz'Art
Cu:
Ioana Mîntulescu - voce
Cristian Soleanu - saxofon
Sorin Romanescu - chitară
Arthur Balogh - contrabas
Doamnele si domnisoarele vor beneficia de bilete cu pret redus
www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

Luni, 5 martie, ora 19
CREATORUL DE TEATRU
de Thomas Bernhard
cu:
MARCEL IUREŞ, VALERIA SECIU
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
AFRODITA ANDRONE
VITALIE BANTAŞ
regia: Alexandru DABIJA
Marcel Iureş, Premiul UNITER 2001 pentru cel mai bun actor în rol principal
O ipocrizie, domnule. Şi tocmai de aceea este teatru. Interpretarea este o falsitate. Şi noi iubim falsităţile interpretate. Aşa mi-am scris eu comedia: ipocrit. Aşa o interpretăm: ipocrit. Aşa este receptată: ipocrit. Scriitorul este ipocrit. Actorii sunt ipocriţi. Şi spectatorii sunt şi ei ipocriţi. Şi totul la un loc este o întreagă absurditate. Să nu mai amintesc că e vorba de o perversitate care durează deja de mii de ani. Teatrul este o perversitate de mii de ani după care omenirea este înnebunită. Şi de aceea este atât de înnebunită după ea: pentru că este înnebunită după propria ei ipocrizie. Şi nicăieri altundeva nu poate fi ipocrizia mai mare şi mai fascinantă decât la teatru.

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB
DILEMA VECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
www.onlinegallery.ro
MOBEXPERT

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

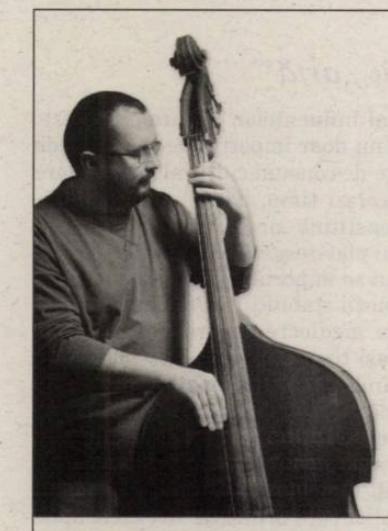

2% dintre români gustă muzica
sufletul simte muzica, mintea o gustă
radiofrance internationale rfi romania | ne cunoaştem?
Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm Chişinău 107.3fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,
121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale
îţi deschide
"Pofta de lectură"
împreună cu
DILEMATECA şi DILEMA VECHE

Iaromira POPOVICI

bazar

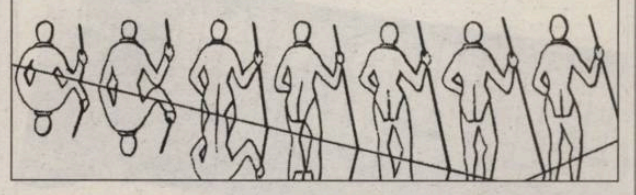

Pe *Messenger*, cu timiditate...

Nu sînt o pricepută într-ale computerului, nici pe departe; fac mai curînd parte din tagma conservatorilor, care se obişnuiesc greu cu orice înnoire, mai ales atunci cînd e vorba de tehnică. Computerul a rămas, pentru mine, mult timp, doar o altă maşină de scris, mai eficientă. Nu am putut niciodată citi prea mult pe net, am preferat paginile prăfuite, dar consistente ale cărţilor... Pînă şi mail-ul l-am descoperit greu, rămînînd o fană a bătrînului telefon.

Destul de curînd (să fie vreo cîteva luni), din diverse motive utilitare, am descoperit *Yahoo Messenger*. Motivele sînt lesne de bănuit, *messenger*-ul îţi asigură o comunicare mult mai directă, mai rapidă, şi, dacă vrei, chiar vizuală. De aceea am intrat oarecum greu în atmosferă: mi se părea că, dacă apari pe *messenger,* te văd toţi de pe lista ta şi... trebuie să faci faţă: adică să vorbeşti, nonstop, cu cine te abordează, şi nu oricum, ci spiritual, spontan. Văzînd lista şi pozele celor de pe ea, prieteni sau cunoştinţe, mă simţeam ca şi cum, eu una, în pijama şi în dezordinea de la biroul meu, m-aş fi „livrat" aproape întregii lumi, m-aş fi expus cu toate imperfecţiunile mele...

Depăşindu-mi, greu, toate aceste spaime metafizice, am intrat şi eu pe *messenger,* m-am arătat *„available"* în toată ingenuitatea mea; s-a întîmplat să nimeresc peste un prieten din State, mult mai citit şi mai filozofic decît mine, pe care nu-l mai văzusem de la 16 ani... Era deci, o încercare: omul, obişnuit cu acest tip de comunicare-pistol, îmi dădea replica, de cele mai multe ori spirituală, şi scurtă, şi cu prescurtările de rigoare. Eu mă străduiam să ţin pasul, ţin minte că moşmondeam răspunsurile, le scriam prea lungi, fără prescurtări, şi – cred – total lipsite de poantă. Noroc că respectivul prieten era înţelegător, a fost un debut suportabil, să zicem... (În situaţii din astea, întotdeauna te salvează, măcar parţial, autoironia.)

Discuţia despre care am vorbit a fost – cred – cea mai lungă pe care am avut-o. După care am început să deschid *messenger*-ul zilnic, mai ales ca să văd dacă am mesaje pe mail. Aveam aşa o nerăbdare să văd că se aprinde steluţa galbenă de pe pliculeţul albastru şi apoi să şi văd de la cine era mesajul... Îmi amintea de unul din filmele mele preferate, *You've got mail* (cu Tom Hanks şi Meg Ryan), chiar dacă mesajele în sine erau banale sau strict informative. Treptat, m-am învăţat şi cu semnele fiecăruia, postate pe *mess:* pozele narcisiste, romantice sau teribiliste ale unora, imaginile gen profesiune de credinţă sau ironice ale altora etc. Oameni pe care nu i-am văzut de mult am început să-i identific cu pozele sau textele lor de pe *messenger:* pînă şi felul în care îşi etalau statutul şi personalizau formula, putea spune ceva despre persoana respectivă.

Erau (şi mai sînt) pe listă oameni pe care îi cunosc foarte bine, şi am, pe lîngă reprezentarea lor virtuală, o exactă vizualizare a lor; dar şi alţii despre care nu aveam absolut nici o reprezentare, pe care nu-i văzusem de ani şi care hălăduiau undeva prin lume... O ispită fascinantă, de a încerca, cel puţin cu cei din urmă, o comunicare – să-i spunem la graniţa dintre conceptuală şi sinceră –, fără a ţine cont de convenienţele sociale obişnuite, ca şi cum ai vorbi cu un spirit. „O ispită" – pentru că în practică, de fapt, nu se poate aşa ceva, rişti să te mai şi întîlneşti în situaţii cît se poate de pragmatice cu acei oameni...

Pe de altă parte, în extrema cealaltă, sînt cei pe care îi vezi des şi cu care – e evident – nu poţi să baţi cîmpii, conceptualo-romantic: oameni cu care, faţă în faţă, ai avea cu siguranţă ce să vorbeşti, ce poante să schimbi; dar care, în situaţii din astea, te fac să te simţi un pic stingherit: nu poţi doar să întrebi ce mai faci şi ce ai mîncat azi.

Am descoperit, după o mai lungă experienţă pe *messenger* şi după ce am dat-o în bară cu registrele de comunicare de mai multe ori, că se poate găsi şi o linie de mijloc; şi că această formă de interacţiune îşi poate avea şi hazul, şi limitele ei. Dar despre toate astea într-un număr viitor.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

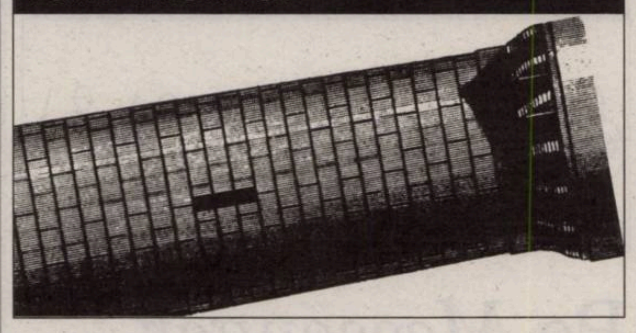

Întrebări

N-am pomenit în istoria recentă a BOR vreo perioadă mai apatică. Pe cînd societatea se perpelește la focul celor mai usturătoare dileme, Biserica dormitează... În calitate de mirean, împreună cu vreo 18 milioane de compatrioți ortodocși, mă întreb și eu: chiar așa de surdă să fie ierarhia, încît să-și afișeze suverana „echidistanță“ tocmai acum, cînd România (recent „integrată“) se confruntă cu mici întrebări de genul: parlamentarism sau republică prezidențială? Vot uninominal sau alegeri pe liste preambalate? Elite de pradă sau democratizarea accesului la fondurile europene? Lustrație sau amnezie definitivă? Egalitate în fața legii sau NUP, la comandă politică? Te-ai așteptat ca Biserica să fie îndrumătoarea laicatului. Un sfetnic al destinului colectiv. O judecătoare severă a fenomenelor care, nesancționate, riscă să se așeze și mai prost decît evidentele anomalii ale „tranziției“. Ai vrea ca înțelepciunea Sinodului să capete – măcar în momentele de criză a convietuirii – expresia curajoasă a chemării la ordinea binelui comun. Normal ar fi ca Biserica să cugete și să învețe. Să vadă că democrația românească a intrat într-o adolescență zbuciumată, pe fondul căreia riscă agresiuni și mai perverse decît acelea din copilăria ei, învinetită de mineriade.

Poporul – pe rol de tînăr exasperat – începe să conteste autoritatea și credibilitatea Parlamentului (teoretic populat cu „părinții“ națiunii). Constituția gîndită în anii '90 se dovedește neîncăpătoare pentru nevoia de acțiune politică ferm reformatoare și echitabilă. În loc să funcționeze ca „decalog“ al democrației, ea devine teatru de război partizan. CNA modifică legea audiovizualului? Biserica ratează ocazia de a-și formula sugestiile. Societatea civilă, MEC și profesorimea caută să digere birocrația procesului Bologna și să aducă educația în secolul XXI, pentru ca școala să nu mai producă analfabetism și prejudecată stupidă? Biserica preferă să-și continue siesta. Se prăbușesc figuri publice, pe măsură ce verdictele CNSAS sînt pronunțate, în timp ce documentele trecutului, constant publicate, ne adîncesc în abisul de crimă al comunismului? Biserica pretinde regim separat. Ca și în cazul transparenței averilor.

Pe scurt și pe bune: spectacolul acestei pasivități față de urgențele românității postmoderne a început să mă pună rău de tot pe gînduri. Tocmai pentru că, umil mădular al trupului lui Hristos, resimt nemijlocit durerea stării de fapt. În calitate de creștin, știu că Biserica va rezista oricărei epoci, pînă la sfîrșitul timpului. E un credo asumat în misterioasa lui integralitate. Asta nu implică însă convingerea că Biserica va rezista *oricum*.

Îmi displace pamfletul. Nu mă atrage nici măcar ciupitura polemică. N-am nimic de cîștigat sau de pierdut dintr-o relație personală – bună sau rea – cu oricare dintre membrii Sinodului. Pe cei mai mulți îi cunosc, pe foarte mulți îi respect, pe toți îi socotesc așezați acolo prin voia Sfîntului Duh. Dar ei sînt oamenii lui Hristos, slujitorii lui Dumnezeu, în fața căruia vor da seama de ce-au făcut cu sufletul fiecăruia dintre „frații aceștia mai mici“. Oare ce vor avea de mărturisit?

Firește că, la rigoare, societatea românească va supraviețui de una singură. Economia crește. UE ne pompează standarde și ne ține din scurt cu monitorizări care-și vor păstra, temporar, efectul modelator. Opinia publică s-a maturizat. A învățat să ignore vacarmul curent, să dedramatizeze tensiunile de fațadă, dar și să intervină, dacă situația o cere. Numai că nu de supraviețuirea fizică e vorba aici. E vorba de starea noastră sufletească, personală și comunitară. E vorba despre dreptatea socială, despre adevărul pe care oglinda ni-l arată, despre buna rînduială a treburilor obștești. În toate aceste privințe, Biserica ar trebui să aibă un cuvînt greu de spus. Ea ne poate ajuta să facem distincția necesară între patriotism și demagogie, între vocația slujirii și manevra electoralistă, între prestigiu și celebritate... O va face? Și cum?

Șerban TOADER

Calupuri de cultură chineză în România

– și mai scumpe, și mai ieftine –

...sau „majore“ și „minore“

Elemente din cultura chineză, care au pătruns la noi și au fost adoptate la o scară mai mică sau mai mare de către români, pot fi clasificate, provizoriu, în *majore* și *minore*. Bineînțeles, nu fără riscuri. Totuși, nu este cazul unei bipolarități pozitiv-negativ, bun-rău etc., ci de a clasifica elemente ale unui repertoriu de influențe ale culturii chineze, în funcție de importanța care le este atribuită în existența esențială a unui individ sau a altuia. Pentru a înțelege mai bine această diferență, înainte de a detalia, putem lua ca exemplu căutările unui practicant al artelor marțial-spirituale (caz „major“), față de așteptările unui adept al *tehnicilor* Fengshui (caz „minor“, nu numai pentru că este efectul unei mode culturale, dar și ținînd cont de finalitatea acestor tehnici). Lucrul la care mă refer sînt modurile în care elemente din cultura chineză au ajuns să facă parte din comportamentul cultural al unora dintre români (nu o majoritate, dar numărul acestora nu este neglijabil).

În lipsa unei experiențe coloniale a românilor, dar și în lipsa unei migrații însemnate dinspre China spre România pînă în anul 1989, cultura chineză a ajuns la noi în cu totul alt mod. Pînă la a se ajunge la mode și moduri de viață (sau încercări / experiențe), nu putem vorbi, probabil, decît despre exotisme, țesături fine, colecționari și chinezării. De altă parte, înainte ca înșiși chinezii să își propage cultura, elemente din cultura lor au sosit în Vest prin filiera japoneză, cu nume japoneze. Acest fenomen este prea cunoscut pentru a-l detalia. Așadar, în lipsa unei istorii coloniale, care ar fi menținut în continuare un contact și în perioada postcolonială și ar fi făcut posibilă migrația dinspre China, dar și în lipsa unor tradiții maritime și comerciale, România a absorbit din cultura chineză nu numai cu întîrziere, dar și lent și discret, la început. Interesul „în masă“ pentru chinezi a devenit vizibil pe la începutul anilor 1980. Paradoxal însă, la noi, în ciuda unor afinități de sisteme politice, cultura chineză nu a ajuns pe ruta București-Beijing. Încă insuficient deschisă, China nu furniza eșantioane de cultură autentică (și nici astăzi nu o face la un nivel mulțumitor). În astfel de condiții, punctul de plecare a fost tot spațiul colonial, în speță Hong Kong. Deși mai atent cu păstrarea tradițiilor, Taiwan-ul a fost, multă vreme, un sistem închis și deloc prosper. Iată cum, comunicînd direct și cu Marea Britanie, și cu Statele Unite, Hong Kong-ul a devenit nu numai un nod financiar important, ci și o sursă de produse culturale chinezești. Și asta s-a întîmplat prin *exportul de divertisment*. În ciuda limitărilor, astfel de produse culturale au ajuns și la noi. Însă nu era vorba de filme cu arte marțiale și numai atît. A vedea un astfel de film putea părea un ritual. Iată cum, o parte din tinerii români au devenit interesați de cavalerismul de tip Wushu, de alchimia daoistă și de buddhism, înainte de a-l fi citit pe Cervantes și de a fi participat integral la o liturghie creștin-ortodoxă!

Foame obișnuită și foame de mister

Altfel spus, prima reacție la mister și căutări spirituale s-a datorat unor astfel de filme, mai mult sau mai puțin reușite, venite din spațiul de cultură chinez. În termeni mai gravi, putem spune că am primit nu numai mister sub calota unei chifle, ci și „soluții spirituale alternative“. Dar și astfel de studii de caz sînt posibile: tineri (astăzi ajunși la vîrsta mijlocie) care, în căutările lor spirituale, au ajuns în final la creștinismul autohton. Într-un context în care spiritualitatea creștină nu era încurajată (înainte de 1989), un prim resort al începutului maturității a fost spiritualitatea extrem-orientală. Unii dintre români au rămas simpli spectatori și fantezişti. Alții, mai puțini, și-au asumat o practică marțială și spirituală. Nu lipsesc nici cei care, prin intermediul artelor marțiale sau nu, s-au fixat într-o practică spirituală și corporală de origine buddhist-daoistă.

Cum s-a făcut o astfel de absorbție a unor sisteme culturale (sau fragmente de sisteme)? În perioada pre-1989, atitudinea față de cultura chineză era una mai degrabă idealistă. Principalul vehicul a fost unul cinematografic, însă nu au lipsit nici traducerile neoficiale ale unor cărți care circulau de asemenea pe o piață neoficială, alături de manuale de Yoga și chiar de ediții în limba română a *Istoriei credințelor* a lui Eliade, vîndute la un preț de 20 de ori mai mare decît cel inițial. Într-o vreme cînd sistemul Yoga (și acesta idealizat împreună cu promotorii lui) era proscris din motive politice, interesul pentru artele marțiale – la început pentru cele japoneze, apoi pentru cele chinezești – creștea. Un soi de noțiuni de cavalerism și de antrenament spiritual se extrăgeau din ceea ce putea părea un simplu sistem marțial, chiar dacă unul exotic și cu tehnici din cele mai ciudate și neașteptate. Sistemul de valori al unor adolescenți era în formare, iar începutul a avut loc, în unele cazuri, prin ceea ce vag am numi „spiritualitate orientală“. Venite de departe, ca alteritate prin excelență (Anne Cheng), frînturi de spiritualitate chineză erau adoptate fără o masticație expertă și considerate, adesea, superioare valorilor autohtone. Deși, printr-un filtru idealizant, căutările nu erau fără scop. De la *a fi* pur și simplu într-un mediu colectivist, nelipsit în fapt de lecturi ale unor clasici occidentali, se putea trece, printr-un fenomen de atracție greu de explicat, la un alt fel de a fi, unul al progresului spiritual daoist, yoghin, buddhist – sau compus din toate acestea. Sistem heteroclit devenit el însuși o grilă de interpretare, avînd în vedere geneza unor expresii de genul „yoga ortodoxă“ (în fapt, practici ascetice spirituale și – probabil – corporale, despre care numai un practicant autentic ne-ar putea vorbi). Un element fundamental în acest imaginar sinizant / orientalizant este figura maestrului, și de aici concepția despre a învăța și a re-transmite o învățătură; la fel, interesul pentru ceea ce am numi „școala“: de la sensul concret și prozaic de școală cu sală de sport, în care instructorul de arte marțiale (= „maestrul“) păstorește cîteva zeci de sportivi (= „discipolii“), la cel de spațiu special, cu pretenții rituale, inserat discret în habitatul bucureștean anost...

Timpul trecînd, tinerii de atunci au crescut, iar unii s-au pierdut. Pentru unii, a practica „boxul chinezesc“, de amorul artei, a rămas un mod de a fi. Iar în spatele acestei practici s-a format, relativ solid și probabil pentru totdeauna, o personalitate hibridă, profund influențată de *un mod de a fi chinez*. Evident, un mod de a fi tradițional și considerat peren. Fie amestecați în mulțime, fie cunoscuți pentru preocupările lor, acești oameni pot fi considerați ei înșiși alteri. Influența lor în politic, social și cultural nu depășește limitele performanței sportive sau ale spectacolului, pe de-o parte, sau ale exotismului spiritual, pe de alta. Ar fi necesare ceva studii interdisciplinare pentru a afla între ce limite se manifestă influențele spirituale chineze, în ce măsură țin de căutări individuale sau colective.

Trecerea din semilegalitate în legalitate

După 1989, fenomenul practicilor spiritual-marțiale chineze a generat două stări noi:

1. Sporirea capacității de informare, contactele internaționale (comunicare și cu lumea occidentală, și cu China) și profesionalizarea. În plus, adoptarea practicilor numite în general Qigong, asociate sau nu cu practica artelor marțiale. De aici, de la un simplu mod de viață idealist – „cavalerism Wushu“, trăit interior și discret –, se face trecerea la adoptarea unor căi de ameliorare fizică și spirituală, sisteme care cuprind și tehnici de ordin sexual. Pe măsură ce adepții unor astfel de discipline își propagă modul de viață și soluțiile vitale cu privire la sensul nostru pe Pămînt și la relația pierdută cu Natura, apar și reacții ale Bisericii Ortodoxe autohtone, clasificînd aceste practici, împreună cu yoga și altele, drept „rătăciri“.

2. „Marketizarea“ („cuvînt antropologic“, drag profesorului Vintilă Mihăilescu, dar și nouă) disciplinelor marțial-spirituale chineze și dependența de fonduri a practicanților sinceri de arte marțiale. Pe de-o parte, a practica și a-i instrui pe alții devin preocupări creatoare de statut social și de cîștig material. Pe de altă parte, cei capabili de performanță devin dependenți de o finanțare dinspre stat și de un mecenat în domeniu...

Fengshui: tehnici, nu „artă“

Există și un nivel frivol al influențelor culturale chineze. Relațiile de piață au permis nu doar importul de „pachete de spiritualitate“, ci și de obiecte de consum cultural cu utilizare estetică și pragmatică, în același timp, dar și, probabil, sezonieră. O astfel de vogă o constituie „arta“ Fengshui care, în realitate, s-ar putea numi mai plat *ansamblu de tehnici*. Noțiunile teoretice despre Fengshui se importă fie din vechea sursă – Hong Kong –, fie de la chinezii stabiliți în Occident. Traduceri ale unor cărți bune sau mediocre despre Fengshui au apărut de cîțiva ani. În același timp, recuzita este importată din China continentală, plasîndu-se pe un registru de la agreabil la kitsch, la un preț modic. Apar „specialiștii“, iar în același timp, în magazine sau standuri specializate, obiecte dintre cele mai curioase, cum ar fi busola pentru Fengshui. Mulți oameni devin interesați de data cînd are loc Anul Nou chinezesc și de semnul animalier care urmează. În casele unde în vitrină s-au aflat probabil cîndva linguriție chinezești de porțelan printre pahare de cristal, apar și clopoțeii de vînt agățați pe balcon. În casele cu posibilități materiale, amenajarea interiorului este precedată de vizita unui specialist în Fengshui. Desigur, cazurile sînt mai rare, dar publicațiile cu ilustrații color abundă de acest subiect.

Și în acest caz – cel „minor“ – enumerările pot continua.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

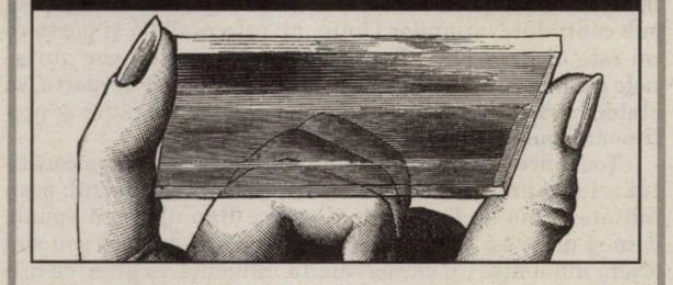

Mituri fondatoare

Există şi pentru presă, ca şi pentru alte cinstite activităţi umane, mituri fondatoare, la care indivizii se raportează dînd ochii peste cap cu evlavie. Există precursori (unii dintre ei sînt încă în viaţă) ale căror nume fac să-i umple de respect pe jurnalişti. Sînt profesioniştii cu majusculă, înaintemergătorii şi întîistătătorii breslei, de la care orice jurnalist onest e bine să se revendice.

Gîndiţi-vă, de exemplu, la felul cum cei din TVR îl invocă pe Tudor Vornicu. Tudor Vornicu a făcut televiziune adevărată, de calitate, el ne-a învăţat meserie, sîntem cu toţii formaţi la şcoala lui Tudor Vornicu... Nu punem la socoteală ce mare televiziune se făcea pe vremea comunismului, cînd încetul cu încetul programul a ajuns să fie restrîns la doar două ore, nici valoarea jurnalistică a emisiunilor făcute de maestru, nici propaganda lor subtilă, nici calitatea lui de colaborator al Securităţii. A fost un mare om şi-un mare profesionist!

Multor jurnalişti din presa scrisă, ajunşi astăzi voci cunoscute, le-a fost baci Ion Cristoiu (chiar dacă nu pînă la adînci bătrîneţi). Unii vorbesc cu mîndrie de „şcoala Ion Cristoiu" pe care au absolvit-o, pe baricadele meseriei. Mă întreb ce putea să le predea Cristoiu. Bagajul cu care a venit din presa comunistă sau noile deprinderi jurnalistice, pe care le-a învăţat el însuşi după '89 şi în care găinile violate jucau un rol esenţial? Să ne uităm la ce presă a făcut de fapt Ion Cristoiu sau la prestaţiile lui de acum, de la televiziunea lui Voiculescu, pentru a avea un portret al profesionistului şi al deontologiei lui. La un aşa Învăţător, ce ne mai mirăm că presa de astăzi e aşa cum e?

Un alt guru al jurnalismului românesc postrevoluţionar este Mihai Tatulici. Şi el, desigur, un as al profesiei, care şi-a dovedit, de-a lungul timpului, calităţile. Ce calităţi? Păi, spre exemplu, faptul că toate instituţiile mass-media pe care a pus mîna s-au dovedit un fiasco – de la Tele 7 abc, la *Privirea*. Sau că a fost omul care, la una din emisiunile lui, l-a readus pe scena publică pe Adrian Păunescu şi i-a refăcut virginitatea (o victimă nevinovată: un domn sensibil, cu barbă, care plîngea, mîngîiat pe creştet de Florian Pittiş – cum să nu te înmoi în faţa unei asemenea apariţii?). Sau că, într-o altă memorabilă emisiune, i-a făcut reclamă lui Stoica şi i-a îndemnat pe oameni să bage banii în afacerea aceea „sigură", care era Caritas-ul.

În mod normal, cu o asemenea „experienţă profesională" pe CV, un jurnalist ar trebui să-şi găsească destul de greu un loc unde să se mai angajeze. Da', de unde? Mihai Tatulici este creditat în continuare ca o mare figură a presei române – şi, desigur, un făuritor de şcoală.

Îl văd acum în emisiunile sale de la Realitatea TV – dezlînate, haotice, lungi şi plictisitoare, dar anunţate cu mare pompă. Mă uit la prestaţia lui jalnică de fiecare dată şi la aura de mare om de presă pe care i-o invocă, respectuoşi, toţi oamenii cu care vine în contact. Îi ascult întrebările pe care le pune grav, pătruns de importanţa a ceea ce zice, dar în care, de cele mai multe ori, dă, inteligent, cu nuca în perete.

De exemplu, duminica trecută, la emisiunea sa *Deschide România,* cînd a abordat cazul Tanacu. Felul cum a fost făcută această emisiune, după ureche, era cu atît mai evident, cu cît pe platou se afla şi un adevărat profesionist mass-media, Tatiana Niculescu-Bran (autoarea romanului non-fiction *Spovedanie la Tanacu* şi directoarea BBC Bucureşti), care încerca în van şi împotriva moderatorului să-i dea o coerenţă emisiunii. Altfel, în timp ce-l urmăream pe Mihai Tatulici, aveam impresia că-i aud pe vînzătorii de ziare din textul lui Caragiale „Înfiorătoarea şi îngrozitoarea şi oribila dramă din strada Uranus": „Noi destăinuiri asupra dramei din strada Uranus! Adevărul asupra dramei din strada Uranus! Mama dramei din strada Uranus! Fratele dramei din strada Uranus! Fidanţatul dramei din strada Uranus!" etc.

Sfinte Karkaleki, (adevăratul) patron al presei române, roagă-te pentru noi!

Cristian PĂTRĂŞCONIU

Simbioză cu scîntei: presa şi Traian Băsescu

„Victoriile democraţiei nu pot avea loc fără existenţa unei prese libere, a dreptului la cuvînt şi la libera exprimare" – aşa spunea, în discursul său de învestitură ca preşedinte al României, Traian Băsescu, în a doua jumătate a lunii decembrie, 2004. Chiar dacă au fost mai multe momente de supărare sau de mînie arătate presarilor şi instituţiilor mass-media, fondul afirmaţiei sale rămîne – privind lucrurile cinstit – nealternat în mandatul lui Traian Băsescu. Presa e acum liberă sau, cel puţin, ei nu i se pune pumnul în gură de către putere, aşa cum s-a întîmplat cu puţini ani în urmă – dovadă, avalanşa impresionantă de „proiectile" mediatice care, în numai doi ani de preşedinţie, sînt trimise spre cel mai recent locatar al Cotrocenilor.

© L. Muntean

Un ocol cu rost, mai întîi

„Vă credeţi atît de importanţi? Discutăm de informaţii de securitate naţională, domnule! Eu, cînd vă văd ducîndu-vă la televizor şi informînd naţiunea că vă ascultă Serviciile... Dragii mei, ce credeţi că aveţi voi în cap şi nu spuneţi pe gură?" E una dintre frazele adresate jurnaliştilor care a făcut, la momentul lansării sale, carieră. Autorul ei: Traian Băsescu. „Vino să mă sfătuiesc cu tine, condeier de aur al ţării, far luminos!" Autor: Traian Băsescu; destinatar: C.T. Popescu. „Am văzut oameni de o mediocritate teribilă pe posturile de televiziune, dîndu-şi cu părerea despre ziariştii răpiţi. Regretabil! Ziarişti pentru care am avut un mare respect au fost penibili în raport cu realitatea." Autor: acelaşi personaj. „Cristian Tudor Popescu a acoperit toată otrava pe care o aveam pentru dumneavoastră." La fel, autor – Traian Băsescu. Tot despre ziarişti, aceeaşi sursă: „Nu vă lăsaţi convinşi de cei care cred că ei deţin portofoliul de inteligenţă al naţiunii! La fel ca foştii securişti şi activişti, şi ei încearcă să-şi păstreze privilegiile".

Traian Băsescu a lansat săgeţi atît către liderii breslei, cît şi către cei care fac – vorba ceea – „şmotru" în această meserie. Despre o reporteriţă a spus că Poliţia din România arată mai bine decît ea; despre o alta a spus că, întrucît e „blondă ca Elena Udrea", ar putea să îi fie consilieră. Un reporter – Lucian Dindirică de la Realitatea TV – a fost făcut faimos după ce a fost supus unui tir spumos din partea preşedintelui României, doar pentru că e angajat al unui om „care a lăsat fără bani sute de mii de oameni". Pentru a închide cercul, să spunem că atacurile cele mai dese pe care şeful statului le lansează către mass-media, îi au în vizor pe patronii de presă. Sînt încă proaspete diatribele la adresa celor numiţi de preşedinte „moguli" de presă, cei care conduc „grupuri mafiote" în mass-media şi care duc o bătălie dură pentru a discredita instituţiile statului. Exemple de acest gen sînt mult mai multe – dacă cineva ar avea răbdare să adune toate umorile, răbufnirile şi ieşirile nervoase premeditate pe care Traian Băsescu le adresează mass-media, ar scoate de un eseu măricel şi consistent; poate chiar de o carte care s-ar vinde – se îndoieşte cineva de asta? – foarte bine.

Încă un ocol, din cauza unui fost consilier prezidenţial

Numele fostului consilier este Claudiu Săftoiu. Acum e – o ştim cu toţii – şeful SIE, dar, înainte chiar de a-i fi consilier lui Traian Băsescu, a publicat o carte, în 2003, la Editura Trei. Cartea se numeşte *Jurnalismul politic. Manipularea politicienilor prin mass-media, manipularea mass-media de către politicieni.* Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu am citit-o de cîteva ori şi am subliniat-o cu mult sîrg. Pentru mine, cartea e o cheie foarte bună de a deschide „lacătul" stilului actualului preşedinte al României. „Cine comunică mai repede şi mai bine, acela este mai puternic" – e una din axiomele care stau la baza acestei cărţi, reci, dar foarte utile. „De la ideologie la charisma personală. De la discurs la *soundbyte* (declaraţia Radio-TV de 10 secunde)"; „manipularea normelor şi regulilor jurnalistice", „manipularea momentelor de tip *breaking news*", „manipularea orelor de maximă audienţă" sînt cîteva dintre temele deconstruite de Claudiu Săftoiu. Insist asupra lor pentru că lectura lor, precum şi a mai multor altora, descriu şi deconstruiesc strategii de comunicare pe care le pune la lucru şeful statului şi pe care, greşit, tindem uneori să le considerăm a fi manifestarea unor forme de spontaneitate în stare pură.

Poate că nu e aşa de evident, însă e perfect adevărat: lectura unei asemenea cărţi duce ferm spre concluzia că singurul comportament din partea mass-media pe care nu şi-l doreşte un actor şi un animal politic de talia lui Traian Băsescu este cel care dă o stare de pace şi de bună înţelegere.

Mai clar şi mai detaliat

Traian Băsescu este orice, dar în nici un caz nu e un purtător de inocenţă; mass-media, la rîndul său, are de multe ori o agendă proprie, pe care, uzînd de forţa pe care o posedă, o suprapune peste agenda autentică. Traian Băsescu pozează uneori în victimă a mass-media; mass-media, pe de altă parte, aruncă nu de puţine ori în spaţiul public cu jeturi de teme false. Prin urmare, e igienic să privim spre cele două „personaje" ale acestui text cu multă suspiciune. E bine că şeful statului vorbeşte despre „oligarhii" şi „mogulii" care au la brîu, în loc de pistoale, trusturi de presă; e chiar lăudabil că o face. Pe de altă parte, e bine să ridicăm o sprînceană cînd Traian Băsescu generalizează şi pune jurnaliştii la grămadă; e nefiresc şi nedrept să vorbeşti într-o asemenea manieră. Privind către versantul celălalt, e aiuritoare obstinaţia unor (găunoase) instanţe mass-media de a-l desemna pe şeful statului drept vinovatul suprem din această ţară, doar pentru că Traian Băsescu a vorbit cu limbă ascuţită şi veninoasă despre patronii lor.

Oricum vor sta însă lucrurile, ceva e cert: între presă şi şeful statului există o relaţie specială. „Ura", „iubirea" şi „preţuirea" pe care şi le poartă reciproc vor mai dura mult timp; convieţuirea aceasta e singura constantă dintr-o ecuaţie care propune mereu unghiuri de abordare necunoscute.

Încă ceva: cînd vorbim despre Traian Băsescu şi despre presă, cînd analizăm relaţia care există între cei doi, să nu aducem în discuţie îngerii. Nu e cazul. Îngerii nu tîrăsc după ei măciuci; nu vînează cifre înalte de audienţă şi nici nu sînt interesaţi să împartă puterea. În plus, dacă avem impulsul să ne întrebăm ce are Traian Băsescu cu presa, e necesar să punem şi întrebarea inversă – ce are presa cu Traian Băsescu?. Răspunsurile, înnodate, ne dau o imagine mai limpede.

PUBLICITATE

A APĂRUT
PRIMUL NUMĂR DIN 2007
AL REVISTEI PLURAL

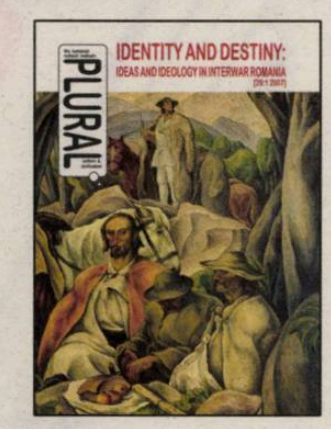

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

opiniile oamenilor de stat

Richard N. HAASS

Naţiunile nu foarte Unite

Vestea bună pentru Ban Ki-moon este că a devenit secretar general al Naţiunilor Unite într-un moment în care perspectivele unui conflict între sau printre marile puteri – Statele Unite, China, Japonia, Rusia, Europa şi India – sînt încă departe. Vestea proastă este că perspectivele oricărui alt conflict rămîn destul de importante, iar agenda internaţională este deopotrivă încărcată şi presantă.

Ban trebuie să înceapă cu o analiză rece a noii sale poziţii. Un secretar general al Naţiunilor Unite este mai mult un secretar, decît un general. El nu poate da ordine. Nu e acelaşi lucru cu a fi preşedinte de stat sau director de companie. El deţine mai multă influenţă decît putere de decizie.

Mai mult chiar, puterea în cadrul ONU este împărţită, nu doar între Consiliul de Securitate şi Adunarea Generală, dar, mult mai important, între cele 192 de state membre şi Naţiunile Unite în ansamblu. ONU cuprinde state suverane, dar ea, ca organizaţie, nu este suverană şi nu poate acţiona ca şi cum ar fi.

Mai presus de toate, ONU depinde de capacitatea marilor puteri de a cădea de acord (mai ales a Statelor Unite, a Chinei, Rusiei, Franţei şi Marii Britanii, cele cinci state membre permanente ale Consiliului de Securitate care au drept de veto) şi de capacitatea acestora de a asigura resurse pentru implementarea acordurilor. Cînd sînt dornice să asigure resurse şi capabile să o facă, Naţiunile Unite pot să schimbe ceva; cînd nu vor sau n-o pot face, ONU contează prea puţin sau deloc, indiferent de ce spune secretarul general.

Să luăm cazul Darfur spre exemplu. Lumea nu a făcut mare lucru pentru a opri genocidul. Nu e vorba de un eşec al Naţiunilor Unite sau al secretarului general, ci mai degrabă de o reflectare a dezbinării marilor puteri. China se cramponează de ideea de suveranitate care le dă guvernelor libertatea de a acţiona în interiorul propriilor graniţe. O astfel de definiţie necondiţionată a suveranităţii este de neacceptat în lumea de azi.

Dar, oricîte negocieri s-ar duce în sediul de la New York, situaţia nu se va schimba. Ceea ce contează sînt instrucţiunile primite de la Beijing de ambasadorul Chinei la ONU. În acest caz, Ban trebuie să petreacă ceva timp în capitala chineză şi să promoveze ideea că guvernele au obligaţia să-şi protejeze cetăţenii, iar cînd nu reuşesc s-o facă (aşa cum s-a întîmplat în cazul Guvernului sudanez), ele îşi pierd din avantajele care în mod normal sînt asociate noţiunii de suveranitate.

Ban nu poate să reformeze Consiliul de Securitate pentru a reflecta mai bine realităţile acestei epoci. Dar poate să promoveze ideea că state precum Japonia, India, Germania şi altele merită să joace un rol mai mare în cel mai important organism al Naţiunilor Unite, unul pe măsura puterii şi a statutului lor. Încă o dată, ONU bate pasul pe loc, nu din cauza organizaţiei în sine, ci din cauza membrilor acesteia care se află la conducere şi care nu pot să cadă de acord cu privire la schimbarea care trebuie făcută.

Ban poate, de asemenea, să susţină poziţia potrivit căreia nu există nici o justificare pentru terorism – definit ca un rău internaţional provocat civililor în scopuri politice. Nu numai guvernele, dar şi liderii religioşi şi alţi lideri trebuie să fie convinşi să condamne terorismul, blamîndu-i şi delegitimîndu-i pe cei care-l practică. Poziţia de secretar general îl obligă să declare în mod repetat şi răspicat acest lucru.

Există alte două zone unde pot să apară schimbări practice şi realiste. Ban ar trebui să sprijine crearea unui mecanism internaţional care să permită guvernelor accesul (nu şi controlul fizic) la tehnicile de îmbogăţire a uraniului şi plutoniului, în scopul producerii de energie electrică. O astfel de inovaţie ar putea împiedica răspîndirea armelor şi materialelor nucleare şi ar contribui totodată la reducerea consumului de petrol şi gaze şi, implicit, la reducerea procesului de încălzire globală.

O altă zonă în care secretarul general poate acţiona este menţinerea păcii. Crearea unei forţe internaţionale, aflată sub controlul Naţiunilor Unite, nu este posibilă şi poate că nu este nici potrivită. Însă ONU poate să motiveze guvernele să menţină astfel de forţe la un înalt nivel de alertă, să stabilească standarde pentru echipament, pregătire şi profesionalismul trupelor.

Toate aceste sugestii subliniază ceea ce ar putea constitui cel mai important atu al oricărui secretar general: posibilitatea de a se face auzit. Ceea ce Ban alege să spună, cum şi unde s-o spună este de natură să-i crească sau să-i scadă influenţa. Cu cît mai multă influenţă va avea, cu atît va putea să facă mai multe lucruri.

Toate astea sînt cu atît mai importante acum datorită statutului Statelor Unite, cel mai puternic stat din lume, însă unul cu relaţii nu tocmai bune cu Naţiunile Unite. Sondajele de opinie indică faptul că ONU se bucură de sprijinul majorităţii opiniei publice americane. Însă există şi o doză de neîncredere în privinţa Naţiunilor Unite din partea unor segmente ale publicului american şi din partea elitelor americane.

Ban ar trebui să stea mai puţin la New York şi să petreacă mai mult timp în capitala americană sau în alte părţi ale ţării. Statele Unite au nevoie şi ar fi avantajate de un multilateralism eficient, dat fiind că provocările globale nu pot fi abordate de nici un stat care acţionează de unul singur. Statele Unite au nevoie de cooperare internaţională eficientă, mai ales acum, cînd sînt suprasolicitate din punct de vedere militar, economic şi politic, din cauza implicării în Irak şi Afganistan. Contribuţia la dezvoltarea unei relaţii mai bune între cea mai importantă organizaţie a lumii şi cel mai puternic membru al său ar însemna un pas extrem de important pentru mandatul noului secretar general.

Richard N. Haass *este preşedinte al Council on Foreign Relations şi autor al lucrării* The Opportunity: America's Moment to Alter History's Course.

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

traducere de Iulia BĂDESCU

PUBLICITATE

Un altfel de ziar de duminică!

Din 25 februarie

Doza ta sigură de bună dispoziție!

Alex. Leo ŞERBAN

Berlinala 57: filme categoria pană

Dacă cineva crede că e aşa o mare chestie să mergi zece zile la Berlin şi s-o vezi pe Jennifer Lopez într-unul din cele mai proaste filme făcute vreodată (şi Dumnezeu ştie cît de lungă e lista asta!), atunci îi cedez bucuros acreditarea mea la a 58-a ediţie a Berlinalei, din februarie 2008...

J.Lo über alles

Problema Berlinului (şi a tuturor celorlalte festivaluri mari, de „serie A": Cannes-ul şi Veneţia) este că trebuie să joace pe două etaje concomitent: etajul Comerţului (şi, din acest pdv, „market"-ul berlinez este în vădită creştere de importanţă) şi etajul Artei. Toată lumea ştie că e bine ca astea două să se afle pe acelaşi etaj, dar – la fel de bine – multă lume ştie că asta nu prea se-ntîmplă. Cel mai adesea Arta e sus, la mansardă, iar comerţul ocupă tot restul imobilului. Şi, în timp ce criticii de film vin la un mare festival pentru a vedea – în avanpremieră mondială – filmele despre care va vorbi toată lumea după aceea, jurnaliştii (generalişti, mondeni, eventual de cinema) vin aici pentru a vedea vedete sau a înregistra cifre: încasări, spectatori, suprafaţă „market" faţă de anii precedenţi etc. Rezultă un concert pe două voci („alto"-ul de la mansardă, „başii" de la parter...) care, atunci cînd festivalul s-a încheiat, se face cacofonie în capul bietului jurnalist; acesta trebuie să „relateze" Ce S-A Întîmplat Acolo... *Ce* să spună? *De unde* să înceapă? Să scrie despre ce-l interesează pe el, ca profesionist, sau ce-ar interesa publicul? Nu s-ar putea combina, acestea două? Răspunsul este: doar uneori. Rareori. Ca Arta şi Comerţul.

La Berlin, aşadar – mai precis, la a 58-a ediţie a Berlinalei – a descins, anul acesta, faimoasa (pentru unii) Jennifer Lopez. Cei pentru care această duduie este faimoasă îi spun, îndeobşte, „J.Lo". În fine. Ce vreau *eu* să spun este că, sincer vorbind, Berlinul este *ultimul* loc (festival) din lume unde te-ai aştepta să poposească diva J.Lo! La Cannes, da (nu s-a dus pînă şi Paris Hilton?!). La Veneţia, cu siguranţă (e-un oraş superb şi se mănîncă bine). Dar Berlinul şi-a făcut o reputaţie – bine întreţinută, de la venirea actualului director al Berlinalei, Herr Dieter Kosslick – de festival *serios, solid,* auster chiar. „Glamour"-ul era ultimul pe lista priorităţilor: erau privilegiate filmele angajate, cu agendă politică şi „cu Mesaj". Pe-aici îşi face apariţia, cam la doi ani o dată, britanicul Michael Winterbottom, cineast anti-glamour prin excelenţă, om de stînga, combativ şi ultimativ – un fel de Ken Loach mai arătos. După cum, tot aici, filmele cele mai incomode – la limita documentarului, pline de patos şi participare – sînt de regulă premiate de jurii supersensibile, la limita lacrimei: cum a fost cazul, anul trecut, cu bosniacul *Grbavica,* peliculă destul de oarecare, făcută de o tînără necunoscută, care „reconstituia", cu „dăruire şi curaj", „o pagină dureroasă din istoria fostei Iugoslavii" – se pare (eu nu l-am văzut).

Ei bine, *aici* a descins, aşadar, „diva divelor" J.Lo – dar nu doar cu soţul (cu nume antic, Mark Anthony), ci şi cu un film *(Bordertown)* care, bag mîna-n foc, dacă preşedintă a juriului ar fi fost – ca anul trecut – sensibiloasa Charlotte Rampling, ar fi primit Ursul de Aur *ex-aequo* cu *Grbavica!* Căci, aşa cum filmul bosniac povestea cazurile unor femei violate în timpul conflictelor interetnice, care au născut copii nedoriţi, filmul mexican povesteşte cazurilor unor femei – lucrătoare în *„maquiladoras",* fabricuţe din Mexic unde se munceşte mai mult pentru bani mai puţini – care sînt violate şi nu mai ajung să nască nimic pentru că sînt ucise. Într-o astfel de localitate „coboară", deci (strict cartografic vorbind, căci din Chicago, Estados Unidos), o reporteriţă răzbătătoare (Jennifer „from the block"), care

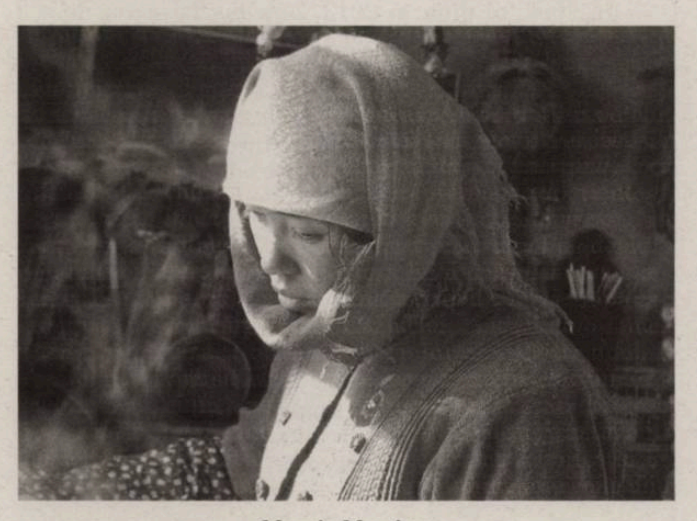

Maya's Marriage

La vie en rose

miroase un subiect tare şi vrea să dea lovitura. Poanta *cea mai* tare: Lopez, în film, nu ştie spaniola! Pe ea o cheamă, de fapt, Helen, şi – în ciuda tenului măsliniu (care poate să-i vină şi de la supradoză de solar) – n-are nici în clin, nici în mînecă, *nada* cu cultura latino... Aici, ea îl reîntîlneşte pe Antonio Banderas (promo-ul filmului făcea mare caz de întîlnirea celor două staruri hispanice în acelaşi film), al cărui singur lucru memorabil este o pieptănătură cu breton ce pare o căciulă trasă adînc pe frunte. Helen / J.Lo întreabă, se bagă, se cară, se caţără, fuge, se ascunde, este – ea însăşi – la un pas de-a fi violată (mai departe nici nu vrei să te gîndeşti...), dar, în toate aceste întreprinderi, nu varsă nici o picătură de mascara. Pînă la urmă, poate că filmul acesta – regizat de Gregory Nava, cel care a lansat-o pe Lopez cu *Selena* – chiar asta vrea să demonstreze: cînd vine vorba de o cauză dreaptă (una care să merite implicarea unui star de calibrul lui Jennifer Lopez), mascara nu mai contează... dar nu în sensul că-ţi curge pe obraji, ci în acela că nu se ia. Un fel de reclamă adică – ceva de genul: J.Lo (plete în vînt, uşor asudată după o alergătură printr-un lanţ de *maquiladoras)* se opreşte cu faţa la camera de filmat, îşi dă la o parte o şuviţă rebelă şi spune, cu accent de portoricană: „Implicarea mea în acţiuni Amnesty International nu mă împiedică să folosesc cea mai bună mascara din lume – marca X!".

Lăsînd gluma la o parte, J.Lo chiar a luat un premiu Amnesty pentru implicarea în acest film (la care a fost şi producătoare), acesta fiind singurul premiu la care putea spera. Întrebarea este: a fost Herr Kosslick conştient de cît de catastrofal este acest film? Dacă da, de ce l-a inclus în competiţie? Dacă nu, cine ar fi trebuit să fie conştient, în locul lui?!

Dar răspunsul este mult mai simplu: nu am nici un dubiu că prezenţa acestui film (de nivel OTV) în selecţia Berlinalei nu se datorează nici „neatenţiei" lui Kosslick, nici prostului său gust, ci unui calcul cît se poate de străveziu: *fără* acest film, diva Lopez nu ar fi venit la Berlin, punct. Preţiosul său picior nu ar fi călcat pe covorul roşu din Marlene Dietrich Platz dacă Herr Kosslick, în marea sa mărinimie şi înţelepciune (ambele, comerciale) nu i-ar fi dat asigurări că subproducţia pe care a produs-o va avea parte de onorurile competiţiei... Căci, dacă e vorba de bani („über alles"), J.Lo ştie prea bine cu ce se mănîncă aceştia. Iar dacă măreţul „Festival du film" (Cannes-ul, adică) a putut să dea cca două sute de para pentru Paris (Hilton), Berlinala a dat doar un film; tot compromis se cheamă, dar e mai ieftin.

Pană, pene şi jumulituri

Dacă *Bordertown* ar fi fost *singurul* film prost din competiţie, s-ar mai fi închis ochii. Dar cantitatea de pelicule de categoria pană prezentă în Berlinală a fost greu de înghiţit...

Şi nu numai în competiţie; dacă ar fi să caracterizez, într-o frază, ce s-a văzut la Berlin, aş zice că Urşii au zburat pe fereastră, locul lor fiind luat de orătănii.

Să fiu bine înţeles: nu sînt genul care să se prăpădească după peliculele „grele"! Consider că poţi spune lucruri grave şi serioase *şi* în filme mai graţioase – de pildă în comedii. Iar mesajele importante nu trebuie transmise doar în drame absconse şi „capodopere" laborioase, ci şi în filme „de consum", *entertaining,* destinate unui public mai larg. Dar, atunci cînd media peliculelor văzute într-un festival este dată de *acest* gen de filme, ceva nu e în regulă. Un festival (se presupune că) nu e un simplu „market" – o piaţă de unde-ţi iei porţia de distracţie aşa cum ai deschide televizorul: pentru distracţie – *numai* pentru distracţie – există, cum spuneam, televizorul... De la un festival (şi mai ales unul de calibrul Berlinului) se aşteaptă altceva: filme îndrăzneţe, problematice, dacă se poate – revelaţii. Or, acestea au lipsit cu desăvîrşire de la ediţia 57! Au fost filme simpatice (unele), plăcute, ataşante, dar insignifiante. Cu fiece zi care trecea, mutrele cronicarilor erau tot mai plouate. La final, nici n-au mai avut energie să ţipe: tonul general a fost de ediţie călduţă, drăguţă, *gemütlich*. Un fel de „La vie en rose" (titlul filmului de deschidere, regizat de Olivier Dahan, despre viaţa lui Edith Piaf) pe durata celor zece zile de festival. Afară sufla vîntul, era un frig de crăpau pietrele (iarna, la Berlin, nu-i ca primăvara la Cannes sau vara la Veneţia), dar înăuntru, în sălile adunate într-un perimetru de nici un kilometru pătrat, pînă şi dramele cele mai crunte aveau un uşor aer pastel...

Cum naiba? Habar n-am. La *La vie en rose,* de pildă (titlul „internaţional" al franţuzescului *La Môme),* senzaţia a fost de biografie „curăţică", bine făcută, dar cam fadă – singurul *boom* al filmului fiind interpretarea pîrjolitoare a tinerei Marion Cotillard, care arde de tot în acest rol dificil. În franceză, „piaf" înseamnă vrăbiuţă (pseudonimul i l-a găsit Louis Leplée, jucat de Gérard Depardieu), iar Cotillard / Piaf chiar dă impresia unei păsări ce se apropie de foc, îşi pîrleşte aripile, ştie că va sfîrşi jumulită de viaţă, dar nu poate renunţa: „Non, je ne regrette rien" este – cum spune şi ea – chiar viaţa ei, iar viaţa ei a fost Muzică, iar Muzica a fost un foc care a făcut-o să ardă pe scenă pînă la ultima suflare. Este un film ambiţios şi destul de reuşit (mizanscena cînd află de moartea iubitului ei Marcel Cerdan este surprinzătoare, amintind de Cassavetes!), dar care nu este totuşi – pînă la urmă – decît un suport pentru formidabila Cotillard şi Vocea (unică) a lui Piaf... Şi totuşi, Marion Cotillard nu a fost considerată demnă de a lua premiul de interpretare feminină, fiindu-i preferată insipida, aseptica şi inexpresiva Nina Hoss, din *Yella* de Christian Petzold! *Este al treilea premiu consecutiv luat de o actriţă germană la Berlin – Wirklich,* cred că e deja prea mult!! Cred că cineva trebuie să mai ia o pauză. Cred că cineva ar trebui să le spună juraţilor că gratitudinea faţă de Berlinală este un lucru frumos, dar că se poate exprima şi în alt fel. Şi nici Romola Garai – actriţa din filmul de închidere (Berlinala a avut patru filme franţuzeşti în competiţie, dar premiu n-a luat nici unul!), foarte agreabilul şi destul de neobişnuitul *Angel* – nu pare să fi avut vreo şansă, deşi ar fi meritat: regizat de François Ozon, filmul este turnat în Anglia, jucat de actori englezi, vorbit (evident) în engleză, ceea ce-l face mai degrabă o ciudăţenie: mă-ntreb, oare la anul, pe vremea asta, va fi nominalizat la César-uri pentru „Cel mai bun film străin" (precum *Letters from Iwo Jima* al lui Eastwood la Globuri)? Nu-i exclus... Oricum, merită văzut – ca şi foarte franţuzeştile *Ne touchez pas la hâche* al lui Jacques Rivette (după Balzac) şi *Les Témoins* al lui André Téchiné; francezii au venit cu filme solide, uneori interesante, chit că – pe undeva – „soft": ecranizarea veteranului Rivette e unul din cele mai scurte filme ale sale, de numai 2 ore şi un sfert (un Rivette „adevărat" bate peste 3 ore!), în timp ce noul film al lui Téchiné, care povesteşte începuturile maladiei SIDA în Franţa, are un ritm de *policier* şi ton mai curînd senin...

Ce mai merita văzut, la Berlinală? Punînd toate secţiunile la un loc, filmul care a luat Ursul de Aur (chinezescul *Tuya's Marriage),* curat, cinstit şi dintr-o bucată, cu o regie eficientă, o imagine bună şi o protagonistă excelentă; italianul *In memoria di me,* cu totul „altfel" decît filmele italiene din ultimul timp (sec, auster, aproape bressonian); cele două „filme cu *good* în titlu" *(The Good German,* respectiv *The Good Shepherd),* primul regizat de mereu-altul Steven Soderbergh, al doilea de uneori-regizorul Robert De Niro (primul a avut cronici catastrofale în SUA, n-am înţeles de ce!) – filme care, poate nu întîmplător, se întorc în istoria destul de recentă; *Interview* al lui Steve Buscemi (alt actor convertit la regie), un „remake" – de fapt – al unui film făcut de cineastul olandez Theo Van Gogh (asasinat în plină stradă de un extremist islamic), cu Buscemi însuşi şi o senzaţională Sienna Miller (în secţiunea „Panorama"); filmele-din-afara-competiţiei *(The Walker* al preşedintelui juriului, Paul Schrader, cu un de-nerecunoscut Woody Harrelson, şi *Notes on a Scandal* al lui Sir Richard Eyre, cu prodigioasele Judi Dench şi Cate Blanchett); unu-două documentare; şi, poate ceva-ceva pe la scurtmetraje...

Categoria pană, cum vă spuneam.

Dana BALAN

Unde se mai ascunde Peter Pan

– sau despre binefacerile postume ale lui Erasmus şi Socrates –

După cinci luni petrecute în Catalunya la universitatea din Lleida, naiv să fii, şi să nu vezi că o specie aparte de studenţi se plimbă relaxaţi pe holuri. Sînt cei mai îndrăciţi în ale coafurilor rasta *şi* piercing-*uri, cei mai zgomotoşi şi cei mai fericiţi, dornici să lege prietenii rapide, de tipul Coca Cola light, adică fără efect de durată. Ei sînt studenţii Peter Pan, au fanteziile lor şi un statut aparte, dar adevărul e că, după ce petrecerea va lua sfîrşit, vor fi deja jumătate restanţieri, un sfert aproape dependenţi de droguri şi un sfert nostalgici pe viaţă. Restul se vor întoarce sănătoşi acasă şi vor fi aspru judecaţi că nu s-au distrat, iar poveştile lor vor fi luate drept frustrări.*

Totul începe cu un pic de teamă

Cum aş putea să încep exorcizarea de amintiri, primul semn al dorinţei de a uita, cu altcineva decît tine, Antonella. Aveai 19 ani cînd ne-am cunoscut, veniseşi cu părinţii pe vapor tocmai din Italia şi încă mai fumai pe ascuns. Iubitul tău, de la 15 ani, rămăsese în Roma, la studii serioase de economie, cu jurămînt să îţi dea bip din jumătate în jumătate de oră, vreme de cinci luni. Îţi plăcea să mergi la biserica de pe Calle Major, în fiecare duminică, şi să ne ţii apoi mici predici de morală, pe care le acceptam, cu nasul în farfurie şi cu mare efort să nu îţi rîdem în faţă. Dar cum puteai să spui, Antonella, că fecioria din frică de Dumnezeu e mai curată decît iubirea din voinţa inimii tale?

Arianna, tu veniseşi pe acelaşi vapor, însă mai mult ca să fugi de o dezamăgire în dragoste, de parcă Spania ar fi o mănăstire unde îţi ascunzi eşecurile de ochii lumii. Mereu răcită, indispusă şi cu frica ta inexplicabilă de negri, pe care îi „cunoşteai" din copilăria în Torino, unde pentru toţi imigranţii obraznici „numai poliţia şi statul sînt vinovate pentru că nu ştiu să-i controleze". Dar parcă stabilisem că pe pămînt sînt şi bune, şi rele, că poate chiar nici nu există bun şi rău, ci doar plute în derivă între aceste două insule imaginare.

Şi apoi, să fie oare chiar teama ce îţi inspirau afro-americanii de doi metri, înţepeniţi în zilele de sîmbătă şi duminică, pe Calle Major, vînzînd baloane colorate în formă de inimă, curele şi poşete imitaţie Louis Vuitton, CD-uri piratate şi eşarfe? Mie mi se păreau blînzi şi doar ameţiţi de foame, la prînz. Nu crezi că Africa e prea aproape, la doi paşi, ca să mai impui în faţa lor o politică a izolării?

Uite, Francesca a putut să fie prietenă cu toată lumea şi cu nimeni, să studieze ştiinţe politice fără să poată spune exact ce este ONU şi UNICEF, pentru că mai ales o va interesa, cu siguranţă, să activeze în „căpuşe", pentru organizaţii non-guvernamentale. A copiat la un examen – ce altceva putea face după mai bine de patru luni de petreceri şi călătorii? – şi acum organizează un grup de iniţiativă prin care să îl convingă pe profesor că nu e corect să repete examenul în septembrie, „sîntem aici cu bursă, sîntem erasmuşi, trebuie, trebuie să luăm examenele". Dar oare ce va spune profesorul, plictisit de aceeaşi poveste? În fiecare an italienii fac cîte un grup de iniţiativă, cînd deja iniţiativa e inutilă.

Se caută mereu cîte un vinovat

Poate că vinovat nu e nimeni altul decît mexicanul Nestor, cu ochii de absint, organizator de *fiestas* şi coagulator de găşti, un dandy perfect şi un viitor străluciţ avocat în apărarea misoginismului. Sau poate şi mai vinovat pentru notele dezastruoase ale multor fete de aici e polonezul Derek, cu nenorocitele sale cămăşi în stil jamaican, care au generat confuzie colectivă şi hipnoză estivală: chiar şi cînd

© D. Bălan

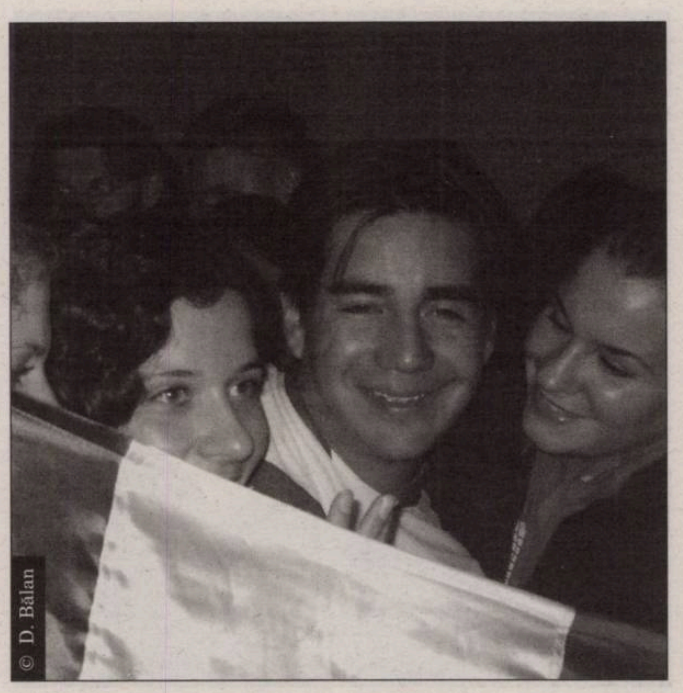
© D. Bălan

afară crăpau pietrele de frig, podeaua părea o plajă, iar petrecerile se învîrteau în jurul aceleiaşi sticle de *vodka,* folosită apoi pentru un cunoscut joc american, „de-a pupatul".

Au fost însă şi unii care au dus crucea pînă la capăt. Aşa turbat cum erai de „ciocolata" încălzită la brichetă, amestecată în tutun şi apoi învîrtită în foiţa de ţigară, ca pe marijuana sau oricare altă buruiană, Francesco, tot ai reuşit să ajungi la examenul de estetică. Aveai o privire speriată atunci, parcă erai un elev de gimnaziu scos la tablă, doar în şosete. Ai avut însă mare curaj şi ai participat, aşa că, orice s-ar întîmpla, nu eşti un *loser.* De ce să nu recunoaştem, profesoara ne-a permis să scriem în catalană, spaniolă, engleză, franceză sau italiană, ce puteai cere mai mult decît inspiraţie şi curaj să îl compari pe Pascal Bruckner cu Manzoni, faimos pentru a sa cutie maro, „producţie mai 1971", a se conserva spre gloria scatologiei în artă...

Profeţiile lui Zygmunt Bauman

Giovanni, tu ai ales să rămîi panicat acasă şi să dormi, sperînd că examenele vor fi trecut a doua zi. Cum aş putea să te uit tocmai pe tine, şi mai ales gluma ta din primele zile aici, cînd alergam toţi, de dimineaţă pînă seara, să ne găsim cîte un apartament pe care să-l numim „acasă", pentru jumătate de an sau şi mai mult. „Alo? Aveţi un apartament cu cinci camere... Da, da, sîntem cinci studenţi, patru italieni şi o fată din România... Aaa, nu închiriaţi nimic pentru români? La revedere!" Puseseşi receptorul în furcă şi aşteptai să îţi arăt ce înseamnă rîsu'-plînsu'.

Ne-am întors însă fiecare la Hostel Mundial şi – aşa cum bine avea să decidă Viviana, în înţelepciunea ei de 25 de primăveri, că în lumea asta „fiecare e pentru el!" – ne-am despărţit în speranţa că vom avea mai mult noroc aşa. Ce bucuros ar fi fost să ne vadă Bauman, profetul postmodernismului, aşa lipsiţi de solidaritate şi dezbinaţi de un egoism precoce! Şi chiar că am avut mai mult noroc aşa.

De ce se fac economii în zona selectă a oraşului

Află, Giovanni, că acum locuiesc în Zona Alta a oraşului. Chiar pe strada Doctor Fleming, o zonă selectă – cum s-ar spune –, pentru că totul e din marmură pe aici şi totodată e singurul loc din oraş unde se vînd la parter blănuri de mii de euro, chiar şi pantofi de golf.

Ce contează că vecinii de la etajul şase, nişte inofensivi studenţi îndopaţi de ierburi şi coca, bat cu mătura în tavanul lor ca să înţeleagă podeaua noastră, ce contează că se fac economii drastice la gaz, pînă într-acolo încît colegele de apartament poartă fular prin casă, încălzindu-se cu visul cumpărăturilor din sezonul de reduceri. E doar perioada în care toate suferinţele se răscumpără şi toţi poartă în ochi un zîmbet de parcă ar fi inhalat opiu, ce contează, la urma urmei, micile contradicţii, atîta vreme cît ne înconjoară, din toate părţile, marmura? Tu, Alexandru, trebuie să fi luat nişte substanţe foarte halucinogene de vreme ce îţi plăcea să te faci de rîs cu bună ştiinţă. Veniseşi din Arad în Lleida, probabil cu autocarul Atlassib, acum trei ani, şi îmi vorbeai deja în englezeşte, pe holuri, la universitate. Nici pînă azi nu mi-ai răspuns unde se întîlnesc românii din Lleida, la biserica de lîngă staţia de tren sau în restaurantul românesc? Unde se întîlnesc, pentru că trebuie să se întîlnească şi în altă parte decît în Carrefour, sîmbătă de sîmbătă, în faţa standului cu produse din România, adică zacuscă şi fasole, dar nu de orice fel, ci, din tot supermarketul, cele mai scumpe.

Despre românii de aici însă, cel mai bine putea vorbi profesorul Lladonosa, cu felul său ciudat de a ne sprijini, făcîndu-ne lobby şi reclamă în toate părţile, adică punînd cîrje unor studenţi care deja alergau. Neapărat, înainte să plec, trebuie să îi spun ce cred despre Catalunya şi catalani. Dar oare chiar contează părerea mea? De ce nu ar putea să îşi asume dorinţa de a se rupe de mama Spanie, din motive economice, sătui să ţină în picioare regiuni sărace, fără să se intereseze de cum percep străinii un aşa egoism? Moda autonomiei te-a energizat pînă şi pe tine, Attila. Visai cu glas tare la o Transilvanie de capul ei, însă cu legi ungureşti, dar uite că nu ne-am învrăjbit şi am reuşit să împărţim o carte, pe aceeaşi bancă, la orele de spaniolă. Ironiile însă ca săgeţile zburau între noi... Atît ne rămîne, de fapt, să facem mici ironii cînd nu ştim ce să răspundem la gafele celorlalţi. Pe tine, Orçun, ştiu că o să te uimească mereu întrebarea „şi voi cum sărbătoriţi Crăciunul în Turcia?". Ai plecat la timp, înainte să devii, ca Aral, „turcul". „Şi zici că vine şi turcul la petrecere?", „A, uite, a venit turcul. Salam Alecum!"...

Bursele Socrates / Erasmus vor rămîne probabil pentru mulţi drept cel mai grozav lucru din viaţa lor. Se spune că mereu pun mîna pe banii ăştia studenţii cei mai aprigi, arcaşi de meserie la panoul cu 10, însă odată plecaţi de acasă, mulţi se urcă în barca lui Peter Pan şi nici că mai vor să coboare.

Educaţie europeană

Programul european *Erasmus* a fost înfiinţat la 15 iunie 1987, în scopul schimburilor de studenţi, dar şi de profesori, între instituţii de învăţămînt superior din Uniunea Europeană. De altfel, însăşi denumirea sa este lămuritoare: ea nu reprezintă doar numele lui Erasmus din Rotterdam, al unei faimoase şcoli medievale, ci şi, în acelaşi timp, acronimul titlului „European Community Action Scheme for the Mobility of University Students". În fiecare an, mai mult de 150 000 de studioşi beneficiază de programele sale. Începînd cu anul academic 1995/96, *Erasmus* a fost încorporat ca secţiune distinctă în programul european *Socrates,* iniţiat la 14 martie 1995 şi propunîndu-şi asigurarea unui învăţămînt european la toate nivelurile. *Socrates* a cuprins, pînă în anul 2000, pe lîngă *Erasmus,* şi alte secţiuni: *Comenius* – destinat cooperării în învăţămîntul preuniversitar, prin parteneriate între şcoli şi universităţi, prin perfecţionarea pregătirii profesorilor, prin educarea copiilor din familii de lucrători migranţi, romi; *Lingua* – privind proiectele educaţionale pentru învăţarea limbilor străine; *Euridice* – pentru schimbul şi colectarea informaţiilor despre sistemele şi politicile educaţionale. Din anul 2000, pînă în 2006, etapa *Socrates II* a adăugat şi alte programe, printre care: *Grundtvig* – educaţia pentru adulţi şi *Minerva* – învăţămîntul deschis şi la distanţă / tehnologii de informare şi comunicare.

În 2007, şi pînă în 2013, *Lifelong Learning* le-a înlocuit pe cele existente pînă în 2006. Acesta cuprinde patru programe privind educaţia şcolară *(Comenius),* învăţămîntul universitar *(Erasmus),* cel profesional *(Leonardo da Vinci),* educaţia adulţilor *(Grundtvig),* şi un program *Jean Monnet* axat pe Integrare europeană şi pe sprijinirea instituţiilor importante din domeniu. Bugetul *Lifelong Learning* va fi de 6970 milioane de euro pe întreaga perioadă. Scopul său este de a contribui la dezvoltarea comunităţii europene ca o societate a cunoaşterii avansate, cu o dezvoltare economică susţinută, mai multe locuri de muncă şi o mai mare coeziune socială.

Folosind *Erasmus,* studenţii din Europa pot studia într-o instituţie parteneră într-una din ţările Uniunii. Li se oferă sprijin financiar, timp de 3-12 luni, o singură dată în viaţă. Studiile sînt recunoscute la întoarcerea în ţară pe baza Sistemului European de Credite Transferabile (ECTS). **(I. P.)**

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Dileme cotidiene

Stăm de cinci minute cu meniul în faţă fără să ne hotărîm: aş bea un şpriţ, dar nu-i destul de cald afară şi e prea mult soare pentru un Merlot sau un Pinot Noir. Amicul meu ar bea o bere. Într-un tîrziu cerem un *rozé*, „Vinul cavalerului“. Vinul e uşor, bun, decizia a fost grea. Şi e abia începutul.

– Îi iei mărţişor?

Habar n-am. Nu ştiu. De fapt, mi se pare penibil să mă duc acasă cu veşnicul mărţişor şi atît. Am auzit că în ultimii ani se poartă cadourile consistente de 1 Martie: maşini, bijuterii, bilete de avion pentru o excursie romantică la Paris...

– Dar tu?

Nu s-a decis. Soarbe lung din pahar şi rosteşte greu, ca sub anchetă:

– Am găsit un model de inel, dar nu ştiu dacă i-ar plăcea din aur galben sau din aur alb. Şi, de fapt, nu ştiu nici dacă i-ar plăcea inelul!

– Pui sau peşte?

Chelnerul ne priveşte cu zîmbet larg. Eu mă încrunt, amicul meu se cufundă din nou în menu. Urmează o serie lungă de întrebări: ce peşte, în ce fel, ce garnitură, poate, ar fi mai bine pui... În cele din urmă, îl lăsăm pe chelner să aleagă.

– Ai găsit şcoală pentru cea mică?

N-am găsit. De fapt, am găsit vreo patru, dar n-am reuşit să decid care dintre ele ar fi cea mai potrivită. Şcoală publică sau şcoală particulară? Şi dacă e particulară, de unde ştiu eu că e mai bună decît cea publică?! Şi viceversa!

– Dar tu, ce-ai făcut cu Maria?

Maria e mare. E la facultate, deşi corect ar fi să spun că e la facultăţi. La trei: Jurnalistică, ASE şi Drept. Două cu taxă, una fără. Nu s-au putut decide în familie. El a vrut-o la Jurnalistică, nevastă-sa, la Drept. Iar copilul a vrut ASE. Şi aşa a rămas: la toate.

Sună un telefon. Într-o secundă masa se umple de mobile; şase bucăţi, cîte trei de căciulă. Ne bufneşte rîsul.

– Nici tu nu poţi să renunţi?

Nu pot. Pe unul dintre ele am un număr alocat de pe la începuturile telefoniei mobile şi mă mai sună cîte un amic din facultate sau vreunul dintre colegii de liceu aflaţi azi în Canada sau SUA. Celelalte două sînt numere de serviciu. De la două locuri de muncă, evident. Două din trei.

– De ce nu renunţi la radio? Sau la TV?

Nu-i răspund. Eu oftez, el zîmbeşte. De data asta îi sună lui telefonul. O alintă „pui mic“ şi-i spune că e într-o întîlnire. Nici nu închide bine şi mai vine un apel. E o „frumuseţe scumpă“ căreia îi promite că vor lua cina împreună. Mă bufneşte rîsul.

– Ai rămas la fel, ai grijă să nu le-ncurci!

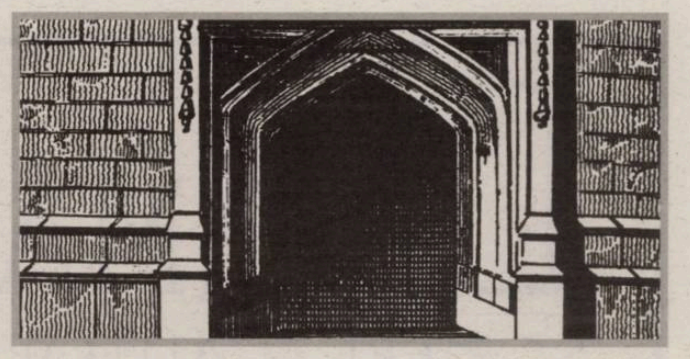

Rîde şi el:

– Ce să fac, dacă nu mă pot decide...

Am făcut fifty-fifty după ce ne-am contrat zece minute pe tema achitării notei de plată. Cînd am plecat, am avut senzaţia că aud un oftat de uşurare ieşind din pieptul chelnerului. Ne strîngem mîinile şi amicul se urcă în maşină:

– Încotro?

Habar n-am. M-aş duce acasă, dar ar trebui să aleg între a citi şi a mă uita la televizor. Ce să citesc şi la ce program să mă uit? Mai bine mă plimb. Sau mai bine dorm?! Dar o fi bine să dorm de la ora asta? Trec pe lîngă o tarabă cu mărţişoare.

– Vă dau unul?

Am luat trei. O să mă plimb puţin, o să aleg unul, apoi ajung acasă, citesc două pagini, mă uit puţin la televizor şi-o să dorm liniştit. Am zis!

FELIX ŞI PINOCCHIO PREFERĂ UN INEL DUBIOS, MĂI-MĂI, NU AVEREA LUI BILL GATES LA MÎNA A DOUA

● Protest. Apariţia unor personaje foarte simpatice precum Felix motanul şi Pinocchio printre injuriile cu care se gratulează politicienii noştri nu numai că bagatelizează stupid conflictele vieţii noastre parlamentare, dar dovedeşte totodată o incultură artistică şi sentimentală deplorabilă. (**R. C.**)

● Scriitoarea maghiară Agota Kristof, autoarea unei trilogii mult traduse, îi povesteşte unui reporter spaniol, în casa ei elveţiană de la Neuchâtel, că literatura a ajuns să o intereseze din ce în ce mai puţin, după 12 ani de tăcere, trei copii, două căsnicii şi un stagiu amuţitor într-o fabrică de ceasuri elveţiene. N-o interesează nici premiile pe care nu le mai încasează nici sub formă de cecuri, n-o interesează nici Ungaria postcomunistă, nici faptul că e pe lista scurtă a Premiului Nobel. Preferă să se uite la televizor şi să citească romane poliţiste. Iar la întrebarea disperat-neinspirată a spaniolului „Credeţi în sentimente?“, Agota Kristof răspunde, zîmbind cu acea cordialitate pe care numai provincia helvetă ţi-o poate injecta în creier: „Nu.“(**S. S.**)

● Apropo de prostituarea artiştilor, în suplimentul TV al *Evenimentului zilei*, Cătălina Mustaţă face reclamă inelului Luxor „de origine egipteană“ care „schimbă viaţa instantaneu, cu extraordinara lui forţă“, îndemnînd oamenii naivi şi necăjiţi să dea banii pe o tablă de inel în valoare de 69 de lei plus taxe poştale: „De cînd port inelul parcă am intrat într-o spirală a fericirii... La două zile după ce mi-am pus inelul, am primit un rol important...“ şi tot aşa pe două pagini despre apartament, călătorii, bani etc. Măcar s-a rezolvat un mister: succesul teatral (mediocru) al Cătălinei Mustaţă se datorează, de fapt, unui inel dubios şi nu caracterului, talentului sau instinctului artistic (pe care, indirect, ea singură acceptă că nu le are). (**M. C.**)

● Abia întors după un periplu european de o lună, deschid televizorul – şi ce văd? Pe canalul public, în direct şi la o oră de vîrf, pe preşedintele ţării vorbindu-i premierului ca la birtul satului, of-of, măi-măi... Îmi spune şi mie

Cu ochii-n 3,14

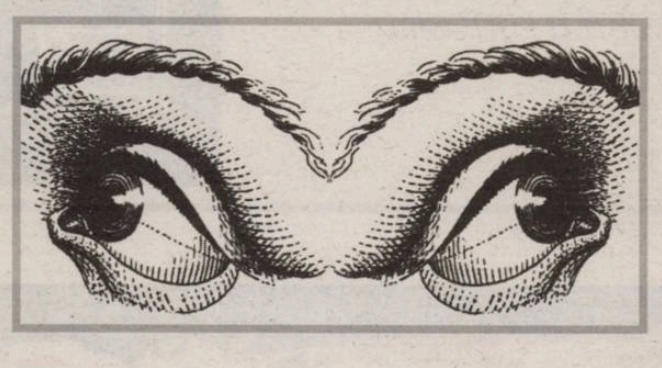

cineva cînd a devenit cuvîntul „european“ (ca în „Băi, animalule / europeanule!“) o insultă?! Şi cum este posibil ca un om care s-a (z)bătut, nu-i aşa, să ne „bage“ în Europa are – de fapt – o părere atît de proastă despre acest spaţiu cultural (ca în „Te bag eu acu' în Europa dumitale!“)? Zi, băi preşedinte! (**a. l. ş.**)

● Bill Gates i-a interzis fiicei sale de 10 ani, Jennifer Katharine, să stea la computer mai mult de 45 de minute pe zi. Frumos şi educativ, nimic de zis. Numai că, dacă acest bun exemplu ar fi aplicat de toţi părinţii din lume, mă tem că vînzările de programe şi jocuri (deci averea lui Bill Gates) ar scădea dramatic... (**M. V.**)

● Din goana maşinii, cum treci prin Buşteni spre Bucureşti, pe stînga, un magazin cu steagul Uniunii Europene pe firmă: „Europa second hand“. După ce m-am amuzat, naivă, mi-am dat seama că e totuşi un magazin de bun-simţ. Pe lîngă maşini, mobilă, haine... de ce n-am avea şi o Europă la mîna a doua? Că alta parcă nu ne permitem încă... (**S. G.**)

PAŞTELE CAILOR, MIEII AUTOHTONI ŞI DELINCVENŢII DAU „BUZZ“ LA TOALETĂ, PE BANI ŞI CU RAKIA GREŞITĂ

● Premierul a cerut zilele trecute ca în contractul cu Bechtel pentru autostrada din Transilvania să fie prevăzută obligativitatea respectării, de către firma constructoare, a termenelor stabilite sau, în caz contrar, să fie plătite penalităţi. Contractul cu Bechtel a fost negociat de Guvernul Năstase şi renegociat de guvernul Tăriceanu. Iar acum Guvernul (şi noi odată cu el) constată că, potrivit acestor negocieri, Bechtel ar putea să termine autostrada la Paştele Cailor, fără să-şi facă vreo problemă. (**A. M.**)

● Autorităţile noastre s-au grăbit să adopte normele europene în ceea ce priveşte ovinele şi acum mieii autohtoni nu se mai pot tranzacţiona decît dacă au cercel cu cip. (În paranteză fie spus, ţările dezvoltate ale Europei şi-au acordat o perioadă de 10-14 ani pînă să pună cercei la oi.) Rezultatul: importăm miei din Bulgaria, ţară care nu se preocupă de look-ul animalelor din ogradă. (**C. P.-B.**)

● În statul Arizona, un profesor care deţinea în computer sute de poze cu abuzuri sexuale asupra copiilor a fost condamnat la 100 de ani închisoare: fiecare poză a fost considerată un delict separat şi pedeapsa, aşa cum e ea înscrisă în legile statului, le-a cumulat. Morton Verger a spus că sancţiunea e disproporţionată în raport cu delictul şi a făcut apel: în alte state, pentru viol sau pentru crimă de gradul doi, pedeapsa e mai mică. Curtea Supremă n-a acceptat argumentul. Ar trebui ca delincvenţii să studieze mai bine legile înainte de a se apuca de treabă. O sentinţă în apel care să reducă pedeapsa cu vreo sută de ani ar fi fost de un real folos. (**M. B.**)

● Ar trebui să se adopte un „cod al bunelor maniere“ pentru Internet. Aşa, prind din zbor diferite opinii, sfaturi, nuanţe, însă nu ştiu dacă e bine sau nu să le aplic. De pildă, nu mai e politicos să trimiţi o invitaţie la zece persoane, iar cei care o primesc să se regăsească în lunga listă de adrese de e-mail (o personalizezi, „ascunzînd“ celelalte adrese). Eşti „ţăran“ dacă dai „buzz“ pe mess şi dacă trimiţi mesaje pe e-mail de tipul „scrisoarea sfîntului Anton“, daţi mai departe la încă şapte persoane. Eşti oarecum „ţăran“, dacă îţi pui poză pe mess şi e de bonton să fii *invisible*. Tot de bonton e ca, în timpul unei conversaţii, să trimiţi din cînd în cînd cîte o „emoţie“ cu zîmbet, rînjet sau tăvălit pe jos de rîs, chiar dacă persoana cu care vorbeşti nu zice nimic amuzant. O performanţă: o adolescentă se lăuda în autobuz că i-a dat papucii iubitului său pe mess, din două „emoţii“ şi trei vorbe! (**A. P.**)

● Condiţia umană este cu atît mai patetică cu cît o vedem oglindită în reclame. Dacă cea la vitaminele Spectrum, care asigură coeziunea şi subiectele de discuţie ale unui cuplu la o întîlnire amoroasă (?), este încă suportabilă, reclama la Prostenal, „un atu pentru prostată“, în care doi prieteni de vîrsta a treia se uită cu subînţeles superior la cel de-al treilea care se duce des la toaletă, este de-a dreptul deprimantă. (**I. P.**)

● Călătorind şi eu pe drumul de costişă ce vine de la Berlin, într-un fel de *business class* (precum Iaromira), am putut observa inevitabilul „degradeu“ al serviciilor cu cît mă apropiam de Românica... Aşadar: de la Berlin la Viena, la vagon de dormit clasa I, am fost singur în compartiment, cu apă la discreţie şi mic-dejun inclus; de la Viena la Buc., la aceeaşi categorie, a trebuit să dau conductorului (austriac!) 5 euro pentru a sta singur, *aceeaşi* sticluţă de apă era pe bani (2.20 euro!), iar de mic-dejun nici nu se punea problema... (**a. l. ş.**)

● Pe 14 februarie a.c., în centrul Sofiei, peste 3000 de bulgari au protestat energic – cea mai mare demonstraţie de stradă din ultimii ani într-o ţară mai curînd paşnică din acest punct de vedere. Motivul – ca-n Balcani. Guvernului local i s-a cerut să mărească salariile şi pensiile, iar Uniunii Europene i s-a cerut să renunţe la „pretenţia aberantă“ de a impune taxe pe producţia artizanală de tărie locală *(rakia)*. Om fi noi latini, dar ei tot sînt fraţii noştri! (**A. C.**)

● Nu obişnuiesc să sar ca ars la orice traducere greşită pe micul ecran. Mă prezum îngăduitor. Totuşi, stăruinţa cu care, într-un excelent documentar francez despre patima lecturii, *Memoriile* lui Saint Simon au fost atribuite Sfîntului Simon, mi se pare că *c'est un peu trop*. (**R. C.**)

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 2 martie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 10.
Doar 5,5 lei.

Din cuprins:

● INTERVIU cu Ana Blandiana:
„În lumea literară m-am simțit adesea străină“

● DOSAR: Erotism și literatură

● ANCHETĂ: Cînd v-ați îndrăgostit ultima oară?

● FRAGMENTE: Sanda Stolojan, *O versiune a melancoliei*

● REPORTAJ: „Circuitul cărții în natură“

● DOCUMENTE: N. Bagdasar, *Însemnări*

● *RECOMANDĂRI* ● *RECENZII* ● *NOUTĂȚI EDITORIALE*

Dilemateca
Îți dă de citit

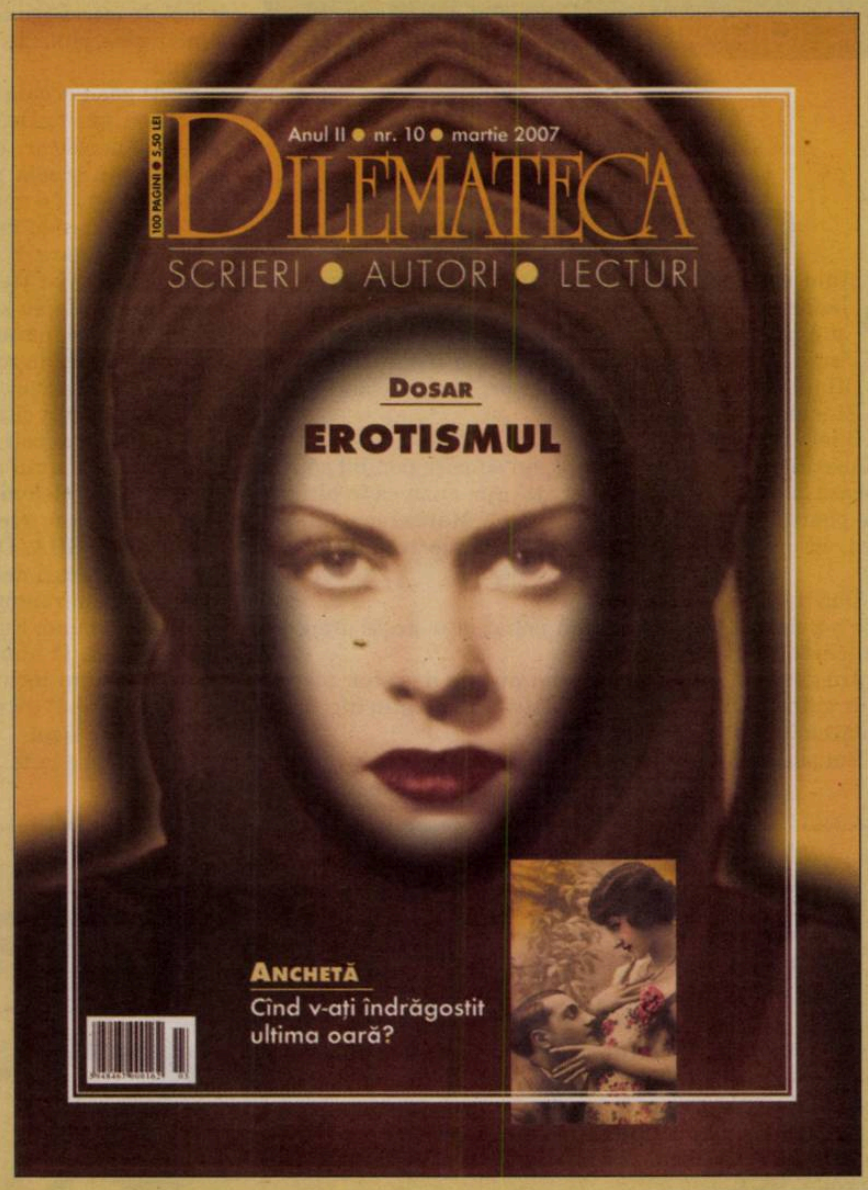

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **IV**, nr. **161** ● 9-15 martie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Despre politeţe“
pagina **3**

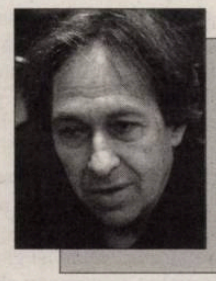

„Europa nu mai crede în propriile valori“
interviu cu
Pascal Bruckner
pagina **13**

Simona Sora
despre
Viaţă literară II
de Dan C. Mihăilescu
pagina **15**

Jmekeri şi fraeri

„Cel mai bun mod de a te păcăli singur este să te crezi mai şmecher decît ceilalţi.“

LA ROCHEFOUCAULD

5 948467 000155 09

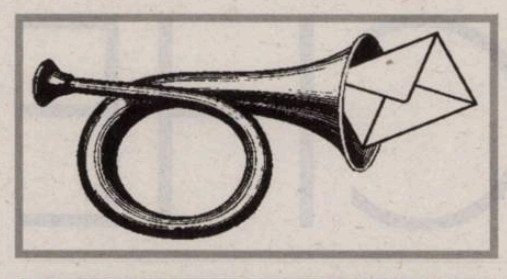

Actualităţi

„De ce mă deranjează cuvîntul căpşunari*?“*

Stimaţi dilematici,

Vă scriu aceste rînduri împins de disconfortul resimţit întîlnind în articolul domnului Pleşu din numărul 156 o referire la „căpşunari“, în cadrul unei contraargumentaţii legată de libera circulaţie a forţei de muncă în Europa.

Din context reiese destul de evident că termenul este folosit ca o referinţă generică la românii care muncesc în străinătate (argumentul ar pierde mult din forţă dacă şi-ar mărgini sfera la titularii unor contracte pe termen scurt, obţinute în urma unor selecţii umilitoare).

Oricît ar putea părea de insignificant şi marginal în contextul marilor idei dezbătute în articolul/replica/editorialul „incriminat“, fiind un român ce trăieşte de cîţiva ani în Italia mă simt îndreptăţit să protestez faţă de acest comportament lingvistic. Nu exclud totuşi complet existenţa unei legături între obiectul „jalbei“ mele şi miezul controversei, în speţă sensul şi îndreptăţirea marxismului şi a stîngii intelectuale într-o Românie Europeană (una din caracteristicile stîngii europene este atitudinea de deschidere şi toleranţă faţă de libera circulaţie a forţei de muncă şi a fenomenelor migratorii).

În textul dlui Pleşu eu văd punctul culminant al escaladării folosirii termenului „căpşunari“, un fenomen ce a început prin ziarele cu tiraj mare şi nivel scăzut al articolelor şi al publicului cititor, s-a strecurat apoi în limbajul jurnalelor de ştiri Radio şi TV, sfîrşind prin a invada şi presa „serioasă“.

Dar de ce mă deranjează aşa de mult acest cuvînt? „Căpşunar“ duce, desigur, cu gîndul la românii care lucrează în agricultură prin ţări vest-europene. Este vorba de oameni care practică în mod legal o meserie simplă, dar nu neapărat ruşinoasă. De ce ar trebui să fiu stînjenit de o eventuală asociere cu aceşti oameni? Eu sînt laureat în informatică şi desfăşor activităţi de o complexitate mult mai mare decît oricare activitate agricolă, dar poate că e o distincţie neinteresantă din perspectiva macroeconomică sau macrosocială a ziariştilor respectivi sau a cititorilor dînşilor. Diferenţele nu se opresc însă aici. O caracteristică a domeniului agricol este sezonalitatea, cei care desfăşoară astfel de activităţi încheie de cele mai multe ori contracte pe termen scurt, de la cîteva săptămîni la cîteva luni. O consecinţă importantă este că lucrătorii agricoli – „căpşunarii“ – nu se stabilesc în ţările angajatorilor, ci folosesc acest interval contractual pentru a strînge cît mai mulţi bani pe care să-i cheltuiască, odată întorşi acasă, împreună cu familia. Şederea lor în ţările Uniunii Europene constă aşadar într-un interval de cvasipenitenţă, caracterizat de cheltuieli reduse *(ergo* – alimentaţie proastă, rezidenţă în condiţii adeseori insalubre) şi de o integrare extrem de redusă cu sistemul de valori sociale al comunităţilor respective.

Totuşi, ar putea fi vorba de un fenomen de simplificare prin generalizare în scopuri gazetăreşti. „Românii care lucrează în străinătate“ e prea lung, aşa că se alege o meserie sau activitate din paleta celor practicate de românii „din afară“ şi se foloseşte ca denominator comun.

Poate că a devenit un termen „tehnic“, o convenţie jurnalistică, un sterotip de genul „căşti albastre“ – trupe de pace ONU (or avea ei şi alte elemente distinctive pe lîngă culoarea căştii). Ei bine, tocmai această ipoteză mă deranjează cel mai profund, pentru că intuiesc în spatele ei un „lapsus freudian“, un oarecare resentiment sau o prejudecată în raport cu românii de peste graniţă.

Să mă explic:

1. De ce „căpşunari“ şi nu „culegătorii de căpşuni“? De acord, e mai scurt. Dar cîte îndeletniciri nobile cunoaşteţi care să aibă terminaţia „-ar“? Mie îmi vin în minte „ţapinar“, „pietrar“, „zidar“ (meserii simple, manuale). Şi apoi „cuţitar“, „şmenar“. Se mai zice şi „pozar“, dar cu referire la fotograful de nunţi şi botezuri, spre deosebire de maestrul artist. Şi apoi vorbim de „dilematici“, nu de „dilemari“.

2. De ce tocmai căpşunile? Sigur că pentru o minte modernă şi „occidentalizată“, căpşună e un fruct senzual şi oarecum „aristocratic“. Pentru conştiinţa rurală românească este vorba totuşi de un fruct destul de nesemnificativ, care creşte prin fundul grădinilor, fără a avea nevoie de o îngrijire sistematică. Este o metaforă a lucrurilor mărunte. Prin extrapolare, „Nea Căpşună“ este o antonomază populară ce desemnează o persoană nesemnificativă în lumea satului (unde versiuni „moderne“ de tip Ion Gheorghe nu sînt relevante).

Nu cumva „căpşunar“ e un fel de sudalmă jurnalistico-intelectuală menită a disimula, în contextul atmosferei de deschidere şi ferment cultural ce caracterizează perioada postcomunistă în România şi mai ales etapa imediat pre-Europeană (mă refer desigur la aderarea la UE), primitivisme de tip „N-au mîncat salam cu soia – nu sînt demni de luat în seamă“? Sloganul, ieşit din fabrica propagandei securiste în '90, alături de alte asemenea „creaturi“ de succes emană dintr-o profundă cunoaştere a slăbiciunilor elementului uman ce suferise opresiunea comunistă. El nu se adresa raţiunii (cel puţin nu în cazul componentei educate a target-ului), ci frustrărilor pe care o generaţie crescută în lipsuri materiale şi îngrădiri intelectuale le acumulase.

Nu cumva căldura disputei pe marginea marxismului de „dinainte“ şi „după“ l-a făcut pe dl Pleşu să lase să se întrevadă sentimente şi resentimente pe care altfel un intelectual eminent ca domnia sa le-a ferecat de multă vreme într-un colţ de subconştient?

Personal cred că e vorba doar de o neatenţie. O confirmare şi o măruntă „reparaţie“ ar putea fi publicarea acestor rînduri.

Cu respect,

Marius HULDUBAN
marius_hulduban@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Părinţii rivali

Aderarea a adus Planuri de Sprijin pentru agricultori, dezvoltare urbană, protecţia mediului, afaceri, turism etc. Toate planurile au o viziune care se bazează pe răbdare, entuziasm, cooperare. Ce facem cu persoanele care au peste 45 de ani şi nu mai doresc să-şi irosească restul vieţii în alte idei constructive. În perioada comunistă au fost partea activă, muncitoare, care a pus în practică visul socialist făcînd eforturi diverse şi mari, iar acum sînt inactivi social. O parte lucrează în străinătate, puţini s-au întors în satele natale, iar cei mai mulţi s-au pensionat pe caz de boală, deşi nu sînt bolnavi, ori au acceptat pensionarea la cerere, convenabilă pentru stat; ei formează acele cartiere din fiecare oraş unde nu eşti nici la sat, nici la bloc, unde porcul se taie pe trotuar, grătarul se face sub geam, iar, uneori, în oraşele mici, calul te aduce acasă. Ce va face Uniunea cu această categorie care vara este „la ţară“ şi nu înţelege de ce plăteşte curăţenia pe scară, neinteresată să formeze asociaţii agricole pentru accesarea fondurilor structurale, dar nici implicată în iniţiative civice, însă oferind pe piaţă surplusul din gospodăria de subzistenţă: vin, lapte, brînză, legume, porc, la preţuri mici, fără control sanitar şi impozit. Părinţii lor locuiesc permanent în sat, dar au trecut prin CAP, iar acum, bătrîni, nu-i mai preocupă decît să fie proprietari. Ce se va face cu zonele de case dintre blocuri, unde îşi găsesc adăpost şi o găină, un purceluş, iepure sau chiar o vacă? O rezolvare ar fi cîte o boală la fiecare (aviară, pestă, nebunie etc.) care, automat, forţează comparaţia cu ridicarea la Primărie şi organizarea unui sistem de exterminare sau vînzare. Nu s-au putut integra în tranziţie, nu o vor face nici în Uniune, iar munca în străinătate, depusă de o parte din membrii familiei, va fi investită în consumul elementar: electrocasnice, maşină, termopan, amenajări interioare, care le-au fost refuzate pînă acum. Cîţi dintre aceştia vor deschide o afacere simplă şi cu viitor, dacă nu au viziune şi vitalitate?

Copiii lor, adică tinerii de azi, au făcut o şcoală publică plătită şi la un standard scăzut, cu profesori flămînzi care te trec pentru a nu pierde taxele, fără experienţa de muncă, au nevoie de o perioadă mai lungă sau mai scurtă în care sînt dispuşi să lucreze orice pînă vor avea locul de muncă dorit, dar nu vor accepta un salariu mic care nu le acoperă cel puţin principalele nevoi, iar sprijinul pentru absolvenţi, oferit de stat, trece prin birocraţie. Pentru firmele care se ocupă cu afaceri de sezon (montaje diverse, reparaţii, vînzări, distribuţie etc.), care ar trebui să asimileze absolvenţi în drumul lor de carieră, este mai profitabil să ofere 250 de lei unei persoane fără pretenţii şi care are un venit suplimentar de la stat, scăpînd-o de plictiseala de acasă. Fenomenul nu este temporar (dacă o persoană lucrează pînă la 65-70 de ani înseamnă că această forţă de muncă este disponibilă încă 20-25 de ani) şi nici zonal. Persoanele care au 45 de ani nu dispar odată cu integrarea şi practic un tînăr este concurat pe piaţa muncii de părinţii colegilor lui de şcoală, în timp ce companiile mari cer 1-3 ani de activitate la ultimul loc de muncă.

Ce vom stimula mai departe: afacerile care oferă locuri de muncă prost plătite, învăţămîntul care oferă specializări nefolositoare, implicarea civică în spaţii fără identitate, salarii mai mari în viitoare falimente, mici afaceri sufocate de costuri fixe sau un efort naţional pentru atragerea de investiţii, fonduri, imagine etc.?

Marius ROŞU
str. Aurel Vlaicu 35A, Bacău
education@zappmobile

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet; ● la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.

Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni ❑ 6 luni ❑ 12 luni
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.650 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre politeţe

Un magazin editat de *Die Zeit* îşi dedică primul număr pe anul în curs problemei educaţiei. Se caută un răspuns la întrebarea: în ce fel pedagogia modernă, de la Rousseau la Maria Montessori, a schimbat lumea în care trăim? Dezbaterea include, între altele, un dialog între Daniel Cohn-Bendit şi Bernhard Bueb. Cel dintîi – expert al revoltei, celălalt – expert al disciplinei. La un moment dat, cei doi interlocutori ating tema bunelor maniere. „Ce va să zică bune maniere?“ – se repede, provocator, Cohn-Bendit. „Există – răspunde Bueb – o estetică moştenită a comportamentului, pe care o preţuim şi care a fost mereu confirmată.“ „Ce a fost confirmat?“ – atacă, în continuare, Cohn-Bendit. „Politeţea, de pildă!“ – sună răspunsul. Urmează unul din acele trucuri dialectice care fac originalitatea şi hazul fostului şaizecioptist, ajuns, azi, parlamentar european: „Cînd soldaţii germani, bine crescuţi altfel, au invadat Europa, au fost politicoşi?“. Dl Bueb e deja descumpănit. Se străduieşte să demonstreze că, dacă o virtute e compromisă de dictatură, ea nu-şi pierde sensul şi nu e mai puţin dezirabilă. Putea foarte bine să observe şi că războiul, indiferent cine îl poartă, nu e, în genere, un exerciţiu de politeţe. Vremurile dulci, în care contele d'Auteroche îi invita pe englezi, la Fontenoy, să tragă primii, s-au dus de mult. Pe de altă parte, în Estul european, diferenţa dintre ocupantul german şi cel – să zicem – sovietic a fost net percepută de cei ocupaţi, mai ales pe linia politeţii... Monstruozitatea maşinii de război naziste rezulta, adesea, tocmai din afectarea „civilizată“ a procedurilor ei. Crima comisă „cu distincţie“ e mult mai sinistră decît asasinatul brutal. Adusă în acest punct, chestiunea politeţii devine însă abisală. Bernhard Bueb are dreptate să revină la un nivel mai terestru. Politeţea e să spui „te rog“ şi „mulţumesc“, să te ridici cînd intră în încăpere o doamnă, să o laşi, la plecare, să iasă din încăpere înaintea ta, să vorbeşti cuviincios, şi alte asemenea mici ceremonii, care înlesnesc viaţa comunitară şi îi dau stil. Chiar dacă, în anumite împrejurări, poate părea inadecvată, zadarnică, ridicolă, politeţea are, pînă la urmă, cîştig de cauză. Am întîlnit puşcăriaşi care aveau de povestit lucruri incredibile despre efectul bunei-creşteri asupra cîte unui anchetator. Sub comunism, politeţea a fost, într-un anumit sens, unul din modurile de a „rezista“, de a conserva urme de demnitate, vestminte scăpătate ale respectului de sine.

Mai toată lumea se întreabă, în România de azi, cum s-ar putea ieşi din circul politic şi publicistic în care ne-am afundat pînă la greaţă. Avem nevoie, firește, de ceva decisiv, de o manevră iscusită, miraculoasă, de anvergură. Dar pînă una-alta, pînă să ne salveze înţelepciunea „tradiţională“, Providenţa sau soarta, am putea testa resursele nebănuite ale bunei-cuviinţe, practica uitată a politeţii. Măcar atît. Deocamdată, scena e integral ocupată de rîgîieli şi sudalme. Plăcerea de a beşteli mitocăneşte tot ce mişcă, voluptatea de a silui limba şi de a contraria regulile minimale ale convieţuirii decente, demolarea oricărui respect pentru oameni şi instituţii, vulgaritatea, prostul gust, reaua-credinţă, sminteala, minciuna, batjocura au devenit reflex cotidian. Ecranele televizoarelor şi paginile gazetelor sînt pline ochi de harţă şi dejecţie. Mi se va spune că am pretenţii utopice, că nu se poate corija dezmăţul general prin graţioase piruete de salon. Se poate. Dar nici printr-un dezmăţ încă şi mai isteric. Să încercăm, măcar, să salvăm aparenţele, să acţionăm şi să vorbim *ca şi cum* am fi oameni cumsecade, cît de cît educaţi, cît de cît respectuoşi cu alţii şi cu noi înşine, cît de cît onorabili. Să zicem că am fi, de-adevăratelea, în Europa. Chiar şi fără să producă rezultate imediate, o tentativă – fie şi ipocrită – de politeţe ar fi o salutară priză de oxigen, detergentul care ne lipseşte. „Dar o să ne plictisim!“ – vor spune campionii rating-ului, chefliii de la galerie, bezmeticii de toate vîrstele. Îi asigur că ne vom plictisi mult mai puţin decît acum. Gîndiţi-vă numai ce distractiv ar fi să-l vedem pe Becali evoluînd aulic printre gazetari afabili, pe Vadim jenat de propriile fluierături şi pe Sorin Roşca Stănescu roşind...

cu dilema la croitor

Aţi scris în Adevărul *că vă depuneţi pixul în rastel. Ce să caute pixul în rastel?*

Probabil că tinerii din ziua de azi habar n-au că, înainte de 1989, scriitorii care posedau maşină de scris erau obligaţi să meargă anual cu ea la Miliţie, spre a i se lua amprentele prezumtive infractoare de metal, care la o adică puteau să tragă cu manifeste în nea Nicu. În patria noastră capitalistă, unde fabulospirituala flegmă a luat locul cernelii, de ce vă miraţi că intenţionez să-mi depun pixul în rastel?

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cu cine facem alegeri europene?

Înaintea alegerilor din 2004, partidele politice şi liderii lor au promis solemn (dar cu degetele încrucişate la spate) că nu vor face din aderarea la Uniunea Europeană o temă de campanie electorală pentru că este un „obiectiv de interes naţional“. Nu numai că nu s-au ţinut de cuvînt, dar adesea „disputele“ între partide au fost variaţiuni pe tema „noi vă integrăm mai bine decît ei“. Acum, cînd ne pregătim de alegeri europene, unii lideri politici spun, dimpotrivă, că acestea nu trebuie parazitate de teme româneşti.

Pentru europene – care va să zică – trebuie să ne punem haine noi şi frumoase, să ne prezentăm la urne puri şi curaţi, fără zgura politică pe care o înghiţim zilnic. Este, bineînţeles, o imposibilitate, pentru că politicienii noştri nu vor fi capabili să suspende, timp de o lună, „jocurile de glezne“ din care şi-au făcut un mod de viaţă. Dar chiar presupunînd că ar fi în stare de un asemenea efort şi, pe durata campaniei electorale, ar lăsa deoparte bileţelele, acuzaţiile reciproce şi toate celelalte, „purificarea întru europene“ n-ar putea avea loc: o dată abandonate subiectele de scandal zilnic, mă tem că politicienii noştri n-ar mai avea despre ce vorbi. Şi nici un public prea numeros care să-i urmărească. Ce să dezbată liberalii cu democraţii, socialdemocraţii cu conservatorii, udemeriştii cu rromânii mari şi verzi? Problema pescuitului în Marea Nordului (o veche temă de dezbatere în Europa)? Politica agricolă comună? Dacă trebuie reduse subvenţiile pentru agricultură, iar fondurile rezultate să fie orientate spre cercetare-dezvoltare, cum propunea Tony Blair? În ce stadiu se mai află „Agenda Lisabona“? Cum poate fi reluat procesul de adoptare a Constituţiei Europene? Mă îndoiesc că avem destui politicieni capabili să poarte o discuţie pe aceste teme, ba mai mult, să le şi explice cetăţenilor că, în ciuda aerului lor uşor „exotic“, sînt teme care ne privesc şi pe noi şi asupra cărora România trebuie să-şi definească o poziţie. Nu-i vorbă, ar fi destui politicieni care, în stilul lor obişnuit de a-şi da cu părerea despre orice, ar improviza la repezeală cîte ceva despre asemenea subiecte, cu o retorică sforăitoare; dar ar risca s-o dea în bară: pe asemenea teme, nu poţi face promisiuni gogonate (de genul: „vom construi autostrăzi“, „vom reforma radical sistemul de sănătate“ etc.), trebuie chiar să ştii despre ce-i vorba şi să-i faci pe cetăţeni să înţeleagă de ce vrei să devii deputat la Bruxelles şi Strasbourg.

Deocamdată însă, tema alegerilor europene a fost atrasă în conflictul generalizat din ograda politică românească. Nici nu s-a fixat bine data şi a început să plouă cînd cu cereri de amînare, cînd cu solicitări de menţinere a datei, pentru că altfel „ne facem de rîs în Europa“. Paradoxal, şi cei care vor să le amîne pentru că sînt ocupaţi cu referendumurile, şi cei care motivează ducerea lor pînă la capăt, cu ideea că „trebuie să ne respectăm angajamentele europene“, se plasează în aceeaşi logică limitată a politicii dîmboviţene. Uniunea Europeană ne-a solicitat un singur lucru: să ţinem alegerile pentru Parlamentul European în cursul acestui an. Data de 13 mai a fost fixată de *autorităţile româneşti*. Aşadar, angajamentul e faţă de noi înşine, iar nerespectarea lui n-ar arăta altceva decît incapacitatea noastră cronică de a ne administra, de a duce pînă la capăt un lucru, de a avea, cu alte cuvinte, un comportament public raţional şi predictibil. La acest capitol, Uniunea Europeană n-ar afla vreo mare noutate despre România. Mai grav este altceva: amînarea alegerilor europene ar transmite celorlalte ţări membre mesajul că, după ce ani la rînd am tînjit la primirea în UE, acum, primul act politic major prin care ne putem confirma statutul – şi anume trimiterea unor reprezentanţi în Parlamentul European prin actul democratic al alegerilor – poate fi amînat senin, dintr-un condei, la fel de uşor cum am amîna un meci de fotbal, din motive de ploaie torenţială. Deja spectacolul bileţelelor şi gîlceava dintre preşedinte şi premier le-au oferit europenilor ocazia de a reflecta asupra „pitorescului“ nostru politic. Modul lejer în care politicienii noştri jonglează cu procese şi proceduri democratice, precum „referendum“, ori „suspendarea preşedintelui“ – adică mecanisme ale democraţiei care în ţările occidentale nu sînt scoase din buzunar la colţul străzii, ci sînt tratate cu toată responsabilitatea – îi fac pe cei care au fost sceptici cu privire la aderarea României să constate că au avut dreptate. Ce ne-a mai rămas de făcut pentru a ne *invalida* singuri, printr-un comportament ieşit din marginile raţionalului, calitatea de democraţie europeană demnă de acest nume? Exact ceea ce sîntem pe cale să facem: să tratăm alegerile pentru Parlamentul European ca pe o obligaţie de mîna a şaptea, care „ne jenează“ tocmai acum, cînd avem cestiuni arzătoare: vrem să scăpăm democraţia de un tiran, să înnoim clasa politică, să dăm jos Guvernul, să ne batem în grupuri de interese şi să fim siguri că ploaia de fonduri europene va ajunge la cine trebuie.

De alegeri europene ne arde nouă?

Mă tem că toată harababura politică din ultimele săptămîni tinde să scape de sub control. Ea a fost produsă de dorinţa generalizată de „a-şi arăta muşchii“ şi de „a arunca pisica“ în curtea celuilalt (două „valori“ ale tranziţiei româneşti). E prea tîrziu pentru o soluţie de tipul „pupat toţi Piaţa Endependenţi“. Şi chiar dacă s-ar recurge la ea ar fi de scurtă durată. Cu europenele – la timp sau amînate – ne-om „descurca“ noi, dar după alegerile parlamentare din 2008 o să ne trezim cu un Parlament încă şi mai instabil, în care jocurile nu le va mai face Dan Voiculescu, ci Gigi Becali.

ţinerea de minte

„Acum vă ofer ultima şi cea mai bună reţetă. «Încununarea muncilor, mai presus de orice răsplată», cum a spus poetul. Pe scurt, vă ofer cocteilul «Măruntaiele căţelei», o băutură care le eclipsează pe toate. Asta nici nu mai este băutură, e o muzică a sferelor. Care-i lucrul cel mai minunat în lume? Lupta pentru eliberarea omenirii. Dar şi mai minunat e acesta (notaţi):

Bere jiguliovskoe – 100 gr
Şampon «Sadko, negustorul bogat» – 30 gr
Spray pentru curăţarea părului de mătreaţă – 70 gr
Adeziv BF – 12 gr
Lichid de frînă – 35 gr
Insecticid pentru distrugerea insectelor mici – 20 gr

În acest amestec se pun cîteva frunze de tutun din care se fac ţigările de foi şi se lasă la macerat o săptămînă, după care cocteilul se serveşte la masă...

Beţi-l odată cu apariţia primei stele, cu înghiţituri mari. După două pahare din cocteilul ăsta, omul devine atît de inspirat, încît te poţi apropia de el şi, timp de-o jumătate de oră, poţi să-l tot scuipi în bot de la un metru şi jumătate, iar el n-o să-ţi zică nimic.“

(Venedikt Erofeev, *Moscova-Petuşki*, traducere de Emil Iordache, Editura Cartier, 2004)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cîteva paradoxuri cotidiene

Lumea publică românească este plină de paradoxuri. Dar nu de acel gen de paradox logic fundamental învăţat în clasa a IX-a. De pildă, dacă un politician spune că politicienii sînt mincinoşi, ne aflăm în faţa unui paradox serios, bun de manual. Dacă sînt mincinoşi înseamnă că şi cel care spune asta minte, deci nu sînt mincinoşi, de fapt. Dar nu vă bateţi capul cu asta, pentru că paradoxurile noastre cotidiene sînt mai uşor de descifrat. Sînt paradoxuri născute doar dintr-o proastă coordonare între vorbe şi fapte.

De pildă, este paradoxal să fii în plină criză politică şi să plănuieşti la modul serios o restructurare a Guvernului. Dacă restructurezi executivul se presupune măcar că ai controlul asupra lui, că te bazezi pe o majoritate clară în Parlament, că ai o relaţie măcar funcţională cu preşedintele care trebuie să aprobe noii miniştri ş.a. Fără nimic din toate acestea, PNL a anunţat că va decide la finele acestei săptămîni cum va restructura cabinetul. Ba chiar, tema restructurării a constituit un alt prilej de luptă politică între democraţi şi liberali. Ludovic Orban a acuzat PD că doreşte o restructurare de catifea. S-ar presupune de aici că liberalii au o analiză clară asupra activităţii de pînă acum, că ştiu ce ministere au nevoie de schimbări şi ce comasări trebuie făcute pentru a eficientiza administraţia. Şi s-ar mai presupune că sînt cît de cît încrezători că noua organigramă va fi votată. Este remarcabil să vorbeşti serios de restructurarea cabinetului (14-15 ministere, ca-n UE) în condiţiile în care acest cabinet este minoritar în Parlament (care l-a validat), este dezavuat de preşedinte (care l-a numit) şi este profund divizat politic (de cei care îl alcătuiesc).

Obişnuit multă vreme să ignore criticile lui Traian Băsescu, premierul Tăriceanu pare că reuşeşte să ignore şi realitatea, şi chiar are aerul că guvernează temeinic, de parcă ieri ar fi fost numit şi ar conduce un guvern stabil. S-ar putea ca Tăriceanu să rămînă în istorie prin performanţa de a fi rămas în funcţie mult dincolo de aşteptările suporterilor şi de speranţele inamicilor. Are avantajul că suporterii şi inamicii sînt împărţiţi nu foarte limpede la putere şi la opoziţie.

Ziarul *Gândul* are o explicaţie simplă pentru acest paradox. „Restructurarea – «un bun prilej pentru a scăpa de Macovei»", titrează publicaţia şi dă „pe surse" ştirea că PD va renunţa la Ministerul Justiţiei, pe care îl va prelua PNL şi astfel duşmanul numărul doi al liniştii publice (după Băsescu) va fi în sfîrşit eliminat din cabinet. Zvon sau nu, oricum în această grilă de interpretare „restructurarea" e mai puţin paradoxală.

Un alt pradox face ca Parlamentul să fi alcătuit o comisie de anchetă a faptelor anticonstituţionale ale preşedintelui. O comisie formată din oameni care deja sînt convinşi că anchetatul este vinovat, cum ei înşişi au spus-o de nenumărate ori. Luni, a fost la modă la jurnalele de ştiri să ni se spună că, de fapt, comisia nu îl anchetează pe Băsescu, ci doar faptele sale. Un alt paradox remarcabil: să poţi ancheta faptele cuiva, dar nu şi persoana respectivă. Poate comisia va ancheta sufletul lui Băsescu, corpul se bucură în continuare de imunitatea oferită de Constituţie. Şi astfel, natura dual㠹 a fiinţei umane ne mai rezolvă un paradox.

Cum ne-a obişnuit să fie un grup de oameni deosebit de atent la aparenţe, majoritatea parlamentară creată ad-hoc împotriva preşedintelui l-a numit în fruntea comisiei pe Dan Voiculescu. O comisie care se vrea credibilă îl alege şef pe cel mai puţin credibil contestatar al celui anchetat. Apoi se supără că este tratată cu neîncredere sau ostilitate de comentatori.

Tot un fel de politician paradoxal este şi apoliticul şef de la TVR, Tudor Giurgiu. Într-o conferinţă de presă spectaculoasă, el a reuşit să îşi asume unele greşeli comise de cînd se află în fruntea instituţiei. Greşelile au sunat ca la concursurile de miss, cînd concurenta e întrebată care este cel mai mare defect al său, şi ea răspunde lăudîndu-se: „Cel mai mare defect al meu este că am prea mare încredere în oameni". Tudor Giurgiu a avut prea mare încredere în oameni. De pildă, în Rodica Culcer, căreia i-a acordat nota 9 la o evaluare precedentă şi despre care spune că a schimbat în bine jurnalul TVR, l-a făcut echidistant şi credibil. Cu toate acestea, anunţă că o demite, deşi noua evaluare a şefei de la ştiri nici măcar nu a început.

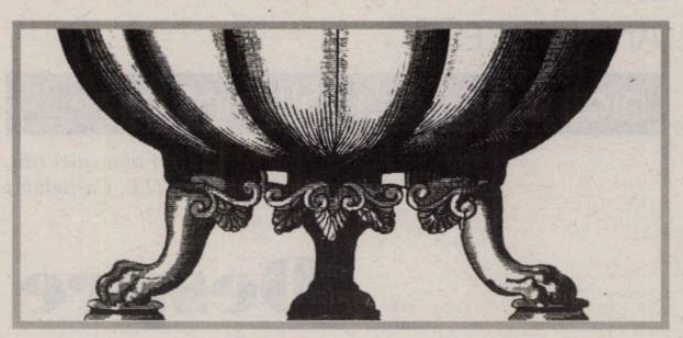

Dar nu acesta e cel mai mare paradox al conferinţei de presă, ci acela că Giurgiu a anunţat o serie de măsuri salutare de care instituţia are nevoie: restructurare, reformă bla-bla. Preşedintele director general (un nume prea lung pentru cîte atribuţii concrete are) a început restructurarea cu Rodica Culcer şi susţine că acest lucru nu are legătură că discuţiile din Consiliul de Administraţie, unde oameni numiţi de partide discută modul în care se reflectă şefii lor politici în jurnalul TVR. Jurnal care devenise singurul digerabil între partizanatele evidente sau tabloidizarea greţoasă de la televiziunile private.

Cotidianul a publicat un schimb de mailuri în care Giurgiu intervenea peste capul Rodicăi Culcer, aranjînd un tîrg politic unde Ion Iliescu primea o invitaţie la TVR, unde urma să i se spele onoarea rămasă nereparată după ce acelaşi Ion Iliescu refuzase dreptul la replică pus la dispoziţie de redacţia ştiri. Altfel, ar trebui să credem că eliminarea şefului de la ştiri nu are nimic cu politica zilei, totul e doar o coincidenţă paradoxală.

presa despre...

Felurite crize

„Specialiştii care se ocupă de crize – crize conjugale, conflicte între parteneri de afaceri sau de politică – ştiu că nu gravitatea certurilor contează, ci cantitatea şi frecvenţa lor. Dacă te păruieşti la un an o dată şi în restul timpului trăieşti cu celălalt nu neapărat în cea mai mare dragoste, măcar în mod suportabil, nu e grav. Dar dacă scapi de mai multe ori pe zi cîte o vorbă otrăvită, chiar fără să-i scoţi ochii, iar partenerul tău face la fel, relaţia, de la un moment dat, nu se mai poate restabili. Anii de ură şi de otravă distrug. Există un punct de neîntoarcere dincolo de care împăcarea devine imposibilă. Conflictul dintre cei doi protagonişti ai scenei politice, dnii Băsescu şi Tăriceanu, pare fără altă ieşire decît ruptura." (Ion Vianu, *România liberă,* 6 martie 2007)

„Varianta comică o reprezintă «criza brînzei» din ianuarie-februarie, urmînd după cea a porcului şi a cazanului de ţuică şi precedînd-o pe cea a tăierii mielului de Paşti, pe care sigur n-o vom rata. Crize false, bineînţeles, iscate din combinaţia mortală de incompetenţă a unor oficiali şi superficialitate astrală a comentatorilor care nu se pot abţine să nu filozofeze mioritic pe teme de care n-au habar. E a nu ştiu cîta oară cînd luăm plasă cu traducerea aceluiaşi termen-cheie din directive – «local market» înseamnă la Bruxelles piaţa naţională din România, nu piaţa locală dintr-un oraş sau comună – şi speriem lumea degeaba. Stăm săptămîni în talk-show-uri inventînd restricţii impuse, chipurile, de Europa şi văicărindu-ne ca muierea cu drobul de sare pentru specificul naţional. Jurnaliştii nu verifică la surse competente, scopul lor fiind să facă garagaţă, nu lumină. Dacă este să fie un specific naţional aici, el constă mai degrabă în suficienţa fudulă şi înclinaţia noastră spre pălăvrăgeală, care nu mi se par deloc ameninţate cu dispariţia.

Ce va urma? Păi, tot discuţii aiurea, ce va închipuiţi? De exemplu, aşa-zisa criză de absorbţie a fondurilor în 2007 – e clar că România va contribui net la bugetul UE anul ăsta – din care mulţi vor face o dramă naţională. De fapt, nu e nimic în neregulă din moment ce abia prin vară se vor aproba la Bruxelles programele noastre, deci nu e timp fizic pentru cheltuire. Şi de fapt nici nu contează, alocările fiind pentru 2007-2013. E mai important acum să pregăteşti proiectele bine şi să te asiguri că dau rezultate, decît să bagi banii repede în workshop-uri sau investiţii care dau chix, doar ca să-i cheltuieşti proporţional pe fiecare an." (Sorin Ioniţă, *Evenimentul zilei,* 6 martie 2007) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Espresso şi politica

În America, analiştii de business se întreabă ce se poate face pentru „Starbucks", lanţul de cafenele care se luptă acum cu propriul succes. Un succes care a dus la un număr uriaş de locaţii, însă care a diluat chiar valorile iniţiale: atmosferă caldă, miros de cafea proaspăt prăjită, sentimentul că n-ai plecat, de fapt, de acasă. Lucrurile astea plăcute s-au erodat pe măsură ce compania a mai lăsat din standarde şi-a pus în cafenele scaune de plastic şi sendvişuri de ieri. Ca să nu mai vorbim de faptul că acum găseşti cafeaua aia bună de la „Starbucks" şi în supermarket-uri...

Aşa ni se întîmplă şi nouă la doi ani după ce îi votăm pe ai noştri. Sentimentul că ne-am făcut datoria şi-am dat ţării, din nou, o guvernare curată ţine oleacă mai mult decît aroma unui *espresso.* Şi la fel ca un *espresso,* e groaznic dacă încerci să-l bei (votezi) a doua zi.

Îmi aduc aminte primul guvern Ciorbea – doborît de aceeaşi boală a zîzaniei de culise, despre care nu ştii exact de unde provine şi ce a motivat-o în primul rînd. O schemă de *profit-sharing* în coaliţia ignorată, ba chiar respinsă de ochelaristul cu capul mare? Un guvern care stătea în şedinţe prea lungi pentru miniştrii fumători şi băutori? Oricum, era primul guvern cu adevărat reformist, cel puţin în declaraţii, pe care l-am avut. Şi primul premier despre care puteai spune multe, însă nu că lua şpagă. A căzut, după primul aer de nepopularitate adus de proteste muncitoreşti, cauzate şi ele de o tentativă de închidere a fabricilor perdante.

A venit la rînd primul guvern Radu Vasile, un guvern proaspăt ca mortul în costum nou: să zicem că şi pentru el am votat. Apoi cabinetul Isărescu, un om normal aruncat într-o guvernare cu aer de spital de nebuni. Cînd a plecat de la putere, prima guvernare CDR n-a avut nici măcar aerul că se luptă. Pe targă, zîmbind, preşedintele tuturor românilor europeni, Constantinescu, îşi ştergea cerneala. Şi totuşi, băieţii ăştia erau singura noastră speranţă. Ce naiba s-a întîmplat cu ei?

Două cauze, care se repetă şi acum: infiltrarea puterii cu oameni aparţinînd unor structuri (vechi, noi, cine mai ştie?) coordonate din actuala opoziţie. Zic putere, nu zic guvern sau preşedinţie, că nu poţi să bagi mîna în foc pentru nimeni. A doua cauză îmi pare incapacitatea de a propune proiecte, de a le urmări şi de a corecta derapajele. E plicticos, se numeşte management şi se întîmplă că trebuie să ai talent pentru el. Nu intenţii bune, astea nu ajung. Am avut un guvern pe care nu-l bănuiesc în nici un fel de aşa ceva, însă care a ştiut management: Adrian Năstase. Cînd s-a încheiat, lumea de afaceri a oftat îngrijorată: *măcar ştiam unde să mergem cu valiza, cît să punem în ea şi eram şi siguri că se rezolvă.* În Balcani, zău dacă e ceva mai apropiat de o bună guvernare!

Dar să revenim la zilele noastre, înainte să lansăm curentul nostalgic Bombonel. Dacă arunci o privire la ce-am votat, singurul care pare că ştie business şi înţelege un plan de afaceri ar fi Tăriceanu. Ar fi fost şi mai simpatic dacă firma lui n-ar fi cîştigat o licitaţie să vîndă maşini unei com-

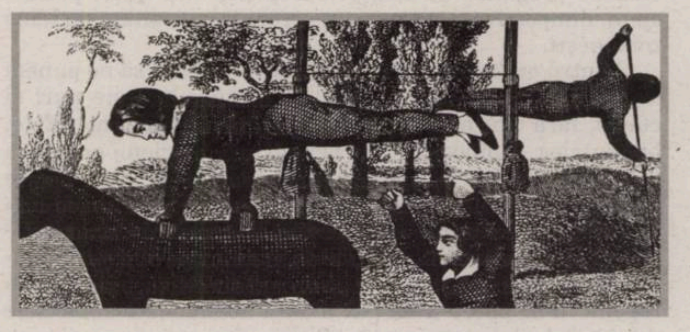

panii de stat, pe vremea aceleiaşi guvernări CDR. La capătul celălalt al sîrmei pe care poporul face echilibristică îl găsim pe justiţiarul sălbatic Băsescu. Şi el te atrage, ca fost CDR-ist, pentru că pare să păstreze mesajul pur al anilor de început: *jos cu mahării roşii!* Însă mi-e greu să mă ataşez de omul care a gestionat primul contractul pentru o autostradă pe care am lăsat cîteva bucşe şi-o basculă. Şi pe care nu ştiu unde să-l pun în calitate de manager, după două mandate (ministru, primar). Bun, rău, invizibil?

Oricum ar fi, noi nu pentru asta am votat. Am votat pentru o echipă, nu pentru o gaşcă de oameni cu lupe, care umblă unii după dosarul celorlalţi. Am votat pentru guvernanţi care să priceapă Bursa, nu Piaţa Obor. Pentru oameni în stare să facă echipe, nu să dea cu petarde la nunţi.

Ca şi la „Starbucks", puterea îşi diluează brand-ul. Şi la Cotroceni, şi la Palatul Victoria găseşti în culise oameni obsedaţi de războiul cu ăilalţi, nu de experienţa clientului. Clientul, a, da, clientul! Care n-a vrut decît un lucru simplu: un *espresso* politic proaspăt, făcut în faţa lui, la vedere, de doi *barista* care nu se încaieră pe nota de plată...

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

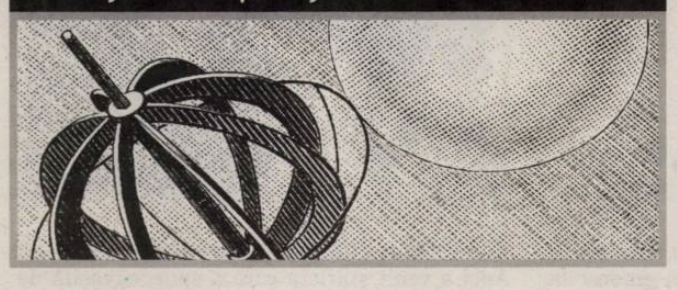

Comploturi

Luni, la Bagdad, într-o piaţă în aer liber, unde se vindeau în principal cărţi, a explodat un automobil capcană. Au murit 26 de oameni, au fost răniţi aproximativ 65. „Bucăţi de carne şi foi de hîrtie, rămăşiţe de cărţi erau risipite peste tot“ – povesteşte un martor ocular. Piaţa funcţiona în jurul celei mai mari librării din oraş, cu tarabe cu cărţi în aer liber. În această zonă comercială, proprietăţile şiite şi sunnite sînt amestecate, cei care au pus la cale explozia şi cel care s-a sacrificat, odată cu victimele sale, n-au avut de transmis un mesaj pentru un grup anume, ci au vrut pur şi simplu să demonstreze că la trei săptămîni după adoptarea planului american de securitate, violenţa e la fel de intensă ca înainte. Pînă marţi, în alte două incidente au murit împuşcaţi doi pelerini şiiţi.

Noua strategie americană se bazează pe consolidarea forţelor de securitate irakiene, în condiţiile unei vizibilităţi reduse a trupelor de ocupaţie. Or, neutralitatea forţelor guvernamentale e departe de a fi garantată. Ele sînt parte în conflictul dintre şiiţi (majoritari în Irak) şi sunniţi (minoritari, legaţi de dictatura lui Saddam). În acest conflict intern sînt atrase şi guvernele vecine, şiiţii fiind susţinuţi (înarmaţi) de Iran, în timp ce sunniţii au de partea lor state unde coreligionarii lor sînt la putere: Arabia Saudită, Iordania. Distanţa între intenţii şi consecinţe se întoarce împotriva forţelor coaliţiei conduse de SUA: intervenţia americană a dat aripi duşmanilor şi i-a pus în încurcătură pe prieteni. Eliminarea regimului lui Saddam Hussein în Irak şi a talibanilor din Afganistan a consolidat influenţa iraniană în regiune, stat din 1979 în conflict cu America, conflict devenit acum vizibil prin intenţiile Iranului de a intra în clubul puterilor nucleare. Statele arabe cu care americanii întreţineau bune sau necesare relaţii comerciale sau politice – Arabia Saudită şi Iordania – examinează cu îngrijorare modificarea raporturilor de forţă din regiune. Luptelor fratricide din Irak li se adaugă creşterea influenţei şiite în Liban şi în teritoriile palestiniene, iar influenţa iraniană nu se mărgineşte doar la circulaţia ideilor, ci şi la cea a armelor, a explozibililor, a oamenilor antrenaţi să împuşte şi să arunce în aer.

La întîlnirea de duminică 4 martie, preşedintele iranian Mahmoud Ahmadinejad şi monarhul saudit Abdallah Ben Abdel Aziz au decis să reziste împreună, în numele islamului: „Iranul şi Arabia Saudită se opun dominaţiei duşmane în regiune şi conspiraţiilor puse la cale de aceştia. La această întîlnire am încercat să adoptăm nişte măsuri pentru a determina eşecul comploturilor care îşi propun să semene discordia între musulmani“. Direcţionată invers, povestea cu duşmanul şi conspiraţiile lui, se poate constata că planurile americane au în mare acelaşi scop. În ziarele egiptene se scrie despre complotul iranian pentru răspîndirea doctrinei şiite chiar în ţările unde nu locuiesc şiiţi.

Diminuarea violenţei din Irak trece în mod necesar prin eliminarea barierelor – la propriu şi la figurat – care despart în Bagdad cartierele şiite de cele sunnite. Peste tot se văd graniţe, zone considerate periculoase, devenite pustii, clădiri cu urme de gloanţe, în pragul uşilor, oamenii speriaţi povestesc ce au păţit rudele sau cunoscuţii lor, dacă n-au vrut să ţină seama de avertismentele părţii adverse. Aceia nu mai pot povesti nimic, au murit, unii în condiţii atroce. „Ceea ce e straniu a devenit periculos, irakienii au elaborat subtile tactici ale deghizării, ca să poată fi luaţi drept membri ai celeilalte secte: viclenii ca modificarea cărţii de identitate sau elaborarea unor ficţiuni pe post de biografii. Dar chiar şi aşa, în oraş, apartenenţa la colectivitatea celor cu degetul pe trăgaci nu e o garanţie, pentru că s-a întîmplat ca şiiţi să-i ucidă pe şiiţi şi sunniţi pe sunniţi, pentru că nu ştiau dacă pot avea încredere în actele prezentate sau în fidelitatea declarată“ – scria Damien Cave în *International Herald Tribune,* descriind elementele unui alt complot.

Încercarea Guvernului irakian de a-i determina pe cei care şi-au părăsit casele să se întoarcă nu s-a bucurat de succes. Continuă procesul: sunniţii fugiţi îi scot din case pe şiiţi, acolo unde aceştia sînt minoritari, la rîndul lor, cei goniţi caută locurile unde sînt mulţi şi îi gonesc pe sunniţi. Conform unor date citate de Peter Beaumont în britanicul *Observer*, trei milioane de irakieni sînt refugiaţi interni, iar un milion de oameni a părăsit ţara. Cît timp sînt pe drum, nu complotează.

globul cubic

Marele Gatsby şi sărăcia

William T. Vollman este autorul unei cărţi în şapte volume despre violenţă. Cea despre sărăcie e mult mai puţin voluminoasă, fiind doar o culegere de interviuri: autorul i-a întrebat „de ce sînteţi sărac?“ pe vagabonzii din Sankt-Petersburg şi California, pe locuitorii mahalalelor din Bogota, pe cei adăpostiţi sub podurile din Tokyo şi Miami, familiile de chinezi ale căror case au fost demolate pentru ca să facă loc unei şosele. Spre deosebire de violenţă – act voluntar – sărăcia este văzută, mai ales de către victimele ei, ca un ghinion venit din afară, destin greu, dacă nu imposibil, de modificat. Un comentator de pe Internet împinge mai departe curiozitatea: de ce autorul nu a adresat, simetric, o întrebare celor bogaţi. Iată răspunsul: „Cred că dacă întrebi pe cineva de ce e bogat va răspunde cu povestea vieţii lui, va descrie propria metodologie care i-a asigurat succesul. «Sînt bogat pentru că am dovedit perspicacitate în investiţiile de pe piaţa acţiunilor, pentru că am economisit, pentru că nu am cheltuit.» Cînd întrebi pe cineva «de ce eşti sărac?», răspunsul nu este în mod necesar opus acestuia. Oamenii nu prea spun «sînt sărac pentru că metoda adoptată de mine pentru a deveni bogat a fost un eşec». O mulţime de oameni săraci nu au nici un plan cu privire la viitoarea lor bogăţie – ei cred că, în ceea ce-i priveşte, acest lucru este imposibil. Femeile de serviciu thailandeze pun sărăcia lor pe seama faptului că într-o viaţă anterioară au fost nişte fiinţe rele – karma lor e de sărăcie. Poate că thailandezii bogaţi ar răspunde la fel. Dacă m-aş apuca să investighez problema asta, aş începe prin recitirea romanului *Marele Gatsby*. (...) Unul dintre cele mai rele lucruri care se pot spune despre sărăcie e descrierea caracterului ei monoton. Camera lui Sunee, femeia de serviciu thailandeză, era un loc sumbru, întunecat, mizerabil, unde nu-ţi făcea nici o plăcere să-ţi petreci timpul. Din fericire sau din nefericire, sărăcia este mult mai monotonă decît violenţa“. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Galop nostalgic

Cristinei Ţopescu, pentru bucuria pe care mi-a făcut-o

„Unde, în această lume, putem găsi nobilitate fără infatuare, prietenie fără invidie sau frumuseţe fără vanitate? Aici, unde graţia este împodobită cu muşchi şi forţa este ornată cu gentileţe. El serveşte fără servilism, şi luptă fără să simtă duşmănia. Nu e nimic mai puternic şi mai puţin violent, nu e nimic mai rapid şi mai răbdător. Trecutul lumii s-a petrecut pe spinarea lui. Întreaga noastră istorie este hărnicia lui. Sîntem moştenitorii săi şi el este moştenirea noastră. Doamnelor şi domnilor, Calul!“ (Acest text, numit *Odă calului,* a fost scris în 1954 de Ronald Duncan pentru celebrul eveniment britanic „The Horse of the Year Show“ şi, de atunci, se citeşte în fiecare an, la începutul serii de gală a festivalului.)

Eram copil, aveam 11 sau 12 ani şi eram deja deprins cu caii. Pe hipodromul de la Ploieşti, în cuprinderea din mijlocul ovalului de zgură pe care alergau trăpaşii în faţa unei asistenţe colorate şi gălăgioase, joia şi duminica, se găsea o întindere de iarbă, numită de noi „teren“, unde făceam călărie. Aveam acolo loc berechet, obstacole de toate felurile (staţionate, riviere, triple etc.), manej pentru dresaj, o lungă pistă de nisip bătătorit, pe care încălzeam caii şi galopam frenetic la final de antrenament. Sînt convins că întîmplarea prin care, la începutul blînd al verii din al şaptelea an al vieţii mele, am ajuns la călărie, o pură coincidenţă la prima vedere, a avut sensuri adînci, destinale, căci în prietenia mea cu caii mi-am dres sensibilitatea şi un anume simţ moral pe care mă străduiesc să le păstrez şi azi, căci fără de ele nu mai sînt eu. Cred că, pentru un copil, nu există introducere mai bună în viaţă decît alături de cai. Înveţi loialitatea, înveţi cum de e posibilă o relaţie profundă şi egală cu o fiinţă de 20 ori mai mare şi mai puternică decît tine, înveţi onestitate şi, mai ales, înveţi responsabilitatea. Am amintiri magice. De pildă, îmi amintesc de o zi de iarnă, cu zăpadă destul de mare şi, în asemenea zile, ca să nu stricăm terenul, ieşeam cu caii pe cîmpul imens din spatele hipodromului, de la limita de sud a Ploieştiului. Undeva, foarte departe, cîteva case arătau caraghios, desenate minuscul şi prăpădit pe orizontul de cleştar. În partea cealaltă, doar zarea, brăzdată, din cînd în cînd, de silueta fantomatică şi minusculă a unui tren pe care abia dacă îl distingeai. Nu mai ştiu din ce motiv, antrenorul nu era cu noi. Făceam concursuri de galop, strigam şi chiuiam, cei mai destoinici ridicau caii în două picioare, săream peste şanţuri, făceam slalom printre stîlpii de înaltă tensiune. Spaţiul acela nelimitat prin care zbor ca o săgeată eu, mic, pe spatele unui armăsar pursînge englez, înspumat de galopul frenetic, a intrat în mine cu fiecare respiraţie şi astfel am învăţat fizic ce înseamnă libertatea absolută: să galopezi, cu calul tău, în infinit. Galopam aplecat în faţă, aproape de cal, îi simţeam mirosul în aerul tare, auzeam copitele muşcînd zăpada şi vedeam nările largi, fornăind. Aveam un sentiment de dezlănţuire frumoasă, pentru că ştiam că fac ceva cu totul ieşit din comun pentru un copil de oraş comunist, de la începutul anilor '80, şi ştiam că totul i se datorează acestui prieten al meu, calul. Atunci am avut o încredere totală în el, aşa cum nu am mai avut niciodată în nimeni şi am închis ochii pentru un timp. Ştiam că nu mi se poate întîmpla nimic, ştiam că va avea grijă de mine, ştiam că mă iubeşte. Nu m-a dezamăgit, chiar nu mi s-a întîmplat nimic şi această bună investiţie de încredere a fost una dintre cele mai mari victorii sufleteşti ale copilului, care eram, asupra lumii despre care auzisem că e rea. Eram una cu calul meu, în viteză, într-un fel de contopire fără rezerve. A fost apogeul de frumuseţe al inocenţei mele.

Apoi, căzăturile. Cred că am căzut de pe cal de cîteva sute de ori. Cădeam pe spate, pe mînă, în cap, în gît, în picioare, pe-o parte sau pe burtă, oricum – mă ridicam iute şi o luam la fugă după cal, căci, eliberat de călăreţ, calul fuge ca din puşcă spre grajduri. În spate, răsuna rîsul gros al antrenorului care striga după mine: „Vezi că rupe dîrlogii şi te mănînc!“. Mă despart 27 de ani şi vreo 70 de kilograme de acel copil. Nimic mai irecuperabil. Apoi, şelăria. O încăpere obscură, în capul grajdului, unde stăteau pe rastel şeile şi, agăţate într-un fel de cuier, hamurile. Fiecare călăreţ îşi lua singur şaua, o punea pe cal, strîngea chinga, măsura lungimea scăriţelor întinzînd cureaua pînă sub braţ. Apoi, scoteam caii din grajd. Cei mai mari dintre noi se urcau imediat. Noi, mai mici fiind, flexam piciorul stîng şi grăjdarul sau chiar antrenorul ne azvîrlea în şa. Primele secunde în şa erau, întotdeauna, miraculoase. Lumea devenea. Am încălecat de mii de ori în viaţa mea şi de fiecare dată urcarea în şa mi s-a părut un fel de întronare. Acolo, pe cal, totul e altfel şi cred şi acum că drogul călăreţilor nu e calul neapărat, ci acea vedere a lumii, din şa, printre urechile ciulite ale calului.

Tot atunci, am cunoscut într-un fel brutal şi moartea.

Aveam cam 11 ani şi calul meu, pe care îl chema Elegant, o splendoare cu crupă roşcată şi coamă şi coadă blonde, a murit. Am venit dimineaţa şi nu mai era. Grăjdarii mi-au spus că murise rapid, în cursul nopţii, dintr-o pricină digestivă. Am fost disperat. Am plîns multe zile şi am refuzat să mai merg la antrenamente, cînd am înţeles că nu mai e nici o şansă să mi-l aducă înapoi pe Elegant. După un timp (două săptămîni să fi fost?!) m-am dus totuşi, şi am primit un alt cal pentru antrenament, numit Suk, de care m-am îndrăgostit pe dată şi care a fost calul meu încă doi sau trei ani, cît am mai practicat echitaţia.

Cînd îmi aduc aminte de toate acestea, nu-mi pasă ce fac politicienii la televiziuni, în partidele lor sau chiar în Parlament, atîta vreme cît nu o fac în locuri în care ar putea să sperie caii. Cred că tocmai l-am parafrazat pe Victor Hugo.

Părinţi din toată lumea, vă rog frumos, duceţi copiii la cai!

ready made

„Apropos de nas. Am scris, cam pe sponci, pentru numărul 1 al *V.R.* un *cînt* din *Infernul,* după *Divina Comedie*. Apariţia lui Dante cred că o să-ţi placă: «Un om cu nasul dezolat şi mare»... M-am gîndit la tine că o să te gîdile.“

(G. Topîrceanu către Corneliu Mihalescu, în G. Topîrceanu, *Scrieri alese,* vol. II, Editura Minerva, 1971)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

32°

Tortul miresei tre' să fie
lucrat de maiştri cofetari
cu studii de pirotehnie
şi,-n fortăreţe, mari şi tari,

străini de simţământul fricii,
cînd, din 30 de guri de tun,
se-mprăştie jerbe de-artificii
ca din Katiuşa... Tortul, bun

la gust nefi'nd (că e din lapte
de cocos, că e dintr-un alt
produs), – contează s-aibe şapte
etaje, fi'nd un turn înalt

şi-n echilibru emprobabel,
spiraliform sau, numai, în
terase, cum, 'nălţat în Babel,
e a lui Bruegel ăl Bătrîn.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Prea multe fiţe pe cap de locuitor!

Aş putea spune că am o oarecare slăbiciune pentru snobi şi snoabe. De unde se trage: pe la sfîrşitul anilor '70, nişte amici de-alor mei au plecat într-o excursie – obişnuită pe-atunci – în URSS şi, la întoarcere, povesteau despre un cuplu, el şi ea, tot excursionişti, care, culmea, luaseră de la sovietici discuri şi albume de artă. „Nişte snobi!" – decretau, ferm, amicii. Adevărat e că era ceva ciudat la mijloc. De bine, de rău, Moscova şi Leningradul erau locuri din care te puteai întoarce cu magnetofoane Mayak, cu prelungitoare electrice şmechere (cu întrerupător reglabil, ce se potrivea la o anumită oră şi gata, te puteai culca, se stingea televizorul singur, ce minune în anii '70!) sau cu ceva haine, căciuli sau măcar gulere din blană. Să recunoaştem: a merge în URSS pentru a-ţi lua discuri vinil cu soprana Obrazţova & basul Şaliapin sau albume cu minunile de la Ermitaj ieşea binişor în afara logicii epocii.

„Nişte snobi!" – aceste cuvinte s-au întipărit în mintea mea de copil şi, în timp, mi-a crescut simpatia pentru aceşti oameni care, în faţa tentaţiilor de tot felul (nu glumesc: cunosc pe cineva care, din URSS, a adus acasă, printre altele, două bucăţi din fructul rodie, ca să vadă şi copiii săi cum arată!) au ales să se rezume la muzici şi muze. Am crezut că e mai bine să ai de-a face cu un snob decît cu un nesimţit. Un snob, în încercarea lui de a părea ceea ce nu este, măcar face lumea mai bună. Un nesimţit aduce realitatea la nivelul său şi e factor poluant.

Totuşi, cred că, azi, procentul de snobi pe cap de locuitor în România atinge cote inedite. Plus că o mutaţie genetică s-a produs pe undeva prin deceniul trecut: snobul s-a încrucişat cu nesimţitul şi a dat naştere *fabulosnobului* – adică un snob care nu e măcar veritabil, ci e un mîrlan cu aere. Nu-i vorba despre oamenii ce vor să pară ceea ce nu sînt. Ci mă gîndesc la creaturile nefericite ale postcomunismului, mai ieri lihnite, şi care, ajunse la borcanul cu miere al consumismului, cad în extrema cealaltă. Sînt firi ce nu aveau minima pregătire pentru a poseda bani, stil sau ştaif. Ei, da, şi stilul se învaţă; nu toţi se nasc cu el. Prin urmare, foamea acestora (ei şi ele) – relativ potolită de un salariu gras sau de stipendiile unui soţ ales după unicul criteriu al virilităţii în biznis – iese la iveală acum, cînd teoretic au după ce bea apă (şi ceva peste).

Despre acest fabulosnobism *ce învăluie, ca o ceaţă, România*

Multe exemple îmi vin în minte, şi totuşi regret că nu pot să dau numele ce s-ar potrivi imaginilor. Dar nu numele contează aici, ci teribila meteahnă din spatele lor: acest snobism al exhibării şi al paradei de la vîrsta adultă nu e, probabil, decît consecinţa firească a unor chinuitoare complexe ale tinereţii.

Începutul anilor '90 a fost al falsurilor de tot felul. Nici măcar nu poţi să condamni pe oamenii care – necunoscînd preţuri, mărci, *logo*-uri – cumpărau din buticurile vecine Gării de Nord din Bucureşti pantofi, genţi sau parfumuri care, în mod normal, au *une distribution reservée aux depositaires agrées*... Să mă ierte Orhan Pamuk, dar cvasi-totalitatea acestui fals lux era *made in Turkey*.

Apoi, la finele deceniului trecut, a apărut gazda unui talk-show care-şi agita, seară de seară, stiloul cu inconfundabila steluţă Mont Blanc. Pentru un ziarist, asta dădea prestanţă. Apoi a venit starleta care a spus, răvăşită de emoţie, că a petrecut trei zile la Milano şi a spart pe cumpărături 1500 de euro – fără să ştie, amărîta, că asta e o sumă pe care un om realmente avut o plăteşte pentru o noapte, într-un hotel *high*. Apoi a venit „vedeta" de la *entertainment*-ul de duminică, spunînd cît de fericită a fost ea cînd şi-a luat prima geantă Louis Vuitton –nebănuind că o „divă", cînd spune asta, îşi cam dă foc la valiză. Apoi a venit „vedeta" de la ştiri care a spus că „multă vreme nu mi-am luat geantă Vuitton, deşi ştiam că e la modă" – fără să ştie, sărmana, că genţile Vuitton sînt valoroase tocmai pentru că (de la 1854 încoace) nu ţin de-o modă anume. O veste proastă, pentru snoabele de gen: la scară mondială, abia unu la sută dintre produsele ce poartă încălecate literele *LV* sînt nefalsificate. Într-o ţară în care vedetele sînt mai dese decît falsurile după mărci celebre, procentul te lasă rece.

Apoi au venit domnii de la *sport* şi de la *revista presei* care-şi arată ostentativ achiziţiile în materie de ceasuri, suflecîndu-şi maniacal mînecile cămăşilor – fără să ştie, sărmanii, că în lumea celor cunoscători *quartz*-urile sînt la periferia orologeriei.

Iar culmea snobismului de gen a fost servit recent în compania unei prea discutate creatoare de modă şi proaspătă mămică a unui copilaş despre care un post TV servil spunea recent că „micuţul se odihneşte liniştit în pătuţul lui de firmă" etc.

Pătuţ de firmă pentru un prunc al unei *nouvelle-riche* – într-o ţară al cărei imn cere imperativ românilor să se deştepte! Cum le aranjează Dumnezeu pe toate!

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Alte vremuri, alte „grupuri de interese"

În vechiul regim românesc, în jurul fiecărui domn se structurau reţele de solidaritate menite să susţină interesele şi privilegiile unei partide boiereşti, în detrimentul alteia. În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, două partide boiereşti îşi disputau întîietatea pe scena politică. Cunoscute sub numele de „Cantacuzinii" şi „Bălenii", în spatele celor două partide se aflau, de fapt, adepţii şi apropiaţii familiei Cantacuzino şi cei ai familiei Băleanu. Miza acestui joc politic o constituia accesul la marile dregătorii din sfatul domnesc. La 1670, în contextul suirii pe tron a lui Antonie vodă din Popeşti (1669-1772), cronicarul Radu Popescu*, deşi se vrea imparţial, îi acuză pe Cantacuzini că nu doresc decît îndepărtarea tuturor boierilor pentru a acapara singuri întreaga putere: „...să îndepărteze pe toţi boiarii după lîngă curte, şi să le ia boierile, să le dea altora, ca să fie numai ei şi care se vor supune, boiari la curte, să facă ce le va fi voia, cum şi făcea...".

Dacă aruncăm o privire asupra compoziţiei sfatului domnesc din vremea lui Antonie vodă, observăm că toţi cei 12 dregători se înrudeau cu Cantacuzinii. Sfatul se coagulează în jurul marelui spătar Şerban Cantacuzino şi a fratelui său, marele spătar Mihai Cantacuzino. Vă prezint numai cîţiva boieri din sfat şi legăturile lor cu familia Cantacuzino: marele ban Mareş Băjescu este „om de casă al Cantacuzinilor", socrul lui Pârvu Cantacuzino, nepot de frate al celor doi (fiul lui Drăghici Cantacuzino); marele logofăt Radu Creţulescu, marele armaş Vintilă Corbeanu şi marele comis Stoian Florescu sînt cumnaţi ai Cantacuzinilor, fiecare căsătorit cu cîte o soră a acestora (Marica, Ilinca, Anicuţa), marele paharnic Vâlcu Grădişteanu este socrul lui Mihai Cantacuzino, în timp ce marele sluger Gheorghe Gheţea este socrul lui Şerban, iar marele sluger Preda Urdăreanu îi este cuscru (fiica lui Şerban este căsătorită cu Barbu Urdăreanu); tot cuscru este şi marele vornic Gheorghe Rodos, socrul lui Matei Cantacuzino, fratele celor numiţi. Marele vistier Papa Greceanu este căsătorit cu Evda, sora lui Pană Filipescu, acesta fusese căsătorit, la rîndul său, cu o Cantacuzină. De altfel, boierii Filipeşti au fost totdeauna în tabăra Cantacuzinilor.

Să nu vă închipuiţi că mazilirea lui Antonie vodă din Popeşti şi numirea lui Gheorghe Ghica va schimba lucrurile. Ostil Cantacuzinilor, domnul se înconjoară de duşmanii acestora şi sfatul domnesc este dominat de Băleni şi acoliţii lor: mare logofăt este Gheorghe Băleanu, menţinut în sfat chiar şi după ce îşi pierde dregătoria, fiul său, Ivaşco Băleanu, îi ia locul, ginerele său, Hrizea Karidi din Popeşti, devine mare vistier. Ceilalţi membri ai sfatului sînt, de asemenea, apropiaţi Bălenilor, uniţi de aceleaşi interese şi mai ales de aceeaşi ură împotriva celeilalte tabere. În istoria fiecăruia se regăseşte măcar un singur conflict cu cei care aveau să le devină adversari şi duşmani de moarte: Stoia mare postelnic este socrul-fostului mare vistier Stroe Leurdeanu, autorul moral al uciderii postelnicului Constantin Cantacuzino (+1663), tatăl fraţilor Şerban şi Mihai; marele comis Matei Golescu este fiul aceluiaşi Stroe Leurdeanu; marele pitar Stoica Bucşanu Merişanu este cel mai mare intrigant al epocii, întotdeauna împotriva Cantacuzinilor, gata oricînd să plece la Ţarigrad cu pîră împotriva oricui; marele vornic Neagoe Săcuianu este închis sub Antonie vodă din Popeşti, însemnat la nas, probabil pentru pretenţiile sale la tronul ţării, deşi acelaşi cronicar, Radu Popescu, pretinde că ar fi nevinovat: „şi i-au tăiat nasul, den ce pricină noi nu ştim – cei ce l-au pîrît vor fi ştiind de ce şi cum"; ascensiune fulminantă are Vintilă Bucşanu ajuns dintr-odată mare ban, cea mai importantă dregătorie din sfatul domnesc, fără să fi parcurs, în prealabil, celelalte trepte ale ierarhiei, aşa cum era obiceiul.

Campion al promovării rudelor în sfatul domnesc rămîne Constantin Brâncoveanu: nu mai puţin de 24 de rude se regăsesc printre sfetnicii şi dregătorii domneşti. Din acest motiv, boierii ostili Cantacuzinilor şi Brâncovenilor se plîng austriecilor, la 1689, că domnul „numai de singuratic neamul lui" îşi alege sfetnicii.

Plasarea de-o parte sau de alta, înscrierea într-un „grup", solidaritatea şi construirea unei politici matrimoniale eficiente asigura boierilor noştri drumul către importantele dregătorii aducătoare de prestigiu, privilegii, influenţă şi, mai ales, bogăţii.

---

*Informaţii indispensabile şi savuroase despre această perioadă veţi găsi în:

Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 pînă la martie 1717. Cronica anonimă, Bucureşti, 1959.

Istoria Ţării Româneşti 1290 – 1690. Letopiseţul Cantacuzinesc, Bucureşti, 1960.

Radu Popescu, *Istoriile domnilor ţării rumâneşti*, Bucureşti, 1984.

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

De-da-spuitorul

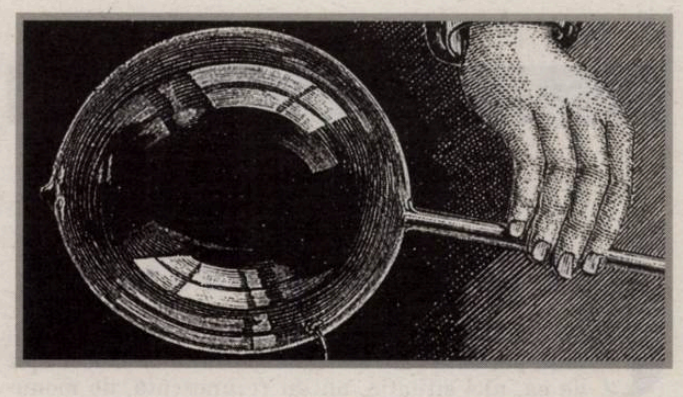

Sînt genul de tip care spune „da“ la orice. Asta mă ţine ocupat. Mă întreabă unul dacă n-aş vrea să citesc romanul ăsta al lui de 1200 de pagini şi se oferă să mi-l trimită ca *attachment* la un e-mail, să-l tipăresc eu. Sigur, spun. Cinci cartuşe de toner şi, două ore mai tîrziu, mă apuc să citesc şi nu reuşesc să trec de prima pagină. E scris de un analfabet care se crede James Joyce. Îl frunzăresc oricum şi mă prind că este despre un tip care urăşte pe toată lumea, mai ales pe cei care, spre deosebire de el, au publicat cîte ceva. La două zile după asta, primesc un e-mail de la tipul cu pricina, care mă întreabă impacientat dacă i-am citit romanul şi ce cred despre el. Nu-i răspund, dar ştiu cam cum se simte. Trădat. Furios. Mă urăşte. După trei ore fără răspuns, primesc un alt e-mail. „Ar fi trebuit să-mi dau seama că un idiot ca tine, care nici nu ştie să citească, va încerca să-mi submineze geniul.“ „Sigur, monşer, chiar ăsta mi-era planul.“ Cîteva minute mai tîrziu mă sună unul să-mi spună că a venit taman de la Berlin şi ar vrea să mă scoată în oraş, să-mi facă cinste cu un pahar, că mi-a citit toate cărţile. „Desigur, de ce nu?“ „De ce nu“ este pentru că tipul se dovedeşte a fi, de fapt, o gaşcă de nătărăi care au căutat pe Internet şi au făcut o listă cu persoane din oraş care ar putea să-i distreze. Nici unul dintre ei nu a citit nici măcar un rînd din ceea ce am scris. Iar eu nici măcar nu beau bere şi, cînd comand Jim Beam, şeful turmei exclamă cu accent bavarez: „Eşti cam costisitor, hă!“. Să-i dau un pumn în nas unui tip care arată de parcă ar jupui vaci pentru cremvurşti? Nici o şansă. Mă tirez şi pornesc spre casă, dar mă întîlnesc cu două doamne pe care le cunosc, purtînd cape, în drum către o *soirée*. „Trebuie să vii cu noi“, insistă dînsele. Ei, nu mai am decît de terminat un eseu, de participat la o conferinţă telefonică, de rescris un scenariu, de sunat în străinătate, să văd dacă prietenul meu a scăpat cu viaţă din accidentul cu un car cu boi, dar spun: „Uau, sună grozav“. Pentru următoarele patru ore sînt prizonierul unei petreceri înfiorător de plictisitoare, departe de casă şi fără putinţa de a mă întoarce, pentru că doamnele m-au adus cu maşina lor. Plec oricum şi e deja miezul nopţii. Un vagabond mă întreabă dacă am ceva bani gheaţă şi îi spun da, evident, şi îi dau zece dolari. Este atît de recunoscător încît îmi întinde o pungă de hîrtie din care se iţeşte un gîtlej de sticlă şi mă întreabă dacă nu vreau. Trag o duşcă sau două, după care, împreună cu noul meu amic, pornim, braţ la braţ, spre partea din oraş în care locuiesc şi, cîntînd, traversăm pe roşu Canal Street, iar pe partea cealaltă iată un poliţist care ne aşteaptă. „Ce-aţi zice dacă v-aş duce la arest?“, spune el. Eu sînt gata să încuviinţez, dar amicul meu, cu mult mai înţelept, spune: „Nu prea cred, domnule poliţist, chiar nu.“ A fost ca o revelaţie, pur şi simplu o iluminare. Niciodată, de acum înainte. Ce anume? Să scriu un articol de 50 de pagini pentru opt dolari? Nu prea cred, domnule poliţist, chiar nu.

traducere de Ioana AVĂDANI

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Sînt alienat, dar mă tratez...

– Acum aveţi bani, sînteţi bogaţi, dar nu ştiţi ce să faceţi cu ei. Nu aveţi valoarea banului! – se amuză S., *top manager*, pe seama colegilor săi proaspăt acţionari.

– Păi nu-i normal să visezi, dacă ai bani? – se revoltă, la rîndul său E.

– Asta e diferenţa între *aici* şi *acolo* – intervin şi eu, doctoral. Ăsta a fost unul dintre lucrurile care m-au impresionat cel mai mult la primele mele vizite în Occident. Eram invitat, de pildă, de un profesor, la restaurant. Putea să dureze o oră pînă cînd găseam unul „de rangul nostru“, adică nu mai sus, dar nici mai jos de statutul de profesor universitar – iar restaurantele erau şi ele clar stratificate după aceleaşi criterii. Acelaşi lucru şi cu locuinţele, hainele şi toate celea. Fiecare om la locul lui şi un loc pentru fiecare om. În funcţie de ban. Cred că la asta se referă S. cînd vorbeşte de „valoarea banului“: o relaţie *raţională* cu acesta şi tot ce reprezintă el.

– Dar asta nu e alienare? – se neliniştește brusc E., de parcă cineva i-ar fi pus mîna pe portofelul depozitar al munciţei sale de-o viaţă.

Ba da, ar fi răspunsul scurt. Nu în sensul acela al marxismului la seral, de care unii dintre noi îşi mai aduc poate aminte, ci într-unul mult mai temeinic şi mai universal, despre care merită, poate, să risipim cîteva vorbe.

Lévi-Strauss pe urmele lui Lacan, apoi Marc Augé pe urmele lui Lévi-Strauss şi Castoriadis etc. etc. ne-au atras atenţia asupra faptului că tot omul, ca fiinţă socială ce se află, este alienat de la naştere prin faptul că se defineşte pe sine, ca individualitate, doar în şi prin relaţia cu celălalt, identitatea sa fiind prin definiţie o relaţie cu alteritatea: sînt *eu* în măsura în care sînt dimpreună cu *ceilalţi*, începînd cu mama şi terminînd cu nebunul satului. Dar pentru a reuşi acest lucru trebuie să vorbesc aceeaşi limbă cu ei, adică să împărtăşim ceva ce nu este nici doar al meu, nici doar al lor şi care devine astfel al nostru: sistemele simbolice din care este alcătuită societatea în care trăim, pe care unii le numesc instituţii şi care reglementează ansamblul acestor întîlniri dintre *eu* şi *ceilalţi*, făcîndu-le astfel posibile. Pe scurt, ca să fiu *eu*, trebuie să mă confrunt cu *tine*, ceea ce nu este posibil decît prin intermediul unui *noi* – adică, pentru a fi cu adevărat *eu* trebuie să pierd ceva din mine, din individualitatea mea virtuală. Banal şi fundamental. Se cheamă *alienare de principiu* – spune Marc Augé. Puteţi să-i spuneţi cum vreţi, de ea nu scapă nimeni, decît dacă, într-o strălucire intrauterină, se sinucide înainte de a fi.

Dar nu asta ne încurcă pe noi, nu de ea îi era teamă lui E. Modernizarea – atît cea economică cît şi cea politică – a declanşat un proces de raţionalizare care mai durează încă şi care presupune o altă formă de alienare, un fel de alienare la puterea a doua: construirea şi definirea *eului* nu doar prin relaţiile cu ceilalţi, ci şi prin relaţii cu *ceilalţi generici*. Atît Statul, cît şi Piaţa funcţionează după deviza *Nimeni nu e de neînlocuit!* – altfel ar risca să cadă în pană, ori de cîte ori dispare *cineva*. Atît funcţionarii, cît şi muncitorii – dar şi „patronii“, chiar dacă aceştia sînt mai orgolioşi şi se cred de neînlocuit – trebuie să fie cît mai „impersonali“, mai generici, mai înlocuibili oricînd este nevoie pentru ca „sistemul“ să funcţioneze. Relaţiile cu aceşti *ceilalţi generici* sînt şi ele generice, adică egale cu ele însele, indiferent de persoana cu care relaţionăm, la un moment dat. Iar în aceste relaţii generice cu parteneri generici, şi eu devin... generic. *Pînă aici, asta e curată alienare!* – ar spune E. Şi ar avea dreptate! O alienare raţională sau derivată din eforturile de raţionalizare ale modernităţii.

De aici implicaţiile decurg în cascadă, mai ales pentru o societate ca a noastră care s-a pomenit în post-modernitate înainte de a-şi încheia modernizarea. Iată cîteva:

Pentru a maximiza eficienţa acestei alienări şi a limita costurile ei colaterale, societatea modernă s-a divizat pretutindeni în două registre, cel *public*, care reglementează relaţiile generice pentru binele tuturor, şi cel *privat*, care garantează libertatea individuală pentru plăcerea fiecăruia. Interesul – raţional şi el – era în primul rînd de a garanta un maxim de eficienţă, protejînd sfera publică de imixtiunile personale şi emoţionale ale privatului. În schimb, Piaţa şi/sau Statul garantau neamestecul lor în treburile interne ale spaţiului privat. Aceasta la *Ei*. La *Noi*, publicul a încercat sistematic să invadeze privatul, drept care acesta s-a apărat, diferenţierea public-privat ajungînd astfel să fie construită invers, pentru a proteja privatul de imixtiunile publicului – acesta fiind privit cu suspiciune, şi în prezent. Drept care, la *Ei* alternarea regimului public cu cel privat se cheamă mobilitate, în timp ce la *Noi* s-a chemat schizofrenie.

Reţinerea *tradiţională* faţă de aceste relaţii generice şi alienante, proprie unei societăţi incomplet modernizate, a fost astfel întărită de refuzul legitim al unui spaţiu public invadator. Contactul şi (vrînd, nevrînd) participarea la acest tip de relaţii publice şi generice sînt, în consecinţă, încă surprinzătoare, ne sperie sau ne fascinează. Nu ne place să stăm de vorbă cu „roboţi“, preferăm să avem o discuţie „ca între oameni“ cu funcţionarii publici sau colegii de serviciu – dar ne enervează cînd un funcţionar sau un şef nu ne tratează „obiectiv“. La rîndul lor, funcţionarii publici sînt convinşi că aceste relaţii generice, pe care tot vrea să le impună Europa, sînt bune şi frumoase, dar „nu merg la noi“ pentru că la noi oamenii sînt altfel, au altă mentalitate. Mai departe, avem puţină încredere în instituţiile publice deoarece sîntem încă reţinuţi, în general, în privinţa relaţiilor generice practicate, prin definiţie, în aceste instituţii, dar şi pentru că ele nu şi-au dovedit mai deloc funcţionalitatea. Compensator, încrederea noastră se va îndrepta spre indivizi – evident, doar cei de încredere! Şi faţă de relaţiile contractuale avem rezerve. Avem reţineri să parafăm o afacere fără să fi văzut ce fel de om e partenerul (la o masă la care l-am *omenit)* şi nu ni se pare firesc să sancţionăm întîrzierea la program a unui muncitor de încredere, doar pentru că aşa scrie la contractul de muncă. De asemenea, orice critică publică este luată ca un afront privat şi sancţionată în consecinţă – drept care nici nu prea pot exista dezbateri publice! Discuţiile „ca între oameni“ sînt însă adesea de o bogăţie şi un farmec inegalabile, care au făcut faima şi mîndria intelectualităţii noastre prudente cu alienarea.

Deasupra tuturor acestor dileme şi tensiuni planează convingerea că, în adîncul fiinţei noastre, ştim ce este *adevărata* viaţă, riscul alienării fiind deci surmontabil. Complementar, ne alinăm adesea cu ideea că *Ei* nu ştiu să trăiască cu adevărat. Vorba lui Kundera că „viaţa este în altă parte“ este înţelepciunea noastră de pe urmă şi mesajul nostru prim către lume.

Drept care E. mai comandă un rînd la toată lumea, demonstrînd astfel că nu se lasă alienat şi că ştie să cheltuiască banul cu rost.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa lui Spiru Haret

Cîți mai știu unde a fost? Nu, nu s-a dărîmat încă, deși, părăsită cum este și înghesuită de blocul lipit de ea, nici situația, oficial recunoscută, de monument istoric n-o va mai apăra multă vreme. De trei ori pînă acum s-a încercat scoaterea ei de pe listă. La Comisia Monumentelor de la Ministerul Culturii, declasările se țin lanț și, uneori, ele doar constată situația după demolare.

Altădată, frumusețea caselor din București se datora grădinilor care le înconjurau, nu mai puțin decît gustului și ingeniozității arhitecților. Casa despre care e vorba a avut în spate o mare grădină, care n-a încetat să înflorească într-un tablou de Aman și care se întindea pînă la casa Kretzulescu-Lahovary (str. N. Iorga, pe atunci primul segment al străzii Romane, care pleca din Calea Victoriei). Casa Haret se afla pe Strada Verde, numită ulterior General Manu și Locotenent Lemnea. Adresa actuală: General Gh. Manu, 7. E o casă simplă, parter și etaj, cu o terasă care, sprijinită pe două coloane, acoperă peronul de la intrare, precedat de cîteva trepte. A fost sediul Institutului Național al Cooperației, care era în 1940 un cuib de legionari. Din 1941 a devenit Muzeul „Spiru Haret", ceea ce era anunțat de o placă, azi cu inscripția aproape ștearsă. Mulți ani a funcționat acolo clubul unei echipe de fotbal, în calitate de chiriaș al Cooperației, după care casa a fost vîndută și lăsată în paragină de către noul proprietar. Cu ferestrele deschise în bătaia vîntului și ploii, cu curtea plină de gunoaie, trecătorul care o vede o disprețuiește, fără să bănuiască cine a trăit în această casă. De altfel, alături, la nr. 5, a apărut blocul în care sînt birourile Aeroflot – un P+5 de beton și sticlă, care nu lasă nici un lat de palmă pînă la zidul casei vecine. La numerele 1-3, clădirea care rotunjește colțul cu str. Henri Coandă a fost evacuată, după cum arată geamurile sparte și obloanele strîmbe, deci urmează să fie dărîmată pentru a face loc unui imobil nou. Așa s-a întîmplat și peste drum, lîngă restaurantul chinezesc, unde tocmai s-a terminat altă fațadă cu 5-6 etaje, înlocuind căsuța grațioasă în care fusese cîtva timp sediul reprezentanței CIBA-Geigy. Dar dovada că nu orice intervenție nouă înseamnă cancerul lăcomiei care încleștează centrul orașului se găsește chiar pe aceeași stradă, la nr. 10, unde o firmă italiană a restaurat minunat o casă veche, destinată probabil a fi un hotel.

De ce n-ar face statul sacrificiul de a cumpăra casa lui Haret pentru a reface înăuntru muzeul care a fost? Datoria poporului român față de unul din cei mai vrednici oameni care l-au călăuzit nu s-a plătit, odată pentru totdeauna, cu statuia din fața Universității.

Opera lui Jalea, academic corectă, sau proiectul lui Brâncuși, mai bogat din punct de vedere simbolic – el propusese o fîntînă –, au fost expresiile unei societăți care mai era capabilă de recunoștință sinceră. Parlamentul pe băncile căruia a stat cinsprezece ani, Ministerul pe care l-a condus în toate cele cinci guverne liberale care s-au perindat între 1897 și 1910, partidul liberal al cărui soldat credincios a fost din 1889, ar putea chiar azi să se simtă îndatorate pentru felul exemplar în care omul a îndeplinit toate funcțiile sale publice. O întreagă epocă stă sub emblema personalității sale.

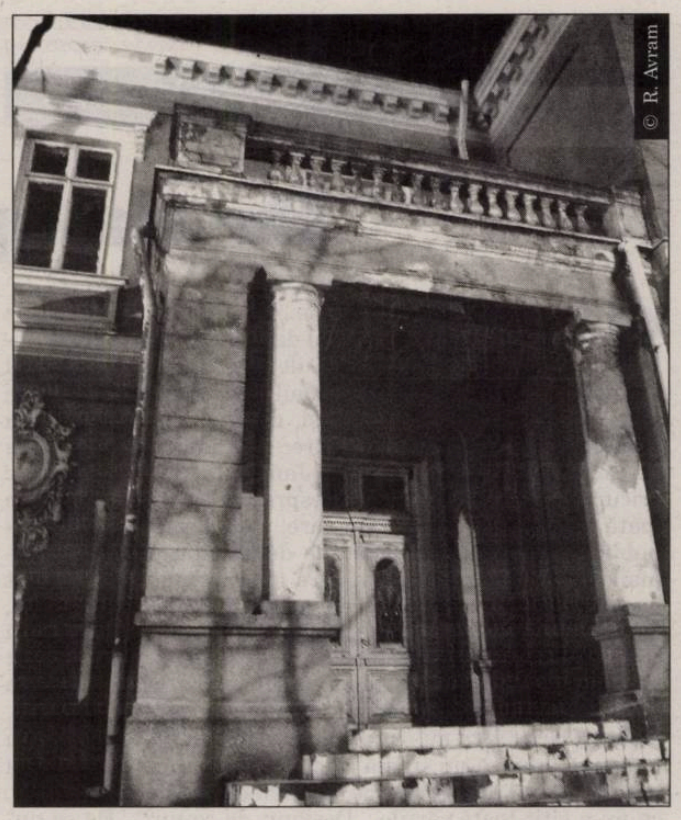

„Cultele și Instrucțiunea" erau departamentul lui. Acest matematician distins, care-și luase doctoratul la Paris pe vremea Războiului de Independență, străbătînd apoi repede etapele obișnuite ale carierei: profesor universitar și membru al Academiei, s-a devotat unei misiuni, aceea de a reforma învățămîntul românesc, în sens modern. Eforturile sale corespundeau unui curent general, pe care, de pildă, și Bulgaria l-a urmat în același timp. Cînd Haret se căznea să asigure egalitatea accesului la educație, munca sa fără preget deschidea un drum spre rezolvarea „chestiunii țărănești". A umplut țara de școli și a fost socotit în 1907 un instigator al răscoalelor. Roadele acțiunii sale se măsoară prin diferența dintre cifra analfabeților la 1899, 87% din totalul populației, și 60% în 1912, anul morții marelui ministru. Această diferență își dezvăluie întreaga importanță, dacă ținem seama că, după o teorie răspîndită, dezvoltarea economică a unui stat, așa cum o înregistrează produsul intern brut pe cap de locuitor, se corelează cu indicele de alfabetizare de acum un secol. Reducerea analfabetismului, considerabilă într-un răstimp atît de scurt, a avut și un rezultat imediat: lărgirea dreptului de vot după Unirea din 1918, pregătirea fluxului ruralilor către profesiuni și medii care le erau închise înainte de război, deci un progres al democrației.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

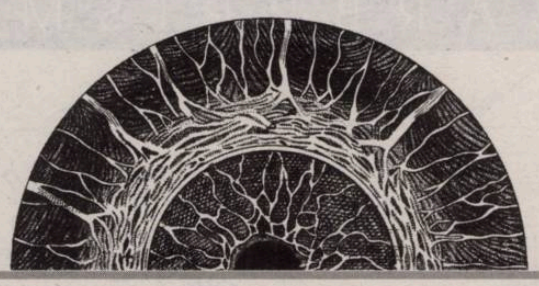

Politețe și galanterie

Fotografia datează din 1965. Dacă a fost gîndită ca un gag, atunci efectul e ratat: în loc să ne facă să zîmbim, fotografia ne emoționează și chiar (pentru cine e mai slab de înger) ne tulbură. În *bikini* alb, tînără, strălucitor de frumoasă, Raquel Welch ține în mîna dreaptă un tablou (în fapt, e vorba de portretul ei „abstract"); brațul stîng e întins, cu grație, și îl vedem pe Salvador Dali omagiind-o pe superba actriță printr-o castă, impecabilă sărutare – cu buzele abia atingînd pielea – a mîinii. Este una din numeroasele ilustrații, expresive și adesea în egală măsură delicioase, ce însoțesc *Istoria politeții, de la 1789 pînă în zilele noastre* (Flammarion, 2006). Cartea (550 pagini, format mare) este semnată de Frédéric Rouvillois, profesor de drept public, colecționar de manuale de bună creștere și excelent cunoscător al istoriei mentalităților. Și ca să revenim la fotografia cu Dalí și Raquel Welch, e acolo o eroare (deliberată?): gestul pe care îl face pictorul este privilegiul mîinii *drepte*. Frédéric Rouvillois amintește că sărutatul mîinii este o practică tardivă, intrată în uz la începutul secolului XX (mai curînd o redescoperire, însă în Evul Mediu *le baisemain* era semnul prin care vasalul se închina suzeranului său).

Istoria politeții a fost – este și acum – imprevizibilă și agitată. Autorul își începe periplul în epoca Revoluției. Înregistrăm atunci ofensiva antipolitețe a iacobinilor: tutuirea devine obligatorie, apelativele *Domn* și *Doamnă* sînt interzise. E relatată pățania unui chelner de la faimoasa cafenea „Procope" din Paris, care, neobișnuit cu noile reguli, se adresează unor meseni cu *Dumneavoastră:* respectivii fac un scandal imens, îl batjocoresc în toate felurile, plusînd în indignarea lor poate și pentru a nu fi acuzați de complicitate la încălcarea principiilor revoluționare (scena e, de altfel, descrisă de un informator al Ministerului de Interne...). Provincia se supune și ea. Comitetul revoluționar al departamentului Tarn dă în 1973 o ordonanță prin care, pentru a distruge sechelele și „abuzurile" vechiului regim, este interzis cuvîntul „Dumneavoastră" și înlocuit cu „tu"; altfel, oamenii trebuiau să se adreseze unul altuia cu „cetățene". Se merge pînă la a se înlocui din piesele de teatru cuvintele prohibite cu termeni „corecți din punct de vedere civic"; și versuri din *Mizantropul* lui Molière sînt supuse unor astfel de retușuri. Două secole mai tîrziu, bună parte din omenire va trăi isteria înlocuirii cuvîntului „domn" cu „tovarăș"... Din fericire, codificarea revoluționară a durat puțin. După 1800 intrăm în „vîrsta de aur a politeții burgheze", care va dura pînă la primul război mondial.

Despre codurile care au acționat în toată această perioadă ni se dau o sumedenie de amănunte: aflăm totul despre portul mănușii, al pălăriei, al cravatei (Balzac: cravata este pentru îmbrăcăminte „ceea ce trufa este într-un dineu"), despre rațiunile care cer ca bărbatul să ofere femeii brațul său stîng, despre comportamentul la mesele oficiale și la cele private, despre cererea în căsătorie, ceremonialul unei vizite, formulele de salut, corespondență, cărțile de vizită, conversația la telefon etc. etc. Balzac, tot el, se dovedește un redutabil partizan al interdicției de a se fuma în locurile publice. Grosolănia și lipsa de *savoir-vivre* sînt prompt și aspru sancționate (opera lui Proust e plină de exemple în acest sens).

Perioada dintre 1914 și 1950 este una a *rupturilor:* politețea cunoaște o criză puternică – dispariție (totală sau parțială) a mănușii, a pălăriei, a duelului, intrare în forță a automobilului (implicit a agresivității la volan), apetit pentru provocare, cultivat, spre exemplu, de generația suprarealistă etc. În sfîrșit, după 1950, intrăm în epoca *incertitudinilor:* nostalgie pentru vremurile (și obiceiurile de odinioară), respingerea politeții (în fapt, a galanteriei) de către mișcările feministe, simplificare a codurilor, persistența protocolului în anumite zone (în diplomație, de pildă), emancipare sexuală, probleme grave puse de tinerii din cartierele zise „dificile".

Cam la aceleași concluzii ajunge Claude Habib într-o carte remarcabilă despre *Galanteria franceză* (Gallimard, 2006). Specialistă reputată în istoria literaturii, autoarea este un ghid lucid și competent, investind totodată multă pasiune în demersul ei. Cartea ne poartă în vremea (secolele XVII – XVIII) cînd „galanteria dădea formă (...) coexistenței dintre bărbați și femei". Sub Ludovic al XIV-lea a fi „galant" era un mod natural de comportament; astăzi, dicționarul Robert menționează formula „galanterie franceză" la articolul „Mit"... Odinioară galanteria era un preludiu al fericirii. Astăzi, „atacurile feministe", voința de a nu mai diferența sexele, banalizarea erotismului au adus galanteria în stare de comă. Într-o cronică dedicată cărții, Mona Ozouf se întreabă cu dreptate: „Cum s-a putut ca o asemenea cucerire (galanteria, *n.m., Al. C.)* să fie uitată și redusă în zilele noastre la cîteva gesturi indiferente și mecanice?". Putem propune răspunsuri plauzibile, dar asta nu înseamnă că găsim și soluții pentru a ieși din impas.

Texte şi opinii de: *Iulian COMANESCU (analist media) ● Matei FLORIAN ● Stela GIURGEANU ● Ionuţ MAREŞ (student, Universitatea de Vest, Timişoara) ● Antonio MOMOC (asistent universitar drd. la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării, Universitatea Bucureşti) ● Radu PARASCHIVESCU (scriitor) ● Constantin RUDNIŢCHI (jurnalist) ● Matei PĂUN (analist economic) ● Manuela PREOTEASA (jurnalist) ● Cristian SIMA (om de afaceri) ● Lucian Dan TEODOROVICI (scriitor şi scenarist) ●* ***Coordonatoarea temei:*** *Adina POPESCU*

Şmecherofraierii

În urmă cu douăzeci de ani, să zicem, eram cu toţii fraieri. Sau cel puţin aşa îmi amintesc eu. Fraieri, pentru că acceptam coada la ouă ca pe o stare de fapt, pentru că munceam sîmbăta, pentru că mergeam cu toţii în concedii în aceleaşi păduchelniţe de la Venus, pentru că aveam salarii, haine şi apartamente la fel, pentru că ne uitam doar două ore pe zi la televizor, pentru că ne făceau pionieri în prima serie, la Adamclisi. Ăla care fugea în State nu era şmecher, doar isteţ şi curajos. Ăla care venea cu sacoşele încărcate de la Gospodăria de partid nu era şmecher, doar vîndut sistemului. Ăla care, dacă mergeai la el acasă, te servea cu whisky şi cu un Kent nu era şmecher, doar dubios. Pe adevăraţii şmecheri nu-i vedeai, căci nu-şi afişau maşina pe Calea Victoriei, doar bănuiai existenţa lor. Poate doar noi, copiii, să fi avut ceva şmecheri în carne şi oase, adică cei mai mari care îi băteau pe cei mici sau cei care deţineau cele mai „tari" colecţii de surprize.

După Revoluţie însă, şmecherii au început să populeze vieţile noastre. Au pornit afaceri („de unde mama mă-sii avea Costică de la şase purcoiul ăla de bani pus de o parte?!"), au tras ţepe, s-au îmbogăţit peste noapte, au intrat în politică, au apărut la televizor. După o lungă perioadă de uniformizare forţată, nevoia de individualizare era din ce în ce mai acută. Aşa am ajuns o societate formată din şmecheri şi din fraieri. Căci chiar dacă tu, cel care citeşti aceste rînduri, te crezi un om obişnuit, cu o familie decentă, cu venituri care ţi se par insuficiente pentru că mereu e loc de mai bine, cu o casă banală şi cu o maşină doar un pic hîrbuită, poţi să fii sigur că eşti, în acelaşi timp, atît şmecher, cît şi fraier. Pentru că toţi şmecherii îşi au şmecherii lor şi toţi fraierii sînt, la rîndul lor, şmecheri pentru alţi fraieri. Gîndeşte-te! Nu te-a privit nici o mătuşă chiorîş cînd i-ai povestit că ai fost în vacanţă la mare la bulgari, all inclusive? *Sau nu ai surprins niciodată zîmbetul ironic al unui amic cînd ţi-ai scos cărămida de telefon mobil din buzunar, un model vechi de zece ani, dar de care te-ai ataşat fără să vrei? Totul depinde de nuanţe. În fond, la ce sistem de valori ne raportăm? (**A. P.**)*

Iulian COMANESCU

Degustătorul şi pretendentul

Ce e un şmecher? O poveste spune că şmecherul a ajuns în România din Bucovina austro-ungară, în urmă cu cel puţin un secol, în căutare de vin. La fel cum se trece azi din Ungaria în România şi de la Giurgiu la Ruse, în căutare de marfă la preţuri mai mici, supusul Imperiului venea în Moldova ca să cumpere vin ieftin, în chip de *schmecker*, „degustător", în limba germană. Cîrciumarii moldoveni încercau să-l păcălească cu vin îndoit cu apă, dar nu ţinea, fiindcă „nemţii" ştiau cum pişcă pe limbă vinul bun.

Dicţionarele înregistrează sec originea germană, fără istoria cu Bucovina. Totuşi, şmecher ar însemna „greu de păcălit", un om care ştie gustul lucrurilor. În peisajul şi în limba română, cuvîntul a evoluat însă către cel care încearcă să-i păcălească pe alţii. „Şmecher", cu alte cuvinte, e cîrciumarul care botează vinul şi nu „*schmecker*-ul" care detectează contrafacerea. Vom vedea de ce.

● *CARE EŞTI ŞMECHER?* O bună indicaţie despre conotaţiile cuvîntului o dau numele cărora le-a fost acordat, în chip de calificativ, în ziare. Lăsăm altora un studiu aprofundat şi consemnăm cîteva nume celebre culese în goana calculatorului, în ordine alfabetică:

Traian Băsescu: „Omul, nonconformistul cu replici tari şi ocheade şmechereşti" *(Cotidianul,* 21 februarie 2007), „capabil de gesturi nu doar şmechere, ci şi inteligente" *(Cotidianul,* 20 februarie 2007). „Şmecheria de a prezenta drept Societatea Civilă din România doar o parte infimă a acesteia ar avea o explicaţie în cazul lui Traian Băsescu". *(Jurnalul naţional,* 26 februarie 2007)

Gigi Becali: „Că Gigi Becali e şmecher nu mai încape vorbă. Altminteri n-ar fi cîştigat milioane de dolari dintr-un simplu schimb de terenuri cu Armata. Tot şmecher este Gigi Becali cînd spune că a «împrumutat» Steaua cu milioane de dolari. Şi noi care credeam că a sponsorizat-o. Dar şi mai şmecher este cînd spune că l-ar putea schimba pe Piţurcă la vară". *(Evenimentul zilei,* 16 aprilie 2002)

George Copos, cel puţin după părerea lui Mitică Dragomir: „E un utecist şi un şmecher, care a băgat oamenii în puşcării şi a păcălit lumea cu savarinele şi blaturile lui." *(Libertatea,* 20 mai 2003)

Radu Sîrbu şi **Ioan Mureşan,** pe vremea cînd erau miniştri sau puţin după: „Iată însă că mai toţi şmecherii, alde Radu Sîrbu, Ioan Mureşan, iar acum şi susţinătorii lui N. Văcăroiu, ne bagă pumnul în gură..." *(Adevărul,* 11 decembrie 2001)

Contextele în care cei de mai sus apar ca „şmecheri" sînt, în unele cazuri, mai numeroase decît cele prezentate. Însă calificativul se potriveşte ca o mănuşă şi unor colectivităţi. Este vorba de PNL, care duce o „politică de şmecher" (după părerea lui Adriean Videanu, Antena 3, dată neprecizată), băieţii de cartier din Galaţi, care solicită o „taxă de şmecher" adolescenţilor *(Evenimentul zilei,* 6 martie 2000), sau securiştii care au muls sistemul bancar în calitate de „şmecheri cu epoleţi" *(Cotidianul,* 24 februarie 2007). Suficient ca să ne dăm seama că definiţia şmecherului, pe care am avansat-o la început, e fundamentată.

● *DE CE E ŞMECHERUL ŞMECHER?* Lista de mai sus e relevantă pentru un anume profil al eroului nostru: el e un om care se descurcă într-o anumită situaţie, ocolind uzanţele, căile bătătorite, uneori şi legile. E de comparat presupusul înţeles originar, de degustător/expert care evaluează ceva, în funcţie de un standard, cu competenţa volatilă a celui care se descurcă, înconjoară obstacolele, îşi schimbă strategia în funcţie de situaţie. Şmecherul nu putea apărea decît într-un tărîm cu legi vremelnice şi graniţe schimbătoare, disputat între suzerani şi aflat „în calea tuturor relelor", ca al nostru, la fel cum „marele maestru al combinaţiilor", Ostap Bender, nu putea trăi decît în confuzia primilor ani ai Sovietelor, cînd averile boiernaşilor erau de căutat în pernele unor scaune frumos capitonate.

Nume ca al lui Traian Băsescu sau Gigi Becali, cu care cuvîntul a fost asociat, sînt ale unor politicieni de tip nou, cu priză la public şi antecedente personale de succes. E drept că primul are idei politice, iar al doilea – bani, dar ambii întruchipează *self-made man*-ul autohton, colorat, amuzant (involuntar în cazul lui Becali) şi un pic tradiţionalist sau *macho,* eventual în limitele admise de corectitudinea politică. Că şmecherul este modelul de succes al unei „anumite Românii" o arată şi cariera cuvîntului în limbajul colocvial, în contexte bine cunoscute ca „eşti şmecher, bă?" şi „şmecher de şmecher". Noţiunea apare în plus şi în manele, ca „Şmecher ca mine" a lui Liviu Puştiu sau „Eu – şmecher, tu – versată", de Lucione & Asu.

● *CINE NU E ŞMECHER?* Antonimul perfect al lui „şmecher" vine tot din germană, dar a avut o cu totul altă carieră. Curios, fraierul a fost la început cu totul onorabil, sub forma *freier,* pretendent la mîna unei tinere doamne. Traseul cuvîntului pare a fi unul urban şi ascunde ceva din cinismul rîzăreţei, dar uneori brutalei lumi balcanice, în legătură cu o persoană care îşi dezvăluie sentimentele şi, în plus, crede în legi – e drept nescrise – referitoare la felul cum se curtează o femeie. Previzibil, presa nu îl asociază prea des numelor sonore, ci îl rezervă unor păgubiţi, înşelaţi... fraieriţi, adesea numeroşi şi anonimi.

Treaba în viaţă a fraierului e, altfel spus, să fie fraierit, nu e nici o nenorocire sau o noutate în asta. Ştirea se concentrează asupra „şmecherului", a fi victima unei escrocherii e ceva curent şi nu îţi expune numele nici blamului, nici compasiunii publice.

● *TRISTA CARIERĂ A CUVINTELOR.* Atentul la standarde „degustător" a ajuns, prin urmare, să tragă clapa, în România, la fel de legalistului „pretendent". Limba română înregistrează multe alte exemple de degradare a cuvintelor împrumutate. *Zongora* a devenit, din pianul lui Liszt – în maghiară –, grosolan mînuita chitară a Fraţilor Petrăuş, la fel cum *beteg* – bolnav, tot în maghiară – a ajuns să desemneze, în română, infirmul. Altfel spus, boala era recunoscută de comunitate doar atunci cînd omul era schilod, nu se asemăna cu alţii, nu mai putea să meargă sau să muncească ca semenii săi. Şi chiar limba română include astfel de deprecieri, precum în cazul cuvîntului „golan", care însemna la origine „sărac, fără haine pe el". Iar lingviştii ne pot da nenumărate alte exemple.

Cariera şmecherului – şi nu doar cea etimologică, ci şi cea istorică, socială, politică – este una lungă şi ferm ancorată în realităţile româneşti. Sau, poate, în lipsa lor, în volatilitate, schimbare permanentă, modificare perpetuă a legii. Ceea ce se vede şi în faptul că statul de drept e, pe-aici, o... şmecherie nouă.

Lucian Dan TEODOROVICI

Un loc sub soare pentru cercetaşi

O emisiune sportivă de acum cinci ani, poate mai puţin. În studio, printre alţi invitaţi din lumea fotbalului, Giovanni Becali, pe atunci bănuit a fi atoatefăcătorul mişcării fotbalistice autohtone, se lansase într-o tiradă zgomotoasă, iar ceilalţi participanţi îl ascultau cu evlavie. Un telefon al unui telespectator a întrerupt însă monologul, îndrăznind să-l contrazică pe marele impresar: „Ce eşti tu, mă?" „Cercetător, domnule Becali" –, l-a lămurit omul. Consternare în studio şi pe chipul lui Giovanni Becali. O clipă de tăcere. Apoi o congestionare bruscă a feţei impresarului. „Şi cum, bă, cercetaşule, tu te iei de mine? Bă, eu am un lustragiu pe care-l plătesc mai bine decît eşti tu plătit, dar asta pentru că face ceva concret, bă, îmi lustruieşte pantofii! Pe cînd tu? Ce-ai făcut tu la viaţa ta ca să te pui cu mine? Ai cercetat, auzi!".

Asta a fost acum cinci ani, mi se va spune. În momentul de faţă, sîntem europeni. Formal, e adevărat, sîntem ceva mai europeni decît atunci, însă pe sticlă se perindă exact aceiaşi oameni, exact aceiaşi şmecheri, plus alţi cîţiva, care mai nou se vor şi şefi de ţară. Surprinzător, cu un şi mai mare aplomb, cu un şi mai mare dispreţ faţă de fraierii de *cercetaşi,* care nu produc nimic. Iar la categoria „cercetaşi" îmi permit să-i includ pe mai toţi aşa-numiţii oameni de cultură, adică pe cei care – cum spunea unul dintre ei, un ditamai patron de televiziuni şi de partid – n-au făcut o şaibă la viaţa lor, în schimb, „se dau" învăţători ai poporului.

În ce mă priveşte, e adevărat, n-am produs la viaţa mea decît cărţi (ca scriitor, cărţi scrise de mine; ca editor, cărţile altora) şi scenarii de film & televiziune. Sigur că ele, cărţile, nu par a avea aceeaşi valoare ca nişte şaibe, însă, la o analiză mai atentă şi făcută cu mijloace care vor fi pe placul ştabilor, se poate găsi un rost pe lume şi pentru cărţi. Unul concret. Şi asta deoarece cărţile funcţionează perfect şi dau un randament foarte bun pe post de bibelouri. Pornim de la faptul – *apud* şmecherii din Occident –, că orice ştab care se respectă e obligat să aibă în vilă o bibliotecă. Dacă nu are încă, îi vînd şi un pont, căci ca angajat al unei edituri am avut acces la modul în care unii înavuţiţi pot să-şi rezolve problema: se dă un telefon la editură şi se cer *şapte metri de cărţi.* Dar, atenţie, amănunt foarte important, nu orice fel de cărţi, ci numai *cu coperţi tari şi toate de aceeaşi înălţime.* Odată făcut demersul, el le asigură şmecherilor zilei un soi de onorabilitate. Căci „bibelourile" vor fi admirate de alţi şmecheri care vin în vizită şi care ştiu să citească pe cotoare şi să se entuziasmeze estetic de excelenta aşezare.

Ca scriitor, *am meditat* mult după emisiunea amintită la început şi apoi după ce, de curînd, Dan Voiculescu a pus problema în aceiaşi termeni: ce produc, de fapt, oamenii de cultură? În urma raţionamentului de mai sus însă, la care am ajuns, iată, abia după cinci ani, m-am calmat. Sîntem şi noi, fraierii, buni la ceva. Chiar dacă n-avem maşinile şmecherilor, chiar dacă nu ne-am tapetat pereţii cu tablouri şi apa nu ne curge-n căzi, din guri de lei chinezeşti suflaţi cu aur, avem un rost: produsele noastre pot da un lustru pe imaginea lor. Prin urmare, după ce vreme de cinci ani n-am găsit un răspuns pentru Giovanni Becali, acum pot spune liniştit că merităm să fim plătiţi la fel de bine ca lustragiul domniei sale. Putem face, în fond, acelaşi lucru ca şi el.

Vorbind serios, oricît ar părea de umilitoare, concluzia asta nu-mi aparţine doar mie, într-un joc autoironic. Ci întregii societăţi, ce confundă tot mai mult valoarea cu numărul banilor din cont. Un mic Giovanni Becali se ascunde printre mulţi dintre cunoscuţii mei. Care, cînd discuţia ajunge la ceea ce fac, la cum mă descurc, după ce le explic că-s scriitor, sînt împinşi de curiozitate către întrebarea: „Şi? Îţi ies ceva bani din asta?".

Sînt sigur că mai toţi scriitorii, filosofii, istoricii etc. – într-un cuvînt, *cercetaşii* – au citit pe feţele preopinenţilor dezamăgirea cînd au încercat să le explice că nu cîştigul financiar este principalul ţel – şi alte idealisme dintr-astea. Iar în ochii aceloraşi preopinenţi apărea scris, ca în desenele animate, cuvîntul *fraier.* Pentru a depăşi însă tonul ludic şi a încerca să explici de ce merită din plin, uneori, să fii fraier, şi nu şmecher, trebuie să intri în filosofie. Or, şi vremea filosofiei a apus, acum la modă fiind doar unii, puţini, autointitulaţi filosofi practicanţi. Care însă, surprinzător, au cîte zece maşini în garaje şi cîteva vile răspîndite prin cartiere selecte.

Radu PARASCHIVESCU

Paseo de Disgracia

Un curent de gîndire cu originea în pionieratul tranziţiei consacră o bipolaritate năprasnică: jmekerii au drepturi, fraierii au obligaţii. Clivajul e la fel de abrupt ca în dihotomia amuzantă a animalelor de casă: cîinii au stăpîni, pisicile au angajaţi. (Aici, în calitate de fost proprietar de cîine şi actual deţinător de pisici, confirm cu apăsare: motanul e jmeker cît încape, spre deosebire de fraierul canin.) Dar, în fond, despre ce discutăm? Despre două tabere pe care le-am localizat de mult, simţindu-ne de obicei solidari cu tîrla de perdanţi placizi a fraierilor şi înţepîndu-i ironic, subtil şi inutil pe jmekeri. Ăştia sîntem: îl batem consolator pe umăr pe unul, cu condiţia să nu ne întoarcă gestul, şi-l tolerăm pe celălalt (nu că am avea încotro), cu condiţia să ne lase să-l luăm peste picior. Altfel spus, mojicie şi tupeu contra zeflemea şi aluzie. Cine bate? Evident, jmekerul. Fiindcă e constitutiv impermeabil la zeflemea şi fiindcă ştie să răspundă aluziei cu bîta sau scuipatul. A fost aşa dintotdeauna? Mai degrabă nu. Deşi ne-am dumirit din primul minut al primului episod că fragilul Jerry e jmeker, iar dihania de Tom – fraier, am ţinut din reflex cu primul şi i-am dat cu tifla ultimului. Dar de atunci s-au schimbat multe, chit că trăim mai intens ca niciodată în plin desen animat.

Cum îl recunoşti pe jmeker? Simplu. În primă instanţă, după vorbă, după port. Dacă eşti gherţoi cu el, îţi trimite un smardoi şi te rezolvă. Poftim? Nu cunoaşteţi cuvintele? Păi, cum aşa? Tot jmekeru' le cunoaşte. Hă, hă, hă, fraierilor care sînteţi! A nu se crede totuşi că jmekerul e o vietate compusă doar din argou, apariţii ţanţoşe pe strasse sau la mall, fumuri şi parfumuri, *blue tooth,* ciocate, maşini bengoase, arzoaice buricoide şi bani de bani. Nici pomeneală! Jmekerul s-a topit în ţesutul social, aşa că la ora asta îl vezi cam peste tot: la meci şi în Parlament, la restaurant şi la circa financiară, la piscină şi la chioşcul din colţ. E mîştocar fără agendă şi descurcăreţ de meserie. Are vocaţia contrasensului, voluptatea zgomotului şi siguranţa celui pentru care dilema e un beteşug, iar căzutul pe gînduri – un viciu. Cultivă cu stăruinţă scurtătura sau – după caz – darea de buznă. Cînd e pedestru, îl remarci după felul cum merge: încruntat a sfadă, cu braţele niţel încovoiate în buzunar, cu scăfîrlia coborîtă între umeri şi împodobită de şapca aşezată cu cozorocul la spate, vag crăcănat, parcă provocînd un oponent prezumtiv să-l calce pe umbră. Cînd e la volan, să te ferească sfîntul să ai de-a face cu el.

Şi mai are ceva jmekerul – ceva decisiv, nerostit şi ineludabil. E vorba de conştiinţa jmekeritudinii. Jmekerul *ştie* că e jmeker şi face tot ce depinde de el ca lucrul ăsta să se vadă. Te ia în cătare şi te vrea supus. Cînd dai cu ochii de el, trebuie să te înfiorezi scurt şi să duci mîna (fie şi în gînd) la cuşmă: e limpede că ai nimerit peste cineva „din superligă". Altminteri, eşafodajul se năruie şi nimic nu mai are sens. Nici un jmeker nu circulă prin lume altfel decît însoţit de propria reputaţie. Şi cînd înhaţă comisionul, şi cînd fentează Fiscul, şi cînd depăşeşte coloana de maşini la barieră, el se lasă vegheat de aura invulnerabilităţii. N-are ce să i se întîmple. Şi ştiţi de ce? Fiindcă nimic nu-l atinge. Dacă e un el, îl doare la banană. Dacă e o ea, o doare la bască. Ah, nu-i frumos? Nu se face? Pana mea, de ce să nu se facă?

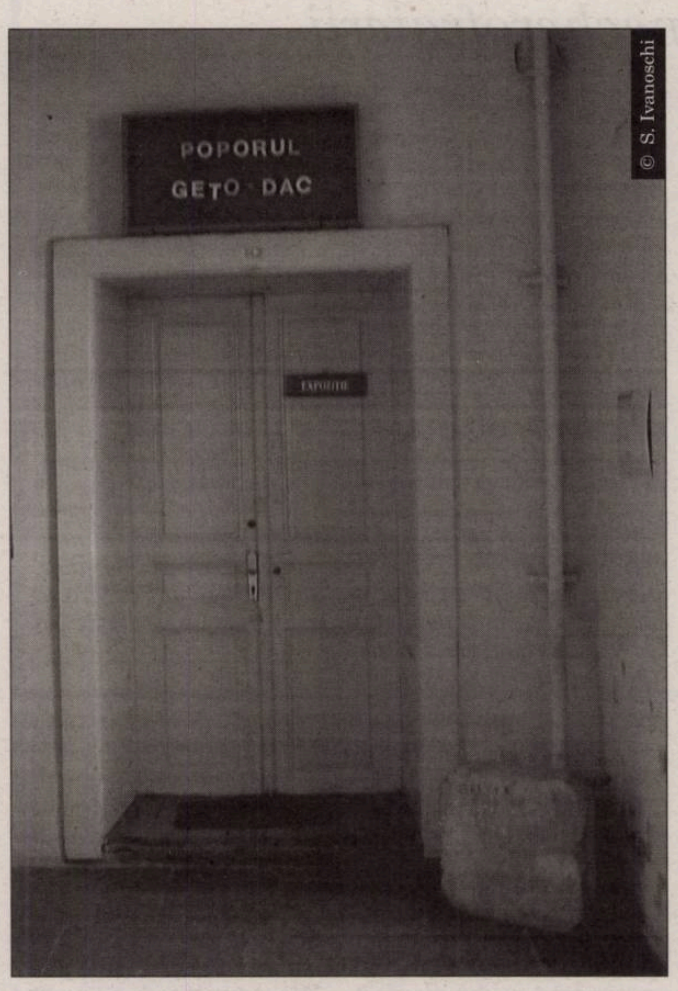

Fraierul, între timp, l-a înlocuit pe leneşul din proverb, căci – nu-i aşa? – lucrurile nu pot rămîne încremenite. Acum înţelepciunea populară susţine mai departe că obraznicul (sau, în cazul nostru, jmekerul) mănîncă praznicul, dar e forţată să admită că fraierul mai mult aleargă. Cine e fraierul? Simbriaşul docil, blajinul plătitor de taxe, stătătorul la cozile administraţiei, locatarul stingherit de lipsa de jenă a vecinului descreierat, pietonul stropit lîngă bordură de jeep-ul beizadelei de partid, pensionarul ţinut în viaţă de mîndria de-a nu fi restanţier la întreţinere, călătorul spînzurat de bara de susţinere din tramvai, tînărul plîns care aprinde lumînări la Universitate în Decembrie 1989 şi îşi suflă în pumni, profesorul care merge cu maxi-taxi-ul doar în ziua de leafă, iar în rest se furişează în troleibuz cu şapca pe ochi, spre a nu fi arătat cu degetul de elevul pe punctul de-a se sui în merţanu' lu' tăticu', deţinutul politic luat în tărbacă la microfon de versiunea reşapată a tovarăşului colonel de Secu, turistul care plăteşte pentru un hotel de trei stele şi e expediat într-o debara igrasioasă cu perdele găurite şi cearşafuri umede, călătorul măturat din drum de bastonul poliţistului şi de girofarul antemergătorilor, în general, românul (încă) majoritar, care trage nădejde ca şpînul de barbă, în vreme ce dumnealui jmekerul îi rîde-n nas.

Jmekerul şi fraierul compun două tipologii pe care le apropie un singur lucru: dispreţul. Fiecare se simte îndreptăţit să-l privească de sus pe celălalt. În cazul jmekerului, flexarea muşchilor se face la vedere. Pentru fraier, ea se reduce la o mustăcire discretă şi la o ironie care de multe ori îşi ratează ţinta. Dispreţul e elementul de coagulare a contrariilor, masa comună din care se înfruptă două categorii care în mod normal locuiesc pe paliere diferite. Fiecare dintre cei doi se simte dator să-i transmită celuilalt că e vrednic de milă. Şi totul devine în acest caz o problemă de stilistică, nu de convingeri. Jmekerul e direct, frust şi operează fără anestezic. Fraierul procedează prin învăluire, e esopic în discurs şi moale în gesturi. Jmekerul e tare-n clanţă, fraierul susură galeş. Jmekerul a văzut în filme, fraierul a citit în cărţi. Cum să găseşti lungimea de undă la care să aibă acces amîndoi? E aproape o utopie. Jmekerul respinge tentativa de apropiere prin recursul la limbajul zilei: „Hai, dă-i cu praf de mers!". Fraierul surîde subţire şi strecoară o remarcă ambiguă printre dinţi. N-are rost să-i punem alături. E un experiment contra naturii umane şi o confruntare din care jmekerul n-are *cum* să piardă, iar fraierul n-are *ce* să cîştige.

aduse cu poşta

Jmeker, da' student!

Orice categorie de persoane, indiferent de vîrstă sau ocupaţie, îşi are *fraerii*, dar mai ales *jmekerii* ei. Astfel că, o specie aparte, de la sportivi, la „vedete" TV, de la jurnalişti, rectori universitari la, în special, politicieni, o constituie *studentul-jmeker*. Deşi paradoxal în aparenţă (avînd în vedere imaginea ideală a studentului-viitor-intelectual), el este prezent în „cantităţi" deloc neglijabile. *Studentul-jmeker* este imaginea perfectă a studentului fără dileme. A celui ce crede că deţine adevărurile vieţii, în cazul nostru, ale studenţiei. Dar, dincolo de această primă trăsătură (totuşi definitorie), ce alte caracteristici prezintă el? Care este portretul său robot? Bineînţeles, nu există un singur răspuns la aceste întrebări, ci, mai degrabă, o panoplie de tipuri ce inevitabil se suprapun.

Avem mai întîi *studentul-jmeker* pentru care facultatea ce o urmează este o simplă anexă, o „şmecherie", la „afacerile" cotidiene mult mai importante. El are însă nevoie de diploma ce îi legitimează statutul său social. Fără ea ar fi un simplu absolvent de liceu, însă cu ea devine un „ilustru" absolvent de facultate. Oricum, nimeni nu îl mai întreabă ce a făcut în anii studenţiei, din moment ce a reuşit „să se descurce". Însă această impostură nu este completă fără a fi exhibată. Astfel că, studentul interesat şi dornic să se formeze atît profesional cît şi intelectual devine, în gîndirea *studentului-jmeker, fraerul* prin excelenţă.

Un alt tip de *student-jmeker* este cel experimentat în arta copiatului la examene. Întreaga sa pregătire din sesiune constă în gîndirea celor mai bune strategii de obţinere cu orice preţ a notei de trecere (acolo unde se poate, chiar a unei note cît mai mari). Aşadar, poziţia sa în amfiteatru trebuie să-l facă aproape invizibil. Mintea îi acţionează în detectarea momentelor prielnice „trecerii la acţiune". La ieşirea de la examen, printr-un rîs strident şi în auzul tuturor, se miră de cît de uşoare au fost subiectele.

O altă formă de exhibare a şmecheriei are loc la aflarea notelor. *Studentul-jmeker* este veşnic nemulţumit şi se simte nedreptăţit. Sigur, profesorul „are ceva cu el", pentru că lucrarea a fost „aproape perfectă". Restul colegilor trebuie să ia parte neapărat la „drama" sa. Următorul pas îl constituie cererea de explicaţii din partea profesorului, prin e-mail sau telefon. Alţii, cu mai puţin spirit de iniţiativă, preferă înjurătura sau blestemul *(N..., o să mori în cancer!,* spre exemplu), scrise pe lista cu note. Poate că profesorul va vedea şi îşi va da seama de „greşeala" şi „nedreptatea" făcute.

Mai există, bineînţeles, şi studentul-cumpărător-de-examene. Întregii ani de studenţie se constituie din cumpărarea (cu bani grei) a celor mai multe dintre examene. La sfîrşitul facultăţii, se revoltă împotriva ei pentru că nu-i oferă nici un loc de muncă. Abia acum îşi dă seama de inutilitatea alegerii făcute şi de felurile în care s-ar fi putut folosi de banii irosiţi în cumpărarea notelor. În nici un moment nu se gîndeşte însă că „vina" pentru pierderea anilor în facultate şi a banilor aferenţi îi poate aparţine. Întotdeauna alţii sînt responsabili.

Pe *studentul-jmeker* îl poţi recunoaşte chiar de la distanţă. Comportamentul, atitudinea sau simplul său fel de a fi îl „recomandă". El este cel care se aşază cît mai în spate în amfiteatru sau în sala de seminar şi nu pierde nici o ocazie în a-şi face simţită prezenţa, de regulă, în afara discuţiilor; îl găseşti, de asemenea, împreună cu alţii ca el, pe culoarele universităţii, ţipînd, înjurînd sau acostînd fetele prin cea mai nouă (şi mai şmecherească) sonerie de telefon.

Bineînţeles că aceste tipuri nu irosesc întreaga panoplie de categorii ale *studentului-jmeker,* însă sînt oarecum definitorii. Acest tip de student, parcă tot mai prezent în universităţile de la noi, se trage dintr-o altă specie, puţin mai naivă – *elevul-jmeker*. Şi stă totodată la baza şmecheriei ce poate fi întîlnită mai tîrziu în toate instituţiile şi domeniile profesionale.

Ionuţ MAREŞ

Mişculaţii, lipeli, la ciuciu

Cuvîntul *şmecher* are o familie lexicală bogată. Diminutivul *şmecheraş* e ironic, depreciativ, minimalizator („un şmecheraş de două parale"); verbul *a şmecheri* e polisemantic: în construcţie tranzitivă, *a şmecheri pe cineva* sau *ceva* înseamnă „a înşela; a truca, a falsifica"; iar ca reflexiv – *a se şmecheri* – are sensul „a deveni (mai) abil": „e, ne-am şmecherit!". Din familia lexicală mai fac parte adverbul *şmechereşte* şi cîteva substantive, nume de acţiune sau de calitate: *şmecherie, şmechereală, şmecherlîc;* primul intră în locuţiunea *la şmecherie*. Interesantă e şi înmulţirea adjectivelor: alături de *şmecher* însuşi, care poate fi folosit adjectival (un tip *şmecher,* o treabă *şmecheră),* se folosesc mai obişnuitul *şmecheresc,* dar şi mai marcatele *şmecheros* („o roşcovană cu ochi şmecheroşi", Arion 1985) şi (provenind din participiu) *şmecherit* („fercheş, puţin neserios, puţin «şmecherit»..., cucerise numai inimile fetelor din anii mai mici", Dumitriu 1980). Din prima jumătate a secolului al XX-lea datează falsul nume propriu *Smecherzon*, de care s-a ocupat şi Leo Spitzer.

O întreagă reţea lexicală desemnează zona de acţiune a şmecherului contemporan. Cîmpul lexical cuprinde acţiuni generale – *a se învîrti, a se descurca, a se orienta, a se prinde, a fenta, a îmbîrliga* –, strategii punctuale – *mişculaţii (mişcoraţii), combinaţii, manevre, lipeli, mistreţuri, moşmande* –, simulări – *trucaje de Buftea, figuri, la şto, la ciuciu* –, mijloace verbale – *papagal, texte, vrăjeli, caterinci, abureli* etc. – şi, desigur, plasarea justă: *pe faţă, pe felie*. Şmecherul – care e *mîştocar, pontos, naş, jupîn, băiat de băiat* – *îşi trage* maşini *dichisite, supărate, bengoase;* uneori pretenţiile îi sînt ironizate (de alţi şmecheri), pentru că prea *se dă rotund / lebădă / balenă* etc.

(Rodia Zafiu – „Diversitate stilistică în România actuală" / „Cîmpul semantic al *şmecheriei")*

Matei FLORIAN

Decalogul palmelor pe ceafă

Dacă aveţi în jur de 15 ani, o constituţie firavă, ceva mai multe coşuri decît ar trebui, vă plac desenele animate şi fredonaţi „Tornero“, dacă aveţi predilecţia ca într-o conversaţie să vă păstraţi privirea aţintită spre podea şi să răspundeţi monosilabic, dacă veniţi cu sandvişul de acasă învelit într-un şerveţel, dacă roşiţi fără speranţă cînd o fată vă întreabă de sănătate, dacă nu înţelegeţi prea bine ce presupune „să pui botu' la savarină“, iar ceafa dvs. s-a transformat într-un loc tăbăcit de palmele celorlalţi, n-ar fi rău să vă priviţi în oglindă, să spuneţi un nu hotărît, să adăugaţi ceva dîrzenie, ambiţie şi perseverenţă şi să respectaţi întocmai legile următoare. Rezultatul vă garantează o poziţie privilegiată în rîndul semenilor, vă certifică triumful speciei masculine, vă omologhează ca un vrednic candidat la prosperitate, faimă sau alegeri parlamentare.

1. *Renunţarea la sandviş.* Presupune un boicot implicit la adresa autorităţii parentale, o afirmare a independenţei, o înfruntare domestică mai mult decît necesară. Pe plan social, consecinţele acestui act (aparent minor) de rebeliune vor duce la înlăturarea firimiturilor din ghiozdan, aspect care, pe termen lung, îşi va vădi importanţa sa capitală. Pentru o mai bună înţelegere a fenomenului trebuie precizat că rămăşiţele de brînză de la colţul gurii nu au darul să servească unei cauze nobile.

2. *Schimbarea imaginii.* Implică renunţarea, prin operaţiunea de bărbierire, la puful tot mai proeminent de mustaţă, urmată îndeaproape de un tratament împotriva acneei şi de o remodelare a podoabei capilare (frezele tip vîlvoi sau cărare pe laterală nu sînt admise). În acest punct se impune o reevaluare a criteriilor muzicale (conform standardelor impuse de MTV) şi un program de achiziţii vestimentare care să respecte alegerea făcută. Ponturi de urmat: muzica electro, cu toate subdiviziunile sale, este cea mai indicată opţiune pentru că atrage după sine frecventarea unor cluburi de bonton necesare în dezvoltarea ulterioară a transformării.

3. *Trasul de fiare.* Asigură, evident, musculatură armonioasă, tonus vital şi un plus de siguranţă şi încredere în forţele proprii. Efectele se vor vedea în acele îndeletniciri care au menirea să omologheze în ochii publici standardele de masculinitate şi dibăcie sportivă: skanderbeg, baschet, fotbal etc. În combinaţie cu un tricou mulat, muşchii proaspăt dobîndiţi legitimează un statut demn de luat în considerare.

4. *Primenirea vocabularului.* În această etapă a dezvoltării sînt recomandate expresiile tari, colocviale, scrîşnite, fără echivoc. De asemenea, cuvintele banale (tip: bine, mulţumesc, frumos) trebuie eliminate cu desăvîrşire. Expresiile noi se cuvin să fie eliptice, surprinzătoare, plastice. Cu un efort susţinut se pot inventa substantivizări proprii, străine de orice dicţionar sau tentă intelectuală (exemple aleatorii: muios, papangiu, curmală). Parafrazările sînt oricînd binevenite.

5. *Trădarea prietenilor.* Trebuie întreprinsă fără scrupule, deoarece foştii prieteni sînt martorii incomozi ai unor vremuri apuse, de tristă amintire (cu palme pe ceafă şi multe coşuri), ce trebuie cu prisosinţă revocate. Este necesar ca trădarea să intervină subit, fără remuşcări sau puseuri de slăbiciune. Cu această ocazie, se impune redirecţionarea prieteniei către un grup de oameni cu pasiuni similare.

6. *Istorisiri fictive.* Pentru că sînt fictive, toate aceste istorisiri nu trebuie să se interfereze cu planuri în care realitatea lor ar putea fi verificată. Astfel, locaţiile necesită staţiuni turistice, discoteci imaginare, personaje aşijderea. Faptele, în esenţa lor, vor avea un singur protagonist (pe tine însuţi) şi vor dezvolta naraţiuni de tip cool-eroice. Povestea presupune o anumită blazare, ca şi cum firul epic şi deznodămîntul glorios ar fi de la sine înţelese.

7. *Asumarea sictirului.* Intervine în acel punct în care demonstraţia de forţă a început să-şi arate roadele. Suficienţa – asociată, uneori, cu o bună dexteritate a ronţăirii seminţelor –, devine cuvîntul de ordine. Imaginea implică o maturitate stăpînă pe sine şi pe cei din jur.

8. *Îngîndurarea detaşată.* Afirmă, nemijlocit, cotele ameţitoare ale succesului. Cîteva sentinţe, rostite aforistic, trebuie să susţină din umbră portretul unui gînditor la tinereţe. Filozofiile vor fi scurte, pătrunzătoare, vag dispreţuitoare faţă de narator şi cert detaşate. Vocabular: „naşpa, frate“, „pe la bot“, „căcat“.

9. *Omologarea oficială.* Survine doar în urma unor demersuri subtile pe lîngă răsfăţaţii zilei. Dotaţi cu un fler infailibil în detectarea foştilor fraieri, cei puternici nu trebuie asaltaţi, deranjaţi sau cumpăraţi. Contactele iniţiale trebuie să fie introductive, de scurtă durată, aparent întîmplătoare, cu nimic demonstrative. Miza este respectul reciproc, iar apropierea se cere să fie atentă şi gradată.

10. *Desăvîrşirea operei.* În care, la adăpostul unei găşti infailibile, vei putea, în sfîrşit, să sancţionezi orice persoană firavă, cu coşuri şi sandviş de acasă, cu o duzină binemeritată de palme pe ceafă.

Şmecher, şme, jmecher

Şmecher e un cuvînt incomod, care pune sub semnul îndoielii pretenţiile lingvistice de a-l încadra şi a-l explica. Banalitatea sa aparentă pare să ascundă cîteva mici secrete. Termenul, foarte frecvent în stilul colocvial, e destul de recent; prima sa atestare provine dintr-un dicţionar bilingv (Barcianu) din 1868, iar unul dintre primele citate reproduse de dicţionare (din Vlahuţă) e semnificativ: „Trebuie să fii şmecher ca să te procopseşti în ţara noastră“ (fraza apare aşa în dicţionarul mai vechi al lui Tiktin, în vreme ce autorii dicţionarului academic, *DLR*, mai exact al volumului care apărea în 1978, o reduc prudent: „Trebuie să fii şmecher ca să te procopseşti“). *Şmecher* pare a face parte din categoria argotismelor intrate în uzul familiar şi tot mai puţin marcate stilistic. De fapt, cuvîntul îşi păstrează, în paralel, mai ales ca substantiv, şi un uz argotic foarte clar şi stabil.

Categoria *şmecherilor* (în opoziţie şi în permanentă interacţiune cu cea a *fraierilor)* e una aproape profesională; o dovadă e *dreptul* (sau *taxa) de şmecher*. Cum am văzut, cuvîntul intră în componenţa sau stă la originea unora dintre desemnările limbajului argotic românesc *(limba şmecherilor; limba şmecherească; şmechereasca)*, abilitatea verbală fiind una din trăsăturile esenţiale ale prototipului. Abrevierea *şme*, atestată în micul glosar Cota 1936 şi discutată – în construcţia glumeaţă *à la şme* – de Iordan, e mai actuală ca oricînd, prin răspîndirea modei trunchierilor (pentru care are privilegiul întîietăţii în timp): „Se crede *şme de Bucureşti*“ (Preda 1988). Varianta de pronunţare *jmecher* apare în scris ca o notă de individualizare glumeaţă prin exces de oralitate.

(Rodia Zafiu – „Diversitate stilistică în România actuală“ / „Cîmpul semantic al *şmecheriei*“)

Stela GIURGEANU

Auto-Rinoceriada

Şi mergi de o bună bucată de drum în spatele unui Tico mov care nu numai că de-abia se mişcă, dar nu se dă nici mort – cum pare a fi – la o parte. Pe nici o parte, adică nici pe stînga, nici pe dreapta. Adică merge ca o pleaşcă taman pe mijlocul drumului. Cît să nu poţi să-l depăşeşti. Cu o atitudine sfidătoare – „şi ce dacă am Tico?“ – te pironeşte cu 50 la oră direct în posterioritatea sa. Şi stai aşa docil, preţ de cîteva minute, pentru că, la volan, cît şi în societate, tu eşti mereu „fraierul“. Cedezi mereu trecerea pe trecerea de pietoni, chiar pe unde nu există, facilitezi „participarea la trafic“ celor care ies de pe aleile lăturalnice (care, altfel, n-ar avea nici o şansă – „fraieri“ la volan, în România, fiind foarte puţini); tu eşti cel care aşteaptă cu pacienţă să se mişte cel din faţa ta, la stop, şi nu-l claxonezi, în ruptul capului, chiar dacă el scapă pe ultima sută de verde, iară tu, din cauza asta, prinzi al doilea stop. Tu respecţi regulile de circulaţie şi partenerii de trafic, nu înjuri şi eşti înjurat din plin.

Şi continui să mergi ca fraierul în spatele maşinuţei mov, acordîndu-i mai mult credit partenerului de trafic, decît merită: poate – îţi spui – nu şi-a dat seama că tu vrei să-l depăşeşti. E totuşi vineri după-amiaza, ai dat bice la serviciu ieri, ca să poţi avea un week-end prelungit în afara Bucureştiului. Totuşi, el, nimic. Şi cum nu-ţi place, dar eşti provocat atît de atitudinea din Tico, cît şi de o anumită voce dinlăuntrul mansardei proprii, începi să-ţi clipoceşti farurile la dînsul. Îţi spui că poate o fi tont şi nu reacţionează decît la stimuli vizuali mai puternici. Dar flash-urile tale disperate nu-i sînt bune nici de leac, pentru că – iar aici începi să-ţi dai seama – ai de-a face cu un „dacist“.

Un soi aparte de şoferi, care conducînd hîrburi autohtone, se imaginează la volanul unor „străineze“ de lux. Maşina însă nu contează atît de mult. A fi dacist ţine de o anumită atitudine. Să asculţi maneaua sub balcon, să „tai“ faţa la maşini, apărînd fantomatic şi cu farurile stinse, să fii ferit în ultimul moment de un fraier pe care-l sperii de moarte şi pe care îl şi înjuri copios şi într-un mod cu totul original. Pentru că inventivitatea face şi ea parte din structura „daciştilor“: sînt cei care vor găsi întotdeauna a treia bandă pe o şosea cu două. Poate chiar pe a patra. De altfel, pentru ei nimic nu e imposibil. Nu suportă să stea la coadă şi evită aglomeraţia, chiar dacă e să o ia pe trotuar sau pe linia de tramvai. (Şi-ţi aduci aminte cînd circulaţia tramvaiului 41 a fost blocată, o după-amiază întreagă, paralizînd mai apoi, prin intervenţia echipelor speciale, întregul trafic: pentru că cineva a încercat să fenteze coloana, luînd-o pe şina tramvaiului, de-acum tren uşor, greu accesibil însă şmecherilor).

Şi simţi că te trece deja cu fior şi, cum minutele petrecute în spatele maşinuţei mov se înşiruie din ce în ce mai abitir, direct proporţional cu nervii tăi în crescendo (că poate – îţi spui, frustrat – nu de-asta ai plecat tu aşa de devreme din Bucureşti: să vezi mov în faţa ochilor pînă la Moeciu). Îţi calci aşadar pe inimă şi, cu multe mustrări de conştiinţă şi cu o jenă total nocivă adaptării la trafic, „bagi“ şi tu un claxon. După care, ruşinat, continui să priveşti fix fundul nepăsător al movului Tico.

Ţi-a spus cineva: „În Olanda, n-ai să vezi aşa ceva“. *„Aşa ceva“* – îţi spui cu obidă purpurie, n-ai văzut pe nicăieri. Unul care să nu vrea, nici de-al dracului, să se hotărască la o bandă sau alta şi să te lase şi pe tine în durerea ta să-ţi continui drumul.

Acum, şi *dincolo* se şofează în draci, dar se face cu respect între şoferi. La noi se face în draci, cu draci şi isterie. Fără nici o logică. Ai primit o dată un flash de la unul de venea pe contrasens. Adică „atenţie, radar!“. Adică, las-o mai moale, adu-o, frate, la 50! Şi cum ai coborît la 50, cum te-ai şi trezit cu un bolid nervos în spatele tău, că-ţi face cu farurile, pe drum de un singur sens (şi cu două linii întrerupte pe mijloc). Ţi-a servit atunci tot tacîmul, de la orgă de lumini, la fază lungă, de parcă tu erai tufă de veneţia şi mergeai de-a-n boulea, ocupînd tot drumul, cum o face acum cu tine băiatul din Tico mov. Atunci era însă altă situaţie: una la mînă, era radar, era localitate, e o lege... pe de alta... ca să-i faci loc bolidului ar fi trebuit să o iei pe cîmp. Sau să dispari. Povestea are însă un final fericit, *via* binele învinge: la un moment dat, şoferul nervos se iţeşte pe lîngă tine de aproape că te atinge, accelerează cu emfază, doar pentru a-ţi demonstra că el „are cu ce“, şi doar pentru a fi oprit la cîteva sute de metri mai încolo de nenea poliţistul. Şi confirmi cu asta că „a fi dacist“ ţine de mentalitate.

Şi cum stai de aproape douăzeci de minute în fundul mov de Tico, bagi şi tu faza lungă. (Faza lungă e un fel de înjurătură gravă la adresa celui din faţă şi e ultimul mijloc de constrîngere). Cu toate că n-ai făcut-o niciodată şi ţi se pare un gest grobian, la un moment dat te saturi să mai fii fraierul şoselelor. Şi, încet-încet, simţi că te apucă gîndurile... Dacă ai avea un jeepan sănătos, cum l-ai mai împinge pe Tico, cu movul lui cu tot, cu bara de protecţie, pe cîmp sau măcar pe banda a doua, acolo unde-i e locul. Şi ce lumină i-ai mai băga în ochi, să nu mai ştie de el, că la jeep-an ai faruri serioase şi ce lecţie de şofat i-ai mai trage! Dacă ai avea cu ce. Şi te priveşti niţel în oglindă: şi mai că-ţi vine să scuipi în sîn.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 9 martie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Antonio MOMOC

Şmecherii de la teve

„Pică, mă, pică! Muşteriul şi gologanul... Îl iau la şmecherie: «Salut, domnu'! Să trăiţi domnu'!».“ Cu acest citat din Ion Pas, explică *Dicţionarul de expresii şi locuţiuni* din 1985 (G. Duda, A. Gugui, M. Wojcicki, Editura Albatros), formularea „a lua pe cineva la şmecherie“, adică tratamentul şmecheresc aplicat cuiva. Şmecheria este definită relaţional, unde A este mai şiret, mai viclean prin raport cu B, cel din urmă fiind naivul înşelat.

O persoană „pusă la şmecherie“ se traduce în acelaşi dicţionar prin cineva dichisit, ferchezuit. Doar cineva stăpîn pe jocul de-a aparenţele, pe mijloacele prin care poate apărea drept altceva decît ceea ce este în fapt, priceputul în tehnicile eficiente de comunicare poate lua pe altcineva la şmecherie.

Românul care „se descurcă“, care „învîrte“ şi „te face“ e românul şmecher. Şi cum întotdeauna se găseşte unul mai şmecher decît altul, fiecare nivel de *status* are şmecherii lui. Pe şmecherii elitei politice, ai elitei media şi de afaceri îi întîlnim rar *face to face,* jos în piaţă, dar vila cu termopan şi celelalte trei apartamente de prăsilă, maşina la comandă ultimul tip, asistenta blondă din dotare, hainele întotdeauna *de firmă*, *cash*-ul pe care nu se jenează să-l afişeze îi fac să fie „bazaţi“, „să aibă spate“. Îşi trimit valetul la cumpărăturile din market, nu răspund invitaţiilor la dezbateri publice decît dacă ei înşişi constituie tema, sînt totuşi mondeni, apar la *party*-uri cu *catering* inclus şi mai des sînt la televiziune, locul unde – îşi închipuie unii – ar fi noul spaţiu public.

Dincolo de virtuţile pretinse ale unei agora moderne, falsul spaţiu public, construit prin presa audio-vizuală, este populat, cu excepţiile naivilor clasei muncitorilor din spatele ecranului, de o gamă diversificată de şmecheri, de la pişicherul simpatic la şarlatanul grosolan: vedeta prezentatoare (de ştiri etc.), comentatorul analist, omul politic.

Legitimată catodic, vedeta de televiziune se pretinde orice, cîtă vreme dă seama doar în faţa zeilor Rating şi Market Share. Oricum, şmecherii din PR-ul marilor trusturi au grijă ca vedeta prezentatoare să nu deschidă gura decît la evenimentele unde se taie panglica şi se citeşte discursul prescris. Altfel, vedetei nu îi este permis să părăsească sticla şi să răspundă întrebărilor publicului spectator, pentru că se poate găsi oricînd un nebun care să strige că „regele este gol“ şi să dezumfle balonul pe care l-au lansat cu migală PR-iştii.

Dacă nu prezintă, vedeta TV *are* emisiunea ei, iar conţinutul este ales nu în funcţie de profilul psiho-educaţional al target-ului, ci de bruma de cultură a vedetei. Berlusconizarea porneşte de la vedeta care dă tonul. Le recunoşti după laptop, secretară personală – duce de regulă corespondenţa –, după costum şi, mai recent se îmbracă şic, după urechea criticilor de modă, pentru că nu se ştie cînd puştimea zappează din greşeală pe talk-show-ul cultural în căutarea unei emisiuni de modă. Ingredientul de bază al vedetei TV este să fie „pusă la şmecherie“.

Tehnicile comunicării de succes şi marketingul eficient sînt apanajul celor puşi la şmecherie. Unii amatori nu operează cu precizie de chirurg şi din şmecheri cad de papagali. În special în comunicarea politică riscul de *mal praxis* este dublat de pacientul metamorfozat în medic, de către decidentul transformat în consilier, de oierul născut filosof, de poetul de curte – invitat permanent ori vedetă TV.

Ca oriunde, şi în marketingul politic dîmboviţean, dacă nu apari la TV, nu exişti. Cu diferenţa că, în cazul de faţă, preşedintele face politica de stat prin telefon la televizor, iar senatorii îşi fac propria televiziune. Este mai şmecher politicianul care îl „face“ în direct pe fraier. Toţi sînt puşi la şmecherie, dar cine pe cine ia la şmecherie?

Premierul şi preşedintele se acuză reciproc că vor să creeze impresie. Reprezentanţii de marcă ai instituţiilor statului vor cu tot dinadinsul să pară unul mai şmecher decît altul. Dacă ştrengăriţa iese cu bileţelul roz, opoziţia nu se lasă fraierită şi ameninţă cu demiterea preşedintelui. Parlamentului i se aminteşte posibilitatea dizolvării. Replica parlamentară este referendumul de suspendare a preşedintelui. Comentatorii aşteaptă mutarea de la Cotroceni. Deşi nu face audienţă, iar sala este pe jumătate goală, discursul prezidenţial din Parlament e televizat pe toate canalele.

Cetăţenii se prind că şmecheria este cine stabileşte agenda publică. Preşedintele scoate asul din mînecă: referendum popular consultativ pentru introducerea votului uninominal. Şmecheria parlamentarilor: îşi propun să rezolve în 15 zile ceea ce promit de 15 ani. Consensul se naşte subit în adunarea parlamentară, de obicei conflictuală. Toate partidele îşi doresc, de fapt, votul uninominal şi vor introducerea legii electorale în procedură de urgenţă. În acest mod, referendumul preşedintelui e zadarnic.

Turmentat sau nu de jocurile de la televizor, cetăţeanul, deşi e luat de fraier de specialiştii în PR media sau în PR politic, nu cade de fraier. Dezinteresul faţă de politică, bunul-simţ, apatia vizavi de participarea la vot şi mai ales rating-ul ridicat, înregistrat de telenovele sau Oscaruri în dauna subiectelor politice din *prime-time* – toate constituie vot de blam la adresa şmecherilor care apar la TV. Iar şmecherii care nu ajung să îi prostească pe „fraieri“, se iau la şmecherie între ei, noaptea tîrziu la televizor.

Şmecheria, din perspectiva economică

Dincolo de imagine, educaţie sau mod de comportament, de cele mai multe ori cînd ne gîndim la şmecherii din perioada tranziţiei româneşti, ne raportăm la bani. Şi la afaceri. De aici pînă la necesitatea de a studia – să zicem – un manual de economie aplicată, for dummies, *nu e decît un pas. Ca să ne lămurim dacă „şmecheriile“ economice de după 1989 au fost pînă la urmă pozitive pentru societatea noastră şi dacă au grăbit dezvoltarea ei. Dar şi pentru a afla cine sînt cei care se ascund în spatele acestor şmecherii (măcar o tipologie) sau care au fost, cu liniuţă de la capăt, „loviturile de tun“ ale tranziţiei. Iată şi cîteva puncte de vedere:*

Matei PĂUN

● Dacă prin „şmecherii“ înţelegem ilegalităţi, atunci este clar că acestea au avut un rol important în încetinirea dezvoltării României. Economic vorbind, a fost încurajată ineficienţa, tradusă într-o defectuoasă alocare a resurselor. Sute de mii de cetăţeni au părăsit ţara, încercînd să scape din acest mediu toxic. România, pe cap de locuitor, nu a reuşit să atragă investiţii precum alte ţări est-europene. Ca societate, am fost încurajaţi să dezvoltăm o clasă parazitară, dependentă de corupţie şi de „scurtături“. Creşterea economică pe termen lung poate fi susţinută doar pe două căi: creşterea productivităţii muncii şi cercetare-dezvoltare. „Şmecheria“ nu face parte din nici una dintre categoriile de mai sus.

● În general, „şmecherii“ au avut şi/sau au legături cu fostele structuri de putere de dinainte de 1989. În prezent sînt foarte activi în coliziunile între sectorul privat şi cel de stat.

Cele mai multe privatizări pot fi calificate drept „şmecherii“, începînd cu binecunoscuta „cuponiada“. „Fondul Proprietatea“ de astăzi intră în aceeaşi categorie. Devalizarea sectorului bancar este un alt bun exemplu, ca şi multe contracte avînd statul în calitate de beneficiar, de la modernizarea sectorului energetic, pînă la dezvoltarea infrastructurii etc. Practic, orice contract care are ca subiect gestionarea, construirea, modernizarea sau vînzarea activelor statului se transformă inevitabil în „şmecherie“.

***(Matei Păun** este Managing Partner la BAC Investment Bank)*

Manuela PREOTEASA

● Cu „şmechereala“ e ca şi cu tutunul. Vedem cu toţii şi în multe cazuri nu ne pasă de ceea ce scrie mare pe pachetele de ţigări: „fumatul ucide“; „fumatul duce la impotenţă“; „fumatul cauzează cancer“. Cei mai mulţi dintre noi continuă să tragă fum în plămînii lor sau să-l producă pentru ai altora. Fumatul/şmechereala creează, inevitabil, senzaţie de sufocare în mediul înconjurător. Fumatul nu este interzis prin lege, la modul general, ci doar în anumite condiţii. Pe termen scurt, da, fumul stimulează procesele organismului, pe termen lung, da, afectează circulaţia în organism. Pentru sănătate poate însemna o moarte lentă, dar sigură. Totuşi, pentru a descreţi frunţile fumătorilor care citesc aceste rînduri, există o diferenţă fundamentală între ei şi şmecheri. Fumatul nu face doi bani, sensul „şmecherelii“ economice este, din contră, aşa cum o înţeleg eu, înavuţirea. Prin orice mijloace.

● Cele mai mari lovituri de tun s-au dat în următoarele domenii: privatizări, imobiliare (clădiri şi terenuri), energie, jonglerii financiare (în special, credite bancare de la stat), contracte cu statul, retrocedări.

Practic, fiecare domeniu a lăsat portiţe, cuvînt-cheie în definiţia şmecheriei (să te descurci oricînd, oricum şi oriunde, iar nu să te descurci oricînd şi oriunde, dar nu oricum). Păstrînd proporţiile, filosofia supravieţuirii se bazează, într-un mediu economic astfel construit, pe arta descurcăreţului. Pentru ca lucrurile să fie limpezi, poate că o astfel de disciplină, repusă pe principii corecte, ar trebui predată la şcoală (aş sugera în locul materiei educaţie antreprenorială, un manual imposibil de la cap la coadă, pentru cine a avut curiozitatea să-l răsfoiască).

Cine sînt „şmecherii“? Cu mici excepţii, a se citi topul milionarilor din ultimii ani.

***(Manuela Preoteasa** este jurnalist, editor EurActiv.ro şi HotNews.ro)*

Constantin RUDNIŢCHI

● Marile „şmecherii“ au fost extrem de nocive pentru mediul economic românesc. Ele au parazitat mediul economic, au viciat concurenţa între companii, au adus prejudicii statului sau persoanelor private şi au deteriorat imaginea mediului de afaceri românesc. Au fost şi situaţii în care „şmecherii“ tranziţiei au „supravieţuit“ din punct de vedere economic şi au reuşit să construiască companii viabile. Probabil că singura cale de iertare a „şmecheriilor“, pe care ne-o putem imagina, în absenţa pedepselor judiciare, este cea a creării unor companii care să ofere locuri de muncă, să facă profit, să plătească taxe şi impozite la bugetul de stat şi să deruleze programe legate de responsabilitatea socială. Oricum însă, o companie creată cu capital strîns din şmecherii va fi evident favorizată în concurenţa cu firme care s-au născut avînd la bază fonduri curate. În ultimă instanţă, marea problemă a „şmecherilor“ români nu este aceea că nu pot răspunde la întrebarea „Cum au făcut primul milion de dolari?“, ci că nu pot răspunde la întrebarea „Cum au făcut primele 10-20 de milioane de dolari?“.

● Marile „şmecherii“ au căpătat, de-a lungul tranziţiei, tot felul de forme. „Sportul“ devalizarii băncilor, căpuşarea companiilor cu capital de stat, jocurile piramidale, blocajul financiar, privatizarea pe baza prieteniilor politice, manipularea pieţei de capital, amînarea sau anularea plăţii datoriilor la bugetul de stat, tunuri imobiliare, precum schimbul de terenuri în favoarea „şmecherului“ şi în defavoarea statului, facilităţi obţinute pe baza prieteniilor politice şi aranjate la o vînătoare, hoteluri luate cu japca ş.a.m.d. Cum arată cei care au dat „tunurile“? Foarte divers. Oameni cu mai multă sau mai puţină carte, dispuşi să rişte, „băieţi deştepţi“ ataşaţi la vreun partid, pe mulţi dintre ei îi vedem astăzi enervant de mult în viaţa publică. Trei lucruri însă le-au facilitat „tunurile“: slaba gestionare a capitalului de stat, cîrdăşia cu politicienii şi barierele ridicate din legi şi din modul de aplicare a acestora.

***(Constantin Rudniţchi** este jurnalist, redactor-şef la revista* Bilanţ)

Cristian SIMA

● Şmecheriile economice ar fi ajutat societatea să se dezvolte, dacă banii furaţi prin şmecherii s-ar fi investit în activităţi productive care ar fi făcut să crească PIB-ul. Singurii care au reuşit acest lucru sînt străinii, pentru că orice străin care a cumpărat, chiar şi pe nimic, şi-a dezvoltat după aceea afacerea. În schimb, românii care au „tras“ tunuri şi ţepe nu au investit mai departe, iar banii s-au transformat în case, maşini, distracţii etc.

● Şmecherii care au reuşit într-adevăr nici măcar nu sînt românii, sînt multinaţionalele.

La ora actuală, cei care le reprezintă sînt disperaţi din cauza preşedintelui Băsescu, pentru că înainte ştiau clar: eu vreau să vînd produsul meu mai mult decît face, chiar dacă dau şi o şpagă. Astfel, piaţa funcţiona perfect în timpul Guvernului Năstase. Ştiam la cine să dau şpaga, cînd să o dau, cît să dau ş.a.m.d. În momentul în care maşinăria s-a stricat, pe de-o parte, multinaţionalele nu mai vînd nimic, iar pe de altă parte, e adevărat că din 2004, de cînd a cîştigat Băsescu, nici biznisuri nu se mai fac.

Cea mai mare şmecherie este să furi fără să semnezi nimic.

***(Cristian Sima** este preşedintele WBS Holding – firmă de brokeraj care operează pe pieţele externe)*

a consemnat Adina POPESCU

„Europa nu mai crede în propriile valori“

– interviu cu Pascal BRUCKNER –

„În Franţa, intelectualii au virat-o la dreapta“ – anunţă, uneori apocaliptic, revistele culturale. Într-o ţară în care filozofii participă la treburile cetăţii, această schimbare a direcţiei de gîndire impune şi decizii politice. Pascal Bruckner, copil teribil al „noului val“ de filozofi, reuşeşte să colecteze simpatii politice şi dinspre socialişti, şi dinspre conservatori sau liberali. Şi, în acelaşi timp, să-i enerveze pe toţi. Nu-i uşor să fii simultan pro-european şi pan-atlantist în Franţa, care a votat „nu“ la referendumul european şi s-a opus sistematic tuturor intervenţiilor americane. Nu-i uşor să denunţi eterna întoarcere spre trecut, într-o ţară care îşi face un titlu de glorie din a arăta celorlalte cum se scrie istoria. În Tirania penitenţei, *Pascal Bruckner spune că Franţa e în pană de destin, iar Europa a rămas fără idei.*

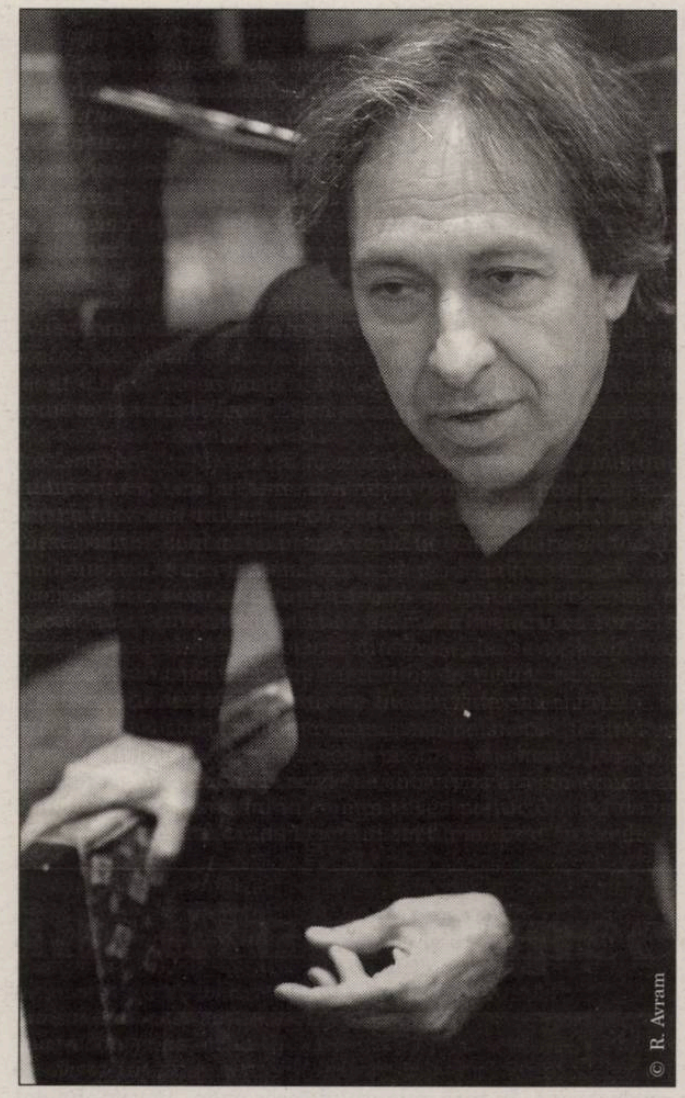

Pascal Bruckner este filozof şi romancier. A publicat numeroase volume de eseuri despre societatea franceză post-colonială, despre Europa şi relaţiile „vechiului continent“ cu Statele Unite ale Americii. Romanele *Luni de fiere*, *Copilul divin* şi *Iubirea faţă de aproape* i-au adus o reputaţie internaţională. Pascal Bruckner coordonează, alături de Magdalena Mărculescu, Seria „Eroscop“ a Editurii TREI.

În Tirania penitenţei *vorbiţi despre obsesiva culpabilizare pentru trecut, pe care europenii ar trebui s-o elimine din discursul despre Europa. De ce?*

Culpabilizarea *a priori* a culturii europene produce o inhibiţie totală a europenilor în raportul cu lumea din jur. De fiecare dată cînd europenii vor să afirme o poziţie, de fiecare dată cînd judecă un regim totalitar, li se reproşează trecutul lor colonial, sclavagist, imperialist etc. Şi li se spune că „voi, care aţi inventat fascismul şi comunismul, nu aveţi nici un drept să ne judecaţi pe noi“. Europa, din ce în ce mai slăbită de această conştiinţă încărcată, trebuie apărată de profeţii nenorocirilor; de cei care insistă tot timpul asupra penitenţei sistematice, pentru a le închide gura europenilor atunci cînd aceştia vor să afirme ceva.

„Dacă nu avem de ce să ne simţim vinovaţi, atunci avem de ce să fim mîndri“ – aceasta ar fi una dintre concluziile eseului dumneavoastră. Este mîndria un element absent în discursul despre Europa?

Da. Şi nu lipseşte doar mîndria, ci şi stima de sine sau curajul de a vorbi la persoana întîi – de fapt, la persoana întîi plural, pentru că Europa este formată dintr-o pluralitate de naţiuni. Europenii sînt excesiv de modeşti, şi din această cauză, la forumurile internaţionale, la negocierile dificile, Europa este mereu în retragere şi visează să transforme adversarul în partener. Europenii îşi spun: dacă sîntem buni cu extremiştii, o să fie şi ei buni cu noi. Şi peste tot unde sînt încălcate drepturile omului, Europa se înclină. Se înclină în faţa lui Putin sau în faţa Iranului, tolerează regimurile autoritare din Orientul Mijlociu... Europei îi lipsesc convingerile. De fapt, Europa nu mai crede în propriile valori.

Această mîndrie, de care vorbiţi, nu se poate întoarce, pînă la urmă, împotriva Europei? Nu este mîndria inamicul criticii, al autocriticii – adică al democraţiei?

Ba da, dar trebuie găsit un echilibru între încrederea în sine şi capacitatea de autoexaminare. Americanii au găsit acest echilibru. Chiar şi în perioadele de criză, mîndria naţională este dublată de pragmatism. Europa, în schimb, ori de cîte ori este în criză, se lasă copleşită de dubii şi cade pradă defetismului.

Europa de Est ne învaţă că libertatea are un preţ

Aceste raporturi cu trecutul – care inhibă relaţiile externe de acum – sînt aceleaşi în Europa de Est şi de Vest?

Nu, pentru că istoria Europei Centrale şi de Est e diferită de cea a Occidentului european. Şi memoria este diferită. Europa Occidentală a fost totuşi răsfăţată de istorie. Noi am fost eliberaţi – *Dieu merci!* – de americani, şi nu de sovietici. Europenii din Est ne amintesc că libertatea are un preţ, că Europa este o construcţie extraordinară, dar în acelaşi timp fragilă, că forţele obscurantismului pot oricînd să o distrugă: fie că sînt întruchipate de Putin, de terorismul islamist sau de regimul terorii, al lui Ahmadinejad. Cred că statele estice intră în Europa şi ca să schimbe puţin sensul cuvintelor şi să ne amintească îndatoririle noastre de europeni.

Intrarea Bulgariei şi a României în Uniune nu a fost o decizie luată în unanimitate. Sînteţi de partea celor care au fost de acord cu aderarea în 2007 sau credeţi că momentul ar fi trebuit amînat?

Dacă e să evaluăm strict criteriile obiective, poate că au intrat prea devreme. Dar, pînă la urmă, şi Spania a intrat tot prea devreme, la fel ca Irlanda, Portugalia sau Grecia. Aceste state erau la un nivel economic foarte scăzut, şi Europa le-a îmbogăţit, le-a ajutat să se dezvolte. Aşa că, pînă la urmă, intrarea Bulgariei şi a României a venit la momentul potrivit, adică înainte ca adversarii extinderii să se poată opune. Această aderare a fost primită cu relativă indiferenţă de occidentali, dar, una peste alta, *c'est pas mal*... E ca şi cum ai veni, discret, să reîntregeşti o familie. Oricum, nu e suficient să ai banii europenilor, să poţi circula în voie şi să ai acces la tot ce oferă Uniunea; ideea e să ai şi protecţia NATO, pentru că ştim bine că fostul frate sovietic are tendinţa să-şi întindă ghearele spre ţările vecine. Aşa că prezenţa NATO e importantă pentru a vă garanta securitatea.

Antiamericanism şi schizofrenie

Vă număraţi printre puţinii intelectuali francezi care nu văd nici o contradicţie între a fi european şi atlantist – sau proamerican. Cum se explică antiamericanismul francez sau cel european?

Sursele antiamericanismului sînt multiple. În Franţa, antiamericanismul datează din secolul al XVIII-lea. Furia europenilor împotriva americanilor este aceeaşi – cred – cu furia părinţilor care văd că progenitura lor e mult mai puternică decît ei înşişi. America s-a născut din Europa şi a devenit mai puternică decît ea. Există o doză de gelozie în relaţia cu această putere mondială. Pe de altă parte, e şi sentimentul datoriei: America ne-a scăpat de nazism, pentru asta, îi sîntem datori, dar nu avem cum să achităm această datorie. În fine, mai este vorba şi despre curtoazia din obligaţie. America e singura ţară care ne poate garanta securitatea. Franţa şi Marea Britanie sînt singurele puteri militare de pe continent. Europa are spatele asigurat de americani şi, de aceea, orice posibil cotropitor ar ezita să ne atace. Ideea că securitatea noastră este asigurată şi de americani este insuportabilă pentru unii europeni: asta ne pune într-o poziţie de subordonare faţă de SUA. Pe de altă parte, mulţi europeni, printre care şi francezii, adoră Statele Unite. Citim romane americane, mergem la filme produse la Hollywood, consumăm mîncare americană. Pînă la urmă, antiamericanismul e specific elitelor – fie ele de dreapta sau de stînga –, şi nu majorităţii populaţiei. Francezul de rînd rămîne fascinat de dinamismul american. E un sentiment foarte schizofrenic.

Cartea dvs. a apărut în Franţa în octombrie 2006. Anul acesta au loc alegeri prezidenţiale. Nu vă temeţi că unele dintre părerile dvs. ar putea fi instrumentalizate de candidaţi? Nu vă temeţi că extrema dreaptă ar putea să-şi hrănească propriul discurs cu argumentele dvs. referitoare la mîndria naţională?

Bineînţeles, mă preocupă această posibilitate. De altfel, s-a mai întîmplat ca opinii de-ale mele să fie preluate şi folosite de oameni politici. Aşa s-a întîmplat, de exemplu, cu un eseu despre lumea a treia, publicat în 1983. Cei care mă citează ar trebui să aibă însă onestitatea de a reface întreaga mea argumentaţie. De data aceasta, toţi cei trei candidaţi principali au reluat teme din cartea mea şi le-au interpretat în fel şi chip. Într-un fel, îmi face plăcere. Asta arată că ideile mele au un impact în societate. Însă ţin la complexitatea părerilor mele. Spun „da, criticii, nu autoflagelării“; dacă oamenii reţin „nu criticii, nu autoflagelării“, atunci interpretarea lor e deficitară, nu cartea mea.

Acum douăzeci-treizeci de ani, se spunea că nu e bine să critici Uniunea Sovietică pentru că faci jocurile imperialiştilor. Cred că nu trebuie să ne fie teamă să spunem lucruri supărătoare, doar pentru că deranjează pe cutare sau că facem jocurile lui cutare.

În presa franceză se vorbeşte, din ce în ce mai des, despre faptul că intelectualitatea a virat-o spre dreapta. Aţi remarcat această tendinţă? Cum se explică?

Da, este o tendinţă vizibilă. Mai ales în această campanie electorală. Ségolène Royal *(candidata partidului socialist,* n. m.) e o femeie de dreapta: e ultraconservatoare în ceea ce priveşte moravurile sau problemele legate de familie, vrea încadrare militară pentru delincvenţi – nu mi se pare că e prea de stînga... De fapt, noi avem de ales între trei candidaţi de dreapta: Ségolène Royal, Nicolas Sarkozy şi François Bayrou. Mămica, tăticul şi frăţiorul mai mare. Cam toată societatea franceză evoluează spre dreapta. După tulburările anilor '60 în planul familiei, al moravurilor, al minorităţilor, avem acum o mişcare de echilibrare, de cealaltă parte: după revoluţie, societatea are acum nevoie de un recul, de o regăsire a reperelor şi a valorilor. Tendinţele actuale de dreapta sînt, de fapt, ca restauraţia de după Revoluţia Franceză; după cum ştim, ea nu a avut ca efect revenirea la monarhie, a fost doar un moment de reaşezare a ideilor. Tendinţele de dreapta sînt, de fapt, un fel de pauză de respiraţie. Pe de altă parte, stînga franceză, şi Partidul Socialist, care o întruchipează oficial, sînt în criză. E o stîngă arhaică, cu o ideologie învechită. Partidul Socialist francez ar trebui să fie un partid social-democrat, precum SPD din Germania, însă el rămîne în continuare un prizonier al retoricii anticapitaliste. Socialiştii francezi continuă să-i urască pe bogaţi, să recomande creşteri de impozite. Pe de altă parte, politicienii de stînga se îmbogăţesc cînd ajung la putere şi sînt la fel de corupţi ca şi cei de dreapta. Stînga franceză e incapabilă să formuleze o teorie care să corespundă practicii.

Cîte divizii are Europa?

Alegerile prezidenţiale din Franţa au o miză deosebită pentru Europa. Credeţi că viitorul preşedinte va putea să reia proiectul în care Jacques Chirac a eşuat, adică să relanseze Tratatul constituţional european?

Sper din toată inima acest lucru. Aceste alegeri au o miză dublă. Pe de o parte, trebuie oprit declinul economic, care are numeroase surse interne. Franţa nu a avut încă o revoluţie thatcheriană, drept pentru care avem acum o rată foarte mare a şomajului. Întreaga ţară trebuie relansată, altfel toată elita intelectuală va pleca. Sînt 200.000 de francezi la Londra, 400.000 la New York; toată intelectualitatea franceză pleacă. Şi trebuie, într-adevăr, să ne reînscriem în Europa. În 2005 am spus „nu“ Constituţiei şi, prin asta, ne-am izolat. Franţa este membru fondator al Uniunii şi acum trebuie să ne reluăm acest rol. Cu excepţia lui Bayrou, candidaţii nu prea vorbesc despre Europa. Oricum, Franţa ar trebui să insiste asupra înfiinţării unei armate europene. Cît timp Uniunea nu va avea o armată permanentă, gata oricînd pentru intervenţie, ea nu va putea exista ca atare. Pentru a legifera, trebuie să poţi să exerciţi o forţă coercitivă. Altminteri, dacă legiferăm, dar nu avem cum să impunem hotărîrile, vom fi mereu batjocoriţi. În discuţiile cu Iranul, care afirmă că vrea să negocieze, dar îşi continuă programul nuclear, Europa e un partener fără credibilitate. „Cîte divizii are Papa?“ – se întreba, cîndva, Stalin. Asta cred că zic acum şi iranienii: Europa, cu cele 27 de bugete militare naţionale, nu are nici o divizie. America îşi trimite portavioanele, Israelul se mobilizează, pe cînd Europa discută. Asta ne lipseşte: puterea de decizie, puterea de intervenţie.

Cum ar arăta, în linii mari, o Constituţie europeană acceptabilă? Acceptabilă instituţional şi, în acelaşi timp, „votabilă“?

În 2005, Tratatul supus referendumului avea 200 de pagini din care nimeni nu a priceput nimic. Cred că, pentru a fi acceptabil, un asemenea proiect trebuie să fie simplu şi în acelaşi timp să respecte diversitatea Europei. Avem nevoie de o muncă de simplificare, de scurtare, care să respecte complexitatea acestei construcţii. E un şantier imens la care lucrează filozofi şi oameni politici. Oricum, nu putem aştepta pentru a acţiona. Numai acţionînd existăm cu adevărat. Terorismul, implozia Africii, ameninţarea iraniană, descompunerea democraţiei în Rusia sînt realităţi care ne cer să acţionăm. Şi nu avem dreptul să aşteptăm.

a consemnat
Matei MARTIN

Lucia Tereza OFRIM

Eternul feminin *à la française*

● **Mona Ozouf, *Récits d'une patrie littéraire*, Paris, Fayard, „Les indispensables de l'histoire", 2006.**

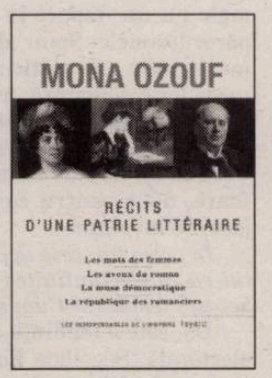

A restitui nu doar imaginea unei epoci, ci spiritul ei este performanţa puţinelor lucrări situate în zona de vîrf a istoriografiei. Efortul de sinteză este însoţit, în acest caz, de lectura interpretativă a detaliilor semnificative, ce evidenţiază specificul unui spaţiu cultural. În cea mai bună tradiţie a şcolii iniţiate de revista *Annales*, cărţile Monei Ozouf sînt adevărate chei pentru înţelegerea spiritului francez. De altfel, un capitol substanţial desfăşoară demonstraţia sub titlul *Essai sur la singularité française*.

Volumul de faţă reuneşte patru contribuţii apărute în ultimii ani: *Les mots des femmes* (1995), *Les aveux du roman* (2001), *La muse démocratique. Henry James ou les pouvoirs du roman* (1998) şi *La république des romanciers* (2003). Alăturarea acestor lucrări pune în evidenţă coerenţa unui parcurs de cercetare derivat din preocupările ştiinţifice care au impus-o pe Mona Ozouf drept o autoritate în domeniul Revoluţiei Franceze. Altitudinea reputaţiei obţinute din exersarea cu succes, vreme de decenii, a metodelor tradiţionale în cercetarea istoriei îi conferă libertatea de a scrie, cu acelaşi profesionalism, cărţi inclasabile, în care îşi permite să apeleze la alte izvoare decît cele frecventate de istorici. Rezultatul este spectaculos. Aceste lucrări pot fi considerate adevărate modele de abordare în cadrul antropologiei literare, o nouă disciplină aflată în căutare de repere.

După cum anunţă şi titlurile, teritoriul de investigaţie este literatura. Autoarea arată că plecînd de la forme singulare de expresie, provenite din medii cultivate, literare, este posibil să fie puse în relief adevăruri general valabile, trăsături ale vieţii cotidiene, dar şi liniile mai fine ce ţin de istoria culturală, circulaţia ideilor şi impactul lor asupra vieţii de zi cu zi.

Prima parte a cărţii, singura despre care îmi propun să vorbesc acum – „Les mots des femmes" –, reuneşte zece portrete, evocate pentru a ilustra condiţia femeii în Franţa secolelor XVIII-XX. Sesizînd că portretul feminin ca specialitate masculină (Goncourt, Michelet, Sainte-Beuve, Barbey d'Aurevilly etc.) se limitează la a arăta fie conformitatea, fie abaterea faţă de un model ideal, Mona Ozouf îşi propune să dezvăluie adevărul despre aceste femei excepţionale, aşa cum apare el din propriile lor cuvinte consemnate în pagini de literatură, jurnale sau scrisori. Este incredibil cum, la capătul a doar 25-30 de pagini despre fiecare, citite pe nerăsuflate, ajungem să fim convinşi că ştim totul despre: Marie du Deffand, Isabelle de Charrière, Manon Roland, Germaine de Staël, Claire de Rémusat, George Sand, Hubertine Auclert, Colette, Simone Weil şi Simone de Beauvoir. Inutil să mai insist asupra calităţilor literare ale Monei Ozouf. Uriaşul efort al documentării devine invizibil, drapat în eleganţă şi fluiditatea unui stil ce excelează în fineţea observaţiei şi subtilitatea legăturilor între fapte. Farmecul descrierii nu este egalat decît de precizia diagnosticului, care nu este însă niciodată o etichetă rece.

Cartea trăieşte din analiza discursului acestor *grandes dames* asupra a ceea ce înseamnă să fii femeie. Sesizăm registre diferite: nostalgie sau ironie, inteligenţă sau naivitate, militantism sau seninătate, vanitate sau umilinţă, frustrare sau fericire, cu toate gamele intermediare, pentru că, nu-i aşa, în viaţa unei femei cam toate vin amestecate. Cu toate acestea, din caleidoscopul acestor vieţi, atît de diferit asumate, se degajă un element comun: nu pare deloc greu să fii femeie în Franţa acestor ultime secole. Oricum nu sensibil mai greu decît să fii bărbat. Doar în raport cu timpul femeile se simt mult mai vulnerabile. Aici, într-adevăr, eşecul e garantat şi întotdeauna prematur. A îmbătrîni fără dramă este un secret deţinut de puţine femei. În rest, există suficient spaţiu de manevră pentru a duce viaţa pe care o alegi, cu dificultăţile aferente. Obstacolele sociale sînt întîmpinate în primul rînd ca individ, şi nu ca femeie. Spaţiul social, totdeauna mixt, este mai degrabă locul unei confruntări decît al unei înfruntări între sexe, şi unde primează mai degrabă decalajele de clasă, rang, educaţie şi avere, decît diferenţa de sex. Aceasta nu e nicidecum negată, dimpotrivă, este trăită şi savurată din plin, cu tot ce aduce ea ca plăcere şi culoare în ambientul social, dar nu constituie în sine un criteriu de discriminare în planul interacţiunilor curente. Mona Ozouf explică de ce într-o ţară în care conversaţia devine o artă, cu o lungă tradiţie a comunicării de la egal la egal între femei şi bărbaţi, nu a putut prinde feminismul radical, agresiv-militant de origine anglosaxonă. În ţara galantului cocoş galic, un compliment nu poate fi confundat cu o ameninţare de viol.

Salonul literar, prezidat de o femeie de spirit, a fost o adevărată instituţie cu o influenţă hotărîtoare asupra climatului intelectual francez, cel care dădea apoi tonul în mediul cultural european. A reuşit să supravieţuiască bulversărilor aduse de Revoluţie şi să permită valorilor spiritului să nu dispară sub tăvălugul nivelator, pragmatic şi atît de brutal, al democraţiei.

Titlul acestui volum sugerează că Franţa poate fi înţeleasă şi în cheie literară, pentru că este o ţară a literaturii, adică a spiritului, a cuvintelor care au ştiut mereu să ia realitatea în posesie şi să-i imprime nu doar un sens, ci chiar direcţii noi de evoluţie. Mona Ozouf evidenţiază rolul jucat de femei în crearea unei atmosfere spirituale care a făcut posibilă această putere a cuvintelor în spaţiul francez. Citindu-i cartea, am înţeles de ce autoarea preţuieşte observaţia datorată lui David Hume: *„La France est le pays des femmes"*.

***Mona Ozouf** este director de cercetare la CNRS şi membră a Centrului de studii politice „Raymond Aron". A publicat numeroase alte cărţi, dintre care amintim:* L'Ecole, l'Eglise et la République 1871-1914, *1992;* La Fête révolutionnaire, 1789-1799, *1976;* L'Ecole de France. Essai sur la Révolution, l'utopie et l'enseignement, *1984;* Dictionnaire critique de la Révolution française *(împreună cu François Furet),1998;* L'Homme régénéré. Essai sur la Révolution française, *1989;* Varennes, la mort de la royauté, 21 juin 1791, *2005.*

Eugen NEGRICI

O carte despre etica diplomaţiei

În Slovacia a trezit interes apariţia unei cărţi despre lumea discretă şi multă vreme impenetrabilă a diplomaţilor. Peste tot în lume, e de bonton să treci sub tăcere chestiunea moralităţii corpului diplomatic şi a privilegiilor lui secrete. Acest consemn al tăcerii, instaurat în timp, a fost călcat cu curaj şi, poate deloc întîmplător, nu de altcineva decît de fostul ambasador al Slovaciei în România (1997-2002), Peter Kopecký. Multă lume la Bucureşti îşi aminteşte cu plăcere de prezenţa publică fermecătoare a acestui diplomat relativ tînăr, care nu absolvise unul din institutele specializate din Praga, Bratislava sau Moscova, ci secţia franceză-română a Facultăţii de Filologie din Bratislava.

Venind, printr-o întîmplare fericită, din afara cercului închis, şi-a permis să privească atent şi critic sistemul de imunitate şi de drepturi cvasicontrolabile care dă naştere la abuzuri, mentalitatea învechită a celor fabricaţi la Moscova şi care continuă să paraziteze şi azi diplomaţia unor ţări ale Uniunii Europene, indiferenţa faţă de performanţa diplomatului ca funcţionar public, opreliştile puse, în stil mafiot, tinerilor, de către bătrînii „specialişti" cu trese şi steluţe (S.T.B. – K.G.B.) etc.

A rezultat o carte savuroasă, cu dezvăluiri concrete şi cu nu puţine trimiteri la diplomaţia bucureşteană. Ea se intitulează *Diplomacia – vec verejná?* (*Diplomaţia – lucru public?*) şi ar merita interesul unor edituri de profil. Deşi, amintindu-mi de romăna uluitoare pe care o vorbea acest diplomat (în prezent, conferenţiar universitar, predînd istoria diplomaţiei la Universitatea Komensky), nu am nici o îndoială că şi-ar putea-o traduce foarte bine el însuşi.

Alexandru MATEI

Bon de lectură

AnDREi GhEorgheeeeeeeeee şi excesul de viteză

● **Andrei Gheorghe, *Midnight killer, Banalitatea s-a născut la oraş*, Colecţia „Ego Publicistică", Editura Polirom, 2006.**

Odinioară, cărţile erau nişte rezervoare imense din care te hrăneai o viaţă. Vremea a trecut. S-a inventat tiparul. A venit vremea cărţilor din care te alimentai cîteva luni, regulat, dar alternativ. A mai trecut un timp şi au apărut cărţile pe care trebuia să le citeşti mai repede pentru că-ţi spuneau ce să faci: erau cărţile revoluţiilor, cărţi mobilizatoare; la drept vorbind, broşurele. Între timp, desigur, apăruse presa. Şi au mai trecut ani, s-a inventat rotativa, cărţile s-au înmulţit, pica norocul pe cîte una să fie citită, celelalte stăteau cuminţi în bibliotecă, neatinse. Atunci, „autorii" au mai lăsat scrisul deoparte şi au început să vorbească. Dar nu oricum, ci fiecare altfel, fiecare mai tare, mai sec, mai plîngăcios, mai pisicos, mai rîrîit, mai elaborat sau mai obraznic decît ceilalţi, şi agora s-a mutat la radio şi la televizor şi n-a mai fost tocmai agora, ci de-a dreptul piaţă. Oamenii aceştia, care-şi strigau vocea la taraba audio-vizuală pe principiul *what you hear is what you get,* au rămas cu nostalgia cărţii, aşa cum e cîteodată *cool* să intri într-un muzeu şi să zîmbeşti la gîndul că ai putea trăi o vreme cu sau lîngă exponate.

Unul dintre negustorii propriei voci este Andrei Gheorghe: o voce foarte antipatică, lansată în eterul bucureştean în urmă cu vreo 10 ani, în ideea de a cîştiga simpatia unora prin antipatia provocată altora. Eroul undelor este totuşi român, prea puţin sacerdot ca să-şi permită să nu fie altceva decît idealul de noapte apărut pe creasta unor unde aducătoare de puţin prestigiu, de puţini bani. Aşadar: *entertainment,* politică, televiziune este ceea ce face el de o bună bucată de vreme. Mai nou, publică. *Midnight killer* nu este nimic mai mult decît un ecou al vocii lui Andrei Gheorghe de la Radio – o antologie de texte scurte alcătuite din propoziţii şi mai scurte: senzaţia de instantaneu e atît de puternică, încît scriind acum acest articol, mi se pare că funcţionez într-o lume paralelă, desuetă, la zeci de ani distanţă de viteza cu care circulă scriitura lui Gheorghe: una atît de mare încît, deşi îţi este imposibil să nu citeşti un text pînă la capăt (texte de o pagină), nu poţi, oricît te-ai strădui, să termini cartea dintr-odată. Foarte lizibil, Gheorghe surmenează din cauza vitezei. Textele lui sînt maşini de curse care trec prin faţa ta, abia apuci să le vezi caroseria, necum şoferul dinăuntru, poate numărul de înmatriculare: 24-FUN. Dacă Paul Virilio vorbea despre estetica dispariţiei, iat-o practicată aici. La drept vorbind, nici nu mai contează despre ce scrie Gheorghe. Aş putea spune de ce: scrie ca să se ia la întrecere; scrie la volan şi transmite că nimic din ce vede nu merită mai mult de o privire în mişcare. Găsiţi la el autoironie, mult dispreţ, spirit antreprenorial. Dar dacă v-aş recomanda să deschideţi această carte ar fi în primul rînd pentru ideea de timp pe care o ilustrează: n-aţi fi crezut vreodată că scrisul poate cocheta cu viteza propriei dispariţii.

PUBLICITATE

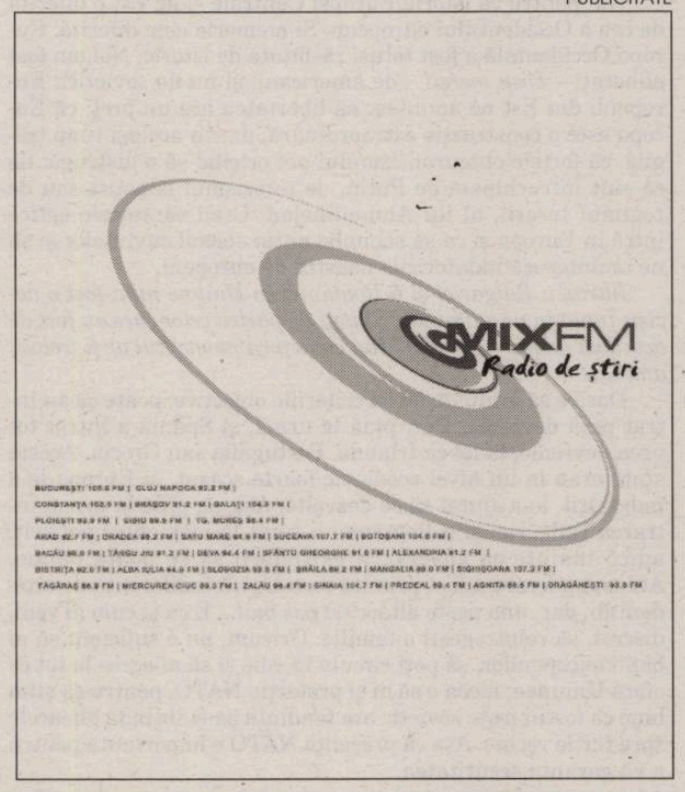

Simona SORA

puzzlecturi

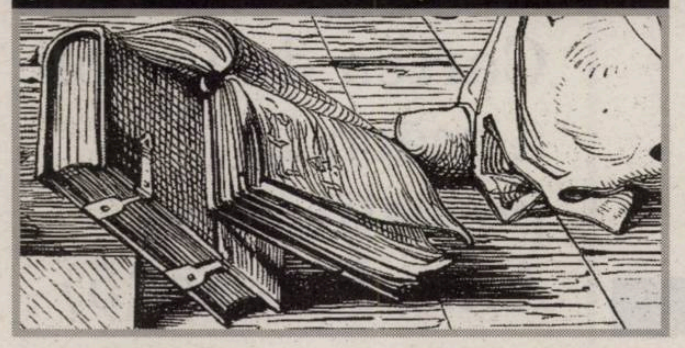

Anul cozilor de maimuţă

● **Dan C. Mihăilescu, *Viaţă literară II, ianuarie-decembrie 2006*, Editura Fundaţiei Pro, 2007.**

M-a pus pe gînduri o remarcă a lui Cosmin Ciotloş din *România literară,* în legătură cu acest al doilea volum al *Vieţii literare.* Citind ecourile la primul volum, recenzentul vede în acestea un fel de expunere de sine a celor care scriu, a „metodei" lor critice, dacă nu chiar a „intimităţii intelectuale" şi a inconştientului propriu. „Dan C. obligă" – conchide cronicarul, cu o vorbă care a intrat şi în folclorul nostru poetic. Cu alte cuvinte, felul în care Dan C. Mihăilescu vede viaţa noastră literară şi o consemnează mensual funcţionează pentru cei care ridică (aşa-zicînd) mănuşa ca un revelator al scrisului propriu. Impresionistul o ia impresionist, psiho-criticul abisalizează, istoricul literar recurge la cronologie ş.a.m.d.

Mărturisesc că nu am înţeles unde bate Cosmin Ciotloş. E evident că ne „expunem", retoric sau metodic, ori de cîte ori scriem despre o carte. Dar una e să te expui critic scriind despre literatură (şi atunci putem vorbi despre „metodă" sau despre refuzul ei... metodic) şi alta e să te expui scriind despre un jurnal actual de campanie în tranşeele vieţii literare. În cel de-al doilea caz, *forma* în care această viaţă e filtrată (în cazul nostru de Dan C. Mihăilescu) trece, oricum am citi, în plan secund. În prim-plan stă, cel puţin pentru noi, contemporanii criticului, „adevărul" faptelor descrise, validitatea decupajului propus dintr-o serie de posibile vieţi literare, sistemul de simpatii-idiosincrazii la care putem subscrie sau nu. Oricum, un conglomerat mai degrabă de natură etică decît critică. Şi-atunci cum mă devoalează pe mine metodic faptul că scriu despre asimilarea vieţii culturale cu viaţa literară, despre personalitatea paradoxală a criticului sau despre *darts*-urile sale melancolice? Cred, dimpotrivă, că a scrie despre editorialele lui Dan C. Mihăilescu din *Idei în dialog,* reluate în suita *Vieţilor literare I* şi *II,* înseamnă mai ales un efort de obiectivare personală, de înţelegere, în fond, a *bunei-credinţe* care stă în spatele celor mai multe dintre poziţionările sale în colorata arenă a vieţii noastre culturale. Din această fundamentală bună-credinţă contrariată vin, în atîtea rînduri, interogaţiile în avalanşă, stupefacţia în faţa manipulării evidenţelor, grija faţă de nuanţe şi faţă de revizuirile necesare.

Viaţă literară II e, în primul rînd, un jurnal al jurnalelor, o fatală consemnare a „spumei zilelor" dintr-un an repetitiv şi previzibil în scandaluri reîncălzite, dispute fără substanţă, dialog al surzilor. Dan C. Mihăilescu, brevetatorul scriitorincului, îl numeşte „un an prehensibil", asemănîndu-l cu cozile *prehensibile* prin care se atîrnă maimuţele în pădurile tropicale: „Cam aşa am trecut şi noi prin anul 2006. În acelaşi cult al improvizaţiei, al lucrului la plesneală, al proiectelor încropite pe colţul mesei, într-o fericire a nesiguranţei... deambulînd trimbulinzi cu sfîntă inconştienţă între europenitate, americanitate şi slavofilia abia mascată, tot mai experţi în furatul propriei căciuli. Îngreunaţi de acelaşi masochism punctat cu gîndiri pozitive de circumstanţă, drapîndu-ne otrăvurile în concurenţialitate, neputinţele în exuberanţă, lenea în filozofia hedonismului mercantil şi patima distrucţiei în (falsă) dorinţă de schimbare". Un an pe care, probabil, cu greu ni l-am aminti fără patima neagră a cronicarului, care consemnează, dar se şi consemnează, punîndu-se terapeutic în scenă, derulînd filmul înapoi şi invitîndu-ne, în calitate de spectatori şi actori, la o reconsiderare.

Cei mai mulţi dintre noi am şi uitat focurile de paie ale anului trecut: scandalul cu punerea în scenă a *Evangheliştilor* Alinei Mungiu, „Barometrul" de consum cultural, care ne-a şocat stilistic, lipsa de *fair play* a lui Andrei Şerban la cronica teatrală a Magdalenei Boiangiu. Reluate, aşa, cu încetinitorul şi cu toate părţile de faţă, le vizionăm aproape expiatoriu. Lucrurile par astfel a se aşeza, deşi numai „aşezat" nu e scrisul lui Dan C. Mihăilescu. Paradoxurile sale sînt radicale, atît de radicale încît, în deplina lor seriozitate, par ludice. Criticul detestă ţîfna ca motor textual, dar mărturiseşte că scrie, cel puţin aceste articole, intrînd în starea de vibraţie a motanului Jaune Tom din *Parisul vesel,* autoelectrizîndu-se „milimetru cu milimetru de la vîrful cozii pînă-n vîrful mustăţilor, după care face năprasnic tîşnirea captatorie". Într-un alt caz, după ce reduce la neant eticheta halucinantă de „fundamentalism neointerbelic" pe care i-o aplică Ciprian Şiulea, Dan C. Mihăilescu ţine o conferinţă la Teatrul Naţional despre „Cine sînt şi ce vor neointerbelicii?". Iar în ce priveşte „metoda" de la care pornisem (şi care e un lucru destul de delicat, în rare cazuri o formulă de viaţă), să nu ne imaginăm că acceptarea „dreptului la inconsistenţă" înseamnă, pentru Dan C. Mihăilescu, şi renunţarea la consistenţă. Adevărata jubilaţie a acestui jurnal mensual din anul cozilor de maimuţă o reprezintă tot plonjarea în lecturi extraordinare *(Jurnalul portughez* al lui Eliade, *Jurnalul* lui Drieu la Rochelle şi *Amintirile* Marucăi Cantacuzino), critica comparativă, descoperirea unei sintagme revelatorii ca aceea a lui Alexandru George – „existenţialismul românesc". Ca şi cum, din forfota asurzitoare a vieţii literare, se pot alege, pentru cine ştie să audă, anumite sunete de fond care leagă lucrurile şi le dă o consistenţă personală, trăită. E şi o altă formă de existenţialism.

Andrei GORZO

dilematograf

Eroi trişti

● ***Steaguri pline de glorie / Flags of Our Fathers* (SUA, 2006), de Clint Eastwood.**

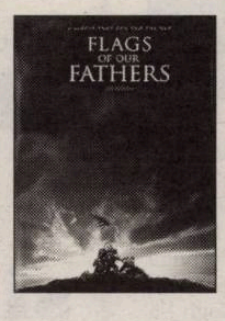

Oare există, în cinematograful contemporan *mainstream,* vreun autor cu o sensibilitate mai autentic-tragică decît a lui Clint Eastwood? Nu sînt sigur. Există autori ca Alejandro González Iñárritu şi Guillermo Arriaga – regizorul, respectiv scenaristul filmului *Babel* –, care practică un fel de concepţie stahanovistă despre tragedie: pur şi simplu adună la un loc (cu o sîrguinţă vecină cu entuziasmul) cît mai multe cazuri de oameni loviţi de năpastă, de ghinion sau măcar de depresie suicidară; parcă s-ar ambiţiona să depăşească cine ştie ce plan cincinal la suferinţă umană şi viziunea rezultată e, în mod inevitabil, prea scremută ca să fie cu adevărat tragică. În schimb, Eastwood a devenit în ultimii ani cel mai natural cronicar al înfrîngerii, un elegist la fel de neostentativ şi de autentic-american ca Edward Hopper, Bob Dylan sau Raymond Carver, cu un ritm extraordinar de molcom – „un ritm de om bătrîn", cum l-au descris atît admiratorii, cît şi detractorii săi –, care pare să bată la unison cu pulsul celor aflaţi la capătul puterilor. Nici un alt regizor american nu s-ar fi simţit dator să le dedice un film întreg – *Scrisori din Iwo Jima* – soldaţilor *japonezi* căzuţi pe insula aceea în cel de-al doilea război mondial; dar, dincolo de idee, marea frumuseţe a filmului provenea din claritatea cu care capta melodia stinsă a vieţii din ei, peste vuietul principiilor medievale care-i obligau să moară. Cu toată sălbăticia lui, *Scrisori din Iwo Jima* e unul dintre cele mai contemplative filme de război făcute vreodată. Şi acum (pe 16 martie) vine filmul său geamăn (turnat în acelaşi timp): *Steaguri pline de glorie,* care spune povestea victoriei americane de la Iwo Jima – mai precis, povestea unei celebre fotografii făcute la Iwo Jima şi transformate în simbol al victoriei americane – şi care reuşeşte să fie încă şi mai trist.

Grosul acţiunii se desfăşoară pe două planuri, trecînd de la unul la altul: bătălia propriu-zisă, culminînd cu momentul în care Joe Rosenthal de la Associated Press şi-a îndreptat aparatul de fotografiat spre şase soldaţi americani care înălţau un steag pe Muntele Suribachi şi, fără să se străduiască, a creat acea alegorie a triumfului (care, după cum ne reaminteşte filmul, era încă departe: bătălia a mai durat o lună); şi turneul efectuat în lunile următoare de trei dintre soldaţii din fotografie (atîţia supravieţuiseră), însărcinaţi să strîngă bani pentru armată reconstituind iar şi iar, pentru publicul din Washington, din New York, din Chicago, momentul înălţării steagului. E clar de la început că cei trei nu se simt prea în largul lor în postura asta – mai ales Ira Hayes (Adam Beach), care, fiind indian, trebuie să răspundă la o groază de complimente ca: „Am auzit că-i omorai pe japonezi cu tomahawkul.". Şi, pe măsură ce se afundă mai adînc în *show-biz* – alt oraş, altă tribună, altă voce bombastică anunţîndu-i pe „eroii de la Iwo Jima", alt trio de gagici cîntînd „We'll Be Dancing the Victory Polka", altă statuie cu ei şi steagul lor (inclusiv una sculptată în ciocolată), altă arenă, altă mascaradă (culminînd cu escaladarea unui Suribachi de mucava sub un cer iluminat de artificii) –, gloria lor capătă un aer tot mai pronunţat de pierdere şi degradare. Şi mai e un lucru care iese la iveală încet-încet: steagul înălţat de ei nu fusese *primul* steag american de pe Iwo Jima; mai existase unul – înălţat ceva mai devreme şi dat jos la ordinul unui ofiţer superior care ţinuse neapărat să-l ia ca suvenir. Dar, chiar şi aşa, soldaţii nu făcuseră nimic ruşinos: luptaseră pe bune la Iwo Jima; se făcuseră utili mergînd în turneul acela. Filmul ne arată clar că nu erau nici impostori, nici măscărici. Nu e un film grosolan-demitizant. Atunci de unde-i vine tristeţea asta profundă, formidabilă? Ea vine din constatarea lui Eastwood că, dacă o imagine poate face cît o mie de cuvinte, asta e şi din cauză că o mie de nuanţe au fost sacrificate. Cu alte cuvinte, Eastwood – el însuşi o imagine iconică – a făcut un film despre incapacitatea imaginii de a reprezenta onest o experienţă precum războiul. Fotografia lui Rosenthal, o capodoperă întîmplătoare de compoziţie clasică, a avut atîta succes pentru că transforma şi bătălia de la Iwo Jima într-o poveste încadrabilă în canoanele narative ale clasicismului: armonie, claritate, ordine. Or, cei trei eroi ştiau că Iwo Jima nu fusese o astfel de poveste. Cel mai rău era faptul că nu puteau să spună adevărata poveste – nu pentru că era prea urîtă, ci pentru că (după cum ne arată Eastwood în scenele de bătălie), era varză ca poveste: pur şi simplu merseseră înainte; îşi descărcaseră armele; se aruncaseră la pămînt; unii muriseră, alţii supravieţuiseră – şi unii, şi alţii din întîmplare; sfîrşitul poveştii. Eroii nu se nasc pe cîmpul de luptă, ci în ochii unui public. De aici disconfortul celor trei – senzaţia că sînt mai puţin (dar şi mai mult) decît personajele din fotografie şi neputinţa lor de a articula ce anume sînt. Într-o suită de secvenţe scurte vedem cum, după momentul lor de glorie americană, au reintrat în anonimatul american; e ca şi cum ne-am uita la o fotografie care se şterge. E, probabil, tot ce veţi vedea mai frumos şi mai trist anul acesta.

PUBLICITATE

AMPLUS INTERNATIONAL Ltd.

vă invită în

UNIVERSUL EUROPEAN AL CĂRŢII

la

Salonul de Carte şi Presă Bucureşti,

ediţia a XII-a
7 - 11 martie 2007
Muzeul Naţional de Istorie a României

Program de vizitare:
7 martie 2007: 14,00-19,00
8, 9, 10 martie 2007 : 10,00-19,00
11 martie 2007 : 10,00-16,00

Lansări de carte, recitaluri de poezie şi muzică, dezbateri, întâlniri cu personalităţi, manifestări omagiale, demonstraţii de măiestrie artizanală, tombole, concursuri şi... multe surprize!

Intrarea liberă!

O carte pentru orice vârstă, la preţuri promoţionale!

Dilema veche vă recomandă

● Propun ca în această săptămînă, de cîte ori vom folosi telecomanda – cel mai expresiv, cel mai democratic, cel mai drag obiect şi simbol al libertăţii noastre de opţiune, gust şi plictis –, să îndreptăm un gînd de recunoştinţă către unul dintre inventatorii ei, Robert Adler. S-a săvîrşit din viaţă, la 93 de ani, în State. (Radu Cosaşu)

● Două videoclipuri: apăsătorul „God's gonna cut you down" al lui Johnny Cash – un splendid omagiu în alb şi negru regizat de Tony Kaye (a mai lucrat pentru Red Hot Chili Peppers şi Roger Waters), care are însă un cusur: nu pot pricepe în ruptul capului ce caută şoricelul-pop Justin Timberlake lîngă monştrii-rock Flea, Keith Richards, fraţii Gibbons sau Iggy Pop; şi elegiacul „Bad dream" de la Keane – minimalistă şi neliniştitoare metaforă a *trecerii,* pusă în scenă într-un clip inspirat de un poem al lui W.B. Yeats. (Marius Chivu)

● Nu sînt un fan al lui Pascal Bruckner. Asta dacă mă refer la scriitorul de ficţiuni P.B., atît de popular, vai, şi care mi-e indiferent... Îmi place însă scriitorul de eseuri Pascal Bruckner – şi asta, încă de mult, adică de cînd scria cot la cot cu Alain Finkielkraut! *Tirania penitenţei. Eseu despre masochismul occidental* trebuie citită neapărat, fiind una dintre acele cărţi a căror idee este imediat-evidentă. Şi atît de adevărată încît se vor găsi, desigur, destui netoţi s-o conteste. (Alex. Leo Şerban)

trecerea prin reviste

Filozofia pe înţelesul tuturor

philosophie MAGAZINE Nº6

Lunarul francez *Philosophie* a ajuns la nr. 6. Tentat de coperta galbenă cu litere siclam pe care scria „Gauche et droite: pourquoi elle nous divisent encore“, am cumpărat aşadar numărul pe luna februarie... Pasionant! Pe lîngă chestii mai „grele“, gen Heidegger despre pantofii lui Van Gogh (te pomeneşti că şi pe Van Gogh l-a „plagiat“ Liiceanu!?), suplimentul detaşabil Nietzsche (extras din *Genealogia moralei)* şi interviul cu Peter Sloterdijk („Filozofia este duminica absolută... Modernitatea se caracterizează prin faptul că, dacă D-zeu n-a avut nevoie decît de o zi de odihnă, oamenii au nevoie de două!“), restul sumarului dovedeşte că poţi vorbi simplu despre lucruri complicate.

Nu toţi reuşesc asta. Cele trei textuleţe ale lui Marc Augé, plasate sub titlul pompos „Décoloniser l'imaginaire“ (despre Ségolène Royal, fotbal şi imitatorii de televiziune – „Mimetismul este ultima etapă înaintea violenţei“!), mi s-au părut cam căznite; portretul făcut lui Avital Ronell („doamna neagră a deconstrucţiei“) era mai potrivit în paginile *Les inrockuptibles* (inclusiv poza *chic);* şi nici pagina dublă dedicată lui *Inland Empire* nu m-a convins că filmul lui David Lynch e altceva decît un eşec cu pretenţii...

Un articol foarte bun („Rappel au désordre“) scrie un tînăr filozof, Raphaël Enthoven, care aminteşte un lucru elementar: erijată în normă, revolta poate duce la tiranie. „De la Spartacus la Arlette Laguiller şi de la Antigona la José Bové, omul revoltat spune «nu». (...) revolta nu este duşmana bunei măsuri, dimpotrivă: dar, pentru a rămîne în revoltă, trebuie să refuzi radicalismul după cum, spune Camus, «pentru a fi om, trebuie să refuzi să fii Dumnezeu.»“ Clivajul Stînga/Dreapta e-ntors pe toate feţele, pornind chiar de la ideea de „clivaj“: „Un clivaj în criză?“ se întreabă dosarul. Uzat, perimat?... Marcel Gauchet crede că „opoziţia este de ordinul afectului“, iar ceilalţi specialişti convocaţi fac un tur de orizont prin celelalte spaţii geo-culturale pentru a vedea care mai e situaţia pe-acolo (evident, pe noi nu ne-ntreabă nimeni). „Ţările anglo-saxone sînt mai liberale şi mai pluraliste ca Franţa“, susţine Philippe Raynaud; „Dreapta e autoritară, iar stînga, pacifistă. Nici una nu e eficace“, e de părere Michael Walzer. Extrem de interesante sînt şi graficele care exemplifică opoziţia stînga-dreapta în funcţie de sex, vîrstă, statut social şi profesii (din care se vede, roşu pe alb, că, da, tinerii sînt mai de stînga, agricultorii – mai de dreapta decît intelectualii, iar femeile – o *idee* mai la dreapta decît bărbaţii).

Dar „cireaşa de pe tort“ (sau bomboana pe colivă, după caz) o constituie dialogul dintre Daniel Cohn-Bendit *(icon*-ul lui Mai 68) şi Nicolas Baverez (biograful lui Raymond Aron). „Dialog“ este mult spus: cei doi nu se iau la bătaie, dar intervenţiile „icon“-ului se fac tot mai firave pe măsură ce argumentele „biografului“ avansează... Libertarianul DC-B (suporter al lui Ségolène Royal) ajunge, la un moment dat, să nu mai arunce în joc decît glumiţe, jocuri de cuvinte; liberalul (suporter al lui Nicolas Sarkozy – desigur, nu din raţiuni onomastice) marchează punct după punct calm şi doct. În pagină, totul seamănă cu un „măcel“ al „albastrului“ (chit că revista nu a păstrat – deşi ar fi fost nostim – culorile graficelor) asupra roşului – sau cu o tablă de şah pe care, la sfîrşit, din piesele lui DC-B n-ar fi rămas decît „regina“ (Ségolène)! Şi, deşi ultimul cuvînt îi aparţine lui Cohn-Bendit („Oricine ar fi ales, decepţia va fi prezentă“), tot Baverez pune punctul pe i: „A nu avea răspuns la toate e un lucru, dar cînd un preşedinte e ales într-un *flou* total, pe baza unui proiect inexistent şi ambiguu, rezultatul se cunoaşte: e Jacques Chirac în 1995 şi 2002. Franţa nu-şi mai poate permite luxul unei noi deziluzii“.

(a. l. ş.)

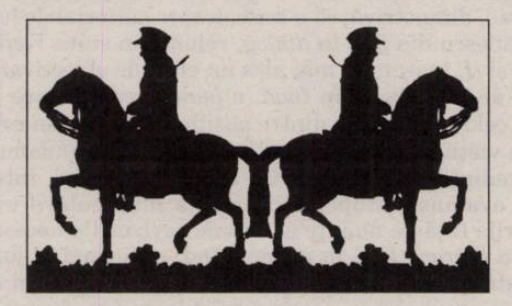

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Binele cam rău şi binişorul cel bun

„Ce faci?“ „Bine.“
„Cum te simţi?“ „Bine.“
„Cum ai dormit?“ „Bine.“
„Am mîncat bine la...“
„Ne-am distrat bine la...“
Binele e scurt.
Binele e ţeapăn.
Binele e rece.
Binele e prea puţin expresiv.
Binele e şablonard.
Binele e, fireşte, maniheist („păi, ori e bine, ori e rău!“ sau, mai nou, emisiunea TVR: *Între bine şi rău.)*
Binele nu are multă imaginaţie.
Binele nu cere multe detalii sau nuanţe.
Binele detestă frivolul.
Binele produce (80%) invidie.
Binele, chiar cînd se vrea decent, nu e (ca în celebra vorbă din Ialomiţa: „Bine ar fi ca Leana să fie fată mare, dar nu e“.)
Binele e fudul, fiindcă altfel nu-i destul.
Binele nu are humor.
Binele cam plictiseşte (victoria binelui asupra răului).
Binele nu dă avînt inteligenţei, ba dimpotrivă.
Binele e o banalitate.
Binele e suspect de minciună.
Binele, se ştie, e o exagerare.
Binele? Hai să fim serioşi!...
Politic, binele enervează şi se uzează.

„Mai binele“ – cîndva, duşmanul binelui – este total compromis din cauza ceauşismului insuportabil: „întotdeauna e loc şi de mai bine“.

„Foarte binele“ îl suport doar rostit de prietenul meu, doctorul C., „ce mai faci?“, „foarte bine!“, cu accent pe diftongul „oa“ din „foarte“, este ceea ce numim binele cu diftong, înzestrat cu maximum de ironie.

În „schimb“:
„Ce mai faci?“ „Binişor.“
„Cum te simţi?“ „Binişor.“
„Cum ai dormit?“ „Binişor.“
„Am mîncat, aseară, binişor, la...“
„Maică-mea arată binişor...“
„Ce mai scriu ai tăi?“ „Slavă Domnului, binişor...“
Binişorul nu e lozincard.
Binişorul nu e şablonard.
Binişorul nu e conformist.
Binişorul sună vesel.
Binişorul e plin de nuanţe.
Binişorul are chip uman.
Binişorul e accesibil.
Binişorul e vivace.
Binişorul este expresiv.
Binişorul nu e niciodată abuziv.
Binişorul nu e bombastic.
Binişorul nu e telegenic – nu se poate face o emisiune: „Între bine şi binişor“.
Binişorul e tandru, mai ales tandru.
Binişor(ul) e un *scrabble* frumuşel.
Binişorul exclude superlativul – nu se poate spune: „foarte binişor“.
Binişorul e fratern comunicativ.
Binişorul e un minoritar simpatic.
Binişorul e fals mediocru.
Binişorul e mai bogat cu o silabă decît binele.
Binişorul e şi nu e corect politic.
Binişorul e dincolo de orice politică.

„Să trăiţi binişor!“ ar fi, pentru auzul meu, cea mai percutantă chemare a unui partid în viitoarea campanie electorală (fireşte, greu acceptabilă, aşa cum a fost aceea cu „Facerea de bine..., de mamă“) pe care, prin '92, le-am propus-o unor politicieni ca singura alternativă română şi genială pentru a cîştiga alegerile).

Ca brand euro şi neuromondial: „România, ţară a binişorului“ cred că ar fi excelent, deşi mă tem că binişorul e intraductibil precum dorul.

În sumă – cum se zice azi gingaş – binişorul e superior binelui.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Cartea de imobil a scării 2, povestită cu Anca Romeo (5)

Aceasta este întoarcerea mea, după 20 de ani, în blocul copilăriei mele. Aceasta este cartea vieţii mele. Citiţi discuţia avută cu actualul deţinător al cărţii de imobil.

Eugen e moldovean. Şi Atena, din Grindu de Urziceni. Au lucrat la „Suveica“.

Aveau trei copii. Da, trei copii: Rotaru Mihai, care e plecat în Canada, deoarece lucrează în domeniul aviaţiei, şi la Braşov n-a mai putut să-şi găsească de lucru pe-acolo, la fabrica de avioane, şi a plecat în Canada.

Era visul lui să plece în Braşov, că era muntele.

A locuit cîţiva ani în Braşov.

Ştiu.

De asemenea, Rotaru Aurel este alt băiat care este geolog şi a fost şi el plecat prin Siria, Iordania, cu serviciul, şi mai are pe Rotaru Carmen, care e şi ea căsătorită cu... aşa... şi are un băieţel. Dar e mutată. Toţi sînt mutaţi. Nu locuieşte în blocul nostru N3 decît Rotaru Eugen şi Rotaru Eugenia. Că mai vin copiii pe la ei, e normal. Sînt bine, sănătoşi, cu mişcarea... au 80 de ani. Se plimbă... dimineaţa la 6 jumate pleacă în parc la noi acolo, se plimbă. La apartamentul 83 avem dl Canale Aurelian, care a murit acum un an de zile. N-are un an, are şase luni de zile. Înainte cu două luni i-a murit ginerele, care a avut un accident de maşină. În ţară, lucra pe la Baia Mare. Era soţul lui Ana, aia mică. Are un copil. El era şofer... Bătrînul Canale Aurelian a fost matriţer şi, datorită diabetului...

A lucrat la o unitate militară.

Da, şi datorită diabetului, şi-a tăiat un picior şi a fost cu proteză şi, după ce a mai trăit cîţiva ani, a murit la spital din cauza unei congestii cerebrale. Acum şase luni de zile. Acum opt luni a murit ginerele lui. A avut un accident de maşină, s-a răsturnat cu maşina... a adormit la volan, aşa s-a stabilit. Şi mai are un băiat, Viorel, care e şi el căsătorit, are un băiat, tot aşa, de vreo 15 ani.

Şi ce e Viorel?

E matriţer, a lucrat pe la „23 August“, la o firmă în incinta uzinei şi face şi pictură. Pictează, cioplеşte.

Şi Geta ce făcea?

Geta e căsătorită cu un ospătar şi n-are copii. Nu ştiu ce lucrează.

Uite, Răduleştii erau deasupra noastră, ne dădeau gîndaci şi ne inundau tot timpul.

La apartamentul 84, familia Rădulescu Paul Constantin, Alexandrina, George Dan... aveau mulţi copii.

Nu, doi copii.

Văd aici că sînt trecuţi... mai era soacră-sa... Deci, la apartamentul 84, Rădulescu Paul Constantin a murit, după mulţi ani fără să vadă, deci era orb.

Şi de ce a murit?

Nu l-am întrebat... Dar tot aşa, de la o... nu era bolnav, nimica, ceva cu inima, cu ceva. Cu congestie cerebrală, cu ceva. Rădulescu Alexandrina a murit şi dînsa. Rădulescu Mihaela e copilul lui Rădulescu.

Dar nu ştiu a cui era...

Păi, nu, copiii ăştia doi... Rădulescu Paul a avut un singur băiat şi băiatul ăla a avut doi copii. Deci, cîţi sînt, cinci?

1, 2, 3, 4, 5, 6.

Cu mama, cu soacra. Deci, Rădulescu Paul este soţul, care a murit, Rădulescu Alexandrina este soţia... Păi, aşa se explică, că e Paul Constantin, născut în 1915 şi era pensionar, ea în '14 şi era casnică, şi băiatul, Gheorghe Dan, care s-a născut în '47. Şi Rădulescu Mihaela, tot în '47, şi probabil că ei erau căsătoriţi între ei. Rădulescu Gheorghe Dan cu Mihaela.

(din volumul în curs de apariţie)
Istodor-
http://www.facemcatavencu.ro/blog.php?id=20

libertatea de impresie

Compensaţii perverse

Aţi observat că tendinţele guvernelor sînt de a creşte vîrsta de pensionare? Probabil că ideea este ca în final aceasta să coincidă şi la bărbaţi, şi la femei, cu speranţa medie de viaţă, adică pînă la urmă statul să nu mai suporte nici un fel de cheltuieli cu pensionarii. Sînt desigur o serie de justificări, dar în cele din urmă, pentru oameni nu acestea contează, ci anii de lucru, vîrsta de pensionare şi mărimea pensiei.

Aţi observat că dobînzile la depozitele bancare sînt de regulă mai mici decît rata inflaţiei? Cu alte cuvinte, nu prea cîştigi ţinînd banii la bancă. În schimb, cînd iei un credit de la bancă, dobînda pe care o dai înapoi e totdeauna mai mare decît rata inflaţiei. Se zice că trebuie să cîştige şi banca. Te întrebi totuşi de ce bancherii au salarii aşa de mari? Nu cumva sînt şi banii tăi acolo? În Germania, la un moment dat, cînd prin cine ştie ce întîmplare devenise rentabil să trăieşti din dobînzi, Guvernul a luat măsuri pentru micşorarea lor, aşa încît să stimuleze lumea să muncească, să investească şi nu doar să-şi depună avutul la bancă. Desigur, şi aici există justificări economice, dar pentru oameni nu-i tocmai bine. Fiindcă veni vorba de bănci, e şi o vorbă: banca nu-ţi dă un credit, pînă cînd nu-i faci dovada că, de fapt, nici n-ai nevoie de banii respectivi.

Aţi observat că totdeauna daţi mult mai mulţi bani pe asigurări, decît primiţi? Şi ăsta e un principiu economic universal valabil şi are evidente justificări matematice. Ce contează asta însă, pentru omul care tot plăteşte? Şi apropo, ştim cum sînt profiturile firmelor de asigurări?! Nu cumva s-ar putea ca acestea să fie un pic mai mici şi poliţele de asigurare tot aşa, un pic mai mici? Am auzit recent la televizor un jurnalist care spunea că asigurările la maşini vor trebui să se mărească pentru că a crescut numărul maşinilor şi, implicit, cel al accidentelor. Probabil omul a livrat mai departe fără să judece, o informaţie primită de la asiguratori. Păi, creşterea numărului de maşini e proporţională nu doar cu numărul accidentelor, ci şi cu numărul asigurărilor. Iei adică bani de asigurare de la mai mulţi şi mai vrei să creşti şi valoarea fiecărei asigurări?

Aţi observat desigur că uneori cînd plătiţi impozite se întîmplă să vi se ceară mai mult decît datoraţi, de fapt, sau, eventual, să fiţi impozitaţi în avans pe baza unor estimări. La sfîrşitul anului se fac regularizări şi puteţi primi restul înapoi, dar după programări la trezorerie şi aşa mai departe. Nu veţi primi niciodată dobîndă pe asemenea bani opriţi, o vreme, de stat. Cam de asta a intrat şi bursa în grevă săptămînile trecute. Şi sînt sigur că aţi observat şi că, de obicei, cînd un fel de impozit sau taxă se micşorează, un alt fel de impozit sau taxă se măreşte. Şi tot de obicei, măririle sînt mai consistente decît micşorările. Excepţiile de la această regulă sînt accidentale şi nu fac decît s-o confirme. Totul are şi aici o justificare economică...

Aţi observat că de cîte ori vi se măreşte salariul, ori se scumpesc şi mărfurile din magazine, ori, dacă nu, încep să vă atragă produsele mai scumpe? Şi pentru asta există o serie de explicaţii, pentru primul caz, economice, pentru cel de-al doilea, psihologice (dacă nu cumva, e vorba de paranoia omului deja chinuit o viaţă întreagă de diversele sisteme perverse în care e angrenat).

Din punct de vedere material, societatea e o lume a compensaţiilor şi, dacă pe undeva cîştigi ceva, atunci cu siguranţă ai de plătit mai mult pe altundeva. Ca-n legile lui Murphy. Nu trebuie să te enervezi, dar nici să nu te laşi mai fraierit decît e rezonabil într-o astfel de lume.

Andrei MANOLESCU

PUBLICITATE

Sâmbătă, 10 martie, ora 19
Oleanna
de David Mamet
cu: ADRIAN TITIENI şi EMILIA BEBU
regia: Andreea VULPE

Duminică, 11 martie, ora 19
Afterplay
de Brian Friel
Cu: Tania FILIP şi Adrian TITIENI
Regia: Mihai Brătilă

Luni, 12 martie, ora 19
CREATORUL DE TEATRU
de Thomas Bernhard
cu:
MARCEL IUREŞ, VALERIA SECIU
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
AFRODITA ANDRONE
VITALIE BANTAŞ
regia: Alexandru DABIJA

Marţi, 13 martie, ora 19
THE SHAPE OF THINGS
(forma lucrurilor)
de Neil LaBute
cu:
MIHAELA SÎRBU
VLAD ZAMFIRESCU
IRINA VELCESCU
ANDI VASLUIANU
regia: Vlad MASSACI

Joi, 15 martie, ora 19
AMERICAN BUFFALO
de David Mamet
cu:
VLAD ZAMFIRESCU
GHEORGHE IFRIM
MARIUS FLOREA VIZANTE
regia: Cristi JUNCU

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126
www.teatrulact.ro

TEATRUL AT Aplaudat din 1998

ABB
MOBEXPERT
DILEMA VECHE
Gândul
24 FUN
PORT.ro
www.onlinegallery.ro

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

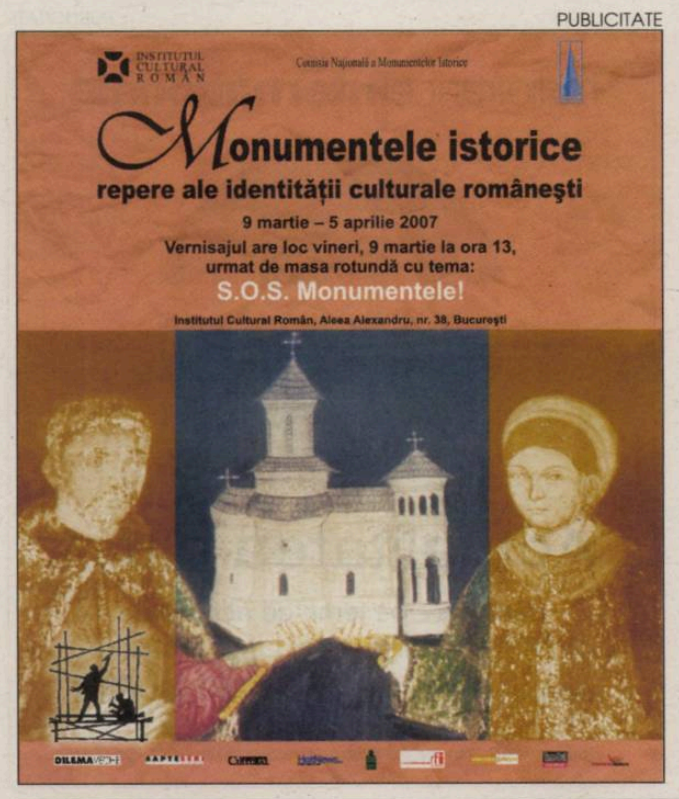

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

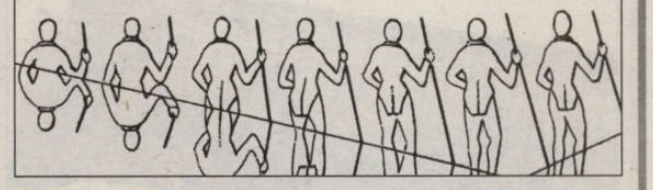

Cartier, în mic

Un cartier de periferie va avea, întotdeauna, într-o aproape egală măsură, farmecul şi derizoriul lui. Lumea pestriţă, mereu situată undeva, într-un timp şi spaţiu incerte, între rural şi urban, între trecutul tradiţional şi prezentul instabil, e o marcă a unor atari „mahalale“ postmoderne. Şi reprezintă proiecţia arhitecturii locale, un amestec între case vechi, ca de ţară, şi blocuri socialiste, cenuşii, dar şi vile aprins-colorate, renovate recent, precum şi falnici „zgîrie-nori“ negri-transparenţi, cu geamuri uriaşe... Din perspectiva „instituţiilor“ locale, cu precădere a serviciilor şi consumului, un asemenea cartier mai înseamnă şi cîte un supermarket, destule bănci, cîteva policlinici cu aspect fulminant şi denumiri care nu spun nimic, multe saloane cosmetice între dărăpănate şi vag-cochete, cîte un spaţiu verde cu 2-3 leagăne şi tot atîtea bănci, două-trei buticuri mai şic, o piaţă, nişte non-stop-uri neutre, cîteva restaurante, o poştă...

Zona din jurul Pieţei Traian se integrează (ne)fericit în tipicul de mai sus. Atmosfera cu atît mai rurală a zonei se datorează nu atît cenuşiului atît de predominant, înclinînd depresiv spre negrul total (în masa noroioasă a trotuarelor desfundate), cît ritmului locuitorilor săi. Sau, mai curînd, lipsei lor de ritm: găseşti, aici, mereu, oameni pe stradă, fără vreo ocupaţie anume, căutîndu-şi – habar n-am – un centru, un rost, o busolă... Stau pe stradă, nu ca la ţară în zilele bune de lucru, ci precum în week-end-urile de mers la bodegă. Oamenii aceştia adăstători sînt o masă curioasă – mereu le simţi ochii la pîndă – şi, cel puţin implicit şi potenţial, ostilă. Aşteptarea şi lipsa unui rost îi predispun la violenţe mai mult sau mai puţin semnificative: fie din plictiseală, fie din lipsuri materiale, mulţi dintre aceşti spectatori nu se dau înapoi de la vorbe sau gesturi ameninţătoare la adresa intimităţii celuilalt. Atitudinea lor nu-ţi permite să mergi pe stradă singur, cu gîndurile tale, înfăşurat în mantia ta protectoare care te face invizibil, ci trebuie să ţii cont de ei şi să-i eviţi (sau să le ripostezi, după caz), precum la cursele cu obstacole din jocurile de pe computer.

În unele cazuri, violenţa – de care vorbeam – iese din tiparul mediu şi trece chiar în categoria următoare pe scala agresivităţii: devine, pur şi simplu, atac. Sînt instituţii ale cartierului care predispun la acest tip de atitudini: dacă supermarket-ul nu este nici el departe (dar despre asta cu o altă ocazie) de asemenea accese de violenţă, poşta e mult mai potrivită.

Poşta din Piaţa Traian, situată într-o casă veche şi prea dărăpănată ca să-i mai vezi farmecul, este coşmarul oricărui locuitor al mahalalei în cauză. Nu ştiu de ce, probabil din cauza sărăciei unei categorii destul de mari a locuitorilor ei, este tot timpul plină. Ca şi cum bieţii oameni din zonă s-ar îmbulzi mereu în acea instituţie dickensiană (vezi *Bleak House),* sperînd într-un ajutor *deus ex machina* de la statul atotputernic. Pensii, alocaţii, mandate, facturi, colete – toţi beneficiarii şi oficianţii lor stau la aceleaşi cozi neregulate şi agresive. Aliniată, şi eu, la o astfel de coadă, într-o zi cînd mă integram în rîndul tînjitorilor după aceleaşi umile ajutoare (alocaţia...), aud, deodată, un ţipăt, şi văd un băiat, rom, cu ceva strălucitor în mînă (să fi fost un cuţit?), trecînd în goană pe lîngă mine spre ieşire. După el, clasica pensionară încă în putere, îmbrăcată modest şi în afara modei (categorie de mulţi, absurd, repudiată, şi de alţii, la fel de absurd, apărată), alergînd surescitată spre femeia bodyguard – singura, de altfel – situată aproape de intrare: individul încercase să-i fure pensia. Din fericire, datorită vigilenţei doamnei, obişnuită, probabil, cu atitudinile agresive, şi mereu la pîndă, nu reuşise... Femeia bodyguard oricum era, la rîndul ei, o potenţială victimă: o doamnă suavă, cu ochelari, cu o vîrstă nu foarte îndepărtată de cea a eroinei noastre...

Aceasta a fost povestea unei zile banale în cartierul Traian, situat, de altfel, nu prea departe de centrul oraşului...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

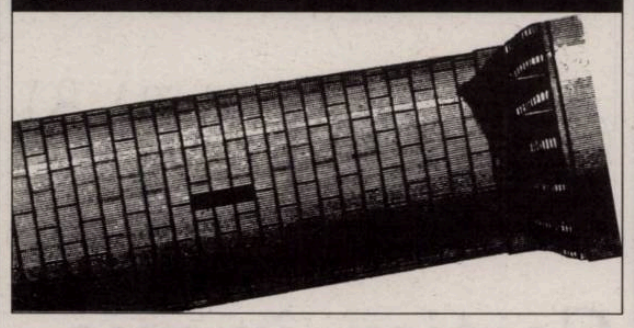

Claviatură

Prin '93-'94, la invitaţia lui Andrei Pleşu, am susţinut, timp de un an, pagina „din polul plus". Ulterior, am revenit la această adresă, cu destulă fidelitate. Acum vreo trei ani, Mircea Vasilescu mi-a propus rubrica de faţă, pe care sper să o pot onora în continuare. La capătul retrospectivei, nu m-aş lăuda cu gloria de „stîlp" al *Dilemei,* dar cred că am dreptul să mă număr printre colaboratorii cu „palmares". *Dilema* (veche sau nu) mi-a stimulat scrisul din două motive: primul ţine de Andrei Pleşu, în apropierea căruia mă simt asigurat, indiferent de situaţie. Al doilea priveşte faptul că aici s-au manifestat mereu oameni de bună calitate, în compania cărora te simţi confortabil. Şi totuşi, nu sînt un fan al „doctrinei dilematice".

Înţeleg că doar proştii (şi proştii fuduli) au „certitudini" indiscutabile. Accept că e nevoie de nuanţe pentru a dialoga şi de dialog pentru a nu sacrifica nuanţele. Mi se pare normal să cauţi, pentru a găsi, şi să găseşti, în definitiv, numai acele lucruri care-ţi sînt de fapt dăruite. Cu toate astea, mi-ar fi plăcut ca *DV* să aibă o direcţie mai clară, un plus de orientare asumată. E minunat să constaţi că scriitori cu idei politice, vîrste şi bibliografii diferite pot sta laolaltă, pentru a observa, cu serenitate şi bună dispoziţie, meschinăria sau, dimpotrivă, nobleţea cetăţii. Dar una e să acomodezi, cordial, o foarte diversă paletă de personalităţi redacţionale şi alta să participi, printr-o eternă tactică dilatorie, la suspendarea oricărei opţiuni ferme. Mi se va spune că gruparea revistei are, dincolo de curcubeul propriei suprafeţe, un nucleu de valori stabile: ataşamentul democratic, pledoaria pentru o modernitate raţională, care nu exclude tradiţia, orientarea europeană, umorul subtil şi responsabilitatea civică. De acord. Însă daţi-mi voie să văd în paradoxul acestui „hedonism angajat" una dintre explicaţiile eşecului pe care-l suportă, de cîţiva ani, intelectualitatea onestă a României.

În vreme ce noi, dilematici din fire, ne-am comportat de parcă toate principiile noastre ar fi garantate, oponenţii societăţii deschise şi mahalalele răsturnate de comunism au preluat, treptat, iniţiativa. Piaţa „ideilor" e dominată de un patronat media care dictează noile reguli, cu mult deasupra stingherelor opinii „de rubrică". Puterea de a influenţa „masele" s-a concentrat în televiziuni, unde oficiază cine trebuie, pentru ca mesajul dorit să fie livrat aşa cum trebuie. Civilitatea noastră se răzbună. Răbdarea noastră elegantă ne joacă feste. Cu o Biserică majoritară aproape amuţită şi o reţea ONG-istică demonizată de mercenari, vocea raţională a celor care ştiu ce era România odinioară şi speră ca viitorul acestei ţări să semene cu prezentul statelor-membre ale UE a fost acoperită cu huiduieli dirijate. Recentul linşaj ziaristic la adresa lui Gabriel Liiceanu măsoară, din păcate, asimetria forţelor „combatante". Mi-e teamă că, după acest sinistru episod – anticipat de scenele huliganice petrecute în Parlament, la 18 decembrie 2006 – multe dintre iluziile pe care „spiritul dilematic" le-a încurajat, din pură generozitate, vor trebui denunţate ca atare.

Presupun că numeroşi cititori cumpără *DV* şi cu argumentul că publicaţia nu conţine doar politică. Oamenii încă normali vor să citească şi altceva, să scape de sub presiunea absurdă a bîlciului digital, să afle ce mai pot citi, ce filme sau spectacole de teatru merită văzute, ce se mai întîmplă prin cultura altora etc. Şi eu caut asemenea formule de evaziune terapeutică. Numai că, iată: răul e mai profund decît credeam şi mai agresiv decît puteam spera. A-l contesta – fără circumstanţe atenuante – necesită un efort concertat, intens, de lungă durată. Sînt momente în viaţa oricărei comunităţi cînd „salonul" devine „saloon". Cred că ne aflăm într-o asemenea perioadă. Oricît vom fi obosit, oricît de dificilă mai poate părea „adunarea", e ridicol să evităm gloanţele la adăpostul inscripţiei „nu trageţi în pianist". Pentru că tocmai în „pianist" se trage.

Allen NEDELCU

Marketingul religiei

– *cazul Bisericii Scientologice* –

Cei mai pragmatici oameni de marketing abordează religia ca „produs", supus legilor pieţei şi promovat prin diferite mijloace de comunicare, inclusiv reclame sau spectacole de televiziune. Foarte dezvoltat în Statele Unite ale Americii şi în unele ţări din Europa de Vest, marketingul religios este încă într-un stadiu incipient în România. În recenta campanie de comunicare a Bisericii Scientologice s-au folosit în premieră naţională tehnici neconvenţionale de promovare a unui „produs religios", care au arătat faptul că orice lucru poate fi scos la vînzare. Dar există oare cumpărători pentru aşa ceva la noi în ţară?

Tactici de hărţuire

Gruparea Scientologică a fost întemeiată de către scriitorul L. Ron Hubbard în California. Pornită iniţial ca aplicare a unei filozofii axate pe tehnologie, ştiinţă şi raţiune, văzute drept soluţii pentru toate problemele omului, scientologia s-a constituit în Biserică în anii '50. Autoproclamată drept religia cu cea mai rapidă evoluţie, gruparea numără – potrivit propriilor estimări – peste 50 de milioane de adepţi. Pe cît de rapidă a fost ascensiunea ei, pe atît de contestată este scientologia în întreaga lume: Guvernul german, de exemplu, nu o recunoaşte ca religie, ci doar ca societate comercială. În străinătate, dezbaterea asupra statutului scientologiei este foarte aprinsă, dar scopul acestui articol nu este să se pronunţe dacă gruparea se poate declara biserică sau nu, ci să analizeze tehnicile de marketing folosite la noi.

Faţă de alte ţări din vestul Europei, România rămîne un stat conservator din punct de vedere religios. Biserica este instituţia în care românii au cea mai mare încredere, în procent de 80-85%. Potrivit studiilor sociologice, această valoare este superioară celor din ţările occidentale, inclusiv SUA. Peste 86% dintre români se declară ortodocşi şi 5,5% catolici. Plecînd de la aceste date, campania de comunicare a scientologilor a ţinut cont de modelele culturale valabile aici. Într-o societate tradiţionalistă ca a noastră, opiniile, valorile şi convingerile oamenilor sînt bine înrădăcinate şi greu de schimbat. În comunicare, aceste elemente sînt considerate necontrolabile de către emiţător şi mesajele se transmit astfel încît, aparent, să nu intre în contradicţie cu tradiţiile şi mentalităţile oamenilor. Biserica Scientologică a înţeles că un atac direct la valorile tradiţionale ar fi avut drept rezultat o atitudine de respingere din partea comunităţii, aşa că a folosit o strategie de învăluire.

Ţinînd cont de poziţia dominantă a Bisericii Ortodoxe Române, ideea de scientologie nu se poate poziţiona în contradicţie cu aceasta. Manualele de marketing ne învaţă că, atunci cînd o piaţă este dominată de un singur jucător, pretendenţilor le este greu să-l răstoarne direct şi sînt preferate tactici de hărţuire. Pentru a nu fi percepută ca situîndu-se împotriva bisericii tradiţionale, gruparea scientologică şi-a ales ca teme centrale de comunicare voluntariatul în scopuri umanitare şi dezvoltarea individuală, care o plasează *complementar* în raport cu BOR şi nu împotriva acesteia. Toate elementele purtătoare de mesaj, inclusiv broşurile, panourile publicitare sau cărţile lansate pun accentul pe activitatea voluntarilor sau pe evoluţia autodidactă şi introduc scientologia nu ca biserică sau grupare religioasă, ci ca un concept general. Volumele apărute pe piaţă cu această ocazie nu îşi propun să recruteze direct noi membri în biserică, ci să promoveze o „filozofie de viaţă" ce are în centru nu sacrul, ci banul şi tehnica.

În funcţie de complexitatea campaniilor, obiectivele lor pot fi de creştere a notorietăţii produsului, de creare a unei atitudini favorabile, sau, cele mai dificile, de inducere a unui comportament dezirabil. Campania Bisericii Scientologice în România a vizat cel mai evoluat nivel, cel al acţiunii, dar nu le-a neglijat nici pe celelalte. În toate sloganurile au folosit verbe dinamice, ca „a face", „a ajuta" şi o exprimare la persoana a doua, singular, cu scopul declanşării unui comportament favorabil. Principalele două texte publicitare folosite au fost: „nu contează care este problema, ceva se poate face în legătură cu aceasta" şi „doriţi să ajutaţi, dar vă simţiţi neputincioşi?". Sînt mesaje cu o interpretare aparent clară, dar care, prin dublu limbaj, oferă mai multe sensuri.

Showroom vs *aşezămînt religios*

Din perspectiva psihologiei consumatorilor potenţiali, scientologia nu se adresează doar nevoilor mistice, sacre, ale individului, ci în special celor de autoîmplinire individuală, de apartenenţă la un grup şi de stimă. Programul de comunicare corporativă al scientologilor pentru România vizează un public urban, cu venituri cel puţin medii, capabil să contribuie la susţinerea financiară a grupării. Întrucît se autofinanţează din donaţiile individuale, scientologia activează în special în ţările cu un nivel de trai cel puţin mediu, pentru a putea recruta suficienţi membri plătitori. Soluţiile lor de dezvoltare individuală sînt destinate unui public cu un nivel mediu de aşteptări, în ceea ce priveşte cariera şi viaţa personală.

Biserica Scientologică a folosit în premieră pentru România mai multe tehnici de marketing pentru un „produs religios". În diferite puncte-cheie din Bucureşti au fost distribuite pliante tematice, în staţiile de autobuz şi de metrou din centru au fost instalate panouri publicitare, care promovau cărţile doctrinei scientologice şi acţiunile umanitare, şi au fost folosite broşuri de îmbunătăţire a vieţii şi de promovare a bisericii. Pentru fiecare din temele folosite, voluntariatul şi noua filosofie de viaţă, au fost lansate site-uri de Internet speciale, cu versiuni în limba română, în timp ce Biserica Scientologică nu beneficiază încă de portal în română. Cărţile lui L. Ron Hubbard, creatorul religiei, au fost publicate la noi în ţară de Editura Mix. Sînt cărţi motivaţionale, care oferă soluţii la diferite probleme generale, cum ar fi salvarea căsniciei, găsirea unui loc de muncă sau creşterea copiilor. Rezolvările oferite sînt facile din punct de vedere intelectual şi presupun inclusiv apelarea la metodele scientologice. Cărţile pot fi însoţite şi de casete video, promovate la pachet în staţiile de autobuz de la Piaţa Victoriei. Tot în centru, la Piaţa Izvor, au fost instalate mai multe corturi pentru activităţi de *sampling* şi de prezentare a „filozofiei". Amenajarea sediului central, de la Piaţa Unirii, a respectat poziţionarea generală a Bisericii Scientologice, fiind gîndit sub forma unui *showroom* şi nicidecum ca aşezămînt religios. De acolo se puteau cumpăra cărţi şi obţine informaţii suplimentare de la voluntarii români şi străini. Numită „Biserica Celebrităţilor", mişcarea scientologică se bucură de o mare vizibilitate în străinătate datorită numeroaselor vedete din lumea muzicii şi a filmului ce au aderat la grupare. În România a lipsit acest element strategic de promovare, pentru că nu se află, printre membri, nici o personalitate locală cunoscută.

Cu toate noutăţile aduse de Biserica Scientologică, marketingul religios rămîne într-un stadiu incipient în România. Drumul pînă la marile spectacole televizate de evanghelizare din SUA este foarte mare. Scopul campaniilor de marketing religios este atragerea de noi membri şi păstrarea celor vechi. Evaluarea se face după aceste două criterii. Programul de comunicare, desfăşurat de Biserica Scientologică în România la sfîrşitul anului trecut, face parte dintr-un plan mai complex, iar activităţile publice de marketing au fost suspendate pentru moment. Dar concurenţa între culte şi organizaţii religioase va deveni tot mai puternică în perioada următoare, iar bisericile tradiţionale vor trebui să folosească noi mijloace de comunicare specializate, pentru a ajunge la toate categoriile de public.

***Allen Nedelcu** a absolvit Facultatea de Comunicare din cadrul SNSPA şi programul de master „Teoria şi practica editării" de la Facultatea de Litere a Universităţii Bucureşti.*

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

toată diversitatea lumii

Actualitatea altfel

dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora **17:00** la **RFI**

Bucureşti **93.5**fm Iaşi **97.9**fm Craiova **94**fm Cluj **91.7**fm

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Oameni care-mi sînt simpatici

Cum televiziunea înseamnă în primul rînd fard, cosmetizare a realităţii, artificialitate – deci ipocrizie –, personajele care apar pe micul ecran îmi sînt de cele mai multe ori antipatice. Din punctul acesta de vedere, televiziunea scoate la suprafaţă ce e urît în om. Măştile devin hidoase, li se văd cusăturile sau mai degrabă descusăturile, oamenii simt nevoia să se scălîmbăie, ca să pară – cred ei – mai interesanţi şi totul se transformă astfel, ca de la sine, într-un bîlci de prost gust.

Există însă şi emisiuni în care oamenii nu sînt puşi să-şi etaleze cozile de păun şi care, în contra curentului general, nu-şi propun să ne ia ochii cu paiete ieftine, ci tocmai să ne arate umanul şi valoarea intrinsecă a indivizilor pe care ni-i prezintă. Sînt rare aceste emisiuni şi, prin urmare, cu atît mai valoroase.

Am mai scris despre *Profesioniştii* Eugeniei Vodă, în care moderatoarea reuşeşte aproape de fiecare dată să scoată la lumină omul din spatele măştilor, cu fricile, slăbiciunile sau reproşurile pe care şi le face. O producţie de televiziune în care cei aduşi în faţa publicului sînt descurajaţi să zîmbească frumos la aparatul de filmat şi invitaţi să fie, pur şi simplu, ei înşişi. În urma apariţiilor de la emisiunea Eugeniei Vodă, mulţi oameni mi-au devenit mai simpatici decît îmi erau înainte.

Există o altă emisiune, în urma căreia îmi devin simpatici chiar şi indivizi pe care înainte n-aş fi dat prea mulţi bani. Este vorba de *Lumea citeşte* de pe TVR 1, unde am descoperit de multe ori „vedete“ pe care le suspectam de inconsistenţă şi care, după ce au apărut alături de Ioan T. Morar, au crescut în ochii mei. Ultima dată, subiectul acestei „transformări“ a fost – cine credeţi? – Gabriel Cotabiţă. Înainte, îl consideram un dinozaur al muzicii uşoare româneşti; mi se întîpărise în minte ca un solist veşnic transpirat şi care trăieşte la cea mai mare intensitate tot felul de muzici penibile. În emisiunea lui Ioan T. Morar, am văzut un om degajat şi spiritual, cu un neaşteptat bagaj de lecturi şi cultură generală. Discursul lui era absolut OK şi Cotabiţă a comentat cartea pusă în discuţie *(Ciuleandra* de Liviu Rebreanu) cu foarte mult bun-simţ. Nici urmă de transpiraţie sau de „trăire înaltă“. Omul era mai articulat în gîndire şi exprimare chiar şi decît cealaltă invitată, reprezentanta profesioniştilor scrisului, Gabriela Adameşteanu. În paranteză fie spus, dacă prestaţia lui Gabriel Cotabiţă m-a făcut să-mi schimb în bine părerea despre el, cea a Gabrielei Adameşteanu m-a dezamăgit nespus. Scriitoarea părea că şi-a pierdut total forţa din *Dimineaţa pierdută* şi, în ciuda faptului că e astăzi tradusă pe la tot felul de edituri din străinătate, părea, după cum lega ideile şi le punea în frază, un autor de mîna a doua, a treia. Se afla veşnic pe lîngă subiect şi, printre altele, ei – şi nu lui Cotabiţă, care a vorbit foarte corect – i-a scăpat la un moment dat un dezacord de toată frumuseţea.

O altă emisiune cinstită, care face ca personajele prezentate să-mi devină nu numai simpatice, ci de-a dreptul dragi, este cea de pe TVR Cultural, realizată de Sanda Vişan, *Oameni de aproape.* De fiecare dată după ce urmăresc emisiunea aceasta, îmi vine să le strîng mîna invitaţilor şi regret că nu am ocazia să stau de vorbă cu ei faţă-n faţă. Descopăr mereu nişte oameni deosebiţi, din toate punctele de vedere. Aşa s-a întîmplat şi acum ceva timp, cînd am văzut emisiunea dedicată fotografului Cosmin Bumbuţ, şi acum două ediţii, cînd invitatul a fost Silviu Lupescu, şi sîmbăta trecută, cînd l-am putut vedea şi asculta pe Nae Caranfil. Spre sfîrşitul interviului, cînd a fost întrebat ce urmează să facă (desigur, în general, în meseria lui), Nae Caranfil a răspuns simplu: „Păi, acum urmează să mă întîlnesc cu nişte prieteni, să stăm de vorbă la un pahar“. Mărturisesc că am fost invidios pe acei prieteni.

Florin DUMITRESCU

CNAşti sau cişmigişti?

Ar fi interesant de ştiut cum apar rezoluţiile CNA care normează publicitatea pe TV; de cele mai multe ori reactive, conjuncturale şi fără viziune îndepărtată (deşi, culmea, aceasta ar fi, etimologic, o definiţie a televiziunii). Ce fac oamenii aceia plini de responsabilităţi, înainte să-şi supună la vot propunerile de măsuri, între ei? Discută aşa, ca la o bere, despre „ce tîmpenii au mai văzut în calupuri“? Îşi dau cu părerea aşa, cişmigeşte, despre cît îi enervează nu'ş'ce spot şi despre „cum ar trebui interzişi ăştia“? Se revoltă asemeni telespectatorilor care sună la emisiuni să-şi verse oful? Se gîndesc oare cît de puţin că, dacă nu cumpănesc îndeajuns situaţia, vor trebui să retragă sau să revizuiască orice reglementare mai plăpîndă, nefondată sau neglijent redactată? Şi că orice contravenţie nejustificată poate constitui un precedent pentru alte situaţii?

Apoi, e greu de spus dacă adăugirile, apostilele şi revenirile pe care CNA le operează *post-factum* sînt un lucru bun sau rău. Dacă nu cumva ceea ce numesc ei decizii denotă mai degrabă o mare lipsă de decizie. Sau dacă atitudinea ezitantă, răzgînditoare, concesivă faţă de publicitatea TV, denotă, de fapt, flexibilitate şi adaptare la o sferă pe care – să recunoaştem – onorabilii Catoni ai audiovizualului românesc nu o prea stăpînesc...

De pildă, multă vreme pomenirea incidentală de mărci comerciale, în cursul programelor Radio sau TV, era considerată reclamă mascată. De cîte ori n-au fost întrerupţi cu brutalitate diverşii invitaţi în direct care vorbeau, fie şi de rău, despre vreun automobil sau despre vreo companie de telecomunicaţii? Nu avem voie să facem reclamă! – era parola rostită de gazda emisiunii, întotdeauna cu un zel excesiv, ca o scuză în faţa zbirilor CNAşti: nu-i vina mea, eu i-am spus, vă rog, nu mă amendaţi. O primă concesie a exceptat „produsele culturale“: interacţiunea dintre medii este prea mare ca să poată fi evitată citarea pe post a titlurilor de cărţi, reviste, website-uri etc. „Stăm de vorbă cu X, redactor al unei anumite reviste şi autor al unei anumite cărţi care a apărut la o editură anume...“ – aşa erau recomandaţi nu puţini intelectuali români, în ditai emisiunile de cultură: ca nişte persoane cu îndeletniciri dubioase... Slavă Cerului, concesia a fost făcută. Liber aşadar la titluri de cărţi şi reviste! De aici pînă la liberalizarea totală nu a fost decît un pas: trăim totuşi într-o lume a consumului, în care orice produs e cultural; şi orice brand e referinţă cotidiană. Închipuiţi-vă cum ar suna, pe posturile româneşti aflate sub interdicţie, cîntecul lui Janis Joplin în care aceasta se roagă la Dumnezeu să-i cumpere (sic!) un Mercedes Benz: numai beep-uri! Sau cum ar trebui pixelizată imaginea TV a celebrelor opere *pop art* realizate din ambalaje de produse de larg consum, expuse ca atare!

Ultimele măsuri au venit cu o nouă învîltorare a opiniei „din industrie“. Cică:

„În publicitatea pentru alimentele destinate copiilor este interzisă folosirea celebrităţilor, personalităţilor, medicilor sau a personajelor populare, cum ar fi cele din desenele animate, basme, povestiri şi altele asemenea.“

O primă concesie a fost deja făcută, deocamdată neoficial: Moş Crăciun! Neştiindu-se sigur dacă este personalitate reală sau personaj fictiv, cel mai iubit moş din lume a primit licenţa de a apărea în reclamele la alimentare pentru copii. Ar fi fost prea nedreaptă interdicţia: în forma în care este azi cunoscut peste tot în lume, Moş Crăciun este o progenitură modernă a publicităţii la produse alimentare pentru copii!

Dar de ce această măsură? Ce anume a stîrnit-o? Cumva spotul la napolitane în care Hänsel şi Gretel îi replică vrăjitoarei „Lasă vrăjeala, babo“? Să fie de vină basmul original pentru vulgaritatea pastişei? Să fie mai culpabili fraţii Grimm decît fraţii Micula? Să fie pruncul spălat mai murdar decît apa din copaie?

Apoi! Dacă sînt interzise personajele de desene animate, asta înseamnă că sînt interzise propriu-zis desenele animate care au personaje! Vor trece de cenzură numai animaţiile „fără personaje“, numai cu frunzuliţe, ciupercuţe şi copăcei? Dar dacă frunzuliţa are mîini, picioare, ochi şi gură?! Frunzuliţa animată a devenit personaj!

Şi care e rostul? Ce anume se urmăreşte? Se previn astfel eventualele exagerări despre efectele miraculoase ale unor cereale, iaurturi etc., pe care le-ar suporta personajele animate? Şi cu care cei mai ingenui consumatori se identifică, riscînd astfel să fie înşelaţi prin hiperbolizare animată? Practic, nici un spot pentru copii, derulat actualmente pe sticlă, nu respectă noile norme!

Adio Quicky şi Chocapic! Gata cu ursuleţii şi tigrişorii de pe ambalajele de crănţănele? Ce se va putea arăta de acum în reclamele cu copii? Personaje reale, dar nejucate de actori, întrucît aceştia sînt susceptibili de celebritate? Şi nu care cumva să fie îmbrăcaţi în halat alb, dacă fac reclamă la produse de igienă; căci, conform noilor reglementări, sînt interzise astfel de spoturi „în care apar medici şi cabinete medicale“...

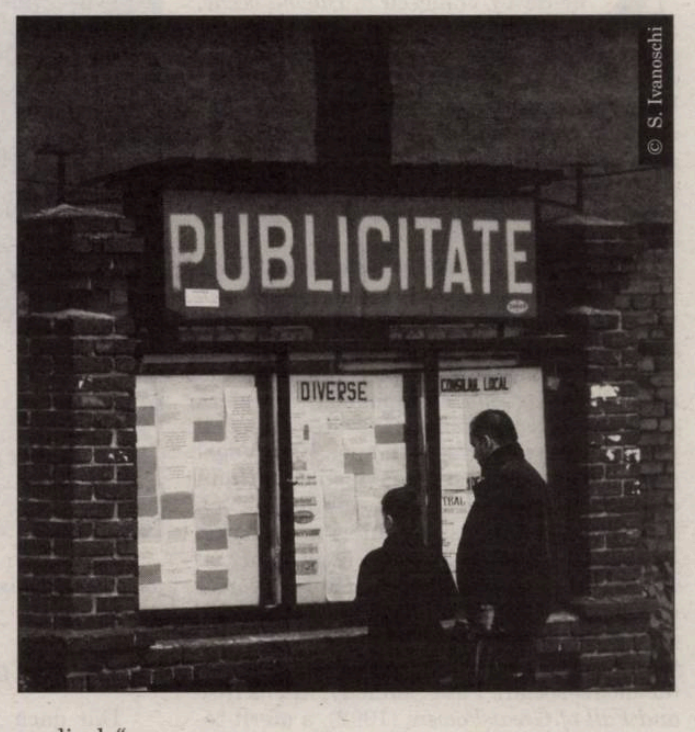

© S. Ivanoschi

La ora la care apar aceste rînduri, se redactează pesemne o nouă măsură CNA, menită să nuanţeze sau să contrazică pe ultima... Măcar ştim că oamenii aceştia, plătiţi de noi toţi ca să lucreze pentru noi, lucrează, nu glumă!

Lauda de sine

Colegului nostru Alex. Leo Şerban i-a fost decernat premiul Uniunii Cineaştilor pentru critică de film.
Dacă îi citiţi cartea recent apărută *De ce vedem filme,* veţi fi de acord cu noi că îl merită din plin.

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide "Pofta de lecturã"

împreunã cu

DILEMATECA şi DILEMAVECHE

Daniel DĂIANU

„Prăbuşirea Americii“ este o temă falsă

Am citit cu interes articolul semnat de Sever Voinescu în *Dilema veche*, 16-22 februarie a.c. Sînt de acord cu teza de bază din text că America (SUA) nu are cum să fie „detronată din poziţia de lider mondial“, dacă operăm cu orizonturi de timp rezonabile, dacă ţinem cont de preeminenţa ei economică, tehnologică şi ştiinţifică. Şi împărtăşesc opinia că lumea are nevoie de o Americă puternică, cu influenţă stabilizatoare.

Dar tema „prăbuşirii Americii“ este falsă; se poate examina dacă SUA cunosc o perioadă de declin conjunctural sau cu portantă mai lungă în timp. Nu este prima dată cînd se vorbeşte despre un declin relativ al SUA, ca putere economică şi în sfera relaţiilor internaţionale. Cu cîteva decenii în urmă, Herman Kahn şi, apoi, Ezra Vogel au evidenţiat ascensiunea Japoniei, ultimul consacrînd termenul de „Japan Inc“ ca întruchipare a unei superputeri în devenire. Un curent declinaţionist s-a făcut simţit şi în anii '90 ai secolului trecut, cînd s-a vorbit despre „Fortăreaţa Europa“, de o Uniune care ar fi un rival din punct de vedere economic, o alternativă de capitalism avansat (de model social). Paul Kennedy, în *The Rise and Fall of Great Powers* (1992), a oferit teren pentru verificarea extrapolărilor ce pot fi înşelătoare. Dar el a subliniat o chestiune de necontestat: suprasolicitarea în materie de resurse *(overstretch)* poate dăuna unui imperiu, unei superputeri. Aşa s-a întîmplat cu imperiul britanic de la finele secolului XIX. SUA se confruntă, vizibil, cu o suprasolicitare majoră pe planul resurselor angajate în operaţiunile militare externe din ultimii ani – pe mai multe fronturi şi în condiţiile în care „coaliţiile de circumstanţă“ *(coalitions of the willing)* sînt mai mult pe hîrtie.

Alte ierarhii

Sînt tendinţe în lume care pun în discuţie ierarhii economice ce păreau imuabile, de secole. China şi India, cu rate de creştere economică remarcabile, schimbă datele în spaţiul mondial şi aceasta se vede de la an la an. Asia nu numai copiază / inovează; acolo se şi inventează, iar prezenţa oamenilor de ştiinţă asiatici în reviste de notorietate mondială indică schimbări de plăci tectonice. Cum o cădere la bursa din Shangai a afectat deunăzi bursele mari ale lumii, se reliefează curenţi de profunzime (ne obişnuiserăm să spunem că atunci cînd America strănută, economia mondială capătă guturai). Lumea eurocentrică şi SUA au de ce să-şi facă probleme, dacă admitem că jocurile cu sumă nulă nu sînt rare în spaţiul global, ceea ce are implicaţii geostrategice, militare. Acesta este temeiul pentru care doctrina de securitate a SUA menţionează China ca principal rival (strategic) în secolul XXI, de asemeni, acesta este motivul pentru care ultimul raport despre starea naţiunii vorbeşte despre nevoia de mai multă competitivitate, despre ameliorarea educaţiei naţionale. *Nota bene:* în ţara care se mîndreşte cu excelenţa mediului academic.

Discuţia despre SUA trebuie însă centrată pe Irak, acum. Înainte de intervenţia militară şi în anii subsecvenţi, rezervele faţă de această operaţiune au fost catalogate automat ca formă de antiamericanism, ca atitudine de stînga. Şi în România s-a practicat această etichetare. Cît de nepotrivită a fost şi este această echivalenţă se vede din faptul că oponenţi ai aventurii Irak au fost şi sînt colaboratori apropiaţi ai lui Bush Sr (Baker, Scowcroft etc.), foşti miniştri din cabinete conservatoare din Marea Britanie (Douglas Hurd, Malcolm Rifkind), experţi din serviciile de informaţii americane şi britanice etc. A fost şi este vorba, în esenţă, de judecarea strategiei, a combinării mijloacelor luptei contra terorismului. Şi ceva trebuia făcut, ca strategie, avînd în vedere lovitura năprasnică din 11 septembrie 2001 şi ascensiunea fundamentalismului islamic.

O eroare politică

Dar dacă „Prăbuşirea Americii“ este o temă falsă, în schimb putem vorbi despre prăbuşirea unei strategii şi doctrine militare promovate de un grup de neoconservatori (Paul Wolfowitz, Douglas Feith, Richard Perle, Robert Kagan, Irving Kristol etc.) – o doctrină maniheistă, hipersimplificatoare, plină de aroganţă (ceea ce americanii numesc *hubris),* adeptă a folosirii puterii militare *(hard power)* prin excelenţă. Harry Reid (liderul noii majorităţi democrate în Congres) poate fi suspectat de partizanat cînd declară că avem de-a face cu cea mai mare eroare de politica externă a SUA, în ultimul secol. Cînd însă John McCain îi dă notă descalificatoare lui Donald Rumsfeld, cînd alţi republicani de vîrf (ex: John Warner) critică administraţia Bush Jr pentru marasmul din Irak şi presupusa intenţie de a ataca Iranul, cînd militari cu rang înalt americani murmură a dezaprobare, cînd tot mai multe indicii apar privind manipularea informaţiilor ce a fost întreprinsă pentru a se pregăti operaţiunea irakiană, înţelegem impasul colosal, nu numai militar, în care s-a ajuns. Şi argumentul cel mai forte este situaţia dezastruoasă din Irak, efectele perverse în toată regiunea. Fiindcă nu este vorba numai de imaginea SUA în lume; în joc este stabilitatea întregii zone a Orientului Mijlociu, care poate afecta lumea în ansamblu.

Mi-a rămas adînc implantată în minte o propoziţie rostită de Amr Mousa, şeful Ligii Arabe înainte de intervenţia în Irak; el avertiza că „porţile infernului vor fi deschise“ *(the gates of hell will be open).* Şi Douglas Hurd, fostul şef al Foreign Office, într-un articol din ianuarie 2003, în *Financial Times,* a avut aceeaşi notă premonitoare. Din păcate, înalţi oficiali din Pentagon şi de la Casa Albă nu au ţinut cont de riscurile imense implicate. Iar al doilea om în administraţia americană, vicepreşedintele Cheney, stupefiază printr-un perpetuu *state of denial,* refuz al realităţii; în dialogul cu Wolf Blitzer, la CNN, în februarie a.c., el vorbea de *„enormous progress“* în Irak...

Henry Kissinger are dreptate cînd afirmă că SUA nu-şi pot permite să piardă în Irak *(IHT,* 26 febr. a.c). Dar este evident că, acum, cînd s-au ratat cele mai multe ţinte ale intervenţiei militare şi au fost induse efecte contrare celor intenţionate, se poate face doar un *damage control* (limitare a stricăciunilor), inclusiv prin organizarea unei conferinţe internaţionale care să implice toţi actorii din regiune (şi Iranul, Siria) – aşa cum recomandă Raportul Hamilton-Baker. Centralitatea conflictului dintre Israel şi lumea arabă trebuie acceptată, Afganistanul merită mai multă atenţie din partea membrilor NATO, este nevoie de o regîndire a luptei împotriva terorismului, pentru a se obţine mai multă eficacitate. Aceasta implică renunţarea de către administraţia Bush Jr la unilateralism, la tratarea arbitrară a instituţiilor internaţionale.

Nimic nu e tabu

Dl Sever Voinescu vorbeşte foarte puţin despre „situaţia din Irak“, ceea ce este curios în raport cu ce domină acum dezbaterile privind rolul SUA pe plan internaţional, dincolo de problematica încălzirii globale. El foloseşte un eufemism pentru o stare extrem de gravă. Ani de zile acest subiect a fost tabu la noi. Nu mă număr printre cei care pledează pentru o plecare bruscă din Irak, fără consultări cu Aliaţii, şi preţuiesc sprijinul pe care Washington l-a dat României pentru intrarea în NATO. Dar nu este firească evitarea discuţiei publice pe tema conţinutului parteneriatului cu SUA; nu mai vorbesc de modul în care am acceptat orice solicitare (vezi Curtea Penală Internaţională şi, recent, nesemnarea Tratatului privind bombe cu fragmente). La aceste chestiuni m-am referit în cîteva articole în presa cotidiană, în anii din urmă. Marile orientări strategice ale României sînt clare şi trebuie îngrijite. Dar este necesară o schimbare de conduită în politica de securitate externă – nu de orientare strategică, subliniez! Consider că altminteri nu vom fi respectaţi, în fapt, nici de către „partenerii strategici“ (vom fi folosiţi numai), vom proiecta conturul a ceea ce americanii numesc un *client state.* Onorabilitatea înseamnă respect faţă de angajamente, dar şi a comunica partenerilor ceea ce îţi spune o analiză proprie serioasă, onestă că poate fi o eroare strategică majoră. Liderii politici au răspundere primară faţă de propriii cetăţeni. Salut de aceea dialogul recent la TVR între ministrul Sorin Frunzăverde şi senatorul Teodor Meleşcanu, care pare că anunţă o ieşire din amorţeală.

P.S. Sever Voinescu afirmă că „SUA sînt ţara cea mai liberă din lume, din toate punctele de vedere“. Eu cred că SUA oferă reperul prim pentru examinarea mersului democraţiei în lume. Dar existenţa euroscepticismului nu înseamnă că majoritatea cetăţenilor Uniunii Europene sînt mai puţini ataşaţi valorilor democraţiei liberale, că au mai puţină libertate decît există în SUA. Libertatea nu se măsoară prin instrucţiunile privind dimensiunea legumelor... aşa cum se practică uneori în UE.

PUBLICITATE

Cristina MODREANU

Broadway: să fii aici înseamnă să cîştigi

Being here is winning – aceasta e mentalitatea şi ea nu admite dubii, slăbiciuni sau cedări. Ca să fii pe Broadway, ai nevoie de voinţă nezdruncinată, rezistenţă şi încredere, poate mai mult decît de talent. E greu de admis că succesul în lumea spectacolului din inima Manhattan-ului depinde în cea mai mică măsură de ultimul dintre aceste „ingrediente", fiindcă la noi, în lumea leneşă ce-şi celebrează ritualurile balcanice, talentul este medalia ultimă. Sîntem în stare şi să murim doar cu ea de gît, fiindcă restul e de la sine înţeles. Sau aşa pare.

Ei bine, nu este. Pentru tinerii care servesc la mesele din Telephone Bar, New York, visînd să fie actori, românii care au jucat acolo spectacolul *The Sunshine Play,* o producţie a Green Hours Bucureşti, sînt fericiţii cîştigători ai şansei de a fi pe o scenă. Indiferent cît de mică ar fi aceasta, indiferent cîţi spectatori ar fi atenţi, dat fiind că te afli în mijlocul unui bar gălăgios. E şansa ta să le atragi atenţia, să-i faci să uite de berea de pe masă şi să rămînă nemişcaţi în uşă, deşi intenţionau să iasă. Şi se întîmplă la fel la New York şi la Bucureşti.

Regula e simplă: dacă ai jucat şi eşti bun, vei fi remarcat, apoi urmează drumul spre succes. Începi cu o lectură sau cu un mic spectacol în off-Broadway, eventual produs împreună cu un grup de prieteni, pe bani proprii sau după chinul unui *found-raising* mai mult sau mai puţin încununat de succes. Sînt destui ochi aţintiţi asupra micuţelor *venues* din Downton, unde a izbucnit în anii '60 avangarda teatrală americană, aşa că s-ar putea să te faci remarcat: un producător te-ar putea contacta sau o cronică ar putea să te pomenească, fie în *Backstage,* fie în *Village Voice,* publicaţiile ce recenzează atent mişcările nou-veniţilor. Dacă ajungi în *New York Times* se cheamă că eşti nu numai bun, ci şi foarte norocos, fiindcă nici măcar echipa zdravănă de jurnalişti de la prestigiosul cotidian, ce urmăreşte mai tot ce apare pe Broadway, în off sau off-off, nu face faţă ofertei de spectacol. Dar, odată aflat în atenţia „detectivilor *entertainment*-ului", cariera ta se cheamă că a demarat.

Chiar şi aşa, nimic nu e sigur niciodată: ai putea avea de ales între a face o emisiune de televiziune – începînd, desigur, cu un pilot, care va fi măsurat şi cîntărit pe toate părţile, ca să se vadă dacă va da randament – sau ai putea fi „mutat" într-unul dintre teatrele din off-Broadway sau, dacă muzica e viaţa ta, poate chiar pe artera principală a spectacolului. Dacă joci pe una dintre scenele de pe Broadway, eşti unul dintre fericiţii pe care îi poţi vedea numai dacă plăteşti între 30 şi 120 de dolari pentru un bilet. Ceva mai puţin dacă ai norocul să cîştigi la loteriile organizate înaintea reprezentaţiilor, pentru biletele cu reducere, care costă doar 25 de dolari, cu care îţi cumperi şansa de a sta pe locurile special marcate din faţa scenei.

O asemenea poveste de succes au trăit tinerii absolvenţi ai New York University, seria 2006. În vară au jucat musicalul *Deşteptarea primăverii* în off-Broadway, pe scena Atlantic Theater Company, iar succesul repurtat i-a adus pe Broadway în toamna aceluiaşi an. Libretul şi versurile lui Steven Sater şi muzica lui Duncan Sheik, nominalizate la Premiile Grammy, le-au garantat ascensiunea. I-am văzut la Teatrul „Eugene O'Neill" şi am constatat că povestea lui Wedekind nu este aşa de anacronică cum ar putea părea unui spectator din 2006. Morala ei este incredibil de actuală pentru americanul mediu, care nu le seamănă deloc cosmopoliţilor care trăiesc pe insula Manhattan. Dar chiar şi pentru aceştia din urmă, tinerii proaspăt treziţi la viaţă prin descoperirea propriei sexualităţi, indiferent de direcţia acesteia, au devenit punct de referinţă pentru site-urile gay, care au postat hituri din spectacol.

A fost nevoie de un singur spectacol – *Bhutan* de Daisy Foote, în regia lui Evan Yionoulis – ca să înţeleg cît de mare este, de fapt, distanţa dintre mentalitatea newyorkeză şi cea din restul Americii. Subiectul piesei: o adolescentă se zbate să iasă din mediul sufocant al provinciei în care s-a născut, visînd la locuri exotice, îndepărtate, cum ar fi Buhtan-ul de care a auzit de la profesoara ei, cea care o îndeamnă să-şi depăşească condiţia, spre disperarea familiei care simte că o pierde şi încearcă să se opună cu violenţă. E de ajuns să simţi candoarea

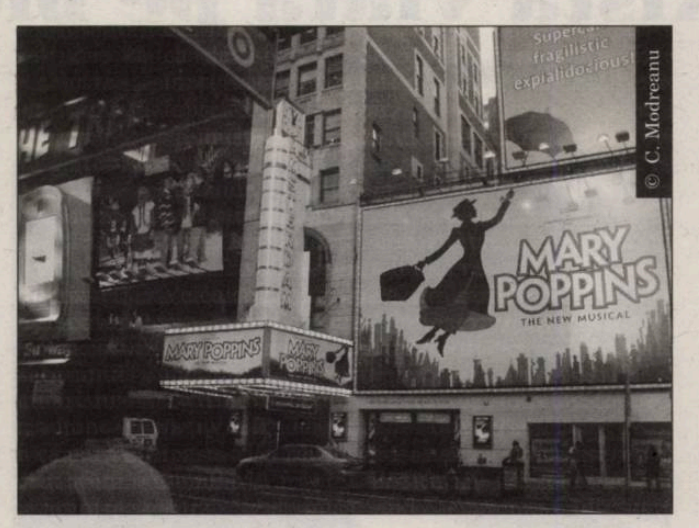

cu care puştoaica încearcă să-şi convingă mama şi mătuşa de imensitatea ignoranţei lor: „e o ţară întreagă, cu atîţia oameni care trăiesc în ea şi noi nici n-am auzit pînă acum că există!", ca să înţelegi dimensiunile distanţei dintre a trăi şi a supravieţui, în versiune americană.

La Teatrul „Cherry Lane", unde a fost montat acest text, inclus într-un program dedicat exclusiv femeilor – „Celebrating Women Playwrights" (şi nu puţine sînt, pe scenele newyorkeze, aceste producţii cu dedicaţie specială pentru categoriile minoritare) –, s-a scris o bună parte din istoria teatrului american, aici fiind jucate primele piese ale lui Edward Albee, de exemplu, dar şi primele spectacole americane ale autorilor teatrului absurd. Situat în East Village, cartierul unde nostalgia după Europa aproape că strigă de pe pragul fiecărei case şi din interiorul fiecărei cafenele, „Cherry Lane" urmează şi azi tradiţia: în sala Studio este găzduit un *master class* ţinut în 2007, pe rînd, de Israel Horovitz, Sam Shepard, Edward Albee, Arthur Koppit şi alţi dramaturgi de succes. Pe scena principală poţi vedea drame contemporane scrise după reţeta americană, la preţuri între 35-40 de dolari, doar 10 dolari pentru studenţi.

Sînt hotărîţi să fie bine dispuşi

Revenind în locul unde te simţi „cu adevărat cîştigător", adică pe Broadway, observi că spiritul critic nu este exclus, condiţia fiind ca oferta să fie inclusă în categoria *entertainment*. Americanii sînt bine dispuşi, ca şi cum ar fi decis cîndva, de mult, că au mai multe motive să fie veseli decît trişti, iar de atunci pînă azi s-au perfecţionat în asta, au inventat strategii, au investit în industrii responsabile cu buna lor dispoziţie. Unul dintre lucrurile care îi amuză teribil sînt concursurile de *spelling,* silabisire cum s-ar spune. O ţară întreagă – cu toate statele care o compun – silabiseşte nevoie mare, spune cuvinte complicate literă cu literă, din şcoala primară pînă la vîrste înaintate, nerăbdătoare să-şi cunoască maeştrii de *spelling,* în finalele campionatelor în materie. Fenomenul este ironizat cu geniu în musicalul *The 25th Anual Putnam County Spelling Bee* (aproape imposibil de tradus în româneşte), jucat la „Circle in the Square". Conceput de Rebecca Feldman (muzică şi versuri de William Finn, libret de Rachel Sheinkin, regia James Lapine), *Spelling Bee* este o explozie de energie, o demonstraţie nărăvaşă de talent actoricesc complex şi complet: tinerii actori distribuiţi, majoritatea abia ieşiţi din şcoală, stăpînesc perfect legile mişcării scenice, cîntă, dansează şi schimbă rapid registrul, ca nu cumva să simtă publicul lor că l-au ghidat pe un drum al reflecţiei. Discret, jonglează cu sentimentele, ba chiar ajung în pragul unei lacrimi şi se întorc rapid la rîs, ajutaţi de replicile pline de haz ce cad în cascadă asupra publicului, fiecare cuvînt fiind bine cîntărit, astfel încît să se obţină efectul dorit.

O non-poveste cu obiecte reale

Un adevărat fenomen, la fel de constant ca *entertainment*-ul de pe Broadway, poate fi considerat Richard Foreman, supranumit de critica din New York, „regele avangardei". De 39 de ani, Foreman produce spectacole de autor, pe care le concepe integral, pornind de la o idee proprie şi şlefuind atent fiecare element – lumini, decor, obiecte, costume, coloană sonoră –, cu o atenţie de sorginte maniacală. Scoate un spectacol pe an, nici mai mult, nici mai puţin, suficient cît să facă lumea spectacolului să aştepte cu nerăbdare noua producţie, întrebarea generală fiind „oare de data aceasta ce-a mai scornit?". Cînd intri în teatrul lui, excentricul şi multipremiatul „Ontological-Hysteric Theater" – o incintă destul de modestă la etajul al doilea din interiorul unei impresionante biserici vechi, St. Mark's Church –, ai senzaţia că ai pătruns în cabinetul doctorului Caligari. Atmosfera vag lugubră, locurile pentru spectatori puţine şi incomode (caracteristică aproape general valabilă în teatrele newyorkeze, ceea ce contrastează puternic cu situaţia de la noi, unde spectatorul e cu adevărat răsfăţat), lumină puţină şi decorul „la vedere", senzaţia acută de aglomeraţie. Am văzut, la sfîrşit de ianuarie, cea mai recentă producţie Foreman, *Wake Up mr. Sleepy! Your Unconscious Mind is Dead,* şi am constatat din clipa în care am intrat în sală că e nevoie de timp ca să treci în revistă toate obiectele şi obiecţelele aglomerate în scenă, de la păpuşele de tot soiul care curgeau dintr-un avion în picaj, la mulajele stranii, aranjamentele cu flori de plastic, dantele vechi şi biblii aşezate în marginea scenei, aproape de public. Locul arăta ca un altar ciudat, asemeni celor găsite în casa unor obsedaţi sau a unor colecţionari împătimiţi care au cam pierdut firul colecţiilor proprii, strîngînd obiecte disparate. Luate separat, ele nu mai spun nimic, dar privite la un loc devin înduioşătoare, fiindcă sînt ca un strigăt de singurătate al celui care le-a strîns. Personajele sînt puţine şi mute (Foreman foloseşte „non-actori", cum le spune el), iar misiunea lor pare să fie săvîrşirea unui bizar ritual de înmormîntare, ale cărui faze sînt alternate cu proiecţii video. Cei filmaţi (într-un spital de boli mintale din Lisabona, aflăm din caietul program), fiinţe de toate vîrstele, bărbaţi şi femei, cu toţii foarte expresivi, rostesc cîteva replici ce revin obsesiv – eu am ţinut minte mai ales „It's broken and it can't be fixed" („S-a stricat şi nu mai poate fi reparat"). Actorii nu au reacţie, li s-a indicat, probabil, să rămînă „albi", ca nişte roboţi ce trimit mesaje dintr-un spaţiu paralel, iar conţinutul acestor mesaje se poate rezuma în titlul spectacolului, ca un avertisment către lumea în care trăim. O lume fascinată de imagine, de tehnică şi care uită de adevăratul conţinut, de subconştient, acest subsol în care zac tot felul de obiecte uitate, dar semnificînd fiecare cîte ceva – obiecte pe care le îngropăm, pierzînd ceva din noi, de bunăvoie. Spectacolul lui Foreman sfidează prin absenţa emoţiei (aproape te izbeşte construcţia extrem de cerebrală a non-poveştii, fiindcă Foreman refuză orice coerenţă scenariului său), un spaţiu în care cam asta aştepţi să experimentezi, dar şi un exerciţiu, destul de violent, de trezire: exact cînd filmul te „fură", luminile de scenă se aprind brutal, aducîndu-ţi aminte unde te afli şi pentru ce, aproape împingîndu-te să mai faci o vizită în propriul subsol şi să redescoperi viaţa „obiectelor" depozitate acolo, să te întorci astfel spre tine însuţi. Numai că adevăraţii eventuali beneficiari ai acestui tratament, fascinaţi de luminile Broadway-ului, nu vor ajunge, probabil, niciodată în văgăuna unde îşi are sălaşul acest „guru" teatral ce seamănă cu un partizan uitat, ducîndu-şi existenţa, singuratic şi încăpăţînat, izolat undeva în munţi. Ceea ce e o adevărată performanţă în inima Manhattan-ului.

Şi ei au ajuns la New York

Prima premieră la care am fost invitată cînd am revenit la Bucureşti de la New York a fost cea a piesei lui Doug Wright, *Sînt propria mea soţie* (traducerea Ioana Ieronim, regia Beatrice Rancea). Cum să ţi se mai pară departe Broadway-ul de Calea Victoriei, cînd poţi să vezi la tine acasă piesa unui autor celebrat acolo? N-am reuşit să prind bilete la *Grey Gardens,* musicalul al cărui libret a fost scris de Doug Wright anul trecut, dar cronicile pe care le-am citit erau elogioase şi spectacolul e „în cărţi" pentru premiile celor mai bune producţii de anul trecut. De altfel, şi one-man-show-ul devenit acum spectacol la „Odeon" a fost un succes pe Broadway, iar autorul scrie chiar acum libretul pentru versiunea scenică a popularului film *The Little Mermaid (Micuţa sirenă)* care va avea premiera anul acesta.

Doug Wright a fost în România, la premieră, dar mai important este faptul că acest drum nu se face într-un singur sens. Cum spuneam la începutul acestei relatări, numai anul trecut au fost jucate la New York două spectacole româneşti – *Bucharest Calling* şi *The Sunshine Play* –, ambele produse de Teatrul Luni de la Green Hours, scrise de Peca Ştefan şi aduse la NY de Institutul Cultural Român care, în materie de teatru, şi-a luat treaba foarte în serios. Tot cu sprijinul ICR New York, o companie cunoscută pentru că produce piese din spaţii culturale extra-americane, The Play Company, a ales şase piese scurte româneşti şi a produs spectacolul *Romania.Kiss me,* care s-a jucat în off-Broadway cu succes şi cu cronici bune („They made it in the New York Times" – cum se spune).

...să cîştigi!

Sigur, Broadway-ul rămîne departe, întrupare a unui vis greu de atins pentru un actor – adesea şi pentru aceia care trăiesc, numai ei ştiu cu cîte sacrificii, la New York. Nu degeaba, luminile strălucitoare ale acestuia sînt pomenite, indirect, prin fredonarea unui *jazz standard*, „Lullaby of Broadway", unul dintre cele mai cunoscute cîntece despre New York din secolul trecut, în spectacolul lui Andrei Şerban cu *Pescăruşul* pus în scenă la Sibiu (cine să ştie mai multe despre scena newyorkeză decît Andrei Şerban?). Se aude pe fundal după ce Nina îi povesteşte lui Constantin cum a alergat zadarnic după glorie, şi ne face să înţelegem că aburul ameţitor al scenei e o himeră ce nu se poate compara cu un singur moment de viaţă adevărată, trăit intens. Da, ştiu, asta contrazice titlul...

Adina ROSETTI

Există viaţă pe blog

– scurt rezumat de întîmplări virtuale –

Nu-i lucru uşor să scrii despre bloguri şi blogger-i... Lăsînd la o parte faptul că vei intra astfel inevitabil în „gura blogosferei româneşti", unde te poţi procopsi cu catalogări precum „tanti care habar n-are ce zice, da'-şi dă şi ea cu părerea-n ziar", este un subiect înfricoşător de vast. Navigînd din link în link şi din blog în blog, ai senzaţia că această lume nu se mai sfîrşeşte. La un moment dat, te înghite atît de mult, încît termenul de „virtual" nu pare suficient de cuprinzător. Mai ales cînd, pornind de la ceea ce părea a fi iniţial un hobby, un „jurnal" personal cu însemnări pe diverse teme, se pot întîmpla următoarele (în viaţa reală): se nasc proiecte şi iniţiative, se învaţă lucruri, se iscă dispute şi scandaluri (vezi cazul deja celebru al lectorului la filozofie Stefanov, alias *Gramos), se organizează întîlniri, se fac sondaje, se scriu romane; unii, mai idealişti, vor să schimbe lumea pe blog, alţii, mai pragmatici, vor să cîştige banii din blogging. Este, într-un fel, cam ca-n viaţă...*

Portrete, profiluri, motivaţii

Îţi faci blog pentru că ai ceva de zis lumii – aşa, în general, despre angoasele tale şi stările tale şi vibraţiile tale interioare (mai ales femeile) sau despre vreun subiect arzător, de la politică, media pînă la, eu ştiu?, motociclete sau vinuri (mai ales bărbaţii) – şi fie n-ai *timp* (ştiţi povestea aia cu alienarea individului, cu nebunia societăţii de consum, cu goana după carieră, casă, maşină şi promovare, care nu-ţi mai prea lasă loc de altceva în viaţă?), fie vrei să împărtăşeşti cu alţii pasiunile şi interesele tale (şi toţi avem o nevoie firească de comunicare, de interacţiune, de apartenenţă la o comunitate). Şi în fine, tare mai bănuiesc eu că: 1. pentru unii a avea blog e o chestiune grozav de *trendy;* 2. spiritul combativ e mai uşor de dezlănţuit pe net, mai ales la adăpostul anonimatului; 3. multora le place scrisul, şi ce farmec mai are jurnalul atunci cînd nu ţi-l citeşte nimeni? (Aştept contestaţii!)

În continuare, am stat de vorbă (niciodatată prin viu grai, întotdeauna în *cyberspace)* cu cîţiva oameni care se îndeletnicesc cu această activitate teribil de contestată, uneori neînţeleasă, alteori ridicată la rang de modă, de *citizen journalism* sau de instrument de PR.

Managerul de bloguri Pe Iulian Comanescu îl ştiţi şi din paginile *Dilemei vechi*. Face un blog de media & comunicare (Media lui Comanescu) pe hotnews.ro. E un jurnalist care s-a orientat către net, acolo unde „jurnaliştii se eliberează de presiunea *rating*-ului, a audienţei". Beneficii? „Pe lîngă stima cititorilor şi înjurăturile neprietenilor – imagine personală, brand personal. Nu e o meserie. A te gîndi cum se poate converti audienţa unui blog în bani sau lucruri de genul ăsta e o meserie, *project management*."

Antreprenorul Dragoş Novac, care ţine unapezi. fourhooks.ro, are o firmă de software development şi se ocupă (ca *hobby)* de unul din cele mai bune site-uri despre Bucureşti (www.metropotam.ro), spune că s-a apucat de blogging acum 3 ani, din nevoia de a vorbi cu oameni care au aceleaşi preocupări ca şi el: business, strategie, tehnologie. Pentru el, blogul a funcţionat şi ca instrument de PR care i-a impulsionat afacerea. „Îmi fac timp pentru blog; totul ţine de priorităţi în viaţă; intru cam de două sau de trei ori pe zi."

Cititoare de meserie O invidiez, asta mi-aş fi dorit şi eu să mă fac, dar n-a fost să fie! Este o doamnă misterioasă de 35 de ani care citeşte enorm (deşi nu recunoaşte) şi scrie nişte recenzii foarte personale, cu mult umor şi relaxare, pe luciat.wordpress.com. Pentru că înainte îşi teroriza anturajul vorbind despre cărţi, s-a hotărît să-şi facă un blog unde să terorizeze necunoscuţi. „Nu-mi pot imagina o viaţă mai plăcută pentru o cititoare. N-am nici ambiţii să public în reviste sau ceva de genul ăsta. Ar deveni muncă şi munca dăunează grav plăcerii, după părerea mea. Mai bine rămîn la stadiul de cititor pasabil, decît să trec la stadiul de scriitor lamentabil."

Neconvenţional online Cătălin (23 de ani, czorzini. wordpress.com) scormoneşte netul în căutare de informaţii & ciudăţenii legate de media, *advertising,* muzică, Internet, pe care le postează apoi pe blog, însoţite de comentarii. Pentru el, blogul este „un fel de ziar informal" care te ajută să comunici şi să schimbi informaţii cu cei interesaţi de aceleaşi lucruri ca şi tine. Pentru că tot petrecem destul de mult timp în faţa calculatorului şi pe Internet, măcar să facem din asta ceva folositor... De exemplu, Cătălin s-a apucat anul trecut de un alt proiect online, www.dictionarurban.ro, un site construit pe baza contribuţiei utilizatorilor, cuprinzînd definiţii ale unor cuvinte pe care nu le găseşti de obicei prin dicţionarele academice (începînd cu *slang*-ul de cartier al băieţilor de după blocuri, pînă la expresii din noul

© S. Ivanoschi

limbaj corporatist, de terasă de fitze sau teren de fotbal).

Blogging la pensie Dacă cei mai mulţi dintre blogger-i sînt tineri, Doina Popescu are 58 de ani şi s-a apucat de blogging după ce a ieşit la pensie şi s-a trezit deodată fără activitate şi anturaj. În loc să se apuce, de exemplu, de croşetat, scrie pe „Blog de bloc" (doinapopescu.hotnews.ro) despre blocuri, parcări, viaţa la volan prin Bucureşti şi, în general, cam despre tot ce se întîmplă în jurul ei. „Viaţa mi s-a schimbat în bine. Mă simt înconjurată de oameni, de ideile lor şi sper să devin şi utilă." Multe dintre însemnările ei au ca subiect probleme ale spaţiului public, peste care dai la tot pasul, vrînd-nevrînd. Am întrebat-o, aşadar, dacă şi-a propus vreun obiectiv civic. „Nu vreau să rămîn «vocea patriotului naţionale» numai în teorie. Îmi doresc să reuşesc să sensibilizez autorităţile, cu competenţe în materie, de cele sesizate. Şi dacă în urma celor postate se va schimba un lucru cît de mic înseamnă că n-a fost zadarnic."

Proiecte, competiţii, dispute

Prin spaţiul virtual românesc se întîmplă tot felul de lucruri. „Roblog Survey" – un studiu/sondaj despre blogosferă realizat online de doi blogger-i care nu s-au cunoscut în viaţa reală, dar care au colaborat foarte bine: Carmen Holotescu (http://www.timsoft.ro/weblog, blog educaţional şi de business) şi Cristian Manafu (http://manafu.blogspot.com). Carmen este implicată şi în proiectul „Zestre pentru Europa – Capsula Timpului", desfăşurat la sfîrşitul anului trecut. După modelul „Time Capsule", organizat de Yahoo, şi „History Matters", organizat de National Trust, „Capsula Timpului" a strîns peste 170 de mărturii despre spiritul românesc, primite de la blogger-i, dar şi de la publicul larg, sub forma digitală – text, foto, audio sau video. „Sîntem în faza de a stoca mesajele pe CD-uri. «Capsula Timpului» reprezintă un eşantion purtînd pulsul zilelor din preajma aderării României la UE" – ne spune Carmen.

În luna februarie se derulează, tot online, „RoBlog Fest", aflat la a doua ediţie, la care se pot vota cele mai bune bloguri, pe categorii (nominalizările la „Personalitatea cea mai aşteptată să îşi facă blog" – la fel ca-n viaţă, o alăturare năucitoare compusă din Becali, Patapievici, Guţă, Bivolaru & Gina Pistol). Voturile vor fi numărate pe 1 martie. Iniţiativa îi aparţine lui Dragoş Novac şi este o încercare de a coagula comunitatea blogger-ilor şi de a-i face să se descopere şi să se cunoască mai bine între ei. Cîţiva dintre ei se întîlnesc în viaţa reală sub forma unui club informal, numit „Netoo", unde se poartă discuţii despre probleme arzătoare ale blogosferei. La cea mai recentă întîlnire s-a discutat despre necesitatea unui cod de bune practici („un bun îndrumar despre felul cum să nu ajungi cu dosar penal, dacă faci comunicare publică" – spune Iulian Comanescu, cel care a avut iniţiativa) şi s-a lăsat cu gîlceavă şi dileme.

Ca instrument ce permite răspîndirea publică a informaţiilor cu o viteză foarte mare, blogul începe să reprezinte o sursă credibilă pentru media clasică, dar şi pentru publicul a cărui încredere în media tradiţională se află în declin. „Lumea s-a săturat de ştiri, la care să i se «servească» lucruri. Pe blog informaţia pleacă de jos în sus, de la tine, de la mine, şi este filtrată prin audienţă. În plus, există dreptul la replică aproape în timp real" – spune Dragoş Novac. „Presa scrisă moare de mîna contabililor" – afirmă şi Comanescu. Totuşi, nu putem vorbi de o deturnare a audienţei dinspre media tradiţionale spre bloguri, decît poate la nivel de nişă. Dar cu siguranţă ediţiile online ale ziarelor şi blogurile redactorilor „mănîncă" mulţi cititori reali...

Viaţa după viaţă cu un milion de pinguini 2.0

Ăst timp, în lumea largă (şi virtuală) se scrie de zor la primul roman „wiki" din lume. Milioane de scribi amatori contribuie online la experimentul început de Editura Penguin Books (www.amillion penguins.com). Din nefericire (sau din fericire) elanul creator este limitat la 250 de cuvinte pe cap de scriitor virtual, astfel încît nu poţi bate cîmpii după pofta inimii. Cei care nu scriu la acest roman-fluviu ce curge nestăvilit pe net, schimbîndu-şi cursul cu o viteză zăpăcitoare de la o zi la alta, probabil sînt prea ocupaţi cu construirea avatarului pe www.secondlife.com – o lume virtuală 3D, creată de Linden Lab din San Francisco în 2003. Un simulator de viaţă, cu propria economie şi propria monedă, cu peste 3 milioane de „rezidenţi", care pot face aproape orice, de la afaceri şi artă, pînă la sex, unde se cheltuiesc zilnic peste 1 milion de dolari şi în care companii adevărate (cum ar fi Vodafone, Reuters, mai nou şi ambasada Suediei) îşi deschid birouri. *Get a first life!* a fost replica ironică, tot pe Internet, a unui site ce sfătuieşte adolescenţii americani să experimenteze mai degrabă „bucuria" apariţiei coşurilor, decît utopia din biţi şi octeţi care îţi promite viaţa pe care întotdeauna ţi-ai imaginat-o (chestie care, fireşte, îţi ia şi bani, îmbogăţind astfel un dumnezeu-creator-virtual care a intuit corect posibilităţile acestui biznis virtual).

Iar vestea bună, în toată această babilonie virtuală, este că intrăm în epoca *Web 2.0.*

Statistică

Statele Unite

- Se estimează că 12 milioane de americani adulţi au un blog, iar 57 de milioane citesc bloguri. Cei mai mulţi dintre ei au sub 30 de ani.
- 84% dintre blogger-i îşi descriu blogul ca pe un *hobby,* iar 34% consideră blogurile o formă de jurnalism.
- 95% dintre blogger-i se informează de pe net.
- Principalele motive pentru a ţine un blog sînt exprimarea creativităţii (52%) şi împărtăşirea experienţelor personale (50%). Doar 16% au ca motivaţie cunoaşterea de noi oameni *(networking*-ul) şi 7% – motive financiare.
- Numărul mediu de ore / săptămînă petrecut pentru a „lucra" la blog: 2 ore.

România

- Se estimează un numar de 12-14.000 de bloguri, dintre care doar 2-2500 active (actualizate săptămînal şi avînd o continuitate de cel puţin 4 luni).
- 51% dintre acestea au fost începute anul trecut.
- Cele mai urmărite bloguri sînt cele personale (80%) şi de cultură (49%).
- 53% dintre blogger-ii intervievaţi consideră informaţiile din bloguri la fel de credibile ca cele din presa tradiţională.
- Avantajele de a avea un blog: validarea ideilor personale prin dialogul cu ceilalţi (56%), comunicarea autentică, directă, cu alţi blogger-i/vizitatori (54%), creşterea notorietăţii personale (49%).
- Blogurile de business, PR cresc ca număr şi impact. Tot mai mulţi profesori utilizează blogurile pentru a comenta resurse utile pentru studenţi / elevi şi pentru a dialoga cu aceştia.
- 16% dintre blogger-ii intervievaţi îşi doresc să cîştige bani din blogging în viitorul apropiat, iar 27% au participat la întîlniri cu alţi blogger-i.

Surse: „Bloggers, a portrait of new Internet storytellers", Pew Internet & American Life Project, 2006, www.pewinternet.org şi „RoBlog Survey 2006", autori Carmen Holotescu şi Cristian Manafu, www.timsoft.ro/weblog/index.php?blog=1&title=robloggers_survey_rezultate

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Figuri şi figuranţi

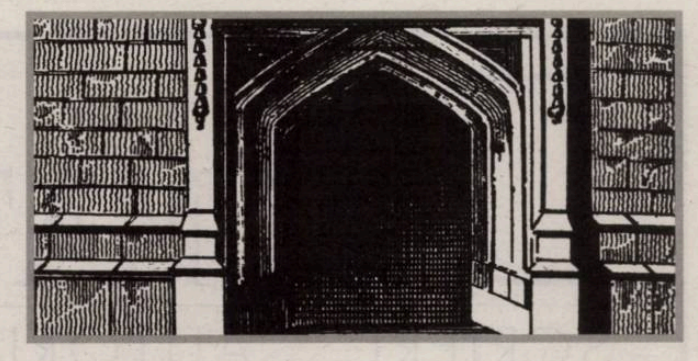

Mă obsedează, de cîteva zile, dilema de care pomeneşte, la un moment dat, netrebnicul-risipitor Alexis Zorbas, zis şi Zorba Grecul: cum e mai bine să te porţi, stăpîne, de parcă ai fi nemuritor sau de parc-ar fi să mori în fiece clipă?! Şi imediat răspunsul, tot al lui, rostit cu aer batjocoritor –„Să nu-ţi faci inimă rea, stăpîne, că nu-i dai de capăt!"...

Sigur nu-i dai de capăt, dar e fascinant să împarţi personajele din jur în cele două mari categorii invocate de Zorbas. Mai ales în România, pentru că România vremurilor de azi pare spaţiul ideal pentru constatări empirice avînd ca punct de pornire atare categorisiri.

Bunăoară, Ion Iliescu. Nu cred să existe azi un mai bun exemplu autohton pentru ceea ce va să însemne o viaţă trăită fără nici cel mai mic semn public al gîndurilor despre retragere şi sfîrşit. Dl Iliescu face şi desface în lumea politică a ultimilor şaptesprezece ani ca un *highlander*, pregătind strategii de apărare şi atacuri întinse pe perioade lungi de timp, cu relaxarea unui om care se vede de-a purur implicat în destinul acestei ţări. Ion Iliescu trăieşte de parcă ar fi nemuritor, şi asta o simţim cu toţii.

Lîngă el poate lua loc Ion Ţiriac. Omul face afaceri de cînd se ştie, în toate interviurile pomeneşte despre viaţa lui trăită în avion şi despre programul cazon pe care şi l-a impus de mic. Habar n-am dacă-i aşa sau dacă e doar o mască pentru amatorii de lecţii de viaţă marca „Ţiri". Dar care viaţă? Oamenii de afaceri din categoria dlui Ţiriac se văd de la distanţă ca nişte indivizi programaţi să acumuleze pentru a avea puterea şi banii necesari mai multor vieţi. Ceea ce, prin ricoşeu, ne îndeamnă să-i privim ca pe nişte nemuritori, nu-i aşa? Şi dacă noi, ceilalţi, n-o facem, ei, cu siguranţă, îşi trăiesc viaţa în chip olimpian, neluînd în calcul banalitatea sfîrşitului.

La polul opus, risipitorii, băieţii de bani gata ai unei Românii în care se trăieşte ziua de azi ca şi cînd mîine n-ar mai veni niciodată. Printre ei, la loc de frunte, toţi hoţii ajunşi în vîrful piramidei puterii financiare şi politice. Băieţii fură azi, cu disperare, pentru că nu ştiu dacă o vor mai putea face şi mîine. Trăiesc clipa şi fac tot ce le stă în putinţă pentru a acumula şi a risipi, în cîteva ore, valori materiale la care unii nu visează preţ de o viaţă. Sînt atît de mulţi, încît numele lor nici nu contează. România de azi e o ţară în care se trăieşte în grabă, fără planuri de viitor. Personajele care se poartă de parcă ar fi să moară în fiece clipă aruncă la coş, cu aceeaşi nepăsare, şi cutia de caviar hăpăită cu lingura, şi destinul generaţiilor următoare. Pentru ei e totuna, cîtă vreme viaţa încetează la apusul soarelui.

Şi totuşi – poate pentru că n-a prins în peregrinările lui şi o vizită în România viitorului –, Alexis Zorbas nu pomeneşte o vorbă de indivizii aflaţi între „nemuritori" şi „trăitorii clipei": cei care-şi tîrîie viaţa de azi pe mîine, copiii unui destin nedesluşit, în care dilemele existenţiale sînt înlocuite de frămîntările stomacului.

UN LIDER PROPULSAT CU ÎMBRÎNCELI ŞI PUPĂCEALĂ PE COVORUL ROŞU A RĂMAS CU O TULBURARE GRAVĂ DE GURĂ

● Preşedintele Venezuelei, Hugo Chávez, a simţit nevoia să comunice că în viitor îşi va rări şi scurta apariţiile sale de proporţii fidelcastriste pe micul ecran: va avea o intervenţie joia şi, dacă va fi necesar, va reveni în week-end; la radio va vorbi în fiecare seară cam 90 de minute. Iată, în sfîrşit, un lider care îşi conduce naţiunea pe drumul conciziei multilateral dezvoltate. (**R. C.**)

● La televiziunea publică, într-o seară, cîţiva oameni deştepţi se chinuiau să explice de zor, cînd savant, cînd foarte savant, cum şi de ce a fost ales conceptul de *fabulospirit* pentru a vinde mai bine imaginea României în lume. În acelaşi timp, pe un alt canal TV, Jeremy Clarkson şi ai săi colegi de la *Top Gear* se străduiau, la rîndul lor, să dea drumul la vale, pe o trambulină de schi, unui automobil Mini propulsat cu rachete. Maşina trebuia să treacă printr-un zid din zăpadă şi saci, ridicat la baza trambulinei, iar la mijloc era un pariu: trece – nu trece. Un experiment de copii mari şi de-a dreptul fabulos. În faţa căruia n-am mai putut să schimb canalul înapoi. (**A. M.**)

● În faţă la „Astral – creat să evolueze" de la Lizeanu, „evoluează" în fiecare zi o coadă mai ceva ca la portocale, pe timpuri. Desigur, îmbrînceli şi comentarii. Singura casieră disponibilă încasează bani, încheie şi desface contracte, răspunde la telefoane. Lîngă ea şade, cu o figură visătoare, o fătucă pe al cărei piept generos scrie „Security". Nerăbdători, pensionarii cu „pachetul de bază" o prind pe fată la înghesuială şi încearcă să îi vîre banii în buzunar, ca să scape. Domnişoara bodyguard îi ţine la distanţă cu un zîmbet exersat: „Eu nu sînt casieră!". „Atunci ce e?", întreabă unul de la coadă. „E femeie!", răspunde un muncitoraş, amintindu-şi că se apropie 8 Martie. Între timp, femeia-casieră îl întreabă suspect de calmă pe un moşuleţ: „Plătiţi acum şi Internetul?". „Noi nu avem aşa ceva!", răspunde moşul îngrozit, dar cu oareşce mîndrie. Dacă sînteţi nostalgici şi vreţi să asistaţi pe gratis la „spectacolul cozii", vă rog să remarcaţi că replicile sînt bine scrise şi că se joacă cu nerv. (**A. P.**)

● Ca şi cînd *Poveştirile adevărate* nu ar fi fost de ajuns, postul Acasă „este iubirea" a mai inventat o aberaţie: *Poveştiri de noapte*. Dacă daţi peste „gogomănie" zapînd la întîmplare, urmăriţi preţ de cîteva secunde – mai mult de atît nici un om normal nu cred că poate rezista – circul grotesc pe care îl fac un anume „Mircică" – extrem de trist, acum cîteva seri, că nu-i reuşise nu ştiu ce treabă cu nu ştiu ce pisică (?!) – şi un Cabral Ibaka foarte spiritual, care îşi încheie „monstruozitatea" cu „pupăceală apăsată"! Bleah! (**R. T.**)

● Un prieten care a citit relatarea mea despre Berlinală m-a întrebat: „Deci aşa puţin trebuie să plăteşti ca să păşeşti pe covorul roşu de la Cannes? Numai două sute de parai, ca Paris Hilton?!". Ce vacă sînt! Evident, era vorba de două sute *de mii* de dolari! (Mi se părea atît de evident că nici n-am clipit cînd am scris.) Şi, la fel de evident, Hiltoniţa nu i-a *dat*, ci i-a *luat!* E ca-n bancul cu bicicleta

Cu ochii-n 3,14

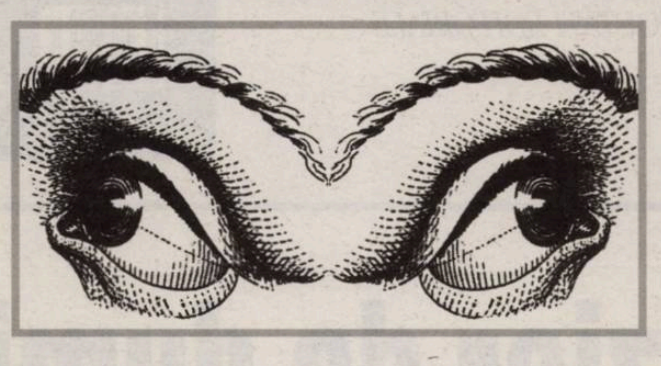

lui Şostakovici. Nu-i aşa că nu vedeţi nici o legătură? Evident: pentru că gafa continuă... (**a. l. ş.**)

● James Cameron pretinde că a găsit mormîntul familiei lui Iisus. Chiar dacă ar fi adevărat, aşa ceva nu se (mai) poate spune. E mult prea tîrziu. Era mai interesant James Cameron cînd nu făcea pe arheologul teolog şi cînd era doar regizor şi ne vindea ficţiune adevărată în *Terminator 2*. Eu cred că i se trage de la primirea Oscar-urilor pentru *Titanic,* cînd a exclamat *„I am the king of the world!"*; de atunci a rămas cu o tulburare gravă de personalitate şi s-a hotărît să-L „lucreze" pe Iisus. (**M. C.**)

● Actorul Ion Lucian, invitat duminica trecută la Antena 3 să vorbească despre cutremurul din '77, a vrut să facă o comparaţie. Şi, cum era la televiziunea lui Voiculescu, în loc de Pasărea Phoenix pe care dorea s-o invoce, i-a ieşit pe gură „Pasărea Felix". În fond, se poate spune şi aşa. (**C. P.-B.**)

CU PĂRERE DE RĂU, CEL MAI IMPORTANT NIMENI PROMITE DREPT CONSOLARE UN LUCRU BUN, FIERT BINE

● Am primit în redacţie o anexă la contractul de muncă, privind normele de protecţie a muncii. Între altele, se spune acolo că: „Am luat la cunoştinţă de interdicţia practicării în timpul programului de lucru a unor glume, jocuri, ameninţări, bătăi, precum şi consumul de băuturi alcoolice". Cu părere de rău, anunţăm cititorii că rubrica de faţă se suspendă pînă la noi ordine. (**C. G.**)

● După 14 ani de interdicţie publicistică şi după 11 ani de legat pachete cu cărţi la o bibliotecă municipală din Havana, Antón Arrufat, cel mai important scriitor cubanez al momentului (care trăieşte în insulă), declară într-un interviu: „Îndelungata educaţie politică şi îndoctrinarea au dat un rezultat pozitiv". Aşa e, au avut un rezultat uimitor: cubanezii au intrat deja într-o tranziţie tacită, Fidel Castro e seninătatea întruchipată, iar deţinătorul Premiului Naţional de Literatură a început, tovărăşeşte, să-i schiţeze necrologul. (**S. S.**)

● Decis cum sînt să-mi fac datoria civică nevotînd cu nimeni la viitoarele alegeri, mă declar foarte intrigat de îndemnul dlui Mircea Geoană, preşedintele principalului partid de opoziţie: „Bucureştii să fie un Stalingrad pentru Putere!". Înţeleg uşor că Alianţa portocalie urmează să fie pe post de Hitler, dar îi convine PSD-ului să fie Armata Roşie? (**R. C.**)

● Un cabinet de coafură şi cosmetică, situat la etajul cinci într-un bloc de pe unul din bulevardele centrale ale Capitalei, promite în anunţul de pe trotuar „servicii cu suflet". Mai bine cu suflet decît cu procentele promise de clipurile TV. (**M. B.**)

● Acum cîteva numere mă plîngeam că am fost citat greşit într-o anchetă din *Cotidianul* şi ceream drept consolare colecţia cărţilor de miercuri. Ei bine, cu infinită plăcută surpriză am primit toate cele 23 de volume. Le mulţumesc celor de la *Cotidianul* că mi-au dat de citit şi îi rog pe colegii mei de redacţie să nu conteze pe mine în următoarele săptămîni. (**M. C.**)

● În oraşul spaniol Fuenlabrada egalitatea între femei şi bărbaţi a fost consfinţită şi pe semafoare: nu mai apar doar contururi masculine care să le arate pietonilor dacă trebuie să traverseze sau să stea pe loc, ci şi contururi feminine, desenate cu rochie şi cu păr lung. Cetăţenii oraşului au spus, în general, că e un lucru bun. Eu însă cred că, rezolvînd o problemă, edilii au creat alta: stereotipul femeii cu rochie şi păr lung ilustrează o prejudecată *macho* care – nu-i aşa? – nu mai corespunde epocii noastre, cînd femeile se tund „băieţeşte" şi se îmbracă (şi) în pantaloni. Aştept reacţia feministelor. (**M. V.**)

● Mulţi care au văzut multioscarizatul *O fată de milioane* recent, la PRO TV, mi-au împărtăşit decepţia lor... „Cum, ăsta e filmul care a luat atîtea Oscaruri?!" Da, le-am răspuns resemnat. Ăsta e. Ce să-i faci? Unora le place prazul. Fiert bine. (**a. l. ş.**)

ÎN ŢARA DE VACĂ, ROMÂNII MUNCESC AŞA CUM DESENEAZĂ COPIII

● În ţara *Reconstituirii* lui Pintilie, un titlu generic precum „Reconstituirea ruperii sutienului" etc. (OTV, duminică, 4 martie a.c., în cazul tinerei plonjate de la balcon) sună odios. (**A. C.**)

● Într-un magazin alimentar, am rămas tablou la întrebarea unei cliente către vînzătoare: „Brînza asta e de vacă sau de vaci?". (**D. S.**)

● Potrivit unui sondaj, românii muncesc mult şi prost, potrivit altuia, sînt cei mai nefericiţi cetăţeni ai Europei. Să fie oare o consecinţă a nou descoperitului sindrom de *fabulospirit?* (**S. G.**)

● Anul acesta, cele mai frumoase mărţişoare, după mine, au fost nişte flori... de pluş, cîntătoare. Acestea se vindeau la tarabe, costau 50.000 de lei şi aveau o gură cu adevărat zîmbitoare, aşa cum desenează copiii. Deşi nu erau adevărate, nu erau nici destul de elaborate încît să intre în categoria kitsch-ului pretenţios. (**I. P.**)

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 2 martie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 10.
Doar 5,5 lei.

Din cuprins:

● INTERVIU cu Ana Blandiana:
„În lumea literară m-am simțit adesea străină“

● DOSAR: Erotism și literatură

● ANCHETĂ: Cînd v-ați îndrăgostit ultima oară?

● FRAGMENTE: Sanda Stolojan, *O versiune a melancoliei*

● REPORTAJ: „Circuitul cărții în natură“

● DOCUMENTE: N. Bagdasar, *Însemnări*

● *RECOMANDĂRI* ● *RECENZII* ● *NOUTĂȚI EDITORIALE*

Dilemateca
Îți dă de citit

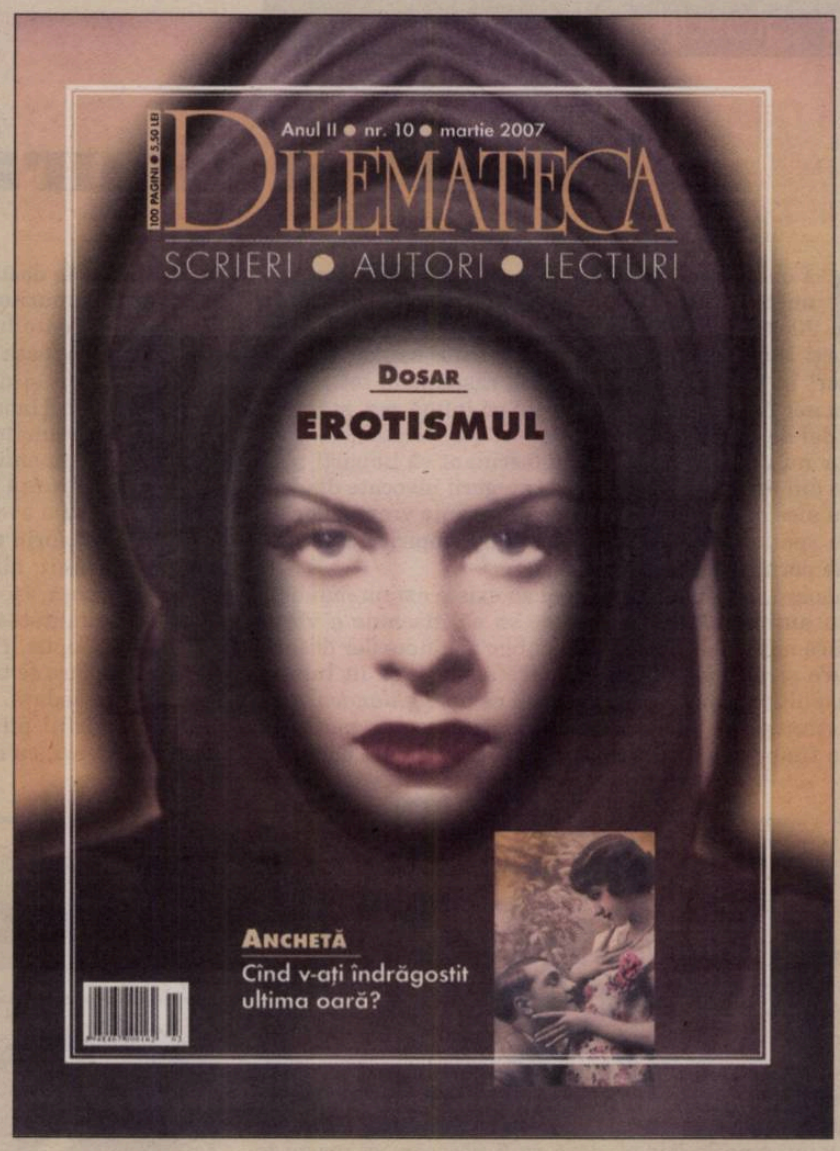

Un altfel de ziar de duminică!

Doza ta sigură de bună dispoziție!

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **IV**, nr. **162** ● 16-22 martie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Despre noapte“
pagina **3**

Victor Ieronim Stoichiţă
pe divanul *Dilemei vechi*
paginile **20-21**

Stela Giurgeanu
„Bolnavii de Alzheimer – prizonieri în viaţa altcuiva“
pagina **22**

FRONTIERELE EUROPEI

„Nu unim state, ci oameni.“

JEAN MONNET

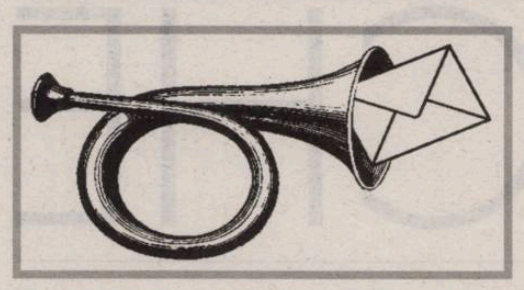

Nr. 160: *„Mersul la doctor"*

O vizită la specialist...

Potrivit legislaţiei în vigoare, orice persoană care plăteşte asigurările medicale poate beneficia, pe baza unui bilet de trimitere de la medicul de familie, de *consultaţii gratuite* la medicii de specialitate. Reglementarea se aplică inclusiv în cadrul unităţilor sanitare *private,* care au contracte cu CAS. Persoanele care nu au un astfel de bilet, indiferent de motiv, plătesc consultaţia. Practica de zi cu zi ne dovedeşte însă că, de multe ori, sistemul nu funcţionează. Voi recurge la un exemplu pentru că adesea exemplele sînt mai relevante decît teoria.

În urmă cu vreo două luni, un medic mi-a recomandat o operaţie. Am hotărît să consult un specialist, dar neavînd bilet de trimitere şi nici o persoană care să-mi „deschidă" uşa specialistului, m-am asigurat că nu-mi bate vîntul în portofel şi că nu uit plicul cu analize pe dulap. M-am aşezat la rînd la uşa specialistului, sperînd că voi obţine consultaţia, contra „cotizaţiei" de rigoare. Prima surpriză pe care am avut-o a fost chiar interesantă. La întrebarea pe care am adresat-o clientelei specialistului: „Cine este ultima persoană?", nu numai că n-a răspuns nimeni, dar toţi au rămas surprinşi că cineva poate întreba ceva de genul ăsta. De unde am dedus că aveau ceva mai mult decît bilet de trimitere, analize, mărunţiş în portofel... Nu-i bai – mi-am zis – numai că situaţia mi-a stîrnit curiozitatea: cine era prima persoană, adică cine avea „pila" cea mai bună?

În sfîrşit, medicul deschide uşa, iar clientela ia poziţie de drepţi. După ce sîntem anunţaţi că specialistul n-are zi de consultaţie, îşi exprimă totuşi interesul nu faţă de problemele care ne aduseseră acolo, ci faţă de... *persoanele care ne-au trimis!* Primul pe listă este... dl primar! Dl primar în persoană, care se recomandă politicos şi care a sosit la specialist la recomandarea dlui... ministru! Mi-am spus, în gînd, că dacă dom' primar (aşa i s-a adresat şi specialistul, parol!) nu intră, eu n-am nici o şansă; însă nici dacă el reuşea, nu era sigur că şi eu voi reuşi!

Ce mai tura-vura, să vedeţi răspunsul medicului: „Dom' primar, pe mine nu m-a sunat dl ministru! Iar aici eu sînt şefu'. Dar acum dacă aţi venit şi eu n-am oră de consultaţie, mergeţi sus, la etajul 8, la dna asistentă-şefă, plătiţi 1 milion, în contul *fundaţiei* noastre!". (N-am înţeles care fundaţie, căci ne aflam într-un cunoscut spital de stat!) Şi-apoi, înainte de a ne cere şi nouă, celorlalţi, să ne „deconspirăm" recomandările, a ţinut să precizeze: „E clar că, dacă-l primesc pe dom' primar, trebuie să vă primesc pe toţi. Dom' primar intră primul şi ce-am spus pentru dumnealui, referitor la etajul 8, e valabil pentru toată lumea. Cînd intraţi în cabinet, s-aveţi *chitanţa!*".

În aceste condiţii, cred că am dreptul să întreb: *care bilet de trimitere?* Fie că-l ai sau nu, trebuie să plăteşti „chitanţa", dacă vrei, de exemplu, să afli cît timp poţi amîna o operaţie sau ce tratament poţi urma. Cazul acesta mi s-a părut tipic, nu numai pentru modul în care funcţionează sistemul sanitar, dar şi pentru perspectiva pe care o avem asupra lui. Trebuie spus şi că valoarea „chitanţei" creşte proporţional cu serviciile solicitate; una e să doreşti o consultaţie, şi altfel se discută cînd e vorba de o operaţie, ca atare. În acest caz, funcţionează principiul „cu cît mai mult, cu atît mai bine!". Specialistul din exemplul nostru şi-a atins scopurile: l-a siderat pe dom' primar (şi nu numai!) şi a mărit „contul fundaţiei". Dar scopurile noastre, ca solicitanţi ai actului medical, oare care sînt?

Şi-n fine, ultimul aspect: teoretic, medicul trebuie să-şi trateze cu respectul cuvenit, deopotrivă pacienţii şi profesia. Putem, într-adevăr, să respectăm o persoană, competentă în domeniul său de activitate, dar care tratează oamenii după bunul său plac? Dacă un medic abordează sănătatea pacienţilor, în funcţie de persoanele care l-au recomandat sau în funcţie de propriile interese, de ce m-aş mai mira că un politician rezolvă probleme de stat în funcţie de interesele grupului de putere căruia îi aparţine?

Cristina CUŢAR NEGOIŢĂ
str. Izbiceni 165, Bucureşti

Maria di Lorenzo

O doctoriţă, specializată în chirurgie infantilă, operează timp de treisprezece ani în Spitalul „Sainte-Justine" din Montréal. Numărul pacienţilor operaţi: peste două mii. „Era o adevărată profesionistă"– mărturiseşte unul dintre colegii de departament. După un timp, doctoriţa moare. Stupoare! Ce s-a putut întîmpla? Mister! Abia după moarte i se dă în vileag boala: era sero-pozitivă!

Cum s-a contaminat? Un cuplu din New York, aflîndu-se în vizită la Montréal, constată o înrăutăţire bruscă a stării de sănătate a copilului, născut în urmă cu cîteva luni. Viaţa fiindu-i în pericol, se adresează Spitalului „Sainte-Justine", un spital foarte bine cotat în Canada în ceea ce priveşte tratarea bolilor infantile. Din cauza gravităţii cazului, se acţionează rapid. Trebuie injectat urgent un medicament, dar stupoare: nici medici, nici infirmiere nu reuşesc să găsească o venă a micului pacient! O găseşte doctoriţa Maria Di Lorenzo, care-i administrează medicamentul. După cîtva timp, copilul moare, stabilindu-i-se şi cauza decesului: SIDA. Preţul intervenţiei e dur: infectarea doctoriţei! Solitară, discretă, aceasta îşi continuă munca în departamentul de chirurgie al spitalului. Se pare că şeful departamentului şi cîţiva dintre colegi erau la curent cu diagnosticul. Tăcere totală asupra cazului. Doctoriţa lucra în acelaşi ritm ca înainte de infectare, însă cu cîteva precauţii în plus. Înaintea fiecărui act chirurgical, îşi lua drastice măsuri de protecţie: opera cu două perechi de mănuşi, urmărea cu stricteţe toate etapele procesului operator şi refuza sistematic să opereze femei gravide. „Perfecţionismul ei deranja anumite persoane" – scria un ziar din Montréal.

Ca o recunoştinţă a meritelor sale, este numită profesoară universitară titulară la Université de Montréal, departamentul de medicină. Nici familia şi nici apropiaţii nu erau la curent cu boala sa. Trăia singură, fără soţ, fără copii. Epuizată, simte că nu mai poate opera. Anunţă că se retrage, punîndu-şi un diagnostic fictiv: leucemie. Moare, discret, într-un alt spital din oraş. Avea patruzeci şi opt de ani. După moarte, cineva a „ciripit", deconspirînd această stranie aventură umană. Cazul este ultramediatizat. Presa, radioul, televiziunea, bîrfele pe stradă sau la locurile de muncă, totul se învîrte în jurul unui singur nume – Maria di Lorenzo. Anchete printre foştii pacienţi, interviuri luate colegilor din spital; tuturor li se adresează aceeaşi arzătoare întrebare: cum a fost posibil?

Nimeni dintre cei care cunoşteau cazul nu a avut curajul semnalării acestuia în timp util. Unde-i etica profesională a colegilor? De ce nu a luat atitudine şeful de departament? Ce a păzit „Colegiul Medicilor"? De ce atîta tăcere timp de treisprezece ani? Întrebări la care nimeni nu a dat un răspuns satisfăcător.

Am urmărit zile şi nopţi – în presă, la radio, la televizor – reacţiile la acest caz. Toţi acuză: ţaţe şi precupeţi din Marché-Jean Talon, babe şi bătrîni senili de la un sanatoriu de pe riviera nordică a fluviului Saint-Laurent, cîntăreţi ambulanţi şi profesori universitari din departamentul de medicină – Université de Montréal. Cu toţii ar fi denunţat cazul! Valuri de cuvinte „mari" ies din gura cui nici nu te aştepţi: un poliţist vorbea de deontologie medicală, iar o grăsană transpirată – probabil, proprietara –, în uşa unui magazin, vorbea în faţa unui microfon despre etica profesională! Mai trist era că mulţi dintre foştii pacienţi, acum oameni maturi, împroşcau cu noroi pe cea care le-a redat viaţa. Familia doctoriţei, o veche familie catolică, este nevoită să-şi părăsească temporar locuinţa, din cauza părinţilor furioşi: înjurături şi ameninţări cu moartea la orice oră din zi sau din noapte. Asta-i recunoştinţa! Halal pacienţi!

Într-o emisiune televizată, o femeie cu lacrimi în ochi – din arondismentul Repetigny – mărturiseşte emoţionată: „Îi mulţumesc, mi-a salvat copilul!". O lacrimă pură ca un cristal din gheţarii Labradorului încearcă să dizolve un ocean de noroi...

Testele ulterioare efectuate pe foştii pacienţi au scos la iveală un fapt miraculos: nici unul dintre ei nu fusese infectat!

Requiescat in pace, Maria di Lorenzo!

Emil BELU
Montréal, Canada
ebelu@sympatico.ca

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cine mai crede în critica literară**
- **Democraţia şi valorile**

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*".
- la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet; ● la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni ❑ 6 luni ❑ 12 luni
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.000 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre noapte

Depozit al spaimelor de tot felul, adăpost al tîlharilor, dar și al oamenilor cumsecade, loc al misterului, al viselor și al umbrelor seminale, noaptea este, ca și lumina, metafora însăși a ambivalenței. E și bună și rea, și amenințătoare și protectoare, atotcuprinzătoare și, în același timp, vecină cu nimicul. Bogăția nopții include „întunericul dumnezeiesc“, după cum splendoarea luminii include strălucirea luciferică. Noaptea e a cerului înstelat, dar și a rătăcirii, după cum lumina e a revelației, dar și a suficienței raționale. Ambivalența aceasta e un efect colateral al *lumescului* și al destinului de ființă căzută al omului. După izgonirea din Rai, lumea și omul răspîndesc, de jur împrejur, echivocul constitutiv al prezenței impure, al indeciziei, al avansului regresiv. Nimic nu se cîștigă fără să se piardă ceva, nimic nu se definește ca bine fără referința descumpănitoare a răului. Progresul e o sumă de comodități, dar și de riscuri noi, perfecțiunea ezită între ordine rece și utopie. De la egalitate la egalitarism, de la libertate la libertinaj, de la fraternitate la spiritul gregar nu e decît un pas. Democrația e, și ea, cînd antidotul oligarhiei, cînd rampa de lansare a lui Hitler. E bună, în măsura în care e răul cel mai mic. Marea revoluție a felinarelor stradale (vreo opt mii la număr în Parisul mijlocului de secol XVIII) a însemnat o remarcabilă mutație civilizatorie, dar a alimentat, totodată, instinctele asasine ale revoluționarilor de la 1789: *„Ah ça ira! Les aristocrates à la lanterne!“ (Spînzurați-i pe aristocrați de felinare!)*. Felinarul ca predecesor al ghilotinei!

Noaptea nu e primejdioasă atît ca regim al tenebrelor, cît ca parabolă a *dezorientării*. În întuneric, reperele dispar, punctele cardinale intră în derivă. Noaptea e, cu alte cuvinte, suspensia oricărui instinct al *direcției*, mediul caracteristic al ignorării *sensului*, apogeul derutei. Ca atare, ea poate deveni un episod al vieții diurne, al confuziei cotidiene. Adumbrirea spiritului de orientare aduce cu sine oboseala inimii. E așa-numita „noapte duhovnicească“ pe care o trăiesc, uneori, marii monahi, dar nu numai ei. Răsturnarea ierarhiilor, disoluția valorilor, surparea criteriilor, judecata arbitrară și dezmățul injuriei sînt tot atîtea chipuri ale nopții. România de azi pare confiscată, în împestrițarea ei, de un morb tenace al întunericului, care șterge diferențele dintre legitim și nelegitim, dintre public și privat, stînga și dreapta, interes personal și interes civic. Asta este, deocamdată, aportul nostru la spațiul european: o porție de leșie nocturnă, o comedie a erorilor. Măcar de s-ar termina totul cu cîteva benigne hohote de rîs.

P.S. O relectură vigilentă a textului de mai sus mă obligă la oarecari mărturisiri: expresiile „întuneric dumnezeiesc“ și „noapte duhovnicească“ sînt un semiplagiat, căci, deși puse între ghilimele, nu indică sursele patristice din care sînt preluate. În alte cîteva locuri, mă fac însă vinovat de plagiat integral. Referința la „cerul înstelat“ e preluată din Kant, „disoluția valorilor“ e o temă nietzscheană, iar expresia „nimic nu se cîștigă, fără să se piardă ceva“ vine de la Patapievici. Cuvintele „egalitate“, „libertate“ și „fraternitate“ sînt șterpelite, fără semnele citării, de la Revoluția franceză, iar înțelegerea democrației ca fiind răul cel mai mic e o parafrază la Churchill. Și asta e numai ceea ce sare în ochi. De restul se vor ocupa însă, cu siguranță, experții.

cu dilema la croitor

Cum vă simțiți ca pamfletar „interzis“?

Trebuie să recunosc cu toată modestia că mă simt un ins împlinit al culturii române, căci după ce am fost interzis pe vremea comunismului, se găsesc, iacătă, niște domni simpatici care vor să-mi ia pixul din mînă și în timpul capitalismului. E o performanță la care n-a visat nici măcar străbunul meu Dan Iosif, pe baricadă, la Inter.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Democrația de gașcă

Așadar, alegerile pentru Parlamentul European s-au amînat. Este singurul lucru sigur și care va rămîne neschimbat între ziua cînd scriu acest articol și cea în care va apărea. În rest, confuzia e atît de mare încît ne putem aștepta la orice.

Au fost, în mare, două tipuri de reacții față de decizia premierului Tăriceanu (care au preluat, mai mult sau mai puțin, argumentația pro sau contra a partidelor politice). Unii au considerat că am dat un semnal prost Uniunii Europene, că am ratat primul act politic important de după aderare – și anume desemnarea în mod democratic a reprezentanților noștri în Parlamentul European –, că am dat încă o probă de imaturitate politică și democratică, demonstrîndu-le celor care cereau amînarea aderării noastre la UE că au avut dreptate: nu sîntem „copți“ pentru Europa, din cauza nepăsării cu care ne afundăm în daraverile de clopotniță ale politicii valahe. Alții au spus că, dimpotrivă, nu e o problemă amînarea alegerilor, țara e – totuși – guvernată, importantă e clarificarea crizei politice, iar dacă alegerile ar fi avut loc pe 13 mai, ar fi fost parazitate (și, deci, „falsificate“) de disputele interne: tocmai pentru a ne dovedi „copți“ pentru Europa, trebuie să ne rezolvăm întîi daraverile de clopotniță, și apoi, îmbrăcați frumos și cu un aer solemn, să purcedem la alegerea europarlamentarilor. E inutil să ne mai punem problema cine are dreptate: faptul e consumat. Mi se pare însă folositor să observăm cîteva lucruri despre *modul* în care a avut loc această amînare, despre *procedurile* la care recurg cele mai înalte instituții ale statului. Căci *simpla* amînare a alegerilor n-a transmis Europei nimic nou: doar că Guvernul României nu-și respectă propriile angajamente, ceea ce Europa știe de mult. Căci nu Comisia Europeană ori Parlamentul European fixaseră data de 13 mai, ci Guvernul nostru, după consultări cu partidele politice. Semnalele cu adevărat proaste – foarte proaste, mizerabile chiar – sînt transmise de *modul* în care a avut loc amînarea, ca și de funcționarea principalelor instituții ale democrației noastre.

Ordonanța de amînare a alegerilor a fost publicată în Monitorul Oficial fără să fie contrasemnată de ministrul Justiției și de ministrul de Interne. Un comunicat al Ministerului Justiției susține chiar că ordonanța ar fi ilegală. Sîntem în plină aberație: îi spunem Europei nu doar că am amînat alegerile, ci și că am făcut asta pe colțul mesei, cu o hîrtie semnată pe jumătate, că „așa a vrut șefu'“. Iar la români, nu procedurile legale sînt importante, ci cum hotărăște șefu'.

E vina procedurilor, pentru că sînt complicate. De exemplu, președintele trebuia să semneze revocarea din funcție a ministrului de Externe în treizeci de zile; n-a făcut-o, iar premierul l-a reclamat la Curtea Constituțională. După care, președintele a spus că o făcuse deja „de luni“, dar a vrut să mai vorbească o dată la telefon cu fostul ministru, de-aia a întîrziat. După care, Camera Deputaților a zis și ea că aș!, decretul semnat a venit abia marți la ora 13,30, dar n-a fost trimis la Monitorul Oficial. Nu e complicat? Nu-i mai simplu să „iasă șefu' pe televizor“ și să dea cu vorba? La fel a fost și cu participarea președintelui la ședința de Guvern. O zi întreagă, președintele și premierul și-au trimis scrisori (deschise!) hamletiene, polemizînd pe articole de Constituție: a participa sau a nu participa la ședință. Apoi au ieșit și unul, și altul „pe televizor“, fiecare ținînd-o pe a lui: Băsescu că a fost, Tăriceanu că n-a fost, a vorbit doar cu miniștrii...

Și totuși, lucrurile merg înainte. Curtea Constituțională a ajuns un fel de cabinet de consultanță juridică – e sesizată

cînd de premier, cînd de vreun ministru, cînd de vreun partid, să se pronunțe asupra multor lucruri în care „fiecare o ține pe-a lui“, să „traducă“ legea fundamentală pe înțelesul politicienilor. Iar în acest timp, instituțiile democrației românești – Parlamentul, Guvernul, Președinția – au un comportament „personalizat“, după umorile liderilor, penibil în ochii politicienilor europeni (obișnuiți cu respectarea regulilor, a procedurilor și *etichetei* instituționale), care arată că încă nu avem o democrație adevărată, bazată pe instituții solide și funcționale. Avem o democrație de gașcă, în care totul depinde de „ce vrea șefu'“. Și avem și șefi care nu știu exact ce vor, dar se detestă unii pe alții. Și asta li se pare o „bază“ suficientă pentru a lua decizii.

ținerea de minte

„Dar nimeni nu iubea acei sîni mai mult decît Sandra însăși. Cînd cădea pe gînduri, îi mîngîia uneori. O atitudine rituală, faraonică, parcă – mîna dreaptă sprijinind și mîngîind sînul stîng, mîna stîngă sprijinindu-l pe cel drept – atitudine ce mi-a atras atenția asupra ei cînd stătea în biblioteca încremenită într-una din dimineți și care mi-a dat curajul să-i scriu o invitație la cafea pe una dintre fișele de împrumut și să i-o las pe masa lucioasă pe care o împărțeam. Mai tîrziu, a fost o adevărată încîntare să descopăr că-și pictase sfîrcurile. Atît de absurd, atît de patetic, atît de cuceritor! I-am sărutat, i-am atins, i-am mîngîiat cu mîna și obrazul; multe cuvinte nepotrivite mi-au fost smulse în acel moment:

– Încîntător, încîntător...

Iar Sandra mi-a răspuns:

– Mulțumesc!

A fost straniu să aud acea replică stînd cu capul între sînii ei; fruntea și mîinile mi-au încremenit pentru o clipă.“

(V.S. Naipaul, *Măscăricii*, traducere de Ana-Maria Baciu, Colecția „Cotidianul“, Editura Univers, 2007)

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

programulcantemir.ro

Cantemir

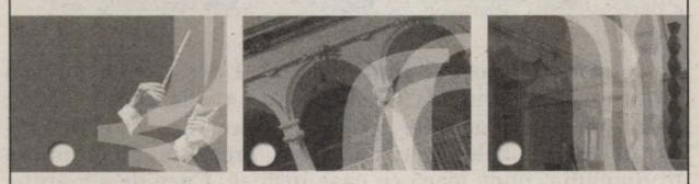

● secțiunea I
Festival { Culture by Request }

● secțiunea II
Promovare { Culture to Go }

● secțiunea III
Cooperare { Culture to Share }

{ www.programulcantemir.ro }
{ cantemir@icr.ro }

24-FUN OBSERVATOR CULTURAL DILEMA VECHE rfi

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Ce vrem cu Republica Moldova?

Preşedintele moldovean Vladimir Voronin s-a supărat pe România. Bucureştiul îi oropseşte ţara şi vrea să-i impună modele româneşti (aş fi curios ce modele bune de exportat avem). Guvernul de la Chişinău cere ajutor comunităţii internaţionale pentru a slăbi presiunea Bucureştiului. Totul ar putea părea o parodie, dacă nu am vorbi despre autorităţile suverane ale unui stat recunoscut internaţional. Este o criză diplomatică majoră. Şi este reacţia isterică a Guvernului moldovean faţă de intrarea României în UE, fapt care a schimbat dramatic raporturile dintre cele două state şi, mai ales, între un stat şi cetăţenii celuilalt.

România devine acum mult mai atractivă pentru cetăţenii moldoveni, care altfel nu au multe perspective, sînt abandonaţi undeva între două imperii, blocaţi într-un stat nereformat, corupt şi cu accente autoritariste. Această criză diplomatică trebuie să ne pună serios pe gînduri. Ce vrem cu Moldova? Odată stabilită graniţa UE pe Prut, orice gînduri de unire încetează, nu că ar fi fost ceva concret sau realizabil, de capul lor, pînă acum. Dar măcar renunţăm formal la iluzia unirii. Vrem Moldova în UE. Foarte bine, este şi legitim şi recomandabil. Trebuie să creăm alianţe cu alte state din UE care ar putea susţine agenda unor viitoare extinderi, trebuie să ţinem uşa deschisă. Dar Moldova în UE este ceva de perspectivă lungă, dacă se va întîmpla. Ce vrem cu Moldova în relaţia bilaterală?

Bucureştiul are de-a face cu doi actori diferiţi peste Prut: statul moldovean şi societatea moldovenească. Pînă acum i-am tratat greşit. În ce priveşte statul, atunci cînd (rar) au vrut să facă ceva, guvernele de la Bucureşti au încercat să concureze Rusia în jocul de putere. Este un demers facil: Moldova depinde de Rusia, să tragem de ea înspre noi. Am încercat să atragem elita politică de la Chişinău de partea României. Ca să ce? Care e finalitatea acestui demers?

România a acceptat să intre într-o cursă a influenţelor regionale cu Moscova în care nu putea cîştiga. Primea Moldova energie de la ruşi, am încercat o vreme să le oferim energie românească. Bineînţeles, am renunţat repede, România nu e nici destul de mare, nici destul de bogată să ţină altă ţară în spate. Iar mijloacele de presiune ale Moscovei sînt incomparabil mai puternice: trupe, economie, investiţii, minoritatea rusofonă. Nici nu e de mirare că orice guvern de la Chişinău fie este fidel şi slugarnic faţă de Moscova, fie este atît de fragil şi izolat încît nu rezistă multă vreme. Atunci, la ce bun să investim energie diplomatică şi ajutoare pentru a-l atrage pe Vladimir Voronin de partea României? Preşedintele Băsescu a părut o clipă că a obţinut o mare victorie diplomatică atunci cînd a mers peste Prut şi i-a spus de la obraz ceva de genul: gaspadin Voronin, cînd mai ai o problemă, sună-ne pe noi înainte. A urmat pupătura tradiţională şi am bifat impresia unei neaşteptate reîncălziri a relaţiilor. După care a urmat revenirea spre Moscova, după ce Putin a început să nu mai răspundă el la telefoanele de la Chişinău, iar produsele moldoveneşti au început brusc să manifeste defecte de fabricaţie, fiind refuzate de piaţa rusească prin ucaz administrativ.

Ce vreau să spun? Că ar trebui să avem relaţii normale cu guvernele de la Chişinău, dar nu ar trebui să fim obsedaţi de dragostea arătată de acestea. Că e puţin important ce declaraţii face un oficial sau altul despre România. În schimb, România ar trebui să îşi îndrepte atenţia spre *societatea* moldovenească. Acolo există şi simpatia adevărată pentru Bucureşti şi de acolo poate veni şi adevărata schimbare a Moldovei. Ajung astfel la a doua problemă de perspectivă: am încercat în toţi aceşti ani să-i convingem pe moldoveni că ei sînt români, că sînt fraţii noştri. Am tratat Moldova din perspectivă pur românească, de parcă nimic nu s-a schimbat de la acel „Soldaţi, vă ordon treceţi Prutul!". Dar între timp s-au schimbat multe. Există acolo o minoritate rusofonă puternică, există o majoritate care oscilează identitar între românism şi moldovenism, există o economie orientată spre est. Nu spun că dorinţa de regăsire nu e firească şi de înţeles. Spun doar că nu văd ce am realizat în toţi aceşti ani prin încercarea de a-i covinge pe moldoveni că sînt români. Cei care erau deja convinşi se comportă ca atare, urmăresc presa din România, se simt într-un fel aici. Cei care nu erau convinşi nu şi-au schimbat părerea. Astfel, problema identitară a Moldovei s-a agravat în toţi aceşti ani: o parte din populaţie trăieşte virtual în România, o parte din populaţie trăieşte virtual în Rusia, o mare parte din populaţie munceşte în mod real în vestul Europei.

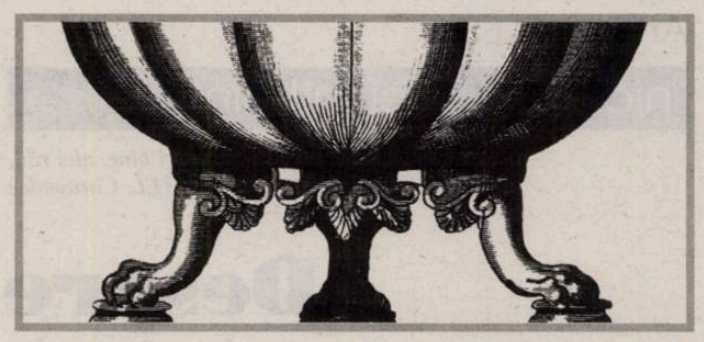

Revin la Uniunea Europeană şi la modul în care UE schimbă perspectiva relaţiilor România-Moldova. De fapt, în relaţia cu statul moldovean lucrurile nu se schimbă foarte mult. România + UE tot nu se pot contrapune Rusiei în jocul de-a „cine are muşchi mai mari în regiune". Lideri oportunişti ca Voronin vor face mereu joc de glezne între Est şi Vest, dar vor alege Estul. Însă lucrurile se schimbă enorm în ce priveşte societatea moldovenească: România devine poarta de intrare în lumea bună. De aici şi tensiunea din ultima vreme: avem puţin de promis oficialilor moldoveni şi foarte mult de oferit cetăţenilor moldoveni. Acordarea masivă a cetăţeniei este doar un pas şi trebuie să continuăm indiferent de ce spune Guvernul de acolo. Dar este momentul oportun pentru ca România să schimbe societatea moldovenească în profunzime. Şi trebuie să atragă UE în acest demers. Dar nu ca să-i convingem că sînt români. Nu vom vinde această strategie la Bruxelles şi nici nu are viitor. Trebuie să investim masiv în societatea moldovenească, peste capul lui Voronin, în media, ONG-uri, educaţie. Cam ce înseamnă Europa pentru statele mai mici şi subdezvoltate.

presa despre...

Kalendele greceşti?

„Nu poţi să nu-i dai dreptate premierului Tăriceanu atunci cînd susţine că atmosfera politică din preajma euroalegerilor este profund viciată. Problema este însă că dreptatea lui se cam termină aici. În definitiv, indiferent de data la care se va ţine scrutinul pentru Parlamentul European, nu ne putem aştepta de la liderii politici să lase la o parte ciocnirile interne şi să se aplece, cu maximă competenţă, asupra marilor probleme europene. Să nu ne facem iluzii: acum, la toamnă sau la sfîşitul anului, moravurile din politica românească vor fi tot acelea (...).

Judecînd la rece, în urma amînării alegerilor, n-ar rămîne decît semnalul prost dat în exterior. Este adevărat, România poate să organizeze euroalegerile oricînd pînă la sfîrşitul anului. Da, numai că, odată ce liderii ei au stabilit data de 13 mai, era bine să se ţină de calendarul pe care singuri l-au fixat. Ar fi fost o minimă dovadă de seriozitate. Amînînd alegerile, ei apar din nou ca incapabili să respecte o listă de priorităţi europene, din cauza certurilor interne. România se vede iarăşi ca o ţară ciudată, cu un comportament imprevizibil şi, în consecinţă, nedemnă de încredere". (Ovidiu Nahoi, *Adevărul,* 12 martie)

„N-am văzut nici un sondaj din care să rezulte că românii nu vor alegeri în mai pentru Parlamentul European. (...) Cine şi de ce doreşte atunci amînarea acestor alegeri? Dl Călin Popescu Tăriceanu. Pentru că PNL nu stă prea bine în sondaje. În afara Alianţei D.A., adică pe cont propriu, liberalii nu pot să aspire la mai mult de patru-cinci mandate. E limpede că pînă la 13 mai PNL nu are cum să crească în preferinţele electoratului, astfel încît să cîştige alegerile. Şi pentru dl Tăriceanu înfrîngerea poate fi fatală. Atît ca primministru, cît şi ca preşedinte al PNL (...). Dar dorinţa amînării alegerilor e cauzată nu doar de teamă, ci şi de speranţă. Speranţa că unii nu vor cădea şi mai mult în sondaje sau că vor creşte peste noapte cît alţii în doi ani. Speranţa că popularitatea preşedintelui va intra la apă sau, de ce nu, că pînă la toamnă se va petrece o minune.

Şi dacă între timp PNL, PSD, PC şi PRM vor sta şi mai rău în sondaje înseamnă că vom avea alegeri la kalendele greceşti? Un eveniment de importanţă istorică se transformă, iată, într-o afacere privată." (Ralu Filip, *Jurnalul naţional,* 12 martie) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

De ce vin Rolling Stones

Cînd deschizi televizorul, e ca şifonierul cu hainele de vară: ştii că ai înghesuit o mulţime de lucruri acolo, însă nu te aştepţi să-ţi cadă toate în cap. La alegere: iubita care ameninţă că se aruncă de la balcon pentru că amantul o înşeală cu un homosexual şi, în plus, e fericit seara acasă, cu nevasta şi fetiţa. Apoi pensionarii, pasionaţi din nou de cozi, unde se cred iarăşi tineri şi-n căutare de carne proaspătă (de vită, dacă se poate, un kilogram, tovarăşe!). Mama lui Iisus din Galaţi, care aşteaptă minunile de la copil, poate chiar mai îndreptăţită decît aia care le caută la Guvern sau Preşedinţie. Nu-l uit pe Petre Roman, care nu-i mai lasă nevestei toată averea, deşi ea e bolnavă în spital din cauza lui *(update:* s-a externat şi e hotărîtă să lupte, deşi îndurerată!). Doamna s-a făcut bine, însă la nici o sută de kilometri distanţă, sate întregi îşi numără mîinile şi picioarele cînd se trezesc din somn. Ca nu cumva să fi venit peste noapte hoţii de organe, de care vorbeşte şi o legendă nou-nouţă, dar deja obişnuită cu rujul şi fondul de ten de la şapte seara.

Ajunşi aici, nu pot să nu ridic de pe jos povestea tragică a macaralei prăbuşite peste maşini nevinovate. Deşi un cetăţean vigilent sunase şi la poliţie, şi la inspectoratul pentru construcţii, care nu se ocupă, oricum, de macarale, ci de turnuleţe stil pagodă. Pe care localnicii dintr-un sat de cîmpie din sud vor să le vîndă turiştilor pasionaţi de arheologia recentă a populaţiei rrome. Care, altminteri, nu ştie dacă să se mîndrească au ba cu Adrian Mutu, pe care ziarele „din peninsulă" îl fac ţigan pentru o şmecherie pe teren. Iar presa română citează indignarea fanilor italieni, pe care îi îmbracă festiv în costumul cu papion al liderilor de opinie. Am zis *papion?* N-am vrut, asta era din alt film, acela al liberalilor plecaţi în turneu prin oraş cu funda la gît, după ce preşedintele l-a înjurat de mama Europa pe premier. Măi, trend-setter-ilor! Măi, politicienilor, cum ar zice Exarhu... Dar nu ne plîngem: altfel cum află poporul ce trebuie să poarte mîine la piaţă? *Aux noeuds papillons, citoyens!*

Pe lîngă toate astea, în caz că aţi uitat, plutesc dînd din cap a dojană fantomele decedaţilor în accidente rutiere. Nu toate. Doar acelea care reuşesc să treacă de bariera magică a celor doi-trei morţi, care desparte accidentul luminat de reflectoare de acela anonim, binecuvîntat doar de atenţia tablagiului care îşi notează detaliile măcelului după principiul „una bucată picior pe carosabil". Apropo, sper că n-aţi uitat că „viteza şi imprudenţa ucide", la concurenţă cu copacii de pe marginea drumului şi cu graba de a ajunge la meci. Unde lumea încă mai dă cu pietre în geamurile autocarului echipei Dinamo... Semn că totuşi sînt lucruri rezistente la uzura civilizaţiei. Apa trece, pietrele rămîn. Că mai sînt încă multe capete de spart!

După ce cad primele ştiri peste tine, astea mai mari şi mai grele, aşezate mai sus, găseşti şi cîteva bucăţi de viaţă, să-i zicem normală. Îmbogăţiţii la loterie. Adică şefii loteriei, nu jucătorii, exact aşa cum zicea şi imaginarul colectiv (colectiv, da' deştept, vezi, nene?). Trecerea în ilegalitate

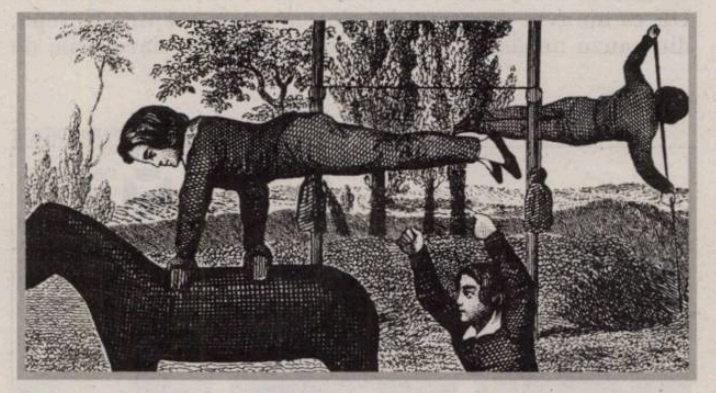

a luptelor de cocoşi şi cîini (doamnă Udrea, ăştia nu mai ştiu cum să vă prindă!). Creditele fără avans, care în sfîrşit permit şi greierilor să-şi ia casă, nu doar furnicuţelor. Vaccinul pentru o boală gravă sau alta, prezentat în premieră în România, unde joacă cu casa închisă. Casa de sănătate, care iar nu mai compensează. Care iar ne indignează. Care, ca să zic aşa, încinge prompterele naţiunii şi face inutil clăbucul de la săpun, care poate fi înlocuit cu clăbucul de la televizor, luat direct de la gura comentatorilor.

Între toate ştirile astea teribile, vestea că vin Rolling Stones e ca anunţul că grindina ucigaşă conţine apă pură în proporţie de 99,9%. Cui îi pasă, pe aşa o criză politică? Şi totuşi, ca rocker întîrziat (dar nu mai întîrziat ca ei!), îmi pare totuşi cea mai importantă veste a săptămînii. Şi nu uitaţi de ce vin: c-am vorbit la telefon. Pe Stones îi aduce o companie de telefonie mobilă. Am plătit pentru ei vorbind despre toate prostiile din lume şi de la televizor.

Şi-acum, ca pedeapsă, o să mai şi ascultăm. O ştiţi p-aia cu *„satisfaction"?*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Bush, urmaşul lui Bolivar

Violentele manifestaţii antiamericane care au însoţit săptămîna trecută vizita preşedintelui Bush în cinci ţări din America Latină nu au fost o surpriză pentru înaltul oaspete. Într-un sondaj recent, efectuat de *BBC World Service,* 64% dintre argentinieni, 57% dintre brazilieni, 53% dintre mexicani şi 51% dintre chilieni au o opinie „foarte proastă" despre influenţa americană pe continent. Departamentul de Stat, dar şi Serviciile secrete au susţinut numeroasele dictaturi din ţările lor, contribuind chiar la instalarea lor, şi au sprijinit cu instructori în camerele de tortură represiunea împotriva opoziţiei. Cu un asemenea dosar, e greu de văzut în preşedintele american un apostol al democraţiei. În ceea ce priveşte economia, Statele Unite şi-au apărat interesele, fără a ţine seama de realităţile economice şi perspectivele politice din ţări unde sărăcia ameninţă să devină explozivă. Partidele de stînga cîştigă alegerile din ţările Americii Latine, promiţînd rezolvarea inegalităţilor pe care dreapta nici nu le observă.

Cînd a devenit preşedinte, Bush a promis că va face din relaţiile cu America Latină o preocupare centrală a politicii sale externe. Atentatele din septembrie 2001 şi invazia Irakului au modificat priorităţile. La sfîrşit de mandat, preşedintele vrea să recupereze timpul pierdut, într-un moment cînd puterea Statelor Unite, care este la fel de impresionantă, nu mai e însoţită de admiraţie. Au rămas doar invidia şi poate frica. În acelaşi timp, locuitorii ţărilor din America Latină alcătuiesc cel mai serios procent de imigranţi – legali şi ilegali – în Statele Unite. Părerea proastă nu e o piedică în calea dorinţei de a se lipi de visul american şi celălalt motiv major de nemulţumire care se referă la politica dură a autorităţilor din Statele Unite faţă de imigranţii ilegali. E un discurs destul de greu de descifrat: „După ce că nu ne place de voi, voi nici nu ne lăsaţi să ne aciuim pe aici". Pasiunea acestei revolte o scuteşte de nevoia de a avea logică. Ca să se apere, Statele Unite ridică un zid pe graniţă.

Vizita preşedintelui Bush ar fi urmat să demonstreze disponibilitatea de a discuta problemele concrete ale relaţiilor bilaterale. Dar nemulţumit de o eventuală identificare cu un comis-voiajor, Bush şi-a depăşit intenţiile iniţiale şi, spre uimirea analiştilor, a folosit de şase ori sintagma „justiţie socială", a spus că America vrea să „ofere ajutor celor săraci şi marginalizaţi", ba chiar a afirmat, la un moment dat, că americanii din Nord şi din Sud luptă împreună – „fii şi fiice" – pentru a „completa revoluţia" declanşată de Washington şi Bolivar.

Împrumutînd clişeele stîngii radicale, el a dorit să contracareze influenţa lui Hugo Chávez, preşedintele Venezuelei, şi el în turneu prin vecini, întîmpinat însă de mari mitinguri de simpatie, chiar şi în ţări unde la putere nu se află tovarăşii lui de idei marxiste cu expresie creştină. În timp ce demască „lăcomia şi ipocrizia americană", Chávez oferă bani adevăraţi unor ţări cu bugete fragile (a răscumpărat datoria publică a Argentinei), campanii de prevenţie medicală, de alfabetizare, controlul preţurilor la bonurile de masă. Văzut de Chávez, socialismul secolului XXI este o „combinaţie dintre economia de stat, ajutoare sociale generoase, preşedinţie pe viaţă, guvernarea prin decrete, teorii şi practici autoritare şi nesfîrşite gîlcevi cu Washington-ul" (Jorge C. Castaneda, fost ministru de Externe în Mexic). Preluînd mesajul revoluţionar de la Fidel Castro, Chávez polarizează speranţele nemulţumiţilor (şi aceştia sînt mulţi), iar faptul că, spre deosebire de omul bolnav de la Havana, nu oferă doar cuvinte, ci şi o parte din profitul ţării sale de pe urma vînzărilor de petrol îl face credibil, îl transformă într-un rival real al preşedintelui american. Catapultat din postura de colonel pucist, dintr-o ţară de mărime mijlocie din America Latină, în cea de virtual lider al revoluţiei mondiale, Chávez îşi trăieşte sfertul de oră de glorie. El va continua revoluţia bolivariană, iar cei cărora nu le place trec graniţa în SUA. Şi asta va dura pînă cînd continuatorii lui Washington vor termina de construit zidul de pe graniţă, care să-i apere de evadaţii revoluţiei lui Bolivar.

globul cubic

Clivaje

În plină campanie electorală, se poate observa ce-i uneşte şi ce-i desparte pe francezi, la ce se gîndesc cînd votează. Pe vremuri (în urmă cu 20-30 de ani) clivajul era între stînga şi dreapta: simplu spus, stînga pleda pentru o impozitare sporită spre binele societăţii, cei care cereau să plătească mai puţin ca să consume mai mult erau de dreapta. Lumea a evoluat. Jean-Claude Kaufmann studiază într-un eseu – *Micile războaie ale cuplului* – comportamentele care divizează umanitatea, în general, şi cuplurile, în special. „Unii (unele) nu suportă ferestrele deschise, alţii – uşile închise. Unii (unele) folosesc săpunul pînă la ultima cojiţă, alţii renunţă cînd acesta îşi pierde rotunjimile. Unii (unele) nu ţin seama de zgomotele din esofag, alţii (altele) le detestă. Unii (unele) sînt gata să strîngă de gît pentru o şosetă aruncată neglijent, alţii nu-l iartă pe partenerul care nu a înlocuit sulul de hîrtie igienică sau batistele de hîrtie. Pe scurt, iubirea şi tandreţea conjugală trebuie să accepte aceste obiceiuri sau să-şi vadă de drum." *(Le Monde,* 13 februarie 2007)

Tot din această carte, cititorii află că oamenii se deosebesc prin atitudinea faţă de tubul cu pastă 9 de dinţi): unii apasă fără milă şi scot o porţie voluminoasă, alţii presează cu delicateţe tubul şi economisesc pasta. Lupta de clasă, ura de rasă riscă să fie înlocuite de către *„pouitcheurs"* şi de *„antipouitcheurs"*. Cum se aranjează noile diviziuni pe vechile clivaje: „Cei care apasă tare tubul sînt de dreapta sau de stînga? Liberalii sînt mai dispuşi decît antiliberalii să-şi lase şosetele sub fotoliu? E adevărat că altermondialiştii vor să închidă toate ferestrele, ca să crăpăm de căldură? Sînt sadici sau nu vor să accepte nici una dintre regulile elementare de igienă? Partizanii pieţei vor într-adevăr să epuizeze toate rezervele de săpun de toaletă?". Cartea nu răspunde la nici una dintre aceste întrebări. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Gînduri despre Kosovo

După aproape două secole de la Congresul de la Viena (1814-1815), „ordinea conservatoare", care accepta cedarea libertăţilor contra stabilităţii şi păcii, este definitiv aruncată la coşul de gunoi al istoriei. Acum, toată lumea pare de acord că pacea şi stabilitatea nu se pot asigura decît prin respectarea drepturilor fundamentale ale omului. Drepturile minorităţilor, ca parte a drepturilor omului, se respectă şi se impun lumii de azi cu rigoarea şi radicalitatea unui cult.

La sfîrşitul săptămînii trecute, dl Martti Ahtisaari, trimisul special al secretarului general al ONU pentru procesul de stabilire a statutului provinciei Kosovo, a constatat oficial că resursele de negociere ale celor două părţi – Serbia şi reprezentanţii albanezi ai provinciei – sînt epuizate. Dl Ahtisaari a anunţat că, pînă la sfîrşitul lunii martie, va pune pe masa Consiliului de Securitate un raport, conţinînd planul său pentru Kosovo. Vor urma consultări între membrii Consiliului şi o nouă rezoluţie, dat fiind că rezoluţia 1244 din 1999, care acoperă, pentru moment, situaţia din Kosovo, a devenit, în opinia celor mai mulţi actori politici, desuetă. Comisarul european pentru extindere, dl Rehn, a spus că europenii susţin elementele de independenţă ale entităţii Kosovo, acesta fiind un „compromis realist". Compromis, evident, nu este, căci Serbia nu acceptă în nici un fel cedări teritoriale. Firesc, aş spune. Trebuie să fii naiv sau picat din Lună să te aştepţi ca un stat european să cedeze teritorii de bunăvoie. Deşi documentele care circulă nu pomenesc, *expressis verbis,* despre independenţă, e clar că aceasta este soluţia spre care ne îndreptăm. O spun de la început, această situaţie este direct imputabilă regimului Miloşevici, care a administrat genocidar problemele minorităţilor din fosta Iugoslavie şi, în cazul acesta, problemele minorităţii albaneze din Kosovo, crezînd că principiile suveranităţii, integrităţii teritoriale şi al neamestecului în treburile interne pot acoperi epurarea etnică.

Există multe probleme pe care le ridică Kosovo şi cîteva dintre ele ar trebui aduse în discuţie. Prima: ce fel de stat va fi Kosovo? Rezolvarea cazului Kosovo nu trebuie să ne facă să pierdem din vedere scopul fundamental al acţiunii noastre (NATO şi UE) pentru Europa: creşterea gradului de stabilitate, pace şi prosperitate. Acest lucru e posibil numai dacă ţările europene sînt democraţii autentice, state de drept şi economii prospere de piaţă. Poate fi noul stat Kosovo aşa ceva? E greu de crezut, din moment ce minoritatea sîrbă trebuie păzită cu forţe internaţionale. E greu de crezut, de vreme ce nici o instituţie nu funcţionează la Priştina. E greu de crezut, din moment ce 50% dintre tinerii kosovari sînt şomeri şi hălăduiesc pe străzi, trăind din te miri ce. E greu de crezut văzînd setea de sînge a albanezilor care transformă, acum, pe sîrbi, din agresori în victime. Este foarte posibil ca, încercînd să rezolvăm o problemă, să producem alta, cel puţin la fel de mare. Albanezii kosovari, chiar dacă se disting de cei din ţara mamă sau de cei din Macedonia, nu sînt imuni la idealul destabilizator al unei „Albanii mari". După independenţă, ce va urma? Căci ar fi o naivitate să crezi că, după independenţă, statul kosovar îşi va vedea, cuminte, de reconstrucţie şi democratizare. Imediat după război, Belgradul a pierdut orice autoritate asupra provinciei, care a devenit un fel de protectorat ONU. În acest timp, kosovarii ar fi putut da minime semne de pacificare şi democratizare. Nu au făcut-o. Toată lumea, inclusiv planul Ahtisaari, cere un Kosovo stabil, democratic şi multietnic. Acesta este scopul. Mă întreb doar dacă este realizabil. E limpede că, în interiorul Serbiei, este foarte greu de crezut că acest ideal va fi atins. Dar oare în afara Serbiei, va fi el mai posibil?

A doua: ce fel de precedent stabileşte Kosovo? Există cel puţin două mesaje pe care o decizie a Consiliului de Securitate de acordare a independenţei provinciei Kosovo le poate transmite. Primul, extrem de periculos, ar fi către grupurile minoritare cu tendinţe separatiste. Puneţi mîna pe arme, luptaţi, forţaţi guvernele să comită abuzuri, provocaţi-le, apoi comunitatea internaţională va interveni şi veţi cîştiga! Al doilea, către guverne, este că actuala comunitate internaţională nu mai tolerează abuzul guvernelor împotriva minorităţilor, că nici măcar pavăza sacrosanctă a principiului

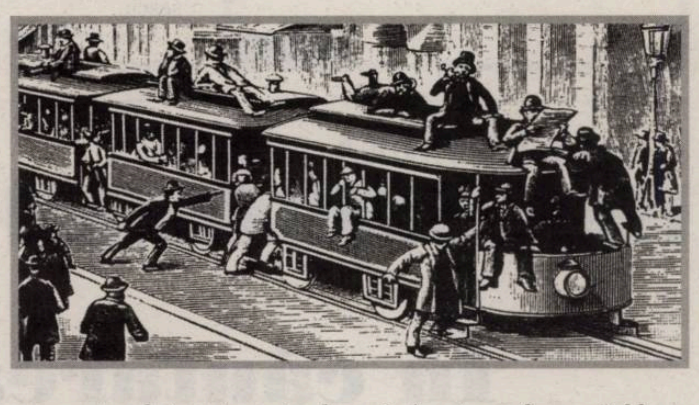

neamestecului nu te mai salvează. Acesta ar fi mesajul bun. Apoi, precedentul Kosovo va fi citit în multe feluri şi vom ajunge, oricît am încerca, la o lărgire a ariei sale de aplicabilitate, aşa cum se întîmplă mai mereu în asemenea cazuri. Cu cît se apropie dosarul dlui Ahtisaari de masa Consiliului de Securitate, cu atît interesul internaţional pentru această chestiune creşte. Peste tot sînt grupuri etnice care nutresc idealuri separatise, peste tot statele se tem de separatism ca de cel mai groaznic coşmar. Ţări din Africa, Asia sau America de Sud studiază atent cazul Kosovo, cu gîndul la ele însele. Rusia a anunţat deja că o soluţie de independenţă pentru Kosovo va fi citită ca un bun precedent pentru spaţiile conflictelor îngheţate. Tot Rusia însă va trebui să explice de ce Kosovo nu e un precedent pentru Cecenia. China examinează, şi ea, atent: problema Tibetului poate fi reaprinsă. În Consiliul de Securitate va fi greu de strîns votul necesar pe o astfel de rezoluţie. Dar nu imposibil. SUA merg decis pe calea soluţiei rapide a independenţei. În evaluările americane, situaţia a ajuns la un punct la care actualul *statu quo* nu mai poate fi menţinut, iar revenirea la *statu quo ante* nu e dorită de nimeni. Logica simplă spune că, în acest caz, trebuie să mergi înainte, iar înainte nu e decît independenţa provinciei Kosovo.

ready made

„Dacă eşti tu mut, avem să fim muţi mutual."

(Titu Maiorescu către I. Meşotă, în Titu Maiorescu, *Jurnal şi Epistolar,* vol. VI, Editura Minerva, 1986)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

33°

Să-ţi tatuezi un rac,
însemnul zodiei tale,
ce,-n păru-ţi, cam sărac,
pubian, îşi taie cale

spre craterul vulvar,
numit şi fofoloancă
(într-un limbaj vulgar),
iar tu să stai pe-o bancă

şi (dintr-un scurt roman
ce povesteşte viaţa
bătrînului Onan
ce făcea labă-n piaţa

Athenei) să citeşti, –
pe cînd pe rac, sub fustă,-l
simţi cum, cu tandri cleşti,
te-amuşină şi gustă.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Spre o *re-vrăjire* a lumii

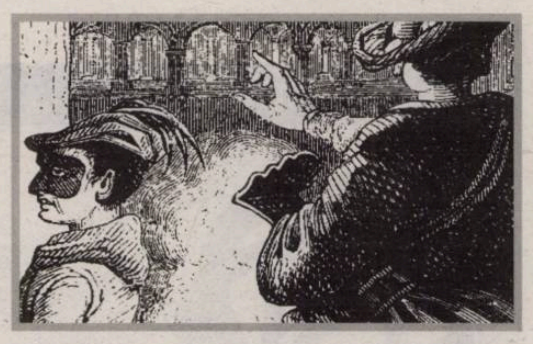

La mijlocul anilor '80, cînd Marcel Gauchet scria despre *le désenchentement du monde,* se părea că *dez-vrăjirea* lumii reprezintă un impas iremediabil. Societăţile moderne, prinse în goana tehnologizării, a egalităţii de şanse, a scopului precis, a mijloacelor trepidante şi a ieşirii din spirit, păreau a se fi dezbărat de religie cu totul. În Occidentul catolic şi protestant, laicizarea cucerea zilnic redute; de la pilula anticoncepţională la concubinaj, de la minorităţi sexuale la pop-star-ul Madonna făcînd din altar decor pentru videoclipuri *(Like a prayer,* evident), totul părea a merge spre declinul crucii. În Orientul european ortodox era şi mai teribil; cunosc o ţară – şi dvs.? – în care culmea libertăţii pentru *o* generaţie întreagă de *teenager*-i atei prefabricaţi era ca, în seara de Paşti, să treacă pe la Alimentară şi să cumpere ţigări Snagov şi vodcă poloneză, apoi – cu arsenalul camuflat – să intre la biserică şi să-şi facă totuşi cruce, iar în cele din urmă să meargă la discotecile organizate de UTC taman în noaptea Învierii unde, dacă se putea, o şi trăgeai puţin de breton pe Maricica.

Dar nu despărţirea de vechea ordine spiritual-religioasă a lumii era atunci marea spaimă, ci impresia că, odată cu ea, omul îşi pierde ceva din candoare şi din pace. Erau vremurile în care fraza *Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc,* intens repetată pe un post de radio de la care aşteptam *adevărul* (frază despre care Mircea Iorgulescu, mai apoi, va spune că nu apare la André Malraux) anunţa abia posibilitatea unei salvări. Tocmai pentru că părea pe cale de dispariţie, religia putea fi soluţia la toate: la foametea din Etiopia, la cursa înarmărilor, la şomajul din Vest, la demenţa lui Ceauşescu.

La douăzeci de ani distanţă, nu mai sînt atît de convins că religia, prin ea însăşi, aduce pacea. Ba încă mi se pare că haremul de staruri & starlete al anilor '80, în care se înghesuiau – cum spuneam – Madonna, Blondie, Joan Jett, Irene Carra, Cindy Lauper, Cicciolina, Bonnie Tyler sau Manuela Hărăbor, rămîne totuşi mai *uman* decît cele 99 de fecioare care-l aşteaptă în ceruri pe martirul generic musulman sau decît fecioara de la Tanacu, moartă pe crucea unui primitivism înfricoşător.

Cînd Marx, Mahomed şi Iisus ies şi se bat în stradă

Azi pare-mi-se că, la scară planetară, *(neo- & ultra-)* conservatorismul generaţiei născute în ciuda pilulei este în plin avînt. Dar mişcarea de fond e mai presus de religie. Nu religia e vinovată de crimele, prostiile sau fraudele morale comise în numele ei – ci cei care o amestecă, conştient sau nu, într-un distilat mult mai perfid, în care intră şi *o anume*-tradiţie, *o anume* memorie, *o anume* istorie, *un anume* naţionalism, *o anume* revanşă. În acest cocktail, religia e doar factorul legitimator al greţei faţă de alteritate.

Cîteva exemple. În anii '30 şi '40 ai secolului trecut, armata japoneză, în marşul său început triumfal (şi sfîrşit, cenuşiu, la Hiroshima şi Nagasaki) a luat după ea, într-un sistem sofisticat de bordeluri, circa 200 de mii de femei (chinezoaice şi coreence, dar şi thailandeze, filipineze, taivaneze ş.a.), reduse la statutul de sclave. Multe dintre ele, după război, au depus mărturie. În 1993, Guvernul nipon a recunoscut responsabilitatea ţării pentru acest episod tenebros. Dar actualul prim-ministru nipon Shinzo Abe (care începuse promiţător în octombrie trecut, făcînd o vizită „istorică" în China şi Coreea de Sud) a avut recent o revelaţie: nu există „dovezi clare" că respectivele femei ar fi fost obligate. Poate că au urmat soldaţii de bună voie! Obrazul dezonorat al armatei naţionale e astfel spălat!

În Turcia, cu spălarea obrajilor naţiei este responsabil articolul 301 al Codului penal, care interpretează anumite subiecte – cum ar fi să discuţi despre genocidul armenian din 1915, de exemplu – drept ofense aduse *turcităţii*. În Italia, patriotismul local s-a reşapat într-un punct pe care părea că-l uitase toată lumea: aducerea în discuţie a unor teribile crime (din păcate, credibile) pe care partizanii lui Tito le-ar fi comis, la mijlocul anilor '40, în regiunea de graniţă cu fosta Iugoslavie. În Franţa, periferia urbană e mai în primejdie decît, pe vremuri, Linia Maginot şi, deşi nimeni nu vorbeşte în termeni religioşi sau rasiali, fapt este că, oricum, candidatul Sarkozy a împrumutat de la candidatul Le Pen măcar ideea conform căreia „cui nu-i place în Franţa să plece de unde a venit". Şi pînă şi în Danemarca – ţară altădată paşnică şi plină de bere, brînză feta şi ceţuri hamletiene – un întreg cartier din Copenhaga ia foc, după ce un fost centru de tineret (clădirea Ungdomshuset, prin care au trecut, pe la 1910, Lenin şi Roza Luxemburg şi care în 1982 fusese ocupată de o salată ciudată de anarhişti, marxişti, punkişti ş.a.) a fost dată de primărie unui pastor evanghelist care spune, *no more, no less,* că Dumnezeu însuşi i-a spus să cumpere incinta, ca s-o purifice.

Drept care, poate ar trebui să aşteptăm şi noi vremea apropiată în care, în România, toate bisericile locale se vor decide şi ele să intre pe faţă în dezbaterile politice şi electorale.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

În căutarea „binelui"

„Străinătatea" ca loc al bunăstării şi al „chiverniselii" facile a constituit întotdeauna un miracol. Nu este vorba aici numai de o altă ţară, cel puţin pentru oamenii secolului al XVIII-lea, ci şi despre orice alt „spaţiu" depărtat şi mai puţin cunoscut care capătă, în minţile lor, reprezentările unui „bine" sperat. Pleacă în căutarea acestui „bine", ţăranii fără pământ, fetele fără zestre, văduvele fără familie, femeile părăsite, meşteşugarii săraci şi negustorii ambulanţi. Drumurile lor sînt totuşi atît de diferite, iar „binele" visat se află pentru fiecare în altă parte. Ţăranii, fetele, văduvele, femeile se îndreaptă către oraşul sau tîrgul cel mai apropiat, în căutarea unei slujbe, a unui loc la stăpîn, calfă într-o prăvălie, doică într-o casă boierească, slujnică la vreun negustor bogat, fecior bun la toate pe lîngă un mare boier. Oraşul reprezintă bunăstarea, speranţa, dorinţa de a-şi schimba destinul potrivnic, de a înlocui foamea c-un codru de pîine zilnic şi zdrenţele cu papuci, cămaşă şi tivilichie. Elena părăseşte satul natal, Hurezi, forţată de sarcina ce începe să se întrevadă. Pentru a evita ruşinea şi dezonoarea, se refugiază şi se pierde în anonimatul Bucureştiului unde intră doică „la o cocoană"; Neaga din Vlăiculeşti, judeţul Ialomiţa, „s-au băgat doică la o casă cinstită", tot din Bucureşti, după doi ani de căsătorie, în care soţul, Anastasie Dăscălescu, i-a risipit zestre şi-apoi s-a „însoţit el cu volintiri şi oameni de ai răzmeriţei", lăsînd-o „fără de cheltuială"; Bălaşa fata speră că slujba în casa grămăticului Riga, pe lîngă mama acestuia, îi va aduce o zestre; Nicolae Datco din Cîmpina o convinge pe Dumitrana că de-l va lăsa să vină la Bucureşti, cu siguranţă, va găsi ceva de „chiverniseală"; după nouă luni se află însă tot scăpătat şi se „învoieşte" cu soţia să plece, de astă dată, la Iaşi, sub pretextul că acolo „îl ştiu multe obraze" şi îl vor ajuta „să se chivernisească" etc.

Meşteşugarii şi negustorii depăşesc cu mult acest orizont. Bucureştiul reprezintă pentru ei mizeria din care n-au reuşit să iasă şi, atunci, îşi imaginează că trecerea frontierei devine singura soluţie pentru a depăşi criza economică pe care o parcurg şi de pe urma căreia suferă mai ales familiile. Se pleacă cît mai departe, în locuri despre care au auzit că pot aduce profit, oraşe unde ar găsi de lucru, unde se poate cîştiga „mai cu folos". Paşii îi poartă către Constantinopol, Adrianopol, Braşov Sibiu, Iaşi, Viena (Beci), Chişinău, Moscova. Petco, croitorul din mahalaua Gorganului, mărturiseşte că „pentru bir şi neajungerea chiverniselii au fugit la Moldova un an şi opt luni ca să-mi agonisesc chiverniseala". Tot pentru chiverniseală pleacă şi Apostol topcibaşa, el alege Odrii (Adrianopol) unde rămîne zece luni, lăsîndu-şi soţia şi copila în mahalaua Stejarului; Pîrvul cafegiu din mahalaua Mihai vodă se hotărăşte să plece în căutarea norocului la Ţarigrad (Constantinopol) şi, pentru că nu are bani de drum, îşi vinde singurul lucru de valoare deţinut, o suia de argint. Un călător mereu pe drumuri se dovedeşte a fi Bunea din satul Dobroşeşti, judeţul Ilfov. Mai întîi vine în Bucureşti, se aşază în mahalaua cu Svinele şi „poslueşte" pe la unii şi pe la alţii. Din poslušanie în poslušanie se alege cu-o nevastă şi cu slujba de diacon. Destul de bine pentru un ţăran sărac, dar puţin pentru Bunea ce pleacă în căutarea unui „bine" numai de el ştiut în ţara Moldovei. Şi rătăceşte timp de 17 ani prin Iaşi, Rădeşti, Floreşti şi alte sate, înainte de a reveni în mahalaua cu Svinele şi la Ştefana ce încă îl aştepta.

Speranţa îi conduce pe oamenii secolului al XVIII-lea spre tărîmuri nebănuite. Disperarea şi dorinţa de a scăpa de sărăcie şi scăpătăciune le conduc paşii şi le dau curajul de a-şi părăsi căminul, familiile, copiii, stabilitatea. Preţul plătit pentru această „îndrăzneală" se dovedeşte uneori destul de amar. Dar despre avantajele şi dezavantajele unei „călătorii" în căutarea „binelui", în numărul viitor.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Greyhound 2007

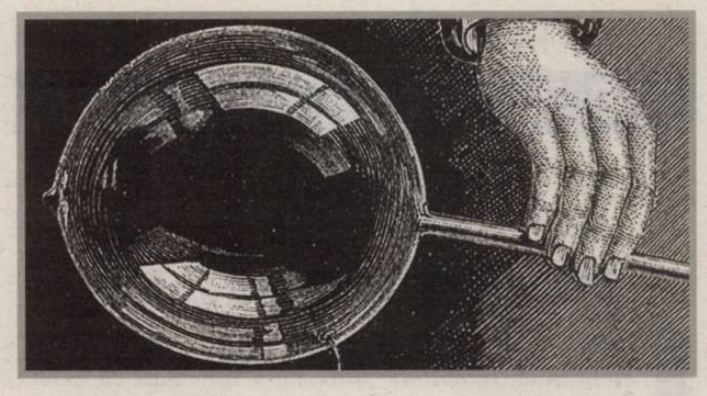

Bun venit la frumosele zile de odinioară. Nu am mai mers cu Greyhound de la furtună încoace, dar schimbarea e uimitoare. Patru puşcăriaşi, cu tricouri albe şi jeans suflecaţi, s-au îndreptat către fundul autobuzului, urmaţi de cîteva femei tatuate, de varii vîrste şi dimensiuni, şi de doi copii. Eu m-am aşezat mai în faţă. Pe partea cealaltă a culoarului dintre scaune şedea o femeie între două vîrste, cu o fătucă de vreo 12 ani, iar în spatele ei – un bărbat cam de vîrsta ei, cu un puşti de 6 ani. Şoferul şi-a făcut numărul – ăla cu nu fumaţi, nu beţi, nu daţi muzica tare – şi am pornit.

Femeile din spate s-au lansat într-un zgomotos exerciţiu, punctat cu obscenităţi la fiecare două vorbe, şi rîzînd de parcă ar fi spus cele mai spirituale lucruri din lume. Ceea ce spuneau – cum aveam să aflu de îndată ce am ciulit urechea – era că ele sînt împotriva poliţiştilor şi a lumii întregi, că sînt refugiate din New Orleans şi că n-or să înghită nici un rahat, de la nimeni. Făceau ca elicopterul, zgomot pe care îl absorbiseră din ziua în care fuseseră salvate pe calea aerului şi făceau mişto de Houston, unde locuiau acum. Se întorceau la New Orleans ca să-l ia din nou în stăpînire, pentru că n-or să lase nici un (introduceţi aici lista completă de denumiri rasiale jignitoare) să le ia ce-i al lor. Un copil începu să se smiorcăie şi maică-sa sau altcineva i-a strigat: „Ia mai taci în... mea din gură! Treci la culcare!“. Chestia asta a fost urmată de ceva ce suna a palmă, spre aprobarea generală a hoardei gîgîitoare.

Cam la jumătate de oră de astfel de voiaj, beutura sau drogul sau ce-o fi fost chestia aia, care le făcea atît de veseloase, se învîrtoşă şi mai şi, aşa că fumul de ţigară începu să se prelingă către noi prin autobuz. Şoferul o avertiză pe fumătoare să stingă ţigara, şi atunci cînd tot ce obţinu fu doar un potop de vorbe de ocară, dădu drumul la aerul condiţionat, aşa că întreg autobuzul deveni un soi de congelator. Nu le opri pe gîgîitoare, dar noi, ceilalţi, am îngheţat pînă la oase.

Vecinii mei purtau o conversaţie cu voce joasă despre cît de proaste sînt şcolile din New Orleans şi cum or să plece ei din oraş, de îndată ce or să facă rost de bani. Am prins din zbor cîteva vorbe despre cum tratau autorităţile „comunitatea neagră“ din New Orleans, dar sunau de parcă ar fi fost citite dintr-un ziar. Oamenii erau din clasa de mijloc şi se dădeau de ceasul morţii să demonstreze că nu au nimic în comun cu scandalul din spate.

Cînd frigul deveni de nesuportat, mi-am luat canadiana din rucsac şi mi-am pus-o pe mine. Ceilalţi se chirceau şi atît. Părinţii se trăgeau mai aproape de copii, în căutare de puţină căldură. Dar nimeni nu spuse nici o vorbă, nici şoferului, nici scandalagiilor din spate. Frica domnea în autobuz. Autobuzul nu era nimic altceva decît un microcosmos al oraşului de azi.

traducere de Ioana AVĂDANI

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Un american la Bucureşti

Atît eu, cît şi redactoarea emisiunii ascultam cu reală plăcere povestea tînărului american, de origine română, venit în România pentru a-şi regăsi originile şi a face afaceri. În plus, tînărul se căsătorise cu o fată din Humuleşti şi acum vorbea minunat româneşte. O poveste frumoasă, tocmai bună de dat pe post.

– Şi cum îţi petreci timpul liber? – se interesă redactoarea emisiunii. Ai fost şi prin ţară, ce mai cunoşti din România?

– Mergem la ţară, la socri. Am fost de multe ori. E foarte frumos, la Humuleşti şi toată zona aceea...

– O, daaa! – am exclamat noi visători.

– E atîta linişte şi oamenii sînt atît de plăcuţi, diferit de oraş, parcă ar fi altă lume. E foarte odihnitor acolo!

– Da, daaa! – am exclamat noi, mîngîiaţi pe identitate şi cu ochii în amintirile din copilărie.

– Deci îţi place la noi la ţară? – mai spuse redactoarea, mai mult a confirmare decît ca întrebare.

– Nu! – veni răspunsul sec şi liniştit. Acolo e foarte bine pentru odihnă, cum se spune... e turism. Îţi face plăcere să treci pe acolo, dar eu mă plictisesc acolo. Eu sînt născut la New York, mie îmi place Bucureştiul!

– Îţi place Bucureştiul!? – am exclamat noi în cor, aproape cu lacrimi de deziluzie în glas. Toată poezia se spulberase. Ce ţi-e şi cu americanii ăştia, să dea Humuleştiul lui Creangă pe Bucureştiul lu' Mitică!

– Da, îmi place foarte mult. Este un oraş adevărat, e viu, are de toate. Dacă mă scol la 3 noaptea şi am chef de o shaorma, pot să mă duc să-mi iau o shaorma. Sau spectacole, cărţi, oameni pe străzi, maşini...

– Nu te deranjează circulaţia din Bucureşti? – a întrebat redactoarea, de acum prudentă.

– Nu, de ce să mă deranjeze? V-am spus, sînt născut în New York, îmi plac zgomotul, agitaţia oraşului, fără astea mi se face somn... Da, înţeleg ce vreţi să spuneţi: adică e dezordine, maşinile în Bucureşti fac dezordine, vreţi să spuneţi. E adevărat, am observat şi eu. O să se liniştească cu timpul, aşa este în marile oraşe, o să vedeţi, nu trebuie să vă speriaţi.

A urmat un elogiu al Bucureştiului cum nu mi-a mai fost dat să aud, povestit cu plăcere simplă şi spirit de observaţie straniu – adică atît de străin de mine încît mă întrebam cine era născut în Bucureşti, eu sau el? Erau multe lucruri pe care nu le ştiam, clădiri şi instituţii de care habar nu aveam că există în Bucureşti. Dar mai ales erau semnificaţii diferite, oamenii şi locurile însemnau altceva pentru el şi îl atrăgeau astfel în modul cel mai firesc cu putinţă. Acolo unde eu vedeam pierzanie, dispariţia oraşului, el vedea apariţia urbanului în România, acolo unde ochii mei priveau cu nostalgie amurgul, privirea sa întîmpina cu extaz răsăritul.

Cîteva zile mai tîrziu, poate şi sub impresia acestei discuţii, am luat-o încet pe jos prin cartierul copilăriei mele. Nu mai fusesem de peste zece ani pe-acolo. Afară de blocul nostru interbelic şi patru căsuţe de mahala uitate într-un capăt de stradă, nu mai rămăsese nimic. Mai mult, nici străzile din jur nu mai existau, presărate cu vile şi blocuri de birouri, răsărite în orice spaţiu liber şi orientate în toate direcţiile cu putinţă. Despre parcul din colţul străzii, cu dudul său imens în mijloc, nici nu mai e cazul să vorbesc...

Mă plimbam în susul şi în josul străzii copilăriei mele şi mă simţeam rătăcit. Şi încercam să-mi explic acest sentiment de rătăcire. Îmi dădeam seama că, atunci cînd au venit urbaniştii lui Ceauşescu şi au croit noul bulevard Titulescu, amputînd astfel capătul străzii noastre şi al altora din cartier, a fost o imensă sîngerare, dar *corpul oraşului* a rămas în cele din urmă viu. Cu amputări şi cicatrici, dar acelaşi. M-am regăsit în el cu şi mai multă frenezie parcă, poate pentru a compensa ceea ce dispăruse. Acum însă mă simt rătăcit, pierdut. Şi trist. În cartierul copilăriei mele am văzut moartea Bucureştiului. Nu pentru că cineva a venit să muşte din trupul său, nu pentru că piaţa imobiliară a capitalismului ar fi mai rea decît sistematizarea comunismului, nu (doar) din cauza totalei lipse de memorie şi de metodă a noilor urbanişti, ci pur şi simplu deoarece toate cele patru căsuţe din capul străzii erau pustii. Muriseră şi acum aşteptau, firesc, să fie îngropate în betonul unor blocuri de birouri. Deoarece în 1990 nu a murit doar comunismul, ci o întreagă lume, seculară, în care ne născuserăm deopotrivă şi noi, şi străbunicii noştri, şi oraşul. Iar *această* lume nouă (pe care unii o numesc postmodernă, alţii postindustrială, postcapitalistă şi aşa mai departe) nu mai are nevoie de *acel* Bucureşti, el murind astfel de moarte naturală. Ceauşescu ar fi, acum, anacronic...

Iată însă că fără ştirea mea, fără ştirea multor altora ca mine, Oraşul a recuperat această distanţă, mai repede decît locuitorii săi, instalîndu-se în noua Lume Nouă cu insolenţa proaspetei sale tinereţi. În aşa măsură încît acum poate oferi delicii unui tînăr yankeu venit din bătrîna Lume Nouă.

Nu, nu este „boema“ lui Aznavour. E ceva mult mai crepuscular...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei PIPPIDI

SOS București

Țară macrocefală

În dimineaţa zilei de 3 martie, la televiziunea Prima, emisiunea *Imobiliar/Blitz* ne-a informat că există două proiecte de a lărgi capitala la dimensiuni megagalactice, prin înglobarea localităţilor din jur. Deci, unul din aceste planuri, al opoziţiei, ar înghiţi 93 de localităţi din Sectorul Agricol Ilfov. Celălalt, susţinut de Guvern, se mulţumeşte cu 62!

Aceste veşti foarte grave ne-au fost date calm, ca şi cum i-ar interesa numai pe cei care au de cîştigat din creşterea preţului locuinţelor. Oameni care cred că acest oraş e uşor de transformat, oameni dintr-o specie cu care am tot avut de-a face înainte de 1990 nu se preocupă deloc de sensul evoluţiei istorice a Bucureştilor. Nu e prea tîrziu, poate, să le recomand lectura unei cărţi postume a marelui geograf Vintilă Mihăilescu care tratează tocmai această problemă (Editura Paideia a publicat-o în 2003).

De la sîmburele pe care l-a reprezentat Cetatea Dîmboviţei, apărată de întărituri şi de mlaştini, Bucureştii s-au dezvoltat prin aglutinarea satelor, unul după altul, coborînd de pe dealuri la şes. Între măsurile de ordine luate de domnii fanarioţi a fost şi acea hotărîre a lui Alexandru Ipsilanti (1774-1782) prin care se stabilea limita pînă unde se întinde oraşul. Mai trăiesc încă bucureşteni pentru care hotarul de nord al Capitalei trecea prin străzile Viişoarei şi Povernei, ale căror nume arată că erau acolo terenuri cultivate cu viţă de vie, poate şi livezi de pruni cu cîte o velniţă de rachiu. Într-o fotografie pe care n-o mai găsesc în maldărele de hîrtii de pe biroul meu, cortegiul funebru al lui Carol I s-a oprit în Piaţa Victoriei, încadrată de ultimele case de pe bulevardul Colţei (Lascăr Catargiu), avînd în faţă desişul de pădure în care se vor decupa Şoseaua Jianu (B-dul Aviatorilor) şi parcul care o desparte de Şoseaua Kiseleff. Oraşul vechi – nu mai vechi decît începutul veacului XX – a fost construit pentru 340.000 de locuitori. Densitatea populaţiei pe-atunci era, în cea mai mare parte a suprafeţei sale, de 50-100 locuitori/km^2. Recensămintele următoare, deşi au înregistrat o creştere rapidă, au rămas încă sub 1 milion: 500.000 în 1920, peste 800.000 în 1941, aproape 900.000 în 1948. Cifra din 1989 era 2.318.000 şi acum ni se anunţă că, prin această reformă, se va ajunge la trei milioane!

© R. Avram

E clar: Bucureştii se înăbuşă în rama lor prea strîmtă. Soluţiile încercate, reducerea spaţiilor verzi şi înălţarea blocurilor peste P+10 nu sînt acceptabile. Altă rezolvare, prin înlocuirea construcţiilor vechi cu altele noi, după acelaşi sistem care distruge cimitirul Bellu, ca să facă loc noilor generaţii de morţi cu pretenţii, este chiar situaţia pe care o denunţăm aici. Şi atunci, ce mai rămîne de făcut decît extinderea oraşului? Anexarea zonei periurbane ar însemna prelungirea razei pînă la cca 50 km de la centru: spre nord pînă la cursul Ialomiţei, spre sud pe linia Călugăreni-Comana-Mironeşti-Hotarele, la vest pînă la Potlogi şi Găiseni, la est pînă la Sineşti, Plătăreşti şi Budeşti (ultimul dintre aceste sate fiind deja declarat oraş).

Opoziţia e suspectată că propune această transgresare a vechii centuri pentru a da ruralilor un statut de alegători care ar aduce PSD-ului conducerea municipiului. Dar şi primarul general este ispitit de anexarea satelor din SAI, fără a înţelege că extinderea oraşului dincolo de o limită raţională ar pune probleme insolubile de dotare cu pavaj, canalizare, apă curentă, electricitate, transport spre locurile de muncă etc.

Dimpotrivă, numai decongestionarea Capitalei, trimiterea prisosului de populaţie la ţară, delegarea unor funcţii şi transferarea unor noduri instituţionale înafară pot să salveze oraşul. Deocamdată, aglomerarea de maşini care, pentru ore întregi, blochează arterele centrale este un semn că nu se mai poate continua aşa. De ce trebuie Bucureştii să fie o metropolă? Polonia are aproape 38 de milioane de locuitori, din care în Varşovia trăiesc cca 1.700.000. Numai ţările „în curs de dezvoltare“ au capitale disproporţionat de mari. În ultima vreme, aviditatea promotorilor a început să dreneze provinciali şi imigranţi la extremitatea estică a oraşului, între Voluntari şi Afumaţi. Aspectul acestei zone ne lasă să vedem cum va arăta Marele Bucureşti cînd se vor realiza proiectele despre care am aflat.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

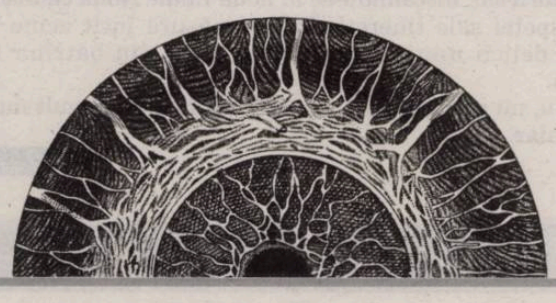

Prin biblioteci

Existenţa personajului iese din obişnuit, chiar dacă s-a petrecut în cea mai mare parte printre cărţi. Alberto Manguel s-a născut la Buenos Aires în 1948, a peregrinat prin Italia, Franţa, Anglia, Tahiti, a dat cîţiva ani iluzia că s-a stabilit în Canada, dar a venit în sudul Franţei unde şi-a cumpărat o casă, îndeajuns de confortabilă şi de încăpătoare încît să-i adăpostească biblioteca (vreo 30.000 de volume, după propria-i mărturisire). În 1996 i-a apărut *O istorie a lecturii*, carte de mare succes internaţional. Publicul a fost sedus de erudiţia lui niciodată agresivă sau intimidantă, de libertatea vertiginoasă a asocierilor, de savoarea parantezelor şi a digresiunilor sau de pasajele cu caracter de confesiune, graţie cărora autorul devenea o prezenţă apropiată, aproape fraternă. Au urmat, într-un ritm tot mai accelerat, o suită de cărţi, despre lectură bineînţeles, dar şi eseuri despre Stevenson, Kipling, Borges sau un *Dicţionar al locurilor imaginare*. Reţeta din *O istorie a lecturii* este reluată acum în *Biblioteca, noaptea* (titlul sugerează, printre altele, că biblioteca este cu deosebire în timpul nopţii un spaţiu al reveriei şi al fantasmelor). Fiecare capitol se învîrte în jurul unei teme, desemnată cel mai adesea la modul metaforic. Autorul vrea de această dată să reconstituie o istorie a bibliotecilor, dar sparge în permanenţă cronologia şi acordă încă şi mai multă pondere evocărilor şi mărturisirilor. Face, nu încape îndoială, operă de vulgarizator, dar ţine ştacheta sus, cu riscul de a-i descuraja pe cititorii grăbiţi sau leneşi.

Instructivă, cartea este cu siguranţă, chiar dacă informaţiile sînt presărate, aparent capricios, peste tot. Ştiţi cînd a fost construită, la Roma, prima mare bibliotecă publică? Ei bine, a fost inaugurată în cursul primilor ani ai domniei lui August, de către Asinius Pollion, un prieten al lui Catul, Horaţiu şi Virgilius. Prima bibliotecă publică oficială în Europa? Ambrosiana, la Milano, în 1609. Cea mai vastă enciclopedie tipărită vreodată? A apărut în China, se intitulează *Marea enciclopedie a timpurilor trecute şi prezente*, datează din 1726, a fost atribuită unui anume Jiang Tingxi (corector la curte), conţinea zece mii de secţiuni şi a fost realizată cu ajutorul unor „plăci de lemn cu imagini decupate şi caractere mobile, create în mod special pentru această lucrare“. Prima bibliotecă din Grecia antică despre care avem informaţii (sumare) cît de cît fiabile? Biblioteca lui Aristotel. Aşa cum era de prevăzut, mitul Bibliotecii din Alexandria ocupă un loc privilegiat. Ea este pusă în relaţie, pe de o parte, cu Turnul Babel, iar pe de alta cu Internetul, cu „pînza“, echivalentul de astăzi al lui *mare incognitum*. Presupun că nu voi surprinde pe nimeni precizînd că Manguel refuză imaginea unei societăţi din care a dispărut hîrtia şi, dacă recunoaşte serviciile enorme pe care le aduce tehnologia, ne atrage atenţia că şi suporturile electronice sînt perisabile; oricum, biblioteca virtuală nu are cum să ucidă plăcerea, pură şi solitară, de a răsfoi o carte. Călătoria în care ne poartă Manguel (ajutat de o bogată şi sugestivă iconografie) ne introduce în spaţiile a fel de fel de biblioteci, publice şi private, şi ne face cunoştinţă cu personaje extraordinare, precum Andrew Carnegie (fondator al peste două mii cinci sute de biblioteci!) sau Aby Warburg, care şi-a construit o spectaculoasă bibliotecă circulară unde cărţile erau aranjate după un sistem inefabil de asociaţii mnemotehnice.

Bibliotecile ridicate de multimilionarul Carnegie n-au scăpat de comentarii răuvoitoare; s-a pretins, printre altele, că aceste lăcaşuri de cultură ar fi fost create cu scopul de a controla gîndirea muncitorilor şi de a le inocula ideile şi valorile capitaliste... Aby Warburg, fiu de bancher evreu, născut la Hamburg în 1866, făcuse o ferventă pasiune de colecţionar. Avea o memorie fabuloasă şi, cînd şi-a amenajat biblioteca lui circulară, a dispus cărţile urmînd firul gîndirii sale din acele momente. Să adaug imediat că volumele erau reaşezate ulterior în funcţie de preocupările proprietarului. Orice vizitator era incapabil să ghicească de ce două titluri se găseau alături pe un raft. O ordine aleatorie pentru neofit, dar plină de sens şi de logică pentru memoria şi pentru imaginaţia lui Warburg. După ce a traversat grave crize psihice şi după ce a deschis biblioteca publicului, Warburg a murit în 1929. Patru ani mai tîrziu, după venirea lui Hitler la putere, cărţile au fost introduse în sute de cutii şi trimise în Anglia, unde au rămas la Universitatea din Londra. Peste decenii s-a încercat o reconstituire a bibliotecii, la Hamburg. E ca o copie după tabloul original, pierdut pentru totdeauna.

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide

"Pofta de lecturã"

împreunã cu

DILEMATECA şi DILEMAVECHE

Texte şi opinii de: ● *Bojan ALEKSOV (bursier Fundaţia „Humboldt", Institutul de Studii Sud-Est Europene)* ● *Maurizio BACH (Facultatea de Sociologie, Universitatea Passau)* ● *Andrei CUŞCO (doctorand, Facultatea de Istorie, Universitatea Central Europeană, Budapesta)* ● *Béatrice von HIRSCHHAUSEN (cercetător CNRS, Centrul „Marc Bloch", Berlin)* ● *Philippe WALTER (director al Centrului de Studiu al Imaginarului Colectiv, Mituri şi Simboluri, Universitatea din Grenoble)* ● *Blagovest ZLATANOV (Facultatea de studii de slavistică, Universitatea din Sofia)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Magdalena BOIANGIU*

Simpozionul internaţional „Graniţele Europei", desfăşurat în Bucureşti la Colegiul Noua Europă în zilele de 24-25 noiembrie 2006, s-a racordat la una din problemele cele mai actuale ale României, deşi, aparent, comparaţia între Imperiul lui Charlemagne şi actuala Europă unită nu se leagă de jalbele ciobanilor rămaşi cu brînza nevîndută. Dar în absenţa unei serioase cercetări istorice, a discuţiei despre etapele – puţine – în care Europa a existat solidar şi cele – numeroase – cînd s-au trasat graniţe mai mult sau mai puţin aleatorii între civilizaţie şi barbarie, nu se poate rezolva raţional nici una dintre problemele economice, politice, sociale ale actualităţii. Tratativele, dosarele, standardele, clauzele tind să mascheze dimensiunile proiectului la care au aderat 27 de ţări: un spaţiu al păcii şi al bunăstării, un mecanism instituţional adecvat cooperării din prezent, fără a uita performanţele diferite ale

Pace şi prietenie

trecutului. E important de ştiut de unde pînă unde se poate întinde acest spaţiu, dacă a mai existat vreodată, dacă ar putea fi utilizat ceea ce a fost pentru ceea ce o să fie. Simpozionul a plecat de la premisa conform căreia „procesul unificării continentului european presupune o decizie atent gîndită asupra graniţelor externe, a cursului şi a semnificaţiei acestora: unde se va termina Europa? Va include sau nu Turcia? Va include sau va exclude Ucraina, Rusia, teritoriile fostei Uniuni Sovietice, în general? Părerile asupra extinderii sînt foarte diferite. Dar nici graniţele interne nu pot fi neglijate. Ele sînt rezultatul a secole de istorie. Trebuie luate în calcul şi graniţele culturale, graniţele statelor naţionale şi graniţele care definesc regiuni istorice şi economice".

Comunicările selectate în acest număr al Dilemei vechi *nu dau un răspuns integral şi decis acestor întrebări. În ele se explică, într-un limbaj ştiinţific, presupunînd o atenţie susţinută din partea cititorului, premisele unui viitor răspuns. După ce se sting focurile de artificii, truda oamenilor de ştiinţă, propunerile experţilor, dezbaterile din comisiile de specialitate sînt chemate să asigure stabilitatea viitoarei construcţii, rezistenţa ei la cutremurele provocate de demagogia politicienilor, de surprizele climatice ale viitorului, de progresul tehnologic, de puterile în afirmare pe alte continente, de tot felul de evenimente imprevizibile.*

*Graniţele Europei îi despart uneori pe politicienii aceleiaşi ţări, alteori se poate observa existenţa euro-scepticului în discursul celor mai vajnici euro-optimişti. E riscant de pronosticat dispariţia graniţelor externe sau interne ale Europei. Am putea spera totuşi că vor fi păzite de grăniceri prietenoşi. (**M.B.**)*

Simpozionul internaţional „Graniţele Europei" s-a ţinut în Bucureşti, la Colegiul Noua Europă, între 24-25 noiembrie. Parteneri: Goethe-Institut, Colegiul Noua Europă, Centrul de Istorie a Imaginarului, Facultatea de istorie, Universitatea Bucureşti; cu sprijinul Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, al Institutului Polonez, Institutului Ceh, Maison des Sciences de l'Homme, Paris. Consultant proiect: Anca Oroveanu. Coordonator proiect: Cristina Borţun.

Béatrice von HIRSCHHAUSEN

Cum să privim diferenţele teritoriale în Europa?

Problema frontierelor Europei, în general, şi a celor din Europa, în special, este strîns legată de diferenţele geografice. A identifica o frontieră înseamnă a identifica o linie de discontinuitate între arii geografice vecine, însă definite ca diferite. Acesta e un lucru uşor cînd e vorba de o frontieră politică deja stabilită. Este mult mai dificil însă, cînd e vorba de trasarea unei linii între două grupe de state. Dar e la fel de dificil atunci cînd trebuie definite frontiere interne între arii culturale, etnice sau economice, pe scurt, între arii geografice diferite.

Încerc să arăt aici, în primul rînd, că sîntem nepregătiţi să conceptualizăm aceste diferenţe şi, în al doilea rînd, că ar fi bine şi indicat să imaginăm „instrumente" mai bune.

Ştiinţele umane şi sociale au rămas multă vreme prost echipate pentru a gîndi diferenţele geografice

Ştiinţele umane şi sociale au gîndit diferenţele teritoriale în conformitate cu două scheme principale: prima este o schemă de tip *excepţionalist*, axată în mod obişnuit pe diferenţele naţionale, şi conform căreia fiecare Stat-naţiune este înrădăcinat în singularitatea sa, ignorînd, în cel mai bun caz, singularităţile vecinilor săi şi, în cel mai rău caz, opunîndu-i-se în termeni contrastivi. Aceeaşi schemă poate să devină viabilă şi în interiorul statului, în scopul sesizării diferenţelor infra-naţionale şi al identificării regiunilor, „ţărilor", *„Kulturlandschaften"* etc. Conform acestei scheme excepţionaliste, problema diferenţei dintre două entităţi este pusă *a priori* şi serveşte drept fir roşu analizei efectuate. Se ajunge astfel la a descrie singularităţi.

La polul opus, ştiinţele umane şi sociale au creat o a doua *schemă,* pe care am numi-o *tipologică,* fundamentată de această dată pe reductibilitatea diferenţelor. În acest caz, cercetătorii nu mai sînt interesaţi de excepţionalitatea entităţilor observate, ci de variabilitatea acestora. Se procedează la o reducţie a realului şi a complexităţii sale. Diferenţele sînt gîndite în termeni de variaţie/varietate, şi astfel devine posibilă trecerea de la un tip la altul. Această a doua schemă stă la baza paradigmei funcţionaliste.

Nu trebuie căutat prea adînc pentru a sesiza fragilitatea celor două scheme: ele sînt puţin adecvate reflecţiilor asupra diferenţelor teritoriale. De altfel, criticile ce le-au fost adresate au fost numeroase.

Critica schemei excepţionaliste s-a cristalizat deja foarte bine. Două sînt direcţiile din care au venit aceste critici: prima este aceea a analizei prejudecăţilor/presupoziţiilor din spatele demersurilor şi a analizei instrumentalizării acestor prejudecăţi. De la „comunităţile imaginare" ale lui Benedict Anderson pînă la Lucia Boia, o întreagă serie de studii au arătat foarte clar ceea ce a fost construit şi instrumentalizat prin ideologiile naţionale. A doua direcţie a apărut din zona studiile comparative, care au arătat importanţa permeabilităţii frontierelor. S-a demonstrat imposibilitatea de a îngheţa diferenţa în singularitatea sa ireductibilă şi importanţa proceselor de hibridare, de împrumut, de interacţiune.

Critica schemei tipologice este mai recentă şi fără îndoială mai dificilă. Ea pune la îndoială „marile discursuri" care au ghidat, în ultimele secole, lectura lumii moderne. Tendinţa contemporană de renunţare la un fir istoric unic a reînnoit interesul pentru excepţii, pentru abaterile de la normă, pentru marginalitate etc. Diferenţa este dintr-odată învestită cu capacitate de invenţie, de creare a ineditului. Guy Jucquois vorbeşte de „o nouă sfidare", pe fondul diminuării eficacităţii sistemului clasic, în care „distanţa mentală şi morală [se măsurau] cu acelaşi etalon atît în domeniul cronologiei, cît şi în cel al geografiei (...)".

A gîndi diferenţele plecînd de la istoricitatea faptelor sociale

Raportul ştiinţelor sociale faţă de problematica diferenţelor geografice s-a modificat şi s-a reînnoit profund în ultima vreme. Reînnoirea a avut două cauze: prima derivă dintr-un motiv pragmatic, şi anume acela că asistăm la o luare la cunoştinţă a diferenţelor. Prăbuşirea comunismului şi lărgirea Uniunii Europene iau o importanţă din ce în ce mai mare în cadrul acestui proces. Pe măsură ce Uniunea se lărgeşte şi, în consecinţă, este din ce în ce mai întinsă, ea devine şi din ce în ce mai eterogenă şi se loveşte, din ce în ce mai des, de forţa diferenţelor geografice. A doua cauză este de ordin epistemologic, cu rădăcini în îndoiala faţă de convergenţa evoluţiilor, faţă de credinţa într-un fir istoric unic şi, mai general, faţă de neîncrederea în paradigma evoluţionistă a modernităţii.

Acest context intelectual oferă poate posibilitatea de a gîndi diferenţele geografice din perspectiva celor două componente – spaţială şi culturală – şi a dublului lor context: local şi global.

Să luăm drept exemplu dezbaterea dintre istorici referitoare la *microstoria* sau „reîntoarcerea povestirii", deoarece este foarte semnificativă pentru această dinamică. Citîndu-l pe Jacques Revel, *microstoria* a pus foarte serios în discuţie presupoziţiile „continuităţii socialului", care ar funcţiona de la local pînă la global, presupoziţii care permiteau aplicarea aceloraşi categorii de analize la toate nivelele. *Microstoria* a pus deci în discuţie presupoziţia continuităţii socialului şi a inversat analiza proceselor complexe „de jos în sus".

Această schimbare de paradigmă relansează anchetele calitative efectuate la o scară micro. Diferenţele între cazurile studiate apar ca rezultat al diversităţii unor parcursuri istorice unice. Schimbarea de paradigmă provoacă de asemenea o modificare a statutului comparaţiei. În schema tipologică funcţionalistă, comparaţia se impunea în mod natural, ca un proces intelectual de reducere la un numitor comun de comparat. Punînd în prezent accentul pe excepţie, pe abaterea de la normă, pe specific, noile demersuri trebuie să dezvolte o nouă metodă, pentru a cîştiga în generalitate, şi trebuie să regăsească mijloacele de a lega traiectoriile specifice generalului.

În ce mă priveşte, cred că există o pistă care rămîne insuficient explorată. Această pistă trece printr-o reflecţie asupra articulării între scările/nivelele geografice, cu focalizarea atenţiei asupra scărilor intermediare, situate între nivelul local al configuraţiilor sociale (în sensul dat de Elias) şi nivelul global de construcţie a specificităţilor, a „diferenţelor" naţionale. Acest lucru presupune reluarea şi aprofundarea aportului cercetărilor geografice.

Precauţii fără precedent

...Uniunea include acum ţări în care venitul pe cap de locuitor este mai mic de 4000 de euro pe an. Din această cauză, unii membri, cum e Franţa, sînt îngrijoraţi că Uniunea Europeană va deveni suprasolicitată economic, greu de mînuit instituţional şi, în cele din urmă, imposibil de dirijat. Prudenţa europeană faţă de dimensiunile viitoare ale Uniunii s-a reflectat în 2005, în Franţa şi Olanda, prin respingerea, în cadrul referendumului a proiectului de Tratat Constituţional. De atunci, de-a lungul blocului se aud chemări pentru încetinirea ritmului extinderii.

Această ambivalenţă, stimulată de frica de emigraţie şi de absenţa performanţei economice, a fost cel mai proeminent exprimată în opoziţia faţă de admiterea Turciei. Dar şi-a răspîndit umbra şi asupra admiterii României şi Bulgariei, care au fost criticate pentru corupţie prelungită din anii comunismului.

Ţările europene, conduse de Marea Britanie cu susţinerea entuziastă a Statelor Unite, au sprijinit extinderea Uniunii Europene deoarece promisiunea acceptării a favorizat schimbările economice şi politice din Europa, începînd cu arestarea criminalilor de război din Croaţia, pînă la liberalizarea sistemului bancar din Turcia.

Abordarea prudentă a problematicii continuării extinderii s-a reflectat şi în severitatea condiţiilor noilor membri, incluzînd crearea aşa-numitei opţiuni nucleare care a permis Comisiei europene să amîne accesul României şi Bulgariei, pînă cînd nu vor fi îndeplinite condiţiile necesare intrării.

Chiar şi acum, cînd sînt în Uniune, cele două ţări fac obiectul unor precauţii fără precedent, menite să nu le permită să dea înapoi. E vorba despre puterea Comisiei de a suspenda unele drepturi inerente aderării, cum ar fi generosul ajutor economic. Comisia a ameninţat de asemeni că va suspenda acceptarea mandatelor de arestare şi a deciziilor adoptate de tribunalele bulgare, dacă ţara nu va îmbunătăţi performanţele reformei judiciare.

La o şedinţă recentă care a avut loc la Bruxelles, liderii UE au ridicat tonul în materie de extindere, dar nu au pus noi bariere în calea expansiunii. Şi-au exprimat sprijinul pentru o eventuală admitere a Turciei şi a statelor din Balcanii Occidentali: Albania, Bosnia, Croaţia, Macedonia, Muntenegru şi Serbia. Dar au insistat asupra condiţiei că extinderea nu poate avea loc înainte ca UE să-şi modifice instituţiile învechite, inclusiv sistemul de luare a deciziilor în care veto-ul naţional rămîne principiul de bază. (...)

Dan Bilefsky – *International Herald Tribune,*
1 ianuarie 2007

Philippe WALTER

Graniţa Lotharingiană: realităţile istorice şi imaginarul geopolitic

Henri Pirenne a arătat că islamul, prin poziţia sa hegemonică în spaţiul mediteranean, a făcut posibilă ideea europeană. *Cîntecul lui Roland* a făcut legătura dintre naşterea Regatului European al lui Charles şi victoria împotriva sarazinilor, a islamului (astăzi ştim că adevărul istoric al bătăliei de la Roncevaux este diferit), dar mentalitatea a fost marcată de versiunea acreditată a *Cîntecului lui Roland,* nu de descrierea militară precisă a bătăliei de la Roncevaux, dusă împotriva unor mercenari basci. Literatura este o oglindă a utopiilor, a viselor şi a temerilor din conştiinţa popoarelor, de-a lungul mai multor epoci istorice. Primul rege mitic care a luptat împotriva islamului a fost Charlemagne. Regatul său real a fost cel al francilor (din Franţa şi Germania). Centrul regatului a fost spaţiul Renan şi Rhodonian, de la insulele Ferize pînă în Lombardia şi Toscana. Regatul s-a întins din Britania pînă în Austria şi de la Pirinei la Marea Baltică. Regatul nu coincide cu graniţele regiunilor, primele semnatare ale Tratatului European (Tratatul de la Roma, 1957): Franţa şi Germania Occidentală, Italia şi Benelux. Primul spaţiu geopolitic european este, de fapt, vechiul teritoriu al comunităţii francilor. Rinul reprezintă axa lui strategică, iar graniţa Lotharingiană – resortul esenţial.

În mileniul următor, această Europă a dobîndit echilibrul istoric în propriile frontiere. Nici Imperiul lui Napoleon, nici cel al lui Hitler (o încercare de reînviere a vechiului Imperiu Carolingian) nu au reuşit să se extindă dincolo de graniţele lui Charlemagne. De fiecare dată cînd vechea Europă carolingiană vroia să se extindă, întîmpina rezistenţa altor spaţii geopolitice, cu propriile lor construcţii istorice şi culturale. Se pot astăzi distinge patru spaţii europene, rivale, ale Imperiului Carolingian: spaţiul Danubian, spaţiul Baltic, spaţiul Atlantic şi cel Euro-Mediteranean. Propulsat de aspiraţiile imperialiste ale habsburgilor, spaţiul Danubian s-a confruntat cu integrarea Serbiei şi a Cehoslovaciei şi s-a prăbuşit în 1918, după primul război mondial. În Europa de astăzi, fostele ţări satelit ale Uniunii Sovietice ar dori să se integreze în spaţiul Carolingian, dar nici Rusia, nici Statele Unite nu acceptă o integrare potrivnică intereselor lor. De fapt, chiar şi paranteza sovietică a fost consecinţa unui vis: marele vis rusesc al

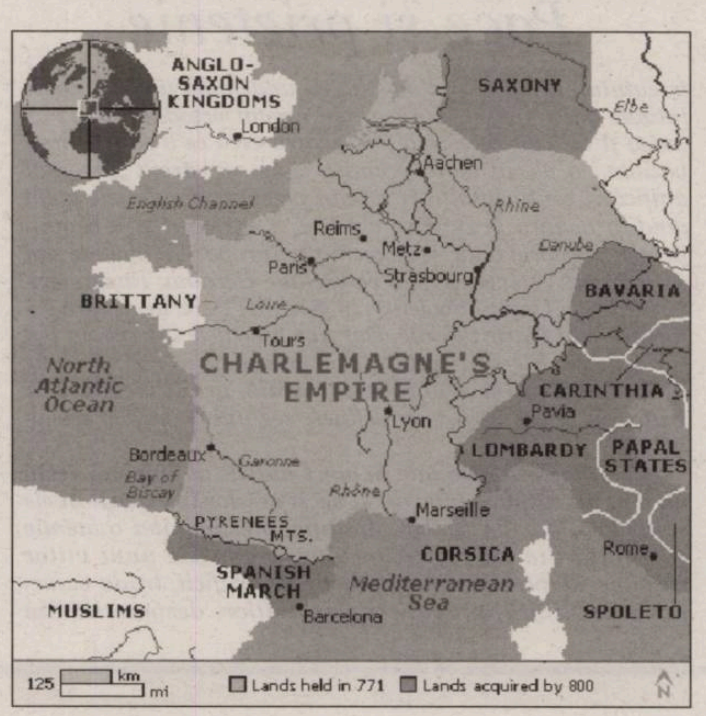

Imperiul lui Charlemagne

unui imperiu Eurasiatic, expresie a panslavismului. Şi zona Baltică ar fi putut să devină un imperiu puternic, continuînd tradiţiile vikingilor, dar nici o mare putere nu a reuşit vreodată să federalizeze cele două ţărmuri ale Mării Baltice. Şi spaţiul Atlantic, alcătuit din Portugalia şi Marea Britanie, cu cele două extensii pe continentul american, Brazilia şi Statele Unite, ar vrea să deschidă imperiul European către Vest, spre Universal. Acestea sînt ţările din vestul Europei, stîlpi ai „Atlantismului"; ele sînt sub influenţa americană şi sînt mai puţin interesate de Europa Carolingiană. Spaţiul Euro-Mediteranean (peninsula Iberică, Italia şi Grecia) este singurul rămas, cu alte cuvinte Grecia şi cele două colonii principale: Roma şi Bizanţul. Această străveche Europă Mediteraneană, atrasă de mult timp de Orient, crede că şi-ar putea realiza proiectul în planurile israelo-americane, referitoare la Marele Orient Mijlociu (de la Maroc pînă la Marea Caspică), un proiect care doreşte să slăbească Palestina şi unitatea arabă, pentru a controla mai bine resursele de petrol ale lumii. În toate aceste spaţii există o abundenţă de diverse frontiere geopolitice care pot da naştere diverselor scenarii ale istoriei politice din secolul XXI.

Frontierele Europei reprezintă rezultatul tensiunilor apărute între cele cinci spaţii geopolitice şi ele dau conturul continentului. Orice frontieră este imaginară. Fenomenul aparţine, în egală măsură, imaginarului şi, provizoriu, contextului istoric.

Istoric vorbind, graniţa Lotharingiană era o linie geografică reală şi, în acelaşi timp, una imaginară, jucînd un rol în construirea identităţii unei naţiuni şi a statelor delimitate de ea. Ea începe de la graniţa întemeiată istoric în miezul „Construcţiei Europene". Graniţa Lotharingiană a fost capabilă să joace acel rol, tocmai pentru că era legată de o memorie mitică şi istorică, parte a identităţii oamenilor care au recunoscut-o.

Graniţa Lotharingiană a fost mult timp sanctuarul unei Europe Carolingiene, ajunsă la limita ei geopolitică. Astăzi, altă Europă discută federalizarea, într-un proiect cultural comun cu atît mai dificil de imaginat, cu cît nu există un precedent istoric. Europa Carolingiană nu mai este suficientă: numele Charlemagne nu spune nimic unui slav din sud ori unui scandinav. Europa Baltică sau cea Danubiană sînt departe de a trezi interes sau de a constitui un vis pentru un francez sau un spaniol. În spaţiul delimitat de fiecare frontieră există modele culturale şi identităţi, şi se ştie că acestea sînt întotdeauna dobîndite, niciodată înnăscute. Orice identitate este în egală măsură o construcţie, cît şi o moştenire culturală. Astăzi identitatea europeană se află mai mult ca oricînd într-un *stand-by,* solicitînd o reflecţie profundă asupra modelelor culturale pe care se bazează.

Maurizio BACH

Dinamica socială a graniţelor variabile în spaţiul social european

Cum acţionează deschiderea şi expansiunea graniţelor, odată cu lărgirea Uniunii Europene, asupra constelaţiei istorice de spaţii sociale din statele naţionale?

Cum se structurează noul spaţiu european în condiţiile date? În contextul integrării şi lărgirii continue se formează şi o societate europeană supranaţională? Pe scurt: ce înseamnă expansiunea graniţelor pentru formarea societăţii europene, pentru integrarea socială a Europei, în general? Cercetarea sociologică a Europei, din acest punct de vedere, e încă la început. Se poate însă contura deja o problematică proprie a integrării europene, cînd se pune problema modului în care acţionează social.

În cazul integrării europene avem de-a face cu un paradox: progresele integrării economice şi politic-instituţionale sînt simultane cu *dezintegrarea* socială. Dialectica abolirii graniţelor interne şi a întăririi celor exterioare conduce la o adîncire a diferenţelor sociale din acest spaţiu, pe care Uniunea Europeană, ca instituţie dominantă a teritoriului, şi-l construieşte. Nu se formează o burghezie europeană, nici o nouă identitate europeană, nici măcar o nouă *civilitate* europeană.

Chestiunea poporului european şi cea a societăţii europene trebuie rediscutate în relaţie cu problema graniţelor. Căci ele accentuează nu doar conflicte de interese economice, ci şi reprezentări identitare colective. „Este chiar atît de sigur că ceea ce construim este chiar Europa?" – se întreabă filozoful francez Remi Brague. „Oare această construcţie nu e doar o zonă de comerţ liber sau un centru de putere, care nu se defineşte decît prin poziţia sa geografică şi prin denumire, primită «cu totul întîmplător, de acest podiş al continentului asiatic?»" (Valéry)

E clar că integrarea europeană este la fel de importantă ca abolirea graniţelor. Şi că cel mai mare succes l-a avut Piaţa comună europeană. În spaţiul economic european, bunurile circulă liber şi tranzacţiile frontaliere au costuri reduse. Şi contactele transfrontaliere dintre politicieni,

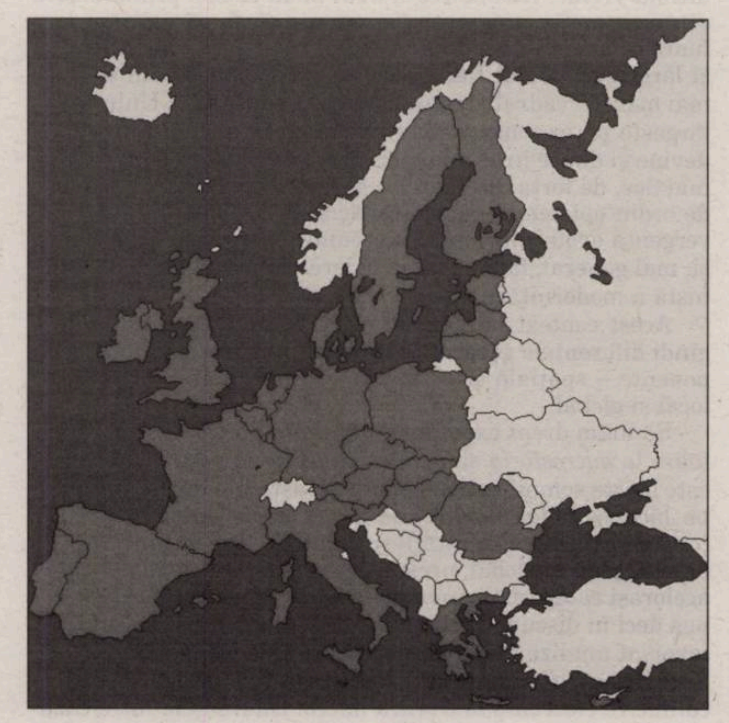

Uniunea Europeană

funcţionari şi experţi europeni sînt mai frecvente şi mai intense. O nouă elită „europeană" – cu o legitimitate democratică scăzută – conduce destinul Uniunii, bucurîndu-se de competenţe de legiferare şi de decizie, din ce în ce mai mari. O mare parte a continentului este condusă tehnocratic. Aşa că deocamdată asta construim: o Europă birocratică, un centru de putere economică şi politică.

Însă desfiinţarea graniţelor nu se face simţită în toate domeniile. Sistemele economice locale, sistemele de securitate rămîn în continuare prizoniere ale unui semantici tradiţionale privind solidaritatea colectivă. Reperele culturale, identificările colective şi identităţile naţionale sînt şi ele influenţate de această dialectică a abolirii şi întăririi graniţelor. Este remarcabilă forţa cu care ele încă persistă. Legătura de suflet cu propriul stat, cu propria societate, conexiunile locale sînt neîntrerupte şi foarte vii. Sub diferitele straturi ale identităţilor colective, nivelul statului naţional are în continuare o consistenţă aparte. Şi cei cincizeci de ani de unitate europeană nu au putut schimba mare lucru.

De aici rezultă că nu trebuie, în nici un caz, să ne imaginăm deschiderea pieţei unice ca pe un fenomen unidimensional, asemănător cu orice fel de proces de anulare a graniţelor. Abolirea graniţelor se produce sectorial şi în mod asincron. De aceea, este util să vedem ce înseamnă conceptual Europa. Şi aici trebuie avute în vedere diferitele spaţii sociale şi socializările teritoriale. Geograful francez J.-F. Drevet (1997) vede *„la nouvelle identité européenne"* într-o pluralitate de spaţii sociale *(territoires),* în care coexistă comunităţi etnice şi minorităţi culturale: „Europa regiunilor", piaţa comună, apoi zona de emigraţie europeană sau spaţiul european al drepturilor cetăţeneşti ş.a.m.d.

Important e faptul că graniţele acestor structuri nu se prăbuşesc. Dimpotrivă, ele indică o constelaţie complexă de frontiere asimetrice şi excentrice.

Ce trebuie să reţinem: dialectica asincronă a abolirii şi întăririi graniţelor, care determină procesul de integrare şi extindere europeană, a produs o nouă constelaţie, mult mai fluidă, de graniţe şi spaţii statale, dominată de relaţiile centru-periferie, interior-exterior. Nu se ştie încă ce urmări va avea reorganizarea social-teritorială a Europei, în privinţa structurilor sociale.

Andrei CUŞCO

De la graniţă imperială la „frontieră europeană“

– cazul Basarabiei –

Una dintre preocupările fundamentale ale imperiilor premoderne şi moderne din spaţiul Eurasiei era administrarea, controlul şi securitatea frontierelor şi a spaţiilor de graniţă. În pofida aparentei simplităţi a acestor noţiuni, evoluţia şi interpretările la care au fost supuse demarcările spaţiului, pe parcursul istoriei umane, sînt multiple şi, deseori, contradictorii. Spre deosebire de graniţele liniare dintre state sau comunităţi, frontierele reprezintă o zonă intermediară de contact între două sau mai multe culturi sau sisteme politice distincte. Sensul conceptului de „frontieră“ a evoluat, desigur, foarte mult, pe parcursul secolelor.

Literatura de specialitate a clarificat şi detaliat treptat distincţia dintre graniţe şi frontiere. Astfel, s-a făcut deosebirea dintre conceptul liniar şi spaţial al „frontierelor“ şi s-a accentuat constituirea frontierei nu atît ca un anumit „loc,“ cît mai ales ca un proces continuu. De asemenea, s-au introdus treptat, în analiza fenomenelor frontierei, noi dimensiuni simbolice şi mitologice, pe măsură ce noi discipline academice (în special antropologia şi studiile culturale) au început să vină în contact cu geografia şi istoria. Această transformare epistemologică nu a avut loc desigur în mod uniform şi absolut, nefiind unanim acceptată. Rezistenţa cea mai serioasă faţă de aceste tendinţe inovatoare vine din partea adepţilor doctrinelor geopolitice, care au rămas ferm ataşaţi concepţiei potrivit căreia frontierele constituie o reţea de transmisie şi manifestare a puterii.

Examinarea interacţiunii şi a conflictelor dintre imperiile continentale presupune identificarea unor zone contestate, cu un potenţial conflictual ridicat. Istoricul american A. Rieber sugerează că această problemă ar trebui abordată prin prisma concepţiei „regiunilor complexe de frontieră“. În afară de desfăşurarea competiţiei militare şi diplomatice între statele imperiale, aceste zone se caracterizau şi prin conflictele periodice dintre diversele grupuri ale populaţiei autohtone. Modelul în cauză a constituit punctul iniţial pentru elaborarea unei noi interpretări a cazului Basarabia/ Republica Moldova, dintr-o perspectivă „de lungă durată.“ Fiind o parte a uneia dintre „regiunile complexe de frontieră“, identificate de A. Rieber pe liniile de falie ale imperiilor continentale eurasiatice, Basarabia a fost terenul de manifestare a unui şir de fenomene caracteristice pentru „ţinuturile de graniţă“ *(borderlands)*. Îmbinarea componentei „materiale“ a competiţiei imperiale şi a dimensiunii simbolice a luptei pentru dominaţie asupra „ţinuturilor de graniţă“ s-a exprimat, în cazul basarabean, prin cîteva fenomene fundamentale:

1. *Procesul colonizării spontane, sprijinit de stat,* care a fost tolerat şi chiar promovat în mod activ de către regimul imperial rus, şi care a avut drept consecinţă modificarea radicală a structurii demografice a regiunii, în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Politica de stimulare a aşezării coloniştilor străini în ţinuturile sudice, slab populate, ale Basarabiei nu semnifica neapărat un efort concertat de „deznaţionalizare“ a provinciei. Această politică avea, în ochii centrului imperial, o dimensiune pragmatică. Scopul ei final era transformarea unui ţinut de graniţă „necultivat“ într-un spaţiu productiv şi structurat în mod raţional.

2. *Loialitatea ambiguă (reală sau suspectată) a populaţiei locale* faţă de respectivele centre care îi reclamau fidelitatea. Ca urmare a „momentului fondator“ din 1812, Basarabia, pe de-o parte, şi-a pierdut caracterul liminal (datorită emancipării ei din spaţiul „cîmpului sălbatic“, căruia i-ar fi aparţinut pînă atunci), dar, pe de altă parte, şi-a însuşit o nouă identitate de „frontieră,“ consolidată în urma abandonării proiectelor de încorporare a ambelor Principate în cadrul Imperiului Rus. În cazul românesc, această regiune era de asemenea percepută destul de ambiguu. Ea aparţinea, desigur, „corpului ideal“ al naţiunii, dar era în acelaşi timp suspectă din cauza situării sale seculare într-un spaţiu străin, nu numai sub aspect politic, ci şi „ontologic“.

3. *Consideraţiile „strategice“ ale conducătorilor sovietici* (mai ales în timpul regimului stalinist), care au determinat configuraţia spaţială şi etnică a RSS Moldoveneşti, după anexarea Basarabiei de către URSS în 1940. Percepţia „frontierelor occidentale“ ale URSS, sub forma unui spaţiu contestat şi „ameninţat“, a influenţat imaginaţia geopolitică a liderilor de la Moscova, atît înainte, cît şi în timpul celui de-al doilea război mondial. Această succintă analiză îşi propune să atragă atenţia asupra unor modele sau tendinţe persistente care se regăsesc atît în politica statului imperial rus, cît şi în cea a „cercului interior“ al intereselor geopolitice sovietice. Factorul „frontierelor“ reprezenta un aspect important în cadrul structurii complicate a proiectelor so-vietice de politică externă, elaborate în perioada interbelică.

4. *Practicile frecvente şi răspîndite ale deplasărilor masive de populaţie (deportări)* care au fost caracteristice îndeosebi pentru perioada războiului al doilea mondial şi a primilor ani postbelici. Imperiile continentale eurasiatice s-au numărat printre iniţiatorii „epurărilor etnice“ (limitate) din epoca modernă, cu mult înaintea instaurării regimurilor totalitare care le-au consacrat. Consideraţii de securitate militară sau stabilitate politică aveau prioritate faţă de factorul ideologic, în această perioadă iniţială. În cazul URSS, principiile de clasă şi „loialitate politică“ au înlocuit, parţial, apartenenţa etnică în calitate de criteriu dominant. Totuşi, în timpul deportărilor din anii 1940, etnicitatea şi controversele legate de loialitatea „dubioasă“ a diferitelor naţionalităţi au avut un rol primordial. Astfel, ambiguitatea loialităţii populaţiei locale româneşti din Basarabia a reprezentat un factor important în cadrul politicii represive a autorităţilor sovietice. Controlul asupra populaţiilor din „ţinuturile de graniţă“ era complicat şi din cauza identităţilor „fluide“ şi schimbătoare care se negociau permanent în aceste regiuni.

5. *Transnistria ca o moştenire a „frontierei instabile“*: situaţia de atunci era caracteristică pentru regiunea complexă de frontieră a Mării Negre, în timpul perioadei imperiale. Cea actuală este, desigur, condiţionată mai ales de contextul specific postsovietic. Totuşi, la nivelul retoricii se accentuează frecvent dimensiunea „frontalieră“ a acestei regiuni. Fie sub forma amestecului său bizar de „multietnicitate“ cu un inconfundabil specific rusesc (presărat din belşug cu terminologie internaţionalistă de tip sovietic), fie prin invocarea unităţii sale „organice“ cu Rusia şi a antagonismului faţă de valorile occidentale, maşina de propagandă transnistreană îşi afirmă apartenenţa la o regiune liminală, situată pe o „falie civilizaţională“. În afara acestei dimensiuni „simbolice,“ apariţia unei identităţi „transnistrene“ particulare este legată de colonizarea şi popularea stepei de către Imperiul Rus şi, mai ales, de crearea regiunii „Noii Rusii“, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea. Această abordare pragmatică (şi cinică) a naturii „frontaliere“ a Transnistriei nu poate însă invalida faptul că acest „pseudo-stat“, de la graniţa Uniunii Europene, a apărut într-o regiune contestată, de-a lungul istoriei, de către imperii şi state-naţiuni rivale. Moştenirea (sau stigmatul) imperiilor continuă – prin intermediul consecinţelor sale (ne)intenţionate – să-şi pună amprenta asupra realităţii în care trăim.

Blagovest ZLATANOV

Europa e întotdeauna un trecut

Poate că enunţul din titlu sună paradoxal, chiar ciudat. Oricine poate să conteste această afirmaţie. Din perspectiva unor dovezi la îndemînă, Europa este o prezenţă manifestă şi inevitabilă. S-ar putea spune că este, mai mult decît oricînd, o entitate reală şi dinamică. Cu toate acestea, eu interpretez acest titlu literal. O să explic cu trei argumente de ce – după părerea mea – Europa e întotdeauna un trecut.

Pe urmele lui Platon şi Kant, reduc Europa la idee, în sens strict filozofic. Este o idee primordială, care vine de demult, din trecutul istoric şi filozofic: Platon a formulat corect opinia că rădăcinile şi tulpina unor asemenea idei vin dintr-o raţiune superioară. Putem aspira să accedem la aceste idei, rătăcite acum în lumea noastră pămînteană, nu prin mijloacele acţiunii politice şi economice sau prin cele ale experimentului social empiric, ci prin mijloacele *anagnorsis*-ului filozofic. Ideea transcendentală a Europei a devenit cunoscută raţiunii umane, în ultimul moment, cînd raţiunea omenească a îndrăznit să năzuiască la însuşirea lumii mitice a Zeilor, interpretînd mitul lui Zeus şi al Europei. Ca orice idee transcendentală, Europa nu este preluată din lumea empiric tangibilă, de perceput prin simţuri şi posibil de verificat istoric. Dacă există cineva încredinţat de contrariul, sînt gata să-l ascult. Dar nu o să fiu cîtuşi de puţin de acord. Ideile preced orice realitate şi furnizează, componentelor ei contradictorii şi incompatibile, acel nivel de bază al unităţii de care existenţa umană nu se poate lipsi, dacă tinde să fie suportabilă. Ca idee transcendentală, Europa nu se poate realiza în vreo formă concretă, empirică, evidentă senzorial şi istoric verificabilă.

Într-un cuvînt, în sens transcendental şi temporal, Europa va fi întotdeauna un trecut şi, fiind o idee, în sens platonician şi kantian, ei nu îi poate corespunde nici o realitate. Între ideea Europei şi realităţile politice şi economice, trăite astăzi de atîţia oameni, se află o graniţă inviolabilă. Iată un singur exemplu: există o graniţă de netrecut între conceptul egalităţii politice şi legale, componentă esenţială a ideii europene şi, de pildă, evidenta inegalitate empirică între elitele politice şi ceilalţi cetăţeni.

Acesta a fost primul argument în susţinerea tezei mele potrivit căreia Europa va fi întotdeauna un trecut.

Al doilea: se ştie bine că, odată cu Iluminismul, ar fi fost posibilă includerea interconfesională a Europei răsăritene – aflată pe vremea aceea sub stăpînire otomană –, în civilizaţia europeană occidentală. Doar cu aceste premise Europa ar fi putut cîştiga omogenitate ca întreg şi s-ar fi putut delimita de Imperiul Otoman asiatic. Dar aceasta e doar o faţă a monedei. Pe revers a fost exprimată aşa-numita „ipocrizie“ a guvernelor din Europa occidentală.

Pe de o parte, sub raport confesional, Europa era unită şi se diferenţia de otomani. Pe de altă parte, guvernele Europei Occidentale au instaurat o nouă diviziune între ele – considerate „civilizate“ – şi Europa răsăriteană – considerată „barbară“. Numesc „ipocrizia“ Europei occidentale jocul dublu practicat timp de două secole. În vorbe, Europa Occidentală le spunea bulgarilor că îi consideră europeni. Dar în realitate făceau tot posibilul să-i împingă dincolo de graniţe, lăsîndu-i la mîna stăpînirilor barbare. În 1878, cînd, virtual, toate teritoriile bulgare fuseseră eliberate, două treimi din Bulgaria au ajuns înapoi în mîinile Imperiului turc, sub presiunea guvernelor Europei occidentale. În 1945, pe temeiurile unui acord secret, încheiat anterior între Churchill şi Stalin, Bulgaria a fost din nou împinsă înapoi în braţele barbariei, de data aceasta ale celei de sorginte stalinistă.

N-aveţi decît să spuneţi: OK, în 2006, Europa îşi spală în cele din urmă, păcatele, printr-o schimbare epocală. I-a îmbrăţişat pe bulgari şi i-a strîns la piept. O să răspund că, în special în cazul Bulgariei, Europa n-ar fi trebuit să şteargă graniţa care o desparte de barbarie, dînd o şansă unor cetăţeni bulgari, printre care mă prenumăr. Dacă Europa occidentală ar fi vrut într-adevăr, în cazul Bulgariei, să şteargă graniţa, ar fi trebuit să amîne accesul Bulgariei în Uniunea Europeană, pînă cînd Bulgaria s-ar fi spălat şi dezinfectat de barbarie.

Adevăratul nume al barbariei din Bulgaria este sărăcia economică a celei mai mari părţi a populaţiei, chinul existenţial al multor grupuri din societatea noastră (de exemplu, bărbaţii şi femeile din zona ştiinţei), corupţia totală a instituţiilor de stat, simbioza dintre politicieni şi mafia care domină toate segmentele societăţii noastre. Europa Occidentală le-a strîns pe toate la piept şi are de gînd să le finanţeze cu dărnicie din fonduri europene.

Acesta este cel de-al doilea argument care mă face să consider că Europa este întotdeauna un trecut. Şi acum ajung la ultimul argument.

S-ar putea spune că supercentralizarea politică de azi şi birocratizarea Uniunii Europene, drumul neted asigurat liberalismului economic dezlănţuit în Europa, unde protecţionismul se aplică doar în interesul companiilor, compun singura cale aptă să asigure participarea la competiţia economică. Şi pentru că bunăstarea materială este temeiul tuturor componentelor vieţii umane, ar trebui să fim fericiţi în această Europă. Personal, nu sînt de acord. Am mai trăit într-o lume unde politica hipercentralizată şi economia supraevaluată ocupau tot spaţiul existenţial şi cultural. Dacă speră cineva că vom putea asigura o tranziţie fericită de la blocul comunist sovietic, la graniţele conceptuale şi geografice ale viitoarei Europe, înlocuind dictatura politică prin democraţia reprezentativă şi punînd economia planificată în locul celei liberale, menţinînd însă supercentralizarea şi supraevaluarea, am să răspund că, de fapt, această Europă e un trecut. Eu am mai trăit în această „Europă“.

traducerea textelor:
Magdalena BOIANGIU şi Matei MARTIN

Bojan ALEKSOV

O perspectivă istorică asupra occidentalismului sîrb

În aproape toate ţările din Estul Europei, integrarea în Uniunea Europeană s-a confruntat cu o puternică opoziţie lesne de atribuit opiniilor politice şi ideologilor etichetate de obicei ca antioccidentale. Serbia este una dintre ţările unde procesul integrării a fost cel mai lipsit de succes, dar opoziţia de aici nu e unică, în felul ei, şi are multe trăsături comune cu discursurile din alte părţi. Esenţa opoziţiei dintre „Vest" şi „Est" a fost definitiv stabilită în secolul al XX-lea, dar divizările ideologice şi culturale, falsele presupuneri şi percepţii ale Celuilalt, provenite din pretinsele deosebiri consistente geografice, culturale şi ideologice existau de mult. Larry Wolff a expus cu strălucire felul cum Europa de Sud, ca entitate geografică şi culturală *(Morlachismo),* a fost descoperită şi pusă pe hartă de Iluminism, similar şi concomitent cu opoziţia şi dezvoltarea ideii de diferenţă dintre Europa Occidentală şi cea Răsăriteană, iar Maria Todorova a elaborat conceptul dezvoltării şi al specificului balcanismului, ca discurs cu valoare specifică. În Europa Răsăriteană, în special printre gînditorii ruşi, critica Occidentului s-a maturizat de-a lungul secolului al XIX-lea.

În continuarea pietrei de hotar puse de Edward Said în *Orientalis,* Ian Buruma şi Avishai Margalit, în recenta lor carte, folosesc termenul *occidentalism* pentru a desemna interpretarea naţionalistă şi esenţialistă a Occidentului, sens pe care mi l-am însuşit şi eu. Buruma şi Margalit demonstrează că e vorba mai curînd de replici la forţele modernizării, ale căror rădăcini se află în cultura occidentală. Rezistenţa naţionalistă faţă de Vest şi felul cum acesta a practicat imperialismul politic, economic şi cultural în Europa Răsăriteană şi în alte locuri, s-au tradus uneori în campanii antidemocratice, antimoderniste aliate cu cele mai reacţionare forţe politice. Acest tip de „occidentalism" a fost cimentat în Europa în perioada interbelică, sub influenţa sentimentului copleşitor al „declinului Occidentului". Căutîndu-i pe antioccidentali printre autorii sîrbi, am constatat că pe listă figurează cei mai proeminenţi autori ai perioadei interbelice, perioada cînd s-au format modelele ideologice de bază. În funcţie de ele s-au formulat opiniile despre situaţia sîrbilor şi a ţării lor, în Europa şi în lume, despre trăsăturile caracterului sîrb şi parametrii istoriei sîrbilor.

Unii dintre cei mai importanţi antioccidentali sîrbi erau oameni ai Bisericii. La curentele ideologice ale perioadei, antioccidentalii din perioada interbelică şi din cea contemporană au adăugat argumentaţia furnizată de experienţa istorică a Bisericii Sîrbe şi a unui popor care a trăit sub dominaţie străină. La fel ca în cazurile, mai temeinic studiate, ale Greciei şi Rusiei, antioccidentalismul sîrb îşi trage rădăcinile în anticatolicism. El s-a dezvoltat de-a lungul secolelor de opresiune şi discriminare, cînd Biserica Ortodoxă şi poporul erau expuşi Imperiului Habsburgic, iar cei din Dalmaţia – Veneţiei. Tentativele Bisericii Catolice de a-i aduce pe ortodocşi la unirea cu Roma au generat o ostilitate nedomolită. Acest anticatolicism istoric vehement a fost mai tîrziu integrat occidentalismului modern sîrb. Vreau să subliniez că nu am intenţionat să formulez un model determinat istoric al occidentalismului, atît de răspîndit în Serbia contemporană, invocînd obsesiv trecutul – procedeu devenit o normă în Balcani. Ca orice curent ideologic din Est sau din Vest, antioccidentalismul sîrb are cauze concrete, ale zilei de azi, şi o multitudine de motivaţii politice, sociale şi economice. Totuşi, spre deosebire de multe concepte importate, anticatolicismul revendică o lungă istorie şi are, pe lîngă autenticitate, şi anumite specificităţi.

În perspectivă, anticatolicismul timpuriu sîrbesc cu greu poate fi descris ca antiapusean. Cel mai temeinic susţinător al său, Arhiepiscopul Statimirovici (cap al Bisericii Sîrbe între 1790 şi 1836) a fost unul dintre cei mai luminaţi oameni ale perioadei sale şi anticatolicismul său a evoluat în lupta pentru recunoaşterea, în Imperiu, a drepturilor egale pentru Biserica sa. În textele lui şi cele ale urmaşilor săi, concentrate asupra dogmelor şi a diferenţelor rituale între Biserici, s-a adresat istoriei pentru a rememora animozitatea catolicilor împotriva ortodocşilor. La fel, intelectualii seculari, care au adoptat în secolul al XIX-lea anticatolicismul, au studiat în universităţile protestante din Germania şi din alte ţări; ei citeau literatura occidentală şi erau foarte permeabili la influenţele occidentale. Dar „memoria" colectivă şi atitudinea educată faţă de Biserica Catolică îi mobilizau cu uşurinţă împotriva Occidentului, identificat cu Imperiul Habsburgic, cel mai mare obstacol în realizarea proiectului naţional sîrb. Nu e de mirare că mulţi au adoptat cu entuziasm concepţia slavofilă venită din Rusia: ei vedeau în romano-catolicism reprezentarea a tot ceea este lipsit de suflet şi corupt în Occident. Anticatolicismul asiduu furniza argumentaţia necesară adoptării ideilor occidentaliste, chiar dacă erau de fapt două lumi deosebite: se cunoaşte rezistenţa Bisericii Catolice la tot ceea ce este modern în Occident. Astfel, identificarea Bisericii Catolice cu Europa şi Vestul a creat imaginea falsă a unui Apus omogen, o entitate etern dușmănoasă, contribuind la diviziunea provocată de dihotomia esenţială Vest/Est şi oricum incapabil să mijlocească subiectivităţile.

„Ameninţarea uniată" a trecut drumul din discursul religios şi a ajuns în discursul secular, devenind un element constitutiv al paragdimei naţionaliste sîrbe, la fel ca atît de răspînditul mit Kosovo. A fost modelată de victimizare, de o abordare selectivă a trecutului, mistificarea rolului propriului popor, şi firește, a Bisericii ca instituţie. Istoria e văzută din perspectiva simbolismului creştin, a suferinţei şi sacrificiului şi este transpusă în istoria unui martiraj unic, a rezistenţei populare, a eroismului poporului sîrb şi a Bisericii sale. Presiunea uniată a catolicilor – o dovadă a dureroasei istorii – era invocată mereu, dobîndind toate caracteristicile discursului martirologic, esenţial pentru creştinism. La martirologie, discursul uniat adaugă trăsăturile demonologiei. Spre deosebire de martirologie, demonologia nu se referă la individ, ci acuză sistemul, în acest caz Biserica Catolică, popoarele catolice şi statele catolice. Demonologia funcţionează ca o puternică strategie discursivă, deoarece identificarea oponenţilor alimentează speranţa răsturnării situaţiei. E un discurs care externalizează problema, impunînd criterii morale celor din exterior. Accentuînd suferinţa sîrbilor, de-a lungul secolelor, din cauza unor campanii agresive de convertire, se presupune că lumea va recunoaşte şi va accepta aspiraţiile lor prezente.

Motivul „ameninţării" a rămas forţa centrală a acţiunii naţionalismului sîrb. În recenta renaştere naţionalistă din Serbia, discursul „ameninţării uniate" a căpătat forme noi: s-a construit astfel un model de referinţă, de folosit pentru tot felul de primejdii la adresa „fiinţei naţionale sîrbe", venite în special din Occident. Aşa că presupusul uniatism etern al Bisericii Catolice a devenit vinovat de schismele din Biserica Sîrbă din Macedonia şi Muntenegru. Mai mult, recent, Arhiepiscopul sîrb ortodox din Muntenegru, Amfilohije Radovici, a descoperit legătura dintre uniatism şi modernizarea „impusă cu forţa prin concepţia seculară despre viaţă".

Alţi autori extind lista, adăugînd că orice schimbare a religiei poate duce la acceptarea ateismului şi a iugoslavismului: concesii sînt copiii din mariajele mixte sau chiar deplasarea în alte ţări, pentru a învăţa sau pentru a găsi un serviciu. Aluziile contemporane la „ameninţarea uniată" se identifică cu mecanismul clasic al ţapului ispăşitor, noţiune cîrpită, în vremurile de criză, şi de incertitudine, dovedind cît de popular şi de bine consolidat este procedeul. Moştenirea „ameninţării uniate" s-a răspîndit şi dincolo de hotarele regiunilor afectate şi s-a înrădăcinat solid, nu doar în scrierile ideologilor naţionalişti, dar şi în conştiinţa şi psihologia colectivă a poporului. Orice cercetare serioasă privind cultura politică, propaganda sau învăţăturile populare din Serbia nu are voie să ignore această moştenire. Din nefericire, abundentul material istoric şi studiul intens al istoriografiei sîrbe (şi croate) nu au scos la lumină evaluări ale unirii între slavii din Sud în contextul relaţiilor, al învăţăturilor ecleziologicale, al principiile toleranţei religioase răspîndite în secolele XVII şi XVIII. Expunînd anticatolicismul într-un volum despre discursul antioccidental în Europa de Sud-Est, pledez pentru ca demersul în analiza atitudinilor faţă de Occident să pornească de la desprinderea lor de istorie. În caz contrar, trecutul va continua să funcţioneze ca o profeţie, mereu confirmată, a imposibilei apropieri.

Cuvîntul occidentalism *ar putea însemna admiraţia sau însuşirea, de către un individ sau de către un grup, a valorilor Occidentului. Cuvîntului i s-a dat însă şi altă semnificaţie, cum se întîmplă, exact inversă. Aşa cum au descris Ian Buruma şi Avishai Margalit conţinutul noţiunii şi pe cei care o susţin în planul ideii, dar şi în cel al acţiunii practice,* occidentalismul *este fundamentarea teoretică a războiului împotriva Occidentului. Cu acest sens este folosit în articolul alăturat, semnat de Bojan Aleksov.*

Sîngele, pămîntul şi spiritul *Volk* au fost invocate de romanticii germani, la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începtul secolului al XX-lea, împotriva pretenţiilor universaliste ale Iluminismului francez, ale Revoluţiei Franceze, ale armatelor invadatoare ale lui Napoleon. Noţiunea de „suflet naţional" a fost preluată de slavofili în Rusia secolului al XIX-lea, folosită de ei pentru a-i ataca pe „occidentalişti", adică pe cei care pledau pentru reformele liberale. A revenit iarăşi şi iarăşi în anii '30, cînd fasciştii europeni şi naţional-socialiştii au vrut să distrugă „americanismul", liberalismul anglo-saxon şi „cosmopolitismul lipsit de rădăcini" (adică pe evrei). Aurel Kolnai, marele savant ungur, a scris în anii '30 o carte despre ideologia fascistă din Austria şi Germania. Titlul ei era *Războiul împotriva Occidentului.* Comunismul, de asemeni, în special pe timpul lui Stalin, şi el un copil bastard al Iluminismului şi al Revoluţiei Franceze, a fost un inamic jurat al liberalismului occidental şi al „cosmopolitismului lipsit de rădăcini". Mulţi dintre radicalii islamişti au preluat conceptele lor antioccidentale din Rusia şi din Germania. Întemeietorii partidului Ba'ath din Siria erau cititori asidui ai teoriilor rasiale germane de dinainte de război. Jalal Al-e Ahmad, un intelectual iranian influent în anii '60, a produs cuvîntul *Westoxification,* pentru a descrie influenţa otrăvitoare a civilizaţiei apusene asupra altor culturi. Şi el era un admirator al ideilor germane despre sînge şi pămînt.

E evident: ideea că Vestul este o forţă malignă nu e venită din Orient sau din Orientul Mijlociu, ea are rădăcini adînci în solul european. Nu e deloc simplă definirea ei în termeni istorici. Desigur, *occidentalismul* a fost o componentă a curentului antiiluminist, dar şi o reacţie împotriva industrializării. Unii marxişti au fost atraşi de această teorie, dar au existat adversari şi la extrema dreaptă. *Occidentalismul* este o revoltă împotriva raţionalismului (Apusul rece, mecanic, civilizaţia maşinii) şi a secularismului, dar şi împotriva individualismului. *Occidentalismul* a fost provocat de colonialismul european, iar acum – de capitalismul global. Dar se poate vorbi despre *occidentalism* doar cînd revolta împotriva Vestului devine formă a distrugerii pure, cînd Vestului i se contestă condiţia umană, cînd rebeliunea înseamnă crimă.

Ian Buruma, „The Origins of Occidentalism",
Chronicle, 6 februarie 2004)

O întîmplare

Ceea ce începuse ca un exerciţiu de rutină era cît pe ce să se încheie cu un incident diplomatic jenant. Noaptea, o companie de soldaţi elveţieni s-a rătăcit şi a mărşăluit prin statul vecin, Liechtenstein.

Conform ziarului elveţian *Blick,* într-o joi dimineaţă, 170 de infanterişti ai acestei ţări neutre au depăşit cam cu o milă graniţa nemarcată a micului principat vecin; apoi şi-au dat seama că au greşit şi s-au întors. Un purtător de cuvînt al armatei elveţiene a confirmat, subliniind că nu vor exista consecinţe serioase ale acestei invazii produse din greşeală. „Am discutat cu autorităţile din Liechtenstein şi nu e nici o problemă" – a declarat a doua zi Daniel Rist, agenţiei Associated Press. Şi oficialităţile din Liechtenstein au minimalizat incidentul.

Purtătorul de cuvînt al Ministerului de Interne, Markus Amman, a spus că nimeni din Liechtenstein nu i-a observat pe soldaţii înarmaţi cu puşti de asalt, dar fără muniţie. „Nu e ca şi cum ne-ar fi atacat cu elicoptere de asalt sau aşa ceva" – a spus el.

Principatul Liechtenstein, cu aproximativ 34.000 de locuitori, nu are armată.

Nici atacatorii, nici atacaţii nu sînt membri ai Uniunii Europene.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 16 martie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„Mă ambiţionez să trăiesc din televiziune“

– interviu cu Diana DELEANU –

De curînd, a avut loc la Institutul Cultural Român din Bucureşti proiecţia documentarelor Doctor Schileru *şi* Mama Ghiţa, *în regia Dianei Deleanu. În palmaresul tinerei regizoare din Rîmnicu Vîlcea figurează Marele Premiu al Asociaţiei Profesioniştilor de Televiziune (1995), Premiul pentru Documentar de Artă – Gala Asociaţiei Profesioniştilor de Televiziune din România (2001) şi Premiul CNA (împreună cu echipa TV Etalon) pentru Cel mai bun program local TV (2003). Cu documentarul* Doctor Schileru *(2005), Diana Deleanu a obţinut Marele Premiu şi Trofeul „Golden Beggar“ la Kosice, în Slovacia.*

Cine este doctorul Schileru din documentar?

Doctorul Schileru este rebelul, omul neadaptat regimului comunist, diferit de toţi colegii de breaslă care luau mici „atenţii“. Viaţa lui este spectaculoasă. La 18 ani se căsătoreşte, mai bine spus îşi fură iubita şi vine împreună cu ea pe jos pînă la Rm. Vîlcea, aproximativ 40 de km, pentru că autobuzul îi lăsase în pană. Reuşesc amîndoi la Facultatea de Medicină şi în şase ani au cinci copii. Primeşte repartiţie în Rîmnic, unde încearcă să deschidă prima secţie de urologie din acest oraş, dar medicii şi conducerea din acea perioadă nu îl lasă. Aici îl cunoaşte pe scriitorul Ion Băieşu, căruia îi rezolvă o problemă destul de serioasă. Cei doi se împrietenesc, stau mult la poveşti şi astfel se nasc două opere literare: nuvela *38 cu 2* şi romanul *Balanţa*. Grigore Schileru este şi boxer. De la 14 ani începe acest sport, iar mult mai tîrziu deschide şcoala de box de la Ploieşti. Mulţi boxeri cunoscuţi i-au fost elevi. La sfîrşitul anilor '60, fuge din ţară în America, unde, după mulţi ani şi eforturi extraordinare, reuşeşte să fie apreciat ca medic. Doctorul Schileru este, pur şi simplu, un model de demnitate şi de succes fără compromisuri în vremuri grele.

Un an mai tîrziu v-a inspirat un personaj pitoresc: o femeie în vîrstă ale cărei poezii patriotice au făcut carieră pe vremea lui Ceauşescu. Cum aţi găsit-o pe Mama Ghiţa şi de ce aţi făcut un film despre ea?

Pe Mama Ghiţa o ştiam din copilărie. Întotdeauna o vedeam la serbări şi la televizor, cînd era prezentat judeţul Vîlcea la „Cîntarea României“. După 1989, pentru o scurtă perioadă de timp, Gheorghiţa Măleanu a continuat să fie prezentă la tot felul de acţiuni ale Inspectoratului pentru Cultură Vîlcea, după care a fost uitată şi abandonată de cei care se folosiseră de ea. Din păcate, personaje ca Mama Ghiţa mai există, iar drama pe care o trăiesc este cumplită. S-a spus despre film că are accente cinice, dar nu este adevărat. Filmul încearcă să prezinte un personaj interesant, manipulat şi transformat în Omul nou, de către regimul comunist. Vorbesc despre personajul meu cu drag, nu sînt înverşunată, nu dau verdicte. În finalul filmului se vede că activiştii care s-au folosit de ea sînt acum prosperi oameni de afaceri, directori sau diplomaţi, doar Mama Ghiţa a rămas ce a fost: poetă. Doctorul Schileru şi Mama Ghiţa s-au raportat diferit la sistem. Este adevărat că între cele două personaje existau diferenţe la nivelul educaţiei, dar, în primul rînd, atitudinea este cea care i-a conturat pe cei doi ca eroi de film documentar total diferiţi.

Acum lucraţi la un documentar care se cheamă Don Quijote de la Vîlcea. *Despre ce e vorba?*

Personajul din acest film face parte din trilogia dedicată perioadei comuniste. Spre deosebire de doctorul Schileru şi de Mama Ghiţa, acesta nu s-a implicat în nimic, în anii comunismului. Nu a lucrat niciodată, nici măcar o oră, doar a scris (16.000 de pagini), iar acum doreşte o statuie. Este un personaj special, rar de găsit şi greu de exploatat. Are poezie şi e pitoresc.

Cum aţi defini menirea documentaristului?

Documentaristul este cel care prezintă cinematografic realitatea. Nu trebuie să se rezume în a povesti ceva inedit, fără să aibă nici o intervenţie artistică...

Lucraţi în televiziune ca producător şi moderator. Cînd nu moderaţi la TV Etalon, filmaţi documentare. Cum reuşiţi să îmbinaţi cele două pasiuni?

Sînt norocoasă. Este esenţial să fii la locul potrivit, în momentul care trebuie. Eu am fost descoperită în urma unui concurs la TV Etalon, acum 14 ani. Iulian Margu a reuşit să mă transforme dintr-un om care simţea că-i place să fie jurnalist, într-un realizator capabil să-şi elaboreze documentarele, să caute rezolvări inedite, să-şi înţeleagă şi să-şi îndrăgească personajele.

Aşa s-a şi născut unul din cele mai premiate filme, *Trista poveste a unui succes,* care analizează rolul televiziunii şi puterea ei de a schimba în bine vieţile oamenilor care devin eroi. Concluzia e dureroasă: temele le consumăm între noi, cunoscătorii fenomenului media sau al cinema-ului, iar ei rămîn nişte subiecte interesante, transformate în filme premiate. Atît. Pentru mine nu este o corvoadă să vin la serviciu. Este o joacă de copil, uimit să constate că ceea ce-i place lui să facă este şi plătit, şi apreciat, şi difuzat. Intuiţia mă ajută destul de mult în televiziune, restul vine de la sine. Este extraordinar să descoperi zilnic oameni noi, să găseşti subiecte pentru emisiuni şi teme pentru filme documentare.

Sînteţi o televiziune care emite în provincie. Cît de greu este să faci producţie TV acolo?

E foarte greu. La Vîlcea situaţia presei este mai specială. Sînt peste 20 de publicaţii, patru posturi de televiziune (Etalon, Vîlcea1, Realitatea şi Antena1), plus nenumărate posturi de radio, iar publicitatea se împarte.

Noi, ca televiziune, am lucrat pentru mai multe canale centrale, realizînd documentare sau reportaje, dar niciodată nu am primit comandă de la autorităţile locale să promovăm această zonă foarte frumoasă. În Vîlcea există cele mai multe schituri şi mănăstiri din România. Rîmnicul a fost invitat să participe la manifestările organizate în anul în care Sibiul este capitala culturală europeană, dar contribuţia este firavă şi desuetă, iar Vîlcea nu are nici măcar un film de prezentare. Vin delegaţii din străinătate, pleacă altele peste hotare, iar pliantele sînt singurele materiale de promovare. Ne ambiţionăm să facem televiziune, să trăim din televiziune, deşi avem foarte multe obstacole. Prietenii ştiu de ce!

În luna februarie aţi fost invitată de Institutul Român de Cultură şi Cercetare Umanistică din Veneţia.

Da, am fost flataţi cînd ni s-a propus să colaborăm la realizarea unui documentar. Doamna director-adjunct Monica Joiţa a fost cea care ne-a lansat această provocare. Istoria, importanţa ICR Veneţia, manifestările culturale şi ajutorul pe care îl acordă studenţilor şi cercetătorilor care studiază în Italia este cunoscut, iar noi încercăm prin acest film să concentrăm toate informaţiile şi să prezentăm povestea acestui loc şi a oamenilor care l-au creat.

Aveţi un palmares impresionant: premii la festivaluri de gen, în ţară şi peste hotare. Care vă este cel mai drag?

Premiul din 1995 acordat pentru prima dată unei televiziuni locale: Marele Premiu APTR Doamna Manuela Cernat şi regizorul Dan Necşulea au acordat unor necunoscuţi, veniţi de la Vîlcea, recunoaşterea supremă în domeniu. Televiziunea Etalon emitea doar de un an şi jumătate. Au avut mare curaj să parieze pe Etalon şi să creadă că nu este doar un accident sau o întîmplare. Am mai obţinut după aceea alte şapte premii.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

PUBLICITATE

www.thegroup.ro

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Alegeri în tranziţie

Subiectul cel mai arzător, în aceste zile, pentru majoritatea celor ce au a face cu scena românească, fie că păşesc pe ea, fie că stau în faţa ori în culisele ei, este Gala Premiilor UNITER. Mai exact, nominalizările pentru aceste premii, foarte rîvnite de orice artist – şi nu numai fiindcă sînt singurele „din domeniu". Căci, spre deosebire de literatură, unde orice revistă care se respectă, orice mic cenaclu dornic să se afirme, orice asociaţie care vrea să-şi semnaleze prezenţa, ba chiar orice om de bine care umblă să intre, cumva, în istorie se grăbesc să le decerneze scriitorilor, la ocazii sau la întîmplare, cununi de lauri (plus cecurile aferente), spre deosebire, zic, de literatură, în teatru premiile sînt puţine şi rare. E drept, cei ce sponsorizează feluritele distincţii din alte zone (artistice) obişnuiesc să le ataşeze, aproape întotdeauna, şi o diplomă pentru artă scenică, dar – să mă ierte cine trebuie, dacă greşesc – aceasta îndeplineşte, de regulă, funcţia cireşei de pe tort: „dă bine", nu-i aşa, să ai la festivitate cîte un actor-doi, că pe ei îi ştie lumea şi îţi mai aduc şi niscaiva „momente artistice" cu care să te „scoţi" din monotonia înşiruirii de nume şi titluri. Altminteri, saltimbancii să-şi vadă de treabă!

Ei bine, saltimbancii au şi ei, totuşi, premiile lor, o dată pe an, primăvara. Sînt premiile oferite de asociaţia lor profesională, Uniunea Teatrală din România, în cadrul unei Gale al cărei prezentator este însuşi preşedintele Uniunii, actorul Ion Caramitru, cel care a şi avut, acum şaisprezece ani, ideea şi iniţiativa acestui spectacol unic. Unic în toate sensurile cuvîntului: nerepetabil, adică, şi adunînd pe metru pătrat mai multe glorii prezente, trecute şi viitoare – eterne – decît poate măcar visa vreun regizor să adune într-un spectacol „normal". Beneficiarii acestor premii, împărţite, fireşte, pe categorii de creaţie, sînt „publicitaţi" în seara Galei (transmisă, prin tradiţie, în direct de televiziunea publică), atunci cînd rezultatele votului unui juriu alcătuit din reprezentanţi ai tuturor meseriilor teatrale admise în UNITER ajung, printr-un plic închis, în mîinile celui ce-l anunţă pe cîştigător. Ca la Oscar. Cele trei persoane (actori, regizori, scenografi, critici) şi cele trei spectacole care „se luptă" pentru distincţie sînt desemnate, în fiecare an, de către un juriu de nominalizări, format din trei sau cinci „teoreticieni" (critici, ziarişti, teatrologi), aceştia avînd sarcina deloc uşoară de a panorama întreaga producţie teatrală din România de pe parcursul unui an calendaristic, pentru a „cerne" – adică, a discerne – performanţele. Sau ceea ce socotesc componenţii juriului că se poate numi performanţă. În acest punct, situaţia devine dramatică – doar sîntem în teatru! –, adică dobîndeşte o puternică încărcătură conflictuală: nu toată lumea gîndeşte la fel, nu toată lumea are aceleaşi gusturi, ceea ce îmi place mie i se poate părea oribil lui X, ceea ce Y apreciază sincer e socotit curată porcărie de Z şi aşa mai departe. În final, cînd, de bine-de rău, membrii juriului ajung să se pună de acord între ei, rezultatul acestui acord este considerat perfect, de o parte a lumii teatrale (în primul rînd, bineînţeles, de nominalizaţii înşişi, deşi...) şi este taxat drept dezastruos, scandalos, revoltător, de o altă parte. Scurt spus, prestaţia juriului de nominalizări nu întruneşte niciodată adeziunea unanimă. Ne-unanimitatea în chestiune se poate manifesta mai reţinut sau mai gălăgios. Acum, gălăgia tinde să devină copleşitoare.

Juriul de nominalizări din acest an a avut ghinion. A avut ghinion, mai întîi, cu materialul pe care a trebuit să-l „investigheze": 2006 nu a fost, sub raport teatral, un an bun. Arta scenică românească, aflată, de mai multă vreme şi pe mai multe paliere, într-o dureroasă tranziţie (spre alt mod de organizare instituţională, spre alt tip de abordare a meseriei de către cei ce o parctică, spre – cine ştie? – o nouă estetică), nu a dat la iveală în acest interval mari spectacole, montări despre care pînă şi duşmanii regizorului să fie obligaţi să spună: „Mda, dom'le, mie nu-mi place, da' i-a ieşit" (elogiul suprem pe care îl poate emite, îndeobşte, un creator despre opera altui creator). A avut ghinion, mai apoi, cu propria sa alcătuire, cei cinci „juraţi" (Oltiţa Cîntec, Alina Mang, Iulia Popovici, Adrian Mihalache, Nicolae Prelipceanu, ca să-i înşir alfabetic, cu doamnele în faţă) fiind persoane cu „viziune", nivel de experienţă şi sensibilitate specifică foarte diferite, lucru lesne sesizabil din opiniile despre teatru exprimate de fiecare de-a lungul timpului, ca şi din configuraţia opţiunilor lor. A avut ghinion, în fine, cu o anumită susceptibilitate a „breslei" teatrale, foarte iritabilă, prin constituţie, faţă de orice judecată explicită sau implicită asupra sa, emanînd de la instanţe insuficient verificate (ori socotite astfel). A avut ghinion, unde mai pui, cu nervozitatea generalizată a societăţii româneşti actuale, care nu putea să nu atingă şi sfera teatrului, acutizînd reacţiile.

Pe de altă parte, nici mişcarea teatrală, în ansamblu, nu a fost ferită de ceasul rău prin activitatea juriului, a cărui alegere a sfîrşit prin a privilegia realizări de grup sau individuale, caracterizate prin „vizibilitate" (dată fie de renumele unor artişti – Andrei Şerban sau Mihai Măniuţiu, de exemplu –, fie de reputaţia lor beligerantă), dar cu un grad discutabil de *adevăr artistic*. Spus mai simplu, au fost nominalizate lucruri care iau ochii şi au fost lăsate deoparte lucruri temeinice. Or, printr-un instinct ce-i poate mira numai pe cei care nu cunosc, de fapt, lumea teatrului, artiştii scenei – artiştii autentici, nu chibiţii cu ifose ori nebunii cu patalama – separă fără greş arta de făcătură, chiar cînd nu vor să-şi recunoască, din felurite pricini, această aptitudine misterioasă şi superbă.

Nu este însă pentru prima dată – şi, cu siguranţă, nu va fi pentru ultima dată – că nominalizările la Premiile UNITER dezlănţuie mici furtuni teatrale. Esenţialul e ca, din astfel de ocazii, să înveţe cîte ceva toată lumea. Inclusiv cei care cred că nu mai au ce.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Iuri Mamleev, *Sectanţii*, traducere din limba rusă de Mircea Aurel Buiciuc, Colecţia „Byblos", Editura Curtea Veche, 2006.**

Iuri Mamleev (n. 1931) a fost absolvent al Institutului Forestier din Moscova. Ciudată formaţie profesională pentru cineva care, după aceea, a predat matematică, a găzduit un cerc de „mistici sexuali" şi a scris romane ce au circulat, ani buni, în samizdat. Emigrat în SUA în 1974, Mamleev a fost publicat mai întîi acolo, apoi în Europa Occidentală, iar din 1989 şi în Rusia, unde poate fi găsit astăzi, atunci cînd se întoarce de la Paris.

Ce s-a ales din vechile preocupări „forestiere"? Ce-i poate spune o pădure unui scriitor metafizic „negru", aşa cum e considerat Mamleev?

Am găsit, în *Sectanţii*, un scurt pasaj unde cîţiva copaci – „maculaţi de borîtură şi hîrtii" – apar ca „suflete omeneşti retezate", luminînd „din interiorul lor durerea şi degradarea tulbure a fiinţei umane". E puţin pentru o pădure, dar e grăitor pentru cît de neagră şi defrişantă poate fi metafizica acestui scriitor.

Lumea povestită aici va fi, în fond, un infern dezvoltat orgiastic, cu o frenezie a macabrului, o exuberanţă a morbidităţii, o imaginaţie a coşmarului absolut delirante. Nătîngi, liber-cugetători, dezaxaţi sau perverşi cu sistem se prind, cu toţii, într-o horă dementă, scormonind în sine după mîntuiri vicioase. Fiodor (abisalul ucigaş în serie), Petea (tînărul care se hrănea cu producţia propriilor eczeme), Izviţki (narcisistul capabil de orgasme androgine) sînt numai cîteva dintre aceste personaje coborîte, halucinant, din realitatea-irealitatea-suprarealitatea imediată.

La fel de imediată ca şi lectura pe care v-o urez.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Începuturile ploii

● **Thom Yorke, *The Eraser*, XL, 2006.**

Mărturisesc sincer că nu am idee cît de mult urmăreşte Thom Yorke fizionomia secretă a norilor. În lipsa oricăror documente lămuritoare (teorii muzicale, cronici, mărturii, interviuri), s-ar putea să fie doar o impresie subiectivă şi, în cele din urmă, eronată că tot materialul disponibil pe *Eraser* (9 piese fragile, volatile, imponderabile) descrie acel proces ciudat (aflat astăzi pe cale de dispariţie în conştiinţa semenilor noştri) de construcţie, asamblare şi deplasare a norilor. În termeni melancolici, şi ei pernicioşi în conformitate cu ultimele tendinţe înregistrate la bursa mentalităţilor sociale, avem de-a face cu un act de contemplare: o muzică în expectativă, desprinsă de realităţile imediate, cu un aer aparent nevrotic şi bolnăvicios, izolată într-o stare uşor febrilă de sorginte aristocrată, o muzică tăcută, însingurată, ascunsă. Pentru a ajunge la esenţa ei vie, lăuntrică şi adevărată, trebuie înlăturate cu grijă carcasele străvezii şi electrice, expertizele tehnice, diagnosticele docte, reticenţele conformiste sau acuzaţiile de minimalism. Pentru că, în ciuda unor obiecţii ce ar putea invoca o bizarerie exagerată sau o dispoziţie sumbră, Thom Yorke a rămas printre ultimii mohicani ai speciei noastre care mai are curajul, disponibilitatea şi talentul să se aventureze către nişte zone nevăzute, poate mai puţin palpabile, accesibile sau frecventate astăzi, însă, cu certitudine, cel puţin la fel de importante şi de necesare ca întotdeauna. În altă ordine de idei, cu *Eraser* vorbim despre acel fel uitat de a gîndi poezia ca pe o recapitulare a unor coordonate esenţiale, ca pe o recuperare sau, măcar, căutare a acelei funcţii vitale care s-ar putea numi în termeni iremediabil patetici „respiraţia pierdută". Şi, ca în orice exerciţiu care presupune o funcţie poetică autentică, Yorke a decis că cea mai bună cale pentru a ajunge la o sinceritate definitorie este să refuze traseele ştiute, marjele de siguranţă, reperele oficiale, să reducă bagajul de experienţă comună cu grupul Radiohead la strictul necesar, să renunţe la surplusul de greutate vizionară omologat de albume introspective precum *Kid A, Amnesiac* sau *Hail to the Thief,* şi să se lanseze, pentru prima oară solitar, într-o explorare şi dificilă, şi tandră, şi nostalgică, şi avangardistă în meandrele şi ondulările unui teritoriu necunoscut. Racordurile albumului ne prezintă la suprafaţă un Thom Yorke mai aproape de muzica electro decît de rock, mai îndatorat unui excentric ca Scott Walker decît unui senzual ca Morrissey, mai dispus să descifreze telegramele punctate tip Aphex Twin decît să se lanseze în extravaganţe de paradă *à la* Björk. Dincolo însă de toate aceste aspecte formale, previzibile şi de anticipat pînă la un punct, *Eraser* este un fel de cutie fermecată, la prima vedere perfect ermetică şi lipsită de încuietori, care are darul să se deschidă magic şi să intre în rezonanţă la contactul cu unele stări şi senzaţii numai de ea ştiute. Din experienţă strict personală vă pot spune că vibraţia de beton a blocurilor sau claxoanele maşinilor şi agitaţia urbană nu ajută cu nimic. Ar trebui, mai întîi de toate, ca în afara sau, mai curînd, deasupra acestor realităţi incontestabile, să observaţi că mai există un element, bagatelizat în ultima vreme, botezat simplu şi nepretenţios „cer". Luaţi acest cer, cercetaţi-l atent, asezonaţi-l cu *Eraser*, şi – zic eu – veţi descoperi un album pur şi simplu extraordinar, în care muzica împrumută ceva din eleganţa şi răceala distinsă a unei veri nordice, cu norii ce vor fi uneori întunecaţi, iar alteori alburii, gata întotdeauna să se lase purtaţi de vînt şi să jongleze la nesfîrşit cu forme fantastice într-un joc, şi copilăresc, şi vrăjit, sinonim cu bucuria şi asemănător cu tristeţea, un joc în care lucrurile vor deveni învăluitoare şi incerte, presimţite şi niciodată rostite, iar muzica (nu mă întrebaţi cum, pentru că numai ea ştie răspunsul ăsta) se va transforma încet într-un fel de anunţ tîrziu al faptului că, odată şi odată, va începe să plouă.

PUBLICITATE

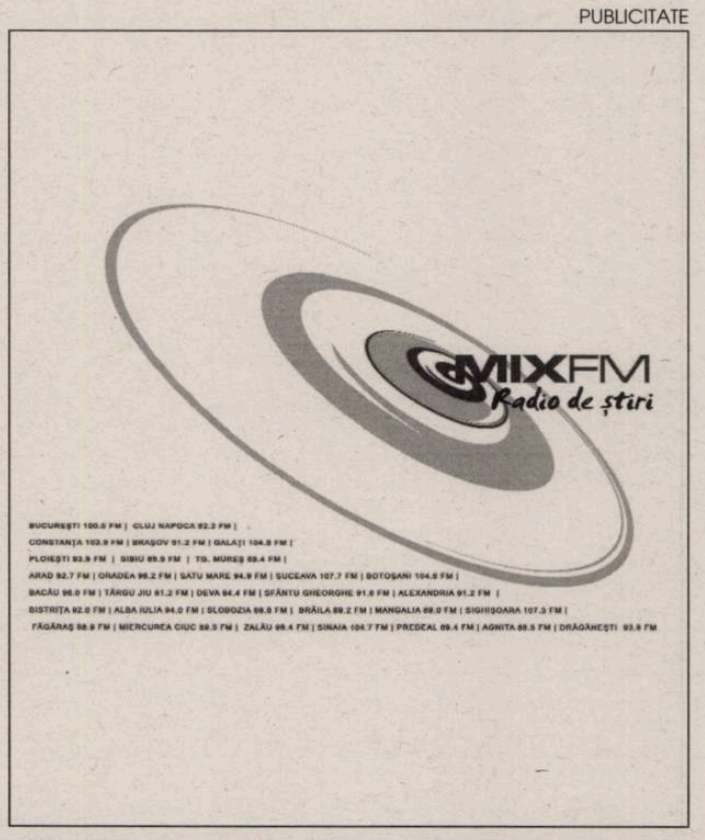

Simona SORA

puzzlecturi

Lucian Raicu *par lui-même*

● **Lucian Raicu, *„Journal en miettes“ avec Eugène Ionesco*, traducere de Dominique Ilea, în *Revue des Deux Mondes*, martie 2007.**

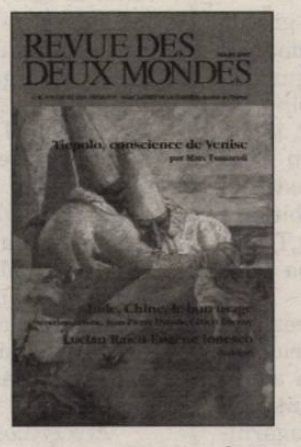

Zilele trecute a apărut în *Revue des Deux Mondes* traducerea unui fragment extins din penultimul volum publicat în românește de Lucian Raicu, *Jurnal în fărîme cu Eugen Ionescu*. Jurnalul – început imediat după plecarea lui Raicu din România, „într-o seară de noiembrie 1986“, şi încheiat în martie 1991 – este nu numai una dintre cele mai *adevărate* cărţi scrise vreodată despre Ionesco (şi s-a scris mult), dar şi un document zguduitor despre exil, formele răului din lume, scandalul morţii proprii. Cine s-a întrebat vreodată (şi ne-am întrebat mai ales cei care nu l-am cunoscut decît din cărţile sale) de ce a plecat Lucian Raicu din România cu puţin timp înainte de căderea comunismului şi mai ales de ce nu s-a mai întors vreodată în cei exact 20 de ani de exil (cealaltă „plecare“ tot într-o seară de noiembrie s-a petrecut) poate găsi multe răspunsuri în acest jurnal *personal* cu Ionesco. Le poate găsi indirect, în fiecare frază despre *Voyages chez les morts, Jeux de massacre, Le roi se meurt, Macbett, L'impromptu de l'Alma, Journal en miettes;* dar le poate găsi şi direct, în tulburătoarele „scene din romanul literaturii“ neapărute în volumul din 1985 şi reluate acum, în cartea despre Ionescu, pentru a numi – nud şi definitiv – intolerabilul. Ca în *Roland Barthes par Roland Barthes* (carte pomenită cumva cu mirare), Lucian Raicu scrie şi la persoana I, şi la persoana a III-a. Contrar aşteptărilor însă, înţelegerea, justificările, acceptarea necondiţionată se produc doar în partea ionesciană. În privinţa lui, adăpostul jurnalier abia funcţionează: o dramă personală se desfăşoară în continuare *aici* (în Franţa) ca şi *acolo* (în România). Ce uneşte cele două euri – critic şi diaristic – şi declanşează „impulsul iniţial“ al acestei cărţi ţine de un enorm impas existenţial, de nevoia exprimării „zguduitoarei fragilităţi lăuntrice“ a unui (alt) învingător, de nevoia interioară de a mai „încerca“ *plinul* literaturii.

Selecţia fragmentului tradus acum în franceză – a doua traducere, după minunatul eseu despre Gogol, tradus de Odille Serre şi publicat la Editura L'Âge d'Homme din Laussane, în 1992 – privilegiază cumva acest eu *propriu* ionescian (văzut ca un *continuum* de conştiinţă, la fel ca în eseurile despre Bacovia, Tolstoi sau Thomas Mann). Aflat – după plecarea din România – într-o adîncă fractură personală, o depresie neanalizată altfel, Lucian Raicu se trezeşte, el însuşi surprins, „încercîndu-l“ pe Ionesco, aşa cum altădată, în România, după un grav accident, îl „încercase“ pe Tolstoi, citit înainte de nenumărate ori. Iar la Paris, Ionesco, citit şi el începînd de la 17 ani, „merge“, la fel cum altădată „mersese“ Tolstoi. Ionesco, care „răspunsese“ în ultimele luni de carceră românească, răspunde şi în acel „ceas greu, greu“. Recitirea lui Ionesco devine astfel, în primele luni ale exilului parizian, motorul interior al regăsirii de sine, acel mod esenţial (şi paradoxal) de identificare cu *dreptatea, căutarea intermitentă, candoarea* ionesciene: „Simplu de tot: Ionesco scrie pentru cei care au conştiinţa că trăiesc o singură dată. Ionesco scrie ca un autor care are conştiinţa că şi el, pînă şi el, trăieşte o singură dată“.

A-l reciti şi a scrie despre (sau cu) Ionesco este, în acelaşi timp, o încercare de numire/localizare a răului: a răului personal („oboseala neîncrezătoare, un fel de neputinţă de a gîndi, dar mai ales a simţirii, a impresiilor vitale, a emoţiilor“), a răului politic (omniprezent atît în scrierile lui Ionesco, cît şi în memoria vie a criticului exilat), a răului pur şi simplu, născut şi făcut din vocaţie, reflex sau prostie, a răului (consemnat) din Franţa ionesciană şi din România raiciană. Despre nenumăratele feţe şi trepte ale răului este vorba, în fond, în lectura abisală pe care i-o face – mult dincolo de critica literară – Lucian Raicu lui Eugène Ionesco; despre infernul în care se coboară pe nesimţite, încet, „tolerabil“ şi brusc inevitabil: „Infernul ionescian cunoaşte mai multe trepte (descendente: spre inima însăşi, spre lipsa de inimă a Răului), mai multe **cercuri.** [...] Încă n-am luat contact cu supremul Rău, sîntem încă departe de furia devastatoare a acestuia. Cînd îl vom cunoaşte, vom regreta prima sa treaptă, cercul răului încă tolerabil. Dar este **tolerabil cu adevărat** acest prim – încă «inofensiv» – cerc? În interiorul său, iată, nu se întîmplă nimic, atîta tot că lipsesc evenimentele, surprizele, aşteptările pline de speranţă. O relativă acalmie domneşte aici, dar ea a devenit de multă vreme neliniştitoare, aproape insuportabilă. Atmosfera aceasta paşnică, care exclude bucuriile **totale,** ionescian vorbind, este cvasiirespirabilă“.

Lucian Raicu îl citeşte, în 1987, la Paris, pe Eugène Ionesco, atent, ca Ibrăileanu, la „senzaţia vieţii“, la „gestul unic“, atent mai ales la Ionesco însuşi, cel care-l întîmpinase, altădată, cu vorbele: „Vii din Infern“. Iar faptul că Ionesco „rezistă“ la această lectură dezintegrator-coagulantă spune enorm în egală măsură despre geniul ionescian şi despre cel raician. Urgenţa de a demonstra că Ionesco fusese egal cu sine de la publicarea volumului *Nu* pînă la apariţia teatrului complet în „Bibliothèque de la Pléiade“ concurează cu urgenţa (vitală) de a măsura (absurda) vină a cuiva care, prin simpla prezenţă în infernul totalitar, ar putea să justifice răul acestuia. E acea vină „de a trăi“ a unui personaj ionescian. Raicu îl citeşte pe Ionesco atent la „iluzia impenetrabilităţii la rău“, atent la răul remanent (în libertate), la gogoriţa „infernului anticipator al paradisului“, la medicii-ideologi şi la regizorii ştiinţifici. Dar mai este atent (cu acea atenţie raiciană care merge – încet, răbdător, exclamînd şi mirîndu-se – spre miezul viu al unei opere) la „terapeutica adevărului“, la vina originară din care decurg toate vinovăţiile, la reabilitarea, ionesciană, a unor categorii precum penibilul, banalitatea sau indecenţa.

Raicu se citeşte însă, la Paris, în 1987, şi pe el însuşi, printr-un noroc (care e şi al nostru), un mic miracol în vremurile acelea: după fuga sa, Mircea Dinescu recuperase – noaptea, cu o sanie, înainte ca „organele“ să se sesizeze – cîţiva saci cu manuscrise din locuinţa criticului. Unele dintre acestea au ajuns – Dumnezeu ştie cum – destul de repede la Paris. Din ele se poate reface contextul plecării lui Lucian Raicu din România. Plecarea e însă o salvare simbolică, o salvare a demnităţii şi o reacţie (cu ultimele resurse sufleteşti) a cuiva care ştie cu rară precizie ce e binele şi ce e răul, care sînt mecanismele deteriorării omeneşti şi ce înseamnă „impasul“ totalitar interiorizat.

De ce nu s-a întors Lucian Raicu în România după căderea comunismului? Poate şi pentru că plecarea însemnase ceea ce el însuşi numeşte undeva (cu o vorbă a lui Scott Fitzgerald) *ruptura mecanismului vital.* Iar „bietul corp“ nu avea, omeneşte, cum să mai reziste unei noi iluzii.

Dilema veche vă recomandă

● „Mă bucură lectura din Lucian Raicu. E mai mult decît un critic obişnuit: un romancier al criticii“, scria Gheorghe Grigurcu în jurnalul său din *Tribuna* (nr. 107, februarie 2007). În două numere din *România literară* (8 şi 9, martie 2007), într-un amplu şi mustos eseu, „Recitindu-l pe Raicu“, criticul insistă pe această idee extrem de fertilă: „El nu e niciodată un notar «al ideilor literare», pe care le dezvoltă fantast, cu alura unui romancier. Ceva inspirat intră în comportamentul său, oarecum – riscantă vorbă, dar nu avem încotro – concurenţial, în raport cu subiectele sale care se întîmplă să fie Gogol, Tolstoi, Mann, Rebreanu“. Riscantă vorbă, de care nu trebuie să ne temem, ea însăşi de o luminoasă intuiţie, deschizînd o nouă cale de acces spre opera celui care ne-a lăsat extraordinarele *Scene din romanul literaturii.* (Radu Cosaşu)

● *Sînt o babă comunistă!* (Editura Polirom), noul roman al excelentului Dan Lungu, scris sub forma confesiunii Emiliei Apostoae, fostă muncitoare într-un atelier de confecţii mecanice, este, probabil, cel mai bun roman despre nostalgia după viaţa din comunism; un roman realist-minimalist de o simplitate uluitoare, adevărat în toate situaţiile şi în fiecare replică, o carte plină de umor, dar, mai ales, de amărăciune, derizoriu, absurd... (Marius Chivu)

● Pentru orice bucureştean care se respectă, bifarea celor „101 lucruri pe care trebuie să le faci în Bucureşti“ (publicate în nr. 25 al revistei *Time Out)* devine aproape o îndatorire civică! Acestora li se adaugă Manifestul redacţiei (în 30 de puncte) „pentru un Bucureşti mai frumos“. Şi un interviu („cu cărţile pe masă“) cu doi bucureşteni get-beget, *Băiuţeii* Filip şi Matei Florian. *Aux charmes, citoyens!* (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Şah la regină

● ***Regina / The Queen* (Marea Britanie, 2006), de Stephen Frears.**

Noul film al lui Stephen Frears, *Regina,* reconstituie cea mai ciudată criză din istoria monarhiei britanice – cea provocată de moartea prinţesei Diana, în august 1997. Dar, înainte de asta, filmul reconstituie o frumoasă zi din mai 1997 – prima zi a lui Tony Blair (Michael Sheen) după cîştigarea alegerilor. Un singur lucru mai trebuie să facă Blair ca să poată conduce ţara: să ceară voie de la regină. O simplă formalitate? Da, dar nu chiar atît de simplă – „...vă înclinaţi din nou şi abia *apoi* îi strîngeţi mîna“. Tînărul Blair, care soseşte la palatul Buckingham precedat de reputaţia lui de modernizator („Toată lumea din Downing Street îşi spune pe numele mic.“), e pe jumătate amuzat de tot protocolul ăsta, dar numai pe jumătate. După cum îi aminteşte regina (Helen Mirren), nu e primul ei prim-ministru; primul a fost Winston Churchill. Expresia de pe faţa lui Blair, la auzul unei remarce despre „străstrăbunica mea, Victoria“, e un amestec superb de incredulitate hlizită şi respect cvasisuperstiţios, şi cea mai bună sinteză a dilemelor pe care le ridică acest film în privinţa instituţiei monarhice: este ea un anacronism sau continuă să răspundă unei anumite nevoi emoţionale a „supuşilor“? Cît de sănătoasă e nevoia asta? Cum s-a modificat ea în era tabloidului şi a *reality-show*-ului? Cît de responsabil mai e monarhul atunci cînd nevoia asta ia forme perverse, isterice, de neînţeles pentru el?

La cîteva luni după acea dimineaţă superbă, regina se lua în coarne cu poporul ei pe o chestiune de simbolistică. Poporul voia un drapel arborat în bernă la palatul Buckingham, în semn de doliu pentru prinţesa Diana. Regina nici nu voia să audă. Nici măcar la moartea tatălui ei, George al VI-lea, nu se arborase vreun drapel. Drapelul, la palatul Buckingham, însemna altceva: însemna că familia regală se află acolo. Or familia regală (spre nemulţumirea şi mai mare a poporului) nu se afla acolo. Reginei i se cerea nici mai mult nici mai puţin decît o schimbare de simbolistică, or, în calitatea ei de regină – adică de metaforă –, avea dreptul să considere că tot ce ţine de semne şi simboluri intra sub autoritatea ei. Ce nu înţelegea ea la momentul acela era că, sub influenţa Dianei şi a mass-media, paradigma se schimbase; i se cerea s-o jelească pe Diana după modelul Diana: public, spectaculos, melodramatic. Pe cît de decuplată era ea de la starea de spirit a naţiunii, pe atît de branşat era Blair. El (sau, după cum ni se arată aici, secretarul lui de presă) a fost cel care a numit-o pe Diana „prinţesa poporului“, cîştigînd instantaneu încrederea acestuia. *Regina*-filmul nu scapă elementul de oportunism din comportamentul lui Blair (cum nu-l scapă nici regina însăşi) şi nu exclude posibilitatea unui moment de febră revoluţionară în care tînărul politician să se fi visat în postura de instaurator al republicii. Dar, în film, lucrurile astea sînt contrabalansate permanent de o judecată morală limpede şi de o tot mai bună înţelegere umană a poziţiei dificile în care se află regina. Şi am impresia că Blair iese prea bine. Nu simţul lui moral îl pun eu la îndoială; sînt foarte dispus să cred că acesta a reacţionat la nedreptatea care i se făcea reginei. Dar ieşirea lui monarhistă în faţa întregii echipe din Downing Street tot îmi miroase a filmic, a inventat: e prea clară, prea justă – în viaţa reală rareori se întîmplă ca binele să sune atît de bine, atît de curăţat de paraziţi. De-aceea prefer un scurt dialog între el şi soţia lui, la ei acasă, cînd ea, ca să-l tachineze, îl întreabă dacă interesul lui pentru regină nu e de fapt o chestie legată de maică-sa. Dialogul acestui film e curajos şi lipsit de inhibiţii, fără a fi nici o clipă pamfletăresc sau grosolan-lezmaiestuos – deşi scenaristul (Peter Morgan) nu rezistă plăcerii de a pune în gura reginei un *„Bugger it!“* (un fel de „futu-i!“ mai aristocratic). Dar chiar şi în momentul acela – un moment în care s-a împotmolit cu maşina şi poartă basma şi botfori – demnitatea lui Helen Mirren rămîne neştirbită; după cum observa scriitorul Martin Amis într-un eseu despre regină, „singurul moment din viaţa ei cînd s-a comportat nedemn în public a fost la propriul ei botez“, iar Mirren e una dintre puţinele actriţe contemporane care chiar te pot face să înţelegi ce înseamnă asta. În 1997, ea a trebuit s-o jelească public (în direct) pe Diana. Iată-l din nou pe Amis: „A fost o interpretare extraordinară: a apărut în faţa unei populaţii aproape demente şi i-a dat ce voia, fără a se trăda pe sine. Dintre cele două cuvinte pe care voiau neapărat să le audă, le-a oferit unul («durere»), dar li l-a refuzat pe celălalt («dragoste»). Nu şi-a vîndut integritatea pentru a satisface nevoile emoţionale ale celor mulţi.“ Singurul lucru pe care i-l reproşez filmului lui Frears este că nu vrea să intre în aceste nevoi, în ingredientele Dianamaniei. A existat acolo un amestec neplăcut de sentimentalism şi agresivitate (distilat în titluri de ziar precum „Arată-ne că-ţi pasă!“). Autocompătimirea – unul dintre ingredientele succesului mediatic al Dianei – s-a regăsit, amplificată de mii de ori, în durerea admiratorilor ei. Şi autocompătimirea se poate apropia foarte tare de violenţă.

trecerea prin reviste

Cine ne scoate în oraş?

La început a fost *Şapte seri,* apoi *B-24-FUN* care a venit cu ceva în plus, o parte editorială, adică articolaşe scrise de „specialişti“, dar şi de personaje care nu prea au treabă cu scrisul, în viaţa de zi cu zi, dar sînt super-trendy-cool şi prind la puştime. Acum avem *24-FUN,* aceeaşi „Marie“ *rebranded* şi din nou *Şapte seri,* cu o distribuţie proastă, căci nu o prea găseşti, însă cu „texte“ semnate, după modelul concurenţei.

Aceste ghiduri se distribuie gratuit şi nu se adresează unei elite. Teoretic, sînt utile pentru toţi cetăţenii urbei. Dar mai ales pentru acei tineri şi neliniştiţi care văd obligatoriu un film la cinema pe săptămînă, uneori mai merg şi la teatru, bîrfesc toată ziua prin cafenele, la ocazii aleg cîte un restaurant mai fistichiu, iar sîmbăta seara merg la un *party* într-un club.

Aşa că mă pun în postura unui astfel de tînăr, cu un job într-un *office* de la nouă la şase, fără familie, fără obligaţii, care ia suficiente vitamine ca să mai aibă energie şi pentru timpul său liber. Să vedem cum i se oferă „informaţia“, dar mai ales ce i se oferă în plus, în afară de informaţie!

Să ne referim, de pildă, doar la *24-FUN*. Informaţia e structurată pe „căprării“. Mai întîi filmele, însoţite de sinopsis-uri, apoi spectacolele de teatru (un amănunt util: se precizează durata fiecărui spectacol, pentru ca tînărul nostru să evite totuşi piesele „grele“ care ţin peste două ore!). Urmează în două pagini „clasic“-ul, adică operă, operetă şi dans (chiar dacă e un performance se pare că tot „clasic“ se cheamă, dar aici tînărul chiar nu face diferenţa, aşa că de ce să-l educăm noi!?) şi în alte trei, „expo“. Apoi evenimentele din fiecare zi a săptămînii. Tînărul nostru va constata nefericit cît de puţine *party*-uri îţi oferă sîmbăta capitala europeană numită Bucureşti (majoritatea sînt seri de club obişnuite, dar cu tarife mai mari, căci e uichend!). Apoi se uită cu atenţie peste lista cu „cluburi & baruri“ („A mai apărut vreunul nou pe care să nu-l ştiu?“) şi gata! A „citit“ revista!

Ba nu, căci mai are o jumătate de oră din pauza de prînz şi a mai comandat o cafea în restaurantul de vizavi de sediul „firmei“. Timp berechet pentru a parcurge articolele. Alex Săndulescu. E scurt, dar nu spune nimic, aşa că-l sare. Gheorghe. Îi sclipesc ochii. Super-trendy-cool. Îl citeşte în întregime, chiar dacă Gheorghe zice la un moment dat ceva de genul „eşti un dobitoc, dacă citeşti mai departe, însă nu te vei putea abţine!“. Ha, ce fază! Dobrovolschi. Băiat bun, parcă am auzit de el! În diagonală. Gorzo. Scrie despre filme, ia să vedem! Adevărul e că unele dintre cele mai bune „critici“ ale lui Andrei Gorzo sînt cele din *24-FUN*. Le explică pe un ton prietenos acelor tineri şi neliniştiţi care-l citesc în pauza de masă, cu argumente oneste şi pe înţelesul lor, de ce ar merita (sau nu) să se ducă la filmul cutare. Băiatul nostru îl place, deşi săptămîna asta l-a „dezinformat“ un pic. L-a convins să meargă la *Scrisori din Iwo Jima,* doar pentru că el, autorul, are o slăbiciune pentru Eastwood. Mai departe repejor... că nu mai e timp! Şi tînărul se uită la ceas. Cărţile lui Agopian. Să le citească alţii! Voicu Rădescu. Ăsta-i cu teatru... mai la vară! Chişu. Doar trendy-cool, pen'că are succes la gagici. Ia să văd, scrie despre vreo gagică? Dezamăgire. Scrie despre greşelile de formulare din textele lui. Mircea Toma, despre muzică. Oana Tănase, despre artă. Jean-Lorin Sterian. E despre reclame. Îi place poza, o „făcătură“, oare în Photoshop?! Autorul, cu un gît ca de struţ. O studiază. Supercool. Cătălin Ştefănescu. Ce face? Emisiuni. Nu mă uit la televizor. N-am timp. Uite unul care scrie despre net! Tudor Ţepeneag. Ia să vedem ce mai butonăm pînă la şase... www. confuzie.ro. Florin Piersic jr. Despre „bizon“. Supertrendy şi tot ce vrei... Îl citeşte îngîndurat. Îi place. Articolul n-are majuscule la începutul propoziţiilor şi conţine cuvîntul „muie“ la final. Mişto! (**A. P.**)

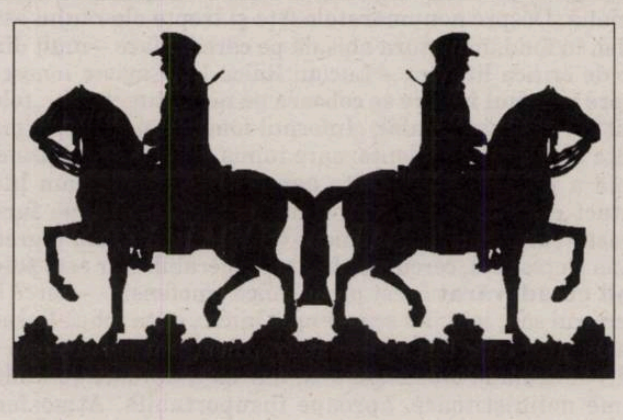

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

În jurul unui cuvînt fericit

Un cuvînt fericit, plesnind de sănătate, plutind într-o stare de graţie, dar mai ales de graţiere, mai toţi iertîndu-i greaţa şi impudoarea, este acesta, îl scriu pe şleau, aşa cum l-am găsit, într-o singură zi, într-o cronică de sport, într-o revistă de humor şi un editorial ţeapăn bine angajat: pupincurism. E vulgar, dar e eficient. E urît, dar bun în frază, în comunicarea parlamentară, din piaţă sau metrou. Fără a fi un oximoron, el se integrează şi aparţine conştiinţei noastre oximoronice în care prostul şi deşteptul, urîtul şi frumosul, hoţul şi vardistul, etc.-ul şi blestemul coabitează din ce în ce mai natural, fără piedici de logică, lingvistice sau morale. „Trăim timpuri dificile şi interesante“ – se afirma, alaltăieri, la deschiderea unui curs de filozofie; e bine spus.

Puse sub microscop, se observă că în celulele acestui cuvînt lucrează simultan două tensiuni contradictorii, ceea ce asigură trăinicia oricărui fenomen, în natură, dar şi în comedia umană, cu atît mai mult în aceea română. La o despicare a firului numai în două, constatăm un refuz centrifug al sinonimelor sale, cuvinte venite din prea bătrîni, ca linguşeală, slugărnicie ori servilism; ele sînt de mult uzate, anemice, flasce şi – sub presiunea fenomenului care n-are odihnă – din ce în ce mai abstracte, mai secătuite de concret, de plasticitatea aceea după care limba română, învîrtindu-se zi şi noapte în palatul ei bucal, se dă în vînt, se topeşte, se omoară, leşină de poftă şi plăcere, aristocrată şi plebee, cum e, gravidă şi fecioară în toate sensurile, nemernică şi plină de virtuţi, păcătoasă, dar, mai presus de toate, slobodă. A-i spune azi unui lingău „lingău“ are tristeţea unui conformism. A-l face de servil e slab ca o politeţe bleagă. A-l numi precis ca mai sus sună proaspăt, energic, dur, la intensitatea neruşinării atinse în acea poziţie. Mai bine dur decît... (nu repet cuvîntul – Preda, care numai un pudic nu era, mă sfătuise odată, la prima lectură a unor schiţe de-ale mele, să nu folosesc de mai mult de două ori, într-un text, „cuvintele tari“ ca acest c..., pentru a nu le banaliza; azi, milioanele de publicişti „măgari şi violenţi“ nu sînt conştienţi ce rău fac cuvintelor tari, aglomerîndu-le şi silindu-le să se sufoce şi să se anihileze în articole care nu produc decît un singur scandal: banalizarea sfintei înjurături).

Simultan, odată cu foamea asta de concret, lucrează şi plăcerea (parodică, mie-mi spui?) de concept, de unde apariţia acestui „ism“ final care transformă mişcarea într-o disciplină, într-o ştiinţă, într-o ideologie, în ceva adică serios şi grav. Căci altfel de ce nu s-ar fi terminat noul cuvînt în „eală“ ca „linguşeală“? Ar fi sunat superficial, pasabil, fără înălţime şi durată. „Ism“ impune, „eală“ e, de cele mai multe ori, uşurică şi *terre-à-terre* – zăpăceală, aiureală, pălăvrăgeală, bălmăjeală, niciodată „bălmăjism“, niciodată „pălăvrăgism“. Limba şi urechea noastră au fineţuri în care parodia şi antiparodia, „cultura şi natura“ nemuritorului Mazilu sînt legate „ca buzele de dinţi“ – vorba chinezilor, pentru a defini prietenia lor cu vietnamezii, pe vremuri.

Pentru a sintetiza – foamea de concret şi setea de concept se răsfrîng admirabil în „pupincurism“.

Trecînd la despicarea firului în patru, nu e nevoie să fii bacalaureat la 7 obiecte ca să percepi viteza cu care s-a format cuvîntul, această viteză în substantivarea unui simplu ligament mărturisind o inspiraţie creatoare de zile mari, capabilă să-şi asume atît vulgaritatea cît şi exactitatea paralizantă a termenului. Din această viteză se naşte cea mai de seamă calitate a acestei vorbe grele, dar nu mortale: veselia. Cuvîntul sună, înainte de şi după orice considerente sociale sau morale, vesel, sfîrîind – în jocul buzelor, vocalelor şi consoanelor sale – de haz şi, Doamne, iartă-ne, de spirit. Spirit epic, liric şi dramatic. Mîine, dacă ar fi cotat la bursă, aş cumpăra cît mai multe acţiuni ale acestui produs lingvistic de cert succes care poate şi el să-şi facă reclamă de cîte o pagină ca „Dialog“, cel care deschide pofta de conversaţie. Dacă nici p...ismul nu deschide poftă de conversaţie, atunci cine?

Mai rămîne ultima întrebare eschatologică: cît va dura? Colegul meu de bancă şi derapaje, Dan Stanciu, mi-a dat un răspuns fără echivoc: „Va dura mai mult decît cei 20 de ani brucanieni. Va prinde cu siguranţă 40...“

Eram exact în 1997, se macheta nr. 249 al *Dilemei*. Aniversăm azi împreună trecerea primului deceniu de verificare a acestui pronostic. Nimic nu ne face să ne îndoim de temeinicia lui. Viaţa – în autonomia ei inestetică – îl garantează. Nu văd de ce am fi, ca de obicei, disperaţi.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Cartea de imobil a scării 2, povestită cu Anca Romeo (6)

Aceasta este întoarcerea mea, după 20 de ani, în blocul copilăriei mele. Aceasta este cartea vieţii mele. Citiţi discuţia avută cu actualul deţinător al cărţii de imobil.

La apartamentul 87, Niculcea Neagu din Mihăileşti, care a murit şi dînsul acum vreo cîţiva ani, Niculcea Constanţa din Buftea, care e foarte bolnavă, tot aşa, datorită unor congestii cerebrale. Niculcea Gheorghe şi Niculcea Marian sînt copiii care, numai Niculcea Marian stă cu Niculcea Constanţa în blocul N 3. Niculcea Gheorghe şi cu celălalt băiat, George, locuiesc unul la BIG, unul prin Sălăjan. La apartamentul 88 avem familia Pană Georgescu şi Vasile, care s-au mutat din bloc; el trăieşte, Pană Georgescu Georgeta trăieşte şi dînsa, dar nu mai locuieşte la noi în bloc şi în locul lor stă Pană Georgescu Dana Iulia, care actualmente s-a căsătorit, are o fetiţă şi se numeşte... uitaţi cum se numeşte... Cidentă Dan, doctor. Care lucrează pe linia Olteniţa, într-o comună. Sînt oameni liniştiţi... La apartamentul 89 stă Udrescu Ion şi Udrescu Maria, care stau de 40 de ani aicea în bloc, la etajul 8, apartamentul 89, Udrescu George Adrian este bolnav... o paralizie, handicapat, aşa, şi mai are un băiat, Udrescu Valentin, care e căsătorit; e plecat în străinătate. Are un copil.

Era grecoaică?

Niculescu Dumitru a murit de 20 de ani, Niculescu Hrisula trăieşte, are 80 de ani... din '21 are 75 de ani, aşa. Aşa, are un băiat, Niculescu Doru, care a avut un accident de maşină acum 15 ani, era să moară.

Da, parcă-l mai ţin minte. Dar ce s-a întîmplat?

Deci, mergînd spre Sinaia, după Aeroportul Otopeni, mergînd cu un coleg cu maşina, fiind polei, aşa, o clipă de neatenţie, a intrat pe sensul celălalt şi s-a lovit frontal cu un Jeep, nu mai ştiu ce maşină. Colegul lui, care conducea, a murit pe loc, el, în urma unor operaţii sofisticate la Spitalul 9, a rămas cu nişte traume, dar şi-a revenit şi, acum, e director pe la Gaze, nu ştiu pe unde. E bine. Are căsătorie cu Niculescu Nuştiu-cum-o-cheamă, lucrează pe la Parlament şi are o fetiţă. De asemenea, sînt nişte oameni cumsecade, liniştiţi. La apartamentul 91 avem pe Dragu Panait care a murit de 5 ani, care a vîndut apartamentul şi în locul lui s-a mutat.

Moldovan şi Guran. Panait ăsta era mecanic, văd.

El o avea cu băutura. Prima dată a murit ea, acum vreo 20 de ani, pe urmă a murit el, acum vreo 5 ani. Avea trei copii: Dragu Constantin, care s-a mutat prin Rahova, pe lîngă benzinărie pe Şoseaua Alexandriei, Dragu Vişan care trăieşte şi s-a mutat din bloc şi Dragu Daniel Cristi, a murit datorită comportamentului dezordonat al sănătăţii şi al băuturii, fără servici, apucături de boschetar şi aşa mai departe.

Aţi avut probleme cu el?

Nu, se îmbăta. N-am avut probleme. La apartamentul 92 a locuit Remus Florea, care a murit şi dînsul. Pensionar, lucra la fabrica „7 Noiembrie“, pe Dudeşti. De asemenea, Remus Marioara a murit după el.

El era din Cătunele.

Din Cătunele, da, da. Şi în locul lor s-a mutat Georgescu...

Alexandru şi Cornelia.

Da, da. Oameni liniştiţi, fără probleme. La 93 locuia Dincă Dumitru, care a murit. Dincă Sultana a murit. Dincă Dumitru a murit de 15 ani, Sultana de vreo 5 ani.

(din volumul în curs de apariţie)
Istodor-
http://www.facemcatavencu.ro/blog.php?id=20

libertatea de impresie

Mitică pe munte

Pe scările de la telecabina de la Cota 1400, un grup de femei şi bărbaţi aşteptau la coadă. Urcaseră pînă acolo cu maşina şi făceau remarcile pe care, de zeci de ani, le fac toţi cei care merg acolo prima dată: „Uite că sînt două cabine. Una urcă şi alta coboară. Maaamă, cum o fi să stai cocoţat acolo sus?“. Unul dintre bărbaţi, mai rotunjor, cu mustaţă şi nasul mare şi roşu ca un capăt de morcov gros, nu prea voia să urce: „Haide-ţi, mă, mai bine să facem un grătar pe aci pe undeva prin pădure. Ce rost are să ne urcăm în chestia aia? Avem şi carne de mititei în maşină...“. Femeile încercau să-l convingă să urce. Cineva le-a aruncat în trecere o vorbă cum că la Cota 2000 e viscol. Atîta i-a trebuit mustăciosului: „Auzi, bă, frate, că e viscol. De ce mergem noi acolo, domnule? Aici nu e bine?! Facem un grătar...“. Opoziţia sa era doar verbală, nu făcea însă gestul să se mişte de la coadă. Una din femei, într-o haină de fiş albă cu blăniţă la glugă, încerca să-i răspundă: „Hai, Mitică, nu cred că poate să fie viscol, de unde viscol în martie... să vedem şi noi cum e acolo sus, dacă tot am venit pînă aici“. „Gianina vrea să vadă cum e sus“ – a replicat Mitică, urmînd apoi neconsolat: „nu mai bine un şpriţ aicea jos?“. Odată ajunşi la casă, au aflat cît costă o urcare (115 mii de lei vechi) şi s-au bosumflat cu toţii. Erau cît pe ce să se lase convinşi să renunţe. Mustăciosul continua cu bancurile: „Mai bine dau banii ăştia ca să nu urc. Pe mine mă apucă ameţelile acolo în cutia aia“. În cele din urmă însă, cu toţii au scos bani din buzunar şi din poşete şi au plătit biletele. Nu mai era casieriţa pe care o ştiam de pe vremuri, cînd un coleg de-al meu, care o cunoştea, i-a cerut hîrtie igienică şi ea i-a răspuns în glumă: „Vă căcaţi pe domnia voastră?“, iar colegul meu a încercat un calambur fără să-şi dea seama prea bine ce iese: „Nu, pe domnia voastră“ – a zis el – la care femeia a ieşit cu mătura din cabina ei să-l cotonogească, nepricepînd că uneori cuvintele o iau singure razna, răzbunîndu-se, fără voia celui care le emite. Cum spuneam însă, era o altă casieriţă, probabil că domnia sa cealaltă a ieşit la pensie. „Cîţi încap, mă, într-o cabină?“ – a început din nou grasul. „Am impresia că ne înghesuie ca-n autobuz. Păi, nu puteam noi să mergem cu autobuzul la Bucureşti, să nu mai venim pînă aici? Luam autobuzul pînă la Cernica şi făceam acolo un grătar cu mititei... Beam un şpriţ, zău aşa. Dacă acolo, în vîrf, ne ia viscolul pe sus? Ce dracu' e în mintea noastră să ne urcăm acolo?“. „Nu vrei să vezi şi tu peisajul?“ – l-a întrebat altă femeie, una cu blugii băgaţi în cizme cu tocuri înalte. „Mai peisaj ca la mine-n cartier nu e nicăieri, să n-am parte, soro!“

În cele din urmă, le-a venit rîndul să urce în cabină. „E frig acolo sus?“ – l-a întrebat mustăciosul pe însoţitorul de cabină. „Nu e frig, dacă nu ieşiţi afară din restaurant“ – i-a replicat acesta. „E restaurant acolo? Păi, atunci e bine, domnule. E scump?“ „Scump de tot.“ „Aoleu... ce-om fi căutat noi pe coclaurile astea? Nu mai bine stăteam eu şi beam un şpriţ acasă?“ Telecabina se desprinsese deja de staţie pe nesimţite şi urca fişiind pe deasupra cabanei de la Cota 1500, pentru cine mai ştie a cîta oară...

Andrei MANOLESCU

PUBLICITATE

Sambata, 17 martie, ora 19
BASH.
O trilogie contemporană
de Neil LaBute
cu:
MIHAI CĂLIN
IOANA FLORA
VLAD ZAMFIRESCU
MIHAELA SÎRBU
regia: Vlad MASSACI
scenografia: AndU DUMITRESCU

Duminica, 18 martie, ora 19
ORAŞUL
de Evgheni Grişkoveţ
în româneşte de Vlad Massaci & Cristi Juncu
cu:
VLAD ZAMFIRESCU
FLORIN ZAMFIRESCU
NADIANA SĂLĂGEAN
GHEORGHE IFRIM
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
scenografia: Cosmin Ardeleanu

Luni, 19 martie, ora 19
CREATORUL DE TEATRU
de Thomas Bernhard
cu:
MARCEL IUREŞ, VALERIA SECIU
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
AFRODITA ANDRONE
VITALIE BANTAŞ
regia: Alexandru DABIJA

Marcel Iureş, Premiul UNITER 2001 pentru cel mai bun actor în rol principal

O ipocrizie, domnule. Şi tocmai de aceea este teatru. Interpretarea este o falsitate. Şi noi iubim falsităţile interpretate. Aşa mi-am scris eu comedia: ipocrit. Aşa o interpretăm: ipocrit. Aşa este receptată: ipocrit. Scriitorul este ipocrit. Actorii sunt ipocriţi. Şi spectatorii sunt şi ei ipocriţi. Şi totul la un loc este o întreagă absurditate. Să nu mai amintesc că e vorba de o perversitate care durează deja de mii de ani. Teatrul este o perversitate de mii de ani după care omenirea este înnebunită. Şi de aceea este atât de înnebunită după ea: pentru că este înnebunită după propria ei ipocrizie. Şi nicăieri altundeva nu poate fi ipocrizia mai mare şi mai fascinantă decât la teatru.

www.teatrulact.ro

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB
DILEMA VECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
www.onlinegallery.ro
MOBEXPERT

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

EDITURA NICULESCU
cărturești carte, cesi, muzică, dichis
COLECŢIA cartea de recitire
de neocolit, de citit...şi de recitit
Jens Christian Grøndahl
Liniște în octombrie
O poveste tulburătoare despre dragoste şi căsnicie, tinereţe şi deziluzii, artă şi viaţă.
LINIŞTE ÎN OCTOMBRIE
Jens Christian Grøndahl
www.niculescu.ro

Iaromira POPOVICI

bazar

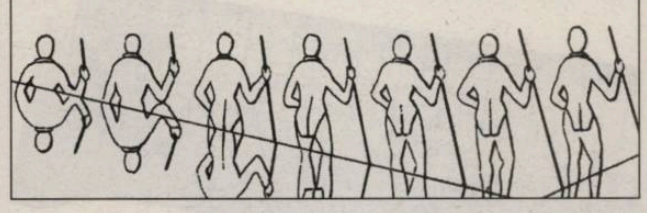

Galele Circului

Eal doilea an în care asist la Galele Circului „Globus“: un spectacol concurs, la care participă artişti din toată lumea, în speranţa cîştigării unor premii. Cînd am fost invitată, acum cîţiva ani, prima dată, nu m-am dus: mi-am zis circ, deci ceva neserios, pierdere de vreme...

Evident, s-a dovedit că nu e aşa şi că aceasta e doar o prejudecată, ca multe altele cu care defilăm, confortabil, în viaţa de zi cu zi. Circul e un domeniu în sine, cu regulile lui, şi atîta timp cît e bine făcut, nu e cu nimic mai prejos decît oricare altul: ba, dimpotrivă, faptul că totul se întîmplă pe viu, cu riscuri majore reale, într-o epocă a simulacrelor şi a intermedierilor îl face cu atît mai demn de a fi luat în seamă.

La Galele de anul acesta, deşi mai puţin spectaculoase ca cele de anul trecut, mi s-au reconfirmat toate caracteristicile spectacolului de circ. Întîi, trupa de balet a Circului „Globus“, Platinium, fete arătoase şi dezinvolte, al căror rol este să creeze atmosferă; şi să te plaseze, ca spectator, într-un soi de universal atemporal, recognoscibil prin stereotipuri culturalo-etnice conforme cu aşteptările medii: Vestul sălbatic – prin fete sălţăreţe în blugi mulaţi, cu pălării şi lasouri, Brazilia – prin samba şi rochii cu pene, Orientul – prin şalvari, turbane, văluri şi acordurile de rigoare etc. Atîta timp cît ritmul pe care dansează este adecvat, fetele se sincronizează şi nu depăşesc intervalul temporal de intermezzo, prezenţa corului nu supără.

Apoi, numerele clasice de basculă sau trapez, uneori fără nici un chichirez – cum au fost cele ale trupelor româneşti de anul acesta. Sintagma „fără chichirez“ nu am folosit-o însă ca pe o expresie peiorativă: săriturile şi legănările artiştilor, fruste, lipsite aproape total de punere în scenă, erau cu atît mai grăitoare pentru ce înseamnă, de fapt, „arta circului“: o depăşire a limitelor fizice, o încercare nebunească de a ieşi din cadrul dat şi prestabilit biologic, cu toate riscurile... Demnă de admirat, pentru omul mediu, comod, al zilelor noastre intermediate.

Numerelor neaoşe le-a lipsit, vizibil, ritmul: cei doi cîştigători ai Galelor de anul acesta, bulgarii Duo Sifolini, tocmai pe acesta l-au dovedit din plin; dar nicidecum de sine-stătător, ci asociat cu inovaţia şi cu un curaj nebun, dar etalat firesc, nu chinuit, ca şi cum ar fi fost ceva normal, chiar o bucurie... Cei doi băieţi bulgari făceau tumbe şi giumbuşlucuri (sînt conştientă de termenii inadecvaţi pe care-i folosesc pentru figurile lor periculoase, doar că aşa dădeau impresia) în două compartimente gen cuşti ale unei – să-i zicem – roţi imense ce se învîrtea continuu, precum unele mecanisme din parcurile de distracţii. Momentele culminante au fost cînd protagoniştii au ieşit din cabina lor şi s-au urcat pe ea, în timp ce aceasta se învîrtea ameţitor, sfidînd legile echilibrului, cunoscute de noi pînă acum...

Aceeaşi senzaţie de bună-dizpoziţie perpetuă şi de performare a unor figuri, de altfel foarte grele, în joacă, din vîrful buzelor, au împrăştiat-o şi reprezentanţii trupei de acrobaţi moscoviţi Assadullin, cîştigătorii, pe bună dreptate, ai locului 2.

Premiul Simpatia a fost luat de doi români, de vîrstă medie, Marina şi Armand Oprescu, pentru dresură de animale mici: pisici, şoareci, porumbei. În cazul lor, devenea vizibilă latura cealaltă, să-i zicem mai întunecată sau mai dureroasă a circului: ideea că ne trecem cu toţii, şi cu atît mai mult cei care ne folosim trupul dincolo de limitele „permise“ şi în lumina reflectoarelor. Protagoniştii erau simpatici şi păreau blînzi cu animalele: dar şi ei, şi ele nu prin „strălucire“ se remarcau, ci, mai curînd, printr-un aer fanat, înduioşător. M-am bucurat că au luat premiu, la fel cum am făcut-o şi pentru vedetele de odinioară ale circului, care au fost recompensate pentru întreaga activitate (Nina Buzduga şi Elena Creţu), precum şi pentru Elena Mureşan, unul din actanţii din umbră ai spectacolului cărora, conform tradiţiei, directoarea circului, Brînduşa Novac, le oferă premii în fiecare an.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

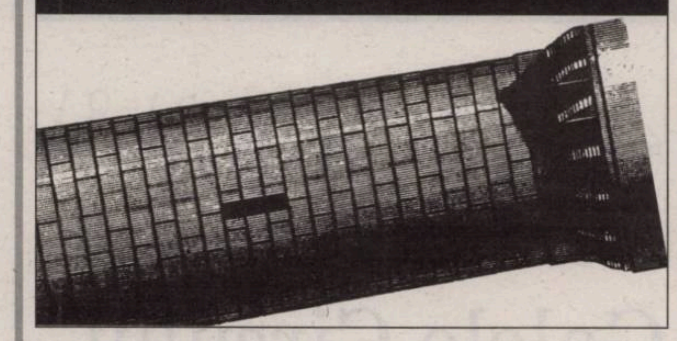

Scadenţă

Partidul Popular European (PPE) a devenit principala familie politică din Uniunea Europeană. O „familie domnitoare“, de vreme ce şi-a adjudecat simultan şefia Comisiei şi preşedinţia Parlamentului European (în sînul căruia deţine majoritatea mandatelor). PPE acoperă un larg spectru doctrinar, însă orientarea fundamentală rămîne de centru-dreapta. Valorile sale recomandă statul minimal, solidaritatea prin subsidiaritate, coeziunea euro-atlantică, drepturi şi responsabilităţi clare, într-o Europă a naţiunilor. PPE are succes şi în Est, unde a mobilizat partidele anticomuniste, naţionalist-moderate, adepte ale pieţei parţial reglementate şi respectuoase faţă de tradiţia creştin-democrată a Părinţilor fondatori.

Personal, îmi explic actuala configuraţie europeană dincolo de ciclul alternanţelor. Succesul PPE se datorează mai ales faptului că el oferă cea mai eficientă tactică în faţa riscurilor cu care se confruntă Europa secolului XXI. Soluţiile propuse de PPE sînt, pur şi simplu, cele mai larg susţinute la nivel electoral: controlul imigraţiei, prin aplicarea cotelor şi acordarea condiţionată a cetăţeniei; corectarea declinului demografic, prin importul forţei de muncă intracomunitare şi sprijinirea familiei; reformarea NATO, ca pivot al securităţii colective, buna relaţie comercială cu puterile emergente şi Federaţia Rusă, dar nu cu preţul dependenţei energetice; revitalizarea identităţii europene, prin asumarea rădăcinilor sale creştine, aprofundarea UE pe temeiul convergenţei economice, dar şi atitudinea prudentă faţă de scenariul viitoarelor extinderi. Fără ancora unui asemenea *realism politic,* UE ar cunoaşte un declin iremediabil, în cel mult două decenii. S-ar transforma într-o suburbie tiermondistă, sfîşiată de anarhism socio-sindical, retardare tehnologică, impotenţă militară şi imparabile divergenţe centrifuge.

Ca nou stat-membru, România are tot interesul să preia viziunea europeană promovată de PPE. De ce România ca atare şi nu doar anumite forţe politice? Pentru că sîntem un stat situat pe cea mai expusă frontieră comunitară: dacă Europa va fi slabă, noi vom fi primii şi cel mai grav afectaţi. După cum ştiţi, PD, PNŢCD şi UDMR sînt unicele formaţiuni autohtone afiliate acestui curent. Deşi pe val, PD nu prea e văzut de electorat ca partid popular: nu are încă programe, personalităţi şi mesaje clar profilate pe acest palier. După varii tentative de resuscitare, PNŢCD a scăzut pînă la pragul morţii clinice. La rîndul său, UDMR e un partid etnic, aşa că orientarea lui „creştin-democrată“ e mai curînd a liderilor decît a bazei, inevitabil plurale (nu pot crede că nu există şi maghiari de stînga). Cu o coagulare internă atît de firavă, nu trebuie să ne mire că, la „concertul european“, vom primi locuri pe strapontină. Sigur că demografia va permite, statistic, inserţia „popularilor“ români în Parlamentul European. Dar nu vom participa la circuitul decizional major, atîta vreme cît dreapta românească va rămîne dispersată şi nevertebrată doctrinar. Nu sîntem încă un partener serios, ci doar un pachet de voturi. E nevoie de o construcţie mai amplă şi mi-e teamă că, luaţi cu mărunţişurile „scenei“ locale, vom pierde timpul, fără să ne definim cum se cuvine obiectivele naţionale.

Normal ar fi ca elitele de dreapta şi BOR să cupleze ferm România la strategiile PPE. N-am deloc senzaţia că lucrurile au pornit pe acest făgaş. În ce-o priveşte, BOR se ocupă de orice, mai puţin de adoptarea unei doctrine sociale, iar elitele laice sînt încă paralizate de mitul securistic al „echidistanţei“. Mă întreb atunci, retoric: mai are cineva vocaţia de a influenţa, conceptual şi practic, traseul ţării în complicata realitate a Uniunii Europene dominate de PPE? Fireşte că vom profita cu toţii (în proporţii diferite) de creşterea economică şi absorbţia fondurilor structurale. Neplăcut e gîndul că tot ce vom acumula nu va sta la adăpost, pe termen lung. Din păcate, în loc să se maturizeze politic, intelectualitea noastră preferă pe mai departe civismul „anticomunist“. Nehotărîrea ei politică – hrănită din superstiţia că intelectualul angajat se compromite – va cuprinde treptat ansamblul deja confuz al societăţii româneşti.

Anca MANOLESCU

Un alt spaţiu pentru religie

Din anul 2000 ţările scandinave au hotărît să nu îi mai înscrie din oficiu pe nou-născuţi în Biserica luterană. Starea mentalităţilor a condus la disocierea cetăţeniei de o apartenenţă religioasă „oficială“, pînă de curînd tradiţional acceptată; înţelesul ei devenise, pentru mulţi, la fel de incert şi de livid, poate, ca imaginile lunare ale filmelor lui Bergman. Regina Marii Britanii şi-a declarat intenţia de a renunţa la titlul de şef al Bisericii Angliei, iar prinţul Charles schimbă rolul, întrucîtva ambiguu, al strămoşului său – de „apărător al credinţei“ – pentru cel de „apărător al credinţelor“, al tuturor comunităţilor şi identităţilor religioase din Commonwealth. În mai toate ţările europene, Bisericile trec printr-un proces de *„desestablishment“;* sînt disociate de aparatul de stat, semnele vechii lor alianţe fiind şterse unul cîte unul. Neutru faţă de credinţele cetăţenilor săi, statul nu îşi mai asumă profesarea unui adevăr religios ori a unei morale de inspiraţie explicit religioasă. Misiunea lui e să administreze viaţa societăţii, nu să îi dicteze conţinutul. În România, noua lege a cultelor, din 2006, recunoaşte 18 culte, de la Biserica Ortodoxă Română pînă la Organizaţia religioasă Martorii lui Iehova.

Dar ceea ce Bisericile pierd ca „monopol spiritual“, exercitat prin mecanisme de stat, cîştigă în schimb ca independenţă faţă de putere, ca libertate. Disociate de protectorul lor temporal, ele pot asuma mai viu o funcţie critică faţă de temporalitate, îi pot privi idealurile, tendinţele, crizele, din perspectiva trans-temporalului. De cînd, prin Conciliul Vatican II, Biserica Catolică a acceptat modernitatea ca pe un dat fertil, ea şi-a exercitat această funcţie. Cînd critică consumismul, legalizarea avortului ori eutanasia, autorităţile creştine încearcă din ce în ce mai puţin să îşi impună poziţia prin aparatul puterii, ci se adresează conştiinţelor, indivizilor, liberi să reflecteze, să judece, să primească sau nu acest mesaj.

Centrul de greutate pentru manifestarea publică a religiei trece din zona statului în zona societăţii civile. S-a afirmat că marea mutaţie a societăţilor europene, petrecută în ultimele decenii, constă în pretenţia de manifestare, în spaţiul public, a specificităţilor individuale sau de grup. Indivizii vor să acţioneze şi să fie recunoscuţi în spaţiul public cu toată diferenţa, cu toată încărcătura lor privată. Societatea civilă *pluralistă,* cu policromia exigenţelor ei individuale, are o din ce în ce mai mare influenţă asupra politicului; ea este cea care oferă legitimitate unui stat ce a renunţat la „transcendenţă“ în economia vieţii colective. Tocmai datorită acestei mutaţii, locul religiei în societăţile europene actuale este rechestionat. Se înmulţesc gînditorii care recunosc că „ipoteza declinului religiei“, a „ieşirii din religie“ e de nuanţat drastic. A lua în considerare *căutarea ori construirea sensului* pe baza reperelor religiose redevine o chestiune de studiat pentru numeroase grupuri şi indivizi din lumea actuală. Departe de a fi o materie epuizată, referinţa religioasă la transcendenţă îşi înmulţeşte variantele: fie prin sosirea în Europa a unor noi religii, precum islamul sau buddhismul, fie printr-o inventivitate individuală care scapă de sub autoritatea Bisericilor tradiţionale. Pe „piaţa de sens“ sau de „bunuri simbolice“, religiile oferă material (eventual de bricolaj) pentru construirea identităţilor individuale, dar mai cu seamă pentru construirea sensului, pentru o înţelegere globală a lumii şi a destinului omenesc.

Datorită funcţiei lor de sens, ca şi funcţiei lor (micro)identitare, religiile sînt readuse în spaţiul public, capătă o voce publică – plurală – de care politicul are a ţine seamă. Religiosul nu mai este parcat în spaţiul, bine delimitat, al credinţelor private. În faza de separaţie republicană – amintea Marcel Gauchet *(La religion dans la démocratie,* 1998; *Ieşirea din religie,* Editura Humanitas, 2006) – laicitatea franceză administra problema religiei sub deviza: „divinul nu se amestecă în treburile politice ale oamenilor. Dumnezeu este separatul“. Astăzi, referinţa la divin este difuz, indirect, plural, polimorf, conflictual cîteodată prezentă în spaţiul public; nu autoritară şi înglobantă, dar incontestabil prezentă. Se vorbeşte, în legătură cu statutul actual al religiosului în societăţile europene, despre „desecularizare“ (Peter Berger) sau despre „deprivatizarea religiilor“ (José Casanova), noţiune pe care M. Gauchet o nuanţează, în sensul amintit mai sus, vorbind despre „publicizarea unui privat“, căci „credinţa înţelege să îşi păstreze libertatea şi singularitatea privată, jucînd în acelaşi timp un rol public“ *(op. cit.,* p. 115).

În ţările ex-comuniste, se poate vorbi mai cu îndreptăţire despre o „deprivatizare“, în sens strict, a religiei, după privatizarea ei brutală în timpul regimului comunist. În România, ortodoxia este prezentă şi percepută în spaţiul public ca o dimensiune a identităţii şi a culturii naţionale, mai mult decît ca o opţiune individuală. În Polonia, Biserica a dat spaţiu public şi simbolism tare pentru refuzul totalitarismului. Astăzi, ea înţelege să folosească acest capital de eroism şi de prestigiu pentru a se reinstala, întrucîtva, la putere, *în conjuncţie* cu statul democratic. Legea interzicerii avortului, de pildă, i se datorează. Dar tocmai pentru că utilizează un model autoritarist – „datat“, ca *procedură,* şi neatent, în *substanţă,* la evoluţia mentalităţilor – ea şi-a mai pierdut din popularitate.

E curios – ori poate semnificativ – că, în recenta dezbatere asupra prezenţei icoanelor în şcoli, cei care făceau apel la puterea statului şi la măsuri autoritariste erau „iconoclaştii“, apărătorii unei libertăţi de conştiinţă care, pentru a nu fi stingherită, cere ca expresia altor conştiinţe şi identităţi spirituale să rămînă acasă. Adepţi ai unei laicităţi ţepene şi cam demodate, ei erau cei care doreau un comportament public pliat pe o ideologie uniformizantă. Statul, căruia îi solicitau ajutorul, era cam încurcat, nu prea dispus să decreteze măsuri aflate în contradicţie cu starea de fapt a societăţii – unde religia e un bun de civilizaţie şi de identitate larg acceptat –, măsuri care ar fi amintit pe deasupra de directive comuniste. În schimb, printre cei care combăteau legiferarea interdicţiei de imagine religioasă, H.-R. Patapievici, mai cu seamă, situa chestiunea într-un cadru de tip pluralist şi liberal. Pe de o parte, decizia trebuia să aparţină, din principiu, nu statului, ci comunităţilor ori grupurilor locale în drept să îşi manifeste identitatea religioasă. Pe de altă parte, era invocată încărcătura culturală a imaginii religioase, pe care o educaţie cît de cît articulată nu o poate trece cu vederea. S-a vorbit nu numai despre imaginea creştină – care a modelat orizontul vizual, artistic, intelectual al Europei, un orizont pe care tinerii de azi riscă să nu-l mai înţeleagă. S-a vorbit şi despre arta sacră a altor religii, ca loc dens de întîlnire cu alte culturi, ca bagaj necesar pentru o cultură de tip universal. Mai mult, pe lîngă acest pluralism cultural, unele voci au invocat dreptul diferitelor comunităţi religioase de a-şi aşeza, convivial, simbolurile specifice în locurile publice unde sînt prezente.

Locurile actorilor încep aşadar să se schimbe: în România, ca şi mai pretutindeni în Europa. Cei care găsesc firească şi susţin prezenţa religiei în spaţiul public îşi pledează cauza în numele unui model pluralist, avîndu-şi centrul de greutate în societatea civilă. Cei care se opun acestei prezenţe solicită autoritatea statului şi îşi doresc un spaţiu public organizat, monopolist, de o laicitate intransigentă. Dar chiar în Franţa, spaţiul-sursă al unei atare laicităţi, lucrurile s-au relaxat şi s-au nuanţat. Printre alte entităţi ale societăţii civile, statul recunoaşte, drept parteneri, comunităţile religioase – în chestiuni de educaţie, de asistenţă socială, de reflecţie asupra unor probleme de morală. Învăţămîntul public încearcă să recupereze – cu dificultăţi, dată fiind absenţa unor cadre didactice adecvat pregătite – predarea religiei creştine ca fapt de cunoaştere, ca un vocabular esenţial al culturii europene, ca dimensiune a istoriei continentului. Laicitatea intransigentă nu mai găseşte un suport prea mare în opinia publică – nota istoricul René Rémond *(Religion et société en Europe,* 1998; *Religie şi societate în Europa,* Editura Polirom, 2003). De aceea, intervenţia prim-ministrului socialist francez – care a impus menţiunea vagă a unor „valori religioase“ în locul recunoaşterii rădăcinilor creştine, în preambulul Constituţiei europene – i se părea lui René Rémond inadecvată. O dată pentru că nu ţinea seama de evoluţia mentalităţii publice. Apoi fiindcă reprezenta intervenţia autoritară, a politicului şi a ideologiei laiciste, într-un proiect de societate liberală. În sfîrşit, fiindcă distorsiona realitatea.

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

toată diversitatea lumii

Actualitatea altfel

dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00

RFI România

Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Taina ungerii ca analist

Televiziunea de tranziţie a creat o categorie interesantă de personaje – cea a analiştilor. Analiştii – contrar a ceea ce ne spune numele lor – nu analizează. Ei *ştiu*. Ştiu şi ne luminează şi pe noi, muritorii de rînd, cu ştiinţa lor. Au în general un aer suficient şi par că ne fac o favoare că ne spun adevărurile acestei lumi. Analiştii sînt de mai multe feluri: generalişti (buni la orice şi care se simt la fel de bine şi cînd vorbesc despre politică, şi despre încălzirea globală, şi despre secretele creşterii viermilor de mătase) sau specializaţi pe un anumit domeniu. Şi în cazul unora, şi în al altora, e un mister cum au ajuns la performanţa de a fi consideraţi nişte guru ai naţiei. În cazul domeniilor de nişă însă, lucrurile par ceva mai simple: este de ajuns să te pronunţi de cîteva ori în domeniul respectiv (nu contează ce şi cum spui) şi vreo televiziune să te bage în seamă, cînd e în pană de subiecte. După aceea, lucrurile merg de la sine. De fiecare dată cînd se va mai ivi vreun subiect legat de domeniul în care tocmai ai fost uns analist, toate televiziunile – care acţionează în turmă – se vor înghesui să-ţi ceară părerea. Şi astfel vei intra în galeria puţinelor feţe care se perindă pe la toate posturile şi te vei crede vedetă. Şi, desigur, o minte luminată.

Să luăm un exemplu. Cînd îl vezi pe Dan Ciachir la televizor, numai minte luminată nu te gîndeşti că e. El şi-a construit după Revoluţie o identitate de analist ortodox şi, ori de cîte ori există vreun subiect legat de creştinism, „hop şi el, de la Durău, berbecul lui Dumnezeu“ (cum, frumos, zicea Creangă). Cel mai recent l-am văzut la Realitatea TV, dîndu-şi cu părerea despre documentarul cu aşa-zisul mormînt al lui Iisus, şi la *Parte de carte* pe PRO TV, unde era recomandat drept scriitor şi prieten al emisiunii.

După cum spuneam, nu lumina minţii lui e cea care te orbeşte cînd apare pe micul ecran, ba te gîndeşti, după felul cum vorbeşte, că omul trebuie că face mişto şi că e vreun umorist, ceva. Are nişte grimase şi nişte incoerenţe de tot hazul, de zici că joacă tot timpul un personaj de-al băieţilor de la Divertis. Faţa lui veşnic îngrijorată sporeşte efectul comic. Nu mai vorbesc de cîmpii pe care-i bate, cu aerul că spune lucruri fundamentale. Ei bine, umorul involuntar al acestui personaj este luat de televiziunile care se uită în gura lui drept har, iar el este creditat ca mare specialist în lucruri sfinte.

Cine este Dan Ciachir? Pun această întrebare, pentru că trăim într-o lume a amneziilor, în care ceea ce contează sînt numai clipa prezentă şi suprafaţa. Lumea uită că, de exemplu, Vadim Tudor, înainte de a fi „omul drept, care luptă cu mafiile şi îngrijeşte căţeii“, a fost un individ care s-a prostituat la greu pentru regimul comunist. Tot aşa şi cu analistul nostru ortodox. Înainte de ’89, el scria la *Săptămîna* lui Eugen Barbu & C.V. Tudor, revista imundă a Securităţii, care se îndeletnicea cu denunţarea „duşmanilor comunismului“ şi bălăcărirea persoanelor indezirabile (care puteau fi de la Marin Preda, pînă la Monica Lovinescu – după umorile celor care scriau acolo). În acea vreme, ortodoxul nostru de serviciu, pe lîngă textele pe care le semna la vedere în revista sus-amintită, mai umplea pagini şi pe ascuns, la Securitate. Cînd i s-a descoperit, anul trecut, dosarul de turnător, Dan Ciachir n-a găsit de cuviinţă să spună decît că nu o făcea pe bani, ci pe ţigări străine. Asta da scuză!

După ’90, Ciachir a schimbat macazul şi a găsit un loc *safe:* jurnalismul ortodox. După cum ştim, capii Bisericii Ortodoxe, ei înşişi pătaţi, nu agreează povestea cu dosarele Securităţii. Odată ce-ai intrat în această ogradă, eşti automat sfînt, indiferent ce-ai făcut şi ce faci. Desigur, ni se vorbeşte de cazul lui Saul, care s-a transformat fundamental după revelaţia pe drumul Damascului. Numai că Sfîntul Apostol Pavel nu a trecut sub tăcere povestea lui de dinainte de convertire şi s-a căit.

Pe de altă parte, a-l invoca pe Sfîntul Apostol Pavel cînd vine vorba de Dan Ciachir este curată blasfemie.

Iulian COMANESCU

Unde duce jurnalismul colectiv?

Jurnalismul colectiv/cetăţenesc, care se manifestă mai ales pe Internet, în construcţii de tip Web 2.0, este considerat de unii ca asasinul (colectiv) al mijloacelor de informare clasice, în timp ce alţii îl iau cu greu în seamă sau, dacă ştiu ceva despre el, îl persiflează. Cît şi cum vor schimba noile modalităţi de comunicare faţa lumii, pînă la urmă? Deşi e prea devreme pentru un răspuns definitiv, cîteva caracteristici ale fenomenului sînt în acelaşi timp premisele unui răspuns la întrebare.

Despre ce e vorba, pînă la urmă? În ultimii ani, pe Internet, oameni fără experienţă de comunicare au început să-şi dea cu părerea sau să furnizeze informaţie în cele mai variate domenii. Ceea ce în presa clasică exista doar marginal, sub forma scrisorilor pe adresa redacţiei sau a interviului colectiv pe stradă (aşa-numitul *vox pop),* a devenit un fenomen cvasigeneral. Toată lumea nu numai că are ceva de spus, dar o şi spune prin intermediul unor platforme uşor de mînuit şi, în plus, gratuite.

Blog, Wiki, Youtube. Platformele de exprimare în acest stil (adică paginile de Internet şi facilităţile oferite de acestea) sînt nenumărate, însă cele mai de succes pot fi încadrate în trei categorii. Se ştie despre blog că a însemnat, pînă nu de mult, jurnal personal, adică o succesiune de însemnări aşezate pe pagina de Internet, de la coadă la cap, dar în ultima vreme programele şi site-urile de blog sînt folosite pentru cele mai diferite conţinuturi, de la cărţi începute pe Internet şi destinate tiparului, pînă la site-uri aproape clasice de ştiri.

Softurile de tip Wiki permit organizarea şi prezentarea informaţiei în stilul celebrei Wikipedia, adică în pagini care corespund articolelor. Noutatea principală se referă la faptul că articolele pot fi, în general, create şi editate de către oricine. Curios, acest sistem a funcţionat foarte bine pentru domeniile cele mai diverse (pornind de la generalităţile de pe Wikipedia.org), fiindcă e mult mai greu să distrugi o pagină, decît să revii la forma anterioară, bună sau cel puţin acceptabilă, a textului.

În fine, YouTube, Google Video şi celelalte platforme din aceeaşi categorie sînt stomace de struţ în care se stochează cele mai diferite tipuri de filme şi filmuleţe. În general, e vorba de clipuri de cîteva minute, multe din ele originale, altele decupate din seriale, lungmetraje, emisiuni TV produse de profesionişti. Tot acest ansamblu de practici este destul de vag desemnat cu numele de Web 2.0, care se referă, în acelaşi timp, la conţinut, la platformă şi la modalitatea de utilizare.

Democratizarea comunicării. Dacă „democratizarea artei“ s-a referit mai curînd la accesul la creaţie al întregii societăţi, odată cu fenomenul Web 2.0 se poate vorbi de o „democratizare a comunicării“ care priveşte mai curînd producţia de conţinut. Numărul total al blogurilor existente în întreaga lume se ridică, după unele surse, la peste 100 de milioane. Cu alte cuvinte, cam 1 din 50 de locuitori ai Terrei şi-a făcut un cont pe un site gratuit ca Blogger.com sau Wordpress.com. Nu întotdeauna însă a şi scris folosind acel cont şi, dacă a scris, nu în toate cazurile a fost citit. La fel, numărul enciclopediilor Wiki e considerabil, ca şi al articolelor din enciclopedii, iar filmele personale puse pe YouTube sînt nenumărate.

Jurnalismul colectiv este aşadar un succes din punctul de vedere al producţiei de conţinut. Din punctul de vedere al receptării, „prea puţine flori poartă rod“, deşi în cazurile de succes se poate vorbi de cifre notabile. YouTube a depăşit 100 de milioane de vizionări de clipuri pe zi, iar un blog românesc popular, despre fotbal, precum al lui Cătălin Tolontan, are cam 6.500 de vizitatori pe zi, în timp ce cotidianul *Sport Total* vinde, cu cheltuieli infinit mai mari, 3800 de exemplare zilnic.

Nişa. Un blog deschis la unul din marii provideri gratuiţi nu costă nimic (dacă nu punem în calcul conexiunea la Internet), iar un altul, cu domeniu propriu şi găzduire specială pe un server, costă cam 150 de euro în primul an. La astfel de cheltuieli, conceptul e sustenabil pentru domenii înguste, de la creşterea porumbeilor la aparate foto cu film. Nimeni nu te poate împiedica să începi şi o minienciclopedie pe aceeaşi temă, cu aceleaşi costuri, iar a pune filme pe YouTube se reduce la preţul camerei digitale, de 2-300 de euro. Este motivul pentru care Web 2.0 are efectiv succes în zone de acest tip şi îmbogăţeşte informaţia existentă în mediile de informare clasice.

Legăturile. Web 2.0 nu înseamnă însă doar o „coadă lungă“ de astfel de miniresurse de informaţie, ci şi motoarele de căutare tip Google, care te duc la ele, şi hăţişul greu de descris de legături dintre ele. E vorba de listele de pe pagina de intrare (blogroll), dar şi de subsolul blogului, unde se poartă discuţiile, de agregatoare de bloguri (care grupează conţinutul cîtorva sute de jurnale) ş.a.m.d. Pe o astfel de reţea poate avea loc aşa-numita promovare virală, în care o poză sau un clip amuzant, dar cu un mesaj publicitar nedominant, este lansată şi trimisă mai departe în comunitatea de mini-site-uri.

Cultura fragmentului. Într-o astfel de înlănţuire hipertextuală, disciplinele teoretice, în accepţiunea lor de edificiu, îşi pierd identitatea şi structura, devin o amorfă colecţie de „curiozităţi“. Acest tip de prezentare induce, desigur, o cultură mozaicată la cei care beneficiază de ea, adică în curînd întreaga omenire. Ceea ce e rău, fiindcă profunzimea e rareori atinsă în astfel de condiţii. Dar este în egală măsură bine, fiindcă un astfel de minienciclopedism sau wikipedism corespunde curiozităţii naturale a omului şi îl vindecă de boala supraspecializării.

Adevărul statistic. Ioan Mărgărit, editorul HotNews.ro, se referea la „verificarea statistică“ a informaţiei, pe motoarele de căutare. Cea mai simplă formă a ei se referă la ortografia unui nume străin. Google, de pildă, dă ceva mai puţin de 700 de rezultate pentru „Jean Baudrilard“, cu un „l“, dar peste 2,6 milioane pentru „Jean Baudrillard“, aşa că putem presupune că forma corectă e cea de-a doua. Pe acest gen de criteriu de adevăr se poate construi, desigur, o logică probabilistică, mai difuză, dar mai utilă azi decît Organonul lui Aristotel.

Pseudonimitatea. E un cuvînt de dată recentă, care se referă la cvasianonimatul de care poţi beneficia pe Internet. De la apariţia acestuia, oamenii îşi iau pe Web nume de împrumut, în scopuri ne-oneste (atacuri la adresa altuia, pe forumuri) sau din amuzament. Gradul de anonimat pe care îl asigură în realitate Internetul e foarte redus, fiindcă orice comunicare lasă urme. Însă pseudonimele folosite corespund, în ultimă instanţă, unui anume comportament şi caracter virtual, care le completează pe cele din viaţa concretă. Personalităţile noastre se accentuează, pe Internet, sub pseudonim, ca în timpul unei beţii. Ceea ce iarăşi dă naştere unui caracter apăsat retoric.

***Entertainment*-ul.** Lumea vrea mai puţin să se informeze, pînă în pînzele albe, pe Web 2.0, dar şi la televiziunile comerciale sau în tabloide. Trebuinţele de pe nivelele de bază ale Piramidei lui Maslow sînt satisfăcute, aşa că noua comunicare – şi nu numai Internetul – se ocupă mai mult cu distracţia, decît cu „terapia cognitivă“ pe care o asigură tradiţional presa. E drept însă că în interiorul *entertainment*-ului apar noile probleme politice, referitoare la gen, etnie, ecologie, trai sănătos şi aşa mai departe.

Concluzie. Facilităţile copioase oferite de Internet duc la „balonare informaţională“. Mulţi scriu, puţini citesc, iar de la un nivel minim al discursului încolo, succesul depinde de întîmplare şi promovare, mai curînd decît de calitatea deosebită/noutatea/relevanţa mesajului. E prea devreme ca să putem şti cum va ieşi omenirea din aşa-numita „Revoluţie Web 2.0“ sau, măcar, dacă această revoluţie are rost. Cert e doar faptul că zgomotul a început să se aglutineze în serii cu sens, pe Wikipedia, blogurile vizitate sau YouTube. Tandemul presă tradiţională-*new media* nu este încă pus la punct, dar, la un moment dat, din el va rezulta o lume coerentă din punct de vedere informaţional. Diferită de cea de azi, dar nu întoarsă pe dos.

PUBLICITATE

„Sîntem o generaţie bombardată de imagini“

– dialog cu Victor Ieronim STOICHIŢĂ –

Frumos, urît, interesant

Simona Sora: *Am asistat la un curs al dumneavoastră în '96-'97, despre urîtul în artele frumoase. Era un curs extraordinar de viu, de apreciat, la 8 dimineaţa era toată lumea acolo, un curs realmente urmărit. Ce înseamnă urîtul în momentul acesta, în arta „foarte“ contemporană, dar şi în viaţa cotidiană? Ce înseamnă pentru dvs., care ştiţi să-l citiţi altfel decît noi?*

Nu e uşor să răspund la întrebarea aceasta. Cursul la care vă referiţi era un curs de istoria artei, intitulat într-un fel paradoxal, puţin polemic, care pleca de la întrebarea ce loc au urîtul, expresia urîtului sau „un alt fel de expresie“ în sistemul – codificat de mult timp – al artelor frumoase. Din punct de vedere istoric, îmi era mult mai uşor să definesc inserţia urîtului, mai ales începînd cu epoca luminilor – mă ocupam foarte mult de Goya – ajungînd pînă la arta contemporană. Artele frumoase nu mai sînt arte frumoase de mult timp. E greu să stabilim exact cînd au încetat artele frumoase să fie aşa. Probabil chiar cu avangardele istorice, aş spune începînd cu cubismul, noţiunea s-a diluat total. Din punct de vedere al istoriei artei, nu neapărat urîtul, cît un alt sens al formei, o altă sensibilitate formală, care nu merge în sensul frumosului ideal, se impune la începutul secolului al XX-lea, într-un mod foarte clar. Cît despre urîtul în viaţa cotidiană, aici lucrurile sînt mai complicate. Viaţa e aşa. Şi frumoasă, şi urîtă. Estetizarea vieţii poate e o problemă aparte. Să ne ferim să o urîţim prea tare. Dacă putem, să o înfrumuseţăm. Nu numai estetic, dar şi în sens moral. Asta ar fi bine. Mai mult nu ştiu ce să vă spun.

Alex. Leo Şerban: *Mai este operant în artele vizuale să se spună „urîtul“? Mulţi spun „interesant“. Ceea ce era urît a devenit interesant. Or, dacă nu mai este operant să se folosească acest termen, v-aş întreba: în viaţa cotidiană, cît de operant este să aplici criterii estetice asupra a ceea ce este, pînă la urmă, indiferent din punct de vedere estetic? A doua întrebare e „de bucătărie“. Eu am asistat la o singură conferinţă a dvs., la NEC. Mi s-a părut extraordinară. S-a întîmplat să constataţi, în decursul anilor, o subţiere, o scădere a calităţii auditoriului? Analizele dvs. sînt foarte subtile, foarte rafinate. Cîţi dintre cei care vă ascultă mai sînt pe aceeaşi lungime de undă?*

Criteriile estetice sînt şi au fost întotdeauna fluctuante la nivelul vieţii cotidiene. Ne îmbrăcăm azi cum nu ne-am fi îmbrăcat în nici un caz acum 10 ani. În legătură cu „urîtul“ şi „interesantul“, mi-a venit altceva în minte. Aparent n-are o legătură directă cu întrebarea dvs. şi totuşi... E vorba despre o experienţă care s-a cristalizat de-a lungul deceniilor în contact cu mai multe medii culturale, cu colegi, istorici de artă, oameni de cultură din diferite ţări. Am fost la un moment dat foarte uimit, mai ales în Germania, de comentariile foarte diferite pe care le aveau colegii, prietenii germani, în momentul în care vizitam un muzeu cu ei. Făcîndu-mi studiile anterioare în Italia, eram obişnuit, cînd ajungeam în faţa unui tablou care entuziasma, cu colegul italian care spunea *„che bello!“*. N-am auzit niciodată de la un german *„che bello!“*, ci *„Das ist aber interesant!“*. Ce diferenţă! Urîtul are chiar criterii hermeneutice diferite. Întrebarea a doua, despre interesul publicului, într-un fel mă tulbură şi mă pune în discuţie pe mine însumi, ceea nu e în sine rău deloc. Discursul pe care încerc să-l prezint publicului de studenţi, sau nu numai de studenţi, încearcă să fie un discurs în primul rînd serios, apoi la obiect, aş spune chiar „interesant“, în măsura în care el încearcă să pătrundă dincolo de suprafaţa imaginii şi de desfătarea pe care un tablou, o operă de artă ne-o poate da, pentru a-i căuta „sensul“. Este vorba, cu alte cuvinte, despre un demers hermeneutic. În construcţia unei conferinţe, a unui curs, intră întotdeauna o anumită tensiune, şi încerc să urmăresc un fir narativ, în aşa fel încît publicul să nu se plictisească. Dacă reuşesc sau nu, aceasta e o altă chestiune. Am observat poate o uşoară oboseală, la tineri mai ales. Dar o oboseală acompaniată de o reformulare a sferei lor de interes. Tinerii sînt, pe drept cuvînt, sceptici în faţa unei istorii tradiţionale a artei. Faptul nu mi-e cu totul străin, deoarece e vorba despre un sentiment pe care l-am încercat la rîndul meu, atunci cînd m-am angajat, cu ani în urmă, pe propria mea cale. La aceasta se mai adaugă şi actuala reînnoire a suporturilor tradiţionale ale imaginii. Pictura şi sculptura sînt puse în discuţie în arta contemporană. Nu mai există o distincţie foarte clară între disciplinele artei sau între genurile picturale. Şi, în acelaşi timp, există o atenţie tot mai vie a publicului, a tinerilor (dar şi a artiştilor) faţă de imaginea mobilă. În conferinţa despre care amintiţi mă refeream şi la Hitchcock: era o încercare de a integra analiza filmică într-un discurs hermeneutic mai larg, din care face parte şi imaginea fixă. Am încercat să fac această punte între arta tradiţională, arta nouă, într-un mod puţin paradoxal cînd am început, fascinat de Hitchcock, dar nu numai de el, ci de arta filmului. Un coleg mi-a spus: „Dar Hitchcock practica o artă de consum“. Ei bine, arta lui e *şi* de consum. Încercarea mea a fost tocmai de a arăta unde se petrece consumul şi unde apare artistul Hitchcock, în ce tradiţie se încadrează. Acest demers îl conduc mai departe şi văd că interesează. Publicul nu a obosit, nu am obosit nici eu. În ultima conferinţă de anul acesta de la NEC va intra puţin film şi puţin video, tocmai în această dorinţă de a trece punţile între tradiţie şi inovaţie.

Victor Ieronim Stoichiţă s-a născut în Bucureşti, la 13 iunie 1949. Şi-a făcut studiile la Bucureşti, Roma (licenţă în istoria artei) şi Paris (doctorat de stat). A fost asistent la Catedra de istoria şi teoria artei a Academiei de Arte Frumoase din Bucureşti (1973–1981) şi la Institutul de Istorie a Artei al Universităţii din München (1984–1990), profesor invitat la Sorbona (1987), Göttingen (1989–1990) şi Frankfurt (1990). Din 1991, este şeful catedrei de artă modernă şi contemporană de la Universitatea din Freiburg (Elveţia). A fost profesor invitat la École des Hautes Etudes en Sciences Sociales din Paris (în 2002) şi la Harvard University (2004-2006).

A publicat, printre altele, volumele: *Simone Martini*, Bucureşti, 1975; *Ucenicia lui Duccio di Buoninsegna*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1976; *Pontormo şi Manierismul*, 1978; *Mondrian*, 1979; *Creatorul şi umbra lui*, 1982; *L'Instauration du tableau. Métapeinture à l'aube des Temps Modernes*, Paris, Meridiens-Klincksieck, 1993 (traducere în engleză, Londra şi New York, Cambridge University Press, 1995); *Painting and Visionary Experience in Spanish Golden Age Art*, Londra, Cambridge, Mass., Reaktion Books/Harvard University Press, 1995; *Efectul Don Quijote. Repere pentru o hermeneutică a imaginarului european,* Bucureşti, Editura Humanitas, 1995; *Scurtă istorie a umbrei,* 2000.

În februarie 2007, a fost pentru a treia oară profesor invitat la Colegiul „Noua Europă“ şi a primit titlul de Doctor Honoris Causa al Universităţii Naţionale de Arte din Bucureşti.

Cezar Paul-Bădescu: *O operă, cu cît e mai accesibilă, e mai lipsită de valoare?*

Nu. Nu neapărat. Revin la exemplul lui Hitchcock, care e foarte bun. Filmul lui Hitchcock e aparent foarte accesibil. Sînteţi de acord cu mine. Şi nu e singurul cineast care avea talentul să creeze tensiunea respectivă, să facă un film trepidant, care ţine spectatorul treaz pînă la sfîrşit. Dacă spectatorul se opreşte aici, are un avantaj. S-a distrat o oră şi jumătate. N-a perceput însă partea a doua, ce se ascunde în spatele lui. N-a intrat în structura filmului, într-un discurs extraordinar de abil. Hitchcock a trebuit să fie, într-un fel, redescoperit. L-a redescoperit noul val francez. Se spunea că Hitchcock este un maestru, dar un maestru al filmului negru, şi cu asta basta. A trebuit să vină o nouă estetică şi să spună că Hitchcock este un fondator, acolo se ascunde o estetică cinematografică absolut nouă. O a doua privire, o privire – să spunem – mai de specialist, o privire care a intrat în structura filmului.

Iaromira Popovici: *Vorbeaţi despre public. Există anumite întrebări ale publicului care vine la conferinţele dvs. sau anumite interese constante?*

Nu aş putea să vă dau un catalog de întrebări. Mai degrabă ceva foarte general. Publicul tînăr cu care eu am contact permanent, în general vrea să înţeleagă. Nu aş spune că vrea să se cultive. Sau poate că da. Dar în general vrea să înţeleagă. Şi atunci tinerii vin la cursurile noastre în măsura în care speră că li se vor deschide ochii. Că îşi vor cultiva privirea, că vor învăţa să vadă, vor învăţa să-şi pună întrebări, vor învăţa să treacă dincolo de suprafaţa imaginii, în adîncimea ei. Poate că sînt şi anumite teme care atrag în mod deosebit. Diferenţa de gen, de pildă. Am avut mulţi studenţi din Statele Unite, unde predau periodic pentru scurte perioade, care vin cu întrebări, mai ales în seminar, legate de acea deosebire de optică provenită din diferenţa de gen. Mai sînt şi alte teme. Am impresia că şi temele de care mă ocup eu, la un moment dat, vin într-un fel conştient sau inconştient în acest orizont al aşteptării publicului. Ceea ce fac acum la NEC este un curs intitulat „Trupuri şi sfinţi“, care face parte dintr-un proiect foarte greu de pronunţat în româneşte, fiind vorba despre o „Istorie a cărnii“. Titlul sună rău în româneşte; în franceză s-ar putea defini ceva mai apropriat ca *une histoire de la chair,* iar în engleză ca *a history of flesh,* ceea ce e cu totul altceva, franceza făcînd distincţia netă între *chair* şi *viande,* aşa cum engleza face o netă deosebire între *flesh* şi *meat*. O asemenea temă nu ştiu exact de unde vine. Vine de la mine? Vine dintr-un orizont al aşteptărilor? Nu ştiu precis. A aborda din perspectiva istorei artei o istorie a reprezentării carnalităţii în pictură e, cred, ceva nou. Pentru mine e o provocare şi probabil îmi vine, nebănuit, şi din nişte întrebări, din nişte tensiuni care s-au creat cu publicul.

Imaginea, dincolo de suprafaţă...

Matei Martin: *Spuneaţi că studenţii vin la cursurile dvs. ca să înţeleagă imaginea. De ce ai nevoie ca să înţelegi o imagine?*

E greu să vă spun în două cuvinte. Veniţi o dată la un curs şi vă voi povesti cu plăcere, şi în limitele posibilităţiilor mele, cum se poate ajunge la înţelegerea ei. Necesitatea înţelegerii trebuie însă să vină de la dvs. şi numai de la dvs. Aş dori totuşi să vă dau unele amănunte. În şcoala pe care am făcut-o eu însumi în tinereţe forma era încărcată de o aură aproape mitică. Ea implica extazul în faţa imaginii, tăcerea în faţa imaginii. Cînd vezi ceva şi îţi place, închizi ochii şi pluteşti. Nu ajunge. Sau nu e drumul cel mai bun. Acest lucru, eu cred că tinerii l-au înţeles şi vor să meargă mai departe. Eventual să-şi înţeleagă propria trăire. Dar să înţeleagă ce se întîmplă acolo, de ce acel tablou, dacă acel tablou spune ceva. Să înţeleagă că o imagine este şi ea o „făcătură“, cum e orice text. Că e vorba de un text care trebuie – ca să folosesc un limbaj actual, – „desfăcut“, pentru a-i putea percepe „făcătura“, pătrunzîndu-i prin aceasta înţelesul. E un întreg demers care, pentru cultura noastră, pare mai uşor de acceptat în cazul textului, dar care pune încă probleme în momentul în care se abordează imaginea. Motivul e poate acela că imaginea este încărcată, în cultura noastră, încă de această aură metafizică a închisului ochilor şi a desfătării dincolo de înţelegere. Nu am însă nici o îndoială că adevărata desfătare vine abia prin înţelegere.

Adina Popescu: *Vorbeaţi despre Hitchcock ca despre un fondator în arta cinematografică. Există în arta contemporană nişte deschizători de drumuri în momentul de faţă, artişti despre care noi am auzit sau nu? Şi o a doua întrebare: Cu toată inovaţia, nu se ajunge la un moment dat la o saturaţie, la o falsă inovaţie?*

Voi începe cu a doua întrebare. Inovaţie şi falsă inovaţie vor fi întotdeauna, şi antenele trebuie să fie întotdeauna foarte sensibile; uneori e greu din primul moment să-ţi dai seama unde-i inovaţia şi unde-i falsa inovaţie. E vorba şi de puţin timp. Trebuie să treacă timpul. Dacă eşti vigilent şi ai antenele sensibile, îţi dai seama sau percepi sau măcar eşti în gardă. Valori sigur că sînt, mari creatori sigur că sînt. Mi-e greu acum să îi citez. Există şi în artele plastice tradiţionale, şi în arta filmului, în video. În general, în arta filmului, în afară de filmul de mare consum, după părerea mea, „făcătura foarte bună“ e azi foarte frecventă. Adică filmul de bună calitate, filmul bine făcut, la un nivel peste medie, nu e deloc o raritate. Capodopera e poate mai rară, dar nu e nici ea inexistentă. Nu am, din păcate, o privire de ansamblu asupra artei contemporane în general, din cauză că masa evenimentelor care se propun e atît de mare încît pur şi simplu nu pridideşti. Vizitez rar marile manifestări. Sînt atent la ele, dar nu pot spune că am o viziune de ansamblu. Încerc să mă orientez, ajutat şi de prieteni, de colegi, de studenţi, care îmi spun „neapărat trebuie să vedeţi...“. Cînd îmi spune asta cineva în care am încredere, chiar dacă e foarte tînăr, atunci fac pasul respectiv şi de multe ori experienţa e benefică. Am cîteva predilecţii pentru arta video, pentru Bill Viola, de pildă, pe care îl consider senzaţional prin ceea ce face, adică prin capacitatea lui de a îmbina o modernitate absolută, o mare calitate a imaginii, şi o imensă profunzime a sensului, fiind de fapt unul dintre foarte rarii artişti care au acces la sacru în ziua de azi. La toate acestea se mai adaugă şi temeinica lui cultură vizuală. Există întotdeauna în instalaţiile lui trimiteri care pentru cel familiarizat cu istoria imaginilor sînt ca mana cerească. Nu numai că ne justifică pîinea, dar ne fac să ne bucurăm, să vedem modul în care el dialoghează cu un tablou, cu o operă de artă a trecutului, comentînd-o vizual într-un mod foarte personal.

Simona Sora: *Povestea cu consumul seamănă într-un fel cu percepţia corporalităţii. Mi se pare foarte interesant proiectul cu istoria cărnii, şi am să vă pun o întrebare studenţească. Credeţi că există epoci mai „corporale“ ca altele? Există o întreagă istorie a dezinhibării corpului înainte de începutul secolului. Există şi un dispreţ pentru temă. De unde vine? Pînă la urmă, toţi avem un corp şi toţi consumăm...*

E o întrebare care mă înspăimîntă, pentru că nu am toate instrumentele pentru a intra într-o dezbatere enormă, cea a definirii fiinţei

şi a raportului dintre suflet şi corp, a problematizării corpului, nu numai în cultura noastră, ci în toate culturile, cum ne trăim corpul, daca *sîntem* corp, sau dacă *avem* un corp... Întrebările sînt atît de mari încît mă înspăimîntă şi nu aş putea nici să schiţez o sinteză. Sigur că există o evoluţie a raportului individului cu propriul său corp, există o evoluţie istorică, începînd poate cu prima descoperire a trupului, care e făcută de greci. Ei descoperă trupul în acelaşi moment cu logosul. Trupul grec, nuditatea greacă e trupul şi nu e trupul. E deja un trup construit. Adică nudul grec e un nud care se îmbracă el însuşi în propria idealitate. Nudul grec e înveşmîntat în corpul culturistului grec. Nu e pur şi simplu corpul. Dar e un fenomen de raport al unei întregi culturi şi a individului cu trupul. Trecînd prin toate balansările, creştinismul a adus un raport mai dificil cu trupul. Nu Cristos. În primul rînd Sfîntul Pavel, apoi Sfîntul Augustin sînt probabil marii răspunzători pentru o anumită încărcare a trupului creştin cu valenţe care nu-i sînt în mod obligatoriu congeniale.

Marius Chivu: *Apropo de istoria cărnii, avem acum, pe de o parte, tema cărnii în artă în această abordare interesantă, a urîtului, a exponatului fără piele; pe de altă parte, în societate există frenezia frumuseţii şi a corpului perfect. Este un raport firesc, de opoziţie?*

Întrebarea mi se pare foarte interesantă şi mă incită într-un mod foarte personal. În momentul în care am început să mă ocup de tema aceasta, fără să ştiu exact cum şi de ce, exista totuşi o anumită coerenţă cu preocupările mele anterioare. Ultima mea strădanie s-a concretizat într-o carte la care am lucrat mai mulţi ani şi care tocmai a apărut. Ea poartă titlul *Efectul Pygmalion* şi abordează deja tema perfecţiunii artistice şi cea a „cărnii". E vorba acolo de animarea unei statui, despre „pasul" pe care aceasta îl face în momentul în care ia viaţă, despre raportul care se instaurează între „marmură" şi „carne". Demersul meu actual îl continuă pe cel început în această carte. Pe de altă parte, tema suprafaţei trupului, a epidermei corpului (şi a operei) este una dintre temele abordate azi constant de colegii mei din istoria de artă, şi mai exact de un grup de colegi germani şi americani, care se ocupă de ceva timp, în mod constant, de problema suprafeţei. E vorba desigur despre un lucru fundamental, pentru că artele vizuale se manifestă, înainte de toate, pe o suprafaţă. În acelaşi timp, această atenţie obsesivă acordată suprafeţei (şi prin aceasta „epidermei") nu mă satisface pe de-a-ntregul. Ea devine interesantă abia în lumina unei observaţii a lui Paul Valéry care are aerul unei butade, fără a fi de fapt una: „dacă e ceva profund în fiinţa umană e pielea". Sînt în constant dialog cu grupul amintit, dar în acelaşi timp încerc să fac nu atît „o istorie a pielii", cît o istorie a profunzimii de dincolo de piele. Pentru mine, carnea e într-adevăr o manifestare a adîncimii. Încerc să merg dincolo de piele, fără însă a jupui trupul. Trupul *se manifestă* în epidermă, în suprafaţa corpului, în suprafaţa picturală, în suprafaţa reprezentării, într-o statuie, într-un tablou, dar asta nu însemnă că trupul *este* epidermă. A-i sonda profunzimea nu e însă nicicum operă de anatomist, ci una de filozof, căci la urma urmei, dincolo de piele, chiar dincolo de „carne", se află cu totul altceva: sufletul. Nu se poate face o istorie a cărnii fără a face, într-un fel sau altul, istoria sufletului. Dar vă daţi seama, desigur, ce imensă sfidare se ascunde în acest demers.

Deschideţi bine ambii ochi!

Alex. Leo Şerban: *Cred că sîntem victimele unui bombardament continuu de noutate, de informaţie pe care secolele dinainte nu le-au avut. Sigur că se întîmplă multe lucruri, în diferite zone. Nu ştiu cîte asemenea „trenduri" existau în secolul al XIX-lea. Acum încercăm să aflăm cît mai mult din ce se face, iar rezultatul e uneori cacofonic...*

Cred că în secolul al XIX-lea a existat de fapt deja o anumită abundenţă a faptului artistic, mai controlată în expoziţii care făceau eveniment, cum erau saloanele la Paris, anuale sau bianuale, pe care toată lumea mergea să le vadă. Exista o foame de imagine. Dar nu exista bombardamentul de imagini pe care îl avem azi. Nu existau televiziunea, publicitatea, Internetul. Noi sîntem intoxicaţi de imagini. Trăim într-o civilizaţie în care avem mai puţin timp pentru demersul hermeneutic. De multe ori, în faţa demersului pe care îl fac, studenţii îmi spun: „E foarte interesant. Insistaţi atît de mult asupra unei imagini, mergeţi în interiorul ei. O analizaţi în amănunt... Abordaţi aspecte la care nu m-am gîndit niciodată". Unii merg mai departe, cei care au timpul şi plăcerea să o facă, şi îmi dau seama că imposibilitatea de a te opri vine şi din faptul că sîntem o generaţie bombardată de imagine. Noi, de fapt şi din păcate, ne *plimbăm* prin muzee. Ne oprim rar în faţa unui tablou. Ne uităm la el mai degrabă cu coada ochiului, eventual cu un ochi şi, dacă un tablou ne atrage în mod deosebit, îi deschidem pe amîndoi. Aici intervine mica misiune a istoricului de artă: să înveţe oamenii, şi pe tineri, să meargă la muzeu, să intre într-o biserică şi, în faţa unui tablou sau a unei fresce, să deschidă bine ambii ochi. Dacă vrea să se plimbe, să o facă altădată şi altundeva.

Mircea Vasilescu: *Sîntem înconjuraţi de imagini şi, evident, nu toţi sîntem capabili să le înţelegem. Dar, mai nou, consumatorii sînt stimulaţi să devină* producători *de imagine, astfel încît ideea de imagine devine un bun democratic: oricine poate face un film cu telefonul mobil şi îl poate pune pe Internet. Nu avem o problemă cu această „democratizare" a creaţiei?*

Sigur că avem. E, de fapt, o explozie a unui fenomen care a existat de mult timp: desenul privat, fata de familie bună care cînta la pian... Exista o producţie de imagini la nivel domestic şi mediu. Azi explodează pentru că avem instrumentele cu care să le difuzăm.

Noica şi logocentrismul

Simona Sora: *Ştiu că sînteţi membru al şcolii de la Păltiniş. În acest moment este considerată „şcoala neoconservatoare"... Cum vă simţiţi în această ipostază?*

Conceptul de „şcoală neoconservatoare" nu-l asimilez. Chiar şi noţiunea de „şcoală de la Păltiniş" mă tulbură puţin, căci pentru noi a fost o experienţă cu totul diferită. O percepeam ca pe o alternativă a unei şcoli, ca o antişcoală. Mă raportez la ea, la experienţa mea personală, ca la o experienţă absolut fundamentală, care stă la temelia a tot ceea ce am făcut construindu-se în jurul acestei persoane extraordinare care a fost Constantin Noica, absolut semnificativă prin logocentrismul ei. Era încarnarea logocentrismului. Pentru el totul era logos, spirit, filozofie şi raporta totul la tradiţia istoriei filozofiei. Ne-a format într-un mod foarte serios cu această bază logocentrică. Pe Noica, imaginea nu-l interesa. O considera un fel de lux, pictura era frumoasă şi colorată. Din fericire, şi îi mulţumesc foarte mult pentru asta, îi plăceau lucrurile bine făcute. Dacă aprecia ceva în demersul meu, spunea „foarte bine, l-ai citat pe Pascal... dacă îl polarizai cu Descartes era poate şi mai bine...". Dar în general spunea „bine făcut, multe note de subsol, e un lucru serios". Lucrul m-a întărit într-un fel. Sigur că percepeam ironia cînd îmi spunea „frumoase note de subsol", dar m-a întărit în această acceptare pe care o avea – care-i acceptarea omului de cultură – pentru diversitate şi pentru o anumită seriozitate. Îi sînt recunoscător pentru bază şi pentru înţelegere.

Andrei Pleşu: *Am două întrebări. Prima, în varianta scurtă: mai există istoria artei? Şi în varianta lungă: cînd eram noi studenţi, exista o şcoală a seriozităţii, o prelungire a arheologiei. A face istoria artei însemna datări, descrieri, catalogări, rigoare. Cei care făceau asta erau* the good guys. *Mai erau şi eseiştii. Eseiştii nu făceau asta în mod aplicat. În general, ori aveai talent şi erai eseist, dar erai un prost specialist, ori erai un bun specialist, n-aveai talent şi îi declarai pe eseişti neserioşi. (Asta continuă în diverse moduri şi azi.) Ulterior, în '75, în Occident, atmosfera era destul de asemănătoare, de vreme ce mi-a putut spune un profesor german de istoria artei că, pentru istoria artei, filozofia nu e utilizabilă, nu-i necesară. După '80, lucrurile au început să se schimbe, aşa încît, la această oră, aproape ai impresia că istoria artei, în sensul ei clasic, nu mai e decît o enclavă relativ restrînsă. Nume recunoscute ale domeniului nu mai sînt, în sensul acela. Tu însuţi faci o istorie a artei de idei. Mulţi alţii – la fel. Se tinde spre antropologie. Pentru mine e o victorie personală. Au învins eseiştii. Deşi este vorba de o eseistică extrem de nutrită, nu e vorba de frivolităţi. E o ştiinţă de carte, o disciplină a analizei imaginii extraordinară. Dar e o mutaţie clară şi voiam să ştiu cum comentezi mutaţia asta şi dacă eu o percep corect. A doua întrebare. Am avut invitat la NEC un sociolog german, care, în* curriculum, *şi-a trecut şi posturile pe care le-a refuzat... Ştiu că ai primit oferte de a preda în mari universităţi europene şi americane, dar le-ai refuzat, ai rămas la Freiburg. De ce ai rămas?*

Prima întrebare: dacă mai există istoria artei. Există şi nu există. O reformulare a ei a avut loc la începutul anilor '80, cînd eu am ajuns în Occident, ca bursier. Am avut şansa să fiu bursier Humboldt la München, unde am avut un contact cu totul previlegiat cu Hans Belting, care tocmai publicase o lucrare intitulată *Das Ende der Kunstgeschichte*? („Istoria artei s-a terminat?"). Era un om format în marea tradiţie a istoriei artei germane, dar care punea totuşi, după cum bine ştii, propria disciplină în discuţie. Am simţit imediat că va putea fi un partener de dialog de excepţie. Veneam din aceeaşi sferă de întrebări şi cred că Hans Belting a simţit, la rîndul lui, acelaşi lucru. Era probabil singura persoană care m-ar fi putut accepta la acel moment cu dubiile şi cu întrebările mele cu tot, sau chiar mai mult, căreia aceste dubii şi aceste întrebări i-au putut stîrni un anumit interes, lucru nu foarte frecvent în mediile academice. Îi datorez extrem de mult şi am învăţat foarte mult de la el. Acest „mai există istoria artei sau nu?" a fost un drum pe care l-am continuat împreună, fiecare după puterile lui, dar în perpetuu dialog. Şi, la ora actuală – cum spunea Andrei – nu mai există istoria artei. Există un studiu pe imagine, nu mai există definiţii foarte clare. Există acest demers hermeneutic, în care mă simt eu însumi angajat. Revin puţin la Noica, în mod paradoxal. Noica avea o vorbă: „Cînd omul primitiv a ieşit din colibă, a ieşit cu colibă cu tot". Aşa şi eu. Cînd am ieşit din istoria artei, am ieşit cu istoria artei cu tot.

A doua întrebare, Freiburg. Mă simt bine la Freiburg. Din mai multe motive. Îmi place Elveţia, îmi place liniştea elveţiană, tradiţionala ei democraţie directă, civismul oamenilor şi discreţia lor. Îmi place poziţia aceasta în centrul Europei, aproape de spaţiile cu care sînt familiarizat – Italia la sud, Germania la nord, Franţa, unde trăieşte o parte din familia mea, la doi paşi. Mai e şi Spania: soţia mea e spaniolă, deci e foarte fericită că are doar 800 de kilometri pînă acasă. Acestea sînt desigur motive mai degrabă domestice. Dar îmi mai place la Freiburg pentru că este vorba despre o universitate bilingvă, cred singura universitate bilingvă din Europa, care răspunde unei francofilii pe care tot românul o are, pe de altă parte, unei formaţii germane pe care am asimilat-o tîrziu, dar care m-a marcat în mod deosebit. Mă bucur de asemenea de o libertate academică care nu-mi încătuşează nicicum libertatea de mişcare, dimpotrivă, o încurajează. În afara semestrului, în care predarea şi grupul de tineri cercetători care încetîncet s-a format în jurul catedrei îmi iau desigur cea mai mare parte din timp, pot să mă retrag în casa noastră de la ţară, să scriu şi să citesc sau să călătoresc pentru a face ceea ce orice istoric de artă trebuie să facă, adică să vadă şi să revadă operele care-l interesează, sau să petreacă cîteva săptămîni într-o mare bibliotecă, ori să intre în dialog cu colegii săi la colocvii, congrese sau seminarii. Pentru toate acestea, Elveţia oferă condiţii ideale. Dar nu ascund că în cei cincisprezece ani care s-au scurs de la numirea mea la catedra de istoria artei a acestei universităţi am investit mult în reorganizarea ei şi că mă simt foarte legat de tinerii care, de-a lungul anilor, au trecut treptele iniţierii universitare şi care acum, datorită unui sistem nu întotdeauna simplu, dar totuşi flexibil şi generos, făcut din sponsorizări federale sau private, lucrează alături de mine. Nu spun că ofertele, despre care vorbea Andrei, nu m-au tulburat şi nu au fost gîndite foarte profund. Dar pînă la urmă am decis să rămîn la Freiburg. Deocamdată nu regret.

PUBLICITATE

Stela GIURGEANU

Bolnavii de Alzheimer

– prizonieri în viaţa altcuiva –

În afara României, bolnavii de Alzheimer sînt trataţi normal. Există centre de zi şi specialişti pregătiţi pe domeniu. Facultăţile de medicină din Olanda prevăd chiar o specializare aparte pentru cei care vor să se ocupe de această boală, iar în Anglia „disfuncţia" sistemului de îngrijire la domiciliu a bolnavului vine din faptul că acestuia îi sînt trimişi pe cap „prea mulţi" specialişti. În străinătate, chiar dacă bolnavii de Alzheimer sînt rupţi de realitate, sînt consideraţi la fel cu semenii lor şi sînt trataţi ca atare.

La noi? Nu numai că nu există servicii sociale, instituţii sau facilităţi pentru tratament, dar se pare că nici ei nu există... cel puţin nu pe hîrtie; la ora actuală, în România nu există o evidenţă clară a acestor bolnavi, ceea ce duce, evident, la un prost management al resurselor necesare îngrijirii lor, pe principiul „dacă n-am statistica, boala nu există, iar dacă nu există, pentru cine să creez structuri?". Lacunele sistemului sînt aşadar enorme, bolnavii – ignoraţi, iar iniţiativele nonguvernamentale – înfrînate.

Dacă într-o bună zi nu ţi-ai mai aminti ce ai făcut cu o zi mai înainte? Dacă n-ai mai recunoaşte un măr după forma sa şi gustul său şi nu l-ai mai putea îmbrăca în cuvînt pentru că însuşi cuvîntul a dispărut pentru totdeauna din memoria ta? Dacă ai conştientiza că poate vei părăsi pentru totdeauna realitatea la un anumit moment, nu de tine regizat, şi ce ai face dacă într-o clipă de luciditate (ultima?) ţi-ai da seama că vei deveni prizonier în viaţa altcuiva, fără nici un ajutor şi fără nici o speranţă?

În normalitate...

Într-un sistem dezvoltat există, în primul rînd, servicii specializate, instituţii unde omul se poate adresa, dacă are suspiciuni, unde i se pune un diagnostic precoce şi unde există o echipă multidisciplinară, abilitată să descifreze diagnostice timpurii. Dacă diagnosticul este confirmat, este iniţiat un tratament care asigură o stagnare a bolii şi o încetinire a ei (diferenţa între o persoană tratată şi una netratată – aveam să aflu – este uriaşă). Dacă tratamentul debutează timpuriu, degradarea se produce într-un ritm mult mai scăzut, astfel încît bolnavul îşi menţine independenţa şi autonomia, vreme îndelungată, mulţi fiind în stare chiar să-şi păstreze locul de muncă şi multe din abilităţi.

După ce diagnosticul e pus şi începe tratamentul, într-un sistem normal lucrurile se pun în mişcare pe mai multe planuri. În Spania, de exemplu, există o obligativitate din partea sistemului medical să îndrume familia către filiala Alzheimer din zonă care să preia familia, să o familiarizeze cu practica anumitor servicii, să îi explice despre ce este vorba: ce înseamnă Alzheimer? (Chiar numai dezvăluirea diagnosticului constituie în străinătate o problemă pentru care se organizează congrese internaţionale.)

Pe măsură ce boala evoluează, serviciile oferite de Societăţile de Alzheimer evaluează resursele de îngrijire de care dispune familia, cele mai importante fiind cele emoţionale şi motivaţionale. În ţări precum Olanda, Danemarca, Anglia, pe baza acestor evaluări se creează locuri în instituţii şi se proiectează mai mult personal calificat. Familia rămîne şi ea în observaţie, fiind într-o permanentă supraveghere.

Pe de altă parte, există programe de genul cursurilor, instruirii, grupuri de suport pentru pacienţi, dar şi pentru familie. Se oferă sprijin medical şi emoţional. Există mereu un *hot line* unde poţi suna cînd nu ştii ce să faci. Pe măsură ce lucrurile evoluează, e nevoie de o îngrijire mai atentă. Iar aici intervin serviciile comunitare, centrele de zi, care sînt, într-un fel, un moment de respiro pentru familie, oferindu-i acesteia un spaţiu de funcţionare, dar şi un instrument prin care se urmăreşte o menţinere a activităţii, a deprinderilor, a socializării şi o echilibrare emoţională a bolnavului.

În a treia fază, cînd bolnavul îşi pierde complet memoria şi nu mai recunoaşte figurile apropiate, nemaifiind în stare să se descurce, uitînd practic cum să se îmbrace, cum să mănînce sau să se spele, mersul la centrul de zi nu mai este posibil.

Din acest moment, îngrijirea se face acasă, printr-un serviciu de asistenţă la domiciliu, bine pus la punct, cînd, de obicei, la un bolnav nu vine numai o singură persoană. În Anglia, de exemplu, „disfuncţionalitatea" sistemului de îngrijire la domiciliu a bolnavilor de Alzheimer vine din faptul că sînt prea mulţi pe capul bolnavului – chinoterapeutul, logopedul, terapeutul, infirmierul... Toate acestea, într-un sistem normal, fiind asigurate de stat.

Doamna doctor **Cătălina Tudose,** preşedinta Societăţii Alzheimer din România, îmi povesteşte de experienţa pe care a avut-o într-un asemenea centru de zi, de stat. „Eram în Olanda, într-o vizită într-un cămin, de stat, foarte luxos, cum de altfel sînt majoritatea, unde erau internaţi bătrîni cu diferite tulburări de comportament. O bătrînică, suferindă de Alzheimer, fusese izolată pentru că ţipa încontinuu, fiind cunoscută ca foarte rea şi violentă. O asistentă, specialistă în nutriţie, foarte tînără, pînă în 25 de ani, se ocupa de ea şi, cu toate că lucra într-un mediu deprimant, părea foarte veselă şi calmă. O ţinea pe bătrînică cum ţii copiii mici şi îi dădea să mănînce. Bătrînica lua mîncarea în gură, după care o scuipa pe asistentă. Asistenta însă nu se enerva, ci, din contră, se purta cu o grijă pe care o vezi doar la o mamă care îşi hrăneşte copilul. M-a şocat comportamentul acelei asistente, care o mai şi mîngîia pe bătrînă, spunîndu-i tot felul de lucruri duioase... Iar asta se întîmpla într-un sistem de stat, nu într-unul privat."

... şi în România

La noi, bolnavii de Alzheimer sînt lăsaţi exclusiv în grija familiei. Doctorii ridică din umeri, statul aşijderea. Potrivit unor statistici neoficiale, în România ar exista 150.000 de persoane care suferă de această maladie, însă avînd în vedere că o mare parte a bolnavilor nu sînt încă diagnosticaţi, se estimează că numărul total al acestora ar putea ajunge la 350.000. Alte statistici, aparţinînd Societăţii Române de Alzheimer, estimează, la nivel naţional, că maladia afectează aproape 5% din populaţia de vîrsta a treia.

Cifrele sînt însă aproximative pentru că în România, în acest domeniu, nu s-au făcut cercetări serioase, pînă şi experienţa în privinţa diagnosticării bolii fiind foarte redusă. Din această cauză, simptomele sînt deseori ignorate: gîndirea încetă, găsirea cuvintelor cu dificultate, uitarea evenimentelor recente, toate sînt trecute la capitolul comodului „îmbătrînesc, deci e normal".

Dar chiar dacă ar fi diagnosticat la timp, la noi un bolnav de Alzheimer ar avea cam aceeaşi traiectorie ca unul nediagnosticat. Şi asta nu pentru că nu ar exista un tratament care să încetinească evoluţia bolii sau nu ar putea exista facilităţi şi servicii, ci pentru simplul motiv că în România serviciile sociale şi tratamentul de prevenţie şi de încetinire (scump, deci nesubvenţionat, bolnavii rămînînd în continuare pe un tratament „normal" pentru tulburări de memorie şi îmbătrînire) lipsesc cu desăvîrşire.

Autorităţile care ar trebui să fie implicate în îngrijirea persoanelor vîrstnice, Ministerul Sănătăţii şi Casa Naţională de Asigurări de Sănătate, sînt doar bune ascultătoare, în timp ce primăriile se implică şi mai puţin.

La noi există practic un singur ONG care se ocupă de toţi bolnavii de Alzheimer din România. Societatea Română de Alzheimer (SRA), înfiinţată în 1992, „cînd practic nu exista nici măcar un diagnostic pus", după modelul celor din străinătate, a încercat să înfiinţeze centre comunitare şi să formeze personal...

„Toate familiile pe care le primeam erau panicate «ce ne facem?», «unde-i ducem?», motiv pentru care unul dintre primele programe a fost de formare a personalului specializat pentru îngrijirea la domiciliu. A trebuit, ca prim pas, să introducem meseria în *Nomenclatorul de meserii,* pentru că nu exista. Timp de doi ani, cît a durat programul, am reuşit să formăm 60 de persoane. Atunci aveam 90 de familii în evidenţă, iar aceşti asistenţi, plătiţi de noi, mergeau acasă la bolnavi şi se ocupau de ei. Ca în străinătate."

Însă finanţarea acordată de PHARE pentru acest program s-a terminat. Şi deşi, la încheierea lui, au existat 60 de specialişti în Alzheimer, calificarea fiindu-le recunoscută şi de către Ministerul Muncii, aceştia nu s-au putut angaja pe nicăieri, pentru că nimeni nu i-a dorit. Statul nu s-a arătat interesat să îi asimileze, iar Casa de Asigurări nu deconta nimănui asemenea costuri, fiind considerate nişte „mofturi". Aşa că singurii specialişti formaţi la noi în ţară în a avea grijă de un bolnav de Alzheimer s-au pierdut din comoditate şi dezinteres.

A fost odată un centru...

Acum cîţiva ani în sectorul 5 s-a deschis, în locul unei foste grădiniţe, un centru de zi pentru bolnavii de Alzheimer. „Am avut un program finanţat de organizaţiile olandeze şi centrul a funcţionat de-adevăratelea ca în străinătate. Aveam bani pentru maşină, transport, masă şi activităţi. A fost minunat."

Cel puţin pentru un an. Pînă cînd a venit primarul Vanghelie şi a spus – „evacuarea!", pentru că acolo i-a venit să facă un centru pentru copiii toxicomani, fiind la modă pe vremea aceea, adică în perioada guvernării Năstase.

„N-am avut deloc sprijinul autorităţilor nici locale, nici guvernamentale. Ar fi fost normal ca, după ce am instruit oameni pentru îngrijirea la domiciliu, statul să-i preia, ar fi fost normal să ne încurajeze să menţinem acel centru de zi pentru pacienţii cu Alzheimer."

...Din 2000, SRA şi-a schimbat strategia. „Nu ne mai permiteam să facem programe de îngrijire în locul statului, aşa că acum mergem mai mult pe campanii de informare. Campaniile sensibilizează, oamenii trebuie să conştientizeze problema, iar conştientizînd-o, să pună presiune asupra sistemului."

În prezent, specialişti şi centre de zi pentru bolnavii de Alzheimer, în România, nu mai există.

„Drepturile" unui bolnav

Alzheimer-ul este considerat a fi „boală", nu handicap, iar boala se ameliorează (cel puţin aceasta e concepţia Autorităţii Naţionale pentru Persoane cu Handicap)... în ceea ce priveşte Alzheimer-ul, acest lucru este o aberaţie. Medicamentele pentru demenţă sînt scumpe, iar sistemul de compensare e dezastruos: lună de lună, rudele pacientului sînt puse pe drumuri să facă rost de o scrisoare medicală, o fişă specială completată lunar, un nou examen, cu care să facă dovada cum că pacientul încă mai e bolnav...

„Noi am contribuit cel puţin la faptul că statul a recunoscut boala, pentru Alzheimer existînd acum nişte drepturi. Însă pentru alte tipuri de demenţă, ca demenţa vasculară sau Parkinson, încă nu există nici un drept, nici la medicaţie, nici la servicii sociale sau grad de hadicap... pentru că nu a existat nimeni să le susţină cauza."

Un caz

Despre tatăl său vorbeşte la trecut. Despre boală, la prezent. Şi vorbeşte în termeni ştiinţifici. Ca şi cum ar fi familiarizată cu ea. Ca şi cum ar cunoaşte-o. Poate că aşa e – îmi răspunde – dar nu o ştie din cărţi sau din sfaturile doctorilor, ci din patru ani alături de un bolnav. Familiarizare? Poate, dacă poţi vorbi astfel despre ceva asimilat cu forţa, de nevoie. De disperare.

„Am făcut-o în relaţia directă cu bolnavul, el, şi nu medicii, m-a învăţat practic ce să fac şi cum să fac. Asta în afara momentelor teribile, cele în care intervenţia era vitală şi trebuia să fii prompt, altfel, cel în cauză putea muri din cauza ta. Sînt situaţii în care se creează, în planul metabolic, confuzia între momentul de inspiraţie şi cel al expiraţiei... practic centrii nu mai comandă şi, în loc să tragă aer în piept, expiră. Un blocaj pe care trebuie să-l rezolvi singur. Încerci să faci un fel de respiraţie artificială, să-l reînveţi mecanismul. Pînă trece criza. Atunci te bazezi pe instict, pe intuiţie..."

Cel mai înfricoşător este că n-ai unde să te duci. Doctorii îţi dau definiţii în termeni medicali. Nimeni nu-ţi spune nimic şi nimeni nu te pregăteşte. „La recomandările medicului de familie am făcut o tomografie. «Zone uşor accidentate», fără să se pună însă clar pe fişa de consult vreun diagnostic. A urmat internarea la Spitalul de geriatrie unde, în urma testelor s-au stabilit «disfuncţii la nivelul unor centri care nu corelau foarte bine răspunsul la întrebări». Boala era practic la început. Nimic altceva decît să «fim atenţi la unele lucruri, să le urmărim». Medicamentele pe care ni le-au dat erau banale şi frecvent recomandate pentru vîrsta asta. Nu era un tratament specific sau unul care să încetinească procesul."

După diagnostic, la noi, nu-ţi rămîne decît să răspunzi la provocări de unul singur. Bolnavul depinde în totalitate de tine. Tu, de inspiraţie şi instinct. Neexistînd servicii sau specialişti, fizic şi psihic, devii infirmierul de serviciu, iar Alzheimer-ul rudei tale – serviciu non stop pentru tine. Momentele de respiro? Nu există aşa ceva. Dacă rezolvi problemele de igienă şi alimentaţie, şi crezi că poţi să-l laşi singur, fie şi pentru un sfert de oră, poţi să auzi deodată o zguduitură trepidantă de pat şi cînd te întorci, el să se zbată într-un tremur teribil, termometrul arătînd 40 de grade. Chiar dacă înainte cu doar cinci minute era bine...

Evident că în clipa următoare eşti la farmacie pentru că deja ştii că e vorba de o decompensare la nivelul rinichiului pe care trebuie să o stopezi. Crizele sînt frecvente. Nu le ştii la început, dar repetîndu-se, le înveţi. Trebuie să te descurci singur pentru că n-ai pe cine să chemi.

„Ar trebui o minimă iniţiere a familiei, ar trebui să existe asistenţi medicali care să lucreze cu cei aflaţi alături de bolnav, să le spună ce-ar trebui să facă, să-i prevină de situaţiile care pot apărea. Multe decompensări apar mai frecvent în timpul nopţii. Am încercat un asemenea dialog cu un psihiatru pe care l-am întrebat ce trebuie să fac în clipa în care pacientul trece într-alt plan, în realul său, care nu este cel veridic. Să răspund la întrebări, intrînd în lumea sa, sau să încerc să îl readuc în lumea reală? Mi-a răspus: «faceţi cum credeţi»."

PUBLICITATE

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Oraşul şi sinucigaşii

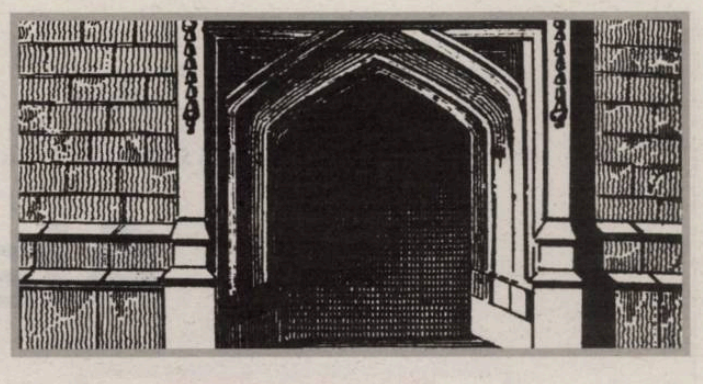

Privită de la balconul garsonierei mele, cocoţată la nivelul şapte al unui bloc optzecist, România pare o ţară normală. Bucata de privelişte blocată la linia orizontului de Casa Poporului e desprinsă dintr-un peisaj comun, cum mi-a mai fost dat să întîlnesc şi aiurea, prin diferite ţări străbătute în ani: case, străzi, alte blocuri, oameni, copaci şi garduri. Cîtă vreme privesc peisajul de sus, el rămîne cenuşiu şi plictisitor, dar nu-mi face rău. Problemele încep la ieşirea din bloc. E motivul pentru care obişnuiesc să spun că eu, unul, mă sinucid în fiecare zi, aruncîndu-mă de la etajul şapte, direct, pe străzile Capitalei.

Oraşul e violent. Azi, parcă, mai mult decît oricînd. Sub pretextul unei dezvoltări accelerate, se dărîmă şi se construieşte în proporţii diferite, dar fără oprire. Boom-ul imobiliar a transformat lumea din jur într-un şantier. Se poartă casca de protecţie asortată cu cizma de cauciuc. Etaje peste etaje invadează spaţiile, cîndva libere, dintre blocuri sau case. O minte bolnavă pare să fi dat un ordin de exterminare a firelor de iarbă. Din basculante enorme rabatate în poziţie de scurgere, alunecă printre panouri o mîzgă cenuşie, ca o lavă mizeră din carè ia naştere lumea de mîine. E betonul care înalţă zidurile noii Românii. O ţară viitoare proiectată pe genunchi şi strivită încă de amintirile arhitectonice ale Epocii de Aur.

Oraşul e prea mic. În orele de vîrf nu sînt singurul sinucigaş. Milioane de oameni se aruncă, de la etaje, pe străzi, într-un act suicidar colectiv. Dimineaţa şi seara se aud cel mai tare ţipetele celor care mor striviţi de străzile oraşului. Milioane de claxoane, înjurături şi accidente se confundă cu urletele de durere. O durere surdă, de oameni disperaţi care agonizează, aşteptînd să ajungă într-o intersecţie sau să iasă din pasajul de la Piaţa Obor. Burta oraşului nu-i mai încape şi, cu toate astea, ei se înghesuie să-i intre în pîntece.

Oraşul e murdar. Sinuciderile colective au loc pe străzi împuţite, în care se găsesc, de-a valma, toate urmele istoriei noastre recente: colţuri întunecoase şi pline de urină, praf, afişe, bucăţi de tencuială, salată verde, ţelină şi morcovi, cărţi, covrigi, maşini moarte şi abandonate şi, mai ales, diverse confecţii metalice, menite a marca perimetrul unor locuri de parcare rezervate pe criterii neştiute. De fapt, întregul oraş e împărţit în mici feude: băncile au trotuarul lor, restaurantele, asemenea. Instituţiile de stat au inventat parcarea cu barieră. Peste tot se înalţă obstacole şi avertismente: pietoni, circulaţi pe trotuarul de vizavi! – parcarea oprită! – staţionarea interzisă! – atenţie se lucrează! – rezervat! – ocupat!...

Oraşul acesta, la fel ca multe altele, e un cimitir. Plin cu sinucigaşi. Aici se adună toţi cei care speră să-şi schimbe viaţa şi care, începînd de a doua zi, se aruncă, de la etajele blocurilor, pe străzi, în căutarea fericirii. Impactul cu asfaltul îi ucide rapid, într-un fel sau altul, mai repede sau mai încet, dar ei continuă salturile mortale, îndemnaţi de iluzia unei vieţi reuşite. Între timp, din lavă cenuşie şi fier-beton, oraşul le ridică monumente funerare P + 2 sau P + 4, după cît de grea sau de uşoară le-a fost zilnica aruncare în gol.

ALTERNATIVE LA TERMENUL „PĂRINTE CRUD“: MOGUL ÎN PATRU LABE, TĂTIC STRĂIN, ZEAMĂ DE INTERIOR

● Adunarea Naţională a Poporului din China *(parlamentul* local) are aproape 3000 de membri, o structură unicamerală şi o disciplină de fier şi se întruneşte (cum a făcut-o recent) vreme de 12 zile pe an, zile în care votează cu entuziasm tot ce i se pune în mape. Presa locală este foarte curtenitoare, nimeni nu vorbeşte despre „maşină de vot“, nimeni nu adoarme în bănci (nici n-ar prea avea timp) şi nimeni nu vorbeşte neîntrebat. Aşadar, alternative la „circul“ democratic ar mai fi. (**A. C.**)

● La Galele Circului „Globus“ am asistat la două momente ieşite din comun: primul, cînd primarului Videanu i s-a pus în faţă, la o foarte mică distanţă, un crocodil, adevărat (e drept că hipnotizat); cel de-al doilea, cînd, în discursul său cu ocazia acordării unuia dintre premii, Robert Turcescu a reabilitat însuşi termenul de „circ“ – ideea era că nu e cazul să-l mai folosim în sintagme umilitoare gen „circul politic“ pentru că discreditäm un gen, altfel, respectabil. (**I. P.**)

● Ce ciubucuri mai primesc inspectorii de la primărie? Icoane. Mai vechi sau mai noi, mai valoroase sau mai kitsch, cu „săru' mîna, părinte!“, în funcţie de cît de complicat e „dosarul“ diferitelor bisericuţe de cartier care îşi mai înalţă cîte o turlă, îşi mai construiesc un stabiliment cu lumînări pentru „morţi-vii“ etc. Şi un bonus: o sticlă din plastic cu apă sfinţită, fără să mai stai la coadă cu toţi enoriaşii de rînd. (**A. P.**)

● Protestez împotriva acelora care – precum a.l.ş. săptămîna trecută – folosesc prazul în expresii sarcastice. Destul! Mie îmi place prazul, şi crud, şi fiert bine în ciorbă, aşa că cine desconsideră prazul găsindu-l bun numai pentru ironii, riscă o căpăceală oltenească de la mine şi de la Adrian Cioroianu (cînd se întoarce de la Bruxelles). (**M. C.**)

● Într-o ştire despre miliardarii celebri apărută în *Evenimentul zilei,* scrie aşa: „Penultima treaptă din Top 10 este ocupată de unul dintre mogulii media ai lumii, Oprah Winfrey“, cu o avere de 1,5 miliarde de dolari. Comentarii: 1) Oprah Winfrey este moderatoarea unui popular talk-show; 2) totuşi, moderatoarea lor e mai bogată decît „mogulii“ noştri media la un loc; 3) cel mai bogat mogul media din lume e Silvio Berlusconi, cu 11,8 miliarde; 4) dacă preşedintele Băsescu nu folosea (cam neadecvat) această vorbă, probabil că li s-ar fi spus în continuare „magnaţi“, ca pe vremea mea, iar 5) Oprah Winfrey nu s-ar fi trezit făcută „mogulă“... (**M. V.**)

● Un spot publicitar care face reclamă la Bixtonim Xylo ne spune că poliţiştii trebuie să aibă mirosul la fel de dezvoltat ca al cîinilor lor. Pentru a ilustra această idee, ne sînt arătaţi nişte poliţişti care adulmecă în patru labe şi un purtător de epoleţi care miroase o pereche de chiloţi-boxer. Nu am înţeles, prin urmare, dacă medicamentul e pentru cîini sau pentru fetişişti. Cred că este importantă precizarea. (**C. P.-B.**)

● Celor care m-au felicitat pentru că voi deveni tătic le spun încă o dată – amuzat, dar, mai ales, uşor îngrijorat – că textul meu publicat în *Lettre Internationale* este o povestire, deci ficţiune, deci nu e realitate... (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

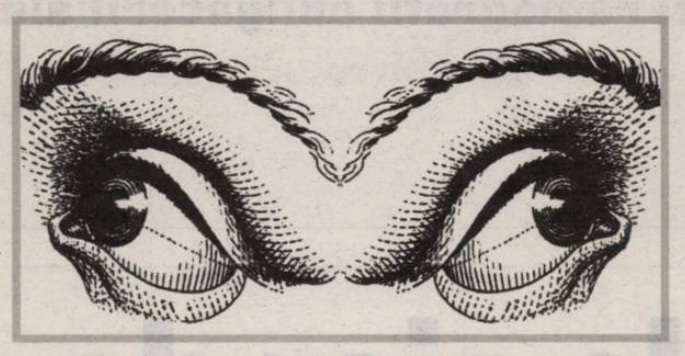

● Într-un recent sondaj privitor la starea xenofobiei în Ungaria (deloc liniştitoare), 59-68% dintre respondenţi s-au declarat hotărît împotriva „pirezilor“. Pirezi, pirezi... cine-s, mă rog, pirezii? Sînt un grup etnic introdus special şi total aiurea în sondaj pentru a se testa pînă unde poate merge ura faţă de străin, fie el şi inexistent. Hai că-i tare! (**R. C.**)

● Marele opozant al lui Bush, preşedintele Venezuelei Hugo Chávez, s-a arătat îngrijorat de intenţia Statelor Unite de a colabora cu Brazilia pentru producerea de combustibil (etanol) din porumb şi trestie de zahăr. Chávez spune că aceste produse agricole ar trebui utilizate pentru „a hrăni sute de milioane de oameni săraci din America Latină“. Chávez se gîndeşte probabil că dacă automobilele vor începe să meargă cu zeamă de porumb, el va fi nevoit să încerce să facă din petrolul Venezuelei gogoşi pentru poporul care l-a ales. (**A. M.**)

● Faptele: TVR (condus de Tudor Giurgiu) e „pe credit“ pentru că, aşa cum e normal în ţările civilizate, a plătit drepturile de autor (inclusiv cele rămase de pe vremea vechii conduceri!); *vechiul* TVR (condus de Valentin Nicolau) a ieşit în cîştig pentru că, aşa cum e „normal“ pe la noi, n-a plătit nici un drept; o angajată disponibilizată trece la un trust de presă şi, imediat după, trustul respectiv face „dezvăluiri“; chestia cu inflaţia (deşi e greu de înţeles, iar de explicat şi mai greu) e aşa cum a zis Giurgiu la Turcescu, nu aşa cum crede C.T. Popescu; tot la Turcescu, Giurgiu se referă la „un post de televiziune“ ale cărui datorii sînt amînate la nesfîrşit, iar a doua zi un jurnalist (plătit de trustul care deţine televiziunea respectivă) îl face zob în editorialul său... Şi cum să nu intre-n datorii o televiziune cu personal supranumerar, pe care nici un director nu-l poate clinti? Şi cum să nu fie detestat „din interior“, atunci cînd încearcă să schimbe ceva? Am două propuneri-test. Una: cuiva care habar n-are cine e Giurgiu şi cine e Nicolau să i se arate pozele acestora; în cine credeţi că va avea mai multă încredere? Şi a doua: la TVR să vină, ca PD(G), Traian Băsescu; pe pariu că va pleca „preşedinte luzăr“? (**a. l. ş.**)

ALTERNATIVE LA TERMENUL „MODEL CIVIL“: UN STOL DE BĂRBAŢI, NISCAIVA CUIE, O ÎNFLORIRE PE LA NAS

● Un bun prieten observa că în materie de corupţie s-a instituit un model de comportament instituţional: cît sînt la putere, politicienii fură, cînd sînt în opoziţie ajung în anchete la procuratură, unii dintre ei chiar în puşcărie. Poate că ar fi mai eficient invers, spunea el: întîi la puşcărie şi pe urmă la putere. (**M. B.**)

● Becali spune în direct, la o emisiune de televiziune, că deviza partidului său e cea a unor martiri ucişi în războiul civil din Spania. Becali e primul pe listele partidului său pentru Parlamentul European. Partidul său are 16,8% în sondajele IMAS. Cum la votul censitar nu ne mai putem gîndi, din motive evidente, ar trebui măcar (unii dintre noi, cei dilematici) să ne cam facem bagajele, pînă nu-i vedem în haine lungi de piele cădelniţînd pe stradă... (**S. S.**)

● Doi tipi în tramvai, holbîndu-se la cer: „Îi vezi p'ăia?“ *(n.m.* – „ăia“ erau un stol de păsări călătoare care treceau pe deasupra Lacului Morii). „Ce naiba? Vin sau se-ntorc?“ „Vin sau pleacă vrei să zici.“ „Aşa ceva, cred că pleacă.“ „Pe vremea asta, eu cred că se-ntorc!“ „Ce fraieri! Au plecat degeaba... cred că le pare şi lor rău, au luat ţeapa maximă. În locul lor, aş muri de ciudă. Să zbor atîta drum ca fraieru'!“ (**R. T.**)

● Pentru cei cîţiva bărbaţi postmoderni care mai şofează, singuri sau nu, însoţiţi la volan de Charles Aznavour şi melodiile sale, această frază a lui, azi, la 81 de ani: „Sînt căsătorit cu o femeie de culoare, întru totul albă“. E o suedeză, Ulla Thorsell, un mariaj care ţine de patruzeci de ani, din care probabil că s-a născut şi cîntecul acela tristuleţ despre „bigudiurile ei“. (**R. C.**)

● Firma de mobilă „Ikea“ vine şi în România. Nu singură, ci însoţită de multă faimă şi o sumedenie de reclame. Printre care: în magazin angajaţii n-or să stea permanent lîngă tine (ca să nu te hărţuiască), mobila cumpărată ţi-o vei asambla singur (că e mai amuzant) şi, cel mai tare, de aici ai imensa posibilitate de a-ţi transporta singur mobila cumpărată acasă (ca să faci economie). Mă întreb dacă nu e cumva necesar să mergi la magazin şi cu un topor, un ferăstrău şi niscaiva cuie, dacă tot e să ţi-o faci cu mîna ta. (**S. G.**)

● Pe zi ce trece, sînt tot mai siderat de pîrdalnica înflorire a lui *super* în vorbirea de azi. Am auzit-o pe o fată povestindu-i prietenei sale, în metrou, cum a lovit-o pe ea viroza şi zicînd: „Mi-a fost super-rău“. (**D. S.**)

● Aşteptam metroul şi mi-a trecut o rîndunică pe la nas. Serios: o rîndunică la metrou, iarna. Părea grăbită să intre în tunel. Am fost îngrijorat să nu păţească ceva, apoi m-am gîndit că o fi găsit o cale de împărţire a tunelurilor cu trenurile de metrou, dacă tot părea familiarizată cu locul. Dacă o vedeţi, să-mi spuneţi. (**C. G.**)

HUMANITAS
bunul gust al libertății

Alain BESANÇON

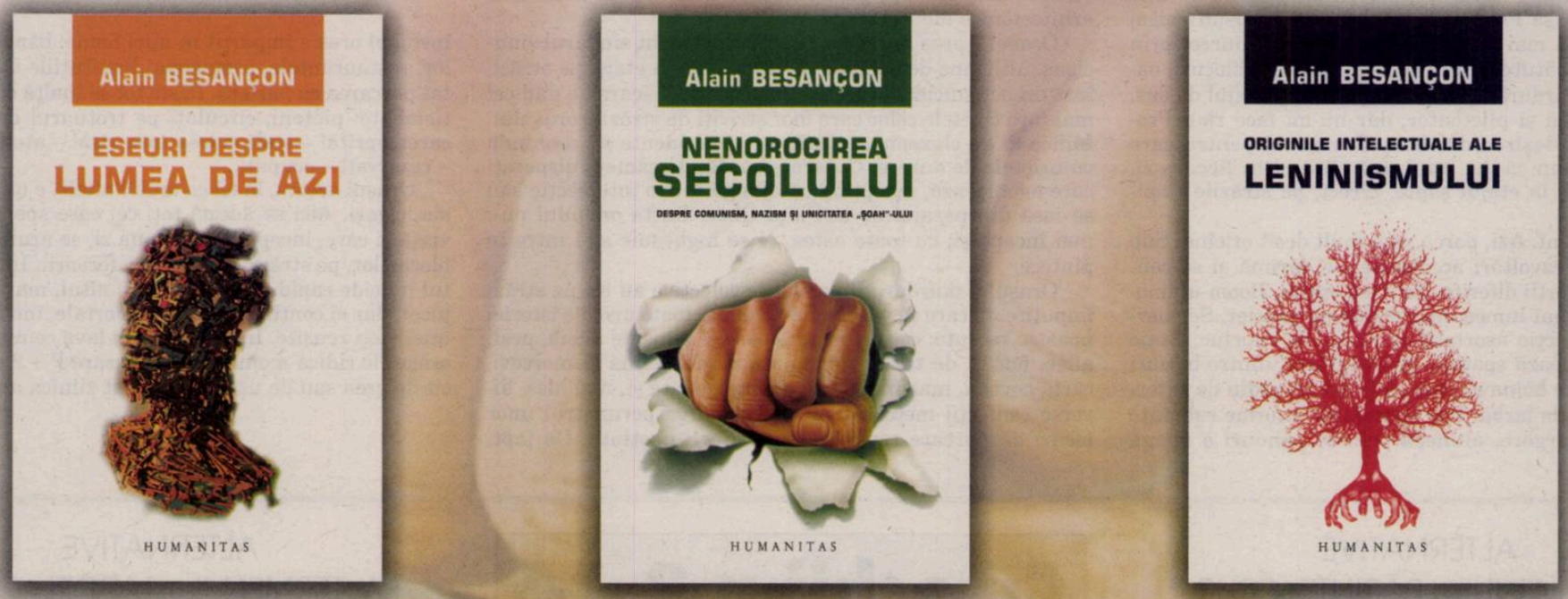

un autor profund, trei radiografii obligatorii ale lumii contemporane

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Pentru comenzi prin poștă
021 311 23 30
cpp@humanitas.ro

Un alt fel de ziar de duminică!

Doza ta sigură de bună dispoziție!

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 163 ● 23-29 martie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Dictatorul şi regina“
pagina **3**

Mircea Cărtărescu
„Triumful tîrziu al Norei Iuga“
pagina **14**

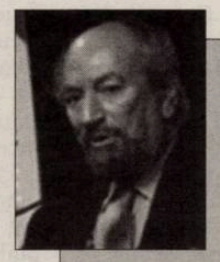

Saad Eddin Ibrahim
„Democraţii arabi şi Europa de Est“
pagina **20**

CINE MAI CREDE ÎN CRITICA LITERARĂ

„Rolul tău de critic literar este să arăți că de fapt tu ar fi trebuit să scrii cartea, dacă ai fi avut timp, și dat fiind că n-ai avut, te bucuri că a scris-o altcineva, deși e limpede că ar fi putut face o treabă mai bună.“

STEPHEN POTTER

5 948467 000155 11

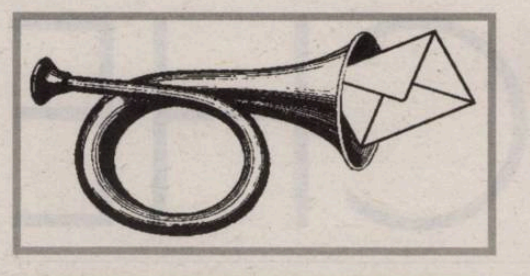

Nr. 158: *„Simboluri religioase“*

Sfîntul Ion Anapoda

Cînd au venit din vacanţa Crăciunului '89, elevii din ciclul primar, gimnazial sau liceal au găsit pe frontispiciile claselor tabloul într-o ureche sau cel în două urechi, reprezentînd idolul împuşcat. L-au dat jos. L-au rupt sau pur şi simplu l-au aruncat la gunoi. Pe peretele de deasupra tablei, urma de praf a tabloului a rămas vizibilă.

Atunci au adus de acasă tot felul de tablouri cu sfinţi, fecioare Maria, prunci şi multe cruci. Dar nu peste tot urma fostului tablou se putuse astupa. Într-o clasă, cineva a atîrnat o fotografie decupată din *Paris Match:* gavroşul român – băiatul acela sărman şi vesel fluturînd steagul găurit al Revoluţiei române. A doua zi gavroşul dispăruse. Cineva a pus în loc o cruce – troiţa pe care gravase inegal: „nu vom uita!“.

În aprilie 1991, de la Moscova se transmitea contraperestroika. Tancurile generalilor sovietici ocupau centrul oraşului. În România, în multe cancelarii, şcolare sau ministeriale, unii îşi frecau mîinile fericiţi: ce bine că nu am aruncat carnetele PCR! În mai multe clase, unii diriginţi zeloşi au scos icoanele şi crucile de pe pereţi. Urma vechiului tablou era intactă. Între timp, Elţîn s-a urcat pe un tanc şi celelalte tancuri s-au întors în cazărmi. Pe pereţi s-au pus din nou cruci şi icoane.

Pentru elevul de liceu ce am fost cîndva, noaptea de Înviere avea dublă semnificaţie: Învierea Domnului Iisus Hristos şi reuniunea dansantă din sala de sport a liceului. Cele două evenimente se interpătrundeau perfect: veneam la şcoală la ora 20, dansam pînă la ora 23, cînd mergeam la biserică, unde cîntam din răsputeri:

„Hristos a Înviat din morţi
Cu moartea pre moarte călcînd“

după care mă întorceam la şcoală şi continuam dansul... Era la mare modă Rita Pavone şi cea-cea-cea-ul. Spre dimineaţă, ajuns acasă, ciocneam primul ou de Paşti şi mîncam prima felie de cozonac de după Crăciun.

Pe la sfîrşitul anilor '70 am auzit o vorbă de duh incriminator-dezincriminatoare: „că părintele Burducea, cînd cu steaua, cînd cu crucea“. Pe la jumătatea anilor '90 am citit că preotul Burducea a existat în carne şi oase şi a condus Departamentul Culte în Guvernul Groza... şi chiar aşa a lucrat: cînd cu steaua, cînd cu crucea.

Creştinii români – şi n-am să fac nici o referire la confesiune – sînt de multe ori solidari, prin tăcere, atunci cînd se atentează la simboluri ale culturii creştine.

Astfel, pe Calea Victoriei, nu departe de GDS, sînt expuse două panouri publicitare cu „Cina cea de Taină“ a lui Leonardo, în care personajele celebrei picturi sînt înlocuite cu foste staruri americane: Madonna este Iisus... Nu am ştiinţă să fi protestat cineva împotriva acestei blasfemii. În luna februarie 2007, la galeria Simeza de lîngă Teatrul „Nottara“, un pictor autohton l-a răstignit din nou pe Iisus: cu mîini şi picioare tăiate, cu cîrlige atîrnate de buze etc. Nu ştiu să fi protestat cineva împotriva monstruozităţilor expuse.

De cînd am intrat în Europa, nu cred că în România s-a mărit importul de secularizare, ci mai degrabă am impresia că ar trebui să se canonizeze un nou sfînt naţional: *sfîntul Ion Anapoda.*

Paul NICOLAE
paulnicolae@hotmail.com

Actualităţi

„Noi, leatul 1990“

Dacă poziţia dlui Bucurenci e autentică şi provine dintr-o convingere reală, lucru care mă nelinişteşte, atunci aş putea să-i amintesc dlui Bucurenci că fac parte din generaţia care şi-a modelat fizicul (şi psihicul) sub bîtele minereşti din '90. Desigur, dumnealui ar spune – iată încă o traumatizată a acelui nefericit moment. Aşadar, mărturia generaţiei mele, leat 1990, a cărei studenţie a primit botezul focului în mijlocul mineriadei, este subiectivă şi vindicativă, deci nu valorează mare lucru, mai ales că – aşa cum susţine dînsul – experienţa unui eveniment nu te transformă, automat, într-un expert.

Şi ca să-l plictisesc şi mai mult, mi-ar plăcea să-i povestesc cum, în ridicola noastră încercare de a înţelege ce ni s-a întîmplat – de ce ochelarii, blugii şi mapele noastre au devenit, brusc, „trigger“-i pentru furia ortacilor, am răsfoit frenetic diverse cărţulii, modeste, desigur, faţă de pleiada strălucită de autori pe care îi citează dl Bucurenci. Pentru curentul *trendy* pe care îl reprezintă, nu fără graţie, lecturile hămesite ale generaţei mele, din primele apariţii ale Editurii Humanitas, cu o hîrtie aspră şi gălbuie, părînd cu atît mai desuete acum, nu ar tuşa mai mult decît scrisorile de amor din cufărul bunicii. Păstrez, spre trista aducere-aminte, ediţia din '90 a *Psihologiei mulţimilor,* Editura Anima (dacă mai există acum), subliniată furios cu carioca roşie şi trecută prin atîtea mîini, încît e lipicioasă şi pe jumătate ruptă. Bătrînul Le Bon, la anul unamieoptsutenouăzecişicinci, avea o terifiant de clară viziune asupra ideologiei socialiste – vorbind despre *iluzii,* spune că „dacă socialismul asistă astăzi la creşterea puterii sale e pentru că reprezintă singura iluzie încă vie. Demonstraţiile ştiinţifice nu împiedică nicicum mersul său înainte. Principala sa forţă rezidă în faptul că e apărat de minţi ce ignoră suficient realitatea, pentru a cuteza să promită omului, fără pic de sfială, fericirea“.

Îmi repugnă să etalez lecturile sau experienţele cruciale ale generaţiei mele, şi nici nu vreau să-i propun dlui Bucurenci o analiză de conţinut la „Noi muncim, nu gîndim“ sau „Moarte intelectualilor“, oricum, acelora dintre noi care nu au înţeles adîncimea mesajului, li s-a aplicat o hermeneutică foarte lămuritoare, la lumina lămpaşelor. Dar nu îi voi ascunde că noi, leatul 1990, am devenit, de atunci, experţi în destine deturnate, cariere avortate, aspiraţii distruse.

Iar dacă poziţia dînsului nu e decît o poză şi ilustrează o nouă modă, aşa cum consideră dl Andrei Pleşu, acest lucru nu mă nelinişteşte mai puţin, ba chiar mă îngrijorează de-a binelea. Se pare că acest comunism exercită o atracţie irezistibilă, un fel de luminozitate fatală, nostalgia (jucată sau nu) pe care o provoacă este un nou arhetip colectiv în formare.

Cred că e reconfortant, pentru cei care se înscriu în aceast nou curent pe care îl ilustrează dl Bucurenci, să considere că cei mai „în vîrstă“, dezorientaţi şi vlăguiţi de anii consumaţi sub dejism şi ceauşism, nu mai pot analiza cu obiectivitate, „la rece“, ideologia comunistă. Le răpesc însă din comoditatea acestui unghi de vedere, spunîndu-le că, nu cu mult mai „bătrînă“ decît generaţia dlui Bucurenci, generaţia din care fac parte nu se află deloc în posesia acestei viziuni relaxate şi nici nu se mai poate emoţiona pînă la lacrimi de sensibilă aplecare spre suferinţele umanităţii, pe care a arătat-o, de-a lungul timpului, comunismul, ultima dată chiar pe spinările noastre, în zona kilometrului zero al democraţiei.

Încercarea, din oricare motive, a dlui Bucurenci, de a repera onorul cam şifonat al socialism-comunismului, nu mă irită, cît mă întristează. Ca să închei pe un ton melodramatic, constat că lecţia aplicată generaţiei mele, de cînd cu descălecatul ortacilor în capitalie, nu a folosit nimănui.

Oana BENESCU
oanabenescumihai@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Democraţia şi valorile**
- **Starea filmului**

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni ❑ 6 luni ❑ 12 luni
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.000 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Dictatorul și regina

Ceremoniile Oscar de anul acesta au adus la rampă, între altele, două filme greu de clasat: nici pură ficțiune, nici document strict. Amîndouă *(The Last King of Scotland* și *The Queen)* cultivă genul „viață romanțată“ și consacră doi mari actori: Forest Whitaker și Helen Mirren. Eroii sînt dictatorul ugandez Idi Amin și regina Angliei. Tehnic impecabile, cele două filme sînt o instructivă colecție de locuri comune ale lumii de azi. Iată cîteva:

Dictatorii, chiar bestiali, pot avea, pentru observatorul corect politic, ceva atașant. Au momente de umanitate, de sentimentalism, de candoare. Și mai ales au charismă. Într-un interviu difuzat recent de televiziunea germană, o doamnă profesoară care a făcut apostolat în Uganda pe vremea lui Idi Amin nu uita să semnaleze această charismă, iar Whitaker, după ce s-a documentat cu privire la personajul pe care urma să-l interpreteze, a găsit și el de cuviință să reia, obiectiv, tema. Și Fidel Castro e charismatic, dacă e să-l credem pe García Márquez. Charismatici or fi fost, în acest caz, și Hitler, sau Stalin, sau Mussolini. Trebuie să fi avut ei ceva, vreo sensibilitate, vreo ghidușie, vreun gest, care să le dea „chipul uman“ de care au nevoie artiștii pentru a-i transforma în personaje interesante. Măcar în tinerețe. Măcar din cînd în cînd. Măcar în insondabilele adîncuri ale sufletului lor chinuit. Idi Amin pare, la prima vedere, un hipopotam sanguinar. Uneori, face lucruri reprobabile. Dar iată-l invocînd sărăcia tribală din care a plecat sau umilințele suferite în serviciul armatei britanice, iată-l trădat de simbriașii adversarului politic sau înșelat de una din neveste. Dintr-odată, lucrurile se complică. Omul are *„son secret et son mystère“*. Cu reginele – și cu casele regale în genere – situațiunea e mult mai confuză. Casele regale sînt niște rămășițe ale istoriei. Regii și reginele – niște atavisme. Trăiesc într-un microclimat aseptic, rupți de popor, înțepeniți în formalisme desuete. E cazul monarhilor britanici, de pildă. Prințul Philip își trece vremea neecologic, împușcînd cerbi monumentali, prințul Charles e speriat și mai curînd tont, regina mamă e o mătușică defazată. Regina însăși are oarece potențial, dar e sufocată de prejudecăți și tradiții. Noroc cu cîte un prim-ministru laburist, modern, dar echilibrat, noroc cu Lady D., o adevărată legendă populară, liberă sufletește (și trupește) de orice convenții instituționale. Sub influența lor, regina se umanizează discret, devine simpatică. Nu se poate spune că ar avea vreo charismă, dar măcar capătă un aer înduioșător.

Ar mai fi de menționat – în aceeași colecție de locuri comune – și personajul civilizat, animat de bune intenții și zel misionar, ajuns în preajma dictatorului oriental din îndepărtatul Occident. În cazul lui Idi Amin, e vorba de un tînăr medic scoțian, căruia îi trebuie mai mult de jumătate din film ca să priceapă că are de-a face cu o fiară. Dictatorii ar avea o viață mult mai grea (și mai scurtă), dacă nu s-ar găsi mereu băieți și fete bune de aiurea, gata să-i crediteze pînă în ceasul al doisprezecelea: mă gîndesc la puzderia de scriitori apuseni, tăvăliți în icrele negre al Uniunii Sovietice, sau la puzderia de demnitari ai cancelariilor democratice, atenți să nu ofenseze susceptibilitățile tiranilor locali și dispuși să poleiască dezastrul cu ordine, medalii, vizite oficiale și fraze acomodante. Abia tîrziu, cînd din intrigă politică realitatea devine *thriller,* lumea bună descoperă vigilența și măsurile de retorsiune. Prea tîrziu pentru sutele de mii sau milioanele de victime rămase „pe teren“. Dar la timp pentru ca imaginea „țărilor dezvoltate“ să iasă bine, într-un *happy-end* premiabil. Idi Amin a murit de moarte bună, bătrîn, undeva în Arabia Saudită. Ar fi fost încîntat să-și închipuie că o parte din aplauzele obținute, la scenă deschisă, de Forest Whitaker, îi revin de drept...

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre schimbarea la față a premierului?

Cine ar fi bănuit că molatecul baston antibăsescian din ranița recrutului Tăriceanu va fi atins de priapism? Mie mi-e milă de distinsa sa mamă care, după ce dădu naștere celui mai manierat prim-ministru postdecembrist, descoperă acum că a crescut la sîn un Titi Duru', dispus, de dragul politichiei, să se apuce de fumat, de băut și de scuipat printre dinți.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Treburile interne de la Bruxelles

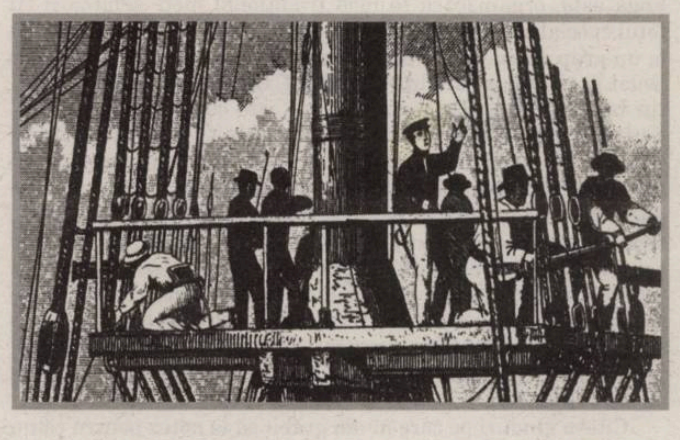

Acum cîtva timp, la un post de televiziune, deputata PRM Daniela Buruiană se arăta îngrijorată că, din cauza comportamentului președintelui Băsescu, relațiile noastre cu țările UE au de suferit, iar imaginea României în ochii partenerilor europeni se strică iremediabil. Așadar, reprezentanta unui partid care a produs, ani în șir, un discurs antioccidental și a insistat atîta pe ideea că „Europa nu trebuie să ne dea lecții“ a ajuns să fie susținătoarea bunelor noastre relații cu Uniunea Europeană. În schimb, purtătorul de cuvînt al PSD, dl Cristian Diaconescu, a emis de curînd o frîntură de frază pe care aș fi așteptat-o mai degrabă din partea Partidului România Mare: și anume că dl Franco Frattini, vicepreședintele Comisiei Europene, „a intervenit în politica internă a României“ atunci cînd a lăudat activitatea dnei Monica Macovei. Așadar, reprezentantul unui partid care, pe vremea cînd era la guvernare, a încheiat negocierile de aderare, ceea ce a însemnat implicit cedarea unor atribute de suveranitate națională către instituțiile europene, a ajuns să spună despre faptul – firesc – că un comisar european *evaluează* stadiul reformei în justiția din România că este un „amestec în politica internă“.

S-ar părea că aderarea a provocat printre politicienii români mai multă confuzie decît ne imaginam, din moment ce naționaliștii au început să fie îngrijorați că nu putem sta de vorbă cumsecade cu *partenerii* noștri europeni, iar social-democrații s-au hotărît brusc să apere sfînta suveranitate națională de „intervențiile“ de la Bruxelles. E limpede că ambele atitudini sînt prost plasate și lipsite de credibilitate. Dar dacă „îngrijorarea europeană“ a reprezentantei PRM este expresia modului mărunt în care acest partid s-a obișnuit să folosească orice conjunctură pentru a „lovi în dușmani“, tema „amestecului în politica internă“ merită o oarecare atenție, căci cu siguranță va mai apărea în peisajul politicii noastre. Ideea că, aderînd la UE, am *cedat* părți din suveranitate o înțeleg cu adevărat doar politologii și cîțiva politicieni (inclusiv dl Cristian Diaconescu). Altminteri, ea rămîne greu „traductibilă“ pentru cetățeanul obișnuit: nu le poți spune oamenilor că unele decizii privind viața lor se vor lua în afara țării, fără riscul de a le trezi (măcar unora) temeri, dubii, nemulțumiri. Dacă ne uităm la experiența altor țări europene, constatăm că de multe ori „deciziile de la Bruxelles“, pe drept sau pe nedrept, nu sînt privite cu ochi buni de diverse categorii de cetățeni: agricultorii italieni au fost nemulțumiți de cotele de lapte stabilite de Comisia Europeană, mulți automobiliști austrieci au considerat că introducerea taxelor de autostradă sînt o consecință a intrării în UE (căci atîția ani înainte de aderare au circulat gratis) etc. Moneda unică europeană – mai ales că atinge unul dintre simbolurile cele mai vizibile ale suveranității – e și acum rău văzută de o mare parte a cetățenilor, nu numai în Germania (unde a fost de la început primită cu răceală), dar și în Italia (unde, inițial, a generat entuziasm în majoritatea publicului). Pe de altă parte, Comisia Europeană își manifestă adesea în mod ferm atribuțiile în raport cu statele membre: critică un guvern sau altul pentru întîrzieri în aplicarea normelor comunitare sau chiar aplică amenzi acelor țări care încalcă reglementările europene. Și Franța, și Italia, și alte state din „vechea Europă“ au luat astfel de amenzi. Totul se face conform unor proceduri complicate, țările au dreptul să conteste sancțiunile, opinia publică se manifestă într-un fel sau altul, dar, pînă la urmă, lucrurile funcționează așa cum statele membre au *acceptat* prin tratatele de aderare. Or, în cazul nostru, n-a fost vorba de nici o sancțiune: comisarul Franco Frattini n-a făcut altceva decît să-și exprime niște opinii, și încă într-un limbaj diplomatic bine calculat. Nu a spus „să nu cumva s-o destituiți pe Monica Macovei“, ceea ce, la rigoare, ar fi putut fi interpretat ca un act verbal menit să influențeze o decizie de politică internă, ci l-a felicitat pe premier că a menținut-o în funcție, în ciuda votului negativ al Senatului: și-a declarat, adică, acordul cu o decizie *deja luată*. Și – respectînd codul diplomatic – a lăsat să se înțeleagă că nu i-ar fi plăcut o decizie de destituire a dnei Macovei. Formalitățile au fost respectate, mesajul a fost transmis. În rest, vorba lui Budai-Deleanu, „cel înțelept va înțelege“. Problema este că au înțeles și înțelepții, și cei mai puțin înțelepți, dar reflexul de „a ieși la presă“ și de a învîrti cuvintele pentru a „crea o actualitate“ e prea puternic la politicienii români.

Consemnez, așadar, mai repede decît mă așteptam (și într-un „caz“ cu totul minor), apariția în spațiul public a temei „Comisia Europeană se amestecă în politica noastră internă“. Vom mai auzi acest refren, explicabil printr-o anume pornire către reacții emoționale (în loc de fapte și argumente), prin tendința de a da presei ocazia să facă „știri din vorbe“, dar și prin obișnuința mass-media de a prelua orice gogomănie, doar-doar va scoate din ea un sîmbure de controversă. Peste toate acestea însă, tronează incapacitatea noastră de a asimila problemele cu adevărat importante. Am trăit ani întregi cu obsesia de a intra în UE oricum, că pe urmă „ne-om descurca noi“; am așteptat rapoartele de țară cu speranța că vom căpăta o laudă în plus; am ocolit, multă vreme, orice dezbatere serioasă despre „ce ne așteaptă în UE“, fiind preocupați excesiv doar de data de 1 ianuarie 2007. N-am avut, prin urmare, nici timp, nici dispoziție pentru a ne da seama că, între timp, o parte din „treburile noastre interne“ s-a mutat la Bruxelles.

ținerea de minte

„peste un bloc de la capătul lumii a trecut
o umbră înaltă ce ținea
în pumni blocul așa cum țin strîns
cu mîna paharul pe care vreau să-l
zdrobesc din cauza frustrării
că nu pot trăi, acum, pe loc,
pentru totdeauna,
înafara scrisului.
blocul tremură din toate încheieturile,
ca la cutremur, cu mine înăuntru,
umbra smulge ferestrele pe care le face țăndări
și umerii pe care îi aruncă în praful barbariei cerești“

(Angela Marinescu, *Limbajul dispariției,*
Editura Vinea, 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Articol fără criză politică

Am plecat joia trecută din România lăsînd în urmă o cerere a premierului ca PD să se retragă de la guvernare dacă nu e de acord cu el. Cum nu am mai avut contact cu România patru zile, nu am ştiut dacă mai avem guvern sau nu. Dar am trăit cu un sentiment plăcut că nici nu îmi pasă foarte mult. Am fost în Italia, ţara care ne-a învăţat că, dacă eşti de partea bună a istoriei, lucrurile se mişcă şi pe pilot automat. Cum tot mai trăiesc încă în euforia profund raţională că la 1 ianuarie România a trecut de partea bună a istoriei, cred că ar trebui să ne pese tot mai puţin de starea crizelor politice.

M-am întors în ţară cînd Claudiu Săftoiu îşi anunţase demisia, fără să fie clar dacă a demisionat pentru că a spus adevărul sau pentru că a minţit în legătură cu interceptările SIE. Oricum, pentru concetăţenii mei nici nu pare a fi important. Citind ziarele româneşti înţeleg vag că se discutase intens în week-end ba despre un guvern monocolor al PNL, ba despre un guvern PNL-PSD-PC cu care Băsescu fusese de acord, apoi nu mai fusese, apoi nu fusese niciodată de acord, iar în alt ziar fusese ideea lui. Dacă nu înţelegeţi ce vreau să spun, nu e vina dumneavoastră, nici eu nu mai înţeleg mare lucru. În cele cîteva zile care trec între scrierea articolului şi apariţia revistei se vor purta negocieri şi consultări, riscăm să înţelegem din nou greşit, aşa că mai bine scriu despre ce înţeleg.

Am fost invitat în Italia de Aspen Institute. *Think-tank* american prestigios, care a deschis filială şi în România (www.aspeninstitute.ro), s-a specializat în dialogul la nivel înalt între politic şi mediul de afaceri, pe diverse teme la zi. Pe lîngă asta, organizează în mod tradiţional nişte seminarii cu totul speciale, în care se discută texte politice fundamentale. Se ia un grup de manageri de la companii mari, se duc într-un loc izolat şi se pun pe discutat Aristotel, Confucius, Hobbes, Martin Luther King, Havel etc. Efectul este cu totul spectaculos. Să-l vezi pe şeful de resurse umane de la Coca-Cola pe cîteva ţări cum se declară anti-hobbesian convins e un spectacol în sine. Am redescoperit plăcerea de a discuta zeci de minute dacă, de pildă, Luther King a ales non-violenţa din calcul strategic sau din motive morale profunde. Pentru mulţi de acolo era o redescoperire a politicii, care altfel îi interesează vag şi la un nivel mult mai superficial. Pentru mine a fost ca o întoarcere în timp şi mi s-a făcut dor de facultate. Doar că spiritul gălăgios şi nesigur al studenţilor care eram atunci a fost înlocuit de poliţeţea sigură de sine a unor oameni care iau decizii de milioane de euro în fiecare zi.

Cîteva gînduri pe care m-am grăbit să le notez pentru că nu merită să le uit. Un moment dramatic a fost cel în care şeful de la relaţii internaţionale de la Lufthansa o combate pe Virginia Woolf (spiritul competitiv al băbaţilor a adus numai nenorociri, e nevoie de etica feminină), spunînd că el a descoperit de unul singur că trebuie să se oprească: are destui bani pentru a nu mai avansa în carieră de acum înainte şi are nevoie de timp să se gîndească la Dumnezeu. Ideea implicită că Isus a descoperit înaintea feminismului tema competiţiei care te face nefericit a trecut pe plan secund. Adunarea aceea de oameni cu cariere serioase înaintea lor părea că doar a căzut profund pe gînduri.

Tocmai citisem în avion proaspăta apariţie de la Editura Trei a lui Pascal Bruckner – *Tirania penitenţei. Eseu despre masochismul occidental*. La seminar, ne uităm la cîteva minute din filmul *Hotel Rwanda*. Acolo, africani în uniformă ucid africani civili, în timp ce un om încearcă să salveze cît mai mulţi prin corupţie. Sîntem întrebaţi ce am văzut pe ecran? „Am văzut moştenirea ucigaşă a Occidentului colonizator" – spune proprietara unei companii de filme cu 40 de angajaţi, italiancă de familie bună, educată în SUA. „Dar nu apare nici un alb în film" – i se răspunde din sală. „Dar ştim cu toţii cine e de vină. Da, ştim mereu cine e de vină." Bruckner ar fi adorat scena.

Toată acţiunea s-a petrecut într-o mică localitate turistică din afara Romei, unde se află reşedinţa de vară a Papei, Castel Gandolfo. Nu e un castel medieval sau ceva în genul acesta, ci o clădire mare ce domină priveliştea (un lac vulcanic în jurul căruia se întinde localitatea) şi care îndeplineşte rolul de observator astronomic al Vaticanului. O clădire îngrijită de iezuiţi unde nu vezi decît fotografii cu stele şi planete. Un călugăr fost profesor de fizică ne explică cum funcţionează. Are aerul că ar putea vorbi ore în şir despre expansiunea universului. Dacă îl întrebi unde este Dumenezeu în toate acestea, îţi răspunde timid, aproape încurcat, că Dumenezeu nu e în ştiinţă, crezi sau nu crezi. Apoi se întoarce grăbit la o explicaţie pe care o uitase despre cum se fac inferenţe privind atmosfera planetelor îndepărtate în funcţie de cum pică lumina pe ele atunci cînd se interpun între stelele lor şi noi.

M-a mirat spiritul plîngăcios al italienilor. Aproape invariabil se plîng de perspective, de nevoia de reforme pe care acest guvern votat de cei mai mulţi dintre ei nu le va putea face.

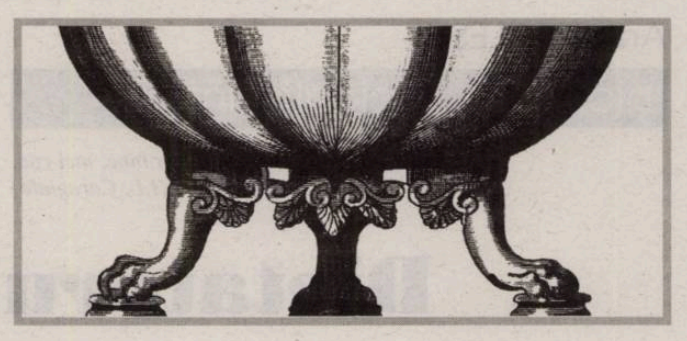

Gerontocraţia te domină, în politică, în afaceri. Cînd îţi spune asta un om care la 35 de ani conduce un departament cu 50 de angajaţi nu ştii ce să mai crezi. Am ajuns să fiu chiar invidiat pentru că vin dintr-o ţară condamnată la creştere. „Cristian, generaţia voastră nu poate decît să crească, noi nu putem decît să plătim pentru viaţa bună de acum a părinţilor noştri, *come si dice en inglesi, egoismo generazionale*". Îmi spune asta un profesor de dreptul muncii, care se declară plictisit de toată povestea asta cu vizitatul de biserici. Dacă ai biroul la 10 minute de San Pietro te cam plictiseşti să fii întrebat de turişti unde e San Pietro. Eşti un fel de ghid turistic voluntar într-un mare muzeu. În acest timp, un chelner din generaţia mea mă întreabă în română dacă mai vreau vin. De altfel, dai de români la tot pasul. Întreb unde este toaleta, o fată timiduţă îmi răspunde: „la stînga, cum urcaţi". Organizatorul italian se declară încîntat de tînăra care are grijă de „feetizza" lui. O italiancă care vrea să fie drăguţă nu înţelege cum şi-a dat seama chelneriţa că sînt român, doar „nu arăţi deloc ca un român". Înţeleg că este un compliment, destul de nepoliticos dacă îl analizăm mai serios. Oricum, nu e singurul moment cînd pluteşte în aer ideea că aceşti italieni drăguţi şi inteligenţi nu au mai întîlnit pînă acum români cu care ar putea discuta despre Antigona.

presa despre...

Populişti, oameni de onoare

„«E păcat că România n-a putut alege un alt fel de preşedinte, cu o cultură politică solidă»" se confesa pe un ton superior moralist Călin Popescu-Tăriceanu într-un interviu acordat săptămîna trecută serviciului mondial al BBC. Dacă priveşti lucrurile din acest unghi nu poţi să nu tragi concluzia că premierul l-ar prefera oricînd pe Adrian Năstase, de exemplu, la Palatul Cotroceni, în locul lui Traian Băsescu. Singura problemă e că, dacă acesta din urmă, aşa necioplit şi nepotrivit ca şef de stat cum îl descriu o mulţime de politicieni şi analişti, nu cîştiga alegerile prezidenţiale din 2004, nimeni, dar absolut nimeni, de la BBC, CNN, *International Herald Tribune* sau oricare alt canal media internaţional important nu s-ar fi obosit să-i ceară părerea dlui Tăriceanu despre situaţia politică de la Bucureşti. Probabil de aceea şi face atîta alergie la alegeri prim-ministrul. După cum îl enervează şi atunci cînd i se spune că preşedintele se bucură de un consistent suport electoral. «Toţi preşedinţii populişti din Europa au acelaşi sprijin din partea alegătorilor». Pentru premier important e altceva. Cum ar fi faptul că, spre deosebire de el, preşedintele e tot mai izolat pe scena politică. Ceea ce crede opinia publică e pînă la urmă un detaliu care în timp poate fi corectat prin campanii orchestrate în mass- media". (Alexandru Lăzescu, *Ziarul de Iaşi*, 19 martie)

„Dacă primele informaţii despre viitorul lui Săftoiu se adeveresc, şi anume că va fi trimis ambasador în Cuba, înseamnă că preşedintele e supărat rău de tot, iar Claudiu Săftoiu va întregi lista celor pe care Băsescu îi execută fără milă atunci cînd greşesc. (...) Dincolo de hîrjoana politică de moment, demisia lui Claudiu Săftoiu de la şefia SIE rămîne unul dintre cele mai surprinzătoare gesturi publice din ultimii 17 ani. Ea survine la scurt timp după unul similar, la fel de neaşteptat din partea unui politician român: demisia Monei Muscă din viaţa publică în urma sentinţei prin care justiţia a confirmat verdictul de poliţie politică dat de CNSAS. Cele două demisii aşază o ştachetă cu care vom putea, pe viitor, să facem mai uşor diferenţa dintre oameni de onoare şi nesimţiţi." (Liviu Avram, *Cotidianul*, 20 martie) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

De ce aţipesc oamenii în tren?

Pentru că trenul face un zgomot monoton? Sau poate pentru că trenul pleacă de dimineaţă şi ei s-au trezit prea devreme? Ori pur şi simplu pentru că ştiu drumul?

Sînt pentru ultima variantă. Acum cîteva zile mă uitam la un film de companie – ştiţi genul, acea producţie în care şeful apare în faţa camerei şi zice nişte vorbe care încep cu „venind în întîmpinarea clienţilor" şi se termină cu „cel mai bun raport preţ-calitate". Rar găseşti un manager în vreo postură publică, la vreo tribună, care să nu creadă că lumea aşteaptă de la el să spună exact ce-a spus şi cel de dinainte şi fix ce va spune şi următorul.

Genul ăsta de om este cel care dă aprobarea şi pentru comunicatele de presă de companie – pe care jurnaliştii trebuie să le traducă, la fel cum făceau acum 40 de ani presarii din Occident cu comunicatele Kremlinului. Ei s-au învăţat să citească printre rînduri, în căutarea unei urme de ştiri, alta decît două-trei cifre în care n-au de ales şi trebuie să creadă. Şi tot bieţii jurnalişti au ajuns nişte masochişti literari, care pigulesc într-un discurs de un sfert de oră două fraze care să poată fi citate şi citite.

Cînd îi scoţi la o cafea, tot şefii ăştia te întreabă de ce nu vezi mai mult business în presa de la noi, în presa generalistă, fireşte. De ce nu se vorbeşte despre companii ca despre staruri, aşa cum se întîmplă în Occident? De ce jurnaliştii cer şpagă ca să scrie despre companii? OK, nu şpagă, ci *fee*. Frumos, pe factură. Şi de ce chiar şi cînd scriu, e ori un articol rău, ori unul tern?

E simplu: pentru că în afară de *advertising* (care se adresează clientului final şi n-are de ales, trebuie să fie simpatic) comunicarea de companie e arta plictiselii. Spaima cea mare a celor care se ocupă cu ea e ca nu cumva să scape ceva interesant. Sau ceva care priveşte lucrurile – Doamne, fereşte! – din perspectiva clientului. Tocmai de aceea jurnalistul are şi el de ales între două atitudini: scrie ce-i spune şeful de companie sau ce aude de la cei care îl înjură. Calea de mijloc presupune efort şi timp de cercetare, şi tocmai luxul ăsta lipseşte jurnaliştilor de presă generalistă.

De fapt, ce naiba e chestia asta, comunicare corporatistă? Înseamnă să spui povestea companiei şi a valorilor ei. Asta cu valorile e treabă grea, odată ce ele se găsesc îndeobşte în manualul de identitate – şi numai acolo. Iar povestea companiei e şi ea aia de adormit copiii: „Maria S.A. are mere. Merele sînt un produs iubit de public, şi toată lumea e fericită. *End of story*".

Dar chiar şi într-o companie producătoare de mere poţi găsi lucruri interesante. Cei mai mulţi şefi de companie stau pe o mină de aur: datele despre vînzări, datele despre clienţi, din care se pot construi o mie de ştiri interesante. Cîte specii de viermi trăiesc în merele din piaţă? La ce oră cumpără oamenii prezervative? Cînd se dau pe net cei mai mulţi puştani şi cîte filme download-ează pe noapte? Cît de des se schimbă bucşele la maşini în Arad, în comparaţie cu Bucureşti (şi deci care e diferenţa de dotare cu gropi)?

Sună neserios şi pe dinafara mesajului corporatist. Da. Şi

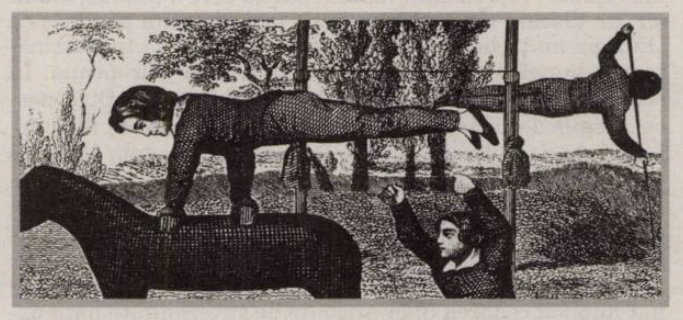

exact asta vindem noi, presa. Lucruri care îi ţin atenţi pe oamenii care n-au un interes să te asculte. Iar managerii ăştia decedaţi, tîrîţi în limuzine de la un seminar la o întîlnire şi-apoi la un interview, ar trebui să dea o fugă, cu cravatele lor impecabile şi cămăşile scrobite, la reanimarea discursului. Unde cineva să le spună, înainte de a aşeza masca de oxigen literar pe figură: „Nene, să fii viu înseamnă ca lumea să te caute la bere, nu la muzeu".

Căutaţi pe net ultima prezentare a lui Steve Jobs, din ziua în care a lansat telefonul Apple. Şi îl veţi vedea pe Steve, care e şeful companiei şi întîmplător milionar din IT, îmbrăcat în helancă neagră şi blugi fără curea. Drept pentru care, îi mai trage din cînd în cînd, să nu-i cadă. E şi ăsta un mesaj, infinit mai credibil decît să spună, de la înălţimea costului Armani pe care şi-l poate permite: „sînt exact ca voi. Vă înţeleg!".

Steve şi alţii ca el au pe mîini sîngele şefului de ieri. Şeful de ieri, acela care doar comunica, spre deosebire de cel de mîine, care convinge. Care ştie că nu e important să vorbeşti, ci să-i faci pe oameni să repete cuvintele tale.

Care se teme, pînă la urmă, de uitare, nu de ridicol. Acolo e eroismul, la categoria şefi.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

China: o lege capitalistă

Cei care consideră că principiile democratice sînt inevitabile cred că au obţinut o victorie în China cînd a fost adoptată legea de apărare a proprietăţii private, pe picior de egalitate cu cea publică. Reglementările Parlamentului chinez, denumit Congresul Naţional al Poporului, prevăd că orice formă de proprietate, inclusiv bunurile individuale, de stat sau colective, vor fi protejate de lege. Cei care cred că ideile comuniste sînt bune, doar că aplicarea lor a fost greşită, folosesc exemplul chinez pentru a demonstra că un partid comunist condus cu înţelepciune se poate adapta exigenţelor modernităţii şi poate asigura evoluţia cu calm şi în linişte, fără multipartidism, condamnări şi lustraţii. O duc bine şi idealurile, şi realitatea.

Prezentînd legea, Wang Zhaoguo, vicepreşedintele Comitetului Permanent, le-a explicat delegaţilor că protejarea dreptului la proprietate are drept scop „stimularea puterii de a crea bogăţie şi de a consolida stabilitatea societăţii". Legea e făcută pentru a le da certitudini antreprenorilor care deţin acum jumătate din producţia Chinei (alte cifre spun că ar fi vorba de două treimi), proprietarilor de locuinţe urbane, fermierilor de la ţară – din ce în ce mai numeroşi, iar în China numerele mari înseamnă altceva decît într-o ţară europeană, fie ea şi mare. Cele mai dureroase probleme par a fi în agricultură. În perioada maoistă, a comunelor rurale, statutul proprietăţii asupra pămîntului a fost tulburat definitiv. De cînd se dezvoltă capitalismul, întreprinzătorii au luat cu japca pămîntul agricol, de pe care statul şi-a luat mîna fără a-l atribui cuiva, şi au construit pe el obiective industriale şi comerciale. Nu e clar dacă noua lege va apăra drepturile ţăranilor sau drepturile noilor proprietari, consfinţind furtul iniţial.

Peste 3000 de foşti demnitari şi academicieni au compus un manifest unde spun că noua lege contrazice Constituţia şi principiile partidului. Textul publicat pe Internet afirmă că „pentru o ţară cum e China, privatizarea nu e o învăţătură, ci un dezastru (...). Înseamnă că oamenii deveniţi bogaţi jefuind bunurile statului şi luînd mită vor fi exoneraţi de orice acuzaţie". Cenzorii Partidului Comunist au ordonat eliminarea petiţiei de pe Internet, iar difuzarea numărului revistei *Cai Jin* din Beijing, unde fuseseră publicate ecouri ale acestei dezbateri, a fost oprită. Organizaţiile internaţionale care apără libertatea cuvîntului susţin acum drepturile comuniştilor chinezi dogmatici împotriva unui partid comunist reformist. Aici au ajuns principiile.

E greu de ghicit cum este, de fapt, realitatea. China este în posesia unui sistem de circulaţie a informaţiei şi lumea largă nu află decît ceea ce vrea puterea să se ştie. Sporadic apar ştiri despre revolte, incidente minore se transformă în incendii: fotografii de proastă calitate, postate pe Internet, păreau să arate mii de oameni revoltaţi, într-un oraş din provincia Hunan, înfruntînd forţe poliţieneşti dezlănţuite. Totul a pornit de la un controlor de bilete care l-a luat la bătaie pe un elev, revoltat că preţul biletelor de călătorie crescuse. Periodic apar veşti despre revoltele ţăranilor: ei n-au din ce trăi la ţară, nu li se permite să meargă la oraş, iar cînd se adresează legii, tribunalele sînt de partea celor care fac afaceri şi au de unde da mită.

Modernizarea Chinei, controlată de comunişti, nu e scutită de crize, e scutită doar de expunerea lor. Ceea ce se vede e ritmul accelerat al pregătirilor pentru Olimpiadă, cuplate cu eficienţa marelui avînt constructiv comunist. Capitala s-a transformat: au apărut 12 centre sportive olimpice, o linie de metrou care traversează oraşul, un mănunchi de clădiri turn, un terminal de aeroport şi – după un scandal imens – clădirea unui teatru, proiectat de un arhitect francez, în formă de ou. Cu cît afli mai mult, cu atît înţelegi mai puţin. Un cetăţean chinez scrie pe Internet: „acum, cu legile proprietăţii, nu mai mi-e teamă că o să-mi pierd bicicleta. Chiar dacă dispare, dar rămîne în China, conform legii, ea îmi aparţine în continuare".

Nu ştim dacă membrii Congresului sau opozanţii lor comunişti au văzut un film vechi, *Hoţii de biciclete*. Omului de pe Internet i-ar plăcea.

globul cubic

Papuaşii

Experienţa a început în 2003. Un fotograf francez, Marc Dozier, după multe călătorii în Papua-Noua Guinee a decis să aleagă doi oameni dintr-un trib şi le-a făcut cadou o călătorie la Paris. Cei doi turişti au ajuns la Aeroportul „Roissy" în 2003; pînă atunci nu ieşiseră niciodată din pădurile lor, nu ştiau să scrie şi să citească, dar s-au dovedit a fi nişte călători cu o curiozitate vie, cabotini, plini de umor, avizi de experienţe, întîlniri, fini observatori cînd purtau parura specifică din pene colorate – simbol al ţării, al istoriei şi al culturii – de-abia dacă puteau scăpa de flash-urile reporterilor şi de atenţia femeilor. „Eram irezistibili" – spune unul dintre ei. În iarna aceasta, postul de televiziune Canal+ le-a finanţat cea de-a doua călătorie şi i-a filmat în peregrinările lor prin Franţa. „Ca şi Persanii lui Montesquieu au mii de lucruri de zis despre civilizaţia noastră. Şi le împărtăşesc binevoitori cui vrea să-i asculte." *(Le Monde,* 15 martie 2007)

Consideră surprinzător comportamentul albilor: „Ei escaladează munţii suspendaţi în gol, sar cu paraşuta, traversează oceanul, se năpustesc cu motocicletele pe şosele... Uită că se trag dintr-un bărbat şi o femeie. Şi că sînt muritori". Miraţi peste măsură de procedurile de inseminare artificială observate într-o fermă de porci, au rămas şocaţi, pînă aproape de apoplexie, după spectacolul de la „Moulin Rouge" (au fost acolo în costum şi cravată). Au întrebat dacă Guvernul ştie că dansatoarele îşi arată picioarele. Cînd au aflat că dansatoarele întreţin şi continuă o tradiţie franceză s-au mai liniştit. Comparaţia dintre femeile papu şi cele din Franţa se face în termeni preţ şi costuri: franţuzoaicele „sînt muncitoare şi gratuite", în timp ce o femeie papu costă cel puţin 30 de porci. Pentru că sînt cumpărate, femeile papu datorează ascultare completă, în timp ce franţuzoaicele „n-au nici barbă, nici penis, dar se comportă ca şi cum ar fi bărbaţi! Sînt îngrijorat pentru viitorul nostru. Albii ne influenţează mereu şi mi-e teamă că, într-o bună zi, femeile noastre se vor instrui şi vor dori să devină şefi. Ăsta va fi sfîrşitul, pentru că n-or să mai vrea să se mărite cu nişte agricultori primitivi ca noi". **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

2007 ca 1880?

Meteorologii spun că am avut anul acesta o iarnă neobişnuit de blîndă. Mai precis, cea mai blîndă din ultimii 127 de ani. A fost deci asemănătoare cu iarna anului 1880. Duminica însorită din jurul meu mă îmbie spre speculaţii pe care, într-o zi de lucru ocupată, nu le-aş face. Mă gîndesc că am putea citi anul în iarna din care se naşte, aşa cum viitorul e citit de mătuşi, în ceaşca de cafea, de chiromanţi, în liniile palmei sau de un personaj dintr-o povestire a lui Eliade, în pietre. Iarna ar putea anunţa coordonatele pe care va curge anul. În fond, din iarnă se nasc, mereu, anii şi ar putea exista un fel de genetică ascunsă pe care, dacă am şti să o surprindem în corpul iernii, am putea anticipa caracterele anului.

Cîteva din trăsăturile lumii anului 1880, pe care le înşir la întîmplare, ar putea fi revelatoare. În 1880, tînărul Vincent van Gogh urmează sfatul insistent al fratelui său, Theo, şi se dedică exclusiv picturii. Un moment uriaş în istoria vizualului, dar şi pentru piaţa obiectelor de artă de peste un secol. În 1880, a murit Flaubert şi s-a născut Arghezi. Se termina deci cu un fel de literatură şi începea alta. Tot în 1880, Gaudi primeşte prima sa comandă serioasă din partea omului de afaceri Manuel Vicens i Montaner. Casa Vicens din Barcelona va fi prima operă majoră marca Gaudi, cu asimetrii liniştite, materiale felurite, culori vii alternate virulent evocînd tabla de şah, turnuri maure reinterpretate şi feronerii ample. Asta în vreme ce, tot în 1880, Catedrala din Köln este în sfîrşit inaugurată, după 632 de ani de la punerea pietrei de temelie. În anul consacrării sale, Catedrala din Köln era cea mai înaltă clădire din lume, iar recordul de cea mai înaltă construcţie gotică a lumii îl deţine şi astăzi. 1880, anul născut dintr-o iarnă încă şi mai blîndă decît cea pe care am avut-o noi, acum, a fost deci un an plin de contraste. Mă întreb dacă nu cumva fiecare clipă conţine în ea un fel de acid care macină pînă la rupere lanţul timpului, căci pare de esenţa clipei să se rupă de toate celelalte, care au trecut, şi să existe numai ea. La fel e şi cu anii. În fiecare an, lumea se rupe de ea însăşi. În materie de modă, în 1880 doamnele purtau acel model de rochie, altfel conservatoare şi deplin acoperitoare, care favoriza talia şi bustul, iar faldurile de la talie în jos erau astfel croite încît fesele erau marcate de o curbă generoasă. Deşi depline şi austere, rochiile acelea te fac să presimţi un fel de explozie sexuală în modă, care se va produce peste doar 4-5 decenii. Politic, lumea era condusă de cîţiva dintre cei mai proeminenţi lideri. Foarte conservatori, după criteriile noastre de acum, dar luminaţi şi cu adevărat măreţi. Imperiul britanic era condus de regina Victoria, iar Benjamin Disraeli era premier. Imperiul german era condus de Kaizerul Wilhelm I, cu Bismarck prim-ministru, Italia – de Umberto I şi Rusia – de Alexandru al II-lea, care, un mai tîrziu, a murit asasinat, cu doar o zi înainte de a da ţării sale prima Dumă. Singurul război major care a început în 1880 avea să se petreacă pe alt continent, dar a avut totuşi un oarecare impact în mentalitatea europeană – era războiul burilor. Tot în 1880 se încheia al doilea război anglo-afgan. Al treilea va începe peste cinci ani. Nici unul, nici altul nu mai sînt, azi, amintite decît în istoriile războaielor coloniale. România, şi ea de curînd victorioasă într-un mare război care i-a adus independenţa, era „mulţumesc bine".

Obiceiurile oamenilor la 1880 erau, sigur, foarte diferite de cele de acum. Două detalii ale vieţii cotidiene de atunci mi se par foarte interesante. Primul ţine de încălţăminte. Populaţia de la oraş (nu cei avuţi, ci „clasa de mijloc" – cum i-am spune azi) purta pantofi de piele, confecţionaţi la comandă. Cei doi pantofi pereche, în acea vreme, erau identici, nu era nici o diferenţă între pantoful stîng şi pantoful drept, şi toată lumea cumpăra pantofi cu cîteva numere mai mari, pentru a fi purtaţi de cît mai mulţi membrii ai familiei, pe o perioadă cît mai lungă – cei pentru care erau prea mari, puneau hîrtie sau cîrpe în vîrf. Detaliul cu pantofii identici şi buni de purtat de toată familia se completează, în mintea mea, cu un altul. În 1880, oamenii făceau baie, în mod obişnuit, o dată pe lună. Precizez că duşul nu se practica în mod uzual, deşi armata prusacă, una dintre cele mai moderne la acel timp, tocmai introdusese, începînd cu 1879, duşurile în barăcile militarilor, iar obişnuinţa excentricului lord scoţian Monboddo, magistrat şi filozof preocupat de evoluţia limbilor, figură exotică a iluminismului scoţian, care făcea duş cu apă rece în fiecare dimineaţă în pridvorul vilei sale cu un secol mai înainte, dintr-un amestec straniu de convingere că e bine pentru sănătate şi de respect pentru Sparta antică, era bine ştiută şi frecvent comentată în cercurile inteligenţiei europene. În 1880, era solid ancorată în opinia publică convingerea că secreţiile pielii protejează organismul de microbi.

Nu încerc să fac vreo paralelă. Ar fi facil şi, cred, lipsit de relevanţă. Indiferent de ceea ce vrei să dovedeşti, poţi găsi acele asemănări şi deosebiri între orice epoci istorice care să susţină teza. E un efect logic al complexităţii oricărei epoci – în orice vîrstă a omenirii găseşti, laolaltă, tot ceea ce e omenesc. Nici mai mult, dar nici mai puţin. De aceea, orice epocă seamănă şi

nu seamănă cu oricare alta.

Către ce ne poate duce o iarnă călduroasă, e greu de anticipat. Ce fel de an ţîşneşte din burta unei ierni care nu a îngheţat, vom vedea. Dacă 2007 ar fi o variantă „updatată" a anului 1880 (în sensul păstrării totuşi a obişnuinţei duşului) nu ar fi foarte rău. Montesquieu vorbeşte despre legătura dintre climă/meteorologie şi caracterul popoarelor. Nu e primul, dar e cel mai cunoscut. Într-o demonstraţie cam naivă, folosind o teorie a „fibrelor corpului nostru", el spune că o climă rece favorizează curajul şi virtutea morală, în vreme ce o climă caldă favorizează laşităţile, acomodarea şi plăcerile îndeobşte legate de întreprinderile artistice. Ar fi de aşteptat deci un an ceva mai liniştit. Agenda lumii şi, mai ales, agenda României permit cu greu o asemenea aşteptare. Departe de a fi toropiţi într-un fel de hedonism artistic, oamenii zilei noastre sînt cît se poate de agitaţi. Iarna blîndă poate fi o iarnă a vrajbei noastre.

ready made

„După un ospăţ, la care au defilat cărnurile complex carminate şi aurite de un cuptor savant, curcile cu pulpele indecent întoarse pe umeri, purceii rumeni, prăjiţi într-o poziţie intimidată, pe un pat de legume debitate în culori, în fire ca de lînă şi în gogoloaie ca de dantelă, s-au aprins ţigările, şi convorbirile s-au grupat."

(Tudor Arghezi, *Răzleţe,*
Editura pentru Literatură, 1965)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

34°

Cei patru preşedinţi din stînca
lui Rushmore, gri la ton
şi grea, – anume (de la stînga
la dreapta): Washington,

părinte-al naţiunii,-alături
de Jefferson, expus
şi el hainelor omături
cîte le cad de sus

(la una mie şapte sute
patruzeci metri-n cap),
acestor busturi concrescute
din piatră, drept în cap;

urmat de Roosevelt (nu Delano,
ci Theodore, preabunu
său văr, înscăunat în A.
D. 01

al veacului trecut), – abia
la urmă,-ntre integrii
aceştia, fi'nd cel care i-a
emancipat pe negri.

Or, capul 'nalt de optşpe m
al fiecărui' dintre
aceşti pietrificaţi cumetri
uriaşi, urmînd să intre,

după canonul lui Lysip,
de şase ori juma',
în trupul ne,-încă, nisip
al lor, – ar însuma

peste o sută metri,-ncît,
în nopţile cetăţii,
cei patru gîdilă pe gît
Statuia Libertăţii.

P.S.
Dinspre Cazane, ăl de ţine
departe de deochiul
roman aceste plaiuri line,
le face prompt cu ochiul.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Euro-(par)lamenări

Ceea ce-i mişcă pe europeni

Dle Văcăroiu, de un an şi mai bine mă tot gîndesc care-ar putea fi – dac-ar trebui să aleg – simbolul Europei Unite. Şi, după amar de chibzuială, trebuie să vă spun că am găsit nu unul, ci două simboluri. Nu pot să le separ. Sînt două, şi nu pot lăsa vreunul dintre ele deoparte, fără ca celălalt, într-un fel, să şchioapăte. O să-mi daţi dreptate.

Dar mai înainte de a vă descrie aceste simboluri, permiteţi-mi să vă încălzesc puţin. I-auziţi ce scriu cei englezi care fac (sub strașnic anonimat!) revista *The Economist* (v. ediţia din 17 martie a.c.): cum orice persoană care se apropie de 50 de ani are nevoie de puţin machiaj, ca să-şi mai ridice ridurile şi moralul, cică asta ar fi valabil şi pentru creatura numită Europa Unită. Pentru că – ei, da, dle preşedinte – UE împlineşte luna asta 50 de ani! Nu reiese foarte clar dacă pentru Europa ultimul machiaj (era să scriu ultima machială!) am fost noi şi bulgarii – eventual noi cu Gerovitalul, iar bulgarii cu uleiul de roze – dar fapt e că timpul trece nemilos. Numai gîndiţi-vă: sîntem în martie 1957... Dvs. abia ce împliniserăţi 13 ani... Eu doar ce mai aveam de aşteptat vreo 10 ani pînă să împlinesc ceva... Regizorul Roger Vadim îşi împlinise visul şi turnase la Saint-Tropez, cu Brigitte Bardot, filmul *Şi Dumnezeu a creat femeia*... Mai ateu din fire şi totodată neavînd o Bardot la dispoziţie, Gheorghiu-Dej era pe cale de a-şi împlini şi el visul şi de a pune jos pe cine putea – pe Iosif Chişinevschi şi pe Miron Constantinescu, mai exact... Ei bine, atunci, pe 25 martie 1957, într-o sală de pe Colina Capitoliului din Roma, şefii a şase state occidentale înfiinţau Comunitatea Economică Europeană – bunica Uniunii Europene de azi.

La ora la care vă scriu, dle Văcăroiu, această UE, azi mult lărgită, se pregăteşte de sărbătoare. Maestra de ceremonii va fi Angela Merkel, mîine, la Berlin. Nu vă mai spun că mi-a trimis şi mie invitaţie! Să mă duc (cum spune premierul Tăriceanu)? Să nu mă duc (cum sugerează preşedintele Băsescu)? Sfîşiat de dilemă, nu-mi rămîne decît să vă descriu, iată, cele două simboluri în care încrustez ideea mea de Europă.

A 28-a scrisoare, UE-aniversară, către dl Văcăroiu

Primul dintre ele este dispozitivul numit GPRS – o chestie cît un pachet pe ţigări culcat pe-o parte, fixat la bordul maşinilor. Această mică jucărie face din orice şofer un magician. Taximetrist, vilegiaturist, camionagiu sau şofer de ambasadă, GPRS-ul serveşte democratic pe oricine. Indiferent de unde-ai pleca de pe harta Europei, bagi punctul de destinaţie şi maşinăria stabileşte legătura cu nu ştiu ce satelit de deasupra noastră şi te ghidează apoi astfel încît, orb să fii, şi tot ajungi unde vrei. La drum lung, nu mai trebuie să ştii numele tuturor satelor din cale; în oraşe, poţi să n-ai habar de intersectarea străzilor; maşina te ghidează la fix, îţi spune cînd s-o iei la dreapta, cînd la stînga etc. Evident, ea există şi în România – deşi, fatalmente, harta României nu apare pe formatul standard al GPRS-urilor europene, ci trebuie cumpărată pe disc separat (întocmai ca pe vremea lui Montesquieu, cînd Europa se termina tot prin Ungaria). Ei bine, dle Văcăroiu, şi nu pot să nu-mi amintesc faptul că acum 20 de ani, soldat fiind în armata RSR, eram prelucraţi – eu şi camarazii de arme – ca nu cumva să facem marea greşeală şi cumplita trădare de a da vreo hartă a ţării noastre vreunui cetăţean străin care ne-ar cere aşa ceva! Repet: în doctrina militară a RSR (ca şi a întregului lagăr estic, bănuiesc) harta rutieră era mare secret de stat! Şi ca să nu credeţi că vă bat apropouri despre România socialistă, aflaţi că, pe la 1939, şi hărţile rutiere ale Franţei erau secrete, ca nu cumva să pună mîna pe ele vreun german invadator, să recupereze Alsacia şi Lorena! Acestor vremuri, GPRS-ul le pune cruce. Într-o cutie cît palma unei domniţe, ai hărţi cîte n-au avut generaţii întregi de ofiţeri de Mare Stat Major.

Iar al doilea simbol – să nu rîdeţi – îl văd în acele *trollere* care umplu toate gările şi aeroporturile continentului (şi ale lumii întregi). Nişte geamantane sau valize, spuneţi-le cum vreţi, acu' majoritatea *made în China*, dar cărora mai înainte cineva (un occidental, pariez) a avut mirabila idee de a le pune două roţi – astfel încît orice îşi poate trage după el bagajul. De-aş fi Umberto Eco, le-aş dedica un volum – pentru că nu-mi imaginez ceva mai *semnificant* decît aceste cufere în etern neastîmpăr, de-a lungul unui continent astfel unit în mişcare. În secolul al XI-lea al erei creştine, aparent brusc, Occidentul catolic, abia ieşit din barbarie, a luat-o înaintea Bizanţului ortodox – cum, dle Văcăroiu? – printr-o mînă de cărturari care, cu desagi de cărţi pe spinarea măgarilor, au început să cutreiere dintr-un tîrg în altul. Azi, aceste *trollere* – ce poartă laptopul, pijamaua şi periuţa de dinţi ale peregrinului modern – sînt continuarea lor firească şi al doilea mare simbol al dinamismului european occidental.

De-asta cred că azi, la 50 de ani de cînd fondatorii ei s-au întîlnit la Roma, Europa este mai puternică: tocmai pentru că este mai mereu pe drumuri.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Pe drumuri „necunoscute“

Oamenii pleacă în căutarea „binelui“ cu speranţe şi dorinţe, cu teamă şi îndoieli, cu buzunarele goale şi cu un codru de pîine în desagă, pe jos sau în trăsura de poştă, călare sau în căruţa vreunui creştin milostiv. Călătoria este o aventură periculoasă, dacă ne gîndim că drumurile sînt bîntuite de tîlhari la drumul mare, destinaţia – o mare necunoscută. Nu se pleacă totuşi chiar la întîmplare. Că este vorba de Iaşi sau Bucureşti, de Adrianopol sau de Constantinopol, de Chişinău sau de Moscova, de Braşov sau de Sibiu, de Pesta sau de Viena, călătorul are informaţii, un prieten, un frate, un camarad de afaceri, un vecin sau o simplă cunoştinţă care-l aşteaptă, care se angajează să-l găzduiască, să-l ajute să-şi găsească de lucru, să-l recomande celorlalţi, să-i ofere ajutor în caz de nevoie. Dar cum se obţin toate aceste informaţii? De cine sînt ele oferite? Cum? Unde? În ce moment?

Orice „călător“ este un potenţial informator. Negustori, meşteşugari, slujitori şi militari sau simpli călători acoperă o reţea ce se ramifică spre diverse puncte. Ei duc şi aduc informaţii, veşti, corespondenţă, bani, „daruri“, liste de cumpărături ale boierilor şi orăşenilor înstăriţi către Ion Hagi Pop la Sibiu, bileţelele ascunse ale „viclenilor“ refugiaţi prin „străinătăţuri“ de teama lui Vodă. Ei sînt mesagerii aşteptaţi de soţiile părăsite, de mamele îngrijorate ce poartă cu ei, de la un capăt de lume către celălalt capăt, poveştile şi secretele, urările de sănătate sau anunţurile mortuare. Deţinători ai unor informaţii „intime“ ajung, fără să vrea, martori indispensabili invocaţi în cazul unui proces de divorţ, de exemplu. Locurile de întîlnire sînt cîrciumile şi curţile bisericilor. Iar veştile se răspîndesc cît se poate de repede şi adună la fel de repede norodul. Vînzătorii de poveşti sînt repede înconjuraţi de curioşi, părinţi şi soţii, de copii, toţi veniţi cu un singur gînd: să asculte, să întrebe cu speranţa că au auzit de „Ion al lor plecat şi el în căutarea chiverniselii“. Abia poposiţi în mahalaua Sfînta Ecaterina din Bucureşti, că Iane cojocarul şi Iane arnăutul sînt asaltaţi cu întrebări de Mărioara, soţia lui Ştefan arnăutul. Acesta plecase în căutare de lucru în ţinutul Focşanilor şi-i promisese Mărioarei că o va chema, de îndată ce-şi va face un „rost“. Dar veştile primite nu-s deloc încurajatoare; Ştefan îi trimite vorbă „să facă cum va vrea“ şi „că el nu va mai veni aici (în Bucureşti – *n.n.*), nici pă dînsa nu o mai primeşte, că de va merge la dînsul moartă va scăpa, iar nu vie“. Iane arnăutul jură chiar că l-a aflat însurat la Bădulești în ţinutul Moldovei şi cu ochii lui l-a văzut cu nevastă, că doar „a fost în casa lor“. Mihai călăraşul, revenit la Bucureşti, după ani de petrecere la Ţarigrad, se îndreaptă către casa Voicăi şi o anunţă că soţul ei Ianache bărbierul a murit de ciumă, de vreo trei ani, tot acolo la Ţarigrad şi că n-are de ce să-l mai aştepte.

Oamenii circulă şi odată cu ei poveştile. Întîlnirea unui chip cunoscut departe, cît mai departe de casă nu trece neobservat. Cînd Stanca din mahalaua Stelei umblă din mahala în mahala şi din călător în călător pentru a afla veşti despre soţul ei Mihai logofeţelul, plecat în urmă cu patru ani, informaţiile curg şi desenează un drum cît mai straniu. Costandin bărbierul din mahalaua Sfîntul Nicolae îi povesteşte cum acest Mihai logofeţelul fusese întîlnit de un nepot al lui, Stănică, în urmă cu ceva timp, la Iaşi, turcit, însurat şi pus pe gîlceavă, tăvălindu-se în glod şi primind pumni de la un turc. Radu din mahalaua Olari confirmă turcirea logofeţelului, dar atunci cînd l-a întîlnit, el se afla într-un alt capăt de lume: „întîmplîndu-se cu nişte negustori la Crîm şi acolo într-o prăvălie l-am văzut cu alţi turci asemenea ca şi el“. Dar se pare că nici pe aici n-a zăbovit prea mult, căci Gheorghe croitorul din mahalaua Lucaci îl întîlneşte la Ţarigrad, unde timp de şapte luni sînt vecini de prăvălie şi depănau adesea amintiri despre locurile prin care au trecut.

Şi noi care ne imaginăm că lumea e atît de mare, cînd colo ea este atît de mică. Şi chiar dacă ar fi mare, zvonurile, purtate din gură în gură, reuşesc s-o micşoreze şi mai ales s-o facă „accesibilă“ tuturor.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)

Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Anne Frank: ţapul ispăşitor *post-mortem* şi noul imigrant

Un legislator din SUA a depus un proiect de lege care propune acordarea cetăţeniei de onoare Annei Frank drept compensaţie, se pare, pentru păcatul mortal de a fi refuzat viza de intrare în Statele Unite, pentru ea şi familia ei, atunci cînd lucrul acesta le-ar fi salvat viaţa.

A o face pe Anne Frank cetăţean american azi ar însemna să o furăm lumii pentru a stinge vinovăţia noastră americană. În loc să îi acordăm o cetăţenie *post-mortem*, haideţi mai bine să aflăm cine, la Washington, i-a refuzat viza de intrare şi să-i luăm aceluia cetăţenia. Haideţi să îi identificăm şi să-i arătăm lumii pe toţi înalţii oficiali de la Washington care ştiau de Holocaustul din Europa şi care n-au mişcat un deget. Putem să-i facem pe aceştia non-cetăţeni *post-mortem*. Unii dintre ei ar putea fi încă în viaţă, putrezind uşure printre suveniruri naziste.

Anne Frank nu trebuie să fie un cetăţean mort. Cît a fost în viaţă, nici o naţiune nu i-a purtat de grijă. Germania o voia moartă. Olandezii care au purtat de grijă familiei Frank au fost întîi de toate oameni şi de-abia în al doilea rînd olandezi. Olandezul care a trădat-o a fost întîi de toate olandez şi de-abia în al doilea rînd om. Statele Unite, care erau unul dintre puţinele locuri sigure în faţa nebuniei naţionale din Europa, i-au respins la rîndul lor. De ce? Pentru că cineva responsabil cu cotele a decis că ţara noastră nu mai poate accepta atîţia evrei. Cu alte cuvinte, cineva a decis că sîntem înainte de toate americani, şi de-abia apoi oameni.

N-o să ne ispăşim vina rescriind istoria. Nu putem să dăm timpul înapoi acordînd premii retroactive. Aşa ceva s-a făcut demult, cînd Biserica Mormonă a decis să îi boteze pe toţi morţii ne-mormoni. Evreii au fost cu deosebire jigniţi cînd i-au văzut pe cei dragi lor plecaţi dintre vii recrutaţi cu forţa pentru „mîntuire".

A-i acorda acum cetăţenia americană Annei Frank înseamnă să-i nimicim moştenirea, doar pentru a face din ea o posesoare de paşaport naţional. Cine ar face aşa ceva? Ea nu mai are nevoie să fie salvată, dar cei care ar „salva-o" azi au, cu siguranţă. Au nevoie să fie salvaţi de trufie şi făţarnică pocăinţă.

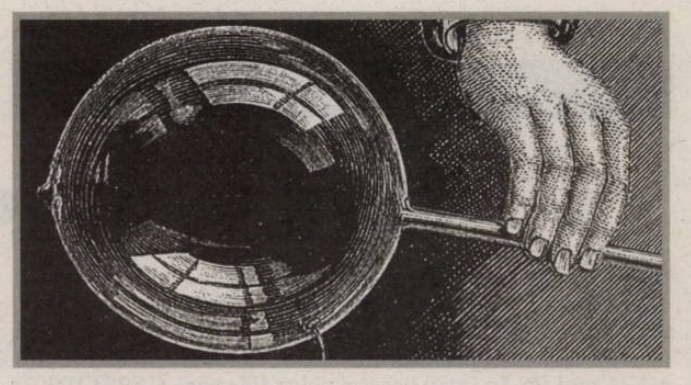

Naţiunile, chiar şi cele democratice şi cele aparent primitoare, ar trebui să le pună locuitorilor lor cîteva întrebări:

Cît la sută dintre cetăţeni sînt întîi de toate cetăţenii naţiunilor şi de-abia în al doilea rînd oameni?

Sînt europenii noii Uniuni Europene dornici să dea, în fiecare an, testul Anne Frank? Adică, ar fi ei dispuşi să ajute pe cineva condamnat la moarte pentru că e „străin" sau l-ar trăda pentru „binele naţiunii europene"?

Dar cetăţenii americani, ar trece ei testul?

Cîte Anne Frank or trăi azi în Africa?

traducere de Ioana AVĂDANI

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Parcarea dintre blocuri

Ieri mi-am luat la revedere de la M. Stă la Paris de vreo 15 ani şi a venit acum la Bucureşti pentru cîteva zile. La plecare mi-a adus un CD întreg cu poze din Bucureşti, făcute de el în aceste zile. Toate sînt cu maşini parcate pe trotuar: este ceea ce l-a impresionat cel mai mult şi ceea ce pur şi simplu nu a putut înţelege. De fiecare dată cînd se lovea de cîte una pe lîngă care cu greu se putea strecura sau pe care trebuia să o ocolească pe carosabil, credea că este ultima, că este o excepţie, o curiozitate pe care merită să o fotografieze precum turistul japonez, ca să o arate apoi acasă, la prieteni: *uite ce lucruri curioase am văzut eu acolo!* Dar nu, nu era ultima, aşa erau toate, aşa era pretutindeni.

La prînz, la masă, vorbim tot despre asta. El este uimit, eu sînt blazat şi îl ascult mai mult din politeţe.

– Nu ştiu dacă e nebun, m-am uitat la el în fiecare zi şi s-a repetat în fiecare zi – îmi povesteşte el la un moment dat. La mine în Militari – adică la ai mei... Stă pe aceeaşi scară cu noi. În fiecare dimineaţă ies împreună, tatăl şi fiul. Fiul se suie în maşină şi pleacă la servici, iar ăl bătrîn scoate un scaun pliant, de ăla de pescar, şi-l aşază cu grijă pe locul de parcare al lui fi'su şi stă acolo nemişcat pînă după-amiaza cînd se întoarce fiul, îşi parchează maşina la locul său şi se întorc împreună în casă. Cîteodată coboară şi nepoţica, o fetiţă de vreo trei, patru ani, care se joacă pe alee, în timp ce bunicul stă nemişcat şi veghează locul de parcare dintre blocuri să nu-l ocupe vecinii sau veneticii.

– Patologie urbană! – dau eu verdictul, doct. În Bucureşti cel puţin, cred că am luat-o razna cu toţii. Spaţiul public nu este un loc comun, unde fiecare devine vecin cu fiecare, ci unul în care toţi se luptă cu toţi pentru a-şi însuşi o parcelă, o halcă de bun public. Spaţiul public este ceea ce un fraier a lăsat încă necucerit, neocupat – sau nepăzit, ca în povestea ta.

M-am enervat şi înşir vorbe şi poveşti pe această temă, spre totala uimire a lui M. Către patru, ne luăm rămas bun, el pleacă la aeroport, iar eu pornesc încet spre casă.

După cîteva minute de mers, încep să am un sentiment ciudat de film, de irealitate trăită. S-ar zice că povestea lui M. mi-a deschis brusc ochii şi că acum văd lucruri pe care nu le vedeam înainte. S-ar putea să fie şi datorită faptului că acum privesc totul cu ochi de pieton, adică mai pe îndelete, avînd timp să observ lucruri pe lîngă care treceam de obicei în mersul maşinii. Nu mi-aş fi închipuit însă că sînt atît de mulţi. Strada aceasta, de pildă, e plină: cam din zece în zece metri stă cîte cineva, pe un scaun, sprijinit de un pom, în picioare sau pe jos, şi păzeşte trotuarul din dreptul casei. Mă lasă să trec fără să se uite la mine, se pare că nu prezint nici un risc pentru ei. Dau colţul şi ajung într-o piaţă mare. O traversez fără să observ nimic deosebit şi mă mai liniştesc. M., apărut nu ştiu de unde, îmi atrage însă atenţia asupra unor bărbaţi ce se mişcă în sus şi în jos prin mijlocul pieţei. Îmi dau seama că i-am văzut de fiecare dată cînd am trecut pe aici, dar nu le-am acordat niciodată vreo atenţie deosebită. Mă gîndesc ce or păzi aici, în piaţă, şi trec mai departe. Vreau să o iau pe o scurtătură, o stradă care să mă scoată mai aproape de casă, dar un mascat îmi pune mîna în piept şi mă împiedică să trec: strada este doar pentru riverani! Fac cale întoarsă şi revin în bulevard. Dumnezeule, unde mi-a fost capul pînă acum, cum de nu i-am văzut? E plin de ei, oameni care stau sprijiniţi ciobăneşte în cîte-o bîtă sau o armă de vînătoare cu aer comprimat şi îşi păzesc posesiunile, uitîndu-se suspicios unii la alţii. Trec printre ei cu un fior rece pe şira spinării: dacă m-o bănui vreunul că am cine ştie ce gînd necurat?

– Noi nu avem probleme comune şi spaţii comune pentru simplul motiv că nu concepem să ne punem problemele în comun şi să le rezolvăm împreună – îmi şopteşte la urechea amicul meu psihanalistul. Fiecare cu problemele sale. Sîntem o societate organizată la un nivel elementar narcisistic! Trăim narcisistic, murim narcisistic şi, între timp, ne *descurcăm* fiecare cum ştie – adică tot narcisistic!

Mă gîndesc că are dreptate şi grăbesc pasul spre casă. În dreptul Palatului Cotroceni îl zăresc cu coada ochiului pe Băsescu pe un scaun pliant de pescar, aşezat sub un castan şi privind în zare. În Piaţa Victoriei, înainte de a coborî la metrou, dau nas în nas cu Tăriceanu mergînd nervos în sus şi în jos.

Mă simt singur. Mă gîndesc că, în aceste condiţii, mersul cu metroul va fi o adevărată baie de mulţime. Toţi cei din jurul meu sînt însă cu căşti în urechi şi ochii pironiţi undeva departe, în zare. Ajung la Ianculei, cobor şi o iau spre Mătăsari. Cînd să dau colţul spre Matei Voevod aud o voce de fetiţă în spatele meu:

– Nenea, nenea, te joci cu mine?...

© L. Muntean

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei PIPPIDI

SOS București

Cînd o să se oprească?

Într-unul din articolele precedente, pomeneam în treacăt de o casă „închisă şi pustie“ din Piaţa Romană, chiar lîngă Academia de Studii Economice. Acolo, la nr. 7, a fost casa profesorului Lalu. Peste cîteva săptămîni n-o să mai fie. În jurul acestei splendide case (1890? 1900?) se foiesc acum muncitorii. Azi, făceau ţăndări cu pickhamerele clădirea care leagă locuinţa principală de construcţia din fundul curţii, condamnată şi ea.

Uşa de la intrare era deschisă spre scara care urcă spre un parter înalt. Parter şi etaj – casa pare opera unui arhitect francez, care a împodobit-o cu mascheroane şi amoraşi de ghips deasupra intrării şi în jurul unui fronton somptuos. Peste toată scena plutea un nor alb: praful ridicat din sfărîmarea zidurilor. Ferestrele, încadrate de ornamente ca ramele oglinzilor de odinioară, sînt deschise sau sparte, ori astupate cu placaj. E spintecată şi marchiza, iar tencuiala are nenumărate julituri.

A apărut o pancartă care anunţă că autorizaţia de „desfiinţare“ a fost eliberată de primăria sectorului 1 în decembrie 2006, pentru corpul 2. Va să zică, clădirea din spate, cu ieşirea pe strada Cihoski, la fel de impunătoare, dar mai sobră ca decor: un perete a căzut şi rana se cască, largă. Beneficiara acestei acţiuni de vandalism se numeşte Curta Ruxanda Ianula. Prin urmare, dna Curta, avînd de demolat o clădire valoroasă într-o *zonă protejată* (protejată cum se vede!) s-a adresat Direcţiei de Cultură şi Patrimoniu (încă director: acelaşi Ştefan Damian responsabil pentru multe avize de acest gen) şi a primit de acolo asigurarea că, nefiind monument istoric, casa poate fi sacrificată. De altfel, nu există nici o garanţie că, după prima etapă, nu vine rîndul corpului 1 (eventual, victima unui accident...).

Iarăşi se nimicesc amintiri. Socrate Lalu a fost profesor de farmacologie, la Iaşi (1913-1920) şi la Bucureşti (1920-1940), printre cei cărora acest domeniu ştiinţific le datorează mult. Născut la Piatra-Neamţ, îşi făcuse studiile la Paris, unde a şi publicat, în anii 1902-1912, lucrări de fiziologie comparată, medicină experimentală şi toxicologie. Înaintea lui, proprietarul casei, cel puţin din 1911, a fost colegul lui de la Facultate, medicul Ion Nanu-Muscel (1862-1938). O stradă din Bucureşti îi poartă numele.

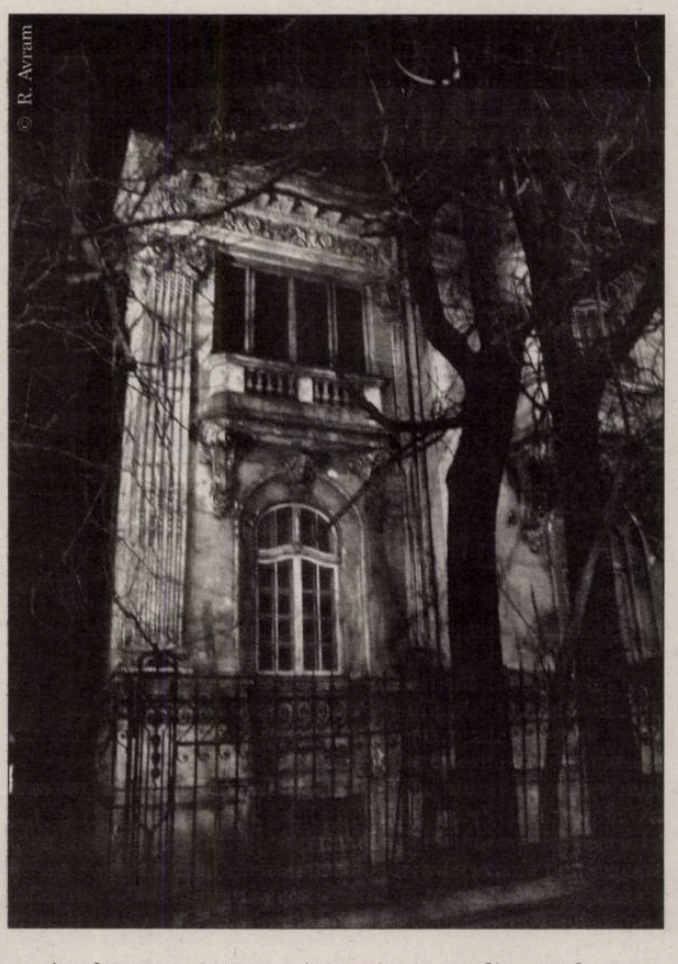

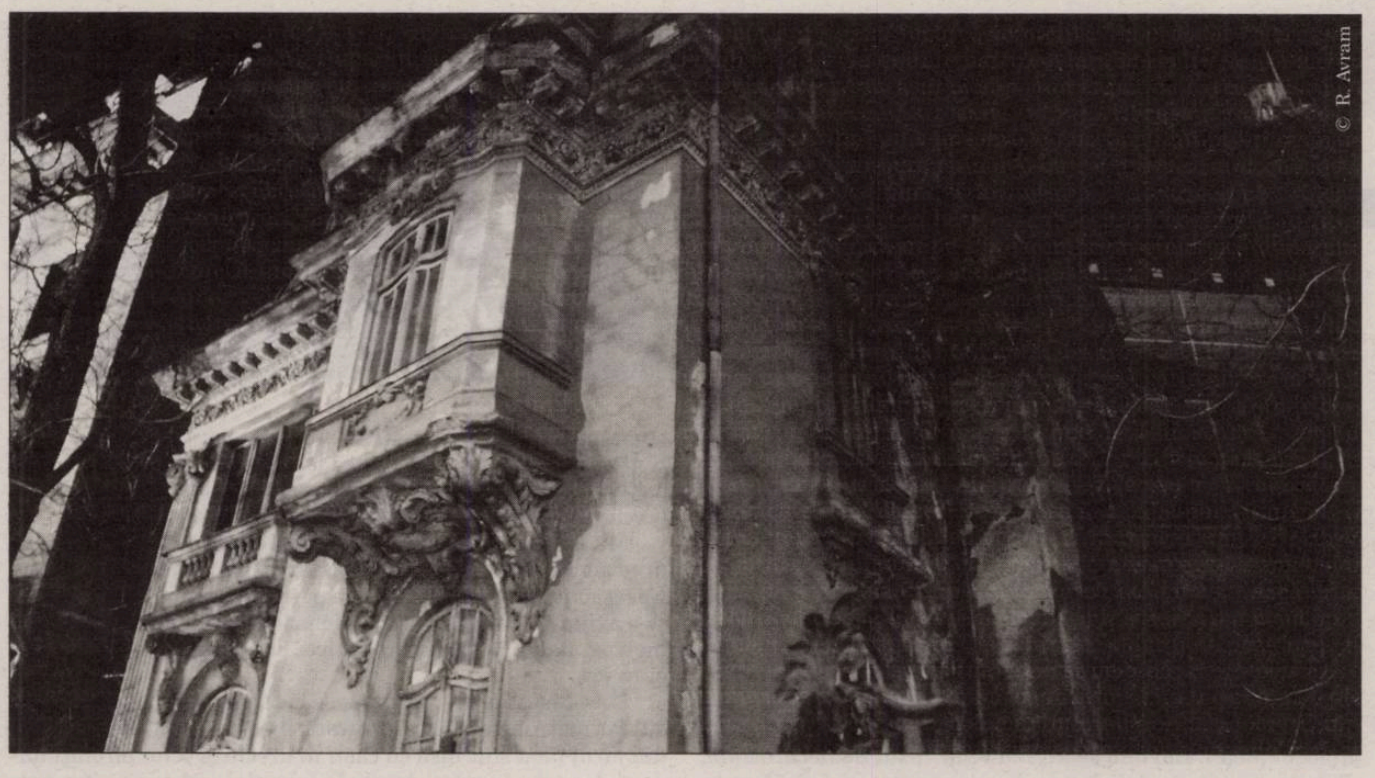

Anul trecut, într-un ziar care, în suplimentul săptămînal, publica „portretele“ unor case istorice, am văzut fotografia imobilului din Piaţa Romană, nr. 7, cu o prezentare entuziastă. Acum înţeleg că, de fapt, era reclama pentru vînzare.

Una după alta, casele de această vîrstă sînt atacate, ca la un bombardament. Direcţia „de cultură“, care, de fiecare dată, îi satisface pe solicitanţi, ar trebui să se cheme Direcţia demolărilor. În afară de biserici, oricum refăcute toate, nu mai există în capitală clădiri mai vechi decît vremea Unirii, ba chiar, ca aspect exterior, epoca Independenţei. Din cauza acestei epidemii mortale pe care a provocat-o specula de terenuri în centrul oraşului, n-o să mai rămînă nici generaţia aceea de case de la sfîrşitul secolului al XIX-lea.

Aceste ravagii le face ignoranţa unor oameni cărora nu le-a spus nimeni să preţuiască trecutul şi care, ori urmăresc pur şi simplu cîştigul, ori sînt nerăbdători să imite mode străine. Adică, în loc să aibă mîndria de a se instala în case de nobilă tradiţie, îşi doresc sticlă şi beton, aceşti cititori ai revistelor cu hîrtie lucioasă, din care au învăţat cum să se îmbrace şi să blindeze ferestrele cu termopan.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

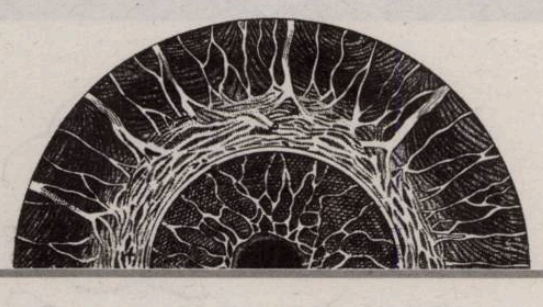

Prin biblioteci (II)

Iată, aşadar, cîteva din temele pe care le dezvoltă Alberto Manguel (folosesc versiunea franceză, *La Bibliothèque, la nuit,* de la Actes Sud, 2006): biblioteca între mirajul ordinii şi farmecul pe care îl dă dezordinea; visul bibliotecii infinite faţă cu obsesia cărţii unice; modalităţile ciudate, sfidînd orice logică, de clasificare a cărţilor; biblioteca selectivă şi biblioteca nesfîrşită (aceasta din urmă temă borgesiană, dar şi capcană în care cad, spre exemplu, eroii lui Flaubert, Bouvard şi Pécuchet); biblioteca drept alegere, formă de manifestare a libertăţii, biblioteca – spaţiu organizat, dar şi „regat al hazardului“; bibliotecile dispărute (exemplele sînt nenumărate), bibliotecile din care uităm o mulţime de cărţi pe care – poate – le-am citit (temă pe care o regăsim în inteligentul şi spiritualul eseu al lui Pierre Bayard, semnalat prompt în cîteva reviste româneşti, *„Comment parler des livres que l'on n'a pas lus?“),* bibliotecile unor personaje celebre, reale sau imaginare, Rabelais, contele Dracula sau Adolf Hitler (acesta poseda şaisprezece mii de volume – mai ales istorie, dar şi eseuri despre artele plastice, cîteva romane, operele lui Karl May, autorul lui preferat; dacă nu ştii despre cine este vorba e practic imposibil – notează Manguel – să faci un portret al posesorului acestei biblioteci ...); în fine, bibliotecile imaginare, cărţile pe care ne-ar place să le citim, cărţile care n-au existat niciodată, dar ale căror titluri sînt înregistrate cu grijă, cărţile proiectate, dar niciodată scrise, cataloagele fictive, cum ar fi cel alcătuit de Paul Masson, care voia să „completeze“ cataloagele Bibliotecii Naţionale...

Extraordinară este descrierea micului apartament în care Borges trăia la Buenos Aires, cu detalii pe care numai cineva care a trăit o vreme în intimitatea scriitorului argentinian le putea reţine. Pe pereţi – un tablou pictat de sora lui Borges şi reproduceri după Piranese („misterioase ruini circulare“) şi Dürer *(Cavalerul, Moartea şi Diavolul).* În ciuda aşteptărilor, cărţile ocupau un loc discret. În salon, două biblioteci albe conţinînd numai enciclopedii şi două etajere joase, din lemn de culoare închisă; pe acestea din urmă se găseau opere de Stevenson, Chesterton, Henry James, Kipling, romane de H.G. Wells, Wilkie Collins, Eça de Queirós, *Ulysse* şi *Finnegan's Wake* de Joyce, *Vieţile imaginare* al lui Marcel Schwob, romane poliţiste de John Dickson Carr, apoi Spengler, Gibbon, Schopenhauer, Swedenborg. Pe rafturile din dormitor se aflau volume de poezii şi o foarte valoroasă colecţie de literatură anglo-saxonă şi de literatură islandeză. Printre marii absenţi din biblioteca lui Borges: Proust, Racine, Goethe, Milton, tragicii greci. Lipseau, de asemenea, propriile sale cărţi...

Astfel de detalii revelatoare şi anecdote savuroase sînt sarea şi piperul călătoriilor livreşti ale lui Manguel. Nu poţi, evident, rezista tentaţiei de a da cîteva eşantioane: Valéry Larbaud îşi lega cărţile în funcţie de limba în care erau scrise (albastru pentru romanele englezeşti, roşu pentru cele în spaniolă etc.); Samuel Pepys aşeza sub cărţile mai joase un fel de tălpici, pentru ca în partea lor superioară toate să fie la aceeaşi înălţime; poetul englez Lionel Johnson a conceput, din lipsă de spaţiu, nişte etajere agăţate de plafon; în nişte concursuri literare organizate la Lyon, la sfîrşitul secolului întîi, perdanţii erau obligaţi să şteargă cu *limba* producţiile lor poetice; în 2003 un newyorkez, Patrick Moore, a trebuit să fie scos de pompieri de sub grămezile de cărţi şi ziare pe care le cumpărase vreme de zece ani; Machiavelli citea noaptea şi îşi punea, înainte de a intra în cabinetul de lucru, veşminte de ceremonie; împăratul roman Gordian cel Tînăr (secolul III) se putea lăuda cu o bibliotecă de 70.000 de volume şi cu 22 de concubine; Samuel Johnson citea fără să taie paginile; în 1258, invadatorii mongoli aruncă în fluviul Tigru conţinutul bibliotecilor, pentru a construi un pod de hîrtie; în mai 1945, la Praga, cînd blindatele ruseşti intrau în oraş, Elena Sikorskaia, sora lui Vladimir Nabokov, încearcă să recupereze de la ofiţerii germani cărţile pe care aceştia le împrumutaseră de la biblioteca unde lucra; doi dintre directorii care îl precedaseră pe Borges la conducerea Bibliotecii Naţionale din Buenos Aires fuseseră şi ei orbi; în 1702, înfometaţi şi aduşi la mizeria cea mai cruntă, locuitorii Islandei au prădat bibliotecile pentru a folosi pergamentele drept haine de iarnă. E greu de imaginat un contact mai carnal cu textele literare...

Texte şi opinii de: ● *Paul CERNAT (critic literar)* ● *Denisa COMĂNESCU (editor)* ● *luciat (blogger-iţă luciat.wordpress.com)* ● *Alexandru MATEI (eseist)* ● *Dan C. MIHĂILESCU (critic literar)* ● *Ioana PÂRVULESCU (scriitor, editor)* ● *Andrei ROŞCA (administrator bookblog.ro)* ● *Bogdan-Alexandru STĂNESCU (critic literar, editor)* ● *Livia SZÁSZ (editor)* ● *Lucian Dan TEODOROVICI (scriitor, editor)* ● *Coordonatorul temei: Marius CHIVU*

Cine ne pune cartea în mînă

© M. Chivu

Pe măsură ce piaţa de carte creşte, iar editarea de cărţi devine o afacere din ce în ce mai prosperă, relaţiile dintre editori, critici literari şi cititori sînt tot mai problematice. Nu folosesc termenul „criză“, care nu e tocmai exact într-un domeniu căruia dinamismul şi varietatea îi sînt proprii din necesitate. Mihail Ralea se întreba de ce nu avem roman într-o perioadă de înflorire a romanului românesc modern, pentru ca apoi, pe tot parcursul secolului trecut, nenumăraţi alţi critici şi eseişti să tot prevadă moartea romanului, un gen care niciodată n-a avut succesul de acum. De două decenii deplîngem soarta poeziei, deşi, în fiecare an, debutează onorabil cel puţin 10 tineri poeţi, se dau nenumărate premii pentru poezie, se fac lecturi publice de poezie şi, mai nou, numărul site-urilor cu poezie este, pur şi simplu, copleşitor. Întotdeauna e vorba de o tranziţie (fără conotaţie negativă), de o redefinire permanentă, chiar dacă nu mereu vizibilă, a genurilor şi, mai ales, de o reaşezare continuă a relaţiilor.

Dacă relaţia criticilor cu scriitorii a fost dintotdeauna una de love-hate, *mai problematică şi mai interesantă este însă relaţia criticilor cu cititorii. Căci, dincolo de a fi un exerciţiu intelectual în sine, critica literară are nevoie (şi) de public. Critica literară nu se face în retortă, nu-şi permite să fie autistă, ea trebuie să se adreseze nu doar scriitorilor şi celorlalţi critici, dar, mai ales, cititorilor constanţi, aceia interesaţi de noi piste de lectură, de interpretări, de subtilităţi textuale şi alte asemenea ponturi pe care critica literară le poate da, dublînd şi îmbogăţind, astfel, lectura. Să nu uităm că, de fapt, toţi marii critici din interbelic scriau şi în cotidienele de mare tiraj.*

Viciile criticii literare

Prin comparaţie cu perioada comunistă, cînd critica literară era singurul discurs alternativ, astăzi audienţa criticii literare este mult redusă şi mă tem că abia această situaţie ţine de normalitate. Cu toate acestea, despărţirea masivă de critica literară s-a produs şi din cauza unor vicii de care, dacă vrea să se reformeze, va trebui să se lase.

Mai întîi, ar fi vorba de o anume inadecvare estetică a discursului critic care tinde să se adreseze şi specialiştilor, şi masei, vrea să aibă şi relevanţă esteizantă, axiologică, vrea să influenţeze şi consumul. Publicul cititor este mult prea divers, iar editurile, mai sensibile la gusturile lui decît la pretenţiile criticii. Din cauza acestei neînţelegeri, critica literară e confuză, inadecvată, pare ruptă de piaţă şi se vede concurată, dacă nu chiar înlocuită, de mecanismele marketingului şi de formele alternative de popularizare a lecturii. Cum critica literară nu mai deţine monopolul pieţei culturale, va trebui să-şi asume pînă la capăt numai un anumit tip de discurs: academic-universitar, mai apropiat de hermeneutică (adevăratul discurs critic underground), eseistic liber, cu precădere sociologizant (discurs critic de nişă culturală) şi publicistic, simplu, descriptiv, atent la gustul popular (discursul critic de consum, mainstream-ul). Blogging-ul literar nu are prea multe de-a face cu critica literară şi doar aparent este underground, în realitate dublînd mainstream-ul publicistic.

Ideologizarea literaturii

Un alt viciu major care a slăbit credibilitatea criticii literare este ideologizarea literaturii, în special, şi a culturii, în general. O inadecvare politică, de această dată, cînd totul este suspect de ideologie, totul este trecut prin filtru ideologic, discutat în termeni de relevanţă şi concurenţă ideologică. Iar ideologia duce la parti-pris, *o tendinţă împotriva căreia se declară toate revistele culturale, dar pe care o practică toate. Iar cînd revistele fac politica unei grupări, a unui curent literar, a unei edituri, a unei anumite zone geografice sau după criteriul vîrstei, critica literară devine, în cel mai fericit caz, previzibilă, cînd nu începe să semene cu propaganda. La noi este mai important unde şi despre cine scrii, decît ce anume scrii, iar asta în timp ce luptele culturale nu-i interesează, adesea, decît pe cei implicaţi direct. Literatura este, deseori, pretext pentru un anume discurs cultural, iar critica literară, în loc să stimuleze reflecţia, irită. Iar cititorul rămîne pe margine şi nu înţelege nimic.*

Egocentrismul criticii

Apoi, există şi o inadecvare a atitudinii, a comportamentului. Un alt viciu al criticii literare este faptul că asigură, relativ repede, o glorie literară nemeritată, sursă de orgoliu, aroganţă şi exhibiţionism critic. O dată pierdut statutul de prestigiu din comunism, mulţi văd în critica literară un mijloc de autoimpunere în faţa scriitorilor şi a celorlalţi critici. E suficient să ataci scriitorii-simbol sau să distrugi în cronici violent negative cărţi elogiate în celelalte reviste pentru a atrage atenţia, pentru a-ţi face sau a-ţi consolida un nume şi o poziţie pe harta ideologică a culturii. Tentaţia iconoclasmului, a discursului contra e puternică şi, de cele mai multe ori gratuită sau, mai rău, hrănită din resentiment. (Revista Cultura, *de pildă, a publicat în decurs de două luni nu mai puţin de trei cronici negative, fiecare de cîte o pagină, la romanul* Derapaj *al lui Ion Manolescu. Dacă ei au găsit acest roman slab, de ce atîta deranj critic!? Mai ales că zeci de alte cărţi româneşti aşteaptă oricînd să fie recenzate.)*

Critică fără tiraj

Şi nu în ultimul rînd, există un deficit al suportului discursului critic, mai exact, o lipsă de audienţă a revistelor culturale, un deficit care se transferă şi se răsfrînge asupra criticii, influenţîndu-se, astfel, reciproc ca într-un cerc vicios. Preluînd fie şi clişeele care circulă în mica noastră lume culturală, am putea spune că România literară *este prea conservatoare,* Observator cultural *– prea corectă politic,* Suplimentul de cultură *– prea de casă,* Cultura *– prea resentimentară, revistele din provincie sînt prea discrete sau, de-a dreptul, provinciale, suplimentele cotidienelor – prea modeste, revistele* glossy *– prea compilatoare (trăiască manşetele cărţilor!), radio-ul – prea eteric, televiziunea – prea restrictivă...*

(Măcar în paranteză să spun că insatisfacţiile aduse de critica literară sînt cel puţin la fel de importante şi de numeroase precum viciile ei: antipatiile pe care le stîrneşte, acuzele care i se aduc, reproşurile, procesele de intenţie care i se fac unui critic, obligativitatea unor lecturi neinteresante, indigeste şi, de cele mai multe ori, chiar proaste, cîştigurile materiale modeste căci critica literară încă nu este percepută ca o meserie în sine ş.a.)

Confuzia abundenţei

Pe o piaţă în care editurile scot cărţi pe bandă rulantă, criticii au o slabă viteză de reacţie, sînt excedaţi. Astfel, rolul lor de a selecta, de a informa şi de a intermedia lecturi rămîne cumva suspendat, iar aceasta este, mai degrabă, o fatalitate a societăţii de consum. În faţa cererii masei, gustul criticului este insuficient, neavenit, inutil şi chiar enervant. „Elitist“ este cuvîntul care ar trebui să-l reducă pe critic la tăcere. Dar criticul literar scrie tocmai pentru cei mai educaţi dintre cititorii de literatură, aflîndu-se, de fapt, într-un underground *al receptării. Iar inflaţia de scriitori şi confuzia criteriilor de apreciere, care apare ca o consecinţă firească cînd ai în faţă un public eterogen, tocmai acestea cer obiectivitatea – pe cît e posibil – a unui critic. Să nu ne amăgim: critica literară nu e pentru toată lumea! De aceea, va există întotdeauna un segment mult mai important de cititori care vor merge pe mîna editurilor.*

Oricum, tendinţa editurilor este de a renunţa la intermedierea prin critici (cooptîndu-i, uneori, în propriile redacţii) şi de a negocia direct cu cititorii. Iar acest lucru începe din librării, unde editurile practică un fel de ego-branding*: cărţile nu sînt aşezate în raft pe genuri, ca în oricare din librăriile lumii, ci pe edituri. Dacă întrebi de un Nabokov, de pildă, librarul nu va fi interesat de numele cărţii şi nici nu-ţi va indica raftul cu ficţiune, te va întreba doar la ce editură a apărut. Rafturile librăriei arată, la noi, ca nişte standuri de editură. Situaţie unică în lume.*

Dincolo de frazele elogioase şi adjectivele la superlativ reţinute totuşi, din textele critice, editurile pun tot mai mult accentul pe cifre. News-letter-*ele şi textele promoţionale ale editurilor sînt o înşiruire de cifre, argument promoţional suprem şi principalul garant al valorii de piaţă: numărul de limbi în care a fost tradus autorul/romanul, numărul de exemplare vîndute, numărul de premii obţinute, încasări record... Parteneriatele cu reviste* glossy *şi mărci de larg consum fac parte din aceeaşi strategie de promovare care mizează pe cantitate. Marketingul editorial s-a specializat atît de mult în ultimele decenii, încît putem spune că o carte este ceea ce este promovarea sa. Sociologii literaturii arată că noi cunoaştem literatura mai mult din auzite, decît din citite. Coelho, de pildă, nu este doar un autor bine vîndut, el este şi un scriitor al cărui nume este cunoscut şi de cei care nu-l vor citi niciodată. Dar marketingul nu face totul singur; marketingul se dezvoltă, de fapt, pe nivelul de cultură modest al cititorilor. Cititorii de azi sînt foarte puţin dispuşi să facă descoperiri şi chiar incapabili să aleagă singuri. Ei se lasă îndrumaţi, sînt – deliberat sau un – manipulabili. Editurile speculează nu doar preferinţele, dar mai ales slăbiciunile cititorilor.*

Apoi, pentru piaţa de carte pe care-o avem, editurile publică prea multe titluri, preferînd, în special, vînzări mediocre la cît mai multe titluri, decît vînzări mari la un singur titlu. Astfel, cărţi şi autori buni riscă să treacă neobservaţi, împinşi de la spate de valul de noutăţi. Există o frenezie a celui mai nou titlu care nu durează însă decît o săptămînă. De aceea, chiar şi best-seller-urile din România au tiraje jenant de mici. Succesul colecţiei Editurii Polirom dedicată tinerilor scriitori a încurajat şi alte edituri să rişte, astfel că, după trei ani, asistăm la o inflaţie de tineri scriitori care dispar de pe piaţă la fel de repede cum apar. Printr-o selecţie lejeră este compromis astfel întregul demers de sprijinire a tinerilor scriitori. Acelaşi lucru se întîmplă şi la traduceri. Avem parte de mai multe traduceri decît traducători buni. Piaţa este copleşită de traduceri mediocre din cauza aceleiaşi goane a editurilor de a publica cît mai mult, şi nu neapărat cît mai bine.

Unde e cantitate, calitatea scade dintr-un inefabil instinct al conservării. Iar argumentul suprem cu care editurile îşi motivează standardele modeste ale selecţiei de titluri este „publicul-ţintă“. Target-ul este pentru critic un fel de upercut, *pentru că target-ul justifică orice. Nici o carte nu este destul de îndoielnică pentru a nu stîrni interesul cuiva, iar nerespectarea acestui fapt a devenit, în societatea corectă de azi, de-a dreptul imoral.*

*Cine mai crede în critica literară? Îmi vine să spun toţi şi nimeni, în acelaşi timp. Oricum, cei cărora le pasă nu doar de ce mănîncă, dar şi de ce anume citesc. Aşa cum a fost dintotdeauna. (**M. C.**)*

Orice şi oricum ar scrie, un critic literar nu poate mulţumi pe toată lumea; iar acesta este un motiv suficient pentru a atrage destule acuze şi numeroase antipatii. Din proprie experienţă pot confirma că unui critic literar i se aduce, în timp, toată gama de reproşuri: că a lăudat excesiv, că nu a lăudat ce trebuia, că nu a lăudat, că a fost prea dur, prea subiectiv, că a scris pe un ton nepotrivit sau că nu a scris deloc, că metoda lui e impresionistă, că este prea estetic ori prea etic, că scrie academic ori publicistic, că e bătrînicios, că e iconoclast ş.a.m.d. Criticului literar i se fac procese de intenţie, este bănuit de *partis-pris*-uri amicale, generaţioniste, ideologice sau instituţionale, este suspectat că face PR pentru un autor, o editură, o generaţie. Criticul literar nemulţumeşte aproape întotdeauna (nu puţini sînt scriitorii care, în urma cronicii, cer... drept la replică), credibilitatea lui profesională este fluctuantă, i se plătesc poliţe fie în presă, fie pe net (un mediu în care oricine poate spune orice despre oricine), ce mai, pentru scriitori el reprezintă o sursă inepuizabilă de frustrări, dar şi un convenabil argument (pro sau contra) atunci cînd e vorba de valoarea celorlalţi scriitori. *(Dilemateca* nr. 8/2006)

Dan C. MIHĂILESCU

Gherăniciul sau grifoarul

© M. Chivu

Bag samă după restrictivul din întrebarea dvs. („cine *mai* crede în critica literară?“) că nutriţi oarecum acelaşi scepticism faţă de viitorul subiectului pe care-l întîlnim la scriitorii vîrstei a treia („cine *mai* are nevoie astăzi de literatura adevărată?“), la cititorii ajunşi în rolul bunicilor („cine *mai* pune mîna azi pe-o carte?“), dar şi printre criticii înşişi: „oare *mai* are nevoie cineva de critica literară?“. În apocaliptita cvasi-generală, sigur că şi în suflarea literară adie zefirul crizismului. Cine nu este încercat din cînd în cînd („nu de multe ori, *da*' cam des“) de senzaţia inutilităţii (personale sau de breaslă) sau a marginalizării, de umilinţe, servituţi, pe scurt – de gustul zădărniciei?

Şi totuşi, dacă ne uităm puţin în urmă la ce perspective culturale funeste ne obligau realităţile de la începutul anilor '90 şi la starea de fapt actuală, trebuie să ne odihnim oleacă pesimismul. Adevărat, nou-veniţii pe teren traduc la TV „memoriile lui Saint-Simon“ prin „memoriile Sfîntului Simion“ – aşa cum, zguduitor, a observat Radu Cosaşu nu demult în *Dilema veche* –, însă orice s-ar zice, una peste alta, situaţia s-a echilibrat: întrebat despre noua literatură, orice critic rezonabil va putea cita numaidecît patru, cinci poeţi incitanţi, vreo zece prozatori redutabili, trei, patru critici formaţi şi afirmaţi odată cu noul val literar, ca şi existenţa unui distinct şi substanţial capitol de istorie literară postceauşistă, inclusiv cu opere memorabile din „sertarul“ deceniilor precedente. Însuşi statutul pe care şi l-au căpătat în comentariul literar, de vreo doi ani încoace, oameni ca Paul Cernat, Daniel Cristea-Enache, Simona Sora, Marius Chivu, Andrei Terian – ca să mă rezum numai la cîteva nume – indică fără tăgadă existenţa unei serioase – chit că deconcertante – oferte literare.

Şi atunci, cum să nu fie, pe mai departe, nevoie de critica literară, de autoritatea culturală şi morală care desparte apele şi face ierarhiile în lumea estetică? Ah, că astăzi se crede ALTFEL în virtuţile acestei autorităţi, asta-i cu totul altceva.

Cum să crezi la fel sub dictatură şi în deplină libertate? Atunci criticul era o alternativă a puterii. Veştejea literatura oficială, cea pompată de sistemul propagandei de partid, şi ipostazia însăşi ideea de opoziţie, de rezistenţă prin firescul bunului simţ. Astăzi, el este un instrument al plăcerii, un auxiliar al *loisir*-ului. Un indicator, nu un mentor. Munca lui ţine de regimul igienic, nu de... soteriologie. Face rezumate, se pliază pe necesităţile editorului şi pe aşteptările cititorului şi încearcă să atragă. Nu mai concepe strategii, nu mai practică subversiunea. A ieşit din gherila ideologică şi nu mai direcţionează. Respiră. Şi, eventual, inspiră duşmănie. O duşmănie contraproductivă, nu stimulatoare, ca înainte vreme. Înainte, criticul submina găunoşenia sufocantă a monolitului ideologizant şi răsfira iluzorii evantaie opţionale, încărcîndu-se cu misiunile istoricului, sociologului, politologului, comparatistului, ba chiar şi ale religiosului. Acum informează, selectează şi intermediază. Punct. Poate că, supralicitat ieri, el pare minimalizat acum. Jucîndu-ne puţin şi vorbind în termeni blagieni, dictatura a impus criticii literare o condiţie revelatorie, în vreme ce libertatea a readus-o la simpla-i natură catalitică, de mijlocitor onest şi eficient între text şi public.

Nemaifiind mitizată, refuzîndu-i-se soclul şi fiind despovărată – prin evoluţia naturală a lucrurilor – de multele poveri doctrinare, etice, politice, critica riscă acum să pară un figurant sleit, de nu un parazit pernicios prin sechelele narcisiste, conspiraţionale, pedagogice ş.a.m.d. Dar în rostul, locul şi virtuţile ei *se crede* în continuare, fără doar şi poate, fie direct, fie pieziş. Îndărătul dispreţului afişat de mulţi literaţi, dincolo de sumedenia de resentimente, incriminări, sfidări, suspiciuni, ricanări şi maliţii cu care o înconjoară bresla, toată lumea SE REFERĂ la opinia critică. O ia drept pretext, de martor (al acuzării sau apărării), de duşman perfid sau aliat slugarnic, de arbitru sau jucător doar aparent paradoxal. O tratează mizerabil, ca pe un simplu analfabet prestator de servicii, sau o şicanează printr-o nemulţumire tenace, deliberată pentru că profitabilă. O şantajează, o ironizează sau, dimpotrivă, o dorlotează în varii scopuri (juriile, premiile, referinţele, traducerile, selecţiile, bursele etc.). Deci *o consideră*.

Uitaţi-vă, pe de altă parte, la mulţimea şi vehemenţa reacţiilor scriitorilor – amatori şi profesionişti deopotrivă – faţă de un verdict sau altul, ca şi la puzderia de acte şi opinii critice din lumea interactivă, de pe situri, bloguri şi toate celelalte asemenea. Peste tot apar pregnant fie alergia la premisele sau concluziile actului critic, fie nemulţumirea şi, în consecinţă, substituirea obiectului în subiect. Scriitorii înşişi se comentează intens între ei, publicul se deghizează frenetic în comentator literar, teatral şi cinematografic. Oricum ar fi, dar critica nu produce nicidecum indiferenţă. Toată lumea critică, într-un fel sau altul, chiar şi atunci cînd pronează inutilitatea, versatilitatea, cumetria sau neguţătoria actului critic. Lucrurile seamănă în bună măsură cu atitudinea tinerei generaţii faţă de Uniunea Scriitorilor, adică de – în ochii ei – citadela conservatismului, a monopolizării vieţii de obşte. Ar vrea-o cînd distrusă, cînd a nimănui, cînd a lor, a tinerilor. Mai ales a lor. Aşa şi cu critica: e valabilă cînd o facem noi, cum vrem noi, e blamabilă cînd o practică adversarul. Mă rog, chestii vechi de cînd suflarea artistică.

În sfîrşit, rostul actual al criticii îmi pare că seamănă teribil cu gherăniciul pe care îşi ascute motanul meu unghiuţele (sau grifoarul, dacă e să-i trimitem un susur auditiv prietenului a.l.ş., recurgînd la un calc din franceză). Nu pare că-l suferă, îl atacă şi-l hărtăneşte cu sfîntă înverşunare de cîteva ori pe zi, dar e limpede că, fără el, personalitatea lui ar fi lipsită de însăşi ideea (pur şi simplu vitalizantă) a competiţiei. Cu alte cuvinte, dacă opinia publicului reprezintă motivaţia, apoi opinia critică reprezintă *challenge*-ul, direcţionarea energiei, determinarea. Vi se pare puţin? Sau prea mult? Orice aţi răspunde, tot nemulţumiţi veţi (vom) rămîne. Ei, uite, asta va să zică normalitatea.

Alexandru MATEI

Criticul literar în democraţia consumistă

O să explic de ce pe mine, unul, nu mă prea interesează în acest moment, ca cititor, critica literară în accepţiunea ei comună. O să spun ce cred despre noul statut al criticului literar din epoca noastră, cea a post-Literaturii.

Din momentul în care semnificaţia cărţii s-a schimbat, în România, odată cu intrarea în post-tranziţie, critica îşi pierde încet-încet obiectul. Despre cartea ca autor plus titlu, pînă prin 2000, *versus* cartea ca obiect de cultură urbană integrat în reţeaua de expoziţie a societăţii de consum, am scris şi veţi putea citi în revista *Pana mea*... Mă interesează mai mult cine este, astăzi, criticul literar. În primul rînd – veţi spune – un om de gust. Da, clar. E obligatoriu ca un critic să aibă gust, dar e insuficient. Pentru că niciodată propriul său gust nu-i va fi îndeajuns pentru a promova de unul singur o carte pe piaţă. Şi pentru că, dacă se pune cu posesorul de bun-gust, o editură îl face arşice într-o clipă. Există o altă variantă – adaptată prezentului – a activităţii critice: discursul televizat. Da, cu condiţia ca marca televiziunii care difuzează acest discurs să-i asigure audienţă şi autoritate. Cazul lui Dan C. Mihăilescu este notoriu: în fiecare dimineaţă, la 9, el prezintă cîte o carte în emisiunea TV culturală poate cea mai urmărită din România. A impus él vreun scriitor? Nu ştiu, dar tind să cred că nu. Alt caz recent de emisiune culturală bine făcută este cel al lui Ioan T. Morar din *Lumea citeşte*. Aici însă este vorba despre o carte străină şi emisiunea lui slujeşte, parţial cel puţin, campania *Cotidianului* de lansare a cîte unui roman în fiecare miercuri. În această campanie, marketingul îşi taie – recunoaşteţi – partea leului, în ciuda faptului că titlurile lansate de *Cotidianul* sînt îndeobşte bune şi foarte bune. Or, eu nu cred că rolul criticului este acela de a-i asigura telespectatorului confortul de a se putea considera cititor de cărţi, atunci cînd el de fapt nu mai citeşte aproape deloc. OK, avem nevoie de aşa ceva, de oameni care să vină să ne asigure din cînd în cînd că sîntem frumoşi, inteligenţi, cultivaţi şi libertini. Ei nu sînt însă critici literari.

Astăzi, criticul literar este cel puţin inutil sau reprezintă cel mult un element de decor editorial. Altminteri, e foarte frumos să iubeşti inutilitatea. Poţi face echitaţie, poţi cînta la flaut, poţi face capturi fotografice sau poţi scrie critică literară. De aceea, blogurile au apărut la timp. Actul critic era însă pînă deunăzi unul social şi, oricît de inactual sună, axiologic. Acum mai e doar la nivel familial. Nu-mi pare rău, nu mă revolt, e foarte normal să fie aşa. De ce ar trebui, de pildă, premiul pentru cel mai bun pescar român să atragă mai puţin interes decît cel pentru cel mai bun scriitor român? Nu trebuie. Cei care-şi fac iluzii că lucrurile stau în favoarea ultimului sînt probabil unii critici literari şi unii scriitori, iar cei care se revoltă îşi mănîncă nervii degeaba.

De ce ar trebui ca premiul pentru cel mai bun pescar român să atragă mai puţin interes decît cel pentru cel mai bun scriitor român? Nu trebuie.

Punctul esenţial al discuţiei despre cine trebuie să fie criticul literar astăzi stă în definiţia literaturii. Pînă în urmă cu cîţiva ani, atîta vreme cît literatura reprezenta *prin sine* o cunoaştere şi genera un canon, travaliul criticului era înnobilat de nobleţea literaturii şi aureolat de esenţele ontologice pe care aceasta le elibera la lectură. A pune în ordine piesele unui tezaur şi a arunca la gunoi eventualele falsuri era oricum o activitate nobilă şi, desigur, de autoritate. Scriitorii erau adesea descoperiţi de critici care, la rîndul lor, primeau ceva în schimb. De la o vreme, criticul devine cel care, înainte de orice, trebuie să demonstreze valoarea de cunoaştere a literaturii şi abia apoi, cu mult efort, odată demonstraţia reuşită, să-i ordoneze producţia. Numai că a demonstra valoarea literaturii presupune declinul ei inexorabil. Desigur, dimensiunea estetică rămîne fundamentală. Dar de ce – ne întrebăm acum – virtutea estetică a unei cărţi s-ar converti într-o valoare?

Această bancrută era de prevăzut în societăţile democratice, ea nu trebuie să ne mire defel şi nici nu trebuie acum să depunem buchete de flori pe lespedea celei mai iubite crizanteme a literelor europene moderne. Însă, venit să demonstreze mult mai mult decît avea de demonstrat odinioară, criticului nu-i mai este suficientă competenţa estetică. Alături de cea de istoric al literaturii, pe care se presupune că o are, el trebuie să manifeste calităţi de teoretician: să ştie, adică, care este configuraţia discursului intelectual dintr-o arie dată, la un moment dat, pentru a putea plasa literatura la locul ei sau, mai mult, pentru a-i oferi, politicos, un loc. Toate aceste competenţe nu privesc, desigur, publicul larg. De aceea, criticul literar este, în Franţa, unul aproape în întregime universitar. Asta nu exclude, cel puţin aici, plăcerea lecturii, plăcerea scriiturii, actele de superbie retorică, dar include în mod obligatoriu precizie şi argumentare. Este falsă disputa dintre critica impresionistă şi critica „la obiect“ sau argumentativă. Poţi avea stil făcînd critică, aşa după cum poţi să nu-l ai rămînînd la impresie. Pentru impunerea acestui tip de critic însă, instituţia literară trebuie să opereze cîteva schimbări şi criticul literar să accepte o limitare a prestigiului, nu în intensitate, ci ca suprafaţă. A fi critic literar este o meserie ca oricare, aşa cum o alta este aceea de a face filozofie, dar lucrurile acestea nasc încă o mulţime de controverse absolut inutile. Astăzi, a fi critic literar presupune a putea desfăşura un discurs profesionist despre literatură şi, apoi, despre ceea ce produce ea la un moment dat într-un anume spaţiu. Cred în acest tip de om de litere şi în capacitatea lui de a gestiona discursul literaturii, fără pretenţia de a fi considerat, ca atare, o persoană publică.

Şi cred că, fatalmente, literatura nu poate supravieţui fără un etaj superior, fără o elită situată în afara tentaţiei puterii publice. Cred că această elită trebuie să rămînă în birourile ei de la ultimul etaj, de unde primeşte o vedere panoramică a solului, deşi detaliile nu au cum să nu-i scape. Dacă ia liftul şi coboară însă, criticul literar va trebui să-şi poarte cu sine crucea unui statut schizoid: să recolteze prestigiu de la sol pentru nişte competenţe pe care nu le poate exersa decît la etaj.

Drumul lung al cărţii de la editor la cititor

1. În ce măsură recenziile pozitive cresc vînzarea cărţilor?

2. Există căi mai eficiente de a vinde o carte, decît recenziile; de ce?

3. Ce vă satisface orgoliul profesional: o cronică elogioasă într-o prestigioasă revistă culturală sau o cifră a vînzărilor care să facă din cartea editată de dvs. un best-seller?

4. Numiţi cele mai bine vîndute cărţi ale colecţiei alături de cărţile care, în opinia dvs., au fost subevaluate de public.

© M. Chivu

Denisa COMĂNESCU

(coordonatoarea Colecţiei „Raftul Denisei“, Editura Humanitas)

1. În domeniul de care mă ocup, ficţiunea străină, recenziile nu abundă, deşi în ultimii ani s-au înmulţit semnificativ. Ele apar în revistele literare cu circuit naţional, în cele cu un circuit regional, în suplimentele literare ale ziarelor, în presa cotidiană (la pagina de cultură), în revistele *glossy,* în ghidurile pentru timpul liber. Recenziile pozitive dau, în primul rînd, un gir de valoare, apoi, sînt o interfaţă între cărţi şi publicul cititor. Dacă vezi o recenzie bună la o carte, îţi vine pofta s-o citeşti. Există un telefon fără fir între cititori, şi el porneşte, într-o bună măsură, de la recenzii. De cele mai multe ori, canonul literar nu corespunde cu preferinţele publicului larg, dar nu de puţine ori, mai ales în ultimii ani, cărţile cu blazon ajung să fie vandabile (aici joacă un rol important ecranizările, dar aceasta e o altă discuţie).

2. Publicitatea *indoor* şi *outdoor,* precum şi promovarea intensivă. Bombardarea vizuală, în primul rînd, şi auditivă a publicului cititor. „Reclama este sufletul comerţului“ se aplică la orice produs, bineînţeles şi la carte. Arta de a crea evenimente atractive din lansările de carte contează şi ea. M-am săturat de lansări fără sare şi piper, făcute doar pentru a satisface orgoliile autorului şi ale editorului şi la care asistă mai puţine persoane decît degetele de la două mîini.

3. Sînt un Ianus cu una dintre feţe către valoarea cărţii şi cu o alta către vandabilitatea acesteia (despre celelalte feţe nu vreau să vă spun nimic fiindcă unei femei îi stă bine să aibă secrete). Recent, noul best-seller al colecţiei pe care o coordonez, romanul *Istoria iubirii* al scriitoarei americane Nicole Krauss, din care, în numai trei săptămîni de la apariţie, s-au vîndut aproape 5000 de exemplare, s-a bucurat de trei recenzii entuziaste semnate de nume cunoscute.

4. În topul celor mai vîndute cărţi din „Raftul Denisei“ în ultimele luni se află *Memoriile unei gheişe* de Arthur Golden, *Istoria iubirii* de Nicole Krauss, *Incest* de Anaïs Nin, *Vîrstele lui Lulú* de Almundena Grandes şi *Vila Amalia* de Pascal Quignard. În topul cărţilor slab vîndute, menţionez un singur titlu: *Bună seara lucrurilor de pe-aici* de Antonio Lobo Antunes, toate celelalte peste 40 de titluri apărute în colecţie, din mai 2006 pînă acum, vînzîndu-se bine şi foarte bine.

Ioana PÂRVULESCU

(coordonatoarea Colecţiei „Cartea de pe noptieră“, Editura Humanitas)

1. Cred că orice editor visează pentru cărţile publicate ca succesul *de critică* şi succesul *de public* să coincidă, iar la Humanitas lucrul se întîmplă destul de des. De obicei, în asemenea cazuri, e chiar coincidenţă fericită, iar nu fericită influenţă a recenziei asupra vînzării. (Deşi cunosc oameni care cumpără după recomandările din reviste.) În ce priveşte Colecţia „Cartea de pe noptieră“, lucrul s-a întîmplat adesea, cam în 70% din cazuri. Secretul – cred – e următorul: am citit absolut toate cărţile înainte de a le publica, pe de o parte, cu un ochi de critic şi, pe de altă parte, ca pur cititor, chiar ca naiv cititor. Şi-am cerut mereu părerea unor oameni de vîrste şi formaţii diferite.

2. Pentru că revistele literar-culturale au un public restrîns, specializat, iar cartea are unul mai larg. În plus, rolul criticii nu e de a face să se vîndă cartea, ci de a-i asigura o lectură profesionistă, o plasă de siguranţă pentru acrobaţiile ei minúnate. Şi de a o lăsa să cadă, atunci cînd merită asta.

3. Amîndouă, dar sînt bucurii foarte diferite. Cronica elogioasă e bucuria că a ajuns cititorul profesionist la o carte, cifra „elogioasă“ e bucuria că a ajuns cartea la cititori.

4. În „Cartea de pe noptieră“ apar cam două cărţi pe lună; aşadar le iau în seamă pe cele de la numărul 100 încoace. Cel mai bine s-au vîndut două cărţi scrise de mari scriitori: *Frumoasele adormite* de Yasunari Kawabata şi, spre bucuria mea, *Povestiri despre bunul Dumnezeu* de R.M. Rilke (este primul autor de limbă germană bine vîndut, ceilalţi, toţi unul şi unul, au avut, inexplicabil, vînzări modeste). Apoi cărţile „de vară“ şi „de iarnă“ ale lui Sergio Bambaren, mai accesibile, şi recent apăruta *Arheologul şi misterul lui Nefertiti* de Pierre Boulle. Mai multă atenţie ar fi meritat, categoric, Evgheni Zamiatin, cu *Năvala apelor* (care a avut succes de critică: Dan C. Mihăilescu o compara cu o sabie atît de ascuţită încît taie în două un voal transparent care e lăsat să cadă, încet, prin aer).

Bogdan-Alexandru STĂNESCU

(coordonatorul Colecţiei „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom)

1. Îmi vine greu să răspund, dat fiind că mă aflu de ambele părţi ale baricadei. Totuşi... NU, recenziile pozitive nu influenţează vînzarea cărţii. Aş vrea să ştiu cîţi critici au scris drespre vreo carte din Colecţia „Chic“. Marius Chivu a declarat Colecţia „Byblos“ de la Editura Curtea Veche cea mai tare colecţie de literatură universală. Declaraţie rizibilă şi total falsă. Şi practic, şi axiologic.

2. Bineînţeles că există căi mai eficiente: există promovare, există marketing. O reclamă pusă în toaleta unei cîrciumi vinde mai mult decît un articol elogios scris de Marius Chivu sau Bogdan-Alexandru Stănescu. Să nu mai vorbim de jurnaliştii de la pagina de cultură a unui cotidian, persoane care (nu generalizez, însă cam aşa e) n-au mai citit o carte din liceu, dar fac „dări de seamă“ despre evenimente culturale sau alte asemenea treburi.

3. Sincer, în momentul de faţă mă satisface cel mai mult o cifră bună a vînzărilor. Satisfacţia e maximă atunci cînd ştiu că e vorba şi despre o carte bună.

4. *Shalimar Clovnul* de Salman Rushdie, *Oameni buni şi oameni de bine* de Iris Murdoch, *Trainspotting* de Irvine Welsh, întreaga Colecţie „Chic“, acestea s-au vîndut bine... Subevaluate au fost *Sîmbătă* de Ian McEwan şi *V* de Thomas Pynchon.

*(În primul rînd, spuneam **„probabil** cea mai bună...“. Practic, nu mă interesează cît de vizibilă este, cîte titluri scoate şi cîte exemplare vinde Colecţia „Byblos“. Axiologic, într-un top personal al celor mai bune cinci cărţi citite de mine anul trecut, două apăruseră acolo: Orhan Pamuk cu* Mă numesc Roşu *şi* Antologia Granta. *Faţă de celelalte colecţii, „Byblos“ are avantajul unei selecţii foarte stricte şi nu se vrea* mainstream. *Îmi permit să fiu extrem de pretenţios şi n-o să-mi fie jenă de asta. Nu mă impresionează şi nu mă satisfac acele colecţii care riscă puţin publicînd pe bandă rulantă best-seller-uri europene şi autori mulţi, cît mai mulţi, de la clasici la cei chic. **M.C.**)*

Livia SZÁSZ

(coordonatoarea Colecţiei „Byblos“, Editura Curtea Veche)

1. Să fim oneşti: în România, presa culturală şi rafturile librăriilor rămîn – încă – două planete din galaxii diferite. Din punct de vedere al vînzărilor, rareori o cronică pozitivă pune *cu adevărat* pe orbită o carte, spărgînd cercul apropiaţilor gazetei şi al celor deja cîştigaţi „la cauza“ autorului împricinat. Este trist, dar adevărat. La *New York Times,* o cronică semnată de celebrisima Michiko Kakutani, cea supranumită de Norman Mailer *„a one-woman kamikaze“,* face şi desface destinul unei cărţi, al unui autor – şi chiar al unei edituri sau colecţii. Românii, mai mioritici, se feresc de jiu-jitsu şi alte arte – marţiale sau literare – japoneze, care să eviscereze cărţile sau să le pună decis pe firmament. Visez (dar în mod sigur nu acesta este verbul/atitudinea potrivit/ă) la o „comeată“ care să survoleze deopotrivă cîmpurile gravitaţionale ale gazetelor literare şi ale librăriilor şi să pună cu convingere recomandările şi cărţile valoroase în mîna cititorilor. Hailey ne vizitează doar o dată la 76 de ani, iar următoarea apariţie este prognozată pentru 2061. Să avem de aşteptat şi noi la fel?

2. Evident că da – deşi unii dintre noi, mai fideli condeiului, le acceptăm cu oarecare disconfort. Publicitatea şi mediatizarea (mai ales cea audio-vizuală) marchează (mai mult sau mai puţin sportiv) în defavoarea recenziilor. De ce? Un răspuns la îndemînă ar fi că de la Moş McLuhan citire. Altul, mai aplicat, ar trebui să ne îndemne să numărăm conştiincios şi să punem în ecuaţie populaţia României, tirajul revistelor culturale şi apoi pe cel al cărţilor. Să contabilizăm. Să tragem concluzii. Şi – de ce nu?! – să ne adunăm la o şezatoare dilematică – jurnalişti, critici literari, recenzenţi, editori şi librari – şi să ne vorbim.

3. Aici nu există „sau“, există doar „şi“.

4. Orhan Pamuk cu *Mă numesc Roşu* şi *Viaţa cea nouă,* Antologia Granta – *Cei mai buni tineri romancieri britanici,* Monica Ali cu *Brick Lane* şi Tatiana Tolstaia cu *Zîtul.* Subevaluări? Cîteva majore, din literatura rusă contemporană, deşi critica literară a salutat extrem de prompt şi cu cronici superelogioase valul rus: Iuri Mamleev – *Sectanţii,* Viktor Pelevin – *Mitraliera de lut*, Vladimir Sorokin – *Gheaţa*. În mod evident, mai avem de lucrat cu conservatorismul publicului nostru, care de prea mult privit înspre Est, decenii la rînd, s-a lehămitisit şi nu vede busola decît atunci cînd indică Vestul. Valorile nu se aşază după punctele cardinale. Aceasta este şi demonstraţia pe care vrea să o facă „Byblos“-ul.

Lucian Dan TEODOROVICI

(coordonatorul Colecţiei „Ego.Proză“, Editura Polirom)

1. Ca primă reacţie aş spune că, dacă un volum e extrem de bine primit, atunci acest lucru se simte şi în privinţa vînzărilor. E vorba de cărţile care se constituie rapid în evenimente editoriale. Sînt însă destule exemple, din păcate, de cărţi care au avut în jur de 20 de recenzii pozitive, de pildă, ceea ce înseamnă deja mult, fără ca acest lucru să aibă o influenţă directă în vînzări.

2. Recenziile nu se constituie într-o reclamă agresivă. Ele se adresează unui public restrîns. Vînzările ţin însă enorm, ba chiar aş spune în primul rînd, şi de capacitatea autorului de a se implica în promovarea propriei cărţi. Dacă un autor refuză să se facă vizibil în media, pentru a susţine astfel cronicile la adresa cărţii cu o impunere a numelui în conştiinţa cititorului, cartea are mai puţine şanse să se vîndă foarte bine.

3. Ca om interesat de fenomenul cultural în sine, aş fi tentat să spun că o recenzie elogioasă mă bucură foarte mult. Îmi dă adică o satisfacţie imediată, iar prin faptul că reacţia e mai amplă, aflu şi motivele care au făcut ca respectiva carte să fie considerată un succes. În acelaşi timp însă, cînd o carte pe care o consider foarte bună are şi vînzări pe măsură, satisfacţia e de alt tip: am confirmarea că publicul începe să-şi formeze gustul, prin urmare, cresc şansele pentru literatura română bună, în general. Aşa că nu pot spune ce mă bucură mai mult. Cert e că-mi doresc, la fiecare carte apărută în „Ego.Proză“, ambele tipuri de confirmări.

4. Printre cele mai vîndute titluri ale colecţiei ar fi: *Băiuţeii* de Matei Florian şi Filip Florian, *Luminiţa, mon amour* de Cezar Paul-Bădescu, *Legături bolnăvicioase* de Cecilia Ştefănescu, *69* de Ionuţ Chiva, *RealK* de Dragoş Bucurenci... În ultima jumătate de an, un trend foarte bun de vînzări îl au, de exemplu, *Teodosie cel Mic* al lui Răzvan Rădulescu sau *Fata din casa vagon* al Anei Maria Sandu. Fără a fi la polul opus, dar reprezentînd cărţi în care eu cred foarte mult, dar care n-au avut vînzări pe măsură, aş numi, în primul rînd, excelentul roman al regretatului Sorin Stoica, *O limbă comună*. Aici explicaţiile îmi lipsesc cu desăvîrşire. O altă carte excelentă, care n-a fost citită atît cît ar fi trebuit, e – în opinia mea – *Blazare* a lui Petre Barbu. Ar mai fi poate şi altele, dar m-am oprit la două cărţi care mie, personal, mi-au plăcut foarte mult şi care au fost şi elogios recenzate.

a consemnat Marius CHIVU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 23 martie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Paul CERNAT

Tinereţea şi cronica literară

Vă mai amintiţi romanul *Bel-Ami* al lui Maupassant? E acolo un personaj, Madeleine Forestier, specializată în rolul de amantă şi sprijinitoare a tuturor tinerilor veniţi la Paris fără o leţcaie, dar avizi de ascensiune socială. Partea interesantă e aceea că tipa îi părăseşte sistematic îndată ce „se ajung", pentru a-şi căuta alţi şi alţi aspiranţi la gloria spre care îi conduce. Dacă m-ar întreba cineva cum văd cronica literară, i-aş răspunde, mai în glumă, mai în serios: ca pe un fel de Madeleine Forestier în compania lui Bel-Ami.

Pentru mulţi tineri absolvenţi de filologie, foiletonistica nu e decît un soi de exerciţiu juvenil şi pasager. Cînd viaţa îi ia în malaxor, ei trec, fără prea multe remuşcări, la lucruri mai rentabile, adeseori fără legătură cu literatura. Unii ajung în media, în gazetăria politică sau în alte zone mai bănoase şi mai de impact, de unde au senzaţia că pot schimba mai uşor în bine lumea şi, mai ales, că-şi pot schimba mai uşor în bine viaţa. Alţii – intraţi în universităţi – văd în cronicăreală doar un exerciţiu de vizibilitate suplimentară sau un succedaneu dispensabil al activităţii – pardon de expresie – catedratice. Alţii trec, cu vremea, la lucruri mai de substanţă sau mai puţin stresante, se plictisesc sau se lehămesesc pur şi simplu. De fapt, pentru numeroşi practicanţi de ocazie sau de cursă mai lungă, cronica literară pare a fi doar o anticameră, un poligon de antrenament în vederea unor ocupaţii mai „serioase", mai „mature". Exemplul lui Nicolae Manolescu – intrat în politichie după treizeci de ani şi mai bine de magistratură foiletonistică – a fost amintit adeseori în anii '90, deşi acolo era evident vorba despre altceva. Cazul lui Dan C. Mihăilescu, „dezertat" din domeniul istoriei literare spre foiletonismul popular de gazetă şi televiziune, este doar aparent opus: să nu uităm că istoria literară avea/are ratingul cel mai prost (cît despre rentabilitatea ei financiară... mai bine să nu vorbim!). În schimb, un foiletonist cu vechi state de serviciu ca Alex. Ştefănescu a încercat, nu demult, să facă rating tocmai cu o istorie literară. Şi a reuşit, dar cu ce preţ!

Sigur, vine o vreme cînd oboseşti, cînd simţi nevoia să îi laşi pe alţii, mai tineri şi mai proaspeţi, cînd simţi nevoia să treci pe un nivel instituţional superior al jocului. Nu poţi continua la nesfîrşit (sau pînă la sfîrşit) cursa cu obstacole, nu poţi rămîne la nesfîrşit robul actualităţii editoriale, riscînd mereu să îţi ridici în cap scriitorii, amicii, colegii de breaslă. Cu toate acestea, unii au făcut-o (Pompiliu Constantinescu, între alţii). Dar, în general, se spune că nu e de dorit să rămîi doar cronicar al actualităţii. Depinde ce vrei de la cronica de întîmpinare...

Mi se pare oarecum straniu faptul că, în diverse anchete, cronicari trecuţi de 45 de ani, precum Nicoleta Săcudeanu sau Tudorel Urian, apar/apăreau menţionaţi la categoria „critici tineri". Straniu, dar simptomatic. Ce poţi înţelege de-aici: că dacă la vîrste mature, uneori cît se poate de mature, continui să te ţii de asemenea ocupaţiuni, rişti să fii perceput ca tînără speranţă? Să rămîi, adică, într-un soi de minorat? S-ar putea. Pe de altă parte, tinereţea – fie ea biologică sau numai spirituală – este condiţia psihică ideală a cronicarului literar, aşa cum pentru sportivi e condiţia fizică. Mă gîndesc la tinereţea ca mobilitate mentală, disponibilitate, simţ al diversităţii, naturaleţe şi percutanţă. Dar şi la tinereţea ca independenţă, ca spirit liber şi idealist, nedispus la compromisuri. În definitiv, cronicarul literar e sau ar trebui să fie un meteorolog al lecturii. De aceea el nu poate fi decît „impresionist" – de dorit: unul avizat, nu aflat în treabă. De îndată ce îşi depăşeşte atribuţiile pozînd în spirit teoretizant, îşi pierde eficienţa. Să nu ne amăgim: deşi valorizarea este – sau ar trebui să fie – principala ei menire, cronica de întîmpinare nu poate impune valori, ci creează doar (în cel mai fericit caz) un climat de emulaţie în jurul cărţilor. Nici comentariu tehnic, scientist, nici recenzistică promoţională apteră, ea are, prin însăşi natura ei, un caracter hibrid, amfibiu.

Fascinaţia încă mare, suspect de mare a cronicii literare la noi ţine – ar zice unii – şi de neaşezarea postcomunistă a disciplinei critice. O fi bine, o fi rău? Nu ştiu. Oricum, în alte părţi (occidentale) critica este mult mai specializată: cea universitară e practicată în universităţi (care funcţionează bine, au edituri mari pe lîngă ele şi publicaţii acreditate), iar cea promoţională îşi face bine mersi treaba în paginile cotidienelor sau la TV. În România, lucrurile sînt însă mult mai amestecate. De ce? Printre altele, din necesităţi de audienţă, din nevoia unui debuşeu. Există, desigur, şi alte motive, interne, dar nu vreau să intru în detalii

Principala problemă e aceea că, în satul nostru literar, toată lumea se cunoaşte cu toată lumea. Şi că, trăind în acest cerc strîmt, cronicarii de întîmpinare tind, de multe ori, să îşi amaneteze independenţa de opinie, obiectivitatea şi, implicit, credibilitatea, punîndu-se în slujba unor politici/interese partizane. Riscul de a scrie aproape exclusiv pentru autori, prieteni, colegi, edituri e mare. Din fericire, noile medii virtuale au produs în ultima vreme un anticorp pe măsură: blogul, unde – la adăpostul unor identităţi adevărate sau anonime – poţi comenta, fără concesii, cărţi, autori şi toate cele. Pe lîngă independenţa şi feed-back-ul asigurate, el are meritul de a umaniza discuţiile „literare" din spaţiul public, de a le introduce în circuitul firesc al comunicării cotidiene. S-ar putea să fie vorba despre diletantism aici (în sensul originar al termenului), dar fără această prospeţime/onestitate/autenticitate asumat „diletantă", profesionismul cronicii literare tradiţionale riscă să se zbîrcească la faţă. În ultimul an, blogging-ul literar autohton a produs cîteva nume demne de toată atenţia, iar între ele, simpatic-misterioasa luciat, *alias* „terorism de cititoare" a devenit deja un reper. Cine a spus că Internetul va omorî critica de întîmpinare, acela n-a ştiut ce spune. Nu numai că n-a omorît-o, dar promite să-i facă o operaţie estetică reuşită.

Andrei ROŞCA

45.000 de vizite pe lună

Sînt puţini cei care ar putea contesta faptul că există cărţi ce pot schimba vieţi. Cineva spunea undeva că fiecare persoană este suma oamenilor ce au influenţat-o de-a lungul vieţii. Cred cu tărie că acelaşi lucru este valabil şi în ceea ce priveşte cărţile pe care le citeşti. E uşor de imaginat cît de important este pentru cei pasionaţi de lectură să aibă un ghid care să îi călăuzească printre teancurile de cărţi şi să îi ajute să ia decizii bune, cu privire la acelea cărora merită cu adevărat să le acorde o parte din timpul lor.

Un astfel de ghid se vrea a fi bookblog.ro, primul şi singurul blog colectiv din România care publică zilnic recenzii de carte, scrise de o echipă de 15 recenzenţi (există pe blog cca 450 de recenzii accesate de 800 de vizitatori unici pe zi). Echipa este formată din tineri avînd o medie de vîrstă de 25 de ani, pasionaţi de lectură, care scriu din Bucureşti, Iaşi, Timişoara, Ploieşti, Bîrlad şi... Qatar. Tineri care nu au pretenţii de critici literari şi cărora le este clar că opiniile lor – oricît de obiectivi ar încerca ei să fie – vor conţine o doză mai mică sau mai mare de subiectivism. Acesta este şi motivul principal pentru care am ales blogul ca suport pentru acest proiect. Pentru că blogul oferă cititorilor posibilitatea de a publica propriile comentarii la finalul fiecărei recenzii, contribuind astfel la formarea unei imagini cît mai apropiate de realitate, în legătură cu cartea recenzată, imagine care sperăm să ajute vizitatorii în luarea unei decizii.

Un alt motiv pentru alegerea blogului ca mijloc de publicare a recenziilor a fost comunitatea blogger-ilor din România, un grup special de persoane care facilitează propagarea informaţiei. Un bun exemplu în acest sens este chiar campania „O carte pentru fiecare copil" iniţiată de bookblog. Vestea că nişte tineri încearcă să îi ajute pe copii să viseze mai frumos, a circulat repede, fiind preluată în trei zile pe mai mult de 30 de bloguri şi, în numai două săptămîni de campanie (şi doar două zile de colectare propriu-zisă), bookblog a reuşit să strîngă două mii de cărţi ce au fost ulterior donate unor case de copii din Bucureşti. Mai mult decît atît, alte două bloguri au preluat deja iniţiativa în Iaşi şi Timişoara. Majoritatea deciziilor de pe bookblog sînt luate prin vot, de către membrii echipei sau în urma conferinţelor ţinute pe Internet. La fel se procedează şi în cazul în care o persoană doreşte să devină membru al bookblog. I se transmite un document cu nişte „standarde" pe care viitorul recenzent ar trebui să le respecte, urmînd ca acesta să scrie o primă recenzie şi, în funcţie de numărul de voturi primite, să fie acceptat sau nu.

Odată cu creşterea site-ului şi a numărului de cititori, procesul de selecţie al recenzenţilor a devenit ceva mai complex decît în primele luni. Dar creşterea calităţii textelor de pe bookblog nu se datorează doar îmbunătăţirii procesului de selecţie, ci şi evoluţiei naturale a recenzenţilor mai vechi, evoluţie care are la bază două motive: pe de-o parte, o sesizabilă dezvoltare a simţului critic, iar pe de altă parte, avantajul oferit de exerciţiul scrisului. De altfel, dezvoltarea continuă este unul dintre avantajele majore pe care le are bookblog, iar această evoluţie se poate vedea în tot ceea ce facem. Aproape că nu există săptămînă în care să nu se îmbunătăţească ceva, iar acest punct forte, împreună cu o echipă sudată, coagulată în jurul unei pasiuni comune, credem că vor ajuta bookblog să se impună şi să devină un punct de referinţă, un ghid în care tinerii să aibă încredere şi primul loc la care să se gîndească înainte de a-şi cumpăra o carte.

luciat

O cititoare

Ţin, de vreo zece luni, un blog despre cărţile pe care le citesc. Bine, nu numai despre asta: şi despre ce mi se mai întîmplă mie sau îmi mai trece prin cap. Nu e vorba de „critică literară", în nici un caz. Nici de recenzii sau cronici sau cum s-or mai numi ele. Pe bloguri e vorba pur şi simplu de „însemnări". Libertatea e totală, poţi să scrii cum vrei, despre ce vrei, cît de mult vrei. Nu există un sumar, o politică a redacţiei, un standard de calitate, o obligaţie de a fi la zi etc. Pe de altă parte, nu există nici „scop" sau „motivaţie". De ce ai scrie despre cărţi aşa, amatoristic? Păi, în primul rînd pentru că-mi place, în al doilea rînd pentru că pot (ah, ce-mi lipsesc emoticoanele de pe Internet!) şi în al treilea rînd pentru că mă ajută să mă lămuresc eu mai bine.

N-am nimic original de spus despre critica literară, doar că uneori criticii îmi lasă impresia că nu le place nici să citească şi nici să scrie, că nu pot să spună exact ce cred şi că, departe de a dori să se lămurească ei mai bine, se prefac că sînt deja lămuriţi. O recenzie publicată într-o revistă arată prea rar de ce a citit omul ăla cartea, care e pînă la capăt părerea lui, dacă a ales-o că aşa a vrut el, sau doar i-a revenit sarcina în şedinţa de redacţie (eventual că i-au cerut-o autorul, editura). Prea rar pot eu să bag mîna în foc că criticul X a ales cu mînuţa lui o carte (nu contează dacă din librărie sau din teancul primit la redacţie), a citit-o nefiind presat de nici o obligaţie (nici faţă de autor sau editură, nici faţă de propria-i carieră) şi a scris despre ea exact ceea ce crede, fără să omită să spună că n-a înţeles ceva din ea, cînd e cazul. Iar cînd e evident de ce a citit omul ăla cartea, de multe ori nu e deloc de bine. N-o să spun nimic despre articole în care e ridicată în slăvi o carte oarecare (din care un pasaj, evident rudimentar, e citat drept exemplu de „rafinament", cum am mai văzut). O să spun că mă irită cumplit şi nenumărate recenzii de tipul „radere". Chiar dacă criticul are dreptate. Pentru că intenţia e clară: creşterea prestigiului cronicarului, care a făcut un sacrificiu citind, de dragul carierei lui. De multe ori, ştiu dinainte care va fi verdictul. Ştie toată lumea, de altfel. Ştia şi criticul, se aştepta, nefericitul, să sufere preţ de 300 de pagini, ca să poată, la final, să se dea mare în două pagini dispreţuitoare. Mă rog, să zicem că uneori e un serviciu util adus publicului. Dar în general e un deserviciu enorm pe care criticul şi-l aduce sieşi. Nu se poate să citeşti cu creionul în mînă chestii care nu-ţi plac şi să nu rămîi după aia cu sechele. Nu se poate ca, după un timp, să nu simţi că ai distrus ceva în tine, poate tocmai plăcerea cu care te-ai apucat cîndva de meserie.

Cititorii simpli sînt cei care nu pun mîna nici morţi pe o carte despre care ştiu dinainte că n-o să le placă. Dar ca să ştie dinainte, trebuie totuşi să citească şi cronici, recenzii, chiar cărţi întregi de critică, uneori şi de teorie. Nu ştiu cîţi sînt, cert e că sînt. Dacă e să mă refer la mine, pot să vă informez că mi se rupe cam de majoritatea polemicilor şi disputelor din presa noastră culturală. Nu mă interesează decît ce cărţi ar merita să citesc şi pe care să le evit. Pînă la urmă, mai utile mi-au fost pentru asta comentariile vizitatorilor de pe blogul meu, cititori pasionaţi, şi unii mult mai avizaţi decît mine. Cărora le mulţumesc şi sper să mă mai viziteze şi să-mi mai spună părerile lor. Eventual uitînd de carierele de critici sau de scriitori de care au grijă în reviste.

Din mai pînă în septembrie 2006 - http://terorism-de-cititoare.weblog.ro/
71 însemnări (din care vreo 30 despre cărţi)
777 comentarii la însemnări
28.651 vizite
Din septembrie 2006 m-am mutat la adresa http://luciat.wordpress.com/
143 însemnări (din care vreo 60 despre cărţi)
2472 comentarii
peste 100.000 de vizite

„O carte de referinţă la un preţ ultraaccesibil“

– interviu cu Ioan T. MORAR –

Lumea – mai ales cea care citeşte – îl cunoaşte pe Ioan T. Morar nu doar ca scriitor şi senior editor la Cotidianul, *dar şi ca imagine a campaniei „Intră în cărţi“, o campanie care a reuşit, încă de la început, să facă serioasă concurenţă editurilor.*

Toate titlurile Colecţiei „Cotidianul“ sînt, întîi de toate, cărţi validate de critica literară, semnate de mari autori de literatură care nu scriu îndeobşte best-seller*-uri. Nu v-a fost teamă că publicul va fi sceptic? Şi după ce criterii aţi ales cărţile, ştiind că veţi concura cu de-alde Coelho, Dan Brown, Marc Lévy şi alţi manufacturieri de literatură de consum?*

În mod clar criteriul cel dintîi a fost calitatea. Cred că a fost observabilă, de la bun început, o ştachetă bine aşezată. Iar asta a asigurat un public pe măsură. E foarte limpede că, dacă difuzezi telenovele, pînă la urmă îţi alegi publicul de telenovele. Noi am vrut să ne adresăm publicului din clasa mijlocie a vieţii culturale şi se pare că am reuşit. Am detectat şi am activat un public latent, o mulţime de cititori în aşteptare amorţită. Nu ne vor ceilalţi, dar nici noi nu îi vrem pe ei.

Ce face ca această colecţie să se vîndă?

Factorul principal care a determina dimensiunea tirajului a fost preţul. O ştim, nu ne amăgim. O carte de referinţă la un preţ ultraaccesibil, asta ar fi definiţia produsului nostru. Iar garanţia selecţiei, felul în care *Cotidianul* a „împachetat“ fiecare autor şi titlu, dacă vreţi, felul în care i-a apropiat pe cititori de aceste cărţi, ei, bine, toate astea au făcut ca succesul sa fie inevitabil, ca să zic aşa. Iar, în timp, cititorii s-au convins că toate cărţile astea merită citite, dacă nu chiar acum – pentru că sînt foarte mulţi cei care şi-au făcut din cărţile colecţiei exerciţiul intelectual săptămînal – atunci în vacanţe, măcar.

Şi mai e un factor care a determinat succesul, anume numerotarea colecţiei. Sînt mulţi cititori care ne scriu că vor „să-şi completeze colecţia“. Asta înseamnă că, deja, în multe biblioteci din România, există rafturi speciale destinate cărţilor propuse de noi. Pentru că, trebuie să spunem şi asta: din septembrie 2006 au intrat pînă acum în bibliotecile românilor peste un milion de cărţi din Colecţia „Cotidianul“. Iar asta cred că e un record de luat în seamă pentru piaţa de carte din România.

Care sînt atuurile şi dezavantajele reeditării; veţi risca şi cu titluri noi?

Cred că eşti în avantaj dacă mergi pe teren cunoscut. Oricum, reeditările noastre au căutat să răspundă chiar lipsei unor autori din librărie şi chiar din atenţia publică. Sînt cîteva cazuri de autori care au trecut neobservaţi la prima lor apariţie. Iar la apariţia în colecţia noastră, aceştia şi-au obţinut cota meritată. Pot da două exemple care-mi sînt la îndemînă: Romain Gary şi Amos Oz. Am realizat în cazurile acestor doi autori (şi chiar şi în cazul altora) şi cîte o ediţie din emisiunea *Lumea citeşte* bazată pe *Ai toată viaţa înainte*, respectiv, *Cutia neagră*. Iar faptul că existau cîteva zeci de mii de exemplare prin casele oamenilor s-a reflectat şi în audienţa emisiunii.

Apoi, i-am redescoperit pentru publicul român pe Tanizaki, pe Ray Bradbury, pe Jostein Gaarder sau pe V.S. Naipaul. Şi cred că le-am dat în felul acesta multor cititori o şansă de a se împrieteni cu literatura adevărată, pentru că i-am plimbat prin locuri garantate: mai auziseră de autor, de carte sau, cum se zice, măcar văzuseră filmul. Dar am şi dat dimensiunea binemeritată unor autori din categoria „grea“, cum ar fi Updike, Yourcenar, Queneau sau Donald Barthelme – prezent în colecţie cu o traducere în premieră pentru *Regele*, cu care publicul are şansa de a se întîlni foarte rar, pentru că sînt puţine edituri care îşi permit să rişte cu autori necomerciali, iar, dacă o fac, tirajele sînt cel puţin de zece ori mai mici. De aceea nu există nici un risc în reeditare: cu astfel de tiraje piaţa nu va fi saturată prea curînd.

În ceea ce priveşte partea a doua a întrebării, deja am riscat nume noi. Alice Hoffman şi Jumpha Lahiri, A.S. Byatt, de pildă, sînt autoare care au apărut în România, pentru prima dată, în această colecţie. Cînd ai o colecţie de calitate, poţi strecura şi un autor necunoscut la noi, cu condiţia să fie şi el de calitate! Iar în aceste cazuri funcţionează pentru cititori garanţia noastră privind valoarea, dar şi seducţia pe care o exercită girul marilor premii internaţionale, de la Pulitzer la Booker Prize.

a consemnat Marius CHIVU

Radu VANCU

Sibiu – provincie culturală europeană

Căutînd pe www.sibiu2007.ro, bunul internaut descoperă cu stupoare că, în cele douăsprezece luni în care Sibiul este buricul cultural al lumii, nu e vreme decît de 9 proiecte destinate literaturii, adică 1 la patruzeci de zile. Dacă ne întrebăm cum o fi fost la alţii şi accesăm la repezeală site-ul oraşului Cork, capitală culturală europeană în 2005 (www.cork2005.ie), numărăm aproape 75 de proiecte dedicate literaturii. Vreo 6 pe lună, deci.

Răul nu e însă atît de mic, nu stă adică numai în cantitate, dar şi în calitate. Căci, iată cele 9 proiecte: „Creaţie şi Comunicare în Biblio-ateliere culturale“ (Biblioteca Judeţeană ASTRA), „Europa – un patrimoniu cultural comun prin Lectură – Cultură – Natură“ (tot Biblioteca ASTRA), „Experienţa Eu-lui în literatura europeană din Est şi din Vest“ (Academia Evanghelică Transilvania), „Prezentarea Marelui Ducat al Luxemburgului în revista *Transilvania*“ (Universitatea din Luxemburg şi revista *Transilvania),* „Reeditarea ediţiei în engleză a *Ghidului sectorului cultural românesc*“ (Asociaţia Ecumest), „Sibiu-Luxemburg-Bucureşti: Dialogul culturilor“ (Fundaţia Culturală „Secolul 21“), „Simpozionul Internaţional de Ceramică – Ediţia a XXXIX-a. Editarea volumului *Keramische Oberflächen und ihre Gestaltung*“ (Complexul Naţional Muzeal ASTRA), „Tîrg Internaţional de Carte Honterus“ (Editura & Tipografia Honterus) şi, în fine, „Tîrgul Naţional de Carte şi Revistă Religioasă“ (TNCRR), ediţia a VIII-a (Asociaţia Scriptus).

Ce e de observat în indigesta enumerare de mai sus? Mai întîi, nu se înţelege prea bine ce legătură are cu literatura a XXXIX-a ediţie a Simpozionului Internaţional de Ceramică. Să trecem – poate o fi vorba de inscripţiile de pe oale (în fond, un poet, tată de parlamentară, a scris o sumă de *Inscripţii).* Apoi, în lista proiectelor apar două tîrguri de carte: remarcabile, dar numai tangente literaturii propriu-zise. În ce priveşte cele două proiecte ale Bibliotecii ASTRA, doar primul are de-a face cu creaţia literară: „Biblio-atelierele culturale vor reprezenta laboratoare ad-hoc de creaţie şi comunicare deschise publicului larg. Biblioatelierele se vor aplica pe patru module: creaţie literară şi expresie teatrală, creaţie plastică şi artizanală, activităţi ludice (dans şi muzică), artă vizuală (fotografie, tehnici multimedia etc.)“ – se spune în textul de prezentare a evenimentului; al doilea, cu toată generozitatea pompoasă a titlului, urmăreşte doar „realizarea de tipărituri şi evenimente, în vederea promovării valorilor comune de patrimoniu *(ex-libris,* carte veche străină, cartografii, corespondenţă, manuscrise, cărţi poştale, fotografii, personalităţi, tradiţie şi inovaţie culturală etc.) existente în biblioteca publică sibiană, precum şi în colecţiile bibliotecilor publice, partenere, din ţară şi străinătate“. La fel, utila „reeditare a ediţiei“ *Ghidului seetorului cultural românesc* nu ţine cu nimic de literatură.

Pe lîngă primul proiect al Biliotecii ASTRA, mai rămîn, propriu-zis legate de cultura literară, cele două proiecte ale revistelor şi proiectul Academiei Evanghelice Transilvania (care, graţie quijotismului profesorului şi poetului Eugène van Itterbeek, va aduce în Sibiu nume de prim-plan ale literaturilor occidentale; vom mai auzi deci despre asta). Cu totul, 4 proiecte au înţeles deci să aloce literaturii luminoasele noastre foruri călăuzitoare. Asta face cam 5% din numărul proiectelor destinate culturii literare de oraşul Cork. Nu există scuza neimplicării celor interesaţi: acum doi ani, cînd au fost prezentate juriului Asociaţiei „Sibiu Capitală Culturală Europeană 2007“ 3 proiecte (un festival european de poezie cu 25 de invitaţi, o serie de conferinţe ale unor personalităţi europene şi un program de genul *writer in residence,* pentru care exista deja promisiunea de participare a unui cunoscut scriitor german), acestea au fost refuzate fără explicaţii. Singurul maraton de poezie care va avea loc pe durata anului 2007 va fi organizat de braşoveanul Andrei Bodiu în colaborare cu scriitorii sibieni, fără să facă parte dintre proiectele incluse în lista oficială.

Deocamdată, pentru funcţionarii culturali autohtoni, cartea pare să ocupe un nemeritat loc secundar. Costumele şi ceramica populară, festivalul brînzei şi al ţuicii, teatrul – însumate, ele sînt în prim-planul cultural. Arhaicul şi spectacularul, nu anodina (dar rezistenta) literă tipărită. Cultura capitalei europene din 2007 vine, din punct de vedere oficial, direct din vremurile dinaintea lui Gutenberg. La Sibiu, tiparul rămîne de redescoperit.

***Radu Vancu** este scriitor şi lector la Facultatea de Litere a Universităţii „Lucian Blaga“ din Sibiu.*

PUBLICITATE

Mircea CĂRTĂRESCU

Triumful tîrziu al Norei Iuga

Era foarte greu să ajungi la Nora. Luai un troleibuz care te plimba, clătinîndu-se, pe sinistrele străzi neluminate ale Bucureştiului din anii '80. După vreo oră de călătorit prin amurgul de iarnă îngheţat, timp în care treceai pe lîngă magazine cu vitrinele complet goale, pe lîngă chioşcuri de tablă ruginită, pe lîngă grupuri de cîini înfometaţi, erai scuipat deodată într-un loc fără speranţă, îndepărtat şi pustiu, dominat de o fabrică de ciment cenuşie. Erai la capătul lumii. În depărtare se zăreau, profilate pe cerul galben murdar, siluetele blocurilor muncitoreşti, cu balcoanele pline de rufe îngheţate, întinse pe sîrme la uscat. Urmai apoi un drum labirintic printre blocurile identice, depresive, numerotate absurd, ca într-o antiutopie. Teama şi dezolarea creşteau în tine cu forţa unei psihoze, tresăreai la fiecare pas, la fiecare mîrîit de animal pripăşit prin canale, şi, cînd în fine ajungeai, aveai sentimentul poetului florentin care, din bolgiile Infernului, zărea deodată stelele.

În apartament totul era diferit. Erau pereţi de cărţi, erau obiecte de artă, erau Nora şi George Almosnino, soţul ei, era o cafea fierbinte. Erau şi alţi prieteni pasionaţi de literatură. Venea adesea la întrunirile noastre şi vecina lor de cartier, neuitata Mariana Marin, care a trăit şi a murit ca o poetă adevărată. Într-o clipă uitam cu toţii de nenorocirea de afară, de dictatură, de frig şi foame, de eterna ameninţare a Securităţii, şi ne aşterneam la nesfîrşite discuţii culturale. Trăiam cu toţii în poezie, într-o atmosferă de libertate interioară pe care azi, cînd sîntem cu adevărat liberi, n-o mai găseşti nicăieri. Discutam cu pasiune ultimele cărţi citite, adesea transformam întîlnirile în adevărate cercuri literare, şi aş spune că, pentru cîteva ore, eram deplin fericiţi, deplin eliberaţi de teribilele vremuri în care ne fusese dat să trăim. Aşa am supravieţuit pe atunci, noi, autorii români: transformîndu-ne locuinţele în Arce ale lui Noe culturale, mergînd de la un prieten la altul cu poemele, cu ideile şi speranţele noastre.

Nora era pe atunci o prezenţă pe cît de discretă, pe atît de puternică. Noi, poeţii tineri, o citeam cu pasiune. Ştiam cît de mult suferise pentru ideile ei literare. Cu un deceniu în urmă fusese asociată mişcării onirice, care încercase să reînvie suprarealismul în literatura română. Cînd grupul oniric a fost desfiinţat ca subversiv, cărţile Norei au fost interzise şi poeta n-a mai putut publica, timp de aproape un deceniu. Aşa încît trebuise să redebuteze în jurul lui 1980, în acelaşi timp în care o nouă generaţie de poeţi, din care făceam şi eu parte, încerca să schimbe faţa acestei arte, s-o modernizeze şi s-o scoată complet de sub controlul puterii comuniste. Nora Iuga era „de-a noastră", în ciuda diferenţei de generaţie biologică, şi de fapt chiar aici stă secretul acestei minunate poete; în puterea ei, ca femeie şi ca scriitoare, de a rămîne mereu tînără, mereu pe aceeaşi lungime de undă cu valurile succesive ale poeziei româneşti. Chiar şi azi, cei mai tineri poeţi o consideră tot „de-a lor".

Îmi amintesc cu ce bucurie am citit cărţile „optzeciste" ale Norei, scrise cot la cot cu tinerii poeţi de atunci şi totuşi diferite în substanţă: *Opinii despre durere* şi *Inima ca un pumn de boxeur*. Găseam în această poezie un punct de sprijin în nevoia organică a fiecărei generaţii de a găsi – şi la nevoie de a inventa – precursori. Fiecare poem de aici era un mic palat al fricii, al unei nebunii lucide şi inspirate, în stare să ilumineze gesturile şi obiectele unei vieţi derizorii. Fiecare ţipa cu propria voce, opunîndu-se disperat lipsei de speranţă a lumii exterioare. Erau greu de imaginat poeme mai libere, mai sfidătoare, mai rafinate estetic în contextul imbecilităţii primitive a „directivelor" artei oficiale. Expresionismul lor, dezabuzarea şi, mai presus de orice, independenţa lor faţă de orice standarde şi orice mode le făceau extrem de atrăgătoare pentru noi, cei care abia începeam să respirăm aerul tare şi ameţitor al poeziei.

Era a doua viaţă poetică a Norei, după ce prima fusese brutal întreruptă după *Captivitatea cercului*, volumul ei interzis de cenzură în 1970. Fără-ndoială, în anii '80 Nora n-a fost o poetă foarte vizibilă pentru literatura *mainstream*. Ca mulţi alţi poeţi ai anilor '70, ca Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Angela Marinescu sau Florin Mugur, ea s-a aflat într-un con de umbră ce s-a dovedit mult mai fertil decît lumina succesului, care ofileşte tot ce atinge. A fost o poetă *underground*, despre care ştiau puţini, şi sînt cu atît mai mîndru că, în acea epocă sinistră, am ajuns să ne cunoaştem, ca oameni şi ca autori, şi să împărtăşim dragostea pură, dezinteresată pentru poezie.

Puţini şi-ar fi închipuit însă, în acea vreme, că Nora Iuga avea să trăiască foarte curînd o a treia viaţă în literatură, de departe cea mai strălucitoare, abia după ce, odată cu schimbarea de regim politic din România, literatura s-a liberalizat şi orice cenzură a dispărut. Pe cînd majoritatea scriitorilor români consacraţi înainte de 1989 (anul Revoluţiei române) s-au arătat total dezorientaţi de dispariţia „duşmanului comun" şi de noul context al capitalismului sălbatic specific Estului, încît mulţi n-au mai putut scrie aproape nimic, Nora Iuga a dovedit, dimpotrivă, resurse vitale şi artistice cu totul ieşite din comun. De cincisprezece ani, ea este unul dintre cele mai active personaje ale scenei literare româneşti, avînd

parcă darul ubicuităţii, ca şi vocaţia mecenatului afectiv faţă de cei tineri. Am auzit-o citind, în diverse ocazii, cu vocea ei de o profunzime aparte, inconfundabilă, din textele proprii, am întîlnit-o foarte adesea în spaţiul german, unde a fost beneficiara mai multor burse pentru traduceri, am zărit-o la tîrgurile de carte bucureştene. Ultima oară am întîlnit-o în trenul de Viena, însoţită de cîţiva dintre cei mai promiţători poeţi tineri români, pe care-i selectase ea însăşi pentru o serie de lecturi în marea capitală a Europei Centrale.

Traducătoarea Nora Iuga a devenit repede, în noul context, o instituţie, o punte de legătură între valorile spaţiului german şi ale celui românesc. Îi datorăm prezenţa în limba română a unor autori de azi de talia regretatului Oskar Pastior, Hertei Müller, a Aglajei Veteranyi, a lui Rolf Bossert şi Ernest Wichner, ca să nu mai vorbim de laureaţii Nobel Günter Grass şi Elfriede Jelinek sau clasicii Hoffmann şi Celan.

Vizibilitatea poetei în anii '90 şi pînă azi a crescut tot mai mult. Nora Iuga e un exemplu rar şi fericit de autor care scrie din ce în ce mai bine, care şi-a cîştigat greu, dar temeinic reputaţia literară. La începutul noului deceniu a publicat un mic roman, *Săpunul lui Leopold Bloom*, care mi-a atras atenţia prin ceea ce avea să rămînă caracteristica prozei autoarei: caracterul deschis, de o sinceritate frapantă, a textului, minuţia joyceană a descrierilor, stilul intuitiv, necăutat, departe de orice teatralitate a efectelor stilistice. Aveam să regăsesc prospeţimea de aici în scrieri mai recente, ca romanul erotic, intens şi delicat totodată, *Sexagenara şi tînărul*, construit pe tema din *Aimez-vous Brahms?*, şi în tulburătoarea *Lebăda cu două intrări*. Proza Norei Iuga este o precursoare a tendinţei erotice tot mai pronunţate din literatura română de azi. Ea reuşeşte o detabuizare radicală a sexului, evitînd însă, cu mult instinct artistic, capcana obscenităţii în care cad azi unii dintre tinerii autori.

Poezia Norei transpusă în limba germană de Ernest Wichner, este destul de dificil de definit, pentru că ea se află la confluenţa mai multor direcţii din poezia contemporană, fără să fie tributară pînă la capăt nici uneia. Formula ei e mai vizibilă în ultimele volume, *Capricii periculoase*, *Spitalul manechinelor* şi *Autobuzul cu cocoşaţi*, în care poezia se aşază într-o paradoxală clasicitate total anticlasicistă.

E uşor de observat, de la prima lectură, caracterul ei nesentimental şi ne-„feminin". Nici un fel de dulcegării, nici un fel de cîrje ajutătoare pentru cititor. Fiecare poem e o statuie enigmatică, aşezată într-o piaţă pustie. Dar o statuie a unei zeităţi crude, care cere ofrande fără compromis: „ce întîmplare seara / să beau din paharul tău / şi să-ţi ghicesc gîndurile // ce întîmplare dimineaţa / să-mi tai cu ochii închişi unghiile / cu degete cu tot". Voluptatea care străbate din toate textele e cea a trăirii cu intensitatea nebunească din *Proverbele infernului* de Blake, o intensitate masochistă care nu mai distinge între plăcere şi suferinţă vie: „ascult sonata lunii / şi îmi înfig în palmă un cui / să simt ce a simţit Isus / atunci dispare frumuseţea din ureche / şi se întoarce înzecită în carnea mea". E aici o punere în abis a poeziei Norei Iuga, care pendulează nesfîrşit între artistic şi visceral, îmbinîndu-le pînă la urmă în geometria pură a unei rostiri minimale.

O altă trăsătură e cea biografică şi confesivă, exacerbată în poezia de dragoste din *Spitalul manechinelor*. Aici poeta abandonează corelativele obiective, despre care vorbea Eliot, pentru o subiectivitate dureroasă, asumată pînă în ultima fibră. Neobişnuit pentru poezia ei, textele devin lungi, dramatizate, limbajul capătă cruditâţi şi sfîşieri, o exasperare crepusculară înlocuieşte ermetismul de altădată: „ah, poezie / terapie de şoc / cînd nu mai ajută nimic". Obiectele enigmatice sînt aici înlocuite de cuvinte care-ar vrea să capete trup şi să iubească: „aş fi vrut să fac o perversitate / să-mi deşert cuvintele în urechea unui bărbat / pînă la orgasm". Voluptatea activă, dominatoare, de a „ejacula" poezie, o situează pe Nora Iuga în seria poetelor „virile", antilirice, serie dominantă de două decenii încoace în poezia feminină românească.

Dar, dincolo de toate academismele acestor clasificări, Nora rămîne Nora, un personaj, o emblemă vie. Cîţi dintre noi avem, la vîrsta noastră de acum, energia şi optimismul ei? Cîţi dintre noi sîntem iubiţi şi citiţi de toate generaţiile? Cîţi am avut generozitatea de a ajuta promoţii întregi de tineri, de a trăi şi scrie cot la cot cu ei, cu optzeciştii, cu nouăzeciştii şi cu douămiiştii deopotrivă, căutînd şi găsind talentul oriunde s-ar afla, în stele sau în mocirlă? Şi mai ales: în această epocă în care civilizaţia cărţii pare subminată din toate părţile de cea a banului şi-a tehnologiei, cîţi dintre noi ducem mai departe mitul sublim-ridicol al poeziei, cu credinţa simplă şi devotată a Norei?

Am străbătut, în douăzeci şi cinci de ani dedicaţi scrisului, un drum lung din ghetoul muncitoresc bucureştean în care m-am născut pînă în minunea barocă a castelului Solitude, de lîngă Stuttgart, unde scriu aceste rînduri. Pe o parte din acest drum Nora mi-a fost prietenă dragă şi model artistic. Triumful ei tîrziu în poezie şi-n viaţă, după o lungă obscuritate fără compromisuri, este triumful dedicaţiei pentru o artă ce a agonizat întotdeauna, o artă pentru puţini şi din ce în ce mai puţini, dar care-a fost întreţinută vie, în toate epocile, de oameni ca Nora Iuga.

(postfaţa antologiei *Gefährliche Launen*, apărută la Editura Klett-Cotta, martie 2007)

PUBLICITATE

EDITURA NICULESCU

cărturești
carte, ceai, muzică, dichis

COLECŢIA cartea de recitire
de neocolit, de citit...şi de recitit

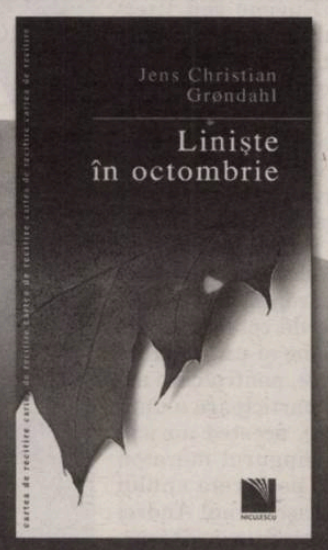

O poveste tulburătoare despre dragoste şi căsnicie, tinereţe şi deziluzii, artă şi viaţă.

LINIŞTE ÎN OCTOMBRIE
Jens Christian Grøndahl

www.niculescu.ro

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Cum privim un monstru?

● **Pierre Ancet, *Phénoménologie des corps monstrueux*, Paris, Presses Universitaires de France, 2006.**

Cred că pot pune graba cu care am cumpărat această carte, abia răsfoită, pe seama unei foarte vechi amintiri. Pe la sfîrşitul anilor '60, aproape de gara din Braşov, pe locul în care venea în fiecare an circul, am intrat într-un panoptic. Presupun că aşa se numea, pentru că altfel nu îmi explic de ce, împreună cu prietena mea, catalogam apoi orice ciudăţenie ori diformitate cu formula: „Parcă ar fi de la panoptic!“. Aveam vreo cinci ani, poate mai puţin, pentru că ochii abia îmi ajungeau la nivelul mesei pe care tronau borcane uriaşe cu minunăţii nemaivăzute: un şarpe cu două capete, un viţel cu nenumărate picioare, o mînă cu şase degete şi tot felul de embrioni în diverse stadii de evoluţie. Nimic nu se compară însă cu monştrii umani. Nu îmi puteam lua privirea de la acele corpuri fabuloase de nou-născuţi cu un singur ochi în frunte, fără cap, sau chiar mai cumplit, cu două capete, ca să nu mai vorbesc de trupurile siameze, topite parcă unul într-altul şi care mă lăsau fără grai. Ştiam că nu se putea, dar tare aş fi plecat acasă cu un borcan în braţe, ca să mă pot uita apoi în voie la el, să mă conving că există cu adevărat. Curiozitatea mea de copil devora totul fără dificultate, cu o aviditate excitată. Uimirea se transformă repede în încîntare. Retrăiesc cu uşurinţă plăcerea de atunci: intensă, puţin vinovată, dar cu atît mai copleşitoare. Parcă aş fi deschis o uşă interzisă. Poveştile păleau în faţa realităţii care părea de neegalat. Alte atracţii, mai puţin grozave, dar cărora li se făcea o reclamă zgomotoasă cu tobe şi strigăte entuziaste, erau exponatele vii: „Cel mai gras om din lume!“, „Cel mai pitic...“, „Cel mai cocoşat...“ Afară se învîrteau căluşei mecanici deveniţi însă brusc neinteresanţi, cu toată acadeaua primită la urcare. În aer, miros de mici şi bere. Pe jos, eternele coji de seminţe.

Am regăsit în cartea lui Pierre Ancet, conferenţiar la Universitatea din Bourgogne, descrierea acestei distracţii populare de mare succes în secolul al XIX-lea, şi care s-a prelungit sporadic pînă după jumătatea veacului trecut, în toată Europa, dar şi peste Ocean.

Nu mai e nevoie să spun de ce astăzi un asemenea *freak-show* este de neconceput. Odinioară aceste „curiozităţi“ erau însă găzduite de instituţii respectabile. Iată ce putem găsi în anul 1873, la Paris, într-un afiş de expoziţie al Muzeului de anatomie, antropologie şi istorie naturală: celebra Venus *hottentote,* o colecţie „magnifică“ de boli de piele, oameni-cîini, o gorilă, o femeie de rasa *circassienne,* pielea *tannée* ce aparţinuse frumoasei Aissa, sclava favorită din seraiul împăratului din Maroc, plus alte patologii „speciale“.

Dar cartea lui Pierre Ancet îşi propune mult mai mult decît o trecere în revistă a punerii în scenă a alterităţii radicale. Perspectiva din care abordează corpul monstruos este una filosofică, autorul este interesat de felul în care se constituie de-a lungul timpului privirea adresată monstrului. El explorează formele relaţiei vizuale cu această entitate ce cade mereu între categoriile cu care obişnuim să operăm, stîrnind deopotrivă repulsie şi fascinaţie, atracţie şi angoasă. În încercarea de a înţelege procesul confruntării cu imaginea monstruoasă, autorul recurge la instrumente de analiză ce provin din discipline diferite: istoria ştiinţelor, teratologie, psihanaliză, estetică, antropologie.

Care este sursa angoasei, de ce puşi faţă în faţă cu un monstru trăim o experienţă traumatică? Autorul face observaţia că monstrul cel mai cumplit este cel care ne seamănă, cel căruia, în pofida teribilelor diformităţi, îi recunoaştem implicit statutul uman. Este seamănul nostru. O ciudată oglindă care ne face conştienţi de zona de umbră care se află ascunsă, mai mult sau mai puţin adînc, în noi. Uneori aflăm ceea ce potenţial am fi putut fi sau, mai rău, am putea deveni. Prima dificultate este calificarea celuilalt drept monstru. Ce fel de privire pune această etichetă? Care sînt mecanismele de distanţare? Dar formele de integrare în peisajul nostru mental? Unde plasăm monstrul? Răspunsurile diferă de la o epocă la alta, însă nu sînt niciodată tranşante, nu pot scăpa de o ambiguitate ce face imposibilă o soluţie definitivă. Doar un exemplu: deturnarea unei fotografii de gen. Dl şi dna Meyers sînt fotografiaţi în anul 1885, într-un decor de salon burhez, în stilul convenţional al fotografiilor victoriene. Cei doi soţi pozează cît se poate de relaxat şi, desigur, distins. Soţul este aşezat pe scaun, un domn elegant, cu papion şi ceas cu lanţ. În picioare, cu o mînă pe umărul soţului, se află soţia, şi ea foarte elegantă, cu talia subţire pusă în valoare de o rochie amplă cu volane ce se armonizează subtil cu mobilierul sculptat. Ar mai fi însă un detaliu: tînăra doamnă, bine coafată, are şi o barbă neagră, impresionantă, care o depăşeşte cu mult pe cea a soţului, acoperindu-i complet decolteul. Fotografia, aflată în colecţia unei universităţi americane, se cheamă simplu: *„Bearded lady and husband“*. Derealizare? Stigmatizare în ramă? Şi altele... Oricum, după ce am închis cartea, am priceput mai bine de ce acum vreo cîţiva ani, fiul meu, referindu-se la o femeie neverosimil de corpolentă, monstruos de diformă, mi s-a adresat, ca niciodată, în engleză: *„Let's go and see the freak!“*. Într-adevăr, la un mic magazin din cartier, afacere de familie, era o casieră a cărei înfăţişare şi volum depăşeau orice imaginaţie. Formulînd într-o limbă străină, cred că se distanţa, decupa imaginea de contextul real şi o plasa mai aproape de registrul spectacolului, într-un fel de *Discovery live*. Mai mult decît atît, poate inconştient, evita violenţa unei judecăţi care l-ar fi obligat să spună o propoziţie de nerostit în zilele noastre: „Mami, hai să vedem monstrul!“.

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● Penultimul „Vis-à-vis“ al lui Dan Perjovschi *(22* din 13 martie): „LA COADĂ LA MERDENELE. Ce mai faci? Unde mai stai? Păi, mi-am făcut o casă în Pipera, dar am şi-un apartament aici aproape, dar tu? Şi eu am făcut o vilă, dar era prea strîmt şi prea cu beton, aşa că m-am mutat afară din Bucureşti la curte. Dar şi eu am mai multe apartamente în oraş... O merdenea costă un leu cincizeci“. Supăr sau nu, „Vis-à-vis“-urile lui Perjovschi sînt, pentru mine, cele mai concis-binefăcătoare editoriale din presa intelectuală românească. (Radu Cosaşu)

● Cele mai bune recomandări de filme din programele TV (şi nu numai) pe *Movieater*-ul lui Iulian Manuel Ghervas de pe HotNews; bonus-uri pentru cinefili: scurte filmuleţe „la temă“ (de ex., la *A Foreign Affair* – care a fost recent pe TVR Cultural –, „Where Have All the Flowers Gone“ cîntat de Marlene Dietrich în 1972!) şi cele mai bune 25 de postere de filme – la http://ghervas.hotnews.ro/ 2007/03/19/topul-celor-mai-bune-25-de-postere (Alex. Leo Şerban)

● Revista italiană *Musica Jazz*, inclusiv pentru cei care nu ştiu italiană, căci la preţul de 9,50 lei primeşti şi un CD. În numărul pe care l-am găsit eu la Unirii, m-am ales cu un splendid Ahmad Jamal cu înregistrări din 1955-2004 alături de Eddie Calhoun şi Israel Crosby. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Toţi e hoţi

● ***Ticăloşii* (România, 2007), de Şerban Marinescu.**

Noul film al lui Şerban Marinescu, *Ticăloşii,* e un film despre clasa politică românească. Filmul lui precedent, *Magnatul,* era tot un film despre clasa politică românească. Deci s-ar putea crede că Marinescu are multe de spus despre clasa politică românească. Eroare! Tot ce are el de spus despre clasa politică românească este: „'re-aţi ai dreacu' de hoţi!“. (În *Magnatul,* pînă şi ideea asta se pierdea în bălmăjeală.) Printre ticăloşii din *Ticăloşii* se numără un alt magnat, un prim-ministru, un consilier prezidenţial, un consilier de-al premierului, încă un magnat (candidat la preşedinţie) şi încă un candidat la preşedinţie. Toţi aceştia îşi petrec tot timpul spunîndu-şi unii altora chestii ca: „Eşti lacom?“„Nu. Sînt capitalist.“; sau: „În politică, toată lumea are la mînă pe toată lumea.“; sau: „Nu mai îmi place democraţia.“, sau (cel mai adesea): „Hai să mîncăm!“. Adevărul e că *mănîncă,* nu se încurcă; şi bineînţeles că Marinescu ne prezintă în plan-detaliu fiecare bunătate care li pune pe masă, invitîndu-ne să le urăm: „Huo! Sta-v-ar în gît!“ la fiecare îmbucătură. Şi autorii români ar trebui să înveţe odată şi odată (măcar atunci cînd pretind că scriu *thriller*-uri politice realiste) să-şi boteze personajele cu nume *de oameni,* nu cu nume „pitoreşti“ şi „sugestive“: Dincă Prejbeanu, Eftimie Belciug, Didi Sfiosu... Auzi, Didi *Sfiosu!* Bună ziua, sînt Didi Sfiosu, consilier la preşedinţie. Du-te şi te împuşcă!

Ca să fiu corect cu Marinescu trebuie să spun că nu el a născocit numele astea, ci doar le-a preluat (abandonînd unele şi mai idioate) din romanul inspirator. Romanul se numeşte *Ciocoii noi cu bodyguard* şi e scris de Dinu Săraru în genul ăla de proză mănoasă, irepresibilă, în care metaforele se tot împreunează împotriva naturii şi proliferează ca metastazele. Oricît am încercat, n-am reuşit să trec de această frază din paginile 22-23: „Părul negru, tuns scurt, cu breton, cobora băieţeşte pînă la jumătatea obrazului, abia lăsînd libere vîrfurile urechilor, petale albe, de care fuseseră prinşi cu cîte o floare de diamant strălucind continuu ca picătura de rouă cerceii, două pagode de aur plutind cu acoperişurile lor arborescente şi suprapuse ca şi cînd ar fi fost ţesute cu fir de păianjen, deasupra umerilor acoperiţi de...“ Şi cam atît am putut eu să înghit: pe lîngă faptul că e făcută din rouă, petale, pagode, pînze de păianjen şi multe alte chestii – pentru că fraza abia a început să se înfierbînte – pe gagică o mai cheamă şi Erotida. Ah, şi e mare balerină. (Bună, eu sînt Erotida, ce pot face pentru tine? Bună, Erotida, ţi-aş răspunde, dar mă sfiesc de cititorii acestei reviste.) Astea fiind zise, Săraru are, totuşi, forma lui joasă de vitalitate epică – o răutate limbută, clevetitoare: personajele lui ba poartă tocuri ascunse, „de două şchioape“, pentru că fără ele ar trebui „să se ridice pe vîrfuri ca să dea mîna cu cineva fără să se umilească“, ba vorbesc cu inflexiuni care trimit „la o slăbiciune ascunsă şi mai ruşinoasă“ etc. Personajele din film nu au nici măcar genul ăsta de viaţă: Marinescu e *realmente* netalentat la personaje – adică la oameni; judecînd după cum îi pune în pagină ca scenarist şi după cum îi filmează, pare să-i prefere împăiaţi. Şi, ca mulţi alţi cineaşti români dinaintea şi din vremea lui, care s-au luptat cu acelaşi handicap (foarte răspîndit în cinematografia română, deşi oarecum bizar într-o artă dependentă în atîtea feluri de factorul uman), el crede că a rezolvat problema distribuind „monştri sacri“ în absolut toate rolurile: tradiţia noastră cinematografică îi numeşte „monştri sacri“ pe acei actori (în cazul nostru, Ştefan Iordache, Dorel Vişan, Mircea Albulescu, Mircea Diaconu şi alţii) chemaţi îndeobşte să umple cu prezenţele şi cu ego-urile lor acele spaţii goale în care scenaristul ar fi trebuit să plaseze nişte oameni interesanţi. Deci ce ne oferă filmul, în afara privilegiului de a-i vedea pe toţi aceştia mîncînd? Un *thriller* politic bun se bazează pe logică, pe imaginaţie şi pe o documentare serioasă pentru a reconstitui plauzibil culisele sistemului pe care-l ştim; ne impresionează prin cantitatea de detalii, prin complexitatea şi funcţionalitatea structurilor pe care ni le prezintă – ne dă senzaţia că pentru prima oară vedem totul. Aici nu vedem nimic – doar nişte „monştri sacri“ puşi să emane corupţie într-un vacuum. Pe lîngă asta, mai recunoaştem reflexiile cîtorva subiecte de senzaţie măcinate intens de ziare şi de televiziuni (un om de afaceri finanţează atît puterea, cît şi opoziţia; un politician suferă un accident de vînătoare) – şi cam atît. Filmul ăsta nu face decît să mai adauge puţin zgomot la cacofonia zilnică de ediţii speciale şi dezvăluiri senzaţionale şi să susţină, cu amestecul său toxic de cinism şi habarnism (dar, slavă Domnului, cu o putere neglijabilă), convingerea generală că toată lumea implicată în politică e coruptă din cap pînă în picioare. Se încheie cu o declaraţie cabotină de disperare: un Didi Sfiosu dezgustat îngroapă, simbolic, Revoluţia română. Marinescu n-ar trebui să facă atîta pe nebunul: fără corupţia din cinematografie, acest film stupid şi iresponsabil n-ar fi fost finanţat.

trecerea prin reviste

Dacă noi nu-i vrem, ei ne vor

Mircea Cărtărescu nota în jurnalul său că, atunci cînd eşti plecat în străinătate, chiar şi temporar, cei din ţară te consideră mort. Încetezi să mai exişti. Viaţa culturală românească este concentrată aproape exclusiv asupra propriului buric – pe lîngă care trece Dîmboviţa cea frumos curgătoare – şi nici unul din actorii ei vocali nu se gîndeşte că ar mai exista şi altceva în afară de propria persoană şi supa în care se bălăceşte.

Dacă un scriitor „moare" cînd pleacă din ţară cu o bursă (cum era Cărtărescu, cînd scria respectiva frază în jurnalul său), ce să mai vorbim de cazul în care oamenii se stabilesc definitiv în străinătate? Dispar pur şi simplu, fără nici o posibilitate de reîntoarcere în ierarhiile culturale ale momentului – vezi, de exemplu, cazul lui Norman Manea care, deşi ia un foarte important premiu internaţional, Médicis, nu e băgat în seamă de nici un juriu autohton. Ai zice chiar că actorii de pe scena culturală de la noi se bucură cînd mai pleacă vreunul, pentru că se împuţinează „concurenţa". Dacă ar rămîne singuri pe ogorul literaturii naţionale, ar fi cei mai fericiţi.

Ei bine, cei care se stabilesc în străinătate nu dispar, iar a-i pune în paranteză nu poate decît să facă rău culturii noastre care, după ce că e mică, mai şi pierde din puţinii scriitori sau artişti pe care-i are. Şi nu numai că nu dispar, dar sînt şi activi – aşa cum se întîmplă, de exemplu, cu cei grupaţi în jurul Societăţii Culturale Româno-Germane „Apoziţia". Societatea a fost înfiinţată la München în 1969 de către poetul şi editorul Ion Dumitru, iar din 2001 întîlnirile lunare sînt moderate de către Gelu Ionescu, care a preluat şi conducerea literar-artistică a asociaţiei. Societatea Culturală Româno-Germană „Apoziţia" editează, printre altele, şi o revistă anuală, care a reapărut într-o serie nouă la sfîrşitul anului trecut, după o pauză de 12 ani. Primul număr al revistei *Apoziţia* a apărut acum 34 de ani, în 1973.

Actualul număr demonstrează încă o dată cît de multe valori s-au aflat şi se află în rîndul celor care au emigrat din România. Semnează în el nume importante, ca George Banu, Gelu Ionescu, Bujor Nedelcovici, Pavel Chihaia, Mirel Brateş, S. Damian, Dieter Schlesak ş.a. În plus, există şi un grupaj de versuri *in memoriam* Rolf Bossert, una dintre cele mai importante figuri ale „Grupului de acţiune Banat", din care au mai făcut parte şi Herta Müller sau Richard Wagner. Grupajul de poeme este urmat de postfaţa la volumul *Stau pe treptele vîntului,* semnată de Gerhardt Csejka (excelentul traducător din română în germană), în care se evocă figura lui Rolf Bossert, valoarea operei lui şi destinul ingrat de care au avut parte şi el, şi scrierile lui. Din păcate, poezia lui Bossert este şi astăzi necunoscută, chiar şi în Germania, pentru că – explică Csejka – publicului german i-a lipsit contextul, ceea ce ar fi facilitat orientarea şi înţelegerea ei. Cît despre omul Rolf Bossert, acesta s-a sinucis la începutul anului 1986, la două luni după ce reuşise să emigreze în Germania. Iată un exemplu de nedreptate în receptarea culturală: din cauza unor date care nu ţin de valoarea operei lui, Rolf Bossert este un „extraterestru" (după expresia lui Csejka), şi pentru cultura germană, şi pentru cea română.

Revista *Apoziţia,* care este o publicaţie bilingvă, repară astfel de nedreptăţi şi, din perspectiva culturii române, restituie ceea ce trebuie restituit. Lucrurile sînt făcute doar pe baza entuziasmului celor implicaţi (asociaţia şi revista sînt non-profit), aşa că demersul merită cu atît mai mult aplauzele şi consideraţia noastră. **(C. P.-B.)**

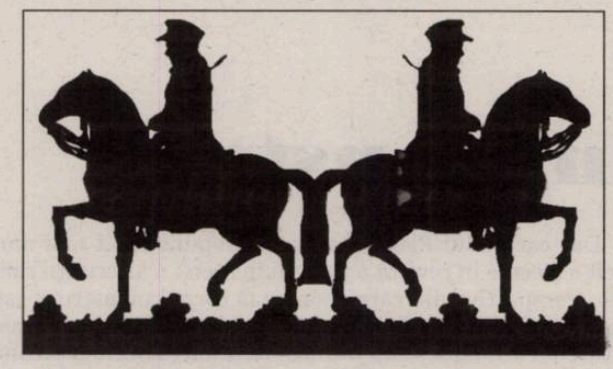

Radu COSAŞU

din vieata unui extremist de centru...

Note informative despre telefoanele unor intelectuali

După lectura unei cărţi apărute recent la Humanitas, un celebru psihoterapeut i-a telefonat unui fost pacient pentru a-i comunica „o veste entuziasmantă": sub Teroare, la 1793, marchizul de Sade a fost din nou închis, fiind considerat un moderat periculos.

De la Paris, o prozatoare cum nu sînt două în România, cîndva bucureşteancă, şi-a chemat un confrate din Banu Manta şi l-a întrebat dacă e dispus să asculte rondoul *à la polaka* din triplul concert pentru vioară, violoncel şi pian... Cu Oistrah, Rostropovici şi Richter. Firește. În final, ea i-a promis că „data viitoare" îi va transmite allegro-ul din „Sonata furtunii", tot cu Sviatoslav...

Unui prozator de pe lîngă Gara de Nord i s-a făcut dor de un prozator din Belgrad (strada!) şi l-a căutat telefonic, dar – conform spuselor soţiei – amicul nu era acasă, plecase să se plimbe şi „dacă reveniţi, e bine după emisiunea lui Patapievici".

Un meloman din Londra (capitala, nu strada!), de mult plecat din Aradul său, a rugat-o pe o prietenă din Drumul Taberei „să-i găsească Radu Petrescu" despre care a auzit că „e plin de muzică".

Un romancier în vîrstă de 38 de ani a ţinut morţiş să-i spună unui nuvelist de 76 că „i-a plăcut *enorm*" (subliniere orală) filmul rusesc *Cinci seri* pe care-l văzuse cu o seară înainte, pentru prima oară, căci la vremea cînd rula prin Bucureşti, el nici nu se născuse, şi iar sublinie: „mi-a plăcut enorm".

Descoperind încîntat o carte de V.S. Naipaul, un inginer (poate şi de suflete omeneşti...) a găsit cu cale să-i mulţumească unui domn prieten fiindcă acesta, cu mulţi, mulţi ani înainte, îi recomandase apăsat romanele indo-englezului. Domnul prieten, om sobru de felul său, fu cuprins de un elan epic şi deodată îi relată inginerului „o poveste care sînt sigur că o să-ţi placă": cînd Ribbentrop urma să sosească la Moscova ca să trateze, în '38, pactul germano-sovietic, Stalin şi-a convocat oamenii şi le-a cerut să organizeze o seară la „Balşoi" pentru oaspete... să se monteze urgent un Wagner, *Walkiria*... cine s-o regizeze? Inginerul şopti: „Eisenstein?" şi domnul prieten îl confirmă euforic: „Exact! Ei, ce zici de asta? O ştiai...?".

După ce au discutat pe larg despre soarta marchizului de Sade, psihoterapeutul şi fostul său pacient au trecut la bolile lor şi medicul a formulat clar: „îmbătrînim pe bucăţi..."

Un matematician român i-a comunicat unui prieten (critic literar) că un coleg de-al său, un matematician rus, îl socoteşte pe Andrei Platonov cel mai bun scriitor dintre toţi cei care au creat în Uniunea Sovietică. Criticul a dat un chiot de bucurie şi timp de 15 minute i-a explicat interlocutorului său că numai Stalin a înţeles geniul lui Platonov, notînd pe colţul romanului *Cevengur,* trimis lui de cenzură, un singur cuvînt: „gunoi!", fără să-l aresteze, lăsîndu-l să moară – zice o legendă – ca om de serviciu la Institutul de literatură „Maxim Gorki".

Un arhitect s-a întrerupt brusc dintr-o discuţie aprigă cu patronul unei firme de construcţii pentru a-i mulţumi fiului său, un copilaş de 5 ani care, aflat lîngă el, răspunsese foarte politicos celui care suna insistent pe mobil: „Reveniţi, tata e nervos!". Patronul a trîntit violent telefonul, răcnind nu se ştie cui: „ironii să faci cu tac-tu!".

Un pianist bătrîn a sunat la direcţia muzicală a Radiodifuziunii pentru „a le expune punctul său de vedere": unul dintre momentele de vîrf ale istoriei muzicii a fost seara cînd Beethoven, după ce a auzit *Bărbierul din Sevilla,* a alergat, cu ochii în lacrimi de fericire, să-l felicite pe Rossini.

Timp de cîteva săptămîni, după ce s-a despărţit de logodnica sa (cercetătoare a Evului Mediu tîrziu), un pneumolog i-a recitat acest vers: „La mine în sînge, istoria contemporană plînge", avînd grijă să precizeze şi autorul: Mihai Beniuc. Ea nu l-a repezit niciodată, pînă cînd el a renunţat.

Mai există doi intelectuali bucureşteni care se sună imediat ce apar la televizor Marilyn Monroe şi Serge Gainsbourg. Alţi doi îşi telefonează la orice meci de rugbi din Turneul celor 6 naţiuni.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Mihaela Mihai. Bîrfe cu cîntec

În timpul interviurilor cu tantiile mele din Blocul N3, de pe Şulea 31, din senin, din iarbă verde mi-a apărut în cale cîntăreaţa Mihaela Mihai. Lucrasem la ziar pînă seara şi Mihaela Mihai îi spunea unui coleg de-al meu ofurile ei de şefă de sindicat al artiştilor. Ce o mai tocau tantiile mele în bucătăria roşie a mamei! Trădătoare de ţară, drogată, făcătoare de sex cu cîinele, iubită de o mulţime! Se lega cu reconstituirea vremurilor!

Aţi plecat din ţară, cum?

Dintr-un contract pe care l-am avut în Germania, după ce am terminat contractul acolo, am luat avionul şi m-am dus la Paris. De ce? Prima dată cînd am fost la Paris, îmi propuseseră un contract de 3 ani. M-am întors cu el în ţară la semnături în România şi mi l-au plimbat prin sertare vreo 8 luni de zile, pînă am pierdut contractul. Şi atunci, de data asta cînd am fost în Germania, la Stuttgart, am zis: „Merg din nou să reiau legătura cu acei oameni", pentru că, vă daţi seama, la casele de discuri sînt sute de cîntăreţi tineri, noi, care vor să se lanseze. N-aşteptau ei după mine, în ipoteza că m-aş întoarce din România. Şi am reluat legătura cu ei şi am spus: de data asta, avînd în vedere ce am păţit prima dată, aştept răspunsul aici, în Paris. Şi m-am dus cu contractul la Ambasada română şi am cerut să vorbesc cu ataşatul cultural. Şi i-am înmînat un exemplar original, pe care l-am cerut special de la casa de discuri, cu care am semnat un alt contract pe 6 luni. A doua oară, cu Phonogram care era o filială a Philipsului. Şi am şi acuma contractul acela. Şi l-am dus şi am spus: „Domnule, dacă Zamfir poate, Aura Urziceanu poate, alţii fac de ani de zile contracte, discuri, concerte... de ce n-aş putea şi eu?". Şi am aşteptat un an de zile, timp în care, la fiecare 3 luni, primeam un telefon de la consulul român din Paris, mă invita să bem o cafea şi să-mi prelungească viza de ieşire din ţară. Deci, nimeni nu poate să spună că eu am fugit din ţară. M-au ţinut într-un şah permanent şi mi-au distrus nişte şanse uriaşe pentru carieră, pentru că un asemenea contract nici un cîntăreţ român de muzică uşoară n-a avut. Nici înainte, nici după!

Şi ce s-a întîmplat după aceea?

Şi după un an de zile, consulul general de la Ambasada României din Paris mi-a dat un telefon şi mi-a spus: „Veniţi, doamnă, din nou, să bem o cafea". Şi m-am dus şi, cînd am intrat, mi-a spus: „Doamnă, mi-e mie ruşine. Am văzut de cîtă bună-credinţă aţi dat dovadă, am văzut, eu însumi v-am prelungit viza de ieşire din ţară. Aţi respectat toate formalităţile şi am primit răspunsul negativ". După un an de zile!

Şi ce aţi făcut?

Asta e... După aceea, am întîlnit pe tatăl fetei mele, un francez, care a spus: „Păi, ce să te mai încurci cu marile case de discuri, nu ştiu ce? Facem noi o casă de discuri şi sîntem asociaţi noi amîndoi". El lucra în comunicare... Şi m-a angajat, în primul rînd, la el acolo. La început, aşa a fost, ca să-mi fac permisul...

De ce oftaţi?

Între timp, ne-a luat valul cu marea poveste de dragoste, în care el pretindea, şi avea dreptate într-un fel, că o femeie nu e femeie dacă n-are un copil, am făcut un copil. Şi, după aia, s-a schimbat complet viaţa mea. Un copil mic... Eu sînt un om – cum spune francezul – *entier,* întreg aşa, dintr-o bucată. Dacă mi-am asumat răspunderea de a face un copil, atunci mi s-a părut că este o datorie vitală mai importantă decît altceva. Probabil că am exagerat, în mod sigur am exagerat.

(din volumul în curs de apariţie)
Istodor-
http://www.facemcatavencu.ro/blog.php?id=20

libertatea de impresie

Slipul şi uniforma

Era pe la începutul lui iulie şi marea avea o tentă roşie de la nişte alge care apar în prima jumătate a verii. Stăteam în cort la 2 Mai, pentru prima oară, şi făcusem plajă la Vama Veche, de unde ne întorceam arşi de soare şi desculţi, pe şoseaua fierbinte şi pustie. Erau vreo trei kilometri. La un moment dat, ne-a venit ideea să culegem nişte spice de grîu de pe marginea drumului, ca să le punem în vas la Bucureşti. Nici n-am apucat să facem doi paşi în lan, cînd un Aro verde, militar, a frînat brusc pe şosea în spatele nostru. Din el a coborît vijelios un ofiţer care a început să strige la noi. Ne-am întors pe şosea nedumeriţi. „Actele voastre!“ Eram doar în tricouri şi costum de baie. I-am explicat că actele sînt în cort, la 2 Mai. „Cine dracu' vă bagă în cap prostiile astea, de vreţi toţi să ajungeţi la bulgari?“ Omul credea că punem la cale vreun plan de fugă, în micul lan de grîu, care oricum era la o distanţă de cîţiva kilometri buni de graniţă. I-am spus că nici măcar nu ştiam că există oameni care fug în Bulgaria şi că nu înţeleg nici de ce s-ar duce acolo, ceea ce l-a făcut să-şi iasă din fire. Ne-a spus că, dacă vrea, poate să ne şi împuşte pentru că am încercat să trecem graniţa. Ne-am trezit năuci pe banchetele din spate, iar el i-a spus şoferului să meargă la camping. I-am cerut să se prezinte (aşa cum ştiam că era reglementar, chiar şi-n comunism). După un moment de tăcere, ca să nu pară că ne răspunde imediat, a zis: „locotenent major Hornea“. I-am şoptit atunci prietenei mele că-i nasol. Ştiam numele dintr-o poveste auzită de la romancierul Bujor Nedelcovici. Acest Hornea era un descreierat şi, într-o situaţie oarecum similară, cu vreun an înainte, îl bătuse pe scriitor la Vama Veche. Cred că ulterior, acesta l-a transformat chiar în personaj de roman. Mi-am adus aminte cum îl înmuiase Bujor Nedelcovici, pomenindu-i numele unor generali din zonă, cu care făcuse el odată nişte filmări. Mi-au venit brusc în minte şi n-am ezitat să le folosesc: „Mai este generalul Marin la dvs.?“. „N-am auzit“ – a scrîşnit Hornea printre dinţi. „Dar Neagu nu mai e comandant?“ Parcă atunci s-a clintit ceva pe faţa lui, dar n-a răspuns nimic. Am ajuns la cort, unde Hornea a constatat că aveam saltea pneumatică. „Aha“ – a zis. Apoi a purces la percheziţie în patru labe prin cort: a răsturnat poşeta prietenei mele, a deschis rujul ca să constate că e chiar ruj şi aşa mai departe. Eu îi spuneam că e inadmisibil, el susţinea că e zonă de frontieră şi are dreptul... Mai mulţi vecini de cort se adunaseră curioşi. Erau şi nişte polonezi. Deja stînjenit, ofiţerul a băgat buletinele noastre în buzunarul tunicii, cerîndu-ne să-l urmăm la unitate. Eu însă m-am aşezat pe saltea (cea cu care pretindea el că vrem să fugim pe mare, în Bulgaria), am scos dintr-o pungă de hîrtie o piersică şi am început să muşc din ea liniştit. Stupefiat, omul a pornit a se bîlbîi pentru că, de bună seamă, nu ştia cum să mă înjure de faţă cu atîta lume. I-am explicat că poate să ne ia buletinele, dar că noi nu mergem nicăieri. Vitejia mea era doar o formă de apărare. Ştiam că la unitate sau pe drum ni se poate întîmpla orice, inclusiv ceea ce părea incredibil (dar el

însuşi o spusese), să fim împuşcaţi, pe motiv că am vrut să trecem graniţa. Aşa că, nişte zarvă nu putea decît să-i mai încurce socotelile. I-a ordonat şoferului să aducă de la unitate patru soldaţi înarmaţi. (Mă şi închipuiam arestat, aşa, în slip cum eram, de patru soldaţi cu puşti, sub ochii a zeci de turişti.) Hornea a rămas în faţa cortului, pironit în soare, cu bocancii înfipţi în nisip, încercînd să discute cu noi şi cu cei din jur (unii ne sfătuiau să-l ascultăm). Transpiraţia i se scurgea pe sub chipiu (uneori folosea batista, ca George Constantin în *Reconstituirea)*, iar eu, pe saltea, mîncam o piersică după alta. Omul nu mai ştia cum să procedeze şi era tot mai penibil, pe măsură ce devenea tot mai clar că şoferul lui nu se mai întoarce. Atunci mi-a venit o idee. Am apelat la un vecin de cort mai în vîrstă, despre care auzisem că era director la un institut de chimie şi a cărui tînără nevastă pregătea zilnic mîncarea în pielea goală, în veranda deschisă a cortului lor mare. L-am rugat, în şoaptă, să ne ducă la unitate cu Lada lui, pe toţi, inclusiv pe Hornea, să ne predea acolo în bună regulă şi să vedem ce mai voiau grănicerii de la noi. După ceva ezitări, omul s-a învoit. Ne-a dus cei patru kilometri pînă la poarta unităţii. Hornea a intrat înăuntru cu buletinele noastre şi i-a spus, pur şi simplu, soldatului din foişor să ne împuşte dacă vrem să fugim. Ne-a ţinut acolo, în plin soare, vreo două ore. Era rîndul nostru să fim umiliţi. Soldatul de pază ne-a spus că doar n-o să ne împuşte, şi ne-a dat de înţeles că Hornea e un smintit. Ne-a rugat însă să nu încercăm să plecăm şi să-i creăm probleme. În final, pe poartă a ieşit un curier care ne-a dat buletinele şi sfatul să nu ne mai apropiem de graniţă (ca şi cum ne-am fi apropiat vreodată). Pe atunci, aşa ţi se putea strica o vacanţă.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

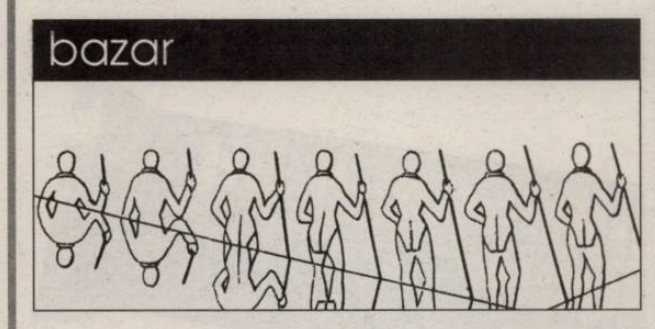

Amenajări interioare

Casele, azi, sînt departe de ceea ce noi, copiii mai bătrîni ai blocurilor socialiste, înţelegeam, cu vreo două decenii în urmă, despre ele. Un apartament de bloc de atunci era suficient să aibă trei camere, dacă se poate, decomandate, într-o zonă „bună“ (şi aici lucrurile sînt relative, pentru că anterior-menţionatul calificativ se putea referi ori la zonele apropiate de un mijloc de transport sau altul, ori la cele verzi, şi nu neapărat la cele centrale...). Modificările, de tipul spargerea vreunui perete, erau raritäţi şi considerate ceva de lux, pe care puţini şi le puteau permite. Nu neapărat financiar, dar şi ca exerciţiu de imaginaţie şi de ieşire din monotonia standardului unic. Abia la cîţiva ani după '89, oamenii au luat în calcul posibilitatea tranformărilor şi ideea de diferenţiere ca atare. Desigur, nu într-un mod radical, ci, la început cu timiditate: cele mai multe deosebiri se manifestau în culorile şi calitatea gresiei, faianţei, parchetului sau lămpilor alese. Sau în felul mobilei comandate. De multe ori însă, nici acestea nu erau radical diferite, ci doar variaţiuni pornind de la aceleaşi modele de bază, disponibile în cele cîteva magazine de „amenajări interioare“ sau în inventarul, şi el destul de modest, al meşterilor creatori de mobilă.

Nici acum situaţia nu cred că e cu totul alta: în sensul că imaginaţia casnică nu a luat avînturi nebănuite pe scară largă, dar, în orice caz, s-a mai diferenţiat, sub influenţa diverselor cataloage de specialitate şi a noutăţilor de prin străinătăţuri; precum şi a unui început de cultură a amenajărilor casnice, pe care cei interesaţi şi-o formează fie sub patronajul iniţiaţilor (specialiştii în decoraţiuni interioare), fie prin apariţia unui simţ artistic personal, în urma contactului cu diverse locuinţe „artistic“ amenjate, cît şi cu obiecte de artă mai vechi, disponibile în anticariate sau la licitaţii.

Pe lîngă această tendinţă spre originalitate, se manifestă, evident, şi una spre încartiruire, dar la un alt nivel. Se ştie, deja, că, pe lîngă locuinţele de bloc sus-pomenite, tot mai mulţi din conaţionalii noştri optează pentru case, cu curte, grădină, piscină etc... De aici – şi conturarea unei industrii adiacente care prezintă şi comercializează accesoriile necesare confortului în „casa de vis“. Suplimentul *Jurnalului naţional, Jurnalul casei mele* (din 15 martie 2007), prezintă două asemenea elemente devenite indispensabile unei locuinţe care se respectă: şemineul şi gazonul. Simbolistica celor două accesorii domestice este destul de evidentă: dacă şemineul este focul, vatra casei, elementul central, unificator, gazonul face legătura cu exteriorul, cu natura, oferind varianta ei „îmblînzită“, controlată de om.

Revista în cauză *(Jurnalul casei mele)* prezintă ultimele modele la şeminee: cele încorporate în ansamblul mobilei. Faptul că deja există ultimul val în domeniu dovedeşte că ideea de şemineu în sine e deja veche. Pentru case, un şemineu este o soluţie mult mai poetică decît lipsitul de imaginaţie calorifer, cu plictisitorii lui elementi cu tot. Noile şeminee, cele incluse în mobilă, sînt prezentate foarte tehnic, ca pentru iniţiaţi. Precizia specializată a limbajului arată că lucrurile de acolo sînt serioase şi documentate, nu simple mofturi: „Carcasele din oţel inoxidabil sînt de diferite forme şi mărimi (...). Carcasele etanşeizează complet recipientele unde se introduce combustibilul. Acest combustibil este ecologic, respectiv etanolul, care arde cu flacără clară, nu emană miros sau fum“. Partea tehnică fiind acoperită, produsul integrîndu-se în categoria „ecologică“ şi „de viitor“, se creează loc şi pentru bucăţica de poezie funcţională: „Fie că echipamentul tip şemineu este încorporat în masa de cafea din camera de zi, fie că se află la vedere în ansamblul bibliotecii, prezenţa focului fascinează pur şi simplu, fiind aproape de esenţa lemnoasă a mobilierului, fără ca aceasta să fie afectată în vreun fel“. „Esenţa lemnoasă“ a şemineului nu ne-a mai lăsat loc pentru cea vegetală a gazonului: de aceea, rămîne pentru numărul viitor.

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

toată diversitatea lumii

Actualitatea altfel

dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00

RFI România

Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide "Pofta de lecturã"

împreunã cu

DILEMATECA şi DILEMAVECHE

Teodor BACONSKY

turn înclinat

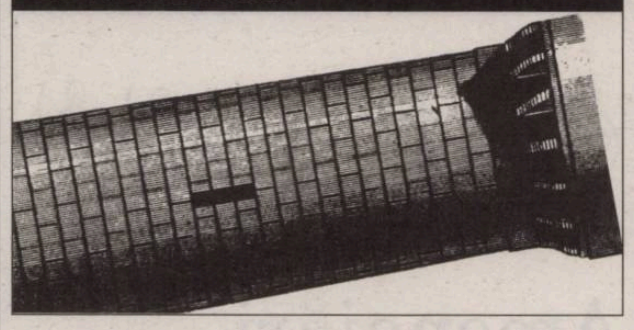

La faţa locului

Declic anecdotic: două domnişoare, pe care le zăresc deunăzi, la ora tîrzie cînd apuc îndeobşte să-mi trag sufletul şi să-mi plimb patrupedul. Perfect încadrate în moda juvenilă. Jeanşi sofisticaţi, paranteza unui lănţişor dorsal, poşetele cu mîner larg şi aer semisportiv. Bref, noua generaţie. Ştiţi cum e: în liniştea nocturnă a unei străzi, cuvintele răsună mai tare, aşa încît le auzi fără să vrei. Şi ce-mi fu dat să ascult? Mondenităţi, bîrfuliţe de găşculiţă, vreo înjurătură groasă, făcută parcă să-ţi înlemnească definitiv admiraţia pentru sexul frumos? Da de unde! Vorbitoarea îi propunea amicei sale o lecţie din istoria Bisericii. Zice: „ce facem ca să reformăm treaba? Şi atunci au apărut tot felul de...“ „Teorii“ – anticipează cealaltă. „Nu, de mişcări: calvinismul, lutheranismul, anabaptismul, anglicanismul...“ N-am prins continuarea. Dar m-am simţit brusc reconfortat. Lumea nu e neapărat aşa cum o credem. Vezi o formă fixă (fătuca medie a noii generaţii) şi crezi că discursul aferent oscilează obligatoriu între manea, discotecă şi telenovelă. Ei bine, nu! Poate că vreuna dintre persoanele pe care le-am intersectat, în 30 de secunde, va fi fost studentă la teologie. În acest caz, mi se dovedea că stilul relax cotropeşte victorios pînă şi ştiinţa ecleziastică. Sau poate că fata era orice altceva; standardistă la o companie, coafeză, ce ştiu eu? Fapt e că aparenţa m-a înşelat încă o dată, de vreme ce prin *vocea* ei circula, informal, o bucăţică din tradiţia şi cultura Europei.

Poate că, dacă am auzi mai mult sau mai bine, precum Jack Nicholson în filmul său „licantropic“, urechile noastre ar descoperi zilnic, în mii de variante, surprize de acelaşi tip. Deşi nu-ţi trebuie urechi de lup ca să-ţi bagi în seamă semenii. E suficient să nu-ţi astupi urechile de om. Să renunţi la dopurile prejudecăţii şi la reflexul defensiv al catalogării sumare. Undeva şi mereu, la doi paşi de paşii tăi, există cineva care te poate scăpa de rutina cenuşie a mizantropiei. Eu, unul, am fost atît de încîntat să aud acea conversaţie încît mi-a venit o secundă, cam pueril, să le plasez celor două o inoportună remarcă elogioasă. M-a oprit „buna creştere“, desigur, dar tare mult mi-ar fi plăcut să le spun „bravo“! Bine faceţi că vă păstraţi curiozitatea, dorinţa de a şti, interesul pentru trecutul din care descindem.

Recunosc. M-am simţit brusc „în vîrstă“. Felul în care am învăţat eu, acum două decenii, „chestia Reformei“ nu prea seamănă cu abordarea „cool“ a interlocutoarelor mele imaginare. Numai că, iată: am alunecat atît de jos cu tot cu societatea românească, am pierdut atîta lest intelectual, încît ajungem să ne mirăm că gîndirea însăşi nu s-a stins, copleşită de rumoarea fără sens a cotidianului nostru idiotizat. OK. Nivelul sensibleriilor mele denotă fie scleroza conservatoare, fie patologia unui elitism exacerbat sub efectul de lupă al democraţiei. E posibil ca asemenea transcrieri pop ale cronicii bisericeşti să fi avut loc şi pe la cutare liceu industrial din anii '80. Vor fi existat şi pe atunci copii mari, cu minţi naive, care coborau evenimentul spiritual în subsolul naraţiunii triviale. Nimeni nu poate nega perenitatea almanahului şi farmecul discret al iniţierilor emancipatoare. La a doua reflecţie, cred însă că mirarea mea stradală avea un resort mai adînc. E bizar să mai auzi Istoria Mare în cheie orală, narativă, dialogică, de parcă modelul socratic ar mai izbuti să diminueze ratingul posturilor de nişă educativă. Neagu Djuvara *versus* Discovery. Asta mi se pare elementul cel mai frapant. O fată îi *povestea* alteia motivaţiile şi aventurile unor Luther, Calvin şi Melanchton. Într-o epocă de consum pasiv, cînd preiei din fotoliu hrana preambalată a documentarului pedagogic, *predania,* transmisiunea directă, prin viu grai, păreau condamnate. Nu sînt. Şi e grozav. Asta înseamnă că tehnosfera nu ne-a copleşit integral nevoia de basm, apetitul exemplarităţii întrupate. Memoria colectivă pulsează în mii de alveole anonime. Se reface în vibraţia incontrolabilă a flecărelii sub pretextul căreia oamenii continuă să se întîlnească.

Mirel BĂNICĂ

Rue du Faubourg Saint-Denis

De obicei, în această pagină publicăm eseuri pe teme de spiritualitate. Pour une fois, *facem loc unui text despre lumea reală şi concretă: un reportaj care surprinde, într-o zonă populară a Parisului, un amestec de detalii sub a căror suprafaţă stau culturile şi spiritualităţile diferite, dar obligate la convieţuire. (**n. red.**)*

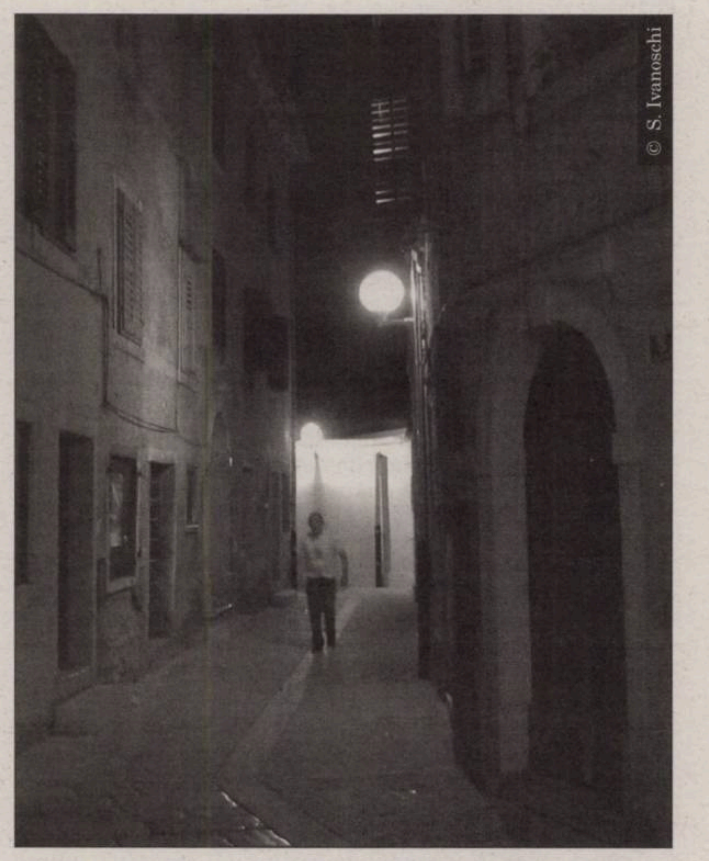

© S. Ivanoschi

Cabine telefonice. Marea majoritate au proprietari magrebini sau indo-pakistanezi. Investiţia este minimă – cîteva telefoane fixe ieftine, cabine din lemn, aliniate riguros, cum se găseau şi la noi prin anii '80. Big Boss Telecom, Taxi-phone, Express Telecom. Preţurile sînt afişate vizibil, pe geam. Gabon, fixe, 0,18 euro/minute. Cameroun, fixe, 0,25 euro/minute. Turquie, mobil, 0,25 euro/minute. Roumanie, fixe, 0,25 euro/minute. România este acolo şi nu mă pot împiedica să mă gîndesc la faptul că integrarea europeană a ţării mele va fi reală abia atunci cînd numele ţării nu va mai fi afişat cu litere galbene, vizibile, pe pereţii cabinelor telefonice din Occident. Se vînd şi carduri preplătite, preţurile şi designul acestora fiind gîndite în funcţie de regiuni. Cardul numit „Nostalgie Africa“ înfăţişează o negresă savant coafată, pe un fond de apus de soare roşu-african. „Euro-Latina“ se adresează clientelei din America de Sud, pe ea este reprezentată gigantica statuie din Brazilia a Mîntuitorului cu braţele întinse. Iar pe cardul dedicat Europei de Est nu putea fi reprezentată altceva decît o icoană rusească – de fapt, cam tot ceea ce cunoaştem unii despre ceilalţi într-o lume obsedată de „comunicare“. În cabinele telefonice se vorbeşte tare, limbile lumii se amestecă transformîndu-se într-un zgmot de fond uniform, reconfortant. Clienţii sînt imigranţi săraci, marea majoritate fără o locuinţă stabilă şi fără acte în regulă care le-ar permite instalarea unui post telefonic privat. Ies din magazin fericiţi sau trişti, după cum au fost veştile pe care le-au primit de la cei dragi, aflaţi la mii de kilometri distanţă. Plătesc căutînd îndelung piese mici şi galbene de centime de euro.

Restaurante. Pasajul Brady, deschis comerţului în anul 1928. La început, s-a dorit a fi unul dintre cele mai lungi pasaje comerciale din Paris, dar întreprinderea nu prea a avut succes. Pasajul va fi în paragină pînă la mijlocul anilor '70, data la care Mister Ponnoussamy, originar din Pondichéry, India, deschide un prim restaurant indian. Va fi urmat repede de alţi compatrioţi, ceea ce face ca pasajul acoperit de 200 de metri de sticlă colorată să semene mai degrabă cu o stradă animată din Bombay, decît cu un pasaj parizian. Restaurantele indo-pakistaneze (adevărate „pepite gastronomice“, după cum le numeşte presa de specialitate) propun meniuri indiene clasice, pentru toate buzunarele; un meniu de prînz „complet“ începe de la 5 euro. Pasajul miroase a *curry* şi a beţişoare parfumate. Legume cu forme şi nume exotice încîntă privirea trecătorului. Puţinii turişti rătăciţi pe acolo fotografiază cu plăcere vînzătoarele în sari-uri strălucitoare. Cartierul a adăpostit în anii '70 şi o numeroasă comunitate turcă, urmele ei fiind încă vizibile. În primul este vorba de numeroasele resturante turceşti, total diferite de vulgarele locuri unde se vinde aşa-zisul „kebab“ prin diferitele locuri turistice ale Europei. Nume ce evocă Bosforul şi trandafirii pierduţi de departe: Gamze, Guner, Termal, Mardin. Acesta din urmă (ce poartă menţiunea, „çorba salonu“ scrisă vizibil la intrare) este specializat în ciorbe şi supe. Se oferă ciorbe de potroace, linte, pui, iaurt, carne, într-un spaţiu redus ca suprafaţă, dar extrem de animat, plin de fum şi muzică. Clienţii, ce par a fi cu toţii turci, sorb cu poftă, ca şi ienicerii de acum 400 de ani, ciorba servită în boluri metalice asemănătoare cu cele utilizate în armata română. Patronii turci sînt amabili, porţiile – uriaşe, nostalgia clienţilor – maximă.

Magazine. Magazinele balcano-central-europene. Murături, castraveţi, varză acră ca la Oborul bucureştean. Contribuţia polono-ungară se manifestă prin şiraguri de cîrnaţi afumaţi şi şunci expuse savant, astfel încît să atragă magnetic privirile potenţialilor clienţi. Şliboviţă, vodci diverse, bere „etnică“, vinuri puzderie. Marca sîrbească „Ţarul Lazăr“ (eticheta masivă, cu chipul-icoană al ţarului martir pus la treabă de către marketing) este însoţit de perchea sa de viaţă, Ţarina Mariţa. Vinuri roşii, grele de culori, puternice ca poporul sîrb. Vinul „Ţarina Mariţa“ este însă mai dulce la gust decît consortul său. Mulţi clienţi români, ce cumpără mai ales produse cu potenţial nostalgic: slănină, varză acră, Cotnari galben la 5 euro sticla. România „căpşunarilor“, România pe care o purtăm departe cu noi. Magazinele de fructe şi legume. Vînzătorii ce se rotesc tot timpul în jurul etalajelor, strigînd gutural *allez, allez!* Marfa este expusă la vedere, poate fi atinsă de client, pipăită, mirosită, aleasă. Numeroase eşantioane gratuite sînt disponibile, imposibil să rezişti tentaţiei de a gusta. Multe soiuri de fructe şi legume care la noi au ieşit de multă vreme din consumul curent: bob, linte, napi, sfeclă roşie şi albă. Magazinele turceşti propun sarmale şi salată de vinete la conservă. Excelentă pîine şi pită lunguiaţă pregătită direct, în faţa clientului, în cuptoare rotunde de cărămidă. Caşcaval (kashkoval) în zeci de sortimente, brînză albă telemea-feta, regina acestora din urmă fiind de departe, după preţ, cea importată din Bulgaria. În războiul tăcut şi balcanic al brînzei telemea, bulgarii sînt de departe cîştigători, cel puţin în Occident. Cosmetice „Duru“, bere „Efes“, dulciuri „Ulker“, gumă de mestecat de formă pătrată – o adevărată întoarcere în timp, la începutul anilor '90, cînd negustorii turci au fost pionierii comerţului liber din România.

Coafură şi frizerie. Unul dintre cele mai active şi lucrative domenii din cartier din ultimii 20 de ani, odată cu sosirea masivă în cartier a imigraţiei afro-caraibiene, dar şi a celei pakistaneze. Fiecare are publicul şi segmentul său de „piaţă“ bine delimitat. Pakistanezii sînt cei mai ieftini frizeri din tot Parisul, cu numai 6 euro poţi avea o tunsoare la fel de şic ca oricare dintre starurile de Bollywood care surîd clienţilor din revistele lucioase redactate în urdu şi farsi. Afişe în arabă care propun pelerinaje la Mecca. O lume în sine este constituită de saloanele de coafură africane. Multe dintre ele au nume cu rezonanţă religioasă, cum ar fi de pildă *„Le Père céleste“,* simbol de şansă şi reuşită, dar şi de „seriozitate“ în afaceri, într-o lume unde concurenţa este acerbă. Amestec imposibil de descris de dialecte, culori, mirosuri de substanţe exotice, instrumente de coafură. La intrare sînt plasaţi les *racoleurs,* cei care încearcă să convingă cît mai multe dintre frumuseţile africane din zonă de avantajele salonului la care lucrează. Clienţii sînt în marea majoritate africani, dar mai pot fi văzute şi studente pariziene în cautarea unui look insolit. *Le blanc* (albul) *on le fait aussi à 15 euro!* – după cum îmi mărturiseşte cu accentul său inimitabil unul dintre „racoleurii“ de pe trotuar. La căderea serii, trotuarele din faţa saloanelor de coafură africane devin extrem de animate. Grupuri-grupuri de „franco-africani“ încep să discute cu gesturi energice. Cu cît subiectul este mai pasionant, cu atît mai mare grupul şi controversa. Şi ce poate fi mai pasionant pentru un african la Paris decît un meci de fotbal Camerun-Senegal sau o ultimă încercare de lovitură de stat, eşuată, din fericire? Vînzătoare ambulante propun acestei mici lumi fericite tot soiul de sandviciuri înecate într-un sos picant, greu, roşu. Berea îşi face şi ea apariţia, ba chiar şi un cîntăreţ gen *rasta,* agăţat de o trompetă obosită. Puzderie de afişe pe zidurile din zonă. Unul dintre ele imită perfect arhicunoscuta marcă a călăreţului din vestul sălbatic. Inevitabila inscripţie „fumatul dăunează grav sănătăţii“ este deturnată şi înlocuită inteligent cu „instaurarea de dictaturi dăunează grav Africii“. Departe de francofonia de lemn, oficială, se propune organizarea de mitinguri contra ideii de „dominaţie“ franceză pe continent, *„le mois contre la Françafrique“.* Clienţii de la saloanele de coafură, racoleurii şi cîntăreţul din trompetă nu par însă prea impresionaţi de chemarea la luptă. La umbra porţii-arc de triumf Saint-Denis, construită în 1672 de către François Blondel pentru a celebra victoriile militare de pe Rin ale Regelui Soare, viaţa cartierului Saint-Denis continuă liniştită.

Paris, februarie 2007

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

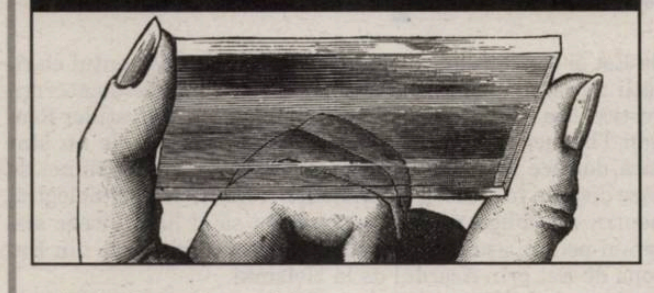

„Niciodată din taur“

CNA a hotărît de curînd să trimită somaţii tuturor posturilor de televiziune care difuzează reclama la mezelurile „Principal“, pentru că aceasta „conţine un mesaj a cărui veridicitate nu poate fi probată de producător“. Mesajul vizat este „Niciodată din taur“. În fine, motivul CNA este de tot hazul, pentru că mai toată publicitatea afirmă lucruri exagerate, a căror „veridicitate nu poate fi probată de producător“. Aşa, ar trebui interzise, de exemplu, şi spoturile la Red Bull, pentru că nimeni nu poate să dovedească faptul că respectiva băutură îţi dă aripi, şi spoturile la Axion, pentru că niciodată nu se va lua grăsimea de pe tigaie fişii-fişii, şi cele la Nissan, pentru că, orice buton de pe bord ai apăsa, nu vei putea să-ţi transformi maşina în păianjen, crocodil sau şarpe.

Pe de altă parte, decizia CNA în privinţa spotului la mezelurile „Principal“ este binevenită pentru noi, telespectatorii, pentru că reclama era de-a dreptul idioată. (Îmi închipui că membrii Consiliului au fost şi ei exasperaţi de idioţenia ei şi au sfîrşit prin a-i găsi un nod în papură...) Vă amintiţi, probabil: un taur stă de vorbă cu un cocoş sau cu un porc şi îi anunţă că e timpul să fie sacrificaţi. După asta, vine sloganul: „Mezelurile «Principal»: din vită, porc sau pasăre. Niciodată din taur“. Hop şi-aşa, cu nuca-n perete! De unde pînă unde? Şi de ce „niciodată din taur“? Subtilitatea publicitarilor noştri nu are margini...

De altfel, nu înţeleg de ce enervarea celor de la CNA s-a oprit la spotul în cauză, pentru că vedem la televizor o groază de reclame care, cu cît sînt mai stupide, cu atît sînt difuzate mai des. Exemplul de prostie absolută era, pînă nu de mult, reclama la *Ziua,* în care un individ se răstea la obiecte. Oare de ce nu s-a întrebat CNA cum se poate ca un om, care se pretinde normal la cap, să stea de vorbă cu un cuier şi să ameninţe o vază? În fine, din fericire, am scăpat de acea reclamă – trebuie că se săturaseră chiar şi cei de la *Ziua,* deşi au plătit foarte mult pentru ea...

Totuşi, mai sînt multe spoturi în privinţa cărora CNA ar putea să se pronunţe defavorabil, dacă tot şi-a luat rolul de instanţă care stă de veghe să nu fim bombardaţi cu tîmpenii.

De exemplu, ar putea să se întrebe cît de veridică e o scenă în care nişte indivizi se închid într-o maşină frigorifică, să dîrdîie şi să bea vodcă „Polar“; şi, mai mult, unul dintre ei să se sperie teribil cînd cineva îi zice „ursu', mă!“. (Desigur, publicitarii au vrut să facă ceva gen coniacul „Unirea“ şi Dorel, dar n-au găsit altă rimă...)

Sau, tot aşa, CNA ar trebui să vadă dacă nu cumva boala care afectează prostata cetăţeanului a devenit cel mai răspîndit flagel al societăţii româneşti. După frecvenţa reclamelor la produse ca „Prostenal“ sau „Prostamol“, ai zice că toată lumea suferă de „urinări dese şi repetate“. Cît despre povestea pusă în scenă de unul dintre spoturi, ce să mai vorbim? Nişte domni stau în jurul unei mese şi ţin în mîini cărţi de joc, dar nu au altă preocupare decît să urmărească de cîte ori se duce unul dintre ei la toaletă. După ce-l învaţă pe respectivul cum să-şi mărească „în mod natural“ prostata, aflăm şi cauza deselor dispariţii. Omul se pare că trişa: „Asul e la mine!“ – le spune el triumfător, în finalul spotului.

Sau, dacă e să rămînem la medicamente, CNA ar trebui să cerceteze de ce oamenii simt nevoia să urle ca lupul la lună, pentru a obţine siropul de tuse „Stodal“. Sau de ce umblă indivizii pe stradă cu nişte menghine pe nas şi se salută „Libertate!“ şi cum de nu se sparge sticluţa de „Olynth“ cînd cade pe asfalt. Sau ce a făcut domnişoara care se laudă că nu mai e balonată, în reclama la iaurtul „Activia“.

Acestea sînt numai cîteva exemple de penibil şi de stupiditate publicitară de pe micile noastre ecrane. După cît se vede, CNA ar avea foarte mult de lucru, dacă s-ar ţine de treabă.

BOR cădelniţează televizorul

Nu e o practică nouă în Biserica Ortodoxă. La mînăstiri, în zilele de sărbătoare, cînd vin şi domnii de la oraş cu maşinile, poţi vedea ritualuri de „curăţire de păcate“ făcute de preoţi autoturismelor: maşinile stau cuminţi cu uşile deschise şi cu capota de la motor ridicată, iar preoţii citesc rugăciuni, cădelniţează şi stropesc cu aghiasmă pe la motor, să fugă Necuratul.

De curînd, preoţii au făcut la fel şi cu televizorul. Cum răul a fost identificat nu în tuburile catodice, ci în televiziunea în ansamblu, aparatele au scăpat de aghesmuire. Televiziunea, în schimb, a fost pusă la zid: ea strică sufletele drept-credincioşilor, perverteşte tot ce atinge, iar în această perioadă e bine să te ţii departe de o asemenea necurăţie şi să „posteşti de televizor“.

La aceste concluzii au ajuns participanţii la conferinţa „Efectele televizorului asupra minţii umane“, organizată în Aula Palatului Patriarhiei de către Asociaţia Studenţilor Creştin-Ortodocşi, Asociaţia pentru Apărarea Familiei şi Copilului, alături de Biserica Ortodoxă Română şi cu binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Teoctist.

Recomandarea „postului de televizor“ a fost făcută de – nimeni altul – Ilie Bădescu, ideologul-şef în ale sociologiei din vremea Epocii de Aur, autor al mai multor cărţi de propagandă, naţionaliste şi protocroniste. „Recomand postul de televizor ca un bun mijloc de eliberare. Televiziunea afectează raportul mărturiei lui Dumnezeu“ – i-a învăţat tovarăşul profesor pe cei prezenţi şi s-a lansat într-o teorie conform căreia televiziunea afectează sinapsele care fac legătura între cele două emisfere cerebrale şi că „activitatea creierului este astfel rănită“. „Televiziunea creează un conflict între cultura credinţei şi cultura audiovizuală“ – a mai spus Ilie Bădescu şi a acuzat promovarea erotismului şi a relaţiilor extraconjugale prin intermediul televiziunii, arătîndu-se revoltat că aceasta face prea puţine referiri la virginitate şi abstinenţă.

Cum a aflat Ilie Bădescu că tocmai sinapsele dintre emisfera stîngă şi cea dreaptă se deteriorează nu ştim şi nici cum televiziunea ar afecta „raportul mărturiei lui Dumnezeu“. Nu mai vorbim de cultul pe care-l are, mai nou, pentru virginitate şi abstinenţă. Ceea ce deja nu ne mai surprinde este prezenţa domniei sale la o asemenea cinstită adunare. Nu este pentru prima dată cînd capii Bisericii şi credincioşii puri şi duri, legionaroizi, îşi dau mîna cu tovarăşii comunişti.

Nici anatema aruncată de Biserică asupra unei activităţi umane în ansamblul ei nu este o noutate. A spune că televiziunea perverteşte, că e de la Diavol e acelaşi lucru cu a crede că tipăriturile şi cărţile în general sînt bune doar de pus pe foc, în piaţa publică. E adevărat, s-au tipărit, de-a lungul istoriei, şi lucruri rele, care *smintesc,* dar şi altele *ziditoare*. Au apărut şi *Mein Kampf* sau *Cărticica roşie* a lui Mao, dar şi expresii de excepţie ale spiritului uman. Inclusiv cărţi sfinte. Tot aşa şi cu televiziunea. Aceasta, ca tipăritura sau, mai nou, ca Internetul, este un mediu şi nimic mai mult. Depinde de om dacă prin aceste canale se transmit lucruri rele sau bune. De altfel, reprezentanţii Bisericii nu s-au ţinut niciodată departe de camerele de luat vederi. Există şi emisiuni religioase, aşa cum au apărut şi site-uri sau chiar bloguri cu orientare religioasă. Trebuie să înţelegem deci că dreapta credinţă se foloseşte de nişte unelte ale Diavolului?

Oricum, putem observa că reprezentanţii Ortodoxiei nu fac nici un efort în a vedea realitatea altfel decît „colorată“ în alb-negru. Cum pot ei, prin urmare, să ofere soluţii pentru problemele actuale ale oamenilor?

Pentru o presă responsabilă

Săptămîna trecută, Centrul pentru Jurnalism Independent a dat publicităţii un studiu intitulat „Tendinţe în reflectarea presei în presă (II), Studiu de caz: Corupţia în presă“. Acest raport face parte dintr-un proiect mai amplu, finanţat de World Learning şi implementat de CJI, în parteneriat cu Agenţia de Monitorizare a Presei şi Centrul Român pentru Jurnalism de Investigaţie.

Pentru realizarea acestui studiu, au fost monitorizate în perioada octombrie-decembrie 2006 şapte cotidiene naţionale – *Adevărul, Cotidianul, Evenimentul zilei, Gândul, Jurnalul naţional, România liberă, Ziua* – şi două saptămînale – *Dilema veche* şi *22*.

Concluziile raportului sînt îmbucurătoare pentru starea de sănătate a presei româneşti: „Informaţiile despre activitatea jurnaliştilor, procesul jurnalistic şi conţinutul destinat publicului au prevalat şi în această perioadă. Acestea au devenit teme permanente cu prezentare amplă în cotidienele naţionale de referinţă, dar şi în săptămînalele monitorizate. (...) Comentariile critice în contextul celor trei teme au predominat. În opinia noastră, critica îndreptată către calitatea conţinutului editorial, a procesului de producţie sau a practicilor jurnalistice, alături de relatările referitoare la activitatea şi problemele interne ale breslei, reprezintă contribuţia presei scrise la procesul de responsabilizare şi profesionalizare a jurnaliştilor, dar şi la educarea consumatorului de mesaje mass-media. Atitudinea critică s-a îndreptat îndeosebi către lipsa de profesionalism, abordarea senzaţionalistă de care dau dovadă unii jurnalişti, lipsa de substanţă care caracterizează mesajul audiovizual, calitatea inferioară a producţiilor audiovizuale de divertisment sau încălcările deontologice“.

Nici discuţiile despre situaţiile „delicate“ din spaţiul mass-media nu au lipsit din ziarele şi revistele monitorizate. Realizatorii studiului observă: „Cotidienele monitorizate au relatat pe larg despre proprietarii de media din România, aflaţi în diverse ipostaze: de investitori şi formatori de mari grupuri media, în conflict cu jurnaliştii sau încurajînd migraţia redactorilor prin avansarea unor oferte de bani ademenitoare, asociaţi cu fapte de tip corupţie, acuzaţi de ingerinţe în procesul jurnalistic sau de concentrarea proprietăţii. Investiţiile acestora, realizate cu scopul dezvoltării unor grupuri media deja existente sau menite formării unor noi conglomerate, au generat, la rîndul lor, demisii şi transferuri în rîndul echipelor editoriale, lansări de noi canale TV sau publicaţii. (...) Spre deosebire de perioada august–septembrie, *relatările relevante pentru piaţa media şi profesionalizarea media s-au intensificat*. Evenimentele care au avut loc în lunile octombrie–decembrie 2006 pe piaţa media din România au constituit material amplu. Principalele teme au fost: achiziţiile făcute de mai noii proprietari media – Patriciu, Vântu, Dogan Media Group (Turcia) – şi valul de demisii şi transferuri în rîndul managementului editorial, rezultate în urma ofertelor investitorilor; arestarea şi anchetarea ziariştilor şi a managerilor grupului *Gazeta* din Cluj pentru şantaj şi asociere la un grup criminal organizat; sondajul efectuat în rîndul jurnaliştilor şi comandat de *Jurnalul naţional*; lipsa de cvorum şi incapacitatea de funcţionare a Consiliului Naţional al Audiovizualului; incidentul dintre preşedintele Băsescu şi jurnalistul de la *Curentul;* demisia preşedintelui Clubului Român de Presă, Cristian Tudor Popescu; acţiunile de autoreglementare a presei iniţiate de organizaţii de media din România. La toate acestea se adaugă articolele deja familiare din rubricile permanente de media – îndeosebi, analize de conţinut audiovizual“.

Unele din exemplele la care fac referire autorii studiului sînt articole care au apărut în această pagină, „Mass-comedia“, prin urmare nu putem decît să ne bucurăm că am contribuit şi noi la procesul de analiză şi, implicit, de îmbunătăţire a actului jurnalistic de la noi.

pagină realizată de Cezar PAUL-BĂDESCU

PUBLICITATE

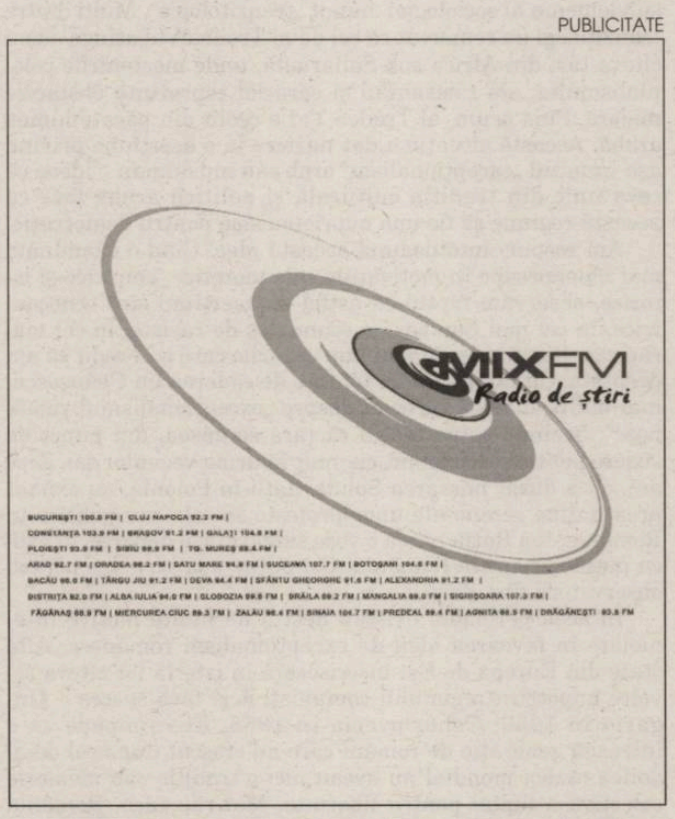

Saad Eddin IBRAHIM

Ce pot învăţa democraţii arabi de la Europa de Est?

Saad Eddin Ibrahim este un proeminent intelectual şi disident egiptean, fondator al organizaţiei Ibn Khaldoun Center for Development Studies. A fost arestat de Guvernul egiptean în 2000 pentru acuzaţii politice, de genul „afectarea imaginii Egiptului în lume". A fost condamnat la şapte ani de închisoare, ceea ce a provocat un scandal internaţional. În 2003 a fost eliberat, fiind achitat de cea mai înaltă curte judecătorească din Egipt. Este perceput ca lider al mişcării politice liberale, care se opune atît autocratismului preşedintelui Mubarak, cît şi fundamentalismului religios.

*Saad Eddin Ibrahim a fost invitat să susţină o conferinţă la Woodrow Wilson Center, în Washington – Ion Ratiu Democracy Lecture. Acesta este un eveniment anual organizat de Fundaţia Raţiu, menit să aducă vizibilitate şi recunoaştere internaţională unor personalităţi implicate în lupta pentru democraţie. Textul publicat aici este un fragment din conferinţa respectivă. Mulţumim Fundaţiei Raţiu şi Centrului Raţiu pentru Democraţie pentru permisiunea de a-l reproduce. (**C. G.**)*

N-am avut privilegiul de a-l cunoaşte pe Ion Raţiu în timpul vieţii sale. Am auzit totuşi de el cu cincisprezece ani în urmă, cînd am început să fiu preocupat de tranziţia de la totalitarism la democraţie în Europa Centrală şi de Est. Cînd Fundaţia Raţiu mi-a făcut onoarea să-mi anunţe acest premiu, am început un drum de redescoperire a acestui om. Prin el, am reuşit să cunosc mai multe despre România, din a cărei istorie modernă a făcut parte integrantă. Am realizat că povestea căderii comunismului – şi a dictatorilor care au condus în numele lui – are multe învăţăminte pentru lumea arabă.

Am descoperit nenumărate şi surprinzătoare paralele între România şi Egipt. De asemenea, am descoperit şi asemănări între biografia lui Ion Raţiu şi propria mea biografie. Amîndoi am fost candidaţi fără succes, dar hotărîţi, la preşedinţia ţărilor noastre. Atît România, cît şi Egiptul au suferit timp de secole de pe urma influenţei Imperiului otoman şi amîndouă au fost supuse unor tiranii locale, în cea mai mare parte a istoriei lor recente. La sfîrşitul secolului al XX-lea, şi România, şi Egipt erau exemple a ceea ce sociologii numesc „state eşuate", state care sînt falimentare moral, politic şi financiar. Astfel că atît eu, cît şi Dr. Raţiu am fost nevoiţi să trăim o parte importantă din vieţile noastre de adulţi în exil, departe de locurile unde ne-am născut.

Al treilea val al democratizăriii

În sudul şi vestul Europei, cu cinsprezece ani înainte de căderea lui Ceauşescu, se prăbuşeau trei dictaturi de durată – în Portugalia, Spania şi Grecia. În aceeaşi perioadă, alte două mari regiuni treceau prin tranziţii similare spre conduceri democratice: America Latină şi Asia de Est. Luate împreună, aceste tranziţii reprezintă ceea ce Samuel Huntington a definit mai tîrziu ca fiind cel de-al treilea val al democratizării. În cele din urmă, valul a ajuns în Europa de Est, debutînd cu schimbările graduale din Polonia şi sfîrşind cu căderea regimului Ceauşescu în România.

Trei decenii mai tîrziu, putem să reflectăm şi să învăţăm lecţiile desprinse din experienţele celui de-al Treilea Val, care a trecut peste aproape şaptezeci de state. Aceste tranziţii sînt atît de importante, încît Seymor Martin Lipset, Samuel Huntington şi Larry Diamond au pus bazele unui subdomeniu al sociologiei, numit „tranzitologie". Mulţi dintre tranzitologi au remarcat că cel de-al Treilea Val atinge acum cîteva ţări din Africa sub-Saharianã, unde moştenirile colonialismului, ale rasismului şi sărăciei reprezintă obstacole majore. Pînă acum, al Treilea Val a ocolit din păcate lumea arabă. Această situaţie a dat naştere la o aserţiune privind aşa-numitul „excepţionalism" arab sau musulman – ideea că ceva unic din tradiţia culturală şi politică arabă face ca această regiune să fie una neprietenoasă pentru democraţie.

Am respins întotdeauna această idee. Cînd o examinăm mai îndeaproape în motivaţiile sale teoretice, empirice şi istorice, observăm faptul că astfel de aserţiuni sînt etnocentrice, în cel mai bun caz, şi scandalos de rasiste, în cel mai rău caz. România este unul din cazurile care a dovedit că am dreptate. Cu numai un an înainte de căderea lui Ceauşescu, mai mulţi analişti vorbeau despre „excepţionalismul românesc", bazîndu-se pe faptul că ţara se găsea, din punct de vedere politic şi economic, cu mult în urma vecinilor săi. Zece ani, cît a durat mişcarea Solidarităţii în Polonia, au existat prea puţine semne ale unor proteste sociale sau politice în România. Ion Raţiu părea o voce singuratică, departe, în exil, cu puţine ecouri în România. Cel puţin, aşa se vedea pentru observatorii din afară.

În acea perioadă, existau destul de multe motive întemeiate în favoarea ideii de excepţionalism românesc. Alte state din Europa de Est înscriseseră în istoria lor cîteva revolte împotriva regimului comunist, deşi fără succes – Ungaria în 1956, Cehoslovacia în 1968. Era limpede că o întreagă generaţie de români care au crescut după cel de-al doilea război mondial nu aveau nici o tradiţie sau memorie colectivă a luptei pentru libertate. Mai rău încă, România combina stalinismul în maniera lui Kim Jung Il cu sultanismul, în spiritul despotismului oriental clasic.

Aşadar, prima lecţie românească pentru noi, democraţii arabi, este să nu disperi niciodată în aşteptarea lui Godot. Va exista întotdeauna un moment istoric în care forţele care s-au adunat în străfunduri vor ieşi la suprafaţă pentru a da lovitura de graţie tiranilor. Nici o societate nu este imună la infinit în faţa schimbărilor şi a evoluţiei. De fapt, România, ca multe alte ţări de pe cele şase continente, a dovedit greşeala excepţionalismului. Înainte de români, s-a spus acelaşi lucru despre catolici, despre germani, despre japonezi: că sînt incapabili să devină nişte adevăraţi democraţi.

Rolul puterilor externe

Mulţi analişti au remarcat rolul-cheie jucat de puterile occidentale prin Acordul de la Helsinki din 1975, considerat esenţial în slăbirea Cortinei de Fier. La începutul anilor 1970, ţările din Pactul de la Varşovia erau strîmtorate economic din cauza cursei înarmării şi a proastei gestionări a economiei. Populaţia suferea lipsuri, industria era depăşită, decalajul tehnologic faţă de Occident creştea.

Lăsînd la o parte propria mîndrie, liderii ţărilor din Est au apelat la ajutorul Occidentului. Cînd puterile occidentale au răspuns cererii lor, au condiţionat ajutorul cu o serie de cereri în privinţa drepturilor omului, a deschiderii spaţiului public pentru societatea civilă, a libertăţii de mişcare a cetăţenilor, inclusiv pentru emigrare. Regimurile comuniste nu şi-au dat seama, la vremea aceea, în ce măsură aceste cereri aparent naive – văzute ca „blînde" şi în general inaplicabile, spre deosebire de ajutorul imediat şi concret pe care-l primeau – îi vor ajuta pe cetăţenii lor.

Lumea arabă de astăzi are nevoie de un sprijin asemănător din partea lumii libere. Ajutorul condiţionat de anumite aşteptări, privind o minimă aderenţă la standardele drepturilor omului în ţările arabe, ar da un impuls luptei forţelor democratice. Din păcate, temerile privind terorismul şi mişcările politice islamice au zădărnicit şi puţinele impulsuri ocazionale ale liderilor occidentali, de a-i înfrunta pe dictatorii arabi.

Învăţînd din experienţele colegilor noştri din Est

În ciuda apropierii geografice şi a tranziţiei de succes, arabii nu prea i-au considerat pe est-europeni ca pe nişte modele şi nu au privit bogata experienţă a luptătorilor lor pentru libertate ca pe o sursă de învăţare. Regimurile autocratice arabe au avut „luna lor de miere" cu Uniunea Sovietică între jumătatea anilor '50 şi pînă în anii '70. Au cumpărat deopotrivă tehnologie militară şi industrială, şi-au trimis soldaţii la antrenamente, dar, mai ales, au copiat sistemul de poliţie secretă, ca şi tehnicile de tortură. De aceea, mulţi dintre luptătorii pentru democraţie din lumea arabă, majoritatea aparţinînd clasei de mijloc şi fiind educaţi în Occident, au dezvoltat o atitudine rece, dacă nu chiar adversă, faţă de Europa de Est.

În ciuda revoluţiilor democratice care au avut loc în această regiune, majoritatea democraţilor arabi continuă să creadă că au puţine de învăţat din această parte a lumii. Acest lucru poate fi în parte rezultatul barierelor de limbaj şi a lipsei de cunoştinţe faţă de Europa de Est. Din păcate, arabii care cunosc limba şi cultura acestor ţări sînt în majoritate vechi marxişti, militari şi ofiţeri de poliţie sau tehnocraţi din sectorul public, cu un interes minim sau inexistent faţă de tranziţia spre democraţie.

Cu toate astea, ultimii patru ani au fost martorii unui interes incipient privind experienţele Europei de Est. La început, acest lucru a fost declanşat de programele americane de asistenţă, inspirate după cele care s-au bucurat de succes în Europa de Est. Marcat de evenimentele oribile din 11 septembrie 2001, preşedintele Bush a observat că extremiştii teroriştii provin chiar din ţările musulmane arabe ale căror regimuri la putere, deşi apropiate Statelor Unite, sînt autocratice sau chiar tiranice. A promis că va înceta să-i mai sprijine pe dictatori şi că va promova democratizarea în lumea arabă, folosind modelele care s-au dovedit eficiente cu zece ani un urmă.

În realitate, noua politică a preşedintelui Bush s-a dovedit a fi destul de inconstantă. A folosit mijloace militare pentru a „elibera" o ţară, dar a dat astfel frîu liber unor curente antidemocratice periculoase şi a sfîrşit prin a implica Statele Unite într-un război prelungit şi sîngeros. I-a făcut pe luptătorii pentru democraţie să se aştepte la un sprijin stabil, apoi a dat înapoi la primul obstacol apărut. Aceste acţiuni amintesc într-un mod nefericit de evenimentele din Ungaria, în 1956, şi de cele din Cehoslovacia, în 1968. Chiar mai rău, Administraţia Bush pare acum să revină la un sprijin deplin acordat autocraţilor arabi, exagerînd ameninţarea mişcărilor islamiste.

Ajung astfel la marea diferenţă între situaţia din Europa de Est şi cea din lumea arabă: nu am atins momentul clarităţii morale şi politice, nici în SUA, nici în alte democraţii vestice, aşa cum s-a întîmplat în timpul administraţiilor Reagan-Thacher în anii '80. Democraţiile occidentale nu sînt încă dornice să-şi folosească instrumentele de presiune, de care dispun, în comerţ, în asistenţă economică şi tehnologică, pentru a-i obliga pe autocraţii arabi să-şi liberalizeze sistemul politic, aşa cum au făcut odată cu regimurile din Europa de Est prin Acordul de la Helsinki.

Sînt şi alţi factori care intră în ecuaţia politică actuală şi care eludează claritatea morală în ţările occidentale. Abundenţa de petrol din regiune, în loc să constituie o binecuvîntare, s-a transformat într-un soi de blestem. Prea des, democraţia a fost sacrificată pentru petrol în regiunea noastră. De cincizeci de ani, relaţia complicată a Occidentului cu Israelul a afectat promovarea democraţiei în statele arabe. Evenimentele recente din Liban aduc acest lucru în prim-plan. Evenimentele au fost numite emoţional „Revoluţia Cedrilor". Este experienţa arabă cea mai apropiată de evenimente ca Revoluţia de catifea din Cehia, Revoluţia portocalie din Ucraina sau cea a Trandafirilor din Georgia. Libanul era o poveste de succes în sine, care părea că atrage evenimente asemănătoare în întreaga regiune, aducînd democraţia şi pe solul arab. În cîteva luni după Revoluţia Cedrilor, 11 alegeri au avut loc – în Palestina, Irak, Egipt, Kuweit şi chiar în Arabia Saudită. Semăna cu un fel de „primăvară a libertăţii", în variantă arabă.

Dar această stare de spirit a durat puţin. Alegerile democratice au adus la putere Hamas-ul islamic în Palestina şi 88 de deputaţi ai Frăţiei Musulmane (din cei 454) în Egipt. La un an şi jumătate după Revoluţia Cedrilor, războiul a izbucnit între Israel şi miliţiile Hezbollah. Indiferent de cine a fost de vină – ambele tabere au fost, după părerea mea – faptul că Statele Unite şi alte democraţii occidentale au fost în întregime de partea Israelului, care distrugea sistematic mare parte din Liban, nu numai că a ameninţat rezultatele fragile ale Revoluţiei Cedrilor, dar a şi aruncat o umbră de rău augur asupra promovării democraţiei. Aceste poziţii au încrîncenat mulţi arabi împotriva avocaţilor democraţiei în regiune, acuzaţi că sînt doar agenţi occidentali.

Un alt George i-a influenţat semnificativ pe democraţii arabi, oferindu-le sprijinul şi finanţîndu-le lupta. George Soros, la fel de hotărît ca celălalt George, dar mult mai consistent şi subtil, şi-a folosit ultimii cinci ani pentru a-i familiariza pe democraţii arabi cu experienţele bogate şi diverse ale Europei de Est. Organizaţia sa, Institutul pentru o Societate Deschisă (OSI), a colaborat din plin cu o gamă de organizaţii ale societăţii civile din lumea arabă. A sponsorizat conferinţe, ateliere de lucru şi vizite ale activiştilor arabi în ţările din Europa de Est. Am participat la unele din aceste activităţi şi, împreună cu confraţii mei democraţi arabi, am fost impresionat de asemănările remarcabile între condiţiile dinainte de tranziţie şi cele de acum din ţările noastre. Folosesc acest prilej pentru a chema şi alţi veterani ai tranziţiei democratice din Estul Europei să se implice în acest gen de proiecte. Împărtăşiţi-ne din experienţa voastră!

traducere de Iulia BĂDESCU

Granturile de cercetare „Democratic Romania"

Centrul Raţiu pentru Democraţie şi Centrul pentru Studiul Democraţiei anunţă competiţia pentru acordare de susţinere financiară în domeniul cercetării în ştiinţe sociale: „Democratic Romania: Its past, present, and future". Iniţiativa marchează intenţia organizatorilor de a susţine cercetarea în domeniul ştiinţelor sociale, indiferent de domeniu sau subdomeniu, avînd ca subiect România şi realităţile româneşti.

Acest program este adresat tinerilor profesionişti din domeniul academic, sectorul nonguvernamental sau din domenii conexe, care îşi desfăşoară activitatea în România sau în afara ţării, dar care desfăşoară sau intenţionează să desfăşoare activităţi de cercetare în România. Un juriu internaţional de prestigiu va selecta pînă la trei proiecte de cercetare, cărora le va acorda o susţinere financiară de pînă la 7000 de euro. Organizatorii încurajează participanţii să considere acest demers ca suport parţial pentru cercetare, urmărind cu interes strategiile de parteneriat financiar sau de cercetare ale aplicanţilor. Formularul de aplicaţie şi detalii despre conţinutul dosarelor, la ***www.democracycenter.ro, www.ratiucenter.org***

Toată documentaţia aferentă proiectului trebuie trimisă în format electronic la adresa: ***madalina.mocan@ratiucenter.ro*** *Termenul limită: 20 aprilie 2006.*

Horia MARINESCU

Iminenta decădere a mall-ului

Ține de evidență faptul că cinematografele din mall-uri, de pildă, dar, în general, tot spațiul mall-urilor, sînt mult mai curate și mai confortabile decît concurența lor clasică, unde se mai întîmplă să mai treacă și cîte un șobolan prin sală. Spațiul mall-ului oferă un simulacru de urbanitate foarte curat, și asta este, la ora actuală, pentru bucureștean, un lucru esențial. Aș numi acest lucru „efectul fast-food în Estul Europei". Restaurantele fast-food, concepute după aceleași principii ca și mall-ul, au fost primele care au atras românul de toate categoriile, după 1989. Efectul a fost însă trecător. Amintiți-vă cum în anii 1996-2000 toată lumea mergea, unii chiar cu cravată și cu logodnică, să mănînce la McDonald's, la Springtime sau la Pizza Hut. Am un șoc social cînd, întors din Viena, vizitez Bucureștiul: de fiecare dată mai dau peste o anume maimuțăreală, peste un entuziasm copilăros față de serviciile fast-food.

Bucureșteanul a trecut, din 1990 încoace, prin multiple faze de „descoperire" a cîte unui aspect al consumului de tip vestic: în 1992 îmi amintesc cum toți prietenii mei beau „cocuțe" și fumau țigări de import; era ceva nou și trebuia testat. Marlboro nu se găsise atîta vreme, nici Pepsi, iar de Coca Cola ce să mai vorbim? (În anii '80, Pepsi se „băga" doar cîte două lăzi la cîte o cofetărie și se dădea apoi pe sub mînă.) Nimeni nu auzise pe atunci de sucuri de fructe și încă nu prea existau nici pe la mijlocul anilor '90. Apoi au apărut „santalurile" și toată lumea s-a năpustit pe ele. Cola și țigările au devenit banale, nu mai sînt celebrate acum așa de copilărește ca în anii '90. Au devenit ceea ce sînt: niște băuturi chimice ieftine care pot fi băute cînd ai chef și poftă, dar atît. Nu mai sînt un mit, Slavă Domnului!

Apoi a venit vremea fast-food-urilor. Restaurantele clasice din București erau în continuare foarte scumpe sau foarte slabe: de pildă, la „Carul cu bere", prin 1994, încă existau acele draperii grele de pluș, roșii, ca de ședință de partid, iar înăuntru clienții se aflau în inferioritate numerică față de chelneri. Nimeni n-avea de ce să intre acolo, prețurile erau mari și mîncarea semăna cu cea din anii '80, era un fel de „mîncare de partid": friptură prost făcută, cu garnitură de orez și mazăre din conservă, o ciorbă oarecare și-atît. Plus chelnerii aroganți care considerau, ca în anii crizei și ai foametei, că îți fac o favoare servindu-te. În acest context a apărut modelul fast-food. E normal ca el să fi produs un mare entuziasm: reastaurantul era brusc curat, totul bine luminat, pe ușa toaletei erau trecute cele patru vizite zilnice ale femeii de serviciu, mîncarea era altfel, adică gustoasă (pe atunci nu ne păsa ce înseamnă „întăritori de gust" și „E-uri"), prețurile fixe, nu era nevoie de bacșiș, nici să aștepți interminabil. În plus, și poate cel mai important, fast-food-ul e primul loc democratic în gastronomie. E primul fel de restaurant în care nu te simți prost, nu ai impresia că ai nimerit printre „am cu ce, bă, am cu ce", este, chiar dacă la preț mare pentru buzunarul omului de rînd, un restaurant pentru toată lumea. Ironia se ascunde în faptul că restaurantul fast-food, gîndit în Vest pentru sărac (sau pentru un *middle class* oarecare), în Est a devenit „loc de ieșit în oraș".

Fast-food-ul e primul loc democratic din gastronomie.

Și iată că acum, după ce nebunia fast-food a trecut, sîntem în plin „mall-ism". În București, curentele consumeriste se perindă mai repede decît curentele culturale. În ciuda dinamicii generației Polirom & Co! Într-un fel, e foarte trist că, în București, mall-ul e singurul loc unde găsești un cinema curat, o stradă interioară curată etc. Mall-ul e în vest un loc cam ca fast-food-ul, e pentru o anumită pătură socială, ocupată cu munca și puțin cultivată, care e motorizată (pătura superioară merge în centru cu tramvaiul) și care n-are timp să se plimbe prin centrul orașului și să-și aleagă ceva din magazine, sau să meargă la cinematografe mici cu filme alternative, sofisticate. Și atunci merge la mall, că e totul deodată și repede. fast-food-ism, cum spuneam la început.

Sînt însă convins că și „mall-ismul" bucureștean va trece. Nu poate să reziste. Pînă la urmă, așa cum în gastronomie au apărut restaurante locale (cu sarmale, ca de pildă rețeaua „La Mama") care fac deliciul tuturor prin particularitate și care au deja un public diferențiat, tot așa va apărea, treptat, un comerț urban clasic și un Corso pe care să te plimbi și să te lași văzut, așa cum se întîmplă în Prenzlauer Berg din Berlin sau în interiorul Ring-ului din Viena. Mall-ul va deveni repede ce a devenit și fast-food-ul. Va intra în pătrățica rezervată lui, ca în oricare altă societate. Asta în măsura în care vom continua să redevenim europeni și nu ne vom americaniza prea tare, în sensul că vom învăța *slow-food,* că vom redescoperi cultura cafenelei și a *flâneur*-ului pe străzile centrale ale orașului.

De ce mall-ul a devenit așa un loc fantastic, de socializare, de întîlnire, de plimbare? Simplu. Pentru că orașul nu mai oferă aceste funcțiuni, numite – să zicem – generic, Corso. Orașul, în vest, dar, în special, la început de secol XX, avea un Corso: vezi pozele din anii '30 cu Calea Victoriei între „Capșa" și Palatul Telefoanelor – strada era plină ochi. Lumea trecea, se saluta. Pe de-o parte, acest fenomen a fost înlocuit prin revoluția media și a comunicării mijlocite (mobil, e-mail), dar acest fenomen a dispărut în București și în multe orașe românești pentru încă un motiv: orașele au fost distruse arhitectonic-social, iar blocurile au înlocuit centrele cu străduțe vechi și au anulat Corso-urile existente. Societatea era supravegheată. Mai sînt orașe, ca Sibiul sau Sighișoara, de exemplu, dar și tîrguri muntenești ca Piteștiul, care au păstrat Corso-ul. Și Timișoara are un Corso, probabil mai funcțional decît Bucureștiul, deși și acolo se întîmplă acum nebunia mall-ului. Șansele de a trece mai repede decît în București sînt mai mari, căci în Capitală centrul vechi așteaptă, din anii '70, să fie revitalizat sau, mai corect spus, reconstruit, pentru că e pe cale să se prăbușească complet.

Aș spune, așadar, că totul e trecător. Întrebarea e cît de repede trec aceste gripe sociale și, mai ales, cum ajutăm orașul și, implicit, societatea să evolueze către forme mai europene, mai conștiente, mai stabile.

***Horia Marinescu** este arhitect și lucrează la Viena.*

PUBLICITATE

www.thegroup.ro

Adina POPESCU

Comitetul de bloc

Zilele trecute mă certam pe un forum cu un jurnalist undercover. *Deasupra comentariilor noastre polemice erau admiratorii preşedintelui Băsescu, dedesubt – cei care îl înjurau pe premierul Tăriceanu. Jurnalistul era adeptul „subiectelor tari". Un subiect care nu are implicaţii politice nu e subiect. Aşa e la modă. Am încercat să-l conving că, dacă nu înţelege mecanismul după care funcţionează, de pildă, comitetul de bloc, nu va pricepe niciodată ce se întîmplă în Parlamentul ţării. Mi-a răspuns ceva de genul „ţara arde şi baba se piaptănă". Aşa să fie oare?*

Starea de avarie

Dl **Ciontu** îmi arată o crăpătură lungă de aproape doi metri şi adîncă de vreo trei centimetri, chiar la baza imobilului, lîngă uşa de la ghenă. „O vedeţi? Dacă vine un cutremur mai măricel, de aici crapă... am vorbit şi cu Dumitrescu care a fost arhitect şi mi-a zis că e clar! Afectează structura de rezistenţă." Mă uit la crăpătură, ca să-i fac pe plac. Am mai văzut-o de cel puţin cîteva ori, căscîndu-se în diferite moduri, pe faţadele mai multor blocuri de pe Calea Moşilor. Ca o zgîrietură urîtă, dar superficială. Blocul nostru cu opt etaje este construit în 1981. Îi spun că nu are de ce să-şi facă griji. „Ba n-aveţi dreptate! Aici trebe lucrări de consolidare, nu glumă! Şi să vedeţi ce e în subsol... Aţi fost vreodată în subsol?" Recunosc că n-am fost pentru că nu m-a chemat nimeni. „Păi, acolo e teroare! Vă zic io, teroare! Iar bani de investit ar fi ceva, ceva, dar îs blocaţi, pentru că n-are cine să semneze... în momentul ăsta sîntem în stare de avarie, pentru că nu avem comitet de bloc!" Ştiu ce urmează. Va trebui să promit că voi participa la următoarea şedinţă, ca să alegem, în sfîrşit, comitetul. La ultimele trei, n-a mai venit nimeni, decît tot *ei*. I-am auzit, prin pereţi, certîndu-se şi vociferînd, pe palierul de la etajul 9, din faţa spălătoriei. Şi nu puteau să se aleagă *între ei*. Lipsea electoratul. „Măi, băieţi, dacă voi nu vă implicaţi atunci cine?!" – mă întreabă cu reproş Ciontu. Mă uit instinctiv în spate şi nu văd pe nimeni. Unde or fi dispărut „băieţii"? „Dacă veniţi, poate că vă alegem chiar preşedintă... că avem nevoie şi de oameni tineri în blocul ăsta, nu-i aşa?". Asta mai lipsea!

Promit că voi participa la şedinţă, apoi Ciontu (63, geacă galbenă din fîş, bască de inginer constructor, de fapt chiar a fost şef de şantier pe timpuri) lipeşte oftînd afişul cu un ultimatum. Lui i s-a dat această sarcină pentru că fiul său are computer cu imprimantă (deşi doamnele în vîrstă de la etajele 3, 4 şi 5 au un dinte împotriva ăstora cu computere, căci de cînd au pus ei stăpînire pe bloc, nu mai pricep nimic din lista cu plata întreţinerii, nici cu ochelarii de citit, nici cuăilalţi de mers la piaţă şi la biserică. „Ce, nu era bun el, pixu', săracu'?" – am auzit-o plîngîndu-se pe madam **Buzatu).** Pe afiş scrie că, dacă nu venim sîmbătă la alegeri, nu se vor mai plăti facturile către Apa Nova şi RADET şi că vom rămîne fără apă curentă şi fără căldură.

Candidaţii

Cum am ajuns însă în „starea de avarie" şi fără comitet? E o poveste lungă şi tristă. Pe scara II sînt două grupuri de interese. Două „partide" cu ceva forţă politică (ca la americani). Ar mai fi şi un al treilea, care îl are în frunte pe „colonel", însă e prea radical, după părerea multora, şi n-are nici o şansă în alegeri. Primul, conservator, este condus de familia **Ciocan** de la etajul 8. El şi ea, 86 şi 82, pensionari. Nedespărţiţi de parcă ar fi lipiţi cu Superglue. El, fost miliţian, a păstrat dintotdeauna cartea de imobil în care sîntem trecuţi cu toţii. Are cataractă avansată la ambii ochi şi de cele mai multe ori tace, sprijinit în baston, privind în zare sau spre propriul trecut. Ea este purtătorul lui de cuvînt. Vorbeşte în locul şi în numele lui. În rest, gruparea este alcătuită din doamnele în vîrstă de la etajele 3, 4 şi 5. Sediul central este reprezentat de cele două bănci care aparţin Primăriei sectorului 2, unde ţin şedinţe interminabile atunci cînd timpul frumos le permite. Neplăcut este că le au de partea lor şi pe femeile de serviciu, **Mariana,** cea pe care bărbatul o bate „cu semne" (mers şchiopătat, ochi vînăt etc.) şi **Lili,** cea pe care nu o bate, e doar beţiv.

Cred că deja v-aţi dat seama că adevăratul şef al grupării este dna **Ciocan.** Ea decretează care este starea materială a tinerilor (proprietari şi chiriaşi) din bloc, în funcţie de cum arată maşinile parcate şi de numărul sacoşelor cu care aceştia vin de la cumpărături. Ea hotărăşte că „avem voie cu animale de companie", doar pentru că dna Buzatu deţine un pekinez, un şoricar şi un bichon. Ea spune cine şi mai ales de ce are dreptul să folosească ascensorul şi contorizează urcările şi coborîrile. „Tinerii ăia doi de la şapte ar trebui să fie trecuţi patru la întreţinere că toată ziua se plimbă cu liftul!" Ea este responsabilă cu închisul şi deschisul ferestruicilor de pe paliere. În noaptea în care bătrînul colonel a venit pentru a nu-ştiu-cîta oară din „campanie" cu cămaşa sfîşiată la umăr şi fără cheile de la garsonieră şi s-a gîndit că cel mai cuminte ar fi să doarmă pe palier, ca să nu spargă uşa şi să facă hărmălaie în timpul „orelor de linişte", dna Ciocan a fost cea care a urlat „să se deschidă toate ferestrele de pe paliere, pen'că în blocul ăsta miroase urît! Ce vină am eu că zevzecul ăsta iar şi-a pierdut cheile şi doarme p-afară?!". Şi aşa a răcit colonelul! Şi tot dna Ciocan a fost cea care le-a băgat în cap tuturor celor care au avut răbdare să o asculte că „Dumitrescu a dus blocul de rîpă!" şi că „a furat de n-a mai putut!".

Dumitrescu, de profesie arhitect (75, ochelari cu rame aurite, parpalac gri, costum, cravată) este preşedinte de bloc din tată-n fiu. La noi a avut deja două mandate, şi unul ca administrator. Gruparea pe care o conduce şi din care face parte şi Ciontu pare democratică şi plină de idei novatoare. Cum ar fi „să luăm în gestiune punctul termic ăsta din spate, să angajăm doi oameni, în două schimburi, că mai mult nu trebe, pe care să-i plătească asociaţiile de la cele patru blocuri care depind de acest punct termic şi o să vedeţi cu cît se vor reduce costurile la întreţinere, pă timp de iarnă! Dar ce credeţi că au vrut ăştia de la RADET?". Dumitrescu este cel care în fiecare zi, îmbrăcat „la patru ace", are, n-are treabă, merge în audienţe la Primărie. Cel care compune sesizări şi petiţii şi, cu ajutorul băiatului lui Ciontu, le scrie pe calculator. Cel care a adus repartitoarele în bloc, însă doamnele de la etajele 3, 4 şi 5 au ajuns la concluzia că „e o afacere personală a lui Dumitrescu cu firma de repartitoare". Cel care, cu chiu şi vai, a izolat terasa. El însuşi, la cei 76 de ani ai săi, s-a urcat pe bloc ca să vadă cum merg lucrările. Cel care a pus un afiş la avizier cu „începînd de astăzi, puteţi plăti întreţinerea la Banca Transilvania, în contul... Precizaţi doar numele proprietarului şi numărul apartamentului". Am fost la bancă şi n-am putut să precizez nimic. Casiera mi-a făcut cu ochiul: „E contul lui Dumitrescu, nu-i aşa? Îl ştim ca pe un cal breaz!". M-am ambiţionat şi am virat totuşi banii în cont, la „Diverse". Nu i-a descoperit nimeni, decît după ce am fluturat factura. Şi tot Dumitrescu este cel care i-a pus pe fugă pe băieţii de la „Astral – creat să evolueze", care veniseră „să securizeze" blocul (operaţiune fără de care nu poţi încheia un contract pentru Internet). „Au venit unii care s-au apucat să dea găuri în pereţi ca să fixeze nişte cutii. Le-am spus că nu avem nevoie pentru că afectează structura de rezistenţă! Eu ştiu pentru că sînt arhitect." Gurile rele spun că Dumitrescu a fost turnător. Că a făcut poliţie politică. Doamnele de la etajele 3, 4 şi 5 cred însă că nu e decît un pungaş de rînd.

Totuşi, cum se face că, deşi ambele grupuri de interese îşi doresc puterea, nu mai avem comitet? Dumitrescu s-a săturat, e prea bătrîn ca să mai înfrunte opoziţia şi nu mai vrea să candideze. „Să facă ei ce-or vrea... Io, unul, am luptat destul pentru blocul ăsta, am umblat numai pe drumuri şi nu m-am ales cu nimic! Numai calomnii! Toată lumea mă vorbeşte de rău pe la colţuri, că Dumitrescu a făcut, că Dumitrescu a dres! Ei bine, gata! Mi-a ajuns! Sînt un pensionar bolnav şi am nevoie de linişte! Să pună pă alţii!" – îşi ţine el discursul oftînd. Familia Ciocan, în schimb, şi-ar dori să vină la putere, dar nu are suficient curaj. Nu se simte pregătită. El nu are decît patru clase, ea e analfabetă. Şi, în fond, nu e mai bine în opoziţie, unde nu au altceva de făcut decît să cîrcotească pe băncile făcute cadou de Primăria sectorului 2?

Şedinţa de bloc

„Vecina" mă opreşte pe palier. Nu ştiu cum o cheamă şi pentru că mă strigă pur şi simplu „vecină!", eu îi zic pur şi simplu „vecina" (41, nemăritată, fumează doar pe palier în colanţi şi în tricou ziua, seara în pijama albă cu floricele roz). „Vecină, să vii vineri la şedinţă! Acuma e musai să vii că e groasă! Ne taie ăştia apa şi căldura pen'că nu mai avem comitet!" Apoi, după o pauză de gîndire: „Cred că e timpul ca noi ăştia, tinerii, să luăm puterea! Să facem ceva în blocul ăsta, că nu se mai poate aşa! Io i-am zis şi lu' turcaletele ăsta să se implice, el ar vrea, dar nu se poate, că nu e proprietar!". Turcaletele este unul dintre cei mai vechi chiriaşi din bloc. Un băiat liniştit, cu alură hippie. De-a lungul timpului le-a invitat pe toate femeile din bloc, sub 50, „la el, la un cafeu!", dar singura care i-a cedat a fost „vecina".

Oare aş avea mustrări de conştiinţă, dacă nu m-aş duce la şedinţă? Singura la care am participat a fost una de acum vreo doi ani, tot pentru alegeri. S-a ţinut pe palierul de la etajul 8, chiar în faţa uşii familiei Ciocan, iar eu am întîrziat. Am nimerit în mijlocul unor discuţii furtunoase. Pe atunci încă trăia dna **Mina.** Ea era liderul de necontestat al tuturor administratorilor şi preşedinţilor de bloc de pe Calea Moşilor. De-a lungul vremii, a condus trei blocuri, cu o mînă de fier. Nimeni nu crîcnea în faţa ei. Nici instalatorii, nici femeile de serviciu. La 94 de ani, cu o pareză care nu-i mai permitea să comunice decît prin gîngureli şi prin semne, dna **Mina** era membrul veşnic al oricărui comitet de bloc posibil.

Aşadar, cele două tabere faţă în faţă: familia Ciocan cu doamnele de la etajele 3, 4 şi 5, plus dna Mina, şezînd pe un taburet, de o parte, şi Dumitrescu, Ciontu şi încă cîţiva, de cealaltă. Pe scări, e înghesuit electoratul. Eu, „vecina", ţinînd cu degetul mic de la o mînă toarta ceşcuţei de cafea pe care nu apucase să o bea, iar în cealaltă mînă ţigara, turcaletele, care n-avea altă treabă, şi încă vreo patru tineri intimidaţi. Tocmai se discută cu aprindere „problema ghenei". „Cineva răuvoitor de la etajele superioare" înfundă sistematic toboganul. Asta susţine dna Ciocan care aruncă o privire incriminatorie tinerilor alegători. Nu aşa se cucereşte electoratul! Totuşi nea **Fane,** responsabil cu uşa de la intrare şi vîndut oricărui sistem care e la putere, susţine că sîntem singura asociaţie din zonă „căreia nu i s-au furat încă pubelele de gunoi". „Nu le-au furat pen'că au fundul spart şi nu le-a schimbat nimeni! Şi ştiţi de ce? Nu mai ie nici un ban în fondul de rulment!" – replică dna Ciocan, privindu-l fix pe Dumitrescu, preşedintele în funcţiune. „Io asta am avut de zis!" Soţul Ciocan o aprobă dînd din cap.

Dumitrescu îşi drege glasul şi se pregăteşte pentru discursul de adio care durează vreo cinci minute. „Sînt pregătit să-mi dau demisia...", „anumite voci din acest bloc...", „este cît se poate de clar că nu sînt dorit în această funcţie". Privirile îi sînt aţintite spre familia Ciocan. Doamnele de la etajele 3, 4 şi 5, în capoate înflorate, şuşotesc speriate. Dna Mina vrea să zică ceva, dar nu poate. „Dar n-a zis nimeni că nu vă vrea!" – replică dna Ciocan. „Noi doar semnalam nişte nereguli... Eu şi soţul sîntem oricum prea bătrîni pentru preşedinţie! Ce, n-avem altă treabă? Poate îi lăsaţi pe ăştia mai tineri, aşa ziceam!" E o idee bună. Alegătorii se transformă în candidaţi. Cine vrea? Tu! „Vecina" dă speriată din cap. Poate tu? Un tînăr imberb e pe cale de a-şi lua tălpăşiţa. Turcaletele zîmbeşte prietenos. Dar nu putem să punem preşedinte de bloc un turc. Nici măcar nu e proprietar. „Vedeţi! Nu vrea nimeni!" „Atunci e simplu... O punem pe dna Mina!" – zic în cor doamnele de la etajele 3, 4 şi 5. Dna Mina dă din cap încîntată. „Supunem la vot?" – întrebă madam Ciocan. Şi atunci intervine omul din umbră, mic, negru şi agitat, pe care nu-l mai văzusem pînă atunci. „Noi vorbim aici treburi importante dă bloc, iar domnişoara fumează în neştire, în spaţiul asociaţiei!" Domnişoara, care tocmai îşi aprinsese o ţigară, o stinge cu un gest nervos şi se ridică de pe scara pe care şedea. Pare dintr-odată foarte înaltă, însă nu poate să-i spulbere dintr-o suflare pe toţi membrii fostului şi viitorului comitet, căci nu sînt un pachet de cărţi de joc. Sînt cît se poate de reali şi ei „i-au pregătit" lumea în care ea nu are şi nici nu vrea să aibă nici un fel de putere. Înjură ceva printre dinţi şi pleacă. „Unde te duci, vecină?"

Pînă la urmă, marea şedinţă de bloc nu s-a mai ţinut. „Cineva, răuvoitor desigur, a furat rulmenţii de la lift, aşa cum s-a întîmplat şi la scara ailaltă săptămîna trecută", iar doamnele de la etajele 3, 4 şi 5 nu au putut să urce pe scări pînă la etajul 9. Se pare însă că va fi ales din nou Dumitrescu. Şi ca preşedinte, şi ca administrator, că nu mai merge cu separarea puterilor în bloc. Vedeţi o altă Românie posibilă?

Activitatea administrativ-gospodărească

„În întreaga perioadă analizată s-a manifestat un deosebit interes în asigurarea unei stări de curăţenie, de dezinsecţie şi de deratizare, precum şi de un anumit climat ambiental atît pentru locatari, cît şi pentru persoanele care vin în vizită.

S-au făcut reparaţii pentru îmbunătăţirea condiţiilor de locuit şi a stării blocului. Au fost reparate cele două ferestre care dau spre terasă. S-au înlocuit becurile arse din casa scării, s-a urmărit buna funcţionare a ascensorului, s-au asigurat măsuri suplimentare de securitate a ghenei de gunoi prin montarea unei broaşte yalle la uşa de la intrare, fiind pînă în prezent singura asociaţie căreia nu i s-au furat pubelele de gunoi.

Au fost de asemenea depuse eforturi pentru încasarea cotelor de întreţinere prin deplasarea la fiecare proprietar. Ca urmare, la sfîrşitul anului exista doar un singur proprietar care nu achitase suma datorată pe luna noiembrie.

Trebuie să menţionez faptul că în activitatea administrativ-gospodărească, am obţinut sprijinul familiilor Aramă, Piticaş şi Ciontu.

Solicit membrilor comitetului un mai mare sprijin în înlăturarea materialelor depozitate la etajul IX."

(fragmente din „Raportul privind activitatea administrativ-gospodărească" în anul 2005)

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Autoflagelare

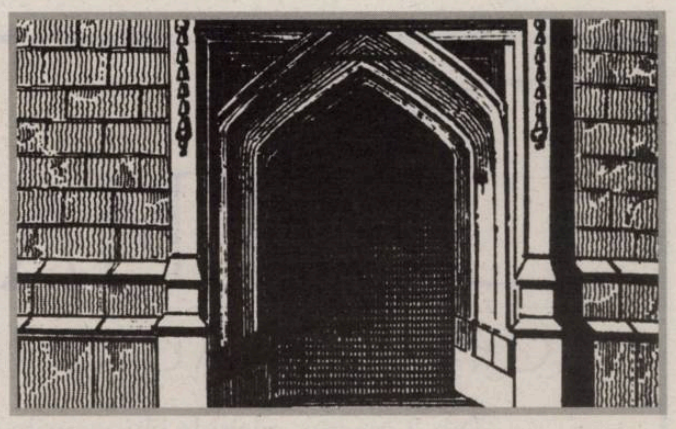

Doi golani şmecheri şi cu gură mare s-au văzut puşi în faţa butoanelor de la care se conduce o ţară. Şi au început să-şi dea peste mînă unul altuia, care să fie primul la apăsat pe ele. Azi sîntem martori la toiul luptei, iar, în lipsa unui program mai bun, stăm şi ne holbăm, împărţiţi în cete de suporteri, la meciul meciurilor din această etapă electorală.

Ştiu prea bine că, pentru mulţi dintre cititori, un rezumat dur al actualei încleştări politice, aşa cum am încercat să schiţez mai sus, este de neacceptat. Parfumul şi dulceaţa vorbelor din campania electorală sînt încă greu de risipit, mai ales cînd peste ele s-a turnat un strat gros de speranţă. Acum doi ani şi jumătate, o bună parte din România visa cu ochii deschişi. Ţara se pregătea de alegeri cum se pregătesc muştele de primăvară: zburau prin aer promisiuni şi vorbe mari, se dezmorţeau amintirile despre dosarele Revoluţiei sau ale Bancorexului. Se vorbea despre ţepe şi demnitate. O statuie a cinstei şi dreptăţii – la care se închina o bună parte din ţară – promitea stîrpirea ticăloşilor şi ieşirea din minciună. Azi e ţăndări, o statuie lovită cu ciocanul CNSAS şi îngropată pînă la ultima şuviţă sub avalanşa de păcate ale tinereţii cînd s-a pus pe turnat studenţi la Secu'. S-a ales praful de toate iluziile, dar probabil că aşa şi trebuia să fie. Încep să cred că numai şocurile şi teama de cutremur sînt singurele în stare să ne facă prevăzători. Adică, indivizi care iau în calcul şi varianta eşecului, înarmîndu-se cu rezerve în cazul în care, Doamne, fereşte!, se întîmplă să iasă prost. Şi, după cum se vede, în România iese prost.

Da, desigur, cunosc argumentele care vin să îndulcească de fiecare dată orice abordare critică legată de ceea ce se întîmplă acum în ţară: să nu disperăm, să mai avem răbdare, e vorba de rezistenţa sistemului ticăloşit, dar va fi bine, se fac dosare, se clatină imperiile mogulilor, securiştii nu cedează aşa de uşor puterea... N-aveţi decît să le acceptaţi dumneavoastră. La mine nu mai ţin. Am văzut de prea multe ori în ultimii ani, şi încă de foarte aproape, cum se ţese un cocon de vorbe meşteşugite în jurul unui maldăr de incompetenţă şi ticăloşie. I-am văzut încercînd, la fel ca bolşevicii odinioară, să acrediteze ideea revoluţiei permanente, din dorinţa de a ne ţine pe picior de război, temători ca în faţa unui atac iminent al forţelor răului. Ne consideră o gloată pentru că, iertare de aşa vorbă proastă, ne comportăm ca atare. Trăim o perioadă de frămîntare continuă, în care simţim nevoia să ne împărţim în cete sau să ne ascundem în casă. Şi, pentru că nu înţelegem mare lucru, ne simţim slabi, vulnerabili, neputincioşi. Aşteptăm să se întrupeze un Mesia din cuvintele meşteşugite care răsună, seară de seară, prin talk-show-uri.

România e în război cu ea însăşi din cauza unor golani şmecheri care se joacă de-a cum se conduce o ţară. E un conflict bizar, cu accente sado-masochiste, care lasă răni adînci în trupul serafic al speranţei, lovită, în fiecare zi, pînă la nimicire. Probabil că, în cele din urmă, ne vom vindeca de iluzii. Dar, la externare, sînt convins că va fi şi foarte tîrziu.

ÎN ROMÂNIA, PERSOANA DE CARE AU RÎS PERSONAJELE PIETRUITE A ÎNCEPUT SĂ FOLOSEASCĂ DEDESUBTURI-SURPRIZĂ

● Proaspăt întors din Franţa, primarul Videanu a declarat, într-o conferinţă de presă, că Bucureştiul are mult mai multe parcuri ca Parisul. Şi mi-am amintit de copilărie, cînd auzeam că în România e mult mai bine ca în Occident... (**S. G.**)

● Ca o continuare a „seriei" despre impoliteţuri pe net, mi-am amintit că mai nou e la modă „gîlceava" pe Messenger. Faptul că nu eşti *face to face* cu persoana cu care ai de gînd să te certi pare a fi un avantaj, căci vorbele tale pot fi sucite în fel şi chip şi te mai ajuţi şi de emoţii. Dacă te enervezi prea tare, dai un *sign out* şi gata, i-ai întors spatele! Săptămîna trecută: m-am strîmbat, am scos limba, m-am înverzit, m-am umflat, m-am „băşicat" şi am făcut cu ochiul atunci cînd am vrut să insinuez ceva. Şi după ce m-am calmat, am rămas invizibilă pînă în ziua de azi. (**A. P.**)

● Am dat şi bacalaureatul ăsta – a debutat la Steaua fotbalistul brazilian Elton, un ţişti-bişti de 1,58 m şi nu mai ştiu cîte kilogrămele, de care au rîs, cum se cuvine pe la noi, mulţi competenţi în nerozie. La Piteşti, s-a mişcat bine, a alergat ca un mînz talentat, a dat şi gol – obiecţii: nu ţine mingea, nu o freacă, nu o cară, pasează prea repede pentru cît ne duc mintea şi picioarele noastre. Dacă nu intră în profilul nostru caracteristic? Dacă, Doamne fereşte, e prea bun pentru Steaua? (**R. C.**)

● *Viva la revolución!* În vîrstă de 80 de ani, Fidel Castro pare să revină în fruntea Cubei după o absenţă de opt luni, provocată de probleme de sănătate şi de o operaţie la stomac. Recent, el s-a întîlnit cu celebrul său admirator Gabriel García Márquez. Te pomeneşti că acesta i-o fi dat reţeta nemuririi pe care a folosit-o pentru unele din personajele sale. (**A. M.**)

● Ani de zile, parcul din spatele blocului meu şi din faţa Liceului „Tonitza" a fost o sinistră adunătură de fiare vechi, gunoaie şi cîini vagabonzi. Cam de un an, lucrurile s-au schimbat radical: parcul are cele mai ingenioase jucării pentru copii, bănci, alei pietruite, coşuri de gunoi. E închis şi păzit de un *bodyguard*. Cînd să-ncep să-mi fac iluzii, aflu rezonul schimbării: *vis-à-vis* de mine s-a mutat un director de la ADP. Tot omul sfinţeşte parcul! (**S. S.**)

● „Nu voi tolera nici o fraudă din fondurile europene, indiferent de valoarea prejudecăţii", – a declarat de curînd premierul Tăriceanu. Cît despre problema lui cu pronumele „care", am observat că, în ultima vreme, a început să folosească şi varianta cu „pe". Numai că o foloseşte de fiecare dată cînd nu e cazul. (**C. P.-B.**)

● Întrebarea săptămînii trecute, care merită un dram de posteritate (drept pentru care o consemnez aici), a fost pusă de comisarul european Franco Frattini. A pus-o (aparent?) inocent şi direct, fără să-i pese de dedesubturi şi de intertexte, dar nu-i nimic, că pe-astea i le adăugăm noi: „Cine este domnul Voiculescu?". (**M. V.**)

Cu ochii-n 3,14

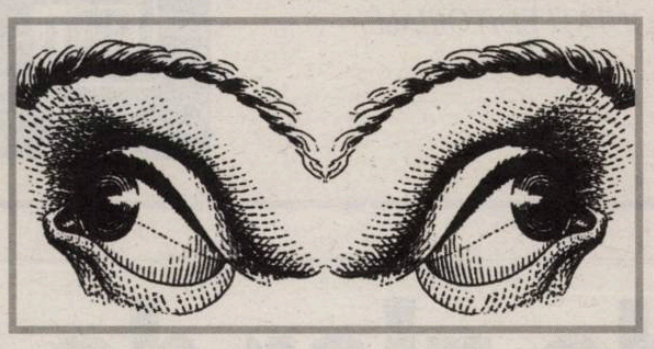

● Luni, 19 martie a.c., după-amiază, în cursa Malev Budapesta-Bruxelles, chiar înainte de decolare, stewardesa-şefă – prin microfon – a urat bun venit la bord şi a spus *În cîteva minute vom pleca spre Bucureşti, destinaţia noastră*... şi abia în faţa strigătelor de surpriză ale pasagerilor a făcut corectura de rigoare. Dacă la Budapesta, Bucureştiul este confundat cu Bruxelles-ul devine mai suportabil că la Bruxelles Bucureştiul e confundat cu Budapesta. (**A. C.**)

ÎN ROMÂNIA, UNORA LE PLACE SĂ LUCREZE SCURT (LA FAŢA LOCULUI) PENTRU A-ŞI RECUPERA FRONTAL VORBA DE RÎND

● În atenţia colegului Chivu, însărcinat cu *oltenitudinea* politică în redacţie (căci Cioro e departe): 1) am folosit expresia „Unora le place *prazul*" pentru că rima cu „jazz-ul"; precizez că nu am avut nici o agendă ascunsă; 2) în „3,14"-le incriminat, accentul cădea pe ce venea *după* cuvîntul respectiv, adică pe „fiert bine" (= răsfiert): să-ncerce colegul Chivu să mănînce praz *răsfiert* – fără o măslină, o atenţie – şi pe urmă mai vorbim... (**a. l. ş.**)

● Din publicaţia *Audi magazine,* nu mă pot abţine să spicuiesc din interviul (trei pagini, bască poza de-o pagină întreagă color) cu reputata jurnalistă Alice Năstase; după ce aflăm, din şapou, că „i s-ar putea spune «Căpitanul» la propriu, dar şi la figurat" (pentru că are grad de căpitan SPP în rezervă), ne binedispunem de tot citind cine sînt jurnaliştii „dragi şi talentaţi" care au avut bucuria să lucreze cu dînsa: Simona Catrina – „cea mai talentată, mai spumoasă, mai spectaculoasă jurnalistă de limbă română" – şi Andrei Păunescu (fiul lui...) – „un condei iscusit al mărturisirilor tulburătoare"... Tulburător, într-adevăr! (**a. l. ş.**)

● Pe o furgonetă, o reclamă. În reclamă, o îngheţată. Lîngă îngheţată, un slogan. În slogan, cinci cuvinte: „din dragoste pentru limba ta". Mai scurt şi mai la obiect nici că se putea altceva! (**R. T.**)

● Sîmbătă, prezentatorul principalei emisiuni de ştiri de la TVR ne-a informat că la Sibiu a avut loc premiera piesei *Naşul*. De la faţa locului, reporterul care i-a filmat pe autorii evenimentului a spus că spectacolul s-a numit *Asul*. De pe „surse" aflu că ar fi vorba de *Nasul,* după N.V. Gogol. Numele lui a fost evocat pe lîngă ambele titluri. Precis el e autorul. Dar care o fi titlul? Eu am încredere în cei care primesc leafă ca să ne informeze. Dar nu ştiu pe cine să cred. (**M. B.**)

● Un hoţ mascat a dat buzna într-o bancă din Peggersdorf (Austria) şi, sub ameninţarea pistolului, a cerut banii din seif. După ce un funcţionar i-a explicat îndelung că aceea nu era o bancă, ci primăria oraşului, hoţul a fugit în pădure. A fost prins de poliţie ceva mai tîrziu, cînd s-a întors în parcarea primăriei pentru a-şi recupera motocicleta. Oare ce anume l-a trădat pe acest hoţ: ignoranţa, ghinionul sau instinctul proprietăţii? (**M. C.**)

● O ştire care, deşi e departe de chestiunile fierbinţi ale zilei, ar merita poate un dram de atenţie. La 20 februarie, în localitatea Paw Paw din Michigan (SUA), s-a înregistrat un accident de circulaţie mai puţin obişnuit. Două vehicule s-au ciocnit frontal, în urma impactului pierzîndu-şi viaţa ambii conducători auto. Este vorba de Jessie West, de 24 de ani, supraveghetor la Gallagher's Eatery & Pub din localitate, şi James West, de 33 de ani, şofer de camion. Cei doi erau fraţi. Sergentul de poliţie Virg Franks a declarat, pentru *Kalamazoo Gazette,* că nu a mai întîlnit un asemenea caz. (**D. S.**)

● Un salon de cosmetică oferă epilare pubiană masculină „cu metode moderne". Textul de reclamă mai adaugă: „pentru firmele cărora le pasă de aspectul fizic al angajaţilor lor". Probabil e vorba de acei angajaţi care merg la serviciu doar în şosete şi fără chiloţi. (**M. C.**)

● Cu violenţa-mi bine ştiută, protestez şi apoi îi rog frumos pe toţi redactorii-şefi, redactorii de rînd şi servicii-le de corectură ale ziarelor noastre să înceteze a abrevia mîndreţea noastră de Curte Constituţională cu iniţialele CC; fac alergie urîtă, dogmatică şi maniheistă. Se înţelege DC. (**R. C.**)

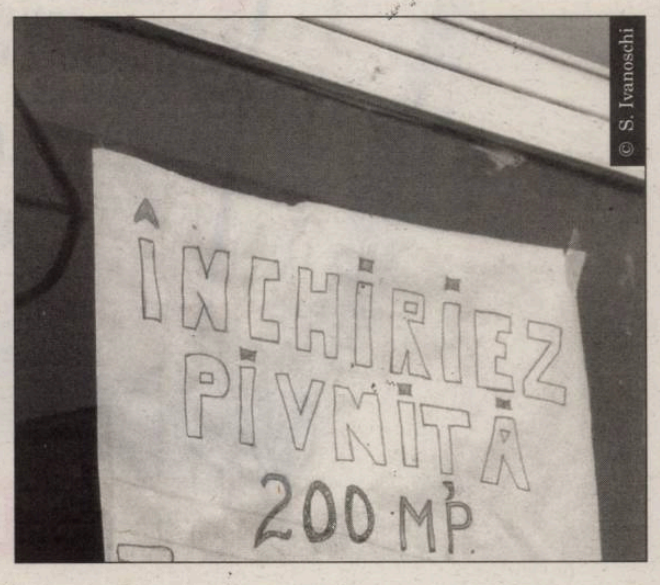

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 2 martie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 10.
Doar 5,5 lei.

Din cuprins:

● INTERVIU cu Ana Blandiana:

„În lumea literară m-am simțit adesea străină“

● DOSAR: Erotism și literatură

● ANCHETĂ: Cînd v-ați îndrăgostit ultima oară?

● FRAGMENTE: Sanda Stolojan, *O versiune a melancoliei*

● REPORTAJ: „Circuitul cărții în natură“

● DOCUMENTE: N. Bagdasar, *Însemnări*

● *RECOMANDĂRI* ● *RECENZII* ● *NOUTĂȚI EDITORIALE*

Dilemateca
Îți dă de citit

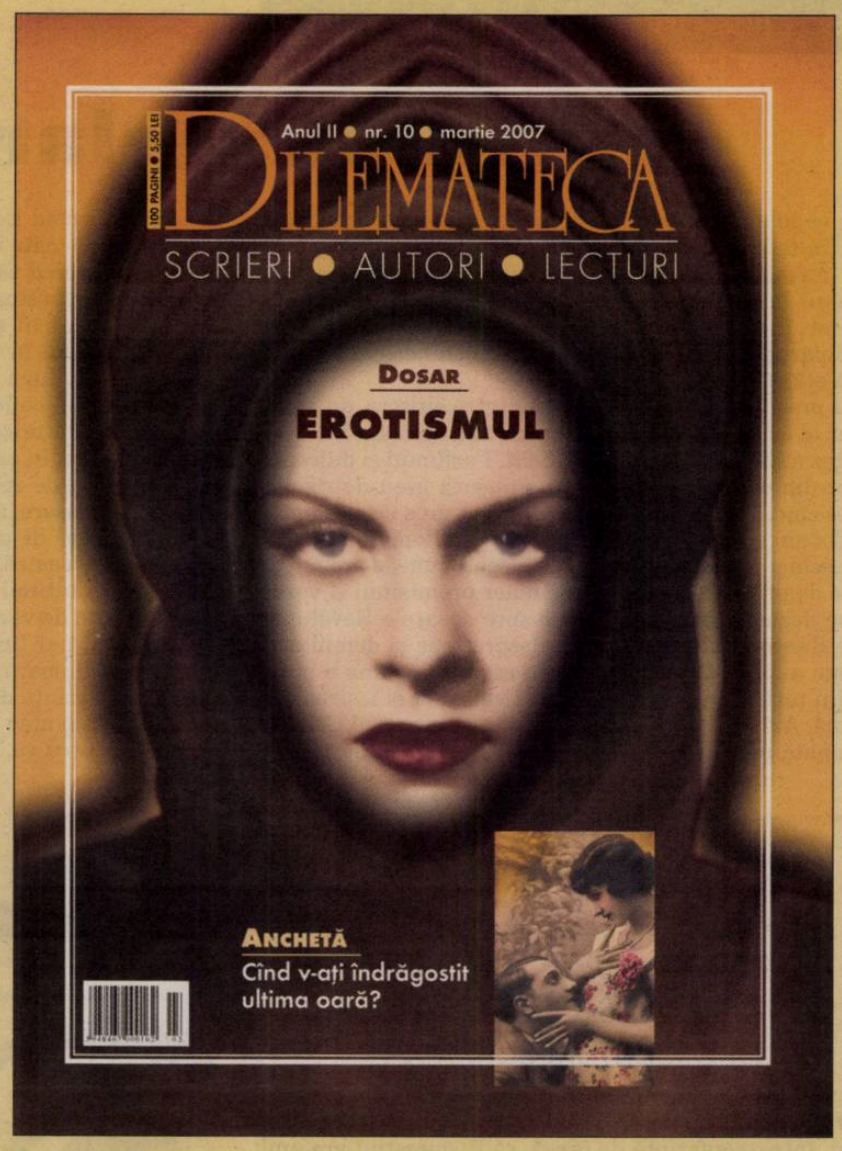

Un alt fel de ziar de duminică!

Doza ta sigură de bună dispoziție!

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 164 ● 30 martie – 5 aprilie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Edmund Pollak“
pagina **3**

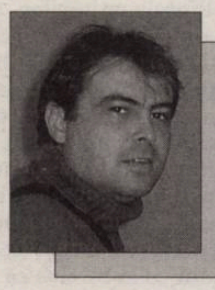

Adrian Cioroianu
„Un Salon, pe Sena“
pagina **6**

Daniel Dăianu
„UE la 50 de ani“
pagina **20**

PE MINA CUI AM LASAT DEMOCRAȚIA

„Democrația este un mecanism care garantează că nu vom fi guvernați mai bine decît merităm.“

GEORGE BERNARD SHAW

5 948467 000155 12

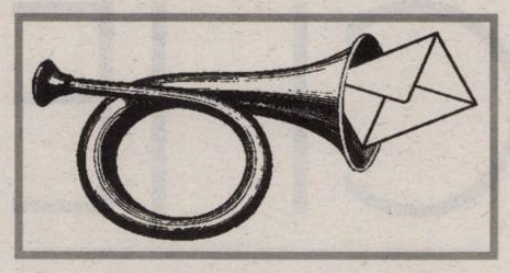

Nr. 151: Articolul lui Sever Voinescu, „Eminem *vs* Rousseau"

Stimate dle Sever Voinescu,

Citind articolul dvs. „Eminem *vs* Rousseau" din *Dilema veche* nr. 159, am rămas într-o stare de perplexitate pentru că opiniile veneau din partea unei pene şi spirit mult admirate de mine în paginile revistei. Articolul face o adevărată apologie a acestui muzician rap, Eminem, ajuns de altfel o celebritate fără hotar. Nu vreau să combat, să critic sau să-mi deschid gura împotriva acestui gen de muzică savurată acum de milioane de tineri de pe planeta noastră. Ceea ce vă scriu este o simplă opinie personală pe care o confrunt cu cea a unei persoane cu multă autoritate culturală.

Definiţi rap-ul ca o „întoarcere la primitivism, o regăsire a energiei distructive care zace în lucrurile simple, sărace, tocmai pentru că sînt simple şi sărace". Ştiindu-vă un bun cunoscător al muzicii clasice, al vocilor lirice, mă întreb ce magnet vă atrage spre o muzică simplă, săracă şi... întoarsă la primitivism. Personal, am încercat s-o ascult din curiozitate şi am auzit doar nişte bolboroseli voodoo, ritmate, obsedante, utilizînd un vocabular vulgar şi violent de extracţie pornografică, care nu se poate folosi în societatea noastră, chiar liberală şi libertină cum este.

Îl definiţi pe acest Eminem ca pe „un poet de mare forţă care îşi rosteşte versurile pe un ritm obsesiv. El este un pesimist profund ca Schopenhauer, un revoltat din specia lui Nietzsche". Un homofob şi xenofob, care-şi urăşte mama şi o consideră o tîrfă, este aşezat într-un pantheon alături de doi filozofi germani. Nu cred că-l poţi aşeza pe Enescu lîngă Fărîmiţă Lambru. Am citit despre alţi detractori ai clasicismului care l-au pus pe Duke Ellington alături de Mozart. Fără îndoială că marele Duke a fost mare, dar...

Aceşti muzicieni născuţi dintr-un melanj de muzică atonală, de credinţe voodoo, de folclor al foştilor sclavi din New Orleans, exprimă o stare psihologică depresivă asemeni existenţei lor de atunci. Mai departe, ce-a urmat nu mai este ghetoizare. Tehnologia a deschis noi moduri de sonorizare, comercializare. Acel blue jazz evoluează, şi ajungem la soul, hip-hop, punk, swing şi mai ales la rap, un haos atonal atît de gustat de noile generaţii. Haosul sonor se extinde la protest social, vulgaritate, anarhism, violenţă şi droguri. În articolul amintit aţi atins un punct sensibil prin afirmaţia care m-a iritat şi m-a pus (naiba!) să scriu: „Totuşi, nimeni nu exprimă mai percutant drama marginalilor ghetoizaţi din America timpului nostru". Este o afirmaţie corectă politic, dar ireală, menită doar să alimenteze ofensiva împotriva valorilor care au făcut dintr-un loc viran o ţară şi un popor prosper. Ei nu mai sînt marginalizaţi, dle Voinescu, noi sîntem, noi şi arta noastră care poartă stigmatul decadenţei şi neputinţei. Plebea planetară contestă nevrotic orice structură statală, ea cere moartea autorităţii, arta clasică şi valorile clădite de la Renaştere încoace sînt aruncate pe fereastră de la etaj. La început, tineretul s-a simţit eliberat de vechile dogme şi astfel rockul a devenit rege. Marxistul John Lennon, noua icoană, Mick Jagger, anarhist şi satanist, dau naştere unei noi generaţii: Tupak Shakur, Notorious, Snoop Doggie Dog devin vedete şi modele de comportament. Nu pot înghiţi acest primitivism, anarhism şi anticlasicism, mai bine înghit insultele care vor veni prin e-mail de la compatrioţii mei (tineri), în cazul în care mă „afişaţi" în pagina „cititorilor".

Aceşti marginalizaţi – cum eufemistic vă place dvs., europenilor, să-i numiţi – sînt un fel de *Hanibal ante portas,* misionarii războiului cultural care va schimba arta şi toate valorile culturale, asemeni limbii latine: o limbă moartă.

Cu multă stimă,

Mircea MILESCU
mirceamilescu@yahoo.com
New York, 17 martie 2007

Nr. 160: Articolul lui Lucian Mîndruţă, „Familia Iisus, Scara 2, ap. 9"

Dle Lucian Mîndruţă,

Ca de fiecare dată cînd citesc *Dilema veche,* şi săptămîna asta v-am citit articolul. Începutul era chiar promiţător, în sensul că prezenta informaţia legată de filmul lui Cameron dintr-un unghi care mie mi-a scăpat. Mi se păruse pentru o secundă chiar amuzant. Mi-am dat seama mai apoi că acest unghi nu e unul căutat şi bine găsit, analizat, prezentat pentru a surprinde, ci e chiar privirea „clară" a unui „creştin amator" asupra acestei „ştiri". Probabil or să fie mulţi cei care or să vă răspundă aşa cum dl Pleşu a spus într-o emisiune TV despre un tînăr intelectual care privise comunismul dintr-un unghi diferit: „Băiatul ăsta nu a citit, domnule!". Eu vreau doar să vă atrag atenţia asupra efectelor pe care cuvintele dvs. le pot avea.

Mi-a fost greu să vă citesc articolul pînă la capăt pentru că argumentele dvs. nu erau convingătoare, deşi forţa cu care erau aruncate era puternică. Cu fiecare frază, simţeam o apăsare pe suflet, aşa că am citit din doi în doi şi am trecut la alt articol. Mi s-a mai întîmplat şi alte dăţi cînd vă citeam să nu mă convingeţi, aşa că nu era nimic îngrijorător. Problema a apărut într-un moment de linişte, cînd mi-am dat seama cît m-a durut faptul că aţi făcut dintr-un simbol al credinţei un produs. Pentru mine, Iisus nu e un brand şi nu are nevoie să apară pe prima pagină a ziarelor ca să fie actual. Se prea poate ca eu să nu fac parte din publicul-ţintă (fericit consumist) al articolelor dvs., dar sînt o cititoare a *Dilemei vechi* şi, din cîte ştiam eu, cei care scriu aici nu obişnuiesc să treacă cu bocancii peste credinţele cititorilor. Am recitit articolul şi m-am hotărît să vă scriu.

Cînd creşti lîngă bunici care se închină înainte de masă, care fac semnul crucii pe pîine înainte de a o tăia şi care în fiecare seară stau mai mult de 10 minute în picioare înaintea icoanei, rugîndu-se, nu îţi mai trebuie dovezi despre existenţa lui Iisus. Ceea ce cauţi acum e să îţi adîncşti cunoaşterea Lui şi să îţi întăreşti credinţa. Odată ce ai înţeles că a fi creştin înseamnă a iubi (religia creştină este despre dragoste, nu oameni!), probleme de genul cum să împarţi o jucărie la doi fraţi se rezolvă de la sine: fiecare din ei se joacă pe rînd cu ea. Orice copil trebuie să înveţe să-l respecte pe cel de lîngă el. Şi ce e rău în a-l învăţa să împartă cu propriul frate?

Ca părinte, trebuie să îţi alegi luptele pe care vrei să le dai în fiecare zi cu copilul tău: nu îl certi că mănîncă macaroanele cu mîna, dar nu-l lăsi să mănînce cu mîinile murdare. Creştinii îşi aleg şi ei zilnic bătăliile pe care le duc cu lumea modernă în care trăiesc. De mare ajutor în aceste lupte este selectarea cu atenţie a programelor TV la care se uită, ce săptămînale şi cărţi citesc, de unde îşi satisfac acea „nevoie de ştiri". *Codul lui Da Vinci* şi filmul lui Cameron au picat la această selecţie a mea. *Dilema veche* nu. Însă, în urma acestui articol scris de dvs., rubrica „Talon de participare" o să mi-o autocenzurez.

Nu e mare pierderea pentru dvs., dar parcă e păcat.

Doamne, ajută!

Claudia ŞERBĂNUŢĂ
klaula@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Starea filmului**
- **Migraţia forţei de muncă**

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*".
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.

Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.000 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Edmund Pollak

Înainte de 1989, posibilitatea de a călători în afara țării ținea de imponderabil. Trebuia să ai fie noroc, fie pile, fie o anumită înclinație spre compromis. Cu alte cuvinte, puteai profita fie de conjuncturi favorabile, fie de relații influente, fie de strategiile de racolare ale Securității. Pașaportul era, în aceste condiții, o șansă nesperată și greu explicabilă, un hatîr sau recompensa otrăvită a unei dezerțiuni. În unele cazuri, el putea fi și o condamnare la exil. Poliția politică înțelegea să scape de indezirabili, obligîndu-i să emigreze. Dar trebuie spus că tot ce ținea de dreptul la călătorie rămînea, pînă la urmă, învăluit în mister. Nu puteai ști de ce o dată primeai pașaport și altă dată nu, de ce aveai brusc voie la Paris, dar ți se refuza Moscova, de ce unii se bucurau de un tratament lax, iar alții erau ținuți din scurt. Intrau în joc, desigur, și adversități pe cît de secrete, pe atît de eficiente, delațiuni tovărășești, file neștiute ale propriului dosar etc. Oricum, cei care reușeau să călătorească (mai mulți decît ne închipuim, dar mult mai puțini decît ar fi dorit și decît ar fi fost de dorit) constituiau – și constituie și azi – „lung prilej de vorbe și de ipoteze“.

Ceea ce se pierde însă din vedere e că una din condițiile importante pentru a obține o aprobare de pașaport era existența unui apel, a unui sprijin, a unei cointeresări instituționale, venite dinspre Vest. Îți trebuia o „invitație“, care să echivaleze cu o oarecare *presiune* politică și administrativă. Agitația întreținută de Europa Liberă, asistența mediatică a unor organizații internaționale și, uneori, chiar acțiunile de susținere ale unor persoane particulare puteau fi de mare folos. Ca să dau un exemplu, voi aminti că mulți intelectuali și artiști din Răsăritul european își datorează puținele lor experiențe occidentale de dinainte de 1989 „asociației pentru întrajutorare intelectuală“, reprezentată de formidabila, curajoasa, ingenioasa, fermecătoarea Annette Laboray.

Un personaj uluitor al acelor vremuri a fost Edmund Pollak. Plecat din România și ajuns înalt funcționar pe lîngă Conferința Rectorilor Vest-Germani (un fel de ministerfederal al învățămîntului superior), el a avut o intervenție providențială în destinul multora, printre care mă prenumăr. Era un releu perfect între aspiranții români la beneficiile unui sejur apusean și feluritele universități și fundații nemțești, dispuse să ofere burse. Tactul lui tenace, prestigiul de care se bucura în țara lui de adopție, o nobilă discreție și o nesfîrșită bunătate erau puse la lucru spre a ajuta tineri înzestrați din România să iasă, pentru un timp, din țară și, odată ieșiți, să se descurce convenabil în mediul academic atît de străin cu care se confruntau. Edmund Pollak era o instituție și, în același timp, un fel de tată fratern, gata să te preia, să te însoțească, să te protejeze. Am petrecut, alături de el și de inimoasa lui nevastă, tihnite prînzuri duminicale, momente de convivialitate întremătoare, atît de necesare veneticului care eram, neînvățat cu experiența străinătății. Om de carte și de gust, generos, dezinteresat, plin de umor și de afecțiune, fără să cadă vreodată în tapaj retoric sau în efuziune lacrimogenă, dl Pollak a contribuit decisiv și neștiut la salvarea intelectuală a mai multor generații. N-a primit niciodată recunoștința pe care o merita. Vorbesc adesea cu Gabriel Liiceanu (un alt beneficiar al strădaniilor pollakiene) despre norocul de a-l fi întîlnit și despre netrebnicia noastră ulterioară. Căci, deși l-am pomenit mereu, nu i-am mai dat nici un semn de viață, nu ne-am învrednicit să-i oferim nici măcar minima gesticulație a politeții. Luați de valul istoriei mari și mici pe care am trăit-o în ultimii optsprezece ani, ne-am complăcut într-o vinovată amînare, amplificată rușinos de propria ei inerție. Dar ne e dor de el, ca de o întruchipare a sorții și ca de efigia unei umanități depline. E unul din marii sabotori ai dictaturii, căruia nu i se va ridica niciodată vreun monument...

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre faptul că Alianța D.A. și-a ales să moară exact în perioada învierii lui Iisus Christos?

Coincidența are chichirezul ei, fiindcă în ultimii 17 ani sărbătorile creștine au cam fost confiscate de politicieni. Așa că mi-ar plăcea ca, anul ăsta, Iisus să ne anunțe oficial că renunță să mai învie pe meleagurile noastre răsăritene.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

UE: a doua tinerețe?

Declarația de la Berlin – care a marcat 50 de ani de la semnarea Tratatelor de la Roma, actul de înființare a ceea ce se numește astăzi Uniunea Europeană – n-a mai fost semnată, așa cum se crdea inițial, de toți șefii statelor membre, ci doar de Hans-Georg Pottering, președintele Parlamentului European, de Jose Manuel Barroso, președintele Comisiei Europene, și de Angela Merkel, cancelarul Germaniei, care asigură președinția semestrială a Uniunii. Negocierile au arătat că e greu de găsit un text satisfăcător pentru toți cei 27 de membri. A rezultat o Declarație în termeni foarte generali, cu o retorică ușor avîntată, ușor „progresistă“, care afișează satisfacția pentru rezultatele obținute și încrederea în viitor, dar în termeni foarte prudenți și generali. „Omul este în centrul acțiunii noastre. Demnitatea lui este inviolabilă. Drepturile sale sînt inalienabile. Modul în care trăim și lucrăm împreună în cadrul Uniunii Europene este unic în felul său. (...) Aspirațiile noastre sînt pacea și libertatea, democrația și statul de drept, prosperitatea și siguranța, justiția și solidaritatea“. Frumos și nobil, fără îndoială. „Să ridice mîna cine n-ar putea fi de acord cu aceste cuvinte“, scrie Andrea Romano, comentator de politică externă al cotidianului italian *La Stampa*. Tot el a găsit o formulă foarte expresivă pentru a defini starea actuală a Uniunii Europene, la ceas aniversar: „Există riscul unei Uniuni Europene după «modelul Amish», închisă în sine cu satisfacție, contemplîndu-și propriile succese și propriile certitudini, în vreme ce motorul proiectului comunitar devine tot mai obosit. Și asta în timp ce în jurul nostru lumea ar avea nevoie tocmai din partea Europei de un supliment de *leadership* și de angajare“. Asemenea comunităților Amish, Uniunea afișează, prin liderii săi, mai degrabă dorința de a fi lăsată în pace, cu modul său de viață, cu tradițiile și realizările sale, decît intenția de a da piept cu provocările lumii contemporane. „Poate că e doar vina atmosferei de sărbătoare obligatorie“, adaugă, concesiv, Andrea Romano. Dar sărbătorile trec, iar Uniunea Europeană trebuie să găsească, totuși, un mod de existență, o nouă identitate, noi reguli de funcționare.

Pînă la „suplimentul de *leadership* și de angajare“ pe plan internațional, UE are de dus, deocamdată, „o muncă de lămurire“ cu propriii cetățeni. Cu ocazia semicentenarului, le-a oferit, la Bruxelles, un concert popular, cu vedete din toate țările. Despre Tratatul constituțional însă – aproape nici un cuvînt. Documentul fundamental, care ar fi trebuit să reformeze instituțiile europene și să dea, teoretic, un impuls mai bunei funcționări a greoiului aparat decizional și birocratic al Uniunii, a devenit un fel de „nucă tare“ a politicii europene, în care liderii politici riscă să-și rupă dinții. Deși mai toate Eurobarometrele din ultimii ani arată că opinia publică dorește un (fel de) Constituție, enormul și complicatul Tratat respins prin referendum de francezi și olandezi le-a luat cetățenilor cheful să mai audă de așa ceva. Rămasă între succesele incontestabile de pînă acum (unificarea continentului, pacea și prosperitatea, triumful democrației în fostele țări comuniste) și eșecul proiectului de viitor prefigurat de Constituție, Uniunea Europeană trezește deocamdată tot mai multe dezamăgiri și alimentează tendința unui număr tot mai mare de cetățeni de a se refugia în „binele“ de dinainte. Un sondaj realizat de organizația britanică Open Europe arată că aproape 50% dintre locuitorii celor 13 țări care au adoptat moneda euro ar vrea să revină la vechile monede naționale. Iar în 11 din cele 14 țări care încă nu au adoptat moneda europeană, 60% dintre cetățeni nici nu o vor. Într-un alt sondaj, publicat de *Financial Times* pe 18 martie, 44% dintre cetățenii europeni declară că trăiesc mai rău de cînd țările lor au devenit membre în UE. Explicațiile privind această tendință mai degrabă pesimistă a cetățenilor sînt complicate și diferă de la un stat la altul. Dar e limpede că Uniunea Europeană nu mai reușește să creeze în cetățenii săi *încrederea* în viitor de care ar avea nevoie pentru a ieși din blocajul actual. Nici n-are cum, pentru că, deocamdată, UE este lipsită de un proiect capabil să canalizeze energiile, este lipsită de viziune. Cu complicatele sale proceduri decizionale, adunînd la un loc țări cu interese diferite, cu instituții greoaie și depărtate de cetățeni, Uniunea Europeană pare mai degrabă o entitate birocratică sedusă de propriile reguli și obsedată să *reglementeze*, să organizeze viețile oamenilor pînă în cele mai mici detalii (în numele bunăstării și al siguranței sociale, desigur), să se comporte „corect politic“ în toate ocaziile interne și internaționale și să desfășoare o amplă retorică atunci cînd vine vorba despre propriile succese. Invitată să cînte la concertul festiv de la Bruxelles, cîntăreața italiană Gianna Naninni (întotdeauna nonconformistă) a răspuns: „E prea multă retorică. Nu mă duc“.

Așa cum politicienii din țările lor recurg, pentru a cîștiga voturi, la teme exclusiv naționale (vezi, de pildă, campania pentru prezidențiale din Franța, unde Europa este a cincea roată la căruță în preocupările principalilor prezidențiabili), cetățenii tind să rămînă în interiorul identităților naționale, în absența unei noi identități europene credibile, care să-i convingă că viitorul e mai bun în interiorul UE decît în afară. Ajunsă la 50 de ani, UE suferă,

cum scria *The Economist*, de criza vîrstei de mijloc. La 50 de ani e greu să-ți mai găsești de lucru, apar din senin certuri în familie și simți tot mai des impulsul de a-ți schimba *look*-ul. Poți cădea în depresie sau, dimpotrivă, să găsești noi resurse de vitalitate și să-ți trăiești „a doua tinerețe“. Uniunea Europeană rezistă, deocamdată, depresiei, dar nu pare să-și găsească resursele pentru o altă tinerețe, mai ales că „familia“ s-a lărgit.

ținerea de minte

„Două lucruri sînt teribile în acest roman, se vede cît colo inspirația ca un fulger brăzdînd cerul: «ideea» «Adolescentului» de a deveni Rotschild și visul lui Versilov apropo de «Acis și Galateea», tabloul lui Claude Lorrain.

Vezi, el însuși, Dostoievski visa –, a visat un astfel de tablou teribil al unei umanități fericite... Cît despre previziunile lui despre noi, cei de azi, care sîntem «orfelini» și «singuri», că ne vom iubi atît între noi și ne vom strînge unul în altul, ha, ha, ha, gîndește-te ce mult ne iubim noi. Aurora Cornu pe Zaharia Stancu, Preda pe Paul Georgescu, cum ne strîngem noi toți unul într-altul, ha, ha, ha! Nici cel mai cutremurător și profund geniu nu poate epuiza de surprize natura umană mai mult decît cîțiva ani în preajma epocii sale; alți bani, altă distracție, niciun vis nu se realizează, nicio profeție nu se îndeplinește exact. În ceea ce mă privește, eu profetizez totuși că mai trainică decît orice rămîne capacitatea omului de a visa necontenit și de a crea, iar cît privește restul, nimic în afară de artă nu rezistă surprizelor cu care năvălesc generațiile în istorie. Ah, trebuie căutat secretul artei trainice, celei mai trainice arte care se poate crea, trebuie căutat, trebuie negreșit căutat...“

(Marin Preda, la 15 sept. 1958, în *Scrisori către Aurora*, Editura Albatros, 2001)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cine moşteneşte electoratul Alianţei?

Alianţa „Dreptate şi Adevăr“ a murit din vina PD, a anunţat Călin Popescu Tăriceanu, chiar copreşedintele Alianţei. Fără să-l contrazică, călălalt copreşedinte, Emil Boc, s-a repezit să revendice zestrea: PD este continuatorul spiritului Alianţei D.A.

Gestul lui Emil Boc a scăpat necomentat, dar este foarte important în context. Acum se va da bătălia pentru zestrea electorală a Alianţei (ADA). Cele două partide sînt la momentul partajului, numai că electoratul nu se împarte la masa verde, ci se mişcă singur după unul dintre cele două partide sau părăseşte pur şi simplu fostul pol ADA. Către cine va migra electoratul ADA?

Înainte de a răspunde la această întrebare, trebuie să vedem ce anume a cîştigat şi de ce a cîştigat Alianţa. Dacă ne raportăm la intenţiile creatorilor săi, ADA a fost un proiect politic de succes: şi-a propus să elimine PSD de la guvernare şi a reuşit. Electoral vorbind, lucrurile sînt mai complicate. Alianţa a ieşit pe locul doi la alegerile din 2004 şi doar încăpăţînarea lui Traian Băsescu şi succesul său din turul doi au răsturnat situaţia şi au dus la alungarea guvernului PSD. În primul tur de scrutin, chiar şi Traian Băsescu obţinuse mai puţin decît Adrian Năstase. Dar ar fi fost posibilă victoria lui Traian Băsescu fără existenţa Alianţei? Puţin probabil. Unificarea opoziţiei democratice a dat senzaţia publicului sătul de PSD că răsturnarea situaţiei este posibilă. Traian Băsescu a reuşit un exerciţiu impresionant de mobilizare. Nu vorbim de cifre foarte mari aici, să nu uităm că diferenţa în turul doi a fost minusculă. Vorbim de cîteva procente, formate mai ales din electoratul urban şi educat, acela care a fost sensibil la SMS-urile cu „Bombo“ şi „Congo“.

Mircea Kivu observa o tendinţă în sondaje ca electoratul Alianţei ca atare să nu mai depăşească procentele celor două partide adunate. Asta în condiţiile, trebuie să adaug, în care PD are mai multe procente decît avea singur înainte de crearea ADA. Nu mai există o moştenire a Alianţei? A luat PD tot ce era de luat de acolo? Mircea Kivu are dreptate pe cifre, dar nu cred că Alianţa nu are o moştenire de lăsat urmaşilor. Mă refer tocmai la această capacitate de mobilizare, de care vorbeam mai sus. Este vorba despre un electorat care devine activ în campanie, care iese la vot nervos, mobilizat de anumite mesaje şi care tinde să scape sondajelor (aşa cum a scăpat şi în 2004).

Cum a fost mobilizat electoratul atunci? Prin două mesaje principale, ambele negative şi ambele plasîndu-se în jurul unui cuvînt-slogan: „Ajunge!“. Cele două mesaje erau: anti-pesedismul şi anti-corupţia.

Felia de electorat urban şi educat care a făcut diferenţa prin mobilizare a fost scoasă din casă de ideea că PSD trebuie înlăturat de la putere, PSD care avea ştampila de „corupt“ lipită bine pe frunte după ce machiaverlîcurile reformistului Năstase au eşuat în a schimba partidul în substanţa practicilor sale, cu toate liftingurile suferite la nivelul conducerii.

Cine moşteneşte astăzi cele două mesaje care au mobilizat electoratul Alianţei? Preşedintele Băsescu şi PD. De fapt, Traian Băsescu nu a renunţat niciodată la ele. Le-a luat cu el la Cotroceni. Lumea reprezentată de Traian Băsescu nu s-a schimbat foarte mult în cei doi ani de cînd el e şeful statului: corupţii sînt puternici, eu mă bat cu ei, aveţi încredere în mine. În timp, a apărut în ecuaţie şi factorul electoral Macovei. Alina Mungiu-Pippidi spunea că cine o are pe Macovei la viitoarele alegeri cîştigă electoratul dreptei. Cred că are dreptate. Vorbim de acel electorat descris mai sus, şi mai ales de capacitatea de a-l mobiliza. Deşi a refuzat oferta PD de a deveni membru de partid, Macovei a găsit sprijin doar la democraţi şi la Cotroceni şi asta se vede. Mai ales după conflictul cu Tăriceanu şi după încercările repetate ale liberalilor de a o debarca. Ce nu înţeleg liberalii este că Macovei reprezintă pentru electoratul Alianţei o speranţă. Mobilizarea în favoarea sa, simpatia cu care o priveşte acea parte a presei care nu are nici dosare penale şi nici nu e obsedată de anti-băsescianism arată că Macovei va avea, chiar fără voia ei, un rol electoral.

Prin invitaţia adresată lui Tăriceanu de a-şi asuma deschis o alianţă cu PSD, Băsescu nu face decît să întoarcă timpul: sîntem în 2004, atunci cînd PSD este inamicul şi noi construim alternativa. Cu diferenţa că PNL a trădat. Aceasta va fi

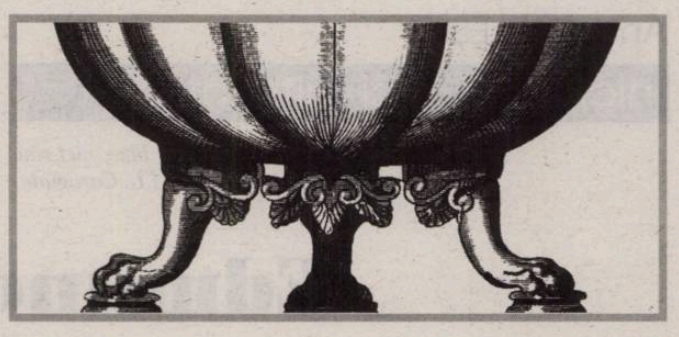

campania electorală viitoare. Cel mai probabil, Partidul Liberal Democrat va înlocui PNL într-o formulă care va avea ca nume tot ceva cu Dreptate şi Adevăr (un fel de „ADA se întoarce“, ca în filmele cu Bruce Lee).

Şi PNL, şi PSD neagă că ar intenţiona o alianţă. Dar nici unii, nici ceilalţi nu exclud o apropiere de conjunctură. Logica ambelor partide este simplă: Băsescu este inamicul nostru comun, trebuie să colaborăm ca să-l oprim. Liberalii cîştigă pe termen scurt. Doar sînt în situaţia în care îşi împart toate fotoliile de ministru la sediul partidului, cu ceva resturi pentru UDMR. Presa din aceste zile este plină de formule de guvern liberalo-maghiare. Îmi închipui ce frenezie trebuie să fie la faţa locului. Ludovic Orban şi Norica Nicolai, scăpaţi de Macovei din guvern, se ceartă pe fotoliul Internelor. Pe lîngă că se întreabă care dintre ei e mai incompetent pentru a fi ministru, publicul ADA vede cum politicieni nevotaţi de el fac guvernul.

presa despre...

Autobasculantele faţă cu UE

„«Noi nu trebuie să mai executăm, ca elevul cuminte, tot ce ne spune UE. Trebuie să avem inclusiv curajul să contrazicem UE dacă interesele ne-o cer.» Aceasta este o declaraţie a premierului României, dată pe 26 martie 2007. Nu, încă n-au avut loc alegeri şi la Bucureşti nu a venit la putere extrema dreaptă. Iată însă că, în dorinţa de a susţine cu tot dinadinsul introducerea mult discutatei taxe auto, şeful guvernului, liberalul Tăriceanu, intră într-un derapaj extrem de periculos. Declaraţia pare să meargă la inima românului. Cum s-ar zice, n-am intrat în Europa de-a buşilea. Ne ţinem băţoşi, cu căciulile pe frunte. O fi, numai că nu tot ce se vinde bine la Bucureşti merge şi la Bruxelles. România, ca stat membru, poate, ba chiar este obligată să contribuie la crearea regulilor europene – celebrul acquis. Dar, tocmai pentru că se află în interiorul unei comunităţi, România poate crea acquis împreună cu partenerii săi, nu împotriva lor. Avem o problemă cu grupul Renault, producătorul celebrului Logan, din cauza posibilului aflux de maşini la mîna a doua rulate pe autostrăzile perfecte ale Europei, iar nu prin hîrtoapele autohtone? Riscăm să pierdem cîteva mii de locuri de muncă? Ei bine, în virtutea principiului solidarităţii, aceasta este de-acum o problemă a întregii Uniuni. România poate să o rezolve alături de partenerii ei, şi în nici un caz încercînd să-i păcălească, băgîndu-le sub nas o taxă ecologică. Nu sîntem noi primii şmecheri născuţi în Europa, chiar dacă aşa ne credem! Ce-ar fi ca, din raţiuni de ecologie, de apărare a sănătăţii publice sau din cine ştie ce alte pretexte, nemţii să-şi protejeze Opelul de Peugeot, italienii să-şi apere brînza Gorgonzola de concurenta Roquefort, iar spaniolii să blocheze intrarea vinurilor de Bordeaux pentru a vinde mai mult Sangre de Torro?

Nu numai că România nu va reuşi, dar se expune şi ridicolului. Pentru că, dacă avem o problemă cu poluarea – şi avem, slavă Domnului! –, ar trebui, de exemplu, să ne uităm la autobasculantele de pe şantierele lui Dorel sau să strîngem minunata recoltă de peturi şi pungi de plastic de pe ogoarele României. Să fim serioşi! Şeful guvernului, care a semnat Tratatul de aderare a României la UE, nu are cum să nu ştie aceste lucruri. Explicaţia trebuie să fie alta. Aflat într-un război de uzură cu preşedintele, premierul se vede obligat la joc de scenă. Să facă pe durul, să dezlipească de el porecla «Moliceanu». Şi aşa se face că ne pomenim, iată, cu un ciudat antieuropenism liberal, ca şi cum nu ne era suficient un preşedinte cu tot mai dese derapaje populiste şi cu o suspectă aplecare către tot ce înseamnă servicii secrete şi instituţii militarizate.“ (Ovidiu Nahoi, *Adevărul*, 27 martie) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Ferparul ca program politic

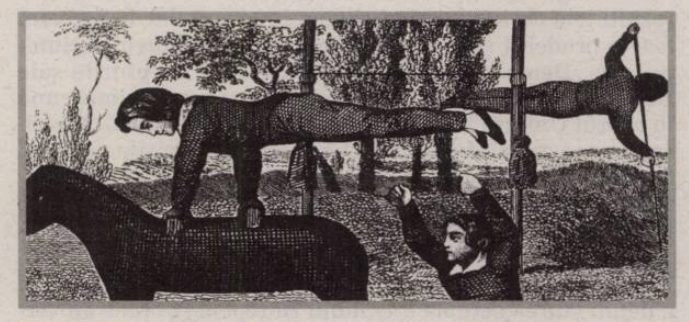

Călcată de maşina cu girofar a Puterii, convenţia democrată a decedat din nou la secţia de terapie intensivă cu vorbe. De gardă era dl doctor Ciomu, drept pentru care nici unul dintre autorii crimei nu mai are organul să mărturisească cinstit: *da, dom'le, io am omorît-o!* Ambii se plimbă însă pe hol şi fumează ţeapă de la ţeapă, din rezerva de stat pregătită pentru PSD în Piaţa Victoriei (chiar, mai ţineţi minte promisiunea aia?).

Ca şi prima oară, la căpătîiul decedatei, PD vrea să aprindă pios o lumînare portocalie. Şi tot acolo, liberalii se gîndesc să trîntească o troiţă, cu realizările guvernării în loc de icoane. Electoratul stă deocamdată la distanţă, în spatele banderolelor poliţiei pe care scrie citeţ, să vadă şi mama lu' Gheorghe Votantu': *Atenţie, Politică! Nu treceţi. Pericol de moarte de plictiseală!*

Pentru că adevărul e că ne-am plictisit. OK, poate nu chiar toţi. Însă dacă îmi permiteţi o mărturisire personală, acum războiul între *Apple* şi *Microsoft* îmi pare cu mult mai interesant decît cel dintre Băsescu şi Tăriceanu. Cel puţin dintr-un motiv: în cazul lui Bill Gates şi-al lui Steve Jobs rezultatul luptei e un sistem de operare mai bun, chestie care se vede imediat cînd îl pui pe calculator. În cazul alor noştri, lupta nu poate să ducă decît la o guvernare mai proastă, indiferent cine cîştigă. Din nefericire, treaba asta nu se vede imediat în computerul din burta poporului, aşa că ambii (şi mai ales Băsescu, după cum arată sondajele) au încă cifre de popularitate mai mari decît tăria whiskey-ului cu care trebuie să ne dregem după atîtea talk-show-uri.

Din păcate, în orice versiune de alianţă, chiar şi după alegeri, reformiştii vor fi mai slabi, nu mai puternici. Iar dreapta (aia adevărată, care taie taxele şi promovează business-ul) va sta din nou la rînd încă patru ani, să termine Iliescu sau alţi socialişti de împărţit sărăcia în porţii meticulos egale. Bine, unii prind mai multe porţii, dar asta e o altă discuţie, şi zău că devine şi ea plicticoasă.

În ziua în care medicul Tăriceanu declara Alianţa moartă clinic şi-i oferea organele la transplant, Boc intra în emisie la talk-show-ul de seară cu o cravată în nuanţe oranj. Culoarea de primăvară-vară recomandată de *couturier*-ul Băsescu şi vîndută în toate magazinele sub preţul de cost. Pentru că ne-a costat ceva: nervii noştri, SMS-urile cu *Bombo, mă duc în Congo*, drumul pînă la secţie, speranţele înşelate şi lacrimile de glicerină, care şi ele trebuie plătite la recuziter. Dincolo de asta, ce nu pricep ambii eroi la bustul gol, daţi pe muşchi cu ulei care imită transpiraţia, e că în 2004 n-am votat nici PNL şi nici PD. Am votat Opoziţia. O organizaţie vagă, care răspundea nevoilor noastre (de reprezentare a Binelui) şi nu alor lor (de organizare, activism şi în final cucerire a puterii). Poate, şi-aici e cheia (scuzaţi vorba cederistă) dezamăgirii: noi am votat o abstracţiune, iar ei erau de fapt oameni în carne, oase şi portofele. Şi consilieri, mai ales consilieri, a căror otravă picurată la ureche ar putea fi găsită la autopsia cadavrului bietei alianţe. Dacă cineva ar mai avea timp de analize...

Oricum, pentru o înmormîntare şi-un parastas, ambele familii politice îndurerate sînt suspect de vesele. Băse şi Tări se învîrt în conştiinţa publică la fel ca doi taţi la maternitate, aşteptînd ca mama să spună al cui e copilul. Telenovelă, frate! Dar şi ea pe bani: bursele deja se resimt la adierea vîntului socialist, care o să-l trimită pe ăla micu' la orfelinat, în grija statului.

Acum vreo zece ani, Brucan mi-a zis că, în politică, să fii consecvent e adeseori o greşeală tactică. Firește că m-am supărat pe el că nu găsește nimic înălțator în ocupația asta. Astăzi îi dau dreptate și în același timp socotesc AMR-ul unei alte preziceri: știați că-n 2009 se termină ăia 20 de ani cît am fost proști?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

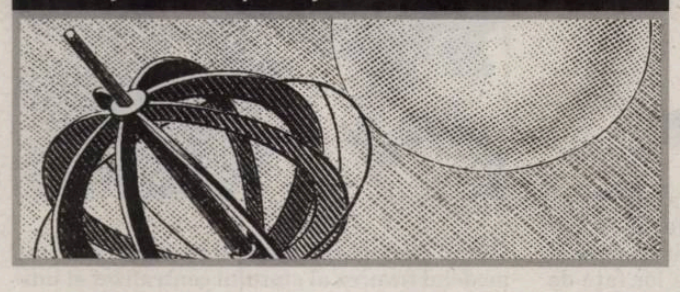

Loialităţi

Nu a fost încălcată nici o lege şi nici o cutumă: în SUA, procurorii federali, care reprezintă guvernul federal în tribunalele districtelor, sînt la dispoziţia preşedintelui. El îi numeşte şi el îi poate demite. Cînd au devenit preşedinţi, şi Ronald Reagan, şi Bill Clinton i-au înlocuit pe toţi cei 93 de procurori federali cu oamenii lor. În acest context „oamenii lor" nu înseamnă musafirii picnicurilor de pe gazonul reşedinţelor private, ci se referă la aceia dintre ei care susţin ideile preşedintelui în privinţa unor legi importante cum sînt pedeapsa cu moartea, posesia armelor de foc, libertatea avortului. În opinia publică americană, clivajele dintre cei cu păreri opuse în aceste probleme sînt la fel de intense ca acelea privind impozitele, sînt puncte importante în dezbaterile electorale, aşa că pare normal ca preşedintele să fie interesat de orientarea sentinţelor din timpul mandatului său. Preşedintele Bush jr. şi procurorul general Alberto Gonzales (în Statele Unite, el este şi ministrul Justiţiei) nu erau obligaţi să dea nici o explicaţie în legătură cu demiterea celor opt procurori federali, demitere care însufleţeşte deocamdată presa şi majoritatea democrată din Congres: adversarii preşedintelui nu sînt încă decişi dacă să declanşeze sau nu un mare scandal, dar întreţin deocamdată focul. Îi ajută şi administraţia: după negările jignite de la început (cum puteţi să credeţi aşa ceva despre noi?), urmează recunoaşteri parţiale, citate compromiţătoare din mail-urile puse la dispoziţie (aceeaşi inocenţă l-a caracterizat şi pe Nixon cînd a oferit acuzatorilor săi înregistrările convorbirilor din Biroul Oval), jocul de-a „el e de vină, eu n-am ştiut nimic". Nu era nimic de acoperit, dar totul confirmă înţelegeri subterane, manevre oculte. Sînt citate persoane din intimitatea preşedintelui şi nu lipseşte numele lui Karl Rove, şeful administraţiei, considerat principalul artizan al politicii lui Bush. Din mail-uri reiese că, de la începutul celui de-al doilea mandat, Harriet Miers, consilieră a preşedintelui, a propus înlocuirea tuturor procurorilor federali. Gonzales nu a fost de acord, găsind că departamentul nu e pregătit pentru o asemenea schimbare, şi atunci Kyle Sampson, şeful de cabinet al ministrului, a propus concedierea unui grup mai mic, a celor „lipsiţi de eficienţă în activitatea de conducători şi de procurori, iritaţi de iniţiativele administraţiei", pentru a face loc celor care „produc, conduc bine şi au dovedit că sînt loiali preşedintelui". Această ultimă pretenţie a provocat scandalul: procurorii trebuie să fie loiali legii şi nimănui altcuiva, cu atît mai puţin preşedintelui. Autorul frazei cu loialitatea şi-a dat demisia. Dar problema n-a dispărut. Procurorilor demişi li se reproşează că îi urmăresc cu prea multă furie pe republicanii bănuiţi de corupţie, fiind mult mai îngăduitori cu abaterile democraţilor. Cînd puterea executivă aparţine republicanilor şi cea legislativă democraţilor, e greu de decis în ce fel e mai profitabil să fii oportunist.

Congresul se pregăteşte pentru o investigaţie prin care să afle cîţi dintre procurori au fost daţi afară pentru că nu au cedat presiunii politice şi cîţi au fost menţinuţi pentru că au cedat. Preşedintele îşi susţine necondiţionat subalternii: le permite să participe la cercetările comisiilor Congresului, dar nu sub mandat şi prestare de jurămînt. Şi pentru că se adună tot felul de mărturii ale celor concediaţi, care spun că dizgraţia lor se datorează intransigenţei, se nasc serioase dubii cu privire la integritatea şi capacitatea de conducător ale procurorului general Alberto Gonzales. Acesta îşi asumă responsabilitatea pentru erorile comise, nu şi vreo vină, aşa că nu demisionează. Primul latino procuror general, primul membru al celei mai importante minorităţi din SUA cu o asemenea funcţie, Gonzales nu a făcut carieră dîndu-şi demisia de cîte ori cineva era nemulţumit. Oricare vor fi consecinţele acestui scandal, acum e primul moment de confruntare reală între preşedintele republican şi Congresul democrat: Congresul vrea să convoace, să numească felurite comisii, să cerceteze, preşedintele vrea să-şi asume cît mai multe puteri. Cum scria şi un comentator în *International Herald Tribune:* „La ce bun să ai puterea, dacă nu o foloseşti pentru a obţine mai multă putere?".

globul cubic

Departe de muntele vrăjit

Instalatorul polonez din Elveţia e neamţ. Tabloidul *Blick* îşi întreabă cititorii dacă nu s-au săturat de „aceşti muncitori ieftini, cu o expresie arogantă şi cu o încredere în sine deloc îndreptăţită". E o componentă a campaniei elveţiene împotriva nemţilor care caută un serviciu cu un salariu decent. E adevărat, în ultimii ani, numărul germanilor atraşi de viaţa din Elveţia a crescut: salariile sînt cu o treime mai mari, impozitele sînt mai mici şi sistemul de securitate socială e mai bun decît în Germania. Chelneri, muncitori în construcţii, medici şi avocaţi, ei ocupă locurile libere „furîndu-ni-le nouă", spun elveţienii nemulţumiţi, pentru că lăcomia noilor-veniţi scade nivelul general al salariilor.

43% dintre elveţieni îi consideră pe germani aroganţi şi 42% găsesc că au destule motive să se plîngă de prezenţa lor, adaugă Kate Connolly în *Observer* (25 martie 2007). Germanii spun că sînt insultaţi pe stradă şi în restaurante de către elveţienii consideraţi oameni paşnici. Nemţilor li se spune „Gashahn", referinţă la camerele de gazare (elveţienii n-au avut de suferit de pe urma lor), sau „Nazikopf". Nemţi celebri – Michael Schumacher, Boris Becker, Theo Muller (baronul iaurtului) – s-au stabilit în Elveţia, dar imaginea lor nu influenţează percepţia asupra celorlalţi. „Naţiunile mari sînt considerate reci, arogante şi materialiste, cele mici deţin rezervele de căldură şi sentimente omeneşti", afirmă Peter von Matt, expertul în problema germană din Zürich. Probabil că sentimentele omeneşti şi căldura degajată de ele au inspirat clipul televizat care înfăţişează întîi steagul naţional elveţian vălurit de briză, iar în fundal, blînd, notele imnului naţional. Idila e întreruptă de un bubuit sonor, crucea roşie de pe fondul alb se transformă în culorile steagului german: roşu, negru, auriu. O voce feminină întreabă: „Cîţi nemţi mai poate să cuprindă Elveţia?".

Sanatoriul de la Davos din romanul lui Thomas Mann e tot pe muntele vrăjit. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Gînduri despre Tony Blair

Cariera politică a lui Tony Blair se apropie de un moment important. Pînă în septembrie – fără să ştim, totuşi, data exactă – Tony Blair se va retrage din fruntea cabinetului şi din fruntea Partidului Laburist. Vîrsta premierului britanic nu mă lasă să cred că omul se retrage la pensie. Are 54 de ani. Totuşi, Tony Blair pare o personalitate politică epuizată, resursele sale de şarm şi de abilitate politică par consumate, iar rezervorul de simpatie publică, altădată imens, pare că a secat. Încerc o explicaţie.

Politica, o vedem cu ochii noştri, devine tot mai mult un spectacol mediatic, îşi pierde însuşirile artei de a conduce cetatea şi devine tot mai mult *entertainment*. E din ce în ce mai important ca omul politic să fie fotogenic/telegenic, să „treacă sticla", să aibă o anumită voce, să vorbească uşor impostat, să dezvolte un stil al său, să zîmbească într-un anumit fel, să dea replici bune la televizor etc. Publicul este uşor de sedus cu acest gen de reţetă, aşa că politica însăşi a devenit ceva de larg consum popular. Şi mă grăbesc să adaug că nu e nimic rău în asta, căci democraţia este de larg consum popular sau nu este deloc. Am putut vedea cu ochii mei felul în care masele îl aclamau, de pildă, pe Bill Clinton. Chimia simpatiei populare pentru fostul preşedinte american era aceeaşi cu cea de care se bucură o vedetă rock. Masele păreau a fi atinse la acelaşi nerv şi reacţionau asemănător. Aşa se explică şi de ce Clinton, ca figură publică, a putut trece relativ repede peste episodul Lewinski. Infidelitatea conjugală şi minciuna care o acompaniază întotdeauna nu sînt nicăieri în lume permise politicienilor, dar sînt peste tot acceptabile în cazul vedetelor, fac parte din alcătuirea imaginii publice a acestui gen de personalităţi. Am vorbit puţin despre Bill Clinton, nu doar pentru că a avut şi are o excelentă relaţie cu Tony Blair, ci pentru că premierul britanic mi se pare că este acelaşi gen de personalitate politică şi că simpatia publică de care se bucură – sau, mai exact, s-a bucurat – avea aceeaşi extracţie emoţională cu simpatia pe care o stîrnea Bill Clinton.

Blair a devenit prim-ministru în 1997, reuşind să aducă Partidul Laburist la putere, după ce a stat în opoziţie vreme de 18 ani. Tony Blair a devenit lider al laburiştilor în 1994 şi, beneficiind deja de schimbările începute în partid de predecesorul său, legendarul John Smith, a continuat cu o amplă operaţiune de reinventare a partidului. El a fost cel care a renunţat la un întreg balast roşu din ideologia partidului său, cum ar fi prevederea din statutul partidului cu privire la proprietatea comună asupra mijloacelor de producţie, la completa dependenţă a partidului faţă de sindicate (şocul sindicatelor a fost enorm cînd au înţeles că, deşi premier laburist, Tony Blair nu va schimba nici o singură literă din legislaţia impusă de dna Thatcher în chestiunea sindicală!), şi a inventat ceea ce el a numit „the New Labour", adică noul partid laburist. Un partid mai flexibil, mai adaptat zilei şi, în consecinţă, mai aproape de centru, un partid care asumă realitatea istorică a prăbuşirii socialismului est-european şi faptul simplu că doar capitalismul modern generează bunăstare pentru mase.

E greu să spui despre Blair ce fel de politician este. În campania electorală cîştigătoare, din 1997, a spus că va guverna „dintr-un centru radical". Economiceşte, este un admirator al pieţei libere şi al iniţiativei private, fapt ce se vede limpede în reformele sale. Totuşi, pe la jumătatea primului său mandat, se definea ca fiind social-democrat, după ce, în tinereţe, spunea despre sine că este socialist. Criticii din propriul partid îl acuză că e neoconservator şi îl numesc „fiul lui Thatcher" şi pentru că, cu diverse ocazii, Blair a făcut remarci admirative la adresa fostei Doamne de Fier. Dar conservatorii îl numesc socialist în continuare şi îl plasează, cu tot cu politicile sale, în zona „centru-stînga". Blair pare un politician versatil, greu de încadrat. În politica externă, a urmat linia predecesorilor săi, menţinînd Marea Britanie într-un apropiat parteneriat transatlantic, iar consecvenţa aceasta l-a costat multe puncte electorale, pe măsură ce politica externă americană s-a înfundat în Irak, după 2003.

În 1997, la cîteva luni după ce a devenit prim-ministru

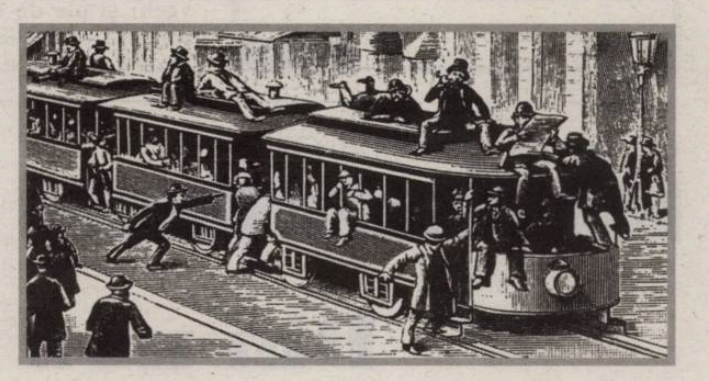

şi după ce i-a fermecat pe britanici numind-o pe Lady Diana, care tocmai murise, „prinţesa oamenilor" *(people's princess),* Blair a atins cea mai înaltă cotă de simpatie pe care un premier britanic a atins-o vreodată. În mai 2006, a ajuns la cea mai de jos cotă de simpatie la care vreun premier laburist a coborît vreodată. Cariera politică a lui Tony Blair a mers ca un *roller-coaster,* de la cel mai înalt, la cel mai de jos nivel. Oamenii l-au perceput frenetic, cu pasiune, au investit simpatie în el cu aceeaşi lipsă de măsură cu care, mai tîrziu, şi-au retras-o. Britanicii au răspuns pasional unuia dintre cei mai pasionali lideri ai unei Europe conduse de figuri de ceară. Avantajul stilului „Clinton-Blair" de a face politică este că ajungi relativ repede la inimile oamenilor şi, mai ales, că poţi atinge cote ameţitoare de simpatie. Dezavantajul este că eşti chiar prima victimă a consumerismului politic pe care te şi bazezi.

ready made

„Dragă Paulină,

Am primit chiar acum scrisoarea matale din 31 mai şi mă grăbesc a-ţi răspunde că sînt sănătos şi că mă pregătesc a merge la băile de la Ecsa, unde am să fac vro 30 de feredeie de pucioasă."

(V. Alecsandri către Paulina Alecsandri, în V. Alecsandri, *Opere,* vol. IX, Corespondenţă [1861-1870], Editura Minerva, 1982)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

35°

Acestea toate-s fără nici un
efect acuma cînd
se reabilitează chiciu-n
ansamblu sau pe rînd,

cînd mirele are să-i scoată
miresei lui în dinţi,
alunecoasă şi cam oaţă,
pe coapsele-i ferbinţi,

(noroc că nu de pe-amîndouă,
ci de pe una doar),
jarteaua umedă de rouă, –
nu, însă, în budoar,

ci-n văzul lumii ce, pe mire,-l
blamează cînd dă greş,
fi'nd, însă, gata să-l admire
cînd asudat, dar freş,

o-aruncă-n spate, peste umăr,
la domnii ce, din greu,
aplaudă aşa un număr
şi un aşa trofeu.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

O pariziană

Un Salon, pe Sena

Cu ocazia *Salonului cărţii* de la Paris, am poposit acolo trei zile – dar am prins două anotimpuri. ● Însă mai înainte, în treacăt, o precizare: sper ca un anume mîrlănel cu bretele, cu restaurant şi cu o explicabilă ranchiună pentru oamenii care încă-şi mai pot face freza (de unde şi oltenească urare *Kilmanj fritmon peroké)* să nu aştepte vreo replică. ● În ziua în care am ajuns, aşadar, ploua lung, tomnatec. Metroului parizian ar trebui să i se înalţe ode. L-am văzut mai curat sau mai murdar, cu geamurile mai mult sau mai puţin zgîriate, mai mirositor sau nu. Dar tot rămîne cea mai simplă cale de acces spre oricare colţ al Parisului. ● Ca şi în ultimii ani, aşadar, *Salon du livre* (23–27 martie a.c.) a fost în parcul expoziţional de la Porte de Versailles. ● Profesorul Andrei Pippidi soseşte în scurt timp la hotel şi are minunata idee să ieşim puţin, să ne mai încălzim. Dînsul ia un grog, eu un pastis; şi îmi spune, printre altele, cum s-a ajuns la ideea rubricii din *Dilema veche* (cum daţi pagina, pe stînga). ● Coborîm apoi, înconvoiaţi sub umbrele, pe *rue* Turbigo spre Sena. E deja seară şi, ce să vezi, coadă mare la Louvre, la intrarea dinspre Piramidă. Atracţia: o expoziţie cu numele *Armenia Sacra*. ● Dl Pippidi propune să intrăm; zis şi făcut (lasă că am prins şi zi cu reducere!). Impresionant. Armenii sînt dovada a ceea ce înseamnă să fii realmente nefericit plasat pe hartă. Au fost primul stat în mod oficial creştin al lumii. Perşi, turci selgiucizi, bizantini, mongoli, iranieni, ruşi – toţi, cum au venit, cum i-au cucerit. ● Printre exponate, Evangheliile scrise de mînă (una din anul 862, prima carte care s-a păstrat a culturii armene) şi multe obiecte filigranate în aur şi argint, vechi şi ele de sute de ani. ● Ce făceau românii prin 862? Se certau şi, între timp, dădeau la peşte. Întrebaţi-l pe băiatul cu bretele şi restaurant, are moravuri de-atunci. ● Abia a doua zi ajung efectiv la Salon. Dacă sînteţi dispuşi să admiraţi ceva la francezi, luaţi în calcul preţuirea lor faţă de carte. Nu am date despre situaţia la beletristică, dar ştiu că, la cartea de istorie, piaţa franceză e prima din Europa în termeni de vînzare-cumpărare. ● Plus că se stătea îndelung la coadă ca să se intre la Salon. ● În după-amiaza celei de-a doua zile, Basarab Nicolesco moderează (cu răbdare şi inspiraţie), în sala Agora a pavilionului, dezbaterea *Les relations franco-roumaines face aux défis du monde*. Vast program! – cum ar spune De Gaulle.

Două anotimpuri şi trei zile la Paris

Participă Nicolae Manolescu (ambasadorul român la UNESCO), Philippe de Saint Robert (membru al Înaltului Consiliu al Francofoniei), Michel Deguy (redactorul-şef al revistei franceze *Poésie),* Petre Răileanu (scriitor şi jurnalist la RFI) şi povestitorul. ● În sală (plină), Andrei Şerban, Irina Mavrodin, jurnalistul Edgar Reichmann *(Le Monde),* Magda Cârneci, Mihnea Berindei, graficianul-senator Eugen Mihăescu, studenţi români, universitari francezi etc. Radu Portocală, în prag de aniversare, nu era departe. ● Nicolae Manolescu, relaxat, vorbeşte despre porozitatea şi morozitatea culturilor. ● Mai neexperimentat *(parce que* ultimul intrat în francofonie), amintesc şi eu trei episoade diferite între ele, dar martore ale felului în care un model francez poate fi aclimatizat la Bucureşti. Primul a fost după Marea

Unire, cînd marele Ionel Brătianu a adoptat modelul francez al statului centralizat şi unitar, cu o capitală care domină, în dauna modelului german – în care provinciile sînt mai puternice. ● Al doilea episod: la finalul anilor '40, cînd moderniştii noştri (vezi Gheorghe Dinu *alias* Ştefan Roll, *pour les connaisseurs)* s-au dat şi ei în barcă, masiv, cu comuniştii, avînd ca alibi moderniştii de la Paris, care făceau cam tot asta. ● Şi al treilea episod: Ceauşescu, care prinsese în zbor de la De Gaulle (înainte de a-l întîlni, în mai '68) ideea că o naţie e cu atît mai puternică cu cît e mai dezvoltată demografic – cu rezultatele ştiute ale legislaţiei româneşti anti-avort de după octombrie 1966 (mai ales în anii '70 şi '80). ● În cea de-a treia zi a Salonului, sub atenta chiverniseală a dnei Ana Andreescu (de la Ministerul Culturii român), Gabriela Adameşteanu a citit în premieră din romanul său *La rencontre* (în curs de apariţie la Gallimard), iar Andrei Pippidi şi-a lansat volumul de istorie *Byzantins, Ottomans et Roumains* (apărut la Editura Honoré Champion, una dintre cele mai bine cotate în domeniu). ● Ce vreau să spun: privită din prisma cărţilor şi a studenţilor pe care-i trimite la Paris, România pare o ţară normală. ● Ghinionul ei: băieţii (unii cu bretele şi restaurante) care poluează acasă. ● Şi ceva tot am uitat: să-l sun pe Radu Cosaşu, să-i spun că sînt la Paris. Atît. Ştie el. Scuza mea: am primit şi eu o vizită. Şi m-am luat cu altele. Va înţelege. ● În a treia zi, cînd am plecat, era soare, cald, primăvară. Aşa e Parisul: mereu se face că e mai frumos exact cînd te desparţi de el.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Din nou „acasă“

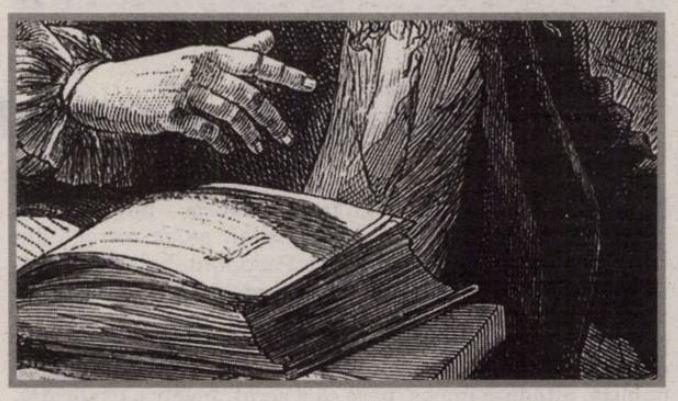

Apleca în căutarea „binelui“ schimbă iremediabil oamenii. Călătoriile şi experienţele trăite influenţează comportamentele, modifică aşteptările, sporesc suspiciunile. De obicei, femeile rămase acasă participă la aceste schimbări. Aşteptările lungi, incertitudinile cotidiene, sărăcia, nevoia de protecţie le împing către acceptarea unor lucruri pe care altfel poate nu le-ar accepta.

Relaţia dintre cel care pleacă şi cel care rămîne este strict reglementată de pravilă. Prima obligaţie a soţului este aceea „de a lăsa de cheltuială“ soţiei şi copiilor sau de a trimite, cînd are posibilitatea, o sumă de bani necesară supravieţuirii. Acestei obligaţii economice i se alătură una de natură socială şi „afectivă“: „corespondenţa“ – o scrisoare, din cînd în cînd, pentru a-şi arăta astfel interesul pentru ai săi, pentru a le da de ştire de este în viaţă şi sănătos. Soţia trebuie, în schimb, să-l aştepte păstrîndu-şi cinstea, îngrijind de casă şi copii, şi mai ales să fie foarte atentă la relaţiile cu ceilalţi pentru a nu naşte rumoare, bîrfă, zvonuri. Promisiunile sînt însă greu de ţinut, angajamentele greu de păstrat într-un timp ce se măsoară după răsăritul şi apusul soarelui, iar distanţele, în zile şi nopţi de singurătate. Primul care-şi încalcă angajamentul este soţul care îşi abandonează familia fie pentru că n-a găsit „binele“ căutat, fie pentru că şi-a construit un alt „prezent“, un alt „viitor“, acolo, departe. Gherghina din satul Bîcu, judeţul Ilfov, se plînge că Dumitru „a lăsat-o“ de cinci ani cu „patru pietre de fete“, în „lipsă şi sărăcie“ şi de atunci nu are nici o veste, „nici o corispondenţie, scrisoare sau prin trimişi“. Tot de cinci ani este plecat şi Necula din satul Grădiştea, judeţul Vlaşca, iar Dina povesteşte că nu ştie de „viu iaste sau mort“ sau „măcar să fi trimis vreodată ori vreun cuvînt de cercetare sau bani de cheltuială sau măcar vreo scrisoare“.

Ajunşi pe tărîmuri depărtate, alţii se însoară: cum este acel Ştefan arnăutul, căsătorit la Focşani, deşi are soţie şi-n mahalaua Sfînta Ecaterina, sau Bunea diaconul, însurat şi la Bucureşti, şi la Iaşi. Sau se convertesc la Islam: Mihai logofeţelul din Ciorani „îşi schimbă legea“ odată ce a ajuns la Ţarigrad şi lasă în urmă familia şi trecutul creştin; la fel procedează şi Nicolae, călător prin Orient şi revenit în mahalaua Golesculuui „turcu“ şi „lepădat de credinţa creştină“ şi devenit Ismail. Soţiile încearcă să găsească soluţii pentru a mai supravieţui o zi şi încă una. Revenit de la Ţarigrad, unde fusese plecat pentru chiverniseală, Pană n-o găseşte pe Rada „unde au lăsat-o“, ci „au găsit-o cu o copilă făcută cu om străin“. Rada se apără că a căzut la „păcatul curviei“ fiind singură şi „părăsită de dînsul“ şi „fără de chiverniseală“ şi, cum trebuia să se hrănească... Nici Dumitrana nu-l aşteaptă pe Pîrvu, ci se refugiază la casa părinţilor ei. Suspiciunile soţului sînt însă foarte mari, iar zvonurile din mahala, bîrfele de la cîrciumă îi alimentează gelozia astfel încît traiul rău şi vrăjmăşia iau locul înţelegerii.

Pentru Lucsandra din mahalaua Brezoianului, fiecare plecare a soţului, Ştefan logofătul, este o mare sărbătoare ce trebuie celebrată. Aşa că, de îndată ce se închide poarta în spatele soţului, petrecerea începe. O are tovarăşă pe mama ei, preoteasa Ioana. Şi petrec de se sperie mahalaua. Turci, arnăuţi, ovrei, cîrjali, curve se adună la „cherhanea“, „petrecînd zioa, noaptea cu mîncare şi băutură (...) şi fapte necuviincioase“. Lacrimile, căinţa, spăşenia ţineau doar cît îşi aranja Ştefan treburile prin Bucureşti, dar chefurile reîncepeau şi cu mai mare înflăcărare la fiecare plecare. Pînă într-o zi cînd „norodul, ieşind din sfînta biserică“ şi mirîndu-se de aşa veselie în curtea lui Ştefan logofătul şi de aşa „proaste obraze“, dă de veste la Spătărie.

Prinşi între drumuri, între incertitudini şi temeri, femei şi bărbaţi nu-şi irosesc timpul în aşteptări şi speranţe, nu cred în promisiuni şi angajamente. Ziua de mîine este mai importantă decît un viitor atît de îndepărtat, atît de necunoscut. Foamea, mizeria, frica, fuga de moarte, teama de singurătate aleg deseori pentru ei. Să fie mai altfel azi decît ieri?

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

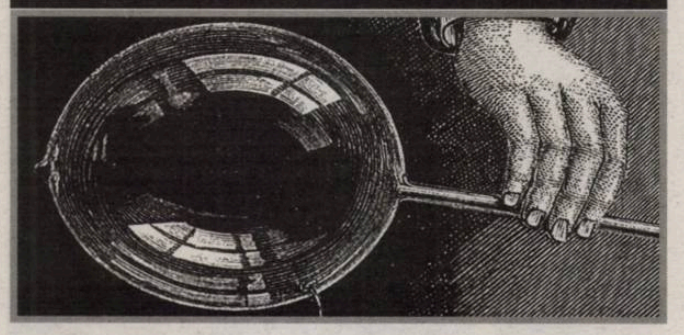

Ce e cultura?

Pe naziști nu-i prea citează nimeni, cu excepţia lui Goebbels, care a spus: „De cîte ori aud cuvîntul cultură, îmi vine să pun mîna pe revolver“. Spunînd acestea, Goebbels voia să spună că i-ar împuşca pe toţi intelectualii (evrei) pentru că aceştia ar citi mai multe cărţi decît ar avea el. Nu poţi împuşca un cuvînt, cum ar fi „cultură“, dar poţi, cu siguranţă, să-i împuşti pe oamenii pe care îi consideri „de cultură“ sau „cultivaţi“. Goebbels era un ucigaş, fără urmă de îndoială, dar cariera cuvîntului „cultură“ mă lasă mut. Cuvîntul s-a detaşat nespus de orice entitate însufleţită care l-ar putea conţine şi a făcut carieră de capul lui, ca un balon care nu s-ar mai opri din umflat.

Toate cele, se spune azi, au o „cultură“. Avem „cultură nazistă“, avem „cultură corporatistă“ şi fiecare oraş are propria sa cultură (Cleveland, Detroit, Newark, New Orleans). Puneţi „cultura“ în faţa oricărui substantiv la genitiv şi nu veţi stîrni prea mari proteste. Am o prietenă care a fost angajată ca să schimbe „cultura instituţională“ a unei mari companii şi şi-a dat demisia după o lună, pentru că nu a reuşit să-şi bage colţii în noţiunea de „cultură“. Ştia că ceea ce se cerea făcut era să dea afară o seamă de angajaţi şi să instaureze un nou cod etic, dar „cultura“? Ei, asta era ca şi seminţele de narcisă. Ca să le schimbi, trebuie să pleci de pe Pămînt.

Scopul termenului „cultură“ este, în zilele noastre, să exprime ceva mare şi butucănos, dar care are, cu toate acestea, cîteva trăsături specifice. Este o prescurtare pentru atmosferă, numai că, în loc de nori şi vapori, este compusă din gînduri, idei, oameni şi proceduri de operare. Istoricilor şi arheologilor, termenul „cultură“ le-a picat la îndemînă cînd a fost să vorbească de trecutul omenirii, dar şi aici bîntuie inflaţia. Cînd spui „cultura neolitică“, e un mod lesnicios de a sări peste cîteva sute de mii de ani, dar cînd spui „cultura Vichy“, transformi substantivul într-un adjectiv, un calificativ cu vagi semnificaţii.

Cuvîntul „cultură“ are semnificaţii fie pozitive, fie negative, depinde de ce anume crezi deja despre obiectul pe care îl descrie. „Cultura New Orleans-ului“ înseamnă, în general, lucruri bune: muzică, potol, oameni lenevoşi, festivaluri de stradă. Este invocată pentru a aduce în oraş turişti şi afaceri. Fără îndoială, există o cultură la rădăcina acestui *gumbo* umflat, dar acea cultură nu este aşa de uşor de descris. Înainte de orice, cultura aceea este sărăcie: expresia unor oameni care nu-şi permiteau să ia lucruri de-a gata. Majoritatea americanilor ar aprecia aşa ceva numai dacă o pot lua de-a gata, la pachet. Cultura *live* din New Orleans, ca de oriunde altundeva, este greu de împachetat, pentru că este o activitate artistică în permanentă schimbare, al cărei scop este să anuleze chestii precum „cultura lui...“ sau „cultura din...“. Cu alte cuvinte, majoritatea chestiilor pe care marketerii, jurnaliştii şi universitarii le numesc „cultură“, nu sînt.

Ezra Pound numea chestia originală *„kultchur“,* pentru a descrie o activitate, mai degrabă decât un calificativ. Din păcate, acel „k“ este mai aproape de Goebbels decît de iaurt, aşa că nu ne mai este de prea mult folos acum. În Europa secolului al XX-lea, o persoană „cultivată“ era un profesionist, nu un artist. Cultura acestui tip de „cultivat“ însemna să te ţii la curent cu modele intelectuale şi cultura în care era marinat mergea de la clasici la ultimul răcnet al kitschului. Nici un artist care se respecta nu vorbea, pînă la finele (foarte tîrziul fine!) al secolului al XX-lea, de chestii precum „cultura din Bali“. În America, noi nu prea avem tipi din ăştia, dar avem o mulţime de PR-işi care au găsit că pot plasa cuvîntul pe piaţă.

Singurul lucru mai nasol decît „cultură“ este alăturarea lui „creativă“. Ei, atunci îmi vine mie să pun mîna pe creioanele mele roşii, amîndouă.

traducere de Ioana AVĂDANI

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

programulcantemir.ro

Cantemir

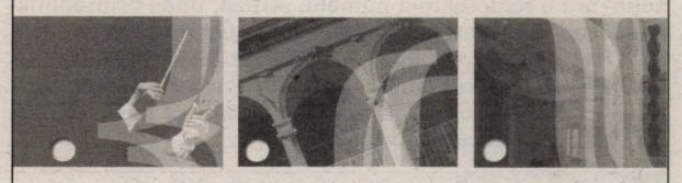

● secţiunea I
Festival { Culture by Request }

● secţiunea II
Promovare { Culture to Go }

● secţiunea III
Cooperare { Culture to Share }

{ www.programulcantemir.ro }
{ cantemir@icr.ro }

24-FUN OBSERVATOR CULTURAL DILEMAVECHE rfi

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Presupoziţia de vinovăţie

M-am autoevaluat. Am ieşit bine şi anul ăsta, chiar dacă nu aşa de bine ca anul trecut. Şi aceasta din simplul motiv că mi-a fost lene să mai trec chiar toate conferinţele pe unde am fost, n-am mai găsit coordonatele unui proiect, aşa că nu l-am mai trecut, şi uite-aşa am obţinut un punctaj ceva mai mic. Cît se poate de onorabil şi aşa, mai ales că nu mai am nimic de obţinut – şi nici de dovedit cine ştie ce cine ştie cui. Dar asta nu m-a împiedicat să mă mir din nou şi să mă întristez cu gîndul la soarta altora.

Această „grilă de autoevaluare“ este unul dintre acele produse încă provizorii, dar din ce în ce mai stabile, pe drumul modernizării învăţămîntului nostru şi alinierii sale la standardele de calitate din „ţările civilizate“. Adică, un amestec de traducere trunchiată şi imaginaţie învolburată, propus lumii universitare cu doza de ţîfnă necesară pentru a se impune ca ceva serios şi „în conformitate cu normele internaţionale“. Aşa să fie... Doar că ultimul lucru pe care îl are în vedere această fişă de autoevaluare este ce face profesorul la cursuri, dacă îi e drag de materia sa şi de studenţii săi sau nu, ce le spune şi cum le spune – mă rog, chestii d'astea de pedagog de şcoală veche, mai greu de „punctat“. Pe scurt, după această grilă cu multiplele sale rubrici şi punctaje, ai putea să nu treci niciodată pe la cursuri sau să trimiţi prin asistent un *power point,* acolo, şi să obţii totuşi un punctaj impresionant. Dacă ai publicat *n* articole în „reviste de specialitate cu referenţi necunoscuţi, existente în bazele de date internaţionale ale domeniului“ – pentru fiecare obţii 10 puncte. Dacă scrii o carte la care lucrezi zece ani, dar o publici la o amărîtă de editură românească precum Polirom sau Humanitas, de pildă, ai numai 5 puncte. Dacă vii bine pregătit şi plin de elan la ore, nu obţii nici un punct. Şi aşa, din publicaţie în publicaţie, din proiect internaţional în proiect internaţional etc., poţi să ajungi profesor emerit fără să dai prea mult pe la şcoală.

Nu vă grăbiţi să mă acuzaţi de criptocomunism nostalgic, parvenitism pesedist şi alte nepotisme! Ştiu foarte bine şi reversul medaliei. Cunosc personal un „baron local“ care s-a enervat aşa de tare cînd i s-a reproşat că nu are suficiente publicaţii, încît în mai puţin de o lună a venit cu 10 (zece) bucăţi carte personală publicate la o editură de care nu auzise nimeni pînă atunci. Şi a devenit profesor... Ştiu, de asemenea, şi tipul opus de fişă de evaluare, în care un studiu în cine ştie ce revistă semiconfidenţială îţi aduce 50 de puncte, în timp ce „alte publicaţii în străinătate“ de-abia dacă îţi aduc cîte 5 puncte per buc. Staţi liniştiţi, deci, nu fac o pledoarie pentru revenirea la aceste proceduri! Altceva mă intrigă şi neliniştește.

Mă intrigă şi mă neliniştește faptul că fiecare nouă instanţă legiuitoare, mai mică sau mai mare, porneşte de la premisa că predecesorii au fost nişte escroci, că au permis şi chiar încurajat furtul şi că acum trebuie împiedicaţi cu orice preţ. De multe ori chiar este adevărat, iar ideea de a împiedica furtul şi impostura este totdeauna bine-venită. Doar că de fiecare dată se are în vedere un anumit tip de furt şi impostură, al Lor, al celorlalţi, care trebuie stîrpiţi de mici. Venirea la putere, la orice nivel s-ar afla aceasta, are un puternic iz de parvenire. Reglementările devin astfel reactive şi agresive, un fel de dat cu flit în paraziţii societăţii – care ştim noi cine sînt ei! Se porneşte astfel totdeauna de la presupoziţia de vinovăţie: cineva, acolo sus, vrea să fure, dar noi îl vom împiedica, mama lui! Acest „mama lui!“ din legile şi dispoziţiile noastre este cel care îmi dă permanent fiori pe şira spinării.

Cei dinaintea noastră au profitat şi s-au făcut profesori peste noapte, la grămadă, mama lor! Aşa este, unii chiar aşa au făcut. *Vom introduce acum nişte criterii care nu vor mai permite aşa ceva!* Foarte bine şi asta, doar că aceste criterii au la rîndul lor nişte „efecte colaterale“ cel puţin la fel de neplăcute: tot ce nu se conformează acestor criterii este menit dispariţiei – sau, în cel mai bun caz, unei toleranţe dispreţuitoare. Şi, astfel, discipline întregi devin cenuşăresele universităţilor, iar slujitorii lor de excepţie – nişte fosile premature. Ce să mai vorbim de unele activităţi academice precum îngrijirea unor ediţii critice, fără de care nu există o cultură, nici majoră, nici minoră. Neputînd fi „punctate“ în nici un fel, acestea vor trebui trecute, probabil, în domeniul artizanatului sau al mecenatului. În sfîrşit, aceste criterii devalorizează în aşa măsură producţia locală de publicaţii – suspectată din start –, încît nu văd cine şi de ce ar mai publica lucruri de calitate în revistele româneşti, care oricum nu prea există... Pe scurt, vînătoarea impostorilor face victime colaterale mai ales printre oamenii cumsecade. (Par)veniţii la putere se simt însă cu inima împăcată că au stîrpit răul predecesorilor.

Ceea ce este însă poate mai grav: fondul comun al tuturor acestor inconveniente mai mici sau mai mari îl constituie ceea ce pare a fi imposibilitatea noastră mentală de a gîndi *normalitatea,* de a gîndi normal la o posibilă situaţie normală şi nu doar de a fi împotriva situaţiilor anormale, de a prevedea şi nu doar de a răzbuna. Or, aceasta este singura cale de a crea, cu timpul, o stare de (relativă) normalitate şi de a ne instala, (relativ) firesc, în ea!

Dacă n-o să renunţăm deci (relativ) curînd la acest „mama lor!“, o să fie vai de mama noastră...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei PIPPIDI

SOS București

Acasă la Pantazi Ghica

A fost odată o stradă în Bucureşti care se chema Cometa. Ce eveniment astronomic i-a dat acest nume, chiar nu ştiu. În 1930, moartea lordului C.B. Thomson of Cardington, ars de viu în incendiul unui dirijabil, a făcut ca strada să primească numele fostului ataşat militar britanic, autorul romanului *Smaranda* şi eroul unei cărţi de Martha Bibescu, în care aceasta a evocat legătura lor. După trei ani, altă moarte tragică, a lui I.G. Duca, a adus încă o schimbare a numelui străzii, unde prim-ministrul locuise în tinereţe, la colţul cu str. Grigore Alexandrescu. Cînd regimul comunist a înlăturat denumirile care aminteau de trecutul politic, strada a devenit Căderea Bastiliei, nume care, oricît de ciudat ar suna – ca într-o colonie franceză din Africa –, a rămas.

O parte din interesul acestei străzi pentru istoria literară se leagă de Eminescu. „Plopii fără soţ“ se întindeau de la biserica Sf. Visarion (cea veche) pînă la casa Cleopatrei Poenaru-Lecca, „dărîmată astăzi şi înlocuită cu clădirea Academiei Comerciale“, după cum povesteşte un vecin, N. Petraşcu (în *Icoane de lumină*, III). El adăuga în 1940: „Casa aceasta se mai vedea încă pînă acum 20-25 de ani, cu o grădină mare de jur împrejur, cu înfăţişarea vechilor case boiereşti, cu acoperămîntul negru de şindrilă, cu un cerdac în faţă, care ducea într-un antreu, pe laturile căruia erau camerele locuite de stăpînă“. Acea casă căreia poetul îndrăgostit îi dădea tîrcoale pe înserat nu mai există din 1926, dată la care s-a construit Academia Comercială.

Pe acelaşi trotuar, cel drept venind din Piaţa Romană, se înşiră, de la nr. 14 la 32, cîteva case construite, aproape toate, în anii 1880-1890. Fără etaj, cu latura scurtă spre stradă şi cu cea lungă către curte, casele, fie că privesc la nord sau la sud, au intrarea încadrată de două coloane, la înălţimea a 4-5 trepte, încununată de un fronton cu iniţialele proprietarului şi chiar cu data construcţiei. Una din ele a fost locuinţa lui Pantazi Ghica.

Fratele mai tînăr al lui Ion Ghica, personaj pitoresc, Pantazi Ghica este o figură a boemei literare româneşti. După studii la Paris, pare-se neterminate, a fost secretarul lui Bălcescu şi trimis de acesta, în timpul revoluţiei, comisar cu propaganda în judeţele Prahova şi Buzău.

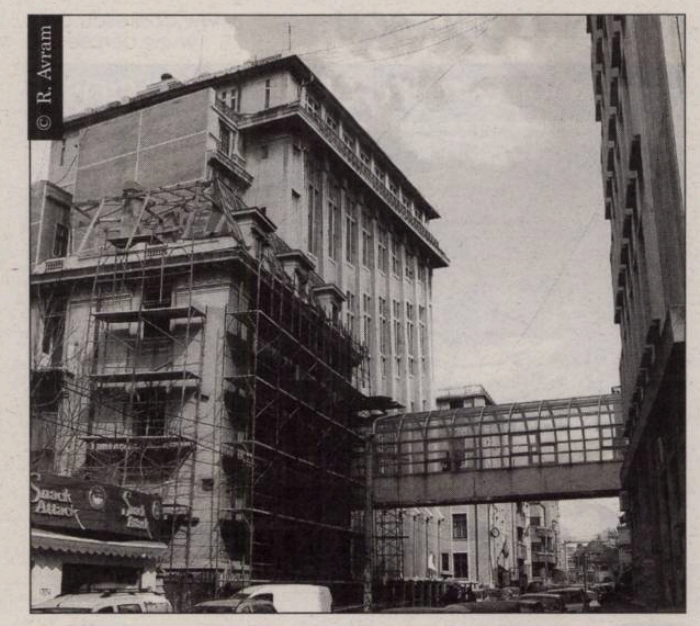

La Bucureşti, după ce s-a întors din exilul la care fusese condamnat, locuia în str. Visarion 16, deci tot în acelaşi cartier. Revenind la Buzău ca prefect liberal, în 1866, a fost însărcinat să pregătească o vînătoare a prinţului Carol. Cînd domnitorul a dus puşca la ochi ca să tragă într-un urs, animalul a început să joace. Prefectul, temîndu-se de răspundere, se gîndise să folosească un urs ţigănesc, îmblînzit. „Neamţul“, lipsit de umor, s-a supărat că i se strică plăcerea cinegetică şi l-a destituit pe bietul Pantazi. Adevărată sau nu, anecdota se potriveşte cu ce ştim despre o fire neconvenţională. Între prietenii de care a fost înconjurat pînă la sfîrşit era şi Alexandru Macedonski, care locuia prin apropiere (casa poetului a fost dărîmată şi ea, cînd s-a construit corpul nou de la ASE). Acesta-şi amintea: „De cîte ori n-am dejunat în grădina sa! parcă-l văd încă, la umbra arborelui sub care era pusă masa; împrejur creşteau o mulţime de nalbe ce erau înflorite“.

Acest paradis suburban era la nr. 22 din strada Cometa. Casa există şi astăzi (deşi iniţialele de pe fronton, A.D., contrazic identificarea).

PUBLICITATE

Un alt fel de ziar de duminică!

Doza ta sigură de bună dispoziție!

Texte şi opinii de: ● *Ioana AVĂDANI (directoarea Centrului pentru Jurnalism Independent)* ● *Cătălin AVRAMESCU (profesor univ., Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti)* ● *Andrei CORNEA (profesor univ., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)* ● *Corina DRĂGOTESCU (jurnalistă)* ● *Anca MANOLESCU (eseistă)* ● *Călin-Andrei MIHĂILESCU (profesor univ., Universitatea din Toronto)* ● *Alina MUNGIU-PIPPIDI (preşedinta Societăţii Academice din România)* ● *Cornel NISTORESCU (jurnalist)* ● *Zoe PETRE (profesor univ., Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti)* ● *Stelian TĂNASE (analist politic)* ● *Coordonatorii temei: Adina POPESCU şi Mircea VASILESCU*

Democraţia şi valorile

„Războiul între palate" s-a transformat, de cîtăva vreme, într-o luptă de hărţuială generalizată, în care partidele, politicienii şi instituţiile statului lovesc în toate direcţiile, într-un mod care, pentru cetăţeanul obişnuit, devine aproape imposibil de înţeles. Se vorbeşte despre o „criză politică", nimeni nu pare hotărît să-i pună capăt, dar se croiesc, zilnic, la televizor şi în ziare, posibile soluţii de rezolvare. Pe acest fundal de zgomote, apar „atacuri colaterale" care scapă uneori atenţiei, pentru că publicul e concentrat pe duelul personal între Băsescu şi Tăriceanu. Miza e mai mare însă – spun unii comentatori: de fapt, confruntarea are loc între o categorie de oligarhi care au profitat de pe urma tranziţiei şi doresc să-şi păstreze controlul asupra politicii şi cei care vor să facă o reformă profundă şi să instituie cu adevărat statul de drept. Oricum, prelungirea bătăliei de acuzaţii şi demascări reciproce (fiecare combatant avînd drept scop să demonstreze că şi oponentul său e corupt) duce la o otrăvire generalizată a spaţiului public şi îi dezamăgeşte pe tot mai mulţi cetăţeni. De lehamitea şi dezorientarea electoratului ar putea profita inamicii democraţiei, care găsesc astfel „argumente" pentru discursurile lor justiţiare şi populiste.

Imaturitatea comportamentului public al politicienilor şi instituţiilor afectează însă nu doar opiniile electoratului, ci şi valorile pe care se clădeşte orice societate democratică. Profitînd de confuzie, personaje cel puţin discutabile se erijează în apărători ai legalităţii şi ai principiilor, reuşind să murdărească totul în jur. Am ajuns la situaţia paradoxală în care oameni cu trecutul pătat joacă, la televizor, rolul de cavaleri ai dreptăţii şi ai moralei. Sergiu Andon, fost ziarist la Scînteia, *o acuză pe Monica Macovei de încălcarea drepturilor omului. Dan Voiculescu, posesor al unui certificat de poliţie politică emis de CNSAS, conduce o comisie parlamentară pentru anchetarea preşedintelui Băsescu şi desfăşoară o amplă retorică întru apărarea Constituţiei de abuzurile „tiranului". Daniela Buruiană (PRM) îşi exprimă, la televizor, îngrijorarea că ne vom strica bunele relaţii cu „partenerii europeni" din cauza preşedintelui şi premierului. Toate aceste exemple (şi altele) ţin de logica primitivă a politicii româneşti, axată pe demascări reciproce. Există însă şi alte cazuri. Ziarul* Ziua *a orchestrat o întreagă campanie împotriva lui Gabriel Liiceanu, pornind de la o aberantă acuzaţie de plagiat, pe care Sorin Roşca-Stănescu, directorul ziarului, devenit brusc competent în materie de Heidegger, o „garantează" ca fiind „verificată şi răsverificată". Deputata PRM Lia Olguţa Vasilescu îşi publică în ziarul* Tricolorul *niscaiva însăilări, arătîndu-se deranjată de prezenţa în manualele şcolare a unei proze de Ovidiu Verdeş, a unei poezii de Mircea Cărtărescu, a cîtorva nume de intelectuali (Andrei Pleşu, Mircea Dinescu, Stelian Tănase) şi a... horoscopului. Şi, pentru că este preşedinta Comisiei de învăţămînt din Camera Deputaţilor, îl convoacă pe ministrul Educaţiei şi îi cere retragerea de pe piaţă a acestor „bazaconii de manuale". Aparent, aceste „cazuri" nu au legătură cu războiul politic. Dar PRM nu combate manualele în sine, ci prezenţa publică a unor intelectuali care s-au pronunţat, consecvent, pentru democraţie şi împotriva naţionalismului şi extremismului manifestate de partidul lui C.V. Tudor. Iar campania împotriva lui Gabriel Liiceanu s-a declanşat după ce a semnat (alături de alţi intelectuali) un apel pentru susţinerea preşedintelui Băsescu şi chiar în ziua cînd a avut loc un miting în sprijinul Monicăi Macovei. De altfel, chiar mitingul a fost ridiculizat în unele ziare şi la unele posturi TV, cu ţintă dublă: persoana ministrului Justiţiei şi reprezentanţii societăţii civile care l-au organizat.*

Aşadar, regăsim, ca ţinte ale atacurilor, intelectualii şi societatea civilă, la fel ca la începutul anilor '90, uneori chiar şi în limbajul de atunci. Tot ca atunci, „o anumită parte a presei" declanşează campanii agresive împotriva unor oameni sau instituţii ori „preiau" agenda unuia sau altuia dintre politicieni sau dintre partide. Pentru toate acestea – şi pentru alte mizerii care ne umplu atmosfera – se găsesc justificări în principiile şi regulile democraţiei. Reprezentanţii PRM au fost aleşi democratic. Dan Voiculescu – la fel, e repezentantul poporului în Parlament (chit că partidul său a ajuns acolo datorită prezenţei pe liste comune cu PSD; pe liste separate, probabil că ar fi rămas pe dinafară);

Argument

acuzaţiile de plagiat (chiar dacă se sprijină pe o „argumentaţie" ridicolă) se fac în numele libertăţii de exprimare; cererea de a retrage de pe piaţă manualele care conţin texte pe care şefa Comisiei de învăţămînt nu le înţelege sau nu le agreează e făcută în numele pluralismului de opinii; organizaţiile societăţii civile sînt atacate pentru că reprezintă „nişte voci minoritare, dar zgomotoase", iar democraţia ne învaţă că majoritatea decide. La tot pasul, sînt invocate Constituţia şi statul de drept, chiar şi cu certificatul de poliţie politică în buzunar.

Aşa-numita criză politică se va încheia: prin constituirea altui guvern sau a altei majorităţi parlamentare, prin alegeri anticipate sau în alt mod. Democraţia dispune de mecanisme care – dincolo de războiul retoric şi de imagine – intră, pînă la urmă, în funcţiune. Dar dacă de principiile democraţiei se folosesc indivizi de o moralitate discutabilă şi a căror activitate e legată de trecutul totalitar, dacă societatea civilă este privită cu ostilitate de politicieni, dacă valorile intelectuale devin ţinta unor campanii de defăimare, atunci trăim într-o democraţie şchioapă, intrată pe mîinile cui nu ştie s-o respecte: regulile ei devin simple alibiuri pentru tot felul de profitori care au cîte ceva de ascuns. Cetăţenii rămîn doar o masă de manevră, convocată o dată la patru ani să voteze, iar apoi lăsată să privească la televizor certuri interminabile şi acuzaţii fără argumente, astfel încît să se satur de politică şi să nu-i mai pese. ***(Mircea Vasilescu)***

Cui îi pasă?

Pe 28 februarie, parlamentarii au decis să înfiinţeze o comisie care să ancheteze informaţiile cuprinse în propunerea de suspendare a preşedintelui Traian Băsescu. Au fost 258 voturi „pentru", 76 „împotrivă" şi 21 de abţineri. La prima întîlnire a comisiei, cei treisprezece membri propuşi de partide l-au ales ca preşedinte pe Dan Voiculescu.

Pornind de la premisa că scandalul politic garantează întotdeauna audienţa, „evenimentul" a fost îndelung comentat şi analizat în mass-media, stîrnind reacţii diverse. La o căutare pe Google pentru „Comisia Voiculescu", obţinem 281.000 de rezultate, în mai puţin de 30 de zile de la înfiinţarea acesteia. Pentru a vedea însă în ce mod ştirea propriu-zisă a captat atenţia omului de rînd este suficient să parcurgem comentariile de pe forumuri, igorînd „teoria conspiraţiei", dar şi penibilele certuri legate de greşelile de exprimare şi de ortografie. Totuşi, majoritatea mesajelor sînt doar incriminatorii, furibunde, pline de patimă, lipsite de argumente. Absenţa unor puncte de vedere echilibrate, a unor priviri de anasmblu detaşate demonstrează încă o dată imaturitatea „alegătorului" român, după 17 ani de democraţie imperfectă. Din cele aproape 200 de comentarii la acest subiect de pe HotNews.ro, publicaţie online destinată unui public „cu pretenţii", am selectat doar cîteva dintre cele mai pertinente. „Între preşedinte şi parlament, pierde cetăţeanul. Toate motivaţiile puse în joc sînt legate cu fineţe de democraţie. Dar cîte acte democratice sînt în acţiunile domnilor parlamentari? Cîţi au trecut pe la CNSAS, voluntar, ca să spună poporului ce sînt? Cîţi pot fi sinceri cu alegătorii şi pot să declare că averea lor se datorează talentului, viziunii, educaţiei şi nu relaţiilor politice, oferite de statutul care le-a fost dat de către alegători?", scrie Doru. „După prima revoluţie transmisă în direct, urmarea violului clasei politice asupra democraţiei nu putea fi decît această stranie, originală şi insipidă creaţie românească: primul parlament din istorie care luptă împotriva poporului său", spune un alt cititor. „Ultimele săptămîni ne-au arătat clar că apelurile la moralitate, dreptate şi alte prostii democratice nu ţin. Mîrîielile la colţ de stradă şi lătrăturile din sondaje îi lasă reci. Este clar că în acest moment pe ai noştri parlamentari îi doare-n cot de reacţia norodului care, de fapt, i-a pus acolo!", trage o concluzie Lea.

Iată însă, ca o comparaţie, ce subiecte au avut de comentat cititorii ediţiei online a ziarului Libertatea *din data de 28 februarie: la „Politică" – „Videanu juca în liga a-III-a" şi „Iliescu îl face handicapat pe Vanghelie"; la „Actualitate" – „Românii habar nu au ce înseamnă hărţuirea sexuală" şi „Dracula l-a eliberat pe Kurt Treptow".* Libertatea *online este pe locul 6 în clasamentul general de pe trafic.ro, iar HotNews pe locul 14, diferenţa dintre cele două publicaţii fiind de aproximativ 200.000 de vizitatori. Este cît se poate de evident că există un segment destul de mare de consumatori media pe care nu-i interesează absolut deloc subiectul „Comisia Voiculescu".*

Să vedem în schimb pe cine interesează acuzaţia de plagiat la adresa lui Gabriel Liiceanu, lansată de Victor Roncea în ziarul Ziua. *Articolul a apărut aproape concomitent cu alegerea lui Dan Voiculescu ca preşedinte al comisiei de anchetă, adică pe 27 februarie. Un al doilea articol,* Liiceanu – încă un plagiat, *semnat de Ion Spînu, a apărut tot în* Ziua, *pe 12 martie. Mizînd în continuare pe faptul că o căutare pe Google poate fi un barometru destul de exact, dacă tastăm „Liiceanu" împreună cu „plagiat", obţinem 36.000 de rezultate (în afară de aşa-zisul plagiat după Heiddeger, intră în calcul şi alte acuzaţii mai vechi). Ion Spînu susţine în introducerea articolului său: „Fără îndoială, «Cazul Liiceanu», deschis de* Ziua, *a fost în ultimele două săptămîni capul de afiş al dezbaterilor publice din presa românească, surclasînd, de departe, chiar şi criza politică majoră prin care trece acum societatea noastră." Oare? Reacţii legitime din partea „grupului de susţinători ai lui Liiceanu" nu au întîrziat să apară. S-au scris într-adevăr "peste şaizeci de articole, semnate de numele cele mai cunoscute ale culturii române". Însă acel segment de populaţie care nu era deloc afectat de faptul că Dan Voiculescu este numit într-un mod cît se poate de legal preşedintele unei comisii parlamentare de anchetă (şi parcă nici nu mai are importanţă pe cine anchetează şi de ce) desigur că nu l-a citit nici pe Heidegger şi rămîne în continuare interesat doar de talentatul fotbalist Videanu şi de „gafele" fostului preşedinte Iliescu care reuşeşte, după atîta timp, să rămînă în continuare „vizibil", căci „pe vremea lui" parcă erau mai puţine anchete, iar ăştia cu filozofia stăteau în banca lor. Reacţii mai mult sau mai puţin indignate ale cititorilor de rînd? Am descoperit cîteva comentarii destul de anemice pe forumul ziarului* Cotidianul. *„Ceea ce se întîmplă în momentul de faţă cu domnul Liiceanu este de neimaginat. În ţara noastră, unde intelectualitatea de valoare este şi aşa o pasăre rară, ziarul* Ziua *pune la dispoziţia unor pseudo-intelectuali rubrici destinate să nimicească şi bruma valorilor intelectuale reale, cu care noi românii ar trebui să ne mîndrim.", spune Constantin. „Cred că nu există om întreg la cap, care să nu vadă diferenţa dintre un Ion Spînu şi directorul Gabriel Liiceanu de la Editura Humanitas!", susţine altcineva. De altfel mai mulţi cititori întreabă cu sinceritate, fără nici o nuanţă ironică: cine este Ion Spînu? Din pagina sa personală de pe Internet, biografia lipseşte.*

Tot în luna februarie, deputata Lia Olguţa Vasilescu, preşedinta Comisiei pentru învăţămînt, l-a convocat la Parlament pe ministrul Educaţiei, Mihai Hărdău. Primul punct pe ordinea de zi: taxele pentru fondul clasei (din care se cumpără coperţi de catalog, cretă şi burete). Ar trebui desfiinţate, pentru că şcoala e de fapt gratuită. Iată o ştire care l-ar putea interesa şi pe cititorul de Libertatea! *De altfel, ea apare într-un ziar de tip tabloid, sub titlul: „Hărdău, anchetat pentru fondul clasei". Sînt publicate chiar şi cîteva opinii ale oamenilor de rînd: o vînzătoare, un pensionar, un constructor. „E strigător la cer ca, la sărăcia asta, să mai ceri şi bani pentru şcoală!". Punctul doi pe ordinea de zi: „manualele alternative unde se vorbeşte despre sex şi WC-uri publice, în detrimentul operelor literare clasice". Este vorba despre „fragmentele pornografice" din cartea lui Ovidiu Verdeş,* Muzici şi faze *şi despre poeziile lui Florin Iaru şi Mircea Cărtărescu. Olguţa Lia Vasilescu e de-a dreptul scandalizată. „Poezii despre muci şi rîgîituri sînt lectură obligatorie, mai importantă decît Lucian Blaga!", spune ea. De precizat, însă, că în ziarul cu pricina, în privinţa acestui punct nu i s-a cerut opinia nici unui om „obişnuit". Reflexele acestora funcţionează doar atunci cînd evenimentele îi privesc în mod direct, de pildă atunci cînd cineva (de cele mai multe ori Statul) le bagă mîna în buzunar. Cele care le vor schimba subtil şi într-un timp mai îndelungat viaţa de zi cu zi, dar poate şi pe cea a copiilor lor, trec neobservate. Şi, în toată această letargie generală, ce noroc că-l avem pe Dracula şi că Videanu a fost fotbalist la Petrolul Videle! Are poporul ce comenta pe forumuri...* ***(Adina Popescu)***

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 30 martie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Un impas al democraţiei?

În ultima vreme, principalele instituţii ale statului au ajuns într-un război generalizat şi personalizat. În această situaţie, apar tot felul de personaje care, deşi acţiunile lor trecute sau prezente nu-i recomandă, se erijează în arbitri (exemplele nu sînt puţine: de la reprezentanţii partidelor extremiste care dau lecţii de democraţie, pînă la Dan Voiculescu, ajuns în poziţie de judecător). Avînd în vedere această răsturnare a ordinii firești, consideraţi că ne aflăm într-un impas al democraţiei?

Ioana AVĂDANI

„E vina noastră“

Aş spune că impasul nu e al democraţiei, ci al scării de valori. Lucrul acesta are două posibile cauze. Prima este personalizarea instituţiilor – la noi, mult prea des, persoana se confundă cu instituţia. A doua: refuzul clasei politice de a se auto-curăţi, ceea ce a permis nu numai menţinerea, dar şi consolidarea unor personaje contestabile în primplanul scenei politice.

Asistăm, de fapt, la o funcţionare corectă a democraţiei, care produce, paradoxal, rezultate groteşti. Nici unul dintre personajele de care vorbim nu a pătruns „ilegal“ în arena publică. Ele au ajuns acolo prin alegeri, prin mecanisme parlamentare şi jocuri de partid. Toate acestea sînt legitime într-o democraţie activă. Nu este, deci, vina democraţiei, ci a noastră că nu sîntem suficient de exigenţi în materie de calitate.

Cătălin AVRAMESCU

„Nu avem o democraţie 100%“

„Impas al democraţiei“? Să ne întrebăm mai bine dacă am avut, din 1989 încoace, o democraţie reală. În anii '90 nici nu se punea problema, desigur, între mineriade, jaf generalizat şi minciuna propagată de stat. Dar după 2000-2004? Eu nu văd „democraţia“ care ar fi intrat în impas. Noi avem un regim mixt, cu componente democratice şi cu o dominantă oligarhică. Ce este oligarhia? Conform definiţiei clasicilor, ea e regimul unde cei puţini şi răi conduc. Iar asta nu va intra în impas atîta vreme cît aceeaşi grupare de personaje insalubre domină viaţa politică românească.

Andrei CORNEA

O luptă dificilă şi lungă

Criză a democraţiei? E o criză, într-adevăr, dar cred că una de creştere şi nu una a agoniei. După 1990 a trebuit, în materie de democraţie, de clasă politică, de stat de drept, de drepturi ale omului, să o luăm aproape de la zero. Pînă şi tradiţiile democratice de dinainte de 1940 erau fragile şi aproape imposibil de recuperat. Aşa încît am avut, probabil, aşteptări exagerate. Şi totuşi nu s-a făcut chiar puţin. Se cuvine însă să citim corect evenimentele: actuala confruntare politică nu e o simplă luptă pentru imagine, ci are un miez fierbinte. Trebuie decis dacă România va fi condusă oligarhic, de cîteva „familii“ cu ramificaţii printre afacerişti şi oameni politici, care vor mima democraţia, sau dacă aceştia vor trebui şi ei să se supună controlului public. Lupta e dificilă şi lungă. Ea nu se va decide nici săptămîna aceasta, nici anul acesta şi probabil că mult va depinde şi de eforturile societăţii civile şi ale opiniei publice.

Prezenţa în poziţii fruntaşe a unor personaje politice precum Dan Voiculescu arată clar care este miza: vrem sau nu ca un cetăţean bogat care nu strînge mai mult de 1-2% din voturile electoratului, al cărui partid nu a fost niciodată ales în Parlament, să decidă în legătură cu vieţile şi destinele noastre? Dacă nu vrem asta şi sîntem hotărîţi să nu o acceptăm ca principiu, cred că vom avea în final cîştig de cauză. Şi încă ceva: faptul că Parlamentul în general este o instituţie esenţială a democraţiei nu înseamnă că *acest* Parlament este o instituţie democratică: e un Parlament în care Dan Voiculescu conduce o comisie pentru suspendarea preşedintelui şi în care frauda la vot rămîne nepedepsită.

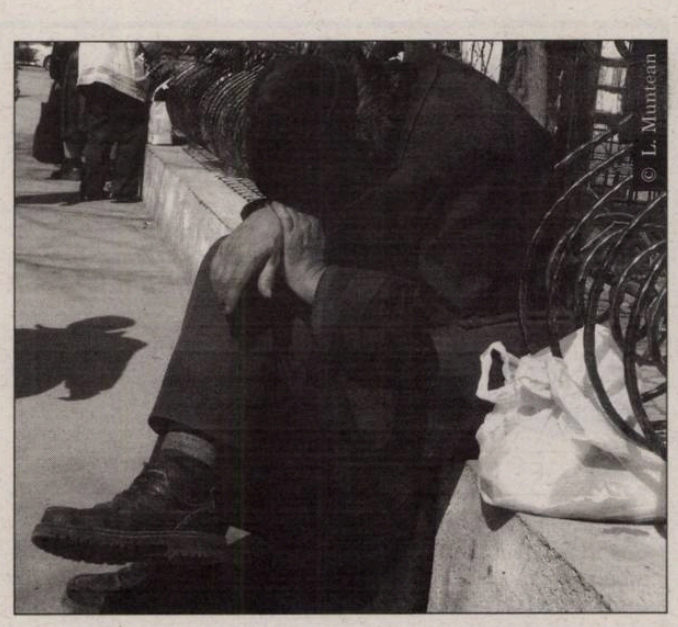

Corina DRĂGOTESCU

„Anomalii ale sistemului nostru democratic“

Nu cred că este vorba despre un impas al democraţiei. Putem vorbi, mai degrabă, de anomalii ale sistemului nostru democratic. Nu este normal, în primul rînd, ca partidele mici, care intră în Parlament în diferite alianţe, să-şi aibă un traseu propriu, independent de cel al formaţiunilor vehicul, care le-au transportat pînă în Legislativ. Este cazul Partidului Conservator, formaţiune care înclină balanţa puterii după cum se trezesc dimineaţa membrii acesteia. În al doilea rînd, relaţiile între puterile statului nu sînt bine reglementate în Constituţie. Mecanismele nu asigură un echilibru al puterilor. Preşedintele ales în mod direct are ceva mai puţine pîrghii decît un primar, în timp ce premierul, ales de Parlament, este „inamovibil“. Cît priveşte ascensiunea şi forţa unor partide extremiste, evoluţia lor este strîns legată de cea a restului scenei politice, fiind opţiuni de „rezervă“ pentru populaţie. Din nefericire, sîntem încă într-o etapă în care electoratul nu poate sancţiona oamenii politici, aşa că vocile care se aud sînt, de multe ori, ale unor cetăţeni discutabili din punct de vedere al moralităţii politice. Din fericire, criza prelungită a arătat că instituţiile s-au maturizat şi nu mai intră în blocaj la prima ceartă de pe scena politică. Îngrijorător este faptul că veniturile la bugetul de stat au înregistrat o scădere dramatică, în luna care a trecut, comparabilă cu perioada guvernării Ciorbea, în timp ce cheltuielile au crescut cu mult peste suma planificată. Poate fi primul semn că şi instituţiile încep să gîfîie.

Călin-Andrei MIHĂILESCU

Cuura!

Să să mai ostoiască odată osteneala asta ce ne vine din democraţie! De atîta forfotă de dezbinare, naţia a obosit. Din oboseală de stres, ne-am trezit într-un popul bolnav. Cătinel şi dimpreună, hopa jos de pe căluşei şi hai toţi la cură, -ntr-un avînt!

Aşa trecînd în şiruri lungi spre însănătoşire grabnică, am fost îndemnaţi să ne răcorim în puţul oligarhilor gîndirii, de unde să ieşim, vezi bine, developaţi ca Harap Alb; sau să ne uităm în ochiul de basilisc al televizorului pînă împietrim; sau să ne priponim la circul de scandaluri cu un coltuc în mînă pînă ne-o cădea noaptea cu buf! în inimi, creiere şi preajmă. Şi pe stînga, şi pe dreapta drumului pe care trecem ca printr-un tunel cu stafii spre Oiropa, apar tot felul de soitari – care singur, care-n cete. Ne joacă-n faţă giocuri proaste, scamatorii rău ascunse, se scuză, făcîndu-ne cu ochiul, ca amicii, ne iau desăgile, piţulele şi ne mai taie niţel din umbră. Ne mai sare vreun ecran în drum, le mai înghite pe alea sau pe alea, le plîngem, mergem înainte, mai cîntăm („Hai global, global, global, mi-am băgat mîndra-n spital!“). Şi, în fine, cînd caracudele – şi alţii care n-au cap decît cît să se deie peste el – au făcut heghemonie să-l tragă cu hîrzobul în noroi pe preşedinte, uite că vedem în zare nămolul băilor Felix, în care o să ne scăldăm oasele de naţie amorţită de ameţeli. Am ajuns – ceva iarbă de păscut şi nuferi în calea uitării: cît vezi cu ochii, numai greşitul Felix în calea Europei. Sîntem sfîrşiţi, răzuiţi, făr' de umbră şi ecou. Cu inima de-abia dibuind prin dubii, iată-ne la cură, cu gura plină de nămol. Să ne dea Dumnezeu sănătate, că de democraţie ne-am îmbolnăvit!

Cornel NISTORESCU

„Oricine poate fi arbitru“

Nu cred. Pînă la urmă, fiecare cetăţean poate fi în situaţia de a fi arbitru, de a avea o judecată proprie. La fel şi cei care comentează şi care sînt vizibili. Cine obligă instituţiile să urmeze o judecată greşită? Există sute de mii de oameni care sînt împotriva părerii celor care susţin „demolarea“ premierului. Îi ascultă cineva? Mi se pare riscantă operaţiunea de a-i socoti vinovaţi doar pe cei care comentează şi judecă, cîtă vreme politicienii nu ţin cont nici de părerile lor, nici de cele ale cetăţenilor. Iar campionul incontestabil în luarea deciziilor după inspiraţia proprie mi se pare că e Traian Băsescu.

Zoe PETRE

„Să ne folosim revolta în mod cît mai inteligent“

Nu cred că trebuie să mergem atît de departe. Uzurparea la care vă referiţi nu e inedită. De 17 ani şi mai bine, tot felul de personaje sau (pretinse) personalităţi au vorbit în numele democraţiei şi cînd lăudau minerii, şi cînd furau pe rupte. Nu văd de ce arbitrajul dlui Iliescu ar fi mai acceptabil decît cel al dlui Voiculescu. Nici legitimitatea tuturor aserţiunilor dlui Băsescu nu e garantată în aur. Dacă e să luăm partea bună a lucrurilor, poate că e mai sănătos, totuşi, ca dl. Vadim Tudor să se pronunţe în numele legalităţii, decît să spună deschis că nici nu-i pasă de ea: ipocrizia este, nu-i aşa, omagiul pe care viciul îl aduce virtuţii. Vedeţi cum arată lucrurile cînd dl. Becali le spune pe nume.

Cel mai mare factor de risc acum este populismul postmodern, care împarte lumea în corupţi = clasa politică de-a valma, şi puri = noi, ceilalţi. Doar utopia marxistă făgăduia o lume fără politică. Democraţia nu e o stare, e o bătălie continuă, şi trebuie să ne folosim revolta în mod cît mai inteligent.

Stelian TĂNASE

„Asta e politica!“

Nu sîntem într-un impas al democraţiei. Dacă ne uităm în marile capitale ale lumii, vedem că şi acolo climatul politic este extrem de tensionat (de exemplu, luptele dintre laburişti şi conservatori la Londra şi situaţia lui Tony Blair sau felul cum este criticat în Congresul american George W. Bush). Asta e politica! Dacă vrem linişte, ne întoarcem la dictatură. Eu văd în acest război dintre Cotroceni şi Palatul Victoria un rău necesar, face parte din partitura cacofonică a democraţiei. Pînă la urmă, e asemenea concurenţei din economia de piaţă. Liniştea e cea care mi-ar părea suspectă.

a consemnat Cezar PAUL-BĂDESCU

„Cea mai mare sfidare este să te cocoţi în fruntea purităţii şi anti-lichelismului cînd, de fapt, nu eşti decît un dalmaţian. Am dat cît am putut de succint şi de bine o definiţie a unui idol care s-a dovedit a fi fals. El se numeşte Gabriel Liiceanu şi este inspiratorul unei ciudate demonstraţii care are loc azi, în Piaţa Universităţii, la o ora a traficului de vîrf, într-o tentativă de a-i prosti pe cetăţeni, pentru a susţine un alt simbol de lut, la fel de fals. Care este fosta procuroare Monica Macovei, ajunsă, graţie lui Traian Băsescu şi Partidului Democrat, deţinător al portofoliului Justiţiei.“

(Sorin Roşca-Stănescu, „Sfidarea“, ziarul *Ziua*, 27 februarie 2007)

„Ce stă în spatele acestui atac? Evident că nu am devenit «important» peste noapte pentru că am scris 10-11 volume şi pentru că am tradus Heidegger şi Platon în română. «Of»-ul stă în altă parte. Cînd un orb vrea să se bată cu tine, ne spunea Noica, te trage în pivniţă. Oameni ca mine, care încearcă să păstreze un dram de lumina în ei, trebuie trasi de către cei ce vor să-i maculeze în întunericul lor. Nimic nu trebuie să rămînă curat în ţara asta. Toţi trebuie să fim murdari, ca să cauţionăm murdăriile altora. Iar dacă nu sîntem, trebuie să fim murdăriţi.“

(Gabriel Liiceanu, în interviul acordat ziarului *România liberă*, 28 februarie 2007)

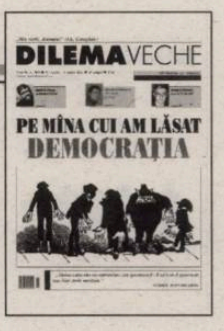

Alina MUNGIU-PIPPIDI

Democraţie pentru nesimţiţi

Fac pe marginea desktopului meu o schiţă pentru un curs pe care o să îl ţin la anul într-o universitate occidentală. E un curs despre democraţie, dar cum nu am chef să fac un curs clasic cu ce e ea şi cum se măsoară, planul este să îl transform într-un curs despre provocările contemporane la adresa democraţiei. Fundamentalismul religios. Populismul. Naţionalismele şi multietnicitatea. Corupţia. Teroarea şi războiul. Cînd am fost solicitată să colaborez la acest număr al revistei Dilema veche, *mi-am dat seama că aş putea, cu voia dvs., să adaug, ultima pe listă, nesimţirea ca ameninţare la adresa democraţiei.*

O să credeţi că mă refer poate la personajele strident negative care populează democraţia noastră. La Felix, care avea tupeul să invite intelectualii români la masă în anul 2003 ca să-şi arate preocuparea faţă de starea deplorabilă a societăţii civile. La Şerban Nicolae, care a sărit la un talk show în care îl tăiam de la vorbă pe vechiul scînteist Sergiu Andon, sugerînd că mai bine aş fi scris şi eu la *Scînteia* (nu m-or fi recrutat că nu aveam destul talent), uitînd de imaginea noului PSD. La Andon, care răcnea la mine că nu de asta a făcut el Revoluţia (!), ca Macovei să calce în picioare drepturile omului. La penelistul Mircea Coşea, care, demascat ca securist, s-a dus de-a dreptul la fasciştii din Parlamentul European şi şi-a plantat cortul pe tăpşanul lor. La Bogdan Chirieac, presupus autor de informări la Secu, care şi-a permis să facă bancuri pe seama organizatorilor mitingului anti-Macovei, fără să bage de seamă că organizaseră mitinguri şi anti-Ceauşescu. La Vadim, care s-a distrat grozav la demascarea comunismului. La Victor Ponta, acest băiat mereu gata să se însoare cu cine trebuie şi să se uite în altă parte cînd cade vreun coleg procuror de pe vreun bloc. La Roncea şi Severin, aceşti Ţiuici şi Ţiuilă din avangarda luptei cu societatea civilă. La Morega, Manţog, Tărăcilă, Stănoiu, Niculicea, şi aşa mai departe.

Dar nu mă refer la ei. În ultimii şaptesprezece ani am văzut atîtea otrepe, unele cu gura mare, că mi-am format principiul că rîma o striveşti scurt, fără să contribui la publicitatea pe care şi-o face. Una peste alta, văd că am ajuns să trăim zilele cînd Adrian Năstase scrie mai des despre mine decît eu despre el, aşa că am mai avut şi noi unele succese. Problema noastră, după părerea mea, nu stă în faptul că unii actori ai democraţiei noastre folosesc instituţiile ei în scopuri exclusiv rele. Asta se întîmplă peste tot, azi teroriştii antrenează oameni profitînd de libertatea Internetului. Cu alte cuvinte, problema noastră nu este că există răul. Ci că în faţa răului stau o mînă de oameni, în indiferenţa cvasigenerală. Ca şi în timpul lui Ceauşescu, am adesea impresia că sîntem ca un oraş ameninţat de inundaţii în care cîţiva oameni cară saci de nisip pentru baraj, în vreme ce restul nu doar că merg la discotecă şi la mall ca de obicei, dar pe drum se uită la constructorii barajului şi îi califică drept nişte imbecili care au voluptatea perversă să transpire, cînd s-ar putea şi ei descurca la fel ca toată lumea. Bineînţeles că imbecilii sînt ceva mai numeroşi ca înainte de 1989. L-am dus cu maşina pe bărbatu-meu, care insista să voteze contra modificărilor constituţionale din 2003, blestemîndu-l copios pentru ocolul de la aeroport pe ploaie, ca să îmi spună a doua zi, încîntat, că au votat contra vreo 9%: „Pe vremea lui Ceauşescu eram sub 1%!“. Am numărat semnăturile de la mitingul pentru Monica Macovei, am fost o mie şapte sute de oameni. Am fost la Timişoara la aniversarea de 17 ani a Proclamaţiei, cu foşti revoluţionari, muncitorii de la Braşov, sindicaliştii liberi de la Ploieşti, ceva studenţi la ştiinţe politice de la Universitatea de Vest, cu totul vreo trei sute de oameni. Atît. Poli Timişoara sau Steaua stau mult mai bine decît noi.

European Values Survey confirmă temerile mele. Sub 1% dintre români sînt membri în orice fel de asociaţii caritabile, şi sub 3% dau din timpul lor liber pentru orice activitate obştească. Distanţa dintre cei care spun că Dumnezeu e important în viaţă şi cei care dedică timp unei activităţi pe lîngă biserică e cea mai mare de pe glob, sîntem nişte creştini pur nominali. Nu vă mai spun cîţi români dau bani în scopuri caritabile sau consacră timp pentru îngrijirea bătrînilor din propria familie, că o să vă storc lacrimi. Chiar activităţile cetăţeneşti care iau puţin timp nu sînt populare: 11% dintre români au semnat o petiţie, cu vreo 30% în plus care declară, bravi, că ar semna una dacă le-ar ieşi în cale şi i-ar trage de mînecă. Pentru comparaţie, 68% dintre belgieni au semnat ceva anul trecut, 73% dintre canadieni, 63% dintre elveţieni şi 83% dintre suedezi. Şi, mă scuzaţi, intră aici şi petiţiile autointeresate, ale celor care altfel nu se mobilizează niciodată pentru o cauză altruistă, precum tinerii noştri cineaşti cărora puţin le pasă că Tudor Giurgiu sfidează legea dacă le dă lor bani. În ceea ce priveşte participarea la o demonstraţie legală, numai 14% dintre români au făcut aşa ceva, enorma majoritate însă în demonstraţii sindicale pentru creşteri de salarii. În Belgia, cifra e de 36%, în Danemarca de 30%, în Suedia şi Germania 27%.

Poate o să credeţi că exagerez sau sînt într-un moment prost. Deloc. Sînt într-un moment bun! Nu pot să merg pe stradă pînă în Piaţa Romană de la poarta mea, cinci minute, fără să găsesc doi-trei oameni care să îmi zîmbească zilele astea. La piaţă, ţăranii se strîng în jurul meu să discutăm despre Europa. Dacă mă duc la mall însă, nu mă salută nimeni, pentru că nu ştie nimeni cine sînt. Dacă mă uit în graficele de audienţă, văd şi de ce. Dan Diaconescu conduce de mult pe tronsonul orar al lui Turcescu, acum văd că şi Gîdea şi Cristoiu încep să urce. La librăria mallului nu se vînd ziare deloc, numai reviste *glossy*. Şi per total, rata celor care se uită la ştiri sau cumpără ziare a scăzut în ultimii ani, iar accesul la Internet nu compensează. Cînd văd cine scrie pe forumurile de presă îmi dau seama că, încet dar sigur, mare parte din publicul nostru, activ şi angajat, s-a mutat de fapt în Occident, şi ia parte la dezbatere de acolo, deci nu îi putem aduna aici. Cei care au rămas acasă, acei *mall people* care cumpără de la Irina Schrotter şi citesc cel mult *Academia Caţavencu* nu au cum să se mobilizeze contra lui Voiculescu, chiar dacă nu-l plac, au crescut în spiritul că angajarea e ruşinoasă, că singura formă *cool* de protest e băşcălia, şi că oamenii dezinteresaţi, care îşi pericliteză cariera şi liniştea ca să spună „nu“ măcar azi (din ruşine că nu au făcut-o înainte de 1989) sînt pur şi simplu nişte fraieri de tot rîsul.

Or, aici e problema. Dacă exportăm masiv tinerii cărora nu le place România aşa cum este ea azi, mă tem că rămînem cu ceilalţi. Generaţia Revoluţiei îmbătrîneşte, şi în jurul nostru văd rareori pe cineva sub 35 de ani. Democraţia pe care am construit-o rămîne a lui Felix, să o călărească în frenezia lui senilă, şi a multor nesimţiţi care preferă să se uite în altă parte, în loc să ne dea o mînă de ajutor ca să-l tragem jos de pe cal.

P.S. Dacă cineva sub 35 de ani citeşte acest articol şi are timp de dedicat unei activităţi voluntare în interes public, să îmi scrie. Dacă vrea doar să-mi comunice păreri, să nu îmi scrie. Citesc sute de e-mail-uri pe zi şi nu mă mai interesează decît oamenii capabili şi de altceva decît de promovarea propriei cariere.

Cine ce-a zis (I)

„Preşedintele Partidului Conservator, Dan Voiculescu, a lansat duminică un apel către intelectualii anonimi. În document, Voiculescu îi acuză pe Traian Băsescu, Gigi Becali şi pe Gabriel Liiceanu că formează un triunghi al ruşinii şi că au compromis intelectualitatea adevărată a României. Potrivit comunicatului citit de deputatul PC Daniela Popa, cei trei au inversat scara valorilor, cu singurul scop de a-l face pe şeful statului idolul României. Mesajul lui Dan Voiculescu se adresează intelectualilor care nu s-au implicat pînă acum în luptele politice.

«Destinatarii apelului semnat de Dan Voiculescu sînt milioanele de intelectuali români care au asistat pasiv, ca şi mine, la o degradare fără precedent a scării valorilor.» Potrivit apelului, motivul pentru situaţia deplorabilă a intelectualilor este relaţia pe care o au Gabriel Liiceanu şi Gigi Becali, doi oameni diametral opuşi ca şi cultură, cu preşedintele Traian Băsescu.

«Pînă zilele trecute, era destul de neclar cine îl sprijină pe acest şef de stat. Declaraţiile din ultima vreme au lămurit şi acest aspect: Traian Băsescu este susţinut direct, sincer şi paradoxal de Gabriel Liiceanu şi Gigi Becali. Cu alte cuvinte, Gabriel Liiceanu îl sprijină împreună cu intelectualii săi partizani politic pe Traian Băsescu, la fel cum Gigi Becali, înconjurat şi el de intelectuali dispuşi la orice compromis cu numele lor, îl sprijină pe Traian Băsescu. În opinia mea, acest duet incredibil, de un prost gust desăvîrşit, Gabriel Liiceanu-Gigi Becali, compromite intelectualitatea adevărată a României şi, împreună cu Traian Băsescu, a ajuns să formeze un adevărat triunghi al ruşinii.»

Dan Voiculescu cere clasei intelectuale să se ridice împotriva tuturor acelora care pînă acum s-au impus în societate pentru simplul motiv că ştiau să strige mai tare. «Vă rog pe toţi cei care v-aţi săturat de aşa-zişii intelectuali care vorbesc în numele vostru, de ipocrizia absolută a triunghiului ruşinii Traian Băsescu-Gabriel Liiceanu-Gigi Becali, sau de scala absurdă şi nedreaptă a valorilor din România să ieşiţi din anonimat şi să vă afirmaţi conştiinţa civică.»“

(11 februarie 2007, sursa www.antena3.ro)

„Tot Editura Corint scoate un manual de Istorie de clasa a XI-a, cu mai mulţi autori (coordonator Alexandru Barnea), dar la fel de prost. De aici, copiii pot afla ce părere au Miron Cozma şi oamenii de pe stradă despre mineriada din 1990, ce zice Grupul de Dialog Social despre cum i-a chemat pe mineri Iliescu la Bucureşti, despre copiii bolnavi de SIDA, despre distracţie (!?), despre greva profesorilor din 2006 (probabil vreun dascăl nemulţumit de ceea ce au obţinut sindicatele a simţit nevoia să-i înveţe pe copii la Istorie ce-au cerut şi ce li s-a dat). (...) Şi la Editura Humanitas, cum era de aşteptat, dar nefiresc pentru un manual de Istorie, apar aceiaşi GDS-işti: Pleşu, Dinescu, Doina Cornea, Stelian Tănase. Bineînteles, indivizii se lăfăie pe mai multe pagini decît Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul, Vlad Ţepeş. [...] Cred că am prezentat suficiente motive pentru care asemenea bazaconii de manuale trebuie retrase de pe piaţă. Sau copiii din ziua de azi n-au dreptul să înveţe despre adevăraţii martiri şi conducători ai neamului românesc, ci numai despre nulităţi care au avut norocul să fie prieteni sau vecini de bloc cu autorii de manuale? Alo? Ministerul? Aude cineva?“

(Din articolul „Manuale şcolare iresponsabile“, de Lia Olguţa Vasilescu, apărut în ziarul *Tricolorul)*

Anca MANOLESCU

Surse medievale pentru vocabularul injuriei

Cînd deunăzi, în ziarul *Ziua,* Gabriel Liiceanu a fost în mod ridicol ponegrit, cineva a reacţionat în presă, declarînd că filozoful nu merita o asemenea ofensă. Dar a spune asta înseamnă să intri în vorbă cu calomniatorii, să le dai atenţie, să transformi o mizerie inconsistentă în „dezbatere". În ce mă priveşte, eu cred că *noi,* noi toţi – în spaţiul şi viaţa noastră publice – nu meritǎm să ni se tot toarne în urechi asemenea stupidităţi băloase. Cinismul neobosit cu care cîţiva gazetari specializaţi în batjocură, antrenaţi pentru răsturnarea sus-ului în jos, experţi în difuzarea de contra-realitate, ne „informează" e sufocant, ne subţiază stratul de ozon. Pînă de curînd îmi spuneam că, prin reţeta ei specifică, democraţia permite şi asemenea mlaştini iscate atunci cînd libertatea de expresie se cupleazǎ cu lipsa de conştiinţă şi cu brambureala programatică a valorilor. Dar am citit de curînd o prezentare a procesului lui Meister Eckhart, la începutul secolului al XIV-lea, şi mi s-a luat o piatră de pe inimă: nu democraţia, în sine, e de vină.

© L. Munteanu

Un proces de erezie

Autoritate dominicană a vremii, Meister Eckhart îşi merita de două ori titlul. O dată ca magistru: mînuind cu virtuozitate creatoare instrumentele scolasticii, el este al doilea teolog, după Toma din Aquino, trimis de dominicani să predea la Sorbona. Dar denumirea trimite mai cu seamă la calitatea lui de maestru spiritual, de predicator în faţa celor locuiţi de ardoare religioasă. Una dintre temele predicaţiei lui Eckhart era sensul metafizic al sărăciei. „Sărăcia în Duh" reunea, pentru el, două calităţi concordante, pe care trebuie să le atingă sufletul: detaşarea şi vidul. Pentru a deveni capabil de uniune cu Unul, sufletul trebuie să devină *liber, detaşat* de orice legături; şi trebuie să devină *gol*, să iasă din sine, să elibereze de sine locul interior pentru ca acolo să poată intra sau să se poată revărsa Dumnezeu. Eckhart amendează astfel, implicit, spiritualitatea *posesivă* a unora dintre ascultătorii săi, pentru care experienţa mistică constă într-o *cuprindere* a divinului în intimitatea sufletului, dobîndită prin merite ascetice. Într-un elan radical, mistica lui Eckhart urcă dincolo de zona oricărui ataşament. „Săracul în Duh" nu *posedă* nimic, nici merite, nici măcar locul interior golit, nici pe Cel aşteptat să se reverse în el. Dumnezeu e Unul în sufletul „uniform" cu Unul.

Cam acesta era nivelul de sărăcie predicat de Eckhart celor „simpli" şi neînvăţaţi. Iar discursul lui a deranjat oameni ai Bisericii aflaţi în neregulă cu nivele mult mai pedestre ale sărăciei. Aşa încît lui Eckhart i s-a intentat un proces de erezie, tranformat apoi în procedură de cenzură. Dincolo de cauzele care au iscat procesul – interese politice, conflict doctrinar între dominicani şi franciscani –, modul cum a fost condamnat Eckhart este (întunecat) emblematic. Papa Ioan al XXII-lea, care semnează, în 1329, Bula de condamnare *In agro dominico,* era faimos pentru pofta de putere şi cupiditatea lui. I se spunea „papa Midas". Vîna cu încrîncenare ereziile şi mai cu seamă doctrinele care insistau asupra sărăciei evanghelice. Aşa încît nu atît teologul Eckhart va fi condamnat, cît predicatorul care pusese în minţile oamenilor „neavizaţi" ideea sărăciei radicale. Textul propriu-zis al Bulei, stabilit de teologi, selecţionează şi califică articolele incriminate într-un limbaj sec, de specialitate. Dar nu acest document va fi citit din amvon în toate bisericile ţinuturilor unde predicase Eckhart, ci preambulul documentului, piesă retorică înăbuşitoare, colecţie ruşinoasă de metafore ale defăimării. Se spune acolo, printre altele: „acest individ, rătăcit de eroare, a înfăţişat numeroase teze împotriva adevărului luminos al credinţei, răspîndind în ogorul Bisericii spinii şi buruienile ca să facă să crească ciulini ai urîciunii şi mărăcini... înaintea oamenilor simpli". E un verdict pontifical perfid, observă Kurt Ruh, căci îl acuză pe Eckhart de voinţa de a răspîndi erezii. Incriminarea stă în contradicţie chiar cu textul Bulei, care nu depistează erezie, ca să nu mai vorbim de faptul că numeroşii cercetători actuali ai operei eckhartiene arată deplina ei ortodoxie.

Neajunsurile democraţiei

Dar ce apropiată ne pare această tehnică a defăimării de cele folosite astăzi! În fond, inventarul calomniei, sortimentele minciunii şi tipologia ponegririi sînt teribil de sărace, robesc previzibil sub scopuri stăvezii. De asta se aseamănă. Nu am să-i fac gazetarului de la *Ziua* onoarea de a socoti că s-a inspirat din metode medievale; cum nici lui tov. Bondrea nu-i voi face cinstea să cred că a plagiat preambulul pontifical cînd declara că „buruiana Pleşu" trebuie smulsă din ogorul culturii româneşti.

Dar să zicem că, în virtutea principiilor democraţiei, *Ziua* e liberă să producă *smog,* după tehnici moştenite nu de la medievali, ci de la aparatul de securitate şi partid. Dacă nu conştiinţa proprie şi onoarea meseriei, ce l-ar putea împiedica pe un gazetar să monteze, obstinat, penibile piese de ponegrire? Poate atitudinea colegilor de breaslă, reacţia asociaţiilor de ziarişti? Poate opinia publică, pe care vrea s-o ducă grosolan de nas?

Altfel stau însă lucrurile cînd e vorba despre instituţii care administrează bani publici. Aici, pentru nereguli şi absurdităţi, funcţionarii trebuie (ar trebui) să dea seamă în faţa unor organe de control şi, pînă la urmă, în faţa populaţiei căreia îi gestionează banii. Am mai scris despre modul în care Dr. Radu Bercea a fost demis de la conducerea Institutului de Studii Orientale „Sergiu Al-George", prin hotărîrea Primăriei Bucureşti, care finanţează Institutul. I s-au reproşat ceva insuficienţe administrative – infime faţă de ce se întîmplă aiurea şi datorate, în mare parte, birocraţiei generale – pe lîngă faptul că performanţele Institutului nu sînt spectaculoase (deşi ele erau departe de a fi neînsemnate). Modul cum a fost demis este însă plin de crase nereguli, iar Radu Bercea a dat în judecată primăria. Dar probabil că, în avîntul lor, funcţionarii municipali nu s-au mai putut opri din drum: l-au dat pe Radu Bercea afară chiar din Institut. Au hotărît că el nu poate fi cercetător în indianistică la Institutul pe care l-a condus de la înfiinţare, în 1990; că unul care a tradus şi comentat *Upanişade,* a făcut o teză de doctorat în domeniul filozofiei indiene, a fost elevul lui Sergiu Al-George, nu-şi are locul într-un Institut de Studii Orientale.

Tot omul îşi dă seama că funcţionarul public nu are autoritate în orientalistică şi că neregulile comise de forul bugetar sînt mult mai mari decît cele invocate pentru demitere. Ce mai aşteaptă decidenţii acestei gafe grosolane ca să-şi dea demisia? Au ei oare măcar disponibilitatea de a-şi amenda poziţia, luînd seama la avizul specialiştilor? Nici vorbă! Revistele *22* şi *Adevărul literar* au publicat, în ianuarie, protestul semnat de peste 120 de universitari, cercetători şi oameni de cultură – printre ei nume consacrate în ştiinţele umane – împotriva tratamentului aplicat colegului lor, căruia îi preţuiesc competenţa, lucrările, prezenţa în spaţiul academic. Înainte de a-l da afară, funcţionarii primăriei nu s-au sinchisit să ceară, aşa cum prevede legea, avizul unei comisii de specialişti. „Avizul" a trebuit să devină protest; şi nu să fie solicitat, ci găzduit în presă. Ce aşteaptă funcţionarii primăriei ca să ia act de acest aviz devenit public? Cum răspund ei pentru prejudiciul adus unui cercetător? Cum sînt traşi la răspundere pentru văduvirea institutului de cercetătorii cei mai competenţi şi productivi (căci, după Radu Bercea, Dr. Luminiţa Munteanu şi Dr. Andrei Cornea l-au părăsit, la rîndul lor)? Cum sînt penalizaţi funcţionarii culturali ai primăriei fiindcă nesocotesc flagrant statutul cercetării ştiinţifice? În nici un fel! Fără chef să ţină seama de avizul mediului de specialitate, fără reacţie la semnalele venite din presă, ei nu par să cunoască dialogul public, responsabilitatea, obligaţia unei instituţii de a comunica cu cei care o plătesc.

Dacă îndurăm neajunsurile inerente democraţiei – precum libertatea deviată de expresie –, e drept să pretindem şi beneficiile regimului democratic – de care ne lipsesc, printre alţii, activiştii culturali de la primăria Bucureştilor.

Cine ce-a zis (II)

„Să aruncăm o privire şi în manualele de Limba şi Literatura română! În afară de Ovidiu Verdeş, pornograful de serviciu, avem ocazia să cunoaştem şi scrieri ale lui Mircea Cărtărescu, din manualul de clasa a IX-a, Editura Corint. Citat din poezia *O seară la operă*: «Sînt un îndrăgostit, e-un curcubeu / deasupra chioşcului de ziare, farmaciei şi WC-ului / public din Piaţa Galaţi» (...). Aceeaşi Editură Corint, nesecată sursă de mizerii, prezintă în manualul de clasa a XI-a, care-i are ca autori pe Sofia Dobra, Monica Halaszi, Dorina Kudor, Luminiţa Medeşan, horoscopul."

(Din articolul „Manuale şcolare iresponsabile", de Lia Olguţa Vasilescu, apărut în ziarul *Tricolorul)*

Dacă filozoful Gabriel Liiceanu nu l-a plagiat pe maestrul său, Martin Heidegger, atunci nu mai există decît o singură explicaţie a ceea ce avem în faţa ochilor. Şi anume că Heidegger l-a plagiat pe Liiceanu. Ceea ce chiar şi cei mai înfocaţi susţinători ai acestuia din urmă – dacă, după punerea probelor pe masă, ei mai există cu adevărat – vor fi siliţi să admită că este imposibil. Cu alte cuvinte, Liiceanu a săvîrşit, prin plagiat, cea mai monstruoasă crimă pe care o poate face un cărturar. Să fure ceva din opera altuia. Le garantez cititorilor că dezvăluirea pe care o publicăm a fost verificată şi răsverificată. Proba este zdrobitoare."

(Sorin Roşca Stănescu, „Sfidarea", ziarul *Ziua,* 27 februarie 2007)

„Aici am dori să-i spunem lui Gabriel Liiceanu că dacă se simte nedreptăţit de acuzaţiile noastre, singura cale onorabilă de a ne pedepsi este chemarea în faţa instanţei, nicidecum apelarea la «trupele de comando» care să ne linşeze public fără să ştie despre ce vorbesc. Să fie clar: plagiatul este un furt în adevăratul sens al cuvîntului, fiind, de altfel, condamnat chiar şi penal! Fie şi pentru trei rînduri din autorul pe care l-ai tradus. La fel ca în cazul celei mai banale găinării: ai furat o raţă, eşti hoţ, chiar dacă nu ai luat cu tine tot coteţul."

(Ion Spînu, „Liiceanu – încă un plagiat", *Ziua,* 12 martie 2007)

„Am regretat din momentul în care am acceptat această Alianţă. A fost o căsătorie necesară aderării la Uniunea Europeană. Am spus din 2004 că vom ieşi de la guvernare la 1 ianuarie 2007, şi am făcut-o!", a declarat preşedintele Partidului Conservator, Dan Voiculescu. Invitat în emisiunea *Sinteza zilei,* la Antena 3, preşedintele Partidului Conservator a subliniat faptul că „nu am absolut nimic personal cu Traian Băsescu, dar mă lupt cu toate puterile împotriva dictaturii". „Lui Traian Băsescu îi este foarte greu să înţeleagă democraţia. Nu doresc pentru România şi pentru români un regim de dictatură", a precizat Dan Voiculescu. „Traian Băsescu a trăit întotdeauna în conflict! Nici ca primar nu a făcut nimic pentru Capitală. Însă, întotdeauna a reuşit să dea vina pe cineva. Are nevoie de o victimizare. Biotopul lui Băsescu este conflictul! Îşi doreşte să transforme România într-o republică prezidenţială, unde el este şeful suprem al tuturor... Ceea ce înseamnă dictatură", a subliniat preşedintele Partidului Conservator.

(30 ianuarie 2007, sursa: www.antena3.ro)

„Ne e frică de doamna Macovei pentru că este pîrîcioasă. Este o persoană care pîrăşte ţara şi instituţiile statului la Bruxelles, ca pe vremea fanariotă, cînd se mergea a se plînge la Înalta Poartă. Noi nu vrem să mutăm Stambulul la Bruxelles."

(Sergiu Andon, preşedintele Comisiei juridice, de disciplină şi imunităţi al Camerei Deputaţilor, 14 septembrie 2006)

„Doamna ministru Macovei a făcut poate cel mai pervers joc pe care putea să îl facă un om politic în România. Pentru cauza sa proprie şi imaginea sa, a intrat într-o relaţie de ostilizare cu Parlamentul, a aplicat o strategie de demonizare a Parlamentului, ca instituţie fundamentală a democraţiei, din dorinţa de a-şi salva postul de ministru al Justiţiei."

(Mircea Geoană, 14 martie 2007)

„Am vrut să mă fac astronom, dar am ales regia“

– interviu cu Constantin POPESCU –

Regizorul şi scenaristul Constantin Popescu a debutat în 2002 ca prozator cu romanul Mesteci şi respiri mai uşor. *Scurtmetrajul* Apartamentul *(2004) a fost distins, printre altele, cu Marele Premiu al Juriului la Festivalul Internaţional de la Veneţia; iar* Canton *(2005) a fost, de asemenea, primit elogios de public şi de critica autohtonă şi internaţională. În cadrul programului „Seara de film“, Institutul Cultural Român a proiectat, în premieră, cel mai recent scurtmetraj al lui Constantin Popescu,* Apă, *cu un scenariu după nuvela* Eclipsa *de D.R. Popescu şi în care joacă Dragoş Bucur, Andi Vasluianu, Mihai Constantin şi Ion Bechet.*

Aţi absolvit Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, secţia spaniolă-engleză. Cum de aţi trecut la film?

Încă din copilărie mi-am dorit foarte mult lucrul acesta. Tatăl meu lucra în domeniu şi asta m-a ajutat să ajung de mic pe platourile de filmare: nu-mi doream altceva decît să merg la filmări, chiar şi în vacanţe. Nu cred să îmi fi dorit să fac alt lucru în viaţă, poate doar în afară de o scurtă perioadă cînd am vrut să mă fac cascador, pe urmă actor şi, pe rînd, gunoier, pompier, pilot de Formula 1, cosmonaut, medic (neurochirurg, neapărat) şi astronom... Dîndu-mi seama, probabil, că nu am nici o şansă să ajung vreodată vreuna dintre chestiile de mai sus, am ales regia.

Debutul ca prozator v-a facilitat relaţia profesională cu filmul? Veţi mai scrie literatură?

Nu cred. Mai degrabă faptul că s-a aflat ulterior că regizorul filmului *Apartamentul* a scris şi o carte i-a umplut de invidie pe colegii de breaslă şi asta mi-a dăunat. Glumesc, desigur. Nu, n-a fost nici o altă legătură între aşa-zisul meu roman şi cinematograf, în afară de punctul de pornire, şi anume că, iniţial, a fost vorba despre un scenariu. Mi-a fost respins la un concurs de scenarii, dar a ajuns întîmplător la un scriitor care m-a contactat şi mi-a recomandat entuziasmat să încerc să-l public. E vorba de Radu Aldulescu. El a fost şi cel care m-a dus la *România literară*. Acolo le-a plăcut fragmentul şi aşa am debutat. Ulterior, Editura Cartea Românească s-a arătat interesată şi l-a tipărit.

Nu ştiu dacă voi mai scrie; mi-ar plăcea. Deocamdată însă, scriu doar pentru plăcerea de a scrie. Lucrez la un volum de povestiri, chestii adunate de-a lungul timpului prin calculatorul meu, dar nu ştiu dacă va mai fi interesată vreo editură să le publice, cu toate că am o ofertă. Nu sînt deloc convins de talentul meu literar şi chiar sînt de acord cu unii cronicari care m-au făcut praf. Pe măsură ce au trecut anii, m-am convins că nu trebuie să mă iau prea în serios ca scriitor.

V-aţi mai gîndit la cărţi care ar putea fi puncte de plecare pentru un film de lungmetraj?

Am mai multe titluri în minte. Lucrez acum la un scenariu care are puncte comune cu cîteva dintre cărţile unor supravieţuitori ai luptelor armate din munţi din perioada 1947-1962. Dar întotdeauna mi-am dorit să scriu un scenariu după două povestiri din tinereţe ale lui Marin Preda. Şi Mircea Cărtărescu are cîteva fragmente care îmi plac la nebunie şi mi-ar plăcea să fac un film pornind de la textele lui.

Constantin Popescu s-a născut pe 15 dec. 1973 la Bucureşti. În 1997 a absolvit Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, secţia spaniolă-engleză, a Universităţii din Bucureşti; are un masterat în Studii Culturale Britanice şi, pînă în 1996, a fost profesor suplinitor la Liceele „I.L. Caragiale“ şi „Miguel de Cervantes“. A lucrat, ca traducător, la Radio România Internaţional, în 2002 a debutat cu proză în *România literară*, iar în 2004 a realizat, ca regizor şi scenarist, scurtmetrajul *Apartamentul*. A lucrat, ca asistent de regie şi de producţie, cu Lucian Pintilie, Costa Gavras, Michael Haneke şi Francis Ford Coppola.

Aţi lucrat ca asistent de producţie cu Lucian Pintilie la filmele Prea tîrziu, Terminus Paradis, După-amiaza unui torţionar *şi* Niki & Flo. *Cum a decurs relaţia discipol-maestru?*

Nu a fost niciodată, propriu-zis, vorba de o relaţie discipol-maestru. Domnul Pintilie mi-a permis, tacit, să asist la filmări, să filmez pentru ceea ce se numeşte „filmul filmului“ şi altele. Asta a contat cel mai mult, pentru că nu am fost niciodată singurul asistent al domniei sale şi, oricum, am lucrat mai mult la partea de producţie, dar am profitat şi am încercat să fur cît mai mult din ceea ce făcea sau spunea, mai ales în privinţa lucrului cu actorii. Era foarte atent cu oamenii care aveau acces pe platou, deosebit de selectiv şi am realizat că sînt foarte norocos să mă aflu acolo. Mă bucur astăzi de amiciţia dumnealui şi asta înseamnă foarte mult pentru mine. Sfaturile domniei sale au fost şi sînt foarte valoroase pentru mine. Mă consider norocos că îl cunosc.

Povestea din scurtmetrajul Apă *se petrece în România anului 1944. Este un film istoric sau / şi o parabolă?*

Nu e vorba nici de una, nici de cealaltă. Este o întîmplare banală, de care mă folosesc ca pretext pentru a mai face un comentariu cu privire la lume, aşa cum o văd şi o aud eu, în legătură directă cu cele zece poveşti pe care îmi doresc să le filmez în următorii trei-patru ani. Îmi place să mă refer la rolul absurdului, al hazardului în viaţa personajelor mele şi – prin extrapolare – în viaţa oricui, dar mai ales a mea. Esenţialmente vorbesc despre mine în toate filmele pe care le regizez, aşa cum cred că face orice regizor.

A fost cel mai greu film la care am lucrat în ultimii ani, cu excepţia filmului *Marilena de la P7*. Vremea nu a ţinut deloc cu noi, decorul a fost inundat de mai multe ori, în fine, multe lucruri nu au mers aşa cum ne-am fi dorit, dar ăsta este un risc pe care şi-l asumă orice regizor. Una dintre cele mai grele secvenţe a fost cea în care Andi Vasluianu, rănit şi suferind, trebuie să izbucnească în plîns. N-a fost vorba de cadrul respectiv în sine, ci de faptul că exact atunci oamenii începuseră să treiere grîul pe cîmpul de lîngă decor, o cireadă de vaci cu talăngi bălăngănindu-se traversa cealaltă parte a cîmpului, mai apăruseră nişte capre, raţe, un avion (ca să fie isteria completă şi la sunet) şi, pe după dealul din dreapta, tractoarele semănau grîu. Era un vacarm înfiorător, iar noi trebuia să filmăm neapărat. Andi Vasluianu trebuia să plece la spectacol la Ploieşti (noi filmam undeva pe litoral), nici nu ne puteam baza pe prognoza meteo (care se dovedise ineficientă) şi nu ştiam cînd vom mai avea soare în ziua aceea sau în zilele următoare. Andi a fost un profesionist desăvîrşit, la fel şi echipa. Nimeni nu a protestat (în ciuda faptului că tuturor – inclusiv lui Andi – le venea să rîdă isteric, scena era de un suprarealism total), iar cadrul a fost filmat în 15 minute.

Ce ne puteţi spune despre Drezina, *cea mai recentă realizare a dvs.?*

Drezina este bazat pe o întîmplare adevărată care s-a petrecut prin 1988-1989. Este vorba despre un bărbat care a trecut graniţa de vest a României cu maşina, pe calea ferată. Şi-a transformat maşina într-un soi de drezină, punînd în locul cauciucurilor nişte roţi de vagonet. A trecut apoi, în urma unui accelerat, în Ungaria, împreună cu soţia şi copilul, dînd dovadă de mult curaj, pentru că grănicerii ar fi putut să tragă în orice clipă. Interesantă mi s-a părut însă tehnica psihologică prin care, luni de zile, tenace şi răbdător, bărbatul a reuşit să obişnuiască militarii cu prezenţa maşinii lui în zonă, la picnicuri, sîmbăta ori duminica, reuşind astfel să îi facă să reacţioneze confuz şi nehotărît la prezenţa lui în urma trenului. S-a bazat şi pe faptul că în gara lîngă care locuia mai exista o drezină asemănătoare.

Cum va arăta primul dvs. lungmetraj?

Este vorba de un proiect foarte personal. Nu are legătură cu copilăria sau cu „desăvîrşirea mea ca autor“, dar mă regăsesc în el din foarte multe puncte de vedere. E un film care urmăreşte alienarea personajelor, drumul lor „către“ şi nu „desăvîrşirea“ lor, nu locul unde ajung şi de ce. Vorbesc despre punctul de plecare şi, eventual, despre călătorie. Mă interesează „motivele pentru care“ şi „modul în care“, nu epilogul, rezultatul, în ultimă instanţă. Dar deocamdată sînt într-una dintre etapele iniţiale. Am terminat scenariul, însă este foarte lung. Nu mă mulţumeşte ce a ieşit, mai am mult de lucru la el.

Unde situaţi cinema-ul românesc la ora actuală?

Cinema-ul românesc la ora actuală nu se situează. Încă. Cu excepţia tinerilor cineaşti, care îl ajută – e drept – să se situeze, sîntem abia la început. Există cineaşti români pe care îi admir şi care, la un moment dat, au dus cinematografia românească undeva destul de sus. În afară de aceste cazuri însă, îmi menţin părerea de mai devreme.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

Adina RĂDULESCU-TUDOR

Artă veche, lume nouă

Galeria de Artă Veche Românească de la Muzeul Naţional de Artă este o expoziţie permanentă, redeschisă la doisprezece ani după Revoluţie, foarte puţin vizibilă, deşi impresionantă nu numai ca număr de exponate. Istoricul de artă Cosmin Ungureanu a deschis, de curînd, seria de rendez-vous-*uri prin care se aşteaptă participarea publicului la expuneri menite să ofere, de-a lungul cîtorva luni, o imagine de ansamblu, dar detaliată, asupra manifestărilor artistice din Ţara Românească, Moldova şi Transilvania. Aproape că-mi pare un act de curaj, dat fiind faptul că prima întîlnire a fost dedicată în special artei monastice din secolele XIV-XVI şi nu cred că va trece mult pînă ce cineva se va simţi agresat şi în cuget mîhnit la vestea că au rămas niscai icoane la MNAR. Mai mult, umblă vorba că pe-atunci mănăstirile nu aveau exterioarele pictate cu creştini donatori, ceea ce are să bulverseze un număr mare de binefăcători la modă ai Bisericii noastre contemporane.*

Prezentarea celor 900 de piese ilustrează modul în care provinciile româneşti au contribuit – prin particularităţile artistice locale şi asimilînd diferite elemente balcanice, bizantine sau occidentale – la evoluţia artei româneşti. Gruparea exponatelor a fost făcută mai întîi luînd în considerare specificul Ţării Româneşti şi al Moldovei, apoi în funcţie de tehnică şi suport, fiind puse în evidenţă icoane, fragmente de fresce, broderii, tipărituri, manuscrise miniate, argintărie, orfevrărie, ceramică, sculptură din lemn şi din piatră. Sub influenţa imnurilor evanghelice care au făcut introducerea în atmosfera monastică a acelor vremuri, prima sală dominată de elemente simbolice din sfera religioasă a părut mai cu seamă încărcată de taine, decît un punct de plecare al prezentărilor lămuritoare. Fragmente de frescă, icoane, epitafuri, epitrahiluri, tetraevanghelii, cădelniţe, chivoţi, panaghiare, cruci de procesiune şi multe alte obiecte reprezentînd sculpturi în lemn şi piatră pun faţă în faţă specificul culturilor locale din Ţara Românească şi Moldova. Expoziţia subliniază diferenţe similare celor caracteristice arhitecturii monastice din Moldova şi Ţara Românească, care sînt uşor de sesizat. Dincolo de influenţele locale, Moldova lui Ştefan cel Mare se distinge printr-o monumentalitate nu numai arhitecturală, bogată în decoraţiuni sau discuri specifice acesteia, ci şi de detaliu, reflectată în ţesăturile executate minuţios, din fir de aur şi argint.

Exponatele care se află astăzi în sălile Muzeului Naţional de Artă au avut un traseu pe măsura vechimii lor. Fondul de bază a fost format prin transferuri muzeale după Unirea Principatelor, iar exponate de-ale sale, dintre cele mai reprezentative, au fost expuse la Muzeul Naţional de Antichităţi, care a funcţionat în sediul Universităţii din Bucureşti. Secţiunea religioasă a acestuia s-a format ca urmare a Legii secularizării averilor mănăstireşti. Odată cu trecerea lor în posesia statului, acestea sînt date, împreună cu odoarele mănăstireşti, spre administrare Muzeului Naţional de Antichităţi care, fuzionînd cu Comisiunea Monumentelor Istorice, va da naştere Muzeului de Artă Religioasă. Colecţia va fi îmbogăţită considerabil în momentul restituirii unei părţi din Tezaur, dar şi în urma unor descoperiri arheologice. De asemenea, nefericita perioadă a demolării bisericilor şi mănăstirilor din Bucureşti a făcut posibilă achiziţionarea unor valoroase fragmente de sculptură în piatră, icoane şi fragmente de pictură murală, care au intrat în patrimoniul galeriei.

Sper ca următoarele *rendez-vous*-uri pe care le vor avea exponatele cu vizitatorii să nu schimbe călătoria, pînă acum destul de sigură, pe care acestea au parcurs-o peste secole. Întîlnirile trebuie să se petreacă, măcar pentru a priza din tensiunea artei aulice acolo unde ea se încucişează cu cea monastică, ori pentru a face o încercare de dibuire a pricinilor pentru care mulţimile se calcă în picioare la zărirea odăjdiilor.

Àlice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Istorioare teatrale

Pentru că viaţa (şi piaţa) teatrală românească este în continuare în fierbere pe tema Premiilor UNITER, pentru că eu însămi m-am pomenit amestecată în tot soiul de întîmplări – unele, amuzante, altele, aberante – declanşate de nervii de primăvară ai unor confraţi şi de umorile verzui ale unor artişti (sau invers), pentru că, în fine, nu pot să fac pe niznaiul tocmai aici, „la rubrică“ (nu uitaţi expresia lui Caragiale, în *Scrisoarea pierdută:* „Venerabile, prea te faci chinez!“), expun pe scurt chestiunea, promiţînd solemn ca de acum încolo, în ceea ce mă priveşte, ea moartă să rămînă pentru pagina scrisă, aşa după cum şi merită.

Care va să zică: după ce s-au dat publicităţii nominalizările la Premiile UNITER, am scris (în *Ziarul de Duminică,* unde fac cronică de teatru) un articol în care comentam, exprimînd o sumă de rezerve, respectivele nominalizări. Aşa am procedat în fiecare an; desigur, cu excepţia anilor (vreo cinci) în care am făcut parte din juriul de nominalizări şi în care am citit eu în ziare comentariile şi rezervele exprimate de alţii. A se nota că observaţiile mele vizau principii şi fenomene, iar nu persoane. Curînd după aceea, am mers, invitată de către oficialii instituţiei în chestiune, la două spectacole ale unui teatru din provincie venit în turneu la Bucureşti; unul dintre spectacole tocmai fusese nominalizat. În urma „vizionării“, am scris, evident, un articol – de-asta mă şi chemaseră –, în care, evident, mi-am spus părerea aşa cum încerc să fac întotdeauna: cît am putut de răspicat şi cît am ştiut de politicos. Printr-un decalaj temporal pe care nu l-am dorit (dar pe care nici nu-mi propusesem să-l evit, întrucît nu aveam nici un motiv previzibil), acest articol a apărut a doua zi după ce UNITER a anunţat componenţa juriului său final – cel ce alege între cele trei nominalizări –, din care fusesem invitată şi eu să fac parte. Două zile mai tîrziu, m-a sunat cineva de la o agenţie de presă, ca să mă întrebe „cum comentez“ o scrisoare deschisă adresată preşedintelui şi Senatului UNITER şi în care se cerea excluderea mea din juriu pe motiv de „antepronunţare“ asupra Premiului pentru critică. Întrucît habar nu aveam despre ce era vorba, mi s-a trimis prin e-mail o compunere în cîteva puncte, unde eram tratată de arogantă, incompetentă şi, cum ar veni, rău-credincioasă de către un număr de persoane – 25 – care se prezentau, în bloc, drept nominalizaţi la Premiul pentru critică (doar trei aflîndu-se, în realitate, în această postură), indicau drept probe incriminatorii cele două articole ale mele (dintre care al doilea nu conţine nici măcar un singur cuvinţel referitor la critici, critică, nominalizări, premii ş.a.m.d.) şi ameninţau că se retrag din competiţie în caz că sus-semnata este menţinută în juriu, evocînd, între altele, *deontologia profesională* – pleonasmul le aparţine – flagrant încălcată. A se nota, în treacăt, că două dintre persoanele semnatare (una nominalizată, alta nu) sînt membri ai Biroului Secţiei române a Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru (AICT), birou al cărui vicepreşedinte sînt şi care se întrunise, în răstimpul acesta, în bună linişte şi pace, spre a discuta chestiuni interne ale Asociaţiei, dar şi nominalizările publicate. Stătuseră, adică, la aceeaşi masă cu mine şi mă priviseră în ochi. La scurtă vreme, pomenitei scrisori i s-au mai adăugat două: una semnată de un renumit director de scenă, aflat, în timpul derulării evenimentelor, în străinătate şi beneficiar al unei nominalizări la Premiul pentru regie (pentru o montare nominalizată, la rîndul ei, la alte cinci categorii, inclusiv Cel mai bun spectacol), şi alta, de directorul („şi colectivul“) teatrului al cărui spectacol (nominalizat la patru categorii, inclusiv Cel mai bun... etc.) vizitase Capitala cu aproape o lună în urmă. Ambele epistole, mai mult sau mai puţin „deschise“, cereau înlăturarea mea din juriu fiindcă mă „antepronunţasem“ (las' că eram şi de rea-credinţă), cea dintîi notificînd, de asemenea, retragerea renumitului director de scenă – supărat, de altfel, şi pe alt membru al juriului final – din cursa pentru premiu. Închei (pentru totdeauna, într-un spaţiu dedicat, totuşi, treburilor spiritului) istoricul recent al întîmplării cu precizarea că nu m-am recuzat din juriu – şi nici nu am fost recuzată de către cel care m-a desemnat printre juraţi şi căruia ideea, concepţia şi o parte consistentă din realizarea proiectului numit Gala Premiilor UNITER îi aparţin –, urmînd să renunţ la onorariul ce-mi va reveni în această calitate, în folosul acţiunilor sociale şi caritabile desfăşurate de UNITER. Asta pentru că, pe lîngă lipsa deontologiei, mi s-au atribuit şi lipsuri (sau lipse?) materiale pe care umblu, adicătelea, să le cîrpesc împuşcînd francul prin cîte-o comisiune persecutoare de truditori săraci, dar cinstiţi. Am derulat „filmul evenimentelor“ cît am putut (om sînt şi eu!) de sec, omiţînd deliberat numele proprii, spre a pune mai clar în evidenţă esenţa întregii afaceri.

Traiul în mediul teatral nu este întotdeauna un lucru plăcut, şi nici uşor; iar faptul că lucrurile neplăcute şi grele se petrec – ca la teatru! – în lumină puternică şi în ochii lumii agravează rău situaţia. Dacă există însă oameni care trec peste toate necazurile specifice fără să ajungă a-şi urî semenii, înseamnă că *acolo* se găseşte ceva ce-i răsplăteşte pentru mizeriile şi ticăloşiile unora, pentru făţărnicia altora şi pentru prostia celor mai mulţi. Este otrava aceea nevăzută şi fără antidot care se numeşte, cred, mirajul scenei şi căreia îi cazi victimă, fără să ştii cînd şi cum, chiar dacă nu eşti nici actor, nici regizor, nici scenograf, şi nici măcar maşinist. Odată ce ai respirat mirosul unic de scîndură, de pînză şi de vopsea, topit de căldura trupurilor omeneşti într-o combinaţie unică şi misterioasă, odată ce ai simţit, cînd se sting luminile în sala plină, cum ţi se urcă inima în gît, odată ce ai trăit sentimentul de camaraderie complicată, alcătuită din simpatie şi animozitate egal de sincere, din compasiunea cea mai fierbinte şi indiferenţa cea mai rece pe care aceşti oameni ce trăiesc zeci de vieţi într-una singură le pot simţi (şi arăta) aproape concomitent, odată ce ai rezistat şi elanurilor lor sentimentale, şi replicilor lor distrugătoare, şi laudelor lor delirante, şi bîrfelor lor flamboaiante se cheamă că eşti pierdut pentru viaţa „normală“ şi că nu mai poţi fi viu decît în teatru. Cum spune unul dintre cei mai deştepţi, mai sensibili şi mai lucizi oameni care au existat vreodată în România (şi anume, preponderent în teatru): fatalitate! A spus, a rîs şi a plecat să moară, ceva mai serios, în Germania.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Recursul la pisică şi meandrele concretului

● **Ry Cooder, *My Name Is Buddy*, Nonesuch, 2007.**

Dacă vă plac animalele, dar nu vă plac pisicile, dacă vă plac pisicile, dar nu vă plac motanii, dacă vă plac motanii, dar nu vă plac motanii roşii, dacă vă plac motanii roşii, dar nu vă plac motanii vorbitori, dacă vă plac motanii vorbitori, dar nu vă plac motanii moralişti, dacă vă plac motanii moralişti, dar nu vă plac motanii socialişti, dacă vă plac motanii socialişti, dar nu vă plac motanii care nu au nici în clin nici în mînecă cu regnul pisicesc, atunci veţi avea, cu siguranţă, o problemă cu albumul lui Ry Cooder. Gîndită ca o călătorie pilduitoare şi umoristică prin istoria unei Americi bîntuite de greve, poliţişti corupţi, patroni fără scrupule, muncitori obidiţi şi nedreptăţi majore, povestea motanului Buddy şi a tovarăşilor săi de drum, şoricelul Lefty (aţi prins aluzia?) şi reverendul Tom Toad (cred că v-aţi lămurit că avem de-a face cu un broscoi spiritual), are toate datele necesare pentru ca, dincolo de hazul scontat, să vă facă să ridicaţi din umeri şi să vă întrebaţi, retoric şi oarecum nedumerit, la ce bun toate astea? Sincer să fiu, din punctul meu de vedere şi lăsînd la o parte opţiunile politice ale fiecăruia, mi se pare lipsit de fair-play să te foloseşti de o fiinţă atît de demnă şi respectabilă (cum am convingerea că a fost dintotdeauna motanul) pentru a trîmbiţa chestiuni precum: *„All at once police came running, they came running everywhere, / They broke up that miners' meeting, carried everyone to jail“*. S-ar putea ca totul să fie adevărat, s-ar putea ca totul să fie un pretext pentru o metaforă străvezie despre fraternitatea şi demnitatea oamenilor muncii, dar, pentru numele lui Dumnezeu!, de ce a avut nevoie Ry Cooder de un motan ca să ne aducă la cunoştinţă toate astea? În felul în care a fost construit mesajul acestui album, făţiş şi fără nuanţe, prezenţa lui Buddy pe post de martor şi narator-pisică are tot atîta relevanţă ca Tom şi Jerry candidînd pentru un loc în Senat. Nu ştiu alţii cum privesc lucrurile, dar eu, din desenul ăsta animat, nu am vrut să înţeleg niciodată mai mult decît că o pisică şi un şoarece îşi petrec zilele în căutarea unor noi şi noi fantezii şi stratageme cu care să se tortureze unul pe altul. Că Ry Cooder s-a gîndit să-i ofere unei pisici o dimensiune politic-moralizatoare este, pînă la urmă, treaba lui. Am putea foarte bine să închidem ochii, să uităm că ştim ceva engleză şi să ne vedem de treabă ascultînd, pur şi simplu, muzică. Partea proastă cu *My Name Is Buddy* este însă că Ry Cooder a contat în aşa mare măsură pe efectul moralizator motănesc, încît a uitat în bună parte să ne mai servească şi acel lucru la care se pricepe cel mai bine, melodia. Şi nu neapărat pentru că aceasta nu există sau n-ar fi racordată la tenta patinată a poveştii, nu pentru că amestecul de country, blues şi folk n-ar fi la fel de clasic ca întotdeauna, ci doar pentru că, prins în meandrele poveştii şi în capcana mesajului care trebuie livrat, melodiile îşi pierd, finalmente, miza şi sfîrşesc într-o agreabilă şi monotonă stare de plictiseală. Dacă faceţi un exerciţiu de voinţă şi înlăturaţi rînd pe rînd straiele sărbătoreşti cu care s-a acoperit albumul lui Cooder – motanul, istoria, politica, statutul de chitarist legendar, recursul infailibil la rădăcinile muzicii americane, morala – nu vă va mai rămîne mare lucru de făcut decît să constataţi, cu stupoare sau blazare, după caz, că împăratul este gol. Eu zic că n-ar trebui să ne ruşinăm prea tare de o concluzie de felul ăsta: chiar şi lucrurile drăguţe, bine închegate, cu iz de operă de artă şi damfuri de mesaj serios îşi au, uneori, neajunsurile lor. În plus, chiar dacă un împărat poate să defileze în felul ăsta în faţa supuşilor săi, nu înseamnă automat că tronul său ar fi pus cumva în pericol. Sînt convins că *My Name Is Buddy* are tot ce-i trebuie pentru ca părinţii şi copiii deopotrivă să adoarmă liniştit la sfîrşitul zilei. Şi mai sînt convins, din proprie experienţă, că personajul Buddy are foarte mare dreptate atunci cînd ne sfătuieşte hîtru: „Stressed out? Get a cat!“.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Eric-Emmanuel Schmitt, *Oscar şi Tanti Roz*, traducere din franceză de Paola Bentz-Fauci, Colecţia „Raftul Denisei“, Editura Humanitas, 2006.**

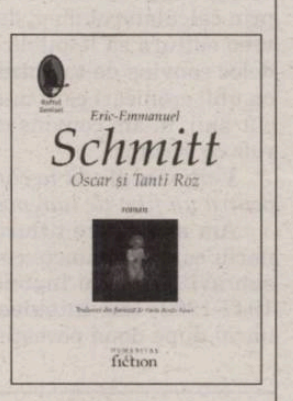

Francezul Eric-Emmanuel Schmitt are un doctorat în filozofie şi o bogată operă de dramaturg, preţuită prin numeroase puneri în scenă, săli pline şi premii prestigioase. Dar nici la capitolul „romane“ nu stă rău cu succesul. *Ciclul invizibilului,* de pildă, alcătuit din patru volume de-sine-stătătoare, este, prin fiecare componentă a sa, un best-seller deja internaţional.

Oscar şi Tanti Roz face parte din acest ciclu. Şi titlul, şi corpul de literă generos te fac să crezi că ar putea fi vorba de o carte pentru copii. Dar nu e. E doar o carte de basm: o minune răscolitoare, o simpatică şi candidă poveste despre moarte, ţesută din joacă, tristeţi şi înţelepciuni ingenue.

Oscar are 10 ani şi certitudinea că leucemia lui este incurabilă. Trăieşte într-un salon de spital şi ştie că va muri curînd. Tanti Roz – o infirmieră bătrînă şi corpolentă – este prietena lui. Ea îşi inventează pentru el un trecut de campioană de wrestling şi un fiu – „veterinar de elefanţi în Congo“. Dar asta nu-i tot. Tanti Roz îi dă lui Oscar şi o soluţie pentru a-şi trăi viaţa întreagă: îi spune să-şi privească fiecare nouă zi ca pe încă un deceniu adăugat vîrstei sale, după care să povestească totul în cîte o epistolă adresată lui Dumnezeu.

Ce citim noi sînt scrisorile băiatului, plus scrisoarea finală a lui Tanti Roz – documentele celei mai nostime pedagogii ale trăitului cu moartea în vene. Oscar va parcurge adolescenţa, tinereţea, maturitatea şi bătrîneţea cu nedumeririle Micului Prinţ şi ale lui Gopo, se va minuna blînd de miracolele cotidiene, îi va spune lui Dumnezeu: „Te pup. Pe mîine...“, îl va întreba de adresă, îl va ruga să-i facă o vizită – şi să-l trezească, în caz că-l găseşte dormind.

Romanul *Oscar şi Tanti Roz* a apărut în 2002, cu mai bine de doi ani înainte ca René Guitton să publice culegerea sa de *Scrisori adresate lui Dumnezeu*. Oscar nu va figura şi aici, deşi a trăit în 11 zile cît alţii în 110 ani şi ştia să spună de Crăciun: „La mulţi ani, dragă Dumnezeu!“.

Simona SORA

puzzlecturi

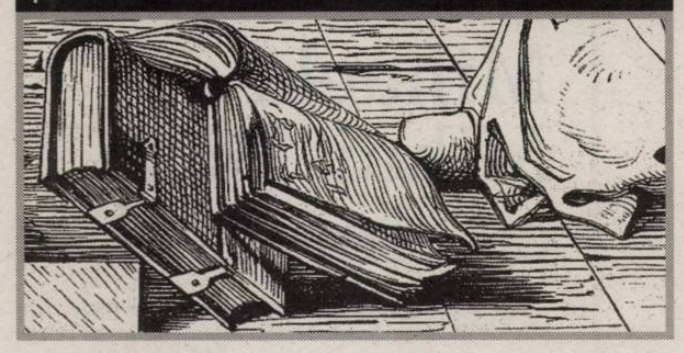

Jurnal total cu Ionesco

● **Matei Călinescu, *Eugène Ionesco: teme identitare şi existenţiale*, Colecţia „Românii din Paris“, Editura Junimea, 2006.**

Apărută pentru prima dată în traducere franceză (la Editura Oxus, în 2005), deşi scrisă în româneşte, cartea lui Matei Călinescu despre Ionesco duce pînă la ultimele consecinţe nu doar cele mai importante analize ale operei ionesciene, dar şi substraturile identitare şi existenţiale ale „biografiei“ acestei opere. Spre deosebire de ediţia franceză, volumul (revăzut) publicat recent are trei noi capitole în care sînt discutate piesele lui Ionesco din perioda mijlocie, piesele scurte şi „tranziţia spre oniric“ în teatrul ionescian. Luînd în considerare, simultan şi recurent, toate sursele posibile, de la cărţile publicate în româneşte de Eugen Ionescu, la jurnale, scrisori, mărturii sau documente inedite, plus diferite puneri în scenă ale pieselor – Matei Călinescu reciteşte opera ionesciană cu o rară înţelegere a literarului şi omenescului, în cheia unei dileme identitare (culturale, familiale, etnice) explozive la început, subsumate apoi unei problematici a condiţiei umane şi revenind, în ultimele piese, sub forma unei nevoi de „bunătate“ şi iertare.

Dilema identitară ionesciană – discutată de Matei Călinescu în termeni biografici şi istorici doar în măsura în care aceştia au influenţat scrisul lui Ionesco – subîntinde nu doar cele două identităţi – cea franceză şi cea românească –, ci şi două ascendenţe familiale aflate în contradicţie atît în biografia reală, cît şi în „strategia sa fantasmatică“. Făcînd o analiză genetică a operei lui Ionesco, Matei Călinescu reconstituie două identităţi mitice şi fantasmatice ionesciene care se opun, se deghizează, se relativizează cu vremea şi mai apoi se suprapun într-un aliaj imprevizibil. Avangardismul lui Ionesco ar ţine de refuzul identităţii româneşti, de dorinţa de a o anihila *prin rîs:* „Impulsul avangardist din primele piese ale lui Ionesco ar veni, cel puţin în parte, dintr-o identitate refuzată: aceea românească, culturală, tradiţionalist-naţionalistă, dar şi aceea a tatălui, nu numai ca individ, dar şi ca reprezentant al ordinii burgheze, al «materialismului» cras... al egoismului, al oportunismului, al brutalităţii, al cinismului“. Clasicismul ionescian, în schimb, ar ţine de identitatea sa franceză, reconstruită fantasmatic şi asumată existenţial şi personalist (în sensul personalismului lui Mounier şi al grupului de la *Esprit).* Altfel zis, impulsul avangardist distructiv ar conţine fantasmele unei *patrii* refuzate (a tatălui), iar clasicismul căutat, dobîndit, fantasmele instituirii unei *matrii* (franceze, dar aducînd în discuţie şi identitatea parţial evreiască a mamei).

Tot de identitatea (stigmat) românească ţine însă şi o experienţă mistică de la 17 ani, evocată adesea de Ionesco ca materie „luminoasă“ a unor rare momente de împăcare cu farsa absurdă a existenţei şi cu scandalul morţii proprii. Biografic şi literar, momentul revelaţiei luminoase dintr-un oraş aflat la malul mării e amintită de Matei Călinescu, în analiza pieselor franceze, ca o experienţă ce poate da sens exilului ionescian în „ţara de fier a tatălui“ şi poate explica o sub-identitate ortodoxă nicicînd refuzată, din care a putut răsări o figură precum Împăratul din *Scaunele*. După cum tot de identitatea românească ţin şi începuturile literare ale lui Eugen Ionescu, jurnalul *extim,* violent-originalul *Nu,* citit de Matei Călinescu în sensul deconstrucţiei intelectuale totale din teatrul de mai tîrziu, ca o *paidia* (termen grecesc folosit de Roger Caillos, pentru a desemna învîrtitul haotic al copiilor) îndreptată de Ionescu „contra limbajului şi contra literaturii“. Criteriul criticului din scrierile româneşti va fi – după Matei Călinescu – unul *moral şi metafizic,* lucru care explică refuzul *Şantierului* lui Eliade sau aprecierea *Întîmplărilor...* lui Blecher.

Una dintre problemele esenţiale ale identităţii ionesciene este şi cea a dublului bilingvism („două feluri de franceză“ şi o română vorbită ca franceza scrisă), pe care Matei Călinescu o rezolvă „în termenii celor două identităţi mitice conflictuale“, dar care pentru Ionescu a rămas, se pare, un mister pînă la sfîrşit.

Discuţia identitară este însă terenul optim de analiză şi pentru ceea ce s-a numit – cu o sintagmă plină de pretenţii neacoperite – „uitarea fascismului“. Cartea Alexandrei Laignel-Lavastine este implicit deconstruită, pe un ton liniştit, aproape jenat de evidenţe. Plecarea din ţară „în uniforma gardianului“ şi dezgustul faţă de *rinocerizarea* prietenilor săi, ataşamentul tîrziu pentru un Sebastian matur, „eliberat de năisme şi alte eliadisme“, activitatea strict culturală la Vichy, toată opera sa împotriva răului (politic, metafizic) ar fi trebuit să furnizeze suficiente date pentru un portret onest. „Ficţiunea“ Alexandrei Laignel-Lavastine apare, astfel, nu doar ca un comentariu orb şi răuvoitor, surprins (de Marta Petreu) în flagrant, ci ca o enormitate, de felul cărţilor lui Dan Brown. Propria părere, Matei Călinescu şi-o expusese, de altfel, înainte de a pomeni „studiul“ cu pricina. Ea este opinia cuiva care cunoaşte foarte bine nu doar situaţia social-politică şi culturală din România anilor '30, ci şi operele scriitorilor discutaţi: „Eugen Ionescu i-a confruntat cu rătăcirile lor legionare (pe Cioran şi Eliade, *n.m.,* S.S.), i-a pus în situaţia de a reflecta critic asupra acestei rătăciri, după care a stabilit o legătură prietenească durabilă cu ei, foştii săi duşmani ideologici pentru o vreme, cu care era însă «blestemat» să continue un dialog pe care nu-l putea avea cu prieteni mai noi, necum cu duşmani mai noi, străini de identitatea lui românească (pe care el o contesta fără, totuşi, s-o poată anula), străini de atmosfera culturală şi de referinţele culturale ale generaţiei în care se formase“.

Fascinantă însă în această carte despre identităţile multiple şi „problemele esenţiale“ postulate încă din *Nu* este recitirea-fluviu a operei ionesciene de către Matei Călinescu – de la începuturile româneşti la piesele de tranziţie, de la povestirile eponime şi romanul unic la variantele dramatizate, de la scrisori la jurnale, de la mărturii la articole ocazionale – urmărind, în toate, problematica difuză, contradictorie şi abisală a *eului* ca un *altul.*

Cartea lui Matei Călinescu ţine, desigur, de vîrful exegezei comparative ionesciene, fiind, în acelaşi timp, un superior roman de mistere biografice, existenţiale şi literare, un „jurnal total cu Ionesco“, recuperat după o îndelungă gestaţie (vezi episodul „relecturii mentale“ în Grecia şi amintirea „iaurtului folcloric românesc“), cu „armele“ rare pe care şi dramaturgul le aşeza alături de o regăsită şi dorită bunătate omenească: atenţia şi lectura.

Dilema veche vă recomandă

● *Suplimentul de cultură* (de la Iaşi) nr. 119 din 17/23 martie 2007. Prima epistolă a lui Vasile Ernu către Bogdan-Alexandru Stănescu. Un prozator contemporan îi scrie unui confrate, atîţat nu de politichia la zi, nici de eternul uman, ci de Nabokov şi de celebrele lui *Lecţii de literatură,* din care Dostoievski nu iese prea bine, în timp ce Tolstoi, Gogol, Cehov şi Turgheniev sînt decretaţi – autonom estetic – drept premianţii clasei. „E ceva necurat în strategia lui Nabokov“, scrie Ernu, provocîndu-l pe Stănescu la un răspuns. Nu prea cunosc în publicistica de azi epistole frămîntate de asemenea probleme încîntător de inactuale; ni se promite o replică a lui Stănescu, dialogul urmînd să se desfăşoare lunar. Să fie începutul unei frumoase corespondenţe? (Radu Cosaşu)

● Miercurea, pe National Geographic, de la ora 22, emisiunea-documentar *Mega-Structuri* despre cele mai impresionante construcţii/maşinării realizate vreodată de mînuţa omului. Nu trebuie să vă placă neapărat tehnica pentru a rămîne uluiţi de minunile ingineriei de astăzi, în fapt, bizare opere de artă metalică utilitară. (Marius Chivu)

● În *Elle Man* (suplimentul unui foarte consistent *Elle* pe luna aprilie), cu urîtul de Adrien Brody pe copertă, un Radu Paraschivescu mereu în vervă face o (psih)analiză a „diminutivitei“, boală de care suferă mulţi românaşi; textul se cheamă „Rînduleţe despre o trebuşoară“ şi este delicios. Şi tot de acolo aflăm o ştire pe care o aşteptam de mult: jogging-ul de dimineaţă nu mai e la modă. Recomand sexul de dimineaţă. (Alex. Leo Şerban)

● Vinerea trecută am fost foarte aproape de a rata un concert absolut splendid, în interpretarea Orchestrei Naţionale Radio, şi mai ales o piesă magnifică – „Suita a doua pentru orchestră de jazz“ de Dmitri Şostakovici. De mult nu mi s-a mai întîmplat să mă „obsedeze“ o lucrare într-un mod atît de plăcut şi să mi-o amintesc în cele mai mici detalii de parcă aş fi ascultat-o cu cîteva minute în urmă! (Ruxandra Tudor)

Andrei GORZO

dilematograf

Cei mai tari

● ***300 – Eroii de la Termopile / 300* (SUA, 2007), de Zack Snyder.**

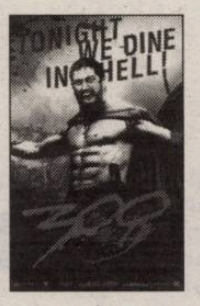

Hai să ne măsurăm epopeile, deşi vă previn: a mea e mai mare. În fine, arătaţi-mi ce aveţi: *Stăpînul inelelor, Gladiatorul,* ceva Mel Gibson... Mda. Modest. Mel Gibson? Ha! Mel Gibson e un pămpălău fără sînge-n aparatul de filmare. Gladiatorul? Pfffui! O aşchimodie. Şi pricolicii ăia din *Stăpînul inelelor...* Ăia-s războinici? Ăia-s *bărbaţi?* Hai să vă arăt eu bărbaţi. Ei trăiesc într-un loc numit Sparta, sub nişte ceruri supărate care trec de la arămiu la vineţiu şi înapoi, ca obrajii lui Dumnezeu într-o zi proastă. Musculaturile lor sînt perfecte, perfecte *şi identice* – 300 de perechi de pectorali care s-au dezvoltat exact la fel. Cum să vă descriu privirile lor? În astfel de cazuri, poeţii vorbesc ba despre o privire de oţel, ba despre una de jar, ba despre una de cremene – lista e lungă; ei bine, cine i-a făcut pe băieţii ăştia a vrut atît de tare să le asigure nişte priviri cu tot ce trebuie, încît a sfîrşit prin a le turna în ochi *toată* lista. Pînă şi ridurile lor de expresie sînt tot ce-ar trebui să fie ridurile unor eroi, după cum şi lupul ucis de regele lor, Leonidas, în perioada lui de formare, e un lup perfect, fabulos – pare tatăl tuturor lupilor din toate poveştile. (Da, ochii lui ard *exact* ca doi cărbuni aprinşi.) Pe scurt, filmul ăsta – care se numeşte *300* şi spune povestea bătăliei de la Termopile – duce hiperbola cam cît de departe o poate duce o epopee cinematografică realizată în zilele noastre, adică mai mult pe computer decît pe platoul de filmare. Vă mai amintiţi de fulgii aceia amestecaţi cu scîntei care pluteau atît de frumos în prima secvenţă din *Gladiatorul* (şi, cu mult înainte de asta, în secvenţa funeraliilor lui Marc Aureliu din *Căderea imperiului roman?)* Ei bine, în aerul lui *300* plutesc *şi mai* multe chestii (fulgi, scîntei, puf de nuştiuce), *şi mai* frumos. Vă mai amintiţi de stolul de săgeţi din *Braveheart* (şi, cu mult înainte de asta, de cel din *Henric al V-lea* al lui Laurence Olivier)? Aici e şi mai şi: cerul se umple ca la o invazie de lăcuste. Vă mai amintiţi de elefantul ăla de luptă din *Alexandru,* care se ridica pe labele din spate ca să-l salute pe calul Ducipal? Elefanţii de aici sînt şi mai şi – mai că nu se ridică pe labele *din faţă.* În acest film, totul e (totul *trebuie* să fie) şi mai şi; nu există nici o acţiune mai modestă, nici un gest mai relaxat, nici un moment în care povestea să curgă pur şi simplu. E o lume supraîncordată muscular, supracontrolată cromatic, închisă, fără aer – deci şi fără suflu epic. Pare lumea interioară a unui adolescent obsedat de culturism, dependent de jocuri video şi chinuit de tot felul de năluci venite de pe tărîmul mitic al Sexului Murdar. Într-un fel, asta şi este: o adaptare fidelă (realizată de Zack Snyder) a unei benzi desenate de Frank Miller.

Presupun că nu întrunesc (sau nu mai întrunesc) toate calităţile necesare pentru a mă bucura la maximum de imaginaţia lui Miller, dar încă mai pot aprecia latura ei sexoasă, murdar-adolescentină: Xerxes, regele perşilor, face planuri de război în mijlocul unei orgii de lesbiene, preoţii Spartei folosesc ca oracol, dar şi ca sclavă sexuală, o fată tînără şi frumoasă... Chestii tari. Dar să fiu al naibii dacă pot aprecia o idee despre eroism bazată aproape în întregime pe cultul adolescentin al corpului. Ce-i drept, filmul încearcă să ne asigure că bărbăţia spartană înseamnă mai mult decît atît – ea înseamnă respect, onoare, „cum să lupţi folosindu-ţi capul“, „cum să lupţi folosindu-ţi inima“ etc. Pe de altă parte, iată cum înţelege Leonidas să demonstreze aceste valori: atunci cînd solul persan îi recomandă (cît se poate de rezonabil) să-şi aleagă cu grijă următoarele cuvinte, el se gîndeşte ce se gîndeşte, după care se plictiseşte şi îi trage un şut în faţă. (Nu e ultima dată cînd strică nişte negocieri comportîndu-se ca ultimul psihopat.) Cît despre cei trei sute, vai de capul lor! Atunci cînd Leonidas îi întreabă ce sînt ei, ei nu pot să răspundă: „Războinici!“. Tot ce pot ei să articuleze (în cor) e ceva de genul: „Babu! Babu! Babu!“. Nu mă înţelegeţi greşit: nimeni nu respectă mai mult ca mine tradiţia macho-laconică, dar nu pot să respect trei sute de culturişti descreieraţi care fac „Babu! Babu! Babu!“. Şi tot aş fi fost dispus să le fac galerie dacă măcar în luptă s-ar fi mişcat entuziasmant de bine, dar spectaculosul mişcărilor (şi al musculaturilor) ne e băgat în ochi cu atîta insistenţă (prin stop-cadre, ralantiuri şi accelerări nonstop), încît impresia finală e una de poză – adică, de static. S-a spus despre *Stăpînul inelelor* că e mai mult un joc video decît un film, dar era film toată ziua: avea nu numai simţul hiperbolei, ci şi simţul detaliului modest, cazual, necontrolabil tehnologic, care lasă să intre puţin aer într-o lume sută la sută inventată; eroismul lui Frodo şi al lui Sam nu era o poză, ci (în limitele literaturii pentru copii) un lucru viu şi imprevizibil, iar Legolas în mişcare era un spectacol la fel de cinematografic ca Fred Astaire. Dar despre *300* nu prea ştiu să vă spun ce e. Puteţi să-l întrebaţi personal, deşi mă îndoiesc că vă va răspunde altfel decît: „Babu! Babu! Babu!“.

trecerea prin reviste

Un site cît o ordine morală

Democratiya este o revistă britanică online, accesabilă la www.democratiya.com, care discută despre politică internaţională cu accent pe problemele drepturilor omului şi democratizării. E şi gratuită, dar nu aceasta e cea mai mare calitate a sa, ci demersul intelectual-politic care o animă. Citez din declaraţia-program a revistei: „Credem că într-o lume radical schimbată, anumite părţi ale stîngii s-au autoizolat într-o poziţie «anti-imperialistă» incoerentă şi negativistă, pierzînd contactul cu valorile democraţiei şi egalităţii. Complexitatea lumii de după războiul rece a fost redusă la o altă mare încleştare: rezistenţa împotriva «Imperiului». Această viziune regresează spre cele mai proaste deprinderi din perioada stalinistă: maniheismul, reducţionismul, negarea, cinismul. Gîndirea simplistă şi grosieră, bazată pe principiul «inamicul inamicului meu este prietenul meu», duce la abandonarea militanţilor pentru democraţie, pentru drepturile muncitorilor, femeilor şi homosexualilor care se opun dictatorilor anti-imperialişti (care sînt simpatizaţi doar pentru că sînt anti-americani)".

Cu alte cuvinte, *Democratiya* este încercarea unor intelectuali britanici, cei mai mulţi cu descendenţă sau opţiuni de stînga, de a depăşi ruptura între stînga occidentală şi valorile care au stat la baza acesteia. *Democratiya* crede că democraţia şi drepturile omului sînt valori universale şi trebuie exportate.

Nu este o revistă de actualitate, ci de dezbateri şi recenzii. Întreaga arhivă a celor opt numere care au apărut pînă acum este accesibilă şi chiar merită parcursă.

În ultimul număr, abia apărut, puteţi citi o recenzie la cartea lui Danny Postel, *Reading* Legitimation Crisis *in Tehran*. Pentru cititorii cu memorie bună, Andrei Codrescu a scris despre această carte la rubrica sa. Volumul vorbeşte despre receptarea liberalismului politic în Iran şi conţine o mulţime de surprize (am recenzat-o şi eu în jurnalul de lecturi pe care îl scriu în fiecare marţi pe *Hotnews.ro)*. Recenzia din *Democratiya* este scrisă chiar de o militantă iraniană refugiată la Paris, care începe prin a-şi aminti cum a fost bătută de comuniştii francezi aliaţi ai revoluţiei islamice, atunci cînd a încercat să participe la manifestaţiile de 1 mai.

Cel mai bun articol din acest număr e scris de Peter Tatchell, un militant ecologist care face bilanţul multiculturalismului în „Their Multiculturalism and Ours". El spune că multiculturalismul e un succes istoric şi compară epoca de acum cu anii '50, cînd puţinele femei care lucrau erau plătite cu jumătate din salariile bărbaţilor, iar homosexualitatea era un delict în Marea Britanie. Dincolo de succesul istoric, curentul eşuează astăzi într-o „balcanizare" universală. Şi, mai ales, multiculturalismul eşuează în a proteja minorităţile din cadrul minorităţilor. Autorul dă multe exemple deprimante, dar eu nu am spaţiu pentru ele – merită să citiţi articolul.

Aşa cum merită să citiţi şi lungul interviu pe care Alan Johnson, editorul revistei, îl ia lui Saad Eddin Ibrahim (îl ştiţi din *Dilema veche* de săptămîna trecută), care povesteşte între altele despre cum discuta cu liderii Frăţiei Musulmane în puşcăriile egiptene.

Cînd am unele enervări şi exasperări legate de ordinea morală a Occidentului, citesc *Democratiya* şi îmi trece. Ceea că vă invit să faceţi şi dvs., chiar dacă nu aveţi enervări asemănătoare. **(C. G.)**

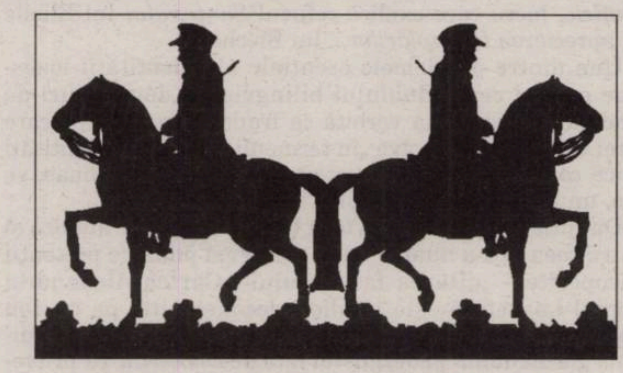

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Oameni cărora nu li se cere decît să dispară

E curios.

Nu li se pretinde să se ducă la doctor, se presupune că sînt sănătoşi.

Nu li se pretinde să fie mai buni la suflet, e limpede că sînt.

Nu li se pretinde să-şi iubească soţiile, amantele şi copiii, aici totul e OK.

Nu li se pretinde să fie inteligenţi sau şi mai inteligenţi, nu e imperioasă nevoie.

Nu li se pretinde categoric să nu înjure, să nu scuipe, să nu fie vulgari, „nu asta e problema principală", nu are importanţă şi, la urma urmei, nu sînt sfinţi.

Nu li se pretinde să nu fie importanţi – să fie!

Nu li se pretinde să renunţe la humorul pe care-l au cu prisosinţă, după cum nu li se pretinde celor fără humor s-o recunoască.

Nu li se pretinde să nu spună în şedinţe şi la chefuri bancuri proaste, inerent proaste, asta e viaţa.

Nu li se pretinde să fie mai autentici şi să mănînce frumos, fără să plescăie, că nu-s copii, iar dacă mănîncă peşte sau rahat sau altceva, să tacă.

Nu li se pretinde să respecte cele zece porunci şi nici să se trezească sau să se culce murmurînd Tatăl Nostru – se presupune că o fac sau, dacă n-o fac, nu e cea mai mare nenorocire, lumea nu e rea.

Nu li se pretinde să ştie ce numeşte Caragiale o nenorocire – domnia sa o defineşte ca „prost lucru".

Nu li se pretinde să tranşeze între Caragiale şi Eminescu,
între post şi prost moderni,
între datorie şi pasiune,
între Marx cel tînăr şi Mircea cel Bătrîn,
(cu atît mai puţin) între Malraux şi Thomas Mann.

Nu li se pretinde să fie culţi, se presupune că dacă nu sînt nu e moarte de om.

Nu li se pretinde imposibilul.

Nu li se pretinde – decît aşa, sarcastic – să stea la cozi, să-şi scoată abonament la metrou, să dea la sapă, „ce e sarcasmul?" tinde azi spre „ce e amorul?".

Nu li se pretinde să fie supraoameni, să se delimiteze de Nietzsche sau, *faute de mieux,* să ştie pe dinafară poezia lui Brecht, aceea intitulată „Soluţia"*.

(Nu li se pretinde să ştie ce înseamnă *faute de mieux,* iar dacă nu le place Brecht e cu atît mai bine pentru orientarea lor.)

Nu li se pretinde să pună ceva în paranteză, dimpotrivă – să nu pună nimic în paranteză, ca oameni cărora totul le este, desigur, clar.

Nu li se pretinde – decît ironic, şi ce-i azi o ironie? – să facă totul.

Dar ce, totuşi, li se cere?

Li se cere de peste tot, din stînga, de la dreapta, de sus şi de jos, din Vest şi Est, chiar din Nord-Vest şi Sud-Est,
să renunţe la orgoliile lor de oameni politici.

Atît li se cere.

E puţin?

E enorm!

Fireşte că nu pot renunţa la orgoliile lor. Şi au dreptate: Ce le-ar mai rămîne? Ce-ar mai rămîne din ei?

Ar însemna să dispară.

Trebuie să-i înţelegem.

---

* „Soluţia" lui, Brecht a formulat-o într-un poem scris după 17 iunie 1953, cînd cei din Berlinul de Est s-au revoltat împotriva Guvernului comunist:

După revolta din 17 iunie
Secretarul Uniunii Scriitorilor
A împrăştiat pe Aleea Stalin manifeste
Din care reieşea că poporul
A trădat încrederea partidului
Şi că numai prin muncă îndoită
Ar mai putea s-o recîştige.
Nu ar fi fost mai simplu
Ca Guvernul să suspende poporul
Şi să aleagă un altul?

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Mihaela Mihai. Bîrfe cu cîntec (II)

În timpul interviurilor cu tantiile mele din Blocul N3, de pe Şulea 31, din senin, din iarbă verde mi-a apărut în cale cîntăreaţa Mihaela Mihai. Lucrasem la ziar pînă seara şi Mihaela Mihai îi spunea unui coleg de-al meu ofurile ei de şefă de sindicat al artiştilor. Ce o mai tocau tantiile mele în bucătăria roşie a mamei! Trădătoare de ţară, drogată, făcătoare de sex cu cîinele, iubită de o mulţime! Se lega cu reconstituirea vremurilor!

Mama, cînd vă vedea la televizor, zicea: „Uite-o pe drogata aia!".

Calomnii. Au spus aşa: că am fost arestată pentru trafic de droguri, pentru spionaj, pentru trafic de valută. Pot să vă spun că singurul meu contact cu drogurile a fost de două ori în viaţa mea, cînd s-a întîmplat să vină un individ necunoscut la mine, o dată în Portugalia, unde cîntam la un casino, şi altă dată, în Canada, mulţi ani după aceea, cu tatăl Izabelei. Au venit şi mi-au propus marijuana. Şi, bineînţeles, eu am refuzat... că, vai, că nu e nimica... marijuana e uşoară, că nu ştiu ce... Nu am vrut nici să-i cunosc gustul. Eu fumam ţigări, tutun.

Eraţi frumoasă, sînteţi frumoasă. Mahalaua cîrtea...

Să ştiţi că asta e o cruce greu de purtat. Da, a fost o cruce grea. Dar noroc că acum se termină, că nu mai sînt frumoasă. Foarte multă aversiune am avut.

Bărbaţii?

Bărbaţii nu. Bărbaţii aveau un stil tipic românesc, de genul... „aia e cîntăreaţă"!... Cîntăreţele, ce mai, se „aia" cu toată lumea... Şi atunci, veneau, puneau mîna pe fund şi eu trebuia să nu mă supăr. Ce m-a şocat cel mai mult era urîţenia acestui tip de persoane. Sînt foarte sensibilă la aspectul estetic al vieţii, în general. E vorba de vocabular, de comportament, de obiectele din jur, de orice. Chiar de gîndire. Şi atunci, nu ştiu, era ca şi cum mă agăţa cineva cu o ghiulea din aia şi mă trăgea în jos.

Eraţi o păpuşă Barbie...

Da, îngrozitor! Am urît imaginea asta.

O păpuşă Barbie foarte distantă, calculată...

Ştiţi care e explicaţia? Eu am fost îngrozitor de timidă. Am fost un copil bătut.

La modul propriu?

Da, şi foarte mult.

De părinţi?

Da. Şi am fost, în acelaşi timp, crescută în ideea că nu am dreptul să mă îndoiesc de mine însămi... asta schimbă complet tot ceea ce am spus. Pe de o parte, probabil că de aia mă şi refugiam în lumea asta fictivă a romanelor, a basmelor... Şi chiar şi mai tîrziu, a romanelor grelegrele. Toată viaţa am avut o foame de lectură imensă. Nu puteam să stau nicăieri, oriunde m-aş fi aflat, chiar la masă, fără să am un text în faţă.

Dar aţi fost o fetiţă rea, de vă băteau?

Păi, da, mi se întîmpla să iau cîte o notă proastă, se întîmpla să rup cureaua de la ghiozdan, prostii din astea, de copil... Pentru asta luam bătaie cu cureaua de la pantaloni!

Erau „nemţi", ca să spun aşa, părinţii?

Nu, erau primitivi.

Se spunea că sînteţi plină de bani.

Lumea visa şi publicul avea dreptul să viseze, pentru că aşa ar fi fost normal. Ca şi artiştii români să poată să-şi justifice cariera. Eram tot timpul datori, toţi. Nu că nu-i aveam cu lopata, dar erau perioade cînd nu cîştigam nimic. Era un lucru care mai compensa oarecum. Se făceau acele faimoase şuşe în ţară, adică în casele de cultură din ţară, consiliul judeţean, nu ştiu ce, organizau spectacole şi ei ne chemau şi alea le făceam la negru. Toţi. Ministerul Culturii ştia şi tolera lucrul ăsta, pentru că, în mod oficial, nu ne puteau plăti...

(din volumul în curs de apariţie)
Istodor-
http://www.facemcatavencu.ro/blog.php?id=20

libertatea de impresie

Părinţii plecaţi

Ne gîndim că plecarea la muncă în străinătate din ultimii ani e unul din cele mai consistente fenomene pe baza căruia se poate spera că se va schimba ceva şi în România profundă. Oamenii văd ce se întîmplă dincolo, la firul ierbii, cum se spune, trimit bani celor rămaşi în ţară, iar cînd se întorc, vor să-şi aranjeze gospodăriile sau chiar afacerile aşa cum au văzut în Spania, Italia sau în alte părţi. Banii trimişi de ei în ţară au reuşit să acopere anul trecut o bună parte din deficitul comercial al României, care importă mai mult decît exportă şi consumă mai mult decît produce. Cu toate astea, apar şi grave efecte secundare ale fenomenului. Nu atît lipsa de forţă de muncă din ţară, cît lipsa de părinţi. Potrivit statisticilor Autorităţii pentru Protecţia Copilului, la începutul anului erau circa 40 de mii (cazuri înregistrate) de copii rămaşi în ţară, în grija bunicilor sau altor rude. Cei mai mulţi în Moldova, unde în orice şcoală există asemenea cazuri. Dar ele sînt extrem de răspîndite chiar şi în Bucureşti. Autorităţile încearcă să le ţină evidenţa, Biserica editează cărţi care să-i ajute pe copii să treacă peste astfel de despărţiri. Mulţi dintre ei au însă probleme la şcoală şi probleme acasă. Rudele îi cresc de obicei fără prea multă implicare şi se plîng adesea că banii trimişi de părinţi nu le ajung. Sînt rare cazurile în care părinţii îşi iau şi copiii în străinătate; în schimb, e de închipuit că le promit asta destul de des. E greu de crezut că, în majoritatea situaţiilor, opţiunea părinţilor de a-şi părăsi copiii este una de viaţă şi de moarte, de supravieţuire. Soluţii există: poate rămîne un părinte, pot pleca pe rînd, pot lua copiii cu ei, pot încerca să-şi mai găsească de lucru şi prin ţară etc. Un tată care pleacă la lucru cu anii e, poate, de înţeles. Nici plecarea unei mame timp de trei luni la cules de căpşuni nu e o nenorocire. Dar abandonarea de către ambii părinţi a copiilor, pentru luni şi ani de zile, la o scară aşa de mare e, dacă te gîndeşti mai bine, o adevărată grozăvie. La nivel individual, e un fel de insensibilitate, chiar dacă respectivii părinţi pretind că-şi iubesc copiii şi mor de dorul lor. Din punct de vedere social, fenomenul denotă ceva în neregulă... cu educaţia părinţilor. Poate că şi ei au fost crescuţi fără o afecţiune părintească normală. Sau poate că foamea şi sărăcia din comunism şi din tranziţie le-au dereglat bunul-simţ. Un soi de materialism sălbatic le-a luat minţile. Ar fi greu de crezut că e vorba de bucuria descoperirii lumii civilizate, care să le fi devenit brusc mai dragă decît propriii copii (deşi nu se exclud nici asemenea cazuri). E de presupus că, în general, avem de-a face, pînă la urmă, cu o mentalitate ţărănească profundă, un fel de blestem al averii, o mare dorinţă de a acumula pentru cine ştie ce viitor îndepărtat şi tulbure, pentru zile negre sau în ideea că le vor putea oferi o viaţă fără griji copiilor, adică tocmai celor pe care astăzi îi abandonează şi ale căror nevoi fundamentale le ignoră.

Andrei MANOLESCU

Leipzig: primul tîrg european de primăvară

Tîrgul de Carte de la Leipzig nu este cel mai mare din lume, însă în spaţiul de limbă germană este, cu siguranţă, cel mai iubit. Pentru că, aşa cum a explicat şi directorul Oliver Zille, editorii vin aici ca să-şi promoveze tinerii autori şi să descopere noi talente, nu ca să vîndă sau să cumpere drepturile pentru cărţi deja puse în circulaţie; cam 2000 de edituri se întîlnesc în fiecare an la Leipzig, la primul tîrg european de primăvară.

O primăvară care nu prea s-a simţit decît printre rafturile ticsite cu cărţi, căci afară nu au fost decît puţine grade peste zero. Se pare că un front atmosferic din Vest s-a abătut peste regiune, aducînd furtuni şi chiar căderi de zăpadă. Mulţi s-au grăbit să vadă în acest fenomen meteorologic o conspiraţie a Occidentului: Leipzig găzduia Tîrgul de Carte şi în timpul RDG. Cum războiul rece se desfăşura pe toate fronturile posibile, inclusiv în literatură, acest tîrg de carte era menit să-l concureze pe cel de la Frankfurt, din Germania Federală. După căderea dictaturilor comuniste şi unificarea Germaniei, această concurenţă s-a păstrat (deh, economie de piaţă!): la Frankfurt, cartea este privită ca un bun comercial, la Leipzig este privilegiat mai degrabă schimbul de idei; Frankfurt priveşte în primul rînd spre Vest, Leipzig se concentrează pe literaturile din Estul Europei.

Anul acesta, invitat de onoare al Tîrgului de la Leipzig a fost Slovenia, campioană la cursa pentru integrare în 2004. O coincidenţă cultural-politică interesantă: o ţară din Est este invitată de onoare la Tîrgul de la Leipzig tocmai cînd în capitala Germaniei se sărbătoreau 50 de ani de la fondarea Uniunii Europene.

Dilema veche vă oferă săptămîna viitoare un reportaj de la Tîrgul de Carte de la Leipzig.

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

toată diversitatea lumii

Actualitatea altfel

dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00

RFI România

Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide "Pofta de lecturã"

împreunã cu

DILEMATECA şi DILEMAVECHE

Iaromira POPOVICI

bazar

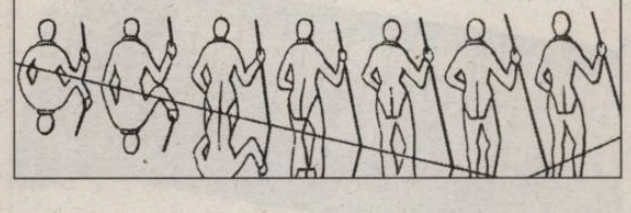

Gazonul, arborele de cauciuc şi casa yacht

Dacă şemineul este însemnul confortului interior, gazonul reprezintă, cu siguranţă, marca unui univers exterior ordonat şi organizat. Cu toţii ştim din filme scenele de trecere în care proprietarul casei din vreun orăşel american este arătat tunzîndu-şi gazonul, care – deducem – este mîndria lui. Simbol al naturii îmblînzite, gazonul nu a constituit un element caracteristic grădinilor neaoşe. Acestea din urmă, dacă ne referim la cele din spaţiul rural, erau mai curînd haotice decît ordonate, oferindu-ne un amestec pestriţ între grădina de legume, cîteva răsaduri de flori, cotecele şi grajdurile animalelor. Cele de la oraş erau, de obicei, grădini frumoase de flori, dar, de cele mai multe ori, fără gazon. Plantarea gazonului în grădini constituie o noutate. Destul de greu de asimilat, aş spune, pentru o cultură utilitară, care valorifică fiecare bucăţică de pămînt. Gazonul oferă un alt tip de spaţiu, deloc mioritic, al *entertainment*-ului: poţi pune o masă, un leagăn, un grătar, îl foloseşti pentru diverse jocuri... În fine, poţi pur şi simplu călca pe el, cu mîndria anterior pomenită. Românii făceau înainte (şi încă mai fac) toate aceste lucruri în poienile pădurilor publice. Gazonul oferă aceleaşi valori amestecate cu simţul proprietăţii şi al responsabilităţii (e al tău, dar ca să fie „la standarde" trebuie să-l tunzi, să-l uzi...).

În *Jurnalul casei mele* din 15 martie 2007, aflăm despre subtilităţile îngrijirii unui gazon. „Păşind pe gazon, acesta se poate deteriora din cauza greutăţii." „Fără să realizăm, de cele mai multe ori urmăm acelaşi traseu prin grădină, evitînd aleile." De aici se conturează o întreagă schemă a tabu-urilor utilitare: gazonul e făcut pentru a păşi pe el, dar urma paşilor lasă goluri ce trebuie umplute – îmi amintesc de golurile din poiana de la Cumpătu, făcute nu de paşi, ci prin furturile cetăţenilor locali, dornici să-şi completeze golurile din gazonul de acasă... Golurile pot fi umplute doar după ce bucăţile deteriorate au fost îndepărtate, prin acoperirea cu un pămînt special, cernut, urmat de un amestec nisipos, pe care se împrăştie o anumită cantitate de seminţe, ce trebuie ulterior udate abundent... Abia după toate aceste operaţii gazonul îşi va putea îndeplini, liniştit, obligaţiile ecologice. Aflăm, din aceeaşi publicaţie, că el are şi o „importanţă sanitară" şi anume contribuie la împrospătarea aerului, la modificarea temperaturii şi umidităţii. El îşi poate păstra funcţiile estetice şi pe cele utilitare doar printr-un cult organizat al regenerării lui, printr-un soi de ritual migălos, „performat" de proprietar, în spiritul „ce faci cu mîna ta e sfînt".

Aceeaşi dorinţă a apropierii de natură se poate manifesta şi într-un registru mult mai exotic: în revista deja menţionată ni se recomandă mobila din arborele de cauciuc. Acesta are o „duritate ridicată şi o fibră extrem de densă", „nu suportă deformări în timp" şi are „bune calităţi de prelucrare". Mai mult decît atît, în industria arborilor de cauciuc se insistă pe componenta ecologică: odată ce este tăiat unul, imediat se plantează altul în locul lui.

Culmea traiului novator în mijlocul naturii – de astă dată, la propriu, înconjurat de ape – o constituie casele yacht. Dacă plăteşti un preţ foarte mare (care nu se precizează în articolul în cauză), îţi petreci vacanţa plutind pe un lac, cu tot confortul. Mai mult decît atît, poţi lua în folosinţă întinderea de apă (şi accesul la mal!) pentru 25 de ani. După care eşti liber s-o mai prelungeşti, deşi nu poţi căpăta un titlu de proprietate.

De la mărginirea palpabilă a gazonului, la înălţimea finită, dar impresionantă, a arborelui de cauciuc, şi pînă la fluiditatea şi aparenta nemărginire a apei, proprietarul de tip nou, cu aspiraţii aventuros-exotice şi adept al culturii *do it yourself,* îşi conturează un univers costisitor, dar tot mai vizibil.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

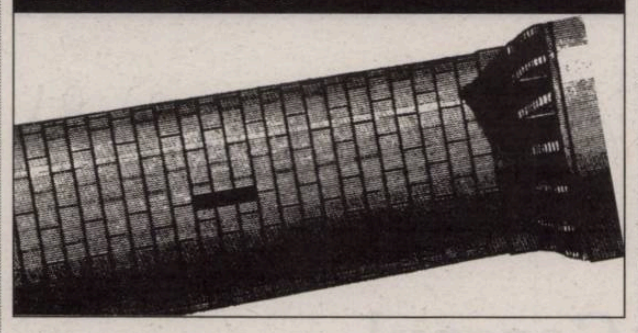

Tablou

Recensămintele ne arată că societatea românească e majoritar ortodoxă. Deşi multe altele sînt recunoscute, nici o altă confesiune nu are (practic) şanse să „concureze" Biserica majoritară, naţională, strămoşească sau oricum altfel s-ar mai putea ea prezenta. Pe scurt, 8 din 10 cetăţeni români au fost botezaţi în ritul ortodox, iar dacă sînt întrebaţi, se declară „conformi". Pe teren, BOR a pierdut ceva credincioşi abia după '90, cînd o seamă de grupări sectare au acţionat liber şi ceva mai agresiv, fie că au fost sau nu autorizate. Însă tabloul general s-a menţinut. Dar ce s-a „menţinut" de fapt?

Nu putem şti exact, pentru că sociologia religioasă e o ramură absentă din copacul nostru curicular. Şi evident că, fără ea, nu putem lua pulsul faptului religios din România tranziţiei. Iată de ce nu avem cum separa iluzia colectivă de realitatea concretă. Gîndiţi-vă cît de revelator s-ar dovedi un sondaj exhaustiv pe marginea credinţei şi a credinţelor împărtăşite de către compatrioţii noştri... Rezultatele ei ar cartografia mutaţiile intervenite în imaginarul colectiv şi ar evalua, comparativ, forţa efectivă de care dispune clerul pravoslavic: este ea mai mare sau mai mică decît se crede îndeobşte? Iar dacă a crescut (sau a scăzut), exprimă această evoluţie maturizarea democraţiei şi a economiei de piaţă? Cine a greşit, cine a pierdut, unde şi cînd? E vorba despre erori de strategie pastorală sau de un deficit etico-spiritual iremediabil? Avem ce merităm? Merităm mai mult? Este plauzibilă „evanghelizarea" noilor generaţii? Avem de ajustat ceva prin vocea laicatului sau trebuie să ne resemnăm cu starea curentă?

Eu, unul, constat, empiric, deplasări dintre cele mai serioase. Teza spre care înclin susţine că societatea românească şi-a pierdut dominanta creştină. Poate că afirmaţia nudă, luată în sine, pare prea generală. Numai că spectacolul la care asistăm – în politică, în viaţa comunitară, în aria culturală şi mediatică – indică destul de clar diminuarea drastică a impactului de care mesajul creştin obişnuia să se bucure. Sigur că e trist – şi nu doar pentru creştinii practicanţi sau pentru cunoscătorii bogăţiilor teologice ale Răsăritului, ci şi pentru oricare dintre noi, de vreme ce mai puţin creştinism „viu" echivalează cu mai multă barbarie imparabilă. Şi mai trist mi se pare însă altceva: comunismul ne-a adus o falsă modernizare, dimpreună cu toate defectele modernizării veritabile (printre care includ ideologia consumului). Am rămas premodernii superstiţioşi ai unei postmodernităţi malformate. E o uriaşă fisură în centrul naţiunii acesteia pe care slavitatea, agravată prin turcocraţie şi dictatură bolşevică, a transformat-o într-un soi de fiinţă „deplasată". Un fel de masă umană, care pendulează patetic între un stat afectat de propria secularizare şi slăbirea conceptului de naţiune.

În ultimii ani, creştinismul nostru a devenit rubrică, marfă, agenţie de voiaj, componentă de branding. Îl găseşti evocat, sub pretextul reportajului „pios", pînă şi în revistele de scandal sau în publicaţiile de nişă, dedicate noilor îmbogăţiţi. E incredibil cum el continuă să legitimeze, printr-o suită vertiginoasă de metamorfoze comerciale, hoţul care strigă după hoţi, coruptul care moare de grija săracilor, lupul moralist. Încetînd a mai ocupa locul tainic al inimii, mereu clamata noastră „credinţă" a căpătat valenţe de tripou şi felinare de bordel. A fost cumpărată, cu tot cu programe politice şi tablouri votive de ctitori în costum, cu ceasul la vedere. Validează toate patologiile pe care evidenta agonie a prezentei ordini constituţionale le deschide în comunitate. Da. Creştinismul acesta – la fel de „original" ca şi democraţia noastră postcomunistă – îşi demonstrează spectaculoasa vitalitate, puterea de a înşela, viclenia de a travesti adevărul. Luaţi de valul acestui cameleonism virtuos şi impotent, am putea crede că stăm bine. Un sondaj profesionist, pe teme religioase, ne-ar arăta însă că nu mai ştim de ce.

Mirel BĂNICĂ

Ortodoxia, al „doilea plămîn" al Europei?

Prestigioasa revistă pariziană Esprit *dedică ultimul său număr din martie/aprilie 2007 unui subiect foarte la modă în mediile cultivate europene: religia în lumea contemporană, cu un accent aparte pe „starea" religiei în Europa. De notat că ultimul număr pe o temă religioasă al revistei* Esprit *datează din iunie 2005, fiind vorba de „chestiunea 1905" – legea separării religiei de stat în Franţa; frecvenţa cu care se repetă subiectele legate de religie este revelatoare pentru „îngrijorarea" actuală. Din bogata suită de articole publicate, am ales să-l prezint şi să-l comentez pe cel intitulat „L'Orthodoxie, «deuxième poumon» de l'Europe?", scris de Johann Oeldermann, directorul prestigiosului Institut ecumenic „Johann Adam-Moehler" din Paderborn, Germania.*

Pornind de la imaginea utilizată de către Papa Ioan Paul al II-lea a celor doi „plămîni" cu care Biserica Europeană ar trebui să se reobişnuiască să respire, Johann Oeldermann se întreabă care este rolul real al „plămînului ortodox" în Europa Unită. „Biserica Ortodoxă este un corp străin al culturii europene a secolului XXI sau se va dezvolta ca un factor de integrare în viaţa intelectuală şi spirituală a Europei"? – iată interogaţia centrală în jurul căreia este construită contribuţia autorului la acest număr tematic.

Angajamentul în favoarea integrării europene

Bisericile ortodoxe din Europa nu s-au limitat doar la diverse luări de poziţie cu privire la procesul de construcţie europeană – a se vedea, de exemplu, insistenţa cu care ele au militat pentru introducerea referinţelor la creştinism în proiectul de Tratat Constituţional european. Activitatea de *lobby* pe lîngă instituţiile europene de la Bruxelles a diferitelor „reprezentanţe" ale Bisericilor ortodoxe este intensă. Dar ea este puţin remarcată în general de opinia publică şi de media specializată în chestiuni europene. O activitate utilă şi benefică pentru înţelegerea unor teme importante, cum ar fi semnificaţia valorilor ortodoxe în societatea modernă sau dificultăţile de comunicare cu ceea ce denumim generic „societatea civilă" din Europa, dar şi pentru o mai bună cunoaştere în ansamblu a Bisericilor ortodoxe, despre care se ştie totuşi atît de puţin în Occident! Iar ceea ce se cunoaşte este o viziune caricaturală, deformată prin prisma mass-media.

Pentru autorul german al articolului, cea mai mare reuşită a prezenţei ortodoxe la Bruxelles este aportul la „coaliţia ecumenică", creată ad-hoc cu ocazia dezbaterilor politice din jurul Tratatului Constituţional. „Revendicările adresate convenţiei europene de către Bisericile catolice, protestante şi ortodoxe semănau între ele: reprezentanţii lor s-au mobilizat pentru ca «preambulul» documentului să conţină o referinţă la Dumnezeu, chiar şi «ambalată» în noţiunea de *moştenire creştină* a Europei." Un angajament pro-european de succes deci, care, în viziunea lui Johann Oeldermann, s-a dovedit pînă acum un cîştig, la capitolul „imagine", pentru Bisericile ortodoxe europene.

Ortodoxia, incompatibilă cu Europa?

În cea de a doua parte a articolului, Johann Oeldermann tratează subiectul delicat, dar foarte actual, al ambivalenţei discursului ortodox faţă de Uniunea Europeană. „Angajamentului pozitiv de la Bruxelles îi corespunde, în sens invers, o critică fundamentală a liberalismului şi a relativismului occidental", fapt care ar lăsa prea puţin spaţiu de manevră dialogului între „valorile occidentale" (ghilimele pline de sens în textul original!) şi opiniile lumii ortodoxe. Analiza acestei situaţii de blocaj nu poate fi înţeleasă fără a aborda problema de fond a diferenţei primare dintre Bisericile orientale şi cele occidentale. În Vestul Europei, relaţiile Biserică-Stat sînt bazate pe o opoziţie permanentă, mergînd pînă la o confruntare deschisă. În Estul „ortodox" al continentului, imperfecta, dar fiabila „simfonie bizantină" a avut ca rezultat acomodarea cu puterea seculară. „Această stare de fapt, moştenită din tradiţia bizantină, este oare în armonie cu condiţiile impuse de pluralismul religios din Europa?" – o chestiune-pivot a întregului articol. Documentul de bază pe care este construită tentativa de răspuns este de acum „celebrul" document intitulat „Fundamentele concepţiei sociale ale Bisericii Ortodoxe Ruse" – un text care tinde să devină o referinţă pentru ansamblul lumii ortodoxe, dar care ridică şi numeroase probleme pentru celelalte ortodoxii din Europa.

Cauza acestei stări de fapt: lipsa altor răspunsuri de acest gen la provocările modernităţii venite din partea altor Biserici ortodoxe autocefale. Riscul asociat „suprautilizării" acestui document: generalizarea unor probleme specifice masivei ortodoxii ruseşti la ansamblul lumii ortodoxe. Sînt menţionate pe rînd meritele acestui document redactat în 16 capitole, mai ales cele referitoare la luările de poziţie concrete faţă de bioetică şi ecologie, problemele legate de procesul de mondializare. În legătură cu conceptul de „simfonie", autorul menţionează faptul că Patriarhia moscovită cere fidelilor ortodocşi ca în „anumite cazuri" să refuze „supunerea la legile Statului", răspunzînd printr-o „rezistenţă civilă non-violentă". Există deci o anumită dificultate resimţită de către Biserica Ortodoxă Rusă de *a se separa efectiv* de Stat, considerîndu-l o entitate neutră. Extrapolînd, Johann Oeldermann crede că „în toate ţările marcate de majoritatea ortodoxă, fie că este vorba de Estul sau de Sud-Estul Europei, reprezentanţii Bisericii Ortodoxe s-au străduit să inscrie în legislaţie sau chiar în Constituţia ţării menţiuni despre rolul istoric al Bisericii lor sau influenţa acesteia asupra identităţii naţionale".

Chiar dacă neutralitatea Statului în probleme de materie religioasă este aprobată funciar de către ortodocşi, în ciuda experienţei istorice diferite a ortodoxiei, aceştia din urmă au „probleme faţă de pluralismul religios şi viziunea lumii [a se citi „gestiunea modernităţii"] în cadrul societăţii în care trăiesc". Pentru Biserica Ortodoxă Rusă, impunerea principiului de libertate a conştiinţei şi trecerea religiei din domeniul public în sfera privată a persoanei sînt considerate „o probă a prăbuşirii sistemului de valori spirituale, a faptului că cea mai mare parte dintre cei ce admit principiul libertăţii de conştiinţă au pierdut dorinţa de a se mîntui". O frază care, în opinia autorului, arată „disonanţa" în care s-ar găsi Biserica Ortodoxă faţă de problema libertăţii de conştiinţă devenită regulă de bază a democraţiei europene. Nu din teama că şi-ar putea pierde credincioşii, „liberi" să frecventeze alte biserici, ci pentru că „acest tip de libertate duce la pierderea dimensiunii religioase din viaţa oamenilor".

Totuşi, ce aduce ortodoxia în Europa?

În acest context dificil, presărat cu fapte şi declaraţii uneori contradictorii, Johann Oeldermann se întreabă concluziv ce aduce totuşi *efectiv* ortodoxia în Europa. Răspunsul este furnizat prin intermediul analizei declaraţiilor şi discursului public al unor înalţi responsabili şi intelectuali ortodocşi, marea majoritate implicaţi direct în dialogul religios european. Patru mari direcţii se pot distinge în cadrul acestui proces în plină evoluţie.

Mai întîi, sensul profund al persoanei. „Antropologia ortodoxă condamnă autonomia antropocentrică absolută" (Grigorios Larentzakis). Omul este o creaţie a lui Dumnezeu, scopul său ultim este să devină asemănător lui Dumnezeu, ceea ce face ca ideea modernă a individului perceput ca subiect autosuficient, hedonist şi preocupat doar de existenţa sa temporală să fie puternic contestată. Apoi, importanţa acordată comunităţii umane. Existenţa omului este dialog şi comuniune, el nu poate trăi în izolarea la care îl condamnă condiţia (post)modernă. Din această cauză, ortodoxia insistă „nu doar asupra drepturilor individuale, dar şi asupra priorităţii cultivării relaţiilor între oameni, a dezvoltării creativităţii personale comunicînd cu ceilalţi", după cum menţiona Patriarhul Ecumenic Bartholomeos într-o discurs pronunţat în 1994 în faţa Parlamentului European. Urmează analiza raportului dintre autonomie şi comunitate în „mega-statul" ce se doreşte a fi în viitor Europa. Încă de la creaţia sa, marea, „eterna" problemă a Europei a fost aceea de a conjuga unitatea cerută de construcţia politică cu diversitatea popoarelor ce o compun. Ceea ce din exterior poate părea la o primă privire ca fiind o slăbiciune a ortodoxiei (diviziunea în „unităţi" naţionale) poate fi un model pentru Europa. „Europa poate învăţa de la ortodocşi să reunească de o manieră singulară unitatea superioară a Europei cu singularităţile regionale" (Mitropolitul Serafim Joantă). În fine, experienţa contactului cu Islamul. Ortodoxia a trăit timp de secole în contact permanent cu Islamul – un fapt istoric care nouă, „orientalilor", ne apare ca evident, dar care este pe cale să capete o semnificaţie aparte în actualul context demografic şi religios din Europa, unde musulmanii vor avea o importanţă din ce în ce mai mare.

Articolul se termină prin menţionarea curajoasei idei de creare a unei „alianţe ortodoxo-catolice" în Europa, avansată de episcopul rus al Vienei şi Austriei, Hilarion. Scopul alianţei ar fi contracararea „dictaturii relativismului şi a liberalismului", după cum afirmă Episcopul Hilarion. Johann Oeldermann se arată însă sceptic faţă de o asemenea idee. În primul rînd, declaraţia nu a găsit pentru moment nici un ecou în sînul Patriarhiei moscovite, singura care poate da greutate şi substanţă unui astfel de proiect. În al doilea rînd, o astfel de alianţă se poate dovedi contraproductivă pentru ideea însăşi de *ecumenism* în Europa şi în lume, din cauza confuziei ce se poate crea. „Atîta timp cît această alianţă va avea doar obiective negative (coaliţie dirijată contra anumitor curente din lumea modernă), ea îşi va arăta cu greutate roadele ecumenice. O *alianţă ecumenică* pentru menţinerea valorilor creştine în Europa ar putea avea oarece succes în măsura în care ea ar integra, pe lîngă ortodocşi şi catolici, şi alte Biserici şi confesiuni din Europa", scrie la final autorul, pe un ton sceptic, dar oarecum previzibil, ţinînd cont de ecumenismul său militant. Ortodoxia pare aşadar să rămînă în continuare o speranţă şi o necunoscută pentru Europa.

Geneva, 24 martie 2007

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

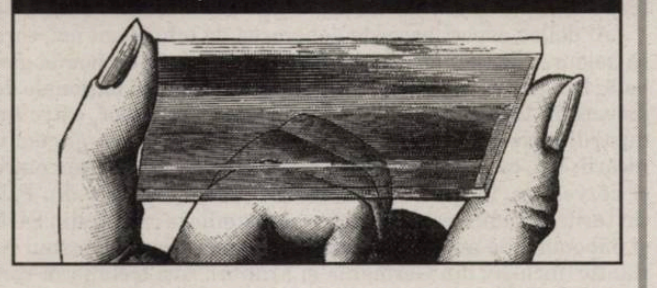

Ştiri şi non-ştiri

Unele televiziuni din România au conştientizat faptul că este în avantajul lor ca site-urile proprii să nu mai fie simple forme de promovare a emisiunilor şi a vedetelor, ci nişte pagini web cu un conţinut propriu. În unele cazuri, acestea au fost transformate în adevărate portaluri, iar avantajul unor astfel de abordări este evident. Pe primele poziţii în topul celor mai vizitate site-uri de televiziuni, conform Trafic.ro, se află tocmai cele care oferă şi altceva decît prezentarea programului şi a angajaţilor postului. Pe primul loc în acest top se află site-ul PRO TV, cu 226.949 de vizitatori pe săptămînă, apoi cel al Antenei 3 (154.475 de vizitatori), Realitatea TV (146.061 de vizitatori), Antena 1 (129.655 de vizitatori) şi TVR (123.790 de vizitatori). Dincolo de faptul că aceste siteuri se constituie în sine ca o formă de mass-media, ce aduce un public suplimentar, paginile web ale televiziunilor sînt interesante pentru că traduc, pentru un alt suport, stilistica şi politica editorială a posturilor respective. Chiar dacă nu mai sînt doar spaţii publicitare, aceste site-uri au rămas nişte oglinzi care ne oferă imaginea televiziunilor pe care le reprezintă.

Cele mai serioase site-uri sînt cele ale Antenei 3 şi Realităţii TV, care s-au constituit în portaluri de ştiri. Ştirile prezentate aici sînt în primul rînd din domeniul politic, dar nu numai. Pagina de Internet a Realităţii TV este împărţită pe mai multe secţiuni, de la „Evenimente“, „Politică“, „Social“, „Justiţie“, „Economic“, pînă la „Sănătate“ şi „Vreme“. Pe site-ul Antenei 3 sînt mai puţine secţiuni care clasifică ştirile, dar se află în plus o rubrică de revistă a presei. La Realitatea TV, foarte interesantă este şi o secţiune intitulată „Proiecte“, unde putem găsi un blog al lui Cornel Nistorescu numit „Bîrlogul lui Nistorescu“ (unde celebrul jurnalist îşi publică editorialele apărute în ziarul *Ediţie Specială)* şi „Prime-time cu Liana“. Acesta din urmă conţine texte de opinie semnate de Liana Pătraş, scrise cu un nerv care uneori se apropie de pamflet – ceea ce pare surprinzător pentru prezentatoarea de ştiri, dar e interesant pentru că oferă o altă faţă a personalităţii ei.

Dacă ştirile de pe site-urile Antena 3 şi Realitatea TV sînt din zona jurnalismului „serios“, de tip CNN, cele care apar pe pagina PRO TV se află, în mare parte, sub semnul tabloidizării – aşa cum, de altfel, sînt şi ştirile postului (acum nu numai cele de la ora 5). Fiecare titlu de pe pagină trimite la un material filmat, care a fost dat pe post. Iată, de exemplu, materialele care se găseau lunea trecută la principala secţiune a paginii – „Ştirile zilei“. Le reproducem în ordinea în care apăreau. „Studenţii de la ASE s-au săturat de teorie, aşa că au intrat în pîine! 20 de studenţi de la ASE s-au pus pe dat tunuri în afaceri şi au aruncat în joc bugete de zeci de milioane de euro“ – suna, senzaţionalist, prezentarea ştirii. Din materialul filmat, aflai însă că era vorba de un joc educativ, cu jetoane pe post de bani. A doua ştire: „Domnilor, hainele în tendinţe sînt exagerat de strîmte“. Comentariul din materialul filmat lămurea expresia ambiguă „hainele în tendinţe“: „Avem veşti proaste pentru bărbaţi: anul acesta se poartă sacourile mulate din in şi pantaloni care subliniază silueta...“. A treia ştire: „În România se poartă bucătarii de închiriat. Bani să fie, că are cine să muncească în locul nostru. Aşa se face că şi în România au apărut bucătarii de închiriat“ – un material despre cum „femeile moderne“ închiriază bucătari care să gătească în locul lor. În fine, şi tot aşa.

Cireaşa de pe tortul presei tabloide se găsea însă la secţiunea „Social“: „O capră din Galaţi, mai tare ca eroina lui Creangă. Mai ceva ca în povestea lui Creangă! În comuna Pleşa din Galaţi, trăieşte capra cu 4 iezi. O cheamă Georgeta, are doi ani şi a fătat în primăvara asta patru ieduţi“. O asemenea ştire de interes naţional nu e chiar ca aceea despre găina care a născut pui vii, dar face eforturi. După cum se vede, publicul preferă în continuare astfel de non-ştiri.

Jim COMPTON

În căutarea independenţei

Jurnalismul independent este o ficţiune convenabilă. Este de domeniul evidenţei că orice reporter, orice editor este influenţat de propria educaţie, de cultura sa şi, încă şi mai important, de cel ce-i este şef.

Cititorul sceptic trebuie să se întrebe de fiecare dată: „Cine plăteşte salariul celui care scrie?“, „Cine deţine acest ziar?“ şi „Ce limite impun autorităţile acestui reporter?“.

Oricum ar fi, Jurnalismul Independent este un ţel nobil şi valoros – ideea că există un grup de „cîini de pază“ loiali doar publicului, neaflaţi în slujba nici unui mogul sau nici unei industrii, neangajaţi în faţa nici unui partid politic şi nicicînd timoraţi de vreo botniţă guvernamentală.

Paradoxul capitalismului este că, în mod evident, ziarele şi televiziunile vor fi mereu proprietatea privată a unor persoane care decid ce vor să publice sau să transmită. Un fost şef de-al meu obişnuia să le spună în glumă criticilor săi: „Dacă nu vă plac relatările noastre, ar trebui să vă cumpăraţi propria televiziune“.

Tot astfel, autorităţile şi oficialii publici vor încerca mereu să limiteze critica la adresa acţiunilor lor. Modul în care te poţi menţine la putere este să nu laşi pe nimeni să-ţi verifice performanţele. În America se duce o luptă permanentă pe tema limitelor pe care Guvernul le impune editorilor. (Recent, George Bush a încercat să împiedice *New York Times* să dezvăluie faptul că autorităţile interceptau convorbiri telefonice private, dar ziarul a decis să publice informaţiile indiferent de consecinţe.)

Dacă Guvernul şi patronii decid ce trebuie să ştim, cine va vorbi în numele publicului? Cetăţenii unei democraţii pot face alegeri corecte numai dacă dispun de informaţii de încredere. Cum putem aprecia calitatea conducătorilor noştri dacă nu ştim ce fac şi cu ce se ocupă? Şi cum am putea şti dacă ziarele şi televiziunile ne mint?

Noi, americanii, ne luptăm de 270 de ani cu această noţiune de jurnalism în interes public. În cazul nostru, cel mai mare pas înainte a fost făcut în 1735, cînd un tribunal din New York a decis că „adevărul este o apărare în sine“. E o noţiune foarte simplă: dacă ceva este adevărat, atunci poate fi publicat. Deşi această regulă are şi ea limitele ei, ea călăuzeşte gîndirea noastră americană şi tribunalele au fost de acord cu ea în majoritatea cazurilor.

A determina autorităţile să nu-şi bage nasul în jurnalism este un prim pas necesar, dar este doar începutul. Următorul salt, ceva mai mare, este să aduci ziarele şi televiziunile la un acord asupra unui soi de reguli despre ce anume înseamnă jurnalism adevărat, corect şi complet. Noi sîntem foarte norocoşi că jurnaliştii profesionişti ai Americii au convenit asupra codurilor etice şi că majoritatea editorilor şi radiodifuzorilor au acceptat de bunăvoie regulile comportamentului jurnalistic etic. Iar, datorită unei opinii publice puternice – şi a unei nemulţumiri publice puternic exprimate –, aceste reguli îşi fac efectul.

Există multe exemple grăitoare. Cînd publicul a aflat că ştirile NBC au fabricat sau falsificat o „demonstraţie“ conform căreia anumite camioane ar fi fost în pericol să explodeze în caz de accident, a apărut un vast val de nemulţumire publică. Mulţi dintre înalţii oficiali şi producători ai televiziunii au fost demişi sau forţaţi să plece.

Lipsa de acurateţe într-un material al CBS pe tema campaniei electorale a preşedintelui Bush în 2004 a dus la demisia renumitului prezentator Dan Rather. Publicul american nu arată nici un fel de toleranţă faţă de informaţia falsă sau manipulată.

Sînt extrem de mîndru de presa americană, dar mă grăbesc să amintesc faptul că ne-a luat 200 de ani pentru a crea aceste aşteptări publice de înalte standarde de echitate şi acurateţe.

În opinia mea, performanţele recente ale presei noastre au fost însă amestecate. Mediile de informare au fost extrem de jenate cînd nu au insistat mai mult asupra unor „arme de distrugere în masă“ non-existente, care ne-au împins într-un război inutil. Reporterii de la Casa Albă, despre care se credea că sînt cei mai buni, nu au privit cu suficient scepticism informaţia care ulterior s-a dovedit falsă. Dar reporterii americani au dezvăluit tratamentul ruşinos la care erau supuşi prizonierii de la Abu Ghraib. Recent, media a adus la lumină faptul că mai mulţi procurori federali au fost demişi din raţiuni politice.

Am învăţat în timp că jurnaliştii trebuie să adopte o anume conduită dacă vor să rămînă independenţi. Putem să ne bucurăm de credibilitate numai dacă putem demonstra că nu aparţinem nici unui partid, companii, grup de interese şi că nu ne simţim obligaţi decît faţă de interesul public.

Primul imperativ este acela de a proteja jurnaliştii de presiuni economice. Majoritatea ziarelor şi televiziunilor respectă o delimitare foarte clară a departamentelor lor editoriale şi de publicitate, pentru a garanta că nici unul dintre clienţii de publicitate nu va primi favoruri sau protecţie în schimbul banilor săi.

Dar şi jurnaliştii înşişi trebuie să fie atenţi la tot ce ar putea însemna conflict de interese. Tocmai de aceea cele mai bune organizaţii de media din SUA nu acceptă bilete de teatru sau film pentru cronicarii lor, aşa cum nu acceptă călătorii sau mese „în dar“. Ştiaţi că reporterii de la Casa Albă, care călătoresc cu preşedintele în avionul său, rambursează Guvernului costurile unui bilet la clasa întîi?

Regulile acestea pot deveni un pic caraghioase cînd un reporter îţi spune că nu poate accepta ca un politician să-i facă cinste cu o cafea, dar principiul este extrem de puternic: nu face nimic din ceea ce ţi-ar reduce independenţa şi credibilitatea.

Cred cu străşnicie că independenţa presei este fragilă şi tot timpul în pericol. Dar, iar şi iar, jurnaliştii care cred în principii au luptat pentru dreptul lor de a spune adevărul. Curtea Supremă a decis în 1971 că *New York Times* poate publica documentele care demonstrau că preşedintele Johnson a minţit publicul în timp ce ordona escaladarea războiului din Vietnam. Curajoasa decizie de a publica documentele – şi sprijinul din partea Justiţiei – a pus capăt mandatului prezidenţial al lui Johnson şi a grăbit sfîrşitul războiului din Vietnam.

O presă liberă şi independentă a făcut mult bine Americii. Investigaţiile în cazul Watergate au scos la iveală delictele comise de agenţii preşedintelui. Alte relatări jurnalistice au contribuit la protecţia mediului şi au ajutat enorm mişcarea pentru drepturi civile – una dintre realizările cu care ne mîndrim.

Cei mai deştepţi dintre proprietari înţeleg că onestitatea aduce credibilitate şi că aşa se pot face bani. Dacă nu mă credeţi, uitaţi-vă la *New York Times*. Sînt atît de atenţi cînd vine vorba de onestitatea şi de protejarea reputaţiei lor, încît oamenii citesc acest ziar cînd vor să afle adevărul. Şi asta contribuie la creşterea tirajului, ceea ce aduce bani.

Dar jurnalismul independent îi neliniştеşte pe mulţi. Ideea unor dezbateri zgomotoase şi aprinse pe marginea chestiunilor spinoase şi examinarea netemătoare a performanţelor administraţiei publice şi a mediului de afaceri constituie o adevărată sperietoare pentru unii.

Care ar fi mesajul meu pentru România? Să nu vă temeţi de presa independentă, ci s-o acceptaţi ca pe un protector al interesului public. Uneori, democraţia e murdară şi dezordonată, dar faptele bine prezentate permit democraţiilor să ia decizii sănătoase. Cereţi autorităţilor să nu manipuleze presa, să nu se amestece în funcţionarea ei.

Dar, în acelaşi timp, cereţi jurnaliştilor voştri standarde înalte. Dacă vor avea libertatea să publice, asta le va impune datoria strictă de a acţiona cu responsabilitate. Nu trebuie să toleraţi activitatea politică partizană deghizată în „jurnalism“.

Iar jurnaliştilor le spun aşa: încercaţi să faceţi din servirea interesului public prima voastră datorie. Dacă asta înseamnă să vă certaţi cu proprietarii sau să vă luptaţi cu secretoşenia autorităţilor, atunci e datoria voastră să spuneţi adevărul cu voce tare. Şi faceţi-o împreună, e mai eficient.

Jurnalismul independent nu va apărea peste noapte, dar merită să încercaţi să atingeţi acest obiectiv civic de valoare.

traducere de Ioana AVĂDANI

***Jim Compton**, remarcabil jurnalist de televiziune din SUA, a vizitat Centrul pentru Jurnalism Independent ca Fulbright Fellow. Fost corespondent al NBC la Washington, Londra şi Cairo, a activat timp de şase ani ca membru al Seattle City Council.*

PUBLICITATE

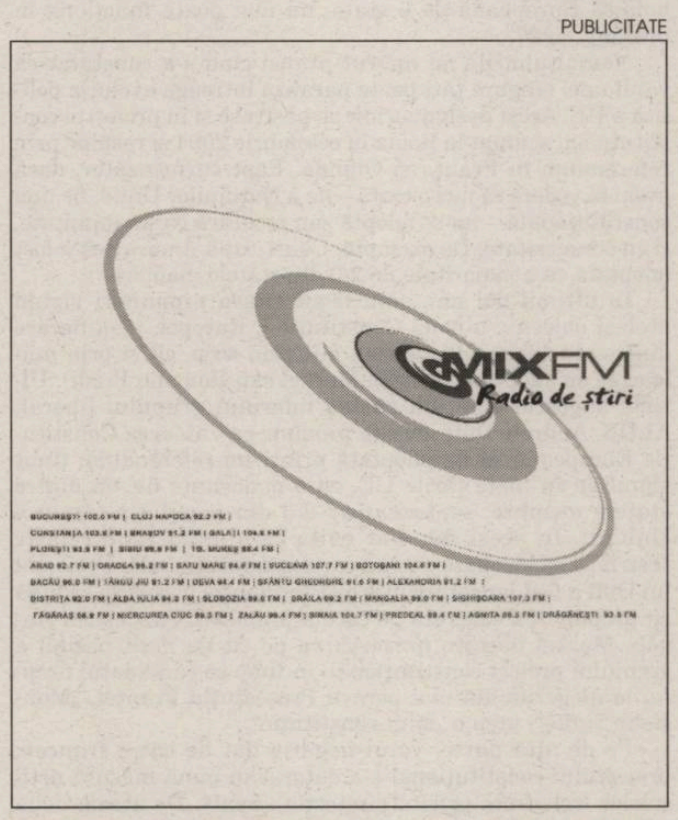

Daniel DĂIANU

UE la 50 de ani

– moment de celebrare, dar viitor cu incertitudini mari –

UE aniversează o jumătate de secol de existenţă. Liderii ţărilor din Uniune au de ce să celebreze. Proiectul Uniunii a sprijinit refacerea economică postbelică a părţii necomuniste a Europei, a ajutat reconcilierea între mari rivali de pe continent. După 1989 s-a trecut la reunificarea Europei potrivit logicii economiei de piaţă, a democraţiilor liberale. Aceste realizări sînt un bilanţ excepţional la scara istoriei moderne.

Dar momentele de aniversare obligă şi la reflecţie prospectivă. Uniunea funcţionează într-un context mult diferit de cel de acum cîteva decenii şi se confruntă cu provocări uriaşe; mă refer la complexitatea Organizaţiei (de la 6 membri fondatori, la 27 de ţări), la dinamica demografică (îmbătrînirea demografică) ce tensionează sistemele asistenţiale, la defecţiuni în sistemele educaţionale în raport cu cerinţele noilor tehnologii informaţionale şi comunicaţionale, la integrarea imigranţilor, la ascensiunea economică formidabilă a Asiei (Chinei, Indiei).

Toţi liderii politici de vîrf din Uniune au cunoştinţă de aceste date structurale şi înţeleg că sînt necesare reforme profunde. De ce trenează totuşi lucrurile? Uneori, situaţii politice complicate blochează reformele. Iar încleştarea de paradigme, care ilustrează citiri ale realităţii, înclinaţii ideologice diferite ale actorilor politici (un liberal accentuează nevoia de a flexibiliza pieţele, un social-democrat subliniază justiţia socială), creează confuzii. Există însă două aspecte ce sînt subestimate de unii dintre protagoniştii dezbaterilor publice în explicarea mersului Uniunii. Un aspect priveşte înţelegerea funcţionării societăţii, fie ea o democraţie matură, bazată pe mecanismele economiei de piaţă. O gîndire convenţională, pe care se bizuie lupta politică de idei, nu acordă destulă atenţie metabolismului instituţiilor; acestea din urmă sînt judecate, adesea, ca un dat (parametru), nu în varietatea şi evoluţia lor. Împletirea economicului cu socialul/politicul, adică contextualizarea, oferă explicaţii pentru perioade de avînt şi stagnare/regres în economie, în societate. Întrucît, pe lîngă rezultatele ciclurilor economice obişnuite *(business cycles)*, funcţionează în societate mecanisme sociale ce pot conduce la scleroză instituţională, la capturarea deciziilor majore de către „privilegiaţi" *(insiders)* în detrimentul celor „excluşi" *(outsiders;* francezii îi numesc *les exclus)* şi blocarea sistemelor.

Cine cunoaşte lucrările unui Douglas North sau Mancur Olson, în economie, ori ale unui Marc Granovetter, în sociologie, nu are dificultate în perceperea acestei dinamici societale complicate. Rusul Kondratiev şi, mai tîrziu, J. Schumpeter au pus la baza explicării ciclurilor lungi (seculare) în economie străpungeri tehnologice decisive. Dar aşa cum tehnologia nouă poate cauza schimbări/rupturi sociale (societale) majore, tot astfel fenomene de scleroză instituţională pot induce regrese, declin. Este rolul politicilor publice de a interveni atunci cînd ţesuturi şi angrenaje instituţionale impiedică progresul.

Uniunea Europeană a avut o perioadă de creştere economică remarcabilă în primele decenii de după al doilea război mondial şi decalajele faţă de SUA s-au redus substanţial. A fost o perioadă de strălucire pentru politica publică intervenţionistă. După cum pertinent remarcau A. Alesina şi Fr. Giavazzi, doi economişti italieni de frunte, Europa a redus din decalajele faţă de SUA şi în virtutea unui firesc proces de recuperare postbelică şi asimilare de tehnologii existente. Italia, de exemplu, avea un venit/locuitor de cca 30% din cel al SUA în 1950, ca în 1970 să ajungă la aproape 68%, iar în 1990, la 80%. După care, procesele de redistribuţie au prevalat, inducînd creşteri de taxe, iar statul democratic a devenit captiv al unor segmente de cetăţeni (cercuri de afaceri sau sindicate – aşa-numiţii *„insiders"*). Este de presupus că ce s-a cîştigat pe planul echităţii sociale a fost contrabalansat, în condiţiile date, de pierderi relative de eficacitate economică şi creşterea birocratizării. A urmat, astfel, o perioadă de declin în raport cu SUA, care a infirmat teama americanilor de „Fortăreaţa Europa". Italia a coborît din nou sub 70% venit/locuitor faţă de SUA în ultimul deceniu. Acest declin relativ se observă şi în alte ţări din UE (în opinia mea, cazul Irlandei nu este elocvent). Unii ar spune că, pentru europeni, calitatea vieţii *(welfare)* contează mai mult decît nivelul strict al produsului intern brut pe locuitor. Aceasta deoarece europenii, în medie, lucrează considerabil mai puţin decît americanii într-un an (ziua de muncă mai scurtă, vacanţe mai multe etc.). Dar cifrele povestesc o istorie greu de tăgăduit. Productivitatea muncii a crescut mai iute în SUA decît în UE (luată în ansamblu) în ultimul deceniu. Culmea este că, mai ales în acest deceniu, polarizarea veniturilor s-a mărit în UE, în timp ce, ca medie, Uniunea a avut o rată de creştere economică modestă. Prin urmare, avîntul neo-liberal pe plan mondial nu a ajutat prea mult UE în privinţa dinamicii economice de ansamblu. Explicaţia trebuie căutată în funcţionarea internă a instituţiilor şi în presiunile globalizării.

Drept este că unele ţări din UE – cele scandinave – au performanţe net superioare celor din „miezul" Clubului (Germania, Franţa); ele au adoptat măsuri ferme începînd cu anii '90: flexibilizarea pieţei muncii *(flex-security)*, plus investiţii în educaţie anticipînd mai bine problemele viitorului, competiţia cu ţările ce asimilează intens noi tehnologii la salarii mult inferioare. Rapoarte elaborate pentru Comisia Europeană (de pildă, cele semnate de A. Sapir şi colaboratorii săi) îndeamnă la a se învăţa din exeperienţa fastă nordică. Dar, viaţa arată că nu este simplu de importat reţete, că timpul istoric contează.

Al doilea aspect priveşte generarea de tehnologii noi, care să asigure Uniunii atuuri de competitivitate în economia globală. Din păcate, cele mai multe dintre sistemele naţionale de inovare în UE sînt mai puţin orientate către viitor, către industriile axate pe noile tehnologii ale informaţiei şi comunicării. UE, ca medie, cheltuieşte 2% din PIB pentru cercetare şi dezvoltare, faţă de SUA, care cheltuiesc peste 3% din PIB (în ţările scandinave cheltuielile sînt similare cu cele din SUA şi Japonia). De aici şi un exod al creierelor peste Oceanul Atlantic (inclusiv din Germania şi Franţa). Aici trebuie să vorbim despre sistemele educaţionale: ce se învaţă în şcoli şi universităţi, care este legătura între mediul academic şi lumea industrială. Teama faţă de stagnare pe plan tehnologic stă la originea Agendei Lisabona.

Cele două aspecte menţionate sugerează că spaţiul de manevră al majorităţii guvernelor din UE nu are multe grade de libertate. „Scleroza instituţională" obligă la măsuri de flexibilizare a pieţelor, la reforme instituţionale. Este nevoie de o rescriere a contractelor sociale (pentru a repara sistemele asistenţiale), de mai multă muncă (în detrimentul ocupaţiilor „epicuriene"), de creşterea sumelor alocate pentru cercetare ştiinţifică şi dezvoltare tehnologică. Toate acestea pe fondul utilizării mai ample a stimulentelor în economie. „Calea a treia", propovăduită de Giddens şi alţii, este o încercare de a concilia nevoia de eficacitate economică cu „modelul social european". Dar fără revenirea la precepte riguroase de etică în afaceri, în lumea corporatistă, vor fi greu de rescris contractele sociale – întrucît justiţia socială rămîne un reper moral cheie în ethosul colectiv al societăţilor europene, în timp ce numărul frustrărilor este în creştere. Lucrurile devin şi mai complicate dacă avem în vedere efectele încălzirii globale, care implică o altă atitudine faţă de natură (consumul resurselor epuizabile), investiţii mari în conservare, alterarea unui mod de viaţă propriu civilizaţiei industriale, ce este greu de susţinut (mai mult, devine periculos...). Nu mai insist pe problema tot mai complexă a integrării imigranţilor, sub aspect social, economic şi cultural.

O interpretare optimistă a dificultăţilor actuale ale Uniunii poate fi asociată unui fenomen de „criză de maturitate" (de gestionare a complexităţii). O interpretare precaută nu are cum să eludeze contextul, funcţionarea poticnită a instituţiilor, evoluţiile din straturile economice şi sociale profunde. Dacă UE, ca ansamblu, şi cele mai multe dintre ţările membre nu vor reuşi să-şi revitalizeze instituţiile, să aibă structuri mai adaptabile la şocuri, să inoveze mai mult în domeniile industriale orientate spre viitor, să educe forţa de muncă în mod competitiv, declinul din perspectiva globală este inexorabil. *Mutatis mutandis,* aceste chestiuni sînt valabile şi pentru România.

Victor-Iulian TUCĂ

Idei pentru Constituţia Europeană

Baza Tratatului Constituţional pe care funcţionează Uniunea Europeană este egalitatea între state. În ultima perioadă, la Bruxelles, se afirmă explicit că ceea era bun acum 50 de ani, cînd exista o Comunitate Economică Europeană de 6 state, nu mai poate funcţiona în prezent, cu 27.

Nemulţumirile au apărut atunci cînd s-a constatat că votul unei singure ţări poate paraliza întreaga evoluţie politică a UE. Acest design juridic se păstrase şi în proiectul constituţional semnat la Roma în octombrie 2004 şi respins prin referendum în Franţa şi Olanda. Fapt surprinzător, dacă avem în vedere că nici o cartă – fie a Naţiunilor Unite, fie una constituţională – nu se adoptă sau modifică cu unanimitate, ci cu o majoritate. De exemplu, Constituţia Americană a fost adoptată cu o majoritate de 2/3 din statele membre.

În ultimii doi ani, s-au făcut cîteva propuneri vizînd acelaşi obiectiv: o nouă Constituţie a Europei, însă fiecare dintre ele diferă substanţial, atît prin scop, cît şi prin mijloacele de adoptare (Angela Merkel sau Romano Prodi). Ultima sugestie vine din partea liderului grupului liberal, ALDE, Andrew Duff. Acesta propune ca viitoarea Constituţie Europeană să fie adoptată printr-un referendum, ţinut simultan în toate ţările UE, cu o majoritate de 4/5 dintre statele membre, reprezentînd 2/3 din populaţia totală a Uniunii. În acest fel, s-ar evita ca o minoritate relativ restrînsă să blocheze o nouă cartă constituţională. Proiectul lui Duff a fost lansat înainte ca Preşedinţia germană să vină cu propunerea concretă pe care a promis-o. Cancelarul Angela Merkel doreşte prezervarea pe cît de mult posibil a vechiului proiect constituţional, în timp ce candidatul dreptei la alegerile din mai pentru Preşedinţia Franţei, „Monsieur Sarko", vrea o „mini-constituţie".

Pe de altă parte, votul negativ dat de către francezi proiectului constituţional s-a datorat în bună măsură articolelor irelevante privind protecţia socială. De aceea, noua Constituţie ar trebui să prevadă, în viziunea candidatei stîngii, Ségolène Royal, dimensiunea socială a Europei. Nu numai socialiştii francezi au sesizat acest lucru, dar şi liberalii-democraţi din Parlamentul European (ALDE). Acelaşi Andrew Duff propunea, în broşura sa intitulată *Constituţia plus renegocierea tratatului,* o orientare a noii Constituţii spre o protecţie socială vizibilă, spre garantarea unui loc de muncă „de calitate" pentru cei ce vor să lucreze sau spre o recalificare rapidă a angajaţilor în cazul unor disponibilizări. Articolul 209 din partea a III-a a fostului proiect constituţional, care introducea protecţia socială, ar trebui modificat, în opinia lui Andrew Duff, în modul următor: *„Politica socială este temelia pieţei comune. Uniunea şi statele membre vor organiza în aşa fel economia lor încît să asigure echitatea între categoriile sociale. În alocarea eficientă a resurselor, Uniunea se va concentra asupra asigurării unui loc de muncă pentru toţi cetăţenii săi şi a unor standarde ridicate a modelului social".*

Laurent Van Depoele, profesor de studii europene la Universitatea Catolică din Leuven, este de părere că, „analizînd rezultatele negative ale referendumului din Franţa, există o legătură strînsă între acest vot şi modelul social. Opinia mea este că nu avem un *singur* model social în Europa şi niciodată nu-l vom avea – trebuie să elaborăm modele proprii pe baza aceloraşi valori. Trebuie lucrat pentru ca modele naţionale diferite să fie omogene, să ajungă la puncte de convergenţă. Ca atare, se poate vorbi numai *sui generis* de *modelul social european*".

Întorcîndu-ne la Andrew Duff, scoţianul are soluţii şi pentru modernizarea Politicii Agricole Comune (PAC), care ar trebui „să producă mai puţin, dar mai calitativ". Deşi nu face obiectul viitoarei Constituţii, ajungerea la o înţelegere financiară pe buget este esenţială pentru funcţionarea UE. Cum afectează aceste discuţii Polonia, Bulgaria sau România, ţări unde în sectorul agricol lucrează 40% din populaţie (în cazul Poloniei, 20%)? Profesorul Van Depoele: *„Trendul este de a finanţa o parte din PAC de la bugetele naţionale. Astăzi, PAC este finanţată în proporţie de 100% de UE, fiindcă face parte din aşa-zisul «pilon 1» al UE. Al doilea pilon este finanţat în cooperare cu statele membre. Este posibil un transfer al Politicii Agricole Comune din primul pilon în cel de-al doilea, unde se găsesc actualmente şi politicile structurale. În acest caz, România va avea o problemă (fiindcă va pierde finanţarea exclusivă din partea UE* – n. m.). *Ca atare, România va trebui să reflecteze serios la aspectul financiar".*

Viitoarea Constituţie va depinde în bună măsură şi de inevitabila schimbare a lui Tony Blair cu Gordon Brown. Vîntul în pupa Europei depinde mult de schimbarea cuplului Chirac – Tony Blair cu unul mai deschis compromisului. Dacă o să fie la fel ca în trecut, cînd Chirac a blocat scăderea cheltuielilor cu Politica Agricolă Comună, iar Blair nu a renunţat la rabatul britanic de la bugetul Uniunii, atunci există riscul unei diviziuni majore pe buget.

Întorcîndu-ne la propunerile lui Andrew Duff pe marginea Cartei Europene, este de remarcat şi prezenţa unui articol privitor la introducerea unei noi categorii de state, cea a „statelor asociate". Aici ar intra ţările care nu vor să adopte noua Constituţie sau nu au reuşit să îndeplinească criteriile de aderare. Discuţia nu este nouă, dacă avem în vedere propunerile unui „parteneriat privilegiat" făcute Turciei, dar aduce ca noutate posibilitatea „decăderii" unor state care au în prezent calitatea de membru. Soluţia scoţianului ar putea aduce Turcia şi Marea Britanie în aceeaşi categorie de state, în cazul că Londra nu va ratifica tratatul constituţional. Andrew Duff a proiectat o Cartă generoasă cu umorul la adresa compatrioţilor săi.

Victor-Iulian Tucă *este corespondent la Bruxelles.*

despre putere și dreptate

Joseph S. NYE

Politica externă americană după Irak

Ce urmează după Irak? Dacă noua strategie de pacificare a Irakului eşuează în a ne oferi un rezultat care se poate numi „victorie", ce lecţii vom învăţa în privinţa politicii noastre externe? Ne vom concentra doar pe politica internă, aşa cum s-a întîmplat după înfrîngerea din Vietnam? Vom renunţa la promovarea democraţei şi vom reveni la o viziune realistă, limitată la propriile noastre interese?

Analiştii şi experţii au greşit adesea în privinţa poziţiei Americii în lume. De exemplu, acum două decenii, ideea cea mai larg răspîndită era că Statele Unite se aflau în declin. Un deceniu mai tîrziu, odată cu sfîrşitul războiului rece, noua idee dominantă spunea că lumea se afla sub hegemonia unilaterală a Americii. Anumiţi experţi neoconservatori au concluzionat că Statele Unite erau atît de puternice, încît puteau decide ceea ce e drept, iar ceilalţi trebuiau doar să le calce pe urme. Charles Krauthammer l-a numit „noul unilateralism" şi acest curent a influenţat administraţia Bush chiar înainte de atacurile din 11 septembrie 2001.

Dar noul unilateralism era bazat pe o profundă neînţelegere a naturii puterii în politica lumii actuale. Puterea este abilitatea de a obţine rezultatul pe care îl doreşti. Dacă deţii multe resurse nu înseamnă că eşti automat puternic, depinde de context. De exemplu, o mare armată de tancuri moderne este o resursă puternică în cazul unui război desfăşurat în deşert, dar nu în cazul unuia desfăşurat în mlaştini – aşa cum am aflat în Vietnam. În trecut, puterea militară era dominantă, însă, în lumea de astăzi, contextele puterii diferă foarte mult.

Am comparat distribuţia puterii în lumea de azi cu un joc de şah tridimensional. Pe tabla de joc – pe care sînt reprezentate relaţiile militare dintre state – lumea este într-adevăr unipolară şi se pare că aşa o să rămînă pentru cîteva decenii de acum înainte. Însă, pe tabla de joc din mijloc – în relaţiile economice –, lumea este deja multipolară şi Statele Unite nu pot obţine rezultatele pe care le doresc fără o colaborare cu Europa, cu Japonia, China şi alte state. Iar pe tabla de jos – unde se găsesc problemele transnaţionale aflate dincolo de controlul guvernelor, de la schimbarea climatică la pandemii şi terorismul internaţional – puterea este distribuită haotic şi nu are nici un sens să vorbim de hegemonia americană.

Totuşi, pe această ultimă tablă de şah găsim cele mai multe dintre provocările cu care ne confruntăm astăzi. Singurul mod în care putem să luptăm cu aceste probleme este prin colaborarea cu ceilalţi, şi pentru asta avem nevoie să fim atractivi, să ne exercităm puterea „blîndă" *(soft power)* măcar în aceeaşi măsură ca şi puterea de coerciţie. Nu există o soluţie militară care să ne ducă la rezultatele pe care le dorim.

Paradoxul puterii americane este acela că singura superputere militară din lume nu poate să-şi apere propriii cetăţeni acţionînd de una singură.

Noii unilateralişti care au dominat prima perioadă a administraţiei Bush au făcut greşeala de a crede că distribuirea unipolară a puterii militare putea înlocui politica externă ca atare. Semănau cu un băiat care are un ciocan şi care ajunge să creadă că orice problemă este asemeni unui cui. Pericolul acestei abordări este evident acum. Oricine joacă o partidă tridimensională concentrîndu-se doar pe o tablă de joc este sortit să piardă pe temen lung.

Din fericire, pendulul a început să se întoarcă spre opţiunea cooperării. În al doilea mandat al lui Bush, unii dintre cei mai radicali unilateralişti au plecat din administraţie, iar preşedintele a abordat probleme dificile, precum Coreea de Nord sau Iranul, într-o manieră multilaterală. Deşi se plîng mereu de ONU, Statele Unite şi aliaţii lor s-au adresat căştilor albastre pentru a asigura pacea din Liban după războiul recent de acolo.

Războiul din Irak, în special, a conştientizat opinia publică asupra greşelilor din prima perioadă a administraţiei Bush, dar şi alte chestiuni sînt la ordinea zilei. Americanii sînt în favoarea cooperării în ce priveşte schimbarea climatică. De asemenea, ameninţarea pandemiilor i-a făcut să recunoască importanţa unei Organizaţii Mondiale a Sănătăţii mult mai puternice, aşa cum problema proliferării nucleare creşte conştientizarea importanţei Agenţiei Internaţionale de Energie Atomică.

Natura acestor probleme arată că Statele Unite nu-şi permit luxul de a se orienta exlusiv spre politica internă, indiferent de rezultatul din Irak. Adică, nu sînt genul de probleme pe care le poţi lăsa baltă, pentru că o să te urmărească pînă acasă.

De asemenea, este puţin probabil că politica externă americană va reveni la un realism obtuz şi va renunţa la promovarea democraţiei şi a drepturilor omului. Deşi războiul din Irak discreditează ideea democratizării prin forţă, atît republicanii, cît şi democraţii rămîn cu un strat puternic de idealism în orientarea lor externă.

Oricine va fi ales preşedinte în 2008 va fi nevoit să găsească metode realiste de a promova democraţia şi va trebui să ajusteze discursul oficial la noua abordare. Cînd discursul depăşeşte realitatea, ceilalţi îl văd ca pe o ipocrizie. Va trebui ca americanii să-şi adapteze pledoaria despre democratizare, libertate şi drepturile omului într-un mod care să respecte diversitatea lumii actuale.

Irakul ne-a învăţat importanţa dezvoltării societăţii civile şi a impunerii legii şi ordinii înainte de a încerca organizarea de alegeri. Democraţia înseamnă mai mult decît alegeri, e nevoie de investiţii importante în educaţie, instituţii şi de promovarea organizaţiilor nonguvernamentale. Trebuie să fie înrădăcinată în societatea locală şi să se adapteze caracteristicilor locale, nu să fie impusă din afară.

Este puţin probabil că Statele Unite vor reacţiona după războiul din Irak aşa cum au reacţionat după cel din Vietnam. Paradoxul puterii americane este acela că singura superputere militară din lume nu poate să-şi apere propriii cetăţeni acţionînd de una singură.

Joseph S. Nye *este profesor la Universitatea Harvard şi autor al volumului* The Paradox of American Power.

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

ideile oamenilor de stat

Michel ROCARD

Aveţi încredere în negocieri, nu în Iran

Înţelegerea cu Coreea de Nord de renunţare la programul său nuclear a fost un succes uriaş pentru comunitatea internaţională. La drept vorbind, situaţia economică dezastruoasă a ţării şi nevoia ei urgentă de energie au făcut ca acest acord să fie oarecum venal. Dar decizia Coreei de Nord a demonstrat, totuşi, virtuţile şi eficacitatea diplomaţiei, ducîndu-ne cu gîndul la cazul Iranului.

Preşedintele Franţei, Jacques Chirac, a afirmat de curînd că n-ar trebui să supraestimăm pericolul unui Iran nuclear. Nu sînt de acord cu asta. E adevărat că a deţine arme nucleare nu înseamnă a le şi folosi; că de 15 ani există în lume opt puteri nucleare şi că forţa nucleară n-a mai fost folosită din 1945. Dar tot atît de adevărat este şi faptul că transformarea Iranului în a noua putere nucleară ar provoca o criză regională şi globală, ar declanşa temeri şi suspiciuni şi ar confrunta comunitatea internaţională cu o criză profundă.

Deci, ce putem face? Mai întîi de toate, recurgerea la forţă este pur şi simplu un lucru nerealist. O lovitură nucleară ar putea avea consecinţe incalculabile şi lumea musulmană s-ar solidariza cu Iranul. Nici un atac convenţional nu e posibil, de vreme ce Israelul nu are graniţe comune cu Iranul, iar o mare parte a armatei americane este prinsă în Afganistan şi Irak.

Este necesară o strategie diplomatică. Succesul ar fi garantat dacă comunitatea internaţională, în special Statele Unite, i-ar înţelege şi i-ar admite necesitatea şi ar susţine-o ferm şi pînă la capăt. De exemplu, sancţiunile economice, faţă de care Iranul este foarte sensibil, ar putea fi înăsprite, cu angajamentul de a nu se recurge la forţă militară, promisiune care ar înlesni acordul Rusiei şi al Chinei asupra sancţiunilor.

Singurul cadru posibil pentru negocieri este Tratatul de Neproliferare Nucleară (NPT), încheiat în 1968. Iranul a fost una dintre primele ţări care au semnat acest tratat şi a cooperat cu Agenţia Internaţională de Energie Atomică (IAEA) mai bine de 30 de ani – o relaţie care s-a deteriorat doar în ultimii trei ani. Însă climatul actual de neîncredere reciprocă între Iran şi auto-proclamata triadă – Germania, Marea Britanie, Franţa (cu sprijinul sporadic al Statelor Unite) – nu este favorabil unor negocieri efective.

Scopul Occidentului, anunţat de Statele Unite şi urmat de triadă, este să oblige Iranul să renunţe la îmbogăţirea uraniului. Totuşi, Tratatul de Neproliferare Nucleară este destul de clar: orice ţară semnatară care renunţă la armele nucleare şi acceptă controlul absolut şi necondiţionat al Agenţiei Internaţionale de Energie Atomică este îndreptăţită să producă energie electrică de la surse nucleare civile şi să primească de la comunitatea internaţională, dacă e nevoie, sprijin tehnic şi financiar. Resursele de petrol ale Iranului nu sînt inepuizabile şi acesta vrea să deţină controlul absolut în domeniul nuclear civil – un drept fundamental pe care-l are ca semnatar al Tratatul de Neproliferare.

Nu văd cum o negociere care are ca scop determinarea Iranului să renunţe unilateral la un drept recunoscut pentru toate semnatarele Tratatului, doar pentru a cîştiga încrederea Occidentului, ar putea avea sorţi de izbîndă. Îmbogăţirea uraniului este cu siguranţă prima condiţie pentru a realiza bombe nucleare, dar nivelul de îmbogăţire trebuie să fie cam de 95 de procente, în comparaţie cu cele 3,5 necesare pentru producerea energiei.

Este comunitatea ştiinţifică internaţională (prin IAEA) cu adevărat incapabilă să furnizeze indicatori şi criterii care să ne permită să facem distincţia între cele două tipuri de operaţiuni industriale? De exemplu, acum patruzeci de ani, cînd tema proliferării nucleare era nouă, profesorul şi prietenul meu Vassili Leontief, care a inventat tabelul macroeconomic al schimburilor interindustriale, a afirmat că cel mai bun indicator pentru existenţa unui program ilegal de înarmare este un consum masiv de electricitate.

Nici guvernul iranian nu şi-a exprimat vreodată public dorinţa de a poseda arme nucleare. De fapt, s-a oferit de mai multe ori să accepte monitorizarea IAEA şi a sugerat ca programul său nuclear civil să se desfăşoare cu cooperarea internaţională. Pînă acum, Occidentul a respins toate aceste propuneri sub pretextul că orice îmbogăţire a uraniului ar indica existenţa unui program militar. Cu toate că această poziţie este din punct de vedere tehnic greşită, din punct de vedere strategic este raţională, dată fiind neîncrederea Occidentului faţă de intenţiile reale ale Iranului.

M-am întîlnit recent la Paris cu ambasadorul Iranului în Franţa şi i-am spus direct: „Vă doriţi cu adevărat această bombă, domnule ambasador?". Răspunsul său merită toată consideraţia. „Bineînţeles că nu", a spus el. „Ştiţi foarte bine că ambiţiile reale ale ţării mele sînt să joace un rol de lider în regiune. Dacă am avea bomba, relaţiile cu vecinii noştri s-ar deteriora imediat."

După cum ştie toată lumea, ambasadorii sînt plătiţi să mintă. Neîncrederea Occidentului este îndreptăţită şi nu avem motive să renunţăm la neîncrederea noastră. Dar asta n-ar trebui să ne împiedice să luăm în calcul toate scenariile posibile. Dacă interpretăm corect prevederile Tratatului de Neproliferare, putem lansa negocieri cu Iranul, ţinînd sub control riscurile, indiferent dacă poziţia oficială a Iranului este sau nu sinceră.

Michel Rocard*, fost prim-ministru al Franţei şi preşedinte al Partidului Socialist, este membru al Parlamentului European.*

Copyright: Project Sindicate, 2007
www.project-syndicate.org

traduceri de Iulia BĂDESCU

*Ce se mai întîmplă în anii aceştia prin porturile din sudul ţării, în condiţiile în care Dunărea şi-a pierdut de mult monopolul regional asupra transporturilor de mărfuri? Revoluţia a pus capăt industrializărilor chimice sau siderurgice, moda şi rentabilitatea micului trafic cu Bulgaria sau ale „bişniţei" din Turcia au scăzut? Cum trăiesc, cu ce se ocupă şi ce perspective mai au oamenii de acolo, despre care uneori ştim mai puţine decît despre locuitorii Vienei sau Budapestei? Giurgiu şi Călăraşi sînt două porturi apropiate geografic, dar destul de diferite, dacă le priveşti în amănunt. Fiecare cu destinul său. (**A. M.**)*

Cezar FLOREA

Oraşul de lîngă combinat

De mai bine de douăzeci de ani, destinul oraşului Călăraşi a fost legat, inevitabil, de existenţa Combinatului Siderurgic. Cum a mers combinatul, aşa se poate spune că a mers şi oraşul. Ce se întîmplă acum la Călăraşi? Combinatul a dat faliment.

De la ce s-a pornit?

Pe la sfîrşitul anilor '70, Ceauşescu s-a gîndit să construiască un combinat aproape de Bucureşti. Ideea era să aducă minereu pe Dunăre (că aşa era cel mai ieftin) şi să producă oţel. Construcţia propriu-zisă a demarat în 1978, iar opt ani mai tîrziu a început să funcţioneze prima uzină, cea cocso-chimică. În cîţiva ani, erau gata şi alte secţii: oţelăria electrică, laminorul pentru profile mijlocii, depozitul de materii prime şi unitatea de îmbogăţire a minereurilor de fier. În Călăraşi au venit atunci specialişti de la marile combinate din Reşiţa, Galaţi şi Hunedoara şi muncitori sîrguincioşi din Moldova. Toţi aceştia au primit locuinţe în cel mai bogat cartier din oraş, care s-a numit (cum altfel?) „2 Moldoveni". Profesorii mai în vîrstă îşi aduc aminte că elevii de la Liceul industrial care munceau la combinat erau plătiţi mai bine decît un cadru didactic şi că „nimeni nu sufla în faţa lor". Oraşul îşi trăia atunci, în anii '80, zilele lui de glorie. A primit la un moment dat chiar şi un premiu. Afişe mari anunţau cu mîndrie, să ştie toată lumea, că municipiul Călăraşi este „cel mai curat oraş din Republica Socialistă România". În plus, grădina zoologică din Călăraşi avea cea mai mare suprafaţă din ţară şi era un furnizor important de animale pentru celelalte grădini zoologice.

Peste toate astea a venit însă Revoluţia. Prinşi cu combinatul neterminat, călăraşenilor se pare că nu prea le-a priit schimbarea, pentru că, din 1998, Combinatul Siderurgic a fost închis. Din 2001 a intrat în faliment, iar din 2005 a fost vîndut pe bucăţi la fier vechi. Acum, cînd vii dinspre Bucureşti, intrarea în Călăraşi este un trist cimitir al elefanţilor. Furnalele argintii se înalţă şi astăzi către cer, dar nu mai funcţionează. Acum, în multe familii, doar femeile mai muncesc; pentru că aşa sînt locurile de muncă: în fabricile de confecţii sau în cele de mezeluri. Între timp, bărbaţii şi-au găsit o nouă îndeletnicire. Oameni în toată firea, altădată muncitori serioşi, au ajuns să bea de dimineaţă pînă seara. În Călăraşi se găseşte cîte o cîrciumă la fiecare colţ de stradă, aşa că vizitatorii l-au numit „oraşul celor o mie de bodegi". Cît despre leii de la zoo, ei năpîrlesc plictisiţi în cuştile insalubre şi neîncăpătoare. Un răget sănătos nu s-a mai auzit de foarte mult timp.

Parcul „Speranţa"

Deunăzi m-am întors în Călăraşi, unde am vrut să văd ce a mai rămas din „cel mai curat oraş din ţară". S-a mai schimbat cîte ceva, ce-i drept. Ştiu că au apărut cîteva benzinării, iar pe strada principală nu mai ai loc să mergi de frigiderele aşezate direct pe trotuar, pe care poţi să le iei pe credit, doar cu buletinul.

Eu am vrut să văd ce mai e acolo, chiar în inima cartierului „2 Moldoveni", cum o mai duc cei care odată erau răsfăţaţii soartei. Ei bine, în spatele Policlinicii Nr. 2, am găsit blocurile construite pentru angajaţii de la combinat, care acum sînt şomeri sau au plecat prin Europa să mai strîngă un ban. Fiindcă nu mai au ce să facă, se pare că cei care au rămas aici inventează noi locuri în care să bea. Pentru că nu există cotlon din cartier în care să nu bea cineva. Beau în magherniţe amenajate în barăci de şantier, beau şi în spelunci de la parterul blocurilor, beau pe fugă în faţa scării, beau şi în casă. Cît beau? Pînă nu mai pot. Atunci îşi aduc aminte că nu mai au bani să plătească întreţinerea şi vorbesc duios cu nevasta: „Du-te, fă, să te f..., ca să poţi să plăteşti întreţinerea!". Pe faţa celor mai bătrîni se citeşte resemnarea. Pe fruntea celor tineri scrie cu litere mari: PUŞ-CĂ-RI-E. Copiii lor aleargă prin jurul blocurilor. Sînt nespălaţi şi li se văd degetele prin tenişi. Prin cîte un apartament dărăpănat se adună cîte cinci-şase în jurul unui casetofon de la care se aude o manea de jale. Pereţii blocurilor sînt negri şi, pe alocuri, din cîteva găuri iese fum, ca atunci cînd se stinge un incendiu. Dar nu e nici un incendiu. Oamenii de aici aşa se încălzesc, la sobe puse în mijlocul casei; pentru că ei nu mai au nici curent, nici apă, nici ferestre. Şi, după toate astea, părculeţul de aici, din cartier, nu a găsit să se numească decît „Speranţa". În timp ce ascultam scîrţîitul trist al leagănelor, un pici cu nasul julit şi-a dat seama că nu prea aveam ce să caut prin cartier şi m-a întrebat: „Pe cine căutaţi, domnu'?". Chiar aşa. Pe cine căutam, domnule? Nu s-a sinchisit că nu i-am răspuns şi a continuat expertiza comercială: „Domnu', nu aveţi o mie de lei?". M-am scotocit prin buzunare şi am găsit o monedă de cinci mii pe care i-am dat-o lui. Fermecat de strălucirea bănuţului pe care l-a primit, copilul a fugit la gaşca lui să le arate cu ce se pricopsise. L-am urmărit şi eu, să văd unde se duce. După ce am călcat pe maldăre de gunoaie şi am trecut de colţul blocului, i-am descoperit. Vreo cinci copii ai cartierului pescuiau într-o băltoacă de lîngă tomberon. M-au privit de parcă ce făceau ei era cea mai firească preocupare dintre toate. Nu pot să nu mă întreb acum ce mai înseamnă timpul pentru ei? Ai cui mai sînt copiii ăştia?

Liliana NICOLAE

Viaţa unui oraş mort

Am auzit de multe ori, despre un oraş sau altul, că „e un oraş mort". Cu timpul, am înţeles însă că secretul e să nu-i crezi întru totul pe cei care spun că trăiesc într-un „oraş mort". Mai ales că majoritatea sînt trecuţi de 50 de ani. Iar în Giurgiu, din cei aproape 70.000 de locuitori, 30% sînt pensionari. Unii se strîng în centrul oraşului, lîngă Turnul cu Ceas, construit la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, pe cînd Giurgiu era raia turcească. (E o imagine pe care o vezi frecvent în oraşele de provincie şi care-ţi aminteşte de bătrînii de la ţară care stau la poartă cît e ziua de lungă.)

Dacă-i întrebi despre viaţa oraşului lor, îţi răspund, simplu, că e un oraş mort şi încep să numere pe degete fabricile care s-au închis: Combinatul Chimic, Şantierul Naval, Întreprinderea de Maşini Grele...

Poate că cei care s-au „bucurat" cel mai mult cînd s-a închis Combinatul Chimic din Giurgiu au fost... bulgarii, care s-au plîns ani la rînd că plantaţiile lor cu trandafiri (din care se făcea vestita dulceaţă) erau distruse de clorul produs de combinat şi care se simţea uneori în aer, pe stradă. După Revoluţie, cînd Combinatul Chimic s-a închis (mai întîi o secţie, apoi încă una...), autorităţile din Giurgiu şi cele din Ruse au fost date de exemplu la nivel naţional pentru cum au ştiut să rezolve problemele de mediu transfrontaliere. (Anul trecut au punctat încă o acţiune transfrontalieră: stîrpirea ţînţarilor – o adevărată pacoste pentru cele două oraşe de pe malul Dunării.) Mă întorc la bătrînii de lîngă Turnul cu Ceas. Cred că, pentru ei, oraşul e „mort" pentru că, de fapt, nu mai e ca altădată. Dar, el se transformă. E altceva.

Viaţa nu e roz. Dar miroase a mititei

Oraşul e curat şi are cele mai multe străzi asfaltate. Printre blocuri, au apărut părculeţe. Şcolile au o faţă nouă, sînt proaspăt renovate. S-au construit cîteva blocuri sociale, iar acum „se bagă gaze" în oraş. E mult? E puţin? Înainte de 1989, Giurgiu a fost mereu în umbra Capitalei. Un fel de oraş satelit (e doar la 60 de kilometri de Bucureşti). Asta a fost şi bine (pentru că mulţi şi-au găsit un loc mai bun în Capitală), a fost şi rău (pentru că Bucureştiul absorbea cea mai mare parte a banilor de la buget). Odată cu autonomia locală, Primăria a inventat taxe. Nu putea să nu profite de faptul că la Giurgiu e singurul pod peste Dunăre care leagă România de Bulgaria, că Giurgiu e „poartă" spre Orient sau dinspre Orient spre Occident. Au profitat şi vameşii, şi PCTF-iştii, care au construit un veritabil cartier de vile la intrarea în oraş. Aşadar, nu mai există combinat şi întreprinderi fruntaşe. Dar există o Zonă liberă unde lucrează vreo 3000 de giurgiuveni. Alte cîteva mii (vreo patru, potrivit Registrului Comerţului) şi-au deschis propria afacere, au angajaţi şi... poţi număra pe degete: o fabrică de mezeluri, una de conserve, una de lapte, alta de mobilă, cîteva de pîine şi aşa mai departe. Viaţa nu e roz, iar giurgiuvenii nu-s bogaţi. Sînt cartiere – precum Tineretului, de exemplu – unde, dacă o iei la pas printre blocurile cenuşii, cu rufe colorate întinse în balcoane la uscat, vezi oameni îmbrăcaţi modest, ce-şi fac cumpărăturile la magazine din acelea unde totul are acelaşi preţ: 3,9 lei. S-au deschis însă şi două hipermarketuri, care sînt mai tot timpul pline, în timp ce alte două tocmai se construiesc. Iar dacă se întîmplă să vii la Giurgiu sîmbăta sau duminica, e imposibil să nu simţi un miros aparte şi să nu vezi cum se ridică printre blocuri un fum alb şi înecăcios. Sînt grătarele pe care sfîrîie micii şi fripturile.

Farfuria şi Dunărea

Farfuria era cea care făcea pe vremuri oraşul aparte. Era o alee încolăcită la baza Turnului cu Ceas. De la ea porneau, sub forma unor raze – într-o invenţie arhitecturală –, principalele străzi ale Giurgiului. Din motive greu de înţeles, comuniştii au distrus această reţea de străzi. Au rămas însă strada care duce la gară şi strada care duce la Dunăre, în Port. Pe aceasta din urmă, la sfîrşit de săptămînă, se pune un fel de barieră, ca să nu mai circule maşinile. Strada e drum de promenadă. Vara zici că-i manifestaţie. Grupuri de tineri se plimbă-n sus şi-n jos... Abia ajuns în Port, poţi spune că ai găsit locul unde nu se întîmplă (aproape) nimic. Nici vorbă de activitatea intensă de la începutul secolului al XIX-lea, cînd aici se încărcau vapoarele cu cereale. Nici vorbă măcar de atmosfera specifică unei faleze. Pentru că nici nu există faleză, şi nici vaporaşe cu care ai putea să te plimbi pe Dunăre. Iar ca să ajungi în Port, treci pe lîngă Canalul Plantelor, plin de epave ruginite, şi pe lîngă o întreprindere de plăci din beton, de unde vine mult praf. Nimic din toate astea însă nu-i împiedică pe tineri să-şi urce iubitele în maşină (sau pe bicicletă!) şi să le ducă la Dunăre. Seara, sting farurile şi se sărută lung.

PUBLICITATE

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

În amorţire

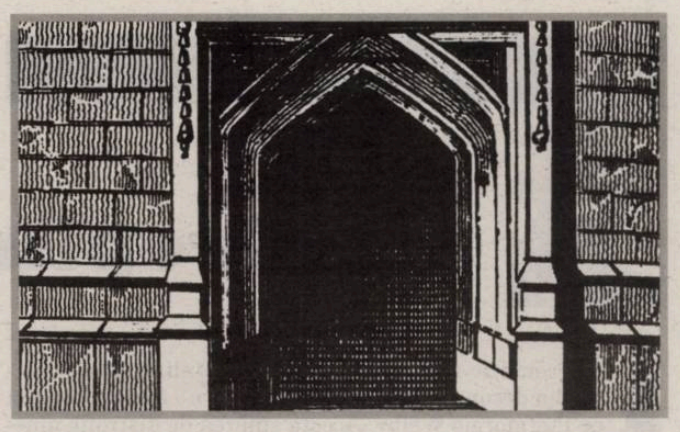

Am amorţit. Cîndva, acum nu foarte multă vreme, un joc cu Olanda al echipei naţionale de fotbal ne scotea, dacă nu în stradă, măcar la bere. Nu-i mai puţin adevărat că, în vremea aceea, altfel arătau tricourile şi pasele. Dintr-un singur motiv: sub ele sau în spatele lor se răsuceau trupuri de jucători frumoşi şi buni ca prinţii rătăcitori din poveştile bunicului Costache. Sau asta se întîmpla cînd eram mic?! Adică, pe vremea lui Balaci, Costică Ştefănescu, Lung şi Cămătaru? Nu mai ştiu, dar mi-a rămas în minte emoţia de dinaintea oricărei partide în care juca echipa naţională; nu mişcam, nu respiram, iar la finalul celor nouăzeci de minute, luam mingea şi o mîngîiam, în pase scurte, prin holul mare al apartamentului de bloc. De cîteva ori, cred că mi s-a întîmplat chiar să adorm cu mingea în braţe.

Azi e altfel. Fotbalul mi se pare un joc trist, fără miză, în ciuda premiilor fantastice pe care le încasează cluburile sau echipele naţionale. Poate am amorţit eu, sau, poate, au amorţit ei, n-aş putea spune cu precizie, dar un lucru mi-e clar: jocul s-a sfîrşit demult, e acum doar o luptă. Iar de cîteva săptămîni, cînd mă gîndesc la mingea de fotbal, mi se arată simultan şi nasul spart al lui Chivu.

Am amorţit şi în lupta politică. Mi-e dor – sau n-ar trebui să scriu aşa? – de încleştările electorale din anii '90. Sigur, n-au fost dintre cele mai corecte, dar nu despre ei vorbeam. Ci despre noi, acei alegători foarte dezgheţaţi şi plini de dorinţă. Ne păsa şi asta ne transformase în cetăţeni cu poftă de schimbare. Se înfiinţau partide, se lăsa cu mitinguri de susţinere sau de protest şi, în general, părea că ne curge sîngele în vine. Azi e altfel, cu totul şi cu totul altfel. N-am să insist, se vede, se ştie. Eu am să-i spun amorţeală.

Intelectualii au amorţit, muncitorii au amorţit şi ei sau au plecat să se dezmorţească prin alte zări. Am văzut acum cîteva zile o compunere a unui puşti de clasa a doua care începea cam aşa: „Tata lucrează în Spania, mama lucrează cu tata". Am dedus că era un puşti crescut de doi bunici amorţiţi. Mi l-am închipuit peste ani şi mi-a ieşit o imagine strîmbă.

Starea asta de amorţeală e peste tot: prin vitrine, în magazine, pe străzi, în şcoli sau facultăţi şi, desigur, în societatea civilă şi politică. Unii au botezat-o lehamite, alţii îi spun lene sau sictir. Aşa o fi, dar eu mă tot întreb unde dracului a dispărut emoţia sau nerăbdarea de a comite fapte, întîmplări ori schimbări de destin? S-o fi dus în Spania la căpşuni sau în Italia, odată cu exportul de menajere?

Am amorţit, din păcate, exact la jumătatea partidei. Nu ne mai încearcă emoţia începutului şi nici măcar frisonul unui final de meci catastrofal. Măcar de-am avea curajul să ieşim în iarbă şi să îmbrăcăm tricourile, dar, după cum se arată, ne-am retras la vestiare şi stăm la pomană ca Piţurcă în alte vremuri.

Cu ochii-n 3,14

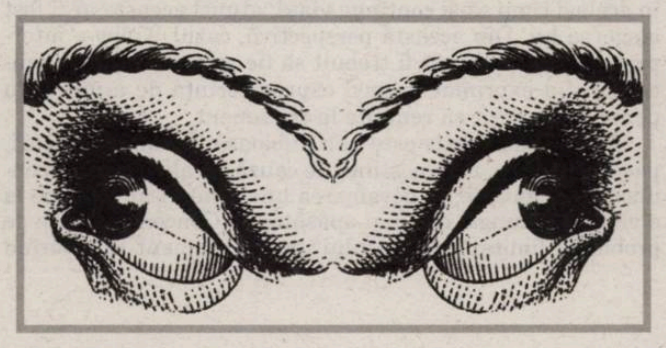

UN ROMÂNAŞ MAI TARE PUNE PRAZUL ÎN RELAŢIE CU SITUAŢIA DE PE CONTINENT

● Iată o scenă (ca să parafrazez) din romanul integrării: pe Aeroportul Charles de Gaulle din Roissy-Paris, un românaş prosper, cu faţa şi mîinile din greu muncite, e întors de la scara avionului pentru că în bagajul de mînă i se descoperă, abia acum (odată trecut prin patru filtre!), o maşinărie neidentificabilă. După cîteva zeci de minute în care nu poate explica ce e cu ea, începe – sub ochii vameşilor şi călătorilor exasperaţi de aşteptare – să imite zgomotul tractorului. Era roşu, scotea fum şi zicea, cred, „tum, tum". Sau „tools, tools". (**S. S.**)

● În autobuz, doi bărbaţi de vîrstă mijlocie, corect îmbrăcaţi, băuţi atît cît să nu-şi dea seama că vorbesc mai tare decît se cuvine, discută starea jalnică a naţiunii: „În 1938 (anul de referinţă şi pentru propaganda comunistă), România a făcut primul submarin şi a doua locomotivă. Acum nu mai face nici cuie". (Întrucît a doua propoziţie e adevărată, nimeni nu o contestă pe prima.) „Şi naţionalităţile trăiau în bună înţelegere, aşa cum scrie şi în piesa *Take, Ianke şi Cadîr*". „Care Take, care Ianke?", se interesează celălalt. „Ăia de-i joacă Beligan şi Moraru." Victoria artei asupra adevărului. (**M. B.**)

● Îmi convine scuza lui a.l.ş. care pune prazul în relaţie fonică cu jazz-ul. Căci dacă ceapa este o armonie, atunci prazul nu poate fi decît improvizaţia acestei armonii. Aşa cum ridichea este mai acustică decît sfecla, iar napul cu un ton mai jos decît gulia. (**M. C.**)

● O fetiţă din Florida sughiţa – anunţau ştirile de acum vreo două săptămîni – cam de 50 de ori pe minut, iar situaţia dura, în acel moment, de aproape o lună. Doar noaptea, în timpul somnului, fetiţa avea linişte. Nici un remediu, inclusiv dintre cele medicale, nu dăduse rezultate. O fi scăpat fetiţa aceea de sughiţuri!? Mă tot gîndesc la ea. (**M. C.**)

● Cu ocazia aniversării a 50 de ani ai Uniunii Europene, la Berlin au fost invitaţi şi cofetari de pe continent, fiecare cu o reţetă naţională dulce. Francezii au adus tarte cu mere, germanii au propus prăjitura „Pădurea Neagră", belgienii au adus un soi de gogoşi etc. Întîmplător sau nu (spune *European Voice*, 22 martie a.c.), în limba germană *EU ist 50* („EU are 50 de ani") e pe-aproape de *EU isst 50* („EU mănîncă 50 de bucăţi"). (**A. C.**)

UN BĂRBAT ULTERIOR A RĂMAS CU NASUL ECHIPAT

● Un bărbat a cumpărat un pachet de ţigări. Pe el scria că fumatul afectează calitatea spermei. Văzînd inscripţia, omul s-a speriat şi a cerut vînzătoarei să-i găsească un alt pachet: „Daţi-mi din acela cu cancer, că aşa m-am obişnuit". (**A. M.**)

● Joi, 22 martie, între orele 17,10-18, la emisiunea *Actualitatea altfel* de la RFI România, vorbea, în direct, senatoarea liberală Norica Nicolai. În acelaşi timp, ea putea fi auzită (în direct?) şi la Radio Total. Iar la ora 17,44 (am aflat ulterior), Mediafax punea pe flux o declaraţie a Noricăi Nicolai. Eram în maşină, deci nu ştiu dacă doamna senator apărea în acelaşi timp şi la vreo televiziune. Înclin să cred că da. Ştiţi cumva dacă are şi blog? (**M. V.**)

● De pe vremurile de tristă amintire în care rubrica de „Decese" era cea mai citită din *România liberă* (pentru că singura adevărată), mama a rămas cu pasiunea citirii aplicate a anunţurilor mortuare. Aşa se face că, printre poze de dragi răposaţi, a găsit (în ediţia de sîmbătă, 3 februarie a.c.) următorul anunţ cvasi-romanesc, pe care mi l-a încercuit: „A doua zi, plutonierul-major Straton a intrat în birou, şi-a privit uniforma ce-i stătea lipită de corp vreme de patru ani, şi apoi, încercînd să se încurajeze, şi-a inspectat biroul comun cu un aer indiferent, lăsîndu-i pe cei din jur să-nţeleagă nu numai că nu a observat cutiile în care sînt ambalate calculatoarele ce vor înlocui maşinile de scris de pe birourile poliţiştilor de la Criminalistică, ci şi că în cazurile pe care le va rezolva în viitor, printre care şi cel al răposatului FILDEŞ CROITORU, va pune la treabă tot metodele tradiţionale şi, mai ales, intuiţia lui de poliţist înnăscut". *Va urma.* (**a. l. ş.**)

● Aproape în fiecare zi, pe sub nasul călătorilor din metroul uşor 41 – unii agasaţi de ofertele vînzătorilor ambulanţi, alţii interesaţi de preţurile minuscule ale produselor – sînt fluturate de la şerveţele parfumate, „patru pachete la zece mii, cinci la douăsprezece mii", albume foto „de imortalizat amintirile şi trăirile", plasturi cu rivanol, „cinci cutii la cinşpe mii", pînă la ciorapi de damă, rame de ochelari, şosete flauşate, piepteni multicolori, brelocuri cu fotbalişti, brichete „bune, garantat" şi deja banalele ziare şi flori pentru „dudui şi domnişoare". Cum drumul pînă la oricare hipermarket din Bucureşti a devenit un adevărat coşmar, parcă mă şi văd, în scurt timp, ducîndu-mă la cumpărături în tramvaiul 41! (**R. T.**)

● Copiii de vedetă – chiar şi nou-născuţi – sînt, aţi ghicit, vedete. Asta trebuie să fi avut în cap Monica lui Irinel cînd şi-a scos fetiţa, în cărucior, la plimbare. Şi, cum o vedetă trebuie să poarte neapărat ochelari de soare, şi-a echipat corespunzător şi bebeluşul. (**C. P.-B.**)

CINEVA ÎN CHENAR NEGRU ZGUDUIE OMUL DINĂUNTRU

● Restaurantele *La mama* au atîta succes, probabil, şi datorită ordinii şi organizării: pe uşile toaletelor, în interior, există tabele care consemnează, din partea celui însărcinat cu supervizarea, starea acestora. Dacă în majoritatea cazurilor nu vezi decît o dată şi o semnătură, am întîlnit, totuşi, şi un semn de vigilenţă: cineva scrisese, plin de spirit igienico-estetic, „Oglindă stropită!". (**I. P.**)

● Nu mă sperie mesajele de pe noile pachete de ţigări. Nici cel cu cancerul, nici cel cu moartea lentă şi dureroasă. Ce mi-a atras cu adevărat atenţia: „ingredientele", la care nu mă gîndisem niciodată pînă acum, tot în chenar negru. Nicotină – 0,6 mg. Suportabil, nu-i aşa? Gudron – 5 mg?! Gîndiţi-vă doar comparativ... cît reprezintă drogul şi cît mizeria de pe lîngă! Pentru un strop de vin înghiţim tot borhotul. Am reuşit deja să le reduc la jumate. (**A. P.**)

● Există, se ştie, întrebări esenţiale care, odată formulate, zguduie din temelii certitudinile noastre precare. Una dintre ele mi-a fost dat s-o aud într-o piaţă, rostită de o cumătră către consort: „Oi găsi burtă la Plus?". (**D. S.**)

● *Homo homini lupus.* Omul e lup pentru om. Dar cînd omul mai şi clonează doi lupi, în Coreea de Sud, cum e? (**R. C.**)

● Ureche atentă, autorul *Degetelor mici,* Filip Florian, a auzit zilele trecute, în preajma freneticei expoziţii IKEA – căci în aglomeraţia dinăuntru nu s-a aventurat –, următorul mesaj, transmis pe mobil de un vîrstnic: „Măi, nu veniţi, nu se poate intra, e o lume ca la înmormîntarea lui Dej!". (**R. C.**)

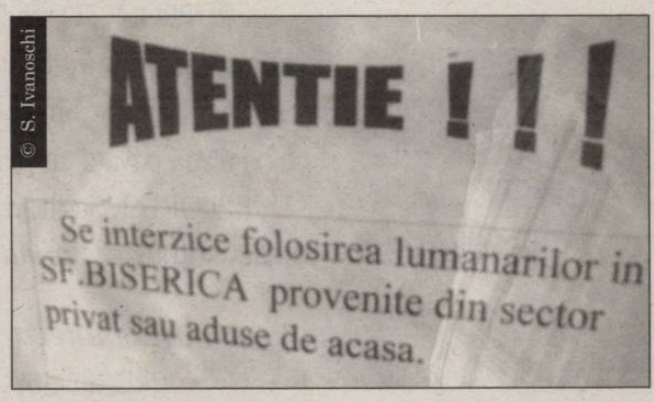

etica vieții

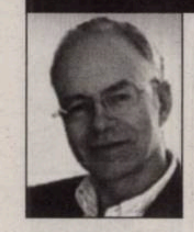

Peter SINGER

Dreptul de a muri

În decembrie anul trecut, un doctor italian, Mario Riccio, l-a deconectat de la aparatele care-l ţineau în viaţă pe Piergiorgio Welby. Acesta suferea de distrofie musculară şi era paralizat, se luptase fără nici un succes prin tribunalele italiene cerîndu-şi dreptul de a muri. După ce Riccio i-a administrat un sedativ şi l-a deconectat de la aparate, Welby a spus „mulţumesc" de trei ori soţiei sale, prietenilor şi doctorului. După 45 de minute era mort.

Cererea lui Welby de a i se permite să moară a fost puternic popularizată în Italia, provocînd dezbateri aprinse. Cel puţin un politician italian a cerut arestarea doctorului, sub acuzaţia de omor.

Moartea lui Welby ridică două întrebări distincte. Prima este aceea dacă o persoană are dreptul să refuze conectarea la aparate care s-o menţină în viaţă. A doua este dacă eutanasia voluntară poate fi susţinută, etic vorbind.

Consimţămîntul în cunoştinţă de cauză al pacientului ar trebui să fie o condiţie prealabilă oricărui tratament medical, atîta timp cît pacientul este un adult în deplinătatea facultăţilor mintale. Tratamentul medical aplicat forţat unui pacient adult, care nu-l doreşte, este echivalentul unei agresiuni. Putem considera că pacientul a luat o decizie greşită, dar trebuie să-i respectăm dreptul de a o lua. Acest drept este recunoscut în cele mai multe ţări, dar nu şi în Italia, se pare.

Chiar şi Biserica Catolică a susţinut ideea că nu trebuie să se folosească mijloace „extraordinare" sau „disproporţionate" în scopul prelungirii vieţii – un punct de vedere reiterat în „Declaraţia privind eutanasia", aprobată de Papa Ioan Paul al II-lea în 1980. În acel document se spune că refuzul unui tratament medical dureros sau costisitor „nu este echivalentul sinuciderii". Dimpotrivă, un astfel de refuz „ar trebui văzut ca o acceptare a condiţiei umane, ca o dorinţă legitimă de a evita aplicarea unei proceduri medicale disproporţionate faţă de rezultatele aşteptate sau o dorinţă de a nu obliga familia sau comunitatea la cheltuieli costisitoare".

Această descriere se aplică foarte bine în cazul deciziei lui Welby. Din această perspectivă, Riccio a făcut ceea ce ar fi trebuit să facem cu toţii pentru Welby, care era paralizat şi incapabil să pună în aplicare refuzul de a primi tratamentul medical.

Dacă acest caz al lui Welby nu încalcă preceptele Bisericii, se ridică întrebarea ce se întîmplă în cazurile care în mod evident cad dincolo de linia dintre bine şi rău trasată de Biserică. Dacă un pacient ce suferă de o boală incurabilă poate să refuze un tratament costisitor, fiind conştient de faptul că acest refuz poate însemna moartea sa, atunci de ce un pacient care suferă de o boală incurabilă şi care nu este ţinut în viaţă de nici un aparat medical, dar care este convins că boala însăşi îi face viaţa o povară, nu poate să caute alinarea pentru a scăpa de această povară?

Susţinătorii învăţăturilor Bisericii Catolice ar spune că, în cel de-al doilea caz, pacientul intenţionează să-şi pună capăt vieţii, iar acest lucru este greşit, în timp ce în primul caz, pacientul intenţionează doar să evite o suferinţă suplimentară pe care tratamentul ar aduce-o cu sine. Desigur, moartea este o consecinţă a întreruperii tratamentului, dar este o consecinţă colaterală, nu scopul în sine al refuzului. Dacă pacientul ar fi putut să evite povara tratamentului şi în acelaşi timp să-şi continue viaţa, atunci aceasta ar fi fost alegerea lui. Din această perspectivă, cazul Welby e interpretat astfel: el nu ar fi trebuit să fie ajutat să moară pentru că şi-a exprimat în mod expres dorinţa de a muri, nu pentru că a dorit să renunţe la tratament

Această distincţie este una dubioasă. În ambele cazuri, pacientul alege, în cunoştinţă de cauză, o cale care îl va conduce către moarte, în devafoarea uneia care l-ar conduce la o viaţă mai lungă, dar mai apăsătoare. Concentrîndu-se pe problema limitată a refuzului unui tratament şi ignorînd consecinţele acestei alegeri (moartea sigură a pacientului), Biserica Romano-Catolică încearcă să evite consecinţa logică inumană a poziţiei sale: pacienţii ar trebui să accepte întotdeauna tratamentul care le prelungeşte viaţa, indiferent de cît de dureros sau costisitor ar fi acest tratament. Procedînd astfel, poziţia Bisericii devine incoerentă, dată fiind opoziţia sa puternică faţă de sinuciderea asistată sau faţă de eutanasia voluntară.

Cazul Welby e interpretat astfel: El nu ar fi trebuit să fie ajutat să moară pentru că şi-a exprimat în mod expres dorinţa de a muri, nu pentru că a dorit să renunţe la tratament.

Multe state recunosc dreptul legal de a refuza tratamentul medical. Dar doar în Olanda, Belgia, Elveţia şi în statul american Oregon li se permite medicilor să asiste un pacient în a-şi pune capăt vieţii cu alte metode decît deconectarea de la aparatele care-l ţin în viaţă.

Olanda, mai ales, a constituit subiectul unei campanii susţinute de defăimare. Criticii spun că legislaţia privind eutanasia voluntară a condus la o scădere a încrederii în profesia de medic şi, de aici, la tot felul de consecinţe dezastruoase. Dar dacă aceste afirmaţii sînt adevărate, nimeni nu i-a informat şi pe olandezi. În ciuda schimbării guvernului din Olanda, nu s-a făcut nici un efort de a se reveni asupra deciziei de a legaliza eutanasia voluntară. Pur şi simplu, nu există sprijin popular pentru această idee.

Olandezii ştiu cum se practică eutanasia voluntară în ţara lor, ştiu că eutanasia legală a îmbunătăţit mai degrabă decît a afectat asistenţa medicală şi vor să dispună de posibilitatea de a nu fi singuri în dorinţa de a-şi înceta viaţa, dacă va fi cazul. Nu ar trebui să avem cu toţii posibilitatea de a lua această decizie?

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton.*

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

traducere de Iulia BĂDESCU

PUBLICITATE

DILEMATECA
SCRIERI • AUTORI • LECTURI

Din 30 martie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 11.
Doar 5,50 lei.

Din cuprins:
- DOSAR: Cică niște publicișți…
- ANCHETĂ: Cum e la debut?
- INTERVIU cu Mircea Cărtărescu:
„Vreau să dau totul din mine și cu orice preț"
- PROFIL: Oana Boca,
director de promovare la Editura Polirom
- EVENIMENT: Aris Fioretos: „Am mers în pantofi cu toc înalt
pe o stradă pavată cu piatră cubică"
- REPORTAJ: Scriitori în crîșmă
- FRAGMENTE: Mihai Cantuniari, *Bărbatul cu cele trei morți ale sale*
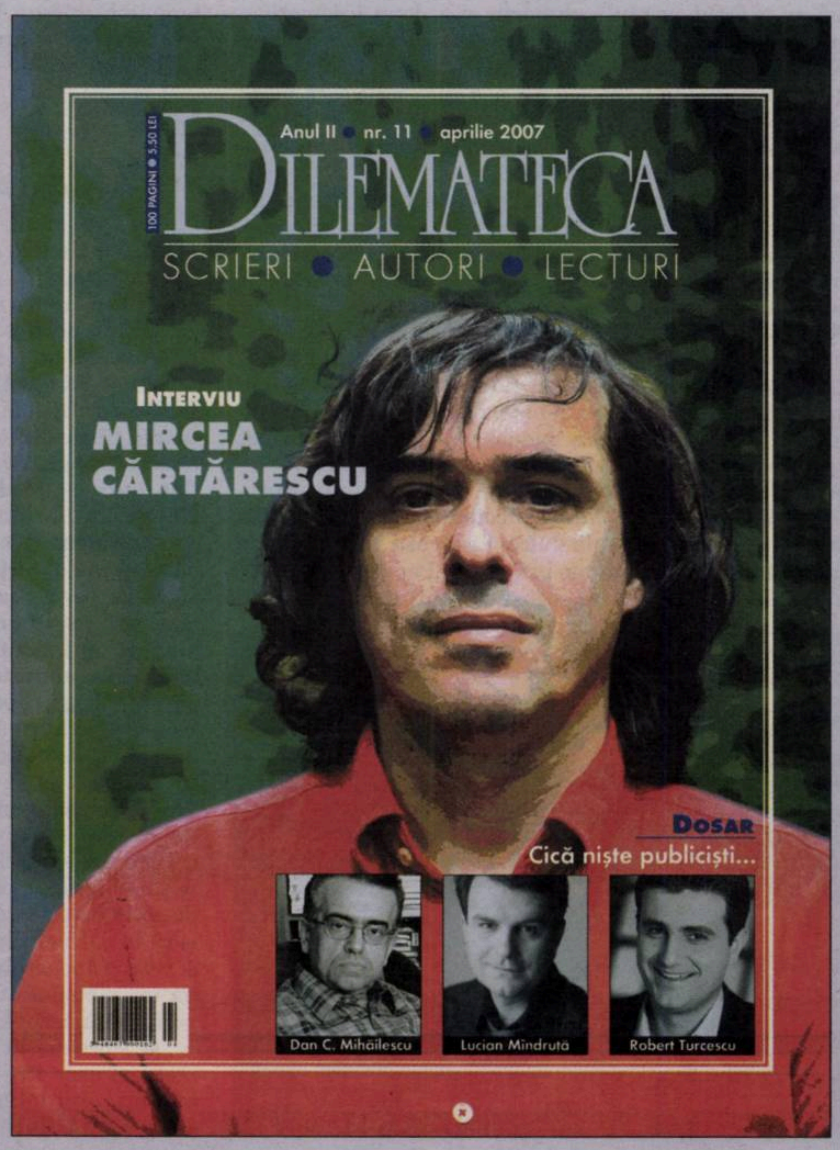
Dilemateca
Îți dă de citit